

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра філософії та політології**

**СОЦІОКУЛЬТУРНІ
ТА ПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

**Тернопіль
ТНЕУ 2020**

УДК 130.2
ББК 66.66.2.87.87.5.87.6

Рецензенти:

Довгань Анатолій Олексійович – д. ф. н., професор, завідувач кафедри українознавства і філософії ТНТУ імені І. Пулюя.

Гринчуцький Валерій Іванович – д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки підприємств і корпорацій ТНЕУ.

Відповідальна за випуск:

Гончарук Т. В. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії та політології

*Рекомендовано до друку кафедрою філософії та політології
Навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин ім. Б. Д.
Гаврилишина
(протокол № 6 від 21 квітня 2020 року)*

Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: щорічник наукових праць студентів та викладачів кафедри філософії та політології Тернопільського національного економічного університету / відп. ред. Т. В. Гончарук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2020. – 526 с.

Щорічник наукових праць укладено за матеріалами філософських та політологічних читань, які проведені в руслі кафедральної теми: «Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації»

ПЛАТФОРМА 1.
Матеріали online конференції
«Філософські, соціально-економічні та політологічні проблеми
в умовах крос-культурних взаємодій».

Cholach-Goncharuk Tetiana,
PhD in philosophy, professor
Head of Department philosophy and
political science TNEU

Kalichenko Tetiana,
student of T-11 group
Bohdan Havrylyshyn Education and
Research Institute of International
Economic Relations

TOTALITARIANISM AND IDEOLOGIZATION OF SOCIETY

Formulation of the problem. The phenomenon of «totalitarianism and ideologization» occupies an important place in the history of society. These two phenomena, which were especially prevalent in the twentieth century, changed the outlook and type of thinking of the people who lived in a totalitarian regime at the time. This topic is an important component in the study of philosophy, since it is necessary to understand how charismatic leaders were able to subjugate entire peoples and, through ideologization, change the worldview of people. The main task in considering this topic in a philosophical sense is to analyze and investigate the change in the type of thinking of people who lived in a totalitarian regime and to find the truth.

Purpose: To find out the essence of the concepts of «totalitarianism» and «ideologization», their connection and influence on the consciousness of people who lived in totalitarian regime.

To achieve this goal, we set the following **tasks:**

- defining the concept of «totalitarianism» and its connection to ideologization.
- analysis of the origin of totalitarianism, its prevalence in the twentieth century and the impact on the human mind.
- explore how ideologization can affect the outlook of generations, and what consequences we have in our time.

Disclosure of the topic. At first glance, the theme of «totalitarianism and ideologization of society» ceases to be relevant in our time, because at the moment we live in a democratic country in the neighborhood of which are democratic countries.

But not everything is as simple as it seems. In the recent past, Ukraine and many other countries were in a totalitarian regime. People during this period couldn't do what they wanted, could not freely express their opinions, and in this mode were their «rules of the game» that everyone who wanted to survive at least lived. The ideologization inherent in the totalitarian regime changed the outlook of our grandparents, and in particular forced them to think otherwise, usually as the authorities who then led that totalitarian regime wanted it. And with the consequences

of ideologization, we are still struggling in our Independent Ukraine, as this phenomenon hinders its development. So, in our opinion, our article should begin with the definition of the term «totalitarianism» and which it's connected with the term «ideologization».

Scientists argue that totalitarianism (totalities, Latin. - preservation, value, comprehensive control of power) is a political regime (state system that exists in the modern control over all spheres of public life). The manifestations of totalitarianism became a phenomenon of social life long ago and only in the XX century formed into a particular political system. Striking examples of totalitarian states in history were: fascist Italy, Nazi Germany, the USSR. The main features of a totalitarian state are: general ideology, monopoly of one political party, control over the economy, organized terror and persecution of dissent, etc. So ideology is the basis of a totalitarian regime without which it cannot exist. Ideology is a set of ideas organized in the system in the form of socio-economic models, guidelines, slogans, program documents of parties, philosophical concepts, etc. Ideology in a totalitarian state is the official theory that answers all questions of human life, includes the interpretation of history, economy, future political and social development of society, carries out philosophical interpretation of problems of politics, economy, social sphere, etc.

So, analyzing these definitions, we can see that totalitarianism and ideologization is the fastest method to subjugate the people to some charismatic leader, and to make people think in their own interests. The presence of psychological techniques in this mode cannot be underestimated. The manifestations of totalitarianism became a phenomenon of social life long ago and only in the XX century. formed into a particular political system. Totalitarianism does not boil down to authoritarianism or autocratic regimes. Although Russian Emperor Peter the First and King of France Louis XIV are powerful rulers of despots, but primitive means of communication, the undeveloped social infrastructure has made their power less efficient and inclusive to call total. And in the twentieth century, thanks to industrialization and the spread of communications, this regime still managed to establish itself in many countries.

Ideologization can make people «zombies», so many examples of people's lives of that time are proof of this. The dissemination of information needed only by the authorities, the thematic meetings, the destruction of the churches and the denial of God (as these phenomena could interfere with the spread of ideology) served as an endorsement of the cult. For example, in the USSR Joseph Stalin was considered by many to be «God» and savior of the people. This is the result of a strong impact on the brains of people, because all those who deviated from the rules of the totalitarian regime were killed. So terror was an aid to the spread of ideology. People don't notice that they are being manipulated for a particular purpose, they exaggerate the cult, and the work of psychologists and philosophers who worked on the plan of ideologizing society cannot be underestimated. A striking example of literature is V. Sosyury's poem «Stalin». We quote an excerpt from a poem:

«You lead us as you have done for a long time
To victories, conquering time and beyond.
When millions of hearts merge into one -
Your heart will be there, native Stalin.»

Thus, such poems were written about the murderer of Ukrainians, the same author who wrote the poem «Love Ukraine», as a result of coercion, ideologization, and terror.

In our times, ideologization still left a mark, and also slowed down the development of Independent Ukraine. The older generations still love life in the USSR and live by Lenin's principles, and consider Stalin their savior. Ideologized people are still dreaming of reunification with Russia, and they are the reason for the events on the Maidan in 2013-2014, because they choose those candidates who seek to join Russia, not to defend Ukraine's Independence. There are many more examples of the remnants of ideologization in our times, for some people it is even business, earning the remnants of ideologization in the minds of people.

Conclusions: So, after reading our article, we can conclude that the totalitarian regime is a kind of «machine» that is able to change the outlook and type of thinking of people for the rest of their lives, with the consequences of implanting an ideology we fight in our time, because of the great a proportion of ideologized people choose candidates who seek union with Russia, and seek a «savior» and deny the existence of Ukraine as a separate country. Charismatic leaders in the twentieth century sought to conquer the world, so they needed to change the mindset of people so that they couldn't deny their ideas, but as we see today, a totalitarian regime and ideologization, phenomena aren't eternal, and even these phenomena have come to an end, and they were replaced by democracy.

Literature

1. Political science as edited by IS Dziubko, KM Levkivsky, Kyiv, 1998. p. 257
2. The wind of Jerzy. The typology of political regimes // Lectures on Political Science, vol. 1, Tallinn, 1991.p. 36
3. V. Sosyur's poem «Stalin»
4. Karas, Natalia. Totalitarianism as a Phenomenon of the Twentieth Century [Text] / Natalia Karas / Sociocultural and political priorities of the Ukrainian nation in the context of globalization: annually. of sciences. pr / resp. for the issue T. V. Goncharuk. - Ternopil: TNEU, 2017. - P. 741-743.

*Гончарук-Чолач Тетяна,
к. філософ. наук
завідувач кафедри філософії та політології ТНЕУ*

*Красіцька Яна,
студентка гр. Т-11
ННІМЕВ ім. Б.Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ЗАРОДЖЕННЯ ТА ВИНИКНЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ РЕФЛЕКСІЇ

Постановка проблеми. Питання про походження філософської рефлексії – це досить складна філософська проблема, її висвітлення передбачає відповіді на питання: коли, де, за яких обставин, з чого, чому і як виникла філософія. Щодо цих питань у літературі (як навчальній, так і науково-дослідній) існує кілька точок зору, котрі хоч і відрізняються, все ж пов'язані між собою і доповнюють одна одну.

Мета. Дізнатися нові факти про зародження та виникнення філософської рефлексії. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання :

- Дослідити історію виникнення філософської рефлексії;
- З'ясувати значення філософії ;
- Показати сучасний стан філософії;

Виклад матеріалу. Філософія – дисципліна, що вивчає найбільш загальні суттєві характеристики і фундаментальні принципи реальності і пізнання, буття людини, відносини людини і світу, про найзагальніші суттєві характеристики людського ставлення до природи, суспільства та духовного життя у всіх його основних проявах. Також під філософією розуміють форму людського мислення, теоретичну форму світогляду.

Історично так склалось, що саме філософія була тією колицею, з якої вирости і наука, і мистецтво, і мораль, і право, які згодом набули статусу самоусвідомлюючих особливих проявів людського духу та практики життєдіяльності людини і суспільства.

Історія філософії дає величезну кількість картин світобудови, створених як окремими філософами, так і певними філософськими школами. Вона не тільки збагачує світогляд людини, а й оберігає від типових помилок, на які здатна світоглядна думка. Перші кроки історико-філософського пошуку привели до висновку, що філософія як світоглядне явище з'являється в процесі такого поділу людської діяльності, коли виникає необхідність інтелектуального освоєння дійсності на найзагальнішому рівні її бачення.

Проблемою виникнення філософії цікавилися античні філософи. Ті чи інші аспекти цієї проблеми притягали до себе увагу Платона й Аристотеля, Діогена Лаерція й Олімпіодора.

Виникає філософія майже синхронно на стародавньому Сході й на Заході. Незважаючи на схожість у традиції філософування у цих протилежних частинах Землі досить відрізняються, що дає привід говорити про існування певних типів філософії. На Сході предметом особливої уваги було утвердження єдності людини і природи, переважала морально-політична орієнтація філософських творів. Східний мудрець - це перш за все вчитель, тому особливе значення надається стилю його життя. Поведінка вчителя - взірець для

наслідування. Мова, якою він користується, - то мова притч, вживані ним поняття довго зберігають характер міфологем.

На Заході філософія починається одночасно з народженням раціоналістичної думки у стародавній Греції. Тут вона рішуче відокремлюється від міфології і навіть піддає міфологію свідомій критиці, підриває традицію довіри до повсякденного «здорового глузду». Виникає система філософських понять, які цілком позбавлені міфологічної обгортки. Якщо на Сході філософія сприймалась часто як особиста справа, то на Заході кожен засновник філософської школи був переконаним у відкритті загальнолюдських основ співіснування всіх людей.

Важливою умовою започаткування філософії був винахід алфавіту та лінійного письма, розвиток традиції писемної мови, поширення навичок письмового висловлювання. На цьому підґрунті складається й розвивається художня література (запис епосу, поезія), яка служила постійною скарбницею метафор для первісного формування філософського категорійного ряду. Письмо сприяло утримувannya думки, транспортуванню її у просторі і часі, а труднощі з виготовленням якісного матеріалу для запису розвивали здатність до лапідарності висловів, шліфували змістовну ємність фрази мудреця.

Започатковується філософія з постановки питання про єдність речей, цілісність світу. І для того, щоб це питання з'явилось у людській свідомості, необхідні були тисячоліття практичного перетворення одних речей в інші, практично-мисляче виділення із кола цих речей таких, що використовувались як засіб перетворення всіх інших.

Рефлексія у філософії – специфічний рух думки, розумового зусилля – охарактеризовано і як фундаментальну основу безпосередньо самого акту філософування, і як умову спроб подолання вже наявних концепцій і установок. Аналізується сутність і значимість філософської рефлексії як самореферентності філософських смислів та особливості методологічного обґрунтування в проведенні будь-якого дослідження незалежно від того, якому предмету чи проблемі воно приділяється. Показане, що особливість і, водночас, складність досліджуваного предмету полягає в тому, що предмет і метод дослідження співпадають. Головну увагу приділено проблемі адекватного опанування й застосування понять, категорій та методологічних принципів у конкретно-наукових дослідженнях.

Проблема рефлексивності філософії стає все більш актуальною під впливом характерних змін у гносеологічних, онтологічних та історичних принципах дослідження методології продукування філософських смислів, які відбуваються в сучасних філософських концепціях і теоріях; певну роль відіграє, також, їх поліфонічність у культурі в цілому.

Особлива складність і трудність досліджуваної проблеми рефлексивності полягає в тому, що предмет і метод дослідження співпадають. Адже в класичному значенні, сам термін «рефлексивність» походить від латинського *reflectare* («повернення назад»), у філософії ж він означає рух думки, яка звернена на саму себе, тобто на свої уявлення про світ, про себе, на аналіз своїх власних принципів і позицій. Ще Арістотель визначав філософію як «думку про думки», тим самим виділяючи в якості основного філософського методу рефлексивність. Таким чином, у філософії рефлексія є фундаментальною основою як безпосередньо

самого акту філософування, так і умовою спроб подолання вже наявних концепцій і установок. Тобто рефлексія – це спосіб критичного осмислення існуючих світоглядних позицій, спроб їх підтвердження або конструктивного подолання.

Для розвитку філософського знання на сучасному етапі характерний поділ за географічною ознакою, у якого втім чимало противників. При цьому виділяються два основні розділи:

- Аналітична філософія – напрям у філософській думці ХХ століття, який розвивається переважно в англomовних країнах і об'єднує велику кількість різноманітних концепцій і шкіл. Засновниками аналітичної філософії вважаються Готлоб Фреге, Джордж Мур, Бертран Рассел і Людвіг Вітгенштайн.

- Континентальна філософія – термін, використовуваний для визначення однієї з двох головних традицій сучасної західної філософії, що набув поширення наприкінці 20 століття в континентальній Європі. Вона включає феноменологію, екзистенціалізм, герменевтику, структуралізм, постструктуралізм і постмодернізм, деконструкцію, французький фемінізм, критичну теорію Франкфуртської школи, психоаналіз, більшість гілок марксизму.

Дослідженням того, чим є істина (тобто пошуком істини) в ідеологічних межах, накладених церквою на землях України займалися мислителі з часів Київської Русі. В цьому розумінні можна говорити про розвиток філософії (пошуку істини) на землях України з найдавніших часів.

Висновки. Отже, слід підкреслити, що в філософії відображається не лише минуле й сучасне. Вона конструює й майбутнє, формує принципи нові ідеї, світоглядні ідеали. У галузі конкретно-історичного життя вона здійснює інтеграцію різних форм людського досвіду.

У час, коли інтереси людства вимагають планетарного підходу до розв'язання світових проблем, філософія має інтегрувати всі основні завдання і цінності людської культури. Це можливо лише на основі універсального мислення, на яке спроможна тільки філософія. Ось чому без філософії не обійтись людині, яка мислить, творить, відповідає за майбутнє нашої планети.

Список використаної літератури

1. Грицай О.М. Рефлексивність філософії як самореферентність філософських смислів. Науковий вісник. Серія «Філософія». Харків: ХНПУ
2. Сморгж Л. О. Філософія. Навч. посібник. Київ, 2006.
3. Історичне зародження Філософії і міфології. URL: <http://www.marcusvincius.tk/rech.html>
4. Гончарук Т., Чолач С. Джерела духовної культури галичан *Психологія і суспільство*. №4(70). Тернопіль ТНЕУ. 2017. С. 145-160.. Режим доступу: [file:///D:/Users/fp/Downloads/1065-2137-1-SM%20\(1\).pdf](file:///D:/Users/fp/Downloads/1065-2137-1-SM%20(1).pdf)
5. Тетяна Гончарук (Чолач), Надія Джугла. Етнопсихологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого // *Психологія і суспільство*. №1-2. Тернопіль ТНЕУ. 2018. С. 155-163. Режим доступу: <file:///D:/Users/fp/Downloads/Psis 2018 1-2 14.pdf>
6. Гончарук (Чолач) Тетяна, Джугла Надія. Етнопсихологічні витоки українського характеру в концепції Олександра Кульчицького // *Психологія і суспільство*. №3-4. Тернопіль ТНЕУ. 2019. С. 95-105. Режим доступу: [file:///D:/Users/fp/Downloads/1065-2137-1-SM%20\(1\).pdf](file:///D:/Users/fp/Downloads/1065-2137-1-SM%20(1).pdf)

*Гончарук Тетяна,
доктор філософських наук,
професор, завідувач кафедри філософії та політології ТНЕУ*

*Наливайчук Руслана,
студентка групи Т-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім.
Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ІСТОРИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ, ЕТАПИ Ї РОЗВИТКУ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ

Постановка проблеми. Українська філософія - органічна частина всесвітньої філософії. Проблеми, які вона розглядає, тісно пов'язані з постановкою і теоретичним їх розв'язанням у світовій філософії. Разом з тим історія філософії України поєднує в собі інші підходи розв'язання світових проблем, що спираються на національні культурні традиції українського народу. Не вивчивши зміст і етапи розвитку філософської думки в Україні, неможливо повною мірою зрозуміти історію українського народу, особливості формування його духовного світу, його філософію, досконалість і справжність культури та традицій.

Мета. Проаналізувати історичні умови, які сприяли створенню сучасної української філософії, визначити її характерні риси і її вплив на українську культуру.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- Розглянути етапи розвитку української філософії;
- Визначити фактори які впливали на її розвиток і формування української філософської думки від часів Київської Русі і до сьогодення;
- Розглянути видатних українських філософів, які зробили значний внесок не тільки в філософську думку України, а й в світову філософію.

Виклад матеріалу. Філософія – це загально людське явище, вона досліджує саме ядро загальнолюдських цінностей, самоусвідомлень, духовних надбань. Українська філософія в реальному своєму існуванні постає складовою частиною загальносвітового філософського процесу, більш точно – процесу розвитку європейської філософії. За часів Київської Русі філософія прийшла на українські землі з Візантійської Імперії вже в досить розвиненому стані. Це можна вважати початком розвитку української філософії. Виділяють декілька періодів розвитку української філософії:

1. Період становлення і розвитку філософської думки в Київській Русі;
2. Період філософії українського Відродження та Просвітництва і розвитку філософії в Києво-Могилянській академії;
3. Період української філософії в культурі романтизму ХІХ – першої половини ХХ століття;
4. Період від 30-х років ХХ століття до кінця 80-х років (філософія радянського періоду та філософія української діаспори);
5. Період народження культури незалежної України та формування сучасної української філософії кінця ХХ – початку ХХІ століття. Філософські

коріння праукраїнської доби розвинулись в культурі Київської Русі. Київська Русь – перша східнослов'янська держава, в ній в межах духовної культури здійснювалося становлення вітчизняної філософської думки. У межах культури стародавньої Русі філософія виокремлюється, як один з типів світопізнання і розуміння буття з міфологічного та релігійного світогляду, вони переплітаються між собою та співіснують. Можна з впевненістю сказати, що для філософії України одне з ключових значень мав процес християнізації Київської Русі. Це був так би мовити переломний момент в історії України. Як наслідок християнізації Русі ми отримали проникнення античних та середньовічних ідей до її філософського вчення. Також немалий вплив здійснила поява писемності на території Київської держави. У зв'язку з появою християнства на Русі почали масово перекладати книги, формування літературно-писемної мови зробило чималий внесок до історії розвитку філософії України. Світ повертається до людини і бере безпосередню участь в її житті, в цьому полягає динамічний монументалізм християнського світосприйняття. Таку думку відстоювали Іларіон Київський, Нестор-літописець, Кирило Туровський. Вони проголошували, що приналежність до роду людського усвідомлюється через діяльність, а праця є найвищим мірилом «богокорисності» людини. Отже, можна стверджувати, що вже в епоху розвитку Київської Русі були закладені підвалини філософського мислення, сформульовані основні поняття та категорії, засвоєні і творчо пристосовані до руської дійсності елементи візантійської, а через неї грецької та східної філософської культури.

Подальший розвиток української філософії відбувався в досить трагічний, складний час. Трагізм ситуації на українських землях полягав в розпаді Київської Русі, смерті Володимира Мономаха та завершилось все татаро-монгольською навалою. Ряд подій, які розвивалися в даний період значно затримали розвиток української філософії. Про те не дарма другий період в розвитку філософії України називають періодом Відродження та Просвітництва. Адже вже в XV-XVI столітті українська самосвідомість почала свій шлях до розвитку та оновлення. Спостерігається розповсюдження та створення нових гуманістичних ідей. Проповідниками цих ідей були нові українські діячі та філософи – Юрій Дрогобич, Станіслав Оріховський-Роксолан, Павло Русин, Григорій Сковорода та інші. Багато вихідців з України здобували освітні ступені доктора філософії в найкращих закладах України та Європи. Наприклад Юрій Котермак (Дрогобич), він посідає унікальне місце в українській філософії та й в українській культурі загалом. Він поєднував українську філософію із європейською, був основоположником українського Передвідродження. Також в цей час розпочинається боротьба між православною і католицькою церквами за владу. Церква як і віра мала великий вплив на ту філософію яка панувала і розвивалася в суспільстві. До завершення розвитку філософії в даному періоді наука поступається перед проблемою людини, про це свідчить те, що в першій половині XVII ст. на курсах в Києво-Могилянській академії з'являються спеціальні розділи етики. Етика – вчення про мораль, правила та норми людської поведінки. У цей період етика стає самостійною галуззю знань, вона значною мірою допомагає розвитку філософії, релігії та культури.

Освітня діяльність в Україні, помножена на ентузіазм її фундаторів, врешті підводили українську культуру, філософію та традиції до Просвітництва. В цю частину періоду основні ідеї філософської думки полягали в захисті українського народу як етнічної спільної, збереження її цілісності. Орієнтиром для цих ідей стали західноєвропейські ідеї, трансформовані в традиціях східного християнства. Тепер філософи більше орієнтувалися на внутрішній стан людини, її духовне життя, це узгоджувалось із світоглядним впливом візантійської філософії, котрий був дуже сильним в тогочасній Україні. На духовну ситуацію в Україні досить потужно вплинули праці візантійських філософів-богословів XVI ст. Г. Синаїта, М. Кавасили, І. Сіріна та інших. Вони також опрацьовували таке поняття як ісихазм – вчення про безпосереднє єднання людини з Богом, де самозаглиблення особи в свій власний внутрішній світ та універсальний світ духовних явищ мало стати сприятливим засобом для цього. Отже, наприкінці XVI – на початку XVII ст., у ситуації складних соціально-політичних та духовних процесів в Україні проявляються гуманістичні, реформаційні та просвітницькі тенденції і процеси; за цих обставин підсилюється інтерес до людської життєвої реальності, етнічної та культурної самоідентифікації, а, відповідно, і інтерес до гуманітарних студій. На базі братських шкіл виникає професійна філософія, а згодом – вищі навчальні заклади.

Для українського народу початок XIX століття став чималим випробуванням. Після розпаду Речі Посполитої майже всі українські землі опинилися під управлінням однієї держави – Російської імперії. Це стало початком жорсткого гніту, утиску та спроби винищення українського народу як такого. В цей період неодноразово заборонялося викладання філософії в українських університетах, заборона української мови і літератури, навіть називати українців українцями було злочином. Але не зважаючи на це українська філософія продовжувала розвиватися, хоча філософів ніхто не готував, їх запрошували з інших країн. Саме так в Україну в XIX столітті потрапили ідеї західноєвропейської філософії. Це були такі вчення таких діячів : Канта, Гегеля, Шеллінга та інших. Саме романтизм цієї епохи сприяв пробудженню української самосвідомості і самобутності, він відгукувався в прагненні національного відродження України. Зароджується нова інтелектуальна культура та філософія, що ґрунтується на осмисленні реальної дійсності, аналізі суспільно-політичного життя, про це свідчить поява і діяльність Кирило-Мифодіївського братства. Основною метою братства було визволення України від соціального та національного поневолення, об'єднання всіх слов'янських народів, зокрема українського. Ідея їхньої філософії полягала в співвідношенні соціального добра і зла щодо конкретної людини в конкретних історичних умовах і щодо його Батьківщини – України. Основні українські філософи і діячі Кирило-Мифодіївського братства: Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Микола Костомаров.

Встановлення радянської влади в Україні призвело до повної політизації філософії. Її проголосили суто класовою наукою, теоретичною основою марксизму. Особлива увага в цей період приділялася аналізу творчості Тараса Шевченка, Івана Франка та Лесі Українки.

У розвитку української філософії за радянських часів можна виокремити такі періоди:

- 20-ті роки;

- 30-50-ті роки – період сталінізму;
- Кінець 50-х – 80-ті роки;
- Період перебудови.

Представників української інтелігенції масово висилали за кордон, таких налічувалось десь біля 200 осіб, до інших застосовувались жорсткі політичні та адміністративні репресії. Також важливим осередком розвитку філософської думки

у 20-30-х роках стала Західна Україна. На цей час припадає пік творчості Дмитра Донцова та Миколи Міхновського. Вони висували ідеї українського націоналізму та частково соціалізму. Світоглядною основою поглядів Дмитра Донцова є філософський волюнтаризм та ірраціоналізм, ірраціональна воля до життя та панування. Наприкінці 80-х років, коли було знято протиставлення матеріалізму та ідеалізму, з'являються публікації, в яких по-новому осмислюється буття світу та суспільства. Від початку 90-х років основні зусилля філософів були передусім спрямовані на подолання успадкованої ізоляції української філософії від західної та світової філософії. В цей час зароджуються два взаємопов'язані засоби подолання цієї ізоляції – переклади філософських творів українською мовою та дослідження історії західної та світової філософії. Уже в середині 1990-х рр. інтелектуальна ініціатива почала переходити до нового покоління – тих, хто став першопрохідником нових «віртуальних світів». Це – покоління Інтернету. Адже відбулася найважливіша подія – глобальна реконструкція світу. Основний сенс нової ери – зрощення мозку і всесвіту, техніки та органіки, створення розумних машин, доведення всіх буттєвих процесів до швидкості думки... На сучасному етапі покликання української філософії є розробка теоретико-світоглядних і науково-методологічних проблем особистості і суспільства, науки і культури.

Видатні українські мислителі і філософи:

- Дмитро Донцов – український літературний крити, публіцист, філософ. Його політична філософія ґрунтувалася на двох основоположних принципах – інтегральний націоналізм та принцип національної еліти. Нація, українська національна ідея були об'єктом розгляду в багатьох творах Донцова.

- Станіслав Оріховський-Роксолан - український релігійний діяч, мислитель, філософ доби Відродження. Один з перших представників філософської думки Ренесансу, що став заперечувати божественне походження влади. Основною темою філософських роздумів є свобода, як найбільше надбання людства, природний стан шляхетної натури.

- Григорій Сковорода – видатний український філософ-містик, богослов, поет, педагог. Сковорода повставав проти мертвої церковної схоластики та духового гноблення московського «православ'я», спираючись у своїй філософії на Біблію. Він навчав, що найбільше й фактично єдине завдання філософії – шукати правду і прагнути до неї. Але в умовах людського життя ця мета недосяжна, і щастя людини полягає саме в тому, що вона все мусить шукати правди. До цієї мети можна йти різними шляхами, і тому нетерпимість до тих, хто інакше думає, не знаходить виправдання. Так само й релігійна нетерпимість не знаходить виправдання, бо вічна правда проявляється на цьому світі в різних формах. Будучи у ставленні до себе самого цілковито безкомпромісним і осягнувши внаслідок цього повну гармонію між своєю наукою та своїм життям, Сковорода був надзвичайно лагідний і оглядний у ставленні до інших.

• Дмитро Чижевський – український вчений-енциклопедист, культуролог, філософ, літературознавець. Дмитро Чижевський вперше здійснив систематизацію історико-філософського процесу в Україні. Його загальне бачення становлення й розвитку історії української філософії відзначає реальний початок історико-філософського українознавства як самостійної галузі.

Висновок. Українські мислителі передавали погляди більш наглядно в контексті з життям, призначенням й життєвими обставинами людини, не вдавалися в абстрактне теоретизування. Виражали більше світоглядів особисті думки, аніж абстрактні схеми та теоретичні аргументи. Притаманне українській філософії шукання Бога не обов'язково зв'язане з доктринами релігії, український месіанізм, заглиблення у внутрішній світ людини, етичний плюралізм, моральні вартості християнської культури і увага на соціально-політичному житті, на історичному матеріалізмі, схильність до діалектичного матеріалізму. Для Української філософії характерна увага до проблем людини, проблеми пізнання серцем. Адже українська філософія формувалася протягом багатьох століть, шлях її розвитку був тяжким і тернистим. Та все ж не зважаючи ні на розпад Київської Русі, ні на гніт української нації, заборону української мови, відсутність своєї власної держави століттями, революції і війни ми змогли встояти, змогли зберегти свою волелюбність, культуру, мову, традиції. Ми змогли не тільки зберегти все притаманне нам, а й створити щось своє, свою філософію, національну думку, свій темперамент нації. Українська філософія це не тільки **органічна частина** **всесвітньої філософії**, це також **самостійна і розвинута наука про українську націю, її ментальність, розвиток, соціалізацію, і життя в цілому.**

Список використаної літератури

1. Бичко І.В. та ін. Філософія: Підручник. К., 2001. 428 с.
2. В. С. Горський. Історія української філософії // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2005. Т. 3 : Е Й. С. 635. 672 с.
3. В. С. Горський. Історія української філософії // Енциклопедія сучасної України : у 30 т / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. К., 2003–2019.
4. Огородник І. В., Огородник В. В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: Навч. посіб. К. : Вища школа; Т-во «Знання», 1999. 543 с.
5. Проблема сенсу життя людини в українській середньовічній філософії : Моногр. / І. Жеребило; Нац. банк України, Львів. банк. ін-т. Л., 2004. 223 с. Бібліогр.: 152 назви.
6. Українська філософія : навч. посіб./ Захара І. С. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 354 с.
7. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. К., 1999. 309 с.

*Гончарук-Чолан Тетяна,
к.філософ.наук
Завідувач кафедри філософії та політології ТНЕУ*

*Космакова Марія,
студентка гр. Т-11
факультету ННІМЕВ, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В ФІЛОСОФІЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Постановка проблеми. У комплексному людинознавстві філософія виконує: по-перше, світоглядну функцію, тобто обґрунтовує суто філософські проблеми про природу людини, про її походження, про сенс життя, долю та призначення, про можливості та межі її свободи і творчості; по-друге, методологічну функцію, тобто створює оптимальну стратегію вивчення і вдосконалення людини.

Історія пізнання людини свідчить про складність та суперечливість даної проблеми. Кожна філософська концепція додавала до неї нові риси, відкривала нові грані в пізнанні людини.

Проблема людини, яку підіймає Григорій Сковорода, є одвічним питанням про істину, щастя та пізнання світу, якого прагне практично кожен. Незважаючи на видиму легкість питань про буття, багато людей можуть знайти відповіді лише пройшовши власний життєвий шлях та набувши достатньо для цього знань і досвіду.

Вчення Г. Сковорода привертає особливу увагу сучасників, тому що воно спрямоване на вивчення та розуміння внутрішнього життя людини, котра не має опори в навколишньому світі. Сковорода вважав, що людина є ключем до усіх таємниць як земного, так і божественного світу. Той, хто не пізнав себе, не зможе зрозуміти оточуючий світ.

Мета. Проаналізувати проблему людини в філософії Григорія Сковороди.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- проаналізувати думки філософа щодо шляху до щастя людини;
- дослідити думки Сковороди про людину.

Виклад матеріалу. Сковорода прославляє людину малих бажань і обмежені матеріальні потреби. Вже в байках звучить один з його головних філософських принципів. Його суть складається у визнанні законними і природними тільки тих потреб і прагнень людини, які відповідають природній, а не соціальній відмінності людей.

Вчення Г. Сковорода привертає особливу увагу сучасників, тому що воно спрямоване на інтенсифікацію внутрішнього життя людини, котра не має опори в навколишньому світі. Шлях до щастя пролягає, на думку митця, через моральне вдосконалення людини. Цим зумовлюється притаманний філософії Г. Сковороди персоналізм, що ставить у центрі уваги динамічну людську особистість, буття якої змальовується як безперервне творення людиною себе самої.

Для Сковороди ключ до всіх розгадок життя, як космічного, так і божественного, є людина, тому що всі питання і всі таємниці миру зосереджені

для нього в людині. Не розгадавши себе, людина не може нічого розуміти в тому, що оточує, розгадавши ж себе до кінця, людина проникає в найглибші таємниці Всесвіту.

Опис суб'єктивного положення людини в світі, тобто того, як розуміє людина свої можливості і з чим зв'язує свої надії, Сковорода починає з парадоксу, який виражає подвійну природу людини. Життя людини, єдине і неповторне, безцінне, тому мірою його може бути тільки щастя.

Щастя міститься в нас самих, осягаючи себе, ми знаходимо духовний мир, спокій. Щастя легко досягається, якщо людина йшла шляхом любові та віри. Його досягнення залежить тільки від самої людини, її серця. Всі люди створені для щастя, але не всі отримують його, вважає мислитель. Ті, хто задовольнився багатством, почестями, владою та іншими зовнішніми атрибутами земного існування, роблять величезну помилку, стверджуючи, що вони досягли щастя.

«Скрізь любов та віру людина пізнає себе», – твердить Сковорода. Принцип «Пізнай себе», як відомо, не вперше з'являється у Сковороди. У міркуваннях про щастя Г.Сковороди є ще й такий важливий аспект. Людське щастя втілюється не тільки в духовних шуканнях, не тільки у сердечній радості, а й у праці, у втіленні спорідненості праці. Принцип «сродності», отже, є принципом відповідності тому вищому, розумному і справедливому началу, що визначає сенс людського буття. «Закон сродності» не знає винятків. У кожній людині є нахил до «сродної» собі справи. Своєрідність виявів Бога у кожній людині визначає людей та їх різні долі.

Думка про те, що щастя людини полягає в праці, і що вона зробила мавпу людиною, відвідувала багатьох філософів і раніше. Але визначення праці з позицій джерела свободи і щастя, або джерела страждання і нещастя людей зустрічається досить рідко. У Сковороди вперше ця тема визначилася як головна і в літературних творах, і в філософських трактатах.

Сковорода вказує, що здібності дає людині Бог, що царство Боже всередині людини. Прислухаючись до цього внутрішнього голосу, людина має обрати собі заняття не тільки не шкідливе для суспільства, а й таке, яке приносить їй внутрішнє задоволення і душевний спокій. Всі заняття добрі лише тоді, коли виконуються у відповідності з внутрішньою схильністю.

Мислитель розглядає віру і любов не тільки як підґрунтя душі, а й як органічний прояв духовності людини, а причиною цього прояву є, як він вважає, насамперед природні прагнення людини. Антиподами любові та віри, протилежними за своєю дією на людину, у Сковороди є поняття суму, туги, нудьги, страху. Всі вони, на його думку, роблять душу людини приреченою на розслаблення, позбавляють її здоров'я. Тому Сковорода наполягає на тому, що запорука здоров'я душі - її радість, кураж.

Філософ розумів, що кожен повинен йти своєю дорогою, але до однієї мети – знайти себе. Своє ж завдання він бачив в тому, щоб своїм життям відповідати своїй філософії.

За вченням Сковороди, створення справжньої людини відбувається не тоді, коли з'являється тілесна людина з її чуттєвими властивостями. Тілесна людина - несправжня: вона-тінь і ніщо. Справжня людина виникає тоді, коли вона осягає невидимість.

Висновок. Науку про людину та її щастя Сковорода вважав найважливішою з усіх наук. Міркування щодо цієї проблематики у Сковороди мають релігійно-філософський характер, вони невідривне пов'язані із зверненнями до Біблії та християнської традиції. Людина без віри може піднятися до найвищих вершин. Але якщо в її душі немає спокою, любові, довіри вона ніколи не почуватиметься щасливою. Сковорода стверджує про необхідність пізнання природи людини, а звертає увагу на пізнання природи людської душі з урахуванням чинників її формування - віри, надії, любові.

Список використаної літератури

1. Заглубий П. В. Філософська спадщина Г. С. Сковороди. – К.: Знання, 2000. – 562 с.
2. Сковорода Г. С. Збірник творів. – К.: Знання, 1995. – 456 с.
3. Платонов І. В. Філософські погляди Сократа / Платонов І. В. - К.: Грамота, 2004. - 268 с.
4. Гончарук Т., Чолач С. Джерела духовної культури галичан Психологія і суспільство. №4(70). Тернопіль ТНЕУ. 2017. С. 145-160.. Режим доступу:file:///D:/Users/fp/Downloads/1065-2137-1-SM%20(1).pdf
5. Тетяна Гончарук (Чолач), Надія Джугла. Етнопсихологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого // Психологія і суспільство. №1-2. Тернопіль ТНЕУ. 2018. С. 155-163. Режим доступу:file:///D:/Users/fp/Downloads/Psis_2018_1-2_14.pdf
6. Гончарук (Чолач) Тетяна, Джугла Надія. Етнопсихологічні витоки українського характеру в концепції Олександра Кульчицького // Психологія і суспільство. №3-4. Тернопіль ТНЕУ. 2019. С. 95-105. Режим доступу:file:///D:/Users/fp/Downloads/1065-2137-1-SM%20(1).pdf

*Гончарук (Чолач)Тетяна,
доктор філософських наук, професор
кафедри філософії та політології ТНЕУ
Моравель Роман
здобувач освітньо-професійної програми «Публічне
управління та адміністрування», ТНЕУ*

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Актуальність теми. Проблеми, які існують у вітчизняній державній службі в значній мірі пов'язані з недостатнім рівнем професіоналізму та моральної стійкості чиновників, корупцією, хабарництвом, байдужим їх ставленням до виконання своїх обов'язків та іншими аномальними явищами, які існують сьогодні в публічній владі. Через це варто вивчити інструментарій формування та функціонування позитивного іміджу державного службовця, який сприяє створенню моделі, яка відповідає особливостям української державної служби та зможе подолати ті проблеми про які йшлося.

Ступінь вивчення проблеми. Варто зазначити, що донедавна проблема іміджу та всього що з ним пов'язане не були окремим предметом досліджень. Не стало винятком і дослідження інструментарію його формування та функціонування. Варто зазначити, що окремі роботи, пов'язані з проблематикою іміджу та репутації в цілому державних службовців зустрічалися в роботах таких науковців: Ю. Падафета, В. Бебика, В. Ромата, В. Дрешпака та інших.

Метою дослідження є дослідження інструментарію формування та функціонування іміджу державного службовця.

Для досягнення мети передбачено вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати основні засади формування та функціонування іміджу державного службовця як основної переваги в роботі органів влади;
- з'ясувати роль іміджу державного службовця в управлінні в сучасних умовах в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси формування та функціонування іміджу та його роль в органах публічного адміністрування в сучасних умовах.

Предметом дослідження виступає інструментарій формування та функціонування іміджу.

Методи дослідження. У процесі роботи використано сукупність загальнонаукових, логічних та емпіричних методів наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу. Слово «імідж» походить від латинського слова *imago*, що означає образ. Воно відоме з давніх часів. На самому початку воно використовувалося в мистецтвознавстві, а в Стародавньому Римі ним називали статуї богів. Їх наділяли позитивними рисами. Вони мали вплив на життя кожної людини. Термін «імідж» сьогодні пов'язаний із латинським словом *imitari*, що в перекладі означає імітувати. Його синонімами в англійській мові виступають слова «подібність», «ікона», «образ», «метафора», «статуя». Тлумачний словник Вебстера пояснює імідж як штучну імітацію або подання зовнішньої форми об'єкта, особи [1, 85].

У радянський період слово «імідж» замінювалося «само презентацією», що означало представлення самого себе за допомогою різних методів створення

свого образу. Далі, коли стало можливим використовувати іноземні слова, імідж почав вживатися у різних іпостасях.

Імідж має свої загальні характеристики. До них відносяться:

- передбачає сильний емоційний відгук;
- ідеальний об'єкт, який виникає у свідомості людей, оцінюється на основі спілкування, людських стосунків, діяльності тощо;
- ефективному іміджу притаманні варіабельні властивості, що означає, що ситуація трансляції іміджу завжди динамічна і можуть бути потрібні корективи;
- ефективний імідж є цілісний, несуперечливий, відповідає узагальненим образам;
- прагматичний імідж орієнтується на певне коло завдань, які висуває та чи інша установа;
- ґрунтується на реальних достоїнствах та характеристиках;
- простий, містить обмежене число компонентів для однозначного сприйняття;
- потребує постійної підтримки, підкріплення піаром та рекламою [2, 10-15].

Імідж виконує функції:

- економічну (формує інвестиційну привабливість об'єкта);
- соціально-символічного впізнання (готовність до спілкування, обміну соціальними та духовними цінностями);
- інформаційну (підтверджує інформацію про об'єкт);
- естетичну (зробити себе привабливим);
- номінативну (свій стиль) [3, 40].

До інструментів формування іміджу державного службовця відносяться різні заходи, які можна поділити на дві групи. Перша група включає механізми підвищення продуктивності діяльності чиновників. Це здійснюється на основі правильної кадрової політики. Друга група пов'язана з розробкою та впровадженням етики державного службовця [4, 6].

Крім цього інструментарій формування та функціонування позитивного іміджу включає і залучення різних засобів масової комунікації. Тут приходять на допомогу засоби масової інформації, за допомогою яких потрібно інформувати населення в існуванні труднощів, які існують у діяльності державних службовців. Також варто особливо наголошувати на тому, як, яким чином та методами їх чиновник вирішує. Варто також інформувати громадян і про успіхи державних службовців у їх діяльності. Всі ці інструменти допоможуть створити позитивний імідж чиновників. Сформують у населення цілісне, реалістичне бачення образу державного службовця. Все це разом сприятиме формуванню довіри громадськості до публічної влади [5, 57-58].

Висновки. Таким чином, за допомогою різноманітних інструментаріїв відбувається формування та функціонування позитивного іміджу державного службовця, від якого залежить рівень довіри громадськості до влади. Тому варто наголосити, що від нього залежить успішний розвиток та існування органів публічної влади. Важливим є те, щоб чиновник був професіоналом на своєму робочому місці. Мав високий рівень відповідальності за свої дії, оскільки від них залежить розвиток та добробут всієї держави і її населення. Також дуже важливим у діяльності державних службовців є дотримання законів та морально-етичних

норм. Важливим у формуванні та функціонуванні іміджу є старанне виконання чиновником своїх службових обов'язків, розвиток, удосконалення, залучення в роботу інноваційних методів управління, плідна співпраці із засобами масової інформації для ознайомлення населення з результатами своєї роботи. Отже, застосування в сукупності інструментаріїв формування та функціонування позитивного іміджу державного службовця сприяє демократизації публічної влади і держави в цілому.

Список використаної літератури

1. Колосок С. В. Формування іміджу установи в системі державного управління. Актуальні проблеми державного управління. Одеса: АстроПринт, 2011. с. 84-90.
2. Кононенко В. І. Діловий етикет та імідж державного службовця. К.: Знання, 2012. 160 с.
3. Мельничук Я. Імідж державних службовців. Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. 2011. № 1. с. 40-41.
4. Могильний С. А. Інноваційні технології формування позитивного іміджу посадових осіб органів місцевого самоврядування. Актуальні проблеми державного управління. Харків, 2010. № 2 (40) 6. с. 1-8.
5. Атаманчук Г. Про особливості професіоналізму в управлінні. Право та управління XXI століття. 2012. № 2. с. 56-61.
6. Сучасна українська еліта: порівняльний аналіз політичного та управлінського функціонування//*Науковий журнал «Політичне життя»*. Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С 25-30. Режим доступу:<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7362>
7. Гончарук-Чолач Т. В., Гнасевич Н. В. Джугла Н. В. Філософія знання і пізнання // *Науковий огляд*. № 8(61), 2019. Режим доступу:<file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/1918-7447-1-PB.pdf>
8. *Філософські проблеми державного управління*: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / авторський колектив: Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, М. Л. Шумка. / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль; ТНЕУ 2015. 270 с. Режим доступу:<https://scholar.google.com.ua/citations?user=SR7e1DcAAAAJ&hl=uk>

*Гончарук (Чолач)Тетяна,
доктор філософських наук, професор
кафедри філософії та політології ТНЕУ*

*Галас Олена,
здобувачка освітньо-професійної програми «Публічне
управління та адміністрування», ТНЕУ*

РЕОРГАНІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФРАНЦІЇ

Актуальність теми. Однією з визначальних характеристик сучасної України є розвиток системи місцевого самоврядування. Службовці, які працюють в системі місцевого самоврядування, мають найтісніші контакти з членами територіальної громади, від яких залежить добросовісність, реалізація загальнодержавних та регіональних програм, а також місцевих ініціатив. Цікавим для розуміння правильності діяльності територіальних громад в Україні є вивчення зарубіжного досвіду. Буде доречним скористатися зарубіжним досвідом, насамперед Франції, де є всі умови для підвищення ролі територіальних громад у розбудові держави.

Ступінь вивчення проблеми. Варто зазначити, що донедавна проблема реформування місцевого самоврядування не була окремим предметом досліджень. Не стало винятком і дослідження позитивного досвіду зарубіжних держав з цього питання.

Метою дослідження є дослідження досвіду реформування місцевого самоврядування у Франції.

Для досягнення мети передбачено вирішення таких **завдань**:

– проаналізувати основні засади сучасної концепції реформування місцевого самоврядування у Франції;

– з'ясувати роль місцевого самоврядування в французькому суспільстві.

Об'єктом дослідження є діяльність органів місцевого самоврядування Франції на сучасному етапі.

Предмет дослідження – концепція реформування місцевого самоврядування Франції.

Методи дослідження. У процесі роботи використано сукупність загальнонаукових, логічних та емпіричних методів наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу. У Франції, як і у багатьох державах, існувала проблема реформування діяльності місцевих органів. Тут була застосована функціональна (теорія муніципального федералізму) концепція. Її суть зводиться до того, що одиниці самоврядування та сучасні низові територіальні утворення не можуть виконувати велику кількість комунального управління. Через це потрібно створити систему організацій міжкомунального співробітництва, при цьому не змінюючи сучасні місцеві структури. Це мають бути публічно-правові установи. Вони повинні виконувати функції, які здійснюють сучасні комуни. Співпраця виконується щодо здійснення окремих функцій на основі цільового добровільного договірного об'єднання муніципальних одиниць низового рівня. На цих засадах утворюються спільні органи. Це публічно-правові установи міжмуніципального співробітництва. Вони мають як постійний, так і тимчасовий характер. При цьому

члени об'єднання залишають за собою право виходу з об'єднаної громади, через те, що зберігається самостійність одиниць, які об'єднуються [1, 24-25].

Варто зауважити, що на думку багатьох дослідників, важка форма проведення адміністративно-територіальної реформи на основі об'єднання комун може замінитися прийнятнішою формою співпраці, наприклад, міжмуніципальним співробітництвом. Сьогодні Франція налічує 36800 комун. За їх кількістю вона випереджає інші країни Євросоюзу. У своїй більшості вони невеликі. Так, 22000 налічують менше 500 чоловік. Незважаючи на те, що протягом великого проміжку часу публічна влада намагалася зменшити їх чисельність, все це завершувалося невдачею. Основною причиною поразок було намагання населення зберегти ідентичність власної комуни. Практика показала, що «вирішення в руслі органічної концепції не може бути повністю задовільним, якщо обмежується тільки укрупнення, бо віддалення адміністрації від населення вимагає, у свою чергу, розвитку внутрішньомунальної децентралізації» [2, 138]. На допомогу прийшли гнучкі форми міжкомунального співробітництва. На їх основі були створені синдикати, місцеві об'єднання та дистрикти. За їх допомогою малі громади ефективно надають велику кількість послуг. Виникли різні види кооперації. Це у свою чергу привело до ускладнення фінансових форм функціонування та організаційно-правових форм. Найпоширенішою формою співпраці ці були синдикати комун (приблизно 15000). Вони можуть вирішувати одне завдання (одноцільові). Прикладом може бути водопостачання, прибирання та переробка сміття, спортивні споруди. Також можуть бути і багатоцільові. Синдикатами керують комітети. Кожна комуна має в ньому своїх двох представників. У 1959 р. з'явилися дистрикти. Вони здійснювали мінімум обов'язкових повноважень. Це наприклад, управління протипожежними центрами, житловими службами та інше. Комуни у раді дистрикту представлені залежно від їх кількості населення. Міські об'єднання відкриті для приєднання нових членів. У той час у законі немає положення про вихід з них.

Отже, було встановлено дворівневу муніципальну систему управління. Її вищий рівень виконує структуро виконуючі функції. До них відносяться транспорт, містобудівництво, створення матеріально-технічної бази та інше. Тут варто зазначити, що дані реформи не вирішили до кінця ситуацію. Хоча закони від 13 серпня 2004 та 16 грудня 2010 р. сприяли об'єднанню міжкомунальних господарств. А останній закон завершив створення міжмуніципальних об'єднань. Він також сприяв створенню нових умов для об'єднання комун в нові комуни. Вони могли замінити попередні комуни, малі місцеві органи влади, цим самим створити за рахунок своїх розмірів кращі умови для економії. А з 1 січня 2014 р. набрала чинності норма закону за якою муніципалітети в залежності від їх території повинні створювати об'єднані комуни, агломерації та міські спільноти [4, 41].

У Франції правила міжмуніципальної співпраці та об'єднання розміщені у загальному Кодексі територіальних громад. Принципи фіскальної політики містяться у загальному податковому кодексі. Саме префекту надається функція ініціювати об'єднання комун та їх обговорення, створення схеми розвитку міжмуніципального співробітництва. При цьому створюється комісія міжмуніципального співробітництва. Вона утворюється на рівні департаменту за участі мерів та голів міжкомунальної кооперації, членів генеральної та

регіональної рад. Таким чином створюється об'єднаний спільний орган влади. Для його обрання потрібно дві третини муніципальних рад, які представляють дві третіх населення. За рішенням префекта створюється статут, який може включати правила фінансування, повноваження та склад оргів новостворених об'єднаних комун [5, 49].

Перші роки члени рад призначалися муніципальними радами на шість років, Вони обирали президента. Це викликало невдоволення, оскільки не було відповідальності перед виборцями. А також, страх мерів та місцевих обранців в разі прямого голосування до ради, яка представляла об'єднані комуни, у їх зникненні. Через це закон від 16 грудня 2010 р. дозволив пряме обрання міжмуніципальних органів. Це сприяло посиленню їх легітимності. Також за цим законом комуни можуть вирішувати свої представницькі правила в раді синдикату.

Висновки. Французькі комуни передали багато своїх функцій іншим комунам або їхнім об'єднанням. Також вони передали ряд своїх повноважень державним об'єднанням. Таким чином, покращили свою адміністративно-територіальну організацію влади. При цьому проаналізувавши досвід Франції Україна у процесі реформування своєї територіальної організації публічної влади повинна врахувати як позитивний, так і негативний елементи і забезпечити собі поліваріантність шляху удосконалення своєї системи. Серед найочікуваніших результатів децентралізації в Україні є створення самодостатніх територіальних громад, які володіють фінансовими, земельними та матеріальними ресурсами, об'єктами соціальної інфраструктури, що необхідно для покращення забезпечення потреб громадян, надання їм послуг, створення відповідних умов для розвитку територій.

Список використаної літератури

1. Стратегія та принципи здійснення реформ територіальної організації публічної влади в країнах ЄС: наукова розробка. К.: НАДУ, 2013. 52 с.
2. Марку Жерар. Реформа місцевого самоврядування у Франції як поглиблення міжмуніципального співробітництва. Вісник Академії муніципального управління. Серія «Право». 2011. Вип. 2. с. 136-145
3. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні: підручник. К.:НАДУ, 2010. 400 с.
4. Децентрализация на распутье – европейские реформы в период кризиса. <http://www.vusnet.ru/biblio.archive/36509.html>
5. Децентрализация по-французски. Чи можна замінити реформу адміністративно-територіального устрою міжмуніципальним співробітництвом. [http://www.vusnet.ru/biblio.archive.DUTP.2199](http://www.vusnet.ru/biblio.archive/DUTP.2199).
6. Філософські проблеми державного управління: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / авторський колектив: Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, М. Л. Шумка. / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль; ТНЕУ 2015.270 с. Режим доступу:<https://scholar.google.com.ua/citations?user=SR7e1DcAAAAJ&hl=uk>

*Гончарук (Чолач) Тетяна,
доктор філософських наук, професор
кафедри філософії та політології ТНЕУ
Яблонь Тетяна
здобувач освітньо – професійної програми
«Публічне управління та адміністрування», ТНЕУ.*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ

Актуальність теми. Однією із проблем, яка не знаходить належного вирішення у суспільстві є задоволення запитів дітей з особливими потребами, врахування викликів інклюзивної складової в процесі розвитку громади. У даний час і суспільство, і органи влади в Україні тільки починають формувати модель взаємовідносин суспільства для всіх. Теоретичні знання і механізми задоволення запитів дітей з особливими потребами на даний час в громадах є недостатніми на тлі зростання загальної чисельності дітей з інвалідністю. Через це вивчення світового досвіду та застосування кращих практик для нас є важливим.

Ступінь вивчення проблеми. Вивчення проблеми становлення та розвитку інклюзивної освіти в основному обмежуються європейськими та північноамериканськими країнами. Узагальнення зарубіжного досвіду запровадження інклюзивної освіти зроблено С. Амірідзе, Н. Ашиток, Ю. Волчелюк, Л. Журавльовою, Ю. Кавун, А. Колупаєвою, Є. Марч, Ю. Найдою, Н. Софій та іншими. Відповідні законодавчі та нормативно-правові документи різних країн систематизовано Європейською агенцією з особливих потреб та інклюзивної освіти. Поряд з тим, не дивлячись на велику кількість наукових праць, присвячених питанням інклюзії, актуальною залишається проблема розробки оптимальної моделі інклюзивної освіти, котра є спрямованою на забезпечення ефективного навчання всіх дітей з особливими освітніми потребами.

Мета дослідження є обґрунтування основних положень щодо організації процесу інклюзивної освіти на основі передового світового досвіду та формування практичних рекомендацій щодо її удосконалення на рівні району.

Для досягнення мети визначені наступні **завдання**:

- вивчення світового досвіду інклюзивної освіти;
- формування практичних рекомендацій для використання в Україні.

Об'єкт дослідження є діяльність органів місцевого самоврядування щодо організації інклюзивної освіти на сучасному етапі.

Предмет дослідження – концепції організації інклюзивної освіти на сучасному етапі.

Методи дослідження. У процесі роботи використано сукупність загальнонаукових, логічних та емпіричних методів наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивна освіта – термін, який вперше прозвучав у Саламанській декларації у червні 1994 р [6, 1]. Саме цей документ і став першим міжнародним документом, який наголосив на необхідності проведення освітніх реформ у напрямі інклюзивної освіти. Міжнародний досвід запровадження інклюзивної освіти відкриває нові можливості для дітей з особливими освітніми потребами. Однією з перших держав, яка визнала

інклюзивне навчання найприйнятнішою формою здобуття освіти дітьми з особливими потребами є Італія. Завдяки розробленій там системі інклюзивного навчання діти з особливими потребами мають такі ж можливості для здобуття освіти, як і їх однолітки. Директор Департаменту Національних досліджень в галузі освітніх інновацій в Італії Р. Tortora вважає, що «Італія у цьому відношенні стала лабораторією для всього світу, оскільки саме латинська культура зорієнтована на визнання автономності та гідності кожного» [3, 78].

Одна з основних тез навчання дітей з особливими потребами в Італії – максимальне залучення таких дітей до навчання в закладах масового типу. На сьогодні понад 90% таких дітей навчаються разом зі своїми однолітками. Друга не менш важлива стратегія - створення комфортних умов для навчання та перебування усіх школярів. Зокрема, враховуючи зміни до «Закону про освіту» 1977 р. в Італії діти з особливостями розвитку отримали можливість відвідувати школи поблизу власних домівок та навчатися разом зі своїми однолітками. Наповнення класу – до 20 учнів та не більше двох учнів з особливими потребами.

Зміни до «Закону про освіту» 1992 р. дозволили для роботи з дітьми з особливими потребами залучати різнопрофільних фахівців, які в тісному контакті з педагогами і адміністрацією школи, надають різнобічну допомогу школярам. Організація навчального процесу також була удосконалена з метою належної адаптації дітей з особливими потребами в учнівський колектив та виконання ними індивідуальних навчальних програм - разом з вчителем на уроці працює і асистент, який надає допомогу в організації навчального процесу дітям з особливими потребами, спільно з педагогом складає індивідуальні навчальні плани для кожного учня з особливостями психофізичного розвитку з урахуванням його навчальних потреб, в тому числі з корекційно-реабілітаційної допомоги, яка в окремих випадках надається поза межами школи в центрах медикосоціальної реабілітації.

Тривалий час основним інститутом виховання дітей з різними захворюваннями в Польщі, вважалися спеціальні школи, організовані за принципом навчання дітей, які мають певний недолік. З кінця 70-х років ХХ століття у Польщі стає популярною альтернативна система, яка пропонує організацію інклюзивної освіти і виховання дитини з особливими потребами в умовах масових загальноосвітніх закладів [5, 25]. Тут в кожному районі (повіті) є спеціальні педагогічно-психологічні поліклініки. Туди входять психолог, педагог, логопед і іноді психіатр. В довідці з даної поліклініки вказуються особисті дані дитини, педагогічні та психологічні, іноді логопедичні діагнози, вказуються спеціальні методи за якими треба працювати з дитиною, які спеціальні заняття необхідні для неї, і також направлення до певного виду школи. На підставі даної довідки батьки на власний розсуд обирають школу – спеціальну, інтеграційну чи загальноосвітню. Крім того на підставі довідки для учня розробляється спеціальна навчальна програма. Заклади освіти отримують додаткову субвенцію за навчання дітей з особливими потребами. Інтеграційна школа має двох вчителів в кожному класі і кожен клас є інтеграційним. В таких класах 15-20 учнів, з них від 2 до 5 осіб з особливими потребами. У загальноосвітній школі, якщо в класі є дитина з особливими потребами, дозволяється проводити урок разом з вчителем його асистенту. Однак, як

правило, асистенти майже не мають додаткової оплати. В одному класі може навчатися не більше двох дітей з особливими потребами. У випадку інтелектуальних порушень, порушень зору, слуху, які не дозволяють відвідувати загальноосвітні чи інтеграційні школи, у Польщі функціонують спеціальні школи. Після вступу Польщі до Європейського Союзу було підписано ряд документів, які зобов'язують державу надавати право будь-якій дитині на реалізацію своїх навчальних цілей, а фахівці вивчають досвід держав, де не існує спеціальних шкіл.

У Бельгії ще у 1978 р. законодавчо закріплено право батьків вибирати освітню установу для своєї дитини. «Законом про освіту» 1960р. передбачено створення служб психолого-медико-соціального супроводу. При роботі з батьками фахівці служб вичерпно інформують щодо надання освітніх, медичних та соціальних послуг, допомагають у прийнятті рішень стосовно перебування дитини в тому чи іншому навчальному закладі, допомагають в одержанні різних видів медичної та соціальної допомоги. В Бельгії функціонують муніципальні освітні заклади. Вони фінансуються органами місцевого самоврядування. За кошти громадських фондів утримуються громадські освітні заклади. Релігійні, громадські організації, приватні особи мають гарантоване державою право утримувати приватні заклади. Спеціальні педагоги на штатних засадах та за угодами зі спеціальних шкіл працюють у школах з інклюзивним навчанням. Їх основними завданнями є індивідуальні заняття з дітьми з особливими потребами - на початковому етапі навчання та ознайомлення вчителя з особливостями дитини, надання консультацій, усунення бар'єрів при переході зі спеціальної школи в загальноосвітню. Діти з особливостями розвитку, що були переведені зі спеціальних шкіл, протягом першого року навчання продовжують одержувати необхідну спеціальну допомогу, далі ця допомога надається індивідуально та за потреби. Адміністративні органи несуть повну фінансову та організаційну відповідальність за кожного інтегрованого учня і сприяють його адаптації.

Висновки. Проаналізувавши основні напрямки організації інклюзивного навчання в Італії, Польщі та Бельгії, можна зробити висновок – громадянське суспільство крок за кроком вживає заходів щодо максимальної інтеграції осіб з особливими потребами в загальноосвітні навчальні заклади за винятком тих випадків, коли це неможливо зробити у зв'язку зі станом здоров'я дитини чи вибором батьків спеціалізованого закладу.

Список використаної літератури

1. Вербінець А.А. Міжнародний досвід запровадження інклюзивної освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016.. Вип.51. с. 90-97.
2. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2007. 458 с.
3. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: Саммит книга, 2009. 272 с.
4. Лапін А.В. Огляд зарубіжного досвіду інклюзивної освіти. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2013. Вип.4(1). с.194-205.

5. Павленко В.В. Впровадження інклюзивної освіти в Польщі та Україні. Навчання та виховання дітей з особливими освітніми проблемами: теорія та практика. Житомир: ЖДУ, 2016. с. 25–30.

6. Саламанська декларація та рамки дій щодо освіти осіб з особливими потребами. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94.

7. Філософські проблеми державного управління: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / авторський колектив: Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, М. Л. Шумка. / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль; ТНЕУ 2015.270 с. Режим доступу: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=SR7e1DcAAAAJ&hl=uk>

*Гончарук (Чолач) Тетяна,
доктор філософських наук, професор
кафедри філософії та політології ТНЕУ*

*Дзедзинська Наталя,
здобувачка освітньо-професійної програми «Публічне
управління та адміністрування», ТНЕУ*

АКСІОЛОГІЧНІ ІНТЕНЦІЇ ПОВЕДІНКИ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Актуальність теми. Сьогодні на шляху побудови демократичної, правової та соціальної держави зростає роль етичної складової у діяльності публічних службовців. Моральний вимір функціональної діяльності чиновників відіграє важливу роль у становленні партнерських відносин між громадянами та владними інститутами, ресурсами управління професійною діяльністю, важелями стимулювання у набутті професіоналізму. Так як у професії публічного службовця поєднанні право, адміністрування, політика та етика вона вимагає поєднання етичного та політико-правового регулювання. У свою чергу для етико-функціональної діяльності необхідні умови створюють право та політика.

Ступінь вивчення проблеми. Проблема взаємовідношення етика та політики розглядалася ще з початку існування держави. У різні періоди вона по-різному трактувалась мислителями. Фундаментальні засади цієї проблеми подали Аристотель та Платон. За Аристотелем політика та етика складають гармонійну єдність [1, 15].

Метою дослідження є розкриття основних аксіологічних чинників існування професійної етики у функціональній діяльності публічних службовців.

Для досягнення мети визначені наступні **завдання**:

- вивчення аксіологічних чинників діяльності чиновників;
- визначення та аналіз основних регуляторів поведінки публічних службовців;
- обґрунтування основних вимог, які ставляться до функціонально-етичних якостей публічних службовців.

Об'єктом дослідження є морально-етичні відносини публічних службовців у процесі їх функціональної діяльності.

Предмет дослідження – аксіологічні основи формування професійної етики публічних службовців у їх функціональній діяльності.

Методи дослідження. У процесі роботи використано сукупність загальнонаукових, логічних та емпіричних методів наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу. Взаємозв'язок етики та політики у функціональній діяльності службовців полягає в морально-виховній ролі держави та публічних службовців. Варто зазначити, що особливістю взаємозв'язку політики та етики є публічний простір їх існування. Публічний характер висуває свої вимоги до етики службовця, суть яких полягає у тому, що він своєю етичною діяльністю вносить у суспільство свої настанови та цінності. При цьому громадяни залучаються до управління.

Важливим регулятором поведінки службовця є авторитет, який спирається на моральний престиж політичної влади. Авторитет влади повинен доповнюватися особистим авторитетом, який залежить від характеру людини [2, 427]. Він відкидає вплив, керівництво, де немає страху, обману, популізму тощо. Він досягається власними зусиллями та сприяє моральному характеру публічного простору функціональної діяльності публічного службовця.

Отже, дослідивши взаємодію політики та етики, ми робимо висновок, що функціональна діяльність публічних службовців є морально-політичною. Обидва компоненти взаємно доповнюють один одного, через те, що мають на меті задоволення потреб громадян. Ця єдність складає політичну культуру публічного службовця, яка виливається у їх діях направлених на відстоювання інтересів людини у різних життєвих ситуаціях.

Практичний аспект проблеми етики публічних службовців пов'язаний із правовим регулюванням. Основні права і свободи громадян визначалися моральною сутністю права як регулятора поведінки, оскільки метою права, та й політики, є забезпечення людської свободи, яка досягається на основі добродетності. «Правова держава дає змогу втручання у права особи тільки на підставі загального закону, який зі свого боку, особливо у випадку конфлікту, повинен вимірюватися основними правами [3, 89]. Норми права тут звертаються до особи моральної.

На цьому будуються ціннісно-організаційні та регулятивно-критичні функції [4]. Взаємодія права та етики проявляється у формі процедур та законів, які регулюють службову поведінку, забезпечують конституційність прав та свобод. Це веде до легітимації правового регулювання поведінки, без чого не можливе існування влади. Громадянам потрібно роз'яснювати доцільність правових засобів впливу.

Існування етичного регулювання залежить від рівня моральності людей та суспільства. Тут дуже важливим є гармонійне узгодження етичного та правового регулювання, хоча воно повністю не співпадає. Основна роль етику полягає у дотриманні права людини на свободу, а право має межу дозволеного втручання у приватне життя особистості, за нею є особиста свобода. За межею існує морально-етичне регулювання поведінки як людини, так і службовця. У той час як громадянам «дозволено все, що не заборонено законом», публічним службовцям – «дозволено лише те, що визначено законом» [5, 208].

Розглянемо тепер етично-правові моделі управлінської поведінки та відносин. Почнемо з моральної моделі. Вона характеризує вищий рівень взаємовідносин суб'єктів управління. Основна їх модель зводиться до: для держави пріоритетні інтереси громадян, а для останніх – інтереси держави. Моральна модель є договірною типу. Це модель між правовою державою та розвинутим громадянським суспільством. Громадяни поважають свою владу, якщо вона не зазіхає на їх гідність. Імморальна модель характерна для силових відносин. Тут діє закон без моралі.

Таким чином, держава є як моральнісний, моральний або імморальний суб'єкт. Все залежить від цілей на неї покладених. Демократичні цілі є моральними, оскільки спрямовані на задоволення потреб усіх громадян.

Висновки. Поєднання правового, етичного та політичного регулювання функціональної діяльності публічних службовців в умовах демократії

забезпечує етична інфраструктура. Вона функціонує в процесі взаємодії громадських та державних інститутів. Вона змушує публічного службовця функціонувати етично, закріплює межі дозволеного, вимагає з різноманітних структур (громадянського суспільства, етичних інститутів, ЗМІ тощо) здійснювати нагляд за діяльністю публічних службовців та державних органів.

Список використаної літератури

1. Аристотель. Никомахова етика. Соч.: в 4 т. М., 2010. Т. 4. с. 53-293.
2. Колтун В. Авторитетність державного службовця як проблема у контексті побудови громадянського суспільства в Україні. Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні. К., 2001. Т. 2. с. 427-429.
3. Политическая и экономическая этика. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. 368 с.
4. Бачинин В. А. Морально-правова філософія. Х.: Консум, 2000. 208 с.
5. Державне управління: теорія і практика. К.: Юрінком Інтер, 2008. 432 с.
6. Гончарук-Чолач Т. В., Гнасевич Н. В. Джугла Н. В. Філософія знання і пізнання // *Науковий огляд*. № 8(61), 2019. Режим доступу: <file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/1918-7447-1-PB.pdf>
7. Гончарук (Чолач) Тетяна, Гурик Мирослава, Джугла Надія, Чигур Руслан. Особливості персоналістської антропології // *Науковий огляд*. № 9 (62), 2019. Режим доступу: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1940/1973>

*Гончарук (Чолач)Тетяна,
доктор філософських наук, професор
кафедри філософії та політології ТНЕУ
Смук Світлана
здобувачка освітньо-професійної програми «Публічне
управління та адміністрування», ТНЕУ*

СУЧАСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Актуальність теми. Від компетентності, професіоналізму, дієздатності державних службовців значною мірою залежить демократичний розвиток держави. Через це такими важливими сьогодні для українського суспільства є наявність професіоналів чиновників. Хоча ще часто ми зустрічаємося із іншим фактом, коли навпаки кадрам державного управління бракує професіоналізму, координації дій, якості та своєчасності надання державних послуг, орієнтації на громадян. Небезпечним є також процес зрощення чиновників із напівтіншовими та тіншовими бізнесовими колами. Орієнтація українського суспільства на європейські цінності вимагає створення дієвої системи державного управління, оновлення діяльності органів політичної влади, формування нового типу державних службовців, гармонізації взаємовідносин між громадянами і державою. Ці фактори вимагають формування та розвитку культури праці державних службовців.

Ступінь вивчення проблеми. Варто зазначити, що донедавна культура праці державних службовців не була окремим предметом досліджень, через це не було визначено її предметне поле. Багато науковців досліджували культуру праці в структурі організаційної або управлінської культури. Свій внесок у розгляд основного змісту культури праці державних службовців здійснили як зарубіжні, так і українські вчені. Серед них Л.О.Воронько, Н. Р. Нижник, В. В. Цветкова, Г. В. Атаманчук, В.О.Моляк, Т. Лемберт, Г. Райт, Л. О. Карпова, Н. Фрейжер та інші.

Метою дослідження є розкриття сучасного вектору розвитку культури праці державного службовця на основі його професіоналізму та виявлення засад її існування та розвитку.

Для досягнення мети передбачено вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати основні засади сучасного вектору розвитку культури праці державних службовців;
- з'ясувати роль культури праці державного службовця у сфері управління.

Об'єктом дослідження є діяльність державних службовців на сучасному етапі.

Предмет дослідження – формування культури праці державних службовців на основі їх професіоналізму.

Методи дослідження. У процесі роботи використано сукупність загальнонаукових, логічних та емпіричних методів наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу. Культура праці державних службовців, будучи від природи динамічною, має вирішувати ті проблеми, які виникають у процесі становлення громадянського суспільства, збільшення відкритості влади, встановлення цивілізованих відносин громадян з владою. Оволодіти культурою праці для чиновника значить вміти працювати творчо та

відповідально на основі виконання принципів державної служби. Це спонукатиме до самореалізації особистості. Створить гармонійність у внутрішньоорганізаційних відносинах, а також взаємовідносинах чиновників з громадянами. Для гармонізації внутрішньоорганізаційних відносин з колегами, керівником, а також з громадянами необхідно використовувати культуру праці, оскільки вона сприяє налагодженню цих людських відносин [1, 38]. За допомогою конструктивного діалогу відбувається гармонізація взаємовідносин, яка створює позитивний мікроклімат в колективі, взаємодовіру та взаєморозуміння між людьми. Все це сприяє розвитку та самовдосконаленню людини. А загалом це веде до збагачення культурного потенціалу чиновника та громадян. Отже, культура праці має важливе значення у тих структурних елементах державної управлінської системи, які відіграють законний вирішальний вплив на життєдіяльність суспільства.

Формування культури праці державної служби відбувається у процесі діяльності державних службовців, яке здійснюється у межах трьох основних сфер, а саме: організаційно-правової, економічної, соціально-психологічної [2, 37]. Варто наголосити, що особлива роль у формуванні культури праці відводиться практичному досвіду. Також за допомогою освіти формуються інтелектуальні засоби професіоналізму, головна мета яких полягає у досягненні професійної майстерності державного службовця. Культура праці є станом особистості. Вона характеризує рівень соціально-професійного розвитку чиновника, його цінності, мотивацію, норми, професійні та культурні компетентності, стиль мислення, особисті якості [3, 17].

Особливо хотілося б звернути увагу на мотиваційні чинники. Професійна мотивація є безперервним процесом, який здійснюється під дією суб'єктивних та об'єктивних чинників. Мотивами трудової діяльності є: отримання певних матеріальних благ на різних рівнях, спонуки суспільного спрямування, задоволення потреби в самовираженні, суспільному визнанні, самоактуалізації, самореалізації тощо. Мотивація людини до діяльності включає сукупність сил, які змушують особу до здійснення певних дій. Ці сили знаходяться як зовні, так і в середині особистості та змушують її здійснювати різні вчинки. При цьому зв'язок між силами та діями особистості опосередкований складною системою взаємодії, внаслідок чого люди можуть по різному реагувати на одні й ті ж дії зі сторони однакових сил. Таким чином, мотиваційні чинники культури праці державних службовців поділяють на дві групи: процесуальна та змістовна мотивація, мотивація до реалізації управлінських функцій [4, 37]. Особливо важливим сьогодні є наявність в державного чиновника аналітичного мислення. В Україні сьогодні починає формуватися ринок аналітичних послуг, які надаються з відповідними кваліфікаційними потребами. Але таких професійних послуг сьогодні ще замало. Формування культури праці державних службовців та створення центрів експертно-консультативних послуг має активно підтримуватися державою. Очевидно, у цьому разі важливим є визначення основних проблем та цінностей України та володіння достовірними знаннями з основ суспільно-політичного життя в Україні та світовими досягненнями політичної стратегії розвитку суспільств [5, 12].

Висновки. Суспільство повинно мати серйозні важелі впливу на формування культури праці державних службовців у процесі їх

державотворення. Це має відбуватися за допомогою виховання культури праці у населення та у представників політичної влади. Важелі ці залежать від багатьох чинників, зокрема від моделей власних вітчизняних і запозичених із загальнолюдських цінностей. Має значення, яка модель береться за основу і як її модифікують із національними цінностями в українському суспільстві.

Список використаної літератури

1. Цветков В. В. Горбатенко В. П. Демократія – Управління – Бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства: Монографія. К.: Ін-т держави і права, 2016. 248 с.
2. Нинюк М. А. Професійна культура як основа ефективної діяльності управлінських кадрів. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. № 3. с. 91-96.
3. Нижник Н., Дубенко С., Пашко Л. Соціальне партнерство як виклик сьогодення. Політичний менеджмент. 2005. № 2 (11). с. 46-54.
4. Дзвінчук Д. І. Психологічні основи ефективного управління: навчальний посібник. К.: ЗАТ «Нічлава», 2015. 280 с.
5. Василевська Т. Е. Особистісні виміри етики державного службовця: монографія. К.: НАДУ, 2008. 336 с.
6. Гончарук (Чолач) Тетяна, Гурик Мирослава, Джугла Надія, Чигур Руслан. Особливості персоналістської антропології // Науковий огляд. № 9 (62), 2019. Режим доступу: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1940/1973>
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Аналітичний екскурс в методичні теорії демократії // Журнал Науковий огляд № 1(64), 2020. С.58-72 Режим доступу: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1940/1973>

*Рудакевич Олег,
доктор політичних наук,
професор, академік Академії політичних наук України,
професор кафедри філософії та політології ТНЕУ*

КРУГОВЕРТЬ ТРАДИЦІЙНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПРОБЛЕМ

Після виборів кожного разу сподіваємось, що віддали владу в надійні руки, але в підсумку суттєво відстаємо у розвитку від сусідів – Польщі, Словаччини, Угорщини та ін. держав. Можливо, тому, що не відкрили двері в політику щирим і фахово підготовленим патріотам, тверезо не оцінили їх людські якості, не дали принципової оцінки хибам внутрішньої та зовнішньої політики владоможців?

А, можливо, правий відомий економіст і громадський діяч О. Савченко, який у книзі «АНТИУКРАЇНЕЦЬ або воля до влади, поразки чи зради» (2017 р.) обстоює думку про те, що в Україні, де 80% населення – люди вкрай нужденні і мало пристосовані до самоствердження, – верх взяли «антиукраїнці». Саме вони, на думку науковця, «в останні століття в більшості епізодів історії України визначали її трагічну ходу» [3, с. 6]. Антиукраїнець – це не лише представник правлячої верхівки, який «здає» національні інтереси, а й «звичайний» українець – «малорос, хохол, маленький українець, тобто людина, яка готова і звикла до меншовартості, корупції, поразки чи зрад та глузування з себе». Такий «антиукраїнець» «живе майже в кожному другому із нас», – вважає О. Савченко.

Бездержавне існування суттєво підірвало творчий потенціал нації. Але події, які відбулися через два роки після одкровення авторитетного економіста, значною мірою спростовують тезу про те, що наше суспільство розділилося навпіл на щирих українців і брутальних антиукраїнців. Народ масово вийшов на революційні майдани і чітко виявив свою громадянську мужність та національну гідність. Злочинний і продажний уряд під тиском самоорганізованого народу ганебно покинув державу. Україна знову визначилась як парламентсько-президентська республіка, відновилися збройні сили, зросла політична та національна свідомість громадян. Однак незабаром підтвердилася істина, що революція чогось варта лише тоді, коли здатна захистити свої завоювання. Новоявлені «патріоти»-корупціонери разом з перефарбованими регіоналами знову пограбували народ. Люди в розпачі довірили владу далеким від реальної політики особам, сподіваючись на їх моральну непорочність, патріотизм і заповзятість. Але традиційні українські проблеми знову даються взнаки. У цьому контексті варто згадати важливу закономірність.

Мова йде про принцип Парето, згідно з яким лише відносно невелика частка затрачених засобів, зусиль чи факторів дає основний результат в управлінській діяльності, бізнесі, спорті, особистому житті. Математично це виражається співвідношенням 80:20 і характеризує не лише соціальні, а й інші процеси [1].

У політиці принцип 80:20 також діє, і не випадково його автор – італійський економіст і соціолог Вільфредо Парето – є одним із фундаторів класичної теорії еліт, згідно з якою реальна влада завжди належить меншості – так званому

політичному класові. Успішний політичний процес залежить не так від кількості прийнятих рішень, чисельності депутатів чи міністрів, як від якості кадрів та нормативних документів, від науково обґрунтованої стратегії. Кваліфіковані політики й менеджери мають добре розуміти предмет і завдання своєї діяльності, вміти вникати в сутність суспільних процесів, передбачати їх наслідки.

В Україні співвідношення 80:20 також виявляється у суспільному житті, але за нинішніх обставин, коли невелика кількість багатих, але національно байдужих, а то й ворожих людей визначає політичний процес, дія закономірності Парето має негативні наслідки.

Логічно припустити, що коли в суспільстві ведуться затяжні дискусії про сутність та причини політичних процесів, не приймаються ефективні рішення, не вирішуються актуальні проблеми – це означає, що суспільство функціонує як «біг білки в колесі»: не раціонально, не послідовно, хаотично, екстенсивно. Щодо конкретних причин негараздів сучасного українського суспільства можна загалом погодитися з твердженням, що в нашій країні наявні три основні проблеми: «1) безвідповідальність виборних і посадових осіб за свої дії чи бездіяльність; 2) крах системи управління (на всіх рівнях вона замінена Системою адміністративної ренти) і 3) відсутністю культури (системи цінностей) у всіх сферах життя. Все інше наслідки» [2]. Ці проблеми, як резонно зазначає блогер В. Панько, Президент може подолати, лише опершись на відповідальне громадянське суспільство. Воно має допомогти «викристалізувати 20% активних і адекватних людей, котрі, згідно з принципом Парето, здійснять 80% потрібних змін. Плюс – створити необхідні інструменти та механізми для цих перетворень» [2].

Крім «активних і адекватних» кадрів та «інструментів», необхідних для суспільних трансформацій, важливо виробити ідеологію радикальних перемін, дати їй наукове підґрунтя. З огляду на це, на нашу думку, вихід українського суспільства із затяжної суспільно-економічної кризи, політичних та духовних деформацій полягає у формуванні об'єктивних знань про закономірності суспільних процесів, зокрема з основ формування та функціонування модерних національних спільнот. Йдеться про такі традиційні і наче «зачаровані» проблеми українського націєтворення та націєбуття:

Що таке нація і до якого типу національних спільнот належить український народ?

Чи є Україна національною державою?

У чому полягає суть сучасної української національної ідеї?

Як пояснити парадокси національної політичної культури?

Які загрози несе традиційний український менталітет?

Як забезпечити суверенітет і територіальну цілісність української нації й держави?

Чому не робимо належних висновків з історії свого народу?

Мета дослідження – розкрити динаміку націєтворчих проблем за три десятиліття суверенного існування української держави та визначити головні з них для сьогодення.

Слово «проблема» в давньогрецькій мові означало «кинуте вперед», «поставлене попереду», тобто – це перепона на шляху вирішення актуальних завдань, що стоять перед людиною чи спільнотою. Відомо, що у т. зв.

«піраміді» суспільних проблем кожне проблемне питання здійснює рух від маловідомої, погано зрозумілої проблеми до відомої, хоч і не чітко усвідомленої вузьким колом інтелектуалів. Далі актуальні проблеми стають доволі відомими і зрозумілими широкому загалу. Завдання науковців і політиків – здійснити аналіз проблеми до того, як вона стала загрозливою. У динаміці проблеми усвідомлюється не лише її сутність, а й розуміння «вартості», тобто зусиль, коштів і часу, яких вимагатиме її вирішення. Це нерідко зумовлює згасання інтересу до проблеми, оскільки, як виявляється, у суспільстві немає необхідних ресурсів. Відповідно проблема перетворюється у постпроблему – до неї втрачається інтерес і вона зникає з поля зору управлінців та громадян.

Якою є історія виникнення і трансформації українських націєтворчих проблем упродовж майже трьох десятиріч існування незалежної держави? У 90-х рр. минулого століття, особливо протягом перших п'яти років суверенного буття, у науковому та політичному дискурсі домінували поняття «відродження» та «розбудова української нації» і пов'язані з ними проблеми: як відродити національну пам'ять, гідність та гордість зросійщених українців, у чому суть життєвих національних інтересів, на яких засадах розбудовувати національну економіку, яка стратегічна мета української держави тощо. Здавалося, що суспільство і держава зможуть за короткий проміжок часу подолати наслідки комуно-радянського заідеологізованого режиму та русифікації. Однак усвідомлення складності ментальної перебудови українського соціуму та глибока економічна криза й галопуюча інфляція, що поставили народ на межу виживання, поступово відтіснили актуальність націєтворчого процесу. В цих умовах перефарбовані комуністи, задля збереження своєї влади, почали свідомо гальмувати національно-демократичну трансформацію суспільства. Їм вигідніше було законсервувати совкову психологію мас, узвичаєний патерналізм та проросійську орієнтацію значної частини населення, оскільки тоді виборці продовжуватимуть голосувати за них. Національне відродження етнічних українців, українська духовність і традиції все частіше сприймалися проросійськи орієнтованими офіційними чинниками небажаними, а то й рецидивами радикального націоналізму та бандерівщини. Пригадаймо, хоча б організовані регіоналами так звані «антифашистські» маніфестації в Києві й регіонах держави у 2013 р. та провокаційне видання комуніста Г. Крючкова й одного з ідеологів регіоналів Д. Табачника «Фашизм в Україні: угроза или реальность», в якій обґрунтовувалася «небезпека фашизації країни». Саме ідеї цієї книги нині активно використовує російська пропаганда в боротьбі проти суверенної України.

Однак невирішені етнополітичні та інші життєві проблеми молодій українській державі, особливо соціально-економічні негаразди, створювали все більшу суспільну напругу, яка призводила до неминучих конфліктів, що чітко виявилися під час Помаранчевої революції та Революції гідності. Революційні виступи народу, його завзяття у боротьбі за свої національні та соціальні інтереси засвідчили не лише невирішені проблеми української етнічної нації, а й певний поступ України у формуванні громадянської спільноти, – т. зв. української політичної нації. За таких умов набуває актуальності проблема

співвідношення, взаємозв'язку та взаємодії української етнічної нації, відродження якої було ще не завершеним, та української політичної нації, яка лише формувалася. За президентів Л. Кучми та В. Януковича у державній політиці наголос робився на громадянській консолідації мас, а етнонаціональне відродження замовчувалося і все більше відтіснялося у сферу приватного життя. Це насторожувало етнічних українців, які в державі «Україна» втрачали упевненість у незворотності процесу українського національного відродження.

Нова українська влада після Революції гідності дещо відновила динамічну рівновагу між двома національними формаціями в державі. Однак задля збереження влади Президент П. Порошенко наприкінці своєї каденції взяв курс на використання етнонаціональних чинників у передвиборних змаганнях, що знову похитнуло етнополітичний баланс. На фоні затяжної українсько-російської війни, на якій почала наживатися влада, виборці віддали голоси за політично позасистемних лідерів громадської думки, які сповідували ортодоксальні ліберальні цінності, що межували з космополітизмом. Хоч команда В. Зеленського і відмовилася від анонсованого перед виборами перегляду гуманітарних законів на користь російськомовних громадян – у суспільній свідомості та організованих протестах почала підніматися т. зв. хвиля «зради», яка знову засвідчила актуальність націєтворчих проблем в Україні.

Який зміст найбільш актуальних проблем, що стоять на шляху формування модерної української нації? Відомо, що перехід європейських та інших народів від традиційного до модерного суспільства як соціальний та цивілізаційний процес, що активно відбувався впродовж XVI–XX ст., супроводжувався утвердженням ринкових відносин, індустріалізацією та подоланням станових привілеїв, утворенням централізованих суверенних національних держав, відокремленням церкви від держави, кодифікацією національних мов, формуванням спільної культурної основи у громадян держави, наданням рівних громадянських прав представникам різних національностей, створенням основ громадянського суспільства, утвердженням принципів конституціоналізму та верховенства права. Радянська індустріалізація, колективізація і т. зв. «культурна революція», які у літературі справедливо характеризують, як контрмодернізаційні дії, сформували засади неофеодалізму, з основними рисами і наслідками яких українське суспільство значною мірою функціонує у XXI ст. Це означає, що етнокультурна, соціальна, економічна та політична модернізація українського суспільства супроводжується боротьбою між носіями традиційних радянських ментальних рис та модерністськими елітами, що виявляється і після президентських виборів 2019 р. Однак формування української модерної нації в контексті функціонування та вдосконалення сучасної світової модерної цивілізації прискорюється і його вже неможливо зупинити.

Список використаних джерел

1. Кох Р Принцип 80/20 [пер. с англ.]. Москва :Ексмо, 2012. 443 с.
2. Панько В. Роздуми на тему: «Що я порадив би Президенту країни, якби він поцікавився моєю думкою». URL : ukrinform.ua/rubric-politics/2708734.html.
3. Савченко О. АНТИУКРАЇНЕЦЬ або воля до влади, поразки чи зради. Київ : Самміт-книга, 2017. 120 с.

*Резнік Анатолій,
магістр філософії,
асистент-дослідник Академії політичних наук України,
аспірант кафедри філософії та політології ТНЕУ*

НАЦІЇ ЯК СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ЛЮДСТВА В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Запропоновано авторське тлумачення націєгенези в основі якого антропоетногеотерміністський підхід і охарактеризовано загрози етнонаціональній різноманітності людства в епоху глобалізації.

Ключові слова: *етнос, нація, людська популяція, гібридизація націй, виродження людства.*

Існують різні наукові формулювання сутнісних ознак та визначень поняття «нація», які часто суперечать одне одному, що дозволяє свідомо фальсифікувати фундаментальної основи в осягненні природного різноманіття людських видів у їх взаємозв'язку як структурних елементів людства. Мається на увазі намагання світових імперських інститутів «руками» науковців викривити стержневі основи націєгенези.

Мета статті – розглянути сутність поняття «нація» на основі антропогеодетерміністського підходу та проаналізувати націєгенетичний процес в умовах глобалізації.

Георгій Касьянов у праці «Теорії нації та націоналізму» зазначає: «...коли йдеться про дефініцію, то представники різних суспільствознавчих дисциплін зосереджуються на тих характеристиках поняття «нація», що відповідають специфіці, методології та понятійному апарату їхньої науки. При цьому і в середині кожної дисципліни також нерідко відсутній консенсус щодо розуміння поняття «нація» [1, с. 39]. На даний час існує ряд концепцій нації. Так, Ен. Сміт націю визначає «як сукупність людей, що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну мову, громадську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів» [4, с. 11]. Ще один теоретик націй і націоналізму Е. Гелнер формулює наступне: «...нації, як і держава, всього лише випадковість, а не загальна необхідність», ««...нації створює людина», «...нації – це продукт людських переконань, пристрастей і схильностей», «...звичайна група людей / жителів відповідної території, що користуються відповідною мовою, стають бути нацією, коли члени цієї групи твердо визнають відповідні загальні права і обов'язки по відношенню один до одного у наслідок об'єднувального їх членства. Саме взаємне визнання такого товариства і перетворює їх у націю, а не інші спільні якості, якими би вони не були, які відокремлюють цю групу від всіх інших поза неї» [2].

Говорити про те, що представники негритянського і європейського етносів можуть між собою домовитися і створити націю, або що нація є випадковістю, а не необхідністю, може говорити людина з відсутністю знань біологічних законів. Чи можемо ми припустити, що, наприклад, німець переконав себе що він китаєць і від того переконання став китайцем: шкіра пожовтіла, зробився

відповідний розкіс очей тощо. А згодом, такий китаєць переконав себе, що він ефіопець і від того переконання поступово почорнів. Все це веде дорогою абсурдності, в обійми злочинного космополітичного світогляду. Незаперечним аргументом цього є те, що кожна людина здатна оволодіти іншою мовою, змінити релігію, місце проживання, вивчити історію, традиції та культуру іншого етносу/нації, але вона не в силах змінити свою біологічну природу. Таким чином здійснюється намагання створити «громадянську модель нації» без етнічної складової, тобто без спільного біологічного походження, генетичного джерела певного етносу. Так ведеться пошук змістовного пояснення неприродного розвитку американського суспільства і формалізації цього негативного процесу, який послідовно і наполегливо нав'язується усьому людству. Нація стає політичною, коли етнос організовується в державу або веде боротьбу за створення своєї державності. Тобто, політичній нації без етносу не може бути в принципі. Все інше, на нашу думку – це свідомі маніпуляції. Вони зводяться для того, щоб людство ввести в оману, наділяючи поняття «нація» і «політична нація» різною суттю, тобто, політичний етнос, який називається нацією це одне, а політична нація – це зовсім інше.

Щоб зрозуміти, чому так наполегливо здійснюються спроби нівелювати тотожні поняття (етнос, нація, національність), які по своїй суті мали б означувати та розкривати саме природну (біологічну) особливість людського розмаїття, про яку намагаються повсюдно замовчувати, для цього необхідно дослідити, кому це вигідно і для чого це робиться?

На всьому історичному шляху існування людства і до сьогодні, завжди відбувалася непримирима боротьба між націями та імперіями. Етноси/нації прагнуть свого розвитку, волі, свободи, незалежності, державності, які у цій боротьбі стають політичними націями, а імперії прагнуть паразитувати над ними, колонізуючи їх території, розпорошуючи, конгломеруючи їх та знищуючи усе етнічне/національне.

У чому ж криється нездатність націй протистояти імперському домінуванню? *По-перше*, за всю історію людства нації (тобто етноси, які пройшли політичне становлення), так і не спромоглися вибудувати спільну організаційну структуру, яка б захищала їх інтереси від впливу різних світових імперій та гармонізувала стосунки націй в єдиному «організмі» людства. *По-друге*, через відсутність наукового забезпечення націоналізму і його свідомого та спланованого спотворення, який мав би ідеологічно і політологічно збагатити та озброїти нації, створюючи умови для природного їх розвитку та захисту на своїх етнічних землях у своїх національних державах – нації залишаються беззахисними і по одинці потрапляють в залежність потужних імперських інститутів

На жаль багато науковців обслуговують інтереси світових імперських інститутів і в міру свого наукового хисту орієнтують людство у певному напрямку. Інші ж, в силу свого обмеженого світосприйняття і низького рівня знань природничих наук, чи відсутності сили волі, відкрито протистояти цим шкідливим науковим маніпуляціям не можуть і підхоплюють це спотворення, розвиваючи у своїх «наукових» дослідженнях для кар'єрного зростання. Але слід пам'ятати, що будь-які концепції чи теорії розвитку людського суспільства, які передбачають нищення національного багатоманіття людства, суперечать самій

системі життя та природному розвитку, не повинні бути реалізованими. Нищення біорізноманітності людства – це нищення самої системи життя, її структурних елементів. Але, не давши відповідь на головне питання – причини виникнення людини, її різновидів, не можливо знайти відповіді на питання, що таке нації/етноси і як вони виникли.

Науково доведено, що в останній Крейдовий період Мезозойської та на початку Кайнозойської ери в системі життя відбувся глобальний процес, який спричинив вимирання одних видів і зародження інших. У чому причина глобальних змін рослинного і тваринного світу саме у цей період? Однією з головних причин таких доволі швидких перетворень стала радіація, тобто тривалий вплив підвищеної радіації, яка з розломів земної кори проривалася на поверхню та доповнювалася впливом сонячної радіації. Це спричинило пік мутації всього живого на основі наявного тоді біологічного матеріалу. Це і є головною причиною зникнення одних видів тваринного та рослинного світу, поява на їх основі інших видів [3, с. 96 – 97].

Відносно визначення природи утворення різних людських популяцій (рас) і націй може існувати декілька гіпотез, які в підсумку зводяться до одного: мавпи – це наші прародичі, що зазнали змін у різних кліматичних зонах свого проживання тривалою дією підвищеної радіації.

На цій основі утворилися різні види мутованих організмів, але радіація продовжувала далі впливати вже на них безпосередньо, посилюючи їх генетичну пластичність (наукою встановлено, що організми, які зазнали мутацій, активно реагують на вплив підвищених доз радіації на відміну від гомогенних організмів зі здоровою генетичною структурою).

На сьогодні вже зрозуміло, що Дарвін не помилився лише в одному – що людина виникла з мавпи, але у нього так і не знайшлося логічного пояснення, що саме спричинило такі перетворення і це дало можливість багатьом поколінням вчених сумніватися в правдивості його теорії походження людини. Виходячи з даної концепції, можна зробити висновок, що людина, як і усі види рослинного і тваринного світу на Землі, має внутрішньовидову відмінність, і ці зміни в будові різних людських популяцій утворилися і закріпилися на генному рівні в процесі складних біологічних процесів, які спричинені підвищеним впливом радіації. Тобто, радіація – це інструмент «вищипки» нових видів живих організмів, які здатні максимально пристосовуватися до змін навколишнього середовища через механізм пластичності генетичної інформації, яка, на нашу думку, безпосередньо і безперервно надходить з космосу та здійснює всесвітній зв'язок у просторі та часі з усіма елементами світового порядку [3, с. 99 – 100].

На основі вищезазначеного, можна *сформулювати поняття «нації» в біологічному контексті*, яке є фундаментальним для визначення другорядних сутнісних характеристик, що охоплює це поняття. *Нація* – генетично сформована популяція людей, що має свій генетичний зміст, який визначає її здатність реалізації фізичних, психологічних, розумових, культурних, соціальних і політичних можливостей у своєму розвитку. Кожна нація як біо-соціальна гомогенна система, для необхідності реалізації своїх якісних, лише для неї властивих природних особливостей, вимагає відповідних відносин з іншими націями, які є природною умовою забезпечення існування і розвитку homo sapiens. Тобто, відносини між націями є природною умовою забезпечення життя кожної

окремої нації зі збереженням своїх якісних особливостей. Відносини між націями здійснюються через психологічні, культурні, духовні, моральні, економічні, політичні, військові, спортивні та інші взаємозв'язки, які змінюють свої якісні особливості в залежності від еволюційного моменту взаємодії націй, так і від природних особливостей кожної з цих націй. Гібридизація між націями, особливо неспоріднених, не лише стрімко руйнує їх генетичну основу, насичує людину спадковими хворобами, але і руйнує об'єктивну закономірну необхідність зв'язків між націями, що є умовою їх розвитку.

Сьогодні бракує наукових досліджень стосовно впливу глобалізації на генетичну складову етносів/націй. недопустимиме дослідженими є питання гетерозису (термін з генетики), що означає міжвидову гібридизацію В людському суспільстві – це міжпопуляційне змішування неспоріднених націй. Наслідки гібридизації в рослинному та тваринному світі вже давно описані (генетична структура гібридизованих організмів скалічена) і не звертати на це увагу є недопустимим. Якщо офіційна наука нарешті визнає наявність видової відмінності людини, то виникне потреба переосмислення світоглядної теорії розвитку людства.

Список використаних джерел

1. Георгій Касьянов. Теорії нації та націоналізму: Монографія. Київ : Либідь, 1999. 352 с.
2. Гелнер Э. Нации и национализм. Национализм. *Вопросы философии*. 1989. №7. С. 120 – 131.
3. Резнік А. С. Націоналізм як основа збереження та розвитку націй. Хмельницький, Видавець ФО-П Стасюк Л. С. 2019. 140 с.
4. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. Пер. з англ. П. Таращука. Київ : Основи, 1994. 224 с.

*Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ
Мацук Софія,
студентка групи ПР-14*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ

Політична еліта активно впливає на реалізацію політичного курсу держави та інтересів суспільства загалом. Розпад Радянського Союзу та оголошення курсу на демократизацію української політичної системи значно вплинув на якість формування нової української політичної еліти. Процес оновлення представників правлячого класу був складний і суперечливий, що виявився у низькій ефективності управління, профанації демократичних змін та прояві низького рівня політичної культури.

Суспільні трансформації в Україні, реалізація стратегії сталого розвитку формують соціальне замовлення на новий тип політичної еліти, політичного лідерства. За слабкої структурованості сучасного українського суспільства, відсутності соціальних верств зі усвідомленими інтересами та усталеною політичною й ідеологічною орієнтацією саме дії елітних груп визначають напрям суспільного розвитку, сприяють формуванню конкретних потреб розвитку держави, її національних пріоритетів.

Метою роботи є дослідження тенденцій становлення та розвитку політичної еліти в Україні.

Трансформація політичної системи України розпочалася із кардинальної зміни політичного курсу, руху до демократичних засад суспільного життя. Особливу роль у даному процесі відігравали політичні еліти як суб'єкти прийняття та реалізації політичних рішень. Говорячи про політичну еліту, мають на увазі, з одного боку, «тих, хто править суспільством», з іншого – «кращих представників цього суспільства». Звідси протиріччя між якостями політичної еліти, потрібними для того, щоб завойовувати і утримувати владу, і якостями, потрібними для того, щоб ефективно керувати. Вони проявляються після кожних парламентських та президентських виборів в Україні [4, с. 158].

Процес становлення нової української політичної еліти загалом проходив у рамках адміністративно-номенклатурної моделі за умов відсутності традицій державотворення, проявів традиційних ментальних рис, яким властиві меншовартість, нерішучість у державотворчих процесах. При цьому проблема формування нової політичної еліти в Україні на початку 1990-х рр. була пов'язана із загальними проблемами державного будівництва, реалізації нових принципів і механізмів становлення еліти, які діють у більшості розвинених демократичних країн. Перед елітою постали завдання усвідомлення себе і свого місця в новій країні й у новому світі за відсутності досвіду функціонування демократичної держави.

За радянських часів Україна фактично не мала повноцінно сформованої політичної еліти, а після проголошення незалежності функції політичної еліти перебрала на себе стара адміністративно-господарська еліта і номенклатура – чиновники радянських часів «застою», які й стали основною складовою, ядром

«нової» еліти. Чимало з них вийшли зі старої виробничо-управлінської сфери і лише частково сприйняли ідеологію сучасного ринку та демократичних свобод.

Однак вони швидко вирішили своє головне завдання – конвертувати колишній політичний капітал у новий, насамперед економічний, використовуючи трансформаційну концепцію «політичного капіталізму». Цей процес відбувся майже безболісно, оскільки номенклатура володіла всіма засобами для збереження влади, а в більшості населення міцно вкоренилися стереотипи радянської свідомості, що не дозволяло адекватно сприймати альтернативні громадянські цінності.

Водночас ситуація вимагала певного «політичного бартеру», за яким номенклатура рекрутувала до своїх лав окремих лідерів контреліти. Загалом же представники політичних кіл національної гуманітарної інтелігенції, що склалися з «шестидесятників» – політиків-письменників, лідерів національно-демократичного руху і політичних дисидентів, – залишилися в «новій» еліті на другорядних ролях, оскільки не володіли необхідними ресурсами, були практично не відомі широким верствам населення [5].

Розкол української націонал-демократії тільки сприяв зміцненню номенклатурних кіл. Це зумовило низький інтелектуальний і культурний рівень еліти, яка разом з браком компетентності державного управління в нових умовах звела нанівець потенціал соціального і політичного маневрування й зумовили відчуження політичної влади від більшості населення.

Перебування еліти минулих часів при владі в незалежній Україні розглядається багатьма дослідниками як головна причина всіх сучасних соціально-економічних і політичних негараздів.

Більшою мірою лави політичної еліти поповнили підприємці нової генерації, вихідці з різних прошарків суспільства, серед яких було чимало осіб з низьким рівнем культури й моральності. За умов декларативного переходу до демократії ці люди відчували, що можуть домагатися високих щаблів у суспільній ієрархії. Їх переміщення сходинками цієї ієрархії відбувалося безвідносно до їхніх чеснот і навіть заслуг перед суспільством. Цю частину «нової» еліти, яку можна характеризувати як «антиеліту», відзначали ділова хватка, вміння взаємодіяти з тіньовим бізнесом і криміналом, космополітизм. Їх прихід сприяв оживленню тіньової економіки, а безпосередньо в політичній сфері – процвітанню політичного нігілізму. В підсумку «склалася «гримуча суміш», симбіоз двох моралей: старої, компартійної, з її принципом схиляння перед вищими і зневагою до нижчих, і авантюрної моралі «нової буржуазії» з її неповагою до закону» [2].

Результатом формування такої еліти стало домінування окремих закритих адміністративно-економічних кланів, найбільші з яких сформувалися ще за радянської доби через фіксацію стабільних господарських та особистих зв'язків у номенклатурному середовищі. Ці клани як найпотужніші елітарні організовані суспільні групи почали активно змагатися у претензіях на визначення нового способу державного життя, використовуючи форсований транзит в Україну ліберальних цінностей. Складовими цього способу стали протизаконне захоплення землі і приватизація власності, латентні операції з готівкою, руйнування старих господарських структур і механізмів без створення альтернативи. Крім того, перерозподіл сфер впливу за територіальною ознакою

сприяв утворенню на їхній основі нових регіональних еліт. Досить швидко вони переросли в політичні, що дозволило легалізувати захоплену власність і кримінальний бізнес, а разом з цим поступово посилювати свій вплив на прийняття політичних рішень державного значення. Злиття влади і власності сформувало нову олігархічну політичну систему.

Становлення української еліти відбувалося, крім іншого, на фоні економічної кризи і розвалу фінансової системи, наростання протиборства політичних сил (здебільшого малопотужних) і суспільного напруження, зростання рівня злочинності і процвітання кримінальних угруповань, що посилювало в суспільстві правовий нігілізм, розмитості відчуття елементарного соціального порядку, ціннісно-етичного і культурного вакууму, зростаючого песимізму соціальних очікувань. Власне політичної еліти фактично так і не було сформовано, хоча кількість політичних партій швидко зростала [1].

Після Помаранчевої революції з'явилися надії на оновлення політичної еліти, але очікуваної трансформації по суті не відбулося. Натомість за умов розквіту так званого «безформенного плюралізму» посилювалися інституційна невизначеність і фрагментація еліти. Головне ж у тому, що не відбулося оновлення номенклатурного ядра.

Важливою рисою української еліти є специфіка формування влади. Вона фактично формується не через природну легальну боротьбу політичних сил, а в надрах адміністративно-виконавчих структур; через це більшою мірою суб'єктами політичної активності виступають державні службовці, а не політичні діячі. Сам процес розбудови партійної системи, що відзначався особливою активністю у 1990-х рр., відбувався під контролем тодішньої адміністративно-господарської еліти. Можна виділити такі риси української політичної еліти як політичний та економічний консерватизм, схильність до авторитарних і командно-адміністративних методів, кругова порука, кланові зобов'язання. Замість ринкової економіки маємо її мафіозно-олігархічний варіант. Реальна демократія та громадянське суспільство існують у зародкових формах.

Клановість у політиці – риса, що набуває в українських умовах особливих форм. Вона проявляється не тільки в закритості дій, незрозумілості, непрозорості для суспільства процесу прийняття рішень, а й у перенесенні багатьох методів та засобів досягнення мети з кримінальної сфери в політику [3]. Через боротьбу кланів поза правовим полем українська політична еліта певною мірою більш безконтрольна й невідзвітна, порівняно з радянською компартійною елітою.

Популізм української еліти проявляється в тому, що в ній процвітає примітивний різновид політичного лідерства, прямо чи опосередковано орієнтований на завоювання популярності за допомогою гучних демагогічних гасел, нічим не підкріплених обіцянок, що проявляється, зокрема, і в правотворчій діяльності, спрямованій на підвищення політичного рейтингу чи задоволення корпоративних інтересів, а не на впорядкування суспільних відносин. М. Головатий серед рис української еліти відзначає її «гіпертрофований прагматизм та одномірність», які парадоксально уживаються з надмірною строкатістю й динамічністю. М. Пірен також віднесла до специфічних рис української політичної еліти, крім іншого, «утилітарний

прагматизм», «відсутність інтересу до теоретичного осмислення того, що відбувається в державі».

Перемога на президентських виборах Володимира Зеленського великою мірою свідчить про запит суспільства на «нові обличчя». Виборець чітко заявив, що втомився від нинішніх політичних еліт і політичних лідерів. Понад те, вимагає не просто нові прізвища у владі, а й, що не менш важливо, людей, котрі запустять якісно нові світоглядні засади самого процесу політичного функціонування країни.

Політичні партії та рухи відразу відреагували на тренд. Щоправда, по-різному. З одного боку, почали з'являтися нові сили, члени яких уперше балотуватимуться до парламенту, зокрема пропрезидентська «Слуга народу» та проект Святослава Вакарчука «Голос». З іншого – наявні політичні сили заявили про серйозний ребрендинг, пообіцявши прохідні місця «новим людям».

Формування нової політичної еліти, за словами експертів, стало не просто вимогою часу, а й ключовим сценарієм цивілізаційного розвитку країни. Наскільки незворотний процес еволюційної «люстрації» політичних еліт і чи підготовлені професійно нові лідери «до викликів, які стоять перед Україною»?

Зміна еліт – вимога часу. Про це, серед іншого, свідчать 73% у другому турі Володимира Зеленського. Вердикт суспільства – це не інакше як чіткий сигнал, що сучасна політична система країни не потрібна.

Люстрація, котру було запущено після 2014 року, не виправдала себе. «Україні потрібна ідеологічна люстрація. Люди, які ідеологічно не готові сприймати європейське майбутнє України, які «тягнуть» нашу країну в минуле, штучно імітуючи реформи, мають піти. Така думка українських виборців. Громадяни дали чітку оцінку імітації реформ. Допустити нові обличчя до влади не просто потрібно. Це кричує необхідність [6].

Ідеологічна люстрація, як чинник цивілізованої зміни влади і зародження нових політичних еліт, повинна складатися щонайменше з трьох критеріїв – патріотизму, професіоналізму та уміння формувати майбутнє.

Список використаної літератури

1. Білоус Л. В. Політична еліта України: оцінка суспільної ефективності вітчизняними науковцями. Прикарпатський вісник НТШ «Думка». 2018. № 6. С. 21-31.

2. Кенігштейн І. Трагедія української еліти. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/pidsumki-parlamentskih-viboriv-2019-chogo-ne-zrobiv-poroshenko-novini-ukrajini-50033455.html>.

3. Рудакевич О. М. Пізнавальний потенціал теорії політичної системи в дослідження політичної корупції. *Суспільно-політичні процеси*. Київ : ГО АПН, 2017. Вип 1. С. 147–161.

4. Томашевська Т. В. Особливості сучасного механізму формування політичної еліти в Україні. *Інвестиції, практика та досвід*. 2014. № 10. С. 157-160.

5. Ще раз про відповідальність політичних еліт. URL : <http://1-12.org.ua/2019/04/25/4170>.

6. Щетинін С. Публічно-правовий конфлікт в Україні між народом та владою, шляхи його розв'язання та наслідки консервації. URL : <http://khp.org/index.php?id=1570448279>.

Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ
Ягла Оксана,
студентки групи ПС-11

ГРОМАДСЬКА ДУМКА, ЇЇ СУТНІСТЬ ТА ВРАХУВАННЯ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ

Термін «громадська думка» (англ. Public opinion) вперше застосував у другій половині ХІІ ст. англійський державний діяч і письменник лорд Джон Солсбері на означення моральної підтримки населенням країни дій парламенту. Поступово цей термін став загальноприйнятим. Актуальність теми для України зумовлена перебуванням сучасного українського суспільства в процесі демократичних трансформацій та одночасного формування громадської думки як соціально-політичного інституту.

Мета роботи – з'ясування сутнісних рис явища громадської думки та особливостей його інституціоналізації в Україні.

Поряд із встановленням всезагального виборчого права і пов'язаного з цим розвитку протягом другої половини ХІХ ст. нових форм колективної дії, основною з яких є поява масових організацій – партій та профспілок, можна прослідкувати поступову трансформацію поняття «громадська думка». До цього часу вона була інтелектуальною позицією еліти, більш поінформованої і достойної з точки зору її наділеності розумом та моральністю, яка в результаті раціональної дискусії повинна була б публічно приймати рішення – на противагу неосвіченому натовпу простолюду. Ці думки були громадськими лише у тому розумінні, що вони були запропоновані до публічного обговорення, але політичного впливу не мали. До кінця ХІХ ст. із збільшенням масових рухів та вуличних маніфестацій (пов'язаних із урбанізацією та індустріалізацією), а особливо із поширенням засобів масової інформації, виникає «новий» різновид громадської думки, який конкурує з попереднім, що існуватиме з ним паралельно до середини ХХ ст., поки його остаточно не витіснить. Ця нова думка також класифікуватиметься як «громадська», проте в дещо іншому розумінні, – демократичному, як реальна думка громадськості, принаймні зовні [4].

Розширення масштабів використання ЗМІ у ХХ ст. актуалізувало громадську думку як продукт комунікативно-інформаційних технологій. На початку минулого століття основною проблемою, довкола якої були зосереджені наукові зацікавлення тогочасних дослідників, стала масова та колективна психологія, її прояви, а також відповідно великі соціальні групи та особливості впливу на них, і саме в цьому контексті розглядалася громадська думка. Важливим етапом в осмисленні ролі громадської думки стало впровадження у науковий дискурс американськими політологами Г. Алмондом та С. Вербою поняття «громадянська культура», яке характеризувало вплив суб'єктивного чинника на функціонування політичної системи [6, с. 29–30].

У теорії переважає розуміння громадської думки як певного соціально-психологічного стану суспільства, або ж як системи морально-етичних параметрів, основною функцією яких є оцінка ситуації. Іменник «думка»

розглядається як результат міркування, продукт мислення (що відповідає поняттям «мисль», «судження», «міркування»), з цього випливає, що «думка» є знанням в якійсь галузі, продуктом розмірковувань, а також наслідком усталеної індивідуальної позиції (в цьому розумінні воно тотожне «оцінці», «погляду», «переконанню»), відтак може розглядатись як усвідомлена мисленева дія «відображення об'єктивної дійсності в поняттях, судженнях, висновках», або навпаки, невизначений і суб'єктивний індивідуальний погляд (система переконань – «враження», «почуття», «уявлення») [5, с. 862–863]. Це поняття може також розглядатися не як індивідуальний, а як колективний продукт, і в цьому випадку виражати як раціональну, усвідомлену, а, значить, інтелектуально опрацьовану позицію, так і сукупність спонтанних колективних установок чи уявлень, притаманних певній групі.

Неоднозначним є й змістове навантаження прикметника «громадський», яке може означати усе те, що стосується суспільства, пов'язане з народом, узятим в сукупності (йдеться про «громаду»). Крім того, воно протиставляється поняттю «індивідуальне» і означає те, що належить усій громаді («колективний», «загальний», «спільний»), відкрите широкому загалу («публічний») або ж те, що належить державі і становить загальнонаціональний інтерес.

Для того щоб ці функції були реалізовані, повинен бути гарантований вплив громадської думки на функціонування політичної системи. Як зазначалося, частиною цієї системи є інститути, за допомогою, яких здійснюється її вплив на процес прийняття політичних рішень, відбувається її включення в політичний процес, його інститути і норми.

Процес інституціоналізації громадської думки в Україні носить складний та багатоманітний характер і залежить від активної трансформації українського суспільства: від моноцентричного тоталітарного до розвинутого громадянського, але якраз саме від нього залежить ефективність іншого процесу – інституціоналізації демократії. Чи не найголовнішим критерієм розвитку демократії можна вважати процес і результат відносин влади та її структур, органів державного управління з громадською думкою, адже чим активніше і повніше влада задовольняє потребу громадськості в проявах активної участі суспільно-політичного життя, творення демократичних процесів, тим вона вважається більш демократично спрямованою і прагне відповідних перетворень. В сьгоднішніх реаліях, коли Україна декларує своє перебування на етапі розбудови демократичного суспільства, українська влада дедалі активніше мала би звертатися до громадської думки, зважати на її прояви, використовувати громадську думку під час прийняття управлінських рішень. Відтак, беручи за основу громадську думку як чинник існування демократичного режиму та як спосіб інституціоналізації демократії, можна дати оцінку нинішньому стану розвитку демократії в Україні, а також спрогнозувати, який вплив у подальшій перспективі демократизації політичного життя в Україні матиме громадська думка [1]. Для цього необхідним є розглянути основні канали вираження громадської думки в сучасних умовах та їхнє функціонування.

В останні роки в Україні все більше уваги приділяється громадській думці в контексті аналізу масових суспільно-політичних настроїв та електоральної поведінки, проявів національної самосвідомості й патріотизму, а також

фінансово-економічних проблем – безробіття, інфляції, шляхів та пропозицій виходу з фінансово- економічної та політичної кризи.

Говорячи про процес формування громадської думки, маємо на увазі існування в державно-політичному житті певної стійкої організаційної структури, з закріпленими щодо неї нормами, правилами поведінки, визначеними критеріями участі чи неучасті в ній, повноцінне функціонування якої здатне здійснити якісні перетворення у сфері демократії, сприяти її інституціалізації [2, с. 18].

Процес інституціалізації громадської думки в Україні носить складний та багатоманітний характер і залежить від активної трансформації українського суспільства: від моноцентричного тоталітарного до розвинутого громадянського, але якраз саме від нього залежить ефективність іншого процесу, такого як, інституціалізації демократії.

Беручи за основу громадську думку як чинник існування демократичного режиму та як спосіб інституціалізації демократії, можна дати оцінку нинішньому стану розвитку демократії в Україні, а також спрогнозувати, який вплив у подальшій перспективі демократизації політичного життя в Україні матиме громадська думка. Для цього необхідним є розглянути основні канали вираження громадської думки в сучасних умовах та їхнє функціонування. [2, с.20]

Найперше – це так звана пряма демократія, яка здійснюється через участь громадян у виборах та референдумах [1].

Участь у мітингах, протестах, походах, акціях, демонстраціях та страйках також належить до одного з каналів вираження громадської думки. Слід зауважити, що в останній час практика проведення різноманітних акцій привертання уваги до проблеми, а також протестних заходів, демонстрацій та зборів значно поживилася у порівнянні з попередніми роками. Інша річ, який вплив вони мають на проведення управлінської діяльності тими органами влади до яких звертаються і яким показують свою позицію.

Що ж до засобів масової інформації як каналу артикуляції громадської думки, то існує тісний взаємозв'язок медіа ресурсів та громадської думки, які часто доповнюють і зумовлюють один одного.

Ще одним специфічним каналом висловлення громадської думки є лобізм. Сьогодні про лобізм в Україні говорять нечасто, а коли й згадують, то в досить таки негативному контексті, прирівнюючи до корупційних дій. На сьогодні в Україні, хоча й існує вже певна напрацьована схема лобіювання у парламенті інтересів чималих бізнесових груп, відповідні відносини так і не врегульовані на законодавчому рівні. [3, с. 5].

І насамкінець, такий спеціальний канал вираження громадської думки як соціологічне опитування, надто в українських реаліях, заслуговує на деталізацію. За останній час в Україні поживилася діяльність різноманітних соціологічних центрів та служб, які особливо розвивають свою активність у передвиборчі періоди і дещо втихомирюються у період між виборами.

Громадська думка в Україні має усі шанси на розвиток у найближчій перспективі, однак це значною мірою залежить як від активності самих громадян, організованих суспільних груп інтересів, лобі чи груп тиску, подальшого ініціативного формування громадянського суспільства, так і від суб'єктів державного управління, їхнього бажання прислухатися до думки громадян й враховувати запити, їхні інтереси у своїй діяльності.

Список використаної літератури

1. Гурицька М.С. Інституціалізація громадської думки в політиці. *Політологічний вісник*. 2015. Вип.77. С. 243–246.
2. Козьма В. Трансформація політичних інститутів в умовах демократизації. *Віче*. 2008. № 2. С. 18–20.
3. Кухар І. «Коридорний» лобізм. Чи може в Україні бути інакше? *День*. 2002. № 109. 19 червня. С. 5.
4. Матусевич В. Суб'єкт громадської думки: теоретичні та методичні проблеми визначення. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2002. №1. С.21–40.
5. Новий тлумачний словник української мови. / укл. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко – Київ : Аконіт, 1998. Т.1. 912 с.
6. Рудакевич О. Політична культура національних спільнот : теорія та методологія дослідження: моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 352 с.

*Гурик Мирослава,
к.істор.наук
доцент кафедри філософії та політології THEU
Бабійчук Катерина,
студентка гр. МЕНМ-11,
міжнародного факультету, THEU*

THE ORIGIN AND DEVELOPMENT OF THE CONCEPTS OF «SOCIAL POLICY» AND «SOCIAL STATE»

Problem solving. In this article, we will discover the problem of the basic aspects of public administration and briefly analyze the development of civil society in Ukraine on the ability to adhere to the basic factors of self-organization, which will allow to build a good governance of the state and government.

Goal: To analyze Ukraine for the sake of social society and well-being. Also determine the socio-economic development of Ukraine to further define the type of social society. Describe Ukraine as a welfare state.

The statement of the basic material. Socio-economic development of transitional states to which Ukraine applies at present, give reason to argue that, mainly, general economic laws determine the nature and pace of transformation. In transition countries, the rate of social change is very high, the consequence of which is the increase in uncontrollability and potential conflict development of almost any process. That is why at least two conditions must be fulfilled for effective government. First of all, it is the reduction of the transition period in order to reduce the costs of tangible and intangible resources. Then maintaining the equilibrium of the social system during the transition period in order to prevent social cataclysms and shocks, that is, to ensure as much sustainable activity as possible of the social, political and economic systems of the independent state as a whole. It necessitates an in-depth study of concepts such as «social politics», «social economy», «social state», the history of their occurrence and development. The term «social policy» is often used both in the scientific literature and in everyday life and often different meanings are invested in it. Differently Lawyers, economists, political scientists, and journalists interpret social policy. In this regard, the concept of social policy is not unambiguous, and, in the opinion some authors, it is impossible to give any comprehensive definition. Significant influence on the fact that this concept is interpreted by such heterogeneous factors such as state structure, idea and ideology, level of education and consciousness of the population, standard of living of citizens, cultural conditions, traditions, customs. Institutionally, there are three types of systems for social policy. The first is the classic system of social guarantees, such as old-age insurance, sickness, and unemployment benefits. The second is the new insurance systems against the risks of loss of income and other problems of the situation. And the third is the system of institutionalized balancing between organized and non-organized interests. Economists view social policy quite differently. There is no consensus among scholars as to what should be considered an objective social policy. Two types of factors are identified. The former explain the causes of uneven distribution of wealth in the country; the enslavement of the working class; local circumstances that make it difficult to improve the living conditions of employees, the privilege of one class in relation to another, and adverse trade and political relations. The author argued that the reasons were laziness, idleness, laxity, legibility, lack of thrift in household management, gambling addiction, illness and unwillingness to treat them, accidental loss of the home. Analyzing

the above factors, we can conclude that up to the beginning of XX century, the object of social policy was the working class, which was most exposed the impact of both external and personal adverse factors. With the development of such sciences, like political science and sociology, the object of social policy is becoming population of the country. However, in this case, under the «social state» It is understood as a state that has special qualities and functions. The existence and activities of a social state are closely related to such social phenomena like democracy, civil society, rule of law, freedom and equality, human rights. The idea of social statehood was formed in the late XIX - early XX centuries as a result of objective socio-economic processes taking place in the life of society, when the contradiction entered its two most important principles are the principle of freedom and the principle of equality. In theory there are two approaches to the correlation of these principles. Adam Smith, John Stuart Mill, Benjamin Constant, John Locke and others defended the theory of individual human freedom, imposing on the state as the primary duty to protect this freedom from any interference, including from the intervention of the state itself. In doing so, they understood that ultimately, such freedom will lead to inequality, but considered freedom highest value. The concept of «social state» was first used in 1850 by Lorenz von Stein. He included in the list of functions of the state «maintaining absolute equality in rights for all different public classes, for a separate private self-determined personality through its power. « The state, according to Stein, «Obligated to contribute to the economic and social progress of all its citizens, since, ultimately, the development of one is a condition for the development of the other, and it is in this sense it is a question of a social state «. Today, the idea of a welfare state is beginning to receive more and more recognition embodied in the practices and constitutions of modern states. For the first time the state was called social in the Constitution of the Federal Republic of Germany in 1949. Anyway the principle of sociality is expressed in the constitutions of France, Italy, Portugal, Turkey, Spain, Greece, the Netherlands, Denmark, Sweden, Japan and other states. Big important for the theory and practice of the social state was the teaching of English economist J. Keynes, under the influence of whose views the concept was formed welfare states proceeding from an increase in social function state. It should be noted that many researchers consider a catalyst for the development of the idea of a social state and its implementation on In the West, the emergence of the Soviet Union, constantly declaring in its Constitutions and other legislation socially oriented policies. Although the political theory and declarations of socialism are contrary to the realities, democracy, civil society, rule of law and private property as the economic basis of these institutions, the achievement of social policy of socialist states cannot be denied. Although in such socio-economic conditions, the socially oriented activities of the states of socialism may be linked to the establishment of equality of the poor. A truly social state is possible only in a democracy, civil society and should be legal in the modern sense of this characteristics. At present, the rule of law should be social, and the welfare state cannot but be legal. Western movements have developed a peculiar division of labor: conservatives do more emphasis on individual and political freedom - the legal principle, and social democrats and liberals close to them - on the convergence of income and life chances as the material condition of the freedom of everyone, that is, on a social principle. The formation of a social state is a process not only economic and political, but also a moral process, requiring a «human» dimension.

Conclusions. Based on the above, we can conclude that the conditions of existence of the welfare state and its characteristic features are a democratic organization of state

power, high moral level of citizens and, above all, officials state; strong economic potential to implement income redistribution measures without significantly affecting the position of owners; socially oriented structure of the economy, which manifests itself in the existence of different forms of ownership with a significant proportion of the state of ownership in the required areas of the economy; legal development of the state, the presence of the qualities of the rule of law; the existence of civil society, in the hands of which the state acts as an instrument of socially oriented policy and a pronounced social orientation of state policy, which manifested itself in the development of various social programs and their priority implementation. Having made some conclusions, we can name some of the problems of creating a social system in Ukraine. The first of these is that Ukraine has not yet found support in law, human rights and the welfare state in Ukraine cannot rely on the rule of law: the creation of our social state does not is a new stage in the rule of law. The second problem is that there is a weak development (and in recent years a sharp decline) of democratic principles in governmental organizations. Another problem is the lack of a historically developed institute of private property and public respect for owners 'rights to take income redistribution measures without significantly affecting the owners' freedom and autonomy. Another problem is that the monopolies on the most important types of production and marketing have not been eliminated, which leads to the absence of real competition and, as a consequence, regulation of the market of economic, and to some extent social processes. There is no developed, mature civil society. - the level of morality in society has decreased, the usual ones have practically lost the spiritual benchmarks of justice and equality. And the last problem is that in the process of liberation of Ukrainian society from total interference the state inertia has reduced its social role.

List of information used :

1. Alcock C., Daly G., Griggs E. *Introducing Social Policy*. 2nd Edition. – London, 2008. – 576 p.
2. Barr Nicholas. *The Economics of the Welfare State*, 4th edition. – Oxford University Press and Stanford University Press, 2004. – S.22.
3. Dean Hartley. *Social policy*. – Cambridge UK; Malden, MA: Polity, 2006. – P.41.
4. Morrow G.R. *The Ethical and Economic Theories of Adam Smith: A study in the social philosophy of the 18th century*, Cornell Studies in Philosophy, no. 13, 1923, pp 91-107.
5. Gosta Esping-Andersen. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1990. – P.167.
6. United Nations Development Programme (UNDP) (2003). «Human Development Indicators». *Human Development Report 2003*. New York: Oxford University Press.
7. Mahmud Rice James, Goodin Robert E., Antti Parpo. *The Temporal Welfare State: A Crossnational Comparison* *Journal of Public Policy* September–December 2006 N26 (3): 195–228.
8. Васькович Й. Проблеми й перспективи становлення і розвитку правової держави в Україні// *Право України*. – 2000. – №1 – С.32–35.
9. Конституція України: Офіційний текст: Коментар законодавства України про прав людини і громадянина. – Київ 2003. – 383 с.

*Гурик Мирослава,
к.істор.наук
доцент кафедри філософії та політології THEU
Буртник Софія,
студентка гр. МЕВМА-11,
міжнародного факультету, THEU*

PLACE AND ROLE OF UKRAINE IN THE SYSTEM OF EUROPEAN INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

There are a number of European International Organizations. In some of them Ukraine is a founding member, in many International Organizations Ukraine is a member or an observer. Additionally, since 2017, Ukraine has adopted the Association Agreement with the European Union, the most powerful European International Organizations.

Since 2014, and the political crises in Ukraine, the annexation of Crimea and a war in Donbas, the relationship and the role of Ukraine in many European International Organizations has significantly transformed. Therefore, a ground analysis of Ukraine's current membership and a place in the European International Organizations, as well as the impact of the annexation of Crimea and a war in Donbas on the relationship between Ukraine and the European International Organizations will allow us to evaluate the current role of Ukraine in the European International Organizations.

Purpose

To analyse the current place and role of Ukraine in the system of European international organizations.

Objectives

- To review the membership and place of Ukraine in the European International Organizations.
- To evaluate the role of Ukraine in the European International Organizations and the influence of the current political situation and the war in Donbas on the relationship between Ukraine and the European International Organizations.

Material

There are multiple European International Organizations organizations, of which Ukraine is a member or an observer. The most notable are:

- Organization for Security and Co-operation in Europe
- Council of Europe
- European Union

The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) is the world's largest security-oriented intergovernmental organization. Its mandate includes issues such as arms control, promotion of human rights, freedom of the press, and fair elections.

Ukraine is a member of the OSCE since 30 January 1992. Until the 2013, the role of Ukraine in the Organization for Security and Co-operation in Europe was not significant. However, in 2014 the organization becomes heavily involved in the war in Donbas.

The organization has been criticized by the Ukrainian press and government for actions during the Russian–Ukraine conflict. During the War in Donbass, an OSCE observer allowed Russian separatists to use the organization’s marked vehicle, which prompted the belief that the OSCE was biased in the war and not interested in carrying out its duties of mediating a ceasefire. The organization issued a statement regretting the incident.

So we can conclude that the role of Ukraine in Organization for Security and Co-operation in Europe as well as the role of The OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine is very controversial and requires an improving of the relation sand the communications exchange.

Council of Europe is an international organisation whose stated aim is to uphold human rights, democracy and the rule of law in Europe.

The Council of Europe Office in Ukraine officially started its activities on 6 October 2006.

The war in Donbas had an influence on Ukrain’s relations with the Council of Europe. From 2014, Russia’s voting rights were temporarily suspended by the Council due to Moscow’s annexation of Crimea from Ukraine. In May 2019, Russia’s voting rights were restored after members of the human rights watchdog reached agreement to resolve dispute and the overwhelming majority of the Council voted in favour of the restoration.

The Ukrainian delegation at the parliamentary assembly of the Council of Europe has walked out in protest after Russian MPs were allowed to return to the human rights body five years after the annexation of Crimea. Ukraine later announced it would recall its ambassador to the Council of Europe for an unspecified period of time in protest.

The European Union (EU) is a political and economic union of 28 member states that are located primarily in Europe.

The association agreement was initiated in 2012, but the Ukrainian government suspended preparations for signing the association agreement on 21 November 2013, during the presidency of pro-Russian Viktor Yanukovich, who attended the EU summit in Vilnius on 28–29 November 2013 where the association agreement was originally planned to be signed but it was not. The decision to put off signing the association agreement led to the pro-EU Euromaidan movement. These led to the removal of Yanukovich and his government by parliament after the 2014 Ukrainian revolution in February 2014. Since then, Ukraine has been striving towards integration into the European Union whilst the eastern part of the county has been engaged in the Donbas war. The new Prime Minister, Arseniy Yatsenyuk, signed the political part of the Association Agreement on 21 March 2014. Meanwhile, the EU has attempted to stabilize Ukraine by freezing assets of allegedly corrupt Russians and Ukrainians and by granting financial aid to Ukraine. The economic part of the Ukraine–European Union Association Agreement was signed on 27 June 2014 by the new President, Petro Poroshenko. On 1 January 2016, Ukraine joined the DCFTA with the EU. Ukrainian citizens were granted visa-free travel to the Schengen Area for up to 90 days during any 180-day period on 11 June 2017 and the Association Agreement formally came into effect on 1 September 2017.

To conclude, Ukraine has a strong presence in multiple European International Organizations. In Organization for Security and Co-operation in Europe, Council of

Europe, European Bank for Reconstruction and Development, United Nations Economic Commission for Europe, Central European Initiative, and Organization of the Black Sea Economic Cooperation Ukraine serves as a member. In Southeast European Cooperative Initiative and Council of the Baltic Sea States is an observer. Additionally, since 2017, Ukraine has adopted the Association Agreement with the European Union called the Ukraine–European Union Association Agreement, which has transformed the relationship of Ukraine and the EU. Moreover, the association agreement with EU has prompted a political transformation of Ukraine since 2014.

Additionally, since 2014, and the political crises in Ukraine, the annexation of Crimea and a war in Donbas, the relationship and the role of Ukraine in many European International Organizations has significantly transformed. Especially it is detectable in the relationship of Ukraine and the Organization for Security and Co-operation in Europe, and the Council of Europe.

Today, Ukraine has many challenges and issues to solve ahead, when it comes to the place and role of Ukraine in the system of European International Organizations and due to the tectonically political shifts since 2014. At the same time, Ukraine has many opportunities to improve its place and role, especially with the European Union.

Reference list

1. »Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.» Cooperation with International Organizations - MFA of Ukraine, <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/international-organizations>.
2. Galbreath, David J. The Organization for Security and Co-Operation in Europe. Routledge, 2007.
3. »Final Recommendations of the Helsinki Consultations». Organization for Security and Co-operation in Europe. 3 July 1973. Retrieved 29 November 2019.
4. »Values.» The Council of Europe in Brief, <https://www.coe.int/en/web/about-us/values>. Retrieved 28 November 2019.
5. Weise, Zia (17 May 2019). «Council of Europe restores Russia's voting rights». POLITICO. Retrieved 28 November 2019.
6. Alec Luhn (16 July 2014). «EU poised to cut funding to Russia and widen sanctions over Ukraine conflict». The Guardian.
7. Pinterič, Uroš, and Lea Prijon. European Union in 21st Century. University of SS. Cyril and Methodius, Faculty of Social Sciences, 2013.
8. »Association Agreements» (PDF). European External Action Service. 11 May 2011. https://web.archive.org/web/20120401163320/http://www.eeas.europa.eu/association/docs/agreements_en.pdf Retrieved 29 November 2019.

*Гурик Мирослава,
к. істор. Наук
доцент кафедри філософії та політології ТНЕУ
Бучинська Діана,
студентка гр. СЗ-11,
Факультету фінансів і обліку, ТНЕУ*

НАСИЛЛЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВЛАДИ

Постановка проблеми. Політичне насилля є невід'ємною складовою механізму здійснення влади. Незалежно від режиму, типу політичної системи, історичних або політико-культурних умов, насилля завжди використовувалося для здійснення панування, реалізації волі суб'єкта владарювання. Незважаючи на значний прогрес у впровадженні демократії, втіленні принципів правової держави, прав та свобод людини у сучасних розвинутих країнах, політичне насилля залишається одним із головних владних ресурсів.

Насильство пронизує все політичне життя. Воно властиве як дополітичним суспільствам, так і політичним, де монополію на його легальне та легітимне використання має виключно держава. Політичне насилля – один з основних атрибутів недемократичної влади. Але й в демократичних режимах воно застосовується у певних легальних, інституційованих формах.

В українській політичній та політологічній думці влада ототожнюється з насильством або примусом. Навіть визнання легітимності влади не виводить розуміння сутності останньої за межі насильства і примусу.

Мета. Проаналізувати проблему політичного насилля як різновиду тиску у владних структурах.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- визначити поняття та сутність політичного насилля.
- аналізувати чинники, які впливають на прояви та масштаби застосування насилля у політиці.
- показати широке коло питань, що стосуються насилля як різновиду тиску у владних структурах.

Виклад матеріалу. Влада є явищем, що пронизує людське суспільство і зачіпає усі сторони людського життя. В ході розвитку людства влада стала невід'ємною частиною людських відносин. Незмінним залишилося лише те, що майже завжди отримання та утримання влади супроводжувалось застосуванням насильства.

Політичне насилля - небажаний, але й незапобіжний супутник людства протягом всієї його історії, і тільки безнадійні ідеалісти серйозно вважають за можливе виключити насилля з життя суспільства.

Політичне насилля протягом багатьох століть залишалося прийнятною формою самовираження примусових сторін соціальності та історії. Проте розвиток сучасної техніки масового знищення та сучасних засобів електронного контролю людини над людиною поставили під сумнів відношення до насилля як до норми міжлюдських відносин. Відтепер це загрожує тотальним знищенням самого життя на нашій планеті. Водночас, не можна не побачити тенденції, що посилюється у сучасному політичному житті, - тенденції до більш широкого використання насилля для вирішення проблем та суперечностей, що виникають у суспільстві.

Проблема насильства в суспільстві й політиці (як і чимало інших політико-філософських питань) науково розроблена недостатньо. Правда, в політичних і філософських публікаціях все ж знаходимо непоодинокі спроби категоризації політичного насильства, однак і досі не сформувалася чітка й логічно-послідовна його концептуалізація. Спостерігаються хіба що спроби її конструювання в контексті інших суспільно-політичних феноменів. Проблема політичного насилля, його місця та ролі у процесі суспільного розвитку протягом всієї історії людства є наскрізною темою міркувань представників світової політичної, філософської, соціологічної думки. Починаючи від Геракліта, Фукидіда, Віторія, Гроція через Н. Макіавеллі, І. Канта, Ф. Гегеля, Г. Спенсера, М. Вебера і до П. Сорокіна, К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Леніна, Р. Бейлі, Л. Козера - політичне насилля є об'єктом прискіпливою уваги дослідників. Вивчаючи політичне насилля, кожен з них на свій лад пояснює джерела та умови його розвитку, характер здійснення, природу та сутність, різновиди, а також проблему виправданості застосування насилля при здійсненні політичної діяльності.

В наш час проблема політичного насилля залишається актуальною і спрямовує на подальші теоретичні розробки як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Проте при наявності значної кількості праць, присвячених ролі політичного насилля у сучасному світі, необхідно вказати на відсутність будь-яких систематизованих робіт з цієї проблеми.

«Насильство виступає одним з джерел влади. Проте влада (у тому числі і державна) не зводиться до насильства. Доцільно виходити з припущення, що насильство є симптомом кризи влади».

Таким чином, політичне насилля розуміють як використання примусу для здійснення владної волі або оволодіння владою. Зважаючи на вищевикладене, політичне насилля – це примус, що використовується як засіб нав'язування волі суб'єкта з метою оволодіння владою, насамперед державною, її використання, розподілу, захисту. Це визначення відображає складність владних відносин, розмаїття їхніх виявів і відповідно багатофункціональність політичного насилля.

Насилля, залежно від обставин, може мати об'єктивний чи суб'єктивний, «природний» чи штучний, обмежений чи надуманий характер. Коли він обумовлений протилежністю та зіткненням об'єктивних інтересів класів, груп, націй, реальним протистоянням великих груп людей, тоді конфлікт і насилля, які є його наслідком, мають об'єктивну, реальну природу, сутність. Але існує і насилля суб'єктивного, волюнтаристського характеру, що йде не від об'єктивних історичних потреб, не від законів суспільного розвитку, а від суб'єктивно-свавільного наміру єдиновладних правителів та вузької групи їх оточення «змінити» суспільний лад у країні, замінити тенденцію суспільного розвитку різким свавільним поворотом.

Насилля можуть застосовувати різні агенти політичної системи: держава, партії, терористичні організації, групи, окремі особистості. Загалом можна виокремити три групи суб'єктів політичного насилля: еліту, контреліту та маси. Влада, або еліта, найчастіше є суб'єктом політичного насилля. Політичне насилля влади може здійснюватися або заради інтересів широких мас населення, або практично проти більшості народу для збереження власної влади.

Еліта використовує насилля, коли її легітимність наражається на загрозу або коли порушуються чинні юридичні норми. Її влада в остаточному підсумку засновується на тому факті, що вона є єдиною політичною силою, котра у межах існуючого юридичного порядку має право на застосування сили. Насилля – це останній аргумент, яким користується еліта для збереження своєї влади.

Отже, насилля «згори» використовується для збереження та відтворення відносин панування і підкорення. Відповідно, юридична система організована таким чином, щоб полегшити еліті застосування насилля. Особи, що складають еліту, намагаються зробити все, щоб використання насилля не мало вигляду акту сваволі, а тому дбають про форму її легітимності.

Прояви і масштаби насилля в політиці можуть бути різними. Вони визначаються багатьма причинами: економічним і соціальним устроєм, гостротою соціальних конфліктів і традицією їх вирішення, політичною і моральною культурою населення тощо.

Цікаво, що право на насильство належить виключно державі. Звичайно, насильство в нашому житті застосовується не тільки державою, а й, наприклад, батьками по відношенню до своїх дітей, керівниками організацій та установ по відношенню до своїх підлеглих. Але їх дії протизаконні. Більше того, закон забороняє ці дії під страхом застосування до них самих насильства. Треба сказати, що насильство, погрози, примус не є єдиним засобом встановлення порядку державою, і вони дуже суворо регламентуються законом. Тому говорять про легітимний (узаконене) право держави на застосування насильства.

Взагалі насильство застосовується завжди при будь-якому захопленні влади. Державна влада також будується або на використанні насильства, або з урахуванням її можливого застосування. При побудові «державного соціалізму» різні насильницькі заходи зазвичай призводили до негативних результатів. Наприклад, здійснення колективізації селян в СРСР насильницькими методами призвело до масових репресій, мільйонних жертв, розрухи в сільському господарстві.

Можна зробити висновок, що коли суспільство не є вільним, насильство, що застосовується державою фактично стає необмеженим. Це можна пояснити значним нерівністю у розподілі влади між населенням і державним апаратом влади. Насильство що йде знизу, і пригнічують тим, що збільшують державне. Тому то в країнах, де влада розподіляється за принципом плюралізму, де населення має і реалізує свої громадянські права, насильство зустрічається дуже рідко. Треба відзначити, що будь-яка влада передбачає насильство. Це одна з її «природних» функцій. Однак, коли мова йде про диктатуру, насильство виходить на перший план.

Висновки. Отже, політичне насилля виникло разом із владою, і є одним із найбільш розповсюджених засобів політичної боротьби. У владних відносинах насилля реалізується через силовий (примусовий) ресурс. Політичне насилля є універсальним атрибутом влади, його використання не залежить від типу політичної системи або режиму. Хоча в недемократичних, особливо тоталітарних, режимах воно використовується частіше, має більші масштаби і набагато жорсткіші форми. Насилля виступає інструментом досягнення політичних цілей. І саме в цьому сенсі воно є універсальним і в тій чи іншій

мірі затребуваним будь-якою владою чи державою. Однак воно може бути і самоціллю. В цьому випадку насилля набуває особливо жорстоких форм, є повністю ірраціональним, важко піддається контролю, а наслідки його можуть бути катастрофічними. Для успішної боротьби з проявами деструктивного політичного насилля необхідним є глибоке розуміння його сутності, мотивів, особливостей, типів і форм.

Список використаної літератури

1. Бабієва А. Політичне насилля: теоретичний аспект 2017. № 5(14). С. 161-168.
2. Бабієва А. Теоретичний аспект насилля 2011. № 5. С. 161-168.
3. Бахтєєв Б. Про тероризм і тоталітаризм/ Б. Бахтєєв /Сучасність. 2016 № 10. С. 61-69.
4. Боброва А. Основні форми сучасного політичного насилля. К.: Світ успіху; Юрінком інтер, 2009. С. 142.
5. Європейська свідомість та тоталітаризм /Права людини. 2009. № 9. С. 2-3.
6. Ільїн В.В. Свобода і тоталітаризм/ В.В.Ільїн /Нова політика. 2013. № 2. С. 54-57.
7. Сухонос В. Здійснення державної влади в умовах демократичного, авторитарного і тоталітарного режиму (політичний і економічний аспекти). 2017. № 2. С. 2-6.

*Гурик Мирослава,
к.істор.наук
доцент кафедри філософії та політології ТНЕУ
Слопа Андрій,
студент гр.ГЗ-11,
Факультету аграрної економіки та менеджменту, ТНЕУ*

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ 2019 В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ВИБОРЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми: у 2019 році українське суспільство зіштовхнулося з низкою чинників, які докорінно змінили підхід до ведення передвиборної кампанії. Під час підготовки до виборів президента України було використано такі методи агітації, які ще донедавна використовувались у нашій державі досить обмежено.

На сучасному етапі інформація та знання стали одними з найважливіших ресурсів, які дозволяють досягати бажаного результату із мінімальними затратами ресурсів та часу.

Мета: дослідити та висвітлити виборчі технології, які використовувалися під час президентських виборів 2019 року.

Для досягнення мети ставимо такі **завдання:**

- Розкрити зміст та сутність сучасних політтехнологій
- Проаналізувати основні політтехнології, які використовувалися під час президентських виборів 2019 року.

Виклад матеріалу. Як показали останні вибори, соціологія перетворилася з суттєвого фактора політики на основний. Тепер перед тим як робити передвиборчу агітацію проводять соціологічне опитування, для того щоб створити образ ідеального кандидата. І лише після обробки результатів дослідження починають будувати стратегію передвиборчої кампанії, залежно від бажань електорату.

Сьогодні соціологія – фундамент будь-якої політичної стратегії. На жаль, сучасні політики просто формують ідеальну картинку згідно з побажаннями виборців. Сучасному виборцю не потрібно старатися впливати на того чи іншого кандидата, потрібно лише висловлювати свої бажання, а політтехнологи «сформують» такого кандидата, якого хоче бачити народ. Нам «подадуть на блюдечку» саме те, що ми хочемо бачити. Проблемою є те, що часто бажання народу плебейські і досить примітивні, аполітики не виконують навіть їх, лише роблять гучні заяви та обіцянки.

Також важливим напрямом є політичний маркетинг. Вдале застосування прийомів маркетингу в політиці забезпечує досягнення популярності, перемогу на виборах, утримання на верхівці «політичного Олімпу». Головними завданнями політичного маркетингу є вивчення існуючої та формування бажаної громадської думки щодо іміджу політика, політичної організації чи ідеї.

Під час виборів в Україні використовувалися багато «перевіраних» технологій, але були й такі, які використовували вперше.

Показовим прикладом було бажання електорату бачити нові обличчя та радикальні зміни вже і сьогодні. Саме на це і звернули увагу політтехнологи

партії «Слуга народу». Як наслідок, нові обличчя складають 100% «слуг народу». Проте суттєвим є той факт, що вони не володіють достатніми знаннями та компетентностями для законотворчої діяльності.

Ще одна виборча технологія, яка була застосована - потурання очікуванням, зокрема: підлаштування партій та кандидатів-самовисуванців під болючі суспільні теми: ринок землі, мир, тарифи, курс валют... Доволі часто людям подають фейкову інформацію або ту, яку люди хочуть почути. Тоді політики налаштовують людей так, як їм вигідно. Якщо ж політик буде створювати свою стратегію на моральних нормах, етичному кодексі, правді та інших високодуховних засадах, на жаль, він приречений на провал.

Варто відзначити також обіцянки, які роздавала нова команда, суть яких зводилась до однієї фрази: за все хороше, проти всього поганого. У Володимира Зеленського ця техніка спрацювала досить добре. Насамперед вона спрацювала на осіб, які хотіли: «миру за будь-яку ціну». Обіцянки різних змін, рішучих дій та негайного перезавантаження влади справили на молодь неабияке враження.

Підкупи: до президентських виборів 2019 року кандидати в основному орієнтувалися на пенсіонерів. Їм із телевізора обіцяли «золоті гори» і вони у це свято вірили, а часто для підтвердження благородних намірів поплічники кандидата роздавали гречку та інші предмети першої необхідності. Така-собі благодійна допомога. Це вже стало однією з «передвиборних традицій».

Стереотипи: нав'язування кліше – хоч стара, проте ефективна технологія. Окрім порядних нових обличь, у кандидата є і однокласники, вчителі і старі знайомі, які в один голос розповідають який він молодець. Плюс чорні мітки, та чорний піар, ми ж не можемо без цього: «він був за Порошенка», «він уже декілька років на цій посаді» чи «він злодій «...І найбезглуздіший стереотип, який використовував ще Ленін – країною може керувати будь-хто.

Порядність: ця установка створена за допомогою серіалу «Слуга народу». З його допомогою ще задовго до виборів почали створювати імідж Володимира Зеленського і ніби то в жарт показувати, що він був би дуже хорошим президентом, який дбав би лише за Україну, а свої інтереси залишив би далеко позаду. Окрім цього серіалу, різні комедійні телепередачі також використовували для досягнення інтересів теперішнього Президента, вони готували людей до оголошення «спонтанного» рішення Володимира Зеленського. Порядність - це фундамент агітації Зе!команди, побудована на соціологічних висновках. Люди хочуть порядного президента. А всі інші необхідні риси успішного президента їх не цікавлять. Після перемоги Володимира Зеленського у президентських виборах, ця технологія використовувалася і на парламентських виборах і є основою успіху Зе!команди. На цій же ж технології і «Голос» будував свою стратегію. Але у цієї технології є один великий мінус – досвідчені політики майже не мають шансів потрапити у списки партії.

Вперше за всю історію української політики агітація активно проводилася у соціальних мережах. І що найголовніше, для кожної вікової категорії населення соціальна мережа була своя. Оскільки кандидат Зеленський орієнтувався переважно на молодь то і найактивніше використовував Instagram. Величезним плюсом цієї мережі є те, що складається враження ніби кандидат говорить не на загаль, а до тебе особисто. Також слід віддати належне політологам, які розробляли

гасла Володимира Зеленського. «Зробимо їх разом», «Прийде весна будемо саджати», «Змінимо їх разом»... Знову ж таки, коли читаєш ці меседжі складається враження, що говорять особисто до тебе. Людина починає відчувати себе важливою, вона відчуває, що вона може щось вирішити та змінити. Саме за такий принцип використали і британські політтехнологи під час Brexit.

Вперше за роки незалежності, команді Зеленського вдалося підняти молодь та «заставити» її проголосувати. І саме молодь стала тією силою, яка привела Володимира Зеленського та його команду до влади. І це ще раз доводить, що маніпулювати людьми неважко, потрібно лише знайти до них підхід.

В ході дослідження ми прийшли до таких висновків:

1. Багато політтехнологій українські політики використовують тривалий час. Ці технології є універсальними і їх можна використати майже у будь-якій ситуації.

2. Деякі технології уже не є такими ефективними тому що не впливають в повному обсязі на молоде покоління. Тому експерти розроблять ряд нових технологій які спрямовані передусім на молодь. За певних умов ці технології можуть бути надзвичайно ефективними. Яскравим прикладом є президентські вибори 2019.

3. На сьогоднішній день за допомогою політтехнологій можна впливати на людей, їхні цінності, можливості, вибір. Крім цього, український політикум зазнав певних трансформацій і розвиток країни сьогодні багато в чому залежить від розвитку та правильного використання політтехнологій.

Список використаної літератури

1. Атаманчук Г., Гірник А. Політичний менеджмент. Теорія та практика політтехнологій. - Вид. 2-ге, випр. та допов. Рівне: Перспектива, 2005. 296 с.

1. Бебик В.М. Політичний маркетинг і менеджмент. К.: МАУП, 1996. 144

2. Кочубей Л.О. Виборчі технології: Навч. посіб. - К.: Укр. центр політ. менеджменту, 2008. - 332 с. - (Б-ка журн. «Політичний менеджмент»).

3. Політичний маркетинг та електоральні технології / НАН України; Ін-т соціол. - К.: Гарт, 2002. - 250 с.

*Гурик Мирослава,
к.істор.наук
доцент кафедри філософії та політології THEU
Строгуш Соломія,
студентка гр. МEBMA-11, міжнародного факультету, THEU*

POLITICAL PARTICIPATION OF YOUTH IN MODERN UKRAINE

Problem solving. Point to the important role of young people in the development of civil society, with emphasis on their participation in the events of the Orange Revolution and the Dignity Revolution.

Goal. Is to analyze the transformation of forms of political participation of youth in the period of independence of Ukraine.

The statement of the basic material. The political activity of young people in Ukraine is characterized by both a decrease and an increase in socio-political activity, as well as by the absence in some political processes of power structures. Political participation of young people is realized through their actions in protest demonstrations (meetings, rallies, demonstrations, strikes, pickets, etc.), participation in activities of public organizations, political parties, control over state activity, voting in elections, etc. In recent decades, Ukrainians have become participants in social events and turnovers. The October 1990 student protests, called the Granite Revolution, accelerated Ukraine's independence. Since then, youth political participation has taken many forms and proportions. From the mid-1990s, into the period. Since the mid-1990s, during the period of the collapse of democracy in Ukraine, youth have remained aloof from political processes. All because the authorities showed no interest in the youth and their political activity was rather followed by instructions from above, so it was not successful. The sharp rise in youth activism occurred in the November 2004 - December 2004 presidential election campaigns, dubbed the Orange Revolution. At that time, the youth took active forms of participation in electoral protests, thus demonstrating their desire for political change in the country. Their political consciousness and conviction led to their inner firmness on the Maidan to a significant result. However, less than a year has passed when the prevalence of social pessimism in the country returned to its previous level, showing the same distrust of politicians and loss of interest in political life. This is confirmed by a survey conducted in 2006 on the topic «Situation of the student youth of Ukraine», in which only 16% of the interviewed youth stated that they are constantly monitoring political events, 46.2% say that they are paid by politicians, but periodically. 36% were not interested in politics, 16.9% were not interested in politics intentionally. It should be emphasized that youth was the most active part of all the revolutions that took place in independent Ukraine. Further polls in 2011 showed that youth's negative attitude towards government bodies increased. Thus, the decline of young people's interest in politics in 2004-2005 can be explained by the prolonged political crisis and some disappointment in the political leaders of the Maidan, while at the same time the youth confirmed that democratic values are important to them. In 2013, youth political activity increased again. This was due to the belief that the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union would be the last chance for the state to change people's lives for the better. In this

regard, youth started organizing activities aimed at promoting the benefits of EU accession. Much effort was made during the celebration of Europe Day in Ukraine on May 18, 2013 to make it an information day for all Ukrainians. The EU was endowed with those who supported European integration, and seeing the prospect of reforming the country through European integration, young people became an active topic in the political process and began to play a greater role in political life. Unlike in 2004, in 2013, Euromaidan brought together people from social networks and youth, 90% of whom had higher education but had no future. The participants in the Euromaidan were mostly young people, primarily students, who realized that they had no alternative but the EU. The youth wanted social, economic and political change, a European standard of living, but the authorities could not give it because it needed a radical transformation of the political system of society. It should also be noted that the Ukrainian ultras, which first appeared in public attention during the revolutionary events. In order to make a living, this part of the youth becomes performers and participants of extremist actions. It is clear that the social status of some young people makes them a convenient target for various manipulations. Elections are the most common form of political activity. As a rule, during all elections, the voter turnout rate among young people in Ukraine was below the average voter turnout rate. According to national exit polls, it was found that in the 2014 presidential election, people between the ages of 18 and 29 were 44%, and in 2014, they were only 35%. It is hard to believe, but it was the lowest rate of youth participation since Ukraine's independence. A certain exception was the vote in 2004, with a youth participation rate of 71%. Thus, since the late 1990s, the level of youth participation in elections has tended to decline, even though the election results are affecting their own future. Thus, in the 2014 parliament, the number of MPs belonging to the youth category was approximately 8%. This passivity of the young electorate is justified by the complete apathy for politics, low self-esteem of one's own political situation and culture. However, the problem lies not only in low political participation, but also in the perception of the young candidate by the society as a potentially successful leader who lacks the necessary skills, experience, knowledge and ability to hold elections with senior colleagues. With the development of the latest media, the forms of political activity have changed and improved significantly. Political activity has become another striking and relatively new form of youth political activity. The visualized form of protest against authoritative laws of January 16, 2014, which banned the wearing of masks and helmets during the actions of Peace Street, was the epitome of contemporary performance. Over the next few days, protesters came to national rallies in pots, bowls, calendars and military helmets, knitted with scarves and covered with medical masks, ornamented in blue and yellow. The Mustang Roofing Art Show (Pavel Ushevets) was dedicated to the Independence Day of Ukraine and included the coloring of a colossal house on the waterfront of Kotelnitskaya in Moscow in the blue and yellow colors of the Ukrainian flag on the night of 08.20.2014. The national symbolism was also used in the bold performance of Donetsk artist Maria Kulikovskaya, who during the Manifesto of 10 Contemporary Art (St. Petersburg, Hermitage, 01.07.2014) a layer on the museum stairs wrapped in the Ukrainian flag. Pretending to be dead, she protested against Russian politics, which led to her forced internal migration from Donetsk to Kiev. In recent years, young people have become more active and have begun to use new forms of political

participation. According to a study conducted by the OMEHA Center for Independent Sociological Research commissioned by the Ministry of Youth and Sports of Ukraine in July-August 2017 on youth political activity, the picture is as follows: only 9.3% of young people go on with political life in Ukraine, and 22.4% trace the major events in the political life of the country. 86.3% of young people do not have membership in political parties. However, young people positively evaluate the actual geopolitical and socio-political processes taking place in Ukraine: 71.9% support Ukraine's accession to the European Union, 56% support Ukraine's accession to NATO, 71.6% support the creation of a permanent professional army, 60, 2% support tougher sanctions against Russia. It can be concluded that even after the Euromaidan and the Russian aggression against Ukraine, the level of young people's interest in Ukrainian traditional politics remains low. Southern organizations play an important role as mediator between youth and the state with all its political institutions. These include involvement with NGOs, volunteer work, and more. The civic activities of modern youth are mostly realized in the arrangement of the space of their cities and villages and the organization of social life in their communities. In spite of this, it is too early to talk about the real control of young people over the functioning of the authorities. Young people have initiated several community initiatives such as Stop Censorship! And the Movements of Faith, which are intended for public filtration in the future parliament. Work on pre-existing community initiatives has become more vigorous; but especially in the case of newly formed NGOs. Russian aggression has led to a tendency for some young people to use Ukrainian as it considers it inadmissible to speak in another country; they close their accounts on Russian social networks, such as VKontakte and Classmates; and actions are organized to support the Anti-Terrorist Operation (ATO) and Operation Joint Force (OUF). Widespread volunteering has become a popular form of youth participation in the country's political life. Their services especially needed the Armed Forces of Ukraine at the beginning of military opposition with the Russian Federation. Current events in Ukraine show that its youth are quite patriotic and much more active in social activities.

Conclusions. In general, it can be stated that young people participate in sociopolitical processes, but their activity is more pronounced in the form of rallies and protests. The Orange Revolution and the Dignity Revolution were prime examples of this activity. Most young people do not participate in the elections because they are not interested in the activities of youth organizations, apparently lacking political competence, dissemination of information and experience of cooperation with the authorities at all levels. Regarding the forms of political participation at different stages of the recent history of Ukraine, they were constantly changing; young people were choosing those who appeared to be the most accessible and could influence actual political events (auto-Maidan, boycotts of pro-government deputies, flash mobs, political speeches, volunteering, etc.). At the same time, young people's interest in politics has diminished considerably in recent years. However, the youth positively appreciates the actual geopolitical and political processes taking place in Ukraine: it supports Ukraine's accession to the European Union and NATO, the creation of a permanent professional army and the strengthening of sanctions against Russia. At the current stage of transformation of Ukrainian society, the political activity of the younger generation depends on how the state will build its

work with it. The lack of prospects causes a large number of migrations in the country among young people.

List of information used

1. Molod ' pochuvaiet sia siohodni rozcharovanoiu, aleprahne hromads 'koyi aktyvnosti, <https://dif.org.ua/article/molod-pochuvaetsya-sogodni-rozcharovanoyu-ale-pragne-gromadskoi-aktivnosti>, the access date: 28.06.2018 r.

2. Sportsmen Vadim Titushko «rasskazalpravdu» o drake v Kieve vo vriemia mitinga opozitsii, <http://lenta.lviv.ua/other/2013/05/21/5091.html>, the access date: 28.06.2018 r.

3. Ukraínska molod'u suchasniy politytsi, cmj.org/Ukraina-molodi-v-ukraini, the access date: 28.08.2018 r.

4. Komarnytskyi Ya., Tradytiini i novi formy uchasti molodi uvyborchomy protsesi pislia yevromaidanu [v:] Molodizhnapolityka:problemy taperspectyvy: zbirnyknaukovykhprats, red. S. Shchudlo, P. Dluhosh, Drohobych - Zheshuv, Vypusk 6, d. 79.

5. Kolodiy A., Fenomen Maidanu v konteksti poshuku modeli vriaduvannia v Ukraini [v:] Ahora, Kyiv 2014, Vypusk 13, s. 25.

*Гнасевич Надія,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ*

*Щуцька Дарія,
студентка групи ПОЛ-11
навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин
ім. Б. Гаврилишина, ТНЕУ*

МАСОВА СВІДОМІСТЬ: ФЕНОМЕН НАТОВПУ

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство якнайкраще виражає свою сутність через поняття «маси». Безумовно саме маси змінюють хід історії, бо рушієм великих звершень можуть виступати люди, об'єднані спільною метою. В умовах глобалізації суспільства ми стикаємося із механізмом масифікації людини, адже саме завдяки особистостям, які здійснюють свій внесок у розвиток людства, здатні під впливом масового настрою, ідеології та прикладу для наслідування, здійснювати неймовірні вчинки задля вищої мети.

Важливим аспектом формування мас являється масова свідомість як структурована сукупність певних компонентів свідомості різних індивідів, які пережили певні масштабні події, що змогли зрівняти людей. Дане явище виникає у бурхливий розвиток суспільства. Особа, яка здатна зрозуміти менталітет мас і натовпу, зуміє використати це на свою користь. Таким чином масова свідомість буде скерована у потрібне русло, а маси виконуватимуть роль засобу задля досягнення цілей і навіть утвердження влади.

Дослідження явища масової свідомості та феномену натовпу є вагомим, адже завдяки їм можна сформувати певну масову ідеологію, спрямовану на легке осмислення і швидку реакцію, тим самим переконати людей здійснити ту чи іншу дію. Якщо масі насаджуються мотиви, подекуди навіть ірраціональні, то звісно це знайде своє відображення і на свідомості особистості.

Дослідженням масової свідомості та натовпу займалися: французький філософ та літературознавець М. Бланшо, свої праці він присвятив усвідомленню масової свідомості, базуючись на працях Ф. Ніцше, іспанський філософ Хосе Ортега-і-Гассет, французький вчений і психолог Густав Лебон, який перше увів поняття «маси» і «натовп» і дав детальний опис їх поведінки і свідомості, Г. Тарда, В. Макдугал, Г. Меркузе, Х. Арентт, Д. Ольшанський, В. Різун, Б. Грушин, Т. Науменко та інші.

Мета дослідження: здійснити методологічно-філософський аналіз понять «масова свідомість» і «натовп», визначити етапи розвитку та функціонування масової свідомості та оцінити її вплив на індивідуальну свідомість, з'ясувати причини формування натовпу та його значення для суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати відомі концепції масової свідомості, охарактеризувати її механізм дії, з'ясувати її форми впливу та визначити шляхи керування натовпом задля досягнення цілей.

Об'єкт дослідження: філософські концепції мас та масової свідомості, маса як носій масової свідомості, натовп як різновид маси

Предмет дослідження: масова свідомість та її прояви у формуванні свідомості індивіда, феномен натовпу.

Узвичасний термін «свідомість» є одним з багатозначних і невизначених. Часто свідомість прирівнюють із духовним життям, вважаючи, що будь-які духовні явища є явищем свідомості. У філософській науці існують різні підходи до визначення свідомості, тим паче до змісту масової свідомості. Слід зазначити, що проблема масової свідомості була досить актуальною на межі XVIII-XIX століть, згодом зацікавлення подекуди зникло, адже дане поняття зустрічалось поодиноким у науці. Нового подиху у вивченні даного феномену принесло ХХ століття, коли масову свідомість вивчали у контексті «масовізації психіки». Однак фундаментальних праць, які вивчали б дане явище відсутні [9, с. 240].

Згідно з класичними уявленнями масову свідомість розглядають як суспільну свідомість, суб'єкти якої являють собою великі людські спільноти(маси). Більше того, це процес взаємодії багатьох індивідуальних свідомостей, яка в основі має мережу соціального мислення. Проте рано чи пізно потреби, що привели у масу з часом реалізуються і це призводить до розпаду маси. Так зникає єдність між індивідами. Масовій свідомості властивий певний фанатизм, коли виникають неконтрольовані розумом емоції, почуття значної маси людей [1, с. 62; 3, с. 7].

Одним із перших мислителів, який досліджував феномен виникнення масової свідомості вважається Х. Ортега-і-Гассет. Він зазначав, що маса – це скупчення людей з різними ідеями з метою об'єднання у єдиний соціальний організм. Також маса намагається керувати усім, витісняючи з управління меншість. Згідно з його концепцією масовій свідомості притаманні наступні ознаки: масова людина за допомогою «злиття» з іншими знає своє минуле і минуле інших і здатна прогнозувати майбутнє; особистість відчуває себе причетною до подій, що відбуваються навколо неї і має змогу більше ними цікавитися і активно брати участь у них. Проте, відчуваючи великі можливості, особа відчуває себе втраченою і пригніченою власними можливостями [6, с. 271].

Характеристиками масової свідомості є спільність думок, масифікація людини та її злиття в одне ціле з масою, авторитарність мислення та зневага до авторитетів, проте не до лідера, некритичність. Крім того, підвищена емоційність та низька гнучкість при прийнятті рішень, оскільки відсутня дискусія стосовно тої чи іншої проблеми [6, с. 272].

Основа концепції масової свідомості базується на твердженні, що вона є відображенням того, що існує навколо людей. Масова свідомість є досить динамічною і мінливою, адже вона є похідною не тільки від змінюваних особливостей соціальної та економічної систем, а й від багатьох рухливих чинників; вона існує на рівні великих груп. Також її вважають як свідомість, що дійсно впливає на поведінку людей [1, с. 63].

Ольшанський Д. В. вважав, що під впливом маси зникає свідомий індивід, орієнтація її думок змінюється в результаті стороннього навіювання, як наслідок, особистість втрачає власне «я». Більше того, він об'єднав існуючі погляди на масову свідомість і зазначив, що вона має випадковий характер і виступає в якості ознак стихійного сценарію розвитку подій, і виникає внаслідок віддзеркалення масштабних обставин, які, у свою чергу, певним чином зрівнюють людей [9, с. 240-241].

Масова свідомість може виступати об'єктом у процесі дослідження громадської думки. Аспекти громадської думки зумовлюють її зв'язок з втіленням у масову свідомість наукових знань, набутих спільнотою. Таким чином, заповнення інформаційного простору стає емоційнішим і ефективнішим, оскільки інформація та, яку хоче почути масова свідомість. Виходить, що громадська думка являється способом формування і вияви масової свідомості, яка виражає відношення індивідів до суспільно важливих фактів і подій [1, с. 64].

Під натовпом ми розуміємо масу, яка захоплюється чужим благороднішим прикладом. Згідно з М. Вебером харизматична особистість здійснює вплив на натовп, адже вона володіє силою духу, ораторським талантом і високими моральними цінностями. Людина, яка володіє даними якостями може вести за собою натовп, за допомогою маніпуляцій здійснювати певні навіювання, спрямовані на зміну ціннісних орієнтацій та поведінку індивіда. Такі маніпулятивні технології натовпом і масової свідомості являються ключовими засобами в управлінні, тому що нав'язана масова свідомість прикривається почуттям колективізму. У свою чергу натовпи схильні до спрощених ідей і заперечують основні парадигми. Таким чином людина свою індивідуальність і схильна до фанатизму. Окрім цього, натовп може бути панічним, захопленим, подекуди агресивним. Як явище він є постійним і може діяти в межах різних структур [4, с. 167-168; 7, с. 7].

В ході досліджень ми дійшли до таких висновків:

1. Масова свідомість має такі характеристики: спільність думок, емоційність, динамічність, зневага до авторитетів, гомогенність, низькі гнучкість і дискусивність у прийнятті важливих рішень. Вона є мінливою і залежною від минулого досвіду. Особистість може увійти у масу із своїми уявленнями, разом із масою досягнути своєї цілі, згодом під впливом масової свідомості сформувати інший набір ціннісних орієнтацій, базуючись на досвіді інших.

2. Масова свідомість виявляється в громадській думці, яка стосується актуальних проблем суспільства.

3. Натовпу притаманні: мінливість, імпульсивність, тимчасовість ідей та уявлень. Він не здатний глибоко розуміти корінь проблем, подій, явищ, що відбуваються, і прагне діяти невважено і швидко. Для цього нестійкого утворення потрібен лідер, який зуміє очолити цю масу і задовольнити її потреби. При цьому індивід пливе за течією і потрапляє під вплив тієї ідеології, головна мета якої керувати ним.

Список використаної літератури

1. Городенко Л. М. Поняття «масова свідомість»: принципи формування і демасифікації. *Українське журналістикознавство*. 2013. Вип. 14. С. 62-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uzhz_2013_14_13.

2. Драбчук Ю. П. Масова культура та свідомість людей: вплив та наслідки. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2014. Вип. 33. С. 163-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apitphk_2014_33_22.

3. Дротянко Л. Г. Масова культура і масова свідомість в умовах глобалізації. *Вісник Національного авіаційного університету*. Сер. : Філософія.

- Культурологія. 2013. № 1. С. 5-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2013_1_3.
4. Загурська С. М. Масова свідомість як засіб утвердження влади. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 111. С. 166-170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_111_44.
5. Кіршенблат С. В. Феномен натовпу у розвитку політичного процесу на постсоціалістичному просторі : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Чернівці, 2010. 24 с.
6. Красіков М. С. Масова та мережева свідомість: схожість та відмінності. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 113. С. 270-274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_113_71/
7. Омельченко Ю. В. Маси і натовпи: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03. Київ, 2002. 13 с.
8. Причепій Є. М. Філософія: підручник. 3-тє вид. стер. / Причепій Є. М., Черній А. М., Черкаль Л. А. К: Академвидав, 2009. 592с. (Серія «Альма - матер»).
9. Садовська Ю. В. Масова та індивідуальна свідомість у «Творах про революцію» (М. Асуела, О. Серафимович). *Проблеми сучасного літературознавства*. 2016. Вип. 22. С. 239-250. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prsl_2016_22_24.
10. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. Вип. 39 (52), 2018. С.57-63.

Гнасевич Надія,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ
Плескун Христина,
студентка групи ПОЛ-11
навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин
ім. Б. Гаврилишина, ТНЕУ

ФЕМІНІЗМ В ІСТОРІЇ

Актуальність дослідження: У наш час, коли існують ЗМІ, соціальні мережі, то у кожної людини є право вільно виражати свої думки в будь-якому вигляді. Наприклад, це виражається в веденні якогось блогу на спеціальних для цього платформах. Таким зараз займаються феміністки четвертої хвилі і намагаються усіма силами протистояти багатьом проблемам, які опиняються на їхньому шляху. Дану тему досліджували такі науковці, як Симона де Бовуар, Юлія Кристева, Джудіт Батлер, Ненсі Чодороу, роботи яких значно вплинули на фемінізм.

Феміністичні рухи виступають за права жінок в абсолютно різних сферах та переважно у всіх країнах світу. Фемінізм намагається запобігти проблемі фізичного насилля над жінками та створює для цього окремі кампанії, гарячі лінії, фонди допомоги, тощо. Для прикладу можна привести Емму Вотсон, яка є засновницею міжнародної кампанії «Він за Неї» (англ. HeForShe), яка базується на захисті прав жінок та досягненню гендерної рівності. Цей рух в Україні стартував у березні 2018 року та реалізується за допомогою фінансової підтримки уряду Швеції.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз термінів «фемінізм», «суфражизм» та дослідження виникнення фемінізму, як руху в історії.

Завдання дослідження: аналіз впливу фемінізму на різні групи та сфери суспільства; розглянути чотири течії феміністичного руху.

Об'єкт дослідження: феміністки, феміністичні рухи та групи по всьому світу, їх участь в історичних подіях.

Предмет дослідження: феміністичні рухи, які вважаються головною рушійною силою історичних соціальних змін для суспільства в цілому.

Офіційно вважається, що слово «фемінізм» створив Шарль Фур'є в 1837 році [1].

Фемінізм – політичний рух за зрівняння жінок у правах з чоловіками. [12, с. 574] Також це низка політичних, суспільних рухів, ідеологій та теоретичних парадигм, які поділяють спільну мету: визначити, встановити і досягти політичної, економічної, культурної, особистої та соціальної рівності жінок та чоловіків [5, с. 25-27], [6, с. 3-11].

Початком зародження фемінізму вважають суфражистські рухи, метою яких було здобути право голосувати на виборах та розвиватись в політичній та економічній сферах. Суфражизм є першою хвилею фемінізму. Завдяки йому жінки змогли брати участь у політичному житті, отримали майнові та сімейні права (або лише їхню частку). До відома, деякі жінки у певних країнах світу досі не мають таких прав. Це не стільки стосується країн, як певних релігій

(наприклад, іслам). Хоча у фемінізмі є поняття «ісламського фемінізму» в рамках цієї релігії.

Суфражизм розповсюдився по Англії, Великій Британії та США. Саме завдяки діяльності суфражисток, у 1918 році після війни був прийнятий Закон про виборців, який визначав право голосу жінкам з 30 років. Пізніше, у 1925 році було визнано право матерів на своїх дітей законом Великої Британії. Еммеліна Панкгерста вважають самою помітною активісткою за часи суфражизму в Англії, адже в той час їй вдалося відіграти важливу роль у боротьбі за виборчі права жінок. Крім того, журнал «Time» назвав її однією із ста найважливіших людей 20-го століття, заявивши, що вона сформувала уявлення про сучасних жінок, розхитала суспільство до нової моделі, від якої не може бути ніякого повернення [7].

До середини 20 століття в європейських країнах жінки, як і раніше, залишались позбавленими деяких прав. Друга хвиля фемінізму – це феміністичний рух, який розпочався на початку 1960-х [8, с. 25-43] і триває дотепер; він співіснує з третьою хвилею фемінізму. Друга хвиля фемінізму значною мірою пов'язана з питаннями рівності за межами виборчого права, такими, як ліквідація дискримінації за статтю [9, с. 464].

Суфражистки боролись за право голосу, як могли, та не у всіх країнах вдалося швидко цього добитись. В період 1944-1984 років права голосу на виборах було надано в Франції, Болгарії, Італії, Пакистані, Індії, Румунії, Бельгії, Монако, Швейцарії, Португалії, Ліхтенштейні та ще ряду країн. Крім того, продовжувалась також боротьба за сімейне право, яке в той час давало чоловікам можливість контролю над дружинами. Більше того, у Франції, наприклад, жінка не могла отримати роботу без дозволу чоловіка до 1965 року.

Французька філософиня Симона де Бовуар представила марксистське вирішення і екзистенціалістський погляд на численні питання фемінізму, опублікувавши працю Друга стать (Le Deuxième Sexe) у 1949 році [10]. Ця монографія виражала феміністичне почуття несправедливості і часто описується, як «провісниця фемінізму» другої хвилі.

Третя хвиля фемінізму починає зароджуватися на початку 1990-х років. Моментом її початку називають теле-свідчення Аніти Гілл у 1991 році перед Юридичним комітетом Сенату, який складався лише з білих чоловіків, що Кларенс Томас, висунутий кандидатом до Верховного суду США, сексуально домагався її. Ребекка Вокер, яка відгукнулася на призначення Томаса до Верховного Суду статтею в журналі Ms. «Настання третьої хвилі» (1992), написала: «...я пишу це, благаючи всіх жінок, особливо жінок мого покоління: нехай призначення Томаса нагадує вам, як воно нагадує мені, що боротьба ще далеко не закінчена. Нехай це заперечення досвіду жінки розгніває вас. Перетворіть це обурення на політичну владу. Не голосувати за них, якщо вони не працюють для нас. // ...Не діліть з ними хліб, не турбуйтеся про них, якщо вони не ставлять на перше місце нашу свободу контролювати свої тіла та своє життя. Я не феміністка постфемінізму. Я третя хвиля» [11, с. 39-41].

Відродження інтересу до фемінізму, або четвертою хвилею, прийнято вважати момент, коли близько 2012 року почався момент, пов'язаний з використанням соціальних мереж. Насамперед, четверта хвиля бореться за справедливість жінок та намагається протидіяти сексуальним домаганням,

насилльству та жорстокості проти жінок. За визначенням Пруденс Чемберлен, феміністичної науковиці, сутністю четвертої хвилі є «невіра в те, що певні ставлення все ще можуть існувати» [2, с. 115].

Четверта хвиля також характеризується використанням численних соціальних мереж, таких як: Facebook, Youtube, Twitter, Instagram, Tumblr, та різних форумів і сайтів про фемінізм з ціллю протистояти мізогінії (прим. ненависть до жінок та дівчат) та досягнути гендерної рівності.

Фемінізм четвертої хвилі зосереджений на питаннях зґвалтування, сексуальних домагань на вулиці, роботі, та певної культури зґвалтування. Скандали навколо різних масштабних прикладів насилльства над жінками, дівчатами та їхніми вбивствами стимулювали відродженню руху у 21 столітті. У 2017 році через низку скандалів з'явився ефект Вайнштейна – феномен масових приватних публічних звинувачень у сексуальних домаганнях і нападах знаменитостей, за котрими слідує реакція зі сторони належних підприємств та установ, який отримав назву за іменем американського продюсера Харві Вайнштейна. [3] Журнал Тайм у грудні 2017 року обрав кількох відомих активісток, які взяли участь у русі #MeToo, що дістав назву «порушниці мовчання», Людьми року. [4] Українською альтернативою такого руху був всеукраїнський флешмоб у соціальних мережах під назвою #ЯНеБоюсьСказати, який поширився і за межами України та діє й досі.

Отже, в ході дослідження, можемо дати висновок про те, що фемінізм спричинив величезні зміни в суспільстві. Він дав можливість голосувати жінкам на виборах, мати право на майно, отримувати освіту та мати власний контроль над своїм тілом. Більше того, жінки отримали право подавати на розлучення, а також право опіки над своїми дітьми. Завдяки фемінізму жінки отримали право рівної оплати праці на рівні з чоловіками, а також права та свободу в плануванні власної сім'ї. Рух також вплинув на демографію, культуру, науку, політику та суспільство. Але й не варто забувати, яким чином це все здобувалось завдяки тисячі моментів у історії того часу.

Список використаної літератури

1. Goldstein 1982, p.92. Goldstein, L (1982). «Early Feminist Themes in French Utopian Socialism: The St.-Simonians and Fourier», *Journal of the History of Ideas*, vol.43, No. 1.
2. Chamberlain, Prudence (2017). *The Feminist Fourth Wave: Affective Temporality*. Cham: Springer. с. 115
3. CBSnews: Powerful men confronted as «Weinstein Effect» goes global.
4. Redden, Molly, and agencies (6 December 2017). «#MeToo movement named Time magazine's Person of the Year»
5. Hawkesworth, M.E. (2006). *Globalization and Feminist Activism*. Rowman & Littlefield. с. 25–27.
6. Beasley, Chris (1999). *What is Feminism?* New York: Sage. с. 3–11.
7. Emmeline Pankhurst – Time 100 People of the Century. *Time Magazine*.
8. Whelehan, Imelda (1995). *Modern Feminist Thought: From the Second Wave to 'Post-Feminism'*. Edinburgh: Edinburgh University Press. с. 25–43.
9. Freedman, Estelle B. (2003). *No Turning Back : The History of Feminism and the Future of Women*. Ballantine Books. с. 464

10. Bergoffen, Debra (16 August 2010). Simone de Beauvoir.
11. Walker, Rebecca (January 1992). *Becoming the Third Wave*. Ms.: 39–41.
12. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 10. С. 574.
13. HnasevychNadia Value dmiensions of sociocultural human existence. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy: Proceedings Scientific publications. Issue 74,2018*. С.61-71.

*Гнасевич Надія,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ
Круцько Тетяна,
студентка групи ПОЛ-11
навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин
ім. Б. Гаврилишина, ТНЕУ*

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СВОБОДИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Свобода – одна з найскладніших філософських категорій, яка визначає сутність людини, що складається з її здатності мислити і діяти відповідно до своїх намірів, бажань та інтересів. Питання свободи є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики всіх народів.

Вперше наукові погляди на свободу, як явище соціальної дійсності, було обґрунтовано у працях античних мислителів (Платон, Арістотель, Епікур, Сенека, Марк Аврелій), які розглядали свободу крізь призму самовизначення та відповідальності людини за свої дії. У період Середньовіччя уявлення про свободу дістали релігійно-етичне підґрунтя (Ф. Аквінський), тоді як дослідження ідеї автономії свободи знаходять своє відображення у працях видатних філософів і науковців Нового часу (Т. Гоббс, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-П. Сартр, А. Камю, Е. Фромм). Фундаментальне значення для теоретичного аналізу свободи у праві мали доктринальні ідеї І. Канта і Г. Гегеля, спрямовані на з'ясування правових аспектів свободи, її взаємозв'язку з відповідальністю. У подальшому ці ідеї вдосконалили та розвинули західні дослідники права, зокрема І. Берлін, Ф. Хаєк, Р. Дворкін, Г. Кельзен, М. Мюллер, С. Нірінг, К. Поппер, Р. Ціппеліус. У результаті вперше права та свободи людини було визнано основою суспільного розвитку, а демократичні інститути – способами розширення меж свободи особистості. У дореволюційний період проблему свободи найбільш ґрунтовно досліджували М. Драгоманов, П. Новгородцев, В. Соловйов, Г. Сковорода, І. Ільїн, Б. Кістяківський, Й. Покровський, Л. Петражицький, Б. Чичерін. Теоретичною базою написання наукової статті склали фундаментальні праці українських учених: О. Бандура, В. Бабкіна, С. Бобровник, В. Грищук, М. Гуренко, О. Зайчука, А. Зайця, А. Козловського, М. Козюбри, О. Ковальчука, М. Колеснікова, О. Костенка, М. Костицького, О. Мережка, О. Мурашина, Ю. Оборотова, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, І. Патерило, О. Скакун, А. Селіванова, С. Сливки, Т. Тараконич, В. Тимошенко, О. Тихомирова, О. Ющика та інші.

Не применшуючи значення наукових ідей, які вже дістали теоретичне обґрунтування, слід зазначити, що проблематика свободи як цінності права потребує комплексного розгляду і дослідження на загальнотеоретичному рівні.

Метою дослідження є комплексний теоретико-правовий аналіз свободи як цінності права, обґрунтування сутності та природи цієї категорії, вияв її ціннісно-правових і прикладних аспектів.

Завдання дослідження: 1) проаналізувати смислову рухливість розуміння свободи; 2) розкрити зміст філософської свободи як умови освоєння світу; 3) проаналізувати можливості свободи і перспективи розвитку сучасного українського суспільства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що пов'язані з поняттям свободи в сучасному українському суспільстві.

Предметом дослідження є безпосередній аналіз теоретичних здобутків філософів та вчених, присвячених даній проблематиці.

Свобода – це наявність можливості вибору варіантів і реалізації певної події. Відсутність такого вибору і реалізації вибору рівнозначна відсутності свободи – тобто несвободі. Свобода є одним з видів вияву випадковості, спрямованим свободою волі (спрямованістю волі, усвідомленою свободою) або стохастичним законом (непередбачуваність результатів події, неусвідомленою свободою). В цьому сенсі поняття «свобода» є протилежністю поняття «необхідність». Свобода – це також ефективний засіб для досягнення мети і сенсу життя людини.

Людина є невід'ємною частиною соціуму і неможливо говорити виключно про її особисту свободу без зв'язка з суспільством. Право є регулятором суспільних відносин, зокрема регулятором меж соціальної свободи. Свобода не може бути реальною, якщо вона не має правової форми і не втілюється в життя через механізми правового регулювання. Адже, право кажучи, пізнане через свободу, стає її мірою як результат поєднання правових обмежень [2, с. 10-11].

Свобода, за Платоном, розуміється як стан розумності, який потенційно закладений в людській душі і який людина повинна реалізувати протягом всього свого життя. По усвідомленню платонівської свободи визначально не притаманна - вона є станом, якого людина лише повинна досягнути [4, с. 110]

Е. Фромм пропонує концепцію, в якій аналізує питання «чим є свобода для сучасної людини». Свобода визначає людське існування, причому поняття свободи змінюється разом із ступенем усвідомлення людиною себе самої як незалежної і самостійної істоти. Процес розвитку свободи, наголошує Е. Фромм, носить діалектичний характер: з одного боку – це розширення комунікаційної сутності людини, з іншого – посилення ізоляції, що призводить до посилення відчуття безсилля та відчаю [6, с. 272].

Свобода є найвищою цінністю суспільства. Без неї жодної держава не може взагалі існувати. Під словом «свобода» розуміється можливість слідувати своїм ідеям. Але проте розглядати принцип свободи неможливо без його співвідношенням із принципом рівності, оскільки вони є тісно пов'язані.

Варто погодитися із ствердженням І. Канта про те, що свобода, означає воля всіх громадян. Він також зауважив, що «право людини мусить вважатися священним, яких би жертв не коштувало це пануючій владі. Тут немає середини. Всій політиці необхідно схилити коліна перед правом людини» [3, с.93-94].

Що ж означає свобода для сучасної людини? Людина стає індивідуальністю, але пристосовується до загальноприйнятого сприйняття

дійсності, що зумовлює викривлене відображення її особистісної сутності. Сучасна людина пригнічена глибоким відчуттям безсилля, переважно пасивно зустрічає катастрофи, що відбуваються в державі.

Свобода і гідність для українця є не просто словами, а сенсом життя протягом усіх віків. Для багатьох українців котрі були частиною двох революцій: Помаранчевої революції (2004 року) та Революції Гідності (2013 року) - свобода стала синонімом життя, так як, ми завжди будемо пам'ятати Небесну сотню, людей котрі по жертвували своїм життям заради свободи в усіх її проявах. Як би пафосно це не звучало, але свобода для українців нині є чи не єдиним об'єднуючим чинником. Незважаючи на політичну, релігійну, етнічну, мовну приналежність – усі, без винятку, прагнуть волі у власному виборі, висловлюваннях, переконаннях, вчинках.

День Гідності та Свободи - відзначають 21 листопада із 2004 року на честь цих двох революцій. Цей день є наступником свята Дня Свободи, що відзначали 22 листопада на честь Помаранчевої революції у 2005- 2011 роках, поки 4 Президент України котрий ще не відповів перед Законом України за скоєні ним вчинки, скасував указом святкування цього свята. Проте 13 листопада 2014 року 5 Президент України Петро Порошенко підписав указ, згідно з яким в Україні 21 листопада відзначається День Гідності та Свободи.

Висновок: Останні роки українці трактують поняття свободи, як всездозволеність, так як, Україна демократична держава, але забувають про головне – про обов'язки перед своєю Батьківщиною.

Сьогодні поняття свободи під час пандемії COVID-19 масово обговорюється суспільство, через заборону пересування більше 2 осіб, обов'язкове носіння захисних масок, прогулянок парком, заняттям спортом в тренажерних залах тощо. Кожний за час карантину переосмислив багато філософських понять, «Свобода» не є виключенням. Тому ми є свідками моменту переосмислення життєвих цінностей усього суспільства, яке дасть нам поштовх до чогось нового.

Прагнення свободи сформувало сучасного українця – жителя нової європейської держави. Наповнивши свої груди вільним повітрям, така людина вже ніколи не віддасть своєї Свободи нікому.

Список використаної літератури

1. Гадамінов В. М. Толерантність як прояв світоглядної свободи особистості]. 2013. URL: <http://ukrpohlid.org/blogs/revolytsiya-gidnoosti>.
2. Донченко О. П. Свобода як категорія права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Одес. нац. юрид. академія. О., 2010. 20 с.
3. Кант И. Сочинения : в 6 т. М. : Мысль, 1964. Т. 3. 392 с.
4. Платон. Государство. Соч. В 3 т. Т. 3. М. Мысль, 1994. 536 с.
5. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.
6. Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для себя. Минск, 1998. 272 с. 15.

7. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

*Гнасевич Надія,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ
Паламар Сніжана,
студентка групи ПР-13
юридичного факультету, ТНЕУ*

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми. Проблема формування духовних цінностей сучасної української молоді є дуже актуальною в наш час. Саме молодь виступає рушійною силою політичних змін. Залежно від того, які цінності вона вноситиме у ці зміни, яку культуру впроваджуватиме, багато в чому буде залежати майбутнє суспільства та держави загалом.

Також зважаючи на те, що молодь відіграє важливу роль не тільки в сучасній культурній реальності, а й у формуванні культури майбутнього країни, дослідження духовних цінностей молоді сучасної України є актуальним насамперед з погляду необхідності врегулювання ціннісної проблематики у руслі державних інтересів.

Серед філософів та соціологів, які першими звернули увагу на проблематику цінностей, були М. Вебер, Т. Парсонс, П. Сорокін, Е. Дюркгайм, Ф. Знанецький, В. Томас та інші. В українській філософії основи дослідження цінностей були започатковані в роботах В. Бакірова, Є. Головахи, Н. Победи, А. Ручки, В. Танчера, Н. Черниш, О. Якуби, В. Пазинюк, Є. Подольська та багато інших. Також великий внесок у дослідження духовних цінностей зробили: А. Гжегорчик, Р. Інгарден, Б. Гаврилишин, Г. Клагес, Я. Мар'янський, С. Осовський, Й. Тішнер, А. Фолкерська, М. Шелер та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз духовних цінностей молоді в українському суспільстві.

Завдання дослідження: з'ясувати наявний стан аналізу досліджень духовних цінностей української молоді, дослідити їх ціннісні пріоритети та визначити чинники, які впливають на формування та становлення духовних цінностей молодих людей.

Об'єкт дослідження: духовна сфера українського суспільства.

Предмет дослідження: особливості й характерні риси формування та розвитку духовних цінностей сучасної української молоді.

Такі поняття як «духовність», «духовний світ» сьогодні дуже часто вживають у повсякденному житті. Духовність - категорія людського буття, що виражає здатність людини до творення культури та самотворення. Це означає, що людина може не тільки пізнавати та відображати навколишній світ, а й творити його [8, с. 179].

Розбудова української державності, проведення реформ, побудова громадянського суспільства неможливі без розвитку духовності нації. Після незалежності нашої країни основним завданням державного управління був

розвиток економіки. Через це вирішення проблем у духовній сфері суспільства відійшло на задній план [1, с. 35].

Духовно-моральне виховання молоді – це одночасно велика відповідальність та джерело зміцнення нації. Духовно-моральний потенціал складають загальнолюдські та релігійні цінності, моральні норми, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві. Очевидно, що людина не може жити тільки за рахунок духовних цінностей. Але сучасна молодь взагалі не бачить сенсу в розвитку своєї духовності. Це певною мірою пов'язано із вихованням, а також середовищем, в якому молодь живе та реалізується. У теперішній час, коли є можливості для духовного зростання, молоді люди не потребують цього.

Пріоритетною сферою у духовному і культурному розвитку суспільства була і залишається освіта. Головним її завданням є розвиток саме духовної культури особистості, яка в підсумку стане основою її формування та становлення. Тому проблема духовності молоді завжди хвилювала й хвилює кожного педагога, вихователя, куратора. Формування духовної культури молодої людини – це ще й формування її свідомості, світогляду, включення в економічне, політичне, культурне життя народу, уклад життя сім'ї, нації.

Ціннісні орієнтації української молоді формуються в процесі її соціалізації. Інтерес до молодого покоління постійно збільшується, адже воно є важливим фактором саме політичного життя усього суспільства. Тому системі освіти потрібно акцентувати увагу на те щоб гуманітарні науки краще сприяли формуванню необхідних духовних цінностей [2, с. 45].

О. Дубасенюк вважає: «Світогляд часто пов'язаний із совістю, честю людини, її життєвою енергією, силою духу. Він успішно формується тільки тоді, коли для цього є стійка духовна основа, тобто система ідей, ідеалів, духовних цінностей рідного народу, яка склалася у минулому. І чим більше діти пізнають ці базові цінності, тим повніше вони засвоюють здобутки сучасної світової культури – «вічні» ідеї будови світу та його розвитку, походження життя на землі, утвердження добра і гуманізму. Завдяки цьому формується самобутня основа духовності кожної молодої людини, і не переривається так звана «золота нитка історії» [5, с. 9].

Українському суспільству ще не вдалося сформуванати єдиного погляду на сучасну культурну ситуацію. На думку дослідників, українська культура сучасності розвивається нерівномірно. Вони вважають, що деякі погляди є етапом розвитку, інші – етапом занепаду. Така різниця у поглядах пов'язана з великим різноманіттям поглядів на життя в цілому. Прикладом можна взяти ставлення до процесів глобалізації, які особливо активно проходять в останнє двадцятиліття розвитку, зокрема Інтернет та засоби масової інформації.

Науковець А. Ручка виділяє такі причини занепаду культурної духовності сучасної української молоді: процеси глобалізації в світі; розбіжності в бажаннях та поглядах людей; відсутність єдиної ціннісної соціокультурної системи в державі; перехідний період держав, коли ще не сприйняті нові цінності, а старі стали непотрібними, відмерлими та застарілими; поступове послаблення виховання особи з боку суспільства, сім'ї, держави тощо [4, с.123].

Система цінностей в суспільстві, їх характер і особливості є своєрідним орієнтиром в формуванні світогляду, духовності молодої людини.

Найважливішою умовою отримання нею життєвого досвіду є бажання оволодіти ними. Цінності завжди існують і змінюються, так як змінюються цілі покоління людей, наслідуючи і позитивний і негативний досвід своїх попередників [3, с.295].

За результатами двох хвиль соціологічних досліджень, які проводилися центром незалежних соціологічних досліджень «Омега» на замовлення Міністерства молоді та спорту України у 2016 та 2017 роках, для більшості молодих людей основними пріоритетами є сімейне щастя (2016 – 71,7%, 2017 – 63,6%), здоров'я (2016 – 55,8%, 2017 – 53,6%) та кар'єра (2016 – 48,1%, 2017 – 39,3%). На третє та четверте місце у своїх пріоритетах молодь ставить можливість бути вільними і незалежними у своїх рішеннях (2016 – 38%, 2017 – 29,1%) та мати можливість реалізувати свої здібності та таланти (2016 – 32,1%, 2017 – 22,1%), а також збагачення (2016 – 25%, 2017 – 28,1%) [3].

О. Целякова зазначає, що сьогодні особистісні пріоритети такі як сім'я, друзі, житлові умови, робота, власне здоров'я переважають. Це важлива закономірність, що характеризує зміни ціннісних орієнтацій молоді – відверта перевага індивідуалізму, тобто акцент на особистісно-сімейних інтересах [6, с. 230]. Тобто особисті інтереси переважають над суспільними. На сучасному етапі розвитку нашої держави ця тенденція є закономірною. Також одним з пріоритетів української молоді стало збагачення, тобто матеріальні цінності витісняють духовні.

Раніше повага до оточуючих, гарні стосунки в колективі, повага до інших посідали 2-3 місце в ієрархії цінностей. Зараз зовсім інша ситуація - високо цінується тільки те, що безпосередньо пов'язане з особистістю (друзі, сім'я), а не з колективом чи суспільством. Це свідчить про те, що знижується значимість суспільства в житті окремої людини та зростає індивідуалізм. Для більшості молоді стійким базисом існування особистості може бути тільки особисте життя й індивідуалістські цінності [6, с.230].

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Трансформаційні процеси в Україні після незалежності характеризуються змінами в соціально-економічній сфері суспільства, що призводить до суперечностей в духовному та політичному житті. Таким чином, державні інститути повинні змінити своє ставлення до молодіжної політики, щоб створити справжню демократичну країну.

2. Формування цінностей молоді в сучасному українському суспільстві здійснюється під впливом багатьох різних чинників. Молодим людям важко зорієнтуватись в такому світі, де панує інформаційна війна, де існує різноманіття цінностей. Тому молоді доводиться самій розставляти пріоритети і життєві цінності. І від цього рішення деякою мірою і буде залежати майбутнє України. Адже саме молоді люди формують майбутнє нації.

3. Розвиток культури повністю залежить від самосвідомості молоді, її духовного розвитку та свідомої оцінки ситуації, що склалася в суспільстві.

4. Культурний розвиток також залежить здебільшого від держави, яка має проводити політику для розвитку та захисту культури, яка б допомагала формуванню позитивних ціннісних орієнтацій молоді в процесі та розвитку духовної культури підрастаючого молодого покоління.

Список використаної літератури

1. Бабенко Н. Б. Особистість у сучасному українському суспільстві: процеси соціалізації та становлення. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2014. № 1. С. 34-39.
2. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх в консолідації українського суспільства. *Науковий вісник*. Серія «Філософія». Харків: ХНПУ, 2014. №43. с. 39 – 52.
3. Бліхар М. П. Ціннісні орієнтації студентської молоді України: соціологічний аналіз проблеми. *Вісник Львівського університету*. Серія соціологічна. 2011. Вип. 5. С. 116–125.
4. Дмитрук Н., Падалка Г., Кіреєв С. та ін. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. Київ, 2016. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit_doslidjennya_2016.pdf (дата звернення 20.06.2017).
5. Єфтені Н. М. Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць, 2009. С. 292-296. СТАРУВАТЕ
6. Ручка А. О. Культурні зміни в сучасному українському соціумі. Нова соціокультурна реальність в Україні: теорія, методологія, практика: тези доповідей всеукраїнської наукової конференції, присвяченої пам'яті О. М. Семашка від 22-23 квітня 2008. К.: ДАКККіМ, 2008.
7. Проблема духовності сучасної молоді: реалії та перспективи. Матеріали Міжрегіональної науково – практичної конференції молодих дослідників, 8 листопада 2007 р. Житомир: Вид-во ПП Сахневич, 2007. 210 с.
8. Хамітов Н. В. Духовні та душевні виміри людського буття. *Філософський енциклопедичний словник*. НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис, 2002. VI, 742 с.
9. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. О. М. Целякова. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2009. Вип. 38. С. 222-233.
10. HnasevychNadia Value dimensions of sociocultural human existence. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy: Proceedings Scientific publications*. Issue 74, 2018. С.61-71.

*Гнасевич Надія,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ
Цибульська Юлія,
студентка групи ПР-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ВПЛИВ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми. Проблема формування духовних цінностей молоді в сучасному українському суспільстві є актуальною. Молодь виступає як сила політичних змін. Багато в чому буде залежати майбутнє суспільства, його культура від цінностей, які будуть внесені новим поколінням. Суспільство вимагає, щоб ці цінності були демократичними. Їх формування – завдання, яке потребує нагальної уваги.

Трансформація суспільних процесів пов'язана з формуванням нових ціннісних систем. Саме цінності в сучасних умовах є визначальним чинником. Перед молоддю відкрились можливості встановлення власних цілей і способи їх досягнення.

Найактуальніше питання у суспільстві - чи зможе молоде покоління прийняти, засвоїти і передати наступним поколінням цінності та норми, які є основою життя суспільства.

Проблемами визначення сутності духовних цінностей займались видатні мислителі минулого: Сократ, Платон, Арістотель, Д. Дідро, І. Кант, Г. Сковорода та інші.

Зверталися до проблем цінностей відомі науковці, психологи, соціологи, філософи, політологи та педагоги: Е. Лібанова, С. Франк, І. Надольний, С. Чукут, Н. Жигайло, П. Ситник, В. Трощинський, В. Скуратівський, М. Вебер, К. Маслоу, Дж. Роттер, М. Головатий, В. Кудрявцев, В. Арбеніна, В. Астахова, О. Іванкова, І. Мартинюк, С. Оксамитна, Н. Паніна, Н. Победа, Є. Подольська, Л. Сокурянська, Н. Шуст, С. Щудлота інші.

Мета дослідження: аналіз впливу трансформаційних процесів на цінності молоді, їх розвиток в сучасному українському суспільстві.

Завдання дослідження: дослідити особливості духовних цінностей сучасної молоді в українському суспільстві.

Об'єкт дослідження: духовна сфера українського суспільства.

Предмет дослідження: особливості впливу трансформаційних процесів на духовні цінності молоді в сучасному українському суспільстві.

Українське суспільство є трансформаційним, воно орієнтоване на нові пріоритети, центром, яких є демократичні цінності. На превеликий жаль, частина молоді орієнтована на утилітарні цінності, тобто «духовність» має умовний характер, це все негативно впливає на свідомість молоді [3].

Цінності – це механізм, який допомагає закласти в собі основні життєві орієнтири, правильний духовний стан і задуматися над своїми діями. Повільно

формується нова ціннісна система. Без неї не може існувати суспільство, а індивіди можуть обирати їх. Найвищою цінністю можуть бути гроші, моральна досконалість, політична кар'єра. Ціннісні орієнтації описують індивідуальні відносини чи вибір конкретних цінностей як норми поведінки [7].

Існує велика кількість цінностей. До прикладу розглянемо ієрархічну систему цінностей, яку склав американський психолог Абрагам Маслоу. В основі цієї ієрархії лежали найбільш насущні потреби (їжа, вода, житло), а на вершині – більш високі індивідуальні запити (визнання, самовираження). Коли потреби найнижчого рівня задоволені хоча б частково, то людина починає рухатися до задоволення потреб іншого і не обов'язково наступного рівня ієрархії [1].

Духовні цінності на відміну від матеріальних ми можемо їх відчутти через свої вчинки та поведінку навколишніх людей. Як для матеріальних, так і для духовних цінностей є важливим ставити перед собою цілі в житті. Адже, для того, щоб чогось досягти, необхідно самотійно щось зробити.

У філософських працях науковців висвітлена проблема активності суспільства, політичного життя молоді, патріотичної свідомості – як засобів розвитку цінностей майбутнього покоління. Наприклад, В. Ф. Баранівський відзначає, що у структурі та системі ціннісних орієнтацій молодого покоління присутня деяка «негативність», наводить причини ситуації, що склалася. Також автор відзначає позитивну тенденцію зростання патріотичної свідомості та активність молоді у громадському та політичному житті суспільства [2, с. 39-40].

В. Г. Воропаєва пояснює зміни у структурі цінностей молоді через кризове становище соціуму. Дослідниця наголошує на депресивності психологічного становища українського суспільства у межах світу [5, с. 257].

Поняття «духовність», сьогодні вживають на кожному кроці. Публіцистика закликає до формування «духовних основ» життя і суспільства, зростання національної самосвідомості. На основі духовних цінностей вирішуються життєві проблеми, що звично виражаються для кожної людини в системі вічних питань людського буття [4].

Кожна молода людина задумується над такими питаннями, як: ким вона є, навіщо прийшла у цей світ, яке її місце в ньому, який смисл її існування, на основі яких цінностей вона повинна зробити вибір власного життєвого шляху, визначити мету і смисл діяльності, за якими критеріями та яким чином можна вдосконалювати її особистість. Перелік цих питань постає перед кожним. Складність пошуку відповідей на них полягає в тому, що кожна людина відкриває їх заново для себе і вирішує по-своєму. На цьому шляху здійснюється духовне зростання особистості, набуття нею духовної культури. Але сучасна молодь взагалі не бачить сенсу в духовності. Це пов'язано із вихованням, середовищем, в якому людина реалізовується, суспільством, в якому вона живе. У теперішній час, коли є можливості для духовного зростання, молоді люди не потребують цього, тобто відбувається занепад духовних цінностей. Інтернет мережі, телебачення, дефіцит української книги, сприяли тому, що сучасна молодь не прагне духовно збагачуватися.

Сучасна українська молодь зорієнтована на матеріальні цінності. Її приваблюють гроші, заробітки, бізнес. Разом з тим молоді притаманна

переоцінка цінностей, їх моральні погляди тільки складаються і структуруються. Відсутність достатнього досвіду, юнацький максималізм, велика емоційна збудженість роблять цей період в житті досить складним, проте саме в цей період уточнюються ціннісні орієнтації. Досить велику роль у формуванні цінностей у молоді відіграють дорослі, вони надають підтримку для вдосконалення розвитку самостійності й цілеспрямованості молодого покоління [3].

При аналізі сучасного українського суспільства потрібно розрізняти трансформацію і період трансформаційної кризи. Трансформація – це особливий стан суспільства, коли воно перебуває в процесі модифікації. Трансформаційна криза – це стан, перехідна стадія від стабільного суспільства до того, яке трансформується. Тому, як бачимо зміни в суспільстві, спричинюють зміни в системі цінностей особистості [7].

Також спостерігається тенденція росту духовних пошуків, орієнтації на істинні цінності, що проявляється у збільшенні інтересу до світової та національної культури, історії народу. Трансформація сучасного українського суспільства здійснює значний вплив на свідомість молоді. Ідейний плюралізм, демократичні інститути влади спричинили створення у свідомості сучасної молоді нової системи цінностей [6, с.71].

До прикладу можемо взяти вплив героїчних подій на Майдані, російської агресії проти України, наростає хвиля патріотизму в суспільстві, зокрема й серед молоді. Частина української молоді героїчно віддавала своє життя за європейські цінності стоячи на Майдані. Інша частина гине щодня, захищаючи свою Батьківщину проти російських окупантів. Хтось займається благодійністю і допомагає бійцям, людям похилого віку, які живуть на прифронтовій території, не чекаючи на це подяки і винагород.

Кожен відчув у собі зміни, пробудився патріотизм. Все це відкрило очі багатьох на справжнє бачення навколишнього – змінилися цінності, бажання та пріоритети. Такі події здійснили великий прорив у свідомості кожного українця, вони надали нам такі якості як міць, хоробрість, відвага, повага одне до одного. Також вплинули на формування духовних цінностей та пробудили нову хвилю любові до рідної землі, прагнення боротись за свої права та європейське майбутнє нашої держави. Саме тому молоде покоління повинне в процесі трансформації пристосовуватись до змін, і виховувати у собі духовні цінності.

Висновки: Отже, в останні роки молодь в українському сучасному суспільстві зазнала значних впливів трансформаційних процесів. Трансформація українського суспільства здійснює вплив на свідомість молоді, збільшується патріотизм та жертвовність серед молодих людей. Так революція Гідності вплинула на формування волонтерського руху на розбудову війська і захист держави, подальших процесів трансформації матеріальних цінностей молоді на духовні. Під час російської агресії проти України, духовні цінності молоді почали ще активніше розвиватися. Молоді юнаки відважно йшли захищати свою Батьківщину і вже 6 років стоять на передовій, віддаючи своє життя за рідну землю.

Формування цінностей молоді в сучасному українському суспільстві здійснюється під впливом багатьох факторів. Їй важко зорієнтуватись у світі, де

присутня гібридна війна більше 6 років та інформаційна війна. Тому молоді доводиться самій розставляти пріоритети та життєві цінності. Сучасне покоління віддає перевагу активній життєвій позиції. Більшість у своєму житті покладаються на особисті знання, здібності та сили. І від цього рішення буде залежати майбутнє України. Адже молоді люди формують майбутнє нації.

Список використаної літератури

1. Абрахам Маслоу – теорія ієрархії потреб. URL: <https://www.ar25.org/article/abraham-maslou-teoriya-iyerarhiyi-potreb.html> (дата звернення: 26.03.2020).
2. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства. *Науковий вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Серія «Філософія»*. Х. : ХНПУ, 2014. Вип. 43. С. 39–52.
3. Бліхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві: автореф. дис. ... канд. соц. наук: 08.00.05. Львів, 2019.
4. Василюк Р. А. Духовний світ сучасної української молоді: аспекти, проблеми, перспективи. Матеріал розміщено в рамках 157 проведення Форуму педагогічних ідей «Урок». 2014. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/education/38899/ (дата звернення: 26.03.2020).
5. Воропаєва В. Г. Теоретико-методологічні засади розвитку ціннісних орієнтацій сучасної молоді в умовах трансформації сучасного суспільства *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2013. № 55. С. 257–267.
6. Гнасевич Н. В. Українська національна ідея: генеза та сучасний зміст. Світоглядні та соціокультурні засади формування української модерної нації: моногр. / авт.колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 256 с.
7. Химчук Л. І. Цінності сучасної молоді. URL: <http://osvitata.com/osvita-ta-religiya/tsinosti-suchasno-molodi.html> (дата звернення: 26.03.2020).
8. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Етико-правове значення принципу субсидіарності соціальної доктрини католицької церкви: в контексті системи соціального забезпечення України. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2018. С. 290 – 294.

*Гнасевич Надія,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ*

*Лучка Святослав,
студент групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Актуальність дослідження. Завдяки інформаційним технологіям, людство отримує все більше можливостей навчатися, спілкуватися, обговорювати різні проблеми, подорожувати різними країнами, використовуючи всесвітню мережу Інтернет.

Можна впевнено стверджувати, що Інтернет стає невід'ємною рутинною у нашому житті. Але варто зауважити, що це дає не лише корисну для людей інформацію, але й багато можливих загроз.

Кожного дня соцмережі поєднують велику кількість людей. Тому виникає доволі важливе питання щодо вивчення впливу цих мереж на формування людської особистості. Проблема впливу соціальних мереж досліджувалася такими зарубіжними науковцями як Д. Хендрікс, В. Кросбі, Н. Фергюсон, М. Маклюен, Д. Ван Фухт тощо. Великі внески також зробили українські вчені С. Телешун, Г. Почепцов, С. Романенко, С. Квіт та ін.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз впливу соцмереж та їх вплив на суспільство.

Завдання дослідження: з'ясувати вплив соціальних мереж на становлення і розвиток суспільства; визначити основні негативні та позитивні сторони користування людей мережею Інтернет.

Об'єкт дослідження: роль інформаційної складової в сучасному суспільстві.

Предмет дослідження: соцмережі як один із факторів впливу на розвиток суспільства.

XXI століття є періодом швидкого розвитку комп'ютеризації всіх сфер діяльності людини. Одна з таких сфер, яку називають всесвітньою мережею Інтернет, набула великого поширення, завдяки їй ми відкриваємо безліч можливостей для пошуку різної інформації, спілкування як віртуального, розваг тощо. Але із збільшенням доступу до таких ресурсів відбувається неусвідомлене зловживання, що переростає у захопленість та набуває форми патологічної залежності.

Соціальні мережі є безперечною силою в сучасному суспільстві. Від надання нових способів зібратися разом і залишатися на зв'язку з навколишнім світом до надання місця для самовираження, соціальні мережі кардинально змінили спосіб започаткування, побудови та підтримки наших відносин [4, с.15].

Соціальні мережі можуть мати дуже великий вплив на суспільство як позитивно, так і негативно. Вони дають людям можливість підтримувати зв'язок з тими, які живуть далеко. Соцмережі також дозволяють ділитися веселим, цікавим та інформативним змістом, дають можливість різним підприємствам взаємодіяти з їхніми клієнтами. Взагалом, суть цих мереж

полягає в тому, що через Інтернет можна швидко знайти практично будь-яку людину [3, с.65].

Але людині дуже рідко замислюються про те, як сильно соціальні медіа впливають на нас як на суспільство. Інтернет-спілкування характеризується як глибоко особистісний, психологічно насичений процес. Внаслідок відсутності прямого контакту виникає ефект «психологічної анонімності» – особистісної захищеності від зовнішнього контролю. Людина має можливість відкритися в собі та проявити усі свої найбільш потаємні сторони [4, с. 35].

В процесі on-line-спілкування людина може задовольняти індивідуальні комунікативні потреби, переходить від нормативного, формального спілкування до більш інтимних, індивідуалізованих розмовних методів. Через великий рівень опосередкованості спілкування соціальними мережами, інформаційне повідомлення значною мірою «відчужується» суб'єктом [1, с. 5].

Через надмірне використання мережі Інтернет, у людини може виникнути психологічна залежність від соцмереж, що може негативно вплинути на сфери її життя. Згодом особистість неусвідомлювано прагне все більше часу проводити on-line, люди з реального життя та події втрачають для неї сенс та інтерес. Залежність від соціальних мереж розвивається поступово. Людина все більше часу проводить в переписці, обміні новинами, бере участь в обговоренні форумів, в різноманітних іграх, групах, які пропонують друзі тощо. Це переростає в патологічну залежність [5, с. 185].

Завдяки безліччю можливостей соцмереж, користувач може експериментувати з собою, створюючи «віртуальні особистості», через яких він може відокремити себе від реального життя. Вважається, що кожен новий віртуальний світ зачаровує користувача та здається набагато кращим. Людина несвідомо вибирає спілкування через Інтернет, маючи можливість зустрітися з тією чи іншою особою в справжньому житті. Характеризуючи такий вид комунікації, можна виділити ряд позитивних та негативних наслідків [2, с. 56].

До позитивних аспектів особистісного розвитку за допомогою Інтернет-спілкування можна віднести розширення кола спілкування; накопичення великої кількості інформації в часто обговорюваних питаннях. Негативна сторона комунікації у соцмережах – це відчуження від реальності, втрата зв'язку з реальними людьми. Ці проблеми і справді варті уваги: для особи існують лише її переживання, і вона зосереджена тільки на них. Рідні та близькі відходять на задній план через відсутність взаєморозуміння. Втрачається інтерес до інших людей у реальності [5, с. 185].

Таким чином, основними причинами звернення до спілкування через соціальні мережі є недостатня насиченість спілкуванням в реальному житті, можливість реалізації якостей особистості, переживання емоцій, які фрустровані поза межами Інтернет. Віртуальний світ, в якому людина почувається набагато комфортніше серед суспільства, створює загрозу для успішності реального життя. Зловживаючи соцмережами, у людини можуть виникати деструктивні зміни психіки [1, с. 6].

Аби запобігти залежності від соціальних мереж варто: підвищувати свою самооцінку у реальності; менше часу приділяти віртуальному життю; батьки з раннього дитинства повинні розвивати дитину різносторонньою, щоб у майбутньому не виникло проблем з розподілом власного часу та привчати її до

відповідальності; чітко розмежовувати реальне і віртуальне життя; більше часу приділяти своїм близьким людям та захопленням в реальному житті.

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків: соціальні мережі мають неабиякий вплив на життя сучасної людини і на суспільство загалом. Тому надзвичайно важливо й надалі проводити дослідження у цьому напрямку. Також слід зазначити, що характеристика впливу соціальних мереж на розвиток людини не може однозначно трактуватися як позитивне чи негативне явище.

Ми повинні пам'ятати, що соцмережі не є єдиним фактором соціалізації, так як постійно перебуваючи в мережі Інтернет, у людини виникають скорочення безпосередніх зв'язків з іншими людьми, змінюється спілкування з близькими та розвивається депресивний стан.

Зрозуміло, що остаточні висновки в питаннях соціальних мереж робити ще зарано, але можна сказати, що вони здійснюють на людей дуже різний вплив, залежно від багатьох умов, і насамперед їхніх рис особистості.

Список використаної літератури

1. Богдан М. С. Вплив суб'єктивного благополуччя особистості на виникнення залежності від соціальних мереж. *Загальна психологія та психологія особистості*. 2018. № 1, С. 5-9. URL:<https://is.gd/JewdUz>.
2. Деркаченко Я. А. Соціальні мережі, як середовище для технологій маніпулятивного впливу. *Сучасний захист інформації*. 2016. № 1. С. 51-59.
3. Динник І. П. Соціальні мережі як засіб суспільного розвитку. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 1. С. 64-69.
4. Онищенко О. С., Горовий В. М., Попик В. І. та ін. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. 2013. 220 с.
5. Шевцова А. В. Специфічні особливості інтернет-адикції як прояву відхильної соціальної поведінки. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє*. Матеріали міжвуз. наук. конф., м. Черкаси, 19 квітня 2017 р. Черкаси, 2017. С. 184-185.
6. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Томахів Володимир,
к. політичних наук,
доцент кафедри філософії та політології ТНЕУ,
Щуцька Дарія,
студентка групи ПОЛ-11*

ЛЮДИНА І ПОЛІТИКА: РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ПРОЦЕСУ ІНТЕГРУВАННЯ ОСОБИ У СУСПІЛЬСТВО

Актуальність дослідження. Людина являє собою суб'єкт політики, який здатний брати участь у політичному житті суспільства, здійснювати політичну участь та діяльність, впливати на владу та формувати дійсно сприятливі умови для існування суспільства за допомогою своїх знань. Важливу роль у процесі інтегрування особистості у суспільство, де вона зможе орієнтуватися у суспільно-політичному просторі, приймати виважені рішення, брати участь у вирішенні певних проблем, ділитися набутим соціально-політичним досвідом і засвоювати норми рольової та статусної поведінки, відіграє політична соціалізація. Сьогодні міра участі громадян у політичному житті країни є певним проявом якості політичної соціалізації. У період формування демократичного режиму у суспільстві, де переважає народовладдя, актуальним є те, наскільки громадяни являються компетентними у політичній сфері, адже тоді не виникатиме проблема аполітичних, пасивних та відчужених людей. Зв'язок між людиною і політикою сучасна політологія розкриває саме за допомогою терміну «політична соціалізація». Філософсько-соціологічні аспекти даного процесу представлені у науковій літературі, зокрема у працях американського політолога Д. Істона, канадського й американського психолога А. Бандури, американського психолога Б. Скіннера та ін. Не менш важлива політична соціалізація молоді була опрацьована у творах вітчизняних вчених, як-от М. Головатого, Ю. Загороднього, Н. Дембицької та ін. Зрештою, нашу увагу привертає процес політичної соціалізації, концепції та механізми, особливості інтегрування громадянина у політичне суспільство. Це зумовлює вибір даної теми дослідження.

Мета дослідження: методологічний аналіз терміну «соціалізація» і «політична соціалізація», визначення складових, які визначають процес даного явища, виокремити найважливіші функції та форми політичної соціалізації, визначити роль політичної культури громадянина під час інтегрування у політичне життя країни, з'ясувати типи людей за ставленням до політики.

Завдання дослідження: здійснити аналіз впливу політичної соціалізації на формування особистості, здійснити огляд етапів розвитку даного процесу, розглянути аспекти засвоєння людиною певного суспільно-політичного досвіду, нагромадженого суспільством, який сконцентрований у суспільних традиціях та цінностях.

Об'єкт дослідження: людина як суб'єкт і об'єкт політики, носій знань та досвіду, яка за допомогою інтегрування зуміє стати повноцінним громадянином своєї країни і зуміє здійснити свій внесок у розвиток держави.

Предмет дослідження: політична соціалізація та її вплив на формування особистісного характеру людини задля орієнтування у суспільно-політичному просторі з метою покращення політичного життя у країні, залучаючи компетентних громадян як ключових рушіїв державотворення.

Наприкінці XIX століття французький соціопсихолог Г. Тард разом з американським соціологом Ф. Гіддінсом запровадили у вжиток поняття «соціалізація», давши визначення, що це «процес розвитку соціальної природи людини» або «формування особистості під впливом соціального середовища» [5, с. 172]. Соціалізація (слово походить від латинського слова *socialis*, що означає суспільний) окреслює процес засвоєння індивідом духовних норм, цінностей, знань, досвіду, які допоможуть йому увійти до системи соціальних відносин, створених людьми, задля повної життєдіяльності у суспільстві [4, с. 677].

На межі 50-60-х років XX століття американські політологи і соціологи ввели у політичну науку визначення «політична соціалізація». Згідно з підручниками, які застосовуються у США, дане поняття зазначають як «процес, завдяки якому особистість засвоює політичну культуру суспільства, основні політичні поняття, свої права та обов'язки стосовно влади та набуває уявлень та знання про структуру політичної системи загалом» [5, с. 173]. Тобто, якщо за допомогою соціалізації ми умовно включаємося до суспільного життя, створеного людьми, то політична соціалізація допомагає засвоїтися у політичному житті країни, яке обумовлене політичною системою держави.

Відомий російський політолог Є. Шестопап вважав, що політична соціалізація являє собою доволі ширше поняття ніж просто політична освіта та виховання, адже це не тільки цілеспрямований вплив панівної ідеології на громадянина, а й політична активність самого індивіда [5, с. 173]. Герберт Хаймен використав цей термін, назвавши так своє дослідження, присвячене психології політичної поведінки. Він зазначив, що це процес, у ході якого народжуються політичні переконання як результат навиків спільного проживання в суспільстві. Таким чином, він створив фундамент для нової міждисциплінарної галузі, яка зуміла поєднати психологію та політику. Отже, політична соціалізація це взаємодія між громадянином і політичною системою, де він зможе бути причетним до політичного життя і брати участь у ньому і активно діяти.

Сучасна теорія політичної соціалізації пройшла три основних етапи свого розвитку. Перший етап припадає на 50-60-ті роки минулого століття, коли дане явище трактувалося як вплив політичного середовища шляхом передачі усталених моделей поведінки через систему соціальних інститутів. Другий етап (1970 – початок 80-х років) характеризується «вертикальною» передачею моделей сприйняття політичної реальності від політичного режиму до особистості. Третій етап (із середини 1980-х рр.) пов'язаний із перебудовами у соціокультурній та політико-економічній сфері в колишніх соціалістичних країнах, населення яких намагається осмислити і прийняти зовсім новий ліберально-демократичний набір уявлень та цінностей. Теорія політичної соціалізації зазнала певних змін наприкінці XX століття, а саме відбувся перегляд багатьох положень, що стосуються тлумачення механізмів, агентів та результатів політичної соціалізації [3, с. 1].

Необхідно розібратися у загальних основах політичної соціалізації. Найперше слід звернути увагу на її форми. Розрізняють відверту і приховану. Перша - безпосередньо передає інформацію, знання, цінності, навіть почуття, прикладом може стати вивчення певних суспільних дисциплін, як-от філософія, політологія та ін. Прихована форма у свою чергу передає своєрідні неполітичні настанови, які допомагають винести певні політичні рішення, впливають на

політичні відносини, поведінку та культуру. Щодо стадій протікання досліджуваного процесу, то їх розрізняють первинну і вторинну. Первинна - починається з раннього дитинства, закладає фундамент подальшої політичної соціалізації, пов'язана із здобуттям знань, засвоєнням інформації і є найважливішою з огляду на два принципи: принцип первинності, оскільки перше завжди засвоюється краще та принцип структуризації. Агентами даної стадії можна вважати батьків, вихователів, вчителів. Під час вторинної людина здатна самостійно продукувати різного роду знань, цінностей, норм, тобто може створити власну індивідуальну політичну культуру і передавати набутий досвід наступним поколінням. Взагалі заохочення людини до політики та громадянське дозрівання починається у віці 3-4 років, коли дитина вперше дізнається про політику через засоби масової інформації, найближче оточення, сім'ю. Далі політичне виховання відбувається у школі, під час взаємодії з іншими однолітками і де вивчають загальноновизнані в суспільстві погляди, теорії, концепції. Наступний період життя, а саме від 16 до 40 років, особистість отримує ґрунтовні знання в політичній та суспільній сфері завдяки навчанню, роботі, дозвіллю. Ставши особою зрілого віку, політична соціалізація не завершується. Тепер громадяни можуть застосовувати власний життєвий досвід задля кращого розуміння усіх суспільно-політичних процесів, порівняти з минулими подіями і внести свої поправки у політичне виховання молоді, допомогти їм відкрити ширше очі на щось і поглянути на усе під іншим кутом і врешті-решт зробити правильне виважене рішення [5, с. 174-175].

Політична соціалізація залежить від деяких факторів. У першу чергу потрібно врахувати вік, особливості та потреби людини. Кожна особа є індивідуальною і до кожної потрібен особливий підхід, наприклад, як подати ту чи іншу інформацію 40-річній домогосподарці і 18-річному юнакові. Навколишнє соціальне середовище, інститути влади, які здійснюють політику, тим самим впливаючи на стан суспільства, а також рівень політичного виховання і політичної культури на них потрібно також зважити, розглядаючи проблему політичної соціалізації. Стихійні чинники вносять свої корективи у досліджуваний процес. Це війна, революція, криза, зміна політичного режиму тощо. Може відбуватися серйозні розлади політичної соціалізації через формування неправильних уявлень про суспільство. Людина може втратити орієнтири і у неї може похитнутися стійка політична упередженість і стабільність [5, с. 175].

Основними функціями політичної соціалізації є інформаційна, установчо-інформативна та ціннісно-орієнтаційна. Кожна з них є невід'ємною складовою процесу, адже ніщо не відбувається без отримання інформації, засвоєння знань про політику, владу, устрій держави, особливості політичного режиму тощо. Потім в особи виробляються настанови на сприйняття політичної інформації і ставлення до тої чи іншої події. Також в особи розвивається власний апарат політичного мислення, власна система цінностей та ідеалів [5, с. 174]. Розлад котроїсь з вище наведених функцій може призвести до неповноцінного розвитку всього процесу.

Типи політичної соціалізації визначаються механізмами передавання культурних норм і традицій у певних політичних системах. Їх вирізняють 4 типи: гармонійний, конфліктний, плюралістичний та гегемоністський. Перший описує нормальну взаємодію особистості з інститутами влади, шанобливе ставлення до

держави, усвідомлення своїх прав та обов'язків. На противагу попередньому наступний формується завдяки протистоянню інтересів і на основі міжгрупової боротьби. У цьому випадку вбачають мету політичної участі як засіб збереження лояльності своєї групи і засобом у боротьбі із супротивниками. Пліуралістична відображає визнання людиною рівноправності усіх громадян, їхніх прав та свобод також відображає здатність особи переходити до нових наборів ціннісних орієнтацій і змінювати політичні погляди. Гегемоністський тип показує взагалі негативне ставлення людини до будь-яких соціальних і політичних систем, але окрім «своєї» [5, с. 176].

За тим, як людина ставиться до політики та як поводить себе у політичному житті країни розрізняють такі типи людей, як-от активісти, пасивні громадяни, компетентні критики, компетентні спостерігачі, аполітичні громадяни і відчужені. Перші активно цікавляться усіма політичними проблемами та добре інформовані про них. Вони займаються громадською діяльністю, намагаються щось зробити задля суспільного блага, вважають владу центральним орієнтиром і самі прагнуть до неї, наприклад, громадські активісти, які реалізують якісь проекти, щоб допомогти розвиватися громаді. Пасивні громадяни нейтрально ставляться до політики, до політичної системи, хоча можуть бути обізнані щодо процесів та явищ, які відбуваються у країні. Вони думають, що достатньо знати, ніж діяти. Компетентні критики займають негативну позицію стосовно політики загалом чи те, як здійснюється вона. Ці особи цікавляться та інформують себе про неї виключно із своєї негативної сторони, аби розкритикувати. Компетентні спостерігачі під впливом якихось факторів не виявляють бажання брати активну участь у політичному житті своєї країни, хоча добре розуміються у політиці і мають неабиякий досвід. У потрібний момент вони можуть зайняти певну позицію, наприклад коли загрожуватиме небезпека, але коли все мине вони повернуться до попереднього життя. До цього типу можна віднести письменників, учених. Аполітичні та відчужені категорично не беруть жодної участі у будь-яких політичних процесах та й у політичному житті загалом, не цікавляться політикою [5, с. 176-177]. Наявність таких невідповідальних громадян перед своєю державою є проблемою політичної соціалізації. Виходить, що неналежним чином вона здійснювалася, адже люди, які б інтегрувалися у політичне суспільство зуміли би бути його невід'ємною складовою, а не займати такі різні вище наведені позиції.

Висновки. Посилення ролі особистості в політиці відбувається завдяки процесу політичної соціалізації. Вона допомагає людині адаптуватися до суспільно-політичного середовища та розкрити свій потенціал, зайняти належне місце у сфері політики. Високий рівень політичної соціалізації є ознакою високого рівня розвитку соціальних відносин та їх стабільності. Зрозумівши аспекти функціонування даного явища, можна зробити висновки, що на кожному етапі сприйняття і обміну знаннями, досвідом важливу роль відіграє сама людина, її потреби та індивідуальність, навколишнє соціальне середовище і держава, адже вона у першу чергу поширює інформацію задля гартування дійсно компетентних громадян, які будуть стовідсотково інтегровані у суспільство, зацікавлені у політичному житті країни, зможуть вносити свої зміни та вказати на помилки наступному поколінню. І це все допоможе сформувати нове політичне суспільство на благо держави.

Список використаної літератури

1. Березенська О.М. Соціалізація особистості як основа формування і втілення системи політичних цінностей на національній основі / О.М. Березенська // Збірник наукових праць «Політологічні студії» / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України ; [редкол.: В. В. Нечитайло (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. – Випуск № 2. – 256 с.
2. Ващенко О.К, Корнієнко В.О. Політологія для вчителя [Електронний ресурс] / К. О. Ващенко, В.О. Корнієнко. – Режим доступу: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/13vashenko_politologiya_dlya_vchitelya/131..htm.
3. Політична соціалізація, її поняття, моделі, теорії [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studies.in.ua/ru/politicheskiy-menedzhment-shpargalki/2599-poltichna-socalzacya-yiyi-ponyattya-model-teoryi.html>.
4. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М.Ф. Головатого та О.В. Антонюка. - Київ: МАУП, 2005. 792с.
5. Політологія: підручник / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка, - 3-тє вид., перероб., доп. – Київ: ВЦ «Академія», 2010. 568с. (Серія «Альма-матер»).

*Томахів Володимир,
к. політичних наук,
доцент кафедри філософії та політології ТНЕУ
Данилков Артем,
студент гр. ІІЗ-11*

ПРОТЕСТИ В ГОНКОНГУ: БОРотьБА МІЖ ДВОМА СИСТЕМАМИ

Постановка проблеми. Відносини між Гонконгом і Китаєм. Протистояння між комунізмом та демократією в ХХІ столітті. Вплив протесту на політичне і економічне життя світу. Зв'язок і вплив протестів на Україну. Тому **метою** нашого дослідження стало Проаналізувати історико - політологічні засади конфлікту, причини, привід і наслідки протесту. Дізнатися мету обох сторін та технологій на конфлікт.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- розкрити основні етапи розвитку двох систем;
- розкрити причини і привід протесту;
- організація мітингів та вплив технологій;
- показати подібність протестів з Євромайданом;

Виклад основного матеріалу. Перш за все потрібно згадати історію розвитку Гонконгу і його історичні відносини з Китаєм. Все почалося з ХІХ століття коли Гонконг потрапив до Британської імперії і почав свою історію окремо від Китаю. З початку ХІХ століття британці починають активно ввозити в Китай опіум. 1839 року цинський двір наклав заборону на ввезення опіуму, і Велика Британія почала проти Китаю так звану Першу опіумну війну. Острів Гонконг вперше був окупований британцями 1841 року, а наприкінці війни 1842 року офіційно перейшов під британський суверенітет згідно з Нанкінським договором. Ще через рік на острові засновано місто Вікторія, а територія отримала офіційний статус колонії корони (відповідає нинішнім «заморським територіям»). 1860 року після поразки Китаю у Другій Опіумній війні території Цзюлунського півострова на південь від Баундарі-стріт і Острова Каменерізів передані у вічне володіння Великої Британії згідно з Пекінським договором. Вже 1898 року Велика Британія взяла у Китаю в оренду на 99 років прилеглу територію на півночі Цзюлунського півострова й острів Ланьтау, які отримали назву Нові Території (саме ця подія яка сталася більше 100 років тому є початком зав'язки теперішньої політичної ситуації у Гонконзі).

До початку ХХ століття Гонконг був рибачьким селищем основним прибутком якого окрім промислу риби був невеликий вантажний порт. Але політика Британської імперії полягала в розвитку вигідних сфер діяльності своїх колоній(в основному сировинних), тому до початку Другої світової війни століття Гонконг став одним з найбільших портів в Азії [1].

Друга світова війна згубно вплинула на життя Гонкогу: з 1,6 мільйона жителів, які проживали на території міста, залишилося 600 тисяч[2]. Але після Другої світової війни у Китаї спалахнула громадянська війна, що призвело до хвилі нових мігрантів з материка, тому населення Гонконгу швидко відновилося. Після проголошення 1949 року Китайської Народної Республіки в

Гонконг ринув ще більший потік мігрантів, які побоювалися переслідування з боку Комуністичної партії Китаю. Багато компаній перенесли в Гонконг свої офіси з Шанхаю і Гуанчжоу [1]. Завдяки зростанню чисельності населення і дешевій робочій силі текстильне виробництво та інші галузі промисловості швидко росли. Разом з індустріалізацією основною сферою прибутків міста став експорт на зовнішні ринки. Завдяки зростанню промислового виробництва стабільно підвищувався рівень життя. Саме це дозволило Гонконгу не тільки стати найбагатшим містом у Китаї, але і його демократичним фронтом. Лідери Китайської опозиції координували свої дії з Гонконгу, а ті кого переслідувала комуністична влада знаходили прихисток в місті. У XX столітті Гонконг був для Китаю, як Південна Корея для Північної в наш час. Оскільки КНР довгий час вела ізоляційну політику то Гонконг став своєрідним мостом між Китаєм та Заходом. Після початку реформ у КНР 1978 року Гонконг став основним джерелом іноземних інвестицій у Китай [1]. Саме ці реформи були зроблені за моделлю Гонконгу, тобто Китай повторив долю міста після Другої світової війни. Більшість реформ проведених в КНР і надалі просто копіювали модель Гонконгу. Коли виробництво перенеслося в Китай, а більш вагомою складовою економіки стали фінанси і банківський сектор то більшість міст почали унаслідувати і цю модель. А коли на кінці 90-их Гонконг зробив ставку на технології, то китайські міста зробили те саме на початку 2000-их.

Згідно з договором Британія мала передати Гонконг під владу КНР у 1997 році, але переговори щодо цього почалися ще з 80-их. Тому 1984 року дві країни підписали Спільну китайсько-британську декларацію, згідно з якою в 1997 році мала відбутися передача суверенітету над усією територією Гонконгу на користь КНР [1]. У декларації закріплювалося, що Гонконг повинен набути статусу особливого адміністративного району у складі КНР, який дозволить йому зберігати свої закони і високий ступінь автономії впродовж як мінімум 50 років після передачі. Але ще тоді багато жителів Гонконгу не були впевнені в тому, що ці обіцянки будуть виконані і вважали за найкраще емігрувати, особливо після жорстокого придушення студентської демонстрації в Пекіні 1989 року. Китай мав підтримувати принцип « Одна країна дві системи», тобто до окружних Адміністративних рад Гонконгу люди мали вибиратися за правилами вільних виборів.

Незважаючи на демократичну систему Гонконгу, Китай насаджував своїх лідерів які ідеально виконували свою роль: крок за кроком забирали у Гонконгу його Британське коріння і хотіли зробити його звичайним китайським містом. Тому в Гонконзі завжди незаметно міняються закони. Влада поступово хоче наблизити місцеве законодавство до китайського. Але для жителів Гонконгу повернення в Китай в юридичному, політичному і ментальному сенсі – це приблизно те саме що й для українців повернення під вплив Росії. Тому там досить часто відбуваються протести як реакція на зміну законодавства. Останнім най масштабнішим це був протест який увійшов в історію як «революція парасольок». Цей протест 2014 року був проти планів китайського уряду фільтрувати кандидатів на виборах в Гонконгу 2017 [3].

Незважаючи на те що революція закінчилася невдачею, жителі Гонконгу показали що вони разом відстоюють демократичні ідеали і що їх підтримують в

цьому інші держави, зокрема Британія(64% жителів міста вважають себе британцями, хоча корінних китайців у Гонконгу 57%, а решта здебільшого біженці з материка). Саме революція парасольок знизила вплив Китаю на населення, і стала наріжним каменем для теперішніх подій. Жителі Гонконгу вивчили помилки 2014 і складається враження, що весь цей час лідери теперішнього протесту просто чекали нагоди повстати починаючи з розгону революції парасольок. Насправді події в Гонконгу мають багато схожостей з подіями в Україні. Революція парасольок чимось схожа з Помаранчевою революцією: на них люди зрозуміли що можуть зібратися разом, побачили що вони такі не одні(ті хто відстоює демократичні ідеали), зрозуміли що разом можуть впливати на владу; на них народилися демократичні лідери(в плані Гонконгу лідери не були політичними особами); на них люди врешті решт познайомилися між собою, знайшли нових друзів, побачили хто є хто, і зрозуміли з ким можна йти на наступний Майдан. Події в Україні і Гонконзі подібні, але організація мітингів і їхній супротив в Китаї на пару рівнів вищий ніж в Україні. Все й зрозуміло, влада КНР використовує всі методи Радянського союзу в плані виявлення, затримання і відбування покарання для людей які не задоволенні владою(стукачі, секретні спецслужби і концтабори), але і не забуває про нові технології для підтримки порядку такі як: власний інтернет, так званий Золотий щит, який може ідентифікувати ворога держави за одним повідомленням, технологія розпізнавання обличчя, яка за секунди дозволяє виявити імена, місця проживання і банківські рахунки людей. які вийшли на мітинг, а також використання військових стратегій для розгону мітингу. Тому, щоб протистояти системі рівень організації мітингів має бути вищим.

Все почалося з того що наприкінці 2018 в республіці Тайвань (ще один з Китайських автономних регіонів) 20-річний Чень Тунзи вбив свою вагітну дівчину. Одразу після скоєння злочину хлопець втік в Гонконг, де його успішно затримали [4]. Але, оскільки закон Гонконгу про екстрадицію не діє для КНР і її автономних республік, незважаючи на те що Тайвань теж більш менш демократичний, влада Китаю не втратила можливості «піджати» законодавство під себе. Тому використовуючи своїх людей при владі вони вирішили змінити закон про екстрадицію. Ліберальним жителям Гонконгу не сподобався цей законопроект (враховуючи те що велика кількість жителів це біженці з КНР), тому вони вийшли на протест. Так все почалося.

КНР це свого роду Радянський союз з новітніми технологіями, але і жителі Гонконгу так просто не здаються. На першу акцію протесту що відбулася 31 березня зібралось всього 12 тисяч людей, але вже через тиждень їх було 130 тисяч, а 9 червня на протести вийшли 3 кілометри людей(саме такої довжини була колона натовпу). Все через те, що Гонконг має одну велику перевагу: система міста підключена до глобального інтернету, а не до китайського що дає значну перевагу у спілкуванні мітингарів. Але Китай має свою кібер-армію, і за допомогою неї може розпізнавати і блокувати акаунти які поширюють ідеї протесту або заклики до нього. Тому в Гонконгу почала рости кількість скачувань меседжера Telegram який є найзахищенішим меседжером у світі.

Китай використовував усі методи для боротьби з ворогом. Тому там можна побачити прототип українських тітушок, яких пов'язують з китайськими тріадами. Але лідери протестного руху не здаються вони вчаться на помилках,

тому не стали себе оголошувати як це було на Революції парасольок, лідери якої досі сидять у китайській в'язниці. Тому протест і боротьба з ним нагадує гру двох стратегів, де на кожну дію є своя протидія. Кожна сторона використовує сучасні технології або створює спосіб боротьби з ними. Наприклад влада використовує систему розпізнавання облич і голосів у відповідь на що мітингувальники ламають вуличні камери, зафарбовують їх, вдягають маски, прикриваються парасольками або знешкоджують камери лазерами. У відповідь на це поліція називає лазери зброєю та старається блокувати інтернет у місті. Тоді мітингувальники спілкуються через локальні безпроводні мережі такі як Bluetooth та AirDrop. Або наприклад влада збирає інформацію щоб зрозуміти коли і де відбудеться наступний мітинг, а протестувальники використовують «Тактику води», тобто проводять спонтанні демонстрації у неочікуваних місцях, а коли приїжджає поліція тікають у метро і їдуть в іншу частину міста, щоб провести протести там. У відповідь на це поліція відслідковує радіочастоту чіпів, вбудованих у електронні паспорти, картки на проїзд в метро та кредитні картки, щоб ідентифікувати мітингувальників, а ті в свою чергу загортають гаманці у фольгу, а під час придбання квитків на метро користуються тільки готівкою. Також протестувальники відмовилися від технології використання відбитку пальця або FaceID для розблокування телефону, бо бояться що поліція використає це проти них.

Сценарій протестів схожий з Євромайданом. Там так само все починалося з однієї вимоги до влади, а закінчилося вимогами відставки нинішньої влади та іншими змінами законодавства (тільки в порівнянні з Україною влада Гонконгу виконала їхню головну вимогу і відкликала закон про екстрадицію). Тому за новими вимогами мітингувальників влада має визнати їх не терористами, а всіх затриманих відпустити. Також є вимога щодо створення незалежної групи для розслідування брутальних дій поліції і ще багато інших важливих вимог. Але влада Китаю не хоче прогинатися під вимоги протестувальників і своїм впливом змушує інших не підтримувати цей протест. Наприклад компанія Apple мусила видалити зі свого сервісу AppStore додаток, який допомагав протестувальникам координувати свої дії для «тактики води» і уникати поліції.

Під час мітингів протестувальників активно підтримувала влада США, тому і за допомогою супутників визначила що Китай збільшив свою військову присутність на кордоні з Гонконгом і попередила про це мітингувальників. США хоче використати цей конфлікт максимально на свою користь і саме це збільшує напругу між цими наддержавами. Але важливу роль у цих протестах відіграла і Україна. Протестувальників надихала Революція Гідності і вони використовують її як рольову модель. А у вересні протестувальники влаштували масовий перегляд фільму «Зима у вогні» який розповідає про події на Майдані. Саме тоді протести спалахнули з новою силою, бо протестувальники зрозуміли що цілі обох протистоянь схожі: боротьба за демократію та незалежність від тоталітарного і більш могутнього сусіда [5].

Незважаючи на те що протести в Гонконгу потрохи вщухли, потрібно зазначити, що сторони все ще мають ті самі інтереси, тому Китай може знову розпалити іскру конфлікту. Але восени 2019 у місті відмулися вибори до міської ради, де на як нам відомо з попередніх результатів, прихильники демократичних сил отримали щонайменше 347 з 452 місць у радах,

пропекінські кандидати - 60. Ще 45 місць дісталися незалежним кандидатам, більшість з яких засуджують дії комуністичного уряду Китаю. Тепер опозиція контролюватиме 17 з 18 рад Гонконгу. Пропекінський блок за підсумками попередніх виборів у 2015 році контролював приблизно 75% місць в місцевих радах та мав більшість у всіх 18 радах.

Явка на перших виборах після початку масових протестів склала 71%, кількість тих, хто проголосував, оцінюється у 2,9 млн людей. На минулих виборах, у 2015 році явка була на рівні 47% [6]. Це означає що китайський вплив на Гонконг стає все меншим, тому Китай хотітиме його повернути. На мою думку ситуація в Гонконгу буде однією з найзагостриніших у XXI столітті, тому що від перебігу подій деякі держави зможуть закріпити або здобути провідне місце у світі, а інші його втратити.

Список використаної літератури

1. Wiltshire, Trea. [First published 1987] (republished & reduced 2003). Old Hong Kong. Central, Hong Kong: Text Form Asia books Ltd. Page 12. ISBN Volume 962-7283-61-4
2. Thousands March in Anti-Japan Protest in Hong Kong by Keith Bradsher. // New York Times. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/>
3. Яковина І. Гонконг попереджає світ.// Новое время.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/opinion/novini-gonkongu-chomu-ne-vshchuhayut-protesti-50054903.html>.
4. Щербина М. Відео блог Проект «Ще».// Телебачення Торонто.[Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.youtube.com/channel/UCF_ZiWz2Vcq1o5u5i1TT3Kw
5. Вибори в Гонконгу // BBC News Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50542697>
- 6.

*Томахів Володимир,
к. політичних наук,
доцент кафедри філософії та політології ТНЕУ,
Плескун Христина,
студентка групи ПОЛ-11*

ВПЛИВ ОЛІГАРХІЧНИХ ГРУП НА ДЕФОРМАЦІЮ ДЕМОКРАТИЧНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження: Вплив олігархічних груп на деформацію демократичного режиму існував завжди. Нині в Україні більша частина політичної влади належить олігархату, що є перешкодою боротьби з корупцією та проведення ринкових реформ та утвердження народовладдя. Взагалі, наявність олігархії в тій чи іншій державі вказує на корпоративний характер суспільства, що означає обмеження доступу народних мас до прийняття державних рішень. Тому, ця проблема посідає важливе місце у становленні демократії і набуває великого значення щодо її вирішення. Беручи до уваги, можна також зазначити, що ця тема для обговорення є не настільки й прихованою, адже неодноразово була показана у різних комедійних телепрограмах та серіалах. Зрештою, навіть ЗМІ постійно пишуть гучні заголовки про цю проблему, яка зараз є у нашій країні.

Мета дослідження: аналіз термінів «олігархія», «демократія»; оцінка можливостей, методів і способів деформації демократичного режиму, створення картин нинішньої ситуації в країні.

Завдання дослідження: аналіз впливу олігархічних груп на деформацію демократичного режиму, детально розглянути елементи формування олігархічних груп; розглянути вплив олігархічних груп на прикладі телесеріалу; розглянути приклади впливу олігархічних груп на формування суспільства.

Об'єктом дослідження: є олігархічні групи в країні, які так чи інакше впливають на демократичний режим в Україні.

Предмет дослідження: олігархічні групи та їх вплив на деформацію демократичного режиму, отримання інформації та управління нею з метою мати перевагу над своїми конкурентами.

Олігархія, як нам відомо, це тип політичного режиму про який ще писали давньогрецькі філософи Платон та Арістотель. Тобто, це влада кількох, небагатьох людей. Найчастіше такі люди є власниками засобів виробництва і можновладцями. Ще таку групу інколи називають олігархат. Як ми прийняли вважати, «олігарх» в нашому понятті це просто багата людина, але не можновладець, який править у своїх приватногрупових інтересах. З політологічної точки зору олігархи – це можновладці, які використовують монополізовані ними сектори економіки для концентрації у своїх руках політичної влади, а політичну владу – для збільшення власних капіталів. Сучасні олігархи володіють багатоманітними суспільними ресурсами: економічними (промислові та фінансові підприємства й установи), інформаційними (друковані та електронні ЗМІ), політичними (партії, парламентські групи й фракції, важливі державні посади, вплив на перших осіб у державі). [1]

На початку 20-го століття Роберт Міхельс розробив теорію, згідно з якою будь-які форми демократії, як і всі великі організації, мають тенденцію перетворюватися в олігархії. У своєму «Залізному законі олігархії» він стверджує, що необхідний поділ праці в великих організаціях призводить до створення правлячого класу, котрий переважно займається захистом своєї власної влади. [2] Також він дійшов висновку, що прагнення до олігархії міститься у самій природі будь-якої соціальної організації. «Кажучи «організація» – маємо на увазі «олігархія»», – писав Міхельс. Причинами існування цього закону Роберт вважав об'єктивну необхідність лідерства, прагнення лідерів ставити як соціальні цілі свої власні інтереси, довіру юрби (натовпу) лідерам та загальну пасивність пересічних мас населення. Люди досягають лідерських позицій, тому що мають політичні навички вище середнього. Наскільки вони просуваються у своїй кар'єрі, настільки зростають їхня влада та престиж. Лідери контролюють інформацію, яка стікає по каналах зв'язку, та піддають цензурі те, що вони не хочуть доносити до відома пересічної людини. Також лідери будуть виділяти значні ресурси, щоб переконати пересічних людей у правоті своїх поглядів. [3]

Олігархічні групи у тій чи іншій формі існують у більшості країн, де економіка базується на приватній власності. Однак відмінності між країнами полягають якраз у мірі політичного домінування олігархічних груп та у ступені збігання розподілу влади й власності. [1]

В кінці ХХ – на початку ХХІ століття в Україні сформувався особливий політико-економічний режим, що ґрунтується на симбіозі політики та економіки, влади та власності, на зрощуванні політичного та економічного прошарків, які виникли на базі ранньо-феодальної комуністичної номенклатури. Економічна міць олігархів базується на їх традиційних радянських політичних зв'язках, наближеності (або навіть тотожності) до правлячих кіл, можливості забезпечувати собі на рівні прийняття державних рішень особливо сприятливі умови для ведення бізнесу. Вони можуть конвертувати свій фінансово-економічний капітал в політичний, а останній в свою чергу – ще в більш матеріальні ресурси. [4]

Новітня олігархія з'явилася в Україні, як і в багатьох інших пострадянських країнах, у винятковий історичний період переходу від ранньо-феодального радянського ладу до більш розвиненого феодалізму з політично-обмеженими елементами ринкової економіки та стала відповіддю незрілого, недорозвиненого та недомодернізованого суспільства на наступні історичні виклики: створення власної держави; перетворення адміністративно-господарської системи економіки на ринкову; впровадження демократичних інститутів і практик у суспільне життя. [4][5].

Олігархія являє собою продовження, розвиток і перенесення на вищий рівень урядування кланової моделі суспільної ранньо-феодальної організації радянської доби, що базується на неформальних структурах влади – прихованих і потужних кланах. «Клани» в українських умовах використовують державні інституції для досягнення власних вузько приватних або корпоративних цілей, фактично привласнюючи державні функції як такі. Через існування декількох кланів виникає потреба в координації їх діяльності та в недопущенні або мінімізації конфліктів між ними. Цю функцію може брати на

себе авторитарний правитель, що й спостерігалось за часів президентства Леоніда Кучми. [4]

Взагалі, як за епоху Кучми, так і Ющенка, Януковича, Порошенка, спостерігалася олігархія. Певні клани мали при собі владу, могли впливати певним чином на політику. Тобто, відбувалась деформація демократичного режиму. В цілому, зараз влада не зазнала великих змін щодо припинення олігархії, адже вона є завжди. Полібій стверджував, що після олігархії в країні обов'язково встановлюється демократія.

Зараз це актуальна тема і її хочуть донести до громадян будь-яким засобом. Наприклад, як-от відомий український телесеріал «Слуга народу». В цьому серіалі саркастично та іронічно була показана «друга сторона медалі» політичного устрою країни. Зокрема, зображена тема правління олігархічними групами і підкорення ним тогочасних політиків та відомих людей. В найпершому епізоді достеменно показано, як троє тогочасних олігархів обговорюють між собою, хто з їхніх кандидатів переможе на виборах. Тобто, це свідчить про те, що вони таким чином прагнуть пробратися до влади, щоб чинити собою лад в країні і крутити нею, як заманеться, не зважаючи на демократію та інші загальні принципи. Таких прикладів в фільмі просто безліч:

- голосування в Верховній Раді за будь-яких обставин, а зокрема наказу «зверху» (і тут мається на увазі навіть не президент);

- винесення своїх людей у органи правління та підкорювання їх собі і таким чином вирішувати будь-які питання та завдання;

- розмова олігархів, які прямо обговорюють, що у них мається в руках, будь то «порт», «аеропорт», «завод» чи певна енергетична/нафтова/газова промисловість або ж якісь управлінські споруди, телевізійні канали, тощо;

- в одному з епізодів олігархи вирішують створити парі, щоб зрозуміти хто з їхніх кандидатів прийде до тієї чи іншої посади, а переможець натомість отримає цінний кусок землі, підприємства і т.п. яке дає країні (насправді навпаки, навіть не їй) великий внесок у казну;

- розкрадання та корупція нажитого майна держави, податки народу, які згодом використані не на покращення ситуації в країні, а натомість, її погіршення;

- прийняття рішень в своє благо, незважаючи на думку народу в цілому, завдяки «наказу зверху».

Також можна привести приклад, коли олігархи вирішують запросити до себе тогочасного главу держави і обговорити з ним «серйозні питання». Натомість, президент бачить перед своїми очима контракт, п-нну суму та умови, що з цього моменту самостійні рішення він не приймає. Звісно, правлячий претендент відмовляється, а от сама група «еліти держави» обурена і планує якнайшвидше «насолити». Таким чином міністри, депутати, і ще велика ланка людей, роблять певні погані вчинки, і вже ніяк не на користь глави, а навпаки. Створені підкуплені мітинги, страйки, бойкот депутатів – все це дуже світло показано і висміяно в певному комедійному плані. Якщо заглибитись ще сильніше, то можна побачити, що навіть прототипи людей в правлінні зображенні з реальними політиками у державі і аж ніяк не в позитивному плані. Приводити приклади з цього серіалу можна безліч, та зміст в цілому один – це вплив та взаємодія олігархії на владу, незважаючи на демократію, що стрімко

починає деформуватися. Думка народу не враховується, все плине лише за одним принципом і наказом зверху, олігархія йде пліч-о-пліч з політикою.

Висновки: На основі проведеного дослідження можна зробити висновки, що Україна, хоча й сформувалась як демократична держава, але достеменно їй ще не вистачає сил протидіяти проблемам, які постають на її шляху. Проаналізувавши думку відомих дослідників та науковців, можна сказати лише те, що олігархат є не тільки у нас, але й у інших державах світу, який уміло маскує під політичною владою. Як висловився Віктор Чумак, заступник генерального прокурора України: «У нас немає політиків. Є лише бізнесмени, які прийшли в політику, щоб покращити свій бізнес».

Революції стали яскравим прикладом того, що громадянське суспільство продемонструвало свою здатність здійснювати контроль над владою. Однак олігархічні клани, які монополізували розподіл економічних ресурсів і виробництва, ще активно впливають на внутрішньополітичне життя держави. Антиолігархічний, антикримінальний характер Революції гідності привів до зміни влади, але вирішення поставлених нею завдань та вимог потребують подальших зусиль демократичних сил для їх втілення на практиці. [6]

Список використаної літератури

1. Колодій А. Ф. «Олігархи» й «олігархія»: зміст понять та українська політична дійсність. // Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. – 2001.
2. James L. Hyland. Democratic theory: the philosophical foundations. Manchester, England, UK; New York, New York, USA: Manchester University Press ND, 1995. p. 247.
3. Elwell, Frank, 1996, The Sociology of Max Weber, Retrieved June 1, 1999
4. Геннадій Коржов. Олігархічна природа сучасного політичного режиму в Україні // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. – 2008. – Вип. 3. – С. 103–117. – (Політичні науки).
5. Михальченко М. Українська мрія та національна ідея: генеза, взаємодія. Політичний менеджмент: наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. 2009. № 6. С. 12
6. Томахів В. Я. Політологія. Навчальний посібник, 2-ге вид., доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 284 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2364502/>
7. Томахів В. Трансформація політичного режиму в незалежній Україні: загальні тенденції, особливості дефініцій. Українська наука : минуле, сучасне, майбутнє. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. Вип. 19, ч. 1. С.336-342. URL:dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/5582/1/Томашів%20В..pdf

*Шумка М. Л.,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ
Іванчук Іванна,
студентка групи ФБС-11, ТНЕУ*

ФІЛОСОФІЯ МІСТИЦИЗМУ

Актуальність дослідження. ХІХ–ХХ ст. відзначаються поновленням інтересу до містичних традицій світу, якими цікавляться не тільки науковці, а й всі ті, хто не байдужий до проблем духовного життя людини і суспільства. В історії релігії містичні вчення посідають особливе місце, оскільки вони спрямовані на безпосереднє знання про Абсолют та поєднання (злиття) з Ним.

Інтерес до феномену містицизму зумовлений тим, що досвід безпосередньої причетності до вищої реальності розглядається в якості вищого арбітру у ситуаціях конфлікту між різноманітними релігійними конфесіями і напрямками. На думку Ю. Кімелева, саме тому «у ситуації усвідомленого релігійного плюралізму, тобто у ситуації відкритого глобального суперництва багатьох претендентів на володіння єдиною релігійною істиною» дослідження цього феномену має велике значення. На думку Ю. Кімелева, саме прагнення віднайти «базисну, глибинну єдність усіх релігій», що почали сприйматися як «носії часткових істин», а також пов'язані з ним екуменічні і глобальні інтеграційні сподівання виявилися основним стимулом філософського дослідження містицизму у ХХ сторіччі [5, с.120-122].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням феномену містицизму у ХХ ст. займалися такі видатні зарубіжні та вітчизняні дослідники, як Е.Андерхілл, С.Булгаков, У.Джеймс, Р.Отто, Дж.Тримінгем, Є.Торчинов, М.Еліаде та ін.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку науки найбільш впливовим напрямом у сфері дослідження феномену містицизму постає компаративістське релігієзнавство, що здійснює порівняльний аналіз містичних традицій світу. Передусім, дослідники прагнуть виявити загальні особливості містичного досвіду. Серед сучасних типологій найбільш відомими є характеристики У.Стейса та Ф.Стренга. Так, наприклад, У.Стейс виокремив п'ять «універсальних, загальних характеристик містицизму в усіх культурах, епохах, релігіях та цивілізаціях»:

- 1) почуття об'єктивності, або реальності (того, що дається у досвіді);
- 2) почуття блаженства, радості, щастя, задоволення;
- 3) усвідомлення того, що те, що сприймається, – свято, священне, божественне;
- 4) парадоксальність досвіду, суперечливість;
- 5) неможливість його висловлювання [14, с.132].

Цей перелік, тією чи іншою мірою, відтворюється практично усіма дослідниками містичного досвіду.

Більш оригінальною є характеристика Ф.Стренга, який також називає п'ять ознак:

- 1) пізнання останньої реальності;

2) досягнення досконалості шляхом ментального, емоційного та «волітивного» очищення;

3) установка спокою і тотальної (трансцендентної) свідомості;

4) почуття свободи від просторово-часових умов;

5) експансія свідомості та спонтанності через самодисципліну.

З цими елементами можуть сполучатися специфічна техніка споглядання; почуття радості і блаженства; ідеї про природу «Я», світу та останньої реальності; ототожнення з універсальним принципом або повна ізоляція від будь-якої дії [12, с.142].

Водночас, усі, хто звертався до вивчення феномену містицизму, відзначали велике різноманіття містичних традицій у релігіях світу. Для них характерним є прагнення до контакту з Абсолютом, однак суттєво відрізняються уявлення щодо сутності Абсолюту та характеру контакту з ним. Наприклад, Вища Реальність може сприйматися як особовий Бог-Творець, онтологічне «Ніщо» або «Порожнеча». Контакт, який визначає основну мету містичної практики, може розглядатися як «поєднання» з цією реальністю, «розчинення» в ній, «занурення» в неї, «сходження» або «спускання» до неї. Містичні вчення пропонують різноманітні вирішення проблеми співвідношення ідеального і матеріального начал у світі – від аскетичного усамітнення і втечі від світу до самовідданого служіння йому.

Відрізняються уявлення щодо практичних шляхів і основних засобів поєднання з Абсолютом.

Отже, компаративістське релігієзнавство визнає факт існування у містичному досвіді як рис загального, так і індивідуального. Ю.Кімелєв виокремлює такі позиції щодо розв'язання проблеми єдності і різноманіття містичного досвіду:

1) існує лише один тип містицизму, який повсюдно має єдиний вираз;

2) існує один вид містицизму, однак він володіє різноманітними формами виразу, що пов'язане з відмінностями в умовах існування містиків;

3) існує кілька видів містицизму, причому їх існування безвідносно дорелігійно-культурних традицій [5, с.128].

Однак, необхідно виокремити ще четверту позицію, що вважає існування кількох видів містицизму, пов'язаних з певними релігійно-культурними традиціями.

Щодо першої позиції, то вона мало поширена. Згідно з другою точкою зору, то не існує суттєвих відмінностей між містичним досвідом різних релігійних традицій. Так, наприклад, Дж. Тримінгем стверджує, що «на містичному рівні не існує важливої відмінності між релігіями, тому що досвід фактично один і той самий». На його думку, «містицизм спрямований на безпосереднє сприйняття єдиносутнісного», і постає інтуїтивним духовним сприйняттям Бога, «рухом душі назустріч Богові», або містицизмом душі. Він належить «до сфери релігії універсальної, а не до сфери релігійного одкровення». Останнє постає вже теософією, думкою людини про Бога, або містицизмом розуму, для якого характерна самоомана – спроба дати раціональну інтерпретацію містичного досвіду [7, с.169–170].

Отже, різноманітні інтерпретації містичного досвіду створюються самими містиками та богословами, адже їх уявлення Абсолютної Реальності

формується у певному культурно-релігійному середовищі. Свідомість здатна сприйняти містичний досвід лише у контексті тієї релігійної традиції, яку вона поділяє. Наприклад, М.Еліаде вважав, що «досвід екстазу невідривний від людської суті». Людина має психологічну потребу у містичних переживаннях, що супроводжують будь-який досвід Сакрального. Цей досвід постає єдиним за своєю сутністю, однак «із зміною культури та релігії змінювалася інтерпретація та оцінка досвіду екстазу» [9, с.23].

Так, М.Еліаде стверджував, що людина прилучається до Абсолюту через ієрофанії, тобто акт виявлення Святого у чуттєвій формі, серед яких особливе значення має досвід містичного світла. На думку Еліаде, «парадокс полягає в тому, що значення світла є, засвоєю суттю, особистим відкриттям – але, з іншого боку, кожний відкриває те, що здатний відкрити в силу своєї духовної та культурної підготовленості». Тим самим підкреслюється вирішальна роль того культурно-історичного середовища, в якому проходило формування світогляду містика. Відмінності виявляються тільки з того моменту, коли починається концептуалізація містичного досвіду. Його інтерпретації, на думку М. Еліаде, формуються у межах двох основних релігійних типів, які він називає «космічними релігіями» та «релігіями одкровення» [10, с.16].

Отже, згідно з другою концепцією, існує один універсальний містичний тип та різноманітність його раціональних інтерпретацій, що залежать від релігійної традиції, до якої належить містик.

Представники третьої концепції намагаються виокремити декілька основних типів містицизму, незалежних від культурно-релігійних традицій. Зазвичай, ця типологія створюється за принципом опозиції протилежностей (внутрішнє – зовнішнє, відокремлення – єдність) і розподіляє містицизм на два типи. Так, наприклад, Р. Отто розрізняє «два містичних шляхи»: містицизм «внутрішнього бачення», занурення у себе, та містицизм «бачення єдності». Перший шлях – це відвернення від всього зовнішнього, заглиблення в особисту душу, щоб знайти там бога або Брахману. Містицизм другого типу сприймає речі і процеси світу вже як ціле, єдине, все. При цьому ключовим словом є «єдність». «Не душа, внутрішня людина, атман, брахман чи божество і не стан чи буття, але єдність» [13, с.53-54, 56-57].

Отже, перший тип містицизму заснований на медитативному спогляданні внутрішнього духовного світу та свідомому відокремленні від всього зовнішнього і матеріального. Другий тип передбачає прагнення до поєднання з Цілим. У.Стейс фактично відтворює типологію Р.Отто, коли виокремлює два типи досвіду – «екстравертивний» та «інтровертивний». Перший тип означає містичне злиття з природним світом, а другий – досягнення містиком якогось беззмістовного, недиференційованого стану, як досвіду «Єдиного» [14, с.79]. Останній тип дослідник вважає вищим за перший.

Ф.Олмонд підсумовує, що висловлювання «містичний досвід» охоплює два класи досвіду. По-перше, ми можемо володіти досвідом, в якому світ пізнається як всеохоплююча єдність, зв'язаність. «Цей вид досвіду – який називають паненгенічним, екстравертивним, шляхом Єдності». По-друге, ми володіємо досвідом, що зовсім невміщує «публічних явищ», світ виноситься за «дужки», і це відбувається «всередині» індивіда шляхом споглядання [11, с.7].

Ця типологія базується на тому, як містицизм ставиться до проблеми співвідношення матеріального та ідеального. Він може або стверджувати існування матеріального і навіть залучати його до містичної практики, або заперечувати його і визнавати лише ідеальне начало. Так, наприклад, М.Бердяєв вважає, що містицизм існує удвох формах. Найпоширенішою є містико-аскетична традиція, характерна риса якої «безпристрасність, байдужість до всього тварного, до будь-якої тварі». Лише деякі містики, наприклад, Св. Франциск Ассизький і Св. Серафим Саровський, були здатні поєднати аскетичну відчуженість і споглядання з любов'ю до всього творіння, до всякої тварі Божої, тобто досягти поєднання з Цілим [2, с.253-254].

Однак запропонована типологія за принципом дуалістичного протиставлення має суттєві недоліки. Вона, передусім, не враховує культурно-релігійні чинники, за умов яких формується містичний тип, тобто досліджуються певні наслідки (переживання, діяльність тощо), а не причини, що зумовлюють містичний досвід. Ця типологія являє собою феномен містицизму у спрощеному вигляді.

Нарешті, згідно з четвертою концепцією дослідження феномену містицизму, містичні типи формуються у межах певної культурно-релігійної традиції. Саме під її впливом у свідомості містика виникає уявлення щодо сутності Абсолюту, з яким він прагне поєднатися, і цей фактор визначає мету містичної практики. Так, С.М. Булгаков зауважує: «Релігійна філософія не знає більш фундаментальної проблеми, ніж смисл божественного Ніщо». Він стверджує, що релігія може визнавати Абсолют або трансцендентним або іманентним світові, що народжує два типи містицизму: «антиномічний» та «еволюційно-діалектичний» [3, с.22].

Перший тип розглядає Абсолют трансцендентним, таким, що завжди постає НАД-світовим, НАД-буттєвим: між Ним і світом-буттям лежить прірва. Виникнення буття пов'язане з актом творіння, тобто Бог створює світ з нічого. Але «Абсолют, який був би тільки надсвітовим або трансцендентним світові, не був би Богом для людини, залишаючись для нього зовсім нейтральним, рівнозначним чистому ніщо». Така релігія неминуче приходить до антиномізму, тобто визнає можливість подолання прірви між Абсолютом і світом, бо кожної миті Бог готовий для зустрічі з творінням. Через своєсходження Бог стає найближчим, найінтимнішим, іманентним і близьким для людини: «Бог зовні і Бог в нас, абсолютно трансцендентне стає абсолютно іманентним». Так народжуються антиномічна трансцендентно-іманентна релігія і містика, яка, на думку С.М. Булгакова є «шляхом дива й благодаті», а не якогось «духовного знання» або «методу» [3, с. 88-90].

Іншим типом містицизму, на думку С.М. Булгакова, є не-антиномічна, моністична релігія, у межах якої знищується відстань між ніщо і щось. Така релігія стверджує, що «і бог, і світ однаково перебувають по цю сторону Ніщо, суть ніби його іпостасі, вірніше, модуси або діалектичні моменти. Вони перебувають у певному ієрархічному співвідношенні як ступені самоодкровення Ніщо». С.М. Булгаков робить висновок: «Якщо світ не створений, а діалектично виникає в абсолютному і постає йому єдиносутнісним, то він, вічний і субстанціальний за своєю основою; з іншого боку, і бог тут не абсолютний, а народжується або виникає в абсолютному Ніщо-все».

Отже, неабсолютний Абсолют постає цілком іманентним буттю і сприяє формуванню іманентної релігії та містики. Однак, як зауважує Булгаков, «Бог же, який став би зовсім іманентним і тільки іманентним, не був би Богом, це була б людина або світ... Тому чисте і послідовне світообожнення або людинообожнення і постає знебоженням».

Отже, С.М. Булгаков визначає два основних типи релігійного містицизму: «антиномічний» (або трансцендентно-іманентний) та «еволюційно-діалектичний» (або іманентний). Перший тип він також називає релігіями одкровення, що спираються на абсолютну віру, а другий – гностичними релігіями самозаглиблення та інтуїції. Богослов вважає, що тільки перший тип містицизму сприяє реальному перетворенню людини [3, с.136–138].

Висновки. Незважаючи на суттєві розбіжності між чотирма зазначеними концепціями, можна зробити висновок, що у межах компаративістського релігієзнавства дослідження феномену містицизму відбувається у двох напрямках. Перший – це виокремлення рис універсального містицизму, а другий – дослідження індивідуальних особливостей різноманітних типів містицизму, або його різноманітних інтерпретацій. Дослідження виявило складність та неоднорідність містичного феномену та необхідність створення універсальної типології містичного досвіду, яка враховувала б усі його загальні та індивідуальні характеристики.

Список використаної літератури

1. Тор Андре. Исламские мистики. СПб., 2003. URL: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_filosofii_arabskaja/tor_andre_islamskie_mistiki_2003/59-1-0-1089
2. Бердяев Н.А. Философия свободного духа // Бердяев Н.А. Диалектика божественного и человеческого. М., 2003. URL: <http://www.vehi.net/berdyaev/fsduha/index.html>
3. Булгаков С.Н. Свет невечерний: созерцания и умозрения. М., 1994. URL: <https://azbyka.ru/otechnik/6/svet-nevechernij-sozertsanija-i-umozrenija/>
4. Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. СПб., 1993. URL: <http://psylib.org.ua/books/james01/>
5. Кимелев Ю.А. Современная западная философия религии. М., 1989. URL: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/filosofija_religii/kimelev-sovremennaya-zapadnaya-filosofiya-religii
6. Торчинов Е.А. Религии мира: опыт запредельного. Психотехника и трансперсональные состояния URL: <http://psylib.ukrweb.net>
7. Тримингэм Дж.С. Суфийские ордены в исламе. М., 2002. URL: https://www.jagannath.ru/users_files/books/Sufiiskie_ordeny_v_islame.pdf
8. Шумка М.Л. Релігійна віра в інтенціях Серена К'єркегора. URL: <http://dSPACE.tneu.edu.ua/bitstream/316497/4689/3/%D0%A0%D0%95%D0%9B%D0%86%D0%93%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%90%20%D0%92%D0%86%D0%A0%D0%90.pdf>
9. Элиаде М. История веры и религиозных идей: В 2-х тт. СПб., 2001. Т.1. URL: http://yanko.lib.ru/books/sacra/eliade-hist_b-all_3=a.htm
10. Элиаде М. Опыты мистического света. URL: <http://sufizm.ru>

11. Almond Ph. *Mystical Experience and Religious Doctrine*. Berlin-NewYork-Amsterdam, 1982. URL: <https://digital.library.adelaide.edu.au/dspace/handle/2440/20571>
12. *Mysticism and Philosophical Analysis*. London, 1978. URL: <https://global.oup.com/academic/product/mysticism-and-philosophical-analysis-9780195200119?cc=us&lang=en&>
13. Otto Rudolf. *Mysticism East and West (Sankara and Eckhart)*. London, 1932. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=COqRDwAAQBAJ&pg=PA122&lpg=PA122&dq=Otto+Rudolf>.
14. Stace W.T. *Mysticism and Philosophy*. London, 1961. URL: https://www.academia.edu/30670193/Walter_Terence_Stace_Mysticism_and_Philosophy_1960.pdf
15. Zaehner R.C. *Mysticism Sacred and Profane: An Inquiry into Some Varieties of Supernatural Experience*. London, 1973. URL: <https://www.bookdepository.com/Mysticism-Sacred-Profane-R-C-Zaehner/9780195002294>

*Шумка М. Л.,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ
Корняк Максим,
студент групи ФБС-11*

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. Прилучення української нації до модерної європейської спільноти залежить від формування української демократичної ідентичності, набуття духовного спадку України. Пізнання власної культури, історії, цінностей і традицій – невід’ємні атрибути гуманітарного поступу суспільства. Вхідження України у співтовариство цивілізованих держав пов’язане з піднесенням ролі культури в українському суспільстві, репрезентації знань як основного корелята світоглядно-ціннісних перетворень [1].

Розпад Радянського Союзу, а в подальшому руйнація соціалістичного ладу, відмова від ідей марксизму-ленінізму, від ідеалів, які проголошувалися Комуністичною партією та Радянською владою, життя України в нових соціально-економічних умовах вимагали не тільки радикальної перебудови матеріальної основи суспільства, а й формування та затвердження кардинально інших духовних орієнтирів. Практично це ознаменувало нову добу еволюції української культури [2].

Мета. Проаналізувати особливості сучасної української культури у світовому вимірі. Окреслити і визначити *українську культуру як окрему просторово-часову модель культурного буття світу.*

Виклад матеріалу. Поняття культури – це явище складне і багатогранне. Чимало філософів й інших дослідників, учених давніх і новітніх часів цікавилися цим питанням. Для усвідомлення всіх рис культури будемо звертатися до вчених, дослідників, які присвятили цьому свої наукові праці. У своїй статті Кендус О. З. уміщує визначення цього багатогранного поняття, яке послугує для нас стартовою матеріальною базою.

Культура – це другий всесвіт, який віками створювався людством. Її розвиток пов’язаний з поступальним розвитком цивілізацій, а сила – в нерозривному зв’язку часів, в тісній спадкоємності думок і почуттів минулих поколінь [3]. Культура є постійно еволюціонуючим організмом, який постійно видозмінюється. Насамперед вона внутрішньо динамічна і розвивається у відповідності з власною логікою, за своїми внутрішніми законами. Однак її закономірності також розкриваються в історичних віхах та еволюційних змінах, які характеризують сходинки цивілізації. Це фон будь-якої культури, бо вона твориться і утверджується в мінливому і конфліктному світі [3].

Акцент у визначенні культури в площину національних цінностей зміщує Потапчук Т. В., наголошуючи на значимості національної культури, причому ставлячи за приклад українську національну культуру.

Національна культура в переліку національних цінностей посідає найважливіше місце. Її елементами є звичаї, традиції, обряди, фольклор, побут тощо. Через неї виражається належність індивіда до певного стилю мислення і

способу життя, а відтак і до самої нації. Однією із характерних рис української національної культури є споконвічне прагнення української нації до краси і до проявів у побуті, в оточуючих предметах, у суспільному житті. Українська національна культура характеризується як певна матеріальна і духовна цілісність, системно впорядкована щодо людини й суспільства. «Культура стає способом вираження національної ідентичності та виявлення сенсу буття народу; цілісна національна культура формує конкретну людину; суспільство формується на лоні національної культури», – стверджував І. Дзюба [1, 4].

Прихильником близькості менталітету національної культури України до європейських цінностей виступає Зореслав Захожай. У своїй праці «Українська культура в контексті європейських цінностей» вчений наглядно це ілюструє.

Пріоритетним у зовнішній політиці України є входження до Європейського союзу, і не просто входження, а інтегрування в європейський простір. Відтак, першорядною є необхідність співвіднесення характерних рис розвитку нашої держави із системою європейських цінностей. Україна має глибинне тяжіння до Європи, вона – носій європейського менталітету, що формувався упродовж століть на підмурівках історії, традицій, систем цінностей. Україна в культурному відношенні завжди зазнавала відчутного впливу як Сходу, так і Заходу. Однак, хоч яким би не був вплив східної цивілізації на українську духовність, Україна у своїх етнокультурних засадах завжди була інтегральною частиною європейської спільноти, і саме Європа справила вирішальний вплив на вироблення української національної ментальності [5].

Водночас учений наводить переконливі аргументи про широкі культурні зв'язки нашого народу з культурами Південної Європи, Південного Сходу і Давньої Греції. Це він продемонстрував, взявши до уваги стародавні часи історії.

Міра і характер контактів будь-якої культури з культурами інших народів є свідченням її власного рівня розвитку. Українська культура мала і має що запропонувати іншим і призначена на активну роль у духовній взаємодії. У минулому були періоди інтенсивних культурних обмінів нашого народу з іншими. Ще Трипільська культура була органічно пов'язана з культурами народів Сходу та Південної Європи. Культура наших предків докиївської доби поєднувала елементи давньоіранські з тими, що розвинулися під впливом культур Давньої Греції і Південного Сходу. Величезний культурний субстрат, що утворився на наших землях, водночас мав риси автохтонної стійкості. Універсальність світосприйняття, світо- і людинорозуміння та форми їх вираження – ось домінанта найдавніших культурних епох [5].

У його ґрунтовній статті червоною ниткою проходить думка інтеграції і гармонічного влиття України в систему європейських цінностей і європейської культури. Автор зачіпає всі історичні віхи: від сивої давнини до нинішньої реальності. Власне, у вісі цієї реальності свої думки нам у науковій статті відображають кандидати філософських наук, доценти Анучина Л. В. і Стасевська О. А.

Реалії Новітньої доби послалили неможливість функціонування жодної національної культури як замкненого явища, відірваного від тенденцій і спрямувань розвитку світової культури. Отже, становлення засад, змісту

розвитку сучасної української культури визначається таким глобальним планетарним процесом як культурна глобалізація. Той факт, що українська культура є невід'ємною частиною світової культури (зокрема, західної) зумовлює те, що в ній, як у дзеркалі, відбиваються всі відмінності сучасного світового культурного розвитку. Осмислення сутності культури кінця ХХ ст. - поч. ХХІ ст. Ускладнюється тим, що в системі цієї культури живе сучасне людство, а також тим, що ця культура наповнена цінностями та ціннісними орієнтирами протилежного звучання, яким ще неможливо надати конкретного і однозначного визначення. Культурна глобалізація, яка стала однією з головних ознак сучасності, немає однозначних наслідків щодо будь-якої національної культури, в тому числі і для української. Її характеризує спрямованість на уніфікацію національних культур, через що загострюється проблема збереження їх самобутності. На думку культурологів, глобалізація забезпечує формування нової духовної реальності. Її ознакою стає єдність культурних цінностей, фундаментальну базу якої складають цінності західної цивілізації. Відбувається руйнація кордонів національних інтересів, що веде як до інтернаціоналізації культур так і до значних випробувань для майже кожної національної культури [2].

На противагу зазначеним вище аргументам про культурну глобалізацію, гостро ставить питання проблематики сучасної української культури, водночас окреслюючи як просторово-часову модель у світовій культурі, Н. А. Іванова-Георгієвська. У поданому уривку статті чітко викристалізовується заклик «визначити свою автентичну сутність».

Сучасна українська культура за своєї історичною долею стоїть дещо перед іншими проблемами, ніж культури багатьох європейських країн, але є у них і дещо спільне: вона зараз також перебуває в такому ж становищі, яке можна визначити як відчайдушні пошуки справжності. Кожна епоха ставить перед культурою свої запити, відповіді на які можуть мати значення для того чи іншого відтинку її розвитку. Але перед культурою час від часу виникає й «вічний» запит, що до нього вона повертається як на крутизламі епох, так і в ситуації стабільного життя, позбавленого турбот, в очікуванні майбутніх випробувань. Таким постійним запитом для культури є потреба у самовизначенні, котре здійснюється через розкриття власної природи та визнання традицій як свого підґрунтя, через прояснення своїх витоків та чітке уявлення ціннісного стрижня буття людині в світі. Сьогоднішня Україна, що вирізняється, можливо, дещо передчасним торжеством ренесансних настроїв, висуває всі ці запитання на перший план, акцентуючи необхідність відкриття ознак справжності культури. Україна, що протягом століть мріяла й виборювала собі незалежність, раптом і майже несподівано її одержала. Це збентежило не тільки її неприхильників і недоброзичливців, а й самих людей України, спонукало українську націю й українську культуру стверджувати свою сутність. Але цю сутність ще тільки треба буде відкрити та усвідомити. І першим проявом самовизначення культури й нації був палкий намір гучно зафіксувати свою дійсність, свою присутність, воління довести її у будь-який спосіб. Десять років тому декому з нас на шляху утвердження справжності українства найкращим рішенням проблеми здавалося нарощування «кількісних» визначень цієї дійсності. Зазвичай це відбувалося через спроби подовжити якомога далі у минуле історичний термін існування української

культури та України. Інколи це здійснювалося навіть кумедними спробами, коли під явища сивої давнини легковажно підводили українське підґрунтя і тоді навіть Ісус Христос ставав українцем. У такий горезвісний спосіб деякі українці намагалися досягти самоствердження й самозбереження. Але коли приголомшуючу радість від самостійності вже було пережито і коли стало можливим поблажливо (чи зневажливо) ставитися до подібних спроб національного самовизначення, наша культура зіткнулась з необхідністю розвіяти морок невідомості над своїм минулим, сьогоденням та майбутнім, коректно та не заангажовано визначити свою автентичну сутність, відкрити справжні традиції, на які можна було б спиратися у подальшому розвитку. Тепер мова пішла про реальне життя, а тому будь-які напівфантастичні вигадки, що ще нещодавно могли хоч якось задовольнити потребу у ствердженні найважливіших параметрів існування української культури, для її подальшої реальної підтримки виявились непридатними та навіть шкідливими [6].

Висновок. Як бачимо, внесок кожного вченого у розвиток і з'ясування питання української культури у світовому контексті безцінний. Наведені твердження й аргументи кожного з них то продовжують думку попереднього мовця, то ставлять її у зовсім інші начала. Проте в кожного автора, з наведених для нас наукових праць, простежується (у когось більш, у когось менш виразно) думка **спільності української культури до європейської (західної) системи цінностей**. У цьому значною мірою сходяться й аргументи вчених. Тому вдалим вінцем висновування думки можуть виступити завершальні слова статті Зореслава Захожая: «Українці – це європейська нація. Мікрокосмос української культури є частиною макрокосмосу культури світової. Сьогодні, коли стоїть питання про членство в Європейському союзі, слід пам'ятати – Україна є частиною Європи, адже вона є серцевиною Європи не тільки за геополітичним розташуванням, а й за характером мислення і розвитку культури. Історично так склалося, що мікрокосмос української культури повністю віддзеркалює макрокосмос культури світової, а культурно-історичні зв'язки міцно пов'язали Україну з європейськими країнами.»

Список використаної літератури

1. Ткачук Р. Ф. Гуманітарний розвиток України в контексті кризових явищкультури. URL:<http://academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12TRFKYK.pdf>
2. Анучина Л. В. Стасевська О. А. Реалії сучасної української культури: філософсько-культурологічний дискурс. URL:[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKhnpu_filos_2013_41\(2\)_5.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKhnpu_filos_2013_41(2)_5.pdf)
3. Кендус О. З. Тенденції розвитку української культури напередодні проголошення незалежності України. URL:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vlca_Gum_2014_12_25.pdf
4. Потапчук Т. В. Українська культура в умовах зростання національно-культурної ідентичності особистості. URL:<http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbuvcgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&I
MAGE_

FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzspp_2012_3_10.pdf

5. Захожай Зореслав. Українська культура в контексті європейських цінностей.

URL:http://www.irbis-nbuvcgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&I

MAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ukralm_2012_8_30.pdf

6. Іванова-Георгієвська Н. А. Сучасна українська культура в світовому контексті пошуків справжності: мода на традицію.

URL:<https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Culturology/uvuk/Tradition.html>

7. Шумка М. Філософська рефлексія природи цінностей на межі третього тисячоліття. Жінка в Україні: міжвід. наук. збірник. Київ, 2005.

8. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія. Гончарук Т. В., Гнасевиц Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль. ТНЕУ, 2015. URL:

http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/%/book/monograf.pdf

*Шумка М. Л.,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ
Максим'юк Ірина,
студентка групи ФМС-11*

ОСНОВНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність проблеми. В наш час цінності відіграють важливу роль у житті сучасного українського суспільства, бо саме через них ми можемо побачити духовний світ людини. Розуміння основних цінностей допоможе нам визначити, що саме потрібно людині і що коректує її поведінку в тих чи інших ситуаціях. Проблема визначення цінностей цікавила багатьох філософів і дослідників того чи іншого часу.

Теоретико-методологічне обґрунтування поняття цінностей можна зустріти ще в античній класичній філософії, працях Середньовіччя, у мислителів епохи Відродження, філософів Нового часу, а також у працях М. Бердяєва, Е. Фромма, В. Франкла. Аксіологічний драматизм пронизує роздуми М. Вебера і Е. Дюркгейма, О. Шпенглера і К. Ясперса, К.-Г. Юнга і В. Дільтея, Т. Парсонса і П. Сорокіна, М. Шелера і Ю. Габермаса. Поняття цінності як філософської категорії розробляли Г. Лотце, В. Віндельбанд, Г. Ріккерт, Г. Мюнстерберг, О. Дробницький, І. Кант, А. Коршунов, а також сучасні філософи, соціологи, культурологи – О. Панарін, В. Барулін, С. Анісімов, М. Каган, Л. Мікешин, Б. Орлов, В. Сагатовський, Л. Столович [1, с. 89].

Мета дослідження полягає у тому, щоб зрозуміти, якими ж є основні цінності сучасного українського суспільства.

М. Каган зазначає, що цінність – це внутрішній, емоційно освоєний суб'єктом орієнтир діяльності людини, а тому цінність сприймається ним як його власна духовна інтенція. Роль цінностей у суспільному й культурному житті, на думку М. Кагана, двовимірна, вона виявляється у суб'єктно-об'єктних та між суб'єктних відносинах. Цінності скеровують, орієнтують, регулюють стосунки людей, тому сприятливе середовище для засвоєння цінностей є важливим [1, с. 89].

Цінності є невід'ємним атрибутом внутрішнього світу особистості, його індивідуального буття, а також вони певною мірою наділені повторюваністю, що і розкриває їх соціальну природу. Цінності поряд із потребами та інтересами є важливим зв'язуючим елементом між суспільством та індивідом. Цінності - своєрідні духовні опори, які впорядковують дійсність, привносять в неї певний смисл та оціночні моменти. Треба враховувати, що цінності, як і потреби, можуть бути матеріальними і духовними, суспільними і особистісними, пріоритетними і другорядними [4, с. 64].

Цінності можуть проявлятися у будь-якій сфері життєдіяльності людини. Але філософія розглядає тільки базові загальнолюдські цінності. Такими цінностями є цінності добра, свободи, істини, щастя, гідності, порядності, користі, правди, творчості, краси та віри. А найголовнішою цінністю є благо. Благом «називають або те, що є кращим для кожного суцього, або те, що робить

благами інші причетні до нього речі, тобто ідею блага» («Велика етика», Арістотель). І ці всі цінності розглядає така наука як аксіологія. Вона пояснює, що саме потрібно людині в той чи інший момент і чим вона послуговується. Тобто, цінності показують нам, якою є людина, чому надає більше значення і як оцінює цей світ.

Цінності особистості утворюють систему її ціннісних орієнтацій, під якими мають на увазі сукупність найважливіших якостей внутрішньої структури особи, що є для неї особливо значущими. Ці ціннісні орієнтації й утворюють певну основу свідомості і поведінки особистості й безпосередньо впливають на її розвиток. До того ж, відповідно до конкретної, індивідуальної ієрархії цінностей, спостерігається відносний характер ціннісних орієнтацій. Так, один вчиться, щоб більше заробляти, а інший працює, щоб мати нагоду вчитися і самоудосконалюватися. Але, так чи інакше, конкретна система ціннісних орієнтацій і їх ієрархія виступають регуляторами розвитку особистості. Вони служать критерієм норм і правил поведінки особи, мірою засвоєння яких відбувається її соціалізація [3, с. 75].

Також головну ланку в житті сучасного українського суспільства складають духовні цінності. Вони стають основою життя людини.

Основними духовними цінностями нашого народу дослідники називають такі цінності, як національна державність, християнська віра та українська мова. На їхню думку, ця система є поєднанням елементів загальнолюдського та національного і, при цьому «національне» не протистоїть «загальнолюдському», а є, по-суті, «модифікацією останнього, втіленням загальнолюдського в канву українського менталітету, українського національного духу» [2, с. 4].

Описуючи сучасне суспільство, дослідники, як правило, виділяють такі характеристики ціннісних структур українського населення:

- орієнтованість на матеріальні потреби;
- постійне звуження поля соціального інтересу;
- пластичність менталітету українського населення, що породжується його здатністю адаптуватись до будь-яких соціальних змін;
- підпорядкованість масової свідомості впливу засобів масової інформації як зовнішнього прояву віртуалізації способу життя;
- відсутність регулювальних функцій моральної свідомості;
- преклоніння значної частки населення перед владою навіть у ситуації відносної свободи вибору альтернатив;
- культурна невимогливість і готовність споживати будь-які моральні сурогати [5, с. 183].

Як зазначає В. Кремень, цінність – це не те, що можна витратити на щось, що має перехідне, вузьке значення, а те, заради чого проживається все життя. Те, чого люди хочуть заради нього самого, а не чогось іншого [1, с. 92].

Тому цінності стають основою життя сучасного суспільства, вони стають тим, без чого людина не може обійтись. Це потреби, інтереси, норми, ідеали людини, які формуються під впливом різних цінностей.

Утім слід зазначити, що цінності неприпустимо розглядати як просте продовження або віддзеркалення інтересів. У світі цінностей на перший план виходить не те, що є безумовно необхідним, без чого неможливо існувати, що

вигідно з точки зору матеріальних умов буття (це завдання вирішується на рівні інтересів), а те, що є належним і відповідає розумінню про призначення людини та її достоїнств. Якщо діяльність людини вмотивована лише потребами, вона не може кваліфікуватися як свобідна. Тільки духовні цінності зумовлюють творчість як самоціль. Таким чином, необхідно сконцентрувати увагу на тому, що духовні цінності є компонентом духовного життя суспільства [4, с. 65].

Необхідно визначити основні ціннісні позиції (тенденції), що характерні для сучасної української молоді.

- перш за все, це відображення у свідомості більшості молодих людей розшарування суспільства (бідні-багаті, еліта – аутсайдери, демократи – націонал-патріоти тощо). Одночасно з розшаруванням відбувається процес ціннісного усвідомлення своєї належності до певної групи, страти, що супроводжується формуванням своєрідних захисних бар'єрів між прошарками і групами, іноді закріплених у стереотипах, правилах, символіці, місцях відпочинку;

- зростання усвідомлення молоді людиною себе як самоцінності, а також своїх прав. Особливо це стосується цінності життя та честі, особистої безпеки тощо;

- підвищення ролі приватних, особистих життєвих цінностей (матеріальна забезпеченість, вдалий шлюб, здорові діти, наявність житла, автомобіля тощо) при зниженні цінностей суспільно значущих (давати користь суспільству, бути необхідним людям);

- зростання цінності родини як ключової цінності суспільства, насильницьким не деформованого ідеологічними доктринами;

- помітне зовнішнє витискання цінності праці, особливо праці виробничої та заміна її цінністю матеріальної забезпеченості;

- згасання у свідомості молодих людей патерналістського принципу державної політики, а особливо, зрівняльних тенденцій. Різке зростання ціннісної позиції – «опора на власні сили»;

- значне піднесення таких цінностей, як гроші, кар'єра, успіх при значній орієнтації на ринкові відносини і недержавний сектор економіки;

- визначається особиста готовність до життя в ринкових умовах і пов'язані з нею емоційно-психологічні стани;

- досить чітко виявлення цінності «життєвого оптимізму», пов'язане з почуттям впевненості;

- зростання цінності освіти;

- зростання релігійності молоді як позитивної цінності при значних масштабах прояву містицизму та парарелігійності;

- перетворення політичної сфери життя, у тому числі політичної активності в інструментальну цінність, пов'язану з вирішенням життєвих завдань, при суттєвому зниженні суспільно-політичної активності;

- переважна орієнтація на політичні партії та рух демократичних сил і прийняття демократії як цінності;

- зниження екстремістських тенденцій у молодіжній свідомості та орієнтація на стійкий розвиток і стабільні цінності;

- поступове зростання етноцентризму молоді і поступове усвідомлення себе українцями, що має ціннісну природу;

•крайня непопулярність насильства як ціннісного елемента свідомості [5, с. 185-186].

Тому можемо зробити висновок, що цінності відіграють велику роль у житті суспільства. Без цінностей людина не може прожити, адже саме під їх впливом вона створює своє середовище, у якому відображаються всі ті норми, ідеали, інтереси, які людина набуває протягом всього свого життя. І, від того, як людина буде дотримуватись цих цінностей, залежить її майбутнє і подальша доля.

Список використаної літератури

1. Бабенко Ю. А. Теоретичні аспекти дослідження цінностей. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2013. № 3. С. 88-93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2013_3_23
2. Карлова В. В. Духовні цінності в структурі національної самосвідомості: українські реалії С. 4. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10kvvsur.pdf>
3. Підлужна О. П. Система цінностей як основа формування культури споживання. Наукові записки НаУКМА. 2009. Т. 96: Соціологічні науки. С. 73-77. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/3984>
4. Стасевська О.А. Система цінностей як основа буття сучасного українського суспільства. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія : зб. наук. пр. Харків, 2014. № 1. С. 62–76 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2014_1_10
5. Шапошникова І. В. Формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2013. Вип. 57. С. 181-187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stapttp_2013_57_26
6. Шумка М. Філософська рефлексія природи цінностей на межі третього тисячоліття. Жінка в Україні: міжвід. наук. збірник. Київ, 2005.

*Шумка М. Л.,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ
Марценюк Олексій,
студент групи ФБС-11*

ФЕНОМЕН БІЗНЕСУ

Постановка проблеми. У процесі економічної діяльності людини, з'являється такий вид діяльності, який починають називати бізнесом. І в процесі людського існування, безліч відомих науковців, намагаються якомога більше дізнатися про сутність і феномен бізнесу. І в процесі дослідження цієї теми, спостерігаються великі успіхи. Відомо що поняття «феномен бізнесу», тісно пов'язане із етичними, філософськими та соціально-економічними знаннями. Але на сьогоднішній день залишається багато запитань, на які немає відповіді, і тому дослідження цієї непростой теми тривають і досі. Адже на сьогоднішній день, такий вид діяльності людини як бізнес, лише набирає популярності, і стає основною зайнятністю населення у більшості країн світу. І тому нам усім потрібно добре знати відповідь на такі питання: що таке бізнес? Його значення для людства? Етичні та філософські засади бізнесу, та інші? І знаючи відповіді на ці, та ряд інших схожих питань, кожен із нас може сам стати бізнесменом, та досягти успіху.

Мета статті. Дослідити феномен бізнесу.

Виклад основного матеріалу.

Сам по собі термін «феномен», означає щось незвичайне, рідкісне, виняткове. Проте у різних сферах суспільного життя, значення феномену дещо по-різному трактується. До прикладу у філософії, словом «феномен» позначають явища, які досягаються на чуттєвому рівні, тобто ті, які осягаються розумом [2]. А в соціально-колективному середовищі, «феноменом» називають відносини та подій між людьми у суспільстві в цілому, або у значній його частині.

Одним із феноменів суспільства є «бізнес». Цей феномен є складним явищем який був створений за допомогою поєднання багатьох форм діяльності індивідів, корпорацій, підприємств тощо.

Бізнес не повинен розглядатися як чисто економічне явище. Тому що, в різних країнах Світу на становлення, розвиток, та успішність бізнесу, впливає низка інших умов. Серед них: соціальні відносини, політична життєдіяльність, духовний розвиток суспільства, його правові та моральні нормативи, та навіть загальний характер панівних типів світогляду [1]. У світі навіть існує показник «Свобода бізнесу» (як складова індексу економічної свободи), який показує наскільки в країні сприятливі умови для ведення бізнесу [4].

Феномен бізнесу, зародився ще за часів первісно общинного ладу, коли відбувалися перші обміни натуральною продукцією [1]. Передумовою зародження якого, стала поява надлишкового продукту, зародження обміну та перерозподілу товарів та послуг а також грошей, як головного еквівалента у якому вимірювалася вартість усіх одиниць обміну. Також зародженню бізнес-

діяльності посприяв розвиток таких систем економіки як банківська система, біржова діяльність, бухгалтерська справа і т. д. [5].

У перекладі з англійської (англ, business) означає будь-яке заняття, справа, що приносить дохід. А людина яка займається бізнесом (англ. Businessman) – бізнесмен.

Ідеї філософія прагматизму, стали початком економічного пізнання. Відомий російський філософ В. Ільїн заявив, що істинним є те, що приводе до успіху. Досліджуючи концепцію істини У. Джеймса, В. Ільїн прийшов до висновку, що ця концепція відображає рух економіки. А Ч. Пірс говорив: «істина робиться, здобувається в процесі досвіду, як здобувається здоров'я, багатство, тілесна сила». І вважав що економічне, економіка стали істиною, тому що набули загальнозначущого значення [3].

Із положень філософії прагматизму можна вважати що ведення бізнесу – це шлях до істини. Адже людина спочатку не прагне мати свій бізнес, вона прагне примножити свої матеріальні статки, для свого якомога кращого існування. І після невдалих спроб досягти своєї мети працюючи на когось, людина починає організацію власної, або спільної справи, яка працювала б у стабільному ринковому секторі, із використанням відомих знань, стратегій, ресурсів, для створення товарів та послуг. Від реалізації яких в кінцевому результаті, можна буде отримати максимальний прибуток [6].

Ось це і є бізнес. І при правильному, та раціональному його веденні, через певний проміжок часу людина досягає бажаного збагачення. Але може бути і навпаки. Якщо людина на якомусь етапі прийняла невірне рішення, її бізнес може потерпіти крах, і привести до великих фінансових боргів. Адже психологія бізнесу є дуже важкою і запутаною. Кожен етап бізнес-діяльності, вимагає від бізнесмена низку важливих та швидких дій. Наприклад на стадії обміну від бізнесмена вимагається висока мотивація, вміння домовлятися і т. д. При оплаті праці, потрібно розуміти оптимальні способи стимулювання та розвитку мотивації персоналу, банківська система, біржова справа стимулювали процеси стратегічного планування впливу на кон'юнктуру попиту та пропозиції, політичні події, громадська думка і т. д [5].

Досліджуючи феноменологію бізнесу, потрібно розглянути не тільки із філософської, фінансової та психологічної точки зору, а й зі сторони етики та моралі. Тому що у бізнес-діяльності постійно відбувається тісна співпраця між людьми, і тому важливо знати які взаємовідносини між людьми у сфері бізнесу?

Якщо говорити про етику бізнесу, то багато науковців сперечаються між собою: а чи взагалі існує етика бізнесу? [8].

Одні говорять що є, і етика бізнесу відноситься до ділової етики! А інші стверджують, що етики бізнесу не існує, вважаючи що її замінили ринкові відносини. Тобто що у сфері бізнесу переважають ринкові, дехто їх називає егоїстичними відносинами, які далеко позаду себе оставили загальнолюдські цінності [8]. У житті дивлячись новини, читаючи газету, чи просто гуляючи по вулиці, часто зустрічаються випадки, коли люди які займаються бізнесом під впливом коштів отриманих від своєї справи, та в боротьбі за ще більші, інколи стають жорстокими, та навіть агресивними, переступаючи своїми вчинками норми моралі.

Але такі випадки не є закономірністю. Якщо людина працює у сфері бізнесу, та має великі прибутки, то це не означає що вона поступилась в моральності. Багато добре вихованих людей не порушують своїх морально-етичних переконань. Це вже залежності від самої людини і її виховання, а звідси впливає наступне: що все таки існує етика бізнесу[8].

Етика бізнесу добре проявляється у функціонуванні самого бізнесу. Адже в будь-якій організації обов'язково є керівники, та працівники фірми, які підпорядковуються своєму керівництву, а ті в свою чергу (якщо порядне керівництво) турбуються про своїх працівників, та їхні сім'ї, у вигляді гідної оплати праці, та надаючи гарні пакети соціального захисту (медична страховка, премії, путівки і т. д.). І в цьому випадку при спостереженні за взаєминами між керівниками та працівниками, прослідковується – справедливість, порядність, співчуття та здатність до співпереживання, людяність та доброзичливість [8].

Кожна людина яка починає свій бізнес, бере дозвіл у держави на його відкриття. Для його отримання, майбутній бізнесмен підписує документи про відповідальність перед суспільством і державою. І серед цих документів існує концепція про соціальну відповідальність бізнесу (СВБ). Підписуючи яку, бізнесмен несе відповідальність за свої бізнес-рішення з етичної точки зору. Тобто має дотримуватися: прав людини, захист навколишнього середовища, гарантувати правдиву інформацію про свій продукт і т.д.[7]. Дотримування цих усіх правил є обов'язковою для успішності бізнесу. А це вкотре доводить що етика в бізнесі все ж існує.

Але все ж у питанні етики бізнесу виникають чимало проблем. Вони у більшій своїй мірі вони зосереджені на питанні сумісності цінностей і переконань етики бізнесу із наступними чотирма напрямками етики:

- релігійна етика;
- етика утилітаризму;
- етика обов'язку (деонтична етика);
- етика справедливості.

Розглянемо ці напрями детальніше, для того щоб зрозуміти: які норми моралі бізнесу співпадають із нормами цих етичних течій, а де вони абсолютно не співпадають.

Релігійна етика. Відомо що моральні цінності християнської етики базуються на основі християнської традиції. Згідно якої, ставлення до матеріальних багатств є вкрай негативне. Адже згідно Біблії, людина має в перш за все бути у пошуку Царства Божого, а не дбати про матеріальні блага. А головна мета бізнесу полягає саме у накопиченні якомога більше матеріальних благ.

Етика утилітаризму. Дана течія етики повністю збігається із етикою бізнесу. Адже етика утилітаризму визначає ступінь корисності та шкідливості діяльності. І якщо ступінь корисності високий – то виправдовується будь-яка дія.

Деонтична етика (обов'язку). Ця течія етики чудово с компонувалася із етикою бізнесу. Згідно деонтичної етики, важливі є не наслідки дій людини, а внутрішні мотиви, які спричинили ці дії. І етиці бізнесу таке бачення даної проблеми підходить, адже переважно всіх бізнесменів (як нам раніше стало

відомо), одна мета для ведення бізнесу, отримання прибутку, для того щоб мати засоби для існування, і чим їх більше, тим кращим є існування.

Етика справедливості. Основною цінністю етики справедливості є дотримання людського, морального обов'язку, стосовно інших людей. Це означає що людина при будь-якому становищі, при будь-якому статусі має залишатися завжди чесною, порядною, толерантною – це і є складові справедливості.

І проблема справедливості у бізнесі також є актуальною, і часто вона порушується. Адже багато людей під впливом грошей дуже псується, душевно черствіють, та стають егоїстичними [8].

Висновок. Отже, підсумовуючи можна сказати, що бізнес - це соціальний феномен, який зародився за часів первообщинного ладу, у процесі економічного розвитку суспільства. Бізнес-це власна справа, яка приносить прибуток, а людина яка ним займається – бізнесмен. Але займатися бізнесом може тільки високоосвічена, та емоційно-стійка людина, яка здатна здійснювати багато правильних та рішучих дій, адже бізнес – це психологічно складне явище.

Етика бізнесу є доволі специфічною і багато хто вважає що її не існує взагалі, тому що бізнес порушує багато моральних цінностей суспільства. Але вона існує. По-перше, етики від бізнесу вимагають нормативно-правові акти, а по-друге етика бізнесу добре проявляється у відносинах між працівниками, та їх керівництвом.

Список використаної літератури

1. Лапшин, В. В. Бізнес: соціально-економічна сутність і проблема визначення [Текст] / В. В. Лапшин // Сучасна картина світу: інтеграція наукового та позанаукового знання: зб. наук. праць / УАБС НБУ. Суми: Мрія-1 ЛТД ; УАБС НБУ. 2004. Вип. 3 С.112-116. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/55551/5/Lapshyn_Biznes_sotsialno_ekonomichna_sutnist.pdf;jsessionid=7402F6484378D3FDC8C9C606FDF0980B

2. Кошарний С. Феномен // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. С. 665. 666 с. URL:http://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovyk.pdf

3. Гончарук Т.В., Шумка М.Л. Основні ідеї прагматизму: істинність чи корисність. Тернопільський національний економічний університет: с.7-8. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20001/1/ОСНОВНІ%20ІДЕЇ%20ПРАГМАТИЗМУ%20ІСТИННІСТЬЧИ%20КОРИСНІСТЬ.PDF>

Сайти

4. https://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_економічної_свободи

5. https://stud.com.ua/52782/psihologiya/biznes_sotsialno_ekonomichniy_fenomen

6. https://pidruchniki.com/87615/finansy/filosofiya_biznesu

7. https://vue.gov.ua/Соціальна_відповідальність_бізнесу

8. <http://www.etica.in.ua/etika-biznesu-ta-yiyi-aspekti/>

*Шумка М. Л.,
к. філос. наук, доцент
кафедри філософії та політології, ТНЕУ
Солтис Денис,
студент групи АГР-11*

ПРОБЛЕМА БАГАТСТВА І БІДНОСТІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДТЕКСТ

Актуальність теми. Проблема багатства і бідності є актуальна не тільки в нашій державі, але і в інших країнах. Наша країна належить до країн не просто з високим, а з таким, що зростає рівнем бідності. Справді, сьогодні феномени бідності та багатства потребують не стільки встановлення незаперечності їх існування чи вимірювання (бо вже й так все констатовано та обраховано), скільки з'ясування природи їхньої сутності, змісту і форм як результату взаємодії різноманітних соціальних сил [6].

На сучасному етапі розвитку, так як і на інших етапах існує соціальна нерівність. Проблема бідності – це надзвичайно актуальна проблема та тема сучасності, тому що в умовах бідності живе в нашій країні кожна четверта людина. Бідність існує в кожній країні світу, навіть в багатих та соціально-розвинених суспільствах. Бідність є найдавнішою суспільною проблемою, наукові роботи економістів і соціологів доводять різноманітність теорій і концепцій щодо визначення цього поняття. Поняття «бідність» використовують для різних соціально-економічних ситуацій та окреслюють ним багато соціально-економічних проблем. Проте чіткого визначення в сучасній науці цього поняття досі не існує. Але все ж є деякі спрощенні розуміння бідності. Так, згідно з матеріалами найчастіше використовуваної в Інтернет мережі енциклопедії – Вікіпедії: «бідність – це соціальні відносини, що характеризуються відсутністю необхідних матеріальних засобів для того, щоб провадити «нормальне» (відповідно до норм прийнятих суспільством) життя, наприклад, неможливість прогодувати свою родину, дати освіту дітям чи забезпечити сім'ю якісним медичним обслуговуванням» [1].

Головною причиною бідності населення є низький рівень доходів. Бідність визначається як неможливість через відсутність коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству, в конкретний період часу. До бідних верств суспільства належать ті, хто не з власної волі позбавлений необхідного: нормального житла, їжі, одягу, здоров'я, можливості здобувати освіту.

Проблема нерівності між бідними і багатими залишається актуальною і на сучасному етапі цивілізаційного розвитку, оскільки багатовимірною бідністю, зниження рівня добробуту і можливостей вибору негативно впливають на людське існування. Так, сьогодні приблизно 80 % населення світу має в розпорядженні лише 6 % світового багатства, а один відсоток найзаможніших володіє більш ніж половиною світового багатства. Середній дохід у 20 найбільш багатих країнах у 37 разів перевищує середні доходи в 20 найбідніших і за останні 40 років цей розрив подвоївся. Усвідомлення глобальності цієї проблеми обумовили спільні дії міжнародних інституцій та національних урядів для її вирішення або зменшення [7]. На сьогодні в Україні за даними Світового банку за межею бідності знаходиться близько 80 %

населення і процес зубожіння продовжується у зв'язку із військовою агресією Росії, політичною нестабільністю, різким падінням економіки, підвищенням тарифів на ЖКП, спекулюванні на вимогах МВФ, корупцією. Перед владним істеблішментом стоїть реальне завдання – подолання паралічу розвитку країни, впровадження соціальних інновацій та формування інститутів, що адекватні сучасним викликам цивілізаційного розвитку в затяжній фазі турбулентності. На сьогодні питанню подолання бідності населення в Україні, методикам її оцінювання та розкриттю механізмів формування суспільства справедливого розподілу присвячено багато робіт науковців, але вибір ефективних стратегій на основі економічного зростання як пріоритетного завдання державного управління в умовах динамічних змін, децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування залишається актуальним і потребує подальшого дослідження [7].

Проблема бідності настільки актуальна, що до неї зводяться багато інших проблем. З бідністю прямо пов'язані питання демографії, зайнятості населення, безробіття; бідність має безпосередній вплив на здоров'я населення, рівень утворення й культуру громадян, їх виховання, соціалізацію й моральність, вона є одним із факторів, які гальмують розвиток науки. Бідність сприяє дегуманізації людських відносин, зростанню злочинності й тероризму, призводить до зниження рівня і якості життя. Вона специфічно впливає на політичні відносини, реалізацію державної політики на всіх рівнях, гальмує становлення цивільного суспільства [4].

Виклад основного матеріалу. Поняття бідність постійно вживається в повсякденному житті. Використовують поняття відносна бідність, абсолютна бідність, злиденність, межа бідності, нужденність. Ці терміни уточнюють зміст поняття бідність, але не розкривають повно його сутності. Уперше явище бідності сформулювали представники класичної політекономії. Так, у роботі А. Сміта виявлено відносну природу бідності між соціальними стандартами та матеріальними здібностями їх притримуватися, вважалося, що бідність є наслідком індустріального розвитку. Доходи населення будуть зростати із зростанням національного багатства і справедливою винагородою за працю, заробітна плата буде збільшуватися в міру зростання національного багатства, сприятиме підвищенню добробуту. Англійський вчений Г. Спенсер визначав бідність позитивним і закономірним явищем, яке стимулює людський розвиток. Бідними є недосконалі люди, які не здатні пристосовуватися до суспільних умов. Кожен повинен сам вирішувати свої потреби. Він виходив з думки, що допомога бідним обмежує самостійність людини. Втручання держави у природний розвиток суспільства вважав недоцільним, бо надаючи допомогу, держава стимулює пасивність населення. Ж. Прудон вважав бідність соціальним благом, невід'ємною рисою людства, розрізняв відносну і абсолютну бідність. При цьому до потреб він відніс не тільки те, що потрібно для виживання, а й те що відповідає наявним у суспільстві стандартам. За Ж. Прудоном, бідність – обов'язкова риса людства, при якій із зростанням виробництва зростають і потреби людей [2].

Отже, бідність розглядалася через природний відбір та виживання сильніших, бідні вважалися відповідальними особисто за своє становище.

Загальноприйнятою точкою зору на бідність був погляд, що бідний означає грішний та що бідність – ознака лінивства [2].

Але також можна зазначити, що поняття багатства і бідності відносні. Так, наприклад, матеріально незабезпечена людина, тобто та, яка належить до бідних, може бути багатою духом. У цій зв'язці звертає на себе увагу те, що в російському православ'ї жебрацтво (крайня форма бідності), особливо добровільне, розглядалося як стан, який незрівнянно вищий за стан багатства – як особливий християнський подвиг, який здійснюється стражденним. Причому останній бере на себе турботу про душу тих, хто перебуває в благому стані, підносячи за них молитви Богу. Загалом, соціологія бідності, як певний науковий напрям, є спеціальною соціологічною теорією, суть якої складають поняття і категорії, що визначають бідність як соціальне явище і соціальний процес і, водночас, розкривають сукупність чинників, що впливають на цей процес. Об'єктом соціології бідності є феномен бідності у всіх його формо-проявах та розвитку. Предметом соціології бідності є процеси матеріальної і духовної деградації індивідів і соціальних груп, а також – звуження їхніх перспектив, пов'язаних з розвитком бідності. Соціологія бідності розглядає бідність не лише як цілком визначений економічний і соціокультурний стан людей, а й як особливий спосіб і стиль життя, що транслюється з покоління в покоління, норми поведінки, стереотипи сприйняття і психології. Зауважимо, що існує певна відмінність між соціальною нерівністю та бідністю, якою нехтують окремі дослідники. Якщо нерівність характеризує суспільство в цілому, то бідність, як і багатство, стосується лише частини населення [1].

Взагалі в науковій літературі переважають дві концепції бідності, з яких і впливає характер її визначень. Перша виходить з того, що бідність – категорія абсолютна. Існує певний набір благ, що забезпечують першочергові фізіологічні потреби людини. Їх набір і вартісна оцінка визначають межу абсолютної бідності. Отже, бідність за абсолютною концепцією – це неможливість одержувати доходи, необхідні для забезпечення мінімальних життєвих потреб. Інші виходять з поняття граничного споживання. Бідність – це такий рівень доходів, який не дозволяє індивідові дотримуватися мінімального рівня споживання для задоволення фізіологічних і соціальних потреб. Принципи абсолютної концепції прослідковуються в Ч. Бута та С. Ровентрі. Згідно з цим підходом бідність – це мінімум ресурсів, необхідний для підтримання здоров'я та працездатності. Ця позиція дозволяє державі не витрачати зайвих коштів на допомогу бідним [2].

Е. Тоффлер та Х. Тоффлер, аналізуючи бідність і багатство в контексті суспільних трансформацій, зазначають, що окрім безпосередньо грошей до багатства відносяться також соціальні, політичні, культурні та інші складові, які й закладають глибинні основи того чи іншого рівня забезпеченості населення. З еволюцією поглядів на бідність, науковці, зокрема Дж. Гобсон, наголошують на вирішальній ролі економічних відносин для її подолання. Зокрема, розглядаючи причини зміни соціальної структури, автор дійшов висновку, що зумовлюють бідність низький рівень зайнятості населення, конкуренції і, як наслідок, недоспоживання і депресія. Ключем до вирішення цієї проблеми автор називає розвиток технологій та прогресу, які сприяють максимальному задоволенню потреб [3]. Також розрізняють бідність за стандартами цивілізації в цілому

(хронологічними) і бідність за стандартами кожної конкретної країни. До першого типу відносять населення «бідних» країн і майже не відносять населення «багатих» країн. А бідність за стандартами кожної конкретної країни існує в усіх державах і суттєво не залежить від загального рівня добробуту населення. Сучасний підхід до феномену бідності тлумачить бідність, як багатоаспектне явище, розрізняючи такі її форми: об'єктивну та суб'єктивну, абсолютну і відносну, тимчасову і застійну [4].

Об'єктивна бідність визначається за прийнятими в країні критеріями доходу та можливістю досягнення матеріальних і духовних благ. Суб'єктивна бідність визначається за самооцінкою: людина тоді є бідною, коли вона сама себе ідентифікує з бідністю [4].

Проблема бідності дуже негативно впливає на процеси розвитку суспільства загалом. Скорочення обсягів виробництва й відповідне зниження попиту на робочу силу обернулося зниженням зайнятості, насамперед у промисловості, будівництві та сільському господарстві, які традиційно визначали структуру ринку праці України, призвело до поширення вимушеної неповної зайнятості, зростання рівня і тривалості безробіття. У промисловості, яка колись визначала обличчя вітчизняної економіки, ці негативні процеси виявилися настільки суттєвими, що чисельність працюючих тут нині поступається чисельності само зайнятих (включаючи тих, хто працює в особистому підсобному господарстві). Бідність сімей з дітьми. За низького рівня оплати праці навіть двоє працюючих батьків не завжди можуть забезпечити гідний (за нашими низькими національними стандартами) рівень життя своїм неповнолітнім дітям. Коли працюють і батько, і мати й у родині немає непрацюючих дорослих, бідними є 26,1% сімей з дітьми, – не кажучи вже про багатодітних. Рівень бідності серед родин з однією дитиною становить 29,5%, із двома – 35,9%, із трьома – 47,0%; серед родин із чотирма дітьми він зростає до 64,1%, а з п'ятьма й більше – до 88,7% [4].

Бідність, як явище соціально-економічного характеру, надає негативної дії і в короткостроковій, і в тривалій перспективі на самі різні сфери суспільного життя. При цьому можна виділити декілька основних наслідків від збільшення масштабів і глибини бідності, які безпосередньо вплинуть на динаміку економічного розвитку України, рівень її конкурентоспроможності в глобальному економічному середовищі, ітаким чином – на ієрархічне положення національної економіки в системі соціальних зв'язків[4].

Виникнення бідності пояснюється, як правило, економічними причинами такими, як: зростанням безробіття, низьким рівнем оплати праці та пенсійного забезпечення, заборгованістю по виплатах заробітної плати. ООН наголошує на чотирьох основних проявах бідності:

- коротка тривалість життя;
- низька професійно-освітня підготовка;
- відсутність необхідної бази для нормального життя
- чистої питної води, медичних послуг, якісного харчування;
- ізольованість від суспільного життя.

На основі критичного аналізу найважливіші причини, що зумовлюють економічну нерівність, доцільно розділити за такими групами:

- умови зайнятості (високий рівень диференціації праці, нерівність умов праці; трудова міграція, зайнятість у неформальному секторі);
- стан здоров'я (інвалідність, незадовільний стан здоров'я);
- демографічні особливості (багатодітні сім'ї, неповні сім'ї, вікові групи з високим рівнем соціальної вразливості, гендерні проблеми);
- соціально-психологічні проблеми (пияцтво, наркоманія, кримінальна діяльність);
- освітньо-кваліфікаційні якості (низький рівень освіти, недостатній рівень професійної підготовки, стан незатребуваності пропонованої освіти і кваліфікації попиту на регіональному ринку праці);
- місце проживання (нерівномірний розвиток економіки в міських та сільських поселеннях) [4].

Висновки. Бідність – суспільна проблема, яка вимагає практичних дій щодо її зменшення, потребує об'єктивної та всебічної наукової оцінки поширення бідності в українському суспільстві з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування для розробки ефективних програм соціальної допомоги й упорядкування несправедливої диференціації доходів населення. Головна проблема бідності – це низький рівень доходів. Існує два шляхи зменшення бідності. Перший – це активний спосіб, тобто підвищення доходів працюючих, другий – пасивний через підвищення соціальної допомоги. Виходом має стати соціально орієнтована економіка як механізм переробки ресурсів у товари та послуги для громадян, яка зрештою приведе до створення свідомого власника, зможе подолати масштабну бідність та зробить нашу державу країною зі зростаючим добробутом [2].

Цілком зрозуміло, що процес подолання бідності – це довготривалий процес, який потребує чітких дій, координації зусиль як на державному рівні, так і на рівні органів місцевого самоврядування, а також визначення їх пріоритетів на коротко-, середньо- і довгострокову перспективу. При цьому достеменно невідомо, скільки в країні є отримувачів соціальної допомоги або ж таких, що отримують кошти від держави. Звісно, не можна ігнорувати можливості бюджету надавати матеріальну підтримку незаможним членам суспільства. Але головну, визначальну роль відіграють діючі в суспільстві установки. Ставлення держави до проблеми бідності в сучасному суспільстві залежить не лише від фінансових можливостей держави, а й від суспільного вибору. Звичайно, бідність цілком подолати неможливо. Проте можна зменшити масштаби та пом'якшити її прояви, зменшити розшарування населення за рівнем доходів, а також вживати заходів, спрямованих на запобігання бідності [5].

Список використаної літератури

1. Мельниченко С. В. Проблеми дослідження феномену бідності в соціально-філософській традиції / [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ela.kpi.ua:8080/bitstream/123456789/9565/1/08.pdf>;
2. Коваленко Н. В./ Бідність як соціально-економічна категорія / [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/1/08.pdf>;

3. Гринчак Н. А. Проблема бідності як об'єкт міждисциплінарних досліджень / [Електронний ресурс]. – Доступний з http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/download/3460/3132;
4. Олійник Галина. Проблема бідності: соціальний контекст / [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://journals.urau.ua/swe/article/download/118979/113294>;
5. Комарова О.О., Братченко Л.Є. Специфічні ознаки бідності в українському суспільстві / [Електронний ресурс]. – Доступний з http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&;
6. Мельниченко С. В. Соціально-філософська рефлексія діалектики бідності та багатства / [Електронний ресурс]. – Доступний з http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKPI_fpp_2010_2_7.pdf
7. Задорожна Світлана. Стратегії подолання бідності в Україні / [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://pneu.stu.cn.ua/tmppdf/139.pdf>.
8. Шумка М., Гончарук Т. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал. Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали IV Міжнародних філософсько-економічних читань (18-20 травня 2011 року, Львів) / Редколегія. Відп. секретар З. С. Скринник. Львів. 435с.

*Ruslan Chygur,
Associate Professor
of the Department of Philosophy and Political Science
Danylkov Artem,
of the group MEH-11
Ternopil national Economic University*

MONEY AND RELIGION

Relevance of the research topic. Nowadays there are hundreds (by some estimates, thousands) of religions across the world, and a lot of people have their own beliefs, which are radically different from others. Also, a lot of people want to make money despite nothing, including religion. So I want to know if these things are interdependent or no.

The purpose of the study is to find common ground on these two topics. How money and economy were evolved and how evolved religion. Why these things are interconnected. And how strong influence they have on society.

Objectives of the study: the impact of money and religion on society, their nature and interrelation.

Subject of study: determine the dependence of two concepts: money and religion, find their historical connection of this both things and consider a meaning of these.

First of all I think that it is important to know what a money is. Money is any item or verifiable record that is generally accepted as payment for goods and services and repayment of debts, such as taxes, in a particular country or socio-economic context [1]. The main functions of money are distinguished as: a medium of exchange, a unit of account, a store of value and sometimes, a standard of deferred payment [2]. Any item or verifiable record that fulfils these functions can be considered as money. So money give people a freedom of choice: how they want to waste it. But one man said:» Money is a terrible master but an excellent servant». [3] So a lot of people become slaves to the money that should give them a freedom. And it is reason why they are so greedy.

Secondly, I think there are an answer the question «What is a religion?». Religion is a social-cultural system of designated behaviors and practices, morals, worldviews, texts, sanctified places, prophecies, ethics, or organizations, that relates humanity to supernatural, transcendental, or spiritual elements [4]. However, there is no scholarly consensus over what precisely constitutes a religion [5, pp. 12–17].

Why there are so many religions in the world? Perhaps the most popular religious answer to this question is that we are each seeking our own path to God, and our own paths vary because we vary. The crucial fact to note here is that this explanation turns the existence of the tens of thousands of religions into merely a side-effect of the fact that there are billions of religious humans. An explanation can be derived by taking seriously the existence of the thousands and thousands of religions. It is not a side-effect; it is the key. Taking this fact seriously means looking for an explanation of religion that has as a consequence the fact that there should be thousands and thousands of religions. We need look only as far as evolutionary theory. There are thousands and thousands of religions because being religious is an evolutionary adaptation. If religions were or are

doing something positive for human well-being and psychology (even if religions cause many serious problems) then will be preserved [6]. But there are a people who want make money on it.

I think that desire get money or power using religion some people have at all times. For example I want tell about one of the famous. During the Middle Ages, religion was very predominant in the way the Catholic Church controlled almost every part of society: the economy, politics, and so forth. In Western Europe, Catholicism was something everyone took for granted because that is what people were taught since the beginning of their lives [7]. The priests instructed the people in the righteous way, while they lived in fornication themselves. They playing with the fears of the people and forced to buy forgiveness of sins. But it was in the Middle Ages and now we have another world. Yes, because there are a different methods of making money on the people beliefs.

The most famous in sphere of making money by religion is Lafayette Ronald Hubbard, who founded Church of Scientology. The Church of Scientology is a group of interconnected corporate entities and other organizations devoted to the practice, administration and dissemination of Scientology, which is variously defined as a cult, a business or a new religious movement [8, pp. 349–358]. The church and the movement have been the subject of a number of controversies, and the church has been described by government inquiries, international parliamentary bodies, law lords, and numerous superior court judgements as both a cult and a manipulative profit-making business [9]. Ronald Hubbard became the richest writer of his time. Nowadays his church is one of the most profitable organization in the world and it is still developing thanks to skillful marketing (like one of the most famous members of this cult is famous american actor Tom Cruise).

And there are a lot of different religion in the world that resembling a joint-stock company. In Ukraine one of the famous is Church of the Renaissance. Founder of that organization proclaimed himself the thirteenth apostle. And a lot of people believe him and give away their last money. So, I think that government should stop creating of similar organizations.

In conclusion I think that a lot of people would not turn away from the old religions if some of them also did not start to transform at the business. Today old religions have a chance renounce their bloody past and become organizations that help humanity.

References

1. What Is Money? By John N. Smithin. Retrieved July-17-09.
2. T.H. Greco. Money: Understanding and Creating Alternatives to Legal Tender, White River Junction, Vt: Chelsea Green Publishing (2001)
3. Forbes. «Top 100 money quotes of all time» by Rob Berger.
4. »Religion - Definition of Religion by Merriam-Webster». Retrieved 16 December 2019
5. Morreall, John; Sonn, Tamara (2013). «Myth 1: All Societies Have Religions». 50 Great Myths of Religion. Wiley-Blackwell. pp. 12–17.
6. Psychology Today. Eric Dietrich « Why it so many religions?» April 07. 2015
7. Inquiries journal. Maria T. Otero « Universal prayer: How money became the world first religion»

8. Kent, Stephen (2001). «Brainwashing Programs in The Family/Children of God and Scientology». In Zablocki, Benjamin; Robbins, Thomas (eds.). *Misunderstanding Cults: Searching for Objectivity in a Controversial Field*. University of Toronto Press. pp. 349–358.
9. RE B & G (Minors: Custody), F.L.R. 493 (Court of Appeal 19 September 1984).

*Ruslan Chyгур,
Associate Professor
of the Department of Philosophy and Political Science
Krasovska Iryna,
student of the group MEN-11
Ternopil national Economic University*

FEATURES OF DEVELOPMENT UKRAINIAN SOCIETY AT THE PRESENT STAGE

Relevance of the research topic. From birth and throughout his life, the person carries out an empirical study of other people's social activity, their behavior and social reality as a whole. On this basis, the individual shapes his or her everyday consciousness and self-awareness, realizes his behavior, communicating with and influencing other people.

The purpose of the study is to study the behavior of people in the modern world, their development and character.

Object of the study: Ukrainian society.

Subject of research: the division of Ukrainian society by one or more features of their development.

All human history is related to the global influences of one's own subjects on others, or on everyone else. Such influences reflect different sides of all the versatility of human existence and have a variety of manifestations, from military or economic to religious, ideological. At all stages of development of society to such influences included information component. Its functional purpose first of all is to justify the relevant ideas, positions, actions that

should contribute to the successful achievement of this goal. Although different, but this information component of global influences usually targeted at both subjects and the part of people who directly or indirectly related to the objects of influence. With acceleration the pace of social life, with the development of scientific and technological progress the number of global influences and interactions across the scale of humanity growing. However, it is gaining in public interest the scale of circulation of socially significant information - is formed global information space. And its relatively independent value is increasingly reflected in people's lives [1].

A social group is a relatively stable, historically formed set of people united on the basis of common socially relevant traits.

This concept is generic for the concepts of «class», «social strata», «collective», «nation», «ethnic, territorial, religious and other communities» because it captures the social differences between individual populations in the process of division of labor and their results. These differences are based on the means of production, power, specificity of work, profession, education, level and structure of income, gender, age, nationality, place of residence, lifestyle and more.

People are grouped into social groups on the basis of common social interests that determine their actions. They are formed from representatives of different groups, depending on their position and role in public life. Since, for example, the interests of the worker and the entrepreneur differ among themselves, they actually form different social groups. But the social interests of groups, formed on the basis of

the individual interests of their participants, are not closed in their own selfish framework. In the process of social interaction of individuals, the interests of groups are developed as wholeness, which is the embodiment of the integrated, common interests of individuals belonging to these groups. The social interest of the group is always aimed at maintaining or changing its position in society [2].

The general trends in the socio-economic and demographic development of the country significantly influenced the formation of the Ukrainian labor market and its main characteristics. A radical change in socio-economic conditions destroyed the established order of relations in the labor market, but did not lead to a radical restructuring of the situation, its adaptation to new economic conditions, a new state policy on structural restructuring of the economy. The employment policy of the population in the period of the centralized planned economy was based on a constant surplus of jobs in comparison with the labor supply, on the extensive nature of economic development. This approach promoted guaranteed employment, minimized the social tensions associated with unemployment, and provided employment for college graduates.

The relatively short historical period of independence of the country did not allow to completely overcome the psychological unpreparedness of the governmental and governing structures, especially at the regional level, to actively use the influence of such new factors of the transformation of the labor market as: privatization, the pace and efficiency of privatization, the development of small and medium-sized businesses, the definition of state priorities for the development of individual industries and territories, investment and fiscal policy, as well as the demographic structure of the population and changes in labor supply and demand in different sectors of the economy [3].

In the social aspect, in Ukrainian society there are supporters of market relations and state socialism, democracy and administrative methods of management, centralization and decentralization of state charity in social protection and self-defense.

Formation of the system of social normative values, along with other factors of formation of positive logic of sociodynamics is almost its main component, determinant of civilized stratification of society, its social stability, consolidation, intergroup solidarity, which should be reflected in balanced social policy.

References

1. V. M. Gorovy «Features of development of social information bases of modern Ukrainian society».
2. <https://works.doklad.ru/view/XfM2vL7n8Vo.html>
3. https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/17734/

Dzhygla Nadiia,
lecturer at the Department of Philosophy and Political Science, TNEU
Kovbasovskaya Victoria,
student of gr. EME-11, NNIMEV n. B.D. Gavrilishina, TNEU

NATIONAL IDENTITY IN THE CONTEXT OF GLOBAL MIGRATION PROCESSES

Relevance of the research topic. Global migration became an important factor in the transition to society and development of the world, which manifested itself in the second half of XX - the beginning of the XXI century., Which gained mass character and began to strain recesses beyond its borders, and with this state owner. Migration flows in the modern world must be on national, national, international and regional relations. With the use of global migration processes, political parties and movements, programs of activities of international organizations, ideological complexes and platforms, national officials and local governments have been formed, which have also been put to the need for a rethinking policy.

The purpose of the research: a philosophical analysis of national identity in the context of migration processes in the age of globalization.

Objectives of the research: to explore the essence of national identity in contemporary philosophical discourse; outline the theoretical and methodological foundations of the study of the phenomenon of national identity; analyze the features of adaptation and identification of migrants.

The object of the research is the phenomenon of national identity in the age of globalization.

The subject of the research is the peculiarities of formation of national identity in the context of modern migration processes.

In terms of content and mass, modern migration processes are significantly different from similar processes in the past, creating a fundamentally new context of national identity. A nation, state, or country has traditionally been a community that could be considered an individual. It was a social space in which his connections with society and the world at large unfolded. Now, migrants' lives are becoming multicolored transnational in the face of global migration flows, intercontinental movements. This means that a person can go beyond the national-state community.

National identity, which is built up within global migration networks, is characterized by contradictory internal structure, dynamism and instability. The original identity is strengthened, namely, those established stable elements of cultural models that are usually described as traditional (national culture, religious values, etc) [1, 520]. Of course, no one now mixes the concept of ethnic or national with the concept of nation. But the term «nation» is often identified with However, the presence of these concepts shows that today there is no other understanding of the term «nation» other than «political nation». Everything else is either an intersection with the concepts of ethnic or national, or just a change of concepts. However, there is also a purely linguistic difficulty here: the adjective formed from the word «nation» has the form «national», in this case one that relates to the nation. The widespread nature of modern migration flows, the intensification and diversity of forms of migration pose new challenges to the integration strategy adopted by European

countries. The policy of multiculturalism, which becomes the state's response to changing the demographic structure of the population, focusing on the inadmissibility of exclusion of a person from social systems, at the present stage allows only creating the preconditions for the successful integration of an immigrant into the nation state [3, 19].

The inability to raise the problem of national identity at the level of its technological understanding is evidenced by the identification strategies of migrants, which manifests not only the cosmopolitan nature, but also the ability of migrants to combine the normative requirements of society with their own intentions in creating a «conscious project of the Self». multicultural environment, to implement the principles of freedom and creativity in creating their own identities. Integration is the process of «embedding» a migrant or immigrant community into the structure of a host society. Relationships of others with others can be transformed through mechanisms of integration (adaptation to others), assimilation (partial or complete denial of one's own values and traditions), segregation (attempt to combine the values characteristic of the two environments while preserving their differences), leaving (creating an alternative world). as well as personal marginalization. A person who falls out of any form of social, political or cultural connection becomes a marginal. Tolerance is a prerequisite for finding the basis for understanding and agreement between individuals and minority groups in contemporary multicultural societies in the context of «recognition policy».

In case of indifference or enmity, the other is reincarnated into another. Alienation involves enmity and can lead to marginalization, exclusion or even destruction. Civic indifference through the interpretation of it as «rejection of the Other» prevents the formation of social solidarity. The consequence of global migration and, at the same time, an objective factor in its further development in society is the state immigration policy of Western European countries, the naturalization policy of the movement for dual citizenship. The inability of nation-states to respond adequately to the international migration situation has contributed to the unfolding of the migration crisis, the exacerbation of xenophobia and migrant phobia in the host society [2, 57]. The failure of multiculturalism policy in European countries once again demonstrates that society is a complex non-linear system in its development direction. The sociocultural tradition, which remains the basis of national identification, plays an important role in it. At the same time, language is fundamental to preserving national identity.

Thus, in the course of the research, a socio-philosophical analysis of national identity in the context of global migration processes was carried out. The identity of a nation is a complex social phenomenon whose research synthesizes ethnic, political, psychological, cultural, social, religious and other aspects. As a complex phenomenon, it combines other kinds and forms of identities, becomes a process of formulation of the main components of national life, creates a sense of a stable and continuous «we» in historical, geopolitical space and time. The discourse of national identity contains elements of identification and delimitation of national, religious, ethnic, cultural and other characteristics.

Literature

1. Armstrong D. (2010) From Nation to Nationalism / Nationalism. Anthology / editing. O. Protsenko, V. Lisovy. - K.: Smoloskip, pp. 520- 528.

2. Bychko I. V.(2014) Ukrainian mentality: the problem of humanization of higher education // State Development. - K. - № 36,pp. 57-64.

3. Demir G. (2015) Current Trends in the Development of World Migration Processes / Ukrainian Polonistics. Philosophical Sciences, pp. 19-35.

Dzhygla Nadiia,
lecturer at the Department of Philosophy and Political Science, TNEU
Khomyshyn Diana,
student of gr. MBCK-11
Faculty of International Relations and Diplomacy, TNEU

THE PHILOSOPHY OF MONEY

Formulation of the problem. An important aspect of the functioning of society is the existence of money. They are associated with each day of human existence and, in a way, they create a specific perception of the person of the world and themselves in it. Money is a special commodity that is a common equivalent in the exchange of goods, their form of value.

Goal. Determine the impact of money on the logic and ideological and spiritual world of man. To achieve this goal, we set the following tasks:

- What is the money really?
- Does the person manage the money or does the money manage the person?
- The role of money in society

Presentation of the material.

Money dictates its policies, rules and philosophy. Although in reality they are just a tool that allows one or another person to make a choice in their favor. According to the German philosopher Georg Zimmel, money is a formal criterion of value that equates everything, people and things, people with each other. Intelligence provides ease of understanding, the reverse of which is the equation of everything, the lowering of the overall level of spiritual life and experience. Similarly, money increasingly excludes any manifestation of immediacy. Offers total alienation: money subtracts from the manufactured thing its expedient character, turn it into a means, the employee is alienated from the product of their labor. In this process of total alienation, people lose the qualities of their personality, move into one-dimensionality, cease to be favored and elected. The symbol of interpersonal relationships is prostitution. The nature of prostitution and the nature of money are similar: «The indifference with which they resort to any new use, the ease with which they abandon any subject, because they are not really connected with anything, a substance that excludes any cardiac movement, peculiar to them as pure means - all this forces to draw a fatal analogy between money and prostitution. Zimmel explores the cultural function of money and logical consciousness in all their subtle mediations and manifestations, revealing the «stylistic unity» of modern culture. This dominant style is objectivity: the objectivity of money and the objectivity of logical forms. Style defines the significance of the era - the growing devastation of cultural forms, detaching them from content, transforming them into self-dominant play forms.

Ukrainian philosopher Volodymyr Ilyin defines money as energy, a reflection of the dynamics of life and they themselves are dynamic, they are the meaning of life and the justification of this meaning. In his concept, V. Ilyin introduces the metaphor of money as the «fifth element». In his opinion, a person does not separate the fullness of his life from money, as it were. In today's «economic» or «financial civilization» the phenomenon of money is taking on a new dimension, and therefore

should take a more important place in philosophy. «Philosophy strives for a holistic perception of the world, at the center of which man is always. Today, she is at the center of the world of money, focusing on most of the intents of her consciousness. This is a new world, not a utopian one, but a real one created by the whole course of economic development, - the philosopher notes. «It is a world of rational hope and existential disappointment, and at the same time a conviction that money is the ‘fifth element’ in which a person is.»

A comprehensive analysis of the social, economic, cultural, ethical and philosophical significance of money leads the author to conclude that they are a necessity for sociocultural existence (that is, not just economic). The subject of the philosophy of money is not money at all, but money taken in some respect - as meta-money, which still needs to be extracted from the complex economic reality. Money is an integral part of life. Like life, money is not locked in completed «intelligence facilities».

The philosophy of money is a philosophical analysis of the systematic influence of the logic of money, of monetary relations on the world-spiritual world of man and society. An integrated picture of money can be created based on their analysis not only as a means of circulation but also as a goal. As a goal, they had a huge impact on human development, purposeful activity, attitude to work. That is, money has actualized not only changes in the world of things, but also in the world of people, in the inner world of man, his interests, ideals and aspirations, moral criteria.

They have significantly changed the system of human values, placing themselves at their center as universal value. Due to this, money went beyond its natural (traditional) functions as an equivalent of goods and services, expanding its scope of operation. Not having enough money, one risks being deprived of the charms of social life, since without the proper foundation of the foundation, the freedom of the individual narrows to the limits of severe need, and poverty, poverty are a source of feeling of hopelessness, powerlessness, and domestic conflicts. Money is of particular importance in a corrupt society that lacks the natural right of man to freedom, creativity and decent living. In such a society, the functions and values of money are deformed and hypertrophied, and a person's value is defined as his purchasing power (a person can as much as he is able to buy). Such a society appears to man as a commodity, because in it everything can be bought (law, morality, public opinion, justice and even life).

So, if poverty is caused by lack of money, does this mean that they are a source of harmony and happiness, an exceptional good? An affirmative answer to this question is possible only on condition of treating poverty as the norm of human existence, and with human capacity for self-realization, freedom of choice and a dignified life - as a special privilege. It is clear that a person is not able to sell the law, honor, homeland, morality, but is able to sell himself. It can only trade itself, its feelings, its faith, its conscience, provided that all of this has acquired the characteristics of a commodity for it, and has lost its original, true meaning. That is, a person can sell not only his work, his services, but also his spirituality, translate it into a product. At the spirit level, one does not sell, but sells, that is, becomes a commodity.

References

1. Ilyin VV The magic of money. History, philosophy, life: a monograph / V.V. Ilyin. - K.: NBU NBU, 2011. - 590 p.
2. Sheptun A.A. Philosophy of money // Questions of philosophy. - 1999. - № 7. - P. 178-186.
3. VV Ilyin. Wealth article. Resource access mode: <https://uk-ua.facebook.com/zamoznist/posts/867913679953494/>
4. Article «The philosophy of money in society» Mode of access to the resource: <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/filosofiya/part3/045.htm>
5. Biography of G. Simmel. - Resource Access Mode: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B3_%D0%97%D1%96%D0%BC%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%8C
6. VV Ilyin. «The Philosophy of Wealth: A Man in the World of Money» (2005). [Electronic resource]
7. G. Simmel. «The philosophy of money.» [Electronic resource]

*Джугла Надія,
викладач кафедри
кафедри філософії та політології ТНЕУ
Дрозд Анна,
студентка гр. ЕМен-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
імені Б.Д. Гаврилишина ТНЕУ*

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ВИМІР СУЧАСНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження: На нинішньому етапі розвитку світової цивілізації суспільство переживає процеси трансформації всіх сфер людського життя, у якому всеохоплююча інтеграція та інформаційно-комунікаційна революція створює об'єктивні передумови як для об'єднання людства та його духовного і матеріального розвитку, так і для його роз'єднання. При цьому вирішальний вплив має технологічний прогрес, пов'язаний із розвитком електронних засобів комунікації і обробки інформації. Кінець ХХ – початок ХХІ століття виявив основоположну тенденцію соціального розвитку людства, яка отримала назву глобалізації. Глобалізація являє собою процес, обумовлений об'єктивними факторами інтенсивного зближення і взаємодії різних частин цілісного світу.

Дослідження здійснювали: Серед вітчизняних авторів, які займалися дослідженням соціальної природи глобалізації, можна виокремити таких, як С. Кримський, Л. Левчук, В. Лях, Ю. Павленко, Ю. Пахомов, А. Єрмоленко та багато інших. Дослідженню питання включення України до глобалізаційних процесів присвячені роботи О. Білоруса, М. Лукашевича, Д. Лук'яненка, М. Михальченка, Б. Новікова, Є. Суліми та інших авторів.

Мета дослідження: полягає в соціально-філософському аналізі суперечностей і наслідків процесу глобалізації як виміру сучасності задля з'ясування його позитивних та негативних аспектів у контексті сучасних соціальних трансформаційних процесів. Звернення до особливостей переходу від опису процесів глобалізації як соціальних феноменів до їхнього соціально-філософського осмислення в контексті соціальних реалій сучасної України зумовлює реалізацію **таких завдань:**

- проаналізувати основні стратегії дослідження глобалізації з метою виділення та окреслення сучасного парадигмального поля;
- виявити багаторівневий системний характер процесу глобалізації та з'ясувати його основні суперечності;
- виробити адекватну методологію осмислення процесу глобалізації в соціально-філософському вимірі;
- дослідити антиглобалізаційний рух у контексті пошуку соціально-історичних альтернатив глобалізаційного розвитку, розкрити соціально-філософський зміст понять «антиглобалізм» і «тероризм», враховуючи, що

тероризм виступає крайньою формою вияву антиглобалістського руху як об'єктивного процесу загальнопланетарного розвитку;

- проаналізувати соціальні тенденції процесу глобалізації в Україні, виділити та унаочнити можливі перспективи й потенційні небезпеки даного процесу для українського суспільства з огляду на геополітичне місце й роль України;

Об'єктом дослідження: глобалізація як об'єктивний соціальний процес сучасності.

Предметом дослідження соціально-філософський вимір процесу глобалізації.

Метод дослідження. Методологічною базою дисертаційного дослідження є соціально-філософські концепції визнаних теоретиків глобалізації. Особливо важливими для роботи виявилися ідеї, методичні й концептуальні розробки, що базуються на принципах об'єктивності, історизму, гуманізму, соціоантропологічного та соціокультурного підходів. Використовувався метод порівняльного аналізу, у відповідності з яким проводився аналіз процесу глобалізації з урахуванням його багаторівневого й різноспрямованого характеру. При розробці теоретичних узагальнень дослідження будується за принципами системного комплексного соціально-філософського аналізу. У методичному плані використовуються методи, властиві соціально-філософському дослідженню. Для систематизації, класифікації та порівняння результатів вивчення теми дисертації застосовувався, зокрема, понятійно-системний метод. З'ясуванню й урахуванню множинності інтерпретацій глобалізаційного процесу сприяло також використання критичного та діалектичного методів, які дозволяють адекватно дослідити цей феномен.

Логічно, що глобалізація нерозривно пов'язана з глобальними проблемами сучасності і пошуком шляхів сталого розвитку як виходу з тієї критичної ситуації, в якій опинилося людство [4]. Починалося це з того, що в другій половині ХХ ст. світова спільнота гостро відчувала нестачу ресурсів розвитку економіки, екологічні негаразди, дисбаланс у демографічній площині. Такі ускладнення, звичайно, не були абсолютно новими для народів земної кулі, але новим був їх масштаб. Саме усвідомлення їхнього загальнопланетарного характеру лягло в основу виокремлення глобальних проблем як особливого, якісно своєрідного класу проблем суспільства. Діалектичний закон взаємного переходу кількісних та якісних змін допомагає краще зрозуміти сутність глобальних проблем та їхнє місце у загальній типології проблем людини. Власне кажучи, усвідомлення своєрідності цього виду проблем поклало початок становленню глобалістики як особливого напрямку наукової думки, що покликаний спеціально досліджувати будь-які прояви глобальних реалій, отже, і глобалізацію зокрема. Відчутно філософське, світоглядне забарвлення має питання про місце людини в структурі глобальних проблем сучасності. З одного боку, всі вони (ресурсно-економічні, екологічні, демографічні, соціокультурні, проблеми війни і миру, міжнародного тероризму, хронічного відставання слабкорозвинених країн тощо) так чи інакше детерміновані діяльністю людини, способом її життя. З іншого ж боку, очевидним є і те, що без цілеспрямованої діяльності людства жодна з цих проблем не може розв'язуватися адекватно своїй сутності. Принципове значення для формування

глобалістики і концепції сталого розвитку мала думка А. Печчеї про глибоку залежність успішного вирішення глобальних проблем від моральних якостей людства, світової спільноти [5]. Кардинальна роль людини в структурі глобальних проблем – поряд, звичайно, з природою – безпосередньо виводить цю проблематику на вісь світоглядного співвідношення «людина-світ». Важливим для філософсько-теоретичного обґрунтування концепції сталого розвитку є положення про його ноосферну стратегію. Все, що стосується розбудови сфери розуму, певна річ, не може не цікавити філософію. Разом з класичними працями В.Вернадського фундамент цього напрямку досліджень охоплює теоретичний доробок Міжнародної академії ноосфери (сталого розвитку), насамперед її президента – академіка А. Д. Урсула [4]. І вельми характерно, що останнім часом ця проблематика дедалі більше переплітається з вивченням власне глобалізації [3]. Поступова ноосферизація суспільства у складних умовах глобалізації, яка триває, має стати основним важелем у системі механізмів сталого розвитку, і це, між іншим, додає нові грані також і до розуміння глобалізації як такої. Виняткова важливість науки у ноосферогенезі, виразно наголошувана у творах В. Вернадського, підказала й інше, дуже актуальне нині питання для філософського аналізу – питання про роль науки як чинника глобалізації [6]. Тут необхідно враховувати одночасно низку аспектів. З одного боку, наука здавна виступала і нині є одним із тих найважливіших соціальних чинників, які традиційно забезпечували інтеграцію суспільства, становлення загальнолюдських цінностей. Інший бік проблеми: вже у новітню добу науково-технічний прогрес став джерелом багатьох технікотехнологічних інновацій, які помітно сприяли посиленню глобалізаційних тенденцій на нашій планеті (досить згадати, як радикально змінилися транспорт і зв'язок, обличчя матеріального і навіть духовного виробництва, як утворився глобальний інформаційний простір). Наука була (і залишається) причетною до виникнення практично всіх глобальних проблем сучасності, однак вона ж має бути і найефективнішим засобом людства в оптимальному вирішенні цих проблем. Саме наука (певна річ, спільно з філософією) уособлює суб'єктивну площину глобалізації – відображення відповідних інтегративних процесів у суспільній свідомості.

Підводячи підсумок аналізу складного, багатогранного і внутрішньо суперечливого поняття глобалізації, можна сказати, насамперед, що наука і соціальна практика розглядають його як важливу сучасну характеристику цивілізації, що розвивається. Глибинна сутність процесу глобалізації, який активно триває нині, полягає в тому, що попри всю свою роз'єднаність по національних, релігійних, мовних «квартирах», людство дедалі більше усвідомлює себе інтегральним, єдиним у своїй внутрішній різноманітності суб'єктом всесвітньої суспільноісторичної творчості. Глобалізація – це сплав усіх тих рис у сучасному розвитку, які об'єднують людство, формують його як системну цілісність. «Стрімке прискорення глобальних процесів на межі тисячоліть є результатом інтенсифікації низки економічних, політичних і технологічних факторів» [1, с. 4]. Втім, на нашу думку, до згаданих ще варто додати соціокультурні, зокрема, екологічні та інформаційні чинники.

Список використаної літератури

1. Арсеєнко А. Глобалізація чи поляризація: що чекає світ? // Урядовий кур'єр. – 2000. – № 75.
2. Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление. – М., 1991.
3. Мунтян М. А., Урсул А. Д. Глобализация и устойчивое развитие. – М., 2003.
4. Урсул А. Д. Путь в ноосферу. (Концепция выживания и устойчивого развития цивилизации). – М., 1993.
5. Печчеи А. Человеческие качества – М., 1985.
6. Туниця Ю. Ю, Семенюк Е. П., Туниця Т. Ю. Фактори глобалізації і стратегія сталого розвитку // Вісник Національної академії наук України. – 2004. – № 7

*Джугла Надія,
викладач
кафедри філософії та політології ТНЕУ
Петришина Станіслава,
студент гр. ЕМен-11, ННІМЕВ ім. Б. Д. Гаврилишина*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В РЕЛІГІЙНІЙ ФІЛОСОФІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Актуальність дослідження сучасне суспільство, яке глобалізується та стрімко перетворюється як на рівні інституцій – громадянського суспільства, держави, так і сфер суспільного буття – від економічної й до освітньої, правової, релігійної, соціальної, потребує теоретичного осмислення підстав соціокультурних трансформацій, а з іншого – професійним історико-філософським інтересом до релігійної філософії історії, у якій на межі ХІХ-ХХ ст. процеси суспільних перетворень постали у якості філософської проблеми, що потребує вибудовування комплексного підходу до визначення специфіки релігійно-філософського дискурсу щодо шляхів суспільного реформування та цивілізаційного поступу.

Мета дослідження полягає у виявленні засад соціокультурних трансформацій, смислу суспільних перетворень, процесу реформування у концептуальних підходах та соціально-філософських ученнях релігійних філософів кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Об'єктом дослідження є релігійна філософія кінця ХІХ – початку ХХ століття та її внесок у соціально-філософський дискурс щодо суспільних трансформацій.

Предмет дослідження – змістовні особливості розв'язання проблеми соціокультурних трансформацій у релігійній філософії досліджуваної доби.

Як і будь-яке дослідження, процеси соціокультурних трансформацій, потребують, в першу чергу, визначення методологічних основ. Під час дослідження даної теми були використані такі методи, а саме аналітичний, системності, індукції та дедукції, історизму. Саме історизм допоможе врахувати ідеї розвитку, згідно якого не можливо осмислити людину та її мислення окремо від обставин місця та часу. Важливим є те, що мислення в історико-філософському аналізі повинне включати в себе стиль міркування певних філософів, стосовно творчості яких ведеться аналіз [5 с. 38].

Дослідивши ідейні витoki формування концептуальних підходів до вивчення цієї проблематики. Можна сказати, що у період кінця ХІХ розпочалося оформлення неокласичної традиції у філософії, яскравими представниками були С. К'єркегора та Ф. Достоевський. А саме вони створили іншу культуру мислення, а саме концепцію соціального світу. С. К'єркегора відновив інтерес до людини та її поведінку у певних ситуаціях, що проявляються у турботі, провині, гріху, самотності, відчаю, страху [5 с. 92]. Зробимо припущення, що даний філософ, хотів показати зміну людини, а саме її внутрішнього стану через певні відчуття, що приносять для особи не радість

чи спокій, а навпаки випробовують її. Особливо потрібно для людини пізнати свою сутність через християнство. Згідно слів філософа, людина, котра зможе пройти через три основних стадії екзистенції, а саме естетична, етична та релігійна зможе, як нагороду вкінці отримати дар, у вигляді «Абсолют як Божий голос». Це вчення у подальшому почало називатися «екзистенціалізмом». Також це прослідковується у творчості Достоєвського. Автор намагається вдало об'єднати модерну та нову культуру.

Це можна побачити, проаналізувавши творчість письменника, а точніше легенду «Великий інквізитор» з роману «Брати Карамазови». Там йдеться, про прагнення людини знайти свободу, при цьому загубивши усе «низьке» у своїй природі в прагненні «вищого та святого» [4, с. 432]. Багато років філософи розмірковують не лише над темою людського буття та світогляду, а не менш важливим є розуміння свободи людини у цьому світі. Тут важливим є двобічність цього поняття, воно впливає з неймовірних можливостей, які будуть відкриватися перед людиною, а з іншою на неї накладаються все ж більше обов'язків. Це можна побачити у розбудові демократичної та правової держави, де кожен громадянин отримує не лише рівні можливості, але й обов'язки перед собою та державою. З точки зору релігійності, а саме християнської філософії є неможливим отримання цілковитої свободи, адже людина-християнин є навіки пов'язаним з Богом та своєю душею. Якщо аналізувати роздуми філософів різних часів на цю тему, можливо визначити, що основним є здобуття свободи після смерті на землі є той час коли душа від'єднується від матеріального тіла та здобуває вічне життя на небесах.

Повертаючись до легенди «Великий інквізитор» тут прослідковується вплив ідеї великого інквізитора на долю людини, яка намагається їй протистояти. Монолог великого інквізитора, що прагне морально обґрунтувати власну позицію, а не розповідати про долю єретиків. Однак вже згадки про страту досить, щоб читач міг уявив собі ситуацію та зрозуміти усю суть послання [6].

Не менш важливою у розкритті теми, є філософія Бердяєва. Він критикує мораль нормативну, проте сприймає індивідуальну. Його філософія виступає синтезом релігійної та екзистенціальної. Особливо підкреслює трагічність прийдешньої історії. У своєму вченні він пояснює феномен державної влади та сенсу буття вміло поєднуючи з християнським пошуком правди.

Тому визначає, що християнство, на історичній арені являє собою світогляд, котрий у подальшому формує дійсний історичний суб'єкт – людину як носія духовної свободи [5 с. 137]. На думку філософа, соціалізм та індивідуалізм є наслідком хибних, утопічних сподівань суспільства на справедливе життя та існування усього світу [3 с. 91]. М. Бердяєв зробив ці висновки, після того, як не вирішення соціальних проблем та війну спричинили у Російській імперії на початку ХХ ст. певний рух непокори, який пізніше переріс в революцію [2, с. 85]. Саме через це, філософ зрівнює цей рух з природними явищами такими як: повені, пожежі та грози. Також відчувається непогодження з думкою про те, що певна революція може бути перемінною точкою у побудові справедливої держави. Через те, що запал революції доволі швидко згасає, а ось проблеми, котрі стали предтечою суспільних заворушень – залишаються незмінними. Бердяєв створив власну періодизацію історії, котра на його думку, складається з чотирьох основних етапів: варварство, культура, цивілізація, релігійне перетворення. [1, с.

471]. Бачимо, що саме релігія, має служити, тим дороговказом для суспільства та переродження у «нове» справедливе суспільство.

Отже, згідно праць С. К'єркегора, людина, котра зможе пройти через три основних стадії екзистенції зможе, отримати дар «Абсолют як Божий голос». Достоевський визначив, що насильство є неминучим елементом життя соціуму, побудованого за принципом утилітарної етики. Філософія Бердяєва розглядає революцію, не як елемент творення нового, а неминучу реакцію проти чинного укладу суспільного життя. У своєму міркуванні філософ виходить не з чужої для людини природи, а з духовних божественних начал та розуміння свободи, як дар від Бога, а людини як сина Бога.

Список використаної літератури

1. Бердяев Н. Воля к жизни и воля к культуре. Приложение [Текст] / Н.А. Бердяев // Бердяев Н.А. Смысл истории. – Москва: «Мысль», 1990. – 175 с. – С. 162-174.
2. Бердяев Н.А. Смысл истории [Текст] / Н.А. Бердяев. – Москва: «Мысль», 1990. – 175 с.
3. Бердяев Н.А. Философия неравенства. Письма к недругам по социальной философии [Текст] / Николай Бердяев; [второе исправленное издание]. – Paris: YMCA-PRESS, 1970. – 244 с
4. Достоевский Ф.М. Собрание сочинений в 15-ти томах. Том 9. Братья Карамазовы / Ф.М. Достоевский. – Ленинград: «Наука». Ленинградское отделение, 1991. – 697 с. 48.
5. Стокаліч, Ігор Святославович. Соціокультурні трансформації в релігійній філософії кінця ХІХ - початку ХХ століття : автореф. дис.... канд. філос. наук : 09.00.05 - історія філософії / Стокаліч Ігор Святославович ; [наук. керівник Суходуб Тетяна Дмитрівна] ; М-во освіти і науки України, Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ, 2019.
6. Сухих Ольга Станиславовна. Идея великого инквизитора и личность в «Легенде о великом инквизиторе» Ф. М. Достоевского // Вестник ННГУ. 2012. №3-1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ideya-velikogo-inkvizitora-i-lichnost-v-legende-o-velikom-inkvizitore-f-m-dostoevskogo> (дата обращения: 05.04.2020).

*Джугла Надія,
викладач кафедри
філософії та політології ТНЕУ
Моткалюк Софія,
студентка гр. ЕК-11,
Факультету комп'ютерних інформаційних
технологій, ТНЕУ*

НОВІТНІ БІОТЕХНОЛОГІЧНІ ПРАКТИКИ: ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження: дослідження новітніх біотехнологічних практик в соціопрактичному, культурно-цивілізаційному та світоглядно-етичному аспектах.

Метою дослідження є сформулювати концепцію новітніх біотехнологічних практик на основі дослідження соціопрактичних, методологічних та світоглядно-етичних проблем їх становлення та впливу на буття людини.

Завдання дослідження: вивчити особливості традиційних та новітніх біотехнологічних практик як взаємотворення природного та штучного; окреслити біоетичні аспекти проблеми конструювання людської тілесності; проаналізувати трансформативні можливості новітніх біотехнологічних практик в контексті проблеми можливості людської свободи.

Об'єктом дослідження є соціопрактичні втілення, наукові концепції та світоглядно-етичні оцінки біотехнологічних практик.

Предметом дослідження є новітні біотехнологічні практики в контексті постнекласичного визначення їх особливостей.

Загальнотеоретичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені в роботах Бескової І.А., Гаряєва П.П., Глазка В.І., Кайку М., Фьорстера Х., Хейлз К., Юдіна Б.Г., роботи Горохова В.Г., Горюнова В.П., Саймона Г., Сидоренко Л.І., Федорова Є.К., Аршиновим В.І., Астаф'євою О.М., Будановим В.Г., Гутнером Б.Г., Добронравовою І.С., Кизимою В.В., Кіященко Л.П., Моїсеєвим В.І., Рижком В.А., Свірським Я.І., Суходуб Т.Д. та ін.

Цивілізаційний розвиток суспільства в ХХІ ст. ґрунтується на новітніх технологічних практиках, які істотно впливають на життя людини, визначаючи нові акценти філософських запитів. Виникає потреба осмислити потужні можливості та ризики, які пов'язані з такими практиками. В їх системі особлива роль належить новітнім біотехнологічним практикам, які виникли в галузі сучасної фундаментальної науки, досить широко використовуються в житті людини, змінюючи його. Постають питання про специфіку та всебічну оцінку таких практик, оскільки людина є не лише їх суб'єктом, а й об'єктом. Пошук відповідей передбачає вивчення перспектив людського роду в генетично модифікованому світі.

Біотехнологія – використання живих організмів і біологічних процесів у виробництві. Біотехнологія – міждисциплінарна галузь, що виникла на стику біологічних, хімічних і технічних наук. З розвитком біотехнології пов'язують вирішення глобальних проблем людства – ліквідацію нестачі продовольства,

енергії, мінеральних ресурсів, поліпшення стану охорони здоров'я і якості навколишнього середовища [1].

В осмисленні специфіки новітніх біотехнологічних практик відіграють поняття «природне» та «штучне». Дослідження відношення природного та штучного в контексті створення штучних біологічних систем показало, що їх взаємини значно складніші, ніж традиційно визначалося як їх протиставлення та приналежність чи неприналежність до людини або природи. Підкреслено, що зміст понять природне та штучне динамічно змінюється, що зокрема репрезентовано урахуванням особливостей новітніх біотехнологічних практик, які зачіпають складні проблеми людського буття, отже виводять процес їх осмислення в сферу метафізичних питань. Проблема подовження людського життя та проблема конструювання людської тілесності потрапляють в процесі філософського осмислення в сферу питань про людську ідентичність – її збереження, збереження особистісної визначеності людини, сенсів її життя. Отже, з новітніми біотехнологічними практиками пов'язані як надії, так і побоювання і ризику, оскільки людина, все більше занурюючись в штучний світ, поступово втрачає свої природні якості, та набуває соціально-техногенних. Тому стосовно неї стає допустимим той тип технологічного управління, що раніше застосовувався тільки до природних речей, предметів, систем [5, с. 108]

В сьогоденних наукових проектах увага акцентується на конструюванні та реконструюванні людського існування. Відповідно в якості початкової та кінцевої точки теперішніх проектів виступає саме людське життя [7, с. 490]. Як зазначає З.В. Каганова: «вторгнення природознавства, біотехнологій, медичних технологій в людське та взагалі в органічне життя викликає серйозні проблеми. Суть цих проблем зводиться до того, що людина - суб'єкт історичного розвитку, творець культури та природознавства - сама стає об'єктом природничонаукового дослідження та застосування нових технологій, у зв'язку з чим виникає реальна можливість маніпулювати її життям, здоров'ям та свідомістю з боку тих, хто керує цими технологіями. Перетворення людини в об'єкт природничонаукового пізнання розглядається з одного боку, як найбільший тріумф людської думки, реалізація програми Сократа «пізнай самого себе», а з іншої - як «дегуманізація» та навіть «смерть людини» [3, с. 142]. Необхідно зазначити, що біотехнологія змінює традиційне ставлення людини до світу, її світоглядні орієнтири. Зміна прагнень, цінностей, мислення - це маніпулювання та програмування людини.

Реалії сучасності зумовили органічне поєднання таких принципово різних феноменів, як біологія та етика. А, оскільки розвиток та прогрес наукових досліджень, зокрема, біотехнологічних, взагалі не можна зупинити, то саме біоетика, на мою думку, є тим інструментом, за допомогою якого можна хоч якось впливати, контролювати, та стримувати цей розвиток. Етична складова ще й важлива тим, що об'єктом біотехнологічних досліджень виступає саме людина. Тому практична діяльність біотехнологів в першу чергу має бути пов'язана з необхідністю визначати міру відповідальності при проведенні досліджень та взагалі про їх доцільність.

Термін «біоетика» отримав поширення в науці після виходу в світ книги В.Р. Поттера «Біоетика -міст у майбутнє». У загальноетичному контексті біоетика, з подачі В.Р. Поттера, постає як прикладний аспект з чітко

визначеною біолого-медичною спеціалізацією. Людина, як носій моральних принципів, не перестає бути частиною природи. Так, Поттер зауважує: «Сьогодні ми повинні усвідомити, що етика людини не може далі вивчатися без реалістичного розуміння екології у самому широкому розумінні цього слова. Етичні цінності не повинні розглядатися поза біологічними фактами. Ми відчуваємо велику потребу в Земельній етиці, Етиці живої природи, Популяційній етиці, Етиці споживання, Урбаністичній етиці, Геріатричній етиці тощо» [6, с. 5].

Все більш інтенсивне та неконтрольоване використання біотехнологій в різних сферах життєдіяльності людини, як зауважують С.В. Вековшиніна та В.Л. Куліниченко, вже викликало відповідні реакції людини. По-перше, прагнення зберегти та зміцнити свої справжні людські основи за допомогою такої системи етичних принципів, яка б могла протистояти негативним наслідкам науково-технічного прогресу. По-друге, усвідомлення та втілення в життя необхідності трансформації основних парадигм існування та розвитку технологізованої науки за рахунок їх «етизації» - включення в якості засад наукової діяльності людинорозмірні сутності та цінності. По-третє, зміна змісту та функцій сучасної етики, дієвість якої обумовлюється не тільки ступінню її «інструментальності», прагматичності, але й ефективністю впливу на якість життя людини [2, с. 41].

Проблема свободи людини в контексті можливостей біотехнологічних практик зауважується, що конструктивні можливості новітніх біотехнологічних практик розширюють творячи вияви людини, її незалежність від природи, їх втілення є на користь людській свободі. Однак, проблемна сфера окреслюється тоді, коли людина виступає не суб'єктом, а об'єктом біотехнологічного маніпулювання. Під загрозою може опинитися не лише людська тілесність, а й особистісна ідентичність.

Новітні біотехнологічні практики стають знаряддям, що створює соціальне підґрунтя для примноження симулякрів, які поступово стають копіями, що взагалі не мають відношення до дійсності. Спроектовані та клоновані біологічні системи можуть репрезентувати самостійну реальність, в якій складно буде кваліфікувати – що є дійсність, а що є копія. Врахування виключної складності живих систем та біотехнологічних практик, здатність їх до самоорганізації дозволяє стверджувати, що ситуація біотехнологічних практик постає як постнекласична, в якій свобода людини не є гарантованою. Новітні біотехнології водночас і підштовхують людство в точку біфуркації, і можуть сприяти виходу з неї. Результат значною мірою залежить від того, чи буде людина вільною в сьогоденному постнекласичному світі. Своєрідною рефлексією над новітніми технологічними практиками є міждисциплінарний рух трансгуманізму, який вбачає в новітніх біотехнологіях головний шлях подальшого розвитку людства. Однак природним є побоювання дослідників та широкої спільноти беззастережно прийняти тезу про моральність дозволу технологічного покращення людини, зважаючи на сумний та трагічний історичний досвід людства [4, с. 22]

Висновки. Новітні біотехнологічні практики становлять фундамент індустрії радикальних трансформацій найпотаємніших глибин людської життєдіяльності. Вони стають потужним двигуном прогресу людської цивілізації, але водночас і джерелом загрози людській свободі і навіть життю

людини. Особливості новітніх біотехнологічних практик в контексті взаємовідношення понять «природне» та «штучне» дозволило виявити характеристики новітніх біотехнологічних практик, що ґрунтуються на їх приналежності водночас біологічному, технологічному та соціальному світам, та їх подальший розвиток по'язаний з регулятивно-корегуючими втручаннями людини, внаслідок чого підвищується ступінь ризикованості впливів штучних біосистем на людину. Свобода людини з можливостями новітніх технологічних практик породжує ілюзорність свободи. Новітні біотехнологічні практики стають знаряддям, що створює соціальне підґрунтя для примноження симулякрів, які стають копіями штучних живих систем.

Список використаної літератури

1. Біотехнологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Біотехнологія>
2. Вековшина С.В., Кулиниченко В.Л. Биоэтика в эпоху глобальных технологий//Практична філософія. - Київ -2004. - №1. -С. 36-48.
3. Каганова З. В. Постмодернизм, наука, биология. Биология и культура. - М.: Канон+, 2004. -С. 135-149.
4. Лук'янець В. Фундаментальна наука і науковий світогляд у перспективі ХХІ сторіччя // Філософська думка.- Київ - 2006. -№ 3. -С. 3-25.
5. Ніколаєнко Н.В. Методологічні аспекти використання біотехнологічних практик / Н.В. Ніколаєнко // Дні науки філософського факультету – 2007: Міжнародна наукова конференція (18-19 квітня 2007 року): Матеріали доповідей та виступів. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – Ч. IV. – С. 108-109.
6. Поттер В.Р. Биоэтика: мост в будущее. /Пер. с англ. - К., -2001. -С. 216.
7. Юдин Б. Биотехнологическое конструирование человека. Биология и культура. - М.: Канон +, 2004. -С. 461-491.

*Джугла Надія,
викладач кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

*Поточняк Ірина,
студентка гр. ЕК-11,*

Факультет комп'ютерно інформаційних технологій, ТНЕУ

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми. Сучасний світ надзвичайно складний і динамічний, так як визначальним для цього процесу є посилення глобалізації, збільшення взаємодії економічних, політичних, соціальних, культурних, правових та інших факторів. Під терміном «глобалізація» розуміється взаємозв'язок процесів інтернаціоналізації економіки, розвитку єдиної системи світового порядку, зміни й ослаблення функцій національної держави, активізації діяльності транснаціональних недержавних утворень як нових політичних акторів, формування спільної системи цінностей і принципів міжгрупових відносин.

Під глобалізацією слід розуміти поступове перетворення світового простору в єдину зону, в якій безперешкодно переміщуються капітали, товари, послуги, вільно поширюються ідеї і пересуваються їх носії, стимулюючи розвиток сучасних інститутів та шліфуючи механізми їхньої взаємодії. Дати чітке і єдине визначення глобалізації складно, різні питання цього процесу є предметом вивчення багатьох наук, кожна з яких має свій науковий дискурс [1, с. 160].

Крім того, необхідно прийняти до уваги, що глобалізація є історичним процесом, що розвивається протягом сторіч, і цей процес ще незавершений. Поняття глобалізації ширше, чим поняття інтеграції. Якщо інтеграція означає зближення політичної, економічної, правової, духовно-культурної систем декількох держав і регіонів в процесі традиційної міждержавної співпраці, глобалізація передбачає всеохоплюючий процес взаємодії і взаємовпливу практично всіх держав світу, хоча справа не тільки в об'ємі, але і в якості, формах і змісті такого взаємовпливу. Уявляється, що глобалізація має високий ступінь і глибину взаємопроникнення норм, ідей, правил співпраці, конкретних стандартів спілкування, проте можлива лише на високому рівні розвитку цивілізації, так як формує спільні цілі і довготермінові інтереси людства на основі усвідомлення єдності світу перед зростаючою загрозою його виживання.

Оцінюючи буття української людини у сучасному глобалізованому світі, необхідно враховувати різні фактори, виходячи також із перспективи. Неухильна реалізація курсу на інтеграцію до Європейського Союзу забезпечуватиме гарантії верховенства права, плюралістичної демократії, дотримання прав людини, розвиток в Україні громадянського суспільства, побудову соціально-орієнтованої ринкової економіки, формування національної ідентичності [4, с. 8-9].

Домінантою глобалізаційних економічних перетворень сучасного українського суспільства має стати широкомасштабна, всеохоплююча модернізація всіх сфер суспільно-економічного життя як консолідуюча основа розбудови незалежної, суверенної держави, в якій гармонійно поєднуються

інтереси громадян українського суспільства та світової спільноти. Місце й роль України в глобалізаційних процесах залежить від багатьох факторів, серед яких визначальними є її природно-ресурсний і людський потенціали, рівень економічного і науково-технологічного розвитку, напрямок спеціалізації (в регіональному і світовому масштабі), стан інституціональної системи та зовнішньоекономічної інфраструктури. Повноцінна участь України у глобалізаційних світогосподарських процесах стане можливою лише за умови якісного вдосконалення всіх складових, що визначають становище країни у світовій економіці і міжнародних економічних відносинах, зокрема в євроінтеграційних процесах, у виборі оптимальної моделі взаємодії економіки. Хоча Україна є Європейською державою (Центральноевропейський регіон), вона має певне коло інтересів поза межами регіону (насамперед, Росією, Білоруссю, країнами СНД). Відомий політолог М. Михальченко підкреслює, що просування України в головному напрямку, тобто інтеграції з Центральною та Західною Європою, – шлях складний, але перспективний, який вимагає великих зусиль влади та народу, перебудови свідомості й способу життя людей, забезпечення умов розвитку відповідальності та свободи особистості, демократизації держави й модернізації політичної системи суспільства та економіки. Для України привабливою є європейська модель мислення як підґрунтя для узгодження інтересів країн з різним рівнем соціально-економічного розвитку та різними типами культури. Саме орієнтація на передові європейські держави та інституції, використання європейської моделі розвитку суспільства дають Україні шанс увійти до кола розвинутих держав світу. У зв'язку з адаптацією України до європейських реалій, перетворення інтеграції на потужний генератор системних змін у державі необхідно досягти сумісності цінностей, норм і принципів внутрішнього політичного та соціального життя України з нормами і принципами євроспільноти [2, с. 450].

В умовах світової глобалізації досягнути високого рівня життя неможливо без забезпечення інтеграційних процесів із світовою спільнотою. При цьому інтеграційні зусилля слід спрямовувати до більш досконалих соціальних і технологічних систем, тому членство України в ЄС стає необхідною умовою для подальшого високого рівня розвитку держави та громадянського суспільства. Багато буттєвих проблем неможливо адекватно оцінити і вивчити на рівні окремої країни та її міжнародних відносин з іншими країнами. Їх потрібно формулювати з погляду глобальних процесів в контексті соціально-культурної антропології [5, с. 300].

Місце й роль України в глобалізаційних процесах залежить від багатьох факторів, серед яких визначальними є її природно-ресурсний і людський потенціали, рівень економічного і науково-технологічного розвитку, напрямок спеціалізації (в регіональному і світовому масштабі), стан інституціональної системи та зовнішньоекономічної інфраструктури. Повноцінна участь України у глобалізаційних світогосподарських процесах стане можливою лише за умови якісного вдосконалення всіх складових, що визначають становище країни у світовій економіці і міжнародних економічних відносинах, зокрема в євроінтеграційних процесах, у виборі оптимальної моделі взаємодії економіки України зі світовим господарством у таких вимірах, як геостратегічний, ринково-товарний, фінансово-інвестиційний, інституційний, культурний та ін.

Провідні макрорегіони є основними рушійними силами глобалізації в різній мірі, втягуючи в орбіту свого впливу інші держави. Структура глобальної економіки являє собою сукупність макрорегіонів з інститутами більшого чи меншого масштабу, що включені в глобальні економічні організації (ВТО, МВФ, ВВ), різні узгоджувальні і координуючі інститути. Функціональні тісні зв'язки цих центрів між собою утворюють «ядро» всієї глобалізованої економіки. Структура глобальної економіки складається із макрорегіонів з їх внутрішньою диференціацією, що отримала назву «локалізації». Внутрішня нестабільність витікає з того, що глобалізація порушує співіснування територіального і функціонального принципів, що відтворюється на вищому ешелоні глобальної економіки – її «ядерних» центрах влади [3, с. 330]. Саме постіндустріальний акцент визначає технологічні, соціально-економічні, організаційні і управлінські параметри і стандарти світогосподарських і інтеграційних процесів, а концепція взаємодії національних господарських комплексів змінюється новою управлінською вертикаллю: глобальні наднаціональні інститути – регіональні інтеграційні об'єднання – національні держави – локальні внутрішньогосподарські утворення. В дослідженні сучасних світогосподарських інтеграційних процесів переважають дві позиції:

1) отожднення глобалізації із всезагальним «інтегруючим» напрямком розвитку;

2) глобалізація аналізується в аспекті дезінтегруючих тенденцій, що породжують нерівність та суперечності;

3) суперечливе співіснування інтеграційних і дезінтеграційних процесів.

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Глобалізація дає комплексний ефект у сучасних умовах розвитку світового господарства, комбінуючи такі фактори, як іноземний капітал, нові технології, інтеграційні можливості і вихід на світові ринки.

2. Головним джерелом економічного зростання є науково-технічний прогрес.

3. Економічне зростання країни великою мірою залежить від інноваційної активності підприємницьких структур, зокрема її інформаційної складової.

Список використаної літератури

1. Дейк Т. А. ван, Кинч В. Стратегии понимания связного текста // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1988. – Вып. 23: Когнитивные аспекты языка. – С. 153 - 211

2. Инглегарт Р. Культурный сдвиг в зрелом индустриальном обществе // Новая постиндустриальная волна на Западе. – М.: Academia, 1999. – 640 с.

3. Тоффлер Э. Третья волна. – М.: АСТ, 1999. – 784 с.

4. Mc Luhan, M. Quentin, F. The Medium is the Message. – San Francisco: Hardwired, 1964. – P. 8 - 9.

5. Wolf H. E. Stellungnahmen deutscher Jugendlicher zu westlichen und anderen Gruppen // Kolner Zeitschrift fur Soziologie und Sozialpsychology. – 1966. – № 18. – S. 300 - 328.

ПЛАТФОРМА 2.

Політичні проблеми сучасності: людина, суспільство, держава

*Беднарчук Оксана,
студентка гр. ОАБ-11,
факультету фінансів та обліку, ТНЕУ*

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Актуальність теми полягає у тому, що правильне функціонування демократії неможливе без конструктивних відносин між учасниками політичного процесу, обміну інформацією та налагодження безперервних комунікацій між ними. В ролі посередників у владному діалозі і виступають ЗМІ, які сьогодні є одним із могутніх соціальних інститутів політичної системи та великою потенційною силою, спрямованою на демократизацію суспільних процесів, важливим засобом формування і самопрезентації політичної сфери, її епіцентром, ключовою умовою і одночасно джерелом репродукування даної форми соціального життя. Попередньо цю тему досліджували такі українські вчені: А. Сіленко, В. Коляденко, Ю. Кобзар, Е. Мамонтова, О. Білорус, О. Чернецька, С. Кащавцева. **Об'єктом** є засоби масової інформації як інститут політичної системи. **Предметом** є особливості та ступінь впливу засобів масової інформації на процес трансформації політичної системи України.

Мета: визначення ступеню впливу засобів масової інформації на процес трансформації політичної системи та формування політичних орієнтацій в суспільстві. **Завдання:** дослідити засоби масової інформації як елемент політичної системи; висвітлити діяльність засобів масової інформації у виборчому процесі України; визначити роль ЗМІ як засіб впливу на політичні процеси в Україні. Засоби масової інформації (ЗМІ) – це публічне поширення різних даних і відомостей за допомогою різноманітних технічних засобів (телебачення, радіо, Інтернет, газети, журнали). Варто відмітити, що стінгазети, бібліотеки, форуми, Інтернет-блоги, конференції і подібне - не відносяться до засобів масової інформації. Крім інструменту передачі даних, ЗМІ також є способом маніпуляції, пропаганди і агітації в політичній, соціальній, економічній та інших сферах життя населення [3, с. 9]. Політичний процес в сучасній Україні можна визначити як складний та суперечливий. Українські ЗМІ переважно керуються особистими інтересами їх власників. Станом на 2016-й найбільші медіа-групи (76,25 % аудиторії) контролювали чотири власники – Пінчук, Коломойський, Фірташ і Ахметов [4]. Брак фінансової прозорості і корупція погіршують здоров'я всього медіа-ландшафту. Тому основними завданнями влади у відносинах з засобами масової інформації має стати захист інтересів засобів масової інформації, перешкоджання їх монополізації, зменшення цензури та недопущення підпорядкування ЗМІ як владі, так і бізнесу. На сучасному етапі в українському суспільстві зберігається негативна тенденція – зневіра до влади, і взагалі існує парадоксальна ситуація – громадяни довіряють ЗМІ більше, ніж владі. Тому органам державної влади необхідно переглянути свою позицію у відносинах з засобами масової

інформації, які виступають трансформаторами політичної інформації та дієвими і реальними посередниками у відносинах влади і суспільства. Суспільство довіряє владі у тому випадку, коли влада забезпечує інформаційну прозорість своєї діяльності. Вирішити ці проблеми можливо лише на законодавчому рівні, встановлюючи демократичні принципи взаємовідносин влади та ЗМІ. Але українське законодавство в сфері засобів масової інформації при наявності всіх змін, що відбулися за останні роки, є недосконалим. Окремі положення українського законодавства не відповідають міжнародним стандартам свободи вираження поглядів і перешкоджають забезпеченню справедливого та збалансованого висвітлення інформації, в першу чергу політичної. Засоби масової інформації займають безпосереднє місце в політичних конфліктах. Твердження, що ЗМІ займають лише сторону посередника у конфлікті з метою його розв'язання, є помилковим. ЗМІ в політичному конфлікті можуть виконувати діаметрально протилежні функції. В структурі політичного конфлікту засоби масової інформації займають позицію груп підтримки і мають можливість змінювати напрямок розвитку конфлікту на користь однієї із сторін [1, с. 101-12].

У політичних протистояннях увагу аудиторії привертають ті ЗМІ, які асоціюються з основними суб'єктами політичного конфлікту чи кризи, тобто репрезентують їх інтереси. Але будь який політичний конфлікт і діяльність в них ЗМІ не повинні виходити за межі існуючого законодавства і у випадку його загострення та неможливості вирішення консенсусними технологіями, повинен розв'язуватися в правовому полі. Саме у передвиборчий період спостерігається тенденція до підвищення інтересу до ЗМІ і, відповідно, поява нових ЗМІ, які діють лише на період виборів, далі зникають з інформаційного простору [2]. Практика останніх виборчих кампаній свідчить про те, що засоби масової інформації мають недостатнє державне фінансування, і тому витрати компенсуються саме за рахунок активної діяльності у виборчому процесі, навіть якщо це суперечить гуманістичним цінностям, існуючому законодавству, нормам професійної етики та моральним підвалинам. Влада своєю бездіяльністю, зосередженістю лише на власних інтересах підштовхує ЗМІ до використання «брудних технологій», що дискредитує ідею демократичних виборів, знижує довіру виборців до влади, політикам, сприяє росту правового нігілізму, виборчого абсентеїзму.

Висновок. Отже, основна роль ЗМІ полягає в поширенні й пропаганді загальних колективних цілей і вимог, яким підкоряється функціонування політичної системи. Демократичний процес неможливий без обміну інформацією. Такий обмін забезпечує поєднання різних рівнів політичної системи і дає інститутам влади виконувати свої функції управління державою і суспільством.

Список використаної літератури

1. Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. Політологія / К.: ВЦ, 2006.- 568 с.
2. Шкляр, В. І. Формування моделі «влада–преса–суспільство» [Електронний ресурс] / В. І. Шкляр. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1365>.

3. О. Лозовицький. Засоби масової інформації // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 808 с.

4. Засоби масової інформації [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/](https://uk.wikipedia.org/wiki/Засоби_масової_інформації#cite_note-11)

[Засоби_масової_інформації#cite_note-11](https://uk.wikipedia.org/wiki/Засоби_масової_інформації#cite_note-11)

5. Гончарук (Чолач) Т. В. Засоби масової інформації в політичному житті суспільства: навчальний посібник / Гончарук-Чолач, Н. В. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 254 с. Режим доступу: <http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>

*Безпалько Анна,
студентка гр.ООАБ-11,
Аграрного факультету, ТНЕУ*

ВІЙСЬКОВО ПОЛІТИЧНІ СОЮЗИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ДЕРЖАВ

Актуальність теми дослідження: Геополітичні зміни кінця ХХ століття змінили структуру системи міжнародних відносин та характер зв'язків між основними елементами системи. Елементи старої структури системи міжнародних відносин частково зникли, частково відбувається їх еволюція та адаптація до нових умов сучасного світу. Характерними рисами сучасної системи міжнародних відносин стали висока динаміка перетворень, де поєднуються доцентрові та відцентрові тенденції; глобалізація та фрагментація, вплив яких проявляється як єдність протилежностей, адже у глобалізованому світі жодна із держав не здатна самотійно забезпечити реалізацію своїх національних інтересів.

Мета дослідження: аналіз дослідження політичних союзів; фактори які сприяють формуванню політичних союзів; аналіз зовнішньої політики. З урахуванням науково-теоретичної та практично-прикладної актуальності теми дисертації її метою визначено аналіз військово-політичних союзів як інструменту зовнішньої політики малих та середніх держав у постбіполярний період.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика середніх та малих держав.

Предметом дослідження є військово-політичні союзи як інструмент реалізації зовнішньої політики середніх та малих держав

Завдання дослідження: Важливість міжнародного співробітництва для малих та середніх держав пояснюється їх обмеженими ресурсами та неможливістю власними силами гарантувати національну безпеку з огляду на глобалізацію загроз та викликів. В обмін на гарантії безпеки малі та середні держави втрачають певний ступінь автономності в реалізації своєї політики, оскільки вони зобов'язуються надавати допомогу союзникам, у тому числі й в разі необхідності у вигляді ресурсного внеску. Зовнішня політика України – стратегічний підхід української держави до відносин з іноземними державами, співпраці з міжнародними організаціями, просування своїх національних інтересів та захисту прав своїх громадян та української діаспори за кордоном. Стратегічна мета зовнішньої політики України – європейська та євроатлантична інтеграція, формування відносин стратегічного партнерства з Європейським Союзом, Сполученими Штатами Америки, активна діяльність в ООН та інших міжнародних організаціях, забезпечення ефективної участі країни у світовій економіці з максимальним захистом національних інтересів, перетворення України на потужну регіональну державу [2, с. 28-32]. У зовнішній політиці Україна керується рядом ключових пріоритетів. Зовнішня політика ґрунтується на таких принципах: 1) суверенна рівність держав; 2) утримання від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої іноземної держави; 3) вирішення міжнародних спорів мирними засобами; 4) повага до прав людини та її основоположних свобод; 5) невтручання у внутрішні справи держав; 6) взаємовигідне співробітництво між державами;

7) пріоритет загально визнаних норм і принципів міжнародного права перед нормами і принципами національного права; 8) застосування Збройних Сил України лише у випадках актів збройної агресії проти України, будь-яких інших збройних зазіхань на її територіальну цілісність і недоторканність державних кордонів, боротьби з міжнародним тероризмом та піратством або в інших випадках, передбачених міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; 9) своєчасність та адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам [3, с. 28-32]. Відносини Україна – НАТО – захист безпекових інтересів України, участь у створенні євроатлантичного простору стабільності та безпеки, поступова інтеграція до НАТО. Реалізація цієї мети має бути досягнуто через використання механізмів співробітництва з НАТО, зокрема Плану дій та щорічних Цільових планів (з 2005 р. – в межах так званого інтенсифікованого діалогу). 30 липня 2014 року Американський сенат ухвалив у цілому законопроект, що надає Україні, Грузії та Молдові статус країн – союзників США поза НАТО. Відносини Україна-США. Станом на 1 травня 2009 р. між Україною та США було 120 підписаних і готових до підписання угод та інших спільних документів. В липні 2014 року в Сенат США був внесений документ про визнання України союзником США (разом з Грузією та Молдовою). Відносини Україна-Росія. За даними соціологічного опитування, проведеного ВЦВГД в лютому 2018 року, 40 % опитаних росіян оцінюють відносини Росії і України як напружені, ще 22 % – як ворожі. При цьому 40 % опитаних вважають, що дружні, союзницькі відносини з часом відновляться. Через чотири роки після зміни влади в Україні за подіями стежить близько трьох чвертей росіян (72 %), в тому числі 17 % повідомили, що уважно відстежують ситуацію (ця частка значно вища серед старшого покоління 36 % у віці 60+ та 21 % у віці 45-59 років, ніж серед молоді 2 % серед 18-34 річних). Якщо те, що відбувалося в лютому 2014 р. на Майдані громадяни РФ оцінюють як революцію, державний переворот (26 %), рідше як сплановану провокацію (8 %) або катастрофу для країни (8 %), то нинішній стан справ бачиться як бардак (16 %), громадянська війна (12 %), криза (8 %). Майже половина опитаних вважає, що протягом останнього року відносини двох країн не стали ні краще, ні гірше (49 %), на думку кожного третього вони тільки погіршуються (34 %). Перспективи відновлення зв'язків України і Росії росіяни оцінюють скоріше позитивно: 40 % впевнені, що дружні, союзницькі відносини відновляться (більш оптимістичні в цих оцінках чоловіки – 46 %, серед жінок таку точку зору поділяє 35 %), майже стільки (38 %) вважають, що рано чи пізно взаємодія наших країн нормалізується, але колишнім ніколи не буде, не вірить у відновлення відносин кожен десятий опитаний (10 %) [4, с.158-165].

Висновок: На основі аналізу військово-політичних союзів доведено, що військово-політичні союзи сприяють збільшенню як рівня безпеки держави, так і її структурної сили взамін на зменшення ступеня автономності держави. Проаналізовано особливості участі малих та середніх держав у двосторонніх та багатосторонніх союзах з точки зору реалізації зовнішньополітичних інтересів держави. Визначено, що структура союзу та механізм прийняття рішень визначають здобутки держави від участі у союзі.

Список використаної літератури

1. Ковальчук С. М. «Природа міжнародних союзів та коаліцій» Зб. наук. пр. - К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Ін т. міжнар. відносин, 2007. - Вип. 68 (Ч. 1) - С.109-116.
2. Ковальчук С. М. Вплив середовища на детермінування мотивів та цілей малих та середніх держав в постбіполярній системі міжнародних відносин Політологічний вісник: Зб. наук. пр. -К.: ІНТАС, 2008. - № 31. - С.252 - 268.
3. Дацюк Андрій Васильович «Збройні антиполітичні конфлікти та шляхи їх врегулювання». Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія»-2013. - С.28 -32.
4. Ковальчук С. М. Аналіз еволюції союзницьких американо-японських відносин на основі економічної моделі внеску союзника Зб. наук. Пр. - К.: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Ін-т міжнар. відносин, 2008. - Вип.76 (Ч.2) - С.158-165.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Аналітичний екскурс в методичні теорії демократії // Журнал Науковий огляд № 1(64), 2020. С.58-72 Режим доступу: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1940/1973>

*Білик Ольга,
студентка гр. МАРК-11,
Факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Сучасна цивілізація досягла такого етапу розвитку, коли її фізичне виживання багато в чому визначається екологічними умовами. При цьому, джерело екологічної кризи полягає вже не в масштабі впливу техносфери на природне середовище, а знаходиться усередині самого суспільства, у характері суспільних відносин, що встановлює принципи взаємодії з навколишнім середовищем. Тому загроза ескалації глобальної екологічної кризи залишається важливою проблемою для всього людського співтовариства й актуалізує необхідність наукового аналізу й осмислення екологічної проблематики відповідно до нових реалій світового розвитку.

Мета дослідження полягає в дослідженні структури і змісту екологічної складової політичної культури сучасного українського суспільства.

Завдання дослідження: провести операціоналізацію поняття «екологічна складової політичної культури», визначити місце екологічних цінностей у системі соціальних і політичних пріоритетів українського суспільства та проаналізувати причини низької активності участі населення у вирішенні екологічних проблем.

Об'єктом дослідження виступає політична культура українського суспільства як сукупність цінностей, ідеалів і норм поведінки, що закладають основу політичних відносин та визначають стратегію політичного життя в державі.

Предметом дослідження є екологічна складової політичної культури українського суспільства, її вплив на ефективність формування і реалізацію екологічної політики держави, її значимість у процесі прийняття політичних рішень у сфері екології. Велику роль у процесі розробки політичної моделі екологічних перетворень відіграє політична культура суспільства, яка є, з одного боку, одним із самих затребуваних концептів політичної науки, але в той же час, одним із самих варіативних, «розмитих» за змістом термінів [1, с. 28].

Операціоналізація екологічної складової політичної культури дає підставу виділити три рівні її дослідження. Це рівень політичної свідомості, де основною задачею є виявлення ментальних, ціннісних і раціональних основ відносин суспільства до проблем екології в політичному вимірі, а також політичних пріоритетів у вирішенні екологічних проблем. Другий рівень - це аналіз політичної поведінки з метою виявлення ступеня включеності тих чи інших суспільних верств населення в екологічні процеси, визначення суб'єктів екологічної політики, найбільш стійких зразків політичної активності у відношенні екологічних ризиків, орієнтації на екологічні мотиви політичного вибору. Третій рівень - це рівень політичних інститутів, функціонування державних структур екологічної спрямованості [2, с. 100].

Екологічна складової є найважливішим елементом політичної культури. Історично склалося так, що боротьба за природні ресурси детермінувала всю

політику держави і відносини суспільства і держави. Природні ресурси завжди були головним об'єктом правових і власницьких відносин і найбільш надійним забезпеченням динамічного розвитку всіх сучасних суспільств. І в даний час стан фонду природних ресурсів визначає силу і політичну дієздатність українського соціуму і його державних інститутів. Ця обставина приймається як факт масовою й елітарною політичною свідомістю і багато в чому детермінує прагматичне відношення до навколишнього природного середовища, не допускаючи впровадження екологічних імперативів у структуру політичних цінностей українського соціуму. Неоднозначне, суперечливе відношення суспільства до екологічних проблем багато в чому визначене політичною культурою населення, у якого відношення до навколишнього природного середовища закладено на рівні ментальних архетипів, стійких стереотипів соціального мислення і поведінки, що транслуються з покоління в покоління [2, с. 102].

Культурний архетип виживання визначив двояке відношення до природи. З одного боку, залежність від природних умов сформувала нерозривність уявлень про природу, людину і суспільство, а з іншого - традиційне, стає сприйняття навколишнього природного середовища не тільки як надбання, а як невичерпного ресурсу економічного і політичного розвитку, що обслуговує інтереси системи як суспільного надбання, підпорядкованого загальним, державним потребам. Стійка ціннісна орієнтація на патерналістську роль держави, покладання на неї відповідальності у рішенні всіх екологічних проблем створює природну перешкоду на шляху формування політичних установок на активний захист екологічних інтересів суспільства, на участь у прийнятті політичних рішень у сфері екології, а одночасно існуюча недовіра до органів державної влади й інших політичних інститутів узагалі витісняє екологічні питання на периферію політичного простору. Відсутність у масовій свідомості укорінених орієнтацій на інститут приватної власності на землю і природні ресурси, на цінності індивідуалізму, що лежать в основі розвитку західної цивілізації не сприяє створенню тих же стереотипів свідомості і поведінки в сфері екології, що існують на Заході. Основною причиною відсутності політичної активності суспільства в процесі прийняття політичних рішень у сфері екології є те, що екологічні проблеми не є частиною ціннісної системи українського суспільства через об'єктивні причини історичного розвитку, що в підсумку і привело до поверхневого, стереотипного сприйняття всього комплексу екологічних проблем, до відсутності вдумливого, усвідомленого інтересу до даної проблематики [3, с. 108].

Стурбованість екологічним станом фіксується на раціональному рівні масової свідомості, але не входить у структуру глибинних, ментальних значень, не виступає частиною колективного несвідомого, отже, не мотивує політичну поведінку. До того ж закладена в українській політичній культурі перевага цінностей колективізму, орієнтація на сильну владу, на патерналістську роль держави. Звідси і виникає позначене вище протиріччя: суспільство на раціональному рівні зацікавлено у рішенні проблеми, має свою думку на цей рахунок, що не завжди збігається з позицією влади, але не вірить у власні сили і дії проти державних механізмів. Тому основна проблема екологічної модернізації в Україні, на наш погляд, полягає не стільки у відсутності інтересу до екологічних

проблем, скільки взагалі у відсутності в політичній свідомості населення установки на активне відстоювання своїх інтересів, причому не тільки в сфері екології.

Висновок У сфері здійснення екологічної політики в Україні спостерігається невідповідність між декларованими принципами і реально існуючими формами і методами прийняття політичних рішень в сфері охорони природи, природокористування, дотримання принципів екологічної безпеки. У результаті екологічна проблематика виявляється на периферії масової свідомості. Парадоксом сучасної екологічної політики є те, що при високій заклопотаності громадян питаннями екології і станом навколишнього природного середовища, практично цілком відсутні спроби трансляції екологічних інтересів і потреб у владні структури, а екологічні організації, що претендують на політичну участь, не мають адекватної підтримки електорату. Екологічні потреби, не будучи політичною цінністю, не виступають фактором ідеологічної самоідентифікації в політичному просторі, не мотивують політичну поведінку, не визначають рамки участі населення в процесі прийняття політичних рішень. Невизначеність і складність політичної ситуації породжує невизначеність змісту екологічної політики. Громадянське суспільство в його нинішньому стані атомізовано і роз'єднано, і, швидше за все, поки що не здатно стати ініціатором екологічної модернізації в Україні.

Список використаної літератури

1. Іванова Т.В. Формування стратегії екологічної безпеки в Україні / Т.В. Іванова // Науковий вісник Академії муніципального управління. Збірник наукових праць. Серія «Управління». – К.: Академія муніципального управління, 2012. – Випуск 4. – С. 26 – 32.

2. Тимощук К.А. Екологізація політики в Україні: проблеми та перспективи розвитку / К.А. Тимощук // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 1. – С. 97 – 102.

3. Топоровський Д.В. Екологічна складова політичної культури: інтерпретація поняття та світоглядний сенс / Д.В. Топоровський // Нова парадигма: [Журнал наукових праць]. - К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – Вип. 72. – С. 99-113.

Боднар Лукаш,
студентка гр. ЕМЕ (н)-11,
Навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин
імені Б.Д.Гаврилишина, ТНЕУ

ХАРАКТЕРНІ РИСИ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: Політична культура суспільства є синтезом відповідних культур усіх існуючих у ньому соціальних спільнот і політичних інститутів. Але це не механічний конгломерат. У царині означених культур виробляється нова якісна субстанція – культура, яка фіксує суттєві ознаки та рівень суспільної політичної свідомості й поведінки суспільства загалом, У Цій новій, інтегрованій політичній культурі можуть переважати демократичні чи авторитарні риси, переплітатись різні рівні й характер політичних ознак носіїв культури.

Метою дослідження є розуміння що таке «політична культура», «сучасна політична культура» та її риси.

Завдання дослідження: уточнити етапи «сучасної політичної культури» і вивчити що етапи «політичної культури». Політична культура суспільства є синтезом відповідних культур усіх існуючих у ньому соціальних спільнот і політичних інститутів. Але це не механічний конгломерат. У царині означених культур виробляється нова якісна субстанція – культура, яка фіксує суттєві ознаки та рівень суспільної політичної свідомості й поведінки суспільства загалом, У Цій новій, інтегрованій політичній культурі можуть переважати демократичні чи авторитарні риси, переплітатись різні рівні й характер політичних ознак носіїв культури. Політична культура [1] суспільства є синтезом відповідних культур усіх існуючих у ньому соціальних спільнот і політичних інститутів. Але це не механічний конгломерат. У царині означених культур виробляється нова якісна субстанція – культура, яка фіксує суттєві ознаки та рівень суспільної політичної свідомості й поведінки суспільства загалом, У Цій новій, інтегрованій політичній культурі можуть переважати демократичні чи авторитарні риси, переплітатись різні рівні й характер політичних ознак носіїв культури. Становлення того чи іншого типів політичної культури зумовлене сукупністю соціально-політичних і економічних відносин, особливостями історичного розвитку політичної системи, специфікою державотворчих процесів, національними, релігійними та іншими чинниками. Для українського менталітету загалом та політичної культури зокрема притаманні такі риси: інтраверсія (тяжіння до малих груп – родина, громада); ірраціональність (перевага емоційності над прагматичністю, потребою керуватися нормативною поведінкою); екстернальність (нетерплячість до своїх політичних опонентів); ексекутивність (перевага споглядального способу життя перед активним, схильність до апатії); сенсорність (любов до комфорту, несприйняття конфліктів, терплячість та вміння лавірувати) [2]. На формування перелічених рис політичної культури впливали такі чинники: багатовіковий період бездержавності, коли політична діяльність (за винятком певних періодів) була відсутня; розчленування України між країнами з різними культурними та політичними системами, що призвело до відчуження між різними частинами народу; денационалізація провідних верств; панування комуністичного режиму,

що зумовило деформацію рис індивідуалізму і прагматизму, формування патериалістських та колективістських цінностей [3]. Для більшості громадян України сучасна політична культура має елемент невідповідності між очікуваннями і реальністю, або є своєрідним розщепленням дійсності. При цьому такий високий рівень очікувань насамперед був зумовлений ейфорією після проголошення незалежності України та демонтажу старої політичної системи. Чимало населення висловлює невдоволення діяльністю партій, громадських рухів та владних структур. Реакцією на це є постійні пошуки «винних» за небажаний перебіг розвитку політичних подій, пошуки внутрішніх та зовнішніх ворогів, подальша поляризація населення.

Висновок. Політична культура українського народу на сьогодні ще не є цілісною, бо відсутні окремі її компоненти, а багато з існуючих мають ще не сформований характер. Багато політико-культурних елементів не відповідають національному характеру, традиціям української нації, тобто політичній культурі властива неорганічність. Інерційна радянська політична культура залишається домінуючою у нашому суспільстві, хоча дедалі потужнішими стають українські політичні цінності та орієнтації. Сучасній Україні загалом властива прихильність до західноєвропейських політичних цінностей, але помітними є риси ментальності та культури східних народів. Відкритість української політичної культури сприятиме формуванню повнокровного громадянського суспільства в незалежній Україні.

Список використаної літератури

1. Політична культура Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. – К., 1997. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/17566/>
2. Особливості політичної культури https://pidruchniki.com/16520205/politologiya/osoblivosti_politichnoyi_kulturi_suchasnoyi_ukrayini
3. Поняття «політичної культури». Наукова студія Copyright <http://studies.in.ua/ru/politicheskaya-kultura-seminary/507-risi-specifka-ta-zmst-polt-kulturi.html>
4. Гончарук (Чолач) Тетяна, Гурик Мирослава, Джугла Надія, Чигур Руслан. Особливості персоналістської антропології // Науковий огляд. № 9 (62), 2019. Режим доступу: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1940/1973>

*Брунарський Максим,
студент гр. ОАБ-11,
Факультету фінансів та обліку, ТНЕУ*

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, ЇХ ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Актуальність теми дослідження: Для України, як і для будь-якої поліетнічної держави, питання національних меншин є перманентно актуальним і потребує постійного вивчення та аналізу. Утворення України як самостійної держави поставило на порядок денний як теоретичне, так і практичне завдання – вироблення власної концепції національної політики. Особливість ситуації полягала в необхідності одночасного пошуку оптимальних шляхів розвитку титульної нації та національних меншин. Тема актуалізується і тим, що на сучасному етапі спостерігається зростання ролі національних меншин як важливого політичного фактора внутрідержавних процесів. Національні меншини політично впливають і на зовнішньополітичну діяльність країни, зокрема, залишаючись об'єктом посиленої уваги урядів і політичних сил, які аналізують і відстоюють позицію своїх співвітчизників за кордоном.

Мета: полягає у всебічному та комплексному дослідженні сучасного стану національних меншин України (на прикладі Західної України) як потенційного суб'єкта політики та їх участі у політичному житті держави на сучасному етапі, визначення основних передумов політичної діяльності національних меншин і факторів, які впливають на цей процес.

Завдання: визначити роль і місце національних меншин у розвитку сучасної української держави; проаналізувати форми їх участі у політичному процесі України; визначити потенційні можливості участі національних меншин України у політичному процесі держави, спрямованому на демократизацію всіх сфер суспільного життя. **Об'єктом** є національні меншини України, їх роль і місце в політичному житті. **Предметом** є діяльність національних меншин України на суспільно-політичному рівні, яка прослідковується через роботу національних товариств. Особлива увага приділяється діяльності національних товариств Західної України, лідерів і членів національних товариств, аналізу форм і методів їх політичної інституалізації та мобілізації. **Прізвище авторів, хто досліджував тему:** О.Бочковський, І.Варзар, О.Гринів, В.Євтух, І.Здіорук, О.Картунов, А.Колодій, І.Курас, А.Леонова, О.Майборода, С.Макарчук, Ф.Медвідь, М.Мищенко, М.Обушний, Ю.Римаренко, І.Попеску, Т.Рудницька, М.Товт, Л.Шкляр.

Термін «національні меншини» почав вживатися порівняно недавно і його розуміння ґрунтується на основі підходів, які пропонують вітчизняні та зарубіжні дослідники, однак виявилось, що більшість етнополітологів, аналізуючи проблему національних меншин, ще не виробили єдиних підходів та оцінок. В політологічній літературі найбільш вичерпно висвітлені питання ролі і місця національних меншин у національній структурі країни, взаємин держави та національних меншин, питання формування, чисельності та громадської діяльності національних меншин [1, с. 12]. В основу визначення поняття «національна меншина» покладений комплексний підхід, який включає всі

типологічні та видові різновиди, що базуються на загальних критеріях. Зокрема, ми окреслили такі критерії, як кількісний критерій та термін проживання на території держави, критерій невідоміювання, наявність громадянства, наявність стійких етнічних, релігійних і мовних характеристик, почуття солідарності. У дисертаційному дослідженні сформульовано таке визначення: національні меншини – це групи населення, осілі в даній державі, які перебувають у кількісній та фактичній меншості щодо титульної нації або становлять менше 50% усього населення, культивують свою національну окремішність, відрізняються від більшості громадян своїм етнічним походженням, мовними, культурними або релігійними ознаками, усвідомлюють свою етнічну окремішність [2, с. 84].

Центризм в політиці – політична позиція політичного руху або групи, проміжна між правими та лівими рухами або групами, відмова від лівого та правого екстремізму. Регіоналізм – ідеологія і стратегія, призначенням яких є забезпечення інтересів регіонів; процес реалізації прагнень і потреб регіонального співтовариства. Ліва ідеологія – окреслення політичних сил, що проголошують ідеали соціальної рівності [3, с. 125]. Загалом, ліві політичні позиції зазвичай містять у собі турботу про тих, хто перебуває в невідгодному суспільному становищі стосовно до інших і припущення, що існують невідповідані нерівності, які треба скоротити або скасувати. Націонал-демократична ідеологія – демократизації політичного життя з використанням легальних парламентських засобів.

Сьогодні існують різні підходи до співвідношення таких понять, як влада і національні меншини, однак можна виокремити дві основні позиції, згідно з якими присутність національних меншин в органах влади може призвести до виникнення внутрішньої опозиції в державі, або ж знімає етнічну напругу в суспільстві, запобігає виникненню конфліктів. Аналізуючи сучасний стан представництва національних меншин у парламенті України та в органах місцевої влади, ми з'ясували, що національні меншини представлені у законодавчих органах влади доволі пропорційно до їх загальної кількості.

Національні товариства України помітно активізували свою діяльність на міжнародному рівні, зросла їх участь у роботі міжнародних організацій, у спільних міжнародних комісіях. На нашу думку, значення етнічної батьківщини полягає в організації політичної взаємодії, коли її еліта здійснює політику пошуку та визначення етнонаціональної спільності зі представниками етнічних груп в інших державах. Тобто, «етнічна батьківщина» формує уявлення про представників національних меншин в інших країнах як про представників однієї нації [4, с. 338]. Аналіз діяльності національних меншин на зовнішньополітичному рівні показав, що серед національних меншин України найбільш активними на зовнішньополітичному рівні є євреї, росіяни, поляки, угорці, румуни, німці. На рівень активності національних меншин у зовнішньополітичних процесах впливають різні фактори, зокрема, зв'язки з етнічною батьківщиною, територіальна наближеність до етнічної батьківщини, членство у міжнародних організаціях, активність прикордонного співробітництва, створення міжнаціональних інституцій.

Висновок. З розвитком демократії діяльність національних меншин активізується і цей процес переходить у політичну площину, а тому національні меншини потрібно розглядати як потенційно впливовий політичний фактор. За останні роки на Україні чітко простежується тенденція щодо активізації

діяльності національних меншин, які виходять на арену суспільно-політичних відносин держави, і, окрім культурних, освітніх та релігійних інтересів, все активніше ставиться питання задоволення політичних інтересів.

Список використаної літератури

1. Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка – 2018 – Вип.29 С.37–96; [Електронний ресурс]: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/lawhttp://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/issue/archive> - 344 с.
2. Додаток №2 до Протоколу №23 засідання Наглядової ради ПАТ «НСТУ» від 18 вересня 2018 року. Концепція мовлення з тематики національних меншин. – С. 125–127;
3. Почепцов Г. Г. «Українські національні меншини». Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія»- 2015. - С.92 -127.
4. Якубова Л. Д. Національні меншини України.– Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2010. – Т. 7 : Мл – О. – С. 331–344. – ISBN 978-966-00-1061-1.
5. Гончарук-Чолач Т. В., Гнасевиц Н. В. Джугла Н. В. Філософія знання і пізнання // Науковий огляд. № 8(61), 2019. Режим доступу: <file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/1918-7447-1-PB.pdf>

*Цибульська Юлія,
студентка групи ПР-11
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

МОЛОДІЖНІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Організований молодіжний рух в Україні розвивається, інституціоналізується і формує розвинену систему зі специфічною внутрішньою структурою та механізмами взаємодії із зовнішнім оточенням. Останні тенденції розвитку державної молодіжної сфери в Україні визначають молодіжні організації рівноправними партнерами політичних партій та держави у формуванні та здійсненні молодіжної політики.

Мета роботи – дослідити діяльність молодіжних організацій України, що працюють під керівництвом політичних партій і є їх резервом та помічником.

У зарубіжній літературі термін припартійна молодіжна організація використовується у значенні «молодіжне крило політичної партії». Молодіжне крило політичної партії – це вбудована в структуру, автономна чи незалежна від політичної партії організація, що працює на партнерських засадах з політичною партією, і створена з метою підтримки політичної партії на період передвиборчої та виборчих кампанії зі сторони членів або прихильників політичної партії, що відносяться за віковою категорією до молоді [3].

Поняття «метеринська партія» – це політична партія, що ініціювала чи створила власну припартійну молодіжну організацію на засадах спільної політичної платформи та ідеології, та має вибудовану систему відносин з нею[4].

Важливу роль у розвитку припартійних молодіжних організацій відіграє механізми створення та функціонування, серед яких можна визначити такі:

1. Ініціювання та забезпечення «дорослими» організаціями діяльності молодіжних організацій (філій, фракцій, секцій, платформ, крил), які за своїм статусом є партійним підрозділом або у практичній діяльності чітко орієнтуються на програмні ідеологічні засади партії, реалізацію партійних статутних цілей і завдань, зберігаючи водночас автономний статус у розв'язанні проблем «внутрішнього життя». Умовно цей тип молодіжних громадських організацій належить до «патронажно-клієнтельних» об'єднань, громадянську позицію яких в ідеалі мав би визначати «однаковий метод думання і діяння».

2. Орієнтація політичних партій, рухів на «полегшений варіант» поширення партійного впливу на масову молодіжну аудиторію, соціальні, професійні категорії молоді та її об'єднання з метою залучення нових кадрів, що не потребує додаткових фінансів, матеріальних витрат на утримання молодіжних функціонерів та апарату молодіжних припартійних структур. Ця партійна настанова реалізується передусім у площині ініціювання політичними партіями, рухами процесу творення та підтримки діяльності ідейно близьких до них молодіжних об'єднань. Умовно їх визначають як формально позапартійні

молодіжні громадські організації.

3. Об'єднання молоді та інших членів партії в єдине ціле. Партійна молодіжна політика політичних об'єднань передбачає два основні напрями: ідейний вишкіл молодих партійців і залучення нових представників молодого покоління до організації шляхом проведення громадсько-політичних, культурних, історико-просвітницьких та інших заходів [6].

Відносини з материнською партією характеризують правила та принципи взаємодії політичної партії та її припартійної молодіжної організації. Сутність цієї характеристики полягає в розумінні місця та ролі припартійної молодіжної організації у комунікації з політичною партією. Наявність материнської партії для припартійної молодіжної організації є виключно обов'язковою, а наявність припартійної молодіжної організації для політичної партії не є виключно обов'язковою, виходячи з цього можна зрозуміти важливість відносин з материнською партією. Залежно від механізму розвитку організаційної структури кожна припартійна молодіжна організація будує власні відносини з материнською партією. Від того наскільки якісно та глибоко пробудовані ці відносини залежить ефективність функціонування як припартійної молодіжної організації так і політичної партії.

На відносини з материнською партією впливає ряд факторів, таких як: рівень залежності припартійної молодіжної організації від материнської партії, історія створення політичної партії та припартійної молодіжної організації, рівень політичних лідерів в керівництві припартійної молодіжної організації та материнської партії, ступінь залучення членів припартійної молодіжної організації до виконавчих структур материнської партії, міжособистісні відносини між керівництвом і членами припартійної молодіжної організації та материнської партії. Найбільш яскравим вираженням відносин з материнською партією є спроможність припартійної молодіжної організації публічно виражати свою незгоду з діями материнської партії.

Незалежно від факторів які впливають на відносини між припартійною молодіжною організацією та материнською партією сталим залишається їхній спільний ідеологічний базис, а саме: цінності, політична ідеологія та бачення на проблеми суспільства. Саме через це відносини з материнською партією завжди відбуваються в ключі досягнення спільної мети.

Отже, якщо громадські організації є посередниками між державою та громадськістю, то молодіжні громадські організації відповідно є посередниками між державою і молоддю. Вони створюються для відстоювання різноманітних потреб та інтересів молоді. Основними їхніми цілями є захист цих інтересів і потреб, а також мобілізація та інтеграція молодіжних структур на виконання соціально значущих завдань.

Молодіжні громадські організації переважно виникають як наслідок об'єднання певної неформальної групи людей з одними ідеями та бажанням, щоб досягнути поставлених ними цілей та завдань. Далі ця група формалізується (зареєструвавшись в державному реєстрі) та відбувається статутне оформлення задекларованої мети. Може бути й інший сценарій створення молодіжної громадської організації. Власне це створення може бути ініційоване як державою, так і політичними партіями. У цьому випадку вже під конкретну мету та цілі відбувається пошук членів - молодих громадян, котрі симпатизують цим цілям та

ідеям. Наступним кроком є також, як і в першому варіанті, реєстрація молодіжної громадської організації.

За допомогою організації молоді громадяни можуть повніше реалізувати свої потреби, інтереси та бажання, а також сформуватись і реалізуватись як особистості. Визначення терміна: «молодіжні громадські організації» теж має певні розбіжності у працях різних учених. Зокрема, відомий український дослідник у сфері молодіжних організацій М. Головатий пропонує таке визначення цього терміна: «Молодіжна громадська організація – це об'єднання молодих людей, створене для задоволення власних потреб у спілкуванні з однодумцями, а також для успішної реалізації своїх інтересів в усіх сферах життєдіяльності. Завдяки цим організаціям регулюються стосунки молоді з державою та створюються найсприятливіші умови для розвитку молодої людини» [5].

Відомі дослідники О. Корнієвський та В. Якушик дали інше визначення терміна «молодіжна громадська організація», яке є доволі точним, проте переобтяжене філософським змістом.

Отже, молодіжна громадська організація – це певні молодіжні суспільні сили, які:

- а) у тому чи іншому ступені усвідомлюють свою специфічність, особливість своїх власних інтересів і свого місця і ролі у суспільстві;
- б) здійснюють певну суспільно значущу діяльність, яка направлена на реалізацію їхніх інтересів;
- в) мають чіткі внутрішні структури [3].

У законі України «Про молодіжні і дитячі громадські об'єднання від 1 грудня 1998 р. є сформульоване і законодавчо визнане означення цього поняття. Молодіжні громадські організації – це об'єднання громадян віком від 14 до 28 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення і захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших суспільних інтересів [2].

Розглянемо діяльність однієї із найбільших молодіжних організацій «Батьківщини Молодої», яка працює під партронадом ВО «Батьківщина. Це – всеукраїнська молодіжна громадська організація, діяльність якої здійснюється на всій території України. Організація заснована в 2007 році і має понад 30 тисяч членів та прихильників по всій території України. Організація «Батьківщина молода» активно налагоджує контакти з європейською молоддю, з молодіжними організаціями тих партій, з якими співпрацює ВО «Батьківщина» та й не тільки.

Завданнями молодіжної організації «Батьківщина молода» є:

- створення реальних, а не декларативних умов для більш повної самореалізації молоді у соціально-економічному, політичному та культурному житті суспільства;
- підвищення освітнього рівня молоді;
- участь у формуванні та реалізації державної молодіжної політики на всеукраїнському і місцевому рівнях;
- сприяння підвищенню громадської та політичної активності молодих громадян, їх ролі у громадському та політичному житті країни через забезпечення їх проінформованості;

– активне сприяння поліпшенню стану навколишнього середовища, екосистем, розташованих на території України;

– здійснення навчальних і освітніх програм, спрямованих на підвищення проінформованості, зростання фахового і загально- інтелектуального рівня молодих громадян, а також представників установ і організацій, які беруть участь у молодіжній політиці.

«Батьківщина молода» – це об'єднання української молоді заради майбутнього України. Ця організація активно здійснює міжнародну діяльність та розширює партнерські відносини. Є повноправним членом молодіжної організації Європейської народної партії (УЕПР) з 2011 року. УЕПР - це об'єднання припартійних молодіжних організацій з усієї Європи, які сповідують християнсько-демократичні цінності. Для організації налагодження дружніх, міжпартійних відносин з європейськими колегами є пріоритетним напрямком, адже вони чудово розуміють важливість такої співпраці в довгостроковій перспективі. Вони переконані, що майбутнє України в об'єднаній Європі, тому вже сьогодні працюють на майбутнє [1].

Список використаної літератури

1. Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Батьківщина молода». URL : <http://ddr.minjust.gov.ua>.

2. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 01.12.1998 р. Відомості Верховної Ради України. 1999. №1. Ст.2.

3. Кулік В. Сучасний організований молодіжний рух в Україні як об'єкт наукового дослідження. URL : <http://politika.org.ua>.

4. Молодіжні організації України/ URL : <https://naurok.com.ua/povidomLennyamolodizhni-organizaci-ulcraini-38971.html>.

5. Молодіжна політика в Україні / Е. Кжаклевска, Г. Вільямсон. Київ : Видавництво Ради Європи, 2017.

6. Політичне лідерство: навч. посіб. / авт. кол.; за заг. ред. В. А. Гошовської, Л. А. Пашко. Київ : НАДУ, 2013. 300 с

7. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України : навч. посіб. / О. В. Лісовець. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 256 с.

8. Goncaruk-Cholach T. V., Dzhugla N. V. Сучасна українська еліта: порівняльний аналіз політичного та управлінського функціонування //Науковий журнал «Політичне життя». Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С 25-30. **(Фахове видання)**Режим доступу:

<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7362>

*Оніщук Ілля,
студент групи ПР-12
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

ВИКОРИСТАННЯ «ЧОРНИХ» ПОЛІТТЕХНОЛОГІЙ У ВИБОРЧИХ ПРОЦЕСАХ ТА СПОСОБИ ЇМ ПРОТИДІЇ

Як засвідчує практика, під час усіх виборчих кампаній політики, політичні партії та рухи все більш активніше звертаються до «чорних» політтехнологій, що закономірно підвищує їх роль у сучасному політичному процесі, особливо ускладнюючи його політико-правове врегулювання. Адже, предмет для нормативних засад значно розмивається, перетворюючи чорний піар на невіддільну складову політичного розвитку. Це особливо відчутно в Україні, де розвиток країни стає заручником факту загострення розбіжностей в економічних, політичних і соціальних інтересах соціальних груп, що призвело до формування вектора розвитку країни лише в інтересах зацікавлених осіб.

Мета дослідження – проаналізувати сутність та прояви «чорних» політтехнологій під час виборчих кампаній та охарактеризувати методи їм протидії.

Політтехнології (грец. *techne* – майстерність і *logos* – вчення) – сукупність процедур, засобів, способів вирішення політичних завдань, які спрямовані на досягнення необхідних політичних результатів (зокрема, зміну політичної поведінки громадян). У межах розгляду нашої теми, проаналізуємо лише один із видів політичних впливу – «чорні» політтехнології. У вітчизняному законодавстві відсутнє поняття «чорних» політтехнологій, насамперед це пов'язано із незавершеною науково-практичною дискусією щодо цього питання. Загалом поняття «чорних» політтехнологій можна охарактеризувати як – сукупність заборонених законом процедур, засобів, способів вирішення політичних завдань, що спрямовані на досягнення необхідних політичних результатів.

Щоб зрозуміти наскільки «чорні» політтехнології широко застосовуються, варто лише згадати президентські вибори США у 2016 р., коли російські хакери та тролі впливали на громадську думку американців через різні канали та зламали пошту виборчого штабу Гіллері Клінтон напередодні виборів. Завданням «чорних» політтехнологій (як і будь-яких технологій) є зміна політичної думки суспільства щодо тих чи інших осіб, партій, процесів, явищ і тд.

Найбільш затребуваними політтехнологіями, як менеджери політичних стратегій, стали на початку ХХст. Перша фірма «Whitaker and Baxter», яка надавала послуги політичного консалтингу й аналітики, була заснована у США на початку 30-х років минулого століття. В Україні початок використання «чорних» політтехнологій співпав із Парламентськими виборами 1994р. де у Нововолинському виборчому окрузі намагалися дискредитувати переможця цього округу – Левка Лук'яненка. Зацікавлені особи, нібито від його імені,

поширювали напередодні виборів агітаційні листівки агресивного характеру, намагаючись визнати результати волевиявлення недійсними.

Аналізуючи вітчизняне законодавство, зазначимо, що серед заборонених методів впливу на виборця є [1]:

1. Використання адміністративного ресурсу як методів промоції (це явище набуло найбільшого поширення за часів президенства Леоніда Кучми).

2. Розповсюдження неправдивих відомостей про політичну силу, кандидатів на посаду

3. Непрямий підкуп виборців (був досить популярний раніше, у народі навіть придумали таке поняття як «гречкосій», тобто особа, що здійснює підкуп виборця за допомогою роздачі безкоштовних наборів гречаної крупи.

4. Створення замовних теле/радіосюжетів, інформаційних статей про суб'єктів політичного процесу без маркування «Політична реклама», що отримало назву «джинса».

5. Створення політичної реклами без вихідних даних про замовника, тираж і відповідальної особи за розповсюдження. Особливо популярними цей вид впливу стає популярним в переддень голосування та дня тиші.

6. Використання спеціальних засобів, які здійснюють неусвідомлений тиск на виборця (створення «ботоферм», які займаються «відбілюванням» чи рекламою політично зацікавлених осіб.

Особливо негативний вплив на виборчий процес та його результати мають факи політичної корупції, коли здійснюється «купля-продажа» місць у виборчих списках політичних партій і коли виборчі комісії (дільничні, окружні та й ЦВК) здійснюють фальсифікацію результатів виборів [2].

У сучасному світі, який сповнений неправдивою інформацією, дуже важко протидіяти їй. Використання «чорних» політтехнологій, як одного із видів неправдивої інформації, набуває особливої популярності напередодні виборів. Загальновідомим є факт, що над створенням образу політика політичної партії працює ціла команда політтехнологів, консультантів, аналітиків, маркетологів та навіть програмістів. Усі вони – створюють величезну кількість різноманітних засобів маніпулятивного впливу. Тому для того щоб зробити справді усвідомлений та зважений вибір необхідно вміти критично мислити та мати базові навички фактчекінгу.

Критичне мислення – це наукове мислення, суть якого в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Головним чином йому притаманні такі властивості, як усвідомленість та самовдосконалення. Саме за допомогою критичної оцінки пропонованої інформації особа може повноцінно проаналізувати усі аспекти політичної діяльності суб'єктів та протидіяти маніпулятивним механізмам. Суть цього виду мислення полягає в одному правилі: «Ставити усі отримані факти та інформацію під сумнів та намагатися детально перевірити її». Варто зазначити, що в основі згадуваної практики фактчекінгу лежить саме ця методика.

Фактчекінг (з англ. fact checking – перевірка фактів) – перевірка фактів спрямована на виявлення невідповідностей між наявними фактами та навколишньою дійсністю [3]. Саме поняття фактчекінгу зародилося в журналістському середовищі, проте через вплив «фейкньос» соціально-активне суспільство змушене самотійно перевіряти новини, висловлювання

політиків, передвиборчі програми і т. д. Сьогодні у світі існують цілі інформаційні портали, які допомагають перевірити діяльність політичних суб'єктів, наявність неправдивої інформації про них. Існують вони і в Україні: «Слово і Діло»[4], «Чесно»[5] та ін. Також можна згадати й про інші організації, що здійснюють контроль за діяльністю політикуму: «КВУ»[6] і «Опора»[7]. Відповідно, інструментарію, що допоможе здійснити детальний та ґрунтовний аналіз, є достатньо, а отже рушійною силою протидії «чорним» політтехнологіям повинен виступати сам народ.

Щоб остаточно зрозуміти необхідність покращення методів протидії «чорним» політтехнологіям варто згадати про технологію «Deepfake», яка поки що використовується у розважальних цілях, проте незабаром, зможе стати новою «скринькою Пандори» для політтехнологів та охочих до швидкої слави.

Отже проблема використання та протидії «чорним» політтехнологіям є вельми актуальною. Проте, через стрімкий розвиток цих процесів, механізми їх обмеження нерідко є застарілими та малоефективними. Завданням держави у цьому напрямку має стати правове врегулювання відповідного явища, «делімітація» і «демаркація» даних суспільно-політичних процесів.

Список використаної літератури

1. Моторнюк Т. М. PR у комплексі виборчих технологій. *Політологічні записки*. 2011. С. 195–203.

2. Рудакевич О. М. Пізнавальний потенціал теорії політичної системи в дослідженні політичної корупції. *Суспільно-політичні процеси*. К.: ГО АПН, 2017, Випуск 1 (5). – С. 147–161.

3. Фактчекінг. *Вікіпедія*. URL : Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%87%D0%B5%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B3>.

4. Слово і діло. : Офіційний веб-портал аналітичної платформи «Слово і діло». URL : <https://www.slovoidilo.ua>.

5. Чесно. : Офіційний веб-портал громадського руху «Чесно». URL : https://www.chesno.org/background_chesno.

6. Комітет виборців України. : Офіційний веб-портал всеукраїнської громадської організації «Комітет виборців України». URL : http://www.cvu.org.ua/page/about_cvu.

7. Опора : офіційний веб-портал неурядової, позапартійної громадської платформи «Опора». URL : <https://www.oporaua.org>.

*Трищук Ірина,
студентка групи СР-11
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

ЗАРУБІЖНІ ЕКСПЕРТИ ПРО СТАН ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

2010 році в Україні активізувались розмови про те, що за рівнем демократичного розвитку вона випереджає решту країн СНД. Про це заявив Віктор Ющенко, зазначивши, що Україну визнано «єдиною на пострадянському просторі вільною країною» за даними «авторитетних міжнародних організацій». Однак, думки політичних експертів щодо стану демократії в Україні різні. Так, філософ Євген Бистрицький зауважував, що для оновлення влади потрібні нові демократичні сили. Політолог Олександр Палій переконаний, що демократія в Україні є, проте з відтінком анархії. Із суто демократичних інструментів в Україні працюють хіба що вибори, вважає директор Українського центру прямої демократії Ігор Курус. Цікаву ситуацію спостерігаємо в ЗМІ, де є свобода слова, проте велика кількість медіа підконтрольні олігархам [4].

Мета дослідження – розкрити думку зарубіжних експертів щодо стану та перспектив розвитку демократії в Україні.

У рамках П'ятої Асамблеї Всесвітнього руху за демократію, що відбулася у Києві у 2008 р., проходила медіа-дискусія за участю представників українських ЗМІ та учасників Асамблеї. У своїх виступах учасники зустрічі наголошували, що демократія – це річ, за яку треба постійно боротися, і вона є ефективною тільки тоді, коли забезпечує людям їхні права – політичні, економічні, соціальні. На думку Алехандро Толедо, відкритість уряду до громадянського суспільства, використання потенціалу молодого покоління, функціонування потужних політичних партій, співробітництво міжнародних та національних громадських організацій, незалежні суди, забезпечення прав людини та свободи слова. Україна, на думку гостей, крокує як раз у цьому напрямку.

Однак з обранням Президентом України Віктора Януковича в Україні відбулася різка зміна політики щодо дотримання стандартів демократії. Україна була визнана Freedom House лише частково вільною країною, а міжнародний рейтинг свободи слова опустився до неприйнятно низького для демократичної європейської держави рівня. Свобода слова Згідно зі звітом «Репортерів без кордонів» (PRESS FREEDOM INDEX) Україна опустилася з 89 місця у 2009 р. на 131 у 2010 (поряд з Іраком) [3].

Україна є «частково вільною» країною, так як на сьогодні залишається свобода слова у медіа-просторі, все-таки в Україні залишається вільний простір, насамперед – це інтернет. В ефірах низки каналів також зберігаються політичні ток-шоу. Залишаються відносно вільні від влади і друковані ЗМІ.

Є свобода мирних зібрань, право обирати і бути обраним, свобода думки та совісті, можливість діяльності для громадських організацій, право на

інформацію та доступ до неї (Ухвалення Закону про доступ ЗМІ до інформації), свобода підприємницької діяльності, можливість опозиційної діяльності, право вільно пересуватися, обмеженість масштабу репресій сотнями, а не тисячами осіб, певне зважання влади на громадську думку [5, с. 16–18].

«Україна залишається частково вільною країною, оскільки тут не встановився авторитарний режим: залишаються можливості для критики дій держави та громадянського спротиву таким діям, що підтверджують Майдан-2, інші протестні акції. Загальний рівень свободи вираження поглядів залишається таким, що втаємничити незаконні дії органів влади практично неможливо, внаслідок цього представники влади постійно змушені виправдовуватися. Авторитет вищих посадових осіб держави є низьким, і це також не дає можливості встановити жорсткий авторитарний режим» [1].

Головний дефіцит української демократії – ігнорування законів та непрацююча Конституція. «Законослухняність» – це ані про політичну верхівку, ані про політичні низи.

Вразливим місцем демократії в Україні є відсутність верховенства права і рівності усіх громадян перед законом. В Україні відчувається дефіцит незалежного та справедливого правосуддя.

Низьку якість політики у державі експерти пояснюють низькою якістю так званих еліт. На першому місці – дуже мала кількість професійних людей в політиці, яких тим більше не допускають до процесів ухвалення рішень. Друге – аморальність українських політиків, на третьому – дефіцит політичної культури, яка залишається вкрай низькою.

Слабким місцем сьогоденної демократії є слабка, дезорієнтована, роз'єднана опозиція та відсутність лідера. Спостерігається недовіра громадян до будь-яких політичних лідерів та втома від «старої» опозиції. Проблемаю є бізнес-проекти замість партій, залежність партій від олігархів.

Що найбільше заважає просуванню України у напрямі до демократії?

Головним чинником, що заважає просуванню України у напрямі до демократії, абсолютна більшість експертів вважає нерозвиненість, байдужість і пасивність громадянського суспільства, його розпорошеність, нездатність до об'єднаних дій. Експерти зазначають відсутність у суспільстві належної політичної культури, правової свідомості, відчуття громадянина, а не підданого, брак суспільних інновацій. Суспільство на сьогодні має слабку самоорганізацію, зокрема й на рівні територіальних громад, та не здатне відстоювати свої права (не лише на мітингах, але й у судах та інших інстанціях). Суспільство готове страждати, «вірити в доброго царя» і недостатньо готове боротися. «Рабська психологія «советської людини» перемагає». «Український принцип «моя хата скраю» нікуди не зник».

Другим за значущістю чинником, що гальмує розвиток демократії, є неефективність судової системи, залежність судів від владиксперти). «Право в країні використовується тільки проти ворогів», а «якщо судові рішення й були ухвалені, то вони або зовсім не виконуються, або виконуються неналежно». «Неправова держава руйнує необхідний для ефективної демократії соціальний капітал» [4].

Істотний антидемократичний чинник – олігархічний характер економічної та політичної системи, вплив олігархів на ухвалення політичних рішень.

Основну рушійну силу, яка повинна забезпечити поступ України до шляху демократії, абсолютна більшість експертів вбачає у громадянському суспільстві. Саме сила й спроможність громадянського суспільства, його здатність до самоорганізації та об'єднання й визначатиме, на думку експертів, долю демократії в Україні.

Деякі експерти зазначили, що успішний розвиток демократії передбачає необхідне економічне підґрунтя – подолання бідності, зменшення соціального розшарування, формування середнього класу, який зазвичай і є соціальною базою демократії, боротьбу з корупцією.

Абсолютна більшість експертів згодні з вердиктом Freedom House щодо класифікації України як «частково вільної країни» [2]. Україна є «частково вільною» країною, так як на сьогодні ще залишається у певних сегментах ЗМІ свобода слова, насамперед в Інтернеті. Залишаються відносно вільні від влади і друковані ЗМІ. Низьку якість політики у державі експерти пояснюють низькою якістю так званих еліт – дефіцит фаховості, порядності та культури. Вразливим місцем демократії в Україні є відсутність верховенства права і рівності усіх громадян перед законом. Дефіцит демократії спостерігається у порушенні балансу системи влади. Розподіл гілок влади відсутній, відбувається шалена концентрація влади у президента і як наслідок – «ручне» управління країною. Вразливим місцем української демократії є відсутність реальних важелів впливу на владу, а також тотальна корупція державного механізму на всіх його рівнях. Дефіцитом демократії є «здорові», самодостатні медіа та ЗМІ. Головними чинниками, які заважають просуванню Україні у напрямі до демократії, абсолютна більшість експертів вважає нерозвиненість, байдужість і пасивність громадянського суспільства, його розпорошеність, нездатність до об'єднаних дій. Другим за значимістю чинником експерти вважають неефективність судової системи, залежність судів від влади, далі – тотальна корупція у суспільстві, недемократичність влади, олігархічний характер економічної та політичної системи, вплив олігархів на ухвалення політичних рішень.

На 10 бальній шкалі, яка пролягає від повністю диктаторського до повністю демократичного режиму, експерти розмістили Україну на позначці 4, 75 бала.

Список використаної літератури

1. Гарань О. Стан демократичних свобод і демократії в Україні: опитування експертів. URL : <https://dif.org.ua/article/stan-demokraticnikh-svobod-i-demokratii-v-ukraini-opituvannya-ekspertiv>.
2. Дікенсон Л. Freedom in the world. *FreedomHouse*. 2019. URL: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/ukraine-translation>.
3. Зубченко Я. Іноземні експерти: Демократія врятує українські медіа від джінси. *Детектор Медіа*. 2016. URL : <https://detector.media/withoutsection/article/37691/2008-04-07-inozemni-eksperti-demokratiya-vryatue-ukrainski-media-vid-dzhinsi/>.
4. Ковальов А. Про стан демократії в Україні. *Уніан*. – 2019. URL: <https://www.unian.ua/human-rights/517916-pro-stan-demokratiji-v-ukrajini.html>.
5. Рудакевич О. М. Політична культура об'єднаної Європи та її вплив на вітчизняний політикум. *Світоглядні та соціокультурні засади формування*

модерної української нації : моногр. / авт. колектив : О. М. Рудакевич (керівник)
та ін. Тернопіль, 2015. С. 208–221.

*Дейнека Анна,
студентка групи ПР-13
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

ПРИЧИНИ СЕПАРАТИСТСЬКИХ ПРОЯВІВ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Десятки тисяч людей проводжали героїв Революції гідності в останню путь. Злочинний режим було повалено! Революція перемогла. В Україні появився шанс на гідне життя! Після усіх цих всіх випробувань, здавалося б, повинен зміцнитися національний дух, але ні. На жаль, це було лише початком «боротьби за Україну». Незабаром прогриміла звістка: анексія Криму та сепаратизм на Сході. Але чому?

Сьогодні Україна перебуває у стані неоголошеної українсько-російської війни. Сепаратизм продовжує розвиватися. Біда в тому, що він виникає не лише у Донецькій та Луганській областях, а й в інших регіонах України: в Одесі, Харкові, Полтаві. Щоб зупинити ці тенденції та повернути непідконтрольні території, потрібно детально розібратися в самій проблемі. Адже, не зупинивши сепаратизм ми наражаємося на небезпеку втратити Україну.

Мета роботи – з'ясувати причини сепаратистських проявів в Україні та запропонувати шляхи та способи їх подолання

Для виникнення сепаратизму необхідна низка умов, що створюють відповідне підґрунтя. Серед них виділяють такі: неоднорідність населення країни; нерівномірність економічного, соціального, культурного, демографічного розвитку окремих регіонів; історичні чинники; не виважена політика центральної влади щодо етнічних меншин і конфесійних спільнот, яка погіршує їхнє становище [1].

Аналізуючи проблему виникнення та розвитку сепаратизму в Україні, слід урахувувати низку факторів. Зокрема, як зазначає український дослідник М. Розумний, за своїми об'єктивними характеристиками українське суспільство є досить гомогенним і має значно менше етнічних, конфесійних, соціальних розмежувань, ніж більшість сучасних європейських суспільств [2].

Отже, опрацювавши праці вищезгаданих науковців, я можу виокремити такі причини сепаратизму в Україні після Революції гідності.

Економіко-географічні чинники. Їхня суть полягає в тому, що Луганська і Донецька області вважали себе більш розвиненими регіонами, аніж інші, на їхню думку відсталі. Вони мали надію, що в окремій державі їм буде краще жити.

Також однією з найбільш поширених причин сепаратизму є етнічна неоднорідність населення. На Сході України живе багато етнічних росіян, а в Криму корінним населенням є ще й кримські татари. Тому і не дивно, що саме ці регіони стали вогнищем сепаратизму. Населення бажали отримати автономію та розширити її, а ще краще – домогтися статусу незалежної держави.

Великий вплив також мали внутрішньополітичні чинники, а саме прагнення

регіональних еліт до влади. Люди, які прийшли до влади у самопроголошених ДНР та ЛНР безумовно харизматичні лідери, які зуміли згуртувати сепаратистів та домоглися свого. Якби, наприклад, в Криму не було партії «Русское единство», яку очолює нинішній голова кримського уряду Сергій Аксьонов, Росії не було б на кого спертися після ухвалення рішення про анексію. Тобто, якби таких очільників не було, то відокремлення не відбулося б, адже населення невзміло самостійно управляти новоствореними політичними утвореннями.

Ідеологічний чинник зумовив наявність мети для відокремлення. Сепаратизм в Україні проходив під гаслами «відокремлення від мазепинців» «геть бандерівців». Також поруч із ідеологічним іде інформаційний чинник. Луганські ЗМІ пустили чутку, що Революція Гідності – це громадянська війна, після якої російськомовні громадяни не матимуть права жити у Луганську та Донецьку.

Проте, на мою думку, найважливішим чинником активізації сепаратистських практик є наявність зовнішніх союзників сепаратистів та їх відносна сила порівняно з державою, де існує сепаратистський рух. Зовнішні союзники здатні стати джерелом ресурсів, надавати політичну та інформаційну підтримку, здійснювати дипломатичний, економічний чи навіть військовий тиск на користь сепаратистів. На жаль, таким зовнішнім джерелом поширення сепаратистських процесів в Україні стала Російська Федерація [3].

Після виснажливого протистояння на Майдані і боротьби з диктаторським режимом зовнішня агресія Росії спричинила фактичну втрату Україною Криму. Підбурюючи сепаратистські настрої серед кримського населення, порушуючи внутрішні закони України та міжнародні нормативно-правові акти, використовуючи збройні сили, Російська Федерація анексувала територію Кримського півострова (анексія – насильницьке приєднання, загарбання однією державою всієї (або частини) території іншої держави) [4].

Після приходу до влади Зеленського та його команди всьому народові стало цікаво, яку політику він проводитиме щодо окупованих територій. Чи ітиме він на компроміс із сепаратистами, чи, можливо, вестиме агресивну політику щодо них? 18 червня 2019 року російське видання ТАСС, посилаючись на сепаратистські ЗМІ повідомляє, що ватажки сепаратистів на Донбасі Денис Пушилін і Леонід Пасічник незадоволені відмовою президента Володимира Зеленського від прямого діалогу з бойовиками окупованих територій Луганської та Донецької областей. «Ми дуже розчаровані тим, що Володимир Зеленський говорить, як экс-президент Петро Порошенко; хотілося б побачити відмінності, але на жаль. Його відмова від прямого діалогу з республіками Донбасу – яскраве свідчення недалекоглядної політики нової влади України», – заявив Пушилін. Тема миру Зеленським була використана лише як гасло передвиборної кампанії, – заявив Пасічник.

На нашу думку, Зеленський веде правильну політику щодо даного питання. Не ідучи на переговори із Пасічником та Пушиліним, Зеленський показує те, що він не визнає існування таких квазідержавних утворень, як ДНР та ЛНР.

Для успішного подолання сепаратизму в Україні потрібно враховувати досвід іноземних країн. Як зазначають українські дослідники О. Резнікова, А. Місюра, С. Дрьомов, К. Войтовський, методи, що застосовуються державами для збереження територіальної цілісності, можна умовно поділити на два

основні типи: насильницькі (силові, або репресивні) та ненасильницькі. До ненасильницьких методів можна віднести заходи політичного й економічного характеру: надання владних повноважень і відповідно розподіл прибутків; виважена політика щодо регіональних особливостей; сприяння місцевій владі у вирішенні нагальних проблем тощо.

Насильницькі (силові) методи можуть включати такі заходи: затримання та притягнення до кримінальної відповідальності за сепаратизм; ізоляція кризових регіонів; переселення сепаратистів; фізичне знищення центрів підготовки та забезпечення озброєних сепаратистських формувань [1, с. 28].

Застосування насильницьких методів має розглядатись урядом як крайній захід. Для протидії сепаратизму в Україні слід насамперед відновити контроль органів державної влади над кордоном. Це дозволить блокувати канали матеріального, фінансового, кадрового забезпечення бойовиків, порушити їх системи командування і управління. Ефективні спецслужби та боєздатні збройні сили – суттєвий фактор протидії сепаратизму.

Важливим і дієвим інструментом подолання сепаратизму в Україні є визначення механізму усунення від участі в місцевих виборах і недопущення перебування на державній, військовій службі, службі в правоохоронних органах України осіб, поведінка яких загрожує національній безпеці.

Очевидно також, що успіх у протидії сепаратизму багато в чому залежить від ефективності превентивних заходів, спрямованих на недопущення формування сепаратистських збройних груп і спроможності держави вибудовувати адекватну внутрішню та зовнішню політику. При цьому під час вирішення проблем сепаратизму, особливо на початковому та завершальному етапах, необхідно максимально прагнути до застосування ненасильницьких методів, інтенсифікувати інформаційну політику в проблемних регіонах, роз'яснюючи переваги стабільної територіальної цілісності країни, а також недоліки чи неможливість відокремлення й утворення нової країни, особливо коли такі дії суперечать законодавству [1, с. 3].

Проведений аналіз змісту, сутнісних характеристик, різновидів сепаратизму та їх особливостей дозволяє зробити деякі висновки. По-перше, в Україні наявні всі ознаки політичного (регіонального) сепаратизму, що здійснюється на підставі начебто дискримінацій територій із боку центральної влади. По-друге, в Україні недостатньо розроблена нормативна база для врегулювання цього конфліктного явища. У сучасних умовах є доцільним більш чітко та детально розробити превентивні, каральні й відновлювальні механізми протидії та запобігання сепаратизму та пов'язаним із ним явищам. По-третє, подолання сепаратизму в Україні має здійснюватися з використанням усіх методів, враховуючи особливості регіонів, але перевагу слід надавати все ж таки ненасильницьким, політичним методам. Важливе значення має проведення державою превентивних запобіжних заходів з метою недопущення переростання сепаратистських рухів у збройний конфлікт. Це може передбачати, зокрема, відповідне корегування державної політики, активізацію діяльності спеціальних служб держави тощо.

Список використаної літератури

1. Косілова О. І. Сепаратизм в Україні: передумови, причини, способи протидії та нормативно-правове регулювання протидії. Конституціоналізм як сучасна наука. Київ, 2017
2. Розумний М. Виклики національного самовизначення : моногр. К. : НІСД 2016.
3. Рудакевич О. Теоретико-методологічні засади безпеки української нації в умовах її відродження та модернізації. Суспільно-політичні процеси. Київ : ГО АПН, 2017. Вип.1.С. 147–161.
4. Щербак В. Мій Майдан. Київ, 2017.

*Венгер Тетяна,
студентка гр.ПР-14
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

СУТНІСТЬ ТА СПОСОБИ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

Як зробити політику ефективною, тобто такою, щоб відповідала інтересам всього суспільства? Ця проблема завжди турбувала мислителів. Вона досліджувалася, зокрема в аспекті легітимації політики, у працях М. Вебера С. Ліпсета, А. Сайммонса, А. Валена, Ю. Габермаса та ін. Повалення чи відставка правителів, революції, війни, соціальні та національні конфлікти і потрясіння – це не що інше, як безпосередній наслідок недосконалої, тобто недостатньо легітимованої (або легітимної) політики панівних суб'єктів.

Метою роботи є дослідження проблеми легітимації та підвищення ефективності української політичної влади.

Осмилюючи владу, мислителі ще на ранніх етапах світової історії активно обговорювали принципи функціонування влади, механізми та засоби взаємодії влади та суспільства. Величезне значення мали теоретичні студії розподілу влади. Класичний варіант був започаткований англійським мислителем Дж. Локком у праці «Про державу» і продовжений Ш. Л. Монтеске у праці «Про дух законів». Дж. Локк визначає особливість політичної влади як можливість видавати закони й карати за їх невиконання. У 10–11 главах свого трактату Дж. Локк характеризує форми держави та її межі. На його думку, єдина політична влада поділяється на законодавчу, виконавчу й федеративну (союзну) владу. Законодавча влада вища від інших влад, але за народом зберігається право змінювати законодавців. Дж. Локк намагався «урівноважити владу уряду, надавши її у різні руки», поділити її між парламентом і королем. Він пропонував розробити чіткі механізми взаємних «стримувань і противаг» гілок влади [3].

Розвиваючи теорію розподілу влад у ХХ ст., відомий український вчений Б. Гаврилишин виділяє три типи побудови владної піраміди (три типи сучасної влади):

1. Влада типу переваг, в основі якої лежать індивідуалістсько-конкурентні цінності. Ознаками такого типу влади є: чіткий розподіл трьох гілок влади; побудова владних структур за принципами взаємного контролю і противаг; узаконене існування владної та опозиційної еліт; періодичні прозорі вибори.

2. Влада колегіальна. До її ознак належать: наявність суспільної згоди щодо основних суспільних цінностей; відсутність гострих конфліктів; згода основних соціальних груп (особливо еліт) з практичними діями влади. У цій формі влади виділяють різні варіанти. Наприклад, широка участь населення у прямих владних діях (референдуми у Швейцарії), підтримка влади через систему корпоративно-групових об'єднань у Японії.

3. Унітарна влада. Найбільш характерні ознаки такого типу влади: крайня концентрація влади; зосередження влади в центрі за рахунок периферії; заборона легальної опозиції; намагання реалізувати ідеологічні утопічні концепції.

Основними рисами політичної влади є легальність, легітимність, верховенство, вплив, ефективність і результативність.

Легальність влади означає її законність, юридичну правомірність. Легальна влада діє на основі чітко фіксованих нормативно-правових актів. Легітимність влади – це добровільне визнання існуючої влади громадянами, довіра до неї з їх сторони, визнання її справедливою, прогресивною. Верховенство влади – це обов'язковість виконання владних рішень (економічних, політичних, правових та ін.) усіма членами суспільства. Вплив влади – це здатність суб'єкта політики здійснювати вплив у певному напрямку на поведінку індивідів, груп, організацій, об'єднань з метою сформулювати чи змінити думку людей із певного питання, врегулювати політику соціальних суб'єктів тощо. Ефективність і результативність влади полягає у тому, що саме в конкретних соціальних результатах реалізуються усі задуми, платформи, програми влади, з'ясовується її здатність ефективно управляти усіма сферами суспільного життя [2].

Легітимність політичної влади не вичерпується її законністю, хоча сутнісно ці поняття пов'язані між собою. Легітимність (*legetemus* - законний) - це суспільне визнання позицій влади, панівної еліти, лідера. Легітимність ширша за юридичне оформлення влади. М. Вебер відповідно до мотивів підпорядкування виділяв три «ідеальних типи» легітимності:

– традиційна легітимність, яка спирається на звичаї, традиції, усталені звички;

– харизматична легітимність (грец. *charisma* - божий дар, благословення), заснована на вірі в особливі якості, харизму лідера або керівної групи;

– раціональна легітимність – відповідність політичної влади правовим нормам та існуючому порядку. Раціональна легітимність, як правило, декларується у конституціях чи інших правових актах. Легітимність має чітко виражений функціональний характер. Її трактують як вияв підтримки й довіри громадян до владних структур. Легітимність тісно пов'язана із процесами делегітимації, які проявляються у втраті владою підтримки громадян. Тому політичній владі доводиться постійно враховувати подвійні властивості легітимації-делегітимації [3].

Ідеальний веберівський тип раціональної легітимності в сучасних умовах трансформувалася в деяких авторитарних режимах у раціонально-бюрократичний тип. Для нього характерна опора на розгалужений управлінський апарат, незаконне втручання силових структур у політичне життя, надання пільг окремим групам суспільства. Виділяють окремо тип ідеологічної легітимності, який найбільш характерний для тоталітарних режимів. Деякі режими можна кваліфікувати як опору на клерикальну легітимність (нинішній Іран, Афганістан). Потрібно враховувати, що в чистому вигляді виокремлені типи майже не існують, вони мають переважно змішаний характер. Визначення типології легітимності ускладнюється і тим, що чим менша легітимність конкретної влади, тим більше вона використовує різноманітних засобів для зміцнення свого становища.

Основними формами політичної влади є панування, політичне

керівництво, управління. Панування – це абсолютне і відносно підкорення одних людей (соціальних груп) іншим. Політичне керівництво й управління реалізуються через прийняття стратегічних і тактичних рішень до об'єктів влади, через організацію, регулювання та контроль їх розвитку.

Основними джерелами легітимності, як правило, виступають три основні суб'єкти: населення; уряд; зовнішньополітичні структури.

Зниження реальної підтримки органів державної влади чи правлячого режиму в цілому, яке впливає на якісні зміни їхніх ролей і функцій, говорить про кризу легітимності. У сучасних умовах суспільно-політичного розвитку України криза легітимності державної влади спричинена нездатністю органів влади здійснювати свої функції, у проявах прихованих форм насилля над людьми, неспроможністю уряду адаптуватися до динамічної зміни умов суспільного розвитку, розривом між конституційними нормами та практикою їхнього втілення, відсутністю серйозних структурних змін. На ці процеси істотно впливає політична корупція, яка істотно підриває національну безпеку країни [4].

Хоча легітимізація влади в Україні і відбувається відкритим шляхом, за рахунок виборів, проте влада швидко втрачає свої позиції в системі довіри населення. Через це вона змушена звертатися до технологій забезпечення самолегітимації [5].

По-перше, технологія, заснована на демонстрації відданості. У випадку України це, насамперед, відданість ідеї незалежності й суверенітету. Взагалі предмет відданості має бути значущим беззастережно, це повинні бути безумовно домінуючі цінності. Вони ж - наріжні камені легітимності. Неможливо бути легітимним, не сповідуючи їх. Громадяни, у свою чергу, визнають легітимацію з боку домінуючої доктрини.

По-друге, технологія, заснована на культивуванні переконаності у відсутності авторитетної альтернативи, своєрідного політичного варіанту «іншого не дано».

По-третє, технологія легітимації авторитетом науки й мистецтва. В останні роки технологія легітимації авторитетом набула в Україні усталеної форми науково-практичних конференцій.

По-четверте, технологія приучення до відносин «патрон - клієнт», яка переживає в Україні справжній ренесанс. Склавшись, очевидно, у внутрішньо елітному просторі, вона поступово поширилась на все суспільство. Під патронатом президента проводяться спортивні змагання й фестивалі, виставки та ярмарки, шоу й конкурси. Отже, влада, як і раніше, задовольняється лише формальною легальністю, отриманою в ході законодавчо встановлених виборчих процедур.

Криза легітимності влади на сьогоднішній день наближається до своєї критичної межі. Виявом цього є не тільки надзвичайно низький рівень довіри населення до політичної системи в інституціональному та персоніфікованому вимірі, а й швидке зниження авторитету держави на міжнародній арені.

Отже, в сучасній Україні все більшого розвитку набувають процеси делегітимації державної влади. А це говорить про те, що у разі цілковитої втрати підтримки народу, влада змушена буде застосовувати силові методи, що є незаконними, і як результат буде порушувати легальність влади. Вважаємо

доцільними наступні методи виходу з кризи легітимності: підтримка постійних контактів з населенням; проведення роз'яснювальної роботи щодо своїх цілей; пошук нових способів виконання поставлених завдань; постійне та оптимальне оновлення законодавства; узгодження суспільних інтересів у ході державного управління; організація контролю з боку організованої громадськості за різними рівнями державної влади; розвиток політичної свідомості громадян.

Список використаної літератури

1. Конституція України: нормативні документи з урахуванням останніх змін в редакції станом на 03.01.2017 р. Суми : ВВП Нотіс, 2017. 56 с.

2. Дем'янчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика»: варіанти перехідного періоду. *Наукові записки. Т. 18: Політичні науки*. Київ, 2015. С.31–36.

3. Кокорська О. І. Легітимність влади в суспільстві, що трансформується: теоретико-методологічні проблеми. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_ait/paakta/Polii/2018_31/08.

4. Рудакевич О. М. Пізнавальний потенціал теорії політичної системи в дослідженні політичної корупції. *Суспільно-політичні процеси*. Київ : ГО АПН, 2017. Вип.1 (5). С. 147–161.

5. Цокур Є.Г. Легітимність влади в Україні від здобуття незалежності до сьогодні: особливості джерела та технології. URL :http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Oiш/Oileya/2019_27/vileya27/P6.pdf.

*Білинська Вікторія,
студентка групи ПР-14
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

ЦІЛІ, РУШІЙНІ СИЛИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДГОСТІ

Протягом усього періоду незалежності ми стали свідками того, як наша держава поступово перетворювалася на другорядну країну світу, сателіта Російської Федерації. Замість реформ та змін, в країні зберігалася законсервованість системи, котра дісталась нам у спадок ще від Радянського Союзу. Тіньова економіка, зростання корупції та хабарництва, безвідповідальність влади та її авторитарний характер, навмисне знищення армії практично зруйнували потенціал країни. Україна перебувала у стані постійної кризи у всіх сферах життя. Помаранчева революція 2004 р. мала стати рушійною силою до змін, люди вірили, що буде усе по-новому. Проте очікування не справдилися. Президент В. Янукович за час свого правління (2010–2014 рр.) встиг узурпувати Конституцію 2004 р. та зосередити у своїх руках усю повноту влади. Колишній співдоповідач Парламентської асамблеї Ради Європи щодо України Ханне Северінсен так прокоментувала формування влади Януковичем у перші два місяці каденції: «Я дуже занепокоєна. Я завжди знала, що в Україні вразлива демократія. Але я навіть не уявляла, що за два місяці, відколи працює новий Президент, він використав їх для того, щоб підібрати під себе уряд, скасувати результати виборів 2007 року, повністю підкорити собі Вищу раду юстиції, Верховний Суд, СБУ і навіть парламент» [1]. Все ж українці вірили, якщо Україна стане на шлях європейської інтеграції, то в державі будуть проведені соціально-економічні та політичні реформи. Але сценарій розвивався по-іншому. Адміністрація В. Януковича та уряд на чолі з М. Азаровим вели активну проросійську зовнішню політику. З першого ж року приходу до влади Віктора Януковича та його команди в Україні була розгорнута масштабна програма неоголошеної русифікації. Неоголошені заходи з русифікації полягали у відмові від україномовних інформаційних продуктів на державному телебаченні та зростанні частки виробленої в Росії продукції в культурних заходах, на телебаченні та в радіофері України. Загалом, така політика, що слугувала утворенню стійкої уяви меншовартості української культури та розколу українського суспільства, викликала обурення пересічних українців та, зокрема, української інтелігенції. Усе це разом узятє привело до нової революційної ситуації, до Революції гідності.

Мета роботи – розкрити цілі, рушійні сили та результати другої у ХХІ ст. української революції.

З обранням Президентом України Віктора Януковича економічним блоком Уряду був взятий курс на згортання малого бізнесу

Революція Гідності є трійстою революцією – економічною, геополітичною та ментальною [5]. Тобто, по-перше, це соціально-економічна революція: революція середнього класу проти олігархії. По-друге, це національно-визвольна, антиімперіалістична революція. Революція звільнення від імперії, від її спадщини

та тиску. А, по-третє, це революція свідомості. Нове мислення проти старого, нові цінності проти старих – і біологічний вік носіїв неважливий, бо бачимо носіїв нових цінностей досить похилого віку, а також молодих носіїв старих середньовічних цінностей. Три революції в одному, і всі вони спрямовані на розвиток українського суспільства, на створення чогось зовсім нового та такого потрібного для України. Рушійною силою Революції Гідності в Україні та перетворень в суспільстві стали саме молоді люди. Тому вони, як ніхто інший, заслуговують жити у новій демократичній і цивілізованій державі. Без глобальних змін в політикумі не можливо змінити і щось в житті молоді. Важливо зрозуміти і усвідомити одне – без створення належного інвестиційного клімату, без залучення і створення робочих місць, що в сумі дасть загальне підвищення заробітних плат та рівня життя, не буде жодних соціальних проєктів і перспектив у студентів. А питань у студентства було чимало. Одні з головних це працевлаштування та житло. Тут молодь чекає на відповідні дії від керівництва держави. Що ж до реалізації цікавих проєктів – запалу вистачає, а от підтримки шукати нема де, бідкаються активісти. Молодь очікує допомоги. Адже саме молодь – це та рушійна сила, яка може змінити хід історії.

Які ж наслідки Революції гідності?

Перш за все, це внутрішні зміни в суспільстві. Зміна морально-психологічного клімату у суспільстві, зміна активності, поява абсолютно нових форм активності, таких як волонтерство та самопожертва. Я вважаю, що якби не ті події, які відбулися наприкінці 2013 – на початку 2014 року, Україна як незалежна держава була би під загрозою. Ми б потрапили під економічну та політичну залежність від Росії. Формально Україна б, звісно, існувала, але реально я думаю, що нас з часом втягли в якесь надутворення. Євромайдан став можливістю поламати ці нехороші плани з боку Росії по відношенню до України. Найголовніше, що ми отримали – активне громадянське суспільство. З'явилося багато громадських ініціатив, які не просто контролюють владу, а й пишуть альтернативні закони. Більше того, люди вже зробили висновки після того, що відбулося після 2004 року. Зараз вони вже не створюють месії і критично оцінюють владу. Ну і звичайно ж – свобода слова, свобода преси. При чому я думаю, що цієї свободи у нас забагато. У нас ретранслюються меседжі російської пропаганди, ми даємо слово людям, які пов'язані з режимом Януковича. Але це зворотній бік демократії. І останнє: у результаті цих подій і агресії Росії, постала нова українська політична нація. Нас уже не роз'єднують такі питання, як «хто якою мовою говорить», «хто до якої церкви ходить» [5]. А це дуже важливо! Взагалі, добре, що Євромайдан був. Попри все, що сталося й станеться – добре. Він показав величезний людський потенціал України – до нього ми довгий час ходили й озиралися в пошуках нормальних, сучасних людей у своїй країні, здавалося, що все навколо винищене, найкращі виїхали, а виявилось, що нас мільйони. І це дає підстави для оптимізму. Я думаю, зараз було б гірше, якби Євромайдан не відбувся. Так, Крим у нас не відібрали б – бо Росія й українська влада Януковича поглинули б Україну повністю.

Отже, що ми маємо на даний момент?

1. Становлення громадянського суспільства та надзвичайна громадянська активність значної частини населення: Майдан народив

добровольчі, волонтерські, реформаторські рухи, які відіграють ключову роль в обороні та перебудові країни.

2. Виникнення і згуртування української політичної нації, що понад усе ставить українську державність та успіх національного проекту, але розуміє національну ідентичність більш широко і сучасно, ніж просто українська мова та вишиванки [3].

3. Повне перезавантаження влади: новий президент, новий парламент, новий уряд.

4. Вихід комуністів. Поява на політичній арені значної кількості нових людей, що вийшли з громадянського суспільства.

5. Безсумнівна низка дипломатичних перемог, підтримка всього світу у боротьбі з агресором.

6. В економічній сфері вихід України із зони впливу Росії відбувся через істотне зменшення залежності від критичного для економіки України імпорту з Росії енергоносіїв.

7. В політичній сфері зменшення залежності було досягнуте як в наслідок наявності військового протистояння між Україною і Росією, так і через очищення політичної системи України від проросійських сил в результаті проведених в Україні виборів Президента, парламентських та місцевих виборів.

8. У військово-політичній сфері було скасовано позаблоковий статус України, що ознаменувало вихід України з буферної зони між Західним світом і Росією, та розпочато масштабну реформу Збройних сил України.

9. В культурній сфері зменшення залежності відбулось в наслідок обмеження на концертну діяльність в Україні для акторів, які публічно підтримали агресивну політику Путіна, та заборону трансляції частини російської теле- та кінопродукції, яка пропагує або прославляє російські силові структури та імперську політику.

10 Також серед позитивних наслідків Революції гідності є підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС, запровадження з боку Євросоюзу безвізового режиму для українців, активізацію громадянського суспільства та волонтерського руху. Революція створила умови, надала вектори й дозволила українцям відчувати власну силу.

Список використаної літератури

1. Бондар А. Майдан: життя або смерть. URL : [http://nv.ua/ project/story-of-maidan-by-bondar.html](http://nv.ua/project/story-of-maidan-by-bondar.html).

2. Золкіна М. Євромайдан: передумови масового протесту. *Громадська думка*. 2014. № 1. С. 3–12.

3. Наливайко Н. До нової ідентичності: З іншим. Але окремо. *Українська правда*. URL : <http://life.prawda.com.ua/columns/2014/12/26/186663/>.

4. Скибицька Ю., Кукало М., Козуб Т. Євромайдан : рік по тому. *Наука і суспільство*. 2014. № 11/12. С. 2–3/

5. Черногуз О. Революція гідності, політика підлості. *Самостійна Україна*. 2014. Ч. 2/531. С. 22–26.

*Вітвіцька Анастасія,
студентка групи ПС-11
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

ДИНАМІКА ТА РОЗШИРЕННЯ СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Розгалужена система громадянських організацій є важливим показником розвитку громадянського суспільства. Враховуючи цей аспект, варто відзначити позитивні тенденції в Україні. Кількість зареєстрованих громадянських організацій постійно зростає. Але аспектні оцінки дозволяють говорити лише про незначну кількість громадянських організацій, які дійсно є активними та відіграють важливу роль в суспільстві. Більшість зареєстрованих в Україні організацій існують лише формально, або функціонують епізодично. Така кількість коливається в межах від 4 до 5 тисяч. При чому такі організації мають досвід роботи, здійснюють свою діяльність мінімум дватри роки від моменту їх реєстрації та є досить відомими в своєму регіоні [1].

Станом на 2018 р. згідно «Реєстру громадянських організацій» налічується 3072 легалізованих організацій із всеукраїнським та міжнародним статусом. Всім цим громадським організаціям притаманні такі ознаки, як неурядовий характер, самоуправління, добровільність, некомерційність, неприбутковість і суспільна корисність діяльності. Крім того характерним є те, що діяльність громадських організацій охоплює практично всі сфери суспільного життя України. У їх структурі за спрямуванням та видами діяльності найбільша питома вага припадає на фізкультурно-спортивні та оздоровчі об'єднання (16,2%). Далі у рейтингу громадської активності займають місце об'єднання професійної спрямованості та молодіжні організації (відповідно 10,7% та 10,3 % від загальної кількості громадських організацій). Серед поширених організацій можна виділити об'єднання ветеранів та інвалідів – 8,8%, освітні, культурно-виховні – 5,5% [2].

Щодо розгалуженості сфери діяльності громадських організацій свідчать дані Творчого центру Каунтерпарт (ТЦК). Значна кількість опитаних з трьох головних сфер своєї діяльності зазначила сферу «діти та молодь» (45%). Дещо менш важливими сферами є «вирішення соціальних питань» (38%), «дотримання прав людини» (31%). У галузі «громадянська освіта» працюють 28% опитаних організацій, у таких сферах як «розвиток сектору неурядових організацій» - 19%, «культура, мистецтво, література» - 15%, «політика, законодавство, держава» - 15%, «жінки» - 11%, «розвиток бізнесу» - 9%, «екологія, захист навколишнього середовища» - 8%, «ЗМІ» - 8%, «охорона здоров'я» - 8%, «ВІЛСНІД» - 7%, «права споживачів» - 3%, «професійні асоціації» - 3%, «релігійні асоціації» - 3%, «інше» - 10% [3]. Більшість неурядових організацій України працює одночасно у кількох сферах.

За своїми формами та особливостями функціонування громадські організації діляться на такі групи. До першої належать організації

«взаємодопомоги», що об'єднують людей за принципом спільних проблем чи біди (наприклад, «Союз Чорнобильців», «Українське товариство сліпих та ін.). Друга група має чітко виражену соціальну спрямованість (добродійні фонди та організації, орієнтовані на вирішення гуманітарно-соціальних проблем). Третя група – організації «клубного типу», що включають різноманітні групи самовдосконалення, клуби за інтересами. Четверта група має «суспільно-охоронний» характер, зосереджуючись на захисті навколишнього середовища в широкому сенсі, тобто діяльності з охорони не лише природи, але й культури, мови тощо. П'ята група об'єднує правозахисні організації, що здійснюють нагляд за законністю діяльності виконавчої влади, зокрема її каральних структур, а також дотриманням передбачених законом процедур в ході виборчих кампаній і виборів тощо. Ще одну групу складають «інфраструктурні» організації, чия місія – сприяння діяльності інших громадських організацій в найширшому сенсі. До цього класу відносяться і ті (їх можна умовно назвати організаціями громадських ініціатив), які ставлять за мету сприяння становленню громадянського суспільства в регіоні або партнерським відносинам суспільства і влади. [4].

Сьогодні деякі види діяльності діючих організацій є більш поширеними. Зокрема, діяльність їх значної частини спрямована на захист суспільних інтересів та лобіювання (42%), навчально-консультаційною діяльністю займаються дещо менше (41%). Предметом діяльності 35% організацій є розповсюдження інформації, 34% - освіта, 31% - надання соціальних послуг, 23% - дослідження та аналітика, 20% - правова допомога, 17% - благодійність, 13% - розробка суспільно-політичних рекомендацій, 12% - реабілітація і 8% - адміністрування грантових програм [5].

Серед найбільш поширених видів діяльності громадських організацій є представництво та захист прав та суспільних інтересів громадян (88%). Не дивно, адже питання є надзвичайно актуальним. До того ж, регіональний аналіз пріоритетних суспільних проблем свідчить, що захист прав громадян є важливою проблемою для всієї України. Тоді як безробіття більш актуальне на Заході. Проблемами екології більш переймаються організації Сходу, а соціально незахищеністю населення – Півдня. Надання адміністративних послуг населенню, моніторинг діяльності виконавчої влади, стандарти та корупція у системі вищої освіти є пріоритетніші на Заході України. Що ж до реформування судової системи, то це питання найбільш актуальне для громадських організацій Центрального регіону [6].

Список використаної літератури

1. Рева С. Участь громадськості у процесі формування та реалізації державної політики. *Політичний менеджмент*. 2006. №3(18). С. 67–73.
2. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України. 2002-2006 роки: Звіт за даними дослідження / Підготовлено Творчим центром Каунтерпарт Л.Паливода, О. Кікоть. Київ : Макрос, 2006. 160 с.
3. Степаненко І. Концептуальна невизначеність громадянського суспільства в Україні: можливості подолання / Розвиток демократії в Україні: матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 29 вересня – 1 жовтня 2000 р.) Київ : Центр освітніх ініціатив, 2001. С. 581–597.

4. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2005 / За ред. О. Власюка. Київ : Знання, 2005. 608 с.
5. Українське суспільство 1992–2008. Соціологічний моніторинг / За ред. д. е. н. В. Ворони, д. соц. н. М. Шульги. Київ : Ін-т соціології НАН України. 2008. 636 с.
6. Держалюк О. Динаміка та розширення спектру діяльності громадських організацій як складові демократизації українського суспільства. URL : <http://www/niss.gov.ua/Monitor/May08/03.htm>

*Губ'як Христина,
студентка групи МП-11
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ НА РЕВОЛЮЦІЙНОМУ МАЙДАНІ

Революція гідності – є сьогодні невід'ємною складовою історії української державності. Україна є досить молодою республікою, юридично свою незалежність вона отримала у 1991 р., проте в реаліях це було далеко від бажаного. Протягом усього періоду незалежності ми стали свідками того, як наша держава поступово перетворювалася на другорядну країну, сателіта Російської Федерації. Замість реформ та змін, в країні зберігалася законсервованість системи, котра дісталась у спадок від Радянського Союзу. Тіньова економіка, зростання корупції та хабарництва, безвідповідальність влади та її авторитарний характер, навмисне знищення армії практично зруйнували потенціал країни. Україна перебувала у стані постійної кризи у всіх сферах життя. Помаранчева революція 2004 р. мала стати рушійною силою до змін; люди вірили, що буде усе по-новому. Проте очікування не справдилися.

У 2010 р. до влади прийшли політики, які вирішила знищити рештки справжнього українства та й ще за його рахунок нажитись. Президент В. Янукович за час свого правління (2010–2014 рр.) встиг узурпувати конституцію 2004 р. та зосередити у своїх руках усю повноту влади. Українці вірили, якщо Україна стане на шлях європейської інтеграції, та в державі будуть проведені соціально-економічні та політичні реформи. Але сценарій розвивався зовсім по-іншому. Адміністрація президента В. Януковича та уряд на чолі з М. Азаровим вели активну проросійську зовнішню політику. Важливим етапам в історії незалежної України мав стати Вільнюський саміт східного партнерства 28–29 листопада 2013 р. Але незадовго до цього була зроблена неочікувана для всіх заява: Кабінет Міністрів України вирішив призупинити процес підготування до укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Такий хід подій аж ніяк не влаштовував українців, які покладали великі надії на співробітництво України із ЄС [1].

Боротьба українських громадян за свої права, яка одержала назву «Євромайдан», а згодом Революція Гідності, була наймасштабнішою подією в новітній історії України і логічним продовженням обстоювання прав людини та громадянина. *Мета* роботи – розкрити суспільно-політичні процеси, які відбувалися на революційному майдані.

21 листопада 2013 року півтори тисячі людей вийшли на площу в знак протесту проти того, що проросійський президент Віктор Янукович відмовився підписувати документ, до якого держава йшла роками: угоду про асоційоване членство України в Європейському Союзі. Вночі 30 листопада на вулиці продовжували залишатися кілька сотень активістів, переважно студентів. Їх жорстоко розігнала поліція, у відповідь на що 1 грудня в центр Києва з'їхалися

сотні тисяч людей. Міліцейське свавілля скликало людей, обурених корупцією, узурпацією влади, політикою русифікації та зближення з Росією. Євроінтеграційні гасла дали безперервному мітингу назву Євромайдан. Перетворившись на проект повного оновлення державної системи, він отримав назву Революція гідності. Люди вимагали покарати винних у погромі мітингарів. Після жорстокого побиття молоді спецпідрозділами силовиків на головній площі Києва – майдані Незалежності, протестний рух перетворився на тривалу компанію громадянської непокори владному режиму, корупції та порушенням прав людини. Компанії солідарності та підтримки українських мітингарів пройшли у понад 20 країнах. Найбільші відбулися у різних містах Канади, США, Німеччини, Польщі, Великобританії, Італії та Франції. Місцеві активісти влаштовували акції протесту в Австрії, Австралії, Бельгії, Грузії, Естонії, Іспанії, Португалії, Литві, Норвегії, Швеції, Чехії та багатьох інших країнах світу. На 61-ий день Майдану на місці протестів застрелено перших двох активістів. На той час уже було двоє загиблих за межами місць протистояння. Ще рівно місяць влада намагатиметься зачистити центр міста від протестувальників. У ніч на 22 лютого 2014 року президент Янукович втік у Росію. Офіційно встановлено 108 жертв Революції гідності. Більшість героїв «Небесної сотні» померли від вогнепальних поранень 20 лютого 2014 року. Тактично Євромайдан домігся втечі президента-диктатора, відставки уряду. Після виборів Україна обрала європейський вектор розвитку - стала асоційованим членом ЄС, громадяни отримали право безвізового в'їзду в Євросоюз, внаслідок Зони вільної торгівлі з ЄС товарообіг із країнами Європи стало зростає. Стратегічно – країна повернулася спиною до свого минулого, «тюрми народів», як у народі називали Радянський Союз, і стала лицем до цивілізованих держав. Прем'єр-міністр Бельгії Вергофстадт назвав Євромайдан найбільшою проєвропейською демонстрацією в історії ЄС. Це найтриваліший мітинг останнього часу. Безперервно простояв 92 доби. Для порівняння, 1989 року маніфестації з повалення комуністичного режиму в Чехії та Словаччині тривали 42 дні. В Румунії, які закінчилися самосудом і стратою диктатора, 11 днів. Сукупність подій і зусиль, які стали основою для виникнення феномена Євромайдану, не мають сьогодні однозначного тлумачення й оцінки, але безумовно можна констатувати: цей Майдан, який став епіцентром кардинальних змін у країні. А зважаючи на її географічне розташування та зовнішні політичні процеси, можливо, й у регіоні. Він запустив процес не лише трансформації політичної сцени, а й соціальних і культурних перетворень. Наслідки цього вибуху гніву та сплеску гідності, що вивільнили колосальну суспільну енергію, даватимуться взнаки не одне десятиліття як у геополітичному вимірі, так і у внутрішніх соціально-політичних відносинах. Вихід людей на вулиці в листопаді 2013 року після відмови уряду підписати угоду про асоціацію з Європейським Союзом більшість експертів визначають як цивілізаційний вибір. Продовження громадських протестів і самоорганізація суспільства у відповідь на тиск із боку держави та єднання громадян для захисту України від військової агресії на сході свідчать про надзвичайну важливість цього вибору. Три місяці тисячі людей жили на площі столиці. Вільний час і творча енергія не могли не спрямуватись у дієві товариства та цінні проекти. Майдан обріс громадськими ініціативами, десятки з яких діють і розвиваються досі. Майданівські волонтери створили загальнодержавні волонтерські організації та благодійні фонди. Вільний

університет Майдану вже пропонує курси безкоштовних відеолекцій у 30 темах. Об'єднання дипломатів «Майдан закордонних справ» стало впливовим дорадчим майданчиком у царині міжнародних відносин. Багато членів імпровізованих охоронних груп «Самооборони Майдану» зголосилися добровольцями, коли після Майдану Росія зазіхнула на українські території. Деякі сотні організовано влились у Збройні сили України. «Канцелярська сотня» почала впорядковувати документи із резиденції экс-президента. Гурт кінорежисерів Babylon'13 - зняв понад півтори сотні короткометражних, а згодом і повноформатних, документальних фільмів. Тепер вони фіксують життя постмайданної країни. В розгар революції витало розуміння історичної ваги подій. Відразу дві ініціативи зловили в майданівському повітрі розуміння, що треба збирати артефакти для нащадків. Називалися вони «Музей Свободи» та «Музей Майдану». Їхня спільна робота вилілась у створення Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності [2, с. 96].

Революція Гідності виявилася надзвичайно трансформаційним і драматичним рухом для України, що призвів до загибелі 107 учасників акції протесту, названих «Небесною сотнею», втечі корумпованого президента та його уряду, анексії Криму Росією та початку війни на Донбасі. Майдан став також вирішальним кроком у процесі де-советізації України, тривалого і болісного процесу трансформації посттоталітарного суспільства та спрямування його до демократичного майбутнього. Саме перше повністю пострадянське покоління зробило Майдан успішним. Майдан постав важливою історичною подією, яка глибоко вплинула на політику не лише у Європі, але і в глобальному масштабі. Він незворотно спрямував країну на шлях до Європи, спричинив війну із сусідньою Росією, призвів до відновлення холодної війни між Росією та Заходом, а також вплинув на перебіг політичних подій на Близькому Сході та в країнах басейну Тихого океану. Майбутні історики та політологи напишуть томи із цього питання, досліджуючи його під широким кутом зору. Так, на прикладі конкретних цифр доводить ефективність Майдану 2013-14 рр. економіст Павло Кухта. За його даними, зростання ВВП, збільшення золотовалютних резервів, зменшення дефіциту держбюджету є тим, що наочно демонструє: курс нинішньої влади виявився більш вдалим, ніж у команди Януковича. «На порядку денному стоїть питання того, як остаточно позбутися боргів минулих часів, які постійно тягнуть нас униз, та як за рахунок реформ перейти до темпів зростання, що дозволять швидко наздогнати інші східноєвропейські країни, – власне, цей новий конструктивний порядок денний і є, як на мене, головним економічним досягненням Революції», – пояснює він. «У 2014 році закінчився український націоналізм як націоналізм бездержавної нації. Навіть коли хтось того не хоче помічати, він все одно закінчився. Розрив між країною і державою, який змушував до революціонування, зменшується. Далі те саме робиться еволюційним шляхом... Отже, таки маємо річницю, а не роковини», – зауважує соціопсихолог Віктор Пушкар. Громадський активіст Олександр Солонько вважає, що після подій Революції гідності політики не змінилися і чимало барикад режиму Януковича просто зайняла інша частина правлячого класу, котра, у свою чергу, нині тягне назад у політику попередників. «Вони не перестали купувати голоси на виборах, продавати законопроекти на грані скочування до Північної Кореї (останній

приклад – закон про «наклеп», яким розродилися ВОНИ). ВОНИ формують образ ворогів народу з тих, хто в найсладніший час був попереду» – пише він [3].

Список використаної літератури

1. Бончук Р. Хронологія подій та протистоянь на Євромайдані. URL : http://ankontr.if.ua/?page=blogs&p_id=42276.

2. Євромайдан: хроніка відчуттів [колекція есе Тараса Прохаська, Івана Ципердюка, Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Юрія Винничука]. Брустурів : Дискурсус, 2014. 156 с.

3. Революція Гідності. Згадаймо головне. URL : <https://maidanmuseum.org › storinka › revolyuciya-gidnosti/>

4. Золкіна М. Євромайдан: передумови масового протесту. *Громадська думка*. 2019. № 1. С. 3–12.

*Смакула Наталія,
студентка групи ПР-12
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

На даний час, волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей. Волонтерська діяльність в Україні, хоча і нестала масовою, проте є такою, що дозволяє говорити про неї як про суспільне явище та як про важливу складову діяльності недержавних соціальних служб.

Мета роботи – дослідити стан і тенденції розвитку волонтерського руху в Україні та характеризувати нашу волонтерську діяльність у загоні «Рука допомоги».

Волонтерська діяльність фактично завжди була частиною кожної цивілізації та суспільства. В широкому розумінні – це добровільний внесок людини чи групи людей у добробут певної спільноти чи суспільства. Термін «волонтер» в перекладі з англійської мови означає «доброволець». Зараз волонтерство – потужний суспільний рух, спроможний прийняти на себе частину повноважень державних соціальних установ.

Розквіт волонтерської діяльності у нас припав на час Революції Гідності і початок війни на Донбасі. У надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави. Сьогоднішньому волонтерському руху в Україні мало аналогів не тільки в країнах колишнього СРСР, а й на Заході, звідки, власне, й прийшов термін «волонтерство» [1, с. 14].

На даний момент сформувалися суттєві особливості волонтерської діяльності в Україні:

- високий рівень ініціативності та незалежності діяльності волонтерських структур;
- становлення волонтерських структур, як організацій громадянського суспільства, професійно задовольняють певні потреби;
- прихід багатьох волонтерів не з структур громадянського суспільства, а з різних сфер професійної діяльності, зокрема, ІТ-технологій, підприємництва тощо;
- певна «вимушеність» волонтерських ініціатив – наслідок недостатньої ефективності державних інститутів або обмеженості ресурсів держави.

Отже, волонтерський рух в Україні на сучасному етапі є проявом певної зрілості громадянського суспільства, доповнює функції державних органів, сприяє стабілізації і регулюванню суспільних відносин в умовах децентралізації [4, с. 41].

Термін «волонтерський рух» визначений законодавчо, задекларовано, що підтримка і сприяння його розвитку є одним з основних напрямів державної

політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю. Кабінетом Міністрів України утворено Координаційну раду з питань розвитку та підтримки волонтерського руху, визначено термін «волонтер» як фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер, легітимізовано право волонтерів на їх залучення до надання соціальних послуг у відповідності з положенням, затвердженим Кабінетом Міністрів України, яке регулює цю діяльність, передбачено право суб'єктів, які надають соціальні послуги, залучати волонтерів на договірних засадах для виконання цієї роботи [3].

Зокрема, було створено Координаційну раду з підготовки і проведення в Україні Міжнародного року волонтерів, а з метою координації та активізації волонтерського руху в Україні загалом було передбачено сприяти розвитку в Україні волонтерського руху, поліпшити надання допомоги громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-сиротам і дітям, позбавлених батьківського піклування, іншим соціально незахищеним громадянам.

Волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості [2].

Волонтерська діяльність здійснюється за такими напрямками:

- надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, що потребують соціальної реабілітації;

- здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;

- надання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;

- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;

- сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією масових спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів;

- надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

- надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду.

Отже, зазначені нормативно-правові акти України забезпечили передумови для поширення волонтерського руху в Україні, його становлення та організаційного оформлення.

Волонтерський загін «Рука допомоги» діє у Залужанській середній загальноосвітній школі Тернопільської області в якій я навчалась і в роботі якого я брала активну участь. Цей загін керується спільністю інтересів, бажань, цілей, надій, ідей учнів й передбачає реалізацію поставлених цілей та самореалізацію учнів. Діяльність волонтерів відбувається на засадах власної волі. Їх діяльність є неприбутковою, добровільною, корисною для інших людей та суспільства у цілому. Головна мета загону – сприяння виховання у собі таких

моральних цінностей, як милосердя, толерантність, працелюбність, прагнення до взаємодопомоги, активізація процесу згуртування учнівського колективу, підвищення соціальної компетентності молоді щодо здорового способу життя [5].

Основні завдання волонтерського загону:

- задоволення духовних інтересів та потреб учнів;
- сприяння соціальному становленню та вдосконаленню індивідуальних якостей та властивостей особистості школяра; відкриття внутрішніх резервів;
- виявлення та розвиток організаторських та творчих здібностей, здатності до взаємодопомоги, милосердя;
- активна участь у вирішенні суспільних проблем;
- співпраця з громадськими організаціями;
- проведення пропагандистської діяльності щодо здорового способу життя та охорони навколишнього середовища.

Об'єктами волонтерського руху є:

- 1) діти – сироти
- 2) діти з багатодітних та малозабезпечених сімей
- 3) самотні люди похилого віку

Протягом 2017 – 2019 років членами волонтерського загону було організовано та проведено:

– 06.11.2017р. були зібрані та передані кошти на лікування лейкемії, дитини, що проживає в с. Синява.

– 16.12.2018р. учасниками волонтерського загону було проведено акцію, з метою благодійних пожертвувань у Залужанській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів з метою придбання подарунків для дітей сиріт до дня Святого Миколая.

– 05.02.2019р. проводився благодійний збір коштів на лікування онкохворих дітей, які проживають у с. Добриводи та Старому Вишнівці.

– Проведення акції обертг для солдата, Збараж у вишиванці, прибирання території біля пам'ятника та фарбування моста у с. Залужжя, шкільні ярмарки для збору коштів на допомогу солдатам АТО.

– В межах *Всеукраїнської благодійної акції «Серце до серця»* учасниками волонтерського загону було проведено добровільний збір коштів на допомогу дітям із вадами зору.

Члени волонтерського загону проводять цільові акції:

- «Ветеран живе поруч» (відвідування та допомога ветеранам);
- «Нове покоління без наркотиків і СНІДу»;
- «Жнива скорботи» (щодо вшанування жертв пам'яті голодомору 1932-1933 рр.);
- «Людина не повинна бути самотньою» (привітання вчителів-пенсіонерів
- зі святами Першого та Останнього Дзвоника, Днем Вчителя та ін.);
- Акція «Чисте подвір'я», під час якої учні школи проводять прибирання пришкольної території, пам'ятника невідомому солдату, що знаходиться в центрі села.

Проаналізувавши розвиток волонтерського руху можна зробити висновок, що формування руху добровольців – є одним з важливих шляхів підняття рівня соціальної роботи в будь-якій державі.

Волонтерська діяльність – це шлях самопізнання і самоперевірки. У добровільній роботі беруть участь різні категорії людей, які спроможна відчувати потреби інших людей і на добровільних засадах допомагати їм.

Волонтери важливі для кожного суспільства. Вони працюють без користі для себе, показуючи цим, що в житті людини є речі більш цінні, ніж отримання матеріальної нагороди. Ось, що допомагає суспільству впевнено стояти на ногах, а волонтеру - отримати задоволення і безцінний життєвий досвід, набути професійних знань та навичок.

Волонтерська діяльність в Україні, хоча і нестала масовою, проте є такою, що дозволяє говорити про неї як про суспільне явище та як про важливу складову діяльності недержавних соціальних служб. В загалі ж, волонтерство, як можна бачити, є запорукою успішного процвітання нашої країни.

Список використаної літератури

1. Гриньков С. О. Сучасні тенденції волонтерського руху в Україні. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2015. № 10. С. 14–16.

2. Закон України «Про волонтерську діяльність». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.

3. Про волонтерську діяльність [Електронний ресурс] : декларація від 2001 року. URL : Режим доступу: <http://dyvensvit.org/articles/2018.html>.

4. Рудакевич О. М. Теоретико-методологічні основи дослідження модерної української нації. *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації* : моногр. / авт. колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль : ТНЕУ. 2015. С. 10–43.

5. Сторінка Залужанської загальноосвітньої школи I-III ст. [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://zaluzhia-zosh.edukit.te.ua>, <https://www.facebook.com/groups/521348761712148/>.

*Засаднюк Вікторія,
студентка групи МП – 11
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

З моменту проголошення незалежності України та до сьогодні волонтерство зароджувалось та розвивалось на законодавчому рівні. Спочатку волонтерство мало вузький соціальний характер, проте з часом волонтерська діяльність поширилась на більш глобальні та гострі проблеми, які пов'язані з наданням допомоги та підтримки, захисту переселенців, надання допомоги українській армії та постраждалим у зоні АТО.

На даний час законодавство України дає можливість займатись волонтерською діяльністю на правових засадах, визначених Законом України «Про волонтерську діяльність». Проте цей закон потребує коригувань у зв'язку з веденням бойових дій на території України, оскільки цей нормативно-правовий акт абсолютно не регулює питання захисту, в тому числі соціального, волонтерів, що знаходяться в зоні проведення АТО, отримали поранення при виконанні своєї місії на цих територіях, а також сімей волонтерів, загиблих в результаті ведення бойових дій.

Мета роботи – проаналізувати дії влади щодо правового забезпечення волонтерського руху в Україні.

Одним із перших нормативно-правових актів, що засвідчив велике значення волонтерської діяльності стало розпорядження Президента України від 22 березня 2001 р. № 67/200-1, «Про організацію проведення в Україні у 2001 р. Міжнародного року волонтерів», що зобов'язувало органи державної влади забезпечити підтримку громадським організаціям [1].

Роль волонтерства у соціальній сфері визнана на державному рівні, що підтверджується окремими законодавчими документами. У Законі України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», що був прийнятий 21 червня 2001 р. визначено поняття волонтерського руху під яким було закладено зміст про добровільну, добродійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, яка має суспільно корисний характер [2].

В Україні офіційно волонтерство визнано постановою Кабінету Міністрів від 10 грудня 2003 р. № 1895 «Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг». У постанові визначені принципи діяльності волонтерів та напрями діяльності, які полягають у наданні допомоги у сфері соціальних послуг громадянам які перебувають у складній життєвій ситуації (інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку зі старістю чи станом здоров'я, відсутністю житла або роботи, наслідки стихійного лиха, катастроф тощо) [3].

Зазначена вище постанова втратила чинність у зв'язку з ухваленням Верховною Радою України Закону від 19 квітня 2011 р. № 3236-VI «Про волонтерську діяльність», який є основним законодавчим актом, що регулює

волонтерську діяльність. У Законі визначено, що волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, що потребують соціальної реабілітації; здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги

Зазначеним законом закріплені права волонтерів, які полягають у належних умовах здійснення волонтерської діяльності, зокрема, отримання достовірної, точної та повної інформації про порядок та умови провадження волонтерської діяльності, забезпечення спеціальними засобами захисту, спорядженням та обладнанням; зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до навчально-виробничої практики в разі її проходження за напрямом, що відповідає отримуваній спеціальності, за згодою навчального закладу; відшкодування витрат, пов'язаних зі здійсненням волонтерської діяльності, передбачених ст. 11 цього Закону; інші права, передбачені договором про провадження волонтерської діяльності та законодавством. На волонтерів покладаються обов'язки які також регулюються Законом України «Про волонтерську діяльність», які полягають у тому, що волонтер зобов'язаний: сумлінно та своєчасно виконувати обов'язки, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності; у випадках, визначених законодавством, проходити медичний огляд та надавати довідку про стан здоров'я; у разі необхідності проходити подальшу підготовку (перепідготовку); не допускати дій і вчинків, які можуть негативно вплинути на репутацію волонтера, організації чи установи, на базі якої провадиться волонтерська діяльність; дотримуватися правового режиму інформації з обмеженим доступом

Сплеск волонтерської активності в Україні відбувся під час проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон від 08 липня 2011 р. «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів». Зазначений закон визначає організаційно-правові особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням на території України футбольних матчів, що організовуються відповідно до національних та міжнародних вимог, а також регулюють відносини пов'язані з волонтерською діяльністю [4]. Загалом в Україні під час Євро-2012 було залучено понад 12 тисяч волонтерів, 2879 з яких – волонтери УЄФА. За даними організаційного комітету «ЄВРО-2012 Україна», при потребі приблизно у 5,5 тис. волонтерів від бажаючих стати волонтерами УЄФА надійшло майже 24 тис. заявок, з яких більшість (90 %) були з України та Польщі [5]. Після анексії Криму і початку війни на Донбасі волонтерство піднялось на найвищий рівень розвитку за весь час незалежності України.

У грудні 2014 р. на замовлення Організації Об'єднаних Націй компанія GfK Ukraine провела загальнонаціональне дослідження стану волонтерства в Україні. Згідно з висновками дослідження, українці визнають велику роль волонтерського руху в суспільних процесах: 62% визнають роль волонтерів у політичних змінах останнього року, 85% вважають, що волонтерський рух

допомагає зміцненню миру, а 81% схильні вважати волонтерський рух обов'язковою складовою громадянського суспільства. Майже чверть українців (23%) мали досвід волонтерства, із них 9% почали займатись волонтерством протягом останнього року. Основним напрямом діяльності волонтерів у 2014 році стала допомога українській армії та пораненим – цим займались 70% волонтерів. До подій Майдана найбільш актуальними напрямами діяльності були допомога соціально незахищеним групам населення та благоустрій громадського простору [6]. Отже, кульмінаційним моментом для розвитку волонтерської діяльності в Україні став кінець 2013 – початок 2014 року – Революція Гідності та ескалація війни на східних теренах держави. Упродовж 2014 року 9% людей почали займатися волонтерством [7]. Зазначені події слугували також поштовхом до прийняття нових Законів, внесення змін та поправок до існуючих нормативно-правових актів, які регулюють волонтерську діяльність.

У зв'язку із захопленням частини Донецької і Луганської областей України багато людей були змушені покинути свої домівки та шукати притулку в інших областях. Наслідком таких подій було ухвалення Верховною Радою України Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», у якому визначено що, центральний орган виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, соціального захисту, соціального обслуговування населення, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну, є відповідальним за забезпечення формування та ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб. Центральні органи виконавчої влади взаємодіють з громадськими об'єднаннями, волонтерськими, благодійними організаціями, іншими юридичними та фізичними особами з питань забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб [8].

Отже, волонтерство на законодавчому рівні починає формуватися, коли Україна стала незалежною державою. Найбільше значення волонтерська діяльність досягла під час Революції Гідності, коли українці зрозуміли, що волонтерський рух – важлива складова громадянського суспільства і одної з рушійних сил для реформування держави. Незважаючи на те, що волонтерство регулюється законом України, воно все одно потребує деякі зміни, оскільки і сьогодні волонтерський рух відіграє значну роль для України під час антитерористичної операції.

Список використаної літератури

1. Про організацію проведення в Україні у 2001 році Міжнародного року волонтерів: Розпорядження Президента України від 22 берез. 2001 р. № 67/2001 рп. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67/2001%D1%80%D0%BF>
2. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 черв. 2001 р. № 255814. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2558-14/ed20010621>
3. Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів від 10 груд. 2003 р. № 1895. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1895-2003-%D0%BF>

4. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів: Закон України від 08 лип. 2011 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3673-17>

5. Працювати на Євро-2012 безплатно хоче рекордна кількість людей. URL: <http://www.unian.net/ukr/news/news-462928.html>

6. Селяни відзначились вищою доброчинністю, аніж міські жителі / Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: http://dif.org.ua/ua/commentaries/sociologist_view/32anizh-miski-zhiteli. Htm

7. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 лист. 2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

8. Матяш М. Одним із найбільш значущих результатів Революції Гідності стало виникнення волонтерського руху. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suvernitetom.html>

Ціцюра Ольга,
студентка групи ПР-14
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ

СИСТЕМНА ТА АНТИСИСТЕМНА ОПОЗИЦІЯ В УКРАЇНІ

Сьогодні проблема політичної опозиції в Україні набула серйозного резонансу не лише у контексті наявності у Верховній раді України т. зв. монобільшості, але й тому, що нова влада чинить тиск на опозиційні сили тоді, коли ті критикують владу і піднімають народ на протестні дії. Ситуація ускладнюється тим, що в Україні немає конституційно затвердженого інституту політичної опозиції, а законопроекти про опозиційну діяльність уже роками не розглядаються у парламенті. З огляду на це політико-правові дослідження теми політичної опозиції є надзвичайно актуальними.

Метою даного КППЗ є аналіз теоретичних засад та перспектив прийняття закону про цю сферу парламентської діяльності.

Опозиція політична (від лат. *oppositio* – протиставлення) – 1) протиставлення політичних поглядів і дій однієї групи осіб/організацій поглядам і діям іншої групи, переважно тієї, яка представлена у структурах державної влади; 2) група осіб/організацій, яка виключена з процесу прийняття рішень органами влади та виступає проти політичних поглядів і дій представників владних структур [1]. Отже, поняттю «опозиція» властиві процесуальний та інституціональний аспекти.

Наявність політичної опозиції є, як правило, атрибутом демократичної політичної системи та характеризує ступінь розвитку політичного плюралізму у суспільстві. Її існування аргументується комплексом фундаментальних демократичних прав та свобод, серед них – право на участь в управлінні суспільством, на вільне висловлення своїх поглядів тощо.

Активність опозиції залежить від ситуації у суспільстві загалом. Що вищий рівень недовіри населення до влади, то вища ця інтенсивність. Вимоги опозиційних організацій до влади відображаються у програмах партій/організацій, передвиборних платформах, заявах з трибуни парламенту, у мас-медіа тощо. Сьогодні відносини влади і опозиції в багатьох країнах регулюються законодавчими актами, в яких, з одного боку, інституціоналізовано право опозиції на здійснення політичних дій, з іншого – передбачено комплекс вимог, які спрямовані на те, щоб пом'якшити суперечності влади й опозиції, запобігти дестабілізації суспільно-політичної ситуації. У неоднорідному, але високо консенсусному суспільстві опозиція представляє собою механізм забезпечення того чи іншого балансу інтересів, стримування і обмеження влади і її можливої зміни. У суспільстві з низьким рівнем консенсусу опозиція формує і задає нові нормативні практики в політичній сфері, прагнучи змінити політичну систему.

До базових функцій опозиції відносяться:

– аналіз і критика ідей і політики влади, а також поглядів і дій інших суб'єктів політичного життя; корекція базового політичного курсу;

– розробка і висування альтернативних програм і інших проектів розвитку суспільства, іншого політичного курсу і конкретних дій у сфері економічної, соціальної, культурної чи міжнародної політики;

– забезпечення ротації політичної еліти, підготовка і висування політичних діячів, нових політичних лідерів [2].

В умовах, що склалися в Україні сьогодні, важливу роль опозиція повинна виконувати у мобілізації громадськості на боротьбу з політичною корупцією, яка руйнує політичну систему держави, перетворюючи її на антинародну злочинну формацію, яка паразитує на державному бюджеті та підриває національну безпеку [3].

Системна опозиція в Україні виступає за вдосконалення існуючої політичної системи і все ще перебуває на складному етапі становлення, визначення стратегії і тактики політичної боротьби. Вона має більшу громадську підтримку, ніж позасистемна. Однак відсутність єдності в її рядах, нескоординованість зусиль зменшують її ефективність. Системна опозиція виступає під гаслами активізації реформ (насамперед у сфері економіки та державного управління), боротьби з корупцією та «тіньовою економікою», обіцяє свободу ЗМІ, більшої прозорості, моральності й відповідальності влади перед народом.

В Україні можна спостерігати прояви системної опозиції – це діяльність таких фракцій у Верховній Раді: «Опозиційна платформа – За життя», ВО «Батьківщина», «Європейська солідарність», «Голос». Нині усі вони, наприклад, активно протидіють ухваленню закону про ринок землі.

Відтак частина нашої внутрісистемної опозиції епізодично виступає як контрсистемна опозиція, намагаючись блокувати стратегію України на вступ в ЄС та НАТО, яка є важливою конституційною нормою української держави. В першу чергу це стосується другої за величиною парламентської фракції «Опозиційна платформа – За життя», яка будь-що намагається відновити співпрацю з Російською Федерацією, на дивлячись на її агресивні дії щодо України [4].

Деякі політологи іноді ототожнюють системну опозицію з конструктивною, а контрсистемну опозицію – з деструктивною. Насправді це не так. Діяти контрсистемно це означає не просто руйнувати наявну систему, а творити нову конструктивно систему. Тому тут часто буває навпаки – системна опозиція може діяти деструктивно на перспективу, а контрсистемна опозиція може діяти на перспективу. Суть антисистемної дії завжди має полягати у тому, що ця дія повинна бути спрямована на зміну системи, перезаснування держави, повне заміщення представників нинішньої влади тими, кому довіряють.

В українському парламенті політична опозиція, представлена окремими політичними партіями, які пропонують альтернативний владі курс розвитку держави. Проте виникає ряд запитань, яким чином окремі політичні партії стали опозиційними, і на що здатна політична опозиція, а також, які механізми впливу на прийняття рішень владною більшістю використовує українська опозиція, не маючи закону про опозицію, чи іншого окремого документу, який би регулював питання пов'язані з цією проблемою.

Досвід демократичних держав засвідчує, що надання політичній опозиції повноцінних прав для представлення та обстоювання своєї точки зору, конкуренції з правлячими політичними силами, стабілізує політичну структуру

суспільства, запобігає виникненню гострих політичних конфліктів і кризових ситуацій, слугує засобом пом'якшення соціальної напруги та зменшення вірогідності помилок при прийнятті важливих державних рішень. З іншого боку, відсутність дієздатної опозиції або легітимних каналів для реалізації її поглядів спричиняє підвищення рівня соціальної нестабільності, провокує політичну апатію суспільства, або навпаки – розвиток подій за конфліктним, силовим сценарієм.

Сьогодні політична опозиція в Україні не має можливостей та інструментів впливу на формування політичних і управлінських рішень. Вона або цілковито відлучена від важелів влади та управління, або допущена лише частково до участі в створенні формальних органів, що не справляють суттєвого впливу на офіційний курс державної політики. Не врегульованою проблемою функціонування політичної системи в Україні є невизначеність статусу політичної опозиції. Під час парламентської кампанії 2002 року, кандидатом в Президенти України Віктором Ющенком було оприлюднено проект Указу «Про забезпечення прав опозиції в Україні», який мав бути виданий у випадку його перемоги.

Цей проект передбачав право опозиції: на представництво у керівництві Верховної Ради України; на ініціювання скликання позачергового пленарного засідання парламенту; на доступ до інформації; а також на інші важливі питання, що пов'язані з реалізацією її соціально-політичних і соціально-економічних функцій [5]. Було висловлено багато критичних зауважень до редакції цього швидше агітаційного проекту Указу. Загальні зауваження зводилися до того, що в даному проекті не визначено обсягів прав політичної опозиції, необхідних для повноцінного існування демократії й плюралізму, посилення соціально-економічної й управлінської ролі політичних партій в Україні. Проект Указу обмежувався лише звуженим колом прав парламентської опозиції наприклад, не визначено права на рівний доступ до державних ЗМІ, права на ініціювання й проведення відкритих політичних дискусій та парламентських обговорень. Суб'єктами опозиції, згідно цього проекту Указу, було визначено лише парламентські партії. Таким чином, закривається доступ до участі в опозиційних процесах іншим суб'єктам відносин – позапарламентським партіям, об'єднанням громадян і громадянам, що забезпечені верховенством прав людини. Не визначено й механізмів попередження всіх форм переслідувань за політичні погляди й переконання.

Хоч у подальшому були розроблені нові законопроекти про опозиційну політичну діяльність, але всі вони не знайшли свого логічного завершення у прийнятому законі.

В Україні як бачимо, склалася кризова ситуація із забезпеченням прав політичної опозиції. Законодавчих гарантій діяльності парламентської опозиції немає. Опозиція позбавлена можливостей на захист своїх прав через суд, з огляду на його підконтрольність владі. Правоохоронні органи, органи прокуратури та суду, щодо опозиції, виступають складовими єдиного репресивного механізму держави. Президент України, будучи лідером головної провладної політичної партії, не може цілком неупереджено виконувати функцію гаранта додержання прав і свобод людини і громадянина відносно опозиції. Позбавлена можливостей захисту своїх прав в межах України,

політична опозиція сьогодні змушена апелювати до міжнародних організацій та зарубіжних демократичних країн.

Для конструктивної взаємодії опозиції і влади, потрібно негайно провести спільний круглий стіл опозиції та влади на якому виробити формат об'єднання зусиль і механізм координації дій для досягнення спільних для різних частин опозиції завдань, зокрема: забезпечення дотримання владою демократичних прав і свобод громадян; збереження умов для вільної політичної конкуренції; здійснення контролю над діями влади; сформуванню узгоджений пакет претензій і вимог до діючої влади, який буде спільно винесений опозиційними силами для діалогу з владою; визначити уповноважених представників від об'єднаної опозиції для участі в круглому столі між владою і опозицією; започаткувати процес вироблення спільної платформи опозиційних сил для майбутніх парламентських і президентських виборів, яка б наголошувала на основні, насамперед соціально-економічні інтереси громадян, невдоволених діями нинішньої влади; публічно взяти на себе зобов'язання реалізації такої платформи в разі перемоги на виборах; розпочати оновлення структур опозиційних партій, їх керівництва на центральному та місцевому рівнях.

Список використаної літератури

1. Бондар С.С. Політична опозиція в системі владних відносин України [Текст]: [монографія]. Київ, 2009. – С. 75.

2. В. Ребкало, В. Бозанов. Опозиція. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 513.

3. Рудакевич О. М. Пізнавальний потенціал теорії політичної системи в дослідженні політичної корупції. *Суспільно-політичні процеси*. К.: ГО АПН, 2017. Випуск 1 (5). С. 147–161.

4. Передвиборна програма партії «Опозиційна платформа – За життя». URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Опозиційна_платформа_–_За_життя.

5. Проект Закону України «Про парламентську опозицію», від 20. 02. 2003 р. URL : www.rada.kiev.ua/zakon/PR1/TXT1/p2214.

Пелихата Ірина,
студентка групи СР-11
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ

РОЛЬ ІДЕОЛОГІЇ «РУССКОГО МИРА» В РОЗГОРТАННІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Сучасна російсько-українська війна є гібридною, тобто неklasичною. Адже Росія, реально ведучи активні бойові дії, маскується за спинами колаборантів, не визнає себе воюючою стороною. Тактичною метою агресора є дестабілізація, фрагментація, відрив певною мірою вразливих, з етнополітичної точки зору, частин території України задля встановлення стратегічного контролю над формально суверенною державою. В процесі загострення гібридної війни, все більше використовується ідеологічна версія, ключовим елементом якої виступає ідеологія «руського мира».

Мета роботи – з'ясувати роль ідеології «руського мира» в розв'язанні та розгортанні агресії проти України.

Шість років тому, в лютому 2014 року, розпочалася російсько-українська війна. Російська Федерація, порушуючи норми та принципи міжнародного права, двосторонні та багатосторонні угоди, анексувала Автономну Республіку Крим і Севастополь, окупувала окремі райони Донецької та Луганської областей. Приблизне число жертв в Україні від бойових дій оцінюють від 30 до 35 тисяч. Із них – понад 11 тисяч загиблих (цивільних і українських військових). Майже 1,5 мільйона мешканців Сходу України вимушено покинули домівки. Знищено інфраструктуру окупованих регіонів, 27 % промислового потенціалу Донбасу незаконно переміщено до Росії [1]. Для більшості громадян України напад Росії став шоком. Проте російсько-українське протистояння має глибоке історичне коріння із часів становлення Російської імперії та її протистояння з українською державою у формі Гетьманщини. Теперішню війну називають «гібридною», представляючи її новим способом реалізації агресивної політики. Але практично всі її інструменти (спроба закріплення свого впливу на українських теренах через підтримку лояльних українських політичних середовищ, внутрішньо-політичний розкол українського суспільства засобами пропаганди, врешті відкрите військове втручання, намагання представити агресію як внутрішній громадянський конфлікт) росіяни випробовували ще з XVII-XVIII століть. Найбільш яскраво такий сценарій проявився у діяльності більшовиків проти Української Народної Республіки під час Української революції 1917–1921 років. Елементами гібридної війни давно є пропаганда, що базується на брехні, маніпуляціях та підміні понять, заперечення самого факту війни та участі РФ у ній; звинувачення України у власних злочинах, спотворення української історії; торговельно-економічний тиск та енергетична блокада; терор і залякування громадян України; кібератаки та спроби дестабілізувати критичну інфраструктуру. Російські пропагандисти крок за кроком виробляли ідеологічну платформу для агресії. Важливе місце займала інформаційна кампанія,

спрямована на послаблення патріотичних настроїв в українському суспільстві, наприклад, через активне використання міфу про спільне минуле, «старшого брата», ностальгії за СРСР, дискредитації українських героїв та української історії в цілому.

На думку В. Путіна розпад СРСР – «найбільша геополітична катастрофа ХХ століття». Події 2014-2015 років довели, що така точка зору знаходить широку підтримку у всіх прошарках російського суспільства. Навіть у січні 2016 року згідно з результатами соціологічних опитувань 64 % росіян підтримують агресію проти України [2]. У свідомості кремлівського керівництва і значної частини населення Росія оточена ворогами, які прагнуть захопити російські природні ресурси. Провідну роль у цій «глобальній змові» відіграє Захід на чолі зі США. Для того щоб вистояти у фантомному протистоянні, Росія, на переконання керівництва РФ, повинна за будь-яку ціну відновити контроль над втраченими територіями СРСР і «соціалістичного табору». Ключовим завданням є захоплення України, яке повинно кардинально збільшити російські демографічні, політичні, економічні, військові та інші ресурси.

Загальмувавши дезінтеграційні процеси в РФ та надійно зцементувавши «батогом і пряником» економічну і політичну еліту, нове російське керівництво на чолі з В. Путіним перейшло до безпосередньої реалізації реваншистської стратегії. Насамперед було визначене завдання з'ясувати реакцію США та їхніх союзників, для чого Росія вдалася до застосування силових засобів проти України (жовтень 2003 року - криза навколо острова Коса Тузла, січень 2006 року і січень 2009 року – «газові війни») і Грузії (війна 08.08.08). Після цих подій у Кремлі сформувалось стійке уявлення про наявність у еліт західних країн, насамперед європейських, «мюнхенського синдрому» – готовності до поступок агресорові за рахунок держав Балто-Чорноморсько-Каспійського регіону. Пасивна реакція західних держав на російські провокації суттєво сприяла формуванню у верхівки РФ переконання про безкарність, фактично заохочувала Кремль до агресивних дій проти держав колишнього СРСР.

У квітні 2008 року під час Бухарестського саміту НАТО В.Путін заявив президентові США Дж. Бушу: «Україна – це взагалі не держава. Частина її територій – це Східна Європа, а частина, і значна, подарована нами... якщо Україна піде в НАТО, то піде без Криму і Сходу – вона просто розпадеться». Такі уявлення стали основою стратегічного бачення цілей РФ на новому етапі експансії

Для реалізації стратегії Кремля російські державні органи створили комплексну систему примушення держав СНД до єдності. Така система включає в себе інструменти політико-дипломатичного, економічного, насамперед енергетичного, інформаційно-пропагандистського і у разі доцільності військового тиску з широким використанням технологій підривної діяльності, теоретично розроблених і практично випробуваних ще за часів сталінського СРСР.

Росія використовує маніпуляції історією для виправдання і посилення проти України. Ключовим моментом маніпуляцій виступає ідея «русского мира». Ідеологічною основою російської пропаганди стала концепція «русского мира», сформована ще в 1970-х роках у середовищі московської ліберальної інтелігенції

(з кола М. Гефтера). Російська пропаганда працювала на три основні цільові аудиторії: західну, українську і власне російську[3]. Головним завданням на західному напрямі було доведення штучності української нації і приреченості української держави, яка так і не відбулася. Серед українців поширювались міфи про правічну єдність з російським народом, про так званий «триєдиний, штучно розділений російський народ», переваги приєднання до чи то новітньої Російської імперії, чи то СРСР-2 «під геніальним керівництвом В. Путіна», та водночас доводилася неспроможність українських еліт керувати незалежною державою, педалювалась їхня корумпованість, неспроможність до знаходження компромісів тощо. Російське суспільство інфікувалося ідеями великодержавного шовінізму, імперської величі Росії, неповноцінності інших народів, порівняно з «найдуховнішим у світі» російським народом, православного фундаменталізму, російського фашизму тощо. При цьому російська пропаганда не зупинялася перед поширенням навіть найбрутальніших вигадок, гідну конкуренцію в чому пропагандистам склали лише російські політики і дипломати. Політика на українському напрямі була повністю інтегрована в загальну стратегію ліквідації української державності. Для ведення російської пропаганди широко використовуються не тільки засоби масової інформації, але й культурно-розважальна індустрія: кінематограф, шоу-бізнес, начебто неполітичні, «культурні» програми телебачення і радіомовлення, Інтернет тощо.

23 лютого 2014 року в Москві відбувся мітинг, на якому заступник голови Державної Думи Федеральних Зборів РФ В. Жириновський закликав до розділу України на три частини, направлення російських «добровольців», які мали проголосити державу Малоросія зі столицею у Харкові. У російській пресі розгорнулася масова істерія з гаслами про «фашистський переворот у Києві», «незаконну київську хунту» та «нагальну необхідність врятувати російськомовне населення України від оскажених фашистів-бандерівців». Ця пропагандистська кампанія різного рівня інтенсивності не припиняється й досі.

З 1 березня 2014 року під гаслами приєднання півдня і сходу України до Росії розпочалася координована і контрольована російськими спецслужбами серія протестних акцій у східних і південних регіонах України, так звана «Русская весна». Під їх прикриттям спеціально підготовлені штурмові групи на чолі з російськими офіцерами здійснили спроби захопити адміністративні будинки у Харківській, Луганській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Херсонській, Одеській, Дніпропетровській областях. Були захоплені будинки обласних державних адміністрацій у Донецьку, Луганську і Харкові, а також управління.

Загалом йдеться про переорієнтацію суспільної свідомості, докорінне змінення соціокультурного середовища, що передбачає, з одного боку, вкорінення і поширення проросійських настроїв, ідеології «русского мира, з іншого – духовне, гуманітарне відторгнення від України, формування негативного ставлення до київської влади як такої. Саме на це зорієнтована діяльність створеної в «республіках» системи ЗМІ, яка по суті є місцевим ретранслятором російських державних медіахолдингів. Публічна сфера заповнена російським контентом, символікою, «сенсами» і мемами «русского мира». Базовою ідеологічною тезою є «боротьба з українським фашизмом за незалежність Донбасу, інтеграція до Росії».

У «республіках» сформована своя (русифікована) система «патріотичного» виховання молоді за російськими методиками, що оспівує подвиги «ополченців». Школярам нав'язується ідея неможливості подальшого співіснування з Україною, у т.ч. через «активізацію українського терору», пропагується героїзація захисників Донбасу, таких як «Гіві», «Моторола» та ін. Окупантами розгорнута мережа «таборів патріотичного виховання» молоді, через які пройшло вже понад 5 000 підлітків [3].

Отже, аналіз ідеології «руського мира» та каналів його поширення в суспільстві підводить до висновку, що це штучно створена конструкція, спрямована на вирішення завдань мобілізації суспільства навколо інтересів певного кола осіб.

За 20 років ідея «руського мира» подолала дистанцію від ідеї до політичної практики, від пострадянської ідеології до політичної практики – проголошення завдання збирання «роз'єданого народу». Саме в Україні ідеологічне кліше «руського мира» вперше було апробоване, як інструмент гібридного військового конфлікту, завуальованого під громадянську війну.

Список використаної літератури

1. Вар'ятович В. Що треба знати про війну з Росією. URL : <http://bitly/2Eulxdx>
2. Головка В. Збройна агресія Росії проти України // 25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави. Київ : Ніка-Центр, 2016.
3. Смолій В., Якубова Л. Історичний контекст формування проекту руский мир та практика його реалізації в Криму й на Донбасі. Київ, 2018. 144 с.

*Свиш Анастасія,
студентка групи ПР-11
Науковий керівник:
Рудакевич Олег,
професор кафедри
філософії та політології ТНЕУ*

ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ В УКРАЇНІ

Політична опозиція забезпечує функціонування громадянського суспільства. Відсутності в державі важелів стримувань та противаг може призвести до посилень авторитарних проявів, а також до конфлікту всередині правлячої еліти. Саме опозиція є тим правовим феноменом, який регулює в державі баланс між представниками більшості та меншості. Опозиція забезпечує контроль за дотриманням законності з боку влади, унеможлиблює узурпацію з боку представників верхівки влади. На жаль, в Україні станом на сьогоднішній день права меншості не закріплено на законодавчому рівні.

Мета роботи – розглянути правові та політичні засади діяльності в Україні парламентської опозиції.

Етимологічно термін «опозиція» походить від латинського слова «орропо» – протиставляти, бути протилежним. Як зазначає У. Ільницька під опозицією у політиці передбачається протиставлення власної політики іншій (найчастіше – офіційній); виступ проти думки більшості; протидія, опір певним політичним діям, поглядам, офіційній політиці, політичній думці; протиставлення та протидія урядові, главі держави, системі влади, конституції, політичній системі загалом. Опозиція спрямована проти існуючої влади, її мета – прагнення корегування прийнятих владою політичних рішень аж до зміни влади [2].

Прийнято розрізняти два змісти поняття «політична опозиція» – широкий і вузький. У широкому змісті під політичною опозицією розуміються практично всі прямі й непрямі прояви суспільного інакомислення й невдоволення існуючим режимом, у вузькому змісті – політичний інститут, сукупність відсторонених від влади політичних партій, суспільно-політичних організацій і рухів.

У загальному сприйнятті опозиційність визначається як неприйняття політичного курсу, що проводиться діючою владою. У теорії існує кілька підходів до визначення такого явища, як опозиція. Загальновизнаним є інституціональний підхід: опозицією є парламентські фракції або політичні партії, які не згодні з політикою більшості. За цим підходом можна визначити, що опозиція, таким чином, може бути різною. Вона може бути представлена в парламенті й бути парламентською опозицією, а може і не бути представлена в парламенті, і тоді вона буде позапарламентською політичною опозицією. Власне, тип опозиції впливає з того положення в політичному полі, яке вона займає. Тим не менше, не залежно від того, чи є опозиція парламентською чи суто політичною, вона потребує чіткого правового врегулювання своєї діяльності [3].

З правової точки зору опозиція розглядається як організована політична сила, яка контролює і піддає критиці дії влади, пропонує альтернативний політичний курс, а також може мати на меті завоювання влади і зміну політичного режиму.

Необхідність унормування діяльності парламентської опозиції в Україні викликана, перш за все, потребою в організації роботи Верховної Ради України та зміні характеру відносин влади й опозиції, які, внаслідок того, що в країні немає парламентських традицій, а також інших об'єктивних чинників, працюють не на державні інтереси, а перетворились на дестабілізуючий фактор [5].

Унормування правового статусу опозиції важливе також для розбудови партійної системи в Україні. Особливо – після прийняття нового закону про вибори до Верховної Ради, яким було запроваджено пропорційну виборчу систему. Вдосконалення законодавства в цьому аспекті має велике значення для розвитку політичної системи взагалі та зростання ролі партій зокрема. Акцент робиться саме на підвищенні статусу партій у політичній системі, створенні правових гарантій діяльності політичної опозиції [4].

Більшість в сучасній Україні належить партії «Слуга народу». Інші партії, що ввійшли до Верховної Ради України, прийнято вважати парламентською опозицією. До неї належать: «Європейська Солідарність», «Батьківщина», «Голос», «Опозиційна платформа – За життя», мажоритарники. Які ідеї відстоюють опозиційні фракції?

Опозиційна платформа – За життя. Ця партія декларує перехід до парламентської республіки, розширення повноважень місцевого самоврядування (включно з правом населення обирати керівників регіональної влади), забезпечення незалежності судової гілки влади, посилення кримінальної відповідальності за скоєння корупційних злочинів посадовцями, реформу правоохоронної системи і створення муніципальної поліції.

Розлогіше і конкретніше описане в програмі бачення реформи виборчого і референдумного законодавства, а також реформа парламенту. Так, декларується прийняття Закону «Про всеукраїнський та місцеві референдуми за народною ініціативою», на яких народ зможе висловлювати недовіру Президенту, Кабміну і Верховній Раді і таким чином відправляти їх у відставку, а також приймати рішення про відставку керівників місцевих органів влади; перехід від корупційної змішаної виборчої системи до пропорційної системи з відкритими списками; зняття недоторканості з Президента України, народних депутатів, суддів і ухвалення закону про ТСК.

За критерієм реалістичності програма отримує змішані оцінки. Реалізації низки її положень (особливо тих, щодо яких існує широкий політичний і суспільний консенсус) можлива шляхом прийняття відповідних законів, натомість кілька інших (наприклад, щодо переходу до парламентської республіки) потребуватимуть внесення суттєвих змін до Конституції, що є достатньо нереалістичним. Щодо **критерію конституційності**, то партія не обумовлює виконання своєї програми змінами до Конституції, хоч і вказує їх як бажану мету.

Партія Голос. У передвиборній програмі проблематика політико-правових реформ розкрита фрагментарно. З одного боку, в програмі проголошено обіцянки скоротити непотрібні функції державного апарату і зробити його ефективним, змінити судову систему, налагодити ефективну антикорупційну систему, перетворити парламент на місце ухвалення потрібних людям рішень. Водночас, передвиборна програма оминає увагою питання децентралізації,

реформи виборчого законодавства і референдумів, реформування органів правопорядку.

Європейська солідарність. У своїй програмі партія декларує наміри завершити децентралізацію, перезавантажити суди і завершити судову реформу, зосередитися на ліквідації причин корупції, в тому числі через спрощення адміністративних процедур і впровадження цифрових технологій, позбавлення правоохоронних органів й органів безпеки повноважень втручатися в господарську діяльність.

У повній програмі, розміщеній на сайті партії, детальніше розписане бачення партією різних політико-правових реформ. Так, в сфері діяльності органів виконавчої влади партія декларує прихильність до принципів аполітичної і професійної державної служби, що формується шляхом відкритих прозорих конкурсів, а також наголошує на необхідності «цифровізації» державної служби та її прозорості. У сфері децентралізації повна програма пропонує посилити фінансову спроможність громад і надати громадянам механізму впливу на місцеве самоврядування шляхом запровадження місцевих плебісцитів і регіональних референдумів. У сфері судочинства повна програма наголошує на незалежності судової гілки влади, переатестації суддів, запровадженні конкурсних процедур, прозорості призначення суддів незалежним органом, що складатиметься з фахівців з бездоганною репутацією. У сфері боротьби з корупцією повна програма пропонує зробити доходи і витрати чиновників публічними, запровадити моніторинг діяльності чиновників шляхом зовнішнього аудиту органів влади. У сфері реформи виборчого законодавства програма наголошує на запровадженні державного фінансування партій та обмеження виборчих фондів, а також на переході до виборчої системи із відкритими партійними списками. Нагадаємо, однак, що повна програма, розміщена на сайті партії «Європейська солідарність», є програмою партії Блок Петра Порошенка «Солідарність» від серпня 2015 року. Програма застаріла, тому її положення наведені тут лише з довідковою метою.

ВО «Батьківщина». Відповідно, за критерієм актуальності в частині політико-правових реформ програма партії отримує найнижчу можливу оцінку, оскільки вона ігнорує цілий спектр вкрай важливих проблем. З огляду на відсутність відповідних положень оцінити програму за іншими критеріями не видається можливим.

Фракція «Батьківщина» підтримала низку законопроектів в сфері політико-правових реформ. Зокрема, фракція голосувала разом із фракцією «Слуги народу» та в окремих випадках іншими фракціями за такі законопроекти: № 1025 (щодо розвантаження Антикорупційного суду), №1010 (щодо викривачів корупції), №1031 (про відновлення відповідальності за незаконне збагачення і конфіскацію незаконних активів), № 1080 (щодо зменшення тиску на бізнес), №7203 (щодо зняття депутатської недоторканності), №1015 (щодо законодавчої ініціативи народу), №1014 (щодо закріплення повноважень Президента України утворювати незалежні регуляторні органи, Національне антикорупційне бюро України, призначати на посади та звільняти з посад Директора Національного антикорупційного бюро України і Директора Державного бюро розслідувань) [1].

З огляду на те, що роль інституту політичної опозиції є надзвичайно важливим правовим явищем, законодавцю необхідно терміново закріпити його конституційно-правовий статус в Україні. На сьогодні існування інституту

політичної опозиції в Україні не відповідає критеріям демократичного суспільства, адже перебуває поза межами офіційного юридичного регулювання. Правове унормування статусу опозиції позитивно позначиться не тільки на розвитку парламентаризму в Україні та ефективності роботи уряду, але і вплине на підвищення ролі партій, сприятиме їх посиленню.

Список використаної літератури

1. ВИБОРЧА РАДА UA: Політика, безпека, суспільство. Наміри партій в оцінках експертів. URL : <https://spa.ukma.edu.ua/electoral-council-analysis-programmes/>

2. Ільницька У. Політико-правовий статус політичної опозиції в демократичному суспільстві. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2010. Ви 22. С. 46–53.

3. Крига А. А. Інституціоналізація опозиції в Україні – шлях до демократизації державного управління. URL : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10kaaddu.pdf>

4. Правове внормування статусу опозиції, її прав і гарантій діяльності. *Національна безпека і оборона*. Київ : 2011. № 7.

5. Проект закону України «Про парламенську опозицію» від 30.08.2019 № 1211- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/П00302А.html

Бегійович Ростислав
студент групи Т-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д.Гаврилишина

ЛОБІЗМ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. У статті висвітлюються особливості практики політичного лобізму в Україні, а саме: наявність абсолютно нехарактерного для інших країн процесу «завоювання» політичних партій національним бізнесом; проводиться розмежування між тіншовим лобізмом та корупцією. І з цією метою ми вказуємо на особливості національного законодавчого регулювання лобіювання, які полягають в інтенсифікації лобізму на всіх рівнях. А оскільки процес лобіювання має впроваджуватися на законодавчому рівні, то автор звертає увагу на розробки проектів, в тому числі на впровадження законопроектів: «Про вплив громадськості на прийняття нормативно правових актів» («Про лобіювання») в Мін'юсті України; «Про лобіювання в Україні»; «Про правовий статус груп, об'єднаних спільними інтересами (лобістських) груп у Верховній Раді України»; «Про діяльність лобістів у Верховній Раді України»; «Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади». Ключові слова: лобізм, лобіювання, лобі, тіншовий лобізм, публічний лобізм, корупція, політичний шантаж, пряме лобіювання, кабінетне лобіювання, коридорний лобізм.

Мета. З'ясувати сутність **лобізму**, його реалії та перспективи.

Для досягнення мети ми ставимо перед собою такі **завдання**:

- визначення поняття «лобізм» та його зв'язок із системою політичного і державного управління.
- розрізнити цивілізований та нецивілізований «лобізм».
- дослідити специфіку лобізму в Україні та закордоном.

Виклад матеріалу. В наш час лобізм (англ. lobby – «кулуари», «коридори»), став важливим елементом системи політичного і державного управління в багатьох країнах світу. Актуалізує дослідження політичного лобізму й те, що Україна задекларувала у стратегіях зовнішньої і внутрішньої політики європейський вектор розвитку і демократизації держави, який зумовлює врахування феномену лобізму у відносинах України з Європейським Союзом. Лобізм, як уособлення позитивних і негативних ознак, виступає важливим елементом життєдіяльності суспільства. Це спроба організацій або окремих громадян впливати не тільки на ухвалення, відхилення, чи зміну законів у парламенті, а також спроба впливати на адміністративні рішення уряду, спираючись на підтримку не тільки обраних депутатів, а й різних політичних партій, державних і недержавних установ та підтримку громадськості через засоби масової інформації. До лобістів належать передусім представники профспілок, ділові асоціації, громадсько-політичні об'єднання, комітети, комісії. Але в теоретичному аспекті його наукове тлумачення досі не є однозначним.

Важливість і значущість дослідження проблеми політичного лобіювання як чинника демократичного розвитку зумовлює підвищений інтерес до неї з боку багатьох вітчизняних й зарубіжних науковців-політологів. Вперше в політології проблему лобізму розглянув американський політолог А. Бентлі в роботі «Процес управління. Вивчення громадського тиску», зазначивши, що саме завдяки посередництву груп і досягається суспільна злагода в державному управлінні. Серед наукових творів необхідно також відзначити праці Дж. Медісона, Г. Трумана, М. Дюверже, Ж. Блонделя, М. Олсона та ін. Сучасна західна політична наука приділяє значну увагу проблемам вивчення політичної теорії зацікавлених груп і, зокрема, особливостям практичної діяльності лобістів, дослідженням лобізму як політичного інституту. До числа важливих наукових розробок слід віднести праці Дж. Беррі, А. Болла, М. Мінца, Д. Коена й інших вчених. Вітчизняні розробки з окремих аспектів лобізму як системи фундаментальних цінностей суспільства представлено у дослідженнях В. Андрущенка, В. Бебика, Д. Богуша, Л. Губерського, Ф. Кирилюка, В. Королька, О. Лісничука, Є. Макаренко, М. Михальченка, М. Обушного, М. Ожевана, Г. Почепцова, С. Телешуна, Є. Тихомирової, М. Хилька, О. Салтовського та ін. Водночас аналіз вітчизняної і зарубіжної наукової думки засвідчив фрагментарність досліджень культури політичного лобіювання, тому дослідження базових засад зазначеної наукової проблеми представляється важливим для вітчизняної політології. Отже, будемо послуговуватися загальним уявленням про лобізм як практику обстоювання інтересів, чинення тиску на законодавців і чиновників організаціями, різноманітними спільнотами на користь того або іншого рішення. З іншого боку лобізм передбачає діяльність зацікавлених осіб, яка сприяє ухваленню органами влади певних рішень, з використанням формальних і неформальних відносин в органах влади. Феномен лобізму неоднозначно відображається суспільною свідомістю – від позитивного до негативного сприйняття. З одного боку в Україні відбуваються інтенсивні процеси інституціоналізації груп інтересів, артикуляції й боротьби за їх реалізацію, що в свою чергу об'єктивує феномен лобіювання цих інтересів. З іншого боку термін «лобізм» асоціюється з поняттям протекціонізму, підкупу державних службовців і депутатів, коли спостерігається «ототожнення механізму лобіювання як сукупності силових методів і корупційних дій для досягнення мети». Наприклад, О. Рамадан та І. Немчинов основну увагу приділяють визначенню й описові технологій лобіювання. Зокрема, І. Немчинов досліджуючи умови і специфіку процесів лобіювання через парламентські фракції, відрізняє цивілізований і нецивілізований лобізм. Таке розрізнення слід визнати доцільним і корисним, хоча в нецивілізованому лобізмі можна вбачати і просте правопорушення чи зловживання. На думку І. Немчинова, нецивілізований лобізм – це спроба «протиснути» вигідне рішення якогось приватного питання чи якоїсь приватної проблеми, а цивілізований – «складний механізм впливу на владу (законодавчу в тому числі) з метою встановлення певних «рамкових» правил гри». Тобто, різницю автор вбачає в цілях, але відмінність існує швидше в методах. Адже шантаж не повинен стати визнаним цивілізованим лобізмом, якщо навіть його буде застосовано задля встановлення певних «рамкових» правил гри. У статтях Є. Тихомирової явище лобізму розглядається з різних позицій: і як

важливий елемент громадянського суспільства і як явище, поширене на міжнародному рівні. В цих працях лобізм визнається явищем, необхідним у взаємовідносинах держави і суспільства, існування якого має об'єктивний характер. Наприклад, Ю. Ганжуров вважає, що «лобіювання має розглядатися як невід'ємна складова політичної комунікації, що передбачає механізм прямого і зворотного зв'язку суспільства і держави». Не заперечуючи цього, хочемо звернути увагу на способи, форми або технології його здійснення. Про загрозу появи найбільш потворної з усіх нецивілізованих форм лобіювання – кримінальної – через те, що не існує відповідного законодавства, говориться в дослідженні «Політичні механізми регулювання лобізму: світовий досвід та українські реалії». Дійсно, в сучасній Україні лобізм є чи не єдиним політичним явищем, що існує поза межами правового поля. І не в останню чергу – через те, що ми не маємо традицій цивілізованого лобіювання. До того ж лобізм в Україні визначається власною специфікою на відміну від інших країн, що продиктовано тісним поєднанням бізнесу й політики, фактичним ототожненням політичних партій із національним бізнесом.

Відомо, що за кордоном лобізм регулюється конкретними законами, а в багатьох країнах під контролем законодавства знаходяться прибутки лобістів. Відомо, що у Великобританії річний оборот лобістських об'єднань перевищує 500 млн. фунтів стерлінгів. В країнах ЄС тільки офіційно зареєстровано понад 13 тисяч лобістів, при цьому 40% лобістів працюють в Європейському парламенті, а на кожного депутата припадає сім лобістів. У США інститут лобізму розвинений більше, ніж у будь-якій іншій країні. Понад 11 тис. фірм і приватних підприємств у Штатах професійно представляють інтереси клієнтів у державних структурах. Основний об'єкт лобіювання – виконавчі органи влади, передусім уряд США, наділений законодавчою ініціативою. Найбільше коштів на просування своїх інтересів витрачають компанії, що діють у галузі фармацевтики, страхування, електроенергетики та комп'ютерної індустрії. У 2006 році, за даними Center for Responsive Politics, витрати на лобізм у Штатах сягнули \$2,44 млрд. Розмови про необхідність легалізації лобістської діяльності в Україні, створення для цього законодавчої бази точаться вже немало часу. Бізнесмени, які набили руку в мистецтві лобізму, правдами і неправдами проштовхують потрібні їм рішення на всіх рівнях влади. Як підраховали у Міністерстві юстиції США, у 2007 р. українські комерційні структури витратили на просування своїх інтересів у Вашингтоні лише \$100 тис. Робота із забезпечення державної підтримки важливих для підприємств і галузей рішень іде повним ходом. Але надавати їй офіційного статусу не поспішають. У коридорах Верховної Ради загубилися вже три законопроекти про лобізм. 1999 р. – закон про лобіювання в Україні (ініціатор законопроекту І. Шаров); 1999 р. – закон про правовий статус груп, об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді (ініціатор законопроекту Ю. Сахно); 2005 р. – закон про діяльність лобістів у Верховній Раді України (ініціатор законопроекту І. Гринів). Зацікавлені сторони пропонували до розгляду, наприклад, проект А. Ткачука «Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади». Необхідність відповідних законів пояснюється тим, що широка практика лобіювання інтересів дисонує з неврегульованістю цього явища. Вважається, що це є «причиною мутації практики лобізму в кримінальний бік, маскуванню лобістських організацій в образі партій, громадських організацій тощо,

чия діяльність (коло інтересів, методи дії та ступінь впливу) не обмежені належним чином». Сьогодні в Україні продовжують найчастіше використовувати методи прямого лобіювання як такі, що довели свою ефективність. Як і в будь-якій країні перехідного періоду, увага в Україні прикована насамперед до виконавчої, а уже у другу – до законодавчої влади. Цьому сприяє домінування рішень, що приймаються виконавчою владою; переважання законів «посередньої дії»; висока питома вага правових актів, прямо регулюючих діяльність конкретних підприємств. Це – підмурівок для тіньового лобіювання, коли в законі багато посилянь на компетенцію відомств, лобіст йде до них.

Висновок. Стан, характерні прояви політичного лобізму й його сприйняття як чинника розвитку суспільної свідомості, залежить в остаточному підсумку від культурного й морального рівня тих особистостей, які причетні до розробки й впровадження у життя певних рішень і до владної еліти в цілому. Тому жодні закони, жодна система партійної відповідальності самі по собі не можуть розв'язати до кінця проблему контролю за діяльністю лобістів. Особливу значущість і перспективність щодо подальших наукових розвідок в сучасних умовах набули два аспекти категоріального розуміння лобізму: а) співвідношення понять «лобізм» і «негативна соціальна діяльність»; б) науковий аспект поняття «лобізм». Дослідження цих аспектів допоможе більш рельєфно розмежувати лобістську діяльність та її теоретичне розуміння.

Список використаної літератури

1. Тихомирова Є. Б. Технологія зв'язків з владою: міжнародний досвід лобіювання Є. Б. Тихомирова: Вісник Львівського університету. 2001. 235–244 с.
2. Ганжуров Ю. Парламентське лобіювання в контексті політичної комунікації. Ю. Ганжуров: Політичний менеджмент. 2005. 50–62 с.
3. Рамадан О. І. Технологія лобіювання. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2002. 88–90 с.
4. Немчинов І. Лобіювання як форма діалогу з владою. І. Немчинов Контекст. 2002. 9–12 с.
5. Стрижакова Н. А. Роль лобізму: порівняльний аналіз західноєвропейських та перехідних політичних систем Н. А. Стрижакова: Нова парадигма. 2008. 12-21 с.
6. Гурик М. I.Civic culture under decentralization: municipallevel/ Політичне життя, № 4, 2019. Режим доступу: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7663/7665>
<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7668/7670>

*Білінкевич Марія,
студентка групи ГЗ-11,
Аграрного факультету, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність теми: За часи створення незалежної Української держави становлення громадянського суспільства було в числі пріоритетних завдань більшості політичних партій. Але з часом інтерес до цієї проблеми просто зник. Як ми знаємо, громадянське суспільство виступає, як фундаментація демократичної системи та основним базовим розвитком держави. Тобто це цілісний організм, який працює для процвітання один одного. З одного боку, не зацікавленість держави у розвитку громадянського суспільства може спричинити занепад країни. З іншого - утворення тоталітарних та авторитарних режимів.

На сьогодні в Україні ми можемо побачити ще недосконало сформоване громадянське суспільство, яке в даний момент повністю модернізується, а також приймає більш активну участь у політичному житті своєї країни.

Метою нашого дослідження є: дослідити проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні та запропонувати шляхи його подальшого розвитку в умовах євроінтеграції.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні **завдання**.

- охарактеризувати зміст терміну «громадянське суспільство»;
- розкрити основні проблеми побудови громадянського суспільства в Україні;
- проаналізувати вплив і діяльність громадянського суспільства на політичне життя країни;

Стан дослідження проблеми. За сучасних умов невпинно зростає кількість праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, присвячених питанню проблеми громадянського суспільства в Україні про, що свідчать роботи О. Гарань, В. Полохало, М.Томенко, С. Рябов, В. Андрущенко, В. Сидоренко, В. Ткаченко, В. Бабкін, М. Михальченко, В. Кухта, Ю. М. Тодика, М. Кудряшов, В.Смолькова, В. Липинський, А. Єрмолаєв, П. Гураль, Дж. Кіна, Ф. Шульженко, Д. Горелова.

Виклад матеріалу. Поняття «громадянське суспільство» було започатковане ще в епоху Платона та Арістотеля. І в подальшому набуло широкого значення у цілому світі. Як правило при згадці слова «громадянське суспільство» воно на пряму зіставлялося із поняттям «держава». Разом відображаючи різні аспекти життя суспільства.

Громадянське суспільство – це сукупність громадян із високим рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних рис, яке спільно з державою утворює розвинуті правові відносини або іншими словами це суспільство рівноправних громадян, яке не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага.

Вчені та мислителі XVII-XVIIIст. надавали велике значення дослідженню проблем громадянськості та взаємовідносин людини з владою. Кожен із них вніс великий вклад у розвитку громадянського суспільства висуваючи різні

твердження та теорії. У їх працях постає уявлення про суб'єктивність громадянського суспільства його потрібність та роль у житті держави.

З точки зору Г. Гегеля громадянське суспільство є посередником між сім'єю та державою, а з точки зору К. Маркса сім'я і громадянське суспільство – це рушійні сили, які «самі себе перетворюють в державу». Також громадянське суспільство знайшло продовження в сучасних ліберальних моделях країн Західного світу і заперечення його існування в країнах третього світу, соціального табору та пострадянського простору. Процес формування громадянського суспільства потребує великих громадських зусиль. І тому ми не можемо стверджувати, що держава може функціонувати без громадянського суспільства. Тому, що спершу були великі об'єднання сімей в ході яких і створилися роди, громади та держави. Що вказує на невід'ємність громадянськості в розвитку держави.

За 28 років незалежності в Україні ще й досі достатньо не сформоване суспільство. Це було зумовлене різними причинами. Перша з них на нашу думку, це довге перебування у складі СРСР. Тому, що комуністичний режим залишив великий і глибокий відбиток на житті кожного українця. Від репресій до фізичного знищення інтелігентної еліти. Тому, що немає людей-лідерів, які висловлюють свої думки, заклики до кращого життя тим легше правити авторитарній владі та використовувати суспільство у своїх цілях. Другим переломним моментом було проголошення незалежності. Це дало змогу відновитися у більшій кількості громадянських організацій. Але не маючи політичного та економічного досвіду давало свої негативні наслідки. А саме економічна кризи на початку 90-их роках зумовила появу мафій, рекетерських нападів та незаконне присвоювання власності. Що також негативно вплинуло на розвиток громадянського суспільства. Але незважаючи на ці перешкоди, що були на шляху нашої молоді недосвідченої країни, а їх було безліч, Україна змогла подолати їх у певній мірі.

«Реабілітація» громадянського суспільства відбулася у листопаді-грудні 2004 року під час Помаранчевої революції. Це був величезний сплеск суспільної енергії, яскравий вияв українського громадянського суспільства, яке нарешті показало себе здатним перемагати всесильну владу. Цей досвід боротьби допоміг подолати страх і невіру в свої сили перед посткомуністичним режимом. Активність громадянського суспільства варта нашої уваги, щоб розвивати її в найрізноманітніших формах та аспектах. Також згадаймо події 2014 року Євромайдан та Революція Гідності були розпочаті й організовані громадянськими активістами. Громадянське суспільство зупинило узурпацію влади, яка вела країну у прірву. Тисячі молодих людей заплатили за збереження незалежності України найвищу ціну - своє життя. Події, що сталися після перемоги Революції Гідності, а саме: анексія Криму, збройний напад Росії при повній неготовності української армії, істотно модернізувало громадянське суспільство: волонтерські рухи, добровольці на фронт, збирання коштів на армію Україні навряд чи вдалося би відстояти свою незалежність без своїх патріотів.

На сьогодні ми можемо побачити, що в Україні почало формуватися в більшій кількості громадянське суспільство. Тому, що кожен із нас з часом стає більш самосвідомим, відбувається маргіналізація громадського

суспільства. Тобто, за останні роки значна частина громадян взяла участь у страйках, демонстрація. Також прогрес громадянського суспільства в Україні можливий не тільки через включення в процес суспільного розвитку всіх можливостей і потенціалу демократичної держави, а й через використання всіх досягнень сектору громадянського суспільства. Також людина повинна взаємодіяти не тільки з державою, а також з громадянським суспільством, виступаючи не тільки в ролі суб'єкта приватного права, але і як носій публічного права. Зауважимо, що самоорганізація та самосвідомість громадянського суспільства проявляється в діяльності різних організацій у економічній, соціальній і духовній сферах. Наприклад в соціальній сфері такими організаціями є сім'ї, громадські організації, органи самоврядування. У економічній – приватні колективи, підприємства, корпорації. У духовній – творчі об'єднання. Також обов'язковим моментом є вивчення громадської думки та інтересів спільноти для того, щоб люди могли висловлювати свої думки та побажання.

Висновки. Незважаючи на тернистий шлях українського громадянського суспільства, яке можна так сказати пройшло і вогонь і воду. Змогло не тільки піднятися з колін, а й у швидких темпах згурпуватися і йти до спільної мети, відстоявши свою незалежність та самобутність.

Список використаної літератури

1. Ресурсний центр ГУРТ гіперпосилання www.gurt.org.ua
2. Основи політології: навчальний посібник Щедров Г.П., Барановський Ф.В., Новакова О.В., Пашина Н.П., видавець: Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005- С.170.
3. Гурик М. І. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні / М. І. Гурик, М. Л. Шумка // Політичне життя. - 2018. - № 1. - С. 26-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2018_1_6.
4. Гурик М. І. Становлення культури громадянськості як передумова успішної децентралізації / М. І. Гурик, М. Л. Шумка // Молодий вчений. - 2019. - № 6(2). - С. 285-290. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_6\(2\)_29](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_6(2)_29).

*Бородайко Наталія,
студентка гр. МВСК -11,
міжнародного факультету, ТНЕУ*

ТЕОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Одною із ключових проблем в історії людства стала проблема виникнення держави, а також, безумовно, їх функціонування та тенденції їх розвитку. Теорія держави існує і розвивається як один з найважливіших компонентів складної та цілісної системи знань про суспільство.

Питання про походження або виникнення держави можна розглядати з двох позицій. По-перше, яким чином в умовах родового суспільства зародилась держава? По-друге, яким чином в останні століття і в сучасний період виникають нові держави? Умови виникнення держави в останні століття відомі, оскільки збереглися історичні джерела виникнення таких держав. Їх можна проаналізувати щодо виникнення нових суверенних держав після розпаду Радянського Союзу, в тому числі і виникнення України. Більш складніше питання – виникнення держави в «доісторичний» період, в умовах родового суспільства, оскільки дуже мало збереглося письмових джерел, де пояснюються причини і умови її виникнення. В зв'язку з цим (та з інших причин) в науці виникло декілька теорій про історичне походження держави.

Мета. Визначення та обґрунтування різноманітних теорій виникнення держави.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- визначити теорії виникнення держави;
- обґрунтувати теорії виникнення держави.

Виклад матеріалу. Серед теоретиків держави немає спільності поглядів по відношенню до процесу походження держави. В світі завжди існувало і існує безліч різноманітних теорій, які пояснюють процеси виникнення держави і права. Це досить природно і зрозуміло, бо кожна з них відображає або різноманітні погляди і думки різних груп населення, націй, представників філософських доктрин на даний процес. Розкрити всі теорії неможливо через їх багатоманітність, тому зупинимось лише на деяких з них, найбільш відомих і поширених.

Патримоніальна теорія (К.-Л. Галлер, Франція, 1768-1854 рр.). Представники цієї теорії вважають, що держава виникла із поземельної власності. З права володіння землею (патримоніум) влада автоматично розповсюджується і на людей, які проживають на ній. Право власності на землю є першоосновою панування над територією. Державна територія виходить з державної землі. Таким чином встановлюється феодальний сюзеренітет. Оподаткування розглядається не як державний обов'язок, а як знак особистої підлеглості. Органи управління формуються з власних слуг. Військова служба не є повинністю, а ґрунтується на договорі найму. Автор теорії виправдовує монархічну владу і феодальний устрій в цілому, доводить можливість монарха створювати «власне право». Він ігнорує чисельні факти в

історії придбання земель шляхом військового завоювання чи іншого насильницького їх захоплення.

Патріархальна теорія (обґрунтували Платон, Аристотель, згодом розвив Р. Фільмер). Згідно цій теорії держава є продуктом розростання сім'ї. Будучи початковою формою організованого спілкування, сім'я ділиться, розмножується природним шляхом. Оскільки в людях закладена потреба у спілкуванні, а також під впливом економічних умов, сім'ї, об'єднані переказами про загальне походження, об'єднуються в племена, союзи племен, народності. В цьому ряді соціальних перетворень момент переходу до державного утворення виникає тоді, коли втрачається почуття кровної спорідненості. Виникає влада, позбавлена сімейної основи. Державна влада є поступовим перетворенням влади батька у владу государя, владу монарха. Тобто, патріархальна теорія розглядає державну владу як опікунську, батьківську в результаті з'єднання родів у племена, племен у спільності, держави. Ще Конфуцій виклав патріархально-патерналістську концепцію держави, відповідно до якої держава є великою родиною. Він закликав правителів будувати відносини з підданими на засадах чеснот.

Договірна теорія. Її авторами вважають Г. Гроція, Т. Гобса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, П. Гольбаха, О. Радищева. Ця теорія одержала значне поширення в XVII- XVIII ст. Основою теорії є положення про те, що державі передують природний стан людини. На думку мислителів люди змушені були укласти договори всіх з усіма заради дотримання права і загальної користі. Вони відреклися від частини своїх прав заради спокою і стабільності. Обмеживши себе в правах, люди ввели заборону робити те, що згубно для життя. Таким чином був укладений договір, який дозволяв встановити мир, названий первинним договором або договором об'єднання.

Суспільний договір між кожним членом суспільства і створеною державою передбачав, що люди передають частину своїх прав державній владі і беруть обов'язок підкорятися їй, а держава бере обов'язок охороняти невід'ємні права людини. В результаті кожен підкоряється загальній волі (державі) і в той же час стає одним з учасників цієї волі. Суверенітет належить народу в цілому, а правитель – уповноважений народом, зобов'язаний звітувати перед ним і може бути змінений з його волі. Суспільний договір мислився як стан суспільства, коли люди добровільно об'єдналися в його державно-організаційну форму шляхом безумовного визнання необхідності утвердження єдиного центру, що об'єднує всіх, як принципу, що обґрунтовує правомірність державної влади. Отже, держава згідно договірної теорії є породженням розумної волі народу.

Органічна теорія. Уявлення про державу, що подібна людському організму, були сформульовані ще давньогрецькими мислителями. Платон порівнював структуру і функції держави зі здатністю людської душі. Аристотель вважав, що держава в багатьох відносинах нагадує живий людський організм, і на цій підставі заперечував можливість існування людини як істоти ізольованої. Найбільш видатним представником теорії є Г. Спенсер (Англія, XIX ст.). На думку Г. Спенсера, держава – це суспільний організм, що складається з окремих людей, подібно тому, як живий організм складається з кліток. Важливою стороною теорії є твердження, що держава утворюється одночасно зі своїми складовими – людьми, і буде існувати, поки існує людське суспільство. Державна влада – це панування цілого над своїми складовими частинами, що виражається в

забезпеченні державою благополуччя свого народу. Відповідно до органічної теорії суспільство і держава представлені як організм, і тому їх сутність можливо зрозуміти лише з побудови і функцій цього організму. Усе неясне в побудові і діяльності суспільства і держави може бути пояснене за аналогією із закономірностями анатомії та фізіології.

Теорія насильства. Ідейні джерела цієї теорії зародилися ще в епоху рабовласництва. Її представники вважали, що держава виникає в результаті насильства і завоювання. Більш розгорнуте наукове обґрунтування теорія одержала в XIX-XX ст. Її зміст полягає в тому, що виникнення приватної власності, класів і держави є результатом внутрішнього і зовнішнього насильства, тобто держава виникла шляхом прямої політичної дії. Держава продовжує бути органом гноблення в тих країнах, де ще не стерлися юридичні розходження між переможцями і переможеними. Теорія насильства має два прояви: теорія зовнішнього насильства і теорія внутрішнього насильства.

Економічна теорія. Авторами її є Платон, Сен-Симон (Франція, 1760-1825 рр.). Суть теорії ґрунтується на положенні, що держава – це результат історичного прогресу, головним чином економічних перетворень. Виникненню держави передують привласнення людиною продуктів природи, а потім перехід до виробництва продуктів для використання. Людський прогрес – це і є прогрес в засобах виробництва. Ця теорія підтверджується багатьма історичними, етнографічними свідченнями. Однак прийняти її беззаперечно неможливо. Економічний розвиток суспільства – важлива характеристика людського розвитку, але не єдина. У первісних людей значними були і політичні фактори (розуміння, що конфронтація між собою послаблює обидві сторони і ні до чого не призводить, краще звернутися до органів політичної влади за вирішенням спору). І фактори ідеологічні (релігійні), і психологічні (почуття необхідності об'єднання перед зовнішньою загрозою). Ці фактори нарівні з економічними, виявили прямий вплив на процес виникнення держави.

Класова теорія. Її творцями є К. Маркс, Ф. Енгельс. Згідно цій концепції держава виникла перш за все в силу економічних причин: суспільного розподілу праці, появи додаткового продукту і приватної власності, а потім розколу суспільства на класи з протилежними економічними інтересами. Саме цими економічними змінами був підірваний родовий лад і замінений державою. Як об'єктивний результат цих процесів виникла держава, що спеціальними засобами придушення та управління стримувала протиборство класів, забезпечуючи переважно інтереси економічно пануючого класу.

Висновок. Ще з глибокої давнини люди стали замислюватись над питаннями про причини і шляхи виникнення держави і права. Причиною цього є те, що кожен з нас є громадянином, належить до певної держави, підкоряється правовій системі даної держави. І так – з давніх давен. Багато з цих теорій пояснюється історичними і соціальними умовами, в яких жили та працювали їх автори, різноспрямованістю позицій, якими вони керувались. Але держава – це явище багатогранне і, на мою думку, ні одною з розглянутих теорій окремо пояснити причини її виникнення неможливо. Всі ці теорії по-різному пояснюють шляхи виникнення держави, кожна з них розкриває одну з можливих сторін процесу виникнення держави. Але загальну уяву про цю проблему можна отримати лише синтезувавши всі ці теорії (в більшій або меншій мірі довіряючи кожній з них) в загальну універсальну теорію

держави, враховувати комплекс факторів, об'єктивні процеси, які проходили в суспільстві. Інше питання – чи так легко це зробити?

Список використаної літератури

1. Виникнення держави і права // Правознавство: Підруч.- К., 2003.- С.6-23 [ст 67.9(4УКР) я7 П 68]
2. Виникнення держави 2015р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: URL: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/stati/tgp/003.php>
3. Загальне поняття держави права 2013р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: URL: https://pidruchniki.com/14021021/pravo/zagalne_ponyattya_derzhavi
4. Теорія держави і права 2018р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: URL: https://pidruchniki.com/14170120/pravo/osnovni_teoriyi_viniknennya_derzhavi_prava
5. Гончарук (Чолач) Тетяна, Гурик Мирослава, Джугла Надія, Чигур Руслан. Особливості персоналістської антропології // Науковий огляд. № 9 (62), 2019. Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2019/797-1577640546.pdf>

*Василишин Святослав,
студент гр. ПУА-11
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Постановка проблеми. Політичний лідер і політичне лідерство - найбільш визнанийта впізнаваний, універсальний елемент політичного життя. Особливий вплив на політичний процес надають лідери країни. Особистість політичного лідера в цілому представляє для дослідника безсумнівний інтерес.

Специфіка політичного лідерства у сучасному суспільстві така, що громадяни формують, як правило, свої уявлення про політиків, не в результаті безпосереднього контакту з ними, а на основі символічної репрезентації останніх у ЗМІ. На зміну ідеології і програм в якості предметної основи політичної комунікації лідера і мас все частіше приходять імідж політика, що формується і просувається в ЗМІ. Імідж розуміють як образ, що цілеспрямовано і активно формується з використанням засобів масової інформації та комунікації, покликаний впливати на масову аудиторію з метою зміцнення політичного впливу, отримання суспільного визнання, підтримки, перемоги на виборах. **Актуальність дослідження** продиктована необхідністю подальшого пошуку власне політологічних підходів до вивчення феномена лідера і його іміджу в ситуації, коли зміцнюються раціональні підстави політичної участі і поведінки більшості громадян країни в ході голосування. У зв'язку з цим постає інтерес виявлення закономірностей, тенденцій і моделей формування і просування іміджу лідера в різних політико-державних системах.

Мета: здійснити функціональний аналіз структури іміджу політичного лідера.

Виходячи з цієї мети, ставиться низка конкретних **завдань**, саме:

- визначити основні підходи до розкриття сутності поняття політичного іміджу;
- проаналізувати основні види класифікації іміджу;
- виокремити чинники, що впливають на формування іміджу політика.

Аналіз досліджень з даної проблеми. У вітчизняній науці останніх десятиліть дослідження політичного лідерства почалося як осмислення західних концепцій (Г. Ашин, О. Кудряшова). Дослідження природи і проявів політичного лідерства здійснювалися політичними психологами. Це роботи Е. Б. Шестопал, А. І. Юр'єва, А. А. Деркача та ін. Серед учених, які досліджували проблеми формування іміджу політичного лідера виокремлено таких західних науковців, як П.Бірд, Д. Блені, Ф. Буарі, Д. Б'юкенен, Д. Моріс, Дж. Наполітан, М. Різ, Е.Семпсон, М. Сміт та ін.

Політологічному й політико-культурному дослідженню феномена лідерства присвячені праці таких українських дослідників, як В. Бебик, Д. Видрін, А. Гуцал, С. Денисюк, В. Королько, Н. Лікарчук, М. Михальченко, С. Недбаєвський, О. Петров, В. Полохало, Г. Почепцов, С. Телешун, М. Томенко.

Виклад основного матеріалу. Термін «імідж» (від англ. Image - «образ», «зображення») з'явився тільки в

XX столітті і спочатку застосовувався в галузі маркетингу та комерційного PR для позначення певних властивостей товару. Пізніше, з легкої руки журналістів світської хроніки, які висвітлювали життя музикантів і кінозірок, термін «імідж» став використовуватися для позначення тих образів, які створювали зірки шоу-бізнесу. Дуже скоро поняття «імідж» стало необхідним елементом теорії і практики політичного маркетингу. У 60-70 роки XX століття політичний маркетинг став новою ланкою політичної технологічної діяльності, синтезувавши елементи власне політики і маркетингу, реклами.

Незважаючи на те, що поняття «імідж» порівняно нове, всі аспекти функціонування іміджу викликають активний інтерес фахівців, стимулюючи процес дослідження даного явища. Проте, імідж політичного лідера продовжує залишатися мало вивченою категорією, що виражається у відсутності стійкого визначення іміджу політичного лідера.

Відповідно до теорії віддаленого лідерства, політичного лідера розглядають як публічного політика, який ставить перед собою мету впливати або взаємодіяти з великими соціальними групами, або деякою кількістю груп.

Поняття іміджу тісно пов'язане з поняттям масової свідомості, яке розуміють як «шаблону, деперсоналізовану свідомість пересічних громадян розвиненого індустріального суспільства, яка формується підмасованим впливом ЗМІ і стереотипів масової культури, а також для позначення однієї з форм дотеоретичного світорозуміння, що ґрунтується на подібному життєвому досвіді людей, включених в однотипні структури практичної діяльності та посідають однакове місце в соціальній ієрархії» [1].

У сучасній науці існує два підходи до вивчення іміджу:

- згідно з першим підходом імідж розглядається як особистісноорієнтований, спрямований на вивчення сприйняття політиком власного іміджу;
- в межах другого підходу розглядається імідж з точки зору маркетингових, рекламних, виборчих технологій, масових прагматичних комунікацій.

Імідж політичного лідера ми розуміємо як цілеспрямовану комунікативну структуру, яка існує у свідомості соціальних груп, і відображає уявлення про політичні, психофізіологічні, соціальні, та ін. аспекти особистості, діяльності політичного лідера.

У науковій літературі не існує єдиного розуміння структури іміджу політичного лідера і його типів. В даний час існує низка можливих підходів до класифікації іміджу. Залежно від критерію, що лежить в основі класифікації різні виокремлюють такі види іміджу:

- за об'єктом іміжування (персональний, партійний);
- за співвідношенням до інших об'єктів (одиничний - множинний);
- за змістом (простий - складний);
- за оригінальністю характеристик (оригінальний - типовий);
- за контекстом іміжування (особистий, професійний, політичний);
- за статевою приналежністю (чоловічий - жіночий);
- за віковими показниками (молодіжний - зрілий);
- за соціально-статусною категорією (імідж політичного лідера, політика-бізнесмена, та ін.);
- за тривалістю існування (постійний - ситуативний);

– за функціями і т.д[6, 184].

В цілому імідж політичного лідера розглядають у трьох площинах:

Самоімідж. Впливає з минулого досвіду і відображає нинішній стан самоповаги, це імідж, властивий поданням лідера про самого себе. І, звичайно, він може значно відрізнятись від такого вигляду.

Поточний (сприймалася, реальний) імідж, - це імідж, який функціонує в даний період часу. У цьому випадку, це може бути як довільно сформований образ політичного лідера, так і цілеспрямовано сформований імідж.

Ідеальний (необхідний, модельований) імідж –це заданість певних характеристик, які в сукупності складають образ ідеального лідера. Це уявлення про якості бажаного лідера. Зауважимо, що на практиці не вдається сформуванню ідеального іміджу, тому що догодити всім одним набором характеристик не можливо. Тому, це такий вид іміджу, що максимально відповідає соціальному запиту цільової групи (тобто тих, на кого імідж розрахований).

Імідж формується і функціонує виключно у результаті і / або у процесі взаємодії політичного лідера з соціальними групами, адаптуючись до соціально-політичного комунікативного поля, змінюючись під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників.

Виокремлюють чотири групи чинників, що впливають на формування іміджу політика: об'єктні, які відносяться до лідера; комунікативні, обумовлені самим процесом розуміння і оцінки його; ситуаційні, до яких включено соціальний, економічний, політичний контексти, у яких здійснюється сприйняття; суб'єктивні, пов'язані з соціальними і психологічними особливостями індивіда, що сприймає імідж [3, 77].

Політичне лідерство в сучасному світі - це спосіб побудови і організації влади, що базується на двох принципових моментах: по-перше, на ненасильницької інтеграції різних соціальних верств (груп) за допомогою специфічних механізмів, навколо висунутою лідером концепції (програми) рішення соціальних проблем і завдань суспільного розвитку; а, по-друге, - на надання можливості кожній соціальній групі (або індивіду) впливати на політичний процес. Механізм інтеграції політичної діяльності і саме в цій якості служить включення інтересів соціального шару на всю сукупність суспільних відносин, де ці інтереси приймалися б суспільством як значущі, займали певне місце в системі суспільних цінностей, отримали б легітимний статус. Відповідно, можлива еволюція від особистого впливу до лідерства національного масштабу, де лідер консолідує громадські сили на вирішення завдань, досягнення цілей, що стоять перед суспільством в цілому [3, 39].

Висновок. Імідж політичного лідера сьогодні формується за законами ринкової економіки, де попитом виступає стан та рівень сучасної політичної культури, а пропозицією – технологічно сформований оптимальний імідж політика. Перш за все, потрібно визначити прототип, якому відповідав би характер і спосіб життя політика і який затребуваний масовою свідомістю в даний час.

Список використаної літератури

1. Горчакова, В.Г. Прикладная имеджология: учебное пособие/ В.Г. Горчакова.-М.: Академический Проект, 2007. – 400 с.

2. Денисюк С. Г. Імідж політичного лідера в контексті розвитку української політичної культури: особливості формування та механізми реалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук: спец. 23.00.03 – «Політична культура та ідеологія»/ С. Г. Денисюк. - Київ, 2007.- 18 с.
3. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації: Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. – 145 с.
4. Лікарчук Н.В. Особливості формування іміджу політичного лідера в сучасній Україні // Держава і право. Зб. наук. праць. - Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. - №16. - С. 463-468
5. Лікарчук Н.В. Організація передвиборчої команди і проведення виборчої кампанії. Загальні принципи і методи// Держава і право. Зб. наук. праць. – Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. №19. – с.586-589
6. Холод О.М. ЗМІ та імідж політиків: Монографія / За ред. докт. філол., н., проф. Різуна В.В. / Київський національний університет імені Тараса Шевченка – К., 2004. – 343 с.
7. Холод О.М. Інмутація у масмедіа: Монографія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – 167 с.
8. Гурик М. І. Історична пам'ять // Сучасна політична лексика: енциклопед. словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 396 с. С. 125-126 Режим доступу: [https://www.academia.edu/35011890/Сучасна політична лексика](https://www.academia.edu/35011890/Сучасна_політична_лексика)
- 9.

*Віцентій Христина,
студентка гр. ЕКОЛ-11,
факультету аграрн. економ. та менеджм., ТНЕУ*

ФУНКЦІЇ ПОЛІТОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Протягом останнього десятиріччя відбувається процес становлення політології. Так завжди буває там і тоді, де і коли будь-який суспільний організм набуває трансформаційних процесів, змінює одні, багато в чому застарілі, а тому неефективні духовно-культурні, державницько-політичні та соціально-економічні засади власного функціонування і створює інші, такі, що відповідають вимогам часу.

Політологічна наука, як і цілий ряд інших наук про людину та суспільство, належить до таких, які своїм змістом і висновками надзвичайно впливають на розвиток суспільних процесів. Аналізуючи і даючи оцінку тим чи іншим явищам політичного життя, політолог здатний, наприклад, підсилити певні тенденції в розвитку громадської думки або, навпаки, їх загальмувати. Саме за таких умов досліджується вплив політології як науки на виконання цілого ряду корисних функцій розвитку суспільства.

Завдання політичної науки полягає в тому, щоб адекватно, в теоретичній формі відтворювати зовнішній вигляд і внутрішню сутність того чи іншого політичного явища. Крім того, політологія прагне до його пояснення. А саме, вона намагається знайти причини вказаного явища, фактори його зміни в певних умовах. Таким чином, ця наука дає певні знання про сутність та прояви політики. В першу чергу це знання про владу, як вона здобувається, за яких умов утримується або втрачається. Які фактори впливають на цей процес, яким чином? Функції політології набувають особливої ваги в перехідні періоди життя суспільства. Це і зрозуміло: саме в цей час відбуваються корінні зміни в усьому суспільному організмі, в тому числі в політичній сфері. І вони вимагають нових знань про політику.

Мета. Проаналізувати соціальну роль функцій політології у формуванні політичної культури суспільства.

Для досягнення мети ставимо такі **завдання**:

- охарактеризувати головні функції політології;
- визначити особливості кожної функції та її головне призначення.

Функції (*лат. functio* – виконання, діяльність) будь-якої науки, в тому числі й науки про політику, це вирішення (практична реалізація) характерних для неї завдань і проблем.

Функції політології та роль політологічного знання в житті суспільства і кожної окремої людини, особливо політично активної, фахівця - керівника визначаються у більшості тим, наскільки масштабно ці знання поширені і наскільки глибоко вкорінені у політичну поведінку людей. Політичне знання виконує, таким чином, низку суспільних та індивідуально вагомих для кожної людини функцій.

• На перше місце ми ставимо **евристичну функцію** політології, яка полягає у тому, що вищевказана галузь науки надає принципово нові знання в галузі

природи, змісту та здійснення політики у конкретних сферах життя, реалізації її у загальнодержавній політиці,

- **Важливою є функція *теоретико-пізнавальна*.** Вона передбачає вивчення, систематизацію, тлумачення, аналіз, узагальнення й оцінку політичних явищ. Ця функція дає можливість проникнення у таємниці прийняття політичних рішень, розкриває природу політики, механізми влади тощо. Теоретико-пізнавальна функція полягає у дослідженні багатогранних політичних явищ з метою отримання знання про сутність, зміст, закономірності розвитку сфер суспільства під кутом зору впливу на них державної політики. Ця функція дає змогу всебічно осмислити та оцінити результати політичної діяльності, політичне мистецтво керівників держави.

- ***Методологічна функція*** політології - охоплює способи, методи і принципи теоретичного дослідження політичної сфери і практичної реалізації здобутих знань. За допомогою цієї функції розкриваються загальні закономірності політики, різних політичних систем, політичних відносин, створюється база для розвитку приватних політичних теорій. Результатом цієї роботи є система соціально опрацьованих принципів та засобів раціонального пізнання політичної діяльності.

- ***Прогностична функція*.** Полягає в передбаченні шляхів розвитку політичних процесів, різних варіантів політичної поведінки. Це необхідно для вироблення механізму раціональної організації політичних процесів, урахування ресурсів політичної влади, особливо таких її компонентів і форм, як авторитет, контроль, вплив, примус тощо. У нинішніх умовах зростає роль прогнозування політичної поведінки соціальних суб'єктів у різних регіонах країни, наслідків здійснюваних політичних акцій. Процес прогнозування спирається на пізнання об'єктивних законів суспільно-політичного розвитку, політичних інтересів, потреб, стимулів. При цьому беруться до уваги співвідношення політичних сил у суспільстві, їх взаємодія, стан політичної свідомості й культури, національні традиції. Результатом цієї функції є створення прогнозів-гіпотез, які спираються на вже відомі тенденції розвитку політичних явищ.

- ***Інструментально-практична функція*** політології проявляє себе у розробці низки рекомендацій для удосконалення всіх сторін політичної практики, а перш за все для практики здійснення керівництва державою.

- ***Світоглядна функція*** відповідає за розширення світосприйняття людей, бо обумовлює утвердження цінностей, ідеалів, норм цивілізованої політичної поведінки, політичної культури керівників держави, що сприяє досягненню певного консенсусу в суспільстві, оптимальному функціонуванню та взаємодії політичних інститутів в будь-якій галузі. Дає змогу зрозуміти, чиї інтереси представляють певні партії, суспільні групи, їхні лідери та державні структури. Ця функція впливає на вміння оцінювати політичні події у зв'язку з конкретними історичними умовами.

- ***Прикладна функція*** передбачає вироблення практичних рекомендацій щодо шляхів, механізмів реалізації загальнополітичних знань, раціональної організації державного планування. Вона забезпечує вивчення ефективності політичних рішень, стану суспільної думки, ставлення громадськості до

діяльності політичних структур, які мають відношення до національного розвитку.

Головне призначення прикладної функції політології – обслуговувати політичну практику. Таке обслуговування передбачає ефективне використання політологічних знань у розв'язуванні конкретних політичних завдань, виробленні оптимальних політичних рішень, використанні механізмів влади, плануванні політичних подій і процесів, прогнозуванні й моделюванні очікуваних подій, розробленні рекомендацій для організації політичних заходів, переговорних процесів, діяльності політичних партій і т. ін.

Отже, сутність прикладної функції політології полягає в тому, щоб на основі пізнання закономірностей розвитку політичного життя виробляти наукові рекомендації практичній організації політичних процесів, принципів, шляхів, механізмів цілеспрямованих змін політики.

•**Інтегруюча функція.** Виявляється у сфері політичної свідомості й політичної поведінки. Важливим компонентом у реалізації цієї функції є ідеологія, що охоплює політичні цінності, соціально-політичні ідеали, через які політична наука впливає на політичні процеси, сприяє розвитку політичної соціалізації, політичної культури, національної самосвідомості. Ця функція політології набуває поширення в сучасному західному суспільстві.

•**Функція формування політичної культури (виховна)** базується на глибоких достовірних знаннях про політику, її роль та шляхи (варіанти) її реалізації в суспільстві. Здійснює формування політико-правової свідомості, політичної культури на духовних традиціях народу, сприяє розвитку політичної активності та культури міжнародних відносин, формуванню патріотичних почуттів та поглядів.

•**Інноваційна** – прагне надати прогнозам і висновкам максимально наукову обґрунтованість і максимально контрольовану форму.

Висновки. Сутність функцій політології полягає в тому, щоб виокремити в історичному досвіді та сучасному політичному житті суспільства певні закономірності, «правила руху» політичного, тенденції його зміни тощо. Таким чином, ця наука створює оптимальні моделі політичного влаштування суспільства, окремих інститутів політичної системи, норм діяльності суб'єктів політики. Крім того, на основі розроблених моделей і виявлених тенденцій політичного розвитку суспільства, регіону, цивілізації в цілому політологія в змозі прогнозувати загальні тенденції розвитку вказаних соціумів.

Отже, політологія виконує в житті суспільства такі важливі функції: теоретико-пізнавальну, завдяки якій розкривають об'єктивні тенденції соціально-політичного та економічного розвитку, труднощі, протиріччя в житті суспільства, оцінюють політичні ситуації; методологічну, за допомогою якої розкриваються загальні закономірності політики, різних політичних систем, політичних відносин, створюється база для розвитку більш часткових політичних теорій і для інших соціальних наук (держави і права, політичної соціології та ін.); аналітичну, що дозволяє аналізувати, оцінювати результати діяльності держави, партій та інших елементів політичної системи суспільства; регулятивну, яка допомагає забезпечувати вплив людей і організацій на політичний процес, їхню участь у політичних подіях; прогностичну, за допомогою якої здійснюються передбачення політичних процесів, своєчасне

коригування політики; світоглядну, яка дозволяє правильно оцінювати співвідношення загальнолюдських і класових інтересів, визначати своє місце в політичному житті суспільства, оцінювати вплив ідеології на політичну реальність, формування світоглядної позиції громадян. Як бачимо, політологія займає важливе місце як в теоретичному осмисленні, так і в практичному функціонуванні суспільства.

Список використаної літератури

1. Політологія: навч. посіб./Т.В. Гончарук-Чолач, О.М. Рудакевич, В.Я. Томахів, Гурик М.І., Чигур Р. Ю. за ред. Т.В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. С. 15-16
2. Горбатенко В.П., Туренко В.В. Вступ до політології. К., 1996.
3. Рябов С.Г-Томенко М.В. Основи теорії політики. Розд.1. К, 1996.
4. Картунов О. В. Вступ до етнополітології. К., 1999.
5. Кирилюк Ф.М. Українська політологія: рівень розвитку, проблеми // Політологічний вісник. - 1993.- № 4.
6. Політологія: підручник для Вузів / Ред. Кремень В.Г., Пазенок В.С. та ін. К., 2001.
7. Політологічний енциклопедичний словник. К., 2004.
8. Рудич. Ф. М. Політологія. Курс лекцій. К., 2004.
9. Основи політології. Навч. посіб./ Кер. автор, кол Ф.М. Кирилюк. К., 1995. - С. 5-13, 14-20.
10. Політологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, М. І. Гурик, Р. Ю. Чигур / за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 220с.Режим доступу:
<http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/35728>

*Гевко Андрій,
студент гр. МЕВМА-11,
міжнародного факультету, THEU*

THE PARLIAMENTARY FACTION IN THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE: ELEMENT OF POLITICAL STRUCTURING OF PARLIAMENT OR A LOBBYING TOOL?

Problem solving: The Verkhovna Rada is the only legislative body authorities in Ukraine. Its political and legal decisions are within its competence Parliament, determine the directions of public policy and form the legal field for its implementation. After the amendments to the Constitution came into force Ukraine of December 8, 2004, a basic element of political structuring of the Verkhovna Rada of Ukraine and the main factor in the adoption of parliamentary ones the decision made by the parliamentary faction. Given additional authority, received by parliament as a result of the adoption of constitutional changes today the research of the MP faction is extremely relevant.

Goal: The purpose of the article is to study the process of becoming an MP faction in Ukraine and determine its essential characteristics.

The statement of the basic material: Political Encyclopedic Dictionary defines a faction as a group of members of a particular party, which organizes relevant political positions in parliament [5, p. 697]. Formal this approach to the definition of the term «parliamentary faction» emphasizes that it is the main organizational form of parliamentary political activity parties [6, p. 580]. Thus, the parliamentary faction is an association of parliamentarians, based on a common party interest. Ukrainian law does not clearly define the term «parliamentary faction». Norms of the current Law of Ukraine «On election of people deputies of Ukraine and the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine are characterized as an association of deputies formed on the basis of a political party or bloc of political parties, the electoral list of which are based on the vote at the elections of deputies gained at least three percent of the votes, who took part in the voting and which is registered in the established order in the Apparatus of the Verkhovna Rada of Ukraine.

In the country's legal field, the concept of faction first appeared in May 1994, when the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine approved the Regulations on Deputies' Groups (factions) in the Verkhovna Rada of Ukraine. His norms transformed an amorphous deputy «unions of interests» into a basic element of political structuring of parliament.

According to the articles 1, 3 and 5

- a Member of Parliament could be a member of only one deputy group (factions);
- The composition of the Verkhovna Rada and official parliamentary bodies
- delegations formed in accordance with the principle of proportional representation of deputy groups (factions);
- deputy groups (factions) were given the right to create appropriate ones secretariats.

The process of political structuring of Ukrainian society began immediately after independence. Two main trends of the public opinions in the Parliament: «Bloc of Democratic Forces People's Council» and the deputy group «For Sovereign Soviet Ukraine.»

Together with the elimination of the majority election institute. The process of commercialization of parliamentary activity initiated in the Parliament of the Third Convocation. One of its characteristic features was the fragmentation of the political parliamentary structure. If 8 parliamentary factions were registered at the beginning of the activity of the third convocation parliament, then by the end their number had almost doubled. In the Parliament of the fourth convocation, the process of fragmentation became permanent. For four years it was registered and acted in different sessions periods under different names of 41.

It should be emphasized that the authorities were not the sole target of such actions. As evidenced statistics of the 1998 and 2002 parliamentary elections, a significant number of non-party businessmen were included in the list of political parties. But if they ran for the Parliament of the third convocation in order to protect the rapidly acquired capital in the conditions of the «wild market» of capital, then at the beginning of the XXI century. Translating the adoption procedure for all key parliamentary members decisions in the lobbying and commercial plane became the second deep cause of factions in the Ukrainian parliament. People's Deputies, understanding the need for big business to have their own faction, which paved the way for direct lobbying, earned on inter-fractional transitions. During the four years of parliamentary activity, 941 such transitions were registered. According to the Committee of Voters of Ukraine, people's deputies received monetary remuneration for these transfers. Typically, it was during this period that parliament raised the issue of legalization of lobbying activities. In July 1999, it was approved State Program for the Development of Legislation of Ukraine until 2002, the 31st of which (out of 233) was the Law on Lobbying Activities. For of the Verkhovna Rada of Ukraine of the third convocation two were registered relevant bills «On the legal status of united groups common interests (lobby groups), in the Verkhovna Rada of Ukraine» and «About lobbying in Ukraine», but these initiatives are not discussed in the session hall have come. In September 2005, I. Grinov submitted another bill «On the activities of lobbyists in the Verkhovna Rada.

However, these norms did not remove the issue of fractional discipline. Mass transition of deputies from opposition factions to «anti-crisis» the coalition caused the 2006 parliamentary crisis and brought it into parliament practice is a new phenomenon - «political corruption». In April 2007, as a result of this crisis, the termination of the powers of the fifth convocation parliament and new early elections are announced. In accordance with the principle of proportional representation of parliamentary factions in the Verkhovna Rada of Ukraine, a quantitative composition of the counting commission, committees of the Verkhovna Rada of Ukraine, temporary special committees is formed. Commissions, temporary investigative commissions, special temporary investigative commissions. In addition to the right of representation in all working bodies of parliament, the law guarantees the deputy faction:

1) the right to speak as his representative on every item on the agenda of the plenary session of Parliament;

2) right to announce a break in the work of the VerkhovnaRada of Ukraine for up to 30 minutes at the request of two deputy factions;

3) the right to make announcements, proposals from the parliamentary factions at the beginning morning plenary session every Tuesday in the week of the plenary meetings and more.

Conclusions. In the conventional sense, the parliamentary faction is an association of parliamentarians formed on the basis of a common party platform. In the practice of the VerkhovnaRada, this phenomenon was included in 1994, but clear there is still no legal definition of the concept in Ukraine.

In accordance with the amendments made to the Constitution of Ukraine of December 8, 2004, the activity of the parliamentary faction in the VerkhovnaRada of Ukraine has acquired constitutional status. On the basis of the faction (s), a coalition is formed, which is a prerequisite for the beginning of the procedure of forming the Cabinet of Ministers Ukraine and guarantee the functioning of the Parliament itself. Such high legal status of parliamentary factions is associated with introduction of a proportional system of elections to the VerkhovnaRada of Ukraine, which, unfortunately, did not lead to the desired political structuring of the Ukrainian one society, but finally separated the people's deputies from the voters. Obviously, these problems need a legislative solution. In this regard, we recommend that you make the following legal decisions:

1. Amend the Law of Ukraine «On the Status of the People's Deputy of Ukraine» in order to align its provisions with regard to the regulation of parliamentary faction activity with the norms of the Constitution of Ukraine.

2. Amend the Rules of Procedure of the VerkhovnaRada of Ukraine on the obligatory promulgation of the provision on the parliamentary faction.

3. Codify and improve electoral law by linking the proportional system to territorial constituencies.

4. Legalize lobbying in parliament.

References

1. The VerkhovnaRada of Ukraine: information. argument. / [auth-order] V.A. Zaychuk and others]. - No. 3. - K.: Parlam. ed., 2006. - 264 p.

2. Kretzmer G. Fractions. Parties in Parliament / Gerald Kretchmer. - K.: Geoprint, 2004. - 300 p.

3. Final Report of the Institute for Applied Humanities Research, prepared as part of the Canadian-Ukrainian Integrity Project order of the Ministry of Justice of Ukraine. - bm, bp

4. Political Science Encyclopedic Dictionary / [order. VP Gorbatenko]. -

Type 2, Ext. and recycling. - K.: Genesis, 2004. - 736 p.

5. Political Science: A Handbook / MI Obushny, AA Kovalenko, OI Tkach; Kiev.nat. them. T. Shevchenko. - K.: Trust, 2004. - 599 p.

6. Mariana Pietzukh. How much does the vote of the MP cost / MaryanaPietzukh [Electronic resource] // Ukraine young. - 2005. - № 184. - Access mode: Center, 2004. - 94 p.

7. Гурик М. I.Civiculture underdecentralization: municipalleve/ Політичне життя, № 4, 2019. Режим доступу: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7663/7665>

<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7668/7670>

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Як правило лідер – це той хто веде; завжди йде попереду і перемагає. Є членом групи, всі учасники якої визнають його керівництво, покладають на нього розв’язання важливих питань. Лідерство загально національного масштабу відрізняється від лідерства в малих групах тим, що там відсутній безпосередній особистісний контакт з масами. Це своєрідне дистанційне керівництво.

Про політика та його лідерський потенціал, ми судимо за тим образом, який складається з політичної реклами та під впливом ЗМІ. При цьому цей «віртуальний» образ політика не завжди збігається з реальними якостями політика. Від ефективності діяльності якого залежить не лише якість політичної влади, а і в цілому суспільний прогрес.

Мета дослідження полягає у тому, щоб виявити характерні риси становлення політичного лідерства в незалежній Україні.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні **завдання**:

- проаналізувати загальноприйняті риси політичного лідера;
- дослідити найважливіші характерні риси лідера; ззовні
- розкрити проблематику політичного лідерства в Україні.

Виклад матеріалу. В учених викликає постійний інтерес політичне лідерство, вони висловлюють найрізноманітніші погляди на його аспекти. Античні мислителі вбачали його у монархах і полководцям. Н. Макіавеллі розглядав політичного лідера як володаря, здатного використати всі доступні засоби для збереження влади. Т. Карлейль і Р. Емерсон вважали лідера творцем історії, наділеним особливим талантом. Ідею політичного лідера як надлюдини – сильної особи, яку відрізняють високі життєві сили і воля до перемоги, сформулював Ф. Ніцше. Український політолог Ф. Рудич вказує що лідер «це володар, який використовує будь-які засоби для наведення громадянського ладу й збереження свого панування».

На кожному історичному етапі лідерству притаманні свої специфічні форми. На ранніх стадіях розвитку суспільства лідерство проявлялося у вигляді силового домінування окремих людей. Античний період характеризувався тим, що авторитет лідера опирався на його знання та досвід. В феодальну епоху створений такий тип лідерства, в основу якого був покладений принцип приналежності до клану або сім’ї. Лідерство розумілося як богообраність. Нарешті, в Новий час (XX ст.) створилися дві протилежні форми лідерства: одна з них (характерна для демократичних режимів) – легальне лідерство, керівник обирався на легальних умовах, другою ж (характерна для тоталітарних режимів) – це вождізм.

Сучасна політологія розглядає політичне лідерство як один з найважливіших елементів системи регулювання відносин індивідів і досліджує

цей феномен у трьох основних аспектах: сутності лідерства; ролі лідерства; типології політичного лідерства. Отже, лідерство – це особлива соціально-історична необхідність людей в організації своєї діяльності. В політології можна виділити декілька основних теорій політичного лідерства:

– Теорія рис пояснюється особистісними якостями лідера: інтелект, воля, енергія, цілеспрямованість, організаторські здібності.

– Ситуаційна теорія полягає в тезі - « лідер є функцією певної ситуації», тобто певні обставини формують його поведінку.

– Психологічна теорія. Так, Зігмунд Фройд та Еріх Форми обґрунтовують лідерство певним психологічним станом.

– Теорія визначальної ролі акцентує увагу на відносини лідера з відомими активістами, що підтримують даного лідера..

Отже, незважаючи на всі розбіжності, названі концепції єднає спільний предмет науково політичних пошуків – політичний лідер.

Лідер наділений особливими, інколи необмеженими повноваженнями та несе відповідальність перед суспільством за їх реалізацію. Якщо лідер не випробує покладених на нього надій, то він може не тільки втратити легітимність, але й понести більш суворе покарання. Положення лідера вимагає його бути дуже акуратним в повсякденній і політичному житті, тому, що його справи, поступки, поведінка, риси постійно на виду і все це більш строго оцінюється людьми, і від цього в багато в чому залежить успіх чи невдача тої партії, того курсу, того напрямку, якому він служить. Претендента на лідерство підстерігає також небезпека повного зосередження, абсолютної ідентифікації себе з цими інтересами. В той же час очевидно, що політичний лідер повинен опиратися на ту чи іншу організацію, будь то партія, союз, асоціація і т.д. Лідер повинен опиратися на вирішуючи звена політичної системи, інакше неможливо його подальший рух по політичних щаблях і це до самих її висот. Але в цей же час сама політична система не повинна залежати від особистих рис політичного лідера, його недоліків і досягнень. Інакше ця система не буде демократичною, а скоріше всього буде праобразом майбутньої диктатури. Всі політичні формування, інститути, і перш за все державні, призвані у відповідний час попереджувати негативні наміри тих чи інших діячів, а в разі необхідності - замінити їх новими керівниками, які відповідають потребам суспільства, потребам законів і моральності. Небезпека для політичного лідера також представляє собою і негативізм і звинувачення «ворогів». Події минулих років підтвердили необхідність висунення на керівні посади політичних лідерів нового, демократичного типу, які здібні вести законну справжню боротьбу за владу в середовищі громадян, лідерів. які доказали свою здібність управляти словом і ділом. В Україні після проголошення незалежності загально визнаним лідерами були її президенти. Першим президентом незалежної України було обрано колишнього компартійного функціонера Л. Кравчука, оскільки, незважаючи на кризу комуністичної ідеї, реальна влада і важелі управління державою продовжували залишатись у руках комуністичної еліти. Відзначимо, що свою перевиборчу президентську кампанію Л. Кравчук визначив як п'ять «Д» (Державність, Демократія, Достаток, Духовність, Довіра), але його вкрай нетривалий президентський термін, а також гостра внутрішньополітична та соціально-економічна криза призвели фактично до краху цієї програми, крім першої позиції. Слід також додати, що він не зумів згуртувати навколо себе групу

високопрофесійних політичних аналітиків і фахівців управління. І в цьому також виявилися неефективні організаційні та стратегічні якості першого українського президентства. Президентські вибори в Україні часів державної незалежності свідчать, що на посаду загальнонаціонального лідера обиралися особи середнього рівня управлінського професіоналізму. Часто ці обирання, як справедливо відзначають політологи, були не висловленням народної любові або авторитету, а скоріше небажанням бачити на цій посаді основного конкурента. Так було на президентських виборах 1991, 1994, 1999, 2010, 2014 і 2019 років. Підкреслимо, що більшість лідерів загальнонаціонального рівня прийшли з регіонів, де вони опанували досвід регіональних керівників або сформувалися як політики в регіональних умовах. Сучасність показує, що основними типами лідерів, які вже сформувалися або формуються в процесі розвитку політичної системи, є представники бізнесу, адміністративно-управлінського апарату та впливових політичних партій і рухів. Наголосимо, щоб стати реальним, а не віртуальним політичним лідером недостатньо грошей.

На сьогодні як про політичних лідерів в Україні можна говорити про наступних політиків: Дмитро Разумков (лідера партії «Слуга народу»), Юрія Бойка (опозиційна платформа – За життя), Петра Порошенка (ЄС), Юлію Тимошенко (Батьківщина) інших, менш популярніших серед населення політиків за результатами виборів до Верховної Ради 2019 року. Політичним лідером є, безумовно, Володимир Зеленський, як глава держави, хоча його авторитет на міжнародній арені незначний.

Істотними проблемами сучасного політичного життя є гострий дефіцит моральних авторитетів, особистостей, позиція яких була б беззаперечною для нації, відсутність системи підготовки політичних лідерів як у загальнонаціональному так і на регіональному рівні, бідність політичного ринку нових лідерів і нових ідей, збереження традиції лідерської поведінки вождистського типу.

Висновки. Сучасні політичні лідери повинні здобувати фахову політичну освіту, проходити відкритий відбір на посади, професійно займатися лише політичною діяльністю, застосовувати демократичні норми і процедури прийняття політичних рішень, усвідомлювати та інтерпретувати ситуації, що виникають під час реалізації політико-владних повноважень, володіти soft-skills комунікації, ведення переговорів, подолання конфліктів, і найголовніше, в основі всього повинно бути поставлене служіння лідерів Україні й українському народу.

Список використаної літератури

1. Гончарук-Чолач Т. В., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Гурик М. І., Чигур Р. Ю.: Політологія: навч. посіб. 2019. 112-119 с.
2. Гурик М. Концепція еліти В. Липинського: аналіз і перспективи. Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Культурологія. 2010. Вип. 5. С. 405-409. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2010_5_53.
3. Гурик М. «Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова / М. Гурик, М. Шумка // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філософія. 2011. Вип. 8. С. 36-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoafs_2011_8_7.

4. Найтипівіші типи політичного лідерства [Електронний ресурс] – Режим доступу:https://studopedia.eu/5_26290_naytipovishi-risi-politichnogoliderstva.html.
5. Політичне лідерство: навч.посіб. / Гошовська В. А. та інш.; за ред. Гошовської В. А. Київ:, НАДУ, 2013. 300с.
6. Рудич Ф. Правляча еліта: її місце і роль в утвердженні української держави. Політичний менеджмент. 2008. 3-5 с.
7. Томахів В. Я. Політологія: навч.посіб. 2018. 81 с.

*Гльомба Ірина,
студентка гр. ГЗ-11*

Факультет аграрної економіки та менеджменту, ТНЕУ

ВИБОРЧА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Постановка проблеми. У загальному вигляді вибори – це волевиявлення народу з метою формування органів державної влади чи місцевого самоврядування шляхом голосування. Зміст виборів як політичного суспільно-правового інституту полягає в тому, що волею народу здійснюється конституювання органів державної влади та місцевого самоврядування. Це дає підстави характеризувати вибори як державотворчу функцію народовладдя. Вибори – це найважливіший момент загального демократичного процесу. Складність такого соціального явища як вибори та різноманітність форм його прояву зумовило те, що вони з одного боку досліджуються практично з усіх сторін.

Вибори, є особливим моментом соціальної еволюції, одночасно це й завершення певного історичного періоду і початок нового поступу.

Мета– теоретично інтерпретувати поняття виборчої системи в Україні;

Для досягнення мети ми ставимо наступне **завдання** :

– висвітлити поняття та сутність виборчої системи в Україні

Виклад матеріалу.Виборча система в широкому значенні – це весь організм формування виборчих органів державної влади і органів місцевого самоврядування, включаючи організацію та проведення виборів, а також визначення їх результатів та відповідний розподіл депутатських мандатів. Виборчі системи в країнах Європи склалися різного часу, видозмінювались, відображаючи особливості історичного розвитку кожної з них.

Виборча система використовується як механізм формування різних рівнів органів державної влади: від місцевих виборів до виборів Верховної Ради та Президента України.

На рівні загального розуміння вона постає способом розподілу голосів на загальних виборах між політичними партіями та окремими кандидатами. На теоретичному рівні виборчу систему розглядають як сукупність визначених виборчим законодавством механізмів та процедур, пов'язаних з формуванням органів влади.

Виборчу систему можна розглядати у широкому і вузькому значенні. У широкому значенні виборча система постає як загальні принципи надання виборчих прав та організації виборів. У вузькому значенні виборча система виявляється як система юридичних норм, що регламентує спосіб розподілу депутатських мандатів між кандидатами в залежності від результатів голосування.

Виборча система не може розглядатись окремо від виборів – суспільного інституту, наслідком існування якого вона є та на здійснення функціонування якого спрямована. Вибори являють собою складне соціальне явище. В політологічному значенні – це один із способів формування публічної влади у суспільстві. Вибори є обов'язковою умовою і невід'ємним атрибутом

демократичної форми правління, за якої народовладдя розглядається в якості єдиного джерела влади.

Існує три типи виборчих систем – мажоритарна, пропорційна, змішана. Перший виборчий закон в незалежній Україні був прийнятий на восьмій сесії Верховної Ради України II скликання 18 листопада 1993 р. Законом встановлювалась **мажоритарна система абсолютної більшості**, тобто обраним вважався той кандидат, «який одержав на виборах більше половини голосів виборців». Проведення виборів до Верховної Ради України в 1994 р. відповідно до мажоритарної системи абсолютної більшості засвідчило, що така система не може ефективно використовуватись в Україні. Вона була неекономічною, оскільки потрібно було проводити цілий ряд довиборів, а партійний склад парламенту виявився досить строкатим при наявності великої кількості безпартійних кандидатів.

У вересні 1997 р. був прийнятий новий Закон «Про вибори народних депутатів України». Цей закон закріпив основні засади і принципи нової **змішаної виборчої системи** в нашій державі. Змішана виборча система є комбінацією, поєднанням мажоритарної і пропорційної виборчих систем. У Європі змішана виборча система застосовується в Німеччині, Італії, Угорщині, Польщі, а в останні роки – у Литві, Грузії. Змішані виборчі системи застосовуються в тих країнах, де йде пошук і становлення виборчих систем або існує необхідність досягнення компромісу між принципом представництва у парламенті різних політичних сил та стабільністю сформованого ними уряду. Найпростішим варіантом змішування є лінійне змішування: одна частина парламенту обирається за мажоритарним, інша – за пропорційним принципом. До недавнього часу вибори в парламент України проводились за таким змішуванням

Половина депутатів – 225 – обираються у загальнодержавному багатомандатному окрузі за закритими виборчими списками від політичних партій (пропорційна система), а інша половина – за мажоритарною системою відносної більшості. Закон встановлює 5% виборчий бар'єр і заборону на участь у виборах блоків партій. Обраною до Верховної Ради вважається політична партія, що отримала мінімум 5% голосів виборців і кандидат за мажоритарним округом, який одержав більшість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

Починаючи з 2001 р. в українському суспільстві почалися дискусії відносно того, якою ж все-таки має бути виборча система України: мажоритарною, пропорційною чи змішаною. Прихильників мажоритарної системи виявилось не так багато, тому дискусія тривала навколо питання про можливість впровадження в Україні пропорційної виборчої системи.

Систему виборчих органів, що здійснюють підготовку та проведення виборів депутатів в Україні, становлять: Центральна виборча комісія (ЦВК); окружні виборчі комісії; дільничні виборчі комісії тощо. Головним виборчим органом на виборах в Україні традиційно виступає Центральна виборча комісія, яка повною мірою організує і контролює увесь виборчий процес, усі його стадії. ЦВК очолює систему виборчих комісій, які утворюються для проведення виборів народних депутатів України, спрямовує та контролює їх діяльність.

В Україні 25 березня 2004 року прийнято новий Закон «Про вибори народних депутатів України», за яким вибори депутатів здійснюються за пропорційною системою: депутати обираються за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків політичних партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі. Крім того, зміни відбулись і на рівні виборів до органів місцевого самоврядування: відтепер усі депутати на рівні Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, міських рад міст Києва та Севастополя, районних, районних у містах Київ та Севастополь, міських рад обиратимуться за пропорційною виборчою системою. Ці зміни були внесені до виборчої системи України Законом України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 6 квітня 2004 року. Лише депутати сільських та селищних рад і далі обиратимуться за мажоритарною системою відносної більшості. Це означає, що депутатський корпус Верховної Ради України у 450 чоловік буде сформовано за умов поєднання елементів мажоритарної і пропорційної виборчих систем.

Висновок. Під виборчою системою України розуміють передбачений законодавством загальний порядок формування представницьких органів держави. При цьому за порядком визначення результатів виборів розрізняють мажоритарну, пропорційну та змішану виборчу систему.

Виборча система була і залишається одним із найбільш політизованих інститутів виборчого права. Саме тому вона часто стає основним предметом дискусій при розгляді шляхів реформування виборчого законодавства. І хоча для досягнення повної реалізації основних засад демократичних виборів визначальною проблемою залишається регулювання механізмів і процедур реалізації та захисту основних принципів і виборчих прав під час виборчого процесу, вибір системи впливає на конкретний зміст відповідних механізмів і процедур та їх регулювання. Тут ми розглянули поняття виборчої системи, її основні елементи.

Список використаної літератури

1. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія / Ю.Б.Ключковський; Національний університет «Києво-Могилянська Академія». – К.: Час Друку, 2011. – 132 с
2. Виборчі системи [Текст] / О. Г. Мазур. – Луганськ : видавництво Східноукраїнського державного університету, 2008. – 51 с.
3. Примуш М. В. Виборча система [Текст] Вид. дім «Професіонал», 2008. – С. 298–316
4. Виборче право України: Навч. посібник / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького / В.Ф. Погорілко (ред.), М.І. Ставнійчук (ред.). - К. : Парламентське видавництво, 2003.
5. Філософські проблеми державного управління: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / авторський колектив: Т. В. Гончарук, М.І. Гурик, М.Л. Шумка. / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль; ТНЕУ 2015. 270 с. Режим доступу:

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=CUEkFOoAAAAJ&hl=uk&citsig=AMD79oq1DsuP6J-eC8nQzAdfkpsRMGC8jw>

*Голько Юлія,
студентка гр. МЕВМБ-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
імені Б.Д.Гаврилишина ТНЕУ*

BASIC PRINCIPLES OF LATENT POLICY

Problem solving: Latent policy is a hidden, secret policy, because they have the definitions of «latent», based on the Latin word «latens» («latentis») - hidden, invisible, and outwardly manifest. The science that studies this section on politics is called latentology, respectively. One of the main problems of this science is the fundamental question of the possibility of studying latent phenomena and methods of their study. The study of latent policy, above all, means not the search and disclosure of cover to operations, but the identification of their characteristic features, general laws and methods of implementation on the basis of the methodological tools and factual material available to the scientist.

Goal: The main purpose of this study is to identify the basic elements of the methodological base of latent policy explorations, which allow to study at its scientific level its content, characteristics, general laws and methods of implementation.

The statement of the basic material: Latent policy is a special, non-coverage area of people's life, related to the realization of hidden interests or the use of secret methods of obtaining, retaining and using power, as well as ensuring the security and self-protection of the political system and subjects of politics, society as a whole, opaque type of relations between people, society and the state. Latent policy has not yet received a proper place in the scientific space as an independent object of scientific research, because, first, it is called secret, never having sought to be publicized or illuminated since its inception. The information and factual material for theoretical generalizations appears (if at all) much later than the events that are being written. Secondly, the complexity of the structure of latent politics hindered a holistic awareness of the phenomenon. Third, under undemocratic political regimes, intelligence agencies tend to turn into instruments of criminal action and repression and are fully interested in keeping their activities unknown to the public, researchers, and scholars. Fourth, only with the beginning of democratic transformations and the building of the rule of law in society does the possibility of open coverage, as well as the study of the latent policy and activity of the special services arise. All of this is a broad generalization, but it also applies fully to Ukraine. In this connection, it is not accidental that a large number of recently published fiction and memoirs and publications on the issues under consideration are aimed at mass readers in the bookstores.

Security, advancement and the fight for survival are the source and core of latent policy. Understanding security in such an interpretation covers:

- security of election and retention of power;
- security of mechanisms of functioning and realization of power, including safety of processes of making and decision-making;
- security of subjects of political life of society and protection of their interests;

- security of the state's position in international relations;
- security of functioning of certain structures of protection of interests of the state and society inside the country and outside, including intelligence, counterintelligence, law enforcement agencies and regime institutions;
- securing the development of society from political and economic destabilization, destruction, drug business, terrorism, organized crime, etc.;
- security of activity of production, financial, research and information and communication structures, etc.

Latent politics is an objectively existing reality of latent nature, which must be explored on the basis of a specific methodology in the form of political latentology - a special science of politics that takes its place alongside partology, elitology, cratology, conflictology, political systems theory, political theory, theory of political systems etc. Political latentology is a systematic knowledge of the particular, non-coverage area of political life of people associated with the realization of hidden interests or the use of secret methods of obtaining, retaining and using power, as well as ensuring the security and self-protection of the political system and subjects of politics, society in general, the opaque type of relations between people, society and the state.

The latent policy form is actually implemented in intelligence and counterintelligence services, special services of protection of citizens against criminality, suppliers and processors of classified information, etc. These are also relevant laws, regulations, governing and ensuring the confidential activities and security of policy makers. **The content of a latent policy** is manifested in its goals, values and orientation, as well as in the way its subjects function. In particular, it is a covert method of activity with a specific direction: political intelligence and counterintelligence, information-psychological operations, «power» operations, secret diplomacy, covert influence on political opponents/competitors, manipulation, etc. By location and orientation, latent policy is divided into internal (in particular, the competence of the Ministry of Internal Affairs) and external (foreign intelligence, foreign affairs, etc.). **According to the nature and content of the tasks**, it seems that the latent policy can be stabilizing-protective, destabilizing or disruptive, disorienting, destroying-eliminating, neutralizing, observational-predictive. In relations with the current legislation – legal and illegal, and the degree of observance of moral and ethical standards - ethical, insidious and, as an intermediate option, mixed or dubious. Finally, the latent policy process embodies the complex, multi-faceted, and conflicting nature of covert political activity, the relationships of various institutions, social groups, organizations, and individuals. **The objects** of latent politics are, of course, all the phenomena of political and social life to which the hidden activities of political subjects are directed. First of all, these can be elements of the political, economic, military, legal and cultural-spiritual subsystems of society, as well as society and individuals. The subjective nature of latent policy is also of particular nature, since the need for security, on the one hand, severely restricts the range of persons, organizations and institutions directly involved in the field, and on the other, in a hidden form, attracts the subjects of politics and activity. Which are not inherently latent, such as collecting information in «unconventional espionage».

So, latent politics play a significant role in the life of society, due to the importance of the functions performed by its subjects. There are reasons to consider latent policy as specific in content, subjects, forms and methods of implementation of the part of the

policy, which is protected from coverage on the basis of security needs, self-protection and realization of hidden interests. Knowledge of all aspects of latent politics is fully consistent with the development of democratic tendencies in the life of the country, and the creation of its theory - with the general vector of the development of political science in a democratic society. Thus, if the sphere of politics in general is the object of political science, then the sphere of closed politics, the hidden political activity should be the object of becoming an independent component of political science. Political latentology is one of the sciences of politics, which finds its place alongside the partology, elitology, cratology, conflictology, political systems theory, regional policy theory, etc. Recognizing the subject of latentology, we believe that its framework should not be rigidly established. Moreover, there is a well-known difference in the understanding of the subject of political science in general, which is explained by both national traditions of understanding politics and its versatility. A certain derivative of this is the complexity of identifying the subject of the science of latent politics. It examines both theoretical issues and analyzes living practice.

As for the scientific development of latent policy in the structure of political science, it seems that they, on the one hand, relate to the group of theoretical sciences, selected by individual branches according to the criterion of the subject of research, and on the other - to the so-called «empirical» sciences (about organization power, decision-making, the operation of the apparatus, etc.), in this case - the organization of political intelligence, various special operations with political load, secret diplomacy. While traditional political science has long been dominated by a theoretical component, in latentology, it has primarily investigated specific political situations or hidden processes with a view to obtaining certain information, mostly of a secret nature, for interested participants of events, as well as developing practical recommendations for the use of hidden methods. achieving the desired goal. From the fact that the principle of «purpose justifies the means» has long prevailed in latent politics, all attention was paid not to theoretical reflections, but to the search and use of the most effective means of concealed action.

Conclusions: In modern conditions, and, first of all, due to the tendencies of democratization of the political life of society, at the scientific level the necessary conditions have been created in the deep knowledge of the sphere of closed, unenlightened politics. Latent policy is an integral part of the policy, specific in nature, structure, functions and methods of implementation. This specificity is, first of all, conditioned by the needs of security and self-protection of the political system, the security of various participants in the political process, their struggle for the realization of socially important interests. So, within the political science finds its place its special branch - political latentology, which has all the necessary attributes of a special political science of general theoretical and applied nature. The formation of latentology is caused by the realities of political practice and corresponds to the general tendencies of creation of a civil, legal society. Further development of the problems of latentology and their projection into practice should contribute to the steady progress of social development. There is reason to believe that, according to the constitutions of latentology, it is able to become part of the educational cycle of political scientists and civil servants.

List of information used

1. Bebik VM Basic principles of political science. - K., 2000.
2. Vasilyk MA Political Science. - M., 1999.

3. Volkovsky NL History of information wars. - St. Petersburg, 2003.
4. Hagenaars J. A., McCutcheon A. L. Applied Latent Class Analysis / J. A. Hagenaars, A. L. McCutcheon. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 2002. – 448 p.
5. Henkel R. Was treibt den Spion? Spektakuläre Fälle von der «Schönen Sphinx» bis zum «Bonner Dreigestirn» / R. Henkel. – Berlin : Edition Q, 2001. – P. 288.
6. Гурик М. I. Civic culture under decentralization: municipal level/ Політичне життя, № 4, 2019. Режим доступу:
<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7663/7665>
<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7668/7670>

*Гоцуляк Юлія,
студент гр. МЕНМ-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
імені Б.Д. Гаврилишина ТНЕУ*

СУЧАСНИЙ ЛІБЕРАЛІЗМ

Постановка проблеми. Сьогодні лібералізм є основним напрямом політичного розвитку та ідеології у багатьох країнах. Також це керуюча ідеологія в українській владі. Щоб краще розуміти можливі напрями та варіанти розвитку України та її громадського суспільства необхідно «розібрати» лібералізм та його сучасний прояв

Лібералізм (фр. *libéralisme*) – філософська, політична та економічна теорія, а також ідеологія, яка виходить з положення про те, що індивідуальні свободи людини правовим базисом суспільства та економічного ладу. Лібералізм проголошує, що ініціативна (активна), вільна, тобто неконтрольована діяльність осіб, головним чином економічна й політична, є справжнім джерелом поступу в суспільному житті. Спрямований на утвердження парламентського ладу, вільного підприємництва, демократичних свобод; обстоює абсолютну цінність людської особистості («особа важливіша за державу») та рівність всіх людей щодо прав особистості. Метою лібералізму є максимальне послаблення («пом'якшення») різних форм державного і суспільного примусу щодо особи (контролю особи тощо), обстоює шлях мирного, реформаторського здійснення соціальних перетворень

Мета дослідження. Метою дослідження статті є короткий опис лібералізму та знаходження його проявів в сучасній історії

Завдання:

- Визначення засад лібералізму
- Визначення проявів лібералізму в новітній історії світу
- Визначення плюсів та мінусів лібералізму

Виклад матеріалу. Лібералізм почав формуватися наприкінці XVII століття. Його джерелом була філософія та соціально-політична думка епохи Просвітництва (головним чином стосовно того, що кожна людина наділена певними правами) та ідеї гуманізму. Розквіт «класичного» лібералізму припав на першу половину XIX століття. Ідеологічно лібералізм протистоїть, з одного боку, консерватизму та етатизмові (в питаннях про роль держави та допустимої швидкості змін у політиці), а з іншого боку соціалізму, комунізму, колективізму тощо (в питаннях приватної власності перш за все, а також питаннях соціальної підтримки з боку держави). До сучасних ліберальних доктрин належать, зокрема: неолібералізм, ордолібералізм, лібертаріанізм.

Ідеалом лібералізму є суспільство зі свободою дій для кожного, вільним обміном політично значущою інформацією, обмеженням влади держави і церкви, верховенством права, приватною власністю і свободою приватного підприємництва. Лібералізм відкинув багато положень, що були основою попередніх теорій держави, такі як божественне право монархів на владу та роль релігії як єдиного джерела пізнання. Фундаментальні принципи

лібералізму включають індивідуальні права (на життя, особисту свободу і власність); рівні права і загальна рівність перед законом; вільну ринкову економіку; уряд, що обирається на чесних виборах; прозорість державної влади. Функція державної влади при цьому зводиться до мінімуму, необхідного для забезпечення цих принципів. Сучасний лібералізм також віддає перевагу відкритому суспільству, заснованому на плюралізмі та демократичному управлінні державою, за умови захисту права меншості та окремих громадян

Деякі сучасні течії лібералізму терпимі до державного регулювання вільних ринків заради забезпечення рівності можливостей досягнення успіху, загальної освіти та зменшення різниці в доходах населення. Прихильники таких поглядів вважають, що політична система повинна містити елементи соціальної держави, включаючи державну допомогу з безробіття, притулки для бездомних і безкоштовну охорону здоров'я.

Відповідно до поглядів лібералів, державна влада існує для блага людей її підвладних, і політичне керівництво країною повинно здійснюватися на основі згоди більшості керованих. На сьогоднішній день політичною системою, яка найбільш суголосна переконанням лібералів, є ліберальна демократія.

Сучасному лібералізму також притаманна орієнтація на раціоналізм і цілеспрямовані реформи з метою вдосконалення існуючих політичних і державних систем. Значне місце займає проблема зіставлення свободи, рівності й справедливості. Вважається, що через природні відмінності здібностей та порядності всі люди відрізняються один від одного. Кожна спільність людей, кожний вид діяльності породжує властиву їм ієрархію, а, отже, еліту. Еліта формується з найбільш гідних членів суспільства. Будь-яке суспільство досягає свого тріумфу завдяки еліті та помирає разом з нею. Суперечності між визначенням місця еліти у суспільстві та індивідуальною свободою вирішуються розмежуванням економічного і політичного лібералізму. Адже в процесі індустріалізації, що виникла на світанку капіталізму для захисту індивідуальної свободи, політичний лібералізм був поступово відсунутий економічно. Економічний лібералізм визначається вільним ринком і «мінімальною державою». Вирішення проблем сучасного суспільства бачиться у відновленні політичного лібералізму, покликаного створити суспільство на принципах моралі, угоди. Проблема свободи набуває інтелектуального забарвлення і переводиться у сферу моралі та культури. За спрямуванням течій сучасний лібералізм найрізноманітніший. Деякі ліберальні течії змикаються з консерватизмом, а деякі набули соціалістичного відтінку (ліберально-буржуазні реформістські концепції «нового суспільства», поширені в США; заперечення класових антагонізмів в індустріальному суспільстві тощо). На думку американського соціолога Джеймса Гелбрейта та політолога Девіда Белла та ін., головним фактором переходу до «нового суспільства» є науково-технічний прогрес, здатний створити передумови для принципових, фундаментальних змін соціально-економічної структури суспільства тощо. Зростає значення теоретичних знань, науки. Біля керма держави, суспільства стануть учені: філософи, економісти, юристи тощо.

За сучасних умов лібералізм стає модною в Україні світоглядною та політико-економічною концепцією. Нині близько десяти українських політичних організацій декларують, що взяли на озброєння ліберальні ідеї. Але проблема сучасного українського лібералізму полягає у використанні морально

і політично застарілих концепцій класичного лібералізму. Для України, як і для низки країн посткомуністичного світу, характерний «синдром імплантування політичних систем». Певна частина демократичних сил України, що зорієнтована на ліберальні моделі західного світу, свідомо чи вимушено пропонує прищеплювати ці світоглядні засади країн-донорів на пострадянський ґрунт. При цьому література, яка перевидається і пропагується в Україні, є здебільшого енциклопедичними посібниками початку та середини ХХ століття.

Висновок: Лібералізм - соціальна філософія та політична концепція (ідеологія), яка проголошує, що активна, вільна, тобто неконтрольована діяльність осіб, головним чином економічна й політична, є справжнім джерелом поступу в суспільному житті. Спрямований на утвердження парламентського ладу, вільного підприємництва, демократичних свобод; обстоює абсолютну цінність людської особистості («особа важливіше держави») та рівність всіх людей щодо прав особистості. Метою лібералізму є максимальне послаблення («пом'якшення») різних форм державного і суспільного примусу щодо особи (контролю особи тощо), відстоює шлях мирного, реформаторського здійснення соціальних перетворень.

Список використаної літератури

1. Політологія (теорія та історія політ. науки): Підручник. // К.: Либідь // 2002.– 576 с.
2. Політологічний енциклопедичний словник // уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. // Х. : Право, 2015
3. Нарис неоліберальної держави: ринок праці, в'язниці та соціальна незахищеність // Лоїк Вакан. // Спільне. – 2010. – № 1. – С.9-17.
4. Неолібералізм в містах: множинність проявів та можливі альтернативи // Владислав Михненко. // Спільне. – 2010. – № 2. – С.18-21.
5. Гончарук (Чолач) Тетяна, Гурик Мирослава, Джугла Надія, Чигур Руслан. Особливості персоналістської антропології // Науковий огляд. № 9 (62), 2019. Режим доступу:<http://oaji.net/articles/2019/797-1577640546.pdf>

*Гудь Софія,
студентка групи Т-11
Навчально-науковий інститут міжнародних
економічних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ПОЛІТИЧНА ДУМКА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Постановка проблеми. Формування процесу суспільно-політичної думки нашого народу в період Київської Русі (IX-XI ст.) та зміцнення на соціально-економічному підґрунті переходу східнослов'янських племен від первіснообщинного ладу до феодального поза рабовласницького. Тобто думка того часу була спрямованою головним чином на розв'язання питань політики, соціології, релігії та моралі.

Мета. Проаналізувати процес становлення політичної думки у Київській Русі.

Для досягнення потрібної нам мети ми ставимо наступні **завдання:**

Дослідити особливості становлення та розвитку політичних ідей Київської Русі

Вказати особливості політичних поглядів мислителів Київської Русі

Виклад матеріалу. Процес становлення і розвитку суспільно-політичної думки Київської Русі відбувався у складних історичних умовах. Насамперед крізь релігійну оболонку собі пробивають дорогу поступові суспільно-політичні думки, з яких головною була думка об'єднання всього східного слов'янства в одну державу, незалежності та величі народу. Ця ідея призвела насамперед до боротьби Київської Русі проти зазіхань з боку Візантії на незалежність Київської держави. Особливої найбільша боротьба відбувалась при Ярославі Мудрому в першій половині XI століття.

В той же час Митрополит Іларіон пише надзвичайно важливий історичний твір «Слово про закон і благодать», який мав важливе значення в історії формування суспільно-політичної думки Київської Русі. В «Слові про закон і благодать» Митрополита, виступають три вдосконалені ідеї: перша, ідея величі та слави давньоруського народу, який створив Київську державу; друга, ідею економічної, політичної та культурної незалежності Київської Русі від Візантії; третя, ідея рівності всіх народів. Поряд з ідеями самостійності й величі народу в суспільно-політичній думці цього періоду на перший план висувається проблема теоретичного обґрунтування необхідності єдиної держави. Найбільшого тиску ця проблема набула в кінці XI – на початку XII ст., коли намітилася тенденція до феодальної роздробленості Київської Русі.

Питання про роль держави було порушене творцем–упорядником славнозвісного літопису «Повість минулих літ» Нестором Літописцем (1113 р.). Доцільно охарактеризувавши і перелічивши племена південних і західних слов'ян, автор спинається на характеристики східнослов'янських племен, які утворили в Середньому Подніпров'ї політичний союз, відомий під назвою Русь. Нестор у «Повісті минулих літ» не тільки із захопленням описує давню історію свого народу, а й висловлює ставлення до сучасних подій, непокоїться майбутнім для Русі. Заключна частина твору Нестора становить обґрунтування законності й необхідності єдиної і сильної влади Київського князя, прагнення народу захищати свою рідну землю.

Ігумен Михайлівського монастиря Сильвестр Переяславський який переробив сторінки Несторового твору, за проханням Володимира Мономаха. І ці зміни стосувалися лише питань загальної політики, передусім оборони Русі від іноземних нападів. Він вдосконалює яскраву патріотичну проповідь, Володимира Мономаха, яку той промовляє перед дружиною одного із князів: «Дивно мені, дружино, що коня дехто жаліє, яким оре хто-небудь. А свого чому не розглянете, що стане смерд орати, а половчанин, приїхавши, ударить смерда стрілою, а кобилу його забере. А в оселю в'їхавши, забере дружину, його і дітей, і все майно візьме, то коня ти його жалієш, а самого чому не жалієш?». Очевидно, що до «Повісті минулих літ» було, внесено текст «Повчання Володимира Мономаха», в якому виділяють правила високої особистої та суспільної моралі, проголошується ідея правосуддя великого князя. Мономах ставить своє життя як приклад для дітей, закликає синів бути відважними, рішучими, ніколи не втрачати мужності й розважливості в боротьбі з ворогом. Він бачить, що в історії Київської Русі намічається тенденція до сепаратизму, роздробленості і виступає проти цієї згубної тенденції, засуджує сутички між князями, закликає їх до єдності при захисті своєї батьківщини. Унікальність цієї повісті простежується не тільки у порівнянні з тогочасною європейською, а й навіть світовою літературою. Як зазначив академік Д. Лихачов, «ніколи, ні раніше, ні пізніше, до самого XVI століття історична думка на Русі не підноситься на таку височінь наукової допитливості і літературної майстерності». Як бачимо, суспільно-політична думка Київської Русі в період її розквіту була досить багатогранною.

У кінці XI – на початку XII ст. відбувається розпад Київської Русі на самостійні князівства, розпочинається епоха феодальної роздробленості. І логічним продовженням «Повісті минулих літ» був Київський літопис, що охоплював події від 1117 по 1198 рік. У ньому описуються складні й суперечливі процеси суспільно-політичного розвитку Київської держави періоду феодальної роздробленості. Але, зрозумівши, до чого це може призвести, літописці висловлюються на підтримку монолітності Давньоруської держави, закликають князів ворогуючих між собою схаменутися і відновити їхню єдність. «За що губим землю Руську?», – з цими словами звертаються вони до можновладців.

На початку XIII ст. було написано «Слово Данили Заточника», відоме як «Моління Данили Заточника». Насамперед автор зазначає, що у суспільстві існує соціальна нерівність, що становище людей визначається не розумом, не здібностями, а багатством. Ще одна особливість «Моління Данила Заточника» полягає в тому, що автор оповідає не тільки військову доблесть, а більш мудрість. В цьому посланні, ми бачимо, як намітилися певні прогресивні риси критичного ставлення до існуючого ладу.

У XII-XIII ст. під натиском ворогів як з Південного Сходу, так і Заходу, знову яскраво виражається у ряді історичних документів, ідея єдності давньоруської землі і міцної держави. Тут є характерним «Слово о полку Ігоровім», яке написано невідомим автором приблизно в 1187 році. У «Слові о полку Ігоровім» яскраво змальовується картина саме народного лиха, до якого призвела роздробленість держави. В жодному іншому документі того періоду зв'язок між князівськими суперечками і успіхами іноземних загарбників не розкритий з такою силою. Автор згадує ті роки, коли держава була непереможною і сильною, і всі князі жили в єдності, тому він як громадянин і патріот своєї вітчизни закликає до нового

об'єднання усіх земель, до згуртування усіх сил народу на боротьбу з ворогами.

«Слово о полку Ігоровім» – пам'ятка літератури стародавньої суспільно-політичної думки Русі, головною ідеєю якого є ідея патріотизму – подана не з позицій світогляду панівних класів, а крізь інтереси народних «низів». Підкреслюючи, саме ці «низи», які є прості люди – землероби, які створюють усі блага, найбільше страждають від князівських суперечок і загарбницьких війн інших ворогів-сусідів. Основний сюжет про невдалий похід Ігоря Святославовича взятий автором не для того, щоб посіяти зневіру, а щоб довести на цьому прикладі необхідність єднання всіх сил народу у боротьбі проти іноземних загарбників. Монголо-татарська навала XIII-XIV ст. завдала страшного удару нашим предкам. Але економічне й політичне життя не могли зупинити навіть такі руйнівники, як монголо-татари. Навіть у такий важкий період для держави спостерігається дальший розвиток прогресивних напрямів суспільно-політичної думки, тісно пов'язаної з політичним рухом народу за звільнення Русі від монгольських орди. Ініціатором цього руху був сам народ, бо феодальні «верхи» занадто часто схилялися перед ханською ордою. Лише деякі і князі зрозуміли прогресивність цього політичного руху і підтримали його. Галицько-волинський літопис другої половини XIII ст. доніс до наших днів, дух нашого волелюбного народу та його високий рівень національної свідомості. Автори були величними натхненниками князівської влади, рішуче засуджували боярську анархію й виступали прибічниками зміцнення централізованої влади.

Висновок. Особливо треба зазначити, що наш народ у період Київської Русі створив не тільки видатні пам'ятні твори суспільно-політичної думки, а й передовий політичний і суспільний устрій держави, добре опрацьоване самобутнє законодавство, систему права, що відповідала вже розвиненому суспільству. Якщо говорити про політичний устрій українських земель X-XIII ст., то не можна не виділити, що носієм державної влади, репрезентантом держави був князь, компетенція та влада якого були необмежені й залежали від його авторитету та реальної сили, на яку він спирався. На мій погляд найкращим виявом політичної думки Київської Русі є «Руська Правда» – ряд збірників XI та XII ст. У деяких статтях вона відбиває впливи візантійського права, але передусім вона репрезентує українське право. «Руська Правда» відрізняється від інших правових документів лагідністю покарань, а також тим, що віддзеркалює дуже важливу сторінку ідеології народу Київської Русі. З повним правом можна твердити, що «Руська Правда» є пам'яткою надзвичайної ваги: вона допомагає уявити соціальний устрій Київської Русі і свідчить про стан політичної і правової свідомості її громадян.

Список використаної літератури

1. Історія політичної думки в Україні: навч. посіб. К.: МАУП, 2007. 128 с. Бібліогр.: с. 117- 123.
2. Історія політичної думки України: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми; [І. Вдовичин, І. Вільчинська, Є.Перегуда та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2017. – 632 с.
3. Історія української політичної думки: [навч. посіб. Для студентів ВНЗ / М. І. Обушний та ін.] М-во освіти і науки України, Київ, нац. Ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: ВПЦ «Київ. Ун-т», 2013. 479с. Бібліогр.: с. 467.

*Гуменна Любов,
студентка гр.Т-11,
Навчально-науковий інститут міжнародних економічних
відносин ім. Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ДЕРЖАВОТВОРЧІ КОНЦЕПЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ГЕТЬМАНІВ

Постановка проблеми. Національна державницька ідея знайшла своє втілення перш за все у державницьких концепціях, котрі синтезували у собі традиції Києворуської держави та особливості формування Козацької держави. Більшість українських політичних мислителів цього часу не ставили національну ідею на рівень формування незалежної держави, хоча окремі прояви цього були, наприклад, у «Лабіринті» Т. Євлевича. Але широкого розповсюдження ця ідея не набула. Домінуюча політика орієнтації на сусідні держави сприяла утвердженню ідеї автономності, а не незалежності. Державотворчі ідеї у політичній думці доби Гетьманщини стали джерелом для розробки багатьох сучасних політичних концепцій. Ці політичні підходи є актуальними і для сучасної української державності, тому вивчення та аналіз державотворчих ідей у політичній думці доби Гетьманщини сприяє розвитку як сучасної політичної науки, так і практичних політичних процесів в Україні.

Мета. Проаналізувати державотворчі концепції та політичну діяльність українських гетьманів.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання** :

- проаналізувати політичну діяльність Дмитра Вишневецького;
- охарактеризувати політичну та культурно-просвітницьку діяльність Петра Конашевича Сагайдачного;
- проаналізувати державницьку концепцію та політичну діяльність гетьмана Б. Хмельницького;
- розкрити внутрішню і зовнішню політику Івана Мазепи.

Виклад матеріалу. Перші гетьмани України маловідомі. Зі створенням першої Січі пов'язане ім'я князя Дмитра (Байда) Вишневецького(1550-1563). Відомо, що він був з родини землевласників з Волині. Він зібрав в 1553 році групу козаків з 300 чоловік і вирушив за пороги Дніпра на боротьбу з татарами, які спустошували землі та тримали в страху нечисленне населення прикордонних територій.

На острові Мала Хортиця була створена перша Січ. Татари кілька разів намагалися знищити це зміцнення. Це їм вдалося в 1557 році. Князь Вишневецький був змушений покинути Січ. Однак він не припинив боротьбу з татарами.

Настав новий період в історії відносин між Московською державою, Польщею, Османською імперією та Кримським ханством. У січні 1558 року виникає Лівонська війна, яка викликала затяжний конфлікт між Польщею та її союзником Кримським ханством, з одного боку й Росією Івана Лютого, з другого.

1564 року Дмитро Вишневецький востаннє виступив проти Оттоманської імперії. З армією в 4 тисячі чоловік він зайшов до Молдавії, де якраз точилися

міжусобні чвари, але його тут захопили в полон і відправили до Стамбула на страту.

В 70-80 роки XVI століття Осяйна Порта зазнала численних наскоків українських козаків. Деякі з них, а саме походи запорожців 1574 року та 1577-1576-х проти турецьких ставлеників у Молдавії, цілком імовірно, були куди небезпечніші та значніші за кількістю учасників, аніж виступи Вишневецького, - та все ж жоден із них, коли вірити документам оттоманських архівів, не викликав такої широкої мобілізації турецьких збройних сил. Разом із тим імена ватажків цих походів - Свірговський (1574 рік) чи Іван Підкова (1577-1578 роки) - практично залишилися поза увагою оттоманських властей, які боролися з ними.

Ще однією визначною постаттю доби гетьманщини є Сагайдачний (Конашевич-Сагайдачний) Петро Кононович (?-1622) – політичний діяч, гетьман реєстрового козацтва. У гетьманській діяльності керувався прагматизмом, тверезим розрахунком, твердістю і водночас схильністю до компромісів. Відомий як меценат і палкий прихильник братського руху. У 1621 р. очолив козацьке військо у битві під Хотином. Важлива заслуга П. Сагайдачного полягає в тому, що він об'єднав військову силу козаків з політично слабкою церковною і культурною верхівкою України.

У 1620 р. П. Сагайдачний разом з усім Запорозьким Кошем вступив до Київського братства, тобто запорожці стали підтримкою й захисниками релігії та культури України. Того ж року він разом з православними священиками запросив до Києва єрусалимського патріарха Феофана для освячення нових православних ієрархів. Поляки погрожували схопити патріарха Феофана як шпигуна, тому П. Сагайдачний разом з трьома тисячами козаків супроводжував його до турецького кордону.

Участь козаків у боях проти військ султана Османа II забезпечила успішне завершення Хотинської битви в 1621 році. Головна заслуга в перемозі над османсько-татарськими військами належала українським козакам. Вони своїм безприкладним героїзмом і мужністю врятували шляхетське військо Речі Посполитої від розгрому й ліквідували небезпеку османсько-татарського поневолення руського (українського) і польського народів.

Хмельницький став тим, хто підняв національно-визвольне повстання на українських землях проти польського всевладдя, яке охопило всі верстви населення. Основними причинами Національно-визвольної війни в середині XVII ст. були:

А) Політичні:

- Люблінська унія (ліквідація литовсько-руської держави)
- Позбавлення українців перспектив політичного розвитку

Б) Соціально-економічні:

- Люблінська унія (Поява полько-шляхетської колонізації, оренди; конфлікт козацько-фермерського господарства й панського фільваркового господарства)
- Закінчення слобод (50 років). Населення впрягається в панщину.

В) Національно-релігійні:

- Берестейська унія (утиски православ'я, поширення католицтва)
- Польський уряд вдавався до ополячення українців

Г) Психологічна:

– У середині 17 ст. все негативне у українців асоціювалось з Польщею і поляками. З'являється бажання поквитатись.

Д) Ординація війська Запорозького 1638 р

Було створено державу, яка вела зовнішню політику з багатьма країнами.. Свій вибір він зупинив на співпраці з Росією, який затвердив з усім Військом Запорізьким на Переяславській раді. На цій раді було підписано Березневі статті. За цими статтями Україна зберігала свої військово-адміністративні органи управління на чолі з виборним гетьманом. На Гетьманщині без обмежень мало діяти місцеве право, обумовлювалося невтручання царських воєвод та інших урядовців у внутрішні справи України. Україна зберігала свої збройні сили– 60-тисячне козацьке військо. Гетьманський уряд мав право на ведення стосунків з іноземними державами з дозволу московського уряду і не мав права на зносини з Річчю Посполитою та Османською імперією. Гетьман обирався на козацькій раді довічно, а царя лише повідомляли про результат виборів. Влада Гетьмана поширювалась на всю територію України. Всі податки і доходи збирались українськими фінансовими органами. Представники Москви лише мали приймати від них належну їй данину.

При виборах наступних гетьманів ухвалювалися договірні статті, в яких деякі пункти Березневих статей скорочувалися, додавалися нові статті.

Угода була розірвана 30 січня (9 лютого) 1667 року Московією, що підписала Андрусівське перемир'я з Річчю Посполитою.

Серед 11 пунктів Березневих статей немає жодного, в якому би йшлося про приєднання України до Московії чи возз'єднання.

Наслідки Національно-визвольної війни українського народу:

- 1) відродження Української держави, відокремлення Війська Запорізького від Речі Посполитої; ліквідація кріпосної залежності селянства;
- 2) об'єднання народу навколо гетьмана і козацької старшини;
- 3) перетворення козацтва на політичну еліту держави, привілейований стан;
- 4) Україна посіла вагомe місце у міжнародних відносинах тогочасної Європи.

Найбільш суперечливою особистістю серед гетьманів є Іван Мазепа. Його розум, освіченість, вміння маніпулювати людьми дозволили йому бути гетьманом Лівобережної України більше 20 років.

Він знайшов спільну мову з Петром I, отримував від нього в дар землі і був одним з найбагатших людей Європи. Багато коштів він жертвував на розвиток освіти, будівництво православних храмів.

Потім спалахнула Північна війна Івана Мазепи переходить на бік Швеції. Однак він не отримав підтримки всього козацтва і зазнав поразки в Полтавській битві 1709 року. Разом зі шведським королем Карлом Мазепа сховався в Молдавії, де й помер у тому ж році у віці 70 років. Його вчинок в радянський час розглядався як зрада. Сучасні українські історики схиляються в бік того, що Іван Мазепа, насамперед, захищав інтереси свої та Гетьманщини.

Метою Мазепи як гетьмана Війська Запорозького було об'єднання козацьких земель Лівобережжя, Правобережжя, Запорожжя і, якщо можливо, Слобожанщини і Ханської України в складі єдиної Української держави під

гетьманським регіментом, та встановлення міцної автократичної гетьманської влади у становій державі європейського типу зі збереженням традиційної системи козацького устрою.

Завдяки дипломатичному хисту Мазепа зумів налагодити стосунки як з царівною Софією та фактичним керівником московського уряду кн. В. Голіциним, так і з їх наступником – царем Петром I, що врятувало Україну від можливих руйнацій після державного перевороту у Московській державі 1689 р.

Висновки: Отже, наприкінці XVII- у середині XVIIIст. Відбувається процес зародження і становлення державницьких концепцій доби Козацької держави. Вони стали логічним продовженням і розвитком державницьких позицій, що прозвучали у працях мислителів доби Відродження та ідеологів релігійного протистояння. Водночас ці концепції безпосередньо пов'язані з утвердженням Козацької держави і відображають її ранні політичні засади.

Список використаної літератури

1. Бойко О.Д. Історія України. К.: «Академія», 1999. 568 с.
2. Винниченко В.К. Відродження нації: Репринтне відтворення видання 1920 року. К., 1990. Ч.1-3.
3. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення. К., 1995. - 607 с.
4. Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. К.: Генеза, 1996. 360 с.
5. Гунчак Т. Україна: перша половина XX ст. Нариси політичної історії. К., 1993.

*Дацко Віта,
студентка гр. МЕВМА-11,
Міжнародного факультету, ТНЕУ*

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНУ СВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ

Постановка проблеми. Те, що засоби масової інформації, зважаючи на масовість та доступність, мають величезний вплив на суспільство незаперечний факт. Здатність охоплювати широкі аудиторії за короткий час дає можливість трансформувати традиційну систему духовного виробництва в певному напрямі. Щодо цього в розвинутих політичних системах панує думка, що той, хто володіє засобами масової інформації, володіє суспільною думкою.

Особливо важливим є вплив ЗМІ на формування національної свідомості, оскільки вони виступають вагомим засобом створення історико-культурного інформаційного простору держави, який, по суті, є тим духовно-ідеологічним цементом, що скріплює народ у політичну націю.

Ця проблема є особливо актуальною сьогодні для України, перед якою стоїть завдання консолідації багатоетнічного українського суспільства в єдину політичну націю з високим рівнем національної свідомості. Оскільки інформаційна діяльність засобів масової інформації буде і надалі незмінно зростати й посилюватися, впливати на всі сторони життєдіяльності суспільства і держави, завдання полягає в тому, щоб ця діяльність відповідала українським національним інтересам, сприяла утвердженню незалежної Української держави. Тому дослідження інструментів впливу ЗМІ на формування української національної свідомості є доцільним і своєчасним.

Метою дослідження є визначення оптимальних умов впливу засобів масової інформації на формування національної свідомості громадян України.

Досягнення цієї мети зумовлює розв'язання низки завдань:

- з'ясувати роль засобів масової інформації у процесах формування національної свідомості громадян України;
- охарактеризувати інструменти впливу ЗМІ на створення у суспільстві відповідної системи світоглядно-ціннісних орієнтацій;
- визначити напрями діяльності органів державної влади щодо забезпечення повноцінного функціонування ЗМІ як чинника формування національної свідомості в умовах глобалізаційних процесів.

В процесі функціонування засоби масової інформації здійснюють двобічний зв'язок між комунікатором та реципієнтом (тим, хто сприймає інформацію), відбувається своєрідне спілкування - не особисте, а за допомогою масових форм зв'язку. «Зрозуміло, що діяльність ЗМІ має важливі суспільно-політичні наслідки, оскільки характер масової інформації, адресований аудиторії, визначає значною мірою її ставлення до дійсності і напрям соціальних акцій».

У сучасному суспільстві ЗМІ виконують низку функцій, важливими серед яких є:

- комунікативна - спостереження за подіями і формування суспільної думки стосовно їх сутності;

- інформаційна - збирання, редагування, коментування та поширення інформації;

- ретрансляційна - відтворення певного способу життя з відповідним набором політичних, духовних, соціальних цінностей.

Завдяки реалізації зазначених функцій ЗМІ справляють вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства, на соціально-психологічний і духовно-культурний розвиток кожного члена суспільства, тому що кожна нова інформація, що надходить по каналах ЗМІ, відповідним чином стереотипована й несе в собі багаторазово повторювані ціннісні орієнтації й установки, що закріплюються у свідомості людей.

Водночас слід зазначити, що багатоаспектне проникнення ЗМІ в життя суспільства може відігравати як об'єднуючу роль і сприяти консолідації суспільства, так і дезінтеграційну, роз'єднуючу, упроваджуючи в суспільну свідомість негативні стереотипи, що, на думку Г.Блумера, особливо є відчутним в кризові періоди історичного розвитку суспільства, коли люди у стані соціальної невизначеності особливо підпадають під вплив, легко відкликаються на різні нові стимули, ідеї, а також більше піддаються пропаганді й різним маніпулюванням.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити наступні **висновки**.

У процесах формування національної свідомості, яка є основою державотворчих процесів, велику роль відіграють засоби масової інформації. Реалізуючи свої функції, вони виступають потужним засобом повернення суспільства до своїх базових цінностей, ідентичних й адекватних уявленням, звичаям, традиціям, менталітету, багатовіковому культурно-історичному досвіду народу.

На жаль, сьогодні система українських національних ЗМІ об'єктивно поки що не орієнована на формування розвиненої національної свідомості та державно-політичної ідентичності, збереження культурно-історичної самобутності українського суспільства. Значна частина ЗМІ орієтована не на задоволення комунікативно-інформаційних та просвітницько-виховних потреб суспільства, а насамперед на обробку суспільної свідомості в інтересах різних політичних сил, висвітлює приватні чи корпоративні інтереси певних фінансово-економічних угруповань.

Інформаційно-культурний простір нашої держави формується під впливом могутніх інформаційних потоків зарубіжних країн, заповнений культурними зразками не найкращої якості, чужими ідеалами й цінностями і, по суті, не є національним за своїм змістом. За цих умов засоби масової інформації не сприяють формуванню і зміцненню національної свідомості, а виступають потужним і постійно діючим фактором обездуховлення та денаціоналізації українців, деморалізації та ідейно-політичної дезорієнтації суспільства.

Україна до цього часу не виробила дієвих механізмів захисту власного інформаційно-культурного простору від зовнішньої експансії. Відсутнє чітке законодавство щодо регулювання діяльності засобів масової інформації з урахуванням важливої ролі ЗМІ для розвитку духовності та формування в суспільстві духовно-ціннісних орієнтацій. Системно і постійно порушується мовне законодавство, що не сприяє утвердженню державної української мови і принижує національні почуття свідомої частини українців.

Першочерговим завданням державної інформаційної політики у контексті підвищення впливу ЗМІ на формування національної свідомості, на нашу думку, мають бути вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, що регулює відносини в інформаційній сфері, розробка і прийняття Інформаційного Кодексу України. Держава через систему відповідних нормативно-правових важелів зможе забезпечити протидію зовнішнім інформаційним впливам, мінімізувати процеси зросійщення, американізації українського інформаційного простору; захистити заради національних інтересів духовно-культурне, морально-психологічне здоров'я українського суспільства. Розробка дієвої системи контролю за дотриманням іноземними ЗМІ мовного та інформаційного законодавства України сприятиме забезпеченню інформаційної безпеки держави.

Доцільно провести перереєстрацію усіх ЗМІ, що функціонують у суспільстві, заборонити ті, що ведуть антиукраїнську політику, підривають духовність української нації та безпеку Української держави, розпалюють міжнародну ворожнечу. Органи державної влади мають посилити контроль за дотриманням положень чинного законодавства щодо мовного режиму ЗМІ та квоти національного продукту на телебаченні та у кінопрокаті.

Прискорення процесу роздержавлення державних та комунальних ЗМІ, які складають велику частку на ринку мас-медіа, сприятиме зменшенню їх залежності від управлінських структур і представлених в них певних політичних сил. Розробка і впровадження ефективних протекціоністських механізмів, спрямованих на стимулювання виробництва вітчизняного медіа-продукту сприятимуть підвищенню його конкурентоспроможності, збільшенню присутності України у європейському та світовому інформаційному просторі.

Список використаних джерел

1. Політологія : Навчальний посібник / Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. - К.: ВЦ, 2006.- 568 с. [Режим доступу <http://www.info-library.com.ua/books-text/1738.html>]
2. Дзюба М. Т. Роль засобів масової інформації в формуванні громадської думки//Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. Київ: 2008 р., с. 77 – 81
3. Мовчан П. Медіа-конструювання та громадська думка//Журнал Верховної Ради України «Віче». [Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/961/>]
4. Блумер Г. Коллективное поведение: Пер. с англ. // Американская социологическая мысль: Тексты. М., 1994. 278 с.
5. Куц Ю. Національна свідомість і самосвідомість у етнополітиці й державотворенні // Актуальні проблеми державного управління: Наук. зб. - Х.: Харк. філ. УАДУ, 2000. - № 2(7). - С. 45-52.

*Дзюбик Юрій,
студент гр. МЕН-11,
факультету економіки управління, ТНЕУ*

ОСНОВНІ РІЗНОВИДИ АВТОРИТАРНИХ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день ми спостерігаємо, що аналіз різновидів політичних авторитарних режимів є важливим для орієнтації у сучасному політичному світі. І розуміння їх впливу на теперішню геополітику. Політичні режими створюють стимули, котрі в свою чергу мають дуже значний вплив на стратегічний вибір, зроблений політичними діячами. В цьому сенсі політичні режими є своєрідними «правилами» політичного процесу, а також існують в ході вирішення конкретних політичних проблем. Дивлючись на це, саме розгляд політичних режимів може стати ключовим чинником, який з значною долею очевидності свідчатиме про тенденції, перспективи, прогностичні варіанти розвитку політичного процесу.

Мета. Проаналізувати основні різновиди політичних авторитарних режимів

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- класифікувати авторитарні політичні режими;
- дослідити риси сучасних авторитарних режимів.

Виклад матеріалу. Авторитаризм – режим правління, за якого всю чи більшу частину влади зосереджено в руках однієї особи чи групи осіб. Термін «авторитарні режими» у широкому розумінні охоплює всі форми недемократичного правління. Порівняно з демократіями, авторитарний режим не підтримує властивих для демократії інститутів та процедур участі та політичної конкуренції, основних прав та контролю влади (поділ влади, парламенти, вибори, множинність партій) і, таким чином, не має демократичної легітимності. Більш вузький погляд на термін, являє собою специфічну форму самодержавного правління, яка особливо відрізнялася від тоталітарних режимів.

Авторитаризм тісно пов'язаний із такими поняттями як диктатура та автократія. Автократія - це форма правління. В умовах самодержавства одна людина має всю юридичну і політичну владу та приймає всі рішення особисто. Персона, яка тримає владу, називають автократом. Диктатура - форма правління, при якій одна людина чи мала група володіє абсолютною владою без реальних конституційних обмежень. Характерні риси авторитарного режиму демонструються у тому, що правляча еліта створюється не за допомогою конкурентних виборів, а способом самопризначення. Авторитаризму не притаманний тоталітарний контроль над суспільством. Вважається нормою, що суспільство не стає повністю підконтрольним державі і наявність мінімального плюралізму, а також вище згадана концентрація влади в руках однієї особи.

Авторитарний режим не є рідкістю у сучасному світі. Можна виділити такі основні різновиди:

Військово-бюрократичні авторитарні режими - це ті, якими керує коаліція військових офіцерів і технократів, які діють прагматично (а не ідеологічно) в межах свого бюрократичного менталітету. Такі режими можна помітити в

багатьох країнах Латинської Америки, Африки та Азії. Конкретним прикладом можуть слугувати події 22 травня 2014 року в Тайланді. Саме тоді відбувся військовий переворот під управлінням командувача Королівською армією генерала Прают Чан-Оча. У заяві військових йшлося про намір відновити порядок і провести необхідні політичні реформи. Переворот розцінили як перемогу для еліт в Тайланді, які розчарувались у народній демократії і роками прагнули зменшити виборчу владу Таксіна Шинаватри, колишнього прем'єр-міністра, який командує підтримкою на сільській півночі. Не маючи змоги виграти вибори, опозиція натомість закликала призначити прем'єр-міністра і місяцями благувати військових про допомогу. Коли солдати розповсюджувалися по всьому Бангкоку, генерали оприлюднили серію оголошень, оголосивши більшість Конституції «припиненою», заборонивши збори понад п'ятьох людей, запровадивши комендантську годину та закривши школи.

Теократичні авторитарні режими. Теократія - це форма правління, в якій Бог або божество якогось типу визнається вищим правлячим органом влади, даючи божественні настанови людським лідерам, які керують щоденними справами суспільства. Хорошим прикладом такого режиму є Іран. Іран був описаний як «теократична республіка» (Всесвітньою книгою ЦРУ), а її конституція була описана як «гібрид» «теократичних і демократичних елементів». Як і інші ісламські держави, він дотримується релігійних законів і має релігійні суди для тлумачення всіх аспектів права. Згідно з конституцією Ірану, «усі цивільні, кримінальні, фінансові, економічні, адміністративні, культурні, військові, політичні та інші закони та положення повинні базуватися на ісламських критеріях. Крім того, в Ірані є релігійний правитель і багато релігійних чиновників на потужних державних посадах. Глава держави, або «верховний лідер», є факіхом (вчений ісламського права) і володіє більшою владою, ніж президент Ірану. Лідер призначає керівників багатьох потужних постів: командирів збройних сил, директора національного радіо- і телемережі, керівників потужних великих релігійних фондів, генерального прокурора, членів рад національної безпеки, які займаються питаннями оборони та закордонних справ.

Персональні тиранії або султаністський режим. У політології султанізм - це форма авторитарного правління, що характеризується надзвичайно особистим присутністю правителя у всіх елементах правління, пасивною участю населення в політиці, поширеною тенденцією до династичної влади, залякуванням населення і насильством. Термін султанізм походить від султана, титулу, який використовується в мусульманських суспільствах для світського суверена або монарха, часто на відміну від релігійного титулу халіфа. У сучасному науковому використанні султанізм не обмежується мусульманськими чи близькосхідними суспільствами. Цікавим прикладом є Півночна Корея. Досліджено, що сучасний політичний режим КНДР, де є офіційна ідеологія, існує певний розкол між двома окремими центрами в партії, наявний обмежений плюралізм. Немає повної монополії на всі сфери ЗМІ, поліцейський контроль і терор залишається вагомою частиною політичної системи КНДР.

Егалітарно-авторитарний режим або як його ще називають сучасним комунізмом. Егалітаризм походить від французького *égal*, що означає «рівний», або рівність, - це школа думки в політичній філософії, яка надає пріоритет

рівності для всіх людей. Егалітарним доктринам, як правило, притаманна думка про те, що всі люди однакові за принциповою цінністю або моральним статусом. Згідно зі політичними словниками, цей термін має два різних визначення у одному випадку саме як політичну доктрину, що до всіх людей слід ставитися як до рівних і мати однакові політичні, економічні, соціальні та громадянські права або як у іншому, тобтосоціальна філософія, яка виступає за усунення економічної нерівності між людьми. Деякі джерела визначають егалітаризм як точку зору, що рівність відображає природний стан людства, але насправді це закритий режим з руйнуванням приватної власності та монолітною структурою. КНР має авторитарну політичну систему, лідером якої є комуністична партія (КПК). Влада відкидає свободу вираження поглядів на представницьку демократію. Активно репресує бурхливі протести, як на студентських демонстраціях Тіанамана 1989 року. Цю подію ще назвали «Різаниною на площі Тяньмень», але вона дещо не повністю відображає реальні події, бо окрім різанини там відбувся силовий розгін демонстрантів, який закінчився гибеллю кількох сотень людей.

Неототалітарний режим формально діє за наявності багатьох партій, періодичних виборів, опозиції, але завдяки різним маніпуляціям справжня влада зберігається в руках однієї домінуючої партії. Характерні риси цього режиму помітні у Сирії, Мексиці та Росії. Нетоталітаризм - це політична система чи форма правління, яка забороняє опозиційні партії, обмежує індивідуальне протистояння державі та її претензій, і здійснює контроль над суспільним та приватним життям. Це розглядається як найбільш екстремальна і найповніша форма авторитаризму. Політичну владу в неототалітарних державах часто займають автократи, які використовують всеохоплюючі пропагандистські кампанії, що транслюються підконтрольними державі ЗМІ. Неототалітаризму притаманні такі ознаки:

1. Законодавство, яке має тоталітарні елементи, але тим не менш прийняте «демократичним» способом.
2. Нові спеціально створені соціальні інститути, які слугують інструментами неототалітаризму.
3. Високотехнологічні засоби і новітні технології маніпуляції суспільством (мас-медіа та інші).

Для прикладу можна взяти таку країну як Російська Федерація, у якій яскраво виражені ознаки неототалітаризму. Росія Путіна наполегливо працює над тим, щоб ототожнити інтереси держави та інтереси населення, через такі речі, як рух «Крим наш», який має сильний пропагандистський характер. Якщо провести паралель між СРСР і теперішньою Росією, то єдиною відмінністю є спосіб маскування диктатури влади під реалізацію інтересів суспільства.

Оскільки світові демократії стикаються з небезпечним внутрішнім викликом з боку популістських та націоналістичних політичних сил, важливо, щоб вони визнавали одночасну зовнішню загрозу, яку представляють сучасні авторитарні режими. Ці автори XXI століття розробили арсенал нових тактик використання проти своїх внутрішніх опонентів і перейшли в наступ, намагаючись підірвати та замінити ліберальний міжнародний порядок.

Але сучасні авторитарні системи не просто противники вільних суспільств, вони також представляють альтернативну модель - похмуру майбутню для

зневірених демократій, які вже потрапили під владу неліберальних лідерів і зазнали ерозії свободи.

Сучасний авторитаризм має різний набір визначальних рис:

Ілюзія плюралізму, що маскує державний контроль над ключовими політичними інститутами або іншим чином знеструмленими опозиційними партіями дозволяють брати участь у регулярних виборах.

Державний або олігархічний контроль над ключовими елементами національної економіки, яка інакше є відкритою для глобальної економіки та приватних інвестицій, для забезпечення лояльності до режиму та посилення вимог режиму до легітимності на основі економічного процвітання.

Контроль за інформацією про певні політичні теми та ключові сектори засобів масової інформації, які інакше є плюралістичними, мають високі виробничі цінності та розважальний зміст..

Придушення неурядових організацій (НУО), які зосереджуються на правах людини чи політичній реформі, але державну толерантність або підтримку провладних чи аполітичних груп, які працюють з питань охорони здоров'я, освіти та інших питань розвитку

Узаконені політичні репресії, цілі яких караються через нечітко сформульовані закони та політично слухняні суди

Обмежене, вибіркове і, як правило, приховане використання позаправної сили чи насильства, з концентрацією уваги на політичних дисидентів, критичних журналістів та чиновників, які не прихильні

Опортуністична, неідеологічна співпраця з іншими авторитарними державами проти тиску демократичних реформ чи змін керівництва, міжнародних норм і механізмів в галузі прав людини та міжнародних втручань у безпеку чи правосуддя

Обмін знаннями чи імітація колег авторитарних держав щодо тактики та законодавства для посилення внутрішнього контролю.

Висновки. Причин глобального падіння демократичних показників є багато, але статистичні дані свідчать про те, що сучасні авторитарні режими знайшли спосіб вижити, не вдаючись до демократичних реформ. Вміння аналізувати і розпізнавати їх діяльність є надзвичайно актуальним сьогодні

Список використаної літератури

1. Гетьманчук М.П., Політологія. Навчальний посібник.-Київ:Знання 2011. 415 С.
2. Медушевський А.Н., Демократія і Авторитаризм.-Москва:Дірект-Медіа 2015. 657 С.
3. Бабонес. С, Новий авторитаризм.-Кембрідж., 2018. 115 С.
4. Редактори британської енциклопедії. Авторитаризм // <http://www.britania.com/topic/agency-political theory>

ТИПИ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ У ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. Після розпаду СРСР утворилося п'ятнадцять незалежних республік. Це створило передумови для перемину всіх державах посткомуністичного простору. Керівники країн СНД стали перед проблемою визначення політичної системи та політичного інституту держав. Суспільство потребувало змін, тому голови держав вибрали політичну систему, яка відрізнялась від системи в СРСР.

Мета. Проаналізувати та порівняти типи політичних систем у посткомуністичних країнах. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- з'ясувати типи політичних систем у посткомуністичних країнах;
- показати спільні та відмінні риси у становленні політичних систем у посткомуністичних країнах.

Виклад матеріалу. Політична система – це цілісна, інтегрована сукупність політичних інститутів, суспільних структур і цінностей, а також їх взаємодій, в яких реалізується політична влада і здійснюється політичний вплив

Посткомуністичний розвиток країн Центральної Європи характеризує розуміння важливості становлення відкритої системи суспільних відносин та адекватної форми політичної системи. Правове та політичне визнання вартісності усіх інститутів політичної системи створили певні передумови реального демократичного розвитку. Принципово відмінною ситуацією в даній сфері характеризувалися країни колишнього СРСР.

Політичний розвиток країн пострадянського простору від політичної системи, що базувалася на конституційному закріпленні комуністичної партії та пріоритетності трудових колективів, до системи демократичного суспільства має певні спільні закономірності та особливості. Керівництво новоутворених республік обрало інститут президенства. Президент стає домінуючим елементом політичної системи посткомуністичних країн, що виникли після розпаду СРСР (виняток складають балтійські держави). Президент, який представляє «інтереси всього народу», має можливість діяти у вільному від політичних чи передвиборчих обіцянок просторі. Крім того, президент є практично не контрольованим у кадрових призначеннях виконавчої влади, оскільки не має постійної політичної команди.

Однак виникла потреба ідеологічного закріплення даного характеру змін у політичній стратегії та системі політичних відносин. Після пошуку можливих суб'єктів на роль ключового елемента у царині політичної свідомості у більшості посткомуністичних країн було обрано релігію, точніше церкву.

Класичним зразком пострадянської країни, де вдалося стовідсотково реалізувати планові трансформації у «нову модель» політичної системи є Туркменістан. За конституцією президент є не лише найвищою посадовою особою в державі, а й контролює законодавство та місцеву владу. Народна Рада

Туркменистану складається з двох частин: обраного народом і надзвичайно урізаного в правах Меджлісу та призначеної президентом другої, наділеної більшими повноваженнями, частини зборів. Президент призначає і керівні органи місцевої влади – і в такий спосіб повністю контролює ситуацію

Сам президент та його політика стали священними для народу. Про це свідчить і гімн Туркменії, і багато чисельні пам'ятники Сапармураду Ніязову, які замінили скульптурні образи Володимира Леніна

Наблизились до такої моделі й інші держави посткомуністичної Середньої Азії, керівництво яких вдало пов'язує інститут президенства з релігійними традиціями народу. Події у Казахстані на початку 1995 року підтвердили цю тезу. Президент Нурсултан Назарбаєв розпустив обраний парламент фактично на підставі скарги однієї кандидатки на мандат депутата. У такий спосіб було знято проблему наявності інституту стримування сильному президентові. Після цього відбулася подія цілковито логічна з погляду реалізації концепції «псевдонової моделі» посткомуністичної політичної системи. Президент Казахстану запропонував проведення опитування про необхідність подовження терміну його президенства до 2000 року. Більшість громадян висловились за те, щоб прожити перехідний період у мирі та злагоді з надійним Нурсултаном Назарбаєвим і відповідно дати можливість своєму керівнику діяти як «треба» за тих умов.

У силу різних обставин наявна закономірність набула своєї специфіки у країнах Закавказзя і Таджикистані.

Розвиток політичних партій та громадських організацій у Росії, змішаний характер виборчої системи не спричинило впливу на домінуючий статус президента. Двопалатний парламент та обрану Державну думу збалансовує контрольована президентом Рада Федерацій, до якої входить по двоє представників від представницького та виконавчого органів, що істотно не заважало президентам Росії проваджувати власну програму дій та впливати на політичний процес.

У Білорусії Лукашенко є президентом ще з 1994 року. У цій країні президент володіє широким колом повноважень: визначає структуру Уряду Республіки, призначає та звільняє з посади міністрів та інших членів Уряду, призначає керівників республіканських органів державного управління і визначає їх статус. Все це є наслідком того, що після розпаду СРСР держава намагалася послуговуватися ідеями комуністичної моделі політичної системи. Хоча після багатьох років ситуація в Білорусії трішки змінилася, все рівно як і у СРСР, на пост глави держави нема великої конкуренції.

Період трансформацій в країнах колишнього СРСР має певні закономірності (виняток тут становлять країни Балтії). Більшість політичних систем посткомуністичних країн закріплені в документах як демократичні та відкриті. Насправді ж більшість нових суб'єктів влади фактично не впливають на хід подій. Це стосується щонайперше політичних партій. За таких умов головним інститутом політичної системи стає президент чи керівник держави, який застосовує інші політичні інституції лише для забезпечення та посилення власної легітимності. Політичні партії перетворюються на декларативні інститути громадських інститутів, не залучені до прийняття державних рішень. Подібна ситуація призводить до некомпетентності, відповідальності та

корумпованості політичної еліти. Політичну систему в країнах колишнього СРСР ми можемо назвати як трансформативну «псевдонову модель» посткомуністичного періоду.

В Україні ситуація трохи інакша. Так, на початку становлення політичної системи України, представники старої еліти об'єдналися з частиною нової, що дозволило більшості з них розбудувувати державу не законними методами, але без зайвих побоювань відповідати за порушення закону. Це стало передумовою зародження охлократії. Охлократію в Україні характеризували такі ознаки: неповага до закону, некомпетентність політичної влади, розуміння права як волі держави. Охлократія стала прикриттям дилетантизму влади.

Але зараз Україна найдемократичніша країна серед пострадянського простору. Прийняття 9 листопада 1995 року України в члени Ради Європи стало одною з причин цього. Україна приєдналася до великої кількості європейських конвенцій в області прав і свобод людини і взяла на себе конкретні обов'язки щодо імплементації їхніх норм у національне законодавство. Конституція України включила всі основні положення міжнародно-правових актів про права людини і перш за все Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про цивільні і політичні права і Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, що є одним з найбільш значних досягнень людства у ХХ столітті в гуманітарній сфері.

Хоча в Україні політична система корумпована і не компетентна, розвиток демократії помітний найбільше з усіх пострадянських країн. До 2014 року інститут президенства відігравав майже таку саму роль як і у інших державах колишнього СРСР. Після Революції Гідності важливості набрали також й інші політичні інститути, а президент став особою з менш широкими повноваженнями. Зміна політичної еліти дозволила Україні стати державою схожою більше на європейську державу. Країна обрала європейський вектор розвитку.

Висновки. Отже, період становлення політичних систем у посткомуністичних країнах має певний збіг, що не скажеш про країни Балтії. Передусім це стосується характеру політичної системи. Очевидно, що республіки мають справу з обома неприйнятними підходами до вироблення ефективної, суспільно життєвої моделі політичної системи в пострадянському просторі. Основою оптимальної політичної організації суспільства мають бути такі чинники:

- функціонування загальноприйнятих засад демократичного суспільства
- врахування національної специфіки кожної країни та менталітету суспільства. Коли ці чинники врахуються, тоді країни посткомуністичного простору зможуть створити хорошу політичну систему

Список використаної літератури

1. Держава і право. – Випуск № 52. – 2011.- С. 79-85
2. Жангожа Р. Незалежний Туркменістан: де модернізація. Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору – 2017. – 288с.
3. Кліпакова Г.О. Дієспроможність державних інститутів: пострадянський аспект: - 2016. – 176 с.

*Заярна Єлизавета,
студентка гр. МЕН-11,
Факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ТОТАЛІТАРИЗМ – ФЕНОМЕН ХХ СТОЛІТТЯ

Постановка проблеми. Тоталітарний політичний курс має низку характерних особливостей, які різнять його від демократичного політичного курсу. В тоталітарному суспільстві зв'язок завжди односторонній: вождь звертається до народу; влада, яка диктує особистості; держава, яка маніпулює масами. Зворотний зв'язок допускається тільки у вигляді оплесків чи повідомлень у пресі. Монологічний за своєю суттю тоталітарний курс базується на принципах авторитету й лояльності. Мова тоталітарного суспільства – це мова пропаганди. Будь-яка інша функція мови, крім пропагандистської, заборонена, оскільки всі сфери суспільного життя, а особливо ЗМІ, працюють на підтримання суспільного ладу. В тоталітарній державі все суспільство перестає жити в реальному просторі із загальноприйнятими нормами поведінки і занурюється у міфічний простір, де народ поклоняється харизматичному вождю, а слово знову набуває магічної сили.

Мета. Проаналізувати основні тоталітарні режими ХХ століття.

Для досягнення мети ставимо наступні **завдання**:

- Визначення тоталітаризму як політичного режиму;
- Охарактеризувати економічні та політичні передумови виникнення тоталітаризму в окремих державах.

Виклад матеріалу. Тоталітаризм – політичний режим, який характеризується насильницьким політичним, економічним та ідеологічним пануванням правлячої верхівки, організованої в цілісний бюрократичний партійно-державний апарат на чолі з вождем і тотальним контролем над всіма сферами суспільства загалом та кожною людиною зокрема. У політології поняття «тоталітаризму» найперше було використано для характеристики фашистського режиму Муссоліні в Королівстві Італія, але згодом воно поширилось на позначення нацистського режиму Третього Рейху та радянського сталінізму. Слово «тоталітаризм» було введено в обіг 1923 року італійським політиком Джованні Амендолою, який використовував його на означення політичного ладу фашистської Італії для підкреслення відмінностей цього ладу від відомих в історії прикладів диктатури.

Тоталітаризм як історична форма суспільного існування з'явився в епоху Новітнього часу й особливо характерний для диктаторських режимів ХХ століття. Система управління, яка прагнула до цілковитого підпорядкування суспільства в державі за допомогою монополії на інформацію, пропаганди, офіційної державної ідеології, обов'язкової для громадян, терору таємних служб, однопартійної системи, обов'язкового членства в підконтрольних правлячій партії масових організаціях.

Соціально-економічна платформа, на якій виник і прийшов до влади італійський фашизм: економічна криза; погіршення соціального становища більшості населення; падіння авторитету і впливу буржуазно-демократичних інститутів влади і політичних партій; урядова криза тощо. За умов, коли в

результаті війни зазнали краху наймогутніші світові монархії (Австро-Угорщина, Росія), в Італії король утримався при владі. Проте йому довелося піти на серйозні поступки: суттєве скорочення повноважень, передача державі частини маєтностей тощо. В цілому значення монархії у політичному житті країни впало до критичної межі. Не кращим було становище й італійського парламентаризму. Політичні партії з калейдоскопічною швидкістю змінювали одна одну при владі, але становище в країні погіршувалося. Парламент поступово перетворювався на дискусійний клуб, нездатний запропонувати народу конкретні шляхи виходу із кризи.

Зневіра як у монархії, так і в демократії спричинила те, що тисячі знедолених і невдоволених результатами війни італійців почали з прихильністю дивитися на новонароджену політичну силу - фашизм. Спочатку фашистські групи, як, власне, і більшовицькі в Росії та націонал-соціалістичні - у Німеччині, були нечисленними і малопомітними у політичному житті. У 1919 р. у своїй партійній програмі фашисти запропонували італійцям привабливі й прості для розуміння цілі: встановлення республіки, запровадження Законодавчих зборів, передача землі селянам, обмеження всесилля буржуазії, підвищення заробітної плати, відродження «Великої Італії» тощо. На початку 20-х років Італія стояла на порозі соціальної революції більшовицького типу. Саме фашистська партія, створена в листопаді 1921 р., мала свої воєнізовані загони «чорносорочечників», які використовувались для розгрому революційних мітингів, демонстрацій, пікетів страйкарів.

28 жовтня 1922 р. партією Муссоліні був організований мирний похід на Рим бойових загонів (40 тис. осіб), який був представлений як вияв «волі народу» щодо подолання кризи. Уряд був змушений піти у відставку. Події завершилися призначенням 39-річного Б. Муссоліні двадцять сьомим прем'єром Італії.

Прийнятий у 1925 р. закон «Про повноваження глави уряду» звільнив прем'єр-міністра від контролю з боку парламенту і відповідальності перед ним. Міністри стали його помічниками. Окрім посади прем'єра, Б. Муссоліні обіймав ще сім міністерських посад одночасно. Диктатор швидко став кумиром прихильників твердої влади у всьому світі. Фашистська партія стала складовою частиною державного апарату.

Встановлювався режим жорстокого терору, репресій, придушення інакомислення. До апарату терору належали: а) загальна поліція; б) організація охорони від антифашистських злочинів; в) особлива служба політичних розслідувань; г) добровільна міліція національної безпеки. Важливі політичні справи розглядав особливий трибунал.

Позитивною стороною фашистського режиму в Італії стало надання в 1928 р. статусу суверенної держави Ватикану (Лютеранський пакт Муссоліні з Папою Римським Пієм XI).

Німеччина внаслідок війни опинилася у найважчому стані. Загальні людські втрати становили 7,5 млн. осіб, з них загинули 2,7 млн. Матеріальні втрати сягнули 150 млрд. марок. Обсяг промислового виробництва в 1918 році порівняно з 1913 роком знизився на 43%. Більше ніж удвоє скоротилося сільськогосподарське виробництво. Критичних меж набрала мілітаризація,

сягнувши 75% усієї продукції. Національне багатство зменшилося наполовину, а державний борг зріс у 32 рази (з 5 до 160 млрд. марок).

Справжньою катастрофою для країни і народу став Версальський мирний договір, підписаний 28 червня 1919 року між Німеччиною і країнами Антанти. Згідно з ним, Німеччина втратила всі свої колонії, які розподілилися між Великою Британією та Францією. Відійшли від Німеччини і раніше захоплені нею території загальною площею 3 млн. кв. км з населенням 13 млн. осіб. Таким чином економіка Німеччини збанкрутувала. Вже за перші два роки після завершення війни держава мала сплатити країнам Антанти 20 млрд. золотих марок. Внаслідок цього різко погіршився життєвий рівень людей. Німеччина опинилася на грані катастрофи.

Відродження економіки і необхідність виконання важких умов Версальського договору вимагали проведення господарських реформ. За допомогою держав Антанти Німеччина значно підвищила розвиток економіки у 20-х роках. Сильний удар по економіці принесла криза 1932 року. Тоді було обрано новий нацистський уряд. Новий уряд уже в перші роки свого правління пішов на неочікуване для мирного часу розширення державного регулювання господарського життя. Нацисти у червні 1933 року при міністерстві економіки утворили Генеральну раду господарства і поклали на неї розробку та спрямування економічної політики держави. Генеральній раді передали господарські групи, які очолювали промисловість, торгівлю, фінанси, а тим, у свою чергу, галузеві групи, що охоплювали хімічну, авіаційну та інші галузі промисловості. Відмінною особливістю державного регулювання був так званий фюрер-принцип, закріплений Законом про побудову німецького господарства (1934). Усі підприємницькі спілки переходили в підпорядкування міністерства економіки. Їх очолював фюрер.

Основна увага була зосереджена на прискореному розвитку військової промисловості. Особливістю економіки нацистської Німеччини було об'єднання всіх підприємств у галузеві картелі. Усі галузі економіки, імпорт, експорт, валютні фонди були поставлені під тотальний контроль держави. Отже, до 1938 року в Німеччині складалася тоталітарна централізована система управління. Репресивні політичні системи, що склалися після Першої світової війни спочатку в радянській Росії, потім в Італії і, нарешті, в Німеччині, мали зовнішню схожість, унаслідок чого в демократичних країнах виникла ідея об'єднати їх одним узагальнюючим терміном – «тоталітаризм». Лондонська газета «Times» із 1929 почала використовувати цей термін стосовно СРСР. Радянський режим теж визначався як тоталітарний. З часом термін взяли на озброєння науковці Заходу. У листопаді 1939 Американське філософське товариство організувало перший симпозіум, присвячений тоталітарним державам.

Створення теорії тоталітаризму проявилось під час війни з нацистською Німеччиною. Видатний британський історик Е. Х. Карр у серії лекцій, пізніше виданих окремою книгою «Радянський вплив на західний світ» (1946), зробив висновок, що «наявність тенденції повсюдного відходу від індивідуалізму і переходу до тоталітаризму не підлягає сумніву». Він заявив, що марксизм – це найбільш успішний тип тоталітаризму, як це довели індустріальне зростання СРСР і вирішальна роль Червоної армії в поразці Німеччини. Інший британський науковець, один із найвидатніших філософів 20

ст. К. Р. Поппер у праці «Відкрите суспільство та його вороги» (1945) переконливо показав вади тоталітаризму як закритого суспільства.

Основоположником теорії тоталітаризму вважається німецький філософ Х. Арендт (із 1933 працювала у Франції, із 1941 – у США). У книзі «Джерела тоталітаризму» (1951) вона розглядала тоталітаризм як нове явище в історії людства. Об'єднуючи фашизм, нацизм і сталінізм в єдине ціле як форми тоталітаризму, філософ підкреслювала, що фашизм, в якому держава ставилася над партією, істотно відрізнявся від нацизму і сталінізму, тобто політсистем, де монополююча партія зосереджувала у своїх руках усі важелі управління державою і суспільством. Підґрунтям такої політичної системи вважалися чинники, спрямовані на попередження спроб самоорганізації суспільства і забезпечення цілковитої залежності громадян від владної вертикалі. Ленінський етап в історії СРСР вона не розглядала як тоталітарний. Різновидом тоталітаризму Х. Арендт вважала не комунізм як такий, а сталінізм, тобто персоналізовану форму правління.

Сукупність ознак тоталітарного правління має спільні риси між СРСР і нацистською Німеччиною. Якраз таке завдання й ставили перед собою в умовах «холодної війни» теоретики тоталітаризму. Радянський режим після смерті Й.Сталіна почали називати посттоталітарним. На Заході виник термін «детоталітаризація», рівнозначний термінові «десталінізація», який вживався в СРСР під час реформ М. Хрущова і М. Горбачова.

Від 1970-х рр. серед науковців Заходу запанувала ревізійністська течія, яка заперечує теорію тоталітаризму. Йшлося про те, що сталінський режим був інституційно нестійким, а чистки й терор підкреслювали його слабкість, а не силу. Натомість у самому Радянському Союзі в роки «перебудови» поширилося уявлення про СРСР як тоталітарну державу. Народні депутати СРСР, члени Міжрегіональної групи, в одній із перших своїх заяв підкреслили, що в СРСР склалася принципово нова ситуація внаслідок відмови вищого керівництва Комуністичної партії Радянського Союзу від здійснення тоталітарного курсу. У більшості пострадянських країн, зокрема в Україні, теорія тоталітаризму як політичної системи СРСР і нацистської Німеччини є і досі поширеною.

Висновок. Виходячи з усього цього, тоталітаризм слід вважати не науковою теорією, а логічним конструктом, який склався в 20 ст. під впливом економічного стану держав та ідеологічного протистояння політичних сил. Тим не менш, у цьому понятті існує об'єктивний зміст, що впливає з радикальної зміни взаємовідносин між державою та суспільством в індустріальну епоху.

Список використаної літератури

1. Економіка Німеччини та становлення тоталітарного режиму. https://pidruchniki.com/1247101360269/ekonomika/ekonomika_nimechchini_stanovlennya_totalitarnogo_rezhimu
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Фашистська диктатура Італії. https://pidruchniki.com/1800010256617/pravo/fashistska_diktatura_italiyi
3. Кульчицький С. В. Тоталітаризм // Енциклопедія історії України. Київ: Наук. думка, 2013. Т. 10 : с. 131.
4. Матеріали виступів Ф. Кастро та У. Чавеса. http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4177/3/Statja_Kalishchuk.pdf

5. Гончарук-Чолач Т. В., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Політологія. Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка. 2019. 220 с..

*Каліченко Тетяна,
студентка гр.Т-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина*

ЕЛІТА І ДЕМОКРАТІЯ

Постановка проблеми. У соціально-політичному житті суспільства значне місце посідає невелика група людей, яку у народі називають елітою, вона обирається людьми демократичним шляхом. Кожному відомо, що великих людей обирають маленькі люди, але чи можна назвати кожного обраного великим? Хто такі представники елітарного суспільства? Чи всі представники еліти обираються демократично?

Отже, дана тема є актуальною на сьогоднішній день, тому що кожному з нас варто розібратися у тому, як ми самостійно та демократично обираємо еліту, і яким чином вони досягають своїх цілей у політиці, або ж навпаки, і чи можна їх називати елітою взагалі. Україна- демократична держава, яка дозволяє обирати і бути обраним.

Мета. З'ясувати сутність понять еліта та демократія, їх зв'язок та роль у житті суспільства.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- визначення поняття «еліта» та його зв'язок з демократією.
- аналіз походження демократії, як давнього явища у суспільстві та створення нею елітарного суспільства.
- дослідити стан еліти та демократії в сучасній Україні, їх роль у формуванні прогресивної держави та роль у світі.

Виклад матеріалу. На перший погляд тема «Еліта та демократія» «є простою, яку можна легко розкрити, але насправді існує безліч невизначених питань, на які неможливо дати однозначної відповіді.

Отже, розпочнемо статтю з визначення понять «еліта» та «демократія», аби ми одразу змогли зрозуміти з якими термінами та явищами у суспільстві ми працюємо.

Терміном «еліта» позначають провідні верстви в суспільстві, які здійснюють керівництво у певних галузях суспільного життя. Починаючи з XVII ст. поняття «еліта» використовувалося для позначення товарів найвищої якості, а згодом – для виділення людей з найвищим соціальним статусом.

Демократія або народоправство- це політичний режим, за якого єдиним легітимним джерелом влади в державі визнається її народ. При цьому управління державою здійснюється народом, безпосередньо (пряма демократія), або опосередковано через обраних представників (представницька демократія).

Люди обирають найкращих на їхню думку, тобто еліту. Ми вважаємо, що вони формують групу людей, яку можна назвати елітою, але вони насправді є маріонетками і працюють на користь справжньої еліти, а не народу.

За всю історію людства було здійснено сотні спроб створення ідеальної держави, з ідеальним строем.

Перший раз демократію як політичний лад намагались втілити у життя за доби давньої Греції (500-300р.до н.е.), яка на той час посідала провідне місце в освіті та культурі.

Так звана доба «Афінської демократії», в якій звичайні люди мали право вирішувати державні питання. Саме тоді було створено перші державні інститути, якщо ми подивимось та перечитаємо їх функції, то зможемо провести паралелі із тим, що ми маємо у наш час, справді функції багато в чому збігаються, щоправда методи вирішення звичайно вдосконалені та модернізовані. Наведемо декілька прикладів. Елементи Афінської демократії:

Еклесія – народні збори. Рада п'ятисот та Ареопаг- вищий судовий і урядовий контролюючий орган стародавніх Афін. Геліея- суд присяжних в Стародавніх Афінах, заснований архонтом Солоном у VI ст.до н.е. Жереб- визначення посадових осіб випадковим чином. Хіротонія-голосування підняттям рук у народних зборах. До кожного з цього елемента можна знайти аналог в сучасній Україні наприклад: Елексія-референдум. Рада п'ятисот- Верховна Рада. Геліея-Верховний Суд. Хіротонія- голосування натисканням кнопок у Верховній Раді.

Як ми бачимо основні засади демократії, які існують зараз, були ще за часів Платона та Арістотеля, а на рахунок еліти відразу помітно деградацію цілого людства. Адже за часів давньої Греції елітою вважали освічених людей, мислителів, філософів, до їхньої думки прислухались та поважали, а зараз елітою є невелика група осіб, яка має найбільше влади, капіталу.

Однією з причин є поява саме еліти. Так, еліта як явище з'явилося пізніше ніж демократія. І звичайно людям які мають необмежену кількість влади, грошей неподається дотримуватись тих самих законів, що і звичайні люди. Найбільш важко еліті у державах, де діють закони та, де сильні інститути влади. Але через свій вплив у парламенті «найкращі» можуть продавлювати свої закони, які вигідні звичайно лише їм.

Але остаточно говорити про те, що еліта і демократія не спів ставні речі не варто. Адже якщо поглянути на ситуацію з іншого боку то в деяких аспектах еліту навіть і більш задовільняє саме демократичний лад. Наприклад: при абсолютній монархії або ж диктаторстві, необмежену владу має лише одна людина. Яка в одну секунду не опираючись на закони, адже владою і законом є сам монарх як говорив французький монарх Людовик XIV «Франція-це я», так ось до чого ми ведемо, монарх опираючись лише на своє власне рішення яке не завжди є об'єктивним може позбавити всього будь-кого, а тим більше еліту.

А що ми маємо за демократії, керівник держави: президент, канцлер, прем'єр-міністр не може просто так позбавити людину волі, а тим більше життя. Це просто не їх повноваження. Цим повинні займатись правоохоронні органи, прокуратура, суди. Це дуже довгі процедури і як ми бачимо з історії якщо обвинувачений, скажемо так, «не проста людина» то і займають вони дуже багато часу. За цей час наприклад, можна «замести сліди», вивезти свої статки закордон і т.д. Яскравим прикладом є справа українського олігарха Фірташа. Якого ще у 2014 році затримали у Відні, США звинувачує Фірташа у пропонуванні хабара розміром 18,5 мільйонів доларів за ліцензію на розробку титанових родовищ у Індії поза конкурсом. Олігарху загрожує до 50 років тюрми і конфіскація всіх активів. Думаєте Фірташ вже відбуває покарання?

Якби все було так просто, того ж року його випустили під заставу 125млн.євро справа тягнеться близько 5 років, цього літа 16 липня міністр юстиції Австрії дав дозвіл на екстрадицію Фірташа до США.

Екстрадиція українського олігарха Дмитра Фірташа до США затягується і станеться не раніше початку зими цього року.

Отже, як ми бачимо, з наведених вище прикладів еліта в деяких випадках може себе вільніше почувати при демократії, аніж монархії.

Взагалі наша еліта якщо її порівнювати із європейською менш організована, менш структурована, та взагалі не впливає на світову політику. Але вона впливає на стан нашої держави.

Дослідниця Гурик Мирослава у своїй науковій праці «Каста луччих людей» зазначає, що сучасний стан української держави ще раз підтверджує слушність думок Д.Донцова, адже причина попередніх поразок і нинішнього кризового стану нашого суспільства у хаотичному стані української еліти, відсутності лідерів і викристалізованої національної ідеї. Орієнтація політичної еліти на цінності особистого споживання, зневага до закону, народу, конституційних прав людини, загальних норм моралі, призвела до втрати моральних і ідеологічних орієнтирів українського суспільства і ставить під загрозу існування державної незалежності.

Також у своїй науковій праці «Концепція еліти В. Липинського: аналіз і перспективи» Гурик М.І. робить такий висновок, що політичні події в Україні після Помаранчевої революції підтвердили також наявність у політичній еліті характерної риси, яку відмічав В.Липинський,- нахил до романтизму. Він вважав, що українська еліта позбавлена почуття дійсності, не вміє відрізнити бажане від можливого.» Тому живуть вони найбільше фантастичними утопіями якихось «Україна без влади і підвладних», «якихось соціалістичних і націоналістичних ельдорадо». Здійснитися ці ельдорадо мають самі й автоматично мають вони «зайняти місце тієї живої і реальної, дійсної України...». Зрештою, політична еліта нарешті повинна зрозуміти якою є «жива і реальна» Україна, усвідомити свою роль у процесах державотворення та модернізації суспільства.

Висновки: Отже, демократія і еліта– це поняття взаємопов'язані. Еліту зароджує демократія, а тоталітаризм чи монархія її вбиває. Кожен з нас особисто обирає «кращих», і вони можуть впливати на функціонування держави, і на нас особисто. В Україні еліта, а саме олігархія- це явище актуальне, через них Україна не може стати успішною та прогресивною державою, бо еліта є «машиною хабарництва», яку ми самі зароджуємо, але це не є причиною переходу до тоталітаризму.Тому ці явища не можуть бути змінені, вони співіснують, але лише закон може пригальмувати їх процвітання. Сподіваємось, що найближчим часом в Україні будуть створені такі закони, які б дозволили б покарати ту еліту, яка гальмує розвиток України.

Список використаної літератури

1. Гончарук-Чолач Т.В., Рудакевич О.М., Томахів В.Я., Гурик М.І.,Чигур Р.Ю. за ред. Т.В. Гончарук-Чолач. Тернопіль:Економічна думка ТНЕУ, 2019. 219с.
2. Гурик М. Концепція еліти В. Липинського: аналіз і перспективи. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Культурологія. Острог, 2010. С. 121-126.

3. Гурик М. Шумка М. «Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова // Наукові записки Національного університету Острозька академія. 2011. Вип.8. – С. 36-46.

4. Шляхтун П.П. Політологія /теорія та історія політичної науки. Київ: Либідь, 2002. 574с.

5. Українська правда.- URL:
<https://www.pravda.com.ua/news/2019/07/16/7221115/>

*Катеринюк Яна,
студентка гр. ПУА-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ТИПИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. В наш час ситуація в Україні є нестабільною з політичного та економічного боку і це неналежним чином впливає на сприйняття влади, а здатність індивідом аналізувати політичні процеси виробляє вміння самостійно орієнтуватися у політиці та її складових. Політична культура допомагає людині сприймати політику та бути її частиною, вона є зв'язком між людиною та владою. Тому вивчення політичної культури, її типології та інших понять є надзвичайно важливими.

Мета. Розглянути та проаналізувати поняття політичної культури та її типів.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- розкрити питання політичної культури
- розглянути та розкрити типи політичної культури

Виклад матеріалу. Термін «політична культура» був запроваджений до обігу в XVIII ст. німецьким філософом І. Г. Гердером. З того часу він використовується у різних інтерпретаціях.

Політична культура – сукупність знань, цінностей, орієнтацій суб'єкту, який фіксує розвиток їх політичної свідомості, діяльності та поведінки. Політична культура – показник рівня знань та уявлень про політику, емоційне ставлення до неї, що мотивує політичну поведінку громадян.

Політична культура є частиною загальної культури, що виступає показником політичного досвіду, а також є певною характеристикою способу життя держави, особистості. Ключовою особливістю є те, що політична культура становить не політику і політичний процес, а їх тлумачення.

Саме політична культура та її цінності задають напрямок політичному росту, визначають головні завдання та ролі учасників а також дають характеристику цілей і способів розвитку політики.

Політична культура характеризує суспільство, тому з огляду на специфіку характеру населення, необхідно поставити питання про самотність політичних культур різних країн світу. Як стверджують Г. Алмонд і С. Верба, дослідження політичної культури володіє найбільшим евристичним потенціалом, адже, для того щоб зрозуміти тенденції поведінки будь-якої нації, треба відштовхуватися від суспільних установок в галузі політики та їх ролі в політичній системі, тобто політичної культури.

У Польщі в основному сформувалася ліберально-демократична політична культура, яка зберігає певний соціалістично-етатистський компонент. У Білорусії політичну культуру зазвичай розглядають як піддансько-активістський тип. В політичній культурі США існує велика кількість субкультур, що виділяються за різними критеріями: релігійною, расовою; регіональною та демографічною. При цьому, ми повинні відзначити, що політична культура США має значний ступінь стійкості і своїх базових цінностей. У англо-саксонських країнах політична культура базується на зверхності закону й особи, конкуренції, національній

консолідації; в Німеччині та Австрії – на поєднанні принципів партнерства і конкурентності у політичному процесі, а також на основі жорсткого регулювання суспільних відносин і децентралізації влади.

Українська політична культура багато в чому визначена історією її розвитку. За довгі роки перебування на перетині західної та східної, у нас сформувався політичний симбіоз. Зараз вона має такі риси як екстернальність, сенсорність та інтровертність.

Політична культура виконує такі функції: виховна, оцінювальна, навчальна, детермінація, інтеграція...

У структурі політичної культури виділяють на три складові: культура політичної свідомості, культура політичної поведінки, культура функціонування політичних інститутів.

Рівні політичної культури:

- 1) світоглядний - наші уявлення про політику і її різних аспектах;
- 2) цивільний - визначення свого політичного статусу відповідно до існуючими можливостями;
- 3) політичний - визначення свого ставлення до політичного режиму, до своїх союзників і опонентів.

Інтерес до поняття політичної культури виник в середині минулого століття. Тоді ж і виникла перша типологія. Її автори - Г. Алмонд і С. Верба. На основі аналізу різних видів політичних орієнтацій вони вивели три типи політичної культури: патріархальний, активістський і підданський.

Патріархальний тип. Громадяни байдужо ставляться до держави в цілому, не мають уявлення про владу та не виявляють жодного інтересу та ініціатив до життя держави. А от суспільно-політичне життя на місцях їх цікавить і викликає живий відгук. Орієнтація людини відбувається не на державну політику, а на місцеву політичну еліту або конкретного лідера: пана, шамана, вождя. З найбільшими проявами патріархальної політичної культури можна вважати політичні культури африканських племен.

Підданський тип. Особиста активність громадян невисока, проте вони є орієнтовані на інтереси держави та її членів. Цей тип легко піддається маніпулюванню з боку різного роду чиновників, політичних авантюристів та аферистів через те що вони добре засвоюють та виконують роботу, є її виконавцями. Політична активність громадян підданського типу досить низька, а інтерес до політики слабкий. Вони освідомлені та мають уявлення про політичну систему, проте не вважають що якимось можуть вплинути на владу. Цей тип був властивий багатьом громадянам СРСР.

Активістський тип. Передбачає активну включеність громадян у політичний процес, участь у виборах, у діяльності партій, в акціях підтримки чи протесту та прагненні вплинути на розробку і прийняття політичних рішень. Інтерес громадян до політики дуже високий, вони проінформовані про структуру політичної системи і прагнуть реалізувати за допомогою конституційних прав свої політичні інтереси, тому що вважають себе здатними впливати на політику та її культуру.

Будь-яке сучасне суспільство та політична система є складною структурою, що складається з різного типу політичних субкультур, і від того,

який тип політичної культури є домінуючим в суспільстві; а також багато в чому залежить форма політичної системи і політичний режим влади.

Г. Алмонд і С. Верба попередили, що виділені ними «чисті» типи політичної культури в реальності не зустрічаються. На практиці існує змішання рис різних типів, з нашаруванням пізніших елементів культури на ранні. Автори класифікації вважали таке змішання типів гідністю політичної культури, оскільки традиційні і підданські орієнтації однієї частини населення врівноважують і стримують політичну активність іншій частині громадян, стабілізуючи функціонування політичної системи і суспільства в цілому.

Змішані типи політичної культури: патріархально-підданська, піддансько-активістська, патріархально-активістська. Вищим типом політичної культури названа так звана громадянська культура, яка найбільш широко забезпечує органічне поєднання свободи члена суспільства і стабільності політичної системи. На думку політологів така культура найбільш поширена у США та Англії.

Вирізняють й інші типології політичної культури. Існує їх класифікація в залежності від типу політичного режиму. Виділяють два типи: ліберально-демократичнай авторитарно-тоталітарна. Їх основні ознаки відповідають типу політичного режиму та доповнюють його національними особливостями.

Розвиваючи концепцію держави і ринку Е. Я. Баталов протиставив один одному ще два типи політичної культури, тому що одним з критеріїв типології політичних культур є орієнтація суспільства на ті чи інші регулятивні механізми.

1) Ринкова політична культура – проникнення в політику ринкових конкурентних механізмів. Політична діяльність стає різновидом бізнесу, а професійні політичні навички являють собою специфічний товар, об'єкт купівлі-продажу на політичному ринку. Засоби і спосіб задоволення політичних запитів одних груп населення, обмінюються на підтримку влади домагань других груп.

2) Державна політична культура має за свою основу державу. Громадяни, групи інтересів, організації орієнтовані на підтримку держави і звертаються до неї за вирішенням більшості своїх проблем. Державні форми регулювання життя суспільства переважають над механізмами самоврядування і самоорганізації.

Особливі типи представляють політичні культури, в яких побудова теоретичних моделей пов'язана з людьми, що проживають у відповідному культурно-цивілізаційному середовищі.

Західна політична культура.

Основні елементи політики – індивіди, різні політичні об'єднання. Спостерігаються в основному стійкі традиції політичної демократії. Західна релігія формує відкритий тип участі в політиці, орієнтований на зміни, що засвоює нові елементи культури та політики. Їй важлива роль національних меншин, та більшість держав є моноетнічними, або з однією домінуючою нацією. У суспільстві велика наявність чисельного класу та високий матеріальний рівень.

Східна політична культура.

Суттєвим елементом політики є спільність (кланова, етнічна, сімейна). Збереглися стійкі традиції авторитарного правління; індивід недостатньо залучений до політики. Східні релігії формують ставлення до політики, націлене на відтворення традиційних відносин. Пріоритетною є роль етнічного чинника і свідомості, а також пріоритет держави є над тим що формується громадянським суспільством. Більшість держав є поліетнічними та в них спостерігається значний майновий розрив між елітами та масами.

Висновки. Отже, необхідно зазначити, що в реальному суспільстві особливості всіх типів політичної культури перемішані і головне значення має те, який з них переважає. Будь-яка політична культура відображає суспільне положення, інтереси та особливості історичного розвитку відповідної соціальної спільності чинних суб'єктів політичного життя. Її типологізація в повній мірі несе на собі відбиток різних підходів та дій, що обумовлюють розуміння вченими сутності політичного процесу, його складових та перешкод у розвитку політики і її культури.

Список використаної літератури

1. Дробінка І. Г. Політологія: Навчальний посібник/ І. Г. Дробінка, Т. М. Кришталь, Ю. В. Підгорецький; Мін-во освіти і науки України. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 289 с.
2. Політологія: терміни, поняття, персоналії, схеми, таблиці: Навчальний словник-довідник для студентів вищих закладів освіти/ Укл.: В.М. Піча, Н.М. Хома,; Наукова ред. В.М. Пічі. - К.: Каравела; Львів: Новий Світ-2000, 2001. - 311 с.
3. Політологія: Академічний курс: Підручник/ Л. М. Герасіна, В. С. Журавський, М. І. Панов та ін.; М-тво освіти і науки України. - 2-ге вид., перероб. і доп.. - К.: ВД «Ін Юре», 2006. - 519 с.
4. Добіжа В.В. Політична культура владної еліти в умовах суспільно-історичної трансформації // Держава і право: Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр. - 2007. - № 38. - С. 726-732.
5. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку / За ред. Ф.М. Рудича. - К. : Парламентське вид-во, 2006. - 412 с.
6. Бурдяк В., Ротар Н. Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів. – Монографія. – Чернівці: Рута, 2004. – 328 с.
7. Воронкова В. Г. Філософія розвитку сучасного суспільства: теоретико-методологічний контекст : монографія / В. Г. Воронкова. – Запоріжжя : ЗДА, 2012. – 262 с.
8. Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. Вип. 41. – К. : «ІНТАС», 2009. – 528 с.

*Качур Дмитро,
студент гр.ГЗ-11*

Факультет аграрної економіки та менеджменту, ТНЕУ

ТОТАЛІТАРИЗМ - ФЕНОМЕН ХХ СТОЛІТТЯ

Постановка проблеми. Тоталітаризм є феноменом, особливістю ХХ століття. Найбільш яскравими його прикладами були фашистська Італія, гітлерівська Німеччина і Радянський Союз протягом майже всього часу його існування та на жаль сучасна Росія. Основними видами тоталітаризму були фашизм і сталінський соціалізм

Мета. Дослідити та висвітлити суть тоталітаритарного політичного режиму через його головні різновиди.

Для досягнення мети ставимо наступні **завдання** :

- висвітлити поняття та сутність тоталітаризму;
- показати різновиди тоталітаризму;
- дослідити життя в тоталітарній системі;
- проаналізувати ідеологічний контроль суспільства за тоталітарного режиму.

Виклад матеріалу. Тоталітаристична теорія почала формуватися в 40-50-х роках і набула розвитку в подальші десятиліття. Вона мала популярність на Заході, як засіб ідеологічної боротьби проти країн, де панував комунізм. Роботи Ф. Хайека «Дорога до рабства» (1944) і Х. Аренд «Істоки тоталітаризму» (1951), а також спільна праця К. Фрідріха і З. Бжезінського «Тоталітарна диктатура і автократія» (1956)- перші класичні теоретичні дослідження по проблемах тоталітаризму в якому зроблена спроба обґрунтувати тоталітаризм як поняття, сталінізм, що відображає також інші політичні режими, що виділяються однотипністю.

Тоталітарна ідеологія має в основі патерналістську ідею, протекційним відношення керманів держави, що подають соціальну істину, до менш освічених соціальних верств. Ідеологія носить обов'язковий характер як єдине вірне учення для всіх. У Німеччині за часів нацизму навіть був виданий спеціальний закон, що передбачав єдину, обов'язкову для всіх німців ідеологію. Тоталітарне суспільство організовує потужну систему ідеологічної обробки населення, для того, щоб маніпулювати свідомістю мас. Політична пропаганда при цьому значною мірою ритуалізується, набуває певних рис релігійного культу.

Разом із спільністю засадничих інституційних рис тоталітарні політичні системи мають і істотні особливості, можна виділити декілька їх найпоширеніших різновидностей. Зважаючи від пануючої ідеології, що здійснює безпосередній вплив на зміст політичної діяльності та в цілому на політичну систему, їх зазвичай поділяють на комунізм, фашизм і націонал-соціалізм.

Першою і класичною формою тоталітаризму історично прийнято вважати комунізм (соціалізм) радянського типу, початок котрому поклала воєнно-комуністична система, що сформувалася у загальних рисах в 1918 р. Комуністичний тоталітаризм більше, ніж інші різновиди, виражає основні риси цих суспільств тому, що він зумовлює усунення приватної власності і, отже, всякій незалежності особи, повну та беззаперечну владу держави.

Наступний різновид тоталітарних політичних систем - фашизм. Уперше він був впроваджений в Італії в 1922 р. В цьому випадку тоталітарні риси виражені не повною мірою. Італійський фашизм прагнув не стільки до радикального будівництва нової системи суспільства, скільки до ренесансу італійської нації і величі колись могутньої Римської імперії, встановлення певного порядку, твердої та непорушної державної влади. Фашизм претендує значною мірою на відновлення або переродження «народної душі» та забезпечення колективної схожості на культурних або етнічних засадах, винищення злочинності в корені. В Італії межі фашистського тоталітаризму стандартизувалися позицією найбільш авторитетних в державі кругів: короля, аристократії, офіцерського корпусу і церкви. Коли неминучий кінець режиму став очевидним, ці круги змогли самі відсторонити Муссоліні від влади.

Третій різновид тоталітаризму націонал-соціалізм. В якості реального політичного і суспільного устрою він сформувався у Німеччині в 1933г. Націонал-соціалізм дещо схожий з фашизмом, хоча дуже багато бере в радянського комунізму і найбільше за все революційні і соціалістичні компоненти, способи формування організації тоталітарної партії і держави і навіть звернення «товариш». У цей самий час місце класу тут займає нація, місце класової ненависті - ненависть національна і расова. Якщо в комуністичних системах агресивність спрямована в основному усередину - проти громадян держави, а у націонал-соціалізмі - зовні, проти народів інших держав. Головні розбіжності основних різновидів тоталітаризму яскраво виражені в їх цілях відповідно: комунізм, відродження імперії, світове панування арійської раси і соціальних перевагах - робочий клас, нащадки римлян, німецька нація.

Усі тоталітарні держави певною мірою пристосовуються до трьох основних типів тоталітаризму, не зважаючи на те, що усередині кожної з цих груп є помітні розбіжності, наприклад, між сталінізмом в СРСР і диктаторським режимом Пол-поту в Кампучії.

За 75 років СРСР пережив три етапи тоталітаризму: перший -- з 1917 року до кінця 20-х років; другий -- з кінця 20-х до середини 50-х років; третій -- з середини 50-х до середини 80-х років.

Тоталітаризм – це феномен ідеологічний, і тоталітарні режими, насамперед є ідеологічним режимом. Якщо в звичайному деспотичному суспільстві політична влада само цінна і її носії користуються ідеологією як засобом для утримання цієї влади, то для носіїв тоталітарного правління більш важлива ідеологія, а політична влада одержується задля становлення цієї ідеології. Закономірно, що метою вже сталого режиму є поширення своєї ідеології в максимальному масштабі. Зовнішня експансія цих режимів викликається територіальними домаганнями і економічними стимул-реакціями лише у малій мірі (приклад: придбання ринків збуту, робочої сили і так далі), а головним чином мрією світового панування своєї ідеології.

У антиутопічних працях Е. Замятіна «Ми», Дж. Оруелла «1984» тоталітарні будні описані як замкнуте раціонально-технократичне суспільство, яке уподоблює його з «гвинтиком» на основі психофізичної інженерії і деструкції моралі, любові, релігії, мистецтва і науки. Із середини 30-х років різні

концепції тоталітаризму починають вливатися в соціально-філософській і художній літературі як осмислення практики нацизму і сталінізму.

Тоталітарний режим ідеологізує усі сфери життя, загублюючи всяку здібність до самоаналізу. Не дивлячись на це, ідеологія виходить з деякої першочергової структури ідеалів. Дана система ідеалів в 30-х роках послужила основою для створеної ідеології, яка висувала ідею «непогрішимого вождя» і «образу ворога». Народ виховували у душі необдуманій поваги до ім'я вождя, у душі неосязної віри в справедливість усіх його слів та вчинків. Під враженнями феномену «образ ворога» поширювалася підозрілість і віталосся доносительство, що призвело до певного відокремлення людей, зростала недовіра між ними і виникав синдром страху, при відчутті якого кожен боявся один одного. Чужорідне з точки зору здорового глузду, але спів компонентне ненависті до явних і уявних ворогів і страху, котрий дійсно існує в свідомості народу, за себе, прославлення вождя і брехлива пропаганда, терпимість до низького рівня життя і побутової не пристосовуваності – все це пояснювало необхідність протистояння «ворогам народу». Вічним протистоянням з «ворогами народу» в суспільстві панувала постійна ідеологічна напруженість, спрямована проти щонайменшого трактування інакомислення, незалежності думок. Завершальною формою всієї цієї жажливої діяльності було створення системи терору та страху і однодумності.

Кожна тоталітарна система створює культ. Але єдиним і головним об'єктом у ньому виступає не людина, а влада як певна система. Культ влади – в цьому полягає сутність тоталітарної системи, як такої. Влада виявляється найвищою цінністю – цінністю досконалого, вищого порядку. Хто має владу – той має все: розкішне життя, прихильність оточуючих, змогу висловлювати думки по будь-якому поводу, задовольняти кожну свою примху і так далі. Хто не має влади, не має нічого – ні грошей, ні безпеки, ні пошани, ні права на свою думку, смаки, відчуття.

Висновки. Перетворення тоталітарних суспільств передбачає наявність взаємозв'язку економічних та політичних реформ, існування так званого подвійного переходу, який часто передбачає перехід до демократії та ринкової економіки. Для вдалого проходження періоду і становлення демократії обов'язковим є розв'язання макроекономічних та соціальних завдань. З одного боку, радикальні економічні реформи набагато простіше виконати при авторитарних урядах, які не допускають соціально-політичної активності населення та обмежують протидію громадянського суспільства. З іншої сторони, економічні зміни та створення повноцінного ринку цілком можливі у демократичних рамках. У багатьох Західних країн, у Східній Європі та на пострадянському вимірі економічні зміни відбувалися одночасно з політичними, саме за таких умов. Як правило такі зміни були вимушені і розпочиналися у період економічної кризи, що визвало складність їх проведення.

Список використаної літератури

1. Гончарук, Т. В. Філософські проблеми державного управління [Текст] : навч. посіб. / Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, М. Л. Шумка ; відп. за вип. Т. В. Гончарук. Видав Тернопіль : Економічна думка, 2015.

2. Макарович В.С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Вид. 4-те, доп.-К.:Атіка, 2014.-616с.

3. Політологія [Текст] : курс лекц. / Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, І. С. Дмитрів [та ін.] ; за ред. І. С. Дмитріва. Видав Тернопіль : ТНЕУ, 2010.
4. Політологія: сучасні терміни і поняття. Короткий навчальний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / уклад. В. М. Піча. – [4-те вид., випр.
5. Томахів В.Я. «Політологія. Тернопіль:ТНЕУ, 2018.
6. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник.-Київ:Центр навчальної літератури, 2014.-С.300-316 і доп.]. Видав Львів : Новий Світ-2000, 2015.
7. Шумка, М. Історико-філософський аналіз нації / Михайлина Шумка, Оксана Кругліцька // Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : щоріч. наук. пр. / відп. за вип. Т. В. Гончарук. Видав Тернопіль : ТНЕУ, 2016.

*Козаченко Павло,
студент гр. ГРС-11
Навчально-наукового інституту
Міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина*

ГІБРИДНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: МЕТОДИ ВЕДЕННЯ

Постановка проблеми: Вже четвертий рік минає з того часу, як відбулася цинічна окупація з наступною анексією Росією українського Криму та розпочалася збройна агресія Росії проти України на Донбасі. Можливо все б так не було, якби не гібридна політика Російської верхівки, що наче крок за кроком реалізовувала свої огидні цілі, одурманюючи народ Східної України, дезінформуючи його та розпалюючи конфлікти в країні, що призвело до її нестабільності. Також до цього можна прибавити її багаторічне руйнування, української армії руками минулої влади, передачі воєнних баз у Криму в аренду на довготривалі строки, нав'язування своєї, неправдивої, міфічної історії, своїх цінностей, традицій, свят. Водночас із тим брехливі ЗМІ підривали авторитет країни в очах народу. Це все тиснуло та розколювало Україну з середини. Це були ознаки так званої гібридної війни, саме вони і створили міцне підґрунтя для подальших дій Росії проти нашої держави.

Отже ця тема є найбільш важливою та критичною на сьогодні для нас, українського народу. Це та проблема, яку ми маємо подолати разом, але для початку треба розібратися із тим, що це таке, та поставити цілі, досягаючи які, ми її усунемо раз і назавжди.

Мета. З'ясувати, що таке гібридна війна, ознайомитися з методами її ведення та реалізації. Дізнатися, як саме Росія проводить гібридну війну проти України. Знайти методи протистояння їй.

Для висвітлення даної теми розглянемо наступні **завдання:**

- Визначення поняття «гібридна війна» та ознайомлення з методами її проведення
- Гібридна війна Росії проти України
- Шлях до усунення даної проблеми з території України

Виклад матеріалу: Ця тема є досить складною, а поняття «гібридна війна» дуже містке, тому розпочнемо саме з нього. Гібридна війна – війна з поєднанням в застосуванні конвенційної зброї, партизанської війни, тероризму та злочинної поведінки з метою досягнення певних політичних цілей, основним інструментом якої є створення державою-агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які досягаються звичайною війною. Також від себе можу додати, що, на мою думку, у гібридній війні активно використовуються інтернет технології, ЗМІ, які на даний момент мають потужний вплив на свідомість людей. За допомогою них можна швидко і непомітно дезінформувати людей, створювати внутрішні конфлікти, протиріччя у державі. Також слід відмітити, що експерти вже називають гібридну війну типом конфлікту, який все частіше буде застосовуватися у 21 столітті. Та на жаль приводять у приклад Україну, що означає: гібридна війна – явище нове.

Коли ми вже маємо розуміння про те, що із себе представляє визначення згадане вище, потрібно ознайомитися з різноманітними методами, що застосовуються у цьому новому виді воєнних конфліктів.

Гібридна війна поєднує принципово різні типи і способи ведення війни, які скоординовано застосовуються задля досягнення основних цілей. Типовими компонентами гібридної війни є використання методів, що сприяють виникненню та поглибленню в державі, обраній для агресії, внутрішніх конфліктів:

- створення внутрішніх суспільних протиріч через пропаганду з її переходом у інформаційну війну.

- Створення економічних проблем через економічне протистояння з переходом в економічну війну та протидію зв'язками країни-жертви з сусідніми країнами.

- Підтримка сепаратизму та тероризму аж до актів державного тероризму.

- Побудова псевдодержавних утворень, як гібридного ідеал-проекту державотворення.

- Сприяння створенню нерегулярних збройних формувань (повстанців, партизан та ін.) та їх оснащення.

При цьому сторона-агресор намагається та може залишатися публічно непричетною до розв'язуваного конфлікту.

Наприклад, у виправданні злочинних антиукраїнських дій – у заяві МЗС РФ, щодо дій у Донецьку 13 березня 2014 року зазначається: «Росія усвідомлює свою відповідальність за життя «співвітчизників», «співгромадян» в Україні і залишає за собою право на їх захист» і, одночасно, аналогічно до електричних «поєднань» позицій в проекті «російську освіту», - в офіційній заяві використовує нечіткі терміни «співвітчизники» і «співгромадяни» (порівняйте із концепцією «зелені чоловічки»), які залишають для влади РФ відкритими практично будь-які варіанти подальших дій.

Якщо ці методи війни виявляються дієвими, держава агресор може досягти своїх агресивних цілей та закріпити успіх, виступивши в ролі миротворця у внутрішньому конфлікті. У випадку, якщо ці методи виявляються мало дієвими, агресор може застосувати інші методи ведення війни із залученням у конфлікт на своєму боці третіх країн.

Гібридна війна Росії проти України. Варто розпочати з того, що війна та анексія наших територій планувалася в Росії ще заздалегідь. Візьмемо за точку відліку революцію 2004 року, що дала світу зрозуміти: Україна обрала шлях до Європи. Зрозуміло, що Росії з її імперськими поглядами це не сподобалося. Почався час фальсифікацій, завдяки яким наступним президентом став Віктор Янукович. Сказати, що він був проросійським політиком, це нічого не сказати. Від тоді нам активно почали нав'язувати думку про братні народи, спільну історію та політичні погляди. Мало того Україна почала вкладати не вигідні для себе договори із Росією, найбільшою помилкою з яких було віддати Росії під оренду воєнні бази у Криму, від тоді на території країни з'явилося слабе місце та відкритий шлях для ворога. Також на протязі багатьох років йшло цілеспрямоване скорочення українських військ та послаблення воєнної могутності України в цілому. Передача воєнної техніки Росії і тому подібне.

На мою думку, це було вже початком гібридної війни проти України, що вже активно руйнували її з середини, створювала у ній внутрішні конфлікти та протиріччя, дестабілізувала функціонування держави в цілому.

Це вмотивувало людей на мітинги, не більше, але не підписання Віктором Януковичем угоди про асоціацію з ЄС стало прямим приводом до рішучих дій студентів, після побиття яких – спалахнула революція. Тоді і розпочався лихий час для України і її громадян, адже, підґрунття до відкритої агресії Росії було вже готове.

– Від 1 березня 2014 року – дестабілізація ситуації в регіонах учасниками антимайдану, що супроводжувалися підняттям російських прапорів, гаслами вступати до дружин народного ополчення та приєднання до Росії.

– Початок квітня – Росія приступила до реалізації плану «Новоросія» та дестабілізації ситуації на сході України. Нова хвиля антиукраїнських протестів і захоплення адміністрацій та будівель правоохоронних органів, що призвело до появи у мітингувальників зброї.

– 7 квітня контрольовані спецслужбами Російської Федерації озброєні бандитські формування в захоплених адмінбудівлях проголосили створення «Донецької народної республіки» та «Харківської народної республіки». Приміщення Харківської ОДА звільнив спецназ МВС.

– 2 травня – в Одесі внаслідок зіткнень між проросійськими учасниками «антимайдану» та українськими активістами загинуло 48 осіб з обох боків, понад 200 поранених.

– 24 травня – ватажки «ДНР» та «ЛНР» оголосили про об'єднання у так званий конфедеративний союз народних республік – «Новоросію».

– 6 червня – біля Слов'янська Донецької області збито літак Ан-30, п'ять членів екіпажу загинуло.

– 14 червня – терористи обстріляли військово-транспортний літак Іл-76, загинуло 40 десантників та 9 членів екіпажу.

– 17 липня – поблизу міста Чистякове Донецької області російським зенітно-ракетним комплексом «Бук» було збито пасажирський літак Boeing 777 авіакомпанії «Малайзійські авіалінії», загинуло 283 пасажирів і 15 членів екіпажу.

– 27 серпня – масове вторгнення на територію Донецької та Луганської областей регулярних підрозділів ЗС РФ.

– 29 серпня – засідання РБ ООН у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України, на якому делегація України заявила: «Росія розпочала безпосереднє воєнне вторгнення на материкову частину України із застосуванням своїх регулярних збройних сил».

Отже ми можемо побачити, як країна, що проводить гібридну війну проти мирної держави, може не втрачати своєї впливовості та свого обличчя, але при тому реалізовувати свої огидні імперські плани.

Шлях до усунення даної проблеми з території України.

На мою думку, найперше, що треба зробити, що треба було зробити ще дуже давно – це правильне патріотичне виховування молоді, її зацікавлення історією нашої держави, підтримування наших традицій, культури, поглядів, цінностей. Якщо ми це зможемо організувати, у нас буде країна, яку неможливо

буде одурманити пропагандою та змінити наші погляди. (Яскравим прикладом для нас може слугувати Польща).

Друге, це армія, Вона потребує повної модернізації та повного реформування ЗСУ, тренування, забезпечення, заохочення чоловіків і вже тепер жінок присягати на вірність країні і розвивати у громадян бажання захищати свою землю.

Третє – контролювати владу, адже попередня влада вже показала нам, як можна руйнувати країну з середини і чим це грозить.

Можливо це не всі методи усунення гібридної війни з території держави, але точно основні, що стануть своєрідним бронезином від країни-агресора.

Висновки. Ми можемо сказати, що ще з розпаду СРСР, Російська Федерація з порушенням діючих норм і правил міжнародного права, продовжила його практику «гібридної політики» по відношенню до міжнародних організацій та інших країн. Тим самим вкотре підтвердила, що її слово не є надійним, а її політика є злодійська по відношенню до інших держав. Також ми можемо зрозуміти, що її проімперські погляди не змінилися, а бажання заволодіти українськими землями ніде не зникло. Тому нам треба вдосконалюватися у цьому плані і робити єдину, патріотично виховану націю, що дасть змогу на далі зберігати свою унітарність та недоторканість.

Список використаної літератури

1. Політологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, М. І. Гурик, Р. Ю. Чигур / за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 220с. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/35728>
2. Магда Є. Гібридна війна / Вжити і перемогти. Харків, 2015
3. Шляхтун П. П. Політологія / теорія та історія політичної науки. Київ: Либідь, 2002
4. УКРІНФОРМ – URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2107122-gibridna-vijna-rosii-proti-ukraini-uroki-ta-visnovki.html>

*Качуровська Уляна,
студентка гр. АГР-11,
Факультету аграрної економіки та менеджменту, ТНЕУ*

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК

Постановка проблеми. В конституційних актах України: Декларації про державний суверенітет від 16 липня 1990 р., Акті незалежності від 24 серпня 1991 р. та Конституції України від 28 червня 1991 р. закріплені засади формування громадянського суспільства в нашій державі. Курс України до євроінтеграції, суперечливі взаємозв'язки громадянського суспільства та держави за сучасних умов переконують в актуальності нашого дослідження. Розбудова громадянського суспільства передбачає роздержавлення суспільних інститутів, зменшення на них державного впливу. Україна наразі є перехідним суспільством, що, з одного боку, зміцнює регульовальну роль держави, а з іншого – підкреслює необхідність наукових розробок щодо визначення шляхів перетворення держави на правову, а перехідного суспільства на громадянське.

Громадянське суспільство – це є один з основних елементів становлення демократичної держави. Оскільки в Україні відбувається поступовий процес становлення демократичної держави та громадянського суспільства, то дана тема є досить актуальною.

Мета. Проаналізувати процеси розвитку громадянського суспільства України. Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- Дослідити становлення громадянського суспільства в Україні;
- З'ясувати сучасний стан та перспективи розвитку.

Після отримання Україною незалежності почалися процеси демократизації суспільного життя, які принесли зміни насамперед в громадянське суспільство, яке перебувало на стадії зародження. В той час населенню яке довгий час перебувало під впливом тоталітаризму було важко прийняти нові демократичні реформи. Проблемою становлення громадянського суспільства європейського зразка в Україні в усі часи була відсутність у населення бажання до впровадження демократичних цінностей, а у іншій частини населення постійного бажання повернути радянський режим та радянський уклад життя.

Відмінністю України від країн з сформованим громадянським суспільством є той факт що у державах Західної Європи набагато раніше відбувалися процеси формування громадянського суспільства.

За весь період існування незалежної Української держави проблемою є те що люди ще до цього часу так і не змогли усвідомити принципів побудови демократичної держави, які елементи демократії повинні в першу чергу домінувати в суспільстві, за якими принципами повинна функціонувати держава, які ідеї повинні домінувати серед громадян.

В роки комуністичної диктатури виразу цього майже ніхто не знав, крім тих нечисленних amatorів, які читали підряд твори «класиків марксизму». В ранніх статтях Маркса було сказано, що громадянське суспільство – це по суті своїй і є буржуазне суспільство, і на цьому читач втрачав до даної теми інтерес. Насправді ми нічого не зрозуміємо в історії європейської цивілізації, якщо не

побачимо становлення саме цієї складної системи, яка забезпечує автономний режим життєдіяльності кожної з складових і цілісність соціального організму.

Основною проблемою з якою стикнулося українське населення 1991 року був перехід від суспільства тоталітарного контролю до суспільства демократичного плюралізму, тобто перехід до суспільства побудованого на засадах європейської демократії, європейських цінностей. В такому суспільстві повинні домінувати принципи громадянського контролю, домінування громадянських свобод, повага до індивідуальності, цінність приватної власності, повинна бути розвинута система громадянського суспільства яке може бути абсолютно самодіяльним (проявом такої самодіяльності в Україні стала волонтерська допомога українській армії від громадських та волонтерських організацій в перші місяці проведення АТО на сході України).

Якщо характеризувати суспільство України починаючи з 2000-х років то можна з упевненістю констатувати той факт, що відбувається активна маргіналізація громадського життя. В цей період відбувалися різні страйки, виступи, але участь населення в таких акціях була викликана суто проблемами соціального забезпечення (невиплата заробітної плати, пенсій, інших соціальних виплат). Тому можна з упевненістю говорити в цей період активність громадян була досить низькою, що і було проблемою в побудові демократичного громадянського суспільства, адже людей у цей час хвилювали проблеми суто матеріальні, до політичного життя населення долучалося неохоче, і революція 2004 року стала певним вибухом суспільної свідомості. В той час велика кількість громадян просто зневірилася в усіх політиках.

Однією з характерних ознак громадянського суспільства є наявність Громадських організацій які мають бути незалежними від політичних сил або релігійних установ чи бізнесу. На жаль в Україну традиції утворення таких організацій прийшли досить пізно, аж на початку 2010-х років. До того діяльність таких організацій, якщо такі й були, відбувалася досить завуальовано під певним патронатом політиків або впливових бізнесменів, які таким чином хотіли підвищити свої рейтинги або отримати прихильність суспільства. Тому якщо й дійсно було декілька незалежних організацій які дійсно діяли в інтересах населення, вони стикалися з постійними утисками, фінансовими проблемами тощо. Також одним з основних показників розвитку громадянського суспільства є не лише наявність громадських організацій, а й участь населення в діяльності таких організацій, чим вища активність населення тим вищий розвиток громадянського суспільства.

З проголошенням у колишньому СРСР, у тому числі в Україні, політики перебудови, почали створюватися політичні структури, які спершу обстоювали послідовну соціалістичну демократію, а відтак – просто демократію, зосереджуючись на культурно-просвітницькій діяльності (Український культурологічний клуб у Києві 1987 р.), товариство Лева та молодіжний дискусійний політклуб у Львові, 1987 р.). Згодом почали формуватися організації політичного спрямування.

З 2012 спостерігається активний сплеск реєстрації громадських організацій. Він триває і досі. Причиною створення переважної кількості опитаних громадських організацій було бажання допомогти іншим та використати можливість вплинути на розвиток суспільства та громади. Організоване

громадянське суспільство дещо відстає у реагуванні від неформальних рухів та громадських ініціатив – є більш реактивним, ніж проактивним. Українці невисоко оцінюють розвиток громадянського суспільства в Україні. 10% називають його розвиток високим, за даними опитування Фонду «Демократичні ініціативи» імені Льва Кучеріва.

Більше 85% не є членами жодних громадських об'єднань. За останні 5 років стабільним є показник щодо волонтерської діяльності. Упродовж останнього року близько 12% займалися волонтерством. Після Революції Гідності відбулося різке підвищення можливості громадських організацій впливати на ухвалення рішень влади. Хоча цей вплив почав повільно знижуватись.

Висновки. Громадянське суспільство у країнах Європи знаходиться на значно вищому рівні розвитку ніж у нашій державі. Тому нашій державі потрібно запозичувати досвід у наших європейських партнерів. Але, незважаючи на всі негативні моменти, події Революції Гідності 2013-2014 років показали що в Україні є можливості, прагнення та перспективи до побудови демократичної держави з сильним громадянським суспільством. Однак, громадянське суспільство в Україні має перспективи помітного, свідомого розвитку. Що проявляється, як вже зазначалось у акціях та протестах, починаючи зі здобуття незалежності України, але уявлення та стрімкої дії та бажання змінити щось на краще, починається з 2004 року, та й про недавні події зі судовою справою, пенсійною реформою та податковою системою.

Список використаних джерел

1. Становлення громадянського суспільства в Україні:
[http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/02\(97\)/04.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/02(97)/04.pdf).
2. Стан та перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні:
<https://naub.oa.edu.ua/2012/stan-ta-perspektyvy-rozvytku-hromadyanskoho-suspilstva-v-ukrajini/>.
3. Громадянське суспільство в Україні:
<http://www.ukrpolitic.com/?p=13715>.
4. Громадянське суспільство України:
<http://incognita.day.kyiv.ua/gromadyanskesuspilstvo-ukrayini.html>.
5. Політичні партії та партійні системи:
<https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17527/>
6. Громадянське суспільство України: цифри і факти:
<https://euprostit.org.ua/stories/133521>.
7. Громадянське суспільство в Україні: виклики і завдання:
<https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-ukraini-vikliki-i-zavdannya>.
8. Гурик М. І. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні / М. І. Гурик, М. Л. Шумка // Політичне життя. - 2018. - № 1. - С. 26-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2018_1_6
9. Гурик М. І. Становлення культури громадянськості як передумова успішної децентралізації / М. І. Гурик, М. Л. Шумка // Молодий вчений. - 2019. - № 6(2). - С. 285-290. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_6\(2\)_29](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_6(2)_29).

*Коверчук Арсен,
студент гр.МЕВМБ -11,
Міжнародного факультету, THEU*

THE ROLE OF NATIONAL CONSCIOUSNESS IN THE PROCESS OF STATE FORMATION

Formulation of the problem. The complex and multifaceted processes of the origin of peoples and the emergence of their states have always aroused and continue to arouse the increased interest of researchers. After all, the problems of state formation are quite important in our time. are really fundamental and crucial for every nation. Therefore, national consciousness is very influential in the process of state formation and is an important factor in this. Without national consciousness, you will not build a state

Goal. To analyze the role of national consciousness of Ukrainians in the process of state formation

To achieve this, we set out the following **tasks**:

- to reveal the central role of national consciousness
- to characterize the process of state formation on the basis of national consciousness

Presentation of the material. Dignity, loyalty, nationalism and patriotism are not only the most important qualities of a person as a citizen of his country, but also the most important factors of Ukraine's exit from the systemic crisis and improving the life of every average Ukrainian, because patriotism is first and foremost a love for their Motherland.

National consciousness is a complex modernized system of spiritual phenomena, which are formed in the process of historical development of a nation and accordingly reflect the basic principles of its existence.

This concept covers a wide range of processes, ideas, aspirations, which as a whole form the spiritual universe of the nation. Its essence lies in the unity of the individual and the common.

In the national consciousness, three basic levels of functioning are clearly distinguished: the everyday (which fixes numerous stereotypes, guidelines, mostly related to idealized and mythological interpretations of the historical development of the nation, as well as to the inferiority complex); theoretical (scientifically grounded ideas and concepts characterizing the intellectual potential of the nation are formed); state-political (ensures the functioning of consciousness). The national idea is formed at the theoretical level, and at the state-political level there is a process of crystallization of national interests.

Even in the recent past of our independent state, «false patriots» and so-called «democrats» who do not understand what a state is, have led us to impoverishment and despair at improving the situation in the country as a whole. But, as time has shown, Ukrainians are a strong and patient people, a society in which faith in the future, dignity and patriotism can develop freely, because these factors are capable of changing the country's life for the better today. And in order to create such a society and such a citizen, one has to start with oneself: to learn to respect parents, family, motherland, their native language, to be a patriot of their country and to educate their children on the principles of nationalism and patriotism, because the main slogan of patriotism:

Ukrainian is best The main slogan of nationalism is that Ukrainians are a nation capable of all kinds of achievements and should take the leading position in the world.

Human society is constantly in a state of continuous movement and development. Continuous social transformations lead to qualitative change and dynamic development. Positive or negative are these developments: questions of scientific and rhetorical content. This applies to research as a whole and personally by everyone. For, probably, «simple» people can express their opinion about «true» democracy: the unemployed, who have become unemployed as a result of the shadowy actions of employers, or mentally disabled children, who are not cared for by their parents, and the state saves money at their expense.

However, most are convinced that when we talk about the political and economic crisis, we forget the worst - in Ukraine, many of the values on which a healthy, promising society is usually held are leveled. And this is not about the moral conflicts of parents and children, the origins of which have been known since ancient times, namely, the global moral crisis in our country!

This has a particularly negative impact on the younger generation, as families, schools, and the community are poorly performing their educational functions. This is further enhanced by the accessibility of television, the Internet, discos, mass advertising of alcohol and tobacco. Today, a young person with a bottle of beer, a cigarette and a stream of obscene expressions is not a «hero» of educational films, but a real picture of the present. It is very unfortunate to hear and read from various news sources that Ukraine now ranks first in the world in terms of alcohol consumption by young people, a leading place in drug use, child prostitution, homelessness.

Ukrainian history is rich in examples of patriotic acts in the name of the Motherland. These historical figures can serve as an example of a nation's actions. And then the attitude to many problems will change, because gradually the mercenary question «What will I be for this ?!» will disappear. What will be?! We will live better, build the state not only for ourselves, but also for our children and grandchildren.

Let us recall D. Byron's remarkable statement about patriotism: «He who does not love his country can love nothing!». Because it is the best and most sincere feeling!

Building a model for the historical development of humanity involves the presence of a specific factor or trait that plays an integral role in the genesis of the historical process. Classes (Marx), local civilizations (Spengler, Toynbee), complexes related to the sexual sphere (Freud), and more support such signs. The twentieth century offered another version of history, where the fundamental, integrating factor is the nation. In this regard, many concepts have emerged that are aimed at correlating meaning, revealing the facets and modifications of the national, its diversity: «nation», «nationality», «nationalism», «national spirit», «national character», etc..

In order for a nation to acquire its own history, become historical, it must pass the stage of awareness of itself as nationally distinctive because of value distinctions, distinctions from other cultural, national meanings. The urgency is given.

Conclusion. So, let us note that the role of national consciousness of Ukrainians in the process of state formation is very important. This role is crucial in this process, without the national consciousness of the nation would not exist.

References

1. Громадянське суспільство і національна ідея. Україна на тлі європейських процесів. Компаративні нариси. Пасько І. Т., Пасько Я. І. Донецьк, 1999.
2. Касьянов Г. Державотворчий процес в Україні 1991–2006. Політичний досвід самостійної України. Київ: Наукова думка, 2007. С. 160-223.
3. Кресіна. Свідомість національна // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – с.654
4. Нариси з історії українського державотворення. С. Грабовський, С. Ставряні, Л. Шкляр. Видавництво: Генеза(Київ) 1995.
5. Гурик М. I. Civic culture under decentralization: municipal level/ Політичне життя, № 4, 2019. Режим доступу: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7663/7665>
<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7668/7670>

*Мішталъ Христина,
студентка гр. Т-11,
міжнародного факультету, ТНЕУ*

ІСТОРИКО - ПОЛІТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Постановка проблеми. Складні і багатогранні процеси походження народів та виникнення їх держав завжди викликали і продовжують викликати підвищений інтерес дослідників. Адже проблеми державотворення є дійсно фундаментальними і визначальними для кожного народу. Тому комплексне і ґрунтовне вивчення питання історії, походження, зародження і наступного розвитку української державності є одним з найбільш пріоритетних серед інших сучасних історико-політологічних досліджень.

Мета. Проаналізувати історико - політологічні засади та основні етапи формування української державності

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- розкрити основні етапи становлення Української держави;
- охарактеризувати процес формування політичних інститутів України впродовж тривалого історичного періоду.

Виклад матеріалу. Серед перших держав на теренах України історична наука традиційно називає Скіфію. Більшість дослідників вважають, що формування скіфів відбулося внаслідок взаємодії місцевих (кіммерійських) племен та прибулих (іранських) кочових племен, що привело у VII-V ст. до н.е. до утворення могутнього союзу скіфських племен. Сама Скіфія обіймала не лише скіфів, а всі народи, підвладні царським скіфам.

Підкорили скіфів – сармати (III ст. до н.е. – III ст. до н.е.) - іраномовні племена зі Сходу. Вони вели кочовий спосіб життя, займалися скотарством, полюванням, рибальством, ремеслом, торгівлею, воєнними походами (у походах брали участь і жінки). Вже у IV ст. н. сарматів витіснили з території України готи і гуни.

Пізніше з'явилися перші згадки про слов'ян, зокрема :

1. Автохтонна теорія твердить, що слов'яни – автохтонне (місцеве, корінне) населення.

2. Міграційна теорія твердить, що слов'яни прийшли з Передньої або Малої Азії на сучасну територію України. Прабатьківщина цього народу – територія між річками Одер, Дніпро, і Карпатськими горами. У II-IV столітті унаслідок просування готів з Прибалтики в Причорноморські степи слов'янські племена було розділено ними на дві частини – східних і західних. Під час Великого переселення народів слов'яни просунулися далеко на захід і на південь, оселилися там, що привело до створення трьох гілок слов'ян – східних, західних і південних. А у VII столітті цей народ вже займав велику територію від Ельби на заході до середньої течії Дніпра на сході, від Балтійського моря на півночі до Дунаю і Чорного моря на півдні.

М. Грушевський вважав антів предками українського народу. Одним із перших політичних об'єднань слов'ян цього часу було військово – політичне об'єднання – Антський племінний союз наприкінці IV – на початку VII ст., який заселяв територію від Дунаю до гирла Дону й Азовського моря.

Політичний устрій антів стародавні історики називають народовладдям: плем'я очолював князь та старійшини, а основні питання життя племені вирішували народні збори – віче. У VII столітті згадки про антів зникла з писемних джерел та їхній племінний союз розпався.

Важливим етапом становлення української державності є характеристика перших державних утворень східних слов'ян: у VII ст. склався Дулібський племінний союз на території Західної Волині, але у X ст. цей союз розпався. У VIII столітті виникають протидержавні утворення – племінні князівства. У IX столітті арабський письменник Аль – Балхі описав три східнослов'янські союзи: Куябію (зі столицею Києвом), Славію (вірогідно з центром Новгородом), Артанію. На межі VIII-IX століття виникло перше державне об'єднання східних слов'ян – Руська земля (головне місто Київ), яке об'єднало землі полян, древлян, сіверян, дреговичів, полочан. Наприкінці IX століття «Руська земля» стала політичним і територіальним ядром утворення єдиної держави східних слов'ян – Київської Русі. До середини XII століття Київська держава розпалася на 12 князівств. Період феодальної роздробленості – закономірний процес, його пережили всі феодальні держави Заходу.

Нову епоху як галицької, так і волинської історії розпочав Роман Мстиславович 1173-1205 рр. Галицьке князівство – перше князівство, яке від'єдналося від Великого київського князя і стало самостійним. Це сталося 1050 р., коли у Галичині почав княжити Ростислав Володимирович, онук Ярослава Мудрого, який заповів йому цю землю. Володимиром Ярославовичем закінчилася династія Ростиславовичів, що князували століттями. Столиця Волинського князівства – місто Володимир, засноване князем Володимиром Великим. Наприкінці XII ст. волинський князь Роман Мстиславович об'єднав Волинське князівство з Галичиною і поклав початок сильної, великої Галицько – Волинської держави.

Дев'ять десятих території Великого Литовського князівства складали колишні землі Київської Русі, які тривалий час у складі нової держави зберігали автономію давньоруських земель. Деякі дослідники допускають, що Київська Русь отримала пряме продовження у Великому князівстві Литовському.

Козацтво пройшло великий і складний шлях розвитку і самоутвердження. Виникнувши в степах півдня України як явище побутове внаслідок боротьби землеробської і кочової цивілізацій, укладів життя, козацтво поступово еволюціонувало до більш високих організаційних форм. Значним якісним рубежем у розвитку козацтва як суспільного явища стало створення у середині XVI ст. славної Запорозької Січі. Дуже поширеною є «уходницька» теорія походження козацтва, якої дотримувалися багато істориків: І. Крип'якевич, М. Костомаров, А. Жуковський та ін., однак, на наш погляд проблему потрібно розглядати ширше.

Гетьманщина середини XVII ст. до 70-80рр. XVIII ст є одним з найважливіших етапів формування Української держави та її політичних інституцій. Після поразки козацько-селянських рухів і повстань, які супроводжували українську суспільно-політичну дійсність в тридцятих роках XVII ст. в Україні запанував шляхетський терор. Тимчасове затишшя сприймалось політичним режимом Речі Посполитої як доконаний факт для українства у його неспроможності кардинальним чином змінити власне

суспільно-політичне та економічне становище. Значення Національно-визвольної війни під проводом Б.Хмельницького: створено незалежну Українську державу; сформовано українську національну ідею, яка була для наступних поколінь знаменом у боротьбі за незалежність; народні маси отримали досвід боротьби за свою свободу; стала поштовхом до розвитку усної народної творчості, літописання, історичної та художньої літератури.

А далі Україна була у складі Російської імперії наприкінці XVIII- у першій половині XIX. Наддніпрянську Україну було поділено на три генерал-губернаторства: Малоросійське, Київське, Новоросійсько – Бессарабське.

Далі на нашу державу чекало національне відродження - пробудження національної свідомості пригноблених народів. З 1918-1921 рр. – Україна у боротьбі за збереження державної незалежності. Етапи революції 1917-1921 років: березень 1917-квітень 1918- утворення та діяльність Української Центральної Ради, проголошення її Універсалів; 29 квітня-14 грудня 1918-правління Павла Скоропадського; грудень 1918-листопад 1921-встановлення влади Директорії УНР, розгортання та придушення масштабного повстанського руху. З 1922 року до 8 грудня 1991 року Україна перебувала в складі СРСР.

24 серпня 1991 року, голова Верховної Ради України Л. Кравчук підписав Акт про незалежність України, згодом підтверджений всенародним референдумом 1 грудня 1991 року та біловезькими угодами. Розпочався новий етап становлення незалежної Української держави та її політичних інститутів. Президенти незалежної України: Кравчук Леонід Макарович (1991-1994), Кучма Леонід Данилович (1994-2005), Ющенко Віктор Андрійович (2005-2010), Янукович Віктор Федорович (2010-2014), Порошенко Петро Олексійович (2014-2019), теперішній президент Зеленський Володимир Олександрович (з 21 квітня 2019 року). 20 лютого 2014 року відбулась Анексія Криму Росією. Неоголошена війна Росії проти України на сході триває з квітня 2014 року.

Висновки. Отже, у підсумку зазначимо, що в історичній долі українського народу було багато етапів розвитку української державності. Кожний етап відіграв свою важливу роль у процесі становлення політичних інститутів нашої держави.

Список використаної літератури

1. Аркас М. М. Історія України- Русі. Наш Формат. 2013. 464 с.
2. Борисова О.В., Климов А.О. Історія української державності. Київ: Кондор. 2018. 344 с.
3. Дещинський Л. Є. Історія України та її державності. Львів : Національний університет «Львівська політехніка» 2009. 464 с.
4. Лазарович М.В. Історія України. Навчальний посібник Третє видання – Київ: Знання. 2013. 685 с.
5. Лазарович М. В., Лановик Б. Д. Історія України. Навчальний посібник. Друге видання, доповнене, перероблене. Тернопіль 1999. 147 с.
6. Плохій С. М. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Клуб Сімейного Дозвілля. 2016. 469 с.
7. Субтельний О. М., Україна історія. Київ: Либідь 1998. 720 с.
8. Скоропадський П. П. Спогади. Кінець 1917- грудень 1918. Наш Формат. 2017. 456 с.

*Музика Олена,
студентка гр. МЕНУП-11
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ: МИНУЛЕ І СУЧАСНЕ

Постановка проблеми. Забезпечення прав і свобод людини давно стало справою всього міжнародного співтовариства. Держава, що перебуває на шляху до демократії, а тим паче та, яка вважає себе демократичною, має гарантувати права і свободи та сприяти їхній реалізації. З другої половини ХХ ст. особлива увага міжнародної спільноти звернена в бік захисту різних меншин і маргінальних груп, які без належного державного піклування відчують певні обмеження у здійсненні їхніх прав порівняно з іншими соціальними групами, що умовно можуть бути віднесені до так званої панівної частини суспільства. Тому дедалі більшої ваги і в міжнародному праві, і в національних правових системах набуває заборона дискримінації, яка окреслює не лише дії, що розглядаються в суспільстві як недопустимі у ставленні до певних суб'єктів (поводженні з ними), але й передбачає конкретні обов'язки держави, спрямовані на забезпечення юридичної рівності. Саме тому стан практичного втілення заборони дискримінації у країнах Західного світу стрімко перетворюється на своєрідну візитівку, показник розвиненості правопорядку та відповідних суспільств.

Метою дослідження є характеристика та принципи заборони дискримінації в минулому та сучасному світі. Для досягнення цієї мети потрібно вирішити такі **завдання**:

- охарактеризувати історію становлення поняття дискримінації та її заборони;
- з'ясувати основні підходи до визначення поняття дискримінації;
- встановити причини юридичної нерівності та дискримінації;
- охарактеризувати поняття й ознаки заборони дискримінації (принципу недискримінації);
- провести класифікацію видів дискримінації;
- розкрити істотні риси захищених від дискримінації ознак;
- виявити деякі особливості реалізації заборони дискримінації у правотворчій і правореалізаційній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Успішна боротьба з расизмом вимагає чіткого розуміння, що таке раса і що таке расизм. Сучасний антирасизм часто неадекватно сприймає свого супротивника. І цьому є причина: за останні десятиліття термін «расизм» розгубив своє традиційне значення, став більш розмитим. Тому для ефективної боротьби з цим явищем потрібно попередньо чітко визначити, що ми вкладаємо в поняття расизму. Визначення расизму, яким в минулому користувалися борці з ним, передбачало, що людські раси - це об'єктивна реальність. Та й в наші дні серед ліберально налаштованих інтелектуалів і навіть серед правозахисників існує думка, що моделі людської поведінки і особливості мислення зумовлені якщо не расовою, то етнічною приналежністю. Однак саме

такі уявлення і служать живильним середовищем для расизму. Подібна позиція морально уразлива, свідомо прирікаючи будь-яку боротьбу з расизмом на поразку.

Безумовно, досліджуючи поняття дискримінації не можна оминати окремі аспекти принципу рівності. Феномен рівності зумовлював зацікавленість не одного покоління науковців. Одними з перших теоретично його почали напрацьовувати піфагорійці. Вони пов'язували поняття рівності з розумінням ролі права як рівної міри нормування нерівних відносин і нерівних індивідів. Справедливість, на їхню думку, полягає у відплаті рівним за рівне. Софісти ж вважали, що нерівність походить від закону. Так, Антифонт писав, що нерівність людей виникає з людських законів, а не з природи: «За природою ми всі в усіх відношеннях рівні, притому (однаково) і варвари, і елліни. У всіх людей потреби від природи однакові». Рівність усіх людей від природи визнавав і Цицерон. Майнові та соціальні відмінності між людьми виникають, на його переконання, не від народження, а в силу сталих у суспільстві відносин.

Інтерес для розуміння особливостей розвитку змісту поняття дискримінації становлять погляди на рівність і нерівність давньогрецького філософа Аристотеля. Проблему рівності він розглядав у світлі способів досягнення справедливості. «Несправедливою, – писав Аристотель, – називають людину, яка як порушує закон, так і бере зайве з інших, і людину, яка неоднаково ставиться до інших... Людина, яка переступає закони, є несправедливою, а та, що дотримується законів, – справедлива. То зрозуміло, що все, встановлене законом, у відомому сенсі – справедливе». А на думку Протагора, всі люди однаковою мірою причетні до справедливості. Нерівність у давньоримському суспільстві проявлялась, передовсім, в існуванні двох класів. Представники нижчого з них – раби – навіть не були суб'єктами права, а лише його об'єктами. Певний час у давньоримському суспільстві статус раба взагалі прирівнювали до знаряддя праці. Влада рабовласника над рабом була безмежною, а останній навіть не міг вступати в законний шлюб.

В останні десятиліття фахівці з расизму підкреслювали відмінності між поняттями «расиалізація» і «расизм». Майлз використовує термін «расиалізація» в тих випадках, «коли соціальні взаємини між людьми описуються за допомогою такого акцентування людських біологічних характеристик, яке покликане визначати і конструювати відокремлені соціальні спільності». Багато інших авторів стали позначати цим терміном процес, в ході якого певна група (або групи) населення наділяється своїми сусідами або державним законодавством якимись расовими якостями і проти своєї волі виділяється в особливу категорію, що посідають відведене їй місце в уже сформованій расово пофарбованій соціальній структурі. У західній традиції прийнято навіть говорити про «кольоровий зір», властивий європейському сприйняттю групових відмінностей.

Тим часом історія показує, що в різних регіонах світу люди не один раз переосмислювали расові категорії, вкладаючи в одні і ті ж поняття різний зміст. Так, саме уявлення про білу расу склалося порівняно недавно. У XVI столітті португальці включали в цю категорію і арабів, і індійців, і китайців. В англійському шкільному підручнику з географії Африки, виданому на рубежі XIX-XX століть, до «білої раси» віднесені араби, абіссінці, бербери, туареги, масаї та сомалійці. А ось в США в XIX столітті ірландці і італійці не вважалися «білими». І тільки в XX столітті

поняття «білі» стало асоціюватися з європейцями і їх нащадками. Євреї були зараховані в цю категорію тільки після Другої світової війни. У 1920-ті роки індійці безуспішно намагалися довести американським властям, що вони нарівні з білими американцями належать до «білої арійської раси». До сих пір, згідно з уявленнями американської бюрократії, межа між «білими» і «азіатами» проходить десь між Пакистаном і Індією.

Поняття чорної раси як особливої соціальної категорії виникло теж порівняно пізно. Наприклад, стародавні греки і римляни хоча і розрізняли населення, що жило за межами греко-римського світу, за кольором шкіри, але включали його в єдину соціальну категорію «варварів». Нічого, що навіть близько нагадувало ідею білої расової переваги тоді не було. Аж до останньої чверті XVII століття на плантаціях Вірджинії використовувалася наймана праця білих нарівні з працею африканців і індійців. І тільки в 1670-і там було прийнято законодавство, що однозначно зв'язало рабську працю виключно з африканцями. Саме з цього часу всі завезені в Америку африканці стали - незалежно від їх етнічної приналежності - «неграми-рабами» і на них поширилася поняття єдиної чорної раси.

Класифікація призначена для використання в будь-якій науці або галузі практичної діяльності. Зазвичай в ролі підстави поділу в класифікації вибирають ознаки, істотні для певних предметів. У цьому випадку класифікація виявляє значні подібності і відмінності між предметами і має пізнавальне значення. Такі класифікації називають природними. В інших випадках, коли мета класифікації полягає лише в систематизації предметів, як підставу вибирають ознаки, зручні для цієї мети, але неістотні для самих предметів (наприклад, алфавітні каталоги). Такі класифікації називають штучними. Щодо дискримінації, як правило, застосовується природна класифікація, яка має на меті, з одного боку, здійснити аналіз складових родового поняття дискримінації для глибшого його розуміння, а з іншого – узагальнити й систематизувати конкретні його різновиди. Крім того, класифікація видів дискримінації становить інструмент законодавчої техніки, що може бути використаний для правового регулювання суспільних відносин.

Залежно від способу закріплення дискримінації вона поділяється на правову і фактичну. Правова дискримінація – це та, яка втілена в юридичних практиках. Формами правової дискримінації є:

- дискримінація на основі Конституції і законів України;
- дискримінація на основі актів підзаконної нормотворчості;
- дискримінація на основі актів тлумачення і застосування законодавства

України.

Правову дискримінацію відрізняє її офіційний характер, тобто її джерелом є визнаний і легітимний орган публічної влади. Фактична (неофіційна) дискримінація – це та, що укоренилася в інших соціальних (не юридичних, не офіційних) практиках.

Заборона дискримінації, принцип недискримінації чи недопущення дискримінації, як і заборона катування, закріплені практично в усіх міжнародних документах, які стосуються прав і свобод людини, міждержавних відносин, діяльності міжнародних організацій, здійснення міжнародної політики.

Висновок. Для успішного подолання расистських стереотипів потрібно багато перебудувати в світогляді сучасних мешканців світу, включаючи і вчених. Але головним полем протистояння расизму і шовінізму повинна стати школа. А поки в світі спостерігається зростання расистських настроїв, що виражаються в дискримінації за расовими ознаками і нападах на «расово-чужих». Ще на початку 1996-го Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації відзначав зростання активності расистських організацій, посилення расистських настроїв у населення і симптоми расової дискримінації. Боротьба з коричневою і расистською небезпекою стає більш ніж актуальною, бо список загиблих від рук нововиявлених расистів із загрозливою швидкістю поповнюється все новими іменами. Це ще раз нагадує нам про серйозність загрози, що нависла, і про необхідність згуртування всіх розсудливих людей з метою запобігти перетворенню світу в заповідник расизму.

Список використаної літератури

1. Бершов І. Шляхи подолання ксенофобії та расової дискримінації в Україні «Актуальні проблеми правової системи України»: асп. та студ. юрид. ф-ту (м. Суми, 11 травня 2012 р.) С. 13–15.
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації» від 6 грудня 2012 р. № 5207-VI : станом на 30 травня 2014 р.
3. Звіт за результатами фокус-групового дослідження «Дискримінація: думки різних груп». Український незалежний центр політичних досліджень. – К., 2012. – 20 с.
4. Колодій А.Ф. Соціальна справедливість та її прояв у рівноправстві та нерівноправстві. 1992 рік, 25 с.
5. Поєдинок О. Р. Принцип заборони дискримінації в міжнародному праві захисту прав людини і біженців О. Р. Поєдинок. – URL:<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9114/96-Poedynok.pdf?sequence=1>.
6. Посібник з європейського антидискримінаційного права. Київ: ТзОВ «К.І.С.», 2013. 196 с.
7. Равлінко З. П. Теоретико-філософські засади становлення поняття дискримінації та її заборони». Митна справа. 2015 рік. – № 2 (2.2). – С. 37–42.
8. Христова Г. Позитивні обов'язки держави у сфері протидії дискримінації. Вісник Національної академії правових наук України. 2013 рік. С. 11–20.

*Мокровський Тарас,
студент гр. МВСК-11*

Факультет міжнародних відносин, ТНЕУ

«ШІСТДЕСЯТНИКИ» ЯК ОПОЗИЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДОКТРИНИ СРСР

Постановка проблеми. У 1956 р. суспільство засудило сталінізм і його звірства, було звільнено із таборів мільйони невинно засуджених. Піднялася «залізна завіса», яка розділяла СРСР і Захід.»Відлига» породила ілюзії і сподівання на нове духовне відродження. В аморфній душі безликої радянської людини проростало й міцніло відчуття українськості. Рух шістдесятництва – унікального мистецького й громадсько-політичного явища в Україні середини ХХ ст. – викликав хвилю соціальної активності суспільства й обумовив появу і взаємовплив у національній культурі нових художніх явищ, напрямів і стилів, розширення кола тем, поглиблення і загострення проблематики та мистецького пошуку.

Мета. Визначити вагоме місце та роль шістдесятництва як опозиції політичній доктрині СРСР у національно-визвольному русі українського народу, у формуванні підґрунтя для здобуття Україною незалежності та державності у 1991 році.

Для досягнення цієї мети окреслюємо такі **завдання**: з'ясувати історичні умови, у яких зародився рух «шістдесятництва», розкрити визначальні засади діяльності шістдесятників, висвітлити трансформацію шістдесятництва до політичного протистояння існуючому комуністичному режиму, показати вплив шістдесятників на національне відродження к. 80 – поч. 90-х років.

Виклад матеріалу. Після смерті Й. Сталіна у колишньому Радянському Союзі розпочався процес лібералізації усього суспільного життя – так званий період «тимчасової відлиги» у радянському тоталітарному суспільстві. У 1956 році відбувся ХХ з'їзд КПРС, на якому було засуджено культ особи Сталіна й взято курс на десталінізацію.

І в тодішній радянській Україні відбувалися помітні зміни: уповільнився процес русифікації, зросла роль українського чинника в різних сферах суспільного життя, зокрема в галузі культури, мистецтва, освіти тощо. Відбулася часткова реабілітація жертв сталінських репресій – до 1957 року із заслань та ГУЛАГів повернулося понад 65 тисяч депортованих членів сімей, пов'язаних із діяльністю українських націоналістів. Саме в умовах «хрущовської відлиги» та десталінізації почалося пробудження громадської активності та національно-патріотичного відродження українців.

Шістдесятники – це молоде покоління української творчої інтелігенції, яке в кінці 50-их – на початку 60-их років голосно заявило про себе як нова генерація, що протиставила себе тогочасному офіційному догматизмові, який панував у культурі, оголосивши про сповідування свободи творчого самовираження, культурного плюралізму, пріоритетів загальнолюдських цінностей над класовими. Вони виступили за оновлення всього суспільства, вимагали припинити втручання партійних органів у справи літератури й мистецтва, відстоювали справжні культурні цінності, провідну роль української мови, національну свободу, людську гідність.

Значний вплив на становлення шістдесятників мали національно-визвольний рух минулих поколінь українців (на Волині, Тернопільщині, Прикарпатті ще діяли останні боївки УПА; ще витав над Україною «Холодноярівський дух»); традиції «Розстріляного відродження» (життя і творчість Л. Курбаса, М. Куліша, В. Підмогильного, Є. Плужника, Г. Косинки і сотні інших закатованих великих українців); західна гуманістична культура.

Можна виділити такі світоглядні засади шістдесятників:

– активний патріотизм – любов до Батьківщини і рідного народу; національна самосвідомість; сакральне сприйняття рідної мови та історичної пам'яті як оберегів нації;

– лібералізм – культ свободи у всіх її виявах: свобода особистості, свобода мислення, свобода нації, свобода духу;

– духовний демократизм – культ простої людини-трудівника, кожна пересічна людина є неповторною, унікальною;

– гуманізм – культ людської особистості;

– культурництво – відстоювання справжньої, високомайстерної творчості;

– моралізм та етичний максималізм – культ моральності та абсолютного мірила людських вчинків.

Не вписувалася в рамки існуючих ідеологем правлячого комуністичного режиму і культурницька діяльність шістдесятників, їх не вдалося втримати в офіційних ідейно-естетичних межах. Вбачаючи в пошуках творчої молоді зародки опозиційності, відступ від основних канонів радянського мистецтва комуністичний режим з кінця 1962 року розпочав масовий тиск на представників творчої інтелігенції. Перед шістдесятниками закрилися сторінки журналів та газет, заборонялися літературно-мистецькі вечори, закривалися клуби творчої молоді, розпочалась кампанія переслідування всіх, хто приділяв «надмірну» увагу негативним явищам сталінської доби.

У жовтні 1964 року на місце Хрущова прийшов Л. Брежнєв. А в серпні-вересні 1965 року Україною покотилася хвиля політичних арештів. Серед тих, хто потрапив за ґрати, були переважно шістдесятники: критик І. Світличний, художник О. Заливаха, правозахисники В. Мороз, брати Горині... Почалася ера лицемірства, брехні, доносів, наклепів, закритих судів, публічних «покаянь», тюрем і спецбожевільень, а то й фізичних розправ, замаскованих під кримінал – звирячі вбивства композитора В. Івасюка, художниці А. Горської...

4 вересня 1965 року під час прем'єри фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків» у київському кінотеатрі «Україна» Іван Дзюба виступив із заявою-протестом проти арештів української інтелігенції. Його підтримали В. Чорновіл, В. Стус, який сміливо звернувся до присутніх в залі: «Хто проти тиранії, встаньте!» Саме тоді всі відчули: настав час вибору: або відстоювати свої позиції «до кінця», або пристосуватись до існуючого режиму, або «демонстративно мовчати». Саме перед таким вибором постали шістдесятники, більшість із яких обрала політичне дисидентство, правозахисний рух, відкрите протистояння існуючому комуністичному режимові. Друга хвиля репресій прокотилась 1972 року – тоді заарештували В. Стуса, В. Чорновола, Є. Сверстюка, І Дзюбу, І. Калинця. 1980 рік – третя хвиля арештів. Розпочалась жорстока боротьба комуністичного режиму з

інтелігентами-гуманістами, яких проголосили «буржуазними націоналістами». За цих умов шістдесятницькі ідеї стали поширюватись у самвидаві, у зарубіжній пресі.

Особливий вплив шістдесятники-дисиденти (їх у народі шанобливо величали «в'язнями совісті») мали на розвиток національно-визвольної боротьби українського народу на новому етапі – у другій половині 80-их початку 90-их років, у час т. зв. політики «перебудови та гласності» (М. Горбачов).

Шістдесятники, зокрема, В. Чорновіл, брати Горині, Л. Лук'яненко, М. Косів, Л. Танюк, І. Драч та інші очолили національно-визвольний рух у період відродження української державності. Саме вони були організаторами створення і лідерами національно-патріотичних організацій – товариства української мови ім. Т. Шевченка, Народного Руху України, «Просвіти» тощо, які об'єднали український народ у націю, що прагне свободи та незалежності.

Висновки. У політиці 1960 – 1970 років шістдесятники були унікальною внутрішньою морально-політичною опозицією до радянського тоталітарного державного режиму. Шістдесятництво було новим, до певної міри, революційним явищем у суспільно-політичному житті України, в тому числі і всієї тогочасної радянської імперії.

Воно не вкладалось у жорсткі рамки комуністичних ідеологем, а в культурологічній сфері – у рамки «соціалістичного реалізму», загрозувало їх існуванню. Саме тому радянська влада на початках намагалася дискредитувати цей рух молодого інтелігенції, звинувачуючи його носіїв у відірваності від життя, а пізніше – заборонити, зробити все, щоб знищити, викоренити вільнолюбні ідеї із суспільної свідомості українців. У цій жорстокій боротьбі комуністично-тоталітарний режим вдавався і до своїх «перевіраних» методів – терору.

Однак усі зусилля влади були безуспішними – ідеї шістдесятництва із культурологічних еволюціонували в політичні і досягли кінцевого результату – здобуття Україною в 1991 році незалежності.

Список використаної літератури

1. Бажан О. Шістдесятництво// Політична енциклопедія. Редкол.: Ю.Левенець (голова), Ю.Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – с.784
2. Баран В. Україна у 1950-1960-х рр. – Львів, 1996
3. В'ятрович В. Історія з грифом «СЕКРЕТНО». Таємниці українського минулого 3 архівів КДБ. – Львів – Київ, 2012. -328 с.
4. Гель І. Виклик системи: український визвольний рух другої половини ХХ ст. - Львів: Часопис, 2013, - 392 с.
5. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? // Сучасність, 1998
6. Дроздовський Д. Код майбутнього. Філософія українського шістдесятництва: Монографія. – К.: Видавничий дім «Всесвіт», 2006
7. Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні/ за ред. М. Зашкільняка. – Львів: Інститут українознавства ім.І.Крип'якевича НАН України, 2009. – 472 с.
8. Касьянов Г. Незгідні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років. –К., 1995

9. Кравців Б. Шістдесят поетів шістдесятих років. – Мюнхен, 1967
10. Наумович С. Шістдесятники// Авангард, ч.5 (142)
11. Русначенко А. Національно-визвольний рух в Україні середини 1950-х –поч. 1990-х рр. К., 1998
12. Рух опору в Україні: 1960-1990. Енциклопедія-довідник: 2-е вид. Передм.О.Зінкевича, О.Обертаса, 2012
13. Харчук Р. Ще раз про «дві літератури нашої доби»// Світовид, 1994, № 1 (14)

*Наливайчук Руслана,
студентка групи Т-11
Навчально-наукового інституту
Міжнародних економічних відносин ім.
Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХОДУ ВІД АВТОРИТАРИЗМУ ДО ДЕМОКРАТІЇ

Постановка проблеми. Сучасна світова спільнота налічує більше 220 країн, кожна з яких різниться за своїм політичним устроєм та формою правління. В країнах деколи наступають зміни в формі правління державою. Відбувається перехід від авторитарного чи тоталітарного до демократичного політичного режиму і навпаки. Дана тема актуальна тому, що після Другої Світової війни багато країн в яких панував авторитарний режим стали переходити до демократичного політичного режиму (в тому числі і Радянський Союз до складу якого на той час входила Україна), а в деяких – триває ще досі.

Мета. Проаналізувати проблеми переходу з авторитарного до демократичного політичного режиму.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- Розглянути типи політичних режимів, риси демократичного та авторитарного режимів;
- розглянути закон політичного розвитку, сформульований у ХІХ столітті французьким вченим А. де Токвілем;
- проаналізувати основні форми переходу від авторитаризму до демократії (еволюція, революція, військове завоювання);
- проаналізувати причини кризи авторитарного режиму його лібералізація.

Виклад матеріалу. За типологією політичні режими поділяються на **демократичні** та **автократичні** (недемократичні). Також автократичні поділяються на **авторитарні** та **тоталітарні**. Дана типологія носить умовний характер та є теоретично ідеалізованою схемою. Автократизм та демократизм майже одночасно виникли в процесі становлення державного періоду в історії людства і об'єднуються в кожному політичному режимі. Розглянемо особливості виділених політичних режимів.

Поняття «демократія» означає спосіб врядування в державі при якому найвища влада належить народові (народовладдя). Відомий американський політичний діяч Авраам Лінкольн характеризує демократію як « владу народу, створену народом та для народу». Цьому поняттю вже понад два тисячоліття. Це слово часто використовується вченими, політиками, журналістами, критиками, під час змін в суспільно-політичному житті держав світу, також воно пов'язане з ідеями свободи і рівності. При аналізі демократії загалом можна сказати, що це поняття має більш широке визначення ніж його етимологічне значення. Головні ознаки демократичного політичного режиму:

- Народ визнається як найвище джерело влади;
- Основні органи влади обираються народом;
- Всі громадяни рівні, їхні права також;
- При утвердженні рішень меншість підкорюється більшості.

Будь-які демократичні держави будуються на базі цих спільних ознак. Сучасні демократії, засновані на цінностях лібералізму, доповнюють їх принципами прав людини, їх пріоритету над правами держави, конституційного обмеження влади, більшості над меншістю, повагою права меншості на власну думку і його вільне вираження, верховенства законів, розподіл влади.

Авторитаризм є одним із видів автократичного політичного режиму, у якому політична влада здійснюється конкретним суб'єктом при мінімальній участі народу. Цей режим має багату політичну історію. Головну характеристику даного режиму становить авторитаризм як метод владарювання та управління, як різновид суспільних відносин. Найвлучніше описати цей політичний режим можна висловом французького короля Людовіка XIV – «Держава- це я». Зараз авторитаризм можна розглядати як проміжний режим між демократією і тоталітаризмом. Він може функціонувати як самостійно, так і в певних умовах і обставинах. Авторитарний режим неоднорідний за своїм характером. У літературі виділяють деспотичний, тиранічний, клерикальний, військовий та інші різновиди даного режиму. Авторитарні режими відрізняються від тоталітарних наступним:

1) якщо при тоталітаризмі встановлюється загальний контроль, то авторитаризм припускає наявність сфер соціального життя, не охоплених державним контролем;

2) при тоталітарному правлінні здійснюється масовий систематичний терор по відношенню до противників, в авторитарному ж суспільстві проводиться тактика виборчих репресій, спрямованих на запобігання виникнення опозиції.

Основні характеристики авторитарного політичного режиму:

– в центрі і на місцях відбувається концентрація влади в руках одного або кількох тісно взаємозалежних органів держави (або одного сильного лідера) при одночасному відчуження народу від реальних важелів державної влади;

– ігнорується, обмежується принцип поділу влади (президент, виконавчо-розпорядчі структури підпорядковують собі всі інші органи, наділені законодавчими і судовими повноваженнями);

– роль представницьких органів влади обмежена, хоча вони і можуть існувати;

– звужена або зведена нанівець сфера дії принципів виборності державних органів і посадових осіб, підзвітності і підконтрольності їх населенню;

– в якості методів державного керівництва домінують командні, адміністративні, в той же час відсутній масовий терор;

– зберігається цензура;

– допускається частковий плюралізм;

– права і свободи людини і громадянина проголошуються, але реально не забезпечуються;

– «силові» структури суспільству практично не підконтрольні і використовуються часом в суто політичних цілях і т. д.

Оцінювання авторитаризму виключно як негативного явища не є вірним. Історія знає багато випадків, коли авторитарні режими, завдяки здатності мобілізувати соціальні ресурси на стратегічних напрямках розвитку суспільства

і нейтралізації політичних супротивників, забезпечили успішний розвиток багатьох країн.

Розглядаючи умови переходу від автократизму до демократії внаслідок процесів політичної модернізації, слід звернути увагу на закон політичного розвитку сформований у ХІХ столітті французьким вченим і політичним діячем А. де Токвілем. Токвіль у своєму законі стверджує, що «найшвидший шлях до свободи веде до найгіршої форми рабства». Тим самим Токвіль вказував на небезпеку занадто швидкого проведення реформ в країнах зі слабо розвиненими традиціями демократії і свободи. Процес переходу від звичної для держави автократичної системи до демократичної форми правління не є безболісним для суспільства і вимагає прийняття поетапних рішень як самим суспільством, так і чинною владою. Наприклад в країнах Північної Європи всі необхідні процеси утвердження основних демократичних цінностей та інститутів відбувалися протягом багатьох століть. Цей закон застосований до історії Росії початку ХХ ст. На той час протягом декількох місяців 1917 року Росія перейшла від автократії до демократії, але після декількох років таких змін в країні запанувала найжорстокіша тиранія. Україна, яка на той момент була частиною Російської імперії, також пройшла через цю кризу демократичного режиму, що значно вплинуло на подальший розвиток її як незалежної держави.

У сучасній політичній науці виділяються наступні шляхи переходу до демократії:

- еволюційний (трансформаційний);
- революційний («заміна» або крах старого режиму);
- військове завоювання.

Еволюційний шлях проявляється як поступове проведення демократичних реформ без різкої зміни правлячої еліти. Еволюційним шляхом відбувався перехід від Франкістської диктатури в Іспанії, що затвердилася при владі завдяки кровопролитній громадянській війні. Перетворення режиму управління з авторитарного в демократичний відбувалося мирним шляхом – внаслідок власних протиріч, без військової поразки. Перебудова недемократичного режиму була здійснена «згори» реформаторам тодішньої влади, що під тиском опозиції пішла на переговори з демократичними силами.

Революція веде за собою радикальні різкі зміни в політиці держави. Саме таким чином відбулося скинення фашистських диктатур в європейських державах. Наприклад в Португалії прискорили крах авторитарних режимів зовнішньополітичні фактори в 1974 році.

Військове завоювання характеризується запровадженням демократії ззовні, після військової поразки або окупації. Прикладом цього є зміни в політичних режимах Німеччини і Японії після Другої Світової війни.

Зважаючи на чималий досвід переходу від автократизму до демократії багатьох країн світу можна виокремити три основних етапи такого переходу:

- Криза авторитарного режиму, його лібералізація;
- Встановлення демократії;
- Консолідація демократії.

До кризи політичних режимів призводять як внутрішньополітичні так і зовнішньополітичні фактори, також криза авторитаризму може настати через

різке зниження його легітимності. Причинами цього можуть бути: масове розчарування в панівній ідеології, спричинене неефективністю авторитарної влади, втрата сильного лідера. Під час кризи режиму розгортається боротьба між двома сторонами – жорсткою і м'якою. Одні прагнуть зберегти існуючий режим, в тому числі і шляхом жорстких репресій, а інші – схильні до пом'якшення жорсткого режиму шляхом поступових реформ. Поширення м'якої політики призводить до лібералізації авторитаризму.

Лібералізація веде за собою надання громадянам деяких прав і свобод, введення елементів так званої «обмеженої демократії». Також вона означає поступовий крах авторитарного режиму, перехід до наступного етапу – встановлення демократії.

Під час процесу встановлення демократії формуються з одного боку конкурентна партійна система, а з іншого закріплюються соціально-правові механізми державної влади. Також на цьому етапі закладаються конституційні основи нової політичної системи.

Наступним етапом є консолідація демократії, він необхідний для того щоб зміни в політичній системі стали незворотними. На цьому етапі відбувається адаптація суспільства до змін в державі, остаточно узаконюються демократичні інститути.

Висновки. На основі узагальнення досвіду переходу до демократії в різних країнах і регіонах можна зробити такі висновки про закономірності переходу: крах автократичного або тоталітарного режиму неминучий; для переходу до демократії необхідний певний рівень технологічного, соціокультурного та соціально-економічного розвитку; соціальною базою демократизації є що займає провідне положення в суспільстві є середній клас; становлення демократії неможливе без формування громадянського суспільства.

Список використаної літератури

1. Афонін Е., Мартинов А. Історична місія сучасного авторитаризму. Політичний менеджмент. 2006. №6. С. 52-63
2. Баранівський В. Ф. Політологія: Підручник/В. Ф. Баранівський. Київ: Національна академія управління, 2016. 86-88с
3. Політичні режими сучасності та перехід до демократії (колективна монографія) / (А. Ф. Колодій, Ю. А. Кужелюк, В. У. Харченко). Львів, 1999.- 168с.
4. Рудакевич О. М. Політологія. Лекції, семінари, самостійна робота./ О. М. Рудакевич. Тернопіль: Астон, 2015. 304с.
5. Токвіль Алексис де. Демократія в Америці: Пер. з франц. / Передмова Гарольда Дж. Ласки.- М.: Прогресс. 1992.
6. Гурик М. І. Декомунізація як шлях побудови україноцентристської моделі історичної пам'яті / М. І. Гурик // *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. Вип. 11. С. 26-29. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2016_11_9

*Наріжняк Ярина,
студентка групи ГЕОЗ-11*

Факультету аграрної економіки та менеджменту, ТНЕУ

РОЗВИТОК І ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛ-КОМУНІЗМУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми : Проблема національного гніту в Україні була актуальною, оскільки завжди знаходились особистості, що намагалися надати радянській владі національний характер в Україні та перетворити її на незалежну радянську республіку.

Метою нашого дослідження є: дослідження розвитку і особливостей націонал-комунізму, а саме охарактеризувати такі завдання :

- Розкрити зміст поняття «націонал-комунізм» ;
- Визначити причини його виникнення;
- Проаналізувати розвиток та вплив націонал-комунізму на політичну ситуацію в Україні.

Виклад матеріалу. Представники «націонал-ухильництва», яке виникло в Україні в період національного відродження, намагалися поєднати комунізм з національним рухом. В Україні такими були : Микола Хвильовий, Олександр Шумський, Микола Скрипник, Михайло Волубуєв.

Виклад матеріалу. В Україні напрям націонал-комунізм виник у 1917-1920 р. Його виникнення сприяло становленню політичної системи України і визнання її оригінальною політичною структурою. До українських націонал-комуністів історики традиційно зараховують вихідців з національних українських партій комуністичного гатунку (Українська комуністична партія (боротьбистів) та Українська комуністична партія; УКП) і тих представників більшовицької партії, що, зберігаючи вірність ленінізму, відстоювали українську національну специфіку. У роки української революції 1917–1921 для українських націонал-комуністів характерним було висунення вимоги створення незалежної української радянської республіки з окремою червоною армією і під керівництвом організаційно самостійної комуністичної партії. Ці ідеї були розповсюджені не лише серед укапістів та боротьбистів, а й у частини більшовиків, найбільш відомі з яких – Г. Лапчинський, М. Скрипник, С. Мазлах, В. Шахрай. Останнім двом належить видана на поч. 1919 в Саратові праця «До хвили: Що діється на Україні та з Україною», що теоретично оформила вищеназвану доктрину українського націонал-комунізму. Націонал -комунізм– національно орієнтований напрям, що виник у комуністичному русі.

Прихильником цього напрямку був О.Шумський, який працюючи міністром освіти виступав за українізацію та неформальне її проведення. Поняття українізації він пояснював, як вивчення української мови і культури, а не перетворення будь-кого у представника української національності. Спостерігаючи за ставленням до українізації він вирішив виступити за зміни у складі партійного й радянського керівництва. Він запропонував замінити генерального секретаря ЦК КПУ Л.Кагановича на українця.

Сталін частково погодився з ним, але зауважив не путати поняття українізації партійного апарату і пролетаріату. Проте подальші спроби

Шумського щодо національного питання критикували та здійснювалися репресії з боку більшовицької партії, яка не терпіла інакомислення.

У політичному житті національний комунізм заявляє про себе після 1910 року стараннями Л. Юркевича (псевдонім Рибалка) та Д. Донцова (праці до 1917 року). Вони розпочинають полеміку з В. Леніним стосовно національного питання. Суть її зводилася до можливості організації Української соціалдемократичної партії як самостійної політичної структури. Справа в тому, що з численних праць В. Леніна про національне питання можна зробити висновок, що більшовики засуджують будь-які форми національної дискримінації, визнають рівноправність націй, вважають право нації на самовизначення та утворення власної держави невід'ємним. Закономірно, що частина українських комуністів мала намір скористатися цим «правом нації на самовизначення». Звідси й починається конфлікт. Декларовані права блокуються в зародку, насамперед категоричним невизнанням УСДРП. Російська соціал-демократія намагається нівелювати окрему національну структуру та повністю поглинути її. Зрозуміло, що така позиція викликає протест. Якщо Д. Донцов (він на той час був членом УСДРП) зосереджує увагу на питанні національної дискримінації з боку російської соціал-демократії, то Л. Юркевич доводить, що В. Ленін, «Проголошуючи ідею самостійництва», насправді декларує ілюзію, а будь-які спроби української партійної самоорганізації заперечує і навіть знищує. Можна сказати, що на першому етапі (1910 -1917 роки) в системі цінностей українських націонал-комуністів відбувається перехід від ідеї всеоб'ємної «соціалістичної справедливості» до ідеї «Україна соціалістична». Тоді ще не було теоретичних розробок, які б стосувалися державного апарату чи навіть загальних принципів організації суспільства. Але з'являється головне: розуміння необхідності формування власних політичних структур і того, що у боротьбі з бездержавністю єдиною функціональною побудовою може бути політична партія.

Ідеї представників національного комунізму зумовили обережне ставлення до цього руху. Через деякий час змусили боротьбістів саморозпуститися, але це не призвело до знищення самої ідеї.

Націонал-комунізм продовжував існувати в лавах КПУ.

Спроби Миколи Хвильового також зазнали поразки та критики, а саме його гасла: «Геть від Москви», «Москва-центр всесоюзного міщанства».

Постраждав від критики ще один представник націонал-комунізму Волубуєв Михайло Симонович.

У 1928 році він опублікував статтю «До проблем української економіки».

В ній він спростував тезу єдності російської та української економіки та зауважив необхідність самостійного розвитку української економіки, надання можливості й права здійснювати управління народними господарствами, забезпечити рівноправний розподіл місць на заводах між Росією та Україною.

Микола Скрипник, що став наркомом освіти після О.Шумського активно підтримував діячів, що боролися за національне відродження України. Він вважав що Україна не гріша від інших держав, тому повинна мати власну мову, культуру, мистецтво.

Завдяки йому було затверджено новий правопис 1928р, який діяв до 1933р, створено до 500 українських шкіл,

2 технічні вузи. Він навіть критикував сталінську тезу «про загострення класової боротьби».

За такі активні дії його цькували та зняли з посади. Цей період став початком розгрому культурно-освітньої системи України. Було звільнено 300 редакторських та наукових працівників, понад 2000 з наркомпросу. У 1933р через політичні мотиви в районних управліннях освіти замінили 90% , а в обласних все керівництво. Понад 4 тисячі вчителів звільнено з роботи, як «класово ворожих елементів».

Така ж ситуація була у вузах, наукових установах України. У театрах заборонили до постановок 200 творів, 20 націоналістичних перекладів світової класики.

Висновки : Отже, розвиток націонал-комунізму був досить важким, але завдяки йому було утворено політичну систему України та не зважаючи на репресії, залишено Україною звання оригінальної політичної структури, а не регіонально-територіальної.

Список використаної літератури

1. Гончарук-Чолач Т. В., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Політологія / за ред. Гончарук Т.В. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 220 с.

2. Гончарук – Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія. Тернопіль:ТНЕУ. 2018. 246 с.

3.Томахів В.Я. Політологія. Тернопіль:ТНЕУ. 2018. 224 с.

4. Шумка М. Л. Історико-філософський аналіз нації / Михайлина Шумка, Оксана Круглицька // Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : щоріч. наук. пр. / відп. за вип. Гончарук Т. В.. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 189 с.

*Наумова Евеліна,
студент гр. ГЗ-11,
факультету аграрної економіки та менеджменту, ТНЕУ*

НАЦІОГЕНЕЗ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми. Сьогодні особливу увагу науковці звертають на проблему походження і розвиток окремих народів, зокрема українців. Навколо тематики українського націогенезу ведуться гострі дискусії, виникають нові гіпотези та ідеї. Проте, поза увагою науковців залишається чимало аспектів даної проблеми. Зокрема, слід звернути особливу увагу при вивченні теорій походження української нації, що висувують науковці української діаспори. Недостатньо вивченою залишається проблема розвитку наукових знань щодо формування сучасної нації та відповідність цих знань із науковими дослідженнями етногенезу українців. Наукова спадщина з націологічної проблеми, яка швидко поповнюється впродовж останніх років, потребує особливої уваги етнологів. Не зважаючи на численні дослідження даної проблематики, на сучасному етапі відсутні праці, в яких би історіографічний аналіз проблеми націогенезу українського народу проводився комплексно.

Мета. Дослідити етапи, методи і механізми націогенезу українців, формування української нації в процесі державотворення.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні **завдання**:

- розкрити зміст поняття «націогенез» і основні етапи його утворення;
- висвітлити внесок українських науковців у вивчення проблеми походження українського народу;
- визначити основні тенденції розвитку знань щодо Формування української нації у доробку істориків діаспори;
- охарактеризувати сучасний стан українського націогенезу;

Виклад матеріалу. Проблема походження української нації є однією з найбільш актуальних тем в сучасній історіографії. Важливість дослідження націогенезу українців, за словами Петра Кононенка, полягає у наступному: «Розкриття українського етногенезу – це шлях до пізнання кожним свого органічного зв'язку з рідним народом, його природою, історією, мовою, культурою, а тим самим з землею, вселюдством, космосом...»

Український націогенез - історичний процес етнічного формування української нації. Кожна нація не може розвиватись без досвіду минулого. Процес формування розпочався ще за часів Київської Русі. У роки існування Галицько-Волинського князівства продовжувався процес українського націогенезу шляхом інкорпорації. Пізніше був перерваний литовським, а потім польським поневоленням українського народу, але під чужоземними впливами формується підґрунтя для майбутньої національно-визвольної боротьби.

Важливим періодом для українського націогенезу вважають період XVI - перша половина XVII ст. Саме в цей час, зародилася українська національна ідея, яка виражена в постатях І.Потія, І.Вишенського, М.Смотрицького, братів Зизаніїв, З.Копистенського, П.Могили, які в свою чергу виявляли ознаки українського патріотизму та мали власне бачення щодо національного порядку

України. Оскільки життя людей того часу було тісно пов'язане з релігією, то і процес українського націогенезу переплітався з розвитком конфесій.

У середині XVII ст. з'являється масовий національний рух. Його основою стає козацтво. Наслідком цього руху Богданом Хмельницьким було створено Українську державу, яка згодом існувала у формі трьох державних утворень - Гетьманщини, Запорізької Січі та Слобідської України.

В другій половині XIX – на початку XX століття утвердилась українська національна наука. Внаслідок цього в українській історіографії сформувалось підґрунтя наукових концепцій українського націогенезу. Українські вчені цього періоду заклали основу в розробку ранньосередньовічної концепції націогенезу українського народу. На основі великої джерельної бази великий вклад вніс М.Грушевський, який виступав проти «вписування» української історії в загальноросійську, стверджуючи, що український народ з'явився не в XIV – XVI ст., а значно раніше, всупереч наполяганням російських істориків.

Досить одноманітними були дослідження проблем націогенезу радянських науковців, які здебільшого звеличували наукові здобутки вчених Радянського Союзу та критикували наукові теорії, так званих, «буржуазних націоналістів». Таким чином, проблематика націогенезу українців не набула актуальності і розглядалася радянськими вченими лише поверхнево.

У міжвоєнний період національними проблемами займались переважно історики, пізніше - соціологи та філософи, лише з другої половини XX ст. інтерес до проблем нації та націогенезу поширився серед лінгвістів, географів, психологів, біологів та інших.

Представниками ворожого табору в цей час для радянських науковців були вчені української діаспори, які на той час розробили низку концепцій націогенезу українців, що були побудовані на теоретичних розробках М.Грушевського та кардинальним чином суперечили радянській концепції давньоруської народності як «спільної колиски» українського, російського та білоруського братніх народів. Радянська влада або зовсім не згадувала про вченого, або критикувала його як «українського буржуазного націоналіста». Саме він позначив головні віхи та ключові моменти формування української нації та націогенезу.

За радянських часів дослідження проблеми націогенезу здійснювались через призму ідеології, що призвело до застою у вивченні цієї теми. Лише за кордоном, де ці питання не були під забороною влади, виходили праці, присвячені націогенезу. Детальне вивчення процесів утворення нації розпочалося у першій половині XX ст. та висвітлене у роботах К.Гейза, Г.Кона, Ф.Майнеке, основою яких була вимога про те, що кожна нація повинна мати свою державу. Ці вчені досліджували вплив етнокультури, мови, традицій на національну ідеологію.

Сучасна українська історична наука (Я.Грицак, В.Сарбей, В.Лісовий, О.Реєнт, І.Колесник, Г.Касьянов, Н.Шипа, В.Смолій, М.Рябчук, М.Довбищенко, О.Забужко) активно долучилася до розробки теорій про націогенез. Ознайомившись із працями західних вчених (Д.Армстронга, Сетона-Вотсана, Б.Андерсена, Е.Сміта) та науковців із української діаспори (П.Магочія, І.Лисяк-Рудницького, Р.Шпорлюка) вона збагатила українську історіографію концепціями із питань націогенезу.

Проте, на наш погляд, наукова спадщина із українського націогенезу не достатньо враховує джерела, які розкривають його найважливіші аспекти.

Висновки. Проблема дослідження українського націогенезу й надалі залишається недостатньо вивченою та проаналізованою, хоча в науці є велика кількість робіт, які торкаються цієї теми. Аналіз проблеми націогенезу українців є однією із найважливіших тем, яка потребує всебічного вивчення для кращого розуміння української історії. Адже глибоке дослідження цієї проблематики допоможе майбутнім поколінням усвідомити джерела утворення української нації, звичаїв, традицій, національних рис, патріотизму.

Список використаної літератури

1. Дорошенко Д. Огляд української історіографії / Д. Дорошенко. К.: Українознавство, 1996. – 255 с.
2. Колесник І.І. Українська історіографія. К.: Генеза, 2016.
3. Лисяк-Рудницький І. Формування українського народу й нації. Історичні есе. Т. 1. Київ: Основи, 1994.
4. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення. Київ: Критика, 2000.
5. Шумка М. Л. Історико-філософський аналіз нації / Михайлина Шумка, Оксана Круглицька // Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : щоріч. наук. пр. / відп. за вип. Гончарук Т. В.. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 189 с.
6. Гурик М. І. Декомунізація як шлях побудови україноцентристської моделі історичної пам'яті / М. І. Гурик // Актуальні проблеми філософії та соціології. 2016. Вип. 11. С. 26-29.
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2016_11_9
7. Гурик М. І., Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні // Науковий журнал «Політичне життя» PoliticalLife. 2018. №1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2018_1_6
8. Гурик М. І., Шумка М. Л. Становлення культури громадянськості як передумова успішної децентралізації [Електронний ресурс] / М. І. Гурик, М. Л. Шумка // Молодий вчений. 2019. № 6(2). С. 285-290. Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/ua/archive/70/>

ЛОБІЗМ У ПОЛІТИЦІ

Постановка проблеми: у зв'язку з тим, що українське суспільство все більше і більше реформується, в наше буденне життя входять різні політичні явища. Проблема в тому, що більшість осіб не правильно розуміють різні політичні визначення. Одним із них і є лобізм. Він є однією з найактуальніших політико-правових проблем сучасності. На сьогодні інститут лобізму існує майже в кожній цивілізованій країні світу, однак рівень деталізації законодавства в цій сфері в різних країнах дуже відрізняється.

Мета: дослідити лобістську діяльність та проблеми її легалізації.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- проаналізувати історію виникнення терміну;
- окреслити межі лобістської діяльності;
- визначити умови для повноцінного існування інституту лобізму;
- проаналізувати лобістську діяльність в Україні.

Виклад основного матеріалу: Визнається, що термін «лобі» походить від практики відвідувань депутатів у Центральному Вестибюлі Британського Парламенту (CentralLobby). У 1820 році датована перша згадка про лобіювання, характеризувалась вона спробою представників громадськості вплинути на прийняття рішення в Конгресі США. З перекладу англ. мови «lobby» означає «кулуари», «коридори».

Лобізм це скоординоване явище, що ґрунтується на обстоюванні інтересів або чинення тиску на чиновників і законодавців зацікавленими особами на користь певного рішення.

У сучасному світі існують досить не чіткі границі цього поняття, тому моїм завданням буде окреслити їх:

- Лобізм повинен мати посередника чи представника як сполучної ланки між групою громадян країни і державних офіційних осіб. Звичайний громадянин, який користується доступними йому засобами та виявляє власну волю до впливу на урядового чиновника, не може вважатися лобістом.

- Абсолютно всі види лобізму мають на меті бажання вплинути. Різні події можуть впливати на процес прийняття рішень, проте якщо вони не викликані бажанням вплинути, це не вважається лобізмом.

- Лобіювання може бути пов'язаним лише з прийняттям державних рішень. Рішення, які прийняті приватними організаціями чи особами також можуть бути піддані впливу інтересів різних груп, які зацікавлені у цьому, однак вплив не прийнято називати лобізмом.

- Лобіювання непохитно зв'язане з установленням контактів для передачі меседжів, оскільки це, по суті, єдиний шлях, за допомогою якого можна здійснювати вплив.

Значимістю лобіювання є можливість легального впливу на політичні явища та державні інститути для захисту власних інтересів чи інтересів інших зацікавлених осіб під час ухвалення різноманітних рішень. Завдяки лобіюванню

здійснюється конкуренція між різними групами інтересів за використання означеного права. Таким чином, це дає старт для підвищення прозорості процесу ухвалення державних рішень та зменшує потенціал використання корупційних інструментів. Дослідники рекомендують відійти від уявлення про те що, що державні діячі здійснюють благо для всіх. Правда криється в тому, що держава є прямим зосередженням інтересів різних груп, які сформувалися у суспільстві, ними, по суті, й визначається зміст державної політики.

Тому цілі лобізму найрізноманітніші. Зазвичай вони є соціально-економічними, пов'язані з вирішенням питань власності і прав розпорядження нею, а також наданням прав на введення конкретної діяльності, різним державним замовленням, квотам, ліцензіям, економічними і податковими пільгами, фінансуванням соціальних програм, тощо.

У світовій практиці поширені такі форми лобізму:

- Складання законопроектів і винесення їх на обговорення парламенту;
- Організація кампаній, які несуть пропагандистський характер, в засобах масової інформації з приводу підготовчих або вже прийнятих рішень;
- Психологічний тиск на представників виконавчої влади (дзвінки різного характеру, листи в їх адресу, особисті візити впливових керівників і місцевих виборців);
- Мітинги, демонстрації, страйки і тд.

Формування лобізму як повноцінного інституту може виконуватись за двох умов:

1. Наявність різних інтересів у суспільстві, які виникають унаслідок його так званого «розшарування».

2. Розширення доступу до влади, яке виконується на основі політичного плюралізму. Логічно, що держава не в змозі задовільнити одночасно всі інтереси відразу, тому виникає принцип пріоритету для задоволення тих чи інших інтересів.

Аналізуючи другу умову, можемо зрозуміти, що різні групи та особи виявляють бажання впливати на поведінку держави, тим самим переорієнтовуючи політику на свою користь, мотивуючи її до ухвалення вигідних для себе управлінських рішень.

У різних куточках світу процедура лобізму регламентується по-різному.

Здебільшого, зразковою є модель, що присутня в США. Ще в середині ХХ століття, в Америці набув чинності закон, який гарантує право громадян звертатися в офіційні органи з скаргами. За цим законом лобісти мали обов'язково зареєструватися з секретаря Сенату і у клерка Палати Представників, повідавши при цьому галузь своїх інтересів. Лобіст також був зобов'язаний під присягою надати письмову заяву, у якій зазначені низка важливої інформації.

І прикладів таких офіційних лобістів в США є достатньо. Притому, що у більшості західних країн законів, які стосуються саме теми лобізму, немає.

Щодо України, то у нас лобіювання застосовується як тіньова система взаємовідносин бізнесу і влади. В світовій практиці є конкретні лобістські ресурси, які використовуються для успішного вирішення завдання. Найважливішими серед них є адміністративно-управлінський, фінансовий та інформаційний. *Адміністративно-управлінський ресурс* характеризує наявність

зв'язків у владних структурах, що дозволяють донести до державних органів свою точку зору і, тим самим, ніби «проштовхувати» потрібні рішення. *Фінансовий ресурс* – це безпосередньо кошти, які компанії можуть виділити на реалізацію різних рішень. Це ресурси, що необхідні на якісну експертизу, аналіз, опрацювання рішень, а також подальші інвестиції в проект. *Інформаційний ресурс* реалізовується, як правило, під час аналізу та обробці інформації, в агітаційних та пропагандистських компаніях.

Лобістські можливості різноманітних груп інтересів дуже відрізняються. Як відомо, імовірність реалізації інтересів тих або інших груп залежить від комплексу можливостей, якими ця група і її члени володіють. У число найбільш істотних можливостей входять: близькість до особи або організації, що ухвалює рішення; наявність фінансів, достатніх для всього комплексу дій, що забезпечують реалізацію інтересу, можливість впливу на ЗМІ. Оцінюючи всі можливості фахівці зазначають, що лобістський потенціал організацій прямо пропорційний економічному значенню галузі або господарської одиниці, яку вони представляють. Традиційно найбільш сильними в Україні вважаються металургійне, вугільне, аграрне лобі. Не менш могутні – алкогольне, тютюнове, цукрове, рекламне зв'язки.

Висновки: Отже, можемо з впевненістю стверджувати, що лобізм – досить поширене явище у політиці, він стає основною формою представництва інтересів, але при цьому знаходиться поза увагою державних органів. На жаль, механізм взаємодії суспільства і влади в процесі ухвалення політичних рішень на даний час є непублічний і корумпований, вплив на органи державної влади монополізований сильними групами тиску, а ряди суспільних організацій не мають можливості донести свої інтереси до політичних діячів. Щодо України, то існує необхідність легалізації лобізму. Вигоду з цього будуть мати усі сторони: держава отримає податки, а лобісти зможуть здійснювати свою діяльність у рамках закону. Безперечно, суперечність його сприйняття, буде виходити з того, що люди просто не звикли до нового явища. Проте, будуючи громадянське суспільство, ми повинні «впустити» його в своє життя, адже лобізм виступає своєрідною ланкою демократії і при створенні відповідних умов, лобізм поступово ставатиме необхідним соціально політичним інститутом.

Список використаної літератури

1. Нестерович, В.Ф. (2010.). Етимологія та феномен поняття «лобіювання»: гносеологічний вимір. Бюлетень Міністерства юстиції України. № 1. с. 40–51.
2. Лобізм і його регулювання: поради британського експерта, Кумс К., Бізнес і політика. 1994. № 1
3. Лобізм по-французьки, Прохода Н., Діловий світ. 1994., 2 червня.
4. Нестерович В. Ф. Суб'єктна та об'єктна складові інституту лобіювання у США / В. Ф. Нестерович. Віче. 2010. № 3. С. 16-21.
5. Гончарук (Чолач) Тетяна, Гурик Мирослава, Джугла Надія, Чигур Руслан. Особливості персоналістської антропології // Науковий огляд. № 9 (62), 2019. Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2019/797-1577640546.pdf>

*Кормилюк Юлія,
студентка гр. ПУА-11,
факультету економіки та управління ТНЕУ*

СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Актуальним завданням сучасних політологічних досліджень є аналіз динаміки розвитку українського політичного режиму. Пострадянські трансформації 1990-х років минулого століття наочно продемонстрували, що падіння комуністичного режиму і наступні політичні перетворення не обов'язково призведуть до встановлення тих чи інших форм ліберально-демократичного устрою. Зокрема шляхи розвитку України та інших держав, що входили до складу СРСР, виявилися більш складними і драматичними, ніж шляхи країн Центральної і Східної Європи. Цей феномен став серйозним теоретичним викликом основним постулатам ортодоксальної теорії демократизації.

Мета. Проаналізувати розвиток політичного режиму України в контексті сучасних теорій патримоніалізму та неопатримоніалізму.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- визначити специфічні риси політичного режиму України;
- визначити чи до кінця сформований політичний режим в Україні;

Виклад матеріалу. Сучасна порівняльна політологія в дослідженні процесів демократичної трансформації особливу увагу приділяє стратегіям дії політичних акторів, структурам міжелітного розколу, композиції і взаємодії політичних еліт між собою (В. Гельман, А. Пшеворський, М. Макфол, Л. Вей). Навіть за наявності макроструктурних передумов формування того чи іншого політичного режиму визначальним є розміщення сил усередині елітних груп і загальне співвідношення сил між ними. Поряд з мобілізацією мас, що може призвести до силового зіткнення, існують і інші варіанти трансформації. У цьому контексті центральним елементом поняття «політичний режим» є концепція балансу сил.

Однією з найважливіших характеристик держави є характеристика існуючого політичного режиму. Місце політичного режиму України дослідники визначають саме серед авторитарних та демократичних устроїв.

Очевидно, розв'язання цього питання потребує аналізу не лише загальних, властивих всім країнам Центральної та Східної Європи рис, а й специфічних, характерних для політичного процесу в нашій державі. За другу половину 1990-х років вітчизняна політична наука накопичила певний масив інформації щодо специфічних рис і феноменів політичного режиму України. До них належать:

1. Непублічність влади. Тобто можна чітко ідентифікувати лише вимоги до влади та її реакцію у вигляді прийнятих рішень. Все, що відбувається навколо прийняття рішень, є «чорним ящиком» для дослідника.

2. Неможливість конкретної інституційної ідентифікації влади.

3. Неповноцінність виборів. Вони не є механізмом формування волі більшості та цивілізованого розв'язання конфліктів і слабо виконують функцію рекрутування нової політичної еліти.

4. Наявність елементів клієнтелізму у стосунках виборець-депутат, виборець-партія, всередині самих партій.

5. Невиконання українськими партіями властивих партіям функцій і, навпаки, їх виконання іншими інститутами.

6. Існування кланових угруповань довкола державних та регіональних лідерів.

7. Чужорідність, ізольованість існуючих інститутів громадянського суспільства.

8. Протиріччя між конституційним і реальним механізмом владних відносин, тобто декларативний характер Конституції».

9. Існування державної політичної цензури».

10. Функціонування держави виключно як апарату насильства.

11. Гіпертрофована, авторитарно налаштована президентська влада».

12. Антипарламентаризм.

13. Централізм, антирегіоналізм.

14. Відсутність передумов для європейської ідентифікації.

Неважко помітити, що всі перераховані специфічні риси не є характерними для демократичного політичного устрою. Водночас більшість із них не характерні й для зрілого тоталітаризму. Практично, всі вони притаманні авторитарним політичним режимам. Таким чином, мова має йти про існування цілого «пласта» ознак авторитарного режиму в Україні.

Наявність більшості перерахованих характеристик не можна заперечити, пославшись на заангажованість вчених, чиї висновки наводились вище. У реальному соціальному житті їхні прояви помітні неозброєним оком не лише політологам, соціологам та філософам. Питання постає не щодо самої наявності вищезазначеної специфіки - проблема полягає в тому, яку роль вона відіграє для сутнісної характеристики політичного режиму України. Іншими словами, як складається співвідношення загального й особливого в політичному процесі і що це співвідношення означає для характеристики політичного режиму. Саме тут серед українських науковців немає єдності.

Якщо ми визнаємо специфічні риси значущими, такими, що доповнюють одна одну і складають певну систему, то можна зробити два можливих висновки:

1. Політичний режим України в цілому вже сформувався. Консолідація влади відбулася, за марксистським законом заперечення, на основі повернення до звичної політичної практики недавнього минулого з прищепленням ряду демократичних інститутів (партії, вибори, місцевесамоврядування, вільна преса тощо). Сутність їх вихолощено, і вони відіграють суто інструментальну роль, фактом свого віртуального існування дозволяючи Україні претендувати на місце серед цивілізованих країн. Такий політичний режим є завершеним типом, його характеристики не випадкові і він може існувати без серйозних змін як завгодно довго. Таким чином, постає питання його адекватного розміщення в типологічному ряді політичних режимів. Судячи з низки важливих характеристик, це авторитаризм з елементами тоталітаризму, або «посткомуністичний неототалітаризм». Стисло вона полягає в такому: класична концепція тоталітаризму (З.Бжезинський, Ф.Хайєк, Х.Арендт, Р.Арон та ін.) акцентувала увагу на формах тотального контролю над суспільством. Концепція посткомуністичного неототалітаризму пропонує звернути увагу не на форми, а на ефективність контролю і доходить висновку, що хоча форми

контролю змінилися (немає однопартійності, обов'язкової ідеології, масових убивств державою своїх громадян), його ефективність не зменшилась. Вона досягається через комплекс більш витончених засобів: організоване правове, психологічне, економічне насильство над громадянами, нехтування їхньою волею; відсутність реальної системи захисту декларованих прав і свобод; залежність судової влади; загальне безправ'я; використання демократії як технічного прийому. Як наслідок, людина в Україні залишається тим же «гвинтиком», безправним об'єктом державного маніпулювання. Ця концепція поступово завойовує прихильників серед дослідників.

2. Політичний режим України ще не сформувався остаточно. Де-факто в Україні існують дві конкуруючі системи політичних інститутів, цінностей, культури, поведінки: авторитарна та демократична (система безперечно демократичних надбань, як-от: вільні вибори, багатопартійність, відносний економічний та політичний плюралізм, відповідна законодавча база). Незважаючи на неоднозначність, кризовість такої ситуації, майбутнє (щоправда, не найближче) виглядає оптимістично. Априорі зрозуміло, що яким би важким і повільним не був шлях до демократії, більш загальна тенденція врешті-решт остаточно перемаже.

На думку представників цього підходу, стара тоталітарна система продовжує латентно існувати. Водночас, з нею співіснує конституційована демократична система, яка поширюється на правові норми, певний ареал ідеології і представлена окремими новоствореними інститутами та процесами. При цьому тоталітарна система дуже повільно, але розмивається, йде безперервний однонаправлений процес демократизації. На думку В.Журавського, Україна як «перехідне суспільство» здійснює еволюційну трансформацію від одного якісного стану до іншого. Як підсумовують автори поважної колективної монографії, «становлення політичних структур і проведення економічних реформ – процес надзвичайно складний, але альтернативи йому немає. До цього підходу схиляється офіційна наука, і, виходячи з нього, планується державна стратегія.

Нарешті, можлива й інша позиція щодо оцінки значення перерахованих на початку статті специфічних рис. Вона є найменш поширеною і полягає в тому, що перераховані риси не мають системного зв'язку між собою; це – рудименти колишньої політичної системи, які збереглися суто випадково і остаточний демонтаж яких - справа уже найближчого майбутнього. З огляду на незаперечні докази зворотного, ця точка зору трапляється як виняток і, очевидно, є одним з останніх відгомонів уявлень про остаточну перемогу демократії у світі, про кінцеву перемогу західних моделей розвитку, що спалахнули в західній політичній науці у 1991-1992 роках. Такі відлуння, повторення західних висновків кількарічної давнини не лише щодо даної проблеми, а й щодо політичної проблематики в цілому інколи трапляються в Україні з огляду на молодість вітчизняної політичної науки. Однак, інколи можна натрапити і на такий підхід щодо сутності політичного режиму України (третій у нашому списку).

3. У 1991 році в Україні відбулася така ж сама мирна демократична революція, як і в усій Східній Європі 1989 року. Політичні процеси в Україні йдуть за тією ж схемою, що і в Польщі чи Угорщині, але з дворічним відставанням. Специфікою можна знехтувати через її незначущість, і цілком

очевидно, що реалії суспільно-політичного розвитку країн Центрально-Східної Європи слугують своєрідним дзеркалом найближчого майбутнього України. Таким чином, тут питання про характеристику політичного режиму не стоїть зовсім. Вважається, що політичний режим західного зразка у своїх основних рисах вже існує в Україні.

Висновки. Отже, серед українських науковців немає єдності в розумінні сутності політичного режиму нашої держави. Разом з тим, більшість з них вважає, що він має значну специфіку, стоїть осібно серед інших типів політичних режимів. Відтак очевидно, що саме дослідження його специфічних рис і може привести до вироблення адекватної загальноприйнятої концепції. Однак значення волі політичного режиму не слід абсолютизувати, бо це призводить до спроб привести громадянське суспільство у відповідність з наказами держави.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В. Політологія: наука про політику: Підручник для вищої школи / Василь Григорович Кремень (ред.), Микола Іванович Горлач (ред.). 3. вид., виправ. та доп. К. Х. :Єдінорог, 2001. 640с.
2. Бойко О. Д., Горбатенко В. П., Денисюк С. Г., Зеленько Г. І., Коваленко А. О., Корнієнко А. О. Прикладна політологія: навч. посіб. / В.П. Горбатенко (ред.). К. :Академія, 2008. 472с.
3. Вегеш М. М., Остапець Ю. О., Бондар В. Л., Буркало В. В., Зан М. П. Політологія: підручник / М.М. Вегеш (ред.). 3-тє вид., перероб. і доповн. К. :Знання, 2008. 384с.
4. Воробйов Є. Політологія: наука про політику: Підручник для вищої школи / Василь Григорович Кремень (заг.ред.), Микола Іванович Горлач (заг.ред.). 4. вид., випр. та доп. К. :Єдінорог, 2002. 640с.
5. *Гурик М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації [Текст] // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Т.В Гончарук, Н.В. Гнасевиц, М.І. Гурик та ін. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. С. 90-113.*
6. Режим
доступу:<http://95.164.172.68:2080/trportal/DocDescription?docid=TrTNPU.IbRecord.632548>
7. *Філософські проблеми державного управління: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / авторський колектив: Т. В. Гончарук, М.І. Гурик, М.Л. Шумка. / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль; ТНЕУ 2015. 270 с. Режим доступу:*
8. <https://scholar.google.com.ua/citations?user=CUEkFOoAAAAJ&hl=uk&citsig=AMD79oq1DsuP6J-eC8nQzAdfkpsRMGC8jw>
9. Політологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, М. І. Гурик, Р. Ю. Чигур / за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 220с. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/35728>

*Космакова Марія,
студентка гр. Т-11
факультету ННІМЕВ, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВ «ТРЕТЬОГО СВІТУ»

Постановка проблеми. В післявоєнний період великого значення набуло рішення проблем відставання, бідності, злиднів, голоду в країнах «третього світу». На даний момент в світі налічується понад 100 таких держав – це вся Африка, Латинська Америка і Азія. Країнами «третього світу» називають країни з низьким рівнем економічного розвитку, які розвиваються, вони мають спільні характеристики в економіці, політиці і культурі.

В країнах «третього світу» відсутні іноземні і приватні інвестиції, тому державі самій приходиться виконувати роль інвестора для збільшення темпів росту економіки. Але в сучасному світі ці країни мають змогу розвиватися завдяки економічним зв'язкам з країнами вищого рівня. Списки країн «третього світу» кожного року змінюються адже, є країни які піднімаються до списку розвинутих, але є також країни які опускаються до рівня тих, що розвиваються.

Мета. Проаналізувати проблеми розвитку держав «третього світу». Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- проаналізувати історію виникнення країн «третього світу» та проблеми їх розвитку;
- визначити етапи розвитку країн «третього світу»;
- охарактеризувати країни, що розвиваються;
- економічне зростання та його показники в країнах, що розвиваються.

Виклад матеріалу. Група країн, що розвиваються, охоплює 4/5 усіх країн світу. У них мешкає більше ніж 80 % населення планети, приблизно 3,2 млрд чоловік. Це дуже різні країни, в яких відбуваються складні соціально-економічні процеси. Визначальною тенденцією розвитку цих країн, починаючи з 60-х років ХХ ст., стає все більша їх диференціація і одночасне зростання їхньої ролі та значення у світі.

Деколонізація й революція драматично перекраляли політичну мапу світу. До 1900 року майже третину всього світу складали розвинені країни, але у другій половині цього століття світове населення почало зростати з великою швидкістю, та не в тих країнах щоби розвиненими, а в бідних. Розвинений світ становив лише 15 відсотків від усього людства і вони не відтворювали достатньої кількості дітей для свого самовідтворення.

Демографічний вибух у бідних країнах світу серйозно стурбував міжнародну громадкість вони розуміли що до багатьох практичних проблем воно має призвести. Просто треба осмислити соціальну й економічну ситуацію такої країни, де 60 відсотків населення не сягнули й п'ятнадцятилітнього віку. Від сорокових років і далі медичні й фармацевтичні нововведення уперше набули здатності рятувати життя у масовому масштабі на що доти медицина не була спроможна. Отож, коли темп народжуваності лишився високим, смертність різко впала і приріст населення підскочив угору. Одним із наслідків цього стало поглиблення прірви між багатими і вбогими, передовими й відсталими країнами.

Більшість коштів в країнах «третього світу» вкладаються у торгівлю, купівлю нерухомості, ремонт автомобілів, страхування, володіння таксі, бензо- колонками, тобто туди, де капітал швидше обертається. У виробництво капітал іде лише тоді, коли створюються сприятливі умови. Часто проблеми для національних інвесторів у країнах, що розвиваються, пов'язані ще й з тим, що основні позиції в економіці належать іноземному капіталу, який вкрай неохоче поступається своїми позиціями на користь місцевих підприємців. Економічна залежність країн, що розвиваються, у світовій економіці має свої конкретні форми прояву. По-перше, країни цієї групи безпосередньо залежать від реалізації своєї сировинної продукції на світових ринках, а отже, від попиту на ці товари з боку їх основних споживачів. По-друге, в економіці більшості країн, що розвиваються, ключові позиції займає іноземний капітал. Економічна відсталість та економічна залежність – наслідок умов включення країн третього світу в систему світового поділу праці, що склалася в постколоніальний період. Постколоніальний поділ праці сформувався ще в попередні десятиліття, а сьогодні існує певною мірою як самостійний, автономний чинник світового господарства.

Процес відтворення у більшості країн, що розвиваються, відбувається переважно за рахунок зовнішніх фінансових джерел у формі кредитів, позик, субсидій. Дуже важливим його чинником є також імпорт іноземної техніки та технології, що природно спричиняє технологічну залежність країн, що розвиваються, від розвинених країн. Тип розширеного відтворення, властивий слаборозвиненим державам, переважно базується на споживчих потребах традиційної технології і є екстенсивним. За таких умов уряди країн змушені розширювати виробничий апарат, який складається з дрібних кустарних підприємств, для забезпечення зростання зайнятості за умов стрімкого збільшення резерву робочої сили.

Характер країн що розвиваються:

– Відсутній ефективний апарат управління. Через це держава не може стрімко і ефективно розвиватися.

– Банківська і податкова система розвинуті слабо. Так як ці держави не мають розвинутої економіки і сталого бюджету, то країни не дають кредитів і не встановлюють податків.

– Слабка законодавча влада. Влада створює не ефективні закони і вони не дають прогресивний поштовх країні.

– Високий рівень народжуваності. Батьки приділяють недостатньо уваги дітям, в них залишились певні стереотипні риси життя, через це в тих країнах занадто велика кількість населення.

– Високий рівень смертності. В цих країнах дуже багато хвороб, так як велика кількість населення і через це багато сміття, більшість з цих хвороб є смертельними. Також високий рівень злочинності і вбивств. Так як країни бідні і влада не має змоги контролювати це.

– Відсутній середній клас населення. Прірва між багатим і бідним населенням надто велика, але попри це бідного населення всерівно в сотні разів більше.

– Високий рівень безробіття. Близько 40% населення не мають постійного доходу, тому що влада не забезпечує людей потрібною кількістю робочих місць.

– Мало розвинутий науковий потенціал і економіка. Хоч в цих країнах багато природних ресурсів, але люди не знають як їх правильно використовувати і в який напрямок краще направити свою діяльність.

Загальними рисами економік більшості країн, що розвиваються, є бідність, перенаселення, високий рівень безробіття, значна заборгованість промислово розвиненим державам. У своєму соціальному розвитку переважна більшість держав «третього» світу за рівнем життя населення відстає від передових індустріальних країн у 20– 50 разів. Асигнування на соціальні потреби та добробут зазвичай становлять менш ніж 10 % загальних видатків у країнах Африки й Азії. У латиноамериканських державах цей показник дещо вищий. Майже половина усіх бідних світу мешкає у Південній Азії, частка якої у населенні планети становить 30 %. Найгірше становище з бідністю у регіоні в Індії, Бангладеші, М'янмі. На країни Тропічної Африки припадає 16 % бідних світу.

Економічне зростання є центральною економічною проблемою, що стоїть перед усіма країнами. За його динамікою судять про розвиток національних економік, про життєвий рівень населення, про те, як вирішуються проблеми обмеженості ресурсів. Це основний показник розвитку і добробуту будь-якої країни, одна з основних макроекономічних цілей, досягнення якої зумовлене необхідністю випереджаючого зростання національного доходу у порівнянні із зростанням чисельності населення.

На даний момент, в країнах що розвиваються, почала швидко відновлюватися економіка. Прогноз зростання економіки цих країн зростає, зараз це 4,6%, а на наступний рік це буде 5,6%, темпи зростання прискоряться, якщо країни продовжать поступово пом'якшувати грошово-кредитну політику. У групі швидкозростаючих ринків проявляються регіональні особливості, що набирають форми економічної експансії, проте більшість країн цієї групи, включно з БРІК, в цьому році продемонструють знижені темпи зростання. На країни Східної Азії вплине уповільнення зростання економіки КНР, на країнах Центральної та Східної Європи сильно позначиться економічна криза в євросоні. Разом з тим, у більшості країн прогнозується відновлення темпів економічного зростання в наступному році.

Внутрішній попит приходить на зміну експорту як ключовому фактору економічного зростання країн з економікою, що швидко зростає. У міру зниження побоювань перегріву економіки, уряди деяких країн втілюють заходи для відновлення економічної експансії. Окрім пом'якшення грошово-кредитної і бюджетно-податкової політики, реалізація великих інвестиційних програм для розвитку інфраструктури планується в КНР, Індії, Бразилії, Індонезії і Колумбії. У низці країн такі програми можуть збільшити обсяг торгівлі, полегшити пошук нових експортних ринків, які компенсують ослаблення попиту в індустріально розвинених країнах. Витрати на будівництво автомобільних доріг і залізниць, морських і повітряних портів здатні поліпшити умови торгівлі і знизити витрати компаній, пов'язані з веденням бізнесу на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Незважаючи на очікуване прискорення економічного зростання підвищення цін на сировинні товари може уповільнити його темпи в багатьох країнах з економікою, що швидко зростає. Засуха та зливи завдали шкоди врожаю сільськогосподарських культур у багатьох регіонах. Підвищення цін на продукти

харчування може викликати особливу занепокоєність і мати численні наслідки для компаній, що діють на зазначених ринках. Зростання цін на продукти харчування розганяє інфляцію, створюючи додатковий тиск на продуктові ціни і стимулюючи вимоги підвищення заробітної плати.

Владі цих країн потрібно добре постаратися, щоб покращити економіку, адже зробивши неправильний крок вони можуть і зруйнувати економіку.

Висновок. Причинами відсталості країн «третього світу» стали: нерівномірне становище у світовому поділі праці, обтяжливість етнічних, релігійних, соціальних конфліктів, невідповідність культурно-історичних характеристик великих масивів населення імперативам модернізації і повноцінної участі в глобальних процесах сучасності. Ці країни можуть розвиватися швидшими темпами якщо влада прийме доцільні закони. Так як головною проблемою низької економіки цих країн є велика кількість населення, потрібно прийняти закон який прийняла Китайська Народна Республіка, що в одній сім'ї не може бути більше однієї дитини. Так як більшість країн третього світу це країни в яких переважає сільське господарство, то їм потрібно зосередити більше уваги на цьому, а не на експорті взуття, одягу, текстилю, побутової техніки, легкових автомобілів, розпочати експортувати сільськогосподарську продукцію в інші країни, щоб підвищити рівень економіки.

Список використаної літератури

1. Гобсбаум Е. Третій світі революція. Київ: 1994. 230 с.
2. Вахненко Т. Нееквівалентність зовнішньої торгівлі – фундаментальна проблема економічного розвитку країн, що розвиваються Економіка України. 2006. №2. С. 65-73
3. Адамик В. Країни, що розвиваються на міжнародному ринку боргових цінних паперів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2008. №5. С.170-171
4. Управление на местном уровне в развивающихся странах: проблемы управления и финансовой отчетности государственного сектора / под ред. Анкара Шаха перевод с англ. М. Весь Мир 2010. 328с.
5. Зварич Р. Детермінанти економічного зростання країн, що розвиваються. Журнал європейської економіки. 2018. Т.17. №1(64). С.20-35.
6. *Філософські проблеми державного управління*: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / авторський колектив: Т. В. Гончарук, М.І. Гурик, М.Л. Шумка. / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль; ТНЕУ 2015. 270 с. Режим доступу:
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=CUEkFOoAAAAJ&hl=uk&citsig=AMD79oq1DsuP6J-eC8nQzAdfkpsRMGC8jw>
7. Політологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, М. І. Гурик, Р. Ю. Чигур / за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 220с.Режим доступу:
а.<http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/35728>

*Косяк Катерина,
студентка гр.ГРС-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина*

ЕЛІТИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. У всіх країнах світу, у тому числі й у нашій державі, визначальну роль у політичних процесах відіграє саме еліта та її провідна складова - політико-управлінська еліта. Формування української національної еліти – одна з найактуальніших проблем сучасності. Ідеологічну перебудову суспільства в Україні має провадити верства, яка поєднувала б у собі високий інтелект, моральність, патріотизм, могла бути взірцем для загалу й повести його за собою.

Адже, згідно з твердженням відомого іспанського філософа Хосе Ортега-і-Гассета, еліта – це частина суспільства, яка готова взяти на себе історичну відповідальність за долю суспільства, і має вимірювати себе особливою мірою.

Мета. З'ясувати сутність поняття еліта, її роль у житті суспільства.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- визначення поняття «еліта» та її функції.
- проаналізувати чинники формування еліти.
- розкрити стан сучасної еліти в Україні.

Виклад матеріалу. В українській мові слово «еліта» має два значення, які в соціальному контексті, часто суперечать один одному. Як правило, під елітою розуміємо кращість, обраність, і, водночас, політичну верхівку держави. Еліта є обов'язковою складовою життя будь-якої організованої спільноти, і вона завжди формується з самої цієї спільноти. Багато в чому погляди, цінності, культура політичної еліти можуть служити індикатором рівня розвитку самого суспільства.

Нашим завданням є проаналізувати теорію української еліти. У розробку соціологічної теорії еліт найбільший вклад внесли Вільфредо Парето, Гаєтано Моска Етціоні, Макс Вебер, Роберт Мішельс, Карл Манхейм, Хосе Ортега-і-Гассет, Арнольд Тойнбі, Райт Мілс. В. Парето вважав, що еліта - це вищі члени суспільства, чий виключні якості забезпечують їм владу та славу. Р. Мілс звертав увагу на те, що еліта займає у суспільстві високі позиції і приймає рішення, які мають значимі наслідки.

До прикладу, визначення еліти Г. Моска визначає еліту як найбільш активних з політичного погляду людей, зорієнтованих на владу, організовану меншість суспільства, правлячий клас.

Х. Ортега-і-Гассет елітою вважає людей, що мають інтелектуальні чи моральні переваги над масою, найвище почуття відповідальності. А. Тойнбі стверджує, що еліта – це творча меншість суспільства на протигагу нетворчій більшості.

Історично еліта завжди виконує дві функції: створення та розвитку. В певний історичний момент в суспільстві утворюється група людей, які здатні принести якісні зміни та створити нову систему життя самого суспільства. Якщо це вдається, то наступним головним завданням для цієї групи людей є збереження

створеної системи та її подальший розвиток. Тому поки існує створена система, еліта завжди формується з конкретних джерел. Приміром, для розвинутих демократій джерелами еліти, як правило, виступають певні студентські братства знаних університетів та впливові громадські організації. Для інших суспільств таким джерелом можуть бути політичні партії, корпорації, військові організації, церковні ієрархії тощо. Це середовища, в яких майбутній представник еліти може отримати зв'язки, знання, досвід потрібні для управління країною. Таким чином, в майбутньому новий політик чи управлінець добре знає систему і докладає зусиль для її розвитку.

Історичний досвід та сучасна практика свідчать, що відбутися як політична нація може лише соціально розвинений народ, що має власну провідну верству, життєздатну еліту. Про це в загостреній формі вустами одного зі своїх героїв говорив І. Франко: «Поки ви, русини, не маєте своїх дідичів і мільонерів, поти ви не є жаден народ, а тільки купа жебраків та невольників». Без утвердження еліти, патріотичного смислового наповнення та спрямованості її діяльності не може бути повноцінним і буття нації.

Історична трагедія українців полягає в тому, що постійно обривається зв'язок елітних поколінь, втрачається традиція жертвовного служіння своєму народові, високі поняття честі, моральності, патріотизму. Політична еліта – це продукт селекції, з якою пов'язане життя кожної людини. У державі з багатовіковою традицією керівна еліта – це прошарок суспільства з відповідними традиціями, навичками, навіть секретами, які, як мудрість, передаються від покоління до покоління. Посідаючи стратегічно важливі позиції в суспільній системі, політична еліта виступає одним із «локомотивів історії», «фіксаторів соціального порядку».

«Без належного елітарного духу нації неможливо будувати ані економіку, ані науку, ані культуру, ані медицину, все те, що так потрібне для держави. Власне такі думки витворював і видатний політичний діяч, філософ, невтомний борець за незалежність української держави – Дмитро Донцов.» - зазначає у своїй праці «Каста луччих людей» Гурик Мирослава. Дмитро Донцов протягом усього свого творчого життя популяризував українську історію, культуру, літературу. Головною ідеєю у вченні філософа була ідея творення інтелектуальної частини суспільства – провідної верстви української нації, «касти луччих людей». Для Донцова ідея правлячої касти була не нова. Він досліджував та вивчав попередніх мислителів з цього питання. Та потім використав здобуті знання для своєї теорії.

Проблематику елітизму Дмитро Донцов розглядав у своїх працях «Модерне москвофільство», «Націоналізм», «З приводу одної ересі», «Сучасне положення нації і наші завдання», «Підстави нашої політики», «Політика принципіальна і опортуністична», «Дух нашої давнини», «Орден – не партія», «Початки «загравістів» і платформа націоналістичного руху» та інших.

«Дух нашої давнини»- саме у цій праці філософ висвітлює питання національної еліти. Український мислитель вважає питання формування «касти луччих людей» провідним для будь-якої національної спільноти, а відсутність такої касти, за Донцовим, неодмінно тягне за собою «ризу віку мас», іншими словами – віку голоти».

Чинниками формування касти «луччих людей» Донцов вважав ірраціональні чинники: дух давнини, старі інстинкти національної вдачі, волю

до панування, ірраціональні догмати віри в національну ідею, щоб «сиділи вони не в книжках і в програмах, а в крові». Саме ці чинники мають формувати основні ідеї української еліти – ідеї мудрості, шляхетності, мужності. Донцов виокремлює три базові психологічні риси провідної верстви: Три прикмети володарського духу такі: по-перше, шляхетний порив формотворця, задивленого лише в одну мету, створення свого задуму, втілення його в реальну форму, поривання чуже й недоступне людині з маси, а коли й доступно, то в дуже обмеженім колі ідей і речей. Людина з маси є формотворцем, але в своїй сфері, як каменярь, що робить цеглину, теж є в своїм крузі формотворцем, але є лише звиклим виконавцем в руках майстра, що сконцептував форму храму. По-друге – прикметою володарської душі є власне мати оту концепцію свого задуму, концепцію форми, яку має втілити в речі, як казав Скворода – «плян» речі, «рисунок», «метафізичну форму», яка в Аристотеля завше попереджає готову річ, «форму фізичну», ту метафізичну форму, яку знову ніколи не має людина з маси, якій недоступні зв'язок органів цілого або взаємна залежність його частин. По-третє – прикметою володарської душі – є «тверді руки», сила, що утинає матерію й не вагається підчиняти її ворохобні тенденції своєму задумові і своєму пориванню. Тими трьома прикметами тримає володарський дух вкупі суспільність...».

Стан сучасної української держави підтверджує слухність думок Д.Донцова, адже причина попередніх поразок і нинішнього кризового стану нашого суспільства у хаотичному стані української еліти, відсутності лідерів і викристалізованої національної ідеї. Орієнтація політичної еліти на цінності особистого споживання, зневага до закону, народу, конституційних прав людини, загальних норм моралі, призвела до втрати моральних і ідеологічних орієнтирів українського суспільства і ставить під загрозу існування державної незалежності. З цього приводу відомий вітчизняний політолог А. Колодій зазначає, що коли політична еліта не відстоює національних інтересів України, а переслідує виключно свої, то можна обґрунтовано вживати до неї термін «псевдоеліта», і вона не може вважатись національною елітою. Національна еліта відповідатиме своєму високому призначенню тільки тоді, коли її діяльність забезпечуватиме успішний розвиток України як суверенної держави, збереження її національних цінностей, власної національної та соціально-культурної ідентичності.

Висновки: Отже, сучасне українське суспільство відчуває гострий дефіцит якості еліти, що дається взнаки як всередині країни, так і у відносинах із зовнішнім світом. Тому має розпочатися реальний процес елітаризації політичного правлячого класу через його оновлення, поповнення насамперед молоддю, що потребує поступових й еволюційних перетворень. Елітаризація політичного класу має розглядатися не лише як важливий атрибут державного будівництва, а й як основа модернізації українського суспільства загалом і тому потребує осмисленої загальнодержавної політики.

Список використаної літератури

1. Гурик М. Шумка М. «Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова // Наукові записки Національного університету Острозька академія. 2011. Вип.8. – С. 36-46.

2. Крюков О.І. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення: Монографія / За наук. ред. Е.А.Афоніна. - К.: Вид-во НАДУ, 2006. - 252 с.
3. Українська правда.- URL-
<https://www.pravda.com.ua/articles/2009/11/11/4307154/>
4. Франко І. Перехресні стежки / Іван Франко // Збір. творів у 50-ти томах. – Т. 20. – К. : Наук. думка, 1979. – С. 256–480.
5. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 2 (33) 2017
6. Гурик М. І. Декомунізація як шлях побудови україноцентристської моделі історичної пам'яті / М. І. Гурик // *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. Вип. 11. С. 26-29. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprffc_2016_11_9
7. Goncaruk-Cholach T. V., Dzhugla N. V. Сучасна українська еліта: порівняльний аналіз політичного та управлінського функціонування // *Науковий журнал «Політичне життя»*. Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С 25-30. Режим доступу: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7362>

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Постановка проблеми. Поняття «імідж» в тому розумінні, що вживається сьогодні, є результатом своєрідного еволюційного розвитку. В кінцевому підсумку, саме в результаті еволюції виборчого процесу, в межах певного політичного простору, поняття іміджу стало органічно кореспондуватися з особистістю політичного лідера, політичною партією тощо. Це, безумовно, відбулося за тих умов, коли політика стала ареною публічної боротьби між різними партіями, політичними лідерами та групами впливу. Така боротьба особливо загострюється під час виборів, і тому перед ними постало важливе завдання – завоювання довіри населення і створення оптимального іміджу політика, враховуючи, що він має довгостроковий термін впровадження.

Так, на думку Н. Макіавеллі, який, виходячи з психологічно недосконалої природи людини, вважає, що потрібно уникати створення прямолінійного іміджу політика, котрий прагне до всіх зрозумілих політичних цілей. Заради успіху необхідно використовувати імідж, розроблений з урахуванням конкретних політичних умов, які склались у державі. Політичний імідж в сучасних умовах стає настільки важливим чинником, що з ним обов'язково змушені рахуватися політики, які прагнуть здобути владу чи утримати її. Нова політична практика висунула відповідні вимоги перед теорією, у відповідності з якими в практичній політології виник цілий новий напрямок, що одержав назву іміджелогії. Тому знання та досвід фахівців з формування політичного іміджу користуються великим попитом серед політичних партій та їх лідерів, інших акторів політичного ринку. Актуальність статті зумовлена потребою наукового осмислення ролі іміджу політичного лідера в період глобальних трансформацій, важливістю визначення існуючого іміджу політика та чинників його формування в процесі виборчої кампанії.

Мета. Дослідження технологій формування іміджу політичного лідера.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- проаналізувати технології формування іміджу лідера;
- визначити фактори, що впливають на становлення іміджу лідера.

Виклад матеріалу. Формування іміджу політичного лідера і політичної партії в українській практичній політології має певні особливості. Вони пояснюються не тільки характером соціально-політичних трансформацій останніх років, але й історичними традиціями. Імідж політичного лідера формується на основі як мінімум двох основних факторів: очікувань виборців та індивідуальних особливостей самого політика. Однак варто враховувати, що в сучасному політичному житті, коли широко використовуються ефективні методи політичної реклами у ЗМІ та здійснюється потужний і всеохоплюючий тиск на громадську думку, імідж «лідера-для-публіки» може значно відрізнятись від «лідера-реальної особистості».

Розглядаючи особливості формування іміджу політика, слід відзначити значний вплив на цей процес політичної культури, яку прагнуть формувати і контролювати різні політичні сили. Безперечно, політична культура

українських громадян – це та загальна основа, яка дозволяє формувати різноманітні варіанти іміджу політичного лідера. Більш того, вона являє собою відповідні межі, які вміщують формат того чи іншого іміджу політичного діяча. Тому питання про те, якою вона є сьогодні – вельми актуальне в плані нашого монографічного дослідження.

Сьогодні наукова література пропонує досить багато політичних технологій, які вимагають значних фінансових ресурсів від лідера, що теоретично повинні були б забезпечити його перемогу на виборах. Але, ми часто спостерігаємо таку ситуацію в українському політикумі, коли навіть при наявності значних фінансових, адміністративних та інших ресурсів політичний діяч не отримує бажану кількість голосів виборців. Тобто, все це є необхідною, але не визначальною умовою перемоги на виборах. Розв'язує цю проблему в кінцевому випадку вірно сформований імідж політика. Тому розглянемо, в чому полягає специфіка побудови оптимального іміджу політика і які методики є адекватними з точки зору вибору українських громадян, враховуючи певний рівень їх політичної культури і політичної свідомості. Оптимальний імідж політика, на наш погляд, є синтезуючим, і містить два основних компоненти: перший – риси, які забезпечують його основу і які, одночасно, відповідають докорінним вимогам виборців. Друге – максимальний збіг іміджоутворюючих рис із сутністю конкретного політичного лідера, яких реально можна досягнути. Насправді, виборець не обирає оптимальний імідж, оскільки його реальне наповнення може знати тільки, з одного боку, сам лідер і, з іншого, політичні технологи, іміджмейкери, які працюють на політика. На мою думку, взагалі, оптимальний імідж може мати як позитивне наповнення, містити гуманістичний аспект, так і негативне. Завданням сучасних іміджмейкерів, політологів повинен бути гуманістично оптимальний імідж, коли задекларовані наміри політика реалізуються в його подальшій діяльності. Звичайно, такий імідж включає імідж-артефакт, оскільки існуюча політична практика підказує, що саме такий образ намагаються нав'язати суспільній свідомості. Підтвердження цього ми бачимо в існуючій політичній дійсності. Щодо імідж-форс-мажору, який складається ситуативно, то він безпосередньо відповідає тим політикам, які підпадають під класичну типологію політичного лідерства: лідерпожежник, лідер-харизматик, лідер-популіст, лідер-плутократ тощо. Безумовно, іміджева стратегія політика повинна відповідати як сценічним даним кандидата, так і соціально-психологічним очікуванням виборців. В цьому відношенні перед тими, хто формує імідж політичного лідера, постають два основних питання, які потребують свого розв'язання.

Почнемо з того, що потрібно виокремити чотири групи чинників, що впливають на формування іміджу політика: об'єктні, які відносяться до лідера; комунікативні, обумовлені самим процесом розуміння і оцінки його; ситуаційні, до яких включено соціальний, економічний, політичний контексти, у яких здійснюється сприйняття; суб'єктивні, пов'язані з соціальними і психологічними особливостями індивіда, що сприймає імідж. Відомо, що імідж політика поєднує низку внутрішніх і зовнішніх факторів, які відображають погляд на нього з різних позицій: своє бачення й інших; з боку реалій і бажань.

Звичайно, формування іміджу політика – це творчий процес, який залежить від низки складових, але існує певний методологічний підхід до його побудови.

Можна погодитись з А. Панарінім, який зазначає, що в цьому випадку слід спиратися на такі положення: «...імідж – явище синтетичне, він розробляється для слугування певній меті, для створення певного враження; що імідж повинен викликати довіру... що він пасивний, повинен відповідати сподіванням виборців, а не намагатися змінити реальність «під себе»; що створення іміджу – це створення репутації; що він повинен бути живим, яскравим і конкретним, повинен бути достатньо «доступним» виборцю; і, що імідж апелює як до уявлення, так і до розуму». Найчастіше процес формування іміджу політика починається з з'ясування таких цілей: 1. Досягнення доброзичливості – створення доброзичливого відношення громадськості до діяльності політика з метою забезпечення нормального функціонування і розширення його діяльності; 2. Збереження репутації – узгодження яких-небудь дій об'єкта із суспільними традиціями, підвалинами; запобігання небажаним наслідкам; 3. Внутрішні відношення – використання іміджу для створення всередині політичної партії зацікавленості в справах керівництва. Політик який прагне отримати лідерство на політичній арені, повинен володіти ораторським мистецтвом, мати правильно поставлений голос, керувати своєю мімікою і жестами, що дозволить йому без проблем спілкуватися з людьми. Політичний лідер повинен слідкувати за своїм станом здоров'я, та зовнішнім виглядом. З особистісних якостей цінуються: чарівність, хороше почуття гумору. Йому повинні бути притаманні якісь особливі якості, вподобання чи захоплення що зроблять його зрозумілим і близьким для виборців. Звичайно, розробка цілісного іміджу лідера має відбуватись з урахуванням його майбутнього функціонування на рівні політичної реклами, яка повинна довести образ політика до електорату. Тут виникає проблема, що полягає у складності збереження ідентичності створеного первинного і медійного іміджу, який буде запропонований виборцям через ЗМІ. Крім того, потрібно виробити прийоми проникнення інформації про лідера на радіо, телебачення, в Інтернет, забезпечити згадування його персони в ЗМІ, враховуючи бажаний аспект. Українські електоральні процеси поступово просуваються у напрямку зростання рівня технологічного забезпечення, а це означає, що відходять у минуле методи прямої пропаганди. По-перше, відверта пропаганда часто не спрацьовує, а, по-друге, вона вимагає великих коштів для оплати замовлених статей і репортажів.

Своєрідністю формування іміджу українського політика є те, що він створюється в умовах занепаду цінностей, які були притаманні минулим поколінням, й одночасно із застосуванням новітніх виборчих технологій. Сьогодні, в умовах відсутності єдиних цілісних ідеологічних поглядів лідерів на розвиток держави, чіткої національної ідеї, відсутній загальний стрижень, який визначає напрям дій і думок людей. Тому, в контексті політичної свідомості, в процесі формування іміджу політика, наголос робимо саме на політичну психологію, в межах якої проходить формування іміджу певного лідера, і має місце процес маніпулювання свідомістю через різноманітні політичні технології.

Висновки. Отже, в дослідженні доведено, що політичний імідж є складним, дискурсивним за своєю природою феноменом, сутність якого розкривається науковцями в різних міждисциплінарних розвідках. Імідж є комплексним поняттям, тому його слід аналізувати, виходячи з різних перспектив. На його формування впливає багато факторів, це і зовнішній вигляд кандидата, його

особистісні характеристики, і вербальні складова. Також важливим фактором є інформація про кандидата у ЗМІ, яка має великий вплив на виборців. Адже їм простіше одержати готові оцінки ніж міркувати над проявами сутності політиків. Розробка новітніх методів формування іміджу політиків сприяє формуванню позитивного ставлення народу до органів державної влади та допомагає залучитися підтримкою населення, що є важливим фактором у формуванні політичного лідерства.

Список використаної літератури

1. Гурик, М. Садівська А. Особливості формування іміджу політичного лідера в сучасній Україні // Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : щоріч. наук. пр. / відп. за вип. Т. В. Гончарук. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. С. 161-164.
2. Політологія: лекційний курс і практикум [Текст]: навч. посіб. / Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, І. С. Дмитрів [та ін.]; за ред. Т.В. Гончарук. Тернопіль: Астон, 2009. 375 с.
3. Томахів, В. Я. Політологія [Текст] : навч. посіб. / В. Я. Томахів. 3-тє вид., доповн. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. - 224 с.
4. Основи наукових досліджень [Текст] : навч. посіб. / Н. В. Гнаевич, Т. В. Гончарук (Чолач), М. І. Гурик [та ін.] ; за заг. ред. Т. В. Гончарук (Чолач). – Тернопіль : Крок, 2014. – 273 с.
5. Фролов П. Д. Теоретико-методологічні аспекти проблеми сприймання особистості політичного лідера / П. Д. Фролов // Наукові студії з соціальної та політичної психології. – К.: Агрпромвидав України, 1999. Вип.1 (4). С. 199–210.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Аналітичний екскурс в методичні теорії демократії // Журнал Науковий огляд № 1(64), 2020. С.58-72
Режим доступу: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1940/1973>
7. Гончарук-Чолач Т.В., Шумка М. Л. Політична еліта та лідерство: хрестоматія: навчальний посібник. Тернопіль: «Економічна думка ТНЕУ», 2019. 267с. <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/32219/1>
8. Goncaruk-Cholach T. V., Dzhugla N. V. Сучасна українська еліта: порівняльний аналіз політичного та управлінського функціонування / Науковий журнал «Політичне життя». Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С 25-30. Режим доступу: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7362>

РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

Постановка проблеми. Несправедливе ставлення людей, що відрізняються за ознаками раси є одним із найбільш поширених видів поділу та несправедливого ставлення до особи, що має назву расова дискримінація. Цією проблемою займаються протягом довгого періоду часу, але, нажаль, вона залишається не повністю вирішеною і в наш час.

Дискримінація має прямі наслідки для тих людей і груп, які зазнають дискримінації, але вона також має непрямі і глибинні наслідки для суспільства в цілому. Суспільство, в якому дозволяють або з терпимістю ставляться до дискримінації, це суспільство, де люди позбавлені можливості вільно та у повній мірі розкрити потенціал, як свій власний, так і суспільства в цілому.

Мета. Проаналізувати стан расової дискримінації у минулому та сьогодні. Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання** :

- дослідити історію становлення поняття дискримінація та її заборони;
- з'ясувати основні політологічні підходи до визначення поняття дискримінації;
- показати сучасний стан проблеми.

Виклад матеріалу. Расова дискримінація - це будь-яке розрізнення, виняток, обмеження чи перевага, оснований на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, метою або наслідком яких є знищення або применшення визнання, використання чи здійснення на рівних засадах прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній чи будь-яких інших галузях суспільного життя.

Ці переконання, засновані на ідеї нерівноцінності рас. Начебто, люди однієї раси кращі і мають перевагу над іншими расами. Сам термін «расизм» з'явився в 1932 році. Але расизм як такий з'явився значно раніше.

Над даною проблемою працювали як вітчизняні, так і іноземні науковці, зокрема: Б. Вайс, Л. Закураєва, М. Супрунова (загальнотеоретичні властивості дискримінації), І. Бершов, Ю. Белоусов, Ю. Стребкова (причини виникнення та існування расової дискримінації), О. Антон, Н. Болотіна, М. Венедиктова, О. Ісаєва, О. Командиров, Н. Мітіна, М. Мін, Н. Присекіна, О. Процевський, В. Пузирний, І. Сабітова, І. Сахарук, Д. Солдаткін, О. Ярошенко (проблеми дискримінації у сфері реалізації права на працю).

Об'єктивним підґрунтям розділення людства за расовою ознакою стала епоха географічних відкриттів. До цього часу «білі» люди (європейці, араби, бербери, євреї) майже не стикалися з людьми різнокольоровими від них на візуальному рівні. Саме із відкриттям Америки та Індії та початком колонізаційної політики дискримінація за расовою ознакою виступила як виправдувальна ідеологія відносин панування та підкорення. Саме визначення «раса» не завжди було аксіологічно навантажено.

Вперше термін «раса» було використано у таксономічному значенні у труді Ф. Берньє «Новий поділ Землі за різними людськими видами або расами, що її населяють. У 1738 р швед К. Лінней опублікував «Систему природи»

(«System a nature») в якій розділив людство на чотири раси, описавши їх фізичні і моральні риси. Тож перші спроби диференціації носили лише антропологічне навантаження та були лише свідченням прагнення вчених поділити людство на видові групи за антропологічними якісними характеристиками та носили нейтральний характер.

Так, в класифікації І. Канта людство ділиться на чотири раси «білу», «негритянську», «монгольську» (вона ж «хунну», вона ж «калмицька») і «індійську» або «індостанську». Згідно французькому анатому Ж.Кув'є людських рас три «біла» (кавказька), «чорна» (ефіопська), «жовта» (монгольська). Іоганн Фрідріх Блюменбах налічив п'ять рас: кавказьку, ефіопську, американську, монгольську і малайську. Цей підхід став згодом пануючим, хоча серед антропологів намітилися значні розбіжності.

У даний час расова дискримінація забороняється законом. І за це відповідають найважливіші міжнародно-правові документи, укладені після Другої світової війни. Серед цих документів особливе місце займає Загальна декларація прав людини, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. і закріплює принцип рівності і недискримінації. Особливо впливову роль в підтвердженні імперативного статусу заборони расової дискримінації зіграла Міжнародна конвенція ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 р. Важливим кроком у закріпленні імперативного характеру міжнародно-правової заборони расової дискримінації стало прийняття Міжнародного пакту ООН про громадянські і політичні права і Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, які разом зі згаданою Загальною декларацією прав людини утворили так званий «Міжнародний білль про права людини». Найбільш тяжким проявом расової дискримінації – злочином за загальним міжнародним правом – є геноцид. Особливе значення у формуванні міжнародно-правової заборони расової дискримінації набула Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, яка підтвердила існування міжнародно-правової заборони на акти геноциду.

Набуття чинності Міжнародною конвенцією про ліквідацію всіх форм расової дискримінації і періодичний розгляд КЛРД доповідей про заходи, які вжиті державами-учасниками з метою виконання їх зобов'язань, призвели до досягнення позитивних результатів. У різних країнах до числа цих результатів належать: внесення змін до конституційних актів з метою включення в них положень, що забороняють расову дискримінацію; систематичний перегляд існуючих законів і положень з метою внесення змін до тих них, які спрямовані на збереження расової дискримінації або прийняття нових законів, що відповідають вимогам Конвенції; внесення змін до законодавства відповідно до рекомендацій КЛРД; оголошення расової дискримінації карним злочином; закріплення правових гарантій проти дискримінації в галузі правосуддя, безпеки або політичних прав; введення навчальних програм; створення нових установ, що займаються проблемами, пов'язаними з расовою дискримінацією і захистом інтересів вразливих груп, зокрема корінних народів; завчасне проведення консультацій з КЛРД щодо запланованих змін до законодавства або адміністративної практики з вказівкою на те, що його рекомендації будуть взяті до уваги.

Заради справедливості слід зауважити, що дискримінація – хвороба не тільки нашої держави. Нею хворіють усі країни. Та ключове питання – наскільки країни готові визнавати цю проблему і з нею боротися.

Україна є поліетнічною державою, хоча переважну більшість тут і становлять Українці. Однак ставлення до різних національних меншин в нашій країні докорінно різняться. Найбільш проблемними з точки зору міжетнічної толерантності залишаються відносини кримськотатарського (яке складає 12% усіх жителів АРК) та нетатарського населення Криму. Росія продовжує системно порушувати в окупованому Криму як норми міжнародного гуманітарного права, так і базові права людини; етнічні українці та кримські татари зазнають утисків. Постійні утиски кримських татар є однією із проблем в галузі прав людини, які недостатньо обговорюються, що підкреслює неспроможність нашої міжнародної системи. Зокрема, стерлінгський професор з міжнародного права Єльського університету Гарольд Гонджу Коу, який представляє позицію України на засіданні Міжнародного суду ООН в Гаазі, заявив, що масові порушення права, які чинить Росія, повністю підпадають під визначення расової дискримінації, викладене в статті 1(1) Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. «Дії Росії порушують принаймні 5 основних положень Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації – статті 2, 4, 5, 6 і 7.

Іншою проблемою в Україні є досить розвинені ксенофобські настрої щодо ромів (циган). Роми мають найвищий індекс нетерпимості з боку населення та правоохоронних органів та дуже страждають від соціальної дискримінації, є найменш інтегрованими в українське суспільство, стереотипи щодо ромів (крадії, торгівці наркотиками, ворожки-гіпнотизерки, тощо) є особливо сильними. В результаті - рівень безробіття серед ромів є найвищим, в середньому, умови їх життя є гіршими, ніж умови життя інших етнічних груп. Вони мають більше труднощів у доступі до освіти, медичного обслуговування та судової системи. Правозахисні міжнародні організації вже давно звертають увагу українців до цих проблем.

Останнім часом багато в нашій країні говорять про антисемітизм - нетерпимості до євреїв (семітів, юдеїв). Ця форма ксенофобії також існує в українському суспільстві і має глибокі корені. На території України єврейські погроми були ще у 1113 р, а пізніших конфліктів, що призводили до вигнання або знищення євреїв на Україні було дуже багато. Причин такого негативу кілька - особливості юдаїзму (релігії євреїв), сприйняття євреїв як торгівців (оскільки вони традиційно були саме торговою нацією і не займалися сільським господарством), нещодавня ескалація палестино-ізраїльського конфлікту. Сучасні українці упереджене ставлення до євреїв мають і сьогодні, особливо молодь - за результатами опитування майже чверть молодих українців не бажають жити з євреями в одній країні. Час від часу у деяких ЗМІ з'являються матеріали відверто ксенофобського змісту, що викликають великі дискусії. Досить частими є акти наруги над синагогами та єврейськими кладовищами. Загалом же становище євреїв суттєво відрізняється від тих же ромів або кримських татар. Євреї широко представлені в політичній, бізнесовій та культурній еліті України, існує велика кількість єврейських освітніх та культурних закладів, шкіл, театрів, видань тощо.

Україна декларує себе як державу, яка докладася усіх зусиль до ліквідації проявів ксенофобії, оскільки вона підписала усі міжнародні акти по забезпеченню рівних прав і свобод. Але все-таки випадки расизму мають місце в українському суспільстві. Так, у 2006 році було 14 нападів та 2 вбивства, а за першу половину 2008 року скоєно 56 нападів і 4 вбивства. Найбільше радикалізується у своєму відношенні до іноземців молодь, все збільшується кількість організацій, що пропагують ксенофобію і «Україну для українців».

Висновки. Отже, «Свобода від дискримінації», «заборона дискримінації» є одночасно і самостійним правом людини, і одним із принципів, покликаним забезпечити дотримання прав людини і основоположних свобод. Свобода від дискримінації є сферою відповідальності держави. Це свобода кожної людини. Протидія дискримінації – це боротьба за свої права і свободи.

Причина расизму - не колір шкіри, а людське мислення. Тому і зцілення від расових забобонів, ксенофобії і нетерпимості варто шукати насамперед у рятуванні від неправильних уявлень, що протягом багатьох століть були джерелом невірних концепцій про переваги чи навпаки, більш низькому положенні різних груп серед людства.

Список використаної літератури

1. Равлінко З. П. Заборона дискримінації: загальнотеоретичне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2016. 201 с.
2. Джихад Маджед Мохаммад Аль Шару. Інституційні механізми і процедури ООН в сфері боротьби з расизмом і расовою дискримінацією : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2018. 19 с.
3. Галан В. О. Дискримінація за расовою ознакою: від апології рабства до міжнародно-правового злочину. Форум права. 2014. №3. С. 55-62.
4. Юзефович Д. В., Мороз Ю. Г. Расова дискримінація як міжнародний злочин: ретроспективний аналіз. Актуальні проблеми вітчизняного права в дослідженнях молодих вчених : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Дніпро, 16 травня 2018 р. Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 101-104.
5. Пономарьов С. Ю., Федорович І. Ю. Запобігання та протидія дискримінації в Україні : посіб. для прац. орг. держ. влади та місц. самовр. Київ : Міжнародна організація з міграції, Представництво в Україні, 2014. 74 с.
6. Расизм – глобальна проблема сучасності. URL: <https://news.pn/ru/criminal/10641> (дата звернення: 18.03.2009).
7. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародна_конвенція_про_ліквідацію_всіх_форм_расової_дискримінації.

ПОНЯТТЯ ПРАВОВОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Актуальність проблеми зумовлена взаємопоєднуючим характером ідеї соціально-правової держави, здатної об'єднати всіх суб'єктів політичного процесу для утвердження принципів демократії, верховенства права, визнання людини найвищою соціальною цінністю, створення умов для реалізації її прав і свобод, підвищення добробуту і забезпечення стабільності.

Мета. Проаналізувати поняття правової та соціальної держави

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- розкрити основні ідеї правової та соціальної держави;
- виділити основні ознаки правової та соціальної держави.

Виклад матеріалу. Зміст ідей правової держави становить утвердження суверенності народу, як джерела та суб'єкта влади, гарантованості його свободи, у пануванні закону, в підпорядкуванні держави суспільству.

Ідея панування закону в житті народу, суспільства і держави має давні джерела. Вона зародилась як протипага самовладдю й сваволі правителів. Іще Платон говорив, що бачить близьку загибель тієї держави, де закони не мають сили й перебувають під чиеюсь владою. Розвиваючи цю думку, Арістотель підкреслював: «Там, де немає влади закону, немає місця будь-якій формі державного ладу» [1, с.254].

Такі представники буржуазної політичної думки, як Ш. Монтеск'є - у Франції, Дж. Локк - в Англії та ін. феодальному свавіллю протиставили непорушність закону, чим здійснили свій внесок у становлення теорії правової держави.

Демократичні філософи України й Росії (Т.Г. Шевченко, І.Я. Франко, М.П. Драгоманов, О.М. Радищев, О.І. Герцен, М.Г. Чернишевський та ін.) різко критикували період царизму в Російській імперії, чим сприяли розвитку теоретичних засад правової держави.

Філософську основу правової держави розробив німецький філософ І. Кант. Він розглядав державу як об'єднання безлічі людей, які підкоряються правовим законам [2, с. 137]. Таке положення є дуже важливим для розуміння сутності правової держави, адже право є одним із засобів закріплення та здійснення політичної влади та належить, передусім, державі. Виключно за допомогою норм права державна влада може набути загальності та обов'язковості, що й забезпечує стабільність і динамізм політичних процесів. У зв'язку з цим, розбудовуючи правову державу, потрібно керуватися принаймні такими трьома основними принципами взаємозв'язку держави і права:

1. Непорушність і верховенство права. Це означає, що право є невід'ємною власністю людини, нації й народу, його ніхто не надає й ніхто не може відчужити.

2. Відповідність закону праву. Будь-який закон, прийнятий державою, повинен бути правовим. Право містить у собі сенс правильного, справедливого.

Коли справедливість одержує нормативне закріплення, вона стає законом. Отже, закон є лише юридичною формою права.

3. Формальна рівність. Право повинне бути визнаним як рівний для всіх вимір свободи. Принцип нормальної рівності допускає лише одне – закріплення в законі однакових можливостей.

Узагальнюючи досвід виникнення і розвитку різних правових держав, можна виділити такі їхні загальні ознаки:

1) наявність розвинутого громадянського суспільства;
2) обмеження сфери діяльності держави охороною прав і свобод особи й громадського порядку, створенням сприятливих правових умов для господарської діяльності;

3) світоглядний індивідуалізм, відповідальність кожного за власне благополуччя;

4) пріоритет прав людини над законами держави;

5) загальність права, поширення його на всіх громадян, на всі організації й установи, у тому числі й на органи державної влади;

6) суверенітет народу – тільки народ є джерелом влади, державний суверенітет має представницький характер;

7) поділ влади держави на законодавчу, виконавчу і судову, що включає й відмінність їхніх дій на основі процедур, які передбачено конституцією, а також певне верховенство законодавчої влади, конституційні рішення якої обов'язкові для всіх;

8) пріоритет у державному регулюванні відносин між громадянами, перевага методу дозволу над методом заборони між громадянами і державою: «Дозволено все, що не заборонено законом»;

9) свобода і права людей – єдине обмеження свободи індивіда.

Правова держава не створює абсолютної свободи індивіда. Свобода кожного закінчується там, де порушується свобода інших;

10) визначальна роль суду полягає у вирішенні всіх спірних питань, у підконтрольності йому кожного громадянина й інституцій, у можливості для будь-кого оскаржити в судовому порядку неправомірні дії державних органів і посадових осіб, у самостійності та незалежності судової влади від органів державного управління і різних політичних сил;

11) презумпція невинності;

12) відповідність законодавства нормам міжнародного права[3, с. 52].

Утвердження правової держави є важливим чинником в розвитку свободи індивіда й суспільства. Її основоположники вважали, що забезпечення кожному свободи без обмежень і заохочення конкуренції будуть корисні всім, зроблять приватну власність доступною кожному, максималізують індивідуальну відповідальність та ініціативу, а це в свою чергу сприятиме всезагальному благополуччю. Однак, проголошені в правових державах індивідуальна свобода, рівноправ'я і невтручання держави в справи індивіда не зашкодили монополізації економіки з її періодичними кризами, жорстокій експлуатації, загостренню соціальної нерівності і класової боротьби. Глибока фактична нерівність знецінила рівноправність громадян, перетворила можливість використання конституційних прав у привілей заможних класів.

Конструктивною відповіддю на недосконалість правової держави в її класичному ліберальному варіанті, а також відповіддю на невдалу спробу адміністративного соціалізму забезпечити кожному матеріальну свободу і встановити в суспільстві соціальну справедливість і рівність стали теорія і практика соціальної держави.

Соціальна держава – це держава, яка бере на себе відповідальність за кожного громадянина і прагне забезпечити кожному гідні умови існування (життя), соціальний захист, співучасть в управлінні виробництвом, а в ідеалі приблизно однакові життєві шанси й можливості для самореалізації особистості в суспільстві. Діяльність такої держави спрямована на загальне благо, утвердження в суспільстві соціальної справедливості [4, с. 30].

Вона стирає майнову та іншу соціальну нерівність – допомагає слабким, недієздатним і знедоленим, піклується про надання кожному роботи або якогось іншого джерела існування, дбає, щоб було збережено мир і спокій у суспільстві, щоб формувалася сприятливий для людини життєвий простір.

Діяльність сучасної соціальної держави багатогранна. Це – перерозподіл національного доходу на користь менш забезпечених прошарків населення, політика зайнятості й охорони прав працівника на підприємстві, соціальне страхування, підтримка сім'ї і материнства, піклування про безробітних, старих і молодь, про розвиток доступної для всіх освіти, культури тощо [5, с. 76].

Політичні права людини доповнюються соціальними правами, які передбачають надання всім соціально незахищеним членам суспільства мінімуму матеріальних благ, який прийнято в даному суспільстві. Вводиться принцип соціальної відповідальності як приватних корпорацій, так і держави.

Соціальні програми стали невід'ємною частиною політики держави. Більш того, держава набуває форми держави добробуту, держави достатку. На цій основі розширюються функції держави, які доповнюють і нерідко замінюють функції громадянського суспільства.

Висновки. Проаналізувавши основні ідеї та ознаки правової та соціальної держави приходимо до наступних висновків:

Правова держава є реальним утіленням конституційної державності, в основі якої - саме прагнення захисту людини від будь-якого свавілля та посягання на права й свободи. Така держава є гарантом індивідуальної свободи особи та її основних прав.

Соціальна держава - це держава, що прагне до забезпечення кожному громадянину гідних умов існування, соціальної захищеності, а в ідеалі - приблизно однакових стартових можливостей для реалізації життєвої мети, розвитку особистості; основним принципом та характеристикою такої держави є конституційна гарантія прав і свобод людини й громадянина.

Список використаної літератури

1. Кирилюк Ф.М., Обушний М.І., Хилько М.І. та ін.; За ред. Кирилюка Ф.М., Політологія, Навчальний посібник / К.: Здоров'я, 2004.- 776 с.

2. Демиденко Г.Г. Історія вчень про право і державу, Навчальний посібник / Харків: Консум, 2004.- 432 с.

3. Кравчук М.В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: Навчальний посібник. - 3-тє вид., змін, й доп.- Тернопіль: Карт-бланш, 2002.- 247с.
4. Марков К.А. Проблема визначення поняття соціальної держави в науці/ Марков К.А. // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2015. – Вип. 5. – С. 27–36.
5. Куценко В.І. Соціальна держава (проблеми теорії, методології, практики) / Куценко В.І., Удовиченко В.П., Остафійчук Я.В. ; [ред.: Куценко В.І.] ; Рада по вивч. продукт. сил України НАН України. – Київ : Заповіт, 2003. – 228 с.
6. Гончарук-Чолач Т. В., Гнасевич Н. В. Джугла Н. В. Філософія знання і пізнання // Науковий огляд.№ 8(61), 2019. Режим доступу:<file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/1918-7447-1-PВ.pdf>
8. Гончарук (Чолач) Тетяна, Гурик Мирослава, Джугла Надія, Чигур Руслан. Особливості персоналістської антропології // Науковий огляд. № 9 (62), 2019. Режим доступу:
<https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1940/1973>
9. Гончарук (Чолач) Т. В., Джугла Н. В. Політична соціологія: навчальний посібник. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ». 2018. 280 с. Режим доступу:<http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/32219/1>
10. Гончарук (Чолач) Т. В., Джугла Н. В. Політична соціологія: навчальний посібник. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ». 2018. 280 с. Режим доступу:
<http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/32219/1>

*Кримчук Аліна,
студентка гр. МВСК – 11,
ННІМЕВ THEU*

КОНСТИТУЦІЯ ПИЛИПА ОРЛИКА ЯК ВИДАТНИЙ ЗРАЗОК ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ XVIII СТ.

Постановка проблеми. Актуальність теми полягає у тому, що конституцію складено з цілковитою певністю у швидкому поверненні на Батьківщину, де вона буде мати юридичну силу для всієї України. Тому в момент її укладення, вона уявлялась цілковитою реальністю, а не просто теоретичним проектом, яким стала пізніше, коли повернення в Україну її укладачів стало неможливим.

Метою нашого дослідження є аналіз історії створення та основних положень Конституції П. Орлика.

Для досягнення мети ми ставимо наступне завдання:

- проаналізувати конституційну думку того часу, яка обстоювала з одного боку пріоритети абсолютної монархії, а з іншого ідеалізм республіканського ладу.

Виклад матеріалу. Конституція Пилипа Орлика – договір гетьмана Війська Запорозького Пилипа Орлика зі старшиною та козацтвом Війська (від усієї старшини та козацтва конституцію Орлика підписав кошовий отаман Кость Гордієнко), який визначав права і обов'язки усіх членів Війська. Укладений 1710 року. Повинен був бути ратифікований шведським королем Карлом XII, в разі його перемоги в Північній війні. Написаний латиною і староукраїнською. Складається з преамбули та 16 статей. Пам'ятка української політико-філософської та правової думки. Чинності не набула, оскільки була написана в умовах вигнання. Збережено документ староруською мовою в Москві та латиною у Швеції.

Історія створення. Після поразки в битві під Полтавою гетьман Іван Мазепа зі своїми найближчими прибічниками з числа козацької старшини разом із залишками українсько-шведської армії опинились на території Османської імперії, рятуючись від московської армії. Тут, не витримавши великих потрясінь року, помер Іван Мазепа. Найімовірнішим наступником був близький до гетьмана генеральний писар – Пилип Орлик. При його обранні на раді старшин було прийнято документ, що визначав права і обов'язки гетьмана. Так як попередні документи такого призначення попередніх виборів не збереглися, а цей документ супроводив вибори гетьмана декілька століть і є звичаєвим правом «Країни Козаків – України», то Договір-Конституція Пилипа Орлика є офіційно визнаною першою козацькою, українською Конституцією.

Таким чином, конституцію було прийнято 5(16) квітня 1710 року на зборах козацтва біля містечка Тягина на правому березі річки Дністер (османська назва – Бендери, нині це територія Молдови). Тому її інколи називають ще Бендерською конституцією.

Україномовний оригінал. Україномовний оригінал Конституції було віднайдено у Російському державному архіві давніх актів співробітниками Центрального державного історичного архіву України, м.

Київ у жовтні 2008 року. Віднайдений комплекс документів включає оригінальний текст Конституції, складений староукраїнською мовою, а також оригінальний підтверджувальний диплом Карла XII на обрання Пилипа Орлика гетьманом. Автентичність цих документів підтверджується власноручним підписом гетьмана Пилипа Орлика та печаткою Війська Запорозького на рожевому воску з червоною стрічкою, а також власноручним підписом шведського короля Карла XII на підтверджувальному дипломі і місцем, де раніше була королівська печатка, що, на жаль, не збереглася. Текст Конституції підготовлений до видання і опублікований у жовтні 2010 року в часописі «Архіви України», № 3–4. Також його вміщено до повного академічного видання Конституції.

У 2009 році київський історик О. Алфьоров виявив у Російському державному архіві давніх актів копію Конституції, яку було зроблено у першій чверті XIX ст. з метою публікації Д. М. Бантишом-Каменським. Копію цього архівного документа Алфьоров передав до Музею гетьманства у Києві. У 2010 році Алфьоров випустив цю копію друком, при чому у передмові звернув увагу читачів на те, що у виданні представлено копію, але завдяки неуважності журналістів, що освітлювали подію, знахідку Алфьорова у пресі неодноразово було представлено, як віднайдення оригіналу Конституції.

Латиномовна копія XVIII століття зберігається в Національному архіві Швеції (тека «Справи Козаччини»). До архіву документ потрапив після розкопок на сільськогосподарських угіддях. Його знайшли у глиняному горщику, згорнутим у сувій. На думку шведських учених, документ переписав Пилип Орлик для вручення дипломатам європейських держав. Його готували для транспортування, але через певні обставини закопали.

Положення конституції. У тексті документа її автори називають територію держави Військом Запорозьким, Малою Росією, Україною.

Законодавча влада надається Генеральній Раді, що виконує роль парламенту, до якої входять генеральні старшини, цивільні полковники від міст, генеральні радники (делегати від полків з людей розважливих і заслужених), полкові старшини, сотники та представники від Запорозької Січі (стаття 6). Генеральній Раді належало працювати сесійно, тричі на рік – в січні (на Різдво Христове), квітні (на Великдень) і жовтні (на Покрову). На своїх зборах Генеральна Рада розглядає питання про безпеку держави, спільне благо, інші громадські справи, заслуховує звіти гетьмана, питання про недовіру йому, за поданням гетьмана обирає генеральну старшину.

Найвищу виконавчу владу мав гетьман, влада якого була довічною. У період між сесійними зборами Генеральної Ради виконував її повноваження. Можливості гетьмана і його владні повноваження були значно обмежені статтями 6, 7 і 8. Відповідно до цих положень гетьман не мав права розпоряджатися державним скарбом та землями, проводити власну кадрову політику, вести самостійну зовнішню політику. Йому також було заборонено створювати якусь власну адміністрацію, він не міг застосовувати покарання до винних. Для задоволення матеріальних потреб гетьманові виділялись певні рангові маєтності з чітко визначеними прибутками, проте лише на час його перебування на посаді.

В III розділі документу зазначена хозарська гіпотеза походження козацтва та союзницькі наміри щодо співпраці з Кримським ханством:

«Оскільки народ, колись званий хозарським, а потім – козацьким, починає і веде свій родовід від войовничих і непереможних гетів, а, крім того, закони близького сусідства нерозривно в'яжуть і тісно поєднують долю козацького народу з Кримською державою, то Військо Запорозьке неодноразово вступало з нею у збройну спілку і приймало її союзницьку підмогу для оборони своєї Вітчизни і своїх вольностей.

Тому, наскільки у майбутньому буде можливим, ясновельможний гетьман повинен домогтися у найяснішого хана через послів відновлення колишніх побратимських стосунків із Кримською державою, оружною підтримки від неї і підтвердження вічної приязні, з огляду на які сусідні держави у майбутньому не зазіхали б на Україну і не наважувались би чинити їй будь-якого насильства».

Пам'ять. 9 квітня 2010 року в Бендерах було відкрито пам'ятник Конституції, встановлений на честь її 300-річчя. Пам'ятний знак споруджено у вигляді книги, на якій викарбувано інформацію про історію написання Конституції та її повну назву українською і латинською мовами.

29 червня 2011 року у Крістіанстаді, Швеція, відбулося урочисте відкриття пам'ятника та меморіальної дошки українському гетьману Пилипу Орлику. Відкриття було приурочено до 300-ї річниці Конституції Пилипа Орлика та

15-ї річниці сучасної Конституції України. Відкриття пам'ятника й дошки на будинку, де мешкав у 1716–1719 рр. Пилип Орлик, було кілька років тому ініційовано Посольством України у Швеції. Пам'ятник, який вважається подарунком України шведському місту Крістіанстад, виготовила майстерня українських скульпторів Сидорука Олесея та Крилова Бориса за підтримки Народного артиста України Богдана Бенюка, який брав безпосередню участь в урочистому заході, та мецената І. Омелянюка. Пам'ятник відкрили Голова міської ради Крістіанстада Стен Херманссон та Посол України у Швеції Євген Перебийніс.

Висновки. Отже, у підсумку зазначимо, що шляхи до незалежності і свободи, до політичної самостійності проходять через зростання національної самосвідомості, через усвідомлення необхідності національного відродження народу України, через боротьбу – і самих українців, і представників інших національностей і народностей, які пов'язали свою долю з долею України.

Список використаної літератури

1. Бевз Т. А. Конституція Пилипа Орлика // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2015. с.356 ISBN 978-966-611-818-2
2. Ганус У. А. Конституція Пилипа Орлика і конституційний процес у сучасній Україні.
3. Кресін О. В. Конституція Пилипа Орлика //Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2014. ISBN 966-749-200-1.
4. Чухліб Т. В. Пакти та конституції законів і вольностей Війська Запорозького 1710 // Енциклопедія історії України : у 10 т. /

редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наук.думка, 2015. Т. 8 : Па Прик. С. 24. ISBN 978-966-00-1142-7.
5. Шишкін В. І. Конституція, яка випередила час // День. 2014. 15 вересня.

СТАНОВЛЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. З давніх-давен українцям була притаманна риса волонтерської діяльності, навіть за скрутних для нації часів. Адже українці вірять у те що безкорисливо надавши допомогу їм повернеться сторицею. Особливого масштабного розвитку доброчинство набуло у ХХ ст. Адже проблеми волонтерства є дійсно ключовими і визначальними для нашого народу. Тому комплексне і ґрунтовне вивчення питання розвитку волонтерського руху полягає в тому що це питання не втрачає своєї актуальності.

Мета. Проаналізувати становлення та основні тенденції розвитку волонтерського руху в Україні Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- розкрити основні етапи становлення волонтерського руху в Україні;
- розкрити основні тенденції розвитку;

Виклад матеріалу. Практика багатьох країн підтверджує, що діяльність волонтерів приносить суспільний прибуток та забезпечує вклад у ВВП від 4 до 8%. 14 вересня 1990 р. в Парижі на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації добровільних зусиль прийняли Загальну Декларацію про волонтерську діяльність. Відповідно до якої волонтерська діяльність становить фундамент громадянського суспільства, привносячи в життя людей потребу в мирі, свободі, безпеці та справедливості. Якщо ж повернутися до історії становлення волонтерства в Україні, то постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. «Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг». Прийняття Закону України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 р. № 3236-17 пов'язують із чемпіонатом Європи з футболу у 2012 р., який проходив на території України. А також військових дій на сходісьогодні в Україні ми можемо побачити, що становлення волонтерського руху відбувається за такими напрямками:

1. Обмін груп молодих добровольців, який є традиційним для країн західного світу, на меті яких транслявання власної культури, традицій, історії та суспільної діяльності, та вивчення культури іншої країни. Такі обміни допомагають молоді розвивати різні типи комунікацій і служби суспільству. Засади такої волонтерської діяльності активно застосовуються Корпусом Миру США в Україні.

2. Робота волонтерів у некомерційних організаціях добровільно та безкоштовно, мета якої допомога у будь-яких видах діяльності. Це допомагає добровільним працівникам у саморозвитку та самоствердженні.

3. Епізодична допомога у здійсненні соціальної політики державним організаціям.

4. Волонтерство, яке допомагає у саморозвитку та навчанні всіх охочих за спрямуванням добровільного помічника.

5. Педагогічне спрямована волонтерська діяльність як засіб розвитку особистості, її соціалізації, духовного становлення. Цей напрям засвоюється в дитячих та молодіжних об'єднаннях, які передбачають суспільне корисну діяльність, в різних угрупованнях при центрах соціальних служб для молоді.

Визнання важливості та потреби у волонтерській праці в Україні підтвердилось у законодавчих документах: Закони України «Про волонтерський рух» (2006р), «Про соціальні послуги» (2003 р.), «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001р.), «Про загальну державну програму підтримку молоді на 2004-2008 роки» (2003р.), Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг» (2003р.) та ін.

Основною тенденцією та особливістю волонтерського руху в Україні є те що його найбільша група - учнівська та студентська молодь. Спочатку цією діяльністю займались окремі групи добровольців. Як будь яким іншим організаціям так і добровольцям потрібен був лідер, який скерує їхню співпрацю у правильне русло. І згодом з'явилися лідери, що об'єднали ці роздрібнені групи і скоординували їх працювати в рамках централізованого керівництва, а отже – ці організації змогли чинити вплив на державний апарат та домогтися ефективної допомоги. 2014 року восени волонтерські організації розпочали тісно співпрацювати з Міністерством оборони України. Створивши раду волонтерів, некомерційні організації були залучені до харчового, медичного та речового постачання в зону АТО. «Асоціація народних волонтерів» - організація, яка включила в себе низку організацій які надають допомогу ветеранам АТО та їхнім сім'ям. Основна частина таких рухів сформувалася після Іловайської трагедії, коли кількість загиблих та зниклих без вісті, за деякими свідченнями, вимірювалася в сотнях. Однією з таких організацій є «Союз Народна Пам'ять».

На сьогодні Україна може похвалитись великою кількістю волонтерських рухів, які зарекомендували себе дуже ефективними та надійними самоорганізаціями. Вони володіють серйозним впливом і можуть відшукати шляхи виконання проблем різної складності. Серед них, зокрема, «Крила Фенікса», «Армія SOS», «Волонтерська Сотня», «Повернись живим», «Ми – кияни».

Висновки. Отже, підсумувавши вище вказане зазначимо, що діяльність волонтерів розвивається в різних напрямках суспільного життя і потрібно спрямовувати дедалі більше зусиль на цей розвиток.

Список використаної літератури

1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 р. № 3236-17 із змінами від 05 берез. 2015 р.
2. Гнатовський М. М., Короткий Т. Р., Хендель В. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів: 2-ге вид., доповн. Одеса: Фенікс, 2015. 92 с.
3. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доп. – Київ: НІСД, 2015. 36 с. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/volonter-697e4.pdf>. (дата звернення: 08.09.2015).

4. Щорс В. В. Волонтерська діяльність – провідна форма гуманістичного виховання старшокласників / В. В. Щорс // Практична психологія та соціальна педагогіка. 2013. № 9. С. 34-47.
5. Назарук В. Волонтерський рух в Україні: від історії до реалій / В. Назарук [Електронний ресурс]. Режим доступу http://region.library.kharkov.ua/lib_druk.php?id=301#ap5.
6. Волонтерський рух в Україні. URL: https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content_import/2015-09-01_press_releases/data/ua/Documents/Presentations/report_vyshlisky.pdf. (дата звернення: 10.09.2015).
7. Вишлінський Г. Волонтерський рух в Україні / Г. Вишлінський, Д. Міханчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content_import/2015-09-01_press_releases/data/ua/Documents/Presentations/report_vyshlisky.pdf.
8. Корнієвський О.А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : [аналіт. доп.] / О.А. Корнієвський, Д.М. Горєлов. – К. : НІСД, 2015. – 36 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://niss.gov.ua/content/articles/files/volonter-697e4.pdf>.

*Матвійчук Денис,
студент гр. МЕНМ-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
імені Б.Д. Гаврилишина ТНЕУ*

ПОЛІТИЧНА ДОКТРИНА МАРКСИЗМУ

Постановка проблеми. Марксизм - одна з великих течій ідейно-політичної та соціально-філософської думки. Він виник і розвивався в загальному руслі європейської ідейно-політичної думки і в цьому сенсі був дітищем Просвітництва та європейської раціоналістичної традиції. Марксизм включав в себе комплекс ідей і концепцій, покликаних пояснити суспільно-історичні, економічні, соціальні, політичні, ідеологічні і безліч інших проблем.

Мета дослідження: Метою статті є визначення засад марксизму, та наслідки його впровадження у політичну практику

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- Визначити політичні та ідеологічні засади марксизму
- Визначити сильні та слабкі сторони марксизму
- Розглянути наслідки поширення марксистських течій

Виклад матеріалу. Марксизм - це соціальна концепція, основи якої були розроблені К. Марксом і Ф. Енгельсом, а також ідеологічні і політичні принципи марксистської теорії були сформульовані в роботі К. Маркса і Ф. Енгельса «Маніфест комуністичної партії» (1848), листі К. Маркса І. Вейдемейеру (1852), книзі К. Маркса «Капітал» та інших його роботах, таких як «Громадянська війна у Франції» («1871») і «Критика Готської програми» («1875»), а також в роботах Ф. Енгельса «Анти-Дюрінг» («1878»), «Походження сім'ї, приватної власності і держави» («1884»), «Людвіг Фейєрбах і кінець класичної німецької філософії» («1886») та інших. Основоположники марксизму прагнули вибудувати цілісну, позбавлену протиріч картину світу на основі перероблених діалектики Г. Гегеля і матеріалізму Л. Фейєрбаха. Прагнення очиститися від ідеалізму Гегеля призвело до економічного детермінізму. Економіка, перш за все виробництво, вважалися в марксизмі первинним чинником суспільства, «базисом», а соціальна психологія, політика, право, ідеологія - вторинними, «надбудовою». Увага до суперечностей суспільства і прагнення до їх подолання, «зняття», привели Маркса і Енгельса до радикальної політичної програми, прагненню до революційного повалення капіталістичного суспільства і заміни його комунізмом - цілісним суспільством без класових протиріч, що керується з єдиного центру за єдиним планом. Завдати поразки класу буржуазії може тільки її протилежність - знедолений клас пролетаріату, який встановить диктатуру пролетаріату. Маркс і Енгельс вважали, що після подолання опору буржуазії диктатура сама собою відіре. Суспільство стане безкласовим, виникне спочатку перша фаза комунізму - соціалізм (іноді цей термін вживається як синонім комунізму), а в міру виживання останніх «родових плям» капіталістичного суспільства - друга, зріла фаза комунізму. Для боротьби за комунізм і диктатуру пролетаріату необхідне створення робочої політичної організації, партії, що виражає інтереси пролетаріату, - комуністичної чи соціал-демократичної. Матеріалістична діалектика визначала погляд на історію, відомий як історичний матеріалізм. Відповідно до нього рушійною силою історії є

боротьба класів. Існування класів пов'язане з певними фазами розвитку виробництва. Розвиток продуктивних сил вступає в конфлікт з пануючими виробничими відносинами. В результаті наростають суперечності між різними класами, перш за все - пануючими експлуататорами і експлуатованими трудящими. Класова боротьба між ними призводить до революційної зміни етапів розвитку суспільства (суспільно-економічних формацій). Аналізу капіталістичного суспільства присвячена найбільша робота К. Маркса «Капітал», в якій він стверджував, що капіталісти недоплачують робітничого класу за працю, відчужуючи в свою користь додаткову вартість. Маркс і його послідовники вважали, що їх уявлення про розвиток суспільства є єдино науковими («науковий комунізм»), і звинувачували своїх супротивників в утопізм. Критикуючи капіталізм, основоположники марксизму менш докладно розробили концепцію соціалістичного суспільства, що відкривало різні можливості для тлумачень. Концентруючи увагу на соціально-класову боротьбу, марксисты недооцінювали важливість психологічних, культурно-національних чинників. Сила марксизму була в його всеосяжної системної картині світу, порівнянної тільки з релігією за здатністю відповідати на всі питання. Марксизм був несумісний з релігією і ставився до будь-якої її форми різко негативно.

Критики марксизму. Уже перші критики марксизму (П.-Ж. Прудон, А. Герцен, К. Фогт, М. Бакунін та інші) вказували на протиріччя в цьому вченні. Економічна еволюція неминує веде до комунізму, але марксисты вимагають якнайшвидшої підготовки революційного перевороту. Пролетарі не мають культурних навичок для управління суспільством в цілому, тому керівництво державою диктатури пролетаріату будуть здійснювати колишні працівники і інтелігенти-комуністи. Марксисты вважають, що колишні працівники діятимуть в інтересах всіх працівників, але інші положення марксизму свідчать, що класова позиція людини визначається не його походженням, а його нинішнім соціальним становищем. Ставши чиновником, робочий діятиме як чиновник, а не як робочий. Нова бюрократія збереже експлуатацію і гноблення. Марксисты сподіваються на те, що пролетарська революція відбудеться в світовому масштабі, в той час як в більшості країн світу більшість трудящих складають селяни. В кінці ХІХ століття марксизм взяв гору в соціал-демократичному русі, але протиріччя марксистської теорії і рішення практичних політичних завдань привели до поділу його на ряд течій. Помірні марксисты, перш за все «ревізіоністи» на чолі з Е. Бернштейном, вважали, що подолання капіталізму і заміна його першою фазою комунізму - соціалізмом - стане результатом еволюції капіталізма і пролетарська революція не є необхідною. Марксисты-центристи (К. Каутський, Г. Плеханов) вважали, що необхідно вести політичну боротьбу за демократію, полегшення становища робітничого класу, створення економічних і культурних передумов соціалізму, але не проводити пролетарську революцію, поки вони не визріли. Робочий клас ще недостатньо культурна, щоб зуміти взяти на себе управління країною і виробництвом. Господарство ще недостатньо сконцентровано капіталізмом, щоб їм можна було управляти з єдиного центру. Радикальні марксисты (В. Ленін та інші) вважали, що передумови для пролетарської революції можуть виникнути раніше, ніж передумови соціалізму, але все одно необхідно боротися за неї.

Організації марксистів. Першою організацією російських марксистів в еміграції стала група «Звільнення праці». Була створена Російська соціал-

демократична робітничча партія, яка в 1903 році розділилася на дві основні течії: помірне (соціал-демократична) - меншовизм; радикальне (комуністичне) - більшовизм.

Марксистки внесли великий вклад в дослідження економіки імперіалізму. При цьому радикальні марксистки перебільшували готовність світової економіки розвиватися за єдиним планом, «по-соціалістичному». Захопивши владу, згуртована організація революціонерів зможе, на думку Леніна, підготувати передумови створення соціалістичного суспільства, розвиваючи здібності робітничого класу до управління суспільством і економікою.

Перемога марксизму. У ХХ столітті марксистки-ленінці перемогли в ряді країн, де капіталізм не був розвинений. Надії на світову революцію не виправдалися. В результаті марксизм-ленінізм розділювався на ряд напрямків. Спроба пристосувати марксизм до умов цих країн призвела до посилення авторитарних рис марксизму, створення товариств, в яких встановилося панування бюрократії. Правлячі комуністичні партії офіційно заявили, що вони побудували соціалізм, хоча ніде суспільство не стало безкласовим. Ніякого відмирання держави не відбувалося, бюрократичне планування економіки виявилось неефективним, «соціалістична» економіка відставала від капіталістичної, хоча комуністи і сприяли прискоренню індустріалізації своїх країн. У країнах розвиненого капіталізму, всупереч прогнозам Маркса, комуністи не змогли перемогти. Ряд марксистських мислителів та активістів вже в середині ХХ століття констатували кризу марксизму, пов'язаний з тим, що його прогнози в багатьох принципових питаннях не здійснюються на практиці. Теоретики цього напрямку шукали вихід з кризи, намагаючись знайти нові, непролетарські революційні сили, скорегувати модель соціалізму, з'єднати марксизм з досягненнями фрейдизму, анархізму та іншого.

Висновок. Падіння комуністичних режимів в результаті перебудови і Східноєвропейських революцій послабило позиції марксизму. Проте марксизм справив значний вплив на розвиток соціальної думки в усьому світі, сприяв науковій критиці капіталізму, системному соціально-класового аналізу суспільства, розробці соціальних реформ, що полегшують становище робітників. У соціал-демократичному русі взяли гору прихильники поступових реформ, що перетворюють капіталізм в «демократичний соціалізм». Незважаючи на те що капіталізм серйозно змінився, він поки так і не змінився наступної «суспільно-економічної формацією» - соціалізмом. Однак розвиток капіталізму супроводжується безліччю кризових явищ, і марксизм зберігає вплив у науці і лівому громадському русі.

Список використаної літератури

1. Марксизм//Вступ у політичну теорію//К. С. Гаждиєв// 1999 ст. 80-88
2. Роман Тиса. Короткий нарис українського марксизму // «Товариш» (Київ). 2013. № 14, 15 і 16.
3. Марксизм // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. Буенос-Айрес, 1960. Т. 4, кн. VII :Літери Ле – Ме. С. 918-920. Орію 1000 екз.
4. Маркс в Україні / Сергій Іщенко. Марксизм за 120 хвилин. Київ: «Вперед», 2010. ст. 37-53.

*Матушик Руслана,
студентка
групи МВСК - 11*

ГЛОБАЛЬНІ МІЖНАЦІОНАЛЬНІ КОНФЛІКТИ: СУТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Незважаючи на спроби досягнути гармонійних стосунків між спільнотами, всі ми розуміємо, що досягнути їх є достатньо проблематично. Руйнівний потенціал і характер міжнаціонального конфлікту неодноразово ставав загрозою не лише для політичної стабільності, але й для держави та людей. Проблема міжнаціональних конфліктів була практично завжди і від цих конфліктів залежить мир у всьому світі.

Мета. Проаналізувати сучасні міжнаціональні конфлікти та шляхи їх розв'язання. Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- проаналізувати основні міжнаціональні конфлікти сьогодення;
- показати основні шляхи розв'язання міжнаціональних конфліктів;
- перелічити гуманістичні принципи ;

Виклад матеріалу. У світовій політичній практиці є два основні шляхи розв'язання міжнаціональних конфліктів - мирний і воєнний. Під час мирного врегулювання конфліктів використовуються переговори, суд та інші беззбройні способи.

Воєнний спосіб розв'язання конфлікту полягає у збройному зіткненні конфронтуючих учасників політичного процесу. Війна є крайньою формою прояву міжнаціонального конфлікту. Її початок свідчить, що конфліктуючі групи не бачать іншого способу усунення своїх непорозумінь, крім збройного насильства.

У авторитарних та демократичних суспільствах проблема розв'язання конфліктів вирішується по-різному. У суспільствах авторитарного типу владні структури намагаються придушити конфлікт у зародку, що призводить або до суспільної стагнації, консервації віджилих структур, або до переходу конфлікту в стадію латентного розвитку, яка обтяжена наступним вибуховим розвитком конфлікту (насильство, революція).

У демократичних суспільствах інтереси різних соціальних груп представляють політичні партії і конфлікт розв'язується шляхом переговорного процесу, реформування суспільства, зміни пануючої еліти на виборах під час парламентської боротьби та іншими цивілізованими методами.

Оскільки у реальному політичному житті цілковите уникнення, усунення конфліктів є маловірогідним, то на перший план у конфліктології виходить вибір стилю поведінки у конфліктній ситуації. Дослідники виділяють морально-правовий (нормативний), силовий, реалістичний, ідеалістичний, інтегративний та ін. стилі поведінки у міжнаціональному конфлікті.

Морально-правовий (нормативний) підхід передбачає врегулювання конфлікту з допомогою правових і моральних норм. Силовий підхід використовується в умовах нерівності партнерів і не призводить, як правило, до усунення причини конфлікту, а створює загрозу ескалації конфлікту. Реалістичний підхід розглядає суть конфлікту як вроджене прагнення людини до панування. А оскільки всі панувати не можуть, то відбувається примус тих,

хто панує, над тими, хто підпорядковується. Цей метод ще називають методом торгу, примусово-переговорним методом.

Ідеалістичний стиль поведінки у конфлікті передбачає, що усі зацікавлені сторони встановлюють взаємовідносини, які прийнятні для усіх. Вихідною є теза про те, що в момент конфлікту всі сторони є в програвшій, зазнають небажаних втрат, а після його ліквідації всі будуть у вигравшій.

Інтегративний стиль поведінки полягає у тому, що кожна із конфліктуючих сторін, забуваючи про свої попередні цілі та цінності, знаходить нові -взаємоприйнятні.

Політична практика свідчить, що конфліктуючі сторони демонструють найрізноманітніші типи поведінки, зокрема, пряме протиборство, ухилення, пристосування, вчинки, співробітництво.

Як приклад, можна навести країну Сирію. Здавалося, що режим Башара аль-Асада за підтримки Ірану і Росії буде перемагати в одній битві за іншою. Війна проти «Ісламської держави» буде наближатися до фінішу. Іноземні гравці будуть підтримувати крихку рівновагу в різних частинах країни: рівновага між Ізраїлем, Іраном і Росією на південному заході Сирії, між Росією і Туреччиною на північному заході, між США і Туреччиною на північному сході. Однак у середині грудня Трамп своїм телефонним дзвінком президенту Туреччини Реджепу Таїпу Ердогану, в якому він повідомив про виведення американських військ, поставив хрест на цьому балансі, збільшив ймовірність кривавого конфлікту з участю Туреччини, її сирійських союзників, сирійських курдів і режиму Асада, а також, цілком ймовірно, надав «Ісламській державі» можливість відродитися, роздмухуючи той хаос, в умовах якого терористи процвітають. Колишня політика адміністрації Трампа, яка полягала в нескінченному збереженні військової присутності США в Сирії, завжди викликала масу запитань. Було неясно, яким чином 2 тисячі американських військових можуть зменшити вплив Ірану в Сирії або спричинити відчутний тиск на режим Асада. З урахуванням всього цього різкий відхід американців спричинить за собою серйозний ризик: унаслідок їх відходу Загони народної самооборони - курдське воєнізоване угруповання, яке разом зі США боролось проти «Ісламської держави» опиняться у серйозній небезпеці.

Тепер Загонам народної самооборони загрожує наступ з боку Туреччини(яка вважає цю організацію терористичною за її зв'язків з Робочою партією Курдистану) або з боку режиму Асада (який прагне відновити свій контроль на всій території країни, включаючи її нафтові родовища на північному сході). Якщо почнеться хаос, «Ісламська держава» може скористатися можливістю і повернутися в Сирію, перегрупувавшись і захопивши частину територій, які вона втратила за останні два роки. Коротко кажучи, питання для США було не в тому, чи потрібно їм залишитися або піти, а в тому, коли саме і за яких обставин потрібно виводити американські війська з Сирії. І США, і Росія зацікавлені в тому, щоб запобігти сутичкам всіх з усіма на територіях, звідки підуть американські військові, тому що це може стати поштовхом до відродження ІДІЛ і тому що, з точки зору Росії, в результаті Туреччина може отримати під свій контроль більше територій союзника Москви. Щоб запобігти цьому, Вашингтону і Москві доведеться переконувати Туреччину не починати наступ на території, які утримують курдські Загони

народної самооборони, вмовити цю організацію знизити її бойову активність і допомогти Дамаску та цій організації укласти угоду, яка дозволить сирійському уряду повернути північний схід країни в обмін на надання курдам права на самоврядування на цих територіях. Такий результат дозволить Сирії відновити її суверенітет, заспокоїти Туреччину, обмеживши вплив і бойовий потенціал курдів, та захистити від військової атаки.

Висновки. Людська історія знає чимало прикладів міжнаціональних конфліктів. Вони найчастіше виникають тоді, коли націоналізм перестає бути ідеологією і політикою боротьби проти утисків за національним принципом, перетворюючись на засіб утвердження зверхності і «обраності» своєї нації. Вирішенню міжнаціональних конфліктів сприяє дотримання ряду гуманістичних принципів:

- відмова від насильства і примусу;
- дотримання прав і свобод людини;
- перевага мирним способам вирішення протиріч;
- застосування правових механізмів.

Слід зауважити, що уникнути міжнаціонального конфлікту майже неможливо, потрібно навчитись вчасно їх регулювати.

Список використаної літератури

1. Примуш М.В. Конфліктологія. Навчальний посібник - К.: ВД «Професіонал», 2006.
2. Про конфлікт з Сирією, Роберт Маллі. <https://ua.112.ua/mnenie/desiat-konfliktiv-za-iaakumu-potribno-stezhyty-v-2019-rotsi-chastyna-1-475681.html>
3. Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів: Навчальний посібник. - К.: Кондор. 2004.
4. Гончарук (Чолач) Т. В., Джугла Н. В. Теорія та практика політичної пропаганди [Текст]: підручник / Т. В. Гончарук-Чолач, Н. В. Джугла. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 254 с. Режим доступу: <http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>
5. Гончарук (Чолач) Т. В. Засоби масової інформації в політичному житті суспільства: навчальний посібник / Гончарук-Чолач, Н. В. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 254 с. Режим доступу: <http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>
6. Гончарук (Чолач) Т. В. Історія українських та зарубіжних політичних вчень: навчальний посібник / Т. В. Гончарук-Чолач, В. Я. Томахів. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>

*Незбрицький Олег,
студент гр. АГР-11,
аграрного факультету, ТНЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. При кінці ХХ, початку ХХІ століття з'явилася нова проблема у посткомуністичних країнах – політичний режим, який почне царювати. Наданий момент почали утворюватися нові режими. І звісно ж постало питання про їх дослідження.

Метою нашого дослідження є аналіз основних рис сучасного політичного режиму України.

Виклад матеріалу. Насамперед потрібно дати визначення поняттю «політичний режим». Отже, політичний режим – це характерний тип влади в країні, сукупність засобів і методів здійснення **політичної** влади, яка відображає характер взаємовідносин громадян і держави.

Політичний режим розкриває характер відносин між:

- 1) державою і громадянами;
- 2) вищими органами державної влади (правителем держави, урядом, парламентом, вищими судовими органами);
- 3) державою і органами регіонального і місцевого самоврядування, а у федеративних державах – між державою і суб'єктами федерації;
- 4) державою і партіями;
- 5) правлячими елітними групами і опозицією;
- 6) виборчою системою і формою державного правління;
- 7) партією і групами тиску;
- 8) ідеологічними і неідеологічними формами політичного процесу.

Існують такі два основних режими: демократичний, авторитарний.

Найбільш поширеним режимом є **демократичний**. Основою цього режиму є те, що правляча меншість (влада) виконує волю неправлячої більшості (народу). Кожен громадянин є вільним і знаходиться на юридично однаковому рівному правовому статусі, має свободу слова та власної думки. Представники влади обираються за бажанням всіх громадян, через вибори. Тому, що кожна людина має право вибору.

Авторитарний. Подібний з демократичним, може існувати в умовах різного суспільного ладу. Також, правляча еліта ухвалює всі рішення, обов'язкові для всіх. Еліта – це верхній прошарок, але існує ще і нижній. До нижнього прошарку належать посередники між тими хто править та тими, ким керують.

М. Вебер говорив: «Суспільство – натовп і необхідна харизматична особа для керування ним».

Основні характеристики авторитарного режиму:

- 1) політичні права та свободи громадян знаходяться у певній рамка;
- 2) вибір влади громадянам дозволений, але обмежений;
- 3) дозволена пропаганда, але вона повинна бути на благо владі;
- 4) законодавча влада повинна узгоджувати свої рішення з виконавчою.

На перший погляд, складається враження, що в Україні переважає демократичний режим. Однак говорити про встановлення демократичного

режиму в нашій країні явно передчасно. Політичний режим сучасної України можна охарактеризувати як «змішаний», тобто такий, котрий інтегрує ознаки двох політичних режимів: демократичного та авторитарного. Для цього режиму характерні такі риси:

- громіздка структура установ державної влади з недиференційованими і неспеціалізованими функціями відповідно до вирішення сучасних модернізаційних завдань, слабкістю громадських інститутів впливу на владу;
- малоефективний механізм стримувань і противаг як між вищими органами державної влади, так і регіональним і місцевим самоврядуванням внаслідок незавершеності юридичного оформлення меж їх компетенції, процедур прийняття рішень, мотиваційних механізмів до висококваліфікованої праці;
- політична неструктурованість державної влади, обумовлена не тільки слабкістю політичного потенціалу громадськості, а й свідомим гальмуванням владними структурами цього процесу через зволікання у прийнятті нового партійного і виборчого законодавства;
- партійна система фінансово, матеріально залежна від влади і фінансово-домінуючих соціальних груп і часто стає виразником їхніх інтересів всупереч декларованим програмним цілям;
- виборча система не стимулює партійну конкуренцію, а закріплює зберігання корпоративно-кланових засад формування політичної влади через відсталі механізми висування кандидатів і голосування;
- сильні рецидиви щодо єдиної державної ідеології, відсутність чітко оформлених ідеологічних орієнтацій, цивілізованих форм ідеологічного плюралізму, цивілізованого центрризму в політиці; досить міцні позиції крайніх ідеологій (особливо комуністичної).

Значна роль у процесах трансформації суспільства належить політичній владі. Для того, щоб цілеспрямовано здійснювати модернізацію в напрямку демократизації, політичному режимові необхідний досить високий рівень інституалізації. Їй притаманні: адаптованість, складність, автономність та узгодженість організацій, що входять до політичної системи. При відсутності розвиненого громадянського суспільства цей фактор стає визначальним. Однак значення волі політичного режиму не слід абсолютизувати, бо це призводить до спроб привести громадянське суспільство у відповідність з наказами держави.

Для України потрібна насамперед політика взаємодії, а не петроградизму. Сучасна практика свідчить про руйнівні наслідки використання політичного контролю елітою для пристосування реформ до свого власного становища та інтересів. Стати на заваді цьому може лише формування громадянського суспільства. Наявна можливість його постійно впливати на тих, хто здійснює функції політичної влади. За визначенням Р.Даля, такий політичний режим класифікується як поліархія. Становлення останньої в Україні є важливим чинником стабілізації. Зміст її полягає в наявності згоди між учасниками соціальної взаємодії, які володіють певним автономним простором.

Сьогодні державна влада перебуває в парадоксальній ситуації: з однієї сторони вона покликана розвивати громадські інститути, законодавство, а з

іншої – гальмує їх. Проведенні дослідження стверджують, що такий режим в Україні залишиться найменше ще 5-7 років.

Висновок. Сьогодні існує чотири політичних режими: демократичний, авторитарний, тоталітарний та теократичний. В Україні панує авторитарно-демократичний режим. Але дослідники стверджують, що згодом цей режим замінить «Недосконала демократія».

Список використаної літератури

1. Сухонос В.В. Теорія держави і права. Навчальний посібник. Суми - 2005. 2005
2. Навчальний посібник. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. – 170с.
3. Горбач О., Демчишак Р., Політологія: навчальний посібник. – Львів: ЛДІНТУ ім. В. Чорновола, 2011.-264с.
4. Потульницький В. Історія української політології. - К.: 1992р.
5. Андрущенко В. Політологія: наука про політику: Підручник для вищої школи / Василь Григорович Кремень (ред.), Микола Іванович Горлач (ред.). – 3. вид., виправ. та доп. – К.; Х. : Єдінорог, 2001. – 640с.
6. Бойко О. Д., Горбатенко В. П., Денисюк С. Г., Зеленько Г. І., Коваленко А. О., Корнієнко А. О. Прикладна політологія: навч. посіб. / В.П. Горбатенко (ред.). – К. : Академія, 2008. – 472с.
7. Гончарук (Чолач) Т.В., Шумка М.Л. Політика та економіка: словник-довідник: навчальний посібник / Т. В. Гончарук-Чолач, М. Л. Шумка. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. URL: Режим доступу:<http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>

*Павлюк Олена,
студентка гр. МЕН-11,
Факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Актуальність теми: європейський вибір України відкриває нові перспективи співробітництва з розвинутими країнами континенту, надає можливості економічного розвитку, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин. Це – найкращий спосіб реалізації національних інтересів.

Мета: емпіричні дослідження євроінтеграційного напрямку України, з'ясування перспектив, які очікують країну на євроінтеграційному шляху, переваги та недоліки входження до ЄС.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні завдання: аналіз євроінтеграційних процесів; фактори, які сприяють формуванню інтеграції; аналіз політичної ситуації в країні в умовах євроінтеграційного напрямку.

Об'єкт: євроінтеграційна перспектива України.

Предмет: країна в умовах Євроінтеграції.

Серед актуальних проблем розвитку Української держави питання європейської та євроатлантичної інтеграції є одним із найбільш складних і неоднозначних. Відомо, що інтеграція є головним зовнішньополітичним пріоритетом України. Президент України у Посланні до Верховної Ради України у червні 2002 року визначив європейську інтеграцію стрижнем стратегії економічного та соціального розвитку України на перспективу. Проголосивши також своїм стратегічним пріоритетом набуття членства в НАТО, очікуючи від цього зміцнення економічної і територіальної безпеки, Україна після набуття незалежності з великими труднощами поетапно виконує завдання повномасштабної інтеграції до світового політичного, економічного та гуманітарного простору.

Неоднозначне ставлення населення Сходу і Заходу України до проблематики європейської та євроатлантичної інтеграції – наслідок розколу суспільства, перш за все з питань геостратегічного вибору держави, і це закономірний історичний процес. Адже Україна лежить на перехресті різновекторних геополітичних інтересів у безпосередній зоні суперечливого стратегічного трикутника «США-ЄС-Росія». Така увага до України як суб'єкта сучасного геополітичного простору цілком зрозуміла, адже вона перша в Європі за територією, п'ята за кількістю населення. На частку України припадає 40 % європейських чорноземів, вона має більше як на сто років запасів залізної, марганцевої, уранових руд та цінних металів, історичні і культурні передумови для участі у західноєвропейському економічному просторі.

Після останніх двох розширень ЄС (2004 р., 2007 р.) зона його впливу вперше наблизилась до західних кордонів України. Якщо до 2004 р. Україна мала рівноправні взаємовідносини з країнами-сусідами, то після входження їх до Європейського Союзу кожна з них відносно нашої держави виступає як складова частина надпотужного економічного блоку. Контури цього трикутника ще не набули чітких обрисів, однак мало хто не відмічає значущу роль Української

держави в їх остаточному визначенні. Адже Україна «буферною зоною» цивілізаційного простору між західною і російсько-євразійською цивілізаціями.

Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України вона посідає особливе місце. Інтеграційна ідея є свідомим і природним стратегічним вибором українського суспільства, підтвердженим багатьма випробуваннями.

Перспектива членства у ЄС є ключовою метою і стратегічним орієнтиром українських прагнень до перетворення, заради якої проводяться реформи. Уперше Україна брала участь у саміті в статусі держави, яка уклала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом.

Важко не погодитися з привабливістю пропозиції щодо пан'європейської економічної інтеграції для України, однак можливість її практичної реалізації залежить виключно від політичної волі і здорового глузду нашого східного сусіда. Для України імплементація в умовах глибокого економічного спаду та ведення воєнних дій є надзвичайно складним завданням, що породжує безліч протиріч і викликів для економічної політики.

1) Необхідність підвищення конкурентоспроможності економічних суб'єктів та запровадження ПВЗВТ з ЄС потребує залучення значного обсягу прямих іноземних інвестицій, що в умовах макроекономічної нестабільності та військового протистояння є надзвичайно складним завданням.

2) Режим безмитного доступу українських товарів на ринки країн СНД є більш пріоритетним з економічного погляду, однак не варто очікувати конструктивного підходу у вирішенні цього питання з боку країни-агресора, що ставить за мету дестабілізацію України та вже позбавила її стратегічно важливих районів.

3) Технологічне оновлення і модернізація української промисловості передбачає залучення значного обсягу інвестицій та проведення активної індустріальної політики держави.

4) ЄС не має цільової програми підтримки імплементації УА: Європейський інструмент сусідства має невеликий бюджет і поширюється на всіх сусідів ЄС. Імплементація УА/ПВЗВТ – це національний пріоритет, заходи якого мають фінансуватися державою та економічними суб'єктами України. А в умовах низької норми національних заощаджень і істотного падіння життєвого рівня населення нестача фінансування буде неминучою.

5) Адаптація регулятивної системи і правового поля нашої країни до стандартів ЄС є дуже витратною для нашої держави, однак не має достатніх стимулів для її впровадження за відсутності в Україні чітких перспектив членства у ЄС.

6) Макроекономічна стабілізація – нагальне завдання економічної політики в Україні, без вирішення якого неможливе проведення ефективних економічних реформ. Одним із стабілізаційних засобів є залучення зовнішньої допомоги і накопичення міжнародних резервів. Однак дефіцит зовнішнього фінансування України після проведення реструктуризації зовнішнього боргу становитиме близько 12 млрд дол. (з урахуванням необхідності приросту резервів на 10 млрд дол. за рік).

Політичні переваги інтеграції України у ЄС пов'язані перш за все зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки.

Зближення та виконання його вимог стане в подальшому інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Членство співпраці відкриє шлях нашій країні до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу співпрацю дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дасть змогу підсилити співробітництво не тільки в боротьбі з тероризмом, а й з організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією тощо.

Як відомо, Європейський Союз й Україна почали переговори щодо Угоди про асоціацію ще у 2007 р., а в 2008 р. – щодо поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, як невід’ємної складової частини Угоди про асоціацію.

Довгі роки продуктивної роботи дали змогу Верховній Раді України та Європейському парламенту 16 вересня 2014 р. ратифікувати Угоду про асоціацію між ЄС та Україною, що дало можливість розпочати тимчасове застосування відповідних положень Угоди про асоціацію з 1 листопада 2014 р., водночас тимчасове застосування розділу про ЗВТ розпочнеться з 1 січня 2016 р. Однак інтеграція не в змозі замінити здорову економічну політику, направлену на розвиток внутрішнього ринку та накопичення внутрішніх заощаджень, підвищення національної конкурентоспроможності та активізацію інвестиційно-інноваційної діяльності, залучення довгострокових іноземних інвестицій та формування сильних і ефективних національних компаній.

Питання необхідності євроінтеграції є вирішальним для визначення майбутнього вектору розвитку центральноєвропейських країн, включаючи Україну. Воно визначається не лише соціально-економічними факторами, а й інституціональними і державно-управлінськими в рамках ефективно реалізації національної політики держав. Незважаючи на різну концептуальну основу, європейські країни розуміють необхідність в єдиному стандартизованому підході до розуміння державної політики, суспільних благ та економічних показників задля успішного розвитку суспільства. Тільки в ситуації визначених основоположних стандартів система державного управління буде мати критерії власного розвитку і можливість привести різні сфери суспільного життя у відповідність з цими стандартами. Основне питання в даній ситуації – як ефективно поєднати загальноєвропейські стандарти і реалії держав, які протягом століть формували власні засади розвитку. Саме ефективне пропорційне поєднання загальновизначених людських цінностей, політичних пріоритетів з національними інтересами і зумовить основну конкурентну перевагу одних країн над іншими. Євроінтеграція передбачає реформування на глибинному рівні та стимулює встановлення нової системи державного управління, яке ґрунтується на компетентності, лідерстві, відповідальності та стратегічному довго-строковому плануванні, таким чином, державна система управління отримує нові властивості та взаємозв’язки. Такі взаємозв’язки поширюються не лише на одну державу, а на декілька держав, створюючи підсистему взаємодії внутрішніх елементів державного управління з подібними до них внутрішніми елементами різних країн. Це, в свою чергу, дозволяє говорити про одну систему цінностей для людства, міжкультурну толерантність і взаємодію. Міра взаємодії цих елементів впливає на інтенсивність діалогу між країнами. Саме державно-управлінська сфера є першим чинником не тільки

впровадження нової системи, а і виконавцем закладених цілей, адже суспільство має отримувати стимули для впровадження визначених цілей.

Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних капіталовкладень і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки Європи.

Висновок. Отже Європейський вибір України відкриває нові перспективи співробітництва з розвинутими країнами континенту, надає можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин. Це – найкращий спосіб реалізації національних інтересів.

Список використаної літератури

1. Захаров В. К. Перспективи участі України в євразійському інтеграційному процесі / В. К. Захаров 2019. № 6. 38–47с. URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/perspektivu-uchastiya-ukrainyuv-evraziyskom-integratsionnom-protssesse>.
2. Дзюба С.О. Україна – Митний Союз / С.О. Дзюба // Єдина служба правової допомоги URL: http://3222.ua/article/ukrana__mitniy_soyuz.htm
3. Україна – час вибору / Центр Разумкова. К, 2017 URL : http://razumkov.org.ua/upload/Brochure_EU-CU-7-2017.pdf.
4. Кухарська Н.О. Україна в сучасних інтеграційних процесах : [навч. посіб.] Н.О. Кухарська. Одеса : Атлант ВОІ СОІУ, 2018. 186 с.

*Пелехата Юлія,
студентка гр. МВСК-11
Факультету міжнародних відносин, ТНЕУ*

ПОМАРАНЧЕВА РЕВОЛЮЦІЯ І ЇЇ ВПЛИВИ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Події президентської виборчої кампанії 2004 р., які отримали публіцистичну назву «Помаранчева революція», засвідчують появу в Україні нової тенденції до активного і всебічного опрацювання проблематики громадянського суспільства, що має особливе значення для поступового і поетапного формування в країні демократичного політичного режиму. Обґрунтування наукової вартості значного кола доступних широкому загалу джерел, дотичних до історії і теорії «Помаранчевої революції», сприятиме активному апробуванню на рівні науки головних цінностей громадянського суспільства, а також їх подальшому засвоєнню в масовій свідомості.

Метою нашого дослідження є з'ясування впливу «Помаранчевої революції» на політичний розвиток країни в подальшому.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні **завдання**:

- проаналізувати «Помаранчеву революцію» як етап розвитку українського суспільства.

- визначити вплив «Помаранчевої революції» на подальше формування громадянського суспільства в Україні.

Об'єктом дослідження виступає українське суспільство в період «Помаранчевої революції» та самоорганізація української громади.

Предметом дослідження є «Помаранчева революція» та події 2004 року: громадська непокоря, мітинги, страйки та протести, об'єднання та розвиток громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. «Помаранчева революція» вже стала частиною української новітньої історії, її вивчають в школах та саме вона стала початком об'єднанням суспільства України. В 2004 році незалежна Україна пережила важкий період, це був період коли формувалась людська віра, віра у себе і свої сили. Це був час коли по-справжньому піднімався громадський дух, розуміння людьми слова свобода та його цінність. З іншого боку, це були нові правила взаємодії громадян, новий погляд на політику. Це були певні розчарування, в злети і падіння, хтось не міг змиритись з новим початком нової історії, хтось жив революційним минули. Насправді в 2004 році люди дуже хотіли змін, але в цей період на підсвідомому рівні вони ще були не готові підтримувати нове управління так само сильно як вони ненавиділи старе. Це було протистояння влади та опозиції, сотні тисяч громадян України вийшли на майдан щоб добитись чесних виборів. У листопаді 2004 року ніхто не сумнівався, що вибори які відбулись були сфальсифіковані, і люди в своїй молодій незалежній державі вирішили все таки добитися свого чесного права виборупрезидента. Тому 3 грудня 2004 року Верховний Суд України все ж таки задовільнив скаргу Віктора Ющенка, про те що другий тур виборів був сфальсифікованим. В такому випадку Верховний Суд України таки визнав незаконною постанову Центральної виборчої комісії про оголошення президентом України Віктора Януковича та доручив

призначити нову дату переголосування другого туру виборів Президента. Після чого український народ ще раз провів голосування і в 2004 році президентом України таки став Віктор Ющенко. На той момент це була одна з найбільших перемог української громади.

Перемога Віктора Ющенка на виборах, яка відбулась за допомогою громадян України і справді стала великою історичною подією, і навіть якоюсь мірою стала показником для інших країн. Це показало який Український народ об'єднаний між собою якщо перед ним стоїть одна мета яку вони хочуть досягнути. Це показало усьому світу, що український народ хоче бачити зміни у своїй державі, і покласти нові фундаментальні зміни для своєї країни. Громадяни України довели, що вони хочуть ту державу де є демократія, і де дослухаються до народу. Також народ України доводить те що вони хочуть мати країну в якій економічний розвиток приносить користь усьому населенню.

Можна згадати скільки часу люди простояли на майдані, в дуже холодну погоду, а разом із ними і Віктор Ющенко та Юлія Тимошенко які хоч і належали до різних політичних сил, але все ж таки разом стоять пліч-о-пліч на імпровізованій сцені на Майдані Незалежності. Єдиною проблемою цього об'єднання було багато непотрібних та нездійснених обіцянок, які на той час лунали зі сцени. В якійсь мірі це суперечило тому що на той момент повторювали і вимагали сотні тисяч людей. Адже вони просили свободи і правди, а не обіцянок які в подальшому влада не зможе виконати. За відсутності чіткого політичного напрямку, невиконання передвиборчих обіцянок президентська партія «Наша Україна» втрачала свій вплив, що закінчилося її нищівною поразкою на парламентських виборах у березні 2006 року. Знову ж таки, після нерішучості президента та його нездатності створити бажану «помаранчеву» коаліцію в країні протягом кількох місяців відбувався справжній політичний хаос. Також зміна Конституції, яка відбулась у 2004 році, це є було непоганим початком, але інколи погано є те що президент має завеликі повноваження. Під час перших восьми місяців коли Ющенко вже був президентом, а зміни в Конституції ще не діяли, він старався щось змінити. У нього були тільки найкращі наміри для України, але через своє найближче оточення та радників він все ж таки не зміг так гідно керувати країною, як цього від нього чекав народ України.

Проте події помаранчевої революції які стали переломними в президентських виборах 2004 року, привели до історичних змін у масовій свідомості. Одні тенденції змінили спрямованість, а інші це різко посилили. Значні зміни, що відбулися у суспільній свідомості під впливом революційних подій, пов'язаних із виборами президента, дозволяли робити висновки про те, що у процесі демократичного розвитку України настав переломний момент. Найбільш помітними стало зростання демократичних настроїв наприкінці 2004 року щодо таких показників, як довіра до президента, уряду та Верховної Ради України. У цей момент люди зрозуміли власну політичну ефективність, вони стали більш впевнені у тому що вони можуть впливати на політичні процеси які відбуваються у країні. В 2004 році, соціальний оптимізм підвищився, тому що в цей момент народ був в очікуванні, і впевненості у тому що ситуація в країні буде поліпшуватись. Однак через деякий час революційні очікування, сподівання й ілюзії не витримали постреволюційних реалій, які призвели до відновлення застійних тенденцій та поворотних настроїв в українському суспільстві. Після

результатів опитування які було проведеного через рік, вони із усією очевидністю продемонстрували повернення демократичних установок і настроїв населення на «вихідні позиції» початку 2004 року. Зрештою виявилось, що помітні поліпшення проявилися лише як тимчасові «сплески» демократичних настроїв.

Висновки. Помаранчева революція стала однією з найважливіших, найшляхетніших подій в історії України. Це був високий рівень моральних вимог правди і свободи, це була дисципліна, турбота про інших, взаємодопомога, пісні, квіти, а не каміння для спец охоронців. За весь час революції не було жодної людської жертви. Такої мирної революції в історії мабуть не було. Україна стала епіцентром уваги цілого світу, тільки Росія спостерігала за подіями в Україні скептично або зі страхом. Помаранчева революція залишила за собою багато демократичних елементів: вільні й чесні вибори, свобода слова, вільні ЗМІ й пам'ять, що добре об'єднаний народ може виявити свою волю і змусити політиків його послухати. Цей час все ж таки змінив людський народ, «Помаранчева революція» дала людям України віру в краще майбутнє, віру у себе і свої сили. Помаранчева революція заставила нас зрозуміти, що ми набагато сильніші ніж ми думаємо, а також «Помаранчева революція» дала зрозуміти народові України, що все що відбувається і подальша доля держави залежить тільки від нас.

Список використаної літератури

1. Колодій Антоніна. Виховання громадянських цінностей у постреволуційній Україні // 10 років школи громадянства. Збірник матеріалів до 10-ліття Педагогічного товариства ім. Григорія Ващенка. – Львів, 2005. – С. 42-50.
2. Верховний суд: другий тур має бути переголосовано, – журнал Час-Тайм – 3 грудня, 2004.
3. Гаврилишин Богдан. «Україна: 20 минулих і 20 майбутніх літ», 2009. [Електронний ресурс] <https://uk.wikisource.org/>
4. Гісем О.В. Історія України. Опорні схеми, таблиці, коментарі. О.В Гісем, О.О. Мартинюк. Кам'янець-Подільський, 2018. – 548 с.
5. Паніна Наталія. Демократизація в Україні та помаранчева революція у дзеркалі громадської думки., 19 травня, 2013, [Електронний ресурс] <https://dt.ua/>
6. Помаранчева революція: уроки та історичне значення. Збірник матеріалів науково-практичної конференції. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2009. – 40 с.
7. Президентські вибори та Помаранчева революція: вплив на трансформаційні процеси в Україні / Фонд ім. Фрідріха Еберта; За ред. Г.Курта та ін. – К.: Заповіт, 2005. – 148 с
8. Тишкун Ю. Історіографія «Помаранчевої революції»: нові перспективи дослідження громадянського суспільства в Україні, 2006.

*Пукіш Марія,
студентка гр. МЕВМА-11,
міжнародного факультету, ТНЕУ*

РУШІЙНА СИЛА РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Постановка проблеми.Боротьба українських громадян за свої права, яка одержала назву «Євромайдан», а згодом Революція Гідності, була наймасштабнішою подією в новітній історії України і логічним продовженням обстоювання прав людини та громадянина. 21 листопада 2013 року півтори тисячі людей вийшли на площу в знак протесту проти того, що проросійський президент Віктор Янукович відмовився підписувати документ, до якого держава йшла роками: угоду про асоційоване членство України в Європейському Союзі.

Революція Гідності виявилася надзвичайно трансформаційним і драматичним рухом для України, що призвів до загибелі 107 учасників акції протесту, названих «Небесною сотнею», втечі корумпованого президента та його уряду, анексії Криму Росією та початку війни на Донбасі. Майдан став також вирішальним кроком у процесі де-советізації України, тривалого і болісного процесу трансформації посттоталітарного суспільства та спрямування його до демократичного майбутнього. Саме перше повністю пострадянське покоління зробило Майдан успішним. Події Революції Гідності постали важливою історичною подією, яка глибоко вплинула на політику не лише у Європі, але і в глобальному масштабі. Він незворотно спрямував країну на шлях до Європи, спричинив війну із сусідньою Росією, призвів до відновлення холодної війни між Росією та Заходом, а також вплинув на перебіг політичних подій на Близькому Сході та в країнах басейну Тихого океану.

Мета. Проаналізувати громадянську революцію в Україні -Революцію Гідності, з'ясувати динаміку української громадянської революції.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- простежити основні причини, процеси та історичні наслідки революції.
- оцінити громадянську Революцію Гідності.

Виклад матеріалу.Євромайдан, революційний рух, що відбувся в Україні 21 листопада 2013 року, відбувся, коли президент Янукович в односторонньому порядку відклав підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом. Таким чином, різкий політичний перехід від проєвропейського до проросійського другого уряду Азарова змусив тисячі демонстрантів (переважно молодих студентів) виходити на вулиці. Після того, як Беркут, Спецназ України, жорстоко побив мирних протестуючих на Майдані Незалежності (у перекладі як «Майдан Незалежності»), протест перетворився на масову акцію національного масштабу проти існуючої влади. Швидке та драматичне розширення цивільний опір був обумовлений вкрай критичним ставленням людей до політики, яку здійснювали ці сили. Україна посіла останнє місце серед європейських країн, відповідно до індексу конфіденційності уряду. Конкуренція в парламенті становила 1,99 за 10-бальною шкалою (останнє місце), рівень незадоволеності урядом - 2,25, довіра до судової системи - 2,26 (останнє місце), а довіра в поліції - 2,50 (останнє місце). Більше того, за результатами дослідницької роботи, вплив в режимі Януковича був незмінним з моменту створення незалежної України. Ці результати опитування говорять про те, що фактично

нинішні українські держави втратили свою легітимність. Усі ці фактори були причинами, які змусили народ України чинити опір проти політичної еліти. Однак погіршення соціальної та економічної ситуації, обмеження громадянських прав і свобод не є достатньою причиною соціальної революції. Є країни, які, за оцінками, мають гірші показники, але без суцільних ознак революції. Соціальна революція починається тоді, коли люди вкрай розчаровані здатністю уряду покращити своє життя. За даними міжнародних експертів, український уряд був більш ефективним, ніж уряди країн, що входять до Гондурасу, Бангладеш, Камбоджі, Замбії та Малаві. Фактором розповсюдження революційного настрою є дискримінація серед населення, хоча вона й не визнається офіційно. Націоналістичні чи релігійні лідери з антиурядовими настроями часто виступають за необхідність революційних дій. На їхніх очах, уряд не володіє повною легітимністю. Показовим у цьому відношенні є той факт, що основна частина протестуючих - це переважно україномовні громадяни із Західної України. Солідарність із протестувальниками висловлювало кримськотатарське населення Криму. Протести багатьох підприємців проти поточної податкової політики, студентів проти політики в галузі освіти, демонстрації проти свавільних поліцейських були лише провісниками загальнодержавного цивільного опору. Однак найбільш яскравою причиною революції є невдача нових, пострадянських політичних еліт у перетворенні України та розбудові нової державності. Незважаючи на нещодавно здобуту незалежність, Україна залишається неефективним гібридом старого, радянського, та нового у своєму управлінні та керівництві. Тобто, нинішня політична криза в Україні - це просто зовнішній прояв системної кризи: відсутність волі політичної еліти до реформ та їх неефективність у розробці політики з 1990-х рр. Крім того, бурхлива корупція серед еліт прискорила соціально-економічну погіршення. До прикладу наступна статистика натякає на цей факт. По-перше, за даними Міжнародної організації з питань прозорості, Україна посіла 144 місце, поряд з Нігерією, Папуа-Новою Гвінеєю, Іраном, Камеруном. По-друге, відповідно до Індексу сприйняття корупції, який визначається за 100-бальною шкалою, Росія посіла 127 місце з 28 балами, тоді як Україна посіла 144 - 25 бали. За стандартом Міжнародної організації прозорості, набравши менше 30 балів – ганьба для нації «Процес євроінтеграції для багатьох українців окреслював не лише геостратегічний вектор її розвитку, а й надію на зміни, які спричинили б модернізацію економічного та політичного життя. Відступ від Європи - інтеграційний процес означав крах тієї надії, яка послужила іскрою, яка запалювала мету Української революції.

Хаос у переході економічної системи спричинив низку соціальних проблем, однією з яких була девальвація освіти через суворий ринок праці. Це неминуче призвело до невдоволених студентів на вулиці. Вони були готові взяти участь у революційних діях, незважаючи на очевидні ризики. Українська молодь, фактично, заявила про «нову політику», яка відрізняється від попередньої не лише за назвою, але й за формою та змістом. Ця спроба збігається з революційними настроями 1968 року в Західній Європі, що також було проти консервативного суспільства та його суперечності політичних та неетичних цінностей. Це була боротьба поколінь, батьків та дітей. У цьому

контексті ідея про українську молодь та поштовх до революції в надії змінити українське суспільство та відшукати цілісні європейські цінності.

Революція вважається успішною, коли вона підриває встановлений уряд, а завершеною, коли новий уряд формується відповідно до лозунгів і вимог революційних мас - принаймні частково. Помаранчева революція 2004-го році була успішною, та не дала бажаного результату, оскільки нові політичні еліти не змогли здійснити проголошені революційні завдання. Революція Гідності - насправді продовження Помаранчевої революції - була черговою спробою українського суспільства не лише змінити правлячу владу, але й змусити її здійснити революційну програму. Загалом, падіння імітаційної демократії не свідчить появи реальної демократії. Часом швидка трансформація суспільства є формою соціальної революції, оскільки це перехід від традиційного до раціонального типу легітимності. І цей процес вимагає як добре відпрацьованої програми, так і моральних та професійних виконавців. Політична сила, що ввійшла до нового порядку денного після Євромайдану, працює над створенням нової української державності, як у законодавчій, так і у виконавчій гілках революційного уряду. На цьому етапі можна оцінити, що Революція Гідності не тільки успішна, але й буде спрямована на завершення.

Висновки: Та як висновок можна сказати, що революція незавершена! Масові протести в Україні призвели до падіння клептократичного режиму Януковича. Однак це не закінчення Революції Гідності, а скоріше її початок, оскільки Україна вимагає повного перегляду своєї політичної системи, а не простої зміни режиму. Революція Гідності перешкодила країні вхід в авторитаризм відкритої держави. Однак її головним завданням було закласти основу для ліберальної та стабільної демократії. Першим кроком до цього напрямку стало поява революційного уряду, який міг би відобразити голоси Євромайдану. 22 лютого 2014 року парламент визнав Віктора Януковича неконституційним за те, що він відмовився від обов'язків президента. У результаті цього у травні цього ж року були призначені вибори нового президента. Президентські вибори відбулися, коли Росія анексувала Крим від України, а проросійські терористи в Донецькій та Луганській областях намагалися взагалі заборонити вибори. Отже, вибори у Президенти не відбулися у 25 округах Луганської та Донецької областей. Однак, незважаючи на цю напружену ситуацію, проголосувало 60,3% українців. Більшість міжнародних спостерігачів визнали вибори справедливим відображенням волі людей. Багато хто зауважив, що залучення адміністративних ресурсів, тобто використання сили на стороні конкретного кандидата, було зведено до мінімуму, на відміну від минулих виборів, в яких таку систему використовували часто. Двадцять один кандидат, що представляє практично всі сфери політичного спектру України, балотувався на вибори. Але були два основні претенденти - Юлія Тимошенко - партія Батьківщина та Петро Порошенко, якого підтримали партії Удар і Солідарність. Петро Порошенко заявив гасло своєї передвиборчої кампанії «Жити по-новому шлях! «і переміг на виборах. За нього проголосували прихильності 54,7% українців.

Революція буде визнана завершеною лише тоді, коли політична еліта успішно сформує нову політичну систему із схваленням більшості українців. Врешті-решт, це визначить долю Євромайдану.

Список використаної літератури

1. Баркар Д. «Євромайдан переростає у Єврореволюцію?».2013 рік. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25178760.html>
2. Виноградов О. «Слово Майдану». 528с., 2014 рік
3. Вітер Михайло «Літопис Революції Гідності».280 с.,2017 рік
4. Загребельний Ігор. «Майдан. Хроніки недореволюції . 96 с.,2014 рік
5. Мухарський Антін «Майдан. (Р)Еволюція духу». 314с., 2014 рік
6. Снайдер Тімоті. Українська історія, російська політика, європейське майбутнє. 232с.,2014 рік
7. Шведа Ю. Революція гідності в контексті соціальної теорії революцій. 26 січня2014. URL: <https://zaxid.net/>

*Радь Ростислав,
студент гр. МЕВМБ-11,
міжнародного факультету, ТНЕУ*

УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ ННІМЕВ В СОЦІАЛЬНОМУ ЖИТТІ ТНЕУ І ТЕРНОПОЛЯ

Постановка проблеми. Важкі і різнобічні процеси формування будь-якої держави викликають інтерес у дослідників. Адже проблеми державотворення є дійсно провідними і вирішальними. Тому вивчення питання соціальної діяльності молоді, є важливим для розуміння того, як формується нова інтелігенція, а, отже, і нова держава.

Мета. Проаналізувати соціальний напрямок діяльності студентів ННІМЕВ на прикладі ТНЕУ і Тернополя

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- розкрити основні напрями соціальної активності молоді
- показати конкретні приклади активної діяльності студентів у різних напрямках соціального життя

Виклад матеріалу. У Навчально-науковому інституті міжнародних економічних імені Б.Д.Гаврилишина, що знаходиться у Тернополі, а саме у стінах Тернопільського національного економічного університету навчаються неймовірно велика кількість студентів. Усі вони є надзвичайно здібними, і, звісно є соціально-активною молоддю.

Для розуміння соціального життя студентів, слід для початку розказати про причини «буму» соціальної активності молоді протягом останніх шести років. Стартом соціального руху в Україні можна по праву вважати трагічні події 2013 року. Коли велика кількість студентів і загалом молодих людей вирішили зібратись разом, на Майдані Незалежності для того, щоб усі ми, уся Україна мала краще майбутнє. Під час «Революції Гідності» вони показали своїм прикладом, що молодь здатна змінити хід речей в Україні. Цим самим відбувся перший з серії поштовхів серед населення, які надихнули нове покоління українців робити добро і бути соціально-активними, оскільки тільки така позиція населення буде позитивною для процвітання нашої країни та для того, щоб виростало нове покоління української інтелігенції, яке буде здатне довести всьому світу що Україна - це прогресивна Європейська держава, нічим не гірша за інших, яка дотримується всіх людських свобод, і де народ настільки дружній, що буде здатний подолати будь-які негаразди. Згодом відбулась окупація Донецької, Луганської областей та автономної республіки Крим. І ця ж сама молодь з вогнем в очах пішла рятувати рідний край, змусивши інших зрозуміти, що пора діяти. Саме через ці події молодь в Україні активізувалася, та і, нова влада підтримала ініціативу цих людей, через що в багатьох містах України з'явилась велика кількість ММР (молодіжні міські ради), МГО (молодіжні громадські організації). Студенти ТНЕУ, як одного з провідних університетів України, також почали брати активну участь в соціальному житті не тільки своєї альма-матер а й Тернополя загалом.

До прикладу, розглянемо активність студентки 2-го курсу групи МЕВмен-21 ННІМЕВ Вікторії Процик. В минулому вона завершила Українську Академію Лідерства. Вікторія активно працює з дітьми у різних дитячих таборах, проводячи

їм лекції та активності, які сприяють їхньому розвитку аби вони вчилися шукати, обирати свою справу в житті та удосконалюватись в цьому напрямку. Під час роботи з ними активістка намагається допомогти їм себе відкрити, тобто вказувати на особливість та індивідуальність кожного з них. Щодо ТНЕУ, Вікторія - є головою Студентського наукового товариства у своєму інституті, також вона активно відвідує заходи, які проходять на території ТНЕУ, від локальних (зроблених для студентів) до масштабних (такі як підписання договорів між університетами і зустрічі з послами з інших країн). А віднедавна вона взялась за організацію заходів у своєму інституті. Вікторія відіграла значну роль в організації виступу Навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин ім. Б.Д.Гаврилишина на «Студентській Лірі 2019».

Ще одним показовим прикладом є активність студентів, які є членами AIESEC - міжнародної неполітичної, неприбуткової молодіжної організації, що надає можливість молоді віднайти і розвинути свій потенціал для здійснення позитивного впливу на суспільство.

Серед членів AIESEC у Тернополі, є студенти ННІМЕВ Шуплат Дарія, Фесюк Вадим, Бурда Наталія. Вони організують заходи і стажування для молоді за кордон, що сприяє налагодженню міжнародних зв'язків студентів з Тернополем із студентами по всьому світу. Але найбільшу увагу варто приділити Шуплат Дарії - студентці 1-го курсу групи МЕНМ-11. Недавно вона організувала надзвичайно важливий соціальний проект, який отримав суспільний резонанс, і був поширений на територію не тільки Тернополя, а усієї Тернопільської області, а саме організація «Найбільшого уроку в світі». За ініціативи Дарії цей урок охопив близько 5000 тисяч учнів шкіл по області. Також урок був проведений і у стінах Тернопільського Національного Економічного Університету, а саме у Навчально-науковому інституті міжнародних економічних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина. Завдяки цьому учні та студенти у Тернопільській області взнали про Цілі Сталого Розвитку Організації Об'єднаних Націй, а також було закладено фундамент між тими, хто отримали цю інформацію.у до соціальної активності заради досягнення цих цілей.

Третьою по списку, але не по значимості йде Павлюк Марія. Вона є студенткою 1-го курсу групи МЕНМ-11. Вони є надзвичайно важливою соціальною складовою свого інституту. Вона була автором сценарію для своєї групи до виступу « Ми - Нова Генерація 2019 ». Згодом, Марія написала сценарій до « Студентська Ліра 2019 » для свого факультету. А також брала і продовжує брати участь в заходах які організуються в Тернопільському Національному Економічному Університеті.

Ще одним активістом є Легкобит Яків, студент першого курсу групи ПОЛ-11. В минулому завершив Українську Академію Лідерства, є экс-керівником і співзасновником «Права Молодь». Зараз він є членом партії

«Правий Сектор». Він активно бере участь в організації дитячих таборів, освітніх заходів в яких і бере участь як спікер. Також він залучений у націоналістичних читаннях, займається просвітницькою діяльністю і активно відстоює українську мову.

Останнім у списку я розгляну свою діяльність, протягом останнього року я беру активну участь в освітніх заходах і волонтерю. Я відвідав більше шести

освітніх заходів. Був волонтером на : Ternopil Half Marathon 2019, Тернопільська Озеряна 2019, День Кар'єри Новий Формат, День Знань ver1.0, Файне ІТ 2019, Культурні Пікніки 2019, і був амбасадором цілей сталого розвитку у м.Тернопіль, Фестиваль Faine Misto 2019. Зараз я активно проводжу свій час в Тернопільському Національному Економічному Університеті. Я є одним з організаторів заходів у Навчально-науковому інституті міжнародних економічних відносин, був одним з сценаристів до «Студентська Ліра 2019» для Навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин ім.Б.Д.Гаврилишина. Часто беру участь в заходах які організовує Тернопільський Національний Економічний університет від зустрічей з послами до тренінгів.

Також хочу відзначити що у Навчально-науковому інституті міжнародних економічних відносин є студентський актив, який бере надзвичайно велику просвітницьку, організаційну та благодійну діяльність

у стінах університету. Студентський актив залучає до всіх заходів максимальну кількість студентів свого інституту. Зараз вони займаються організацією «Тижня Міжнародного», впродовж якого відбудеться серія освітніх заходів для студентів інституту.

Висновки. Отже, у підсумку ми можемо побачити що студенти Навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин, на прикладі описаних вище людей, є надзвичайно соціально-активними громадянами, а також активно проводять вагому частину свого життя у Тернопільському Національному Економічному Університеті.

Список використаної літератури

1. Карп'юк В. І. Євромайдан. Хроніка відчуттів. Брустурів: Дискурс. 2014. 151 с.
2. Каретна О. О. Політична активність молоді як умова соціально-політичних трансформацій в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/politologiya/30-politika/1626-politichna-aktivnist-molodi-yak-umova-socialno-politichnix-transformacij-vukra%D1%97ni.html>
3. Медвідь В. Незламні. Луцьк: Твердиня. 2014. 96 с.
4. Процюк С. В. Під крилами великої Матері. Ментальний Майдан. Брустурів: Дискурсус. 2015. 240 с.
5. Перевалова Л. В. Суспільно-політична активність української молоді в умовах формування громадянського суспільства / Л. В. Перевалова // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Сер. : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків : НТУ «ХПІ», 2016. – № 40 (1212). – С. 10-17.

*Рисан Максим,
студент гр. МЕНМ-11,
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
Імені Б.Д.Гаврилишина ТНЕУ*

РОЛЬ КОАЛІЦІЇ ДЕПУТАТІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ТА ЕФЕКТИВНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Актуальне питання сьогодення – існування коаліції у Верховній Раді України, її роль у формуванні Уряду України, ефективність парламентської більшості.

Мета. З'ясувати роль депутатів Верховної Ради України у формуванні та ефективному функціонуванні Кабінету Міністрів України.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- визначити правовий статус коаліції у Верховній Раді України;
- проаналізувати політичну систему в Україні;

Виклад матеріалу. У сучасних умовах розвитку вітчизняного парламентаризму питання існування та функціонування коаліції парламентських фракцій у Верховній Раді України залишається невизначеним в аспекті її правового регулювання, викликає чимало дискусій в наукових колах та засобах масової інформації, а також стає предметом розгляду в конституційному, адміністративному судочинстві.

З огляду на вищевикладене, дана проблематика не потребує додаткового обґрунтування своєї актуальності. Окремі аспекти правового визначення статусу коаліції депутатських фракцій, юридичної характеристики коаліційної угоди, порівняльний аналіз коаліційних урядів були предметом наукових публікацій ряду українських дослідників, серед яких: І.Берназюк, К.Данічева, О.В.Кульчицька, В.Чуба. Однак дана проблематика потребує внесення змін до чинного законодавства стосовно вдосконалення правового регулювання важливого суб'єкта конституційних правовідносин – коаліції депутатських фракцій.

Стаття 83 Конституції України пояснює, що коаліція депутатських фракцій у Раді формується «за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій» впродовж місяця з дня відкриття першого засідання. До її складу має увійти більшість нардепів від конституційного складу Ради, тобто мінімум 226 обранців.

Таким чином, дедлайн для створення коаліції у нинішнього складу ВР був 29 вересня. Але, цього разу коаліціади немає, бо останній абзац тієї ж статті 83 зазначає, що «депутатська фракція у Верховній Раді України, до складу якої входить більшість народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, має права коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді». Таким чином «Слуга народу» з 254 депутатами вже наділена правами коаліції. Результатом такої монобільшості є займання усіх міністерських крісел цією фракцією. Однак, у парламенті деякі комітети віддали опозиції, щоб ні у кого не виникали сумніви, щодо демократичності нової влади.

Також у статті Конституції закріплене основне повноваження коаліції: вона вносить пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також кандидатур до складу Кабінету Міністрів України, тобто виступає важливим суб'єктом формування Уряду.

Однак варто зазначити, що в самій Конституції зазначається, що Міністр оборони України, Міністр закордонних справ України призначаються Верховною Радою України за поданням Президента України.

З огляду на таку ситуацію в правовому регулюванні статусу коаліції, її складу, визначення ролі в формуванні Уряду України, варто також проаналізувати рішення Конституційного Суду щодо тих чи інших аспектів конституційних положень стосовно коаліції депутатських фракцій.

Склад коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України – одне з проблемних питань натеper. Єдине, на що точно вказують конституційні положення, це те, що до її складу має входити більшість від конституційного складу парламенту.

У своєму рішенні від 17 вересня 2008 року Конституційний Суд України зазначив, що до складу коаліції депутатських фракцій можуть увійти лише ті народні депутати України, які є у складі депутатських фракцій, що сформували коаліцію.

У 2010 році перед Конституційним Судом України постала схожа справа стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України. На думку суб'єкта права на конституційне подання, утворена на підставі узгоджених політичних позицій депутатських фракцій коаліція може включати як народних депутатів України, які входять до відповідних фракцій, так і інших народних депутатів України, які як представники Українського народу підтримують узгоджені політичні позиції, на основі яких побудована коаліція.

Аналізуючи законодавство, Суд дійшов висновку, що ознаками коаліції є наявність депутатських фракцій, а також більшості народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

В основу тлумачення положень чинного на той час регламенту, Конституційний Суд поклав суверенне право Українського народу здійснювати владу. Визнаючи народного депутата повноважним представником Українського народу у Верховній Раді України, надання йому мандата вільно здійснювати таке представництво і закріплення обов'язку діяти в інтересах усіх співвітчизників, дає підстави для висновку, що окремі народні депутати України мають право брати участь у її формуванні, тобто входити до більшості народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Коаліція як більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України, на думку судді В.І.Шишкіна, визначається не персональною кількістю народних депутатів України, а сукупною кількістю складів депутатських фракцій, що були для них визначені Центральною виборчою комісією під час встановлення результатів волевиявлення виборців на виборах до парламенту України.

Законом України «Про внесення зміни до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» було також розширено визначення коаліції

депутатських фракцій у Верховній Раді як сформованого за результатами виборів і об'єднання депутатських фракцій, народних депутатів, до якого входить більшість народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради. Після внесення таких змін до чинного на той час Регламенту ще одним законним суб'єктом формування коаліції, а також, відповідно, повноцінним учасником став окремий народний депутат Верховної Ради України.

Натепер чинний Регламент Верховної Ради України, затверджений Законом України, не містить жодних положень стосовно формування та функціонування коаліції депутатських фракцій. У свою чергу, Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» Верховна Рада України повернула в дію стару Конституцію 1996 р. Із внесеними до неї правками. Таким чином в Україні відбулася зміна конституційної моделі форми правління, яка потребувала внесення відповідних правок до інших законів України, серед яких і Регламент ВРУ.

Така ситуація спричиняє плутанину щодо порядку формування коаліції, випадків припинення її діяльності, вільне трактування статусу коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України тому, виникають питання легітимності сформованого Уряду країни.

Відповідно до Конституції України рішення, прийняті суб'єктами владних повноважень, дії, вчинені ними під час здійснення управлінських функцій, а також невиконання повноважень, встановлених законодавством, можуть бути оскаржені до суду. З огляду на ситуацію, що складається, постає питання: чи виступає коаліція депутатських фракцій суб'єктом владних повноважень і чия бездіяльність може бути оскаржена в рамках адміністративного судочинства?

Розглядаючи питання відповідальності коаліції депутатських фракцій за формування Уряду, варто згадати статтю Конституції України, відповідно до якої Президент України має право достроково припинити повноваження Верховної Ради України, якщо протягом шестидесяти днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персональний склад Кабінету Міністрів України.

Варто підкреслити, що в Конституції йдеться лише про право Президента, а не його обов'язок. На мою думку, розпад парламентської коаліції повинен зумовлювати й відставку сформованого за її ініціативою уряду, утворення нової коаліції з подальшим формуванням нового складу Кабінету Міністрів України.

Висновки: Неодноразове внесення змін до Основного Закону говорить про нестабільність політичної системи в країні та спричиняє ряд правових колізій, прогалин у правовому регулюванні важливих суб'єктів конституційних правовідносин, що має серйозні правові наслідки та впливає на конституційно закріплені права громадян. Виходячи з конституційних реалій сьогодення, правове регулювання статусу коаліції потребує юридично грамотного вдосконалення, оскільки створення чи не формування коаліції депутатських фракцій має конкретні конституційно-правові наслідки.

Список використаної літератури

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Конституційний Суд України. URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/5156-koaliciya-deputatskyh-frakciy>

3. Політологія: Навчальний посібник / Томахів Володимир Ярославович – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 183с.
4. Оцінювання державної політики в Україні / Кравчук Ірина – К.І.С., 2013. – 272.

*Рудакевич Максим,
студент групи МВСК-11
Факультет міжнародних відносин, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВ «ТРЕТЬОГО СВІТУ».

Постановка проблеми: Подолання відсталості країн, що розвиваються-це гостра глобальна проблема сучасності, яка загрожує розвитку і самому існуванню людства. Вивчаючи складові елементи та аспекти розвитку та життя держав «Третього світу», ми маємо справу з складною системою, на розвиток якої впливає велика кількість як внутрішніх так і зовнішніх чинників. Велике значення на розвиток цих держав має соціальна, економічна, політична стабільність в середині та ззовні цих країн.

Мета: Визначити проблеми держав третього світу.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- Проаналізувати історію виникнення держав «Третього світу».
- Головні проблеми розвитку цих держав.

Виклад матеріалу: Держави «ТРЕТЬОГО СВІТУ» – термін, який традиційно використовується в популярній і науковій літературі та ЗМІ для позначення країн, що розвиваються й економічно відстають від індустріально розвинутих держав. Він був породжений «холодною війною» й первісно стосувався держав, які не належали до НАТО й ОВД та проводили політику неприєднання. Термін «третій світ» у якості наукового терміну вперше вжито у статті французького вченого-демографа Альфреда Сови в журналі L'Observateur - 14 серпня 1952 року, в якому він порівнює країни третього світу з третім станом в традиційному суспільстві, тобто коли країна не йде ані капіталістичним шляхом розвитку, ані соціалістичним. На офіційному рівні концепція «трьох світів» була оприлюднена 10.04.1974 у виступі глави делегації КНР Ден Сяопіна на VI Спеціальній сесії Генеральної асамблеї ООН. До «першого світу» були віднесені США і СРСР, які «ведуть боротьбу за світову гегемонію. До «другого світу» розвинені країни, що знаходяться між країнами «першого світу» та «третього світу».

До держав «третього світу» Ден Сяопін відніс колишні колоніальні і залежні країни Азії, Африки та Латинської Америки. Ці країни стали політично самостійними, але обплутаними мережами економічної залежності, прив'язаними до зарубіжного капіталістичного господарства, його індустріальної та науково-технічної бази. За його словами: «третій світ» – це «країни, що розвиваються і які є революційною рушійною силою, яка штовхає вперед колесо світової історії, а також головну силу в боротьбі проти колоніалізму, імперіалізму й наддержав».

Третій світ завжди мав розмиті лінії визначення. В останні роки цей термін визначає країни, які страждають від високої смертності-середня тривалість життя в країнах третього світу становить від 45 до 54 років. Дитяча смертність - від 70 до 100 і більше смертей на 1000 новонароджених. Для порівняння тривалість життя в розвинених країнах становить від 80 і більше років. Рівень дитячої смертності - від 2 до 4 смертей на 1000 новонароджених. Низького економічного розвитку-це країни з переважно сільськогосподарським екстенсивним виробництвом, яке часто не забезпечує потреби населення в продовольстві. Переважають монокультури, як наслідок колоніального розвитку. Рівень грамотності населення низький - від 30

до 50% дорослого населення. Високий ревінь народжуваності - в середньому від 30 до 45 новонароджених на 1000 чоловік. Для порівняння в розвинутих країнах близько 11 новонароджених на 1000 чоловік. А також страждають від високого рівня бідності, поганої медицини, масових етнічних та релігійних конфліктів, низького використання природних ресурсів та сильної залежності від промислово розвинених країн. Ключовим фактором є відсутність середнього класу - мільйони бідних людей величезного нижчого економічного класу та дуже малий елітний верхній клас, який контролює багатство та ресурси країни. Більшість країн третього світу також мають дуже великий зовнішній борг.

Основною проблемою розвитку держав третього світу є залежна економіка від інших країн світу. Вони напряму залежать від реалізації своєї продукції на світовому ринку, а також від іноземних капіталів. Західні країни продають свою готову продукцію за підвищеними цінами, а купують сировину і енергоносії в країнах третього світу за зниженими цінами. В результаті швидко зростає борг країн, що розвиваються перед розвиненими. Процес відтворення в цих країнах переважно відбувається за рахунок кредитів, субсидій та позик. За статистикою, в своєму соціальному розвитку переважна більшість держав «третього» світу за рівнем життя населення відстає від передових індустріальних країн у 20–50 разів, добробут зазвичай становлять менш ніж 10% загальних видатків у країнах Африки й Азії. У Латиноамериканських державах цей показник дещо вищий. Майже половина усіх бідних світу мешкає у Південній Азії, частка якої у населенні планети становить 30%. На країни Тропічної Африки припадає 16% бідних світу. Також важливою проблемою країн третього світу є перенаселення. Основний приріст населення планети (близько 97%) припадає на країни, що розвиваються Африки, Латинської Америки, Південно-Східної Азії і півострова Індостан. Швидке зростання населення в країнах, що розвиваються різко загострює екологічні і соціальні проблеми. За період з 1975 по 1995 р. кількість жителів цієї групи країн зросла в 1,4 рази. Перенаселення може призвести до війни, епідемій, масового голоду, міграції та безробіття. За останні десятиліття не спостерігалось ознак збільшення зайнятості на фоні швидкого зростання чисельності населення. Такий високий рівень перенаселення і безробіття призводить до голоду та бідності населення. У багатьох африканських країнах рівень офіційного безробіття перевищує 10%, а у Нігерії – 50%. Саме Африка є континентом з найвищим рівнем бідності. Демократична Республіка Конго і Мадагаскар є найбіднішими країнами на планеті. У латиноамериканських державах рівень безробіття коливається з 2,6% у Мексиці і до 22% на Тринідаді і Тобаго. В Азії показник безробіття нижчий, ніж у зазначених регіонах, але загальна чисельність безробітних величезна. Лише в Індії вона у 1990 р. становила 34 млн чол.

Великою проблемою в розвитку держав третього світу є численні збройні конфлікти. Інтерес до конфліктів в цьому регіоні особливо зріс після закінчення холодної війни і подоланням головного конфлікту післявоєнного світу між Сходом і Заходом.

Головною причиною збройних конфліктів стало перенесення суперництва великих держав в країни третього світу. Саме ці держави стали плацдармом для суперництва провідних держав світу. Протиборство відбувається з метою

збільшення зони впливу в країнах, що розвиваються за рахунок залучення їх до певної форми соціально-економічного і політичного устрою. Найбільш яскраво подібне протистояння проявилось в розвитку розділених націй - Кореї, Китаю, В'єтнаму, в Індо-пакистанському конфлікті. У разі таких конфліктів можна говорити не про конфлікт між великими державами і країнами третього світу, а про участь або втручання великих держав у внутрішні або міждержавні конфлікти.

Одним з найбільш тривожних наслідків перенесення суперництва між розвиненими країнами в третій світ стала зростаюча мілітаризація світу, що розвивається за рахунок поставок і торгівлі зброєю з розвинених країн. Військова промисловість приносить економічну вигоду країнам, що виробляють зброю, і окремим продавцям зброї. Провідними виробниками та продавцями військової техніки і зброї - це військово-промислові компанії США, Росії, Німеччини, Франції, Великобританії.

Також однією з головних причин насильницьких конфліктів в цьому регіоні є боротьба за політичну владу. У цих країнах центральна політична влада не здатна ефективно контролювати різноманітні політичні, етнічні та релігійні групи в рамках суспільства і управляти ними. Саме це призводить до конфліктів. Саме не здатність влади контролювати процеси в країні призводить до насильницьких виступів опозиції, які провокують владу діяти їм у відповідь.

Висновки: Отже, можна сказати, що на сучасному етапі країни, що розвиваються є найбільш відсталими у світі. Великий відрив між пририваним ростом населення і недостатніми темпами розвитку промисловості затрудняє вирішення величезної кількості проблем в цих країнах і їх подальшого розвитку. Слабка влада цих країн не може в повній мірі вирішити такі проблеми як голод, перенаселення, масові збройні конфлікти, безробіття, неграмотність, слабка медицина, епідемії та війни. Основною причиною цих проблем стали провідні країни світу, які вирішили зробити з держав «Третього світу» плацдарм для суперництва за зони впливу.

Список використаної літератури

1. Головченко. В «Третього Світу» країни // Політична енциклопедія. Редкол.: Левенець.Ю (голова), Шаповал.Ю (заст. голови) та ін. К.:Парламентське видавництво, 2011. с.721 ISBN 978-966-611-818-2
2. Ігнат'єв П.М Група 77 // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.: Губерський Л.В (голова) та ін. К: Знання України, 2004 Т.1 760с. ISBN 966-316-039-X
3. Мюрдаль Г. «Сучасні проблеми «Третього світу» /. Москва: Прогрес, 1972. – 767 с.(рос.)
4. Деріглазова Л.В. «Конфлікти в міжнародних відносинах»: навч. допомога. Томськ: Вид-во Том. ун-ту, 2013. С. 134-158.
5. Уорслі Пітер, «Третій світ, Чикаго»: Університет Чикаго Прес, 1964, 317 с
6. Плетш Карл, «Три світи, або відділ суспільно-наукової праці, близько 1950–1975 рр.», У «Порівняльних дослідженнях суспільства та історії», випуск 23 (жовтень 1981 р.), Стор 565–590. (Англ.)
7. Сові А. «Troismondes, uneplanete», у L'Observateur, 14 квітня 1952 р., № 118, с. 14. (фр.)

8. Томлінсон Б.Р «Яким був третій світ?», «У JournalofContemporaryHistory, Vol. 38, № 2 (квітень 2003 р.), Стор. 307–321. (Англ.)

9. Леслі Вольф-Філіпс, «Чому Третій світ «?: Походження, визначення та використання», у кварталі «Третій світ», вип. 9, № 4 (жовтень 1987 р.), Стор 1311–1327. (Англ.)

*Рудакевич Остап,
студент гр. МВСК-11,
міжнародного факультету, ТНЕУ*

РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

Постановка проблеми. Расова дискримінація - це глобальна проблема людства, яку намагаються вирішити вже декілька століть. Вивчаючи історію проблеми, її складові елементи та аспекти можна сказати, що ми маємо справу з складною системою певних стереотипів і вірувань людей, які так просто не подолаєш.

Мета. Визначити проблему расової дискримінації та методи її подолання.

Для досягнення мети ми формуємо наступні **завдання:**

- Проаналізувати термін «Расизм».
- Дослідити історію расової дискримінації.
- Визначити сучасні прояви проблеми в світі.
- Виділити кроки до зменшення випадків расової дискримінації

Виклад матеріалу. Слово «Расизм» вперше згадане у 1932 році в французькому енциклопедичному словнику Ларусса, трактувався цей термін як «система, яка стверджує перевагу однієї расової групи над іншими». Якщо говорити про «науковий расизм» то його засновником вважають французького історика Жозефа де Гобіно, який у своїй роботі «Досвід про нерівність людських рас» запропонував теорію про вплив расової складової суспільства на особливості культури, соціальної будови, економіки, і врешті-решт - на цивілізаційну успішність.

Старання Жозефа де Гобіно дали свої результати і расистські ідеї стали дуже швидко поширюватись. Гюстав Лебом, французький соціолог і психолог, також розвивав теорію расизму в своїй роботі «Психологія натовпу». Сьогодні значення терміну дещо розширюють, до нього також доповнюють расові критерії переваги етнічними, релігійним чи іншими.

Під расизмом розуміють переконання про вирішальний вплив раси на мораль, характер, таланти, здібності та особливості окремої людини. Простіше кажучи, расисти - це люди, які вірять, що вроджені, успадковані біологічні особливості людини визначають його поведінку. Теорія расизму ділить людей на кращих і гірших, критеріями відбору є зовнішній вигляд (колір шкіри, будова тіла, риси обличчя), фізичні відмінності, інтелект, мораль, культура, національне чи етнічне походження.

Расова дискримінація - це світова проблема, яка стосується не тільки Америки і афроамериканців. Скажімо, геноцид, влаштований німецькими нацистами, пояснювався расовою теорією. У 19 столітті англійці розглядали ірландців як «нижчу расу», а в 1880-х роках в Каліфорнії відбувалися китайські погроми.

Важливо, що в цих випадках расова теорія не тільки лежала в основі державної політики, але нав'язувалася всьому населенню в якості «наукового знання». У підсумку расизм сприймався як нібито «природні відносини» між людьми. Це було типова для суспільної атмосфери в кінці 19 і початку 20 століття, коли расизм підтримувався науковими (насправді, псевдонауковими)

аргументами. Але пізніше вчені в ході подальших досліджень спростували расову теорію.

Перші прояви феномену расової дискримінації пов'язують з епохою нових географічних відкриттів і освоєнням нових територій європейцями. На цих землях нові господарі почали винищувати і поневолювати місцевих жителів. Для того, щоб виправдати колонізаційну політику, формується нова теорія про «повноцінних» людей, які мали вроджені переваги і вважались кращими за «неповноцінних» представників інших етносів і народів, які тепер сприймалися як раби. Ці теорії були вигідні для європейців, адже таким чином вони отримували прибуток за експлуатацію корінних народів «Нового світу». Дискримінація за ознакою раси в свою чергу спричинило появу і посилення економічних і соціальних відмінностей, які починали сприйматися вже як «культурні відмінності».

Корінне населення підкорених земель почали перевозити в свої країни для роботи на плантаціях, тим самим перетворюючи їх на рабів. Такі дії приносили великі прибутки власникам господарств, тому кількість привезених збільшувалось. З 16 століття по 19 століття в на Американський континент було завезено біля 12 мільйонів африканців, близько 600 тисяч потрапили на територію США.

У південних штатах США довгі роки сегрегації і рабства створили правову і політичну систему нерівності, де головну роль на себе взяли білі. Чорношкірих не допускали до участі у виборах. Були введені закони, по яким чорношкірі в школах і університетах могли вчитись тільки роздільно з білими, для чорношкірих були відведені спеціальні місця в громадському транспорті.

За законами міста Монтгомері в Алабамі, чорношкірі громадяни не повинні були займати в автобусах перші чотири ряди, оскільки вони призначалися «тільки для білих» - про це свідчила напис при вході. Якщо всі місця «тільки для білих» були зайняті, то сидять чорношкірі повинні були поступитися білим пасажиром свої «чорні» місця. 1 грудня 1955 року 42-річна чорношкіра Роза Паркс не поступиться місцем білому чоловіку в Монтгомері. Її заарештували і засудили до штрафу. У тому ж році, в Монтгомері, в автобусах заарештували ще п'ятьох жінок, двох дітей, і безліч чорних чоловіків. Одного чорношкірого водій застрелив на місці. У 1919 році в Чикаго був убитий чорний підліток за те, що заплив в озері на сторону «для білих».

Покращення ситуації в США почалось в 60-х роках 20 століття, коли в результаті руху боротьби за цивільні права була законодавчо заборонена расова дискримінація. У 1964 був введений закон про заборону расової дискримінації в громадських місцях. Через рік конгрес США прийняв закон, який ліквідував перешкоди при здійсненні чорними громадянами права на участь у виборах. У 1968 році Ширлі Чісголл стала першою темношкірою жінкою, обраною у Конгрес США. У 1966 заборонена дискримінація при оренді житла. Велику роль у досягненні цих прав зіграв Мартін Лютер Кінг. На даний момент у США права чорношкірих та білих є абсолютно однаковими.

Найбільшим проявом расової дискримінації в історії стала нацистська расова політика. Відповідно до її принципів, головним об'єктом переслідування визначались євреї. Вони були позбавлені громадянства, можливості мати власний бізнес, також вони позбавлялись права працювати на державній службі, вступати в

шлюб з німцями і здобувати освіту в навчальних закладах. Їх власність реєструвалися і піддавалися конфіскації, постійно відбувалися акти насильства. Німецька машина пропаганди розпалювала серед німців почуття ненависті до євреїв. Пізніше євреї були піддані планомірному знищенню.

На сьогоднішній день питання расової дискримінації залишається відкритим. Хоч ООН, держави і інші організації борються з цією проблемою, деякі люди все ще живуть стереотипами про не схожих на них людей, насміхаються, принижують їх. В деяких країнах створюються молодіжні ультраправі субкультури, представники якої дотримуються націонал-соціалістичної ідеології (НС-скінхеди). В світі досі існує расова дискримінація на державному рівні, відбувається переслідування людей за культурним, релігійним і расовими відмінностями. Доказом цьому можуть слугувати історичні події, які відбувались зовсім недавно: В 2012 відбуваються антимусульманські погроми в М'янмі, створюються табори переселення для мусульман, масові вбивства на території штату Ракайн 2016-2017 років, геноцид єзидів 2014 року, релігійне утиснення мусульман в Китаї, вбивства людей різного віросповідання під час збройних конфліктів між країнами колишньої Югославії, політика «Чорного перерозподілу», яка була введена в Зімбабве президентом країни Робертом Мугабе.

Генеральна Асамблея ООН проводить заходи, щоб зменшити рівень расової дискримінації в світі.

У 1966 році Генеральна Асамблея встановила Міжнародний день боротьби за ліквідацію расової дискримінації.

У 2001 році Генеральна Асамблея проголосила «Міжнародним роком мобілізації зусиль для боротьби проти расизму, расової дискримінації, ксенофобії і пов'язаної з ними нетерпимості».

Почалась практикуватись позитивна дискримінація. Так називається створення переваг для раніше дискримінованих расових, статевих або релігійних меншин з метою вирівнювання їх положення. Така практика отримала підтримку в другій половині 20 століття.

Висновки. Виходячи з цього можна сказати, що головною причиною расової дискримінації не є відмінності в культурі, релігії чи в іншому кольорі шкіри, головною причиною є людське мислення. Ми всі трошки расисти, так сталося в процесі антропогенезу, система «свій-чужий» закладена в нас від природи, нам легше сприймати ідентичну людину, ніж ту, яка чимось від нас відрізняється, але чи є ми справді «Людиною розумною» якщо за століття розвитку досі не змогли позбавитись від примітивного інстинкту, який допомагав нам виживати ще в саванах?

Тому вирішення цієї багатовікової дилеми потрібно шукати в самих людях, в їхньому ставленні до трішки не схожих на них людей. ООН, як і держави, роблять всі кроки для того, щоб позбутись від расової дискримінації, ксенофобії, шовінізму, нетерпимості. Але нічого не вийде, якщо ми самі не зрозумієм, що це проблема кожного з нас. Усі ми люди, і ставлення до кожної особистості повинне бути абсолютно однаковим.

Список використаної літератури

1. Словник Ларусса. URL: <https://www.larousse.fr/portail/>

2. Шринельман Виктор. Стыдные вопросы про расизм. В СССР был расизм? Темнокожий может быть расистом? Кому можно использовать слово «ниггер»? Meduza. 2018. URL: <https://meduza.io/feature/2018/02/08/stydnye-voprosy-pro-rasizm>
3. Agitclub.ru. США: Право на несогласие (1954-1968. Годы и события). URL: <http://www.agitclub.ru/front/amer/chronicle01.htm>
4. ОБСЕ. Преподавание тем холокоста и антисемитизма. Обзор и анализ образовательных подходов. 2006. с. 135. URL: <https://www.osce.org/ru/odihr/18819?download=true>
5. Электронная еврейская энциклопедия. Катастрофа. Нацистская политика уничтожения еврейского народа и этапы Катастрофы. URL: <https://eleven.co.il/jewish-history/holocaust/15341/>
6. Телеканал ZIK. Парадокс Конвенции ООН, или Может ли мир остановить геноцид? 2018. URL: https://zik.ua/ru/news/2018/12/11/paradoks_konventsyy_oon_yly_mozhet_ly_myr_ostanovy_t_genotsyd_1467037

*Релі Ірина,
студентка гр. МЕНМ-11,
ННІМЕВ ім.. Б. Гаврилишина*

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Трансформація політичної системи в Україні в останні роки є однією із найактуальніших проблем, що викликає постійний поглиблений інтерес з боку як науковців політологів, так й публічних політиків. Особливістю проблематики політичного реформування в нашій країні є її сплетення з процесом боротьби політичних еліт за владу. Крім того, політична система в Україні є однією з галузей, що на часи незалежності неодноразово зазнавала суттєвих трансформацій.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання здійснення реформ стали предметом науково-теоретичних досліджень багатьох вчених в Україні, зокрема В. Ребкала, В. Князева, В. Горбатенка, В. Литвина та ін. Значна частина проблем, що у нас накопичилися, в тому числі й ті, які породжені допущеними у ході реформ деформаціями, пов'язані насамперед з розбалансованістю комплексу зазначених чинників суспільних перетворень. Щоб успішно здійснити будь-яку реформу, необхідно нею управляти з використанням науково обґрунтованої методології.

Метою статті є охарактеризувати процес трансформації політичної системи України в напрямку від авторитаризму до демократії

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні **завдання**

- розкрити структуру та основні риси політичної системи України;
- проаналізувати основні шляхи переходу від авторитаризму до демократії.

Виклад основного матеріалу. Ефективність політичної системи вимірюється спроможністю влади забезпечувати державний суверенітет, національну безпеку та національні інтереси, утверджувати свободу, справедливість, людську гідність, гарантувати конституційні права і свободи громадян. Верховенство права, ефективність влади та її децентралізація, самодостатність громад і гарантії місцевого самоврядування, позиції у сучасному світі характеризують потужність держави.

Новий етап у розвитку політичної системи України настав із прийняттям Конституції України 28 червня 1996 р. Основний Закон держави визначив засади формування і розвитку політичної системи, закріпив функції її окремих елементів, розкрив зміст та особливості діяльності держави у політичній системі. Сьогодні у нашій державі відбувається активний процес становлення нового типу політичної системи, що відображається у формуванні системи органів місцевого самоврядування, запровадженні інституту президентської влади, поділі політичної влади та наявності механізму стримувань і противаг.

Для політичної системи України притаманні такі ознаки:

- перехід від неправового до правового типу;
- легітимна для більшості населення;
- миролюбна, неагресивна;
- позбавлена власної глобальної (загальнопланетарної) системи – забезпечення національних інтересів;

• система, яка поки що не здатна забезпечити зростання рівня й якості добробуту усіх основних верств населення, але яка зберігає елементи «соціальної держави»;

• світська (на відміну від релігійної чи атеїстичної);

• етатизована (одержавлена);

• система з недостатньо високим інтелектуальним рівнем політики;

• система з політичним домінуванням певних соціальних верств «реформованої традиційної номенклатури», нової «номенклатури», «нுவоришів» тощо;

Протягом 2005 – 2009 рр. у країні відбулась низька подій. По-перше, це «після майданний» період. Хоча масові виступи 2004 року були спровоковані елітами, все ж таки вони розбудили енергію суспільства. До того ж після виборів нова влада мала значний авторитет та, відповідно, шанси консолідувати суспільство в ім'я реформ. Цього не сталося. Натомість в лавах сил, які прийшли до влади, стався внутрішній конфлікт. По-друге, це події 2006 року, склався тимчасовий союз між партіями «Наша Україна» та «Антикризова коаліція». Досить швидко він розпався, що пояснювалось протиріччями між ідеологічними гаслами, корпоративними та особистісними суперечностями. Нарешті, спроба створення коаліції між Партією регіонів та БЮТ у 2009 році.

Гостре протистояння призвело до подальшого зниження ефективності державної влади та політичної системи в цілому, її функціональної деградації, неспроможності реалізувати необхідні реформи. Фактично реформування обмежилось відносинами між органами державної влади, не торкнувшись глибинних підвалин суспільного життя.

ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ УКРАЇНИ залишається змішаним, а саме – перехідним від авторитарного режиму до демократичного. Але критичне ставлення до зовнішніх владних інституцій сформувало і таку рису політичної культури як відторгнення авторитарних форм влади, що є притаманним для більшості наших співгромадян. І це нас принципово відрізняє від росіян, схильних до «самодержавної» форми правління, навіть якщо в ролі «царя» виступає президент, якого обирають на прямих виборах. За даними дослідження Центру Разумкова у вересні 2017 р. 56,3% українців вважають демократію найбільш бажаним типом устрою для своєї країни. Негативне ставлення більшості громадян України до авторитаризму підтверджується і політичною практикою, зокрема двома революціями (у 2004 р. та 2013-2014 рр.).

Основними напрямками формування і розвитку нової політичної системи України є:

• побудова демократичної, соціальної, правової держави;

• утвердження громадянського суспільства;

• подальший розвиток і вдосконалення політичних відносин, політичних принципів та норм;

• зростання політичної свідомості та політичної культури суспільства й особи;

• удосконалення діяльності засобів масової інформації.

Об'єктивні умови для поступу України у демократичному, європейському напрямі склалися. Сформовано полісистемний економічний базис - співіснують

різні форми власності. Ще діють такі ринкові інституції, як приватна банківська система, ринок приватної нерухомості, ринок сировини, фондовий та валютний ринки тощо. Те саме потрібно зробити і з надбудовою, тобто утворити полісистему політичну. Але суб'єктивні чинники (передусім апарат Кабінету Міністрів і президентське оточення) гальмують цей процес.

Висновки. Отже, політична система – це сукупність інститутів, які формують і розподіляють державну владу та здійснюють управління суспільними процесами задля втілення інтересів певних соціальних груп. Політична система має монополію на владу в масштабі всього суспільства, визначає стратегію суспільного розвитку, забезпечує політичне й адміністративно-державне управління суспільними процесами, формує правову систему. Політична система виконує функції: владно-політичну, національної інтеграції, стабілізації соціально-політичного життя, соціально-політичної модернізації, управління, політичної соціалізації.

Політична система України нині перебуває на стадії розвитку всіх її компонентів, наповнення її функцій новим змістом, що відповідає статусу незалежної самостійної держави. Становлення і розвиток політичної системи України відбувається в період переходу від тоталітарного до демократичного суспільства еволюційним шляхом. Суперечливий характер її розвитку виявляється в повільних темпах політичної структуризації суспільства, незавершеності процесів виникнення багатопартійності та партійних систем, прагненнях використати політичні цінності минулого без урахування змісту і специфіки політичного розвитку України на сучасному етапі.

Список використаних джерел

1. Політична система України: історичний досвід і виклики сучасної НАН України; Інститут історії України; ІПЕНД ім. І.Ф.Кураса В.М.Литвин К.: Ніка-Центр, 2008. 988 с.

2. Траверсе Т. Психологія політичних задач і проблем: функції та специфічні ознаки [Текст] / Т. Траверсе Соціальна психологія. Науковий журнал. 2012. № 3(53).С. 57–65.

3. Алексеенко І. Г. Форма державного правління як парадигмальна основа розвитку інституційної структури політики: моногр. Д.: Пороги, 2011. 427 с.

4. Указ Президента України №31/2012 від 25 січня 2012 року Питання формування та організації діяльності Конституційної асамблеї [Електронний ресурс] <http://www.president.gov.ua>

*Рудка Аліна,
студентка гр. МВСК-11,
міжнародного факультет, ТНЕУ*

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ДЕМОКРАТІЇ

Постановка проблеми. Проблеми демократії на її сучасному рівні є одними з головних в політології. Нині в західному світі їх багатоманітність, складність, безпосередня зумовленість політичною практикою, неоднаковість у різних країнах визначають різноманітність і суперечливість як підходів до вивчення, так існуванням численних концепцій у науці. Процес демократизації набуває все більш глобального характеру. На політичній карті світу час від часу з'являються країни, що прагнуть отримати статус демократичних. В цілому можна констатувати, що головна тенденція світового розвитку полягає в русі до демократії як оптимальної форми організації суспільства.

Мета полягає у вивченні поняття та принципів демократії на основі критичного аналізу сучасних концепцій демократії.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- дослідити різні теорії демократії;
- проаналізувати закономірності становлення сучасних концепцій демократії;
- з'ясувати зміст і характер основних принципів та форм демократії;

Виклад матеріалу. Теорія партисипаторної (від англ. participate – брати участь), учасницької демократії, найбільш близька до уявлень про демократію як владу народу, що здійснюється ним безпосередньо. В основі цієї концепції – переконання про здатність громадян не лише брати участь у виборах, референдумах, плебісцитах, а й безпосередньо у політичному процесі – у підготовці, прийнятті та впровадженні владних рішень. Оскільки в сучасному складному суспільстві неможливе здійснення прямої демократії в повному обсязі, то пропонувалося створити таку політичну систему, яка б поєднувала принципи прямої та представницької демократії.

На низовому рівні – у трудовому колективі, закладі освіти, за місцем проживання, низових ланках управління, – має застосовуватися пряме народовладдя, тобто участь усіх громадян у прийнятті рішень, а на вищих рівнях доцільно покладатися, здебільшого, на принцип представництва. За таких умов відбуватиметься подолання політичного відчуження громадян, розвиток їх громадської активності, забезпечення ефективного контролю за політичними інститутами та посадовими особами.

Такими були сподівання й очікування авторів теорії партисипаторної демократії. Проте в цій концепції, до речі, як і в інших, є чимало недоліків. Її критики небезпідставно вважають, що ухвалення важливих рішень широким колом нефахівців, які не несуть за ці рішення відповідальності, неминуче призведе до зниження їх якісного рівня та рівня інституційної відповідальності посадових осіб.

Теорія елітарної демократії. Інших поглядів щодо суті політичної демократії дотримуються прибічники елітарної демократії, які наголошують на необхідності обмеження участі мас в управлінні суспільством. Вони стверджують, що в будь-якому суспільстві реальна влада має належати

політичній еліті, яка розглядається не лише як верства, котрій притаманні необхідні для управління якості, а й як захисниця демократичних цінностей, здатна стримувати властиві для мас ірраціоналізм, емоційну неврівноваженість і радикалізм.

Демократію елітаристи розглядають як конкуренцію потенційних керівників за довіру виборців; народові ж має належати лише право періодичного, здебільшого електорального, контролю за складом еліти. А тому треба не боротися з ним, а запроваджувати в політичну практику такі механізми й інститути, які б забезпечили максимальну суспільну ефективність діяльності політичної еліти, її підконтрольність суспільству; сприяли б подоланню тенденції до її замкненості, олігархізації, відчуження від мас, формували б відкритість доступу і вступу до еліти представників усіх соціальних верств, можливість своєчасного й якісного її оновлення. Без цього неминуча поява в суспільстві таких негативних явищ як бюрократизація влади, переважний вплив на політику найпотужніших груп інтересів, наростання авторитарних тенденцій, послаблення легітимності влади внаслідок її відриву від громадян.

Теорія плюралістичної демократії. Ця концепція є певним компромісом між теоріями учасницької й елітарної демократій. Критично переглянувши постулати класичної теорії демократії, плюралісти переконливо довели, що, за винятком загальносистемних процесів (національно-визвольні рухи тощо), народ не може бути єдиним суб'єктом політичної дії. Він складається з конкуруючих між собою груп інтересів і є вкрай неоднорідним. Тому неможливо досягти єдиного розуміння «народного блага» та сформуванню «спільну волю» для його досягнення. Отже, плюралістична теорія розглядає демократію як форму правління, що забезпечує баланс сил між конфліктуєчими економічними, соціальними, етнічними та іншими групами інтересів. Державу розглядають як арбітр, що забезпечує баланс інтересів і в такий спосіб здійснює вплив на все суспільство.

Критики концепції плюралістичної демократії відзначають, що держава завжди перебуває під впливом не всіх, а здебільшого найпотужніших групових інтересів. Окрім того, концепція не враховує потреби в подоланні відчуження мас від політики через розширення їх участі у прийнятті важливих рішень.

У такій критиці є чимало правди, хоч вона, можливо, й не стосується найбільш популярної, і водночас, найбільш самокритичної з-поміж теорій плюралістичної демократії – теорії поліархії, запропонованої відомим дослідником демократії Робертом Далем. Саме поняття «поліархія» він впровадив для того, аби відтінити відмінність між демократичним ідеалом і демократичною практикою, й показати, що старі уявлення про демократизм політичного устрою не відповідають умовам сучасних складних суспільств.

Необхідними для поліархії є такі інститути:

- здійснення влади виборними урядами;
- загальне виборче право;
- вільні та чесні вибори;
- право змагатися за здобуття урядових посад;
- свобода висловлювань;
- альтернативна інформація;
- наявність асоціацій, що діють автономно;

- наявність механізмів, що роблять владу відповідальною перед народом.

Тобто, на думку Р. Даля, поліархія виявляється в реалізації права громадян на всебічну інформацію, отриману з альтернативних джерел, та права на утворення незалежних від держави (автономних) асоціацій. І врешті, що вкрай важливо, в поліархічному суспільстві діють механізми, що роблять владу відповідальною перед народом.

Однак ці позитиви ще не означають, що вказані інститути поліархії є достатніми для найповнішого втілення демократії.

Як наголошує Р. Даль, ці механізми мають певні недоліки:

- не гарантують «легкої й енергійної громадянської участі в політиці»;
- «не дають певності, що уряди перебувають перед суворим контролем громадян»;
- «що політичні курси завжди відповідають бажанням більшості».

Усі досі відомі спроби замінити поліархію на більш демократичний режим призводили не до розширення демократії, а, навпаки, до деспотизму. Жодна країна, наголошував Р. Даль, не змогла перейти від поліархії до «вищої стадії демократії, не створила демократичнішого від неї режиму».

Проаналізовані нами демократичні теорії втілено (принаймні, в певних рисах) у практиці розбудови демократичних суспільств та вдосконалення механізмів функціонування демократичних систем.

Висновки. Отже, права людини є важливим критерієм оцінки рівня демократичності політичного режиму, існуючого в тій або іншій державі, показником рівня його соціально-економічного і політичного розвитку. Динамізм демократичних процесів в Україні залежить від рівня політичної активності громадян, економічної, соціальної й політичної стабільності суспільства, співвідношення політичних сил, розвитку національної ідеї та правосвідомості.

Список використаної літератури

1. ГальБ.О., О.В. Єгорова, М.В. Зенкін та ін. – 3-тє вид., переробл. і допов. – Д.: Національний гірничий університет, 2013. – 141 с.- Режим доступу :<http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/2941/CD124.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Кирилюк Ф.М., Конверський А.Є., Білик В.Ф./ Політологія: Навчально-методичний комплекс/ Рік видання: 2004 / Видавець: Київ: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка / 143 с.
3. Кирилюк, М.І. Обушний, М.І. Хилько та ін.; За ред. Ф.М. Кирилюка Політологія/ Навчальний посібник / К.: Здоров'я, 2004- ст.148 - Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-6696.html>

*Савіцький Тарас,
студент гр. МЕНМ-11,
міжнародного факультету, THEU*

THE ORIGIN AND DEVELOPMENT OF THE CONCEPTS OF «SOCIAL POLICY» AND «SOCIAL STATE»

Formulation of the problem: In this article, we will discover the problem of the basic aspects of public administration and observe problem of influence political parties on society.

Keywords: political party, the functions of political parties, civil society.

Goal: Analyze Ukraine for the sake of social influence of political parties

We need to make some tasks to achieve the goal:

To determine the political development of Ukraine to further determine the type of political parties.

Describe political parties on sake social influence.

Outline of the material. At the present stage of Ukraine's development, the question arises of formation favorable legal and political conditions necessary to create a full-fledged one democratic society. They have an important role to play in this process political parties that form the basis of the political system of most developed countries world. The presence of political parties is a sign of the high development of society and civil culture and tolerance. In the conditions of the general .They are the main mechanism of political participation of citizens. It was the party formulate national interests and bring them to life. And they can to participate in the creation and implementation of public policy through the implementation of their own programs and in public administration through their work in public authorities and local government. Therefore, it is not only important theoretical but also practical problem because it has to do with the distribution of powers between branches of power, with issues of optimization of state-power relations, effective implementation public policy. The main areas of research are to study the role of political parties and party systems in public life, determining the place of parties in the system civil society and public administration, theoretical foundations of history creation and functioning of political parties in Ukraine; legal institutionalization, legal support for the election process. Analyzing all these issues, the theoretical, methodological and empirical foundations of the study have been developed political parties. But the urgent need is a systematic study of subjectivity political parties in the current political system, their interaction with state bodies government and civil society in the process of creation and implementation of the state policy.

The purpose of this article is to determine the place and role of political parties in development of modern Ukrainian society and priority directions of party reform systems in Ukraine. Today, the form in which power is exercised in a particular country is highly dependent from parties that interact to form the political system of society.

To a large extent, parties, as subjects of power relations, determine the nature and direction political and governmental process in a particular country. Political parties, exercising their functions, ensure the stability of the state, create the conditions for a consistent change in the composition of the government in a multi-party system.

Political parties play a significant role in the life of modern society. They act as an element of civil society, allowing it to effectively influence state policy. Parties express the interests and goals of certain social groups and are actively involved in the functioning of political power. They are the bridge that connects different elements of society and individual citizen with power structures .

The relevance of the research topic is that political parties are one of the most important factors on the basis of which one can form an idea of society, its development, and the democratic processes that take place in it.

Prominent scientists such as A. Bilous, A. Galchinsky, D. Tabachnyk, V. Tkachenko, M. Tomenko, V. Bebig, and L. Gonyukova were engaged in the study of this problem.

Accordingly, Art. 2 of the Law of Ukraine «On Political Parties in Ukraine», a political party is a voluntary association of citizens, registered under the law, who adheres to a certain national program of social development, which aims to promote the formation and expression of political will of citizens, participate in elections and other political measures .

The place of political parties in the structure of civil society cannot be overestimated, it is they who hold the highest hopes of the people in the election of representatives to the highest positions in the state. Parties are a group of like-minded people who, through elections, seek to communicate their ideas and reach the government. Political parties themselves are already capable of reflecting the real state of democracy that exists in any country in the world. They act as representatives of society as a whole or of certain classes .

In order to better understand the role of political parties in civil society, their functions should be analyzed. The functions of political parties are understood to mean the constantly recurring roles that parties play in the political system of society. The main functions of a political party in modern society are:

Participation in political governance. The main goal of any party is political power. Due to their representatives in the legislative and executive branches, the parties influence the political decision-making process and participate in the executive management of the state. In this way, political parties have the opportunity to put their election promises and agenda into practice.

Representation of interests of social groups. Political parties identify, justify and formulate the interests of different social groups in the form of political ideologies, programs, election platforms. Parties translate individual interests from civil society into political decision-making, where they become political demands. Most often, the generalization and justification of social interests occurs in an ideological form: parties declare strategic goals and ways of their realization for the whole society, as well as formulate differences with other political forces. It should be noted that the representation of public interests occurs not only in ideological form, but also because of the influence on decision-making in public authorities in favor of certain social groups.

Involvement of citizens in politics. Due to the various activities of political parties (election campaigning, citizen involvement in elections, propaganda campaigns in mass media, mass actions), political socialization and political mobilization of citizens, their formation of skills and participation in power relations are carried out. Parties provide citizens with opportunities for political participation,

create a political infrastructure for interaction between civil society and government bodies, between political leaders and ordinary citizens.

Formation of public opinion on socially important issues. Not all voters understand the complexity of the decisions that modern governments have to make. If citizens are to make a wise choice about the policy direction that is likely to be the most effective way of representing their personal interests, then it is necessary for someone to explain their problems and possible policy options. And so one of the most important functions that parties can play in a democracy is educating public opinion. Parties perform this function by revealing the nature of the problems to be solved and determining the possible course for solving them.

Summing up, let's define that it is impossible to understand democratic politics without the participation of political parties. Their activities deeply penetrate the political life of society. The role of parties in the structure of civil society in that they are a kind of mechanism for resolving political conflicts, determine the nature and direction of the political process, ensure the connection between society and the state.

Sources

1. Гонюкова Л. Політичні партії як інститут державної політики та управління: теоретико-методологічний аналіз : монографія / Л. Гонюкова. – К. : НАДУ, 2009. – 392 с.

2. Ісаєв К. Роль політичних партій в сучасній демократичній системі управління/ К. Ісаєв // Суспільна політика. – 2012. – № 5. – С. 121-123.

3. Закон України «Про політичні партії в Україні» у редакції від 11 серпня 2013 р. [Електронний ресурс]. Адреса доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>

4. Кормич Л.І., Шелест Д.С. Громадські об'єднання та політичні партії сучасної України. / Л.І. Кормич, Д.С. Шелест. – К.: АВРІО, 2004. – 262с.

*Свирид Вікторія,
студентка гр. ГРС-11,
міжнародного факультету, ТНЕУ*

СПАДЩИНА ТОТАЛІТАРИЗМУ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ

Постановка проблеми. Коли вщухла ейфорія після відновлення незалежності України в 1991 році, стало зрозуміло: перед українцями постало багато важливих проблем. Як і в інших постколоніальних державах, тут відчувався брак відповідальної політичної еліти, здатної до рішучих реформ, розвиненої політичної культури, готовності людей активно включитися в суспільно-політичне життя. Проблеми відновленої держави не обмежувалися її минулим колоніальним статусом. Стояла й досі стоїть на заваді побудови демократичної країни спадщина тоталітарного режиму.

Мета. Дослідити виникнення, розвиток і вплив тоталітаризму на Україну, Центральну та Східну Європу загалом.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- дати визначення поняттю «тоталітаризм», сформулювати зміст тоталітарного режиму;
- розглянути процеси виникнення та утвердження тоталітарного режиму в країнах СРСР та Європи;
- вплив тоталітаризму на подальший розвиток країн.

Виклад матеріалу: У 1920-1930 роках виник досі незнаний політичний феномен, тоталітаризм, який призвів до найбільшої трагедії в історії Європи, що залишила помітні й досі глибокі сліди в пам'яті кожної з країн. Термін «тоталітаризм» (від лат. Totus – весь, цілий, повний) – один з найсуперечливіших в науці. Вперше ввів його в політичний лексикон італійський філософ Д. Джентіле, який вважав, що пріоритетна роль держави у суспільстві полягає у тому, щоб втілити в життя національне призначення. Оскільки ж, міркував він, держава повинна реалізовувати долю нації, то й повинна мати необмежену владу і бути всеосяжною, тобто тоталітарною. Згодом цей термін підхопив Б. Муссоліні і проголосив своєю метою створення «тоталітарної держави». Пізніше нацистські правознавці Німеччини у поняття «тоталітарна держава» вклали тільки позитивний зміст.

На противагу ідеологам італійського фашизму і німецького націонал-соціалізму слова «тоталітарний», «тоталітаризм» у сприйнятті політологів інших країн мали в основному негативне значення. А згодом стали терміном наукових розробок. Уже у 20-і роки ХХ століття проявляються певні риси подібності між політичними системами, що склалися в Італії та СРСР, а у 30-і роки – між ідеологією та практикою сталінізму та нацизму. Коли у 40-х роках почалася «холодна війна», «тоталітаризм» став словом-гаслом, словом-зброєю – на цей раз в ідеологічній боротьбі між Заходом і Сходом. У повоєнний час у Західній Європі та США тривало наукове опрацювання теорії тоталітаризму. Дослідження, які з'явилися тоді, являли собою, як правило, порівняльний аналіз політичних систем нацистської Німеччини, СРСР періоду сталінізму і меншою мірою фашистської Італії. Пізніше до них почали приєднуватися Китай епохи Мао, інколи інші тоталітарні режими.

Таким чином, слово «тоталітаризм» набрав двозначного відтінку: його уживали як у емоційно-оціночному і навіть пропагандистському плані, так і у науковому. Деякі вчені вважали, що із закінченням «холодної війни» цей термін вийде з ужитку. Але така заява була дещо поспішною, оскільки увага науковців всього світу до цієї парадигми, її меж і її сутності постійно зростала.

Якщо заглянути на сторінки історії, то можна повністю простежити процес виникнення тоталітаризму і його розвиток у різних країнах.

Тоталітаризм народився у Росії внаслідок заколоту в Санкт-Петербурзі 7 листопада 1917 року, організованого революційною партією більшовиків на чолі з Володимиром Леніним. Новий режим встановлювався з допомогою диктатури, терору і громадянської війни, заклавши підґрунтя тоталітарної системи – потрійну монополію однієї партії на політичну владу, систему цінностей і засоби виробництва та розподілу матеріальних благ. Це все можна було нав'язати людині, лише використовуючи масовий терор, владу примусу і тотальний контроль. Після смерті Леніна владу незабаром захопив Йосип Сталін, який розширив і систематизував тоталітарні принципи, встановлені Леніним. З 1929 року Сталін розкручує маховик тоталітаризму, вдавшись до колективізації сільського господарства, кульмінацією якої став масштабний голод, коли за кілька місяців померло від голоду кілька мільйонів людей. Паралельно Сталін створив широку систему концентраційних таборів, куди в 1936-1937 рр. почав спрямовувати певні соціальні групи і національні меншини і де померло понад 700 тисяч людей!

Тоталітарну комуністичну модель швидко скопіювали два інші тоталітарні лідери: Беніто Муссоліні в Італії з 1922 року і Адольф Гітлер в Німеччині з 1933 року. Однак до 1939 року фашистський і нацистський диктатори ще не виявили цілком злочинного характеру своїх тоталітарних режимів. Друга світова війна розв'язала тоталітарним режимам руки для вчинення таємних масових убивств та колективних депортацій. В цей час Європі, колисці демократії і християнства, загрожувала небезпека бути розчавленою між двома гігантськими тоталітарними системами. З 1941 року Німеччина і Радянський союз почали масово «вирішувати єврейське питання» - систематичні вбивства євреїв, голодна смерть, газові камери, ув'язнення у гетто знищили понад 5 мільйонів євреїв! Ця жорстокість, здавалося, повернула війну в ХХ столітті назад до дикості античних воєн.

Лише після воєнної поразки нацистської Німеччини та фашистської Італії та громадського і офіційного осуду нацистського режиму і його злочинів на Нюрнберзькому процесі в 1945-1946 рр. прийшов час жалобита трагічної пам'яті про жертви. У грудні 1948 року під керівництвом польського правознавця Рафаеля Лемкіна, Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію, що засуджує цей масовий злочин.

Проте з післявоєнних часів Європа широко вшановувала пам'ять про комунізм, завдяки суттєвому внескові Червоної армії у перемогу у Другій світовій війні. І лише після падіння Берлінської стіни та всіх комуністичних режимів у Східній Європі в листопаді 1989 року, а також внаслідок розпаду СРСР в грудні 1991 року, справжнє обличчя комунізму почало вимальовуватися завдяки голосам незчисленних жертв комуністичних режимів, відкриттю комуністичних архівів і роботі істориків.

Країни Європи зробили і продовжують робити важливі кроки на шляху до об'єднання пам'яті цих важких сторінок всесвітньої історії. Як от підписання резолюції про засудження злочинів комуністичних режимів та резолюцію про європейське сумління і тоталітаризм.

Наслідки, з якими зіштовхнулася Україна після війни, були жахливими, адже в цій війні саме Україна стала ареною зіткнення двох тоталітарних режимів – радянського комуністичного й німецького нацистського, іншими словами центром «Кривавої землі». Результатом протистояння систем стали величезні жертви серед населення України, які оцінюють в 8 мільйонів загиблих!

Звичайно, після смерті творця радянського тоталітарного режиму Йосифа Сталіна масштаб репресивної політики різко зменшився, більше того, з 1956 року розпочалася часткова реабілітація засуджених у роки масового терору. До того часу жертвами комуністичних репресій стало близько 10 мільйонів українців. Але політичні репресії повністю не припинилися. Їхнім об'єктом і далі були борці за демократизацію політичної системи, захисники української національної культури або ті, хто вимагав реалізації передбаченого радянською Конституцією права на національне самовизначення. Дослідники досі сперечаються, чи варто вважати тоталітарним увесь період панування комуністичної влади в Україні протягом 70 років чи лише 1930-1950-ті роки, коли влада вдавалася до масштабних політичних репресій. Але навіть, якщо прийняти аргументи, які говорять про пом'якшення режиму після Сталіна, про набуття ним рис радше авторитарного режиму, слід наголосити: жодної політики, спрямованої на подолання тоталітарної спадщини керівництвом СРСР не проводило. Навпаки пам'ять про важкі роки терору була зручним інструментом в руках тогочасної влади для контролю суспільства. Важка тоталітарна спадщина не зникла, вона консервувалася, продовжувала впливати на розвиток суспільства протягом всього радянського періоду історії України і навіть після відродження її незалежності.

Крім етнокультурних змін, які Україна зазнала за роки радянської влади, відбулася загальна деформація структури соціуму: цілковито зник самодостатній середній клас, істотно ослаб прошарок національної еліти. Прояви такої деформації сьогодні бачимо як на суспільному рівні, так і на персональному, коли з браком індивідуальної ініціативи у подоланні проблем і завищеними очікуваннями щодо влади. Поєднання цих факторів виливається в очікування «сильної руки», здатної навести лад, що, врешті, призвело до зростання авторитарних тенденцій.

Зі схожими викликами зіткнулися й у інших посткомуністичних країнах після відновлення незалежності на кінці 1980-х – початку 1990-х рр. але глибина проблеми там виявилася меншою завдяки коротшому періоду тоталітаризму. Ця «вікова» різниця відіграла велику роль у відродженні кінця 1980-х років.

Сьогодні найбільшими успіхами у відході від тоталітарних практик можуть похвалитися країни так званих оксамитових революцій 1989-1990-го років (Польща, Угорщина, Чехія, Німеччина). Трохи відстають від них держави Балтії, де наприкінці 1980-х років теж виник активний національно-демократичний рух, який, проте, розвивався значно повільніше, ніж у західних

сусідів. Ще далі в ланцюжку стоїть Україна, в якій, попри наявність національно-демократичного руху і проголошення незалежності 1991 року, демократична революція не завершилася. Замикає цей ряд низка пострадянський республік, де не було революцій, а відбувалася лише косметична зміна урядів, які досі залишаються дуже радянськими.

Та навіть отримавши незалежність, ніяких ініціатив щодо розроблення політики, спрямованої на подолання тоталітарного минулого довго не проводилося. Люди ще довго не могли зрозуміти всю трагедію тоталітаризму і комунізму. Лише після повалення влади Януковича, встановлення нового парламенту і оновленої влади, без комуністичної партії, нова Верховна Рада ухвалила пакет законів про декомунізацію. Ці закони – лише складова нової політики країни, спрямованої на надання сталості демократичним змінам, допомозі гуманітарних, економічних та правовими трансформаціям. Нова політика повинна стати вакциною для створення сталого імунітету українців супроти тоталітаризму.

Загалом, сьогодні більшість країн Європи політично, юридично та економічно об'єднані в Європейському Союзі. Але ми все ще далекі від єдиної європейської пам'яті, що однаковою мірою міститиме трагедії, спричинені обома великими тоталітарними системами. Толерантність, свобода думки, культура демократії та парламентаризм – тільки це може забезпечити внутрішній та міжнародний мир. Треба, щоб молоді покоління усвідомили свій привілей, якого були позбавлені їхні дідуся та бабусі: життя в об'єднаній, мирній та демократичній Європі. Вони повинні розуміти, що за збереження цієї свободи потрібно боротися щодня.

Висновок. На кінець зазначимо, що тоталітаризм став справді феноменом ХХ століття, який приніс багато сліз, жертв і крові. Тоталітаризм – це те, про що ми ніколи не зможемо забути, адже ті кроваві рани на сторінках історії Європи ніколи повістю не загоються і не зникнуть. Вони завжди будуть нагадувати нам, якою ціною ми отримали незалежність і зараз можемо жити на вільній землі. Пам'ятаймо про це завжди!

Список використаної літератури

1. Гурик М. І. Декомунізація як шлях побудови україноцентристської моделі історичної пам'яті / М. І. Гурик // *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. Вип. 11. С. 26-29. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2016_11_9
2. Гурик М. І., Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні // *Науковий журнал «Політичне життя» PoliticalLife*. 2018. №1 Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2018_1_6
3. Новітня історія України. 1914-2008 рр. [Текст]: навч. посіб. / К. К. Кондратюк, Г. А. Боднар, В. М. Качмар, В. Є. Голубко. – К.: Знання, 2011. – 535 с.
4. Іваницька, О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-1945) [Текст]: навч. посіб. / О. П. Іваницька. – Вінниця: Фоліант, 2004. – 464 с.

Святенюк Віталій,

студент гр. ГЗ-11,

факультету аграрної економіки та менеджменту, ТНЕУ

ХАРАКТЕРНІ РИСИ «ПОЛІТИЧНОЇ» ЛЮДИНИ ЗА АРІСТОТЕЛЕМ

Постановка проблеми. Концепція Арістотеля людини як суспільно-політичної істоти. Потреба розбудови державних інститутів, національно-культурні процеси, процес глобалізації – все це призводить до зростання інтересу до філософського підґрунтя концепції державності. Проблема громадянства постійно досліджувалася політологами. На даному етапі існує потреба філософського та культурологічного дослідження цієї проблеми.

Мета. Проаналізувати арістотелівську теорію людини як «політичної істоти», існування якої залежить від особливостей політичного життя.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

– розкрити суть твердження Арістотеля;

– охарактеризувати поняття «політична» людина за працею Арістотеля «Політика».

Виклад матеріалу. На думку Арістотеля, людину потрібно розглядати як політичну тварину. В праці філософа людина постає такою твариною, яка живе в якомусь місті-державі. Таке визначення людини було сформульовано в «Політиці» Арістотеля. Людина за своєю природою істота політична, й лише в державі завершується ця манера політичної природи людини. Найвищою формою правління для Арістотеля виступала держава, яка має складатися з «середніх» людей. Тут має місце поміркованість у майні (середній достаток), а у владі – «середній клас». Арістотель говорить що «середній прошарок становить значну кількість від населення і має більший вплив порівняно з обома крайніми верствами суспільства». Така соціальна диференціація потрібна, щоб не було посягань на матеріальні блага більш забезпечених та, щоб уникнути заздрощів зі сторони менш заможних верств населення. Рівноправ'я можна досягти шляхом обрання урядовців на короткі терміни, щоб всі встигли обійняти державні посади. В цьому випадку знизиться і можливість зловживання посадовими чиновниками. Згідно теорії Арістотеля держава має ставити за мету виховати культурну людину, у котрій риси аристократа поєднуються з любов'ю до прекрасного (мистецтва). Арістотель вважає, що правильними формами правління є такі, де правитель (влада) піклується про добробут людей, а неправильним – де правителі піклуються про власні блага. Стосовно середнього класу говорить: «Не чесноти здобуваються та охороняються зовнішніми благами, а навпаки зовнішні блага здобуваються та охороняються чеснотами ; щастя у житті буде висловлюватися у задоволеннях чи чеснотах, супроводжуючи тим людям, котрі щедро прикрашені добрими чеснотами та розумом і які проявляють помірність у придбанні зовнішніх благ у значно більшому ступені, ніж тим, але бідні на блага внутрішні». Згідно вчення Арістотеля, повноправні громадяни державі повинні дотримуватися такого способу життя, що сприяв би розвитку чеснот, а, відповідно, дбав би таким чином: про забезпечення щасливого життя для усього суспільства. В напрацюваннях Арістотеля особлива увага відводиться встановленню шлюбних законів, котрі мають бути спрямовані на те, щоб народжувалися нормальні, фізично розвинуті наступні покоління. Автор «Політики» розмірковує над вихованням таких

поколінь майбутніх громадян. Арістотель вважав повноправними громадянами держави тільки тих місцевих мешканців, котрі в молоді роки були воїнами і, уже, досягнувши зрілості, вони мають право ставати правителями, судьями, жерцями. Такі люди, згідно поглядів Арістотеля, не повинні займатися ні ремеслом, ні землеробством, ні торгівлею. Арістотель принципово та послідовно доводить свою думку. Беручи за приклад державу Єгипту, філософ доводив можливість встановлення такого суспільного ладу, при якому воїни та землероби повинні відноситися до двох різних класів, а ще тим самим заперечував, що землероби мають складати загони воїнів, формуючи основу громадянства. З числа повноправних громадян за теорією Арістотеля потрібно виключити торговців і ремісників; тому, що спосіб життя і тих, і інших, не сприяє розвитку чесноти, а щасливим життя може бути лише у симбіозі з чеснотою. «Людина за своєю природою – істота політична, через те навіть, що люди, які анітрохи не мають потреби у взаємодопомозі, прагнуть до спільного проживання. «Держава створюється не заради того, щоб жити, але переважно для того, щоб жити щасливо. Той, хто в силу своєї природи, а не внаслідок випадкових обставин, живе поза державою – або нерозвинена в моральному плані істота, або надлюдина». Арістотель державу визначав як продукт природного розвитку суспільства, результат об'єднання родин, а людину за її природою – як «політичну істоту». Під політикою філософ розуміє особливий спосіб організації управління суспільством. Це спосіб, котрий з одного боку визначає – хто має право здійснювати керівництво державою, а з іншого – це особливості взаємодії індивідів у суспільстві. У «Політиці» Арістотель чітко розмежовує вільного громадянина та безправного раба. Громадяни полісу мали право брати участь у суспільному житті, мали привілеї, а раби були позбавлені права брати участь у політичному житті держави. Громадянами, зазвичай, ставали через своє походження, а ще ті, хто брав активну участь у громадському житті. Первинними ознаками громадянина мали бути етичні принципи – «свобода, статки, чеснотливості». Наявність саме цих ознак свідчить, на думку філософа про притаманність людині знань, розуму, духу свободи та сили волі. Ознаками володіння таких чеснот є здатність до мислення та судження, що визначає «розумну» душу. Лише «розумна» душа здатна до інтелектуальної діяльності, адже лише вільна та розумна людина здатна нести відповідальність за свої вчинки. Від розумових здібностей та досвіду залежить свідомий вибір людини. Саме така людина здатна чітко визначити шлях досягнення поставленої цілі і не ставить предметом вибору лише мету. Арістотель вбачав у громадянині індивіда, що бере участь в управлінні, тобто в політичному житті («громадянином у загальному розумінні є той, хто бере участь в управлінні й чинить послух»). Позиція Арістотеля підкріплена вагомими підставами за якими негідним людям справді непотрібно надавати права. Раціональний підхід філософа до висвітлення цього питання – рабства – пронизаний морально-етичною позицією (це цілком логічно для жителя Греції того часу). Арістотелем розглядається види людських учинків. Філософ поділяє їх на самохитні і несамохитні. Вчинок можна вважати самохитним, якщо він бере початок «у самому діячі, свідомому тих обставин, за яких вчинок має місце». Несамохитним вчинком є підневільні, котрі беруть початок зовні особи. Самохитний вчинок – значно ширше поняття ніж свідомий вибір. «Свідомий вибір – це, очевидно, здатне приймати рішення прагнення до того, що залежне від нас;

дійсно, ухваливши рішення, ми виносимо своє судження і тоді узгоджуємо наші прагнення з рішенням». Арістотель доводить, що в людини є внутрішня потреба суспільного об'єднання й політичної діяльності і вперше характеризує людину як політичну істоту; сутність якої окреслена політичною реальністю та суспільними факторами. Мислитель вважав, що історичний розвиток суспільства іде від сім'ї до общини, а потім до держави. Він пояснює сім'ю як першу модель співжиття людей. До державного об'єднання люди прагнуть заради щасливого життя. «Людина, котра досягла свого вивершення,- найдосконаліша з-поміж живих істот, і навпаки людина, що живе поза законом і правом,- найгірша за всіх...», -отже. Держава є передумовою самореалізації та самовдосконалення людини як суспільної та політичної істоти.

Філософ стверджує, що важливе значення для розвитку полісу має мова як чинник людського розвитку, що перетворила й далі перетворює людину на істоту політичну. З усіх видів діяльності, що необхідно в людських спільнотах, тільки двом судилося бути політичним, встановлювати те, що Арістотель називав *biospolitikos* – окрема дія та мовлення, з яких народжується царина людських стосунків, і з яких вилючено все необхідне і корисне. Статус громадянина в античному полісі передбачав активне життя в політичній сфері, у дії та мовленні. Народні справи, що стосувалися життя громадян у полісі, вирішували за допомогою мовлення та переконання, але не за допомогою насильства. Характерною ознакою громадянина грецького полісу було те, що спірні питання вирішувати засобами мови, через переконування словами, а не через «мовчазний примус». Центральною потребою вільних громадян у полісі була потреба спілкування один з одним.

У працях Арістотеля, що мають суспільно-політичне спрямування, поліс є уособленням свободи для вільних та рівних громадян. Громадяни брали активну участь у політичному житті полісу, обговорювали та спільно створювали закони. Переконання відбувалося силою слова. Громадяни були суверенними в громадських справах, але особиста свобода якоюсь мірою розчинялася в її полісному вияві.

Висновки. Отже, концепції Арістотеля про природне походження держави походить його філософське вчення про соціальну природу людини, яке викладене в його творі «Політика». Філософ досліджує людину, як полісну істоту, тобто громадян одного з міст-держав. Повноцінними людьми (полісними істотами), згідно концепції Арістотеля, греків робило їх громадянство в одному з грецьких полісів. Проте поняття загально грецького громадянства не існувало. Ідеальна організація держави, за теорією Арістотеля, не може з'явитися випадково, - це результат тривалих, обдуманих та зважених зусиль громадян держави.

Список використаної літератури

1. Політологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, М. І. Гурик, Р. Ю. Чигур / за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 220 с.
2. Гончарук – Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія. Видав Тернопіль:ТНЕУ 2018.
3. Гончарук, Т. В. Філософські проблеми державного управління [Текст] : навч. посіб. / Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, М. Л. Шумка ; відп. за вип. Т. В. Гончарук. Видав Тернопіль : Економічна думка, 2015.

4. Томахів В.Я. «Політологія». Видав Тернопіль:ТНЕУ, 2018

5. Джугла, Н. Сучасний світ крізь призму загальнолюдських цінностей / Надія Джугла, Марія Манько // Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : щоріч. наук. пр. / відп. за вип. Т. В. Гончарук. Видав Тернопіль : ТНЕУ, 2016.

6. Шумка, М. Історико-філософський аналіз нації / Михайлина Шумка, Оксана Круглицька // Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : щоріч. наук. пр. / відп. за вип. Т. В. Гончарук. Видав Тернопіль : ТНЕУ, 2016.

7. Політологія: сучасні терміни і поняття. Короткий навчальний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / уклад. В. М. Піча. – [4-те вид., випр. і доп.]. Видав Львів : Новий Світ-2000, 2015.

*Семченко Каріна,
студентка групи ГЕОЗ-11,*

факультету аграрної економіки та менеджменту, ТНЕУ

ТЕОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Розуміння сутності поняття «держава», яке розкривається через характеристики, що показують його соціальне значення та унікальність. Узагальнення факторів, на основі яких виникла держава та порівняння поглядів теоретиків на гіпотези її виникнення. Уточнення умов та причин, за яких виникла держава та характеристика функцій та механізмів, які вона мала виконувати.

Мета. описати та проаналізувати основні теорії походження держави, їх переваги та недоліки. Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- дослідити передумови виникнення держави;
- проаналізувати основні теорії походження держави.

Виклад матеріалу. Кожна держава має свої передумови та шляхи виникнення. Дослідники виділяють такі передумови виникнення держави:

Економічна, яка характеризується **трьома великими поділами праці**:

- відокремлення скотарства від землеробства;
- відокремлення ремесла від землеробства;
- відокремлення торгівлі від виробництва;

Перший поділ праці вплинув на перехід від привласнювального господарства та економіки до відтворювального господарства та економіки. Другий поділ праці вважається першим кроком у виникненні товарного виробництва. А за рахунок третього поділу праці відбувся розвиток товарно-грошових відносин;

- **Соціальна**, характеризується виникненням патріархальної сім'ї та формуванням нових видів соціальних зв'язків;
- **Політична**, характеризується появою груп людей із протилежними інтересами, а як наслідок цього-виникнення міжкласових конфліктів
- **Географічна**, характеризується необхідністю введення захисту територій від інших племен.

Для того, щоб порівняти між собою одні з перших держав із сучасними, треба спочатку дослідити теорії їх походження. Отже, серед теорій походження держави виділяють:

– **Теологічна(релігійна)** - теорія, у якій йдеться про те, що держава була створена Богом задля загального блага усіх. А характеризувалась вона тим, що церква має панувати над самою державою і всі повинні підкорятися державній волі, як волі Бога. Відстоювали цю теорію християнський теолог Аврелій Августин та один з найвизначніших католицьких теологів та мислителів Тома Аквінський. **Патріархальна**- теорія, що розглядає державу, як найкращу форму людського спілкування з метою досягнення спільної мови. В основі теорії лежить думка про те, що держава виникла з родини за принципом патріархату, тобто при владі є батько, який піклується про свою так звану «сім'ю». Прихильниками цієї теорії були Арістотель та Філмер;

–**Договірна** - теорія, у якій сказано, що держава виникла в результаті суспільного договору про правила спільного життя. Передумовою виникнення

цієї теорії стало те, що не існувало влади, яка б могла захистити людину, гарантувати їй права на життя та її власність. І саме тому люди об'єдналися між собою та заключили так званий договір про те, що частину їх прав, що дані їм з народження, вони передають державі як органу, що представлятиме їх спільні інтереси. А якщо ж правила договору якимось чином порушувались, то народ отримував право на революцію. До цієї теорії схилились нідерландські науковці Гуго Гроцій та Бенедикт Спіноза, а також французький філософ - просвітник Жан-Жак Руссо;

– **Насилля**- теорія, яка побудована за принципом того, що держава - це апарат керування слабкими та переможеними. Представлена в працях Карла Каутського та Євгенія Дюрінга. Вона передбачає внутрішнє насилля (одна група людей примусово підкорює собі усе інше населення) та зовнішнє насилля (виникнення держави в результаті насилля, тобто шляхом завоювання слабких племен більш сильними);

– **Психологічна** - теорія, яка містить в собі інформацію про те, що держава виникла в результаті розвитку людської психіки. Основоположником цієї теорії є польський юрист та соціолог Лев Петражицький, який стверджував, що держава виникла через певні властивості психіки людини, серед них: бажання більшої кількості населення бути захищеними та підкорятися більш сильним, а бажання більш сильних індивідів - правити над більш слабкими;

– **Органічна** - ця теорія була висунута англійським філософом Гербертом Спенсером. Вона представляє собою порівняння держави із біологічним організмом, а закони держави із процесами людської психіки, тобто держава, як і будь-який живий організм, базується внаслідок диференціації та спеціалізації;

– **Гідравлічна (іригаційна)** - одна з провідних теорій державоутворення. У ній йдеться про те, що держава виникла в цілях колективного ведення землеробства в долинах великих річок шляхом ефективного використання їх вод. Автором теорії є німецький вчений К. Вітфогель, який стверджував, що ця теорія пояснює процес утворення держав у країнах, в яких були проблеми із забезпеченням води;

– **Марксистська (економічна)** - теорія, яка представлена німецьким теоретиком-суспільствознавцем Карлом Марксом та американським антропологом та соціологом Льюїсом Морганом. Вони висували думку про те, що держава виникла в результаті природного розвитку первісного суспільства, розвитку, перш за все економічного, який не тільки забезпечує матеріальні умови виникнення держави, а й визначає соціальні зміни суспільства, які також представляються важливою причиною виникнення держави;

– **Расова** - теорія характеризується тим, що людські раси, як правило, не рівні між собою ні в фізичному, ні в психологічному та в будь-яких інших аспектах, а тому їх розділяють на вищі і нижчі. Саме тому засновники цієї теорії, якими були німецький філософ та психолог Фрідріх Вільгельм Ніцше та французький письменник, автор історичних та філологічних праць Жозеф Артюр де Гобіно стверджували, що ця теорія є досить логічною та необхідною задля того, щоб існувало постійне панування одних рас над іншими (вищих над нижчими)

Для прикладу, кілька з цих теорій можна порівняти на практиці. Візьмемо добре відому усім нам державу Київську Русь. Якщо добре подумати, то стане

зрозуміло, що більшою мірою ця держава була створена за рахунок насилля (**теорія насилля**), оскільки князь Олег насильно приєднав території новгородської півночі та київського півдня. І саме так була утворена держава Київська Русь. Ще одним прикладом може слугувати держава Річ Посполита, яка була створена в результаті Люблінської унії, тобто Польсько-Литовського об'єднання, що і свідчить про те, що виникнення цієї держави, свого роду, можна віднести до **договірної теорії**, оскільки була підписана угода, яку затверджували. На прикладі виникнення двох держав ми бачимо, що кожна з цих теорій має повне право на існування. І перш чим переходити до практики - слід добре знати теорію. Навіть за словами знаменитого вченого Леонарда да Вінчі: «Ті, хто віддаються практиці без знання теорії, схожі на моряка, що відправляється в дорогу без керма і компаса. Практика завжди повинна базуватися на хорошому знанні теорії».

Висновки. Усі ці теорії є досить відмінними одна від одної, та кожна з них відрізняється своєю логічністю та аргументованістю. Але між ними є одна спільна паралель. І ця паралель полягає в тому, що усі ці теорії мають один і той самий принцип побудови: держава виникла задля того, щоб люди були захищеними і мали гарантії на життя, права та свою власність, а це можна забезпечити лише за умови, якщо буде порядок в суспільстві та його соціальна стабільність, що і мала зробити держава, а також задля вдосконалення управління суспільством та захисту територій.

Список використаної літератури

1. Бабаєв В. К., Баранов В. М., Толстік В. А. Теорія права і держави в схемах і визначеннях. Навчальний посібник./ В. К. Кабаєв, В. М. Баранов, В. А. Толстік. – К: Видавництво «МАУП», 2016
2. Богуцький П. Поняття правової держави та методологічний підхід до проблем її формування /П. Богуцький// Право України, 2016, №4. – С. 15-23
3. Вехорев Ю. А. Основні (початкові) поняття теорії держави і права. Навчальний посібник. /Ю. А. Вехорев. – Ужгород: Латориця, 2017
4. Донцов Д. Історія розвитку державної ідеї. Політологія. Кінець XIX-перша половина XX ст: Хрестоматія за ред. Семків О. І. – Львів: Світ, 2018 – с. 508
5. Лівшиць Р. З. Сучасна теорія права: Короткий нарис /Лівшиць Р. З. – Одеса: Чорномор, 2017
6. Загальна теорія держави і права /За ред. В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком-Інтер, 2018. – 320 с.
7. Кириченко С. Шляхи формування держави і права/С. Кириченко – К.: Логос, 2009.
8. Загальна теорія держави і права: (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції): навчальний посібник / за редакцією О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком-Інтер, 2016. – 400 с.
9. Кравчук М. В. Проблеми теорії держави: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. В. Кравчук. – Тернопіль, 2002. – 149 с.

10. Черниловський З. М. Хрестоматія по загальній історії держави. /З. М. Черниловський. – Запоріжжя: Дніпро, 2015.
11. Гурик М. І., Шумка М. Л. Становлення культури громадянськості як передумова успішної децентралізації [Електронний ресурс] / М. І. Гурик, М. Л. Шумка // Молодий вчений. 2019. № 6(2). С. 285-290. Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/ua/archive/70/>
12. Гурик М. І. Civic culture under decentralization: municipal level / Політичне життя, № 4, 2019. Режим доступу: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7663/7665>
<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7668/7670>
13. Гончарук (Чолач) Тетяна, Гурик Мирослава, Джугла Надія, Чигур Руслан. Особливості персоналістської антропології // Науковий огляд. № 9 (62), 2019. Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2019/797-1577640546.pdf>

*Солтис Денис,
студент групи АГР-11,
Аграрного факультету ТНЕУ*

ДЕМОКРАТІЯ: ПОЛІТИЧНИЙ ІДЕАЛ І ПОЛІТИЧНА ПРАКТИКА

Постановка проблеми. Демократія – одна з найбільш вживаних категорій політичної науки, яка не знайшла загальноприйнятної концептуалізації. На підтвердження цього лише перерахуємо епітети, що найчастіше вживаються в політичній науці щодо демократії – пряма, представницька, класична, ліберальна, неліберальна, плюралістична, елітарна, народна, егалітарна, розвиваюча, протективна, партиципаторна, електоральна, делегативна, плебісцитарна, марксистська, буржуазна, і навіть тоталітарна. Всього ж, за спостереженням Д. Кольє і С. Левитського, різні політологи виділяють до 550 типів і підтипів і відповідних визначень демократії [1]. Здається, що набагато простіше виявилось придумування нових найменувань для кожного випадку «відхилення» політичної системи від передбачуваного еталона демократії, ніж робота з чіткої концептуалізації. Серед причин – те, що демократія найчастіше постає у двох основних іпостасях: як наукова категорія і як інструмент політики. Причому обидва цих уявлення не існують паралельно, вони взаємопов'язані. Подібний взаємовплив привносить значний елемент спотворення в смислове наповнення концепту демократії. Тому, на наш погляд, варто докладніше розглянути зазначену проблему.

Мета: дослідити поняття «демократії» та всі похідні

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

– Розглянути всі аспекти демократії як політичного ідеалу та політичної практики;

Ідея демократії, її загальнолюдська сутність усвідомлюються й реалізуються людьми упродовж усього історичного розвитку. Проте жодний з етапів цього руху не може претендувати на завершеність. Адже демократія – це процес, і тому вона відмежовується від будь-якої однозначності. Демократії, які існують нині в західному світі, тією чи іншою мірою ґрунтуються на принципах класичної ліберальної демократії, що сформувалися у XVIII ст. Шляхом тривалого пошуку політична думка знайшла в ній форму організації влади, яка найкраще покликана поєднати свободу, народовладдя і закон. І це відображено в її принципах. Одним із головних є забезпечення свободи громадян. Ця свобода має два аспекти (Б. Констан). Політична свобода – право активно і безпосередньо брати участь у колективному здійсненні влади, тобто в публічному житті. Саме це було притаманне республікам Стародавньої Греції і Стародавнього Риму. Але маючи політичну свободу, людина не знала особистої громадянської свободи, була повністю підпорядкована владі всього суспільства. Ліберальна демократія на перший план ставить громадянську свободу, тобто повну незалежність особистого життя індивіда від політичної влади. Йдеться про ряд особистих прав: недоторканість особи, свободу совісті, слова, зборів, друку, місця проживання, заняття, господарської діяльності, приватної власності та ін. Ядром свободи є особисті права. Політична свобода виступає як засіб забезпечення громадянської свободи. Влада, що порушує громадянську свободу, стає тиранією і знижує правомірність свого існування.

Лібералізм демократії означає свободу особи, визнану і гарантовану державою. Громадські сили можуть діяти тільки згідно з законом, перед яким усі рівні. Це «правління через закони, а не через людей». Передбачається юридичний контроль за виконанням законів. У зв'язку з цим виникають два запитання. Перше – хто повинен мати політичну владу, друге – які повинні бути межі політичної влади, незалежно від того, в чиїх руках вона знаходиться. Відповідь на перше запитання привела до ідеї демократії, відповідь на друге – до ідеї лібералізму, згідно з якою держава, а в державі законодавча влада не можуть зазіхати на свободу особи, її безпеку, власність, свободу совісті, слова тощо. В цілому лібералізм і демократія мають на увазі один одного, так само як тоталітаризм і деспотизм. Своєрідне розуміння співвідношення лібералізму і демократії знаходимо у Н. Боббіо. Він наводить дві інтерпретації поняття «свобода». Перша – свобода як право людини не бути зобов'язаною здійснювати певну дію. Це передбачає резервованій за індивідом простір, який не може бути ніким зайнятий – ні іншими суб'єктами, ні державою («заперечення свободи»). Друга – свобода як обов'язок людей підкорятися тільки законам, у розробці яких вони самі беруть участь («позитивна свобода»). Перша інтерпретація, на думку Н. Боббіо, властива лібералізму, друга – демократії.

Розвиток теорії демократії, її збагачення є природним процесом. І життєздатність існуючих конституційних демократій виявляється в здатності адаптуватися до цих змін без зламу існуючих базових інститутів. Йдеться про систему поправок до конституції, можливість зміни виборчої системи. І тут важливу роль відіграють політичні партії, в тому числі опозиційні, різноманітні асоціації, групи тиску, інші недержавні політичні утворення. Така стабільність базових державних інститутів демократії і, разом з тим, наявність налагоджених механізмів сприйняття і реалізації прийнятих громадськістю нових концепцій народовладдя є важливою умовою політичної і загальної стабільності відкритого суспільства.

Б. Гутгенбергер підкреслював, що центральною тезою цієї теорії є відповідальне правління, уряд, здатний приймати рішення і нести за них відповідальність. Отже, головне не стирання відмінностей між правителями і підданими, а утворення реальної основи для прийняття відповідальних рішень. Демократія насамперед ставить за мету створити умови і можливості для чіткого втілення принципу відповідальності при меншій увазі до принципу співучасті. Такі основні постулати ліберальної, або класичної, демократії як універсальної цінності, незалежної від існуючого суспільно-політичного ладу, його ідеологічних настанов. Інша справа, що постулати цієї демократії реалізуються в конкретному суспільстві, при певному співвідношенні існуючих у ньому політичних сил. Політична участь як чинник владних відносин розцінюється неоднозначно. Одні політологи вважають, що розширення демократичної участі – це надійний шлях легітимізації політичної влади, усунення насильства при розв'язанні політичних проблем і надійний засіб поставити у належні рамки конкуренцію між різними партіями. Інші вбачають у надмірному розширенні політичної участі загрозу демократичним інститутам. Вважають, що політичну участь громадян слід звести до мінімуму, щоб зберегти зняряддя прийняття рішень у руках тих, хто більш інформований і ефективніше підтримує демократичні цінності.

Р. Даль вважає, що термін «демократія» придатний лише для характеристики ідеального стану суспільства. Дійсний стан системи, що наближається до ідеального стану – то поліархія. Звичайно, і така система не позбавлена вад порівняно з демократією. Але вона краща, ніж безмежна влада більшості, або влада еліти. Загалом, на думку Р. Дали, демократія і автократія – це більш-менш теоретичні утворення. У завершеному вигляді вони фактично ніде не були реалізовані. Доктрина поліархії виходить із того, що, згідно з вимогами ліберальної демократії, консенсус і політична рівність повинні бути активними і такими, 12 що розвиваються. Для цього кожний громадянин повинен володіти невід’ємним правом формулювати і відкрито демонструвати, кому він надає перевагу. Саме це збільшує і гарантує можливість рівності в управлінні суспільством. Поява різноманітних концепцій у межах основних постулатів ліберальної доктрини демократії є одним із свідчень її невичерпності як найбільш досконалої форми організації влади. Наголошуємо на цьому у зв’язку з проблемами, які постають в країнах, що здійснюють перехід від тоталітаризму до демократичного устрою

Висновки. Отже, демократія – явище загально-цивілізаційне (так як і сім’я, нація тощо). Тому не може бути двох або трьох демократій. І подолання тоталітаризму, по суті, зводиться до відродження, з урахуванням культурних та історичних традицій того або іншого народу, звичайних демократичних інститутів. При всіх можливих збоченнях від провідної тенденції (і небезпечі реставрації тоталітаризму) серед громадськості дедалі більше утверджується розуміння універсальності принципів і цінностей ліберальної демократії. Усвідомлення того, що демократія – це не тільки традиційний набір принципів парламентаризму, багатопартійності і плюралізму. Це на-самперед реальне народовладдя. Останнє народжується тільки тоді, коли демократія виростає знизу, а не нав’язується зверху, коли за кожним депутатом з імперативним мандатом стоїть реально об’єднана спільними інтересами група людей – самоврядний трудовий колектив, комітет самоврядування мікрорайону, об’єднання споживачів, профспілки та ін. А все це вимагає відповідної політичної, зокрема громадянської культури, формування справжнього громадянського суспільства і багатьох інших умов, що передбачає чималих зусиль з боку політичних сил національного відродження.

Список використаної літератури

1. Кириченко М.Г. Основи політології. – К.: Либідь, 1995. – 332 с.
2. Семків О.І. Політологія. Львів: Світ, 1994. - 592 с.
3. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія. Навчальний посібн. К.: Знання, 1999. 426 с.
4. Бур’ян М.С., Грицьких І. В. Держава та демократія : зовнішньоекономічні аспекти становлення держави //Вісник ЛІВС МВС України, спец. випуск 2001.
5. Арон А. Демократія и тоталітаризм /А. Арон. М.: РИФ, 2003.
6. Демократія: Антологія /Упоряд. О. Проценко. К.: Смолоскип, 2005.
 2. Грицай С. Програма американської моделі демократії // Нова політика. – 2000. – № 2.
 3. Грозіцька Т. Консенсусна теорія демократії – оптимальна модель для України // Нова політика. – 1998. –№ 5.

4. Білорус О., Скаленко О. Українську економіку врятує тільки справжня демократія // Віче. – 1998. – № 4.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Шумка М. Л. Політична еліта та лідерство: хрестоматія: навчальний посібник. Тернопіль: «Економічна думка ТНЕУ», 2019. 267с. <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/32219/1>
6. *Політологія*: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, М. І. Гурик, Р. Ю. Чигур / за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 220с. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/35728>

КОНСТИТУЦІЯ ПИЛИПА ОРЛИКА

Постановка проблеми. Прикрою історичною «традицією» є той факт, що як тільки український народ упритул підходить до повноцінної реалізації свого права на самовизначення й цивілізаційного європейського вибору, то наражається на потужний опір цьому з боку нашого найбільшого сусіда.

Подібне ставлення сусідів до української державності було таким завжди – чи те стосується доленосних років початку або середини минулого століття, чи трьохсотлітньої давності. Така ситуація, в силу відчуття небезпеки з боку імперської Росії, спонукала українських інтелектуалів, принаймні їх частину, до обґрунтування власне правових підстав постанови української держави як незалежної

Мета. На прикладі аналізу зразків творчої спадщини Пилипа Орлика привернути увагу до початків формування уявлень про українську державність як про національну, себто таку, що відповідала інтересам українців початку XVIII ст.

Для висвітлення поставленої мети, ми ставимо наступні **завдання**:

- систематизувати та проаналізувати дослідження провідних українських й зарубіжних учених з окресленої проблеми;
- охарактеризувати основні положення документа;
- проаналізувати політичні та правові аргументи написання Конституції 1710 року.

Виклад матеріалу. Наша Конституція була схвалена у 1710 році. Цей документ української політичної думки склався як договір між трьома основними політичними силами козацької держави: гетьманом, генеральною старшиною та Військом Запорозьким.

5 квітня 1710 р., тобто трохи більше ніж через півроку після смерті І. Мазепи (22 серпня 1709 р.), неподалік молдовського міста Бендери, Пилипа Орлика було обрано гетьманом України. Його відразу визнали шведський король і турецький султан.

Створюючи конституцію та розробляючи в ній демократичні принципи організації та діяльності козацької держави – парламентаризм та головні республіканські форми правління – Пилип Орлик спирався на подібні документи, зокрема: Зборівський договір 1649 р., Білоцерківський договір 1651 р., Березневі статті 1654 р., Переяславські конституції 1659 і 1674 рр., Батуринські конституції 1663 р., Московські конституції 1665 р., Глухівські конституції 1669 р., Конотопські конституції 1672 р., Коломацькі конституції 1687 р. та інші документи тієї доби. Різні за своєю сутністю, змістом і формою козацькі «договори», «статті» та «конституції» унормували договірні засади взаємовідносин гетьмана та козацької старшини, встановлювали межі, на які поширювалася дія положень цих «конституцій», тощо.

Вступ (преамбула до Конституції) є політико-правовим обґрунтуванням причин виходу І. Мазепи з-під влади Московії, обрання новим гетьманом П. Орлика і звернення до Карла XII з проханням взяти Військо Запорозьке (народ України) під королівську протекцію.

В основному тексті Конституції проголошено принципи побудови Української держави. У 16 статтях Конституції визначено державний статус Гетьманщини, її внутрішній лад та відносини з іншими державами. «Пакти й Конституція» П. Орлика визначали національно-державний суверенітет України. У статтях зазначалося: 1) Україна з обох частин Дніпра має бути звільнена від чужоземного панування; 2) Україна має бути повністю незалежною від Московщини та Польщі; 3) українські кордони вічні і недоторканні; 4) Україна перебуває під протекторатом Швеції; 5) Україна підтримуватиме союзницькі відносини з Кримським ханством.

Перший параграф присвячений питанню віри, основоположному для тогочасного людського суспільства. Тут заявлено про православ'я як панівну релігію в Козацькій державі, а також про відновлення автокефалії Української Церкви.

«Неподільність українських земель на Правобережжі та Лівобережжі», непорушність кордонів України встановлювалися в розділі другому Конституції. Ними визнавалися кордони Української держави згідно зі Зборівською угодою Б. Хмельницького 1649 р. з урядом Речі Посполитої. У розділі третьому Конституції Пилипа Орлика йшлося про підтримання дружніх і «побратимських стосунків» з Кримом. Усвідомлення важливості та необхідності підтримання дружніх стосунків з сусідніми державами, зокрема з Кримським ханством.

Забезпеченню державно-територіальних, військово-політичних та економічних прав та інтересів Війська Запорізького, а також визнанню його особливого статусу присвячувалися четвертий та п'ятий розділи Конституції Пилипа Орлика.

Особливо важливий для наших сучасників – шостий параграф, де сформульовано основні принципи управління та функціонування органів державної влади. Законодавча влада мала належати раді (парламенту), до складу якої входили полковники зі своєю старшиною, сотники, «генеральні радники від всіх полків» і «посли від Низового Війська Запорозького для слухання і обговорення справ, щоб взяти активну участь». Рада повинна була збиратися тричі на рік: на «Різдво Христове, Свято Великодня та Покрови, а також за рішенням Гетьмана».

Судовій владі присвячено сьомий параграф. Суд мав діяти незалежно, оскільки гетьман «не повинен карати сам...». Цим Конституція сприяла розвитку та утвердженню незалежної судової гілки влади, забезпечувала незалежність та неупередженість Генерального суду, забезпечувала об'єктивність та справедливість при винесенні рішень.

Таким чином, за Конституцією в Україні формувалися три гілки влади: законодавча (Генеральна Рада), виконавча (гетьман і генеральна старшина) та судова (Генеральний суд).

У наступних параграфах відображено такі конституційні засади та вимоги: по-перше, визначався статус Генерального скарбника (міністра фінансів) і його місце в системі влади; обумовлювався невтручання у його діяльність жодної посадової особи в державі, по-друге, Гетьман з обов'язку верховний командувач усього Війська Запорозького і відповідає за все, що діється в країні, на території Козацької держави; по-третє, «встановлюється і оголошується

непорушним, що вдови козаків, їхні дружини та діти-сироти, козацькі господарства і (господарства) жінок, чоловіки яких перебувають на війні або на якихось військових службах, не притягатимуться до жодних обов'язкових для простого люду загальних повинностей і не будуть обтяжені сплатою податків»; по-четверте, упорядковувалося пересування Україною (містами, містечками та селами) офіційних осіб і забезпечення «охорони не лише Гетьмана, а й Генеральних Старшин, Полковників, Сотників і значних Козаків, а також і Духовних осіб, по-п'яте, наводився порядок в зборі податків, де траплялося чимало «порушень і несправедливостей»; по-шосте, «силою цього Виборчого Акта ухвалюється, щоб столичне місто Русі, Київ, та інші міста України зберігали недоторканими й непорушними всі свої справедливо отримані закони та привілеї, й це мусить у відповідний час обов'язково підтверджуватися Гетьманською владою».

Підсумовуючи сказане вище, варто зазначити, що Конституція Пилипа Орлика, прийнята 5 квітня 1710 р., мала надзвичайно важливе значення. Вона була найпередовішим у тогочасному європейському суспільстві.

Висновки. Конституція Пилипа Орлика випереджала свій час, вона була прийнята тоді, коли французькі та англійські просвітителі ще тільки приступили до розробки тих громадянських ідей, які вже були закладені в ній. Уперше в Європі у Конституції Пилипа Орлика вироблено реальну модель вільної і незалежної держави.

Список використаної літератури

1. Слюсаренко А.Г. Історія української конституції / А.Г. Слюсаренко, М.В. Томенко. К.: Т-во «Знання України», 1993. 192 с.
2. Лашенко Р. Лекції по історії українського права: у 2-х т. / Р. Лашенко. – Прага, 1923–1924. Т. 1. 257 с.
3. Дорошенко Д. Нарис історії України: у 2-х т. / Д. Дорошенко. К.: Глобус, 1991. Т. 2. 349 с.
4. Сокурєнко В.Г. Правове почуття / В.Г. Сокурєнко // Проблеми державотворення в Україні. Серія юридична. 1994. Вип. 31. С. 7–10.
5. Субтельний О. Україна: історія - К.: Либідь, 1993
6. Перша Конституція України гетьмана Пилипа Орлика. 1710 рік. К.: Веселка, 1994.
7. Основи держави і права України (ред. І. Б. Усенко). К., 1993.

*Суднік Вікторія,
студентка гр. МЕН-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ПОХОДЖЕННЯ ВЛАДИ І РОЗВИТОК КРАТОЛОГІЧНИХ ВЧЕНЬ

Постановка проблеми. Все життя людей пов'язане з владою, яка є найбільш потужним засобом захисту людських інтересів, втілення планів людей, врегулювання їх протиріч та конфліктів. Незважаючи на величезний інтерес до влади люди довгий час не знали, як вона виникла, однак вченим вдалося визначити походження влади.

Мета. Розкрити походження влади та становлення основних кратологічних вчень.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- проаналізувати сутність поняття «влади»;
- охарактеризувати основні кратологічні вчення.

Виклад матеріалу. Поняття влади є одним із визначальним у політології. Воно пояснює, що таке політичні інститутів, політичні рухи і сама політика. Визначення поняття влади, її сутності та характеру має дуже важливе значення для розуміння природи політики та держави. За своєю природою влада – явище соціальне. Вона проявляється в різноманітних сферах і формах суспільного життя: від морального авторитету, економічного або інформаційного панування, правового примусу і т.д. Влада є основним елементом, який пов'язує політичну систему суспільства в єдине ціле. Тільки влада може визначити природу і стійкість політичної системи, виразити волю соціальних суб'єктів. Виступаючи невід'ємною частиною соціального життя влада розвивалася в процесі еволюції людської спільноти, набуваючи тих чи інших форм в залежності від різних етапів історичної еволюції та суспільних змін. Влада обов'язково передбачає наявність суб'єкта, якому притаманне вміння встановлювати і підтримувати відносини на основі своїх переваг в умовах безперервної комунікації. Залежно від того, наскільки сильно суб'єкт підтримує своє домінування, його влада може зберегтися, посилитися, а іноді перетворитися в систему панування. Влада є необхідною частиною суспільства, а тому виникає разом із ним. Причинами її появи були: потреба самозбереження соціуму; необхідність у продовженні людського роду; об'єктивна неоднорідність соціальної структури будь-якого суспільства; потреба в колективному (суспільному) характері праці.

Відносини влади спостерігаємо повсюди: у сім'ї, у школі, у ВНЗ, у державі в цілому. Влада регулює життєдіяльність людства, забезпечує його розвиток, єдність. Головним фактором появи влади є психологічний, сутність якого полягає у тому, що деякі люди за своєю природою схильні до переважання над іншими людьми. І водночас є люди, які почуваються більш комфортно, коли ними керують.

Як один з найважливіших елементів політики влада виконує ряд функцій, які можна поділити на дві групи:

1) Інтеграційно-регулятивні, пов'язані з організацією взаємовідносин суб'єктів політики, які володіють різноманітними політичними цілями (

досягнення суспільної злагоди, підтримання громадського порядку та стабільності, соціальний арбітраж, виявлення та вирішення конфліктів і т.д.);

2) Функції керівництва та управління, що забезпечують вироблення і втілення в життя єдиної для всього суспільства політичної волі (підготовка, прийняття і реалізація рішень, організація їх виконання, контроль за реалізацією прийнятих рішень, оцінка їх ефективності та коригування вжитих заходів і рішень). Політична влада має свою структуру, яка включає : об'єкт, суб'єкт, підпорядкування об'єкту, джерела і ресурси влади.

Суб'єкт влади – це носій влади, який виражає свою волю щодо об'єкта через накази (розпорядження, команди), що супроводжуються загрозою санкцій в разі їх невиконання. Джерелом влади суб'єкта може виступати його сила, краса, багатство, авторитет.

Політична влада має свої властивості : загальність (діяльність у всіх сферах суспільного життя і політичних процесах), інклюзивність (здатність проникати в усі види діяльності, об'єднуючи або роз'єднуючи суспільство).

Існують різні підходи до тлумачення влади, однак ми виділимо декілька основних:

1) Реляціоністські концепції влади (влада – це відношення між людьми) постають як можливість і здатність одних людей приймати рішення, без огляду на активний чи пасивний опір інших людей чи соціальних груп;

2) Системна концепція влади, основна функція якої забезпечення стабільності суспільства;

3) Психологічна концепція влади – це пояснення владних відносин психологічними мотивами.

Отже, велика різноманітність підходів до вивчення влади свідчить не тільки про великий інтерес у світі до проблеми влади, а й про надзвичайну складність її.

Виходячи з вищезазначеного, можна дати таке визначення влади. Влада - це вміння одних людей керувати іншими людьми за допомогою правових і політичних норм.

Влада є головним елементом політики. Вона супроводжує подальший розвиток суспільства і виникає разом із ним. Коли в суспільстві виникає нерівність людей, тоді й починає розвиватися влада. В первісному суспільстві влада здійснювалась всіма членами роду, яким потрібно було обрати старійшину. Коли появилися класи, приватна власність, то тоді родові зв'язки почали руйнуватися, замість морального авторитету старійшини роду виникає, авторитет публічної влади, яка виділилась з суспільства і стала над суспільством. У стародавніх народів політична влада походила з міфології (вони уявляли, що вся влада зосереджена в руках у Бога). В Стародавньому Китаї вважали, що влада має божественне походження, але єдиною точкою зв'язку з вищими небесними силами виступає імператор Китаю. За християнською міфологією, «вся влада від Бога» і зв'язок земного життя з Богом тільки через Ісуса Христа - сина Бога. Божественність влади, правила поведінки, закони - все у тодішніх поглядах відповідає природно-божественному порядку справедливості.

Відхід від міфології про владу до раціональності пов'язаний з іменами Заратустри і Будди в Індії. Будда не вважав Бога володарем світу, джерелом

закону. Він думав, що справи суспільства залежать тільки від них самих, від їх зусиль.

В Стародавній Русі утворення держави було пов'язане з появою і розвитком політико-правової ідеології. Проблеми влади і держави були порушені в літописі «Повість минулих літ», «Руська правда», «Слово про похід Ігорів», «Послання князя Володимира» та ін. В XIV ст. утворилися радикальні течії, які заперечували церковну владу, виступали за усунення земної влади, володіння Бога.

В епоху Відродження в Західній Європі великий внесок щодо формування концепцій влади вніс Нікколо Макіавеллі, пізніше - Шарль Монтеск'є, а потім оригінальні підходи до влади і держави здійснили філософи Томас Гоббс, Джон Локк, Фрідріх Фіхте, Карл Маркс та ін., в кінці XIX ст. - на початку XX ст. українські мислителі Феофан Прокопович, Микола Костомаров, Михайло Драгоманов, Михайло Грушевський та ін.

Англійський філософ Томас Гоббс також розвивав уявлення про головну роль політичної влади в суспільстві. Державною владою він називав «Особу або збори, волі яких підкоряються всі інші. Влада є об'єднанням волі громадян в єдину волю. Влада безмежна, абсолютна, якими б не були її форми. Вона тримає людей в страху, спрямовує їх дії до спільного блага. Влада є сила. Хто не володіє силою, той не володіє владою». Томас Гоббс пояснював необхідність влади в основному соціальними причинами, хоча і зв'язував це з бажанням позбутися панівної в природному становищі війни всіх проти всіх. Макс Вебер підтримував Томаса Гоббса в тому, що головним засобом політики являється сила. Політика означає прагнення брати участь у владі або якимось чином впливати на розподіл влади, чи то між державами, чи то усередині держави між соціальними спільнотами суспільства тощо.

Висновки. Отже, у підсумку зазначимо, що влада виникла дуже давно, було багато різних концепцій щодо її розвитку. Кожен із вчених обґрунтовував свою концепцію, своє бачення, як вона виникла, стала розвиватися, якою влада була в первісному суспільстві, і якою вона стала сьогодні.

Список використаної літератури

1. Акімова Л. М. Влада: деякі психологічні аспекти // Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (гол. ред.) та ін. – Вип. 6: Соціально-психологічні проблеми вдосконалення управлінської діяльності. – К., 2003. – С. 32–34.
2. Беля В. Політична участь та метаморфози образу влади: український контекст // Філософ. думка. – 2002. – № 3. – С. 108–119.
3. Євтушенко О. Влада у категоріальному апараті сучасної політичної науки / О. Євтушенко // Гілея: наук. вісник. 2010. – № 10, вип. 40. – С. 344–351.
4. Васютинський В. Інтеракційна психологія влади. – К., 2005. – 492 с.
5. Вебер М. Свобода і примус у правових спільнотах / М. Вебер // Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К., 1998. – 534 с. – С. 83–87.
6. Вебер М. Покликання до політики / М. Вебер. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К.: Основи, 1998. – С. 11-46.
2. Воронов І. Феномен влади: горизонти людського і політичного виміру. – К., 2005.

3. Габермас Ю. Апорії теорії влади / Ю. Габермас. Філософський дискурс модерну // Ю. Габермас. – К. : «Четверта хвиля», 2001. – С. 261–286.
4. Гончарук -Чолач Т.В., Гурик М.І., Рудакевич О.М., Томахів В.Я., Чигур.Р. Ю. Політологія. Навчальний посібник. Тернопіль 2019. 219 с.
5. *Гончарук (Чолач) Т. В., Джугла Н. В.* Теорія та практика політичної пропаганди [Текст]: підручник / Т. В. Гончарук-Чолач, Н. В. Джугла. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 254 с. Режим доступу: <http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>
6. *Гончарук (Чолач) Т. В.* Засоби масової інформації в політичному житті суспільства: навчальний посібник / Гончарук-Чолач, Н. В. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 254 с. Режим доступу: <http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>
7. *Гончарук (Чолач) Т. В.* Історія українських та зарубіжних політичних вчень: навчальний посібник / Т. В. Гончарук-Чолач, В. Я. Томахів. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>
8. *Гончарук (Чолач) Т.В., Шумка М.Л.* Політика та економіка: словник-довідник: навчальний посібник / Т. В. Гончарук-Чолач, М. Л. Шумка. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. URL: Режим доступу: <http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>

*Таратасюк Марина,
студентка групи МЕН-11,
Факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ ЛІДЕРІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Постановка проблеми. Процес розбудови держави починається ще століття тому. Він був дуже важливим для створення української держави. Процеси створення незалежності відображаються у політичних поглядах лідерів української революції. Внаслідок української революції виникає Центральна рада яка пропагувала ідеї націоналізму, пробурювала в українців бажання до змін і створення незалежної держави. Пізніше було створено УНР, яка підтримувала ідеї ЦР. З огляду цього ця тема в нашому сьогоденні є актуальною, адже зараз ми також боремося за незалежність України, за її цілісність.

Мета. Дослідити політичну думку лідерів української революції 1917-1921 років.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- охарактеризувати процес становлення інститутів УНР.
- проаналізувати політичні погляди діячів української революції, а саме: М. Грушевського, В. Винниченка, С. Петлюри.

Виклад матеріалу. Українська революція принесла багато змін у життя українського суспільства. Перш за все було створено Центральну Раду, яка боролася за незалежність України. Вона робила усе для того, щоб звільнитися від Росії. Було створено Генеральний секретаріат, який був головним органом ЦР, складався з 8 генеральних секретарів та генерального писаря.

Очолював Генеральний секретаріат В. К. Винниченко. Ключовим кроком ЦР і головного секретаріату стало те, що 7(20) листопада 1917 проголосили III Універсал, в якому йшлося про створення Української Народної Республіки. УНР мала стати автономною частиною у складі федеративної не-більшовицької Росії. Проголошення III Універсалу юридично оформлювало віковічну мрію українського народу про створення власної держави. Після прийняття даного Універсалу Українська Народна Республіка вступила на новий етап свого розвитку – почався період справжнього державного будівництва, відбулось пожвавлення національно-визвольного руху в регіонах України. Саме з цього часу УНР мала б стати членом міжнародних відносин за умови її визнання з боку інших самостійних держав світу. Під час існування УНР було багато політичних лідерів, які мали власні погляди на розвиток України. Серед лідерів слід відзначити В. Винниченка, М. Грушевського, С. Петлюру. Це ті люди, які своїми політичними поглядами і їх втіленням робили все, щоб досягти незалежності.

Основою політико-правової концепції М. Грушевського було українське питання. Він уважав, що основою входження України в Росію була автономія. Можливість вирішення цієї проблеми він бачив у випадку децентралізації влади в Росії та утворенні федерації, під якою розумів об'єднання в одній державі декількох. Розмірковуючи про федеративний державний устрій, М. Грушевський припускав два варіанти його утворення: процес, який іде знизу (декілька держав утворюють одну і передають їй частину своїх суверенних

прав), і процес, який іде зверху (унітарна держава ділиться суверенітетом із своїми провінціями і в такий спосіб стає федерацією). У цьому устрої, який пропонував М. Грушевський, центральні органи повинні були формувати загальні основи державного й суспільного ладу, розпоряджатися ресурсами, необхідними для утримання органів центрального і загальнодержавного управління, відати питаннями війни і миру, міжнародними відносинами, збройними силами, встановлювати митні правила, нагляд за поштою, телеграфом і залізницями. На місцевому рівні планувалося мати три різновиди органів самоуправління: самоуправління громад; виборні управи волостей та управи повітів; обласні сейми й центральний парламент, утворюваний ними. Автономію України автор концепції розглядав як «самозаконність» – право встановлювати свої закони і керуватися ними в житті. Україна у складі федерації повинна бути демократичною республікою, в якій гарантувалися б політичні свободи: свобода слова, зборів, громадських організацій, совісті, рівне виборче право за таємного голосування

Автономній Україні належало мати свою адміністрацію та судову систему, свою армію, де було б створено такі умови, за яких проходження служби відбувалося б у безпосередній близькості від місця проживання військовослужбовців.

Винниченко захищав принцип розподілу влади на законодавчу, виконавчу і судову; ідею рівності усіх громадян, і законодавців перед законом. Він наголошував на незалежності судової влади, як запоруки реального захисту прав і свобод громадян.

Цікавим є погляд Винниченка на сутність державності, яку він розглядає як устрій матеріального і психічного життя народу, його національності, економіки, політики, культури – величезного і складного комплексу самоорганізації людей. У національному відродженні найбільш радикальним шляхом Винниченко вважав шлях «революційної демократії», який відкриває перспективи соціального розкріпачення, наділення селян землею і розвиток продуктивних сил. З весни 1917р. ця ідея, писав пізніше автор «Відродження нації», конкретизувалася в двох завданнях: досягнення національної державності і швидкий суспільний прогрес на шляху до моделі західноєвропейської соціал-демократії. Акцент він ставив на першому завданні як передумові другого. Відродження національної державності Винниченко, вважав найбільш доцільним починати зі створення національно-територіальної автономії України в складі демократичної федеративної Російської республіки. Після виходу з уряду В. Винниченко не зрікся свого прагнення до побудови незалежної, суверенної України. Коли був повалений Гетьманат Скоропадського, В.Винниченко увійшов до складу новоутвореної Директорії Української Народної Республіки і робив спроби втілити свою політичну концепцію в життя, але не знайшов підтримки з боку колег.

Після вимушеного перебування за кордоном В. Винниченко обстоював ідею необхідності побудови української державності. За цей час політико-правові погляди В. Винниченка зазнали деяких змін. Він пропонував конфедеративний державний устрій, але згодом збагнув, що за обставин, які склалися в політичному житті країни, ідея конфедерації не мала перспектив. У своїй творчості, політичній та громадській діяльності він синтезував багато передових

поглядів на державу і право, розвинув ідею української державності до її наукового обґрунтування, зробив спробу її практичного втілення в життя. Результати його пошуків мають велику соціальну цінність для розбудови суверенної Української держави.

Симон Петлюра бачив Україну демократичною парламентською республікою. Україна як самостійна держава, будуватиметься «на принципах суто демократичного парламентаризму». Виборча система має базуватися на засадах загального, рівного й таємного виборчого права, а парламент та уряд формуватися на основі пропорційної системи. В Українській Державі повинні бути гарантовані права громадян інших національностей, котрі стоять на ґрунті самостійності України й беруть участь у державному будівництві. Він сформулював такі засади внутрішньої політики: передача землі від великих власників без викупу селянству, урахування інтересів робітництва - 8 годинний робочий день і соціальні гарантії праці. Він рішуче виступає проти партійного доктринерства. Для нього пріоритетними були державні, а не вузько-партійні інтереси. Симон Петлюра вважав, що церква є інтегральною частиною всього державного будівництва, моральним авторитетом, котрий зміцнить націю й державу. Для цього вона повинна здобути автокефалію й мати власного патріарха.

Висновки. Політичних поглядів може бути багато, а от людей які змогли б їх втілити дуже мало. В Українській Народній Республіці були такі лідери, які змогли здійснити те, що бачили, принаймі вони старалися зробити Україну кращою і незалежною. Михайло Грушевський вважав, що автономію потрібно досягти будь-якою цінною. Володимир Винниченко захищав принцип розподілу влади; ідею рівності усіх громадян. Симон Петлюра сформулював концепцію державної структури України, фундаментальними засадами якої виступають самостійність, соборність, демократизм, верховенство права та європейські пріоритети в зовнішній політиці!

Список використаної літератури

1. Аркас М. М. Історія України- Русі. Наш Формат. 2013. 464 с.
2. Борисова О.В., Климов А.О. Історія української державності. Київ: Кондор. 2018. 344 с.
3. Дещинський Л. Є. Історія України та її державності. Львів : Національний університет «Львівська політехніка» 2009. 464 с.
4. Лазарович М.В. Історія України. Навчальний посібник Третє видання – Київ: Знання. 2013. 685 с.
5. Лазарович М. В., Лановик Б. Д. Історія України. Навчальний посібник. Друге видання, доповнене, перероблене. Тернопіль 1999. 147 с.

*Ткачук Вікторія,
студентка гр. МЕНМ-11
міжнародного факультету, ТНЕУ*

ФОРМУВАННЯ НОВИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Постановка проблеми. Як справедливо зазначає А. М. Киридон, «Революція гідності» стала маркером і потужним імпульсом процесів у новітній історії України, а також лакмусом європейської спільноти в цілому. Зокрема: а) у внутрішньополітичному відношенні вона внесла істотні корективи в процеси самоідентифікації (переформатування ідентичностей) та творення політичної нації; б) у зовнішньополітичному вимірі – в уявленні про місце України у світі як суб'єкта міжнародних відносин [2, с. 29]. Осмис- © Кривошеїн В. В., 2016 38 Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 2 (29) 2016 становлення впливу «Революції гідності» на політичну і правову культуру українського соціуму є дуже актуальним

Мета. Проаналізувати формування нових політичних партій після Революції Гідності.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- розкрити основні етапи становлення політичної сили «Правий сектор»
- дослідження чинників, які впливають на активність нових праворадикальних партій, зокрема, в постреволюційний період.

Виклад матеріалу. Ще два роки тому про націоналістів в Україні як серйозну впливову силу можна було говорити лише з натяжкою. Організацій такого штибу в нас ніколи не бракувало, але система завжди намагалася загнати їх або під свій ковпак, або на маргінес, попередньо послабивши й розчленувавши. І задля справедливості варто зазначити, що й вони самі нерідко добряче цьому сприяли, влізаючи в якісь несуттєві конфлікти одна з одною, ведучись на провокації та стаючи іграшками в чужих руках. Система вміло давала собі з тим усім раду, бо за роки тоталітаризму з'їла на цьому зуби. Тільки-но якась патріотична структура з радикальною ідеологією починала набирати сили, як у її середовищі заганялося безліч «кротів», її членів починали переслідувати, а імідж руйнувати провокаціями, спробами підкупів чи банальним навіщуванням ярликів «фашистів», «нацистів», «ксенофобів» тощо. У спецслужбах, природно, існували цілі відділи для такої роботи, і «підозрілі» та найактивніші елементи націоналістичного руху були змушені час від часу проходити співбесіди з уповноваженими, що передбачали промивку мізків.

Так тривало впродовж усього періоду української незалежності. Контроль іноді послаблювався, часом посилювався, але ніколи не зникав, бо держава, що виникла на руїнах совка й назвалася Незалежною Україною, чомусь вбачала найбільшу небезпеку саме в проукраїнських націоналістичних об'єднаннях, натомість майже не помічаючи відверто антиукраїнських та антидержавних. Історія все розставляє на свої місця, але, на жаль, нікого нічого не вчить. І сьогодні ситуація з недовірою, а часто й переслідуванням занадто радикальних патріотів, на думку вже нової системи, знову повторюється. Хоча й становище

самих націоналістів вже істотно змінилося, а тому гра, схоже, вийшла на новий рівень.

Від початку Правий сектор був спілкою на Майдані різних націоналістичних громадських та політичних організацій, яка протистояла диктатурі Януковича й Партії регіонів, що з часом перетворилася на потужний військово-політичний рух, формалізований у співзвучні громадську організацію та політичну партію «Правий сектор», а також Добровольчий український корпус як збройне формування, що бере участь в АТО.

Істрія Правого сектору почалася з перших днів студентського містечка на майдані Незалежності. Його активні учасники й деякі лідери з'явилися там ще першого дня, офіційна ж назва народилася трохи згодом. Її авторами, за свідченням очевидців, були нині покійний триzubівець, вояк ДУК Орест (Андрій Козюбчик) і провідник сумського УНСО Фауст (Микола Сурженко). Це вони запропонували з націоналістичного крила, яке стихійно виникло серед учасників акції, створити окреме товариство. Не обійшлося й без ненавмисної допомоги так званих офіційних організаторів, яким червоно-чорні прапори націоналістів трохи різали очі.

Спочатку Правий сектор отаборився коло пам'ятника засновникам Києва на Майдані як місця зустрічі «своїх». Одночасно між представниками ВО «Тризуб» ім. С. Бандери, УНСО та «Патріота України» відбулися переговори про спільні дії, і вже 28 листопада вперше з'явився банер Правий сектор, написаний фарбою на простирадлі. «Карпатська Січ» до цього товариства долучилася автоматично. З нею «Тризуб» уже давно співпрацював як із братньою організацією.

Рух вирішили назвати «правим», бо він об'єднав активістів правих поглядів, а «сектор» – бо це слово дуже миле вуху футбольних фанатів, яких серед учасників на той час не бракувало.

Засновниками Правого сектору офіційно прийнято вважати «Тризуб», УНСО, «Патріот України», що згодом трансформувався в Соціал-національну асамблею, «Карпатську Січ» і «Білий молот».

Загалом усі «праві» партії виступають за більш рішучі зміни в суспільстві, за посилення української держави як у зовнішній, так і у внутрішній політиці, а тому в період такої глибокої кризи, яку сьогодні переживає Україна їхня популярність мала би бути високою.

Однак на практиці підтримка вкрай правих є дуже низькою. На мою думку, це зумовлене певними факторами. По-перше, тим, що внаслідок Революції Гідності та російської агресії відбулися суттєві зміни у національному самоусвідомленні великої частини громадян України. Революція Гідності відбувалася під гаслами зближення з Європою та, відповідно, відштовхування від Росії. Прагнення виходу зі сфери впливу Москви об'єднало не тільки радикальних українських націоналістів з націонал-демократами, але й проєвропейських, ліберальних та демократичних російськомовних українців і навіть етнічних.

Революція Гідності провела поділ не за мовною, а за ціннісною ознакою: по один бік стали прибічники прозахідно орієнтованої демократичної Української держави, а по другий – прихильники Росії та Радянського Союзу. Саме загальнодемократична, а не вузько національна проблематика об'єднала в лавах протестувальників мільйони людей по всій країні, зокрема й у південних та східних областях.

По-друге, після початку російської агресії до влади в Україні прийшли партії, програмні положення котрих мало чим відрізнялися від програм правих радикальних партій, зокрема взяли на озброєння й головний козир правих – виразну антиросійську риторичку.

По-третє, відсутність доступу до фінансових та медіа-ресурсів, насамперед телебачення. Із переходом до інформаційного суспільства відбулися революційні зміни в комунікаційній сфері й стало неможливо досягти перемоги на виборах, не заручившись підтримкою ЗМІ та професійних політичних консультантів і менеджерів. Це привело до своєрідної «віртуалізації» політики. А великі фінансово-промислові корпорації і регіональні економічні еліти, які значною мірою контролюють український політичний процес та провідні ЗМІ, абсолютно не зацікавлені інвестувати в непередбачувані радикальні партії.

По-четверте, нестача яскравих лідерів. Щоправда, не можна говорити про їхню цілковиту відсутність. Такі наприклад, політики, як Дмитро Ярош, лідер «Державницької ініціативи Яроша» або Андрій Білецький, який очолює новостворений «Національний корпус», отримали визнання, чому свідченням є їх обрання до Верховної Ради за мажоритарними округами, але вони є поодинокими фігурами та й їм все ще бракує досвіду політичної роботи.

З часів Майдану структура Правого сектору зазнала серйозних змін, але, здається, вони пішли їй на користь. Багато членів «Правого сектору», які від початку хотіли йти воювати з окупантом на фронті, зважаючи на затягування владою переговорів зі створення ДУК, частково розійшлися по різних батальйонах і відділах ЗСУ, але й далі лишаються в лавах Правого сектору. У цьому керівництво організації не бачить жодної проблеми й ніколи не порушувало питання, що, будучи членом Правого сектору, мусиш обов'язково воювати в ДУК. До того ж таке розосередження може навіть виявитися з часом доволі корисним.

Висновки. Після Революції Гідності та збройної агресії проти України з боку Російської Федерації здавалося, що настав зоряний час для праворадикальних партій, адже під час війни, як правило, суспільство радикалізується. Однак протистояння на Майдані та подальша війна з РФ призвела до несподіваного ефекту: націонал-радикали втратили у підтримці. Так, праворадикальні партії в Україні функціонують у досить невеликому електоральному сегменті. Він обмежений з одного боку тим, що у кожному суспільстві кількість громадян, схильна до підтримки радикальних дій, є незначною.

Список використаної літератури

1. Киридон А. М. Євромайдан // Революція Гідності: причини, характер, основні етапи / А. М. Киридон // Істор. пам'ять. – 2015. – Вип. 33. – С. 17–32.
2. Гай-Нижник П. П. Формування загальнонаціональної ідентичності українців в контексті сучасних викликів / П. П. Гай-Нижник, Л. В. Чупрій // Гілея : наук. вісн. – 2015. – Вип. 101. – С. 474–481.
3. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві : монографія / [Т. А. Бевз, О. О. Зорич, А. А. Зуйковська та ін.]. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. – 296 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ ЛІДЕРА.

Постановка проблеми: Процес державотворення завжди починається з політика. Чиновник, міністр, депутат – усі гравці політичної арени мають власну репутацію, статус та імідж. Для того, аби зрозуміти правила цієї гри, необхідно вивчити питання політичного іміджу, створення політичного образу, а також основні інструменти маркетингової стратегії у цій сфері.

Мета: Систематизувати основні іміджеві та маркетингові технології на прикладі визначних політичних діячів у світі.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні **завдан**

ня:

- Визначити основні інструменти створення політичного іміджу.
- Охарактеризувати маркетингові технології, які використовують відомі політичні діячі світового рівня.

Виклад основного матеріалу. Політичний імідж – це складний багатофакторний феномен, специфіка конструювання якого пов'язана з особливістю політики як виду діяльності, її місця в житті людей є характером діяльності політичного лідера чи організації. Роль ефективного політичного іміджу проявляється як у високому рейтингу популярності його носія, так і в можливостях впливу на громадську думку, в можливостях активного формування політичної діяльності держави і суспільства в цілому.

Він включає в себе політичні і психологічні характеристики, притаманні іміджу взагалі, а також, притаманні його конкретному різновиду.

Види політичного іміджу. Імідж може бути розділений на два типи: імідж **ідеальний**, той, до якого слід прагнути, і імідж **реальний**, який присутній насправді. Сучасна українська політична школа зазначає чотири підходи до визначення поняття політичного іміджу: 1. Онтологічний, 2. Антрополітичний, 3. Цілісний, 4. Етичний.

Спираючись на ряд робіт, присвячених іміджу, можна позначити деякі його характерні властивості і ознаки:

- імідж спрощений у порівнянні з об'єктом, публічним портретом якого він є; разом з тим він підкреслює специфічність і унікальність об'єкта;
- імідж можна розглядати як різновид згорнутого повідомлення: значний обсяг інформації, яку несе об'єкт, за посередництвом іміджу зводиться до обмеженого набору символів;
- імідж конкретний, але рухливий, мінливий; він весь час коригується, адаптується до вимогам поточної ситуації;
- імідж певною мірою ідеалізує рекламований об'єкт, або перебільшуючи його вигідні риси, або наділяючи об'єкт додатковими соціальними, ідеологічними, психологічними якостями відповідно до очікувань тих, на кого націлена реклама;

– будучи прив'язаним до свого прообразу, імідж проте живе за власними законам відповідно до психологічними орієнтаціями буденної свідомості;

– імідж займає місце між реальним і бажаним, між сприйняттям і уявою, штучно розширюючи сприйняття даного об'єкта, але - в заданому напрямку, заохочуючи уяву сприймає індивіда, його «співучасть» у формуванні іміджу.

Політичний маркетинг – це діяльність спрямована на створення, підтримку або зміну поведінки людей щодо певних ідей, явищ і подій, організацій, лідерів. Відомим дослідником політичного маркетингу є професор **Дженніфер Ліс-Маршмент**. Він зазначає, що: «Політичний маркетинг – це результат союзу маркетингу та політики, який насправді є «прикладом проникання маркетингу в політику».

Склад політичного маркетингу: Політичний ринок розглядається спеціалістами за аналогією з господарчим ринком: так, наприклад, уряд відповідає на потреби партій, рухів, груп тиску так само, як у економіці пропозиція відповідає на попит. Відпрацьованими, випробуваними засобами встановлення рівноваги на політичному ринку вважають такі: самостійність і незалежність політичних суб'єктів, жоден з яких не володіє монопольним становищем на політичній сцені; рівноправність політичних суб'єктів, що забезпечується детально розробленою системою норм, які регулюють їхню діяльність і взаємовідносини; суспільна система цінностей як підстава для досягнення консенсусу між політичними суб'єктами тощо. Однією з найважливіших складових політичного маркетингу є вивчення особливостей функціонування ринку влади в суспільстві. Йдеться про вивчення й аналіз політичної культури суспільства, рівня розвитку політичних структур, банку даних політичних лідерів (тобто політичної та владної еліти), і, звичайно, настанов суспільної свідомості. Найважливішими видами й невіддільними складовими політичного маркетингу є дослідження політичного ринку, виборча інженерія і політичне рекламування. По набору засобів і методів впливу на населення політичний маркетинг може бути конверсійним, стимулюючим, розвиваючим.

За характером впливу - наступальним, оборонним, вичікувальним, підтримуючим та протидіючим. Залежно від виду політичної кампанії, яка потребує маркетинговому забезпеченні, можна виділити, наприклад, виборчий маркетинг.

Особлива увага до політичного маркетингу виборчих кампаній пов'язано з тим, що вільні вибори стали в наш час поширеним демократичним способом формування органів влади. Вибори в різні органи влади стійко повторюються раз на 2, 4 роки, 5 років і стали невід'ємним елементом життя громадян майже всіх країн. Однак політичний маркетинг не слід зводити тільки до проведення виборчих кампаній. Це більш широке поняття, яке включає в себе комплексну систему методів і прийомів цілеспрямованого впливу на населення з метою досягнення його підтримки.

Зараз основними інструментами для створення іміджу для політика, партії або будь-якого політичного інституту є : ЗМІ (в тому числі інтернет-видання), телебачення, Інтернет (включно з соціальни мережами та хостингами відео-, аудіо-контенту) та агітація на вулицях. Тенденцію просування політичного кандидата пропоную розглянути на прикладі діючого Президента України Володимира Олександровича Зеленського. Іміджмейкери Зеленського створили йому образ за допомогою серіалу «Слуга Народу», в якому Володимир Олександрович грає

головну роль – президента, який був звичайним вчителем і готовий боротися проти корупції. Прем'єра серіалу вдалося – згідно з інструментом Google Trends, у тиждень прем'єри, «Слуга Народа» був у ТОП-ах пошукових запитів. Також показовим є і випуск останнього сезону під час проведення президентської кампанії Зеленським. Політичні технологи підіграли інтерес до президента Зеленського серіалом і затягуванням підтвердження Володимиром Олександровичем його участі у виборах. Ще до офіційного підтвердження участі у виборах Зеленський з'являвся у соціологічних опитуваннях та займав перші позиції, тобто був застосований прийом маніпуляції за допомогою соціологічних опитувань.

Слід також додати, що більшість політологів визнають президентські вибори в Україні 2019 року як протестні. Тобто іміджмейкери команди Зеленського вдало зіграли на провалах попередньої влади та зробили з Володимира «протесного кандидата». Можна провести паралелі з виборами у Російській Федерації 1996 року. Як зазначає Сергій Лісовський: «До того ж самі реакції людей часто ірраціональні, непослідовні, засновані на емоціях. Так в ході групових дискусій в період президентських виборів 1996 року з'ясувалося, що в свідомості більшості учасників цих дискусій немає таких антагоністичних пар, як «реформатор - консерватор», «правий - лівий», «демократ - комуніст». Тому ті, хто вів виборчу кампанію Б. Єльцина, взяли за основу протиставлення «прихильники реформ - противники реформ». І використовували три основних психологічних важеля. Перший - страх, який відчувають люди: люди боялися невідомості, встановлення нових порядків, можливий прихід комуністів до влади співвідносили з чергами, голодом, утиском цивільних свобод. В якості другого важеля було вибрано, небажання виборців повертатися назад: з минулим знову-таки чітко асоціювали комуністів. Третій важіль - впевненість людей, що результати виборів відомі наперед, що незалежно ні від чого перемаже Б. Єльцин, і голосувати проти нього - значить голосувати проти влади.

Висновок. Політичний менеджмент та маркетинг – це багатогранні наукові дисципліни, які наразі тільки починають набирати обертів. В умовах демократії не так важливі особистісні якості кандидата, його рівень освіти, гендер, раса або вік, як вміння його команди «продати» цього кандидата народу. У наш час вже відомо багато прикладів для вивчення у сфері політичного менеджменту та маркетингу і інструментів для їх аналізу. Кон'юнктура політичної сфери постійно змінюється і з нею, одночасно, змінюються і підходи до політичного менеджменту та маркетингу. Тому, ніколи не слід повністю довіряти іміджу будь-якого політичного актора – цей імідж, скоріш за все, не відповідає дійсності та розроблений просто з досягненням певної мети.

Список використаної літератури

1. Прикладна політологія: навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2008. – С. 270-295.
2. Почепцов Г. Г. Имиджеология / Г. Г. Почепцов. – Москва: Рефл-бук, 2001. – 574 с.
3. Лісовський С. Ф. Политическая реклама / С. Ф. Лісовський. – Москва: ИВЦ «Маркетинг», 2000.
4. Кассирер Е. Миф о государстве / Ернст Кассирер. – Москва: Рефл-бук, 1999.

СТРАТЕГІЯ ПЕРЕМОГИ УКРАЇНИ У ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ З РОСІЄЮ

Постановка проблеми. Багато хто з науковців називають сучасну російсько-українську війну гібридною. Це нове явище для міжнародних відносин. Гібридна війна – не є як такою «війною». Мир не досягається традиційними способами, військові стратегії не спрацьовують і, переважно, демократичні держави приречені на поразку. Факт: агресія у гібридній війні вимагає гібридної оборони, а не класичних методів захисту.

Мета. Визначити приблизну стратегію перемоги України над Росією в умовах гібридної війни. Для досягнення мети ми становимо наступні завдання:

- проаналізувати мотиви та дії Росії проти України;
- розглянути різні стратегії вирішення питання «війни і миру» в Україні.

Виклад матеріалу. Українське питання розглядається як прагнення Росії повернути територію Криму, де базувався її флот, та підтримку проросійських організацій на півострові. За словами Є. Магди, багатовекторність Леоніда Кучми та інфантилізм Віктора Ющенка не сприяли тому, щоб виробити ефективні контрудари проти спроб зовнішньополітичного тиску з російського боку. Прихід Віктора Януковича до влади посилив повідомлення з російського боку про Україну як «failed state».

Зараз важливо зрозуміти прості речі: метою Росії щодо створення ДНР і ЛНР є не організація процвітання цих республік, а знищення їх людського, економічного та інфраструктурного потенціалу. Саме тому будь-які переговори про мир з Росією приречені на поразку, якщо ми не погодимося не принизливі ультимативні умови, які вона висуває. Якщо погодитись на такі умови, то мир буде лише тимчасовим. Після цього знову буде війна і знову новий ультиматум.

Що б не говорили офіційні представники влади Росії, вона не збирається припинити війну просто тому, що ллється кров і Україна хоче миру. Війни не починають для того, аби укласти мир, не досягнувши цілей, бо війна це дуже дорого, аби в неї просто гратися. Росія піде до кінця, буде воювати до чисті-небудь перемоги, постійно говорячи про те, що Україна в усьому винувата. Це означає затягування війни на роки або перехід до її гострої фази з інтервенцією Росії на територію Сходу України.

Війни закінчуються двома шляхами: або агресію припиняє та країна, яка напала, або у війні виявляється переможець. План Президента щодо миру – це перший стратегічний план, який розробила українська держава і намагається впровадити. Хоча ті, хто розробляв цей план не мають жодного відношення до стратегії, а особливо військової. Він являє собою пропозицію миру терористам, такий собі «примус до миру». Але Президент не розуміє, що домовлятися про припинення агресії потрібно не з лідера ДНР та ЛНР, бо не вони є ініціаторами цієї війни, а з тими, хто розпочав війну проти України. Сила може домовлятися з іншою силою. Лише той, хто встановить контроль над територією, може в принципі домовлятися з тим, хто претендує на контроль над територією. На контроль території ЛНР і ДНР претендують лише два суб'єкти – влада Росії і влада України. Саме ці суб'єкти можуть вести мову про мир. Про досягнення цього миру ми можемо говорити тоді, коли Україна матиме що запропонувати

Росії взамін. Але ми не можемо це зробити, оскільки б це означало програш їй у війні. Війни закінчуються двома шляхами: або агресію припиняє та країна, яка нападла, або у війні виявляється переможець. План Президента щодо миру – це перший стратегічний план, який розробила українська держава і намагається впровадити. Хоча ті, хто розробляв цей план не мають жодного відношення до стратегії, а особливо військової. Він являє собою пропозицію миру терористам, такий собі «примус до миру». Але Президент не розуміє, що домовлятися про припинення агресії потрібно не з лідера ДНР та ЛНР, бо не вони є ініціаторами цієї війни, а з тими, хто розпочав війну проти України. Сила може домовлятися з іншою силою. Лише той, хто встановить контроль над територією, може в принципі домовлятися з тим, хто претендує на контроль над територією. На контроль території ЛНР і ДНР претендують лише два суб'єкти – влада Росії і влада України. Саме ці суб'єкти можуть вести мову про мир. Про досягнення цього миру ми можемо говорити тоді, коли Україна матиме що запропонувати Росії взамін. Але ми не можемо це зробити, оскільки б це означало програш їй у війні.

Без дієвих і ефективних санкцій світу проти Росії цю війну Україні не виграти. Тому Україна має вдатися до ультиматуму – або США та Європа відважуються на ефективні санкції проти Росії, або Україна перестає сподіватися на допомогу Заходу і вдається до більш рішучих дій.

Для боротьби з таким ворогом ще й потрібна інформаційна грамотність. Сучасну війну супроводжують неправдиві новини, маніпулювання суспільною свідомістю. Росія прагне розхитати українське суспільство зсередини інформаційними атаками. Автор книги «Гібридна війна: вижити і перемогти» Є. Магда, вважає – для виходу із ситуації потрібно формулювати дієву концепцію інформаційної безпеки, оперативно реагувати на фейки, залучити неурядові організації до відбиття кібератак та чіткі, прозорі дії української влади. До того ж, російські політики досить часто говорять про вигаданість української держави, історії та культури. Проте сусід зі сходу не лише привласнює сторінки з вітчизняної історії, а й переконує інші держави у тому, що України «ніколи не було». За умов тривалого іноземного панування, образ України створювали здебільшого в метрополіях, а не в колонії, де цей образ формували росіяни. Але на сьогоднішній день, ми маємо шанс це змінити. Наостанок Магда стверджує, що для того аби українці цілком припинили гібридну війну потрібно сформувати середній клас, а владі знайти спосіб подолати корупцію та виробити національну ідею, з потужною армією, що приведе до можливості виражати своє власне бачення свого місця на світовій арені.

Якщо ми говоримо про більш радикальні дії то, Сергій Дацюк, український сучасний філософ, пропонує стратегії перемоги України у гібридній війні.

Стратегія 1. Перенесення війни з території України на територію Росії. Взяти в облогу міста на території Росії таким же способом – шляхом насичення найманцями без ознак ідентифікації російських міст і захопленням об'єктів інфраструктур. Звільнення міст Росії та об'єктів інфраструктури в обмін на звільнення міст Сходу України могло би бути торгом щодо миру.

Стратегія 2. Планомірне і багаторазове знищення газопроводів на території Росії. Припинення такого знищення могло би бути торгом щодо миру.

Стратегія 3. Превентивна несподівана і масована атака українських збройних сил на російські збройні сили біля кордону Росії на території Росії. Припинення атаки могло би бути торгом щодо миру.

Стратегія 4. Навчитися перемагати у гібридній війні. Звільнити генералів, які вміють воювати тільки традиційними засобами, знайти тих, хто розуміє те, що написано вище, і призначити їх командувачами. Почати вести гібридну війну авторитарним чином.

Усі вище прописані дії дають можливість досягти Україні стратегічної переваги над Росією. В іншому випадку – їй потрібно готуватися до програшу.

Висновок. Отже, або принизливий мир, або організація авторитарного військового управління у гібридній війні, або перехід від гібридної війни до війни між регулярними арміями і готовність до масових жертв серед мирного населення.

Список використаної літератури

1. Бірчак В. та Рябенко С. Дві агресії і ще одна. Як Москва «гібридно» воювала з Україною. Режим до доступу ресурсу: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/dvi-agresiyi-i-shche-odna-yak-moskva-gibrydno-voyuvala-z-ukrayinoyu>
2. Дацюк С. Стратегія перемоги України у гібридній війні з Росією. Українська правда – 2019. – режим доступу до ресурсу: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/53a5542ba2a4a/>
3. Магда Є. Гібридна війна: вижити і перемогти. – 2015. – [Електронний ресурс]
4. Магда Є. Гібридна війна: вижити і перемогти. 2018. Критика. Браїлян Є. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Режим доступу до ресурсу: <https://krytyka.com/ua/reviews/hibrydna-ahresiya-rosiyi-uroky-dlya-ievropy>

ПОЛІТИЧНІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ 2019: АНАЛІЗ ВИБОРЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність теми : Вибори завжди є дуже важливою подією для країни, адже тоді люди можуть вибрати достойного на їхню думку головнокомандувача країни. В історії відомі різні шляхи здійснення безпосередньої демократії. Найдавніший – Народні збори, де кожен міг висловлювати свою думку.

Метою нашого дослідження є аналіз президентського виборчого процесу 2019 року в Україні.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні **завдання**:

- проаналізувати вибори та виборчі програми кандидатів;
- розкрити основні виборчі технології основних учасників виборів.

Виклад матеріалу. Виборчі технології – це, безумовно, технології політико-психологічні. Вони базуються на комплексному науковому підході з урахуванням досягнень низки наукових дисциплін, насамперед – політології, соціології, економіки, психології, політичних PR тощо

Останнім часом ми спостерігаємо становлення виборчих технологій нового порядку. Технології попереднього покоління мали справу головним чином з управлінням сприйняття інформації, яка надходить виборцям. Сьогодні мова фактично йде про формування метатехнологій, Електорат Політичні сили (кандидати) Медіа-технології Виборчі технології Ідеологія Комунікаційні технології, пов'язаних уже з управлінням соціальними процесами.

Президентські перегони 2019 року дійсно стали виборами «по-новому», і не лише у зв'язку з безпрецедентною кількістю кандидатів, наявністю позасистемних політиків, складністю в прогнозуванні фіналістів до першого туру й в цілому загальною непередбачуваністю, а й через зміну інструментів виборчих технологій. Безумовно, старі методи ведення кампанії – агітаційні намети, роздача листівок й газет, агітація від дверей до дверей, мітинги, зустрічі з виборцями, використання ЗМІ, побудова мереж для підкупу виборців, чорний PR тощо нікуди не поділись, проте, більш ефективними видались нові технології базовані на емоціях. Українське суспільство традиційно є досить заполітизованим, а емоційність нинішньої кампанії ще в більшому масштабі залучило громадян в політику.

Змінилась також і якість політичного дискурсу, громадяни почали обговорювати програмні пропозиції кандидатів, до певної міри навіть аналізувати їх передвиборні обіцянки, проте, повністю захиститись від впливу пропаганди українському суспільству все ж таки не вдалося, і ближче до кінця кампанії українці вже більше думають про шоу, а не про майбутнє країни.

Самі ж кандидати більше зосередились на обопільних інформаційних атаках, дискредитаційних кампаніях, війні чорного PR, а тому часу для предметної дискусії щодо системоутворюючих елементів стратегічного розвитку країни не залишилось.

Однак, за результатами першого туру можна стверджувати, що наша країна показала високий рівень демократії. В порівнянні з попередніми роками, коли були серйозні масові порушення, наразі фальсифікацій, які б могли суттєво вплинути на результат, зафіксовано не було. Звичайно, дрібні випадки порушень на дільницях траплялись, але системного характеру вони не мали. Правоохоронні органи, в першу чергу МВС, провели значну превентивну роботу. З початку виборчого процесу і до дня голосування

Національна поліція зареєструвала близько 5 тисяч повідомлень, пов'язаних з порушенням виборчого законодавства. За цими фактами було розпочато 250 кримінальних проваджень та складено 655 адміністративних протоколів. У день виборів поліція відкрила 60 кримінальних проваджень, 42 з яких – підкуп виборців, також було виявлено «аномальні» дільниці та масове вкидання бюлетенів.

Тобто вибори були вільними та добре організованими, однак їх чесність до певної міри була поставлена під сумнів. По-перше, формування складу ЦВК – більшість в Комісії отримали люди близькі до чинного глави держави, а одна з парламентських фракцій взагалі залишилась без представництва в даному органі. По-друге, складання списку кандидатів без номерів за абеткою, що дало змогу розмістити кандидатів Тимошенко Юлію Володимирівну та Тимошенка Юрія Володимировича поряд. Така подібність певною мірою заплутала виборця і створила ситуацію, коли технічний кандидат, який відверто спойлерив проти Юлії Тимошенко, випередив більш відомих й розкручених візаві та увійшов до першої десятки. По-третє, нечесність виборів також проявилась і у величезному дисбалансі щодо рівного доступу до масмедійного ресурсу.

Позитивно варто відзначити доволі високу явку виборців, яка попри велику кількість трудових мігрантів, склала 63,53%, що майже на 4% перевершила показник 2014 року. Така явка демонструє, що українці мають громадянську позицію, готові її відстоювати й обирати вектор розвитку країни. Скоріше за все, явка у другому турі буде дещо нижчою через деморалізацію певної частини виборців, які в першому турі віддали свої голоси за інших кандидатів, а ситуацію вибору між Порошенком та Зеленським вважають неприйнятною.

Тепер хочу проаналізувати передвиборчу агітацію двох основних кандидатів: Петра Порошенка та Володимира Зеленського, адже, передвиборча програма у кожного, безумовно, різна.

Передвиборча програма кандидата у президенти Петра Порошенка вибудована навколо європейської та євроатлантичної інтеграції України. Чинний президент у своїй програмі сконцентрується на власних успіхах і переконує, що вони є підґрунтям для майбутнього розвитку країни. Вступ України до ЄС і НАТО, політико-дипломатичний шлях вирішення військового конфлікту на Донбасі та повернення Криму під суверенітет України, розбудова професійної армії та місцевих громад завдяки децентралізації – це основні тези, які озвучені у програмі Петра Порошенка. Натомість, внутрішньополітичний порядок денний у передвиборчій програмі Петра Порошенка виглядає нерозкритим.

Аналіз передвиборчої програми кандидата у Президенти України Петра Порошенка змушує звернути увагу на окремі пункти програмних положеннях,

які потребують додаткового тлумачення. Привертає увагу обіцянка Петра Порошенка подати заявку на членство України в ЄС до 2023 року. Завдання амбітне, але воно суперечить тим умовам, за яких набула чинності Угода про асоціацію України з ЄС. Як відомо, у заяві Європейської ради від 15 грудня 2016 року, якою було завершено ратифікацію і введено в дію Угоду, Україні не лише не надається статусу кандидата на членство в ЄС, але і не створюється для цього відповідних передумов. Тобто до повного виконання Угоди про асоціацію та прийняття у ЄС рішення щодо можливості зміни правових рамок відносин з Україною, будь-яка заявка на членство отримає негативну відповідь або, найімовірніше, буде просто проігнорована як така, що суперечить згаданій заяві європейської ради.

Передвиборча програма Володимира Зеленського побудована як антитеза тим основним проблемам, з якими країна стикається сьогодні. Основні меседжі у даній програмі полягають у тому, що «старі» політики, які керували країною з часів її незалежності, не зуміли розбудувати успішну заможну державу через примат персональних інтересів над суспільними. У програмі Зеленського стверджується, що для успіху України потрібно лише те, щоб до влади прийшли порядні люди. Разом із тим, Зеленський обіцяє українцям ставити саме інтереси суспільства на перше місце у діяльності органів державної влади. Задля цього пропонується реформувати політичну систему України шляхом обмеження функцій держави та одночасним збільшенням можливостей громадян напряду впливати на державну політику, в тому числі за допомоги елементів народовладдя.

Висновки. Незалежно від того, хто виграв президентські вибори, країна вступає в новий етап свого розвитку. Новообраний президент змушений вирішувати низку як тактичних (побудова владної вертикалі, забезпечення керованості регіонів, налагодження взаємодії з парламентом тощо), так і стратегічних (припинення війни, повернення окупованих територій Криму та Донбасу, вибудовування відносин з Російською Федерацією та західними партнерами, забезпечення пікових виплат по зовнішнім боргам тощо) завдань.

Це можливо лише за умови припинення поляризації суспільства, використання тез, які розколюють українців й зосередженні уваги на питаннях, що об'єднують і здатні посилити синергію політичних сил. Також новообраному президенту для просування національних інтересів доведеться створювати союзи та коаліції на міжнародній арені. У всій цій конструкції не менш відповідальна роль ніж у президента відводиться безпосередньо українському суспільству, яке повинне проявляти громадянську активність, вимагати від політиків прийняття суспільно корисних рішень й надалі контролювати їх виконання.

Список використаної літератури

1. Стріха М. В. *Вибори* // Енциклопедія сучасної України : у 30 т / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. К., 2003—2019. ISBN 944-02-3354-X.
2. Сахань О. М. *Корупція в сучасній Україні як джерело деструктивності влади* / О. М. Сахань // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Філософія,

філософія права, політологія, соціологія. - 2015. - № 4. - С. 112-129. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2015_4_14.

3. Міжнародний центр перспективних досліджень, Український інститут майбутнього. Режим доступу: file:///C:/Users/User/Desktop/prezidentska_kampaniya.pdf

*Шамрик Аліна,
студентка гр. СЗ-11
факультету фінансів та обліку, ТНЕУ*

ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ 9 СКЛИКАННЯ

Постановка проблеми. Позачергові парламентські вибори в Україні стали наслідком результатів виборів президента України та невдоволення значної частини населення соціально-політичною ситуацією в країні, яка ще ускладнювалась війною на сході України, значним ростом тарифів на комунальні послуги, корумпованість чиновників і тому подібне.

Мета. Проаналізувати політичний склад Верховної Ради України 9 скликання в плані розподілу місць в парламенті за політичними партіями.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні **завдання**.

- проаналізувати політичний склад Верховної Ради України 9 скликання
- спрогнозувати його вплив на законотворчу діяльність парламенту.
- розглянути ймовірні політичні ризики через однопартійність більшості та відсутність сформованої опозиції.

Виклад матеріалу. 21 липня 2019 року в Україні відбулись позачергові вибори народних депутатів України. 3 серпня 2019 року центральна виборча комісія оголосила офіційні результати позачергових виборів народних депутатів України. 7 серпня 2019 року ці результати були опубліковані в газеті «Урядовий кур'єр» та «Голос України».

За офіційними підсумками виборів по загальнодержавному окрузі обрано 224 депутатів та 199 депутатів по одномандатних округах. Загальна кількість депутатів становить 424 особи. Це на 38 більше, ніж кількість депутатів у раді 8-го скликання. Також 82 депутати були обрані повторно, з них «Європейська солідарність» «Опозиційна платформа-За життя» по 17 депутатів, «Батьківщина» - 16 депутатів, мажоритарників – 32 депутата. Всі депутати від партій «Слуга народу» і «Голос» були обрані вперше.

Згідно з офіційними даними, за партію «Слуга народу» проголосували 43,16% виборців (6 млн. 307 тис. 793 голосів), партію «Опозиційна платформа – За життя» підтримали 13,05% (1 млн. 908 тис. 111 голосів), «Батьківщину» – 8,18% (1

млн. 196 тис. 303 голосів), «Європейську солідарність» – 8,10% (1 млн. 184 тис. 620 голосів), «Голос» – 5,82% (851 тис. 722 голосів). Відповідно цих даних отримали місць у верхній раді за партійними списками: партія «Слуга народу» - 124, партія «Опозиційна платформа-За життя» - 37, партія «Батьківщина» - 24, партія «Європейська солідарність» - 22 і партія «Голос» - 17.

На даний час у Верховній раді сформовані фракції і групи.

Фракція політичної партії «Слуга народу» отримала 252 мандати (59,4%).

Фракція політичної партії «Опозиційна платформа-За життя» 44 мандати (10,4%).

Фракція політичної партії «Батьківщина» 24 мандати (5,7%).

Фракція політичної партії «Європейська солідарність» 26 мандатів (6,1%).

Фракція політичної партії «Голос» 20 мандатів (4,7%).

Депутатська група «За майбутнє» 23 мандати (5,6%).

Позафракційні депутати 34 мандати (8,1%).

На сьогоднішній день з депутатського корпусу вибуло 7 позафракційних депутатів, які були обрані по загальнодержавному багатомандатному округу, а саме: члени політичної партії «Слуга народу» Коваленко А.М., Криклій В. А., Малюська Д. Л., Новосад Г. І., Оржель О. А., Федоров М. А. та член політичної партії «Європейська солідарність» Луценко І. С.

Уперше в історії України партія-переможець виборів «Слуга народу» змогла сформуванати однопартійну більшість. Жодній політичній силі за часи незалежності України не вдалося сформуванати у парламенті монобільшості. А значить, з'явилася унікальна можливість для двох протилежних явищ – рішучих та швидких реформ або жорсткої політичної диктатури. Такий розклад подій – водночас і виклик, і неймовірна загроза самій суті поняття представницької демократії.

Фактично, результати позачергових парламентських виборів чітко показали тенденцію українського суспільства до президентсько-парламентської республіки, а не навпаки. Адже в сукупності всі партії, які брали участь у парламентських виборах, отримали меншу кількість мандатів, аніж список і мажоритарники «Слуги народу».

Аналітики, що спостерігають за ходом політичного життя в країні, під час прямої трансляції Парламентського телебачення зробили кілька цікавих прогнозів та зауважень. За їхніми словами, ситуація дійсно унікальна – політичний клас оновився майже на 70%. А потенційних можливостей та перспектив у нинішнього парламенту настільки ж багато, як і ризиків та «мін» сповільненої дії.»У депутатах відчувається оптимістичний настрій та бажання змінювати країну. І я думаю, вони неодмінно запропонують нові «фішечки», проведуть осучаснення парламенту. Не виключаю навіть досить несподіваних дій нового парламенту, наприклад, комплексне голосування за великий пакет законопроектів (очікується подання від 30 до 100 законопроектів), або різкі зміни в кількісному і кадровому складі комітетів, тощо. Але ми повинні бути до цього готовими, головне щоб це були приємні несподіванки», – зазначив експерт з міжнародних та правових питань Андрій Бузаров.

На його думку, настільки велика кількість нових облич – це нормально, хоча й складно сказати, до чого це приведе. «Але шанс в українського суспільства змінити політичний процес докорінно – є. Мрія народу про зміну поколінь політичної еліти нарешті почала реалізовуватися. Суспільство дало особливу довіру президенту та його політичній силі. І в суспільній свідомості вони сприймаються як одне ціле, тому помилки кожної з цих сторін обопільно впливатиме на їх імідж. Ми маємо унікальну ситуація в історії незалежної України і я не знаю, як депутати будуть себе вести, але рівень розвитку громадянського суспільства буде тими важелями та противагами, які не дадуть створити щось подібне до диктатури. Амбіції у депутатів дуже високі, цей парламент налаштований рішуче на роботу, прогноую, що так як раніше – «прийшов, випив закусив пішов» – тепер не буде. В цілому я очікую, що ця Верховна Рада проведе необхідні реформи аби посилити законодавчу гілку влади в Україні», – вважає Андрій Бузаров.

Вадим Карасьов, директор Інституту глобальних стратегій, переконаний: усе, що сьогодні відбувається, це закономірно – йде оновлення політичного класу.

«Але ніхто не може гарантувати відсутність помилок в його роботі. З одного боку є супербільшість. Це колосальні шанси швидко проводити будь-які закони – не треба з кимось узгоджувати, вести кулуарні перемовини, створювати тимчасові союзи та «договорняки». Підготував закон, зареєстрував, вніс в порядок денний, проголосував. Та, з іншого боку, є ризики. А якщо це помилковий закон? А якщо він прийнятий не за процедурою? Ці помилки відіб'ються не зразу, а через певний час, хоча зберігатиметься ілюзія, що все йде нормально. Тому нинішнім депутатам треба зробити все аби уникнути цих ризиків, щоб можливості супербільшості були на 100% реалізовані на користь України і народу, а не тільки на користь більшості», – пояснює Вадим Карасьов. Інший виклик для нового парламенту, на його думку, полягає в тому, наскільки чітко буде витримано баланс основних його функцій: законодавчої, представницької та контролюючої. «Дефект вітчизняного парламенту у тому, що як законодавчий орган він завжди пробуксовував, хоча представницьку функцію виконував на всі 100%. Зараз виборець хоче, щоб парламент чітко працював і забезпечував чіткий законодавчий ритм», – каже Вадим Карасьов. Але з іншого боку, наголошує експерт, монопартійний парламент ризикує перестати бути місцем для дискусій, а центр рішень може зміститися в президентську вертикаль, що вкрай небажано. Парламент – це не тільки фабрика законів, а представницький орган, політична арена, де відбувається обов'язкова для демократії суспільна дискусія.

Висновки. Отже новостворений український парламент є унікальним в плані представлення політичних партій – партія «Слуга народу» сформувала однопартійну більшість. Також понад 80% депутатів є новообраними, тобто не мають досвіду політичної роботи, що може негативно вплинути на роботу парламенту. Фактично немає сформованої опозиції, що може призвести до відсутності альтернативних законопроектів та їх розгляду і прийняття. Партія «Слуга народу» є пропрезидентською, а це підсилює президентську вертикаль, може негативно позначитись на розвитку демократичних процесів в державі.

Список використаної літератури

1. Газета «Голос України» №148(7154), середа 7серпня 2019 року.
2. Офіційний веб-портал Верховної ради України. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list
3. Аналітичний портал «Слово і діло» Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2019/07/23/kolonka/aleksandr-radchuk/polityka/parlament-yedynorih-chy-vypravdaye-ochikuvannya-monolitna-koalicziya>

*Шегда Сергій,
студент групи ГЕОЗ-11,
Аграрного факультету ТНЕУ*

ФУНКЦІЇ ПОЛІТОЛОГІЇ: ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми. Політологія - відносно молода суспільна наука і вона не може похвалитись такою древністю походження як інші гуманітарні галузі знання - філософія чи теологія, хоча рефлексія над проблемами держави, організації у ній публічної влади, захисту суспільства, керівництва загальними справами спільноти відмічена ще із стародавніх часів і з'явилась вона саме у межах філософського та релігійного знання, піднімаючись серед буденних явлень про належне керівництво у державних справах.

Рефлексія, дискусії, суперечки щодо місця політичної науки для політичного лідера, фахівця у будь-якій суспільній сфері, пересічного громадянина продовжуються в новому столітті і тисячолітті. Але ще найдревніші письмові пам'ятки III - II тисячоліть до н.е. свідчать про усталеність уявлень щодо бажаного характеру влади, суспільно-громадського порядку та їх захисту. Ці протополітичні ідеї цікаві для нас тим, що вони засвідчують про центральне місце політичних аспектів життя ще зі стародавності, про привернення уваги людей до питань джерел, таємниць і механізму влади, захисту усталеного політичного устрою.

Метою нашого дослідження є аналіз функцій політології.

Для досягнення мети ми ставимо такі **завдання**:

- визначити функції політології та їх значення;
- показати прикладне значення політології.

Однією з найважливіших функцій політології є **теоретико-пізнавальна**. Ця функція реалізується через вивчення, систематизацію, пояснення, аналіз, узагальнення й оцінку політичних явищ. Політологія в цій функції презентує себе як сукупність взаємозв'язаних теоретичних концепцій, що спираються на виявлені закономірності суспільного розвитку.

Теоретико-пізнавальну функцію пов'язано з розробкою основних концептуальних ідей, які пояснюють характер розвитку суспільства на його різних етапах. Історична практика нашого недалекого минулого переконливо свідчить, що неспроможність колишніх теоретичних настанов, зокрема щодо повної і остаточної перемоги соціалізму, стати по-справжньому науковими політичними концепціями зумовлювалася не тільки тим, що вони були відірвані від реального суспільного життя, а й тим, що вони базувалися на негнучкій економічній, соціальній, політичній та духовній основі (неподільне панування державної власності, негативне ставлення до несанкціонованих форм соціальної активності, однопартійне політичне керівництво, нетерпимість до інакомислення).

Відмовившись від старих політичних концепцій, українська держава поки що не взяла на озброєння нові політичні доктрини. Така ситуація не могла не вплинути негативно на стан держави й суспільства, який нині характеризується політичною й економічною нестабільністю, зростаючою регіональною відчуженістю, соціальним, моральним та психологічним напруженням.

Важливу роль у політології відіграє **методологічна функція**, яка визначає порядок аналізу закономірностей, методів, способів і принципів теоретичного дослідження політики та практичної реалізації отриманих знань. **Методологічна функція** політології полягає в тому, щоб озброїти людину ефективними засобами пізнання політичної реальності. Ефективність цих засобів залежить від того, якою мірою політологія спирається, з одного боку, на загальнофілософські принципи, закони й категорії, що застосовуються в усіх галузях наукового знання, а з іншого – на специфічні прийоми та засоби, що їх розроблено представниками конкретних наук у процесі емпіричного аналізу різних явищ при-родного та суспільного життя.

За допомогою **світоглядної функції** стверджуються цінності, ідеали, норми цивілізованої політичної поведінки, політичної культури соціальних суб'єктів, що сприяють досягненню певного консенсусу в суспільстві, оптимальному функціонуванню політичних інститутів. Вивчення політології дає змогу зрозуміти, чиї інтереси виражають ті чи інші партії, суспільні групи, їхні лідери та державні структури. Ця функція впливає на розвиток політичного мислення, уміння оцінювати політичні події в контексті їхніх зв'язків з історичними умовами, які реально існують у даний конкретний період.

Говорячи про **практичне значення політології**, слід мати на увазі два тісно пов'язані між собою аспекти. Перший аспект стосується посилення прикладного значення політології. Він полягає насамперед у зверненні політичної науки до самого політичного життя, у постійному реагуванні на потреби політичної практики. Свій вияв прикладний характер політології знаходить також в її конструктивно-критичній спрямованості. Треба зазначити, що радянське суспільствознавство, включаючи й політологію, іще зовсім недавно весь свій запал використовувало тільки для боротьби з буржуазною ідеологією, не помічаючи проблем власного суспільства. У науці тоді повністю панувала жорстко нав'язана «згори» адміністративно-командною системою відверта апологетика радянської системи.

Не менш важливим показником практичної функції політології є також інший її аспект, який виявляється у взаємовідносинах політичної науки та її представників зі владою. Тривалий час партійно-державні можновладці свої взаємовідносини з представниками гуманітарних наук будували за принципом феодално-васальної залежності: ученим у цих стосунках приділялася роль лише слухняних виконавців та коментаторів директивних вказівок керівництва. А тому нині, за умов радикальних змін у функціонуванні політичної системи, ці відносини ще не можуть набрати адекватного цивілізованому суспільству характеру. Сьогодні в нашій державі, як і в інших посттоталітарних країнах, відбуваються активні пошуки такої моделі співробітництва між політологами-теоретиками і політиками-практиками, яка б зробила неможливими і будь-які форми адміністративного тиску, і некритичне вихваляння «державної мудрості» можновладців. Таке співробітництво має бути спрямованим на розробку практичних рекомендацій щодо шляхів, механізмів реалізації політичних знань та раціональної організації політичних процесів. Для цього необхідно забезпечити вивчення та облік ефективності політичних рішень, що ухвалюються, постійно аналізувати стан суспільної думки, ставлення громадськості до політичних структур та інститутів.

Також важливу роль у житті сучасного суспільства відіграє **прогностична функція** політології. Суть цієї функції полягає у спрямованості політології на передбачення напрямків розвитку політичних процесів, різних варіантів політичної поведінки. Це необхідно для розробки механізму раціональної організації політичних процесів, урахування ресурсів політичної влади, особливо таких її різновидів і форм, як авторитет, контроль, вплив, примус і т. п.

У процесі оновлення нашого суспільства зростає роль прогнозування політичної поведінки соціальних суб'єктів як у центрі, так і в різних регіонах країни, передбачення наслідків певних політичних акцій.

За сучасних умов прогностична функція політології використовується, по-перше, для визначення поточних цілей та віддалених перспектив розвитку суспільства, а по-друге, для своєчасного проведення наукових експертиз найбільш важливих політичних рішень з погляду реальності очікуваного від них ефекту. Усім нам в Україні відомо, наприклад, що за кількістю рішень та законів, що ухвалюються нашими парламентаріями, ми значно випереджаємо багато країн світу. Однак добре відомо й те, що більша частина цих рішень та законів залишається нереалізованою. Причин такої ситуації є багато, але одна з найголовніших – брак попередньої експертизи політичних рішень, законів та указів.

Отже, підбиваючи підсумок можна сказати наступне: поширюючи політичні знання, політологія сприяє формуванню політичної культури народу, створенню громадянського суспільства. Наука про політику відіграє велику роль у становленні та збереженні гуманізму й людяності у відносинах між державою і громадянським суспільством.

Політологія має й велике виховне значення. У цивілізованих країнах підготовку людей до виконання відповідальних обов'язків громадянина зосереджено в руках політичних партій, церкви, школи, молодіжних організацій тощо. В Україні, як і в інших країнах СНД, політичне виховання людини здійснюється школою, засобами масової інформації, а у вищих навчальних закладах цю місію покладено на систему суспільних наук, і передовсім на політологію.

Висновки. Отже, теоретико-пізнавальна, методологічна, світоглядна, практична, прогностична й виховна функції політології відбивають її зв'язок з життям, свідчать, що політологія є наукою живою, діючою, такою, що постійно й динамічно розвивається.

Список використаної літератури

1. Аристотель. Политика // Соч. в 4-х т. Т.4. М., 1983.
2. Горбатенко В.П., Туренко В.В. Вступ до політології. - К., 1996.
3. Кирилюк Ф.М. Українська політологія: рівень розвитку, проблеми // Політологічний вісник. 1993. № 4.
4. Политология: Хрестоматия. СПб, 2006.
5. Политология: підручник для вузів / Ред. Кремень В.Г., Пазенок В.С. та ін. К., 2001.
6. Рудич Ф. М. Політологія. Курс лекцій. К., 2004.
8. Цюрупа М.В., Ясинська В.С. та інш. Основи загальної та воєнної політології. К.: НАОУ, 2007.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Політична система, а саме її ефективність вимірюється спроможністю влади забезпечувати державний суверенітет, національну безпеку та національні інтереси, утверджувати свободу, справедливість, людську гідність, гарантувати конституційні права і свободи громадян. Верховенство права, ефективність влади та її децентралізація, самодостатність громад і гарантії місцевого самоврядування, позиції у сучасному світі характеризують потужність держави [5]. Актуальність даної теми полягає в тому, що на даному етапі свого розвитку Україна переживає глибоку політичну кризу. Дослідження будь яких аспектів політичної системи є потрібною і важливою діяльністю для її подальшого реформування. Досягнення добробуту в країні, високого рівня економічного та культурного розвитку, можливе лише через ефективне управління державою, передумовою якого повинно стати реформування політичної системи [1, ст. 25].

Метою нашого дослідження є аналіз сучасного стану та перспектив розвитку політичної системи в Україні.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- охарактеризувати структуру політичної системи України;
- розглянути трансформації політичної системи в напрямку становлення демократичного політичного режиму в Україні.

Виклад матеріалу. Будь-яка політична система тісно пов'язана із середовищем, у якому вона функціонує і розвивається, що зумовлює способи реалізації влади, сукупність прийомів, засобів і методів її здійснення. Як і політичні системи інших постсоціалістичних і пострадянських країн, сучасна політична система України має перехідний характер від авторитарно-тоталітарної системи суспільного устрою до демократичного суспільства і правової держави. Тобто Україна перебуває на етапі трансформації своєї політичної системи.

За роки своєї незалежності Українська держава пройшла складний конституційний процес - від Декларації про Державний суверенітет України (16 липня 1990 р.), укладення Конституційного договору між Президентом України і Верховною Радою України (8 червня 1995 р.) до прийняття 28 червня 1996 року Конституції України. Держава обрала демократичний тип суспільно-політичного устрою. Тим самим Україна завершила початковий етап перехідного періоду - проголошення незалежності, набуття атрибутів державності - і перейшла до етапу розвитку демократичних процесів у політичній та економічній сферах, досягнення високих стандартів у соціальному розвитку.

Україна є рівноправною учасницею багатьох міжнародних організацій і об'єднань, у тому числі і Ради Європи, уклала угоди про співробітництво з провідними міжнародними союзами (ЄС і НАТО), також послідовно здійснюється перехід від командної економіки до ринкового господарства і все міцнішою стає національна валюта.

В Україні конституційно закріплено основні принципи демократичної організації політичного життя суспільства - це є народний суверенітет, представництво поділу влади, багатопартійність, ідеологічна багатоманітність тощо. Єдиним джерелом влади та носієм суверенітету в країні виступає народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Йдеться про те, що легітимність влади виходить від народу, який через вибори виявляє свою волю владним структурам і через вибори контролює їх.

В Україні утверджена парламентсько-президентська форма правління. Державна влада в Україні згідно ст.6 Конституції України здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.[4]

Єдиним загальнонаціональним, представницьким, колегіальним органом законодавчої влади в Україні є однопалатний парламент - Верховна Рада України, яка формується шляхом виборів. Конституційний склад Верховної ради - 450 депутатів, які обираються на основі загального, рівного, прямого виборчого права таємним голосуванням строком на 5 років. [4]

Також після проголошення незалежності України в нашій державі було запроваджено посаду Президента. Конституція України визначає, що Президент України є главою держави, який виступає від її імені. Як глава держави Президент виступає гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, забезпечує додержання Конституції та законів України, прав і свобод людини і громадянина, представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, є Верховним Головнокомандуючим Збройних Сил України. Має право призначати всеукраїнський референдум, утворювати, реорганізувати і ліквідувати міністерства й інші центральні органи виконавчої влади, підписує закони, прийняті Верховною Радою України та припиняє повноваження парламенту тощо. Президент України не належить до жодної із закріплених Конституцією гілок влади, що цілком узгоджується з принципом поділу влади. Президент України забезпечує баланс і взаємодію між органами державної влади.

Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на 5 років. За законом України, президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг 35 років, має право голосу, проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою.[4]

В Україні склалася єдина система органів виконавчої влади, яку очолює Кабінет Міністрів України, вищий колегіальний орган виконавчої влади. Він є відповідальним перед Президентом України та підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України. Друге після Кабінету Міністрів місце у виконавчій системі влади посідають центральні органи виконавчої влади, до яких входять: 1) міністерства; 2) державні комітети (державні служби); 3) центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (Антимонопольний комітет, Фонд держмайна, Управління державної охорони тощо). Важливу роль у системі органів виконавчої влади відіграють місцеві державні адміністрації, які наділені правом представляти інтереси держави і приймати від її імені розпорядження, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (область,

район). Саме місцеві державні адміністрації поєднують принцип централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, покладений в основу побудови адміністративно-територіального устрою України.[4]

Органи державного самоврядування є одним із найважливіших елементів децентралізації державної влади на рівні територіальних громад. Місцеве самоврядування - це одна із форм народовладдя в Україні, різновид політичної, а не державної влади, сутність якої виявляється в самостійному вирішенні жителями територіальної громади питань місцевого значення у межах Конституції та законів України.

Правосуддя є особливим видом державної діяльності. Судову систему України складають Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції.

Розглядаючи сучасний стан політичної системи України, зазначимо, що дестабілізаційні процеси, які виявляються через конфлікти між гілками влади, політичними блоками, центром і регіонами, конфесіями, а також через різку майнову диференціацію, свідчать про низьку стабілізаційну спроможність політичної системи в Україні.[2, ст. 127]

Адже, попри певні позитивні зміни демократичного характеру, які були здійснені в першій половині 1990-х років ХХ ст. політична система України виявилась неефективною стосовно розв'язання завдань політичного, економічного і соціального характеру. [3]

Два останніх Майдани показали, що українці готові відстоювати принципи демократичного суспільства, які багато століть діють в Європі. Будь-яка революція - це соціальне замовлення суспільства, яке хоче змінити правила гри, встановлені меншістю багатих людей, для більшості простих громадян. В Україні в черговий раз відбувається довгий і болісний процес, коли суспільство намагається відсторонити від політичних процесів олігархічну структуру і армію корупційних чиновників, які їх обслуговують.

У новому парламенті зараз є досить велика кількість молодих амбітних політиків, для яких влада - не самоціль, а воля народу - не порожній звук. Але життя парламенту як і раніше швидше нагадує не орган законотворчості, а торгову біржу, де відбуваються політичні угоди.[2,ст.127]

На нашу думку, один з головних недоліків політичної системи України полягає в тому, що замість чітких політичних рухів, що виходять з народу, політикою займаються окремі політичні лідери, за багатьма з яких стоять олігархічні клани.

Висновки. Отже, політична система – це сукупність інститутів, які формують і розподіляють державну владу та здійснюють управління суспільними процесами задля втілення інтересів певних соціальних груп. Політична система має монополію на владу в масштабі всього суспільства, визначає стратегію суспільного розвитку, забезпечує політичне й адміністративно-державне управління суспільними процесами, формує правову систему. Але кожна форма державного устрою встановлюється в суспільстві відповідно до стану справ у ньому, особливостей його політичного розвитку, традицій, культури тощо. [5]

Також, зазначене дає підстави для висновку про те, що Україна проходить складний шлях становлення нової політичної системи. Однак у країні є всі перспективи для того, щоб стати дійсно сучасною, повноцінною та цивілізованою європейською державою.

Список використаної літератури

1. Дживра, С. І. Політична система суспільства та її нормативна основа [Текст] / С. І. Дживра, М. В. Кравчук // Правова система України в умовах європейської інтеграції : погляд студентської молоді: зб. тез доп. XIII Всеукр. студ. конф. [м. Тернопіль, 8 квіт. 2016 р.]. Тернопіль : Вектор, 2016. С. 25-28.
2. Теорія політичних систем [Електронний ресурс] : опорн. консп. лекцій / Н. В. Гнасевич. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 147 с.
3. Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасної НАН України; Інститут історії України; ІПЕНД ім. І.Ф.Кураса/ В.М.Литвин. К.:Ніка-Центр, 2008. 988 с.
4. Конституція України: Прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. К., 1996. 119 с.
5. Політологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, М. І. Гурик, Р. Ю. Чигур / за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 220 с.

*Чорна Оксана,
студентка групи ГЗ-11,
факультет аграрної економіки та менеджменту, ТНЕУ*

РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ : МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

Постановка проблеми. Расизм і расова дискримінація надзвичайно ускладнюють соціальний та економічний розвиток багатьох країн. Вони збільшують напруження і агресію в суспільстві, ускладнюють його консолідацію, обмежують сукупний потенціал та можливості для творчості і розвитку. Окрім цього, у кожному прояві расизму – особиста трагедія окремої людини.

Проблема міжрасової дискримінації залишається актуальною уже багато століть. Можна вважати, що її основні прояви залишилися в ХХ столітті, проте це не так. Це ганебне явище у різних формах є актуальним досі. Що й казати, якщо у сучасному світі все ще залишаються міста, в яких частину території свідомо диференціюють за ознаками приналежності до раси чи національності – так звані гетто.

Не зважаючи на значні глобальні зусилля у боротьбі із расизмом, ця проблема є однією із найбільш гострих у соціальній царині. Особливо неприємним і загрозливим з точки зору перспективи є те, що головною рушійною силою расової дискримінації є молодь.

Метою дослідження є вивчення феномену расової дискримінації, дослідження випадків расизму у минулих століттях та у наші часи.

Основними завданнями є:

- дати пояснення поняття расизм, расова дискримінація;
- дослідити основні принципи расистської ідеології та її історію;
- промоніторити стан расової дискримінації в Україні.

Стан дослідження проблеми. Сьогодні кожен знає, що таке расизм чи расова дискримінація і, напевно, кожен хоч раз мав змогу бачити, або ж міг і сам бути жертвою расової дискримінації. Існує багато визначень терміну «расизм». Вікісловник визначає його як «віра у вищість одних рас чи етносів над іншими та упередження й дискримінація, пов'язані з такою вірою». Юридичний словник каже, що «расова дискримінація – це обмеження, систематичне порушення прав громадян і будь-який утиск їх за ознаками раси, кольору шкіри або етнічного походження». Расова дискримінація є виявом расистських теорій, які обстоюють тезу про нерівність рас, зверхність і перевагу певної раси над усіма іншими. У загальному, це форма світогляду, політичні теорії чи практичні дії, що ґрунтуються на расовій дискримінації, на поділі людей на біологічно різні групи на основі видимих особливостей зовнішнього вигляду, як-от: колір шкіри, структура та колір волосся, риси обличчя, будова тіла тощо.

Згідно з расистськими теоріями, люди різних рас розрізняються за соціально-біологічною поведінкою. До зовнішніх ознак «прив'язуються» важливі психологічні, розумові та фізичні особливості або робляться грубі узагальнення на зразок: «усі негри лінєвї», «усі жиди жадібні» тощо. Ця різниця, як стверджують послідовники расистських теорій, зумовлена

механізмами спадковості і не зникає повністю у результаті виховання, соціалізації та інших культурних процесів.

Найбільш загальним визначенням терміну є думка про те, що расова дискримінація – це будь-яке розрізнення, виняток, обмеження чи перевага, створені на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, метою або наслідком яких є знищення або применшення визнання, використання чи здійснення на рівних засадах прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній чи будь-яких інших галузях суспільного життя.

Расизм як наукове поняття бере свій початок у 19 столітті як «науковий расизм». Це була течія в антропології, що намагалася встановити расову класифікацію людства. Відповідно до неї, вважалося, що культуру створюють етнічні групи і вона повністю детермінована расовими характеристиками. Культура та раса залежать одна від одної та часто тісно переплетені, що підтверджується національністю та мовою. Таке явище як соціальна дискримінація є наслідком расизму. У більшості країн расова дискримінація не дозволена законом, але проявляється у таких формах як расові стереотипи, чорний гумор чи расово забарвлені епітети у повсякденній мові.

Історики вважають, що перші прояви расизму були зафіксовані при контакті інших цивілізацій з європейцями. Під час великих відкриттів корінних жителів часто знищували, називаючи їх неповноцінними. Білий расизм з'явився саме у колоніях європейців, однак, рабство також вважається однією з форм расової дискримінації. Тому, можна із впевненістю стверджувати, що перші расові дискримінації були зафіксовані ще за часів Давньої Греції.

У середині 19 століття Жозефа де Гобіно ділить усіх людей на 3 основні раси: білу, жовту і чорну у своїй праці «Досвід про нерівність людських рас». За його теорією, «білі» фізично здоровіші та розумніші, після них ідуть «жовті», а потім вже «чорні». Неодноразово були здійснені спроби науково обґрунтувати расизм, було висунуто ідею вишості німців та ідею того, що євреї руйнують цивілізацію.

Найбільш поширена расова дискримінація була в США. До цієї країни англійські колоністи звозили «рабів». Не зважаючи на те, що рабство офіційно в Сполучених Штатах Америки скасували ще у 1863 році, проблеми расової дискримінації не зникли й до сьогодні. Лише з середини ХХ століття стало помітно невеликий прогрес у боротьбі за права людей іншої раси. На сьогоднішній день боротьба проти расової дискримінації є основною задачею політики усіх демократичних держав. Не зважаючи на це, у різних країнах досі фіксуються скандали, гнівні напади і навіть вбивства на ґрунті расової нетерпимості.

Расизм і злочини з характером расової дискримінації не були характерними для українського суспільства досить довго, однак один з перших резонансних проявів расової дискримінації в Україні датується липнем 2001 року, коли біженця з Руанди було забито на смерть недалеко його помешкання у Вінниці. Це викликало офіційне хвилювання Верховного Комісару ООН з питань біженців. Цей випадок по часу співпадає зі загальним поширенням злочинів, скоєних на основі расової ворожнечі, що стали істотною

проблемою в постіндустріальних країнах Європи, через невирішеність питань у сфері міграційної та національно-культурної політики.

Виникає питання, «чи є в Україні расова дискримінація»? Якщо поцікавитись з достовірних джерел на етнічному та расовому ґрунті дискримінація в Україні все-таки існує. Це проявляється в дрібницях. Наприклад, якщо ти народився у сім'ї ромів, то імовірність того що ти не отримаєш освіти і роботу у три рази вище, ніж для інших. Більше того, тебе можуть просто вбити на вулиці за «неслов'янську» зовнішність.

З 18 по 26 березня кожного року в Україні та на усьому континенті відзначають Європейський тиждень проти расизму. Цьогоріч, в десяти областях провели заходи, які пропагували рівність між людьми. У школах, бібліотеках, на вулиці учасники освітніх та мистецьких подій виступили за європейські цінності в Україні, проти упереджень і расової дискримінації. Упродовж всього тижня тривав всеукраїнський Інтернет-флешмоб «Red card against racism». Таким чином привернути увагу до глобальної проблеми міг кожен охочий. Акцію підтримали іноземні студенти, громадські активісти, правозахисники, культурні діячі.

Висновки. Отже, причиною расизму є не колір шкіри, структура волосся, мова чи форма очей, а людське мислення, думка яку нам нав'язують, чи ми нав'язуємо самі ж собі. Тому, проблему можна вирішити лише, якщо ми позбавимось від хибних уявлень, які протягом багатьох тисячоліть були джерелом неправильних стереотипів про вищість або, навпаки, нижче положення різних груп в суспільстві. Невикорінні гасла расизму не потребують пояснення чи розуміння. Вони поширюються і можуть у будь-який момент знищити суспільство.

Існування расизму не вимагає обґрунтування, воно є категоричним твердженням, настільки ж чітким, як і недоведеним, незрозумілим, безпідставним. Расова дискримінація – це нав'язлива ідея, яка поширюється зі швидкістю пліток. Вона охоплює людину, групу людей чи спільноту настільки швидко, наскільки сильним є почуття уразливості кожного індивіда, що втратив відчуття свого політичного, соціального, релігійного, економічного «я». У сучасному світі вже помітно деякі результати боротьби з расовою дискримінацією, але цього мало. Для її повного знищення усьому людству потрібно докласти ще багато зусиль.

Список використаної літератури

1. Європейська комісія проти расизму та нетерпимості. Третя доповідь по Україні. Страсбург: CRI (2008) 4, 2008.
2. Європейський тиждень проти расизму відзначили в Україні. URL: Режим доступу: <http://stan.org.ua/project/evropejskij-tyzhden-proty-rasyzmu-vidznachyly-v-ukrayini/>. Назва з екрану.
3. Комітет з ліквідації расової дискримінації: заключні зауваження по двадцять другій та двадцять третій періодичних доповідях України URL: <http://detector.media/infospace/article/122778/2017.01.30-komitet-z-likvidatsii-rasovoi-diskriminatsii-zaklyuchni-zauvazhennya-po-dvadsyat-drugii-ta-dvadsyat-tretii-periodichnikh-dopovidyakh-ukraini/>. Назва з екрану.
4. Паніна Н. Неподолана дистанція. Критика, №7-8, 2003. С. 17-20.

5. Політологія:сучасні терміни і поняття. Короткий навчальний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації \ уклад. В.М.Піча. [4-те вид.,випр.і доп.] Львів : Новий Світ-2000, 2015
6. Расизм і ксенофобія в Україні: реальність та вигадки. Харків: Права людини, 2009. 192 с.
7. Шумка М., Круглицька О. Історико-філософський аналіз нації. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : щоріч.наук.пр. \ відп.за вип. Т.В. Гончарук. Тернопіль: ТНЕУ, 2016.
8. Гончарук Т., Чолач С. Джерела духовної культури галичан *Психологія і суспільство*. №4(70). Тернопіль ТНЕУ. 2017. С. 145-160.. Режим доступу:[file:///D:/Users/fp/Downloads/1065-2137-1-SM%20\(1\).pdf](file:///D:/Users/fp/Downloads/1065-2137-1-SM%20(1).pdf)
9. Гурик М. І., Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні // Науковий журнал «Політичне життя» *PoliticalLife*. 2018. №1Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2018_1_6
10. Гурик М. І., Шумка М. Л. Становлення культури громадянськості як передумова успішної децентралізації [Електронний ресурс] / М. І. Гурик, М. Л. Шумка // *Молодий вчений*. 2019. № 6(2). С. 285-290..Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/ua/archive/70/>
11. Гурик М. І. Civic culture under decentralization: municipal level/ *Політичне життя*, № 4, 2019. Режим доступу: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7663/7665>
<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7668/7670>

*Юзвішина Дар'я,
студентки гр. МВСК-11,
навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Європейська інтеграція для України – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Метою дослідження є оцінка перспектив України на шляху до ЄС.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні **завдання**:

- розкрити специфіку еволюції проєвропейських настроїв в українському суспільстві
- проаналізувати політичні переваги євроінтеграції для України

Виклад матеріалу. Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України вона посідає особливе місце.

Політичні переваги інтеграції України у ЄС пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство у ЄС відкриває шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дасть змогу активізувати співробітництво в боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо.

Специфіка формування геополітичних орієнтацій громадян України значною мірою обумовлена тим, що країна опинилася в епіцентрі двох інтеграційних хвиль – європейської і євразійської, кардинально різних за цілями, умовами і природою.

На позиції громадян позначалися як інерція радянської спадщини, складні соціально-політичні процеси всередині країни, так і потужні зовнішні впливи. За таких умов в українському суспільстві поступово формувалося і зміцнювалося ядро прихильників євроінтеграційного курсу.

Варто зазначити, що починаючи з 2002р. (початок проведення соціологічних досліджень Центру Разумкова з цієї тематики) кількість прихильників євроінтеграції постійно переважала над її противниками. Російська агресія проти України, що розпочалась у лютому 2014р. кардинально вплинула на картину суспільних настроїв.

По-перше, докорінно змінилося ставлення громадян України до РФ. Зокрема, більшість респондентів наголошують на необхідності згортання, або зменшення контактів з Росією.

По-друге, на ставлення громадян України до різних векторів інтеграції – європейської чи євразійської, вплинули Революція гідності у грудні 2013 –

січні 2014 рр., яка відстояла і утвердила європейський курс розвитку України, а також російська агресія, яка фактично зняла з порядку денного євразійський вектор інтеграції для України. Євразійська інтеграція тепер асоціюється громадянами, насамперед, з країною-агресором.

Якщо протягом довоєнних років (2011-2013рр.) частка прихильників євразійської інтеграції складала близько третини респондентів, то в наступні роки частка симпатиків Євразійського економічного союзу (колишнього Митного союзу країн СНД) впала – у 2015р. до 15,9%, а в 2017 ще знизилася до 7,8%. Відповідно зросла частка прихильників євроінтеграційного шляху.

По-третє, з 2014р. спостерігається тенденція зростання європейських симпатій в суспільстві. В грудні 2017р. вже майже 60% українських громадян підтримували вступ України до ЄС.

Однак, говорячи про нинішній рівень і характер проєвропейських симпатій українського суспільства слід відмітити якісно новий характер мотивації – громадяни, з одного боку, вже більш реально усвідомлюють складнощі і тривалість євроінтеграції, а з іншого усвідомлюють природність для України саме європейського шляху, й у т.ч. як засобу збереження національної державності у протистоянні агресивному російському впливу.

Серед українських громадян домінує загалом позитивне ставлення до ЄС. За результатами дослідження у грудні 2017р. на думку респондентів привабливий образ Євросоюзу складається з ряду здобутків і переваг, серед яких респонденти, досить прагматично відзначають наступні. Насамперед йдеться про високий рівень соціального захисту (46,4%). До важливих переваг ЄС українці відносять верховенство права (27,8%), розвинену демократію (21,7%).

Також в ієрархії позитивних аспектів ЄС відзначається низький рівень корупції (22,4%), якість охорони здоров'я (22,2%), наявність фінансових ресурсів (17,1%) і науково-технічний розвиток (14,6%).

Здобутки, які принесе євроінтеграція, громадяни бачать, насамперед, у соціальній площині – це підвищення якості життя і ріст доходів (45,8%), зниження безробіття і створення нових робочих місць (31,5%), отримання сучасних технологій, модернізація підприємств (29%).

Такі сподівання є цілком зрозумілими з огляду на вищенаведені оцінки саме соціальних переваг ЄС. Водночас, респонденти вважають, що позитивними наслідками євроінтеграції також будуть посилення боротьби з корупцією (24,3%), зміцнення верховенства права (16,9%) тощо.

Отже, програє чи виграє Україна від вступу до ЄС? Більшість (54,9%) респондентів вважають, що країна виграє від приєднання до Євросоюзу.

Водночас близько чверті (22,5%) громадян налаштовані песимістично, прогножуючи програш. Слід зазначити, що порівняно з попереднім дослідженням (квітень 2013р.) частка оптимістично налаштованих громадян помітно зросла (майже на 10%).

Схожа позитивна динаміка спостерігається й у оцінках особистого виграшу чи програшу від приєднання до ЄС. В грудні 2017р. порівняно з квітнем 2013р. зросла частка оптимістично налаштованих респондентів (з 41,2% до 48,2%). Відповідно скоротилася група переконаних у персональному програші (з 25,6% до 20,3%).

Висновки. Зрозуміло, що вступ України до ЄС – це питання перспективи, яке залежить від багатьох факторів. Зокрема, як від ефективності внутрішніх реформ, так і від трансформаційних процесів всередині ЄС. Отже, у найближчій перспективі Україну на євроінтеграційному шляху очікує повсякденна, кропітка робота з імплементації Угоди про асоціацію, що рухає країну на шляху до ЄС. Однак, і що найважливіше, сьогодні є підстави стверджувати, що Україна пройшла етап вибору між європейським і євразійським векторами розвитку держави.

Список використаної літератури

1. Журнал «Національна безпека і оборона», № 8-9. 2015р. с. 59-76.
Журнал «Національна безпека і оборона» № 9-10. 2016р. с. 45-53.
2. Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (вересень 2014 року – квітень 2015 року)
3. Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (січень 2016 р.)
4. Кіндратець О.М. Євроінтеграція України як фактор «мотивованої» модернізації / О.М. Кіндратець // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: Наук. вісник: зб. наук.праць. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. Вип. 72 (№ 5). С. 824–829.
5. Міхель Д.О. Копенгагенські критерії як чинники розбудови демократичних процесів та наближеності до європейського рівня життя в Україні / Д.О. Міхель // Наукові праці. Політологія. 2010. Випуск 137. Том 149. С. 153–157.
6. Гурик М. I. Civic culture under decentralization: municipal level/ *Політичне життя*, № 4, 2019. Режим доступу:
<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7663/7665>
<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7668/7670>

*Яковів Анастасія,
студентка гр. СЗ-11,
Факультету фінансів та обліку, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Введення і використання поняття «громадянське суспільство» – це наслідок демократичних реформ, проведених урядом. Розвиток громадянського суспільства означає розвиток демократії в державі, яка здійснює захист інтересів і прав громадян. Громадянське суспільство – це сфера недержавних суспільних інститутів і відносин, сфера непримусової людської солідарності всієї сукупності існуючих у суспільстві відносин, які перебувають поза сферою державного регулювання. Основою громадянського суспільства є життя людей як індивідів, сукупність установлених міжособистісних зв'язків, розмаїття властивих їм інтересів. Виникнення громадянського суспільства пов'язують з появою людини як самостійного суб'єкта, який має певні права та обов'язки та несе відповідальність за всі свої дії. Сутність громадянського суспільства полягає в тому, що воно ґрунтується на приватній власності і стихійному поділі праці, приватних інтересах, конкуренції і законах ринку. Таке суспільство сприяє розвитку вільного ринку, поширенню духовних, моральних, національних цінностей.

Однією з головних умов забезпечення соціально-політичної стабільності є належний розвиток громадянського суспільства. Саме тому згідно із Законом України «Про основи національної безпеки України» створення громадянського суспільства віднесено до пріоритетних національних інтересів. Конституція України визначає, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, відповідно, громадянська активність є невід'ємною частиною політичних взаємовідносин і виступає джерелом формування політики.

Мета. Висвітлити проблематику громадянського суспільства в Україні і в контексті його взаємодії з інститутом держави. Проаналізувати сучасний стан громадянського суспільства в Україні та запропонувати шляхи його подальшого розвитку в контексті євроінтеграції.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- Вказати роль громадянського суспільства в Україні
- Показати широке коло питань, що стосується громадянського суспільства в Україні.

Виклад матеріалу. Формування громадянського суспільства в Україні є необхідною умовою для інтеграції нашої держави у європейське суспільство. Громадянське суспільство найчастіше визначається як таке суспільство, де втручання влади в життя громадян зведене до мінімуму. Своєрідним ідеалом громадянського суспільства є людина, яка прагне самореалізації. Концепція громадянського суспільства прагне знайти певну гармонію між індивідуальним та спільнотним буттям людини в суспільстві. Сам термін «громадянське суспільство» в традиції політичної та соціальної думки виник не так і давно – його впровадження в політичну філософію було здійснене Гегелем у ХІХ столітті. Однією з умов ефективного формування громадянського суспільства є демократизація людини – це не «дозвіл» держави, а усвідомлення своїх прав,

свобод і відповідальності. Становлення громадянського мислення є одним із найскладніших завдань, що стоять перед українським суспільством. Процес становлення громадянського суспільства складний і суперечливий, відзначається тривалістю. Можна сказати, що він не завершений у жодній з існуючих країн.

Формування громадянського суспільства – одна з необхідних умов просування України шляхом проведення економічних, політичних і правових реформ, становлення правової держави. Поняття «громадянське суспільство» дає характеристику якісного стану суспільства в цілому з точки зору його самоорганізації, ступеня розвитку демократії, реалізації прав і свобод людини як громадянина, виконання громадянами своїх політичних, громадянських обов'язків, усвідомлення себе як носіїв суверенітету, джерела влади, як свідомих суб'єктів політичної діяльності, як людей, відповідальних за наслідки своїх дій, майбутнє своєї країни та світової спільноти в цілому. Громадянське суспільство – це, насамперед, суспільство громадян з високим рівнем економічних, політичних, правових, культурних і моральних якостей та спроможностей. В Україні становлення громадянського суспільства завжди відбувалось в особливих умовах.

По-перше, його розвиток припадає на етап, коли по суті проблема побудови громадянського суспільства вже не є такою гострою для розвинутих країн світу.

По-друге, становлення громадянського суспільства в Україні тісно пов'язано з політичною та соціальною модернізацією країни, перетворенням економічних відносин та формуванням національної свідомості українського народу. У будь-якому випадку громадянське суспільство, як згуртована сукупність активних громадян, або нашоухується на опір з боку базового політичного інституту – держави, або ж взаємодіє з нею, внаслідок чого, формується особлива складна система суспільного життя й управління, утверджується певний рівень прав та свобод, розподіляються функції та прерогативи. В умовах громадянського суспільства можна виділити низку основних принципів, які характерні у ставленні до індивіда: усі члени суспільства рівні перед законом; усі члени суспільства мають рівні можливості для реалізації своїх цілей; кожен член суспільства має право вибору при вирішенні будь-яких питань, що стосуються його особисто; чим більшої кількості індивідів стосується рішення, тим менше воно залежить від дій окремої особи; рішення загальної компетенції приймаються за участю всіх сторін; рішення про делегування влади приймаються з найбільшою демократичністю. Громадянське суспільство не може бути створено прийняттям нормативно-правового акту, хоча законодавство і сприяє його формуванню та розвитку. Суспільство стає громадянським на певному етапі свого розвитку, за наявності сприяючих обставин, як то необхідна в цьому руслі політика держави, високий рівень правосвідомості, політичної, духовної, соціальної та економічної культури громадян та інших факторів. Проблеми в цих сферах гальмують розвиток громадянського суспільства в Україні та навіть зашкоджують вже здобутому рівню його розвитку.

Громадянське суспільство вільне від держави, але взаємодіє з нею заради суспільного блага. У цьому контексті, авторитет влади посідає важливе місце.

Українське суспільство бажає бачити у ній осіб, які мають високі професійні та моральні якості, хорошу освіту. Безумовно й обов'язково вони повинні бути професіоналами і патріотами. Дефіцит авторитету влади на сьогоднішній день не може не турбувати.

Аналізуючи розвиток громадянського суспільства в Україні, перше, що необхідно відзначити, що попри те, що абсолютна більшість українських громадян не належить до жодної громадської організації, запит на вплив інституцій громадянського суспільства є помітним. 52% громадян України переконані, що громадські організації потрібні країні, 25% вважають їх діяльність важливою і лише 9% дотримуються думки, що громадські організації не є потрібними. Іноземні експерти також відзначають збільшення частки громадян України, які визнають, що діяльність громадських організацій сприяє поліпшенню становища в українському суспільстві. За часткою економічно активного населення, працевлаштованого в громадських організаціях, Україна знаходиться на рівні Румунії та Польщі. За оцінкою експертів, лише близько 1% економічно активного населення України працює у громадських організаціях. Незважаючи на зростання чисельності громадських об'єднань, необхідно відзначити, що їх кількість залишається досить малою.

Висновки. Отже, існує безліч проблем, які суперечать ефективному розвитку громадянського суспільства в Україні. Щороку в державному бюджеті передбачаються кошти для фінансової підтримки громадських організацій, проте вони є недостатніми і призначеними лише для виконання окремих напрямів державної політики. Усі ці проблеми існують в українському суспільстві, але дедалі більша увага приділяється розвитку громадянського суспільства, про що свідчать відповідні закони України, укази Президента, нормативно-правові акти. Розвиток громадянського суспільства є запорукою демократизації країни, на це й спрямовані дії української влади.

Список використаної літератури

1. Політологія: лекційний курс і практикум [Текст]: навч. посіб. / Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, І. С. Дмитрів [та ін.]; за ред. Т.В. Гончарук. Тернопіль: Астон, 2009. 375 с.
2. Томахів, В. Я. Політологія [Текст] : навч. посіб. / В. Я. Томахів. 3-тє вид., доповн. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. - 224 с.
3. Гурик М. «Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова / М. Гурик, М. Шумка // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філософія. 2011. Вип. 8. С. 36-45. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoafs_2011_8_7.
4. Гурик М. Концепція еліти В. Липинського: аналіз і перспективи / М. Гурик // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Культурологія. - 2010. Вип. 5. С. 405-409. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2010_5_53.

*Качуровський Орест,
студент групи ПОЛ-31
навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин
ім. Б. Гаврилишина, ТНЕУ*

ПРИЧИНИ ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АНАРХІЗМУ

Актуальність теми спричинена тим, що шляхи до вирішення питання щодо сенсу анархізму та його практичного змісту постійно є причиною активних обговорень. Саме через це з'явилась необхідність комплексно і глибоко вивчити явище анархізму. Вирішальні правила для політичної діяльності в середині держави під час панування анархізму змінюються добровільною та вільною асоціацією громадян. Чітко визначені цінності анархії у політичній сфері не єдині по своїй суті й складаються з різних напрямів: анархо-комунізм, анархо-індивідуалізм і анархо-синдикалізм. Відповідно, кожний напрям має свої специфічні риси, які створювались унаслідок значного впливу ідей конкретного історичного періоду. Політична течія анархізму утворилася ще в 40–70-х роках ХІХ ст. у Західній Європі, а у 90-ті роки ХХ ст., завдяки різноманітності власних напрямів та ідей, поширилася в Росії та Україні.

Дослідженням особливостей вчення анархізму займалися такі його теоретики як: М. Бакунін, П. Кропоткін, П. Прудон, М. Штірнер, В. Годвін та інші. Серед сучасних науковців вивчають анархізм: Ноам Хомський, Девід Гребер, Мюррей Букчін, Пітер Гелдерлоос, Петро Рябов та ін. Сьогодні багато запитань щодо причин розвитку і виникнення анархізму як політичної ідеології, що є важливими для дослідників, особливо в період відсутності чіткого розуміння, на що повинні опиратися керівники держав при складанні своєї стратегії майбутнього розвитку країни.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз передумов зародження, розвитку та особливостей анархізму.

Завдання дослідження випливають із заданої мети:

- визначити передумови, які вплинули на формування різних напрямів анархізму та проаналізувати їх специфічні риси;
- проаналізувати вплив ідей анархії в Україні під час повстань 1918 – 1921 років;
- здійснити порівняльний аналіз різних напрямів анархізму;

Об'єктом дослідження є анархізм як суспільно-політична течія.

Предметом дослідження є причини зародження та розвитку анархізму, його зміст у політичній діяльності.

Анархізм – це політична ідеологія, яка відкидає необхідність існування держави і виконання нею функцій по управлінню суспільством та веде наполегливу пропаганду для того, щоб здобути свободу людини від різних проявів влади, таких як: політична, духовна, економічна [2].

Анархія – модель суспільства, не обмеженого рамками держави, а того, що вивільняє самодіяльну креативну енергію вільних особистостей [4, с. 5].

На думку Прудона, суспільні відносини між людьми мають бути засновані на «системі взаємності», яка передбачає рівновагу власності, рівноцінний обмін товарів та послуг, безвідсотковий кредит, федеративний устрій суспільства, що

замінить державу. Михайло Бакунін вважає, що згода про утворення держави й релігії були найважливішими та найнебезпечнішими помилками людства, які зародились внаслідок обмеженості розуму людини, тому вони є причиною всіх нещасть. Проте люди можуть вільно мислити та виходити на мітинг, на відміну від інших істот [2].

Варто зазначити, що трансформувати суспільство у федерацію незалежних комун на принципах розподілу й виробництва, реально реалізувати лише шляхом революції, яка передбачає знищення приватного майна й державних інститутів [5, с. 468–469].

На фундаменті соціалізму в протидії марксизму утворився анархо-комунізм, засновником якого був П. О. Кропоткін. Цей вид анархізму був спрямований на соціалістичний розвиток у вигляді формування різноманітних вільних комуністичних общин, які існують за принципом добровільності, взаємодопомоги та солідарності [2].

Анархо-комуністична теорія П. О. Кропоткіна сформована на основі узагальнення суспільних і природничих наук. Наріжним каменем його учення є створений дослідником «біологічний закон взаємної допомоги», який підкреслює вроджене бажання людей працювати разом і не ворогувати. Методи агітації й пропаганди погано спрацювали і не дали змоги анархістам підняти народ до повстання. Суть полягала у застосуванні тактики «пропаганди дією», котра мала б у результаті агресії до елітного управлінського стану підвести народні маси до революційних дій. Цей прорахунок став передумовою появи анархо-синдикалізму, що мав на меті включення організацій профспілок робітників у масовий рух для зруйнування буржуазії [5, с. 468–469].

У період XIX–XX ст. внаслідок поширення анархізму кристалізується анархо-синдикалізм – це одна із течій у русі робітників. **Анархічний синдикалізм** визначає своєю місією ліквідацію капіталізму за рахунок революційного дієвого протесту професійних спілок.

Виходячи з того, що основною функцією буржуазної держави є захист інтересів привілейованих верств суспільства, анархо-синдикалізм розглядає боротьбу з нею як головну складову процесу руйнування капіталістичного ладу, рушійною силою якого має бути не політична організація робітничого класу – партія, а економічна – профспілки [5, с. 468–469].

Фундаментом **анархо-індивідуалізму** є не що інше, як ідея Макса Штірнера про повну свободу особистості, котра не повинна бути обмежена релігійними догматами, моральними та правовими нормами у власних прагненнях і діях. Знищуючи стандартну універсальну політичну форму організації правління, тобто державу, М. Штірнер перетворює соціальну організацію суспільства на спільноту егоїстів, ціллю якої стало налаштування взаємного обміну продукції із вільними виробниками, дотримуючись відповідної поваги один до одного [5, с. 467–468].

Популярні ідеї анархії знайшли своє місце в Центральній та Південно-Східній частині Української держави у часи національно-демократичної революції 1917–1921 рр. Проблеми взаємовідносин держави і особистості, влади й індивіда, антисвободи і свободи, що їх намагалися вирішити члени анархічного руху в цей історичний для України період, були і є досить

важливими та становлять значний інтерес з практичної точки зору для багатьох політичних учень та теорій [1, с. 1].

Варто відзначити, що Н. Махно був активною фігурою під час революції. Це визначний військовий та політичний діяч, очільник повстанського селянського опору в 1918–1921 роках, провідник повстанської революційної армії України, а також знаний анархіст. Зміст його ідей був спрямований на відстоювання інтересів людини-трудівника за громадянські свободи та права, зокрема за привілей працювати і на власний розсуд розпоряджатися результатами власної роботи, використовувати свою землю і просто жити, без нерозумного або розумного управління будь-якої фракції. Саме геніальному українцю Нестору Махну належить висновок про те, що вільному громадянину не потрібні жодні партії, бо всі вони клянуться служити народові, а буде – навпаки... [3, с. 5].

Отже, анархізм із багатьма його проявами і різновидами, все ж таки є утопією. Якщо би анархія реально була дієвою, без владних інститутів, вона б не мала спроможності виконувати свої функції для покращення життя суспільства. До недоліків політичної ідеології анархізму належить: роздробленість серед анархістів унаслідок значних відмінностей поміж напрямками анархізму; брак ідей для побудови єдиного бачення майбутнього суспільства. Можна зробити висновок, що сильні прагнення всіх прихильників індивідуалізму до створення вільного суспільства без держави весь час спричинятимуть розбіжності.

Список використаної літератури

1. Бабічева О. С. Анархізм та повстанський рух в Центральній та Південно-Східній Україні в період національно - демократичної революції (1917-1921 РР.) :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук : 07.00.01. Дніпропетровськ, 2010. 22 с.
2. Волковинський В. М. Анархізм.Енциклопедія історії України. Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К. : В-во «Наукова думка», 2003. 688 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Anarkhizm> (дата звернення: 02.11. 2019).
3. Історичний феномен Гуляйполя.Політична і військова діяльність Нестора Махна: матеріали наук.-теор. конф., 12-13 листопада 1998 р. Запоріжжя : Просвіта, 1998. С. 152.
4. Хромова О. І. Анархія як соціально-культурний феномен (аксіологічний аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.03. Сімферополь, 2000. 16 с.
5. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки) :навч. посіб. К. : Либідь, 2005. 576 с. URL:<http://www.info-library.com.ua/books-book-134.html> (дата звернення: 03.11. 2019).
6. HnasevychNadia Value dmiensions of sociocultural human existence. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy: Proceedings Scientific publications. Issue 74,2018. С.61-71.*

*Пословський Іван,
студент групи ПОЛ-21
навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин
ім. Б. Гаврилишина, ТНЕУ*

РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В СТАНОВЛЕННІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, формують нову політичну і соціально-економічну реальність. У зв'язку з цим, дуже важливо усвідомити від яких суб'єктів і чинників залежать ці процеси. Головна роль політичної еліти в цих процесах, звичайне явище для всіх країн, бо від влади і її носіїв головним чином залежить ситуація в країні. Без аналізу політичної еліти неможливо виявити причини і наслідки проблем, що існують в країні, а також можливості і варіанти їх вирішення. Політична еліта завжди виступала джерелом найважливіших для країни і суспільства подій і процесів. Ця обставина зумовлює актуальність обраної теми роботи.

Актуальність дослідження зумовлена й тим, що навколо самої еліти і її ролі в суспільстві, в різних країнах йдуть безперервні суперечки і дискусії про ефективність її діяльності, первинність і вторинність економічного і політичного розвитку суспільства, критеріїв відбору в еліту, характеру влади за обсягом повноважень, піднімають тему ефективності діяльності еліти в існуючих режимах.

Над даною проблемою працювали такі дослідники як: М. Головатий, М. Гордієнко, Т. Олійник, С. Бойко, Д. Видрін, А. Пахарєв, Б. Кухта, О. Кордун, Н. Тонкорукова, П. Палах та інші.

Метадослідження: теоретико-методологічний аналіз ролі політичної еліти, її місце в розвитку сучасного суспільства.

Завдання дослідження: визначити поняття «політична еліта», проаналізувати типи та функції політичних еліт, дослідити принципи діяльності політичної еліти та її роль в структурі політичної системи незалежної України.

Об'єктом дослідження є політична еліта, її специфічні характеристики та особливості прояву.

Предмет дослідження: специфіка становлення політичної еліти в сучасній Україні.

Термін «еліта» і похідні від нього прикметники, активно застосовуються в даний час стосовно характеристики різних об'єктів і явищ, походить з латинської мови, в якому відповідна категорія позначала щось «краще, добірне, вибране». Політична еліта - обмежене коло осіб, що займають керівні посади в органах державної влади і управління, здійснюють партійне керівництво, очолюють громадські організації та інші об'єднання, що роблять вплив на формування і реалізацію державної політики. При цьому слід звернути увагу на те, що політична еліта характеризується наявністю власної структури, і в той же час, сама виступає частиною ширшої панівної еліти, до якої поряд з політичними діячами входять люди, що займають вищі позиції в економіці, спорті, мистецтві, науці [4, с. 3-14].

Структурні елементи політичної еліти. В силу складності і неоднорідності політичної діяльності в цілому, складність організації характерна і для політичної еліти, яка має складну структуру і внутрішню диференціацію. У зв'язку з цим, стосовно даної категорії прийнято виділяти три рівні політичної еліти, що становлять її структурні елементи: вищий, середній і маргінальний [1, с. 42-47].

Вища політична еліта - нечисленна група осіб, які безпосередньо впливають на прийняття владних рішень, обов'язкових і значущих для всього суспільства в цілому.

Середня політична еліта - більш численна група людей, яка становить за різними оцінками до п'яти відсотків від населення країни, які з опорою на власний професійний статус, дохід, освіту, і т.д. здатні впливати на окремі напрямки внутрішньополітичного та зовнішньополітичного розвитку країни.

Маргінальна політична еліта, що складається з осіб, які володіючи окремими ознаками середньої еліти, не надають такого значного впливу на відповідні політичні рішення.

Також, в рамках однієї з існуючих класифікацій, в основу якої покладено ознаку фактичного і юридичного володіння політичною владою, виділяються правляча і опозиційна еліти.

Люди, що входять в політичну еліту, як правило, займаються політикою на професійній основі. Елігізм як цілісна система був сформований в першій половині ХХ в. завдяки роботам В. Парето, Г. Моски та Р. Міхельса[2, с. 44-48].

Вільфредо Парето (1848-1923) - італійський економіст і соціолог. Він стверджував, що все суспільства діляться на управляючих і керованих. В. Парето ділив керуючих на два основних психологічних типи: «лисиць» і «левів». «Лисиці» - це еліти, які використовують хитрість, спритність. Такі типи еліт більше підходять для правління в стабільних демократичних режимах влади. «Леві» - еліти, які вважають за краще жорсткі методи керівництва.

Гаetano Моска (1858-1941) - італійський соціолог і політолог. У своїй роботі «Правлячий клас» він стверджував, що все суспільство розділено на два класи: правляче (еліту) і кероване. Правлячий клас монополізує владу, використовуючи законні та незаконні методи для її підтримки. Панування еліт існує в будь-якому суспільстві - це закон, який підтверджується всією історією людства.

Роберт Міхельс (1876-1936) - німецький соціолог, політик. У своїй найбільш відомій книзі «Політичні партії» він стверджував, що будь-яка соціальна організація піддається пануванню олігархії. Влада еліт залежить від організованості, а сама організація суспільства вимагає елітарності керівництва і неминуче відтворює її. Так сформульований «залізний закон олігархії» Р. Міхельса.

У зв'язку з інтенсивним розвитком науки і промисловості в другій половині ХХ ст. з'являється технологічний напрям в осмисленні проблем політичної еліти. Представники цієї школи А. Берлі, Дж. Бернхем, К. Боулдинг виходять з того, що «зміни в суспільстві пов'язані з науково-технічної революцією, тому управління концентруватиметься в руках вищого рангу менеджерів [5, с. 148].

В кінці ХХ ст. гасла, що обґрунтовували елітизм з позиції технологічного детермінізму, змінюються. Термін «нова еліта», куди відносять менеджерів, верхівку чиновників, розглядається як важлива складова нової моделі соціальної структури. Представники неотехнократії вважають, що суспільство є системою бюрократичних інститутів, якими ефективно керують кваліфіковані менеджери. Провідну роль відіграють «нові еліти», які регулюють соціальні процеси науковим впливом.

В Україні, як і в інших державах колишнього Радянського Союзу, швидкими темпами формується нова еліта, яку відомий український політолог А.Пахарев характеризує як еліту політико-фінансової олігархії [4, с. 521-537].

У становленні політичної еліти в Україні можна позначити головну проблему. Вона полягає в можливості її самореалізації для максимального служіння своєму народові. На жаль, такого прагнення нова українська еліта не демонструє: корпоративні, власницькі інтереси в діяльності еліт переважають.

У житті кожного суспільства є фундаментальні цінності. Серед них особливо виділяються такі діалектично-суперечливі цінності, як: свобода і необхідність, держава і ринок. Цінності української еліти відрізняються гіпертрофованим прагматизмом.

Принципово важливим є те, що українська правляча еліта - це не стільки політична еліта, скільки економічна, еліта ділових кіл. Вона, перебуваючи при владі, панує в фінансово-економічній сфері та засобах масової інформації, допущена до державних секретів, має власні структури.

Але не потрібно демонізувати сучасну політичну еліту. Правлячий клас відображає соціальні хвороби, проблеми, протиріччя. Але відповідальність за суспільство лежить на еліті, а тому лікувати їх вона повинна, почавши з себе [3, с. 44-48].

Отже, дослідники прийшли до наступних висновків. Політична еліта - це сукупність осіб, які виділяються з політичного середовища на основі більш вищого ступеня розвитку окремих політичних якостей. Політична еліта складається з правлячої еліти та контреліти (перебуває в опозиції до правлячої верхівки).

Проаналізували типи та функції політичних еліт: До найпоширеніших типологій політичних еліт належать наступні:

– за ставленням до влади і місцем у системі владних відносин політична еліта поділяється на правлячу, яка бере участь в управлінні суспільством, і неправлячу;

– за основою їх формування – на еліту крові, еліту багатства і еліту знань. На основі крові формується еліта доіндустріального суспільства, на основі багатства – еліта індустріального суспільства, а на основі знань – еліта постіндустріального суспільства.

Проаналізували політичну еліту сучасної України від проголошення Незалежності до сьогодні та дійшли висновку, що для успішної модернізації в Україні потрібна консолідація національної еліти, п'яти її видів - політико-адміністративної еліти, бізнес-еліти, бюрократії, військової та інтелектуальної еліти; в умовах модернізації передбачається суттєве оновлення правлячої верхівки і формування модернізаційної еліти процесом рекрутування якої

знаходиться у взаємозалежності з характером сформованих суспільних відносин.

Формування політичної еліти в Україні так і не завершилось. Кожні 5 років народ вибирає інших людей, тренд на «нові обличчя» в нашому суспільстві на особливому рівні, але результату це не приносить, бо за «новими обличчями» ховаються «старі». От і виходить таке замкнуте коло на 27 років, якому не видно кінця, а панацея від цієї хвороби одна – знищення олігархічного ладу в Україні.

Список використаної літератури

1. Головатий М. Політична еліта сучасної України: регіональний і національний контекст. *Політичний менеджмент*. 2006. Спеціальний випуск. С. 42-47
2. Гордієнко М. Концепція політичної еліти В. Липинського як фактор національної державної ідентичності України. *Нова політика*. 1998. №2. С. 44-48
3. Кордун О. Політична еліта в пострадянській Україні та перспективи демократії. *Хроніка 2000*. 1998. № 27-28. С. 521-537
4. Кухта Б., Тонкокурова Н. Політична еліта і політичне лідерство. Львів, 1995.
5. Палах П. Сучасні українські політичні лідери. Львів, 2002. с.148.
6. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ТА ВЛАДА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Постановка проблеми. Ідеологія державотворення часто підміняється кон'юнктурними політичними гаслами, що неспроможні спродувати національну ідею та консолідувати країну. Це є відображенням політичної влади та політичної системи сучасної України. Тому, метою нашого дослідження є аналіз та вивчення основних закономірностей функціонування політичної влади впродовж всього періоду незалежності України.

Виклад матеріалу. Розуміння суті та змісту політичної системи суспільства неможливе без осмислення суспільного феномену влади і, насамперед, влади політичної. Справа в тому, що всі структурні елементи політичної системи з'єднуються в єдине ціле, а механізми приводяться в дію за допомогою політичних відносин. Вони не тільки пронизують політичну систему, але й роблять осмисленою всю її організацію. Основу ж політичних відносин становлять владні відносини, що ґрунтуються на засадах і доцільності політичної влади в суспільстві та державі.

Новий етап у розвитку політичної системи України настав із прийняттям Конституції України 28 червня 1996 р. Основний Закон держави визначив засади формування і розвитку політичної системи, закріпив функції її окремих елементів, розкрив зміст та особливості діяльності держави у політичній системі.

Політична влада має ряд особливостей. Її відмітними ознаками є:

- верховенство, обов'язковість її рішень для всього суспільства, і всіх інших видів влади;
- загальність, тобто публічність. Це означає, що політична влада діє на основі права від імені всього суспільства;
- легальність у використанні сили й інших засобів володарювання в межах країни;
- моноцентричність, тобто існування загальнодержавного центра (системи владних органів) прийняття рішень;
- найширший спектр використовуваних засобів для завоювання, утримання і реалізації влади.

Особливості політичної системи полягають в тому, що вона володіє монополією на владу в масштабах усього суспільства, визначає стратегію суспільного розвитку, забезпечує політичне і адміністративно-державне управління суспільними процесами, формує правову систему.

Сутність владно-політичної функції зводиться до формування механізму використання і підтримки державної влади відповідно до рівня політичної культури та інтересів суспільства. Влада тримається на примусі, ідеології і довірі до неї народу, тобто легітимності.

Основна функція політичної влади – керування, керівництво суспільством у цілому і кожній його сфері. Вона полягає в постійному дозволі протиріччя

між необхідністю порядку в суспільстві і різних інтересах різних шарів, національних і інших груп, окремих особистостей.

Друга функція – функція оптимізації самої політичної системи, пристосування її інститутів до цілям, задачам і самій суті тих сил, що прийшли до влади.

Третя функція – забезпечення стабільності в країні.

Існують дві форми політичної влади: індивідуальна і інституалізована. У системі політичної влади розрізняють три функціональних взаємодіючих її рівні:

- вищий рівень – макрополітична система вищих органів влади;
- середній, чи проміжний рівень – це апарат політичної влади середньої ланки, бюрократія різних рангів;

третій рівень – це мікрорівень політичної влади. Він включає безпосереднє полите спілкування людей, малих груп.

Головними проблемами, на думку науковців, які суттєво стримують процес демократизації політичного режиму, зумовлюють низьку ефективність гілок влади та вимагають якнайшвидшого вирішення є такі:

- відсутність чіткого конституційного розмежування повноважень гілок влади та вищих владних інститутів. Насамперед це стосується порядку формування та припинення діяльності парламентської коаліції, підстав припинення повноважень Кабінету Міністрів, процедури здійснення деяких кадрових призначень тощо.

- недостатність законодавчого врегулювання зазначених питань, особливо тих, що зачіпають інтереси різних владних інститутів, створює постійну політичну напругу та можливість зловживання владними повноваженнями з боку окремих органів влади та посадових осіб.

- політична реформа або внесення змін до Конституції різними політичними суб'єктами сприймаються переважно крізь призму власних, переважно короткострокових політичних інтересів, та залежно від їх нинішнього статусу (перебування у владі або опозиції). Така ситуація унеможливорює стратегічне планування суспільного розвитку, зокрема розробку й впровадження такої моделі політичної системи, яка б найкраще відповідала національним інтересам України на довгострокову перспективу.

- неспроможність судової гілки влади відігравати роль неупередженого арбітра у конфліктах між іншими гілками влади. Об'єктивними причинами цього є незавершеність судової реформи в країні, відсутність реальної незалежності судової влади від інших її гілок. Політичні сили часто розглядають судові інститути як засіб вирішення політичних спорів всупереч принципам верховенства права та неупередженості судочинства

- високий рівень патерналізму. Держава продовжує надмірно втручатися в усі сфери суспільного життя, намагаючись регулювати не лише соціально-економічні відносини, а й розвиток елементів громадянського суспільства. Це призводить до обмеження участі громадян в управлінні державою, а відтак до послаблення суспільної довіри до влади.

Висновки. Політична система - це інтегрована сукупність інститутів і взаємозв'язків, які формують і розподіляють державно-політичну владу та здійснюють управління суспільними процесами, а також репрезентують

інтереси певних соціальних груп у рамках відповідного типу політичної культури.

Список використаної літератури

1. Гурик М. І., Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. Науковий журнал «Політичне життя» PoliticalLife. 2018. №1. Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife> 2018 1 6
2. Політична енциклопедія. / Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011, с. 222-228.
3. Політологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, М. І. Гурик, Р. Ю. Чигур / за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 220 с. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/35728>
4. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: **монографія**/ Авт. кол.: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 268 с. Режим доступу: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/
5. Томахів В. Трансформація політичного режиму в незалежній Україні: загальні тенденції, особливості дефініцій. Українська наука : минуле, сучасне, майбутнє. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. Вип. 19, ч. 1. С.336-342. URL: dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/5582/1/Томажів%20В..pdf
6. Томахів В. Я. Політологія. Навчальний посібник, 2-ге вид., доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 284 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2364502/>

ОСНОВНІ РИСИ ТА ХАРАКТЕР ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Виникнення у посткомуністичних країнах політичного режиму, що згодом стане основою державотворення. Утворення нових політичних розкладів на момент кінця ХХ, початку ХХІ століття. Суспільні погляди та пошук шляхів вирішення дискусій та знайдення компромісів на вираз : «Політика, як мистецтво державного управління, здійснення державного контролю над суспільством».

Метою дослідження є аналіз та вивчення основних закономірностей сучасного політичного режиму Української держави. З'ясувати погляди українських громадських діячів та жителів держави на умови політичного устрою.

Виклад матеріалу. Політичний режим, насамперед, характерна складова форми держави. В широкому аспекті понять, політичний режим об'єднує головні прийоми і засоби відображення політичної влади. В більш конкретному сенсі політичний режим розглядають як державний режим. Але це не змінює його сутності щодо системи методів і засобів, якими діє державна влада. Стала переважати думка, що політичний режим виходить за межі форм держави, відноситься не лише до форми, а й до політичної системи суспільства. Політичний режим дає можливість визначити хто є дійсним носієм влади в державі, скільки їх, співробітничать вони чи сперечаються, які засоби та методи вони використовують для управління людьми, межі влади.

Порядок політичної взаємодії ґрунтується на цінностях, життєво важливих цілях, ідеалах, подіях. Аналіз сутності політичних режимів, спирається на такі визначальні показники, як принцип легітимності, структура інститутів, система партій, форма і роль держави. В залежності від співвідношення цих елементів режиму можна оцінити характер політичної влади, спосіб її формування, ефективність засобів і методів реалізації владних повноважень. Від змісту й співвідношення вище зазначених компонентів залежать типи політичних режимів.

Визначаючи режим в конкретній країні, необхідно звернути увагу на співвідношення законодавчої, виконавчої, судової влади при здійсненні функцій держави, хто і за яких умов може видавати закони. Не менш важлива є роль армії. Мова йде про військові перевороти, місце армії в системі виконавчої влади, можливість розробки і прийняття її представниками концепції управління державою. Проте, найважливіший фактор визначення політичного режиму є діяльність політичної опозиції. Приймаючи участь в практиці діяльності уряду, опозиція сприяє удосконаленню законодавства, форм та методів управління країною.

Предметом конституційного регулювання, про що свідчить аналіз основних законів різних країн, є важливі елементи державного режиму, в основі яких лежить природа державної влади. До таких показників надходить розподіл влади, рольова автономія різних гілок державної влади чи, навпаки, концентрація влади в руках одного органу чи особи, пошуки компромісу та консенсусу в діяльності державних органів чи, навпаки, обмеження політичної діяльності, орієнтація на боротьбу з політичними опонентами та їх придушення. Важливим аспектом є

також політичні свободи громадян, можливість їх самостійної участі в політиці чи, навпаки, при формальному проголошенні політичних свобод реальна їх відсутність.

Насамперед розрізняють цивільні та військові політичні режими. В науковій літературі існує багато класифікацій політичних режимів: однопартійні та багатопартійні, демократичні та авторитарні, східні та західні, абсолютистські, дуалістичні, президентські, партократичні, парламентарні. В межах цивільних режимів розрізняють п'ять головних різновидів: демократичний, авторитарний, тоталітарний, феодално-теократичний та напівдемократичний.

Демократія є найбільш складним різновидом політичного режиму. Сам термін «демократія» в перекладі з грецької мови значить – «влада народу». Людство використовувало демократію з глибокої давнини поряд із іншими ранніми формами політичної організації суспільства; це були – пряма первісна, община демократія, військова племенна демократія переддержавних етапів розвитку людства /стародавні германці, слов'яни/. Державні форми демократії були добре відомі античному світу: в Греції вона тривалий час змінювалися з тираніями і деспотіями (монархічним правлінням), а в Стародавньому Римі республіканська демократія діяла декілька століть аж до імперії. Афінський стратег Перікл, пояснюючи сутність демократії, наголошував, що цей лад зветься демократичним, тому що він базується не на меншості, а на більшості. По відношенню до приватних інтересів закони надають рівноправності всім. Але первинний сенс демократії як народовладдя часто суттєво відрізнявся від численних форм її практичної реалізації, що й внесло чималі розбіжності та суперечки щодо розуміння цього терміна.

Авторитарний режим, як і демократичний, може снувати в умовах різного суспільного ладу.

Тоталітарний політичний режим - це система монополюючої влади, обсяг та межі якої суспільство не здатне контролювати правовими засобами, а окремі особи не можуть легально відстоювати використання влади, коли вони потребують захисту своїх прав та інтересів.

Суть тоталітаризму визначається через монополізацію влади і безконтрольним її здійсненням. Тоталітаризм може визнавати свободу тільки в тій мірі, в якій це є безпечним для його існування та досягнення політичної мети. Кожний тоталітарний режим об'єднує народ якою-небудь великою метою, яка вимагає високого ступеня самопожертвування, обмеження особистої свободи, та безперечної покори.

Тоталітарний режим здійснюється за наступними основними напрямками: зневага демократичних прав і свобод; переслідування та заборона опозиційних політичних партій та громадських організацій; зливання державного апарату з монополіями; одержавлення особистих капіталів; мілітаризація державного апарату; втрата ролі центральних та місцевих представницьких установ державної влади; зрощення партій та профспілок з державним апаратом. Тоталітаризм представляє собою крайню форму, при якій держава проникає в усі сфери життя суспільства, намагається здійснювати контроль над діями та думками людини. Глава держави часто прибирав до рук повноваження глави уряду. Парламент - чисто декоративний орган.

Авторитарний політичний режим має багато різновидів. Тому в межах даної роботи зупинимося лише на деяких з них, які є поширеними в сучасному світі.

Військовий режим. Під військовим режимом розуміють політичне панування збройних сил. До складу збройних сил можуть входити поліція, та інші недержавні підрозділи ієрархічно організовані, до складу яких входять особи, які професійно володіють зброєю та досвідом участі в організації бойових дій.

Теократичний режим. Дослівно теократія означає «божественне правління», влада Бога. Носій релігійної влади пов'язаний відповідальністю перш за все перед небесної інстанцією. Тому він набуває свободу від політичних зобов'язань перед віруючими, від контролю з їх боку.

Арабський (ісламський) соціалізм. Відносно новий різновид авторитаризму. Режим очолює загальнонаціональний лідер, партія, які користуються підтримкою мусульман. Вони організують та визначають «волю ісламської громади». В арабському соціалізмі політика здійснюється за участю військових. Рада військового командування – вищий орган державної влади. Існують військові методи придушення опозиції - демократичні страти, коли вищі військово-партійні керівники особисто беруть участь в розстрілах ворогів. Сімейні відносини витісняються відносинами вірності режиму та дисципліни. Бували випадки, коли караючий і покарані мали близькі прямі родинні зв'язки.

Висновок. Сьогодні існує чотири політичних режими: демократичний, авторитарний, тоталітарний. В Україні панує гібридний політичний режим – політичний режим який водночас поєднує риси авторитарного і демократичного режимів. Більшість дослідників стверджують, цей режим є олігархічним, оскільки значний вплив на політичну владу країни має олігархія.

Список використаної літератури

1. Гончарук (Чолач) Т. В. Історія українських та зарубіжних політичних вчень: навчальний посібник / Т. В. Гончарук-Чолач, В. Я. Томахів. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 200 с. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>
2. Політична енциклопедія. / Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011, с. 222-228.
3. Політологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, М. І. Гурик, Р. Ю. Чигур / за ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 220 с. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/35728>
4. Томахів В. Трансформація політичного режиму в незалежній Україні: загальні тенденції, особливості дефініцій. Українська наука : минуле, сучасне, майбутнє. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. Вип. 19, ч. 1. С.336-342. URL:dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/5582/1/Томашів%20В..pdf
5. Томахів В. Я. Політологія. Навчальний посібник, 2-ге вид., доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 284 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2364502/>

СВОБОДА СЛОВА В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Будь-яка демократична держава не можлива без свободи. Принцип свободи - «душа» демократії, передумова рівності як її елемента. Це реальна можливість політичного самовизначення особи чи групи осіб, їхньої активної участі в управлінні. Свобода реалізується через права людини. Права людини передбачає на сам перед розвиток особистості. Права людини – це природно-соціальні та правові цінності, породжені біосоціальними властивостями людини, які є необхідними для її існування та розвитку в конкретних історичних умовах.

Останнім часом в Україні на сторінках юридичних видань та по телебаченню доволі часто і жваво обговорюється питання забезпечення права на свободу думки і слова в Україні.

Свобода слова та свобода масової інформації є важливими умовами розвитку демократизму та дотримання принципу верховенства права. Стаття розкриває важливість свободи слова для людини та держави, а також вказує на не абсолютність цього права.

На сьогодні, одним із найважливіших прав людини справедливо вважається право на свободу слова, тобто можливість вільно висловлювати власні думки та переконання, незалежно від їхньої спрямованості. На жаль, в наш час не можна стверджувати, що дане право повною мірою забезпечується в усіх країнах світу. Особливо гостро ця проблема висвітлюється у контексті діяльності журналістів. Навіть у деяких демократичних країнах порушують права журналістів на свободу думки та слова.

Різні аспекти конституційно-правових гарантій реалізації права людини і громадянина на свободу думки й слова досліджували у своїх наукових працях І. В. Арістова, Ю. Г. Барабаш, В. Д. Гавловський, М. С. Демкова, Т. М. Заворотченко, Р. А. Калюжний, В. П. Колісник, А. М. Колодій, О. Г. Кушніренко, А. І. Марущак, О. В. Нестеренко, А. Ю. Олійник, П. М. Рабінович, В. В. Речицький, В. О. Сergyгін, О. В. Скрипнюк, В. В. Середюк, С. В. Шевчук, М. Я. Швець, В. С. Цимбалюк та ін.

Мета дослідження: - визначення права на свободу думки і слова в Україні та його складових, регулювання правових відносин, які виникають у зв'язку із застосуванням цього права, встановлення порівняльно-правових аспектів регулювання права на свободу думки і слова в Україні, визначенню пріоритетних напрямів розвитку права на свободу думки і слова в Україні.

Завдання дослідження: - дослідити історію розвитку права свободи слова в Україні; встановити зміст поняття «свободи думки і слова»; розглянути правовий захист свободи думки і слова; дослідити перспективи свободи слова в Україні.

Предмет дослідження: свобода слова та його вплив на правління державою

Свобода слова – право людини або спільноти людей вільно висловлювати свої ідеї або думки без небезпеки помсти, цензури, санкцій з можливістю формувати порядок денний на нарративному є однією з найважливіших громадянських свобод.

Однією з ознак кожної демократичної держави є забезпечення останньою прав і свобод людини. Важливими для кожної людини є права, які зазначені в конституції України, а саме: право на свободу думки, слова, переконань тощо. Тобто це ті права, які дозволяють людині розвиватись інтелектуально та духовно. Якщо в людини забрати вищевказані права, то вона не зможе жити повноцінним життям та розвиватися, буде почуватись обмеженою, ув'язненою в побудованій кимось інформаційній в'язниці.

В Україні за роки незалежності було створено значну за обсягом нормативну базу, яка покликана гарантувати свободу слова. У 1996 році Верховною Радою України було прийнято Конституцію, що відобразила в собі норми міжнародного права, що прописані в Загальній Декларації Прав Людини та Конвенції про захист прав і основних свобод людини. Всі права і свободи, на порушення яких накладено якнайстрогіше вето, прописані в розділі II Конституції України. Конституція України кожному гарантує право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір (ст. 34 Конституція України). Вказана конституційна формула є надзвичайно важливою, оскільки закріплює зв'язок свободи думки і слова та свободи інформації, що самим безпосереднім чином впливає на демократизацію суспільства, реалізацію ідеї правової держави й появи розвинутого громадянського суспільства. Свобода слова та вільне розповсюдження друкованого слова як її складової безумовно є необхідною передумовою реалізації всіх інших конституційних прав. Свобода думки і слова, друку, які вперше були проголошені у Французькій декларації прав людини і громадянина 1789 року (ст. 11), розумілись як головне завоювання демократії та лібералізму. Сьогодні, як ніколи раніше, свобода слова і думки, вільне вираження своїх поглядів і переконань дуже необхідні людям і суспільству, рівно як і свобода публічних дискусій з проблем, які вважаються суспільно важливими і свідчать про існування в державі демократичного толерантного суспільства. Таке суспільство виходить з того, що жодна думка не може і не повинна бути позбавлена права заявити про себе. Світова практика демократичного державотворення переконує в тому, що право на свободу думки і слова, на вільне виявлення своїх поглядів і переконань є одним з наріжних каменів розбудови демократичної, правової держави і громадянського суспільства. Без свободи слова немає демократичного правового суспільства.

Аналізуючи конституційну норму про право кожної людини на свободу думки і слова, згадуються безсмертні слова прославленого французького філософа Декарта: «Я думаю – значить, я існую». Думка є невід'ємною властивістю людини, основа її дій та поступків. Вона завжди є вільною і саме в цьому полягає її іманентний стан і, як видається, законодавчого закріплення свободи думки не вимагається. Позбавлення думки її свободи – завітна мрія всіх тиранів, але ця мета в кінцевому рахунку є нездійсненна. Можливо заставити людину говорити не про те, про що вона думає, але заставити її думати чи не думати за вказівкою неможливо. З цією тезою не можна не погодитися. Дійсно, думки, як і погляди та переконання людини відносяться до сфери її внутрішнього життя, в яке без її згоди ніхто не може заходити.

Чинне конституційне законодавство не допускає пропаганду чи агітацію, яка може призвести до соціальної, расової, національної чи релігійної ворожнечі та ненависті. Забороняється утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я, населення. По суті можна говорити про те, що в нашій державі існує цілісна програма негативного відношення до ідей, які здатні підірвати громадський спокій. Ці положення покликані протистояти націоналізму, расизму, шовінізму та антисемітизму. Цілком природно, що певні труднощі в цьому питанні існують, але вони не є критичними. В той же час існує інша небезпека. Є всі підстави стверджувати, що останнім часом в Україні погіршується ситуація із дотриманням свободи слова.

На жаль, конфліктна ситуація, яка виникла на Сході України, змінила сучасну картину забезпечення інформаційної безпеки, взагалі, та забезпечення інформаційних прав і свобод людини, безпосередньо, і тому існуючі правові та організаційні механізми потребували докорінних змін. Так, з метою забезпечення державної стратегії забезпечення інформаційних прав і свобод громадян було запропоновано створити Міністерство «Інформації». Основна функція даного державного органу має стати не контроль за інформацією, як цензури, а розроблення інформаційної політики забезпечення інформаційних прав і свобод людини. Автори законопроекту про створення вищезазначеного державного органу частково праві в тому, що інформаційна війна у Україні розпочалася задовго до анексії Криму та проведення АТО на Сході України. Відсутність єдиного державного органу, який би забезпечував інформаційну політику в Україні, спричинив негативні наслідки. Пропаганда, агітація, яка велася з боку агресорів, відповідно задіюючи механізми втручання у підсвідомість порушуючи право людини на свободу думки, ніяким чином українськими державними органами не блокувалась, відповідно створило передумови тим негативним подіям, які існують в Україні сьогодні. Проблеми маніпулювання зазвичай не виходили на широкий загаль. Нині популяризація теми управління свідомістю, застосування різного роду технологій та прийомів набули загрозливих масштабів. Особливо вразливі до впливів виявилися «слабкі» соціальні групи. До них, звичайно, відносять молодь, віруючих, прибічників певної ідеї. Маніпулювання не є новим явищем – Україна отримала у спадок цю традицію з тоталітарного минулого, коли маніпулювання використовувалось поряд з такими тоталітарними засобами впливу, як, наприклад, заборона, насильство тощо.

Проблема забезпечення права на свободу слова є актуальною, оскільки на це право дуже часто посягають особи чи організації з корисливих мотивів. Свободу слова, як поняття, можна розділити на кілька аспектів. По-перше, це свобода публічних висловлювань незалежно від їхнього політичного змісту. По-друге, це гарантії для громадян на безперешкодне отримання повної та неупередженої інформації. Україна, яка перебуває у процесі розбудови демократичного суспільства, законодавчо гарантує і перше, і друге. Однак якщо зі свободою публічних висловлювань у нас більш-менш усе гаразд, то

одержання неупередженої інформації здебільшого залежить від конкретного політика, державного діяча або власника ЗМІ.

Можна констатувати, що свобода слова може бути реалізована лише в умовах демократичного політичного режиму, який по своїй природі є зацікавленим у вияві різноманітних поглядів і думок з різних питань життєдіяльності суспільства. При недостатній свободі в суспільстві може наступити інформаційний колапс, тому що зростаюча кількість інформації повинна проходити через невелику кількість інформаційних каналів з малою пропускнуою здатністю.

На думку українських правозахисних організацій, основними викликами для свободи поглядів, слова, інформації та засобів масової інформації у 2012 році стали законодавчі ініціативи народних обранців, виборча кампанія, встановлення остаточної монополії за телевізійним простором на місцевому рівні та тиск на незалежні ЗМІ з боку податкових органів та прокуратури. За словами експертів, відсутність медіа-ринку в Україні та, відповідно, залежність журналістів від власників ЗМІ, також негативно впливає на свободу ЗМІ в Україні. Збереглися й інші негативні тенденції, які мали місце у 2011 році – перешкоджання журналістам виконувати свої професійні обов'язки, поширення самоцензури, конфлікти навколо розподілу ринку мовлення тощо.

Таким чином, можна констатувати, що свобода слова може бути реалізована лише в умовах демократичного політичного режиму, який по своїй природі є зацікавленим у вияві різноманітних поглядів і думок з різних питань життєдіяльності суспільства. При недостатній свободі в суспільстві може наступити інформаційний колапс, тому що зростаюча кількість інформації повинна проходити через невелику кількість інформаційних каналів з малою пропускнуою здатністю. Зменшення соціальної значущості права на свободу думки і слова в нашій державі відбувається багато в чому і завдяки зміцненню на протязі останнього часу в суспільній думці ідеї про неефективність реалізації, а тим більше захисту цього конституційного права. Можливо це відбувається із-за відсутності культури свободи слова, яка повинна бути створена, якщо не на основі вітчизняного досвіду (в Україні свобода слова існує відносно недавно), то на основі досвіду зарубіжних країн (в США свобода слова була проголошена більш як 200 років тому назад, в Англії – більше 300 років).

Дослідження свободи думки і слова як явища свідчить про те, що гарантована конституцією свобода слова формує самостійне громадянське мислення і відчуття соціальної відповідальності й у окремого громадянина. Дуже важливою є і та обставина, що все більша частина громадян України (як правило, освічена) розпочинає свободу слова розуміти не тільки як невід'ємне право людини і вищу соціальну цінність, а й відчувати, що активна і свідома участь в громадсько-політичному житті в принципі можлива тільки там і тоді, коли право громадянина на вільне висловлювання своїх думок і переконань гарантовані законом, а влада ефективно сприяє й культивує реалізацію цієї свободи.

Висновки. Свобода слова є однією з основ демократичного суспільства, вона виражає загальнолюдські цінності, допомагає розкрити потенціал особистості. Разом із тим свобода слова є, по суті, істотним фактором прояву

людської індивідуальності, утвердження самобутності й унікальності кожної особистості. Невипадково російський дореволюційний юрист Е. Н. Тарновський писав, що «свобода особи найбільше утверджується й підтверджується свободою друку й слова». Ставлення до свободи думки й слова простежується через систему гарантій, завдяки яким стає можливим їх безперешкодне здійснення, охорона від можливих протиправних посягань і захист від незаконних порушень. Адже мало лише декларування права на свободу думки й слова – важливим є встановлення певних гарантій їх реалізації, тобто закріплення певних умов та засобів, що забезпечують існування свободи слова й інформації в демократичному суспільстві. Без відповідних гарантій проголошені в Конституції та законах України права і свободи стають «пустим звуком».

Список використаної літератури

1. Конституція України: науково-практичний коментар // За ред. Тацій В.Я. – К.: Ін Юре – 2003 р.
2. Скрипнюк О. Свобода думки і слова: конституційно-правові гарантії в Україні / О. Скрипнюк // Юридична Україна. – 2011. – № 3. – С. 28-32.\
3. Слинько Т. Н. Свобода слова как элемент конституционализма (постсоветские реалии) / Т. Н. Слинько, А. Г. Кушниренко // Очерки идеологии постсоветского конституционализма : сб. науч. тр. ; Нац. ун-т «Юрид. акад. Украины им. Ярослава Мудрого», Нац. исслед. ун-т «Высш. шк. экономики». – Харьков : Право, 2013. – С. 189–213.
4. Декарт Р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Cogito_ergo_sum.
5. Права людини в Україні – 2012. Доповідь правозахисних організацій. Українська гельсінська спілка з прав людини. Х.: «Права людини», 2013.
6. Суспільне Мовлення: незалежність, свобода слова і програмна різноманітність // В. Іванов, О. Большакова, Петер Шіві, Клеменс Гофман. – К. : Посольство ФРН – 2007.
7. Закон України «Про інформацію» // ВВР України – 1992 р.
8. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні // за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К. : Вид-во «Юрид. думка», 2008.
9. Забезпечення прав на свободу думки і слова. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: [evre 2014 10 3.pdf](#).
10. Французька декларація прав людини та громадянина 1789 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constituante.livejournal.com/10253.html>.

ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ В ПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність проблеми. Актуальність теми зумовлена неоднозначними змінами, котрі відбуваються в політичному житті України, неефективністю державного управління, що проявляються у вигляді криз (економічної, політичної та в цілому соціальної). Спостереженню затяжної тенденції реформування (кожні 5 років) при проведенні виборів Президента України, депутатів Верховної ради України.

Метою дослідження є виявлення особливостей та адекватності застосування політичних технологій у практиці державного та соціального управління. Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні **дослідницькі завдання**: 1) дати характеристику сутності, політичних технологій та їх вплив на політичну поведінку електорату; 2) визначити їх основні змістові характеристики; 3) проаналізувати перспективи удосконалення інструментів державного впливу завдяки застосуванню політичних технологій.

Виклад основного матеріалу. Успіх в політичній діяльності найбільше залежить від рівня підготовки політика чи наявності кваліфікованих кадрів у політичних партіях. Це не лише знання, ораторські навички, впізнаваність серед населення, а ще володіння політичними технологіями, які мають свої особливості, механізми дії та впливу на окремих громадян та спільноти. Об'єктом дії політичних технологій є досить широкий загал, тобто усі, хто підпадає від визначення виборця (особи котрі є громадянином України та яким на момент виборів виповнилось 18 років).

Політичні технології як явище з'явилося після Другої світової війни у США, тоді кандидати в президенти почали активно користуватись послугами рекламних агентств для організації своїх передвиборчих кампаній. Оскільки основним суб'єктом у політиці є люди, то основною метою є застосування політичних технологій – це зміна поведінки людей у правильне русло.

Дослідженню сутності та особливостей застосування політичних технологій присвячено багато вітчизняних праць з філософії, соціології, політології, журналістики, де висвітлюються особливості їх застосування за часи незалежності України. Але вітчизняних праць, в яких би досліджувався технологічний характер сучасної політики у взаємозв'язку з управлінням, на жаль, небагато. Потрібно відзначити науковців із Національної академії державного управління при Президентіві України:

С.О. Телешуна, О.Р. Титаренка, І.В. Рейтеровича, С.І. Вирового [3; 8]. Виборчі технології в електоральному процесі транзитивних суспільств вивчають такі вітчизняні вчені, як: Н. Аржанов, О. Балакірева, О. Валевський, В. Бебик, А. Біденко, А. Зінченко, Ф. Ільясов, О. Кордун, Л. Кочубей, Р. Павленко, Н. Костенко, П. Кралюк, Ю. Краснокутська, М. Кузьменкова, А. Куртов, А. Купців та ін. Слід відзначити праці В. Бебика, зокрема його монографію «Як стати популярним, перемогти на виборах та опинитись на політичному олімпі»

[1], в котрій зроблено спробу теоретично узагальнити виборчі технології. Одним із перших в сучасній українській політиці визначення політтехнологій запропонував Д. Видрін, який розглядає, як систему способів і шляхів досягнення бажаних результатів у політиці, та А.Пойченко [7], який проаналізував політику як діяльність щодо запобігання та розв'язання конфліктів і запропонував відповідні технології.

Політологія має багато спільного з дисциплінами, які досліджують суспільство, але разом з тим зберігає і свою наукову відособленість, претендуючи на відображення актуальної дійсності, не випускаючи з поля зору політичні технології та проблеми управління.

Підготовка та проведення виборчої кампанії за умов демократичного режиму є доволі складним та багатостороннім заходом. Він включає в себе стратегічне планування та вибір стратегії електоральної кампанії, застосування різноманітних технологій політичної реклами, організаційні зусилля, пов'язані з реалізацією розробленої виборчої стратегії. Основні методи проведення виборчих кампаній їх різноманітних суб'єктів та головні виборчі технології є тотожними та майже аналогічними. Термін «технологія» походить від давньогрецьких слів техно – мистецтво, майстерність і логос – наука, знання, закон. У словниках поняття «технологія» трактують таким чином: 1) як сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чогось; 2) як сукупність способів обробки чи переробки матеріалів, виготовлення виробів, проведення виробничих операцій тощо [2, с. 1245]; 3) як науку про переробку й обробку матеріалів, способи виготовлення продукції та сукупність прийомів, застосовуваних у різних видах діяльності [3, с. 268]; 4) як будь-який засіб перетворення вихідних матеріалів, чи то будуть люди, інформація, чи фізичні матеріали, для одержання бажаної продукції чи послуг [4, с. 697]; 5) сукупність прийомів, які використовують у певній справі [5, с. 411]. М. І. Обушний, А. А. Коваленко, О. І. Ткач виокремлюють поняття «технологія влади» (technology of power, від грец. techne – мистецтво, майстерність і logos – слово, навчання). Під цією категорією вчені розуміють сукупність, систему тих чи інших прийомів діяльності влади, розрахованої на досягнення (заданого, задуманого) результату. Різні технології влади включають прийоми як досягнення локального, короткострокового ефекту (тут зазвичай говорять про тактику влади), так і одержання результату вирішального, великомасштабного, фундаментального, тривалого, стратегічного [6, с. 570].

Термін «виборча технологія» доволі часто застосовують політичні консультанти і політики, але він ще не отримав достатньої розробленості. Технологією можуть назвати телевізійний ролик, телефонне опитування, розповсюдження листівок, і, нарешті, стратегічний план усієї електоральної кампанії. Одне з найбільш розгорнутих визначень виборчої технології подається в одному з довідників виборця: «Виборчі технології – система (сукупність) задалегідь продуманих, намічених, тих, які використовуються (а також які вводяться інтуїтивно, спонтанно) заходів, кроків, планів, засобів, процедур, технічних, інформаційних засобів для успішного висунення кандидатів та їх обрання» [7, с. 304].

Т. Е. Грінберг пропонує розрізняти поняття «політичні технології» та «виборчі технології». При цьому російська дослідниця дає такі визначення

вказаних категорій. Політичні технології – це система послідовних цілеспрямованих дій, орієнтованих на досягнення заданого політичного результату [8, с. 42]. для виборчих технологій згаданий фахівець пропонує таку дефініцію: це сукупність прийомів та методів, спрямованих на оптимізацію досягнення стратегічних цілей виборчої кампанії [8, с. 43].

На відміну від багатьох інших дослідників М. Є. Кошелюк не схильний занадто ускладнювати проблему дефініцій, виокремлюючи поняття «політичний PR», який визначає як сферу політичної діяльності, пов'язану з організацією та управлінням політичними кампаніями. При цьому вчений зазначає, що «найбільш яскравими їх прототипами є передвиборчі кампанії, тому сьогодні між політичним PR і так званими виборчими технологіями зазвичай ставлять знак рівності» [9, с. 10].

Цікавий підхід до визначення феномену виборчих технологій знаходимо у російського фахівця М. В. Гришина, який використовує ресурсну парадигму до розкриття виборчого процесу. Він зазначає, що об'єктивно домінує над іншими електорально-технологічний ресурс, адже всі виборчі технології спрямовані на ухвалення виборцем рішення голосувати за даного кандидата; виборці стають безпосередніми учасниками процесу використання технологій [11, с. 25].

Виборчі технології – це, безумовно, технології політико-психологічні. Вони базуються на комплексному науковому підході з урахуванням досягнень низки наукових дисциплін, насамперед – політології, соціології, економіки, психології, політичних PR тощо [9]. Як зазначає М. Є. Кошелюк, останнім часом ми спостерігаємо становлення виборчих технологій нового порядку. Технології попереднього покоління мали справу головним чином з управлінням сприйняття інформації, яка надходить виборцям. Сьогодні мова фактично йде про формування метатехнологій, Електорат Політичні сили (кандидати) Медіа-технології Виборчі технології Ідеологія Комунікативні технології, пов'язаних уже з управлінням соціальними процесами. За такого підходу політичний PR перестає бути простою сукупністю процедурних технологій, він набуває статусу «комунікативного менеджменту» як управління масовими соціальними комунікаціями [9, с. 8–9]. Це вказує на розширення перспективи застосування комунікативної концепції виборчого PR у подальшому, адже змінюється сама природа технологій роботи з електоратом у бік становлення партнерських стосунків між політиками-управлінцями та їхніми підлеглими, які делегують їм владні повноваження через процедуру регулярних політичних виборів.

Зі становленням інформаційного суспільства сучасні дослідники, зокрема Т. Е. Грінберг, все більше пов'язують розвиток виборчих технологій з розвитком медіа-ринку та Інтегрованих маркетингових комунікацій (ІМК), які передбачають комплексне використання для вирішення маркетингових завдань реклами, паблік рилейшнз, просування продаж, прямого маркетингу, мерчендайзингу, Інтернет-технологій, ініціювання єдиної багатоканальної синхронізованої комунікації.

Існують «сірі» технології, які не передбачають прямого порушення закону, але вступають у суперечність із нормами суспільної моралі та прийнятими способами ведення політичної (особливо – виборчої) кампанії. Наприклад, присутність на мітингу якого-небудь політика групи його противників з транспарантами, листівками та іншими матеріалами опозиційного до нього змісту. З одного боку, такого роду діяльність не є порушенням закону (якщо

тільки матеріали не містять наклепу на адресу політика, а самі його супротивники не порушують громадського порядку), з другого – громадськість звичайно засуджує такі дії, вважаючи їх порушенням неписаних правил публічних відносин політиків.

Карусель – метод фальсифікації виборів. Суть технології: один з виборців виносить із дільниці свій незаповнений бюлетень і віддає його старшому виконавцеві групи. далі на цьому бюлетені ставиться позначка «за» потрібного кандидата і в такому вигляді бюлетень видається наступному з учасників «каруселі». цей учасник, прийшовши на дільницю, ховає до кишені виданий чистий бюлетень, а в урну кидає бюлетень із відповідною позначкою. Незаповнений бюлетень після виходу з дільниці видається старшому по групі, і далі «карусель» прокручується необмежену кількість разів.

«Білими» технологіями називаються ті, які входять у неофіційний «реєстр» «дозволених» та не суперечать закону. Переважно це найпростіші та природні технології: розклеювання інформаційних листівок, зустрічі з виборцями і та ін.

Висновки. Із зазначеного вище можна зробити висновок, що сукупність світових політичних технологій є дуже багатоманітною, але на вітчизняному політичному ринку представлена лише їхня мала сукупність, що не потребує високого рівня фахівців-виконавців, оскільки досить сумною тенденцією є недовіра до власне вітчизняних політологів та політтехнологів. У політичному світі країни домінує традиція найму закордонних фахівців, що хоча й є більш досвідченими, ніж українські, але у багатьох випадках не знають, а тому й не відчують вітчизняної специфіки. це призводить до того, що в Україні розвивається лише теоретична галузь політичних наук, тоді як прикладна перебуває у порочному колі – теперішні фахівці майже не мають власне практичного досвіду масштабного застосування своїх знань та навичок, і, тому, не можуть їх відшліфувати, доробляти та створювати нові концептуальні напрями, що враховують специфіку вітчизняних соціально-політичних взаємодій. У результаті цього, навчаючи своїх спадкоємців, вони передають більш теоретичні, ніж практичні знання про політичну сферу, призводячи до поступової втрати небагатьох напрацьованих знань.

Список використаної літератури

1. Сучасний виборчий PR : навч. посіб. / В. В. Лісничий, В. О. Грищенко, В. М. Іванов, М. В. Кінах. – Северодонецьк : ЄВРІКА, 2001. – 480 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1356 с.
3. Короткий тлумачний словник української мови / уклад. д. Гринчишин, Л. Гумецька, В. Карпова та ін. – К. : Рад. шк., 1978. – 377 с.
4. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури : пер. с англ. ; общ. ред. и вступ. ст. Л. И. Евенко. – М. : дело, 2000. – 697 с.
5. Семотюк О. П. Сучасний словник іноземних слів / О. П. Семотюк. – Х. : Веста : Ранок, 2007. – 464 с.
6. Обушний М. І. Політологія : довідник / М. І. Обушний, А. А. Коваленко, О. І. Ткач. – К. : довіра, 2004. – 599 с
7. Халипов В. Ф. Выборы и власть: Словарь-справочник избирателя / В. Ф. Халипов, Е. В. Халипова, А. Н. Шишкин. – М. : Совершенство, 1993. – 345 с.

8. Гринберг Т. Э. Политические технологии: ПР и реклама / Т. Э. Гринберг. – М. : Аспект Пресс, 2005. – 317 с.
9. Кошелюк М. Е. Технологии политических выборов / М. Е. Кошелюк. – 2-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Питер, 2004. – 239 с.
10. Політологія / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К. : Вид. центр «Академія», 2001. – 528 с.
11. Гришин Н. В. Основы проведения избирательных кампаний / Н. В. Гришин. – М. : РИП-холдинг, 2003. – 184 с.

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Мета дослідження: ознайомлення з розвитком політичних еліт та поява їх в Україні, вивчення основних представників лідерства даного періоду та їх роль у подальшому розвитку політичної думки України.

Об'єктом дослідження: є політична еліта та лідерство в сучасній Україні.

Предметом дослідження: є виникнення і розвиток зарубіжних еліт та їх досвід для України, питання про сучасне лідерство в Україні та його проблеми.

Останніми роками у науковій літературі розгортаються широкі дискусії щодо визначення поняття «політична еліта». Критеріїв відбору претендентів до групи, що може бути названа «політичною елітою», з одного боку існує значна кількість, з іншого – всі вони такі суперечливі, що за бажанням наповнення поняття може постійно змінюватися як за змістом, так і за масштабами. Можливо, ці вади не є випадковими на даному етапі розвитку як самого суспільства, так і теорії. Завдяки «приблизності» поняття «еліти» вживають там, де наразі потрібне поглиблення теорії, конкретизація знання, але відповідних підходів, які б відповідали у такому значенні слова науковим вимогам, ще не вироблено. Беручи до уваги дані обставини, все ж таки ризикнемо окреслити межі застосування поняття «політична еліта» в контексті формування теорій еліт.

Більшість дослідників сходяться на тому, що сьогодні основою входження людини в еліту є особливі індивідуальні і, насамперед, організаторські здібності, а також матеріальні та інтелектуальні переваги. Однак так було не завжди. Історично визначились дві основні тенденції у формуванні політичних еліт, які визначають і особливості їх функціонування:

1) аристократична еліта – це замкнута група, яка поповнюється виключно людьми певного соціального кола, аристократія, яка наслідує соціальний статус і місце в еліті, партократія, коли всі вищі посади займають виключно члени однієї політичної партії тощо; Для таких еліт є характерним певний консерватизм, незмінність форм та методів діяльності, неохильність до компромісів. Такі еліти були більш характерними для попередніх часів, оскільки в сучасному суспільстві не походження індивідів, а сфера їх соціальної діяльності має визначальне значення при віднесенні людини до еліти або при визначенні його місця в еліті.

2) демократична (відкрита), яка формується з числа тих, чий психологічні та ділові якості в даний час є корисними з точки зору здійснення влади. Демократичність означає в даному випадку не «владу народу», а шлях формування еліти.

Кожна політична еліта – це досить велика і складна соціальна група, яка певним чином структурована, ієрархізована. Тому має сенс і аналіз політичних еліт з точки зору їх власної організації. За цим критерієм розрізняють три типи еліт:

1. Фрагментовані або деконсолідовані політичні еліти, коли біля влади знаходяться роздроблені, неоднорідні групи, які не мають іншої спільної цілі, окрім утримання влади, не мають єдиних принципів діяльності. В такій еліті часто не існує чіткої внутрішньої структури, кожен сам за себе і ніхто нікому не

довіряє, окрім найближчого оточення. Фрагментована еліта рідко працює на суспільство. У неї завжди існує проблема легітимності, адже питома вага переконання і згоди у неї мінімальна. Діє така еліта найчастіше методами насильства, примусу.

2. Нормативно інтегровані або консолідовані еліти єдині щодо принципів та методів діяльності, У такої еліти є певна внутрішня структура; норми, на яких вона будується, є визнаними у суспільстві, мета діяльності еліти не обмежується збереженням доступу до влади. Така еліта зазвичай є легітимною, визнається масами, а тому її влада базується на законності, а основними методами діяльності виступають компроміс і переконання.

3. Ідеологічно інтегровані або надконсолідовані еліти виключають будь-який поділ всередині себе, єдина у визначенні основних системних цінностей, веде чіткий контроль за дотриманням їх власними членами. В суспільстві така еліта діє як одна людина і вся її діяльність спрямована на досягнення єдиної мети. Ідеологічно інтегрована еліта зазвичай дуже консервативна, рідко поповнюється, причому і шляхи її поповнення є зарані узгодженими і не підлягають перегляду. Такі еліти найбільш характерні для тоталітарних та авторитарних режимів.

Отже, визначивши загальне значення еліти, можна зробити висновок, що політична еліта є невід'ємним атрибутом демократичної країни. Наявність вищої верстви населення, як правлячої, має неабиякий вплив на народні маси і створює можливості для управління країною через свій лідируючий статус.

Складовою частиною політичних еліт є інститут політичного лідерства. Під лідерством розуміють один із процесів організації та управління малою соціальною групою, що сприяє досягненню групових цілей в оптимальні терміни і з оптимальним результатом. Лідер – це член групи, що спонтанно висувається на роль неофіційного керівника в конкретній ситуації за наявності відповідних особистих якостей та об'єктивних обставин.

Варто наголосити, що в чистому вигляді політичних лідерів практично не буває. Портрет будь-якого лідера з часом «ретушується», від нього відкидається все, що не вигідне. Так, не можна стверджувати, що такі політичні лідери, як М. Робесп'єр, В. Ленін, А. Гітлер, У. Черчілль, Й. Сталін чи інші своїм надавторитетом і популярністю завдячують лише певним вродженим, природним якостям. Крім таких якостей потрібні і зусилля пропаганди, і активно сформована громадська думка, і багато іншого.

Феномен політичного лідерства найпомітніше виявляється в результаті прояву певних символів, міфів, релігій, з якими люди пов'язують свої сподівання на краще життя.

Хоча в Україні, як і в багатьох інших країнах з подібною суспільно-політичною ситуацією, надто мало жінок-політиків, варто зазначити і розглянути гендерні (статеві) стереотипи сприйняття політичних подій, явищ, політичних лідерів, у тому числі політиків жінок.

Безумовно, жінки здебільшого сприймають політичні події на емоційному, практично-побутовому рівні (зниження рівня життя, зарплат, житлова проблема, медичне обслуговування, догляд за дітьми та ін.), тоді як чоловіки більш масштабні у політичних орієнтирах (повільні економічні реформи, відносини з Росією, геополітичні орієнтації України). Встановлено, що жінки симпатизують

політичним партіям гуманітарного. Чоловіки здебільшого схильні аналізувати зміст та особливості діяльності окремих партій. У сучасній Україні проблема жінки-політика існує, і найближчим часом вона не буде вирішена.

Безумовно, сучасна Україна потребує передусім демократичних лідерів, але багато з них все ще використовують авторитарні норми управління. Серед багатьох якостей сучасного політичного лідера в Україні варто виокремити почуття національної самосвідомості, відчуття єдності з народом. Інакше кажучи, лідера України характеризує не так уміння красиво висловлюватись, як те, що він здатен бути захисником національних інтересів, обстоювати їх.

Висновки. Політична еліта виступає суб'єктом підготовки найважливіших стратегічних рішень у сфері політики і яка володіє необхідним для цього ресурсним потенціалом. Політична еліта є невід'ємним атрибутом країни, оскільки еліта являє собою вищу владу, з її непохитним авторитетом, що має сильний вплив на народні маси і створює можливості для управління країною через свій лідируючий статус. Складовою частиною політичних еліт є інститут політичного лідерства.

Список використаної літератури

1. Липинський В. Листи до братів-хліборобів // Філософія політики:Хрестоматія: У 4 тт. / Авт.-упоряд. В.П.Андрущенко (кер.) та ін. – К.:Знання України,2003. – Т.3. – С.91–106.

2. Політичні еліти та лідерство: Посібник / Б.Кухта, Н. Теплоухова. – Львів: Кальварія, 1996.-224 с.

3. Політологія: Навч. посібник для вузів/Упоряд. та ред. М. Сазонова. – Харків: Фоліо, 1998.-735 с.

4. Політологія: Посібник для студентів вищих навчальних закладів/ За редакцією О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка.-К.6 Видавничий центр «Академія», 1998-368 с.

5. Юрій М.Ф. Політологія: Підручник. – К.: Дакор, КНТ, 2006. – 416 с..

6. Томахів В. Я. Політологія. Навчальний посібник, 2-ге вид., доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 284 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2364502/>

ВПЛИВ ПОЛІТИКО-ФІНАНСОВИХ ПОЛІТИКО-ФІНАНСОВИХ МАНІПУЛЯЦІЙ НА СВІДОМІСТЬ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Людина є не лише метою політики, а й її творцем. Людина задовольняє свої потреби тільки в суспільстві, тому й інтереси реалізуються тоді, коли вирішуються протиріччя, спричинені потребами різних соціальних верств і груп. Гроші, політичні маніпуляції, вибори, засоби масової інформації – це елементи сучасного життя. У постіндустріальному суспільстві політичне маніпулювання, виборчі технології та влада інформації стають вирішальними в управлінні суспільством, оскільки переважна більшість громадян сприймає навколишній світ через виборчий процес і засоби масової інформації. Усе сказане й обумовлює **актуальність теми**, оскільки гроші є також одним із сегментів спотвореної доцільності, оскільки в політиці значну роль відіграє демократія грошей або продажність та підкуп.

Мета статті полягає у з'ясуванні та об'єктивному аналізі комплексу чинників життя суспільства та їхній вплив на масову свідомість сучасної людини шляхом різноманітних маніпулятивних технологій.

Проблематиці впливу грошей, як одного із засобів політичного маніпулювання громадською думкою, присвячено низку праць і досліджень. Серед них заслуговують на увагу розвідки українських учених Бебика В. [1], Почепцова Г. [2; 3], які цікавляться проблематикою виборчих технологій, політичного менеджменту та політичного маркетингу. Реконструювати й об'єктивно проаналізувати роль грошей, як одного з інструментів вирішення проблем соціально-економічного розвитку, дозволили дослідження А. А. Гриценка [4]. М. Вознюк розглядає гроші як «фактор соціальної інтеграції», що є власне соціальне обличчя і чинить потужний вплив на різні сторони політичного та соціального життя [5]. На думку автора, гроші не лише спираються на консолідуючу роль державного механізму, але самі стають елементом державного суверенітету у формі національної грошової одиниці. Зазначимо, що розгляд соціуму як безпосередньої асоціації індивідів, характерний для більшості соціософських, політичних і політекономічних теорій модерної доби. Проблема феномену грошей в історії філософії та економічного знання досліджується у праці Г. С. Петренка [6]. Питання впливу маніпулятивних технологій на політичні цінності та їх відповідну реконструкцію та еволюцію, роль виборчих технологій у житті суспільства розкриває А. Нальотов [7]. О. Дубас аналізує механізми політичного маніпулювання та наслідки його застосування, а також окрему увагу приділяє проблемі протидії політичному маніпулюванню, оскільки для української демократії використання різноманітних «чорних» виборчих технологій є особливо небезпечним [8].

Виклад основного матеріалу. Будь-яка соціальна цінність виявляє себе у конкретних видах людської діяльності, в тому числі й у політичній. Сукупність правил, норм, законів, процедур, державних органів управління, установ визначають комплексний інституційний механізм фінансової системи, який є

дієвим інструментом впливу на політичну свідомість суспільства, його соціально-економічний розвиток і включає нормативно-правову систему інститутів, фінансово-економічну систему інститутів, систему інститутів регулювання. Держава, здійснюючи свій вплив через фінансові механізми, використовує гроші як чинник координації кожного індивідуального та корпоративного інтересу з загальнонаціональною ситуацією.

Так, В. Корнеєв, навівши твердження Г. Зіммеля про те, що «єдиним мірилом свободи є гроші. Одним своїм дотиком вони нищать і природу речей, і природу людини», – погоджується: «І ми впевнено можемо сказати, що людина втрачає свободу, коли гроші панують над нею» [10, с. 87]. Нерідко гроші та свободу розглядають як антиподи, як суперечливу єдність, в якій одна зі сторін обов'язково виключає іншу. Хоча не можна заперечити правомірності такого бачення, необхідно визнати, що воно далеко не вичерпує собою проблему взаємозв'язку грошей та свободи, грошей та політики. Роль грошей як універсального механізму збалансування інтересів людей незмірно зростає у зв'язку з наростаючою диференціацією соціальних структур та їх інтересів. Зв'язок грошей і свободи важливий і в іншому аспекті – необхідною умовою свободи є відповідальність людини за свій вибір, вчинки та їх наслідки. У цьому відношенні грошовий вимір наслідків нашої поведінки робить їх максимально відчутними, вимірюваними і таким чином дозволяє краще зіставляти наші рішення та їх результати.

Гроші не повністю потрапляють в аналітичне поле грошових теорій. І. Єскевич вказує на те, що гроші потрібно розглядати не як міру вартості і засіб платежу, не як засіб обігу і накопичення, а « як особливий спосіб дивитися і думати, як специфічна постановка погляду культури, як потрібний і активно використовуваний нею інструмент мислення і компонент буття» [6, с. 258]. На думку Г. С. Петренка, потрібно звернути увагу на ціннісний характер грошей, а не абстрактний і безособовий, виходячи з їхньої ідеальної природи. Вони є зручним засобом для переходу всіх цінностей, які не підлягають «зважуванню» або «вимірюванню» до кількісних характеристик тощо. Через це вони не підпорядковуються звичній шкалі цінностей [6, с. 261].

У світовому арсеналі політичних дій нагромаджено чималий досвід використання як позитивних, так і негативних прийомів досягнення стратегічних цілей і реалізації завдань політики. Для підвищення ефективності політичної діяльності використовують спеціально розроблені й апробовані на практиці політичні технології, які спрямовані на досягнення певного політичного результату. Перша в історії спеціалізована служба по проведенню політичних (у тому числі виборчих) кампаній була організована в 1933 р. в Каліфорнії журналістом К. Уайтекером і рекламним агентом Л. Бакстером. За 1933–1955 рр. вони провели 75 політичних кампаній, у 70 з яких здобули перемогу [11, с. 70].

Найбільшою небезпекою для масової свідомості є політичне маніпулювання. Основою будь-якого маніпулювання масовою свідомістю є соціальний міф – твердження чи ідеї, які сприймаються переважно на віру, без критичного осмислення. В кожному суспільстві побутують міфи, які активно підтримуються і правлячими колами, зокрема за допомогою засобів масової інформації. Так, у комуністичній системі існували міфи про приватну власність

як джерело зла, про неминучий крах капіталізму і перемогу комунізму, про марксизм як єдино правильне вчення та ін. З крахом комуністичної системи почали формуватися нові соціальні міфи: про капіталізм як «світле майбутнє», про обов'язкові жертви в перехідний період, про правлячі кола і номенклатуру як уособлення демократів та реформаторів [7, с. 128].

Метою політичного маніпулювання є отримання, реалізація і збереження влади. На нинішньому етапі життя українського суспільства такі цілі досягаються шляхом виборів. Засоби політичного маніпулювання можна класифікувати за різними критеріями. Вони поділяються на регламентовані законом і такі, що виходять за межі правових норм; за способом впливу – на прямі і приховані; за функцією – на PR, агітацію тощо; за формою – на агітаційні, економічні, адміністративні та провокаційні; за змістом – на рекламу та антирекламу; за рівнем впливу – на міжособистісні, групові й масові; за інформаційними носіями – на друковані, електронні, зовнішні тощо [7, с. 129].

Комунікація на масовому рівні здійснюється часто через посередників, на сучасному етапі таким посередником виступають ЗМІ. Останнім часом основна ставка в політичній боротьбі робиться на маси. Для маніпуляції їхньою свідомістю використовуються гасла, що дозволяють емоційно підкреслити та виразити їх у короткій доступній формі. З появою телебачення вплив на свідомість суспільства здійснюється за допомогою зорових образів і це розширює можливості маніпуляції. Зокрема, одним із джерел політичних новин, звідки понад 73 % громадян отримують політичні новини є українське телебачення [12].

Як подолати чи бодай зробити меншим контроль олігархів над мас-медіа? Аби дати відповідь, у 2019 р. Центр демократії та верховенства права провів експертну дискусію «Деолігархізація медіа: як забезпечити незалежність ЗМІ від їхніх власників?», учасниками якої стали медійні експерти, посадовці та представники політичних партій. Було запропоновано вихід із зазначеної ситуації, а саме: нове законодавство для монополій, яке б їх обмежувало та стимулювало конкуренцію, а також прозорість фінансування ЗМІ, адже вона покаже, «кому належать новини» і дозволить реагувати на порушення [12]. Тому логічно, що для українських телеглядачів контроль олігархів над медіа означає не лише низьку конкуренцію, а й маніпуляції у щоденних новинах.

Факти маніпулювання з боку засобів масової інформації, використання їх для здійснення спеціальних інформаційних операцій, необ'єктивність і упередженість у висвітленні суспільно-політичних подій ведуть до падіння довіри й до ЗМІ з боку населення. У зв'язку з цим можна згадати знамените зауваження Н. Лумана, яким він починає свою книгу «Реальність засобів масової інформації»: «Усе, що ми знаємо про наше суспільство й навіть світ, у якому живемо, ми знаємо через засоби масової інформації... І, навпаки, ми знаємо так багато про засоби масової інформації, що нездатні їм довіряти як джерелу інформації» [8].

Вибірчі технології, як правило, використовуються в суто передвиборчий період, який характеризується високою напругою, безкомпромісною конкуренцією, дефіцитом часу. «Класичними» в цьому розумінні є технології фальшування виборчої документації, елементарний підкуп виборців, вплив на підсвідомість, психологічний тиск на конкурента шляхом використання

компромату, моральне або навіть і фізичне усунення конкурентів тощо [13, с. 21].

Тому впродовж 2015–2018 рр. у рамках проекту «Прозорість і добросовісність публічного сектору» був запроваджений 4-тижневий курс «Політики: як обирати, аби не шкодувати», який виконувався Програмою розвитку ООН в Україні та фінансувався Міністерством закордонних справ Данії. Громадський рух ЧЕСНО – всеукраїнська громадська ініціатива, яка бореться з політичною корупцією в Україні, упродовж шести років моніторив вибори та їхні результати, декларації депутатів різних рівнів, фінансові звіти партій, політичну рекламу, кнопкодавство, голосування та прогули депутатів, а також їх фігурування у корупційних розслідуваннях. Члени руху зібрали відомості про майже 90 000 політиків і 270 політичних партій України у першу незалежну базу даних polithub.org. Громадський рух ЧЕСНО не підтримував жодну партію чи політика. Діяльність руху ЧЕСНО спрямована на забезпечення виборцям належного доступу до різнобічної та неупередженої інформації про усіх політиків і партії [14].

Виборчі технології в руках професіоналів стають досить сильною зброєю, яка дає змогу помітно змінювати електоральні симпатії тих чи інших груп населення. Проте це стає можливим тільки в тому разі, якщо виборчі технології застосовуються комплексно, відповідно до науково-обґрунтованої стратегії виборчої кампанії, якщо вони враховують поведінку політичних суперників, а також реальні процеси, що відбуваються у масовій свідомості. Від політичної активності й компетентності людей, їхнього ставлення до інституцій політичної влади, усвідомлення можливості свого впливу на зміст і напрямок політичного процесу значною мірою залежать результати функціонування політичної системи. Голова Комітету виборців України Олексій Кошель Gazeta.ua сказав, що «Створення партій давно перетворилося на бізнес. Є «розцінки», коли свідоцтво, печатка і статут коштують 50 тисяч доларів (1,1 млн. грн.). Фірми реєструють по кілька політсил для перепродажу. Популярністю користуються партії без скандалів і з нейтральними назвами. «Українські політики хворіють «генеральською недугою»: полюбляють титули, гарні посади, нагороди. Бізнесмени додають до своєї візитівки напис «лідер політичної партії», – каже експерт. «Живих» партій, які беруть участь у різних виборах, мають сайти, публічно працюють, не більше 50–60. Решта – мертві, які існують на папері [15].

У демократичному суспільстві політична активність є одним із аспектів самореалізації особистості. Беручи участь у політичному процесі, людина прагне реалізувати свої інтереси, які вона зіставляє з інтересами певної групи, при цьому, опираючись на певні суспільні норми, правила поведінки, культурні цінності, традиції цього суспільства, що спрямовують активність особи в соціально-визначеному напрямку.

Висновки. Отже, засоби масової інформації та люди, причетні до виборчого процесу, перетворилися сьогодні на один із найважливіших суспільних інститутів. Гроші, у свою чергу, із засобу перетворюються на самоціль, найвищу цінність, і, таким чином, не виконують свою функцію включення людини у соціальні зв'язки, а, навпаки, підміняють собою все багатство життєвого світу людини. Соціальна природа грошей виявляється в

тому, що в ході історичного прогресу людства вони в найповнішій мірі виявляють і забезпечують свободу людини, розкриваючи тим самим свою значущість як одного з провідних цивілізаційних чинників.

Варто наголосити, що засоби масової інформації не мають права бути «відірваними» від суспільства, інтереси якого вони повинні висловлювати. В іншому випадку, ЗМІ перетворяться на засіб політичного впливу їх власників і керівників, а всі інші громадяни позбавляться реальної можливості публічного самовираження. Завдяки засобам масової інформації створюються й ефективно використовуються як елементи політичної маніпуляції різноманітні іміджі, образи, умовні формули та штампи, стереотипи поведінки, подаються заздалегідь заготовлені відповіді на запитання, що хвилюють багатьох. Тому важливо досліджувати не тільки технології політичного маніпулювання, а й здійснювати пошук ефективних шляхів протидії маніпулюванню свідомістю й вибором громадян.

Список використаної літератури

1. Бебик В. Політичний маркетинг // Політологічні читання: Укр.-канад. щокв. К., 1995. № 2. С. 198–214.
2. Почепцов Г. Політична реклама України: стратегії виграшу чи програшу // Київський ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Вісник. Сер. Журналістика. К., 1997. Вип. 5. С. 34–36.
3. Почепцов Г. Це солодке слово електорат: [Роль політ. реклами партій під час проведення вибор. кампаній] // День. 2000. 21 груд. С. 4.
4. Гриценко А. А. Гроші як інструмент економічного реформування // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей : зб. наук. пр. / редколегія ; відп. секретар З. С. Скринник. К. : УБС НБУ, 2015. С. 28–36.
5. Вознюк М. А. Гроші як фактор соціальної інтеграції с. 160–169 // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей : зб. наук. пр. / редколегія ; відп. секретар З. С. Скринник. К. : УБС НБУ, 2015. 348 с.
6. Петренко Г. С. Еволюція грошей в розвитку культури мислення : соціософський аналіз // Філософські науки. Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». Випуск 83. 2014. С. 258–261.
7. Нальотов А. Виборчі технології як чинник впливу на масову свідомість // Політичний менеджмент. № 5. 2007. С. 126–137.
8. Дубас О. Особливості політичного маніпулювання в інформаційному просторі України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26658/22Dubas.pdf?sequence=1>
9. Смертига І. Україні бракує свободи // Поступ. 2004. № 162. 20 липня.
10. Корнеев В. В. Інституційні орієнтири ринкових перетворень // Економіка і політика. 2002. № 3. С. 83–93.
11. Волинець О. О. Політологія : навч. посіб. / О. О. Волинець, М. П. Гетьманчук, В. В. Гулай, С. І. Дорошенко. Серія «Дистанційне навчання». №28. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 2005. 360 с.

12. Прозорі фінанси і сильніша Нацрада: як провести деолігархізацію у медіа. 16 липня 2019 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cedem.org.ua/news/yak-provesty-deoligarhizatsiyu-u-media/>

13. Геслі В. Чинники впливу на голосування українських виборців // Політична думка. 2000. № 3. С. 20–44.

14. Політики: як обирати, аби не шкодувати [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+ELECTIONS101+2018_T3/about

15. В Україні можна купити партію за \$50 тисяч. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nday.te.ua/v-ukrajini-mozhna-kupyty-partiyu-za-5-tysyach/?fbclid=IwAR3Ep4huVzOCOGrgG15IWRAdBAIg5zlSoxRzmLWgDlzdFpDYHV5FMVeQX8c>

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження: Для того, щоб краще розуміти специфіку нинішньої бурхливої та неоднозначної політичної ситуації в Україні, варто проаналізувати особливості політичної культури сучасного українського суспільства та останні тенденції її трансформації. Питанням політичної культури цікавились такі вчені: О. Піхун, В. Бурдяк, Л. Нагорна, Б. Буяк, О. Рудакевич, Н. Новікова, І. Курас, В. Литвин. Сьогодні для України є актуальною проблема радикального оновлення, трансформації посткомуністичної політичної культури в національну, суверенну і демократичну за змістом і духом, таку, що відродить українство, піднесе його до рівня найрозвинутіших народів світу [1].

Мета дослідження: Проаналізувати особливості та тенденції розвитку політичної культури в українському суспільстві. Проаналізувати можливості для забезпечення стабільного розвитку політичної культури, цінностей та інших чинників, які формують загальне політичне життя в державі.

Варто почати з того, що домінуюча і визначальна риса нашої політичної культури – недовіра до влади та державних інституцій. Це проявилось з перших років незалежності української держави і було при всіх президентах та урядах. На превеликий жаль це також стосується і ставлення до Закону. Значний правовий нігілізм притаманний і нашим політикам і пересічним громадянам. Звідки ця недовіра? Це пов'язано з двома чинниками. Причина перша – українська нація формувалася за відсутності власної держави, у складі інших держав. І це заклало у підвалини нашої масової політичної свідомості ставлення до держави та її інституцій як до чужої та ворожої сили. Причина друга – під час формування власної держави не відбулося її «привласнення» громадянами, суспільством. Нову державу, її власність і ресурси привласнили найбільш активні верстви політико-адміністративної та економічної верхівки суспільства. Саме тому відновлена українська держава так і не стала повною мірою своєю для переважної більшості пересічних українських громадян. [2]

Але критичне ставлення до зовнішніх владних інституцій сформувало і таку рису політичної культури як відторгнення авторитарних форм влади, що є притаманним для більшості наших співгромадян. І це нас принципово відрізняє від росіян, схильних до «самодержавної» форми правління, навіть якщо в ролі «царя» виступає президент, якого обирають на прямих виборах. За даними дослідження Центру Разумкова у вересні 2017 р. 56,3% українців вважають демократію найбільш бажаним типом устрою для своєї країни. Негативне ставлення більшості громадян України до авторитаризму підтверджується і політичною практикою, зокрема двома революціями (у 2004 р. та 2013-2014 рр.).

Ще одна риса нашої політичної культури, яка склалася історично, – це напіванархічність політичної поведінки, політичних процесів взагалі, низький рівень політичної дисципліни та політичної організації, схильність до «отаманщини». Під час великих і масових політичних підйомів (великих

Майданів) рівень соціальної солідарності та політичної організованості зростає, але звичайний політичний процес в Україні відрізняється тією самою напіванархічністю. [3]

Також для масової політичної свідомості в Україні є властивою амбівалентність політичних цінностей та політичних установок, їх еkleктична суміш. Абсолютна більшість українців не довіряють політичним партіям, але при цьому на виборах вони голосують за конкретні політичні партії. При всій загальній недовірі до партій чимало українців, хоча зараз значно менше, ніж раніше, мають відносно стійкі партійні уподобання. Наші співгромадяни не довіряють Верховній Раді, яку ж самі і обирають. Причому починають не довіряти майже відразу після виборів. До драматичних подій 2014 р. чимало українців поєднували підтримку європейської інтеграції України зі схильністю до союзу з Росією. І таких прикладів амбівалентності достатньо багато. [4]

Характерною рисою масової політичної свідомості українців є персоніфіковане сприйняття політики. На парламентських виборах більшість українців голосують не стільки за ідеології чи партійні програми, скільки за конкретного політичного лідера, відповідно і за партію, яку він очолює. Виключенням з цього правила була лише підтримка націоналістів та комуністів, де особистість лідера не була головним чинником прихильності. Персоніфіковане сприйняття політики у виборців породжує персоніфіковані політичні проекти та вождизм політичних лідерів. [5]

В політичній поведінці українців домінує емоційне ставлення, а не раціональний вибір. Настрої панують над інтересами. І це призводить до цікавого феномену, який відомий політолог Володимир Фесенко називає «емоційними гойдалками» української політики. Завищені (часто невинуваті) очікування, які виникають внаслідок перемоги на президентських виборах конкретних політиків, або після великих Майданів, достатньо швидко змінюються розчаруванням. Це в свою чергу приводить до постійних політичних коливань та підвищеної політичної волатильності.

Але коли мова заходить про особливості політичної культури, масової політичної свідомості українців, треба розуміти, що це є дуже неоднорідні та суперечливі феномени. В політичних установках, особливостях масової політичної свідомості представників окремих соціальних груп або регіонів, різних поколінь ми можемо побачити не просто помітні відмінності, а часто-густо – суттєві розриви. Наприклад, найбільш активна електоральна група у нас – пенсіонери, а молодь, навпаки, дуже аполітична. Хоча наша ж політична практика свідчить, що коли молодь дорослішає, рівень її політичних проявів, зокрема участь у виборах, все ж таки зростає. І в усіх останніх українських революціях молодь грала помітну роль. Хай невеликий, але помітний прошарок населення демонструє активну громадянську політичну культуру. Проте кількісно домінують установки соціального і політичного патерналізму (політична культура «підданих»), що породжують у політиків моду на популізм. У нас слабо проявлена культура політичної участі, і, навпаки, набагато більш поширена практика вуличних протестів. Однак, хоча на майданах може перемагати революційна меншість, на виборах домінує консервативна більшість. І в постреволюційний період це призводить до значних політичних дисонансів. [6]

Це загальні і достатньо усталені риси політичної культури українців. Але останні роки ми бачимо суттєві і дуже неоднозначні зміни в політичних установках та настроях наших співгромадян.

Перш за все це величезне розчарування і надзвичайне зростання недовіри до всіх політичних лідерів, як до представників влади, так і до опозиціонерів. Саме це обмежує рівень масової підтримки протестних акцій опозиції і не призводить до успіху різні спроби підняти так званий «третій Майдан» (останню таку спробу зробив М.Саакашвілі). За даними різних соціологічних опитувань зараз жоден з українських політичних лідерів не має позитивного балансу між довірою і недовірою (тобто більшість респондентів не довіряє всім політичним лідерам). Жоден з відомих політиків не має рівня повної і відносної довіри вище 30%. Розчарування в Україні бували і раніше, але такого великого стрибка недовіри не було за всі роки незалежності України. Раніше, на тлі розчарування в одних лідерах відносно зростала надія на інших лідерів. Зараз цього не має. Якщо ця тенденція продовжиться, то може призвести до появи антисистемних політичних рухів, або до кардинальних зсувів у політичній системі. [7]

Внаслідок розчарування і недовіри до політиків у більшості громадян виникає тенденція відчуження від політики. За даними вже загаданого опитування Центру Разумкова лише 5% громадян України дуже цікавляться політикою (якщо порівнювати з даними щорічних опитувань Інституту соціології України, то це найнижчий показник за всі роки незалежності), ще 32,7% – скоріше цікавляться, 43,1% – не дуже цікавляться, 17,2% – зовсім не цікавляться. Для порівняння, раніше умовний середній показник частки тих, дуже цікавиться політикою, складав близько 10% (за даними щорічних опитувань Інституту соціології України), в роки політичних сплесків (2005 р., 2014 р.) він збільшувався до 20% (і це був найвищий показник в Європі за даними порівняльних досліджень). Особливо сильні прояви відчуження від політики спостерігаються у молоді. За даними опитування компанії GFK у липні-серпні 2017 р. 65% молодих українців (у віці 14-29 років) взагалі не цікавляться або скоріше не цікавляться політикою. [8]

Але найбільш складна проблема полягає в тому, що, у багатьох наших співгромадян останні роки спостерігаються ознаки соціально-політичного неврозу – хворобливі психологічні реакції (від агресивних проявів до повного відчуження від політики) на політичні ситуації, що травмують свідомість. Це є наслідком війни, революційних та постреволуційних потрясінь, різких емоційних коливань (від надзвичайних позитивних очікувань до потужних розчарувань). [9]

Безумовно, це тривожний діагноз, але його не слід сприймати катастрофічно. Сучасне українське суспільство неодноразово демонструвало свою здатність гідно виходити з кризових ситуацій.

Висновки. Отже, особливості та тенденції розвитку політичної культури в українському суспільстві набирають обертів і стають цікавими щоразу для більшої частини мешканців. Я вважаю, що політична культура повинна займати вагоме місце у кожній державі, адже вона стає основою міцної нації, допомагає творити досконале суспільство, виховує справжніх патріотів. Українське суспільство потребує постійної присутності політичної культури, це мотивує

завжди залишатись активними у політичному житті не лише своєї країни, а й цікавитись політикою усього світу. Також варто звернути увагу і на самі варіанти розвитку політичної культури. З моєї точки зору, велика кількість таких варіантів дасть можливість людям з різними інтересами приєднуватись до політичної спільноти і пропагандувати політичну культуру.

Список використаної літератури

1. Курас І.Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. К.: Генеза, 2004. С. 340–349.
2. Шкляр В.І. Формування моделі «влада – преса – суспільство» в період легітимації політичної системи. Наукові записки Інституту журналістики. Т. 17. К., 2004. Жовтень – грудень. С. 117.
3. Історія Української культури. В 5 томах. Т. 1–2. Наукова думка. К., 2001, 2002.
4. Рудакевич О., Гутор М. Політичне відродження українського народу (Шляхи формування новітньої української політичної культури). Тернопіль: Поліграфіст, 1998.
5. Дергачов О. Місце політичних партій у здійсненні влади в Україні. Політична думка. 2000. № 1.
6. Мельник В.О. Поняття «політична культура»: його зміст та застосування в контексті концепції громадянського суспільства. 2007. С.83-88.
7. Політична культура і громадянське суспільство: концепт взаємовпливів: матеріали доповідей та виступів міжнародної наукової конференції [«Дні науки філософського факультету-2007»], (Київ, 18-19 квітня 2007 року) /Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К.: ВПЦ «Київський університет», 2007. Ч.УІ. 147 с.
8. Мельник В.О. Політична культура як соціальний феномен. Політологічний вісник. 2006. Вип.22. С.211-221.
9. Матусевич В. Політична культура: теоретико-методологічні проблеми дослідження. Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. 1998.

ІДЕОЛОГІЯ «РУССКОГО МИРА», ЯК ІДЕЙНА ОСНОВА РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

«Російський світ», («русский мир») – російська неоімперська геополітична та ідеологічна доктрина епохи панування путінізму, спроба орієнтації російського населення стосовно ідейних основ існування та розвитку російського суспільства через формування симбіозу сприйняття історичного минулого та перспективного бачення майбутнього в пошуку нової моделі ідеологічного наповнення національної ідеї нової Росії, створення стратегії геополітичного розвитку на теренах колишнього Радянського Союзу, масово- та соціально-комунікаційна технологія впливу РФ на внутрішню політику сусідніх держав.

Ідеологія «русского мира» – ідеологія, що просувається керівниками Російської Федерації. Через багатоаспектність за основними показниками, характерними рисами та суспільно-політичною практикою, у розумінні цього поняття мають місце різні підходи: цивілізаційний підхід, історико-ментальний підхід, культурно-цивілізаційний підхід, геокультурний підхід, геополітичний підхід, мережево-глобалістський підхід, соціокомунікативний підхід, релігійно-клерикальний підхід, державно-інструментальний підхід.

На своєму початку, «російський світ» як просторовий об'єкт у своєму оформленні був ідеологічним підґрунтям до геополітичного новоутворення «Євразійський Союз», тобто реставрації колишнього СРСР у нових умовах, найважливішою складовою якого мала би бути лояльна проросійська Україна та згодом перетворився у виправдання прямої військової агресії проти України «для захисту російського і російськомовного населення» «Новоросія». Ще значно раніше російські шовіністичні кола почали поширювати «загальноросійську ідею» об'єднання українського, білоруського та російського народів в єдиний «загальноросійський народ».

На підтримку «співвітчизників» та пропаганду ідей «російського світу» щорічно з бюджету РФ виділяються десятки мільйонів доларів США.

Після розвалу СРСР на незалежні держави, на їх пост-радянському просторі лишилось дуже багато факторів багаторічного процесу «радянзації» місцевого населення. Зазвичай, такі люди були русифікованими, переймали традиції «старшого брата» і так звану «велич російського народу».

Завдяки цьому процесу, у Російській Федерації залишався великий потенціал у відновленні СРСР, а ще в 1917 році, вождь усіх пролітаріїв, говорив: «Радянського Союзу не буде без України і українського хлібу». З цього можна зробити висновки, що любі імперські амбіції РФ розбиваються з тріском коли стикаються з самостійною Україною.

Надіючись на про-російське населення, РФ ще в 1991 році піднімала питання Криму, тоді завдяки національному піднесенню українців, які нарешті отримали свою державність вдалось втирмати цей безповоротний процес. Спроба повторилась, коли виник конфлікт у 2003 році на острові Тузла. Тодішньому президенту Кучмі вдалось вреголювати цей конфлікт дипломатичним шляхом, хоча військовий сценарій всерйоз ще тоді розглядався і ЗСУ були приведені в бойову готовність.

Після «Помаранчевої революції» і поступовим процесом переходу України в сторону ЄС та НАТО, супроводжувався масовою підтримкою в південних і східних районах (і не тільки в цих) «Партії Регіонів», які відкрито говорили про впровадження другої державної мови, необов'язковості української у ВНЗ і т.д. Всі ці процеси б стали реальними, якби не спроба, експрезидента втікача Віктора Януковича, підписати угоду про асоціацію України та ЄС. Після провалених переговорів, по території України пройшли стихійні мітинги, протести проти курсу влади. Зокрема так, з 30 листопада 2013 року було силою розігнано студентів, 79 з яких пострадало, а 3 зникло безвісти, що і спровокувало Євромайдан, «Революцію гідності». Таким чином, це утворило нове бідгрунття і дало змогу РФ повністю запустити машину пропанди і тоатльне насаджування ідей «Рускага міра».

Разом з цим, від 1991 року, РФ проводила поетапну дезорієнтацію України, через внутрішньо так і зовнішньо політичні процеси. Політика нейтралітету, позаблоковий статус, відмова від ядерного статусу - це все призвело до послаблення України на міжнародній арені та, як регіонального лідера в Східній Європі.

Разом з цими процесами, ЗСУ від початку свого існування в незалежній Україні, проходив процес скорочування кадрів, професійні кадри покидали лави Збройних сил через брак грошового забезпечення і зменшення престижу статусу «військовослужбовця».

Відверта підтримка урядом РФ про-російських сил в Україні призвело до того, що партії та організації, які орієнтувалися на Росію та підтримували в тій чи іншій мірі ідею «Рускава міра» мали фінансування із закордону. Що уже, в правовій державі повинно було присікатися, проте не у нас. Яскравішим прикладом такого фінансування є регіональна організація «Донецкая Республика», яка існувала в Україні з 2009 року! Та більше, відкрито говорило про перспективу виходу Донецької області з складу України.

Парадокс, але навіть після «Революції гідності» і після подальшої відкритої агресії РФ, в нас всеодно залишаються люди, які відверто підтримають Росію, вважать, що цей конфлікт спровокований політиками і він не повинен зачіпати простий народ.

Можимо зробити висновок, що ідея «Руского міра» радикальною ідеологією, яка зараз прогресує в РФ і в межах сусідніх до РФ державах. Манія величі, шовінізму та так обожнювамого російським суспільством імперіалізмом. Усе це породжує серед російських громадян особливо небезпечних людей, які готові йти і воювати проти когось, тільки через те, що хтось не сприймає російської мови чи просто за принципом національного питання.

ЕСЕ НА ТЕМУ: «УКРАЇНСЬКА РЕКОНКІСТА»

Реконкіста - (від ісп. «відвоювання») - у 722 - 1492 роках війна християн (Португалія, Іспанія, Гібраалтар) за звільнення Піренейського півострова від мусульманського панування. Початком Реконкісти вважається повстання християн Астурії (північ сучасної Іспанії) проти окупантів і битва при Ковадондзі (722). Кінець Реконкісти - падіння останнього арабського емірату Гранада (1492). Вперше термін «Реконкіста» з'являється у французьких дослідженнях Нового часу (від середини XV ст. до кінця XIX- поч. XX ст.) і звідси запозичений іспанською історіографією.

Це все, що вам необхідно знати заради усвідомлення сутності української Реконкісти.

Українська Реконкіста - ідея повернення українською нацією регіонального панування в Східній Європі та відродження української державності в межах етнічного розселення українців. Основою цих поглядів можна зазначити в декількох словах: «Від тихого Дону до Закарпаття».

Тому, українці повинні консолідуватися навколо панівного руху, таким рухом може стати молоде покоління інтелегенції, яке в даний час формується і воно стане кістяком Української Держави. Ця інтелегенція повинна бути не «політиками» в прямому його розумінні, а «державниками» - людьми, для яких служіння Українській Державі є ділом честі та гідності. Українське суспільство прийме таких людей, а вони, в свою чергу, викують з народу Націю, як казав Євген Коновалець: « У вогні перетоплюється залізо у сталь, а у боротьбі перетворюється народ у Націю. «

В основі української Реконкісти має бути буржуазний націоналізм. Буржуазний націоналізм - поняття, яке мусить виступити об'єднуючим фактором усього націоналістичного руху. Зрештою, український націоналізм повинен вбирати в себе тільки свої відповідні риси. Адже на даний момент, проходить ідеалізація Третього Рейху, як такого собі «ковчега», який потонув і таким чином ми втратили «спасіння», хоча, той самий Третій Рейх, був всього лише таким самим окупантом на нашій землі, як і червона чума (комунізм).

Коли ми говоримо про українську Реконкісту, то ми повинні розуміти, що для нас одним із вагомих питань є питання **релігійного характеру**. Особисто від себе додам, що я є агностиком, але я підтримую і буду підтримувати ПЦУ і УГКЦ через те, що друга від свого початку існування 1596 року і по сьогодні захищала і зберігала українську культуру. Через призму церкви, шкіл при церквах, а згодом книгодрукування на живій мові дало змогу вберегти нашу мову і культуру, а, отже, нашу ІНДЕНТИЧНІСТЬ. Оскільки в понятті націоналізму лежить саме ідентичність, тобто: мова, культура, історія, релігія, ми повинні ці фактори аж ніяк не ігнорувати, а навпаки старатися надати їм більше сакральності, можливо, навіть завдяки цій містичності і легендарності ми зможемо надати такого характеру і стилю нашій стародавній історії, щоб це було вигідно для нас в першу чергу.

Історію ми повинні трактувати не як трагічне понурення Гетьманщини в добу «Руїни» чи, наприклад, занепад нашої імперії - Київської Русі через

внутрішні чвари. Усе це нам потрібно показувати з боку героїчності - Київська Русь, незважаючи на внутрішні непорозуміння, об'єдналась проти монголів

і захистила Європу від нового нашестя варварів. Гетьманщина - це приклад української демократії, це справжня героїчна держава, яка на грані двох світів, творила нове життя заради нашого народу, при чому успішно! Саме в такому стилі ми повинні це все трактувати, свої поразки обумовлювати об'єктивно, але і ридати через кожну поразку, нам теж не треба, бо хто борець, той і здобуває світ.

Мову нам потрібно берегти і плекати, прагнути якомога стараніше і чистіше говорити. Використовувати літературну та професійну мову і це укріпить нас як українців. Наприклад, за собою помічаю русизми чи кальки або навіть страшніше, що на російській слово відоме, а українське забуте, не знання, а забуте... Тому потрібно себе контролювати і наставляти, і заставляти говорити правильно. Як це перенести в народ? Якщо усі державники будуть говорити українською, якщо у навчальних закладах, особливо у ВНЗ буде професійна мова вестись не раз на два тижні тільки один семестр, а хоча б два рази на тиждень протягом усього навчального процесу, тоді проблема мови вирішиться само собою. До цього всього ще необхідно додати в Конституцію України відповідний закон, який захищатиме українську мову і буде зобов'язувати людей вчитися виключно українською.

Культуру потрібно оновлювати і оживляти. Я не є спеціалістом з данного питання, але, якщо говорити, то нам знову потрібно звернутися до героїчності нашої історії та віднайти, щось таке бажане і рідне для нас: пісні, свята, звичаї. Все це можна осучаснити та надати цьому нового звучання. Наприклад, вишиванка - це та сама сорочка, яку можна одягнути як на офіційні церемонії, так і не на офіційні чи просто в будні. Це підкреслить ідентичність кожного українця, наповнить гордістю і сакральністю. Вишиванка зможе стати однією з реліквій українця і його сім'ї.

Економіка відіграє величезну роль у формуванні нації та держави, якщо усі повірять в ідею, то вона повинна дати хліб, для того, щоб було кому і за що вмирати рішучіше. Так, існують люди, які готові голодними і босими боротися заради країни. Але, на жаль, таких меншість і це як показує практика розуміні, відчайдушні люди, тобто - цвіт нації. Їх потрібно обирати на високі посади, а не перетворювати в рядових «солдатів». Адже вони здатні на боротьбу Українську Державу.

Суспільство в Україні ділиться приблизно 20/60/20, перші 20% - це націоналісти та ідейні люди, інші 20% - це такі собі дефективні групи людей, для яких не існує нічого окрім особистого життя і навіть проблеми рідної людини не будуть їх турбувати, то, що там говорити про проблеми державного значення, адже їм «а какава різниця?». А ось - 60% це уже цікава категорія людей, скажемо середущі, яких при грамотній політиці можна перетворити або у першу двадцятку або в другу або навіть більше. Адже ту чи іншу двадцятку можна перетворити на свою протилежність, хоча для цього потрібно буде більше часу та це реально.

Відповідно, щоб зацікавити тих 60% стати ідейною 20%, потрібно показати і доказати, що держава дає усе необхідне. А вимагати від неї неприйнятно, бо кожна людина повинна приносити лепту у суспільство. Так, держава дає усі умови для особистого розвитку, тоді людина починає цінувати її ще більше і

починає нею цікавитися, а це можливо тільки за умови нормального розвинутого вільного ринку. Пояснюю: гроші - товар - гроші. Адже це природне і закономірне явище, яке не потребує великого трактування і коректування. Створити нормальні умови розвитку для ведення малого та середнього бізнесу, спрощена система оподаткування с/г сектору, як одного з основного в Україні. Це дасть можливість отримати інвестиції в економіку, відповідно ріст ВВП і рівня життя. Разом з цим процесом правитизації певних елементів, які на даний момент під повним контролем держави, дасть поштовх для економіки України (навчальний комплекс, військова промисловість - повинні стати напівприватними суб'єктами, відповідно вони отримають можливість саморозвитку і модернізації так їм необхідного того чи іншого процесу).

З приводу **державної структури**, можна сказати, що нам необхідний буде такий як Августо Піночет. Так, через певний репресивний апарат проти найбільш активної антиукраїнської групи, нам вдасться отримати бажаний порядок і повагу до законів, відповідно й до держави. Ті, хто ставить під сумнів чи принижує українську націю, повинні нести відповідні покарання, через процес запроторення цих ворожих елементів за ґрати (хочу уточнити, що тюрмна система має перетворитися з резервацій для злочинців в табір реабілітаційний, де люди, отримують необхідну підтримку і поетапне повернення до нормального суспільства, так і у випадку з антидержавними елементами, вони повинні будуть отримати нову, комплексну, освітню систему, де буде їм викладатися історія України, мови, культури, для того, щоб повернути їх уже здоровими членами українського суспільства, але найбільш антиукраїнські елементи, які до цього всього, ще і чинили злочинні дії проти держави, нації, повинні будуть відбувати пожиттєве покарання в тюрмах і крапка).

Головною рушійною силою української Реконкісти має виступати молоде покоління інтелегенції, яке залучить до своїх лав небайдужих громадян. Адже всі вони зацікавлені в економічному зростанні країни, становленні Української Держави статусу регіонального лідера.

Підсумовуючи вище сказане українська Реконкіста включає в себе питання релігії, культури, мови, історії, економіки, державної структури. Тому завдяки залізній рукавиці з булавою, нам вдасться пройти становлення національної держави швидше, ніж за режиму «демократії» (особисто вважаю прояв якої демократії переростає у демагогію або, що ще гірше в охлократію, коли виборці, навіть до кінця не розуміють, чому і за що вони виступають за того чи іншого кандидата).

*Керея Денис,
студент групи КБ-11*

КОМУНІСТИЧНА КУБА НА ШЛЯХУ ДО РЕФОРМ

22 липня 2018 року Національна асамблея народної влади Куби прийняла чорновий варіант нової Конституції країни. Це перші зміни в основному законі Острова Свободи з 1976 року, і їх вже оцінюють як прорив. Які зміни із собою несе нова конституція і чи дійсно вони будуть дієвими?

Запропонована нова конституція, що в своєму першому варіанті складається з 224 статей, покликана повністю замінити собою конституцію, прийняту в самий розпал Холодної війни. Після затвердження парламентом, документ переходить на розгляд до 35 тис. територіальних та виробничих громад, які до листопада 2018 року вносять свої пропозиції та поправки. Після цього проект конституції має бути вдруге затверджений парламентом (який знову може вносити зміни та корективи), і лише після всенародного голосування, призначеного на 2019 рік (точна дата залежить від швидкості та злагодженості роботи парламенту на другому читанні), нова конституція Куби набуде чинності.

Внесені зміни охоплюють майже всі аспекти життя комуністичного острова. Хоча не варто очікувати, що зміни будуть кардинальними і разуче повернуть вектор розвитку Куби. Політичний курс: проголошується відмова від прагнення побувати справжній комунізм. Проте комуністична партія залишається єдиною законною політичною силою (стверджується, що це є історично «безповоротно»); Адміністрування: вводиться виборна посада прем'єр-міністра, який наглядатиме за роботою уряду (особливу увагу при цьому приділяючи контролю його економічної політики). Замість провінційних зборів, які були облаштовані на манір парламенту, вводиться посада губернатора та його заступника, який напряму працюватиме з радою голів місцевих муніципалітетів. Водночас на рівні міст в муніципалітетах вводиться посада мера.

Економіка: залишається повний центральний контроль держави та плановий характер економіки (що теж, на думку законодавців, є незворотнім явищем в історії), але в той же час вперше ринок визнається «фактом» економічного життя, хоча цей факт і може бути заблокований державою в будь-який момент. Приватний бізнес та не сільськогосподарські кооперативи дозволені, як і використання приватної власності в економічних цілях. Поняття «спільного підприємства» та «іноземних інвестицій» виводиться з порядку другорядних до першочергових та базових в економіці. Приватна власність як така дозволяється, проте «накопичення приватної власності громадянином» залишається під заборонаю. Яка є межа того накопичення і коли просто володіння набором речей стає накопиченням – залишається невизначеним.

Правовий сектор: будь-яка дискримінація ЛГБТ спільноти відтепер заборонена. В статті конституції про шлюб у новій редакції замість слів «чоловік» та «жінка» вжито термін «особа» (така зміна відбулась з подачі Марієли Кастро – 55 річної дочки колишнього лідера Куби Рауля Кастро).

Очевидно, що подібний документ, особливо в своєму недоробленому варіанті, вже викликав доволі значну критику. Опозиція (яка дійсно існує)

стверджує, що нова конституція від комуністів – не більше, ніж черговий обман, і під час другого читання комуністична більшість в парламенті виріже з документу всі прогресивні нововведення. Хоча в той же час на міжнародній арені чорновий варіант нового основного закону викликав допоки лише схвальні відгуки

Насправді ж, місце для прагматичної критики є. По-перше, реальний зсув в сторону капіталізму та демократизації, який так активно пропагувався, є незначним. Основні ознаки демократії – багатопартійність, свобода слова, свобода зібрання та інші – ніби обійшли стороною. А без них ефективність втілення усіх інших проголошених в конституції норм та принципів залишається під питанням. В економічному аспекті теж не все гладко. Пропоновані реформи залишають економіку Куби в перехідному стані між соціалізмом та капіталізмом, при якому ринок і приватний бізнес має розвиватися в умовах планової економіки і повного контролю держави за самим існуванням ринку. Звучить доволі ризиковано, чи не так?

В будь-якому випадку, нова конституція явно пожвавить процес реформ на Кубі та дасть новий імпульс її соціальному і економічному розвитку. Окрім того, більша економічна відкритість означатиме не лише приплив іноземного капіталу, але й технологій і знань – і саме це може дати Кубі шанс вирватися з тенет спадщини Холодної війни.

Таким чином, серед ключових змін – часткове визнання приватної власності і відмова від будівництва комунізму, встановлення посад президента і прем'єр-міністра, обмеження перебування на найвищій державній посаді двома п'ятирічними термінами. При цьому положення про соціалістичний характер держави і керівну роль Комуністичної партії в житті суспільства в новій конституції залишилися незмінними.

*Вербіцький Віктор,
студент гр. ОАБ-11.*

Факультет фінансів та обліку, THEU

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Актуальність вивчення регіонального розвитку країн Європейського Союзу в порівняльній перспективі обумовлена також зростаючим впливом інтеграційних процесів, які відбуваються в ЄС, на розвиток нашої держави. Останніми роками в рамках програм співпраці між Україною та Європейським Союзом активними учасниками транскордонної інтеграції на регіональному рівні стають прикордонні регіони заходу України. Єврорегіони претендують на роль певних моделей інтеграції України і Євросоюзу на регіональному рівні. Запозичення на рівні держави та регіонів управлінського досвіду країн об'єднаної Європи в сфері регіональної політики дає змогу говорити про нові перспективи регіонального розвитку для нашої держави. Для України вивчення європейського досвіду вироблення та ефективного впровадження політики регіонального розвитку актуалізується за умов політичних трансформацій, які відбуваються в нашій державі.

Метою статті є вивчення моделей регіональної політики держав Європейського Союзу з метою залучення європейського досвіду як чинника підвищення ефективності здійснення децентралізації в Україні.

Завдання: виявити особливості європейської регіоналізації та регіональної політики в контексті загальноєвропейського інтеграційного процесу; визначити місце та роль регіональної політики в процесі забезпечення децентралізації в Україні з огляду на європейський досвід її практичної реалізації. **Об'єктом** є регіональна політика як чинник розвитку демократичної державності. **Предметом** є досвід здійснення регіональної політики в рамках Європейського Союзу та основні напрями його застосування у процесі забезпечення децентралізації в Україні. Над темою дослідження працювали: Р. Калитчака, Є. Кіш, З. Варналієм, О. Габріеляном, А. Романюком та інші дослідники.

Досліджуючи методологічні аспекти регіональної політики, важливо визначитися з поняттям «регіональний розвиток». Оскільки у науковій літературі відсутня єдність у тлумаченні цієї категорії, про що свідчать численні напрями та концепції регіональних досліджень, доцільно з'ясувати такі категорії, як «регіон» і «розвиток». Слід наголосити, що важливою дефініцією у цьому зв'язку є поняття «територія». У регіональних дослідженнях під територією розуміють обмежену частину суходолу, яка має певне географічне розташування, визначену площу та характеризується деякими специфічними ознаками. У фізичній географії «регіон» є узагальненою назвою одиниці фізико-географічного районування будь-якого таксономічного рангу [3,с. 9]. В суспільні науки, в тому числі політологію, поняття регіону як предмет вивчення прийшло з географії. В рамках географії дискусія про те, як визначити «регіон», почалась тоді, коли регіоналізм, або регіональна географія, стали одними з основних методів вивчення спочатку фізичної, а згодом і соціальної географії. Для суспільних наук в цілому і для регіонально-політичних досліджень зокрема, тлумачення просторових

особливостей соціального життя вкрай важливе: воно сприяє комплексному розглядові регіональної проблематики, дозволяє визначити специфічні параметри існування кожної регіональної спільноти. Регіон можна розглядати як статистичну одиницю в процесі економічного планування і політичного управління. Перші кроки на шляху до наукового вивчення регіону довели, що він не може бути лише об'єктом політики, а є одночасно і політичним суб'єктом, «агентом» регіоналізму. В політології під поняттям регіону загалом розуміють частину території однієї або кількох сусідніх країн з більш-менш однорідними природними, економічними, соціально-політичними та культурними умовами; також регіон часто розглядається як група країн, які багатьма очевидними параметрами є більше взаємозалежними одна з іншою, ніж з іншими країнами [1, с. 34]. Процвітання ЄС і багатство регіонів ЄС не виникло спонтанно. Це є наслідком розробки та впровадження ефективної політики регіонального і локального розвитку в ЄС. Однією із її пріоритетів традиційно залишається мінімізація, згладжування регіональних асиметрій у ЄС. Адже, незважаючи на досить високий загальний рівень соціально-економічного розвитку, Євросоюзу характеризується значними регіональними диспропорціями, які посилюються після його розширення [3,с.87]. Що стосується принципів здійснення регіональної політики, то її основним завданням в цьому зв'язку стало не зниження регіональних дисбалансів, а досягнення економічної ефективності в розвитку регіонів. Регіональна політика знаходиться у нерозривному взаємозв'язку з регіональним розвитком, під яким сьогодні розуміють такий режим функціонування регіональної системи, який орієнтовано в першу чергу на підвищення рівня та якості життя населення, забезпечене сталим та збалансованим відтворенням соціального, господарського, ресурсного та екологічного потенціалу регіону. Досягнення стабільних темпів економічного зростання на інтенсивних засадах, підвищення якості та рівня життя громадян України лежить в основі формування нової регіональної політики не тільки в Україні, а й в інших країнах Європейського Союзу [2,с. 139]. Необхідність зближення регіонального розвитку України та ЄС обумовлена рядом чинників, до яких слід віднести: диспропорції розвитку національної економіки; розбалансованість галузевих пропорцій; необхідність досягнення позитивних зрушень у показниках рівня життя населення України, незалежно від місця проживання людини; застосування інноваційних підходів до регіонального розвитку; реалізація інвестиційної реформи, покращення інвестиційного клімату, формування системи інноваційно-зорієнтованих інвестиційних проектів; раціональне поєднання державного, місцевого, приватного та міжнародного фінансування; інноваційний розвиток агропромислового комплексу [3, с. 89]. Для досягнення ефективного результату при веденні регіональної політики центральний уряд повинен в рівній мірі використовувати всі можливості економічної, фіскальної політики для стимулювання зростання «знизу». В Україні відмінності в можливостях самостійного розвитку серед регіонів є дуже глибокими, оскільки основний прибуток утворюється в центрі та на південному сході держави. Природно, що за таких умов тільки держава може раціонально перерозподіляти прибуток між регіонами та галузями і тим самим стимулювати економічний розвиток в цілому та допомагати проблемним регіонам. По суті сталий розвиток та конкурентоспроможність, які є необхідними для набуття членства в ЄС, для більшості пострадянських країн означають побудову нової

системи організації суспільства, однією із складових якої є формування дієвого адміністративно-територіального устрою держави. Неодмінною умовою ефективності державної влади в рамках ЄС є створення або зміцнення регіонального рівня урядування [2, с. 142].

Висновок. Здійснене дослідження дає підстави стверджувати, що певним виключенням із загальноприйнятого розуміння регіону є його сприйняття як неоднорідного, багатозначного та міждисциплінарного феномена. Аналіз форм державного устрою та регіонального розвитку в умовах їх функціонування дозволяє стверджувати, що немає «гарного» унітаризму або «поганого» федералізму для регіонального зростання. Не можна винайти найбільш оптимальної форми для ефективного проведення регіональної політики, оскільки регіональний розвиток – процес історико-культурного та соціального характеру. Дослідження регіональної політики держав Європейського Союзу показує, що Об'єднана Європа демонструє успішний приклад правильного розуміння регіонального розвитку та проведення грамотної регіональної політики. Для України це питання є особливо актуальним. Навіть без чітких перспектив членства в ЄС курс України на європейську інтеграцію з позицій добросусідського співробітництва відкриває шлях для проведення реформ з метою досягнення європейських та євроатлантичних стандартів, внутрішньої регіоналізації та децентралізації влади.

Список використаної літератури

1. Байдалова В.Є. Регіональна політика країн Центральної і Східної Європи та України / В.Є. Байдалова // Трибуна. – 2007. – № 7–8. – С. 34–35.
2. Панова В. Є. Регіональна політика в загальноєвропейському конституційному процесі: політична участь держав Центрально-Східної Європи / В.Є. Панова // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. Вип. 13. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2009. – С. 139–142.
3. Регіональна політика Європейського Союзу [Електронний ресурс] : підручник / [за ред. Віктора Чужикова]. – К.: КНЕУ, 2016. – 495, [1]

*Вітик Владислав,
студент гр. ООАБ-11,
Аграрного факультету, ТНЕУ*

ВЛАДА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми. На сьогодні актуальним є питання впливу засобів масової інформації на суспільство, яке обумовлюється трансформацією системи державного управління, оптимізацією суспільних відносин та визначенням основних каналів впливів на громадянське суспільство. Розбудовуючи демократичну, правову та соціальну державу необхідно пам'ятати про основні задачі демократичного суспільства, насамперед, це стосується сприяння утвердження свободи слова та забезпечення рівного доступу громадян до інформації, підтримку в формуванні плюралістичного інформаційного простору з боку держави, забезпечення збалансованого висвітлення найважливіших для суспільства питань. Дана проблема вимагає вироблення нової системи комунікативної діяльності, визначення основних каналів впливів на громадськість задля формування сталої громадської думки, довіри до влади, формування громадянської активності та відповідальності, а також налагодженню нових форм взаємодії між державою, суспільством та засобами масової інформації.

Метою даної статті є політологічний аналіз влади ЗМІ як чинника взаємодії громадянського суспільства, особистості і держави.

Відповідно постають такі **завдання** статті проаналізувати наукові підходи в системі політичних наук до вивчення впливу засобів масової інформації на державу, громадянське суспільство і особистість; обґрунтувати легітимність влади ЗМІ; проаналізувати вплив влади ЗМІ на політичне життя українського суспільства. **Об'єктом дослідження** є засоби масової інформації. **Предметом дослідження** є влада ЗМІ на політичну свідомість, політичну культуру і політичну поведінку суб'єктів політики.

Влада ЗМІ завжди була в центрі дослідницької уваги, але переважно вивчалися лише наслідки її впливу. Найбільш поширеними формами прояву влади ЗМІ на практиці є: позитивна журналістика і нейтрально-ціннісна, що інформує населення світу про події та надає рекомендації щодо поведінки фахівцям і пересічним громадянам у конкретних ситуаціях – від зміни погоди до зміни курсу валют. Протилежними прикладами є психологічна війна, маніпуляції масовою свідомістю тощо [1, с. 9-11].

На рівні окремої країни існують свої форми використання владного впливу ЗМІ на людей з неприхованою метою змусити їх виконати ту чи іншу дію або прийняти те чи інше рішення в усіх сферах суспільного життя. На політичному рівні усталеними формами впливу ЗМІ є: а) легітимізація державної влади; б) дипломатичні ігри, які ведуть майже усі без винятку держави світу; в) перманентні вибори подальшого шляху розвитку; г) забезпечення інформаційної безпеки країни; д) соціально-політичні міждержавні конфлікти, або масові рухи у межах однієї країни. Особливу сферу впливу ЗМІ на людей сьогодні здійснює мережа Інтернет, видання якого переважно є невідконтрольними державній владі. Сучасні ЗМІ здійснюють

власну політику, яка повинна бути легітимізована. М. Вебер, П. Бергер і Т. Луман легітимацію пов'язують зі смыслом, що є повним збігом бачення онтологічної основи влади ЗМІ. По-перше, оскільки сучасні мережі ЗМІ є довготривалими суб'єктами політичної сфери, то вони виробляють і реалізують власну політику як специфічну цілеспрямовану управлінську діяльність, що орієнтована на перетворення або збереження існуючих суспільних відносин у зв'язку з уявленнями, інтересами і цінностями різних суб'єктів соціальної взаємодії. По-друге, легітимаційна політика ЗМІ як соціальна реальність проявляється переважно у продукуванні смислів або систем смислів, що визначають соціальний порядок і поведінку людини згідно з її місцем у соціальній системі та перспективами соціальної мобільності. По-третє, під легітимності ЗМІ припадає на виборчу кампанію, коли медіа мережі опиняються в ситуації необхідності виконувати трояку роль: 1) вони покликані бути одночасно провідником і дзеркалом, що відображає громадську думку; 2) метафорична формула «Четвертої влади» припускає, що вони повинні узяти на себе функцію контролю за діяльністю виконавчої, законодавчої і судової влади в країні; 3) зростає їх значення як одного з центрів реформування і демократизації суспільства; 4) довіра населення країни до ЗМІ прямо пропорційна рівню якості їх інформації. Сам же процес легітимації, його результативність залежить не лише від характеру і змісту політики, а й від діяльності з управління легітимаційним процесом. Така діяльність, власне, і є легітимаційною політикою [2, с. 12-13].

Сьогодні в нашій державі відбувається зовнішній і внутрішній тиск на владу ЗМІ. До зовнішнього тиску можна віднести намагання інших країн, наприклад, США і Росії, взяти під контроль інформаційний простір України і нейтралізувати дію національних ЗМІ. Більш складним і суперечливим є внутрішній тиск на владу ЗМІ, оскільки тут задіяні і законодавча, і виконавча, і судова гілки державної влади і тіньові структури. Усі вони намагаються нейтралізувати владу ЗМІ і доводять цей тиск до фізичного знищення журналістів, закриття видань і телеканалів, що реально загрожує національній безпеці України [3, с. 270–277].

Висновки Постановка питання про владу ЗМІ є визнанням того, що це явище пройшло шлях внутрішньої диференціації і постало питання про визначення його місця і ролі у системі сучасної публічної влади, у процесах формування політичної культури, політичної свідомості і політичної поведінки суб'єктів політики. Генетично вона впливає з гострої потреби суспільства раціонально організувати власне життя на основі балансу політичних сил і свободи людини. Кратологічна сутність ЗМІ виявляється у організаційному або управлінському впливові ЗМІ на поведінку людей, громадянського суспільства, державу або низку країн. Влада ЗМІ пов'язана з формуванням усіх видів свідомості, управлінням мисленням і поведінкою людей, їх колективів – виробничого і невиробничого призначення, етносів, націй і народів завдяки використанню семантичного тиску на людей та їх організаційні утворення. Влада ЗМІ є часткою загального владного поля і має семантичну природу, на основі якої визначено сутність, зміст, форми буття влади ЗМІ, її засоби, види. Диференціація влади ЗМІ призводить до структурування системи влади і її визрівання, що потребує якісно нового теоретичного оформлення і продукує нові дії для розширеного простору і темпу

владних операцій. Влада ЗМІ як політологічна система змінила власну структуру внутрішніх відносин влади і включила себе у нові рівні прийняття політичних і управлінських рішень.

Список використаної літератури

1. Іванов В.Ф. Влада засобів масової інформації С.9–11 // <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
2. Калініченко Б.М. Влада засобів масової інформації: політологічний аналіз БМ Калініченко - автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00. 03, 2009.- С.12–13.
3. Калініченко Б.М. Механізм впливу влади засобів масової інформації на соціальну поведінку особистості // Гілея (науковий вісник). Збірник наукових праць. – К., 2009. – Випуск 19. – С.270–277.

*Гичка Дмитро,
студент гр.ЕМЕ(н)-11,
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д.Гаврилишина, ТНЕУ*

ГЕНЕЗИС І ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИКИ АНГЛІЙСЬКОГО ЛЕЙБОРИЗМУ: СУТНІСТЬ, МЕТОДИ, КОНЦЕПЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Світовий досвід партійної розбудови в процесі суспільного розвитку набуває все більшого значення. Політичний плюралізм стає одним з важливих аргументів демократії. Тож, дослідження проблеми становлення партій і партійних систем – один з масштабних напрямів політології. Емпіричним індикатором цієї проблеми виступає кількість наукових публікацій у світі, і Україні. Дослідження партій пов'язане найперше з посиленням їх ролі як інституту, що відображає демократичні зміни у світі кінця ХХ – початку ХХІ ст. Аналіз політики, яку здійснює Лейбористська партія Великобританії (ЛПВ), одна з найстаріших у світі, має особливий інтерес у теоретичному і практичному сенсі. По-перше, набуває значення дослідження потужних політичних партій, які мають певні традиції, досвід участі в державному управлінні і проведенні різних масштабних реформ. По-друге, вимагають вивчення проблеми встановлення і підтримки тісного зв'язку партії з тією спільнотою, соціальною верствою, інтереси яких вона відображає. По-третє, важливо знати як складаються взаємини існуючих сил у формі партійних моделей, що є проявом демократизму суспільства. Водночас досліджувана проблема не знайшла ще достатнього висвітлення в українській політичній науці. Це надає актуальності і викликає потребу комплексного підходу до аналізу політики провідних партій світу, зокрема ЛПВ[1].

Метою роботи є політологічний аналіз і виявлення змістовних елементів політичної діяльності ЛПВ, її генеза й еволюційний розвиток з моменту появи і до сучасного періоду, з врахуванням змін соціального, політичного й економічного характеру в країні та світі.

Завдання дослідження: аналізуючи головні напрями практичної діяльності ЛПВ у періоди перебування при владі, особливо в новітній період, та основні етапи еволюційного розвитку ЛПВ в значимі періоди історії Великобританії, встановлено, що вся її діяльність, тісно пов'язана з парламентською боротьбою. ЛПВ пройшла шлях від молодшого партнера лібералів у парламенті (1916 р.), до статусу провідної політичної сили, яка періодично здобувала перемогу на виборах і вперше в історії країни продовжує управлінську діяльність вже третю каденцію поспіль (після перемоги у 2005 р.). Використовуючи парламентську трибуну, ЛПВ прагне практично реалізувати концепції партійної програми політичного, соціального й іншого характеру. Частково сприйнявши ідеї марксизму, особливо на початку розвитку, лейборизм не став на шлях революційних завоювань, а віддав перевагу еволюційному напрямку в демократичній «грі», запропонованій буржуазно-консервативними силами. Ця важлива ідеологічна настанова надовго відтіснила ЛПВ від лівого крила політичного процесу, вписала їх в когорту ворогів комуністичних сил. Лейбористи зберегли основні ідеологічні настанови лівого

напряму, модифікуючи їх відповідно до своїх концепцій соціального характеру. Лейбористська партія стала найбільшою в Палаті Громад в перший раз, з 287 місцями і 37,1% голосів виборців. Однак Макдональд як і раніше, покладається на підтримку ліберальної сформувати уряд меншості. Макдональд відправився на призначення перших жінок-міністрів Великої Британії. Одною з них стала Маргарет, яка була призначена міністром праці. Уряд, проте, незабаром виявився охоплений кризою. До кінця 1930 року рівень безробіття був у два рази більший і налічував більше двох з половиною мільйонів чоловік. Уряд не має ефективних відповідей на кризу [2]. До літа 1931 суперечка про те, чи слід скоротити державні витрати призвела до розколу уряду. Через погіршення економічної ситуації Макдональд домовився створити «національний уряд» з консерваторами і лібералами. 24 серпня 1931 Макдональд подав у відставку, згодом міністри та голови невеликого числа своїх старших колег у формуванні національного уряду разом з іншими сторонами також подали у відставку. Це викликало велике невдоволення тих, хто був в Лейбористській партії, які відчували себе обдуреними від дій Макдональда: він і його прихильники були негайно виключені з Лейбористської партії, але продовжував формувати окремі національні організації праці, що залишилися в лейбористській партії (знову-таки під керівництвом Артура Гендерсона) і ще кілька лібералів збирається в опозицію[3,с. 110–112].

Послідувала за цим загальні вибори призвели переконливу перемогу національного уряду і лихо для Лейбористської партії, яка отримала лише 52 місць, менше, ніж у 1929 році. В умовах розвитку і поширення глобалізаційних процесів та викликаних ними проблем, лейбористи шукали нові теоретичні концепції, відповідно до духу часу. Одна з таких концепцій – ідеологія «Третього шляху», в основі якої лежать принципи ліберального соціалізму в його сучасному трактуванні. Концепція представлена у формі певного симбіозу соціалістичної і неоліберальної думки. Вона акумулювала ідеї соціального ринку, комунітаризму, «суспільства співучасті» і принципу стабілізації економіки (якого дотримувався уряд Т. Блера), узгодила їх відповідно до національних умов та досвіду суспільного розвитку. «Третій шлях» вимагав і реорганізації самої ЛПВ. Організаційна перебудова партії найперше торкнулась значимих для неї проблем: індивідуального членства в партії і створення на місцях первинних (місцевих, регіональних) партійних структур. Крім того, в партії існувала небезпека розколу, привнесена появою в її рядах «нових лейбористів»[4,с. 119-122].

Процес реорганізації почався в середині 1990-х рр. і, очевидно, триватиме ще певний час, оскільки в ЛПВ повинна відбутися зміна поколінь. Для України належне усвідомлення досвіду парламентської діяльності ЛПВ, дозволить уникнути багатьох помилок перехідного періоду і відшукати оптимальні засоби подолання кризових явищ у вітчизняній політиці. Водночас еволюція урядової ЛПВ має надзвичайно важливий вплив на розвиток і двосторонніх взаємин, і внутрішньополітичних процесів України. Адже в залежності, яку позицію займе домінуюча в британському парламенті ЛПВ щодо України, залежатимуть подальші перспективи міжпартійної, і міждержавної співпраці обох країн[5,с. 320-324].

Висновок: Проведений аналіз діяльності ЛПВ дозволяє дійти висновку, що з'ясування суті поняття політична партія вимагає використання

інституціонального і функціонального підходів. Визначення поняття партії, ґрунтується на тезах вчених, які розглядають партію як групу людей, що об'єдналися для участі в політичному житті і переслідують мету завоювання політичної влади; виражають інтереси певних соціальних сил і покликані представляти їх у структурах влади. Вказано, що певного загального підходу у вигляді відносно цілісної теорії, яка б охоплювала основні змістовні сторони цього явища, у сучасній науці не склалось, а типовий для партології теоретико-методологічний плюралізм дає підстави вченим розглядати такий стан як закономірний і неминучий факт. Автор підтримує думку С. Бармеса, що визначеної теорії партій чи іншого політичного інституту чи процесу нині не існує і ніколи існувати не буде.

Список використаної літератури

1. Боротьба Лейбористської партії Великої Британії за виборців в 20-х рр. ХХ сторіччя. (Електронний ресурс) – Режим доступу: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/olga-buturlimova/>
2. Генезис і еволюція політики англійського лейборизму : сутність, методи, Концепції. (Електронний ресурс) – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/suak/cgi.exe>
3. Соколов А.С. Зміна лідера : що змінилося в політиці британських лейбористів? / А. С. Соколов // Науковий вісник ОДЕУ. - 2010. - № 3(104). - С. 110 - 116.
4. Соколов А. С. Початок і розвиток лейборизму / А. С. Соколов, В. Н. Соколов // Науковий вісник ОДЕУ. - 2005. - №1(13). - С. 119 - 126.
5. Шведа Ю.Р. Політичні партії: Енциклопедичний словник / Ю.Шведа. – Львів: - 487 с.

*Горелова Євангеліна,
студентка гр. МАРК-11,*

Факультету економіки та управління, ТНЕУ

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЯК ЧИННИК ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження.Однією із суттєвих рис сучасного політичного життя є трансформація недемократичних політичних режимів та перехід їх на демократичні засади. В сучасних демократичних країнах одним із загальноновизнаних елементів демократії є функціонування суверенної громадської думки. Громадська думка як прояв масової політичної свідомості входить до структури політичної культури і, відповідно, з одного боку, вона зазнає впливів певного типу політичної культури, що існує в суспільстві, а з іншого – як елемент демократії може виступати доволі впливовим чинником у формуванні демократичної політичної культури.

Мета і завдання дослідження полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні громадської думки як одного з основних елементів демократії та чинника, що впливає на формування демократичної політичної культури в Україні. **Об'єкт дослідження** -громадська думка у її взаємозв'язку з розвитком політичної культури.

Предмет дослідження - сукупність основних елементів громадської думки, що розкривають її як чинник формування демократичної політичної культури в Україні.Після розпаду СРСР розпочався процес творення нової політичної системи в Україні. Цей процес у нашому суспільстві відбувається складно і суперечливо, що вимагає пошуку нових шляхів його оптимізації. Досвід сучасних демократичних політичних систем свідчить, що однією з фундаментальних основ, на яких побудовані ці системи, є суверенна громадська думка.Сьогодні в Україні беззаперечно існують свобода слова і плюралізм думок. Проте чи справді тільки саме існування громадської думки є показником демократичності політичної системи? Звичайно, ні. В основі сучасних демократичних систем лежить принцип залучення громадської думки до процесу державного управління та прийняття політичних рішень [6.с.38]. Громадську думку досить часто визначають як різновид безпосередньої демократії. Безпосередня участь громадської думки в державному управлінні та прийнятті політичних рішень відбувається під час проведення виборів і референдумів. На думку відомої західної дослідниці К. Давіша, «процес демократизації починається з проведення перших демократичних виборів, а потім закріплюється гарантіями політичних свобод і громадянських прав»[5, с.7]. Однак, аналізуючи проведені у минулому в Україні вибори, відзначимо, що вони не відповідали демократичним стандартам. Наприклад, опитування громадської думки свідчать, що у 2002 р. «повністю демократичними» вибори вважали лише 6 % опитуваних; «абсолютно недемократичними» – 28 %; «частково демократичними» – 51 %. [1, с. 11]. Тому не дивно, що лише 22 % опитаних визначили проведення виборів як прояв «демократичної політичної системи», а 58 % вважали, що вибори в Україні лише створюють видимість демократії [1, с. 12]. Проблеми сутності, формування, визначення ролі та місця громадської думки в політико-культурному житті суспільства ґрунтовно почали досліджуватись лише в ХІХ ст. Проте, певні нароби до її наукового дослідження

мають багатовікову історію. Так, перші спроби осмислення громадської думки, як однієї зі складових демократичного життя, з'являються ще в часи Античності в працях Протагора та Аристотеля. Сучасне існування і функціонування громадської думки обумовлене багатьма факторами: це і суспільне буття, інтереси і потреби людей, рівень їх політичної культури, свідомості, компетентності тощо. Крім того, громадська думка – явище досить умовне, оскільки об'єктивно вона не є сумою точок зору певної кількості людей. Все це робить її феноменом об'ємним, динамічним, з досить рухливими і, нерідко, умовними кордонами, що приводить дослідників до різнобічних підходів у визначенні її сутності. У роботі розглядаються підходи сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених щодо бачення ними змісту громадської думки, зокрема: 1) як психологічне (Б. Паршин) чи соціально-психологічне явище (Л.-С. Саністебан); 2) як оціночне судження людей, соціальних спільнот (Д. Чесноков, В. Осовський) чи як судження найкращим чином поінформованих з якогось конкретного питання (У. Маккіннон); 3) як стан суспільної свідомості (В. Лапаєва, Є. Вятр); 4) як стан масової свідомості (Б. Грушин, О. Якуба); 5) як оціночно-пізнавальна діяльність (О. Іванов); 6) як розуміння світогляду та почуттів (А. Корнхаузер) чи комплексів і вірувань (В. Хенніс) певної частини суспільства; 7) як спосіб репрезентації соціальними суб'єктами своїх потреб та інтересів (Н. Амелін). На основі проведеного аналізу зазначається, що жодне з наведених тлумачень громадської думки не розкриває повністю її багатогранну внутрішню сутність. Висловлюється припущення, що причина великої кількості тлумачень поняття «громадська думка» криється в складній внутрішній будові розглядуваного явища, пов'язана зі схильністю багатьох авторів розкривати зміст громадської думки, відштовхуючись від одного з компонентів її структури, а також залежить від впливу об'єктивних історичних обставин. Відображаючи реальність політичного життя, громадська думка виступає особливим типом масової суспільно-політичної свідомості, що, в свою чергу, є структурним елементом політичної культури [2. с. 172–180]. Ряд вчених зазначають, що природа, об'єкт громадської думки та його складність суттєво впливають на процес її формування. Науковці формування громадської думки розглядають під впливом значної кількості факторів, зокрема, міжособистісного спілкування людей, впливу засобів масової комунікації, «лідерів думок», а також існуючої політичної культури [3. С. 101–108.]. Науковці пропонують ряд основних можливих напрямків використання громадської думки у політико-культурній сфері: 1) у процесах політичного управління та прийнятті політичних рішень; зазначається про два можливі варіанти участі громадської думки в процесах політичного управління та прийнятті політичних рішень – безпосередня участь (вибори, референдуми) та опосередкована (через політичних представників). Система відносин владних структур, органів управління і громадської думки є одним із найважливіших механізмів і показників суспільного розвитку та існуючої політичної культури. Кожному типу взаємодії влади та громадської думки притаманний певний тип політичного режиму. Рівень довіри громадської думки до влади, їх взаємодія та продуктивна співпраця у політичному процесі суттєво впливають на засадничі основи відповідного типу політичної культури [4. С. 154–162].

Висновок. Таким чином, на формування демократичного суспільства та політичної культури демократичного типу суттєво впливають: рівень залучення

громадської думки до політичного управління та прийняття політичних рішень через форми прямої та представницької демократії, встановлення двосторонніх, партнерських та довірчих стосунків між громадською думкою і політичною владою на всіх її рівнях; формування громадської думки шляхом переконання, а не за рахунок маніпулятивних технологій; наявність каналів для вільного висловлення громадської думки, рівень компетентності та обізнаності людей в питаннях політичних і правових норм, законів держави, політичних принципів, засобів управління суспільством, тощо.

Список використаної літератури

1. Вибори–2002 в оцінках громадян та експертів. – К.: Стилос, 2002.
2. Дмитренко О.С. Основні підходи до визначення «Громадська думка» / О.С. Дмитренко // Нова парадигма [Журнал наукових праць] / [Голов. ред. В.П. Бех]. – 2004. – Вип. 36. – С. 172–180.
3. Дмитренко О.С. Громадська думка: історія і сучасність / О.С. Дмитренко // Політичний менеджмент. – 2004. – № 2 (5). – С. 101–108.
4. Дмитренко О.С. Проблема суб'єкта громадської думки в Україні / О.С. Дмитренко // Нова парадигма [Альманах наукових праць] / [Голов. ред. В.П. Бех]. – 2004. – Вип. 37. – С. 154–162.
5. Житенев В. Б. Общественное мнение в социальном управлении. – Новосибирск, 1987.
6. Иванов О. И. Общественное мнение и власть // Соц.полит. журн. – 1993. – № 7. – С. 37–41.

*Данилюк Софія,
студентка гр. ЕМЕ(н)-11,
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

СТАВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНИХ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: Зростання ролі народу як єдиного джерела влади й державотворення в Україні вимагає дослідження проблем, пов'язаних з удосконаленням процесів політичних виборів. В умовах посилення впливу вибору громадян на прийняття політичних рішень і формування демократичної правової держави особливої актуальності набувають питання щодо оптимізації технологій виборчих процесів.

Метою дослідження є виявлення сутнісних і функціональних особливостей становлення й розвитку політичних виборів в Україні, визначення ролі державного управління в їх функціонуванні й вироблення практичних пропозицій і рекомендацій щодо подальшої їх трансформації в умовах демократизації суспільних процесів.

Завдання дослідження: категоріально уточнити поняття «політичні вибори», «виборчі технології» в контексті галузі науки «державне управління»; проаналізувати функціональні особливості політичних виборів у демократичному суспільстві з позиції галузі науки «державне управління».

Політологія виділяє два основні шляхи завоювання та утримання влади: насильство, диктатуру і демократичні вибори. Вибори - це демократичний спосіб формування, періодичної чи позачергової зміни персонального складу органів державної влади або підтвердження повноважень на новий строк, процедура призначення посадових осіб через вільне волевиявлення дієздатних осіб шляхом голосування за кандидатів, висунутих відповідно до встановлених законом правил і процедур. Вибори є сучасною, цивілізованою формою завоювання влади, зміни здійснюваного нею курсу. Політичні вибори - це не лише безпосереднє голосування, а й широкий комплекс заходів і процедур щодо формування керівних органів у державі.

Вибори символізують не лише виявлення думки населення, а й залучають маси до процесу управління державою. Вони є засобом політичної соціалізації населення, забезпечують легітимність, законне обґрунтування політики, яку проводять представники влади, що перемогла на виборах. Вибори відіграють у суспільстві роль своєрідного регулятора, оскільки таким чином можна демократично змінювати владні структури [1].

Сучасний стан розвитку суспільства характеризує принципову зміну ролі політичних виборів, що пов'язується з виконанням таких функцій: реалізації народного суверенітету – як форми волевиявлення народу; створення ефективної представницької системи здатної повною мірою забезпечити інтереси громадян; проголошення й узгодження інтересів різних соціальних і політичних сил; легітимації і стабілізації політичної системи; регламентації та інституціалізації представницьких відносин; демократичного принципу формування політичної еліти; легітимації механізмів і принципів формування й функціонування інститутів державної влади; політичної активізації особистості, як умови

формування суспільної довіри громадян до представницьких органів влади. Вибори втрачають ці свої функції, якщо їх проведення буде залежати від свавілля окремих осіб.

Особливості сучасного розвитку політичних виборів полягають у тому, щоб на основі історичного минулого українського народу й міжнародних надбань виборчої теорії і практики створити таку виборчу систему, яка б сприяла консолідації суспільства на вирішення проблем державотворення й запобіганню конфліктів між народом і владними структурами та між різними гілками державної влади. [3, с. 10] За масштабом в Україні можна розрізняти технологію: проведення референдуму загальнонаціонального значення; виборчої кампанії з виборів Президента України; виборчої кампанії з виборів до Верховної Ради України; проведення референдуму Автономної Республіки Крим; виборчої кампанії з виборів депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад; виборчої кампанії з виборів сільських, селищних, міських голів; проведення місцевих референдумів. Дослідження мотивації участі у виборчій кампанії дає підстави стверджувати, що виборчі технології можна розрізняти наступним чином: мета кампанії – участь, а не перемога; мета кампанії – досягнення часткової, відносної, повної чи абсолютної перемоги. Залежно від ступеня включеності в управлінські процеси, виборчі технології поділяються на два типи: дослідницькі виборчі технології; регулюючі виборчі технології. У результаті аналізу практики виборчих кампаній з'ясовано, що *виборча кампанія* – сукупність цілеспрямованих послідовних зусиль, які докладаються протягом певного визначеного законодавством проміжку часу, щоб реалізувати підтримку кандидата виборцями й забезпечити його перемогу в день виборів. Під час виборчої кампанії відбувається: 1) формування груп прихильників та стимулювання їх активності в день виборів; 2) залучення на свій бік людей, які будуть голосувати, але ще не визначилися, за кого; 3) послаблення позицій опонентів і внесення сумнівів та суперечностей у табір противників. Кожна виборча кампанія є унікальною. Цю унікальність визначають три умови: 1) особистість кандидата; 2) специфіка моменту – географічні, демографічні, економічні та інші обставини; 3) стратегія виборчої кампанії – політичні цілі, тема, напрям, графік, бюджет тощо [2]. Таким чином, що політичні вибори як механізм демократії спираються на відповідні технології діяльності, покликані забезпечити найважливішу область взаємодії громадянського суспільства й держави – передачу владних повноважень представникам суспільства шляхом процедури виборів. У результаті цілеспрямованої політичної діяльності досягається результат: для держави – створення дієвих органів влади через процедури, окреслені в законодавстві; для суспільства – найбільш повна реалізація соціальних функцій виборів; для кандидатів – отримання в рівній боротьбі з політичними конкурентами свого права представляти інтереси жителів округу в державних органах; для виборців – реалізація свого права участі в управлінні країною, визначенні її зовнішньо- і внутрішньополітичного курсу.

Висновки: У державотворчому процесі українського суспільства політичні вибори є механізмом реалізації прав громадян на участь їх в управлінні державою. Така правова форма виборювання й оновлення влади на сучасному етапі є фундаментальним інститутом легітимації існуючої політичної системи й політичного режиму, виступає складовою соціальних

технологій демократичного суспільства, що сприяє підвищенню ефективності державного управління й забезпеченню політичної безпеки держави. Виборчі технології як система засобів, методів і принципів оновлення й утримання політичної влади в демократичному суспільстві базується на механізмах взаємодії різних соціальних груп, соціальних інститутів громадянського суспільства відповідно до правових, політичних, матеріальних, духовних та ідеологічних засад, із метою забезпечення стабільності суспільно-політичного розвитку, формування нової політичної еліти, легітимації влади, реалізації волі більшості на управління суспільством [4, с. 12].

Список використаної літератури

1. Вибори та виборчі системи URL:
https://pidruchniki.com/10611207/politologiya/vibori_viborchi_sistemi
2. Поняття «Виборча кампанія» та «Виборча технологія» URL:
<http://politics.ellib.org.ua/pages-2204.html>
3. Шкурат І.В. Виборчі технології як фактор активізації адміністративної реформи // Вісн. УАДУ. – 1998. – № 1. – С. 118-126.
4. Шкурат І.В. Оцінка ресурсного потенціалу регіональної еліти при розробці виборчих технологій // Ефективність державного управління (регіональний аспект): Матеріали щоріч. наук.-практ. конф. – Л.: ЛФ УАДУ. – 2001. – С. 182-184.

*Дрозд Анна,
студентка гр. ЕМЕн-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
імені Б.Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

КОНСТИТУЦІЙНО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: Політичні партії посідають важливе місце в політичній системі держави і в суспільному житті українців. Вони впливають на процеси саморегулювання громадянського суспільства, забезпечують механізми зворотного зв'язку між суспільством і державою, суттєво впливають на діяльність органів державної влади, економіку, соціальні процеси, міждержавні відносини. Між тим становлення й розвиток політичних партій в Україні неможливо уявити без державного регулювання їхньої діяльності.

Дослідження здійснювали: М. Примуш, Л. Гонюкова, В. Ковтунець.

Мета дослідження: Метою статті є визначення сучасних засад правової регламентації, а також розроблення практичних пропозицій щодо вдосконалення державного регулювання діяльності політичних партій в Україні.

Завдання: визначити сучасні засади правового регулювання діяльності політичних партій в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у політичних партіях України.

Предметом дослідження є конституційно-правове регулювання суспільних відносин в Україні. За роки незалежності розвиток законодавства, що стосується діяльності політичних партій в Україні, пройшов кілька важливих етапів. Перший із них (початковий, 1992–1995 рр.) було пов'язано з прийняттям 16 червня 1992 р. Закону України «Про об'єднання громадян», у якому визначалось поняття «політична партія» як об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною метою участь у розробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого та регіонального самоврядування і представництво в їхньому складі [4]. На наступному етапі (правової інституціоналізації політичних партій, 1996–2004 рр.) було прийнято Конституцію України (1996 р.) [6], а згодом і Закон України «Про політичні партії в Україні» (2001 р.) [5]. Також важливими законодавчими актами, ухваленими в той час, стали закони України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» (1998 р.) [1], «Про вибори народних депутатів України» (2004 р.) [2], які істотно підвищували роль партій у суспільно-політичному житті країни. 14 липня 2015 р. Верховна Рада України прийняла новий Закон України «Про місцеві вибори» [3]. Закон передбачив право висування партіями: кандидатів в одномандатних округах на виборах депутатів сільських і селищних рад; кандидатів на посади сільських, селищних, міських голів; списків кандидатів у багатомандатних виборчих округах на виборах депутатів Верховної Ради АР Крим, обласних, районних, міських, районних у містах рад, із закріпленням кандидатів у територіальних виборчих округах, на які поділяється

відповідний багатомандатний виборчий округ. Головним наслідком цього кроку стало перетворення політичних партій (їхніх блоків) на основних претендентів на представництво в органах місцевого самоврядування (обласних, районних, міських радах). При цьому виборчий бар'єр для участі партії в розподілі мандатів у багатомандатних виборчих округах збільшився з 3 до 5 % [5]. Такі зміни призвели до того, що невеликі партійні сили фактично позбавилися можливості делегувати своїх представників до рад, а віддані за них голоси буде розподілено між великими політичними силами, що подолали 5 %-й бар'єр. До рад отримали шанс потрапити кандидати, які мали друге, третє і навіть четверте місце в окрузі – за умов, що їхня партія виявилась більш успішною. У результаті мандат може отримати кандидат із мізерною підтримкою виборців. Також було закрито можливість потрапляння до міської та обласної рад для громадських діячів, які користуються підтримкою населення в певних районах, оскільки в Законі не передбачається процедура самовисування. Це призвело до необхідності для таких кандидатів домовлятися з певними політичними партіями. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що останніми роками в Україні зроблено цілу низку важливих кроків, спрямованих на наближення до європейських стандартів, проте на основі відзначених недоліків можна виділити такі напрями вдосконалення державного регулювання діяльності політичних партій в Україні: у Законі України «Про політичні партії в Україні» прописати чітку кількість осередків на місцях для реєстрації політичних партій, адже саме місцеві організації політичної партії знаходяться в найбільш тісному зв'язку з населенням; деталізувати вимоги до статутів партій щодо внутрішнього партійного порядку висування кандидатів на виборах, які необхідні при формуванні демократичних засад партійного життя, гарантування можливості членам партії брати участь у процесах прийняття політичних рішень; оскільки Україна прагне бути інформаційним суспільством, то в пункті щодо легалізації політичних партій доцільно розглянути пропозицію зі збирання не лише «рукописних» підписів про створення політичної партії, але й електронних підписів громадян; створити уніфікований портал для звітності політичних партій в єдиній електронній базі, для досягнення більшої прозорості у фінансовій діяльності політичних партій; відмінити щорічне звітування центральному органу виконавчої влади щодо утворення нових осередків політичних партій, оскільки центральний орган виконавчої влади і без того реєструє нові структурні утворення політичних партій; забезпечити належний правовий статус не тільки парламентській опозиції, а й парламентській коаліції; забезпечити запровадження пропорційної виборчої системи з відкритими списками.

Висновок: отже, узагальнюючи результати проведеного дослідження можна сказати, що в Україні в роки її незалежності вже сформувалась законодавча база, що регламентує різні сторони організації та функціонування політичних партій. Правова інституціалізація політичних партій пройшла декілька етапів свого становлення. Перші кроки в розвитку партійного законодавства було зроблено з прийняттям у 1992 р. Закону України «Про об'єднання громадян»; закладено правові основи для діяльності і розвитку політичних партій в Конституції України (1996 р.). Наступні етапи становлення політичних партій як конституційно-правового інституту мали місце завдяки прийняттю нормативно-правових актів, основними з яких є закони України

«Про політичні партії в Україні» (2001 р.) і «Про місцеві вибори» (2015 р.), які істотно підвищують роль партій та регламентують їхній вплив на суспільно-політичне життя країни. Між тим варто зазначити, що партійне законодавство в Україні необхідно розвивати, враховуючи реальні зміни, яких воно зазнало в останні роки, та із урахуванням того, що б ми хотіли досягнути внаслідок такого розвитку. В очевидь, фінансова звітність політичної партії, обмеження приватного капіталу юридичних і фізичних осіб; запровадження державного фінансування – стануть тими шаблями у побудові й діяльності нових партійних структур, які зможуть ефективно працювати.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 14 січ. 1998 р. № 14/98-ВР, втрата чинності від 1 жовт. 2005 р., підстава 1667-15. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/14/98-%D0%B2%D1%80>.

2. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 25 берез. 2004 р. № 1665-IV, втрата чинності від 10 груд. 2011 р., підстава 4061-17. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1665-15>.

3. Закон України «Про місцеві вибори» від 14 лип. 2015 р. № 595-VIII, зі змінами та допов. URL: <http://www.golos.com.ua/article/257767>.

4. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16 черв. 1992 р. № 2460-XII, втрата чинності від 1 січ. 2013 р., підстава 4572-17. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2460-12>.

5. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квіт. 2001 р. № 2365-III, зі змінами та допов. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.

6. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. № 254к/96-ВР.

*Зелінський Богуслав,
студент гр. ОДС-11,
Факультету фінансів та обліку, ТНЕУ*

ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Актуальність теми: Важливим механізмом забезпечення альтернативності, багатоваріантності у прийнятті рішень органами влади, відкритості та раціональності цього процесу є інститут парламентської опозиції. Його існування є органічним явищем та необхідною характеристикою демократичного суспільства. Нині в Україні відкрилися реальні можливості для вивчення парламентської опозиції як політичного феномену, що є показником цивілізованості соціуму та рушієм прогресивних суспільних змін. Дедалі більше утверджується погляд на суспільство як на динамічну самовідновлювальну систему, в якій далеко не остання роль належить важелям протистояння владі та її конструктивної критики. Отже, актуальність зумовлена потребою наукового осмислення ролі парламентської опозиції як чинника демократизації українського суспільства. Поглиблене соціально-філософське і політологічне дослідження опозиції розпочалось в працях таких дослідників як М. Дюверже, А. Камю, Ж.П. Сартр, Г. Маркузе, Е. Фромм, А. Турен, Ч. Мілс, Р. Даль та інших. Ці автори представили докази соціальної, політичної та духовної потреби суспільства в справжній опозиції, в тому числі і в нових її суб'єктах, які давали поштовх розвитку демократії, оновленню суспільства та утвердженню в ньому справедливості.

Об'єктом статті є сучасна демократія. **Предметом дослідження** є тенденції становлення і функціонування парламентської опозиції як політичного інституту і чинники, що впливають на перспективи її розвитку в Україні.

Мета: розкриття особливостей організації та діяльності парламентської опозиції в сучасних демократичних країнах.

Завдання дослідження: виявити сутність та проблеми сучасного процесу інституалізації парламентської опозиції в Україні. Демократизація суспільств, посткомуністичних також, пов'язана з комплексом проблем та умов, розв'язання і створення яких дає змогу консолідувати політичну еліту й усе суспільство навколо демократичних вартостей і перейти до реальної демократії, а не користуватися її «сурогатами», характерними для перехідних періодів. Завданням демократизації, як етапу демократичного транзиту, за визначенням Р. Даля, є створення умов, які дають змогу всім політичним силам відкрито й легально конкурувати у вільних та чесних виборах і реалізувати таким чином формулу сучасної демократії (або поліархії) як «змагання відкритого для участі» [1, с. 80]. Ця формула демократії буде неповною без інституту парламентської опозиції, тобто інституту артикуляції та захисту прав меншості. Без цього інституту неможлива й повноцінна політична конкуренція. Р. Даль слушно вказує, що за відсутності права на опозицію право брати участь у виборах є достатнього «оголеним» [2, с. 5]. Опозиційність - це явище, яке характерне для всіх спільнот та суспільств. Оскільки об'єктивною основою її виникнення є різноманітність і суперечливість суспільних інтересів та

неможливість політичної системи інтегрувати цю різноманітність інтересів, враховувати її в процесах прийняття рішень. Інститут парламентської опозиції з цього погляду є інституціалізацією групових конфліктів (на чому акцентував увагу Й. Шумпетер), що є об'єктивними та неминучими в будь-якому суспільстві, а найважливіше - механізмом їх легалізації і розв'язання. Опозицію часто інтерпретують як будь-який вияв незгоди, інакомислення, незадоволення, що виявляється у формі дисидентства, бунтарства, протесту і навіть аномії - несприйняття чинного ладу. Часто опозицію ототожнюють з критиканством. У такому випадку панівна група оголошує її як негативне, дестабілізуюче для суспільної системи явище (і вона може бути такою по суті), що є основою для репресій проти незгодних; до того ж ігнорується реальність опозиційних поглядів та настроїв. Неорганізовані, інституційно неформлені вияви незадоволення за умови їх масовості або радикального та деструктивного характеру справді можуть стати загрозою для стабільності суспільної системи, що підтверджує потребу легалізації цього інституту. Без сумніву, слід «чітко розрізнити умови існування опозиції як певних критичних стосовно влади настроїв і опозиції як легалізованого політичного інституту» [3, с. 99]. Одночасно, як зазначає Л. Пшеворський, «суперечності в керівництві вказують громадянському суспільству, що політичний простір відкритий для входження у нього незалежних організацій» [4, с. 677]. Це стимулює політичну активність та прагнення інституційної організації опозиційно налаштованих груп і населення, що їх підтримує. Отже, опозиція, що виникає в надрах авторитарного режиму, сприяє розвитку громадянського суспільства та його політичній самоорганізації, що дає змогу не лише артикулювати незадоволення груп населення чинним режимом, але й формувати колективні проекти альтернативного майбутнього, а окремому громадянину - можливість політичного вибору. Підтримка досягнутого порозуміння тривалий час вимагає еластичності ініціаторів порозуміння, а також інституцій, які утворюються в результаті порозуміння, зафіксованого в угодах. Порозуміння еліт передбачає також кооптацію нових груп, як повноправних учасників політичного процесу, опозиційних також. Усунення політичних груп після елітних домовленостей вказує на неконсолідований тип політичної системи. Брак порозуміння серед еліти призводить до поляризації еліт та мас і або відсуває в часі, або зовсім унеможливорює консолідацію демократії [5, с.396]. В Україні реальні передумови до становлення та функціонування дієвого інституту політичної опозиції з'явилися після перемоги опозиційних сил на президентських виборах 2004 р. Проте деякі особливості пострадянського розвитку українського суспільства ускладнювали та ускладнюватимуть розвиток інституту політичної опозиції й надалі. Насамперед це авторитарна сутність політичного режиму, в якому можливості боротьби (конкуренції) за владу з боку інших політичних груп, контр-еліт були дуже обмежені. Режим намагався мінімізувати ризики пов'язані з політичною конкуренцією. Цьому сприяли, по-перше, збереження влади в руках колишньої партноменклатури після проголошення державної незалежності України з одночасною зміною нею демократичної та національної риторики; зміни еліт, як у Східній Європі, не відбулося. По-друге, функціонування опозиційних груп у напівпрезидентській формі правління, що характеризувалася слабкістю парламенту як центру прийняття рішень, й

зменшувало можливості опозиційних парламентських груп впливати на політичний процес та визначення стратегії розвитку суспільства. По-третє, об'єктивною причиною слабкості політичної опозиції в Україні стала і слабкість та функціональна неефективність держави зумовлена і етапом становлення української державності, і глобалізаційними тенденціями кризи держави. Це формувало аморфну, слабку владу і аморфну, без серйозної політичної альтернативи опозицію.

Висновок: на етапі демократизації наслідки й результати будуть залежати не лише від реформаторів всередині панівної еліти, але й від опозиції, а загалом кажучи, від їхньої взаємодії і здатності досягнути порозуміння. Позитивні результати демократизації певною мірою залежать і від здатності опозиції виконувати на цьому етапі транзиту нові функції, які полягають у: а) відмові від інтеграції в авторитарний режим; б) відкритому дискутуванні легітимності та ціни авторитарного правління; в) формуванні демократичної альтернативи, що заслуговує довіри і підтримки населення; г) поширенні демократичних стандартів політичної культури та політичної участі серед широких верств населення (демократичній соціалізації).

Список використаної літератури

1. Даль Р. О демократии. – М., 2000.
2. Dahl R. A. Polyarchy. Participation and Opposition. – London, 1971.
3. Цыганков А. П. Современные политические режимы: структура, типология, динамика. – М.: Интерпракс, 1995.
4. Пшеворский Л. Переходы к демократии// Политология: хрестоматия/ Сост. М. А. Василик, М. С. Вершинин. – М.: Гардарики, 2000.
5. Зарицька І.В. Парламентська опозиції в сучасній Україні як чинник її демократизації / І.В.Зарицька // Гілея. – 2009.

*Зубрицький Ростислав,
студент гр. ІСТ-11,*

Факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ГЕЛЬСІНСЬКИЙ РУХ І ЙОГО ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ (1976 - ПОЧАТОК 90-Х РОКІВ)

Актуальність теми. В умовах національного та культурного відродження України, становлення її державності, важлива роль належить глибокому і всебічному дослідженню історії минулого українського народу, особливо тих її сторінок, які протягом тривалого часу не виправдано замовчувалися. Саме до таких належить діяльність Гельсінського руху в Україні у 1976 - на початку 90-х років. Дане дослідження - спроба комплексного підходу до висвітлення проблеми українського правозахисного руху через єдність аналізу передумов виникнення, діяльності та його впливу на національно-політичні процеси в республіці в зазначений період.

Метою дослідження є спроба дослідити витoki формування, умови та етапи діяльності Гельсінського руху 1976 - поч. 90-х років в Україні, висвітлити його конкретну роботу, пов'язану з виступами за права та свободи людини, розглянути вплив цього руху на розвиток національно-політичних процесів в республіці.

Завдання дослідження - провести історико-теоретичний аналіз передумов виникнення, ідеологічно-політичні витoki правозахисту в Україні; дослідити діяльність Гельсінського руху протягом усього періоду існування в контексті еволюції поглядів правозахисників на розуміння самого права й на здатність радянської тоталітарної системи до реалізації людських прав; визначити вплив правозахисників на розвиток національно-політичних процесів у республіці в зазначений період. **Об'єктом дослідження** є Гельсінський рух 1976 - початку 90-х років в Україні, його виникнення й розвиток боротьби національно свідомих сил країни за права особи та нації.

Предметом дослідження є діяльність основних сил національно-визвольного спрямування в сфері дотримання прав і свобод людини на теренах України, стан опозиційної суспільної думки в зазначений період. Безпосередньо проблему українського Гельсінського руху науковці розглядають в окремих розділах вищезгаданих загальних робіт. Так, Ю. Курносів простежує передумови створення Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод, показує зв'язок групи з іншими правозахисними організаціями Радянського Союзу - вірменською, литовською, грузинською та ін., багато уваги приділено членам-засновникам групи [1, с. 141]. У свою чергу, Ю. Зайцев детально аналізує роботу Української Гельсінської групи та її розгром, Г. Касьянов вважає ідейний доробок групи досить блідим, визначаючи діяльність УГГ як підсумковий етап розвитку руху опору 1960 - 80-х років в Україні, дослідники з діаспори порівнюють український правозахисний рух з російським та діяльністю ОУН тощо. Аналіз основних історіографічних робіт дає змогу загострити увагу на існуванні термінологічної проблеми у вивченні дослідниками опозиційних виступів інтелігенції тоталітарній державі в Радянському Союзі другої половини 1950-х - кінця 80-х років. Якщо Л. Алексєєва, Ю. Курносів форму опору інтелігенції тоталітарній державі в Радянському Союзі характеризують як «інакомислення», то

М.Прокоп, Г.Касьянов визначають її як «рух опору», Ю.Зайцев, М.Багмет та ін. все ще додержуються термінів «дисиденство», «дисидентський рух»[2, с. 205], А.Русначенко вже використовує назву «національно-визвольний рух»[3, с. 220]. Самі учасники руху віддають перевагу назві «інакомислячий» перед «дисидент», деякі наголошують на використанні термінів «опозиціонер», «правозахисник». Однак, більшість дослідників характеризують правозахисну діяльність лише як течію загального руху опору в Україні. Існує можливість на даному етапі розвитку історії зазначеного руху в Україні використовувати всі з вищезазначених термінів для характеристики проявів опору адміністративно-командній системі в Радянському Союзі. Щодо визначення діяльності осіб, які виступали на захист прав та свобод людини, необхідність використання термінів «правозахист», «правозахисний рух», «Гельсінський рух» не викликає сумнівів. Але, разом з тим, для термінологічного визначення політичного напрямку в зазначеному русі доцільними слід вважати назви «національно-демократичний рух», «демократична опозиція», які найбільш повно розкривають зміст зазначеного явища. Виникнення Гельсінського руху в Україні обумовлено сукупністю зовнішньо- та внутрішньо-політичних чинників. Зміни міжнародної ситуації в другій половині ХХ ст., повернення світової політичної думки до гуманітарних проблем сприяло широкому розвитку правозахисту, було зроблено важливі кроки у міжнародно-правовому закріпленні прав людини: в 1948 р. була прийнята Загальна Декларація прав людини, а в 1975 р. - Заключний Акт Гельсінської наради з питань безпеки та співробітництва в Європі. Саме останній документ був передумовою, що викликала появу міжнародного Гельсінського руху за права людини. Внутрішніми факторами виникнення правозахисту в Українській РСР була наявність тоталітарного характеру радянської системи. У період, що передував виникненню Гельсінського руху, формувалися основи антиправової політики радянської держави, які з середини 1960-х років були відновлені брежнєвською командою. Це й викликало численні виступи національно свідомої частини інтелігенції. Внутрішні причини виникнення руху за права людини корінилися також у нерівноправному характері відносин між Центральним урядом Радянського Союзу та Україною, у цілеспрямованій політиці русифікації останньої. Передумовою розвитку правозахисту була й активна діяльність руху шістдесятників у республіці, яка стала наочним прикладом для вирішення. Головним результатом діяльності Української Гельсінської групи було те, що проголошене в Декларації завдання - поширення інформації щодо порушення прав людини в Україні - було виконано, документи й матеріали підтверджують це. Репресивна політика радянської влади була одним з наслідків діяльності правозахисників на теренах України в 1970-80-х роках. Участь українських правозахисників у проведенні міжнародного форуму з прав людини, створення громадських організацій на захист засуджених за переконання та, як результат, звільнення всіх політв'язнів, активна громадська робота відновленого «Українського вісника», надання великої уваги розробці українського національного питання поряд з питанням правозахисту, - такими були підсумки діяльності українського правозахисного руху в зазначений період. Завдяки активній роботі діячів українського Гельсінського руху, про стан справ з правами людини в Україні стало широко відомо в світі.

Висновки. Діяльність політичної течії українського Гельсінського руху справила визначальний вплив на події кінця 1980 - початку 90-х років. Правозахисники відіграли роль каталізаторів демократичних процесів даного періоду української історії, формуючи своєю радикальною позицією рішучість, впевненість і відданість ідеї демократичної, правової та самостійної України.

Список використаної літератури

1. Лисяк-Рудницький І. Між історією та політикою: статті до історії та критики української суспільно-політичної думки. - Мюнхен: Сучасність.
2. Зайцев Ю. Дисиденти // Молодь України. - 1995. - 11 квітня; Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960 - 80-х в Україні.
3. Курносів Ю. Інакомислення в Україні (60-ті - перша половина 80-х років ХХ ст.) - К.: ПУ, 1994.

*Іжєвська Богдана,
студентка гр.МАРК-11,
Факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОЛІТИКИ І БІЗНЕСУ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження: проблеми організації взаємодії органів влади та бізнесу особливо актуальні в сучасній економічній, соціальній і політичній ситуації в Україні. Наразі все більше усвідомлюється необхідність конструктивного діалогу між бізнесом, державою і суспільством. Проте, баланс інтересів між суб'єктами політики в питанні щодо відповідальності за добробут громадянина, регіонів та країни в цілому поки не знайдений. Отже, актуальність обумовлюється необхідністю створення умов для найкращого поєднання інтересів таких різних сегментів суспільства як влада, бізнес та громадськість.

Метою дослідження є розкриття взаємозв'язку політики і бізнесу.

Завдання дослідження є аналіз основних факторів взаємозв'язку бізнесу та влади в українському суспільстві та види їх партнерства.

Об'єкт дослідження: суспільно-владні відносини в умовах соціальних перетворень.

Предмет дослідження: державне управління формуванням партнерських відносин між владою та бізнесом.

В сукупності факторів розгортання бізнесу пріоритетне місце займають соціально– політичні фактори. Останні поділяються на політичні та соціальні. У першу групу входять як власне політичні, так і політико – правові чинники. До перших належать тип державного устрою, політична стабільність суспільства, політична довіра і політичні установки громадян, політичний імідж, рейтинг і репутація керівників усіх рівнів, характер політичного режиму і пов'язаний з ним державно –політичний лад; рівень бюрократизації влади, політико – управлінська діяльність інститутів державної і муніципальної влади, розвиненість політичних партій та партійної системи в цілому, демократизм електорального законодавства і виборчої системи країни, режими взаємодії влади з політичною опозицією і громадською думкою та ін. Основним чинником у цій групі є державно – політичний лад, який втілюється в таких формах організації, як авторитарна або демократична (соціально – правова) держава. Найсприятливіші умови для оптимального функціонування та розвитку бізнесу створює в сучасних умовах демократична соціально – правова держава у будь– яких її моделях (ліберальній, консервативній, соціал–демократичній та ін.). Поряд з власне політичними в цій групі виділяються також політико – правові чинники, серед яких високим потенціалом позитивного впливу володіє якість нормотворчої законодавчої діяльності з проблем функціонування та розвитку підприємництва, стійкість і передбачуваність впливу нормативно – правових засад на реальний стан функціонування підприємництва, що пов'язане із умовами суворого виконання чинного законодавства та профілактикою і своєчасним припиненням економічних злочинів. Також вагоме значення має рівень політико – правового захисту бізнесу від адміністративного свавілля чиновників і правозастосовних органів, стан роботи з протидії корумпованості

адміністративно – бюрократичного апарату та податкового пресингу. Сприятливий інвестиційний клімат в підприємницькому середовищі забезпечується ефективним механізмом правового регулювання, що дозволяє захистити права і інвестиції підприємців і від свавілля чиновників, і від нечистоплотних конкурентів. При цьому в цивілізованому суспільстві судово–правовий механізм, який створюється для виконання законодавства і забезпечує ефективне судочинство, пронизано демократичним духом і повагою до гідності людини. Разом з тим бізнес, очікуючи політико – правових гарантій безпеки ведення справ, розраховує на комплексні заходи щодо забезпечення надійності інвестування коштів у виробництво, а також сподівається на гарантії юридичного захисту власних підприємницьких прав та інтересів. Така безпека і надійність забезпечується цілою групою політико – правових чинників, що включає в себе розробку і видання ефективних нормативно – правових актів на всіх рівнях управління, суворе виконання законів і контроль за дотриманням діючих правових норм. При дотриманні цих умов, тобто забезпеченні політичної стабільності та політико – правової забезпеченості бізнесу, створюється позитивний політичний та інвестиційний клімат для ефективної взаємодії бізнесу і влади.

Особливого розгляду в плані впливу на процеси становлення бізнесу заслуговують також політичні уподобання, що є різновидом політичних установок громадян. За зауваженням Ю.В. Качанова, можна виділити три види таких установок: Політичні диспозиції (емоційні установки); Політичні уподобання (раціональні установки); Політичні орієнтації (ціннісні установки).

Диспозиції являють собою вираження політичної позиції громадян і характеризують їх емоційну схильність до сприйняття явищ політичного життя (політичних інститутів, лідерів, політичних рішень, політичних акцій або гасел), їх схвалення або несхвалення, підтримку або осуд, довіру чи недовіру по відношенню до них, солідарність з ними або їх заперечення. Люди можуть відчувати емоційне ставлення до політики в цілому, до органів представницької і виконавчої влади, до політичних партій та лідерів, до конкретних заходів уряду, парламенту та інших авторів. При цьому, як зазначає А.В. Алейников, «політичні диспозиції виражаються в закріплених у соціальному досвіді схильностях людей сприймати, оцінювати й осмислювати політичні події та об'єкти, а також у здатності здійснювати релевантну політичну практику» [1, с. 21]. Політичні уподобання, на відміну від диспозицій, є зваженими та осмисленими. В їх основі лежить раціональний вибір, свідоме ставлення до політичної дійсності. Емоційні компоненти установки тут присутні, але вони диференційовані за шкалою: більше – менше, сильніше – слабше. Уподобання відрізняються від диспозицій більш усвідомленим характером, передбачають розуміння людьми своєї позицію в полі політики на відміну від інших позицій, а також ступінь близькості чи віддаленості цих позицій від своєї власної. Саме так можна ставитися до різних структур влади, до кандидатів у депутати, керівників адміністративних органів, до політичних партій, проектів законів, урядових програм розвитку бізнесу або економіки країни в цілому. Тому політичні уподобання індивіда, хоча і не позбавлені емоційно–оцінного характеру, але мають більш раціональний і усвідомлений характер. Політичні орієнтації в структурі установок представляють собою уподобання, обґрунтовані з точки зору засвоєної людьми системи цінностей та пов'язані з

поглядами на владу, партії, лідерів, у контексті відповідності їх діяльності етичним нормам і зразкам політичної поведінки. На основі цих уявлень громадяни приймають рішення про моральну підтримку політичного курсу або про протидію йому, про участь і неучасть у виборах, про голосування на користь певного кандидата або про відмову від голосування. Слід відзначити, що на взаємодію бізнесу та влади значним є вплив якості нормотворчої діяльності та видаваних законів з проблем функціонування та розвитку підприємництва, стійкість і передбачуваність нормативно – правових засад функціонування підприємництва і, особливо – стан правової сфери, пов'язаної із суворим виконанням чинного законодавства і своєчасним припиненням економічних злочинів. Також вагоме значення має рівень політико – правового захисту бізнесу від адміністративного свавілля чиновників і правозастосовних органів, стан роботи з протидії корупційності адміністративно – бюрократичного апарату та податкового пресингу. Учені пропонують наступну класифікацію видів партнерства політики і бізнесу. По-перше, економічна взаємодія включає: державні унітарні підприємства; державні корпорації; корпорації за державною участю; державно-приватне партнерство; ринкові взаємовідносини (закупівлі, тендери, інвестиційні контракти). По-друге, правова взаємодія включає: державне регулювання підприємницької діяльності; державне регулювання конкуренції; державне регулювання взаємодії державних і підприємницьких структур. По-третє, організаційна взаємодія передбачає: взаємну участь представників сторін у діяльності інших сторін; державне замовлення [4, с.137]. Форми взаємодії бізнесу і політики в інвестиційній сфері можуть бути найрізноманітнішими. Проте всі вони повинні мати в якості основи сприятливий інвестиційний клімат, який передбачає надання державних гарантій приватним інвесторам; надання цільових амортизаційних, податкових і кредитних. Щодо взаємодії в інвестиційній сфері, то слід зазначити, що у наявності сприятливого інвестиційного клімату однаково зацікавлені як владні, так і підприємницькі структури. Взаємодія в цій сфері пільг; формування організаційно-правових умов, що стимулюють інвестиційну активність, наявність дієвого механізму прямого державного та змішаного державно-приватного фінансування інвестицій. Все це означає, що підтримка державою інвестиційного клімату в тому чи іншому якісному стані є методом інвестиційної взаємодії влади і бізнесу. Вирішення проблеми взаємодії суспільства, бізнесу та держави потребує визначення чітких правил їх партнерства, враховуючи інтереси зацікавлених сторін. Цивілізований розвиток суспільства передбачає необхідність визначення довгострокової і відповідальної державної політики у взаєминах влади, бізнесу і суспільства. Основи такої співпраці закладено у Законі України «Про державно- приватне партнерство» (2010 р.).

Висновок. Отже, вибір та реалізація економічних моделей взаємодії політики, бізнесу та суспільства залежить від рівня соціальної спрямованості бізнес-структур, активності держави у вирішенні завдань поліпшення рівня та якості життя громадян та участі некомерційних громадських організацій у реалізації різноманітних соціальних проектів.

Список використаної літератури

1. Брехаря С. Г. Політична суб'єктність малого і середнього бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / С. Г. Брехаря // Наукові записки Інституту

політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 2015. – Вип. 2. – С. 146– 161. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nziend_2015_2_12

2. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 9. – Ст.79.

3. Закон України «Про державно-приватне партнерство» // Відомості Верховної ради України. – 2010. – № 40. – Ст.524.

4. Ядов В. А. Социальные и социально–психологические механизмы формирования социальной идентичности личности / Владимир Александрович Ядов // Мир России. – 1995. – №3–4. – С.158–181.

*Кардаш Ірина,
студентка гр.МАРКІ-11,*

Факультету економіки та управління, ТНЕУ

АНТИГЛОБАЛІСТСЬКИЙ РУХ І УКРАЇНА: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Найбільш поширений суспільно-політичний процес сучасного світу – глобалізація. Суперечливість наслідків цього суспільно-політичного процесу для держав світу призвела до того, що одним з головних міжнародних конфліктів епохи глобалізації став конфлікт між її прихильниками та противниками – антиглобалістами. Варто зазначити, що окремі аспекти розвитку глобалізації, її вплив на розвиток політичного процесу розглядали у своїх роботах У. Бек, Б. Ліндсі, Ю. Норберг, З. Бауман, Д. Сорос, І. Валлерстайн, О. Чумаков, М. Делягін, М. Лебедева. Дослідженню причин виникнення антиглобалістського руху, факторів, що зумовили його формування та становлення, значну увагу у своїх працях приділяють О. Бузгалін, Б. Кагарлицький, С. Гуфаров, К. Денчев, К. Майданик, Ф. Войтоловський, А. Мітсіу, Д. Хелд, Е. Макгрю, Н. Кляйн, К. Агітон та інші.

Об'єктом дослідження є антиглобалістський рух як суспільно-політичний процес, інституціоналізовані форми проявів антиглобалістського руху, напрями діяльності, регіональні особливості та джерела фінансування антиглобалістських організацій.

Предметом дослідження є становлення та розвиток антиглобалістських організацій та їх вплив на політичні процеси в Україні.

Мета дослідження - аналіз сутності антиглобалістського руху як суспільно-політичного процесу сучасного світу, особливостей його структурної організації, політичної практики та діяльності в Україні. **Завдання дослідження:** дослідити історію виникнення антиглобалістського руху та систематизувати етапи його розвитку; вивчити процес становлення антиглобалістських організацій та виявити їх основні типології; визначити організаційно-економічні засади діяльності антиглобалістського руху. Україна відчула вплив глобалізації вже з перших років незалежності, коли її економіка та суспільна сфера стали відкритими для світу. З того часу наша держава невпинно долучається до глобалізаційних процесів, відчуваючи на собі як позитивні, так і негативні наслідки глобалізації. Наприкінці 90-х років ХХ – на початку ХХІ століть в Україні почали виникати організації, ідеологічні платформи яких дедалі більше нагадували ідеологію антиглобалістів. Так, із застереженням можна віднести до таких представників ультралівих партій. Назвати антиглобалістами зелених також важко, оскільки представлені вони декількома політичними структурами, від істинного захисту природи дуже і дуже далекими. Знаковою подією в розвитку українського антиглобалістського руху стало проведення Першого Українського соціального форуму (УСФ) 1 –2 травня 2008 року. Раніше із закликом провести УСФ виступала конференція громадських рухів України, яка проходила в Києві 21 – 22 грудня 2007 року. Були також й альтернативні пропозиції провести Соціальний форум країн СНД, але ці задуми не були реалізовані. Брак коштів значно вплинув на формат УСФ. Засідання форуму пройшли в одному з будинків культури на околиці Києва. Кількість секцій довелося скоротити через брак приміщень. На форумі працювали секції з

робочого та профспілкового рухів, екології, антифашизму, контркультури та інші [1, с. 372]. Важливою подією для становлення та подальшого розвитку антиглобалістського руху в Україні стало проведення в Києві підготовчої асамблеї П'ятого Європейського соціального форуму. 6 червня 2008 року в Будинку профспілок у Києві розпочалася перша зустріч Європейської Підготовчої Асамблеї, присвячена підготовці П'ятого Європейського соціального форуму. На Асамблею до Києва з'їхались представники громадських організацій і профспілок з Туреччини, Німеччини, Австрії, Італії, Іспанії, Уельсу, Угорщини, Греції, України та інших держав. Головна мета як Асамблеї, так і Форуму – обмін досвідом. 6 червня 2008 року в тематичних залах Будинку профспілок активісти українських громадських організацій (зокрема, Організації марксистів, «ДУМАЙ!» та Фундації регіональних ініціатив) обговорювали із закордонними колегами проблеми трудової міграції, боротьби з фашизмом і расизмом, становлення і розвитку незалежних профспілок, неоліберальні реформи в сферах будівництва і житлово-комунальних послуг, незаконну забудову суспільного простору та приватизацію гуртожитків з виселенням людей, які живуть у них [2]. Українські антиглобалістські організації дуже активно працюють у глобальній мережі Інтернет. Зокрема, існує велика кількість порталів, блогів, інших проектів, у яких обговорюються негативні наслідки глобалізації, планується проведення масштабних заходів, конференцій і таке інше. Необхідно зазначити, що в Україні досить активно працює національна філія міжнародної антиглобалістської організації Індімедія, яка представляє собою колектив незалежних ЗМІ та журналістів, що надають некомерційне висвітлення подій і оперативний інформаційний канал, відкритий для взаємодії з усіма користувачами. Загалом варто зазначити, що акції українських антиглобалістів на фоні потужних виступів у містах Європи та Америки виглядають досить слабкими, які збирають від кількох десятків до кількох сотень учасників. Це пов'язано з низкою причин. По-перше, позначаються особливості періоду переходу до ринкової економіки, який переживає Україна, коли з одного боку загострюються соціальні протиріччя, які створюють підґрунтя для невдоволення мас, але з іншого – відповідальність за виниклі проблеми маси покладають головним чином на національну еліту. По-друге, існують технічні, мовні бар'єри, які перешкоджають підключенню українців до міжнародних акцій антиглобалістів [3]. У результаті уявлення українців про антиглобалістський рух формується головним чином телебаченням, яке через ряд обставин досить упереджено розповідає про акції антиглобалістів. По-третє, на Заході антиглобалістський рух виріс на фундаменті величезного досвіду захисту прав конкретного робітника та громадянина. В Україні такий досвід боротьби за соціально-економічні та політичні права ще не напрацьований. Однак, перспективи в українського антиглобалістського руху все ж існують. Подальша інтеграція України в основні політичні та економічні інститути глобалізації сприятиме формуванню в масовій свідомості уявлень про зв'язок політики національної та глобальної еліти. Розширення контактів між неурядовими організаціями неминуче супроводжуватиметься включенням українців у міжнародні антиглобалістські заходи [4].

Висновок. Розглянувши особливості діяльності антиглобалістських організацій в Україні, ми можемо сказати, що, незважаючи на незначний досвід державності, в Україні існують антиглобалістські організації.

Антиглобалістський рух у нашій країні дуже часто використовують політичні партії у своїй боротьбі. Антиглобалістські акції, які проводяться, не є масовими та збирають невелику кількість протестувальників. Великі іноземні антиглобалістські організації, фонди фінансують деякі українські проекти, спонсорують поїздки українських активістів на великі антиглобалістські з'їзди, форуми. Варто також зазначити, що в Україні з'являються й національні відділення великих міжнародних антиглобалістських організацій та незалежних інформаційних агентств, як от організація «Українська Індімедія».

Список використаної літератури

1. Трофименко М. В. Антиглобалізм та пацифізм проти інтеграційних процесів у сучасному світі / М. В. Трофименко // Нова парадигма: Журнал наукових праць. – 2007. – Вип. 65. – Ч. 2. – С. 279–285.
2. Маніфест українських антиглобалістів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://antiglobal.org.ua/tag/>
3. Українська Індімедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine.indymedia.org/>
4. Київський портал лібертарних ініціатив. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zaraz.org/>

*Кващук Христина,
студентка гр.МАРК-11*

Факультету економіки та управління, ТНЕУ

ВЛАДА І МОЛОДЬ: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН В ПРОЦЕСІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження: полягає у тому, що простежується участь політичних інститутів в процесі взаємовідношень владних структур і молоді, її інституціоналізації, що в результаті перетворює це політичне явище в формалізований, упорядкований процес з певною структурою відносин.

Мета дослідження: дослідити і визначити реальне становище молоді України в умовах демократичних реформ і конкретних змін в економічній, соціальній, політичній, ідеологічній та інших сферах функціонування суспільства; обґрунтувати та розглянути суть та особливості понять «політичний простір молоді», «правовий простір молоді», їх роль і значення в процесі соціалізації молоді.

Завдання дослідження: дослідити питання щодо взаємовідносин молоді, як соціальної спільноти з владою в практичних діях з позицій еволюційного розвитку.

Об'єктом дослідження: виступає велика і специфічна соціально-демографічна група – молодь України, що діє в певному соціальному, політичному і правовому просторі.

Предметом дослідження: процес взаємовідносин влади в особі держави і молоді в умовах трансформаційного, перехідного періоду до ринкових. **Влада і суспільство: особливості взаємодії і регулювання відносин (теорія проблеми)»** поняття «влада» як ключовий феномен політики. Будь-яка держава, що втілює владу, створює закони, формуючи загальноправове поле, з іншого боку – неухильно стежить за безумовним виконанням хвалених законів і примушує (закликає) громадян до їх виконання. Дійовий механізм влади на практиці робить її взаємодіювальною з тими, хто її обрав, прийняв [1, с.108]. При розгляді ознак влади виділяються: **правова впорядкованість** в організації суспільного і державного життя; дисципліна (правова, службова, професійна, військова і т.д.); регламентована взаємодія влади різного рівня між собою і громадянами; відповідальність і підконтрольність і влади, і громадян; діяльність влади лише в межах існуючих законів (в тому числі Конституції), без порушення прав громадян, їх свободи і рівності перед законом [2, с.31-35]. **«Молодь як суб'єкт влади: сутність і особливості функціонування»** розглядаються інтереси молоді як суб'єкта політики в процесі реформування і перетворень в Україні та деякі основні проблеми, що притаманні молодіжному середовищу [3, с.40-45]. На жаль, потрібно констатувати, що соціальна ціна реформ виявилася для українського населення, особливо для молоді, дуже високою. На цьому тлі досягнення демократизації в суспільстві, позитивні зміни в політичній сфері життя не представляються такими значимими і масштабними. Аналіз існуючих проблем молоді України показує, наскільки вони значні і багатопланові. Сучасне суспільство, держава не завжди адекватно реагують на молодіжні проблеми як існують, або на потенційно можливі. Мова йде як про фізичне, так і про моральне здоров'я нового покоління. Україна

може скористатися досвідом ряду країн, які, зіткнувшись з молодіжними проблемами, вчасно почали роботу по запобіганню їх негативного розвитку [4, с.94-97]. Бовтрачений час може обернутися для нашої країни серйозними наслідками в майбутньому. Політичний простір української молоді являє собою сегментії політичних дій, участь у владних структурах, наявність відповідних політичних (інших, близьких доних) організацій. Масштаби політичного простору залежать від конкретних дій молодіжних структур, наявності активних, що мають авторитет, молодіжних лідерів, які виконують певні політичні завдання, в том учислі здійснюють захис тінтересів молоді як в загальнонаціональному масштабі, так і в регіонах. Сучасна державна молодіжна політика і її перспективи» розкриваються питання, пов'язані з реалізацією одного з найважливіших напрямів державної політики – молодіжної [5, с. 62-68]. Цей напрям виник в умовах подолання кризових явищ в країні і реально став існувати як форма державної діяльності як в центрі, так і в регіонах. Державна молодіжна політика неможлива без активної участі громадських структур, передусім, молодіжних громадських організацій [6, с.248-254]. Держава повинна виконувати координуючу і організаційну роль, здійснюючи правові, фінансові, інформаційні і інші функції, а молодіжні організації – виступати ініціатором змісту політичних і інших рішень, що приймаються владою, обґрунтовуючи їх суть і переконуючи в їх необхідності. Основу ж самої державної молодіжної політики складає власне молодіжне законодавство і відповідні механізми його виконання.

Висновок : багато процесів в молодіжній сфері відбуваються досить швидко, навіть стрімко, випереджаючи загальний еволюційний розвиток українського суспільства; деякі процеси стають такими важкими та неперворотними, що цезмушуешвидко на них реагувати як державу, так і суспільство.

Список використаної літератури

1. Старинец А.Г., Соколов В.Н. Власть и общество. – Одесса: Маяк, 2003. – 180 с. (монографія).
2. Старинец А.Г. Молодежь и государство: проблемы взаимоотношений и интересов //Збірник «Науковий вісник» Всеукраїнської асоціації молодих учених. – № 4. – Киев-Одесса, 2002. – С. 31–35.
3. Старинец А.Г. Нормативно-правовая основа деятельности молодежных организаций Украины (период становления) // Збірник «Науковий вісник» Всеукраїнської асоціації молодих учених. – Киев-Одесса, № 5. – 2002. – С. 40–45.
4. Соколов В.Н., Старинец А.Г. Власть как социальный феномен (философское осмысление понятия) //Перспективи (серія: політологія) – № 1(17).–2002.–С. 94–97.
5. Старинец А.Г. Молодежь Украины в политическом и правовом пространстве в период трансформации украинского общества // Перспективи (серія політологія) – № 3(19) – 2002. – С. 62–68.
6. Старинец А. Молодежная политика в Украине: решение проблем // Правова держава. – № 6. – 2003. – С.248–254.

Чигур Руслан,

*к. істор. наук,
доцент кафедри філософії та політології ТНЕУ*

Ковбасовська Вікторія,
студентка гр. ЕМЕ-11,

*Навчально-науково інституту міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ПЕРЕГОВОРИ ЯК СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Актуальність теми дослідження: сучасна політична ситуація в Україні та світі вимагає переосмислення багатьох політичних процесів, зокрема, політичної комунікації під час конфліктів. А самі переговори, враховуючи багатовимірну специфіку політичних конфліктів, які часто переростають у «гарячі» збройні конфлікти, не можуть бути предметом лише політичного аналізу.

Метою дослідження є розкриття та визначення специфіки здійснення переговорів як способу врегулювання політичних конфліктів.

Завдання дослідження:

розкрити теоретичні засади дослідження переговорів у врегулюванні політичних конфліктів; розглянути роль особистісного фактору під час проведення переговорів; з'ясувати значення «третьої сторони» в процесі проведення переговорів.

Об'єктом дослідження є врегулювання політичних конфліктів.

Предметом дослідження є переговори як спосіб врегулювання політичних конфліктів. Над науковою темою працювали: Герасимович В. А., Павловська Т. В., Білецька Ю. О. та інші. Варіанти розвитку конфлікту будуть мати свої особливості, враховуючи ментальні, культурні, історичні аспекти, а тому їх варто враховувати при пошуку шляхів подолання. З появою перших ознак протидієвства та на початку зародження протидієв між сторонами політичного конфлікту суспільство та самі сторони намагаються створити ілюзію безконфліктності. Це пояснюється впливом політичного режиму радянського суспільства. У сучасному світі варто усвідомлювати, що чим швидше сторони почнуть діалог, тим менший вплив цього конфлікту буде на суспільство [3, с.103].

У міжнародній науці дослідження процесу переговорів розпочинається у другій половині ХХ ст. Звичайно, для прийняття конструктивного рішення на підставі переговорного процесу важливе значення мають такі складові, як: об'єктивність поінформованості про конфлікт; бажання сторін відкрито та тактовно висловлювати свою позицію в переговорному процесі; створення умов взаємної довіри і співпраці; дослідження основ конфлікту; відпрацювання взаємовигідних рішень та їх документальне закріплення [2, с.88]. Під політичними переговорами у врегулюванні конфлікту варто розуміти взаємодію політичних суб'єктів або їх представників у формі діалогу, щодо вирішення реального конфлікту з урахуванням інтересів сторін. Даний вид врегулювання політичних конфліктів найбільш ефективний та демократичний по відношенню до сторін конфлікту. В кінцевому результаті переговорів виникає можливість для співробітництва та взаємодії між сторонами, що конфліктують. Висвітлюючи різні аспекти функціонування особистісного фактору під час переговорів, визначено,

що при всій важливості тлумачення переговорів як переважно раціонального процесу, не можна ігнорувати людський чинник і не враховувати, що переговори ведуться конкретними людьми, які мають свої погляди, професійні та особисті якості, манеру спілкування та поведінку, цілі та власний життєвий та політичний досвід. Посередник – це особа, яка прагне допомогти учасникам переговорів знайти компромісне рішення. Посередник допомагає вести переговори, але не має права диктувати рішення. «Третя сторона» в якості посередника у переговорах сприяє конструктивному обговоренню і врегулюванню політичного конфлікту, посередник у переговорах визначає вибір остаточного рішення, який є прерогативою конфліктуючих сторін. Мета посередника на переговорах, а разом із тим його функціональне призначення, полягає не в запропонуванні готового рішення сторонам, а у сприянні знаходженню саме тих рішень, які б задовольнили конфліктуючі сторони [1, с. 290]. Розуміння посередництва з елементами арбітражу полягає в тому, що за умови, якщо сторони під час переговорів не дійдуть згоди щодо бажаного врегулювання проблеми, то посередник за таких умов самостійно винесе обов'язкове для виконання рішення щодо існуючого суперечливого питання. Аналіз політичної практики держав Європейського Союзу засвідчує, що при виборі того чи іншого механізму застосування політичного компромісу, сторони керуються можливістю досягнути вигоду для усіх сторін.

Висновок. Отже, у процесі цілісного і самостійного дослідження розкрито специфіку здійснення переговорів як способу врегулювання політичних конфліктів. На основі здійснення аналізу праць вітчизняних дослідників, присвячених ролі та значенню переговорів у врегулюванні політичних конфліктів, виокремлено теоретичні напрями осмислення сутності та функціонування переговорів у врегулюванні політичних конфліктів. Переговори як спосіб врегулювання політичних конфліктів – це процес міжособистісної комунікації та взаємодії суб'єктів політики, що орієнтований на досягненні взаємоприйняттого спільного рішення, яке дозволяє врегулювати існуючий політичний конфлікт.

Список використаної літератури

1. Герасимович В.А. Специфіка підготовки, організації та проведення політичних переговорів /Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: Видавництво «Гілея», 2016. – Вип. 109 (6). – С. 290-292.
2. Політичні конфлікти: Навчально-методичний посібник для підготовки магістрів усіх форм навчання/ В.Ф.Орлов, О.М.Отич, О.О.Фурса. – К.: ДЕТУТ, 2012. – 422 с.
3. Павловська Т. В. Політичні переговори, як спосіб вирішення політичного конфлікту// Вісник: Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Філософія. Політологія. 2007 р. С. 103-104.

*Коляр Галина,
студентка гр. ОАЦЕ-11,
Аграрного факультету, ТНЕУ*

ВОЄННО-ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ЗА УМОВ ПОСИЛЕННЯ ЗАГРОЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

Актуальність теми обумовлена якісно новим характером сучасних війн, у яких предметом враження й знищення є не люди й матеріальні цінності, а певні типи суспільної свідомості, менталітет націй, духовні засади армій, їх вірування, ідеологія, історія націй, притаманні їм патріотизм, культура (або їх відсутність) тощо. Звідси зрозуміло, чому розвинені країни надають такої виняткової уваги питанням інформаційної складової воєнної безпеки, захисту колективної свідомості, способу життя тощо, що є предметом воєнно-інформаційної безпеки.

Метою є теоретичне та науково-практичне розкриття сутності воєнно-інформаційної безпеки України за умов посилення загроз інформаційних війн з урахуванням сучасної геополітичної ситуації. В рамках міждисциплінарного підходу до вивчення питань інформаційних війн та воєнно-інформаційної безпеки застосовувався історичний метод, з позицій якого розглядалася еволюція підходів до розуміння сутності війни та миру.

Завдання: визначити теоретико-методологічні засади воєнно-інформаційної безпеки; з'ясувати місце й роль інформаційно-технічної та інформаційно-психологічної боротьби у мирний та воєнний час як феноменів сучасної політичної дійсності; проаналізована геополітична кризова ситуація посилення зовнішніх та внутрішніх інформаційних викликів й загроз, за умов якої здійснюється розроблення та реалізація оборонної політики України; з'ясовані місце й роль інформаційно-технічної та інформаційно-психологічної боротьби у мирний та воєнний час як феноменів сучасної політичної дійсності. **Об'єктом** є воєнно-інформаційна безпека.

Предметом є воєнно-інформаційна безпека України за умов посилення загроз інформаційних війн. Метою інформаційної політики держави у сфері оборони є створення належної інформаційної інфраструктури забезпечення воєнної або оборонної безпеки шляхом належного регулювання інформаційних відносин та заохочення воєнно-інформаційної діяльності. Суб'єктами воєнно-інформаційної безпеки є передусім вищі органи законодавчої й виконавчої влади, органи військового керівництва держави, коаліції держав, військово-політичні союзи тощо. Об'єктами є усі сфери життєдіяльності суспільства, причетні до формування воєнно-інформаційного потенціалу країни: економіка, наука й техніка, соціально-політичні відносини й соціальні структури (включно з міжнародними), суспільна свідомість. Засобами державної інформаційної політики в сфері оборони є системна сукупність способів дій, норм, інститутів, пов'язаних з досягненням цілей політики національної безпеки й оборони [1, с. 166]. Держава в процесі реалізації подібної інформаційної політики має у своєму розпорядженні арсенал засобів, до яких передусім відносяться: політико-правові, правоохоронні, освітньо-соціалізуючі, соціально-психологічні, інструментальні тощо. У війнах новітнього покоління основна мета війни полягає у тому, щоб зломити волю супротивника й підкорити своїй

волі іншу державу чи групу держав не скільки летальним (фізичним убивством людей), скільки нелетальним шляхом, що досягається за рахунок інформаційного впливу й морально-психологічного «придушення» волі населення та політичного керівництва [1, с. 171].

Мета інформаційної війни – послабити моральні і матеріальні сили супротивника або конкурента та посилити власні. Вона передбачає заходи пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній галузях. Очевидно, що інформаційна війна – складова частина ідеологічної боротьби. Вони не призводять безпосередньо до кровопролиття, руйнувань, при їх веденні немає жертв, ніхто не позбавляється їжі, даху над головою. І це породжує небезпечну безпечність у ставленні до них. Тим часом, руйнування, яких завдають інформаційні війни у суспільній психології, психології особи, за масштабами і за значенням цілком співмірні, а часом і перевищують наслідки збройних воєн. Цей принцип війни вимагає збільшення кількості й якості джерел інформації як у районі бойових дій, так і поза ним, що забезпечується за рахунок об'єднання в єдину систему даних, одержуваних розвідкою, системами спостереження і розпізнавання, використанням сенсорів як головних маневрених елементів, датчиків як інструментів морально-психологічного впливу. Доведено, що «інформаційна зброя» є неодмінною компонентою усіх війн, яка міняла й продовжує принципово міняти характер збройних конфліктів, максимально зближуючи поняття «війни» як системи, «воєнної безпеки» із поняттям війни як «бойових дій» [2, с. 524-527].

Головне завдання інформаційних війн полягає в маніпулюванні масами. Мета такої маніпуляції найчастіше полягає у: внесенні у суспільну та індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей та поглядів; дезорієнтації та дезінформації мас; послабленні певних переконань, звичаїв, задля виставлення як єдиновірних власних; залякуванні свого народу образом ворога; залякуванні супротивника своєю могутністю. Нарешті, останнє, але не менш важливе завдання: забезпечення ринку збуту для своєї економіки. У цьому випадку інформаційна війна є складовою частиною конкурентної боротьби. Щодо цілей атак в інформаційній війні, то чим залежніший супротивник від інформаційних систем при ухваленні рішення, тим більше він уразливий до ворожого маніпулювання цими системами. Програмні віруси впливають тільки на ті системи, у яких є програми. Чим сучасніше суспільство, тим більше воно покладається на інформацію та засоби її доставки. Сюди відноситься також «інтернет» – але це лише вершина цієї інформаційної конструкції. Будь-яка розвинена країна має телефонну, банківську та безліч інших мереж, що керуються комп'ютерами, отже мають властиві для них слабкі місця. Інформаційна війна – це вже не туманна галузь футурології, а реальна наукова дисципліна, яку вивчають і розробляють. У найбільш широкому сенсі інформаційна війна включає засоби пропаганди [3, с. 70-72]. Інформаційна безпека України – сукупність дієвих заходів вповноважених державних органів у інформаційній сфері, спрямованих на захист національної безпеки та оборони України. Досі не прийнято закону, який би визначав концепцію державної інформаційної політики України. Відповідно, в країні не існує єдиного плану, єдиної державної позиції чи стратегії розвитку інформаційної галузі, а отже і забезпечення інформаційної безпеки. Протягом 2002-2010 рр. було три спроби ухвалити концепцію державної інформаційної політики – 2002, 2009 та 2010 року.

11 січня 2011 - року черговий проект концепції прийняли у першому читанні за основу закону і направили на доопрацювання Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації [4, с. 19-22].

Висновок. Війна як суспільно-політичний феномен є способом досягнення політичних, геополітичних та інших цілей з необмеженим застосуванням збройного насильства включно з інформаційно-психологічним за участю всього потенціалу держави або групи держав, підпорядкованого на певний тривалий або стислий період часу воєнним мобілізаційним завданням за одночасного максимального використання політико-дипломатичних, економічних, ідеологічних, інформаційних, психологічних та інших невоєнних засобів досягнення перемоги над ворогом.

Список використаної літератури

1. Петров В. В. Інформаційні виміри воєнної безпеки / В. В. Петров // Стратегічна панорама. – 2008. – № 1. – С. 166–171.
2. Петров В. В. Щодо окремих зовнішніх загроз національній безпеці України в інформаційній сфері / В. В. Петров 2008 – 2009 років // НІПМБ. – К. : ВД «Стилос», 2009. – С. 524 – 527.
3. Інформаційна безпека як одна із основних складових національної безпеки України/В. Хлевицький. - С.70-72.
4. Почепцов Г. Г.«Сучасні інформаційні війни». Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія»- 2015. - С.19 -22.

*Левицький Василь,
студент гр. МАРК-11,
факультету економіки та управління, THEU*

ДЕМОКРАТІЯ: СУТНІСТЬ, МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ ТА СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. Демократія належить до тих фундаментальних ідей, історична доцільність яких є переконливою і не викликає сумніву у переважній більшості суб'єктів політики. Сьогодні дуже важко знайти того, хто ніколи не чув про демократію взагалі. І з розвитком суспільства поняття демократії постійно змінюється. Полісна демократія античності, комунальна демократія європейського середньовіччя, представницька демократія Нового часу настільки істотно різняться, що їх досить складно об'єднати однією спільною дефініцією. Тому, не дивно, що визначення демократії постійно потребує уточнення, оскільки у сучасному світі, який динамічно трансформується, з демократією відбуваються сутнісні метаморфози. Актуальність обраної теми посилюється і тим, що за 25 століть існування демократичної традиції людство не винайшло кращого способу життєдіяльності суспільства, механізму функціонування політичної системи, кращої моделі організації державної влади, аніж демократія. Певна парадоксальність демократії, зокрема, дискусії про її вичерпаність, сумніви у її здатності вижити в майбутньому також підсилює актуальність цього дослідження. Гіпотетично можна припустити, що демократія не є вічною, що в соціумі, який стрімко розвивається, згодом утвердяться інші типи політичного врядування. Кардинальні зміни у бутті та свідомості людського суспільства роблять нагальним завдання проведення поглибленого і адекватного сучасним умовам дослідження теорії та практики демократії [3, с. 25].

Мета дослідження: враховуючи досягнення сучасної політичної науки, світовий політичний досвід, поглиблено і всебічно проаналізувати феномен політичної демократії в історико-політологічному вимірі як єдино-цілісну; окреслити сучасний стан та механізми здійснення демократії крізь призму різних національних варіантів; зважаючи на основні світові тенденції розвитку демократії.

Завдання дослідження: з'ясувати концептуальну сутність демократії; описати джерела походження сучасної демократії; визначити і охарактеризувати якісний потенціал демократії, зокрема її переваги, цінності, а також недоліки і рівні здійснення; встановити межі можливостей демократії, розкриваючи сучасні світові тенденції і перспективи її розвитку.

Об'єкт дослідження – феномен демократії як сукупність політичних інституцій в історико-практичному дискурсі.

Предметом дослідження є сутність, механізми здійснення та сучасні світові тенденції розвитку демократії. Політична наука пройшла у своєму вивченні демократії три стадії і зберегла до сьогодні відповідно три підходи до визначення сутності феномена демократії: традиційний інституціоналізм, який сприймає демократію як максимальну законність; біхевіористський (поведінковий) підхід у комбінуванні з соціологією політичних інститутів; функціоналістський підхід, який робить акцент саме на реальному функціонуванні інститутів демократії на основі конституційних норм із врахуванням поведінки громадян. Найбільш

загальноживане визначення демократії ототожнює її з «народовладдям», що ґрунтується на владі народу і гарантує залучення громадян до процесу прийняття політичних рішень. Воно є універсальним, оскільки може застосовуватися до будь-якого історичного типу демократії. На мою думку, в політико-правовій теорії визначення поняття демократії має декілька вимірів, які виявляють її сутність повною мірою: по-перше, демократія – це форма держави; по-друге, демократія – це форма плюралістичної організації громадянського суспільства і політичних партій, профспілок і т.д.; по-третє, демократія виступає як політичний світогляд. Демократія, з моєї точки зору, не є ні універсальним засобом організації суспільства в цілому, ні вищою формою суспільного розвитку, а це – лише та інституційна матриця, в межах якої організується управління цим суспільством [6, с. 49]. З моєї точки зору, проблема сучасної демократії – це не стільки проблема віри у її вихідні принципи та ідеали, скільки проблема переусвідомлення їх з позицій сьогодення з метою забезпечення більш ефективної демократичної політики. Критерії демократії тісно взаємопов'язані з її принципами, серед яких можна виокремити такі: активна участь громадян у політичному житті; верховенство права і законності; виборність основних органів державної влади; компроміс та консенсус; окреслення основних прав людини; розподіл влади для створення системи контролю за нею; гласність і свобода засобів масової інформації; плюралізм. Демократія в трьох основних аспектах переважає інші реально існуючі способи управління. По-перше, демократія надає свободу у тій мірі, в якій цього не може зробити жодна альтернатива, яку можна виконати. По-друге, демократія надає поштовху розвитку особистості, її здатності до самовизначення, моральної автономії. І, нарешті, по-третє, це – найнадійніший, хоча і не найдосконаліший спосіб захисту і здійснення громадянами тих інтересів і уявлень про благо, котрі вони поділяють з іншими людьми [4, с. 84]. Серед усіх політичних систем тільки демократія спирається на мінімум примусу і на максимум згоди. Ми можемо бути впевнені, що в майбутньому, як і в минулому, суворі вимоги демократичного процесу не будуть цілком реалізовані, і багато проблем, які постають перед цим процесом, не будуть остаточно вирішені. Так чи інакше сучасна демократія хоча і не викликає абсолютного політичного оптимізму, проте її можливості не вичерпані, а для ефективного здійснення процесів демократизації ще належить багато чого зробити, і, зокрема, головне – забезпечити відповідність демократичних форм новим суспільним та науково-технічним реаліям ХХІ століття [5, с. 32]. Щодо особливостей побудови демократії в Україні, то можна виокремити наступні: демократичні зміни розпочалися на тлі несформованості багатьох передумов переходу до демократії: в економіці, соціальній сфері, культурі, політиці; гетерогенність українського суспільства ускладнює побудову стабільної демократії; драматизм ситуації посилює те, що Україні необхідно одночасно розв'язувати два складних завдання: долати безліч негативних наслідків авторитарного минулого, розбудовуючи демократію, і одночасно вирішувати складні соціально-економічні проблеми; безпорадність влади в умовах соціально-економічної кризи девальвує демократичні цінності і принципи владарювання в очах пересічних громадян; показником розчарування у демократії можна назвати тенденцію до «полівіння» електорату, зростаючу аполітичність молоді; не сприяє зміцненню демократії і політична еліта; відсутність всенародного обговорення комплексних проектів

демократичних перетворень, нерозвиненість форм контролю за владою відводить населенню роль пасивного спостерігача кулуарних зіткнень та соціально-економічних експериментів; брак в українському суспільстві реальних позитивних змін породжує масове соціальне нетерпіння, фрустрації [2, с.76].

Висновок: демократія – це суспільно-політична система, заснована на рівних можливостях, а не на ієрархії та привілеях. Головна суперечність демократії – це суперечність між ідеєю демократії як повновладдям народу і можливістю її практичного втілення. Загальні перспективи демократії ще ніколи не видавалися такими сприятливими як зараз. У перспективі глобальне просування демократії є, безперечно, можливим.

Список використаної літератури

1. Фісун О.А. «Незахідні» політичні режими: контури типології / Фісун О.А. // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна «Питання політології». – 2000. – № 470. - с.22–31.
2. Латигіна Н. Шляхи та структурні фази демократизації суспільства / Н. Латигіна // Політичний менеджмент. – 2005. – №2. - с.68-77.
3. Латигіна Н. До визначення феномена демократії / Н. Латигіна // Політичний менеджмент. – 2004. – №3. - с.20-29.
4. Баранов Н.А. Сучасна демократія: еволюційний підхід / Баранов Н.А. / - 2007. - с.79-87.
5. Бек У. Влада і її опоненти в епоху глобалізму / Бек У. // Нова всесвітньо-політична економія. - 2007.- с.34-41.
6. Кін Джон. Демократія і громадянське суспільство: перекл. з англ. /Кін Джон./ - 2001. - с.46-53.

СТРУКТУРА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНОЇ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ОПОЗИЦІЇ

Актуальність дослідження. Політична наука та досвід розвинених країн свідчить про те, що публічність та конкурентність політичного середовища, прозорість політичних процесів є необхідною умовою формування ефективної політики. Україна, проголосивши курс на європейську інтеграцію, взяла зобов'язання щодо приведення своєї політичної системи, характеру відносин у ній, рівня політичної культури у відповідність до демократичних стандартів. Одним із важливих завдань на цьому шляху має стати формування цивілізованих стосунків між політичною владою та опозицією. Важливим механізмом забезпечення альтернативності, багатоваріантності у прийнятті рішень органами влади, відкритості та раціональності цього процесу є інститут парламентської опозиції. Його існування є органічним явищем та необхідною характеристикою демократичного суспільства. Виступаючи інститутом політичної системи, парламентська опозиція є ефективним засобом цивілізованого розв'язання суперечностей між інтересами різних соціальних груп, невід'ємною складовою механізму стримувань і противаг у структурі владних відносин. Дослідження процесів становлення в Україні ідеологічних і політичних позицій як самої опозиції, так і влади вимагає системного аналізу політичних процесів і місця парламентської опозиції в цих процесах, гармонійного поєднання економічного, політико-юридичного, політико-соціологічного та культурологічного аспектів соціального пізнання.

Метою дослідження є розкриття особливостей організації та діяльності, а також структури парламентської опозиції в сучасних демократичних країнах.

Завдання: проаналізувати теоретико-методологічні аспекти дослідження опозиції в політичній науці, дослідити структуру сучасної парламентської опозиції та визначити чинники, які впливають на ефективність діяльності парламентської опозиції.

Об'єктом дослідження є сучасна парламентська опозиція.

Предмет дослідження є тенденції становлення і функціонування парламентської опозиції як політичного інституту і чинники, що впливають на перспективи її загального розвитку. Парламентська опозиція є одним із найважливіших інститутів сучасного демократичного суспільства, а її діяльність є визначальним інституційним аспектом контрольної функції парламенту. У цьому контексті парламентську опозицію можна трактувати як діяльність, спрямовану на контролювання функціонування уряду (глави держави) та завоювання у майбутньому влади. Метою створення парламентської опозиції є контроль і критичний аналіз політики правлячої більшості та формування альтернативної стратегії розвитку й функціонування суспільства. Механізми парламентського контролю найефективніше реалізуються через сформований опозиційний уряд («тіньовий кабінет міністрів»). ньовий кабінет міністрів»). Критерієм співвідношення парламентської та позапарламентської опозиції як елементів політичної опозиції є відношення до представницьких установ. Ознакою парламентської опозиції є належність до структури парламенту. Тобто

парламентська опозиція функціонує на рівні загальнодержавного представницького органу й утворена у парламенті членами депутатського корпусу, а не іншими суб'єктами в інших органах державної влади. Хоча варто відзначити, що в реальній політичній практиці як парламентська, так і позапарламентська опозиція, здійснюється найчастіше, одними й тими самими політичними силами. Парламентська опозиція – це парламентська (депутатська) група/фракція представленої у парламенті політичної партії або коаліція партій, які не згодні з політичним курсом виконавчої влади та/або глави держави й виступають проти діяльності уряду/глави держави з принципових питань державної політики. Визначаючи сутність поняття «парламентська опозиція», необхідно наголосити на тому, що її суб'єкти можуть не погоджуватись як із політичним курсом уряду, так і з курсом глави держави. Позиція парламентської опозиційності не передбачає представництва у виконавчих структурах та участі у формуванні уряду. Отже, діяльність парламентської опозиції спрямована на контроль за діяльністю уряду та/або глави держави; представлення альтернативних позицій; зміну офіційного політичного курсу глави держави та/або уряду; легальне усунення з посади глави держави або окремих членів уряду. В умовах демократичного суспільства основою опозиційної діяльності є наявність конструктивної альтернативної програми розвитку держави та наявність фахівців-професіоналів, здатних втілювати у життя цю програму. Вперше опозиція (як «опозиція Його/Її Величності») виникла в англійському парламенті у 1826 році. Її представники – група депутатів – висловлювали офіційну незгоду з позицією правлячої більшості. Суб'єктами парламентської опозиції в сучасних демократичних країнах можуть бути: окремі депутати; парламентські (депутатські) групи чи фракції представленої у парламенті партії; коаліції (об'єднання, блоки) парламентських партій. Залежно від партійної та виборчої систем, що склались в процесі політичного розвитку держави, парламентська опозиція може бути представлена або фракцією-«монополістом», що становить парламентську меншість, або фракцією-лідером парламентської меншості, або коаліцією рівноправних фракцій парламентської меншості. Основними завданнями (цілями) парламентської опозиції є: обстоювання та захист інтересів суб'єктів опозиційної діяльності шляхом забезпечення участі у здійсненні парламентського контролю; критичний аналіз дій правлячої більшості; виявлення та викриття недоліків у державній політиці; оприлюднення та обґрунтування критичних оцінок діяльності глави держави /або уряду; вироблення альтернативи офіційному політичному курсу; розроблення і внесення на розгляд парламенту (або його палат) альтернативних рішень щодо соціально-економічного та політичного життя суспільства; забезпечення стабільності соціальних відносин через виявлення та відстоювання інтересів тієї частини виборців, що знаходиться у меншості. Відповідно до вказаних цілей можемо визначити функції парламентської опозиції: розроблення альтернатив політиці правлячих сил з метою забезпечення балансу влади; здійснення контролю над урядом і керованими ним органами управління; критика урядової програми; формування «тіньового кабінету» на випадок заміни уряду чи інших відповідних політичних структур; мобілізація на свій бік громадської думки певних прошарків населення; інформування виборців про свою діяльність і перебіг політичного процесу; підготовка та добір кадрів, їх презентація у парламенті. Функції опозиції можна

поділити на основні та додаткові. До основних функцій належать критика уряду і правлячої більшості у парламенті, здійснення контролю за діяльністю уряду або глави держави; висунення політичних альтернатив. Додаткові функції реалізуються за умов, якщо уряд не має у парламенті стійкої більшості. У такому разі перед опозицією відкриваються можливості «торгу» з урядом за надання умовної підтримки або здійснення перегрупування сил всередині парламенту з метою створення нової правлячої коаліції зі своєю участю. Статус парламентської опозиції визначається через її права, що парламентська опозиція своїми діями заявляє про свій принциповий намір боротися якщо не за владу, то, як мінімум, за вплив на неї, завоювання голосів виборців. Це - організаційна протипага політичним силам, що перебувають при владі. У демократичних парламентарних режимах парламентська опозиція має чітко обкреслений політико-правовий статус; законом визначені організаційні форми її діяльності, завдання та функції, квоти представництва членів парламентської опозиції в парламенті; умови фінансового забезпечення лідерів парламентської опозиції тощо [1, с. 77-79]. Варто заважити, що парламентська опозиція як опонент влади та альтернатива її курсу, може існувати в різних політичних системах. У країнах Західної Європи політична опозиція має низку прав та повноважень, які інституціоналізовані в політичній системі. Кожна з політичних систем відрізняється за умовами діяльності, закономірностями, методами функціонування, формами державного правління, формами державного устрою, партійною системою, свідомістю та культурою народу і, як наслідок, політична опозиція формується саме на основі тривалої політичної практики та під впливом перерахованих факторів. Між опозицією та владою вирішуються два основних завдання: проводиться експертиза політичного курсу та конструюються шляхи і способи їх здійснення, пропонуються альтернативні програми майбутнього розвитку країни. В кожній країні існує своя опозиційна поведінка, яка детермінована відповідним типом політичної системи. Найважливішим елементом опозиційної поведінки є вимоги опозиції, задоволення яких є основною функцією опозиційної діяльності. Вимоги опозиції можуть бути як політичні, так і неполітичні. Найбільш інституціоналізованою є парламентська опозиція в політичній системі Великобританії. Особливістю британської політичної системи є відсутність «написаної» конституції, а основними повноваженнями – контроль, який складає основу роботи комітетів. Як наслідок, важливим елементом цієї системи є колективна політична відповідальність уряду перед парламентом. Але в такій політичній системі роль офіційної опозиції у реальному законодавчому процесі обмежена, тому опозиція часто виключена із законодавчої діяльності. Характерною рисою вестмінстерської системи є політична відповідальність і спадковість уряду, а головною ознакою є «узаконення» ролі опозиції. Характеристика американської політичної системи доводить, що вона побудована на принципі системи стримувань та протипаг і не потребує жорсткого розмежування на більшість та опозицію. Здійснення функцій парламентського контролю над урядом відбувається парламентом в цілому, а парламентська більшість формально не причетна до формування уряду [2, с. 394].

Висновки. У демократичних політичних системах парламентська опозиція є найважливішим атрибутом влади, її «візитною карткою». В державах такого типу опозиція має свій статус, права, можливості впливу на владу. Наявність

конструктивної опозиції передбачає публічність політики і робить можливими багатоваріантність, альтернативність, більш чітку аргументованість у прийнятті рішень органами влади, формування більш виваженої політики. За мірою лояльності до цілей і цінностей уряду, зазвичай, розрізняють типи і форми опозиції: стосовно системи влади – лояльна та нелояльна; за місцем дії – парламентська, позапарламентська, кланова, внутрішньопартійна; за місцем у спектрі політичних сил – ліва, права, центристська; за способом дії – легальна, нелегальна, ситуативно-орієнтована; за характером – демократична (конструктивна) та недемократична. Існує три ключових функції опозиції в демократичній політичній системі: критика та контроль, вироблення політики, що є альтернативною урядовій та включення опозиції в процес прийняття політичних рішень. Контроль з боку опозиції змушує уряд діяти більш ефективно, обмежує зловживання владою, порушення громадянських і політичних прав і свобод населення, запобігає різкому коливанню політичного курсу уряду, а отже сприяє підтриманню соціальної стабільності.

Список використаної літератури

1. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку : [збірник наукових праць] / Національна академія наук України, Інститут народознавства, Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – Випуск 23. – 188 с.

2. Зарицька І.В. Парламентська опозиції в сучасній Україні як чинник її демократизації / І.В.Зарицька // Гілея. – 2009. – Вип. 23. – С. 394-402.

*Литвинко Ірина,
студентка гр. ЕК-11,
Факультету комп'ютерних інформаційних
технологій, ТНЕУ*

ГРОМАДСЬКА ДУМКА, ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВРАХУВАННЯ В ДЕЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ В УКРАЇНІ

Актуальність теми: Однією із суттєвих рис сучасного політичного життя є трансформація недемократичних політичних режимів та перехід їх на демократичні засади. В сучасних демократичних країнах одним із загальноновизнаних елементів демократії є функціонування суверенної громадської думки. Громадська думка як прояв масової політичної свідомості входить до структури політичної культури і, відповідно, з одного боку, вона зазнає впливів певного типу політичної культури, що існує в суспільстві, а з іншого – як елемент демократії може виступати доволі впливовим чинником у формуванні демократичної політичної культури.

Завдання дослідження: дослідити громадську думку як стан масової політичної свідомості в структурі політичної культури; запропонувати напрямки подальшого розвитку громадської думки і формування демократичної політичної культури в Україні.

Об'єктом дослідження виступає громадська думка у її взаємозв'язку з розвитком політичної культури. **Предметом** дослідження є сукупність основних елементів громадської думки, що розкривають її як чинник формування демократичної політичної культури в Україні.

Мета дослідження теоретичному обґрунтуванні громадської думки як одного з основних елементів демократії та чинника, що впливає на формування демократичної політичної культури в Україні. **Завдання дослідження:** Роль громадської думки можна трактувати як своєрідний стан свідомості, який являє собою приховане чи явне ставлення до різноманітних подій, фактів чи процесів соціальної дійсності, зокрема політичної діяльності. Але перш за все громадська думка формує сприйняття дійсності через так звану призму масової свідомості, яка несе собою віддзеркалення спільних чи специфічних, національних або духовних, професійних та інших класів інтересів у цілому процесі суб'єктів політичного процесу.

Громадська думка є важливою складовою в механізмі прийняття політичних рішень і в здійсненні влади на всіх рівнях, оскільки виступає в ролі знаряддя політики, також її можна роздивлятися як особливий вид влади. Розуміти громадську думку як суму думок членів суспільства або середню величину – помилка, тому що насправді це є динамічним станом масової свідомості великих груп людей, складним політичним явищем, яке своїм змістом віддзеркалює співвідношення соціальних сил, що діють в суспільстві [1, с.154-162]. Ця думка існує тільки тоді, коли різні точки зору можуть бути виражені публічно і коли вони проходять шлях узгодження у вигляді зіставлення різних позицій. Більше того, громадську думку можна розглянути як окрему сферу політичної боротьби в якій приймають участь як економічні, так і політичні сили, так як її формування та відображення напряму залежить від матеріальних та політичних передумов. Тобто засобів формування та

поширення думок і засобів які дають чітку границю між поняттями легальної і громадської думки. Сам характер впливу громадської думки на політичні процеси залежить від існуючого політичного режиму в даний момент часу. Так, в умовах тоталітаризму, авторитаризму за допомогою державних інститутів здійснюються маніпуляції свідомістю мас відповідно до офіційної ідеології. Але зазвичай в таких умовах немає потреби вивчати громадську думку і надавати їй важливого значення або взагалі права на життя[4, с.351].

Вирішальним її значенням є нормативне формування засобами тотальної пропаганди. Громадська думка може бути моністичною, плюралістичною і одностайною. Для вивчення та виявлення масової свідомості створюються державні та інші служби. У США існує інститут Геллапа. Його було створено для виявлення та вивчення масової свідомості, але це не єдина створена установа з такою цілю. Так як громадська думка досить важлива для політичного життя, її вивчення потребує наукового підходу. Також прогнозують створення моніторингу, тобто системи показників, завдяки яким можна відслідковувати динаміку змін як окремих верств населення, так і громадської думки загалом. Одними з основних каналів виявлення громадської думки являється референдум, всенародні обговорення, збори, опитування населення, але особливе значення представляють засоби масової інформації. Станом на теперішній час, у політології їх простежують як найважливішими інструментами завоювання і здійснення влади. Західні політологи називають засоби масової інформації —четвертою гілкою влади. Громадська думка є одним з найдавніших феноменів суспільного життя. За словами іспанського філософа Х. Ортеги-і-Гасета (1883–1955), «закон громадської думки – це закон всесвітнього тяжіння у царині політичної історії». Зростання її впливу на соціальні відносини пов'язане з демократизацією життя, підвищенням культурного та освітнього рівня населення, процесами глобалізації тощо. Аналізом проблем функціонування громадської думки займається спеціальна соціологічна теорія – соціологія громадської думки[2, с.17-20].

Соціологія громадської думки – спеціальна соціологічна теорія, яка вивчає сутність громадської думки, її структуру, функції, канали висловлювання, закономірності її функціонування в різноманітних сферах суспільного життя, політичній, економічній діяльності, соціальному управлінні. Одним із найдавніших явищ суспільного життя є громадська думка, яка за словами іспанського філософа Х. Ортеги-і-Гасета (1883-1955), це закон всесвітнього тяжіння у царині політичної історії. Збільшення її впливу на соціальні відносини єднає в собі підвищення культурного та освітнього рівнів населення, процеси глобалізації, демократизацію життя тощо. Проблемами функціонування і аналізом громадської думки займається спеціалізована соціологічна теорія (соціологія громадської думки) [3, с.134-135]. Соціологія громадської думки – спеціальна соціологічна теорія, яка вивчає сутність громадської думки, її структуру, функції, канали висловлювання, закономірності її функціонування в різноманітних сферах суспільного життя, політичній, економічній діяльності та соціальному управлінні. Предмет соціології громадської думки – закономірності, чинники, механізми формування, розвитку, функціонування та обліку оцінного ставлення великих соціальних груп, верств, класів, народу загалом до актуальних проблем

дійсності, які викликають суспільний інтерес. Її об'єкт – громадська думка як стан масової свідомості і як соціальна інституція. Як важлива соціальна інституція суспільства – у демократичному суспільстві вона є одним з елементів прийняття рішень на всіх рівнях управління (державному, регіональному, муніципальному тощо)[5, с.124]. Як і всі соціальні інституції, громадська думка перетворює неупорядковані, випадкові, стихійні соціальні взаємодії між населенням та політичними, управлінськими структурами на впорядковані, тривалі, контрольовані, тобто окультурює цю взаємодію, оснащує її механізмами та усталеними правилами. Спостереження є одним із найголовніших методів дослідження суспільства, який використовують і сьогодні. Він надає можливість поглиблювати теоретичні знання та розуміння закономірностей людської поведінки. Поділяють на такі групи: – соціологічні дослідження. Завданням цього типу є з'ясування установок та думок людей, тобто їх міркування відносно певних суб'єктів. – комунікаційний аудит. Його завданням є з'ясування неузгоджень, які можуть виникати при комунікаційних процесах між цільовими групами громадськості і керівництвом організацій. – неформальні дослідження. Складаються вони з накопичення фактів(контент-аналіз) різноманітних інформаційних джерел, тобто методи які не потребують втручання в роботу об'єктів дослідження [6, с.67].

Висновок. Громадська думка – спосіб прояву суспільного стану свідомості. Як правило, є усвідомленням населення соціально-економічних проблем, які необхідно вирішувати якомога швидше. Іноді вона виникає в результаті вислову думок найгостріших соціальних або економічних проблем.

Список використаної літератури

1. Дмитренко О.С. Проблема суб'єкта громадської думки в Україні / О.С. Дмитренко // Нова парадигма [Альманах наукових праць] / [Голов.ред. В.П. Бех]. – 2004. – Вип. 37. – С. 154–162.
2. Слободянюк А. В. Роль громадської думки у процесі демократизації влади (історикосоціологічний аспект) [Текст] / А. В. Слободянюк // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка». – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. – Вип. 10. – С. 17-20.
3. Вишняк О.І. —Електоральна соціологія: історія, теорії, методи. — НАН України. Інститут соціології, К., 2000.
4. Набруско В. Громадська думка як предмет політико-соціологічного дослідження[Електронний ресурс] / В. Набруско. — Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1587>
6. Ноель-Нойман Э. Общественное мненне: Открытые спирали молчания / Э. Ноель-Нойман. – М. : ФАИР, 1996. – 351 с.
5. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Габермас. – Львів : Літопис, 2000. – 124 с.
6. Вибори–2002 в оцінках громадян та експерів. – К.: Стилос, 2002.

*Сильвестр Луговий,
студент гр. ЕМЕ 11,
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
імені Б.Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ІНДЕКС СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день індекс сприйняття корупції використовується як вагомий показник, на якому урядові аналітичні структури з розвинутих країн та потенційні іноземні інвестори аналізують дану країну. Цей індекс також використовується в різних економічних та політичних дослідженнях, щоб пояснити ефективність управління державою, економічний розвиток і також рівень демократії. Над темою дослідження працювали: Є. Солонина, О. Лігостова.

Мета дослідження: вивчити індекс сприйняття корупції.

Об'єкт дослідження: щорічний рейтинг країн світу за показником рівня корупції.

Предмет дослідження: індекс сприйняття корупції-вагомий показник аналізу економічного розвитку, ефективності управління та рівня демократії країни. Індекс сприйняття корупції базується на декількох незалежних опитуваннях, у котрих беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі з Азійського та Африканського банків розвитку та міжнародної організації FreedomHouse. Кожного року організація «Transparency International» робить рейтинг щодо рівня корупції в кожній країні. Незважаючи на це, організація не проводить власних опитувань вони користуються допомогою 13 досліджень різних авторитетних міжнародних установ і також дослідницьких центрів. Щоб визначити місце України використовували 9 джерел: Globalinsight Country Risk Ratings, IMD World Competitiveness Center і Economist Intelligence Unit Country Risk Ratings). Показником є кількість балів, а не місце в рейтингу. Мінімальна оцінка це 0 це означає, що корупція практично керує державою. Максимальна оцінка 100 означає, що рівень корупції відсутній. Виконавчий директор «ІТ Україна» також запевняє, що рейтинг не такий важливий як кількість балів адже підніматися вгору можна просто лише за рахунок, що інші держави деградують. В 2019 році Україна набрала 32 бали з 100 можливих і покращила свій рейтинг на 2 місця. Україна посідає це місце з поряд африканськими країнами такими як Малі Малаві і Ліберія. Україна має гірший показник порівняно із країнами ЄС, крім Болгарії, яка набрала 42 бали. Чи щось покращилося за останні роки? У часи правління Віктора Януковича місце, яке посідала Україна у рейтингу було досить тривожним (26 балів зі 100). Незважаючи на те, що в країні була економічна стабільність іноземні економічні експерти бачили цю реальність. Сьогоднішні 32 бали дають надію тому що країни, які набирають від 31 до 61 балів називають країнами, які намагаються боротися з корупцією [1]. Що робити, щоб знизити рівень корупції? На початку 2018р Transparency International рекомендувала Україні декілька кроків як упродовж наступних років зменшити рівень корупції та отримати бажані позитивні зміни. Ці зміни включають запустити антикор суд і продовжити судову реформу, знов відкрити НАЗК, яке має перевіряти декларації

чиновників. Вказана державна структура на даний момент показує низьку ефективність. Впровадити нові електронні державні інформаційні системи для доступу громадян. Позбавити право правоохоронним органам втручатися в економічну діяльність держави. На даний момент було лише виконана рекомендація, яка стосується електронних систем. В нашій країні діє система ProZorro, у якій можна слідкувати за реєстрами рішень судового значення, прав на майно, суб'єктів господарювання землі, кадастри та інші.[2]. Необхідно зазначити, що 120 місце на сьогоднішній день це є позором для європейської країни, яка хоче вступити в Євросоюз. Сьогодні навіть такі країни, як Молдова, Вірменія та Білорусь знаходяться попереду України. Революція гідності була одним з факторів очищення суспільства від корупції. За п'ять років після подій революції гідності нова влада створила нове законодавство. Для початку великої та широкої антикорупційної реформи була заснована прозора антикорупційна реформа. Але як очікуванні помилки в цій державі створили НАЗК, який на сьогодні є неефективним органом. Також у конкурсній комісії припустилися кадрових помилок. І в ці ситуації результату немає коли на папері реформа в дії, а по факту – імітація та бездіяльність. Багато злочинців та корупціонерів не сидять у в'язницях, бо їх справи не розслідуються та не розглядаються у судах так, як би мало би бути. А хабарники з попередніх влад сміливо заповнюють декларації і не соромляться суспільної уваги та перевірок походження статків. Ми хочемо виправити помилки, а не опускати руки. Оновлення САП та НАЗК, перш за все кадрове, існує можливість, що воно нас може наблизити до ситуації, коли бути хабарником стане небезпечно. Експерти вважають що рухатися треба за трьома напрямками. Потрібно залучати суспільство до боротьби з корупцією. Приділяти значну увагу запобіганню корупції, це означає що треба створювати таку ситуацію в державному управлінні, коли корупція неможлива. І саме головне, це карати корупціонерів. Коли це почалося траплятися в інших країнах рівень корупції значно зменшився Суспільство давно на це чекає. Експерт П.В. Юрчишин вважає, що наявність рішень суду буде впливати щодо обвинувачених у корупції та повноцінне функціонування електронної системи декларацій або також системи фінансування партій. Якщо б половина або навіть третина з цих рекомендацій Transparency International буде виконана, то Україна точно отримає то 5-10 балів. Але в нас існує певна проблематика і це стосується того, що наша країна живе у постійних виборах. А наразі зберегти нинішні темпи зростання вважається добре. На Антикор Суд полягають великі надії, який не тільки повинен працювати, а також почати ефективно розглядати справи проти ТОП-корупціонерів, яких в Україні дуже багато, спростити реєстрування підприємства, створювати більше механізмів контролю[3].

Висновок: Потрібно більше уваги зосереджувати на бали, а не позицію рейтингу, створювати нові антикорупційні органи і щоб вони ефективно робили свою роботу, брати приклад з економічно розвинутих сусідніх європейських держав. Збільшення кількості балів в індексі сприйняття корупції за останні роки позитивно впливає на покращання інвестиційного клімату в Україні та поступленню нових інвестицій.

Список використаної літератури

1. Сприйняття корупції // TI Ukraine. 2018.

2. Рейтинг сприйняття корупції в Україні // Ukrainianvoanews О. Лігостова. 2018.

3. Україна змінила позиції в рейтингу індексу сприйняття корупції // Радіо Свобода. Є. Солонина 2019.

*Майсалуєк Анна,
студентка гр. ЕБСМ-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ

Актуальність теми дослідження: дослідження політичної еліти в Україні є досить важливим, враховуючи ускладнення ситуації глибокою економічною і політичною кризою, а також виходячи з особливостей її історичного розвитку, традицій, низки проблем та суперечностей, що накопичилися впродовж тривалого часу.

Мета дослідження: розкриття особливостей становлення політичної еліти сучасного українського суспільства.

Завдання дослідження полягає у тому, щоб повніше уявити суть політичної еліти та процесу її становлення в Україні.

Об'єктом дослідження є українська політична еліта, як суспільно історичне явище.

Предметом дослідження є особливості становлення та розвитку сучасної української політичної еліти. За словами О. Крюкова, становлення української еліти відбувалося на фоні економічної кризи і розвалу фінансової системи, наростання протиборства політичних сил і суспільного напруження, зростання рівня злочинності і процвітання кримінальних угруповань. Власне політичної еліти фактично так і не було сформовано, хоча кількість політичних партій швидко зростала [4]. Після Помаранчевої революції з'явилися надії на оновлення політичної еліти, але очікуваної трансформації не відбулося. Натомість за умов розквіту так званого «безформенного плюралізму» посилювалися інституційна невизначеність і фрагментація еліти. Так, за даними Національного інституту стратегічних досліджень за 2010 р., які наводить І. Бережна, серед осіб, яких за період незалежності призначали на впливові посади в системі влади, 73% становили вихідці з партійної, господарської, комсомольської номенклатури радянських часів, а дві третини української політичної еліти становили особи, старші за 50 років [1, с. 4]. Серед ознак, що характеризують будь-яку політичну еліту, українській еліті властиві виражена групова свідомість, самостійність відносно до суспільства, поділ на владну та контреліту з різними в часі частками стосовно суспільних впливів, відносна єдність цілей та інтересів конкретних осіб, сталий погляд на власну групу як на «касту обраних», який за українських умов іноді набуває, якщо застосовувати термін М. Федорова, ознак «нарцисизму». М. Головатий ще у 2006 р. за ціннісними орієнтаціями та реальними діями охарактеризував українську еліту як тоталітарно-ліберальну. Якщо користуватися сучасними класифікаціями політичних еліт, її, на наш погляд, слід віднести за способом формування до закритого типу, за характером внутрішніх відносин – до еліти з відносно низьким ступенем інтеграції, з низьким ступенем представництва, за ефективністю діяльності – до так званої «псевдоеліти», яка, за словами І. Побочія, «є не більше, ніж пародією на справжню еліту..., не створює нічого, крім ілюзій. За стилем своєї діяльності сучасна українська еліта більше підходить під визначення її як «еліти лисиць», а за типом правління можемо назвати її тоталітарно-домінантною. Важливою рисою української еліти є специфіка формування влади. Вона фактично формується не через природну легальну

боротьбу політичних сил, а в надрах адміністративно-виконавчих структур; через це більшою мірою суб'єктами політичної активності виступають державні службовці, а не політичні діячі. Сам процес розбудови партійної системи, що відзначався особливою активністю у 1990-х рр., відбувався під контролем тодішньої адміністративно-господарської еліти. Д. Горбач виділив такі риси української політичної еліти як «політичний та економічний консерватизм, схильність до авторитарних і командно-адміністративних методів, кругова порука, кланові зобов'язання... Замість теперішньої ринкової економіки маємо її мафіозно-олігархічний варіант. Реальна демократія та громадянське суспільство існують у зародкових формах [3, с. 198]. Клановість – риса, що набуває в українських умовах особливих форм. Л. Мандзій підкреслює, що клановість у політиці проявляється не тільки в закритості дій, незрозумілості, непрозорості для суспільства процесу прийняття рішень, а й у перенесенні багатьох методів та засобів досягнення мети з кримінальної сфери в політику. Через боротьбу кланів поза правовим полем українська політична еліта певною мірою більш безконтрольна й невідзвітна порівняно з радянською компартійною елітою. Популізм української еліти проявляється в тому, що в ній процвітає примітивний різновид політичного лідерства, прямо чи опосередковано орієнтований на завоювання популярності за допомогою гучних демагогічних гасел, нічим не підкріплених обіцянок, що проявляється, зокрема, і в правотворчій діяльності, спрямованій на підвищення політичного рейтингу чи задоволення корпоративних інтересів, а не на впорядкування суспільних відносин. М. Головатий серед рис української еліти відзначає її «гіпертрофований прагматизм та одномірність» [2, с. 38], які парадоксально уживаються з надмірною строкатістю й динамічністю. М. Пірен також віднесла до специфічних рис української політичної еліти, крім іншого, «утилітарний прагматизм», «відсутність інтересу до теоретичного осмислення того, що відбувається в державі» [4].

Висновок. Отже політична еліта, що склалася останніми десятиліттями в Україні, не виконує дуже важливої функції ефективного позитивного, передусім морального взірця. Через це, принаймні до 2014 р., відчуженість між елітою і населенням все більше зростала. І сьогодні політична еліта не користується довірою в суспільстві й фактично не може спиратися на підтримку громадян, політична еліта збільшуючи свої власні статки та надбання, все більше відривається від соціальної реальності простого українського суспільства.

Список використаної літератури

1. Бережна І. Оновлення політичної еліти в Україні: несподіванка обіцяної атаки / І. Бережна // Віче. – 2010. – № 7, квітень. – С. 4-5.
2. Головатий М. Кому служить політична еліта? / М. Головатий // Персонал. – 2006. – № 21(172), 30 травня. – С. 35-41.
3. Пірен М. Українська політична еліта і проблеми демократизації суспільства [Електронний ресурс] / М. Пірен // Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/piren.htm>
4. Щедров Ю. Політична еліта сучасної України: регіональний аспект [Електронний ресурс] / Ю. Щедров. – Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_40/shchedrov_politychna.pdf

*Макарчук Назарій,
студент гр. ПТБД-11,
Факультет економіки та управління, ТНЕУ*

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Для України, як і для будь-якої поліетнічної держави, питання національних меншин є перманентно актуальним і потребує постійного вивчення та аналізу. Утворення України як самостійної держави поставило на порядок денний як теоретичне, так і практичне завдання – вироблення власної концепції національної політики. Проблема національних меншин пов'язана з демографічними, соціальними, культурними, особистісними чинниками, що продукують широкий спектр політичних наслідків. Зокрема, стаття спрямована на вивчення ролі та місця національних меншин у розвитку сучасної української держави, аналіз форм їх участі у політичному процесі, вивчення взаємовпливу національних меншин, країн проживання та етнічної батьківщини.

Мета дослідження: полягає у всебічному та комплексному дослідженні сучасного стану національних меншин України (на прикладі Західної України) як потенційного суб'єкта політики та їх участі у політичному житті держави на сучасному етапі, визначення основних передумов політичної діяльності національних меншин і факторів, які впливають на цей процес.

Завдання дослідження: проаналізувати форми та рівні їх участі у політичному процесі України; вивчити питання співвідношення та взаємовпливу національних меншин, країн їх проживання та етнічної батьківщини; з'ясувати особливості політичної мобілізації національних меншин в Україні; визначити потенційні можливості участі національних меншин України у політичному процесі держави, спрямованому на демократизацію всіх сфер суспільного життя.

Об'єктом дослідження є національні меншини України, їх роль і місце в політичному житті.

Предметом дослідження є діяльність національних меншин України на суспільно-політичному рівні, яка прослідковується через роботу національних товариств. Особлива увага приділяється діяльності національних товариств Західної України, лідерів і членів національних товариств, аналізу форм і методів їх політичної інституалізації та мобілізації. Теоретичною основою статті стали праці відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників. Серед вітчизняних дослідників – О.Бочковський, І.Варзар, О.Майборода, С.Макарчук, Ф.Медвідь, М.Обушний, Ю.Римаренко, Т.Рудницька, М.Товт, Л.Шкляр. Серед зарубіжних дослідників – У.Алтермат, Д.Белл, Ж.Берк, Ю.Бромлей, Дж.Ротшильд, Г.Халупчак, Е.Сміт.

Термін «національні меншини» почав вживатися порівняно недавно і його розуміння ґрунтується на основі підходів, які пропонують вітчизняні та зарубіжні дослідники, однак виявилось, що більшість етнополітологів, аналізуючи проблему національних меншин, ще не виробили єдиних підходів та оцінок. В політологічній літературі найбільш вичерпно висвітлені питання ролі і місця національних меншин у національній структурі країни, взаємин держави та національних меншин, питання формування, чисельності та громадської діяльності національних меншин [4, с. 150]. В основу визначення поняття

«національна меншина» покладений комплексний підхід, який включає всі типологічні та видові різновиди, що базуються на загальних критеріях. В Україні, згідно з законодавством, до «національних меншин» належать групи громадян, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою [1, с. 150]. Аналізуючи діяльність національних меншин, я окреслив два рівні: демографічний і політичний. Демографічний охоплює задоволення основних потреб національних меншин – розвиток національної культури, мови, освіти тощо. Політичний рівень стосується тих національних меншин, які пройшли або перебувають на етапі інституалізації, або в процесі свого розвитку дійшли до утворення власних політичних організацій, або ж делегування захисту своїх інтересів чинним політичним організаціям. Політичний рівень діяльності національних меншин передбачає участь організацій у політичному житті держави та зовнішньополітичних процесах (членство у міжнародних організаціях, участь у міждержавних акціях тощо)[3, с. 215]. Три рівні мобілізаційних процесів національних меншин: латентний, на якому перебувають більшість національних меншин. Здебільшого, ці меншини лише формально заявили про своє існування, цей рівень характеризується швидкою асиміляцією та розпорошеністю національних меншин; організаційний, на цьому рівні перебувають 38 національних меншин зі 135. Ці меншини створили власні громадські організації, активно розвиваються інтеграційні процеси. На даному рівні політичної мобілізації національні меншини є активними як у внутрідержавних, так і на міждержавних процесах; політичний рівень – до цього рівня доходять лише окремі національні меншини. Переважно, це численні національні меншини, які створили власні політичні рухи та партії, беруть участь у виборах різних рівнів і в політичному житті держави. На цьому рівні перебувають російська національна меншина і кримські татари, які створили власні політичні рухи та партії [2, с. 340]. Сьогодні існують різні підходи до співвідношення таких понять, як влада і національні меншини, однак можна виокремити дві основні позиції, згідно з якими присутність національних меншин в органах влади може призвести до виникнення внутрішньої опозиції в державі, або ж знімає етнічну напругу в суспільстві, запобігає виникненню конфліктів. Національні товариства України помітно активізували свою діяльність на міжнародному рівні, зросла їх участь у роботі міжнародних організацій, у спільних міжнародних комісіях [5, с.781].

Висновки: з розвитком демократії діяльність національних меншин активізується і цей процес переходить у політичну площину, а тому національні меншини потрібно розглядати як потенційно впливовий політичний фактор. За останні роки на Україні чітко простежується тенденція щодо активізації діяльності національних меншин, які виходять на арену суспільно-політичних відносин держави, і, окрім культурних, освітніх та релігійних інтересів, все активніше ставиться питання задоволення політичних інтересів. Це закономірне явище, характерне для усіх суспільств, однак його вирішення великою мірою залежить від рівня демократичності самого суспільства.

Список використаної літератури

1. Бочковський О. І., Масарик Т. Г., Національна проблема та українське питання Подебради, 1930.
2. Луцишин Г. Національні меншини: проблема визначень та концепцій. Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. 2001.С. 339-346.3.

Рафальський О.О. Національні меншини України у ХХ столітті: Історіографічний нарис. 2000.

4. Фактор національних меншин в сучасних українсько-російських політичних взаєминах. Дослідження світової політики: Збірник наукових праць. 2003. С.144-153.

5. Шкляр Л. Національні засади політичного світогляду. Україна дипломатична. 2013. 14. - С. 772-806.

*Маринович Олена,
студентка гр. Марк-11*

Факультету економіки та управління, ТНЕУ

ПРИНЦИПИ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми зумовлена активізацією демократизаційних процесів в постсоціалістичному просторі, що призвели до суттєвих трансформацій у вихідних характеристиках політичних режимів. Зокрема, до «класичних» режимів додалися нові режими: від посттоталітарних автократій до ліберальної моделі та «гібридних» різновидів демократії. Утворилася принципово нова політична ситуація, яка потребує наукового осмислення проблематики ліберально-демократичного дискурсу задля виявлення його евристичного потенціалу щодо тих постсоціалістичних країн, які на шляху демократизації обрали своїм орієнтиром модель ліберальної демократії.

Сьогодні в Україні відбувається розбудова демократичної політичної системи на основі переосмислення всього попереднього політичного та соціально-економічного розвитку. В таких умовах оцінка результатів процесу демократизації та розкриття перспектив становлення ліберальної демократії виступають одними з найважливіших завдань вітчизняної політичної науки.

Мета дослідження полягає у виявленні базових умов та специфіки становлення ліберальної демократії, окресленні перспектив її формування в Україні.

Завдання дослідження: розглянути сутність та характеристики ліберальної демократії; виявити вітчизняні особливості її впровадження; дослідити перспективи становлення ліберальної демократії на політико-культурному рівні України.

Об'єктом дослідження виступає ліберальна демократія в Україні.

Предметом дослідження є умови формування та специфіка становлення ліберальної демократії в контексті сучасних політичних процесів. Згідно із провідними концепціями, для виникнення ліберальної демократії необхідне дотримання ряду умов. У якості таких умов наводяться: розвинена система правосуддя, законодавчий захист приватної власності, наявність широкого середнього класу та сильне громадянське суспільство. Ліберальні демократи здатні послідовно підтримувати судовий контроль, але тоді й тільки тоді, коли цілком упевнено можна стверджувати, що судовики захищатимуть права індивіда краще, ніж інституції, де рішення ухвалюють більшістю голосів [3, с. 146]. Відкрите суспільство, як основоположна характеристика ліберальної демократії, характеризується терпимістю, плюралізмом, співіснуванням і конкуренцією широкого спектру суспільно-політичних поглядів. Завдяки періодичному проведенню виборів, кожна із груп, що дотримуються різних поглядів, має шанс отримати владу. Модель відкритого суспільства затримує консервацію влади правлячою елітою, гарантує можливість безкровної зміни влади та створює можливості для гнучкої реакції уряду на запити суспільства [5]. Окрім того, ліберальна демократія в якості самоочевидних, тобто таких, що самі собою розуміються, принципів, проголошує ідеї приватної власності, вільного ринку, вільного підприємництва тощо [2]. Однією з важливих умов

ліберальній демократії є загальне виборче право, що дає кожному дорослому громадянину країни рівне право голосування, незалежно від раси, статі, матеріального становища або освіти. Також важливою умовою ліберальної демократії є забезпечення підзвітності обраних представників перед народом. Тому вибори та референдуми повинні бути вільними, справедливими і чесними. Насамперед, ліберальна демократія спирається на верховенство закону і загальну рівність перед ним. Тому саме при ліберальній демократії забезпечується найбільший рівень законності та порядку. Завдяки тому, що меншість здатна впливати на процес прийняття рішень, ліберальна демократія забезпечує захист приватної власності для забезпечених, соціальний захист для бідних, а також згладження культурних, етнічних і релігійних конфліктів. Можливість змінити уряд або його політику мирним шляхом і без насильства сприяє стабільності та визначеності в суспільстві. Цьому ж сприяє те, що ліберальна демократія змушує уряд працювати відкрито, повідомляти про свої стратегічні цілі та звітувати про поточні заходи для їхнього досягнення. Свобода слова також дозволяє органам влади бути краще інформованими про реальний стан справ у державі. Якщо в тоталітарних і авторитарних системах держава домінує над суспільством, то в умовах ліберальної демократії, навпаки, індивіди домінують над державою чи принаймні суспільство користується значною автономією відносно держави [1, с. 14–21]. У процесі формування української культури, майже не закладено пріоритетності значення категорії відповідальності для державотворчих демократичних процесів. Українці завжди охоче поклалися на державу, знімаючи, таким чином із себе відповідальність за власні дії. Однак, на початку ХХІ ст. було висунуто нові, раніше не відомі завдання буквально в усіх сферах життєдіяльності людини і суспільства. Українське суспільство стало більш антропоцентричним. Індивідуальний розвиток людини та особистості затаких умов почав розглядатися, з одного боку, як основний показник прогресу, а з іншого – як головна передумова подальшого розвитку суспільства, необхідна для становлення ліберальної демократії [4, с. 220–226].

Головні труднощі, з якими стикнулись українці в процесі становлення ліберальної демократії виникли на рівні громадянського суспільства та, особливо, на рівні культури. Адже, саме культура суттєво впливає на формування ліберальної демократії, яка не досягається простим запровадженням інституціональних змін чи через маневрування еліти. Її виживання залежить від цінностей і вірувань звичайних громадян, а тому зміни відбуваються повільно, одночасно із зростанням громадської свідомості.

Парадокс України полягає в тому, що, незважаючи на певне неприйняття лібералізму на офіційному рівні, він існує на рівні повсякденної практики. Українцям вже на ментальному рівні притаманні риси індивідуалізму, волелюбності, неприйняття авторитарного начала, які є базовими для всього ліберального дискурсу. Можна сказати, що українці вижили завдяки ліберально-демократичним практикам, не усвідомлюючи, що ці практики означаються як ліберальні. Останні ліберально-демократичні тенденції в Україні відзначаються тим, що суб'єкти політичного процесу все більше вдаються до легальних методів політичної боротьби. Перспективи становлення стабільного

ліберально-демократичного режиму в Україні вбачаємо у зміні цінностей політичних суб'єктів та їх діях у бік раціоналізації та лібералізації.

Висновок. Отже, ґрунтуючись на принципі свободи індивіда, лібералізм відіграє величезну роль у розробці ідей сучасної демократії. Демократичне поширення ліберальних принципів знаходить своє практичне доповнення у поширенні політичних прав на громадян усіх соціальних верств. Україна, як і в більшість постсоціалістичних країн, які стали на шлях демократизації, не пройшла через етап лібералізації, який є своєрідним стартовим майданчиком демократичних змін. Слепе копіювання західних стандартів не дало ефективний результат, оскільки впровадження нових демократичних інститутів навряд чи може бути ефективним без врахування соціокультурних факторів. На даний момент українське суспільство знаходить на шляху до впровадження справжньої ліберальної демократії та побудови свідомої політичної нації, переживає численні трансформації політичної системи й державотворчі процеси.

Список використаної літератури

1. Гаррісон Л. Чому культура має значення. / Лоуренс Гаррісон ; [пер. з англ. Л. Шевчук] // *І.* – 2008. – № 53. – С. 14–21.
2. Головка І.В. Ліберальна демократія: умови формування та специфіка становлення: дис. канд. політ. наук: 23.00.02 / Ірина Валентинівна Головка. – Харків, 2010. – 248 с.
3. Гутман Е. Типи і парадокси демократії / Е. Гутман ; [пер. з англ. П. Таращука] // *Демократія : антологія ; [упоряд. О. Проценко].* – К. : Смолоскип, 2005. – XXVIII. – 1108 с. – (Політичні цінності ; вип. 1). – С. 143–154.
4. Застава І. В. Проблематика лібералізму: освітній вимір / І. В. Застава // *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія.* – Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2007. – Вип. 15. – 528 с. – С. 220–226.
5. Поппер К. Открытое общество и его враги / Карл Поппер; [пер. с англ. под ред. В. Н. Садовского]. – М. : Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. – 448 с.

*Матулка Тетяна,
студентка гр. ЕК-11,
факультету комп'ютерних
інформаційних технологій, ТНЕУ*

ПРОЦЕС ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Тема інституалізації опозиції набуває актуальності через особливе її становище в українському перехідному суспільстві, у якому відбувається впровадження норм демократії та становлення і розвиток демократичних інститутів. Розмитість прописаних норм та відсутність традицій, які б регулювали взаємини між урядом та опозицією дозволяють останній самостійно визначати формат своєї політичної діяльності, а вибір лінії її поведінки диктує передусім потреба електорального успіху.

Мета дослідження - процес інституалізації політичної опозиції на етапі переходу до демократії, з'ясування соціально-політичних та правових умов інституалізації політичної опозиції в Україні.

Завдання дослідження: з'ясувати сутність поняття «політична опозиція», виявити функції та типи політичної опозиції, виявити проблеми інституалізації опозиції у сучасній політичній системі України; надати рекомендації з підвищення ефективності процесу інституалізації політичної опозиції в Україні.

Об'єктом дослідження є політична опозиція в Україні.

Предметом дослідження є процес інституалізації політичної опозиції в Україні.

«Політична опозиція» – у широкому розумінні розглядається як політична сила або сукупність політичних сил, груп та рухів, що протистоять політичній більшості, офіційному курсові держави та урядовій діяльності; у вузькому розумінні політична опозиція є елементом політичної системи, партією або партіями та їх фракціями у парламенті, незгодних з урядовим курсом та методами його реалізації. Питання інституалізації та функціонування політичної опозиції стали предметом вивчення багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів. Аналізом діяльності української політичної опозиції як соціально-політичного феномена почали займатися лише в середині 1990-х рр. українські дослідники Ю. Бадзьо та В. Литвин. Соціополітичні та економічні передумови і причини виникнення політичної опозиції в Україні досліджують А. Колодій, В. Якушик. Разом з тим, питання інституалізації та становлення інституту опозиції в умовах державотворення на межі ХХІ століття є недостатньо вивченим та вимагає подальшого дослідження. Особлива потреба дослідження знаходиться в площині вивчення чинників, що впливають на процес інституалізації та функціонування політичної опозиції, особливостей соціополітичного та правового поля, на якому відбувається становлення інституту політичної опозиції. Лише при демократичному урядуванні опозиція може найбільш повно виконувати покладені на неї функції (вираження соціального невдоволення, функція забезпечення змін і політичного оновлення суспільства, контроль за діями чинної влади тощо)[1, с.93]. Критикуючи урядовий курс, опозиція має змогу добиватися принципових поступок від влади, коригувати її політику, підтримувати в належному тонусі правлячу політичну силу, надавати розвиткові країни необхідної динаміки, обмежувати зловживання владою, слідкувати за дотриманням громадянських і політичних свобод населення, гарантувати підтримку соціальної стабільності, ведення діалогу правлячої й опозиційної партій. У сучасній політологічній

літературі виділяють низку критеріїв класифікації та типології політичної опозиції: за ставленням до існуючого політичного режиму (системна і позасистемна); місцем розгортання опозиційної діяльності у межах наявної політичної системи чи поза нею (лояльна і нелояльна); за місцем дії (парламентська, позапарламентська, кланова, внутрішньо кланова, внутрішньопартійна); за способами і методами опозиційних дій, у тому числі й насильницьких (демократична (конструктивна), недемократична (фундаментальна, революційна)); за місцем у спектрі політичних сил (ліва, права, центристська); за способом дії (легальна, ситуаційно-орієнтована, нелегальна)[2]. Політична інституалізація є процесом, у результаті якого організації та процедури стають стійкими та цілісними, вкорінюються у суспільно-політичний простір. Результатом процесу інституалізації опозиції є її остаточне закріплення у політичних нормах, процедурах, цінностях і правилах політичної поведінки, визнання її основними політичними акторами. Вибори 2004 р., 2006 р. та 2007 р. довели, що політична опозиція в Україні стає важливим чинником розвитку політичної системи, фактором впливу на розвиток громадянського суспільства та процесу демократизації.

М. Михальченко виокремлює три типи політичної опозиції в Україні: 1) деструктивну консервативну, яка орієнтується на відновлення тоталітарної держави, радянської імперії (ПСПУ); 2) екстремістську українофільську опозицію, яка прагне побудувати українську державу з антиімперською орієнтацією («Свобода», КУН); 3) лояльну, демократичну опозицію, стратегічною метою якої є створення демократичного режиму, але яку не влаштовують форми і методи побудови соціально-правової держави (БЮТ)[3, с. 24]. Сприятливі умови для інституалізації опозиції виникли на початку 2000 р., коли у Верховній Раді України сформувалася пропрезидентська більшість, діяльність якої потребувала юридичного закріплення. Внесення змін до Конституції України значно розв'яже проблему місця та ролі політичної опозиції. Політична реформа переорієнтувала діяльність опозиції з президентської площини у парламентсько-урядову, так як це відбувається в країнах з тривалими традиціями парламентаризму. Складність визначення меж поняття «опозиція» в сучасних умовах обумовлена такими причинами:

1) Президент залишається носієм вагомих владно-розпорядчих повноважень, а отже, визначити спрямування діяльності опозиції нині набагато складніше, ніж у попередні роки; 2) парламентська меншість не є однорідним утворенням і включає як політичні сили із задекларованим опозиційним статусом, так і ті, які цей статус не задекларували; 3) склад парламентської опозиції і склад «опозицій» у місцевих радах не тотожний [4, с. 48].

Висновки. Поштовхом для формування опозиції стало проголошення незалежності та початок розбудови демократичної плюралістичної держави. Сьогодні розбудова демократичної держави в Україні стикнулася з низкою проблем утвердження політичної опозиції. Серед них – відсутність консенсусу в політиці, слабкість опозиційного лідерства, недостатність кадрового потенціалу професійних чиновників вищого рангу, недоліки політичної реформи, невизначеність суб'єктів опозиції, відсутність фінансового забезпечення парламентських партій опозиції, відсутність законодавчого регулювання опозиційної діяльності та низький рівень демократичної політичної культури суспільства.

Список використаної літератури

1. Зубрицька Д. М. Вплив політичної опозиції на прийняття парламентських рішень / Д. М. Зубрицька // Вісник Ужгородського університету. – Серія : Політологія, Соціологія, Філософія. – 2009. – Випуск 12. – С. 92-97.

2. Політична опозиція : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Гошовської, К. О. Ващенко, Ю. Г. Кальниша. – К. : НАДУ, 2013. – 208 с. http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/d380c187-149b-46fa-b1b5-594411a5b7b9.pdf

3. Михальченко М. Взаємодія політичної влади і опозиції як політологічна проблема / М. Михальченко // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – Вип. 3. – С. 20-33

4. Статус опозиції: вітчизняний та зарубіжний досвід, рекомендації (інформаційно-аналітичне дослідження) / Лабораторія законодавчих ініціатив. – К., 2006. – 54 с.

*Мищук Богдана,
студентка гр.ЕЕП-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження політичної соціалізації молоді в умовах трансформації українського суспільства обумовлена недостатністю вивчення цього процесу, а також участі в ньому ряду формальних і неформальних інститутів держави, зокрема, молодіжних об'єднань України. Оскільки саме в молодіжному середовищі молода людина не лише проходить соціалізацію, здобуває необхідний досвід, але і самореалізується, тому, в контексті дослідження особливо актуальним є з'ясування впливу держави на процес політичної соціалізації особистості через різні чинники. Також наукового дослідження вимагає зростання ролі молодіжних об'єднань в системі інститутів політичної соціалізації, що виникають у процесі соціально-економічного та соціально-політичного розвитку суспільства.

Мета дослідження: розкрити особливості політичної соціалізації молоді в умовах трансформації українського суспільства.

Завдання дослідження: визначити сутність і особливості політичної соціалізації молоді в умовах трансформації українського суспільства, розкрити особливості впливу соціально-політичних факторів і чинників на політичну соціалізацію молоді України в трансформаційний період, визначити роль формальних молодіжних об'єднань в системі політичної соціалізації молоді.

Об'єктом дослідження є молодь, яка знаходиться на стадії активного становлення політичних поглядів, коли отримані теоретичні знання випробовуються в конкретних життєвих ситуаціях.

Предметом дослідження є політична соціалізація, як процес не лише засвоєння політичного досвіду, відносин, знань, але й перетворення їх в особистісні орієнтири, установки, внаслідок чого формується політична свідомість, позиція, зрілість - тобто певний рівень політичної культури сучасної молоді.

Політичну соціалізацію трактують як засвоєння особою певного соціального і політичного досвіду, нагромадженого суспільством і сконцентрованого в культурних традиціях, цінностях, нормах статусної і рольової поведінки [3, с. 677]. Окремі аспекти політичної соціалізації достатньо широко представлено в науковій літературі. Філософсько-соціологічні аспекти відображено в працях А. Бандури, Д. Істона, Н. Недикова, Б. Скінера, Е. Швачко та ін. Політологічні проблеми висвітлено в роботах Е. Головахи, С. Макеєва, А. Надточія, В. Павловського, В. Пухляка, С. Разуваєва, С. Рощина, О. Шестопал. Деякі питання політичного виховання розкрито в дослідженнях Н. Гаврилова, І. Жадан, О. Кожемякіна, Л. Лепіхова, С. Максименко. В наш час розробляється нова концепція політичної соціалізації, в якій з одного боку соціально-політичне середовище впливає на індивіда, а з другого формується політична індивідуальність, що має вільний вибір і відповідає за прийняті рішення. Саме процес соціалізації забезпечує підтримання і відтворення соціальної і політичної сфери, тому слід враховувати як досвід країн з розвинутою демократією, які вже

пройшли етап трансформації, так і специфіку громадсько-політичного життя в Україні. Модель, яка функціонує в українському суспільстві, загалом орієнтована на західноєвропейський тип політичної соціалізації, який відрізняється високим ступенем особистісної свободи в поєднанні з відповідальністю людини за свій вибір і свої вчинки [1, с. 19]. З цього можна зрозуміти, що нині соціалізація молоді в українському суспільстві здійснюється у молодіжних групах і тією системою культури, що притаманна кожній із них. Крім того, політична соціалізація молоді України відбувається, також у стихійних формах, котрі не мають будь-яких концептуально визначених способів та напрямків. Наявна політична культура українського суспільства не може бути вищою, ніж реальна здатність індивідів до успішної політичної соціалізації. Отже, необхідність соціальнопедагогічної підтримки цього процесу є провідним завданням і одночасно умовою успішної політичної соціалізації студентської молоді [1, с. 25]. Одним з найважливіших завдань держави в сфері молодіжної політики є створення відповідних державних органів та формальних молодіжних організацій, котрі б включили молодь в державотворення, а отже, політичну соціалізацію. З проголошенням незалежності України державою було проголошено та прийнято ряд законів, котрі засвідчують, що проблеми молоді не залишаються поза увагою. Визначено, що важливими чинниками, які справляють найпомітніший вплив на політичну соціалізацію молоді є соціальне оточення та соціальне становище. Враховуючи сказане, під політичною соціалізацією студентської молоді розуміємо процес активного засвоєння студентами ідеологічних і політичних цінностей, норм, наявних у суспільстві й перетворення їх в усвідомлену систему соціально-політичних установок. У цьому процесі внутрішня й політична активність особистості, досвід і свідомість піддаються зовнішнім впливам таких чинників: засобів масової інформації, міжособистісного спілкування, політичних партій, трудових колективів. У класичній соціалізаційній теорії ці чинники називають агентами соціалізації, під якими розуміються «люди, заклади, відповідальні за навчання культурним нормам і засвоєння соціальних ролей» [2, с. 138]. На особистість здійснюють вплив не тільки політичні фактори, хоча вони мають першочергове значення, але й неполітичні умови, у яких відбувається життєдіяльність людини. У сучасному контексті політичної соціалізації молоді як визначальні постають нові цінності, першочерговими серед яких вважаються свобода пересування у світі, свобода слова й доступу до інформації, свобода підприємництва й можливостей розпоряджатися своєю власністю, свобода волевиявлення, захищеність з боку держави, національна самобутність у поєднанні з основними детермінантами загальнолюдського, цивілізаційного, демократичного буття. Виявлені нові тенденції в динаміці змін у свідомості української молоді. Отже, проведений аналіз соціально-політичних чинників показує, що кожний із них справляє неоднаковий вплив на політизацію особистості, наразі заповнює свою визначену умовами життя нішу в політичній соціалізації молоді, забезпечуючи тим самим її включеність в державотворчі процеси періоду трансформації українського суспільства. На даний момент у визначенні політики й політизації зберігаються такі найважливіші соціально-педагогічні характеристики, як «зміни у свідомості й поведінці індивідів і груп, які відбуваються внаслідок домінуючого впливу політики на всі галузі їх життєдіяльності» [4, с. 249]. Функцію вторинних джерел інформації переважним чином виконують інститут сім'ї, соціальне

оточення, заклади освіти тощо. Особлива увага звернена саме на визначення місця і ролі вторинних джерел політичної соціалізації. Варто зауважити, що насичення світу потужними інформаційними джерелами призвело до виникнення нових проблем, пов'язаних з використанням у засобах масової інформації новітніх інформаційних технологій, а отже, від рівня соціальної відповідальності окремих осіб та груп людей, що уособлюють собою засоби масової інформації, потрібно вимагати дуже високі стандарти, враховуючи основну їх функцію – маніпулювання суспільною свідомістю та великий соціалізуючий потенціал. Культура користування інформацією в наш час повинна формуватись, спрямовуватись та заохочуватись з боку держави, тому що є особливою складовою формування прагнення молоді до якісного прискорення політичної соціалізації. Як інститути політичної соціалізації особистості формальні молодіжні об'єднання виникають у процесі соціально-економічного і соціально-політичного розвитку суспільства і їх зміст та форма діяльності значною мірою відбивають соціокультурну, історичну, демографічну, політичну та інші специфіки кожної окремої країни. Отже, діяльність молодіжних формальних об'єднань сприяє політичній соціалізації молоді в Україні.

Висновок. Політична соціалізація є процесом активного засвоєння індивідом політичних знань, норм і цінностей суспільства, а також формування їх в усвідомлену систему соціально-політичних настанов, яка визначає позиції, поведінку та практичне включення індивіда в політичну систему суспільства.

Список використаної літератури

1. Загородній Ю.І., Курило В.С., Савченко С.В. Політична соціалізація студентської молоді в Україні: досвід, тенденції, проблеми. – К., 2004
2. Коджаспірова Г.М., Коджаспіров А.Ю. Педагогічний словник для студ. вищ. пед. навч. закладів. - М., 2000
3. Політологічний словник: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М.Ф. Головатого та О.В. Антонюка. – К., 2005.
4. Соціологічний енциклопедичний словник / Ред. Г.В. Осипов. - М., 2000..

*Моткалюк Софія,
студентка гр. ЕК-11,*

Факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: дослідження політики в соціальній сфері та механізмів її реалізації допомагає отримати точніше уявлення про загальну спрямованість державної стратегії, виявити важливі тенденції розвитку суспільства й визначити оптимальні шляхи подальшого поступу країни, зокрема, через модернізацію соціальної сфери.

Метою дослідження є виявлення об'єктивних причин необхідності модернізації соціальної політики в Україні, аналіз її сучасного стану й перспектив подальшої трансформації в контексті загального розвитку суспільства.

Завдання дослідження: окреслити механізми реалізації та джерела забезпечення соціальної політики; визначити пріоритетні завдання та шляхи оптимізації соціальної політики нашої держави в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є соціальна політика як важливий елемент забезпечення ефективного функціонування і розвитку демократичного суспільства.

Предмет дослідження є механізми реалізації соціальної політики в Україні як державний інструмент впливу на визначення пріоритетів суспільного розвитку, створення потенціалу й можливостей для їх ефективного функціонування.

Загальнотеоретичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені в працях зарубіжних учених: Р. Арона, П. Бурдьє, М. Вебера, Н. Волгіна, К. Гаджиева, Д. Гелбрейта, Д. Кліланда, Л. Козера та інші. Серед українських дослідників можна згадати В. Бабкіна, В. Горбатенка, Е. Гансову, О. Іванову, П. Рабиновича, В. Селіванова, А. Сіленко В. Степаненко та інших. Проблематикою соціальної політики в Україні займаються Г. Герасименко, С. Гончарова, У. Садова, В. Собченко, М. Туленков, Г. Черніченко, Н. Шаповалова, В. Янукович. Праці цих авторів стосуються принципів державної політики, її фінансового забезпечення та особливостей у різних сферах соціального життя.

Соціальна політика – це суспільний феномен, що поєднує різноманітні багатофакторні складові: конституційно-правові, інституціональні, глобальні, національні, державні, наддержавні, громадські, комунікативні та ін. Зазначене зумовлює багатоаспектність засад соціальної політики як суспільного явища. Розрізняють вузьке та широке розуміння соціальної політики. У вузькому розумінні соціальна політика – це діяльність суб'єктів соціально-політичного життя, спрямована на формування соціальної безпеки людини й суспільства. У широкому розумінні соціальна політика – це система цілеспрямованої діяльності суб'єктів, що сформувалася в суспільстві на певному етапі його розвитку і здійснюється на основі певних принципів і засад з метою забезпечення оптимального функціонування й розвитку соціальних відносин [5]. Метою соціальної політики є досягнення соціальної стабільності, захист інтересів різних соціальних груп, забезпечення достатнього життєвого рівня та

добробуту всіх громадян [6]. Соціальна політика за своєю суттю і повинна бути спрямована на побудову держави загального добробуту. На сьогодні поняття «держава загального добробуту» ще академічно не визначене, але для його концептуального розкриття потрібно, за словами канадського вченого Теренса Ганслі, враховувати як мінімум чотири підстави, що включають програми, служби та заходи, які переслідують соціальні цілі. Сюди також можна включити програми, чий первинні цілі інші - це, зокрема, оподаткування та фінансова політика, адже все економічне одночасно є соціальним [3, с. 6]. Важливою умовою ефективної реалізації соціальної політики є створення в суспільстві сукупності об'єктивних і суб'єктивних умов. До об'єктивних умов реалізації соціальної політики належать: трансформація суспільних відносин і насамперед формування соціально-ринкової економіки, повноцінного інституту власності (зокрема, приватної); утвердження процесів соціально-трудової мобільності, політичної структурованості суспільства, нової системи духовних, ціннісних орієнтацій. До суб'єктивних умов реалізації соціальної політики належать: використання в соціальній політиці адекватних принципів, способів і форм цілеспрямованої управлінської; утвердження динамізму в механізмі власне управлінської регулятивної діяльності, спрямованої на розвиток соціального буття, соціальної сфери; децентралізація соціальної політики; розв'язання суперечностей між новими відносинами й проявами директивного управління, пасивного характеру соціальної політики [5]. Звичайно ключовим механізмом реалізації соціальної політики в умовах соціальної держави є соціальне страхування (обов'язкове та добровільне), яке доповнюється низкою соціальних гарантій та послуг з боку держави та громадських організацій [6]. Недостатність засобів соціальної політики зумовлена слабкою розвинутою ринковою інфраструктурою, відсутністю традицій регулювання ринкової економіки, недовірою населення до державних інституцій. Сучасна система засобів соціального захисту населення в перехідний період повинна включати два типи впливу: адаптаційний для працездатного та працюючого населення й соціально-захисний для непрацездатного та соціально слабкого населення [1, с.58]. Зазвичай найголовнішою проблемою здійснення соціальної політики є проблема фінансування соціальних витрат. Згідно зі світовою практикою, джерелами прямого та непрямого фінансування соціальної сфери є: безпосередні бюджетні видатки; «податкові видатки» у вигляді пільг, відшкодувань, відстрочок; страхові внески до державних і недержавних страхових фондів; усупільнення коштів підприємств у вигляді їхніх зобов'язань щодо виконання соціальних функцій; благодійність приватних осіб, фірм та організацій; громадські ініціативи - різноманітні фонди й збори; особисті кошти та зобов'язання громадян; кредити; надання державного майна для функціонування соціальної сфери, використання державної інфраструктури тощо [4, с.238]. Сьогодні пріоритетними завданнями у сфері соціального захисту та соціального забезпечення є підвищення ефективності управління бюджетними коштами для державної підтримки соціально бідних верств населення, подальше реформування сфери надання соціальних послуг і соціального захисту [2, с.150]. Отже, у реалізації соціальної політики необхідно максимально повно враховувати об'єктивні та суб'єктивні умови, які

визначають стан розвитку соціальних відносин, а також активно впливати на ці відносини з метою ефективного й оптимального їх функціонування.

Висновки. Отже, соціальна політика України потребує нагального реформування, упорядкування законодавчої бази, можливо, створення Соціального кодексу, чіткого розподілу повноважень і узгодження діяльності між різними державними органами, а також залучення структур громадянського суспільства та контроль за їх діяльністю. Крім того, важливим є врахування ринкових трансформацій і усунення спричинених ними соціальних ризиків. Одним з ключових завдань реформування повинно бути вдосконалення системи напрямів, форм і методів соціального захисту й усуненняпопередніх недоліків її розвитку.

Список використаної літератури

1. Гончарова С. Соціальна політика : навч. посіб. / С. Гончарова, І. Отенко. – Харків : [б. в.], 2003. – 198 с.
2. Гриненко А. М. Соціальна політика : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / А. М. Гриненко. – Київ : КНЕУ, 2003. – 309 с.
3. Драган О.І., Цимбалюк Л.Г. Соціальна політика: Конспект лекцій для студентів спеціальності 7.003050501, 8.03050501Управління персоналом та економіка праці галузі знань 0305 Економіка і підприємництво денної форми навчання. К.:НУХТ, 2012. –116 с.
4. Основи демократії. – Київ : Вид-во «Ай-бі», 2004. – 668 с
5. Соціальна політика: поняття, сутність та об'єкт. Реферат[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18612/.
6. Сутність, завдання та реалізація соціальної політики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://buklib.net/books/32421/>.

*Ничипорук Мирослава,
студентка гр. ЕА 11*

Факультету економіки та управління, ТНЕУ

ПОЛІТТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах, з урахуванням неоднозначного державотворчого процесу в Україні, проблема формування іміджу політичного лідера набула важливого як теоретичного, так і практичного значення. У політиці вдало сформований імідж політичного діяча визначає перемогу на виборах, і успіх політичних партій в значній мірі зумовлений їх лідерами, бо в умовах існуючої політичної культури, увага потенційного виборця концентрується на особистості, яка репрезентує цю партію.

Метою дослідження є розкриття особливостей та механізмів побудови іміджу політичного лідера з урахуванням стану політичної культури та політичної свідомості сучасного українського суспільства.

Завдання дослідження: аналіз політичного лідера; фактори які сприяють формуванню політичного лідера. **Об'єктом дослідження** є політичний імідж як феномен суспільно-політичної свідомості і прояв політичної культури.

Предметом дослідження є механізм формування оптимального іміджу політичного лідера, в якому адекватно відображаються різноманітні політичні уподобання та прагнення громадян з урахуванням існуючого рівня їх політичної культури та політичної свідомості. На тему політичного лідерства можна говорити невичерпно, і вона не піддається формалізації. Ця тема містить у собі деякі сутнісні основи які кожне наступне покоління намагається відшукати. Прагнення проявити себе у політиці можна порівняти з бажанням пізнати або хоча б зрозуміти всесторонній портрет політичного улюбленця, супротивника чи конкурента який склався у свідомості електорату та сучасному світі, завжди було не переборним. Українській аудиторії властива персоніфікація влади, для цієї аудиторії пріоритетом є особистість лідера. Підвищена увага до політичного портрету лідерів партій шкодить їхнім передвиборчим програмам і дискусіям, яким приділяється не достатньо уваги з боку виборців. Щоб створити вдалий політичний імідж потрібно докласти чимало зусиль і залучити багато спеціалістів, головну роль у створенні іміджу має іміджмейкер. Іміджмейкера – називають творцем іміджу, тому що від його професійних знань і навичок залежить те яким буде імідж кандидата. Увага яка приділяється іміджу політиків – це не пуста трата часу. Політичні лідери викликати довіру у народ, а народ повинен відрізнити щирі цінності від фальшивих. В остаточному підсумку нами правлять не ідеї, а їхні носії, зовнішній вигляд яких – манери, жести, голос – брешуть дуже рідко. Тому треба вчитися сприймати інформацію, що несе імідж наших обранців. При всій змістовності політичного «послання» кандидату необхідно володіти тими особистісними рисами, що дозволять реалізувати його проект [2, с. 57]. Політик який прагне отримати лідерство на політичній арені, повинен володіти ораторським мистецтвом, мати правильно поставлений голос, керувати своєю мімікою і жестами, що дозволить йому без проблем спілкуватися з людьми [1, с 27]. Політичний лідер повинен слідкувати за своїм станом здоров'я, та зовнішнім

виглядом. З особистісних якостей цінуються: чарівність, хороше почуття гумору. Велике значення для виборців має зовнішність кандидата – він має бути охайним: мати охайну зачіску, здорові і красиві зуби, гарне волосся. Важливою складовою формування позитивного враження є культура мови, голос, дикція, вимова над цим потрібно багато працювати щоб досягти бажаного результату. Одним із важливих чинників вдалого іміджу є тембром голосу, ще нікого не прикрашали пронизливі та низькі голоси. Більшість політичних і суспільних діячів переконані, що імідж пов'язаний в основному із зовнішністю. Зовнішність – це важлива складова іміджу, але аж ніяк не єдина. Є ще «внутрішня» складова. Зовнішня складова має безліч якостей: від взуття до зачіски, включаючи міміку, манери, костюм, зачіску, ходу, голос, жести [3, с. 83]. Внутрішня складова – це менталітет, інтелект, професіоналізм, інтереси, хобі [4, с. 83]. Але для політика це, насамперед політичні ідеї. Політик без політичних ідей стає безбарвним. Він нічого не відстоює, нікуди не кличе, нізащо не бореться. Вироблення політичних ідей для політика – це те, що і робить його політиком. А те, як він відстоює свої ідеї – це процесуальна складова іміджу. Вона включає емоційну виразність, пристрасність, енергію, швидкість реакцій – усе те, що відносять до темпераменту. Політична ідея – це найголовніше надбання політичного діяча. Ідея може бути власною. Можна розвивати й чужі ідеї, якщо вони потрібні. Політичні ідеї зв'язані, насамперед, з особливостями суспільного розвитку і устрою суспільства, системою цілей і способів їхнього досягнення. Вербальний блок у досліджуваному жанрі включає все, що стосується особистості кандидата все, що стосується його програми. Слоган займає центральне місце в будь-якому рекламному доробку. Політичний портрет – не виключення з цього правила. Слоган, у ряді випадків його також називають гаслом чи девізом, – це її основна думка, виражена в короткій формі і розрахована на кількаразове повторення в різних засобах, використовуваних у кампанії. Імідж політика залежить від багатьох складових його особистості: стилю поведінки, рис характеру, вчинків, професійних якостей, створюється не тільки в процесі зусиль фахівців-іміджмейкерів, рекламистів та піарників. На сприйняття лідера також впливають журналістські матеріали в ЗМІ, кіно і фото продукція, мемуарна і художньо-документальна література, виступи самих політиків перед масовою аудиторією (на мітингах, в радіоефірі чи на телеекрані, у тому числі під час трансляцій найважливіших подій у житті країни [2, с. 32]. Найбільш широкий простір для реалізації ідей, що стосуються формування іміджу лідерів надають, звісно, засоби масової інформації. Найефективнішим з них багато фахівців називають телебачення. Можливість проєкції іміджу практично на кожного потенційного учасника голосування, показ аудиторії «живого товару» обличчям дає екрану істотні, у порівнянні з іншими ЗМІ, переваги, але і приховує у собі небезпеку. В той же час телебачення відверто покаже будь-яке випадання героя з рамок заданого образу, будь-які помилки творців цього образу, будь-яке протиріччя ретельно продуманої кампанії. Надаючи політику максимально широку аудиторію, телебачення, разом з тим, приводить його до необхідності спілкування з дуже неоднорідною публікою. Не випадково, однією з першочергових задач для кандидата, що з'являється на екрані, соціопсихологи вважають подолання антипатії і посилення симпатії глядачі. Взаємодія і взаємопроникнення різних типів інформації про політику, доповнення ними один одного дає можливість

створити повний, відносно достовірний і багатогранний образ. Фігурувати в розумах виборців і впливати на їхні рішення.

Висновок: Отже, щоб стати справжнім політичним лідером потрібно прикласти багато зусиль. Не всім це вдається.

Список використаної літератури

1. Рудич, Ф. Політичне лідерство на пострадянському просторі [Текст] / Ф. Рудич // Політичний менеджмент. – 2006. – Спецвипуск. – 5–15 с.
2. Разворотнева С. В. Язык власти и власть языка [Текст] / С. В. Разворотнева // США: экономика, политика, идеология. – 1993. – № 3.
3. Лавренко, О. Проблеми формування іміджу кандидата в депутати [Текст] / О. Лавренко // Проблема політичної психології. – К., 1997.
4. Скнар, О. Соціально-психологічні моделі поведінки політичних лідерів [Текст] / О. Скнар // Соціальна психологія. – 2004. – № 3. – 39–46 с.
5. Рябов, С.Г. Політичні вибори [Текст]: навч. посіб. / С.Г Рябова. – К.: Тандем, 1998. – 96 с.

*Німтур Анастасія,
студентка гр. ЕЕП-11,*

Факультету економіки та управління, ТНЕУ

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ: ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПАРТІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: Конфліктний потенціал націоналізму та його важлива роль у суспільно-політичному житті – фактори, які визначають причини уваги до нього науковців. Існує багато наукових праць, де український націоналізм виступає об'єктом дослідження. Водночас аналіз подій в Україні останніх років дає підстави констатувати спроби, спрямовані на відродження принципів сучасного українського націоналізму частиною партій (як, наприклад, Українською народною партією, Всеукраїнським об'єднанням «Свобода»).

Мета дослідження полягає в з'ясуванні актуальності українського націоналізму зараз, ідейних складових сучасного українського націоналізму, аналізі його історичного розвитку, вивчення глобальності проблеми.

Завдання: з'ясувати значення терміну «націоналізм»; визначити сутність сучасного українського націоналізму та його актуальність сьогодні; висвітлити його участь в партійних організаціях; встановити етапи розвитку і практичного втілення сучасного українського націоналізму.

Об'єкт дослідження – сучасний український націоналізм.

Предмет дослідження – генеза, сутність сучасного українського націоналізму українців, його практичне втілення та вплив на міжнаціональні взаємини, історичні засади та його участь в партійних організаціях. Термін «націоналізм» був запропонований Йоганном Готфрідом Гердером наприкінці 1770-х років. Його розвиток тісно пов'язаний із розпадом станового поділу суспільства, який існував в історичну епоху між раннім Феодалізмом та Індустріалізацією. Як і для багатьох інших етнічних груп Європи, за визначенням М. Гроха, українське націотворення розпочалося наприкінці XVIII ст. проявами наукового зацікавлення мовою, літературою, фольклором та історією рідного краю [2, с.18]. Після революції 2004 року західна і центральна частини України здобули політичну національну ідентичність, яка сьогодні в цих регіонах послужила опорою для її наповнення громадянської суттю. Водночас, південь і схід країни відчували себе зайвими, не розгледівши власних перспектив у «помаранчевому проекті». Не дивлячись на загальну думку, на півдні і сході починається розвиток націоналізму і прояв національної ідентичності [1, с.65]. 2005 року починається відродження ГО «Патріот України» у Харкові. 17 січня 2006 року «Патріот» офіційно зареєстровано в Харківському обласному управлінні юстиції як громадську організацію. Керівництво нового й єдиного «Патріоту України» позиціонує себе як Головний Провід незалежної організації, без прив'язку до будь-якої партії. 2006 року виникає ОУНД (Об'єднання українських націоналістів (державників)). ОУНД виникла внаслідок певних розходжень та суперечностей у поглядах і тактиці усередині Організації українських націоналістів [4, с. 50]. Це призвело до відходу від ОУН у 2005 році Павла Дорожинського і його середовища та виникнення нової націоналістичної організації. ОУНД перейняла від ОУН свою символіку, гімн та основоположні

ідейні засади. Проводяться марші пам'яті та з'їзди. Ситуація 2010 року загострюється через Вибори Президента України 2010. Інтереси націоналістів на цих виборах представляла партія Свобода та кандидат від неї – Тягнибок Олег Ярославович. Виникали протиріччя між представниками ВО Свобода та КПУ, а також ВО Батьківщина і Партії Регіонів. Внаслідок перемоги Януковича на президентських виборах положення націоналістів значно погіршилось. 5 червня 2012 року у першому читанні 234 голосами «за» було прийнято закон Колесніченка-Ківалова. Він безпосередньо утискав українську мову, надаючи привілеї російській. Внаслідок цього відбулись акції протесту проти цього закону. 2012 року в Києві почала діяльність спільнота «Білий молот» – з погромів незаконних ігрових закладів та наркотичних салонів[3, с.69]. Перед рейдами члени організації одягали балаклави та брали в руки відеокамери і молоти. Свою діяльність пояснювали тим, що закон 2009 року «Про заборону грального бізнесу в Україні» не виконувався. Заявлений керівник організації – Владислав Горанін, який згодом зняв балаклаву, пояснивши це тим, що він втомився боятись. Після революції 2013–2014 року відбувся підйом ідей націоналізму в суспільстві. Цьому сприяли постреволуційний хаос у політиці, анексія Криму, окупація Донбасу, повернення до влади олігархів, зростання криміногенної ситуації. Націоналістичні сили здійснили кілька спроб взяти місця в офіційній політиці: провідник партії «Правий Сектор» Дмитро Ярош узяв участь у позачергових виборах президента України та отримав 0,7 % голосів виборців; партія «Правий Сектор» взяла участь у позачергових виборах до Верховної Ради у жовтні 2014, взявши 1,80 % голосів, в результаті місце у парламенті отримав лише Дмитро Ярош, тодішній провідник ПС; партія ВО «Свобода» у виборах 2014 року взяла 6 депутатських мандатів, депутатами ВРУ VIII скликання стали: Юрій Бублик, Михайло Головка, Андрій Ілленко, Юрій Левченко, Олександр Марченко, Олег Осуховський; командир батальйону «Азов» Андрій Білецький узяв участь у парламентських виборах на мажоритарному окрузі № 217 та з результатами підтримки в 33,75 % отримав мандат депутата; 14 жовтня 2016 року була утворена партія «Національний Корпус», лідером якої став колишній командир батальйону «Азов», народний депутат України Андрій Білецький. Партія складається з ветеранів російсько-української війни, громадських активістів, волонтерів тощо. Офіційна ідеологія партії – націократія. 16 березня 2017 року українські націоналістичні сили підписали «Національний Маніфест», консолідувавши свої сили у боротьбі за владу. До підписання долучилися партії «Національний Корпус», ВО «Свобода», «Правий Сектор», ОУН, КУН, С14 [3, с. 20]. Серед пунктів «Національного Маніфесту» традиційно націоналістичні політичні вимоги: повернення ядерного статусу, закріплення права на вільне володіння зброєю, визнання РФ – країною-агресором і розірвання дипломатичних зв'язків, ліквідувати олігархію, запровадити українську мову як єдину державну, сприяти утворенню єдиної помісної церкви з центром у Києві, заборонити торгівлю землею сільськогосподарського призначення тощо.

22 січня націоналісти із партій ВО «Свобода», «Правий сектор», ОУН, КУН та організації С14 заявили про підтримку єдиного кандидата на президентських виборах 2019 року Руслана Кошулинського. При цьому, незважаючи на підписаний «Національний маніфест» разом із іншими націоналістичними партіями, «Національний корпус» про підтримку єдиного

кандидата так і не заявляв. Сьогодні у світі націоналізм стоїть перед новою проблемою, яка дуже умовно називається питанням глобалізації. Коли подивитися глибше, то це означає, що скомпрометовані у словниках і житті поняття шовінізму, імперіалізму прикриваються новою формою. І це порушує перед різними народами серйозні проблеми. В історії України була ціла низка організацій, які сповідували націоналістичну ідеологію [4, с. 33]. До таких можна віднести: Українська радикальна партія (1890), Братство тарасівців, УНП (1902), Українська Військова Організація, Група Української Національної Молоді, Легія Українських Націоналістів, Союз Української Націоналістичної Молоді, Організація Українських Націоналістів, Організація українських націоналістів революційна, Спілка Незалежної Української Молоді, Українська Націоналістична Спілка, Українська міжпартійна асамблея, Українська Національна Асамблея – Українська Народна Самооборона, Державна самостійність України, Українська консервативна республіканська партія, Українська національна консервативна партія, Білий Молот та націоналістичні партії з ідеологічним спрямуванням на поєднання соціальної (не соціалістичної) держави і державного капіталізму: Соціал-національна партія України («СВОБОДА»), Соціал-Національна Асамблея. **Висновок** роль українського націоналізму є дуже важливою і актуальною на сьогодні. Український визвольний націоналізм зреалізував національну ідею, виражену першою точкою Декалогу українського націоналіста: «Здобудеш Українську державу, або згинеш у боротьбі за неї!».

Список використаної літератури

1. Майног К. Тлумачення націоналізму // Націоналізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К.: Смо-лоскип, 2000
2. Мартинець В. Реєміграція // Національна Думка (Прага). – 1926. – Квітень. – Ч. 4.
3. Дужий П. Степан Бандера – символ нації. Ескізний нарис про життя і діяльність Провідника ОУН: У 2 ч. / Петро Дужий. – Львів: «Галицька Видавнича Спілка», 1996. – Ч. 1. – 190 с.
4. Коцур А., Мандрик М. Національна ідея в інтелек-туальній спадщині української та російської еліти кінця XVIII–XX ст. – Чернівці, 2000.

*Папай Аліна,
студентка гр. ЕМЕн-11,
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У СФЕРІ СПІЛЬНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Актуальність теми. Поява Європейських Співтовариств, а згодом і Європейського Союзу збагатила міжнародно-правову доктрину новими актуальними напрямками досліджень. Історичний розвиток Європи засвідчує, що гарантування безпеки було і залишається завданням різного типу міжнародних політичних блоків та організацій. Міжнародні організації беруть на себе відповідальність щодо створення зон безпеки, забезпечення добробуту та процвітання, прикладом чого є ЄС, який з 1992 р. динамічно розвиває безпековий напрям своєї діяльності – Спільну зовнішню політику та політику безпеки (далі – СЗППБ). Україна, яка визначилася зі своїм головним зовнішньополітичним вектором – інтеграцією до ЄС, має враховувати можливість участі й у його вищезгаданій політиці. Серед робіт, присвячених питанням цієї тематики, необхідно відзначити роботи М. Баймуратова, В. Банних, О. Делінського, П. Демчука, Г. Друзенка, М. Гнатовського, П. Фонтейна, В. Шемятнікова, М. Ейкхерста, А. Язькової та інші.

Об'єктом дослідження є міжнародно-правові акти і міжнародні політичні відносини публічного характеру, які виникають у процесі становлення і розвитку як європейської системи безпеки в цілому, так і СЗППБ ЄС, як її невід'ємної частини в контексті відносин України з ЄС.

Предметом дослідження є міжнародне співробітництво України з ЄС у сфері СЗППБ як невід'ємної частини європейської системи безпеки в контексті євроінтеграційного вектора зовнішньої політики України.

Метою роботи є міжнародно-правовий аналіз генезису, правових і організаційних основ СЗППБ і аналіз проблем правового забезпечення, можливостей і потенціалу даної політики в процесі європейської інтеграції України. **Завдання:** визначити передумови створення і становлення СЗППБ ЄС як невід'ємної частини європейської системи безпеки з урахуванням залежності цих процесів від політичної і правової обстановки у світі. Необхідно сказати, що роль Європейського Союзу в міжнародних відносинах виходить далеко за межі позицій та дій щодо Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Європейський Союз приділяє велику увагу забезпеченню відповідності Спільної зовнішньої політики та політики безпеки усім іншим аспектам політики ЄС, що мають зовнішній характер. Як Рада міністрів, так і Європейська комісія в межах своїх повноважень відповідають за сумісність загальної зовнішньої діяльності Союзу з цілями зовнішніх відносин, безпеки, економічної політики та політики розвитку [3, с. 19]. Впровадження Спільної зовнішньої політики та політики безпеки згідно з Договором про Європейський Союз, що набув чинності у 1993 році, ознаменувало значний крок вперед. Головними цілями цієї політики відповідно до Договору є: захист спільних цінностей, фундаментальних інтересів та незалежності Союзу; всебічне зміцнення безпеки ЄС та країн-членів Союзу;

збереження миру і зміцнення міжнародної безпеки; сприяння міжнародній співпраці; розвиток і зміцнення демократії, верховенства права, поваги до прав людини та фундаментальних свобод. Таким чином, процедури ухвалення Європейським Союзом рішень у галузі зовнішньої політики та політики безпеки головним чином мають міжурядовий характер. Європейська рада визначає головні напрями політики у цих галузях [3, с. 24]. Головним органом співпраці України з ЄС є Рада з питань співпраці, допомогу якій у виконанні її обов'язків надає Комітет з питань співпраці. Реалізацію практичних кроків у сфері зовнішньої політики та політики безпеки проводять галузеві та відомчі органи України, що належать до Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ, тощо. Зазначено, що сучасний стан організаційного забезпечення співпраці України з ЄС у сфері СЗППБ є невідповідним потенціалу такої співпраці та потребує удосконалення, що повинно бути реалізовано при розробці Угоди про асоціацію між Україною і ЄС. А от інтеграція України в оборонну складову ЄС стала необхідною і можливою з таких причин: по-перше, усупереч сподіванням, закінчення «холодної війни» не викликало докорінного зниження напруженості в Європі; по-друге, досвід періоду незалежності України свідчить про те, що політика нейтралітету і позаблоковості, проголошена Декларацією про незалежність, не виправдала себе і не надала безперечних гарантій збереження державного суверенітету; по-третє, Україна географічно є центром Європи, що зумовлює необхідність заняття активної позиції з питань забезпечення безпеки на континенті, а найефективніше забезпечення цього завдання є можливим лише шляхом тісної співпраці з європейськими державами [1, с. 315]. Варто зазначити, що співпраця Україна–ЄС у сфері безпеки досі значно відстає від задекларованих цілей, залишаючись при цьому найбільш перспективним напрямом співпраці, особливо в таких напрямках, як: участь у врегулюванні кризових ситуацій цивільними засобами; співпраця у сфері стратегічного перекидання сил; участь у врегулюванні кризових ситуацій військовими засобами; діалог Україна – ЄС щодо утилізації боєприпасів, непридатних для подальшого використання і збереження. Отже, інтеграція України до європейської системи колективної безпеки спрямована на зміцнення європейської безпеки, що, у свою чергу, могло би значно сприяти отриманню Україною спочатку асоційованого, а потім і повноправного членства в ЄС. Рівно 10 років тому, а саме у травні 2009 року Європейський союз оголосив про створення ініціативи «Східне партнерство». Окрім України, до цієї платформи увійшли також Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія і Молдова. ЄС, не декларуючи своїх намірів розширення на схід, у рамках своєї політики добросусідства прагнув підтримки стабільності у цих колишніх республіках Радянського Союзу, зокрема тих, які мають спільні з ним кордони. Мета «Східного партнерства», вочевидь, не обмежувалася лише економічною інтеграцією і проведенням реформ у цих країнах, але й сприяла політичному зближенню країн Східної Європи з ЄС. Суть «Східного партнерства» полягала також у фінансовій допомозі ЄС у проведенні необхідних економічних і політичних реформ, які згодом мали призвести до підписання Угоди про асоціацію з ЄС, створення зони вільної торгівлі, лібералізації візового режиму з ЄС, розвитку енергетичної галузі і підтримки стабільності й безпеки у регіоні [2].

Висновки. Необхідно зауважити, що Україні слід звернути увагу на досвід європейських держав, оскільки брак чіткої стратегії зовнішньої політики та

політики безпеки всередині держави, виливається в протистояння влади та народу [4, с. 37]. Слід упроваджувати політичні реформи, здійснювати заходи щодо забезпечення зовнішньополітичних і оборонних функцій, посилювати співпрацю між Україною і ЄС та домогтися визнання асоційованого статусу в ЄС для України. Вирішальне значення для якісного формування політичного співробітництва має факт усвідомлення політиків і влади своєї відповідальності перед суспільством в цілому. Оскільки політичне життя країни прямо залежить від рівня довіри до держави з боку інших країн, треба зміцнювати, ототожнювати рівень такої довіри.

Список використаної літератури

1. Гладенко О. М. Перспективи інтеграції України з Європейським Союзом у сфері зовнішньої політики й політики безпеки / О. М. Гладенко // Порівняльно-правові дослідження. – 2007. – № 1–2. – С. 312–316.
2. Магазова А. «Східне партнерство»: чого досягла Україна у співпраці з ЄС. / А. Магазова / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/tenth-anniversary-of-the-eastern-partnership/29938096.html>
3. Мітряєва С. І. Європейська безпека і Україна. Навчальний посібник / С. І. Мітряєва. / Ужгород: Ліра, 2008. – 222 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип. 8)
4. Наукові записки НаУКМА: політологічні науки. Т. 121. К.: 2011. – С. 1-52.

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА УКРАЇНИ

Актуальність теми. Розвиток та оновлення суспільного життя тісно пов'язане із вивченням суб'єкта політичного процесу, яким в державі постає політична еліта. Роль політичної еліти надзвичайно важлива для розвитку будь-якої держави і особливо актуалізується на етапах становлення або трансформації тієї чи іншої політичної системи. Саме тому дослідження політичної еліти в Україні є досить важливим, враховуючи ускладнення ситуації глибокою економічною і політичною кризою, а також виходячи з особливостей її історичного розвитку, традицій, низки проблем та суперечностей, що накопичилися впродовж тривалого часу. Після здобуття незалежності, правляча політична еліта України залишилась «незавершеною» у ствердженні власної системи загальнонаціональних цінностей, не спромоглася визначити стратегію розвитку суспільства, віднайти шляхи вирішення проблем, які повстали перед ним, не консолідувала спільноту і не повела її за собою. Безперечно, політична еліта не є єдиними чинником розвитку суспільства, як і не є такими чинниками економіка, соціальна сфера, загальна культура, що взяті окремо. Лише у сукупності вони представляють собою реальні механізми зміни суспільного життя. Втім, серед багатьох дослідників сьогодні виникло розуміння того, що зміни мають розпочатися саме із формування національної свідомості, загальної політичної культури, які потягнуть за собою інші суттєві зрушення у житті українського суспільства. Саме тому дослідження сутності феномену політичної еліти постає необхідною теоретичною основою для подальшого впровадження практичних змін у житті сучасного українського суспільства, що й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження. Над цією темою працювали такі кандидати політичних наук: Рихлік В.А, Хлівнюк Т.П, Чемякова С.В, Мандзій Л.С, Мироненко. **Об'єктом** є політична еліта та лідерство в сучасній Україні.

Предметом є виникнення і розвиток зарубіжних еліт та їх досвід для України, питання про сучасне лідерство в Україні та його проблеми.

Метою є ознайомлення з розвитком політичних еліт та поява їх в Україні, вивчення основних представників лідерства даного періоду та їх роль у подальшому розвитку політичної думки України.

Завдання проаналізувати визначення «політична еліта», дослідити виникнення і роль політичної еліти в Україні, визначити проблеми політичного лідерства в Україні та знайти способи їх вирішення.

Термін «еліта» походить від латинського *eligere* і французького *elite* — найліпший, добірний. Починаючи з XVII ст. він вживався для позначення товарів найвищої якості, а згодом і для найменування «обраних людей», перш за все вищої знаті. У політології «елітою» називають осіб, які отримали найвищий індекс у галузі їх діяльності. Найбільш поширеним в літературі є тлумачення політичної еліти як соціальної групи, що грає істотну роль в підготовці, прийнятті та реалізації політичних рішень. Це визначення характеризує так званий функціональний підхід до аналізу політичних еліт, коли перш за все розглядається

соціальний статус людини, її роль та місце в системі владних структур, здатність здійснювати визначальний вплив на інших людей. Досить своєрідно трактує поняття «політичний лідер» відомий український політолог Д. Видрін. «Він вважає, що політичний лідер – це будь-який, незалежно від формального рангу, учасник політичного дійства, процесу, який намагається і спроможний консолідувати зусилля всіх, хто його оточує, і активно впливати (в межах території, міста, регіону, країни) на цей процес для досягнення висунутих ним визначних цілей» [3, с. 17]. Проблема лідерства завжди має розглядатися у контексті конкретного суспільства та історичного часу [1, с. 96]. Процеси, що відбуваються в Україні, значно відрізняються від тих, що здійснюються в інших посттоталітарних країнах Європи і колишніх республіках СРСР. Значна роль у цих процесах у нашій державі належить не правлячому класові чи будь-якій політичній силі, а саме політичному лідерові, особі як головній фігурі найважливіших політичних процесів. І це природно, оскільки Україна фактично завжди була суспільством лідерського типу. Князі, гетьмани, полководці, провідні політики здебільшого відігравали домінуючу роль у виборі шляхів суспільно-політичного розвитку країни [4, с. 215]. Лідерством в Україні і сьогодні певною мірою компенсується брак усталених договірних норм, законодавчої бази, цілей та зв'язків, які були б визнані й прийняті до фактично обов'язкового виконання. Фахівці, вказуючи на брак розвинутої демократії в Україні, мають на увазі саме це. Серед політичних лідерів сучасної України можна виокремити два типи: «поступливий» – лідер консервативного типу, тобто такий, що під певним тиском намагається зберегти в країні раніше існуючу систему; «інверсійний» – лідер, якого визнають і сприймають через переслідування його владою чи критику з боку інших лідерів або політичних сил. Аналізуючи феномен сучасного політичного лідерства в Україні, щодо багатьох лідерів абсолютно неможливо визначити, є вони лідерами загальнонаціональними чи регіональними; інтереси яких соціальних груп захищають; яке їх ставлення до існуючого суспільного устрою – функціональне, дисфункціональне чи стабілізуюче. Інакше кажучи, нині в Україні не бракує так званих «розмитих лідерів», які діють адекватно суспільно-політичним змінам і конкретним колізіям. Таких лідерів скоріше забагато. А тому поява дедалі більшої кількості лідерів елементарного популістського типу загрозлива для України. І це тоді, коли суспільство сьогодні надто гостро потребує сильних лідерів, гідних сповна взяти на себе відповідальність за долю усієї нації, а не лише за долю своїх виборців. Хоча в Україні, як і в багатьох інших країнах з подібною суспільно-політичною ситуацією, надто мало жінок-політиків, варто зазначити і розглянути тендерні (статеві) стереотипи сприйняття політичних подій, явищ, політичних лідерів, у тому числі політиків жінок. Безумовно, жінки здебільшого сприймають політичні події на емоційному, практично-побутовому рівні (зниження рівня життя, зарплат, житлова проблема, медичне обслуговування, догляд за дітьми та ін.), тоді як чоловіки більш масштабні у політичних орієнтирах (повільні економічні реформи, відносини з Росією, геополітичні орієнтації України). Встановлено, що жінки симпатизують політичним партіям гуманітарного. Чоловіки здебільшого схильні аналізувати зміст та особливості діяльності окремих партій. У сучасній Україні проблема жінки-політика існує, і найближчим часом вона не буде вирішена. Безумовно, сучасна Україна потребує передусім демократичних лідерів, але багато з них все

ще використовують авторитарні норми управління. Серед багатьох якостей сучасного політичного лідера в Україні варто виокремити почуття національної самосвідомості, відчуття єдності з народом. Інакше кажучи, лідера України характеризує не так уміння красиво висловлюватись, як те, що він здатен бути захисником національних інтересів, обстоювати їх [2, с. 10-11].

Висновок політична еліта виступає суб'єктом підготовки найважливіших стратегічних рішень у сфері політики і яка володіє необхідним для цього ресурсним потенціалом. Політична еліта є невід'ємним атрибутом країни, оскільки еліта являє собою вищу владу, з її непохитним авторитетом, що має сильний вплив на народні маси і створює можливості для управління країною через свій лідируючий статус.

Список використаної літератури

1. Липинський В. Листи до братів-хліборобів // Філософія політики:Хрестоматія: У 4 тт. / Авт.-упоряд. В.П.Андрущенко (кер.) та ін. — К.:Знання України,2003. — Т.3. — С.91—106.
2. Політичні еліти та лідерство: Посібник/ Б.Кухта, Н. Теплоухова. — Львів: Кальварія, 1996.-224 с.
3. Політологія: Навч. посібник для вузів/Упоряд. та ред. М. Сазонова. — Харків: Фоліо, 1998.-735 с.
4. Політологія: Посібник для студентів вищих навчальних закладів/ За редакцією О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка.-К.Видавничий центр «Академія», 1998-368 с.

*Петришин Станіслав,
студент гр. ЕМЕн-11,
Навчально-наукового інституту міжнародних
економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ТЕХНОЛОГІЇ «ЧОРНОГО ПІАРУ» У ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ СУЧАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження: сучасний стан політичних процесів характеризується мінливістю, динамікою та швидкоплинністю, де одне й те саме суспільно-політичне явище змінює свою форму. Одним із таких факторів змін стають технології «чорного піару», які виконують роль комунікації між політиком та населенням. Власне «чорний піар» перетворюється у невіддільну частину політичного розвитку, який виконує важливі функції: адаптації громадської думки шляхом корегування інформації, вивчення суспільного запиту з метою пропозицій певної моделі поведінки чи дій політика, керівника [1, с. 11].

Мета дослідження обумовлена актуальністю та ступенем розробленості розглядуваної теми і полягає в аналізі сутності, сфер прояву, засобів упровадження та соціально-політичних умов розвитку «чорного піару» під час формування політичних процесів та політичної сфери України. Для досягнення цієї мети були визначені такі **наукові завдання**: дослідити поняття «чорного піару» та його присутність у політичних процесах в Україні; прогнозування їх наслідків у політичних процесах та виборчих кампаніях; визначити основні перспективи та напрямки подальшого розвитку технологій «чорного піару» в політичних процесах сучасної України».

Об'єкт дослідження - політичний процес в умовах перехідного стану політичної системи в контексті впливу чорного піару та інших політичних технологій маніпулювання масовою свідомістю індивіда, що формують його політичну поведінку.

Предмет дослідження- технології «чорного піару» та результати їх застосування в умовах трансформаційних політичних процесів в Україні. Особливе значення технологій «чорного піару» зростає в умовах економічної чи політичної кризи. Тому ситуація в Україні є каталізатором цього процесу. Тоді з'являється необхідність максимально уникнути проявів суспільного негативу через різке погіршення умов життя, а з іншої сторони – не допустити різкого впливу технологій «чорного піару» політичних опонентів. Беручи до уваги той факт, що в умовах відсутності достатніх для досягнення відчутних результатів рекламних бюджетів у представників політичного процесу, вони змушені звертатися до певних технологій впливу на масову свідомість. А «мистецтво» керування масами активно розвивається в умовах тоталітаризму. Однією з технологій є «чорний піар» як надійна, направлена на швидкий результат, продумана до дрібниць операція, яка у чинному законодавстві врегульована слабо, що й підсилює тяжіння до неї, бо притягнути до відповідальності практично є неможливим [3]. Потрібно звернути увагу, що і президентські, і парламентські вибори 2019 року відбувалися на тлі воєнних подій та ситуації яка у найкоротший період може перетворитися у заморожений конфлікт, не могли не вплинути на ставлення українців до використання чорного піару. Воно було вкрай негативним, тому використовувати його треба було дуже обережно, бо маніпулювати

доводилось уже не зневіреним у політиці натовпом, а людьми, котрі повірили в той факт, що, об'єднавшись, можна переломити хід історії[1 с. 22]. Мажоритарники залюбки писали один на одного листівки, де змальовували конкурента як «расиста», «терориста», або розсилали фейкові запрошення на благодійний концерт відомого артиста. Засоби таких звинувачень – не нові. Тематика – свіжа. Зовсім новим вважався піар із фронту. Кандидати в депутати їздили в зону АТО, фотографувались із солдатами, а потім поширювали ці фотографії всіма доступними їм засобами. Подібний піар будувався і на «допомозі» фронтовикам. Самі фронтовики не дуже помічали реальну допомогу, але на фотосесію погоджувались. Такий «воєнний піар» додавав «бали» кандидату в очах електорату [2, с. 367]. Тому можливо зробити припущення, про недоброчесність деяких кандидатів, адже маніпулювання думкою населення на темі війни, треба вважати аморальним та створити спеціальний відділ при ЦВК, який би слідкував за цим і наділити його повноваженнями скасування реєстрації кандидата, який застосовує «чорний піар» у передвиборчій кампанії. Одним із завданням даного дослідження є визначення терміну «чорний піар», цей термін означає послугу на реалізацію та освоєння певних норм у політичному процесі, про які можна говорити в контексті набору комунікативних складових маніпулятивних заходів [4]. Сучасні технології «чорного піару» мають широку палітру, яка законодавчо не врегульована, але активно впроваджується в політичному процесі: по-перше, це жовтий піар, який залучає увагу образливих для більшості населення цієї держави елементів (особливості приватного життя, таємними зв'язками з олігархами тощо); сірий піар - реклама (позитивна чи негативна), що завжди приховує джерело отримання інформації, апелюючи до народної думки чи фейкових голосувань без встановленої групи реципієнтів. На відміну від чорного піару, сірий піар не передбачає прямої брехні про своє походження. Найбільш жорсткий за проявом коричневий піар – пропаганда або інформаційна війна [1 с. 102]. Тут варто відзначити, що можливий і вплив інших держав на волевиявлення народу. Під час передвиборчої кампанії як президентських так і парламентських виборів у 2019 році, виборцям була надана можливість спостерігати за усіма видами «чорного піару». Найпопулярнішими були фейкові рейтинги (сірий піар) партій, кандидатів, адже в залежності від видання (газети або інтернет-ресурсу) чи соціологічної групи можна було побачити диференційованість показників. Також варто відзначити і жовтий піар, що під час цих виборчих кампаній активно використовувався, а саме наявність бізнесу в Російській Федерації, корупційних скандалів напередодні, акцентування уваги населення на вплив олігархічних груп на певних кандидатів та шокуючі подробиці особистого життя кандидатів. Активно використовувався лозунг «про швидке припинення війни та переговорів з представниками ОРДЛО (можна було спостерігати у рекламній кампанії Опозиційної платформи - За життя) [4], а втомленість народу від військових дій лише підсилила ефективність цього ходу. Оскільки розвиток виборчої культури в Україні формується в умовах відсутності часу для розвитку політичної культури українців пропонується просте інформування населення, впровадження полегшених форм освіти, коли потрібне не вміння думати й осмислювати, міркувати та розуміти, порівнювати й вибирати, а просто бути поінформованим [1, с. 177]. Що важливо зробити, оскільки радянська система не навчала дітей мислити. Можна зробити припущення, що

насправді реальну картину політичних вбодобань населення держави ми зможемо побачити, коли частка нового покоління (котрі не вчилися по радянському шкільному шаблону) на наступних виборах збільшиться. Засоби масової інформації намагаються всіма наявними у них способами викликати в аудиторії негативне ставлення до тих чи інших націй, країн і політичних партій, що показує полярно протилежні політичні погляди. Одним зі способів досягнення цих цілей є застосування технологій політичного чорного піару в державному управлінні. Держава повинна використовувати для конструювання публічного діалогу технології умиротворення, відволікання, маніпуляції, інформування, консультування, контролю й навіть поліцейного нагляду [1, с. 208].

Висновки: технології «чорного піару», які орієнтуються на швидкий результат і постійний інформаційний супровід свого замовника стають актуальним та необхідним засобом політики. Передвиборчі кампанії зараз проходять за одним сценарієм, що містить або демонстрацію позитивних якостей рекламованого кандидата, або публічне виявлення негативних характеристик опонентів. Однією з провідних особливостей застосування технологій «чорного піару» у політичному просторі України є його впровадження у вигляді пропаганди чи скандалу як частини політичних процесів, які відзначається відсутністю жорстких обмежень на доступ до інформації, що характерно для тоталітарної держави. Але високий рівень політичної культури населення та його обізнаність у політичній сфері суттєво обмежує використання брудних політичних технологій [1, с.208].

Список використаної літератури

1. Денисова А.Ю. Технології «чорний піар» у політичних процесах сучасності: дис.канд. політ. наук: спец 23.00.02 «Політичні інститути та процеси»/ А.Ю. Денисова.–Л., 2018. – С. 11-208.
2. Денисова А.Ю. Чорний піар під час парламентських виборів 2014 року /Гілея.2014. №91 (12), - С. 367-370.
3. Корреспондент: Сетевой маркетинг. Украинская оппозиция осваивает социальные сети [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://www.ricardo.com.ua/news/politics/183552>.
4. Подгорная Л. Д. Политическая реклама как форма коммуникации современного общества [Электронный ресурс] / Л. Д. Подгорная. – Режим доступа:<http://www.coolreferat.com>.

*Пиндиківська Аліна,
студентка гр. МАРК-11,*

Факультету економіки та управління, THEU

РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ У ФУНКЦІОНУВАННІ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

Актуальність теми: Початковий етап формування ідеологічного простору виявив тенденцію як звуження ідеологічної складової у діяльності партій, відсутність цілісного концептуального бачення ідеології державного й суспільного розвитку, деідеологізація політичної свідомості, зниження політичної активності населення, недостатній рівень політичної культури тощо.

Мета дослідження: з'ясувати ролі політичних ідеологій в процесі розвитку політичної системи сучасної України. **Завдання дослідження:** проаналізувати основні теоретико-методологічні підходи до визначення змісту поняття політичної ідеології, проаналізувати роль політичної ідеології у функціонуванні та розвитку політичних систем; **Об'єкт дослідження:** політичні ідеології як елемент політичної свідомості у їх зв'язку з характером та специфікою протікання політичних процесів, розвитку політичної системи України та пострадянського партогенезу у напрямі становлення дієвої та ефективної демократичної партійної системи.

Предмет дослідження: теоретичний аналіз значення та впливу ідеологічного фактору на процеси політичного і партійного розвитку в сучасній Україні. У сучасній політичній науці ми можемо зафіксувати існування не просто різних визначень поняття «політична ідеологія», але й кількох відмінних теоретико-методологічних підходів, які по-своєму подають зміст цього поняття, пропонують різні моделі реконструкції його структури, виділяють різні типи політичних ідеологій. У цьому сенсі слід наголосити, що у різних традиціях політичної науки поняття «політичної ідеології» конституюється по-різному. Наприклад, для радянської політичної науки ідеологія, і політична ідеологія інтерпретувалась як наукова система поглядів, ідей та цінностей, як вищий науково-теоретичний рівень освоєння політичної дійсності, де раціональний елемент суттєво переважає емоційний, а адекватність відображення економічних відносин виступає головним критерієм істинності політичної ідеології. На відміну від цього, для значної кількості західних авторів політична ідеологія завжди тлумачилась не як наукове, а саме як емоційно-образне сприйняття політичної дійсності [1, с. 614-621]. Сферу духовності у політичній теорії позначають поняттям «політична свідомість», а одним з її основних елементів виступає політична ідеологія. Таким чином, аналізуючи ідеологічний вимір розвитку сучасних політичних систем, намагаючись адекватно зрозуміти ті чи інші політичні процеси, їх причини, характер протікання, загальну динаміку тощо, ми обов'язково маємо справу не лише з загальним поняттям політичної ідеології та необхідністю висвітлення теоретико-методологічних способів її розуміння, але й з необхідністю з'ясування її впливу на розвиток політичної системи, і, зокрема, такого способу взаємодії різних політичних ідеологій, як «політико-ідеологічний плюралізм». Дійсно, для розвитку сучасної демократичної політичної системи, у тому числі й політичної системи сучасної України, ознака ідеологічного плюралізму відіграє одну з ключових

ролей. Це пояснюється тим, що плюралістичність самого суспільства передбачає наявність різних способів усвідомлення політичної дійсності, різних оцінок цієї дійсності, а також різного розуміння тих ідеалів, які повинні спрямовувати політичний розвиток. Водночас ідеологічний плюралізм не можна підмінювати відсутністю будь-яких ідеологій, спираючись на тезу «скільки людей, стільки й ідеологій». Адже політична ідеологія фактично надає «векторність» політичній свідомості, а також виступає основою цілісного сприйняття політичної дійсності, як у різноманітності її сучасних проявів, так і у формі темпоральної єдності політичного минулого, теперішнього й майбутнього. Таким чином, наявність різних політичних ідеологій реально впливає як на розвиток політичних систем, так і на характер протікання політичних процесів. Наприклад, з погляду домінування у ньому консервативних або революційних політичних цінностей, спрямованості політичного процесу на реформування або стабілізацію політичної системи тощо. Важливим елементом актуальності науково-теоретичного дослідження впливу політичної ідеології на розвиток політичної системи сучасної України є те, що серед чисельних політологічних досліджень з приводу стану та перспектив розвитку політичної системи України ідеологічний фактор взагалі не береться до уваги. Однак, подібне бачення політичних процесів в Україні не відповідає дійсності, оскільки поряд з традиційно впливовими політичними ідеологіями минулого, зокрема комуністичною ідеологією, які завжди мали серйозний вплив на політичну поведінку та політичну свідомість широких мас населення в Україні, сьогодні спостерігається посилення та поширення нових ідеологічних дискурсів. Більше того, ці ідеології поступово виходять на перший план політичної боротьби, що надає політичній конкуренції в Україні ознак політико-ідеологічної конкуренції [2, с. 636-644]. Важливим питанням при розгляді структури політичної ідеології є співвідношення ірраціонального та раціонального компонентів. Істотною структурною складовою будь-якої політичної ідеології є ірраціональний компонент або політичні міфи. Проте, на думку О. Соловйова, у структурі політичної ідеології переважають раціональні начала і «на відміну від популярних уявлень, що вбачають в політичній ідеології резервуар спотворених ідей, змішаних з міфами і забобонами, політичні ідеології припускають раціональну концептуалізацію і обґрунтування інтересів політичних акторів як самостійних суб'єктів світу політики» [3, с. 9]. Для сприйняття політичної ідеології як фактора політичного процесу важливо зрозуміти роль, що вона відіграє у суспільстві загальні та специфічнополітичні функції. Роль політичної ідеології полягає саме в тому, що вона відображає і систематизує цей вплив у політичній свідомості. К. Мангейм вважав, що «найбільш важливим в понятті ідеології є відкриття соціальної обумовленості політичного мислення» [4, с. 57]. За допомогою політичної ідеології реалії економічного життя, особливості соціальногрупової, етнічної структури переломлюються крізь призму соціальнополітичних ідеалів, ієрархізуються та стають цілями конкретного політичного процесу. **Висновок:** Політична ідеологія становить собою систематизовану сукупність поглядів та ідей (раціонального та ірраціонального характеру), які відображають політичний процес у його цілісності й стимулюють соціальні групи до практичної реалізації аксіологічно значимого проекту політичного розвитку. Перевагами такого

способу інтерпретації та аналізу політичної ідеології є те, що завдяки йому ми можемо чітко вичленити політичну ідеологію та запобігти «розмиванню» цього поняття через його редукцію до системи цінностей, сукупності концепцій, способу легітимації правлячих еліт, механізму комунікації між владою та суспільством тощо. Водночас таке розуміння політичної ідеології дозволяє скласти цілісну модель її функцій, завдяки яким вона відіграє одну з центральних ролей у процесі розвитку політичних систем. Роль політичної ідеології у розвитку сучасних політичних і партійних систем зумовлюється тим, що незалежно від її безпосереднього змістовного наповнення, засновується, з одного боку, на певному концептуальному баченні як суспільства, так і його політичної системи, а, з іншого боку, – на формулюванні системи настанов, спрямованих на практичну реалізацію цього концептуального бачення. Внаслідок цього політична ідеологія виступає активним фактором розвитку і перетворень політичної системи та діяльності політичних партій.

Список використаної літератури

1. Лага В. А. Демократія як ідея, ідеал та ідеологія суспільно-політичного розвитку // Держава і право: Зб. наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К.: 2004. – Вип. 24. – С. 614-621.
2. Лага В. А. Поняття політичної ідеології та її роль у розвитку сучасних політичних систем // Держава і право: Зб. наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К.: 2004. – Вип. 23. – С. 636-644.
3. Соловьев А. И. Политическая идеология: логика исторической эволюции / А. И. Соловьев // Полис.
4. Мангейм К. Идеология и утопия / К. Мангейм // Диагноз нашего времени / [пер. с нем. М. И. Левин] ; ред. сост. Я. М. Бергер и др. М.: Юрист,.

*Полюхович Вікторії,
студентка гр.ЕЕП-11,
Факультету економіки та управління, ТНЕУ*

КОСМОПОЛІТИЗМ: ЙОГО ПРИЧИНИ ТА СУЧАСНІ ПРОЯВИ

Актуальність теми дослідження: Космополітизм і пов'язані з ним поняття широко обговорюються в політичних наукових дослідженнях. Ця тема особливо актуальна для України, адже, відновивши свою державність наприкінці ХХ століття, українська нація зіткнулась не лише із проблемами, актуальними для більшості сучасних націй, але й із тими, які з різних причин не були розв'язані раніше. У теоретичному аспекті тема дослідження є гостро актуальною для сучасної культурної антропології, що у своїх побудовах здебільшого виходила з абстрактного поняття культури, яке в добу радикальних цивілізаційних зрушень потребує нової концептуалізації з урахуванням сучасних соціокультурних та епістемологічних концептів.

Мета дослідження: дослідити актуальність космополітизму на сьогодні.

Об'єктом дослідження є космополітизм.

Предметом дослідження є космополітизм як наскрізне явище національної культури та специфіка прояву в умовах глобалізації.

Завдання дослідження: космополітизм- ідеологія, яка надає пріоритетне значення загальнолюдським цінностям і другорядне - національним проблемам. Космополітичний світогляд має тривалу історію формування та розвитку: від Античності до Нового часу та сьогодення. Упродовж століть його зміст збагачувався як у політичному, так і культурному плані. Слідом за Епітетом Цицерон охоче цитував Сократа, який проголошував себе громадянином світу [1,с.57]. За свідченням Діогена Лаєртія термін «космополітизм» вперше використав Діоген Синопський. Плутарх вважав, що це зробив Зенон із Кітіона. Епітет доводив, що автором слова «космополітизм» був Сократ, який заявляв: «Я не афінянин чи коринфянин, я космополіт». У різні часи поняття «космополітизм» мало різний зміст. Утворення різноплемінної імперії Олександра Македонського зумовило появу різних за змістом космополітичних світоглядів. Космополітизм кініків виявляв негативне ставлення до міста-поліса. Стоїки в космополітичному ідеалі шукали суспільну форму, яка зробила б можливим життя кожної людини за єдиним всесвітнім законом. Космополітичні ідеї кіренаїків виражалися у вислові «ubi bene, ibi patria» («Де добре, там і вітчизна») [3,с.42]. За Середньовіччя носієм космополітичних тенденцій була католицька церква. У Новий час космополітичні заклики (тією чи іншою мірою) асоціювалися з ідеєю загального світу та всесвітньої федерації держав, але не заперечуючи державність як таку, оскільки держава розглядалася як необхідний інструмент формування єдиного ринку і водночас як загроза ринковій свободі. За словами класика економічної науки А. Сміта, у торговця немає Вітчизни, він може оселитися у будьякій країні. Батьківщина знаходиться там, де він примножує свій прибуток. Одним з найвідоміших прихильників космополітичного світогляду був І. Кант. У своїх працях «Ідея загальної історії у всесвітньогромадянському плані» та «До вічного миру» (яка була попередницею сучасних глобалістичних концепцій) він захищав космополітичну позицію. Історія, за твердженням І. Канта, рухається у бік досягнення «всесвітньо-громадянського стану», у напрямку створення правового порядку у всесвітньому масштабі. Інтерес до космополітизму породив три

тенденції. По-перше, космополітизм трактується у негативному сенсі. По-друге, він, навпаки, інтерпретується у позитивному плані, але з прагматичної точки зору, як мобільність, відсутність коренів, відкритість щодо іншого способу життя і відрив від національної держави. Ця тенденція, як правило, асоціюється з космополітичними поглядами певного класу людей (професійно-управлінські групи, маргінали, вільні і безрідні люди певного соціального стану, що не стурбовані інтересами до націїдержави). Третя важлива тенденція також схвалює космополітизм, але вона відрізняється від попередньої додаванням до прагматичного космополітизму культурного, правового, політичного та етичного аспектів[3,с.127].

Висновок. Космополітизм є давно очікуваною, проте, ще недостатньо чіткою та обґрунтованою відповіддю на сьогоденні виклики глобалізованого світу, зокрема, переходу в мережеве суспільство, яке нині ще не охоплює увесь світовий простір, але становить ядро світової соціальної структури і демонструє тенденцію до швидкого поширення.[2,с.87] Можна погодитися з позицією У. Бека, який стверджував, що ми не знаємо як буде розвиватися далі людство: чи будуть набирати силу процеси інтеграції та взаємозалежності націй, або ж посиляться опір означеним процесам. Залежно від реалізації можливих сценаріїв і будуть складатися оцінки феномена космополітизму та його вплив на розвиток майбутньої цивілізації.

Список використаної літератури

1. С. Кульчицький. Космополітизм // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. - К.: Парламентське видавництво, 2011
2. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. - Випуск 11. - Київ-Миколаїв, 2007. - с. 81 -96. 2. Кузьменко М. О.
3. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. - Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. - 250 с.

*Поточняк Ірина,
студентка гр. ЕК-11,
факультет комп'ютерно-інженерних
технологій, ТНЕУ*

МІСЦЕ І РОЛЬ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Актуальність теми. На сучасному етапі міжнародні організації як форма міжнародного співробітництва та багатосторонньої дипломатії відіграють надзвичайно важливу роль. Для сучасних міжнародних організацій визначальною рисою є подальше розширення їх компетенцій та ускладнення структури. Нині загальна кількість таких організацій наближається до 5 тисяч, з яких понад 400 - міжурядові. Тому можна із впевненістю говорити про світову систему міжнародних організацій, в центрі якої, безперечно, перебуває ООН.

За чисельністю населення вона посідає п'яте місце в Європі, поступаючись ФРН, Франції, Великобританії та Італії. Розташована у центральній частині Європи. Межує з Молдовою, Румунією, Угорщиною, Словаччиною, Польщею, Білоруссю, Росією. Має вихід до Чорного моря. Багато вчених присвятили увагу дослідженню діяльності міжнародних організацій. О. Кучик вивчав теоретико-методологічний аспект еволюції поняття міжнародної організації. А. Дмитрієв

і І. Балута аналізували роль міжнародних організацій у світовому процесі глобалізації. О. Грінченко розглядав проблему трансформації ролі та місця ООН у регулюванні безпекових проблем сучасності, у тому числі у сфері економіки. В. Колосова, І. Іванова, О. Шаров та Г. Марків досліджували співпрацю держав (також і України), з міжнародними фінансовими організаціями. Н. Патица вивчав вплив Світової організації торгівлі (СОТ) на розвиток країн-членів. Н. Мешко аналізував технологічну регіоналізацію світогосподарського розвитку, в рамках якої розглядав діяльність міжнародних організацій, які взяли на себе правові та організаційні функції регулювання питань у сфері інтелектуальної власності.

Отже, науковці, як правило, аналізували діяльність міжнародних організацій в окремих сферах економіки, внаслідок чого питання участі організацій у формуванні міжнародних стратегій економічного розвитку не отримало достатнього дослідження у науковій літературі.

Мета статті: на основі аналізу цілей, принципів, функцій та фактів діяльності міжнародних організацій дослідити їх роль у формуванні міжнародних стратегій економічного розвитку. **Об'єктом статті** є діяльність міжнародних організацій в Україні. **Предметом статті** є цілі, принципи, функції та фактори діяльності міжнародних організацій у формуванні міжнародних стратегій економічного розвитку. Від СРСР Україна успадкувала значний економічний потенціал, більшу частину якого, щоправда, з різних об'єктивних і суб'єктивних причин – розрив господарських зв'язків з колишніми радянськими республіками, конверсія, не виважені реформи на догоду зарубіжним наставникам, розтягування загальнонаціонального надбання через недолугу приватизацію і навіть відверте його розкрадання високими

посадовими особами держави, несприятливий інвестиційний клімат тощо – вже втрачено[5].

Виходячи з аналізу сучасної геополітичної ситуації, розстановки сил на міжнародній арені, своїх об'єктивних можливостей і геополітичного становища Україна має реальні передумови утвердитися в ролі регіонального політичного лідера. Для цього, разом з урахуванням закономірних амбіцій і національних інтересів, їй треба поступово посилювати конструктивний вплив на загальну ситуацію в регіоні, до якого вона належить.

Важливу роль тут може відіграти активне співробітництво й лідерство України у Балто-Чорноморському партнерстві, оскільки з огляду на своє геополітичне положення Україна є природним посередником між регіонами Балтійського і Чорного морів. Розширення зв'язків між Півднем і Північною Європою сьогодні настільки відповідає потребам часу, що за пасивності України роль посередника може перебрати на себе інша держава.

Відтак, ми можемо стати свідками класичної і, на жаль, далеко не першої ілюстрації невикористаних можливостей. Співробітництво за лінією Північ-Південь сприятиме зміцненню безпеки в частині Європи між Балтійським і Чорним морями, що є надзвичайно важливим для України як у політичному, так і в економічному відношенні. Дуже важливою з точки зору підвищення міжнародної ролі України є активізація її участі в роботі Організації чорноморського співробітництва [3, с.9-10].

Активна політична позиція України в ОЧЕС надасть можливість нашій країні реалізовувати свої інтереси, забезпечити зростання її авторитету в регіоні і світі, перетворити її на важливого регіонального гравця в нових геополітичних умовах, що сьогодні формуються.

Ще на початку існування ОЧЕС Україна виступила з ініціативою включити в компетенцію цієї організації проблеми регіональної безпеки, зокрема, поступову демілітаризацію басейну Чорного моря та врегулювання конфліктів, виходячи з того, що розробка і реалізація заходів зміцнення довіри та безпеки у військово-морській галузі сприяє підвищенню безпеки як причорноморських держав, так і європейського континенту загалом [4, с. 143-144].

Тобто, як бачимо, напрямки міжнародної діяльності України є дуже різноманітними. Ідеться, зрозуміло, про розвиток співробітництва в рамках Євроатлантичного партнерства і, що є головним, про реалізацію стратегічного курсу України на інтеграцію в ЄС. Зрозуміло, таким чином, що само геополітичне положення України вимагає активної зовнішньополітичної діяльності у різних напрямках і тому одним із головних принципів української геостратегії, на нашу думку, має бути багатовекторність її міжнародної політики. Багатовекторність слід сприймати не як постійні коливання зовнішньополітичного курсу, а у широкому розумінні, як розвиток і підтримка відносин з багатьма учасниками міжнародного життя. Для України це абсолютно раціональна і прагматична політика, яка, окрім усього іншого, викликана ще й тим, що в Україні поки що немає єдності стосовно визначення зовнішньополітичних пріоритетів і тому педалювання на одновекторності вносить лише зайвий розбрат в українське суспільство [3, с.10-11].

Активізація співробітництва на регіональному рівні була важливою ще й тому, що це для України – один з найреальніших шляхів до Європи. З одного боку, тісне співробітництво з країнами Центральної та Східної Європи,

використання їх євроінтеграційного досвіду дуже цінне для нашої держави. З іншого – зміцнення лідируючих позицій України в регіоні дає змогу використовувати співробітництво з європейськими і євроатлантичними структурами для утвердження її в ролі з'єднувальної синхронізуючої ланки між Сходом і Заходом. Саме тому регіональний вимір завжди був і залишається одним з пріоритетів зовнішньої політики України [1, с.113-114].

Збільшення хаосу на політичній арені України послаблює впевненість західних інвесторів у захищеності їхніх інвестицій в державі, а членство України в НАТО могло б нівелювати та розвіяти їхні сумніви та побоювання. Таким, може бути один з багатьох з аргументів на користь зміни у сторону позитивного ставлення щодо НАТО в Україні [2, с. 86]. Природно, що як держава – засновник Організації Об'єднаних Націй незалежна Україна розвивала традиції і примножувала досвід, набутий за попередні роки активної участі у діяльності ООН та її спеціалізованих установ. Підтвердженням авторитету України у цій міжнародній організації стало, зокрема, обрання її представника в 1997 р. Головою 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН.

Крім того, у 2000 р. Україна обрана до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН на 2000-2001 рр., головувала в цій міжнародній установі. Це свідчить про підвищення ролі нашої держави як активного і впливового учасника глобальних і регіональних процесів сучасності, поліпшення її політичного іміджу та зміцнення міжнародних позицій [1, 116-117]. Ключовими критеріями, що впливають на роль нашої держави у новітній європейській спільноті, мають бути: відкрите громадянське суспільство, ефективне функціонування ринкової економіки, верховенство права, цивільний демократичний контроль над військовою сферою, послідовність і передбачуваність у зовнішній політиці, приведення національного законодавства у відповідність з європейськими стандартами, незалежність судової системи [3, 14]. Таким чином, дотримання принципу рівнонаближеності та багатовекторності, послідовне взаємовигідне співробітництво в питаннях, що становлять національний інтерес України та зміцнення міжнародного політичного статусу, уникнення різкого нахилу від одного стратегічного напрямку до іншого мають лягти в основу стратегії України в існуючому геополітичному середовищі.

Список використаної літератури

1. Ващук Ф. Г. Взаємовідносини України з НАТО [Текст] / Ф.Г. Ващук. – Випуск 12. – 2008. – 258 с.
2. Збірник наукових праць [Текст]. Випуск 101. Частина I (у двох частинах). – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2011. – 204 с.
3. Зовнішня політика України: здобутки і проблеми [Текст]. – К.: Т-во «Знання» України, 2007. – 24 с.
4. Проект «Зовнішня політика України та шлях країни до Європи» [Текст]. – Центр миру, 2007. – 170 с.
5. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної думки): Підручник [Електронний ресурс] / П.П. Шляхтун. – К. : Либідь, 2002. – 576 с. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2033>

*Сагайдак Ірина,
студентка гр. ООАБ-11,
Аграрного факультету, ТНЕУ*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ЯК ЧИННИК УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Актуальність темивизначається суспільно-політичним запитом на наукове осмислення шляхів реалізації пріоритетного для України завдання – прискорення процесу становлення національної ідентичності, зміцнення суспільної єдності та консолідації. Особливе місце в цьому процесі належить історичній пам'яті як найістотнішому соціокультурному атрибуту нації та національної ідентичності. Конструювання національного міфу, формування на рівні колективної пам'яті цілісного образу української історії є невід'ємною складовою українського національного проекту, необхідною умовою демократичного, європейського поступу України. Інтегративний потенціал історичної пам'яті на теренах України повною мірою не реалізовано.

Останнім часом спостерігаються позитивні зрушення у структурі історичної пам'яті нації, яка поступово переосмислює власне минуле. Проте колективна пам'ять українців характеризується сталою амбівалентністю. Її сутність полягає у співіснуванні на рівні колективних уявлень двох відмінних проєкцій трактування української історії. Перша проєкція сформована переважно у націоцентричній історичній парадигмі, друга – під впливом імперсько-радянських історичних доктрин та сформованих на їх основі міфів. Контраверсійність, а часом і несумісність ціннісно-сміслових оцінок історичних подій та постатей, надмірна політизованість даного сегмента суспільної свідомості є джерелом соціальної напруги, фактором дезінтеграції національної спільноти. **Мета статті** – вивчення впливу держави на формування історичної пам'яті як визначального чинника національної ідентичності.

Завдання: концептуалізувати поняття «історична пам'ять» та «політика пам'яті»; встановити кореляцію між історичною пам'яттю та історичною свідомістю, історичним знанням, історією як наукою; обґрунтувати взаємозв'язок історичної пам'яті та національної ідентичності. **Об'єкт** – процес становлення української національної ідентичності.

Предмет – державна політика пам'яті в Україні. Ідентичність існує не сама собою – як вікно, навпроти якого я зараз сиджу, чи стіл, за яким зараз пишу. Вона є ситуативною і дискурсивною, тобто твориться обставинами щоденного життя («нація – це щоденний референдум», згідно зі словами Ернеста Ренана) і передовсім текстами. І то не тільки чи не так державними законами чи розпорядженнями, як творами літераторів, істориків та митців. Це не означає, звичайно, що українська ідентичність постала винятково з буйної уяви цих самих митців. Насправді українська ідентичність, як і будь-які інші, постала з певних реальних історичних блоків. Скажімо, перша згадка про Україну як окрему територію з'являється 1187 року. У ранньомодерні часи Україною називають «дикі землі», що їх замешкують запорізькі козаки. У такому вигляді вона фігурує на карті французького інженера Боплана, одній із найперших карт Східної Європи. Рік появи цієї карти, 1648, є водночас роком початку великого козацького повстання під проводом Богдана Хмельницького проти польських королів.

Повстання привело до появи автономної козацької держави, що у XVIII столітті в місцевих козацьких літописах фігурує як Україна у значенні patria, тобто символ найвищої лояльності місцевих еліт. До кінця XVIII століття ця держава зникла. Однак вона залишила по собі козацьку знать та її нащадків, які плекатимуть пам'ять про неї задовго по тому, як українські землі після поділів Польщі у 1772–1795 роках і аж до Першої світової війни буде розділено між Австрійською (згодом Австро-Угорською) та Російською імперіями [3].

Висновок. Історична пам'ять є невід'ємним соціокультурним атрибутом національної ідентичності. Вона багато в чому детермінує політичні чинники національної тотожності, такі як громадянська солідарність, лояльність до держави та її інституцій, політична культура, єдність у розумінні національних інтересів та перспектив розвитку держави-нації. Усвідомлення спільності історичної долі об'єднує та консолідує націю, сповнює її почуттям духовної спорідненості та відповідальності за майбутнє. Натомість неусталеність національного міфу, відсутність компліментарності ціннісно-сміслових оцінок минулого дезінтегрує націю, ослаблює національну ідентичність [1, с. 168–177]. Історична пам'ять зумовлюється соціальним контекстом, зміни якого неминуче спричиняють її переформатування. Історична пам'ять є соціокультурною системою, здатною до самоорганізації та саморегуляції. Водночас вона є об'єктом конструювання національних еліт, політичних структур, інституцій громадянського суспільства, наддержавних утворень тощо. Найвпливовішим суб'єктом формування історичної пам'яті є держава, яка засобами своєї політики впливає на формування колективних уявлень про минуле. Модерні національні держави спрямовують зусилля на досягнення такого стану колективної пам'яті, який міг би підтримувати національну ідентичність, забезпечувати суспільну єдність та консолідацію, гарантувати громадянський мир та безпеку [2, с. 71–76].

Список використаної літератури

1. Зерній Ю. О. Український історичний наратив та його роль у формуванні національної ідентичності / Ю. О. Зерній // Україна в 2007 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : Монографія / За заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К. : НІСД, 2007. – С. 168–177.
2. Зерній Ю. О. Історична пам'ять як об'єкт державної політики / Ю. О. Зерній // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1 (2). – С. 71–76.
2. Українська ідентичність Ярослав Грицак червень 2016 krytyka.com
3. Гурик М. І. Історична пам'ять // Сучасна політична лексика: енциклопед. словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 396 с. С. 125-126 Режим доступу: https://www.academia.edu/35011890/Сучасна_політична_лексика
4. Гурик М. І. Історична пам'ять // «Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори): навч. енциклопедичний словник-довідник» / за наук. ред. Хоми Н. М. Львів: «Новий світ-2000», 2015. 490 с. С. 164. Режим доступу: <http://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12>

5. *Гурик М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації [Текст] // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Т.В Гончарук, Н.В. Гнасевич, М.І. Гурик та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. С. 90-113. Режим оступу:<http://95.164.172.68:2080/trportal/DocDescription?docid=TrTNPU.BiRecord.632548>*

КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Актуальність теми вирішення проблеми посилення боротьби з корупцією, хоча б в плані обмеження її масштабів, залишається однією з найбільш гострих і складних проблем на шляху становлення України як незалежної демократичної, правової і соціальної держави. Сьогодні корупція вразила більшість сфер суспільного життя, посилює соціальну напругу, породжує у населення невпевненість у здатності влади здійснити організаційні та практичні заходи щодо подолання системної кризи. Корупція проникла у владні інститути, залучила у свої сіті чимало політичних і громадських діячів та значну частину державних службовців. **Мета:** вивчення корупції як складного соціально-політичного явища, формування системного уявлення про нього.

Завдання: розкрити природу і витoki корупції як поширеного соціального явища; визначити основні детермінанти корупції в Україні; розкрити роль інститутів громадського суспільства в подоланні корупції. **Об'єкт:** корупція як дисфункціональний для перспектив політичного й економічного розвитку феномен.

Предметом стали наукові та політичні підходи до процесу формування в Україні ефективної антикорупційної стратегії. Науковий аналіз корупції веде свій початок від Римського права, саме в ньому сформувався спеціальний термін «*contumpe*», що слугував для визначення будь-яких посадових зловживань. З початком Нового часу корупція починає сприйматись як серйозна суспільна проблема, ознака «хворого» суспільства. В умовах слабкої державності, нестійкого правопорядку, протиправної поведінки правлячої політико-адміністративної і економічної еліти корупція стає специфічною формою взаємовідносин влади і громадянина. Із неминучого супутника глибоких, суспільних змін поступово перетворюється в структурний принцип соціальної організації виживання і закріплюється в системі норм, що є абсолютно руйнівним з точки зору перспектив подальшого суспільного розвитку. Це означає, що із ряду злочинів окремих чиновників, узагальнено корупція може стати масовим соціальним явищем [1, с.123-126]. Різке зростання корупції в Україні визначально вплинули процеси, що пов'язані з глибокою модернізацією головних сфер життя суспільства. Передусім, це труднощі, що пов'язані з повільним відходом нової влади від закритості і непідконтрольності суспільству, правовою неврегульованістю нових ринкових відносин, особливо у сферах створення бізнесових структур, приватизації, банкрутства тощо. Поширення корупції в Україні пов'язане також зі стратегічними прорахунками влади у реформуванні суспільства. Цей процес значною мірою відбувся стихійно, без глибоких наукових розробок і відповідних соціально-економічних розрахунків, що суперечать вихідним принципам реформ [2, с.364]. Найбільш небезпечний аспект корупції – політичний. Її основний зміст – це корумповані форми політичної боротьби кланів, партій, еліт і окремих осіб за владу. Особлива небезпека політичної корупції полягає в тому, що вона підриває фундаментальні основи функціонування суспільства і влади, руйнує демократичні принципи, оскільки здійснюється, на перший погляд, легітимно, а фактично поза правовим полем. Це

незаконний лобізм, протекціонізм, торгівля впливом, незаконне використання грошових і товарних потоків на виборчі компанії та інші політичні цілі під майбутні дивіденди: державні посади, фінансові пільги, одержання держзамовлень, квот, кредитів та інших привілеїв. Специфіка політичної корупції полягає в тому, що це «вершковий» тип корупції, а її суб'єктами є особи, які приймають політичні рішення. Їй не притаманна негайна матеріальна вигода, або прямо-корисна зацікавленість корупціонера. Її небезпеку слід розцінювати з позиції розбудови правової, демократичної держави. Її механізм полягає в тому, що із наявності альтернативних рішень, політик вибирає той варіант, який задовольняє його особисту зацікавленість, а не інтереси суспільства в цілому[3,с.47]. Важливим антикорупційним важелем є класичний розподіл влади на законодавчу, виконавчу і судову. Кожна із гілок влади урівноважує іншу і контролює її діяльність, протистоїть зловживанням. Перевага повноважень хоча б в одній гілці влади призводить до владного дисбалансу і в кінцевому результаті до зловживання владою. Важливим фактором ефективної антикорупційної стратегії в перспективі є посилення ролі інститутів громадянського суспільства. Першим кроком повинно стати об'єднання зусиль численних громадських організацій, які задекларували свою антикорупційну спрямованість. Слід також реально забезпечити публічний характер розробки і обговорення проектів антикорупційної стратегії в засобах масової інформації. Максимально залучити до цього процесу представників законодавчої і виконавчої влади, місцевого самоврядування, бізнес-товариств, академічної громадськості, журналістів, практиків. Доцільно також ввести відповідні учбові курси у вищих навчальних закладах[4,с.529].

Висновок. Корупція у сучасному світі перетворилась на таке соціально-політичне явище, яке необхідно сприймати не просто як одне із неминучих супутніх цивілізації негативних явищ, а як зло, що тягне за собою реальну загрозу національній безпеці суспільства. Вона стала глобальним викликом для всієї людської цивілізації. Сама по собі держава не може побороти корупцію, оскільки її структури і органи є головними носіями цього феномену, його середовищем, вона не може боротися сама з собою. В обмеженні цього явища об'єктивно зацікавлено суспільство, його найбільш активні члени, їх громадські об'єднання.

Список використаної літератури

1. Невмержицький Є. В. Політична корупція: сутність і зміст Є. В. Невмержицький // Право України. – 2008. – №7. – С. 123–126.
2. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Є. В. Невмержицький. – К. : КНТ, 2008. – 364 с.
3. Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007–2009, 2011. Звіт за результатами соціологічних досліджень. – Київ, 2011. – 47с.
4. Запобігання та протидія корупції: навчальний посібник / за ред. проф. Михненко А.М. // А.М. Михненко, О.В. Руснак, А.М. Мудров, С.О. Кравченко та ін. – 3-є вид., доп. і перероб. – К.: НАДУ, – 2012. – 529 с.

*Семчишин Дмитро,
студент гр.ОЕЕ-11.*

Факультету фінансів та обліку,ТНЕУ

ВИТОКИ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕОЛОГІЧНИХ ЗАСАД МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: Політика щодо молоді відіграє надзвичайно важливу роль у суспільному житті. Її призначення – це відображення та своєчасне реагування на нагальні проблеми розвитку молоді, їх аналіз, встановлення причин виникнення, визначення суперечностей та вироблення шляхів подолання. У сфері державної молодіжної політики приймаються відповідні рішення, створюється механізм та розробляється інструментарій їх реалізації. Реформи та зміни суспільного життя, розбудова України як демократичної, соціально-правової держави, інтеграція її у світове співтовариство, формування суспільства, в якому домінує не держава, а передусім людина, актуалізують дослідження суспільно-політичних проблем такої трансформації, зокрема, проблеми вдосконалення взаємовідносин держави і молоді.

Мета: визнати місце, роль та участь молоді у процесах демократизації українського суспільства.**Завдання:** уточнити зміст поняття «молодіжна політика», визначити її ідеологічну основу, що спрямовує суб'єкт-об'єктні відносини у вирішенні молодіжних проблем, окреслити основні моделі та напрями реалізації молодіжної політики.

Об'єктом є молодіжна політика як різновид соціальної політики, що регулює питання існування, функціонування та розвитку молоді у суспільстві.

Предметом є витоки ідеологічних засад молодіжної політики в період демократизації сучасного українського суспільства.

Прізвище авторів,хто досліджував тему:С.Цибін, І.Мацюк, І.Палій, О.Р.Артюра, О.М.Балакірева, М.Ф. Головатого, С.П. Голуба, Ю.Г.Рубана, Б.Г.Савченко, В.В.Цветкова. Молодь, як центральний компонент молодіжної політики, є соціально демографічною групою, що має наступні характеристики: на відміну від представників старших поколінь, основні ціннісні орієнтири, політичні установки молоді перебувають на стадії формування та становлення; молодь відрізняється критичністю, має здатність до швидкого опанування новими політичними знаннями та ідеями, виконання нових політичних ролей, пристосування до зміни умов політичного життя та, як правило, виступає носієм більш прогресивних та раціональних електоральних поглядів, звільнених від впливу міфів та стереотипів радянського виховання; представники молодого покоління, як правило, відчувають потужний запас життєвої енергії, що часом реалізується у політичній та електоральній активності. Відзначається, що особливістю молодіжної спільноти є її схильність до ідеалізації та ілюзій, що нерідко експлуатується політиками, які претендують на швидкий чи довготривалий успіх[1,с.7]. Молодь у цьому випадку стає об'єктом маніпуляцій – політичних, соціальних, соціокультурних. У результаті цілеспрямованих маніпулятивних дій, більшість з яких побудовані на хибних пріоритетах, молодь попадає у своєрідну духовно-практичну пастку

– обирає саме те, що заклали спритні маніпулятори. Дійсні ж життєві пріоритети у такому випадку залишаються за межею молодіжного вибору. Таким чином, молодь підштовхують до невиправданих дій, використовують у якості тимчасової сили, яка може привести до тих чи інших, навіть негативних соціальних зрушень. Певним захистом і упередженням молоді від впливу подібних технологій є обґрунтована і науково вивірена молодіжна політика [3, с. 54]. Ідеологічно заангажовані та загальнообов'язкові лекції, бесіди, читання, доповіді, тематичні вечори, зустрічі з передовиками виробництва, робота гуртків художньої самодіяльності та діяльність агіткультбригад – усе це невід'ємна частина молодіжної політики радянського суспільства. Істинним завданням системи ідеологічного впливу на молодь було зміцнення та підтримка тоталітарного суспільства через забезпечення контролю адміністрацією молоді на місцях. Прийняття ніби то власних рішень у піонерській та комсомольській організаціях полягало в намаганні влади реанімувати зовнішньо демократичне призначення цих структур та демонстрації відходу від сталінських методів керування через створення стійкої уяви про реальну причетність людей до управління виробництвом. «Вплив сучасної молодіжної політики на процеси демократизації українського суспільства» – розглядається взаємозв'язок розвитку демократичної держави з сучасною соціально спрямованою економікою та активною участю в цьому процесі молоді [1, с.12]. Творчий потенціал і соціальний ресурс молоді є одним з найважливіших основ модернізації суспільства. В умовах нових світових впливів є необхідність посиленої уваги до молоді з боку держави, розробки системного, ретельно вивіреного, науково обґрунтованого і довготермінового плану дій, результати якого стануть відчутні в близькій перспективі. Упродовж років незалежності в Україні молодіжна політика стала складовою державної політики та являє собою цілісну систему заходів правового, організаційно-управлінського, фінансово-економічного, освітнього, інформаційного характеру, спрямованих на створення необхідних умов для свідомого вибору молодими людьми свого життєвого шляху. В умовах модернізації суспільства та зростаючих вимог до людського капіталу державна молодіжна політика повинна стати інструментом розвитку й перетворення країни. Першочерговим завданням держави у сфері підтримки підприємницьких ініціатив молоді є створення сприятливого бізнес клімату, сприяння започаткуванню власної справи [1, с.18]. Також для розвитку молодіжної політики є відхід від патерналістської моделі державної політики щодо молоді та розширення співпраці з громадськими і благодійними організаціями, запровадження ефективних механізмів партнерства та взаємодії. Такий підхід цілком виправдав себе в країнах Європейського Союзу. Методичне сприяння з боку держави молодіжним організаціям, залучення коштів місцевих бюджетів для фінансування молодіжних програм, створення нових механізмів стимулювання будівництва доступного житла для молоді, впровадження дієвої системи гарантування першого робочого місця та підтримка підприємницьких ініціатив молоді здатні не тільки зняти соціальну напругу в молодіжному середовищі, а й надати нову енергію розвитку суспільства [2, с.2].

Висновок. пріоритетний шлях розвитку державної молодіжної політики забезпечить поліпшення становища молоді, збільшення її внеску в

конкурентоспроможність країни та водночас компенсує й мінімізує наслідки помилок, властивих молоді.

Список використаної літератури

1. Цибін, Станіслав Григорович. Витоки та еволюція ідеологічних засад молодіжної політики в сучасній Україні : автореф. дис.... канд. політ. наук : 23.00.02 / С. Г. Цибін ; керівник роботи В. П. Андрущенко ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. - К., 2011. - 20 с.

2. Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975).

3. Шайгородський Ю. Ж. Аксиометрія державної молодіжної політики // Політичний менеджмент: наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2011. – № 2 (47). – С. 54.

*Сухович Яна,
студентка гр. ЕМЕ-11,
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім.Б.Гаврилишина, ТНЕУ*

ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Актуальність теми: Відповідальність влади за здійснення політики – одна із базових передумов демократії та ключова складова її ефективності. Оскільки сучасна демократія і теоретиками, і практиками публічної політики характеризується як демократія партійна, відповідальність політичних лідерів у західних країнах існує саме у формі партійно-політичної відповідальності. Натомість, в Конституції України як першої, так і нової редакції закладений латентний конфлікт між гілками влади, що призводить до постійного протиріччя між президентом, урядом і парламентом стосовно повноважень і компетенції політичної ситуації загалом. Як наслідок, проблема відповідальності влади сьогодні є однією з тих, що найбільш активно дискутуються у політичному, політологічному та правознавчому середовищі в багатьох пострадянських суспільствах. Відтак, актуальність полягає у тому, що тут аналізується одне із найбільш дискусійних питань сучасної української політики (форма державного правління) саме в контексті партійної відповідальності, яка є основою західних демократій.

Мета: з'ясування місця та ролі партійно-політичної відповідальності в політичній системі суспільства. **Об'єкт дослідження:** партійно-політична відповідальність.

Предмет дослідження: зарубіжний та український досвід партійно-політичної відповідальності. **Завдання дослідження:** з'ясувати сутність партійно-політичної відповідальності; порівняти моделі політичної відповідальності партій західних країн на прикладі Великобританії, Німеччини, США та Франції; розглянути вплив основних чинників партійно-політичної відповідальності на її формування в українських реаліях; визначити, яка модель партійно-політичної відповідальності є оптимальною для України.

Політична відповідальність партій за здійснення своїх функцій у державі є однією з ключових елементів ефективності побудови демократії. Існування такого інституту, як політична відповідальність, сприяє підвищенню ефективності реалізації політичними партіями своїх функцій, а саме – представлення інтересів виборців. Політичні партії надзвичайно важливий інститут суспільства. Політична відповідальність еволюціонувала протягом століть, передбачаючи спочатку взаємоконтроль інституцій (парламенту та монарха), а згодом, із розвитком політичних партій, набула своєї теперішньої форми – партійної відповідальності. Однак, це поняття часто ототожнюють із юридичною відповідальністю. З юридичної точки зору, політична відповідальність партій є інститутом швидше звичаєвого права, що регулює відносини придбання, утримання і передачі влади. У законодавчій сфері політично панівний прошарок, політична еліта, прагне закріпити свій надзвичайний стан [5]. Слід погодитися із аргументами О.Мельник: «Все, що виходить за межі нормативного закріплення, є відповідальністю політичною і

полягає у «позбавленні права здійснювати державну владу шляхом вилучення зі сфери політики». Політична відповідальність, за великим рахунком, є позанормативним примусом, який обумовлюється розбіжністю поглядів суб'єктів політичної боротьби з приводу здійснення державної політики і розміщенням політичних сил на даний момент часу» [1, с. 29-40]. Відповідальність політичних партій досить дискусійне питання не лише в Україні. Зокрема, багато країн повідомляють, що не мають механізмів, які б здійснювали контроль або нагляд за діяльністю політичних партій, окрім як у фінансовій сфері. У Німеччині Конституційний Суд може вирішити, що політична партія повинна вважатися неконституційною, і така політична партія може бути заборонена. Нарешті, в Україні існують досить розвинуті механізми державного контролю за діяльністю політичних партій, які можуть призвести до попередження через незаконну діяльність і навіть до остаточної заборони політичної партії за порушення [3, с. 89-102]. Політична партія за поданням Міністерства юстиції України чи Генерального прокурора України може бути заборонена в судовому порядку у випадку порушення вимог щодо створення і діяльності політичних партій, встановлених Конституцією та законами України. Заборона діяльності політичної партії тягне за собою припинення її діяльності, розпуск керівних органів, обласних, міських, районних організацій політичних партій, її первинних осередків та інших структурних утворень, передбачених статутом партії, припинення членства в політичній партії [2, с. 138]. Загалом можна виокремити чотири моделі практичної реалізації партійно-політичної відповідальності: парламентаризм із двопартійністю, парламентаризм із багатопартійністю, президенціалізм із двопартійністю та президенціалізм із багатопартійністю. Основними рисами політичної системи Великої Британії як взірця моделі «парламентаризм із двопартійність» є програмність політичних партій та надання переваги внутрішньопартійної дисципліни. Німецька політична система базується на парламентаризмі та багатопартійності. Рівень програмності політичних партій тут нижчий через необхідність формування коаліції. Парламентаризм сприяє дисциплінованості політичних партій і, інколи, роль лідера невинувато збільшується. Відповідальність опозиції базується на традиційній для парламентаризму ролі – критика та контроль без можливостей співпраці. Третя модель притаманна США. Політичні партії є ідеологічно відмінними, базують свої головні платформи на цінностях, які, своєю чергою, лягають в основу передвиборчих програм кандидатів від цієї партії, а також партії загалом на парламентських виборах. Особлива структура політичних партій США передбачає високий рівень внутрішньопартійної демократії та дозволяє їм співпрацювати між собою. Поєднання президенціалізму та багатопартійності із деякими особливостями притаманне Франції, яка наближається до президентської чи до парламентської системи залежно від результатів виборів. Це призводить до нестабільності та постійних трансформацій у партійній системі і знижує рівень партійно-політичної відповідальності [4, с. 18]. Створення механізмів партійно-політичної відповідальності є однією з основних проблем демократизації України. Українські партії поки не є програмними, оскільки більшість із них намагається дистанціювати себе від ідеології та цінностей. Баланс внутрішньопартійної демократії та дисципліни в

Україні поки схиляється до останньої. Об'єднання політичних партій у блоки, які, своєю чергою, формують коаліції, робить практично неможливим для рядового члена вплинути на прийняття важливого політичного рішення [5]. Оптимальною моделлю партійно-політичної відповідальності для України є поєднання президенціалізму та багатопартійності.

Висновок: проблема розробки критеріїв та механізмів політичної відповідальності партій є однією з пріоритетних у суспільстві. Необхідним є прийняття закону «Про політичну відповідальність», у якому буде регламентовано підстави, суб'єкти та механізми притягнення до політичної відповідальності. Прийняття відповідного закону може дозволити народу України, який є єдиним джерелом влади, ефективніше впливати на прийняття владних рішень і проведення реформ в Україні, та прискорити розвиток моделі президенціалізму та багатопартійності.

Список використаної літератури

1. Армаш Н. Особливості відповідальності «державних політичних діячів»: співвідношення політики та закону / Н. Армаш // Юридичний журнал – 2005. – №11 – 29-40 с.
2. Бесчастний В.М. Громадські об'єднання в Україні: навч. посіб. – Київ: Знання 2007. – 138 с.
Венеціанська Комісія: дослідження законодавства про політичні партії. Доповідь про заснування, організацію та діяльність політичних партій. Вибори та демократія – No 4 (26) / 2010. – 89-102 с.
3. Голинська Х.О. Партійно-політична відповідальність: зарубіжний та український досвід: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02 / Київ. нац. університет ім. Т.Шевченка. – Київ, 2010. – 18 с. – укр.
4. Заморуєва С.В. Політична відповідальність партійної еліти / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/zamoruева-sv-politichna-vidpovidalnist-partiynoyi-eliti>

Троніцька Тетяна
студентка гр. ЕМЕ-11,
Навчально-наукового інституту міжнародних
економічних відносин ім.Б.Гаврилишина, ТНЕУ

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЯК ЧИННИК ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми: вивчення громадської думки як чинника демократизації політичної культури суспільства обумовлена перехідним етапом розвитку української державності. Громадська думка повинна обов'язково враховуватись і використовуватись владними структурами і суб'єктами управління. **Мета:** полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні громадської думки як одного з основних елементів демократії та чинника, що впливає на формування демократичної політичної культури в Україні.

Завдання дослідження: прослідкувати історію становлення та трансформацію поняття «громадська думка»; дослідити громадську думку як стан масової політичної свідомості в структурі політичної культури; порівняти процес формування і функціонування громадської думки в суспільствах з тоталітарно-авторитарним та демократичним типами політичної культури.

Об'єкт дослідження: громадська думка у її взаємозв'язку з розвитком політичної культури.

Предмет дослідження: сукупність основних елементів громадської думки, що розкривають її як чинник формування демократичної політичної культури в Україні. Протягом тривалого історичного періоду дослідження громадської думки постійно змінювались підходи до розуміння її сутності. В сучасній зарубіжній та вітчизняній науковій літературі існує велика кількість визначень громадської думки, що пояснюється її складною внутрішньою структурою, впливами історичних та політико-культурних обставин, в яких відбувалось вивчення цього явища. Найбільш поширеним, але недостатньо з'ясованим на сьогодні є розуміння громадської думки як стану масової суспільно-політичної свідомості, одного із структурних рівнів політичної культури. Все це потребує відповідного науково-теоретичного уточнення сутності і ролі громадської думки, насамперед засобами політичної науки [1, с.27]. Важливою рисою демократичної політичної культури є рівень розвитку партнерських відносин з громадськістю. В сучасних демократичних суспільствах встановлення двосторонніх зв'язків між організацією та громадськістю покладено на публік рілейшнз (ПР). Найголовнішими завданнями ПР по відношенню до громадської думки є її вивчення, аналіз, використання та вироблення методів впливу на неї. Взаємодію між ПР і громадською думкою доцільно розглядати в двох напрямках: 1) громадська думка як партнер ПР; 2) громадська думка як об'єкт впливу ПР. У першому випадку відбувається двостороння взаємодія між громадською думкою та ПР. У іншому - вироблення методів та заходів, за допомогою яких можна впливати на громадську думку і отримувати заплановані результати. В недемократичних суспільствах здійснення впливу на громадську думку відбувається, як правило, за рахунок маніпулювання, жорсткого програмування свідомості. У сучасному посттоталітарному політичному житті України ПР-служби намагаються радше впливати на громадську думку, а не налагоджувати з нею партнерські відносини. З 90-х

років ХХ ст. в Україні ідуть складні суспільні процеси, в яких формуються засади демократичної політичної культури. Відповідно до критеріїв рівня розвитку демократії можна зазначити, що сьогодні в Україні дійсно існує свобода вираження громадської думки. Вона функціонує через розгалужену систему каналів висловлення думок, за допомогою якої громадяни можуть висловлювати свої позиції, погляди, переконання, заявляти про власні інтереси, критикувати органи влади. Важливим явищем в політичній культурі України є факт вільного висловлення та функціонування опозиційної громадської думки, щодо внутрішніх та зовнішніх процесів у державі. Поряд з цим, необхідно забезпечити законодавче оформлення існування опозиційної громадської думки в політико-культурному та суспільному середовищі, прийняти закон про опозицію. Безпосередня участь громадської думки в політичних процесах відбувається через форми прямої демократії: референдуми та вибори [2, с. 44]. На сьогодні, в Україні діє Закон України «Про всеукраїнський та місцевий референдуми», прийнятий 3 липня 1991 р., який застарів, бо приймався на базі Конституції

1978 р. і вже не відповідає новим нормам Основного закону 1996 р. За таких обставин громадяни України, як первинний суб'єкт влади не можуть у повному обсязі реалізувати свої політичні права. Досвід сучасних країн свідчить, що не маючи достатніх інституційних можливостей впливу на органи влади, громадська думка намагатиметься реалізувати цей вплив через неінституційні канали (мітинги, страйки, демонстрації). Таким чином, такі демократичні інституції в Україні, як вибори та референдуми не виконують поки що своєї головної функції – бути важелем впливу громадян на владу, давати політичну і юридичну можливість брати участь у процесі прийняття рішень, відстоювати власні інтереси і потреби [3, с. 98-119]. В Україні створена достатня нормативна база, яка б забезпечувала пряму та опосередковану участь громадської думки у процесах політичного управління та прийнятті політичних рішень. Однак, у представників української влади спостерігається слабка взаємодія з громадською думкою. Як правило, представники влади звертаються до громадської думки лише за висловленням підтримки та лояльності щодо своєї власної діяльності. Управлінці та законодавці не використовують дані про стан громадської думки постійно, а тому включеність громадської думки в управлінський процес не носить систематичного характеру. Владні структури, як правило, реагують на громадську думку тих суспільних груп, що заявляють про себе силовими методами. Інтереси і потреби тих верств суспільства, що відкрито не заявляють про себе, фактично залишаються поза увагою влади. Як результат, в Україні спостерігається низька довіра до існуючих органів політичної влади, суспільство невдоволене розвитком демократії, значна частина громадян вважають, що кілька сильних лідерів можуть зробити для країни більше, ніж усі закони і дискусії [4, с. 119]. Визначаючи політичну культуру в Україні, можна зазначити, що вона ще формує власні демократичні принципи, залишаючи значні залишки патріархальної та підданської культури. Україна ще й досі перебуває на роздоріжжі. Куди піде вітчизняне суспільство – до авторитарного режиму чи до демократичного устрою, значною мірою залежить від громадян – чи чекатимуть вони чергового сильного лідера, чи візьмуться до практичної активності аби відстоювати свої права та інтереси [3,

с. 98-119]. З поміж інших, без сумніву важливих факторів, що формують і впливають на них, громадська думка займає своє особливе місце. Її політичні та соціальні ролі в цих складних явищах, є визнаними в світовій політичній теорії та практиці. Відтак в Україні громадська думка має постати як впливовий та вагомий фактор демократизації політичної культури [5, с. 16].

Висновок: значення громадської думки визначається соціальною структурою держави, рівнем розвитку економіки, політичної і загальної культури населення. Громадська думка є ефективним інструментом проведення соціальної політики.

Список використаної літератури

1. Дмитренко О.С. Основні підходи до визначення «Громадська думка» / О.С. Дмитренко // Нова парадигма [Журнал наукових праць] / [Голов. ред. В.П. Бех]. – 2004. – 27 с.
2. Дмитренко О.С. Громадська думка: історія і сучасність / О.С. Дмитренко // Політичний менеджмент. – 2004. – 44 с.
3. Дмитренко О.С. Проблема суб'єкта громадської думки в Україні / О.С. Дмитренко // Нова парадигма [Альманах наукових праць] / [Голов. ред. В.П. Бех]. – 2004. – 98-119 с.
4. Дмитренко О.С. Громадська думка в державному управлінні / О.С. Дмитренко // Борисфен. – 2005. – 119-202 с.
5. Основи громадянського суспільства: Словник: для студ. вищ. навч. закл. / Н.Г. Джинчарадзе, М.А. Ожеван та ін. – К.: Знання України, 2006. – 16 с.

*Царук Іван,
студент гр. ІСТ-11,*

Факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ВПЛИВ МОЛОДІЖНОГО РУХУ НА ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЮ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Державна молодіжна політика України, яка є однією з визначальних складових державної політики, у сучасних умовах особливо загострює питання розвитку інноваційних підходів до формування молоді як стратегічного ресурсу держави, а також теоретично-методологічного обґрунтування механізмів активного включення молодіжних структур у процес вироблення та реалізації державної політики України. Над моєю темою працювали: Бондаренко В.Д. Кальшин Ю.Г. Мисів Л.В.

Метою дослідження - є теоретико-методологічне обґрунтування впливу молодіжного руху на формування та реалізацію державної політики України та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення його механізмів.

Завдання дослідження - проаналізувати стан науково-теоретичних і методологічних напрацювань вітчизняної та зарубіжної науки стосовно формування і розвитку державної молодіжної політики та молодіжного руху.

Об'єкт дослідження - сучасний молодіжний рух як суб'єкт формування та реалізації державної політики України.

Предмет дослідження- вплив молодіжного руху на формування та реалізацію державної політики України.

Державна політика визначається діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що віддзеркалює суспільний устрій та економічну структуру держави, а також діяльність партій, громадських організацій і об'єднань та окреслюється інтересами й завданнями. Формування та реалізація державної політики передбачають наявність певних цілей, які включають як життя суспільства в цілому, так і окремі його напрями. Відповідно, державну політику можна розподілити на політичну, економічну, соціальну, культурно-духовну [2, с. 280–284]. Однією з важливих складових соціальної політики є державна молодіжна політика, суб'єктами якої виступають держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які безпосередньо реалізують державну молодіжну політику, а також політичні партії, громадські організації та об'єднання, профспілки, соціальні інститути (освіти, культури), окремі громадяни і обов'язково сама молодь. Проведений аналіз дав змогу охарактеризувати молодіжний рух як наукове поняття й соціальне явище, визначити місце і роль держави в процесі його становлення та розвитку. Проаналізовано наукові праці, що безпосередньо стосуються проблематики дисертаційної роботи. Для з'ясування суті молодіжного руху досліджується його історична генеза та роль у процесі становлення громадянського суспільства. Розглянуто періодизацію молодіжного руху та доповнено новим періодом, визначальним критерієм якого є використання інформаційних технологій у виникненні молодіжних мережевих спільнот. Поява в молодіжному русі таких форм самоорганізації і прояву активності, як мережеві молодіжні спільноти, створює конкуренцію традиційним молодіжним громадським організаціям [3]. Молодіжні мережеві спільноти не мають внутрішньої бюрократії, ієрархії, рішення ухвалюються

консенсусом, вони не потребують державної реєстрації, оскільки молодіжні мережеві спільноти, як правило, ставлять перед собою завдання на найближчий час і вирішують їх максимально швидко й ефективно. Нами обґрунтовано, що молодіжний рух являє собою об'єднання молодіжних організацій, окремих груп та індивідів, спрямованих на вирішення важливих соціально-політичних проблем і проведення змін, що стосуються не тільки прав та можливостей молоді, а й перспектив політичного, соціального, економічного розвитку держави. Заслужують на увагу дефініції потреб молоді, що визначаються в певній послідовності та взаємозв'язку. Потреби класифікують відповідно до сфер діяльності молоді (трудова, спілкування, рекреації, пізнання), за об'єктом самих потреб (матеріальні та духовні, естетичні й етичні), за функціональною роллю потреб (самозбереження молодої людини та забезпечення її розвитку тощо); за суб'єктом потреб (індивідуальні, колективні, суспільні) [1 с.128]. Потреби молоді трансформуються й ускладнюються. Їх зміна та розвиток базуються на вже раніше задоволених потребах. А нові потреби з'являються в процесі включення молодої людини у нові, складніші сфери життєдіяльності. Держава та суспільство мають забезпечити випереджальну та інноваційну участь молоді в державотворчих процесах, духовні й культурні потреби молоді, рівні можливості для розкриття творчого, професійного, інтелектуального потенціалу молоді. Важливим є набуття молоддю соціального досвіду, формування вміння жити в громадянському суспільстві. Активне залучення молоді до трудової діяльності та заохочення її підприємницької активності сприятимуть набуттю молодими людьми позитивного життєвого досвіду, зростанню матеріального благополуччя, формуванню позитивної суспільної орієнтації і соціальної адаптації, перешкоджатимуть поширенню негативних соціальних явищ у молодіжному середовищі. Підвищення рівня зайнятості молоді знизить рівень безробіття, стимулюватиме підвищення як ділової, так і громадської активності й самоорганізації молодих людей. Інноваційний потенціал молоді формується політикою держави, рівнем освіти в країні, наявністю інноваційного потенціалу особистості та інноваційних організацій. У цілому серед інноваційних форм взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері роботи з молоддю можна назвати такі: розвиток взаємин з молодіжними громадськими організаціями та об'єднаннями, які досить активно беруть участь у розробках програм з органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики; стимулювання інноваційної діяльності серед дослідників молодіжних питань, що передбачає перегляд навчання фахівців у навчальних закладах за напрямом досліджень на базі магістратури, аспірантури та докторантури, це дасть змогу розвивати науковий підхід до інноваційного потенціалу нації в цілому.

Висновок. Отже, логіко-системний аналіз літературних джерел за темою статті свідчить про те, що увага науковців зосереджена на науково-теоретичних і методологічних напрацюваннях вітчизняної та зарубіжної науки щодо формування й розвитку молодіжного руху. Це дає змогу стверджувати, що в наукових дослідженнях наголошується на процесі розвитку та становлення державної політики, у тому числі молодіжної; проблемах формування третього сектору та молодіжних громадських організацій; становленні молодіжних

інституцій у контексті розвитку громадянського суспільства; сутності молодіжного руху, підходах і типологізації молодіжних громадських організацій та об'єднань тощо.

Список використаної літератури

1. Канавець М. Молодіжна політика в контексті створення внутрішніх передумов щодо вступу України в Європейський Союз / М. Канавець // Державне управління: теорія і практика 2008
2. [Електронний ресурс] : електрон. наук. фах. вид. – 2008. – № 1. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej7/index.htm>
3. Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. ХРІДУ НАДУ / голов. ред. М. М. Сорокун. – Х. : ХарРІДУ НАДУ «Магістр», 2009.

*Чубай Владислав,
студент гр. ПТБД-11,*

Факультету економіки та управління, ТНЕУ

ВЗАЄМОДІЯ ВИБОРЧОЇ І ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження: Загальновизнаним сьогодні є той факт, що партійна система має велике значення для функціонування демократії. Партії виступають посередником між громадянським суспільством і державою та є одним з базових інститутів сучасного суспільства, без якого неможливо уявити існування представницької демократії. Тому досить актуальним є встановлення чинників та механізмів, що впливають на стан партійної системи, яка перебуває у постійній взаємодії з виборчою системою та іншими елементами політичної системи суспільства. Аналіз взаємодії дозволить встановити шляхи подальшого вдосконалення виборчого законодавства, структуризації парламенту, що є нагальною потребою для ефективної співпраці законодавчої та виконавчої гілок влади, зробити прогнози відносно наслідків застосування тих чи інших законодавчих норм та надати практичні рекомендації щодо подальшого державного будівництва України.

Об'єктом дослідження є виборча і партійна системи зарубіжних країн та України.

Предметом дослідження є взаємодія виборчої і партійної систем зарубіжних країн та України.

Мета дослідження: на основі наукових праць зарубіжних і вітчизняних науковців, політичного досвіду зарубіжних країн та України з'ясувати закономірності та особливості взаємодії виборчої і партійної систем. Мета дослідження обумовила необхідність вирішення таких **завдань**: узагальнити дослідження взаємодії виборчої і партійної систем відомих зарубіжних науковців та встановити, чи діють виокремлені ними відповідні закономірності у суспільствах перехідного типу; встановити чинники, які лежать в основі взаємодії виборчої і партійної систем та найбільшою мірою впливають на неї у розвинутих західноєвропейських країнах та в Україні; визначити основні етапи процесу трансформації виборчої і партійної систем в Україні, тенденції та перспективи їх подальшого розвитку; порівняти політичну практику України з досвідом західноєвропейських країн та віднайти оптимальний варіант поєднання в Україні виборчої і партійної систем та форми державного правління. М. Дюверже сформулював соціологічні «закони», які є загальними для всіх суспільств і полягають у тому, що запровадження певного типу виборчої системи тягне за собою встановлення певного типу системи партійної. Демократичний розвиток держави, становлення громадянського суспільства вимагають належного формулювання, відображення і представлення багаточисельних політичних інтересів, що існують у суспільстві та справляють вплив на суспільне життя. Стан розвитку партійної системи чітко відображає ступінь розвитку політичної, економічної, культурної сфери суспільного життя. На основі порівняльного аналізу двох основних типів виборчої системи – мажоритарної і пропорційної – наголошується на тому, що пропорційна система найбільше відповідає вимогам демократичного суспільства, забезпечуючи представництво більшості суспільних інтересів. У

той же час її суттєвим недоліком є відсутність зв'язку обраних депутатів з виборцями, що вимагає пошуку шляхів удосконалення виборчої системи. Вибір між мажоритарною і пропорційною виборчими системами відбувається з урахуванням їх переваг і недоліків відповідно до політичної ситуації в державі, її політичного режиму та інтересів політичних сил, що знаходяться при владі. Чинники, вплив яких опосередковує характер і наслідки взаємодії виборчої і партійної систем кожної окремої країни, можна розділити на три групи: соціальні чинники (кількість і характер суспільних суперечностей, етнічний та релігійний склад населення країни); історичні чинники (особливості історичного розвитку суспільства, історична спадщина попередніх політичних режимів, традиції та національний менталітет); інституційні чинники (форма державного устрою та форма державного правління). Парламентарна система, якщо вона ґрунтується на партійно-пропорційних засадах, стимулює рух до політичного діалогу й партійно-ідеологічного компромісу між політичними силами, уможливує більш чутливе й гнучке відображення в структурах і діях вищої державної влади багатоманітних потреб і настроїв громадян та громад. За цих умов народ отримує такий уряд, за який він голосував. Але зворотнім боком гнучкості парламентарного врядування буває урядова нестабільність. Різниця у застосуванні мажоритарної і пропорційної виборчої системи полягає в тому, що мажоритарна система відносної більшості, за наявності монополії партій на участь у виборчому процесі та жорсткої дисципліни всередині партій, обмежує кількість конкуруючих партій двома, що дозволяє більш потужній з них формувати уряд; пропорційна система, яка існує у більшості парламентарних за формою державного правління країн, призводить до представництва у парламенті більшої кількості партій і утворення коаліційних урядів. Без урахування стану розвитку партійної системи, мажоритарна система суперечить парламентаризму. Пропорційна ж система із застосуванням бар'єра представництва сприяє структуризації парламенту та створенню коаліційного уряду. Закон не встановив монополії політичних партій на участь у виборах (ця тенденція посилюється останнім часом в країнах Заходу та США), але надав їм значних пільг при реєстрації кандидатів. Подальше вдосконалення системи конституційно-правового регулювання обов'язково включає в себе зміни у виборчому законодавстві України, оскільки саме завдяки інституту виборів відбувається не лише процес реалізації виборчих прав громадян, але й формування найважливіших органів державної влади і місцевого самоврядування, без яких неможлива діяльність будь-якої сучасної демократичної держави[1]. Ні в Конституції України, ні в Регламенті Верховної Ради не передбачено санкцій стосовно народного депутата за вихід з однієї фракції та перехід до іншої, хоча така норма значною мірою допомогла б вирішити питання фракційної дисципліни і структурувати парламент. Досконала нормативна база, що регламентує функціонування політичних партій, є позитивним чинником інституціалізації останніх, дає змогу оптимізувати формат і ступінь фрагментації партійної системи. На основі аналізу виборчої, партійної систем, форми державного правління, діяльності Верховної Ради України зазначається, що змішана мажоритарно-пропорційна виборча система сприяє становленню багатопартійності. Для подальшого розвитку партійної системи в Україні необхідно зробити перехід до

пропорційної виборчої системи з регіональними гнучкими виборчими списками. Запровадження регіональних списків у разі переходу до пропорційної системи може розглядатись як позитивний крок, оскільки дозволяє виборцям окремих регіонів зберегти представництво у парламенті, замінивши мажоритарних представників на партійних. З іншого боку, практика регіональних списків може призвести до посилення загальної регіоналізації країни, послаблення реальних загальнонаціональних політичних партій [2, с. 33-34].

Висновок В усіх без винятку суспільствах політична культура, яка є сукупністю стійких форм політичної свідомості, поведінки і способів функціонування політичних інститутів, визначає характер і особливості політичної системи, динаміку і спрямованість політичних процесів. Президентській формі державного правління найбільше відповідає мажоритарна виборча система, а парламентарній – пропорційна. Необхідність підвищення ефективності роботи Верховної Ради України вимагає переходу до суто пропорційної виборчої системи. Міжфракційні переходи є досить багаточисельними і призводять до значних змін як у кількісному складі фракцій, так і у фракційній структурі Верховної Ради в цілому.

Список використаної літератури

1. Конституційно-правове регулювання та розвиток виборчого права України URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/439-konstitutsijno-pravove-regulyuvannya-i-rozvitok-viborchogo-prava-ukrajini.html>
2. Мазуренко Г.М. Реформування виборчого законодавства та його вплив на партійну систему в Україні / Г.М. Мазуренко // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер.: Філософ. Політол. – 2003. – Вип. 56. – С. 33–34.

*Шарко Ілона,
студентка гр. ПТБД-11,
Факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження: для українського суспільства на етапі сучасних, демократичних перетворень феномен права, дотримання прав і свобод людини у правовій державі набуває ключового значення. На актуальності досліджень у цій сфері неодноразово наголошували А. Заєць, О. Зайчук, М. Козюбра, А. Колодій, М. Кравчук, А. Назаренко, М. Цвік, Ю. Оборотов, Н. Оніщенко, М. Погребняк, П. Рабінович, В. Селіванов, О. Скакун, О. Скрипнюк, С. Шевчук та інші вчені. Більш як тисячолітній досвід суспільної та політичної консолідації українського народу є основним підґрунтям розбудови в нашій країні правової держави.

Мета дослідження: розглянути деякі аспекти реалізації в Україні правової держави та особливості її прояву як гаранта дотримання основних демократичних принципів та прав людини в суспільстві.

Завдання дослідження: проаналізувати ідею соціальної правової держави, яка покликана бути гарантом ствердження та дотримання основних демократичних принципів, зокрема, принципу верховенства права, а також прав людини у суспільстві, що потребує вирішення як на рівні міжнародних правових відносин, так і на рівні національного законодавства.

Об'єкт дослідження: гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Предмет дослідження: непорушність прав і свобод людини, широка система їх гарантій, соціально-правова захищеність особи, усіх її цінностей, реальність судового захисту прав та інтересів людини. Тільки держава, яка здатна максимально реалізувати завдання захисту прав людини і зробити це своєю основною функцією, може називатися правовою. Важливим документом універсального характеру у сфері захисту прав і свобод людини є Загальна декларація прав людини, прийнята на третій сесії Генеральної Асамблеї ООН 10 грудня 1948 року. Це перший документ, який на міжнародному рівні проголосив стандарти громадянських, політичних, соціальних, економічних та культурних прав. Подальші статті Декларації присвячені громадянським та політичним правам, якими повинна володіти кожна особа у демократичному суспільстві. Це право на особисте життя, таємницю кореспонденції, на захист честі та гідності; право вільно пересуватися та вибирати місце свого проживання на території держави, право залишати країну та повертатися назад; право шукати притулку від переслідування в інших країнах та користуватися цим притулком; право на громадянство. Невід'ємним правом кожної особи є право володіти майном. Також Декларація закріплює такі політичні права і свободи: як право на свободу думки, совісті та релігії; право на свободу переконань та вільне їх висловлювання. У грудні 1966 року під егідою ООН були прийняті два важливі документи універсального характеру: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (набув чинності 23 березня 1976 року) та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (набув чинності 03 січня 1976 року). Міжнародний пакт про громадянські

та політичні права містить перелік основних прав і свобод, які повинні бути надані державоучасницею всім особам «які знаходяться у межах її території і під його юрисдикцією» [1,с.2]. З цією метою, держави повинні здійснити всі необхідні заходи для реалізації зазначених у Пакті прав. У ньому підкреслюється рівність людей перед законом, визнається право осіб, які належать до релігійних та етнічних меншин, користуватися «своєю культурою, сповідувати свою релігію та виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою» [2]. Багато положень Пакту стосуються економічних, соціальних та культурних прав (таких як право створювати профсоюзи, право на свободу асоціацій, проголошення рівності подружжя, право дитини «на такі заходи, які вимагаються у його положенні як малолітнього зі сторони сім'ї, суспільства і держави»). Серед політичних прав проголошується право кожного громадянина приймати участь у керуванні державою, як безпосередньо, так і через обраних представників, голосувати та бути обраним на виборах на основі рівного виборчого права [3,с. 35]. Відповідно до Пакту про громадянські і політичні права, закріплені в ньому фундаментальні права і свободи мають дотримуватися за будь-якої ситуації, навіть в умовах збройних конфліктів. Дотримання громадянських і політичних прав і свобод людини є одним з головних завдань ООН у наш час. З цією метою та відповідно до ст. 28 був створений у 1976 році Комітет з прав людини. До функцій Комітету входить розгляд доповідей держав про «прийняті заходи по перетворенню в життя прав, визнаних у Пакті» [4,с. 124]. Комітет також тлумачить статті Пакту, дає рекомендації та пропонує заходи, які повинні застосовуватися державами для забезпечення проголошених прав. Комітет може також отримувати і розглядати повідомлення держав про невиконання іншою державою своїх зобов'язань по Пакту та надавати рекомендації щодо цього. Він уповноважений розглядати скарги окремих осіб з питань порушення їх прав державою, під юрисдикцією якої вони перебувають. За час свого існування (з 1977 р.) Комітетом з прав людини було розглянуто сотні повідомлень і винесено стосовно їх відповідні рекомендації. Більшість з них були визнані державами і прийняті до виконання. Незважаючи на те, що рішення Комітету носять рекомендаційний характер, держави серйозно ставляться до них.

Висновок: Отже, згідно з Факультативним протоколом до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, захист прав людини покладається, в першу чергу, на національні установи. Але у випадку, коли в країні відсутній незалежний та неупереджений суд і державні органи не забезпечують ефективний правовий захист, то особа може безпосередньо звернутися до Комітету з прав людини.

Список використаної літератури

1. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / [уклад. і наук. ред. О. Л. Жуковська]. – К.: ВПОЛ, 2004. – 960 с.
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
3. Кириченко С. О. Громадянське суспільство і правова держава: поняття та зміст / С. О. Кириченко. – К.: Логос, 1999. – 47 с.

4. Скомаровський В. О. Політика забезпечення прав і свобод у правовій державі / В. О. Скомаровський // Вісник державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2005. – № 2. – С. 124–130

*Шимків Віталій,
студент гр.ЕК-11,
Факультету комп'ютерних інформаційних
технологій, ТНЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження: Роль еліти, зокрема еліти політичної, у будь-якому суспільстві є домінуючою через те, що саме вона є виразником провідних ідей, актором суспільних змін, суб'єктом, що впливає на всі сфери життя держави, незалежно від її політичного устрою та режиму. Вітчизняні дослідники, що спираються на теоретичні напрацювання західних вчених, повинні враховувати специфіку становлення і функціонування політичної еліти пострадянських країн. Щоб зрозуміти цю специфіку, слід звернутися до аналізу історичних умов становлення пострадянських еліт та тих лідерів, які очолили процес елітоутворення на пострадянському просторі, враховувати ті політичні процеси, що призвели до виникнення постноменклатурних еліт, встановити зв'язки між діяльністю політичних еліт та національними, регіональними традиціями, менталітетом та очікуваннями громадськості. Над моєю темою працювали: О.І.Крюков, Т.М.Палазова, В.Олещенко.

Мета дослідження: визначення загальних та особливих рис формування політичної еліти як мегасуб'єкта на пострадянському просторі, окреслення ролі політичних лідерів постсоціалістичних країн у сучасному політичному полі.

Об'єктом дослідження є політична еліта як мегасуб'єкт країн пострадянського простору.

Предмет дослідження є загальні й особливі риси процесу становлення та функціонування політичної еліти на пострадянському просторі.

Завдання дослідження: аналіз концепцій політичної еліти в історії політичної думки; проблеми дослідження української політико-управлінської еліти; особливості формування посткомуністичних регіональних еліт. Слово «еліта» походить від латинського *eligere* і французького *elite* - кращий, добірний, обраний. Це слово використовували в генетиці та насінництві для позначення кращих сортів рослинництва. Починаючи з XVII ст. слово еліта застосовували для позначення товарів найвищої якості, а потім і щодо «обраних людей», насамперед - вищої знаті. Наукова концепція теорії еліти сформувалася в другій половині XIX ст., коли у зв'язку з особливостями розвитку політичного життя настав період критичної переоцінки форм правління [4, с. 368]. Концепції еліт та погляди, які стосуються поняття еліта, сягають початків суспільно-політичного мислення. На всіх історичних етапах розвитку людства виділялися привілейовані меншості, соціальні спільності, які були панівними в суспільстві. Характерна ознака такої соціальної спільності - безпосередня участь у прийнятті й реалізації важливих рішень. Успішне реформування економіки, адекватне реагування на соціально-економічні, науково-технологічні зміни можливі лише за умови, якщо функції управління, зокрема державного, здійснюватимуть професіонали, люди стратегічного мислення та масштабного бачення, тобто управлінська еліта [2, с.179]. Особливого значення в цьому сенсі набуває визначення ролі та місця регіональних еліт у процесі

державного управління. Необхідно підкреслити, що дослідженню проблем посткомуністичних регіональних еліт присвячено низку монографій, дисертацій, навчальних посібників, наукових статей. Загальним проблемам влади та еліт приділяється увага у дослідженнях О. Білого, Є. Головахи, В. Зубка, В. Полохала, О. М'ясниківа. Особливості становища регіональних еліт у посттоталітарних суспільствах обумовлені дією як об'єктивних тенденцій, так і суб'єктивних факторів, специфічних для теперішнього етапу розвитку суспільства. Одні з них сприяють значному зміцненню управлінських функцій місцевих еліт, інші, навпаки, обмежують їх свободу та вплив. Політична структура сучасного посткомуністичного суспільства - у тому числі регіонального, обласного рівня - формується та змінюється під впливом явищ найрізноманітнішого порядку: економічних, соціальних, політичних [1, с. 43-45]. Регіональна управлінська специфіка диференціює посттоталітарне суспільство не менше, ніж економіка та соціальне становище людей, які його складають. Роль еліти у трансформаційному суспільстві є дуже важливою темою для України і ключовою для вирішення сучасних проблем розвитку держави. Не є таємницею, що саме на еліту (політичну, управлінську) покладається ухвалення стратегічно важливих рішень, від яких залежить доля не тільки країни, а й кожного громадянина. У сучасних умовах для України та інших країн посттоталітарного типу найактуальнішими проблемами є проблеми управління соціальною системою, загальна модернізація та трансформація суспільства. Можливості розв'язання цих проблем значною мірою пов'язані з правлячою групою суспільства, її загальним станом, ефективністю функціонування, особливостями свідомості та системи ціннісних орієнтацій. Процес формування «вирощування» політичної еліти є першочерговим завданням для держави [3, с. 171-177]. У цьому сенсі особливої уваги потребує вивчення проблеми становлення української політико-управлінської еліти перших років державності, пов'язаних з функціонуванням Української Народної Республіки. Сторіччя бездержавного існування України позначилося на процесі формування політичної еліти та його теоретичному осмисленні [5].

Висновок. Можна сказати, що політико-управлінська еліта відіграє ключову роль у будь-якому суспільстві. Її дослідження - найважливіше завдання гуманітарних наук і елітознавства. Суспільству необхідно подолати ілюзію, що управляти країною можуть усі. Еліта формується природним чином, у руслі постійного відтворення і вирішення головного соціально-політичного протиріччя між народом і владою, між громадянським суспільством і державою. Поповнюється вона в цілому за рахунок осіб високого соціального становища, сильних особистих якостей індивідуума і відповідної професійної підготовки, за рахунок людей, здатних відтворювати могутній інтелектуальний продукт - головну цінність еліти.

Список використаної літератури

1. Гладкий О. До проблеми політичної еліти України // Нова політика. - 1999. - № 3. - С. 43-45.
2. Роль еліт у трансформаційному суспільстві. - К., 2003. 179 с.
3. Мандзій Л. Політичні еліти постсоціалітичних країн: проблеми методології дослідження // Вісн. Львів. ун-ту. - 2002. Вип. 4. - (Сер. «Філософ. науки»). - С. 171-177.

4. Політологія посткомунізму. Політичний аналіз посткомуністичних суспільств. - К., 1995. - 368 с.

5.Олещенко В. Методологічні підходи аналізу еволюцій політичних еліт в Україні / [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=318>.

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ НА БІЗНЕС В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: Аналіз стану та проблем функціонування малого підприємництва в Україні свідчить про те, що подальший розвиток його без відповідної державної регуляторної політики, активного конструктивного втручання держави може призвести до згортання підприємницької діяльності із загостренням економічних та соціальних проблем.

Мета: Розвиток теоретичних і науково-методичних положень, формування концепції і обґрунтування регуляторної політики і режимів її реалізації, що забезпечує можливість підвищення внеску малого підприємництва в економіку країни як балансу стимулів і обмежень, які враховують специфіку сучасного етапу становлення економіки країни.

Завдання: вирішити теоретичні, науково-методичні й практичні завдання.

Об'єкт: є процеси розвитку малого підприємництва в змішаній економіці.

Предмет: – комплекс взаємопов'язаних теоретичних, методичних і практичних проблем регулювання на різних етапах розвитку малого підприємництва в Україні. Згідно з аналізом теоретичних поглядів на регулювання підприємницької діяльності в контексті сучасної теорії та розвитку світового господарства розглянуто сутність регуляторних режимів у процесі розвитку складних соціально-економічних систем та запропоновано концепцію регуляторного режиму як балансу стимулів та обмежень. Під засобами державного регулювання економіки часто розуміють обмежувальні режими здійснення окремих видів підприємницької діяльності, дій або операцій. Регуляторний режим у сфері підприємницької діяльності (режим підприємництва) можна розглядати як інститут складної конструкції, комплекс норм, які задають певні правила гри в цій сфері [3, с.95]. Суб'єкти державного регулювання ринку на основі своєї компетенції виконують два основні завдання: 1) забезпечують виконання публічних вимог до підприємців;

2) здійснюють індивідуальне регулювання підприємницької діяльності. Такі засоби державного регулювання ніколи не застосовуються розрізнено, а утворюють особливі комплекси – регуляторні режими. Режим у сфері державного регулювання економіки – це спеціально сформована система дозволів, стимулів, заборон і обов'язків, що дозволяє за допомогою впливу на діяльність підприємців і органів державної влади захистити публічний інтерес. Пропорції між дозволом, заборонаю і зобов'язанням неоднакові і залежать від особливостей регульованих відносин. З цього визначення видно, що режим у сфері державного регулювання ринку об'єднує два різновиди засобів: режим здійснення підприємницької діяльності; режим регулювання підприємницької діяльності [1, с. 78]. Кожний з цих режимів має свої особливості. Режим здійснення підприємницької діяльності характеризується переважанням публічних обов'язків. Це обумовлено загальнодозволенним типом регулювання діяльності підприємців, заснованим на конституційній свободі

підприємницької діяльності. Всі особливості такого режиму залежать від тих цілей, які переслідує держава, а їх реалізація зачіпає підприємницьку діяльність господарюючих суб'єктів. Саме тому режим здійснення підприємництва найтіснішим чином пов'язаний з правовим статусом підприємців і визначає обсяг їх прав і обов'язків залежно від конкретного виду діяльності. Режим регулювання підприємницької діяльності: нормує діяльність органів державної влади у сфері економіки; спрямований на забезпечення виконання публічних вимог до підприємницької діяльності в регулятивних і охоронних відносинах; залежить від режиму здійснення підприємницької діяльності і забезпечує його реалізацію; зосереджується на компетенції уповноважених органів. Остання обставина обумовлена дозвільним типом регулювання, що діє відносно органів державної влади. Можливості підприємця, засновані на дозвільному регулюванні, забезпечують реалізацію їх ролі в національній системі господарювання, оскільки вони здійснюються виключно у зв'язку з виконанням підприємцем тих умов і обмежень, які обумовлені державним регулюванням економіки. Ці можливості можна розділити на дві групи: 1) оформлені у вигляді виключень із загального порядку (режиму) з метою його адаптації до певної ситуації; 2) необхідні для взаємодії з органами державного управління в процесі підприємницької діяльності [4, с. 45].

У формуванні сучасної регуляторної політики розвитку малого бізнесу визначено такі етапи: 1990-1995 рр. – формування нормативної бази легалізації малого бізнесу; 1996-1999 рр. – формування засад інституціонального середовища; 2000-2002 рр. – законодавче оформлення державної регуляторної політики; з 2003 р. по дійсний час – кодифікація та подальший розвиток. Позитивні зрушення в розвитку нормативно-правової основи малого підприємництва в концептуальному плані намітилися з ухваленням Господарського кодексу України (ГКУ), в якому знайшли свою регламентацію найважливіші питання, пов'язані з правовим регулюванням малого підприємництва, формуванням своєрідного правового «фундаменту» для участі держави й органів місцевого самоврядування в підтримці і стимулюванні розвитку малого підприємництва в Україні. У ст. 63 (п. 7) вперше зроблена спроба залежно від кількості працюючих і обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік визначити критерії віднесення підприємств до малих, середніх або великих. При всій прогресивності підходу розробників даного кодексу положення цієї статті потребують уточнення за такими позиціями. По-перше, слід ввести категорію мікропідприємства, як це було в Указі від 12.05.1998 р., оскільки тільки на них розповсюджуються спеціальні спрощені режими оподаткування суб'єктів малого бізнесу. По-друге, для запобігання приховування в «тіні» частини діяльності слід підвищити для малих підприємств верхню межу валового доходу відповідно до європейських норм. Проблеми, що постають перед регіонами країни, здебільшого схожі – безробіття, нестача коштів у місцевих бюджетах для фінансування соціальної сфери і соціальних виплат, необхідність пожвавлення виробництва. Проте гострота проблем у різних регіонах не однакова, що потребує зміни акцентів в економічній політиці і відповідного вибору – стимулювати створення нових робочих місць, зосередити зусилля на поповненні прибуткової частини

місцевого бюджету або сконцентрувати увагу на проблемах екологічної безпеки. Ще одним істотним чинником, який підтверджує необхідність надання регіонам достатніх повноважень для проведення власної політики розвитку малого підприємництва, є наявність пріоритетних для регіону видів економічної діяльності [2, с. 34].

Висновок: Підприємництво це процес самооновлення і самоорганізації індивідуумів і підприємств, здійснюваний у взаємодії з мікро- і макросередовищем їх функціонування з метою максимізації можливостей підприємця задовольняти комплекс його соціально-економічних потреб у рамках нерівноважного динамічного балансу суперечливих соціально-економічних інтересів учасників цього процесу – індивідуумів, організацій і суспільства в цілому.

Список використаної літератури

1. Ляшенко В.І. Регулювання розвитку малого підприємництва в Україні: проблеми і шляхи вирішення. - Донецьк: ІЕП НАН України, 2007. - 452 с.
2. Ляшенко В.І. Регулювання розвитку економічних систем: теорія, режими, інституційно-ти. - Донецьк: ІЕП НАН України, 2006. - 668 с.
3. Хахулін В.В. Економіко-правове забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва (зарубіжний досвід і перспективи його використання в Україні). - Донецьк: ІЕПД НАН України, 2001. - 456 с.
4. Толмачова А.Ф. Малі форми господарювання в економічній системі регіону // Регіональне управління: досвід і проблеми: зб. науч. тр. - Донецьк: ІЕП НАН України, 1990. - С. 104-114.
5. Макогон Ю.В., Ляшенко В.І., Кравченко В.А. Регіональні економічні зв'язки і вільні економічні зони: підручник. - Донецьк: Альфа-прес, 2004. - 544 с.

*Якуб'як Тарас,
студент гр. ПТБД-11,*

Факультет економіки та управління, ТНЕУ

ДЕМОКРАТІЯ: СУТНІСТЬ, МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ

Актуальність теми дослідження. Демократія, на мою думку, належить до тих фундаментальних ідей, історична доцільність яких є переконливою і не викликає сумніву у переважній більшості суб'єктів політики. Через це феномен демократії, безперечно, завжди привертав і буде привертати до себе увагу практично кожної політично свідомої людини, а, отже, проблема вивчення демократії є актуальною як для сучасної політичної науки, так і для практики політичного життя. Актуальність обраної теми посилюється і тим, що за 25 століть існування демократичної традиції людство не винайшло кращого способу життєдіяльності суспільства, механізму функціонування політичної системи, кращої моделі організації державної влади, аніж демократія. Однак, і історичний досвід розвитку світової цивілізації, і сучасність переконують в тому, що демократичний устрій суспільного життя народів різних країн світу утверджується складно.

Мета дослідження: враховуючи досягнення сучасної політичної науки, світовий та вітчизняний політичний досвід, поглиблено і всебічно проаналізувати феномен політичної демократії в історико-політологічному вимірі як єдино-цілісну, але контекстну сукупність політичних інституцій та сегмент суспільного розвитку. Досягненню даної мети підпорядковані такі **дослідницькі завдання:** шляхом співставлення різноманітних варіантів дефініцій демократії з'ясувати її концептуальну сутність; описати джерела походження сучасної демократії; визначити і охарактеризувати якісний потенціал демократії, зокрема її переваги, цінності, а також недоліки і рівні здійснення; проаналізувати причини та механізми здійснення демократичної трансформації посттоталітарних і поставторитарних суспільств.

Об'єкт дослідження – феномен демократії як сукупність політичних інституцій в історико-практичному дискурсі.

Предметом дослідження є сутність, механізми здійснення демократії. Демократія – складне, багатоаспектне суспільне явище. І наукові праці про неї охоплюють широке коло проблем: від інституційних аспектів конституційного врядування до політичної культури і способів комунікації[1]. Політична наука пройшла у своєму вивченні демократії три стадії і зберегла до сьогодні відповідно три підходи до визначення сутності феномена демократії: традиційний інституціоналізм, який сприймає демократію як максимальну законність; біхевіористський (поведінковий) підхід у комбінуванні з соціологією політичних інститутів; функціоналістський підхід, який поєднує в собі елементи першого і другого підходів, і робить акцент саме на реальному функціонуванні інститутів демократії на основі конституційних норм із врахуванням поведінки політичних «акторів», тобто громадян і політичних груп. Розбіжність між теорією (демократичним ідеалом) і реальною демократичною практикою дає змогу говорити про нормативний і емпіричний підходи до трактування демократії. Нормативний підхід до демократії розглядає її гуманістичні

цінності та ідеали як вихідні принципи. Цей підхід приваблює і має мобілізаційну здатність залучати людей до практичних дій з метою утвердження соціальної рівності, забезпечення свободи, солідарності тощо. Емпіричний підхід до демократії - абстрагується від декларованих ідеалів демократії і розглядає її такою, якою вона є в реальному житті. Американський політолог Р. Даль, наприклад, пропонує термін «демократія» використовувати лише в значенні ідеалу, а реальну демократичну практику він називає «поліархія» (від грец. роїі - багато і arche - влада)[2]. Демократія, з нашої точки зору, не є ні універсальним засобом організації суспільства в цілому, ні вищою формою суспільного розвитку, а це – лише та інституційна матриця, в межах якої організується управління цим суспільством. Якщо проаналізувати наявний масив інформації, то можна виділити три основні напрями у вивченні передумов демократизації суспільства. Прибічники першого напрямку акцентують увагу на передумовах, які є необхідними для виникнення власне сталих демократій. До кількості подібних передумов можна віднести: модернізацію, індустріалізацію, урбанізацію, рівень освіти; відповідний характер станової структури суспільства, ступінь соціальної диференціації, взаємин між класами і соціальними групами; демократичну політичну культуру, а також розвинуте громадянське суспільство; наявність визначених інституційних форм[3, с. 15-16]. У центрі досліджень другого напрямку лежить процес переходу від авторитаризму до демократії як такий. Представники цього напрямку вважають, що успіх або крах демократичних перетворень багато в чому визначається характером самого транзиту і протиставляють «революції зверху» «революціям знизу». Головна увага приділяється ролі політичних еліт, важливості єдності елітних груп, необхідності обов'язкової наявності угод і пактів між ними. І, нарешті, сфера інтересів представників третього напрямку – період після краху колишнього режиму та проблеми, які пов'язані з консолідацією демократії. Серед величин, які сприяють демократії і демократизації, можна назвати наступні: високий в цілому рівень економічного добробуту; відносно рівне розподілення доходу і/або багатства; ринкова економіка; економічний розвиток і соціальна модернізація; існування компетентної політичної еліти; сильний середній клас; високий рівень грамотності і освіти; інструментальна, а не споглядальна культура; соціальний плюралізм і сильні проміжні групи; розвиток політичного змагання раніше розширення політичної участі; демократичні владні структури всередині соціальних груп, особливо тих, які щільно зв'язані з політикою; низький рівень громадянського насильства; низький рівень політичної поляризації і екстремізму; політичні лідери – прибічники демократії; традиції терпимості і компромісу; окупація країни продемократичною іноземною державою; вплив продемократичної іноземної держави; прагнення еліти наслідувати демократичні держави; традиції поваги до закону і прав особистості; гомогенність (етнічна, расова, релігійна) спільнот; консенсус відносно політичних і соціальних цінностей. Ідеальний тип переходу до демократії буде, імовірно, складатися з чотирьох основних стадій: лібералізація політичного життя, що припускає інституціалізацію громадянських свобод, контрольовані «прикриття» режиму; демонтаж найбільш нежиттєздатних інститутів колишньої політичної системи;

демократизація, що означає встановлення норм, процедур та інститутів нового демократичного режиму, основним критерієм якої прийнято вважати вільні вибори і консолідацію демократичної політичної системи; ресоціалізація громадян у нову систему. **Висновок** Демократія – це суспільно-політична система, заснована на рівних можливостях, а не на ієрархії та привілеях; система соціального забезпечення і перерозподілу, що спрямована на зменшення соціальної нерівності; система управління, котра гарантує права і інтереси меншості через контроль влади більшістю і, нарешті, система управління, яка слугує інтересам народу, незалежно від його участі в політичному житті. Для прискорення процесу демократизації, а отже, і становлення громадянського суспільства, а також для відновлення природного взаємозв'язку між суспільством і владою, яка повинна виконувати волю народу, що делегував їй право підтримування суспільного порядку, необхідно здійснення низки першочергових заходів, серед яких: обмеження влади та її підзвітність; ротація керівників; децентралізація влади.

Список використаної літератури

1. Колодій А.Ф. Визначення критеріїв та вимірювання демократичності врядування в Україні // Реформування системи державного управління та державної служби: теорія і практика: матер. наук.-практ. конф. за між нар. уч. (22 жовтня 2010 р.): пленарне засідання. – Львів: ЛПІДУ НАДУ, 2010. – С. 29-55. URL:<https://political-studies.com/?p=675>.
2. Політологія: сутність демократії. URL: http://www.big-lib.com/book/74_Politologiya/7368_1Sytnist_demokratii
3. Латигіна Н. Передумови демократизації суспільства: основні підходи / Н. Латигіна // Персонал. – 2005. – №3. – С.15-18.

ПЛАТФОРМА 3. Філософія в поліцентричному світі.

*Грибок Артур,
студент гр.Т-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім.Б.Д.Гаврилишина*

ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ

Постановка проблеми. Історія філософії розвивалася на різних континентах по різному, тому ми розглянемо як розвивалась індійська філософія. Ця тема є важлива і доволі цікава, бо має безперервну історію і свої характеристики.

Мета: З'ясувати сутність понять «Індійської філософії», вивчити її історію і особливості.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- визначення поняття як: «Філософія», «Індуїзм», «Філософія Індії»;
- аналіз походження індійської філософії і її три періоди;
- дослідити як вона вплинула на сучасний світ.

Виклад матеріалу. Філософія – дисципліна, що вивчає найбільш загальні суттєві характеристики і фундаментальні принципи реальності і пізнання, буття людини, відносини людини і світу, про найзагальніші суттєві характеристики людського ставлення до природи, суспільства та духовного життя у всіх його основних проявах.

Індійська філософія – загальна назва для філософських напрямків, що зародилися на індійському субконтиненті; сукупність філософських теорій всіх індійських мислителів, давніх і сучасних, індусів і неіндусів, теїстів і атеїстів

З найдавніших часів індійська філософія розвивалася безперервно, без крутих поворотів, подібних до тих, що пережила західна філософія, яка часто змінювала напрямок свого розвитку. Її найдавніші, і сьогодні прийняті вважатися святими документи, містяться в Ведах. Майже вся література з індійської філософії написана мовою знавців мистецтва і вчених – на санскриті. Оскільки більша частина змін в індійській філософії була пов'язана з коментуванням основних, визнаних авторитетними текстів, старі європейські філософські дослідники вважали, що індійську філософію слід визначити як передісторію філософії, в той час як в дійсності її розвиток йшов паралельно з розвитком західної філософії, хоча і в інших формах. Питання про існування в Індії еквівалента європейського терміна «philosophia» – традиційний предмет дискусії в індології, на який вченими і філософами даються різні, часто протилежні відповіді.[2] Подібно до середньовічної західноєвропейської філософії, індійська філософія також займалася переважно релігійними проблемами, проте вона приділяла більше уваги роздумам над пізнанням трансцендентного.

Індуїзм - стародавня національна релігія, корені якої ведуть до ведичної цивілізації. Ця релігія займає третє місце за кількістю послідовників у світі після християнства та ісламу. Індуїзм сповідує понад 1033 млн людей з яких близько 1000 млн проживають в Індії та Непалі.

Оскільки індуси вірять у вічність циклічно відновлюваного світового процесу, вони не створили власної філософії історії. Естетика і вчення про суспільство і державу є у них окремими особливими науками. У своєму історичному розвитку індійська філософія розпадається на три періоди:

Ведійський період (1500–500 рр. до н. е.)

Класичний, або брахмано-буддійський (500 до н. е. – 1000 н. е.)

Період післякласичний, або індуїстський (з 1000).

Ведійський період

Світогляд Рігведи й інших вед, а також брахманізму (тексти про жертвопринесення, від 1000 року до н. е.), – є крайнім плюралізмом: боги, люди, тварини, рослини, елементи, пори року, сторони світу, жертвопринесення, якості, частини тіла, духовні здібності тощо – все є наділеними життям субстанціями, які пов'язані один з одним, взаємно проникають один в одного і можуть перетворюватися одна в іншу, що досягається за допомогою магічних дій. Число цих можливостей зменшується, оскільки ми дедалі більше виявляємо їх генетичне відношення один до одного: кожен вогонь є проявом Бога вогню, кожне око – проявом Бога сонця і так далі. Світ і його явища розглядаються як вдосконалення первинної сутності (пуруші). У філософських трактатах упанішад (таємне вчення, з 800 до н. е.) вчення про загальну єдність знаходить свою дійсну для всього пізнішого часу форму в погляді, що в основі космосу лежить вічно суще – Брахман, з якого розвинулося все існуюче, і яке тотожне вічному внутрішньому ядру індивіда, Атману. Там же розвивається теорія про переселення душ, про визначальну згодом дію хороших і поганих вчинків – карму, яка обумовлює нове існування живої істоти, як і пристрасне бажання вирватися з кругообігу повторюваних народжень – сансари – завдяки аскетизму і надбанню вищого пізнання – вирішального чинника всієї подальшої історії духу.

Класичний період

Протягом цього періоду проявляється зацікавленість до етичних проблем. Агностики, матеріалісти і фаталісти виступають проти брахманів і реформістів. Поряд з брахманізмом виступають тепер атеїстична локаята та віровчення. Розвиваються школи філософії під назвою даршан.

Дев'ять класичних шкіл індійської філософії поділяють на ортодоксальні (астіка), тобто такі, що визнають авторитет Вед, та неортодоксальні (настіка), тобто ті, що авторитет Вед не визнають.

Ортодоксальних шкіл шість:

- Ньяя – школа логіки
- Вайшешика – атомістична школа
- Самкх'я – школа перелічень
- Йога – школа Патанджалі, яка приймає метафізику самкх'я
- Пурва міманса – школа ведичних ритуалів
- Веданта – школа традиції Упанішад з наголосом на ведичній філософії
- Три неортодоксальні школи:
 - Буддизм
 - Джайнізм
 - Чарвака

Індуїстський період

Буддизм в Індії згасає, джайнізм втрачає своє значення. Веданта і ньяя-вайшешика ще продовжують розвиватися; характерним є насамперед виникнення реалістичних вішнуїтської і шиваїтської систем, які в схоластичній формі намагалися довести, що Брахман брахманістських сутр і є Бог Вішну, або Шива. Над цими вченнями почасти панували тантризм і шактизм. З 1000 року під впливом ісламу виник ряд монотеїстичних віровчень: (кабірпантхи, сикхізм).

Сучасний період

Індійська філософія справила величезний вплив на світову культуру. Один із найбільших німецьких філософів XIX століття Артур Шопенгауер під впливом Упанішад першим серед відомих європейських мислителів здійснив синтез західноєвропейської та індійської філософії.

Особливу роль в популяризації індійської філософської думки в США і Європі зіграв в кінці XIX століття індійський філософ і громадський діяч Свами Вівекананда.

С XIX століття під впливом західноєвропейської думки – такі вчення, які представляють собою модернізований теїзм, або пантеїзм (Брахмо-самадж, Арья-самадж, вчення Р. Тагора, М. Ганді, Ауробіндо Гхоша). Індійський філософ

Дев Атма (1850–1929) створив систему філософського натуралізму. Сучасна індійська філософія (Сарвепаллі Радхакришнан) докладала зусиль, щоб з'єднати індійське і західне поняття блага. На індійській філософії ґрунтується духовний гібрид Олени Блаватської – теософія (теософське товариство було засноване в 1875, місцеперебування – Ад'яр, поблизу Мадраса) і похідні від неї напрями (антропософія і ін.). Серед представників індійської філософії XX століття можна назвати Пуллу Тірупаті Раджу (1904–1992), Дайя Крішну (нар. 1924), Праваса Дживан Чаудхурі (1916–1961), Абдул Рахмана (нар. 1923), К. Сатчідананда Мурті (нар. 1924), Мар Грегоріоса (1922–1996). Слід враховувати, що багато сучасних індійських філософів, зберігаючи нерозривний зв'язок зі своєю філософською традицією, живуть і працюють за межами Індії. Одним з найзначніших із них є Джітендра Натх Моханті (нар. 1928). Він відомий і як філософ-феноменолог і як історик індійської філософії. Серед філософів, які дотримуються марксистської традиції, широку популярність здобув Дебіпрасад Чаттопадх'я (1918–1993), що зробив значний внесок у вивчення давньоіндійської філософії.

Висновки: отже, прочитавши нашу статтю ми можемо зробити висновок, що Індійська філософія дуже цікава і існує вже багато років. За весь час привабила дуже мислителів, письменників і простих людей.

Список використаної літератури

1. Indian philosophy // «Encyclopaedia Britannica»
2. Электронная библиотека Института философии РАН «Новая философская энциклопедия «ИНДИЙСКАЯ ФИЛОСОФИЯ»
3. Гончарук (Чолач) Тетяна, Гурик Мирослава, Джугла Надія, Чигур Руслан. Особливості персоналістської антропології // Науковий огляд. № 9 (62), 2019. Режим доступу: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1940/1973>

*Чубко Ілля,
студент групи Т*

*Навчально-наукового інституту
Міжнародних економічних відносин ім.Б.Д Гаврилишина*

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ

Постановка проблеми: Глобальна ситуація, в якій опинилося людство, відображає і висловлює загальну кризу споживацького ставлення людини до природних та соціальних ресурсів. Розум підштовхує людство до усвідомлення життєвої необхідності гармонізації зв'язків і відносин у глобальній системі «Людина - Техніка - Природа».

Мета: З'ясувати причини та наслідки сучасної соціально-філософської екологічної проблеми, свідомість людей щодо актуальності цієї проблеми.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- 1) Визначити причини забруднення екології.
- 2) Знайти вирішення екологічної проблеми.
- 3) Дослідити яких зусиль людина повинна прикласти, аби покращити становище нашої екології

Виклад Матеріалу:

В процесі історичного розвитку людської діяльності відбувається ломка застарілих технологічних способів, а разом з ними і застарілих соціальних механізмів взаємодії людини з природою. На початку людської історії діяли переважно адаптаційні (приспосувальні) механізми взаємодії. Людина підкорявся силам природи, пристосовувався до змін, що відбуваються в ній, змінюючи в міру цього свою власну природу. Потім по мірі розвитку продуктивних сил запанувало утилітарне ставлення людини до природи, іншій людині. Сучасна епоха ставить питання про перехід до нового шляху соціальних механізмів, який слід назвати коеволюційний або гармонійним. Всі глобальні проблеми сучасності можна звести до трьох основних груп:

1. Проблеми економічного і політичної взаємодії держав:

- а) проблема запобігання світової термоядерної катастрофи та створення сприятливих умов для соціального прогресу всіх країн і народів;
- б) проблема подолання технологічної та економічної відсталості країн, що розвиваються і встановлення нового міжнародного порядку.

2. Проблеми взаємодії суспільства і природи:

- а) запобігання катастрофічного забруднення навколишнього середовища;
- б) забезпечення людства необхідними природними ресурсами (сировиною, енергією, продовольством);

в) освоєння світового океану та космічного простору.

3. Проблеми взаємовідносин людей і суспільства:

- а) проблема зростання народонаселення;
- б) проблема охорони і зміцнення здоров'я людей;
- в) проблеми освіти і культурного зростання.

Суть екологічної проблеми полягає в небезпечному для існування людства порушення рівноваги біосферних процесів. Відомо, що життя на Землі існує у формі біотичних круговоротом органічної речовини, заснованих на взаємодії

процесів синтезу і деструкції. Кожен вид організмів - ланка біотичного кругообігу, процесу відтворення органічної речовини. Функцію синтезу в цьому процесі виконують зелені рослини. Функцію деструкції - мікроорганізми.

Людина на перших етапах своєї історії був природним ланкою біосфери і біотичного кругообігу. Зміни, що вносяться ним в природу, не надавали вирішального впливу на біосферу.

2. Джерела та наслідки екологічної проблеми.

Штучне (антропогенне) забруднення атмосфери відбувається внаслідок зміни її складу та властивостей під впливом діяльності людини. За будовою та характером впливу на атмосферу штучні джерела забруднення умовно поділяють на технічні (пил цементних заводів, дим і сажа від згоряння вугілля) та хімічні (пило- або газоподібні речовини, які можуть вступати в хімічні реакції).

За агрегатним станом усі забруднювальні речовини поділяють на тверді, рідкі та газоподібні. Саме газоподібні забрудники становлять 90 % загальної маси речовин, що надходять в атмосферу.

Забруднення атмосфери неоднакове по регіонах. В індустріально розвинених районах воно може бути в тисячу разів більшим за середньопланетарні значення. У світі щороку спалюють понад 10 млрд т органічного палива, переробляють близько 2 млрд рудних і нерудних матеріалів. Серйозної шкоди навколишньому середовищу завдає хімічна промисловість. Особливо небезпечними є сірчисті сполуки, оксиди азоту, хлор та ін.

Повітря забруднюють практично всі види сучасного транспорту, кількість якого постійно збільшується у всьому світі. Майже всі складові вихлопних газів автомобілів шкідливі для людського організму, а оксиди азоту до того ж беруть активну участь у створенні фотохімічного смогу. Забруднюється повітря і пилом гуми з покришок автомобілів і літаків (один автомобіль утворює близько 10 кг гумового пилу).

Найбільшу загрозу для людства становить забруднення атмосфери радіоактивними речовинами. Ця проблема вперше виникла в 1945 р. після вибуху двох атомних бомб, скинутих з американських літаків на японські міста Хіросиму й Нагасакі. Природна радіоактивність існує незалежно від діяльності людини.

3. Соціально-філософські аспекти екологічної проблеми.

В філософському осмисленні деструктивного впливу людини на культуру і природу наука, техніка і технологія розглядаються як чинники занепаду як культури, так і природи. О.Шпенглер був впевнений в тому, що беручи на себе роль творця, спираючись на техніку, людство стає силою, що руйнує культуру, духовність, людське в самій людині. Техногенна цивілізація визначила таку форму раціональності, яка і спричинила кризовий екологічний стан. Як підкреслює В.Стьопін, в техногенній цивілізації формується специфічна система цінностей, відповідно до якої виникає особливе розуміння влади і сили. Влада розуміється не лише як влада людини над людиною, але й як влада над об'єктами природи і соціальними. Саме таку владу забезпечує людині наука. Таким чином, відповідно до засад техногенної цивілізації формується ставлення до світу як існуючого для людини, а до природи як до того, чим людина має оволодіти, підкорити.

З кризою класичного типу раціональності пов'язують переосмислення поняття розумності людської діяльності в природі. Повертаючись до проблеми кризи класичного раціоналізму М.Булатов, К.Малеєв, В.Загороднюк і Л.Солонько відмічають, що зміна ціннісних орієнтацій і уявлень про раціональність призвели до переосмислення традиційного поняття ноосфери і набуття нового змісту цього феномена. Якщо класичні концепції ноосфери будувались на вірі в безмежні можливості розуму і побудову на його основі раціональної екосистеми людина – природа – суспільство, то сучасна онтологія ноосфери загрожує самому існуванню людства. Діяльність людини, що відповідала традиційним класичним канонам раціональності, призвела людство до можливості термоядерної катастрофи, спричинила сучасну екологічну кризу. Хоча наука розглядається як причина сучасних проблем людства, вихід з екологічної кризи не можна знайти, не спираючись на сучасну науку і новітні технології (зокрема, біотехнологію). Отже, проблема полягає в тому, на яких світоглядних засадах використовувати науку. І крім того, шукаючи продуктивні науково-технологічні ідеї щодо розв'язання екологічної проблеми, треба оцінити яким є тип раціональності, що відповідає сучасному етапу. На думку В.Зінченка, розв'язуючи глобальні проблеми, людству потрібно звертатися до «іншої, гуманної, культурної науки» відповідно до міркувань І.Пригожина, що потрібно зробити всі науки гуманітарними. Пошук такої науки в сучасній філософії науки відбивається в дослідженнях нового типу наукової раціональності, орієнтація на який не спричиняє кризового стану культури, природи і людини. В.Стьопін впевнений, що наука збереже свій пріоритетний статус. Але тип наукової раціональності зміниться. Збережеться основна орієнтація науки – на пошук істини і росту наукового знання. Але характер об'єктів, що їх створює наука, приведе до зміни її картини світу, методологічних настанов, філософсько-світоглядних засад – їх поле розшириться. Новий тип раціональності зараз стверджується в науці і технологічній діяльності зі складними системами, що розвиваються і є людиновимірними. Він проявляє себе через такі суттєві риси. По-перше, на відміну від новоєвропейської науки, сучасна наука розглядає природу як цілісний організм, в який включено і людину, а біосферу – як глобальну екосистему. По-друге, вивчення системних об'єктів, що розвиваються і є людиновимірними, потребує нових стратегій діяльності. Так, синергетичні підходи доводять, що суттєву роль в таких системах відіграють несилові впливи, а теорія біфуркації передбачає можливість декількох сценаріїв поведінки системи. По-третє, суттєву роль починають відігравати моральні засади. В діяльності зі складними системами орієнтирами є не лише знання, а й моральні принципи, що є заборонами на небезпечні для людини і природи дії.

Сучасний стан екології як науки за параметрами, які означені дослідниками, може кваліфікуватися як становлення постнекласичної науки. М.Кисельов зазначає, що дослідження екологічних систем, які є нерівноважними, складно-динамічними, комплексними, зі складним переплетінням соціально-політичних, економічних, технологічних та природних виявів, потребує орієнтації на статистичність, нелінійність, поліваріантність, полісемантичність, плюральність. Отже, об'єктивізм, однозначність, аналітичність, жорстке кваліфікування, що є вимогами класичного природознавства втрачають свою вагомість.

Загальновідомо, що в вітчизняній науковій традиції, починаючи з В.Вернадського, предметом екології вважається біосфера. А засади концепції

біосфери, відповідно, розглядаються як методологічні і світоглядні орієнтації екологічного пізнання. За наведеними в сучасних методологічних дослідженнях міркуваннями, в екології існує розбіжність між визначенням поняття біосфери класичною екологією і сучасним станом існування людини і природного довкілля як єдиної системи, відсутнє чітке визначення місця і ролі людини в біосфері як глобальній екосистемі. Так, А.Буровський вважає, що класичні біолого-екологічні уявлення про біосферу приводять до погляду, що на Землі в даний момент існує біосфера, в межах якої виникло, функціонує і розвивається людство.

Висновок: Сьогоднішня ситуація загрожує розв'язатися через ряд цивілізаційних претворень катастрофічного характеру, щоб запобігти тотальній екологічній проблемі потрібно в першу чергу розпочати з себе.

Список використаної літератури

1. Бродвій В.М., Микитюк О.М., Злотін О.З., «Екологія людини.» Підручник. 2-є вид., випр. і доп. Харків: ХДПУ, «ОВС», 2000. - 208с.
2. Бродвій В.М., Гаца О.О. Екологічні проблеми України (проблеми ноогеніки). К.: НПУ, 2000. - 110 с
3. Чигур Р.Ю. Роль екокультури у вирішенні дисбалансу «людина – природа» // Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. Одеса. 2015. Вип. 5. С. 208-211. Режим доступу file:///C:/Users/public.L02220065-0004/Downloads/aprfc_2015_5_52.pdf
4. Чигур Р.Ю. Роль держави у формуванні екологічної культури суспільства // Актуальні проблеми філософії та соціології. 2016. Вип. 12. С. 139-144. Режим доступу <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/opac/search.exe>
5. Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М.І., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Особливості персоналістської антропології // Журнал Науковий огляд №9.2019. С.21-33. Режим доступу <http://www.naukajournal.org>

*Соцький Володимир,
Т-11, студент групи Т-11
Навчально-наукового інституту
Міжнародних економічних відносин
ім.Б.Д.Гаврилишина*

ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ КЛАСИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Вступ. Хаос, що існує в сучасному суспільстві, змушує звернутися до центральної проблеми в філософії – проблеми людини, проаналізувати її специфіку згідно із суперечливими тенденціями, що простежуються як в індивідуальному бутті людини, так і в бутті соціуму. Маються на увазі конкуренція й кооперація як дві споконвічні тенденції і рушійні сили розвитку людини та еволюції соціуму. Заявлена проблема обумовлює актуальність її дослідження.

Філософська думка завжди виявляла особливий інтерес до вивчення проблеми людини і людського. У чому полягає своєрідність людської істоти? Як у ній пов'язані природне і соціальне, індивідуальне й родове? На що націлені думки та дії людини? Чого вона бажає, у що вірить, на що сподівається? До усвідомлення цих та інших питань людського буття незмінно звертається кожне покоління людей, прагнучи виробити нові шляхи, цілісний підхід до осягнення людини.

Проблема людини є центральною для філософії, адже наділяє її людиновимірним сенсом, зумовлюючи світоглядно-ціннісне значення філософської культури. Кожен аспект філософської культури (осмислення буття, проблеми пізнання і культури, історії і цивілізації) навантажений людським смислом, є законом мислення, рефлексивної інтелектуальної діяльності особистості. Усі філософські питання, як стверджував І. Кант, зводяться до одного: «Що є людина?». Не одне тисячоліття філософи шукають відповіді на це питання, пропонуючи різноманітні бачення «проблеми людини», оформлюючи результати своїх старань в гіпотези, концепції, вчення про походження, природу і сутність людини, її тілесні і духовні якості, призначення на землі.

Постановка проблеми. Історія пізнання людини свідчить про складність та суперечливість даної проблеми. Кожна філософська концепція (попри певні недоліки і історичну обмеженість) додавала до неї нові риси, відкривала нові грані в пізнанні людини. Проблема людини належить до «одвічних» проблем філософії. З різного роду тлумаченнями сутності людини ми зустрічаємось практично в усіх значних філософських творах. Це є переконливим свідченням того, що питання розуміння і вивчення себе і собі подібних з давніх часів були предметом постійної уваги людини. Протягом століть розширювалось коло практичної діяльності людини, все нові сфери об'єктивної дійсності ставали ареною цієї діяльності, все повніше оволодівала вона законами дійсності, вчилась використовувати їх у своїй практиці. І разом з цим перед людиною постійно поставали питання про сутність її буття, про сенс життя, про цілі існування в цьому світі, про систему життєвих цінностей та багато інших, які вимагали і не знаходили переконливих, беззаперечних відповідей. Але людина наполегливо не припиняла своїх пошуків.

Мета статті:

– аналіз проблем людини в контексті класичної філософії;

– пошуки шляхів оптимізації буття людини.

Виклад основного матеріалу. Класична філософія виходила із головного принципу раціоналізму – з визнання розуму основою пізнання та поведінки людини, яка за своїми внутрішніми нахилами та здібностями є розумною істотою і усвідомлює власні можливості, організовує своє життя на раціональних засадах.

Більшості представників класичної філософії властиві пізнавальний оптимізм, впевненість у тому, що раціональне пізнання є тією силою, яка згодом дасть змогу вирішити всі проблеми, які стоять перед людством.

Особливістю класичної філософії є також те, що, розглядаючи людину та історію, вона сконцентрувала свою увагу навколо проблеми свободи та інших гуманістичних цінностей і стверджувала необхідність раціонального пізнання загальнолюдських моральних принципів та ідеалів. Проте вже в момент найвищого розквіту класичної буржуазної філософії в її надрах почали діяти тенденції, спрямовані на її заперечення.

У перші десятиріччя XIX ст. діалектичному вченню Гегеля намагається протиставити своє ірраціоналістичне вчення про світову волю Артур Шопенгауер (1788-1860). За Шопенгауером, сутність особи становить незалежна від розуму воля – сліпе хотіння, невіддільне від тілесного існування людини, котра є проявом космічної світової волі, основою та істинним змістом усього сущого.

Він намагався довести, що всі людські біди мають космічний характер, і тому ніякі суспільно-політичні перетворення нічого не здатні змінити в житті людини і суспільства. Ірраціоналістично-песимістична філософія А.Шопенгауера була одним із основних джерел «філософії життя», а також попередницею деяких сучасних психологічних концепцій. Другу тенденцію виражала позитивістська концепція Огюста Конта (1798-1857). Згідно з вченням Конта, філософія не є наукою із власним об'єктом, що якісно відрізняється від об'єктів конкретних наук.

Філософія узагальнює досягнення конкретних наук, або ж є узагальненою класифікацією всіх наук. Позитивізм як філософський напрям заснований на принципі: справжнє знання досягається лише як результат окремих конкретних наук. Пізнання, з погляду позитивізму, потрібно звільнити від будь-якої філософської інтерпретації. Філософія має бути скасована і замінена або безпосередньо конкретними науками, або ж вченням про взаємовідношення між науками, про їх логічну структуру, мову тощо.

Третя тенденція знайшла прояв в ірраціоналістичних ідеях християнського екзистенціалізму Сьорена К'єркегора (1813-1855), філософські погляди якого склалися під впливом німецького романтизму, з одного боку, і були антираціоналістичною реакцією на філософію Гегеля, – з іншого. Об'єктивній діалектиці Гегеля К'єркегор намагався протиставити «екзистенціальну діалектику», яка мала б стати засобом збереження спрямованості особистості до Бога, органічного духовного єднання людини з Богом.

На шляху до Бога, вважає К'єркегор, людина проходить три якісно відмінні стадії: естетичну, етичну і релігійну, вищою серед яких є остання. Лише на релігійній стадії особистість досягає найглибшого самоосягнення і

саморозуміння. Без Бога особистість не зможе витримати суперечностей та страждань – цих невід’ємних характеристик життя.

Лише християнство, за К’єркегором, дає основу для правил поведінки, лише воно здатне навчити людину бачити істинну реальність. Але це дається обраному колу людей, тим, хто здатний реалізувати свою свободу. Існування особистості є абсолютно ірраціональним процесом і не може бути досягнуте розумом та раціональним пізнанням. Істина недосяжна для розуму і пізнання, вона є способом життєдіяльності людини.

Філософією опановує розчарування в ідеї прогресу як прогресу розуму. Заперечуються як непотрібні для людини, як не значущі для смислу її життя існуючі засоби та методи пізнання і будь-яка теорія пізнання взагалі, відбувається своєрідний «бунт проти розуму». В історії філософії настає етап переосмислення її основних принципів, нового неklasичного типу філософствування, ставиться під сумнів правомірність будь-якої гармонійної раціоналістичної системи.

Як критерій філософствування висувається принцип тісного зв’язку з індивідом, його відчуттями, настроями, переживаннями, з безутішною і безвихідною трагічністю його існування. Місце проблем пізнання, які були провідними на етапі становлення та класичного розвитку буржуазної філософії, заступає проблема людського існування.

Увага концентрується на сферах історії та культури, навколо проблем смислу та долі людського буття. Настає епоха антираціоналістичного умонастрою. Виникають форми своєрідного «ірраціоналістичного гуманізму», які апелюють до підсвідомості. Якщо до цього істину шукали в розумі, то тепер її вбачають у протилежному – в несвідомому.

Ставлення філософії до розуму і раціоналістичних систем стає негативним, оскільки вони не здатні відповідним чином орієнтувати людину в житті та історії, тому що суттєві сторони цих процесів для них закриті. Цей стиль філософствування починає домінувати в західній філософії: «філософію мислення» замінює «філософія життя». «Філософія життя» як філософський напрямок склалась у кінці ХІХ ст. головним чином у Німеччині та Франції.

Виникаючи як опозиція класичному раціоналізму, вона звертається до життя як первинної реальності, цілісного органічного процесу. Саме поняття «життя» в руслі цих орієнтацій багатозначне і невизначене: воно трактується в біологічному (Фрідріх Ніцше, 1844-1900); космологічному (Анрі Бергсон, 1859-1941); культурно-історичному (Вільгельм Дільтей, 1833-1911; Георг Зшмель, 1858-1918; Освальд Шпенглер, 1880-1936) планах. Цей поділ дуже умовний, тому що вказані моменти співіснують досить часто в рамках однієї концепції. Основа життя, за концепцією Ніцше, – це воля.

Життя є проявом волі, але не абстрактної світової волі, як у Шопенгауера, а конкретної, визначеної волі – волі до влади. Життя для мене, підкреслює Ніцше, тотожне інстинкту зростання, влади, накопичення сил, зміцнення існування; якщо відсутня воля до влади, істота деградує. Намагаючись звести різні якісні стани психіки до єдиної основи, Ніцше вводить поняття «воля до влади».

Від психологічного трактування цього поняття він згодом переходить до онтологічної його інтерпретації, а також прагне на цій основі філософськи обґрунтувати культ надлюдини.

Вчення Ніцше про надлюдину ґрунтується на таких положеннях: по-перше, цінність життя є єдиною безумовною цінністю і збігається вона з рівнем «волі до влади»; по-друге, існує природна нерівність людей, обумовлена відмінністю їхніх життєвих сил та «волі до влади»; по-третє, сильна людина, природжений аристократ, є абсолютно вільним і не зв'язує себе ніякими морально-правовими нормами.

Свій ідеал надлюдини Ніцше втілює у книзі «Так говорив Заратустра». Поняття «життя» використовувалось також для побудови нової картини світу. На початку ХХ ст. великої популярності набуває вчення французького мислителя А.Бергсона, в якому центральне місце займало поняття життя, витлумачене як безперервне творче становлення. Для Бергсона життя – це метафізичний космічний процес, могутній потік творчого формування: із послабленням напруги життя розпадається, перетворюючись на матерію, тобто бездушну масу.

Людина трактується Бергсоном як творча істота, здатність до творчості якої визначається ірраціональною інтуїцією, що як Божий дар дається лише обраним. Так Бергсон приходять до елітарної концепції творчості та культури. У культурно-історичному плані інтерпретує поняття життя О.Шпенглер.

Життя для нього – це «доля», «душа» культури, яка обґрунтовує ідею катастроф, що, постійно і регулярно повторюючись в історії, призводять до виникнення і смерті замкнених у собі цивілізацій. У своїй праці «Присмерк Європи» Шпенглер висунув концепцію культури, що визначається як єдність стилістики, втіленої у формах економічного, політичного, духовного, релігійного, практичного, художнього життя.

Культура трактується ним як організм, який, з одного боку, характеризується твердою органічною єдністю, а з другого – відокремлений від інших культурних утворень. Це означає, вважає Шпенглер, що єдиної культури не існує. Він виділяє 8 культур: єгипетську, індійську, вавілонську, китайську, греко-римську (аполонівську), візантійсько-арабську (магічну), західно-європейську (фаустівську) і культуру майя. Кожному культурному утворенню, за Шпенглером, наперед визначені часові рамки, які залежать від внутрішнього життєвого циклу. Коли культура вмирає, вона перероджується в цивілізацію.

Існування та співіснування культур є свідченням не єдиного процесу світової історії, а єдності проявів життя у Всесвіті. Ідеї Шпенглера щодо культурного процесу заклали основи сучасної філософії культури. У чому ж причина такої радикальної зміни ставлення філософії другої половини ХІХ ст. до науки і розуму? Чим пояснити поширення концепцій, які заперечують розум і наукове пізнання?

Ірраціоналізм у філософії і світогляді в цілому набуває сили в періоди соціальної дестабілізації. Аналізуючи основні тенденції розвитку ірраціоналізму, слід зазначити дві основні причини його виникнення: по-перше, він виживає в атмосфері бунтарського незадоволення існуючими порядками (в середньовічних ересьях, у вченнях епохи Реставрації); по-друге, в хаотичних протестах буденної свідомості в умовах кризи цивілізації.

Розчарування у соціальному прогресі та в результатах застосування науки і техніки, дисгармонія між соціальним та біологічним, бездуховність людини, – таким є соціально-психологічний ґрунт для поширення ірраціоналістичних настроїв. У наш час найбільш ірраціоналістичними течіями, що абсолютизують зміст нерозумових змін психіки людини, слід визнати деякі напрямки екзистенціалізму (неоніцшеанського вчення «нових філософів» у Франції), франкфуртську школу, герменевтику. Ірраціоналізм філософсько-історичних побудов у західній філософії виявляється вже в самому запереченні об'єктивних законів історичного прогресу і в утвердженні пріоритету випадкового і виключно індивідуального в історії.

Антикласичними орієнтаціями не обмежується розвиток західної філософської думки кінця ХІХ – початку ХХ ст. Їм завжди протистояли філософські течії, які захищали класику. В 60-ті роки ХІХ ст. виникає неокантіанство, котре поставило за мету захист та збереження принципів класичної філософії.

Основні принципи неокантіанства ґрунтуються на трактуванні філософії виключно як критики пізнання, на обмеженні самого пізнання сферою досвіду і на відмові онтології в статусі наукової дисципліни, на визнанні апріорних норм як таких, що обумовлюють процес пізнання. Неокантіанство розвивалося двома школами – Марбурзькою: Г.Коген (1842-1918), П.На-торп (1854-1924), Е.Кассіер (1874-1945) та Баденською (Фрейбурзькою): В.Віндельбанд (1848-1915), Г.Ріккерт (1863-1936). У цей же період формується і неогегельянство, для якого характерним є прагнення до створення цілісного моністичного світогляду на основі оновленої інтерпретації вчення Гегеля: Р.Кронер (1884-1974), Б.Кроне (1866-1952), Ф.Бредлі (1846-1924), Дж.Коллінгвуд (1889- 1943), Дж.Ройс (1855-1916), Дж.Джентіле (1875-1944). Будь-яка філософська концепція є продуктом своєї епохи, породженням певних соціально-культурних умов та обставин.

Проте неможливо вивчати сучасні філософські концепції, не враховуючи їхнього генетичного розвитку та органічного зв'язку з філософськими концепціями ХІХ ст. Некласична буржуазна філософія має важливе історичне значення: вона є ланкою зв'язку між класичною філософією і сучасною, теоретичною базою підготовки філософських вчень ХХ ст. Особливостями неокласичної західної філософії, основними темами філософствування є:

- по-перше, звернення до суб'єктивного світу людини;
- по-друге, аналіз кризи буржуазної культури;
- по-третє, аксіологічний підхід до дійсності, світу людини і світу взагалі.

Серед безлічі напрямків і течій сучасної світової філософії є кілька ліній, які найбільш яскраво характеризують основні тенденції її розвитку. Це, по-перше, ірраціоналістично-гуманістична, по-друге, релігійна, по-третє, позитивістська.

Ці тенденції знаходять відображення в багатьох вченнях посткласичної філософії. У більшості з них переважають песимістичні мотиви та настрої, які значно посилились на початку 80-х років ХХ ст. внаслідок загальної кризи цивілізації, викликані загостренням глобальних проблем. Вона ж породила роздуми про незнищуваність всезагального відчуження та ірраціональний характер самого мислення

Висновки. Філософське пізнання має принципово гуманістичну спрямованість, тобто головним предметом філософського міркування є людина та її існування в світі. Людина унікальне творіння Всесвіту. Вона важкодоступна для вивчення, незбагненна, загадкова. Ні сучасна наука, ні філософія, ні релігія не можуть сповна розкрити сутність людини. Називаючи ті чи інші якості людини, філософи шукають серед них визначальні, принципово важливі, виділяють серед них то одні, то інші: людина є політична істота, вважав Арістотель, а мисляча істота у Р.Декарта. Бенедікт Франклін та Карл Гальвецій сутність людини пов'язували з виготовленням і використанням знарядь праці. Карл Лінней називав людину розумною (гомо сапієнс). За визначенням К.Маркса, сутність людини становить сукупність суспільних відносин, тобто, що людина вступає в виробничі, політичні, правові, культурні, соціально-економічні відносини. Вони і становлять її сутнісну природу. Всі ці визначення людини не завжди в повній мірі розкривають її сутність. Не враховується при тому зміни в самій соціальній природі людини. Так, сутність сучасної людини ХХІ століття у великій мірі визначається входженням в інформаційне буття.

Людина є складним і цілісним утворенням, котре належить певним чином і до природи, і до суспільства, і до культурно – історичного та духовного світу. Генетика, фізіологія, медицина, психологія, соціологія, антропологія аналізують проблему людини в своєму, специфічному аспекті. Філософія розкриває суто філософську природу людини, її походження, сенс життя, долю та призначення, можливості, межі свободи і творчості.

Список використаної літератури

1. Лебедев С. Философия науки: краткая энциклопедия. – М.: Академический проект, 2008. – 704 с.
2. Філософія. Підручник./ І.В.Бичко, І.В. Бойченко, ін.-Л., 2001- Розділи 4,5
3. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т.В. Гончарук // *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія* / Т.В Гончарук, Н.В. Гнасевиц, М.І. Гурик та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 268 с. С. 44-71. Режим доступу:<http://95.164.172.68:2080/trportal/DocDescription?docid=TrTNPU.VibRecord.632548>
4. *Філософські проблеми державного управління: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів* / авторський колектив: Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, М. Л. Шумка. / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль; ТНЕУ 2015.270 с. Режим доступу:<https://scholar.google.com.ua/citations?user=SR7e1DcAAAAJ&hl=uk>
5. *Філософія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних / авторський колектив: Т. В. Гончарук, М. Л. Шумка, Н. В. Джугла* / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Підручники і посібники. 2016. 416с. Режим доступу:<https://scholar.google.com.ua/citations?user=SR7e1DcAAAAJ&hl=uk>

*Піх Анастасія,
студентка гр. Т-11
Навчально- наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина*

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА МІФОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Міфологічна складова є первинною складовою для зародження людського мислення, як у буденному так й у філософському відношенні. Міфологічне мислення, притаманне античній людині, також використовуються у повсякденному житті і сучасною людиною. В міф людина закладає таємниці та явища вивчення або досягнення яких важке, ускладнене чи не можливе. На розповсюдження міфу впливають таємниці свідомості, особливості світовідчуття та світосприйняття людини, тобто фактори, що перебувають у залежності з філософським мисленням людини.

Мета. Проаналізувати проблему співвідношення філософії та міфології.

Для досягнення мети ставимо наступні завдання:

- проаналізувати зв'язок між філософією та міфологією;
- вияснити проблему співвідношення філософії та міфології.

Виклад матеріалу. На початку ХХ століття багато вчених, інтелектуалів та філософів розглядали взаємозв'язок релігії, філософії та науки як еволюційного, в якому більш складні способи погляду на світ просто замінили старі способи. Часто вважалося, що сама релігія виникає з магії.

Лише наука, математика та логіка заслуговували б на продовження. Оскільки ці вчені вважали магію як набір наївних вірувань про те, як маніпулювати природою, вони вважали, що наука в кінцевому рахунку виконала цю обіцянку, фактично маніпулюючи природою так, як обіцяла магія. Особливо пов'язаний з цією еволюційною схемою був Джеймс Джордж Фрейзер, чий класичний «Золотий біт» був розширеним аргументом та ілюстрацією до нього.

Це, звичайно, відкинуло будь-який інший можливий зміст релігії чи філософії, оскільки стільки одягання вікон чи неправильне спрямування. Деякі філософи просто вирішили, що філософія також повинна просто закінчитися. Інші виявили для філософії якусь образливу справу, наприклад, з'ясувати мову або ототожнити себе з логікою.

Хоча велика кількість інтелектуалів зберігає широку неприязнь до релігії, зараз така еволюційна схема загалом дискредитована у фактичній філософії чи історії релігієзнавства. Древні релігії не виростили з магії, і наука не вирішує багатьох, або більшості, проблем, які насправді були центральними у традиційній релігії та філософії. Можна піти в протилежну крайність і відхилити будь-яку еволюційний сенс розвитку людської думки, говорячи про те, що всі форми думки в усіх місцях і в усі часи просто різні; але це не стосується динаміки реальних змін, що відбуваються в тих же місцях і тих же традицій. Слід сказати, що ці традиції в своїх пізніших формах включають рівні витонченості вище того, що було раніше.

Якщо ми можемо побачити філософію, що виростає з міфічної думки в грецькій історії, виникає складність у тому, як ми маємо тоді відрізнити філософію від релігії, як два пізніше співіснують, але відрізняються одна від одної. Сократ

весь час говорить про богів, і незрозуміло, чому його слід вважати не релігійним діячем, а світським філософом. Як це відбувається, відносно легке розмежування між релігією та філософією в західній історії відбувається через історичну аварію, через яку релігія людей, таких як Сократ і Платон, пізніше припинила своє існування. Старі боги греків, єгипетських, вавилонян, фінікійців, римлян, кельтів, німців, слов'ян тощо були згодом повністю замінені однією старою релігією, іудаїзмом, і двома новими з тієї ж традиції, християнством та ісламом. Зараз можна сказати «релігія» і означати одну з них, а також «філософію», а просто «ту грецьку річ», де релігійну сторону грецької думки просто не слід сприймати серйозно.

Історичні обставини, що дозволяють отримати просту схему розрізнення, не трапляються в Індії чи Китаї. Книга на кшталт Бхагавад-Гіти є надзвичайно важливим релігійним документом для індуїзму, але вона також є одним із основних документів індійської філософії. Дійсно, Гіта була створена індійською філософією, школами Санкх'я та Йоги, потім була перетворена на релігійний документ, і, нарешті, згодом використовується як для релігійних, так і для філософських (з боку Веданта) цілей. Така річ робить різницю між релігією та філософією дуже важкими в індійській традиції.

Аналогічні труднощі існують і для китайської думки, але і для середньовічної західної думки, де філософи легко класифікуються як християнські, єврейські або мусульманські. Якби філософія не мала нічого спільного з релігією, то, імовірно, було б зайвим ідентифікувати Мойсея Маймоніда як єврея чи як мусульманина. Це не так, і це було питання, з яким доводилося стикатися багатьом таким філософам у той час. Спосіб, яким займався один із найбільших філософів-християн, святий Тома Аквінський, - це виявлення різних джерел влади: він відрізняв «природне богослов'я», яке ґрунтується лише на розумі, від «догматичного богослов'я», яке базується на одкровеннях. Єврейські та мусульманські філософи зробили подібні розрізнення, і деякі з них навіть думали, що святий Томас не робив, що причина може врешті виправдати все в релігії.

Визначення релігії та філософії повинні передбачати подібні відмінності, де вихідний контекст усієї думки є міфічним. Оскільки міф не сперечається, але філософія робить, головне правило для релігії полягає в тому, що вона змішується у філософських елементах, але завжди зберігає авторитетну зв'язок з міфічним контекстом. Найголовніше в цьому міфічному контексті - це не завжди те, що він здійснює догматичний авторитет, а те, що він є історичним. Філософія не може викрити історичні деталі з чистого розуму, але релігія завжди пов'язує свою правду з історичними деталями, власне джерелом релігії чи отриманою традицією. Крім того, всупереч ранішим еволюційним схемам людської думки, слід визнати, що міфічна думка і так релігія, не можуть бути замінені філософією чи наукою.

Єдиними традиціями, які постійно існують, про які ми могли б принципово сумніватися, були б магія, астрологія та інші окультні «мистецтва», хоча немає сумнівів, що серйозні форми деяких із них продовжують існувати. Жодна з традицій насправді не триває самотійно після свого походження. Релігія, філософія і навіть наука впливають один на одного. Тільки теологія та філософія показані пов'язаними нижче своїх джерел, тому що важко знати, як назвати когось, як святий Тома Аквінський, насамперед філософ або насамперед богослов. Що філософія говорить, що наука не може бути

реальними питаннями про буття та цінність. Наука повинна припускати реальність своїх об'єктів, тому вона не може мати критичного метафізичного ставлення; і не може взагалі робити якісь судження про цінність, оскільки деякі принципи цінності повинні бути припускається, щоб якось прогнозувати чи експериментально оцінювати ціннісні наслідки наукової теорії. Те, що релігія містить, що філософія не може бути реальною цінністю, втіленою у великих інтерпретаційних структурах, що стосуються життя, світу тощо. Там, де Арістотель та середньовічна філософія поклалися на принципи, що само собою зрозуміли, останні філософи часто припускають таке ставлення: «це так, як ми це робимо». Це ні виправдовує, ні навіть переконує; але такі розмови продовжуються мовою таких філософів, як Річард Рорті, що «правда» складається з «прийнятих нами рішень». Чому ви і я повинен піклуватися про «рішеннях», що Рорті робить це хороше запитання.

Висновок. Отже, філософія та міфологія тісно взаємопов'язані. Адже. Багато філософів черпали свої знання з міфів, пояснюючи різні аспекти людського життя та природних явищ. Міфологія стала основою для розвитку філософії. Однак, з часом її вплив став менш помітний і на даний час це два різних напрямки, які розвиваються окремо один від одного.

Список використаної літератури

1. Лосось, Мерріле; Джон Ерман, Кларк Глімор, Джеймс Г. Ленно, Пітер Мачамер, Дж. Е. Макгуайер, Джон Д. Нортон, Веслі К. Салмон, Кеннет Ф. Шаффнер (1992). «Вступ до філософії науки».
2. Лосей, Дж. (1998), «Історичний вступ до філософії науки», Оксфордський університетський прес, Оксфорд. Пітер, Годфрі-Сміт (2003), «Теорія і реальність: вступ до філософії науки».
3. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т.В. Гончарук // *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія* / Т.В. Гончарук, Н.В. Гнаевич, М.І. Гурик та ін. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 268 с. С. 44-71. Режим доступу:<http://95.164.172.68:2080/trportal/DocDescription?docid=TrTNPU.BibRecord.632548>
4. *Філософські проблеми державного управління: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / авторський колектив: Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, М. Л. Шумка. / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль; ТНЕУ 2015.270 с. Режим доступу:<https://scholar.google.com.ua/citations?user=SR7e1DcAAAAJ&hl=uk>*
5. *Філософія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних / авторський колектив: Т. В. Гончарук, М. Л. Шумка, Н. В. Джугла / За заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль: Підручники і посібники. 2016. 416с. Режим доступу:<https://scholar.google.com.ua/citations?user=SR7e1DcAAAAJ&hl=uk>*

*Бегійович Ростислав,
Студент групи. Т-11
Навчально-наукового інституту
Міжнародних економічних відносин
ім.Б.Д.Гаврилишина*

«ФІЛОСОФІЯ ЖИТТЯ» ТА ЇЇ РАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ ХАРАКТЕР

Постановка проблеми: Неспроможність раціоналізму розкрити глибини людської духовності, її багатого внутрішнього світу, пояснити суть буття за допомогою логіко-математичних методів пізнання призвело до кризи філософсько-правової думки. У пошуках відповідей на питання про людську природу було здійснено переворот у філософії загалом та філософії права зокрема, який можна охарактеризувати як смугу сильних ірраціональних мотивів. Стало зрозуміло, що світ не підкоряється раціоналістичним схемам, не вміщається в форми її розумної організації, а отже, побудувати свої уявлення про світ та життя неможливо лише тільки через розум

Мета: З'ясувати чому раціоналізм не може розкрити глибини людської духовності, її багатого внутрішнього світу і пояснити суть буття.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

–Визначити коли раціоналістичний характер виник.

– Знайти представників цієї школи.

Визначити причини неспроможності раціоналізму розкрити глибини людської духовності.

Виклад основного матеріалу: «Філософія життя» – це ірраціоналістичний напрям, що сформувався в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. та виник як реакція на «наси́льство метафізики» класичного раціоналізму. У першій чверті ХХ ст. філософія життя набула найбільшого поширення. Згодом здобутки цього напрямку використовуються екзистенціалізмом, персоналізмом, феноменологією і, особливо, філософською антропологією. Однак, до прибічників філософії життя належать навіть деякі досократики, стоїки, представники ірраціоналізму ХVІІІ століття, романтики та ін. Розробка ідеї вічного повернення, яка зустрічалася вже у Піфагора, стоїків, Епікура, Лукреція і багатьох інших більш пізніх мислителів, була викликана в філософії життя необхідністю етичного обґрунтування закономірності прийняття життя, як заданого людиною самій собі ідеалу. Основними представниками цієї школи є такі мислителі: А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, В. Дільтей, Г. Зіммель, А. Бергсон та інші. Філософія життя, на протиположність класичному раціоналізму, в центр філософської проблематики поставила феномен життя. Життя і стало основним поняттям цього напрямку. Поштовх до пошуку відповідних варіантів розв'язання назрілих філософських проблем, які були окреслені цим напрямком, був даний фундаментальними успіхами біології, йдеться про дарвінізм і менделівську генетику. Але ці філософи поняття життя вживали не в науково-біологічному сенсі, а розуміли під ним сутність людського світу і людського існування. Життя є ірраціональне за суттю, розглядається як феномен людського існування, який недоступний раціональному осмисленню. Метою філософії життя було осмислення буття людини «вплині життєвого потоку» методологічними засобами філософії, а не науки. Отже, «філософія життя» – це напрям, що виник на протиположність класичному раціоналізму, в певному розумінні під впливом біології. Представники цієї ірраціоналістичної концепції не

дуже переймалися буттям об'єктивного світу: їх передусім цікавив внутрішній світ людини, а тому ця концепція сфокусована на проблемах смислу, мети та цінності життя, істотне місце у ній відводиться етиці. У філософії життя підкреслено антираціональний напрям, у центрі уваги якого перебуває інстинктивно пізнавана цілісна реальність, нетотожна ані духу, ані матерії – життя. Особливу увагу філософія життя звертає на невдавану (щирі) повноту безпосереднього переживання, внаслідок чого недооцінює або й ігнорує теоретичне знання. Отже, все існуюче (навіть в неорганічній природі) представниками «філософії життя» розглядається як прояв життя, що є первинною основою буття світу. Життя розуміється ними як якась початкова активність духовного начала. Для представників «філософії життя» характерно розгляд світобудови з біологізаторських позицій, оскільки біологічне життя рослин, тварин і людей є найбільш яскравим вираженням життєвої активності, наявної в будь-якій точці світу. Біологічні закономірності переносяться ними на неорганічну природу і суспільство. Життя по своїй суті ірраціональне і не може бути досягнуте розумом, тому що він завжди буде спрощувати нескінченне різноманіття проявів життя. Звідси випливає негативне ставлення до раціональної науки як форми пізнання світу. Представники «філософії життя» в більшій чи меншій мірі виступали з критикою традиційних норм науковості, а основними пізнавальними засобами представниками «філософії життя» оголошувалися інтуїція, воля, переживання тощо. Вважається, що людина у своїй діяльності керується не розумом, а інстинктивними, вольовими імпульсами. Таким чином, зрозуміти суть життя неможливо за допомогою логічних міркувань: понять, категорій, розумової діяльності, а лише завдяки інтуїції, символізації, ірраціональним елементам. Якщо в критичному раціоналізмі розум рефлектує з приводу категорій, за допомогою яких він може висловити самого себе, то в філософії життя примат життя над мисленням робить необхідним рефлексію життя над собою. У житті як цілісності немає поділу на суб'єкт і об'єкт – воно спочатку єдине. Мислення є тільки функцією життя, а суб'єкт може бути тільки «конкретним», «індивідуальним», «існуючим», оскільки філософська рефлексія повинна бути вираженням індивідуального життя. Філософія життя у широкому розумінні – це будь-яка концепція, що розглядає питання сенсу, мети, цінності життя, особливо, коли вона недооцінює чи ігнорує теоретичне знання, звертаючись до непідробної повноти безпосереднього переживання, прагне зрозуміти життя з нього самого. Філософія життя прагне «зрозуміти життя з нього самого»: вона стоїть на боці почуття, інстинкту, виступаючи проти інтелекту; вона захищає ірраціоналізм і містику від усякого раціоналізму, споглядання – від поняття, «творче» – від «механічного». Одним із авторів філософії життя вважається Артур Шопенгауер. Початковий поштовх розвитку філософії життя дало осмислення ідей А. Шопенгауера, викладених у його знаменитому творі «Світ як воля і уявлення», де була здійснена спроба вийти за рамки панлогізма, класичного раціоналізму і культурно-історичного оптимізму. Уявлення А. Шопенгауера про волю як основу світу, про світ як уявлення про життєву силу як детермінанти людського буття мали істотний вплив на становлення філософії життя. Все, що існує, Шопенгауер розумів як волю, волю до життя. Воля розуміється як універсально-космічний феномен. Будь-яка тілесність є «об'єктивність волі», інстинкт і пориви тварин – це теж дія волі. До того ж, і людина є проявом волі, тому її природа не раціональна, а ірраціональна. Артур

Шопенгауер говорить про «волю до життя» як універсальний принцип існування світу. Згідно із вченням науковця, світ на всіх етапах розвитку є не що інше, як матеріалізація й об'єктивізація волі до життя. Кожна з форм волі, в якій втілилася універсальна воля до життя, прагне повного панування над іншими формами волі, оскільки кожна форма волі може утвердитися лише всупереч іншим, які стихійно і наосліп діють поряд з нею. Погляди Шопенгауера на життя песимістичні, оскільки життя для нього є нікчемним. Він стверджує, що страждання переважають у житті людини. Людське життя плине між бажаннями та їх задоволенням. У свою чергу, бажання породжують страждання. З одного боку, люди, прагнучи до мети, не досягають її, тому страждають, з іншого – задоволення бажання насичує людину, після чого настає нудьга. Щастя зводиться до позбавлення від страждань, відмови від бажання, до аскетизму. Для Шопенгауера основа всіх страждань людини має космічний характер і ніякі суспільно-правові перетворення не можуть нічого змінити в житті людини. Він виступає за сильну державу, яка може подавити будь-які виступи народу проти існуючого суспільного ладу. Ще один із найбільших представників філософії життя Вільгельм Дільтей визначав життя перш за все як культурно-історичний феномен. Для досягнення життя В. Дільтей пропонував використовувати метод розуміння, як безпосереднього досягнення цілісного переживання з приводу будь-якого об'єкта, і метод самостереження, який розвивав ще Ф. Ніцше. У цьому контексті В. Дільтей почав розробляти метод герменевтики, який він визначав як мистецтво розуміння фіксованих проявів життя. Значення філософської спадщини В. Дільтея полягає в двох основних досягненнях. По-перше, в першій спробі здійснити структурний аналіз поняття «життя» і на рівні філософського узагальнення систематизувати накопичені знання про феномен життя. По-друге, у визначенні «людського існування» як самодостатнього поняття. Для В. Дільтея в понятті «життя» акумулювалось сукупне існування біологічних структур і людини, однак, на відміну від інших авторів, які дотримуються цієї точки зору, людське існування в «житті» Дільтея проявляло самостійну активність, звертало на себе увагу не як на частину цілого, а як на ціле. В. Дільтей розглядає життя як самостійне поняття, вважаючи, що життя – це спосіб буття людини. Ідеї В. Дільтея здійснили значний вплив на іншого представника філософії життя Г. Зіммеля, який вважав, що життя існує, виступає на органічному і надорганічному рівнях. Як вважав мислитель, породжені життям форми культури, стаючи згодом перешкодою для розвитку життя, знищуються і замінюються новими. Усвідомлення неминучості зміни форм культури, яка відображає конфлікти між душею і духом, формою і змістом, особистим і загальним і т. д., виростає в трагедію культури. Також Г. Зіммель узяв ідею безперервності життя і у А. Бергсона, де життя «безперервний потік». Однак, на відміну від А. Бергсона його цікавив не стільки феномен життя, скільки людське існування. А. Бергсон досить повно висвітлив у своїй концепції феномен життя і його аспекти. Він показав, що повне, остаточне розуміння життя неможливе, тому що для цього потрібно перейти в стан життя – в безперервний потік, у порив. Тільки життя здатне досягнути саме себе.

Висновки: Отже, під філософією життя як ірраціоналістичним напрямом у філософії права пропонується розуміти сукупність філософсько-правових поглядів на предмет дослідження – життя, яке з точки зору більшості представників даної концепції розуміється як особлива цінність, ірраціональний спосіб буття, який не може бути осмислений через раціональні способи пізнання.

У філософсько-правовій концепції «філософія життя» життя трактується як: воля до життя (А. Шопенгауер); потік людських переживань (Г. Зіммель). Думається, що філософсько-правовій концепції філософії життя притаманні наступні характеристики: будується на біологізаторських позиціях; сформована на проблемах смислу, мети та цінності життя; основними формами пізнання життя вважається: інтуїція, воля, переживання та інші ірраціональні елементи; життя не можна опанувати за допомогою логічних міркувань: понять, категорій, розумової діяльності; мислення є функцією життя.

Список використаної літератури

1. Зайцева С.Л. Нова філософія ХІХ ст.: Навчально-методичний посібник Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як мета антропології
2. Кутлуєв А.Г. Естетизм Як спосіб розуміння життя в філософії
3. Румянцева Т.Г. Філософія і соціальні науки
4. Добриніна В.І. Філософія ХХ століття

*Диць Владислав,
студент гр. Т-11*

*Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина*

ЕВОЛЮЦІЯ ФІЛОСОФСЬКИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ

Постановка проблеми. Віддавна світ ціннісних переживань перебував у центрі філософських досліджень, головним чином у його етичних, естетичних та релігійних проявах. Але з кожним новим етапом у філософії людські цінності набували іншого характеру та змісту. Це впливало на людей та їхні моральні норми.

Мета: з'ясувати, що таке «цінності» і як вони розвивались.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- визначення поняття «цінності» та з'ясувати якими вони бувають.
- дослідити як еволюціонували філософські уявлення про людські цінності.

Виклад матеріалу. Цінності – це значущість тих чи інших факторів для особистості. Цінності завжди мають соціальний характер. Вони формуються на основі суспільної практики, індивідуальної діяльності людини і в рамках певних історичних суспільних відношень і форм спілкування людей. Весь життєвий досвід людини і система її знань безпосередньо впливають на характер її цінностей. Цінності бувають естетичними та етичними.

Естетична цінність виражається в суспільній свідомості у формі естетичних норм: певних чуттєвих зразків, еталонів досягнутих у суспільстві досконалостей і узагальнених критеріїв краси та ідеалів як комплексних уявлень про вищу довершеність життя. Естетичне ставлення до дійсності, починаючи від сприймання, що приносить насолоду, до формування оцінок «прекрасне», «потворне», здійснює виховну функцію, яка полягає в розвитку естетичної культури і здатності творити за законами краси. Обов'язковим елементом естетичного ставлення є естетичне оцінювання, під час якого визначається естетична цінність (краса і потворність, комічність, трагічність) сприйманих предметів і явищ, тобто міра відповідності їх суспільній потребі в удосконаленні середовища і самої людини в напрямку все більшої гуманізації, доцільності, позитивності.

Етичні цінності – це норми поведінки, які встановлювались на протязі всього

життя людства. Це ненаписані правила поведінки людини. Без них не склались б нормальні відносини в суспільстві. Є етичні цінності які склались історично. Кожну дитину з дитинства виховують батьки, розповідаючи їй які повинні бути моральні норми поведінки, показують власним прикладом, як вона повинна себе вести в суспільстві, та все одно вона сама вибирає сама, як їй поводитись, вибирає ті моральні цінності, які їй підходять, або подобаються.

В античній і середньовічній філософії ціннісні характеристики включалися в саме життя, розглядалися як притаманні йому, нерозривні з реальністю. Дослідження цінностей як таких стало можливим тоді, коли поняття реальності розщепилося на реальність у власному розумінні й цінність як об'єкт людських уподобань, пристрастей та прагнень.

Категорія цінності найбільш ґрунтовно була розроблена класичною німецькою філософією, особливо І. Кантом. І. Кант поняття цінності пов'язує з поняттям доброї волі. Сама по собі добра воля має цінуватися незрівнянно вище, ніж будь-що здійснене нею на користь якоїсь схильності. Важливим у кантівському аналізі поняття цінності є те, що це поняття він співвідносить з людиною як метою, її розвитком, а такий аспект цінності, як корисність, – зі світом природи бажань. Цей аспект І. Кант називає відносною, зумовленою цінністю. Основну увагу він звертає на суб'єктивний аспект цінності, який і прагне висвітлити. Водночас підкреслює наявність і об'єктивного аспекту, але детально його не розробляє. Кантівську концепцію цінності сприйняли в основному, з деякими змінами, всі представники класичної німецької філософії.

Сучасна соціально-філософська література характеризується різноманітністю поглядів на природу цінностей та їх розуміння. Вони зрештою є або конкретизацією проблеми, наміченої в німецькій класичній філософії, або розробляються через протиставлення останній.

Найбільш аргументованим, поширеним і прийнятним є твердження, згідно з яким цінності є предметом потреб та інтересів людини. Цими предметами виступають речі, явища чи ідеї, думки. Залежно від цього виділяють дві групи цінностей:

– матеріальні – це знаряддя і засоби праці, предмети і речі безпосереднього споживання;

– духовні – це ідеї, теорії, думки: політичні, правові, моральні, естетичні, філософські, релігійні, екологічні тощо.

В наш час особливої ваги набувають загальнолюдські цінності. Вони є регуляторами поведінки всього людства, виступаючи найважливішими критеріями, стимулами і знаряддями пошуку шляхів взаєморозуміння, злагоди і збереження життя людей планети. Слід мати на увазі, що загальнолюдські цінності мають конкретно-історичний характер. Їх розуміння в античності чи в епоху Середньовіччя суттєво відрізняється від їх розуміння в сучасному інформаційному суспільстві.

У сучасній філософії поки що немає єдиного бачення того, що є загальнолюдськими цінностями. Немає основи, яка б давала змогу визначити єдині, загальнозначимі цінності для всіх народів, систем та культур. Спостерігається надзвичайне розмаїття думок щодо поняття «загальнолюдське».

Можна виділити деякі цінності, які, беззаперечно, є загальнолюдськими:

– цінність людського життя;

– смисл життя, добро, справедливість, краса, істина, свобода тощо;

– цінність природи як основи життєдіяльності людини, запобігання екологічній кризі, збереження навколишнього середовища;

– відвернення загрози термоядерної війни;

– забезпечення свободи, демократизації усіх сфер ЛЮДСЬКОЇ життєдіяльності – економіки, політики, культури тощо.

Висновки: отже, прочитавши нашу статтю ми можемо сказати, що І. Кант значною мірою посприяв еволюції людських цінностей. Також ми можемо зробити висновок, що у наш час тема людських цінностей набула більш широкого значення ніж у минулому і стала більш конкретизованою.

Список використаної літератури

1. Джола Д.М., Щербо А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів: Навчально-методичний посібник. К.: ІЗМН, 1998. 392 с.
2. Реалі Дж., Антисери Д. Західна філософія від витоків до наших днів, Петрополіс, 1994.
3. Аболіна Т.Г. Етичні норми і цінності: проблема обґрунтування [Текст] / Т.Г. Аболіна, А.М. Ермоленко, О.О. Кисельова, В.А. Малахов. – К. : Стилос, 1997. – 243 с.

*Білик Ольга,
студентка гр. МАРК-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СИСТЕМОТВОРЧИЙ ЧИННИК ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ (ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД)

Актуальність теми дослідження. Екологія як одна із фундаментальних наук про природу на сьогодні стала надзвичайно актуальною, оскільки людина, на перший погляд, покращуючи собі умови проживання, на превеликий жаль породжує негативні її наслідки, створює нові антропогенні проблеми.

Шлях розвитку сучасного суспільства зорієнтований на постійне збільшення виробництва і споживання природних ресурсів, що спричиняє глобальну екологічну кризу. Природа не в змозі справлятися з антропогенним навантаженням, у результаті чого настає глибокий розлад взаємозв'язків усередині біологічно-екологічної системи й системи «суспільство-природа».

Вирішення екологічних проблем у більшості науковців пов'язується з формуванням екологічної культури й, зокрема, екологічного світогляду людини ХХІ століття. З огляду на це виникає нагальна необхідність формування нової системи екологічних цінностей як найвищого рівня життєвого благополуччя, а також ініціювання прогресивних видів економічної діяльності, спрямованих на упередження та подолання екологічних загроз, які спричинені антропогенним і техногенним впливом на навколишнє середовище. Саме тому особливої ваги та актуальності набувають питання формування екологічної культури як важливого чинника екологічної безпеки. Формуванню екологічної культури як необхідної умови для вирішення складних екологічних проблем присвячено чимало праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Серед робіт вітчизняних філософів значний інтерес представляють дослідження В. П. Андрущенка, І. В. Бичка, М. М. Кисельова, Е. С. Крисаченка, М. Ф. Тарасенка, В. І. Шинкарука та ін. [3, с. 46]. Проте дана проблематика потребує подальшого розгляду.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування екологічних цінностей, як основних аспектів становлення і розвитку екологічної культури.

Об'єктом дослідження є екологічна культура як визначальний фактор гуманізації життя людини в сучасних умовах глобальної екологічної кризи.

Предмет дослідження: сутнісні й змістовні характеристики екологічної культури. Нинішня екологічна ситуація в багатьох країнах характеризується як глибока еколого-економічна криза. Критичність екологічної ситуації призвела до активних пошуків шляхів подолання екологічних негараздів. Впровадження екологічно чистих, безвідходних технологій, інших коректив науково-технічного прогресу, становлення еколого-економічного механізму природокористування, безумовно, викликали позитивний ефект щодо покращення екологічної ситуації в окремих регіонах, проте загалом він виявився тимчасовим, локальним та несуттєвим у глобальному вимірі екологічних проблем. Критичне осмислення цього досвіду призвело до думки, що витoki екологічної кризи сягають своїм корінням у систему світогляду людства, розуміння ним свого місця в природі. Тобто одним із шляхів розв'язання екологічних проблем є формування певного екологічного світогляду, екологічної свідомості, екологічних цінностей людини, а

відтак – її екологічної культури. Дослідження розвитку сучасної екологічної ситуації змусило світове співтовариство (зокрема вчених та політиків) зробити висновок, що у порівнянні з будь-якою кризою, яка формує сучасний екологічний стан (наприклад, енергетичною чи навіть продовольчою), найнебезпечнішою є антропологічна, що сутність екологічної кризи полягає у втраті людиною людяності, й визнати, що взаємодія суспільства та природи залежить від світоглядних настанов та принципів, які створюються в процесі практичного та духовного освоєння людиною світу [4, с. 44]. Аналіз літературних джерел засвідчив відсутність чіткого визначення категорії «екологічна культура». Вчені розглядають, зазвичай, різні її аспекти. В найбільш загальному вигляді цим терміном позначають певний тип ставлення людства до природи, який регулює їх взаємини. Проте різні автори вкладають неоднаковий зміст у сутність даного феномена, розглядають його під різними кутами зору. Це пояснюється тим, що екологічна культура належить до сфери загальної культури, саме поняття культура у філософському лексиконі розглядається як одне з найполісемантичніших [3, с. 48]. Екологічна культура – поведінка й життя суспільства (окремого індивіда) на основі пізнання та раціонального використання законів розвитку природи з урахуванням близьких і віддалених наслідків змін природного середовища під впливом людської діяльності [4, с. 46]. Сьогодні існує понад 60 варіантів тлумачення поняття «екологія»; воно продовжує набувати розмитості і не завжди можна зрозуміти, про що власне йдеться: екологію як біологію екосистем, забруднення довкілля й охорону навколишнього середовища, охорону здоров'я, менеджмент в сфері природокористування чи про суспільно-політичний рух «зелених». Специфіка сучасної екології полягає в тому, що вона з чисто біологічної науки перетворилася у важливу галузь знань, Розглядаючи екологію з сучасних позицій, ми виходимо за межі власне науки, вторгаючись у сферу світогляду, екологізації знання й навіть ідеології». Тому нині важко погодитися з трактуванням екології як наукового напрямку, просто пов'язаного з природою. Екологічна культура особистості – це соціальна й індивідуальна якість людини, яка, по-перше, відображає характер її ставлення до соціоприродного середовища; по-друге, виявляється в ціннісних орієнтаціях, котрі мотивують екологічну діяльність; по-третє, реалізується в усіх видах пізнання, перетворення та збереження соціоприродного довкілля і здоров'я людини; по-четверте, зумовлена соціальним механізмом її формування та розвитку [4, с. 47]. Зазвичай, екологічна культура особистості пов'язується з такими аспектами: відповідальним ставленням людини до природи; наявністю у неї екологічних знань і переконань; набуттям умінь та досвіду розв'язання екологічних проблем; екологічно грамотною діяльністю в природному середовищі; потребою спілкування з природою, турботою про її збереження; турботою про власне здоров'я; громадянською відповідальністю за стан соціоприродного середовища. Формування екологічної культури, екологічної поведінки, екологічної відповідальності є одним з найважливіших елементів формування у кожного громадянина й суспільства загалом стійких установок на раціональне природокористування, вміння бачити за розв'язанням окремих проблем віддалені екологічні наслідки втручання у природні процеси, почуття відповідальності перед нинішнім та майбутніми поколіннями за вплив власних дій на здатність природи бути середовищем існування людини. Особливо актуальним сьогодні є

надпис на піраміді Хеопса про те, що «люди загинуть від невміння користуватися силами природи та від незнання справжнього світу», доцільно було б доповнити і від невміння раціонально користування благами цивілізації, нехтування екологічною культурою.

Висновок. Людству потрібна нова філософія життя, висока екологічна культура і свідомість. При формуванні екологічної свідомості та культури необхідно усвідомлювати себе частиною природи, вміти раціонально та науково-обґрунтовано користуватися результатами науково-технічного прогресу.

Список використаної літератури

1. Дубовий В.І., Дубовий О.В. Екологічна культура: навчальний посібник. Херсон: Грінь Д.С., 2016. 256 с.
2. Вовчанський М. Філософські засади та структура екологічної культури особистості. Молодь і ринок. 2018. №4 (159). С.140-144.
3. Морозова Л.П., Бондарчук А.О., Варук Ю.С. Роль екологічних цінностей у формуванні екологічної культури особистості. Молодий вчений. 2017. №11. С. 46-50.
4. Попова І. Екологічна свідомість та культура: проблеми формування у трансформаційному суспільстві. Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. 2014. Вип. 34. С. 43-48.
5. Рудишин С. Філософські основи екологічної освіти: генезис, сучасні тенденції розвитку. Філософія освіти. 2011. 1-2(10). С. 385-389.

*Василишин Святослав,
студент гр. ПУА-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність дослідження. Людське суспільство на кожному етапі свого розвитку переживає певні трансформації. У новому тисячолітті людська цивілізація вступає в якісно новий стан, одним з найважливіших показників якого є виникнення глобальних проблем, які поставили людство перед необхідністю змінити себе. Виникає необхідність виробити глобальну систему ціннісних орієнтацій, яка була б прийнята всім населенням планети. Сьогодні можна стверджувати, що наука докорінно змінила життя людства і навколишнього середовища. Однак питання про те - в кращу чи гіршу сторону, є гостро дискусійним. З одного боку беззастережно вітаються успіхи науки і техніки, з іншого науково-технічний прогрес вважають джерелом багатьох нещасть, що звалилися на людину в останні сто років. Правоту тих чи інших покаже майбутнє. Хочеться відзначити, що досягнення науки і техніки - це «палиця з двома кінцями».

Мета дослідження полягає у визначенні та характеристиці трансформації наукових підходів вивчення глобальних проблем сучасності. Досягнення поставленої мета передбачає розв'язання низки дослідницьких завдань: дати визначення поняття «глобальні проблеми»; розглянути основні наукові підходи вивчення окресленої проблеми. **Об'єкт дослідження** – глобальні проблеми людства.

Предмет дослідження – наукові підходи вирішення глобальних проблем людства. У ХХІ столітті людство стикнулося з необхідністю вирішення важливих проблем, які називають глобальними. Термін «глобальні проблеми» з'явився у 60-х роках ХХ ст. Спочатку на Заході, згодом – на Сході, у колишньому Радянському Союзі. Як тоді, так і тепер, серед науковців не існувало єдиної, загальноприйнятої, універсальної думки на природу і причини їх виникнення, оцінку та шляхи вирішення. Західні дослідники (зокрема, представники «Римського клубу») вважають, що сучасному людству загрожує близько сотні глобальних проблем. Набагато істотними є встановлення серед них пріоритетних, які необхідно вирішувати в першу чергу, і як вирішувати. Мова йде про конкретні наукові, техніко-технологічні, матеріально-ресурсні шляхи, методи й засоби їх вирішення та затрати, які має понести людство. Науковці єдині в тому, що глобальні проблеми загрожують людському буттю. Особливо резонансними є екологічні. Тому стан сучасної екології є постійним об'єктом роздумів мислителів. На думку А. Печчеї та М. Реймерса, людина сама створила ці проблеми, «у ній всі початки і кінці» [2, с. 114]. Глобальні проблеми є об'єктом вивчення багатьох наук (природничих, соціально-гуманітарних, в тому числі й філософських). Глобальні проблеми – це особливий рядок соціальних явищ і процесів у сучасному світі, які за масштабами і значущістю вирізняються загальнопланетарним характером та пов'язані з життєвими інтересами народів світу і можуть бути вирішені шляхом взаємодії усіх країн світу. В останні десятиліття у світі виникло чимало проблем, які безпосередньо стосуються долі всього людства, зачіпають інтереси всіх

народів і вийшли на загальнопланетарний рівень. Основою їх появи є, в першу чергу, людська діяльність, яка нерозривно пов'язана із суспільною свідомістю. Від їх своєчасного розв'язання залежить існування земної цивілізації. Цього можна досягти лише спільними зусиллями всіх країн, міжнародних організацій. Глобальні проблеми відображають суттєві негаразди, що охоплюють економічну, демографічну, соціальну, екологічну та інші сфери людського існування [5, с. 60]. У наш час, як зазначає В. Тураєв, за загальним визнанням більшості фахівців, глобальними можна вважати наступні проблеми: збереження миру, зміцнення всесвітньої безпеки і роззброєння; перенаселення планети, реалізацію розумної демографічної політики; ліквідацію відсталості, зростаючого розриву в рівні розвитку розвинених країн та країн, що розвиваються; подолання екологічної кризи, перехід до стійкого розвитку; боротьбу з голодом, убогістю і хворобами; раціональне використання мінерально-сировинних ресурсів; використання Світового океану і космічного простору на користь світової спільноти. Корнієнко В. вважає, що кожна з цих проблем породжена комплексом специфічних причин, що зумовлені особливістю розвитку продуктивних сил, географічного середовища, рівня прогресу техніки, природно-кліматичними умовами, а також суспільною формою, політичними, юридичними, ідеологічними та іншими сферами відносин. Глобальні проблеми мають подвійний, соціоприродний характер, вони водночас і природні, і соціальні. На його думку, перший комплекс причин виникнення глобальних проблем пов'язаний із суперечливістю взаємодії суспільства і природи. Концепція розвитку людства будувалася на можливості «безперервної експансії», якій не буде кінця. Другий комплекс причин породжений особливостями і протиріччями сучасного політичного й економічного розвитку світового співтовариства. Він пов'язаний, насамперед, з найтіснішим економічними відносинами усіх держав сучасного світу, які розкриваються через сутність такого поняття, як «глобалізація» [4, с. 36]. Глобальні проблеми неможливо вирішити швидко на рівні окремих країн. Потрібен єдиний міжнародний механізм їх розв'язання і регулювання, визначення міжнародних правових та економічних норм. Великі надії у вирішенні глобальних проблем покладаються на ООН, МВФ, ВТО, регіональні і галузеві організації, котрі мають великий досвід координації міжнародних зусиль, використання ресурсів, регулювання міжнародних економічних зусиль. Позитивний вплив на розв'язання екологічних проблем мала б комплексна розробка законодавства про охорону довкілля, в т. ч. про відходи, проведення науково-дослідних робіт у цій сфері, поширення передового досвіду щодо збереження природного середовища, а також підписання договорів та угод, спрямованих на розв'язання цих проблем. Важлива роль в охороні навколишнього середовища належить регіональному співробітництву. Так, у документах ЄС неодноразово підкреслювалася необхідність розвитку регіональної стратегії у цій сфері і раціонального використання природних ресурсів європейського регіону, який сьогодні є найбільш кризовим в екологічному плані [3]. У доповіді ООН про людський розвиток зазначається, що програма дій, спрямованих на забезпечення прогресу людства в епоху глобалізації, має передбачати досягнення семи основних цілей, у контексті кожної з яких необхідна взаємодія на національному і міжнародному рівнях: удосконалення діяльності, спрямованої на розвиток людського потенціалу, коригування політики з урахуванням нових реалій глобальної економіки;

зменшення загрози турбулентності фінансових потоків та пов'язаних із ними втрат; активізації міжнародного співробітництва в галузі боротьби з глобальними загрозами щодо безпеки людини; нарощування діяльності з розробки нових технологій для забезпечення розвитку людини, ліквідації злиденності припинення процесів маргіналізації та подальшої поляризації багатства і бідності; ліквідації диспропорцій у структурах глобального регулювання; формування ціліснішої та демократичнішої системи глобального регулювання [1, с. 77].

Висновки. Складність розв'язання глобальних проблем сучасності не означає, що світова спільнота не усвідомлює згубної небезпеки їх ігнорування, потреби комплексного міждержавного підходу їх вирішення. Головна передумова успішного вирішення глобальних проблем – розгляд їх у взаємопов'язаній цілісності, тісному переплетенні економічних, політичних, соціальних, культурних, технологічних, екологічних, психологічних та інших процесів. Водночас необхідно враховувати, що, незважаючи на міжнародний резонанс, глобальні проблеми сприймаються в різних країнах світу диференційовано, через призму національних інтересів та індивідуальних поглядів політичних лідерів і спільнот.

Список використаної літератури

1. Власов В. Тенденції та проблеми глобальних процесів у світовій продовольчій сфері // Економіка України. 2006. – №3. – С.75-80
2. Волкогонов О.Д. Приоткрывая завесу времени: о социальном предвидении будущего. М., 1989. 112 с.
3. Капітон О. В. Глобалістика і глобальні проблеми сучасності [Електронний ресурс] / О. В. Капітон. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkzh/2010_35/3Kapiton_O.pdf

*Войтко Діана,
студентка гр. ПУА-11,
факультет економіки та управління, ТНЕУ*

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Процес формування ідеології і культури українського підприємця обумовлений потребами глибокого і всебічного осмислення тих радикальних змін, котрі виникли в суспільстві в результаті проголошення незалежності, орієнтації на ринкові і демократичні перетворення, а головне – формування людини - підприємця, діяльністю якого створюється основа національного добробуту і який сьогодні активно рухається сходами політичної влади як в органах місцевого самоврядування, так і на найвищих шаблях державної політичної влади. Оволодівши бізнесом й поєднавши його з політикою, підприємець нині активно входить в системний простір культури, утверджує в суспільстві нові «правила гри» – норми і принципи поведінки, взаємовідносин і діяльності, своєрідну суспільну ідеологію і мораль, якою поступово але невідворотно переймається все більша частина населення країни [1, с. 156].

Мета дослідження полягає у вивченні процесу формування ідеології та культури українського підприємця в період утвердження ринкових відносин. Досягнення поставленої мети потребує вирішення наступних **завдань**: аналіз витоків проблеми формування ідеології та культури підприємця; визначення особливостей формування духовних орієнтацій вітчизняних підприємців в контексті становлення ринкових відносин; вивчення соціодинаміки ідеологічних та культурних пріоритетів сучасного українського підприємця; виявлення місця і ролі освіти у формуванні ідеології і культури сучасного підприємця.

Об'єктом дослідження є духовний світ сучасного підприємця.

Предметом дослідження є процес формування ідеології і культури вітчизняного підприємця в період утвердження ринкових відносин. Поняття «підприємець» запровадив у науковий обіг французький економіст Р.Кантінгтон. Далі це поняття поглиблювали такі дослідники, як Дж.Тюнен, Ф.Кене, Є.Тюрбо, а також А.Сміт і Д.Рікардо, представники історичної школи В.Рошер та Б.Гільдебрант. Останні вважали підприємця особою, що управляє капіталом та зайнята продуктивною працею. Ж.-Б.Сей та Дж.Міль вважали підприємця передусім організатором виробництва (й не обов'язково власником), а в роботах Ф.Візера, Л.Вальраса, А.Маршалла та Ф.Хайека підприємець розглядається як менеджер, який здатен до прийняття самостійного рішення в контексті зміни економічної ситуації [2, с. 2]. Виходячи з цього, а також з узагальненого розуміння підприємця М.Вебером, В.Зомбартом, Й.Шумпетером та П.Дракером, підприємець визначається як суб'єкт, який здійснює підприємницьку діяльність й завдяки наявності певної сукупності рис отримує підприємницький дохід, мінімум - нормальний прибуток. Хоча подібні риси були притаманні певною мірою суб'єкту господарювання в період соціалістичної історії України, дійсний підприємець формується в період становлення та розвитку ринкових відносин. Через те, що позитивні морально-етичні якості сучасних підприємців все ще не утвердились як норма й регулятив їх

свідомої економічної діяльності, досить помітними є негативні якості (безвідповідальність, шкода здоров'ю та екології, ухилення від сплати податків, неналежна якість товарів і послуг тощо). Тому формування нового покоління підприємців постає як завдання розвитку виробництва, громадянського суспільства, а в більш широкому вимірі утвердження державності й високої української культури. Недостатня розвиненість начал підприємництва (відсутність чітко сформульованих цілей та завдань розгортання підприємництва) в державі загалом «штовхає» його на шлях стихійного розвитку. Морально-етичні основи такого суспільства формуються шляхом спроб і помилок, проявляючись в конкретних актах діяльності суб'єктів підприємництва [1, с.159]. Стихійний шлях формування морально-етичних засад підприємництва спонукає до індивідуалізму та веде до спонтанного виникнення різноманітних спонук підприємницької діяльності. Останні виступають мимовільними, певною мірою «стихійними», регуляторами поведінки підприємця. Він не тільки «обирає» їх, а слідує за ними, іноді стаючи повністю залежним від своїх потреб, поставлених цілей тощо. Процес стихійного ставлення морально-етичних засад підприємництва приводить до того, що спотворюються навіть абсолютні моральні цінності соціального життя. Панування стихії вільного ринку породжує відчуження праці, а відтак спотворює думки людей про моральну цінність праці [3, с. 253]. В умовах підприємницької діяльності особливу вагу має економічна освіта. Вона забезпечує, насамперед, відповідний рівень економічних знань підприємців, їх досконалу орієнтацію в проблемах функціонування ринкової економіки, вміння ефективно використовувати матеріальні і трудові ресурси тощо. Проте, економічна освіта відкриває також перспективні можливості для органічного поєднання різних аспектів духовного становлення підприємців. Знання процесів розвитку підприємництва дозволяє підприємцям значно зменшити не тільки економічний, але й моральний ризик, який є постійним супутником їхньої діяльності. Сучасна система освіти все більше вбирає в себе загальнолюдські моральні цінності, сприяючи їх утвердженню в суспільстві. Виступаючи ефективним засобом реалізації загальнолюдських моральних пріоритетів, система освіти безпосередньо впливає на процес становлення культури підприємництва.

Висновок. Соціально-політичні та економічні перетворення першого десятиріччя незалежності України, формування ринкових і демократичних відносин створили принципово нові можливості для розвитку підприємництва. Останнє розпочало свій «вихід з тіні» та в наступні роки поступово перетворюється у конкурентоздатний сегмент іншим виробничим потужностям, в цей же період формується суб'єкт підприємництва, утверджуються його морально-етичні характеристики. Перехід суспільства до ринкових форм господарювання й демократизація суспільного життя показали просту істину: не можна поліпшити справу в економіці, зробити життя людини заможним, добробутним, цивілізованим без формування і активізації механізмів індивідуального та групового підприємництва, без формування суб'єкту цього процесу, його світогляду, системи цінностей, що обумовлюють відповідний тип поведінки і діяльності [2, с. 17]. Виховати «ринковий» світогляд та систему цінностей, мотивацію підприємницької діяльності можна лише при умові створення цілісної системи економічної освіти, підготовки й перепідготовки менеджерів різного рівня (від місцевого до державного) і в різних галузях

виробництва. Важливим тут є зарубіжний досвід, особливо країн сталої (стійкої) ринкової економіки та демократичних традицій. Важливу роль у розвитку такої системи відіграє державна і суспільна матеріальна і моральна підтримка підприємництва. Така підтримка має носити системний характер й охоплювати як сферу виробничої діяльності, так і сферу побуту, способу сімейного життя, виховання [4, с. 107].

Список використаної літератури

1. Чигур, Р. Формування ідеології та культури українського підприємця в період утвердження ринкових відносин / Руслан Чигур, Артем Трофимчук // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: щоріч. наук. пр. / відп. за вип. Т. В. Гончарук. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 156-162.

2. Касьянов, Д. Формування ідеології та культури українського підприємця в період утвердження ринкових відносин [Текст] : автореф. дис.... канд. філос. наук : 09.00.03 / Касьянов Дмитро Володимирович ; Нац. пед. ун-т ім.

М.П. Драгоманова. - К., 2010. - 18 с.

3. Касьянов Д. В. Особливості становлення підприємництва в Україні та формування духовних орієнтацій підприємця // Д.В. Касьянов // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. – К., 2008. – Вип. 17. – С. 251-257.

4. Касьянов Д. В. Культура підприємництва: проблема визначення // Д.В. Касьянов // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. 81. – С. 94- 108.

5. Гончарук (Чолач) Т.В., Шумка М.Л. Політика та економіка: словник-довідник: навчальний посібник / Т. В. Гончарук-Чолач, М. Л. Шумка. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. URL: Режим доступу:

<http://lira-k.com.ua/preview/12693.pdf>

*Василюк Євгенія,
студентка групи ПР-13,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми обумовлена тим, що людство вступило до нової реальності; глобалізується економіка, фінанси, інформація, технологія, ціннісні уявлення людини. Такі процеси потребують нового розуміння, нових концептуальних та методологічних ідей. Глобалізація – суперечливий процес розширення світу сучасної культури, з одного боку, а з іншого, - звуження горизонту цивілізацій.

Ми потерпаємо не легкий для нас час – час світової, масштабної пандемії, яка поглиблює у себе всі глобальні процеси. Під великою загрозою наша економіка, яка ще не дійшла до світового рівня, і за рахунок COVID-19 ми потерпаємо великих фінансових втрат. Попри це все ми повинні пам'ятати, що всі ці масштабні глобальні процеси у нашому часі це війна на сході, через яку потрібно зауважити і сучасні цінності почали відмирати.

Проблемою дослідження глобалізаційних процесів займалися такі науковці, як: О. Л. Коппель, Є. Камінський, В. В. Зінченко, Ю. Н. Харарі, А. В. Склепова, А. Кудряченко, В. В. Луканова, М. П. Бліхар та інші.

Мета дослідження: розкриття теоретико-методологічних підходів до вивчення феномену глобалізації цінностей, визначення ключових рис глобалізації та їх впливу на правову та політичну системи державного управління.

Завданням дослідження: з'ясувати аксіологічні засади дослідження сучасних процесів глобалізації з акцентом на виявленні понятійно-категоріального апарату даної теми.

Об'єкт дослідження: глобалізаційні процеси сучасного світу в контексті світової пандемії.

Предмет дослідження: особливості та специфіка аксіологічних вимірів сучасності.

Одним із дуже помітних феноменів сучасності, які дедалі частіше привертають до себе увагу дослідників, давно вже стала глобалізація. До того ж, з плином часу помітно зростає інтерес до глобалізації не лише науковців, але і з боку широкої громадськості, що є характерним саме для філософського пізнання будь-якого феномена.

Як зауважив Юваль Ной Харарі: «Людство зараз переживає глибоку кризу. Можливо, наймасштабнішу кризу нашого покоління. І ті рішення, які зараз приймають люди і влади, сформуують світ, в якому нам доведеться жити, – це стосується не тільки систем охорони здоров'я, а й економіки, політики і культури.» Під час кризи виникає безліч запитань з якими навіть досвідченій людині важко розібратися [5].

Слід зазначити, що епідемії та пандемії виникають внаслідок взаємодії людства і довкілля. Таким чином в статті надана змістовна розмітка цивілізаційного підґрунтя феномена пандемії. Показано, що цивілізаційне підґрунтя являє собою сукупність культурно-духовних, матеріально-технічних

досягнень, засобів саморегуляції і само виробництва, які у силу своєї штучності відрізняються від світу природи та водночас вступають з ним у взаємодію, внаслідок чого і відбувається явища епідемії та пандемії [2].

Головними глобальними проблемами сучасної цивілізації є : проблема миру та війни, екологічна, демографічна, охорони здоров'я та інше.

Проблема необхідності збереження миру на Землі і відвернення загрози ядерної війни ще залишається глобальною проблемою номер один, хоч дещо втратила колишню гостроту.

Не можливо не згадати про війну на сході, тому що цей конфлікт реальностей завжди існуватиме. Завжди знайдеться хтось, хто скаже, що у нас інші цінності. Війна виникає там, де починається принципове розходження саме на ціннісному рівні. Війна між Україною та Росією триватиме доти, доки ми не будемо з одними і тими самими цінностями. І тут є лише два варіанти: або росіяни перемагають і нав'язують нам свої цінності, або перемагаємо ми із Заходом, на основі загальнолюдських та європейських цінностей.

На думку Ю. Бабенка кожній людині властива індивідуальна, специфічна ієрархія цінностей, яка слугує сполучною ланкою між духовною культурою суспільства і духовним світом особистості, між буттям суспільним та індивідуальним. Проблема цінностей була і є предметом аналізу філософів, культурологів та інших вчених. Ю. Бабенко вважає, що саме зараз, коли в суспільстві відбувається переоцінка системи цінностей, коли формуються нові цінності та ідеали, виникає потреба у поверненні до першоджерел формування цінностей, до їх первинного трактування, що дасть змогу глибше зрозуміти теоретичну сутність цінностей [1, с. 88-89].

Слід визначити той факт, що сучасна криза українського суспільства – це однозначно дезінтеграція певного життя і способу мислення. Це пояснюється тим, що реформується, перш за все, не економіка, а свідомість людей. Тому найбільш гостро відчувається криза світогляду, пов'язана, в першу чергу, з кризою порядку цінностей [3].

Можна виділити низку чинників, що здійснюють вплив на формування ціннісних орієнтацій. На першому місці - це сімейне виховання. Адже саме сім'я вказує на правильний напрям розвитку для особистості. Сімейна атмосфера впливає на формування у дітей, звички поведінки та критеріїв оцінки добра і зла дозволеного та забороненого, справедливого та несправедливого. Сім'я вводить у світ знань, праці, прав та обов'язків. Саме у сім'ї закладаються основи фізичного, інтелектуального і морального розвитку дитини, формуються світогляд, естетичні смаки. Проте за відсутності сім'ї людина почувається самотньо і дуже часто, не змігши знайти себе в глобалізованому просторі, губиться в світі. Існують ще інші чинники, що впливають на формування цінностей, освіта, інтернет-технології, телебачення, однолітки [4].

В ході таких досліджень ми дійшли до таких висновків:

У більшості досліджень, які присвячені глобалізації описується, що світ стає все більш глобальним. Сучасна світова пандемія Covid-19 актуалізує моральні й духовні цінності особистості: фізично сильні люди матимуть змогу допомагати слабким (старим, хворим, з послабленим імунітетом), рятувати, полегшувати їх участь.

Ціннісні орієнтації молоді формуються в процесі виховання і навчання. Причому навчання має на меті не стільки повідомити конкретні знання в певній галузі, скільки відтворити культурні і історичні нормативи, які сприяють самореалізації особистості.

Під дією багатьох чинників глобалізації, яка несе як позитивні впливи, так і певні загрози, кожна країна, що має намір інтегруватися у світовий економічний простір, постає перед завданням визначення своїх конкурентних переваг, щоб на належному рівні конкурувати з іншими державами на світовому ринку.

Список використаної літератури

1. Бабенко Ю. А. Теоретичні аспекти дослідження цінностей. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2013. № 3. С. 88-93.

2. Бліхар М. П. Ціннісні зміни в епоху глобалізації. *Психологія бізнесу та управління: виклики сьогодення*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16–17 березня 2018 р.). Львів. 2018. С. 26–30.

3. Лопуга О. І. *Духовна культура сучасної української молоді: Соціально філософський аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец.09.00.03. Одеса, 2016. 21с.*

4. Тарарак Н. Г. *Еволюція аксіологічних концепцій формування ціннісних орієнтацій в науковій думці*. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. 2013. Вип. 41(1). С. 151-160.

5. Юваль Ной Харарі: як коронавірус змінить світ. URL:<https://litgazeta.com.ua/news/iuval-noj-kharari-iak-koronavirus-zminyt-svit/>

6. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність теми. Насамперед важливо зазначити, що формування духовних цінностей є невід'ємним аспектом життя кожної людини. Саме в глобалізованому світі досить актуально досліджувати проблеми формування вищезазначених цінностей, адже духовна сфера людини постійно змінюється.

Стан наукової розробки проблеми. Проблему формування духовних цінностей людства в глобалізованому світі розглядали у своїх працях багато науковців: М. Вебер, М. Каган, С. Франк, М. Монтень, Т. Гоббс, О. Колісник, М. Боришевський, М. Бердяєв, Н. Кравченко, Л. Столович, В. Андрущенко, В. Кремень, В. Пазенок та інші.

Мета дослідження: філософське і загальнотеоретичне дослідження проблеми формування духовних цінностей в сучасному глобалізованому світі.

Завдання дослідження: аналіз першоджерел формування духовного світу людини, ставлення суспільства до духовних цінностей в глобалізованому світі і саме поняття «духовних цінностей» як окремого фактора в становленні людства.

Об'єкт дослідження: духовна сфера людства в контексті глобалізованого світу

Предмет дослідження: специфіка та особливості формування духовних цінностей суспільства у сучасному глобалізованому світі.

Варто почати з того, що людина ще в період перехідного віку чи так званого «становлення» все частіше задумується над життєвим шляхом. Так формується певний світогляд, бачення юної людини. Вже з молодого віку відбувається перебудова свідомості і твориться духовний світ, який стає основою майбутніх принципів, бажань, позицій особистості.

Духовні цінності – це своєрідний духовний капітал людства, який не тільки не знецінюється, але й зростає. Природа духовних цінностей досліджується в аксіології, тобто в теорії цінностей, яка встановлює співвідношення цінностей зі світом реальностей людського життя. Йдеться насамперед про моральні і естетичні цінності. Вони по праву вважаються вищими, бо багато в чому визначають поведінку людини в інших системах цінностей [1, с. 115].

Поняття духовних цінностей має безліч трактувань і кожен по різному розуміє що таке духовні цінності і як вони формуються. Також ця тема постійно користується попитом у людей різного віку, різних релігій та національностей.

Доречно згадати слова Лукреція, який наголошував, що поняття цінностей нерозривно пов'язане з духовним світом особистості. Якщо розум, раціональність складають найважливіші компоненти свідомості, то духовність відноситься до тих цінностей, які пов'язані з сенсом життя людини, вирішальним питанням про вибір свого життєвого шляху, сенсу своєї діяльності [2, с. 36].

Проблема формування духовних цінностей людства завжди була передовою в світі. Суспільство щоразу глибше досліджувало головні людські

цінності, духовний потенціал різних людей, можливий розвиток духовного світу людства у майбутньому. Варто розглянути позиції декількох науковців щодо проблеми формування духовних цінностей у глобалізованому світі.

На думку М. Борищевського, моральні цінності втілюються у найрізноманітніших виявах активності та самоактивності людини, спрямованих на утвердження у міжлюдських стосунках начал: доброти, толерантності, взаємоповаги, відповідальності, принциповості [3, с. 120].

І. Бех зазначає, що сфера духовних цінностей охоплює сенс життя, чесність, любов, добро тощо, тобто сенс вищих моральних категорій. Духовні цінності виступають індикатором розвиненої особистості, за допомогою яких вона пізнається [4].

До прикладу В. Болотіна значущими цінностями у практиці морального виховання вважає життєрадісність, тверду волю, високу загальну культуру, вихованість, самоконтроль, сміливість у відстоюванні власної думки, цікаву роботу, визнання у суспільстві [3, с. 119].

А за твердженням Е. Дюркгейма, суспільство – творець і сховище всіх цінностей, причому кожне суспільство має абсолютно протилежні ціннісні уявлення. Лише одна визначена аксіологічна модель утворює конкретний тип соціальних відносин даного суспільства. Така модель відображає цілі й спрямованість суспільного поступу, утворює його внутрішню основу [5, с. 19].

З точки зору О. Вишневського, духовні цінності поділяються на: абсолютні, національні, громадянські, сімейного та особистого життя [6, с. 45].

Науковці характеризують глобалізацію як випадковий, стохастичний, непередбачуваний процес, що зумовлюється комунікативним дискурсом політичних агентів, змістом якого є мотивації, інтереси, ідеї [7, с. 12].

Якщо предметні цінності виступають як об'єкти потреб та інтересів людини, то цінності свідомості виконують двояку функцію. Це суть самостійної сфери цінностей і підстав та критерій оцінки предметних цінностей [8, с. 75].

Все стає товаром, предметом купівлі-продажу, в тому числі професії, заняття, статуси. Наслідком цього є самовідчуження людини, втрата нею своєї гуманістичної сутності. Людина стає інструментом, який піклується про ефективність і успіх, а не про щастя і розвиток душі [9, с. 208].

Взаємодія духу і душі створює засіб існування і функціонування духовності, де домінує дух, бо саме він є суб'єкт, суб'єктивність, свобода і творчий акт. Саме завдяки діяльності духу, його «прориву в природу», тобто самовираженню, відбувається становлення особистості. Без роботи духу над душею і тілом, людина не може бути особистістю [10, с. 252].

Безсумнівно, проблема духовних цінностей була актуальною завжди, але в час світової пандемії ця проблема набирає шалених обертів. Специфіка ситуації в тому, що наш світ глобалізований, людство стерло відстані між континентами та кордони між державами. В 2020 році людство постало перед новою дійсністю.

У складні часи велике значення має пам'ять роду, життя попередніх поколінь, що пройшли і вистояли лихоліття війни, репресії. Вони передали нам свою життєву філософію: вміння стати вище над кривдами і прикрощами світу, пройти через увесь біль, загартуватися, бо кожному поколінню свої випробування [11].

Пандемія поєднує в собі те, що найважче переносить людина – невидимість загрози та невизначеність ситуації. Коли не бачиш того, що може нести тобі загрозу, то починаєш бачити її скрізь. Невизначеність ситуації змушує перебирати альтернативи і прораховувати найгірші сценарії замість того, щоб сконцентруватися на конкретних речах і діях [12].

В будь-якій ситуації варто керуватись тим, що життєве море сповнене бур, які не можна перепливти, коли немає мети. Не потрібно боятися, а запливати на глибину, долаючи нові виклики, ставати сильнішими. Пам'ятаймо, найтемніша ніч – завжди перед світанком [13].

Висновки. Отже, можна сказати, що проблема духовності у сучасному глобалізованому світі активно досліджується і досліджуватиметься до того часу, поки існуватиме людина. Ця тема потребує ґрунтовного вивчення, адже торкається найважливішого-людської душі. Як факт, духовні цінності в глобалізованому світі формуються завдяки духовній діяльності. В результаті духовних цінностей людини формуються й матеріальні цінності і загалом всі інші, які впливають з власних потреб чи вподобань.

Список використаної літератури

1. Рассел Б. Сущность религии. Психология религиозного мистицизма. Рукопис, 2001. 230 с.

2. Лукрецій, Тіт Лукрецій Кар. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. : у 2 т. За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2006. Т. 2 : Л. Я. С. 83.

3. Кушнір Н. Роль моралі в педагогічному процесі. Н. Кушнір *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2006. № 2. С.119-120.

4. Бех І. Д. Виховання особистості: [у 2 кн.]. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. І.Д. Бех [ред. О. І. Цибульська]. К.: Либідь, 2003. 344 с.

5. Дюркгейм Э. Ценностные и «реальные» суждения. *Социол. исслед.* 1991. №2. С. 17-26

6. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. О. Вишневський. Дрогобич : Коло, 2003. 528 с

7. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. 2007. 670с.

8. Белорусов С. А. Психология духовности, веры и религии. С. А. Белорусов. Интернет-ресурс, Академия психологии. Библиотека, 2005. 156 с.

9. П. Горностай. Фромм Еріх. Політична енциклопедія. / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. с.753

10. Н. Амельченко. Бердяєв М. О. Політична енциклопедія. / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови). К. : Парламентське видавництво, 2011. С. 56-57.

11. Шах С. Пандемия: История смертельных вирусов. пер. с англ. М. Десятовой. М. : «Альпина Диджитал», 2016. 208 с.

12. Туманенко В.В. Філософське дослідження пандемії: історичні та релігієзнавчі передумови. *Грані: Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. 2011. №3. С. 76–79.

13. Луканова В.В. Феномен пандемії з точки зору системного підходу: до постановки питання. *Науково-теоретичний альманах Грани*, Том 21 №7, 2018. С. 70–76.

14. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Дейнека Анна,
студентка групи ПР-13, юридичного факультету, ТНЕУ*

ВПЛИВ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність проблеми: Сучасний процес державотворення України відбувається на засадах формування, в першу чергу правової держави. Це означає, що права та свободи людини та її законні інтереси є основними у житті держави. Тому, важливо оцінити чинники, які впливають на державобудівництво.

У даному випадку, пропоную зважити важливість духовних цінностей у розбудові української правової держави. Усім відомо, що духовність грає важливу роль у житті держави, адже вона слугує в певній мірі основою права, ґрунтуючись на загальноприйнятих правилах поведінки у формі моральності.

Отже, оцінивши значення моральних цінностей у державотворенні ми матимемо змогу спрогнозувати, яким чином буде проходити розбудова української правової держави та які труднощі з'являться на шляху.

Дослідження проблем побудови правової держави в Україні вивчали: Скакун О. Ф., Рудакевич О. М., Базилюк В. І., Гончарук Р. П., Комизенко В. П., Мартинчук О. С., Фурман В. П. та інші

Дослідження впливу духовних цінностей на її побудову у своїх працях розглядали: Карлова В.В., Горлинський В. В., Динник І. П., Гончарук С. М., Авдіюк С. В., Палій Р. Ф., Попович М. Р. та інші

Мета дослідження: філософсько-правовий аналіз місця та ролі духовних цінностей та моральності у розбудові української правової держави.

Завдання дослідження: визначити, особливості формування успішного соціуму в контексті формування правової держави; з'ясувати, наскільки духовність та моральність впливає на ефективність держави.

Об'єкт дослідження: духовність як основа формування правової держави. Моральні цінності як основні засади побудови ефективної держави.

Предмет дослідження: особливості та специфіка впливу духовних цінностей на формування демократичної правової держави

Правова держава – це суверенна політична, територіальна організація влади, яка може існувати лише в цивілізованому демократичному суспільстві і базується на основі соціально-справедливого права. Однією із ключових умов формування правової держави є панування високих духовних цінностей у суспільстві [6, с. 187].

Правова держава та її побудова напряму залежить від рівня розвитку країни, ступеня освіченості соціуму та рівня правореалізації.

На думку фахівця, правова держава повинна формуватися у суспільстві, де права та свободи людини і громадянина є вищою соціальною цінністю, а обов'язковість їх реалізації ґрунтується на основі духовності соціуму. Тобто, чим вища духовність суспільства, тим більше шансів побудувати ефективну правову державу [6, с. 187].

Протягом 20 років Україна хоче побудувати соціальну та правову державу. У Конституції України та Декларації про державний суверенітет України закладено основні засади побудови такої держави. Соціально-правові та інші

цінності, що закріплені у вищезгаданих документах, є метою та прикладом, на який потрібно орієнтуватися народів у державотворчих процесах.

Динник І. у своєму дослідженні вказав, що за період незалежності, з наміром розвитку партнерських відносин України з високорозвинутими країнами Європи, були проголошені різноманітні програми та концепції реформування державно-правової сфери [2, с. 1, 2].

Слід зазначити, що усі ці програми опиралися на засадах та принципах духовності суспільства. Ще на початку формування України як демократичної держави урядовці розуміли, що в першу чергу потрібно помінати «радянські шаблони» сприйняття світу та країни в цілому. Також важливо було пояснити громадянам, що право – захищає їхні свободи, а не обмежує, адже його основа – це загальноприйняті духовні цінності. Соціуму, який жив за сухими законами та вказівками чиновників було важко перелаштуватися на новий лад, який гарантував би їм свободу думки, дій та слова. Незважаючи на це, нова влада змогла поширити моральні та духовні ідеали у державі [1, с. 20-24].

Карлова В. В. вважає, що характерним для правової держави є прямий зв'язок права і духовності [4, с. 2].

Щоб зрозуміти, яким чином формувалася та продовжує розбудовуватися правова українська держава ми пропонуємо детально розглянути основоположні духовні принципи, які повинні існувати у правовій державі.

В першу чергу, це принцип закріплений у статті 3 Конституції України «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [5, с. 1].

Тобто, людина – найцінніша частина суспільства, а її життям та здоров'ям ніхто не в праві розпоряджатися. Від початку існування людства, суворо заборонялося посягати на життя людини. Тих, хто не дотримувався даного правила чекало покарання. У різні часи воно відрізнялося, ним могло бути вигнання з общини, різного роду тортури, смертна кара, обмеження дій та волі людини. З часом суспільство стало гуманнішим, і з'явилися «легші» покарання, але незмінним залишається одне: «Життя та здоров'я людини – найвища соціальна цінність»

Не менш важливим моральним принципом, який згодом отримав правове обґрунтування і назву «демократія», є рівність усіх громадян. Його засади почали формуватися ще у первісному суспільстві та згодом трансформувалися у ідейні погляди мислителів. Довго він був нездійсненою мрією народів, які потрапили у ярмо залежності від могутніх держав. Йшли століття, і зараз ми бачимо, що даний принцип активно використовується і гарантується державами світу, зокрема і Україною. Духовність даного принципу полягає у тому, що за своєю природою усі люди – це творіння Божі, рівні між собою.

Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [5, с. 2].

Наступним, основоположним принципом є наявність та втручання у всі сфери людської діяльності права. З першого погляду, він не має нічого спільного з моральністю та духовністю, але це не так. Усім відомо, що з давніх-давен людство жило за певними правилами, які називали нормами моралі. Це, як правило, формально не визначені норми, які існують у суспільстві та

регулюють відносини людей між собою та зносини людини і держави. Ці норми лягли в основу права, за ними ми живемо і сьогодні.

Ще одним принципом є взаємна відповідальність держави й особи. У моральному аспекті, це «держава дає своїм громадянам права і вимагає виконання певних обов'язків», тобто працює відомий усім моральний принцип бумерангу. Його основа – стався до людей так, як би хотів, щоб ставилися до тебе.

Наступним ми б хотіли розглянути принцип справедливого суду. На даний час він ефективно реалізується по всьому світу та в Україні.

Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд [3, с.1].

Моральні начала цього принципу ми вбачаємо у тому, що будь-яка неправомірна, заборонена дія повинна тягнути за собою відповідальність. Пропонуємо розглянути даний принцип зі сторони релігії, яка є основою духовності. Не зважаючи на те, якому Богові поклоняється людина, саме Він і є найвищим та найсправедливішим судом, а людина повинна жити так, щоб не розгнівити Його. Так само і в державі – суд є вершиною справедливості, а громадяни живуть так, щоб не отримати санкцій від нього.

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Країна іде правильним шляхом лише тоді, коли при формуванні громадянського суспільства ставить за мету побудову правової держави, основою якої є утвердження верховенства права.

2. Побудова правової держави напряму залежить від моральності суспільства. Ефективна держава та, у якій законодавство ретельно продумане та правильно застосоване на практиці.

3. Основними духовними цінностями, які безпосередньо впливають на формування правової держави є: любов людей один до одного, їхня рівність, справедливість, взаєморозуміння. Саме вони є рушієм для правильного функціонування держави.

4. Громадянам легше слідувати праву, яке побудоване на загальнолюдських нормах і не порушує їхній моральний кодекс. Саме тому право у різних державах різниться, адже те, що характерне для одних країн, для інших є неприйнятним і виконання його зводиться до мінімуму.

5. Особливо актуальними духовні цінності стали у світлі нинішніх подій. Ідеться про пандемію, яка назавжди поміняла пріоритети. Зараз суспільство переживає нову хвилю недовіри до оточення, і саме це стане черговою причиною кардинальної зміни духовних цінностей.

Якщо громадянам вдасться побудувати правову державу з активним громадянським суспільством, то така держава буде приречена на успіх. У ній буде приємно і безпечно жити.

Список використаної літератури

1. Головаха Є. Українське суспільство: шляхи трансформації. Український соціологічний журнал. №3. 2016. №1-2. С. 20-24

2. Динник І. Сучасні проблеми побудови ефективної держави в Україні: Науковий вісник №5. 2015 вип.15. «Демократичне врядування»; С 1-5.

3. Закон України №1402 Про судоустрій та статус суддів. Юридичний вісник. 2018. С. 1. Розділ I . Стаття 2, частина 1.

4. Карлова В. В. Духовні цінності в структурі національної ідеї: Науковий вісник № 2. 2018. вип.3. С.2-6
5. Конституція України. Львів: Сорока 2018. С. 1. Розділ I . Стаття 3, 5
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права, 2018. 186 с.
7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Етико-правове значення принципу субсидіарності соціальної доктрини католицької церкви: в контексті системи соціального забезпечення України. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2018. С. 290 – 294.

*Склярук Катерина,
студентка групи ПР-12
юридичного факультету, ТНЕУ*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ

Актуальність теми. Протягом останніх років досліджувалися проблеми європейської економічної інтеграції в умовах глобалізації. У результаті аналізу природи глобалізації, її складових і тенденцій розвитку зроблено висновок, що сутність глобалізації можна визначити, перш за все, як зростаючу економічну взаємозалежність країн світу, перетворення їх на єдиний глобальний організм зі своїми власними законами та тенденціями розвитку.

Глобалізація – складне й суперечливе явище, яке сприяє розвитку успішних країн, а менш розвиненим країнам відводить роль аутсайдерів; глобалізація дозволяє вирішувати старі проблеми, але виводить на перший план нові, головні з яких – диференціація світової економіки та поляризація суспільства.

Тому дане питання у власних працях досліджувало багато вітчизняних науковців. Передусім це праці : Т.І. Шинкаренка, В.В. Копійка, С.Є. Максимова, Т. Петрів, Ю. Щербакова, І. Вітер.

Мета дослідження: визначення особливостей, напрямів і параметрів розвитку інтеграційних процесів у контексті глобалізації;

Завдання дослідження: полягає у визначенні витоків і чинників розвитку інтеграційних процесів у їх проекції на державну стратегію України.

Об'єкт дослідження: вплив глобалізації на європейські інтеграційні процеси.

Предмет дослідження: Доведено, що інтеграційні процеси в Західній Європі впливають не лише безпосередньо на країни ЄС, а й на інші країни як європейського регіону, так і світу взагалі, причому якісна природа й динаміка інтеграційних процесів у Західній Європі виступають прямими індикаторами щодо перспектив формування відкритих економік країн Центральної та Східної Європи, оскільки містять інформацію щодо можливостей розширення ЄС за їхній рахунок.

І дійсно, незважаючи на певні складнощі, євроінтеграція стає реальністю для багатьох країн цього регіону. Це з певною часткою умовності стосується й України, оскільки пов'язано для неї з численними як економічними, так і політико-правовими за своїм характером наслідками. Важливим фактором розвитку світової економіки виступає співвідношення між глобальними і регіональними початками [5, с. 44].

Регіоналізм і глобалізм можуть бути як взаємодоповнюючими, так тенденціями, що протистоять одна одній. Зростання інтенсивності регіональних інтеграційних процесів веде, з одного боку, до виникнення великих економічних просторів та отримання відповідного ефекту за рахунок зростання масштабів виробництва, а з іншого – до сегментації світового ринку, до секторизації світової економіки внаслідок створення відносно замкнених

торговельно-економічних блоків та інтеграційних угруповань, до певного вилучення великих територій з глобального економічного простору[5, с. 13].

Таким чином, інтеграція, будучи 127 передумовою глобалізації, призводить до утворення інтеграційних регіональних об'єднань, які, у свою чергу, вступають у протиріччя одне з одним і з самою глобальною економікою[3, с. 101].

Щодо європейського континенту, то цей наслідок виявляється у певному протистоянні ЄС і світової економіки в цілому. І в цьому полягає один з парадоксів глобалізації. Ще один наслідок глобалізації – посилення несталості й непередбачуваності світової економіки, пов'язане із загостренням глобальної конкуренції. Розпад загального економічного простору таких країн, як СРСР, Югославія, Чехословаччина, та поява нових індустриальних країн (НІК) ще більше посилює конкуренцію як між економічними союзами держав, так і всередині цих союзів[1, с. 76].

Доведено, що єдиним об'єктивним критерієм ролі і місця країн та їх угруповань у глобальній економічній системі за цих умов є міжнародна конкурентоспроможність їх національних систем. У той же час порівняння країн Євросоюзу з провідними державними агентами міжнародних економічних відносин, які не є членами ЄС, зокрема, з неєвропейськими країнами, засвідчує потребу в нарощуванні конкурентоспроможності угруповання в цілому. За цих умов країни Євросоюзу намагаються підтримати власний рейтинг міжнародної конкурентоспроможності як шляхом подальшого згуртування, так і шляхом розширення. Показано, що інтеграційні процеси є одним з найважливіших чинників виживання в умовах конкуренції, зміцнення економічної могутності країн різних континентів [2, с. 79].

У результаті дослідження проблеми визначені вигоди та збитки ЄС при різних варіантах подальшого розширення. Вигоди країн-учасниць Євросоюзу від розширення на Схід пов'язані з політичними (підвищення європейської безпеки, збільшення політичного престижу та ваги ЄС на міжнародній арені) та економічними факторами, серед яких основними є відкриття нового величезного ринку збуту з менш вибагливим споживачем, можливість переміщення підприємств із країн з більш високими затратами виробництва до регіонів із меншими затратами, посилення конкуренції на європейському ринку (що сприятиме підвищенню продуктивності праці та зміцненню економіки регіону в цілому)[3, с. 110].

Особлива увага повинна зосереджуватися на пріоритетних галузях науки й промисловості, здатних забезпечити реальні технологічні й економічні переваги, причому важливими чинниками віднесення галузі чи окремих виробництв до пріоритетних за умовами конкуренції є стан кон'юнктури ринку, наявність у неї конкурентоспроможних споріднених підприємств, стратегія галузі [5, с. 98].

Доведено, що основними напрямками ефективної інтеграції України у міжнародний конкурентний простір є: інтеграція через участь у загальноєвропейському економічному просторі; інтеграція через визначення певних сфер співробітництва з країнами інших континентів, які становитимуть взаємний інтерес; інтеграція через підключення до загальносвітового

співробітництва на галузевій основі, а 131 особливо в науково-технічній, енергетичній, продовольчій і екологічній сферах [4,с. 68].

Відзначено, що європейська економічна інтеграція України не передбачає обов'язкового членства нашої країни в структурах ЄС і можлива й поза членством у цій організації [1,с. 78].

Під час дослідження я дійшла таких висновків: аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових традицій дослідження інтересів у сучасному світі використовується для позначення позицій держав, оцінки їх місця в системі міжнародних відносин, що відіграють важливу роль у збереженні або зміні загальносвітового й регіонального балансу сил, міжнародної, національної й регіональної безпеки.

Список використаної літератури

1. Вітер І. Вплив глобалізації на європейські інтеграційні процеси. Антологія творчих досягнень. Київ. ІСЕМВ НАН України, 2004. Вип. 1. С. 125–131

2. Войтович Р.В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико- методологічний аналіз): Монографія. Київ. Вид-во НАДУ, 2007. 680 с.

3. Копійка В.В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: Київ. Знання. 2009. 751 с.

4. Максимов С.Є. Культура, слово та переклад. С.Є. Максимов: Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологіч. науки. № 5 (26). 2001. С. 100–104.

5. Петрів Тарас. Інформаційні процеси в контексті глобалізації. Київ: Грамота. 2003.

6. Радченко О. Антропологічна природа ціннісної системи суспільства. Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. Харків. 2008. Вип. 2 (21). С. 275-282.

7. Ситник Г. Національні цінності як основа прогресивного розвитку особистості, суспільства, держави. Київ. 2004. № 2. С. 369-374.

8. Спайбі Т. Європейські національні держави і глобалізація. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів. Луганськ. 2002. С. 67–79.

9. Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування: Київ. Знання. 2009. 751 с.

10. Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи : монографія. Київ. 2014. с. 208.

11. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах.* 2014. Модуль 16. С. 40-46.

АКСІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ

Актуальність дослідження. Однією з актуальних проблем філософії глобалізації є дослідження аксіологічних вимірів і смислоттєвої рефлексії особистості в контексті світової пандемії. Її нагальність прирівнюється до сьогодення. Рішення прийняті людством в найближчий проміжок часу відобразатимуться згодом (терміни над короткі). Усвідомлюючи масштаби пандемії варто зазначити, що часу на винайдення «чарівного еліксиру» є вкрай мало, тому практично всі рішення приймаються моментально, без довготривалого розгляду справ, та річного обдумування коректив. Вводяться не перевірені часом технології, вплив яких перевіряється напряму на людях. Вакцини досі немає. З цієї причини сьогодні всі залишаються у своїх домівках, уряд запровадив дистанційне навчання, школи та університети проводять заняття онлайн. Ми живемо в справді неспокійні часи [10].

Влада обирає правильний шлях, для подальшого регулювання ситуації. Вибір надскладний тоталітарне стеження і розширення прав і можливостей громадян, або ж ізоляція за національним принципом і глобальною солідарністю. На сьогоднішній день кожна держава відповідає на цілком зрозуміло поставлене запитання ізоляція чи загроза життю? [10].

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз свідомості людства в контексті екстрених ситуацій, та їх вплив на людську свідомість.

Об'єкт дослідження: глобалізаційний вплив на масову свідомість, в період змін.

Предмет дослідження: аксіологічні виміри глобалізаційних процесів в контексті сучасної світової пандемії

Сучасне людство все більш відчуває прискорення плину часу, тобто наразі відсутні межі між сприйняттям теперішнього і майбутнього. Оскільки майбутнє сприймається людьми, як щось невідоме, чи скоріше навіть, як зовсім інша реальність, то на сьогоднішній день це сприйняття корегується зі специфікою сучасної епохи та соціальної ситуації загалом. Спроби передбачити розвиток подальших подій, зменшується до мізерного рівня, задаючи цим величезну кількість запитань, які стають риторичними [6].

Безперечно, що в ЗМІ поширюється тонами інформація, яка виявляє фейки та в свій час їх створює, люди читають недостовірні джерела, після чого поширюють цю інформацію, чим власне нагнітають ситуацію, в цих умовах варто звернути увагу на власну свідомість. Ми, здається вперше стикаємось з проблемою, яка викликає інформаційний стрес: інформаційна недостатність, та інформаційна надмірність. Обидва випадки викликають тривожні почуття та особистість нервує, окрім цього людину захоплює страх. Хоча, я вважаю, це – інформаційний тероризм, який мав би бути заборонений у будь-якій країні, яка претендує називати себе цивілізованою. Адже піддатись впливу ЗМІ надто легко. Кожен повинен дбати не лише про своє фізичне, але й психологічне

здоров'я, це власне забезпечить високу імовірність протистояння руйнівним зовнішнім факторам [8].

Феномен пандемії, це своєрідна епідеміологічна криза, яка поширюється в світових масштабах. Прогноз є специфічним видом пізнання, своєрідність пізнавальної ситуації полягав в дослідженні саме невідомого, не покладаючись на наявність теперішнього [7].

Світові лідери, політики, та політологи не зникають з екранів телевізорів, постійно обговорюючи нагальну проблему, адже через нехтування чи ігнорування даного питання, під загрозою саме їхня кар'єра, і вже наче на другому плані людські життя. Багато експертів щоденно доповнюють політиків, даючи страшні прогнози ледь не кінця світу, чим власне змінюють сприйняття людей, і суб'єктивне бачення об'єктивної дійсності в тому числі, формуючи масову істерію [5].

В тому числі достеменно не відоме джерело походження коронавірусу, та всі види в які він може мутувати, які власне і роблять дуже небезпечним його поширення. В випадку подальшої паніки поширюватиметься масовий психоз, і відбудеться втрата відчуття міри в оцінці реальності. Парадокс даної ситуації полягає в тому, що мільйони смертей від інфекційних хвороб не викликають паніки серед населення, не привертають уваги ЗМІ та не мусоляться політиками цілодобово. При цьому жодних заходів, схожих саме на дії, не вживалося [1].

Справа в тому, що зараз багато публікацій та деякі дослідження прогнозують втрату мільйонів населення. Так, нещодавно в Австралійському університеті спрогнозували 7 видів розвитку подій поширення Само підтримуючі інфекції, які пророкують смерть від 15 до 68 млн. осіб. Безперечно, що такі на перший погляд науково підтвердженні статті не викликають сумнівів, і люди свято вірять в таку теорію, проте піддаватись на таку логіку не варто [4].

Хоча в мене немає ніякого досвіду над роботою з прогнозами, я точно знаю, що точність прогнозу залежить від початкових факторів, таких як вихідні умови та початкові припущення. В сучасному світі є приклади Нобелівських лауреатів чиї «точні» математичні припущення не збулись, хоча вони чітко і точно володіли своєю сферою дослідження, та вихідні моделі їхнього припущення були хибними. Як на мене це цілком адекватний розвиток подій, коли мова йде про ще недосліджені чи маловідомі процеси [2].

Наразі ми бачимо досить дивний розвиток подій, оскільки дана пандемія зайшла на територію високорозвинених держав, з високим рівнем охорони здоров'я, та нанесла досить високі збитки, починаючи від втрати людей, закінчуючи економічними втратами. Дивлячись на це, в країнах з нижчим розвитком медицини мали б утворитись суцільні кладовища. Знову ж таки повертаючись до теми парадоксу, ми бачимо що в країнах з нижчим рівнем життя смертність в рази нижча, відповідно, ця статистика спокушає до висновку. Що природний відбір працює інтенсивніше в бідних країнах, адже рівень природнього імунітету виявився більшим, аніж у високорозвинених країнах, які розбещені благами цивілізації [3].

Врешті рещт, ми розуміємо, що в Італії чи Іспанії вірус мутував, оскільки там високий рівень тривалості життя населення, проте варто не забувати, що з віком люди втрачають імунітет і їх організм є ослабленим, з огляду на це

признаки відрізняються вірусу відрізняються від тих, які зафіксовані в Китаї до прикладу. А мутація в свій час призводить, за висновком фахівців до послаблення сили вірусу і зменшення його агресивності, відповідно з часом вірус перетвориться на всім відомий різновид ГРВІ [1].

Роблячи висновок з вище сказаного, варто зрозуміти одне впадати в панічні настрої не потрібно. Більше того на мою думку боротись з пандемією засобами, які можуть породити довготривалі системні проблеми в функціонуванні соціально-економічної сфери не правильно [5].

Безперечно, що обмеження є необхідними, але виходячи з логіки блокування всієї системи функціонування людства, суто до України виникає низка запитань:

1) Якою є мета запровадження карантину, обмеження пересування транспорту, припинення роботи масових виробництв, коли одночасно з цим в країну приїжджають масово мігранти, які були здебільшого не офіційно працевлаштовані, і відповідно не можуть отримати медичного забезпечення закордоном, при цьому вони не підлягають ніяким надійним методам тимчасової обсервації, більше того, вони бунтують проти неї, та втікають з місця примусового перебування? Найправильнішим вирішенням даного питання мало б бути закриття кордонів всіх держав і просто змушувати залишатись людей на місці події, де їх «зустрів» вірус. Проте наразі влада свідомо йде на суцільні економічні і соціальні втрати, заради цілей, які можуть виявитись ефемерними.

2) Чому ми понад 2 місяці, спостерігали бездіяльність влади в той час коли епідемія ширилась Китаєм, попри повідомлення про небезпеку даного вірусу? Чому сьогодні уряд скорочує фінансування наукової сфери чим надалі лише поглибить залежність України від закордонних технологій?

3) Чому в містах продовжується будівництво призначене для комерційного продажу натомість не будуються лікарні та госпіталі по прикладу Китаю.

4) Скільки уряд триматиме державу на карантині залишивши людей без засобів існування? Та на скільки впаде ВВП, як наслідок? Чи прораховані урядом наслідки, людських втрат спричинених стресами та фобіями, через наявність пандемії, які мають властивість наростати через вимушену бездіяльність та тотальні обмеження в пересуванні?

5) Уряд країни не піднімає питання про те, що через спричинення глобальними кризовими явищами тенденції відбувається збідніння країни і збільшення рівня диференціації. Адже на фоні втрат туристичного бізнесу, цілком видно, як виграють власники фармацевтичних фабрик, продавці дезінфікуючих засобів, та служби доставки. Чи усвідомлює уряд, що зростаюча соціальна диференціація по доходах на фоні загального збідніння – це шлях до соціально-політичної дестабілізації країни? [5].

Висновки. У нас наразі панує режим пасивної боротьби - «перечікування» та обмеження в боротьбі з пандемією, замість ефективного, де б мали швидко ідентифікувати та ізолювати причину пандемії. Відповідно ми не граємо на випередження, а просто спостерігаємо за плином подій [9].

Нажаль відсутність певної стратегії ми спостерігаємо з боку уряду, оскільки його керівництво перебуває в переконанні, що Україна входить в кризу в кращому стані ніж це було у 2008. Ця самовпевненість ґрунтується на

дивному нерозумінні системних взаємозв'язків в економіці, нерозумінні того, що вже запущені в дію механізми, окремі елементи яких мають сенс і могли би бути корисними, в своїй цілісності в умовах надзвичайно архаїчної і деформованої структури економіки можуть породити зовсім інший ефект [5].

Тобто створити ефект **кумуляції різного роду дисбалансів і запуск само підтримуючого процесу руйнування**, який може швидко призвести до фінансового колапсу – по суті, внутрішнього дефолту держави, нездатності виконувати свої базові соціальні зобов'язання. У тому числі і підірве здатність держави ефективно боротися з епідемією звичайними методами, що базуються на принципах демократії та ринкової економіки [5].

Проте необхідно уникнути дану перспективу, і терміново виробити стратегічну лінію, в подальшому ефективну для збереження економічної системи в країні [9].

Список використаної літератури

1. Coronavirus COVID-19 Global Cases Johns Hopkins University. URL:<https://coronavirus.jhu.edu/map.html>.
2. Coronavirus: Why you must act now/ URL: <https://medium.com/@tomaspueyo/coronavirus-act-today-or-people-will-die-f4d3d9cd99ca>.
3. Disease burden and mortality estimates/ URL: https://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/estimates/en/.
4. The global macroeconomic impacts of COVID-19: seven scenarios/ URL: https://anu.prezly.com/coronavirus-is-highly-uncertain-and-the-costs-could-be-high?asset_type=attachment&asset_id=171409#attachment-171409.
5. Вірусологія та її можливі соціально-економічні наслідки. URL: <http://razumkov.org.ua/statti/virusofobiia-ta-ii-mozhlyvi-sotsialnoekonomichni-naslidky>.
6. Голова Н. І. Соціальне прогнозування як перспектива розвитку людської цивілізації. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2013. Вип. 657. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/3239/>
7. Луканова В. В. Пандемія у контексті сучасних глобальних процесів: цивілізаційне підґрунтя – бінарна опозиція «людство/довкілля». *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 127. С. 229-232. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_127_61/.
8. Павлик Н. В. Гармонізація психологічного здоров'я особистості в умовах психічного напруження в суспільстві, пов'язаного з пандемією. URL: shorturl.at/tyCO8.
9. Сценарій 2015 року: Ціни на продукти і безробіття через 1,5 місяця карантину. URL: <https://ua.112.ua/statji/stsenarii-2015-roku-yakumu-budut-tsiny-na-produkty-i-bezrobittia-cherez-15-misiatsiv-karantynu-530583-print.html>.
10. Юваль Ной Харарі для FT: «Світ після коронавірусу» URL: <https://bykvu.com/ua/bukvy/juval-noj-harari-dlja-ft-mir-posle-koronavirusa/>
11. HnasevychNadia Value dimensions of sociocultural human existence. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy: Proceedings Scientific publications*. Issue 74, 2018. С.61-71.

*Цвар Геннадій,
студент групи КІ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

АБСУРД КАМЮ В ДИСКУРСІ ЦІННОСТІ ЖИТТЯ

Актуальність дослідження. Один з найяскравіших представників екзистенціалізму ХХ століття завжди вкладав в поняття абсурду свою безперечну участь – фактично присвятив життя його дослідженню. В багатьох працях охоплення цього феномену є ключовим, проте більше цікавить парадигма, що поставала при його баченні – моменти його проявлення підводять до різних абсолютів, але ніколи до однозначної максими, за виключенням самого підтвердження існування, принаймні в даній системі. Аспекти екзистенції Камю в його філософській антропології досліджувались незліченними способами, проте теперішній пошук стосуватиметься аналізу саме ролі, певного висновку щодо «головного питання філософії» та цінності його поставання взагалі.

Зважаючи на це, питання актуальності стосується зокрема вибором екзистенціалістської кожної людини, категорій буття та квінтесенції сенсу, що одночасно трактує обрану тематику як вічно досліджувану в даному розгляді та не обтяжену обраним часом, системою чи то матерією, проте в можливому впливі від них.

Увагу питанню в свою чергу було приділено у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: А. Демідової, К. М. Долгова, С. І. Великовського, І. А. Медведової, А. Г. Воротиліна, А. Г. Ібатулінної та ін. Якщо ж брати до уваги надбання останніх років, то вони зосереджувались на екзистенціальній системі Кам'ю, дослідженні його бачення на дану проблематику, на темі «сторонньої людини», аспектах вибору та його доцільності, проте мало аналізувалось з точки зору сприйняття цінностей та інших варіацій рішень в світі, такому як він є, перед обличчям абсурду та його ефекту на вагу співставлених об'єктів розсуду.

Мета дослідження: рефлексія на поняття абсурду в системі Камю, дослідження апріорних витоків щодо сприйняття цінності поставання вибору в загальному та його ефект на розгляд істинності цінностей в матеріальному вимірі й зокрема перед головним питанням філософії.

Завдання дослідження: дослідити передумови виникнення свідомого, не етимологічного поняття абсурду в системі судження А. Камю; проаналізувати використання даної дефініції в працях філософа та обґрунтувати справедливість використання в даній концепції; проаналізувати висновки та ідейні продовження.

Об'єкт дослідження: філософська спадщина А. Камю.

Предметом даного дослідження постає перетин сприйняття та розуміння абсурду в філософії Кам'ю з загальними соціальними цінностями життя, вагомість аргументів кожного з понять на одне одного та взаємо-визначення значимості в системі розгляду.

Питання на тему що таке абсурд, його походження, проявлення та втілення потребуватиме довгого пошуку в багатьох колах, проте й так залишиться нечітким, аморфним за визначенням та змістом. Камю, присвятивши життя

його концепції, вклав його в екзистенціальне русло тим самим, дав можливість як колективно так і одинично доцільно привносити одночасно визначення, форму та зміст, що мало можливо в інших системах, де об'єкти дослідження зазвичай зазнають поділ на категорії, емпіричне та апіорне, тощо та унеможливають розвиток самого простежування поняття.

Основний вимір, де у всій красі може поставати дійство – це момент зіткнення абсурду зі свідомістю, де чуттєвий арсенал першого варіюється різними причинами, починаю від циклічності, сприйняття безглуздості боротьби перед смертю, що знецінює старання, будь-які дії перед тягучою пустотою, рутину, в якій проживає індивід з важливими, на його думку, матеріями починаючи від простих цінностей, які закінчують намагання перевершити свою природу чи передати її концентрати в форми, що зможуть возвеличити гармонію буття, де основне намагання творця чи його дослідника – можливість передачі витонченості, грації та перфекції його втілень. Абсурд не дає свободи чи заключення – він трактує рівноцінність перед лицем раціонального заключення, висуваючи фактично один витік – прийняти евентуальні варіації та абсурдну свободу за повинне та нести цю категорію істини, як абсолют. Оплоти певної боротьби можуть перенести в поняття бунту, проте в цій системі бунт – наслідок, що лише затверджує минулі судження, як боротьба проти сутті, що не признає її, не хоче миритись та створює фронти, де може забутись та придати цінності хоч якимсь об'єктам.

«Ніщо, ніщо не має ваги, і я добре знаю, чому... Що мені смерть ближніх, материнська любов, що мені Бог, той чи інший спосіб життя, який вибирають для себе люди, долі, обрані ними, якщо одна-єдина доля мала обрати мене самого, а разом зі мною і мільярди інших обранців, усіх тих, хто, як і він, називають себе моїми братами» [1, с. 16].

Мораль, гуманність, справедливість – концепції багатьох знайомих речей починають віддавати фальшивістю та порожнечою перед максимою Камю, навіть знайшовши порушені у творі теми недокінченими щодо повного трактування. Знайомі мотиви багато порушувались і в російській класичній літературі – концепт «сторонньої» людини може розцінюватись як певний вінець в прогресі «зайвої» людини або ж намагання втекти від судження на рахунок порушеної теми, свободу у виборі його не приймати, бунт проте націлений на лише малі аспекти.

Пошук, порушений Камю призвів його до «головного питання філософії» – спрямованість свободи волі на її припинення, може навіть в однозначному начебто ключі, призвести до різних трактувань. Логічний кінець системи суджень, де бунт проти самого сенсу існування, постає проти умов, правил, що оточує суб'єкта не є насправді тим чим хоче здаватись. Якщо абсурд оточує нас і раціональність не утримана, то бунт за свою ідеологічну систему, що ми можемо справдити, постає ціллю, яку він пропонує. Навпаки, сенс, породжуваний нами та боротьба без надії за нього, за право творити свою особистість, свою волю та поставати за неї лише перед собою, своїм баченням речей, проте признавати абсурд, є бунт проти нього за можливість придати цінну своєму життю. І так, воно довершене за участю, але цим не знецінює, а надає більшої ваги, розсудливості, значимості діям, часу та іншим матеріям,

передбачає витрачання цього дару даремно, зосереджує на тому, щоб суб'єкт використав інструмент свого бачення для возвеличення своєї сутності.

Філософія абсурду в Камю трансформується в філософію бунту, боротьбу за свої екзистенціали, неважливо якого змісту, головне в протидії пасивності знання, що випало на судження. Ті, хто готові визнати й пришвидшити смертність, не зрозуміли справжню мету існування поняття абсурду – повстати проти неї, без надії, «тут і зараз». Примха такого взірця могла вилитись в досить антигуманні речі, що автор повністю розумів, тому можливо і дав даний аспект, щоб не допустити трансформації зняряддя в зброю проти існування. Та визнавши це, ми дійдемо, що визначеність абсурду має давати не кінець, а витоки у висновки та власні правила й істинності, розпорядження собою у світі, такому, яким він є.

Отож, доводячи аналіз до кінця, ми можемо з впевненістю затвердити концепції філософської системи А. Камю, проаналізувавши всі аспекти поставання суджень, категорії та основні моменти проявлення яскравих прикладів поняття, запровадженого ним. Проблематика трактування висувала багато неоднозначних висновків на порушену тему, проте кожен потребує власного змісту, пояснення. Межі абсурду мають, повинні бути зруйновані власним творенням себе, протиставленням безглуздості та ірраціональності власним унікальним поняттям своєї причини продовжувати повставати, так утвердивши цінність буття його унікальністю існування в кожному з нас цієї есенції. Єдине, що ніколи не має порушуватись в цьому пошуку – можливість затверджувати свої висновки цінною незгідних з цим висновком, інакше дана істинна не варта нічого.

Список використаної літератури

1. А. Камю. Сторонній. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3215&page=15>
2. HnasevychNadia Value dimensions of sociocultural human existence. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy: Proceedings Scientific publications. Issue 74,2018. С.61-71.*

*Рак Андрій,
студент групи КБ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОГО ПОКОЛІННЯ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення загальної кризи молоді людини в сучасному світі. Одна із причин зацікавленості до обраної теми пов'язана з тим, що сучасне українське суспільство перебуває в ситуації максимального загострення цієї кризи,

На жаль молоді люди навіть не помічають, що вони живуть тільки для себе, не віддають пошану старшому поколінню, не схиляють свої голови перед ними. Молодь, могла би збагатитися повчаннями старших людей, увібрати в себе все найкраще від минулого покоління, зробити аналіз помилок і вирішень з проблем, але здебільшого не хоче слухати інших, а робити все як вважає за потрібне. Якби молоді люди більше вислуховували роздуми старших людей, повчання своїх батьків, дідусів і бабусів, то було би більше збагачене мудрістю і розважністю.

У нашому світі вся історія завжди повторюється і помилки ми, на жаль, також повторюємо і не вчимося робити висновків, тому важливо зупинитися і зробити аналіз над своїм життям. Також важливо дізнатися історію свого «коріння», дослідити своє родове дерево. Кожна родина і кожна сім'я багата своїми звичаями, традиціями. Якщо ми будемо шанувати старше покоління, тоді майбутнє покоління буде шанувати нас.

Також важливою запорукою нашої держави є доброта серця кожного громадянина. Якби сильні допомагали слабшим, багаті – бідним, здорові – хворим і беззахисним, то держава була би міцна, об'єднана любов'ю.

Проблему духовних цінностей досліджували такі науковці: В. Андрущенко, В. Алещенко, В. Кремінь, В. Луговий, М. Степко, М. Дубина, П. Кононенко, І. Надольний, М. Лукашевич, Л. Губерський, І. Прокопенко, С. Драч, В. Рябченко та інші.

Мета дослідження: виявлення якісних, ціннісних змін і у з'ясуванні питання впливу духовних, зокрема моральних, цінностей на розв'язання проблеми кризи ідентичності в українському суспільстві.

Завдання дослідження: проаналізувати основні духовні цінності в українському суспільстві та визначити їхній вплив та вплив процесу на людську спільність.

Об'єкт дослідження: духовні цінності молоді як сучасна проблема людства.

Предмет дослідження: особливості та специфіка духовних цінностей молодих людей та розвиток особистостей.

Все більше вчених визнають, що духовні цінності суспільства, які становлять фундамент первинних сенсів суспільного буття, є найвищим рівнем регуляції соціальних процесів, вони формують усталену систему суспільних відносин і зміцнюють соціум. саме тому в даний час багато діячів науки, культури, релігії одним з найважливіших шляхів виходу з цього небезпечного стану бачать у розвитку духовної свідомості, в залученні до духовних засад

людства, в злитті їх з науковими знаннями для встановлення між ними гармонійної єдності [5, с. 320].

Проблема формування духовних цінностей студентської молоді є досить актуальною в наш час. сьогодні молодь виступає активною силою політичних змін і залежно від того, які цінності вона вносить у ці зміни, яку культуру впроваджує, багато в чому буде залежати майбутнє суспільства, його культура, напрям трансформації. суспільство зацікавлене в тому, щоб ці цінності і культура були демократичними. Їх формування – завдання актуальне і таке, що потребує нагальної уваги.

Поняття «духовність», «духовний» сьогодні вживають на кожному кроці. Гуманітарні науки, виховна діяльність спрямовані на формування «духовного розвитку особистості», публіцистика закликає до формування «духовних основ» життя і суспільства, зростання національної самосвідомості, взаємозв'язок освіти і церкви прискорив процес відродження духовності в її релігійно – конфесійному розумінні [4, с. 111].

Розбудова української державності, проведення реформ, побудова громадянського суспільства неможливі без розвитку української духовності. Протягом років незалежності нашої країни основним завданням державного управління був розвиток економіки, тому вирішення проблем у духовній сфері суспільства відбувалося за залишковим принципом. Відсутність чіткої програми духовного відродження українського суспільства гальмувало втілення будь-яких реформ у всіх сферах суспільного життя. Пріоритетною сферою у духовності і культурному розвитку суспільства була і залишається освіта. Тому головне завдання сучасної освіти – це розвиток духовної культури особистості, що в підсумку стає основою формування і становлення особистості [2, с. 65].

Сучасна молодь рухається вперед, вона пробивається, відкриває для себе щось нове, шукає свій шлях. Доки людина буде діяти, вона буде жити та розвиватися. Пізнаючи себе, ми пізнаємо усю красу навколишнього світу разом із його загадками та таємницями. але духовне відродження неможливе без змін у всіх сферах життя: в економіці, культурі й у свідомості людини, і сучасна молодь все ще намагається внести корективи у ці структури. Правильні рішення можуть стати величезним досягненням у духовному розвитку людства в цілому, та кому, як не молоді треба дати шанс самим створити майбутнє для себе та для наступних поколінь? [3, с. 16].

Не варто чекати на диво – наше майбутнє у наших руках, тому треба вирішати, розвиватися і змінювати світ у кращий бік. а починати, насамперед, треба із себе. становлення духовності – це вища мета кожної особистості, адже в міцному ґрунті духовності зростає і особистість людини, а значить і суспільства в цілому. Тому духовний розвиток молоді – дуже важливе питання для усього світу [5 с.155].

Кожне нове покоління йде в життя зі своїми пріоритетами, кожна молода людина прагне утвердити себе в якості автономного суб'єкта суспільної та індивідуальної життєдіяльності, а тому обирає власні пріоритети, які нерідко різняться від провідних в даному суспільстві. Кожна молода людина, з одного боку, успадковує духовне багатство попередніх поколінь, їхні традиції, вірування, звичаї, мову, культуру, а з іншого боку проходить процес

усвідомлення володіння цим духовним багатством та формування соціальної, етнічної само ідентифікації.

Сучасна молодь перебуває в екстремальних умовах: зміни в соціально-економічному складі супроводжуються світовими кризами – кризами ціннісної свідомості, кризою духовності, економічною кризою. Молоді доводиться самій вирішувати, що цінніше – збагачення себе духовним чи набуття високої кваліфікації, що забезпечує можливість адаптуватись до нових умов; заперечення колишніх моральних норм чи гнучкість, пристосування до нової дійсності; повна свобода міжособистісних, міжстатевих взаємовідносин чи сім'я як запорука успішного існування [1, с. 75].

Висновок. Вивчаючи аспекти, перспективи, проблеми духовного світу сучасної української молоді, можу сказати, що нерозв'язаних питань не буває. Так, проблема духовно-морального виховання є, але є і шляхи її вирішення.

При цілеспрямованій і скординованій роботі все буде добре. адже духовне життя народу, його майбутнє в першу чергу залежить від рівня духовності, утвердженої в молоді, яка тепер навчається, а завтра прийде молодими фахівцями на роботу.

Від того, наскільки молоде покоління національно свідоме, патріотичне, готове взяти на себе відповідальність за розвиток і збереження духовності та культурних здобутків української держави, значною мірою залежить доля країни, її національні інтереси. Саме в цей не легкий час пандемії, ми маємо чудову можливість спілкуватися в родинному колі, переосмислити свої цінності, як ми жили і чому ми жили? Адже, якщо молоде покоління буде знати для чого жити, то воно буде знати як жити. Наша Україна переживає доволі не легкий час, коли тривожать думки не лише про COVID-19, а й про війну, за тих хто нас оберігає і гине. Це час коли потрібно набратися сили, підтримувати один одного, молитися за тих, хто нас захищає на передовій, не говорити і не писати коментарів, які викликають негатив і безнадію. Давайте ще раз переосмислимо свої цінності життя і задумаємось про майбутнє!

Список використаної літератури

1. Целякова О. М. Баранівський В. Ф. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії №77 - 2015. - с. 222-233.

2. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем: монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.

3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні: монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. 172 с.

4. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: ЦУЛ, 2016. 172 с.

5. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с.

6. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Ніколаєнко Єва,
студентка групи КБ-11*

факультет комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

РЕЛІГІЙНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність теми. Дослідження обумовлена необхідністю осмислення проблем молоді, пов'язаних зі зміною соціально-економічних основ і кризових ситуацій у різних сферах життя суспільства, що виникли в ході демократичних реформ в Україні. Умовою виживання суспільства і його перспективою є позиція і діяльність молоді в житті суспільства. Які цінності приймає і відкидає молодь сучасної України, як вони поєднуються з цінностями «батьків», що панували в суспільстві тривалий час – головна проблема сучасної соціалізації молоді. Аналіз і розгляд цих проблем дозволить оптимізувати засоби і форми соціалізації молоді в умовах демократичного відновлення суспільства для ствердження молоді в якості повноправного і повноцінного суб'єкта суспільства.

У наш час дедалі актуальнішими стають дослідження політичної соціалізації молоді. Якщо взяти до уваги той факт, що коли молодь дорослішає і займає місце попереднього покоління, то у суспільстві встановлюються ті норми, цінності, спосіб життя, які сформувалися у людей ще у молодому віці. Це період формування соціальної активності, чіткої громадянської позиції, морального становлення на основі засвоєння національних і загально-людських цінностей і пріоритетів.

За будь-яких часів найкращі сподівання людства пов'язувалися з молоддю, прийдешніми поколіннями. Практично в усіх державах, які знаходяться в стані трансформації, молодь опинилася в надто складних соціально-економічних, політичних умовах, коли її вступ у доросле життя супроводжується динамічними неординарними процесами не лише в політичній системі чи економічних механізмах господарювання. Досить вражаючою є зміна системи духовних, моральних цінностей, ідеалів, орієнтирів усіх громадян, а особливо молодих громадян.

Аналіз останніх досліджень показує, що вивченню релігійних орієнтацій сучасної молоді в глобалізованому світі присвячені праці таких науковців як: Н. Головач, С. Лебедев, І. Карпова, А. Письменна, Л. Повалій, А. Слободянюк, О. Пташник-Середюк, А. Циганчук, М. Давидун та інші.

Метою дослідження є аналіз сутності релігійних орієнтацій сучасної молоді в глобалізованому світі.

Завдання дослідження: з'ясувати причини релігійності сучасної молоді; проаналізувати суть атеїзму; дослідити роль нетрадиційних релігій, зокрема сект, у самореалізації молоді; виокремити напрями роботи соціальних служб щодо членства молоді у сектах; з'ясувати вплив релігійних організацій як на віруючих, так і на членів їх сімей.

Об'єктом дослідження є духовна сфера сучасного суспільства та особливості релігійних поглядів сучасної молоді.

Предмет дослідження є соціально-філософський аналіз релігійних орієнтацій сучасної молоді в глобалізованому світі.

Релігійна соціалізація впливає на формування свідомості та самосвідомості, зобов'язань перед суспільством, сім'єю, близькими, самим собою. Статут життя віруючої людини визначає норми поведінки, обов'язки перед Всевишнім, перед близькими, а релігійні закони впорядковують життя особистості, завдяки чому вона соціалізується, відбувається особистісне зростання. На сучасному етапі розвитку суспільства з'являються нові конфесії, релігійні споруди, збільшується кількість недільних шкіл, що має вплив на процес соціалізації особистості [3, с. 23].

Релігійна соціальна інституція зазнала на собі значного впливу наслідків трансформації суспільства. І ставлення до неї теж змінилося корінним чином: відбувся перехід від масового атеїзму до широкого розповсюдження як традиційних релігій, так і різних нетрадиційних для нашого народу релігійних об'єднань. В цьому є як позитивні (наприклад, релігійний плюралізм), так і негативні моменти (виникнення численних сект і деструктивних культів). Причина таких процесів – порожнина, що утворилася після поразки «войовничого» атеїзму [4, с. 514].

Соціалізація визначається як процес засвоєння індивідом протягом життя соціальних норм та культурних цінностей того суспільства, до якого він належить. До змісту соціалізації входить засвоєння індивідом мови соціальної спільноти, відповідних форм мислення, властивих даній культурі, форм раціональності й чуттєвості, прийняття індивідом норм, цінностей, традицій, звичаїв тощо [2, с. 71].

Кожен із нас певним чином включає до власного процесу становлення етапи соціального розвитку людства, великий спектр соціально-історичних змін. Традиції, звичаї, обряди, ритуали, що є характерними для суспільства, так чи інакше стосуються кожної окремої людини. З огляду на це, надзвичайно важливим бачиться знання про ту етнічну спільність, до якої ми належимо, про особливості того народу, представниками якого ми є, про його ментальність та національні цінності й пріоритети [6, с. 27].

Сучасний розвиток релігійного поля й потреба релігійних ідей і цінностей дає нам підстави вважати про більшу обґрунтованість позицій останніх. Тут можливо зробити доповнення, що релігія не витісняється абсолютно із суспільства, а взаємодіє із ним на більш ліберальних засадах [1, с. 53].

Переважає більшість батьків позитивно ставиться до виховання у дітей релігійності на ґрунті традиційної релігії, вважаючи її основою духовності. Говорячи про зв'язок світської освіти і релігійного виховання варто наголосити на атеїзмі, який у багатьох громадян, в т. ч. молодого віку, досить часто ототожнюється з антицерковною політикою радянської влади, яка вважала, що головна функція атеїзму – критика релігії. Між тим, в дійсності, як виявляється, критика релігії по суті справи, є для атеїзму другорядною. Його визначальною стороною є сприйняття і наукове пояснення оточуючої реальності на основі об'єктивних законів природи і суспільства, формування духовних сил людини, що пізнає і перетворює світ. Атеїзм також помилково вважався властивим лише матеріалістичній філософії, в якій він дійсно має найбільш повне втілення. Але атеїзм притаманний і цілому ряду ідеалістичних систем. Не варто забувати, що атеїзм має глибинні історичні коріння, перевірений на досвіді трьохтисячолітньої

боротьби людства за торжество наукового знання. Про особисте сприйняття релігії [5, с. 21].

Висновок: Отже, важливою складовою формування релігійної культури молоді є відродження національної специфіки релігійних традицій українського народу. Цей процес необхідний для відродження почуття близькості людей у суспільстві. Прилучення до релігійних традицій, сприйняття їх як необхідності цього світу виховує почуття спорідненості, духовної єдності з оточуючими. Аналіз соціально-психологічних особливостей віруючої молоді показав наскільки важливу функцію виконує релігійна культура.

Релігія цікавить молодих людей не лише як традиційне культурне середовище, а й як можливість змінити власне життя, наповнити його справжнім сенсом, а також розкрити себе як особистість. Значна частина молоді вважає себе атеїстами, які досить часто ототожнюють релігію з антицерковною політикою. Досить часто молодь намагається утвердитися та самореалізуватися через релігійні секти. З огляду на це, реалії життя вимагають від сучасної педагогіки якісно нових парадигм виховання, серед яких, на нашу думку, поруч із національними і гуманістичними основами, провідне місце мають посідати й духовні засади. А це, у свою чергу, вимагає від неї розроблення нових форм, методів організації виховної роботи з молоддю, спрямованих на виховання високих духовних якостей особистості – надійної запоруки її гармонійного, всебічного, творчого розвитку.

Список використаної літератури

1. Архипович Д. Глобалізація як явище: позитивні та негативні риси. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. 2016. № 22. 53 с.
2. Богатырева Ж. В., Асташов М. А. Значение эмпатии для позитивного самоотношения студентов. *Международный студенческий научный вестник*. 2016. № 5-1. 71 с.
3. Борейко Ю. Г. Релігійний стереотип як феномен повсякденності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 9 (334). 99 с.
4. Гуменюк О. Г. Вплив релігії на формування свідомості молоді в період трансформації суспільства. *Університетські наукові записки*. 2016. № 3-4. с. 514
5. Головач Н. М. Релігійна соціалізація особистості у сучасному культурному просторі. *Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство*. 2016. Вип. 1. С. 21.
6. Горохолінська І. В. Релігійність та європейські цінності: етика й релігія доби секуляризації та глобалізації (за творами Ч. Тейлора). *Релігія та Соціум. Міжнародний часопис*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. № 3-4 (15-16). 27 с.
7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Етико-правове значення принципу субсидіарності соціальної доктрини католицької церкви: в контексті системи соціального забезпечення України. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний

економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2018. С. 290 – 294.

МАЙБУТНЄ ЛЮДСТВА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ

Актуальність проблеми. Безперечно, з початку 2020 року тема світової пандемії коронавірусу зазнала неабиякого масштабу, адже вірус поширюється досить швидко. Це новий цивілізаційний виклик людству дуже вагомий і потребує аналізу. Хвороба поширюється, а разом з нею і страх, тому майбутнє людства є під загрозою через незнання ситуації і відхилення усіх методів уникнення проблеми, в тому числі і таких заходів, як самоізолювання та належний захист. Пандемія є глобальною проблемою, але наукових досліджень щодо цієї теми у сфері філософії досить мало. Під загрозою не лише здоров'я населення планети, а й світова економіка.

Історично доведено, що явище пандемії не є новинкою у науці, а відтак науковці можуть дати належну оцінку ситуації та спрогнозувати генезис цього феномену. Доступ до всесвітньої мережі Інтернет дозволяє кожному знайти бажану кількість фактичних даних щодо розвитку та поширення вірусу, який спричинив пандемію. Комплексне дослідження цієї тематики можемо віднести до сфери соціальної філософії.

Отож, розглянемо не лише негативні сторони, а й плюси пандемії, оскільки людство має шанс засвоїти надзвичайно важливі уроки виживання.

Над проблемою дослідження футурологічних прогнозів цивілізаційних викликів людства працювали такі науковці як: С. Гантінгтон, Ф. Фукуяма, Т. Снайдер, Д. Белл, Н. Бостром, А. Кларк, В. Луканова, Е. Орінда, Н. Годзь, О. Романенко та ін..

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз футурологічних прогнозів умовного сценарію майбутнього людства за умов світової пандемії.

Завдання дослідження: охарактеризувати проблему пандемії та її недоліки чи переваги для людства; розглянути пандемію як глобальне явище та шляхи її розповсюдження; дослідити шляхи подолання економічної кризи, спричиненої внаслідок пандемії.

Об'єкт дослідження: соціально-філософський вимір проблем людства, спричинених феноменом пандемії.

Предмет дослідження: філософські та соціальні ознаки феномену пандемії, різноманітні аспекти прогнозування майбутнього.

Для початку доцільно дати визначення предмету нашого дослідження. Пандемія – це така форма епідемічного процесу, яка передбачає масове поширення заразної хвороби не лише у межах міста чи країни, а й континенту, або ж усього світу. Пандемії залишили слід у історії людства як катастрофи, які винищували людство. Їхня згубність перевищувала деякі війни та стихійні лиха, тому чимало фахівців вважають дивовижним фактом те, що ця форма епідемії може повертатись знову, тобто відновлювати свій вплив на величезних територіях після тривалого проміжку часу благополуччя та спокою [4, с. 229].

Сприятливим чинником для поширення заразної хвороби є можливість швидкого переміщення людей, у тому числі і закордон, таким чином вона може переміщатись на чималі відстані. Це провокує зростання загрози для громадян

будь-якої країни. Людство пережило епідемію чуми, іспанського грипу (так званої «іспанки»), яка забрала більш ніж 30 мільйонів життів лише за 1918 рік. Ці та інші факти слугують в певній мірі поштовхом для осягнення феномену пандемії в повній мірі, адже у XXI столітті, а саме у 2020 році населення планети спіткав новий, не менш загрозливий вид пандемії, спричинений коронавірусом Covid-19.

Проблема є відкритою не лише для науковців у сфері медицини чи історії, а й філософії, адже охоплює сферу людського життя. А отже проблема є глобальною та, враховуючи нинішні обставини, невідкладною, оскільки наявний не лише теоретичний матеріал для опрацювання цього феномену, а й досить велика частка фактичних даних, які можуть стати вагомим внеском для вивчення саме цієї форми епідемії у всіх сферах науки.

Наявність пандемії підкреслює антропний або людиновимірний характер цього світу, а також вказує на певні особливості взаємодії людства з оточуючим світом [4, с. 230].

Враховуючи те, що пандемія все таки пов'язана безпосередньо з людством та їхнім життям, а також беручи до уваги попередні випадки поширення її на великих територіях, ми можемо зробити прогнозування майбутнього на базі історичних даних, а також нових фактів, які щоденно оновлюються.

Питання майбутнього постійно хвилювало людство. Але особливо ця проблема є актуальною в нашу бурхливу, переломну епоху у зв'язку з віртуалізацією масової свідомості та зростаючою невизначеністю навіть найближчого майбутнього, зважаючи на те, що лише декілька місяців тому людство і не здогадувалось про події, які матимуть місце у повсякденному житті кожного громадянина. Цілком закономірним є звернення футурологів, філософів, соціологів до проблеми дослідження майбутнього як світоглядної проблеми, визначення специфіки різних трактувань перспектив його розгортання тощо [10].

Саме завдяки науковій традиції прогнозування ми маємо змогу провести детальне дослідження майбутнього людства і дійти висновків щодо предмету нашого дослідження.

Основним аспектом футурології, який зараз ми досліджуємо є соціальне передбачення. Тому це можливо зробити лише завдяки глибокому аналізу системи соціальних цінностей, які наявні у наш час.

Власне, суспільство здійснює своє функціонування в межах двох аксіологічних вимірів, один з яких виражає наявний стан, а інший вказує на сферу належного, лише за таких умов можливе збереження, з одного боку, стабільності даного стану системи, а з іншого – забезпечення динаміки її трансформацій, яка і стає можливою завдяки альтернативним цінностям [9].

Власне, однією з основних проблем у філософії є цілісне існування людства. Тому для правильного передбачення наступних подій потрібно володіти не лише інформацією новітніх даних, але й володіти знаннями щодо первісних витоків проблеми, тобто справжніми причинами розгортання феномену пандемії.

Потрібно також розуміти, що втручання людства у навколишнє середовище не у всіх випадках є негативним, але все ж пандемія є доволі негативним наслідком такого втручання. Тому подолання цієї проблеми вимагає різноманітних дискурсів: як вірусологічного, так і епідеміологічного,

фармацевтичного, економічного, політичного та, звісно, філософського, оскільки в центром дослідження все ж є людина, її життя та здоров'я [5].

З точки зору філософії потрібно відзначити те, що окрім змін в політиці чи економіці, змінюється і світогляд людей, оскільки відбувається поступова трансформація системи духовно-моральних цінностей. Матеріальне надбання втрачає свою першість, натомість у людства виникає потреба у спілкуванні і прагнення до перебування в повноцінному соціумі. Внаслідок карантину обмежена свобода людини, не лише її дій, але й намірів, позаяк першочерговою відповідальністю є не тільки власне здоров'я, але й здоров'я оточуючих. Саме таке середовище існування створює нову парадигму зміни цінностей.

Безумовно, варто зробити також акцент на можливому настанні світової економічної кризи, спричиненої глобальним епідеміологічним процесом. Багато науковців вважає, що ця економічна ситуація є набагато гіршою за глобальну фінансову кризу 2008 року, а тому є великий ризик великих збитків не лише для власників підприємств, але й для кожної людини. Негативним фактором цього аспекту є те, що можлива велика хвиля банкрутств та скорочень робочих місць, що значно ускладнює швидке відновлення нормального функціонування внутрішньої економічної ситуації в Україні та закордоном.

Як наслідок глобальної пандемії – скорочення ВВП, стрімке падіння туристичного бізнесу та обвал цін на нафту. Ці та інші факти можуть допомогти фахівцям спроектувати майбутнє з доволі точною оцінкою на шанси виходу з кризи або навпаки, ризики закриття підприємств, зменшення споживання та збільшення рівня безробіття серед населення.

Власне, глобальна пандемія, яка зараз є передовою темою для обговорення у всьому світі має не лише негативні сторони, але й рушійну силу, яка просуватиме багато сфер на новий рівень. Беручи до уваги той факт, що зараз у державі карантин, то великий попит має сфера інформаційно-технологічних послуг, а саме розробки новітніх програм та додатків, удосконалення старих мережі Інтернет тощо.

Безперечно, епідеміологічний процес надав важливий досвід сфері охорони здоров'я, адже показники поширення пандемії коронавірусу в Україні значно нижчі, ніж, наприклад, у Італії чи Франції. Феномен пандемії спричинив вияв солідарності між країнами. А також, безсумнівно, спалах епідеміологічного процесу прискорив зміни, які згодом знайшли місце у житті суспільства, а також вірус надав декілька важливих уроків для людства.

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків :

1. Феномен пандемії потребує негайного і детального дослідження, оскільки мала кількість наукових матеріалів свідчить про недостатню кількість інтелектуальних здобутків у цій царині.

2. Правильне прогнозування майбутнього людства можливе у випадку опрацювання фактичних даних не лише сьогодення, але й досвіду минулих спалахів глобального епідеміологічного процесу.

3. Пандемія коронавірусу спричинила світову економічну кризу, що є негативним наслідком і загрожує нормальному функціонуванню суспільства.

4. Світова катастрофа збільшила попит на інформаційно-технологічні послуги, а також стала рушієм для вдосконалення системи охорони здоров'я.

5. Майбутнє людства залежить від розуміння кожним громадянином його відповідальності не лише за власне життя, але й за життя оточуючих.

Список використаної літератури

1. Годзь Н. Б. Головні підходи до футурології та прогнозування з позиції філософії (в контексті розробляємої тематики екологічної футурології). *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. V (21), iss. 130. 2017. С. 29-31.

2. Голова Н. І. «Соціальне прогнозування як перспектива розвитку людської цивілізації». *Педагогіка та психологія*. Вип.657. 2013. С. 1-14.

3. Ісакова О. І. «Прогнозування соціальних процесів». *Наукове пізнання: методологія та технологія. Філософія*. Випуск 3(44). 2019. С.12-16

4. Луканова В. В. «Пандемія у контексті сучасних глобальних процесів: цивілізаційне підґрунтя – бінарна опозиція «людство/довкілля». *Гілея: науковий вісник*. Вип.127.2017. С. 229-231.

5. Луканова В. В. «Феномен пандемії: підґрунтя, сутність, динаміка (соціально-філософський аналіз)» : автореф. дис.. канд. філос. наук. 2019. 252 с.

6. Орінда Е. Н. «Розвиток концепцій у сфері міжнародно-правового співробітництва у боротьбі з епідеміями та пандеміями». *Актуальні проблеми політики*. Вип. 62. 2018. С. 73-80.

7. Павлик, Н. В. «Гармонізація психологічного здоров'я особистості в умовах психічного напруження в суспільстві, пов'язаного з пандемією». 2020. С. 1-8.

8. Романенко О. «Соціально-філософські та антропологічні засади визначення умов передбачення майбутнього». *Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки*. Випуск 18. 2016. С. 118–126

9. Романенко О. Я. «Утопія як досвід системного передбачення соціального майбутнього». *Гілея: науковий вісник*. Вип. 116. 2017. С. 180-185.

10. Титаренко В. В. Проблема майбутнього в філософсько-релігійнознавчому дискурсі: методологічний аспект. *Українське релігієзнавство*. № 84. 2017. С. 9-17.

11. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. Вип. 39 (52), 2018. С. 57-63.

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю усвідомлення проблем української молоді, які впливають на формування ціннісних орієнтацій. Цінності весь час змінюються, появляються нові норми та ідеали, які як негативно, так і позитивно впливають на розвиток суспільства.

Спостереження показують, що події, які зараз відбуваються в нашій країні, значно змінили цінності молоді. Ціннісні орієнтації української молоді відіграють важливу роль, адже саме від них залежить майбутнє нашої країни, становлення демократичної, правової держави. Тому дослідження ціннісних орієнтацій є важливою та актуальною темою сьогодення.

Теоретико-методологічне обґрунтування поняття цінностей можна зустріти в роботах С. Александра, М. Бердяєва, Ф. Бентано, С. Булгакова, В. Віндельбанда, М. Гартма, І. Канта, Р. Лотце, Л. Реймакера, Г. Ріккєрта, В. Соловйова, Е. Фромма, В. Франка, Ю. Хабермаса та П. Юркевича. Проблему ціннісних орієнтацій молоді розглядали такі вітчизняні науковці як: В. Андрущенко, В. Алещенко, С. Драч, П. Кононенко, В. Кремень, В. Луговий, В. Павленко, В. Рябченко та багато інших.

Метою дослідження є теоретико- методологічний аналіз поняття «ціннісні орієнтації», особливості формування ціннісних орієнтацій сучасного покоління та визначення окремих факторів, що впливають на цей процес.

Завдання дослідження: розкрити зміст та значення цінностей і ціннісних орієнтацій в сучасних умовах розвитку суспільства.

Об'єкт дослідження: духовна сфера сучасного українського суспільства.

Предмет дослідження: сутнісні особливості ціннісних орієнтацій української молоді.

Насамперед з'ясуємо, що ж таке ціннісні орієнтації. У сучасній науці досі немає єдиного значення цього поняття. Воно було включене в науку американським соціологом Т. Парсоном. Багато вчених вважають, що ціннісні орієнтації – головні елементи внутрішнього світу особистості, які закріплюються життєвим досвідом людини, всією сукупністю його переживань [6, с. 27].

Цінності виступають основним регулятором в житті людини. Вони визначають поведінку молоді, її інтереси, становище в суспільстві. Різні вікові критерії, соціальні групи суттєво відрізняються за ціннісними орієнтаціями. Формування цінностей зумовлений багатьма процесами, такими як навчання, виховання, отримання досвіду від старших поколінь [1, с. 1].

Ціннісні орієнтації виконують важливі функції: інтеграція, соціалізація, комунікація, організація. Вони створюють зв'язок з минулим, бо діють як культурні традиції, звичаї, усталені норми. Це відіграє важливу роль в розвитку націоналізму та патріотизму [1, с. 4].

Культурно- ціннісні орієнтації формують світогляд особистості, її поведінку та вибір життєвого шляху. Роль цінностей визначається тим, що вони є основою у прийнятті певних рішень, визначають цілі та напрямки людини, а отже є мотивуючими [5, с. 345].

У сучасному світі більше уваги приділяється таким цінностям як: толерантність, відповідальність, життя людини. Цими цінностями керується і Європейський Союз, в якому діють ще й такі як демократія, дотримання прав людини, рівність всіх перед законом, ринкова економіка і чесна конкуренція, підзвітність влади суспільству, високий рівень добробуту людей, збереження культурної спадщини і довкілля [4, с. 202].

Ціннісні орієнтації сучасної молоді формуються під впливом системи цінностей в суспільстві, які постійно змінюються. Є такі основні чинники впливу на ціннісні орієнтації української молоді: існування тіньової економіки; бідність населення; міграційні процеси українців за кордон; соціальна безвідповідальність правлячої еліти; нерозвиненість громадянського суспільства; низька правова захищеність громадян; орієнтація влади на інтереси переважно вищих верств суспільства; криза ідентичності; зменшення ролі інституту сім'ї у процесі виховання молоді; спотворений світогляд молоді та інші [7, с. 6].

Сьогодні світ перебуває у надзвичайному стані. Пандемія яка панує, ставить нам основною цінністю життя та здоров'я наше і близьких. Це час коли матеріальне немає ніякого значення, а найважливішою цінністю є сім'я. Те, що вчора було звичайним, сьогодні стало мрією. Просто прогулятися в парку, зустрітися з друзями, спокійно вийти на вулицю. Зараз ми сприймаємо повсякденні речі як найбільші цінності та по-справжньому починаємо цінувати життя.

Події Революції Гідності, анексія Криму, розгортання воєнних дій на Донбасі усе це змінило ціннісні орієнтації людей, з'явилося багато суперечностей та різних бачень. Наша країна довгий час піддавалася тиску, гнобленню, духовному та фізичному знищенню, тому багато чого було втрачено у своїй ментальності [7, с. 6].

Під час «Революції Гідності» ціннісним орієнтиром була європейська демократія, але безладдя та беззаконність сягли сьогодення – зовнішня агресія, руйнації в економіці спричинили не тільки глибоку економічну кризу, але й посилили роздвоєння ціннісних орієнтацій молоді. Подальша тінізація та олігархізація економіки призвели до поглиблення подвійної інституційної системи [7, с. 9].

За результатами всеукраїнського опитування «Українське «покоління Z»: цінності та орієнтири» для абсолютної більшості в пріоритетах є економічна та фізична безпека. Опитування підтвердило, що демократичні цінності та принципи молодих українців відходять на другий план [3, с. 125].

Молоді люди почали менше цікавитися політикою, не люблять багато читати, займатися творчою діяльністю, вести здоровий спосіб життя, надають перевагу віртуальному світу. У свідомості певної української молоді переважає байдужість до вищих цінностей, майбутнього нашої країни, егоїзм, прагнення до отримання задоволень.

У трійці головних життєвих пріоритетів молоді – незалежність, стосунки, сім'я. Для української молоді в пріоритетах є такі духовні цінності як бути

вірним коханій людині та друзям. Це є важливим для 90%. Щодо релігії, то Бог є важливим для 65% молоді [3, с. 126].

Опитування щодо ціннісних орієнтирів української молоді засвідчило, що молоді люди в Україні досі є носіями водночас і традиційних, і пострадянських цінностей. Дотримання традиційних цінностей виявляється у ставленні до сім'ї та стосунків, а пострадянських – до корупції та громадянської відповідальності [3, с. 135].

Висновки. Отже, ціннісні орієнтації виражають свідоме ставлення людини до соціальної дійсності і в цьому визначають широку мотивацію її поведінки.

В цінностях молоді стався негативний перехід від самореалізації особистості до спрямованості на розваги і особисте благополуччя.

Молоді люди прагнуть до великих змін в політиці, але з іншої сторони відбувається криза в усіх сферах суспільного життя та трансформація систем цінностей.

Значна частина молоді віддає перевагу матеріальним цінностям, ігноруючи духовні. Але не потрібно забувати, що є й інша частина – це молоді бійці, добровольці, ті, що відстоюють державні інтереси своїм життям на Сході України, захищаючи нас та нашу країну. Така молодь нагадує, що все-таки не все втрачено і залишилися молоді люди, які відзначаються високими духовними цінностями. Саме вони дають надію на краще майбутнє у нашій, згодом мирній країні.

Список використаної літератури

1. Головач Н. М. Роль цінностей у процесі культурної соціалізації особистості *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2015. № 1. С. 3-7

2. Єфтені Н. М. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. *Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць*. Одеса 2009. Вип. 3. С. 292-296.

3. Зарембо К. *Українське покоління Z: цінності та орієнтири* Київ. 2017. С. 135

Поліщук О. С. Ціннісний орієнтир соціалізації особистості як громадянина України. *Геля: науковий вісник: Збірник наукових праць*. 2009. Вип. 18. С. 194-203.

4. Семенів Н. Культурно-ціннісні характеристики як детермінанти розвитку особистості в студентському середовищі. *Проблеми сучасної психології*. 2019. Вип. 45. С. 338-357.

5. Удич О. Ціннісні орієнтації: багатогранність наукових трактувань. *Рідна школа*. 2014. № 11. С. 26-31.

6. Щербакова Н. В. *Трансформація ціннісних орієнтацій сучасної української молоді: соціально-філософський аналіз* : авторефер. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Київ. 2017. 20 с.

7. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Лютый Василь,
студент групи ПР-12
юридичного факультету, ТНЕУ*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ТА ДЕМОКРАТІЯ

Актуальність дослідження. Аналізуються теоретичні, політико-правові та світоглядні засади демократії, складові впливу європейських демократичних цінностей на становлення та розвиток громадянського суспільства як у країнах Західної, так і Східної Європи.

Феномен демократії завжди привертав і буде привертати до себе увагу практично кожної політично свідомої людини. Поняття демократії формувалося на протязі значного часу і з розвитком людства воно постійно змінювало своє значення. На зламі ХХ – ХХІ століть демократія набуває значного географічного поширення. Із розвитком європейських держав та Північної Америки, які базувалися на засадах свободи і демократії, приватної власності і вільного ринку ці фактори призвели до створення Європейського Союзу, який у сучасному вигляді існує на основі Маастрихтського договору, підписаному 7 лютого 1992 року і чинному з 1 листопада 1993.

Лісабонський договір слідом за Європейською Конституцією 2004 р розділяє цінності і принципи Європейського Союзу. Цінності формуються під впливом демократії, та інших цінностей закріплених в суспільній свідомості. На основі цінностей визначаються цілі функціонування ЄС, формується політико-правова система з базовими положеннями – принципами права, встановлюється система органів і їх компетенція.

Цінності по суті формальності яка не мають того правового значення, яким володіють принципи закріплені в певних документах. Однак в силу їх особливого морально-етичного значення вони виступають одним із основних елементів європейського публічного порядку. Проблемами дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій займалися такі науковці: Н. Є. Бондар, А. А. Козлов, З. В. Сікевич, В. Т. Лісовський, К. А. Нечаєва, І. А. Райгородська, Н. І. Стрелянова, Є. А. Подольська, А. М. Мордовець, І. Г. Попова та інші. Проблемою дослідження демократичних процесів займалися такі науковці як В. Іноземцев, В. Цветков, А. Коваленко, С. Єлисеєв, І. Шапіро, В. Васович, Ф. Шміттер. та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз сутності європейських цінностей та їх значення для розвитку демократії.

Завдання дослідження: визначити роль та значення європейських цінностей для суспільства і держав в сучасному глобалізованому суспільстві.

Об'єкт дослідження: аксіологічні вивіри демократичних процесів сучасного глобалізованого світу.

Предмет дослідження: особливості та специфіка демократії як основної складової європейських цінностей.

Сьогодні зростає значення соціологічних досліджень щодо вивчення духовної сфери та духовних цінностей в умовах сучасного глобалізованого світу [1, с. 9].

Як зазначав відомий американський соціолог Т. Парсонса, що саме до цінностей, звертаються люди для обґрунтування своїх певних дій. Цінності виходять за межі конкретних ситуацій (що можуть вирішуватися індивідом під впливом інтересів і переконань), бо визначають головні цілі й сенс життя, тому вони найяскравіше проявляються в кризові моменти для індивіда або соціуму.[2, с. 3].

Спільні особистісні цінності європейців утворюють загально визнаний ціннісний каркас, що у політичному просторі набуває певних форм. Наразі у побудові змістового ціннісного каркасу слід перейти до аналізу цінностей європейського суспільства.

Один із засновників соціологічної науки О. Кант визначив поняття «суспільство». Це «функціональна система, структуру якої становлять сім'я, класи та держави і яка ґрунтується на поділі праці та солідарності» [3, с. 24].

Спираючись на матеріалістичні позиції дослідження, його можна визначити так: «Суспільство – історично складена відносно стійка система зв'язків, взаємодій та відносин між людьми, що базується на певному способі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних та духовних надбань та така, що підтримується силою політичних, моральних, духовних, соціальних інститутів, звичаїв, традицій, норм» [3, с. 56].

У сучасному житті, в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів все більше значення набувають міжнародні стандарти забезпечення й захисту прав і свобод людини, європейські принципи і стандарти.

Цінності, зафіксовані у нормативно-правових документах, якими є: «Договір, що запроваджує Європейський Союз», «Договір, що запроваджує Конституцію для Європи», Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі, Лісабонський договір. Цей перелік можна було б продовжити, але зазначені нормативно-правові акти є основоположними документами, що фіксують основу ЄС. Права людини – невід'ємні та обов'язкові для дотримання всіма громадянами політичні, економічні, соціальні, культурні та інші можливості життєдіяльності, надані людині від природи, без яких вона не може повноцінно існувати як людська істота [4, с. 531].

Демократія – влада народу, що виходить з організації та функціонування державної влади на засадах визнання народу її джерелом і носієм, ґрунтується на прагненні забезпечити справедливість, рівність і добробут усіх при розв'язанні проблем і питань суспільного врядування [4, с. 138].

Солідарність – однаковість, спільність інтересів, активне співчуття певним діям або судженням; соціальна згуртованість, єдність дій, спільна діяльність, у процесі якої досягаються певні цілі, розв'язуються суспільні проблеми, реалізуються спільні інтереси [4, с. 615].

Історично цінності постають частиною загального європейського цивілізаційного надбання, на протязі всієї історії від настанова раннього християнства, античності, епохи Відродження і до європейських буржуазно-демократичних революцій, а нині й досвід самої європейської інтеграції.

Як вже було зазначено ці цінності утворюють загально визнаний ціннісний каркас. Однак зараз цей каркас зазнає значного навантаження, перевірку на міцність, через світову кризу спричинену спалахом нової корона вірусної інфекції COVID-19.

Висновок: Європейців єднає історично сформований світогляд, що охоплює традиції розвитку демократії як найкращого з режимів, які Європа переживала. Досвід розбудови громадянського суспільства і набуття ним ефективності єднає їх у впевненості в можливості вирішувати і налагоджувати власне життя після будь-яких труднощів.

Всі ці підходи дотримання європейських демократичних ціннісних засад вкрай важливо враховувати і в нашій державі. Адже проголошений стратегічний європейський курс має підкріплюватися конкретними заходами, ціннісні засади мають не лише визнаватися на словах, але й стати повсякденною політичною практикою. В Україні система механізмів демократії перебуває в стані початкової розбудови та незабезпеченої легітимності.

Список використаної літератури

1. Бліхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві : автореф. дисертацій канд. соц. наук : 22.00.04. Львів, 2019. 23 с.

2. Амельченко Н. Цінності об'єднаної Європи. Київ: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. 45 с.

3. Процьків М. Від особистої культури до політичного майбутнього: спроба аналізу суспільно-політичної культури в Україні у контексті тоталітарної спадщини. *Сучасність*. 2000. № 3. С. 80–89.

4. Политология: Учеб. пособие для в узов / Сос т. и ред. Н. Сазанова. Харьков : Фолио, 2001. 831 с.

5. Hnasevych Nadia., Rudakewych Oksana. Wolność działania moralnego: I. Kant vs. A. Schopenhauer. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ I. Філософська антропология та філософська культура*. №9(334). 2016. С. 16 – 21.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. Проблема розвитку та формування ціннісних орієнтацій особистості в сучасному глобалізованому світі є досить актуальною. Від того які вподобання та орієнтації вибиратимуть люди, залежить майбутнє наших нащадків. Жорстка майнова диференціація, ситуація ризиків, в якій перебувають різні соціальні групи ще більше загострилися після подій Революції Гідності 2013-2014 р., анексії Криму, розгортання воєнних дій на Донбасі та світової пандемії 2020 року. Всі ці події призвели не тільки до загострення багатьох суспільних протиріч, а й до поглиблення ціннісних дезорієнтацій у сучасному світі.

Становлення сучасного суспільства відбувається в умовах формування нових соціальних відносин, у період глобалізації, яка спричиняє зміни у соціумі, зокрема розмиття ціннісних орієнтацій особистості. На сьогоднішній день, завданням кожної свідомої людини є виробити саме такі ціннісні орієнтації, які становлять якісно новий рівень стану суспільства з ціннісно – смисловими засадами.

Проблемами ціннісних орієнтацій займалися ще такі відомі та знані філософи як Платон, Сократ, І. Кант, Г. Сковорода та інші. Дану тему у своїх працях досліджували такі науковці, соціологи, філософи, політологи як : І. Степаненко, Л. Титаренко, П. Ситник, С. Франк, В. Пазенюк, М. Михальченко, В. Бех, В. Кононенко, І. Надольний, В. Абрамов, В. Андрущенко, Н. Жигайло, В. Скуратівський та багато інших.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз ціннісних орієнтацій особистості в контексті глобалізованих процесів сучасності.

Завдання дослідження: розглянути особливості й характер розвитку ціннісних орієнтацій особистості в умовах глобалізаційних перетворень суспільства.

Об'єкт дослідження: духовна сфера суспільства в сучасному глобалізованому світі.

Предмет дослідження: сутність ціннісних орієнтацій особистості в сучасному глобалізованому світі.

Важливим елементом моральної свідомості, яка надає духовної визначеності системі мотивів, є, ціннісні орієнтації. Саме людина, вибравши ту чи іншу цінність, формує план подальшої поведінки та фокусує перспективу власних дій та вчинків [4, с. 2].

Людина є єдиною моральною істотою в світі, котра ставиться до свого навколишнього середовища згідно з мірою власних цінностей. Тут варто додати, що ті самі ціннісні орієнтації не виникають просто так, на порожньому місці, вони формуються та розвиваються внаслідок ментальності того чи іншого народу, через життєдіяльність етносу чи нації, до якої належить особа. Також, варто підкреслити взаємозв'язок канонічної культури народу та ціннісних пріоритетів кожної людини, бо саме релігія інколи може виступати

обмежувачем дій та думок особи, так як різні вірування, звичаї, обряди формують ідею мислення народу в цілому [2, с. 5-7].

Поняття «ціннісні орієнтації» з'явилося в літературних джерелах в результаті досліджень, що виконувалися через вивчення різних наук. Б. Ананьєв, зокрема, відзначав, що ціннісні орієнтації – це своєрідний центр, у якому сходяться пошуки соціологів, соціальних психологів і психологів [6, с. 15-17].

Проте, переважна кількість дослідників віддає перевагу такому трактуванню: «Ціннісні орієнтації – це, насамперед, надання переваги чи заперечення певних смислів як засад життєорганізації і (не)готовність поводитися згідно з ними... Ціннісні орієнтації, отже, визначають загальне спрямування інтересів особистості; ієрархію індивідуальних переваг і взірців; цільову й мотиваційну програму; рівень домагань і престижних переваг; уявлень про те, що має бути, і механізми селекції за критеріями значимості; міру готовності й рішучості (через вольові компоненти) через реалізацію власного «проекту» життя» [2, с. 8-10].

Ціннісні орієнтації особистості формуються поступово у процесі соціалізації шляхом проникнення соціальної інформації в індивідуально-психологічний світ. Тут можна виокремити два аспекти освоєння особою цінностей: процесуальний і змістовний [5, с. 98].

Через освоєння знань про цінності, норми поведінки, здатність до співчуття і співпереживання, усвідомлення необхідності певної поведінки відповідно до цінностей реалізується саме змістовний компонент. Процесуальний аспект охоплює етапи освоєння особистістю моральних цінностей: від пізнання смислового змісту морально-етичних норм і цінностей до їх реалізації в поведінці. Кожен із цих етапів залежить від особистої значущості моральних цінностей, знання їх сутності, через які відбувається процес їх освоєння [5, с. 104-106].

Аналізуючи зміст ціннісних орієнтацій особистості, психолог М. Казакіна виокремлює різні форми активності особи: мотиви і вчинки, життєві цілі, самооцінку, моральні ідеали, реальну поведінку, ті чи інші способи участі в різних видах діяльності, основні життєві відносини тощо. Таким чином, різні елементи ціннісних орієнтацій становлять, з одного боку, «етапи усвідомлення особистістю системи цінностей, яка існує поза нею, і перетворення їх під впливом цілої низки факторів на систему внутрішньоособистої соціальної орієнтації, а з іншого боку – відображають структурний ієрархічний характер системи цінностей, яка оточує особистість» [3, с. 3-5].

У наш час можна виділити та окреслити велику кількість цінностей, які склалися у сучасному глобалізованому суспільстві. Їх варто поділити на дві основні групи – матеріальні й духовні. Кожна особистість має власні переваги й приналежності до цих груп, які мають свої позитивні якості й недоліки [4, с. 6-8].

Щодо матеріальних цінностей, то це речі, що мають певну значущість у вигляді майна, предметів, товарів і їх можна побачити, купити чи продати. Коли людина бачить власне щастя лише у багатстві чи різних речах, то це говорить про її матеріалізацію. Якщо проаналізувати і порівняти кількість матеріальних і духовних цінностей у житті сучасних людей, то можна побачити

такий парадокс, люди хочуть у житті духовних цінностей, але в той же момент самі пов'язують своє життя і щастя з матеріальними речами, не наповнюють своє серце духовними цінностями: любов'ю, милосердям, терпеливістю, прощенням [2, с. 10-12].

Духовна цінність – щось, що має певний зв'язок з внутрішнім психологічним життям людини, те, що кожен з нас високо цінує та поважає. Духовність це своєрідний спосіб розбудови власної особистості, це так би мовити зустріч із самим собою, власними вподобаннями та ідеалами [1, с. 33-34].

М. Савчин зауважує, що духовність – це внутрішнє утворення особистості, завдяки якому людина здатна творити добро для себе й інших, уміє боротися зі злом, виражати любов, переосмислювати та змінювати обставини свого життя. Духовне є визначальною суттю життя, фундаментально впливає на всі аспекти особистості [6, с. 15-17].

Варто зазначити, що в сучасному глобалізованому світі більшість людей зорієнтовані на матеріальні цінності, проте їхні духовні та моральні погляди лише формуються. Спостерігається тенденція пошуку духовних цінностей та орієнтирів на справжню необхідність, все більше людей зацікавлюються у національній культурі, історії народу, особливостях етносу [3, с. 4-5].

Ціннісні орієнтації в сучасних кризових умовах набувають значення важливого духовного фактору соціальної стабільності та безпеки суспільства, духовної культури, визначають моральні, гуманістичні, політичні, науково-технологічні та екологічні пріоритети розвитку суспільства, є провідними критеріями його сталого розвитку. І саме комплексне дослідження цих умов дасть можливість розв'язати проблеми визначення ціннісних орієнтирів особистості у сучасному глобалізованому світі [1, с. 37-39].

Висновки: Отже, можна сказати, що у сучасному світі не варто забувати, що вихідною та основною ланкою усіх перетворень для кожної особистості має стати саме визначення та формування власних пріоритетів, а саме ціннісних орієнтацій.

Зараз сучасна цивілізація перебуває в перехідному періоді, в час світової пандемії. Людство зараз переживає глибоку кризу. Можливо, наймасштабнішу кризу нашого покоління. І ті рішення, які зараз приймають люди і влади, сформує світ, в якому нам доведеться жити. Суспільство повинно діяти швидко і рішуче, усвідомлюючи жахливі наслідки власних дій. Ми змушені задавати собі питання: як зміниться світ, після того, як ця буря вщухне? А вона стихне, людство переживе пандемію, більшість з нас виживуть – але ми опинимося у зовсім іншому світі.

У зв'язку з цим ми маємо виховувати своєрідний дух, мораль, культуру і в процесі глобалізації пристосовуватись до нового часу. А саме, провести переоцінку власних поглядів на життя та цінності.

Значущість ціннісних орієнтацій буде зростати тільки тоді, коли буде взаємозв'язок усіх цінностей в одній системі, яка формує особистість та її суть у глобалізованому суспільстві.

Список використаної літератури

1. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства. *Науковий вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Серія «Філософія»*. X. : ХНПУ, 2014. Вип. 43. С. 33–39.

2. Бліхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві: автореф. дис. ... канд. соц. наук: 08.00.05. Львів, 2019. С. 3-15.
3. Мельничук І. Я. Ціннісні орієнтації як чинник розвитку духовного потенціалу. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. №4. С. 3-5.
4. Чижович М. М. Духовні та матеріальні цінності. *Психологія людини*. 2018. №5. С. 2-11. URL: http://www.progolovne.in.ua/?page_id=9365
5. Шайгородський Ю. Ж. Ціннісні орієнтації особистості: формалізована модель цілісного, багатоаспектного аналізу. *Соціальна психологія*. 2010. № 1 (39). С. 94–106.
6. Щербакова Н. В. Трансформація ціннісних орієнтацій сучасної української молоді: соціально-філософський аналіз. *Рукопис*. 2017. №25. С. 15-17.
7. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Гуменний Тарас,
студент групи ПР-12,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ НА ПРАВОСВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ

Актуальність дослідження. Цінності є одним з основних інтегруючих факторів суспільства або соціальної групи, що впорядковують для людини Всесвіт, довкілля, соціальні відносини, речі тощо. Цінності завжди є досконалою моделлю, яка відповідає інтересам суспільства в певний історичний етап, грає роль своєрідної шкали чогось значущого, необхідного або бажаного, чим суспільство керується у просторі, виступає так званим навігатором людських стандартів.

Цінністю може бути не тільки те, що існує, але й те, що треба створити, за що треба боротися – предмет, що має певну користь і здатний задовольнити ту чи іншу потребу людини; ідеал, до якого прагне людина; норма, якої необхідно дотримуватися; значущість чогось для особистості, соціальної групи, суспільства.

Завданням та метою статті є з'ясувати сутність і значення стандартів західної цивілізації, що можуть вплинути на розвиток української держави, визначити проблеми, які виникають на шляху просування європейських цінностей у різні сфери суспільного життя, здійснити спробу пошуку шляхів подолання перешкод, які заважають реалізації європейських прагнень України.

Об'єкт дослідження: поняття цінності та як воно сприймається народами різних державах, різного рівня розвитку та менталітету.

Предмет дослідження: осмислення феномену європейських цінностей як важливої складової інтеграції України в співдружність європейських країн.

Сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені займаються визначенням категоріального апарату теорії цінностей, розробкою основних методологічних положень щодо виникнення, походження, характеру та подальшого розвитку цінностей людини та суспільства (В. Андрущенко, М. Блек, Х. Гадамер, А. Здравомислов, М. Каган, І. Кон, П. Лоренц, А. Маслоу, Ш. Перельман, К. Роджерс, Г. Тульчинський, М. Туровський, Ф. Фукуяма, Ю. Шилков, В. Ядов та ін.)

Після отримання Україною незалежності у 1990-х рр., коли на фоні розмежування політичних еліт, створення впливових економічних угруповань та посилення процесів матеріальної поляризації було проголошено «реформування постсоціалістичного суспільства в напрямі західноєвропейської парадигми розвитку», в системі ціннісних орієнтацій українських громадян з'явилася різновекторність та суперечливість [1, с. 23].

У той час як активна частина населення отримала можливість «включитися в ринкові відносини, а відтак вибудувувати новий порядок на прийнятних для окремої людини умовах особистої зацікавленості в досягненні індивідуальних і суспільних успіхів», інша була змушена переглядати свої ціннісні орієнтації, намагаючись пристосуватися до динамічних перетворень, спричинених переходом від адміністративної до ринкової економіки та процесом демократизації суспільних відносин [2, с. 34].

На сучасному етапі розвитку наша країна знаходиться у вирі змін різних галузей життєдіяльності, де одним із основних пріоритетних напрямів є «інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір».

Завдяки поширеним можливостям для населення нашої держави (в тому числі безвізовому режиму між Україною та Європою) навчатися, працювати і мандрувати по країнах Європи та на власні очі бачити важливі надбання європейських народів, отримати приклад, як змінити життя на краще, в суспільстві міцніє бажання влаштувати життя по-європейськи у себе вдома – в Україні. Бо унікальність європейських цінностей, народжених ще в античну епоху, в тому, що за тисячоліття вони стали властиві різним народам і набули статусу загальнолюдських принципів і норм життєдіяльності людини, суспільства і держави. Для мільйонів європейських народів ці цінності виступають соціально значимими орієнтирами життєдіяльності [4, с. 350].

Революція Гідності 2013–2014 рр. та «гібридна» війна українського народу проти російської агресії стали підтвердженням волі українського народу жити у європейській державі. За даними дослідження, проведеного у листопаді 2017 р. соціологічною групою «Рейтинг», 59% опитаних підтримують вступ України в Європейський Союз. Отже, більше половини населення України налаштовані на життя за європейськими цінностями, які, за думкою М. Пірена, є не чим іншим, як стандартами певних технологічних процедур у різних сферах життя суспільства і діяльності держави [2, с. 100-101].

Державна влада України спрямувала свої зусилля на втілення європейських стандартів життя в нашій країні через реалізацію напрацьованої Нацрадою «Стратегії-2020», яка передбачає втілення в життя 62 реформ, як умови виконання Угоди про асоціацію України з ЄС [5, с. 25].

Подальша євроінтеграція та зайняття гідного місця в європейському просторі з його системою цінностей вимагають взаємодії від всіх органів влади та суспільства, «за дотримання високих стандартів у багатьох галузях, а надто – за спільне майбутнє, за ту саму спільну ідентичність, яка нині намагається виразитися із непростой взаємодії різних національних культур» [1, с. 30].

Прагнення десятків мільйонів українців жити за європейськими стандартами спонукає наш народ шукати спільну із мешканцями європейського простору ідентичність та втілювати в життя європейські цінності – загальнолюдські принципи і норми життєдіяльності людини, суспільства й держави, «що об'єднує значиму більшість жителів Європи та становить основу їх ідентичності» [3, с. 14].

Зміна ціннісних орієнтацій українського суспільства відбувається під впливом багатьох факторів. Український народ впродовж тривалого часу виборював своє право на свободу. Під впливом останніх подій, що відбуваються на сході нашої країни, за результатами соціального дослідження, проведеного Центром соціальних та маркетингових досліджень «СОЦИС», було визначено, що сьогодні для українців особливого значення набула безпека.

Такі дані свідчать про те, що під час надзвичайних подій ментальність наших громадян підлягає певній цілісній метаморфозі, яка пов'язується

насамперед з помітним зростанням важливості патріотизму, демократизму, креативного індивідуалізму [3, с. 17].

Проте існує і ряд складнощів у наближенні ментальності української нації до ментальності європейських народів, з такими її характеристиками, як налаштування на досягнення особистого успіху, високого соціального становища чесними способами за допомогою власних здібностей, наполегливої праці та цілеспрямованості, свободолюбство, раціональний тип мислення, виваженість, заощадливість та бережливість тощо [4, с. 254].

Визначаючи місце європейських цінностей у ціннісній системі українців, вчені з'ясували, що у свідомості мешканців нашої країни домінують цінності особистого благополуччя, такі як: здоров'я, успіх, достаток, щаслива сім'я, рідше – інтелектуальний і особистісний розвиток. На другому місці опинилися пов'язані із ними цінності патерналістського спрямування: якісні та безкоштовні освіта і медицина, гідні пенсії, соціальні виплати, забезпеченість робочими місцями, співмірні отримуваним доходам ціни, стабільність. На останньому місці опинилися цінності, які регулюють співжиття у суспільстві, умовно «європейські цінності»: верховенство права, демократія, свобода слова, чесність/прозорість, прагнення надати рівні можливості усім громадянам тощо [5, с. 129].

Отже, сьогодні поняття «європейські цінності» у свідомості українців перетворюються з абстрактного словосполучення у цілком реальні прагнення, здебільшого українці та європейці мають схоже уявлення про найбільш значущі для себе цінності, сприймаючи, наприклад, низку базових європейських цінностей як благо, до якого потрібно прагнути та яке в перспективі може вплинути на позитивні суспільні тенденції. Європейські цінності доволі привабливі для українців і необхідність їхнього впровадження знаходить одностайну підтримку як серед прихильників, так і серед противників вступу до ЄС.

У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» зазначено, що Революція Гідності та боротьба за свободу України створили нову українську ідею – ідею гідності, свободи і майбутнього. У документі зосереджено увагу на тому, що саме гідність є базовою складовою характеру Українського народу. Проте шлях до реалізації зазначених цінностей є досить непростим. У нашій державі відсутні справедливі суди, корупція сягнула шалених масштабів, законодавча система вкрай недосконала [1, с. 43].

Висновки. Європейські цінності зіграли роль консолідуючого чинника для різних верств сучасного українського суспільства та стали орієнтиром у боротьбі за гідне життя. Стан невизначеності в цінностях, їх дифузія ставлять під сумнів функціонування державних інститутів, знищують національну згуртованість та ідентичність. Бурхливі соціально-політичні процеси, що відбувалися і відбуваються в Україні, ще раз доводять наміри українців жити по-новому, де орієнтиром виступає Європа. Інтеграція європейських цінностей в українське суспільство дозволить створити фундамент для ефективного функціонування і стрімкого розвитку України.

Список використаної літератури

1. Аболіна Т. Г., Єрмоленко А. М., Кисельова О. О., Малахов В. А. *Етичні норми й цінності: проблема обґрунтування*. Київ: Стилос, 1997. 143 с. 15.

Амельченко Н. А. Цінності об'єднаної Європи. Київ: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. 42 с.

2. Бульвінський А. Г. *Спорідненість ціннісних основ української державної ідеї XVI–XVII ст. та засадничих цінностей ЄС. Сучасні європейські культурно-історичні цінності в контексті викликів глобалізації: монографія* / кер. авт. кол. і наук. ред. А. І. Кудряченко; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ: Фенікс, 2014. 119 с.

3. Горбатюк С. Є. *Теорія цінностей як методологічна основа аксіології соціогуманітарної безпеки. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2016. №4. 30 с.

4. *Сучасні європейські культурно-історичні цінності в контексті викликів глобалізації: монографія* / кер. авт. кол. і наук. ред. А. І. Кудряченко; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ: Фенікс, 2014. 444 с.

5. *Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії: національна доповідь* / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін.; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ: НАН України, 2016. 284 с.

6. Hnasevych Nadia., Rudakewych Oksana. *Wolność działania moralnego: I. Kant vs. A. Schopenhauer. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ I. Філософська антропологія та філософська культура*. №9(334). 2016. С. 16 – 21.

ОСОБЛИВОСТІ АКСІОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Глобалізаційні процеси стають головною закономірністю сучасного світового розвитку, що створює умови, за яких держави світу стають більш відкритими, та, в свою чергу, відкривають людству не тільки безпрецедентні історичні можливості, але і формують нові цінності. Для України, як порівняно молодій державі, навряд чи існує альтернатива входженню до глобальної системи світової економіки й політики.

Україна не може перебувати в стані ціннісної ізоляції, концентруючи увагу переважно на проблемах власної економіки і відмежовуватись від іншого світу. З формуванням глобальної цивілізації життєві цінності світової та української спільноти кардинально змінюються. Політичні цінності сучасного українського суспільства характеризуються симбіозом демократичних та тоталітарних цінностей, що визначає унікальність політичного розвитку України та актуальність дослідження ціннісних аспектів глобалізації.

Проблемами дослідження глобалізаційних процесів займалися такі науковці як: Д. Хелда, І. Валлерстайна, Л. Туроу, М. Уотерса, М. Алле, М. Кастельса, П. Ратленда, Ф. Фукуяма та інші.

Проблемами дослідження аксіологічних аспектів сучасності займалися такі науковці як: В. Шинкарук, В. Мокляк, В. Бистрицький, Є. Андрущенко, М. Пазенок, Т. Сенюшкіна, С. Кримський, Ю. Левенець, Ю. Шаповал та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз аксіологічних вимірів процесів глобалізації та їх наслідків на державу та свідомість громадян.

Завдання дослідження: вивченні актуальних питань глобалізаційних процесів, пов'язаних з ціннісним аспектом глобалізації, а також їх впливом на розвиток українського суспільства.

Об'єкт дослідження: глобалізаційні процеси сучасного цивілізованого світу.

Предмет дослідження: особливості аксіологічних аспектів глобалізаційних процесів України.

Водночас можемо констатувати, що в сучасному постмодерністичному світі глобалізація характеризується співіснуванням різних культур. Поняття «співіснування» має на увазі тісну взаємодію цих культур та представників, які несуть ту чи іншу культуру. Ця взаємодія з часом, під впливом розвитку науки й технологій, посилюється: розвивається інфраструктура міст, змінюється тип техніки, а Інтернет та засоби масової комунікації прискорюють ритм життя людей. Відповідно, термін «взаємодія» починає поступатися терміну «взаємопроникнення» або «взаємовплив», що, безумовно, відбивається на житті людей. Саме в цьому контексті ми можемо говорити про поняття глобалізації [5, с. 209].

О. М. Малахова вважає, що наслідком глобалізації є нестабільність, яка впливає на цінності, які формувалися поколіннями. Глобалізація підриває

внутрішню стабільність культури та деформує її. Соціальна дезорієнтація стала наслідком глобалізації [2, с. 127].

Однак вплив глобалізації на систему цінностей не є однозначно негативним, а має й позитивні моменти, адже глобалізація відкриває більш широкий доступ до цінностей національних культур, сприяє їх взаємозбагаченню. Зокрема, нові цінності – запозичені чи навіть нав'язані в умовах глобалізації – дають змогу адаптуватися в сучасних умовах глобалізаційного періоду. Крім того, процес глобалізації можна розглядати саме як поштовх для самозбереження та способ для національних культур «заявити про себе», ознайомивши світову культурну спільноту зі своїми самобутніми цінностями [4, с. 117].

Багато вчених (О. М. Малахова, Н. В. Буруковська, Ш. Шварца) вважають, що у період глобалізації формується суспільство споживання. На сьогоднішній день на перший план виходить матеріальне благополуччя, а не духовне збагачення та особисте буття. Сучасна людина зайнята переважно задоволенням власних потреб та не переймається ста новим вищим цінностей. Матеріальне збагачення супроводжується втратою ідеалів, тобто втратою вищих ціннісних орієнтирів. Внаслідок чого, при виборі дій цінності відходять на задній план. Глобалізація сприяє поширенню ціннісного релятивізму, тобто цінності стають відносними [2, с. 98].

Глобалізація є внутрішньо суперечливим процесом, оскільки, з одного боку, вона відкриває нові можливості для політичного та державно-управлінського дискурсу, а з другого - загострює існуючі або породжує нові проблеми, які сьогодні визначають як «виклики», фактично вони є формами загострення проблем, породжених попередніми етапами світового розвитку, що свого часу не знайшли належного вирішення у світовій державно-управлінській практиці. Безпосередньо це стосується проблем загального характеру, які пов'язані з появою нових факторів у світовому розвитку, і які ставлять під питання можливість нормального функціонування механізмів відтворення суспільного життя, стабільності системи міжнародних відносин, сталості світоустрою. Закономірно до таких проблем відносять екологію, розвиток, структуру, світоустрій та соціальну справедливість [1, с. 5].

Сьогодні ми можемо спостерігати по усьому світу психічне напруження в суспільстві, пов'язане з пандемією коронавірусу. Щоб відповідати вимогам сьогодення і бути спроможним до конструктивної самореалізації, людина повинна бути тілесно і психологічно здоровою, мати духовний імунітет для протистояння руйнівним зовнішнім факторам [3, с. 1].

Сьогоднішня пандемія – дуже серйозна перевірка нас як громадян своєї країни і жителів світу. У найближчі дні кожен з нас повинен вибрати: або наукові дані і слова профільних фахівців, або теорії змови і думки політиків, які дбають тільки про свої інтереси. Якщо ми зробимо неправильний вибір, ми втратимо найцінніші наші свободи, думаючи, що це єдиний спосіб зберегти здоров'я [6].

Висновки. Отже, для України в епоху глобалізаційних викликів, чи не найголовнішим завданням є формування європейських цінностей. Оскільки завдання євроінтеграції набуло практичної актуальності для України, то чіткішою має бути й відповідь на запитання: наскільки українське суспільство готове в ціннісно-смысловому, культурологічному, ментальному аспектах до

інтеграції в Європу і наскільки цінності українського буття прийнятні для об'єднаної Європи.

Сучасна пандемія має дуже великий вплив на людство, адже йде переосмислення цінностей та життя в загальному. Людство почало усвідомлювати, що технології які розвинулись в останні десятиліття не захистять нас перед всіма загрозами. Багато філософів та учених стверджують що після пандемії COVID-19 світ вже не буде таким як раніше, тому що йде переосмислення всього що було до пандемії, якщо говорити про природу то пандемія спричинила відновлення її, адже по всій землі йде відновлення природи і всюди зафіксовані зміни. Пандемія COVID-19 це звичайно дуже велике лихо, тому що помирають люди, але вона дуже добре показує які нікчемні цінності людей та показує що люди дуже сильну шкоду наносять нашій планеті

Змінюються зміст, значення, спосіб передачі культурних цінностей минулого. У процесі становлення глобалізації постала загроза руйнування традиційної системи норм і правил заради пошуку нових моделей, формування загальних цінностей для розвитку нового глобального світу.

Список використаної літератури

1. Войтович Р. Вплив глобалізації на систему державного управління. Київ: Видавництво НАДУ, 2007. 679 с.

2. Малахова О. М. Цінності культури в умовах глобалізації. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2014. Випуск 7. 121 с.

3. Павлик Н. В. Гармонізація психологічного здоров'я особливості в умовах психічного напруження в суспільстві, пов'язаного з пандемією, с. 8 URL : <http://lib.iitta.gov.ua/719722/1/Стаття%20Павлик%20у%20брошуру-конвертирован.pdf>

4. Руда Л. А. Еволюція політичних цінностей у контексті цивілізаційної ідентифікації українського суспільства. *Держава і право*. 2010. Випуск 60. 532 с.

5. Шмельова Т. В. *Науковий Вісник Ужгородського Університету*. Видавництво УжНУ «Говерла» СЕРІЯ: «ПЕДАГОГІКА. СОЦІАЛЬНА РОБОТА». 2019. ВИПУСК 1 (44) С. 4 URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/24838> (дата звернення: 29.04.2020).

6. Юваль Ной Харарі: Як коронавірус змінить світ 2020. URL : <https://litgazeta.com.ua/news/iuval-noj-kharari-iaak-koronavirus-zminyt-svit/> (дата звернення: 29.04.2020).

7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Аксіологічні виміри протидії корупції в сучасному українському суспільстві. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2018. С. 349 – 352.

*Попіль Іван,
студент групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ

Актуальність теми. Проблема формування духовних цінностей української молоді є досить актуальною в наш час та однією з ключових на сучасному етапі розвитку нашої держави. Адже в період, коли в Україні відбуваються такі швидкоплинні та різкі зміни активізується особлива увага до проблем особистості, формування її духовних цінностей. Саме вони виступають основним чинником у формуванні таких якостей як людяність, справедливість, милосердя, виражають усвідомлення людиною власного місця в суспільстві та призначення у ньому. Це безпосередньо впливає не лише на індивідуальність, а і на духовне життя суспільства в цілому.

Проблемою дослідження духовних цінностей займалися такі науковці: М. Вебер, Т. Парсонс, В. Томас, Д. Белл, Н. Черниш, А. Ручка, В. Танчер, В. Бакіров, О. Якуба, П. Блау, Ж. Бодрияр, М. Кастельс, І. Мартинюк та інші.

Мета дослідження: соціально філософський аналіз сучасного стану духовної культури українського суспільства, основні ціннісні пріоритети молоді в контексті світової пандемії.

Завдання дослідження: проаналізувати особливості духовного розвитку молоді в умовах світової пандемії.

Об'єктом дослідження: духовна сфера сучасного українського суспільства.

Предмет дослідження: особливості формування та розвитку духовних цінностей української молоді в умовах світової пандемії.

Цінності – це своєрідний вияв потреби, оскільки людина завжди хоче перебувати в комфортному стані, і водночас прагне, щоб цей стан змінювався, розкривався в певному напрямі та за певними принципами [4, с. 256].

Саме цінності в житті кожної людини є основою для вибору життєвих орієнтирів – вони формують потреби, інтереси, стереотипи, впливають на поведінку людей. Різні соціальні і вікові групи суттєво відрізняються за цими показниками. Значні розбіжності в цінностях дезінтегрують суспільство. Інтергенераційні зв'язки є важливою характеристикою соціуму. Не випадково у наукових розвідках багато уваги приділяється молоді [10].

Від того, наскільки молоде покоління – національно свідоме, патріотичне, готове взяти на себе відповідальність за розвиток і збереження духовності та культурних здобутків української держави, активно і конструктивно приєднатися до суспільних процесів, наскільки ініціативно воно бере участь у процесі соціально-економічних і політичних перетворень, значною мірою залежить доля країни, її національні інтереси [9, с. 223].

Майбутнє нашого народу залежить від змісту цінностей, що закладаються у світоглядні орієнтири української молоді, та від того, якою мірою духовність стає основою їх життя. Провідними положеннями нової української виховної системи вищого навчального закладу, що розвивається разом із впровадженням Болонського процесу, є пріоритет не тільки загальнолюдських цінностей,

формування планетарного мислення особистості, а й формування духовної культури української молоді [5].

Дослідження свідчать про те, що сучасна українська молодь, у своїй більшості, зорієнтована на матеріальні цінності. Її досить сильно приваблюють гроші, заробітки, бізнес, участь в управлінських структурах. Поряд із цим спостерігається тенденція росту інтенсивних духовних пошуків, орієнтації на істинні цінності, що проявляється у збільшенні інтересу до світової та національної культури, історії своєї сім'ї, народу [1].

Кардинальні зміни, які відбулися і відбуваються в сучасному українському суспільстві, поставили на порядок денний проблему духовності, а відтак духовних цінностей, які є невіддільними від духовного поступу, морального самовдосконалення, віри [2].

Духовно – моральне виховання молоді – це велика відповідальність і джерело зміцнення нації. Духовно – моральний потенціал складають загальнолюдські та християнські цінності, моральні норми, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві. Звичайно, людина не може жити тільки коштами духовних цінностей. Це певною мірою пов'язано із вихованням, а також середовищем, в якому людина реалізовується, суспільством, в якому вона живе. У теперішній час, коли є можливості для духовного зростання, сучасні молоді люди не потребують цього [3].

Молодь прагне утвердити себе в якості автономного суб'єкта індивідуальної життєдіяльності, а тому обирає власні пріоритети. Кожна молода людина, з одного боку, успадковує духовне багатство попередніх поколінь, їхні традиції, а з іншого боку проходить процес усвідомлення володіння цим духовним багатством та формування соціальної, етнічної самоідентифікації. Це відбувається під впливом соціального середовища, культури, освіти, виховання і самовиховання. Оптимальне поєднання цих факторів обумовлює процес соціалізації. У цьому контексті можна побачити роль освіти і виховання [1].

І хоч певна частина сучасної української молоді взагалі не бачить сенсу в духовності, духовний розвиток може відбуватися під внутрішнім контролем особистого попиту, який відсутній у традиційній системі освіти. Таким чином, рівень духовної культури молоді, її окремих видів безпосередньо позначається на інтенсивності і спрямованості соціальної активності. Естетична, моральна, політична культура визначає ціннісні орієнтації молоді на ті чи інші сфери застосування своїх здібностей, рівень їх прагнень. Між ступенем засвоєння духовної культури і соціальною активністю існує діалектичний взаємозв'язок [5, с. 17].

П. Сорокін вважав, що «освічена людина стала одновимірною і пропагує свою одновимірність як взірець досконалості». Він констатував, що класична європейська освіта неспроможна тестувати моральні якості людей. Це пов'язане з тим, що освіта виявилася неспроможною здійснювати селекцію та готувати освічених людей як інтелігентних. Брак культури виявився в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Криза інтелігентності є свідченням духовної деградації суспільства, руйнуванням еліти країни як провідної верстви нації [7, с. 297].

Наскільки важко сучасній молодій людині усвідомити, що його успіх, кар'єра залежать не тільки від професійної діяльності, але й від того, наскільки

він вихований морально, щоб діяти розумно. З такого погляду, духовна культура української молоді є надзвичайно актуальною. І мова йде не про зв'язок із церквою, де більше гартується віра людини у себе. Тому головне завдання сучасної освіти – це розвиток духовної культури особистості, що в підсумку стає основою формування і становлення особистості [5, с. 18].

Український філософ Григорій Сковорода вважав, що «людина народжується двічі: фізично і духовно. Біля духовної колиски стоїть духовний наставник – вчитель, який стає людині другим батьком, матір'ю, бо прищеплює її душі моральні якості віри, надії, любові, глибокої поваги до рідної землі, свого роду, держави» [3].

Одним з найважливіших факторів у формуванні духовних цінностей сучасної української молоді стала Революція Гідності. Лютневі події на Євромайдані - без сумніву, найкривавіші за увесь час революції. З кийками та щитами ми йшли проти автоматів Калашникова та снайперських гвинтівок. Цього жаху не забудуть ніколи. Найстрашніше те, що Революція гідності продовжилася українсько – російською війною. Війною народів, які кровно протягом віків перемішалися - братовбивчою війною, ця трагедія людства призвела до великого розчарування великої частини українського народу. Революція Гідності сколихнула, об'єднала український народ, дала можливість зрозуміти, що ми є керівниками своєї держави, а не правляча верхівка, нагадала нам, хто ми є, якого роду племені [6].

Людство зараз переживає глибоку кризу. Можливо, наймасштабнішу кризу нашого покоління. І ті рішення, які зараз приймають люди та влада, сформуєть світ, в якому нам доведеться жити, - пише історик, філософ і автор бестселерів Юваль Ной Харарі. Щоб зупинити пандемію Covid-19, населення країн має дотримуватися певних правил [11].

На жаль не всі люди розуміють масштаби теперішньої пандемії, тому на сьогодні у нас дуже погана картина поширення коронавірусу на території нашої держави. Деякі громадяни впевнені, що це політичні технології, і тому не прислухаються до порад медиків та влади, молодь вважає що карантин це додаткові канікули. На сьогодні через соціальні мережі ми можемо спостерігати як люди безвідповідально відносяться до власного здоров'я та здоров'я інших людей. Але ця криза, як і будь-яка інша, дає і можливість, і надію на те, що ця пандемія допоможе людству усвідомити основні цінності та пріоритети людського життя в контексті цивілізаційних викликів сучасності.

Висновки. Отже, на сьогодні ми є свідками того, як за кілька секунд людина отримує потік інформації, калейдоскоп вражень. Думки, що швидко виникають, так само раптово зникають. Сучасна молодь не встигає до кінця все осмислити: їй бракує часу, спокою, терпіння, зосередженості; вона не живе в гармонії з природою та навколишнім середовищем. Цивілізація знаходиться на високому рівні розвитку, що власне і спонукає молодь максимально використовувати блага прогресу, інколи ціною шкоди навколишньому середовищу. Молода людина автоматично стає рабом пропаганди споживання і забуває про ту мораль, про ту духовність, яка є основою її буття. Гострота певних питань, їх невирішеність призводить до глибокої психологічної кризи особистості, в основі якої – криза духовна.

Молодим людям складно вирішувати, що цінніше – збагачення себе духовним чи матеріальним благополуччям. Як не прикро, але частина сучасна молодь має споживацьку орієнтацію, а матеріальні цінності вважаються пріоритетними.

На цей момент глобалізованому людству необхідно зробити важливий вибір: роз'єднання або солідарність? Перше не тільки продовжить кризу, а й, можливо, призведе до ще більш страшних катастроф. Зате глобальна кооперація стане перемогою не тільки над коронавірусом, а й над усіма викликами XXI століття.

Список використаної літератури

1. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх в консолідації українського суспільства. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. Харків: ХНПУ, 2014. №43. с. 39 – 52.

2. Бліхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному українському суспільстві: автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04. Львів, 2019. 23 с.

3. Василюк Р. А. Духовний світ сучасної української молоді: аспекти, проблеми, перспективи. URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/education/38899/

4. Довженко В. О. Виховання духовних цінностей у студентської молоді в полікультурному просторі. *Зб. наук. пр., Гол. ред. Г. П. Шевченко*, 2004. Вип. 6.

5. Лучанінова О. П. Духовна культура студентів вищих навчальних закладів в умовах соціально-гуманітарної кризи. *Педагогіка і психологія*, 2015. №2. с. 10.

6. Макогон А. Молодь у боротьбі за відновлення української державності: революція на граніті, помаранчева революція, революція гідності. *Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання*. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/16464/2/Conf_2016v2_Makogon_A-The_youth_in_the_struggle_123-124.pdf

7. Сорокин П. А. Социальная и культурная мобильность. *Человек. Цивилизация. Общество*, с. 295–424.

8. Ушаков А. С. Взаємодія моральних і духовних цінностей в образі людини культури. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2019. с. 90.

9. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. *Гуманітарний вісник ЗДІА*, 2009. Випуск 38.

10. Щербакова Н. В. Трансформація ціннісних орієнтацій сучасної української молоді: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. ... канд. філ. наук : 09.00.03. Київ, 2017. 20 с.

Юваль Ной Харарі. Як коронавірус змінить світ. URL: <https://litgazeta.com.ua/news/iuval-noj-kharari-iak-koronavirus-zminyt-svit/>

10. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Грицай Ростислав,
студент групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ МОЛОДІ ЯК МОРАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Духовні цінності відіграють важливу роль у житті кожної людини, вони проникають в усі її сфери життя. Саме духовні цінності формують базові моральні принципи, впливають на вибір роду зайнятості, оточення людини, її інтересів. Саме тому дуже важливо щоб молодь мала правильні духовні орієнтири.

Проблема полягає в тому, що цінності не завжди є «правильними». В більшості сучасних людей на першому плані вже давно стоять не традиційні чесність, доброта та милосердя. Їм на зміну прийшли матеріальні цінності, статус у суспільстві. Це спричиняє багато проблем: втрачається взаємна повага між людьми, кожен прагне досягти успіху будь-якою ціною, навіть якщо для цього доведеться знехтувати нормами моралі.

Пошук правильних моральних орієнтирів є важливим для кожного, а особливо для молоді, свідомість якої ще не є повністю сформованою.

Над дослідженням духовних цінностей працювало багато іменитих вчених, як зарубіжних, таких як: М. Вебер, Е. Дюркгайм, В. Томас, Ф. Знанецький, Т. Парсонс, Р. Мертон, П. Сорокін, К. Клакхон, так і вітчизняних: В. Бакіров, Є. Головаха, Н. Победа, А. Ручка, В. Танчер, Н. Черниш, В. Андрущенко, та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз духовних цінностей сучасної української молоді.

Завдання дослідження: визначити фактори що впливають на вибір правильних моральних орієнтирів та вибір духовних цінностей; розкрити проблеми пошуку правильних моральних орієнтирів.

Об'єкт дослідження: духовні цінності молоді в сучасному українському суспільстві.

Предмет дослідження: специфіка духовних цінностей як моральних орієнтирів сучасної молоді та сукупність чинників що впливають на їх формування.

Духовні цінності є важливим аспектом життя кожної людини. Формування духовних цінностей є складним процесом, який починається ще в дитинстві, та в залежності від великої кількості факторів, протікає у кожної людини по різному.

Моральні орієнтири виражають мотивацію поведінки людини, її ставлення до соціальної дійсності, а також мають суттєвий вплив на всі сторони її діяльності. Отже, розвиток ціннісних орієнтацій тісно пов'язаний з розвитком спрямованості особистості.

Духовні цінності можна поділити на дві основні групи, з точки зору цілей і завдань, яким слугує та чи інша цінність. Першу групу становлять цінності – цілі (термінальні цінності), другу – цінності-засоби (інструментальні). Найголовнішими є термінальні цінності – це основні цілі людини, оскільки відображають довгострокову життєву перспективу. Термінальні цінності начебто

визначають сенс життя людини, вказують, що для нього є особливо важливим, значущим, цінним [5, с. 184].

У сучасному світі система цінностей зазнала значних змін. Соціологічні дослідження свідчать про те, що сучасна українська молодь, у своїй більшості, зорієнтована на матеріальні цінності. Її досить сильно приваблюють гроші, заробітки, бізнес, участь в управлінських структурах. Поряд із цим спостерігається тенденція росту інтенсивних духовних пошуків, орієнтації на істинні цінності, що проявляється у збільшенні інтересу до світової та національної культури, історії своєї сім'ї, народу [1, с. 51].

Слід відзначити, що наведені вище цінності, досить сильно відрізняються від цінностей старшого покоління.

Сучасна молодь є набагато сміливішою та більш самостійною, готовою приймати важливі рішення, та брати на себе відповідальність за свої дії. Люди почали швидше дорослішати. Це частково пов'язано із стрімким розвитком інформаційних технологій, які останнім часом мають величезний вплив на соціальне життя.

Потреба у спілкуванні, активному відпочинку зникає, адже на зміну приходять віртуальні Інтернет-мережі, які пропонують молоді спілкування не виходячи із дому. Тому сьогодні необхідні більш дієві засоби залучення молоді до джерел духовного, вічного [3].

Оскільки молодь все більше часу проводить у віртуальному світі, дуже важливим завданням є забезпечення можливості пошуку правильних ціннісних орієнтирів на просторах інтернету. Необхідно просувати ідеї доброти, людяності, моралі. Зробити їх популярними.

Частина української молоді і досі залишається скутою, невпевненою в своїх можливостях і здібностях, не проявляє інтересу до соціального життя, зокрема політичного, не звертає уваги на проблеми, як особисті, так і суспільні. Такі люди не мають чіткої громадянської позиції, що є дуже погано для українського суспільства.

Особливо сильно це помітно коли виникають кризові ситуації, подолання яких вимагає від суспільства високого рівня самоорганізації, та свідомості. Як приклад варто розглянути світову пандемію COVID-19, яка не обійшла стороною і Україну. У той час, доки свідома частина молоді намагається зупинити поширення вірусу, будь-якими доступними їй методами (дотримуються правил карантину, допомагають літнім людям, шують захисні маски, поширюють поради щодо епідеміологічної безпеки у соціальних мережах), інша частина, яка не має активної громадської позиції, порушує правила карантину (виходить на вулицю без необхідності, не носять захисних масок), тим ризикує власним здоров'ям, та здоров'ям оточуючих.

Щодо інших чинників, які впливають розвиток та формування духовних цінностей можна навести: соціально-економічні (існування тіньової економіки; міграційні процеси українців за кордон; бідність населення; обмежені процеси маргіналізації), соціально-політичні (соціальна безвідповідальність правлячої еліти; нерозвиненість громадянського суспільства й правової захищеності громадян; орієнтація влади на інтереси переважно вищих верств суспільства й підприємництва), соціокультурні (зменшення ролі інституту сім'ї у процесі виховання молоді) [6].

Цінності виступають соціально-значимими орієнтирами діяльності людей, вони є чимось більш високим, ніж звичайна зацікавленість персони. Саме через культурні цінності людина задовольняє свої потреби, і саме існування цінностей відрізняє людину від тварини [4, с. 127].

З'ясовано, що в структурі духовних цінностей студентів як молодших, так і старших курсів навчання серед цінностей особистісного порядку найбільше значення мають моральні цінності, цінності самореалізації та саморозвитку; серед цінностей групового порядку – сімейні цінності; серед суспільно значущих цінностей – національно-громадянські цінності. Менш важливими є загальнолюдські духовні цінності [2].

Таким чином можна дійти до висновків, що духовні цінності є важливими для повноцінного життя кожного індивіда, а особливо для молодих людей, адже саме духовні цінності допомагають визначити основні цілі в житті, формують характер людини.

Сучасна молодь дуже сильно відрізняється від старшого покоління, вона стала більш розкутою і сміливою. Разом із нею частково змінилися і ціннісні орієнтири. Люди почали більше цікавитись бізнесом та фінансами, однак також зросла зацікавленість до пошуків нових духовних цінностей, своїх ідеалів, сенсу свого існування, однак дане твердження справедливе далеко не для всієї молоді.

У сучасному світі, багато підлітків ведуть асоціальний спосіб життя, не цікавлячись подіями, які відбуваються у суспільстві. Такі люди не мають чіткої життєвої позиції, нездатні допомагати іншим, не намагаються бути корисними, їхня сфера інтересів обмежується задоволенням власних потреб, та отримання особистої вигоди.

Пандемія COVID-19, яскраво продемонструвала відмінності між цими двома типами молоді. У той час доки активна молодь бере участь у локалізації пандемії, інший тип молодих людей не тільки не допомагає у боротьбі з вірусом, а навпаки, порушує правила встановлені для запобігання поширення епідемії, тим самим пришвидшує розповсюдження хвороби.

Багато факторів впливають на формування цінностей, серед них, як основні слід виділити: соціально-політичні, соціально-економічні, соціокультурні.

Щодо соціокультурних цінностей, слід звернути увагу на розвиток так званої «інтернет-культури», яка дуже сильно впливає на життя людини, знецінюючи старі цінності, та ставлячи на їхнє місце нові, які не завжди є «правильними».

Питання духовних цінностей молоді є дуже важливим, і потребує подальшого дослідження, задля правильного виховання нового покоління.

Список використаної літератури

1. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. Харків: ХНПУ, 2014 №43. с. 39 – 52

2. Бліхар М. П. Духовні цінності студентської молоді в сучасному суспільстві: автореф. дис ... канд. філос. наук : 22.00.04. Львів, 2019. 7 с.

3. Василюк Р. А. Духовний світ сучасної української молоді: аспекти, проблеми, перспективи. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/education/38899/

4. Огінська Р. Т. Сучасні цінності студентської молоді. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. № 20. с. 127-128.

5. Шапошникова І. В. Формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2013. № 57. с. 181-187.

6. Щербакова Н. В. Трансформація ціннісних орієнтацій сучасної української молоді: соціально-філософський аналіз : автореф. дис ... канд. філос. наук : 09.00.03. Київ, 2017. 10 с.

7. NadiaHnasevych,
OlenaMorschakovaTheproblemoftheaxiologicalexistenceofapersoninanideologicalaspect : Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід:збірник тез, Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 квітня 2019 р., м. Тернопіль:Видавничий центр ТНПУ ім.. Володимира Гнатюка, 2019. С. 11-13.

*Мірута Марта,
студентка групи АКІТ-11 та КІ-11
факультет комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасний світ характеризується процесами глобалізації, повсюдної інформатизації та комп'ютеризації, дигіталізації та інжинірингу, активного проникнення високих наукомістких технологій в життя людини і суспільства взагалі. Інформаційні мережі, в особливості мережа Інтернет, яка виступає зоною глобального співробітництва та інтеграції, дозволяють організувати людей у соціальні мережеві спільноти. Тому зараз є досить популярними наукові дослідження, що спрямовані на дослідження впливу інформаційних технологій на людину та на суспільство в цілому.

Актуальність даної теми полягає в необхідності розкриті філософської сутності впливу інформаційних технологій на духовні цінності українського суспільства.

Проблемам існування і функціонування мережі Інтернет та інформаційно-комунікативних технологій взагалі присвячені праці таких науковців і філософів, як О. Жукова, М. Кастельс, В. Лук'янець, Д. Нейсбіт, О. Полікарпова, В. Прайд, О. Рубанець, Н. Хамітов, В. Цикін тощо.

Важливим для виконання даного дослідження є підхід до аналізу цінностей та ціннісної свідомості, закладений у працях М. Вебера, Е. Дюркгейма, Ф. Знанецького, Т. Парсонса, М. Рокіча, П. Сорокіна, У. Томаса та ін.

Мета дослідження: ідентифікація масштабу впливу інформаційних технологій на духовні цінності українського суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати основні чинники впливу інформаційних технологій на духовний світ українців.

Об'єкт дослідження: філософське осмислення ролі інформаційних технологій в сучасному світі.

Предмет дослідження: вплив інформаційних технологій на духовні цінності українського суспільства.

В сучасних умовах складність морально-ціннісної ідентифікації особистості обумовлюється формуванням специфічної інформаційної свідомості глобального світу, яка змінює традиційні морально-ціннісні орієнтири, а також двоїстістю сучасної ситуації.

Глобальній комп'ютерній мережі Інтернет належить особливе місце в процесі становлення інформаційного суспільства. Інтернет змінює як життя людини, так і її саму. На планеті поступово зникають просторові та часові розмежування, стираються кордони між державами, об'єднуються в єдину мережу найвіддаленіші куточки. Саме за допомогою мережі Інтернет серед людей пропагуються певні цінності, світоглядні стереотипи та моделі поведінки. На нинішньому етапі розвитку суспільства проблема цінностей знову постає провідне місце в процесі пізнання соціальної реальності і пов'язано це, в першу чергу, з трансформацією всіх сфер життєдіяльності людини [4, с. 3].

Для осмислення сучасної соціокультурної ситуації необхідно враховувати три групи факторів: фактори внутрішнього порядку; історичні чинники; вплив глобальних процесів.

Поняття інформаційних технологій з'явилося з появою нового інформаційного суспільства, його основною характерною рисою є зміна традиційних матеріальних ресурсів на інформаційні, тобто провідне місце у ньому посідають знання, інтелектуальні здібності тощо. Інформаційні технології – цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування [3].

Інтернет наблизив інформацію безпосередньо до користувача, значно збільшивши доступ до неї в будь-який зручний час, тому пріоритетним напрямом у розвитку інформаційних ресурсів є створення глобальних електронних бібліотек. Відбувається залучення суб'єкта (людини) до штучного технологічного середовища. На думку С. Сергєєва, сьогодні можна говорити про виникнення «глобальної мережі зберігання, передачі, обробки інформації, яка набуває якостей соціального інформаційно-керуючого середовища, яке залучає до сфери своєї еволюції та впливу практично все людство у всіх сферах і формах його життєдіяльності» [5, с. 164].

Цінності кожної людини – цілий світ: складний, динамічний. Під цінностями розуміється будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє та живе, витрачає власні сили та ресурси. Потреба у визначенні особистісних цінностей, пріоритетів та сенсу життя виникає у кожної людини.

Ціннісні орієнтації – це основна форма функціонування цінностей, що характеризує момент переходу останніх у діяльність. Вони ототожнюються у свідомості людини з фундаментальними суспільними інтересами і тим самим визначають її соціальну спрямованість, життєві принципи і світогляд загалом. [7, с. 19].

За основу класифікації цінностей сучасної техногенної, інформаційно-мережевої цивілізації ми беремо класифікацію В. Стьопіна, який виділяє наступні цінності:

– людина як діяльна істота, яка перетворює природу і підчиняє її своїй владі; природа як неорганічний світ, який являє собою поле об'єктів, які виступають матеріалом та ресурсами для людської діяльності;

– цінність інновацій і прогресу; – цінність науки, знання, наукової раціональності;

– ідеал вільної індивідуальності, суверенної особистості, яка може включатися в різні соціальні спільності та має рівні права з іншими.

Сьогодні ця система цінностей актуальна, але дещо трансформується [6, с. 13 -15].

Всесвітня мережа займає провідне місце в формуванні інформаційного суспільства. Наслідком цього є поступове зникнення просторових та часових розмежувань, кордонів між державами, також помітним є подолання мовного бар'єру в спілкуванні між людьми. Також активно відбувається проведення інформаційно-психологічних операцій, а саме застосування політичної

пропаганди в засобах масової інформації. Використання даних методів призводить до помітного впливу на особистість та її погляди, а в результаті і її життєвих пріоритетів та цінностей [1, с. 323].

Внаслідок надмірного використання мережі Інтернет у повсякденному житті для спілкування, пошуку інформації, організації та проведення дозвілля у людства відбувається заміна реальних цінностей на віртуальні, що з плином часу веде до значної трансформації реального життя.

З огляді BBC Future : «Три мільярди людей в усьому світі, тобто близько 40% населення, користуються соціальними мережами в інтернеті. Люди витрачаємо на них в середньому дві години щодня: публікуємо дописи, обмінюємося фото, реагуємо на пости друзів» [2].

Два дослідження, в яких брали участь понад 700 студентів, показали, що симптоми депресії, як-от поганий настрій, відчуття меншовартості та розпачу, пов'язані з якістю онлайн-спілкування тих, кому віртуальна комунікація приносила переважно негативні емоції, депресивні симптоми були вищими.

В цілому важко визначити, позитивним чи негативним є вплив соціальних мереж на формування цінностей людей, проте можна стверджувати, що відбувається заміна пріоритету реального життя на віртуальний простір, що однозначно має негативні наслідки.

Провівши дане дослідження, можна зробити висновок, що вплив інформаційних технологій на сучасну особистість є двояким. З однієї сторони – позитивним. Оскільки, суб'єкт має можливість легко, доступно, швидко отримувати різноманітні знання та інформацію і таким чином реалізувати в повній мірі свій інтелектуальний, творчий і духовний потенціали. Особливо актуальним це є сьогодні, в умовах розвитку пандемії коронавірусної інфекції. Адже, саме завдяки інформаційним технологіям світова спільнота отримує інформацію про перебіг захворювання, про заходи щодо його подолання, про алгоритм дій влади і кожного громадянина окремо в даний період. Крім того, багато людей в умовах вимушеної ізоляції мають можливість продовжувати свої навчання та роботу дистанційно, а також таким чином спілкуватись і підтримувати одне одного. З другої сторони вплив інформаційних технологій на сучасну особистість є негативним. Тому, що людина часто стає «інформаційно залежною», її реальне життя замінюється віртуальним, справжні моральні цінності – фальшивими, а істина спотворюється. Особливо небезпечними ці явища стають в умовах сучасної пандемії коронавірусної інфекції, оскільки можуть спровокувати розвиток «масових паніки, істерії та психозу».

В цілому можна сказати, що завдяки вищеописаним впливам у будь-якому випадку змінюється ціннісні орієнтації особистості. При цьому значимість тих чи інших цінностей суб'єктом перебільшується чи применшується під дією його самооцінки, психологічного захисту на індивідуальних особливостей.

Список використаної літератури

1. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Вплив політичної пропаганди в інформаційно-психологічних операціях: принципи, форми та засоби впливу. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародни досвід: [Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції,

м.Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 21-22 квітня 2017р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 379 с.

2. Джесіка Браун. Як соцмережі впливають на наш настрій, сон, психічне здоров'я і стосунки. BBC Future. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-42693578>

3. Закон України «Про національну програму інформатизації» від 04.02.1998р. №74/98-ВР.

4. Пиголенко І. В. Інтернет-технології як засіб формування ціннісних орієнтацій студентства на шляху до інформаційного суспільства (на прикладі НТУУ «КПІ»): Автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.10. І. В. Пиголенко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2007. 20 с.

5. Сергеев С. Ф. Наука и технология XXI века. Коммуникации и НБИКС-конвергенция. С. Ф. Сергеев. Глобальное будущее 2045. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция. / под ред. проф. Д. И. Дубровского. М.: ООО «Изд-во МБА», 2013. С. 158. 168.

6. Степин В. С. Перелом в цивилизационном развитии. Точки роста новых ценностей. В. С. Степин. Глобальное будущее 2045. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция. / под ред. проф. Д. И. Дубровского. М.: ООО «Изд-во МБА», 2013. С. 10–25.

7. Фурман А. Ціннісно-орієнтаційні чинники особистісного розвитку майбутніх психологів. А.Фурман. Одеса, 2009. 20 с.

8. Гнасеви́ч Н. В., Рудакевич О. М. Вплив політичної пропаганди в інформаційно-психологічних операціях: принципи, форми та засоби впливу: Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2018. С.349-352.

*Мацук Андрій,
студент групи ПЗ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

САМОВИЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. Інформаційне суспільство - це суспільство, в якому відбуваються інтенсивні ідеологічні перетворення, де інформатизація стає основною цінністю, а також пов'язане з ними моделювання кризи та віртуалізація, яка стимулює зміни аксіологічних пріоритетів, стосунків та спілкування людей. У той же час сама цінність людини знижується через поширеність аспектів утилітаризм і прагматизм як у контактах, так і в інформації, яку має людина. У таких умовах проблема ідентифікації людини, її світогляду та суспільного буття, вибір моралі та життєві цілі та засоби набувають особливої актуальності.

Над проблемою визначення моральної ідентичності працювали Дж. Барлоу, Д. Белл, Д. Келлнер, Л. Манович, Б. Петерс, Т. О'Рейлі, Г. Рейнгольд, Е. Тоффлер, Ф. Уебстер, та ін.

Мета дослідження: осмислити особливості явища моральної ідентифікації людини в умовах інформаційного суспільства.

Об'єкт дослідження: феномен моральної ідентифікації людини в умовах сучасного світу.

Предмет дослідження: особливості морально-ціннісної ідентифікації особистості в сучасному інформаційному просторі.

Людина інформаційного суспільства занурюється у віртуальну реальність симуляцій і все більшою мірою сприймає світ як ігрове середовище, усвідомлюючи його умовність, керованість його параметрів і можливість виходу з нього [1, с. 71].

В останні десятиріччя з розвитком інформатизації процес наукових досліджень усе більше потребує уніфікації в розробці поняттєвого апарату. Це стосується всіх аспектів інтернаціональної за своєю суттю наукової діяльності, у тому числі й узгодження характеристик процесу самого суспільного розвитку. При цьому, як зазначає І. Валлерстайн, «...сьогоднішній вибір в одному відрізняється від попередніх. Це перший вибір, до якого залучений увесь світ, оскільки історична система, в якій ми живемо, вперше охоплює всю планету» [2, с. 250].

Разом з тим зауважимо, що поділ історичного розвитку на три основні етапи за характеристикою виробничої діяльності (доіндустріальний – з розвитком добувних видів господарської діяльності, індустріальний – з розвитком технологій обробки і машинним виробництвом і постіндустріальний – зі зростаючим значенням обробки даних, використання інформаційних ресурсів, з удосконаленням виробничої і соціальної організації суспільства) охоплює великі проміжки людської історії і є дуже загальним орієнтиром для сьогодення [3, с. 18].

Таким чином, із зростанням суспільної значущості впливу знань на еволюцію, сфера застосування розширюється, набуває все більшого значення і схиляє дослідників до її самостійного розгляду. Деякі з них, не виключено, з

певною поспішністю, сприймають реалії сьогодення безпосередньо як прояв суспільства знань. У той самий час, на думку А. Хана, інформаційне суспільство є функціональним блоком суспільства знань. Це можна пояснити тим, що концепція інформаційного суспільства пов'язана з ідеєю технічних інновацій, тоді як уявлення про суспільство знань охоплює розробку соціальних, культурних, економічних, політичних та інших аспектів суспільних перетворень, а також широкий та багатогранний погляд на розвиток суспільства майбутнього [5].

Через те концепція «суспільства знань» краще відображає складність та динамізм змін у суспільстві, ніж концепція «інформаційного суспільства». Цінним є, насамперед, сам факт розподілу знаннєвої сфери на складові. Проте функціональне призначення концепції інформаційного суспільства не виправдано, звужене лише до «технічних інновацій». За такого підходу з арсеналу пізнавальної діяльності суспільства викреслюється гуманітарне знання, що суперечить сучасним поглядам на значення цих наук «як способу впорядкування знань» [4, с. 68].

Для побудови ідеального інформаційного суспільства немає проблем більш важливих ніж виховання і освіта, коли не тільки кожна людина отримає рівний доступ до інформації, але за допомогою цієї інформації суспільство стане на шлях його свідомої еволюції. Але уявімо собі, що вся та грандіозна інформаційна система, яка вже створена на нашій планеті, і потужність якої зростає експоненціально з кожним десятиліттям, виявиться одного разу в руках невеликої групи людей, які переслідують свої корисливі інтереси. У подібній ситуації відбудеться глобальне зомбування планетарного людства. Це буде витончений інформаційний тоталітаризм, який страшніше будь-яких форм тоталітаризму, відомих людству [6, с. 304].

Визнання однакової моральної цінності кожної людини означає, визнання рівних прав людини. Усі повинні мати аналогічне право на доступ до інформації, необхідної для задоволення основних потреб (тобто основної інформації), на свободу вираження поглядів та доступ до ідей інших, щоб їх поважали з точки зору їх приватності, щоб права могли забезпечити відповідальне прийняття рішень щодо наявних можливостей для забезпечення добробуту людини. Підвищена цензура у багатьох частинах світу (останнім часом у Китаї), разом із високим рівнем неграмотності, високою вартістю спеціальних наукових публікацій та обмеженим доступом до Інтернету у більшості країн, що розвиваються, суттєво обмежили створення рівних можливостей за участь у глобальному інформаційному суспільстві. Це ставить серйозне обмеження у пошуку способів відповідного визнання людяності та гідності інших людей [7, с. 193].

Простір і час в цілому сьогодні значно трансформувалися. Миттєве подолання відстані за допомогою наднових телекомунікацій і надшвидкісних транспортних засобів дає можливість організаціям і індивідам спільно проводити час без безпосереднього просторового зближення, що включає їх у пластичні багатопростірні структури, які плавно переходять у діючі і постійно оновлюванні мережі взаємодії. Інформаційний простір сприяє виявленню царин, у яких відбувається накопичення досвіду і знання, набуття почуття ідентичності та вироблення політичних та ідеологічних орієнтацій [8, с. 302].

Сьогодні ми можемо спостерігати по усьому світу психічне напруження в суспільстві, пов'язане з пандемією коронавірусу. Щоб відповідати вимогам сьогодення і бути спроможним до конструктивної самореалізації, людина повинна бути тілесно і психологічно здоровою, мати духовний імунітет для протистояння руйнівним зовнішнім факторам.

Висновок. Таким чином, проблема ідентифікації людини в умовах мінливої світоглядної парадигми інформаційного суспільства є актуальною і вимагає вироблення на філософському рівні установок, які допомагають індивіду зберегти свою тотожність під інтенсивним впливом інформаційних потоків. У процесі набуття людиною моральної ідентичності в інформаційному суспільстві - спілкування набуває особливого значення. Як наслідок, по-новому постає проблема ідентифікації, яка являє собою багатовекторний філософський феномен, що визначає особливу роботу самосвідомості й дозволяє індивіду визначити свою ідентичність.

На сучасному етапі проблема ідентифікації людини, її світоглядного простору й соціального буття, вибору моральних цілей і засобів набуває особливої актуальності. Під впливом наростаючого процесу інформатизації всіх сторін життєдіяльності індивіда відбувається переакцентуація ціннісної, морально-духовної складової світоглядного поля людини, трансформуються традиційні форми комунікації, ускладнюються системні зв'язки соціальних суб'єктів.

Головне під час пандемії - не панікувати, а, користуючись особистою гігієною, бути в спокої, молитися, споглядати, підтримувати емоційну рівновагу, розмірковувати про своє життя, переосмислювати цінності, знаходити нові сенси. Все це як виклик долі, який вимагає від суспільства та кожної людини певної відповіді, заснованої на гідній моральній позиції.

Список використаної літератури

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. «Симулякр»: концептуалізація феномена у постнеокласичній філософії. *Інформація і право*. 2016. № 2. 76 с.
2. Дзьобань О. П. Діалектика глобалізації віртуальної реальності й суспільного розвитку. *Гілея: наук. вісн.* 2016. № 2. 260 с.
3. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Соціокультурний простір інформаційного суспільства як середовище буття сучасної людини. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2014. № 2 21 с.
4. Дзьобань О. П., Соснін О. В. Віртуальна реальність суспільства постмодерну як соціокультурне тло соціалізації «людини інформаційної». *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. №69. 76 с.
5. Johannes J. Britz. Making the global information society good: A social justice perspective on the ethical dimensions of the global information society. 2014. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/asi.20848> (дата звернення 18.03.2020)
6. Калакура Я. С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.

7. Компанцева Л. Соціальні комунікації для фахівців сектору безпеки та оборони. Київ: Нац. акад. Служби безпеки України, 2016. Т. 1. 244 с.

8. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. 2-ге видан. Харків: *Право*, 2017. 416 с.

9. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. Вип. 39 (52), 2018. С.57-63.

*Цебрій Вікторія,
студентка групи ІІЗ-11*

факультет комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОЇ ПАНДЕМІЇ НА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження. В наш час є досить актуальна проблема формування духовних цінностей. За час свого життя людина спонукає себе створити власний світ у якому її духовне життя буде в гармонії з діяльністю та поведінкою. Це виникає завдяки узгодженню духовних цінностей.

У процесі розвитку у людини виникають звички, переваги, формуються фактори, які впливають на її поведінку, а також утворюється система цінностей та позицій. Ми формуємо та змінюємо її під засобом масової інформації, тому вплив глобальної пандемії у сучасному суспільстві є проблемою дослідження. Та зараз людство знаходиться в тривозі глибокої кризи, що впливає на зміну потреб і дій. Дослідженням проблеми формування духовних цінностей та ціннісних орієнтацій займались Володимир Онищенко, Світлана Яланська, Жанна Вірна, Мирослав Маринович, Ярослав Грицак, Володимир Савінов та ін.

Мета дослідження: соціально філософський аналіз в контексті сучасних цивілізаційних викликів людства.

Об'єкт дослідження: вплив сучасних цивілізаційних процесів на духовні цінності.

Предмет дослідження: аналіз впливу глобальної пандемії на формування духовних цінностей у суспільстві.

Життя людини здійснюється у світі речей подій та вчинків. Це все можна охарактеризувати повсякденністю. Якою б не була людина, це її життєвий порядок, в якому вона почувається вільно. Відомий соціолог А. Шюц вважає, що повсякденність - це одна з практик позитивного досвіду, яка характеризується такими рисами: напруженою увагою до життя, утриманням від сумнівів в існуючому світовому порядку, трудовою діяльністю як переважаючою формою активності [1, с. 156–159].

Серед видів активності, праця є найважливішим чинником у конструюванні повсякденного життя, оскільки вона відображає усі якості людини, даючи їм єдність, тому що основною функцією повсякденності є забезпечення свого життя.

Людина, базуючись на почутті впевненості в справдності того, що відбувається, конструює власну повсякденність. Це підтверджено трудовою діяльністю людей. Звичайне життя спонує людей створювати власний світ, в якому внутрішній світ буде відповідним до зовнішнього-діяльності чи поведінки. І завдяки змістовним ціннісно-нормативним порядком та узгодженні їх між собою, це стає можливо [4, с. 108].

Пандемія коронавірусу впливає на здоров'я та стиль життя громадян у багатьох країнах. Майже увесь світ вдався до режиму самоізоляції. Людство опиняється перед викликом свободи та здоров'я на найближче майбутнє,наслідком чого буде переформування цінностей [3].

Для повного розуміння цінностей, звернемо увагу на поняття цінностей, а також аксіологію-вчення про цінності. Цінність – це будь-яке явище,

матеріальне чи ідеальне, яке відіграє велику роль для людини чи суспільства, заради якого вона готова витратити свої сили, час, терпіння, гроші [9, с. 157].

Цінності стають реальними орієнтирами в поведінці людини і формують людські життєво-практичні установи людей. Вони характеризують зміни внутрішнього та зовнішнього світу людини. Відома теза Протагора: «Людина є мірою всіх речей» [7, с. 130].

Цінність завжди є чимось позитивним з точки зору духовних потреб людини та суспільства. Сучасній цивілізації притаманна своєрідна ієрархія цінностей, що стають формою національно-культурного ідеалу [8, с. 63].

Та за час глобальної пандемії змінюються пріоритети цінностей. Якщо раніше сучасна молодь була зорієнтована на матеріальні цінності, такі як гроші, заробітки, бізнес, то зараз наростає хвиля духовних цінностей. Людина починає орієнтуватися на істинні цінності, що проявляється у зацікавленні світової та національної культури. Ми піддаємося впливу глобальних ситуацій, наслідком чого будуть переформування цінностей. Отримавши економічну кризу, суспільство починає дбати про такі речі як здоров'я, сімейне щастя, шляхи для самовираження [2, с. 41].

Варто відзначити, нинішній спалах коронавірусу суттєво може змінити поведінку людства. Ми бачимо, як діє соціально-психологічний механізм, коли передається не лише інформація, а ще й емоція суспільству. «Інформація та емоції передаються набагато швидше, ніж фізично сам коронавірус. Тож ця епідемія навіть у самому її епіцентрі передусім інформаційно-емоційна, хоч би як негуманно це звучало. Тобто інформаційна віральність (заразність) для суспільства є потужнішою за саму медичну», – пояснює Савінов В [6].

В журналі «Футурист» (англ.) зауважується: «Наші переконання і цінності формуються під впливом того, що ми бачимо і чуємо». Саме тому пріоритетність духовних цінностей визначається в цивілізації [5].

Існує ядро духовних цінностей, що мають пріоритет у культурах та належать до сучасної цивілізації. Пріоритетні цінності характеризуються двома групами: індивідуального та соціального характеру. Прикладом цінностей індивідуального характеру може слугувати здоров'я, свобода, незалежність. Для другої групи-цінностей соціального характеру, які настроюють взаємини з іншими людьми, може бути щира та справжня дружба, вірність, чесність [4, с. 108].

В Україні зараз відбувається переосмислення і трансформація цінностей(принципів і смислів життя), яка сильно впливає на зміну ядра культурної системи. Можна зазначити, що до цінностей сучасної цивілізації можна віднести не тільки рівень життя, працевлаштування, а систему охорони здоров'я [6].

За ці зміни люди платять своїми силами і ті зміни, які відбуваються вимагають пристосування в практичній діяльності та в сенсі розумного ставлення до них. На сьогоднішній день посилюється вплив індивідуальних характеристик особистості на формування всього спектру соціальних відносин. В такому разі, образ споживання духовних цінностей, втілений у життєву стратегію, набуває світоглядних рис [4, с. 109].

Висновок. Зміни, які відбуваються в Україні потребують змін у поглядах на такі проблеми, як цінності приватного життя, професійної діяльності

соціальної автономності. Також Для наукового і медичного світу, схоже, нинішній досвід протистояння спалаху Covid-19 виявиться надзвичайно цінним.

В умовах світової пандемії відбувається переосмислення духовних цінностей. Сучасне виховання має набути системного характеру, відігравати важливу роль у розбудові демократичного процесу. Воно має базуватись на здобутках та недоліках світової і національної культури. Та найголовніше є те, що з набутими новими духовними цінностями сучасна цивілізація набуває нових рис для розвитку суспільства.

Список використаної літератури

1. Schutz A. The Phenomenology of the Social World. Evanston: Northwestern University Press. 1967. P. 156–159.

2. Баранівський В.Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства: *Вісник. Серія «Філософія».* Харків: ХНПУ, 2014. Вип. 43. С. 40-52

3. Вірус тоталітаризму: як коронавірус стає головним ворогом свободи. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/03/24/7244898/>

4. Єрмошенко М. Духовні цінності в сучасному інформаційному суспільстві. Матеріали науково-практичної конференції. К.: Національна академія управління, 2007. 128 с.

5. Життєві цінності молоді початку XXI століття. URL: <https://wol.jw.org/uk/wol/d/r15/lp-k/102003401#h=7>

6. Життя після коронавірусу: світ вже не буде таким, як раніше. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2891243-zitta-pisla-koronavirusu-svit-vze-ne-bude-takim-ak-ranise.html>

7. Скок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. *Вісник ЧДПУ.* Вип. 11: Серія: Психологічні науки. Чернігів, 2002. С. 128-132.

8. Стасевська О. А. Система цінностей як основа буття сучасного українського суспільства: *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»* № 1 (20) 2014. С. 62-76

9. Тарарак Н. Г. Еволюція аксіологічних концепцій формування ціннісних орієнтацій в науковій думці: *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія.* Вип. 41(1). 2013. С. 151-160.

10. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах.* 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Ковальчук Вікторія,
студентка групи АКІТ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. Сьогоднішня епоха прогресивних інформаційних технологій вимагає від сучасної молоді більше активності, прискореного темпу життя, креативності та високої адаптованості.

Проблема формування цінностей української молоді є болючою з огляду на стрімкий розвиток національних і культурних процесів у галузі інформаційних технологій. Адже інформаційні технології з кожним роком все більше впливають на сучасну молодь.

Значний внесок у вивчення ролі інформаційно-комунікаційних технологій в умовах становлення інформаційного суспільства зробили В. Даніл'ян, Н. Бойко, В. Гавловський, О. Гальченко, І. Пиголенко та ін..

Багато науковців досліджували проблему впливу інформаційних технологій на сучасну молодь, зокрема: Ф. Власенко, О. Бойко, М. Бліхар, А. Ушаков, В. Баранівський, О. Целякова та ін..

Мета дослідження: визначення масштабу впливу інформаційних технологій на формування цінностей сучасної молоді.

Завдання дослідження: аналіз проблеми формування цінностей української молоді під впливом сучасних інформаційних технологій.

Об'єкт дослідження: філософське трактування впливу інформаційних технологій.

Предмет дослідження: безпосередній вплив інформаційних технологій на українську молодь.

XXI століття – епоха глобальної комп'ютеризації всіх сфер життя. Інформаційні технології настільки міцно заснувалися в нашій повсякденності, що ми навіть уявити не можемо свого існування без них. Поняття «інформаційні технології» з'явилося з появою нового інформаційного суспільства, характерною рисою якого є зміна звичайних матеріальних ресурсів на інформаційні, тобто провідне місце у ньому посідають знання, інтелектуальні здібності тощо [9, с. 47].

Отже, інформаційні технології – цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування [3].

На даний момент діяльність людини безпосередньо залежить від цих технологій, оскільки вони потребують постійного розвитку.

Сьогодні важко уявити життя без сучасного телефону, комп'ютера, Інтернету, телебачення, оскільки всі ці засоби передавання та отримання інформації значно полегшують наше життя. Проте сучасна молодь через відсутність достатнього соціального досвіду та знань правильного фільтрування інформації довіряє майже всій медійній інформації. Так як через рекламу пропагується більшість стереотипів та моделей поведінки, відповідно, молодь отримує дуже багато інформації, яку вони не встигають аналізувати. на жаль,

це призводить до того, що поступово виховується простий споглядач, у якого здатність аналітично мислити відходить на другий план [6, с. 225 – 226].

Цінності відіграють важливу роль в об'єднанні людей для колективних дій. Це осмислені моральною свідомістю ідеали моралі, які мають безпосереднє значення для людини [4, с. 707].

Останнім часом проблема ціннісних орієнтацій все частіше піднімається в науковій літературі, зокрема в філософсько-етичному плані. У зв'язку з напруженим процесом переоцінки цінностей змінюється підхід до вивчення особистісних ціннісних орієнтацій. Безумовно, найбільший вплив на формування цінностей здійснює найближче коло спілкування – сім'я. Проте через інтенсивне поширення інформаційних технологій, підліток потрапляє під їхній негативний вплив, після чого відбувається руйнування тих самих ціннісних орієнтацій [8, с. 94].

Засоби масової інформації стали могутнім соціальним інститутом, який виховує соціально-громадянські, національно-духовні почуття та звички. ЗМІ сьогодні активно впливають на формування цінностей, беруть активну участь у вихованні високих моральних якостей та духовних принципів. Вони відіграють велику роль у пізнанні світу, але в той же час стають знаряддям маніпуляції свідомості [7, с. 79].

Загалом, реклама – звичний засіб за допомогою якого будь-хто може поширювати свої погляди чи ідеї у широкі маси населення. На даному етапі реклама стала індустрією переконання, де пропагуються соціальні, моральні та економічні цінності. Беззаперечно, цей факт потрібно обов'язково врахувати батькам та педагогам у вихованні молоді [1, с. 5].

Також одним з основних джерел впливу на формування цінностей молоді є комп'ютерні ігри. Хоч і є різні види ігор, та згідно статистикою більшість дітей цікавляться іграми з зображенням жорстокості та насильства. Очевидно, що такий вид ігор не приведе до чогось хорошого. Після того, як підліток стає одержимий певною грою, то це призводить до розвитку агресії, посилення страху стати жертвою. Насильницькі комп'ютерні ігри формують у дітей недовіру до оточуючих, а також утворюється думка про те, що насильство є найефективнішим способом розв'язання конфліктів.

Також, ще одним засобом впливу на формування духовних цінностей молоді є соціальні мережі. Соціальні мережі – потужний засіб для комунікації людей в мережі Інтернет. Це порівняно нове явище, яке стрімко розвивається. Також соціальні мережі можна назвати віртуальним майданчиком, що забезпечує спілкування та обмін даними між користувачами [10, с. 120].

Порівняно з іншими засобами масової інформації, соціальні мережі поєднують у собі друковану, фото - та відеоінформацію. Підліток, який перебуває у віртуальному світі формує свою систему цінностей, яка визначає виняткове ставлення до певних дій. Через соцмережі підлітки засвоюють певні моделі поведінки, поступово переносячи їх у реальність. У соціальних мережах дуже важко контролювати дії підлітків, тому дуже часто спостерігається агресія, ненормативна лексика [2, с. 230].

Відповідно, використовуючи соцмережі підліток задовільняє бажання, які він не проявляє в реальному житті. Цей соціальний ресурс втілює ці бажання за рахунок анонімних дій, за допомогою яких можна створювати нові образи

власного «Я». До того ж, в соціальних мережах є необмежений доступ до особистої інформації різних користувачів [5, с. 4].

Провівши дане дослідження, дійшли до висновку, що інформаційні технології безпосередньо впливають на формування ціннісної системи сучасної молоді. Вплив цих технологій може бути як позитивним, так і негативним.

Також цей вплив залежить від джерела інформації, з якою знайомиться молодь. На жаль, згідно статистикою молодь в більшості зацікавлена в джерелах негативного впливу. Проте, щоб інформація, яку поглинають підлітки, не призводила до негативних наслідків, необхідно, щоб розробники ігор створювали розваги, корисні для розвитку; модератори сайтів фільтрували інформацію, яка розміщується там.

За останні декілька років Україна переживала інтенсивні трансформаційні процеси. Основним є війна на сході України з країною-агресором – Росією. В цей нелегкий для нас всіх час ми повинні згуртуватися та разом боротися за нашу державу. Саме ці події мають значний вплив на формування цінностей української молоді. У значній частини молоді піднявся рівень патріотизму, формується громадянське суспільство. В такий час з молоді формується духовно-свідоме покоління, яке цінує та поважає свою державу, мову та традиції.

Також неможливо не звернути увагу на світову пандемію коронавірусу, яка заповонила всю планету. Люди повинні сидіти вдома на кількатижневому, а то й кількомісяцевому карантині, не гуляючи по місту, не відвідуючи улюблені заклади. Проте молодь має можливість переосмислити своє відношення до навколишнього середовища. Можливо це все не просто так? Може це планета мстить нам за наше огидне відношення до природи? Адже всі ми перестали цінувати те, що нам дала природа, перестали цінувати, врешті-решт, навіть живе спілкування. Коли все було добре, то ми ігнорували живе спілкування, замінюючи його віртуальним. Цінність живого спілкування усвідомлюється тільки тепер. Тому в цей складний для України та світу час потрібно не панікувати, а переосмислити свій духовний світ та цінності.

Список використаної літератури

1. Батюк, А. Є., Дурняк, Б. В. Розробка і дизайн рекламних видань. Львів: Українська академія друкарства, 2006. 315 с.
2. Глущенко С. Д. Соціально-психологічні особливості Інтернетаддиктивної поведінки особистості. Київ : Університет «Україна», 2008. 547 с.
3. Закон України «Про національну програму інформатизації» від 04.02.1998р. №74/98-ВР.
4. Лісовий В. С. Цінність. Філософський словник / ред. В. І. Шинкарук. Київ, 1986. 800 с.
5. Млодик І. Ю. Що роблять діти в соціальних мережах. Як їм допомогти. URL: <http://onlinebezpeka.com/uk/advice-for-parents/communication-in-network/article/ssho-roblyatj-diti-v-sotsialnih-merezakh-jak-im-dopomogti>.
6. Ступаченко Г. С. Інтернет та його впливовість на формування ціннісних орієнтацій молодого покоління. Київ.: Академпрес, 2009.

7. Сухорукова А. В. Вплив ЗМІ на формування духовності суспільства. Питання духовної культури. 2006, № 5. С. 78-82.

8. Павлюк Н. В. Вплив ЗМІ на формування уявлень про сім'ю у старшокласників. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2013. № 13. С. 91-96.

9. Федоров А. В. Школярі та комп'ютерні ігри з «екранним насильством». Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 13 (272). 2004, № 6. С. 45-49.

10. Яцишин А. В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти. Інформаційні технології в освіті. 2014, № 19. С. 119-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2014_19_14.

11. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. Вітакультурний млин. Методологічний альманах. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Ніколаєв Андрій,
студент групи ПР-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ВПЛИВ ГРОШЕЙ НА СУСПІЛЬСТВО

Актуальність теми: Гроші відіграють важливу роль у житті та розвитку суспільства й відносяться до найдавніших явищ, створених людьми. Сучасна економіка, як державна, так і персональна, нерозривно з ними пов'язана. Гроші - це ідеальний інструмент для економіки, роль якого складно переоцінити. Вони служать справжнім двигуном для розвитку людського суспільства, всіх галузей економіки будь-якої країни. Гроші потрібні людині, аби жити не думаючи про них, а займатися творчістю, улюбленими справами. Брак коштів призводить до занепаду. Невмінні керувати своїми потребами призводить до марнотратства й трагедії. Великі гроші дають владу, але саме великі гроші часом забирають у полон життя людське.

Дослідженням впливу грошей на суспільство займалися такі науковці М. І. Савлука, З. Е. Скриньки, Т. С. Смовженко, Т. О. Кізима, В. В. Ільїн та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз впливу грошей на суспільство та особистість.

Об'єкт дослідження: соціальна та економічна сфера суспільства.

Предмет дослідження: особливості та специфіка впливу грошей на суспільство та особистість.

Українська грошова комунікативна система. Весь соціальний досвід пострадянських років українців пронизаний гострими проблемами, пов'язаними зі зміною ролі грошей у суспільстві: втрата заощаджень, катастрофічна інфляція першої половини дев'яностих років, фантастичне розбухання тіньових та кримінальних капіталів, шахрайство «фінансових пірамід», розкрадання воєнної техніки які й тепер ще не відійшли в минуле [1, с. 119].

Як цінність паперових грошей не залежить від їх носія – паперу, так і ціни будь-яких благ товарів не визначаються зовнішніми властивостями благ-товарів. Як же виходить так що цінність грошей і ціни товарів якось узгоджуються одне з одним і забезпечують у результаті весь суспільно цілісне господарство. У результаті аналізу всіх видів, гроші можуть поставати як опредмечений результат нескінченних пошуків сенсу життя. І в цьому вбачається їх великий сенс. Як же господарський та економічний процес? Відповідь тут відбувається це начебто все саме собою, у взаємодії всіх економічних величин одна з одною, але неодмінно під впливом двох відтворювальних процесів тиску: мікротиску та макротиску [3, с. 34].

Економіка змінюється завдяки людям та грошам. Різниця в соціальному статусі грошей тягне за собою глибоку відмінність у соціальній відповідальності капіталу. Правдиві соціальні відповідальності грошей вкорінений в ідеї ринку. Базовим визначенням ринку є не те, що простір нічим не обмеженого, вільного обмін, а тим що ринок являє собою простір стосунків, вільних від примусу [4, с. 27].

Ринок – не самодостатня величина. Він є способом інтеграції, передумовами якої служать вільна праця та вільне підприємництво. Тому гроші як учасники

ринку працюють не лише на приватний, а й на відтворення системи, в якій інтерес має свої права і гарантії тобто на спільне благо. Філософія прагне до цілісного сприйняття світу, в центрі якого завжди перебуває людина. Сьогодні вона – у центрі світу грошей, фокусуючи на них більшість своєї свідомості. Гроші виникли і розвинулися внаслідок потреби людей узгоджувати свої запити та інтереси у господарській діяльності. Тому для розуміння соціальної природи грошей важливо побачити їх як медіум соціальних комунікацій. Їх виникнення детермінувало вироблення і кодування у знаковій формі нових вербальних, поведінкових, ситуативно-речових кодів, змістом яких стали конвенційно прийняті правила, що регулювали нові, до того часу не чинні, форми поведінки людей. Також про індивідуалістичні дослідження Сучасний фінансовий світ належить людині думки, творчості і інтелекту. Проблема інтелекту в найширшому сенсі – це проблема способу мислення. Невідповідність «способу мислення» вимогам часу породжує кризу – «антропологічну», «духовну», «культурну», «економічну», «соціальну» та ін. Суть «кризи», про яку постійно говорять і пишуть, не стільки в нових деструктивних, явищах (хоча їх більш ніж достатньо), скільки у величезній інерції мислення. Що у свою чергу породжує нестабільність людини і суспільства, як і людини в суспільстві, яка «не встигає» розуміти ті радикально динамічні процеси, що відбуваються у сучасному світі. Іншими словами, суть кризи в тому, що існуючі теорії (філософські, соціологічні, економічні та ін.), в силу їх опори на традиційні принципи мислення, не можуть адекватно пояснити нових явищ і процесів [2, с. 28].

Необхідно виходити з того, що дійсність у глобальному економічному світі занадто багатоваріантна, і швидкість її змін випереджає темпи її вивчення. Тим більше, динаміка життєвої реальності у свою чергу укорінена у зворотному впливові теоретичного мислення (інтелекту) на поведінку людини як суб'єкта соціально-економічної і культурної діяльності. Висновки з тих або інших теорій досить швидко стають надбанням співтовариства і впливають на формування його очікувань. Але якщо ці теорії більше відповідають минулому, то вони не здатні не лише вирішувати, але навіть і передбачати проблеми сучасного світу. Більше того, неспроможними, непридатними виявляються базові поняття, на яких будувалися (і будуються) ці теорії. Прикладом можуть бути у філософії концепти «суті людини», людини «суб'єкта», на яких ґрунтується європейське розуміння людини. Адже навіть сучасні концепції розроблялися в європейській філософській антропології як мінімум півстоліття тому. По-друге, непридатною стає і та мова, якою висловлюється розуміння тієї або іншої проблеми [5, с. 18].

Таким чином, ми можемо прийти до висновків, що формування валютно-комунікативної форми в першу чергу допомогло людству розв'язувати побутові проблеми шляхом обміну, а не насильства, хоча дії примусу все одно здійснювались для дисциплінування суспільства, у ньому з'явилася зв'язна ланка для нейтральних відносин.

Людський фактор все одно забезпечує випадки викрадення грошей. Перехід до віртуальної форми зменшить вуличні й домашні крадіжки є і мінуси. Гроші не дають гарантії безпеки, а деколи й ризику. Під час соціальних чи економічних змін відбувається криза знецінення грошей і можуть відбуватися збільшення випадків пограбувань, шантажу. Але в основному людство стало більш дисципліноване. Поява віртуальної валюти підтверджує теоретичні дослідження багатьох учених щодо неминучості еволюції грошей. Це зумовлює

важливі зміни в грошовій і платіжній системах, спонукає традиційні фінансові інститути до адаптації та розвитку, внаслідок чого слід очікувати системні зміни у фінансовій моделі сучасного суспільства.

У повсякденному житті будь-хто із нас безпосередньо стикається з грошовою комунікацією, як рівень вартості, гроші, здійснюють авторитет на формування блага для домогосподарств крізь можливість забезпечення життєдіяльності задоволення потреб першої необхідності, а також як шлях задоволення індивідуально-інтелектуального та духовного-культурного розвитку особистості.

Список використаної літератури

1. Савлука М. І. Гроші та кредит: Грошові системи: підручник. Київ: КНЕУ, 2011. 119-249 с.

2. Ільїн В. В. Філософія багатства: людина у світі грошей: Гроші як інструмент економічного реформування: збірник наукових статей Київ: УБС НБУ, 2005. 28 с.

3. Скринник З. Е. Культурний феномен грошей у світлі комунікативної філософії: онтологія грошей в інтерпретації філософії господарства. Львів, 2008. 34 с.

4. Кізима Т. О. Методика викладання фінансової грамотності: Оцінка впливу психології грошей на формування добробуту населення: навч. посіб. Тернопіль 2017. 25 с.

5. Смовженко Т. С., Скринник З. Е. Філософія грошей в епоху фінансової цивілізації: Гроші в історії людства культурологічний аспект: монографія: Київ: УБС НБУ, 2010. 18-86 с.

6. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. Вип. 39 (52), 2018. С.57-63.

*Гевко Наталія,
студентка групи ПР-14
юридичного факультету, ТНЕУ*

ЛЮДИНА ЯК ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Актуальність проблеми. В умовах сучасної активної урбанізації та формування спільної культури онлайн все більше і більше впливає на індивідуальність та особистий розвиток кожної окремої людини.

Швидкий темп наукового розвитку та іт-технологій, а також «тони» різної інформації ставлять перед людиною щоразу складніші умови існування, вміння фільтрувати почуте та побачене, розрізнити потрібне від нав'язаного. Залишатись особистістю стає дедалі важче. З одного боку ці темпи і вимоги задає сама людина, з іншого багатьом вони не під силу і як результат машина сучасної світової культури залишає існування безлічі людей, що «вийшли з моди» модернізму. Тому сьогодні є дуже актуальним питання людини як творця культури, а з іншого боку, людини – як результату творіння культури.

Дослідженням соціально-філософського питання культури займаються такі науковці: С. Яворенко, В. Скворцова, В. Франкл, Г. Зімелля, Ф. Ніцше, А. Єрмоленко та інші.

Мета дослідження: дослідити соціально-філософський аналіз впливу культури на розвиток людини та можливості людини впливати на розвиток культури.

Завдання дослідження: проаналізувати принципи функціонування культури та основи її розвитку; розкрити наслідки впливу суспільних ідей на індивідуальність.

Об'єкт дослідження: людина в культурному її аспекті та культура, як результат людських діянь.

Предмет дослідження: головні чинники впливу на людину з боку культури та інструменти формування людиною культури як такої.

У процесі самопізнання людина не здатна цілісно пізнати ні себе поза людством, ні людства поза життям. Така думка говорить про той факт, що людина - не сталий центр Всесвіту, який виникає одночасно і ментально. Фізичні якості та здатності людини як живої істоти є лише частиною її природи. Людина є найвищим синтезом матеріального та духовного, тобто вона - не тільки біологічна чи соціальна істота, а, до певної міри, і космічна [1, с. 3-4].

А культура - це буття в його людській організованості, яка вирізняє людську істоту з безпосередньої тваринної залежності від природи. Тому завдяки культурній еволюції людина здобула і вдосконалила свої найхарактерніші риси та властивості пристосування і виживання в навколишньому світі. Творіння культури – процес, що постійно спонукує людство на подальший саморозвиток, а також стає силою розвитку самої природи [1, с. 6-7].

Більше того, займаючи найвищу сходинку у природній ієрархії завдяки володінню розуму та свободної волі в творенні свого існування та існування природи, людина ще більше пов'язана з природним Всесвітом через відповідальність за перетворення, які вона здійснює в ньому. Хоча не завжди

усвідомлюючи своїх обов'язків як генератора величної творчої, інколи нажалі і руйнівної, людина поєднана з природою у своєму фізичному існуванні. Біосфера може існувати без людини. Людина ж існувати без біосфери не здатна [6, с. 160].

Увесь досвід історично-культурного існування людства твердить, що культура не здатна розвиватися наперекір своїй основі - природі. Цивілізована природа щораз більше потребує культурного відношення. Розвиваючи свої можливості людина повинна пам'ятати про взаємодію з природою та усвідомлювати наслідки впливу на неї [6, с. 30-32].

З вищесказаного випливає, що якість взаємовідношення людини та природи свідчить про рівень розвитку культури. Звідси, культура і є тим, що складає сутність людського існування або, як мінімум, тим, що відрізняє людське існування від усякого іншого.

Співставлення людської і культурної реальностей формує висновок: культура є дещо людське у людині, а людина є людиною, бо вона опанувала світ культури. Тобто, людина є взірцем існуючої культури, а культура, в свою чергу, є критерієм розвитку людини. Запитавши що в людині робить її людиною, отримаємо одну відповідь - все. Ба більше, ця теза є універсальною, бо застосовується до кожного окремого індивіда зокрема та людського роду загалом [2, с. 45-48].

Формування особистості індивідуума здійснюється у культурі. Культура «обмежує» у своїх чітких рамках людину, надаючи їй певної форми. Безформне «Я» немовляти попадає у жорсткі границі культури, як рідина у тверді стінки склянки. Тільки від густини і в'язкості цієї рідини залежить, чи встигне вона до свого затвердіння - в аналогії - до становлення з «Я» особистості - повністю прийняти форму склянки, або ж в ній залишаться пустоти, опуклості, впадини, які тільки й надають твердій масі елементи неповторності, індивідуальності. Риси характеру, особливості поведінки, здібності індивідуума залежать від жорсткості людського «Я», від його вміння опиратися зовнішнім факторам, в якості яких і виступає наявна культура.

Гегель писав про існування «абсолютного духу», говорячи про три рівні - релігія, мистецтво та філософію. Загалом до духовної сфери культури відносяться всі форми суспільної свідомості - політична, правова, моральна, естетична, релігійна, філософська, національна [7, с. 243-249].

Фундамент духовності у діяльність людей та їх безпосередньому спілкуванні. Духовність виражається на двох рівнях - загальному і особистісному. У суспільному форматі ця духовність відображається у ідеях, знанні, теоріях, моральній поведінці і освіченості населення. Слід вказати тут про такі види суспільної свідомості, як філософія, релігія, наука, мораль та мистецтво.

Духовність особистості - це духовний світ окремого конкретного індивідуума, його погляди, уявлення і настрої. Виражається така духовність у конкретних обставинах життя людини. Проте кожна людина входить до певної соціальної групи, нації, народу і виражає в своїй поведінці певний вплив цих груп на своє особисте життя [2, с. 80-96].

Підсумовуючи вищесказане можна сказати, що культура має антропологічні виміри. Людина є мірилом культури і в її особистому самотворенні, і в організації суспільства загалом. Так як фінішною ціллю

культурного розвитку є світ людини, або «друга природа», яка твориться самою людиною.

Яскравим прикладом впливу суспільства на людину є пандемія «COVID-19». В умовах глобалізації людства та розвитком співпраці в міжнародному форматі, поширення вірусу відбувалося з дуже швидкими темпами. Бачимо як необережність одної групи людей кардинально вплинула на життя людства планети загалом. З іншого боку, через активну роботу мас-медіа та можливість моментального поширення інформації вдалося мобілізувати медиків, волонтерів та довести потрібну інформацію до населення.

Проблема вірусу стала спільною, загальною для всіх, можна сказати проникла у всі культури народів та вплинула на кожного їх громадянина зокрема. Проте реакції на такий «збудник» були досить різноманітними: дехто ігнорував заяви ВООЗ, недотримуючись умов карантину, дехто законослухняно з педантичністю виконував всі приписи, були такі, що шукали шляхів збагатитися на цьому, а ще інші волонтерили допомагаючи потребуючим, інколи ризикуючи власним здоров'ям. Бачимо, що при однаковому впливі на індивідуум, наслідки є різними, що говорить про персоналістичне формування особистості. Кожен з нас сам вибирає свою участь та роль у суспільному житті, формуючи таким чином певні звички, характер, стиль життя, що в наслідку творить культуру загалом [5, с. 3-4].

Творчість – це процес творення чогось нового, породження інших, не існуючих до того матеріальних і духовних цінностей [3, с. 80-87].

Митець - також людина. Він також народжується, живе і виховується як інші люди. Проте творча людина виходить за рамки повсякденних стереотипів та загальноприйнятих видів діяльності і поглядів на світ. Одним із найважливіших критеріїв, що відрізняють людину від тварин, які лише споживають, є здатність виробляти, творити. Творчість - це «епогей» людської життєдіяльності, що зароджується у трудових процесах, за умови активного залучення мислення та почуттів [6, с. 80-100].

Будь-які внутрішні механізми творчості вимагають від людини здатності переступати межі особистого досвіду, прориватися у невідоме. Такий феномен називається трансгресія, тобто прорив, злет, стрибок реальності. Цінними для нас є прикладами такої творчості у М. Коцюбинського, М. Гоголя та ін. «Поет починається там, де закінчуються людина. Доля останньої - жити своїм людським життям, доля поета - творити те, що не існує», - писав Хосе Ортега-і-Гасет [3, с. 33-70].

Вимога до особи у творенні культури полягає в здатності мислити не так, як інші. Мірилом творчої людини є талант, тобто коли джерело, натхнення приходить не ззовні, як подарунок долі, а з середини, як подарунок душі. Талант - це цілий набір творчих задатків особистості, індивідуальне поєднання інтелектуальних, емоційних і вольових якостей, що відкриває можливість творити у певній сфері життєдіяльності. Талановита особистість відрізняється розумінням своєї справи, високою майстерністю її виконання та знанням свого ремесла.

Цінним моментом є те, щоб саме існування людини стало творчим, наповненим пошуком, відкриттями. Найуспішніший спосіб розвивати свої таланти - це творити культуру, вивчати і відтворювати культурні цінності у всіх сферах суспільного і особистого життя.

Висновки. Філософія сучасного світу ставить поняття людини і культури дуже близько. Адже буття людини і культури дуже тісно пов'язані в щоденному існуванні та у будь-яких сферах людського життя. Основними принципами такого співіснування є:

– культура формує загальні засади людського існування кожного її індивідуума;

– культура є наслідком людських діянь, перетворень природи, творчих актів;

– джерелом культури є людина; людина – основний творець та редактор культури;

– людина здатна формуватися всупереч принципам загальної культури;

– людина відповідальна за формування культури і наслідки її впливу на народ.

Філософи сьогодення приділяють багато уваги студіюванню етики, естетики, права і держави, релігії і науки, антропології, етнографії, психології, педагогіки, літератури і мистецтва. Цінності культури для них завжди були і залишались найвищими цінностями. Усі люди загалом повинні розуміти, що з ретроспективи народжується перспектива, з історії - теорія, з традицій - справжнє новаторство. Отже культура - це наше майбутнє!

Список використаної літератури

1. Шашкова Л. О. Людина як творець і творіння: аксіологічний аспект наукових і богословських діалогів. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2015. С. 3-4.

2. Богданова Н. Проблема формування творчої особистості. *Вища освіта України*. 2016. №2. С. 80-87.

3. Демиденко Г. Г. Історія вчень про право і державу. Навчальний посібник. Харків: Консум, 2004. 432 с. URL : <http://www.info-library.com.ua/books-text-9114.html>

4. Старовойт О. В. Природа людини як творця інноваційної культури. *Нова парадигма*. 2016. Вип. 121. С. 126-134.

5. Слабоуз В., Лесна Т. Уявлення про мову як феномен «народження» людини, тому що саме воно стимулювало спочатку творіння, а потім розвиток. Київ. 2015. Вип. 16. С. 6-7.

6. Орінда Е. Н. *ONE & Associates ADVOCATES*. Розвиток Концепцій у сфері Міжнародно-правового співробітництва у боротьбі з епідеміями та пандеміями. Актуальні проблеми політики. 2018. Вип. 62. С. 74-76.

7. Шевчук Д. Людина і культура. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2019. 224 с.

URL : <https://eprints.oa.edu.ua/7892/1/Людина%20i%20культура.pdf>

8. Hnasevych Nadia Value dimensions of sociocultural human existence. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy: Proceedings Scientific publications. Issue 74, 2018*. С.61-71.

*Савка Ірина,
студентка групи ПР-13
юридичного факультету, ТНЕУ*

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність теми: національна ідея – дуже складне та різностороннє поняття, особливо це стосується української національної ідеї. На сьогоднішній день питання національної ідеї є надзвичайно важливим, адже національна ідея не лише визначає стратегію розвитку держави, а й об'єднує націю на шляху до її мети.

Без такої ідеї, рух держави в своєму розвитку є безцільним і не зрозумілим для народу, потрібно щось, що згуртувало б навколо себе більшість громадян України, заради побудови незалежної держави на традиціях свого народу, на своїй культурі, на своїй економіці і на загальнолюдських демократичних цінностях. Яка відновить національну гордість і любов до своєї країни кожного громадянина. Характерні особливості української національної ідеї визначаються менталітетом народу, ступенем розвитку його духовної та матеріальної культури, статусом на міжнародній арені і завданнями, які стоять перед ним.

Коли як не зараз, у такий складний для країни час, слід говорити про національну ідею.

Дослідженням впливу національної ідеї на формування громадянського суспільства займалися такі науковці: І. Франко, М. Драгоманов, О. Забужко, В. Шкляр, Н. Гнасевич, А. Колодій, І. Бичко, В. Мороз, М. Томенко, О. Рудакевич, В. Крисаченко, В. Бебик, С. Вовканич, М. Жулинський, О. Пахльовська та інші.

Мета дослідження: філософсько-правовий аналіз впливу національної ідеї на встановлення громадянського суспільства в Україні.

Завдання: дати філософський аналіз національної ідеї як світоглядної орієнтації українського народу, її ролі в процесі розбудови українського громадянського суспільства.

Об'єкт дослідження: політична та духовна сфера соціуму.

Предмет дослідження: особливості та специфіка національної ідеї як важливого чинника у розвитку громадянського суспільства в Україні.

Національна ідея виникла не вчора і не сьогодні, присутня в Україні вже кілька століть. Саме вона підштовхнула патріотів вийти на Українську революцію як в 1917 році, так і на Революцію гідності в 2014. Українська національна ідея – національна ідея українців, яка відображає головні національні інтереси і задає оптимальний напрям розвитку країни, як у сьогоднішній, так і на майбутнє. Через існування національних інтересів в політичній, економічній, культурній, побутовій сферах, відповідно національна ідея може існувати в складній синтезній формі [4, с. 9].

Можна погодитися з думкою О. Гриніва про те, що національна ідея логічно виводиться з національної мрії і являє собою концентровано оформлену під впливом національної еліти суть нації як певної людської спільноти та визначає її роль у світовому процесі [1, с. 6].

У світі сьогодні є такі міркування щодо визначення національної ідеї: чітко сформульований спільний інтерес абсолютної більшості громадян, котрий об'єднує їх на шляху до спільної мети, фундаментальна ідея, за допомогою якої досягається єдність дій різних соціальних груп, спільна мета та довгострокова стратегія розвитку суспільства, духовний орієнтир суспільного життя [3].

На переконання фахівців, національну ідею можна інтерпретувати як стратегічну мету національного прогресу, породження і виразник національної самосвідомості [2, с. 26].

Як зазначає Павло Гай-Нижник українська національна ідея цілком спроможна бути плідною в унісон зі світовою громадською думкою (навіть з перспективами очолювати її), а не йти їй наперекір. Таким чином у тривалому часі та у векторному зрізі опанування майбуттям, національна ідея здатна бути надвагомим енергетичним трампліном для психологічного одужання народу, його духовим, але не теологізованим, і надкорисним елементом політичного інструментарію держави, впливовішою, ніж майстерна дипломатія, духовне відродження [5, с. 169].

На даний момент часу Національну ідею України я бачу такою: Побудова, на найкращих зразках країн Євросоюзу та на загальнолюдських цінностях і традиціях свого народу, міцної, успішної, процвітаючої, самостійної, правової, економічно, технологічно і екологічно розвинутої соборної, національної держави Україна, основним завданням якої є відновлення територіальної цілості, встановлення миру та збереження і покращення життя, здоров'я, добробуту, соціальної справедливості та свободи в усіх її проявах (слова, релігії, пересування та інші.). Відтак національна ідея є об'єднавчим чинником спорідненої історичною, культурною та господарчо-побутовою традицією спільноти єдинокровного народу, його ідеалізованою морально-ціннісною мрією [5, с.168].

Початок так званого «нового десятиліття» приніс чимало нещастя цілому світу. Чого варта лише звістка про невідомий вірус у Китаї який вбиває. Пандемія коронавірусу COVID-19 – це перевірка людства на здатність протидіяти загальноцивілізаційним загрозам, організовуватися для вирішення нагальних проблем і робити правильні висновки, також чітко показує, влада яких країн діє продумано і ефективно, а хто імітує активну діяльність, не забезпечивши при цьому населення навіть найнеобхіднішими засобами індивідуального захисту і діагностики.

Громадянське суспільство – суспільство громадян певної держави, в нашому випадку України, із високим рівнем соціальних, політичних, економічних культурних і моральних рис, яке спільно у відношенні з державою утворює правові відносини, воно неможливе без існування правової держави, а тільки існування розвиненого, стабільного громадянського суспільства уможлиблює утворення правової держави. Високорозвинене громадянське суспільство є основою стабільного демократичного політичного режиму.

В цілому, можна сказати, така влада має безпосередньо виражати волю самих людей, а не волю певних організацій, партій чи об'єднань. Найбільш повно такий стан забезпечує безпосередня, демократія, що втілюється в об'єднаннях та організаціях, які діють в різних сферах життєдіяльності суспільства. Механізм розподілу влади в громадянському суспільстві і

контроль за її реалізацію здійснюється на основі особистої і громадської ініціативи індивідів, за їх підтримки та довіри [3, с. 21].

В ході досліджень ми дійшли до таких висновків:

Формування та усвідомлення прийнятної і зрозумілої для кожної людини української національної ідеї як політичного проекту майбутнього нації головним завданням сучасного державотворення, основою розвитку об'єднаного, консолідованого українського громадянського суспільства і, відповідно, модернізації системи державного управління. Національна ідея повинна стати привабливою перспективою для всіх громадян країни, модерним проектом суспільного розвитку, який базується на національній свідомості та сучасній системі цінностей українського народу, виражає спільні духовні та матеріальні інтереси і потреби всієї нації та довгострокову стратегію сталого розвитку України до передових рубежів сучасної цивілізації.

Тобто нагальною постає потреба наповнення національної ідеї новим ідеологічним змістом, який відповідав би цивілізаційним, науковим, інформаційним процесам нового тисячоліття.

Список використаної літератури

1. Гринів О. Українська національна ідея як проблема науки. Етнічна історія народів Європи: зб. наук. пр.Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2001. Вип. 9. С. 4–8.
2. Карлова В. Національна ідея сучасної України: проблеми та перспективи формування : Вісник Національної академії державного управління. 2010. № 3. С. 21-29.
3. М. Попович. Українська національна ідея: Вісник Національної академії наук України. 2005. № 8. С. 14-20.
4. Михальченко М. Національна ідея як регулятивна сила в загальнонаціональному та регіональному масштабах. Регіональні версії української національної ідеї. 2005. С. 9-35.
5. Трансформація української національної ідеї упоряд. О. Доній К.: Наш формат, 2019. 464 с.
6. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Проблема становлення єдиної національної ідентичності громадян українців є однією з визначальних для нашого суспільства та для формування його як повноцінної нації. Політична проблема полягає в тому, що необхідно зберегти цілісність держави та зміцнити її, становити громадянське суспільство. Саме це зумовлює необхідність вироблення правильної політики щодо кризових явищ, помітних в українській національній ідентичності. Усі дослідження (теоретичні та практичні) безпосередньо стосуються проблем зменшення сепаратизму, залучення до державотворчого процесу представників усіх етнічних груп, зміцнення можливостей держави у справі протистояння зовнішньому тискові.

Дослідження особливостей формування політичної нації в Україні сприятиме розумінню процесів в етнонаціональній сфері, дасть змогу перевірити виправданість застосування концепції політичної нації до етнополітичних процесів в країні, а також сприятиме виробленню ефективної державної політики у цій сфері. Актуальність цієї проблеми підтверджується численними дослідженнями українських авторів. Значний інтерес становлять монографії та колективні наукові розробки українських вчених зокрема, Картунов О., Колодій А., Кресіна І., Лісовий В., Нагорна Л., Майборода О., Обушний М., Саєнко Ю., Римаренко Ю., Рудницька Т., Шульга М. та інші. Та праці зарубіжних науковців, зокрема, з української діаспори. Серед них – Вільсон Е., Мотиль А., Кузьо Т., Попсон Н., Прізел І., Шпорлюк Р. та інші [1].

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз формування сучасної української нації.

Об'єкт дослідження: політична та соціальна сфера українського суспільства.

Предмет дослідження: специфіка та різні аспекти формування сучасної української нації.

Давно відомо, що існує декілька проблем корінних народів і національних меншин, для врегулювання яких немає необхідних законодавчих актів. Немає належного інформаційного забезпечення щодо становища корінних народів і національних меншин та їхніх проблем. У засобах масової інформації не відбувається публічного обговорення етнонаціональних, міграційних та міжконфесійних проблем, життя української діаспори [3].

Також одна із причин, яка не дає можливості до інтенсивного всебічного розвитку української держави - це відсутність сформованої державницької нації. У свою чергу, труднощі у формуванні нації пов'язані не тільки з спадщиною яку залишив нам радянський союз у вигляді викривленого світогляду українців. Важливим чинником є факт, що сучасна українська нація формується не на базі одного етносу, одного народу, а на базі різних етносів, а не тільки двох - українського й російського.

На нашу думку, спільні національні інтереси - це світоглядні інтереси, які об'єднують, згуртовують народ в одну сильну націю. Світогляд українського

суспільства розділився. Один прагне консервації старого устрою життя. Другий - прагне змін у всьому. По великому рахунку, суть антагонізму цих світоглядів - це зміна способу мислення і способу життя. Вони виявляються у відносинах «людина й Бог», «людина - людина», «людина - природа». У процесі змін формується нова нація. У свою ж чергу, формування нової нації в Україні є одним з елементів подальшої еволюції людства [5].

Отже, зі своїм політично розділеним суспільством, ми ніколи не отримаємо стабільної процвітаючої держави. У формуванні сучасної української нації головна роль належить українському етносу, як носію відповідного світогляду. Його історична місія - забезпечити своє світоглядне домінування серед інших етносів української держави. Отже, умови для формування нової нації: наявність життєздатного етносу; національна територія з відповідною енергетикою; наявність системної кризи та жорсткий відбір; наявність діаспори, як каталізатора системних змін, яка теж перебуває в системній кризі через загрозу асиміляції; процес повернення діаспори як повернення генофонду; наявність суспільного прошарку - союзника діаспори, як середовища системних змін.

Якщо ми прагнемо збереження України, то в питанні ліберального чи етнічного розуміння сучасної української нації ми однозначно повинні прийняти громадянське (політичне) її розуміння. Головна ознака приналежності до модерної української нації – це свідомо воля людини бути належною до неї [6].

Отже в ході дослідження ми з'ясували, що сучасна українська політична нація остаточно відбудеться не тоді, коли буде забезпечено домінування української мови в усіх регіонах України. Це необхідна, але недостатня умова. Українська політична нація остаточно відбудеться тоді, коли буде досягнуто домінування однакової етичної традиції.

Список використаної літератури

1. Варналій З, Павлюк А., Шевченко О. Стратегія подолання диспропорцій у розвитку регіонів Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки. Київ, НІСД, 2003. 162 с.
2. Хмелько В. Макросоціальні зміни в українському суспільстві за роки незалежності. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2003. № 1.
3. Ситник П. К., Дербак А. П. Духовні засади та механізми формування національної самосвідомості. URL: www.niurr.gov.ua/ukr/publishing/panorama/
4. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху. / пер. з англ. М. Климчука, Т. Цимбала. 2-ге вид., стереотип. Ніка-Центр, 2009. 320 с.
5. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) Критика, 2006. 631 с.
6. Розумний М. «Громадянське суспільство» «політична нація». Стратегічні пріоритети. 2013. № 2 (2 7) С. 5-11.
7. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

*Мосійчук Катерина,
студентка групи ПР-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМИ СВОБОДИ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження. Свобода є однією з найвищих цінностей людства та водночас однією з його найбільших проблем, що відображає суперечливі процеси розвитку громадянського суспільства.

Свобода – одна з фундаментальних проблем, яка відображає складні діалектичні процеси світового розвитку. Утвердження свободи в праві – це необхідність та результат багатоговікового розвитку людства, розвитку правової культури та правової свідомості. Розкрити сутність свободи неможливо, лише давши їй правильне з точки зору логіки об'єктивне визначення, яке було б універсальним і застосовувалося б до всіх сфер людського життя, в яких вживалося і вживається дане поняття. При цьому слід урахувати, що фундаментальна риса свободи – це неможливість звести її до чогось іншого. Питання свободи залишається вічно відкритим та актуальним в силу свого особливого значення і основоположного характеру, воно відроджується щоразу заново, але неодмінно по-іншому.

Слід зазначити, що аналіз свободи як ціннісної категорії в царині права не належить до малодосліджених. Важливі аспекти зазначеної проблематики були предметом опрацювання на монографічному і дисертаційному рівнях, методологічну основу яких склали ідеї вчених різних епох.

Через складність та багатоманітність підходів до вирішення проблеми свободи остання завжди потребувала і потребує теоретичного дослідження і практичного вирішення. Зокрема, теоретичні й практичні аспекти цієї проблематики висвітлюються у працях таких авторів, як: Батанов О. В., Бровко Н. І., Гавронська Т. В., Герман К. Ю., Катола О., Слюсарчук Х. Т., Смілик А. С., Щадило О. І. та інші.

Мета дослідження: аналіз філософсько-правових аспектів проблем свободи.

Завданням дослідження: є проаналізувати сутність проблем свободи та її філософсько-правових аспектів.

Об'єкт дослідження: особливості проблеми свободи.

Предмет дослідження: філософсько-правовий аспект основних проблем свободи волі.

Філософська траєкторія дослідження терміна «свобода» є можливою у своїй полівимірності. Безумовно, припущення щодо відсутності прямого чи непрямого примусу є необхідним для первинної фіксації ситуацій морального вибору (для опису тих моментів, у яких особа під час здійснення вибору лінії поведінки насправді керується винятково моральними міркуваннями). У цьому аспекті свобода трактується як незалежність від впливу конкретних зовнішніх факторів (завжди присутнім є сумнів щодо того, чи справді моральною була мотивація особи, дії якої формально співпадали з тією чи іншою моральною нормою, хоча ситуація їх здійснення містила зовнішні силові додержання, загрозу суспільного осуду тощо) [3, с. 68-77].

Відношення до свободи, точніше визнання її як загальнолюдської цінності, не було незмінним. Унаслідок зміни століть, влади, економічних формацій, наукових відкриттів, розвитку наукової думки і, зокрема гуманітарних наук в сучасному суспільстві, свободу прийнято розуміти як абсолютне благо (за винятком, мабуть, країн з тоталітарним режимом). На більш ранніх етапах розвитку суспільства і держави свобода була привілеєм лише для певного соціального класу, нею володіли передусім наближені до влади особи, свобода ж простого народу була доволі обмеженою.

В античні часи існування рабства не суперечило тогочасній філософсько-правовій думці.

Показовими у цьому аспекті є слова Арістотеля: «Очевидно, у будь-якому разі, що одні люди за своєю природою вільні, інші – раби, і цим останнім бути рабами і корисно, і справедливо». Однак в Стародавній Греції були закладені основи майбутньої теорії природного права.

Такими основоположниками стали софісти, які заявили як аксіому рівність людей, бо люди «родичі, свояки і співгромадяни – за природою, а не за законом» (Гіппій) [1, с. 395-397].

Юристи Стародавнього Риму в умовах існування рабства виправдовували існування такого ладу і обґрунтовували його доцільність.

Період середньовіччя характеризується значною залежністю світської влади від церковної (це належить як до християнських, так і до мусульманських країн). Великим був вплив релігії і священнослужителів як на свідомість, так і на поведінку людини. Крім того, наявність інституту кріпосного права не передбачала визнання свободи як загальної цінності. До того ж, не зачіпаючи питань політичних прав і свобод людини, християнське вчення приділяло велику увагу питанню свободи волі [8].

У XIX ст. набули особливого значення цінності демократії, суверенності особистості, принцип недоторканності її прав і свобод. Категорія «свобода» активно досліджувалася в економічних, політичних, психологічних та юридичних вченнях. Філософське, політичне і економічне вчення Карла Маркса і Фрідріха Енгельса – марксизм – мало практичний і революційний характер. Відповідно до нього свобода реалізується в цілому як звільнення людини від усіх видів експлуатації. На думку К. Маркса, царство свободи починається лише там, де припиняється робота, що диктується нуждою і зовнішньою доцільністю. У цьому контексті співзвучною є думка М. О. Бердяєва, який указував, що людям пропонують або свободу без хліба або хліб без свободи. А їх поєднання є найважче завдання і вища правда. Свобода не може бути абсолютною, однак людина може її розширити через соціальні норми, і перш за все юридичні [6, с. 11-18].

Розглядаючи взаємозв'язок свободи волі людини та відповідальності за вчинки, філософи XIX ст. також не мали єдинної точки зору, так, одні заперечували свободу волі людини (А. Шопенгауер), інші стверджували повну свободу волі людини і вважали її відповідальною за своє буття (С.

К'еркегор). Нескінченні зіткнення протилежних позицій філософів продовжилися й у площині проблеми детермінізму.

Одними із найважливіших джерел впливу на формування світогляду українського народу, розуміння свободи та волі в українському суспільстві були творчість Г. С. Сковороди (кожна людина все своє життя має дбати про свою індивідуальну, внутрішню свободу) та Т. Г. Шевченка (сприймав свободу як серце, яке бунтує проти неправди, несправедливості, проти зла, проти поневолення особистості на рівні духовному, моральному, релігійному, фізичному та соціальному) [4, с. 115-123].

XX–XXI ст. стали часом розквіту розуму й цивілізації у формі науки і технологій. Час глобалізації – час процесу розвитку всесвітньої економічної, політичної і культурної взаємодії та впровадження все більшої однаковості у сфері законодавства, економічних і технологічних процесів.

Ураховуючи чималу кількість підходів щодо філософського трактування свободи, слід зазначити головне – людство завжди високо її цінило. Свободу і тепер вважають однією з головних цінностей будь-якого суспільства, але поряд із тим очевидно, що існування суспільства без права так само є неможливим. Відповідно постає цілком законмірне питання про співіснування права та свободи. Філософське осмислення права взагалі є завданням сфери окремої науки – філософії права, без якої спроби розв'язати фундаментальні теоретичні проблеми юриспруденції вбачаються неможливими [7, с. 25-31].

Значимість свободи як суспільної цінності розкривається у двох аспектах: особистісному (цінність свободи для окремої особистості) та загальносоціальному (цінність свободи для всього суспільства).

На особистісному рівні значимість свободи волевиявлення для окремого індивіда полягає у цінності визнання його суб'єктивного права. Свобода в особистісному аспекті поєднується зі свободою в загальносоціальному аспекті, отримуючи продовження в юридичній сфері у вигляді суб'єктивних прав. Свобода у своїй сутності, так само як справедливість і рівність, є принципом визнання суб'єктивного права особи, яке належить їй на підставі природного права, закону, договору або звичаю [5, с. 481-486].

На думку численних дослідників, свобода є фундаментальною цінністю для людини. Водночас вона повинна мати певні межі, щоб не стати свавіллям, насильством над іншими людьми, тобто не перетворитися на неволю. Таким чином, межами свободи є інтереси іншої людини, соціальних груп і суспільства загалом, а також природи як природної основи існування суспільства. Слушною є думка Михайла Бакуніна, який зазначив: «Свобода однієї людини закінчується там, де починається свобода іншої».

Так, у ч. 2 ст. 29 Загальної декларації прав людини, прийнятої та проголошеної резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р., передбачено, що під час здійснення своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати лише тих обмежень, що встановлені законом суто з метою забезпечення належного визнання й поваги до

прав і свобод інших, справедливих вимог моралі, громадського порядку та загального добробуту в демократичному суспільстві.

Отже, межами свободи є інтереси іншої людини, соціальних груп і людства загалом, а також природи як підґрунтя існування суспільства. Для того, щоб свободу особи не було обмежено чи порушено, держава має регулювати діяльність людини та громадянина. Зокрема, таке регулювання відбувається за допомогою економічних, політичних, ідеологічних засобів, методів насилля й примусу, із суворим дотриманням прав людини, визначених міжнародними та національними нормами [2, с. 54-57].

Отже, свобода – це результат вільного волевиявлення людини. На різних етапах історії людства можливість вільного вибору людини була неоднаковою. У міру розвитку суспільства, з кожною новою епохою відкриваються нові можливості зростання ступеня свободи особи. Це положення в сучасному світі, як на Заході, так і на Сході, стало загальновизнаним. Тому сьогодні основним критерієм суспільного прогресу слугує рівень гуманізації суспільства, становища в ньому особистості – ступінь її економічної, політичної, соціальної та духовної свободи.

Прогресивність кожного суспільства залежить від здатності розширювати коло прав і свобод особи, що, відповідно, є передумовою її самореалізації. Однак не слід забувати, що свобода лише тоді може бути критерієм суспільного прогресу, коли її зростання відбувається в розумних межах, тобто з урахуванням відповідальності особистості перед суспільством.

Список використаної літератури

1. Батанов О. В. Актуальне дослідження проблем філософії гідності, свободи та прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 395-397
2. Бровко Н. І. Філософсько-правовий аналіз категорії свободи та відповідальності людини. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2014. № 1. С. 54-57
3. Гавронська Т. В. Свобода особистості: філософсько-правова рефлексія. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 18 : Економіка і право. 2011. Вип. 14. С. 68-77
4. Герман К. Ю. Розвиток ідеї свободи в філософських та правових дослідженнях. *Право та інновації*. 2015. № 3. С. 115-123
5. Катола О. Людина і свобода: філософсько-політичні концепції правої вітчизняної політичної думки на тлі міжвоєнної доби: збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2011. Вип. 1. С. 481-486
6. Слюсарчук Х. Т. *Дуалізм індивідуальної та колективної свободи у лібералізмі та комунітаризмі як філософсько-правових вчень*. 2015. № 2(2.1). С. 11-18
7. Смілик А. С. Філософсько-правовий аналіз свободи та відповідальності. *Право і суспільство*. 2016. № 2(3). С. 25-31
8. Щадило О. І. Дискурс свободи у філософії права. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2018. Вип. 4. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2018_4_13

9. HnasevychNadia Value dmiensions of sociocultural human existence.
*Humanities Bulletin of Zaporizhze state engineering academy: Proceedings
Scientific publications. Issue 74,2018. C.61-71.*

*Шпит Христина,
студентка групи ПОЛ-11*

*навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин
ім. Б. Гаврилишина, ТНЕУ*

ГАРМОНІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА Й ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми. Поєднання інтересів суспільства і особистості займає одне з центральних місць соціально-філософських досліджень. Сучасна особистість українського громадянина – соціальний тип особистості з науковим світоглядом, яка володіє засобами і формами спілкування, всебічними здібностями і здатністю вільно змінювати роди і види творчої діяльності, адекватна суспільним відносинам у перетвореному, суб'єктивізованому вигляді.

Розвиток особистості в суспільстві, їхнє гармонійне поєднання. Існують різноманітні точки зору на співвідношення і взаємозв'язок особистості та суспільства: від заперечення індивідуального до його абсолютизації; від позбавлення індивідуальності до максимального її прояву, що означає відмову від соціалізації. Поведінка суспільства та особистості у час пандемії. Їхні пріоритети, та цінності.

Дослідження з цієї проблематики охоплює широке коло соціально філософських, соціологічних, культурологічних, психологічних та інших наук. Аналіз проблеми співвідношення соціального й індивідуального в особистості можна зустріти в роботах Е. Дюркгейма, Х. Ортеги-і-Гассета, З. Фрейда, Е. Фромма та ін. Проблему буття індивіда, де свобода особистості постає самодостатньою цінністю у вираженні таких онтологічних характеристик, як особистість, індивідуальне, соціальне тощо, розглядають у своїх працях І. Бичко, В. Муляр, В. Табачковський та інші науковці.

Мета дослідження полягає у концептуалізації соціально-філософських підходів до вивчення поєднання інтересів суспільства й особистості, розкриття сутності індивідуального та соціального в системі «особистість – суспільство».

Завдання дослідження: здійснити аналітичний огляд основних пізнавальних орієнтацій, та охарактеризувати зміст сучасних теоретико-методологічних суперечностей соціологічно-філософського дослідження, поєднання інтересів суспільства й особистості; проаналізувати поведінку суспільства та особистості у час пандемії.

Об'єкт дослідження: аналіз поєднання суспільних та особистих інтересів. Суспільство, та його поведінка у час пандемії.

Предмет дослідження: специфіка та особливості гармонізації розвитку особистості і суспільства в сучасному глобалізованому світі у контексті постнекласичної раціональності, у межах якої людина та суспільство виступають як складні самоорганізуючі системи.

В соціальній філософії центральною є людина та її інтереси. У всій своїй історії вона з самого початку прагне розкрити та пізнати людину не лише як тілесну істоту та частину матеріального світу, а істоту котра мислить та відчуває, суб'єкта діяльності, який володіє неповторним, та водночас складним внутрішнім світом.

Потреби людини, є основою її інтересів. Інтереси, як і потреби є рушійною силою діяльності, поведінки і вчинків людей. Вони, рухають народом, говорив Гегель. Рушійна сила інтересу проявляється в тому, що людина чогось прагне, то вона і діє у цьому напрямку, поки не доб'ється того, чого хоче [1, с.1].

Суспільство і людина діалектно єдині від початку і до кінця, які перебувають у відносинах взаємної функціональної цінності: особистість для суспільства і суспільство для особистості. Ідеальне суспільство – це завжди деяка філософська абстракція, зауважує А. Менегетті [3, с. 16]. Якщо помістити на одну чашу терезів суспільство, а на іншу – особистість, то особистість буде більш вагомю, хоча без суспільства вона не може існувати, зазначає він [3, с. 18].

На шляху індивідуального життя, людина отримала можливість формувати власну індивідуальність, користуючись загально суспільними цінностями, що склались в суспільстві. Тому урізноманітнення індивідуального буття, соціального досвіду у формах його індивідуального прояву виступають важливим фактором розвитку як людини, так і суспільства. Саме особистість виступає основним фактором творення цих соціальних умов суспільного життя.

У взаємозв'язку індивідуального і соціального розкривається єдність людського буття, що взаємопроникають, взаємо переходять одне в одне. Найважливішою характеристикою людського буття є саме індивідуальне та соціальне, які не виступають відносно одне одного як протилежні фактори, а є двома різними сторонами однієї сутності. Тому їх зв'язок не виключає протиріч між ними. Саме взаємопереходи індивідуального і соціального в особистості є всезагальною характеристикою людського буття в усі історичні періоди його життя.

Соціальне виникає як системна характеристика, як інтегральний ефект індивідуального і загального безпосередньої та опосередкованої взаємодії людей. Соціальне є властивістю особистості. Практика сучасного суспільного життя свідчить про зростання в ньому індивідуального.

Суттєвою характеристикою виступає індивідуальне, що відокремлює суспільство від особистості, відображає спосіб її індивідуального буття як суб'єкта самостійної діяльності і свободи. Індивідуальне є невід'ємною частиною структури особистості, її внутрішньою ознакою. Соціальні ознаки, властивості, цінності особистості реалізуються через індивідуальну форму їх прояву, що розкривають людину як самобутнього індивіда з його неповторною здібністю бути самим собою [3, с. 615].

Суспільство не може розвиватися та функціонувати, не створюючи умов для всебічного розвитку індивідуального. І лише при існуванні і розвитку індивідуального можлива реалізація потреб суспільства.

Протилежними виглядають концепції французького соціолога і філософа Е. Дюркгейма [2, с. 1], та іспанського філософа Х. Ортеги-і-Гассета у розумінні сутності соціального [6, с. 2]. Вони визнають наявність соціальної сфери суспільства як основної локалізації соціальності, але по-різному вирішують проблему її взаємодії з індивідом, Е. Дюркгейм однозначно оцінює соціальну сферу як сферу над індивідуальною раціональністю.

Ця сфера становить буття колективних уявлень, соціальної свідомості, в яких концентровано одержує втілення розумового життя соціуму, що значно

багатше, ніж інтелектуальне життя окремого індивіда. З одного боку, соціальна свідомість перевершує можливості індивідуального, а з іншого – соціальна сфера, в яку включається індивід, трансцендує його окреме існування, пояснює умови його існування.

На думку Х. Ортеги-і-Гассета соціально сфера суспільства - фундаментальна реальність, яка демонструє себе в міжіндивідуальних відносинах, в людському сучасному житті, що у свою чергу формують суспільство. Соціальне та індивідуальне не тільки взаємопов'язані, а й взаємообумовлені: формування соціальних якостей особистості тісно пов'язане з змістом її цінностей, індивідуальною свідомістю людини, що залежить не тільки від становища індивіда в суспільстві, а й від особистого ставлення до свого становища, власної позиції [6, с. 2].

Найбільш оптимальна форма прояву взаємозалежності індивідуального і соціального в суспільстві є Свобода. Вона - потенційна здатність людини до вільного незалежного вибору, можливість освоювати та перетворювати умови існування, здатність до розвитку, самореалізації. Присутність свободи - наявність створення різних умов для самореалізації, різноманітних можливостей вибору.

На сьогоднішній час, суспільство примусово обмежене у свободі у зв'язку з пандемією COVID19. Новина про карантин, та кількість хворих, яка не меншає, сколихнула всю країну. І лише після місяця часу на карантині, люди почали замислюватись, та усвідомлювати, що робили щось не те. Нарешті вони зрозуміли, що втратили найцінніше – свободу, нарешті люди перестали скаржитись на своє життя, і всіма силами хочуть повернути те, що у них було. Бо, щоб оцінити, потрібно втратити.

Тому найбільша цінність особистості - є її свобода; необхідна умова і результат історичного прогресу та становлення особистості; іманентна мета людства. У філософському аспекті проблеми свободи інтерес становить внутрішня свобода як умова, мета й результат розвитку особистості. Вона визначається, як специфічно людська індивідуальна активність особистості, волі й моральних сил, які внаслідок боротьби мотивів мобілізуються на індивідуальне здійснення вибору, прийняття рішення та його реалізацію.

Гармонізація процесів суспільного розвитку і розвитку особистості потребує цілісного розвитку теорії і практики освіти, підтримки нового наукового напрямку інтегрованого дослідження сфери освіти – освітології. Сфера освіти є реальним посередником між особистістю і суспільством. Запити особистості, інтереси, потреби, підготовка її до життя у соціумі, формування свідомості молодій людині як громадянина суспільства найбільш повно реалізуються в сфері освіти [5, с. 3].

Отже, сучасна особистість українського громадянина – соціальний тип особистості з науковим світоглядом, яка володіє засобами і формами спілкування, всебічними здібностями, і здатністю вільно змінювати роди і види творчої діяльності, адекватна суспільним відносинам у перетвореному, суб'єктивованому вигляді, та найголовніше – яка потребує свободи.

В ході досліджень ми дійшли до наступних висновків:

1. Взаємозв'язок соціального та індивідуального універсальний за будь-якої моделі соціуму, де індивідуальність володіє різнобарвною гамою потреб, внутрішніх інтересів, що виявляються через соціальне.

2. Свобода, у процесі розвитку особистості, дає можливість з одного боку відображати зміст соціального, а з іншого реалізувати потреби індивідуального. Обмеження свободи у час карантину, дало можливість суспільству зрозуміти які саме цінності потрібно ставити на перше місце, і що саме ми повинні цінувати. Пандемія дала змогу переоцінити себе, та свої можливості.

3. Людина розглядає способи реалізації власної індивідуальності крізь призму суспільних інтересів, цінностей, які стають вагомими і зрозумілими тоді, коли вона вбачає в них реальну основу для досягнення своїх особистих цілей.

Список використаної літератури

1. Гегель Г. Енциклопедія філософських наук 1975. Т. 2. 695 с.
2. Дюркгейм Э. О результатах общественного труда. М., 1991. 350 с.
3. Кремень В. Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник. / В. В. Ільїн. К.: Книга, 2005. 736 с.
4. Менегетти А. Система и личность / пер. с итал. ННБФ «Онтопсихология». Изд. 2-е, исправ. и допол. М.: ННБФ «Онтопсихология», 2007. 352 с.
5. Огнев'юк В. О. Філософія освіти в структурі наукових досліджень феномену освіти. *Шлях освіти*. 2009. №4. с. 2–6.
6. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас. Хроніка. 2000. № 1–2.
7. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Веселовський Олесь,
студент групи ПОЛ-11
навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин
ім. Б. Гаврилишина, ТНЕУ*

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ІДЕНТИЧНОСТІ НАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження на даний момент досягає свого піку. З кожним роком усе більше людей починають звертати увагу на проблему глобалізації суспільства і втрати ним ідентичності. Відповідно до таких тенденцій в людей виникає питання збереження своєї ідентичності у глобалізованому суспільстві. Дане питання розглядало багато науковців, філософів, політиків та політологів. Проте тут, я буду висловлювати саме свою особисту думку.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз впливу глобалізаційних процесів на нації. Як саме проходять ці процеси і яким чином протистоять їм нації. Насамперед цей філософський аналіз несе у собі мету донести усім читачам, яку саме небезпеку таїть у собі глобалізація, чим вона загрожує незважаючи на її позитивні сторони. І чи готові люди жертвувати своїми природженими особливостями заради стандартизації у глобалізованому світі?

Завдання дослідження: аналіз зовнішніх глобалізаційних процесів і максимальна оцінка їх впливу на ідентичність нації.

Об'єктом дослідження виступає сама нація, її поведінка в умовах глобалізованого світу.

Предмет дослідження: особливості філософського аналізу ідентичності нації в сучасному глобалізаційному світі.

Глобалізація - це процес інтеграції та уніфікації багатьох сфер суспільного життя людей, а саме в економіці, політиці та в культурі. Разом з цими аспектами для глобалізації притаманна міграція, рух капіталу та інвестицій.

Глобалізація явище не сучасне, воно сягає ще давніх часів, починаючи від Давньої Греції, яка мала велику колоніальну систему, а разом з нею і торгівельні шляхи. Це були перші прояви в сучасному розумінні «Глобалізації», оскільки проходила міграція греків, а також культурно-економічний обмін з народами, котрі межували з їх колоніями.

Даний процес не можна оцінювати тільки з однієї сторони, а потрібно виділити основні плюси так і мінуси глобалізації та як вона впливає на ідентичність націй, а особливо у XXI столітті.

Але перед тим як говорити про глобалізм, потрібно усвідомити для себе, що таке нації, як вони формувалися, як розвивалися і яким чином вони можуть занепасти.

Нації формуються загальним принципом, а саме з етносу створюється народ, а з народу формується найвище об'єднання людей - нація. Етнос появляється в умовах, коли велика група людей проживає компактно поряд один з одним і у них появляються спільні риси, такі як: мова, віра, звичаї і, зрештою, земля, де вони живуть. Тоді в етносу починає викристалізовуватися еліта, а коли культура набуває все більше спільних ознак і мова стає єдиною, тоді починає формуватися народ. Народ, на відмінну від етносу, відчуває

більшу прив'язаність до свого краю. Зазвичай, з народу, починається формуватися держава. А державу починають очолювати кращі люди, такі як аристократи (з грецької мови - кращі, тобто, простіше кажучи - еліта).

На даному етапі, остаточно сформувався аспект народу - його ідентичність, яка відрізняє їх від інших народів. Фактично ідентичність нації - це, як вакцина, як імунітет, на всесвітньому щаблі глобалізації.

Тоді виникає питання: як формується нація і, яка різниця між нею і народом? А вона полягає у декількох аспектах. По-перше, народ перетворюється на націю, коли він, маючи свою ідентичність, уміє її зберегти та понести через віка та не піддаватись масовій інтервенції чужих культур. Безперечним є той факт, що культури беруть у кожної щось краще, але не замінюють всю чи частину на чужорідні породження, адже коли це відбувається, ідентичність стає крихкою, культура та звичаї перестають бути важливими і, зрештою, переростають в архаїзми. Саме тоді нація втрачає свій лик.

По-друге, що підтверджує перехід народу в ранг нації - це її уміння обороняти свою культуру та поширювати її. Якщо нація здатна зберегти свою ідентичність та навіть передавати її іншим націям, тим самим посилюючи себе, вона не тільки збережеться, але й буде приречена на віка залишатися самобутньою та точно впишеться в історію, як одна з провідних. І тут немає нічого ганебного, що елітарні нації стають вище над іншими. І наша українська культура спокійно вписується до визначних культур, яка породила багато геніїв, які були справжніми синами та доньками української нації.

Ми зараз не розглядаємо причини чому саме українська нація не змогла здобути собі потужне та непохитне місце серед цього світу. Оскільки це питання іншої теми, але головне питання, як українцям та іншим націям, зараз і впродовж всього часу вдавалось зберегти свою ідентичність. І що саме зараз загрожує усім націям.

Якщо ж говорити, про саму глобалізацію, то її бажано характеризувати насамперед, як економічно-соціальний процес і головний акцент робиться саме на економічну частину. Але, говорячи точно, термін «глобалізація» використовується для опису цілого ряду економічних, культурних, соціальних і політичних змін, які сформували світ за останні 50 з гаком років, від знаменитої великої революції в сфері інформаційних технологій до зменшення національних та геополітичних кордонів що постійно розширюються, транснаціонального переміщення товарів, послуг і капіталу. Зростаюча гомогенізації споживчих смаків, зміцнення і розширення корпоративної влади, різке збільшення багатих і бідних, «Мак-Дональдизація» їжі і культури, а також зростання скрізь ліберально-демократичних ідей – це все в тій чи іншій формі відноситься до глобалізації [3].

Таким чином, глобалізація передусім є економічним поняттям, яке передбачає залучення капіталів різних націй та держав у розвиток інших. Відповідно, між такими націями розпочинається тісний економічний зв'язок. Він передусім дає можливість економіці розвиватися і набувати нових потенціалів. Разом з цими потенціалами, росте й благо нації. У неї появляється можливість дозволити собі більше нового одягу, купувати дорожчі продукти чи будь-які інші товари. На фоні економічного розвитку, починає розвиватися і

наука, яка отримує певний відсоток дотацій від економіки для впровадження нових технологій і для покращення виробничих можливостей. Також у цих умовах появляється необхідність у великій кількості нових кваліфікованих працівників. Отже, освіта теж починає розвиватися і відповідати потребам сьогодення. Також глобалізація впливає на політику, культуру.

В політичному аспекті, нації починають взаємодіяти для забезпечення взаємовигоди і укріплення своїх позицій на світовій арені. Це може вилитися як в економічні союзи, так навіть і у військові, заради своєї безпеки. Прикладом таких союзів можуть послугувати НАТО, ЄС, ГУАМ, ООН та інші.

У культурному питанні, нації обмінюються своїми принципами та ідеями. Нації, уже самі вирішують, чи брати щось їм від нової культури чи лишатися при своїй ідентичності.

Питання виникає тільки тоді, коли на фоні культурного обміну між ідентичностями націй, появляється третя сторона, яка формується в глобальному світі, яка немає під собою ніякого культурного генофонду чи коріння. Виникає логічне питання: як такі принципи і погляди можуть перемагати на фоні культурної спадщини?

Завдяки політичній пропаганді, яка пов'язує глобалізацію, швидше, як суспільний процес і, зрештою, настовхує цілі нації до самоліквідації, щоб новоприбулим було набагато простіше асимілюватися. А для того, щоб у нації не було шансів до відродження, то її спершу треба обмежити, а це відбувається на трьох етапах:

1. Обмеження людей в освіті, яка прикріпляється не тільки загальноосвітніми дисциплінами, але й такими, що на перший погляд є звичними (історія, культурологія і тому подібні). В цьому процесі народ обмежують в пам'яті до своєї культури та ідентичності, тим самим, людьми стає простіше маніпулювати та нав'язувати ті ідеали та принципи, що ніколи б у минулому не прижились в суспільстві, яке плекає та пам'ятає ідеали та принципи своєї ідентичності. В таких умовах це дуже часто в результаті стає причиною занепаду тої чи іншої нації в розумінні культурної пам'яті. Що, зрештою, призводить до вище згаданої підміни героїв та ідеалів та принципів.

2. Підрив значення та цінності інституту сім'ї. Передусім інститут сім'ї - це союз чоловіка та жінки і найвищою метою цього союзу є продовження свого роду і пам'яті своєї нації. Зрештою, в природі найвищим і найціннішим залишається саме потомство, яке забезпечить майбутнє наступним поколінням. Воно ж за метою ставить собі покращити умови життя для прийдешніх поколінь. Інститут сім'ї прадавнє явище, тому коли починають говорити про його відмирання чи втрату вагомості в сучасному світі, то це - зухвала пропаганда і наклеп. Такою пропагандою зараз займаються особливо прибічники лівих ідей, які підтримують пригнічуваних ЛГБТ і тому подібних людей. Вони хочуть прирівнятись до повноцінних родин, проте вони ніколи не зможуть виконати обов'язок виховання наступних поколінь, котрі зможуть продовжити рід і з впевненістю захистити своїх рідних та близьких. Їхній аргумент полягає в рівних правах, коли вони не мають змоги виконати і тих обов'язків, оскільки з правами є і обов'язки. Ці одностатеві союзи насамперед передбачають просто статеві зносини і не більше, ті самі одностатеві союзи нестійкі, саме через такий принцип. Але, незважаючи на ці мінуси та

абсурдність, пропаганда всерівно продовжує нав'язувати людям думку, що це є нормою. Проте найгірше те, що сюди вони починають «прив'язувати» дітей, які несформовані, не мають особистої думки. Цікаво буде глянути, коли вони виростуть і чи часом вони не стануть найбільш радикально налаштованими проти ЛГБТ спільноти.

3. Перетворення людей, особистостей в «маси». Людям нав'язують думку, що від них нічого не залежить, що вони віддані на самоплин долі й вимушені миритися з цим. Ведеться невідкрита пропаганда і ніхто нічого не робить з масовим алкоголізмом, який поширюється особливо серед молоді. В умовах глобалізованого суспільства, пропаганда безтурботного життя і «насолонення» його усіма можливими законними і незаконними способами призводять до того, що фактично суспільство втрачає свої прийдешні покоління. Роблячи вільну людину залежною від аліментів чи подачок держави, велика ноша передається державі, а разом з нею, невірність та інфантильність його населення до самостійності й відповідальності та чесності найперше перед самим собою.

В таких реаліях, для того, щоб забезпечити існування традицій та ідентичності, потрібно почати проводити програму забезпечення реальних цінностей, а це:

1. інститут сім'ї;
2. інститут особистої власності;
3. усвідомлення того, що особистість, творить сама свою долю.

Можна зробити висновок, що в даній ситуації, що зараз складається, то рентабельною і логічною виступала б політика пропозицій та ініціатив. Вона дасть змогу забезпечити можливість розвитку та збереження національних ідентичностей, звичайно, не без підтримки реорганізацій освітньої системи та навіть провести коректування Конституції, але це точно дасть змогу, врешті-решт, створити умови для розвитку та збереження саме ідентичних національних ознак і не розтопитися посеред океану інших націй. Але цей шлях тяжкий і тернистий, проте, зрештою, все повертається на круги своя, оскільки все добре нове, це добре забуте старе. А наша культура тому чи не найкращий приклад. Через збереження традиційних цінностей, через збереження природного порядку речей, вдасться уникнути не тільки краху особистостей, але і цілої нації. Завдяки тому, що наші люди завжди звертались до особистої ідентичності, вдалось зберегти нашу націю, незважаючи на масу заборон, обмежень, впливів та інших зовнішніх факторів. Звичайно, у нас є проблеми з впливом і сьогодні у вигляді насадження культур та мислень і поведінки, які ніяк не притаманні нашому суспільству. Така проблема є і серед мого покоління, і серед наступних буде теж. Але, згадані вище три пункти, дадуть змогу утвердити, як і свою особистість так, і національну ідентичність. Через обмеження самого себе в тому, що робить нас слабким, через обмеження себе в спілкуванні з тими, хто тягне нас на дно. Заставляючи себе бути кращим і гідним сином чи донькою нації. Підтверджуючи це своєю самоідентифікацією дасть змогу не тільки перевершити себе, але і знову ж вберегти своє та примножити на благо своїх нащадків.

Економічно, політично глобалізація не викликає таке велике занепокоєння, оскільки вона піддається до регулювання. З плином часу, під впливом певних подій вона здатна мінятися на благо нації. Якщо ж політично чи економічно нація

стає залежною від іншої, то безупинно вона стане залежною і культурно. В результаті чого вона може втратити свою ідентичність і повністю загубиться поміж іншими націями, що, зрештою, ми можемо помітити навіть у наш час. Прикладом може послугувати Білорусь, яка давно вже стала економічно і політично залежна від РФ, що в результаті призводить до культурної експансії першої. Це великий ризик втратити свою ідентичність і в результаті опинитися серед занепакої нації.

Україна, незважаючи на усі плюси розвитку, які ми отримали і отримуємо, має ще до цих пір великий ризик не впоратися з труднощами. Тому нам потрібно залишатися наполегливими і вірними своїй ідентичності. Прислухатися до партнерів, але приймати рішення самостійно. Реалізовувати свою геополітику і тим самим завойовувати місце під Сонцем, щоб наші нащадки, могли з гордістю та великою шанною говорити про нас.

Список використаної літератури

1. GLOBALISATION [Електронний ресурс]. Глобалізація - Council of Europe, URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/globalisation>
2. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Шевчук Вадим,
студент групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

БІЗНЕС ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Останнім часом світова економічна система зазнає складних структурних перетворень, пов'язаних як з масштабними політичними конфліктами, проблемами клімату, активним застосуванням новітніх ІТ-розробок, здатних трансформувати сам світовий економічний механізм, так і зміни ціннісних орієнтирів розвитку особистості та суспільства в цілому. Це відображає процес еволюції поглядів від меркантильних та експансіоністських до гуманістичних і соціально направлених. Соціальне підприємництво являє собою закономірний наслідок такої еволюції.

Для кожної країни, незалежно від рівня її соціально-економічного розвитку, одним із головних показників успішності є соціальна стабільність суспільства. У цьому аспекті актуальним є функціонування і розвиток соціального підприємництва, як одного із інструментів вирішення соціальних проблем. Розвиток соціального підприємництва в Україні став можливим за рахунок посилення ролі економічно активних учасників національного ринку в підтримці соціально вразливих категорій громадян і вирішенні соціально значущих питань. Проте поширення соціальних підприємств в Україні блокується відсутністю законодавства, яке б регламентувало діяльність соціальних підприємств та невизначеністю ключових понять і критеріїв ідентифікації таких підприємств.

Однак, не дивлячись на той факт, що сама ідея соціального підприємництва жваво обговорювалася в Україні більше 10 років, вона так і не набула як широкого практичного застосування, так і належного теоретичного осмислення та розуміння конкретних переваг з боку бізнесу та влади.

Питання діяльності соціальних підприємств висвітлювались у працях таких науковців, як А. Андрущенко, А. Арапетян, З. Галушка, О. Московська та ін. Їх наукові розробки стосуються широкого кола питань, у той час як, дефініція «соціального підприємництва» не має загальноприйнятого визначення в економічній науці, що й зумовлює необхідність подальших досліджень.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз практичне висвітлення сутності соціального підприємництва як окремого явища з притаманними йому характерними особливостями, визначення головних проблем розвитку соціального підприємництва у процесі його становлення в Україні.

Завдання дослідження: з'ясування сутності поняття «бізнес як соціальне явище» та виявлення критеріїв, які найточніше відповідають соціальному підприємництву в Україні.

Об'єкт дослідження: поняття та роль бізнесу як соціального явища.

Предметом дослідження є особливості та специфіка бізнесу як соціального явища.

У Європейських країнах соціальне підприємництво визначається більше як бізнес із соціальною місією. На відміну від звичайного підприємництва, на

перше місце виходить соціальний аспект, або соціальний ефект від підприємницької діяльності, а потім фінансова ефективність. Важливим критерієм соціальних підприємств у Британії, наприклад, є колективна форма власності та діяльність в інтересах територіальних громад. Як бачимо, суб'єктом соціального підприємництва тут є підприємства бізнесу з вираженою соціальною місією [1, с. 195-198.].

Виходячи з вище наведених підходів, можна виділити соціальне підприємництво як систему господарювання, складовими якої є соціальні підприємства, діяльність яких спрямована на отримання прибутку для вирішення соціальних проблем громади. Варто зауважити, що в Україні зародження соціального підприємства пов'язують з товариством «Просвіта», сформованого у 1868 р. на заході України. Діячі товариства, організовуючи мережу власних читальнь, одночасно закладали при них перші найпростіші торговельні точки, магазини й позичкові товариства. Офіційне визначення соціальному підприємництву було дане в 2002 році Департаментом торгівлі та промисловості уряду Великобританії, відповідно до якого соціальне підприємництво – це бізнес, який здійснюється не стільки заради отримання прибутку для власників та акціонерів, а переслідує переважно соціальні цілі, і прибутки якого спрямовуються головним чином на розвиток цього бізнесу або на громадські справи [1].

Міністерство праці Фінляндії оперує таким визначенням: соціальне підприємство – це, в першу чергу, бізнес, як і будь-яке інше підприємство. Його мета полягає в тому, щоб отримувати прибуток, поставляючи на ринок товари і послуги. Але воно все ж відрізняється від інших, тому що принаймні 30% співробітників такого підприємства повинні становити люди з обмеженими фізичними можливостями (інваліди), або складатися із людей з обмеженими фізичними можливостями і тих, хто довший час був безробітним. Надаючи робочі місця інвалідам і тим, хто довший час не мав роботи, соціальне підприємство допомагає творити збалансованіше, гуманніше суспільство, тобто таке, у житті якого всі можуть брати участь [10].

Визнаючи важливу роль у суспільстві таких явищ, як добродійність або корпоративна соціальна відповідальність, ми в той же час зазначаємо специфічні особливості соціального підприємництва, його відмінності від інших явищ, а також те, що їх об'єднує. Соціальне підприємництво знаходиться на стику традиційного підприємництва та благодійності. Соціальне підприємництво бере від благодійності соціальну спрямованість діяльності, а від бізнесу – підприємницький підхід [9, с. 12].

Таким чином, соціальне підприємництво є симбіозом благодійного і бізнес-підходів до вирішення соціальних проблем. На відміну від благодійних організацій, які є неприбутковими, соціальний бізнес приносить прибуток, який у подальшому спрямовується на вирішення соціальних проблем [5, с. 476].

Соціальне підприємництво являє собою особливу форму ведення господарської діяльності, яка поєднує у собі елементи комерційної структури разом із функціями і завданнями неприбуткових благодійних організацій. З одного боку, це забезпечує фінансову стабільність та незалежність цієї структури від зовнішніх матеріальних надходжень, а з іншого соціальне підприємство покладає на себе важливі соціальні функції, котрі не є

привабливими для представників великого бізнесу, а держава не в змозі забезпечити їх виконання на цьому рівні. Характерною рисою поняття соціального підприємництва є його інноваційність, а саме соціальна інноваційність, яка втілює у собі ідеї, думки, концепції та управлінські рішення, котрі взаємодіючи між собою формують систему ефективного залучення і використання економічних ресурсів для створення кінцевого продукту у вигляді цільового соціального блага [2].

Проаналізувавши досвід економічно розвинутих країн світу слід зазначити, що Україна має усі можливості до провадження соціального підприємництва, як окремої впливової ланки економічної системи. Утім, досі соціальне підприємництво не набуло широкого застосування в силу об'єктивних причин. У ситуації, що склалася в Україні бачимо, що державі не вистачає достатньо коштів для належного забезпечення покладених на неї соціальних функцій, а у представників традиційного бізнесу відсутнє розуміння поняття «корпоративної соціальної відповідальності». Як влада, так і великий бізнес орієнтуються на потреби широких мас населення. Для перших – це потенційний електорат, для других – засіб отримання надприбутків. В такій ситуації, потреби найбільш незахищених верств, майже ігноруються державою, виправданим є підтримка соціального бізнесу, котрий здатний частково вирішити проблеми малих груп населення [7. с. 18].

Виникнення соціального підприємництва як явища напряду пов'язане із загостренням проблем у економічно розвинутих країнах світу. Утім, не можна стверджувати, що лише потреба у вирішенні проблеми є базовим фактором для формування соціальних підприємств у державі. Наприклад, країни Африки, котрі мають значно більшу кількість проблем, ніж країни Європи, мають значно меншу кількість соціальних підприємств, а ніж європейці [3].

Поява сильного сегменту соціальних підприємців у структурі українського суспільства нерозривно пов'язано з впровадженням необхідних організаційно-правових норм. Адже, однією з проблем існування таких організацій є відсутність чітко виписаної законодавчої дефініції «соціального підприємництва» та критеріїв відношення до нього у вітчизняних нормативно-правових актах. З одного боку, така законодавча неврегульованість даного питання відкриває можливості до вільного створення таких підприємств, не втискаючись у рамки закону, однак з іншого за таких умов вітчизняні соціальні підприємці позбавлені будь яких економічних преференцій з боку держави, що слугувало б додатковим стимулом розвитку. Принагідно зазначимо, що формування відповідної законодавчої бази потребує детального вивчення та юридичного оформлення задля уникнення можливих зловживань з боку традиційного бізнесу у майбутньому [4, с. 195].

Одним із актуальних питань є відсутність розуміння з боку пересічного громадянина про функції, завдання саму сутність соціального підприємства. Українське суспільство є не поінформованим про переваги та важливість такої форми господарських відносин. Додатковим ускладнюючим фактором є байдужість засобів масової інформації до соціально важливих проектів та ініціатив, що виникають в українському суспільстві [5].

Висновки. Отож, у підсумку я б хотів сказати, що соціальне підприємництво – це доволі таке перспективне та доцільне суспільне явище або навіть вид

діяльності, який при правильній реалізації може забезпечити позитивні зміни в суспільстві та економіці країни в таких аспектах як самоокупність, повторне вкладення отриманого прибутку та наприклад інноваційність.

Отже, результатом дослідження такого явища як соціальне підприємництво цілком можна вважати комплекс підходів, які і визначають сутність самого соціального підприємництва, виявлення його змістовного наповнення за допомогою детального дослідження та уточнення його принципів, критеріїв та ознак. Ми вважаємо, що подальші дослідження цього питання повинні бути спрямовані на те, щоб стимулювати та прискорити процес розвитку соціального підприємництва в суспільстві та розроблення певних методів для оцінювання ефективності його діяльності.

Список використаної літератури

1. Андрющенко А. І. Соціальне підприємництво як інноваційний механізм підвищення якості життя найбільш уразливих прошарків населення. / А. І. Андрющенко, І. М. Рябець: міждисциплінарний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. 2016. Випуск 1. с. 195-198.

2. Арапетян А. Соціально-відповідальний бізнес: переваги та обмеження. *Практика Управління*, 2018. Випуск 7. с. 12-18.

3. Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики. Публічне адміністрування: теорії та практика, 2017..URL:http://asconf.com/rus/archive_view/145

4. Проект Закону України «Про соціальні підприємства», 2016. Випуск. 106. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=10610&skl=7

5. Цивільний кодекс України, 2018. Випуск 435-IV. URL:<http://zakon.nau.ua/doc/?code=435-15>.

6. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. Вип. 39 (52), 2018. С.57-63.

*Сулима Богдан,
студент групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Актуальність теми: У нинішньому світі засоби масової інформації (ЗМІ) відіграють одну з ключових ролей у передачі інформації суспільству. Зважаючи на їх легкодоступність і масовість вони мають величезний вплив на духовні процеси, що відбуваються в суспільстві. Залучаючи людей до інформаційних відносин, ЗМІ формують певні ціннісно-сміслові моделі для засвоєння суспільством.

Проблемою залишається наявність великої кількості державних і комунальних ЗМІ, які мають обмежену спроможність здійснювати незалежну інформаційну політику і об'єктивно змушені орієнтуватись у своїй діяльності на позицію органів влади та політичних сил, представлених у ній.

Питанням взаємодії влади і ЗМІ присвячені праці: О. Копиленка, Г. Почепцова, К. Маркелова, Г. Блумер, Ю. Бромлей, В. Шкляра, В. Воробйова, Т. Добросколонської, В. Різуна, В. Попова та інш.

Мета дослідження: визначення оптимальних умов впливу ЗМІ на формування національної свідомості громадян України; особливостей реалізації державної інформаційної політики в сучасних умовах.

Завдання дослідження: з'ясувати роль мас-медіа у процесах формування національної свідомості громадян України.

Об'єкт дослідження: аналіз ролі сучасного стану функціонування ЗМІ у процесах формування національної свідомості громадян України.

Предмет дослідження: особливості та специфіка впливу засобів масової інформації на формування української національної свідомості.

У сучасному світі важливим є вплив ЗМІ на формування національної свідомості, оскільки вони виступають вагомим засобом створення історико-культурного інформаційного простору держави, який по суті є тим духовно-ідеологічним цементам, що скріплює народ у політичну націю. Відомий фахівець у галузі масових комунікацій В. Лизанчук зазначає: «Національна мережа засобів комунікації – це один із «трьох китів», на якому базується державна самосвідомість, поряд з національною інтелігенцією та національною політичною елітою» [5, с. 15].

Також слід зазначити, що проникнення ЗМІ в життя суспільства може відігравати як дезінтеграційну так і об'єднуючу роль, що на думку Г. Блумера, особливо є відчутним в кризовий період історичного розвитку суспільства, в такій ситуації суспільство легко відкликаються на нові стимули, ідеї, і більше піддається пропаганді [1, с. 123].

Складовою суспільної свідомості є національна свідомість, яку науковці визначають як систему колективних соціально-психологічних феноменів, сутністю котрих насамперед є уявлення про свою спільноту як національну, окрему від інших спільнот. І. Кресіна наголошує, що основними елементами національної свідомості, насамперед, є: подвійна етнонаціональна свідомість,

історична пам'ять, національна мрія, національна ідея, національний менталітет і характер [2, с. 87].

Світовий досвід показує, що ЗМІ відіграють одну із ключових ролей в процесі об'єднання націй. Через них передається необхідна державно-політична, суспільно-економічна, ідеологічна, історична, етнічна та інша інформація. Це дуже добре видно в сучасних реаліях. Коли світ здригнувся від пандемії COVID-19. Першим джерелом який поінформував весь світ і український народ стали мас-медіа. Саме через них українське суспільство дізнається про подальший події у країні і в світі. Також вони впливають на національну свідомість українського суспільства і закликають їх до спільного вирішення проблеми. Але з спричиненою пандемією COVID-19 і економічною кризою в країні це ставить на межу виживання незалежні українські ЗМІ. Через це незалежні ЗМІ, на думку медіа експертів, у майбутньому більше залежатимуть від своїх рекламодавців, які можуть посилити свій вплив на їхню редакційну політику [8, с.127].

Одночасно слід зазначити, що у зміцненні і формуванні національної свідомості українців, ЗМІ велику роль відіграє їхня позиції у суспільстві. За умови, якщо мас-медіа будуть незалежними. Тоді вони сприятимуть створенню єдиного інформаційно-культурного простору держави, виступають дієвим інструментом консолідації суспільства в єдину національну спільноту, а отже, виступати каталізатором об'єднання, інтеграції суспільства й зміцнення держави [1, с. 123].

Натомість, якщо ЗМІ є залежними від держави або контролюються фінансовими чи політичними групами вони стають знаряддям маніпуляції суспільною свідомістю. Це призводить того, що мас-медіа стають провідниками певної ідеології які в свою чергу руйнують духовно-моральні і політичні цінності українців. Нехватка бюджетного фінансування призвела до того, що вітчизняні ЗМІ сьогодні утримують не держава й інститути громадянського суспільства, а окремі політичні партії та фінансово-промислові кола [7, с. 568].

Усе це свідчить про відсутність в Україні дієвої державної політики у сфері масової інформації. З розпадом СРСР українське суспільство, яке протягом довгого часу було інформаційно закритим, відчуло на собі тиск потужного інформаційного потоку із Заходу, оскільки в умовах глобалізаційних процесів важко ізолюватися від зовнішнього світу. Небезпека полягає в тому, що національні суспільства за таких умов можуть досить легко втрачати свій специфічний менталітет і потрапляти під вплив інших культур. За цих умов збереження культурних традицій, національного менталітету та національно-культурної цілісності стає першочерговим завданням [2, с. 62].

Саме ЗМІ можуть відіграти вирішальну роль у підсиленні консолідації суспільства та збереженні його національно-культурної самобутності. Від структури, змістового наповнення, захищеності національного культурно-інформаційного простору, його спроможності адекватно задовольняти потреби суспільства значною мірою залежить успіх реалізації стратегічних національних завдань. Натомість реально вітчизняні засоби масової інформації в сучасних умовах глобалізації не витримують конкуренції з впливами іноземних держав [6].

Одним з прикладів є російські ЗМІ які утворила потужний канал впливу на деяких територіях України. Це вплинуло не лише на становлення національної самоідентифікації населення, але й на громадянську активність, національну свідомість українців [2, с. 62].

Це добре видно на прикладі «Революція Гідності». Під час якого російські ЗМІ маніпулювали частиною населення України. Але слід віддати належне українським ЗМІ, які швидко відреагували на ситуацію в країні. Вони висвітлювали об'єктивно і чесно інформацію тодішніх подій. Це відіграло ключову роль у об'єднувальному процесі всієї країни, якби не об'єктивне та, перш за все, чесне висвітлення подій 30 листопада та 1 грудня у мас-медіа. То друга хвиля протесту не була б такою масштабною. За словами О. Довженка координатора Євромайдану у Львові «Ми пережили момент надзвичайно важливого ціннісного вибору». Але найстрашніше те, що Революція гідності продовжилася українсько – російською війною яка триває дотепер. У цій війні мас-медіа є найвпливовішою і важливою одиницею обох сторін. Тому усі події які відбулися в Україні вплинули позитивно не лише на суспільство, але й на самі медіа [4].

Але наданий момент в Україні досі не створений цілісний національний інформаційно-культурний простір, без якого фактично неможлива ні політична єдність нації, ні формування самої національної ідентичності. «Не будучи господарем власного інформаційного простору, реально не зробивши українську мову державною, перебуваючи у чужоземній інформаційній блокаді, Україні важко реалізовувати свою державотворчу національну ідею, з'єднати поняття етнічного і політичного українця в одне поле, йти своїм шляхом розвитку, акумулюючи і використовуючи вітчизняний і світовий досвід» [5, с. 80].

Висновок. У процесах формування національної свідомості, яка є основою з державотворчих процесів в яких велику роль відіграють ЗМІ. Реалізуючи свої функції, ЗМІ виступають потужним засобом повернення суспільства до базових цінностей: звичаям, традиціям, менталітету, багатовіковому культурно-історичному досвіду народу.

На сьогоднішній час більшість українських ЗМІ стали незалежними від різних угруповань. Але на жаль поки що не орієнтовані на формування розвиненої національної свідомості, збереження культурно-історичної самобутності українського суспільства. Більша частина українських ЗМІ орієнтована не на просвітницько-виховних потреб суспільства, а на інтереси різних політичних сил та фінансово-економічних угруповань.

Список використаної літератури

1. Блумер Г. Коллективное поведение: Американская социологическая мысль: Тексты. М, 1994. 278 с.
2. Національна ідея і соціальні трансформації в Україні / за ред. М. В. Поповича. Київ : УЦДК, 2005. 328 с.
3. Лизанчук В. Феномен невмирущості нації. Наукові записки АН ВШ України. 2004 Вип. 6, 9-29. С. 74-81.
4. Євромайдан – новий рівень журналістики. URL: <http://www.polukr.net/uk/blog/2014/10/euromaidan-novij-riven-zurnalistyki>. (дата звернення: 03.05.2020)

5. Маркелов К. В. Информационная политика и общественный идеал. М, 2005. 357 с.

6. Вплив засобів масової інформації на формування української національної свідомості. URL:<http://old.dndz.gov.ua/?id=10463>_(дата звернення: 05.05.2020)

7. Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. Політологія: навч. посіб. К.: ВЦ, 2006. 568 с.

8. Луканова В. В. Пандемія у контексті сучасних глобальних процесів: цивілізаційне підґрунтя-бінарна опозиція «людство і довкілля»: *Всеукраїнське фахове видання «Гілея: науковий вісник», збірник наукових праць*. Дніпро, 2017. № 127. С. 229-231.

9. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. Вип. 39 (52), 2018. С. 57-63.

*Висоцький Андрій,
студент групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

КОНЦЕПЦІЯ ВОЛІ ДО ВЛАДИ ЗА ФРІДРІХОМ НІЦШЕ

Актуальність теми. Проблема життєвих цінностей та орієнтирів гостро постає у сучасному світі. Зараз відбувається загальне переосмислення понять про роль людини у світі. Старі орієнтири на звичні у нашому суспільстві релігійні та соціальні цінності вже не задовольняють основну масу людей. Через це зростаючою популярністю користується зростаюче число новостворених релігійних сект, нетрадиційних філософських напрямків, радикальних політичних течій.

Насправді ця проблема є зовсім не новою для нашого суспільства. Ще у ХІХ столітті, під впливом наукового прогресу, звичні релігійні устої тодішнього суспільства виявились нездатними задовольнити зростаюче число людей. Це спричинило розквіт різноманітних течій ірраціоналістичної філософії. Одним з найяскравіших її представників був німецький філософ Фрідріх Ніцше. Його філософія шукала сенс життя не у зовнішніх стимулах, а у внутрішньому світі людини, мотивуючи її на самовдосконалення. Таким чином, головною цінністю у ній є сама людина, що є привабливим для сучасного суспільства, цілями якого уже давно є переважно власне благо. Саме Ніцше активно просував ідею незалежності людини від надприродних сил, мотивував людей бути відповідальними за власне життя та ставив перед ними цілі, яких варто добиватись. Зараз саме філософія Ніцше може допомогти віднайти сенс життя величезній масі людей, у нашому егоїстичному світі.

Основні філософські ідеї Ф. Ніцше, зокрема концепцію «волі до влади», досліджували такі українські науковці : В. Кебуладзе, О. Панич, І. Держко, Є. Трошкін, Г. Коротіч, І. Данканич, І. Гоян, І. Горбова та інші. А також такі зарубіжні мислителі: Ж. Батай, Ж. Делез, А. Енговатова, Б. Марков, М. Хайдеггер, К. Ясперс та ін.

Мета дослідження: історико-філософський аналіз «філософії життя» та «волі до влади» Фрідріха Ніцше, вироблення концепції сенсу життя для сучасного суспільства.

Завдання дослідження: здійснити аналітичний огляд основних принципів філософії Фрідріха Ніцше та охарактеризувати зміст сучасних теоретико-методологічних суперечностей при розгляді його вчення; конкретизувати пізнавальний статус поняття «концепція волі до влади» як категорії сучасної соціально-філософської теорії».

Об'єкт дослідження: філософська спадщина Фрідріха Ніцше та його переосмислення в сучасному світі.

Предмет дослідження: специфіка історико-філософської концептуалізації «волі до влади» Фрідріха Ніцше на сучасному етапі.

Твердження про «волю до влади» завжди знаходило багато як прихильників, так і противників. На його сприйняття суспільством вплинуло і те, що книга «Воля до влади» була видана лише за рік до смерті Ніцше його сестрою, яка притримувалась іншої точки зору на ряд питань, ніж її брат. Через

це, до сьогодні ведуться напружені суперечки щодо автентичності цієї останньої, виданої ще за життя Ніцше, його праці [1, с. 110].

Незважаючи на це, «Воля до влади» є узагальненням усієї філософії Фрідріха Ніцше, тому у ній безпомилково проглядаються твердження, що безперечно належать Ніцше. Червоною ниткою проходить через всю працю про потребу людини до самовдосконалення, досягнення стану ідеальної істоти – Надлюдини.

Філософ виступає «Вісником Великої Кризи» - не просто відмовляється від традиційних християнських цінностей та релігійної філософії, а послідовно і повністю їх знищує. За переконаннями Ніцше, людина не повинна бути обмежена цінностями, що нав'язані їй іншими людьми. Для Ніцше, закони – це «витвір слабких», отже немає сенсу дотримуватись мертвих цінностей, що є викладеними у них [2].

Оскільки старі закони, нав'язані згори, виявились непридатними для того, щоб спонукати людину до здійснення її цілей, Ніцше одразу знайшов їм на заміну цілу систему цінностей, які вміщуються у поняття «волі до влади». Ніцше закликав звернутись до глибинних мотивацій, що насправді визначають життя людини. Філософ узагальнив це твердженням: Будь тим, хто ти є! [1, с. 12].

За Ніцше, «воля до влади» означає одвічну жагу людини до самоствердження, а отже і панування над іншими. Насправді, це поняття означає не скільки фізичну перевагу над іншими людьми, скільки духовну вищість над слабкими людьми та їхніми мертвими цінностями. Нова філософія виступала проти старої моралі, яка висловлювала потребу жертвувати людиною заради ефемерних вищих цінностей, як наприклад заради аскетизму у Шопенгауера. Тепер головною цінністю та головною ціллю стала сама людина та її самовдосконалення [3, с. 110].

Більш детальне описання цілей та потреб людини нової епохи ми знаходимо у філософському трактаті Ніцше «Так говорив Заратустра». Саме у цій праці Ніцше розкрито таке поняття як Надлюдина. «Так говорив Заратустра» складається з десятків притч, що фактично є заповідями Надлюдини. Якщо описати твір загалом, то можна сказати, що Ніцше висловлює образ Надлюдини як фізично та духовно розвинуту особистість не сковану мораллю слабких людей [4, с. 187].

У своїх працях, Ніцше виступає послідовним прихильником рівності всіх людей, визначає право на майбутнє за «новою аристократією». Поняття має куди більш глибокий зміст, ніж йому намагались надати теоретики нацизму та фашизму у ХХ столітті. Насправді, Ніцше має на увазі потребу та можливість у майбутньому висунутись людям, що слідує принципам Надлюдини, незалежно від їх етнічної приналежності, майнового та соціального статусу [5, с. 8].

Саме ці люди, за Ніцше є провідниками людства до нового вищого стану, «новою інтелігенцією». Ніцше передбачав і майбутні перешкоди, що загрожують людині на шляху до нового стану. Незважаючи на це, він вважав неминучим прихід нової епохи та переосмислення людства своїх внутрішніх цілей [6].

Ці нові цілі будуть формуватись не завдяки старій моралі, а навпаки – на протигагу їй. Ніцше формує нову ідеологію протесту, закликаючи використовувати негативні та чужі старої моралі образи заради протистояння їй же. Про це можна сказати лише глянувши на назви його творів та їхніх протагоністів: Заратустра, Антихрист, і т. д.

Незважаючи на такі засоби, філософія Ніцше у своїй суті не несе злоби та насильства над іншими, а навпаки зневажає їх, як прояв слабкості духу. Через це на її основі цілком реально сформувати нові реальні цінності для сучасної людини [7, с. 43].

В ході дослідження ми прийшли до таких висновків:

- В сучасному світі людина потребує нових ціннісних орієнтирів та цілей. Через це не втрачають свої цінності праці філософів минулого, зокрема ідеї про «волю до влади» німецького філософа Фрідріха Ніцше. В умовах поширення коронавірусу, кожен з нас отримав змогу віднайти себе. Наш звичний стиль життя зазнав незворотних змін. Ми можемо або жалкувати за минулим, або використати цю можливість для нашого духовного розвитку, намагаючись досягти ідеалу Надлюдини.

- Ідеї Ніцше зазнавали та зазнають неоднозначних трактувань різними людьми, які намагаються використати його ідеї заради втілення своїх інтересів, які часто суперечать ідеям, які вкладав сам філософ у свої праці.

- Узагальненням філософських ідей Фрідріха Ніцше є його остання прижиттєва праця «Воля до влади». У ній він визначає як основну силу, яка визначає життя та цілі людини, глибинні внутрішні прагнення людини до самоствердження та реалізації через самовдосконалення та відмову від старих, мертвих цінностей християнської епохи, які нав'язуються слабкими людьми. Кінцевою метою цього процесу має бути перехід до нового етапу фізичної та духовної еволюції людини – становлення Надлюдини.

- Більш детально, етапи становлення та життєві принципи Надлюдини описано у ще одній праці Фрідріха Ніцше – філософському трактаті «Так казав Заратустра».

- Філософія Фрідріха Ніцше є життєствердною філософією людини. Головними цілями та цінностями є людське життя та прагнення самої людини.

- На шляху до Надлюдини, Ніцше закликав покладатись на власні почуття та потреби, не сковувати себе чужими цінностями та ідеалами, які можуть лише викликати внутрішній конфлікт.

- Філософські погляди Фрідріха Ніцше не несуть у собі потреби до насильства над іншими людьми, допомагають людині знайти свої справжні внутрішні орієнтири, тому є цілком придатними до використання у сучасному світі, задля формування на їх основі нових цілей та цінностей.

Список використаної літератури

1. Friedrich Wilhelm Nietzsche. Der Wille zur Macht. Werke, Band VIII, Leipzig, 1899. 902 с.
2. Коротіч Г. В. До питання про взаємозв'язок основних ідей у творчості Ф. Ніцше : Мультиверсум. Філософський альманах. Львів: ЛНУ, 2004.

3. Данканич Р. І. Фрідріх Ніцше: критика християнства чи антихристиянства. *Вісник Дніпропетровського університету*. Дніпро, 2019. №3. С. 24-29

4. Гоян І. Філософія Ф. Ніцше у контексті проблеми філософського психологізму. *Вісник Чернівецького університету*. Чернівці, 2018. №1. С. 19-21

5. Friedrich Wilhelm Nietzsche. *Also sprach Zarathustra*, Baden-Baden, 1976. 331 с.

6. Горбова І. Соціальна роль інтелігенції у контексті концепції «волі до влади» Фрідріха Ніцше. *Мандрівець*. Тернопіль, 2015. № 2 (116). С. 40–44.

7. Hnasevych Nadia., Rudakewych Oksana. Wolność działania moralnego: I. Kant vs. A.Schopenhauer. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ I. Філософська антропологія та філософська культура*. №9(334). 2016. С. 16 – 21.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВИКЛИКІВ

Актуальність теми. Сучасний світовий порядок перебуває у стані безперервної трансформації, що дає поштовх до запровадження нових стандартів, норм та правил, які формують абсолютно новий рівень життя та свідомості соціуму, впливу на нього, політичного та економічного апарату. Україна, яка практично завжди перебувала на перетині світових геополітичних процесів опинилася у фокусі змін і є беззаперечно важливим місцем на мапі, де відбуваються суттєві реформи та новації, які є основним важелем в формуванні української національної ідеї на фоні міжнародних викликів сучасності. Реакція українського суспільства дає поштовх до певних дій з сторони влади, що інколи призводить до очікуваних та неочікуваних змін.

Дослідженням проблеми формування національної ідеї та, зокрема, на фоні міжнародних викликів займалися такі науковці: Є. Андрос, В. Андрущенко, Т. Воропай, В. Горбатенко, І. Грабовська, О. Гринів, Я. Грицак, В. Заблоцький, М. Кармазіна, Г. Касьянов, В. Кремень та інші.

Мета дослідження: ідентифікація впливу міжнародних змін на формування української національної ідеї.

Завдання дослідження: визначення сформованості української національної ідеї в умовах глобальних змін.

Об'єкт дослідження: аналіз впливу міжнародних змін на формування української національної ідеї.

Предмет дослідження: утворення та реалізація української національної ідеї на фоні міжнародних змін в суспільстві та світі.

За всю історію формування України, як держави в цілому, українська національна ідея неодноразово зупинялася на перехресті міжнародних, важливих політичних чи то економічних змін, які так чи інакше впливали на її формування. Чи це розділення присвоєних територій, чи це перехід власних територій у володіння іншої держави, національна ідея народу якої була історично сформована по-іншому.

О. М. Нежива вважає, що національна ідея є формою рефлексії нації над сутністю та сенсом існування її спільноти, відображає сукупність аксіологічних та телеологічних орієнтацій національного буття, формується на підставі соціально-історичних традицій, культури, менталітету нації, і відповідно сама впливає на ці фактори, функціонуючи, як своєрідна животворча свідомість, джерело культурно-історичної динаміки національного буття [2, с. 49].

Як зазначає І. Бичук, онтологічно національна ідея детермінована прагненням народу якомога повніше реалізувати закладений у його життєдіяльності потенціал, а також усвідомленим наміром організувати власне соціально-економічне, національно-політичне та духовно-світоглядне буття в ефективних і автентичних нації формах [2, с. 52].

Власне, сам факт того, що в українцях закладений великий потенціал, надає можливість стверджувати, що він може бути повною мірою реалізований, тому що, прагнення народу до нормальних умов соціального та культурного життя, а раніше і вільного, стало основою формування та утвердження української

національної ідеї на фоні історичних змін. А суттєвих змін, які подалі вплинули на формування української історії та українського народу відбулося, як не до речі, багато.

Думки сучасників щодо сутності національної ідеї дещо різняться від загальноприйнятних ідеалів, яким повинне бути справжнє визначення національної ідеї. Ось як вважає видатний ізраїльський філософ сучасності Піхнас Полонський: «національна ідея – це сенс існування того чи іншого народу, держави. Це те, заради чого люди готові жертвувати. Жертвувати не обов'язково життям, а скоріш часом, грошима, вкладеними зусиллями» [2, с. 52].

І справді, чи буде в будь-якого народу сенс його існування, якщо він не буде сповідував якусь одну річ, одну ціль, одне бачення. Подібно тому, як виконують свою роботу веслярі: неможливо зрушити з місця човен, якщо не зробити однієї і тієї ж дії одночасно та обов'язково разом. Часто при цьому потрібно жертвувати своїми принципами і силами, адже в зворотньому випадку бажаного результату отримати не вдасться. В випадку українського народу неодноразово платилася велика ціна за сповідування національної української ідеї. Неодноразово гинули люди, і гинуть досі, борючись за те, щоб на нашій землі сьогодні вільно лунала українська пісня, щоб ми дивлячись на їхню відвагу, на їхній патріотизм, брали приклад, тому що вони являються не тільки тими, хто сповідує національну ідею, але і тими, хто її виконує з точністю.

Події сумнозвісного майдану, сотні молодих життів на якому було втрачено задля забезпечення кращого майбутнього України. Чи це не було проявом національної ідеї? Саме так. Бажання до реалізації вище згаданого потенціалу, придушеного з сторони влади не могло викликати іншої реакції в українського народу у даній ситуації. Він вийшов на вулиці, вийшов, щоб відстоювати те, чого він заслуговує: кращого життя, життя без страху, з впевненістю у завтрашнім дні. Своєрідна внутрішня війна, чи не найбільший внутрішній конфлікт, дія, потенціал, який на думку народу необхідно було реалізувати задля того, щоб забезпечити світле майбутнє долі своїх дітей та долі України.

Та майдан не остання подія, яка відбулася на території України. Доконана дійсність вказує на незаперечний висновок – сьогоднішня і майбуття для України та українського народу полягає не лише у світоглядному протистоянні чи цивілізаційному зіткненні, а також і у безперервній війні (у прихованій «м'якій» чи у відкритій «жорсткій», а здебільшого – у гібридній «комбінованій») за право бути, боротьбою за існування у повному і вражаючому значенні цих понять [1, с. 144].

Неодноразово ми згадуємо той рік, коли почалася неоголошена війна між Росією та Україною. Незаконне вторгнення та привласнення територій не викликало в українській владі іншої реакції окрім як готовності дати відпір ворогові. Тисячі добровольців, залишаючи свої домівки йшли, практично не знаючи що їх чекає, можливо, вони вже не повернуться додому. Але знову ж таки, незважаючи ні на що, вони з надією в серці йшли захищати кордони рідної держави ризикуючи власним життям.

Тому, з впевненістю можна сказати, що і життям люди жертвують ради цього також. І річ тут справді не в заробітку, а в тім, що живе в людському

серці, що вони готові так просто залишити все, та навіть віддати власне життя. Такі речі зворушують людські розуми та заставляють задуматись. Та з плином часу, коли ситуація врегульовується, люди стають більш розсосередженими та спокійними, тому національна ідея стає другоплановою на фоні реалізації народного потенціалу.

Питання утвердження загальнонаціональної ідентичності українців за умов нових внутрішньо і зовнішньополітичних викликів сучасності є однією з важливих складових політики національної безпеки. В умовах сучасних глобалізаційних та геополітичних трансформацій, посилення напруження на міжнародній арені, зумовлених використанням силових методів при вирішенні багатьох конфліктних ситуацій та російської загрози (агресії), зростає потреба у консолідації української нації, формування її загальнонаціонального самоусвідомлення та захисту власних світоглядних орієнтирів нації, що є запорукою і гарантією стабільності та безпеки Української держави. Тож одним з найбільш важливих поточних завдань суспільства є й збереження і розвиток духовних і культурних цінностей українства, посилення національної єдності українців та формування загальноукраїнської ідентичності, що має важливе значення для національно-державної безпеки. Саме формування загальнонаціональної ідентичності є для України першочергово актуальним питанням у гуманітарній сфері на сучасному етапі [1, с. 144-145].

На даний момент Україна бореться з епідемією COVID-19, практично всі малі підприємства та середній і малий бізнес припинили свою діяльність. На міжнародному фоні відбувається аналогічна ситуація. Всюди запроваджено карантин задля забезпечення безпеки громадян на час пандемії, з можливістю походів за покупками та обмеженими поїздками на авто. Час, коли можна переоцінити всі свої цінності, виправити багато речей, та звісно надіятись на краще.

Отже, підсумовуючи все вище сказане, варто зазначити, що вплив міжнародних змін помітно відчувається на формуванні національної української ідеї, тому що, при певних обставинах, кожного разу в людей відбувається своєрідна переоцінка цінностей, що зумовлює нове формулювання національної ідеї. Та, зокрема, можна виділити декілька основних її чинників: любов до рідного краю, жага до свободи, свобода вибору, патріотизм, національні інтереси, національні цінності та національні цілі як структуро формуючі чинники національної ідеї.

Ситуація на сьогодні є така, що для українського суспільства є притаманним занепад морально-світоглядних засад, який проявляється у втраті орієнтирів, зростанні девіантної поведінки, збільшенні розпорошеності українського суспільства, політичній і соціально-економічній несталості у розвитку держави. Цю кризу можна подолати шляхом переоцінки колишніх норм і побудови на цій основі оновленої системи цінностей. Відтак питання більш ґрунтовного дослідження і визначення національних цінностей, національних інтересів та цілей буде більш активним, а тому й усвідомлення та розуміння національної ідеї буде чіткішим.

Список використаної літератури

1. Трансформація української національної ідеї. / упорядник Олесь Доній. Харків: Вид. «Наш формат», 2019. с. 143-149.

2. Нежива О. М. Національна ідея та освітня політика. *Освітній дискурс*. Випуск 2. частина 2: філософські науки, 2017. с. 52 URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/18203/1/Nezhyva%20O.%20M..pdf>

3. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Ідеологічна основа українсько-російських інформаційних воєн. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філософські науки. Розділ IV. Соціальна філософія і філософія історії*. №13 -14(362-363). 2017. С. 90 – 105.

*Шпак Володимир,
студент групи КІ-11*

факультет комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР ТА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

У даній статті розглянуто декілька питань щодо формування української національної ідеї. Це проблема війни, пандемії, ідентичності, входження до Євросоюзу. Українцям потрібно об'єднатися для вирішення цих проблем. Роздумуючи про майбутній розвиток людства, потрібно розвивати існуюче, та руйнувати старі стереотипи. Якщо людство не вирішить теперішні глобальні події, то є вірогідність, що не буде ніякого третього тисячоліття.

Актуальність даної теми полягає в необхідності розкриті філософської сутності впливу європейського вибору на формування української національної ідеї.

Проблемам дослідження української національної ідеї присвячені праці таких науковців і філософів, як А. Фартушного, В. Ліпкана, Ю. Шайгородського, А. Дідуха, М. Калініченка, В. Мартинюка тощо.

Важливим для виконання даного дослідження є розвиток міждисциплінарних підходів закладений у працях С. Верби, А. Вілдавського, Г. Екстайна, Д. Елаза-ра, Р. Елліса, Р. Інглхарта, Ч. Мерріама, М. Томсона та ін.

Мета дослідження: ідентифікація масштабу впливу Євросоюзу на майбутнє України та формуванні української національної ідеї.

Завдання дослідження: проаналізувати основні чинники впливу Європи для подолання двовекторності розвитку української держави та сформувані цивілізаційний проект України, на основі української національної ідеї.

Об'єкт дослідження: філософське осмислення ролі європейського вибору на сучасні проблеми між Україною та Росією.

Предмет дослідження: Значимість ролі Європи у формуванні української національної ідеї.

Українська національна ідея – національна ідея українців, яка відображає головні національні інтереси і задає оптимальний напрям розвитку країни, як у сьогоденні, так і на майбутнє. Національна ідея - ідеологічне підґрунтя ідентифікації народу як нації.

Національна ідея складає в собі мову, культуру, традиції роду та сукупності родин. Це любов до землі, на якій проживаєш, повага до тих, хто живе поряд з тобою.

Національна ідея – це складний конструкт, що складається з багатьох взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів: національної ідентичності, національного покликання, національного ідеалу, національних вартостей і пріоритетів, національних інтересів, а їх реалізацію забезпечують такі механізми: національна держава, національна стратегія, національна безпека. Вона виступає осмисленою формою сприйняття глибинної сутності свого народу, у якій відображена його духовна першооснова, мета, сенс та

фундаментальні принципи існування, що пронизує собою все національне буття та зумовлює суспільний розвиток [6, с. 67].

На сьогоднішній день одним з найбільшим завданням України вважається євроінтеграція української держави та формування української ідеї, яка зможе вирішити декілька глобальних проблем України.

Одна з цих проблем, стала «гібридна війна» між Україною та Росією. Гібридна війна, як тип соціально-політичного конфлікту міждержавного рівня, розвивається як поступова ескалація з використанням різних форм і методів психологічного тиску та інформаційних технологій маніпуляції масовою свідомістю розпалювання громадянської ненависті, погіршення стану функціонування економіки, спотворення демократичних процедур реалізації народного права, занурення у хаос системи публічної влади, дипломатичні технології. Невійськові форми боротьби передбачають використання тактики «керованого хаосу», активізацію антинаціональної, антисоціальної мобілізації в різних формах: сепаратистські рухи, використання тактики терористичних дій, масові заворушення, силове захоплення адміністративних будівель [4, с. 109].

Війна 2014-2020 між Україною і Росією, ще раз підтверджує український політичний курс. Адже 21 листопада 2013 року став днем, коли українці пішли проти політичного керівництва держави та закріпленого курсу на Росію. День, коли народ не бажав миритися з перетворенням України в колонію, став одним з вирішальних у формуванні національної ідеї.

Результат за який боролися українці змінив обличчя українського суспільства, вплинув на всі сфери держави. Це стало доказом того, що ніхто не має права зазіхати на свободу і гідність, українці не бидло, вони мають право жити вільно на своїй землі, Україна не Росія, ми самі зробимо вибір, українці обирають свободу, а не тоталітаризм, ми обираємо Європу [1, с. 41].

Однією з наймасштабнішою проблемою світу, яка стосується також Україну є глобальна пандемія. В Україні є хороші шанси відновити економіку, тому що вона знаходиться у близькому розташуванні до країн ЄС. Україна у цій ситуації може покладатися лише на зовнішню допомогу. Західні країни намагаються запобігти песимістичним очікуванням. Адже очікування - важливий фактор того, чи довго триватиме криза або чи буде відновлення після подолання епідемії швидким.

Пандемія COVID-19 має багато темних сторін. Але поглянувши на «світлу сторону» пандемії можна усвідомити над можливими трансформаціями нашого укладу життя у майбутньому. По-перше, різко знизився рівень забруднення у світі, адже проблема екології є однією з найнебезпечнішою проблемою у світі. По-друге, ми отримали більше часу на родину, карантин може чимало посприяти зближенню родинних стосунків. По-третє, всі країни зрозуміли свою «нікчемність» перед природою і можливо це посприє для створення миру у світі. Адже людина не розуміє на скільки важлива свобода, доки не позбувається неї.

Проблемою України у формуванні її національної ідеї є проблема подолання кризи ідентичності [3, с. 148]. В Україні можна виділити три типи ідентичності. Перша – національно-патріотичні ідентичності, які бажають зберегти українську самобутність, звичаї, мову, обряди. Друга – проєвропейські

ідентичності, які хочуть спрямувати Україну до тіснішої інтеграції у Європу. Третя група – проросійські ідентичності, які бажають впровадження російської мови та так званого «русского мира» на території України.

Саме через різні ідентичності в Україні продовжуються внутрішні міжусобиці. Спільна ідентичність це один з шляхів подолати проблеми України та скріпити народ. Якщо члени цих груп зможуть піти на компроміс: обмежити корпоративний інтерес заради злагоди, то в основі загальнонаціональної ідентичності, буде закладено національну ідею, навколо якої й здійснюватиметься консолідація української нації [3, с. 149].

Політичний лідер, у якого «шлунок постійно ситий» здатний на деструктивні та агресивні дії, причиною яких є відсутність справжньої любові і самореалізації. Такою людиною є політик, цінністю якого є влада. Він зазвичай має неусвідомлене бажання компенсувати свій комплекс неповноцінності. Політик, що прагне до влади заради влади, частіше перетворюється в ката, а роль жертви певною мірою виконує його власний народ. Можна пригадати долю тоталітарних лідерів Гітлера, Муссоліні та ін. [2, с. 54-55].

Українська національна ідея це проект, за яким будують українську державу. Після розпаду Київської Русі, українські землі, завжди були під контролем Росії. Однак після проголошення незалежності України у 1991 році, Україна стала на європейський шлях. Але через корумпованість, безвідповідальність, некомпетентність державних чиновників, закритість органів влади, нестабільне законодавство, затримки з проведенням реформ, їх непослідовність, відсутність власної політики щодо формування міжнародного іміджу, - недостатньо розвинутий сервіс, наша країна не може виступати на рівні країн ЄС.

Тому для створення найміцнішої і найвпливовішої держави потрібний політичний лідер, цінностями якого є єдність свободи і любові, який об'єднує адекватність і аутентичність в своєму бутті і має критичний, самостійний, творчий, цілісний і системний світогляд, здатний зробити свою країну суб'єктом на світовій політичній арені, гуманізувати суспільство і досягти економічного та політичного зростання [2, с. 57].

Країни ЄС – це союз багатих країн. Тому Україні потрібно досягти рівень якості життя, як в Європі. Середньомісячна зарплата в країнах ЄС становить 1700 – 1900 євро. Середня зарплата в Україні в березні 2020 становила 11446 грн або 387 євро.

Європейський вибір означає для України створити суспільство та економіку європейського типу, сформувати людину середнього класу, збільшити отримання доходів та подолати безробіття. Завдання України в сучасному глобалізованому світі – пристосуватися до цього процесу, максимально скористатися можливостями і перевагами, що відкриває глобалізація і водночас мінімізувати її негативні наслідки і загрози. Саме тому стратегічний курс України на інтеграцію до Євросоюзу відповідає як її національним інтересам, так і загальному напрямку сучасного цивілізаційного розвитку [5, с. 291].

Висновок. Національна ідея – це ідея, на якій сформується майбутнє України. Ця ідея включає в себе безліч проектів, які держава повинна виконати для свого народу. Однією з цих проектів стала євроінтеграція. Українці, які пішли на майдан 2013 року, стояли за свою честь, гордість, майбутнє. Вони

були патріотами своєї країни, не здавалися до самого кінця. Наразі Україні потрібно зробити безліч реформ для вступу в ЄС.

Слово нація означає народ, оскільки політичні лідери, це обранці народу, вони не повинні ворогувати. Потрібно подолати всі перешкоди разом. І кризу ідентичності і глобальну пандемію і війну, тощо. Конфлікт еліти та народу потрібно завершити і почати жити в злуці. Євромайдан – це об'єднання народу не залежно від статі, національності, віку, віросповідання. «Небесна сотня» боролася за майбутнє української держави, тому нехай їх смерті не будуть марні.

Україна у складі Євросоюзу зможе вийти з «країн третього світу», налагодити якісне лікування, освіти, тощо. Вступ до Світової організації торгівлі відкриває перед Україною нові можливості як у макроекономічному вимірі, так і на рівні вітчизняних виробників та споживачів.

Список використаної літератури

1 Грабовська Ірина. Єврореволюція як Революція Гідності в контексті цивілізаційної проблематики. Філософська думка, №6. 2014. С. 39-45.

2. Дандекар Д. Свобода та любов як головні цінності політичного лідера. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2019. С. 53-59.

3. Трансформація української національної ідеї / упоряд. Олесь Доній.

4. Київ: «Наш формат». 2019. 464 с.

5. Єнін М. Н., Мельниченко А. А., Мельник Л. І. Гібридна війна як різновид соціально-політичних конфліктів: сутність, технології, домінуючі дискурси. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2019. С. 102-112.

6. Уразов А. У., Саух І. В., Вікарчук О. І. Основи економічної теорії : навч. посіб.: «Центр учбової літератури». 2013. 312 с.

7. Пасічник В. М. Суть та структура національної ідеї. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 36. С. 60-67.

8. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.

*Кононович Юрій,
студент групи КІ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ ОБ'ЄКТИВНОСТІ ВОЛІ В МЕТАФІЗИЦІ ШОПЕНГАУЕРА

Актуальність дослідження. Питання існування феномену чистої волі та взагалі трактування й розуміння волі, завжди поставали у багатьох системах, школах й течіях, інтерпретуючи її в різноманітних формах моралі, блага чи то «речі в собі», що кладе його в розмір одного з найсуттєвіших в сфері дослідження. Концепція можливості проведення аналізу явища стосується спроби дослідити феномен в чітких рамках однієї системи, з перспективою порівняння різних поглядів та дефеніцій, проте в полі власного судження та поняття, дасть шанс або ж синтезувати новий, унікальний підхід до визначення ідеї цінності та підтвердження її ролі, незалежно від типу та цілі ініціалізації, так або ж провести аналітику з фактором виявлення неможливих аспектів висвітлюваної теми.

Зважаючи на це, питання актуальності вимірюється всіма працями пошуку вирішення проблематики та сумарним числом «відповідей», що претендували на дану етимологію, проте, що не змогли її об'єднати універсальним звеном чи то ключем, додаючи до цього специфіку наукової сфери, де унікальна відправна точка пошуку та її шлях вже вважаються відповіддю на питання в області, де вона знаходиться, віддаючи новизною розкритого погляду.

Проблемою дослідження займалися такі науковці: О. В. Водолагіна, Г. Я. Стрельцова, Н. О. Лоський, О. В. Черкашина, О. М. Ноговіцина, О. Ю. Кривих та ін. Якщо ж брати до уваги надбання останніх років, то вони зосереджувались на ідеях розгляду системи поглядів на речі та поняття в філософії Шопенгауера або ж на загальних зібраннях тезисів щодо волі, трактування, її розгляду у вузько-направленій сфері, як моралі чи питання існування чистої та великої волі в спробах об'єднати та винести під загальним практичним та теоретичним значенням, що надає більшої винятковості нашому пошуку.

Мета дослідження: історико-філософський аналіз та спроби вирішення дискурсної проблематики метафізичного представлення волі за Шопенгауером, питання існування великої волі та простежування витоків наслідків його вчення.

Завдання дослідження: дослідити та обґрунтувати концепцію волі в метафізичному представленні А. Шопенгауера; вирішити дискурсну проблематику, що постає при її трактуванні; проаналізувати висновки та ідейні продовження.

Об'єкт дослідження: філософська спадщина А. Шопенгауера.

Предмет дослідження: специфіка проблематики об'єктивності волі в метафізиці Шопенгауера.

Категорії, що можуть оперувати поняттями свободи та волі в апріорних та емпіричних потоках можуть протиставлятися різними точками спогляданнями, не порушуючи при цьому при цілковите явище, як феномен, але синтезуючи одночасно нове, не за етимологічним змістом, а за власною рефлексією та особистою ідейною методологією.

Центром тяжінням проблематики в першій сфері розгортання слугуватиме питання моральності, що вперше піддалося дослідженню в школі Сократа, а саме ідея внутрішньої моральності та визначення свободи волі в ній. Вданому випадку вибір інструменту унеможлиблює сам зміст – рефлексивність призводить до парадоксу аналізу волі, при напруженості її самої на власне явлення, що при цьому досліджує, лише вектор, куди напружена сама дія та віддаляє від явища, що теоретично, є недосяжним, для апріорного контексту, що дозволяє спершу дослідити її витoki, а для феномену – створити інші умови та систему спостереження[1, с. 33].

Сократ, у розмові з Протагором, розбиває теорію свого опонента, щодо моральності у волі та її розділення на благо та зло, існуванні її, як вродженого явища та питання класифікації її проявів, використовуючи об'єктивне знання, пошуки істинності як вже його найкращі максими, що побуджують до дії та одночасно невід'ємні до самого пошуку, проте керуються розумом та свідомістю, їх представленнями на об'єкт розгляду. І хоча світ в даному випадку відноситься як поле де розповсюджується воля, той хто нею керує, може сам керувати деякими аспектами її проявів, благом чи ні в своєму розумінні, проте завжди існуючою, незалежно від вибору, оскільки нею й є [2, с. 242].

Дослідивши першочергові форми формулювання проявів, ми можемо підійти вже ближче до самої постанови проблематики, що зокрема згадувалось у працях Канта, проте видаляє імперичне з поля зору, за специфікою трансцендентальності явища. В спробах видалити досвід та залишити один фундамент для побудови максими, використовується також неоднозначний підхід до трактування – вільна воля може такою називатись, якщо ж вона обмежена тільки сама собою та своїми представлення та не піддається жодного впливу закону, правил чи напружень, окрім тих, що надає їй причинність її існування. Матерія, спроба її досягнути вектором волі, призведе до парадоксу – принципи створення нової течії форми будуть затуманені емпіричною причинністю та нею ж будуть й обумовленні, що замикає коло, де простежується подія [3, с. 276].

Творчість німецького філософа та «єдиного ідейного послідовника Канта» в XIX ст. спрямовується на супротив вируючого в той час безперспективного представлення раціоналістичного погляду на природу багатьох речей, включаючи волю, свідомість, час та концепції їх існування та інтерпретування. Проте, щоб дослідити метафізичні погляди Шопенгауера, ми мусимо спочатку залучитись взірцями його досліджень та системи, що бере початок в його трактуванні. Залучившись представленнями волі в «Критиці чистого розуму», філософ хоч і сповідував свого наставника, був також щедрим і в критиці, щодо порушених тем – трактування, як волі так і витоків її моральності спрямовується на абсолют світової волі, де вона виступає певним духовним принципом, що приписує безумовне становище речей, піддається незліченній кількості об'єктивізацій, може бути обумовлена та піддана емпіричним принципам, що відповідає практичній максимі Канта, проте ніяк не задовільняє апріорну частину.

Детермінізація критики виходить через нерозуміння Кантівського імперативу, бачення Шопенгауера відповідей в людській природі та світі навколо, а не в «апріорних карткових будинках», теоріях та вченнях, що не знаходять задовільнення в людській природі пошуку [4, с.17].

«Хто сказав вам, що повинно відбуватися те, чого ніколи не відбувається? Що дає вам право заздальгідь приймати це і залежно від того негайно

нав'язувати нам як єдино можливу етику в законодавчо-наказовій формі?»звернення стосується хиткості Кантівського імперативу та його непорушності в очах тогочасної декламації. Метафізичний зміст свого власного тлумачення він знаходить в її окремих проявах – наприклад, коханні. Кохання, за проявленням, це проекція волі зосереджена на абсолюті розуміння чужого страждання і є її цілковитою максимом, навіть коли самогубство – відречення не від свободи волі, а протест проти умов, де вона задіяна [5, с. 540].

Висновком є те, що доводячи аналіз до кінця, ми можемо з впевненістю затвердити комплексний зміст порушеною нами тези. Дослідження питання формулювання волі та її змісту поставало в різних течіях, часовому вимірі та нескінченно у варіаціях спроб присудити єдину істинну в цих постановках, Беручи до уваги порушені нами випадки, ми сміливо може простежити розвиток розкриття одного з вічних питань та розкрити й вирішити ідейну проблематику Шопенгауера. Системи Канта та його послідовника ідейно доповнюють одне одного за умовами простеження та детермінізації – можна припустити механічний апарат світової волі, проте він не може обмежувати фактор власного вирішення, хоч і передбачуваного та обумовленого, але не підконтрольного.

Список використаної літератури

1. Сократ. Життя та вчення : URL: <https://tureligious.com.ua/sokrat-zhyttya-ta-vchennya/>.
2. Платон. Диалоги. М., 2008. Т. 2. 368 с.
3. Кант І. Критика чистого розуму. / пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. К.: Юніверс, 2000.
4. Біографія Іммануїла Канта. URL : <http://osvita.ua/philosophy/13301/>.
5. Шопенгауэр А. Две основные проблемы этики. / пер. с нем. Ю. Айхенвальда. URL : <http://www.klex.ru/6vs> (дата звернення: 14.05.2020).
6. HnasevychNadia., RudakewychOksana. Wolność działania moralnego: I. Kant vs. A.Schopenhauer. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ I. Філософська антропологія та філософська культура. №9(334). 2016. С. 16 – 21.*

*Фляшко Назарій,
студент групи КБ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ВПЛИВ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Актуальність теми. Від минулого до сьогодення Україна переживає нелегкі для себе роки. І це показує нам історія, яка розкрила багато проблем, що спіткали нашу державу а саме: утиски прав, голодомор, війна. Проте ми завжди боролись і мужньо відстоювали свою державу.

Українське національне відродження виступає як цілісний процес становлення і розвитку власної національної державності, пробудження національної самосвідомості і гідності, розвитку національної культури і мови, утвердження економічної незалежності. Суть його полягає в реалізації національної ідеї та втіленні в ній національного інтересу у всіх сферах життєдіяльності української нації.

Проблемами дослідження національної ідеї займалися: Іван Нечуй-Левицький, Борис Грінченко, М. Костомаров, М. Драгоманов, В. Антонович, Т. Шевченко, П. Куліш, Є. Коновалець, І. Дзюба, С. Хангінгтон, М. Мінаков, М. Попович, А. Фурман, В. Кебуладзе та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз національної ідеї в контексті трансформаційних процесів сучасної України.

Завдання дослідження: проаналізувати зв'язок влади та народу, міжнародних та російсько-українських відносин, показати всі ті втрати, всю ту боротьбу українських героїв минулого і сьогодення.

Об'єкт дослідження: національна ідея як об'єкт вивчення філософії.

Предмет дослідження: специфіка аналізу впливу особливих форм національної ідеї на громадянське суспільство.

Процес встановлення нації і національних ідей базується на самосвідомості громадян, які захищають і відстоюють свої права, думки, звичаї, єдність і суверенність своєї Батьківщини.

В ідеологічній системі державотворення ключовою є українська національна ідея. Вона є ферментом оновлення суспільства, соціальним стимулом боротьби за збереження свого етнічного співтовариства, яке українське населення вело протягом усього історичного шляху розвитку. Національна ідея згуртовує народ в одне ціле на базі соціально-політичних, морально-етичних і психологічних основ його менталітету і буття. Це прагнення до ідеального існування нації у всіх сферах життя на основі національної свідомості, ціннісних установок нації, це духовний стан народу.

Споконвічними прагненнями українців було, відстояти свою гідність та соборність усіх русько-українських історико-етнографічних земель. Під поняттям «соборність», а саме, «всеукраїнська соборність» – ми розуміємо: по-перше, єдність українських етнічних земель; по-друге, згуртованість українців навколо Української національної ідеї; по-третє, цілісність української політичної нації; по-четверте, нерозривність історико – цивілізаційного поступу

України й українців, успішне функціонування Української Самостійної Соборної Держави та української політичної нації на засадах демократії, верховенства права, плюралізму думок та непорушності основоположних принципів приватної власності [3, с. 59].

У державотворчих устремліннях патріотичної частини українського суспільства стояла національна ідея створення соборної та незалежної Української держави. Не випадково гетьман Б. Хмельницький на шляху з Микитиною Січі до Жовтих Вод у квітні 1648 р. обіцяв козакам відвоювати в «ляхів» усю Україну. Втілення його державотворчих планів почалося з малого – вимог до поляків визнати автономну козацьку державу по Білу Церкву [2, с. 130].

Український народ святкує День соборності 22 січня – дату взято в честь пам'ятної події злуки двох українських держав у 1919 р. УНР і ЗУНР. «Соборність – це не лише об'єднання територій, а й ментальна та духовна єдність громадян. І головне тут полягає в тому, щоб ідея єдності і соборності пройшла через наші душі [2, с. 133].

В даний час Росія наполегливо працює над реалізацією своєї національної концепції впливу на українську свідомість. Російські ЗМІ, пропагують свою точку зору, яка спрямована на розрив єдності українців, їхньої Соборності, а отже поділу на Схід і Захід. Країна-агресор виступає проти розвитку української мови, інформаційного простору, культури. Поступово, вносячи свої корективи, які негативно впливають на національну ідею. Через таку політику Україна втрачає свою самобутність [7, с. 128].

Ще одною важливою проблемою є те, що Росія впливає на економічну сферу України, пояснюючи нашу заборгованість їй. Завдяки російській політиці наші відносини з ЄС «заморозились». Проте ми не змирились з цим. Тому в нас відбулась революція гідності [6, с. 19].

Одним із завдань української Революції Гідності, безумовно, є вироблення загальноукраїнського діалогу як способу порозуміння між Сходом і Заходом. Наразі важливо знайти точки перетину задля порозуміння Східної та Західної України, так активно та цілеспрямовано роз'єднуваної в попередні роки певними політичними силами як в середині країни, так і зовні [6, с. 21].

Для ефективного перебігу процесу об'єднання Заходу і Сходу України доцільним та необхідним є створення вагомої теоретичної та практичної бази для налагодження діалогу. Подолання внутрішньо українських суперечностей, збереження цілісності України сьогодні без перебільшення варто розглядати як предмет національної самоповаги та одну з принципових умов становлення національної гідності української спільноти [6, с. 25].

Російська агресія має ще одну – менш помітну – мету, яка полягає в перевірці готовності й спроможності західних демократій протистояти силовим методам реалізації реваншистських та експансіоністських планів Росії. Те, що певний період Російська Федерація використовувала свої ЗС приховано, не має юридичного значення, не може і не повинно заважати кваліфікації її неспровокованого збройного нападу на Україну як акту агресії [7, с. 129].

Правова позиція України щодо відповідальності РФ за вчинену збройну агресію матиме завершену й остаточну форму тоді, коли компетентні державні

органи підраховують обсяг заподіяної матеріальної та не матеріальної шкоди [7, с. 130].

Отже, можна впевнено кваліфікувати російську агресію як акт порушення норм міжнародного права. І за це Росія повинна повністю відшкодувати всі ті збитки, яких вона нанесла різним сферам суспільного життя [7, с. 135].

Щоб стати успішним проектом сучасна українська національна ідея потребує модернізації, адаптації не лише до жорстких реалій суспільства і політичної нації, а й тих цивілізаційних, геополітичних, економічних викликів, з якими стикнулася Україна на поч. ХХІ ст. Тобто нагальною постає потреба наповнення національної ідеї новим ідеологічним змістом, який відповідав би цивілізаційним, науковим, інформаційним процесам нового тисячоліття [5, с. 254].

На думку М. Михальченка, для цього потрібно: по-перше, гармонізувати її внутрішню структуру, поступово висуваючи на головні ролі економічну та духовно-культурну складову; по-друге, підвищити її прогностичний потенціал - задати країні напрям оптимального розвитку на сьогодні та на стратегічну перспективу; по-третє, налагодити партнерські стосунки влади з народом. Якщо така модернізація не відбудеться, то суспільство і держава будуть деструктуризуватися, - зазначає дослідник [4, с. 12].

Ми мусимо зберігати старі цінності, плекати минулі скарби і, спираючись на них, творити нові закони, оновлені чесноти та новітню життєздатну і чисту націю. Відтак наш обов'язок, а надто в умовах цивілізаційних викликів сьогодення, опанувати усі ті державотворчі джерела аби досягти і забезпечити нащадкам ці три складові існування нашого величного народу на нашій споконвічній Батьківщині [1, с. 168].

Новітнє завдання нації - зміцнення власної держави, в утвердженні прерогативи бути єдиним домінуючим народом у рідній країні, вибрати тих, хто щиро прагне долучитися до цього процесу, забезпечити незворотність національного розвитку правової держави і новітньої неоконсервативної сталості соціально-справедливого суспільства [1, с. 169].

В ході дослідження ми дійшли до таких висновків:

1. Потрібно розробити концепцію розвитку держави в основі, якої повинна бути національна ідея.

2. Формування національної ідеї потребує національного компромісу, завдяки якому формується цілісна народна думка, що об'єднує і загартовує громадян.

3. Щоб стати успішною державою Україні потрібно модернізувати стосунки з іноземними країнами.

4. Варто налагодити зв'язок між владою та українським народом.

5. Потрібно шанувати минуле предків і сьогодення наших героїв, які щодня ризикують своїм життям на передовій задля нашого миру.

Список використаної літератури

1. Трансформація української національної ідеї. / упоряд. О. Доній К.: Наш формат, 2019. 464 с.

2. Борисенко В. Й. Соборність і державна незалежність України в діяльності гетьмана Богдана Хмельницького. *Наукові записки з української історії*, 2016. Вип. 40. С. 130-138.

3. Фігурний Ю. С. Ідея соборності України: минуле і сьогодення. *Часопис української історії*, 2018. Вип. 37. С. 50-61.

4. Михальченко М. Національна ідея як регулятивна сила в загальнонаціональному та регіональному масштабах. Регіональні версії української національної ідеї: спільне та відмінне : зб. статей. - К., 2005. С. 9-35.

5. Національна ідея і соціальні трансформації в Україні. / Попович М. В., Єрмоленко А. М., Фадєєв В. Б. та інші. К.: Укр. Центр духовної культури, 2005. 328с.

6. Киридон А. М. Євромайдан. Революція Гідності: причини, характер, основні етапи. *Історична пам'ять*, 2015. Вип. 33. С. 17-32.

7. Офіцинський Ю. Р. Російська агресія на Донбасі в сучасній українській історіографії. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки*, 2017. № 6. С. 128-135.

8. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.

*Руда Марія,
студентка групи ПР-14,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ВПЛИВ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ НА ДЕРЖАВНУ ПОЛІТИКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Актуальність теми зумовлена воєнними діями, які відбуваються в даний момент на території Східної України. Це є одна з болючих тем сьогодення, яка змінила наші погляди на життя. Також це є один із наслідків Революції Гідності. Створення Майдану стало одним із найпотужніших викликів не лише для України, але й для світової спільноти. Боротьба громадян України за свої права, стала наймасштабнішою подією в новітній історії України, засвідчивши нові зсуви в колективній свідомості суспільства.

Ще одним із страшних наслідків Революції Гідності стала «Небесна сотня», яка була безжалісно рострілена на Інститутській вулиці у Києві. Жертвами стали здебільшого молоді люди. Своїм подвигом вони розірвали замкнене коло багатьох років помилок нашої історії. Звичайно про це потрібно пам'ятати.

Дослідженням проблем впливу та наслідків Революції Гідності в сучасному українському суспільстві займалися вітчизняні вчені, соціологи, політологи, журналісти, економісти, історики. Серед авторів наукових досліджень:

Т. Лютий,
К. Сергацкова, А. Полуденко, О. Шестаковський, М. Кугутяк, С. Кошкіна, Ю. Орлова, К. Бердинських, О. Забужко, В. Кривошеїн, І. Грабовська, О. Лабацук, А. Ткаченко, І. Роздольська, М. Кияк, Т. Возняк, М. Маринович, Я. Грицак, В. Єрмоленко та ін. Провідну роль зіграли праці М. Боришевського, І. Кутняка, Ю. Руденка, А. Єрмолаєв та ін.

Слід відзначити праці науковців, в яких розглядаються теоретико-методологічні основи дослідження політичної культури сучасного українського суспільства: Л. Шкляра, В. Нагорного, В. Бебика, О. Рудакевича, В. Хмелька, А. Карнаух, Є. Головахи, О. Радченка, М. Требіна, В. Добіжа, О. Майбороди, В. Корнієнко та ін.

Мета дослідження: філософське осмислення подій та визначення сутності Революції Гідності для державної політики в сучасній Україні.

Завдання дослідження: описати головні особливості перевтілення історичної свідомості українського суспільства; розкрити політичні чинники впливу на державну політику революції; визначити особливості територіальних уявлень про події 2013-2014рр; встановити роль влади в подіях сьогодення.

Об'єкт дослідження: трансформаційні процеси в політичній сфері українського суспільства.

Предмет дослідження: соціально-філософський аналіз наслідків Революції Гідності в державній політиці сучасної України.

21 листопада 2013 року, за кілька днів до підписання угоди про асоціацію між ЄС і Україною оприлюднилось рішення про призупинення даного процесу, що і стало поштовхом до створення Революції Гідності. Серед причин Майдану також є традиційне та систематичне нехтування потребами й проблемами як

окремих громадян, так і громадянського суспільства в цілому, неповага до нього з боку влади, загострення економічної, політичної та соціальної кризи.

Середній і малий бізнеси зазнавали утисків з боку фіскальних та контрольних органів, великий – змушений був ділитися активами й грошми з представниками чинної влади. Тактично Євромайдан домігся втечі президента-диктатора та відставки уряду. Але найстрашніше те, що Революція Гідності продовжилася українсько-російською війною. Війною народів або ж братовбивчою війною. Ця трагедія людства призвела до великого розчарування значної частини українського народу.

Після виборів, Україна обрала європейський вектор розвитку – стала асоційованим членом ЄС, громадяни отримали право безвізового в'їзду в Євросоюз, внаслідок Зони вільної торгівлі з ЄС товарообіг із країнами Європи швидко зріс.

Вже у 2019 році на виборах президента України перемагає Володимир Зеленський та його партія Слуга народу. Його метою було виведення країни із кризи, в яку її завела попередня влада, а також ліквідація корупції у всіх органах. Почало існувати створення однопартійної більшості. Важливі кроки відбулись й у реформуванні освіти та охорони здоров'я, а також в трьох гілках влади: судовій, законодавчій і виконавчій.

Після чисельних змін, українське населення почало із більшою довірою ставитись до влади. Та чи приведуть ті реформації до чогось суттєвого? Наприклад, чи зможе «нова «молода команда слуг народу» на чолі з президентом Володимиром Зеленським, нехтуючи порадами та настановами представників старшого покоління уберегтися від повторення помилок своїх попередників?

Революція Гідності 2013-2014 рр. є однією зі складників політичної влади сучасної України. Також вона показала, що в країні достатньо інтенсивно відбувається формування громадянського суспільства і розвивається патріотична єдність. Значний вплив був здійснений на формування національної свідомості в українського народу. Люди усвідомили, наскільки є важлива їхня роль в житті України, адже вони мають змогу впливати на перебіг подій, які відбуваються в ній.

Пилип Забужанський у матеріалі «Продовження революції, або Удар у спину Україні?» засуджує псевдопатріотів, які пропагують продовження Революції Гідності. Автор робить акцент на АТО. В умовах військових дій, за його словами, Україна «не вистоїть» ще одного Майдану. Цими словами він закликає не піддаватися східному ворогу, протистояти дестабілізації на всій території України, зберігати спокій [1, с. 410].

У сучасній політиці влада потребує громадського контролю з відповідними структурами захисту демократії. Навіть дуже ефективна влада, якщо вона безконтрольна, має схильність погіршуватися. Тому Майдан утворився для того, щоб відстоювати, захищати громадянами свій голос, сподіваючись на побудову справедливого суспільства [2, с. 22].

Потрібно відповідальніше ставитись до власної Батьківщини. Саме від нас залежить її майбутнє. Поки ми до кінця не усвідомимо, що незабаром нашу націю можуть просто знищити, то нічого кращого не відбудеться. Адже частково в тих подіях, які на даний момент відбуваються на території нашої країни винні ж самі

українці. Звичайно, говорити, що поганий президент і його партія – всі можуть, але не кожен задумується про те, що він зробив для цього, щоб не виникло подібної ситуації.

Українці втомились та вирішили змінити життя шляхом обрання до влади людей, яким вірили, які обіцяли перетворити Україну на демократичну державу без корупції та бюрократії. Багато говорили про те, що ця революція спланована Заходом, але народ мирним шляхом привів до влади своїх обранців, які, на жаль, не зуміли вистояти перед натиском проросійських політиків [3, с. 123-124].

Та на жаль, це не єдине потрясіння для українського народу. Поступово виникла недовіра до теперішнього президента України. Вона виникла як наслідок чисельних арештів колишніх учасників АТО, волонтерів, ветеранів війни на Донбасі та патріотів-націоналістів, які вже відчули реальну загрозу репресій в країні. Чимало патріотів засвідчують, що влада почала переслідувати тих, хто завдяки своїй патріотичній позиції потрапив до списку «не благодійних». Такі дії відбулись одразу після повернення українського гаранта з «Нормандського саміту», на якому здійснилась його зустріч із російським колегою Володимиром Путіним. Відповідно, в людей з'явилися думки про таємні домовленості щодо здачі гарантом національних інтересів країни.

Звичайно, якщо вся ця атака на українських патріотів з боку команди Зеленського в рамках «реінтеграції» дійсно стала складовою його змови із президентом РФ, то відповідно і наслідки такого ставлення можуть бути фатальними як для чинної влади, так і для всієї країни.

«Такий потужний вибух масового невдоволення владою, як «Революція Гідності», не могло не відбитися у політико-правовій сфері. Під її впливом відбувається трансформація політичної й правової культури як мас, так і панівної еліти, яка поступово стає національною і незалежницькою, тобто реабілітуються і легалізуються цінності, що сформувалися в періоди існування суверенних українських утворень, ідеали національно-визвольної боротьби, загальнолюдські цінності та актуальні потреби українського народу» [4, с. 39].

У ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

«Революція Гідності» здійснила значний вплив на політичну та правову культуру українського суспільства. Можна сказати, що вона заклала своєрідний фундамент громадянської української нації. Адже протестувальники виступали проти корупції, обмеження прав людини, поліцейського свавілля, за свободу ЗМІ, тобто загалом за європейську Україну.

Революція Гідності стала поштовхом формування та утвердження загальноукраїнської ідентичності. Майдан і його події продемонстрували високу самоорганізацію громадян вирішальним чином впливати на ухвалення рішень стосовно життя країни. Великого впливу зазнало і ставлення громадян до демократії.

Проте, якщо говорити про сучасне суспільство, то для того, щоб у нашій країні була «реальна» демократія, потрібно насамперед налагодити дієвий діалог між владою та громадянським суспільством, а також довіру між ними. Можна сказати, що під впливом «Революції Гідності» пришвидшився процес переосмислення правових цінностей та формування правової культури демократичного суспільства.

На даний момент, як наслідок нападу Російської Федерації на східну територію України значно погіршився її економічний показник. Тисячі людей не мають можливості прогодувати свою сім'ю за досить низьку заробітну плату. Тому, як результат, країна втрачає своїх жителів, які тисячами виїжджають на заробітки до країн-сусідів. Звичайно, зростання безробіття в країні підриває і єдність з ЄС.

Агресія РФ проти України мала і зовнішньополітичні наслідки. Адже була зруйнована чинна система європейської безпеки. ЄС фактично опинився під загрозою початку третьої світової війни. Проте ні ЄС, який є залежним від РФ в енергетичній сфері, а ні США не мали наміру протистояти агресії РФ військовим шляхом. Вони обмежились лише введенням економічних санкцій.

Міркуючи про наслідки Євромайдану можна сказати, що завдяки його подіям Україна стала більш об'єднаною у своїх інтересах. Уроком Майдану стала гідність, яка повинна бути вищою за будь-які інші цінності. Також люди переосмислили стан України, та зрозуміли, що події 2013-2014 рр. зробили їх більш дружніми та чутливими до інших. Український патріотизм у серцях людей запалав з новою силою.

Список використаної літератури

1. Забужанський П. «Продовження революції, або Удар у спину Україні?»
Наукові записки ВДПУ ім. М. М. Коцюбинського. 2014. №64. С. 410.

2. Петухова О. Традиції Майдану та їх вплив на суспільно-політичний світогляд. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України 2013. Вип. 1. С. 22. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/

3. Макогон А. Молодь у боротьбі за відновлення української державності: Революція на граніті, Помаранчева Революція, Революція Гідності: матеріали ІХ Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції «Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання» (20-21 квітня 2016 р.). Тернопіль : 2016. Том 2. С. 123-124.

4. Кривошеїн В. В. Вплив Революції Гідності на політичну та правову культуру українського суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Політологія. 2016. № 2. С. 39. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/.

5. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації:
моногр.: авт. колектив:
О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

*Білинська Вікторія,
студентка групи ПР-14
юридичного факультету, ТНЕУ*

КУЛЬТУРА ПРАВА ТА ПРОЦЕСИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Темпи та якість державотворчого процесу у сучасній Україні обумовлені як суто юридично-інституційними чинниками, так і рівнем духовного прогресу суспільства. Одним з проявів духовної зрілості суб'єктів суспільних відносин є ступінь розвиненості їхньої правової культури. Феномен правової культури має багатогранний прояв, впливаючи на різноманітні аспекти життєдіяльності сучасної демократичної держави: характер державної інституційно-правової стратегії; якість парламентаризму в цілому та законотворчої діяльності зокрема; ступінь виконання норм закону у суспільстві; рівень насильства та характер злочинності у країні тощо.

Дослідженням процесів державотворення в сучасній Україні займаються такі науковці: К. Контіадес, А. Фотіаду, О. Макарова, Ю. Крилова, Л. Герасіна, О. Данильян, О. Дзьобань та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічні підходи до розуміння правової культури та державотворчих процесів в Україні.

Об'єкт дослідження: правова культура як чинник демократичного державотворення.

Предмет дослідження: специфіка й особливості культури права та процесів державотворення сучасної України.

Визначаючись з апаратом нашого дослідження, варто зауважити, що розуміння правової культури має різноманітні наукові інтерпретації та сутнісні відтінки.

На переконання дослідників, правова культура – це критерій, на основі якого можна здійснити оцінку ступеня розвитку як правової системи, так і її структурних елементів на предмет їх відповідності стану, якого потребує реалізація пануючої в суспільстві моделі державності [4, с. 47].

Зокрема стверджують, що Конституції з'являються і приймаються в рамках певної правової культури, а також діють, застосовуються, тлумачаться і розвиваються в рамках цієї правової культури і за допомогою неї [5, с. 207].

Високий рівень правової культури суспільства є однією з важливих ознак громадянського суспільства та правової держави, яка заснована передусім на принципах верховенства права і правового закону, поваги до основних прав і свобод людини й громадянина. В сьогоднішніх реаліях концепція правової культури часто використовується для характеристики відмінностей між правовими системами. Її рекомендується застосовувати при поясненні причин, що обумовлюють різне ставлення громадян і суспільств до використання закону.

Концепція правової культури також знаходить своє місце в оцінці взаємодій між різними видами права і в спробах зрозуміти як міжнародні або змішані суди долають суперечливі культурні норми, які відображаються у суддівській практиці різної юрисдикції [6, с. 46].

Можна погодитись з твердження науковця І. В. Яковюка про те, що тип, характер, базові детермінанти правової культури суспільства в цілому відображають особливості державотворчого поступу певного народу. Підвищення цього рівня в свою чергу, вимагає підвищення якості організації правового виховання, яке здійснюється шляхом навчання, пропаганди, агітації та самовиховання [2, с. 105].

Якщо продовжимо логіку, то він зауважує, що саме правова культура, як чинник розвитку правової системи, має відіграти головну роль у демократичних перетвореннях в Україні, вона тісно пов'язана з усіма елементами правової системи, формуванням правосвідомості громадян, новим баченням держави як демократичної, суверенної та незалежної, усвідомленням взаємозв'язку права і закону з визнанням пріоритетного місця ролі людини і громадянина у правових відносинах. Розвиток правової культури на місцевому рівні сприятиме вирішенню наступних завдань:

- покращенню захисту прав і свобод громадян; підвищенню вимогливості до кандидатів у депутати на місцях та до діяльності органів місцевого самоврядування взагалі; впровадженню філософії партнерства у трикутнику центральна влада - органи місцевого самоврядування-громадянин [1, с. 42–43].

Спираючись на ментальні здобутки європейської цивілізації нашої доби, були відпрацьовані та закріплені відповідні ціннісні орієнтації, центральними серед яких є такі:

- демократія справжня, представницька, а не декоративна; правова держава, яка ґрунтується на відомих принципах, закладених передусім у Декларації прав людини та в інших міжнародних стандартах; імплементація у державотворчий механізм принципу відповідальності держави перед громадянином; втілення фундаментальної європейської цінності – розвинене громадянське суспільство; плюралістична партійна структуризація суспільства, яка виражає інтереси усіх без винятку соціальних груп населення, є засадничою передумовою відпрацювання та ствердження системи суспільного дискурсу, різнопланового і постійного суспільного діалогу; турбота про середній клас [3, с. 90-91].

Вищенаведені ціннісні орієнтації є підґрунтям для подальшого розвитку демократичної правової культури активістського типу й послідовного здійснення системних реформ в Україні. Як відомо, правова культура формується під впливом політичних, моральних, соціально-економічних, духовних та інших чинників й містить так звану «інституційну пам'ять» про досвід державного будівництва.

Отже, цінності правової культури вітчизняного суспільства актуалізуються під час державотворення й навпаки демократичний поступ нашої країни сприяє формуванню правових знань, правових навичок, позитивних правових стереотипів у суспільній правосвідомості.

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Розбудова Української держави знаходиться у діалектичній єдності з розвитком правової культури.

2. Демократична держава як інститут втілення народовладдя передбачає наявність у суб'єктів суспільних відносин активістської правової культури демократичного гатунку.

3. Українські громадяни отримали реальну можливість посилення впливу на прийняття рішень на рівні місцевого самоврядування завдяки здійсненню реформ.

4. Зміни організації влади на місцях об'єктивно сприятиме розвитку правової культури субсидіарності, яка передбачає раціональний розподіл повноважень та ресурсів між центральними і місцевими органами управління

5. Розвиток правової культури та демократичний поступ нашої держави гальмуються неефективністю судової влади та правоохоронної системи, плутаниною у законах і підзаконних актах, корумпованістю державних чиновників, відсутністю системи правового виховання молоді, впливом криміналітету на бізнес й політику, особливостями менталітету та історичного минулого народу.

Список використаної літератури

1. Калиновський Ю. Ю., Жданенко С. Б. Роль правової культури субсидіарності у розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*: Зб. наук. пр. 2012. Вип. 1. С. 33–41.

2. Макаров О. В. Проблеми вдосконалення правового регулювання права приватної власності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 18: Економіка і право*. 2015. Вип. 30. С. 104–108.

3. Юськів Н. В. Правові проблеми державотворення у сучасних українських трансформаційних реаліях. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2014. №. 801. С. 86–91.

4. Яковюк І. В. Правова культура і її вплив на розвиток правової системи. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. №1. С. 43–56.

5. Contiades X., Fotiadou A. The Determinants of Constitutional Amendability: amendment models or amendment culture. *European constitutional law review*. 2016. Vol. 12. P. 192–211.

6. Nelken D. Comparative Legal Research and Legal Culture: Facts, Approaches, and Values. *Annual review of law and social science*. 2016. Vol. 12. P. 45–62.

7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ В ПОСТРЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПЕРІОД

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку українського суспільства, в історії України відбулося багато подій, які мали істотний вплив на формування Української держави. Особливе місце в історії України займають події, які відбулися в Україні на кінці 2013 на початку 2014 року, які в історії здобули назву «Революція Гідності», призвели до позитивних змін в демократичному розвитку держави, зміцнили інститути громадянського суспільства та призвели до формування національної свідомості громадян.

Після цих подій в історії України Європейське та світове суспільство почало вбачати в нашій державі громадську свідомість та патріотизм у громадян, яким не байдуже на свою державу та готовність до інтеграції у Європейський простір.

Соціально - філософським аналізом міжнародного іміджу України в постреволюційний період займалися такі науковці: В. Кривошеїн, Н. Гнасевич, А. Киридон, О. Бандура, Ю. Тодика, В. Бачинін, М. Цвік, Ю. Шемшученко, А. Окара, Л. Герасіна, Г. Гребеньков, М. Панов та інші.

Мета дослідження: соціально - філософський аналіз впливу Революції Гідності на позиціонування України на міжнародній арені.

Завдання дослідження: охарактеризувати основні причини Революції Гідності; проаналізувати сприйняття міжнародним співтовариством України після Революції Гідності; визначити, який вплив здійснила Революція Гідності на імідж держави.

Об'єкт дослідження: наслідки Революція Гідності та її вплив на сприйняття України в світі.

Предмет дослідження: особливості та специфіка аналізу міжнародного іміджу України в постреволюційний період.

Відомо, що на момент 2013 року Україна наближалася до системної дисфункції своєї політичної, правової та економічної сфери. Іншими словами можна сказати, що Україна наближалася до економічної та політичної кризи, оскільки більшість чиновників та керівників держави мало на меті не управляти державою задля розвитку та інтеграції держави в Європу, а задля власного збагачення різними неправомірними способами, а саме: корупції, монополізації усіх головних економічних сфер виробництва та збуту. Населення держави в той час отримувало низьку заробітну плату та низьку якість життя, безробіття та інші соціальні та економічні проблеми [4, с. 136-137].

Втомившись від постійного хаосу та економічної дестабілізації населення України почало активні дії проти керівників держави.

Останнім рушієм до повстання народу стало те, що у листопаді 2013 року Україна стояла на порозі підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, проте з другої половини місяця поширилися відомості про те, що Угоду не буде підписано через низку причин, зокрема, у зв'язку з

невиконанням Україною вимог ЄС та напругою між Україною та Російською Федерацією, результатом якої стала нова торгівельна війна.

Події почали розвиватися в листопаді 2013 року, коли на Майдані Незалежності в Києві почали збиратися перші мітингуючи проти тодішньої влади та їх режиму. Події розвивалися стрімким ходом та швидко призвели до перших жертв і кривавого протистояння простих громадян проти режиму Януковича [2, с. 478].

По суті суспільно-політичні зрушення в Україні кінця 2013 – початку 2014 р. стали прикладом небаченого досі стану громадсько-політичної мобілізації, який зумовлений не лише значенням для громадян проблеми геополітичного вибору правлячої еліти України, а насамперед «якістю» політичного режиму, в тому числі мірою можливості реалізації громадянами своїх прав та свобод, ставленням правлячої еліти і силових структур до тих чи інших форм громадянського спротиву [5].

Політична ситуація, яка склалася на той момент в Україні, не могла залишити в сторонні світову громадськість. Так, українці своїми виступами проти правлячого режиму показали не тільки те, що вони можуть постояти за власну гідність, а й не зламну волю та зробити правильний вибір для подальшої долі країни. Так, американський філософ Френсіс Фукуяма висловив свою думку про події Революції Гідності та українців «В першу чергу, я був вражений тим, що громадянське суспільство в Україні не здалось після провалу Помаранчевої революції. Ви зберегли і посилили свою здатність до самоорганізації і наданню тиску на владу. Люди в країні не втратили прагнення до кращої влади» [5].

Необхідно також сказати, що після Революції Гідності Україну в Європі почали сприймати не тільки як країну з вигідним геополітичним становищем, а й країну в якій формується громадянське суспільство, яке здатне протистояти викликам та стежити за політикою держави в цілях інтересів суспільства [2, с. 481].

Після подій, які відбулися в кінці 2013 на початку 2014 прийшли позитивні зміни не тільки в середині держави, а й позиціонування України не тільки в Європі, а й у всьому світі. Світова громадськість вбачає в Україні підвалини громадського суспільства, яке починає формуватися та не трансформується під впливом негативних подій в державі, а готове проявляти свою ініціативність та оспорювати рішення влади. Також вкотре показує, що керуючий апарат в державі повинен прислуховуватися до думки громадськості та повинне тісно співпрацювати, а не діяти у власних меркантильних інтересах [4, с. 138].

Подіям Революції Гідності цього року буде виповнюватися 8 років, події, які змінили не тільки правлячий режим, а й думку світової та європейської громадськості. Можемо сміливо заявити, що позиціонування України в Європі та світі саме завдяки протистоянням 2013-2014 змінилося в кращу сторону.

Українці завдяки своїм виступам та вчинкам Революції Гідності здійснили значний прорив в економічному та правовому становищі держави. Так, до позитивних змін можна віднести, прорив у свідомості – суттєві зрушення відбулися у свідомості українців, в першу чергу це стосується самоідентифікації. І це дуже добре відчули соціологи, які слідкують за настроями у суспільстві. Реформи реалізовані й бажані – попри весь скепсис

щодо темпів реформ в Україні та штучного гальмування реформування певних галузей, очевидним залишається факт, що після Революції Гідності реформи стали одним із векторів розвитку внутрішньої політики [5, с. 151-152].

Також можна зазначити слова Тараса Возняка, одразу після подій на Майдані, який чітко сформував основне бачення громадян України, які вибороли своє право на краще життя та свій вибір, який ніхто не буде диктувати: «Останні пів року цілий світ, а також ми самі, спостерігаємо феєричну політичну активність в Україні. Спостерігаємо і водночас беремо у ній участь. Інколи навіть не усвідомлюючи цього. І не лише на рівні цілої гами гострих відчуттів та переживань – від розпачу до тріумфу, від замилювання до люті. Майдан став вузькою шпариною, через яку ми можемо зазирнути у майбутнє. І не лише наше українське майбутнє, але і у майбутнє світу. Головне зробити з того, що ми побачили завдяки Майдану правильні висновки. Майбутнє тому і є майбутнім, що воно не приречене. Ми все можемо укласти так, як ми хочемо. Так, як про це мріяли ті, що довгими морозними ночами відстоювали Майдан. Не тільки український, а і європейський» [1].

У підсумку нашого дослідження ми прийшли до висновку, що події «Революції Гідності» суттєво вплинули на розвиток країни в цілому. Контрреволюційні події стали рушійною силою міняти Україну в правильному напрямку, тобто в напрямку Європи. За цей період часу, який минув відтоді, відносини із зовнішнім світом стали позиціонувати себе в кращому світлі. До позитивних наслідків Майдану можна віднесли активізацію співпраці із заходом, початок реформ, посилення впливу суспільства на владу, появу волонтерства, зростання національної свідомості, декомунізацію. Україна – це Європа, та багато в чому кардинально змінилася, дійсно, наблизилася до Європи. Зараз триває пошук нової України. Революція Гідності сама собою стала каталізатором ще одного явища, стала початком війни і ці події настільки щільні в часі, що відділити, що саме змінила революція, а які зміни здійснила війна. Зміни, які Україна пройшла - є всеохоплюючими й вплинули як на політичні вподобання українців, так і на самоідентифікацію, національну свідомість, рівень активізму, духовну сферу. На сьогоднішній день, наша країна зіткнулась з небаченим ворогом, який проліз у нашу свідомість та тіло, його назва COVID-19. Це виклик для суспільства у цілому світі в тому числі і для України. Даний вірус сильно похитнув економіку нашої держави і це сильно утруднює становище країни в плані віддачі кредитів та боротьби із цією недугою, але з великою впевненістю можна сказати, що до влади прийшли сильні керівники які спільними зусиллями з народом, зможуть побороти цю пандемію.

Список використаної літератури

1. Возняк. Т. «Майдан. Революція духу» інтерв'ю. 2020. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/voznnyak/53286681cb7f7/>.
2. Гай-Нижник П. П. Формування загальнонаціональної ідентичності українців в контексті сучасних викликів. *Гілея*: 2018. Вип. 101. С. 474–481.
3. Гнасевич, Н., Олійник О. Соціально-філософський аналіз впливу Революції Гідності на позиціонування України в Європі. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації : щоріч. наук. пр. відп. за вип. Т. В. Гончарук. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 84-89.

4. Нагорняк Т. Україна крізь призму протиріч суспільства з державою (на прикладі протестів кінця 2013. першої половини 2014 рр.) *Studia Politologica Ucraino-Polona*. Житомир. Краків: ФОП. Євенок О. О., 2017. Вип. 5. С. 134–145.
5. Ямельницький О. Я. Політична мобілізація населення України: умови та чинники (на прикладі суспільно-політичних подій 2013–2014 рр.) *Панорама політичних студій* : РДГУ. Рівне: РДГУ. 2014. С. 145– 153.
6. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Актуальність дослідження. Усім відомо що події кінця 2013- початку 2014 здобули назву «Революція гідності». Ці події справили значний вплив на громадянське суспільство та формування національної свідомості.

Ця тема набрала актуальності після революцій наприкінці ХХ століття, які були у Польщі, Угорщині, Чехословаччині тощо. Актуальність полягає ще у тому, що на сучасному етапі життя змінилась геополітика світу.

В Україні можна було спостерігати за конфліктами, з цього можна висунути, що послабився український вплив, цілісність держави та безпека. Актуальним стало питання воєнної безпеки не лише в Україні а й в усьому світі. Україна приєдналась до договору про нерозповсюдження ядерної зброї, у зв'язку з цим було порушено Меморандум про гарантії безпеки України, а це несе небезпеку та сумніви через порушення міжнародних угод. Через бажання Російської Федерації втримати владу на міжнародній арені призвело до загрози безпеки та сумнівів людства, початку нової холодної війни та виникнення чергових глобальних економічних та політичних криз.

Зараз на сучасному етапі розвитку ми маємо низку характерних рис які стали альтернативними перетвореннями, що змінюють розуміння світової економічної та політичної систем України, ці риси пов'язані з розвитком інформаційних систем, демократизацією та децентралізацією влади, розширення кордонів та розвитком міжнародних відносин

Проблему формування національної свідомості українців досліджували такі науковці: Г. Боряк, І. Пошивайло, М. П. Требінта, І. Поліщук, Л. Жужа, М. Маринович, В. Єрмоленко, Я. Грицак, М. Попович, М. Михальченко, В. Жмир, Ю. Римаренко, А. Колодій, П. Ситник та інші.

Мета дослідження: соціально філософський аналіз формування національної свідомості українців в контексті останніх подій в Україні.

Завдання дослідження: висвітлити вплив трансформаційних процесів на національну свідомість українців; проаналізувати наслідки «Революції Гідності» та Російської агресії.

Об'єкт дослідження: духовна сфера українського суспільства в контексті формування її національної свідомості.

Предмет дослідження: особливості формування національної свідомості українців в контексті сучасних трансформаційних процесів.

На сучасному етапі життя Україна переживає складний процес трансформації. Проходять зміни в формуванні демократичних засад, управління і в загальному в громадянському суспільстві. Високий прояв активності найбільше який був виявлений в соціально-політичній сфері знайшов свій вияв в Революції Гідності. Напевно, найбільші зміни відбулись в процесі творення української політичної нації[5, с. 29-30].

Національна ідея - це ціль у розвитку майбутнього суспільства. За роки незалежності ми довели, що головним пріоритетом та орієнтиром суспільного

життя та державотворення є українська національна ідея. На формування з давніх часів впливали різноманітні чинники, насамперед геополітичне становище України, а точніше її розміщення між Заходом і Сходом. У геополітиці світу, український народ створив національну культуру на основі різноманітних християнських цінностей[3, с. 99].

Учені розглядають національну свідомість як сукупність соціальних, моральних, економічних, політичних, філософських, релігійних поглядів, звичаїв та традицій, ціннісних орієнтацій чи ідеалів, в яких проявляються особливості життєдальності націй. На думку С. С. Вітицької національна свідомість – «це усвідомлення відокремленості, неподільності, усвідомлення себе частиною нації, розуміння її культури та духовності[1, с.35].

«Революція Гідності» продовжила процес глибинної ціннісної трансформації свідомості українського суспільства, формування політичної нації. Як відзначають М. П. Требін І. О. Поліщук: «Об'єктом політичної діяльності людей, їх політичної творчості, який відображає процес опанування суспільством, націями, класами, видами, іншими соціальними спільнотами та об'єктами політичних відносин, а також розвиток їх власної сутності і діяльнісних здібностей як суб'єктів політичного життя. Політична культура є спільною частиною існування двох соціальних систем: політичної та культурної [6, с. 263].

Також великий вплив «Революція Гідності» проявляє у становленні суспільства, яке, так би мовити, існувало, але насправді не відчувалося його реального впливу на суспільне життя. Обговорюючи проблеми громадянського суспільства того часу, Л. Жужа стверджує: «Більшість атрибутів демократії мали удаваний характер, але політична система оперувала ними як із реальними» [2, с. 43].

«Революція Гідності» - це як спосіб зламати саму суть громадянського суспільства. Воно мало особливий характер, іншими словами громадянське суспільство не було одним цілим, воно не мало єдності і не розглядало своїх громадян, як захисників своєї країни своїх прав та інтересів [2, с. 44].

Зазначимо, що доля України завжди зумовлювалась різними факторами. Одним і досить важливим серед них є «буферне» положення і це не лише в географічному, а й в усіх інших поняттях, як і в культурному так і в інтелектуальному. Усі ми знаємо, що Росія завжди вміла використовувати слабкість своїх сусідів, і на сучасному етапі вона претендує на Українську територію, прагне повернути українцям ідеологію про Малоросію, та хоче вкрасти змінити, або знищити найцінніше, що у нас є – нашу історію нашу пам'ять, гордість, наш український дух, наше коріння. Без сумнівів та перебільшення можна зазначити, що саме історична пам'ять є фундаментом національної свідомості народу.

Українська влада та її громадяни повинні зрозуміти, що нам потрібно разом створити умови для вільного розвитку нашої нації для того, щоб забезпечити розвиток кожного мешканця української землі. Сьогодні Україна багато чого потребує наприклад: формування в свідомості громадян переваги демократичного суспільства і правової держави, прагнення до розвитку до сучасного цивілізованого рівня, розвиток комунікаційних систем, освіта орієнтована на загальний рівень та багато інших не менш важливих пунктів.

Адекватне розуміння суспільством сучасних європейських цінностей є основою нашої модернізації [4, с. 245-246].

В ході досліджень ми прийшли до наступних висновків:

Революція Гідності привела до змін в українській свідомості. Однією з особливостей стала трансформація ідентичності українського суспільства. Значно поширився процес переосмислення правових цінностей та формування правової культури суспільства. Відбулись зміни в владі з встановленням громадського контролю, зменшенням тиску, забезпеченням розвитку громадського суспільства.

Усі взаємозв'язані трансформаційні процеси, що відбуваються на сучасному етапі, відбиваються на державно-правовій дійсності. В інтересах суспільства один з важливих пунктів є формування єдності. Невизначеність в питаннях загальнонаціональних духовних орієнтирів створює конфлікти, і можливим наслідком можуть бути розшарування правлячих верств, різні думки та настрої громадян. Також деякі спроби визначити шляхи реформування суспільства здійснюють з використанням застарілих підходів, що в основному спираються на пріоритетах державної економіки та зміцнення владних структур.

Список використаної літератури

1. Вітвицька С. С. Проблема формування національної свідомості особистості у педагогічній спадщині видатних українських педагогів. Житомир: ЖДУ. 2014. С. 38.

2. Жужа Л. О. Перетворення громадянського суспільства в Україні під впливом Революції гідності. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2015. №6 С. 41-45.

3. Карлова В. Національна ідея сучасної України: проблеми та перспективи формування: *Вісник Національної академії державного управління*. 2010. № 3. С. 21-29.

4. Кульчицький С. В. Парахонський Б. О. Україна і Росія в історичній ретроспективі. Новітній український державотворчий процес. Том III. 2013. С. 323.

5. Красівський О. Я. Трансформація політичної системи в незалежній Україні. Збірник наукових праць *Ефективність державного управління*. 2016. № 49. с. 21-32.

6. Хайрулін. О. М. Ігровий імператив сучасної війни. *Психологія і суспільство*. 2019. № 3-4. С. 74-94.

7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.

ПРОБЛЕМА СВОБОДИ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Проблема свободи залишається актуальною зараз і буде залишатись надалі. Вона передає всю важкість розуміння даного питання для сучасної філософії й суспільства в цілому, адже є «вічним» для людського історичного буття. Свобода як ідея та ідеал цінності набула на початку ХХІ століття нового звучання. Адже почали народжуватись сильні, суверенні демократичні держави.

В історії філософії важко назвати філософа, який би у своїй письмовій діяльності не торкався цієї теми. Зазначу також те, що проблема свободи розглядається у працях мислителів на відрізок усієї історії людства, беручи до уваги й роботи філософів різного кола наук. У свій час розгортанням цієї проблеми займались такі мислителі як: Г. В. Ф. Гегель, Ф. Енгельс, І. Кант, Б. Рассел, Ж.-П. Сартр, Б. Спіноза, Ф. Шеллінг, К. Ясперс. Про розкриття нової форми філософського, йдеться у працях закордонних філософів сучасності: К.-О. Апеля, Д. Белла, І. Берліна, А. Веллмера, Ю. Габермаса,

Т.-Г. Гадамера, М. Гайдегера, А. Гелнера, Г. Йонаса, Н. Лумана, Е. Левінаса, Дж. Раза, Б. Рассела, П. Рікера, Дж. Ролса, А. Сена, В. Франкла, З. Фрейда, М. Френча, Е. Фромма, К. Хельда, Дж. Шарпа, А. Швейцера та інших. Над цією проблемою також працювали й вітчизняні філософи такі як: К. А. Боднар, У. Б. Рудницька, Л. А. Подолянко та інші.

Мета дослідження: здійснити аналіз проблеми людської свободи в сучасному суспільстві, розкрити її особливості, визначити зміст поняття свободи в філософії.

Завдання дослідження: визначити основні етапи розвитку різних видів свободи в демократичному суспільстві беручи до уваги й історію досліджень поняття – свобода.

Об'єкт дослідження: проблема людської свободи у період демократизму.

Предмет дослідження: соціально – філософський аналіз специфіки проблеми свободи у сучасному демократичному суспільстві.

Розкриття сутності людської духовної волі вимагає певних пояснень. Саме в демократичній державі, беручи до уваги суспільство, нам потрібно віднайти узгоджені грані свободи, які і є відбитком її змісту. У філософській літературі закріпилася думка про те, що реальна свобода одного закінчується там, де вона наштовхується на свободу іншого.

Свобода особистості – один з визначальних критеріїв вільного суспільства, сутнісний визначник цивілізаційного підходу в його ретроспективі, так і в перспективному баченні. Водночас «вільна особистість виступає основою демократичного громадянського суспільства» [2, с. 164].

Є безліч різноманітних спроб визначити зміст поняття свободи. Підходячи до питання по-філософськи сенс свободи постає у вигляді плоду суспільного розвитку людини. Її сутність виступає як можливість вибору та втілення задуманого у фізичному світі.

Головним питанням філософського роздуму завжди був рівень реалізації свободи людини в демократичному суспільстві. Поміж великої кількості інших суспільних ознак природи людини свобода посідає ключову позицію. Вона має фундаментальне значення у визначенні людини як вдумливого і самостійно чинного суб'єкта, який володіє змогою вибору відповідно до своєї волі. Визначення права засобом свободи відкриває шлях для його пізнання. Як свобода для людини складає субстанцію, так і для права вона є його субстанцією і загальною основою [1, с. 113].

Парадокс філософського розуміння свободи полягає в тому, що вона може бути усвідомлена людиною лише в системі соціальних зв'язків суспільства. Свобода набуває цінності лише у суспільних відносинах між людьми. Розглядаючи Робінзона Крузо як приклад, який перебуває на безлюдному острові, свобода як вагома ознака суспільства позбавлена будь-якого сенсу. На острові він відчуває «утиски», його влада обмежена наявними альтернативами. Однак у тому сенсі, в якому вона розглядається нами, проблема свободи перед ним не стоїть. Так само стосовно суспільства принцип свободи нічого не говорить про те, як саме індивід повинен користуватися наданою йому свободою. По-справжньому важливі етичні проблеми – це ті, що постають перед індивідом у вільному суспільстві: що робити зі своєю свободою? [1, с. 113 - 114].

Свобода – це також можливість вибору варіантів і реалізації певної мрії, цілі, сенсу життя людини. Спостерігаючи за історичною хронологією першими в переліку громадянських прав і свобод стали свобода совісті та свобода слова, також туди ж відносять утвердження свободи власності як захисту від довільних конфіскацій з боку держави [1, с. 114].

Поняття та усвідомлення про волю людини, особисту незалежність, гідність та справедливість у масштабах всього суспільства, з яких розвинулась ідея прав людини, були присутніми впродовж усієї історії людства. Подібні міркування можна знайти практично у всіх великих релігійно-етичних вченнях стародавнього світу, які й призвели до розуміння та розкриття свободи кожної людини в сучасному, демократичному світі. Розкриття продовж сутності філософського значення свободи дає суспільству змогу почуватись безпечно фізично та психологічно у суспільстві [1, с. 114 - 115].

Лише в системі певних суспільних відносин людина може жити й діяти, вони здійснюються за певних умов і питання постає у тому, що суспільству потрібно зрозуміти всі категорії свободи для подальшої міри співіснування [2, с. 7].

Питання свободи людини у філософському розумінні розглядається як: проблема бажань людини, свободи волі та свободи вибору. Вона полягає у тому, чи людина справді вільна у своїх рішеннях, або ж вони визначені наперед? Чи існує свобода волі? У моральному, демократичному світі суспільство вважає людей відповідальними за їхні вчинки. Звичайно, якщо людина зробила щось протиправне вона буде покарана судом. Це показує нам, що й у свободі власної волі є межі за які заходити не можна, щоб забезпечити подальше мирне існування в демократичному світі [2, с. 8].

Висновки. Отже, держава мала визнати природну свободу людини та забезпечити її вільну реалізацію, яка не суперечила б свободі інших. Свобода

людей, які знаходяться під владою уряду, полягає в тому, щоб мати постійне правило для життя, загальне для кожного в суспільстві та встановлене законодавчою владою, створеною у ньому. Роль держави, таким чином, зводилася лише до законодавчого закріплення та охорони прав людини, держава уподібнюється своєрідному «сторожу». Сама ж державна влада зумовлювалася природними правами й свободами людини. Кожен з нас має знати, що свобода – це не те, чим людина володіє, а те, чим вона є, в демократичному світі всі повинні це досягнути.

Список використаної літератури

1. Боднар К. А. Феномен свободи в демократичному суспільстві. *Політологічний вісник*. 2015. №79. С. 112-120
2. Рудницька У. Б. Свобода людини та її світоглядне сприйняття: соціально-філософський аналіз: автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03. Київ, 2008. 16 с.
3. Подолянко Л. А. Свобода особистості як форма її самореалізації (історико-філософський аспект): дис.... канд. філос. наук: 09.00.05. Київ, 2002. 164 с.
4. Сведсен Л. Фр. Г. Філософія свободи. Київ: Ніка-Центр, 2016. 336 с.
5. Фромм Е. Втеча від свободи. Харків: Книжковий клуб [Клуб Сімейного Дозвілля], 2019. 288 с.
6. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. Вип. 39 (52), 2018. С. 57-63.

*Симан Тереза,
студентка групи ПР-12,
юридичного факультету, ТНЕУ*

СУТНІСТЬ ПРАВ ЛЮДИНИ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми. Разом з поясненням права взагалі як унікального та регулятивного порядку найважливішим питанням правової антропології є пояснення ідеї прав людини, відповідь на питання: чому правовий порядок потребує захисту прав людини? Актуальності обраній темі дослідження додають ті фактори та обставина, що Україною на державному законодавчому рівні затвержена програма входу в європейський науково-освітній простір. Це має допомагати науковцям, особливо соціально-філософського спрямування, у поглибленому вивченні та порівнянні стану правосвідомості громадян України та громадян цивілізованих демократичних держав.

Дослідженням філософсько-правових тем займалися такі науковці, як П. Бергер, Т. Лукман, П. Рікер, В. П. Зінченко, М. М. Єсипчук, А. І. Ракітов, В. А. Малахов, Б. О. Галкін та інші.

Метадослідження: розкриття соціально-філософського змісту, значення та сутності поняття «право».

Завданнядослідження: теоретико-методологічний аналіз «права людини»; опис прав людини; з'ясування статусу справ людини та обґрунтування ідеї прав людини.

Об'єкт дослідження: феномен та визнання особистих прав людини в якості мотиваційно-спонукального чинника суспільної та індивідуальної поведінки людини.

Предмет дослідження: обґрунтування соціально-філософського змісту правосвідомості.

Що ж представляють права людини з позицій філософії та філософії права? Права людини - один з видів прав узагалі, зі значенням яких пов'язані деякі сприятливі, добре оцінювані стани їх власника. З позиції однієї з двох існуючих теорій – теорії волі права надають перевагу волі власника над волею іншої особи, яка знаходиться з ним у конфлікті. З позицій іншої теорії – теорії інтересу права слугують захисту чи здійсненню інтересів їхнього власника [2, с. 1].

Терміни «права» і «обов'язки» мають настільки велике значення для виявлення явища права, що вони могли б бути названі модусами права. Коли кажуть: «Я маю право», то мають на увазі: «Я можу», тобто це становить модальну можливість чи свободу. Коли кажуть: «Я зобов'язаний», то мають на увазі: «Я повинен», тобто це становить модальну належність [1, с. 12].

Правовий модус «правомочності» є протиположним до модусу «обов'язку». Це свідчить про доповнення прав та обов'язків, хоча це доповнення дозволяє нормативний пріоритет модусу «правомочності». З усіх видів прав філософа перш за все цікавлять «права людини», які належать людині. Ці права знаходяться у центрі політичного проекту сучасності, сутність якого виявляється у підкоренні влади засад справедливості. Вони виражають опосередковані засади справедливості, якими керується правопорядок [5, с. 98].

За власним сенсом людські права характеризують простір, який допомагає кожній людині в умовах самореалізації. Традиційно у ліберальній перспективі права людини розуміються як такі права індивідів, що надають можливість отримати захист від посягань на їх свободу від державної влади. Вони мають протиавторитарний сенс, як вираз «свободи від». Окрім того, права людини отримують позитивний сенс, і виражаються силою змісту суспільного простору [3, с. 47-48].

Права людини служать необхідними умовами існування людства та комунікації. Сенс права людини виражається в їхньому особливому статусі, як дополітична, безумовно значуща і невід’єма підстава сучасної державності та легітимації. Отож, права людини являються незалежними стандартами, якими обговорюються закони, і критикується діяльність уряду та інших політичних інститутів, як критерії легітимації [4, с. 109].

Класичні правові порядки знайшли форму власної легітимації в різних конструкціях суспільства. Сучасним правовим порядкам властиві інші елементи і модус значущості легітимації, через те, що вони засновані на правах суб’єктів. Ці права дають правовій особі чинне поле дій для реалізації власних інтересів і потреб. Діючи в рамках дозволеного правом, людина воззвільняється від необхідності морально звіту про свою діяльність [6, с. 15].

Тлумачення прав людини як найважливішої легітимаційної засади теперішнього правового порядку потребує більш глибокого розуміння підстав даних прав, і переходу до нашого завдання – філософсько-антропологічного мислення ідеї прав людини та дослідження джерел цих прав. Із позицій теперішньої правової антропології як концепції, яка створена на принципі інтерсуб’єктивності, ми повинні розуміти просту констатацію безумовної значущості прав людини [2, с. 111].

У зв’язку з тим необхідно розрізнити максимальну і мінімальну антропологію. Перша акцентує увагу на здатності людини до змін і реформ, а друга – на необхідності людині бути собою. Максимальна антропологія з’ясовує, яка є оптимальна форма буття людини, і орієнтується на людину в піднесеному сенсі, а також, проявляє байдужість до права [3, с. 397].

Мінімальна антропологія відмовляється від гіпотези про цільове призначення людства. Від людини залежить те, якою вона є. Сама людина виділяється за мінімальними показниками того, що характеризує її як людину. Серед таких показників є і права людини [5, с. 124-125].

Правова антропологія звертає увагу на визначенні людини і її прагнень, таких як, щастя та самореалізацію як початкових умов. Ці фактори є «природжені», і невіддільні від людини отже їм притаманний антропологічний характер. Якщо говорити про права людини то вони є засадами які забезпечують ці умови [4, с. 119].

Основна засада тлумачення прав людини з антропологічних позицій пояснюється таким виразом: «Людина як людина має мати право». Це право потрібно щоб не застягнутив трясовині повсякденності. Це право аж ніяк не гарантує їй шлях до нового, а ще й забороняє опускатися нижче зазначеної межі. Права людини здійснюють антропологічну основу у внутрішній мірі потягу людей до ризику і новацій, які полягають в прагненні забезпечити свою

екзистенцію. Проте у ситуаціях, де втілюється позитивна людська природа, права людини являються непотрібними [3, с. 49].

Варто враховувати, що людина є «негативною соціальною істотою», і своїм прагненням вона може завдати небезпеку іншим. З цієї причини, що з'являється внаслідок конфліктної природи людини, пояснюється необхідність прав людини. З цієї небезпеки, також виражається можливість того, що людина - це одночасно потенційний злочинець і потенційна жертва. Права людини становлять результат відмови від жорстокості та охорону безпеки. Проте люди також є «позитивно-соціальними», помагати один одному і взаємодіяти [1, с. 14].

Людина живе не тільки «для себе», а й «для інших», вона повинна дотримуватись порядку у взаєностосунках з іншими людьми, особливо у такий непростий час, коли усім світом шириться страшна хвороба - пандемія. Система єдиного державного цивільного захисту є змінена на надзвичайну ситуацію та деякі права людини є значно обмеженими. Ми повинні дотримувати усіх зособів безпеки та розуміти, що ніхто не хоче обмежувати наші права та обов'язки спеціально. Та такі вимушенні міри збережуть не лише наше життя, але й життя наших рідних та оточуючих. Та все ж таки ми згодом повернемося до звичного нам ритму життя [2, с. 117].

Висновки. Права людини обґрунтовують фундаментальний антропологічний інтерес, і зберігають власне Я, та виявляють трансцендентальні інтереси, - ті, від яких людина не спроможна відмовитися: інтерес зберегти єдність тіла і життя як умови виживання людини, збереження власності як умови більш якісного виживання і, нарешті, волі як виживання ще більшої якості. Люди в сукупності становлять величну силу, а правильне її використання зможе змінити все на краще.

Найбільшим людським бажанням, є бажання зберегти свою екзистенцію та ідентичність. І це бажання складає головний антропологічний інтерес. На даний момент нашим найбільшим бажанням має бути - збереження власного здоров'я. Отже, ми маємо розуміти, що обмеження прав не означає, що в нас введений тоталітарний режим, а це означає, що це є вимушеною мірою сьогодення заради збереження життів.

Список використаної літератури

1. Бондаренко А. І. Європейський суд з прав людини в механізмі правозахисної функції держави. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. № 6, с. 11-14
2. Булеца С. Б., Менджул М. В., Паніна Ю. С. Правова природа та зміст прав людини четвертого покоління у сфері охорони здоров'я. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 55. Том 1. С. 110-113, 2019р
3. Васильченко О. Сучасний зміст конституційного принципу рівності прав і свобод людини та громадянина, *Право України*. 2017. Вип. № 7, с. 47-55;
4. Рабінович С. П. Верховенство права як омріяний результат здійснення прав людини (підходи до інтерпретації, критерії оцінювання), *Право України*. 2017. Вип. № 3, с. 105-111;
5. Рабінович С. П. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: Монографія. Львів: Сполом. 2016. 200 с.

6. Рабінович П. Основоположні права людини: терміно-поняттєвий інструментарій дослідження та викладання. *Право України*. 2015. № 2. С. 23.

7. Уваров В. Г. Застосування практики Європейського Суду з прав людини та норм міжнародно-правових актів в удосконаленні кримінального судочинства України: Монографія. Дніпропетровськ: ДДУВС; Ліра ЛТД. 2018. с. 404.

8. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. Вип. 39 (52), 2018. С.57-63.

*Мельничук Мар'яна,
студентка групи ПР-12
юридичного факультету, ТНЕУ*

ОНТОЛОГІЯ ПРАВА ТА ПРАВОВА РЕАЛЬНІСТЬ

Актуальність дослідження. Людство весь час потребувало вбачати різні явища суспільної дійсності, певні факти їх появлення чи відходження у безвість. Такі міркування завжди тривожили людство і народжували запитання щодо правового буття, у пошуках істини на які з'явився особливий напрям філософських думок про існування права – правова онтологія.

Існує вираз, що право – це все те, що є істинним і справедливим. Сучасність розцінює право як юридичний феномен, але це, перш за все, філософська категорія.

Онтологія права є однією з головних складових не лише філософії права, а й власне філософії і становить предмет активних наукових пошуків. Тому дане питання у власних працях досліджувало багато вітчизняних науковців. Передусім, це праці С. І. Максимова, В. В. Савенка, О. В. Стовби, М. М. Цимбалюка, О. О. Бандури та інших.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз взаємного зв'язку онтології права з іншими напрямками філософії та права.

Завдання дослідження: висвітлення суті онтології права, а також його місця і ролі у філософії.

Об'єкт дослідження: онтологія права та правова реальність.

Предмет дослідження: розгляд права в онтологічній площині та специфіка правової реальності.

Запитання про вид дійсності права тільки на початку не має ніяких проблем, а відповідь не є такою важкою, так як право за кілька тисячоліть власної онтології мало б бути ідеально досліджено. Великий філософ-юрист Є. Спекторський вважав, що юристи тільки думають, що насправді розуміють, з якою дійсністю працюють, допоки їх ніхто не запитає. А коли їх запитують, то тоді приходиться або питати і дивуватися, або, якщо є потреба, досліджувати одну з найбільш складних загадок теорії пізнання [2, с. 237].

Для того, щоб людина орієнтувалася в певній сфері, вона мусить відходити з відчуття дійсності даної сфери. Таке відчуття появляється як за допомогою теоретичного опису цієї сфери, так і за допомогою практичного досвіду – це все помагає переосмислити і дізнатися, які дії виконує даний об'єкт і що потрібно зробити [1, с. 98].

Питання визначення виду реальності права великої актуальності отримало саме у філософії права, враховуючи вітчизняну (початок ХХ ст.). Проблема встановлення виду дійсності права була щільно зв'язана з головним питанням методології правової науки періоду минулого століття: що означає правова дійсність, що поєднує філософську та правову реальність тощо. Специфіку даній проблемі додало різноманітність підходів і принципів методології у філософії [4, с. 12].

Сучасна філософія, так само і вже минулі її етапи, також неостаточно розв'язує питання природи права. Варто зазначити, що усі наявні підходи до права характеризуються лише як фактори істини, так як розповсюджують на

усю реальність тільки неpubлічні складові логічної моделі встановлення права [3, с. 122].

Питання про специфічність правової реальності структури його онтології є основним в онтології права загалом, так як це питання - модифікація головних проблем філософії. Відносно права ця проблема полягає в тому, чому виникло та має місце в дійсності право як буття, яке відрізняється від інших складових [3, с. 156].

Теорія правової реальності, або так звана картина світу правосуддя має виявлятися образом права, який представлений в наявній правовій свідомості. Вона містить взаємодію теорій різноманітних рівнів, враховуючи філософську, а також теорію правової ідеології, її реалізацію в нинішній конституції і нормативних документах, які відносяться до різних ступенів правового регулювання [2, с. 188-189].

Очевидно, щоб вийти з цієї незакінченої різноманітності визначень природи права і в той самий час не втратити властиві праву якості багатства своїх проявів, потрібно звернутися до складових правової реальності як до методологічного засобу.

Що ж слід розуміти під поняттям «правова реальність»? Відрізняють так зване «широке» і «вузьке» значення даного поняття. У широкому розумінні правова реальність - весь комплекс правових явищ, таких як норми права, інститути, правові прецеденти, наявні правовідносини, правові теорії та доктрини, правові явища, які пов'язані з менталітетом тощо. В іншому значенні маються на увазі тільки фундаментальні реалії, стосовно яких інші правові явища є вторинними [3, с. 134-135].

Не зважаючи на те, що глобальна і конкретна суть поняття правової реальності і відрізняються, їх все-таки не треба повністю протиставляти, так як від того буде залежати загальна картина правової реальності. «Широке» і «вузьке» значення є схожими між собою, але ототожнювати їх теж не треба. Тому перспективнішою, очевидно, є інтегральна доктрина правової реальності, під якою ми розуміємо правову дійсність, яка конструюється з правових явищ, впорядкованих відносно першореальності права [4, с. 9].

Правова реальність є методом організації і тлумачення деяких аспектів суспільного життя, буття людства. Даний метод є дуже потрібний, що у випадку його відсутності розпадеться все суспільство. Тому ми вважаємо, що він є наявний в дійсності. У цьому виражається розрізнення буття права від буття саме соціальних предметів, так як світ права є світом потреби, а не просто наявності [6, с. 47].

Отож, введення такої категорії, як правова реальність допускає розглянути право не лише як дуже важливе явище соціальних відносин, інституту, форми свідомості, а й як особливий світ, незалежну сферу буття людини, яка має власну логіку і принципи і моральні якості [3, с. 53].

В той самий період потрібно врахувати специфіку онтології права, так як це - в першу чергу, буття приналежності. Право є сферою гідного, того, чого не існує в звичайному сенсі, але дійсність якого є дуже важливою і потрібною для людства. [2, с. 46-47].

Право – неприродне явище, а швидше навіть позаприродне, і жодні фундаментальні фактори права у природі розшукати нереально. Природа є державою об'єктів, а право - галуззю суб'єктів. Чи дозволено думати, що

субстанціональна засада права є соціум? Правова реальність виражається в такій площині буття людства, котра вмещає періоди належності, коли людина зіштовхується з буттям іншої, і це спільне життя попереду, що може повернутися свавіллям. Тому не будь-який взаємозв'язок між людьми виступає фундаментом права, а тільки той, яка обмежує жорстокість [1, с. 78].

Взаємозв'язок суб'єктів являється базою права не тільки в субстанціональному, а й суспільному і деонтологічному смислі. Деонтологічний світ, тобто світ права і моральності, може бути наявний у випадку, коли дотримуються хоча б двох обставин. Серед цих обставин розрізняють визнання свободи волі, або ж повної спроможності кожної людини вчиняти так чи по-іншому і згідно до цього виконувати або ігнорувати свій моральний та юридичний обов'язки і визнання принципової спроможності норм належного [6, с. 255].

Причини суспільної незалежності і норми належного складають систематичний мінімум правової реальності. Зв'язки між ними полягають у тому, що у разі випадку того, що людина не є вільною, то вона не ручається за власну поведінку, а якщо вона не несе відповідальність за свою поведінку, то ні про які правила деонтології і розмови немає. Людина як мудре створіння у той самий час є створінням під владою закону. І вона піддається нормам і деонтологічно-етичного змісту, і онтологічного. Це є дві дійсності, у яких живуть люди і з позицій котрих роздивляються їх дії [2, с. 50].

Основне в дійсності права і усіх з його правових явищ відображається в особливому методі вираження правових норм – у тому, що право впливає на суспільство. Це спеціальний тип діяльності, тобто діяльності не із зовнішньої передумови, а з духовного заклику.

Можна сказати, що право – це ідеальна дійсність і регуляція взаємовідносин між людьми. Вона є першогоглядним типом буття – ідеальним буттям, суть якого – приналежність. Суть права також відображається в нормах ментальності, міркуваннях і думках, знаковій формі норм та доктрин, суспільних діяннях і відносинах, тобто в різноманітних вираженнях правової реальності.

Висновки. В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків про те, що правове буття включає у собі правові ситуації, правові норми та прецеденти права. Також варто відзначити, що без права світ не міг нормально функціонувати, відбувався би хаос, а у світі панувала б анархія. Дуже важливо розуміти, що право регулює наше життя, наші вчинки і суть його буття набагато глибша ніж ми усі можемо думати.

Список використаної літератури

1. Максимов С. І. Правова реальність: досвід філософського усвідомлення : монографія. Харків : Право, 2002. 327 с.
2. Поліщук П. В. Специфіка онтологічних та аксіологічних чинників формування правосвідомості працівників органів внутрішніх справ. Київ, 2015. 240 с.
3. Стовба А. В. Правова ситуація як джерело буття права: монографія. Харків : Лисяк Л. С., 2006. 176 с.
4. Стовба О. В. Правова ситуація як онтологічна основа правової реальності : автореф. дис. канд. юрид. Наук: філософія права 12.00.12. Харків, 2005. 16 с.

5. Тітов І. Г. Взаємозв'язок онтологічного, гносеологічного, аксіологічного та праксеологічного аспектів особистісного буття. *Філософські обрії*. 2012. № 28. 134 с.

6. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. Вип. 39 (52), 2018. С.57-63.

*Бенедикт Володимир,
студент групи ПР-12
юридичного факультету, ТНЕУ*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Актуальність даної проблеми. На сьогоднішні питання національної свідомості є надзвичайно важливим, адже національна свідомість об'єднує націю, слугує мірилом розвитку та руху.

Актуальність даної теми пояснюється тим, що на складному шляху нації - та державотворення України, науковцями усвідомлюється важливість та необхідність розуміння проблем розвитку свідомості українського народу, а також процесів національної ідентифікації [3, с. 58].

Питання національної свідомості в умовах трансформаційних процесів в Україні вивчають такі сучасні українські вчені як: М. Головатий, В. Жмир, Г. Касьянов, А. Колодій, С. Кримський, В. Лісовий, М. Михальченко, І. Надольний, М. Пірен,

М. Попович, Ю. Римаренко, В. Смолій, П. Ситник та ін. Певні аспекти розвитку української національної самосвідомості (політологічні, соціально-психологічні) розглянуті в наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників: В. Андрущенко,

В. Антоненка, О. Бабкіної, Ю. Бромля, Е. Вільсона, Б. Гаврилишина, Л. Дробіжевої, О. Забужко, Д. Міллера, Е. Сміта, А. Уледова, Р. Шпорлюка, О. Шморгуна та ін.

Метадослідження: соціально-філософський аналіз поняття «національна свідомість», формування національної свідомості в контексті впливу Революції Гідності та російської агресії

Завдання дослідження: проаналізувати вплив Революції Гідності та війни на сході України на формування національної свідомості українського суспільства.

Об'єкт дослідження: різні сфери впливу на формування та розвиток національної свідомості українського суспільства.

Предмет дослідження: особливості та специфіка формування національної свідомості в контексті сучасних трансформаційних процесів в Україні.

У світовій науковій літературі проблемам національної свідомості присвячено цілий спектр наукових досліджень. Попри важливість даного поняття, в Україні немає чіткого визначення «національної свідомості». Це можна пояснити тим, що національна свідомість є складним систематичним утворенням, яке може формуватися протягом багатьох років розвитку нації [3, с. 59-60].

Національна свідомість це поняття, сутністю якого є усвідомлення особистістю своєї приналежності до певного етносу. На формування свідомості впливає низка чинників: територія, релігія, культура, мова, спільна історія, економіка тощо. Не менш важливим є інформаційний чинник – ЗМІ, який у сучасності має найбільший вплив на національну свідомість громадян [3, с. 59-60].

Процес формування національної свідомості починається на теоретичному рівні, а держава є елементом, що кристалізує національну свідомість. Створюючи систему освіти, національна стратегія розвитку освіти в Україні зазначає, що «пріоритетом державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності» [2, с. 33-34].

Соціально розрізнена країна, яка ділилась на захід та схід потребувала таких цінностей, які б були прийнятні на всій території.

21 листопада 2013 року розпочалися протести, що були реакцією на зупинення процесу підготування до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом. Протести, які відбувалися у формі мітингів, демонстрацій, студентських страйків та швидка реакція влади на них у вигляді силової протидії призвели до відкритого силового протистояння, яке надалі переросло у Революцію Гідності.

Події кінця 2013 – початку 2014 рр., справили значний вплив на зміцнення громадянських інститутів, формування демократичної держави та зміцнення національної свідомості. «Революція Гідності» заклала євроінтеграційний шлях, а також розпочала зміни в політичній та правовій свідомості суспільства.

Упродовж Революції Гідності постала Людина, гідність якої була зневажена і яка вийшла з протестом проти неповаги до себе, до своїх прав, перш за все – права на життя, і право на свободу. Тобто українці прийшли вирішувати екзистенційні, смисложиттєві проблеми всього народу. Українське «Я», насамперед студентське, а згодом і всенародне стало само усвідомленим. Європейський вибір, цінності та людська гідність стали чіткими орієнтирами. Суспільство визначилося і зробило свій вибір [4, с. 229].

Після подій 21 листопада 2013 – 22 лютого 2014 року Україна постала перед новою проблемою – анексією Криму та агресією Росії на сході України. Після силового протистояння на Майдані, країна не впала під натиском східного сусіда. Хоча армії фактично не було, а Служба безпеки була під контролем російської федерації, сталося те, чого Росія вкрай не очікувала – український народ продемонстрував згуртованість та вистояв.

Пройшовши вогонь Майдану, на захист територіальної цілісності України 14 березня 2014 року на тренувальну базу в Нових Петрівцях, що під Києвом, виконуючи свій громадянський обов'язок відправилися перші добровольці, що подальше були відправлені на схід. Згодом на добровільній основі було створено такі добровольчі формування, як «Азов», «Айдар», «Донбас», «ДУК», «ОУН», «Дніпро-1» та «Дніпро-2», «Тимур» тощо, та іноземні добровольчі формування: «Грузинський легіон», «Білорусь» та батальйон «ім. Джохара Дудаєва» [1, с. 96]. На допомогу яким стали чоловіки та жінки із всіх куточків України, що спільними зусиллями забезпечували воїнів усім необхідним: спорядженням, продуктами харчування, медикаментами та навіть технікою.

Війна загострила питання єдності українського суспільства як запоруки безпеки, територіальної цілісності та суверенітету держави.

Російська агресія змусила Україну розпочати процес позбавлення від наслідків комуністичної ідеології, що розпочався в часи розпаду СРСР та стихійно активізувався під час «ленінопаду» в період Революції Гідності.

Протягом подій, що розпочалися в кінці 2013 року і тривають по сьогодні, національна свідомість українського суспільства пробудилася. Люди стали називати себе українцями, та гордитися тим, що вони українці, а найголовніше, зрозуміли, що вони здатні впливати на майбутнє України.

Зараз, у 2020 році Україна зустрілася віч-на-віч із новим ворогом – коронавірусом, або як його називають «COVID-19». Це ворог, який не йде на переговори, та від якого важко заховатися. Єдина можливість перемогти його – продемонструвати єдність та громадянську відповідальність, яку продемонстрував український народ у 2014 році.

У 2014 році Україна зустрілася з агресором без необхідних засобів протистояння. Тоді цю проблему взяли під свій контроль волонтери, які змогли забезпечити українську армію усім необхідним. Тепер забезпечення потребує кардинально інша структура – медицина. Маючи досвід із 2014 року волонтери оперативно згуртувалися, та вже допомагають усім необхідним.

Отже, під час дослідження, розглянувши поняття «національна свідомість», вплив Революції Гідності та російської агресії на сході України, можна зробити наступні висновки:

Національна свідомість – поняття, сутність якого полягає в ідентифікації з певним народом чи нацією. Провідну роль у формування національної свідомості грає держава, яка є гарантом, а також закладає фундаментальні знання про мову, історію, культуру і традиції.

Революція Гідності стала переломним моментом у формуванні свідомості громадян. Об'єднання для спільної мети сформувало у суспільстві чіткі норми та цілі.

Російська агресія стала поштовхом, що остаточно об'єднав людей у націю, запустив процес переосмислення правових цінностей та формування правової культури демократичного суспільства з орієнтиром на ЄС.

Список використаної літератури

1. Богдалов А. Історія формування та доцільність добровольчих батальйонів у зоні проведення АТО. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Історія. 2016. Вип. 1(1). 95-100 с.

2. Ковнір О. І. Формування патріотизму та національної свідомості дітей та молоді як складових національної безпеки української держави. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Серія : Педагогіка. 2016. Т. 269, Вип. 257. 33-37 с.

3. Матвієнків С. М. Національна свідомість як чинник формування політичної нації. *Гілея:науковий вісник*. 2019. Вип. 142(3). 58-62 с.

4. Онуфрив С. Трансформація ідентичності українського суспільства під час Революції Гідності. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2016. № 41. 225–231 с.

5. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Формування правової держави тісно пов'язане зі зміцненням демократичних традицій функціонування державної влади. За умов збереження вільних виборів, демократичного політичного режиму, свободи преси, формування поваги до прав і свобод громадян з боку держави.

Закон в першу чергу покликаний стати інструментом духовного зцілення українського суспільства. Наявність норм, що гарантують права особистості, сім'ї, нації, застосування цих норм у соціальній практиці сприяють появі почуття безпеки, почуття свободи, свободи особистості та всієї України. У той же час лише свобода особистості породжує свободу людей, а остання дозволяє як індивіду, так і народу відчувати рівність між іншими людьми та народами.

Процеси становлення в Україні правової держави, є достатньо динамічним й багатоаспектним, водночас й суперечливим, за своєю сутністю. Забезпечення прав людини та громадянина, взаємна відповідальність державі та особи повинні панувати в житті громадян нашої держави.

Проблематику формування правової держави досліджували такі науковці як: О. Ф. Скакун, Н. М. Пархоменко, А. М. Шульга, І. М. Погребний, О. Л. Слюсаренко, М. С. Кельман, Л. С. Гамбург, В. В. Ковальська, О. Г. Мурашин, О. В. Скрипнюк, І. О. Воронов, К. П. Шершун та інші.

Мета дослідження: розкриття сутності та змісту основних концепцій формування правової держави в сучасному українському суспільстві.

Завдання дослідження: проаналізувати чинники та аспекти формування правової держави.

Об'єкт дослідження: правова сфера українського суспільства.

Предмет дослідження: специфіка та особливості формування правової держави в Україні.

Поняття «правова держава» походить від науки про знання - теорії держави і права. Правова держава - це суверенна політична, територіальна організація влади, підпорядкована духу громадянської демократії та заснована на соціальній справедливості [2, с. 297].

Донедавна науковці намагалися вивести верховенство права лише з взаємодії права та держави. З цієї причини будь-яка держава вважалася легітимною, оскільки не існує держави без правової системи і навіть без самого закону. У цьому випадку нічого не зміниться, верховенство закону не буде оголошено головним знаком прозорості.

Основними ознаками верховенства права є: закріплені в законах та в основному законі Конституції основних прав людини; законність та суспільне життя; взаємна відповідальність держави та людини; розподіл влади на гілки між виконавчою, законодавчою та судовою; правовий захист особи; високий статус суду в державному та громадському житті; чітке дотримання законів і

нормативно-правових актів всіма учасниками суспільного життя, в першу чергу державними установами [7, с. 18-28].

Слід зазначити, що правотворчість в перехідному суспільстві є одним із найскладніших питань, з якими стикаються юристи-практики в Україні та інших пострадянських країнах, а тому потребує ретельного філософського та правового аналізу. Не випадково Гегель писав: «філософія особливо потрібна в ті періоди, коли відбувається переворот у політичному житті суспільства... тому що думка завжди передеє діяльності і перетворює її» [5, с. 49].

Існує декілька причин складності та суперечності процесу творення права в посттоталітарному суспільстві. По-перше, співставлення правової системи тоталітарного суспільства, що характеризується верховенством права, легалізацією та ідеологією держави, забезпечує верховенство права та верховенство прав людини, які принципово несумісні і тому неможливо рухатись безпосередньо від однієї правової системи до іншої [4, с. 257-260].

Тому всі країни, що перейшли від тоталітаризму до демократії, переживають особливо важкий перехідний період, який представляє собою поєднання тоталітарної правової системи, що розколюється і правової системи демократичного суспільства, що розпочинає своє існування.

В Україні існує потреба в такій правотворчості, яка розробляє конституційні норми та принципи в законодавстві «другого рівня». Оскільки така незаконна Конституція України була б простою юридичною декларацією [1].

Ще одна особливість правотворчості та його застосування в посттоталітарному суспільстві полягає в тому, що вони перебувають у занепокоєнні чи реорганізації перехідного суспільства та його правової системи.

Маючи викладені вище аргументи, ми можемо сказати, що тоталітарне суспільство втратило традиційні політичні та правові інститути цього суспільства, а також інститути статусної соціальної ідентифікації, і як наслідок потрапили у стані «хаосу», «нейтралітету» чи за словами М. Мамардашвілі [6, с. 163-165], у стан «життя після смерті». У цих нетоталітарних суспільствах соціально-правові цінності, норми та приклади поведінки розпочинають орієнтуватися на значно інші сфери, ніж у стабільному, «модернізованому» (Дж. Габермас) суспільстві [3, с. 1064].

Висновок. Важкий шлях сучасних посттоталітарних держав до правового суспільства збільшений і ускладнений низкою негативних факторів, успадкованих від складного шляху тоталітарних держав до верховенства права. До таких факторів відносяться давній деспотизм і традиція розслідування, стійкий і широко розповсюджений правовий нігілізм, права та самоврядування, верховенство закону і правопорядку, демократія, конституціоналізм, політична та правова культура, байдужість суспільства до його відносин. включає обмежена і неконтрольована потужність тощо.

До цих негативних факторів можна додати ще ряд інших, а саме: відсутність робочих механізмів імплементації сучасних правових норм, необхідну кількість працівників-юристів, які є підготовлені для здійснення правової реформи, в певних випадках її перевагу у вузьких, кланових чи навіть злочинних інтересах тощо. Все це ускладнює і так складну ситуацію із запровадженням правової

реформи в Україні та перешкоджає впровадженню цивільного правопорядку у своєму правовому полі.

Список використаної літератури

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. С. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>
2. Кресіна І. О. Сотник А. Л. Правова політологія: проблеми наукової інституціоналізації. *Правова держава*. 2014. Вип. 25. С. 291–309.
3. Лук'янов Д. В. Правова система. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків. Право. 2016. С. 1064
4. Макаренко Л. О. Правова ідеологія як основа правового життя суспільства. *Альманах права*. Ціннісно-правові засади сучасних інтеграційних процесів в Україні. 2015. Вип. 6. С. 257-260.
5. Макаренко Л. О. Правосуб'єктність проблеми і перспективи наукового пізнання. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 2. С. 48-51.
6. Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию. Общ. ред Ю. П. Сенокосова. М. 1990. С.163-165.
7. Михальченко М. Цивілізаційна чи ціннісна розколотість України? *Політичний менеджмент*. 2014. №6. С. 18-28.
8. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Аксіологічні виміри протидії корупції в сучасному українському суспільстві. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2018. С. 349 – 352.

ІДЕЯ СВОБОДИ ЯК ОСНОВА ПРАВА

Актуальність теми. Фундаментальна проблема свободи через складність та численність підходів до її вирішення вимагає теоретичного усвідомлення і практичного вирішення на кожному етапі розвитку людської цивілізації. Це зумовлено тим, що кожне покоління має власне бачення свободи, а проблема реалізації її в праві визначається дискусійним характером.

Відношення свободи і права особливо актуалізується зараз, в період, коли існує зручний простір для вільної та ініціативної діяльності осіб, громадських організацій та інших соціальних утворень.

Дослідженню філософського, суспільно-політичного та правового аспектів категорії свободи присвячені праці багатьох сучасних науковців. Серед них можна виділити роботи С. С. Алексеєва, М. В. Баглая, О. О. Бандури, І. Берліна, О. В. Грищук, В. В. Дудченко, О. А. Івакіна, Д. А. Керімова, А. А. Козловського, М. І. Козюбри, М. В. Костицького, Б. Леоні та інших.

Мета дослідження: філософсько-правовий аналіз свободи як категорії права крізь призму її розуміння як форми творчої самореалізації індивідів.

Завдання дослідження: встановлення змісту поняття «свобода» в аспекті права; визначення місця, ролі і значення свободи в системі правових цінностей; обґрунтування функціонального призначення свободи у праві; проведення співвідношення «права» і «свободи».

Об'єкт дослідження: суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації суб'єктами своєї соціальної свободи.

Предмет дослідження: аналіз теоретичних здобутків вчених, дослідників, а також філософів, присвячених ідеї свободи, як основи права в цілому.

Ідея свободи, за міркуваннями філософів (Ш. Монтеск'є, Г. Гегеля, М. Бердяєва), має багато значень. У зв'язку з тим перш за все необхідне пояснення, того який сенс розуміється під цим словом від найпростіших для опанування значень [2, с. 197].

Передусім, доречно розділяти «юридичну» свободу від «фактичної». Також варто зважати на характер поділу на «внутрішню» і «зовнішню» свободи та виділяти два види свободи: «від» (негативну свободу) і «для» (позитивну свободу). Правова свобода – це формальний дозвіл учиняти певні дії без страху того, чи відповідає цей дозвіл дійти реальній можливості. Фактична свобода часто розуміється як нічим необмежений вияв – «роблю те, що хочу». Юридична свобода вміщує у власній основі свободу вибору. Окрім цього, свободою можемо називати саме явище вибору та непередбачуваність вибору особи. І чим більше вона має вибору, тим більше має свободи [1, с. 14-15].

Однак явище свободи не варто зводити до свободи вибору. В організацію свободи людини вибір входить як компонент поряд із «внутрішньою» свободою і свободою, яка містить в собі два головних елементи: чуттєвий і раціональний. Сама ситуація вибору – ще не свобода, а тільки передумова вільної поведінки. Потрібно зазначити, що «внутрішня» свобода не є схованою свободою. Вона є

виявленою в сенсі звільнення людини зсередини від кайданів своїх стереотипів і внутрішніх страхів [3, с.159].

«Зовнішня» свобода дозволяє пошук лімітованих засобів і форм обмежень. Це може проявлятися не лише в юридичних законах забороняючого змісту, а також в співіснуванні безлічі осіб з їхніми суспільними правами і свободами [5, с. 130].

Свобода «від» проявляється у світі, який дає людям певну можливість вибору ідей і дій без обмежень. Свобода дій – не самоціль, а умова самовдосконалення людини [6, с. 32].

Позитивна свобода дає можливість діяти відповідно до своїх цінностей. У певних історичних умовах, в яких людство мало вагомий ступінь свободи, проте відмовлялись від неї задля авторитарної влади, а також збільшення можливості досягнення власних цілей. Ось чому не варто спростовувати прогрес у свободі особистостей при переході з античного до сучасного права, оскільки сучасне право являється тотальною належністю індивіда [4, с. 142-143].

Античне право показало не лише обмежену, а й дійсну свідомість свободи, в той час як сучасне право визначало свободу універсальною цінністю, прямо вміщувало в це поняття обмеження свободи відповідно до широковідомого значення: право – «це все те, що є істинне і справедливе» [5, с. 192].

Період Середньовіччя християнська теологія об'єднує свободу з рухом Духа. У межах християнського учення з боку Бога вища природа особи представлена Ісусом Христом, Богом, який набув людського вигляду. Християнське учення містить у собі позитивну концепцію свободи. Якщо б не було цього Божого дару, не було б і гріхопадіння в історії людства [1, с. 24].

В епоху Відродження під свободою розуміли безпосередній вияв здібностей особистості. У природно-правових концепціях Нового часу свобода розумілась як абсолютна цінність, як підстава пізнання і права, як вихідна причина всіх природних прав людини, виділявся її невідчужуваний характер, її властивість споконвічності і безсумнівної належності особистості [2, с. 45].

У класичній європейській філософії разом з поясненням свободи як властивості, форми світу увагу звертали на два основних пункти:

1) розуміння свободи як пізнаної необхідності, як підстави міркування і пізнання, можливостей людини в щось вірити та існувати;

2) трактування свободи як живої пульсації самовдосконалення людини в історії, що являється процесом модифікації свободи [3, с. 43].

У неокласичній філософії проблема свободи переходить за межі психологізму і гносеологізму свободи – приреченість на свободу в Ж. Сартра, філософія свободи як можливості бунтування в А. Камю, свобода як над вітальне явище у філософії

М. Шелера, свобода як перемога відчуження в контексті відношення «Я-Ти» у М. Бубера, «теологія звільнення в просторі, вихід людини з-за рамок власної одномірності» у Г. Маркузе та видається в інших версіях. Українська філософська традиція розглядає свободу як здатність людської душі, як опановування людиною власної пристрасті й чуттєвості [3, с. 87].

В юриспруденції філософську категорію ступенів свободи називають поколінням прав. Юристи звертають увагу на те, що право виявляє конкретно-

історичний ступінь свободи, притаманний певним сходинкам розвитку суспільства, тому розвиток права служить показником розвитку свободи людини [4, с. 23].

Перше покоління прав – право на життя і власність майна. Воно позначається самою сутністю людини і виражається здатністю захисту свого життя. Друге покоління прав – соціально-економічні права – має значення розвитку свободи людини в системі соціально-економічних і правових відносин під кутом зору соціальної та економічної справедливості. Третє покоління прав – право на мир, здорове довкілля тощо. Четверте покоління прав відноситься до перехідного стану між життям і смертю як фінальними цінностями суспільства [4, с. 26].

Право за власною початковою сутністю є формою, створеною людством, що логічно й історично призначена бути інститутом, призначений впорядковувати свободу людини, додати їй визначеності і забезпеченості, а звідси – й людського змісту, істинно людської цінності [3, с. 124].

Висновки. Проведене дослідження дає підставу для такого осмислення свободи, як правової цінності XXI ст.:

1. Свобода являє собою ціннісну основу права, ігнорування якою може привести до втрати правом своєї ідеї та мети. В той же час вона є тією суспільною цінністю, зміст якої не є однаковим завжди, оскільки змінюється в ході історичного розвитку. Як наслідок ми не маємо єдиного визначення даному поняттю.

2. Гарантією свободи є справедлива рівність можливостей кожного учасника правовідносин, а обмеження свободи окремого індивідуума стає гарантією її існування в цілому у суспільстві.

3. Абсолютна свобода неможлива, оскільки не передбачає відповідальності в цілому, що суперечить природній, соціальній та духовній сутності індивіда.

Отож, право, як і свобода, становить основний для суспільства характер, що має різні форми як в індивідуальній свідомості кожного суб'єкта, так і в історії суспільства в цілому.

Список використаної літератури

1. Зеленська М. І. Гарантії прав і свобод під час застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою; монографія. Київ: Алерта, 2016. 212 с.

2. Колодій А. М. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 336 с.

3. Концепція удосконалення інституту юридичної відповідальності держави перед громадянським суспільством та особою в Україні. / Шемшученко Ю. С., Оніщенко Н. М., Пархоменко Н. М., Стоєцький С. В. та ін. Київ: Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. 112 с.

4. Костенко О. М. Культура і закон у протидії злу. Київ: Атіка, 2008. 352 с.

5. Орзих М. Ф. Особистість та права. Одеса: Юрид. література, 2005. 3012 с.

6. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини і громадянина в Україні. В. Ф. Погорілко, В. В. Головченко, М. І. Сірий. Київ: Ін Юре, 1997. 52 с.

7. HnasevychNadia., RudakewychOksana. Wolność działania moralnego: I. Kant vs. A.Schopenhauer. *Науковий вісник Східноєвропейського національного*

університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ I. Філософська антропология та філософська культура. №9(334). 2016. С. 16 – 21.

*Осташ Марта,
студентка групи ПР-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЛЮДСТВА: ПРОТИРІЧЧЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ

Актуальність дослідження. Людство вперше стикається з пандемією в період миттєвого поширення інформації. Все швидко стає доступним: дані наукових досліджень, відео з лікарень міст охоплених епідемією, звернення лікарів та політиків, висновки вчених – це все впливає на мислення та дії населення. Ми усі маємо змогу зрозуміти надважливі уроки для свого виживання, під час боротьби з коронавірусом.

Пандемія коронавірусу COVID-19, яка за два з половиною місяці практично поширилася на усі континенти і зачепила 80% країн світу – це перевірка людства на здатність протидіяти загальноцивілізаційним загрозам, організовуватися для вирішення нагальних проблем і робити правильні висновки [2].

Попри кордони, кліматичні, релігійні і культурні відмінності, за останні кілька десятиліть людство почало зростатися в єдине ціле.

Інтернет, розвиток бізнесу, транспорту і туризму невинно зменшує відстані і забирає перепони між людьми.

Процеси глобалізації – все більшої взаємозалежності громадян і держав у сучасному світі, стали викликом для більшості національних держав, незважаючи на їх просторове розміщення чи рівень політичного, економічного і культурного розвитку. Реалії глобалізації змушують кожну державу чітко визначитись із своїм геополітичним вибором. Особливо це стосується України, яка за своїм європейським корінням є суто європейською державою.

Питанням глобалізаційних процесів в контексті світової пандемії займається чимало дослідників, науковців та політиків. Дослідженням проблем глобалізації людства займалися такі українські та іноземні науковці: Арсеєнко А. Г., Билявский М. Л., Бородихин А. Ю., Вернадський В. І., Семенюк Є. П., Мунтян М. А., Урсул А. Д., Ауреліо Печчеї, Кадомцев А. І., Лабач М. М., Луканова В. В., Павлів В. В., Туниця Ю.Ю., Юваль Ной Харарі та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз протиріч та тенденцій розвитку глобалізаційних процесів в контексті світової пандемії.

Завдання дослідження: розглянути стан світових глобалізаційних процесів до початку пандемії та проаналізувати подальший вплив пандемії на тенденції розвитку.

Об'єкт дослідження: світові глобалізаційні процеси.

Предмет дослідження: протиріччя та тенденції розвитку глобалізаційних процесів в контексті світової пандемії.

В сучасних умовах широких карантинних і обмежувальних заходів, до яких нині вдався уряд не тільки Китаю, а й багатьох інших країн світу, складні географічно-розподілені виробничо-збутові ланцюги та вимоги до високої мобільності робочої сили, товарів і ресурсів стали ахіллесовою п'ятою глобалізації як домінуючого вектора розвитку системи міжнародних відносин в останні 30 років [6].

Важливий планетарний урок COVID-19 проявляється в тому, що вірус вражає людей незалежно від соціального та економічного становища. Бідність, що змушує громадян їсти неприйнятні речі, купуючи їх на брудних ринках в умовах антисанітарії, та не дає доступу до нормального медичного обслуговування, стає загрозою для людства в цілому.

Чимало людей у світі були шоковані тим, як епідемія призупинила на невизначений час широке коло традиційних свобод – пересування, зібрань тощо.

Кордон – це символічна стінна, яку змушені підтримувати тепер люди, дотримуючись дистанції в чергах та громадських місцях, щоб не інфікуватися. Новий спосіб спілкування нівелює ознаки виключення. Це створює новий погляд на соціум.

Спад виробництва та розповсюдження синтетичних товарів з Китаю має не лише приспати світову істерію шопінгу, а й створити нові можливості для відродження локального кустарного виробництва, народних ремесел, декоративно-ужиткового мистецтва. Що, у свою чергу, стимулюватиме економіку країн третього світу та покращить екологічну ситуацію на планеті [1].

Пандемія посилить державну владу і зміцнить націоналізм. Держави всіх типів будуть вживати надзвичайних заходів щодо подолання кризи, і багато хто не захоче відмовлятися від своїх нових повноважень після його закінчення.

Covid-19 також прискорить процес переміщення влади і впливу із заходу на схід. Південна Корея і Сінгапур відреагували на спалах найкращим чином, а Китай почав відповідні дії вже після того, як на самому початку допустив ряд помилок. Європа і Америка в порівнянні з ними реагували повільно і непередумано, ще більше запламувавши популярний західний «бренд» [5].

Що не зазнає змін, так це конфліктний в своїй основі характер світової політики. Колишні епідемії не приводили до припинення суперництва між великими державами і не сповіщали нову епоху глобального співробітництва.

Не буде цього і після Covid-19. Ми станемо свідками подальшого відступу від гіперглобалізації, оскільки громадяни сподіваються на те, що їх захистять національні уряди, а держави і компанії прагнуть ліквідувати майбутню уразливість [2].

Коротше кажучи, Covid-19 створить такий світ, який буде менш відкритим, процвітаючим і вільним. Все могло бути інакше, але поєднання смертоносного вірусу, слабкого планування і некомпетентного керівництва поставило людство на новий і досить тривожний шлях.

Пандемія Covid-19 стала найбільшим глобальним кризою нашого століття. Її глибина і масштаби колосальні. Криза суспільної охорони здоров'я загрожує кожному з проживають на Землі 7,8 мільярда людей. Фінансово-економічна криза здатний перевершити за своїми наслідками Велику рецесію 2008-2009 років [3].

Налагодженого нна сьогодні міжнародного співробітництва сумно ннедостатньо. Якщо ннайсильніші країни світу, якими є Сполученні Штати і Китай, нне відмовляться від своєї війни слів з приводу того, хто з них ннесе відповідальність за кризу, і хто може керувати більш ефективно, їх авторитет в світі може серйозно постраждати [7].

Якщо Євросоюз нне зможе ннадати більш цілеспрямовану допомогу своїм 500 мільйонам громадян, ннаціональні уряди в майбутньому віднімуть у Брюсселя дуже багато повноважень. Для США ж вкрай важливо, щоб федеральний уряд прийняв ефективні заходи щодо стримування кризи [8].

Але в кожній країні є безліч прикладів того, як сильний людський дух. Лікарі, медсестри, політичні керівники і прості громадяни демонструють стійкість, результативність і лідерські якості. Це дає ннадію нна те, що люди світу, відповідаючи нна цей ннадзвичайний виклик, згуртуються і переможуть.

Варто зауважити, що історично людство уже мало досвід подолання подібних ситуацій, ннаприклад чума, яка в середині XIV століття перетворилася нна пандемією, що спустошила ннаселення Європи, багато чого змінила. Чума стала ннебаченною людською трагедією в італійських містах: Флоренція, ннаприклад, втратила половину свого ннаселення. Звичайно, такий шок нне тільки сколихнув суспільство, але і трансформував його [5].

Сьогодні, експерти часто говорять про першу епідемію в епоху цифрових ЗМІ й безпрецедентний обвал ринків, вказуючи нна унікальність суспільного сприйняття COVID-19. Проте поки ми маємо класичний сценарій: падіння фондових ринків, постійні звинувачення, пошук та ізоляція заражених, ннамагання засвідчити ннадійність державного ладу, заборона масових мистецтв і обмеження свободи слова. Нне новими також є й аргументи про хворобу як про праведну кару, що зійшла нна людство за його гріхи [7].

Отже, світова еліта виявилася не готова і не здатна до усвідомлення масштабів коронавірусної катастрофи, що спіткала світ, до мужнього і компетентного опору і боротьби за виживання світу.

У будь-якому випадку не втеча в національний егоїзм, а міжнародна солідарність і співпраця, реальна допомога однієї країни в боротьбі з епідемією в іншій країні буде найбільш прогресивним трендом. І та країна, яка знайде в собі сили зробити «справедливість і солідарність» громадян сильними соціокультурними ресурсами боротьби з епідемією, швидше або трохи легше буде вибиратися з цієї страшної пастки, ніж ті, хто буде розраховувати на популізм або диктатуру як чарівні ліки від епідемії коронавірусу і економічного потрясіння [1].

Висновки. Людство переживає важкі часи, кожен із нас повинен зрозуміти, що проблема стала глобальною, саме зараз ми дуже залежимо один від одного і зворотнього шляху вже немає. Це стосується різних аспектів, зокрема: охорони здоров'я, і зміни клімату, і колективної безпеки – тобто виживання людства на планеті Земля.

Пандемія коронавірусу в поєднанні зі світовою соціальною і економічною кризою зруйнує старий глобалізм і стане проблемою для нової моделі неминучого глобалізму, бо ж у людства немає іншого шляху і шансу, як спільними зусиллями, а не за рахунок одне одного, вибратися з цієї прірви, в яку воно потрапило з власної провини.

Список використаної літератури

1. Билявский М. Геополитика пандемии: мир после коронавируса не будет прежним. Пять сценариев. URL: <https://www.liga.net/politics/opinion/geopolitika-pandemii-mir-posle-koronavirusa-ne-budet-prejnim-pyat-stsenarijev>.

2. Эффект летучей мыши. Как пандемия коронавируса меняет ход истории. URL: <https://focus.ua/world/452226-effekt-letuchej-myshi-pandemija-koronavirusa>.

3. Кадомцев А. Новый мировой порядок или переживет ли глобализация пандемию коронавируса? URL: <https://interaffairs.ru/news/show/25646>.

4. Лабач М. М. Рідна культура як духовний захист особистості в епоху глобалізації. Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. 2019. № 20. С. 115-121. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/Visnuk.pdf>.

5. Мистецтво під час та після пандемій. Як чума змінила Європу. URL: <http://www.uapost.us/blog/mystectvo-pid-chas-ta-pislya-pandemiy-yak-chuma-zminyla-evropu/>.

6. Павлів В. Пандемія і катарсис. URL: <https://matrix-info.com/pandemiya-i-katarsys/>.

7. Пандемія деглобалізації? URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/pandemiya-deglobalizaciyi>.

8. Після коронавірусу світ стане більш бідним і менш вільним – Foreign Policy. URL: https://dt.ua/WORLD/pislya-koronaviruse-svit-stane-bilsh-bidnim-i-mensh-vilnim-foreign-policy-342752_.html.

9. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. Вітакультурний млин. Методологічний альманах. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Мазур Ірина,
студентка групи ПР-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ТА ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОВПЛИВУ

Актуальність теми дослідження. Темпи та якість державотворчого процесу у сучасній Україні обумовлені як суто юридично-інституційними чинниками, так і рівнем духовного прогресу суспільства. Одним з проявів духовної зрілості суб'єктів суспільних відносин є ступінь розвиненості їхньої правової культури. Феномен правової культури має багатогранний прояв, впливаючи на різноманітні аспекти життєдіяльності сучасної демократичної держави: характер державної інституційно-правової стратегії; якість парламентаризму в цілому та законотворчої діяльності зокрема; ступінь виконання норм закону у суспільстві; рівень насильства та характер злочинності у країні тощо. Соціальна значущість правової культури, її перманентний вплив на перебіг державотворчих процесів в Україні спричинили багатопланові наукові утиски у цій сфері.

У сучасному науковому світі тема правової культури є достатньо популярною, оскільки від її якості залежить низка важливих для держави й суспільства процесів: суб'єкт-об'єктні відносини у системі влади, ефективність діяльності судових й правоохоронних органів, рівень злочинності у суспільстві, успішність здійснення демократичних реформ та ін. Одним з основних показників формування правової культури в суспільстві поряд з динамікою скоєння правопорушень є схильність до девіантної поведінки.

Дослідженням правової культури та державотворчих процесів займалися такі науковці: О. М. Макеєва, Г. О. Попадинець, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян,

І. В. Яковюк, О. В. Макарова, Ю. І. Крилова, К. Контіадес, А. Фотіаду, Ю. Ю. Калиновський, С. Б. Жданенко, М. І. Панов, М. П. Требін, Н. П. Осипова, Г. П. Клімова, О. В. Пунько, Н. В. Юськів, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та інші.

Мета дослідження: визначити основні теоретико-методологічні підходи до розуміння правової культури вітчизняного соціуму у сучасних умовах й показати її корелятивність з процесами розбудови демократичної Української держави.

Завдання дослідження: здійснити загальну характеристику наукових досліджень правової культури та державотворчих процесів в Україні; виявити актуальні проблеми розвитку правової культури в Україні, негативні чинники впливу на цей розвиток.

Об'єкт дослідження: правова культура та державотворчі процеси як суспільний феномен.

Предмет дослідження: особливості взаємовпливу правової культури та державотворчих процесів в Україні.

Визначаючись з понятійним апаратом нашого дослідження, варто зауважити, що розуміння правової культури має різноманітні наукові інтерпретації та сутнісні відтінки. На переконання вітчизняних дослідників, правова культура – це система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу й відображають у правовій формі стан свободи особистості, інші соціальні цінності. Високий рівень правової

культури суспільства є однією з важливих ознак громадянського суспільства та правової держави. Тому правова культура і правосвідомість взаємопов'язують існування та функціонування одна одної [3, с. 425].

У свою чергу зарубіжні науковці К. Контіадес та А. Фотіаду, використовують поняття «конституційна культура», яка є різновидом правової культури. Зокрема вони стверджують, що «конституційні культури» відображають загальне розуміння і ставлення до конституції [7, с. 207].

З точки зору І. Яковюка, правова культура не є звичайним структурним елементом правової системи, оскільки, будучи її якісною характеристикою, вона властива усім сферам правового життя суспільства. Тобто правова культура – це критерій, на основі якого можна здійснити оцінку ступеня розвитку як правової системи, так і її структурних елементів на предмет їх відповідності стану, якого потребує реалізація пануючої в суспільстві моделі державності [6, с. 47].

Можна погодитись з твердження даного науковця про те, що тип і характер базові детермінанти правової культури суспільства в цілому відображають особливості державотворчого поступу певного народу. Разом з тим, деформована правова культура окремих громадян та верств населення негативно впливає на темпи демократичних перетворень у державі, в Україні зокрема.

О. Макеєва зауважує, що саме правова культура як чинник розвитку правової системи має відіграти головну роль у демократичних перетвореннях в Україні, вона тісно пов'язана з усіма елементами правової системи, формуванням правосвідомості громадян, новим баченням держави як демократичної, суверенної та незалежної, усвідомленням взаємозв'язку права і закону, з визнанням пріоритетного місця ролі людини і громадянина у правових відносинах [2, с. 51].

Фахівці переконливо доводять, що без високого рівня правосвідомості та правової культури кожного окремого громадянина України реалізація цілей, проголошених Конституцією, є неможливою. Зокрема, О. Макарова та Ю. Крилова зауважують, що правова культура є засадничим чинником у процесі державотворення, вона сприяє становленню правової системи та громадянського суспільства в державі, адже лише на основі високорозвинутого громадянського суспільства та верховенства права можливо побудувати справжню демократичну державу із правосвідомим населенням [1, с. 105].

Найважливішою функцією правової культури в сучасному суспільстві є формування правових умов, у яких здійснюється дискусія, обговорення питань, які мають загальний інтерес як для окремих індивідів, так і держави, формується громадська думка та очікування [2, с. 48].

В українському суспільстві існує низка причин, які гальмують як розвиток демократичної правової культури, так і знижують якість інституційних перетворень у державі. Серед них можна виокремити такі: відсутність теоретично обґрунтованої державної концепції формування правової культури населення України; слабкість і дезорганізованість соціальних інститутів, які повинні займатися цим процесом та ін. Усе це ускладнює непросту ситуацію, пов'язану з формуванням правової культури і проведенням правової реформи в Україні [4, с. 212].

В наш час, значний негативний вплив на розвиток правової культури всіх суб'єктів державотворення чинить неефективність судової та правоохоронної систем, які не здатні забезпечити у повному обсязі реалізацію принципу «невідворотності покарання», а як наслідок встановлення соціальної справедливості [3, с. 423].

Україна потребує подальшого розвитку демократичного державотворення, активістського типу правової культури, якісних реформ у взаємодії людини та державних інституцій. На мою думку, виконання цих реформ потребує якісних зрушень у правовій культурі як всього суспільства, так і окремих громадян. Соціальна активність та громадянська відповідальність людини й різних верств населення мають стати запорукою постійного вдосконалення демократичних процедур у нашій державі.

На сучасному етапі вітчизняного державотворення особливої ваги набуває правова культура субсидіарності, яка передбачає раціональний розподіл функцій, прав та обов'язків між всіма рівнями влади. Задля реалізації поставленої мети система управління у регіонах України повинна забезпечувати надання реальної можливості для людини отримати максимальну кількість послуг від органів влади [7, с. 81].

Правова культура громадян розвивається під впливом загальної демократизації суспільного життя, реального забезпечення можливостей у правовий спосіб відстоювати власні інтереси у судовому порядку. В науковому плані розроблені ті ідейні концепції, що встановлюють можливість подолання сучасних проблем державотворення.

В ході дослідження ми прийшли до таких висновків:

1. Розбудова Української держави знаходиться у діалектичній єдності з розвитком правової культури вітчизняного соціуму.

2. Демократична держава як інститут втілення народовладдя передбачає наявність у суб'єктів суспільних відносин активістської правової культури демократичного гатунку. На сьогоднішній день, українські громадяни отримали реальну можливість посилення впливу на прийняття рішень на рівні місцевого самоврядування завдяки здійсненню реформи децентралізації влади. Такі структурні зміни організації влади на місцях об'єктивно сприятиме розвитку правової культури субсидіарності, яка передбачає раціональний розподіл повноважень та ресурсів між центральними й місцевими органами управління.

3. Розвиток правової культури та демократичний поступ нашої держави гальмуються неефективністю судової влади та правоохоронної системи, плутаниною у законодавчих нормах й підзаконних актах, корумпованістю державних чиновників, відсутністю системи правового виховання молоді, впливом криміналітету на бізнес й політику, особливостями менталітету та історичного минулого нашого народу тощо.

Список використаної літератури

1. Макарова О. В., Крилова Ю. І. Проблеми становлення правової культури в українському суспільстві. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка та право. 2015. С.104–108.

2. Макеєва О. М. Правова культура як чинник розвитку правової системи. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2016. №4. С. 48–53.

3. Попадинець Г. О. Правосвідомість і правова культура як чинники становлення громадянського суспільства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Зб. наук. пр. 2016. №850. С. 422–427.

4. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні. Монографія. Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. Харків. Право, 2009. 351 с.

5. Юськів Н. В. Правові проблеми державотворення у сучасних українських трансформаційних реаліях. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 801. С. 86–91.

6. Яковюк І. В. Правова культура і її вплив на розвиток правової системи. Вісник Академії правових наук України. 2008. №1 (52). С. 43–56.

7. Contiades X., Fotiadou A. The Determinants of Constitutional Amendability: amendment models or amendment culture? European constitutional law review. 2016. Vol. 12. Issue 1. P. 192–211.

8. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.

АКСІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ В ПРАВІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Актуальність дослідження. Станом на сьогоднішній день, Україна рухається до побудови в ній правової держави. В контексті такого напрямку розвитку держави, проблема основних правових цінностей, як орієнтирів для забезпечення ефективного та результативного просування України у вказаному напрямі, є актуальною. Правові цінності, а саме їх закріплення та забезпечення нормативно-правових актів, що є зовнішнім виявом права, а отже і його цінностей, для сучасних держав, в тому числі України, є злободенними проблемами сучасності. Така необхідність виникла ще з моменту проголошення незалежності України і є об'єктивним результатом розвитку останньої.

Спостерігається тенденція неповаги до законів та правових норм, гальмування процесів становлення в результаті низької правової культури громадян. Подолання цього негативного фактору можливе, зокрема, у все більшому утвердженні в свідомості громадян розуміння права як цінності, його ролі в регулюванні суспільних відносин, важливості.

Говорячи про проблематику аксіологічних вимірів в юриспруденції, не можна не згадати такі прізвища як І. В. Кравцов, В. Х. Габаковська, А. А. Козловський, П. В. Поліщук, Г. В. Гребеньков, Л. О. Корчевна, І. Бентам, Дж. Остін, Г. Кельзен та інші.

Мета дослідження: висвітлення сучасного стану та тенденцій розвитку цінностей права та права як цінності.

Завдання дослідження: здійснити огляд основних правових цінностей, як орієнтирів, цінності права та її елементів, визначити сучасний стан закріплення та забезпечення цінностей права, з'ясувати основні тенденції їх розвитку та забезпечення.

Об'єкт дослідження: аналіз правової системи України.

Предмет дослідження: аналіз сучасного стану та тенденцій цінностей права та права як цінності в Україні.

Як відомо, аксіологія є самостійною галуззю філософії та вченням про цінності. Цінності вона досліджує як базис людини, те що скеровує її життя в певному напрямі. Велике число науковців розглядають право як явище соціокультурне, проте важливе значення має і аксіологічний підхід [3, с. 116].

Перед тим, як розглянути аксіологічні виміри в юриспруденції, варто розібратись що таке цінність. Цінності є тим, що нерозривно пов'язані з людиною, те що аналізується із змісту їх значущості для людини. Вони завжди є значущими для суб'єктів, вони не виникають окремо від нього та існують для цих самих суб'єктів та є продуктом людської свідомості, найбільш важливими елементами структури особистості [6, с. 77].

Як зазначає О. О. Бандура, правова аксіологія розрізняє цінності-засоби та цінності-цілі. До останніх можна віднести так звані цінності права, загальнолюдські цінності, для забезпечення яких й існує право. Правові цінності становлять цінності-засоби, які були створені для досягнення цінностей цілей. Цінності права є загальнолюдськими, створеними для людини.

Людина створила право для себе, а отже вона є найвищою цінністю, а також її життя, свобода, гідність, рівність, справедливість та багато інших [1, с. 46, 48].

Свобода набуває ознак як цінності тільки у відносинах між людьми, вона сприймається як наявність певної можливості [2, с. 114]. Право виступає як мірило свободи, воно встановлює певні обмеження цієї свободи, проте лише в цілях суспільного блага, адже коли одна людина робить все що захоче, це точно порушить свободу інших. Як вважає М. В. Осядла, одна з фундаментальних проблем аксіологічного виміру свободи в контексті права є суперечлива природа загальнолюдських цінностей [5, с. 11].

Із свободою пов'язана інша важлива цінність – рівність, яка потрібна для прогресу і є важливою рисою розвинутого суспільства. Справедливість же, за О. О. Бандурою ніщо інше, як реальна рівність, що не дає рівності перетворитись на формалізм, а свободі на анархію [1, с. 48].

Свобода, рівність, справедливість та інші цінності права повинні реально забезпечуватись у суспільних відносинах, інакше цивілізований розвиток України буде під загрозою.

На думку І. В. Кравцова, правові цінності це своєрідний базис права, вони знаходяться в його основі та в основі правопорядку [4, с. 52].

Цінності-засоби права це, в першу чергу, норми права. Правові норми є найефективнішим та найбільш значущим регулятором суспільних відносин. Саме вони є інструментом забезпечення рівності та свободи громадян, життя, здоров'я, честі, гідності людини [1, с. 49].

Проте, незважаючи на одну з кращих в Європі конституцій, та закріпленні в ній та інших нормативно-правових актах основних прав людини, є суттєві проблеми у цій сфері. Як зазначає А. Кучук, в Українському законодавстві є значна кількість норм, проте велика частина з них залишається поза реалізацією. Українська держава залишається серед найпершої п'ятірки по кількості скарг до Європейського суду з прав людини [3, с. 118].

Все це дає змогу зрозуміти те, що хоч норми права що закріплені в законодавстві формально гарантують цінності, проте механізм забезпечення та реалізації цих норм є не досить ефективним та є необхідність в його вдосконаленні, в цілях побудови розвинутої правової держави та громадянського суспільства.

Для повноцінності розкриття проблематики, варто розглянути право як цінність. Насамперед, право виступає як інструментальна цінність, адже слугує засобом інтеграції у суспільне життя загальнолюдських цінностей, захищає та охороняє їх. Воно зберігає та цілісність суспільства. Право намагається врівноважити інтереси як окремих індивідів, так і суспільства загалом. Воно підтримує порядок, асоціюється з ним. Саме право сприяє утвердженні в суспільстві справедливості свободи і рівності в тій формі, яка буде оптимальна для всіх. Крім того, право володіє так званою власною цінністю, яка проявляється у існуванні права як продукту діяльності людини, права як культурної цінності [1, с. 49-52].

Незважаючи на це, розбудова правової держави в Україні просувається повільно. Це пов'язано з низьким рівнем правової свідомості та правової культури громадян України, недовірою до правових інститутів. Подолання

цього можливе шляхом всебічного утвердження в свідомості людей цінності права, його важливості та значущості.

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Цінності права, зокрема свобода, рівність в українській правовій системі належно закріплені в законодавстві, а також права людини та її основні свободи, проте неефективність механізмів їхнього належного забезпечення та захисту, контрастують із їхнім закріпленням у нормативно-правових актах. Виходячи з цього, постає нагальна необхідність у вдосконаленні механізмів забезпечення правових норм, як цінностей-засобів і, відповідно, забезпеченням цінностей-цілей.

2. Задля реалізації побудови правової держави потрібно подолати низький рівень правової свідомості та правової культури в цілому, шляхом утвердження сталого розуміння громадянами цінності права.

Список використаної літератури

1. Бандура О. О. Аксіологія права як складова філософії права. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2015. № 1-2 (9-10). С. 45-56.

2. Боднар К. А. Феномен свободи в демократичному суспільстві. *Політологічний вісник*. 2015. Випуск 79. С. 113-120.

3. Кучук А. Аксіологічний підхід до дослідження правових явищ. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 9. С. 116-120.

4. Кравцов І. В. Класифікація правових цінностей та її значення для правової теорії і практики. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Том 200. Юридичні науки. С. 51-55.

5. Осядла М. В. Свобода як цінність права (теоретико-правовий аспект): автореф. Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 21 с.

6. Поліщук П. В. Поняття правових цінностей та методичні підходи до розуміння їх сутності. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2013. № 1-2. С. 75-81.

7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність дослідження. Стабільність і успішний розвиток держави, неможливі без зрілого громадянського суспільства. Для підвищення ефективності функцій влади потрібна безпосередня участь у різноманітних управлінських проектах як на місцевому, так і на державному рівнях. Проте існує проблема формування громадянського суспільства, яка проявляється в поганій комунікації між владою та народом. Також актуальність теми стрімко зростає у зв'язку з останніми подіями.

Проблематику становлення та формування громадянського суспільства досліджували такі науковці як: О. Амосов, О. Бабінова, В. Бакуменко, В. Бебик, М. Головатий, Д. Карамішев, Т. Бутирська, Н. Драгомирецька, Н. Діденко, Г. Почепцов, Є. Ромат та ін. Проте дослідження особливостей формування громадянського суспільства в Україні залишається відкритим та потребує подальших досліджень.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз формування громадянського суспільства в Україні, визначення його реалій та перспектив.

Завдання дослідження: проаналізувати вплив останніх трансформаційних процесів в Україні на формування громадянського суспільства.

Об'єкт дослідження: громадянське суспільство в Україні, його реалії та перспективи.

Предмет дослідження: особливості та специфіка формування громадянського суспільства в Україні.

Громадянське (цивільне) суспільство – це сфера спілкування, взаємодії, спонтанної самоорганізації і самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сформованих асоціацій, яка захищена необхідними законами від прямого втручання і регламентації з боку держави в якій переважають громадянські цінності [2].

В умовах демократії громадянське суспільство прагне до децентралізації державної влади за рахунок передавання частини владних повноважень органам місцевого самоврядування та намагається здійснювати безконфліктну взаємодію з державою. У своєму розвитку громадянське суспільство впливає на формування та закріплення демократичних інститутів державної влади, сприяє реалізації інституту прав людини та формуванню відкритих політичних систем [4, с. 84].

Основною перешкодою розвитку громадянського суспільства є домінування держави над суспільством. Першість держави, її верховенство щодо особистості призводить до підкорення та руйнування громадянського суспільства. Домінування держави проявляється у звуженні публічної сфери, громадянських ініціатив і збільшенні обов'язків індивіда перед державою на шкоду правам та свободам громадян [4, с. 82].

Проте слід відмітити, що встановлення демократичного політичного режиму не гарантує автоматичного відтворення громадянського суспільства, адже між ними відсутня пряма взаємозалежність. Але існування

громадянського суспільства завжди гарантує відтворення процесів демократизації.

На шляху формування громадянського суспільства було і є безліч перепон. Слід відмітити «Помаранчеву революцію», коли люди змогли відстояти свою думку. На мою думку, громадянське суспільство стало свідомим саме після Революції гідності. Громадянське суспільство до 2013 року було швидше як уявним утворенням, ніж реальним. Воно безумовно існувало, як невід'ємна частина суспільства, але як реального утворення, його практично не було. Громадянське суспільство мало безсуб'єктивний характер, тобто воно практично не відчувало колективної єдності, не вважало своїх представників за дійсних захисників своїх інтересів. Адже соціальна суб'єктивність полягає у здатності спільноти бути активним діячем у соціально-політичному просторі [7, с. 163].

«Революція гідності» є спробою зламати примарну суть «громадянського суспільства», зруйнувати міраж громадянського суспільства.

Події 2013-2014 років продемонстрували високу самоорганізацію громадян та показали, що суспільство стає реальним політичним актором. На думку Т. Нагорняк, саме сьогодні в Україні народжується нова пасіонарність, поширюється активістська політична культура за кількістю учасників та масштабом [5, с. 142].

Слід відмітити, що для розвиненого громадянського суспільства притаманна наявність розгалуженої мережі громадських організацій, які здатні активно впливати на формування і реалізацію державної політики, в цілому на суспільний розвиток. Охоплюючи своєю діяльністю різні сфери і рівні суспільного життя, громадські організації «краще розуміють сутність і специфіку відповідних соціальних проблем та шляхи їх розв'язання, є універсальним посередником між громадянами та державою» [8, с. 166–167].

Не слід забувати про засоби масової інформації, які мають особливе значення в контексті громадянського суспільства. ЗМІ виступають зв'язком між державою та суспільством. Незалежні медіа втілюють та репрезентують громадську думку як соціальний інститут і як «четверта влада» здійснюють функції спостерігача та контролера законодавчої, виконавчої та судової влади [1, с. 118].

Важливість засобів масової інформації для громадянського суспільства полягає також в створенні символічної публічної сфери, яка може слугувати для висловлення та лобіювання суспільних та місцевих інтересів.

Щодо реалій формування громадянського суспільства, то не слід забувати, що волонтерство, яке розгорнулося після Революції гідності. Безпосередньо волонтерська допомога в зону АТО. Це змінило уявлення щодо функцій громадянського суспільства. Зміна уявлень спричинила зміну ролі та місця інститутів громадянського суспільства в Україні, змінилися їх значення та взаємовідносини з державою. Якщо раніше громадянське суспільство відіграло роль буфера між державою та людиною, то зараз громадянське суспільство в особі волонтерського руху грає роль альтернативної влади в певній сфері суспільного життя. Громадянське суспільство стало справжнім партнером держави, залишаючись безсумнівно впливовою опозиційною силою.

Щодо перспектив формування громадянського суспільства в Україні, то не можна не слід забувати про психологію людей, яка була сформована в роки

радянського «соціалізму». Також серйозною перешкодою на шляху формування громадянського суспільства є державна бюрократія в центрі і на місцях. Більш того нерідко саме бюрократія витісняє справжні суспільні, економічні та соціальні структури. Без скасування подібного неможливого розвитку громадянського суспільства. Великі труднощі залишаються і на шляху формування нових суспільних організацій і рухів. Слід відмітити, що значна частина населення скептично оцінює реальні можливості впливання на суспільні відносини таких організацій. Щоб подолати ці проблеми нам знадобиться не одне десятиліття [6].

Однією з головних перешкод формування громадянського суспільства в Україні є низький рівень соціальної активності громадян, котрий залишається зорієнтованим на конкретну проблему. Причиною для оптимізму щодо перспектив розвитку ефективно діючого громадянського суспільства в Україні є той факт, що протягом усіх років незалежності довіра українських громадян один до одного, «до людей, а не до установ» завжди залишалася стабільною [3, с. 29].

Висновки. На шляху формування громадянського суспільства завжди було надзвичайно багато перешкод. Ми можемо простежити той факт, що до Революції гідності громадянське суспільство було ще не до кінця сформоване. Проте ми без сумніву рухаємось в правильному напрямку, довіра до державних органів стає все більшою. Однак для формування справжнього демократичного громадянського суспільства потрібно докласти чимало зусиль. У найближчій перспективі для розбудови громадянського суспільства має здійснюватися посилення відповідальності органів державної влади, та збільшення громадського доступу до інформації.

Ми повинні завжди пам'ятати, що громадянське суспільство є дуже важливим, адже тільки завдяки йому влада служить людині, захисту її законних прав та інтересів. Адже розвиток громадянського суспільства є важливим напрямком демократичної модернізації суспільства, умовою соціальної стабільності та національної безпеки.

Список використаної літератури

1. Андросенко Т., Костенко Н., Макеев С., Малес Л. Медиа в выборах: между политикой и культурой. – ИС НАНУ, 1999. – 429 с.
2. Антоніна Колодій. Поняття, структура і функції громадянського суспільства. Авторський сайт А. Колодій URL: <https://political-studies.com>.
3. Барматова С. П. Громадянське суспільство в Україні: тенденції та загрози. Ринок праці та зайнятість населення. 2012. № 1. С. 27–29.
4. Денисюк М. В. Взаємозв'язок та взаємодія громадянського суспільства та держави (теоретико-правові аспекти). *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 86 – 89.
5. Нагорняк Т. Україна крізь призму протиріч суспільства з державою (на прикладі протестів кінця 2013 – першої половини 2014 рр.). *Studia Politologica Ucraino-Polona*. Житомир, К.;Краків : ФОП Євенок О. О., 2015. Вип. 5. – С. 134–145.
6. Розенфельд Ю. М., Герасіна Л.М., Осипова Н.П. Політологія підручник. 2001 р. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2430.html>.

7. Сокурская Л. Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода: монографія. Харьков: Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, 2006. 576 с.

8. Требін М. П. Громадянське суспільство в Україні: реальність і шляхи формування. *Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»*. 2013. № 5 (19). С. 162–184.

9. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ НАСЛІДКИ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Актуальність дослідження. Події кінця 2013–початку 2014, які в публіцистичній і науковій літературі здобули назву «Революція Гідності» справили значний вплив на пришвидшення демократичного транзиту, зміцнення інститутів громадянського суспільства та формування національної свідомості. Трансформація українського суспільства під впливом Революції Гідності визначала цивілізаційний вибір України. Політична та правова свідомість докорінно змінилась у ході громадських виступів.

Варто відмітити, що громадянське суспільство стало більш активним, набуло політичної суб'єктності. Революція Гідності також стала поштовхом процесів у новітній історії України. Прикладом для громадсько-політичної мобілізації стали події кінця 2013–початку 2014 років.

Дослідження проблеми формування громадянського суспільства можна спостерігати в наукових працях таких вчених як: Дж. Локка, Дж. Медіссона, А. Сміта, А. Токвіля, Дж. Кіна, Е. Арато, Дж. Когена, Е. Геллнера, Р. Патнеми та інших. Трансформація політичної культури та дослідженнями досягнень часто розглядається в працях українських науковців. Слід відзначити праці: В. Бебика, Є. Головахи, В. Добіжа, В. Корнієнка, Ю. Шведи, Т. Бутирської, П. Ситника та інших.

Мета дослідження: проаналізувати вплив Революції Гідності на політичну та правову культуру українських громадян.

Завдання дослідження: визначити вплив Революції Гідності на свідомість української нації та простежити основні причини, процеси та історичні наслідки революції.

Об'єкт дослідження: вплив на свідомість українського суспільства у контексті Революції Гідності.

Предмет дослідження: особливості та специфіка та історичні трансформаційні наслідки Революції Гідності.

Українці нарешті визначилися із своєю ідентичністю. Замість нав'язаних ідеологічних розмежувань на російськомовних та україномовних жителів регіонів, електоральних розколів на Схід та Захід, двох віртуально існуючих політичних спільнот визріла єдина громадянська спільнота українців. Коли ця спільнота об'єдналася, питання мови та національних відмінностей припинили бути роз'єднуючими [8, с. 145 - 153].

Революція Гідності – це продовження процесу трансформації свідомості українського народу та формування політичної нації. Боротьба з режимом Віктора Януковича це вагомий аспект, але це лише зовнішній та початковий процес. У своїй основі внутрішній процес проти блюзнірства, прагнення поваги, свободи вибору, куди важливіший. Ці процеси тривають і досі: у тисячі сердець наших військовослужбовців, які захищають країну від російської агресії. Також така трансформація свідомості триває і в честь пам'яті героїв Небесної Сотні, які пожертвували власним життям за наш шанс на гідне майбутнє [7].

Революція Гідності виявилася надзвичайно трансформаційним і драматичним рухом для України, що призвів до загибелі 107 учасників акції

протесту, названих «Небесною сотнею», втечі корумпованого президента та його уряду, анексії Криму Росією та початку війни на Донбасі. Майдан став також вирішальним кроком у процесі де-советізації України, тривалого і болісного процесу трансформації посттоталітарного суспільства та спрямування його до демократичного майбутнього. Саме перше повністю пострадянське покоління зробило Майдан успішним [6, с. 232].

Патріотизм як утвердження власної національної гідності набув у сучасній Україні особливої ваги. Саме патріотизм став реальним практичним вираженням тієї революційної свідомості, яку пережило українство в період Єврореволюції. Масове піднесення національної свідомості, що виявилось насамперед в активному бажанні захищати зі зброєю в руках свою країну, засвідчило фактичне продовження Революції Гідності, інспірованої зимовим Євромайданом 2014 року, перехід її у стадію дієвого патріотизму [1, с. 43-45].

Події Революції Гідності постали важливою історичною подією, яка глибоко вплинула на політику не лише у Європі, але і в глобальному масштабі. Події незворотно спрямували країну на шлях до Європи, спричинили війну із сусідньою Росією, призвели до відновлення холодної війни між Росією та Заходом, а також вплинули на перебіг політичних подій на Близькому Сході та в країнах басейну Тихого океану [6, с. 232].

На думку В. Расевича: Революція Гідності продемонструвала, що деструктивна політика ідентичності, яка використовує суперечливі моделі історичної пам'яті, може бути заміщена об'єднуючим нормативом. Революція Гідності - це «історія перемоги українського громадянського суспільства [5].

Крім формування та утвердження загальноукраїнської ідентичності найбільш помітний вплив Революція гідності виявляє у встановленні громадянського суспільства, яке до подій кінця 2013 – початку 2014 р., було швидше уявним утворенням – воно нібито існувало, але не відчувалося його реального, вагомого впливу на суспільне життя. Характеризуючи громадянське суспільство того часу, Л. О. Жужа справедливо зауважує: «Більшість атрибутів демократії мали удаваний характер, але політична система оперувала ними як із реальними» [2].

«Революція Гідності»є спробою зламати примарну суть» громадянського суспільства», зруйнувати міраж громадянського суспільства. Воно мало безсуб'єктний характер, тобто громадянське суспільство не відчувало своєї колективної єдності, не розглядало громадян як захисників своїх інтересів. Подіїкінця 2013–початку 2014р. продемонстрували високу самоорганізацію громадян та показали, що суспільство стає реальним політичним актором [3, с. 214].

Тепер постфактум можна точно сказати, що Євромайдан переміг, а Революція Гідності програла. До влади прийшли негідники, а ми пішли на компроміс – Євромайдан в обмін на Революцію Гідності [9].

На думку Т. Нагорняк, сьогодні в Україні народжується нова пасіонарність, поширюється активістська політична культура за масштабом і кількістю учасників [4, с. 142].

Ми скористалися досягненнями Євромайдану, отримали асоціацію і безвізовий режим, наші діти тікають у Європу, а ми маємо війну, яку не хочемо гідно визнати війною. Ми переклали відповідальність за війну на наших

зовнішніх партнерів та союзників. Ми не скористалися досягненнями Революції Гідності, бо не захотіли продовжувати цей дискурс, не змогли втілити наслідки комунікації у ньому і не зробили зусилля, щоб надати перевагу йому над іншими дискурсами. Ми вважаємо, що не можемо перемогти Росію, бо так нас переконало олігархічне телебачення. І в чому тут гідність? [9]

У ході досліджень ми прийшли до наступних висновків: під впливом Революції Гідності відбувається трансформація політичної і правової культури як мас, так і правлячої еліти у бік європейських демократичних цінностей. Формування загальноукраїнської ідентичності є одним з найважливіших наслідків.

Не менш важливого значення Революція Гідності набуває у становленні реального громадянського суспільства. Події, які відбувалися під час майдану продемонстрували високу самоорганізацію громадян та показали, що суспільство відіграє вагомий роль у політиці. Ми розуміємо, що українська спільнота здатна бути активним діячем у соціально-політичному, вирішальним чином впливати на ухвалення рішень.

Значного впливу зазнало і ставлення громадян до демократії. Події кінця 2013–початку 2014р. спричинили падіння імітаційної демократії, проте утвердження реальної демократії не відбувається автоматично, для цього треба провести низку радикальних реформ, здійснити демократичну модернізацію Української держави, налагодити дієвий діалог між владою та громадянським суспільством. Вибір власних негідників на те, щоб не прийшли чужі негідники. Це поганий вибір. Кращий вибір у нас завжди є, але, напевно, ми не завжди його гідні. Гідний вибір це зміни, нововведення, недивлячись ні на що і ні на кого. Ми можемо завершити Революцію Гідності, яка живе у кожному із нас, переосмислюючи все та змінюючи на краще. А можемо і нічого не завершувати – хай все іде, як іде.

Список використаної літератури

1. Грабовська І. Єврореволюція як Революція Гідності в контексті цивілізаційної проблематики. *Філософська думка*, 2014. №6. С 43-45.
2. Жужа Л. О. Перетворення громадянського суспільства в Україні під впливом Революції гідності. *Международ.науч.журн.* 2015. №6 URL: <http://cyberleninka.ru/>
3. Мухарський А. Майдан. (Р)Еволюція духу: альманах. 2014. С. 214
4. Нагорняк Т. Україна крізь призму протиріч суспільства з державою (на прикладі протестів кінця 2013 – першої половини 2014 рр.) *Studia Politologica Ucraino-Polona*. Житомир; Краків ФОП Євенок О.О., 2015. № 5. С.134-145
5. Расевич В. Нові герої – нова спільна історія. Революція Гідності та війна за суверенну незалежну Україну – це вже спільна українська історія. *Інформаційно-аналітичний ресурс, майданчик для дискусії про Львів, Україну, Світ*. 2014. URL: <http://zaxid.net/>
6. Снайдер Т. Українська історія, російська політика, європейське майбутнє. 2014. С.232
7. Шведа Ю. Революція гідності в контексті соціальної теорії революцій. 2014. URL: <http://zaxid.net/>

8. Ямельницький О. Я. Політична мобілізація населення України: умовитачинники (наприкладі суспільно-політичних подій 2013–2014 рр.). *Панорама політичних студій: наук. вісн.* Рівне: РДГУ, 2014. С. 145–153.

9. Дацюк С. Переосмислення Революції Гідності. *Українська правда – БЛОГИ*, 22 лютого 2019. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/5c6fcc7a055bd/>.

10. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

*Мись Андрій,
студент групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ

Актуальність теми: Сучасний розвиток української держави проходить під впливом агресії північного сусіда. Тому процес національного відродження має важливе значення для філософського осмислення історичної пам'яті нації. Утвердження української держави вимагає самосвідомості нації на більш вищому рівні, збереження культурних традицій та цінностей українського народу. Це вимагає трансформації філософського трактування національної ідеї.

Важливим аспектом є розуміння продовження і розвиток вчення українських філософів попередніх періодів. Розвиток національної ідеї повинен відповідати нинішнім реаліям: гібридній агресії, світовим пандеміям, погіршенню екологічної ситуації і загрози нестачі ресурсів та особливо води.

Над проблемою національної ідеї працювали такі дослідники: Т. Шевченко, П. Куліш, М. Костомаров, М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, Д. Донцов, О. Потебня, М. Міхновський, О. Забужко, Ф. Ніцше, О. Рудакевич, М. Сціборський, Ю. Липа та інші.

Мета дослідження: аналіз історико-філософських аспектів, що мали вплив на українську національну ідею.

Завдання дослідження: визначити та проаналізувати вплив різних факторів та чинників на українську національну ідею.

Об'єкт дослідження: українська національна ідея, як один із основних рушійних напрямків формування української держави.

Предмет дослідження: особливості української національної ідеї в контексті формування української держави.

Ціль, яку ставить перед собою кожна нація – національна ідея. Першим, але не останнім етапом є здобуття самостійності для неї. Національна ідея нерозривно пов'язана з минулим народу.

Т. Шевченко прирівнюючи втрату пам'яті до втрати свободи, звертається до Коліївщини, що позначала завершення Козаччини та втрату обмеженої автономії українських земель [11, с. 93].

Наприкінці XIX – на початку XX ст. українська інтелігенція починає замислюватися над важливими критеріями існування української держави. Одними із основних чинників вони вважали українську національну ідею, що існувала ще з часів Київської Русі. Поняття «українська ідея» першим запропонував П. Куліш. Він вкладав у нього усвідомлення, розуміння людиною належності до свого народу, його культури і віри [7, с. 155].

В кінці XIX ст. і на початку XX ст. формується новий тип національної інтелігенції, яка не тільки не цуралася національного життя, а й намагалася вивчати його побут, культуру, мову. У грудні 1845 року було створено Кирило-Мефодіївське товариство. Їхньою основною метою було визволення України з поневолення, об'єднання всіх слов'янських народів на основі християнської віри.

У боротьбі за національну свободу, суверенітет держави, звільнення від чужоземного гніту та встановлення демократії було віднайдено спільний знаменник: «народ, як духовна субстанція», що виступив невичерпним джерелом збереженої історичної пам'яті і, разом з тим, фактором, що дозволяє створити і зберегти націю [10, с. 75].

Великий внесок в обґрунтування української національної ідеї вклав М. Костомаров. В історичних дослідженнях він опирався передусім на вітчизняну традицію про український народний дух. Дух народу мислився ним не як трансцендентна сутність, а як реальна першооснова історичного процесу, здійснюваного «живим народом», глибинний зміст народного життя. Ствердження ідей свободи й рівності, обстоювання окремишнього вільнолюбивого духу українського етносу і наголошування його особливої місії в колі слов'янських народів відповідало принципам Кирило-Мефодіївського братства, яке відстоювало ідеал слов'янського федералізму [12, с. 21].

Активно боровся за українську національну ідею також Тарас Григорович Шевченко. Він намагався показати її у поетичних образах, які використовував у своїх поезіях. В своєму творі «Заповіт» поет закликає-заповідає своєму уярмленому народові здобути свободу - звільнитися. Він дає визначення нації, як неперервне утворення живих, мертвих і ненароджених [11, с. 33].

Один із основних етапів у розробці філософії української національної ідеї ХІХ ст., був пов'язаний з діяльністю представників громадського руху. Активісти на рівні філософської діяльності здійснювали виокремлення України і породили нову ланку української інтелігенції, яка мала на меті сприяти розвитку народної освіти, свободі літературного слова, поширенню національної ідеї, формуванню національної свідомості. Саме на цих ідеях базувався перший в імперії український часопис «Основа». ХІХ ст. ознаменувалися переходом до фази активної політичної боротьби. Виступали найбільш радикально налаштовані представники [7, с. 191].

Громадівці випускали 192 різні журнали, засновували недільні школи, товариства з вивчення української історії та філософії. На їхніх ідеях культивувалася ідея самоцінності нації, як єдиної одиниці [3, с. 74].

О. Потебня - був проти пригноблення одного народу іншим. На його думку, основними принципами у відносинах народів повинні бути рівноправність та взаємоповага. О. Потебня описав національну ідею: «Ідея національності здатна сприяти людському поступові, якщо вона стверджує взаємоповагу права народів на самостійне існування та розвиток; коли ж через цю ідею стверджують зверхність однієї спільноти над іншою, то вона набуває реакційного смислу» [5, с. 91].

Вклад у дослідження національної української ідеї також вніс І. Франко. Він вважав важливим фактором єднання нації українську мову [4, с. 26]. Франко ставив перед інтелігенцією конкретне завдання: «вितворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного і політичного життя» [6, с. 115–120].

1917-1920р., українська політична думка набуває насамперед державницького характеру. Питання «хто такі українці і чого вони хочуть?»,

поставлене М. Грушевським на початку ХХ ст., бентежить уми й досі. І понині лишається актуальним завдання «українізації самих українців» [1, с. 10].

На початку 90-х національна ідея отримала загальнонаціональну громадську силу - НРУ. Україна отримала незалежність і, втративши мету, НРУ поступово зійшов нанівець. Тому трансформація національної ідеї, її діалектичний розвиток є зараз надзвичайно важливий [9, с. 14].

Питання формування загальнонаціональної ідентичності українців за нових внутрішньо- і зовнішньополітичних викликів сучасності є однією з важливих складових політики національної безпеки в гуманітарній сфері. В умовах сучасних глобалізаційних та геополітичних трансформацій, посилення напруження на міжнародній арені, зумовлених використанням силових методів при вирішенні багатьох конфліктних ситуацій та російської агресії, зростає потреба у консолідації української нації, формування її загальнонаціонального самоусвідомлення та захисту власних світоглядних орієнтирів нації, що є запорукою і гарантією стабільності та безпеки Української держави» [2, с. 143].

Висновки: Українська національна ідея – це основний критерій існування української нації. З початку розвитку української нації невідривно від неї існувала національна ідея. Вона супроводжувала український народ на всіх етапах його історії та розвитку. Найбільший вплив на національну ідею здійснювала саме інтелігенція, що і намагалася вивести її на новий рівень. Для Більшості українських філософів національна ідея закінчувалась на здобутті незалежності. І кожен представник свого періоду доповнював зміст національної ідеї власними міркуваннями, що призвело не тільки до піднесення національного духу, але й до встановлення нашої держави. В даний час національна ідея проходить трансформацію. Філософи повинні дати нову мету національної ідеї для розбудови української держави.

Список використаної літератури

1. Верменич Я. Національна ідентичність як соціокультурний конструкт: погляд із початку ХХІ століття на проблеми ХХ. *Регіональна історія України*. К.: Інститут історії України НАН України, 2017. с. 10-24.

2. Гай-Нижник П. Українська національна ідея: соборні чинники та визначальні засади. *Трансформація української національної ідеї* / Упор. О. Доній. К.: *Наш формат*, 2019. 464с.

3. Гнасевич Н. В. Українська національна ідея : генеза та сучасний зміст / Світоглядні та соціокультурні засади формування української модерної нації: моногр. / авт.колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 256с.

4. Гнатюк М. Франкова концепція національної літератури та її регіональних особливостей. *Слово і час*, 2016. № 8. с. 24-29.

5. Горський В. С. Історія української філософії : курс лекцій. *Наукова думка*, 1997. 376с.

6. Грушевський М. Украинский Пьемонт. *Украинский Вестник*. 1906 р. 28 травня, № 2.

7. Куліш П. Хутірська філософія і віддалена від світу поезія. *Хроніка 2000. Наш край*. К.: *Довіра*, 1993. 110 с.

8. Нагайко К. Національна ідея в «українському відродженні» другої половини ХІХ ст. (до історії Київської Громади) *Український історичний збірник*, 2015. Вип. 18 с. 186-194.

9. Олександр Кочетков. Трансформація національної ідеї: що важливіше – ідея чи саме трансформація? С13-18 *Трансформація української національної ідеї* / Упор. О. Доній. К.: *Наш формат*, 2019. 464 с.

10. Павлюк І. Духовні орієнтири громадських організацій України із проекцією на сучасний культурно-інформаційний простір. *Слово і Час*, 2017. С. 75-8

11. Пасічник В. М. Національна ідея в контексті українсько-російських відносин. Львів: *Сполом*, 2007. 182 с.

12. Рижак Л. Філософія як рефлексія духу : навч. посіб. Л.: *Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка*, 2009. 640 с.

13. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : *Економічна думка*, 2019. С.143-146.

*Коткевич Юрій,
студент групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

МОВА ЯК КОНСОЛІДУЮЧИЙ ЧИННИК НАЦІЇ

Актуальність теми. Значення мови в нації – це поширена і досить банальна тема яка не потребує уваги, але так здається тільки на перший погляд. У нашій країні є чимало проблем які потрібно вирішувати в будь-якому разі, і серед таких певне місце займають проблеми які стосуються питанню мови. Якщо зацікавитися цими проблемами, то сумнівів на рахунок значення мови ні в кого не буде.

Рідна (українська) мова відіграє важливу роль у нашій країні, адже за її допомогою була створена українська держава. Вона відіграє роль консолідуючого чинника нації. На мою думку, для вирішення настійних проблем, які поставленні перед нашою державою, і для об'єднання українського суспільства нам допоможе саме рідна мова.

Дослідженням проблеми рідної мови як консолідуючого чинника займалися такі провідні мовознавці та політики сучасності: І. Ющук, І. Дзюба, А. Бурячок, М. Томенко, В. Лизанчук, Д. Павличко, В. Радчук, Л. Костенко та ін.

Дослідженням націєтворчих процесів України займалися такі науковці: Є. Борінштейн, О. Музичко, А. Слюсаренко, А. Лазарева, О. Рудакевич, Ю. Фігурний та інші.

Мета дослідження: з'ясувати значення і роль мови як складового елементу (частини) у процесі розбудови держави, формування та становленні нації.

Завдання дослідження: розкрити роль української мови як засобу консолідації українського народу; з'ясувати місце мови у забезпеченні національної безпеки України.

Об'єкт дослідження: особливості української мови як ознаки громадянства і фактора державотворення.

Предмет дослідження: соціально-філософський аналіз мови як чинника консолідації.

Мова є не тільки засобом спілкування, а й головним чинником консолідації нації, адже вона забезпечує єдність, вільний і культурний розвиток громадян, стоїть на сторожі збереження національної ідентичності, здорового духовного і ментального розвитку, а отже, виступає могутнім засобом зміцнення національної свідомості [7, с. 76].

У державотворчому процесі мова, разом із внутрішніми консолідуючими чинниками, виконує й зовнішню функцію, яка полягає у виокремленні держави з-поміж інших країн, в утвердженні нації і держави серед багатомовної спільноти [5, с. 115].

Отже, щоб була створена українська політична нація, необхідно знайти відповіді на головні питання, які стосуються мовної сфери, щоб така нація базувалась на засадах української національної державності.

Мова – один з найважливіших засобів людського спілкування, який нерозривно пов'язаний із нашим мисленням, це засіб передачі інформації. Його

функція була пов'язана з об'єднанням людей, які були етнічно і культурно споріднені.

Мова національної меншини у будь-якій державі не виконує функції мови як природного права державоутворюючого етносу, а виконує тільки функцію мовлення або мовної діяльності, за допомогою якої люди спілкуються між собою [10].

Українська мова є ще й скарбницею духовного і культурного спадку українців. У витворених протягом віків різноманітних формах буття української мови (старовинні усні перекази і літописи, народні пісні і думи, казки і міфи, поетичні і прозові твори тощо) зберігаються історична пам'ять і досвід нації, глибинні джерела її світоглядних і моральних цінностей, віддзеркалюються національні традиції і узвичаєння, звичаї і навички, тобто ознаки, що притаманні саме цій спільноті і тому є унікальними складовими національної ідентичності [9].

Можна помітити, що наша рідна мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України, особливо при здійсненні органами державної влади і органами місцевого самоврядування своїх повноважень, а також в інших сферах суспільного життя [3].

Мовою навчання в дошкільних, загально середніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах України також є українська мова. Якщо проаналізувати сучасну мовну ситуацію в країні, то ми можемо дійти до висновку, що українська мова, як державна мова України, не здобула належного поширення в усіх сферах суспільного життя країни.

Коли в 1991 р. Україна здобула незалежність, вона стала не просто державною, а й творчою, самодостатньою, європейською нацією. Це була епохальна подія в історії нашого народу. Політика зросійщення була однією з основних причин бооотьби за незалежність України. А тому відродження історичної правди про Україну, запровадження української мови в усі галузі народного життя - мабуть, найголовніші чинники, що об'єднують Схід і Захід нашої держави, оживлюють етнографічну й духовну спорідненість її регіонів [8].

Мова - духовний скарб нації. Україна випала з числа як кінематографічних, так і книжкових націй Європи. Такий стан справ називається культурним колоніалізмом. Мільйони українських людей десятки років в очі не бачили української книжки. Найбільша загроза для поширення цієї проблеми не «зовнішня», а «внутрішня», в таких умовах консолідація нації є неможливою [2].

Нація - історична, соціально-економічна та духовна спільність людей, що об'єднані своєю певною психологією, мовою, самосвідомістю, деякими особливостями культури, що складають її ознаки [6].

Але політична нація є не просто населенням якоїсь країни, а дійсно спільнотою, об'єднаною (дуже часто, але не завжди) спільними символами, мовою, лояльністю до держави та її законів, спільними інтересами, волею, надіями на майбутнє тощо.

Нація несе в собі й біологічну забарвленість, тобто це певна група, яка об'єднує людей за природними ознаками; від народження людина належить до нації. Це пов'язує її з минулими поколіннями та з батьками. Вона, таким чином,

вже не одна на світі, а належить до інших людей, відносить себе до нації та визначає, «хто вона є» [1].

Ліна Костенко пише: «Що ж до поняття нація, то лише на перший погляд здається, що це таке чітко і всім зрозуміле поняття. Саме це поняття останнім часом, уже в умовах, здавалось би, незалежної України внесло стільки плутаними, що пересічний громадянин може вкрай розгубитися, начитавшись нашої преси, де українців то пропонують вважати етносом, що й досі ще не відбувся як нація, то вже аж політичною нацією, що містить у собі весь наш політичний конгломерат, то народом України, то, як у Конституції сказано, - Українським народом»[4, с. 32].

Таким чином, ми можемо прийти до висновків, що українська мова це один з найважливіших чинників консолідації нації.

Отже, сьогодні найголовнішою проблемою є реальне поновлення на Батьківщині рідної мови в своїх правах. Особливо це проявляється в південних та східних регіонах України. Основною причиною існування мовних проблем є намагання певних політичних сил як в Україні, так і за її межами зробити все, щоб не дати об'єднатись українцям у єдину націю.

Так само, у наш час є дуже важливим збереження національних традицій, тому що саме завдяки їм функціонує й розвивається національна мова, без якої неможливе існування нації, адже відмова від своїх національних традицій, рідної мови рівнозначне зреченню своєї національності. Саме тому потрібно зберегти та примножити свої національні традиції, рідну мову. Тільки таким чином наш народ забезпечить собі нормальний шлях розвитку.

Список використаної літератури

1. Борінштейн Є. Р. Націєтворчі процеси в Україні як основа консолідації сучасного суспільств. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2014. Випуск 1. с. 32-37.
2. Забужко О. На порозі гуманітарної катастрофи. Культурна політика і державна незалежність. *Дзеркало тижня*. № 47. 3–9 грудня 2005.
3. Закон України. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 21, ст.81.
4. Культура слова: Міжвідом. зб. К.: Наук. думка, 1994. Вип. 45. 104 с.
5. Масенко Л. Мова і політика. К.: Либідь, 1999. 354 с.
6. Михненко А., Борисевич С. Енциклопедичний словник з державного управління. м. Київ, 2010.
7. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. К.: Абрис, 1991. 272 с.
8. Томахів В. Етнополітика сталінізму: витоки і практика. *Збірник наукових статей з філософії, політології, історії*. 2003. URL: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv
9. Указ президента України. Про Концепцію державної мовної політики. м. Київ, 15 лютого 2010 р.
10. Шишкін В. І. Право і мова. Державна мова як складник державотворення. 2014.
11. Гнасевич Н. В., Паучок В. К. Герменевтичне вираження національної ідеї в поезії Тараса Шевченка. *Психологія і суспільство. Спецвипуск «Тарас*

Шевченко і сучасна національна освіта». Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. ТНЕУ, 5-6 березня 2014. С. 49-52.

*Сич Тарас,
студент групи КІ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

СВОБОДА ВОЛІ В СУЧАСНОМУ ЦИВІЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. Тема свобода волі, завжди була і буде актуальною. Людина, яка може вільно мислити і приймати рішення, вважається вольовою людиною. Питання свободи волі зачіпає практично всі соціальні процеси сучасності, які цікавлять людей.

Питання свободи волі, в будь-якому випадку, може бути сформульоване як суперечність між науковим постулатом про детермінованість та законами природи. Наявність у людини вибору, пов'язане з багатьма філософськими питаннями, як от: питання про мораль та відповідальність за свої вчинки. Відсутність свободи волі у людини несе детермінованість кожного вчинку, за які ми відповідальності не несемо.

Властивість вибирати, спричиняє розвиток людини у всіх аспектах соціального розвитку. В результаті, за допомогою вибору, можна приблизитись до пізнання себе і сенсу свого життя. Сучасній молоді не завжди властиво робити правильний вибір. Наслідки їхніх дій можуть нести дуже великі втрати для суспільства. Таким чином дуже багато людей втрачають своє майбутнє і взагалі волю життя.

Дослідженням проблеми свободи волі в науковій літературі займалися такі науковці: Б. Лібе, М. Гейзенберг, Л. Свенсен, К. Фріт, Д. Іглмен, С. Харрис, Д. Деннет, Т. Ферріс, Є. Намьяс, Д. Даймонд, Д. Кейм, К. Соупер, Д. Іглмен, Е. Сміта, А. Трайнін, С. Яценко, В. Марков, М. Булатов, В. Малінін та інші.

Мета дослідження: аналіз свободи волі її вплив на самосвідомість людини в контексті сучасності.

Завдання дослідження: з'ясувати вплив вибору на розвиток свободи волі і подальші наслідки у житті людини.

Об'єкт дослідження: вольові процеси людини у сучасності.

Предмет дослідження: філософське осмислення аспектів свободи волі і свободи вибору.

Навколо теми свободи волі давно точаться серйозні теорії і думки. Якщо подивитись, то з одного боку, все наше життя засновано на понятті свободи вибору, і суспільні діячі постійно до цього апелюють, а з іншого – вважають свободу волі і вибору ілюзією, створеною нашим мозком. Питання свободи волі було із самого початку пов'язане з властивостями, які притаманні свідомій людині. Особа, яка може нести відповідальність за свої вчинки, повинна, на самперед, володіти розумінням таких базових принципів моралі, як справедливість і покарання. Потрібно усвідомлювати властивість вибору тієї чи іншої стратегії поведінки і орієнтуватися в системі норм та правил. Іншими словами, властивість нести відповідальність - і є свобода волі. Особа яка не може нести відповідальність за свої вчинки і не може розуміти норми моралі, не є носієм свободи волі та не може усвідомлювати свободу вибору [1].

Давньогрецький філософ Арістотель висловив теорію щодо свободи вибору і відповідальності: « Прийнято вважати, що вчинки, вчинені не із своєї

волі або через незнання, не довільні, при чому підневільним є той вчинок, джерело якого знаходиться зовні, а такий вчинок, в якому дійсне обличчя не являється пособником, якщо людину куди-небудь перемістить морське повітря чи люди, які володіють владою» [3, с. 36].

Здатність людини усвідомлювати – що добре, а що погано – приходить до нас із роками. Нейробіолог Девід Іглмен експериментально доводить, що це не так. Маленьким дітям (до 2 років) дали подивитись виставу про доброго та злого ведмедика. Після перегляду, дітям пропонують обрати одного з ведмедиків. Більшість обирає доброго. Девід вважає, що дитина інтуїтивно робить правильний вибір. Не маючи досвіду і системи моралі у неї на біологічному рівні закладено, що потрібно обирати добро. Із експерименту можна зрозуміти, що дитина робить вибір на рівні інтуїції. Іглмен пише: «Внутрішні конфлікти в ситуації вибору – це конфлікти нейронних зв'язків. Кінцеве рішення приймає мозок, виходячи з того, якого типу нейронних зв'язків буде більше. На цьому кроці ми уже усвідомлюємо рішення відмовитись» [1].

Прибічники Іглмена вважають, що усі рішення приймаються нашим мозком. Вони стверджують, що свобода - це лише ілюзія, створена нашим мозком для комфортного існування, адже коли ми доторкаємось до гарячої поверхні то не приймаємо рішення, чи забирати руку, чи тримати далі. На підсвідомому рівні ми забираємо руку. Сигнал із мозку швидше подав команду ніж ми подумали про неї [4].

Біолог Мартин Гейзенберг спостерігав, що окремі процеси нашого мозку, такі як відкриття і закриття іонних каналів і синаптичних везикул, відбуваються випадково і відповідно без втручання людини. Таким чином можна сказати, що більша частина нашої поведінки може вважатися сформованою без нашої участі [6, с. 17].

Наш мозок здатен утворювати різноманітні думки, стосовно різних речей. У нас тоді виникає відчуття автора, адже це - ніби, ви думаєте. Але тоді відповідне питання: звідки у вас виникають такі думки? Вони просто з'являються у вашому мозку і дають вам вказівку, що робити. Дуже часто ми відчуваємо відповідальність за різні вчинки, чи вони хороші, чи погані. Особа думає, що це вона зробила свідомо і думки в її голові придумані саме [6, с. 24].

В сучасному світі наука дуже швидко розвивається і прийняті норми моралі теж зазнають змін. Підлітки, які уже починають усвідомлювати своє «я» часто роблять вибір в сторону шкоди свого здоров'я (куріння, алкоголь, наркотики, насильство). Із сторони логіки мозок не повинен робити такий вибір але на формування свідомості і мозку впливає фактор оточення [4].

Англійський нейробіолог і нейропсихолог, Кріс Фріт вважає: «Не існує різниці між внутрішнім світом людини і матеріальним світом» [5, с. 149]. Наш мозок створює таку різницю ілюзії, для того щоб ми могли сприймати навколишній світ в таких рамках який він є. Мозок створює ілюзію різниці між нашим внутрішнім світом і зовнішнім, матеріальним. Наш мозок сам формує нашу свідомість. Не завжди це відбувається правильно. Але що в нашому розумінні є правильним? Якщо людина свідомо може робити вибір і усвідомлювати дії, то вважається, що у нього повністю сформована свідомість [6, с. 28].

Особи із психічними захворюваннями не можуть свідомо усвідомлювати свободу вибору. У розумінні психічно хворої норми моралі і права несуть уже інший вигляд. Скоєння злочину або убивство людини для них є прийнятним фактором. Деякі з них можуть бачити світ зовсім з іншої точки зору і тому прийняті закони можуть бути відхиленими або висміяними. Існує така теорія, що саме психічні захворювання допомагають подолати ілюзію різниці зовнішнього і внутрішнього світу, то зможемо по новому поглянути на науку [6, с. 35].

Ми усвідомлюємо лише маленьку частину інформації яку наш мозок обробляє. Хоча ми часто помічаємо зміни в нашому набутому досвіді. Наша поведінка змінюється так само, як і наші думки. В нашому мозку відбуваються нейрофізіологічні процеси, які впливають на сприйняття інформації щодо оточуючого світу й із цього робить висновок, що нам вибирати [3, с. 54].

Психолог Бенжамен Лібет використовував електроенцефалограму для того, щоб дослідити активність кори головного мозку. З досліджень він побачив, що в рухових центрах кори головного мозку зафіксовано активність за 300 мілісекунд до того, як людина вирішила здійснити рух. Інша лабораторія продовжила цю роботу уже за допомогою Магнітно-Резонансної Томографії (МРТ). В ході експерименту, людям давали вибір із двох кнопок. Вони повинні були вибрати яку нажати. В той час, коли вони вибирали кнопки, на екрані перед ними показували різні букви. Експеримент виявив, що дві зони головного мозку проявляли активність і уже за 7-10 секунд знали яку кнопку вибере учасник. Із цього експерименту випливає теорія, що не ми здійснюємо вибір. Ми, ніби, лише виконуємо дію яку нам задав мозок [6, с. 8].

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

В сучасній соціальній філософії розробка проблеми свободи волі невтрачає своєї актуальності. Багато хто не погодиться з тим, що наш досвід свободи представляє собою нерозгадану загадку: з однієї сторони ми не можемо описати її в наукових термінах; з іншої ми відчуваємо, що ми являємось авторами наших власних думок і діянь.

Виявом свободи на даному етапі людської цивілізації є протистояння світовій пандемії коронавірусу. Людство зараз переживає одну із найглибших криз. Цілі країни сьогодні стають піддослідними кроликами в великомасштабних соціальних експериментах. Люди із сильною волею можуть протистояти цій проблемі, ізолювавшись від вірусу, але окремі особи не можуть встояти перед спокусою і піддають небезпеці своє життя та життя інших. Усе людське співтовариство повинні мобілізувати всю свою силу на подолання цієї глобальної небезпеки і дотримуватись правил безпеки та проявляти волю, упираючись на ідеї гуманізму та любові.

Список використаної літератури

1. Дискусія про свободу волі URL: <http://open.kmbs.ua/free-will/> (дата звернення 25.03.2020.)
2. Кваша О. О. Свобода волі та інші філософські категорії в обґрунтуванні злочинної поведінки та відповідальність за неї : автореф. дис. ...канд. філософ. наук : 09.00.08. Луганськ, 2011. 20 с.
3. Л. Свендсен. Філософія свободи. Україна : Ніка-центр, Видавництво Анетти Антоненко, 2016. с. 336.

4. Проблема свободи і відповідальності людини URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/13H3R13_3.htm (дата звернення 27.03.2020)
5. Фріт К. Мозг и душа. Как нервная деятельность формирует наш внутренний мир. Москва: Элементы, 2010. с. 344.
6. Харрис С. Свобода волі. Москва: Альпина Паблишер, 2015. с. 112.
7. Nadia Hnasevych, Olena Morschakova The problem of the axiological existence of a person in an ideological aspect : Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід:збірник тез, Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 квітня 2019 р., м. Тернопіль:Видавничий центр ТНПУ ім.. Володимира Гнатюка, 2019. С. 11-13.

ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ПАРАДИГМИ

Актуальність дослідження Гроші – одне з найдавніших явищ у житті суспільства – відіграють важливу роль у його економічному і соціальному розвитку. Вони завжди привертали до себе пильну увагу науковців. Уже в працях Платона й Арістотеля є цікаві висловлювання про гроші. Часто згадується про них і в літописах періоду Київської Русі. Проте систематичні дослідження грошей і формування їх наукових теорій почалися з розвитком капіталізму.

Проблемою дослідження філософії грошей займалися такі науковці: М. Бердяєв, П. Гуревич, М. Гайдеггер, С. К'єркегор, Б. Паскаль, Ф. Ріман, М. Савіна, З. Фрейд, О. Фролова, Ж. П. Сартр, П. Тілліх, О. Туренко, Е. Фромм, Н. Хамітов, К. Хорні, Є. Боровой, А. Гагарін, Л. Горохова, І. Ялом, К. Ясперс. та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз проблем та парадигм філософії грошей.

Завдання дослідження: визначити філософську сутність грошей; дослідити філософський зміст ставлення особистості до грошей; визначити наслідки впливу грошей на світоглядно-духовний світ людини.

Об'єкт дослідження: гроші як соціокультурний феномен, та погляд на гроші під теоретико-методологічною призмою.

Предмет дослідження: особливості та специфіка філософії грошей, їх парадигми та проблеми.

На сьогоднішній день для осмислення цієї проблеми філософії грошей потрібні знання онтології, феноменології, філософсько-антропологічні та інші аспекти даного полівекторного феномену.

Отож гроші є антропологічним феноменом. Вони супроводжують людей усе життя і відіграють в ньому основну роль. «Чому появились гроші ? Тому, що втілюється в житті суспільний поділ праці та необхідність постійного обміну між виробниками товару, які виробляють будь-якого роду товари для обміну. Історія грошей не давніша як існування самої цивілізації людства. Перші гроші з'явилися в Давній Греції ще у VIII – VII ст. до н.е.» [4, с. 118-119].

Сьогодні є незлічена кількість визначень що таке гроші, їх всіх можна сміливо об'єднати у дві загальні групи з історично-логічними та логічно-функціональними підходами. Спробуємо виділити визначення яке досвідчені економісти відносять до другого за рахунком – функціонального підходу. «Гроші називають загально визнаним засобом платежу за товари та послуги з борговими рахунками»[8, с. 473].

Навіщо взагалі потрібні гроші, скажете ви, які функції в суспільстві вони виконують? На такого роду запитання вам дасть відповідь функціоналіст, з акцентуванням уваги на грошах, як на мірі вартості, засобі обігу та нагромаджуючому засобі. Сутність грошей виявляється у їхніх функціях [1, с.151].

Розповсюджена думка, що страх перед грошима – це головна причина проблем з ними (існує навіть така хвороба як хрометофобія – боязнь грошей, де

фобія означає не адекватний, ірраціональний, хворобливий, стійкий чи нав'язливий страх змісту і нав'язаний страх перед об'єктом та ситуацією при психічних захворюваннях [1, с. 156].

Страх перед нестачею грошей проявляється в той час, коли особа обдумує, що їй бракує грошей. Зазвичай при нестачі коштів у певного індивіда, він ладний усе віддати, щоб вони з'явилися. Появляється переконання, що усе впирається в гроші та що усе в житті зав'язано на грошах, гроші усе можуть, важлива тільки кількість грошей а не їх наявність [6].

Як і в будь-якому іншому, в цьому стані є і позитивний набір наслідків чи переконань – це матеріальне благополуччя та бажання забезпечити себе до кінця життя, що частіше всього закінчується не добром, тому, що переважають негативні стани – такі як страх, тривога, занепокоєння, апатія – це все відноситься до негативних, руйнівних станів [6].

Вагомою рекомендацією, на нашу думку, є доцільність побудови нової моделі взаємовідносин із грішми – так звану модель свідомості, де замість грошей лідируючу позицію займають знання. У правильно структурованій свідомості знання посідають головне місце. «Без знання свідомості не існує» [7, с. 207].

Проаналізуємо страх втрачених грошей. Життєва практика яскравим прикладом показує, що є перелік певних ситуацій, коли людина втрачає гроші. Для прикладу, людину може спіткати подія з нашого минулого життя, і вона підсвідомо боїтиметься повтору даної ситуації. Якщо ж такого або ж схожого досвіду з нашого минулого ми не пам'ятаємо, то наша занадто розвинена уява цілком може домальовувати нам жахливі картини та події, які ніби і можуть з нами статися та все ж далекі від сьогодення. Цьому сприятимуть і різні історії, які ми дізнаємося із ЗМІ (новина про те, як розорилась заможна людина, про те, що вона була захоплена в полон і невідомі вимагають за неї викуп, про численні шахрайства у фінансовому світі тощо) [5].

Взагалі, страх, як ми думаємо, – це «стан, що виражає невпевненість в пошуках надійності, що обумовлений справжньою чи уявною загрозою біо чи соц існуванню або благополуччю конкретної людини, гарантуючи при цьому, на певний час, самозбереження індивідууму» [3, с. 163-164].

Беручи до уваги наш випадок, якщо постійно переживати і думати з приводу грошей, то самому можна втратити багато своєї енергії. Природно закладено, що наша підсвідомість піде на все щоб відірвати нас від того, на чому ми зациклені: пограбування, крадіжка, штраф тощо. Саме тут якраз і з'являється страх втрати грошей, з яким нажаль не усі в змозі боротись та бодай протипоставити йому щось. За виключенням, звісно, усім вам відомого 1% людей [9, с. 530]).

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

Передчасна підготовка до можливої втрати грошей чи бізнесу, запобігає частини негативних чинників страху перед грошима. А це означає, що як при підготовці до одержання позитивного результату потрібно і важливо враховувати і можливість негативних наслідків, так і при підготовці до поганого розвитку подій варто враховувати можливість хорошого сценарію. В такому випадку цілком буде хороший сценарій, а у випадку поганого ми будемо готові до нього.

Потерпіння невдачі – це не кінець усього, невдача може цілком опинитись попередницею перемоги, внаслідок чого буде отриманий негативний, але необхідний досвід без якого багатства не досягнути. Тому, що як відомо, досвідчені у цій справі люди пройшли через це неодноразово. Отож після пройденого шляху, наслідки не будуть такими болючими бо ви уже звикли до невдач, разом з тим приходить впевненість у своїх діях.

Список використаної літератури

1. Башнянин Г. І. Політична економія: Ніка-Центр Ельга, 2000. 864 с.
2. Кийосаки Р., Лектер Ш. Л. Богатый папа, бедный папа. Попурри, 2014 272 с.
3. Мовчан М. М. Страх в соціальному середовищі Київської Русі. *Філософські обрії. Науково-теоретичний журнал Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*. Випуск 27. Київ-Полтава, 2012. С. 163-174.
4. Основні економічні теорії: навчальний посібник. / за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинської. К.: Каравела, 2008. 448с.
5. Страх денег. URL: <http://www.yourfreedom.ru/straxdeneg/> (Дата звернення: 20. 04. 2021).
6. Страх перед деньгами. URL: <http://bizlimit.com/strax-pered-dengami> (Дата звернення: 20. 04. 2021).
7. Філософія: навчальний посібник для студентів і аспірантів вищих навчальних закладів. / за заг. ред. І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко, В. П. Розумний, І. Ф. Надольного та ін. К: Вікар, 2002. 516 с.
8. Фишер С. Экономика. /за ред. С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи : М.: Дело ЛТД, 1995. 864 с.
9. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. / за ред. В. Б. Шапар, В. О. Олефир, А. С. Куфлієвський, Б. І. Фурманець та ін: Х. : Прапор, 2009. - 672 с.
10. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.

*Данилков Артем,
студент групи ІІЗ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

КІБЕР-ТОТАЛІТАРИЗМ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. В наш час багато людей задумувались над тим чи слідкують за ними в інтернеті. І не дарма тому, що соціальні мережі, інтернет сайти і різні сервіси збирають наші дані. Але чи є цей процес небезпечним? Всім відомо що різні інтернет сервіси збирають наші дані. Роблять вони це для того щоб зібрати про нас дані і ефективно висвітлити нам рекламу як мінімум. Потрібно усвідомити що багато веб сайтів не можуть існувати без прибутку, і за все потрібно платити, але в багатьох випадках ми платимо не грошима а інформацією про нас.

Проблемою дослідження кібер-тоталітаризму займалися Зигмунт Бауман, який досліджував проблему витоку приватних даних, а ще Роберт Майер та Ерік Шмідт, які вивчали збір інформації за допомогою інтернету.

Крістіан Беннер вивчав контроль держави за інтернетом і разом з Джоном Корнблумом досліджували цифрову свободу у Європі.

Мета дослідження полягає у здійсненні системного аналізу основних чинників створення тоталітарного суспільства на основі інформаційних технологій та знайдення можливих моделей кібер-тоталітаризму.

Завдання дослідження: дати визначення терміну кібер-тоталітаризм, розглянути основні засади його формування, розкрити позитивні і негативні моменти збору інформації в інтернеті.

Об'єкт дослідження: тоталітаризм в сучасному суспільстві, збір інформації в інтернеті та розвиток сучасних інформаційних технологій.

Предмет дослідження: засади становлення кібер-тоталітаризму, використання наших даних різними організаціями, вплив сучасних інформаційних технологій на світову політику.

Тоталітаризм – система державно-політичної влади, яка регламентує усі суспільні та приватні сфери життя людини-громадянина і не визнає автономії від держави таких недержавних сфер людської діяльності як економіка і господарство, культура, виховання, релігія [1, с. 590].

Тоталітаризмом вважається політичне панування, яке вимагає необмеженого керування підлеглими і їхнє повне підкорення поставленим згори політичним цілям. Примусова уніфікація і невпинна жорстокість тоталітарної влади зазвичай обґрунтовується внутрішніми або зовнішніми загрозами існуванню держави [2, с. 552]. Політика тоталітаризму яка використовує сучасні інформаційні технології називається кібер-тоталітаризмом.

Для України поняття тоталітаризму відоме через радянську владу. П. І. Соболев у своїй монографії розглядає «радянський тоталітаризм» як різновид комуністичного тоталітаризму, що базується на приматі класового підходу, запереченні права на приватну власність, заборону автономії особистості тощо. При цьому складовою частиною тоталітаризму є масовий терор, який спрямовується не лише проти реальних чи уявних опонентів режиму, але й використовується як засіб управління суспільством. Для виправдання масових

репресій, а також жорстких методів управління і обмеження свободи особистості, використовується створення так званого «образу ворога», в якості якого виступають прибічники інших ідеологій. Таким чином, тоталітаризм є злочинною формою влади, що безкарно знищує народ. Окремо в ряду тоталітарних держав стоїть Радянський Союз. Проголосивши гуманні цілі й перспективи, сталінське керівництво створило політичну систему, яка мала свої особливості. Сталінська модель суспільства – це так званий революційний тоталітаризм. Причинами встановлення тоталітарного режиму в СРСР були відсутність традицій демократії, низький рівень політичної культури населення, поступове зростання партійного та державного апаратів, диктатури ВКП(б) у політичній сфері, командно-адміністративна система управління державною економікою тощо. Основним методом встановлення та підтримки існування режиму був постійний терор проти всіх груп та верств суспільства. Тоталітарний режиму СРСР фактично був режимом особистої влади Й. Сталіна. Диктатура КПРС, відсутність плюралізму, опозиційних партій і рухів, фактичне позбавлення окремої людини реальної участі в громадсько-політичному житті країни – ці та інші риси були властиві СРСР ще кілька десятиріч і після смерті «вождя всіх часів і народів».

Але в ХХІ столітті тоталітаризм набирає нових форм, на це вплинув розвиток інформаційних технологій. Кожен профіль в соціальних мережах чи просто електронна поштова скринька має свою базу даних дій: починаючи від того де був поставлений лайк закінчуючи на які сторінки людина заходила і скільки часу провела читаючи певний допис. Це дозволяє штучному інтелекту авторизувати і групувати наші дані, що в свою чергу дозволяє розуміти яка реклама найбільше нам підходить. Але дані активності і так в багатьох соціальних мережах відомі, важливіше, те як глибоко нас вивчають корпорації. Яскравим прикладом є нещодавній скандал з Facebook, де виявилось що соціальна мережа обробляла приватні голосові повідомлення своїх користувачів. На щастя Facebook використовував ці дані або для реклами або для покращення своїх алгоритмів. Але що якщо такі ресурси буде використовувати держава. Не останню роль в зборі даних відіграє їхня децентралізація і незалежність корпорацій від політики. Facebook має одні дані про нас, Google абсолютно інші тому незважаючи на те, що ми проводимо фактично все життя в інтернеті важко про нас знати все. Великим плюсом також є комерційне використання даних заради реклами тому що ми можемо знайти те що хочемо купити. Але набагато гірше коли за нами слідкує держава, особливо тоталітарна.

У ХХІ столітті мрія кожного диктатора це не ядерна зброя, а інформаційний вплив, і деякі з них почали її втілювати. На мою думку сьогодні дві країни мають зародки кібер-тоталітаризму: Російська Федерація і Китайська Народна Республіка. Все почалося з китайського проекту «Золотий щит». Проект «Золотий щит» – назва системи фільтрації вмісту Інтернет в КНР. Проект являє собою систему серверів на інтернет-каналі між провайдерами і міжнародними мережами передачі інформації, котра фільтрує інформацію. Ряд західних компаній повинні виконувати вимоги китайської влади про обмеження доступу до інформації. За даними організації «Репортери без кордонів», китайська версія пошукової системи «Yahoo!» в результатах пошуку не показує деяку інформацію. Сайт Вікіпедії також неодноразово блокувався на території КНР. У цей час Вікіпедія частково доступна в Китаї, але повністю

заблокована китайська версія Вікіпедії і деякі «чутливі» статті англійської Вікіпедії [3]. Причина блокування обумовлена, зокрема, описом подій у Китаї в травні-червні 1989 року.

Саме Китай почав першим саджати за меми, лайки та репости, саме Китай створив систему де державою контролюються всі банківські перекази та обміни інформацією, саме китайська система «розумне місто» може без проблем виявити не тільки злочинця але й іноземного шпигуна чи просто контролювати будь яке переміщення і всі дії людей та ідентифікувати їх, а також знаходити бунтівників за IP адресом і знищувати мітинг ще на етапі зародження. Росія в даному плані трохи програє своєму комуністичному другові тому, що незважаючи на контроль соціальних мереж таких як Вконтакті та Однокласники, все одно там проходять інтернет мітинги. А система «розумне місто» в Москві продає дані про громадян будь кому хто заплатить 2000 рублів [4]. Але все одно ця система дає свої плоди, тому що біля 75% всіх кримінальних справ про екстремізм пов'язані з соціальною мережею Вконтакті.

Але політика Китаю в цьому плані більш прогресивна, глобальніша і жорстокіша. Влада КНР використовує всі методи Радянського союзу в плані виявлення, затримання і відбування покарання для людей які не задоволенні владою (стукачі, секретні спецслужби і концтабори), але і не забуває про нові технології для підтримки порядку такі як: власний інтернет, так званий Золотий щит, який може ідентифікувати ворога держави за одним повідомленням, технологія розпізнавання обличчя, яка за секунди дозволяє виявити імена, місця проживання і банківські рахунки людей. які вийшли на мітинг, а також використання військових стратегій для розгону мітингу.

Багато що можна сказати про революцію в Гонконгу, саме там КНР показав свої ресурси по максимуму і саме там можна побачити як потрібно протистояти кібер-тоталітаризму. Починаючи з старих перевірених методів закінчуючи використанням новітніх технологій. Але Гонконг має одну велику перевагу: система міста підключена до глобального інтернету, а не до китайського що дає значну перевагу у спілкуванні мітингарів. Але Китай має свою кібер-армію, і за допомогою неї може розпізнавати і блокувати акаунти які поширюють ідеї протесту або заклики до нього. Тому в Гонконгу почала рости кількість скачувань месенджера Telegram який є найзахищенішим меседжером у світі.

Китай використовує всі методи для боротьби з ворогом. Тому там можна побачити прототип українських тітушок, яких пов'язують з китайськими тріадами. Але лідери протестного руху не здаються вони вчаться на помилках, тому не стали себе оголошувати як це було на Революції парасольок, лідери якої досі сидять у китайській в'язниці. Тому протест і боротьба з ним нагадує гру двох стратегів, де на кожну дію є своя протидія. Кожна сторона використовує сучасні технології або створює спосіб боротьби з ними. Наприклад влада використовує систему розпізнавання облич і голосів у відповідь на що мітингувальники ламають вуличні камери, зафарбовують їх, одягають маски, прикриваються парасольками або знешкоджують камери лазерами. У відповідь на це поліція називає лазери зброєю та старається заблокувати інтернет у місті. Тоді мітингувальники спілкуються через локальні безпроводні мережі такі як Bluetooth та AirDrop. Або наприклад влада збирає

інформацію щоб зрозуміти коли і де відбудеться наступний мітинг, а протестувальники використовують «Тактику води», тобто проводять спонтанні демонстрації у неочікуваних місцях, а коли приїжджає поліція тікають у метро і їдуть в іншу частину міста, щоб провести протести там. У відповідь на це поліція відслідковує радіочастоту чіпів, вбудованих у електронні паспорти, картки на проїзд в метро та кредитні картки, щоб ідентифікувати мітингувальників, а ті в свою чергу загортають гаманці у фольгу, а під час придбання квитків на метро користуються тільки готівкою. Також протестувальники відмовилися від технології використання відбитку пальця або FaceID для розблокування телефону, бо бояться що поліція використає це проти них [5].

Висновок. На думку багатьох дослідників загроза кібер-тоталітаризму реальна, але завдяки існуючій конкуренції на ринку інформаційних технологій і тому, що деякі компанії дорожать безпекою своїх громадян можна знайти методи боротьби з цією загрозою. Але незважаючи на це деякі держави змушують свої компанії надавати їм доступ до інформації їхніх користувачів. Про це свідчить нещодавній скандал з китайською компанією Huawei, яка надавала приватні дані своїх користувачів спецслужбам КНР.

Я вважаю для того щоб запобігти цьому повинні з'являтися нові сервіси і вільний інтернет повинен бути всюди. Зараз цією ідеєю займається американський мільярдер Ілон Маск зі своїм проектом Starlink, який повинен забезпечити весь світ доступним і безлімітним інтернетом не дивлячись на всі блокування, але чи не створить це новий тип тоталітаризму, де все контролювати будуть організації.

Список використаної літератури

1. Der Brockhaus. (in 3 Bde). Bd. 3, S. 590. Verlag F.A.Brockhaus: Leipzig-Mannheim, 2005.
2. Томахів, В. Я. Політологія : навч. посіб. 3-тє вид., доповн. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с
3. Китай заблокував «Вікіпедію»: стаття Codeguide URL: <https://codeguida.com/post/1830> 16 травня 2019
4. Грегорій Алабуров. Фонд борьбы с коррупцией. Виступ «Куда смотрит Большой Брат». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DLTVLBIOSW4>
5. Щербина Максим, відеоблог «Протести у Гонконгу як трейлер четвертої Матриці» URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4JBU4t6vJT8&list=PLOWNkHTFkkrMGRxl7WmFAbeY859DdoOuY&index=14>
6. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

СТАВЛЕННЯ ДО ГРОШЕЙ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми. Суспільні перетворення, що відбуваються зараз, знаходять відображення у зміні економічних, соціальних, культурних норм, системи цінностей та балансу між матеріальними благами і моральними орієнтирами. Залежно від ставлення людини до грошей змінюється її самооцінка та спосіб життя, реалізуються власні економічні та професійні цілі, виявляється ставлення до тих чи інших економічних та професійних ситуацій, визначається як особиста перспектива життя, так і динаміка розвитку суспільних відносин у майбутньому.

Аналіз літератури свідчить про те, що проблеми ролі грошей знайшли відображення в роботах західних (М. Аргайл, Х. Гольдберг, Г. Зіммель, Д. Темплер, А. Фернам та ін.) та українських (Г. Авер'янова, О. Дзюблюк, Л. Карамушка, І. Кожевнікова, Г. Ложкін, В. Москаленко, М. Сімків, О. Ходакевич та ін.) вчених. У цих роботах розкрито сутність грошей, їх роль в економічній соціалізації особистості, показано ставлення до грошей різних соціальних груп тощо.

Мета дослідження: аналіз ставлення людей до грошей, оцінка ролі грошей у їх життєдіяльності та виявлення проблеми соціально-психологічних аспектів грошей.

Завдання дослідження: розкрити роль грошей в повсякденному житті людини, ставлення суспільства до грошей, питання моральності, які виникають при поводженні з грошима.

Об'єкт дослідження: суспільство та його ставлення до грошей.

Предмет дослідження: особливості проблеми грошей у житті людини.

Важливим чинником функціонування суспільного виробництва, економічної сфери є гроші – особлива реальність, з якою пов'язаний кожен день людського буття, яка створює сприйняття людиною світу і себе в ньому.

Гроші – це загальний еквівалент, що виражає вартість усіх товарів і послуг та здатний на них обмінюватися. Найбільш повно економічна сутність грошей розкривається у виконуваних ними функціях. Класична економічна теорія виділяє *п'ять економічних функцій, які виконують гроші:*

1) *міра вартості* - функція, в якій гроші забезпечують вираження і вимірювання цінності товарів, надаючи їй форму ціни;

2) *засіб обігу* – функція, в якій гроші є посередником в обміні товарів і забезпечують їх обіг;

3) *засіб платежу* – функція, в якій гроші обслуговують погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин;

4) *засіб нагромадження* – функція, в якій гроші обслуговують нагромадження цінності в її загальній абстрактній формі в процесі розширеного відтворення;

5) *світові гроші* – функція, в якій гроші обслуговують рух цінності в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами [2, с. 29].

Сучасні автори вважають, що гроші виконують значну кількість економічних функцій в різних видах людської діяльності. Серед таких функцій вони виділяють наступні:

- вимірювання економічної цінності благ, що знаходяться в обігу і обмінюються;
- забезпечення обміну різними благами, субстанцією, що визначає масштаб і шкалу обміну;
- співвідношення їх порівняльної цінності (корисності) відносно один одного;
- концентрації і накопичення цінностей;
- калькуляції і розрахунку в економічних операціях, знаком і символом соціально-економічного обміну, певною соціальною умовністю, що є продуктом угоди між людьми;
- оперативного обігу економічних ресурсів; нормативним правилом і умовою соціально-економічного обміну;
- стартовою умовою ринкової поведінки, способом здобуття вигоди від їх обміну і обігу та ін. [3, с. 11].

При цьому зазначається, що ефективне виконання грошми даних функцій стимулює економічний та соціальний прогрес. Варто зазначити, що особливого значення гроші набувають у корумпованому суспільстві, в якому функції і значення грошей деформовані і гіпертрофовані, а цінність людини визначається як її купівельна здатність (вона може стільки, скільки здатна купити). Таке суспільство постає перед особою як товар, адже у ньому все може бути купленим. Грошима вимірюється «моральна шкода», людська праця, влада і любов. Гроші не замінюють зазначені відносини, але дають певну оцінку в універсальній шкалі.

У суспільстві гроші розглядаються як можливості задоволення потреб, як засіб безпеки в соціальному сенсі. Часто гроші впливають на відносини між людьми, переводять їх в чисельні значення. Гроші можна розглядати як частину матеріального світу, на них розповсюджується право власності, до них застосовуються різні види відносин: користування, розпорядження і володіння. Завдяки грошам можна визначити добробут людини, вони впливають і на комунікацію в суспільстві, є її інструментом. Саме комунікації, гроші і влада керують суспільством. Більшість людей вважає, що гроші здатні вирішити усі їхні проблеми.

Варто зазначити, що усі культури розглядають гроші в категоріях добра і зла: в одних накопичення може оцінюватися як ощадливість, в інших - як скупість, обдаровування навколишніх людей - як норма життя, як добродійність або як марнотратство. А також по-різному ставляться до обговорення грошових питань, способів отримання грошей та їх розподілу, до багатства і бідності.

Повага до грошей пов'язана з цінністю часу. Час та гроші є ресурсами і збільшення цінності одного з них веде до збільшення цінності іншого. Деякі люди розглядають гроші і час як некеровані явища, джерела невизначеності і тривоги. Оцінка грошей і часу ділить людей на більш і менш економічно адаптованих.

Розвиток суспільства пов'язаний із досягненням повної зайнятості, а також з вимогами справедливості. Важливу роль в тому відіграють гроші та довіра. Гроші та довіра взаємопов'язані, немає грошей без довіри і навпаки. Згуртованість суспільства також залежить від грошової підтримки. Слід згадати і про вагомую роль грошей у процесах глобалізації, що охоплює всі сфери суспільного життя: економіку, екологію, політику, культуру, ідеологію, безпеку тощо.

Висновки. Таким чином, гроші відіграють важливу роль як в суспільстві, так і в житті окремої людини. Життя в суспільстві неможливе без грошей, але зосередитись тільки на них – це неправильно. Наразі ми не можемо уявити світ без грошей. Але можемо керувати своїм ставленням до них. До грошей варто ставитись лише як до однієї з матеріальних частин людського життя, яка є далеко не головною і завжди стоїть після духовної сфери.

Список використаної літератури

1. Георг Зіммель. Філософія грошей. Харків: Вид-во «Фоліо», 2019, 667 с.
2. Гроші та кредит: підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 892 с.
3. Карамушка Л. М., Ходакевич О. Г. Психологічні особливості ставлення студентської молоді до грошей: монографія. Київ: КНЕУ, 2017. 200 с.
4. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.

*Явна Аліна,
студентка групи АКІТ-11*

факультет комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми полягає у тому, що протягом еволюції суспільства з'явилась нагальна потреба в опануванні виразних «білих плям» соціально-філософського пізнання особистості, як соціокультурного феномену, в сучасному суспільстві.

Проблема самореалізації завжди була у центрі уваги антропосфери. Соціально-філософська концепція самореалізації тісно пов'язана із розвитком людяності, як фундаменту людського існування. У сучасному суспільстві особливо важливу роль відіграє саморозвиток особистості, адже суспільство висуває соціальні вимоги до формування всебічно розвиненого індивідуума. Філософський аспект феномену самореалізації – багатогранний у своїй суті та стосується широкого культурного плану.

У сьогоденні, в епоху глобалізації, ця проблема потребує систематичного вивчення у всіх напрямках, зважаючи на усі виявлення індивідумом і суспільством особистісних здібностей у різних сферах діяльності.

Проблемою самореалізації особистості у соціумі займалися філософи та соціологи, що належать за хронологією до ситуації постмодерну і глобалізації Ж. Бодрійяр, Дж. Сорос, Ж. Дерріда, А. Макінтайр, Ч. Тейлор, Ф. Фукуяма, Л. С. Виготський, О. М. Леонт'єв, Т.М. Ярошевський, С.Л. Рубінштейн, К.О. Абульханова – Славська, О. В. Брушлинський, Н. В. Водянова, Н. А. Кебіна, С.І. Кудінов, С. Б. Кондратьєва, Ю. М. Пасовець. Найбільш теоретично ефективними є розробки українських дослідників Є. Р. Борінштейна, М. Г. Ватківської, К. О. Дарагана, М. А. Недашківської, Л. А. Никифорової, Н. Ф. Юхименко та інші, які істотні для розвитку сучасної України [3, с. 11].

Мета дослідження: теоретично-методологічний аналіз поняття «особистість» та шляхів самореалізації особистості.

Завдання дослідження: проаналізувати відмінності понять «особа», «особистість» та «індивідуальність»; визначити вплив процесу глобалізації на формування нових проблем самореалізації.

Об'єкт дослідження: самореалізація особистості, як комплексне соціальне явище.

Предмет дослідження: особливості та специфіка соціально-філософської проблеми самореалізації особистості.

З давніх-давен філософи прагнуть розкрити суть людини, її світ, зміст її життя. У соціальному бутті особа формується і набуває змісту проблема її свободи, часткової незалежності від суспільства і обумовленості будь-яких форм її діяльності. Тепер центральними вже постають питання розвитку особистості, індивідуальних потреб і духовних ресурсів людини, соціальної адаптації та самореалізації у суспільстві, що трансформується.

Людина - розумна істота, яка має самосвідомість, моральні цінності, наділена інтелектом, здібна до праці і творчості. Кожна людина стає особою

одразу після народження, адже особа це своєрідна частинка суспільства, окремий представник людського роду і член якоїсь соціальної спільності.

Коли «особа» починає проявляти індивідуальні особливості, фахівці вважають, що в цей момент вона стає «особистістю» - окремим представником людського роду з особливими рисами, притаманними лише йому. Поняття «індивідуальність» показує унікальність і неповторність людини розкриваючи особу, як неповторного індивіда зі здібністю бути самим собою. Індивідуальність конкретизує поняття особи й індивіда, але недостатньо охоплює свідомо-вольову якість людини, яку висвітлює поняття «особистість» [4, с. 187].

Поняття особистості визначає уявлення про людину як істоту цілісну, яка об'єднує в собі особисті, соціальні і природні якості. Особистість протягом століть формувалася відповідно до певних суспільних ідеалів своєї епохи. Для цього людина опановувала певний «набір» соціальних цінностей, щоб втілювати та розвивати їх у процесі життєдіяльності. У сьогоденні, існування в соціумі зумовлене жорсткими законами глобалізації, інформатизації, економічних та політичних криз, екологічних негараздів, техногенних катастроф, що неоднозначно відбиваються на саморозвитку особистості [1, с. 268].

Поняття індивідуальності і особистості взаємопов'язані між собою та взаємообумовлені, адже якості особи формуються на основі індивідуальної самосвідомості людини та змістом її цінностей. Саме це пояснює, чому в умовах одного соціального середовища формуються різні типи особистостей.

Не одне століття поспіль філософи та соціологи стараються відповісти на запитання, чому спосіб самореалізації особистостей змінюється з плином часу. Н. Сегеда вважає це цілком закономірним, оскільки самореалізація особистості постійно змінюється під впливом нових об'єктивних і суб'єктивних чинників, набуває нових характеристик, якостей, функцій. Також, на її думку, генезис поняття «самореалізація» особистості, пов'язаний з вирішенням філософами проблеми взаємин людини і суспільства [5, с. 50].

Самореалізація з точки зору філософії розглядається, як «свідома, цілеспрямована, матеріально-практична, соціальна й духовна діяльність особи, спрямована на реалізацію власних сил, здібностей, обдарувань, можливостей». У філософії елементами самореалізації виступають саморегулювання, самовиховання, самовдосконалення, а результатом є самоутвердження, саморозвиток [2, с. 54].

Самореалізація – це процес пізнання власного «Я» у потоці психічного досвіду. Уявлення людини про себе, про свою природу та призначення виникли задовго до становлення філософії як науки.

У давньоіндійській філософії самореалізація розглядається, як досягнення досконалості та вищої моральності у момент злиття із вселенським «Я». Філософія Китаю сконцентрована на дослідженні орієнтації особистості на шанобливе і гуманне ставлення до соціального і природного світу, як найважливішої сторони самореалізації. Античність зосереджує увагу не лише на теоретичному, а й на практичному аспекті зазначеної проблеми, що виявляється у тісному взаємозв'язку із самопізнанням та самовизначенням, і сприяє відкриттю людини як найвищої цінності [5, с. 52].

З плином часу філософія саморозвитку особистості змінювалась не один раз. Зараз, у культурі постмодерну – це процес реалізації власного «Я» в умовах тотального плюралізму правил, принципів та ін. У сучасному світі людина перебуває у постійному пошуку себе, намагається віднайти свій шлях у житті і створити індивідуальний стиль.

Проаналізувавши роботу Ч. Тейлора, який критикував традицію філософії модерну у дослідженні самореалізації і запропонував свій підхід до даної проблеми, ми зробили висновки, що підхід Ч. Тейлора, заснований на синтезі філософії, літературознавства, мистецтвознавства, релігієзнавства, дозволяє комплексно здійснити соціально-філософський аналіз проблеми самореалізації в умовах сучасного світу та процесів, що відбуваються у ньому. Також, опираючись на його публікацію, можна сказати, що самореалізація – дещо більше, ніж власний проєкт особистості, яка конструє ставлення до світу у діяльності і взаємодії з іншими [3, с.12].

Висновок: Отже, індивідуум стає особистістю тоді, коли займається улюбленою справою, самоідентифікується з її допомогою й реалізовує себе в ній.

Формування особистості завжди тісно пов'язане з епохою та стандартами, актуальними в той час. Послугуючись вище визначеному контексту, щодо самореалізації, зазначимо, що вона розглядалась, як динамічний процес саморозвитку особистості, який ніколи не припиняється.

У сьогоднішній, під час світової пандемії «COVID-19», процес саморозвитку особливо актуальний. Більша частина суспільства використовує карантин з користю в сторону розвитку свого «Я». Відкладені справи, такі як: читання книг, самоосвіта, вдосконалення свого зовнішнього вигляду та внутрішнього світогляду, почали активно реалізовуватись. Також, певна частина свідомої молоді займаються волонтерством, допомагаючи старшому поколінню, із закупівлею необхідних продуктів та медичних засобів, медикам, із збиранням коштів на засоби захисту та інше.

Проблема самореалізації особистості завжди була і залишається актуальною, особливо в контексті глобалізаційних процесів сучасності.

Список використаної літератури

1. Максимовська Н. О. Анімація дозвілля як засіб соціального розвитку особистості в соціумі, що глобалізується. Вісник Харківської державної академії культури. Харків, 2012. № 35. С. 268 – 278.

2. Московець Л. П. Самоактуалізація та самореалізація особистості: філософсько-психологічне розуміння. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 5. С. 51 – 56.

3. Підвисоцька Є. О. Проблема самореалізації в соціально-філософських концепціях : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03. Одеса, 2016. С. 22.

4. Сілаєва Т. О., Гнасевич Н. В., Орендарчук Г. О., Сокол З. С. Філософія : навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2008. С. 241.

5. Сірак І. П. Самреалізація особистості: філософський аспект проблеми. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Бердянськ, 2017. № 1. С. 50 – 55.

6. NadiaHnasevych,
OlenaMorschakovaTheproblemoftheaxiologicalexistenceofapersoninanideologicalasp

ест : Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід:збірник тез, Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 квітня 2019 р., м. Тернопіль:Видавничий центр ТНПУ ім.. Володимира Гнатюка, 2019. С. 11-13.

*Бочелюк Інна,
студентка групи ПР-13
юридичного факультету, ТНЕУ*

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМИ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. Проблема впливу соціальних мереж на форми комунікації в сучасному світі заслуговує на особливу увагу спеціалістів різних галузей знань: соціологів, філософів, політологів, соціальних психологів. Останнім часом ми не можемо уявити своє життя без Інтернету. Ми активно користуємося Інтернетом вдома, на роботі, з розвитком нових технологій Інтернет перейшов до наших мобільних телефонів і смартфонів. Це дало нам велику можливість весь час перебувати on-line і користуватися ним навіть на вулиці. У сучасних засобах комунікації, в першу чергу в мережі Інтернет, розширюється спектр можливостей людей для здійснення різних видів комунікативної діяльності, простір віртуальної комунікації стає постійним середовищем діяльності сучасної особистості, яке визначає характер та особливості комунікації. Поява Інтернету кардинально змінила зміст, механізми, функції і форми комунікацій.

Дослідженням філософських аспектів впливу соціальних мереж в сучасному глобалізованому світі займалися: Т. Чмут, Г. Чайка, А. Коваль, В. Соковнін, Ф. Хеміт, М. Кастельс, К. Ширкі, П. Левінсон та інші вчені.

Мета дослідження: аналіз філософських аспектів впливу соціальних мереж на форми комунікації в життєвому просторі сучасної людини та становлення соціальної мережі як сучасної форми комунікації.

Завдання дослідження: розкрити механізм роботи соціальних мереж як інструменту процесу спілкування; дослідити зміни в способах людської взаємодії з соціальною мережею в сучасному світі у зв'язку з світовою пандемією.

Об'єкт дослідження: соціальні мережі як вид сучасної комунікації в глобалізованому житті кожної людини.

Предмет дослідження: аспекти впливу соціальних мереж на форми здійснення комунікації в сучасному глобалізованому світі.

Ми переживаємо історичний період дуже швидкого росту інформаційних технологій, особливо це спостерігається в США, Китаї та країнах Західної Європи. Впродовж існування людства здатність спілкуватися в часі і просторі надзвичайно розширилася завдяки винайденню писемності, друку, електронного зв'язку - телеграфу, телефону, радіо і засобів масової комунікації. Скорочення відстані між людьми, подолання кордонів, географічних широт та часових меж особливо в нинішньому столітті, все це завдяки можливості посилати повідомлення на довгі відстані з великою швидкістю [1, с. 128].

Багато вчених вважають, що цей розвиток техніки призводить до переродження людини, яка стає додатком машини. Вже не людина, а техніка визначає характер розвитку соціуму, зміст культури. К. Ясперс відзначив, що «техніка зовсім в іншу сторону змінила повсякденне життя людини в

навколишньому середовищі, насильницьким способом перемістила трудовий процес і суспільство в іншу сферу, у сферу масового виробництва, перетворила все існування на дію якогось технічного механізму, всю планету в єдину фабрику; відбувається повний відрив людини від її ґрунту» [4, с. 58].

Сьогодні ми можемо спостерігати по усьому світу психічне напруження в суспільстві, пов'язане з пандемією Covid-19. Одним з таких проявів стали соціальні мережі, які набули на сьогодні статусу невід'ємного атрибуту нашого життя, так як весь світ перейшов на дистанційну форму спілкування. Представити сучасну людину зараз без соціальних мереж просто неможливо. Спілкування, пошук інформації і нових знайомств, обмін новинами, можливість слухати музику, дивитися відео і фотографії – це все що зараз використовує кожна людина [1, с. 121].

Мережа – це сукупність яких-небудь шляхів, ліній зв'язку, каналів розташованих на певній території [1, с. 125].

З самого початку створення соціальних мереж передбачало комунікативно - інформаційну функцію. Нині соціальною мережею користується весь світ. Соціальні мережі стали за останні роки важливим чинником життя громадянського суспільства в усьому світі, повідомляє вчений Клей Ширкі. Це великою мірою спричинено за участю багатьох дійових осіб – пересічних громадян, активістів неурядових організацій, постачальників програмного забезпечення, телекомунікаційних компаній [3, с. 313].

Форми комунікації, на відміну від засобів комунікації, скоріше є продуктом ідеального, тобто свідомості, яка має справу з уявленням об'єкта, а не його «реальним» буттям. Еволюція форм комунікації більшою мірою виражає зв'язок між уявленням та об'єктом [4, с. 323].

Найпопулярнішими на сьогодні соціальними мережами є: «Instagram» (на початок березня 2019 року, близько 12 мільйонів українців користуються соцмережею Instagram), «Facebook» (понад 13 мільйонів українців використовують Facebook на 2018 р.), «Однокласники» (кількість користувачів становить 9,5 мільйонів українців), «Twitter» (кількість користувачів досягла 517 мільйонів людей на планеті) та інші [2].

Соціальні мережі можна поділити на три категорії: 1) для приватного спілкування; 2) ділові; 3) спеціалізовані. Соціальні мережі для приватного спілкування спрямовані на пошук нових друзів, знайомств і підтримку з наявними контактами. На сьогодні вони більш поширені серед молоді, школярів і студентів. Ділові соціальні мережі слугують для побудови кар'єри, ведення бізнесу. Спеціалізовані соціальні мережі збирають аудиторію за інтересами. Такими соціальними мережами можуть бути музичні (за принципом музичних уподобань), сімейні (об'єднують людей на основі родинних зв'язків), наукові та інші [1, с. 127].

Підвищена вербальна активність викликана, в першу чергу, легкістю комунікації через соціальні мережі. Якщо в реальному житті для створення ситуації спілкування потрібно налагодити зв'язок з партнером, здолати відстань між вами, це потребує певних часових затрат, то у віртуальному світі набір текстового повідомлення та його надсилання займає лічені хвилини. Таким чином, комунікація через листування в соціальній мережі значно ефективніша

та економніша за часом, в порівнянні з листуванням в реальному житті, чи навіть електронною поштою [5, с. 278].

Віртуальна комунікація відрізняється від звичайних форм комунікації своєю дистантністю (здійсненням на відстані) і високим ступенем мобільності: комунікантом може виявитися будь-яка особа, яка може знаходитися у будь-якій частині світу. Віртуальна комунікація дає своїм учасникам спосіб розповсюджувати інформацію по всьому світі, а не обмежуватися лише малими групами [5, с. 284].

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Щомасова комунікація – це процес поширення інформації (знань, духовних цінностей, моральних та правових норм) з допомогою технічних засобів (преса, радіо, телебачення і головне через Інтернет) на численно великі аудиторії. Соціальні мережі, як один із нових та популярних засобів масової комунікації, являє собою онлайн-сервіс чи веб-сайт, призначений для побудови та обміну інформацією та об'єднання за інтересами та інше.

2. На сучасному етапі розвитку суспільства соціальні мережі є потужним інструментом комунікації, які абсолютно змінили життя людей.

3. Відповідно до ситуації з пандемією Covid-19, яка відбувається в сучасному світі, використання соціальних мереж збільшилося в декілька разів. Вагома частка людей світу перейшли на дистанційну роботу, навчання, активно використовуючи соціальні мережі та інші платформи комунікації.

Отже, під час пандемії слід оптимально користуватися інформаційними ресурсами: черпати інформацію з авторитетних й достовірних джерел і в жодному разі не «накручувати» себе зайвою емоційно-руйнівною інформацією з випусків теленовин або соціальних мереж. Людство, з одного боку, завдяки розвитку технологій, навчилися шукати і отримувати достовірну інформацію про пандемію, оскільки не всі соціальні мережі можуть давати правильну інформацію.

Список використаної літератури

1. Дубняк К. В. Соціальні мережі Інтернет як засіб обміну інформацією. *Держава та регіони*. Серія : Соціальні комунікації. 2017. № 3. 121-129 с.

2. Кількість користувачів Facebook у світі досягло 1,9 млрд. РБК-Україна. 2019.URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kolichestvo-polzovateley-facebook-mire-dostiglo1486024611.html>.

3. Синюта О. Роль соціальних мереж у зміні мов. 2018. № 3. 1-16 с. URL: <http://syniutajournals.com/index.php/ISSJ/article/view/17/15>.

4. Тарасенко Н. Інформаційні комунікації в середовищі соціальних мереж: аспекти стандартизації бібліотечного сегмента. Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського редкол.: О. С. Онищенко (голова), Г. В. Боряк, В. М. Горючий [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ. 2017. Вип. 46. 455–477 с. URL: <https://doi.org/10.15407/np.46.455>.

5. Хлебникова А. А. Соціальна мережа як засіб розвитку соціального капіталу в умовах формування глобального інформаційно-комунікативного суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*.

2016.

Вип. 59. 278-285 с.

6. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія.* Вип. 39 (52), 2018. С.57-63.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. Однією з основних ознак розвитку сучасного суспільства є стрімкий розвиток комп'ютерних інформаційних технологій. На сьогоднішній час Інтернет став невід'ємною частиною нашого життя.

Проте слід зазначити, що мережа Інтернет дає не тільки можливість для розвитку здібностей, покращення знань та розширення кола інтересів, але й містить у собі реальні загрози як для дорослих, так і для сучасної молоді.

Соціальні мережі мають і негативні вплив на формування ціннісних орієнтацій особистості, що так важливо для молоді і подальшого їхнього життя. Молодь є нашим майбутнім, тому від її світоглядних позицій залежить майбутнє країни.

Проблемою дослідження впливу соцмереж на соціум займалися такі науковці: В. Луговий, М. Степко, М. Дубина, М. Лукашевич, А. В. Бітуєва, А. В. Іващенко, Н. В. Фролова, П. Кононенко та інші.

Мета дослідження: соціально - філософський аналіз соціальних мереж як фактор впливу на формування ціннісних орієнтацій молоді.

Завдання дослідження: проаналізувати особливості соціальних мереж як фактора впливу на формування ціннісних орієнтацій молоді.

Об'єкт дослідження: процес вивчення соціалізації особистості в сучасному інформаційному суспільстві.

Предмет дослідження: соціальні мережі як фактор соціально - філософського впливу на формування ціннісних орієнтацій молоді у житті.

Все більшого розвитку у сучасному світі набуває Інтернет. Давайте спробуємо зрозуміти, що собою представляє ця масштабна мережа. Інтернет – це глобальна мережа, яка охоплює усіх людей по всьому світу. Невід'ємною частиною Інтернету є соціальні мережі. Під соціальною мережею розуміємо інтерактивний багатокористувацький веб-сайт, зміст якого наповнюється самими учасниками мережі. У 1995 році Ренді Конрадом була створена перша соціальна мережа (у сучасному розумінні) - Classmates.com. Використовуючи соціальні мережі, ми засвоюємо певні моделі поведінки, які прийнятні для віртуального світу, та з часом переносимо їх у реальне життя, формуємо свою соціальну ідентичність, власну самооцінку, ціннісні орієнтації. Тобто, можна сказати, що вагомий вплив на формування нашої свідомості та сприйняття світу відіграють соціальні мережі [2, с. 25].

Та що ж розуміється під словами ціннісні орієнтації? Ціннісні орієнтації - це певні цілі, ідеали, життєві плани, принципи переконання є утворенням ідейно-цільового-плану, що є важливою лінією в житті людини [4, с. 90].

У кожної людини цінності різні. У когось це - гроші, сім'я, любов, свобода, праця, творчість, релігія, час, честь. Та найважливішою цінністю людей є життя [4, с. 90-92].

Р. С. Немов під ціннісними орієнтаціями розуміє те, що людина особливо цінує в житті, чому вона надає особливий, позитивний життєвий зміст. Е. С. Волков визначив ціннісні орієнтації як свідомий регулятор соціальної поведінки особистості. Він казав, що ціннісні орієнтації відіграють мотиваційну роль і визначають вибір діяльності [4, с. 92].

Розглянемо ряд ціннісних орієнтацій сучасної молоді: кар'єра, свобода у своїх діях, творчість, сім'я. Варто зазначити, що ціннісні орієнтації в молоді виконують: регулятивну роль в її поведінці, мотивацію її дій і вчинків, життєві орієнтири [1, с. 40].

Отже, з вище доведеного можна зробити висновок, що цінності – це базова річ у нашому житті, але не завжди ми її формуємо правильно.

Головні фактори впливу соціальних мереж на формування особистості та ціннісних орієнтацій сучасної молоді.

Перебуваючи у віртуальному світі, молодь витрачає свій дорогоцінний час, незважаючи на реальне життя, в них зникає інтерес до всього, що існує поза інтернетом, соціальних мереж. Спілкуючись з друзями у мережі втрачається цінність «живого» спілкування. Все це може привести до замкнутості, втрати друзів, роздратування під час живого спілкування, втрата навичок вербального та невербального спілкування. Проводячи все більше часу у соціальних мережах молодь все більше думає про популярність. Так, молодь формує основну ціль це – як досягти даної мети. У них немає конкретних цілей, життєвих орієнтирів вони зацікавлені лише в тому як отримати визнання, популярність. Серед негативних аспектів впливу соціальних мереж можна назвати такі: залежність від соціальних мереж та Інтернету, відкритий доступ до негативної інформації, фінансові витрати на соціальні мережі та інші [1, с. 41].

Сьогодні ми маємо справу з коронавірусом однією із наймасштабніших епідемій людства. Що негативно впливає на психічне здоров'я людини. ЗМІ та соціальні мережі нагнітають масове психічне напруження щодо карантину та жахливих наслідків зазначеної пандемії. Люди, заражені страхом перед хворобою, вороже ставляться до хворих та до інших людей в цілому (як потенційних носіїв вірусу). Відтак, коронавірус став своєрідним моральним тестом на людяність, на любов до ближніх. Варто зауважити, що соціальні мережі мають не тільки негативну сторону а також і позитивну. Зважаючи на події які вирують у світі, молодь активно бере участь у різноманітних заходах, що спрямовані на допомогу під час вірусу, які створюються у соціальних мережах, допомагаючи різними способами це – пошиття захисних масок, захисних костюмів в боротьбі з вірусом, допомога нужденним які під час карантину потрапили у складну ситуацію та інше. Також пандемія певним чином впливає і на ціннісні орієнтації молоді та людей, молодь все більше переосмислює свої цінності, розуміє цінність життя [4, с. 2-4].

У результаті дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Соціальні мережі відіграють все більший вплив на формування ціннісних орієнтацій молоді їхніх цілей, бажань. Соціальні мережі мають як позитивні, так і негативні аспекти їхнього використання але використовуючи їх правильно з користю, молодь може уникнути негативного впливу на формування ціннісних орієнтацій, що так важливі для їхнього майбутнього.

2. Користуючись соціальними мережами ми зможемо допомагати у боротьбі з масштабною проблемою людства - пандемією. Також слід пам'ятати, що карантин це ненадовго, у цей не простий час для всіх ми повинні не панікувати, додержуватись особливих правил гігієни, перебувати у спокої, знаходити нові сенси, змінювати орієнтири.

Список використаної літератури

1. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства. *Науковий вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Серія «Філософія»*. Х.: ХНПУ, 2014. Вип. 43. С. 39–52.

2. Богдан М. С. Психологічні особливості спілкування залежних від соціальних мереж. *Психологія і соціологія: проблеми практичного застосування*. 2014. С. 25-29.

3. Луканова В. В. Феномен пандемії з точки зору системного підходу: до постановки питання. *Науково-теоретичний альманах: Грані*, Том 21. №7, 2018. С.70-76.

4. Павлик Н. В. Гармонізація психологічного здоров'я особистості в умовах психічного напруження у суспільстві, пов'язаного з пандемією. 2019. С. 2-4.

5. Щербакова Н. В. Ідеологічний супровід трансформацій ціннісних настанов молоді як детермінанта оптимізації розвитку її моралі: філософський аспект Н. В. Щербакова VERSUS. *Науково-теоретичний часопис*. Мелітополь. 2015. Вип.1 (5). С. 89–93.

6. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Вплив політичної пропаганди в інформаційно-психологічних операціях: принципи, форми та засоби впливу: Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2018. С.349-352.

*Барановська Аліна,
студентка групи ПР-13
юридичного факультету, ТНЕУ*

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Актуальність дослідження громадської думки та її формування, обумовлена важливістю громадської думки у взаємодії суспільства та влади. У сучасних умовах роль та значення засобів масової інформації важко переоцінити. Найпоширенішим є вплив на погляди, настрої та формування громадської думки. Засоби масової інформації – це засіб комунікації з людьми. Залучаючи громадян до інформаційних відносин, ЗМІ формують певні ціннісно-сміслові моделі для засвоєння суспільством і таким чином змінюють аксіологічну картину соціуму.

Бурхливий розвиток інформаційних технологій, заклав основу формування суспільства взагалі нового типу – *інформаційного суспільства*. Їх вплив на людину починається у самому ранньому віці, і продовжується на протязі всього життя.

Аналіз останніх публікацій свідчить, що проблему впливу засобів масової інформації на суспільство розглядали в дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Значення інтерпретації демократичних механізмів формування громадської думки представлено у роботах Г. Алмонда, У. Бека, П. Бурдье, Д. Істона, У. Ліпмана, Е. Ноель-Нойман, Ю. Габермаса, К. Гаджієва, С. Кара-Мурзи, О. Тоффлера, С. Гантингтона, Ф. Фукуями, М. Кастельса та ін.

Аналізу громадської думки як важливого фактору сучасної суспільно-політичної дійсності присвячені емпіричні дослідження та теоретичні праці вітчизняних дослідників Є. Головахи, В. Осовського, Н. Паніної, В. Паніотто, В. Полторака, С. Телешуна, О. Бабінової, Т. Бутирської, Л. Городенко, В. Надраги, О. Попроцького, Л. Руїс Мендісабаль, В. Шевченко та інших.

Мета дослідження: соціально- філософський аналіз впливу засобів масової інформації на формування громадської думки.

Завдання дослідження: дослідити вплив на громадську думку за допомогою ЗМІ, визначити основні засоби і прийоми ЗМІ, які маніпулюють громадською думкою.

Об'єктом дослідження: громадська думка у структурі ЗМІ як елемент громадянського суспільства.

Предметом дослідження: особливості та специфіка формування громадської думки як об'єкту впливу ЗМІ.

Громадська думка є певною соціальною спільнотою. Надзвичайні події які відбуваються в країні чи світі, можуть спрямовувати громадську думку з однієї крайнощі до іншої. Що ж впливає на формування громадської думки? Здається це складне питання, оскільки на формування громадської думки може впливати багато факторів, через яку вона має здатність змінюватись. Гришнякова К. стверджує, що: «громадська думка, є ніби посередницею між свідомістю і практичною діяльністю людей. Не змінюючи ні однієї із форм суспільної

свідомості, не спираючись на організовану силу як закон, не визначаючи цілей, громадська думка шляхом схвалення або осуду, захоплення чи зневаги, емоційної оцінки людей і їхніх учинків сприяє перевтіленню ідей у конкретні вчинки» [2, с. 25].

Громадська думка формується під впливом різних засобів масової інформації (телебачення, радіо), преси, впливу мережі Інтернету та форм Інтернет - комунікації (соціальні мережі, блоги та ін.). Можемо виділити такі складові у структурі громадської думки: раціональна (знання про події, явища які є предметом суспільної уваги та інтересу), емоційна (настрої, почуття які виникають з приводу подій та фактів). Нинішнє існування важко уявити без використання комп'ютерних та телекомунікаційних технологій. Функціонує велика кількість Інтернет-видань, інформаційних сайтів, блогів. Розвиток інформаційного суспільства щодня набуває нових форм, які впливають на формування думок, світогляду, звичок.

Засоби масової інформації – це чинник впливу на свідомість людей. Основними аспектами впливу ЗМІ на свідомість людей є вплив на всі вікові групи населення, повторення певної інформації щоб змінити свідомість. Створюючи шаблон легко маніпулюють мисленням людей. ЗМІ є способом вираження думки громадянського суспільства, засобом формування і контролю. Тому доступ до неї мають важливе значення для громадянського суспільства. Вплив на суспільне життя відбувається шляхом інформування різних наукових, політичних та ін. передач. Як основний елемент ЗМІ використовують відволікання уваги від проблем і рішень, насиченням інформаційного простору повідомленнями. Вони самі створюють певну проблему, ситуацію щоб спровокувати певну реакцію серед населення. [3, с. 14].

Поширене в діяльності мас-медіа є маніпулювання. Ціллю маніпулювання є створення «уявної реальності», в яку вірить людина. Часто спостерігається коли ЗМІ висвітлюють негатив, при донесенні будь-якого матеріалу про подію, явище. Зумисно зосереджуються на «роздмухуванні» забуваючи про об'єктивність. Маніпулюючи громадською свідомістю, ЗМІ може нав'язувати певну думку кожній людині [4, с. 25].

Головним завданням засобів масової інформації являється створення громадської свідомості. Люди звикли довіряти засобам масової інформації, які були і залишаються джерелом інформування. ЗМІ є форматором. Одні намагаються бути чесними і виконують роль просвітника у формуванні свідомості, інші ж – формують так званий, зомбіленд. В сьогоденні зомбування суспільства відбувається на всіх рівнях.

Прикладом цього може бути сучасна пандемія. Людство переживає її в умовах практично миттєвого поширення інформації. Дані статистики поширювання вірусу, відео з лікарень, з міст найбільшого спалаху епідемії, звернення політиків, лікарів – все є швидко доступним і має великий вплив на думки та поведінку людей. Сугестія – ефективний прийом маніпуляції людською підсвідомістю. На тлі паніки дезінформація може бути небезпечною для деяких верств населення. Різні типи людей по-різному сприймають інформацію що подається ЗМІ. Першими вважають тих, що вірять у все на екранах телебачення, різних соціальних мереж та сторінках газет. Тоді ж як інші - не довіряють нікому.

Особливу увагу на формування суспільної думки слід звернути на так званий, «блогінг» тобто ведення мережевого щоденника, в якому інформацію яку вважає важливою поширює блогер (автор інформаційного контенту), що ділиться зі своїми «споживачами контенту» просвітницькою чи науковою інформацією. На думку дослідника блогів А. Попова, «блоги- це спілкування, відкритий діалог, у якому напрацьовується довіра» [6, с. 4].

Одна з характеристик блогів –їхня авторитетність, яким довіряють люди. У соцмережах відбуваються громадські обговорення важливих політичних питань. Бажання наслідувати когось, копіювати поведінку здійснює процес соціалізації особистості. Це не виключає можливість маніпулювання, навіювання, виконання закликів до дій, що може вплинути на формування свідомості. Громадська думка при цьому втрачає здатність виконувати рішення самостійно [5, с. 24].

Висновок. Значимість ЗМІ є незаперечно актуальним. Основним джерелом формування громадської думки є ЗМІ які перетворились на інструмент управління. Для отримання достовірної інформації, треба розглянути її з різних джерел. ЗМІ один з найголовніших інструментів управління громадською думкою, які відкладають відбиток на нашому житті, ідеології, керують суспільною думкою.

ЗМІ несе як позитивну, так і негативну інформацію і їх вплив на громадську думку великий. Тому важливим є подання для публікації достовірної інформації.

У виборчому процесі на засоби масової інформації покладається велика відповідальність за подання інформації у доступній формі та наповнення її змістом, вартим, з огляду на актуальність події дня, неупередженого, виваженого висвітлення перебігу подій виборчого процесу і референдумів. До потенційних функцій ЗМІ в період виборчих кампаній і референдумів можна віднести такі: забезпечення інформаційної бази для здійснення громадянами політичного вибору.

Тому в ідеальному варіанті ЗМІ мають бути притаманні об'єктивність, істинність, достовірність та доказовість інформації.

Список використаної літератури

1. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві: *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

2. Гришнякова К. Г. Вплив ЗМІ на громадську думку. URL: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2011/Politologia/7_87191.doc.htm

3. Карлова В. В. Вплив засобів масової інформації на формування української національної свідомості. 2016. С. 16–35 URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07kvvunc.htm>

4. Лапшин С.А. Вплив засобів масової інформації на формування сучасного інформаційного суспільства. Видавничий дім «АртЕк», 2017. С.68-76.

5. Маланчук Н. О. Що таке засоби масової інформації та як вони на нас впливають *Virtus:Scientific Journal*. № 38. 2019. С. 191-192.

6. Попов А. Блоги. Новая сфера влияния. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2008. 336 с.

7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Ідеологічна основа українсько-російських інформаційних воєн. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філософські науки. Розділ IV. Соціальна філософія і філософія історії.* №13 -14(362-363). 2017. С. 90 – 105.

*Зеленецька Катерина,
студентка групи ПЗ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Актуальність теми. Майбутнє залежить від ролі багатьох інноваційних сфер у формуванні життя людства. Завдяки розвитку інформаційних технологій наше життя значно покращилось. Світ навколо нас стає персоналізованим і зручним. Новіші технології усувають традиційні. Хоч індустрія тільки почала над цим працювати, але ми вже можемо помітити великі зміни, які безсумнівно впливають на нас і наш світогляд.

Штучний інтелект поступово входить у наше повсякденне життя. Роботи замінюють людину на виробництві, у обслуговуючій сфері, а системи штучного інтелекту є основними системами керування роботизованими системами. Штучний інтелект і можливі наслідки його виходу з-під контролю людини сьогодні є однією з найактуальніших тем сучасної філософії та інших наук.

Дослідження проблеми. Розробки у сфері штучного інтелекту є одним з найважливіших завдань сучасних вчених. Над дослідженням працювали: С. Хокінг, А. Н'юел, Г. Саймон, М. Мінський, Д. Маккарті, Е. Маск, Е. Мак Нік Бостром, Т. Прескотт, Х. Прайс, Д. Клан, К. Олав Елесфен та інш.. З українських науковців, які досліджували штучний інтелект можна виділити: О. І. Кухтенка, В. І. Скурихіна, О. С. Онищенко, В. І. Попика, В. М. Горового, О. Г. Данильяна і О. П. Дзьобаня та ін.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз проблеми створення штучного інтелекту.

Завдання дослідження: передбачити певні перспективи майбутнього розвитку галузей в сфері інформаційних технологій; з'ясувати, яка різниця між природнім і штучним інтелектом.

Об'єкт дослідження: аспекти дослідження штучного інтелекту в сучасній суспільній науці.

Предмет дослідження: особливості та специфіка філософського аналізу штучного інтелекту.

Основна філософська проблема в області штучного інтелекту – можливість або не можливість моделювання мислення людини. Вже в 60-х -70-х роках ряд дослідників намагаються осмислити проблематику штучного інтелекту з позицій філософії свідомості. Філософ Джон Серль вважає, що надія на можливість створення штучного інтелекту заснована на помилковій метафорі людського мозку як комп'ютерної програми [1, с. 15-17].

Людина за своєю природою завжди прагне до нових знань і звершень, її охоплює цікавість, з якою вона не вміє боротись. От тому вона задалась питанням: «Чи можна створити такий розум, який перевершить людський та чи безпечно це?»

Такий «розум» почали називати штучним інтелектом (artificial intelligence), адже це перш за все це штучна система, яка імітує рішення людиною складних задач в процесі життєдіяльності. Спочатку це здавалось неможливим, але якщо

прослідкувати тенденції розвитку технологій, то стає зрозуміло, що це лише питання часу [2, с. 128].

Основи штучного інтелекту були засновані ще у XVIII столітті, коли Томас Баєс винайшов формулу, яка лежить в основі теорії ймовірності. Суть її полягає в пошуку найбільш ймовірних рішень проблем користувача. Пошук продовжується доти, доки одна з ймовірностей не виявиться достатньо великою. Це дозволяє користувачу перебирати варіанти відповідей, кожен раз повертаючись до початкового питання, якщо ймовірність недостатньо велика [3, с. 10].

На теорії Баєса заснована вся математика штучних нейронних мереж, на яких в свою чергу побудований штучний інтелект.

Нейромережа – це звичайна програма, особливість якої полягає в тому, що вона вчиться вирішувати задачі самостійно. Вона сама придумує метод для його пошуку. Алгоритм її дій нагадує наш мозок, який містить нейрони, свого роду органічні перемикачі. Вони змінюють тип переданих сигналів залежно від сигналів, які в них передаються. Такий же принцип роботи нейромереж. [4, с. 6-7].

Отже, ми створили систему, яка вчиться сама і в процесі орієнтації розвивається еволюційно, як і ми. Але як тільки машина навчилась чомусь, вона швидко перевершує в цьому людину. Прикладом цього може свідчити матч зі надзвичайно складної гри «Go», в якому штучна нейронна мережа AlphaGo перемогла найкращого гравця світу. Спочатку програма проаналізувала матч найкращих гравців, а потім стала грати сама з собою, постійно вдосконалюючись. В результаті, програма перемогла гравця [5].

Як бачимо, штучний інтелект постійно розвивається і вже захопив всі сфери людської діяльності. Це набагато полегшує наше життя, але водночас викликає страх і паніку у людей. Чи зможе він нас поневолити, повністю підкорити і знищити?

Ми боїмося про те, що штучний інтелект буде знищувати людей, але ми самі вказуємо йому це робити. Якщо розібратись, захоплення світу – це всього лише людська ціль, машинам цього не потрібно. Наприклад, ми створюємо зброю найвищої якості, але на курок нажимає людина, а не машина.

Всі ці пости, що штучний інтелект вийде з-під контролю і захопить світ – це лише видумки журналістів, які не до кінця пройнялись цією темою. Але ці вигадки сіють в нас паніку і дезінформацію.

Нових технологій завжди бояться, але потім вони все одно витісняють традиційні. Помилки усуваються набагато швидше, ніж в людини. Щоб впізнати один об'єкт, програмі потрібно мільйон разів помилитись. Щоб захопити світ, їй потрібно буде програти цей сценарій мільярди разів. Але навіть для того, щоб захопити світ, йому для цього потрібно мати свідомість [6, с. 51].

Проблема свідомості полягає в парадоксальній ситуації: ми, розумні істоти, володіємо свідомістю, вона у нас є, але ми не знаємо, що це таке. Як ми можемо наділити машину свідомістю, здатністю самостійно мислити, якщо самі не знаємо, як працює наш мозок [7, с. 2].

Тому не варто боятись штучного інтелекту. Він ще занадто далекий в розвитку, порівняно з людським мозком. У наш час штучний інтелект здатний,

наприклад, розпізнати пішохода на малюнку, але він уявлення не має про те, що таке пішохід. Для штучного інтелекту пішохід – це набір ліній та текстури. Він не розуміє насправді, що це таке – людина [8, с. 10].

Наш мозок – надзвичайно складна структура людського тіла. Щоб його дослідити повністю, пройде ще не одне століття. Тому варто замислитись, чи можливо створити аналог людського інтелекту [9, с. 4].

Ми самі вчимо машину, що таке «добре», а що – «погане». Машина не знає, як правильно вчинити в тій чи іншій ситуації, вона лише діє за настановами, які даємо їй ми. Роботи не наділені мораллю, совістю, співчуттям. Ці якості притаманні лише людині. І саме людина приписує машині правила. Ми можемо створити дуже дисципліновану та розумну людину, але у неї не буде ні співчуття до інших людей, ні творчих рис.

Висновок. Отже, можемо зробити висновок, що в основному людство не довіряє таким складним технологіям і в якійсь мірі боїться їх не контрольованості, але разом з тим з радістю користується досягненнями вчених у цій сфері не задумуючись над цим. Про це можна судити з того, що тема штучного розуму, що захопила світ, є досить розповсюдженою і популярною. Коли ми говоримо про «розум», то маємо на увазі власний людський розум, який в силу нашої природної сутності є крайньою, особисто для нас, інформаційною системою. Ми не можемо дослідити власний мозок на всі 100%, тому наразі створення потужного штучного інтелекту є неможливим.

Багато філософів діляться на два табори: одні вважають, що без штучного інтелекту прогрес у світі неможливий, а інші запевняють, що штучний інтелект зробить людину безкорисною. Реальна небезпека полягає не в тому, що комп'ютери розумніші за нас, а в тому, що ми так думаємо.

Наявність почуттів, свідомого мислення відрізняє нас від роботів і робить всеосяжними, на відміну від них. Тому, попри всі теорії та закони, ми не зможемо досягнути велич людського мозку.

Список використаної літератури

1. Alice Pavaloiu, Utku Kose. Ethical Artificial Intelligence – An Open Question, *Journal of Multidisciplinary Developments*, 2017. P. 27.
2. Ford M. Architects of Intelligence: The truth about AI from the people building it., Kindle Edition, 2018. P. 554.
3. Искусственный интеллект: стратегии и методы решения сложных проблем, 4-е издание, / пер. с англ. Издательский дом «Вильямс», 2012. 864 с.
4. Sean Gerrish, Kevin Scott. How Smart Machines Think., The MIT Press 2018. P. 295.
5. Система искусственного интеллекта AlphaGo выиграла первый матч у мирового чемпиона по игре Go., 2016. URL: <https://www.dailytechinfo.org/infotech/7909-sistema-iskusstvennogo-intellekta-alphago-vyigrala-pervyy-match-u-mirovogo-chempiona-po-igre-go.html>
6. Gary Smith. AI Delusion., Bookseller Code (TA), 2018. P. 258.
7. Goff P. Galileo's Error: Foundations for a New Science of Consciousness., Pantheon Books 2019. P. 256.
8. Буц В. В. Магістерська дисертація на тему: «Способи організації засобів нейромережевого розпізнання об'єкта на зображенні»: Київ, 2018. С. 12.

9. New Scientist. How Your Brain Works: Inside the most complicated object in the known universe., Kindle Edition 2017. P. 240.

10. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія.* Вип. 39 (52), 2018. С.57-63.

*Кореньківський Назарій,
студент групи АКІТ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН НА СУЧАСНУ УКРАЇНУ

Актуальність теми полягає в тому, що в сьогоденних умовах інформація стала інструментом маніпулятивних технологій, що використовуються у веденні інформаційних війн.

В умовах інформаційної війни Інтернет-середовище є одним із каналів розповсюдження неправдивої інформації. Поширення недостовірної інформації через сайти, форуми, блоги, соціальні мережі, електронні ЗМІ впливає на масову свідомість, на оцінку історичних подій громадянами, що дестабілізує ситуацію в суспільстві.

Серед науковців, які займалися вивченням інформаційних війн: Д. Волкогонов, С. Гриняєв, О. Колиновський, А. Крутських, А. Федоров, М. Павлютенкова, В. Петров, І. Рабінович, І. Шаравов, Д. Фельдман та інші. Однак вони досліджували лише окремі аспекти.

Мета дослідження: обґрунтування теоретичних положень класифікації інформаційних війн, їх хід в Україні та вплив на різні сфери життя та українське суспільство загалом.

Завдання дослідження: ознайомитись з методом веденням війни за допомогою інформації, зрозуміти сенс ведення інформаційної війни і її відмінність від інших видів війни.

Об'єкт дослідження: інформаційна війна як форма ведення інформаційного протистояння між різними суб'єктами.

Предмет дослідження: соціально-філософський аналіз впливу інформаційних війн на українське суспільство.

На даний момент людство живе в інформаційному суспільстві. Це новий тип суспільства, в якому володіння інформацією (а не матеріальними благами) є рушійною силою його перетворень та розвитку, і де процвітає людська інтелектуальна творчість. Інформаційне суспільство спричинило інформаційні війни. Поняття «інформаційна війна» ввів у науковий обіг американський дослідник М. Маклюен, який проголосив тезу «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації»[1].

Завданнями інформаційної війни різних держав є:

- 1) Створення, негативного ставлення до культури та історичної спадщини у суспільстві конкурента чи ворога;
- 2) Маніпулювання громадською думкою;
- 3) Дестабілізація політичних відносин між партіями, об'єднаннями та рухами з метою розпалення конфліктів, стимулювання недовіри, підозри, загострення ворожнечі, боротьба за владу;
- 4) Провокування соціальних, політичних, національно-етнічних і релігійних зіткнень;
- 5) Провокування, застосування репресивних дій з боку влади щодо опозиції;
- 6) Зниження рівня інформаційного забезпечення органів влади та управління, інспірація помилкових управлінських рішень;

7) Уведення населення в оману щодо роботи державних органів влади, підрив їх авторитету, дискредитація їх дій;

8) Ініціювання страйків, масових заворушень, інших акцій протесту та непокори;

9) Підрив міжнародного авторитету держави, її співпраці з іншими державами [2].

Основне завдання інформаційної війни між державами – здійснення безпосереднього негативного руйнівного впливу на політичну могутність держави шляхом послаблення її реальних і потенційних можливостей щодо забезпечення власної безпеки, створення труднощів у внутрішньому розвитку й проведенні активної зовнішньої діяльності, а також у підтриманні міжнародних зв'язків, завдання шкоди політичному іміджу, тобто ослаблення правлячої еліти, встановленого нею соціально-політичного режиму чи навіть сприяння усунення останньої від влади. Велике значення має визначення об'єктів інформаційної війни [2].

Загалом об'єкт – це те, на що спрямовано певну діяльність, тобто те, на що суб'єкт інформаційної війни намагається вплинути з метою досягнення позитивного для нього результату. Отже, головний об'єкт, на якому концентрується безпосередній інформаційний деструктивний вплив у межах заходів інформаційної війни, громадська думка та свідомість окремої людини. Основними об'єктами деструктивного інформаційного впливу є: ідеологічно-психологічне середовище суспільства, пов'язане з використанням інформації, інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури для здійснення впливу на психіку і поведінку людей. Проте головним об'єктом ураження залишається людина, прихований вплив на яку здійснюється через її нервову систему та психіку, здебільшого на підсвідомому рівні [2].

На сьогоднішній день є величезна кількість різноманітних технологій здійснення негативного впливу на духовно-ідеологічну сферу життєдіяльності суспільства. Їх можуть застосовувати спецслужби іноземних держав, терористичні організації, політизовані радикальні організації, кримінальні структури, транснаціональні корпорації та інші формальні й неформальні учасники сучасних міжнародно-правових відносин. Принаймні, можливість такого використання видається досить реальною. За умов трансформації інформаційної війни будуть змінюватися також її форми [3].

Інформаційній війні притаманна інформаційна зброя – це різновид зброї, головними елементами якої є інформація, інформаційні технології (зокрема технології інформаційного впливу), інформаційні процеси та технічні засоби, що застосовуються в інформаційному протиборстві. Головне завдання інформаційних війн полягає у маніпулюванні масами [2].

Мета інформаційної війни – порушити обмін інформацією в таборі конкурента. Неважко зрозуміти, що цей вид зброї, як правило, взагалі не спрямований на завдання втрат у живій силі. У цьому сенсі крива технології вивела, нарешті, до безкровної і, водночас, винятково ефективної зброї. Вона знищує не населення, а державний механізм. Інформаційно-комп'ютерна революція відкриває широкі можливості для впливу на народи та владу, маніпулювання свідомістю та поведінкою людей навіть на віддалених просторах [4].

Беручи до уваги процес глобалізації комунікаційних мереж, що відбувається у світі, можливо припустити, що саме інформаційним видам агресії буде наданий пріоритет у майбутньому. Інформаційні війни проходять в сучасній Україні. Зокрема, інформаційну війну, що є інформаційним забезпеченням агресії Російської Федерації проти України, відомий російський політик Б. Немцов охарактеризував як війну нацистського режиму проти демократичної держави. «Виграти війну можуть нацисти із Геббельсом на чолі. Те, що Україна програла війну, – це факт. Але те, що ви не повинні з цього приводу дуже переживати, – це теж факт. Ви ж не нацистська держава», – наголосив російський опозиціонер. Зрештою, інформаційну війну проти України Росія вела протягом всієї її незалежності. А за свої поразки намагається звинуватити когось. Своїх захисників вона знаходить навіть серед науковців. Прикладом можуть служити президентські вибори 2004 р. Поразку на виборах В. Януковича пояснюють втручанням Заходу [5].

Наразі російські медіа всіма можливими засобами намагалися пояснити вторгнення Росії на територію України і вдавалися до перекручування фактів та відвертої брехні. Журналісти Росії намагалися запевнити своїх глядачів, що в Україні процвітали «Хаос та безладдя», а війська РФ на території автономії сприяли збереженню стабільності та захищали російськомовне населення від третьої сили, яку сам президент РФ В. Путін назвав «коричневою чумою» [6].

Завдання у будь-якій війні – вижити і перемогти. То що ж робити в умовах війни, яка вже рік триває в Україні? Зла іронія полягає у тому, що російська пропаганда діє за заповітом одного американця. 33 президент США Г. Трумен говорив: «Якщо не можете переконати – збийте з пантелику» [7].

Проходить інформаційна війна в освіті – це війна за вплив на молоде покоління. Те, що Росія на сьогодні робить в освітньому просторі, достатньо логічно лягає у загальну канву інформаційної агресії проти України. За останній період такі спроби робилися неодноразово. Наприклад, робилися спроби насадити в Україні спільний, так званий, підручник історії разом із Російською Федерацією. І тільки достатньо нечисельний, але гучний опір експертного середовища, українських істориків і декількох сміливих педагогів, власне, ці плани зірвали. Тому проросійські пропагандисти обмежились нікчемною брошуркою [8].

Висновок: Підсумувавши все вище сказане можем стверджувати що за допомогою інформації можна маніпулювати людиною, певною групою людей. Інформаційний спосіб – чудовий спосіб ведення війни для якого потрібно лише уява та фантазія.

Люди не завжди готові до інформаційної агресії, що в експертному середовищі отримала назву «гібридна війна». Саме тому першочерговим завданням усіх державних, громадських, наукових, експертних, журналістських інституцій є розробка термінових ефективних заходів щодо нейтралізації інформаційної – диверсійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Що таке інформаційна війна. URL: my.elvisti.com/sergandr/iv.html.
2. Почепцов Г. Г. Сучасні інформаційні війни. Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія». 2015. 498 с.
3. Погляди воєнних США на ведення інформаційного протиборства. URL: <http://csef.ru/ru/oborona-i-bezopasnost/265/>

4. Информационную войну всегда выигрывает нацистский режим. URL: sensor.net.ua/news/282944.

5. Маруненко О. Зовнішні і внутрішні інформаційні війни у медійному просторі України. *Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. Український науковий журнал* 2011. № 4. С. 92.

6. Брехня і викривлення фактів про події в Україні, - преса Росії дійшла до краю. URL: <http://www.volynpost.com/news/>

7. Вишняков О. Інформаційна війна з Росією: уроки виживання. URL: <https://fakty.com.ua/ua/opinion/1713/>

8. Полянський П. Освіта як об'єкт інформаційної війни Росії проти України і як ресурс протидії такій війні. URL: maidanua.org/2015/03.

9. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Ідеологічна основа українсько-російських інформаційних воєн. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філософські науки. Розділ IV. Соціальна філософія і філософія історії.* №13 -14(362-363). 2017. С. 90 – 105.

*Кійко Катерина,
студентка групи ПР-14
юридичного факультету, ТНЕУ*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми. Проблема впливу соціальних мереж в умовах глобалізації є неабияк актуальною. На сучасному етапі розвитку соціальні мережі є найбільшою комунікаційною спорудою за всю історію людства і має величезний вплив на соціум.

Проблема є актуальною, але водночас і мало дослідженою. Саме тому проблема впливу соціальних мереж на суспільство потребує дослідження особливостей соціальних мереж як типу соціальних структур, які утворилися в результаті розвитку інформаційних технологій.

Дослідженням проблеми впливу соціальних мереж займалися такі науковці, як: О. Давидов, Д. Іванов, А. Лещенко, В. Вандишев, Н. Луман, Н. Цой, Є. Уханов, А. Єрмоленко, Т. Чмут, Г. Чайка, А. Коваль, О. Пономарьов, В. Соковнін, Ю. Габермас, Л. Стивене, К. Хоррокс, Х. Рейнголд, П. Скагестад, Н. і Д. Талман та інші.

Мета дослідження: з'ясувати вплив соціальних мереж на суспільство в умовах глобалізації та процесу віртуалізації культури й життєвого простору сучасної людини.

Об'єкт дослідження: соціальні мережі як нова форма соціальної організації в умовах глобалізації.

Предмет дослідження: соціально-філософський аналіз впливу соціальних мереж на сучасне суспільство.

Двадцять перше століття – це століття бурхливого розвитку інформаційних технологій. Важко представити людину, яка у сучасному світі не мала б сучасних засобів зв'язку, або хоча б не мала жодного представлення про них. Сучасне суспільство стало просто неможливим без соціальних мереж. За статистикою, близько трьох мільярдів людей в усьому світі, тобто близько 40% населення користуються соціальними мережами. Ми витрачаємо на них в середньому дві години щодня: публікуємо дописи, обмінюємося фото, реагуємо на пости друзів, спілкуємось тощо [5, с.152].

Щоб дослідити дану тему варто розуміти, що ж таке соціальна мережа. Соціальна мережа – інтернет-співтовариство об'єднаних за будь-якою ознакою користувачів, на базі одного сайту, який і називається соціальною мережею. Іншими словами, соціальна мережа у всесвітній павутині базується на таких принципах, що і в реальному світі, але відрізняється від реальних людських спільнот тим, що у функціонуванні мережі не грає ролі географічна віддаленість її учасників [5, с. 145].

Соціальні мережі відіграють надзвичайно велику роль у нашому житті. Саме тому, ця тема є дуже важливою для дослідження, і ми повинні розуміти, як вони впливають на нас.

Соціальні мережі мають великий негативний вплив на суспільство, адже, доведено, що люди стають залежними від них. Також, соцмережі негативно

впливають на здоров'я людей, вони негативно впливають на роботу імунної системи організму, роботу артерій і процеси мислення. Це може призвести до підвищення розвитку раку та серцево-судинних захворювань. А також не можна проігнорувати той факт, що у людей погіршується зір [4, с. 46].

В соціальних мережах зазвичай подається обмежена, одноманітна або навіть недостовірна інформація, це зумовлено тим, що по-перше, інформація є набагато меншою аніж у пошукових системах, по-друге, кожна людина може написати будь-який пост, з будь-якою інформацією. Ось наприклад, інформація про те, що над Тернополем будуть літати літаки, які розпилюватимуть ліки для дезінфекції. Це фейк, який поширювали безліч людей і щиро вірили, що це правда. Також, там присутня так звана «інформаційна бульбашка» Соціальні мережі зазвичай показують нам те, що ми хочемо бачити, і приховують ідеї, які нам не подобаються, або з якими ми не погоджуємось [1, с. 131].

Також, важливим фактором є те, що у соцмережах присутні такі явища як «Кібербулінг» (інтернет-травля) та «Кіберсталкінг» (інтернет-переслідування) Крім того, є багато так званих ігор-вбивць (синій кит, момо тощо)[2, с.124].

Проте, незважаючи на це, соціальні мережі мають величезний позитивний вплив на суспільство.

Соціальні мережі – основний спосіб розповсюдження новин. Можу навести приклад із сьогоднішнього дня. Зараз в Україні, та й в усьому світі пандемія коронавірусу. За допомогою таких соціальних мереж, як Telegram, Instagram, Facebook, більшість українців інформують себе, адже не секрет, що телебачення вже давно відійшло на другий план для більшої частини українського населення. Саме за допомогою соцмереж ми можемо дізнатися першими інформацію щодо поширення вірусу, та іншу цікаву інформацію щодо епідемії та загалом ситуації в світі [9, с. 105].

За допомогою соціальних мереж можна зараз усе: замовити їжу, навчатися, спілкуватися, заводити нові знайомства, дивитися цікаві відео, або навіть онлайн трансляції богослужінь. Вони стали основним способом заробітку для багатьох людей. «Соціальні мережі – це не альтернатива дружба, це її продовження», саме так висловлювався Марк Цукенберг, і не дивно, аджеоднією з характерних рис соціальних мереж є соціабельність, яку можна визначити як почуття легкості та невимушеності в соціальних комунікаціях, засноване на володінні навичками соціальної взаємодії. В основі соціабельності лежить довіра. Саме вона є найбільш значущим чинником створення соціальних мереж [7, с. 222].

У соціальних мережах є велика кількість можливостей для самореалізації. Бажання «бути почутим» призводить до підвищення лідерських та комунікативних якостей особистості. Сьогодні стати лідером думок може практично кожна людина, для цього достатньо просто мати відеоблог або вдало вести свій аккаунт [6, с. 48].

Не забуваймо й про мережевий етикет – (або «netiquette» від англ. Network etiquette), це правила, прийняті у мережі Інтернет. Тому, можемо помітити, що у соцмережах формуються мережеві цінності, що лежать в основі спілкування. Всі учасники мережевого співтовариства визнають, насамперед, свободу слова не обмежену статусними кордонами і цінують право вільно формувати організаційні структури для досягнення більш ефективної взаємодії [8, с. 20].

На думку О. Давидова, «в мережі всі дії і предмети прагнуть до підпорядкування мережевій логіці, в силу чого для ізольованих систем просто немає місця... а тому мережа – це високопотенційний сплав ідей та людей, рух сили якого – ризик, динаміка та безупинна творчість. На відміну від усіх інших організаційних структур, у соцмережах не існує чітко виражених меж і центрів. Тому, саме мережа як основна форма організації сучасного суспільства є системою зв'язків, які формуються між суб'єктами глобального простору, і дозволяє зафіксувати нову соціальну структуру, яка характеризує мобільність та варіативність розвитку сучасного світу [3, с. 15].

Висновок. Соціальні мережі мають свої організаційно-технологічні параметри та структуру, і так чи інакше, здійснюють вплив на суспільство. Розвиток соцмереж дозволяє нам визначити їхні характерні особливості, а саме, соціабельність, багатофункціональність та нелінійність соціального середовища глобалізованого суспільства, та виконують функції, які створюють основу свого існування.

Соціальні мережі за останні роки докорінно змінили суспільство. Вони займають центральне місце у життєвому просторі суспільства, масштаб і форми прояву якого свідчать про універсальність і стійкості даної тенденції в сучасній культурі.

Зараз важко уявити своє життя без соцмереж. Особливо в умовах сучасної пандемії ми зрозуміли, що вони справді «рятують» нам життя, адже за допомогою соцмереж ми дистанційно можемо навчатися, займатися волонтерською діяльністю, працювати, дивитись різноманітні розважальні відео, купувати їду чи речі, працювати та багато іншого.

Важко сказати з впевненістю чи добре соцмережі впливають на суспільство чи ні, адже у соціальних мереж є як і позитивні, так і негативні якості. Проте, з впевненістю можемо сказати, що соціальні мережі справді зробили наш світ яскравішим та жити стало в прямому сенсі значно легше.

Список використаної літератури

1. Белінська О. П. Сучасні розслідування віртуальної комунікації: проблеми, гіпотези: дис... канд. філософ. наук: 08.02.04. Київ. 2018. 165 с.
2. Боднарчук О. В. Політична самоорганізація громадян України у соціальних мережах: навч. посібник. Київ: 2014. С. 121-125.
3. Боятюк, О. В. Безпековий вимір використання соціальних мереж: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03. Київ, 2016. 20 с.
4. Вінсент Джей. Передача емоцій за допомогою мобільного телефону. *Інформаційне суспільство*. 2010. №2. 46-56с. URL:<http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/3c1fc855d123fb7cc325771b004c1045>
5. Галіч Т. О. Соціальні Інтернет-мережі та віртуалізація суспільного життя. *Соціологія майбутнього: науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства*. X. 2017. С. 145-152.
6. Пінчук О. П. Електронні соціальні мережі як інструменти сучасного навчального середовища: глосарій / за заг. ред. О.П. Пінчук. ІТЗН НАПН України. 2015. 34 с.
7. Сучасне суспільство: філософське дослідження актуальних проблем: монографія / за ред. В. Г. Городяненка. Київ. 2019. 544 с.

8. Столярова М. О. Етикет у віртуальній англомовній комунікації (на матеріалі чатлайнових сесій) : дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків. 2015. 20 с.

9. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Матвійчук Олег,
студент групи ПР-13
юридичного факультету, ТНЕУ*

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Проблема інформаційної війни вважається досить актуальною в наш час. Якраз інформаційні війни застосовуються до безлічі держав. Серед них такі держави як Україна, Російська Федерація, Сирія, Ірак, Туреччина. Наша країна знаходиться в цьому списку, в наслідок чого можна зробити висновок, що власне ця тема вважається дуже актуальною для українського суспільства. Сучасні війни проводяться в інформаційному просторі з підтримкою своєрідних інформаційних видів озброєння. Інформація має можливість бути, як у вигляді оборони так і нападу, і все буде залежати лише тільки від того, чий ресурс і пропаганда стануть сильнішими.

Проблему інформаційних війн досліджували багато науковців серед них: Дж. Стейн, П. Тейлор, М. Лібіка, Дж. Аркілла, Л. Волковський, В. Вилко, Я. Малик, О. Шевченко, М. Рижков, В. Горбулін, Д. Лендэ, М. Сенченко, О. Литвиненко, О. Старіш, В. Говоруха, М. Ожеван, О. Додонов, В. Конах, А. Сірик, О. Курбан, Г. Почепцов, П. Прибутько, Г. Хумарян, В. Жуков та інші.

Мета дослідження: аналіз справжніх небезпек для України при використанні проти неї Росією всіх можливих інструментів інформаційно-психологічного впливу.

Завдання дослідження: дослідити причини недостатнього супротиву цим діям та пропонування конкретних підходів щодо захисту вітчизняного інформаційного поля.

Об'єкт дослідження: інформаційний простір України.

Предмет дослідження: прояви впливу інформаційно-психологічної війни на українське суспільство.

Інформаційно-психологічне знаряддя має можливість бути скерованим на придушення, усунення, дезорганізацію і дезорієнтацію об'єктів та суб'єктів впливу. Це знаряддя може порушити психічне самопочуття, спонукати до спонтанних діянь, викликати короточасні або ж безповоротні зміни і самознищення, підкорити розуміння особистості і адресувати її в потрібному для суб'єкта впливу спрямованості. І ключове, ці зміни і впливу протікають досить приглушено для об'єкта, на який вони орієнтовані. Російська Федерація ще з 60-х рр. ХХ ст. розпочала досліджувати ефект психотронної зброї і технологій інформаційного впливу, які пройшли вдалі тести на населенні безлічі держав колишнього Радянського Союзу [5, с. 2].

Як правило програми російських теле- і радіоканалів кожен день застосовували способи «дозованої інформації», дезінформації з одночасним спотворенням ходу заходів, подачу міксу прецедентів і власних поглядів і припущень в їх контексті, часткову (і потрібну лише тільки Росії) інформацію, інформаційний рефреймінг, передача інформації в основі якої лежало поняття «без пояснень». Згодом після обробки об'єкта, що сприймає інформацію, використовували не дозволені міжнародним законодавством технології «25 кадру» [5, с. 3].

Для прикладу, А. Манойло зауважує, що: «інформаційна війна це спрямовані дії, які існують для того, щоб досягти інформаційної переваги шляхом завдання збитків інформації, інформаційним процесам та системам ворога, паралельно захищаючи власну інформацію, інформаційні процеси та інформаційні системи» [2, с. 2].

Зокрема, В. Завадський говорив, що: «це стратегія зумовлена зростаючою цінністю інформації у питаннях командування, управління та політики» [1, с. 10].

З метою інформаційного впливу в Криму на початку лютого 2014 люди з проросійськими поглядами роздавали листівки громадянам України, в міському транспорті, на районних телеканалах і телеекранах, на міських площах показувалися пропагандистські ролики. Мовлення і передача інформації на телеканалах і радіо відбувалося російськими медіа, а українські медіа холдинги зазнали утисків зі сторони РФ. Згодом після анексії Криму практично ніякі українські ЗМІ на півострові не функціонують [3, с. 102].

Також потрібно відмітити, як Росія проводить інформаційну війну під час пандемії коронавірусу. Саме зараз російські провокатори проявляють себе – інформаційними вкидами з метою створення хаосу в такий спосіб, який був би потрібен Кремлю. Пресс-служба СБУ 18 березня 2020 року повідомила про припинення діяльності інтернет-агітатора з Одеси, що поширював неправдиву інформацію про COVID-19 і пропагував сепаратизм в інтересах країни-агресора.

Одним з дефектів протиборства України в інформаційній війні з РФ можна вважати часткову відсутність медіа-центрів за межами нашої держави і недостатнє поширення іномовлення - особливого вигляду теле- і радіомовлення, яке проводиться на мовах населення інших країн. В даний момент перекручена інформація про Україну за кордоном переосмислюється особистими ЗМІ даних держав (які досить часто посиляються на більшість російських інформагентств). Основна маса українських веб-сайтів не мають англійської версії, а Російська Федерація, за допомогою власного телеканалу іномовлення «Russia Today», захоплює свідомість іноземного глядача використовуючи для цього неправдиву інформацію [5, с. 5].

Подання інформації в українських ЗМІ вагомо програє російській стороні. Значення інформації різко зросло після того, як збільшилась кількість користувачів і соціальних замовників. Україні все складніше тримати під контролем вітчизняні ЗМІ, а з появою Інтернету держава втратила будь-яку можливість контролювати інформацію, яку викладають у мережу (враховуючи те, щоб дізнатися, хто саме є автором інформації у мережі, є в багатьох випадках неможливо) [4, с. 27].

Висновки. Щоб відстояти інформаційний захист країни, державним органам і владі необхідно:

- проводити системні заходи для підняття моральної цілісності українського суспільства і почати працювати в інтересах українського політичного суспільства, трудитися на зближення політичних планів України і Росії;

- працювати на підйом репутації України та її конкурентоспроможності на міжнародній арені шляхом вдосконалення її бренду;

– розвивати і пропагувати іномовлення, а також обмежити кількість російських Інтернет-ресурсів;

– всіма способами проривати інформаційну блокаду РФ і обмежити кремлівський інформаційний вплив на Півдні і Сході України;

– збільшити контроль над ЗМІ інших держав, які працюють і акредитовані в Україні;

– виконати люстраційну політику щодо власників українських медіа-холдингів, зменшити вплив олігархів на ЗМІ;

– сприяти розвитку соціального медіа-сектора як незалежного, об'єктивного, неупередженого інституту, головне завдання якого - донесення правомірної та правдивої інформації до споживача;

Підсумовуючи, можна визнати, що виконання даних заходів дадуть змогу зменшити конфронтацію між класичними та новими центрами протидії, зробіть нездійсненним подальше маніпулювання суспільною свідомістю для досягнення широкомасштабної інформаційної експансії, сприятиме обороні інформаційного поля та інформаційної захищеності України.

Список використаної літератури

1. Завадский І. Информационная война. Что это такое? URL: <https://studfiles.net/preview/3148030/>. (дата звернення 03.04.2020)

2. Манойло А. Информационно-психологическа война: факторы, определяющие формат современного вооруженного конфликта. URL: <http://psyfactor.org/lib/psywar35.htm>. (дата звернення 03.04.2020)

3. Мерзлюк Ю. «Кримський конфлікт: російсько-інформаційний простір» 2014. С. 100-102. URL: <http://kgimv.nau.edu.ua/images/Konferentsiya.pdf>.

4. Стадник А. Інформаційні війни як чинник впливу на стан громадської думки. Запоріжжя, 2018. С.1-248.

5. Шевчук П. Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти. *Науковий вісник. «Демократичне врядування»* 2014. Вип. 13. С. 1-11.

6. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Ідеологічна основа українсько-російських інформаційних воєн. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філософські науки. Розділ IV. Соціальна філософія і філософія історії.* №13 -14(362-363). 2017. С. 90 – 105.

*Зальопана Наталя,
студентка групи ПР-13,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ НА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. У 2014 році розпочалася гібридна війна між Російською Федерацією проти України. Наша країна зазнала багатьох людських, економічних, територіальних втрат. Українці понад 6 років зазнають агресії зі сторони держави-сусіда та не знають, коли протистояння закінчиться і які будуть наслідки.

Проте ми не здогадуємось, що війна тривала ще задовго до того, як стати офіційним військовим конфліктом. Ім'я цьому явищу «інформаційна війна». Кожен день, спостерігаючи за телевізійними новинами, ми поглинали інформацію, яка мала своє приховане призначення. Україна не була готова до такої інформаційної пропаганди та маніпуляції. Тому на сьогодні ми маємо недовіру населення до уряду, національного телебачення, відчуваємо постійний неспокій, негатив та страх. Ось наслідок інформаційної війни, яку Росія потай вела, ще до того як розпочати військові дії.

Найголовніше, що всю цю інформацію поглинає і молоде українське покоління. Не завжди вміючи критично мислити, молодь сприймає все за чисту монету та формує відповідний світогляд. Ми повинні розуміти, яку приховану гру веде Росія, аби майбутнє покоління знало як протистояти та захищати власну країну.

Інформаційна війна є предметом дослідження Г. Почепцова, яку він розкрив у працях: «Інформаційні війни як інструмент міждержавних політик» [5], «Війна четвертого покоління – це війна культур» [4]. Також дану тему вивчають О. Курбан,

О. Сенченко, Л. Чистоклетова, І. Парфенюк, Є. Соломіна, Г. Карпенко, В. Ліпкан, В. Остроухов, Я. Короход, П. Шевчук, І. Костюк, О. Цуканова, П. Шпиґа, Р. Рудник, І. Балинський, П. Бураковський, М. Житарюка, В. Лизанчук, В. Ліпкан, М. Ожеван,

Г. Семенюк, В. Хорошко, Ю. Хохлачов та інші.

Вплив на політичну свідомість особистості досліджували: О. Баришполец, Г. Дилігенський, І. Жадан, Д. Ольшанський, Н. Хазратова, В. Шейнов, О. Шестопап, О. Юр'єв та інші.

Мета дослідження: роль інформаційної війни як фактору впливу на свідомість молоді.

Завдання дослідження: провестисоціально – філософський аналіз поняття «інформаційної війни»; визначити способи та методи впливу країни-агресора; оцінити вплив інформаційної війни на свідомість української молоді; визначити методи протидії.

Об'єкт дослідження: суспільна свідомість в контексті впливу інформаційних війн.

Предмет дослідження: особливості та специфіка впливу інформаційних війн на формування української молоді.

Термін «інформаційна війна» почав поширюватися в ХХ столітті. Проте відомі політичні діячі давно розуміли потужність інформації. Наполеон Бонапарт

писав: «Чотири газети зможуть принести ворогові більше зла, ніж стотисячна армія»;

М. Маклюен: «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації»; відомий афоризм В. Черчилля: «Хто володіє інформацією, той володіє світом» [2, с. 29]. Актуальну дефініцію можна сформулювати так: це форма боротьби між державами, партіями, класами, які використовують інформаційний вплив на соціальні групи, населення, нації, з використанням засобів масової інформації, соціальних та комп'ютерних мереж, з метою формування та управління загальною суспільною думкою.

За словами Г. Почепцова, зараз відбувається війна четвертого покоління, яка є складовою українсько-російської війни [5]. Таке явище зумовлено тим, що люди ХХІ століття живуть в інформаційному світі. Будь-які нам необхідні знання ми можемо знайти на просторах Інтернету. Сьогодні вже немає дефіциту інформації, навпаки існує її надлишок та невміння людей конструктивно оцінювати почуте та побачене. Ці фактори відкривають шлях для впливу на цілі народи, без посереднього територіального втручання. Сильнішою тепер стає інформаційна, а не військова зброя. І хоч при такій боротьбі немає жертв, втрати, проте наслідки можуть бути гіршими. Джерел поширення інформації є безліч. Це газети, радіо, телебачення, фільми, книги, сьогодні цей список поповнюється інтернет ресурсами та соціальними мережами.

Тобто особливість всіх цих джерел – масовість. Потрібна інформація захоплює свідомість людей та передається швидко, наче паразит. Важливою рисою інформаційної війни також є емоційна складова. Емоції стали більш штучними та прогнозованими, що дало можливість ефективніше впливати на свідомість. Достатньо глядачеві показати панічні новини і через відчуття страху у них відключаються аналітичні процеси [5].

Так 12 липня 2014 року на Першому російському телеканалі показали новину про нібито розп'ятого українськими силовиками хлопчика [4, с. 11]. Відповідно, людину, яка це побачила охопила хвиля емоцій: страх почав перероджуватися в ненависть до українців, виключаючи можливість критичного оцінення побаченого.

Ще простіше це працює з молоддю, адже вони сприймають все ґрунтуючись на емоціях та відчуттях, через брак знань. У їхній свідомості все почуте та побачене поділяється за принципом героїв та злочинців, персонажів для любові й персонажів для ненависті. Тому варто створити міф, фейкову інформацію, де одна сторона буде добра, а друга погана, і свідомість легко піддасться цьому впливу [5].

Ще одним прикладом дезорієнтації з боку Росії є розголошення ЗМІ неправдивої інформації про світову пандемію. Однією з таких медійних російських платформ є News Front, яка поширила чутки про те, що коронавірус «сконструйовано, як біологічну зброю» в США, спрямовану на «стерилізацію» населення. Все для того, щоб створити ще більшу паніку в суспільстві щодо сучасних подій. На такому нестійкому емоційному тлі, Путін хоче непомітно провести операцію з поправками до Конституції РФ щодо обнулення президентських термінів [8].

Яка ж мета інформаційної війни? Це дезорієнтація та дезінформація людей; поширення чуток; руйнування рівноваги в суспільстві; навіювання страху та недовіри. Як наслідок таке суспільство стає легким об'єктом маніпуляцій та пропаганди. Тоді люди готові сприймати будь-які нові цінності, ідеї, навішувати ярлики та навіть можуть бути налаштовані на певні дії. Те саме стосується молодого покоління. Це та частина суспільства, у якої ще немає до кінця сформованих цінностей, світогляду, ставлення речей та процесів.

Проте навіть людина, що не цікавиться політикою, потребує мінімуму політичних знань про все, що діється навколо неї. Особливо ця теза стала актуальною з початком подій у 2014 році. Молодь потребувала хоч якоїсь інформації про те, що відбувається. Джерелом цієї інформації стає не телебачення, а сильніші та масовіші платформи – соціальні мережі. Вразливим для молодих користувачів соціальних мереж є можливість обговорювати прочитану інформацію.

Тут вступають в дію «Політфлюентіали» – люди, які регулярно виражають свої думки відносно політики та впливають на оточення, вони активно беруть участь в інформаційній взаємодії в онлайн режимі [1, с. 9]. Прочитавши коментарі під статтею, постом, молодь формує «свою» думку та оцінку щодо певної події. В цьому випадку невміння критично оцінювати інформацію, через відсутність відповідної бази знань, просто замінюється привласненням чужої думки собі. Ось такий швидкий та непомітний вплив на свідомість української молоді несуть соціальні мережі. Проблемою стає також те, що в цих ресурсах користувач може з легкістю знайти як російську, так українську інформацію.

З метою протидії цьому, 15 травня 2017 набрав чинності указ президента України Петра Порошенка про введення санкцій відносно ряду російських інформаційних продуктів, зокрема соцмережі «ВКонтакте» і «Однокласники», ІТ-компаній, «Яндекса» і бухгалтерської програми 1С [7].

Оскільки, молоді користувачі цих ресурсів не були достатньо проінформовані і не розуміли достеменно причин таких дій, вони почали шукати виходу з цієї ситуації. Тому стали поширюватися VPN - віртуальна приватна мережа, що дозволяла користувачам заходити на заборонені платформи.

Це вказує на те, що в Україні не було побудовано чіткого інформаційного захисту. Г. Почепцов описує цю ситуацію так: «зрозумілою стала реальна відсутність адекватної системи захисту інформаційного та віртуального сфер країни... Відсутність такої системи захисту робить український інформаційний простір частиною російського...» [6, с. 214].

Ми дивилися фільми російського виробництва, мали доступ до російських телеканалів, навіть українські телепередачі велися російською мовою. Тому сили в інформаційній війні виявилися нерівноцінними. Поразка у цій «грі» коштувала нам втратою територіальної цілісності України.

Висновки: Користуючись нестійкою ситуацією в Україні, агресор хоче знищити державу руками наших урядовців. Тому вони насамперед можуть бути джерелом хаосу, який поширюють спецслужби Росії. За цих обставин ворог вже трансформує не тільки суспільну свідомість, а владу України зсередини. Ось яку вирішальну роль виконує інформаційна війна в межах гібридної.

Тому основним завданням для всіх державних інституцій повинен стати розвиток інформаційної безпеки: вивчення слабких місць агресора, нейтралізація пропагандистської діяльності Росії, створення якісних інформаційних продуктів, вироблення довіри до уряду та патріотичне виховання молоді.

Отже, в період військових дій в Україні надзвичайно важливим є формування інформаційної захищеності населення, особливо української молоді. Адже саме вони в майбутньому будуть керувати державними процесами на основі тих знань та інформації, які вони отримують зараз.

Список використаної літератури

1. Агафонова Г. С, Карчевська О. В. Сучасні технології масової комунікації як чинник трансформації світового політичного процесу. *Scientific Journal Virtus*, 2018. Вип. 22. С.16-19.

2. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки: навчальний посібник / за заг. ред. В. О. Жадька; ред.-упор.: О. І. Харитоненко, Ю. С. Полтавець. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 356 с.

3. Гончар М., Горбач В., Мартинюк В., Савченко С. Технологія.ру для влади. *Зе. Дзеркало тижня*, 2020, № 1287.

4. Карпо В., Гісса О. Державна інформаційна політика в Україні: виклики та можливі рішення. *Ракурси сучасної інформаційної політики України*. 2015. С. 8 – 18.

5. Почепцов Г. Г. Війна четвертого покоління – це війна культур. URL: <https://detector.media/withoutsection/article/123918/2017-03-09-georgii-pocheptsov-viina-chetvertogo-pokolinnya-tse-viina-kultur>.

6. Почепцов Г. Г. Інформаційні війни як інструмент міждержавних політик. Інформаційна складова державної політики та управління : монографія. Київ : К.І.С, 2015. 320 с.

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». Указ Президента України від 15.05.2017 № 133/2017. Урядовий кур'єр від 17 травня 2017 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/133/2017>.

8. Путінавірус, або коли плювати не лише на санкції, але й на власний народ. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2902984-putinavirus-abo-koli-pluvati-ne-lise-na-sankcii-ale-j-na-vlasnij-narod.html>.

9. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Ідеологічна основа українсько-російських інформаційних воєн. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філософські науки. Розділ IV. Соціальна філософія і філософія історії*. №13 -14(362-363). 2017. С. 90 – 105.

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА СУЇЦИДАЛЬНУ ПОВЕДІНКУ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. В наш час велика кількість молоді і підлітків знаходиться під впливом соціальних мереж, внаслідок чого у багатьох появляється суїцидальна поведінка.

У більшості випадків, причинами самогубств є декілька факторів, та якийсь з них може стати спусковим механізмом. Зазвичай проблема накопичується певний час, наприклад, батьки недостатньо приділяють уваги підлітку. Тому потрібно вчасно вислухати, обговори проблему, бути уважним, та зробити так, щоб особа, яка хоче здійснити самогубство, зрозуміла, що всі проблеми тимчасові і вирішуються.

Великий рівень самогубства спостерігається у дітей віком від 12 до 17 років. Такі дії зумовлені, так званою, підлітковою кризою. У цей період батькам потрібно приділяти дітям більше уваги, адже у цей період вони дуже вразливі і болісно реагують на життєві труднощі і негаразди.

Тему суїцидальної поведінки молоді досліджували такі вчені: А. Амбрумова, Т. Яценко, Е. Дюркгейм, К. Юнг, З. Фройд, Е. Вроно, Е. Фромм, С. Павленко, Л. Скаковська, І. Невський, Л. Колосова, Д. Лебедев, О. Назаров, Ю. Александров, О. Кузьо, Н. Ортинська, М. Томчук, Л. Терещенко, Н. Демдоуми, Т. Богачев, С. Канавин, М. Михайлов, А. Найто, М. Вестерлунд, Г. Гадлацкі, Д. Вассерман, О. Можайкіна, Р. Федоренко, В. Шкурко, Л. Шестопалова, О. Тімченко, В. Христенко, Е. Дюркгейм, І. Шевченко, С. Павленко та інші.

Тему впливу соціальних мереж на молодь досліджували: Браун Д., Богдан М., Вайнола Р., Веретенко Т., Войскунский А., Городецька О., Глущенко С., Гнатюк Р., Гончарук В., Данько Ю., Золотова Г., Іванов М., Лаврухіна О., Литовченко І., Млодик І., Шляпников В. та інші.

Мета дослідження: визначення сутності явища суїциду у соціально-філософському контексті та виявлення його змісту і гносеологічних підстав.

Об'єкт дослідження: вплив соціальних мереж на молодь.

Предмет дослідження: особливості впливу соціальних мереж на суїцидальну поведінку молоді.

Самогубство – одна з вічних проблем людства, оскільки існує як явище практично стільки ж, скільки існує людина. Самогубство, суїцид (лат. «suī» – себе, «caedere» – вбивати) – поведінковий акт самоусунення з життя. Е. Дюркгейм, автор фундаментальної соціологічної праці, присвяченої самогубству, дає таке визначення суїциду: «Самогубством» називається кожен смертний випадок, який безпосередньо або опосередковано є результатом позитивного або негативного вчинку, скоєного самим потерпілим, якщо він усвідомлював його результати» [1, с. 26].

Поняття «самогубство» можна охарактеризувати за такими ознаками, як: мета - позбавити себе життя; потерпілий та суб'єкт суїциду є одна і та ж особа;

об'єктом замаху є життя самої людини; смерть спричиняється особистими діями самої людини [4, с. 145].

Самогубства поділяються на два види: демонстративні і справжні. Під час демонстративного самогубства підліток дає сигнал своїм батькам, щоб вони, у свою чергу, звернули на це увагу і застосували якісь заходи.

Згідно зі статистикою, 8 з 10 випадків, молоді люди дають можливість оточенню зрозуміти, що вони можуть наважитися на самогубство.

Коли батьки не приділяють достатньо уваги своїй дитині, а друзі від неї відвертаються, багато підлітків шукають підтримку в соціальних мережах, де починають стежити за, так званими, суїцидальними групами. Учасниками цих груп є підлітки, головою темою яких – суїцид. Далеко не всім вдається вийти з групи живими, адже вона схожа на павутину. Молодь має вільний доступ до інформації про методи скоєння суїциду і легко знаходять у мережі однодумців, що інколи призводить до трагічних наслідків. В соціальних мережах працюють професійні групи, які системно і послідовно, крок за кроком підштовхують молоду особу до останньої межі – до самогубства.

У теперішній час, молодь є групою ризику, тому на них потрібно зорієнтувати заходи запобігання самогубству. Одним із методів є використання можливостей сучасного інформаційного простору.

За доведення до самогубства, в Україні встановлено кримінальну відповідальність. Відповідно до статті 120 Кримінального Кодексу України «Доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, систематичного приниження її людської гідності або систематичного протиправного примусу до дій, що суперечать її волі, схиляння до самогубства, а також інших дій, що сприяють вчиненню самогубства, - караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк» [2].

За даними Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я близько мільйона людей щороку помирають в результаті суїциду. Серед причин смерті людей у віці від 15 до 44 років суїцид потрапляє у трійку лідируючих. Щороку в світі близько мільйона людей покінчують життя самогубством, тобто одна людина кожні 40 секунд. Спостерігається також негативна динаміка у напрямку збільшення кількості суїцидів [3].

Великий обсяг робіт щодо запобігання доведенню підлітків до суїциду через мережу Інтернет проводить некомерційний партнер Департаменту внутрішньої безпеки (DHS). Ця національна компанія займається підвищенням рівня інформованості суспільства, а також розуміння кіберзагроз. Метою діяльності цієї організації є прагнення допомогти американцям усвідомити небезпеку кіберзагроз і озброїти їх інструментами для захисту себе, своїх сімей і суспільства в цілому [5].

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Соціальні мережі здійснюють на людей дуже різний вплив, залежно від багатьох умов, і насамперед їхніх рис особистості. Вони мають великий позитивний вплив, адже використовуючи їх ми заводимо нові знайомства, розвиваємо свої комунікативні навички, спілкуємося з друзями, знаходимо давніх друзів, однокласників чи знайомих, визнаємо цікаву інформацію та обмінюємося нею. За допомогою них, люди що знаходяться далеко один від

одного, стають ближчими. Соціальні мережі можна дають нам можливість займатися волонтерством, що на сьогоднішній час є актуальним.

Крім того, інтернет-ресурси можуть стимулювати самостійну пізнавальну діяльність, сприяють залученню користувачів у освітній процес та підштовхують до саморозвитку. Різні інтерактивні платформи у соціальних мережах допомагають учням краще засвоїти новий навчальний матеріал та поглибити вивчений.

2. Однак, соціальні мережі мають й негативний вплив, вони сприяють втраті навичок у людей живого спілкування. Через них люди ізолюються від реальності і стають менш людьми.

3. У той час, коли епідемія коронавірусу перейшла в світову пандемію, соціальні мережі допомагають продовжувати навчання студентам та учням дистанційно. Створюються цільові групи, в які додають студентів, для розсилки навчального матеріалу та завдань для подальшого опрацювання.

Соціальні мережі є найбільш простим і зручним варіантом підтримки навчального процесу під час карантину, вони дозволяють учням ефективно навчатися, а викладачам організовувати цей процес.

Проблема суїциду серед молоді існує досить давно. Щоб запобігти трагічним наслідкам, батькам потрібно спостерігати за тим, чим займається їх дитина у соціальних мережах, розмовляти, з раннього віку, на тему самогубства і прививати розуміння, що усі проблеми вирішуються і самогубство – це не вихід.

Список використаної літератури

1. Дюркгейм Э. Самоубийство: Социологический этюд Э. Дюркгейм Пер. с фр. под. ред. В. А. Базарова. М.: Мысль, 1994. 399 с.

2. Про внесення зміни до статті 120 Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства: Закон України від 08.02.2018 № 2292-VIII *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 13, ст.72

3. Укрінформ: у світі кожні 40 секунд відбувається самогубство. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2776755-u-sviti-kozni-40-sekund-vidbuvaetsa-samogubstvo-vooz.html>(дата звернення: 30.03.2020).

4. Федоренко Р. П. Психологія суїциду: навч. посіб. Раїса Петрівна Федоренко. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. 260 с. (Посібники та підручники ВНУ ім. Лесі Українки).

5. Official website of the Department of Homeland Security. Stop. Think. Connect. URL: <https://www.stopthinkconnect.org/research-surveys>(дата звернення: 30.03.2020).

6. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. Вип. 39 (52), 2018. С.57-63.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. ХХ століття стало століттям прориву та переходу на інший інформаційний рівень, саме в ХХ столітті почали винаходити та удосконалювати прилади інформаційних технологій. Так, на сьогоднішній день, одним з головних показників розвитку суспільства є рівень інформаційних технологій в країні.

Під інформаційними технологіями розуміють сукупність програмно-технічних засобів об'єднаних з метою розповсюдження, отримання та зберігання інформації. Інформаційні технології стали не тільки засобом зберігання та отримання інформації, а й засобами спілкування.

Соціокультурне середовище значно змінилося в результаті трансформації системи цінностей, і ще через появу нового типу інформаційно - комунікативного простору – Інтернету. Мережа Інтернет, яку створили із розвитком інформаційних технологій, на сьогоднішній день стала невід'ємною складовою сучасної молоді людини. Інформаційні системи надали суспільству великі обсяги інформації в зрозумілій для сприйняття формі - у виді соціальних мереж.

Вплив соціальних мереж на молодь досліджували такі науковці як: Браун Д., Богдан М., Вайнола Р., Веретенко Т., Войскунский А., Городецька О., Глуценко С., Гнатюк Р., Гончарук В., Данько Ю., Золотова Г., Іванов М., Лаврухіна О., Литовченко І., Млодик І., Шляпников В. та інші.

Проблемі ціннісних орієнтацій сучасної молоді приділили значну увагу відомі науковці України: В. Андрущенко, В. Алещенко, В. Кремінь, В. Луговий, М. Степко, М. Дубина, П. Кононенко, І. Надольний, М. Лукашевич, Л. Губерський, І. Прокопенко, С. Драч, В. Рябченко та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз впливу соціальних мереж на формування соціокультурних орієнтацій сучасної молоді.

Завдання дослідження: проаналізувати найпопулярніші соціальні мережі та їх сутність; проаналізувати позитивний та негативний вплив мережі Інтернет на сучасну молодь.

Об'єкт дослідження: соціальні мережі та їх вплив на сучасну молодь.

Предмет дослідження: вплив соціальних мереж на формування соціокультурних орієнтацій молоді.

Мережа Інтернет набирає все більшого розвитку у сучасному суспільстві. Один важливий фактор, через який молодь залежна від екранів монітора цілодобово, - соціальні мережі. Під соціальною мережею розуміємо інтерактивний багатокористувацький веб-сайт, зміст якого наповнюється самими учасниками мережі. Термін «соціальна мережа» було введено в обіг англійським соціологом Барнсом у збірці робіт «Людські стосунки» для позначення спільноти людей, об'єднаних однаковими інтересами, уподобаннями, або тих, хто має інші причини для безпосереднього спілкування між собою [2, с. 219-220].

На сучасному етапі розвитку суспільства існує чимала кількість соціальних мереж. Кожна соціальна мережа має свою чисельну групу користувачів та прихильників, які користуються нею задля дистанційного підтримання соціальних зав'язків.

Соціальні мережі відображаються різні розмаїття зав'язків через різноманітні соціальні взаємовідносини, наприклад, випадкове знайомство через мережу, підтримка дистанційного контакту з родичами чи друзями, які знаходять далеко.

Від початку створення першої соціальної мережі з 1995 по 2019 кількість користувачів Інтернету збільшилося більш ніж у десять разів. Перший мільярд досягнуто в 2005 році, другий мільярд – у 2010 році, третій – у 2017 році. На початок 2019 року зареєстровано 3,4 мільярда Інтернет-користувачів, які мають доступ до мережі Інтернет за допомогою комп'ютера або мобільного пристрою в будинку, де вони проживають [3, с. 22].

Доцільно було б проаналізувати найпопулярніші соціальні мережі не тільки в Україні, а й глобальні. У таб.1 проілюструємо найпопулярніші мережі та сутність їх використання.

Таблиця 1

К-сть користувачів в місяць	Назва соцмережі	Принцип користування
2,2 млрд.	Facebook	програма, де користувачі обмінюють інформацією, новинами, фотографіями, мережа користується широкою популярністю для бізнес цілей просування реклами, послуг тощо.
1,9 млрд.	YouTube	платформа для обміну відео, де користувачі щодня переглядають мільярд годин відео.
1,5 млрд.	WhatsApp	програма для обміну повідомленнями
1,3 млрд.	Messenger	використовувався як функція обміну повідомленнями в Facebook
1 млрд.	Instagram	програма для обміну фото та відео в соціальних мережах

З проілюстрованої таблиці можемо побачити, що в соціальних мережах зареєстрована та користується велика кількість людей, за статистикою 60% користувачів соціальних мереж це є молодь віком до 25 років. Користувач соціальних мереж проводить великий об'єм свого часу в режимі «онлайн», тобто користування мережею [4].

Тому слід зауважити, що користувачі соціальних мереж піддаються різному впливу. Відзначимо позитивний вплив соціальних мереж на людину.

Головних трендом сучасності стала онлайн-освіта. Спочатку до неї ставилися з обережністю, але тепер навчання в інтернеті дуже популярне. Його велика затребуваність своєю чергою спровокувала дискусію з приводу того, коли ж різноманітні вебінари остаточно прийдуть на зміну аудиторним заняттям. Такий розвиток подій можливий, бо на сьогодні онлайн-курси розробили чи не всі провідні навчальні заклади світу. На повноцінний диплом

розраховувати не варто, проте сертифікат про проходження курсу ви обов'язково отримаєте[1].

Щоб навчатися, достатньо просто мати доступ до інтернету. Не треба їхати до іншого міста чи за кордон – навчатися можна вдома. Навчання у такому форматі доступне абсолютно всім незалежно від віку, стану здоров'я, соціальної приналежності чи достатку. Інтернет переповнений різноманітними пропозиціями онлайн-курсів, вам залишається обрати той, що подобається найбільше [1].

Ще є велика кількість позитивних факторів впливу на суспільні відносини соціальних мереж, але поряд із позитивними факторами є й негативні такі як:

Один із великих мінусів соціальних мереж це розповсюдження паніки. COVID-19 – захворювання, викликане новим коронавірусом. Новини про цей вірус швидко охопили світ, і уже в березні 2020 року набрало небачених оборотів. Італія, Україна, США, Росія, Франція та багато інших країн закрили свої кордони, щоб уникнути зараження свого населення. Інформація про неправдиві смерті розповсюджуються кожного дня, що викликає неабияку паніку у людей.

Інтернет не фільтрує більшість інформації, яку ми бачимо кожного дня в таких соцмережах як: Facebook, YouTube, WhatsApp, Messenger, Instagram. Тому хочеться зазначити, що до цього треба ставитися уважно і все перевіряти. Критичне мислення завжди має аналізувати всю ситуацію і текст який ми бачимо перед собою. Так під впливом паніки люди масово почали купувати у великих кількостях гречку, туалетний папір, рукавички, антисептики та багато чого іншого. Внаслідок цього виникає проблема, що призводить до дефіциту продуктів першої необхідності.

Так поряд із позитивним впливом ми проілюстрували негативний вплив соціальних мереж на молоде покоління. Необхідно підкреслити, що з наповненням в життя соціальних мереж і змінилися ціннісні орієнтири молодих людей [3, с. 22].

Вході досліджень ми прийшли до наступних висновків:

Соціальні мережі появились у нашому житті не так вже і давно, але змогли за такий короткий час змінити життя людей. Тому слід зауважити, що користувачі соціальних мереж піддаються різному впливу, як позитивному так і негативному.

У соціальних мережах все більше люди почали проявляти патріотизм: підтримка бійців АТО, надсилання коштів через інтернет на їжу, одяг та багато чого іншого. Також навчання стало більш зручним з появою інтернету та різних соцмереж. Тепер реально навчатися на відстані, проводити семінари, відео конференції та інше.

Але поряд із цими факторами є і чимало мінусів. Молоді люди почали спілкуватися більше у соціальних мережах, ніж у реальному житті, що призводить до багатьох неприємних наслідків. Також слід зауважити, що вплив деяких людей з інтернету підштовхує до фатальних наслідків таких, як суїцид.

Соціальні мережі впливають на формування соціокультурних орієнтацій сучасної молоді більше, ніж ми думаємо і з часом їх вплив буде ставати тільки більший.

Список використаної літератури

1.5 переваг онлайн-навчання URL: <https://naurok.com.ua/post/5-perevag-online-navchannya>. (дата звернення: 31. 03. 2020).

2. Гуменюк Л.Ю. Інтернет-адикація молоді у соціальному вимірі. *Вісник ону ім. Мечникова. Соціологія і політичні науки*. 2013. с. 217-225.
3. Литвинчук О. В. Онлайн-простір як ключовий осередок становлення сучасної молоді. *Science, research, development*. 2019. №24 с. 21-23.
4. Найпопулярніші соціальні мережі світу 2019 та рейтинг України. URL: <https://futurenow.com.ua/21-najpopulyarnishyh-sotsialnyh-merezh-svitu-ta-rejtyng-ukrayiny/>. (дата звернення: 31. 03. 2020).
5. HnasevychNadia.,RudakewychOksana. Wolność działania moralnego: I. Kant vs. A.Schopenhauer. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ I. Філософська антропологія та філософська культура*. №9(334). 2016. С. 16 – 21.

*Турченко Віктор,
студент групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, THEU

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми. В Інтернеті можна знайти безліч сайтів, які поширюють неправдиву інформацію про Україну та конфлікт з Росією. Новостворені сепаратистські інтернет-ЗМІ мають на меті дезінформувати, перш за все, населення окупованих територій про діяльність українського уряду та армії, а також і українське суспільство, щоб поширити страх, паніку і недовіру до дій тих, хто намагається захистити цілісність, незалежність, єдність і державність України. Розповсюдження псевдоінформації і маніпулювання громадською думкою є основними інструментами впливу на людей.

Дослідженням аспектів впливу інформаційних війн на суспільство займалися такі науковці: Д. Швець, А. Манойло, А. Фісун, Д. Кенедей, М. Пілат, М. Лікібі, Г. Почепцов та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз впливу на українське суспільство, та протидії зовнішній інформаційній агресії.

Об'єкт дослідження: інформаційні війни в контексті міжнародних відносин та україно-російської гібридної війни.

Предмет дослідження: особливості впливу інформаційних війн на сучасне українське суспільство.

Війни можуть бути виграними на полі битви, але програними у свідомості людей. Інформаційні війни супроводжували людей впродовж їхнього існування. У минулому застосовувалися ідеологічні та релігійні війни, внаслідок яких відбувалися масові репресії та заходи щодо знищення окремих народів чи етнічних груп. Важливим є те, що інколи релігійні війни переходили у фізичні баталії. Яскравим прикладом є хрестові походи, які здійснювалися у період з 11 до 14 століть. Головною метою учасників хрестових походів було звільнення Святої Землі від мусульманського гніту. З плином часу інформаційні війни переходили від поля битви до свідомості людей. Тепер мішенню інформаційних війн постала економіка країн і групи людей, підкоривши свідомість яких, можна завдати великої моральної, духовної, фізичної та матеріальної шкоди [5].

Доцільно вживати термін «інформаційно-психологічна війна», яку слід розуміти як вплив, що здійснюється з метою цілеспрямованого поширення спеціальної інформації, яка впливає на психіку і поведінку політичної еліти та громадянське суспільство певної країни або регіону. Тому вищою формою війни майбутнього можна назвати «консцієнтальну» війну – систему інформаційно-пропагандистських та психологічних заходів, що проводяться із застосуванням засобів масової інформації, культури, мистецтва та інших (психотропних, психотронних) засобів протягом тривалого часу за ретельно розробленими сценаріями [1, с. 51-55].

Думки вчених щодо визначення поняття «інформаційна війна» є неоднозначними. Однак основні задачі інформаційних війн є наступними:

– знищення духовної, культурної та історичної спадщини суспільства конкурента чи суперника;

– створення ворожнечі між політичними партіями, об'єднаннями та рухами з метою дестабілізації політичної ситуації, розпалення внутрішніх конфліктів, стимулювання недовіри, підозри, боротьби за владу;

– провокування соціальних, політичних, національно-етнічних і релігійних зіткнень;

– провокування страйків, масових заворушень, інших акцій протесту та непокори, створення соціальних, політичних, національно-етнічних і релігійних зіткнень;

– дискредитація фактів історичної, національної самобутності народу; зміна системи цінностей, які визначають спосіб життя і світогляд людей [4, с. 2-3].

В загальному, більшість вчених зводять поняття інформаційної війни до окремих інформаційних заходів і операцій, інформаційних способів корпоративної конкуренції. Характерним для інформаційної війни є здійснення впливу шляхом програмного, радіоелектронного та фізичного ураження інфраструктури держави-противника, дезорганізації його систем державного і військового управління, здійснення інформаційно-психологічного впливу на особовий склад армії та цивільне населення [1, с. 52].

Деякі вчені стверджують, що інформаційні війни є явищем міждержавного протистояння, в ході якого політичні завдання вирішують несилевим шляхом. Прикладом інформаційної війни є кібервійни або інформаційно-технічні війни. Періодично спостерігаються атаки на сайти державних організацій з боку хакерів. Інформаційно-сміслова війна є довготривалою і зайнята не так фактами, скільки зміною інтерпретацій фактів, щоб опонент прийняв потрібне для атакуючої сторони рішення [6, с. 284-286].

Сьогодні Україна є жертвою гібридного методу агресії, який використовує Російська Федерація до багатьох сучасних демократичних країн, в тому числі і до нашої держави. Цей метод змінює наш світогляд, щодо агресії в сферах міжнародного права. Поновлення проблем кордонів, перетворення міграційних процесів у зброю, масовий витік пропаганди та знищення довіри до засобів масової інформації – приклади застосування гібридного методу агресії. Всі ці чинники змушують людей пристосовуватися до нових методів впливу на їхню свідомість та поступово змінити свої демократичні принципи. Проте, держави не можуть змінити свої демократичні цінності та межі конфлікту між гібридною та фізичною війнами, адже це визначено міжнародним правом.

Вихід за межі міжнародного права означає позбавлення авторитету серед держав на міжнародній арені. Тому Росія, виходячи за межі міжнародного права, намагається активно стерти цю тонку межу. Тепер країнам-гравцям світової арени потрібно якнайшвидше пристосуватися до нових норм агресій, у яких держави змушені дедалі більше сподіватися на власні сили та власні спроможності [3, с. 138].

2014 рік цілком можна вважати початком нової історії України. І тим більше – нової історії планування державної політики. Державна інформаційна політика України перетворилася із віртуальної в реальну, важливість дії якої зрозуміли більшість громадян України. Від прийняття правильних рішень залежало виживання країни, її незалежність. Інформаційна складова гібридної агресії виявилася не менш руйнівною, ніж військова та економічна. Росія продовжує активно здійснювати інформаційні операції проти України, намагаючись

дестабілізувати соціальну складову суспільства, здійснюючи кібератаки проти важливих об'єктів інфраструктури та впливаючи на психологію особового складу збройних сил України [4, с. 3-5].

Надважливе питання для нашої держави в умовах гібридного методу агресії зі сторони Росії є розбудова інформаційного суспільства. Головним завданням є створення стійкого електронного урядування, забезпечення інформаційного імунітету для українських громадян. Для реалізації цієї складної задачі потрібні значні трансформації у сферах економіки, освіти та культури [6, с. 285].

Сьогодні ми маємо певні здобутки у розвитку електронного урядування (наприклад, згідно з останнім дослідженням ООН щодо впровадження електронного урядування Україна за період з 2014 по 2016 роки покращила свої позиції, зайнявши 62-е місце у рейтингу, а за показником електронної участі за цей же період ми взагалі піднялись із 77-ї позиції на 32-гу) та у практиці більш відкритого урядування (через збільшення використання відкритих даних). Це дозволяє збільшити довіру громадян до уряду та зміцнює інформаційний імунітет країни [2, с. 87-90]. Всі протидії України формують список тих змін, які потрібні нашій державі, щоб відповідати новим нормам агресії згаданих вище.

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Інформаційно-психологічна війна використовує пропаганду проти ворога, яка призводить до суттєвих змін у сфері політики та економіки, внаслідок чого зменшується довіра народу до своєї влади та погіршення владно-громадських відносин. Вона має за мету зміну поведінки противника, зміну мислення, свідомості людей і, відповідно, їх поведінки.

2. Головна задача ворога під час інформаційної війни – маніпулювання свідомістю для широкомасштабної експансії, тому необхідна адекватна інформаційна протидія.

3. Зважаючи на стрімкість розвивання подій, Україна не була готова до нового типу агресії з боку Росії, тому першочерговим завданням усіх державних, громадських, наукових, експертних, журналістських інституцій є розробка термінових ефективних заходів щодо нейтралізації інформаційно-диверсійної діяльності Російської Федерації проти України та протидії їй подальшому розгортанню.

4. Більшість напрямів урядової системи України потребуватимуть подальшого розвитку протидій іноземних агресій, ґрунтовних опрацювань, дискусій, діалогу практиків та теоретиків.

Список використаної літератури

1. Бельська Т. В. Інформаційно-психологічна війна як спосіб впливу на громадянське суспільство та державну політику держави. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. Серія: Державне управління. 2014. с. 51-55.

2. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення: автореф. дис... асп. кафедри державної політ. та управл. політ. процесами. *Вісник НАДУ*. Національна академія державного управління при Президентові України. 2015. с.136-141.

3. Дубов Д. В. Державна інформаційна політика України в умовах гібридного миру та війни. *Стратегічні пріоритети*. 2016. с. 86-93.

4. Малик Я. Й. Інформаційна війна і Україна. *Науковий вісник. Вип. 15 «Демократичне врядування»*. 2015. с. 3-5.

5. Почепцов Г. Г. Інформаційні війни: тенденції та шляхи розвитку. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/6479/2012-08-12-informatsiini-viini-tendentsii-ta-shlyakhi-rozvitku/>

6. Хорошко В. О., Хохлачова Ю. Є. Інформаційна війна. ЗМІ як інструмент інформаційного впливу на суспільство. *Безпека інформації*. Національний авіаційний університет, Україна. 2016. с. 283-288.

7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Ідеологічна основа українсько-російських інформаційних воєн. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філософські науки. Розділ IV. Соціальна філософія і філософія історії. №13 -14(362-363)*. 2017. С. 90 – 105.

*Колівошко Едуард,
студент групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ЗАВДАННЯ І ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

Актуальність дослідження: тема цифрової епохи є надзвичайно важливою у сучасному світі адже наближається ера інформаційних технологій, концептуальна ідея про те, що сучасний вік буде характеризуватися широкими можливостями для окремих осіб вільно передавати, приймати інформацію і мати миттєвий доступ до знань, що було б важко або неможливо в попередні епохи розвитку людства.

Дослідження цифрової епохи займалися такі науковці: Ж. Клименко, О. Онищенко, Т. Вилегжаніна, В. Вергунов, П. Сакулин Л. Березівська Т. Велигжаніна та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз сучасного розвитку світу в сфері технологій.

Завдання дослідження: проаналізувати особливості завдання і виклики цифрової епохи.

Об'єкт дослідження: всесвітня сфера інформаційних технологій.

Предмет дослідження: особливості розвитку технологій у світі та їх впливу на людство.

Завдання, які ставить перед галуззю цифрова епоха, у своїй доповіді чітко й образно сформулював радник Президії Національної академії наук України, О. Онищенко. Орієнтація на «життя в цифрі» уже стала для бібліотечної сфери стратегічно важливим вибором, відзначив він. Проте бібліотеку цифрової епохи не слід уявляти однобічно – тільки як збір, обробку, використання електронних ресурсів, місце виходу в Інтернет [4].

Поряд із цифровою інформаційною продукцією, яка, безумовно, масштабно розширюватиметься, у ній збережуться і матимуть попит рукописи, книги, газети, журнали та інші «постояльці» традиційних бібліотечних фондів. Бібліотека, яка хоче відповідати вимогам плюралістичного суспільства, має поєднувати, гармонізувати в собі всі види інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв інформації. Її майбутнє забезпечить багатовидове ресурсне багатство, де, безумовно, цифрова інформація переважатиме. У цифровому середовищі бібліотека зможе повноцінно функціонувати, якщо вона сама буде цифровізованим цілим, а бібліотекар стане інформацієзнавцем [4].

Інформаційні технології дедалі наполегливіше й невідворотно відтісняють на другий план традиційні форми спілкування авторів, носіїв та споживачів інформації – паперові тексти, друковані ЗМІ та видання [5].

Цифрова епоха, безумовно, принесла нам багато позитиву. Водночас педагоги повинні враховувати і ті виклики, які вона кинула сучасному читачу, і по можливості запобігати ним, а інколи й активно протистояти. Невипадково дехто сьогодні розглядає читача як своєрідного потенційного пацієнта, якому потрібне лікування або профілактика, а, отже, вивчає, які ж діагнози сучасним школярам ставить наука. Звернемо увагу на один із них, дуже тривожний, про який останнім часом з'явилось чимало інформації. Дослідники зазначають, що світ багатьох дітей стиснувся до розмірів екрану планшета, смартфона або

комп'ютера. Науковці навіть говорять про вірус або синдром цифрового недоумства і вказують, що цей термін прийшов з Південної Кореї, яка раніше за всіх стала на шлях оцифрування країни і відповідно набагато раніше нас відчула як переваги, так і недоліки цифрової доби [2].

За спостереженнями вчених, усе більше підлітків страждають на такі симптоми: втрату пам'яті (сподіваючись на Google, вони часто не запам'ятовують навіть елементарного): розлад уваги; когнітивні порушення; пригніченість і депресія (без комп'ютера деякі учні стають практично безпомічними, якоюсь мірою навіть беззахисними); зниження глибини емоцій, загальне притуплення почуттів; низький рівень самоконтролю [3].

Інформаційні технології та сучасні пристрої мають покращити та полегшити життя дітям та підліткам. Упровадження у широке користування смартфонів, стаціонарних комп'ютерів та ноутбуків, бездротового Інтернету, принтери, та інших технологічних нововведень потребує досконалого вивчення їх впливу на зростаючий організм та розробки ефективних і здійснюваних санітарногігієнічних норм їх використання. Є необхідним проведення профілактичних заходів щодо попередження технологічних залежностей у підлітків в Україні. Вони повинні включати як широке інформування населення щодо ризиків безконтрольного використання комп'ютера, мережі Інтернет, мобільних телефонів, так і підготовку лікарів з психологічних особливостей підліткового віку та надання підліткам медикосоціальної допомоги.

Як же запобігти проблемам цифрової епохи? Що нам підказують науковці з високорозвинених країн, яких саме життя вже давно змусило замислитись над цим? Не заперечуючи величезної прогресивної ролі цифрових технологій у нашому житті, науковці рекомендують пам'ятати що є зворотній бік, і дають поради. Найважливіша з них – заборони і обмеження. У школах деяких європейських країн забороняють учням користуватися смартфонами на уроках. Відомо, що сам Джобс Стів суворо обмежував своїх дітей у користуванні цифровими технологіями. А в Силіконовій долині – самому епіцентрі високотехнологічної економіки – широке розповсюдження одержала ідея так званих шкіл без комп'ютерів, де використовують традиційні методи і прийоми навчання [1].

Під час проходження студентами педагогічної практики в одному з ліцеїв м. Києва довелось спостерігати різноманітні ситуації, які яскраво увиразнюють наявність у деяких наших учнів подібних симптомів. Зокрема привертає увагу те, що школярі досить часто, коли йде робота, спрямована на пошук визначення терміна, тлумачення незнайомого слова або повторення вивченого, звертаються до гаджетів, зовсім не намагаючись активізувати власні мислительні операції. Саме тому, мабуть, вже достатньо типовою є ситуація, коли хтось із учнів на уроці узагальнення вивченого «згадавши» посередництвом Інтернету, що таке рима, буквально через 20 хвилин на наступному ж уроці не може без цифрового помічника жодним словом продовжити речення контрольного тесту: «Рима – це...» І справа тут не лише в запам'ятовуванні, а й у тому, що такий школяр навіть не намагається спробувати поміркувати, пошукати відповідь у себе в голові. «А навіщо? – каже він. – Усе є в Інтернеті». Пошук відповіді на будь-яке запитання, у тому числі й проблемне, саме в цифрових носіях – вже добре вкорінена звичка багатьох сучасних учнів [3].

Висновок. Багато людей зосереджені на недоліках та проблемах, пов'язаних з розвитком технологій, і це правильно, адже цифрові технології сильно впливають на людей, їх свідомість, мислення та фізичний стан здоров'я.

Але я вважаю, що переваги набагато переважають негативні аспекти. Технології зробили світ кращим, доводячи до людей додаткові зручності та можливості для здорового та комфортного життя за рахунок розвитку науки, медицини та інших галузей які сильно впливають на світ, без яких не можливо уявити сучасність.

Тож дійдемо висновку що сучасність робить світ кращим. Хоч у світі зараз не легке становище, та я віру що з допомогою сучасних технологій людство зможе протидіяти всім бідам теперішнього часу.

Список використаної літератури

1. Richtel Matt. A Silicon Valley School That Doesn't Computer The Ne York Times. OCT 22. 2011. URL: http://www.nytimes.com/2011/10/23/technology/at-waldorf-school-in-silicon-valley-technology-can-wait.html?pagewanted=all&_r=0

2. Вплив інформаційних технологій на здоров'я людини. URL: <http://triumph.in.ua/453-dlia-batkiv/poradi-likaria/vpliv-informatsiynikh-tekhnologiy-na-zdorov-ia-pidlitkiv>

3. Лист Умберто Еко до онука: послання сучасній молоді. URL: <http://universe.zp.ua/?p=8331>

4. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: «Актуальність тенденцій у цифрову епоху» URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4918>

5. Шарикова Ш. *Бібліотечний вісник*. 2019. №6 с. 51-52 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2019_6_10

6. Шпитцер Манфред. Цифрові технології та людина. Пер. з німецької А. Гришина. М.: АСТ, 2018. 288 с.

7. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

*Брошак Софія,
студентка групи КН-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СТУДЕНТСЬКУ МОЛОДЬ У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. У нинішньому глобалізованому світі розвиток суспільства тісно пов'язаний з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Особлива роль відведена комп'ютеризації та інформатизації, що потребує від студентів нових знань, умінь і навичок, адаптованих до сучасних умов інформаційного суспільства.

Але проблема в тому, що студенти не завжди адекватно сприймають отриману інформацію й розуміють справжній зміст повідомлення. Дуже часто вони не шукають необхідні знання, а просто розважаються, марно витрачаючи час. Тому питання впливу інтернет-технологій на формування особистості студентів сьогодні є надзвичайно актуальним, оскільки ці сучасні засоби зумовлюють інформаційні відносини в суспільстві, диктують нові умови взаємодії особистості зі світом.

Дослідженням проблеми впливу інформаційних технологій на молодь займалися такі науковці: І. Адамова, П. Бісіркін, І. Бакаленко, С. Дембіцька, О. Кобилянський, Т. Кулик, Г. Мартинюк, В. Мирошніченко, С. Оліфіренко, І. Пиголенко, С. Яшанов та інші.

Мета дослідження: ідентифікація масштабу впливу інформаційних технологій на студентів у сучасному глобалізованому світі.

Завдання дослідження: визначити вплив інтернет-технологій на формування особистості студентів в умовах інформаційного простору.

Об'єкт дослідження: аналіз ролі інтернет-технологій у сучасному світі.

Предметом дослідження є особливості впливу інформаційних технологій на студентську молодь в умовах переходу до інформаційного суспільства.

Комунікаційні мережі нині є безперервним потоком інформації, доступним практично кожному, і впливають не тільки на студентів, а й на суспільство в цілому.

Сьогодні думки дослідників зазначеної проблеми розділилися. Багато науковців відзначають негативний вплив інтернет-простору на формування особистості студента, адже в комп'ютерних мережах часто розповсюджується різна інформація сумнівного змісту. Окрім того, можна констатувати неконтрольоване використання нинішніми студентами інтернет-ресурсів, зокрема комп'ютерних ігор, телевізійних розважальних програм, що призводить до зниження критичності сприймання отриманої інформації. Тому вкрай важливо розвивати свідомий підхід до вибору матеріалу. Адже майбутнє молодого покоління багато в чому залежить саме від якості отриманої інформації, уміння її аналізувати й оцінювати [2, с. 36].

До негативних проявів практики високих технологій і віртуальної реальності можна віднести проблему залежності і відчуження студентів від своєї реальної соціальної реальності. Вони переходять повністю і усвідомлено в реальність віртуальну, де немає реальних проблем. Студенти відчують себе

в цій реальності розкутими і готовими на будь-які вчинки, тому віртуальна реальність набуває «статусу реальності повсякденного життя» [7, с. 64]. Вони «живуть» в ній, маючи можливість вийти, але не хочуть. Відомі випадки психічних порушень, коли студент, вийшовши з віртуальної реальності, не міг зорієнтуватися в соціальній дійсності. Порушується питання про виникнення «віртуальної людини», яка за своєю сутністю є Homo Sapiens, проте вона уявно живе в цьому соціальному середовищі, а реально – у віртуальній реальності [4].

Водночас дослідники констатують і позитивний вплив інтернет-технологій на студентів, їх моральний розвиток. Всім давно зрозуміло, що сучасне життя неможливо уявити без широкого використання ІКТ. Адже мережа Інтернет стала не тільки засобом спілкування, а й важливим способом пошуку інформації, зокрема пізнавального та навчального характеру.

На думку І. Адамової та М. Уграк, перевагами використання інтернет-технологій є можливість отримати найсучаснішу інформацію з будь-якої теми, користуватися різними джерелами, переробляти та відбирати найголовніше; ці технології пропонують максимальні зручності при вивченні навчального матеріалу, дозволяють отримувати інформацію з мінімальними витратами часу [1, с. 377].

І. Піголенко вважає, що інтернет-технології є ключовим елементом у здійсненні комунікацій, сховищем і джерелом інформації, середовищем навчання та праці [6, с. 2].

В. Мирошніченко інтернет-навчання вважає безмежним джерелом інформації, яке дозволяє швидко й широко розкрити певне питання; це можливість інтерактивного спілкування [5].

О. Бовкун пропонує варіанти використання студентами інтернет-ресурсів: різні види домашніх завдань з метою пошуку потрібної інформації (фактичних матеріалів, документів, карт, ілюстрацій тощо); спілкування за допомогою форумів, чатів, відеоконференцій, участь в інтернет-олімпіадах; написання проектної роботи, що передбачає широке використання інтернет-ресурсів, адже розвиває не тільки пізнавальні навички, а й уміння самостійно орієнтуватися в інформаційному просторі [3].

Із широким упровадженням інтернет-технологій студенти мають можливість користуватися віртуальними бібліотеками. Це дозволяє значно покращити процес пошуку необхідного матеріалу, отримати доступ до бібліотечного фонду, представленого електронними аналогами різних видань (книг, журналів, газет тощо). Студенти можуть скористатися електронними підручниками й посібниками, тестовими програмами з метою перевірки засвоєння знань, що є особливо актуальним при підготовці до екзаменів [2].

Таким чином, ми можемо дійти до висновків, що в умовах сучасного інформаційного простору функціонування якісної освіти неможливе без використання інтернет-технологій, які впливають на формування особистості студента. Вони сприяють його культурному збагаченню та художньо-естетичному розвитку, але за умови зростання грамотності студентів у роботі з комунікаційними мережами, розвитку вмінь компетентно поводитися з інформаційними ресурсами, критично сприймати й відбирати з величезного потоку потрібну інформацію та орієнтуватися в ній.

Інтернет-технології мають величезний освітній потенціал, при їх використанні відбувається становлення нової особистості, яка здатна критично мислити, орієнтуватися в сучасному освітньому просторі.

На даний момент у глобалізованому світі відбувається світова пандемія. У зв'язку з цим, активно впроваджуються в навчальну практику інтернет-технології, які стали невід'ємним засобом розповсюдження інформації, середовищем спілкування студентів і мають широкі можливості для використання, включаючи дистанційні курси, освітні онлайн-платформи, інтерактивні словники тощо. Тому сьогодні інформаційні технології мають надзвичайно важливе значення для отримання якісної освіти.

Список використаної літератури

1. Адамова І. З. Використання інтернет-технологій у навчальному процесі. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*, 2014. Вип. 1. с. 374-379.

2. Башманівська Л. А. Вплив інтернет-технологій на формування особистості учня в умовах інформаційного простору. *Інформаційні технології в освіті на науці: Збірник наукових праць*. Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. Випуск 8. с. 35-39.

3. Бовкун О. В. Використання засобів ІКТ для підвищення ефективності уроку історії. URL: <https://klasnaocinka.com.ua/ru/article/vikoristannya-zasobiv-ikt-dlya-pidvishchennya-efek.html>

4. Кравченко Т. О. Становлення цінностей сучасної людини в добу інформаційно-мережевого суспільства. *Філософія науки: традиції та інновації*. Суми, 2014. № 2. с. 10.

5. Мирошніченко В. О. Використання сучасних інформаційних технологій: формування мультимедійної компетентності. URL: https://pidruchniki.com/.../didaktichni_mozhливosti_internet-tehnologiy

6. Пиголенко І. В. Інтернет-технології як засіб формування ціннісних орієнтацій студентства на шляху до інформаційного суспільства (на прикладі НТУУ «КПІ»): автореф. дис....канд. філос. наук. Київ, 2007. с. 7.

7. Уханов Е. В. Идентичность в сетевых коммуникациях. *Философские науки*. 2009. № 10. с. 59–71.

8. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

*Вітвіцький Арсен,
студент групи КБ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми. Вплив соціальних мереж на суспільство в умовах глобалізації зумовлений нагальною потребою дослідження особливостей соціальних мереж як типу соціальних структур, що утворилися в результаті розвитку електронних соціальних комунікацій. Починаючи з другої половини 90-х років ХХ століття, нові інформаційні та комунікаційні технології активно впроваджуються в усі сфери життєдіяльності суспільства.

Дослідженням проблеми впливу соціальних мереж на соціум займалися багато західних і вітчизняних вченими, зокрема: П. Бурд'є, В. Бюль, Г. Градосельська, Ж. Делез, Д. Іванов, І. Семенова, Т. Сілаєва, М. Кастельс, С. Коноплицький, Н. Коритнікова, Є. Прохоренко, С. Романенко, А. Фомін, В. Щербина та ін. Формування і розвиток якісно нового типу комунікативних структур вимагають глибокого переосмислення не тільки комунікативної природи соціальної реальності, але й вивчення їх впливу на стан суспільних відносин.

Мета дослідження: аналіз філософських аспектів впливу соціальних мереж на суспільство в умовах глобалізації.

Об'єкт дослідження: соціокультурна та антропологічна складові розвитку комп'ютерних соціальних мереж в сучасному глобалізованому світі.

Предмет дослідження: соціально-філософський аналіз впливу соціальних мереж на суспільство в умовах глобалізації.

В останні роки ХХ століття відбулися радикальні зміни в галузі інформаційних комунікаційних систем. Сьогодні людство зіткнулося із проблемою - значна частина країн опинилася за межами економічного та соціального прогресу. Центральна проблема сучасності на даному етапі є подолання глобальної нерівності. Глобалізація прискорила економічні та кризові явища у країнах, які не так давно вважались заможними [1].

У США, Японії та країнах Західної Європи спостерігається період швидкого росту інформаційних технологій. Тепер політичну та економічну роль держави на світовій арені диктує розвиток інформаційної сфери та рівень інформаційної безпеки. На сучасному етапі світового розвитку мережа Інтернет набуває нового значення. Людство у своєму розвитку наблизилось до того, що Інтернет став основним генератором світових тенденцій. Але процеси глобалізації негативно впливають як на культуру, так і на духовну сферу, оскільки потужні потоки чужої інформації сприяють витісненню національної культури, поширенню й відтворенню в суспільній свідомості елементів масової культури. Зокрема, 60% усього потоку інформації, яка циркулює в комунікаційних каналах світу, припадає на США. Інформаційне маніпулювання розмиває духовні аспекти народу, призводить до його розчинення в інших етносах [1, с. 138].

Соціальні мережі – це соціальна структура, що утворена людиною або групою людей. В мережі Інтернеті соціальні мережі мають вигляд сайтів, на

яких користувачі можуть утворювати персональні сторінки для спілкування та поширення інформації серед великої кількості людей, обговорення різних проблем. В Інтернет-спільнотах користувач не знаходиться в центрі системи, основна увага зосереджена на внеску користувача в досягнення спільних цілей.

У своєму дослідженні Івашньова С. В. описує «соціальну мережу» як віртуальний майданчик, що забезпечує своїми засобами спілкування, підтримку, створення, розбудову, відображення та організацію соціальних контактів, у тому числі й обмін даними між користувачами і обов'язково передбачає попереднє створення облікового запису. В основу мережевого суспільства покладено принцип організації, який об'єднує і нову економіку, і ділове спілкування, і глобальний обмін інформацією та знанням. Вони стали «...інструментом, за допомогою якого велика кількість користувачів глобальної мережі отримує додаткові можливості у спілкуванні та поширенні інформації» [2].

Значну роль у розвитку нових підходів до дослідження комунікації в другій половині ХХ століття відіграли теорії «мережевого суспільства» і «мережевої комунікації» в соціально-філософському знанні в 1990-х роках в значній мірі стимульовано роботами М. Кастельса, що розглянув мережеві ефекти глобалізації та запропонував поняття мережевого простору, основними компонентами якого є ресурси, якими обмінюється актори мережі, а місце розташування акторів визначається віддаленістю від центрів перерозподілу ресурсів. М. Кастельс у своїх роботах звертається до метафори «мережа» для опису стану сучасного соціуму [3, с. 187].

У світі існує понад 206 соціальних мереж, їх кількість зростає кожен день. Усі відомі на сьогоднішній день соціальні мережі можна умовно розділити на три категорії:

1. На загальну тематику (створені для приватного спілкування).
2. Спеціалізовані.
3. Ділові.

Соціальні мережі на загальну тематику, наприклад Facebook, Інстаграм, спрямовані на підтримку вже існуючих контактів та пошук нових знайомих. Вони мають велику популярність серед школярів та студентів. Ці соціальні мережі мають базу контактів і профілів, з яких можна багато дізнатись про людину та її уподобання [4].

Спеціалізовані соціальні мережі поєднують людей за інтересами. Наприклад, Last.Fm – музична соціальна мережа, яка розбудовує зв'язки між користувачами за принципом музичних уподобань. Geni – сімейна соціальна мережа, об'єднує людей на основі родинних зв'язків.

Ділові соціальні мережі, такі як LinkedIn та Plaxo, спрямовані на професійний розвиток своїх користувачів та побудову кар'єри. Формування мережевої форми взаємодії держави та суспільства – це є відповідь на ситуацію комунікаційного надлишку. Суспільство формує об'єднання людей і групи людей за інтересами. Саме ці групи і є інструментом, за допомогою якого велика кількість користувачів глобальної мережі отримують додаткові можливості у спілкуванні [5].

Мережева комунікація створює нову, суб'єктивно-орієнтовану реальність, яка відображатиме мозаїчність думок, інтересів і бажань учасників мережевого спілкування. Комунікаційний процес, пов'язаний з «віртуальною ідентичністю»

не може не робити істотного впливу на формування сучасного соціального середовища, комунікативного простору, і в цілому на образ людини в інформаційному суспільстві. Це підтверджується тим, що всесвітня мережа надає найширші технічні можливості для спілкування, в ній порівняно легко знайти людей зі схожими інтересами та поглядами на світ.

Науковці, аналізуючи процес виникнення та розвитку соціальних мереж та ті функції, які вони виконують у сучасному світі, дійшли висновку, що поширення і використання соціальних Інтернет-мереж має певні наслідки:

1. Невміння відрізнити реальне та віртуальне соціальне життя;
2. Інтернет-залежність;
3. Поява різних видів хакерства;
4. «Глобалізація» життєвого простору людини (створення груп, які реально включають людей, що фізично проживають та перебувають у різних країнах);
5. Створення віртуальних груп за інтересами;
6. Поява нових технологій у політичному житті, сфері дозвілля тощо;
7. Формування кіберкультури, як нового напрямку розвитку суспільства.

Глобалізація соціальних мереж, в сучасній її формі, призвела до зародження мережевого світоустрою, де суб'єкти мереж усвідомлюють себе цілісністю глобального простору, яка відкрита для будь-яких форм взаємодії і не обмежена певними зв'язками. Аби вижити в сучасному світі люди та країни мають приймати мережевий спосіб взаємодії; навіть щоб протистояти мережевим принципам сучасного розвитку їм все одно потрібно перебувати у мережі. Мережеве суспільство здатне до самоорганізації та самовпорядкування.

Мережеве суспільство як нова форма соціальної організації забезпечує реалізацію оптимальних форм поєднання індивідуального і колективного, державного і загальнонаціонального, професійного і самобутнього шляхом побудови нової взаємодії суб'єктів глобального простору. Отже мережеве суспільство за своєю організаційною структурою спрямовується на майбутнє, ніби зобов'язується здійснити прорив у нього.

Висновок. Глобалізація стала важливою характеристикою сучасної світової системи, однією з найбільш впливових сил, яка визначає хід розвитку всього світу. Глобалізація спричинила фундаментальні зміни в укладі й способі життя людей, у соціальному устрої й управлінні, у характері суспільних зв'язків. Відбувається зближення способу життя різних країн і регіонів під впливом універсалізації культури [6].

В умовах глобалізації спрощуються форми налагодження зв'язків між людьми, а тому світ стає більш відкритим та швидше піддається адаптації й модернізації.

Інтернет тісно увійшов у наше життя. Людство активно користується Інтернетом вдома, на роботі. Поява Інтернету суттєво змінила механізми, зміст, форми функції соціальних комунікацій. Завдяки Інтернету з'явилася можливість використовувати всі його можливості в різних проявах. Одним з таких проявів стали соціальні мережі, які набули на сьогодні статусу невід'ємного атрибуту нашого життя. Уявити сучасну людину без соціальних мереж просто неможливо. Спілкування, пошук інформації і друзів, обмін новинами, можливість слухати музику, дивитися відео і фотографії. Важко собі уявити як колись люди могли обійтися без профілю в соціальній мереж.

Інтернет активно змінює наше життя і уявити сучасний світ без соціальних мереж стає практично неможливо. Головними тенденціями в розвитку соціальних мереж на сьогодні є активне збільшення їхньої аудиторії, поява нових сервісів та глобалізація.

Глобалізація – це об'єктивний процес, який має як позитивні наслідки, так і негативні. Позитивними напрямками розвитку соціальних мереж є їхнє використання як інструментів для бізнесу та освіти. До негативних наслідків глобалізації відносяться нерівномірний розвиток країн світу, нав'язування сильними країнами своїх поглядів, політична та економічна залежність. Тому глобалізація, потребує регулювання на національному та міждержавному рівнях.

Список використаної літератури

1. Теоретичні та практичні проблеми правового забезпечення соціально-економічного та політичного розвитку суспільства і держави: монографія / В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, О. О. Гайдулін та ін.; / за заг. ред. В.Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко. К.: КНЕУ, 2008. 702 с.

2. Коган К. М. Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища *Міжнародний науковий форум:соціологія, психологія, педагогіка*, 2014. С. 61-71. URL: <http://nbuv.gov.ua>.

3. Кастельс М. Інформаційна епоха. / Экономика, общество и культура; /пер. с англ. Б. Э. Верпаховский, А. Н. Субочев, Д. А. Тищенко. Москва: Государственный ун-т, Высшая школа экономики, 2000. Галактика Интернет. 324с.

4. Размышления об Интернете, бизнесе и обществе. /пер. с англ. А. Матвеева. /под ред. В. Харитонов. Екатеринбург : УФактория, 2004. 328 с.

5. Статистика серед 500-та сайтів глобальної мережі за відвідуванням. URL: <http://www.alexa.com/>

6. Галіч Т. О. Соціальні Інтернет-мережі та віртуалізація суспільного життя. *Соціологія майбутнього: науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства*. 2010. Вип. 1. С. 145–152.

7. Воронкова В. Г. Глобалізація як головна тенденція ХХІ століття. Особливості євроінтеграційної політики України: політичні, економічні, соціальні, культурні, правові чинники: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 23-24 березня 2006 року. /за ред. д. філос. н., проф. В. Г. Воронкової. Запоріжжя: ЗДІА. 2006. 222 с.

8. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Вплив політичної пропаганди в інформаційно-психологічних операціях: принципи, форми та засоби впливу: Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2018. С.349-352.

*Карнів Віталій,
студент групи КБ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ВПЛИВ ЗМІ НА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження: Ми є покоління, яке живе в інформаційну еру. Саме мас-медіа надають нам потрібні знання, інформацію та формують настрій цілого суспільства. ЗМІ може створювати та формувати нові духовні цінності, як явище, що за короткий час швидко охоплює велику аудиторію.

Особливо це питання важливе в контексті війни Росії та України. Адже всю інформацію про актуальні події ми отримуємо через ЗМІ. Тоді постає питання під впливом якого інформаційного простору ми опинилися. Оскільки ми маємо доступ не лише до українських, а й до зарубіжних мас-медіа. Тому формування духовних цінностей людини є дуже важливим в умовах впливу засобів масової інформації, що є дієвим інструментарієм інформаційної війни, яка відбувається в Україні.

Вплив ЗМІ є предметом дослідження В. Здоровеги, О. Копиленка, В. Лизанчука, В. Миронченка, А. Москаленка, Г. Почепцова, В. Різуна, А. Чічановського, В. Шкляра, В. Воробйова, Т. Добросколонської, К. Маркелова, Л. Мухамедової, В. Попова та інших.

Проблематику творення духовних цінностей у своїх працях висвітлювали: Е. Лібанова, М. Бердяєв, С. Франк, П. Флоренський, В. Соловйов, В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко, І. Надольний, В. Пазенюк, В. Шинкарук, В. Воронкова, В. Бех, М. Михальченко, В. Кононенко, В. Кремень, П. Ситник, В. Трощинський, С. Чукут, В. Скуратівський та інших.

Мета дослідження: визначення оптимальних умов впливу засобів масової інформації на формування національної свідомості громадян України як основи консолідації суспільства на підставі дослідження сучасного стану функціонування вітчизняних ЗМІ, особливостей реалізації державної інформаційної політики в сучасних умовах.

Завдання дослідження: розкрити змісту поняття «духовні цінності», визначити роль ЗМІ у формуванні світогляду сучасної людини, розглянути способи з допомогою яких мас-медіа формують духовні цінності.

Об'єкт дослідження: особливості та методи впливу ЗМІ на формування духовних цінностей сучасної людини.

Предмет дослідження: особливості та методи впливу мас-медіа на світогляд людини.

Проблема духовності особливо актуалізується у кризові періоди історії. Поняття «духовність» сьогодні вживають на кожному кроці. Як ви думаєте чому? Звичайно через постійні заклики мас-медіа до формування «власного» світогляду.

Насамперед, духовні цінності – це система внутрішніх психологічних переконань індивіда, які задовольняють його життєві потреби. Вони, становлять фундамент буття людини, формують систему суспільних відносин, зміцнюють соціум та визначають рівень культури нації [3, с. 232].

Дуже часто ми формуємо власну систему світогляду, задаючи собі запитання: хто я, яка мета мого існування, який мій життєвий шлях? І тут в дію вступають ЗМІ, які надають нам готову інформацію.

Засоби масової інформації представлені декількома видами мас-медіа: друкованими, аудіовізуалізованими, інформаційними службами. Всі вони виконують відповідні функції: комунікативну, інформаційну, ретрансляційну. З їх допомогою ЗМІ виконують свої завдання, а саме здійснюють вплив на всі сфери життєдіяльності людини, на соціально-психологічний і духовно-культурний розвиток кожного члена суспільства. У наш час ЗМІ – один із найпотужніших соціальних інститутів освіти й виховання мас. Інститути соціального інформування – преса, радіо, телебачення – одночасно є інститутами виховання політичної культури, економічного мислення, які використовуються владними структурами в інтересах задоволення потреб суспільства, суспільного прогресу [1, с. 162].

Найсучасніший вид ЗМІ, який набув неабиякої популярності у ХХІ столітті – це Інтернет. Тому, у сучасну епоху глобалізації, поразки і перемоги ідей та інтересів певних соціальних груп і, навіть, цілих держав здійснюються на невидимому фронті інформаційно-психологічних воєн, які використовують комунікативні технології з довготривалими цілями. У подібних умовах роль ЗМІ у формуванні індивідуальної та суспільної свідомості особистості значно зростає. Засоби інформації в сучасному світі є важливою частиною «духовного виробництва». Тому, недооцінка впливу засобів масової інформації на людину і маніпуляція громадською свідомістю стають однією з головних причин розмивання культурних цінностей, деградації мистецтва, моральності і духовності [2, с. 243].

В процесі функціонування, мас-медіа нав'язує певні ціннісні орієнтації глядачам. Саме вони є складовою суспільної свідомості. З допомогою «штучного» формування цінностей можна зробити поведінку та реакцію людей на зовнішні чинники передбачуваною і прогнозованою. Це є інструментом прихованого маніпулювання громадянами.

Взагалі духовність є нестійкою, адже залежить, як ми вже переконалися, від багатьох зовнішніх чинників, які на неї впливають. Тому вона потребує постійного захисту з боку особистості, але найголовніше з боку держави. В умовах глобалізованого світу важко захистити себе від інформації, яка постійно надходить. Тому на мас-медіа лежить велика відповідальність.

Особливо це важливо, в умовах впливу іноземних ЗМІ на українські. Наш інформаційний простір знаходиться під впливом іноземної культури. Для них основною функцією мас-медіа є розважальна. Таким чином іноземні журналісти відвертають увагу глядачів від глобальних проблем. Це їм вдається з допомогою емоційного фактора впливу на людину. Вони стверджують, що добра новина – це не новина, адже не викликає в особистості емоційної зацікавленості. Тому сучасна людина більш тривожна, залякана, багато переживає, не відчуває себе в безпеці, часто заздрить комусь і всім незадоволена. Таке становище гальмує моральний, інтелектуальний розвиток індивіда, відповідно формує негативні духовні цінності [1, с. 164].

Тому ми можемо говорити про нав'язування українцям чужих ідеалів, принципів, цінностей, правил життя. Це розмиває ідентичну унікальність нашого народу. Адже основою стійкої держави є її сформований, незалежний

інформаційний та культурний простір. Відповідно духовні цінності є особливостями, що вказують на культуру суспільства, історичну пам'ять і в кінцевому на державність.

Висновок. Отже, ми можемо стверджувати, що український інформаційний простір є незахищеним. Вітчизняні засоби масової інформації в сучасних умовах глобалізації не витримують впливу іноземних держав. На нашому ринку переважають «продукти» чужого виробництва, які деформують світогляд та духовні цінності українського суспільства.

Тому держава повинна приділяти увагу не тільки економічним, політичним аспектам життя, а й духовним. Це є запорукою незалежної демократичної держави, в якій є сформована національна єдність, ідентичність, самосвідомість, культура. Суспільству необхідні самостійні засоби масової інформації для формування стабільної системи духовних цінностей. Для цього потрібно використовувати не підвладні олігархам канали телебачення, а громадські об'єднання, молодіжні організації, культурні заклади, які будуть формувати правильні духовні цінності.

Список використаної літератури

1. Каштельян Ю. О. Вплив засобів масової інформації на формування громадської думки. Збірник матеріалів «круглого столу»: «Інформаційно-правове та організаційно-управлінське забезпечення інноваційного розвитку регіону». 2018. С.161-164.

2. Крат Д. А. Вплив засобів масової інформації на розвиток особистості у підлітковому віці. Київ, 2016. С. 241-243.

3. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. *Гуманітарний вісник ЗДІА. Запоріжжя*, 2009. Вип. 38. С. 222-233.

4. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

ЗНАЧИМІСТЬ ЛЮБОВІ КРІЗЬ ПРИЗМУ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ

Актуальність теми пов'язана із останніми подіями, що відбуваються у світі, а саме поширенням небезпечного вірусу COVID – 19. Це є одна із найгостріших проблем сьогодення, яка поступово змінює наше ставлення до світу, погляди на життя та психоемоційний стан людей. Безумовно, в такий важкий час єдиним почуттям, яке допомагає нам морально боротися із страхом, стресом та відчаєм, є любов.

Звичайно, однією з найбільш важливих категорій філософії є категорія любові. Це прекрасне почуття є життєвою потребою кожної людини. Тому актуальність філософії любові та потреба в любові – будуть доти, доки існує людина.

Проблема любові була предметом зацікавлення таких зарубіжних мислителів та філософів як: Сократ, Платон, Аристотель, І. Кант, З. Фройд, Ж. Батай, Сімона де Бовуар, А. Камю, Ю. Крістева, Ж.-П. Сартр, Е. Фромм, М. Фуко, В. Франкл, Мігель де Унамуно, Ролло Мей, Г. Марсель, Дені де Ружмон, П. Брюкнер, та ін. Серед українських вчених, які займалися дослідженням філософії любові варто відмітити: Ю. Ковальчук, В. Туренко, В. Горського, С. Кримського, В. Кришмарел, Н. Хамітова, С. Крилову, Л. Гармаш, О. Гомілко, А. Морозова та інших.

Мета дослідження полягає у філософському дослідженні різних аспектів любові, її різновидів та дослідження любові як визначального фактора формування і розвитку особистості; еволюція почуття любові в сучасних умовах.

Завдання дослідження: здійснити аналітичний огляд та дати характеристику еволюції любові в умовах пандемії; дати визначення філософії любові та розглянути ставлення окремих філософів до цього питання; охарактеризувати причини, значення любові та з'ясувати відмінності між різними видами любові.

Об'єктом дослідження є особливості формування, значення та вплив любові на життя окремих індивідів, та суспільства загалом.

Предметом дослідження є аналіз любові під впливом подій, пов'язаних із поширенням коронавірусу на стан людства.

Сьогодні настали надзвичайно складні часи для всього людства. У зв'язку з поширенням коронавірусу цілий світ об'єднався, аби спільними зусиллями подолати цю страшну хворобу. Насправді така ситуація є справжнім викликом не лише для сучасної медицини та економіки, а й для кожної людини.

Проте, мабуть варто визнати, що ми отримали те, на що заслужили... Складається враження, наче сама Земля намагається захиститись від людей. Ми вже давно вирішили, що все знаємо і все можемо. Ми жорстоко знущались над природою, забруднювали її та руйнували. Ми перестали цінувати своє життя, здоров'я, близьких людей та дорогоцінний час. І лише тепер ми маємо чудову можливість подивитись на світ і на самих себе зовсім з іншого боку.

Людству була потрібна саме ця хвороба, щоб зрозуміти, що про здоров'я потрібно дбати. Ми перестали вміти співіснувати у сім'ях, тому ця хвороба змусила нас залишатись у будинках, щоб ми знову навчилися жити як сім'я; перестали поважати людей похилого віку, щоб знову згадати, які вони вразливі; ми перестали цінувати медичних працівників, щоб усвідомити, які вони незамінні і наскільки ми залежні від них; перестали поважати вчителів, тому ця хвороба закрила школи, щоб батьки самі спробували вчити своїх дітей; ми думали, що можемо купити все, що хочемо і коли хочемо, що можемо бути всюди і зі всіма, з ким забажаємо, тому ця хвороба закрила майже всі заклади та обмежила нас у зустрічах та прогулянках; ми всі ходили з незадоволеними обличчями на роботу чи в навчальні заклади, проте зараз кожен із нас з величезною радістю повернувся б туди; ми приділяли занадто багато уваги зовнішності і порівнювали себе з іншими, тому ця хвороба закрила наші обличчя масками.

Вірус забирає в нас дуже багато, але натомість дає ще більше: дає можливість багато чому навчитися і зрозуміти, що в житті є справді важливим, переоцінити своє ставлення до всього, що з нами відбувається, по новому розставити пріоритети життя. Коронавірус не цікавить те, ким ми є, наскільки хтось багатий чи відомий, де людина живе чи скільки їй років. Хвороба зрівняла усіх нас. І від кожного з нас тепер залежить подальша доля. Ми повинні навчитись цінувати кожен прожитий день, допомагати, поважати та підтримувати один одного, берегти себе та рідних, але найважливіше – любити. Любити себе, цей світ, країну, близьких людей та Бога. Бо лише справжня любов може врятувати наші життя та весь світ.

Але що ж таке любов? Відповідь на це питання шукали безліч філософів, адже любов – вічна тема, це така ж важлива і складна філософська проблема, як сенс життя, людина, смерть чи безсмертя. Є глибокий внутрішній зв'язок між філософією, думкою (логос) і любов'ю (філія), що отримало відображення в самому терміні «філософія», який буквально означає «любов до мудрості» [0, с. 224].

Загалом, філософія любові – це галузь філософської антропології та етики, яка намагається пояснити природу любові. Філософське дослідження любові включає в себе завдання проведення відмінності між різними видами особистої любові.

Відповіді на питання про те, чим є любов, чому вона займає таке значне місце в нашому житті, її різновиди, причини та наслідки можна знайти в праці «Мистецтво любові» Еріха Фромма, саме тому його називають філософом любові.

Еріх Фромм виділяє кілька видів любові та описує їх з точки зору відмінності взаємин між людьми. Індивідуальна любов, на його думку, може виражатись у коханні, любові до себе, материнській і батьківській любові, любові до інших, тобто братерській любові, чи любові до Бога [0, с. 79].

Автор наголошує на тому, що головна проблема любові – це навчитися любити. Люди думають, що любити просто, а знайти об'єкт любові складно. Він також зазначає, що любов – це передусім давати, а не брати, але більшість людей відмовляються давати. «Давати – це вищий прояв сили. Давати – більш радісно, ніж брати, тому через це проявляється вираз життєздатності» [0, с. 50].

Також любов передбачає турботу, відповідальність, повагу та знання. «Любов – це активна зацікавленість у житті та розвитку того, що ми любимо». Турбота і зацікавленість ведуть до відповідальності. «Відповідальність могла би легко вироджуватися в бажання переваги та панування, до поваги. Повага – це здатність бачити людину такою, якою вона є, усвідомлювати її унікальну індивідуальність» [0, с. 53-56].

Філософ розуміє повагу як здатність приймати кохану людину повністю. І це дозволяє залишатися індивідуальністю при єднанні з людиною. Фундаментальна потреба у єднанні пояснюється Фроммом бажанням пізнати «таємницю людини». Інший шлях пізнання «таємниці» – любов. Філософ також звертає увагу на те, що для здатності любити важливою умовою є подолання власного егоїзму та нарцисизму. Ще одна важлива якість, яку Еріх Фромм бачить умовою здатності любити, – це віра. У свою чергу, віра в можливості іншої людини стає важливою умовою її розвитку. Віра передбачає і відвагу, оскільки те, у що ми по-справжньому віримо і що є для нас цінним, вимагає наших активних зусиль [0, с. 59].

А Іван Павло II своїй книзі «Переступити поріг надії» зазначає, що «людина не спроможна жити без любові. Вона стає сама для себе незрозумілою істотою, її життя стає без значення, якщо їй не виявляють любові, не зустрічають з любов'ю, якщо вона не переживає її, не бере в ній безпосередньої участі» [0, с. 24].

Ще один відомий філософ Мігель де Унамуно писав, що для того, щоб пізнати духовну любов, люди мають разом відчутти один і той самий біль, бо тільки тоді вони зрозуміють один одного, співчують один одному, страждають і люблять одне одного. «Любити – означає співчувати, і якщо тіла з'єднує насолода, то душі з'єднує страждання» [0, с. 213].

Вартою уваги також є думка сучасного українського автора А. Морозова, який пише: « У любові поєднуються... і свобода (не можна примусити любити), і краса (ми любимо все, що прекрасне), і добро (у любові ми бажаємо блага іншому), і духовний сенс (ми не можемо звести любов до матеріальних хімічних процесів та реакцій у крові» [0, с. 181].

Віктор Франкл у своїй книзі «Людина в пошуках справжнього сенсу», згадуючи про свою дружину, писав так: «Мене приголомшила думка – уперше в житті я побачив істину, оспівану багатьма поетами в піснях, проголошену найвищою мудрістю багатьма мислителями: любов – це остаточна й найвища мета, до якої повинна прагнути людина. І тоді я усвідомив найвеличнішу таємницю, якою діляться поезія, мислення і віра: порятунок людини відбувається через любов і в любові. Кохання охоплює не лише фізичну істоту коханої людини. Воно знаходить найглибший сенс у її духовному існуванні, її внутрішній суті» [0, с. 54].

Отже, любов – це особливе почуття, про яке сказано мільйони слів і написані гори книг, існують навіть формули кохання, наукові визначення, філософські трактати. Це феномен, духовна основа та сенс буття. І в наш час тема любові залишається особливо актуальною. Адже тільки через безмежну любов до людей, щодня помирає велика кількість медиків, які готові жертвувати собою заради порятунку хворих. Всі ми маємо неоціненну можливість ще більше полюбити своє життя, світ навколо нас, стати

добрішими, мудрішими та відповідальнішими. І саме тому в такий нелегкий для нас час, коли весь світ стає на паузу через пандемію коронавірусу, справді необхідно зберегти у своєму серці любов і поділитись неї з близькими людьми. Любіть себе, своїх батьків, друзів та, в першу чергу, любіть Бога. Бо лише у любові та прагненні реалізувати її ідеали полягає сенс нашого життя.

Список використаної літератури

1. Іван Павло II. Відкупитель людини. Львів: Місіонер, 2008. 78 с.
2. Мигель де Унамуно. Любовь, боль, сострадание и личность: Трактаты о любви. Мариуполь : ИФРАН, 1994. 210 – 302 с.
3. Морозов А. Любов і смерть. Київ, 2009. 216 с.
4. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. / пер. з англ. О. Замойської. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 160 с.
5. Фромм Еріх. Мистецтво любові. / пер. з англ. В. Кучменко. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2017. 194 с.
6. Шестаков В. Штампування. Европейский эрос: Философия любви и европейское искусство. Изд. 2, испр. и доп. Санкт-Петербург, 2011. 224 с.
7. Nadia Hnasevych,
Olena Morschakova The problem of the axiological existence of a person in an ideological aspect : Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез, Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 квітня 2019 р., м. Тернопіль: Видавничий центр ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2019. С. 11-13.

*Заяць Ірина,
студентка групи КІ-11
факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ*

ЛЮБОВ ТА БАГАТОГРАННІСТЬ ЇЇ ПРОЯВУ

Актуальність дослідження. Актуальність теми обумовлюється особливостями культурного та суспільно-політичного життя на сучасному етапі. Поняття «любові» є «вічним» і дискусійним, проте у ХХІ ст. воно набуло певної невизначеності. Тому важливо знати і розуміти відмінність між видами любові, оскільки вона є провідною потребою людини, можливістю самовизначитись у суспільстві.

Значущість любові в житті людини очевидна. Оскільки без цього почуття вона позбавлена справжнього життя, а, можливо, і самого сенсу існування. Сучасна цивілізація сприяє новим міжособистісним відносинам, які так чи інакше пов'язані з феноменом любові.

Феномен любові досліджували такі науковці, як Аристотель, Платон, Сократ, Сенека, Кант, Григорій Богослов, Василій Великий, Іоан Златоуст, Сьорен К'єркегор, Жан-Поль, Альбер Камю, Карл Ясперс, Джордано Бруно, Еріх Фромм, Паскаль Брюкнер, Андрій Дахній, Віталій Туренко, Назіп Хамітов, Світлана Крилова, Лариса Гримаш та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз поняття «любов» в різних її аспектах.

Завдання дослідження: дати теоретичне обґрунтування поняттю «любов» у різних її проявах, розкрити значення любові, як чинника становлення особистості; проаналізувати тлумачення любові в працях Еріха Фромма і Паскаля Брюкнера.

Об'єкт дослідження: феномен любові у сучасному світі.

Предмет дослідження: багатогранність любові, її аспекти та значущість в житті людини.

Любов – поняття багатогранне, оскільки воно має багато форм та особливостей, якими неможливо відтворити усю її сутність у людському серці [5]. Мислителі присвятили даній проблемі багато праць у контексті історико-філософського тлумачення. Філософи Античних часів приділяли увагу декільком напрямкам – комунікативному та перфекціоністському, відповідно якими займались Аристотель і Платон. Феномен любові розглядається, як інтерпретація даного поняття, що виражає унікальність її принципу та складність у філософії. Її особливістю є невизначеність твердження, як практичного екзистенціалу людського буття [4]. Ми розглянемо цю проблему глибше, тобто, якою вона є у багатьох аспектах нашого життя.

Цікаву думку висловлює Брюкнер у книзі «Парадокси любові», зокрема, що до поєднання свободи і кохання. За твердженням Паскаля, свобода – це своєрідна відповідальність за долю іншого. У той же час, коли почуття осіб переростають в тривалі стосунки, то люди стають іншими, оскільки зазнають нових випробувань. Це приводить до того, що інколи прекрасний порив кохання переростає у нестерпні стосунки. Тоді автор говорить про розлучення, як тонке мистецтво. Цей момент для обох сторін має бути делікатним, «бо треба подолати цю біль, не забруднивши себе, піти без драми» [1, с. 26].

Вагомим аргументом є моральні цінності, що допоможуть індивіду досягнути всю вершину людських почуттів. Без таких значущих складових, як

розум і фізичні особливості, людина не здатна осягнути мистецтво любові [6, с. 26].

Для початку визначимо, що означає любов до самого себе. Поняття «любити себе» і «егоїзм» – схожі, але це водночас різні речі. Щоб любити когось, потрібно вміти поважати та розуміти себе, адже це є невід’ємною частиною співіснування у суспільстві. Коли любиш себе, любитимеш й інших [6, с. 95].

Невід’ємною частиною людини є материнська і батьківська любов. Мати оточує немовля своєю любов’ю, і таким чином воно почувається у гармонії та безпеці [6, с. 69]. Якщо мати дає свою ласку і любить дитину лише за те, що вона є, то що означає батьківська любов? Батько – це теж невід’ємна частина кожної дитини. Він є наставником для малечі та супровідником в житті, який навчає долати перешкоди. Чи любить він свою дитину так само, як мати? Існує твердження, яким Е. Фромм доводить, що батьківську любов потрібно заслужити, тобто бути слухняним [6, с. 75].

Ми повинні виокремити ще один найголовніший аспект – любов до Бога. Він створив людину і подарував їй життя. Доведено, що саме любов до Господа є найважливішою складовою любові, так вважали філософи, які були прихильниками релігії. Авраам отримує нагороду, пройшовши непізнаваний шлях пізнання, таким чином він залишається вірним у своїй любові до Нього. Сьорен К’єркегор переконує, що саме істинна любов імовірна на релігійній стадії. Інший мислитель висловлює твердження, показуючи взаємозв’язок між людиною і Богом. Це доводить, що між ними утворюється міст, на якому вони стають рівними. Безумовно, Божа любов є потрібна для людини, Він допомагає підвестись після великого падіння і допомагає їй [2].

Особливу увагу потрібно зосередити на любові до своїх ближніх. Ця складова достатньо важлива, як і інші вищенаведені чинники. Братня любов ґрунтується на відповідальності, повазі та турботі про інших собі подібних. Перебуваючи в оточенні серед людей, утворюється взаємозв’язок, тобто людська єдність [6, с. 80].

На тій основі Фромм хотів довести, що ми всі рівні і потребуємо допомоги. Варто зазначити, що безпорадність – це не постійний стан, він триває лише деякий час, тому допомога таким особам і є першим кроком до братньої любові [6, с. 81].

На противагу усім цим поняттям, що було вказано вище, приходять еротична любов. Ми мали змогу побачити, що братня любов, батьківська є різними. Головну проблему становить почуття самотності, що стосується кожної особистості. На даному етапі ми можемо спостерігати оманливе почуття закоханості, при цьому не помічаючи, що це може бути лише спокуса. На жаль, цей світ побудований так, що нас оточують бажання, яким ми здатні піддаватись [1, с. 14].

Деякий час закохана пара поринає у стан ейфорії, що затьмарює свідомість. Між двома людьми наявний ефект ілюзії, який має достатньо оманливий характер і спричиняє сексуальний потяг. Це може викликатись самотністю і відчуженістю, які відчуває індивід. Еріх Фромм наголошує на тому, що у свідомості людей сексуальний потяг вважається невід’ємним від любові, оскільки люди думають, що саме любов допустима за умови взаємного бажання одне одного [6, с. 89].

Можна стверджувати, що наша душа потребує сублимації любові в першу ж чергу. Здається, що вона передбачає лише передачу сексуальної енергії, яка втілена у почуття любові між парою. Значущою моральною потребою кожного індивіда є любовне ставлення до всього істинного. Тому головна ціль є реалізація всеєдності, що дає можливість людині подолати усі труднощі. Коли особистість пройде усі рівні так званої сублимації, вона зможе втілити та продемонструвати свою готовність до співпраці з іншими [3].

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

Вищезгадані аргументи доводять, що любов є динамічним явищем, воно може переходити з одного виду в інший, тобто трансформуватися та виявлятися у різних проявах. Любов є неоднорідним станом, а швидше багатограним феноменом, який реалізується у широкому діапазоні людських взаємин.

Любов – це найважливіше, що повинна досягнути людина. За твердженням Фромма, це творче, життєстверджуюче ставлення людини до людини. Це почуття притаманне не кожному, проте навчитися можливо завдяки наполегливій праці. У цьому полягає суть любові, як мистецтва. Отже, це найвище мистецтво, яке розкриває всю сутність людської душі [6].

Любов – це найдорожча цінність, яку нам дано. Адже без неї не обійтись жодній людині, незважаючи на її добробут, освіту тощо. Той, хто має бажання духовно і фізично зростати, буде докладати максимум зусиль. Варто зазначити, що потрібно також давати свободу особистості і ставитись до неї так, якою вона є. Любов – це почуття відповідальності, яке залежить від бажання зробити кращим того, кого любиш. На такий крок спроможна лише та особистість, яка здатна до саморозвитку та самовдосконалення.

Сучасна культура розкрила глибоку кризу людського духу, тому у сучасному світі любов є значущим чинником формування міжособистісних стосунків.

Список використаної літератури

1. Брюкнер П. Парадокс любви. \ пер. Н. В. Кислова, Е. И. Виноградова. М.: Издательство Ивана Лимбаха, 2015. 272 с.
2. Ковальчук Ю. В. Феномен любові у європейській філософії XIX-XX століть: онтологічно-екзистенційний вимір: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.05. Львів, 2017. 20 с.
3. Нікішина Н. В. Любов як форма екзистенції особистості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.04. Сімферополь, 2006. 19 с.
4. Туренко В. Специфіка та особливості історико-філософської експлікації феномену любові: постановка питання. Філософія: нове покоління: матеріали міжнародної конференції (11-12 квітня 2019 року). С. 84-87. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16570/Turenko_Spetsy_fika_ta_osoblyvosti_istoryko_filosofskoi_eksplikatsii_fenomenu_liubovi_postanovka_pytannia.pdf?sequence=1 (дата звернення: 5.04.2020 р.).
5. Туренко В. Э. Философский взгляд на «парадоксальность» любви и ее дискурса. Практична філософія. № 1. 2015. С. 93-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pf_2015_1_16 (дата звернення: 5.04.2020 р.).
6. Фромм Е. Мистецтво любові. \ пер. з англ. В. Кучменко. 3-тє видання. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 192 с.

7. HnasevychNadia.,RudakewychOksana. Wolność działania moralnego: I. Kant vs. A.Schopenhauer. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ І. Філософська антропологія та філософська культура. №9(334). 2016. С. 16 – 21.

РОЗУМІННЯ ЛЮБОВІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Усе життя людина відчуває сум, радість, здивування. Людина по-різному реагує на різні фактори, які впливають на неї. Але на підсвідомому рівні вона хоче, щоб її вислухали та підтримали, наштотує нас на здійснення мрій та сподівань.

Якщо ж ми говоримо про кохання між людьми, то це є палка ейфорія. Дійсно, кохання – це завжди випадковість. Ми не знаємо місця і часу нашої першої зустрічі з любов'ю, з тією особистістю, в яку будемо закохані, але улюблена особистість – не випадкова, вона обрана нами серед сотні тисяч людей. Заради такої зустрічі ми готові пожертвувати власним щастям, добробутом, успіхами, здоров'ям, тільки б бути з тією, яку ми любимо, хто наповнює наше життя сенсом і дає крила, тобто натхнення.

Проблемою любові займались Б. Паскаль, В. Туренко, Н. Хамітов, С. Крилова, О. Гомілко, Л. Гармаш, З. Фройд, К. Юнг, А. Адлер, К. Хорні, Е. Еріксон, Е. Фромм, Е. Берн, Е. Гідденс, А. Собл, І. Сінгер, Р. Апресян, Ч. Ломброзо та ін.

Але варто задуматись, що кохання буває різним, а саме таким як: романтичне кохання, закоханість або ж зріла любов, кохання-пристрассть, фальшиве кохання.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз філософії любові в сучасному глобалізованому суспільстві.

Об'єкт дослідження: філософія любові в сучасному глобалізованому світі.

Предмет дослідження: любов як проблема філософського дискурсу в сучасному суспільстві.

Перш за все, варто написати про романтичне кохання. Це кохання сприймається як культурно – історична форма любові, яка містить приємне та яскраве почуття від емоційного потягу до коханого(коханої) особи. Основними характеристиками такої є: фемінна, сексуальний аспект, об'єкт кохання, ідеалом любові є «вічне кохання»

Розглядаючи кожну з них детально, варто зазначити, що фемінність романтичного кохання відрізняється від куртуазної культури. Більш поглибленою є куртуазна практика, адже жінці відведено максимальне значення. Щодо романтичної культури, то її ідеал пов'язаний з формами життя, що базується на жіночих призначеннях у цьому світі та з соціальними ролями [3, с. 205].

У романтичному коханні не є основною функцією сексуальний аспект, хоча більшість обмежують єдиного сексуального партнера від «сторонніх» своїпіднесені стосунки. Як що ж говорити про людей, які отримують сексуальний контакт лиш для задоволення, не маючи почуттів, тоді вони не переймаються чи у партнера є хтось інший.

Якщо людина закохалась та прагне зустріти свою старість зі своїм обранцем, тоді на підсвідомому рівні вона переконана, що її кохана персона буде їй вірною, і самі ж будуть прагнути бути такими ж [1, с. 36].

Разом з тим необхідно сказати, що в сучасній масовій культурі склався ряд аспектів, які певною мірою «спрощують» уявлення про неї або ж занадто «ідеалізують». Якщо ж це розглядати як з філософської точки зору, то слух, шкіра, зір – відіграють значну роль в дискусії про кохання. Очі слугують іноді засобом пізнання та певним «спалахом» між закоханими особистостями. Про значення дотику можна відзначити наступне – відсутність страху, довіра та почуття підтримки. В цьому особливість та цінність кохання в сучасній масовій культурі [2, с. 54].

Не варто забувати, що ніжність – це також один із найголовніших атрибутів у сучасному коханні. Ніжність має вербальний та невербальний ряди аспектів. Згідно з філософським дискурсом, усі ніжні слова, які сказані коханій людині – це не просто слова, а слова, яка проявляють кохання як феномен влади. Такими двома силовими контактами виступає ніжність та пристрасть. Якщо в пристрасті є відкрита демонстрація сили, що пов'язана з надмірною ревністю та тимчасовою агресією то ж у ніжності – це відмова від тиску на особистість та розділення сили, яка огортає іншого [7, с. 25–26].

Найбільш схожим на почуття кохання – це почуття закоханості. Саме таке почуття є більш пристрасним коханням, для якого властивий стан афекту та може існувати лише в пам'яті людей і аж тоді перейти в зріле кохання. Якщо ж порівнювати ці два почуття, то варто зазначити, що кохання є більш усвідомленим та сталим почуттям, на якого не впливає жодні фактори розлуки, люди прагнуть докладання певних зусиль для зміцнення стосунків. Почуття закоханості – це є в більшою мірою інстинктивне та несвідоме почуття, для кого характерні тимчасові емоції, не усвідомлення проблем, які виникають у відносинах [4].

З боку психіатрів також приділялось багато уваги почуттю любові. Так, ще наприкінці XIX сторіччя німецький психоневролог Рихард фон Крафт-Ебінг – засновник сучасної сексопатології, видав фундаментальну наукову працю з психопатології під назвою «Злочини любові. Статева психопатія». Автор приділив у роботі велику увагу сексуальній патології: асексуальності мазохізму, садизму тощо. Практично в той самий час криміналіст та італійський учений Чезаре Ломброзо приділяє увагу виникненню фактів божевілля від любові у своїй роботі «Любов у схиблених» [5, с. 363].

Звертає на себе увагу медичне визначення любові. Любов – це типове антропонозне захворювання, що характеризується ураженням життєво-важливих органів, частково серця й центральної нервової системи. У стадії розпалу відзначається тахікардія, розгубленість, блідість шкіри, слинотеча тощо. Ускладнення: суїцид, психоз, істерія [6].

На сьогодні тема кохання як психологічне захворювання не втратило актуальності. Саме на початку XXI сторіччя англієць, що практикує психолог-клініцист Френк Телліс видає наукову працю «Любовна хвороба: любов як психічний розлад», у якій було приділено увагу такого психологічного стану, як любов. Відкинуте кохання здатне породити найболісніші страждання. Нав'язливі ідеї та переслідування об'єкта пристрасті, купівля коштовних подарунків, жалість щодо себе, найглибші депресії, які приходять після розриву з предметом любові, і величезне число розлучень через подружні зради приносять незліченні страждання людям у всіх куточках світу [8, с. 11–12].

Здавалось би, що любов є мотивом укладення шлюбу, проте певний стан любові може бути визнаний психічним захворюванням.

Висновок. Справжнє кохання не варто шукати там, де його немає. Такі почуття не будуть у тих, хто черствий меркантильний та жорстокий. Кохання буде між тими, хто дійсно прагне його здобути.

Якщо ж говорити про тих, хто кохання ще не відчув, варто пам'ятати, що у любові повинна бути присутня турбота, взаєморозуміння, відповідальність, увага – прагнення зробити кохану людину щасливою. І кохання не є завжди ідеальною картиною, у ній також присутні як і смуток, сльози, так і вразливість люблячих. То ж кохання – це праця над собою та над стосунками.

Дискурс люблячих в романтичному інваріанті не зосереджений тільки на пристрасті, в ньому присутня турбота, взаєморозуміння, відповідальність, увага, жертвність. Відповідно до цього, романтична культура любові не пов'язана виключно зі славнозвісним «хепі-ендом», в ній неминуче присутні смуток, сльози, а відтак, вразливість люблячих.

Список використаної літератури

1. Скок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. *Вісник ЧДПУ*. Чернігів. Вип.11:Серія: Психологічні науки. 2002. с. 128-132.

2. Туренко В. Сутність та особливості дискурсу романтичної культури любові: спроба переосмислення. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. С. 53-55

3. Апресян Р. Г. Идеал романтической любви в постромантическую эпоху. *Этическая мысль*. 2005. Вып. 6. С. 201–219.

4. Изард К. Э. Психология эмоций. К. Э. Изард ; пер. с англ. СПб. : Питер, 1999. 464 с., илл. Серия («Мастера психологии»).

5. Ломброзо Ч. Гениальность и помешательство общ. ред., предисл. проф. Л.П. Гримака. Москва: Республика, 1996. 398 с.

6. Медицинское определение любви. URL: <https://otveklik.com/30328/medicinskoeopredelenie-lubvi.html> (дата обращения: 10.11.2018).

7. Соловьева С. В. Феномены власти в бытии человека С. В. Соловьева: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. докт. философ. наук. 09.00.11 социальная философия. Самара, 2010. С. 25–26.

8. Фишер Х. Почему мы любим? Природа и химия романтической любви Х. Фишер. М. : Альпина нон-фикшн, 2013. 320 с.

9. HnasevychNadia., RudakewychOksana. Wolność działania moralnego: I. Kant vs. A.Schopenhauer. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ I. Філософська антропологія та філософська культура. №9(334)*. 2016. С. 16 – 21.

ФЕМІНІЗМ ЯК ЧИННИК ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Тема фемінізму буде актуальна завжди, поки не наступить рівність статей або матриархат. Оскільки жінка і чоловік це основа суспільства, і скільки буде існувати патріархат, стільки й буде існувати фемінізм. Фемінізм можна трактувати як ідею створення нової форми суспільного устрою, де не буде домінуючих - жінок чи чоловіків, де буде рівноправ'я статей, так званий «біархат».

Емансипація жінок носить гостроактуальних характер, особливо в сучасному суспільстві. Так як для досягнення рівноваги і балансу в суспільстві необхідно два компоненти: чоловік і жінка.

Дослідженням фемінізму займалися такі відомі науковці, як Маріанна Хестер, Кетлін Ньюленд, Ф. Вольтер, Джон Стюарт, Гаріет Тейлор, Ш. Фур'є, А. Сен-Симон,. Окрім названих науковців цим питанням займалися ще ряд українських науковців: Соломія Павличко, Оксана Кісь, Мілена Рудницька, Марія Маерчик, Тамара Марценюк, Оксана Гумілко, Оксана Забушко та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз поняття «фемінізм», аналіз динаміки і розвитку фемінізму як ідеології і суспільного руху.

Завдання дослідження: визначити основні етапи розвитку феміністичного руху в Україні; охарактеризувати основні концепції фемінізму; розглянути основні тенденції феміністичного руху.

Об'єкт дослідження: фемінізм його прояви та тенденції.

Предмет дослідження: особливості феміністичного руху як чинника гендерної рівності в Україні.

Фемінізм (фр. *Féminisme*, від лат. *Femina* – «жінка») – в широкому сенсі – прагнення до рівноправності жінок з чоловіками в усіх сферах життя суспільства, у вузькому сенсі – жіночий рух, метою якого є усунення дискримінації жінок і рівняння їх прав з чоловіками [5, с. 291].

Як політичний термін, фемінізм з'явився в ХІХ ст. та увійшов до повсякденного вживання лише з 60 - х років ХХ ст. (фемінізм як медичний термін вперше був застосований у ХІХ ст. для означення зміни статі - жінок на чоловіків чи чоловіків на жінок) [6, с. 154].

У сучасному розумінні поняття фемінізму незмінно пов'язане з жіночими рухами та спробами підвищити соціальну роль жінок. У цьому значенні поняття асоціюється з двома основними уявленнями: що жінки займають гірше становище в суспільстві виключно через стать та те, що це становище може і повинно бути виправленим. У цьому плані феміністки акцентували на тому, що вони вбачають у політичних зв'язках між статями, в зверхності чоловіків над жінками, в підпорядкованості жінок чоловікам у більшості, якщо не всіх, суспільствах [2, с. 30].

Виникнення та усталення традицій жіночого руху в Україні відбувалося під впливом феміністичної теорії Заходу. Особливістю українського жіночого руху є тісний зв'язок з національно-визвольною боротьбою. У Наддніпрянській Україні основні зусилля емансипаційного руху зосереджувалися на боротьбі за

право жінки на освіту, зокрема вищу («Общество помощи высшему женскому образованию» у Харкові) [3, с. 60].

Згодом були засновані Київська жіноча громада, Товариство захисту працюючих жінок у Києві та Харкові. Жінки брали активну участь у культурно-освітньому русі (Олена Пчілка, Х. Алчевська та ін.), а також у суспільно-політичному житті, зокрема у народницькому та соціал-демократичному рухах [3, с. 63].

Під час Першої світової війни (1914–1918) та українських визвольних рухів (1917–1921) жінки брали активну участь у санітарно-медичній праці. Окремі українські жінки перебували на військовій службі – в Легіоні Українських січових стрільців (О. Степанів, С. Гапечко, Г. Дмитерко та ін.), в Армії УНР, у повстанських загонах (Маруся Соколовська та ін.) [3, с. 65].

Традицію ліберального фемінізму в міжвоєнний період розвинули жіночі організації в Західній Україні. У Галичині найбільшим жіночим об'єднанням був Союз українок, на Волині – Союз українок Волині, на Закарпатті – Жіночий союз. У міжвоєнний період у Галичині виходили періодичні видання «Жіноча доля» (1932–1939), «Жіноча воля» (1932–1939), «Жіночий голос» (1931–1939), «Нова хвиля» (1925–1939) та ін. [3, с. 67].

Серед основних концепцій феміністичного руху виділяють такі: марксистський, соціалістичний, ліберальний, радикальний [8, с. 590].

Головні положення марксистського і соціалістичного фемінізму спираються на взаємозв'язку гендерної та класової нерівностей з інститутами приватної власності. Різниця напрямків полягало в тому, що перші вважали класову нерівність основною та первинною формою соціальних ієрархій в суспільстві, а другі розглядали клас і гендер як відносно автономні системи, кожна з яких створює свою ієрархію [8, с. 592].

Ключовий документ у ліберальних феміністів це «Декларація почуттів», яку випустив перший з'їзд боротьби за права жінок, що відбувся в місті Сенека-Фоллс (штат Нью-Йорк) у 1848 р., в якому жінку оцінювали поза контекстом дому та сім'ї, сприймаючи її як незалежного індивіда, що має невідчужувані права. Одне з питань, що розглядаються прихильниками ліберального фемінізму при аналізі гендерної нерівності, - це проблема рівності в шлюбі [4, с. 300].

В Україні жінки-активістки та їх діяльність сприймаються суперечливо. Частина людей (як чоловіків, так і жінок) переконана, що українська жінка уже досягла рівноправності і саме від цього страждає. Вони згодні визнати соціально-економічні проблеми, що постали перед жінками та їхніми роинами (а жінку традиційно трактують виключно як берегиню роду), але не розуміють психологічних проблем [1, с. 40].

Однією з найсерйозніших проблем жіночого руху взагалі є подолання заангажованості українського суспільства на звичні стереотипи, традиційні забобони, за якими ігнорується особистісне життя жінки-людини, а соціальна роль її зводиться тільки до обслуговування чоловічої частини населення та родини [7, с. 71].

Другою важливою проблемою жіночого руху є також небажання в суспільстві сприйняти жіночий рух як важливий і вагомий чинник розвитку суспільства. Третя проблема – є недостатня поінформованість суспільства про

жіночий рух в Україні. І щоб вирішити ці проблеми потрібно вирішити наступні завдання. Які ж це завдання? Їх варто поділити на дві групи [9, с. 159].

До першої відносяться завдання, розраховані на перспективу. Вони є тими самими, що й у жіночих рухів будь-якої країни: у галузі політики – це досягнення паритетної демократії як засобу створення соціального середовища, однаково сприятливого для життя та самореалізації як жінок, так і чоловіків [8, с. 160]; у галузі культури – це радикальна зміни парадигми відносин між статями в сім'ї та усіх інших сферах суспільного життя [9, с. 165].

Друга група завдань стосується теперішнього етапу розвитку жіночого руху в Україні. На ньому потрібно: визначитись, який шлях приведе до утвердження паритетної демократії та подолання стереотипів патріархальності у суспільній свідомості [9, с. 166]; узгодити його з діями, які уже сьогодні мають виправляти ситуацію з нерівністю прав та можливостей жінок [9, с. 167].

Висновки. Багатократно зросла роль жінки в суспільстві. Але це все результат довгої і завзятої боротьби, яку вели жінки протягом кількох століть, жертвуючи всім, сім'єю, благополуччям, іноді власним життям. Становище жінки в суспільстві протягом століть змінювалося в самих різних протилежних напрямках. Поступово чоловіки все більше відтіснили жінок на другий план, обмеживши сферу її інтересів впливу виховання дітей і веденням домашнього господарства. Це викликало обурення багатьох освічених жінок. Вони почали боротьбу за свої права. Серед головних феміністських проблем в українській державі є такі: стимулювання адекватного представництва жінок у виборних органах; закріплення квот представництва жінок у партійних списках; здійснення програми гендерного виховання на рівні середньої і вищої школи; вирішення гендерних питань на ринку праці; діяльність Громадянського форуму «За гендерну рівність!». В даний час фемінізм вважається життєвим і помітним соціальним рухом, досягши найбільших успіхів як в економічній, соціальній так і в політичній сфері суспільного життя.

Список використаної літератури

1. Альошина Ю. Е., Волович А. С. Проблеми засвоєння ролей чоловіка та жінки, 2011. № 4. 40-48 с.
2. Грицяк Н. В. Теоретико-методологічні засади формування й реалізації державної гендерної політики в Україні: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 Н. В. Грицяк ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2005. 36 с. укр.
3. Водоп'янова Є. В. Європейський фемінізм: ідеї і рух. *Сучасна Європа*. 2009. № 4. 60-69 с.
4. Львова О. *Принцип рівності у праві: теорія і практика: монографія* О. Львова. Юридична думка. 2014. 300 с.
5. Піщуліной О. Н. *Фемінологія: словник термінів: Вид-во ХНУ ім. В. Н. Каразіна*, 2009. 291 с.
6. Сагайдак А. Г. Фемінізм як суспільне явище: за і проти, 2004. № 3. 154-159 с.
7. Успенська В. *Стереотипи на шляху жінок до лідерства. Феміністська теорія і практика Схід-Захід*. СПб., 2009. 71 с.

8. Хома Н. М. *Моделі соціальної держави: монографія Н. М. Хома. Юридична думка.* 2012. 590-592с.
9. Шинельових Л. Т. *Про концепцію ролі жінки в сучасному суспільстві,* 2014. 160-167 с.
10. Гнасевич Н. В., Сороківський М. *Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. Вітакультурний млин. Методологічний альманах.* 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Онищук Ілля,
студент групи ПР-12,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ПОНЯТТЯ ГЕНДЕРНОЇ СИСТЕМИ У СУСПІЛЬСТВІ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ

Актуальність теми. Дана тема є досить цінною, адже дозволяє залучити до дискусії фахівців з різних галузей, створити об'єктивну та не викривлену картину гендерної парадигми. Проте, варто зазначити, що в основному, у цій статті ми робитимемо акцент на філосо-історичному аспекті даного питання і намагатимемося винести обговорення цієї проблеми на якісно новий рівень.

Питання гендерної системи є дуже цінним і філософської рефлексії над нею не є новим. Теоретичну основу даного дослідження становлять роботи: Платона, Аристотеля, Ф. Аквінського, Ж. Ж. Руссо, Р. Філмера, М. Естела, І. Канта, Г. В. Ф.Гегеля, Д. Лока, М. Уолстонкрафт, К. Сен-Сімона, Н. Макіавелі, Р. Оуена, К. Маркса, Ф. Енгельса, І. Гофмана. Серед сучасних мислителів можна відзначити: А. Костікову, І. Кона, Ф. Мамедову, В. Суковату, С. Айвазову, М. Фуко, Ж. Дерріда, Ю. Кристеву та ін.

Мета дослідження: активізація сучасної наукового товариства щодо питання гендеру, гендерної парадигми та гендерної політики.

Об'єкт дослідження: історико-філософська рефлексія відомих європейських та вітчизняних філософів, соціологів про людину, її сутність та природу.

Предмет дослідження: генезис теоретико-практичної, філософо-соціологічної думки щодо питання гендеру, його впливу на природу людини та усього що її оточує.

Сьогодні, гендерне питання особливо гостро стоїть на світовому порядку денному. Те, що ми зараз спостерігаємо, можна назвати результатом багатовікової праці сотень мислителів та вчених, які оглядали це питання мимобіжно, акцентуючи увагу на інших проблемах. Яскравим прикладом може слугувати праця відомого античного вченого, філософа, мислителя Платона. У своїй центральній праці «Держава» або «Політея», у 5 та 7 книгах він стверджував, що в майбутньому ідеальному суспільстві обидві статі повинні будуть опанувати одні і ті ж заняття і ремесла. Мислитель не виключає жінку й у сфері найвищої форми управління державою [6, с. 4]. Він захоплюється устроєм стародавньої Спарти та ставить її у приклад як один із зразків ідеальної держави.

Проте не тільки Платон порушував гендерні питання. Йому яро опонував Аристотель. Він заявляв, що благополуччю держави шкодить занадто привілейоване становище жінок. На його думку, спартанські жінки є такими, що в повному розумінні слова ведуть свавільний спосіб життя і віддаються розкоші. Уявлення Аристотеля про рівність було іншим: «Рівність – це протилежність «нерівності», середина між надлишком і нестачею» [1, с. 185].

У Середньовіччі, у зв'язку популяризацією християнства на материковій Європі, розвивається схоластика, що представляє собою синтез християнських

ідей, науки і логіки в трактуванні Аристотеля. У філософії схоластики за жінкою закріплюється статус речі, яка для чоловіка принципово не відрізняється від інших речей, і якою чоловік може володіти за своїм бажанням. Можемо стверджувати, що середньовічна християнська ідеологія (як католицька, так і православна) породжує своєрідний дуалізм: з одного боку – зневага до жінки як істоти біологічної, здатної до продовження людського роду, а відповідно до Біблейської традиції – спадкоємиці Єви, яка позбавила людство права на райське життя; з іншого боку – захоплення жінкою як Дівою, істотою непорочною, духовною, що постає втіленням Діви Марії, матері Христа [3, с. 192].

У кінці XIVст. відбувається певне поліпшення в ставленні до жінки. До прикладу Декарт, як основоположник раціоналізму Нового часу, об'єктивно заклав у формулювання самого способу мислення відношення до жінки як нижчої за своєю природою істоти. Його теорія пізнання стала поштовхом для руху за емансипацію жінок, а дуалістична гіпотеза про радикальний поділ сфер матерії і духу надала можливість виділити категорію статі із області чистого мислення і віднести її до області фізичного існування і соціальної ролі (жінки) [5, с. 7].

Серед найбільш відомих філософів епохи Просвітництва найвизначнішим є Ж-Ж. Руссо зі своєю теорією про гендерні ролі виховання, яку він виклав у своїх працях «Юлія, або Нова Елоїза» (1761), «Еміль, або Про виховання» (1762) [6, с. 7].

В основному Руссо стверджував, що чоловік повинен бути сильним та активним, а на противагу йому жінка повинна бути слабкою і пасивною. Причиною цього є фізичне домінування чоловіків над жінками. Але саме йому належить просвітницька ідея про те, що жіноче начало має низку позитивних якостей, які мають неабиякий вплив на процес формування чоловічого суб'єкта [5, с. 7].

Ще одним не менш визначним теоретиком гендерної проблематики є засновник німецької класичної філософії - Імануїл Кант. Він стоїть на позиціях метафізичного визнання відмінності між чоловіком та жінкою, тобто певні особливості містяться не тільки на біологічному рівні, а навіть на - мисленневому та чуттєвому. Загалом Кант також дотримується патріархальних позицій, де жінка має нижчий статус в культурі, через те що вона не має змоги досягнути увесь привілейований шар філософії [2, с. 71].

Поширення феміністської теорії пов'язують з ім'ям Мері Уолстонкрафт (кінець XVIII ст.), [2, с. 71].

Величезний вклад М. Уолстонкрафт полягає в тому, що вона вперше проаналізувала традиційну модель жіночої суб'єктивності як штучний соціальний конструкт, створений в рамках маскуліної культури і виступила з критикою багатьох принципів патріархального суспільства, яка й поклала початок подальшої феміністичної критики [8, с. 71].

Унаслідок популяризації її науково-правового есе «На захист прав жінки» обговорення даного питання виходить на якісно інший рівень. Завдяки копійчій праці філософів, соціологів та психологів формуються нові течії фемінізму: ліберальний фемінізм (М. Уолстонкрафт, Ф. Райт, Д. С. Мілль), марксистський і соціалістичний фемінізм (К. Маркс, Ф. Енгельс), екзистенційний фемінізм (С. Бовуар) та інші.

В цілому, феміністський підхід ХХ століття сформувався як критика уявлень класичної науки-філософії, соціології, психології - про природі відносин між статями. В рамках нового гендерного підходу статус статі перестає бути аскриптивним. У кінці ХХ ст. розвиваються такі напрями фемінізму як: психоаналітичний (З. Фрейд), постмодерністський (Ж. Дерріда) та теорію влади і знань (М. Фуко, Р. Барт). Сучасні постулати, які висувуються феміністськими рухами слід розглядати взаємопов'язано: правові зміни мусять поєднуватися із змінами у сфері звичаїв і виховання. Участь жінок у політиці і займання ними високих посад в адміністративних структурах, мусять залишатися в окреслених зв'язках з виконанням родинних обов'язків [4, с. 188].

Сьогодні на розвиток прав жінок в Україні справляє вплив функціонування міжнародних механізмів та інституцій у сфері прав людини. Значний внесок у формування міжнародного захисту прав жінок зробили Генеральна Асамблея ООН (ГА ООН), Економічна і Соціальна Рада ООН (ЕКОСОП), спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй та Міжнародна організація праці (МОП), в рамках якої прийняті конвенції і рекомендації щодо прав людини в галузі праці, які безпосередньо або опосередковано стосуються захисту соціально-економічних прав жінок [7, с. 9].

Під час дослідження ми прийшли наступних висновків:

1. При розгляді даного питання велика кількість молодих науковців має проблеми із розумінням відмінностей між поняттями «Гендер» і «Стать». Звідси - велика кількість неточностей та дезінформації щодо цього питання.

2. У античний час постало три філософські погляди на цю проблему: Піфагорійський, Платонівський та Аристотелівський. Перший та другий відстоювали рівність як чоловіка, так і жінки. На противагу їм, третій - декларував абсолютиську владу чоловіка.

3. Впродовж розвитку людства розвивалася й наукова думка щодо цього питання.

4. Справжній прорив у цій царині трапився після публікації праць М. Уолстонкрафт. Це стало початком зародження фемінізму, як соціального руху за права жінок, що в подальшому сильно вплинув на розвиток філософії гендеру та гендерної системи в цілому.

5. На сучасному етапі велику увагу цьому питанню приділили відомі сучасні філософи Ж. Дерріда, М. Фуко, А. Костікова, І. Кон, Ф. Мамедова, В. Суковата, С. Айвазова, Ю. Кристева. Загалом у своїх працях науковці дійшли висновку, що наразі сучасні суспільства залишаються патріархальними, і відрізняються лише за ступенем гендерної нерівності та характером її проявів.

Список використаної літератури

1. Аристотель. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: В. Ф. Асмус, М.: *Мысль* 1976; Акад. наук СССР Т.4. С. 85.

2. Гендер для медій. Підручник / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. К.: Критика, 2017. 222 с.

3. Загурська С. М. Корженко В. В. Соціально-філософський аналіз владних констант гендеру в історичному контексті. *Гілея науковий вісник*. 2016. № 110. С. 190-194.

4. Конціцка Г. Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці: дис. канд. філос. наук: 23.00.01. Конціцка Гражина. Львів, 2016. 219 с.

5. Левченко Л. Ю. Жіночі та гендерні дослідження в системі філософсько-етичного знання: теоретичний огляд: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії» Левченко Людмила Юріївна. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 1-14.

6. Левченко Л. Поняття «гендер» у світлі філософського дискурсу: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 15 листопада. 2019 р. Маріуполь, 2019. С. 148-150.

7. Слатвицька А. В. Міжнародний захист економічних прав жінок: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право» Слатвицька Анна Володимирівна. Київ, 2010. 20 с.

8. Тукачова Ю. С. Историко-философская интерпритация гендера. Общество: философия, история, культура. 2011. С. 70–76.

9. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Свиш Анастасія,
студентка групи ПР-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ: ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЖІНОК В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Особливої уваги потребують проблеми законодавчого урегулювання гендерної рівності: заборона дискримінації за статевою ознакою; втілення особливих заходів, що сприяють фактичному досягненню рівності жінок і чоловіків; призначення компенсацій та санкцій за порушені права; запровадження інституційних механізмів захисту гендерної рівності.

У період сучасності гендерна нерівність у розвитку і використанні людського потенціалу властива всім суспільствам, незалежно від їхнього рівня соціально-економічного розвитку і виявляється в нерівних можливостях чоловіків і жінок щодо зайнятості, сфери освіти та доходу. Останнє тисячоліття зробило вагомий крок вперед щодо забезпечення гендерної рівності, утвердження необхідних основ гендерної рівноваги та гендерної демократії у розвитку і застосуванні людського потенціалу.

За останній період у всьому світі зросла роль досліджень у сфері гендерної рівності. Серед зарубіжних авторів, які працюють у сфері соціального аналізу гендерних відносин, варті уваги роботи Е. Гідденса, Р. Коннела, Р. Кромптон, С. Уолбі,

К. Уоллес, П. Еботт, Дж. Еспін-Андерсен, С. де Бовуар, С. Вейль, Г. Арендт та інших дослідників.

Проблеми гендерної нерівності і становища жінки у суспільстві розглядаються такими авторами, як: О. Балакірева, О. Піщуліна, В. Довженко, І. Демченко, О. Забужко, О. Іващенко, К. Карпенко, А. Лантух, В. Лапшина, Є. Лібанова, О. Луценко, І. Мироненко, С. Оксамитна, В. Онікієнко, С. Павличко, В. Суковата, В. Фесенко, Ю. Якубова, М. Рубчак, О. Яременко, О. Гомілко, Л. Кримець, С. Крилова, Н. Хамітов та іншими.

Сучасним питанням методології дослідження гендерних проблем значна увага приділена у працях українських учених: С. Аксьонової, М. Баксакової, В. Близнюка, О. Грішної, Г. Герасименко, Т. Журженко, Е. Лібанової, О. Макарової, М. Малишевої, О. Новікової, В. Стешенко та інших.

Серед зарубіжних авторів, які працюють у сфері соціального аналізу гендерних відносин, варті уваги роботи Е. Гідденса, Р. Коннела, Р. Кромптон, С. Уолбі, К. Уоллес, П. Еботт, Дж. Еспін-Андерсен та інших дослідників.

Мета дослідження: обґрунтування та опрацювання теоретичних засад філософського аналізу гендерної нерівності; з'ясування основних тенденцій закріплення гендерної нерівності щодо жінок в різних сферах життєдіяльності.

Завдання дослідження: дослідити існуючі в Україні проблеми, причин та чинники явища гендерної нерівності, визначити фактори, що сприяють цьому процесу або ж перешкоджають йому.

Об'єкт дослідження: гендерна нерівність в українському суспільстві.

Предмет дослідження: розбіжність між статусними позиціями жінок та чоловіків в різноманітних сферах життєдіяльності суспільства, а також між соціальним потенціалом жінок та їх соціальним статусом.

У сучасному суспільстві рівний правовий статус жінок і чоловіків, а також рівність можливостей для його реалізації у житті суспільства стали загальним явищем. Україна теж належить до країн, де рівність між чоловіками і жінками задекларована на законодавчому рівні [4]. Проте реально наше суспільство залишається гендерно нерівним, де більшість влади і впливу належить чоловікам.

Гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Гендерна рівність означає наявність рівних умов у реалізації всіх прав людини та можливостей участі в політичному, економічному, соціальному та культурному розвитку [8, с.64].

Гендерна дискримінація жінок і чоловіків залишила в Україні безліч проблем: демографічну кризу, торгівлю людьми, насильство в сім'ї та насильство в суспільстві, гендерний дисбаланс в сільській місцевості. На жаль, під впливом багатьох факторів, в усьому світі жінки й досі зіштовхуються з дискримінацією практично в усіх сферах життя. Захист прав жінок й протидія гендерній дискримінації залишаються актуальними завданнями для сучасної України. Серед основних порушень прав жінок в Україні виділяють:

1. Обмежений доступ жінок до професій, меншість у владі. Гендерна диференціація в рівні доходів населення, гендерні викривлення на ринку праці, невідповідності соціально-демографічного розвитку залишаються вагомими чинниками соціального виключення, що проявляються у відстороненні жіночої половини населення від владних повноважень, обмеженні для них можливостей гідної зайнятості та доступу до економічних ресурсів [3, с.148].

Відповідно до Конституції України, рівність прав жінок і чоловіків забезпечується наданням рівних можливостей у громадсько-політичній та інших діяльностях. Український парламент ще зовсім далекий від гендерної збалансованості, але тенденція все ж дає надію. Якщо в I скликанні було тільки 2,5% жінок, то в сьогоднішньому скликанні це вже 20,6%. У II скликанні Ради жінки становили 4,1% загального складу, в III – 8%, в IV – 5,5%, в V – 8,7%, в VI – 7,8%, в VII – 9,6%, у VIII – 12% [9].

2. Праця жінок менше оплачується у порівнянні з чоловіками. За даними статистики Державної служби в 4 кварталі 2019 року, галузями з найменшими зарплатами для жінок порівняно зі 100% чоловічою зарплатою були: поштарки та кур'єрки, які отримували 64,9%, тобто на третину менше від зарплати чоловіків; фінансистки та жінки-страховики – 66,7% від чоловічої зарплати; науковиці – 78,2%; працівниці авіатранспорту – 76,2%; працівниці сільського господарства – 78,7%. Єдиною сферою праці де жінки отримували 102,9% порівняно з чоловіками вважають зайнятість в адміністративному обслуговуванні. На другому місці знаходиться освітня галузь. Але навіть там жінки отримують лише 98,1% від зарплати чоловіків [2].

3. Виражений сексизм у рекламі. Ставлення до жінки та її тіла як до об'єкту. Багато рекламотворців упевнені, що оголене жіноче тіло продасть будь-який товар. Тому на багатьох білбордах країни можна побачити

спокусливі жіночі образи у непристойних позах чи з неоднозначними репліками «продають» все [7].

Звичайно, не завжди зображення оголеного тіла в рекламі вважається дискримінацією за ознакою статі, наприклад реклама спідньої білизни чи купальників, коли модель фотографують у товарі, що пропонують цілком прийнятно. Та коли паралелі із зображенням оголеного тіла зовсім не стосуються зображеного рекламованого продукту, наприклад автомобілів, годинників, алкогольних напоїв, керамічної плитки чи будівельних інструментів, це характерна ознака сексизму в рекламі.

4. Покладення турботи про дітей та домашньої роботи переважно на жінок. У багатьох країнах турбота про дітей залишається суто жіночою справою. Всі знають, що саме жінки надовго йдуть у декрет, беруть відпустку, коли дитина хворіє, саме бабусі допомагають та дивляться за онуками. Тому поки чоловіки розвиваються або ж відпочивають, жінка зайнята у неоплачуваній сфері, в роботі яка не помічається та сприймається як належне.

Чоловіків, що готові змінити звичний порядок та розділити з жінками порівну догляд за дітьми та домашню роботу на Сході України більше (33 %), ніж на Заході (23,9 %), Півдні (22,7 %) та у Центральних регіонах (12 %). Є й ті, хто категорично не готовий і не хоче брати на себе хатні обов'язки [6].

5. Жертви домашнього насильства. Ненадання необхідної допомоги потерпілим від домашнього насильства. Найсерйознішим порушенням законних прав жінок в Україні залишається домашнє насильство. Опираючись на дані щохвилини від домашнього насильства в Україні страждає три жінки. За 2018 рік внаслідок знуцання вдома до правоохоронців і на гарячу лінію звернулися понад 150 тисяч осіб. Це всього лиш 10-15% від загальної кількості випадків. Незважаючи на масштабність домашнього насильства в Україні, проблема переважно замовчується або перебуває «в тіні». В ході досліджень виявили, що 68% українок не вважають проявом насильства приниження, 49% жінок насильством вважають побої, а 56% – зґвалтування [1].

Серед проаналізованих «Ла Страда-Україна» 300 судових рішень, в 109 випадках порушників не притягнули до відповідальності, в 28 випадках – кривдників не покарали через неправильно складений протокол, а в 13 випадках – через пропущення строку передачі протоколу до суду [7].

Кримінальна відповідальність за домашнє насилля встановлена у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Цей Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства [5].

У ході дослідження ми прийшли до таких висновків:

1. Серед основних порушення прав жінок в Україні прийнято виділяти наступні: домашнє насильство, отримання меншої зарплати, видима меншість жінок у владі, обмеження доступу до професій, встановлення певних стереотипів щодо жінок, видимий сексизм в рекламі та багато інших.

2. В умовах збройного конфлікту в Україні великий відсоток чоловіків після повернення додому з зони АТО зіштовхується із складнощами у працевлаштуванні та адаптації до звичайного життя, що значно підвищує загрозу насильства з їх боку щодо членів сімей та родичів.

3. Україна має продовжити вироблення належних практик, які дозволять підвищити політичне представництво жінок.

4. Також важливо приділити увагу збільшенню насильства у сім'ї в умовах світової пандемії. Для людей, які часто потрапляють у руки кривдника, соціальна ізоляція означає залишитися наодинці з насильником, тому в сьогоденних умовах фіксується все більше звернень з приводу побоїв чи знущань усім'ї.

Список використаної літератури

1. Гендерна нерівність: п'ять порушень прав жінок в Україні. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29085513.html> (дата звернення: 31.03.2020).

2. Жінки vs чоловіки: наскільки відрізняється зарплата в Україні. URL: https://24tv.ua/zhinki_vs_choloviki_naskilki_vidriznuayetsya_zarplata_v_ukrayini_n1294234 (дата звернення: 01.04.2020).

3. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е. М. Лібанової. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2012. 404 с.

4. Слатвицька А. В. Міжнародний захист економічних прав жінок: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 Київ, 2010. 21 с.

Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 03.03.2020).

5. Тільки 22% чоловіків готові порівну ділити домашні обов'язки серед сімей, де більшість хатньої роботи виконує жінка. URL: <https://ukraine.unfra.org/uk/news/> (дата звернення: 03.04.2020).

6. Топ-10 порушень прав жінок в Україні: *Гарячі факти*. URL: https://zmina.info/columns/top10_porushen_prav_zhinok_v_ukrajini_garjachi_fakti-2/ (дата звернення: 02.04.2020).

7. Шевченко З. В. Словник гендерних термінів. Черкаси: ЧНУ, 2016. 336 с.

8. Як змінювався гендерний склад Ради останні 30 років. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/06/infografika/polityka/yak-zminyuvavsya-hendernyj-sklad-rady-ostanni-30-rokiv> (дата звернення: 31.03.2020).

9. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Невід'ємною частиною демократичного розвитку будь-якого суспільства, в тому числі й українського, є рух до гендерної рівності та подолання всіх форм гендерної дискримінації. Наша країна задекларувала принцип рівності чоловіків та жінок в усіх сферах суспільного життя на рівні Конституції, національного законодавства та приєдналася до відповідних міжнародних правових актів.

Зауважимо, що головною проблемою в Україні залишається декларативність та формалізм законодавчих положень. Крім того, не можна ігнорувати стійких гендерних стереотипів масової свідомості та практики гендерної соціалізації, що відтворюють історично сформований нерівноправний розподіл соціальних ролей чоловіків та жінок. При цьому гендерна нерівність знаходить своє відтворення і підкріплення, в першу чергу, у процесі соціалізації особи, в результаті чого традиційні гендерні стереотипи не тільки відтворюються, але й передаються від покоління до покоління.

Проблема гендерної рівності в українському суспільстві досліджували такі науковці як: Б. Д. Паригіна, І. Н. Логвинов, В. І. Румянцева, О. Є. Гомілко, Т. В. Гура, О. Г. Лопухова, Є. М. Дубовський, Л. В. Кримець, О. С. Забужко, С. Д. Павличко та інші.

Мета дослідження: проаналізувати проблеми гендерної рівності в сучасному українському суспільстві.

Завданнядослідження: висвітлити основні проблеми і способи, які виникають в процесі взаємодії суспільних відносин у сфері гендерної нерівності та порушенням прав між чоловіками та жінками;

Об'єкт дослідження: суспільні відносини у яких виникають порушення прав гендерної рівності.

Предмет дослідження: рівність у правах жінок і чоловіків у сучасному українському суспільстві.

Сьогодні ми живемо в часи швидких змін. Звісно ж змінюються і взаємовідносини між чоловіками та жінками в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Питання рівності прав стає все більш затребуваним в суспільстві. Затвердження рівності між чоловіками та жінками відображається насамперед у законодавчому закріпленні. Законодавством України, а саме статтею 24 Конституцією України гарантується рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом [5].

Необхідно також звернути уваги на розробленість законодавчих актів, які регулюють суспільні відносини у сфері рівності прав між чоловіками та жінками. Як зазначалося вище основним нормативно-правовим актом у сфері гендерної рівності є Конституція України, а саме стаття 24 Конституції України, також у цій сфері діють такі нормативно-правові акти.

Національне законодавство передбачає у випадку порушення прав та свобод можливість оскарження дискримінації за ознакою статі та сексуальних

домагань до Уповноваженого з прав людини, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, правоохоронних органів та суду [3].

У нормативно-правовому аспекті в Україні розроблено і закріплено велика кількість аспектів суспільних відносин, де закріплений принцип рівності прав та свобод жінки та чоловіка. Проте потрібно зауважити, що в процесі життєдіяльності та організації праці і суспільних відносин виникають певні колізії у втіленні та реалізації закріплених прав та свобод гендерної рівності. Так задля впевненості в успішності регламентації законодавчих актів в сфері регулювання рівності прав та свобод між чоловіками та жінками необхідно розглянути сучасні суспільні проблеми, які виникають в процесі життєдіяльності [4, с. 56].

Жінки в Україні мають рівні можливості з чоловіками, було б бажання і здібності їх втілити – така думка є доволі поширеною. Втім хибною, наголошують експерти і доводить статистика. Українки досі зазнають дискримінацій за ознакою статі. Пропонуємо розглянути найбільш поширені проблеми в сучасному українському суспільстві щодо порушення гендерної рівності, а саме порушень прав жінок в Україні:

1. Найбільш важливим порушенням прав жінок в сучасному українському суспільстві є домашнє насильство. За даними Міністерства Внутрішніх Справ України від домашнього насильства щороку помирає близько 600 українок. Понад 110 тисяч заяв від жертв домашнього насильства надійшло в 2019 році до правоохоронних органів із них 90% заяв від жінок [6]. Причиною цього є стереотип про те, що жінка є – «берегинею домашнього вогнища» і її функції обмежуються приготуванням їжі і доглядом за дітьми. Але ситуація змінюється, коли жінка починає заявляти про свої права, вона одразу стає жертвою насильства – економічного, сексуального чи фізичного [2].

Не дивлячись на масштаби домашнього насильства, проблема залишається в «тіні». Причиною цього є психологічний тиск та навіювання жертвам принципу «сама вина». Відтак дивлячись на статистику Українського інституту соціологічних досліджень аналізуємо те, що 68% українок не вважають проявом насильства приниження. Лише для 49% жінок насильство – це побої, а для 56% – зґвалтування.

2. Менша заробітна плата. В Україні ще однією із нерівностей в правах між жінкою та чоловіком є оплата праці. За статистикою в Україні жінки заробляють в порівняно з чоловіками на 28% менше [6].

Однією із причин цього є те, що жінка, окрім професійних обов'язків займається домашніми справами. Ще однією причиною є стереотип в українському суспільстві. У суспільстві цей стереотип називають «скляна стеля» – умовна кар'єрна планка, вище якої жінка «не стрибне». Так, потрібно зауважити, що жінок недопускають до посад з вищими зарплатами, підтвердженням цього є дані Державної статистики згідно якої серед керівників дитячих садочків – жінок багато, а серед керівників університетів їх фактично немає [2].

3. Кар'єрні обмеження. Головним кроком в боротьбі за гендерну рівність стало скасування розподілу професій на «жіночі» та «чоловічі». Проте як показує практика в Україні цей принцип не знищив дискримінацію між чоловіками та жінками. Яскравим прикладом того може слугувати військова сфера, де жінок обмежують у рангах [1, с. 26].

Так, в Україні за всю історію не було жінок-генералів. Також існує обмеження у важких роботах та роботах зі шкідливим та небезпечними умовами праці. В українському законодавстві існує перелік робіт на яких заборонено використовувати працю жінок, зазначений перелік суперечить вимогам законодавства ЄС, міжнародним зобов'язанням України з питань гендерної політики [2].

Проаналізувавши найпоширеніші порушення гендерної рівності необхідно відмітити як в Україні борються за гендерну рівність. Основним методом у відстоюванні рівності між чоловіками та жінками є метод правового врегулювання відносин у яких виникають суперечності між рівністю жінок та чоловіків [1, с. 24 - 25].

Так, Кабінет міністрів України затвердив державну соціальну програму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. Метою цієї програми, згідно з документом, є реалізація комплексних заходів на загальнодержавному та місцевому рівнях щодо посилення національного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах та впровадження європейських стандартів рівності [4, с. 56].

Також серед методів врегулювання рівності між чоловіком та жінкою стають феміністичні мітинги та протести, що набирали в Україні актуальності, але у силу подій, які відбуваються наразі в Україні та світі призупинилися.

Найголовнішим способом у вирішенні проблеми рівності прав та свобод між чоловіком та жінкою повинна стати психологічна перебудова суспільства про особливості гендерної рівності [2].

Отже, у ході дослідження ми прийшли до таких **висновків**:

Незважаючи на нормативно-правове закріплення норм гендерної рівності в Україні питання є невирішеним, оскільки законодавчо врегульовано, проте у практиці важко застосовується через стереотипи, які сформувалися протягом багатьох років;

В Україні наразі гендерна нерівність стосується в утиску прав та свобод жінок. Так, в сучасному українському суспільстві існує три великі проблеми в порушенні прав жінок, а саме: домашнє насильство, кар'єрні обмеження та оплата праці;

Вирішити проблеми гендерної нерівності в українському суспільстві необхідно насамперед психологічним способом. Необхідно, щоб члени суспільства зрозуміли особливості гендерної рівності та розвіяли стереотипи про жіночі обов'язки та права.

Список використаної літератури

1. Венгер О. Напрями удосконалення гендерної політики в умовах цифрового суспільства. *Гуманітарний Вісник Запорізької Державної Інженерної Академії*. 2019. №2. с. 23-27

2. Гендер в Україні: Юридичний аналіз і рекомендації для ЗМІ. 30.11.2014. URL: <https://imi.org.ua/articles/hender-v-ukrajini-yurydychnyj-analiz-i-rekomendatsiji-dlya-zmi-i882>

3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.

4. Івченко Ю.В. Гендерна рівність в Україні (національні особливості). *Філософські та методологічні проблеми права*. 2013. № 1-2. С.52-59.
5. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2012. 24 с.
6. Тет Ю. Щорічний рейтинг гендерної рівності: в Україні жінки освіченіші за чоловіків, але в політику їм – зась? Повага. Сайт кампанії проти сексизму у політиці і ЗМІ. 2020. URL: <https://povaha.org.ua/schorichnyj-rejtynh-hendernoji-rivnosti-v-ukrajini-zhinky-osvichenishi-za-cholovkiv-ale-v-polityku-jim-zas/>.
7. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.

*Глухов Олександр,
студент групи ІІЗ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФЕМІНІЗМУ ТА РІВНОСТІ У СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження фемінізму є і буде до тих пір поки він буде існувати, тому що це рівність і кожна людина хоче мати рівні права з іншими незалежно від статі але, спочатку фемінізм був соціальним, політичним та ідеологічним рухом за рівні права чоловіків і жінок. Ще на початку минулого століття жінки не мали права голосу і були позбавлені можливості впливати на прийняття тих чи інших законів.

У той час прихильники фемінізму боролися насамперед за право жінок брати участь у виборах і суспільному і політичному житті країни. За останні 100-150 років в розвитку феміністичного руху відбувся певний «перевертень». Стали з'являтися напрямки, що мають на увазі певні крайнощі. Згадайте портрет «типовою» феміністки, який малює уява кожного другого - агресивна, недоглянута жінка з підкреслено чоловічим стилем поведінки і одягуале ні в якому разі не треба плутати фемінізм з прагненням перехопити пальму першості у чоловіків, перемогти їх. Рівність не передбачає верховенства однієї статі над іншою.

І зовсім не має на увазі їх однаковість, ідентичність. Ми - різні, але рівні. Жінка залишається жінкою, чоловік залишається чоловіком. При цьому вони не конкурують, не сперечаються, а кожен розвивається в своїй статевої ідентичності. Раніше цей розвиток був неможливим, тому що права жінок дійсно обмежувалися. Але з часом фемінізм домігся величезних успіхів. Проблемами дослідження фемінізму займалися такі науковці як: Еммелін Пункхерст, Сьюзен Ентоні, Елізабет Стентон, Сімона де Бовуар, Бетті Фріден, Кейт Міллер, Жермен Грір, Еліс Уокер, Герда Лернер, Евелін Фокс, Беррі Торн, Ненсі Фейзер, Джейн Мансбридж, Сьюзан Аухін та ін.

Серед вітчизняних мислителів проблемами фемінізму займалися такі науковці як С. Павличко О. Забужко О. Гомілко Л. Кримець М. Хамітов Л.Гармаш С. Крилова та інші

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз фемінізму та гендерної рівності у сучасному суспільстві.

Завдання дослідження: визначити основні етапи розвитку фемінізму та проблеми у сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: соціальна рівність у сучасному глобалізованому суспільстві.

Предмет дослідження: особливості та специфіка сучасних проблем фемінізму та гендерної рівності у суспільстві

Дехто сприймає свої гендерні ролі як даність, інші носяться з національною ідентичністю. Націю та жінку можна редукувати до єдиного визначення лише в тих суспільствах, де індивіда розглядають виключно як частину чітко структурованого цілого. Розвинуті спільноти складаються з різноманітних індивідів та груп індивідів, які постійно змінюються, взаємодіють і взаємодоповнюються, утворюючи єдине динамічне ціле [3, с. 23-32].

У розвинених суспільствах особі притаманно багато ідентичностей, вона грає багато ролей. Якщо суспільство відкрите, тобто індивід може бути самим собою, – суспільні ролі доповнюють одна одну і не конфліктують із суспільством. Натомість, у суспільстві із чітко стратифікованими функціями і жорстко визначеними для кожної особи ролями, індивід не може повністю розкрити свій потенціал, бо таке суспільство детермінує його функцію, і не допускає інших шляхів поза собою. Диктатура визначає ролі своїх суб'єктів; у розвинутих демократіях індивідууми творять суспільство, яке формує дієздатну державу. Динаміка зростання інтересу до націоналізму та фемінізму робить аналіз обох цих явищ в академічних колах дедалі витонченішим, а публічна дискусія довкола цих рухів породжує суперечливі підходи.

Фемінізм – це явище, яке можна розглядати як мінімум з двох сторін. По-перше, це політичний рух, пов'язаний з боротьбою жінок за рівноправність.

По-друге, фемінізм – це інтелектуальний рух, по суті, філософська течія, яка за своїм змістом і аргументацією набагато різноманітніша, ніж класичний політичний фемінізм. Під ним у публіцистиці цієї епохи розуміється сукупність якостей, притаманних жінці. Так само, як існують специфічні чоловічі риси – мужність, існує і фемінність, або «фемінізм» [4, с. 45-48].

В кінці XIX століття в контексті суфражистського руху з'являється слово «феміністка», спочатку французьке, яким називають активісток жіночого руху. Таким чином, до початку XX століття значення терміну поступово змінюється. Останні 100 років під феміністками ми вже однозначно розуміємо жінок, які борються за свої права. Причому права ці можуть розумітись по-різному, і боротьба не завжди зводиться до вимог формальної політичної рівності [2, с. 33-42].

Не кожна жінка хотіла або могла одразу «зрадикалізуватись» (хоча цього й не вимагалось). Однак вже самим існуванням у суспільстві активної групи феміністок були створені передумови для змін в особистому та професійному житті всіх жінок. Таким чином, в основу західного жіночого руху з самого початку було закладене право жінки на автентичність та автономність, незалежно від етнічної чи соціальної групи, до якої вона належала. Це й визначило загалом високу громадянську активність жінок, і незабаром представниці жіночого руху вибороли собі місце як серед політичного істеблішменту, так і серед громадськості в цілому.

Сучасна проблема фемінізму полягає в тому, що жінки в масі своїй пригнічені реально, дійсно і безпросвітно. Пригнічені навіть не в законах і звичаях - а в самій своїй суті, формується з народження і до народження, що формується всім інформаційним полем. І трагедія цього - в тому, що жінки позбавлені голосу. Ні, зараз їх вже вчать читати, і вони навіть закінчують школи, причому найчастіше в масі навіть краще, ніж хлопчики.

Але їх формують тож їм заборонено, внутрішньо заборонено осмислювати реальність, будувати філософські її моделі, усвідомлювати свої власні інтереси в суспільстві, усвідомлювати себе як суспільну одиницю. Формування «одновимірної людини», зручного для капіталістичного виробництва і споживання, перш за все відноситься до жінок. Ти намагаєшся читати, міркувати, сперечатися, мислити? Ти намагаєшся стати поруч з чоловіками,

думаєш, що «згідно із законом у нас рівноправність»? Ти швидко переконаєшся, що це не так [1, с. 24-35].

Діяльність жіночих організацій цього періоду у винятково складних обставинах справила надзвичайно благотворний вплив на подальший розвиток українського життя. Поширення теоретичних обґрунтувань жіночого руху, практика роботи жіночих організацій дає підстави говорити, що була створена концепція, яка у пізніших дослідженнях утвердилася під назвою прагматичний (практичний) фемінізм. Ця концепція ґрунтувалася на широкому демократизмові, на ідеї національного поступу, реальній культурно-освітній і громадсько-політичній праці. На жаль, українське суспільство з цими сторінками своєї історії до цього часу ще не ознайомлене.

Друга – феміністична тенденція жіночого руху пов'язана з визначенням сфери жіночих інтересів та захистом їх. Ця тенденція в діяльності жіночих організацій сьогодні іноді поєднуються з традиціоналістською і проявляється дуже слабо. Причина її слабкості та невизначеності полягає в тому, що емансипація і фемінізм розглядалися в колишньому СРСР та й досі розглядаються в українському суспільстві як негативні явища.

Висновок: У сучасному міжнародному праві права жінки розглядаються як невідчужувані та невід'ємна частина загальних прав людини. Їх розвиток пов'язаний з одним - процес глобалізації, який сприяє об'єднанню прав людини, узагальненню з подальшим - складністю вираження та збільшенням різноманітності.

Осмислення реального стану справ у жіночому русі та бажання утвердження нового змісту соціальної ролі жінки і чоловіка створюють ґрунт, на якому утвердиться жіночий рух України як важливий чинник гендерної демократії в українському громадянському суспільстві, в європейському та світовому співтоваристві. Цьому сприятимуть також вдосконалення політичних, правових і державних механізмів сприяння та утвердження гендерної демократії в країні.

Список використаної літератури

1. Альошина Ю. Є. Проблеми засвоєння ролей чоловіка та жінки. *Питання психології*. 1989. № 5. 2011. С. 24-35
2. Водоп'янова Є. В. Європейський фемінізм: ідеї і рух. *Сучасна Європа*. 2009. №4 С. 33-42
3. Кауфман М. Кімел., М. Чоловіки про фемінізм. / пер. з англ. О. Любарська. Київ, 2019. С. 1-208
4. Сагайдак А. Г. Фемінізм як суспільне явище: за і проти. Київ: Основи 2004. С. 1-159
5. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

ІРРАЦІОНАЛІСТИЧНІ ТРАДИЦІЇ ТА МІСТИЦИЗМ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Актуальність теми. Зацікавленість містичними вченнями спостерігається у періоди загострення світоглядних криз, коли відчутна потреба якісного оновлення мотивацій сенсу життя людини, чи її діяльнісних зусиль. Ця зацікавленість особливо помітна і на переломі епох та століть, на етапах перебудови соціального устрою, постійно, коли людина глибоко відчуває невпевненість і беззахисність у своїх зусиллях.

Методологічною основою визначення філософської містики можуть бути праці вітчизняних та зарубіжних авторів, таких як: Н. О. Бердяєв, П. М. Біциллі, С. М. Булгаков, А. О. Вертеловський, П. П. Гайденко, С. І. Гессен, П. О. Гуревич, У. Джеймс,

Е. Жільсон, В. В. Кондзьолка, О. Ф. Лосєв, Н. О. Лоський, В. М. Лоський, Ж. Марітен, Г. Г. Майоров, П. П. Мінін, С. С. Неретіна, Дж. Оменн, К. Прель, В. В. Соколов, В. О. Соловйов, Д. Т. Судзукі, М. Суїні, П. О. Флоренський, О. О. Фролов, К. Батлер,

І. Добронравова та інші. Так, у сучасній історико-філософській літературі з'явилися дослідження П. Гайденко, Е. Торчінова, С. Хоружого, Ю. Шабанової, Н. Жиртуєвої, Г. Нені, В. Нечунаєва та інших, у яких головна увага приділяється проблемам містики й цінності містичного досвіду у світовій культурі, філософії, психології.

Мета дослідження полягає у поглибленні розуміння спадщини Григорія Сковороди в контексті «вічної філософії», зокрема у містиці.

Завдання дослідження: зрозуміти особливості містичного світосприйняття як складової духовної культури; визначити зміст понять «містика», «містицизм»; показати містицизм філософії Григорія Сковороди, заснований на ірраціоналістичній традиції; дослідити місце «містицизму» в духовному досвіді Сковороди.

Об'єкт дослідження: феномен європейського містицизму як філософії й світогляду.

Предмет дослідження: особливості ірраціоналістичних традицій та специфіка виразу містичного світорозуміння Г. Сковороди.

Спалах інтересу до філософських, теологічних, психологічних розвідок щодо містицизму набув особливого розквіту на межі ХІХ-ХХ ст. Ця дослідницька ініціатива охопила як Європу, так і США. У двадцятих роках минулого століття історик і теолог К. Батлер писав: «Можливо, немає більш ужитого слова в наш час, ніж «містицизм» [0, с. 3].

Містицизм – визнання надприродної сутності явищ природи. Релігійно-філософська світоглядна концепція, яка виходить з того, що справжня реальність недосяжна для розуму і розкривається лише шляхом інтуїтивно-

екстатичного (надчуттєвого) опанування у містиці - практиці безпосереднього єднання з надприродним, трансцендентним [2, с. 386].

Схожість думок та викладу містичних ідей Сковорода ніколи не йде так далеко, щоб ми мали право говорити про те, що Сковорода свідомо, систематично та послідовно нав'язує свою письменницьку творчість до цього або того містичного письменника минулих часів або до якоїсь містичної течії (напр., до «школи Беме»). Отож нам потрібно припустити, що Сковорода був лише натхнений колись читанням містичної літератури, але опрацьовував по-письменницькому свої думки самостійно, використовуючи лише матеріал своєї пам'яті, інтерпретуючи в дусі своїх ідей Св. Письмо та спираючись на власний духовний досвід [6, с. 209-236].

Все ж таки, Сковорода, поза всяким сумнівом, був містиком. Філософ мав досвід усіх трьох ієрархічних форм містичного переживання: очищення, просвітлення й екстазу. Переживання очищення засвідчене славетною каврайською візією «людського різнопуття»; просвітлення, тобто народження «внутрішнього чоловіка», філософ докладно описав у своєму «Нарцисі», а про екстаз розповідав так: «підвівшись рано, я пішов у сад на прогулянку. Перше почуття, яке я пережив у своєму серці, була якась розкутість, свобода, бадьорість, надія зі сповненням. Я відчув у собі незвичайний рух, що наповнив мене незбагненною силою. Якесь раптове зіллляння заповнило мою душу, і від цього все моє єство спалахнуло полум'ям; здавалося, ніби в жилах моїх вирувала вогненна течія. Я почав не ходити, а бігати, так, ніби мене вело якесь піднесення, я не відчував ані рук, ані ніг, я весь складався з вогненної речовини, що ширяла в просторі колового буття. Увесь світ зник переді мною. Одне тільки почуття любові, доброї надії, спокою, вічності оживляло моє існування. Сльози ринули з моїх очей струмками й розлили якусь зворушливу гармонію по всьому моєму єству» [5, с. 383].

Містичний зміст філософії Григорія Сковорода розкриває сутність вчення мислителя про духовну людину, містичне лице світу і таємницю Бога й Біблії. Стверджують, що містичне вчення Сковорода глибоко вкорінене в українській духовній культурі, в якій помітний розвиток ідей неоплатонізму, зокрема його містичного варіанту ще від часів Княжої доби [3, с. 90].

Сковорода стояв у цілому на позиціях пантеїзму. «Природа, - писав він у трактаті «Алфавит, или букварь мира», - есть первоначальная всему причина й самодвижущаяся пружина». На його думку, бог існує як «внутрішнє начало речей», «першопричина» всього суцього. Філософ виступає проти буквалістського розуміння сприйняття біблійних чудес, оскільки вони суперечать природній закономірності розвитку світу і людини [4, с. 412-460].

Метафізика Сковорода (апофатика, антитетика, софійність), і його антропологія (наука про «внутрішнього чоловіка», «нового Адама», «серце»), й етика, зіперта на принципи «нерівної рівності», «обоження», аскези, спокою, і символічна форма думання єднають Сковороду з ранньохристиянською та новочасною містикою [5, с. 383].

Дослідники творчості Сковорода переконують, що він ішов шляхом східної патристики, «поправляючи при цьому патристику платонізмом і неоплатонізмом» (В. Білодід). Джерелом містицизму Сковорода можна вважати «Ареопагітики», які були улюбленою літературою діячів братського руху,

Острозьких книжників, Івана Вишенського. Останній може вважатися ідейним попередником і духовним батьком Г. Сковороди. І. Вишенський очолив цілий напрямок в українській духовній культурі кінця XVI – початку XVII століття, представники якого проповідували духовне вдосконалення, аскезу в ім'я наближення до Бога, містичне поєднання з Ним. Сюди належали Йов Княгиницький, Йов Почаївський, Віталій з Дубна, Ісайя Копинський. Їх вчення зводилося до самопізнання, зречення пристрастей і волі, що є умовою Богопізнання [3, с. 90].

Наш філософ, як засвідчує бодай діалог «Боротьба архистратига Михайла із Сатаною», був візіонером. Життя та творчість Сковороди підлягають основній містичній настанові – виходу людини за межі її власного ества й наближення до Абсолюту [5, с. 38].

В цілому, підсумовуючи, слід відзначити, що термін «містика» є багатозначним, це ускладнює його функціонування в науковому дискурсі та тягне за собою численні спроби замінити його на вужчий. Для філософського аналізу доцільно розрізняти містику як безпосередній досвід єднання із трансцендентним та містицизм як теоретичне узагальнення цього досвіду.

Містицизм не є ірраціоналізмом, навпаки, містичне осягнення має розумітися як плід раціонального пізнання, результат переконаності в тому, що виключно раціональне пізнання Бога неможливе. Така раціоналізація і носить назву «містицизм».

Містика Сковороди – це філософська містика. Саме тому вона є неортодоксальною, бо в філософії не може бути ніякої ортодоксії чи ересії. Філософія це вільна діяльність людського духу та людського розуму в цілому.

На нашу думку, містицизм Г.Сковороди має багато коренів. Його варто шукати в українському народному світогляді, базованому на індоєвропейській основі.

Гуманістична цінність креативно-аксіологічної спрямованості вчення містиків і Г.Сковороди формує позитивне ставлення до ірраціоналістичної традиції взагалі, християнської зокрема.

Велике значення у сучасності відіграє пантеїзм Сковороди, у зв'язку з пандемією Коронавірусу люди знову почали його притримуватись. Бог і природа це єдине ціле: кожна людина має в собі Бога, він не існує поза людиною.

Список використаної літератури

1. Butler K. *Western Mysticism: The Teaching of Saints Augustine, Gregory and Bernard on Contemplation and the Contemplative Life*, New York. Routledge, 2012. 296 p.

2. Карагодіна О. Містицизм. Філософський енциклопедичний словник /за ред. Шинкарука. Київ. Абрис. 2002. 751с.

3. Минин П. Главные направления древне-церковной мистики / Мистицизм и его природа. К. Пролог, 2003. с. 50-148.

4. Сковорода Г. С. Твори, том 1. 1973. 532с.

5. Ушкалов Л. В. Григорій Сковорода: семінарій. Харків. Майдан, 2004. 776 с.

6. Чижевський Д. Філософія Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 272 с.

7. HnasevychNadia.,RudakewychOksana. Wolność działania moralnego: I. Kant vs. A.Schopenhauer. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія Філософські науки. Розділ I. Філософська антропология та філософська культура. №9(334). 2016. С. 16 – 21.*

КОНЦЕПЦІЯ ІДЕАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ПЛАТОНА: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Актуальність проблеми. Проблема ідеальної держави існує давно. Кожна епоха диктувала свої уявлення про це явище. Протягом епох, політики, науковці та мислителі прагнули визначити та інтерпретувати, що таке ідеальна держава. Вперше чіткості цьому поняттю надав Платон. Саме в Стародавній Греції виникли реалістичні концепції влади, що, у свою чергу, призвело до виникнення нової соціально-державної системи, до встановлення демократичного режиму.

Особливістю цього поняття є те, що воно пов'язане із багатьма іншими аспектами, таким як політика, економіка, історія та юриспруденція. Проте перш за все, це поняття набуває юридичного значення, адже формує певний правовий ідеал. Мається на увазі порядок і характер функціонування інститутів права відповідно до концепції правової справедливості, що існує в загальнотеоретичній правовій науці. У цьому аспекті ця дилема набуває ідеологічного виміру, оскільки вільна політична доктрина значною мірою формується на основі ідеалу верховенства права.

Тисячі років багато людей намагаються зрозуміти, якою має бути держава в ідеалі. Водночас, одні вважають основним критерієм силової структури або стабільну економіку, інші – державою, в якій кожна людина відчуває себе абсолютно вільною і незалежною. Таким чином, проблема соціальної та державної системи переростає в проблему розуміння блага, людських цінностей і свободи особистості.

Над проблемою дослідження ідеальної держави за Платоном працювали С. Головатий, В. Нерсисянц, В. Нечипоренко, П. Рабінович, Ф. Шульженко та ін.

Мета дослідження: історико-філософський аналіз концепції платонівсько-ідеальної держави у політико-правовому аспекті.

Завдання дослідження: охарактеризувати ідеальну державу у розумінні Платона; розглянути теорії ідеальної держави сучасності; дослідити поняття й особливості правової держави та її зв'язок з громадянським суспільством.

Об'єкт дослідження: формування концепції ідеальної держави в працях Платона та інтерпретація її у сучасності. Філософська спадщина Платона та її вплив на сучасність.

Предмет дослідження: теоретичні засади ідеальної держави Платона та їх значення для сучасного суспільства.

Вперше про концепцію ідеальної держави ми дізнаємося із праці Платона «Держава». З точки зору Платона, держава є виразом ідеї справедливості. У своєму творі, він швидше говорить про те, що ніколи не існувало – утопію. Платон розробив проект ідеальної держави до появи такого об'єднання на більшій частині планети. Філософ вважав, що кожен індивід, як і держава, мають спільну основу. Тобто душа людини складається з трьох основних елементів: розуму, емоцій та бажання, тому можна провести аналогію з державою, яка складається з таких початкових елементів як радник, захисник і власник [1, с.25-26].

Теорія Платона полягає в тому, що в ідеалі, ключовими елементами є філософ-правитель, воїн-захисник і ремісник. Тож треба розуміти, що кожен в цій країні виконує свою місію - допомагати, не перешкоджаючи іншим [7, с.21].

У створенні ідеальної держави, повинні брати участь усі верстви населення, проте керувати ними будуть лише найосвіченіші з них. Відповідно до цього, в державі існуватимуть люди, які будуть займатися законом і ладом, і ті, хто буде займатись землеробством. Так, кожен буде виконувати тільки ту справу, до якої він придатний [4, с. 256].

Як і Сократ, Платон досить скептично ставився до демократії, тобто «влади народу». Він вважав, що натовп, який хоче керувати державою неминуче заблудиться та втратить правильну ідею, що призведе до суцільного хаосу та втрати певних орієнтирів.

На думку Платона, головна причиною занепаду суспільства й держав полягає в «пануванні корисливих інтересів», які й визначають поведінку людей. Згідно з трактатом «Держава», мислитель виділяє 4 види держави відповідно до «переважання власних інтересів»: тимократія - влада амбітних, за Платоном, все ще зберігала риси «досконалого» порядку. Правителі та воїни були вільні від сільськогосподарських та ремісничих робіт; олігархія – чіткий поділ на багатих та бідних; демократія - на думку Платона, ще більше розділяє суспільство на багатих та бідних, що в найгіршому випадку може призвести до тиранії; тиранія – держава, що існує за бажанням однієї людини. Спричинена певним чином надлишком демократії [3].

Найкращою політичною формою держави Платоном вважалася аристократія, тобто влада найкращих її жителів. Такими він називає філософів, оскільки ці люди можуть пізнати як досягти найбільшої користі для суспільства. Таким чином, ідеальною Платон вважав таку державу, де в правлячому класі переважає мудрість, у другому – сила та мужність, а в третьому – поміркованість [9, с. 8].

У сьогоденні, наближеними до «ідеальної держави» є поняття громадянського суспільства та правової держави.

Основною складовою правої держави є перш за все верховенство права. За словами Протасова, саме поняття верховенства права - це загальна цивілізаційна власність, універсальна цінність політичної та правової практики.

Концепція верховенства права дає вихідну точку для гуманістичних настанов щодо вдосконалення та розвитку сучасної держави на основі демократії та відповідно координує основні напрями діяльності органів державного управління. Можна сказати, що це держава, де фактично забезпечені правові засоби охорони прав людини. Саме такий зразок держави є одним із найвизначніших загальнолюдських та політичних та правових ідеалів [5, с. 98].

Держава, де діє верховенство права – це новий етап у побудові, розвитку та функціонуванні державності. Правова держава повинна створитись як результат реформ, певної зміни взаємовідносин між громадянським суспільством, державою та особистістю [2, с. 109].

Уся ця інформація відсилає нас до наступної складової «ідеальної держави», яка сформована сучасними дослідниками, а саме громадянського суспільства.

У загальному понятті у громадянському суспільстві добре розвинені економічні, культурні, правові та політичні відносини між його членами, незалежними від держави, але які взаємодіють з нею. Тобто можна сказати, що це суспільство, де громадяни обізнані у соціальній, економічній, політичній та культурній сферах, зберігають високий моральний статус і разом із державою створюють розвинені правові відносини. Становлення цього типу суспільства відбувається постійним удосконаленням суспільних відносин та цінностей, на вершині яких є людина. З цього можна сформулювати думку про те, що головними соціально-антропологічними цінностями для громадянського суспільства є свобода, справедливість, рівність, тобто зосередження на «правах людини» як головній цінності [6, с.10]. Ці аспекти переплітаються з поняттям «ідеальної держави» Платона.

Якщо розглядати поняття громадянського суспільства та правової держави разом, то можна дійти висновку, що воно, все ж таки, тісно пов'язане з демократичним ладом, хоча Платоном він засуджувався. Сам філософ про демократію говорив так: «Демократія... здійснюється тоді, коли бідняки здобувши перемогу, деяких зі своїх супротивників знищать, деяких розженуть, а інших зрівняють у громадянських правах і в заміщенні державних посад, що при демократичному ладі відбувається здебільшого за жеребом»[3].

Проте у сучасному розумінні демократія - це не тільки конституційні правила та процедури, що визначають функції представницького органу влади. В демократичній державі влада - це лише один елемент громадянського суспільства, що включає багато різних інституцій, політичних партій, організацій та товариств. Таке розмаїття називається плюралізмом, а це означає, що багато організованих груп та інститутів діють незалежно від держави [8, с. 151].

Демократію можна охарактеризувати як певну свободу, яка закладена в нормах. Вона дає змогу існувати різним організаціям, які б задовольняли інтереси людини, адже саме вони стають посередниками між державою та громадянами цієї держави.

У ході дослідження ми дійшли до наступних висновків :

1. У творах Платона ідеальна держава постає швидше утопією ніж реальністю, у сучасних умовах створення якої практично неможливе, однак його вплив досить помітний у політико-правовому аспекті.

2. У сучасних концепціях та умовах «ідеальна держава» складається з таких понять як громадянське суспільство та верховенство права. Щоб удосконалити державний устрій, повинне бути їх гармонійне співвідношення.

3. Ідеальна держава повинна гарантувати соціальні права та працювати на постійне удосконалення.

4. Над створенням ідеальної держави повинне працювати усе суспільство.

5. Для правильного розвитку держави найбільш реальним шляхом розвитку є перетворення її в соціально-демократичну правову державу.

Список використаної літератури

1. Зозуля Є. В., Туренко О. С., Іванов І. В. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Херсон:»Олді-Плюс», 2018. 308 с.

2. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч.посіб. Тернопіль, 2002. 286 с.

3. Платон. Держава. К., 2000. 355 с.
4. Платон. Государство / пер. с древнегреч. А. Н. Егунова ; вступ. ст. Е. Н. Трубецкого ; коммент. В. Ф. Асмуса ; примеч. А. А. Тахо-Годи. Москва: Академический проект, 2015. 398 с.
5. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. Харків: Консум, 2002. 160 с.
6. Ременець О. В. Базові цінності становлення громадянського суспільства в Україні: автореф. дис.... канд. філос. наук: 09.00.03. Київ, 2011. 16 с.
7. Розова Т. В. Людина. Культура. Філософія. Одеса: Освіта України, 2015. 30 с.
8. Сурмін Ю. П., Михненко Т. П., Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства: навч. посіб. / за наук. ред. д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна, д-ра іст. наук, проф. А. М. Михненка. Київ: НАДУ, 2011. 388 с.
9. Чорна Л. В. Від ідеї до утопії: шлях Платона до досягнення ідеальної держави. *Вісник НАДУ при Президентові України: Історія філософії*, 2005. 12 с.
10. Гнасевич Н. В., Довгань А. О. Прояви сутнісних сил життєвої стійкості людини. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Серія 7, Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. Вип. 39 (52), 2018. С.57-63.

*Шубалий Павло,
студент групи АКІТ-11*

факультет комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЛЮБОВІ У ПЛАТОНА

Актуальність теми обумовлена внутрішніми потребами розвитку філософії. Проблема любові є однією з найбільш давніх філософських проблем. В історії філософії простежується постійне і неперервне посилення інтересу до неї.

Жодна сфера людського життя загалом не може обійтись без зіткнення з проблемою любові. Попри це, не зважаючи на різноманіття підходів до вивчення феномену любові залишається невирішеною проблема, яка присутня уже в творчості Платона. Особливий інтерес в даному контексті являє собою історико-філософське дослідження розвитку ідей, пов'язаних з проблемою любові, у філософії Платона [3, с. 20].

Окреслені проблеми любові перебувають у полі дослідницьких інтересів багатьох філософів. У цьому дослідженні виокремимо, насамперед, праці зарубіжних дослідників В. Асмуса, А. Лосєва, А. Гусейнова. З-поміж українських науковців відзначимо дослідження: В. Ларіонової, В. Малахова, В. Мовчана, В. Туренка, Н. Хамітова, С. Крилової, Л. Гармаш, А. Дахнія та інші.

Мета дослідження: історико-філософський аналіз проблеми любові у діалозі Платона «Бенкет»

Об'єкт дослідження: філософська спадщина Платона, зокрема діалог «Бенкет»

Предмет дослідження: філософсько-етичні аспекти розуміння Платоном проблематики любові у діалозі «Бенкет».

Любов - таке прекрасне і глибоке почуття, яке відчуває кожна людина в своєму житті. Вона виникає несподівано і притаманна для кожного з нас. З найдавніших часів тема любові цікавить людей. Дана проблема актуальна і в сучасному світі, але саме в античні часи з'явилися перші спроби вивчення феномена любові, адже за часів Стародавньої Греції це прекрасне почуття високо цінувалося.

Існує безліч визначень і висловлювань античних філософів, таких як Платон, Арістотель, Сократ, на тему любові. З'явилися теорії духовної любові. Так, Арістотель у своїй праці «Риторика» визначає любов: «Любити значить бажати комусь того, що вважаєш благом, заради нього (тобто цієї іншої людини), а не заради самого себе, і намагатися в міру сил доставляти йому ці блага» [1, с. 24].

Любов є фактором людського формування, його виміром особистості. Часто ми чекаємо якогось незвичайного дива від любові, але іноді і розчаровуємося в ній. Адже це глибоке і найприємніше відчуття, яке відчуває людина, різноманітне і іноді суперечливе.

Прагнення бачити в людях тільки все хороше і найкраще: доброту, красу, розум та ін. розвиває і поглиблює в людях таке почуття як любов. Тим самим, любов, як вельми суперечлива область філософського самопізнання життя, є

певним стимулом до творчого творення життя людини, а саме формування самого себе, тобто відбувається людське самопізнання.

Серед філософських роздумів про кохання особлива роль належить античному філософу Платону. Трактатування любові Платоном широко розкривається в його праці «Бенкет». Діалог Платона являє собою міркування про любов і про благо [2, с. 12].

В античності цінували і шанували красу і силу Ерота. Так у промові Федра говориться: «Ерот - це великий бог, яким люди і боги захоплюються з багатьох причин, і не в останню чергу через його походження: адже почесно бути найдавнішим богом. А доказом цього служить відсутність у нього батьків» [2, с. 31].

У діалозі Платон розкриває цінність щирої любові, адже немає більшого блага, ніж любити і бути любимим. «А померти один за одного готові одні тільки люблячі, причому не тільки чоловіки, але і жінки», адже відданість і самовідданість це головні складові любові. Тільки Ерот здатний дати людям при житті і після смерті блаженство [2, с. 34].

Платон у промові Павсанія викладає, що оскільки Афродит дві, має існувати два Ерота, відповідно один небесний, а інший вульгарний, адже: «... не всякий Ерот прекрасний і гідний похвали, а лише той, який спонукає прекрасно любити», точно так же має бути і з любов'ю. Вульгарний Ерот, який відноситься до вульгарної Афродіти, здатний на дуже погані вчинки як по відношенню до жіночого, так і по відношенню до чоловічого начала. Власне це любов незначних людей, які люблять більше тіло, ніж душу. А Ерот небесний відноситься лише до чоловічого начала, вимагає від люблячого і від коханого турботи про моральну досконалість. Ерот небесний і вульгарний присутній у всіх справах, як людських, так і божественних, тому слід брати до уваги двох Еротів [2, с. 41].

Ерот бог людинолюбний, він допомагає людям, зцілює і для роду людського це є щастям. Платон в промові Аристофана роз'яснює, що довелося пережити людській природі, а саме, що люди були трьох статей: «Перш за все, люди були трьох статей, а не двох, як нині, - чоловіча і жіноча, бо існувала ще третя стать, яка поєднувала у собі ознаки цих обох; сама вона зникла, і від неї збереглося тільки ім'я, що стало лайливим, - андрогіни, і з нього видно, що вони поєднували в собі вигляд і найменування обох статей - чоловічої і жіночої. Крім того, тіло у всіх було округле, спина не відрізнялася від грудей, рук було чотири, ніг стільки ж, скільки рук, і у кожного на круглій шиї дві особи, абсолютно однакових; голова ж у двох цих осіб, що дивилися в протилежні боки, була спільна, вух було дві пари, сороміцьких частин дві, а інше можна уявити собі з усього, що вже сказано» [2, с. 56].

Оскільки люди були дуже сильні і злі на Зевса, бог розсік кожного андрогіна на дві половини. Відтоді вони шукають одне одного задля відновлення колишньої повноти і могутності. Тому Ерот є тягою розсічених людських половин одна до іншої заради відновлення цілісності. Однак, це можливо за умови шанування богів, які в разі негідної поведінки можуть розсікти людину на ще дрібніші частини [2, с. 59].

Платон в промові Агафона розбирає властивості Ерота. Перш за все, бог Ерот є наймолодшим богом, він ненавидить старість і обходить її стороною, він ніжний, він гнучкий, так як непомітно як входить в душу людей, так і непомітно виходить

з неї. Ерот не кривдить ні богів, ні людей, він чеснота, який приборкує бажання і страхи, тим самим він розважливий і справедливий. Успіх у справах богів Платон бачив в тому, що серед них з'явилася любов, а саме любов до краси, любов до прекрасного. В результаті цієї любові і виникають різні блага. Тим самим сам Ерот є любов до прекрасного [2, с. 62].

На думку Сократа, Ерот це завжди любов до когось або до чогось. Метою бога любові є оволодіння всіма богами.

Висновок: Таким чином, любов - це прояв людської сутності, а бог любові викликає у людей почуття блаженства. Адже кожна людина намагається знайти в житті близьку собі по духу другу половинку, щоб здобути справжнє щастя від любові.

Так Платон у своєму діалозі «Бенкет» розкриває проблему любові, її уособлення в Ероса, доброго і злого, небесного і вульгарного. Непомітно для людей бог кохання вселяється в кожного з нас. Буде чи будуть це властивості тілесного чи духовного Ероса, головним залишиться отримання задоволення від такого прекрасного почуття як любов.

Платон підводить до того, що Ерос об'єднує в собі всі види любові, що любов до вічного породжує красу.

Зважаючи на філософський доробок Платона у сфері любові, зважаючи на велику актуальність для етики і людей загалом, сукупність наведених вище думок стосовно проблеми любові зумовлює необхідність її подальшого ґрунтовного вивчення.

Список використаної літератури

1. Аристотель. Риторика ; пер. Н. Платонова. М. : Античные риторики, 1978. Кн. 2, гл. 4.
2. Платон. Пир. Lib.ru: Библиотека Максима Мошкова. URL: <http://lib.ru/POEEAST/PLATO/pir.txt>.
3. Туренко Е. В. Антична філософія любові : монографія. Київ: Вадекс, 2017. 288 с.
4. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві. *Вітакультурний млин. Методологічний альманах*. 2014. Модуль 16. С. 40-46.

*Басістий Євген,
студент групи АКІТ-11*

факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ВПЛИВ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ІДЕЙ ХРИСТІЯНСТВА НА СЕРЕДНЬОВІЧНУ ФІЛОСОФІЮ

Актуальність теми полягає у тому, що на зміцнення стану морального становища людей ще з давніх часів впливало християнство. Проблеми християнських ідей завжди непокоїли суспільство, оскільки не всі були згідні з встановленими положеннями та ідеями церкви. Оцінка філософії та культури Середньовіччя як окремого етапу у розвитку людства є доволі суперечливими. Тривалий час такі оцінки, як темні часи, провалля, перерва в поступальному розвитку цивілізації, визначали характер підходу до цієї історичної доби, а сам термін «Середньовіччя» став синонімом слів відсталості та безкультур'я.

Першу спробою обґрунтування зайнялась патристика. Це був визнаний офіційною церквою напрямок у філософії, який розроблявся «батьками церкви». До них належать: Афанасій Олександрійський, Василь Великий, Григорій Нісський, Григорій Назіанзін, Амвросій Медіоланський, Августин Блаженний, Іоанн Дамаскін та ін. Одним із найяскравіших представників патристики був єпископ із Гіппона Августин, а католицькі богослови нарекли його ще й ім'ям Блаженний.

На даний момент, дослідженням історико-філософських ідей середньовіччя займалися такі науковці: Разматаєва Юлія, Вовк Дмитро, Здіорук Сергій, Єленський Віктор, Явроцький Петро, Баумейстер Андрій, Кузнєцов Володимир та інші.

Мета дослідження: аналіз впливу ідей середньовічного християнства на тогочасну філософію та філософію сучасності.

Завдання дослідження: проаналізувати причини та вплив формування християнських ідей на фоні середньовічної філософії.

Об'єкт дослідження: суспільство та церква, як об'єкти у рамках середньовічної філософії.

Предмет дослідження: особливості та специфіка соціально-філософської промлеми християнства у середньовіччі.

У царстві природи все живе перебуває в постійному змінюванні, при цьому не втрачаючи себе, і метою його розвитку, найвищим його звершенням, є плід як дещо окреме. У царстві духу все інакше: розкриваючи себе, дух не переходить в дещо інше. Дух збагачує себе, і будь-яке мислення – це циркуляція збагачення [2].

Люди постійно змінюються і це невід'ємна частина нашої природи та суспільного прогресу. Варто розуміти те, що кожна зміна зроблена людиною, будь-який прийнятий свідомий вибір є збагаченням її внутрішнього світу, адже у такий спосіб відбувається перш за все духовне наповнення та сприйняття чогось буденного зовсім по-іншому. Безпосередню участь у збагаченні людської раси займає релігія як об'єкт постійних дискусій та змін.

Августин вважає, що церква і держава повинні взаємодіяти, оскільки як суспільні інституції вони потрібні і корисні одна одній. Церква має потребу в державі, оскільки збереження миру і безпеки найбільше входить до її інтересів

як умова розвитку релігійних почуттів. Крім того, держава дбає про реалізацію земних цілей членів церкви, які є одночасно і підданими держави, без чого церкві значно важче було б здійснювати свою місію - дбати про духовне удосконалення і спасіння душ [6].

Августин піднімає справді цікаву теорію. Оскільки, державі буде значно легше контролювати своїх християн та підтримувати власні інтереси, якщо відносини будуть толерантними та розумними. У такий спосіб люди могли б дійти до результату ідеальної держави у якій церква та держава працювали б у злагоді та мирі.

Цікаво, що Августин вперше розглядає церкву і державу як два незалежні і рівноцінні інститути, між якими існує тісний взаємозв'язок. Однак більш уважне вивчення його поглядів на державу дає підстави для висновку, що він лише прагне віднайти шлях до побудови ідеальної держави, у якій би існувала тісна взаємодія між державою та церквою і визнавались вищі цілі людини. Важливим є те, що великий вплив у добу середньовіччя відіграла особиста думка, яка відзначилася і такими негативними явищами, як придушення християнською церквою релігійного інакодумства. Однак мусимо відзначити і те, що саме в надрах середньовічної християнської релігії зародилися такі її аспекти, які через століття боротьби і випробувань привели до зростання і утвердження релігійної свободи [6].

Ми вважаємо, що релігійна свобода це справді важлива складова усього людства оскільки кожна людина як особистість повинна сама обирати те, у що вона хоче вірити, адже саме на таку свободу люди мали право завжди. Проте існує думка, що людству варто взагалі відмовитися від різних проявів релігії.

Хоч би якими складними нам не здавалися завдання, але будь-якими зусиллями люди повинні позбавитися проявів релігії (у тому числі й атеїзм). Кожен з нас може сповідувати віровчення, бажане його душі. Але це право повинне бути редуковано до рівня особистості. Це означає, що релігія ніяк не має бути пов'язана з процесом суспільного устрою. Саме у такій конструкції церква позбавиться права впливати на інститути держави [3, с. 128].

Вихід є тільки один: визнати загальнолюдські цінності, а інтереси вищим моральним законом й очистити людей від релігійних рамок встановленими церквою. Цими цінностями довго оперували та продовжують оперувати досі світові релігії за для власних цінностей. Людство повинне стати справді світським [3, с. 129].

Говорячи на тему релігії у стані сучасного світу можна дуже багато сказати про віру в Бога на тлі страшної пандемії «COVID-19». Велика частина людей ніколи не вірили в Бога і вважали себе істинними атеїстами, але бачучи, що у більшості випадків медицина безсила, люди йдуть до церкви і моляться за здоров'я власної сім'ї. Ця ситуація показує наскільки тонкою є лінія між віруючими людьми та атеїстами, оскільки одна ситуація чи катастрофа можуть повністю поміняти людську свідомість.

Дуже часто людина повністю втрачає здоровий глузд на фоні релігії, оскільки кожен хоче виразити правоту власної думки і найчастіше вираження такого формату виражається у дуже не толерантному вигляді по відношенню до людей, які оточують тебе.

У зв'язку з трагічними подіями січня 2015 французький тижневик «Charlie Hebdo» не тільки знайшов світову популярність, а й перетворився на символ вільнодумства. Дискусії навколо цього видання позначили два полюси в розумінні ідеї толерантності. З одного боку, люди з секулярним світоглядом (крайня форма якого - войовниче безбожництво) справедливо відстоюють право висловлювати свої погляди публічно. Однак, з іншого боку, їх опоненти мають рацію в тому, що вираз антирелігійних поглядів має відбуватися в більш поважній формі, без образи релігійних почуттів віруючих людей [1, с. 4].

В ході дослідження ми прийшли до таких висновків, що релігія має великий вплив на дії людей та їх поведінку, але у кінцевому підсумку ми всі повинні у щось вірити та бути толерантними з людьми, які нас оточують. Зараз цілий світ потерпає від страшного вірусу, вмирають люди старшого віку, молодь і діти, щоб полегшити цей біль і об'єднати людей Папа Франциск помолвився за відпущення гріхів. У період, коли пандемія поставила людство на коліна, Папа робить глибоко духовний жест, покликаний допомогти пережити цей час страждання та страху з вірою та надією. Йдеться про чинність, притаманну Петровому служінню: як Єпископа Риму, вона звернена на Вічне місто, а як Вселенського Архієрея – на увесь світ. З таким благословенням виникає можливість отримати повну відпусту. Слухаючи молитви такої мудрої людини усі страхи відпадають і релігія стає чимось дійсно більшим ніж похід у церкву [4].

Отже, у будь-який період виникнення релігії вона завжди давала людям те, чого людині не може гарантувати ніхто – відчуття Божого захисту та надії у спасіння. Саме у такий спосіб Блаженніший Святослав звернувся до українського народу напередодні свята Великодня: «Не слід боятися, що закінчується якийсь період нашої глобальної культури. Я б не радив плекати апокаліптичні настрої, бо це дуже шкідливо для вашого здоров'я. Господь Бог завжди є союзником здоров'я людини» [5].

Список використаної літератури

1. Баумейстер А. О. Контури толерантності. Свобода релігії і свобода слова після Charlie Hebdo: збірка есе до круглого столу Харківського юридичного товариства. Харків, 2015. С. 4–7.

2. Баумейстер А. О. Про важливість історії філософії. Тези лекції. Київ, 2018. URL: <http://www.newacropolis.org.ua/news/2018/3/7/andrei-baumeister-pro-vazhlyvist-istorii-filosofii-tezy-lektsii-1520446109>.

3. Кузнецов В. І. Християнське вчення, право та стоїчна філософія. Філософія Права. Історія та сучасність: навчальний посібник. Харків, 2003. С. 127–130.

4. Папа Франциск. UrbietOrbi. Передвеликоднє звернення. 2020. URL: http://tvoemisto.tv/news/urbi_et_orbi_papa_frantsysk_provodyt_osoblyvu_molytvu_107885.html.

5. Передвеликоднє звернення Глави УКГЦ блаженнішого Святослава Шевчука. Не плекаймо апокаліптичних настроїв. Це шкідливо для вашого здоров'я. 2020. URL: <http://catholicnews.org.ua/glava-ugkc-ne-plekaymo-apokaliptichnih-nastroyiv-ce-shkidlivo-dlya-nashogo-zdorovya>.

6. Тернопільський Б. Й. Релігійна свобода і релігійні права в контексті відносин між державою і церквою. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07tbyvdc.htm>.

7. HnasevychNadia Value dimensions of sociocultural human existence. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy: Proceedings Scientific publications. Issue 74, 2018. С.61-71.*

МАТЕРІАЛЬНІ ТА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРСЬКОГО БУТТЯ

Актуальність теми: На даний час цінність це будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона існує, витрачає матеріальні і духовні засоби. Цінності супроводжують нас протягом усього життя. Саме тому обрана тематика дослідження є надзвичайно актуальною в наш час.

Мета: Дослідити цінності в господарстві нашої країни; розглянути їх класифікацію; проаналізувати історію вивчення цінностей; розкрити їхню сутність значення та вплив в системі господарського буття; оцінити рівень вивчення даної теми; з'ясувати сутність ключових понять; визначити значення матеріальних та духовних цінностей.

Основний виклад матеріалу: Серед численних підходів до аналізу господарства існує підхід аксіологічний, що інтерпретує господарство як систему цінностей, норм та інститутів. Під терміном «аксіологія» (грецьк. *axsio* – цінність) у сучасному філософському знанні розуміється особливий, самостійний розділ філософії, що вивчає цінності. Цінності – непорушні факти буття людини, тому цінностями може бути все те, що оточує людину в бутті, належить їй як носію духовної основи і набуває для неї сенсу життєдіяльності. Цінності фіксують універсальний вектор, вимір буття, ієрархічність його нашарувань, рівнів організації. Основу людської життєдіяльності складають цінності, що безупинно формують модуси чи способи зв'язку свідомості людини і людства й реального світу, згідно з якими деякі речі й ідеї «повинні бути», а інші ні.

Цінності (особистісні) – усвідомлені (або неусвідомлені) ідеали, уявлення, переконання людини або групи в тому, що є важливим (цінним) і що таким не є у житті (людини, світу). Ієрархія цінностей складає сутність особистості, її життєву філософію і мудрість.

Усе більш значиме місце у поясненні сутності економічних процесів займає «людський фактор». Нобелівський лауреат з економіки (1978 р.) Х.Сімон підкреслював, що економіка – це не тільки дослідження благополуччя, добробуту, але і дослідження людини; у кінцевому випадку знання про багатство – це одночасно знання про людину [2 с. 211].

Цінності надають суспільству необхідний ступінь порядку й передбачуваності. Умовою господарського виживання є трансформація цінностей, її здатність до оптимального співвідношення універсальних і специфічних цінностей.

Аксіологічний, ціннісний підхід до дійсності розглядається як протилежність підходу пізнавальному, гносеологічному: якщо в межах останнього нас цікавить об'єктивна сутність речей самих по собі, як вони є, то підхід ціннісний спрямований на з'ясування того, яке значення ці речі можуть мати для людини, суспільства, з точки зору їх потреб та інтересів. Нобелівський лауреат з економіки (1988 р.) М.Алле відмітив, що економіка, яка є ефективною в задоволенні потреб, обов'язково є ефективною і в сфері виробництва, але

економіка може бути економічно ефективною в сфері виробництва і не обов'язково бути ефективною з точки зору задоволення потреб. До аналізу господарських дій людини включають такі категорії, як «очікування», «раціональність», «мотивація».

Одна з найпоширеніших дефініцій цінності визначає її як значущість певних реалій дійсності з погляду потреб людини і суспільства. Ця категорія тісно пов'язана з категоріями «потреба», «інтерес». Потреби, інтереси, цінності пронизують всі галузі суспільного життя. За їх допомогою можна дати відповідь на такі запитання: Чого потребує людина? У чому вона зацікавлена? Потреби людини, перетворені на інтереси, у свою чергу, перетворюються на цінності.

Потреба – стан особи, коли вона відчуває нестачу чогось і що є необхідним для підтримання її життя, створивши умови для розвитку, підтримання, визначеного суспільного стану, збереження психічної рівноваги. Завдяки потребі людина залучається до виробництва матеріальних і духовних об'єктів, розробки методів цього виробництва, включається в історичний процес. Тому потреба є джерелом активності людини.

Вважається, що первинні потреби закладені генетично, а вторинні виробляються під час пізнання і набуття досвіду як окремим індивідом протягом його життя, так і всім етносом протягом його становлення. Цінності не тільки задовольняють потреби людини, а значною мірою духовно відтворюють саму людину.

Ціннісні об'єкти (матеріальні й духовні) «відбиті» в індивідуальній свідомості як значення, що мають для індивіда визначений сенс. Обираючи ту чи іншу цінність, людина тим самим формує довгостроковий план своєї поведінки й діяльності, визначає тривку смислової перспективи останньої. Якщо мотивація дає відповідь на запитання, чому, для чого людина діє певним чином, то доповнююча її ціннісна орієнтація висвітлює те, заради чого діє людина, чому вона присвячує свою діяльність. Виділяють цінності, які обслуговують самоствердження людської особистості, якою вона є, і цінності, котрі творять і відроджують людину в певній принципово новій якості. Їхній сенс не вичерпується потребами окремого індивіда, а навпаки, суттєво пов'язаний з потребами будь-якої суспільної або культурної спільноти чи навіть людства в цілому. Наголошується також на відкритості для них ідеї Добра та інших основних моральних цінностей. Обираючи подібні цінності й вільно присвячуючи їм свої вчинки, людина утверджує тим самим свідоме ставлення до норм і принципів моралі, дієвість своїх мотивів, цілісність своєї моральної свідомості загалом.

Мотиваційна сфера людини – це стрижень особистості, смислуотвірний її компонент. Мотив є спонуканням, причиною поведінки або вчинку, тому може бути свідомим і несвідомим, свідчити про прагнення до матеріального (наприклад, заробіток) й ідеального (наприклад, цікава робота). Таким чином, цінності – проміжна ланка причинного-наслідкового ланцюжка: «потреби → цінності → мотиви → цілі → дії».

А. Маслоу виділяє п'ять типів потреб (фізіологічні, безпеки і захищеності, соціальні, поваги, самореалізації), що утворюють ієрархічну структуру, зображану у вигляді піраміди, причому потреби вищих рівнів не мотивують

на діяльність людини, доки не задоволені хоча б частково потреби нижчих рівнів. Як засновник гуманістичної психології А. Маслоу спрямовує свою увагу на потреби високого рівня (він називає їх потребами зростання), особливо на потреби ціннісної самоактуалізації (самовираження, самореалізації) [3, с. 69].

Особистісний зміст цінності, з одного боку, визначається об'єктом, що виконує функцію цінності, а з іншого - залежить від самої людини. Наприклад, власний автомобіль може бути засобом пересування і престижним предметом, що в такому випадку важливий як об'єкт володіння, що створює власнику деяку репутацію в очах інших людей, а також як засіб підзаробити. У всіх цих випадках той самий предмет зв'язаний з різними потребами. Значення цінності є сукупністю суспільно значущих властивостей, функцій предмета чи ідеї, що роблять їх цінностями в даному суспільстві. Компоненти значень (функції, властивості) матеріальних і духовних цінностей неоднакові.

Матеріальні цінності являють собою насамперед різні природні матеріали, речовини з певними фізичними властивостями в широкому сенсі цього слова (фізичні, хімічні, біологічні властивості тощо). Цінністю ж та чи інша матеріальна субстанція стає завдяки тому, що з неї створюється певний технічний пристрій. Ставши таким, природний предмет може виконувати ті чи інші функції або в процесі виробництва, або в безпосередньому споживанні людини в побуті, тому можна говорити про виробничо-технічні й споживчі функції цінностей. Матеріальні цінності функціонують на всіх етапах розвитку суспільства у визначених соціально-економічних формах (товарно-грошова чи натуральна форма, та чи інша форма власності).

Духовні цінності характеризуються певним інформаційним змістом і істинним відношенням. Політичні, правові, етичні та інші ідеї можуть бути істинними чи помилковими, як, наприклад, релігійні ідеї, але вони не перестають бути цінностями. Всі ідеї мають те чи інше матеріальне буття, вони втілюються у книгах, скульптурах, архітектурних спорудах, у безпосередньо зіграній артистом ролі, проспіваній пісні чи пісні, чи в нотному записі пісні і т. ін. Далі, всі ідеї у сфері цінностей мають ту чи іншу реальну функцію, вони регулюють ті чи інші відносини людей, будучи засобами й об'єктами їхньої діяльності. І нарешті, духовні цінності, як і матеріальні, будучи продуктами виробничої й іншої діяльності людей, функціонують в історично визначених формах власності.

Матеріальні й духовні цінності утворюють системні об'єднання, бо відмінності між ними не є абсолютним. Кожен клас цінностей має властивості протилежного класу, тобто духовні цінності, будучи такими реаліями, що існують як явища ідеальні, разом з тим мають ознаку матеріальності, матеріального буття, а матеріальні цінності як цінності припускають визначені моменти своєї ідеальності. Однак моменти «матеріальності» і «ідеальності», властиві обом класам цінностей, по-різному представлені, мають різні функції, неоднаковий зміст у цих двох класах цінностей.

Наприклад, вартісні характеристики реалій в умовах товарно-грошового виробництва уявляються залежними лише від природних і, в крайньому випадку, споживчих властивостей цих речей. Особливу правдоподібність здобуває це уявлення стосовно грошей, тому що їхні специфічні функції

здаються обумовленими лише природними властивостями золота і знаків, що його замінюють (це явище К. Маркс назвав товарним і грошовим фетишизмом).

Слід мати на увазі, що поле актуалізації (реалізації) товарно-вартісних значень продуктів виробництва, і особливо грошей припускає наявність певних економічних зв'язків між людьми, а саме таких відносин, що примушують їх виходити у своїй свідомості і, отже, у своєму поведженні з того значення золота (грошей узагалі), що нав'язується характером цих відносин. Соціальні значення речей (цінностей) повинні включати деякий ідеальний компонент, що з необхідністю породжується об'єктивно існуючими матеріальними відносинами людей певної культури і цивілізації.

У зв'язку з питанням про матеріальні цінності відзначимо два моменти. По-перше, всі матеріальні цінності характеризуються тим, що вони є певним видом власності в тих чи інших історично обумовлених формах. Тим самим, будучи об'єктами задоволення потреб індивідів, матеріальні цінності опосередковують відносини між ними. По-друге, саме власність як найважливіший аспект соціально-економічного функціонування матеріальних цінностей припускає тотальне визнання її характеру в масштабах усього даного суспільства, на чому б не ґрунтувалося це визнання (безпосереднє насильство, релігійно чи якимнебудь іншим способом мотивований страх, переконання в життєвій необхідності функціонуючих форм власності тощо).

Філософія господарювання розглядає працю передусім з духовної точки зору. Вся праця - це не тільки затрата фізичних сил, а й спосіб втілення людиною своїх духовних потреб. Як зазначає російський філософ І. Ільїн, господарська праця має моральне значення, тому що вона є проявом любові, виконанням обов'язку і дисципліни; вона має естетичну цінність, тому що змушує людину проникнути у життя речі, ототожнитись із річчю й удосконалити її спосіб буття; праця має ще й пізнавальний зміст, тому що веде людину до вивчення тих законів, які керують речами та їхньою долею; і наостанок, вона має соціальноправову цінність, тому що ґрунтується на організації співжиття і вимагає справедливого розподілення правових повноважень і обов'язків [6, с. 55].

Висновки. Отже, без деякого ідеального компонента та чи інша форма власності як аспект матеріальних цінностей і як реальна суспільна взаємодія не існує. Тому зміцнення того чи іншого суспільного ладу припускає також конституювання загального ідеального визнання адекватних даному ладу форм власності. Наявність ідеального компонента в цінностях обох видів іноді породжує ілюзію їхньої нерозрізненості і навіть зовсім неправильне уявлення про ідеальну природу цінностей взагалі. За проблемою цінностей стоять найскладніші життєві питання політичного, господарського і духовного розвитку суспільства. Людина і людство живуть і діють у світі цінностей. Цінності пронизують буття і саме буття виявляється як світ цінностей.

Список використаної літератури

1. Арістотель. Політика. К.: Основи, 2005. 239 с. Електронний ресурс. URL: <http://litopys.org.ua/aristotle/arist.htm>
2. Ільїн В. В., Кулагін Ю. І. Філософія: Підручник: В 2 ч. Ч. І. Історія розвитку філософської думки. К.: «Альтерпрес», 2002. 480 с. Електронний ресурс. URL: https://omolodim.at.ua/publ/iljin_v_v_kulagin_ju_i_filosofija_

ch_1_istorija_ro
zvitku_filosofskoj_i_dumki_pidruchnik_v_2_ch_kijiv_quot_alterpres_quot_200
2_464_s/1-1-0-22

3. Каган М. С. Философская теория ценностей. Лекции / М. С. Каган. СПб.: ТОО ТК Петрополис, 1997. 205 с. Электронный ресурс. URL: https://www.logicbooks.info/sites/default/files/kagan._filosofskaya_teoriya_cennosti.pdf

4. Платон. Держава. К. Основи, 2000. 356 с. Электронный ресурс. URL: <http://litorpys.org.ua/plato/plat.htm>

5. Гончарук, Т. В. Філософія економіки як філософська дисципліна Т. В. Гончарук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Філософія. 2007. № 45. С. 175-178

6. Фесенко Г. Г. Філософія господарювання: Конспект лекцій (для студентів денної та заочної форм навчання) / Г. Г. Фесенко; Харк. Нац. ун-т міськ. Госпва ім. О. М. Бекетова. Х. : ХНУМГ, 2014. 90 с.

7. Юлдашев Л. Г. Теории ценностей. Электронный ресурс. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33754147.pdf>

8. Гончарук Т.В., Шумка М.Л. Основні ідеї прагматизму: істинність чи корисність. Тернопільський національний економічний університет: с.7-8. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20001/1/ОСНОВНІ%20ІДЕЇ%20ПРАГМАТИЗМУ%20ІСТИННІСТЬЧИ%20КОРИСНІСТЬ.PDF>

ГРОШІ ЯК ЛЮДСЬКИЙ ФЕНОМЕН

Постановка проблеми. Гроші відіграють важливу роль у житті людини. Їхня роль у суспільстві значно зросла. Гроші стали універсальним мірилом життя в розвитку «фінансової цивілізації», що розуміється як проникнення «економіки» на інші рівні виживання людини. Гроші перетворилися з інструменту економічної діяльності на головний вимір людської долі, позаяк багатство та бідність не лише зовнішні обставини життя, у якому людина переживає своє буття у світі. Тема грошей цікава ще й тим, що вона більшою або меншою мірою зачіпає всі прояви людського буття.

Метою дослідження є розкриття змісту і природи грошей як аксіологічного за сутністю феномена, який безпосередньо впливає на розвиток та функціонування культури як соціального буття людини.

Виклад матеріалу: Весь соціальний досвід пострадянських років українців пронизаний гострими проблемами, пов'язаними зі зміною ролі грошей у їхньому життєвому світі: втрата заощаджень, катастрофічна інфляція першої половини дев'яностих років, масове зубожіння, фантастичне розбухання тіньових та кримінальних капіталів, шахрайство «фінансових пірамід», які й тепер ще не відійшли в минуле. Гроші створюють людині проблеми за їх відсутності і ще більш, коли їх вдосталь або надмір, щоб не втратити себе у розбурханому морі ринкових відносин, які проходять болісний етап становлення, треба, щоб люди усвідомлювали як небезпеки, породжені грошима, так і свої можливості протистояти їм. Це актуально завжди, але в Україні сьогодні потреба в усвідомленому і, сказати б, тверезому ставленні до грошей – особлива. Вони займають більшу частину нашого життя. Роль грошей у суспільстві значно зросла.

Гроші є продуктом ринкової економіки і одночасно її фундаментальним ресурсом. Підприємцям потрібні гроші для ведення бізнесу, домогосподарствам для придбання товарів і послуг з метою задоволення своїх потреб, державі для фінансування виконання своїх функцій. Грошей завжди не вистачає. В ринковій економіці – це дефіцитний ресурс. З іншого боку, в сучасній системі емісія грошей здійснюється дуже легко, і дуже важко утримати уряди від спроб вирішити свої проблеми шляхом емісії. Суспільство винайшло для цього цілу систему правил, ключовим із яких є незалежність центрального банку від уряду у здійсненні грошово-кредитної політики.

Гроші виникли і розвинулися внаслідок потреби людей узгоджувати свої позиції та інтереси у господарській діяльності. Тому для розуміння соціальної природи грошей важливо побачити їх як медіум соціальних комунікацій. Їх виникнення детермінувало вироблення і кодування у знаковій формі нових вербальних, поведінкових, ситуативно-речових кодів, змістом яких стали конвенційно прийняті правила, що регулювали нові, до того часу не чинні, форми поведінки людей. Роль та місце грошових відносин у структурах комунікативних практик ми визначаємо через уведення Ю. Габермасом концепту комунікативної дії, який виражає активну практичну позицію людини в контекстах соціуму, спрямовану на зустріч з іншою людиною. Для розуміння грошових відносин як комунікативної дії головним є той її аспект, у якому вчений застосовує це поняття

як ключ для розуміння загроз життєвому світові людини з боку господарських та бюрократичних механізмів – загроз перетворення особистісних стосунків на об'єкт управління або ж на товар. Історичне буття грошей можна розглянути як еволюцію їхньої знакової природи, процес абстрагування та ідеалізації, перехід від тотожності знакової форми та смислового наповнення в натуральних грошах до перетворення сучасних грошей у віртуальну реальність. При цьому в усе більш адекватній формі виявлялася соціальна природа грошей як феномена культури. У процесі еволюції грошей можна виділити такі етапи: • Виникнення та розвиток ненасильницьких форм обміну матеріальними цінностями між людьми: 1) дарування; 2) перетворення одnobічного акту дарування на двобічний (виникає новий смисл людських стосунків, заснованих не на кровній спорідненості або насильстві, а на господарському партнерстві); 3) виділення конкретних пар продуктів, які обмінюють; 4) поява місцевих натуральних грошей. • Поява монетних грошей як граничного рівня репрезентації організованої суспільної волі у сфері обміну товарів: завершується процес «розходження» значення окремого товару та значення універсального еквіваленту всіх товарів, утвердження самостійного буття соціального символу, який не має (як правило) іншого застосування, ніж представництво соціальних значень інших речей. • Виникнення банкнот, зроблених з паперу, але розмінних на золото – фізичне відділення у просторі і часі знаку – паперу, засвідченого певним законним чином – від його значення, тобто золотого забезпечення. • Кінець світової валютної системи, заснованої на золоті, відмова від золотого забезпечення паперових грошей і перехід до забезпечення соціального – довіри до здатності держави контролювати стихію ринкових процесів. • Поява електронних грошей та кредитних карток. Гроші втрачають предметно-чуттєву форму, перетворюються в інформацію в чистому вигляді, як упорядкована знакова система, призначення якої – задавати алгоритм, порядок, матрицю функціонування метасистеми економічного життя. Відповідно культурну функцію грошей можна інтерпретувати з Філософсько-світоглядні засади буття людини Соціогуманітарні проблеми людини позицій теорії лінгвального кодування: мова створює матрицю сприйняття людиною її життєвого світу. В якості медіуму ринкових відносин гроші стали «замінником» природної мови у функціонально стандартизованих діях обміну товарів та послуг [1].

Головна проблема полягає в тому, щоб випустити таку кількість грошей і такими каналами, які б забезпечили потреби у реалізації створюваної вартості у процесі соціально-економічному розвитку суспільства. Це дуже складне завдання. Йому присвячено тисячі праць і досліджень, різні концепції та теорії. Але проблема залишається дискусійною, і на кожному новому етапі потребує переосмислення і нових підходів.

Глобальна криза поставила під сумнів пануючі теоретичні підходи, які виявилися неспроможними дати відповіді на нові виклики. Зараз іде інтенсивна робота у пошуку сучасних, адекватним нинішньому етапу розвитку суспільства, підходів і концепцій. Україна переживає системну кризу, однією із складових якої є нездатність грошово-кредитної політики забезпечити стабільність грошової одиниці, що виявляється у високих темпах інфляції та девальвації гривні [2].

На поверхні проблема проявляється у тому, що бізнес не може активно користуватися кредитами через занадто високі відсоткові ставки, а банки не

можуть давати дешеві кредити через високу інфляцію і недостатню платоспроможність позичальників. Виникає інституційний розрив, подолати який за існуючими правилами здійснення монетарної політики неможливо. Потрібні нові нетрадиційні підходи. В світовій практиці «нетрадиційна монетарна політика», зв'язана з кількісним пом'якшенням, стала вже традиційною. Але в Україні є своя специфіка кризи, яка вимагає її врахування. Мова практично йде про використання грошей як інструменту вирішення економічних проблем і участі грошово-кредитної політики у реформуванні економіки [3].

З психологічної точки зору, гроші – символічний знак, який відображається в психіці людини. На думку В. Москаленко, вони є важливим фактором формування психіки людини у виживанні, існуванні, самозадоволенні, займанні певного статусу у суспільстві. Беручи за основу ідеї Т. Парсонса про гроші як систему «загальноприйнятих символів», виникає твердження, що гроші є не тільки символічним вираженням власності, а й символічним посередником людських відносин [4].

У філософських дослідженнях, як правило, в якості джерела інструментальної раціональності розглядають сцієнтистське мислення. Проведений аналіз та історичний огляд мають привернути увагу до другого (за рахунком, але не за значенням) джерела цілераціонального, «вільного» від моральних засад, заснованого лише на прагматичному розрахункові ставлення людини до світу – соціальної реальності грошових відносин. Філософсько-світоглядні засади буття людини Соціогуманітарні проблеми людини Комуникативна природа грошей в онтологічному вимірі – це роль, яку вони відіграють у структурах та процесах життєвого світу. Провідний напрям утвердження грошових кодів у людських стосунках – це роз'єднання суспільства на життєвий світ та систему. Виникнувши у комуникативних контекстах життєвого світу, гроші поступово відділилися від них і разом з політичною владою утворили самостійні коди, які стали інструментами системної колонізації життєвого світу. Чим вища складність суспільства, тим інтенсивніше йде процес відсторонення системи від життєвого світу, внаслідок чого відбувається вивільнення політичної та економічної сфер від нормативних приписів, підпорядкування їх виключно прагматичному розрахункові. Паралельно відбувається поляризація соціуму на державну владу і громадянське суспільство. У цьому процесі місце економічної діяльності у життєвому світі докорінно трансформується, внаслідок чого виникла економічна система, яка регулює свій внутрішній рух та обміни з її неекономічним оточенням (приватним господарюванням та державою) через монетарні канали – влада прирівнюється до грошей. Розмежованість держави і суспільства остаточно долається, економіка та державний апарат виступають як єдина системна сутність, що протистоїть комуникативній природі життєвого світу. Відповідно керована монетарними кодами економічна та керована владою адміністративна системи однаково стають загрозами для суспільної цілісності. Обмін грошей та товарів – специфічна форма соціальних зв'язків, у якому гроші постають як реальне предметне втілення зв'язку між людьми – об'єктивовані соціальні відносини. Ще за часів Золотого стандарту, який сформував основу міжнародної валютної системи, людство було вперше об'єднане конкретно-чуттєвою реальністю спільних грошей. У постіндустріальну добу, пройшовши тривалий період існування в конкретно-національних формах, вони готові знову стати світовими

у новому вигляді – як електронні гроші, що стають одним з провідних чинників глобалізації. Загальну спрямованість і зміст трансформації, якої зазнало соціальне життя внаслідок експансії грошових відносин, можна визначити як системну раціоналізацію. Водночас, на протигагу комунікативній раціональності, гроші репрезентують інструментальну та стратегічну раціональність. Усі успіхи людського розуму – результат утвердження раціональності, проте платою за ці успіхи стає загроза втрати смисложиттєвих вартостей людини через домінування її інструментальної моделі. Раціоналізація – закономірний процес, що триває та набирає все більших масштабів. Зазвичай, його головним чинником вважають сцієнтистське мислення. Ми прагнемо показати, що опорою наступу раціональності також є прагматична життєва позиція «економічної людини», яка будує свої стосунки зі світом на основі калькуляції прибутків і збитків, здебільшого у грошовому вимірі. «Криза сучасного європейського розуму» виявляється в тому, що утверджувана ним раціональність підриває основи традиційного життєвого світу, витісняючи його нормативні контексти.

Суб'єктивним моментом в обґрунтуванні актуальності обраної теми є той факт, що проблема цінностей надзвичайно загострюється в переломні (кризові) епохи історичного розвитку культури, бо кожного разу, коли спільноти людей зтикаються з соціальними катаклізмами, коли хаос, хитання з одного боку, а з іншого – сподівання знайти вихід, поєднується в синтетичне питання «бути чи не бути» культурі, філософська думка незмінно опинялася перед ціннісною проблематикою як основою культури особистості, нації, суспільства загалом. За цих умов існує гостра потреба у соціально-філософській рефлексії щодо грошей та їх місця у соціокультурному просторі буття [5].

Висновок. Важливим та головним поняттям в економічній психології є гроші. Вони стали головним виміром людської долі. Проте, виникає думка про тісний взаємозв'язок грошей та соціуму та набуття ними соціально-психологічних ознак. Другий підхід до розуміння сутності грошей стає більш соціально – психологічним та опирається на поняття соціальної множинності грошей. Криза поставила під сумнів пануючі теоретичні підходи, які виявилися неспроможними дати відповіді на нові виклики. Зараз іде інтенсивна робота у пошуку сучасних, адекватним нинішньому етапу розвитку суспільства, підходів і концепцій. Україна переживає системну кризу, однією із складових якої є нездатність грошово-кредитної політики забезпечити стабільність грошової одиниці, що виявляється у високих темпах інфляції та девальвації гривні. Вони знаходяться під впливом культурних та соціальних обмежень.

Список використаної літератури

1. Скринник З. Культурний феномен грошей у світлі комунікативної філософії. Львівський банківський інститут Національного банку України 2008.- 28с. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27462/04-Skrynnyk.pdf?sequence=1>

2. Гапченко О. Мовна свідомість людини як об'єкт лінгвістичних досліджень // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. 2011. № 22. С. 31–34.

3. Смовженко Т. С. Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей. Зб. наук. ст. К.: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Ін-т. банківської. справи, 2015. С.27-29 URL: http://libs.ubs.edu.ua/materials/konf/zbirnyk_filosofiya_2015.pdf
4. Авер'янова Г. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства / Г. Авер'янова, Н. Дембицька, В. Москаленко. К.: ППІ, 2005. 307 с. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/accountant/17508/>
5. Сердюк О. Перспективи ареотологічної етики як однієї з концепцій етики бізнесу // Філософська думка, 2005. № 5. С. 49–60.

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Постановка проблеми. Проблемою, яка збільшила свої масштаби разом з розвитком інформатики, у сучасному суспільстві є проблема співвідношення мислення людини і «штучного інтелекту». Ця проблема дуже обширна і вміщує в собі багато аспектів і питань. Її у своїх наукових працях розглядають такі вчені, як Андрощук Г.О., Карпенко В.Є., Петрунін Ю.Ю., Швирков О.І. та ще багато інших. Інтелект у широкому сенсі – це вся пізнавальна діяльність, а у вузькому – процес мислення. Мислення – це функція людського мозку, узагальнене віддзеркалення дійсності, безпосередньо пов'язане з чуттєвим пізнанням. Людський інтелект характеризує три основних ознаки: 1) вивчення; 2) міркування; 3) керування образами. На сьогодні у поняття «штучний інтелект» вкладають різний зміст: від визнання інтелекту у ЕОМ, що вирішують логічні або будь-які обчислювальні задачі, до віднесення до інтелектуальних лише ті системи, які вирішують увесь комплекс задач, що здійснюються людиною або ще більш широку їх сукупність. Людина як джерело входу інформації має п'ять чуттів: зір, слух, нюх, смак і дотик. Щоб дублювати людський інтелект, комп'ютер повинен мати хоча б більшу частину із них, розпізнавати образи і мову [1].

Метою нашого дослідження є виявлення проблеми штучного інтелекту в філософії.

Виклад матеріалу: Штучний інтелект – це штучно створена людиною система, здатна обробляти інформацію, яка до неї надходить, пов'язувати її зізнаннями, якими вона вже володіє, і відповідно формувати своє уявлення про об'єкти пізнання. За визначенням Вікіпедії, штучний інтелект (англ. Artificialintelligence- (AI)) – розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, що опікується формалізацією проблем і завдань, що подібні до дій, які виконує людина. Це поняття ввів у 1956 році професор Дартмутського коледжу Джон Мак Карті. Він цікавився, чи можна навчити машину, як і дитину, абстрактним поняттям, використовувати мову і самостійно вдосконалюватися методом спроб і помилок.

Інформаційні системи не можуть вчитися на своєму досвіді, людські знання можуть бути введені людиною як правила дій. У матеріальному світі інтелект нематеріальний, хоча носії, на яких він існує, матеріальні. Залежно від того, яке завдання стоїть перед біологічним об'єктом і яка обрана мета, інтелект покроково формує шлях її досягнення, тобто створює алгоритми її вирішення [1].

На думку Петруніна Ю.Ю., бути фахівцем в області машинного інтелекту дуже утомливо: суперечки, нескінченні дискусії виникають самі собою при будь-якій зручному випадку. Але головне питання, яке постійно задається людині, що займається проблемою штучного інтелекту, незмінний: чи можливий штучний інтелект? Чи можна навчити машину думати? Нарешті, просто вірите Ви в можливість створення штучного розуму? Сама модальність вірування, вживається в таких запитування, наводить на думку про те, що питання про штучний інтелект виходить за рамки наукового, або, тим більше, технічного.

Петрунін Ю.Ю. наводить таку базову класифікацію аспектів терміна «штучний інтелект»: по-перше, це «науковий напрям, що ставить собі за мету

моделювання процесів пізнання та мислення, використання методів розв'язання задач, які використовує людина, для підвищення продуктивності обчислювальної техніки»; по-друге, це «різні прилади, механізми, програми, які за тими чи іншими критеріями можуть бути названі «інтелектуальними»; і по-останнє, це «сукупність уявлень про пізнання, розум та людину, які уможливають саму постановку питання про моделювання інтелекту».

Безумовно, у цій класифікації слід констатувати відсутність внутрішніх логічних суперечностей. Щодо змістовної повноти переліку можна зупинитись на штучному інтелекті як навчальній дисципліні або спеціальності. У межах сучасного філософського дискурсу, очевидно, не можливо оминати увагою навчальну дисципліну «штучний інтелект», і не тільки в контексті філософії освіти загалом, але й її потенціалу у розв'язанні деяких з глобальних проблем сучасності, змін у структурі суспільної свідомості тощо. Але цьому положенню автор плану є присвятити спеціальне дослідження. В той же час в межах оглядової роботи можна зупинитись суто на констатації самого факту існування такого аспекту терміна. На особливу ж увагу заслуговує пункт другий обговорюваної класифікації, який і є предметом дискусії у філософському дискурсі: щодо штучного інтелекту як існуючого або потенційно можливого феномена (феноменів) [3].

Карпенко В.Є. у своїй науковій праці особливу увагу приділив проблемі штучного інтелекту, що на його думку, є першим етапом на шляху створення загальнофілософської та теоретико-методологічної бази подальших розробок у відповідній галузі.

Штучний інтелект включає дослідження, що пов'язані зі створенням штучного інтелекту людини, тобто так званого «суперінтелекту». Нові результати досліджень, пов'язаних із цим, вимагає подальших рефлексій сучасного стану проблеми, трансформує прогнози на майбутнє. Як правило, цю проблему можуть розуміти по-різному, в залежності від контексту досліджень. Саме тому актуальною постає філософська рефлексія проблеми штучного інтелекту, окреслення її змісту в сучасній філософії та формулювання інтегральної дефініції зазначеної проблеми, що послужило б першим етапом на шляху створення загальнофілософської та теоретико-методологічної бази подальших розробок у відповідній галузі.

Дослідник, який долучається до проблеми штучного інтелекту, а у складі цієї проблеми до штучного інтелекту як феномена (існуючого або потенційно можливого), - стикається, з одного боку, із низкою суперечливих трактувань штучного інтелекту та похідних від нього термінів, та, з іншого боку, із позначенням одних і тих самих реалій різними термінами (штучний інтелект, істинний штучний інтелект, суперінтелект тощо). Окрім ускладнення взаєморозуміння між ученими, така термінологічна розмаїтість ставить питання щодо адекватності наявних дефініцій [2].

Швирков О.І. трактує термін «штучний інтелект» як «деякий повний аналог інтелекту людини». Водночас актуальні, функціонуючі розробки в цій галузі він класифікує як інтелектуальні системи і ставить питання розгляду цих систем як відносно самостійних щодо ідеї штучного інтелекту. Невизначеність терміна інтелект, його багатозначність (наприклад, інтелект людини, інтелект тварини) безумовно робить визначення штучних інтелектуальних систем як

таких, які не є або є носіями штучного інтелекту, до певної міри довільним. Загальне значення слова «інтелектуальний» - «розумовий, духовний, з високорозвиненим *інтелектом*». Тобто з огляду на семантичне поле слова, штучний «повний аналог інтелекту людини» також можна буде охарактеризувати як інтелектуальну систему.

Швирков О.І. у своїй роботі показав, що навіть в силу формальних причин, тобто відсутності загальноприйнятих визначень інтелекту і штучного інтелекту, відсутності загальної теорії штучного інтелекту, необхідність саме такого розгляду не абсолютна. Штучні інтелектуальні системи можуть виступати як незалежний від ідеї штучного інтелекту, відносно самостійний феномен. Згідно з концепцією, штучні інтелектуальні системи можуть розглядаються як результат закарбування інтелекту, в результаті якого опис способу функціонування схожий до уявлень про спосіб функціонування інтелекту. Ця концепція дозволяє розглядати штучні інтелект як цілісний феномен, підійти з єдиних позицій до аналізу різних методів і способів створення штучних інтелектуальних систем [4].

Часто створення інтелектуальних систем розглядалося і до тепер розглядається в контексті створення штучного інтелекту, проблеми штучного інтелекту. Сьогодні багато проблем, які пов'язані зі створенням штучних інтелектуальних систем, належать до комплексного наукового напрямку «штучний інтелект». Через формальні причини, тобто через відсутність загальноприйнятих визначень інтелекту і штучного інтелекту, відсутність загальної теорії штучного інтелекту, необхідність саме такого розгляду не абсолютна. Штучні інтелектуальні системи у своїй сукупності цілком можуть виступати як незалежний від ідеї штучного інтелекту, відносно самостійний феномен.

Існує подвійність поглядів на перспективи створення «сильного» штучного інтелекту. До позитивно налаштованої сторони належать більшість вчених. До критиків відносяться психологи та меншість кібернетиків. Вчені аргументують свою впевненість у можливості такого розвитку подій, спираючись на швидкий розвиток технічних наук і втіленні того, що раніше можливим не вважалося. Критики вважають, що такий підхід несе у собі занадто велике спрощення людських психічних процесів.

Висновки. На підставі висновків ряду вчених, а саме Андрощука Г.О., Карпенка В.Є., Петруніна Ю.Ю., Швиркова О.І., можна зробити підсумок, який дозволяє визначити філософію штучного інтелекту як інтегративний напрям філософських досліджень, предметом якого є феномен штучного інтелекту. Предмет філософії штучного інтелекту і складає «проблему штучного інтелекту», а саме можливість або не можливість моделювання мислення людини. Сучасне суспільство на даному етапі не готове сприйняти створення штучного розуму. Можливо необхідні деякі зрушення у суспільній свідомості, до яких може привести кардинальне зрушення у науці. Всі аспекти проблеми штучного інтелекту приводять до висновку про необхідність масштабних змін у підходах, методах та розумінні наукою пізнання як цілісного і складного процесу [2].

Список використаної літератури

1. Андрощук Г.О. Тенденції розвитку технологій штучного інтелекту : економіко-правовий аспект. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.inprojournal.org/wp-content/uploads/2019/3_2019/11.pdf
2. Карпенко В.Є. Проблема штучного інтелекту в сучасній філософії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11661.html>
3. Петрунін Ю.Ю. Штучний інтелект як феномен сучасної культури. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://iphras.ru/uplfile/ai/petrudin.pdf>
4. Швирков О.І. Проблема штучного інтелекту і людиновимірність штучних інтелектуальних систем: дис... канд. філос. наук: 09.00.09 / Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2006. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.disslib.org/problema-shtuchnoho-intelektu-i-ljudynovumirnist-shtuchnykh-intelektualnykh-system.html>
5. Гончарук Т.В., Шумка М.Л. Основні ідеї прагматизму: істинність чи корисність. Тернопільський національний економічний університет: с.7-8. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20001/1/ОСНОВНІ%20ІДЕЇ%20ПРАГМАТИЗМУ%20ІСТИННІСТЬЧИ%20КОРИСНІСТЬ.PDF>
6. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія. Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль. ТНЕУ, 2015.
[http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/%20book/monograf.pdf]

ДУХОВНІСТЬ ЯК ЧИННИК САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ

Постановка проблеми. Поняття «духовність», «духовний» сьогодні вживають на кожному кроці. Публіцистика закликає до формування «духовних основ» життя і суспільства, зростання національної самосвідомості, гуманітарні науки спрямовані на формування «духовного розвитку особистості».

Цей же термін застосовується для характеристики внутрішнього, суб'єктивного світу людини. Ми кажемо: «духовний світ особистості». Однак закономірно постає запитання: що належить до цього світу, за якими критеріями визначається його наявність, а тим більше розвиток? Чи вичерпується культурою мислення, рівнем і якістю знань, розумністю і раціональністю зміст поняття «духовність», а освітою – шлях її набуття? Мабуть, ні. Втім, без усього переліченого духовність не існує. Не формується вона і через вивчення основ наук. Тобто, сфера духовності ширша за обсягом і багатша за змістом, ніж те, що пов'язане зі сферою раціональності [8].

Мета дослідження: проаналізувати сутність духовної культури, її предметної, практичної генези, форм її виявлення та значення для самовизначення людини.

Виклад основного матеріалу. Одним з найважливіших моментів у житті людини, який «відрізняє людей від усіх інших живих істот, міститься переважно у духовному житті та діяльності» [9, с. 81]. Духовність – це поняття, що містить у собі «високі моральні принципи, справжню інтелігентність, душевну щедрість, готовність до співчуття, добрість, чуйне сприйняття краси... культуру почуттів особистості, розвиток її емоційного світу...» [1, с. 27]. Зрозуміти суть духовного життя неможливо без розуміння добра і зла у людському житті. «Добро – те, що служить збереженню і розвитку життя, зло є те, що знищує життя чи перешкоджає йому» [12].

Сучасна людина все більшою мірою спрямована на чуттєвий, зовнішній, матеріальний досвід. Маючи упевненість, що усе найкраще для неї йде від речей зовнішніх, вона збідніла внутрішнім, духовним досвідом. Хоча основою для розвитку в індивіді людського начала є духовність. Духовність належить до давніх філософських категорій, але залишається ще й досі дискусійною. Вона досліджувалась такими видатними філософами як Е.Лібанова, М.Бердяєв, С.Франк, П.Флоренський, В.Соловйов, В.Андрущенко, Л.Губерський, М.Михальченко, І.Надольний, В.Пазенюк, В.Шинкарук, В.Воронкова, В.Бех, М.Михальченко, В.Кононенко, В.Кремень, П.Ситник, В.Трощинський, С.Чукот, В.Скуратівський.

Духовний простір людини, як і простір духовної культури, завжди включав у свою побудову вертикаль, що розділяла сакральне і буденне, земне і небесне, верх і низ (М.М. Бахтін), добро і зло. Шлях духовного освоєння інтерпретувався як сходження шляхом набуття істини, добра і краси та інших найвищих цінностей. На цьому шляху визначались творчі здатності людини мислити і діяти не тільки заземлено, вузькоутилітарно, функціонально, а співвідносити свої дії і цінності з моральними та естетичними критеріями, з чимось позаособистим, що утворює «світ людини», в якому є різні іпостасі – «людина у світі», де вона діє, живе,

шукає своє місце, і «світ у людині», як її внутрішній, суб'єктивний процес осмислення і переживання свого буття і взаємовідносин зі світом речей, людей, знаково-символічних систем культури і цінностей [2, с.347].

Люди мають здатність «уявляти зміст й предмети нематеріального характеру, і притому уявляти їх то правильно, то неправильно. До таких предметів не речовинного порядку належить: світ людської душі й світ духовного сенсу...» [6, с. 337].

Духовне асоціюється з моральним, духовне зводять до морального. Так, філософ С.Кримський вважав, що духовність призводить до своєрідного смислового об'єднання образу з моральним законом особистості. Вона виступає як «внутрішня людина», людина-серце, сокровений суб'єкт власних творчих інтенцій. Духовність «пов'язана з вибухом свого власного образу, своєї долі і ролі, одним словом із зустріччю з самим собою» [13].

Духовність звужується не тільки у внутрішньому духовному світі особистості, але й у вчинках і життєдіяльності. Духовність для людини – це життя не лише зовнішнім досвідом, а й внутрішнім, вміння відрізнити те, що подобається і дає насолоду, від того, що насправді є прекрасним і моральним, а також вміння вбирати у себе і насолоджуватися саме тим, що дійсно є досконалим, відкидаючи усе непотрібне. Тобто поняття духовності слід пов'язувати «не з утилітарно-прагматичними інтересами, що мотивують повсякденну поведінку людини, а з тими, на основі яких вирішуються сенсожиттєві проблеми її місця й призначення у світі. Вищі цінності конституують сенс буття. Їх функція – продукування життєвого сенсу, вираженого у відповідях на «вічні питання» людського буття...» [9, с. 85].

Духовна сфера життєдіяльності людини не може існувати без матеріальної. Однак досягнення матеріального добробуту не передбачає одночасного досягнення духовної самореалізації. Духовність як форма прояву ідеальної реальності дає можливість пізнати себе у своїй зовнішній і внутрішній визначеності.

Доречно згадати про кантівський поділ на «річ в собі» і «річ для нас» і його твердження про непізнаваність першої з них. Зазвичай це положення трактується як нерозуміння Кантом діалектичного зв'язку між сутністю та явищем.

Ми знаємо щось тільки про ті речі, які існують «для нас», тобто знаходяться з нами в якійсь взаємодії і виявляють щодо нас свої певні властивості й якості. Тому навіть сам по собі факт існування якоїсь речі сприймається або усвідомлюється нами лише тоді, коли ця річ «починає» існувати для нас, тобто якимось чином виявляє себе в наших почуттях або свідомості. Але, знов-таки, ця «річ для нас», тобто те, якою ми її відчуваємо або уявляємо, ніколи не збігається з «річчю в собі», тобто з тими її властивостями та якостями, які вона виявляє (чи може виявляти) щодо інших речей-об'єктів, взаємодіючи з ними.

У повсякденному житті люди, як правило, ототожнюють свої знання чи уявлення (які можуть бути й фантастичними, наприклад, у міфології) про якусь річ («річ для нас») з «річчю в собі», тобто з тим, якою вона є незалежно від людини і виявляє себе в незчисленних відношеннях-взаємодіях з іншими речами. Тобто те, що ми називаємо «річчю для нас», є витвором і елементом людського пізнання, духу, культури. Окрім того, важливо звернути увагу також

на те, що, духовно осягаючи якусь річ, перетворюючи її в елемент культури, людина не тільки пізнає, але й оцінює та ідеалізує її, наділяє її певним сенсом і на основі цього визначає своє свідоме ставлення до цієї речі [3, с. 14-22].

Самовизначення людини завжди відбувається в певній культурі і через культуру, тобто через її свідоме ставлення до змісту тих уявлень, понять, цінностей, символів тощо, які репрезентують наявний поза нашою свідомістю і незалежно від нас реальний світ («світ в собі») у нашій культурі.

Варто погодитися з думкою В. І. Вернадського про те, що повинна існувати свобода у виборі людиною її світоглядного визначення і що послідовник «будь-якого релігійного чи філософського вчення не може вимагати, щоб те, що він вважає безсумнівним і незаперечним, визнавала таким самим і інша людина, яка щиро й свідомо ставиться до цих питань» [4, с. 31]. Оскільки свідоме ставлення людини до навколишнього світу і самої себе опосередковується її духовною культурою, то остання є безпосередньою основою її самовизначення. Культурне самовизначення людини може відбуватися в різних формах, найважливішою з яких в умовах сучасного суспільства і зростання взаємодії різних культур є її світоглядне самовизначення.

Духовність, як правило, досліджують за допомогою різних понять, зокрема, «духовний світ», «духовні цінності», «духовне виробництво», «духовна культура», «духовна творчість», які є лише її певними сторонами, частинками цілого. А досліджуючи духовність, необхідно розуміти її як цілісність, у якій кожне з цих понять, тобто кожний її аспект, є частиною, яка взаємозалежна з цілим.

Українська філософська думка має приклади трактування духовності з точки зору ідеальної реальності. Так, Г. Сковорода у своїх працях, досліджуючи навколишній світ й існування людини у ньому, в цілому розглядав їх за допомогою поняття «ідеальне», безпосередньо не називаючи його. Він зазначав, що «весь мір состоит из двух натур: одна – видимая, другая – невидимая. Видимая натура называется тварь, а невидимая – бог. Сія невидимая натура, или бог, всю тварь пронизает и содержит; вездѣ всегда был, есть и будет. Напримѣр, тѣло человѣческое видно, но пронизающій и содержащій оно ум не виден» [10, с. 146]. Так само і людина має: «Человѣка и человѣка, – двое в одном и одно во двоих, нераздѣлно и неслитно же» [10, с. 274].

У процесі руху людини життєвим шляхом їй необхідно урівняти матеріальне з духовним, але чим старшою за віком стає людина, тим більше духовного і корисного має бути у її житті: «Будь доволен малым. За многим не гонися», «Я вам предсказываю – роскошно не жити!» [11, с. 108], «Лутче час честно жить, неж скверно цѣлый день», «Лутше в пользѣ десять лѣт, неж весь вѣк без плода» [10, с. 82]. Тобто духовність – це «здатність людини уявляти навколишній світ у його ідеальній іпостасі, оцінювати із цих позицій сукупний досвід розвитку людського суспільства. Переборюючи прихильність до повсякденного й скороминучого, дух, духовна сила (сила духу) відкриває перед людиною й вищу цінність майбутнього, і неминущу цінність минулого» [9, с. 84]. Поняття духовності пов'язане з інтересами, на основі яких вирішуються проблеми місця і призначення людини у світі. Оскільки життя «не то значит, чтоб только ѣсть и пить, но быть веселым и куражным, и сытость тѣлесная не даст куража сердцу, лишенному своя пища» [11, с. 6]. Тобто людина має

постійно перебувати у процесі творення, зокрема, своєї особистості. А певні внутрішні чинники, свідомий вибір вищих моральних ідеалів має допомагати людині перебороти себе на шляху самовдосконалення й реалізації себе.

Оскільки світ постійно перебуває у стані зміни і розвитку, так само і людина має постійно змінюватися, здійснюючи конструктивний перехід у свій інший стан (людина сьогодні має бути кращою за людину, яка була вчора). Духовність є ідеальне уявлення про власний образ. Зустріч із самим собою, рефлексія із приводу самого себе сполучені з певною мужністю й сміливістю [9, с. 88]. У духовній діяльності головним моментом реалізації сутнісних сил людини є перетворення її свідомості, оскільки часто людина себе не бачить і не розуміє, «а не разумѣть себе самага, слово в слово, одно и то же есть, как и потерять себе самага» [10, с. 158]. Для того щоб «знайти» себе, сформувати у собі людські начала, індивіду необхідно багато, планомірно і систематично працювати над собою, йти шляхом духовного самовдосконалення. Оскільки лише праця свідомо і одухотворенна допоможе «познать себе самага, и сыскать себе самага, и найти человека...» [10, с. 158]. Духовне самопізнання потребує від людини великої внутрішньої зосередженості, вміння зосередити увагу на своєму внутрішньому, тобто пізнавати і оцінювати себе як суб'єкта, який мислить, відчуває й діє.

Потреба у самовизначенні людини є однією з її вищих духовних потреб.

В умовах сучасного надзвичайно динамічного, глобалізованого й інформатизованого суспільства і у зв'язку з постійним зростанням соціальної мобільності такі зміни стають неперервними, а актуалізація потреби у самовизначенні – перманентною. У цих умовах проблема самовизначення людини стає надзвичайно актуальною і набуває не тільки теоретичного, а й життєвопрактичного значення для кожної мислячої людини, яка прагне «знайти» або «не загубити», «вибрати» чи «відкрити», створити і реалізувати себе в цьому надзвичайно складному й мінливому світі. Проблема самовизначення людини розглядалася на різних етапах розвитку філософської думки і була, по суті, однією з центральних світоглядних проблем. Різні філософи і мислителі по-різному розуміли зміст цієї проблеми, але разом з тим майже всі вони визнавали, що самовизначення людини відіграє важливу роль у її становленні та життєдіяльності і є необхідною передумовою її самореалізації та збереження своєї сталості й ідентичності в мінливих реаліях дійсності. Духовна культура виступає опосередковуючою ланкою між людиною і навколишнім світом, визначає її свідоме ставлення до природи, суспільства, інших людей та до самої себе [5]. Це зумовлено тим, що будь-який предмет, явище, істота тощо можуть стати об'єктом свідомої людської діяльності лише в тому випадку, якщо вони усвідомлені людиною, тобто коли в неї вже є якесь уявлення, образ або поняття про цей об'єкт, які завжди є витвором певної культури.

У разі, коли духовність присутня у всьому житті людини, то «цей модус людського буття, по суті будучи індивідуальним, виступає проявом структур універсуму в бутті людини, що дозволяє духовності претендувати на роль всезагального утворення» [7, с.14]. Тобто, користуючись поняттям «духовність», можна достатньо коректно, утримуючись на межі об'єктивності та суб'єктивності, говорити не тільки про самовизначення як невпинне формування себе шляхом

вибору, відповідальності, комунікації, пізнання навколишнього світу, але й про інші важливі моменти життєдіяльності людини.

Висновок. Таким чином, самоусвідомлення духовної культури є процесом, який відбувається постійно й здійснюється практично діючим індивідом. Перманентний процес самовизначення духовної культури призводить до її невинного збагачення, яке здійснюється через постійне співставлення духовного і матеріального, приведення їх у відповідність одне до одного. Воно можливе завдяки тому, що духовна культура містить у собі у вигляді відбитків свої матеріально-предметні передумови, у процесі рефлексій над якими якраз і відбувається процес самовизначення.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В.П., Бабосович В.П., Губерський Л.В. Духовне оновлення суспільства. К.: Либідь, 1990. 220 с.
2. Андрущенко В., Губерський Л., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. К.: Знання України, 2002. 578 с.
3. Арцишевська О. Духовна культура як основа самовизначення людини. URL: https://eprints.oa.edu.ua/2438/1/Artsyshevskaya_Filosof_Vyp_14.pdf
4. Арцишевський Р. А. Духовне осягнення дійсності: Монографія. – Луцьк: ПФ «Смарагд», 2011. 272 с.
5. Васильєва О. Духовність та духовний світ особистості. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20442/02_Vasileva.pdf?sequence=1
6. Вернадський В. І. Вибрані праці / переклад М. І. Кратка. К.: Наукова думка, 2005. 301 с.
7. Загрійчук І. Духовна культура: проблема самовизначення. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/20913>
8. Зайцев М. О. Культурна реальність як безпосередність індивідуального буття // Наукові записки. Серія «Філософія». Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія». 2010. Вип. 6. С. 236–246.
9. Ильин И.А. Кризис Безбожия // Собр. соч. М.: Русская книга, 1996. Т.1. С. 332-358.
10. Караульна Н.В. Духовність як чинник самовизначення людини: Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2000. 18 с.
11. Караульна Н. Духовність: сфера сутності чи існування людини? // Вісник НАН України, №11. 2002. 18-22с.
12. Лысков А.П. Человек: путь к цивилизации. Философский аспект социальной и культурной антропологии: Монография. М.: Гуманитарий, 1997. 120 с.
13. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів: У 2 т. К.: Наук. думка, 1973. Т. 1. 531с.
14. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів: У 2 т. К.: Наук. думка, 1973. Т. 2. 574с.
15. Скок Н.С. Духовність як необхідна складова буття творчої особистості в ідеальній реальності.

URL:<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/29133/12-Skok.pdf?sequence=1>

16. Целякова О.М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_22.pdf

17. Швейцер А. Культура и этика. М., 1993. С. 42.

18. Шумка М. Л. Роль рідної мови в становленні української національної ідентичності. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/4685/3/%d0%a0%d0%9e%d0%9b%d0%ac%20%d0%a0%d0%86%d0%94%d0%9d%d0%9e%d0%87%20%d0%9c%d0%9e%d0%92%d0%98.pdf>

19. Юнк К. Современность и будущее. Мн., 1992. С. 30

ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ

Актуальність теми. Важливий чинник функціонування суспільних виробництв, економічної діяльності є гроші - провідна реальність, відповідно до якої пов'язані усі будні людського життя, що відтворює специфічність сприйняття особою світу та себе в ньому. Кошти створюють людині проблематику в її житті, адже за їх відсутності людині важко адаптуватися у соціумі, іноді буває що взагалі це майже не можливо. Тільки на перший погляд може здатись, що особа керує коштами, але це не так, адже вони керують людьми. Гроші продикувують свою особисту політику, нав'язують особливості світоглядів, філософії. У якості об'єкта пізнання їх доцільно віднести до сфери знань економічних наук.

Мета дослідження. Розкрити роль та значення філософії грошей, як загального поняття.

Гроші є одним із найунікальніших досягнень людства. Їх значення в історії розвитку народів постійно зростало. Саме завдяки їм було створено сучасну фінансову цивілізацію, в якій роль грошей стала визначальною. Вони виступають особливим товаром, що являється рівно цінністю під час обміну товару, їх формою вартості [1,1].

Політика і гроші завжди були взаємопов'язаними. Це пояснюється тим, що кожен з нас прагне як до соціального статусу, визначення, влади над кимось, так і до майнового статку, що вирізняв би нас поміж іншими. Але цікавим є те, що при досягненні хоча б одного з цих бажаних «впливів», у людини прокидається бажання використати його для досягнення іншого, принаймні це їй дозволяє зробити її «теперішній» стан [3,81].

Варто сказати, що економіка розглядає гроші в якості засобу обмінів, що значно полегшує торгівельну діяльність. Своїми завданнями вона вбачає з'ясування кількості потрібних за для економічної діяльності коштів, особливості та закономірності процесів формувань пропозицій коштів, її структур, фактору, які впливають на грошові потоки, функціонування грошових ринків та іншого. Але цього недостатньо задля пізнання природи та ролі грошей в життєдіяльності суспільства.

Гроші впливають і на ієрархією людських цінностей, формування моралі, психологічні чинники, світогляди людини та суспільств. Вони досить таки давно набули статусу універсальної категорії. Зрозуміти їх природу можна лише такими інструментами мислення, що можуть охоплювати усі форми вияву сутнісних особливостей грошей в їх цілісність. Реалізувати це можливо на основі філософських підходів, чим й займається філософія коштів [5].

Філософія грошей – філософське аналізування системних впливів логіки грошей, грошових відносин на світоглядно-духовний світ людини та суспільства [4].

Загальна картина коштів може бути створена на основі їх аналізування не лише як засобів обігу, але й мети. У якості засобу обігу кошти сприяють розвитку торгівельності, прискорення та розширення руху товарів та послуг, формуванню державних та міждержавних господарських зв'язків [5].

Нагромадження грошей, з точки зору цінності ліберального суспільства, є дуже корисним кроком, оскільки забезпечує розвиток економіки, забезпечує процвітання держави. Обсяги концентрації грошей в руках однієї особи часто асоціюється з її продуктивною енергією, силою волі та неординарністю. Не рідко гроші виконують роль еквівалентів їхнього власника, здібностей та цінностей, а грошові капітали сприймається як джерело свободи людини, умови реалізації її творчих сил.

Особливого значення гроші набувають в корумпованому суспільстві, у якому відсутнє природне право людини на свободу, творчість та гідне існування. У такому суспільстві функції із начення грошей деформовані та гіпертрофовані, а цінність людини визначається як її купівельну здатність [2, 107].

Доцільно зазначити, що як мета, гроші мали не малий вплив на розвиток особистості, її цілеспрямованих діяльностей, відношення до праці. Тобто кошти актуалізують не тільки зміну в світі речей, й у світі людини, в внутрішньому її світі, моральних критеріїв. Вони вагомою мірою змінюють систему людських цінностей, ставивши себе в їх центр як всезагальні цінності. Відповідно завдяки цьому гроші виходять за межі своїх природних функцій як еквівалентів товарів та послуг, розширивши сферу свого функціонування.

Немаючи достатніх грошових здобутків, особистість підпадає під ризик позбавлення принади соціального буття, адже безвідповідної основи фундаменту свобода особистості звужується до межі жорстоких необхідностей, а бідність, убогість виступає джерелом відчуттів безперспективностей, безсилля, побутових конфліктів. Якщо бідність обумовлена відсутністю грошей, то чи не означає це, що вони є джерелом гармоній та щастя, винятковим благом? Ствердна відповідь на це питання можлива лише за умови ставлення до убогості як до норм людського буття, а за можливостями людини щодо самореалізації, свобод виборів й гідного життя - як до особливих привілеїв. Поглядом на повноцінну життєдіяльність осіб (з творчістю, свободою вибору, свободою та можливістю самореалізації), що можливе тільки у дійсно демократичному, правовому суспільстві як на норму звужує функцію грошей до їх природного стану [5].

Гроші безперечно виступають цінністю. Але вести мову щодо реальної їх вартості варто тільки тоді, коли вони існують в формі благородних металів, так званих повноцінних коштів. Перехід до інших форм грошей (монети, банкноти), які мають лише номінальну вартість, перетворив їх на знак, символ, носія інформації [2, 108].

Гроші – особливий товар, який є загальним еквівалентом (рівноцінністю) під час обміну товарів, їхньою формою вартості [4].

Арістотель вважав, виникнення грошей-необхідність, зумовлена розвитком торгівлі. Гроші існують для зручності обміну. «Неначе заміна потреби, за спільною домовленістю з'явилася монета, - писав він. - Монета, немовби міра, роблячи речі порівнянними, прирівнює» [2, 109].

Володіючи властивостями загальних обмінних, кошти стають не лише цінністю, але й мірою вартості обмінних благ - «мірою всіх речей». Гроші виражають якісні можливого у діях людей, виступають стимулом та

спонукальними мотивами багатьох видів діяльності - як гуманних, так й антигуманних.

Висновок. Варто наголосити, що все залежить від співвідношень розумово-вольових зусиль та грошових інтересів у діяльності людини. Гроші виступають продуктами суспільств, його витворами, за які воно має нести відповідальність.

Людина має зрозуміти їх справжнє місце та роль в своїй життєдіяльності та бутті суспільств, навчитись керувати ними на основі поєднань можливостей сучасних економічних наук (з її практичною спрямованістю) та філософією.

Список використаної літератури

1. Шумка М, Гончарук Т. Рефлексія феномену грошей // [Електронний ресурс] / Михайлина Шумка, Тетяна Гончарук. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/20004>

2. Шумка, М. Аналіз сутності грошей як виміру позаекономічного інтересу // [Електронний ресурс] / Михайлина Шумка, Соломія Луцишин. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/5139>

3. Шумка, М. Гроші та політика // [Електронний ресурс] / Михайлина Шумка, Світозар Янковий. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/4885>

4. Матеріали з навчального предмету «Філософія»: Філософія грошей // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/5241/45/>

5. Філософія економіки: Філософія грошей // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/7492342/page:4/>

ЕСЕ НА ТЕМУ:

«МОЖЛИВІСТЬ ДИВУВАТИСЯ ТА ЦІКАВИТИСЬ – ОСНОВНІ РИСИ, ЯКІ ПОЄДНУЮТЬ ВСІХ ФІЛОСОФІВ»

Відомо що людина пізнає світ не тільки розумом, а й почуттями. Емоції організують діяльність людини, стимулюють і спрямовують її. Вони є формою пізнання і оцінки об'єктивного світу, формою переживань, відчуттів приємного і неприємного ставлення людини до світу і людей.

За Декартом «Захоплення є раптовим здивуванням душі, що змушує пильно вдивлятися у предмети, котрі здаються рідкісними та надзвичайними» [1].

Завдяки дивуванню люди відкривають нові можливості і опановують додаткові рівні свободи в своїй діяльності. Подив дозволяє зв'язати одичне з загальним, побачити ціле і перейти від абстрактного до конкретного не тільки в теорії, а й на практиці. Досягнута мудрість не усуває подиву, але в цьому стані мудрець зближується з дурнем, постійно знаходивши у всьому подив. *Noto admirans* - «людина яка дивується» - є виразником верховної влади подиву в філософії.

З того моменту, як людина почала мислити, вона намагалася зрозуміти той світ, який її оточує, його основні властивості та структурні характеристики. Шукаючи відповіді на основні питання:

- Яка природа Всесвіту?
- Чи є Вища Істота?
- Яке місце людини у Всесвіті? Що таке реальність?
- Що таке добро і зло?
- Чому наше життя таке, а не інше?
- Які ідеальні відносини між особистістю і державою?
- Що відбувається після смерті?

Людина керувалася не потребами суспільства чи можливостями суспільства, так як вони були лише сприятливими умовами та зовнішніми стимулами. Основною причиною мислення виступав духовний фактор [2, с. 258] – можливість подиву перед світом. Саме ця причина й сформувала таку систему світогляду, як філософія. Так у «Theaetetus» Платона, Сократ каже: Я бачу, мій любий Феетет, що Теодор мав точне уявлення про вашу природу, коли він казав, що ви філософ, тому що подив – це почуття філософа, а філософія починається з подиву [7]. З огляду на обмежений обсяг есе пропонується розглянути подив, як стан, котрий пов'язаний з філософією через деякі праці, філософів людства.

До висновку, що філософія починається з подиву, прийшло багато філософів. Мислителі називають спонукуванням до філософствування видовище зоряного неба, що відкривається нам завдяки нашим почуттям.

Як вважав Платон, філософствування починається вже там, де щось сприймається як дивовижне, - а не там, де шукають причини, через які щось здається дивним. Адже у того, хто знаходиться під враженням від чогось дивного, буває вражена сама його душа, а предмет подиву слугує тим, щоб

стати приводом для подиву, він повинен бути вже освітлений і просвітлений в людській душі. Так, у філософському пізнанні, доведеному до кінця, ми нарешті знаходимо те, що змусило нас дивуватися, а саме логос речі, зрілий плід наших роздумів. Світло, що сяє в душі, є відображенням іншого світла, який, за Платоном, душа бачила в пору її спілкування з богами, перед своїм земним народженням. Світло служить умовою пізнання, бо тільки душі під силу досягти «очевидності», що виходить за межі доступного очам і іншим органам чуттєвого сприйняття. Щоб душа могла сприймати логос, чимось неможливим робити щось тим, що воно є, необхідні певні умови. Так, здивування має на увазі, як здається, необхідне для будь-якого успішного філософського пізнання вміння задовольнятися самим собою. Чи не той філософ, хто, подібно до софіста, вважає, ніби вже якимсь божественним чином володіє істиною, не той, хто «лукаво» і «Вперто» відстоює свою одного разу засвоєну думку. Тільки той, хто завжди перебуває лише в пошуках істини і усвідомлює це, для кого ще існують несподіванки, для кого істина залишається відкритою, тільки його можна назвати справжнім любителем мудрості. Умова всякого поглибленого проникнення в істину - відкритість до нового, готовність поставити під сумнів все знайдене до цих пір [8].

За Аристотелем наші інтереси не вичерпуються прагненням дізнатися, якими причинами обумовлені властивості речей, - наприклад, чим викликаються народження, хвороба і смерть людини або від чого залежить багатий урожай. Люди хочуть, крім того, знати, в чому причина суцього як такого. Бо саме дивне не те, що речі мають ті чи інші властивості або що події відбуваються тим чи іншим чином, а що щось взагалі є, що щось взагалі відбувається. Хто задає таке питання, той не ставить тим самим ніякої мети. Бо той, хто, за Аристотелем, знає «перші причини і початок», не може отримати з цього знання ніякої практичної користі. Пізнавальний інтерес тут не спрямований на виробництво, створення чогось (poietikh). До знання причин люди прагнуть заради самого цього знання, воно виявляється чисто «теоретичним». Але той, хто знає перші причини, володіє, за Аристотелем, найвищою мудрістю. Звідси, зокрема, випливає, що пізнання того, що «в цьому сенсі пізнаване», не може бути досягнуто за рахунок розширення або поглиблення наукового дослідження причин. Воно вимагає іншого способу поведінки. Предмет цього пізнання належить іншому роду, ніж причини безлічі одиничних речей або процесів. тут мова йде про підстави суцього як такого. В цьому і складається, власне, філософське питання. Вказівка на будь-які речові фактори не дає відповіді на нього.

У своєму коментарі до «Метафізики» Аристотеля Ф. Аквінський, говорить про сутність філософа «оскільки філософія виникає з благоговінні, філософ зобов'язаний бути любителем міфів і поетичних байок. Поети і філософи однаково великі від подиву» [7].

Британський філософ А. Н. Уайтхед відмітив також, що «філософія починається з подиву, а коли філософська думка зробила все можливе, диво залишається» [7].

– «Філософія починається з подиву, з подивом, з цікавістю, з благоговінням» - для Д.Е. Мура [9] філософія починається з подиву про дивні

речі, про котрі філософи говорили, наприклад «Зовнішній світ не існує», «Час не існує».

А. Швейцер під причиною формування філософії бачив пробудження від дрімоти дитинства, коли хтось шукає свій власний погляд на речі і на те, як потрібно жити своїм життям [9].

Виходячи з вищевказаного філософія має емоційні витoki, її основу складає вміння дивуватися.

У Філософському словнику, цікавість – це причина дій індивідів, соціальних спільнот (класу, нації, професійної групи), що визначає їх соціальну поведінку [3].

Значну роль у розвитку теорії цікавості зіграв І. Кант. За І. Кантом цікавість «це те, завдяки чому розум стає практичним, причиною, яка визначає волю» [4].

Таким чином, цікавість – це причина дій й фактор. Цікавість є причиною для виникнення філософії та формування філософів.

Термін «філософія» має грецьке походження від слів «phileo» – люблю, та «sofia» – мудрість, що значить «любов до мудрості». Але більш точно за смислом перекладається як «прагнення до істини» [2, с. 7].

Філософія сприяє розвитку самосвідомості людини, розумінню місця і ролі наукових відкриттів в системі загального розвитку людської культури, дає тим самим масштаб для їх оцінки та зв'язку окремих ланок знання в єдності світогляду [5].

Німецький філософ Хайдеггер називав філософію «останнім вимовлянням та останнім словом людини» [6, с. 218].

До основних функцій філософії можна віднести світоглядну, методологічну, гуманістичну та пізнавальну [6, с. 16].

– Світоглядна функція філософії надає можливість об'єднати в загальному стані всі знання людини про світ в єдину систему;

– Методологічна функція визначає направлення наукових дослідів, надає можливість орієнтуватися у великій кількості фактів та процесів, які мають місце у світі;

– Гуманістична функція реалізується в уважному відношенні до людини;

– Пізнавальна функція забезпечує збільшення нових знань про світ, та визначає категорії їх точності.

Тобто, філософія вирішує певні соціальні завдання, вона безпосередньо пов'язана з історичною практикою людини.

Філософія – це складна система знань, основним змістом яких виступають загальні принципи буття та пізнання, основні закони функціонування та розвитку об'єктивного, нескінченного у своїх проявах та цілісного світу. Реалізуючи основні завдання та функції філософії, цікавість, як фактор дії, виступає каталізатором, та пов'язує всіх філософів, котрі виконують основні завдання й функції, між собою.

Отже, відомо що людина пізнає світ не тільки розумом, а й почуттями. Подив - почуття або стан, викликаний сильним враженням від чого-небудь незвичайного, несподіваного, незрозумілого. Можливість подиву перед світом сформувала таку систему світогляду, як філософія. Мислителі називають спонуканням до філософствування видовище зоряного неба, що відкривається

нам завдяки нашим почуттям. Можливість дивуватися поєднує всіх філософів людства. Філософія, як система знань, вирішує певні соціальні завдання, вона безпосередньо пов'язана з історичною практикою людини. Реалізуючи основні завдання та функції філософії, цікавість, як фактор дії, виступає катализатором, та пов'язує всіх філософів, котрі виконують основні завдання й функції, між собою. Філософія по суті є рефлексивно-критичним дослідженням, мотивованим почуттям цікавості. На що схожий світ? Чому так, а не інакше? Хто Я? Й саме пошук відповідей на ці питання спонукає людину займатися філософією й стати філософом.

Список використаної літератури

1. Андре Конт-Спонвиль. Философский словарь. ООО «Этерна», 2012, с.135. Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=QTa4BwAAQBAJ&pg=PT290&lpg=PT290>
2. Киричок Олександр. Філософія. Полтава. 2010. Ст. 388. Режим доступу:
3. Философский словарь. Режим доступу: <http://cyclopedia.ru/98/200/2681211.html>
4. Кант И. Критика чистого разума. Соч. в 6-ти т. М., 1963-1966 г.г. Режим доступу: https://librebook.me/critique_of_pure_reason_/vol1/1
5. Философский словарь. 2 е изд. Москва, 1968, с. 378-379. Режим доступу: <http://caute.ru/ilyenkov/texts/enc/philosophia.html>
6. Основи філософських знань. Київ. «Центр учбової літератури». 2008. Ст. 1027. Режим доступу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Horlach_Mykola/Osnovy_filosofskykh_znan.pdf
7. Neel Burton M.D. / A StudyofWonder. Режим доступу: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/hide-and-see/201412/study-wonder>
8. G. Bien. II Historisches Wörterbuch der Philosophie. 1989. Bd. 7. Sp. 583f.
9. Wittgenstein's Logic of Language / Philosophy begins in Wonder. Режим доступу: <https://www.roangelo.net/logwitt/logwit49.html>

МАКС ВЕБЕР ПРО РЕЛІГІЙНО - ЕТИЧНІ ТИПИ ІДЕАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Постановка проблеми. У умовах сьогодення росте зацікавленість до проблеми впливу етично-релігійних ідей на інтереси особистості, мотивацію, діяльність в загальному, а також і на економічні та політичні процеси сучасного суспільства в цілому. Ця проблематика глобально розкривається у роботі М. Вебера «Протестантській етиці», де він довів етично-релігійні ідеї капіталістичних носіїв, навколо глобальних проблем капіталістичного розвитку. У своїй роботі Вебер, ставить на перший план період зародження духу капіталізму, тому що економічна поведінка окремих індивідів своєрідно перепліталася з їхніми релігійними переконаннями. В ранніх протестантських традиціях М. Вебер виявляв складності соціальної ситуації й ретроспективної експлікації джерел рецепції духовних вимірів професійної діяльності. М. Вебер зосередив увагу на виявленні закономірних характерів процесу раціоналізації суспільних стосунків, включаючи раціоналізацію релігійних світоглядів.

У роботах сучасних науковців В. Антропова, Л. Воронкової, В. Добринькова, С. Ісаєва та інших, представлена тематизація етико-релігійних adeptів Вебера. Сутність класичного твору світової соціології «Протестантська етика і дух капіталізму» осмислює О. Погорілий, вплив культурно-релігійного фактору на суспільно-економічну структуру людського життя і його історичні форми організації досліджує І. Кудря.

Мета полягає у системному аналізі й обґрунтуванні поглядів М. Вебера на релігійно - етичні типи ідеальної діяльності людини в умовах капіталістичних ідей.

Виклад матеріалу. Макс Вебер є одним з найбільш видатних соціологів кінця ХІХ - початку ХХ ст., що здійснив великий вплив на розвиток філософії. Він однаково добре орієнтувався в політекономії, правовій сфері, соціології та філософії, виступав як історик господарства, політичних інститутів і політичних теорій, релігії і науки, нарешті, як логік і методолог, що розробив принципи пізнання соціальних наук. Вебер розглянув ідеально абстрактні способи соціокультурної інтеграції, що переросло в фундамент вчення про ідеальні типи культур. Вебер подає ідеальний тип як теоретичну конструкцію, образ-схему, отриману в результаті прощення, посилення та логічного поєднання рис феноменів, що трапляються в різні епохи, в різних культурах. Використовуючи концепцію ідеальних типів, М. Вебер розглядає капіталізм не як об'єктивну формацію, а як один із способів ідеальної типізації, сенс якої розкривається у понятті духу капіталізму з інтенціями до економічної ефективності та раціонального впорядкування суспільства, що практично втілювалися завдяки еманации протестантизму. Ідеальний тип дає лише орієнтацію дослідника в дійсності, нічого не нав'язуючи їй. Як вважає М. Вебер, в економічній теорії, так само як і в історичній і соціологічній науках, існують деякі синтези, які ми називаємо ідеями історичних явищ. По суті, будь-яка гуманітарна теорія дає певну ідеальну картину. У цій ідеально-типовій картині відсутні внутрішні суперечності, вона побудована так, що виключається сама можливість появи логічних

неузгодженостей. Через це Макс Вебер стверджує, що ідеальними типами являється утопія, отримана за допомогою перебільшення певних явищ. Отож, ідеальний тип – це уявна теоретична конструкція, що створюється вченим, який досліджує соціальну реальність, відносно того або іншого аспекту цієї реальності за допомогою вирізнення окремих моментів, сторін, значущих для цього аспекту досліджуваної реальності [3, с. 9]. У Вебера виявляються труднощі з тлумаченням конструювання ідеальних типів. З одного боку, він робив акцент на тому, що ідеальні типи «недійсні», являють собою «утопію», «фантазію». З іншого боку, виясняється, що вони беруться з самої дійсності, шляхом, правда, деякої її «деформації» – посилення, виділення, загострення тих елементів, які досліднику вбачаються...типовими. Вебер називає ідеальний тип продуктом нашої «фантазії», «створеним нами самими виключно мислительним утворенням», підкреслюючи цим його позаемпіричне походження. Подібно до того, як ідеальна модель конструюється природодослідником в якості інструмента, засобу для пізнання природи, так і ідеальний тип створюється як інструмент для осягнення історичної реальності. Завдяки своїй віддаленості від емпіричної реальності, своїй відмінності від неї, ідеальний тип може служити ніби масштабом для співвіднесення з ним цієї останньої.

Головним завданням історичного дослідження є те, щоб в кожному окремому випадку встановити, наскільки дійсність близька до такого мисленого образу або далека від нього. При обережному застосуванні цього поняття воно специфічним чином сприяє досягненню мети і наочності дослідження [4, с. 274-289]. При створенні абстрактних ідеальних типів слід бачити не мету, а засіб. Якщо уважно розглядати понятійні елементи в історичному відображенні дійсності миттєво виявляється наступне. Як тільки історик робить спробу вийти за рамки простої констатації конкретних зв'язків і встановити культурне значення навіть самої елементарної індивідуальної події, «охарактеризувати її», він оперує (повинен оперувати) поняттями, які можуть бути точно і однозначно визначені тільки в ідеальних типах. Такі основні положення соціологічного вчення М. Вебера відображені в його аналізі таких сфер суспільного життя, як економіка, політика і духовна культура. У цьому плані головними є тісно пов'язані між собою ідеї економічної, політичної та духовної раціональності. Він приходив до висновку, що існує зв'язок між релігійними переконаннями та економічною поведінкою, релігійними установками та характером суспільного ладу. На його думку, існує тотожність духу капіталізму й духу протестантської етики; підґрунтям, на якому виростає капіталізм, є саме цінності протестантського віровчення: сумлінна, копітка щоденна праця в ім'я слави Божої, скерована на отримання прибутку; аскетичне, позбавлене розкошів життя тощо. Така проблематика була висвітлена в найвідомішому творі М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму» [6, с. 41-44].

У своїй праці, він аналізує роль Реформації у процесі становлення буржуазного суспільства та його специфічної професійної етики. Основна теза полягає в тому, що у надрах протестантизму внаслідок релігійної раціоналізації відбулися зсуви у економічній поведінці людини, які сприяли появі «духу сучасного капіталізму». Вебер продемонстрував вплив зовнішніх факторів на формування економічних відносин, процесу економічного розвитку, таким чином

він характеризує релігійноетичні типи ідеальної діяльності людини, серед котрих є як сумісні, так і несумісні з ринком: для іудея це інтелектуалкнижник, який усі багатоманітні прояви життя, включаючи багатство як дар Божий, намагається зрозуміти через нескінченні смислові тлумачення Святого письма; для конфуціанця це бюрократ, який організовує світ; для індуїста це маг, який упорядковує світ; для буддиста це монах-споглядач, який мандрує світом і жебракує; для мусульманина це воїн, який підкоряє світ; для християнина це ремісник, котрий завдяки «автономності» своєї праці забезпечує певну автономію власної особи [2, с. 8-26]. Релігія як світогляд та ідеологія є істотною складовою частиною світової культури і, отже, вона не може стояти осторонь від певного трактування господарської і підприємницької діяльності людини, яку вона за своєю традицією опікає, радіючи за її духовну чистоту. Виходячи з результатів такого спостереження, Вебер визначає напрямок свого дослідження. Він ставить запитання, чому саме протестанти виявили особливу схильність до господарського раціоналізму. Для з'ясування цього вчений насамперед звернувся до вирішення проблеми: у чому полягає зв'язок між раціональними основами повсякденної практичної життєдіяльності, з одного боку, і протестантською етикою - з іншого. І він розпочав дослідження питання: «у чому полягає суть раціонального елементу протестантської етики, що відрізняє її від віровчення капіталізму?»

Сам Вебер зазначає, що коли говорять про «дух капіталізму» в протестантській традиції, то йдеться зовсім не про якийсь релігійний запал капіталіста. Радше навпаки, цей дух можна сприймати як «побічний продукт» Реформації, з яким, напевно, не погодилася б більшість релігійних діячів протестантизму, включно з Лютером чи Кальвіном. Тим не менше, завдяки певному укладу релігійної традиції, нерідко незалежно від бажання засновників, у ній виникає можливість узгодити світську, матеріальну діяльність людини з вищими ідеалами. Тобто професійна діяльність та успіх особисто залученого до релігійної традиції підприємця отримують духовний сенс. З його праці можна зробити висновок, що будь-яка протестантська традиція сприятливіша для підприємництва, ніж католицька. Це далеко не так. Сам Вебер визнає «тяглість традиції» – оригінальними мислителями, які вперше сформулювали вчення про духовний вимір професійної діяльності, були німецькі містики (які самі перебували у католицькій традиції). Крім того, зміна ставлення до підприємництва чітко намітилася у католицизмі раніше від Реформації (про що також говорить сам Вебер). Одним словом, Вебера можна багато критикувати, в тому числі й фактично, особливо – за деяке спрощення реально непростой соціальної ситуації. Та його модель, можливо, саме завдяки цьому спрощенню може застосовуватися не лише відносно протестантизму.

Висновок. Ми можемо підкреслити, що ті протиріччя, які виникали у зв'язку з утворенням у Вебера ідеально-типових понять, в значній мірі пов'язані з різними функціями і різним походженням ідеальних типів в історії та соціології. Веберівський ідеальний тип близький до ідеальної моделі, якою користується природознавство. Мислительні конструкції, які носять назву ідеальних типів, пише він, «можливо, так само рідко зустрічаються в реальності, як фізичні реакції, які вираховані тільки за припущення абсолютно пустого простору». Своєрідність веберівської концепції ідеального типу і ряду

труднощів, пов'язаних з цією концепцією, визначаються якраз тією обставиною, що ідеальний тип у Вебера служить методологічним принципом як соціологічного, так і історичного пізнання. Саме тому він підкреслює, що ідеальний тип є лише засіб, а не мета пізнання; ідеально-типові конструкції повинні, згідно з Вебером, виконувати допоміжну, службову роль при встановленні своєрідності індивідуально-історичних явищ. Якщо по відношенню до історичного ідеального типу можна сказати, що він є засобом пізнання, а не його метою, то по відношенню до соціологічного ідеального типу це не завжди так. Якщо в історичній науці ідеальний тип вносить елемент загального, то в соціології він скоріше виконує функцію заміни закономірних зв'язків типовими. Тим самим, за допомогою ідеального типу, Вебер значно звужує прірву між історією і соціологією. Висновком його концепції є те, що «ідеальний тип», це коли певні явища дійсності перетворені в їх індивідуальній своєрідності, логічній несуперечливості та культурній значущості. Ідеальний тип не є копією дійсності, однак він виконує функцію логічного еталону, порівнюючи з яким емпіричні явища і процеси, можна чіткіше виявити їх причинну зумовленість, тенденції й закономірності розвитку.

Список використаної літератури

1. Стасюк Л. О. Актуалізація впливу класичнопротестанського віровчення на економічну діяльність у дефініціях М. Вебера. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/visnyk_52_165.pdf
2. Воронкова В.Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри: монографія. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=e2dwBMAAAAJ&hl=ru>
3. Олексенко Р. І. Вплив філософії Макса Вебера на світову економічну думку / Р. І. Олексенко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. Вип. 4(3). С. 24-28. С. 10 [http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2012_4%283%29__7.]
4. Гурик М. Макс Вебер проблема багатства і бідності / Мирослава Гурик, Володимир Баран // Мандрівець. 2008. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=CUEkFOoAAAAAJ&hl=uk#d=>
5. Тетерятников К.В Протестанська трудова етика та український контекст. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/11768/Teteryatnikov%20%20%20K.%20%20%20V..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
6. Воронкова В. Г. Соціо-економічні та соціокультурні виміри / Валентина Григорівна Воронкова. Запоріжжя: Видавництво ЗДІА, 2010. 272-289 с.
7. Тетерятников К. Історичне та світоглядне значення протестантської етики. URL: [file:///C:/Users/Dima/Downloads/10937-23694-1-SM%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Dima/Downloads/10937-23694-1-SM%20(4).pdf)
8. Лозниця С. «Протестанська етика» Макса Вебера та світові релігії: чи можуть етичні чинники спричиняти соціально-економічні зміни сьогодні. URL: https://risu.org.ua/ua/index/studios/studies_of_religions/76588/
9. Гончарук Т.В., Шумка М.Л. Основні ідеї прагматизму: істинність чи корисність. Тернопільський національний економічний університет: с.7-8. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20001/1/ОСНОВНІ%20ІДЕЇ%20ПРАГМАТИЗМУ%20ІСТИННІСТЬЧИ%20КОРИСНІСТЬ.PDF>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕТНІЧНИХ СПІЛЬНОСТЕЙ

Постановка проблеми. Соціально-етнічні спільноти посідають особливе місце серед соціальних спільнот людей, являючи собою найбільш сталі історично сформовані угруповання людей, взаємовідносини між якими виступають важливим фактором історичного розвитку людства. Всі вони відрізняються один від одного мовою, стилем життя, культурою, життєвими цілями, зовнішністю та іншими критеріями. Однак історичні факти свідчать, що жодна з вказаних умов сама по собі не є обов'язковою. Зрозуміти, що скріплює етнічну спільноту в єдине ціле, можна тільки на основі історичного підходу. Будь-яка її ознака в ході історичного розвитку може змінюватися чи навіть втрачатися. Але сам цей процес історичного розвитку й зумовлює єдність етносу. Тому можна сказати, що етнос цементується в єдине ціле його історією, котра зберігається в соціальній пам'яті [0].

Мета: проаналізувати розвиток соціально-етнічних спільнот, тенденції їх розвитку, систематизувати матеріал, присвячений соціально-етнічним спільнотам;

Виклад матеріалу. Проблемам етнічності, національної та етнічної ідентифікації приділяли увагу багато видатних зарубіжних і вітчизняних науковців. Особливий вклад у вивчення цих питань зробили зарубіжні дослідники: Б.Андерсен, Ф.Барт, Е.Вілсон, Ф.Гекманн, К.Гіртц, К.Енлоу, Т.Кузьо, Е.Сміт, котрі розглядають питання виникнення і сутності нації, етносу, ролі етнічності та етнічної ідентифікації у цих процесах [0].

Для процесу розвитку цивілізацій характерною є закономірність, яка проявляється у прагненні людей формувати спільноті. Спільність у широкому розумінні являє собою сукупність людей, які об'єднані стійкими відносинами і соціальними зв'язками. Спільноті є важливою складовою суспільства, тому що всі соціальні системи та соціальні інститути базуються на соціальних спільнотях [0]. Суспільство, розвиваючись за загальними соціальними законами, розпадається на множини різних історично сформованих спільнот, які переплітаються одна з одною. Вони можуть складатися як з двох осіб, так і з цілого людства [0].

Етнос – це усталена спільність людей, що історично склалася на певній території і позначена спільністю мови, культури, побуту, психічного складу, єдністю етнічної самосвідомості, зафіксованої у самоназві, а також усвідомленням єдності родового походження і водночас несхожістю на інші етноси. Це органічна соціальна система з чітко виявленою структурою, в основі якої лежить система міжпоколінної етнокультурної інформації, освяченої традиціями. Етнос слід вважати живим організмом, і, як будь-який організм, він народжується, розвивається і вмирає або ж трансформується [0].

Т. Рудницька у монографії «Етнічні спільноти України – тенденції соціальних змін» пише, що старогрецька першооснова терміна «етнос» означає зграю, рій, групу, плем'я, народ. У науковій літературі це слово з'явилося на межі 18 та 19 сторіч [0]. Етнос, на думку Ю. Семенова, може мати різну

структуру. Він може складатися з (1) етнічного ядра – компактно живе на певній території основної частини етносу, (2) етнічної периферії – компактних груп представників даного етносу, так чи інакше відокремлених від основної його частини, і, нарешті, (3) етнічної діаспори – окремих членів етносу, розсіяних по територіях, які займають інші етнічні спільноти [0].

Важливим питанням є дослідження співвідношення понять «етнос» і «нація». Слід зауважити, що у сучасній науці відсутній консенсус щодо визначення поняття «нація» та з'ясування природи його походження. Питання співвідношення «етносу» і «нації» порушується в монографії М. Обушного «Етнос і нація: проблеми ідентичності». Її автор вважає, що будь-яке протиставлення термінів «етнос» і «нація», так само як і їх ототожнення, не сприяє пізнанню цих суспільних феноменів і пов'язаних з ними процесів [0]. За Е. Ренаном, нація – це духовна сім'я, результат глибоких взаємодій. Одним з найпомітніших послідовників психологічної концепції нації по праву вважається відомий австромарксист О. Бауер. Він визначає націю як «сукупність людей, пов'язаних спільністю характеру на основі спільності долі». На його думку, головною ознакою нації є національний характер, її психічні особливості, а культура, мова виконують підпорядковану роль. При цьому під національним характером Бауер розуміє суму духовних та фізичних властивостей, які відрізняють одну націю від іншої, а різниця національних характерів проявляється в різному відчутті і реагуванні, в різному мисленні з приводу певних явищ [0].

Кожна нація має свою національну свідомість, що виражається у складній сукупності соціальних, політичних, економічних, етичних, естетичних, філософських, релігійних та інших поглядів і переконань, що характеризують певний рівень її духовного розвитку. Національна свідомість є продуктом тривалого історичного розвитку, а його центральним компонентом виступає національна самосвідомість. Крім останньої, до структури національної свідомості входять й інші елементи, наприклад усвідомлення нацією необхідності своєї єдності, цілісності і згуртованості в ім'я реалізації своїх інтересів, бережливе відношення нації до своїх матеріальних і духовних цінностей. Національна самосвідомість, будучи ядром національної свідомості, є результатом осмислення людьми своєї приналежності до певної етнічної спільноти і місця останньої в системі суспільних відносин. В основі прояву національної самосвідомості лежить феномен етнічної ідентифікації – етнічності, тобто формування стійких уявлень людини про себе як про члена конкретної етнічної групи. До головних факторів, які забезпечують та підкріплюють етнічну ідентифікацію відносять державотворення, військову мобілізацію та релігію [0].

Що ж до етнічної культури, то її дослідження перебували «в тіні» соціологічних та політологічних студій, хоча саме культура етносу та її функціонування на різних стадіях його розвитку пояснює напрями виникнення суспільних відносин і процес формування певного типу державності у різних народів. Людина, яка несе з минулого в майбутнє властивості свого народу, властивості етнічності, є результатом культурного розвитку етносів і людства. Цим засвідчується культурно-побутова і психологічна єдність кожного з етносів, стиль їхнього життя. Саме в етнічній культурі спостерігається нерозривна лінія збереження і передачі етнічної спадщини з покоління в покоління. Розглядаючи культуру як засіб людської самореалізації, можна

виявити нові невичерпні можливості, здатні впливати на історичний процес, на саму людину. Ось чому в сучасній філософії проявилась особлива зацікавленість у культурі як факторі соціального розвитку [0].

Мова виступає найвагомим чинником консолідації нації, її основною ознакою. Досліджуючи мову та дискурс різних національностей, етносів, класів, Дж. Фішман припускає у своїй теорії, що мова пов'язана з ідентичністю трьома способами: перший спосіб (індексальний) – мова асоціюється з певною культурою. Найбільш виразно передає культуру, її надбання тільки та мова, яка історично асоціювалася з культурою. Другий спосіб (символічний) – доля мови пов'язана з долями її носіїв. Третій спосіб (вербальний) – увесь життєвий потік людини, її етичні принципи, сприйняття світу, естетичні смаки оцінюються за допомогою мовних фігур, які існують у національній культурі. Розвиток національної мови тісно пов'язаний із духовним життям народу, його самосвідомістю, культурою, вірою. Ступінь зрілості народу й ступінь глибини його духовної культури – це ступінь розвитку рідної мови, «між життям людини і життям мови немає великої різниці» [0].

Висновок. Соціально-етнічні спільноти посідають особливе місце серед соціальних спільнот людей, являючи собою найбільш сталі історично сформовані угруповання людей, взаємовідносини між якими виступають важливим фактором історичного розвитку людства. Відмінність етнічних спільнот відрізняється від інших видів спільнот тим фактом, що вони створюються історично, незалежно від свідомості і волі людей. Ці сукупності виникають внаслідок потреб соціального розвитку та виробництва.

Список використаної літератури

1. Бородінов В.Д., Пашенко Ю.А. Психологічна характеристика етнонаціональних спільнот. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33432/83-borodinov.pdf?sequence=1>.
2. Пержун Володимир, Щур Олена. Етнічні спільноти: особливості формування і функціонування у суспільстві. URL: Особливості розвитку етнічних спільнотей. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/21914/1/410-412.pdf>.
3. Кдирова І.О. Етнічність в процесах культурного розвитку багатонаціонального суспільства України. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/8/11.pdf>.
4. Нікіщенко Ю. І. Поняття «етнічна культура» і «традиційна культура» в етнокulturології. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8253/nikishenko_poniattia_et_nichna_kultura.pdf?sequence=3&isallowed=y.
5. Лазько О. М. Етнополітичний вимір державної політики: основні категорії та поняття. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-2/doc/1/06.pdf>.
6. Основні тенденції розвитку соціально-етнічних спільнот. URL: https://otherreferats.allbest.ru/sociology/00213659_0.html.
7. Особливості розвитку етнічних спільнотей. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/21914/1/410-412.pdf>.
8. Шумка М. Л. Роль рідної мови в становленні української національної ідентичності. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/>

bitstream/316497/4685/3/%d0%a0%d0%9e%d0%9b%d0%ac%20%d0%a0%d0%86
%d0%94%d0%9d%d0%9e%d0%87%20%d0%9c%d0%9e%d0%92%d0%98.pdf.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність проблеми. Для кожного народу нація є важливою складовою, це те що відображає їх ментальність, національну ідею, згуртованість, вміння цінувати і подавати свою культуру серед інших народів. Часи йдуть і цінності у народу змінюються, на заміну старшому поколінню приходить нове-молоде, яке саме вирішує, що їм важливе. В такий складний час, коли по всьому світі панують війни, економічні та політичні конфлікти, варто задуматись про формування нашої нації, про майбутнє України, її культуру, духовний склад і спорідненість між всіма українцями.

Проблема становлення нації традиційно полягає у центрі наукових розвідок як політологів, так і філософів. Лише знедавна став доступним світовий досвід – хоча б у вигляді хрестоматій до читача дійшли праці Карла Дойча, Хью Сетона Вотсона,

Бойда Шейфера, Джона Армстронга, Ентоні Сміта, Ернеста Гелнера, Бенедикта Андерсона, Лії Грінфельд. У вітчизняній інтелектуальній традиції інтерес до проблем націй і, відповідно, до національної культури як складової націєтворення, має значну історію: від класичних праць М.Грушевського, Д.Донцова, В.Липинського, Ю.Васіяна, Ю.Бойко, О.Бочковського, В.Старосольського, І.Лисяка-Рудницького та ін. до сучасних досліджень істориків Я.Грицака, Я.Дашкевича, Я.Ісаєвича, З.Когута [2, с. 20].

Мета дослідження полягає в тому щоб визначити актуальні у теперішній час чинники і проблеми формування сучасної нації.

Фактори формування української національної ментальності сьогодні є актуальною проблемою соціально-філософських розвідок вітчизняних науковців. Зокрема, з погляду онтології. Ментальністю віддзеркалюються підвалини картину світу, утворюються смисли тієї реальності, в якій перебуває людина і яка протистоїть людині, отже, аналіз ментальності як сукупності думок, вірувань, традицій, що стосуються глибинного рівня колективної й індивідуальної свідомості, стикається з розглядом як традиційних, так і нових проблем онтології. Картина світу будь-якої нації фіксується у певних ментальних структурах, що містять стійкі образи світу, життєвий та практичний досвід національних індивідів й спільнот, форми їх світовідчуття. Такі ментальні структури, за умови дослідження їх національних особливостей й відповідних конкретній нації факторів формування, постають предметом сучасних філософських дискусій [1, с. 91].

Кожне суспільство, як підтверджує історична практика, проходить основні етапи еволюції: формування народу, етносу, нації. Народ як біологічна єдність людей, пов'язаних єдиним простором, із часом набуває своєї мови, побуту, культури, психологічних особливостей і трансформується в етнос, який переростає в націю [5, с. 2].

Однак нація (як і людина) здатна, незалежно від Творця, творити інформацію, яка може розвивати її сутність (Слово – інформацію Бога) або спотворювати. За умов зведення національної ідеї лише до культурно-психологічного чи соціально-політичного феномену, при ігноруванні глибинного духовного змісту, не лише

звужується зміст поняття «національна ідея», ай спотворюється її суть. Національна ідея не обмежується суто науковими знаннями, які розглядають буття людини здебільшого в природному та суспільному вимірах, а містить також філософські, релігійні знання, елементи міфології [4, с. 4].

Існує безліч конфліктів та протиріч на шляху формування нації: соціальні, політичні, духовні, економічні, географічні та ще багато всього. В кожній людини є свої погляди на ту чи іншу ситуацію через, які і виникають проблеми. Не беручи до уваги, що українці – це народ, який завжди об'єднується і разом бореться за інтереси країни все ж важко назвати єдиною нацією.

Якщо аналізувати всі проблеми, які наразі виникли, конфлікти через, які відбувається розпад єдиного народу то можна виділити декілька пунктів через, що саме важко формуватися сучасній українській нації.

1. Культура. Це те що формує народ як націю. Звичаї, традиції, історія, духовність – надбання, які накопичувались протягом століть. Рівень розвитку культури і те як її цінує народ – це один з головних показників того наскільки люди освічені, мудрі, розвиненні та готові рухатись далі і створювати щось нове та розвивати країну.

Розвиток національного культуротворення міцно пов'язаний з націєтворенням як таким. Фактично, культуротворення є частиною процесу формування нації і, водночас, відображує процеси творення нації, формування націосвідомості. Для культуротворення, укоріненого в певній етнічній традиції, трансформації відповідних етнічних груп у націю стає засобом онтологізації усвідомленого, уявленого, стихійно бажаного у відтворенні в реальних суспільних та політичних процесах [2, с. 20].

Роль культури у формуванні нації першочергово визначалась спроможністю культуротворчого процесу генерувати ідеї, що ставали основою подальших дій у процесі національної розбудови. Як писав В.Липинський, ідеї виростають «зі стихійного матеріального життя й предопреділяються оцею найглибшою основою громадського існування людської стихії, а служать на те, щоб цю стихію кожний раз опановувати, щоб вона в зрості своєму самого громадського зв'язку між людьми – в формі нації держави і зв'язаної з тим формами – культури й цивілізації – не розсадила [2, с. 21].

2. Менталітет. Також вагомий внесок у формування нації робить наш менталітет. Від того як протягом років складалась ментальність народу залежить як далі буде діяти молодь, яка частково наслідуює вміння мислити і духовність від своїх батьків.

Зміна ознак українського менталітету протягом століть впливає на формування нової нації адже коли змінюється те що формує менталітет тоді і змінюються погляди на життя самого народу

Ментальність є наслідком тривалого історичного розвитку національного соціуму. Такий розвиток породжує певний надіндивідуальний «національний дух», що робить націю самостійною, автономною, самодостатньою складовою людства, цілісною етнічно, культурно й психологічно, такою що характеризується багатьма власними характеристиками й особливостями, зокрема, ментальністю. Ментальність можна назвати людським виміром історії або людською активністю, що об'єктивована в матеріалізованих (не-людських) культурних формах. Це своєрідна психологічна детермінанта поведінки

мільйонів людей, відданих своєму національному «коду», що історично склався, в будь-яких суспільних обставинах. Індивіди одного народу несуть у собі ментальний «відбиток» своєї особливої природи [1, с. 91-92].

Можна додати що напряду з ментальністю пов'язана мова народу. Її також можна віднести до однієї з проблем формування сучасної української нації. Адже з кожним роком відсоток людей яким важливо щоб в державі була одна національна мова, якою розмовляє нація, зменшується.

Культурно-морфологічним фактором, щільно пов'язаним з національною психологією, виступає мова. Мовна свідомість, система прийомів руху національної думки, поряд з виконанням основної функції мови – засобу спілкування, є особливим різновидом національного освоєння світу, своєрідним тлом проблематики ментального. Залежність психічної, розумової та практичної діяльності людей від мови розуміється як залежність мислення, світогляду і поведінки людей від прийнятих форм слововживання, якими вони висловлюють свої думки і почуття. Як «перша моделююча система, перший спосіб репрезентації реальності в духовному світі, мовна свідомість водночас виступає як форма опредмечення людської психіки, з її раціональними та емотивними реакціями на світ» До сутності мовної свідомості належать і специфічні прийоми смислоутворення, що також є підвалинами ментального. Рідна мова закладена в людині генетично, є національним генетичним кодом. [1, с. 94]

3. Національна ідея

Одним з головних факторів без чого нація не зможе існувати є одна спільна національна ідея. Без спільної ідеї, яка буде рушійною силою в розвитку країни не може бути нація. Це буде сукупність людей, які проживають в межах однієї країни, народ з певними традиціями, однією мовою, але не нація.

Згідно з Д. Донцовим, основою світогляду українців має бути національна ідея, головні положення якої полягають у наступному: необхідність зміцнювати волю нації до життя, до влади, що виключає сліпу віру у творчу силу розуму, інтелекту; ідея здорової нації полягає у прагненні до боротьби (цю думку Донцов протиставляв поглядам пацифістів, які вірили у «вічний мир нації»); фанатизм та «аморальність», які вимагають максимального етичного напруження, підпорядкування особистих потреб інтересам загальнонаціональної ідеї, а не звільнення від моральних норм; реалізація національної ідеї за допомогою «активної меншості» (еліта) нації [3. с 121].

Можна зробити висновок, що проблемами формування сучасної української нації є не матеріальні, географічні чи політико-економічні чинники, а духовні, культурні. Наразі саме найважливіше для створення однієї єдиної нації є розвиток національної ідеї і культури. Зберігаючи культуру для світу, народ створює достатній рівень національної гідності та солідарності тим самим доводить, що український народ це єдина нація.

Список використаної літератури

1. Бондаренко, О. В. Фактори формування української національної ментальності: соціально-філософський контекст / О. В. Бондаренко // Нова парадигма: Альманах наукових праць. – Вип. 63. – К., 2007. – 232 с. – С. 91-98. URL:http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/623/1/Bondarenko_Ukrainian_national_mentality.pdf

2. Кривда. Н. Ю. Концепції становлення нації у зв'язку з концепціями культуротворення / Н.Ю. Кривда // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. К., 2009. Вип. 80. С. 20-32. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/19065>

3. Павлишин. Л. Г. Проблема формування нації у філософських поглядах В.Винниченка і Д.Донцова / «Молодий вчений» Тернопільський національний педагогічний університет ім. Гнатюка, 2017. № 1. с. 121-123. URL:<http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/1/29.pdf>

4. Пасічник В. М. Зміст та духовний вимір національної ідеї / В. М. Пасічник. // Демократичне врядування. 2013. Вип. 11. с. 1-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2013_11_6.

5. Ромадикіна. В. С. Нація як об'єкт соціально-філософського дискурсу / Ромадикіна. В.С. // Донецький юридичний інститут МВС України. 2013. с. 1-8. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/intelekt_2013_11_11.pdf

6. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія. Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль. ТНЕУ, 2015. [http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/%/book/monograf.pdf]

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. Кожен з нас, усвідомлюючи факт свого існування в світі, рано чи пізно замислюється над тим, що таке «бути» і що значить «бути людиною», тобто творити? З одного боку, люди завжди сприймали природу в якості свого природного «вдома», з іншого ж - протиставляли себе їй, часто вбачаючи в ній «супротивника», якого треба перемогти. В давнину суперечливе уявлення людей про власну сутність сприяло оформленню ідеї про фундаментальну подвійність людини. Одні бачили в людині «вінець творіння», інші - хворобливе відхилення від природного розвитку, сумну «помилку природи», яка все ж таки здатна на щось прекрасна, зокрема творіння культури.

Давньогрецький філософ Арістотель спробував вийти за рамки чисто природного погляду на людину, побачивши в ньому «суспільну істоту», тобто володаря якихось прав і обов'язків. Людина перетворює і добудовує природу. Культура - це формування і творчість. Протиставлення «природа і людина» не має виняткового змісту, так як людина в визначній мірі є природа, хоч і не тільки природа... Не було й чистої природної людини, за словами П. А. Флоренського [0].

Протилежністю культурної людини є зовсім не природна людина, а варвар. Ніякої природної людини не існує. Є лише людина культурна або варвар. Від початків до кінця історії, є й буде тільки «людина-культурна», тобто «людина, творець». Але людина також є творінням, яке зробив сам Бог, тобто щось неповторне та індивідуальне, яке здатне робити великі речі та завойовувати весь світ та серця інших. Людина-це творіння, яке здатне породжувати інші творіння та вкладати в них свою душу, бажання, тобто самого себе.

Мета. Аналіз впливу людини на культуру, та культури на людину, охарактеризувати зв'язок та взаємозалежність людини та культури.

Актуальність даної теми полягає в тому, що культура - це невід'ємна частина нашого життя, це та річ, якій ми присвячуємо майже весь вільний наш час. Саме завдяки їй ми розвиваємося як особистості, вивчаємо себе та свій внутрішній світ. Більшість сприймає та оцінює розвиток людини саме по культурних та загальних знаннях. Тому тема взаємодії людини та культури є такою актуальною.

Виклад матеріалу. Культура є найбільш фундаментальний спосіб людського буття, базис реальності для людини. Тому культура є діяльність людей по відтворенню і оновленню соціального і політичного буття, а також продукт і результат діяльності, які в неї включаються. Культура є реплікація суспільної і родової суті людини, це сукупний досвід людства, єдності буття і небуття, вона організує людське життя, слугує для упровадження досвіду і регуляції відносин між людьми. Культура – це культ, обробка, поважання, виховання. Це певний рівень розвитку суспільства, творчих здібностей людини, відтворюваний в матеріальних і духовних цінностях людини. Культура – це свідомою робота духу по здійсненню того, що оточує людину. Культура асоціюється з рисами особистого удосконалення людини, це специфічний спосіб організації і розвитку людської особистості.

Буття людини та культури – є об'єктом дослідження, а культуротворчість – постає як процесуальне буття ціннісно-змістового універсуму – предмет онтології культури. Ідентифікація людини, формування її самосвідомості стали центральними й головними чинниками буття, які визначають перебіг розвитку культури. Глобальний перегляд соціокультурної ідентифікації людини завжди зумовлював зміну світогляду, системи цінностей, а як наслідок – і фундаментальні трансформації в розвитку людства, що й дає підстави говорити про зміну історичних епох і різних культурно-історичних традицій. Формування і розвиток людини як суб'єкта культури відбувається через засвоєння соціально-культурних традицій, залучення до них у процесі соціалізації, виховання, освіти [0].

Культура - це природа, яку «перетворює» людина стверджуючі засобом цього себе в якості людини, їх протиставлення завжди несе збитки гідності людини. Вона - єдина істота, здібна до неперервного новаторства. Людина - унікальний творець історії, що надає їй змісту через регулярну зміну символів. Для людини, культура первинніша від природи, історія первинніша від біології. Багато вчених відмічають, що культура як феномен, стала можлива тільки завдяки здібності людини, як діяльності. Тоді культура - це результат всього людського життя. Не всяка діяльність народжує культуру, а тільки та її частина, яка носить сакральний характер і пов'язана з відшуканням змістів, що вичитуються в бутті. Щоб збагнути таємницю культури, необхідно вийти за її межі і відшукати критерії, які знаходяться поза нею. Людина далеко не завжди відповідає на питання призначеності буття і своєї особистої долі [0]. Діяльність людини різноманітна, можна вказати на такі дії людини, які спряжені з напруженим творчим актом, проривом у новий духовний простір, розкриттям змісту оточуючого. Це і є культура. Але є й такі артефакти, які не містять у собі сакрального змісту, не народжують горіння людського духу.

Людина є мірою культури і в її творенні, і в суспільному функціонуванні. Адже кінцевою метою культурного розвитку виступає світ людини, або «друга природа», яка будується самою людиною. Антропологізм культури означає, з одного боку, процес людинотворення, а з іншого - творення культури «за образом і подобою» людини. Творча людина - наче та квітка, з якої культура започатковується і розвитком якої завершується.

Творчість - то генерування нового, породження у муках і насолоді праці матеріальних і духовних цінностей. «Митець також людина. Він так само родиться, живе і виховується як інші люди», - писав В. Винниченко. Але творча людина ламає повсякденні стереотипи діяльності і бачення світу, доходить до відкриття нестандартних унікальних способів пізнання, виробництва, дозвілля. Успадковуючи певні алгоритми людського буття, вона створює небачені досі форми життєдіяльності, - поліпшує, оптимізує навколишнє середовище і свій власний світ. Творчість є сутністю, «родовою» силою людини. На відміну від тварин, які лише споживають, людина виробляє. Суспільне виробництво є виробництвом і самої людини і її творчих здібностей [0].

Отже, творчі здібності мають суспільну природу. Вони виникають і формуються у процесі суспільного становлення людини. Творчість - це найвища форма людської життєдіяльності, що зароджується у трудових процесах, при активному функціонуванні мислення і почуттів.

У всі часи людина виступала творцем матеріальної та духовної культур, була здатна творити нове, незважаючи на умови свого життя. Якщо творчість була можливою навіть у рабських умовах, у концтаборах, тюрмах, то творіння культури не залежить від соціальних умов існування людей. Важливе значення тут мають здібності. Проте відомо, що людина не народжується з готовими здібностями до творчої діяльності, вони розвиваються внаслідок входження людини у світ людей, її соціалізації. У міру розвитку особистості можливості реалізації її творчого потенціалу зумовлюються особливостями взаємодії цієї особистості зі світом дорослих, суспільними відносинами та всією сукупністю індивідуально визначених контактів зі світом. Мірою всебічного становлення творчих здібностей є свобода та широта спілкування людини з культурою у процесі її розвитку, а також активність самої особистості в розкритті світу культурних цінностей. Сам процес розвитку особистості є творчим процесом, творенням людини як творчої істоти. І вся річ у тому, щоб не загасити вогонь творчості, не звужувати простір для реалізації творчих можливостей людини [0].

Людина виступає як творець свого культурного світу. Культура завжди існує як певна традиція. Кожне культурне середовище прагне зберегти власну стабільність, суспільно визначений статус, певну культурну атмосферу. Творення культури в усіх сферах спрямоване на досягнення певної досконалості, найвищого рівня або вищої якості як у пізнанні, так і в мистецтві, моральності, культурі людських відносин. Істина, краса, правда, кохання, за словами Бердяєва, не залежать від кількості, вони залежать від якості. Творіння людини завжди є суб'єктивне, тобто в нього вона вкладає всі своє думки, почуття, емоції, які належать тільки їй, так вона показує своє бачення світу та виражає ставлення до нього. Саме тому творчість особистості зазвичай є незрозумілою та важко сприймається людьми, але культура є поняттям об'єктивним та суспільним, тобто кожна людина спроможна черпати її надбання та самовдосконалюватись таким чином, що в майбутньому й покаже наскільки вона вихована та здатна до самореалізації.

Висновки. Отже, людина є не тільки творінням але й творцем культури, через яку вона здатна виражати себе та свої погляди на цей світ. Саме через неї людина доводить чого вона варта в цьому світі та показує свої можливості, своє внутрішнє «я» та здібності, якими її наділив Бог. Тому всі ми повинні постійно прагнути до самовдосконалення, самопізнання, розширення свої талантів та вираження своїх поглядів через культуру. Адже це чудовий спосіб, для того щоб утвердитись в цьому світі та пізнати самого себе, щоб остаточно дізнатись, зайняти своє місце у цьому Всесвіті та виконати своє загальнолюдське призначення.

Список використаної літератури

1. Філософська антропологія URL:https://udhtu.edu.ua/wp-content/uploads/public/userfiles/file/metod_3218.pdf
2. Сидоренко Л.І. Філософське осмислення людини URL:<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-phil-human.htm>
3. Буття людини. Людина як продукт біологічної та соціокультурної еволюції URL:https://stud.com.ua/39183/sotsiologiya/lyudina_tvorets_tvarin_kulturi

4. Особистість у світі культури URL: https://studopedia.su/8_62837_lyudina-yak-tvorinnya-i-tvorets-kulturi-kultura--sfera-tvorchosti-ta-samorealizatsii-lyudini.html

5. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія. Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль. ТНЕУ, 2015.
[[http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/% /book/monograf.pdf](http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/%20book/monograf.pdf)]

МОРАЛЬНІ ТА ДУХОВНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Актуальність теми дослідження: За своєю суттю термін «підприємництво» означає конкурентоспроможне заняття з метою отримання прибутку. Проте, отримання прибутку може відбуватися різними способами. Коли один підприємець намагається вести чесний бізнес, задовольняє та вивчає проблеми покупця, поважає та цінує інтереси партнерів, то інший прагне отримати найбільший прибуток будь-якою ціною, вдається до хитрощів, обману покупців, порушує свої зобов'язання перед партнерами, порушує їхні права. Отже у підприємницькій діяльності проблема етики існувала завжди і зараз, коли завдяки сучасній глобалізації, та розвитку науково-технічного прогресу міжнародні економічні відносини значно активізувалися, ця проблема набула особливої актуальності. Дослідження державного та міжнародного досвіду етичного ведення підприємницької діяльності має значний науковий і практичний інтерес, адже ігнорування специфіки ведення підприємницької діяльності в різних країнах з урахуванням національного менталітету, традицій, культури іноземних партнерів може завдати значної шкоди бізнесу, або взагалі звести його нанівець.

Метою дослідження є розкриття ролі і значення етики бізнесу в сучасному підприємстві. Дослідження етики державного та міжнародного підприємництва, визначення її проблем та шляхів їх вирішення. Адже успіху в сучасних умовах ринку бізнесової діяльності підприємство не досягне без участі такої важливої складової бізнесу як етика.

Виклад основного матеріалу. Етика бізнесу, або економічна етика виступає особливим проявом професійної етики. Економічна етика була започаткована ще Аристотелем, а згодом її формуванню сприяла протестантська реформація, з якою тісно було пов'язане виникнення капіталізму. Якщо католицька ідеологія стверджувала, що отримання торговельного прибутку підлягає моральному осуду, то протестантизм уможливив формування етики бізнесу внаслідок морального прагнення до прибутку, причому винагорода фінансовим успіхом трактувалась, як знак прихильності Бога. Щодо світської версії протестантської етики бізнесу, то вона стала важливою складовою західної суспільної культури. На сучасному етапі однією з перших етико-економічних концепцій була концепція Г. Форда. Він вважав, що щастя і добробут добуваються тільки чесною працею і що в цьому і полягає етичний здоровий глузд. Можна зробити висновок, що можна бути водночас добросовісним і процвітаючим у бізнесі, причому моральна чеснота необхідна умова для успіху [7, с. 93].

Етика бізнесу – це сукупність норм поведінки підприємця, вимоги, що пред'являються культурним товариством до його стилю роботи, характеру спілкування між учасниками бізнесу, їх соціального вигляду. Це – етика ведення переговорів з партнерами, етика складання документації, використання етичних методів конкуренції [3, с. 6].

Останнім часом зростає зацікавлення бізнесменів етичними питаннями. Етика, своєю чергою, відіграє дедалі вагомішу роль у підприємницькій діяльності. Як відомо, підприємництво передбачає ініціативу пов'язану з ризиком економічної діяльності, спрямовану на виробництво товарів та надання послуг із метою отримання соціально-економічного ефекту (прибутку). О. Ліщинська стверджує, що сфера функціонування бізнесу передбачає доволі складну систему відносин, в якій діють свої правила. Підприємець має справу не лише з ресурсами, технологіями, продуктами, документами, різними процесами, він постійно спів діє з людьми – керує підлеглими чи виконує доручення, радиться з експертами чи дає оцінку, веде переговори, тощо. Успіх бізнес-діяльності великою мірою залежить саме від уміння налагоджувати взаємини, тому що підприємництво – це суспільно-корисна діяльність, і як і будь-яка інша сфера соціальної активності може функціонувати лише за наявності певних моральних передумов. Бізнес неодмінно активізує міжособистісне спілкування і взаємодію, відповідно потребує моральних принципів, цінностей та норм. Отож, морально-етичні питання відіграють необхідну роль у нормальній діяльності підприємства [6, с. 116].

Етика бізнесу спрямована на розрізнення етичного та неетичного, визначає правила культурних, цивілізованих відносин у будь-яких ділових справах рівноправних, незалежних партнерів, зацікавлених в поєднанні зусиль для вирішення проблем організації, інтереси якої вони представляють. Л. Мельничук виділив основні принципи етики бізнесу:

1. Відповідальність бізнесу - від блага акціонерів до блага його ключових партнерів.
2. Економічний і соціальний вплив бізнесу – до прогресу.
3. Справедливості та світової спільноти; етика бізнесу – від букви закону до букви довіри.
4. Повага правових норм.
5. Підтримка багатосторонніх торгових відносин.
6. Турбота про навколишнє середовище.
7. Відмова від протизаконних дій.

Вищевказані принципи забезпечують характер взаємовідносин між макросуб'єктами соціальної та економічної структури суспільства – організаціями, державою, суспільством. Недотримання етичних принципів на макрорівні призводить до втрати зусиль на рішення етичних проблем на рівні трудових колективів [5, с. 105].

Складовою частиною етики підприємництва є бізнес-культура. Культура проявляється через світоглядну толерантність, тобто здатність сприйняття цінностей і духовних основ іншої особистості. Отже, етична підприємницька діяльність передбачає знання своїх партнерів, культури, традицій країн їх походження, що диктують специфіку їх менталітету та методи ведення бізнесу.

Науковці розділяють культури світу на три основні типи:

1. Моноактивні – культури, в яких прийнято планувати своє життя, завжди слідкувати за часом та розкладом, організовувати діяльність у чіткій послідовності і займатися в певний момент тільки однією справою. Німці і швейцарці належать до культури цього типу.

2. Поліактивні – до цього типу належать рухливі, товариські народи, представники яких звикли робити багато справ одночасно, які планують черговість дій не за розкладом, а за ступенем відносної привабливості або важливості того чи іншого заходу. До цього типу належать, наприклад, італійці, латиноамериканці та араби.

3. Реактивні – культури, що надають першорядне значення ввічливості та повазі, які віддають перевагу тому, щоб тихо і спокійно слухати співбесідника, обережно реагуючи на його пропозиції. Представники їхнього типу – китайці, японці і фіни [4, с. 3].

На шляху розуміння, а тим більше дотримання українськими бізнесменами етичних принципів існують різноманітні бар'єри:

1. Внутрішні: скептичне ставлення до етики в бізнесі, песимізм, фаталізм, перекладання відповідальності на інших, невпевненість у своїй моральній послідовності, моральна нестриманість, страх стати неконкурентоспроможними, завищена самооцінка.

2. Зовнішні: закони, суспільна думка, підкуп чиновників, недобросовісність ділових партнерів, застосування силових методів у стосунках із партнерами.

3. У сфері виробництва: порушення зобов'язань по платежах, порушення строків постачання, закупівля та продаж товарів із простроченими термінами реалізації, непрофесійність персоналу, операції з контрабандним товаром.

4. У сфері виробництва: виробництво товарів низької якості, підробка торгових знаків, створення підставних фірм та перекачування коштів.

5. У сфері фінансів: затримка операцій з метою «прокручування» грошей, нечесність персоналу, розголошення комерційної таємниці, крадіжка, змова з конкурентами, підробки документів тощо [5, с. 106].

Сьогодні в Україні, підприємницькі структурні підрозділи та організації, які діють успішно та ефективно, використовують культуру обслуговування, культуру торгівлі та адміністративно-управлінську культуру для підвищення ефективності своєї діяльності. Як свідчить практика, що успіху у господарській та фінансовій діяльності досягають насамперед ті підприємства, котрі приділяють увагу питанням навчання, наставництва, системі входження нових людей в організацію, формуванню моральних принципів життєдіяльності. Все це відбувається саме тому, що формування і розвиток потенціалу на підприємстві сприяє підняттю рівня відповідальності працівників, їх ініціативності, дотримання культури підприємницької діяльності та етики. На думку Битова В.П. культура підприємницької діяльності: визначає клімат, стиль взаємовідносин у колективі, моральні цінності підприємства, обряди і традиції даного регіону, передбачає вміння керівника й управлінської команди організувати виробничу, посередницьку чи комерційну діяльність, щоб успіхи у виробництві поєднувалися зі створенням умов, які сприяли максимальному стимулюванню їх праці. Як відомо з літературних джерел, що етика бізнесу господарюючих суб'єктів функціонує традиційно на трьох рівнях, а це зокрема такі як світовий, макрорівень та макрорівень.

1. Світовий рівень. На цьому рівні відповідні норми базуються на загальнолюдських цінностях і зафіксовані в «Принципах міжнародного

бізнесу». Розвинені країни світу завжди піклуються про формування позитивного іміджу своїх компаній та його повсякденне підтримання.

2. Макрорівень проявляється в масштабі галузі чи національної економіки. Макрорівень охоплює повагу до приватної власності і ринкової конкуренції, достовірності інформації, відсутність несправедливої дискримінації на ринку праці.

3. Мікрорівень проявляється в масштабі окремої фірми та її клієнтів. В основі мікрорівня зосереджені принципи довіри і відсутність дискримінації у відносинах між постачальниками і покупцями, персоналом та адміністрацією, менеджерами та акціонерами. Їх порушення призводять до втрати чи зростання накладних витрат, конфліктних ситуацій. На даному рівні вирішуються приватні етичні проблеми, які виникають у сфері управління людьми [1, с. 4].

Якщо погодитись з відомим американським економістом Гріффіном В. Ріккі, то дотримання етичних норм особливо повинно бути притаманне менеджерам, адже саме їх діяльність найбільшою мірою ідентифікується з іміджем фірми. Якщо менеджер, пише він, знає про неетичні вчинки керівництва фірмою і мовчить, то він є співником у справі формування такої організаційної культури, яка виправдовує різного роду неподобства, навіть ті, які мають кримінальний характер [2, с. 7]. Етична поведінка вимагає додаткових витрат і не може не обмежуватися за фінансуванням. У зв'язку з цим подальші дослідження треба спрямувати на визначення і оцінку параметрів для аналізу впливу різних суб'єктів навколишнього середовища на діяльність організації та визначення кола тих суб'єктів, інтереси яких потрібно враховувати в першу чергу [8, с. 6].

Висновки. Отже, моральні чинники сприяють хорошему веденню підприємства. Кожне підприємство має власну систему моралі, але спостереження доводять, що люди йдуть на компроміс із власними цінностями під впливом умов ділової організації, в якій вони працюють. Проте, для того щоб етичні принципи, норми, правила та стандарти перетворились в реальність ділового життя, повинні застосовуватися механізми, за допомогою яких можна впровадити в практику етичні норми: етичні кодекси, комітети з етики, тренінг, соціальні аудити та служби, що розглядають претензії громадян та зміни у корпоративній структурі.

Список використаної літератури

1. Битов В.П. Етика бізнесу в сучасному підприємстві. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecfor_2018_3_14.pdf

2. Герасимчук Н. А. Етичні норми в підприємницькій діяльності зарубіжних фірм. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/9632/1/38.pdf>

3. Дідовець Ірина. Особливості розвитку професійної етики на сучасному етапі. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Znpdetut_eiu_2015_33_29.pdf

4. Ринейська Л.С. Етика міжнародного підприємництва: проблеми та шляхи їх вирішення. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5886>

5. Мельничук Л. С. Етичне ведення бізнесу як особливий напрям економічної діяльності. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/25.pdf

6. Ліщинська О. Моральні аспекти підприємницької діяльності. URL: http://old.filos.lnu.edu.ua/Visnyk/2008_11/13.pdf

7. Сидоренко С.В. Теоретико-методологічні засади аналізу етики бізнесу // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2009. Випуск 39. С. 91-106. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_39_8.pdf

8. Тютлікова В. В. Формування етичної організаційної поведінки в сучасних умовах. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2011-4_0-pages-95_100.pdf

9. Гончарук Т.В., Шумка М.Л. Основні ідеї прагматизму: істинність чи корисність. Тернопільський національний економічний університет: с.7-8. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20001/1/ОСНОВНІ%20ІДЕЇ%20ПРАГМАТИЗМУ%20ІСТИННІСТЬЧИ%20КОРИСНІСТЬ.PDF>

*Михалік Анна,
студентка гр. ФФ – 11*

ФІЛОСОФСЬКО – РЕЛІГІЙНІ ПОГЛЯДИ ДАВНІХ УКРАЇНЦІВ

Актуальність теми. Релігія - це своєрідне відображення світогляду людського суспільства, людей, втілення образу божества, того, як людина сприймає Всесвіт і себе в ньому. Релігія наших предків (не тільки християнство), міфологія, демонологія є одним із великих культурних надбань і є однією з найважливіших складових українського етносу.

Філософсько–релігійні погляди давніх населення українців досліджувати такі вчені, як: Гнатюк В. М., Нечуй-Левицький І., Косуха П. І. Лобовик Б. О., Килимник С. І., Пономарьов А. П., Попович М. В., Лозко Г. С. та ін.

Мета дослідження: дослідити філософсько-релігійні погляди давніх українців.

Як найдавніша частина античних релігій, культ предків поглинав елементи попередніх світоглядів. Померлих близьких людей почали представляти надприродними покровителями та захисниками життя, які за умови умиротворення їх невидимих істот всіма можливими способами допомагали своїм нащадкам, але вони могли також покарати їх у разі неповаги. Стародавній народ вірили, що померлі також піклуються і панують над усією природою, тому в їх проявах вони бачили волю своїх предків. Це могла бути або добра, або зла свобода. Пізніше з об'єктивних причин досі нероздільний набір мертвих ділився на добрих і лихих мертвих і їх зображення проектувались у навколишнє середовище. Ця відмінність призвела до появи першої релігійної системи на наших землях, заснованої на подвійності.

Система дорелігійних світоглядів, де домінувало поклоніння предків, була характерною для більшості населення Європи та Азії і послужила основою для формування пізніших регіональних релігій, у тому числі старослов'янських. Це твердження підтверджується, зокрема, аналізом найдавніших елементів дохристиянської віри народу України. Вони також ґрунтувались на манізмі, який втілювався в архаїчних образах.

Передплемена користувалися особливою повагою як гарант добробуту та процвітання живих родичів - опікуна, тому доречно всебічно вивчити цю складну міфологічну картину. Перші згадки берегинь можна знайти в давньоруському творі «Слово св. Григора» [1, с. 375].

На основі цього джерела, С. М. Соловійов розмістив їх поруч з перевертнями як найдавніших фігур слов'янської міфології та стверджував, що перевертень в кінцевому рахунку відповідає духу всієї родини, а опікун - душам покровителів кожного члена сім'ї.

Пізніше Б.О. Рибаків спростував це припущення, зазначивши, що вампіри та захисники - не провісники сім'ї та розарію, а старі символи дуалізму світу, темної ночі та денного світла [2, с. 503]. Він зробив висновок, що слово «берегині» позначає слово «берегти», засноване на понятті берег і має своє коріння в часи мезоліту, коли льодовик почав танути.

Підтримку думки Б.О. Рибаків знайшла у багатьох дослідників [3, с. 135]. Однак він переоцінює філософські нахили та можливості первісних людей, чис

конкретно-образне мислення не спромоглося синтезувати деякі абстрактні поняття перевертнів та опікунів, які, як кажуть, розкидані по всій природі.

Звичайно, наші далекі предки відрізняли його вічний дуалізм у навколишньому середовищі, але вони сприймали його лише стосовно людини. З удосконаленням світогляду світогляд людей похилого віку ускладнювався. Можна припустити, що це сталося в момент народження культу предків. Таким чином, людське бачення світу перетворилося з примітивної анімації природних об'єктів і природних явищ у більш синтетичну віру, поєднану з уявленнями про надприродні властивості душ померлих родичів. Тут, мабуть, слід походити віра в опікунів і вампірів. Як справедливо зазначав Б. О. Рибаків, наші предки розрізняли два види загиблих: душі померлих родичів, прибульців та самогубців, жертв диких тварин або стихійних лих. Коли їх вперше вважали покровителями та помічниками клану чи племені, вони вважалися дуже небезпечними та шкідливими [4, с. 462–463].

Згідно з віруваннями стародавніх слов'ян, мертвих потрібно було спалити на вогнищі, звідки їхні душі увійшли до неба і звідти вони могли надприродно вплинути на життя живих. Можливо, цей набір віри пов'язаний з архаїчним звичаєм «проводити стариків на той світ» [5, с. 18], а також з попереднім ритуалом принесення в жертву старших і, мабуть, первістка, якого громада направила «в інше місце», щоб підтримати цикл існування [6, с. 46].

Весь шар архаїчного фольклору свідчить про захисні функції опікунів. Наприклад, живі рослини здавна вважалися їх матеріальним втіленням. У деяких районах Поділля колядники на Різдво носили свіжозрізані гілочки ліщини, які зазвичай зберігалися на картинах завдяки своїм захисним та цілющим властивостям [7, с. 136]. Також прийнято освячувати гілки верби в неділю перед Великоднем, які наділені магічними властивостями. Наприклад, у гуцульській місцевості їхні бутони захищали двір від граду [8, с. 149]. Звичай прикрашати будинки, поля та сади напередодні Зелених свят дерев яними гілками, які називаються «майкою», широко поширений в Україні. Характерно, що майка була розміщена по обидва боки воріт, воріт, дверей, вікон, у кожному куточку будинку; у гуцульській місцевості гілки «перетинали» вікна.

Також був поширеним ритуал завивання березових гілок [2, с. 505]. Береза, як правило, східними слов'янами вважалася священним деревом. За словами В. Іванова та В. Топорова, її шанували як жіночий символ. Береза завжди була нерозривно пов'язана з душами померлих. Від Росії до Галичини Поділля існувало повір'я, що в березові гілки, які прикрашають будівлі та подвір'я на Трійцю, заселяють душі померлих родичів. Важливо також, що після їх ритуального використання гілки берези зберігалися як талісмани проти блискавки, граду та злих духів [9, с. 156, 366].

Нарешті, на Поділлі виникла думка, що душі загиблих на Зелені свята виходять з води та оселяються в траві та гілках дерев [9, с. 366]. На Чернігівщині думали, що душі померлих родичів заходять у будинок і ховаються в зелень. Докладно сказано, що сьомий тиждень значною мірою присвячений східним та західним слов'янам та тому, що він увійшов у дух їхніх предків - «дідусів і бабусь» [10, с. 363].

Давайте тепер розглянемо семантику іншої слов'янської міфологічної картини, яка, очевидно, була створена внаслідок забруднення культом опікунів. Ми говоримо про русалок. З берегинями їх ототожнювали ще Є. В. Аничков, Л.

Нідерле, В. Мансикка і т. д. Але, пов'язуючи берегинь із культом мертвих, ці вчені не з'ясували їх початкового значення та функцій, автоматично перенісши на них риси, притаманні русалкам [9, с. 156].

Щодо думок вчених про русалок, вони різні. Коли М. М. Карамзін вважав їх богиням дібров, О. М. Афанасьєв бачив русалок як богинь чистої води, втілення бурі. У той же час Б.О. Рибаків вважав русалок феями води та полів, які піклуються про дощ та запилення квітучого колоса. Багато вчених (А. П. Пономарьов та М. В. Попович) бачили зв'язки із мертвими в образах русалок.

Інші вчені (Д. Зеленін, В. Петров) намагалися поєднати ці погляди, виходячи з припущення про генезис образу русалок. Нарешті, В. Іванов та В. Топоров описують русалок як найнижчий рівень слов'янської міфології, включаючи їх до класу непослідовних злих духів [10, с. 450–451].

Слід зазначити, що зв'язок русалок з душами померлих підтверджується великою кількістю фольклорних та етнографічних даних. Сприйняття було настільки поширене, що нехрещені діти, дівчата та утоплені жінки перетворювалися на русалок [11, с. 396]. Однак на Західному Поліссі вважали, що русалками стають всі мертві, в тому числі й чоловіки. Крім того, русалки пов'язані з водою. Однак це не означає, що вони вважали водяними духами. Справа в тому, що слов'яни взагалі вважали воду одним із перших елементів Всесвіту, джерелом життя та засобом магічного очищення. Цікаво, що слов'яни вірили, наче русалки живуть у воді цілий рік, але в певний час виходять звідти на сушу. За словами С.М. Соловійова, загиблі тоді залишають загробне життя і з'являються біля води в річках і колодязях перед відходом [12, с. 113–114]. У всіх областях України колись відзначався особливий тиждень русалки, який припадав на тиждень до або після зелених свят [12, с. 114].

Під час Зеленої суботи відбувся ритуал «прощання з русалками», покликаний мирно позбутися від них та провести їх у полі чи лісі [7, с. 374]. Цей факт, враховуючи вищезазначений зв'язок предків з поклонінням рослинам і деревам, доводить причетність образу русалок до давнього культу шанування добрих покійників, їх безпосередньої ідентичності з архаїчними опікунами. Це припущення також підтверджується широким звичаєм приносити милосердні жертви русалкам у полі [11, с. 398], вивішуючи сорочки та інший одяг на найближчих до будинку березах [9, с. 156]. Тому можна стверджувати, що віра в русалку ґрунтувалася на культі мертвих родичів, з якого походить культ берегинь. Основна його особливість – забезпечення живих усілякими благами, турбота про сім'ю та майно предків - бачиться на образі русалок. Образ дівчини - русалки досить пізній, засвідчений у XVIII ст. Дуже близькі до русалок є мавки.

Серед людей мавпи були представлені або маленькими дітьми, які народилися мертвими, або померли нехрещеними, або у вигляді прекрасних хлопчиків та дівчаток. Їх головна відмінність від русалок - їх майже повна неучасть у водних культурах та невинність.

Тотожність мавок із русалками так чи інакше визнають більшість дослідників [13, с. 100]. Лише В. Ф. Давидюк бачить у них зовсім інші

структурні образи, які з часом забруднилися завдяки фольклорній взаємодії [13, с. 101–102]. Однак ця претензія не може бути прийнята, оскільки багато доказів свідчать про інше. По-перше, саме назва мавок наближає їх до душі мертвих, до води і, отже, до русалок. По-друге, слід зазначити, що одним із головних днів пам'яті загинувших, який був в останній четвер Великого посту, взагалі називають Мавський Великдень [11, с. 252]. У той же час Великодні Діви, яких також називають Мавськими, відзначали у четвер під час Зеленого тижня. По-третє, фольклор часто посилається на те, що мавпи, як русалки, люблять хитатися на гілках дерев, особливо на узбережжі.

Смисловий зв'язок між майкою слід згадати, травень як місяць померлих предків та майками (у Галичині та Буковині так званій Мавок). Це наочно показує взаємозв'язок між образами опікунів, русалок та мавп.

Необхідно також згадати такі особливості слов'янської міфології, як вила, адже їх образи мають риси русалок і морів, що вказує на їх взаємну ідентичність. Ми зустрічаємо цих персонажів у «Слові нікогого Христолюбця» XI ст. [1, с. 368].

Як справедливо зауважив Б.О.Рибаків, у староруських джерелах повсюдно згадуються вили, однак немає русалок, тоді як в етнографічних матеріалах ситуація протилежна: нема вил, зате є русалки. Дослідник припускає, що русалок у тексті замінили вилами переписувачі-болгари.

За етнографічними джерелами, світ було створеного птахами, і в різних версіях на двох дубах є два голуби, потім три голуби на одному дереві або один сокіл. Вважається, що птахи-творці сидять на одному дереві.

Швидше за все, люди думали під приводом птахів - творців душ померлих опікунів - охоронців. Цю думку підтримують дослідження В. В. Іванова та В. М. Топорова, згідно з якими птах, що сидить на дереві, за повір'ями давніх слов'ян, вважається душею померлого, готового полетіти в небо. Крім того, це душа мертвого предка у вигляді голуба, яка летить до жертви і кладеться на дерево, про що йдеться у реліктовому заклинанні дощу, що було зафіксовано наприкінці XX століття в Галичині. Сакралізація птахів була необхідною умовою приналежності до «вищого» світу. Це, мабуть, пов'язано з тим, що люди приносили в жертву птахам своїх божеств, включаючи курей. Ми знаходимо їх у багатьох «Словах» проти язичників давньоруських авторів. Не виключено, що жертвний птах був, крім викупу, також обладнаний давніми слов'янами із захисними властивостями, що безпосередньо пов'язують його з культом охоронців. Ймовірно, така семантика птахів пов'язана із захисними жертвами наших предків, під час яких часто використовували курей чи півнів.

Оскільки джерела майже завжди перераховані у множині, закономірним питанням є їх кількість. Зі «Слова Христолюбця» ми дізнаємось про «тридцять сестер» [1, с. 368].

Таким чином, образи берегинь, безперечно, виділялися з культури предків, хоча містять ряд анімістичних особливостей. Не виключено, що спочатку вони уявляли їх як популяцію птахів загробного світу - вирію, добрих духів, які постійно боролися з генетично однаковими духами зла. Такі ідеї згодом вилилися в найдавніший праслов'янський міф про «шторм», який дійшов до наших днів.

Коли серед давніх людей почали формуватися материнські лінії, що призвело до створення синтетичного образу богині Великої Матері, опікуни втратили

сакральний примат і вже сприймалися як її супутники та помічники. Цілком ймовірно, що в цей момент їхні імена з'явилися як русалки, вила тощо. У той же час їм поклонялися паралельно з Богинею-матері.

Після прийняття християнства, про що свідчать письмові джерела та фольклор, старі гвардії продовжували поклонятися під своїми оригінальними іменами (берегині, мавки) та під пізнішими синонімами (русалки, вила). На це вказують загальні риси їх міфологічних образів та функцій, а також майже однакові ритуали, які їм присвячені.

Вивчаючи філософські та релігійні погляди українців, вчені встановили, що християнство успадковується від язичницьких релігійних вірувань та обрядів, які використовувались у минулому та використовуються сьогодні християнством та іншими релігіями.

Список використаної літератури

1. Іларіон, митрополит. Дохристиянські вірування українського народу. К.: АТ «Обереги», 1992. 424 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001150>
2. Рыбаков Б. А. Киевская Русь // История СССР с древнейших времён до наших дней: В 12 т. Т. 1. М.: Наука, 1966. – С. 476–572. <https://www.twirpx.com/file/1874380/>
3. Котляр М. Ф. Введения християнства в Київській Русі та його наслідки. К.: Товариство «Знання» УРСР, 1985. 48 с
4. Рыбаков Б. А. Язычество древней Руси. М. : Наука, 1988. 784 с. URL: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000030/>
5. Велецкая Н. Н. О роли фольклора в изучении славянских древностей // Средневековая Русь. М. : Наука, 1976. С. 18–24.
6. Історія філософії на Україні: У 3-х т. К. : Наукова думка, 1987. Т. 1. 400 с.
7. Килимник С. І. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 3 кн., 6 т. Кн. 2., Т. 3–4. К. : АТ «Обереги», 1994. 528 с.
8. Кузеля З. Вірування Гуцулів про бурі з остатніх днів червня 1885 року // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Львів, 1908. Т. LXXXVI, Кн. VI. с. 149.
9. Славянские древности: этнолингвистический словарь в 5-ти томах. Т. 1. М.: Международные отношения, 1995. 384 с.
10. Мифы народов мира. Энциклопедия: В 2 т. Т. I. М.: Советская Энциклопедия, 1980. 672 с.
11. Воропай О. Звичаї нашого народу. К.: Оберіг, 1993. С. 145–246.
12. Соловьев С. М. История с древнейших времён: В 15 книгах.-кн.1., Т. 1–2. М.: Издательство социально-экономической литературы, 1959. 438с.
13. Давидюк В. Ф. Українська міфологічна легенда. Львів: Світ, 1992. 176 с.
14. Шумка М. Л. Роль рідної мови в становленні української національної ідентичності. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/4685/3/%d0%a0%d0%9e%d0%9b%d0%ac%20%d0%a0%d0%86%d0%94%d0%9d%d0%9e%d0%87%20%d0%9c%d0%9e%d0%92%d0%98.pdf>.

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Постановка проблеми. Актуальність філософського аналізу бізнесу обумовлена ціннісно-світоглядними можливостями філософії в подоланні підприємцем квазіціннісних сурогатів буття; що підвищить планку соціальної відповідальності підприємців перед суспільством, репрезентативністю прикладного використання філософського інструментарію, за допомогою якого можна оптимізувати ефективність управління бізнес структурами. У цьому ракурсі підприємницька діяльність являє собою не тільки вид економічної діяльності, але і спосіб буття людини, її ставлення до світу, висловлене через систему цілеспрямованих способів адаптації до буттєвих ситуацій. Цим пояснюється поява в аналізі підприємницької діяльності яскраво вираженої етико-філософської складової [5, с.52].

Філософія бізнесу є відносно новим аналітичним виміром для сучасної України, хоча для американської та європейської спільноти вже встигла стати усталеним дослідницьким напрямом. Визначення філософських засад бізнесу орієнтоване, перш за все, на пошук продуктивних стратегій створення нових бізнесів та вдосконалення вже діючих. У такому вимірі важливо проводити демаркацію між бізнесом та підприємництвом як спорідненими, але все-таки дещо відмінними соціальними феноменами. Адже далеко не будь-яке підприємництво досягає рівня бізнесу, тоді як бізнес може являти собою цілий конгломерат різноманітних підприємств [4, с.10].

Метою статті є визначення філософських основ бізнесу

Виклад матеріалу. Значний інтерес становлять міркування Й. Шумпетера що: «Мотиви підприємницької діяльності чужі економічному ratio і його законам, пов'язані з волею до перемоги, бажанням боротьби і прагненням до успіху, моментами радості творчості, коли мова йде не стільки про власність, скільки про ті своєрідні, витончені і незалежні від думки інших людей способи, за допомогою яких в капіталістичному суспільстві вимірюється успіх або здобувається перемога, реалізується і виправдовує себе в житті справа, що доставляє її творцеві радість. Ці способи виключно важко замінити яким-небудь іншим соціальним інструментом» [1].

М. Вебер і В. Зомбарт розкривали генезу підприємницького духу як складової духу капіталістичного. При цьому «дух» розглядається не як суто філософське поняття або суто психологічна риса, але як соціально-економічне явище. Підприємець, за В. Зомбартом, повинен бути триєдиним соціальним суб'єктом, володіючи якостями завойовника, організатора і торговця які розкриваються: в ідейному багатстві і духовній свободі, у здатності запропонувати нову ідею; в духовній енергії і волі до дії, до обов'язкового втілення ідеї в життя; в здатності до втілення ідеї в конкретний реально здійснений план; в духовній силі, завзятості, здатності ризикувати і жертвувати всім заради досягнення поставленої мети [2].

Аналіз наведених вище методологічних конструктів М. Вебера і В. Зомбарта дозволяє зробити висновок про те, що, вступаючи в економічні відносини, люди орієнтуються на дії інших людей. Вони плекають надії, сформовані їх культурою,

їх історією, їх політичним та соціальним інституціональним середовищем, історичним часом, в якому вони живуть. Звичай і конвенції, що структурують підприємницьку діяльність в рамках даної політико-економічної системи, не є чимось усталеним. Вони шукають і знаходять ідеологічні та політичні пояснення і виправдання свого існування, хоча б у вигляді простих посилань на те, що «така наша культура» або «за традицією це робиться так». Подібні обґрунтування можуть навіть культивуватися і отримувати владну підтримку, формальними або неформальними процедурами регулюватися державною владою [5, с.53].

Натомість Й. Гейзінга ґрунтовно аналізував соціальне значення такого концепту як «гра», у якості важливого чинника становлення та розвитку культури (Хейзінга, 1994). Досвід визначення ігрового елемента у культурі як такої дозволяє нам переносити його й на окремі її структурні елементи, як, наприклад, бізнес-культура. Адже бізнес неможливий без такої складової як культура комунікації та поведінка бізнесмена, що кристалізується на рівні етики бізнесу. Отже, позиціонування ігрової настанови як основи розвитку культури, дозволило в англomовному середовищі визначити, що одним із важливих інструментів аналізу бізнес-процесів та перспектив бізнес-діяльності є теорія ігор. Як відзначає О'Коннелл, теорія ігор являє собою один з найбільш зручних, доступних економісту, математику та бізнесмену, інструментів для формування конкурентної стратегії (О'Connell, 2018).

Структурно ми можемо виокремити два види гри, а саме: 1) гру з одночасними ходами, тоді ми отримуємо ситуацію дилеми ув'язненого з можливістю конкурентної (нульова сума) або кооперативної (взаємна вигода) стратегії та 2) гру з послідовними ходами, яка так само може передбачати як конкурентний, так і кооперативний вид взаємодії та приводить «гравців» до потреби пошуку балансу, тобто до сформульованого Дж. Нешем принципу рівноваги. Також усі ці види гри можуть характеризуватися як повною, так і неповною інформацією. І, як зазначають А. Діксіт та його співавтори, «ці два види ігор вимагають задіяння інтерактивного мислення різного типу» (Діксіт, 2017: 41).

Отже, бізнес є «грою» з одночасними або послідовними ходами та неповною інформацією (на кшталт аукціону), де суб'єктам відома здебільшого лише часткова інформація один про одного та про задіяні ними стратегії. Так, Еріксон, ведучи мову про аналіз можливостей теорії ігор у сфері бізнесу, зосереджується на таких проблемах як: у яких випадках бізнес може використовувати підміну стратегії короткостроковою тактикою або як вибудовувати довіру споживача та формувати довгострокову вигоду, а також концентрується на дослідженні того, в який спосіб можливо уникати «дилеми ув'язненого» та максимально ефективно реалізовувати власні бізнес-інтереси (Erickson, 2013).

Крім того, у сучасному світі важливим соціальним феноменом стає залучення ігрових паттернів у сам процес провадження бізнесу, тобто залучення споживачів до процесу творення нових цінностей на основі ігрових елементів, які змінюють структуру самих компаній та організацій (Зікерманн&Ліндер, 2014). Сам цей процес залучення аудиторії засобами програм лояльності та поведінкової економіки отримав назву гейміфікації бізнесу (термін виник у 2010 році). Йдеться про використання ігрових

елементів для привертання уваги користувачів та їхнього включення у процес створення або вдосконалення продукту, для чого залучаються спеціально розроблені технології та створюються спеціальні сервіси. Такі техніки застосовуються саме для привертання та утримання уваги, сприяючи розвитку відповідного соціального феномену, який отримав назву «економіка уваги» (Lamham, 2007) [4, с.13].

Ще однією стратегічною інновацією сьогодення є розробка нового продукту самими клієнтами, при тому що права на продукт залишаються у власника бренду. Такий підхід активно застосовують компанії, які розробляють цифровий продукт, наприклад, комп'ютерні ігри, розраховані на командну або індивідуальну взаємодію у мережі. Відповідно, в умовах розвитку Індустрії 4.0, ми спостерігаємо ще більше розширення можливостей у сфері розробки бізнес-стратегій на основі залучення всезростаючого потенціалу вже не тільки математичної, а й поведінкової теорії ігор.

Для досягнення своїх цілей бізнес залучає різноманітні суспільні інституції, такі як споживачі, місцеві спільноти, засоби масової інформації, громадські організації тощо. Ця взаємодія передбачає певний рівень відповідальності перед суспільством, який, на думку Л. Г. Ткаченко, «виражається у забезпеченні зайнятості, прибутку, відсутності порушення законів та направлення частини своїх ресурсів та зусиль по соціальних каналах (меценатство, доброчинність тощо)» [3]. При цьому вказаний механізм «запрацює» тільки за наявності носіїв традиції соціальної відповідальності (яскравий приклад у вітчизняній історії - середньовічні братства).

Отже, у процесі взаємодії бізнесу і суспільства формується певний рівень потреб бізнесу у довгостроковій співпраці і потреб суспільства у певних ресурсах для вирішення соціальних проблем. Потреби суб'єкта бізнесу зорієнтовані на образ «Я-професіонал» як систему. Провідними серед них є потреби в самореалізації, в розвитку самовідповідальності і самосвідомості.

Ці потреби, які по-іншому визначаються як аксіологічні детермінанти, є структурними компонентами професійної самосвідомості. Можна вести мову про ієрархію цих потреб за рівнем готовності суб'єкта до соціальної діяльності.

Як зазначають Діденко Н. та Павлова Г. базовою умовою усвідомлення потреби в самореалізації й самовідповідальності у бізнесі є економічна самостійність, основана на знаннях, а не на уседозволеності. У теорії фірми економічна самостійність будь-якого суб'єкта бізнесу розуміється як поєднання свободи і відповідальності. Свобода стосується вибору стратегії і тактики легальної роботи у конкретному ринковому середовищі і має враховувати певні обмеження, які накладають на цю діяльність держава, закон, інші суб'єкти бізнес-діяльності.

Відповідальність регулюється законами бізнес-етики, яку слід розуміти як сукупність моральних норм, правил та уявлень, що регулюють поведінку і взаємовідносини людей в процесі їх виробничої діяльності.

Про посилення ролі етичного фактора підприємницької діяльності за останні роки свідчать численні рейтинги зарубіжних корпорацій, де основним критерієм відбору не обов'язково є прибутковість компанії. Наприклад, у рейтингу «Найвидатніші корпорації Америки» це довгострокові річні доходи акціонерів; якість продукції та послуг, управління фірмою, корпусу робочої

сили; готовність нести відповідальність перед суспільством і за охорону навколишнього середовища. А засновники рейтингу «Сто найкращих компаній, що працюють на Америку» - Р. Ліверинг, М. Московіц, М. Катц - головне в діяльності корпорації вбачають в рівні оплати праці, розмірі пенсій та премій, гарантії зайнятості для персоналу, сприятливій діловій атмосфері [6].

Висновок. Як бачимо, створення та структурування бізнес стратегії – конкурентної або кооперативної – має надзвичайно важливе значення для соціальних наслідків загалом, що, власне, дають нам зрозуміти розвідки В. Кім, Р. Моборн та інших західних авторів. Відповідно, ігри, в яких превалює конкуренція стають своєрідною протилежністю ігор, у яких превалює кооперація. Тому й соціальні середовища, які здебільшого орієнтовані на кооперацію (східні бізнес-культури, наприклад, Японія) суттєво відрізняються від культур, орієнтованих здебільшого на конкурентні стратегії (наприклад, США). Як влучно відзначає П. Авраамов, Захід грає в шахи, а Схід – в те, з чим, власне, й пов'язані суттєві відмінності у менталітеті та бізнес-культурі відповідних країн. Отже, відмінність «ігрових» та властивих їм соціальних настанов визначає специфіку національного економічного середовища країни загалом.

Тому сучасна Україна, бізнес-культура якої все ще перебуває у процесі становлення, потребує вивчення існуючих «ігрових» стратегій не у вимірі їхнього відтворення, що за визначенням не може бути продуктивним, а у вимірі формування власної ігрової стратегії на глобальній бізнес-арені. Важливо, що сучасний великий бізнес у нашій країні є здебільшого сировинним і майже не створює нових цінностей. Більше того, оскільки він є продуктом олігархічного розподілу державних активів та ресурсів на початку 90-х років минулого століття, то несе на собі й відповідний відбиток у вимірі темпів розвитку бізнес-культури.

Адже тривалий час навіть сам феномен бізнесу на пострадянському просторі розумівся не достатньо коректно. Так, бізнесом вважались фінансові спекуляції і, навіть, корупційна діяльність, тобто бізнес розумівся суто як уміння «робити» гроші. Тоді як більш автентичне тлумачення даного феномену, яке пропонують нам англомовні дослідники, на етимологічному рівні є близьким до українського еквіваленту «самозайнятість» – передбачає якраз отримання прибутку виключно шляхом створення нових цінностей на зразок необхідних суспільству товарів чи послуг та якісне забезпечення потреб суспільства, що й демонструє наявний досвід бізнес-процесів у країнах євроатлантичного регіону. Саме тому теорія ігор і постає у дослідженнях таких західних авторів як К. Акденіз та К. Еріксон у якості ключового інструменту формування успішних стратегій соціальної діяльності бізнесмена [4, с. 13-14].

Список використаної літератури

1. Зомбарт, В. Буржуа: Історії духовного розвитку сучасної економічної людини. URL: <file:///C:/Users/Chol/Downloads/burjua-etyud-po-istorii-duhovnogo-razvitiya-sovremennogo-ekonomicheskogo-cheloveka.pdf>

2. Стребков, А. Фрмування громадянського суспільства та механізм вирішення соціальних і етнічних конфліктів [Текст] / А. Стребков, А. Даудов,

М. Алдаганов. СПб.: СПбГУ, 2003. 195 с. URL: [file:///C:/Users/Chol/Desktop/text_2015_10\(1\)_11.pdf](file:///C:/Users/Chol/Desktop/text_2015_10(1)_11.pdf)

3. Ткаченко Л. Г. Соціальна відповідальність підприємця у вимірах масової свідомості / Л.Г. Ткаченко // Соціальна перспектива і регіональний розвиток: філософія, політика, соціологія: Збірник наукових праць. Запоріжжя: ЗНУ, 2006. № 1. С. 64-70. URL: <file:///C:/Users/Chol/Desktop/25-Didenko.pdf>

4. Глушко Т. П. Філософські засади бізнесу крізь призму теорії ігор. <file:///C:/Users/Chol/Desktop/13884-35925-1-SM.pdf>

5. Єфіменко С. А. Формування партнерської взаємодії бізнесу та влади у контексті формування підприємництва в Україні. URL: [file:///C:/Users/Chol/Desktop/text_2015_10\(1\)_11.pdf](file:///C:/Users/Chol/Desktop/text_2015_10(1)_11.pdf)

6. Діденко Н., Павлова Г. Аксіологічні детермінанти соціальної відповідальності бізнесу. URL: <file:///C:/Users/Chol/Desktop/25-Didenko.pdf>

7. Гончарук Т.В., Шумка М.Л. Основні ідеї прагматизму: істинність чи корисність. Тернопільський національний економічний університет: с.7-8. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20001/1/ОСНОВНІ%20ІДЕЇ%20ПРАГМАТИЗМУ%20ІСТИННІСТЬЧИ%20КОРИСНІСТЬ.PDF>

ОСНОВНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство встановило свої ідеали, свої вподобання, котрі дещо відрізняються від установлених минулими поколіннями. Саме на підставі цієї тези вчені (І.В. Шапошникова, А. Бадражан, А. Чукут, М. Ценко) стверджують, що ХХІ століття є стадією браку моралі нинішньої молоді. І.В. На цьому етапі розвитку суспільства має місце філософське дослідження, котре зможе, якщо не об'єктивно оцінити становище то, хоча б в певній мірі передбачити майбутнє сучасного українського суспільства.

Мета: Визначити та проаналізувати основні цінності сучасного українського суспільства

Виклад матеріалу. Більшість громадян України народилися ще за існування Радянського Союзу і велика кількість з них здобула радянську і пострадянську освіту. І попри здобуття незалежності побудова освіти, підходи до освіти все рівно були притаманними для суспільства в котрому не було демократії – необхідність завчити і повторити правильну відповідь. Цінності – це не параграф в підручнику, вони не підлягають вивченню на пам'ять. Цінності людини – це, насамперед, її духовні принципи, наше бачення того, що є вірним, а що – ні, наші здогадки про те, як має бути.

Зі слів О. А. Стасевської – «Розвиток історії будь-якого народу, його культури забезпечується існуванням стрижневих, центральних цінностей, які не гинуть, а постійно збагачуються, відроджуються в нових формах» [2. с. 63]. Вони виникають на протязі усього життя, але основні формуються – в молодшому віці. Знаходячись у контакті з родичами, дитя потроху починає розуміти основні цінності, котрі в певній мірі йому нав'язують, а контакти в суспільстві та спільнотах ці цінності закріплюють, або ж навпаки руйнують. Із радісного, схвального, спокійного виразу обличчя батьків дитина вчиться розуміти, що є нормою у суспільстві, а з зляканого, чи скривленого обличчя розуміє, що її дії були б недопустимі у групі людей. Контактуючи з іншими, отримуючи інформацію, особа створює своє уявлення про те, що вважається нормою, а що неправильністю. Ставить під сумнів свої дії, продукує власні принципи.

Ціннісні орієнтації людини, суспільства, нації складаються історично, успадковуються поколіннями, збагачуються, вдосконалюються чи здрібнюють, розпорошуються ними. Це цілком стосується й моральних цінностей, які уособлюють культурне обличчя ХХІ століття. Як стверджує Маргарита Ценко: «Моральність не є природною характеристикою людини, неможливо навчити людину моральному вибору як певній математичній формулі. Втім, моральність можна й слід формувати цілеспрямовано та наполегливо» [1. с. 159]. Саме в цьому й полягає зміст морального виховання.

Для визначення цінностей минулих поколінь українців необхідним є углибитися у історію нашого народу з давніх-давен наші предки вирізнялися від інших націй своїм патріотизмом, котрий яскраво проявлявся у безмежній любові до своєї землі, (що й не дивно адже Україна багата на родючий ґрунт)

за котру безліч раз проливали і проливають кров українці. Варто згадати період кріпацтва в якому земля так само займала перше місце у духовних цінностях людини. Тогочасні поети описують загальну ситуації, що склалася та своїми творами закликають народ до боротьби. Особливо виділяється патріот геніальний поет Тарас Шевченко людина, котра стала символом боротьби за свободу українського народу, звісно ж його були не вигідно тримати на волі для влади тому його як і інших діячів котрі мали спільні погляди чекало заслання, проте завдяки таким поетам, письменникам, філософам стало можливим здобуття незалежності нашої країни.

У тому періоді часу можна спостерігати переважання духовних цінностей над матеріальними та протягом певного часу паралельно із змінами різних чинників цінності українського народу змінилися. Сьогодні цінності українського суспільства різняться завдяки тому, що покоління людей, котрі народилися вже у незалежній Україні мають інші цінності та зокрема іншу моральність, саме різниця у людських цінностях створює прірву в розумінні старшого з молодшим поколінням «Молодь можна вважати лідируючою групою суспільства, - вважає Шапошникова І.В, - тому, що внаслідок свого об'єктивного стану вона концентрує в собі і виявляє в своїй свідомості перспективні тенденції розвитку сучасного суспільства. Кожне покоління молоді, що вступає в самостійне життя, засвоює вже сформовані цінності, якими живе сьогодні старше покоління. А потім формує і реалізує свою життєву програму, беручи за основу інтеріоризовані цінності» [3. с. 182]. У сучасному світі утворилося протистояння у ціннісних напрямках, старшого та молодшого покоління.

Ще з давніх часів головною цінністю у житті наших предків була сім'я, дружнє родинне коло, котре об'єднане найміцнішим зв'язком, однією кров'ю, на жаль сучасне суспільство, переважно молодь, нехтує цією цінністю дозволяючи собі надто багато у стосунках із рідними часто задля того, щоб довести свою «самостійність», сім'я як цінність втрачає свою вагу потроху замінюючись компаніями друзів, інколи для інших, але вже матеріальних цінностей. Станом на сьогодні можна із впевненістю стверджувати, що домінуючими цінностями суспільства наразі є саме матеріальні. Для підтвердження цього можна навести і інший факт, понад 4 мільйони українців працюють за кордоном задля забезпечення свого матеріального блага, в чому ж звісно буде не правильно засуджувати їх, адже кожна людина прагне до кращого життя.

У сучасному світі утворився стереотип, що саме матеріальне багатство надає особливого статусу у соціумі. З іншого боку матеріальний тип цінностей – нижча сходинка в розвитку цінностей, в порівнянні з культурним типом. Культурний тип цінностей на відміну від матеріального дає розвиток людству, бо маніпулювати культурними цінностями неможливо, а матеріальними цінностями так, тому, що в сучасному світі вони є примітивними та такими, котрі не надають змоги відшукати істинні людські цінності. Як було вище сказано молодь як невід'ємна ланка суспільства, в більшості випадків ставить матеріальні цінності вище за основні, відкидаючи духовні, не розуміючи, того, що вони лише стають черговими об'єктами для маніпуляції збоку багатших за них людей. У погоні за визнанням вони роблять багато поганих речей які люди котрі маючи за головне

духовність ніколи не оцінять, зрада близьких заради грошей, егоїстичний кар'єризм, зміна своїх ідеалів заради фінансової стабільності. Проте занепад моральних цінностей, як явище характерне не тільки для молоді, воно в сучасному світі є досить поширеним. Причиною цього може бути загальна ситуація у світі в державі, у зв'язку з проблемами котрі відбувається назріває деяка невпевненість у щасливому завтрашньому дні на підставі цього люди зосереджують свою увагу на матеріальних цінностях, котрі можуть в тій або іншій мірі гарантувати гідне життя, як біологічного виду, а не істоти, що може мислити, аналізувати і розуміти. З цієї точки зору і зникає практична необхідність для людей, як індивідів у духовних цінностях.

Висновок: Враховуючи все вище перераховане, можна підвести підсумок, що основними цінностями в українському суспільстві на даний момент є саме матеріальні, причому пов'язано це не лише елементарним бажанням збагатитися, а й задля певної стабільності з фінансової точки зору, зважаючи на ситуацію у країні. Хоча в умовах швидких суспільних змін «оновлена» система ціннісних орієнтацій не завжди встигає сформуватися, адже фундаментальні цінності залишаються незмінними, але їх значення може зменшуватися під впливом надання вагомості декларованим цінностям-цілям, цінностям-засобам, цінностям «сьогодення» [4. с. 9]. Так як моральність, формується з раннього дитинства неправильно буде звинувачувати молодше покоління у її відсутності адже це мало б передаватися від батьків до дітей протягом певного періоду, але як бачимо цей процес не завжди відбувається, або ж відбувається неправильно і тому духовні цінності індивід віднаходить у процесі соціалізації.

Список використаної літератури

1. Ценко М.Б., Тузіков С. А. Деякі аспекти морального виховання молоді в сучасній Україні. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого № 4 (39) 2018. URL: <http://fil.nlu.edu.ua/article/download/151245/151336>
2. Стасевська О. А. Система цінностей як основа буття сучасного українського суспільства. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 1 (20) 2014. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=U
3. Шапошникова І.В. Формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2013, вип. 57. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/stapttp_2013_57_26.pdf
4. Новікова Л. Ціннісні відмінності поколінь в сучасному українському суспільстві» 2015. URL: <http://visnyk.soc.univ.kiev.ua/index.php/soc/article/download/11/5>
5. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія. Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль. THEU, 2015. [http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/%20book/monograf.pdf]

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми. З другої половині ХХ – початку ХХІ ст. розпочався процес глобалізації, він охопив усі сфери суспільного життя і сформував глобальну систему взаємозалежності країн і народів світу. Він призвів до того, що у сучасному світі межі самоідентифікації народів стають дедалі більше розмитими. Відомий теоретик інформаційного суспільства М. Кастельс називає глобалізацію та ідентичність двома символами сучасності, силами, що структурують щойно народжуваний новий світ [1]. У наш час як ніколи раніше постає питання української державності. Так, вона визнана світом, проводить свою внутрішню та зовнішню політику, є членом багатьох міжнародних організацій тощо; але чи забезпечує вона цілісність суспільства, чи відповідає її діяльність інтересам простих громадян? Відповіді на ці питання залишаються відкритими. Сучасний стан України навряд чи відповідає класичним визначенням державності, якщо розглядати її з точки зору національної ідентифікації. Неприйняття української національної ідентичності є значно складнішим і більш вкоріненим питанням, ніж мовний поділ між Сходом та Заходом Української держави.

Мета: визначити чинники, які мають безпосередній вплив на формування сучасної української нації.

Виклад матеріалу. Сьогодні перед українським суспільством постає проблема перетворення сукупності українських громадян на саморегульований суспільний організм, здатний до прогресу і самооновлення. Здійснити це можна через створення достатнього ґрунту для об'єднання в етнонаціональну спільноту, що об'єднувала б різні соціальні та етнічні групи. Враховуючи, що свого часу відбулося неприродне, силове деформування етнічних ідентичностей в Україні, перспектива поновлення та розвитку ідентифікаційної самобутності населення залежить від повноцінної участі у цьому процесі політичних і соціальних інститутів. Життєздатна держава серед завдань державної політики в етнонаціональній сфері неодмінно визначає такі: збереження цілісності держави та єдності суспільства, збереження самобутності національної ідентичності суспільства загалом, а також самобутності окремих спільнот.

Процес конструювання національних ідентичностей неминує «просякнутий» мікрофізикою владних впливів. Поза державою дух нації лише може подавати надії; шанс здійснити їх він отримує лише набувши соціально-політичної форми. Українська нація мусить пройти шлях самоусвідомлення, самореалізації, відчути себе єдиним організмом, який уявляє своє власне існування та прямує до нього. Ще Іван Франко чітко бачив, що саме ця національна самореалізація абсолютно необхідна, неunikна як шлях розвитку людської цивілізації. Він зазначав: «Все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духовне

відчуження від рідної нації» [2]. Сьогодні в Україні здійснюються спроби творення нової національної ідентичності, під неї вибудовується доволі еkleктична історіографічна база. Для створення «єдиної національної ідеї» «найкращі» фрагменти історії Радянської України поєднуються з найменш контроверсійними фрагментами українофільської версії. Україна може бути політично незалежною, але її психологічне і культурне рабство можна перемогти лише деконструкцією ідеї імперії, яка все ще деформує національний простір зсередини. Відмінність між українцями пролягає не лише у площині мови, релігії, вона походить від різного історичного досвіду й різної колективної пам'яті, різних орієнтирів для побудови нової держави. Разом із тим відчуття, що ми живемо в Україні, з'явилося навіть на Донбасі, де усвідомлюють, що цей регіон є невід'ємною складовою України. Значно змінилося за ці роки у східних регіонах країни й ставлення до української мови, немає відвертого тяжіння до сепаратизму. Водночас в Україні нині занадто глибокий поділ і розшарування суспільства, різне (найчастіше цілком діаметрально протилежне) ставлення до національної міфології, в якій певним чином деякі радянські міфи в їх «первісному» вигляді реабілітовані або прочитані по-новому. У суспільстві продовжує значною мірою функціонувати пострадянська свідомість, дедалі частіше виявляється настороженість щодо національної ідеї [3]. Слід визнати, що за роки незалежності українська нація поки що не відтворила повною мірою свої духовні цінності, віру в саму себе, своє ідейно-моральне обличчя. Ми ще не стали самими собою, до кінця не осмислили свій історичний досвід, не пізнали власне «Я». Ми відбулись як держава. Тепер ми повинні утвердитися як модерна українська політична нація. Саме від цього й залежатиме наше майбутнє. Політичним суб'єктом історії може бути тільки нація, що піднялася до рівня усвідомлення себе і своєї історичної місії. Лише пройшовши шлях до самоусвідомлення, до буття «в-собі-й-для-себе», етнос-нація здобуває історичне право на існування. Національна ідея має спиратися винятково на історичні надбання та устремління українського народу, на духовну суверенність нації, її споконвічні ідеали.

Не викликає сумніву, що однією з причин кризи національної ідентичності є відсутність чіткої інтегративної ідеології, яка б визначала основоположні принципи, довгострокові цілі та перспективи суспільних перетворень, навколо якої могли б гуртуватися соціальні верстви й групи попри їх приватні інтереси. Ідеологія сприяє усвідомленню нацією своєї сутності, тотожності й цінності, вона є одним із основних вимірів єдності й національної ідентичності. Ідеологічні прояви притаманні практично всім формам і рівням індивідуального та національного буття [4]. Саме брак у нас об'єднавчої національно-державної ідеології є однією з причин розгулу сепаратизму, анархії та інших деструктивних тенденцій. Відсутність державної, демократично орієнтованої ідеології призвела до штучної ідеологізації функцій влади регіонального рівня, до проблем свободи слова і розвитку інститутів громадянського суспільства. Її відсутність гальмує і духовно-культурний розвиток української нації та національних меншин, цілком і повністю спростовує певною мірою прийнятне змістове підґрунтя існування української державності [5].

Висновок. На сьогоднішній день найголовнішою проблемою українського суспільства є нерозуміння значення визначеності своєї національності. Ідентифікація себе як приналежного до певної нації визначає спільний характер, спільну поведінку, спільні морально-етичні цінності, а отже і спільне

бачення шляху і способів прогресу України і визначення пріоритетів, ціннісних формацій у розумінні функціонування суспільства. Необхідно враховувати, що процес становлення української нації є набагато об'ємнішим і складнішим, ніж у більшості європейських націй. Необхідно також брати до уваги, що за певних умов проблеми здатні перерости у потенційні внутрішні загрози, тимбільше тоді, коли остаточно не сформовано модель суспільних трансформацій і незавершено процес консолідації нації. Лише підвищення консолідації суспільства шляхом зняття внутрішньої напруженості дозволить, нарешті, розпочати системні реформи, яківнаслідок чисельних внутрішніх суперечностей практично не відбуваються [6].

Список використаної літератури

1. Цит. за: *Метаморфози світу: Соціологія глобалізації* / Домінік Мартен, Жан-Люк Мецжер, Філіп П'єр: Пер. з фр. Є. Марічева. К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. С.14.
2. Козловець М.А. *Національна ідея як рефлексія національно-культурної ідентичності*. Вид. ЖДУ ім. І. Франка. Житомир, 2009. С.398. URL: http://eprints.zu.edu.ua/6217/1/kozlovez_monograf.pdf
3. Козловець М. А. Федоренко В.О. *Національне самовизначення українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії*. Вид. ЖДУ ім. І. Франка Житомир. С.46. URL: http://library.zu.edu.ua/doc/polonistyka/9/Up_2012_9_7.pdf
4. Козловець М.А. *Ідеологія як спосіб конструювання національної ідентичності*. Вид. ЖДУ ім. І. Франка. Житомир, 2009. С.439. URL: http://library.zu.edu.ua/doc/polonistyka/9/Up_2012_9_7.pdf
5. Козловець М.А. *Ідеологія як спосіб конструювання національної ідентичності*. –Вид. ЖДУ ім. І. Франка. Житомир, 2009. С.444. URL: http://eprints.zu.edu.ua/6217/1/kozlovez_monograf.pdf
6. Козловець М. А. Федоренко В.О. *Національне самовизначення українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії*. Вид. ЖДУ ім. І. Франка. Житомир. С.48. URL: http://library.zu.edu.ua/doc/polonistyka/9/Up_2012_9_7.pdf
7. *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія*. Гончарук Т. В., Гнасевиц Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль. ТНЕУ, 2015. URL: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/% /book/monograf.pdf

ФІЛОСОФІЯ І СОЦІОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЖИТТЯ

Актуальність дослідження. Філософія економіки є молодим напрямом у вітчизняній науці. Його створення спрямоване на об'єднання зусиль українських філософів, економістів та інших науковців для формування сучасної моделі, спільних підходів до реформування української економіки, виявлення пріоритетів її розвитку залежно від конкретно-історичних умов. Проблему філософського визначення ідеалів і норм, онтологічних принципів економічної науки розглянуто С. Синяковим, Е. Юрченко в науковій статті «Філософія та економічна наука» [1]. Проблему неможливості простого перенесення досвіду та інститутів західного суспільства без урахування національних особливостей розкрито в праці А. Мазаракі та С. Волосович «Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України» [2]. Усунення держави зі сфери управління призвело до переоцінки саморегулюючого механізму ринку і руйнування цілісної системи ефективного управління соціально-економічними процесами. Ця проблема набула актуалізації в науковій розвідці М. Рогози «Системные подходы к формированию стратегических решений инновационного развития экономики» [3]. Ю. Карпенко в праці «Парадигма модернізації економіки: становлення та розвиток» пов'язує успішний економічний розвиток українського суспільства та розкриває його [4]. Економічна сфера життєдіяльності суспільства є однією з найважливіших, оскільки вона пов'язана з серйозними змінами, що відбулися в економічному житті загалом, появою нових процесів і тенденцій у сфері виробництва і соціальному бутті індивідів, соціальних груп, спільнот, різким зростанням ролі людини, її діяльності в реалізації механізму господарювання, досягнення ним високої ефективності. Саме необхідність осмислення цих процесів та тенденцій і створення на цій основі нової системи, яка б дозволила ефективно управляти працівниками в умовах стрімкого науково-технічного прогресу, розширення масштабів виробництва, ускладнення економічних зв'язків, зростання ролі так званого «людського фактора», загострення соціальних суперечностей призвела до появи нового наукового напрямку – соціологія економічного життя. Метою статті є показ значення таких наукових напрямів, як філософія і соціологія економіки для вирішення герменевтичної проблеми розуміння між філософами, соціологами та економістами в процесі створення ефективно соціально спрямованої моделі економічного розвитку України.

Виклад основного матеріалу: Економічна сфера України розглядається як сфера самореалізації українців у межах філософії, а процес матеріального виробництва – як одна з основних форм їх практики. В праці [5] автори аналізують основні проблеми філософії економіки та зазначають, що «...філософський підхід до економічного життя передбачає висвітлення фундаментальних тенденцій і закономірностей відношень людини з природою, а також відносин людини до людини в процесі трудової діяльності» [5, с. 85]. У вступному слові до праці [6]. А. Мазаракі стверджує, що філософія економіки, «...визначаючи суспільну взаємообумовленість різних типів поділу та

кооперування людської діяльності, перспективи її змін, вирішує не тільки методологічне, але й світоглядне завдання. Вона надає систему координат, «малює» картини економічної реальності, створює орієнтири, завдяки яким людська особистість може визначати «моделі» власної життєвої поведінки, створювати необхідні та різноманітні умови для свого існування та розвитку» [6, с. 8]. Філософія економіки покликана досліджувати та розв'язувати проблеми таких сутнісних вимірів економічного життя суспільства, як власність, вартість, праця, капітал тощо. Також філософія економіки функціонує як сфера проблематизації методологічних засад економічного знання та формування узагальненої системи економічних категорій, розвивається по декількох напрямках: філософія господарства, філософія бізнесу, філософія власності, філософія товару і грошей, філософія економічної політики, господарська етика, здійснює філософсько-методологічний аналіз основ економіки та економічних категорій.

Економічна соціологія є однією з наймолодших галузей соціологічної науки. Вона заявила про себе лише наприкінці 50-х років ХХ ст. у США. Важливими чинниками, що вплинули на розвиток і становлення економічної соціології, є: - бурхливий розвиток науки і техніки, що створив умови для широкого впровадження досягнень науково-технічного прогресу в реальне виробництво, результатом яких стало зростання технічної озброєності і спеціалізації суспільної праці, інтенсифікація виробництва, зміна ролі людини у системі «природа-суспільство» тощо. Це породило безліч проблем (організаційних, управлінських тощо), які водночас мали як економічний, так і соціальний характер; - зростання впливу соціальної сфери на функціонування і розвиток економіки, тобто на соціально-економічні процеси; - зростання ролі людини у розвитку суспільства, як колективного суб'єкта суспільного життя; - зростання рівня освіти і культури економічно активного населення, що призвело до підвищення рівня соціальної активності працівників; - розвиток соціологічного знання, зокрема структурно функціонального підходу (Т.Парсонс, Н.Смелзер, К.Девіс), завдяки якому у дослідне поле соціології попали такі економічні елементи як ринок, бізнес, конкуренція, власність, адміністрація, наймані робітники, що досліджувалися соціологічними методами, з використанням соціологічної методології, інтерпретаційних практик, методик тощо; - розвиток емпіричних соціологічних досліджень, зокрема досліджень промислової соціології, теорії соціальної стратифікації і мобільності, соціології організацій, управління людським фактором, мотивації економічної поведінки, трудової мобільності тощо. Все це дозволило усвідомити, що економічне життя функціонує не тільки завдяки дії об'єктивних законів суспільного розвитку, але й багато в чому визначається суб'єктивною діяльністю людей. Отже, виникнення економічної соціології зумовлено соціальною потребою створення спеціального знання відносно нових соціальних явищ і процесів, накопичення специфічних наукових ідей, концепцій, факторів, а також вироблення нових підходів, методів дослідження зміненої соціальної реальності.

Розглядаючи проблему співвідношення філософії та економічної науки, С. Синяков та Е. Юрченко [1] стверджують, що «...філософські ідеї та принципи завжди були механізмами з'єднання світогляду з вмістом і методологічними елементами економічного пізнання. Філософські знання обґрунтовують ідеали і норми, онтологічні принципи економічної науки, забезпечують включення

суспільно-історичних уявлень в економічний контекст життя суспільства» [1, с. 154]. На їх думку, філософія економіки розглядає систему господарювання як багатовимірний, суперечливий, об'ємний світ. В той час як метою об'єднання економічної та соціологічної наук є подолання їх теоретичної обмеженості при вивченні соціальних систем і управлінні ними. Економічний підхід означає, що цілі розвитку економіки визначаються матеріальними потребами суспільства, максимізацією суспільного продукту, національного доходу, фонду споживання. Соціологи розглядають цілі розвитку економіки як похідні від цілей суспільства, а саму економіку – як засіб, що дає можливість суспільству досягти розвинутого способу життя, соціальної справедливості. В економічному підході людина часто розглядається як елемент трудових ресурсів, носій робочої сили, яку можна використати, розподілити, формувати і не враховувати її поведінки. В соціологічному ж підході людина є суб'єктом економічних і соціальних процесів із власними цінностями, матеріальними і духовними потребами. Формування економічного й соціального підходів пов'язується з розвитком відповідних відносин. Їх поєднання визначило економічну соціологію, але внаслідок такої інтеграції вона набула якостей, яких немає в окремих підходах.

Специфіка філософського та соціологічного знання допомагає піднятися над зовнішнім, буденним аналізом поверхових явищ та їх властивостей, проникнути в сутність глибоких економічних процесів, які неможливо збагнути ні досвідом, ні практикою, оскільки вони виходять за межі раціонального досягнення [1, с. 514]. Філософія надає можливість вийти за межі наукової раціональності. Некласична онтологія розуму визнає неможливість теоретичного охоплення реальності у вигляді замкнених економічних, політичних, духовних та інших систем.

Т. Ящук аналізує господарство як предмет сучасної практичної філософії і в своєму дослідженні спирається на тезу, що «...пошук філософією ХХ ст. нових концептуальних світоглядних засад, що відповідали б новим викликам, які постали перед людством, змусив по-новому подивитися на актуальність практичної філософії, порушити питання про суттєве розширення й оновлення її предметного поля, поняттєвого апарату, методологій дослідження. Одним з напрямків практичної філософії, який наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. становить особливий інтерес, є філософське осмислення економіки» [8, с. 24].

Ю. Карпенко стверджує, що розвиток суспільства «...характеризується складністю, оскільки у ньому здійснюються різні за характером і змістом види суспільної діяльності: економічна, соціально-побутова, політична, релігійна, естетична та інші, що окреслюється відповідним видом суспільних відносин, у рамках яких відбувається закономірним порядком та чи інша суспільна діяльність. Зокрема, в економічній сфері – це використання інновацій для розвитку виробничо-технологічної бази, ринку товарів і послуг, джерелом якого є соціальний капітал» [4, с. 56]. Саме ця складність, розгляд суспільства як складної самоорганізованої системи вимагає від наукового співтовариства використання прагматичного підходу до його пізнання, коли обмеженість спеціальних методів кожної окремої науки долається їх комплексним використанням.

Філософський розгляд буття економічної реальності доповнюється аналізом такого напряму філософії економіки, як економічна гносеологія. Проблема істини

є головною в економічній гносеології. У процесі пізнання зміст поняття «економіка» еволюціонує від давньогрецької аристотелівської «ойкономії» через «політичну економію» А. Сміта як вчення про закономірності виробництва, розподілу й обміну матеріальних благ у суспільстві до сучасного «економіксу». Під економіксом мається на увазі суспільна, економічна наука про використання обмежених економічних ресурсів або управління ними для максимального задоволення необмежених матеріальних потреб людей та суспільства загалом. За визначенням Дж. Робінсон, економікс аналізує людську поведінку як співвідношення між певними цілями та обмеженими засобами, що мають альтернативні можливості застосування. Економікс є теоретичною базою бухобліку, фінансів, маркетингу, менеджменту та інших конкретних економічних наук. Найтісніше економікс взаємодіє з економетрикою, а також з історією, соціологією, політологією, культурологією, психологією, етнографією, антропологією, оскільки, за словами Дж. Кейнса, жодна риса людської натури чи створених людьми інститутів не повинна бути поза увагою економістів [8]. Як показує історія розвитку сучасної економічної думки в розвинених країнах, остання ще більш чітко виявляє тенденцію до максимальної наближеності до практики. Саме практичними потребами суб'єктів господарювання зумовлена поява мікроекономічного рівня дослідження, диференціація економічного знання, поширення математичних методів аналізу господарських процесів. Основною предметною галуззю економічної науки стають кількісні функціональні залежності ринкового господарства, які розглядають з точки зору або окремого капіталістичного підприємства, або галузі, або певної їх комбінації, що пов'язує господарські ланки єдністю практичної мети. Увага дослідників зосереджена на виборі характеру виробничого процесу, типі та структурі вироблюваної продукції, ефективності функціонування вкладеного капіталу. Особливого значення набувають математичні методи, що створюють основу для глибшого пізнання ринкового механізму, створення статичних і динамічних моделей попиту і пропозиції тощо. Дослідження такого роду дають знання безпосередньо придатні до застосування. Конкретні цілі практичного характеру збігаються з засобами пізнання. Якщо метою виступає визначення найприбутковішого функціонування підприємства, то цьому підпорядковані всі способи отримання такого знання. Локальний характер мети визначає засоби пізнання. Практика ринкового господарювання потребує такої науки, яка була б здатна розв'язувати економічні та соціальні протиріччя на власній капіталістичній основі. У цьому вбачається, з одного боку, антиісторизм економічної науки, а з іншого – особливий характер відносини теорії та практики. Локальний і тимчасовий характер таких рішень очевидний. Разом з тим, він формує особливу прагматичну якість всього наукового знання, а не лише економічного. Але прагматичний характер науки не вичерпує всього її змісту, розвиненого саме в рамках капіталізму і має неминуще значення. Досягнення науки, насамперед природознавства, в умовах капіталізму величезні. Проте соціально-економічна наука перебуває в особливому стані. Неупередженої соціальної науки не може бути в суспільстві, розділеному на соціальні групи, які отримують власні доходи у різні способи. Та все ж досягнення економічної науки в період становлення капіталізму і формування підприємницької верстви в особі класиків політичної економії від В. Петті до Д.

Рікардо є прикладом неупередженого пошуку істини, створення теоретичної картини дійсності.

Предметом філософського аналізу в межах економічної гносеології також є категорія «гроші». Осягнути природу і призначення грошей можливо на основі філософського аналізу їх впливу на світоглядно-духовний світ людини. В межах корумпованого суспільства цінність людини визначається переважно її купівельною спроможністю, а первісні функції грошей значно деформуються. Людина має пізнати місце грошей у власному житті та навчитись керувати ними. Тільки тоді «в пошуках смислу життя гроші як необхідність соціокультурного буття (не тільки економічного) перетворюють абстрактні, ірраціональні бажання та надії в дещо конкретне. Гроші – це опредметнений результат безкінечних пошуків смислу життя» [8, с. 706]. У деформованому суспільстві можливо купити підтримку лобістів, місце в партійних списках, посаду у владних структурах, закон, мораль, громадську думку тощо. Гроші є продуктом суспільства, за який воно має нести відповідальність. Економічна поведінка людини повинна спиратися на загальнолюдські моральні норми. Тому однією з тенденцій розвитку сучасної філософії економіки є етизація економічних знань у межах такого наукового напрямку, як економічна етика. Міркування щодо економічних знань потребують доповнення вимогами морально-етичного характеру, розумінням ціннісного змісту понять: «суспільне благо», «економічна свобода», «економічна доцільність», «справедлива ціна», «етика бізнесу», «норми чесного партнерства», «правила конкурентної боротьби» та багатьох інших. Е. Фромм у праці [7] зазначив, що економічна поведінка, починаючи ще з XVIII ст., відсторонилася від норм гуманістичної етики та людських цінностей, а на її керівні принципи перетворились радикальний гедонізм та безмежний егоїзм. Негативні наслідки зазначених тенденцій спостерігаються в подальшому розшируванні людського суспільства за майновою ознакою, нераціональному використанні природних ресурсів, ставленні до людини як до засобу, а не мети тощо.

Необхідною умовою створення соціально спрямованої моделі розвитку економіки є подолання абсурдної ситуації в українському суспільствознавстві, яку досить точно охарактеризували В. Андрущенко та М. Михальченко [7]. Автори стверджують, що «...тенденції відчуження гуманітарних наук одна від одної набули такої сили, що, скажімо, філософ не розуміє економіста, соціолог – історика, економіст не бажає порозумітися з соціальним психологом, і навпаки» [7, с. 17]. Тому об'єднання наук про суспільство в єдину систему знання є актуальною проблемою. Не даремно в західній науковій традиції представники різних наукових напрямів іменуються докторами філософії, що відбиває зазначену єдність. Визначення економічного статусу різних соціальних груп на основі коливань подушного національного доходу й багатства, обмірюваного в грошових одиницях, дозволило прийти до наступних висновків, викладеним П. А. Сорокіним (1589–1968) у роботі «Соціальна мобільність» (1927). По-перше, добробут і дохід різних суспільств суттєво міняються від однієї країни до іншої, від однієї групи до іншої. По-друге, середній рівень добробуту й доходу в тому самому суспільстві не постійний, а міняється в часі. По-третє, в історії націй, співтовариства, групи не існує стійкої тенденції ні до збагачення, ні до зубожіння.

Висновок: В українській науці на межі філософії, соціології та економічної теорії виникає дві перспективні галузі, як філософія і соціологія економічного життя, що розглядаються як складові частини прикладного філософського та соціологічного знань. Вони розкривають філософське та соціологічне розуміння змісту основних економічних категорій, які за своїм значенням виходять за сферу виключно економічної теорії. Економічна онтологія, економічна гносеологія та економічна етика є важливими складовими філософського знання. Різні економічні підходи до створення ефективної соціально спрямованої моделі економічного розвитку України засвідчують широкий спектр філософських основ, що використовують науковці для вирішення дослідницьких завдань. Економічна культура в Україні поступово позбавляється моністичності, безальтернативності, уніфікованості та відбиває перехід до децентралізованої західної моделі існування економічного простору.

Список використаної літератури

1. Синяков С. В., Юрченко Е. А. Філософія та економічна наука. Економіка та управління на транспорті. Київ : НТУ, 2016. Вип. 3. С. 154–160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2016_3_24
2. Мазаракі А., Волосович С. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2016. № 1. С. 5–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2016_1_2
3. Рогоза Н. Е. Системные подходы к формированию стратегических решений инновационного развития экономики. Европейський вектор економічного розвитку. 2013. № 2 (15). С. 217–223. URL: <http://dspace.uccu.org.ua/bitstream/123456789/4460/1>
4. Карпенко Ю. В. Парадигма модернізації економіки: становлення та розвиток. Вісн. економічної науки України. 2017. № 1 (32). С. 54–57. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/123068>
5. Базилевич В. Д., Ільїн В. В. Метафізика економіки. Київ: Знання, 2007. 718 с.
6. Философия экономики: учеб пособ. для высш. учеб. заведений; отв. ред. С. В. Синяков. Київ: Альтерпрес, 2002. 384 с. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/elib/economics_f/bazyl_evych_metafizyka_2010_ru.pdf
7. Приятельчук А. О. Структура філософії економіки. Гуманітарний вісн. ЗДІА. 2012. № 48. С. 70–78. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_48_70.pdf
8. Ящук Т. І. Господарство як предмет аналізу в сучасній практичній філософії. Філософська думка. 2017. № 3. С. 24–40. URL: <https://journal.philosophy.ua/sites/default/files/issues/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BA%D0%B0%202017%20%E2%84%963.pdf>
9. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія. Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль. THEU, 2015. http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/% /book/monograf.pdf

ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ

Актуальність теми. Гроші є важливим чинником функціонування суспільного виробництва. Це особлива реальність, з якою пов'язаний кожен день людського буття, яка створює специфічне сприйняття людиною світу і себе в ньому. Гроші створюють людині проблеми за їх відсутності і ще більші, коли їх вдосталь або надмір. Лише на перший погляд здається, що люди керують грошима, насправді, вони керують людьми. Гроші диктують свою політику, нав'язують особливий світогляд, філософію. Як об'єкт пізнання вони належать до сфери знань економічної науки.

Особливого значення набуває раціональне осмислення ірраціональних перетворень грошей, оскільки нині гроші набувають власного життя, навіть керують вчинками, мотивують практичні дії, управляють волею людей. Усе це робить теоретично і практично значущою проблему філософії грошей, а також цілеспрямованого формування раціонального ставлення особистості до грошей як засобу соціалізації людини.

Теоретико – методичне обґрунтування поняття філософії грошей можна зустріти у працях Ільїн В. В., Скринник З. Е., Воробйової Л. С., Шумки М. Л., Гончарук Т. Д., Смовженко Т. С.

Мета дослідження. Цілісний аналіз грошей як соціального явища, виявлення їх впливу на світ речей, людей і внутрішній світ особистості. Скринник Зоя зазначає, що весь соціальний досвід пострадянських років українців пронизаний гострими проблемами, пов'язаними зі зміною ролі грошей у їхньому життєвому світі: втрата заощаджень, катастрофічна інфляція першої половини дев'яностих років, масове зубожіння, фантастичне розбухання тіншових та кримінальних капіталів, шахрайство «фінансових пірамід», які й тепер ще не відійшли в минуле. Щоб не втратити себе у розбурханому морі ринкових відносин, які проходять болісний етап становлення, треба, щоб люди усвідомлювали як небезпеки, породжені грошима, так і свої можливості протистояти їм. Це актуально завжди, але в Україні сьогодні потреба в усвідомленому і, сказати б, тверезому ставленні до грошей – особлива [1, с. 1].

Гроші є невід'ємним атрибутом сьогодення. Ми застосовуємо їх у кожній нашій справі, пов'язуємо гроші з різними сферами. Таким чином доводячи, що гроші стають необхідними завжди. Дуже добре, коли людина керує грошима, але найгірше, коли гроші керують людиною. Це велика проблема з якою багато хто має справу. Світ стає безвартісним. Ми починаємо знецінювати те, що маємо. Але зрештою приходять або ще прийде той час, коли ми почнемо замислюватись над сутністю грошей у нашому житті.

Ільїн В. В. більшою мірою відповідав основним положенням неопозитивізму. На відміну від економізму, що виріс на методології неопозитивізму, «філософія грошей» (як і «філософія господарства») не відмовляється від метафізики і пошуку прихованих від спостереження сутностей і сенсів, завдяки чому вона здатна вирішити такі фундаментальні проблеми, як сенс грошей, взаємовідношення мети і засобів, свободи і необхідності, особистого і безособового, рівності і нерівності, скінченого і нескінченного, раціонального та ірраціонального. Природа грошей така, що їх

осягнення за допомогою взаємодії форм чуттєвого і раціонального пізнання буде далеко не повним.

Гроші - це енергія, це відображення динаміки життя і самі вони динамічні, вони є сенсом життя і виправданням цього сенсу. Тому, коли ми говоримо про філософський підхід до пізнання грошей і філософський спосіб добування знання про них, то тут ми переконуємося: не лише предмет пізнання формує спосіб пізнання, але й спосіб пізнання формує предмет пізнання. Якщо ми в якості предмета пізнання візьмемо гроші, то ми беремо їх у філософському аспекті, тобто розглядаємо по-філософському і відповідним чином розкриваємо їх сенс. Тут потрібний особливий філософський метод і спосіб пізнання. «Філософія вступає в дію, коли виникає потреба в проникненні углиб реальності, на крайній випадок, в деякому її експлікативному узагальненні. Так чи інакше, але філософ не може задовольнитися ні простим описом реальності, ні її механічним відображенням. Для філософа реальність не просто рухається, але живе, існує, здійснюється. Він розглядає реальність як таку, що має внутрішній резон бути, існувати, жити, тобто мати свій внутрішній сенс буття, існування, життя» [2, с. 37].

Гроші – це можливість. Маючи гроші ми маємо можливість вдосконалюватись і вдосконалювати все навколо. Маючи гроші ми прагнемо висот, але часто так буває, що ці висоти, звання, перемоги ми отримуємо тільки завдяки грошам. Це прикро, адже ситуація з грошима не в усіх стабільна, особливо в нашій державі. Багато молодих талантів, не можуть реалізувати себе через малий фінансовий поріг. Тому, що справжність, простота, мудрість відходять на задній план. Нам потрібно навчитись розпоряджатись грошима правильно. Використовувати їх в тих ситуаціях де це вкрай необхідно, а не вирішувати все за допомогою грошей. Гроші потрібно вміти використовувати раціонально і вміло. Шумка М. Л. вважає, що люди різних майнових прошарків по-різному ставляться до своїх доходів: вимушено і страждально - у малозабезпечених сім'ях, бережливо й раціо-нально – у родинах з середнім рівнем достатку, вільно й необмежено – в елітних верствах. Попри те, ми розуміємо, що самі гроші причетні до їх розподілу. Однак, що більше впливає на таку «кастовість» суспільства: матеріальний визначений збіг обставин чи відмінність у бажаннях тої чи іншої особи, себто її вольовитість, та психологічна установка «виграшної» верстви громади? На це питання дасть відповідь праця Г. Зіммеля «Філософія грошей», у якій він висловив думку про те, що коли гроші стають метою для людини, то їхня влада над людиною зростатиме все більше і більше. А тому на думку філософа, на визначення класу «буржуа» впливає виключно мотив, прагнення окремої людини. « Крім того Зіммель відмовляється сприймати буржуа як певного історичного й соціокультурного типу, походження якого треба розгадувати. Він сповідує версію повного впливу симбіозу буржуазного мотиву й природної людської егоїстичної мотивації на виокремлення класу «найбагатших». Всю іншу частину суспільства треба розглядати виключно, як «буржуа, що не склались як такі», яким просто не вдалося реалізувати свої задатки» [2, с. 158]. З давніх – давен суспільство було поділено на класи. Зараз також ідентична ситуація. І я вважаю це нормальним явищем. Як колись так і зараз є бідні, багаті та середньо забезпечені люди. Неодноразово чула, що це погано, але я вважаю по – іншому. Не всі в цьому світі можуть бути багатими, не всі мусять бути бідними, а хтось взагалі повинен бути «золотою» серединою. Наша спроможність бути

кращим від іншого залежить тільки від нас. Ми самі будуємо своє світосприйняття. Ми самі вибираємо дорогу по – якій рухаємося крізь все своє життя. Все залежить від нас самих. Одні реалізують себе ще в роки студентства, а хтось в 50 думав яким чином забезпечити себе та рідних. Всі ми різні. Але ми не маємо права осуджувати ні бідних, ні багатих. Ніхто не знає яким трудом дістаються їм гроші. Воробйова Л. С. вважає актуальною проблемою світової спільноти на сучасному етапі виступає реформування світової фінансової архітектури, яка розглядається більшістю експертів в парадигмі ефективності (функціонування фінансових ринків) і справедливості (вирівнювання балансу інтересів і можливостей для розвинених країн, та країн, що розвиваються). «Молоді» економіки гостріше «хворіють» на проблему справедливого устрою світу, а для представників розвинених країн гостріше стоїть проблема вироблення ефективних регуляторних механізмів, які сприятимуть більш стабільному розвитку світової фінансової системи. Зважаючи свої можливості й ресурси, уряди вносять необхідні корективи в плани розвитку своїх держав і розробляють антикризові економічні програми. Проте в нинішніх реаліях не менш важливо розробити ефективну ідеологію і соціально-політичну модель посткризового розвитку світу. Криза вимагає відмовитися від абсолютизації неоліберальних соціально-економічних установок. Виходячи з цієї необхідності компетентні учені й політики повинні розробляти адекватні антикризові програми. Сьогодні людство отримує унікальний шанс переглянути напрями свого розвитку. Саме в наші дні закладається фундамент майбутнього посткризового світу [1, с. 254]. Судячи сказані слова можемо сказати, що вони є дуже доречні. Проживаючи в державі де економіка знаходиться на досить низькому рівні, а все через те, що панує олігархія часто спостерігається нераціональне і необдумане використання фінансової спроможності країни. Багато в чому задіяна влада – це відомо всім!

Але ми також інколи вдаємося до різних «махінацій» і стараємося все залагодити грошима. З однієї сторони це добре і легко, а з іншої для чого втручати фінанси туди де можна без них обійтись. Наші старання, наполегливість, мудрість, розум, впевненість може досягти також немалих результатів. Для цього потрібно тільки бажання! Ми можемо поглянути на живий приклад – нашу країну. Почати думати як звільнити націю від кризи і в першу чергу починати з себе! Смовженко Т. С. розглядає гроші як витвір і дуже ефективний інструмент людської діяльності, до використання якого потрібно бути готовими не лише технічно, але й у світоглядно-моральному аспекті.

Дослідження соціального буття феномена грошей має достатньо репрезентативні позиції в історії філософської думки. Річ у тому, що само вчення про економіку виникло як складова частина філософії моралі. Проблеми практичної філософії так чи інакше розглядав кожен з тих, хто займався філософствуванням, і серед цих проблем знаходили своє місце роздуми про виправдання власності, справедливу ціну, справедливий прибуток – тобто підхід до економічних проблем розбудовувався на світоглядно-нормативних засадах, економічне знання було невіддільним від філософського. Тому гроші для теоретичного осмислення їх сутності від самого початку постали як продукт соціального розвитку, який може існувати лише в параметрах соціокультурної детермінації. Ми не випускаємо з-під уваги той факт, що, беручи свій початок у філософських теоріях, проблема сутності грошей у модерну добу поступово переходить у сферу компетенції політичної економії, яка конституювалася в

самостійну галузь знання, до певної міри звільнену від нормативних аспектів. Проте у своїх підходах до розуміння природи грошей політекономія не може оминати соціально-культурні чинники їх функціонування [1, с. 8].

Отже, тема грошей дуже суперечлива і складна. Всі філософи зачіпають цю тему, адже вона завжди актуальна. Смовженко Т. С. також вважає, що гроші – це не просто річ, а як витвір, інструмент. З однієї сторони це так, але з іншої люди занадто поглиблюються в думки про гроші, постійно їх бажають і забувають про найголовніше – це моральні цінності...звучить банально, але це важливо. З часом до людей доходить важливість цих понять. Але безперечно в теперішній час без грошей не обійтись. Ми живемо в такому часі, коли без грошей дуже прикро інколи.

Список використаної літератури

1. Скринник З. Е. Культурний феномен грошей у світлі комунікативної філософії / Скринник З. Е. // Львівський банківський інститут Національного банку України, проспект Т. Шевченка. 2003. №3. С. 32-38. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27462/04-Skrynnyk.pdf?sequence=1>

2. Ільїн В. В. «Світ грошей» в культурі пізнання: Відкриття таємниці / Ільїн В. В. // Заможність. 2015. №2. С. 1-4. URL: <https://uk-ua.facebook.com/zamoznist/posts/867913679953494/>

3. Шумка М. Л., Світозар Янкович. Гроші та політика / Шумка М. Л., Світозар Янкович // Бібліотека ім. Л. Каніщинка ТНЕУ. 2008. №4. С. 80-85. URL: <http://library.tneu.edu.ua/index.php/uk/pro-biblioteku/istoriia-biblioteku/70resursy-biblioteku/pratsi-vykladachiv-tneu/sh/612-2011-12-19-14-44-26>

4. Воробйова Л. С. Нова фінансова архітектура та ідеологія посткризового світу / Воробйова Л. С. // Філософія фінансової цивілізації: Людина у світі грошей. 2012. №4. С. 505-513. URL: http://libs.ubs.edu.ua/materials/ufent/5_konf_2012.pdf

5. Смовженко Т. С. Соціальні функції грошей у контекстах філософсько – економічного дослідження. / Смовженко Т. С. // Філософія фінансової цивілізації: Людина у світі грошей. 2011. №4. С. 6-15. URL: http://libs.ubs.edu.ua/materials/ufent/4_konf_2011.pdf

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми. Проблема формування особистості стала об'єктом філософського дослідження ще у ХІХ ст., коли С. К'єркегор у своїй праці «Хвороба до смерті», наголошував на тому, що в окремих випадках процес «ставання» самим собою, окрім того, що це справа чи не найважча і, водночас, найважливіша для індивіда з усіх його справ та завдань, може бути ще й доволі заплутаною та вкрай ризикованою і небезпечною процедурою [1].

Також актуальність дослідження обумовлюється і тим, що антропологічна проблематика, увага до внутрішнього світу людини, до пошуків сенсу буття та призначення людини в світі є провідною в українській філософській традиції [2].

Світогляд є основою реального утвердження людини в усіх сферах її життєдіяльності, особливо в практичній та духовній діяльності. Світогляд є способом інтерпретації буття людини, формою духовного засвоєння і розуміння навколишнього світу, реальних існуючих цінностей, знань, уявлень людини про світ та їх цілісне, практичне спрямування [3]. Тож модель сучасного суспільства потребує філософського знання та філософської свідомості, щоб кожен із нас зміг знайти своє місце призначення в цьому колосальному спектрі можливосте та інформації.

Мета дослідження є зрозуміти всю цінність філософських знань для досягнення своїх цілей та для пошуку себе справжнього; дослідити як самоідентифікація впливає на самовизначення людини; пояснити як філософське пізнання шляхом художньої творчості допомагає людині осягнути сенс свого буття та самовизначення людини за допомогою духовного світу;

Виклад основного матеріалу. Протягом всієї історії філософія завжди залишається проблемою для самої себе як потреби осмислення свого змістовного поля, мови, методології, можливостей впливу на людське життя.

Тематизація філософських проблем невід'ємна від особливостей людського доручення до буття і самовизначення в ньому. У філософії осмислюється буттєва спроможність людини щодо різних станів орієнтації у світі та його олюднення, так і щодо світоглядного самовизначення через розвиток рефлексивно-критичної здатності людської свідомості.

Тому філософія з самого початку мислиться не як збірник якихось закінчених істин, а як прагнення до істини, як такий настрій душі і розуму, що здатен привести до гармонійної рівноваги внутрішнього світу людини у її взаємовідношенні зі світом [4].

Проблема самоідентифікації у філософії – встановлення тотожності невідомого об'єкта відомому на підставі збігу ознак, пізнання, крім того, це відповідь на питання про відношення особистості до самої себе. Під самоідентифікацією ми розуміємо наявність особистісного самовираження й упевненості у психологічному, рольовому і соціальному середовищі, ототожнення себе із визначеною соціальною групою, образом, архетипом. Динамічні зміни в сучасному світі вимагають від людини саморозвитку її

самоідентифікації, оскільки вона виступає суб'єктом історичного процесу. В умовах глобалізації та демократії сучасного суспільства, психоаналітичний підхід до проблем формування особистості розкриває всі труднощі самоідентифікації і робить наголос на вихованні молоді, показуючи важливість подальшого розвитку демократичної особистості. І як висловлюється у своїх поглядах А.Адлер, що формуючи свій життєвий стиль, людина фактично сама являється творцем своєї особистості, яку вона створює з сирого матеріалу спадковості і досвіду [1].

На сьогодні ні в кого вже не викликає сумнівів, що філософська проблематика існує і в нетеоретичних, неспеціалізовано-понятійних формах. У літературі це виявляється в тому, що письменник користується відповідним розумінням світу, людини та їхнього взаємозв'язку. Концепція людини – це центр, звідки виходять і куди сходяться всі елементи художнього твору. Через певне розуміння категорій: життя–смерть, час–простір, сенс–абсурд, щастя–страждання, любов–ненависть, добро–зло, свобода–відчуження і «вписування» своїх героїв в їхній простір, письменник, фрагментарно зображуючи буття, виходить на проблеми всезагальності. Це і перетворює літературу на нетеоретичний спосіб філософування, де людина прагне зрозуміти мету та місце в системі життєдіяльності, утворивши його смисловою основою. А щоб усвідомити своє буття, потрібно вийти за його межі, дистанціюватись, щоб схопити його цілісність. Це і можливо зробити через художній текст, як поле діалогічного спілкування, зону смислотворення, а отже, самодетермінації та самонародження. І література, і філософія своїми засобами прагнуть допомогти людині зрозуміти своє призначення, ціннісні орієнтири та сенс свого буття [2].

Реальність буття духовного світу на відміну від матеріального ґрунтується не на даних зовнішніх чуттів (відомо п'ять зовнішніх чуттів), а на особливого роду чуттєвості, яка здавна дістала узагальнену назву – любов [3]. Як казав Августин Блаженний: «Люби Бога і чини як знаєш». Тобто коли людина любить когось чи щось то для неї це вважається певним ідеалом. Любов поділяється на надію та віру.

Віра - з'єднує любов з надією і забезпечує сприйняття майбутнього як здійснення чекань, сподівань, жадань, властивих цій любові, отже – ідеалів справді людського життя. Надія – одна з форм сприйняття майбутнього. Вона – мрія, у реалізацію якої ми повірили, мрія, що стала об'єктом віри [3].

А філософська віра як відкрита і свободна сприяє пошуку людиною своєї правди, що не зафіксована в абсолютизованій істині. А це допомагає людині через філософування знаходити себе у поліфонії сучасного буття через можливість об'єднатися з іншим в «розумінні й довірі» [4].

Висновок. Отже, самовизначення відіграє важливу роль в нашому житті. Воно допомагає нам знайти, пізнати та зрозуміти самих себе. Самовизначення через філософію світогляду допомагаю людині віднайти її духовний світ, що є важливою ланкою кожного індивіда. Також ми можемо побачити прямий зв'язок філософії та літератури, її вплив на наше життя.

Адже перечитуючи різну літературу людина не тільки збільшує свій словниковий запас, але й починає осмислювати перечитане та брати цінні поради до уваги. Щодо філософії самоіндентифікації то цей процес є досить важким та важливим для нас. Тому, що як каже Б. Анан'єв: «Індивідом

народжуються, особистістю стають, а індивідуальність відстоюють». Тож, щоб стати особистістю люди найчастіше за все проходять тернистий шлях, але винагорода цього варта.

Список використаної літератури

1. Новак Т. В. Самоідентифікація і проблема формування особистості у філософії психоаналізу / Т. В. Новак // Вісник Національного авіаційного університету. Сер. : Філософія. Культурологія. - 2011. - № 1. - С. 96-100. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2011_1_25
2. Андрійчук Т. В. Філософія та література як комплементарний пошук сенсу буття / Т. В. Андрійчук // Література та культура Полісся. Сер. : Філологічні науки. - 2015. - Вип. 80. - С. 170-179. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ltkpfil_2015_80_19
3. Надольний І. Ф. Світогляд – ключова проблема пізнання та діяльності людини / І. Ф. Надольний // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. Серія : Філософія. - 2015. - № 4. - С. 50-54. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaduph_2015_4_9
4. Наконечна Ольга. Філософія як мудрість і життєтворчість / О. Наконечна // Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія. – 2014. – Вип. 706-707. – С.84-88. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2014_706-707_17
5. Шумка Михайлина, Гурик Мирослава. Екзистенційна діалектика Сьорена К'єркегора. URL: file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/Nznuoafs_2010_7_5-1.pdf
6. Шумка Михайлина. Філософська рефлексія природи цінностей на межі третього тисячоліття. Жінка в Україні: міжвід. наук. збірник. -- Київ, 2005.

СВОБОДА ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ

Актуальність теми: В умовах глобалізації роль творчої особистості в суспільстві помітно зростає. У зв'язку з цим проблема взаємозв'язку свободи й відповідальності людини перед суспільством постає дедалі частіше. Свобода особистості обмежується інтересами суспільства. Кожна людина є індивідом, інтереси та бажання якого не завжди збігаються із загальноприйнятими. Та, попри це, під впливом суспільних законів людина має чинити так, щоб не суперечити інтересам суспільства.

Свобода і відповідальність особистості – провідна тема екзистенціалізму, який пояснює свободу як фундаментальну характеристику людського існування, завдяки якій людина має можливість творити себе та обирати образ майбутнього світу. Екзистенціалізм підкреслює, що людина є відповідальною за свої дії лише тоді, коли діє вільно, має свободу волі, вибору і засобів їх реалізації.

Мета даної статті – дослідження понять свободи індивіда та відповідальності, здійснення філософсько-правового обґрунтування вказаних явищ та з'ясування їх взаємозв'язку у сучасному суспільстві.

Саме відповідальність є основою свободи. Суть цього положення полягає в тому, що, переймаючи відповідальність на себе, в усякому разі тоді, коли можлива особиста участь у тій чи іншій події життя, кожна людина, може усвідомлювати себе відповідальною і, в цьому розумінні, вільною. Це положення, дещо схоже з тим, що обстоював Гегель, але є більш наближеним до практики сучасного життя [1, С. 315-316]. У цій можливій для людини свободі виявляється реальність відповідальності, в сучасних умовах людина «приречена» на свободу, яка знаходить свій прояв у відповідальності. Тепер розглянемо поняття свободи та відповідальності більш детально. Відповідальність – це здатність особистості виконувати обов'язки, формулювати їх, здійснювати самооцінку і контроль шляхом включення в суспільно корисну пізнавальну і трудову діяльність, через які набувається морально-трудова досвід, соціалізуються вчинки, утверджуються переконання, розвивається сприйнятливості слова і прикладу.

Відповідальність є характеристикою будь-яких людських взаємин, відносин і вчинків і має відношення майже до всіх аспектів людської діяльності. Вона є ознакою моральної зрілості людини у регулюванні суспільних відносин. Свій прояв відповідальність має у характері особистості, у її почуттях, свідомості, різних проявах поведінки.

У відповідальності особистості розрізняють дві сторони:

– зовнішню – як здатність застосувати до особистості певні суспільні санкції: особистість відповідальна перед суспільством, державою, іншими людьми при дотриманні покладених на особистість обов'язків, вона несе моральну й правову відповідальність;

– внутрішню – як відповідальність особистості перед самим собою: розвиток почуття провини й совісті людини, її здатність здійснювати самоконтроль і самоврядування. Головними засобами внутрішньої відповідальності людини є совість і честь. Совість – це так званий внутрішній «суддя», показник справжньої

свободи й незалежності особистості. Честь людини виражає міру усвідомлення власної гідності. Про це говорив і Гегель, об'єднавши ці дві категорії єдине ціле – мораль.

Моральна відповідальність має безпосередній зв'язок зі специфікою реалізації моральної свободи, яка передбачає морально-відповідальну поведінку індивіда в суспільстві та уособлює здатність особистості самостійно регулювати власну діяльність, відповідати за свої вчинки та їх наслідки [2, с. 40].

Свобода – це складне, а деякою мірою неоднозначне явище, яке виступає людською можливістю власного вибору та незалежністю від впливу зовнішніх чинників. Свобода є природною ознакою, втіленням сенсу життя людини та її призначення. Вона розкриває усю сутність людини та слугує її життєвим орієнтиром.

Філософи визнають, що людина є вільною протягом багатьох віків: тільки появившись на світ вона здобуває й природне право на свободу. «Людина вільна, оскільки вона кожен мить свого життя в змозі слідувати самій собі. Вчинок відчувається вільним, оскільки основа його присутня в ідеях мого індивідуального я; будь-який інший вчинок, безвідносно до того, здійснений він під природним примусом чи під тиском моральної норми, відчувається невільним», – писав Р. Штайнер [3, с. 45].

За своєю природою свобода є діяльнісною і постає як заволодіння індивідом необхідністю, панування над об'єктивними умовами буття та власною природою, що досягається завдяки діяльності. Цінність свободи полягає в тому, що вона постає рушійною силою, яка спрямовує людину на духовну інтеграцію зі світом через пошук, вибір і знаходження свого призначення, що полягає в неповторному, властивому лише їй методі зміни світу шляхом досягнення своєї представленості в ньому.

Основу такої свободи становить зміст особистісного досвіду відносин зі світом, іншими людьми, собою, що виокремлює чотири смислові елементи:

– позитивну життєву позицію (показує емоційний аспект попереднього досвіду особистості, заснований на переживанні довіри, безпеки, надійності, визнанні власної цінності й значущості, цінності інших людей); – стійку психологічну межу, яка заснована на досвіді диференціації особистістю Я та не-Я (забезпечує здатність не вступати у симбіотичні, залежні відносини, відокремлювати власні переживання та потреби від почуттів та очікувань інших людей, усвідомлювати сферу свого самовизначення й відповідальності);

– розвинену систему смислових одиниць досвіду (життєстійкості, спроможності протистояти травматичним і руйнівним зовнішнім впливам, долати життєві труднощі, розв'язувати складні завдання, підтримуючи себе, зберігаючи дієздатність та активність);

– погляди та переживання, що відповідають екзистенційному світогляду (забезпечують можливість утримання рефлексивної позиції стосовно світу, себе та свого місця в ньому, збереження погляду на власне життя як цілісність, що базується на буденних цінностях).

Вибір особистого шляху і виду діяльності – результат вільного волевиявлення людини. Тому особистість не може існувати без самостійності та свободи. Свобода, як усвідомлений вибір людиною виду певної поведінки в

певній ситуації, залежить не тільки від зовнішніх обставин, але й від стану духовного світу людини, від міри її внутрішнього настановлення на істину, добро, красу, справедливість.

На мою думку, свобода не полягає у закріпленні за людиною можливості обирати між чимось на користь чогось, а є усвідомленою необхідністю. Завдяки свободі людина має здатність створювати, удосконалювати та розвивати себе самостійно. Г. Гегель вважає, що: «Людина вільна лише тому, що вона володіє здатністю волі визначати саму себе узагальнено, тобто думкою» [4, с. 177].

Свобода є фундаментальною цінністю для людини, але вона повинна мати власні кордони та межі, щоб не перетворитися на неволю. Таким чином, межами свободи є інтереси іншої людини, соціальних груп і суспільства в цілому, а також природи яка є основою існування суспільства [5, 311с.].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що такі відмінні категорії, як свобода та відповідальність, насправді є взаємозалежними та нерозривно пов'язаними. Це можна порівняти з фізичним поняттям електромагнітного поля, де електричне та магнітне поле взаємопов'язані і в конкретних випадках проявляються в більшій чи в меншій мірі. У демократичному суспільстві свобода, як і відповідальність, є необхідною складовою для розвитку та підвищення рівня загальної та правової культури населення, дотримання законності та правопорядку, належного функціонування державних та громадських інститутів; зміни якості життя та розвитку держави.

Аналіз еволюції співвідношення свободи і відповідальності набуває особливої актуальності саме тепер, в умовах зростання феномена непередбачуваності соціальних і психологічних явищ, нестабільності суспільних процесів, коли творча, вільна особистість – важлива умова розвитку громадянського суспільства і правової держави.

Список використаної літератури

1. Ситниченко Л.А. Стратегії свободи в сучасній соціальній та практичній філософії / Л.А. Ситниченко // Свобода: сучасні виміри та альтернативи. К.: Український Центр духовної культури, 2004. - С. 315-316. Електронний ресурс: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_57/Sytnychenko.htm

2. Пузырев Е. В. Воспитание ответственности студентов / Е. В. Пузырев // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2013. № 2. С. 39–41. Електронний ресурс: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/8333>

3. Штайнер Р. Истина и наука: Пролог к «Философии свободы», Философия свободы: основные черты одного современного мировоззрения / Р. Штайнер. – СПб.: Изд-во «Деметра». 2007. 43-46с. Електронний ресурс: <https://docplayer.ru/46150910-Rudolf-shtayner-istina-i-nauka-prolog-k-filosofii-svobody-filosofiya-svobody-osnovnye-cherty-odnogo-sovremennogo-mirovozzreniya.html>

4. Ярунів М. І. Аксіологічно -нормативна парадигма свободи волі людини: дис. канд. юр. наук : 081 / Ярунів Михайло Іванович – Львів, 2018. 191 с. Електронний ресурс: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/naukova%20diyalnist/dorobok_zdobuvachiv/yarunov_d.pdf

5. Данильян О. Г. Філософія / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. Харків: Право, 2010. 312 с. Електронний ресурс: <http://194.44.152.155/elib/local/r239.pdf>

6. Шумка М. Л. Роль рідної мови в становленні української національної ідентичності. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/4685/3/%d0%a0%d0%9e%d0%9b%d0%ac%20%d0%a0%d0%86%d0%94%d0%9d%d0%9e%d0%87%20%d0%9c%d0%9e%d0%92%d0%98.pdf>

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ФЕНОМЕН ТУРИЗМУ

Згідно статті за авторством В. С. Пазенок, В. К. Федорченко можна сформулювати актуальність теми, яка полягає у філософському осмисленні туризму, тому що цей феномен, який у ХХ–ХХІ ст. став глобальним, є одним із могутніх чинників, які істотно діють на сучасну цивілізацію.

Метою роботи є дослідження феномену туризму з економічного, соціального та філософського аспектів.

Туризм є багатогранним явищем суспільного життя, могутньою і динамічною світовою індустрією, розгалуженою соціальною системою, що генерує великі потоки мандрівників, створює сотні мільйонів робочих місць та є важливим чинником формування способу життя і задоволення потреб людини [7].

За дослідженням Волошина В. та Зайцевої М. продемонструю кілька причин зростання місця і ролі сфери туризму у сучасному світі, згідно економічного та соціального аспектів. У соціальному плані туризм є індикатором рівня життя населення, сприяє збереженню культурної спадщини та історичних цінностей, формуванню взаємного інтересу людей різних національностей, веде до зростання толерантності та поваги між ними, стабілізації міжетнічних і міжнародних відносин [8]. З економічного аспекту, туризм є чудовим джерелом економічного зростання країни, адже у даній, сфері циркулюють великі фінансові потоки. Вони виникають в процесі зростання значення форм дозвілля людини і використанням самою людиною людинотворчої спрямованості туризму [6]. Варто також додати, що туризм є найдинамічнішою індустрією світу. Він чутливо реагує на ті зміни, які відбуваються в структурі суспільних та індивідуальних людських потреб, своєрідно відповідає на виклики, пропозиції та загрози, притаманні ХХІ ст. А саме ідеться про Всесвітню мережу Інтернетза допомогою якого здійснюється туризм, не покидаючи ні власної країни, ані власної домівки. Відтепер людина може тут і зараз милуватися історичною красою Риму та Парижу, багатопверхівками Нью-Йорку, сніговим простором Аляски. За її допомогою людина підключається до світів, які є їй чужими, долає час та простір [1].

Розглянувши економічний та соціальний аспекти феномену туризму, важливо розглянути і філософський, адежданий вид людської діяльності безпосередньо впливає на свідомість подорожуючого [5]. Для повнішого розкриття даного аспекту, наведу приклад життя видатного українського філософа-мандрівника Г.С. Сковороди. Його філософський незалежний дух, що прагнув до свободи, прагнув бути вільним, спонукав мислителя до мандрів. Він пішки обходить усю Слобідську Україну, подорожує до Москви, відвідує Братиславу, Відень, Італію та Німеччину.

І якщо пильніше придивитися до людини подорожуючої, а кожен із нас протягом життя здійснює не одну подорож, то можна помітити таку спільну рису всіх мандрів, як намагання пізнати інше, а також самого себе, тобто віднайти «втрачену» цілісність зі світом, і з собою, і з іншими людьми. Тому можна зазначити, що саме в процесі подорожі мандрівник відчуває себе причетним до створення світу цивілізованого людського єднання в якому людина є не випадковим чужинцем, а законним жителем. І це є ніщо інше, як

внутрішня глибинна потреба екзистенційного оновлення особистості, яке лише й можливе в подорожі [1,2,3,4].

Висновок. Отже, сучасний туризм як організована широкомасштабна форма мандрювання актуалізує необхідність його філософського осмислення. Філософію туризму насамперед цікавить людина подорожуюча, людина-мандрівник у її намаганні «розширити» межі свого існування й тим самим оновити власну особистість. А філософська істина туризму полягає усприянні здійсненню цих бажань, реалізація можливості особисто відкривати для себе визначні місця України, Європи, нашої планети загалом. Адже це найважливіше завдання відповідального, стійкого і загально доступного туризму в межах реалізації прав, які належать всім людям.

Список використаної літератури

1. Феномен туризму: розмаїття сенсів: монографія; за ред. О. О. Красноручького, Н. І. Моїсєєвої. Харків: видавництво «Стильна типографія», 2019. 252 с. URL: http://internal.khntusg.com.ua/fulltext/PAZK/UCHEBNIKI/%D0%A4%D0%95%D0%9D%D0%9E%D0%9C%D0%95%D0%9D%20%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%98%D0%97%D0%9C%D0%A3_PDF.pdf
2. Ніколенко К.В., Булатова Т.С., Нога В.І. Філософія туризму в системі філософського знання. Матеріали конференції «Актуальні проблеми сучасних наук. - 2014». URL: https://tourlib.net/statti_ukr/nikolenko.htm
3. Опейда Л. М. Туризм як внутрішня потреба екзистенційного оновлення особистості, 2015. 43-46 с. URL: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/9976/1/socst_2015_2_10.pdf
4. Пазенок В.С. Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки, 2010. Вип. 8. 7-22 с. URL: <http://www.kutep.ua/upload/content/78/nayk-zapiski-11-2011.pdf>
5. Григорчук Д.В. Вплив інтеграційних процесів туризму на формування світогляду. Наукові записки Київського національного університету технологій та дизайну. 197-202 с. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/12505>
6. Волошин В.В. Розвиток готельно-рекреаційної індустрії та становлення її в Україні. 2016. 1-5 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7545/1/>
7. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму: монографія; керівники проекту: В. К. Федорченко, В. С. Пазенок. Київ: видавничий центр «Академія», 2013. 368 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk782299.pdf>
8. Зайцева, М. М. Соціальний аспект туристичної діяльності. СОЦІОПРОСТІР, (5), 2016. 23-27с. URL: <https://periodicals.karazin.ua/socioprostir/article/view/5324>
9. Шумка М. Філософська рефлексія природи цінностей на межі третього тисячоліття. Жінка в Україні: міжвід. наук. збірник. Київ, 2005.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми полягає в тому, що у будь-якій національній культурі основоположною і базисною є народна культура. Потім на її основі поступово формуються професійні наука, література, мистецтво. Українська культура протягом тривалих періодів своєї історії розвивалася як народна. У ній велике місце займали фольклор, народні традиції, які додавали їй особливої чарівності і колориту. Особливо яскраво це виявилось в мистецтві - народних думках, піснях, танцях, декоративно-прикладному мистецтві [0].

Розмову про національну культуру слід починати з осмислення поняття «народ». Це поняття поєднує уявлення про такі соціальні групи, як плем'я, народність, нація. Зрозуміти, що об'єднує народ в єдине ціле, можна на основі історичного підходу, згідно з яким народ, тобто етнос, - це історично усталена на певній території стійка біосоціальна сукупність людей, які мають загальні стабільні риси, особливості культури, мови, усвідомлюють свою єдність, свій генетичний зв'язок з іншими представниками цієї самої групи та відмінність від інших. Людина сприймає себе нащадком попередніх поколінь, пам'ять про які передається в часі. Так формується історична спадкоємність, що й визначає цілісність народу-етносу. Важливо зазначити, що поняття «народ-етнос» є не тільки біологічним, а й соціальним, оскільки базується не на реальному генетичному зв'язку, а на самосвідомості людей [0].

Проблема полягає в тому, що відсутність чітких державних кроків з відродження української культури призвели до помітного занепаду суспільної моралі, втрату моральних цінностей, зміну світогляду від первинних основ духовного розвитку до безвідповідального споживання матеріальних благ, посилення соціальної байдужості, апатії та агресії. Більшість українців не бачить перспектив у майбутньому, не вірить у можливість покращення ситуації в державі, молодь не має моральних авторитетів та достойних прикладів для наслідування.

Мета дослідження: теоретично-методологічний аналіз поняття «українська національна культура».

Виклад основного матеріалу: Ще з давніх часів українська культура вважалась однією з найкращих культур в світі. В процесі народної культури сформувалась ментальність українців, те що ми дотримуємось своїх традицій, поважаємо своїх батьків, цінуємо сім'ю – це все через те, що з давніх-давен для нас це вважалось пріоритетом.

Трипільська культура – одна з стародавніх культур. Археолог Вікентій Хвойка відкрив перше трипільське поселення на території сучасної України у 1893–1894 роках на вулиці Кирилівській, 55, у Києві. Кераміка трипільців є однією з найкращих у світі, а керамічні вироби - просто витвір мистецтва для того часу.

Керамічний посуд того часу виготовлявся з гончарської глини з домішками кварцового піску і черепашок прісноводних моллюсків. Він ліпився без гончарського кола на твердій основі [0].

За часів відродження української культури необхідним є і знання тих звичаїв і культурних досягнень, що мали місце у минулих століттях. Культура

українців за суттю своєю завжди була осілою, аграрною. Тому основним типом поселення були села та хутори. Максимально враховуючи природні умови, найдавніше населення території України будувало свої оселі біля водоймищ, на захищених від вітру ділянках. Жителі території сучасної України використовували печери та напівпечери. Житло жителя України було двокамерним – складалося з опалюваної хати, та неопалюваних сіней. Пізніше, в залежності від заможності хазяїна, погодних умов, особливостей етнокультурних контактів з іншими народами, почали опалюватися обидві частини житла, або інколи вони мали різні входи [0].

Духовну культуру й побут суспільства визначав принцип корпоративності – належності індивіду до соціальної групи. Сільська територіальна община називалася громадою. З часом значення общини зменшувалося. Члени громади спільно наймали пастухів для догляду за стадом. Платили пастуху як в грошовій, так і в натуральній формі. Крім того, господарі по черзі давали пастуху одноденний харч [0].

Важливу роль у громадському житті відігравала церква, відвідання якої вважалося обов'язком кожного християнина. За цим стежили представники духовенства. Але вони самі відзначали, що люди ходять туди, щоб поспілкуватись і дізнатись останні новини [0].

Шлюб в Україні був моногамним, патріархальним. Багато складових шлюбу відрізнялися в різних районах України, що було зумовлено перебуванням цих районів у складі різних держав. Але існувала усталена основа, притаманна українському населенню всіх регіонів. Так, підготовка до шлюбу була справою не тільки молоді, батьків та родичів, але й громадськості. Вплив здійснювався через громаду, молодіжні громади. Безшлюбність загалом осуджувалась суспільством, хоч з цього правила існували і винятки. Від шлюбу могли відмовитися один з синів або одна з дочок, щоб не ділити господарство та годувати молодших сестер та братів [0].

Найбільш поширеними стравами були виготовлені з рослинних складників. Більшу роль відігравали страви з зернових. Каші виготовлялися з проса, гречки, кукурудзи, ячменю, вівса, зрідка пшениці. Каші з жита не готували. Готували рідкі кашоподібні страви – куліш, ячний крупник. Хліб цінувався більш за всі інші печені страви. В Україні пекли хліб переважно з житньої муки. Але у другій половині XIX століття із зубожінням селянства в жито почали домішувати іншу муку. На Полтавщині і Слобожанщині домішували гречку, на Поліссі – картопляну, У Західній Україні – ячмінну, кукурудзяну, вівсяну. Молочні страви були досить розповсюджені. На столі бували сир, молоко свіже і кисле, в Карпатах – бринза. Хліб мав і велике ритуальне значення. На весілля пекли коровай. Коровай виготовляли у обох молодих і ділили під час їх дарування [0].

Висновок: Отже, українська культура є однією із світових національних культур. Вона проявляється у світогляді українців, національній самосвідомості та вдачі, в етичних орієнтаціях, релігійних віруваннях, смаках і уподобаннях.

Список використаної літератури

1. Українська національна культура URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11503/>
2. Трипільська культура URL: <http://week.dp.gov.ua/osvitnia-prohrama/do91/trypilska-kultura>
3. Історія української культури URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/4502>

4. Українська культура другої половини XIX ст. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/4502>

5. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія. Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль. ТНЕУ, 2015. http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/%/book/monograf.pdf

6. Шумка М. Л. Роль рідної мови в становленні української національної ідентичності. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/4685/3/%d0%a0%d0%9e%d0%9b%d0%ac%20%d0%a0%d0%86%d0%94%d0%9d%d0%9e%d0%87%20%d0%9c%d0%9e%d0%92%d0%98.pdf>.

ЕСЕ НА ТЕМУ: «МОЖЛИВІСТЬ ДИВУВАТИСЯ ТА ЦІКАВИТИСЬ – ОСНОВНІ РИСИ, ЯКІ ПОЄДНУЮТЬ ВСІХ ФІЛОСОФІВ»

Відомо що людина пізнає світ не тільки розумом, а й почуттями. Емоції організують діяльність людини, стимулюють і спрямовують її. Вони є формою пізнання і оцінки об'єктивного світу, формою переживань, відчуттів приємного і неприємного ставлення людини до світу і людей.

За Декартом «Захоплення є раптовим здивуванням душі, що змушує пильно вдивлятися у предмети, котрі здаються рідкісними та надзвичайними» [1].

Завдяки дивуванню люди відкривають нові можливості і опановують додаткові рівні свободи в своїй діяльності. Подив дозволяє зв'язати одиначне з загальним, побачити ціле і перейти від абстрактного до конкретного не тільки в теорії, а й на практиці. Досягнута мудрість не усуває подиву, але в цьому стані мудрець зближується з дурнем, постійно знаходивши у всьому подив. Номоадміранс - «людина яка дивується» - є виразником верховної влади подиву в філософії.

З того моменту, як людина почала мислити, вона намагалася зрозуміти той світ, який її оточує, його основні властивості та структурні характеристики. Шукаючи відповіді на основні питання:

- Яка природа Всесвіту?
- Чи є Вища Істота?
- Яке місце людини у Всесвіті? Що таке реальність?
- Що таке добро і зло?
- Чому наше життя таке, а не інше?
- Які ідеальні відносини між особистістю і державою?
- Що відбувається після смерті?

Людина керувалася не потребами суспільства чи можливостями суспільства, так як вони були лише сприятливими умовами та зовнішніми стимулами. Основною причиною мислення виступав духовний фактор [2, с. 258] – можливість подиву перед світом. Саме ця причина й сформувала таку систему світогляду, як філософія. Так у «Theaetetus» Платона, Сократ каже: Я бачу, мій любий Феетет, що Теодор мав точне уявлення про вашу природу, коли він казав, що ви філософ, тому що подив – це почуття філософа, а філософія починається з подиву [7]. З огляду на обмежений обсяг есе пропонується розглянути подив, як стан, котрий пов'язаний з філософією через деякі праці, філософів людства.

До висновку, що філософія починається з подиву, прийшло багато філософів. Мислителі називають спонуканням до філософствування видовище зоряного неба, що відкривається нам завдяки нашим почуттям.

Як вважав Платон, філософствування починається вже там, де щось сприймається як дивовижне, - а не там, де шукають причини, через які щось здається дивним. Адже у того, хто знаходиться під враженням від чогось дивного, буває вражена сама його душа, а предмет подиву слугує тим, щоб стати приводом

для подиву, він повинен бути вже освітлений і просвітлений в людській душі. Так, у філософському пізнанні, доведеному до кінця, ми нарешті знаходимо те, що змусило нас дивуватися, а саме логос речі, зрілий плід наших роздумів. Світло, що сяє в душі, є відображенням іншого світла, який, за Платоном, душа бачила в пору її спілкування з богами, перед своїм земним народженням. Світло служить умовою пізнання, бо тільки душі під силу досягти «очевидності», що виходить за межі доступного очам і іншим органам чуттєвого сприйняття. Щоб душа могла сприймати логос, чимось неможливим робити щось тим, що воно є, необхідні певні умови. Так, здивування має на увазі, як здається, необхідне для будь-якого успішного філософського пізнання вміння задовольнитися самим собою. Чи не той філософ, хто, подібно до софіста, вважає, ніби вже якимсь божественним чином володіє істиною, не той, хто «лукаво» і «Вперто» відстоює свою одного разу засвоєну думку. Тільки той, хто завжди перебуває лише в пошуках істини і усвідомлює це, для кого ще існують несподіванки, для кого істина залишається відкритою, тільки його можна назвати справжнім любителем мудрості. Умова всякого поглибленого проникнення в істину - відкритість до нового, готовність поставити під сумнів все знайдене до цих пір [8].

За Аристотелем наші інтереси не вичерпуються прагненням дізнатися, якими причинами обумовлені властивості речей, - наприклад, чим викликаються народження, хвороба і смерть людини або від чого залежить багатий урожай. Люди хочуть, крім того, знати, в чому причина суцього як такого. Бо саме дивне не те, що речі мають ті чи інші властивості або що події відбуваються тим чи іншим чином, а що щось взагалі є, що щось взагалі відбувається. Хто задає таке питання, той не ставить тим самим ніякої мети. Бо той, хто, за Аристотелем, знає «перші причини і початок», не може отримати з цього знання ніякої практичної користі. Пізнавальний інтерес тут не спрямований на виробництво, створення чогось (poietikh). До знання причин люди прагнуть заради самого цього знання, воно виявляється чисто «теоретичним». Але той, хто знає перші причини, володіє, за Аристотелем, найвищою мудрістю. Звідси, зокрема, випливає, що пізнання того, що «в цьому сенсі пізнаване», не може бути досягнуто за рахунок розширення або поглиблення наукового дослідження причин. Воно вимагає іншого способу поведінки. Предмет цього пізнання належить іншому роду, ніж причини безлічі одиничних речей або процесів. тут мова йде про підстави суцього як такого. В цьому і складається, власне, філософське питання. Вказівка на будь-які речові фактори не дає відповіді на нього.

У своєму коментарі до «Метафізики» Аристотеля Ф. Аквінський, говорить про сутність філософа «оскільки філософія виникає з благоговінні, філософ зобов'язаний бути любителем міфів і поетичних байок. Поети і філософи однаково великі від подиву» [7].

Британський філософ А. Н. Уайтхед відмітив також, що «філософія починається з подиву, а коли філософська думка зробила все можливе, диво залишається» [7].

– «Філософія починається з подиву, з подивом, з цікавістю, з благоговінням» - для Д.Е. Мура [9] філософія починається з подиву про дивні речі, про котрі філософи говорили, наприклад «Зовнішній світ не існує», «Час не існує».

А. Швейцер під причиною формування філософії бачив пробудження від дрімоти дитинства, коли хтось шукає свій власний погляд на речі і на те, як потрібно жити своїм життя [9].

Виходячи з вищевказаного філософія має емоційні витoki, її основу складає вміння дивуватися.

У Філософському словнику, цікавість – це причина дій індивідів, соціальних спільнот (класу, нації, професійної групи), що визначає їх соціальну поведінку [3].

Значну роль у розвитку теорії цікавості зіграв І. Кант. За І. Кантом цікавість «це те, завдяки чому розум стає практичним, причиною, яка визначає волю» [4].

Таким чином, цікавість – це причина дій й фактор. Цікавість є причиною для виникнення філософії та формування філософів.

Термін «філософія» має грецьке походження від слів «phileo» – люблю, та «sofia» – мудрість, що значить «любов до мудрості». Але більш точно за змістом перекладається як «прагнення до істини» [2, с. 7].

Філософія сприяє розвитку самосвідомості людини, розумінню місця і ролі наукових відкриттів в системі загального розвитку людської культури, дає тим самим масштаб для їх оцінки та зв'язку окремих ланок знання в єдності світогляду [5].

Німецький філософ Хайдеггер називав філософію «останнім вимовлянням та останнім словом людини» [6, с. 218].

До основних функцій філософії можна віднести світоглядну, методологічну, гуманістичну та пізнавальну [6, с. 16].

– Світоглядна функція філософії надає можливість об'єднати в загальному стані всі знання людини про світ в єдину систему;

– Методологічна функція визначає напрямлення наукових дослідів, надає можливість орієнтуватися у великій кількості фактів та процесів, які мають місце у світі;

– Гуманістична функція реалізується в уважному відношенні до людини;

– Пізнавальна функція забезпечує збільшення нових знань про світ, та визначає категорії їх точності.

Тобто, філософія вирішує певні соціальні завдання, вона безпосередньо пов'язана з історичною практикою людини.

Філософія – це складна система знань, основним змістом яких виступають загальні принципи буття та пізнання, основні закони функціонування та розвитку об'єктивного, нескінченного у своїх проявах та цілісного світу. Реалізуючи основні завдання та функції філософії, цікавість, як фактор дії, виступає каталізатором, та пов'язує всіх філософів, котрі виконують основні завдання й функції, між собою.

Отже, відомо що людина пізнає світ не тільки розумом, а й почуттями. Подив - почуття або стан, викликаний сильним враженням від чого-небудь незвичайного, несподіваного, незрозумілого. Можливість подиву перед світом сформувала таку систему світогляду, як філософія. Мислителі називають спонуканням до філософствування видовище зоряного неба, що відкривається нам завдяки нашим почуттям. Можливість дивуватися поєднує всіх філософів людства. Філософія, як система знань, вирішує певні соціальні завдання, вона

безпосередньо пов'язана з історичною практикою людини. Реалізуючи основні завдання та функції філософії, цікавість, як фактор дії, виступає каталізатором, та пов'язує всіх філософів, котрі виконують основні завдання й функції, між собою. Філософія по суті є рефлексивно-критичним дослідженням, мотивованим почуттям цікавості. На що схожий світ? Чому так, а не інакше? Хто Я? Й саме пошук відповідей на ці питання спонукає людину займатися філософією й стати філософом.

Список використаної літератури

1. Андре Конт-Спонвиль. Философский словарь. ООО «Этерна», 2012, с.135. Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=QTa4VwAAQBAJ&pg=PT290&lpg=PT290>
2. Киричок Олександр. Філософія. Полтава. 2010. Ст. 388. Режим доступу:
3. Философский словарь. Режим доступу: <http://cyclopedia.ru/98/200/2681211.html>
4. Кант И. Критика чистого разума. Соч. в 6-ти т. М., 1963-1966 г.г. Режим доступу: https://librebook.me/critique_of_pure_reason/vol1/1
5. Философский словарь. 2 е изд. Москва, 1968, с. 378-379. Режим доступу: <http://caute.ru/ilyenkov/texts/enc/philosophia.html>
6. Основи філософських знань. Київ. «Центр учбової літератури». 2008. Ст. 1027. Режим доступу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Horlach_Mykola/Osnovy_filosofskykh_znan.pdf
7. Neel Burton M.D. / A StudyofWonder. Режим доступу: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/hide-and-see/201412/study-wonder>
8. G. Bien. II HistorischesWörterbuchderPhilosophie. 1989. Bd. 7. Sp. 583f.
9. Wittgenstein's Logicof Language / Philosophybeginsin Wonder. Режим доступу: <https://www.roangelo.net/logwitt/logwit49.html>

*Бальбуза Каріна,
студентка гр. ПС-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі людський капітал відіграє одну з провідних ролей у забезпеченні економічного зростання.

На сьогодні в Україні існує багато проблем як у сфері формування інноваційно орієнтованого людського капіталу, так і у сфері його використання, що визначає необхідність пошуку шляхів результативного управління даними процесами з метою забезпечення збалансованого розвитку факторів виробництва в контексті становлення в країні інноваційної економіки. Дослідження проблематики, пов'язаної з людським капіталом, здійснювали відомі зарубіжні вчені: Г. Беккер, Т. Шульц, Е. Денісон, А. Маршалл, М. Фрідман, Б. Чизвіа, Дж. Мінцер, Г. Менк'ю. нням формування і розвитку людського капіталу присвячено також дослідження вітчизняних науковців: В. Антонюк, А. Василик, О. Грішнєвої, Н. Гавкалової, Н. Гвоздик, С. Гринкевич, І. Каленюк, М. Карліна, Е. Лібанової, Л. Лісогор, Д. Мельничука, В. Новікова, І. Петрової, Л. Шаульської та ін. Проблематику розвитку інноваційної діяльності висвітлено у роботах таких вітчизняних і зарубіжних науковців як: В. Базилевич, А.

Кредісов, Л. Федулова, П. Друкер, Є. Куценко, Ф. Макдональд, О. Сталінська, Дж. Харт, Е. Чемберлін та ін. Одночасно стрімкий розвиток економіки знань потребує подальшого вивчення особливостей та можливостей людського капіталу як чинника інноваційного розвитку національної економіки та розробки дієвих механізмів його ефективного формування та використання, що зумовило вибір теми дисертаційної роботи, постановку мети і задач дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є розвиток теоретико-методологічних засад дослідження людського капіталу і розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування і використання людського капіталу в умовах інноваційної економіки.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено і вирішено такі **завдання:** дослідити теоретичні основи визначення факторів формування людського капіталу; проаналізувати особливості формування і використання людського капіталу в умовах трансформації економіки України.

Об'єкт дослідження: процес формування та використання людського капіталу в інноваційній економіці.

Предмет дослідження: теоретичні засади та організаційно-економічні підходи до формування і використання людського капіталу з урахуванням особливостей становлення інноваційної економіки. Людський капітал – це сформований або розвинений у результаті інвестицій і накопичений людьми певний запас знань, здоров'я, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері суспільного виробництва, сприяє зростанню продуктивності праці й завдяки цьому впливає на зростання доходів (заробітків) його власника [1, с. 40-45]. По-перше, людський капітал – це не просто сукупність зазначених характеристик, а саме сформований або

розвинений в результаті інвестицій і накопичений певний запас здоров'я, знань, здібностей, навичок, мотивацій. По-друге, це такий запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який доцільно використовується для одержання корисного результату і сприяє зростанню продуктивності праці. По-третє, використання людського капіталу закономірно приводить до зростання заробітків його власника [2, с.348]. Оцінка інвестицій у людський капітал і доходів від його використання проводиться в грошовій формі. Крім грошових витрат, навчання, зміцнення здоров'я та інші дії, спрямовані на нарощення людського капіталу, вимагають, щонайменше, ще і нелегкої праці самої людини [3, с.158]. Більшість методів соціально-економічного аналізу вкладень в людський капітал стосується виміру ефективності освіти та підготовки кадрів. Основна маса досліджень припадає на сферу економіки освіти, що народилася в процесі розвитку концепції людського капіталу [4, с.12-25]. У сучасних соціально-економічних основах формування людського капіталу йдеться мова про вплив людського капіталу на подальший розвиток сьогоdnішнього й завтрашнього суспільства та важливість його розвитку в сучасному світі та в Україні. Допомагає визначити шляхи різних економічних шкіл і напрямів у різні часові періоди в розгляді людського капіталу як соціального, так і економічного чинника [5, с. 40-45]. Також розповідається про основні моделі економічного зростання як сьогоdnішнього, так і майбутнього суспільства, де основною опорою виступає саме людський капітал. Основи формування людського капіталу допомагають розробити тезу, що паралельно людському капіталу необхідно розвивати людську особистість і вдосконалювати її якісні риси [6, с. 348]. До того ж вони розкривають мотивацію матеріального й морального стимулювання людини до задоволення її потреб. В основах пояснюються причини професійної підготовки й конкурентоспроможність робочої сили [7, с. 158].

Висновки: на сучасному етапі інтелектуальний потенціал людини стає вирішальним чинником суспільного прогресу та економічного зростання; формування людського капіталу необхідно розглядати як процес пошуку, відновлення та удосконалення високоякісних продуктивних характеристик людини, з якими вона виступає у суспільному виробництві; розроблено класифікацію факторів формування людського капіталу; доцільність диференціації розрахунків інтегральної величини людського капіталу через локальні типові оцінювання за такими напрямками: вартість людського капіталу для індивіда; вартість людського капіталу для соціуму; вартість людського капіталу для сім'ї; наявність негативних тенденцій у сфері формування людського капіталу в Україні екстраполюється в проблеми щодо його використання; управління процесами формування та використання людського капіталу в умовах інноваційної економіки має будуватись на стратегічних засадах.

Список використаної літератури

1. Волинський Г. Про конкурентні переваги в умовах глобалізації // Економіка України. – 2006. - № 12. – С. 12-25.
2. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 254 с.
3. Долішній М. Актуальні завдання інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіонів України // Регіональна економіка. – 2005.- №2.– С. 8-14.

4. Зелінська Г.О. Регіональні особливості формування і реалізації людського капіталу: Автореф. ...дис. канд.. екон. наук. – Львів, 2004. – 29 с.
5. Сучасні соціально-економічні основи формування людського капіталу / Т. І. Паустовська // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. - 2014. - № 4. – С. 40-45.
6. Антонюк В.П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку: Монографія / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 348 с.
7. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования: Пер. с англ. – М.: «Academia», 1999. – 158 с.

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми дослідження. У сучасному інформаційному світі цінності та ціннісні орієнтації надзвичайно важливі, оскільки завдяки ним формується культура нового покоління. Проблема цінностей і вибору ціннісних орієнтацій актуальна ще із часів Київської Русі, оскільки у кожному епоху з'являються нові цінності, які визначають життєвий шлях та світогляд особистості. Загальнолюдські цінності не пов'язані з певним проміжком часу в розвитку тієї чи іншої культури, конкретної етичної традиції. Це те, що відрізняє цивілізовану людину від варвара. Тому перед сьогоднішнім світом та суспільством постають особливо важливі питання: які цінності є основними у житті людини; як правильно вибрати життєві орієнтації; чому суспільство почало зневажати людські цінності, які їм дано [3, с. 3].

Метою дослідження є вплив загальнолюдських цінностей на сучасний світ і визначення ціннісних орієнтацій особистості. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду завдань: визначення важливості загальнолюдських цінностей і ціннісних орієнтацій в сучасному світі; аналіз встановлення загальнолюдських цінностей та ціннісних орієнтацій. Об'єктом дослідження є загальнолюдські цінності й ціннісні орієнтації сучасного світу.

Предмет дослідження: значення і проблеми людських цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. Останнім часом ми дедалі частіше говоримо про «цінності». Без цього поняття не обходиться розгляд понять про суспільство, культуру, освіту тощо. Цінності належать не до емпіричної реальності, яку покликані охоплювати знання, а до ідеальної. Це сенсоутворювальні поняття, за термінологією Іммануїла Канта – «ідеї розуму». Кожне таке поняття має свою глибину, яку не можна висловити мовою конкретних уявлень [5, с. 2-3].

Світ предметів, в якому живе людина, створений нею і тому їй небайдужий. Людина вкладає в речі свою працю і свою душу, надає їм значення і сенсу. Цінність – будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, час, гроші, здоров'я тощо, заради якого вона живе. Вивченню людських цінностей присвячений окремі розділ філософії - аксіологія. Проблемою цінностей займалися вчені з різних галузей наук: філософії, педагогіки, психології, соціології, культурології тощо. Так, у філософії структуру цінностей вивчали В. Барішков, А. Здравомислов, М. Каган, О. Титаренко, В. Ядов, їхню ієрархічність розробляли С. Бубнова, І. Дубов, М. Лапін; механізм формування розкрили Л. Архангельський, В. Водзинська, В. Панпурін. В. Тугарінов, О. Дробницький, Л. Столович, А. Гусейнов. Значну увагу проблемі цінностей і кризовості сучасного суспільства приділяють також і соціологи: В. Бех, Л. Бляхман, А. Вардомацький, Є. Головаха, А. Здравомислов, О. Шкаратан, А. Ручка. Питаннями розробки методології вивчення цінностей особистості опікуються такі психологи, як: В. Знаков, О. Капцов, В. Карандашев, Т. Корнілова, О.

Старовойтенко. У поглядах філософів немає одностайності щодо визначення цінності та природи ціннісного відношення. Одна група філософів вважає, що вони не залежать від суб'єкта, але мають і суб'єктивні моменти, оскільки пов'язані з інтересами і потребами людей, а інші дослідники доводять, що цінність має об'єктивний, загальний характер. Для визначення природи цінностей поділяють їх на природні та соціальні. Соціальні цінності обумовлені суспільним характером існування людини. Вони рухоміші, мінливіші, перебувають під безпосереднім впливом інтересів людей. Серед них є цінності загальнолюдського значення, які постають як умови життя людей, способи їхніх дій і які мають бути передані, закріплені та засвоєні наступними поколіннями, оскільки без них ніяке суспільство не зможе функціонувати [2, с. 87]. Загальнолюдські цінності бувають матеріальними та моральними, які взаємопов'язані. Завдяки моральним, таким як віра, терпіння, наполегливість, розуміння, повага, чесність, ідеї, знання і праця, з'являються матеріальні - знаряддя і засоби праці, предмети і речі безпосереднього споживання. Сучасна молодь має особливий характер і риси, які суттєво відрізняють її з поміж інших соціальних груп, а понад усе – від старшого покоління. Якщо старше покоління, загартоване не менш складними соціально-економічними катаклізмами, реагує більш-менш стримано, то молода генерація, котру до певного часу виховували на ідеях світлого майбутнього, втрачає віру в будь-які ідеї взагалі [1, с. 293]. Ціннісні орієнтації – важливий компонент світогляду особистості, який відображає позитивну або негативну значимість для неї предметів або явищ соціальної дійсності. Система ціннісних орієнтацій як психологічна характеристика зрілої особистості, центральне особистісне утворення визначає мотивацію поведінки, засоби досягнення життєвих цілей. Відсутність сформованої системи цінностей породжує у людини відчуття внутрішньої порожнечі, орієнтацію на зовнішні критерії оцінки, некритичне прийняття групових норм поведінки і світогляду загалом. Ціннісні орієнтації не мають такої визначеності, як у сформованих цілей та планів. Тому вони гнучкіші, їх легше регулювати. Якщо життєві цілі й плани не реалізуються, ціннісні регулятори забезпечують сталість особистості в момент «кризи нереалізованості». А якщо певних життєвих цілей досягнуто (вони втрачають спонукальну силу) – тоді ціннісні орієнтації спонукають до постановки нових. Вчені вважають, що особистість формується у процесі соціалізації шляхом засвоєння індивідом соціального досвіду. На особистісному рівні соціалізація пов'язана зі становленням і розвитком «Я»-концепції особистості. Формування ціннісних орієнтацій – складний і тривалий процес, що передбачає наукове знання психологічних механізмів, які лежать в основі ціннісних орієнтацій, і умов їхнього розвитку [4, с. 5].

Висновки. Ціннісні орієнтації є найважливішими елементами внутрішньої структури особистості, закріплені її життєвим досвідом, завдяки їм у суспільстві формуються різного рівня мотиви і цілі людей, визначаються засоби їх забезпечення. Кожній людині, суспільству притаманна своя специфічна ієрархія цінностей, які виступають зв'язуючою ланкою індивідуального і суспільного, національного і планетарного життя.

Список використаної літератури

1. Єфтені Н.М. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді // Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць – 2009. - С. 292-296

2. Морозова Л. П. Цінності та природа ціннісних відносин /Л. П. Морозова // Наукові записки НаУКМА : Спеціальний випуск. - 2000. - Т. 18, ч. 1. - С.87-91.
3. Сухомлинська О.В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи //Шлях освіти. - 1996. - №1. - 24 с
4. Ціннісні орієнтації сучасної молоді: український і світовий контекст: Матеріали Всеукраїнської наукової студентської конференції «Академія молода – 2018» (м. Ірпінь, 26 квітня 2018 р.). – Ірпінь: Видавництво Університету ДФС України, 2018. – 157 с.
5. Шалагінов Б. Б. Духовні цінності в минулому і в сучасності / Борис Шалагінов. // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. - 2010. - № 9. – С. 2–7.

*Бучинська Вікторія,
студентка гр. ПС-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження зумовлена насамперед постійними процесами самоусвідомлення людиною себе не лише як суб'єкта, а й об'єкта духовної діяльності. Незважаючи на те, що термін «ментальність» уже порівняно давно використовують у понятійно-категоріальній системі знань, він ще не повністю досліджений і тому потребує подальшого вивчення.

Мета дослідження – розкриття поняття «ментальність» та «менталітет». Поставлена мета передбачає розв'язання ряду **завдань**: дативизначення поняття «ментальність»; розглянути сутність української ментальності, розкрити їхній зміст та логіку зв'язку.

Об'єкт дослідження: українська економічна ментальність.

Предмет дослідження: механізми виникнення, створення та розвиток української економічної ментальності. Ментальність – сукупність соціально-психологічних настанов, автоматизмів та навичок свідомості, які формують способи бачення світу та уявлення людей, що належать до тої або іншої культури спільноти. Як будь-який соціальний феномен, ментальності історично мінливі, але зміни в них відбуваються дуже повільно. Ментальність зберігає генетичний код народу, допомагає зрозуміти закономірності розвитку культури, суспільної моралі. Тому не дивно, що народи з давніх часів, спілкуючись між собою, приглядалися одне до другого, помічали якісь характерні риси своїх сусідів і давали їм певну характеристику. Так само й кожен народ здавна відрізняв себе від інших народів. Отже, спроби пізнати національні відмінності мають дуже давню історію [5, с.221]. Дивно те, що в українській науці ментальність стала предметом активного вивчення лише в 90-і роки ХХ ст. у зв'язку з виробленням нової ідеології в умовах незалежності, а також з метою розмежування поглядів українських та російських філософів, діячів мистецтва, науки на цю проблему. У той же час психологічний склад українського етносу, «дух народу», «національний характер» та інші зв'язані з ментальністю категорії давно були в центрі уваги мислителів минулого. Дослідження українського менталітету в ХІХ ст. почали Д. Антонович, М. Костомаров, І. Нечуй-Левицький, О. Потебня; продовжили у ХХ ст.

Р. Додонов, Е. Донченко, Л. Гумільов, В. Липинський, І. Старовойт, М. Холод, Б. Цимбалістий, Д. Чижевський та інші [2, с.615-784] У цьому процесі велика роль, передусім, належить українським філософам, які займалися пошуками власного ідеалу національної ментальності, окреслювали межі національної ідентичності, визначаючи для цього національні культурно значущі символи, концепти. Таким культурно значущим концептом для українців є серце як символ-образ, що червоною ниткою проходить крізь всю українську мистецьку творчість, педагогіку, освіту. А щодо дослідження національної економічної ментальності України – особливо в соціально-філософському аспекті – є важливою, на сьогодні майже зовсім не дослідженою вітчизняною

філософською думкою, теоретичною й практичною проблемою. В існуванні людини як економічної істоти і як суб'єкта економічної активності, в формах її свідомої реакції на певний стан соціально-економічного світу, прихований феномен економічної ментальності. Його слід віднайти й показати, оскільки економічна ментальність «відповідає» за перебіг процесів в Україні, які пов'язані із розумінням внутрішніх форм та механізмів розвитку й саморозвитку економічної сфери суспільного життя, її сутнісних характеристик, тенденцій й перспектив на подальше. Українська економічна національна ментальність є потужною силою, вона сьогодні створює нову суспільну реальність України. Отже, визначальним моментом розуміння економічної ментальності (у її суттєвому взаємозв'язку із соціально-економічною поведінкою) є з'ясування засад для її визначення, посеред яких можна назвати такі основні (крім цих, можливі й інші): ціле раціональність людської діяльності, її прагматична мотивація, підпорядкування принципу економії, принцип упідприємливості з приводу розв'язання господарських проблем. Названі ознаки дають змогу тлумачити економічну ментальність як родову властивість господарської діяльності як складової сутності людського універсуму, а також виходити на конкретні специфічні риси та прояви економічної ментальності (через форми та механізми економічної поведінки людини, через соціально-психологічний та індивідуально-психологічний «портрет» суб'єкта господарської діяльності тощо). У широкому сенсі економічна ментальність є принциповою властивістю діяльності людини як соціально-економічного суспільного суб'єкта; це – внутрішня логіка системи дій, вчинків, реакцій людини-суб'єкта господарської активності. М. Грушевський вважав, що українці мають західний тип ментальності, хоча він не відкидав і ролі східних впливів [3, с.304]. Зокрема однієї із рис українського менталітету є надмірна любов українців до гумору, сатири і взагалі сміху. Водночас українцям характерні такі риси як емоційність, працьовитість, любов до рідної землі, наснага до неї, єдність з природою, толерантність і трохи заздрощів до сусідського добробуту (що відображено в анекдоті «якщо сусід отримає вдвічі більше за мене, вирви мені око»)[4]. Усі ці риси витворили українську душу, українця знаного у світі своєю працьовитістю, повагою до старших, гумором та романтичною вдачею.

Варто знати те, що історико-філософський аналіз культурологічних підвалин української національної ментальності надає підстави тлумачити її як переважно індивідуалістичну. Тобто, з часів стародавньої української міфології- правила регулювання й впорядкування життя суспільства та конкретної людини у світі природи, були переважно індивідуалістичними, практичними, необхідними людина на кожному життєвому кроці. Правила поведінки людини в різних життєвих обставинах переломлювалися через її індивідуальні бажання. Це був індивідуалізм, а не колективізм давнього українця [1, с.60-62].

Висновки. Ментальність – дуже складне та неоднозначно по трактоване явище. Вона характеризується як рівень індивідуальної та суспільної свідомості, що втілює константи життєвих настанов і моделей поведінки, емоцій, налаштувань і культурних традицій певних народів, націй. Вона є специфічною формою самоідентифікації. Тобто, це – приналежність до тієї чи іншої нації або спільноти. Водночас це – і знання про свій народ. Ментальність разом із

матеріальними чинниками інтегрує народ, націю в єдине ціле, становить основу національної ідентичності й ідентифікації особистості, споріднює один народ, націю з іншими та відрізняє його від них, робить його неповторно самобутнім. Ураховуючи аморфність та синкретичність цього феномену, трактувати його необхідно дуже обережно. Через його недостатню вивченість, потрібні також подальші дослідження цієї проблеми.

Список використаної літератури

1. Грабовська І. Проблема засад дослідження українського менталітету та національного характеру / І. Грабовська // Сучасність. – 1998. – №5. – С. 60–62.
2. К. Ю. Галушко. Ментальність, менталітет // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2009. – Т. 6 : Ла – Мі. – С. 615. – 784 с. : іл. – ISBN 978-966-00-1028-1.
3. Етнологія України: Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект: Навчальний посібник / Лозко Г. – К.: АртЕК, 2001.- 304 с.
4. Гончарук - Чолач Т., Джугла Н. Особливості української ментальності як основа національної самоідентифікації. / Т. Гончарук - Чолач, Н. Джугла / [Електронний ресурс] - Режим доступу :http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv
5. Лісеєнко О. Менталітет : сутність та особливості регіональних проявів. Авдисер / О. Лисенко. – Х., 1998. – 221 с.
6. Корнієнко В.О. Основні політико-ідеологічні доктрини та глобальні проблеми сучасності. Вінниця, 2003. 91 с.
7. Старостіна А., Каніщенко О. Суперечливі шляхи економічної глобалізації // Економіка України. – 2008. – №5. – С.58-65

*Вітвіцька Анастасія,
студентка гр. ПС-11,
Юридичного факультету ТНЕУ*

«МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО- КУЛЬТОРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ»

Актуальність теми дослідження. Мораль виникає і розвивається на основі потреби суспільства регулювати поведження людей у різних сферах їхнього життя. Мораль вважається одним із самих доступних способів осмислення людьми складних процесів соціального буття.

Мета дослідження - моральні ідеали, принципи і норми.

Об'єкт дослідження: мораль особистості і суспільства.

Предмет дослідження: проблема моралі є регулювання взаємин і інтересів особистості і суспільства. Етимологічно термін «мораль» походить до латинського слова «mos» (множина «mores»), що позначає «вдача». Інше значення цього слова - закон, правило, розпорядження. У сучасній філософській літературі під мораллю розуміється моральність, особлива форма суспільної свідомості і вид суспільних відносин; один з основних способів регуляції дій людини в суспільстві за допомогою норм [1, с.12]. Вони виникли з представлень людей про справедливість, гуманність, добро, суспільному благу і т.п. Поведження людей, що відповідало цим представленням з'являлося моральним, протилежне – аморальним. Іншими словами, морально те, що, на думку людей, відповідає інтересам суспільства й індивідів [2, с.6]. Те, що приносить найбільшу користь. Природно, що ці представлення мінялися від століття до століття, і, крім того, вони були різні в представників різних шарів і груп. Звідси ж виникає специфічність моралі в представників різних професій. Усе сказане дає підставу говорити, що мораль має історичний, соціально-класовий і професійний характер. Сфера діяльності моралі широка, але проте багатство людських відносин можна звести до відносин: індивіда і суспільства; індивіда і колективу; колективу і суспільства; колективу і колективу; людину і людину; людини до самої себе. Таким чином, у рішенні питань моралі правомочно не тільки, колективне, але й індивідуальна свідомість: моральний авторитет кого-небудь залежить від того, наскільки правильно він усвідомлює загальні моральні принципи й ідеали суспільства і відбиту в них історичну необхідність [3, с.18]. Об'єктивність підстави саме і дозволяє особистості самостійно, у міру власної свідомості, сприймати і реалізовувати суспільні вимоги, приймати рішення, виробляти для себе правила життя й оцінювати що відбувається. Тут устає проблема співвідношення волі і необхідності. Правильне визначення загальної підстави моралі ще не означає однозначного виведення з нього конкретних моральних норм і чи принципів безпосереднього проходження індивіда «історичної тенденції». моральна діяльність включає не тільки виконання, але і творчість нових норм і принципів, перебування найбільш відповідаючих сучасності ідеалів і шляхів їхнього здійснення [4, с.19]. Проблема цінностей порушувалась у працях представників зарубіжної і вітчизняної філософії [5, с.13]. Одним із перших у філософії поняття «цінностей» охарактеризував

Р.Г. Лотце у праці «Мікрокосм». На думку вченого, цінності не є властивістю навколишніх предметів, форм, а є внутрішнім утворенням, що характеризує духовний розвиток людини. Відповідно, однією з форм прояву цінностей є ідея як

результат розвитку духу. Формування ідеї проходить ряд етапів: споглядання предмета, результатом якого є просторовий образ; формування уявлення, яке узагальнює всі образи предмета і об'єднує їх в єдине ціле; виникнення поняття, що містить основні ознаки, що характеризують образ; формування ідеї як думки про призначення предмета. Таким чином, ідея предмета (або іншого об'єкта) не вичерпується його властивостями чи діями, але охоплює зміст, в якому він реалізується. Отже, поняття «цінність» у роботі Р.Г.Лотце пов'язано з поняттями ідеї, смислу певного об'єкта в житті людини [6, с.9].

Висновок. Якщо не обмежуватися вузько традиціоналістською чи, навпаки, моралізаторською точкою зору, а спробувати поглянути на справу ширше – мусимо визнати, що трапляється по-різному. В багатьох конкретних випадках рацію, безперечно, має мораль, і засудження нею тих або інших звичаїв слід розглядати як свідчення їхньої історичної вичерпаності. Так, у засудженні кровної помсти, людських жертвопринесень, рабства мораль, звичайно ж, була права; цю її правоту підтвердив наступний розвиток людства. І тепер ми нерідко стикаємося з таким моральним осудом звичаїв давньої й недавньої минувшини, в обґрунтованості якого сумніватися не доводиться. Разом з тим цілком очевидно, що й звичаї виникають не на голому місці. Якими б архаїчними чи абсурдними вони часом не здавалися, потрібно зважати на те, що в них акумульовані життєвий досвід і мудрість багатьох поколінь – досвід і мудрість, що не завжди відкриваються короткочасному, не дуже проникливому поглядові людини, зануреної в актуальні проблеми власного сьогодення.

Список використаної літератури

1. Дробницкий О.Г. Понятие морали: Историко-критический очерк. – М., 1984.
2. Малахів В.А. Етика: Курс лекцій: Навч. Посібник. – К., 2000.
3. Проблема ценности в философии. - М.-Л., 1966.
4. Розов Н.С. Ценности в проблемном мире. - Новосибирск, 1998.
5. Шахин В.К. Классическая философия ценностей: предистория, проблемы, результаты // Альфа и Омега. - 1998. - № 18(3).
6. Шелер М. Избранные произведения. - М., 1994.

*Гера Валентина,
студентка гр. МП-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Брайан Трейсі стверджував «Всі успішні люди – це великі мрійники. Вони уявляють яким повинно бути їх майбутнє до найменших деталей, а потім працюють над втіленням своїх мрій»[1, с.5-7].

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній час тема бізнесу являється надзвичайно актуальною. Хоч і бізнесова діяльність дуже поширена, але рідко хто задумується над тим як виник бізнес, з чого він складається і що лежить в його основі.

Мета дослідження полягає у дослідженні основ бізнесу, його виникнення, а також здійснення філософського аналізу бізнесу.

Об'єкт дослідження: економічна сфера життя сучасного суспільства.

Предмет дослідження: становлення філософських основ бізнесу, мрія – як основний фактор успішності бізнесу. Бізнесова діяльність розпочалася надзвичайно давно - ще в 3-4 тисячолітті до нашої ери. Відбувався обмін продуктами, предметами побуту між землеробами, ремісниками з метою отримання прибутку. Згодом, коли почали активно розвиватися античні міста-держави які торгували з різними племенами зброєю, тканинами, продуктами харчування, керамікою отримуючи певну вигоду. Саме так почала активно розвиватись бізнесова діяльність. Багато вчених цікавилось ідеєю філософії бізнесу такі як: М. Вебер, Дж. М. Кейнс, В. Зомбарт. Вони намагались зрозуміти і пояснити суть бізнесу, та зрозуміти його секрет. Аристотель Онассіс вважав, що секрет бізнесу в тому, щоб знати те, чого не знає ніхто інший. Багато людей зараз, бажаючи стати успішними і багатими, намагаються придумати вдалу бізнес ідею і створити власний бізнес, вважаючи що все так легко, та це далеко не так. Насправді ж щоб створити власний бізнес потрібно справді цього бажати і не здаватися незважаючи ні на що. Як говорить китайське прислів'я: «Відкрити магазин легко, тримати його відкритим – це мистецтво»[5, с.15]. І це справді так, бо щоб досягнути власної мети - відкрити свій бізнес потрібно мати до цього неабиякий талант, та вкласти в цю ідею усього себе. Колишній президент США - Томас Джефферсон стверджував, що ви повинні мати своє серце в бізнесі і бізнес в своєму серці [3,с.11-12]. Саме вдала бізнес ідея – це запорука вдалого й процвітаючого бізнесу. І багато людей здаються, не придумавши цієї важливої складової. Генрі Форд стверджує: «Повітря наповнене ідеями. Вони знаходяться у вас в голові увесь час. Ви тільки повинні знати чого ви хочете, потім забути це й зайнятися своїми справами. Несподівано ідея впливе на поверхню. Вона там була завжди»[2, с.12]. Або Харві С. Файрстоун стверджує: « Капітал не такий важливий в бізнесі. Досвід не так важливий. Ви можете це отримати. Що важливо, так це ідеї»[4, с.80]. Філософська основа бізнесу – це основний скелет навколо якого формується весь успішний бізнес. Будь які бізнесові моделі повинні мати якусь основу. Великий бізнес не може існувати без мети, без напрямку, без самої філософії цього бізнесу. Заробляння грошей не може бути головним фактором основи для успіху в бізнесі. В будь якому бізнесі - головним є мета навколо якої гуртуються

люди, навколо якої спрямовуються усі зусилля і яка формує світогляд компанії. Всі успішні компанії будують свою власну стратегію навколо мети якої вони хочуть досягнути. І саме ця мета багато в чому пов'язана з життям з філософією, з прагненням людини до найкращого. Створення філософії вимагає чималих зусиль, та немало часу. При складанні філософії свого бізнесу людина повинна запитати себе, «Що є для мене найважливішим у створенні бізнесу?», «Кого я бачу своїм клієнтом?», «Чого я хочу досягнути у майбутньому?». Саме ці питання, відповіді на них зможуть сформуувати основу філософії бізнесу. Зараз дедалі частіше можна почути таке поняття як маркетинг. Саме правильний маркетинг допоможе побудувати успішний бізнес. Маркетинг повинен стати головним при прийнятті найважливіших рішень, у ньому повинні бути задіяні всі працівники – від звичайного робітника до генерального директора, саме це допоможе побудувати могутню компанію. Основне завдання маркетингу – задоволення потреб споживача, тому вся компанія повинна співпрацювати заради досягнення спільної мети.

Висновок. Бізнесова діяльність виникла дуже давно. Запорука успішного бізнесу – вдала бізнес ідея, кожен з успішних людей по-своєму характеризував ідеї. Генрі Форд вважав, що кожен може придумати чудову ідею, просто потрібно зрозуміти чого саме ти прагнеш у своєму житті. Кожен з нас може стати успішним бізнесменом, впевнено ідучи до чітко поставленої мети. Альона Дегрік вважає: «Бути сьогодні успішним – це працювати над втіленням ідеї, яку в даний момент усі вважають неможливою», «Головне в житті, - вважає Альона Володимирівна, - це розвиток, рух вперед. Націленість на прогрес і віра у власні сили - такий простий секрет успіху, який може осягнути кожен».

Філософська основа бізнесу – це мрія засновників цього бізнесу, для реалізації якої шукаються люди, ресурси, формується команда співмрійників, і навіть зовсім байдужих до цієї ідеї людей яких можна заохотити грошима для реалізації своєї мрії.

Список використаної літератури

1. Брайан Трейсі. Зроби це зараз. 21 чудовий спосіб зробити більше за менший час // 2001. Nemiro Ltd, видання українською мовою, 2016
2. Генрі Форд. Моя боротьба, мої досягнення.// Видавництво: Попурри. Рік видання: 2019.
3. Джефферсон Томас. Автобіографія; Нотатки про штат Вірджинія.// Л.: Наука, 1990. с. 317 (Памятники исторической мысли).
4. Роберт Кіосакі. Бізнес школа для тих, кому подобається допомагати іншим.// СВІТ, 2001.- 112
5. Роберт Кіосакі, Шерон Лечтер. Багатий тато, бідний тато / Пер. з англ. Н. Шевченко-Гербіш. К.: Светлая звезда, 2007. с. 256.

*Губ'як Христина,
студентка гр. МП-11,
Юридичний факультет, ТНЕУ*

ЕКОНОМІЧНИЙ ТИП ЛЮДИНИ ЗА С.М.БУЛГАКОВИМ

Актуальність теми дослідження. Варто зазначити, що однією з найактуальніших проблем сучасності є людська сутність, оскільки людина виступає головним фактором у виробничій ланці, а також є учасником суспільних і виробничих відносин. Саме тому є актуальним дослідження ключового місця та ролі людини в економічній системі суспільства в умовах сучасного становлення та формування економіки.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні зв'язку між економікою та людиною; розглянути поняття «філософія економіки» та поняття «людини економічної», а також згідно з релігійного кута мислення Булгакова розглянути людину, як економічну так і господарську.

Об'єкт дослідження: зв'язок людини і економіки, її місце у ній.

Предмет дослідження: «філософія господарства» за Булгаковим, методологічні підходи. Філософія традиційно здійснює дослідження усього над чим можна поміркувати універсальними принципами, в межах яких існує та розвивається, як буття, так і мислення. Результатом цього осмислення є формування в сфері суспільної свідомості системи засадничих поглядів про сутність та граничні проблеми буття, людську присутність у ньому, можливості його досягнення людським розумом. Варто зазначити, що філософія звертає увагу на ті галузі людської діяльності, які є важливими для суспільства і відіграють у ньому центральну роль, а саме такою галуззю є економіка [2, с. 105]. Слід зауважити, що «філософія економіки – це сфера досліджень, спрямованих на осмислення і розуміння основ економічного життя, як однієї з найважливіших сфер людського життя і суспільства. Спираючись на філософські категорії і принципи, вона виявляє сутнісні аспекти економічних явищ і процесів. Філософський підхід до економічного життя передбачає висвітлення фундаментальних тенденцій і закономірностей відношень людини з природою, а також відношення людини до людини в процесі трудової діяльності» [1, с. 85]. Економіка виступає комплексом відносин між людьми у процесі їх перетворювальної господарської діяльності. Термін «господарство» належить, як до наукового так і філософського мислення, оскільки розходження між філософією і наукою полягає у пізнанні та у шляхах дослідження. Філософія господарства спрямована на розгляд фундаментальних принципів буття та пізнання людини та ставлення людини до світу, у якому панує господарювання, яке спрямований на реалізацію інтересів та забезпечення потреб безпосередньо суб'єкта діяльності [10]. Важливе місце посідає «Філософія господарства» С.М. Булгакова у філософії господарювання ХХ ст. У своїй праці вчений детально представляє різні види діяльності, які присутні в нашому житті, починаючи від економічних і політичних питань закінчуючи діяльністю пов'язаною із культурою, історією та богослов'ям. Булгаков стверджував, що економіку можна вважати лише, як засіб який спрямований на духовний розвиток людини [8, с. 57]. Для вченого зміст господарської діяльності заключається не у забезпеченні матеріальних благ, а у приближенні людини до Небесного Царства, де любов є

пануючим ідеалом. У «Філософія господарства» предметом критикування стає тип «економічної людини», який був розроблений Адамом Смітом, за його ідеєю людина зосереджена лише на своїх інтересах. Згідно з Булгаковим, знак рівності не можливо поставити між економічною людиною і живою, тому що вважати людину лише розрахунковою лінійкою інтересів є хибою, оскільки вона є живим творчим началом. Вчений у своїх працях доходить до висновку, що характерним для економічної думки є те, що в ній присутнє зіткнення двох світоглядних парадигм-механічно-утилітарної та релігійної [3, с. 76]. Механічно-утилітарна є проти можливості вічного життя людини, ставить акцент на економічних інтересах і правах індивідів. Друга ж парадигма, яку підтримував Булгаков, зосереджена на теоцентричному світогляді: людина має розуміти, що має зобов'язання перед своїм Творцем та людьми [5, с. 46]. Варто зазначити, що релігія не можна відокремлювати від економічної діяльності людини, оскільки вона захищає духовну чистоту людини від осквернення різними суперечками, які виникають щодо розподілення матеріальних благ. Здійснюючи план Творця щодо буття тим самим людина дає економічній діяльності набувати релігійного відтінку [4, с. 89]. Булгаков вважає, що конкурентність між індивідами, спричиняє зосередження на збагаченні. Згідно з думками вченого, боротьба, яка триває між людьми не одне століття, щодо збільшення матеріальних статків та їх перерозподіл, спричинена у наслідках первородного гріха [9, с. 105]. Це та істина - правда, яка зазначена у Біблії. Підприємця можна розглядати, як економічний тип людини за ствердженням Булгакова. Давніше підприємництво розглядалося, як Христове послухання, оскільки навіть учні Христові рибалили та виготовляли палатки на продаж і ця релігійна установка визначає, що людини не здатна створювати сама ресурси, а лише використовувати дані Богом [7].

Висновок: С.М. Булгаков в своїй праці «Філософії господарства» здійснив переосмислення найвагоміших елементів економічного знання, які були основоположні для спроби здійснити оновлення шляхом синтезу разом із основними правилами християнської філософії. Також слід зазначити, що Булгаков один із перших вчених звернув увагу на те, що у господарській діяльності людини спостерігаються процеси негосподарського характеру. З одного боку, господарство «спирається» на людино-розмірні процеси, закладені в природний стан всесвіту Самим Творцем, а з іншого – обмежене сферою теургії, діяння Божого, до якої мислитель відносив творіння «з нічого», створення нового життя і воскресіння життя згаслого. Варто зазначити, що неусвідомлення людиною даних онтологічних обмежень, намагання подолати їх суто господарським зусиллям приведе до створення все нових утопічних проєктів з неминучим крахом у перспективі [6]. І саме цей елемент дав йому можливість визначити світоглядні та соціально-економічні засади формування господарства, але перш за все потреба у християнських орієнтирах.

Список використаної літератури

1. Економічна діяльність і мораль. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-173.html>
2. Базилевич В. Д. Метафізика економіки / Базилевич В. Д., Ільїн В. В. – К.: Знання, 2007. – 718 с.
3. Булгаков С. Розмисли. Творча спадщина у контексті XXI століття / за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2006. – 903 с.

4. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.
5. Перспективи розвитку економічної теорії: конфлікт християнської та гуманістичної парадигми у світі ідей «Філософії господарювання» С.М. Булгакова [Текст]/ І. Назаров// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.-2011.-131.-с. 16-19. 5
6. Економіка і мораль. Релігійні типи господарювання.URL: <https://buklib.net/books/33016/>
7. Філософія господарства та соціальна політика С. Булгакова.URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/16458/>
8. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.
9. Фесенко Г.Г. Філософія господарювання: Конспект лекцій(для студентів денної та заочної форм навчання)/ Г.Г. Фесенко; Хакр. нац. унт-міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова.Х.:ХНУМГ, 2014.-90 с.
10. С.Н.Булгаков.Філософія господарства. URL: https://stud.com.ua/42250/filosofiya/bulgakov_filosofiya_gospodarstva

*Далекан Денис,
студент гр. МП-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. В теперішній час система державотворення в Україні підпала під великі політико-соціальні зміни, що як ніколи є відчутними в умовах неоголошеної війни та в зміні свідомості людей. Звісно, що поміж важливих факторів суспільного процесу особливе місце належить національній свідомості. Адже саме вона є тією рушійною силою, що єднає розум всього народу, спрямовує його на спільні інтереси, та у подолання загальнозначущих проблем.

Мета дослідження полягає у здійсненні системного аналізу основних чинників формування сучасної національної свідомості та її вплив на сучасне суспільство. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду **завдань**: дати визначення поняттю «національна свідомість», розглянути основні проблеми формування сучасної української нації.

Об'єкт дослідження: сучасна українська нація, свідомість людей.

Предмет дослідження: проблеми формування української нації. Одна із причин, яка не дає можливості до інтенсивного всебічного розвитку української держави - це відсутність сформованої державницької нації. У свою чергу, труднощі у формуванні нації пов'язані не тільки з пострадянською спадщиною у вигляді викривленого світогляду громадян України. Важливим чинником є факт, що сучасна українська нація формується не на базі одного етносу, а на принаймні, двох основних - українського й російського. Звісно, що вплив російського етносу несе за собою негативні наслідки в формуванні сучасної української нації. Разом з тим виникають деякі розбіжності між цими етносами. Тому такі розбіжності, у великій мірі, і гальмують оформлення сучасної державницької нації в Україні [1, с. 11]. Вплив на формування української нації країн «сусідів» був ще у часи козацтва. Адже, назва «українська нація», за свідченням Ю. Липи, вперше була вжита за часів Богдана Хмельницького [1, с. 9]. Саме завдяки перемогам гетьмана у національно-визвольній війні 1648 – 1654 років, а ще раніше – існуванню Запорізької Січі, українська культурна ідентичність стала визнаним та вагомим чинником політичної історії Європи. Однак укладений 1654 року в Переяславі договір з Росією надовго загальмував самовизначення українського народу. Андрусівські угоди 1667 року, які Москва уклала з Варшавою, поділили українські землі між Польщею і Московією: Правобережжя відійшло до Речі Посполитої, а Лівобережжя з Києвом – до Московського царства. Відтоді українська ідентичність існувала, головним чином, як спосіб буття «нижчих» верств населення – його мови, звичаїв, обрядів тощо – набираючи інколи й більш рефлексованих форм: гасел та вимог національно-визвольних рухів, шедеврів духовної творчості кращих її представників, серед яких найбільш знаковими постатями є Леся Українка і Тарас Шевченко. В цілому українство в цей період формується в парадигмі так званої «етнічної нації». Революційні процеси в лютому і жовтні 1917 року зруйнували монархію і Російську імперію. Перед Україною постала перспектива формування власної політичної нації. Першим кроком, на хвилі революційних подій у Києві 1917 року, стало утворення

Центральної Ради – представницького органу широких прошарків населення. Центральна Рада проголосила автономію України і заснувала Українську Народну Республіку. А 22 січня 1918 року було проголошено незалежність держави. І тоді начебто все налагодилось і можна було творити нову історію і формувати свою націю. Однак все вийшло не так як хотілося. Перемога більшовиків у громадянській війні і Українська нація знову не має шансів на самостійне формування [3, с. 103]. Після того як українська нація провела багато років під впливом Росії сходу, було дуже важко відійти від тих інтересів, що нам нав'язали. Але все ж за час незалежності, безперервно збільшувався інтерес до проблем національної самоідентифікації. З'являлася велика кількість робіт з теми «формування української нації». Це праці В.Горського, О.Гриніва, Я.Грицака, О.Дергачова, О.Забужко, Г.Касьянова, М.Томенка [4, с. 94]. У формуванні сучасної української нації головна роль належить українському етносу, як носію відповідного світогляду. Його історична місія - забезпечити своє світоглядне домінування серед інших етносів української держави. Для виконання цієї місії українському етносу бажано мати значну кількісну перевагу. Досягти такої переваги, як за рахунок збільшення народжуваності в українських родинах, так і за рахунок переходу російськомовних українців в український світоглядний і інформаційний простір, у близькому майбутньому - не реально. І в цьому контексті важко перебільшити ту роль, яку може, і повинна, зіграти діаспора. Конкретно - у швидкому формуванні, за життя одного покоління, державницької нації в Україні. З іншого ж боку, українська діаспора у світі теж зацікавлена бути задіяною в процес формування державницької нації в Україні. Адже на сьогодні діаспора, як носій українського світогляду, через одне-два покоління може значною мірою скоротитись через асиміляцію [5, с. 207]. В історичному контексті ми бачимо, що двигунами еволюції є окремі нації, які, виконавши свою роль і витративши свою енергію, поступаються першістю новим лідируючим націям. Так уже поступилися лідерством древні греки та італійці. Потім - великі кельтсько-германські нації, в особі іспанців, французів та англійців. Вони вже зробили свій внесок у розвиток і поширення європейської цивілізації. Тому тепер деякі науковці вважають що настала черга слов'ян.

Очевидно, що український етнос із усіх слов'янських - найбільше пригнічений системною кризою. У нас немає іншого шляху для виживання, окрім як постати новою нацією. І саме формування нової української нації дасть поштовх слов'янському світові до лідерства в цивілізаційному процесі [2, с. 16].

Висновок. Без перебільшення можна стверджувати, що українська сучасна нація перебуває на етапі розвитку. Особливо в теперішній час, під час теперішніх подій. І звісно що слід пам'ятати, що ключова духовна рушійна сила розвитку нації – це національна свідомість, яка доречно покладає спосіб її суспільно-історичного буття та самореалізації.

Список використаної літератури

1. Національна свідомість як форма самопізнання особистості // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія, Політологія. К., 2002.

2. Питання формування української нації «Українська правда»
<https://www.pravda.com.ua/columns/2010/06/16/5124061/>
3. Проблеми становлення української політичної нації. Реферат
<https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17015/>
4. Проблема формування національної свідомості в Україні: Монографія. К., НІСД, 2004.
5. Українська ідентичність: проблеми та виклики «День»
<https://day.kyiv.ua/uk/article/tema-dnya-cuspilstvo/ukrayinska-identichnist-problemi-ta-vikliki>

*Жмур Соломія,
студентка гр. ЕБСМ-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Актуальність теми дослідження. Для багатьох дослідників суспільних наук, представників філософських течій стає зрозумілим, що без дослідження і аналізу науково-технічного прогресу ми не зможемо знати, які принципові зміни відбудуться в житті людського суспільства в найближчі роки, не будемо розуміти тенденцій цього прогресу і його наслідки. Різкий стрибок, який відбувся у розвитку науки і техніки змушує нас по-новому осмислити попередній хід науково-технічного прогресу і майбутні перспективи в майбутньому. Атомна і термоядерна енергія, початок космічної ери, автоматизація і кібернетизація виробництва, комп'ютеризація в повсякденному житті - це такі досягнення сучасної науки, які говорять про виправданість її претензій чинити величезний і всезростаючий вплив на всі сфери суспільного життя [1, с. 34-36].

Мета дослідження - розгляд науково-технічного прогресу як стійкого розвитку передбачає виявлення та переосмислення місця та ролі науково-технічного прогресу в поступі сучасної цивілізації, представлення науково-технічного прогресу, насамперед, як соціокультурного феномена, визнання первісної ролі культури у формуванні норм і цінностей цивілізаційного розвитку. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду **завдань**: розгляд науково-технічного прогресу як стійкого розвитку передбачає виявлення та переосмислення місця та ролі науково-технічного прогресу в поступі сучасної цивілізації, представлення науково-технічного прогресу, насамперед, як соціокультурного феномена, визнання первісної ролі культури у формуванні норм і цінностей цивілізаційного розвитку.

Об'єкт дослідження: техніка, суспільство, наукові винаходи.

Предмет дослідження. Системні аспекти взаємозв'язку між наукою і технікою, їх вплив на інші явища розвитку суспільства і людської життєдіяльності, а також осмислення проблем науково технічного прогресу в сучасній філософії. Ідея науково-технічного прогресу як закономірного результату і розвитку науки, техніки і технологій, починаючи з епохи Відродження, вкорінювалася у свідомості людства. Саме в епоху Відродження, коли природознавство почало займати провідну позицію в системі наукового осягнення світу і стало ніби еталоном науковості для гуманітарного і технічного знання, а мета розвитку природознавства стала вбачатися здебільшого в розбудові техніки, яка надала б змогу «поліпшити життя» через «перетворення довілля» та підвищення продуктивності праці, починає формуватися ідея прогресу, зокрема науково-технічного: дії, спрямовані на зміну, поліпшення починають сприйматися суспільством як цінність [2, с. 9]. Людська праця все більш і більш відступає на задній план перед працею машин. Це положення в загальній формі виражає сутність науково-технічного прогресу, який виступає як система відносно самостійних і взаємопов'язаних процесів розвитку науки і техніки, сукупності продуктивних сил. Всі ці компоненти науково-технічного прогресу взаємодіють з соціальним прогресом. В ході науково-технічного прогресу створюються нові продуктивні сили, які

використовуються для нарощування виробництва суспільного продукту, він створює потенційні можливості для задоволення різних потреб людей, пов'язаних із забезпеченням їх життєдіяльності. Наукові дослідження та конструкторські розробки машин, саму техніку можна ототожнювати з відносинами людей з приводу продукту їх діяльності, хоча і в кожній ланці науково-технічної діяльності ці відносини мають місце. Разом з тим в будь-якій сфері життя суспільства відносини базуються на певній матеріальній базі і є відносинами з приводу певних предметів і речей, але це свідчить не про їх тотожність, а про їх взаємозв'язки. Створення нових продуктивних сил і формування нових виробничих та інших суспільних відносин - це процеси взаємопов'язані, але вони відображають специфічні діяльності людей, відмінні за своїми результатами. Всіляко примножуючи сили людства, його здатність підкорення природи, використання її закономірностей у своїх цілях і інтересах, науково-технічний прогрес несе людству незмінні блага, але одночасно цей прогрес ставить перед нами цілу низку найгостріших соціальних, політичних, моральних, медико-біологічних проблем. Таїть у собі не тільки райдужні перспективи, але й певні труднощі і небезпеки, непередбачені фатальні приречення. Слід згадати, що Т. Адорно у статті «Про техніку і гуманізмі» на запитання: «приносить сучасна техніка, в кінцевому рахунку, користь чи шкоду людству?», Відповідає, що «це залежить не від техніків і навіть не від самої техніки, а від того, як вона використовується суспільством. Це використання не є справою доброї чи злої волі, а залежить від об'єктивних структур суспільства в цілому. У суспільстві, влаштованому відповідно людській гідності, техніка не тільки була б звільняючим фактором, але і знайшла б сама себе. Якщо сьогодні техніки іноді відчувають страх перед тим, що може статися з їх винаходами, то адже кращою реакцією на цей страх була б спроба якось сприяти встановленню суспільства, відповідального людській гідності» [4, с. 370]. Необхідність систематично оцінювати наслідки розвитку техніки з погляду відповідності суспільним інтересам і цінностям на основі досягнення широкої суспільної згоди остаточно усвідомлюється в ролі важливої соціальної задачі на рубежі 60-70 рр., саме в цей час проблематика наслідків науковотехнічного прогресу опинилася в центрі політичних та суспільних дискусій. Американський футуролог О.Тоффлер писав: «На технічні питання не можна більше дати відповідь в одних лише технічних термінах. Це політичні питання... Ми не можемо розглядати їх безсистемно, одне незалежно від іншого... Ми повинні забезпечити комплексну перевірку нових технологій на відповідність потребам перед тим, як ми дамо їм можливість без перешкод упроваджуватися в наше середовище» [5, с. 394].

Висновки. Думки філософів щодо теми дослідження дуже різноманітні. Власне всі, хто розглядають техніку у сенсі цього терміна, наполягають у тому, що вона укорінена в сам фундамент існування і є виявом особливостей людської взаємодії зі світом, техніка пов'язана з суттєвими особливостями людського пізнання і інтелекту, техніка, безумовно, пов'язана з спробою людини з допомогою кінцевого опанувати нескінченним, з допомогою раціонального – нераціональне, з допомогою функціонального і цілеспрямованого – самодостатнє, з допомогою ефективно зростання – спонтанно-самопродукує.

Список використаної літератури

1. Бердяев Н.А. Человек и машина // Вопросы философии. Горохов В. Г. – 1989. – №2. – С.147– 162.
2. Рижкова С.А. Знання та технології в історичних просторах культури. – К., 2005. – 579 с.
3. Философия техники в ФРГ. / Пер. с немец. – М.: «Прогресс»; 1989, 528с.
4. Эйнштейн А. Собрание научных трудов. Т. VI. – М.: Наука, 1967. – 438 с.
5. Тоффлер Э. Футурошок. – Санкт Петербург: Лань, 1997. – 464 с.

*Жовнір Олександра,
студентка гр. МЕНУП-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження: проблема розвитку особистості. Вираженням її індивідуальності є її інтереси, здібності, характер, погляди на життя, темперамент. Також проблеми самореалізації особистості обумовлюється необхідністю визначення їх ролі у процесі самореалізації особистості, яка пов'язується з проясненням змісту, структури і характеру функціонування індивідуальної ціннісної свідомості.

Мета дослідження. Втілення інтересів та цінностей на шляху до стабілізаційного суспільства. Потреби, інтереси та цінності є етапними моментами цілісного системного розуміння особистості у складному взаємозв'язку із соціумом.

Об'єктом дослідження є потреби та інтереси людини для її самореалізації як особистості. Для постановки проблеми самореалізації важливим є трактування самої здатності людини до визначення абсолютних цінностей.

Предметом дослідження є гуманістичні параметри у системі самореалізації особистості.

Завдання: подати сутність потреб, інтересів та цінностей особистості; проаналізувати потреби, інтереси та цінності як власний спонукальний мотив діяльності людини в структурах особистісних орієнтацій індивіда. Поняття особистісний розвиток, зростання і розвиток особистості - найбільш загальне поняття, що описує всі позитивні зміни в особистості як результат внутрішніх процесів і зовнішніх впливів. Це все те, що в особистості розгортається з віком, що формується під впливом ззовні, що розвивається в спільній діяльності з оточуючими і розвивається в собі самою людиною [1]. Не завжди зрозуміло, що з людиною відбувалося - було це власне зростання, був це розвиток, трансформація або формування, але в деяких випадках можна сказати: особистісний розвиток стався. Мається на увазі, що відбулося зміцнення стрижня і збільшення потенціалу особистості, здатності людини жити внутрішньо заможніше і краще управляти своїм життям. «Що таке особистісне зростання? Якщо у людини стає більше: - інтересів, а з тим і стимулів жити, - змістового наповнення життя, - можливості аналізувати відрізняти одне від іншого, - можливості синтезувати - бачити зв'язки подій і явищ, розуміння людей (себе в тому числі), а з тим і можливості прощати, - внутрішньої свободи і незалежності, відповідальності, взятої на себе добровільно, - любові до світу і людей (до себе в тому числі), то це і означає, що людина росте особистісно. Синоніми: душевно і духовно», - писав Ст. Л. Леві. Розвиток особистості завжди передбачає вихід за межі зони комфорту. Щоб освоїти нові навички, потрібно пройти через певні незручності, навіть перші кроки у малюка не виходять відразу. Особистість, яка прагне до активного розвитку, готова вийти із зони свого комфорту заради самовдосконалення. У такої особистості є свої характерні риси: велика кількість різнопланових бажань, інтерес до безлічі речей, інтерес до власного майбутнього, прагнення зробити своє майбутнє яскравим, бачення реалістичних перспектив. Люди, які прагнуть до розвитку

своєї особистості, вважаються психологічно здоровими, вони перебувають в гармонії зі своїм «я» і можуть будувати своє життя так, як вони хочуть. Якісні зміни особистості не падають з неба і не самозароджуються всередині – вони створюються вчителями, тренерами або самою людиною, який вирішив поміняти себе і досягти певної мети. Коучинг навчання – відмінний спосіб розвивати особистість, виробляти нові навички для досягнення поставлених цілей й покращувати якість свого життя [2]. Людина-головна проблема філософії. Філософський погляд на людину передбачає виявлення його сутності, особливостей, призначення і місця в світі, причин людської активності, визначення історично виникли форм людського. Соціологію цікавлять і внутрішні детермінанти (фактори) соціальної поведінки. До них, перш за все, належать: потреби, інтереси, цінності. Люди в своїй життєдіяльності прагнуть забезпечити умови, засоби існування, реалізацію потреб, інтересів, цінностей. Коли нам чогось не вистачає, ми відчуваємо потребу в чомусь, але водночас перебуваємо у залежності від цього чогось. Саме тому вважається, що потреба - стан живої істоти, який виражає його залежність від того, що і становить умову його існування [4, с. 300-305].

Потреби людей є рушійною силою розвитку як суспільства, так і самої людини. Заради потреби, власне, і здійснюється людська діяльність. Багатоманітність потреб сприяє виникненню та розвиткові багатоманітності інших рис особистості. Потреби становлять джерело діяльності людей. Тому суспільство або соціальна група, діючи на процес формування та задоволення потреб особистості, одержує можливість спрямовувати її життєві орієнтації та поведінку в той чи інший бік. З огляду на це такий процес може використовуватися як фактор формування свідомості та регулювання поведінки особистості [3]. Інтереси, як і потреби, є рушійною силою діяльності, поведінки і вчинків людей. Вони, говорив Гегель, рухають народами. Тому для розуміння суті суспільних процесів, практичних дій людей, політичних програм, гасел, заяв, передвиборних обіцянок тощо треба відшукувати справжні інтереси дійових осіб. Складність цієї важливої акції полягає, зокрема, у тому, що справжні інтереси далеко не завжди правдиво зображаються їх носіями. Часто буває, що про інтереси одних говорять інші. Рушійна сила інтересу проявляється, зокрема, ось у чому. Людина зацікавлена у чомусь і за певних умов діє саме у цьому напрямі. Зацікавленість працівника у результатах виробництва, ефективності діяльності заводу, фірми, установи є основою дієвості мотивів і стимулів до праці. Тому впроваджені в Україні ринкові відносини мають бути такими, щоб породжувати зацікавленість працівника приватного чи державного виробництва у підвищенні продуктивності та ефективності праці, поліпшенні якості продукції та послуг. Інтереси рухають народами [3]. Цінності є фундаментом формування і регулятивної функції ціннісних орієнтацій особистості-складових частин її структури. Формування ціннісних орієнтацій-складова частина соціалізації людини, процесів виховання і самовиховання особистості. Відповідно до ієрархії цінностей складається й ієрархія ціннісних орієнтацій особистості. Серед них-орієнтації на самоствердження, самореалізацію, самодіяльність людини [5, с. 15-17].

Висновок. Отже, розвиток особистості – це процес, в ході якого змінюються системні якості особистості людини, як результат його соціалізації

та взаємодії з навколишнім соціальним середовищем. У кожної людини є передумови до розвитку, спочатку особистість розвивається через пізнання навколишньої дійсності, в дитячому віці. В першу чергу на це впливають дорослі. Тобто виховання – важлива складова розвитку особистості. Надалі на процес впливає діяльність людини та значущі для нього люди.

Список використаної літератури

1. Козлов Н.І «Особистісний розвиток» [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://psychologis.com.ua/lichnostnoe_razvitie.htm
2. «Як відбувається розвиток особистості»[Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://zhyvoedelo.com/ua/news/kak-proishodit-razvitie-lichnosti>
3. «Філософський аналіз поняття особистості» [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13276/>
4. Юхименко Н.Ф. Роль цінностей, інтересів та потреб у формуванні особистості // Гуманітарний вісник. – Вип. 2. – Переяслав-Хмельницький: ПХДП, 2001. – С. 300 – 305.
5. Юхименко Н.Ф. Роль цінностей у самореалізації особистості // Ціннісні виміри буття людини: Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції 13 – 14 грудня 2001 р. – Івано-Франковськ: Прикарпатський ун-т ім. В.Стефаника, 2001. – С. 15 – 17.

*Засаднюк Вікторія,
ст. гр. МП-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ПОБУДОВА ТЕОРЕТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ МАЙБУТНЬОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Майбутнє завжди займало особливе місце у філософії і в людському розумі взагалі. Після глобалізації ХХ століття, появи інформаційної революції, розвитку інформаційних технологій, що радикально змінюють суспільне життя, прискорились як темпи суспільного розвитку, так і вияви сучасних його проблем, а також відбувається активний процес дослідження багатьох різних, іноді суперечливих концепцій щодо існуючого і наступного типів суспільства. Тому дана робота присвячена дослідженню цієї проблеми та створенню нових моделей розвитку суспільства.

Мета дослідження полягає у побудові теоретичних моделей майбутнього розвитку суспільства. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду завдань: проаналізувати роль майбутнього у житті суспільства, проаналізувати моделі розвитку суспільства та побудувати теоретичні моделі розвитку суспільства.

Об'єктом дослідження - процеси розвитку суспільства.

Предметом дослідження є майбутнє нашої цивілізації.

До вирішення проблем соціальної філософії зверталися Р. Арон, М. Вебер, М. Ковалевський, У. Ростоу, Дж. Бернал, В. А. Андущенко, В. Б. Артеменко, С. Ф. Клепко, В. Г. Кремінь, І. А. Медведєв, М. М. Солдатенко, С. О. Терепиций, Гоббс, Локк, Мандевіль, Юм, Вебер та інші. Категорія «майбутнє» має свою специфіку тлумачення. При розгляді цього поняття неможливо беззастережно використати наявні методології наукового дослідження, оскільки майбутнє не існує як певний в минулому чи в сьогоденні предмет або процес. Адже воно, з одного боку, базується на історичному минулому, а, з іншого, — на матеріалах сучасності. Саме ця «непевність» фундації майбутнього породжує численні варіанти його визначення. Існує багато різноманітних, іноді навіть антагоністичних дефініцій майбутнього. Про складність наукового прогнозування майбутнього, його неоднозначність стверджував Карл Поппер, який послідовно обґрунтував тезу про логічну суперечливість будь-яких пророкувань майбутнього [5, с. 306]. Аналогічні думки в різній трактовці висловлювалися науковцями і раніше. Аналіз сутності процесів формування майбутнього розвитку цивілізації буде марним, якщо не розглядати концепцію сталого розвитку людства. Дефініцію сталого розвитку суспільства сформульовано в 1992 р. на Міжнародній конференції ООН у Ріоде-Жанейро. Водночас існують й інші менш відомі теорії розвитку суспільства, а саме: концепція циклічності розвитку систем, які самоорганізуються, закон фатальної смертності органічної системи та концепція органічної активності живих систем, серед яких найактивнішою є людина. Останні вважаються виключно предметом інтересу системників, біологів, психологів і соціологів. Для початку окреслимо зміст концепції сталого розвитку людства. Сталий розвиток людства вимагає: зміни нинішніх технологій на більш чисті та менш енерго- та ресурсомісткі; зміни непоновлюваної сировини на поновлювану; зниження темпів

приросту населення; зростання продуктивності праці; зростання наддержавного регулювання та управління, а також державного керівництва, яке має забезпечити реалізацію зазначених мети та умов. Водночас центр ваги переноситься з приватних на суспільні інтереси. Однак основною умовою створення можливостей подальшого існування людства й далі залишається потреба налагодження діалогу культур різних народів та культуротворча співпраця. Обираючи модель сталого розвитку, суспільство може злитися в системне ціле, своєрідне тіло, точніше, організм. Тенденція злиття та інтеграції людства за багатьма найважливішими життєвими аспектами була зображена, наприклад, В.І. Вернадським у його концепції ноосфери, а спочатку – поліетносфери. Поліетносфера, а потім і ноосфера, є єдиною складною системою, яка самоорганізовується та самоуправляється, тому вона не може бути «медузоподібною» або зореподібною системою, (за термінологією А. А. Малиновського), яка нагадує спільноту популяцій або колоніальний організм [6, с.157]. Вона має також представляти собою цілісну ієрархію за структурою, функціями управління, видами культуротворчої діяльності, взаємовідносинами підсистем та елементів з цілим. І тоді постає закономірне питання щодо життєздатності такої системи. Така система, оскільки вона організмopodobна, може бути життєздатною і навіть в екстремальних умовах зможе бути своєрідною моделлю для сталого розвитку людства [2, с. 254-273]. Однак це навряд чи відповідатиме вищим ідеалам демократії та гуманізму. Остання базується на внутрішній нерівноважності як економічного, соціального, гуманітарного, культурного, так і політичного характеру. Про це свідчить й спеціальна література, адже вказані підходи і модель сталого розвитку людства давно вже наразилися на певні труднощі [3, с. 83]. Слід зауважити, що й сьогодні земні цивілізації, культури утворюють повну систему організованого типу, в якій спостерігаємо, як наголошував І. Гейзінга, ворожнечу сучасних супердержав. Звичайна людська мораль не притаманна державі, вона – імморальна і керується силовими принципами в боротьбі за існування. Водночас, наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. під впливом імморалізму держав аналогічну поведінку обирають також окремі групи населення в самих державах та на міжнародному рівні. Безперечно, це призводить до ще більшого ризику катастрофи. Ідеться, передусім, про тероризм, злочинність взагалі, які підживлюються також індивідуалізмом як підґрунтям такої моралі. Але в будь-якому разі має діяти закон, який працює на створення системи, всі основні елементи і підсистеми якої також надійні та сталі. Адже сьогодні, коли людство знаходиться напередодні можливої катастрофи, державам світу слід жити за принципом допустимої в конкретних умовах толерантності, додержуючись принципів гуманності, рівності, справедливості, спираючись на ООН та інші міжнародні організації [1, с. 154]. Майбутній розвиток людства, на думку вчених різних країн, може бути забезпечений також через: а) посилення гуманізації стосунків між людьми; б) перетворення справи керівництва та управління суспільством у високопрофесійне заняття; в) припинення маніпуляції суспільною свідомістю, інформаційними війнами та поведінкою з корисливою метою через контроль суспільства над ЗМІ; г) створення психологічних умов для згуртування людей; д) звуження сфери діяльності негативної активності окремих груп людей, яка ніким не контролюється; є) розширення сфери діяльності в суспільстві позитивної

активності людей та ін. Подібні висновки базуються на самій суті фундаментальних суспільних законів, які не можна ігнорувати. Багато що із причин кризи, яка нині відбувається, є наслідком нерозуміння та недооцінки характеру загальносистемних суспільних законів [4, с. 97].

Висновки. Таким чином, ми переконались, що пошуки моделі майбутнього розвитку слід продовжувати. Однак слід обумовити, що така модель не повинна вести до створення єдиного, монолітного інтерактивного глобально-цивілізаційного суспільства, що може й приведе до світової катастрофи. Необхідно будувати суспільство сталого розвитку, базуючись на континуумі культур, економік, соціумів із збереженням і примноженням національних ментальних особливостей народів і країн. Основними принципами в міжнародних стосунках держав, країн і народів повинні стати верховенство міжнародного права, справедливість і толерантність, а не зверхність сили і свавілля.

Список використаної літератури

1. Аристотель. Метафизика / Аристотель ; пер. с греч. А. Кубицкого. М. : Эксмо, 2008. 604 с.
2. Браун Л. Р. Устойчивое развитие общества / Л. Р. Браун, К. Флейвин, С. Поустел // XX век: последние 10 лет, 1990–1991 : сб. ст. из ежегодников State of the World. М., 1992. 254–273 с;
3. Гиренок Ф. И. Экология. Цивилизация. Ноосфера / Ф. И. Гиренок. М. : Наука, 1987. 182 с.
4. Леви-Стросс К. Первобытное мышление : Миф и ритуал / К. ЛевиСтросс. М., 1994. 568 с.
5. Поппер К. Р. Ницета историцизма: пер. с англ. / К. Р. Поппер. М.: Прогресс, 1993. 706 с.
6. Malinowski B. A Scientific Theory of Culture, and Other Essays / Bronislaw Malinowski. New York, 1966. 240 p.

*Заярна Єлизавета,
студентка гр. МЕН-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Дослідження місця і ролі України в глобалізаційних умовах сучасності визначається особливою актуальністю тому, що на нинішньому етапі глобалізаційного розвитку світової цивілізації різні країни світу переживають процеси трансформації всіх сфер людського життя. З посиленням процесів глобалізації та породженої нею постмодернової глобальної культури етнічне існування та національна ідентичність зазнають все більшого заперечення. З'ясування ролі глобалізації, її взаємозв'язку із суспільством є однією із найважливіших тем у системі соціально-філософського знання.

Мета дослідження полягає у здійсненні системного аналізу сутності глобалізації та його вплив на розвиток суспільства та його життєдіяльності. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду завдань: дати визначення поняття «глобалізація»; прослідкувати вплив глобалізації в контексті України; розкрити поняття глобалізації; охарактеризувати позитивні та негативні аспекти глобалізації.

Об'єктом дослідження є глобалізаційні процеси в Україні та світі.

Предмет дослідження: вплив глобалізаційних процесів на сучасне українське суспільство. За своєю сутністю глобалізація – природний і об'єктивний процес інтеграції в світі, її новітній етап. Обумовлюють його насамперед винайденням електронної машини та світової мережі Інтернету. На сучасному етапі розвитку спостерігаються «руйнація» цілісного українського буття, загострення міжетнічних відносин, кризові явища у функціонуванні самосвідомості та культурі тих етносів, які проживають в Україні. Сьогодні, на початку ХХІ століття, світ разуче змінився. Людство змінює свій світогляд, зміст якого не може бути зведений лише до нового політичного мислення: це й нові світовідчуття, світосприймання, ставлення до світу тощо [4, с. 201]. Різні аспекти глобалізаційних процесів досліджуються у працях У. Бека, К. М. Кантора, С. Б. Кримського, В. Б. Кувалдіна, Ю. В. Павленка, С.Б. Переслегіна, М. М. Руткевича, О.І. Чумакова, В.І. Толстих та ін. Глобалізація, якщо мати на увазі її об'єктивний аспект передбачає Україні прогрес і демократію. Вона помітно примножує сукупні надбання народу, стимулює розвиток регіонів, які можуть користуватися благами цивілізації, дозволяє українській державі широко обмінюватися товарами, послугами, інформацією, технологіями та капіталом, взаємодіяти у гуманітарній сфері, духовно збагачуватися особистостям. Під впливом глобалізації істотно змінюється характер виробництва і праці, рівень знань, соціальний та професійний склад суспільства, умови побуту, стиль життя більшості людей. Українці поступово починають зливатися із більшістю й нівелювати, пригнічувати свої власні народні інтереси, сімейні цінності [5, с. 96]. Хоча не варто говорити лише про негативні сторони цього світового процесу. Нова технологічна епоха веде до об'єднання економік всіх країн в одну господарську систему. Зміни в усій структурі економіки, культури, політичній системі світового співтовариства

дають підстави говорити про вступ людства в нову історичну епоху – епоху глобалізації, тобто нову ступінь інтеграції світової спільноти в нову системну соціальну цілісність.

Прибічники глобалізації вважають, що прихід «нового світового порядку», принесе небачений досі добробут, підвищення рівня і якості життя, нові робочі місця, широкий і вільний доступ до інформації, покращення взаєморозуміння між різними культурами й цивілізаціями. Протівники глобалізації говорять про «вестернізацію», «мондіалізм», «світову змову», про те, що у майбутньому світі не буде місця для духовних ідеалів, національної, культурної самобутності особистості. Наш народ, частково проникнувши у новітні процеси цивілізації, починає змінювати свої духовні ідеали. Спостерігаючи за поведінкою молодих людей, можна зробити висновок, що кожен із них хоче злитися із натовпом і цим вони просто принижують свою духовність, свій потенціал. Під впливом глобалізаційних процесів культура поступово починає зливатися в єдиний суцільний вакуум, в якому всі процеси ідентифікуються. Але людство мусить розуміти, що кожен із нас є жителем однієї планети, і, хоч як би не відрізнявся наш зовнішній вигляд, мова, релігія, культура, вижити на планеті ми зможемо тільки знайшовши порозуміння між собою. Останні десятиліття світового розвитку показали, що процес глобалізації має дві сторони: об'єктивну, яка є закономірним етапом світового розвитку, історичним процесом становлення єдності світу в сфері економіки, фінансів, інформації, політики, культури, і суб'єктивну, яка полягає в прагненні країн Заходу взяти цей процес під свій контроль [3, с. 374]. Кожен етап розвитку людства характеризується тим, що якісь держави вириваються вперед у своєму розвитку, а якісь відстають. Але ще ніколи в історії людства не траплялося так, щоб весь світ брав участь у таких перегонах, щоб темп технологічного розвитку однієї культури пригноблював усі інші культури, природний розвиток яких не такий швидкий. Глобалізація повністю затуманує розум людства і ставить на перше місце світ матеріальний, а не духовний. Розглядаючи Україну в контексті глобалізації, можна прослідкувати таку тенденцію, що вона є сировинним придатком для багатьох розвинених країн, з якими ми не можемо конкурувати. Обличчя глобалізації досить контрастне – високорозвинені країни користуються всіма її благами, тоді як інші (Україна в т. ч.) змушені вступати у жорстоку конкуренцію за те, щоб наблизитися до цих країн. «Світовий досвід другої половини ХХ ст. показує, що ніякі специфічні умови, особливості національного розвитку, кризові стани й внутрішні трансформації не можуть ані скасувати, ані відкласти невмолимому дію об'єктивних законів глобалізації розвитку. Країни, які виявилися неспроможними зайняти місце в експресі світової глобалізації, неминуче опиняться під його колесами. Таким є закон сучасного розвитку – закон глобалізації» [2, с. 12]. Актуальною для буття українців є проблема щодо нових хвиль іммігрантів, які переселяються на територію України, оскільки вони хоч і намагаються дотримуватись сформованих норм і принципів поведінки, прийнятих в українському суспільстві, в яке вони потрапили, проте у побуті й у своїх звичках проявляють і відтворюють, як правило, традиції й стереотипи способу життя, засвоєні з дитинства у колишніх культурах. Перед нами, як і перед нашими предками, коли вони понад три чверті сторіччя тому, як і ми сьогодні, розпочинали розбудову української державності,

незалежності, самостійності, знову постає проблема збереження цілісності буття українського етносу [1, с. 93].

Висновки. Отже, на сучасному етапі розвитку українського етносу глобалізація посилено впливає на світогляд його індивідів, що викликає серйозне занепокоєння. Це, насамперед, стосується можливого розчинення української самобутньої культури у нових економічних і торговельних процесах. Тому, сприймаючи такі явища й тенденції, як «американізація культури», як насадження західних стандартів і зразків поведінки, представники української спільноти повинні усвідомити, що в умовах глобалізації, а саме в умовах зростаючих міграційних процесів, першочерговим завданням для українців є збереження власного «духу народності» – самобутнього духовно-культурного спадку, історичної пам'яті, традиційних цінностей.

Список використаної літератури

1. Войтович Р. Механізми подолання глобалізаційних викликів суспільного розвитку України / Р. Войтович // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2011. – Вип. 2. – С. 90-98.
2. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін.: Керівник авт. колективу і наук. Редактор О. Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
3. Капітон В.П., Капітон О.В., П'ятун В.В. Філософія глобальних проблем сучасності: монографія. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2010. – 374 с.
4. Манзя М.В. Соціальний вимір глобалізації / М. В. Манзя // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2008. – Вип. 32. – С. 196 – 209.
5. Чигур, Р. Ю. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз / Р. Ю. Чигур // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філософія», Острог, 2015. – Випуск 18. – С. 96-102

*Кардаш Ірина,
студентка гр. МАРК-11,*

факультету економіки та управління, ТНЕУ

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Актуальність теми дослідження зумовлена загальними закономірностями розвитку людського пізнання, необхідністю теоретичної рефлексії, самоусвідомлення наукою власних досягнень та проблем на кожному певному історичному відтинку свого розвитку.

Мета дослідження полягає в тому, щоб відшукати ціннісні життєсміслові орієнтири людської діяльності та основні принципи організації суспільства, які відповідали б природі людини, її призначенню та смислу життя. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду **завдань**: класифікувати найважливіші принципи марксистського вчення, зробити критичний аналіз з метою виявлення внутрішніх хиб та історичної обмеженості.

Об'єкт дослідження: комуністична теорія і практика соціалістичного будівництва у контексті загально-цивілізаційного процесу.

Предмет дослідження: фундаментальні принципи і вузлові категоріальні визначення соціально-політичного вчення марксизму: їхній зміст, взаємозв'язок, функціональне навантаження, істинність (хибність), співвідношення з практикою соціалістичного будівництва та загальнолюдськими цінностями; уроки комуністичного руху; внутрішні вади марксистського гуманістичного ідеалу; призначення людини та сенс її життя; духовні засади посткомуністичного розвитку України.

Марксизм – філософія, економічна і соціально-політична доктрина, що за останні півтора століття існування так чи інакше вплинула на долю людства. Його творці – Карл Маркс (1818–1883), Фрідріх Енгельс (1820–1895); час створення – 40-ві роки XIX століття [4]. Вихований німецькою класичною філософією, К. Маркс не тільки прийняв парадигму протистояння переніс її на людину, розглядаючи її лише як суб'єкт і продукт історії. Погляд на людину як на діяльну істоту, яка розв'язує проблему хліба, одягу і даху над головою, здавався природним і самодостатнім. Проблема сутності людини, її екзистенціальні виміри були в основному в фокусі наукових інтересів молодого Маркса. Приймавши «естафету» від Гегеля, К. Маркс конкретизує ідею відчуження, розглядаючи її крізь призму такого економічного фактора, як відчужена праця. Здійснивши аналіз капіталістичного способу виробництва і показавши, що буржуазне суспільство розвивається в рамках товарного виробництва, товарно-грошових відносин та владних структур, які закріплюють їх, Маркс продемонстрував конкретний характер відчуження процесу праці, результатів діяльності людини, перетворення їх на самостійну панівну і ворожу силу, яка в багато разів посилюється в умовах - потрібної фетишизації товару, грошей і капіталу [1, с.199]. Визначивши відчуження як втрату людиною самої себе, й також дослідивши механізм цього явища, Маркс зробив перший висновок: капіталізм, що утвердився і довів свою перевагу над феодализмом, не тільки не подолав відчуження, а й довів його до рівня тотальності. Якщо Гегеля цікавить відчуження як об'єкт філософського аналізу, то Маркс досліджує феномен відчуження лише як аномалію, що підлягає

усуненню. Звідси другий висновок: вся історія людства не рух від відчуження до свободи; Саме в рамках цього висновку оформляється одна з ключових проблем філософії марксизму: як зробити суспільство людським, а людину суспільною. На цьому підґрунті Маркс будує концепцію «розумної держави й розумного суспільства» (комунізму), в якому всі люди будуть мати рівні права, однакові соціальні можливості для реалізації сутнісних сил. Єдиним способом знищення приватної власності і утворення нового соціального ладу Маркс вважав соціалістичну революцію [2, с.74]. Розуміючи історію як самотворення людини, Маркс вважав, що з комунізмом вона тільки починається, продовжується вона в суспільстві гуманізму, де домінують не виробничі, а справжні людські відносини, де Ідеалу служіння власності протистоїть ідеал вільної людини. Комунізм Маркс розглядає не як мету, а як спосіб, засіб ліквідації тотального відчуження і повернення людини до самої себе. На місце абстрактної людини Фейєрбаха Маркс ставить стосунки робітника і капіталіста, які за умов фетишизації товару, грошей та капіталу функціонують як уособлена праця і як втілений капітал. У цілому ж думка Маркса щодо поетапного скасування тотальної відчуженості була забута в суспільстві нетерпіння і нетерпимості, бажання «тут і негайно ж» зруйнувати все ущент і побудувати нове невідчужене суспільство. Приводом до цього забуття були пізні твори фундаторів марксизму, в яких вони називають комунізм вже не засобом дії, а суспільством майбутнього, що бере початок у соціалізмі. І хоча Енгельс не раз підкреслював, що ані Маркс, ані він не претендують на генеральний план будівництва майбутнього суспільства, вважаючи, що конструювання майбутнього, проголошення готових рішень для прийдешніх часів - це не їхня справа, проте саме їхніми зусиллями був зроблений перший крок до наповнення Ідеалу конкретним змістом. Комунізм із засобу перетворився на конкретну мету, тобто втратив своє функціональне призначення бути системою забезпечення вільного розвитку людини. Це, в свою чергу, призвело до перетворення людини на звичайнісінький засіб - бути будівником нового суспільства, «гвинтиком виробництва», який мріє будь-коли стати універсальним споживачем [3, с.190].

Висновки. Виникнення і розвиток марксистської філософії, без сумніву, є якісним стрибком в історико-філософському процесі. Багато складних проблем буття людини, суспільства, природи, розвитку науки, методології пізнання і практики набули в ній принципово нової інтерпретації. В рамках самого марксизму поява цього вчення розглядається як революційний переворот у філософії. Але нерозумною є як абсолютизація даної філософської теорії, що мала місце в СРСР та інших країнах соціалістичного табору, так і її огульна, поверхова і неконструктивна критика. До марксистської філософії потрібно підходити, як і до інших філософських вчень, виважено і неупереджено. В ході подальшого суспільного розвитку одні її ідеї збереглися і розвивалися, інші піддані критиці та запереченню. Нові соціальні умови потребують нових підходів, нового філософського осмислення. Мабуть, лише історія зможе дати цій філософії неупереджену оцінку.

Список використаної літератури

1. М.І.Горлач – Філософія, - Харків,- 2000р. ст 198-205.
2. Г.А.Заїченко – Філософія, - К.: «Вища школа», - 1995р. ст. 62-77.
3. В.Г.Табачовський – Філософія, - К.: «Либідь», - 1993р. ст. 185-193.

4. http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/03H1R3_5.htm

*Катеринюк Яна,
студентка гр. ПУА-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження: праця менеджера є багатоманітною, в її основі лежить рівень етичних і психологічних чинників суб'єкта управління. У взаємовідносинах менеджера з персоналом кожен випадок породжує велику кількість непередбачених нюансів, тому дослідження питання філософії успіху менеджера є надзвичайно важливим для вирішення цих нюансів та для ефективного функціонування роботи в цілому.

Мета дослідження: забезпечення продуктивної та ефективної роботи, що є неможливою без належних навичок менеджера, який регулює процесом управління. Успіх менеджера полягає саме в тому, щоб знайти правильний підхід до своєї роботи, який забезпечить успіх не лише йому, а і всій команді.

Об'єкт дослідження: менеджер, персонал.

Предмет дослідження: філософія успіху менеджера, психологія менеджменту, філософія управління. Філософія – особлива світоглядно-методологічна дисципліна. Вона обґрунтовує розвиток природничих та соціально-гуманітарних наук. Діяльність людини в суспільстві обумовлена певними філософськими засадами. Найбільш помітно це прослідковується у сферах управління соціальними процесами чи підприємницькою діяльністю. Як свідчить практика управлінського процесу і підприємництва, успішною діяльністю суб'єкта економічної сфери є та діяльність, яка усвідомлена менеджером з філософських позицій [5, с.5]. Проблема виявлення сутності стосунків «підлеглий» є частиною вирішення проблеми «людина - світ», адже саме світ - це все те, що ми пов'язуємо з людською діяльністю, створює умову, основу і процес самовідтворення людини [4, с.9]. Видатний американський соціолог Наполеон Хілл на основі величезного фактичного матеріалу зробив висновок, що важливою умовою успіху управлінця є наявність таких рис [1, с.100]. Сміливість і рішучість. Ці риси базуються на знанні самого себе і тієї роботи, якій ви присвятили своє життя. Наполеон Хілл глибоко переконаний, що ні один виконавець не хоче працювати під орудою невпевненого в собі, несміливого управлінця. Самоконтроль. Людина, що не контролює свої вчинки, не здатна контролювати інших. Якість планів. Кожен з управлінців, діяльність яких позначена успіхом, повинен постійно працювати над планом своїх дій. Чіткість рішень. Управлінець повинен чітко визначати завдання і вимагати чіткого їх виконання. Відчуття справедливості. Справедливою людиною є та, писав Гегель в праці «Позитивність християнської релігії», якій ця риса є внутрішньо притаманною, а не зовнішнім атрибутом на відповідний період і у відповідній ситуації. «Справедливість, – писав німецький філософ, – стосується шанування мною прав інших людей, вона є чеснотою, коли я перетворюю її в принцип як свій обов'язок, а не тому, що цього вимагає держава, і тоді справедливість вже не вимога держави, а вимога морального закону». Звичка працювати понаднормово. Управління людьми – це постійний творчий пошук, який виходить за межі встановленого робочого дня. Офісом для менеджера є частково його дім, дача, іноді навіть місце перебування у колі друзів, знайомих тощо. Співчуття і розуміння. Це одна з найважливіших рис, яка визначає гуманізм управлінця. Відомо, що в кожній фірмі, асоціації,

навчальному закладі існує чітко визначений розпорядок дня, якого повинні дотримуватися всі суб'єкти. Може виникнути ситуація, коли комусь з підлеглих необхідно терміново відлучитись у нагальній справі. Людині у такому випадку слід обов'язково піти назустріч, а не заявляти, як це іноді буває: «Це ваші проблеми, робота є роботою». Досконале володіння предметом і ситуацією. Управлінець, який досконально знає свою справу, завжди є шанованою людиною, але знову ж таки ця пошана буде тоді, якщо його знання справи у сфері підприємництва, торгівлі, бізнесі пронизані гуманізмом. Готовність взяти відповідальність на себе. Вмілим керівником є той, який з готовністю бере на себе відповідальність за помилки, допущені його підлеглими. Активізація співробітництва і відповідальності. У кожному колективі, виробничому підрозділі є люди, які намагаються триматися від усього осторонь. Їх праця не викликає зауваження, але разом з тим вони малоактивні, не виходять і навіть не роблять спроб вийти з діловими пропозиціями. Дейл Карнегі вважає, що активізація діяльності людини передбачає, що вона відповідально підійде до розуміння поставлених перед нею завдань – ідентифікуючи особу керівника з максимальним виконанням обов'язків. Основне завдання керівника, зазначає американський соціолог – сприяти налагодженню зв'язків між співробітниками не тільки в процесі матеріального і духовного виробництва, але й поза ним. Це сприяє організованості людей та їх вмотивованості на шляху до реалізації визначеної мети. У процесі підготовки керівників недостатньо обмежитися формуванням знань, умінь і навичок роботи з людьми. Психологічні дослідження показують що придбані нові знання, вміння та навички проявляються в поведінці і діяльності тих керівників, які мотивовані саме в цьому відношенні, мають виражену спрямованість орієнтації на вирішення психологічних проблем, що виникають у колективі [3, с.12]. Аналізуючи діяльність менеджера, вчені виділяють ряд помилок, які допускають управлінці в процесі керівництва людьми [1, с.105]. М.Х. Месконом виділяє наступні причинами невдач, які часто руйнують кар'єру менеджера. Бажання отримати більш високу заробітну плату і мати особистий комфорт. Дуже часто метою керівників є не досягнення в роботі, а отримання грошей при скромних успіхах, а то і при відсутності таких. Керівник-невдаха піклується перш за все за свою особу. Керівник, який в своїй діяльності має успіх, думає в першу чергу про своїх підлеглих, турбується про них, сприяє їх просуванню вгору по службовій драбині. Поганий керівник схильний до самоізоляції. Якщо людина тільки думає про себе, втрачає зв'язок з підлеглими, вона втрачає інформацію про те, що цікавить його підлеглих. Керівник ховає свою некомпетентність за пихою, бундючністю. Кінцева мета організаторської роботи полягає у забезпеченні ефективності загальної діяльності колективу. Тому керівник-менеджер повинен ясно усвідомлювати кінцеву мету, бачити шляхи її досягнення, розуміти свій статус як кваліфікованого спеціаліста, якому надані права і який несе відповідальність за дії, реалізація яких приведе або не приведе до наміченої мети [2].

Висновки: Управління людьми є, як зазначали древні філософи, великим мистецтвом, яке формується на досконалому знанні філософії, педагогіки, психології, соціології. Психологи довели, що неможливо підвищити виробничу та соціальну активність людини, не враховуючи закономірностей організації її

психологічного життя. Тому для менеджера головним є завдання вистроїти правильну тактику роботи і управління.

Список використаної літератури

1. А.А. Герасимчук, З.І. Тимошенко, С.В. Шейко Філософські основи менеджменту і бізнесу. 1998. – 120 с.

2. Досягнення успіху в організаційній діяльності менеджера. URL: https://pidruchniki.com/1754090650763/menedzhment/dosyagnennya_uspihu_organizatsiyniy_diyalnosti_menedzhera

3. Зигерт В., Ланг Л. Руководить без конфликтов. Москва, 1990. – 334с.

4. Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. Курс лекцій для вищих навчальних закладів. – К., 1993. 188 с.

5. Рассел Б. Історія західної філософії.– К.: Основи, 1995.– 759 с.

*Качан Юрій,
студент гр. ПУА-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що кожна людина щодня приймає безліч рішень, які обумовлюють її поведінку в різних сферах життєдіяльності і, перш за все, в сфері трудової діяльності. Такі рішення являють собою сукупність реалізації всіх функцій, притаманних менеджменту - планування, організації, мотивації та контролю як за процесом здійснення прийнятих рішень, так і за досягнутим результатом (результатами).

Мета дослідження: виявити особливості впливу керівника на процес прийняття рішень. Для реалізації цієї мети поставлені наступні завдання: виявити сутність прийняття управлінських рішень; розглянути функції прийняття управлінських рішень.

Об'єктом дослідження: є особистість керівника.

Предмет дослідження: вплив керівника на процес прийняття рішень. Управлінське рішення - це результат конкретної управлінської діяльності менеджера. Прийняття управлінських рішень – це визначальний процес управлінської діяльності, оскільки формує напрямки діяльності організації та її окремих працівників. Робота з прийняття управлінських рішень вимагає від менеджерів високого рівня компетентності, значних затрат часу, енергії, досвіду [3, с. 42]. Філософія бізнесмена предметно задає мораль через позначення того, що їй суперечить. Він відповідальний перед суспільством за вирішення ряду соціальних й економічних проблем [8, с. 6]. Крім того, бізнесмени особисто несуть тягар відповідальності за свій спосіб життя, оскільки вони кумири молоді. Тому на плечі бізнесменів суспільство покладає відповідальність за те, які цінності вони позиціонують і пропагують. Виходячи з цього, ми бачимо, що для бізнесмена прийняття рішень є мегаважливим аспектом його діяльності, адже він сам отримує користь від свого ризику і сам розплачується за свої невдачі.

Рішення це результат розумової діяльності людини, що приводить до певного висновку і необхідних дій [5, с. 26]. На прийняття рішень бізнесмена можуть впливати як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Розробка і реалізація управлінських рішень вимагає від керівників широкого погляду на склад рішення та можливі результати. Рішення можна класифікувати за численними ознаками. Проте, визначальним моментом є умови, в яких приймається рішення [2, с. 23]. Зазвичай рішення приймаються в обстановці визначеності або ризику (невизначеності). Згідно іншої класифікації, розглядають види рішень за терміном: довгострокові, середньострокові й короткострокові; за частотою прийняття є одноразові (випадкові) і повторювані; за широтою охоплення загальні і вузькоспеціалізовані; за складністю прості і складні; за жорсткістю регламентації контурні, структуровані й алгоритмічні. Прийняття рішень це психологічний процес, тому способи їх вибору можуть варіюватися від спонтанних до високологічних [7, с. 5]. Виходячи з цього, даний процес може набувати інтуїтивного та раціонального характеру. Інтуїтивні рішення бізнесмена приймаються на основі відчуттів, а раціональні мають під собою ґрунт знань та

досвіду. І неможливо однозначно дати відповідь на те, який характер вибору рішення є кращим [4, с. 6]. На процес прийняття управлінських рішень впливає безліч факторів. Найважливішими з них є: ступінь ризику - завжди існує імовірність прийняття неправильного рішення, яке може несприятливо впливати на організацію. Ризик - фактор, який бізнесмени враховують свідомо або підсвідомо при прийнятті рішення, оскільки він пов'язаний із зростанням відповідальності; час, відведений для прийняття рішення - на практиці більшість керівників не мають можливості проаналізувати усі можливі альтернативи, відчуваючи дефіцит часу; політика організації - враховується суб'єктивний фактор при прийнятті рішення (статус, влада, легкість виконання тощо); ступінь підтримки керівника колективом - якщо порозуміння і підтримки інших керівників і підлеглих не вистачає, то проблему слід усувати за рахунок своїх особистих рис, які повинні сприяти виконанню прийнятих рішень; особисті якості бізнесмена - один з найбільш важливих факторів. До них відносять досвід, професійний рівень, психічні та психологічні особливості, організаторські здібності тощо. Прийняті рішення повинні ґрунтуватися на достовірній, поточній і прогнозованій інформації, аналізі всіх факторів, що впливають на рішення, з урахуванням передбачення його можливих наслідків. Керівники зобов'язані постійно і всебічно вивчати інформацію, що надходить для підготовки і прийняття на її основі управлінських рішень, які необхідно погоджувати на всіх рівнях внутрішньої ієрархічної піраміди управління [1, с. 19]. Незалежно від обраного підходу до прийняття управлінських рішень, необхідно забезпечити їх ефективність з орієнтацією на перспективу.

Стратегічне управління – це система прийомів, інструментів філософії в управлінській діяльності, яка зорієнтована на загальносистемний інтерес, основою якої є стратегічне планування, що охоплює зовнішнє і внутрішнє середовище. Перевагами стратегічного підходу є: забезпечення спрямованості організації на ключовий аспект стратегії; чітке реагування управлінців на нові зміни, можливості і загрозові тенденції; можливість оцінки альтернативних варіантів капітальних вкладень і розширення персоналу (розумне перенесення ресурсів у стратегічно обґрунтовані і високоефективні проекти); створення середовища, що сприяє активному керівництву і протидіє тенденціям, які можуть привести лише до пасивного реагування на зміну ситуації. Оскільки для реалізації управлінських рішень керівник організовує не тільки свою власну діяльність, а працю інших людей, йому необхідно обрати оптимальну комунікативну структуру системи передачі управлінських рішень: ланцюгову, багатозв'язкову, зіркову чи ієрархічну [6, с. 17]. При ланцюговій структурі комунікації рішення, яке передається з одного кінця в інший, стає відомим усім виконавцям і всіма обговорюється.

Висновки. Управління - виключно широке і глибоке поняття, що охоплює процес специфічної активності, що має місце в живій природі, складних технічних системах і суспільстві. Управління є складним, діалектичним, системним феноменом. Прийняття рішень базується на свідомому і цілеспрямованому характері. Характер такого вибору в значній мірі залежить від ступеня повноти і достовірної інформації, якою володіє людина [2, с. 35]. Окрім цього, в рішеннях бізнесмена відображаються внутрішні якості, відповідно до чого здійснюється така класифікація особистих рішень: рішення

врівноваженого типу, імпульсивні рішення, інертні рішення, ризиковані та рішення обережного типу. З метою здійснення найбільш успішного управління необхідно спільне використання не лише власного знання, а й життєвого досвіду, накопиченого вченими різних країн протягом багатьох століть.

Список використаної літератури

1. Єрмошенко М. Менеджмент : Навчальний посібник/ Микола Єрмошенко, Сергій Єрохін, Олег Стороженко; Національна академія управління. -К.: Національна академія управління, 2006. -655 с.

2. Любимова Н. Менеджмент - путь к успеху/ Наталия Любимова. -М.: Агропромиздат, 2002. -59 с.

3. Менеджмент: теоретичні основи і практикум : Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти/ Олег Гіряк, Петро Лазановський,. -К.: Магнолія плюс; Львів: Новий Світ. 2000, 2003. 334 с.

4. Осовська Г. Менеджмент організацій : Навчальний посібник/ Галина Осовська, Олег Осовський,. -К.: Кондор, 2005. -853 с.

5. Стадник В. Менеджмент : Посібник/ Валентина Стадник, Микола Йохна. -К.: Академія, 2003. -463 с.

6. Хміль Ф. Менеджмент : Підручник для студ. вуз./ Федір Хміль,. -К.: Академвидав, 2003. -607 с.

7. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.

8. Шумка М. Етичні виміри діяльності державного управлінця в античній парадигмі / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Роль суспільних наук у забезпеченні стабільності розвитку глобальних світових процесів у ХХІ ст.» м. Київ, 2 квітня 2016 р.

*Кващук Христина,
студентка гр. МАРК-11,*

факультету економіки та управління, ТНЕУ

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА»

Актуальність теми дослідження: Проблема формування комунікативної культури особистості майбутнього фахівця є багатоаспектною і є предметом дослідження філософських, психологічних і педагогічних наук. Так, праці вчених присвячені розумінню окремих сторін професійно-педагогічної культури: методологічної (І. Ісаєв, В. Сластьонін), морально-етичної (Е. Гришин), комунікативної (В. Грехнев, І. Комарова, А. Мудрик, І. Тимченко).

Мета дослідження: Дати визначення поняттю «комунікаційна культура суспільства» і провести розмежування між поняттями «комунікаційна культура» та «комунікативна культура».

Об'єкт дослідження: національна свідомість, культура суспільства.

Предмет дослідження - особливості формування і розвитку комунікаційної культури. Важливість осмислення проблеми комунікаційної культури визначається недостатністю її дослідження в рамках окремих наук. Важливо відзначити недостатню розробленість проблеми комунікаційної культури й у філософському аспекті. Багато в чому це обумовлено багатозначністю термінів «комунікація» і «культура», що і становлять зміст поняття «комунікаційна культура». Всі перераховані вище аспекти визначають необхідність теоретичного осмислення комунікаційної культури, значення і роль якої зростає останнім часом пропорційно збільшенню обсягу інформації та каналів її обміну в суспільстві. У зв'язку з полісемантичністю поняття «комунікаційна культура» виникає, насамперед, необхідність його уточнення як предмета дослідження теорії та історії соціальних комунікацій. Дане поняття співвідносне, з одного боку, з поняттям «культура», з другого боку – з поняттям «комунікація». Розглянемо окремо кожен з цих двох складових. Термін «культура» належить до числа багатозначних, і пояснюється це тим, що сама культура – вкрай складне, багатогранне явище, що виражає всі сторони людського буття. Саме тому її вивчають багато наук, кожна з яких виділяє предметом свого вивчення одну з її сторін, формулюючи при цьому своє розуміння й визначення культури. У сучасній літературі культура найчастіше розглядається як «исторически определенный уровень развития общества, творческих сил и способностей человека, выраженный в типах и формах организации жизни и деятельности людей, в их взаимоотношениях, а также в создаваемых ими материальных и духовных ценностях»[1; с.26]. Це широке розуміння культури, що може бути використано для характеристики певних історичних епох, конкретного суспільства, народностей і націй, специфічних сфер людської діяльності. У більш вузькому значенні «під культурою розуміють сферу духовного життя людей»[3, с.45]. Учені-культурологи в різних дослідженнях, проаналізувавши понад сто основних визначень культури, згрупували їх таким чином: Описові визначення, які належать у своїй основі до концепції основоположника культурної антропології Е. Тейлора. Суть таких визначень: культура – це сума всіх видів діяльності, звичаїв, вірувань; вона, як скарбниця всього створеного людьми, містить у собі книги, картини тощо; знання шляхів пристосування до соціального і природного оточення, мову, звичаї, систему

етикету, етики, релігії, які склалися століттями [3, с.23]. Історичні визначення, що підкреслюють роль традицій і соціальної спадщини, які дісталися сучасній епосі від попередніх етапів розвитку людства. Генетичні визначення, які стверджують, що культура є результатом історичного розвитку, до неї входить все, що штучно створено людьми і передається від покоління до покоління – знаряддя, символи, загальна діяльність, погляди, вірування тощо. Культура належить до різноманітних аспектів життя, але її саму неможливо побачити, почути або спробувати на смак. Культура є як індивідуальним, психологічним, так і соціальним феноменом. При цьому, категорія «культура» привертала і привертає увагу багатьох дослідників глибиною свого змісту, значимістю для кожного аспекту людського життя і діяльності. Широта охоплених нею суспільних явищ викликає ефект закріплення за цим поняттям великої кількості значеннєвих відтінків, що, в свою чергу, накладає свій відбиток на розуміння і використання терміна «культура». У культурології домінують два дослідницьких напрямки. Із середини 60-х рр. культура розглядалась як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людиною. Аксіологічна інтерпретація культури полягає, за такого підходу, в розумінні тієї сфери буття людини, яку можна назвати світом цінностей. Саме до цього світу, з погляду прихильників цієї концепції, і застосовується поняття культури. Воно з'явилося як підсумок попередньої діяльності людини, яка являє собою складну ієрархію значимих для конкретного суспільного організму духовних і матеріальних утворень. З Друге трактування поняття культури ґрунтується на діяльнісному підході. Культура розглядається як специфічний спосіб діяльності, як якісна характеристика способів життєдіяльності людини – як суспільної, так і індивідуальної. Пошуки власного визначення культури призвели до розуміння родового способу буття людини у світі, а саме – до людської діяльності як справжньої субстанції людської історії. З цього погляду культура розуміється як система позабіологічних, вироблених механізмів, завдяки яким стимулюється, програмується і реалізується активність людей у суспільстві, іншими словами, як спосіб, або технологічний контекст діяльності. Посилаючись на Є. Бондаревську, В. Тернопільська називає третій – особистісний – підхід до визначення поняття «культура». Цей підхід полягає у розгляді культури як середовища, яке ростить і живить розвиток особистості [4, с.132]. В цих концепціях під культурою розуміють усі прояви людської суб'єктивності, властивості й якості, які характеризують рівень розвитку суспільства, культурно-історичної епохи в її людському вимірі: рівень свободи, освіченості, моральності, духовності людей, їхніх здібностей до культурного саморозвитку. Людина виступає тут активним творцем культури [4, с.132]. Таким чином, виходячи з названих підходів до визначення культури, а саме: аксіологічного, діяльнісного й особистісного, а також спираючись на її функції, можна виділити такі складові культури: – духовні й моральні цінності, ідеали, норми; – знання, вміння, навички, діяльність, куди входить і соціально-комунікаційна діяльність; – особистісні якості, здібності й ставлення людини до природи, до себе і до інших. «Філософський енциклопедичний словник» дає таке визначення культури: культура (від лат. cultura – обробляння, виховання, освіта, розвиток, шанування) – специфічний спосіб організації та розвитку людської життєдіяльності, представлений у продуктах матеріальної та духовної праці, в системі соціальних норм і закладів, у духовних цінностях, у сукупності ставлення людей до природи,

між собою і до самих себе [4, с.292]. Наведені вище, а також численні інші визначення терміна «культура», які існують в науці, дозволяють відзначити основне. Культура – це сутнісна характеристика людини, пов'язана з суто людською здатністю цілеспрямованого перетворення навколишнього світу, у ході якого створюється штучний світ речей, символів, а також зв'язків і відносин між людьми. Все, що зроблено людиною чи має до неї відношення, є частиною культури. Комунікація й спілкування є найважливішою частиною людського життя, а відтак, і частиною культури. Підкреслюючи їхню важливість, багато дослідників прирівнюють культуру до спілкування (комунікації). Провідний американський фахівець із міжкультурної комунікації. Е. Холл стверджує, що «культура – це комунікація, а комунікація – це культура» [5, с.14]. Виходячи з такого тлумачення, багато хто із західних учених образно зображують культуру у вигляді айсберга, в основі якого лежать культурні цінності і норми, а його вершиною є індивідуальна поведінка людини, яка базується на них і виявляється, насамперед, у спілкуванні з іншими людьми. Відомо, що лише в спілкуванні з дорослими й однолітками маленька дитина стає людиною. Тільки через спілкування вона проходить інкультурацію і соціалізацію, стає представником свого народу і культури. Тільки через спілкування людина може співвідносити свою поведінку з діями інших людей, утворюючи разом з ними єдиний суспільний організм – соціум. У процесах соціальної взаємодії отримують свою стійку форму норми, цінності й інститути тієї чи іншої культури. Саме спілкування у всіх своїх формах (вербальне і невербальне), видах (формальне і неформальне), типах (міжособистісне, міжгрупове, міжкультурне) найбільш повно розкриває специфіку людського суспільства. Найбільш глибоке тлумачення терміна «комунікація» дає вже згадуваний «Філософський енциклопедичний словник»: «Комунікація (від лат. communicatio – повідомлення, передача) – спілкування, обмін думками, відомостями, ідеями і т. ін.; передача того чи іншого змісту від одного творіння (колективного або індивідуального) до другого через знаки, зафіксовані на матеріальних носіях. Як наукова комунікація, так і комунікація в других сферах (наприклад, у мистецтві, літературі, побутових або виробничих взаєминах), є соціальним процесом, що відтворює суспільну структуру і виконує в ній об'єднавчу функцію» [5, с.269]. Даний аналіз можна було б продовжувати, однак вже й з наведеного можна зробити висновок про наявність змістовного зв'язку між поняттями, які опосередковують значення терміна «комунікація». А ці зв'язки дають можливість констатувати, що: – у науковій літературі поняття «комунікація» як предмет наукового дослідження найбільш послідовно було осмислено в значеннях: а) зв'язок, з'єднання; б) взаємодія; в) спілкування; г) інформаційний аспект спілкування; – кожне з цих значень може мати «лінійний» і «системний» аспекти розгляду, причому перший виступає складовою частиною другого; – у системному аспекті взаємозв'язок між перерахованими поняттями можна описати у вигляді ієрархічної чотирирівневої моделі, в якій нижчий рівень співвідноситься з вищим як частина і ціле, що створює можливості для інтеграції наявних у науці підходів до розгляду і визначення комунікаційної культури як предмета наукового дослідження [5, с.2].

Висновки: Отже, соціально-комунікативна культура визначає специфіку взаємодії особистості й соціуму. А соціально-комунікаційна культура – це вся сукупність комунікантів, реципієнтів, повідомлень, форм, засобів спілкування,

сприйняття та осмислення інформації, котрі ґрунтуються на сфері соціальних відносин і, в свою чергу, формулюють їх. У цьому змісті соціально-комунікаційна культура наближається до розуміння культури як такої (оскільки культура і є чинником, що інтегрує соціум) і представляє одну з проекцій розгляду її як цілісності. Саме завдяки комунікаційній культурі, рухаючись нагору, інформаційний потік постійно приймається від кожного попереднього покоління кожним наступним і, розтікаючись по горизонталі, стає предметом суб'єктно-об'єктних інформаційних взаємодій, і, тим самим, – інструментом виховання, освіти і навчання, засобом соціалізації.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Ірпінь : ВТФ «Тіерун», - С.26
2. Гончар Т.И. Педагогическая модель формирования коммуникативной культуры младших школьников в условиях досуга [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.knukim.edu.ua/articles_gonchar1.htm.
3. Давидович В.Н. Сущность культуры / В.Н. Давидович, Ю.А. Жданов. – Ростов н/Д: Изд-во Рост. ун-та, - С.23-45
4. Землянова Л.М. Сетевое общество, информационализм и виртуальная культура [Текст] / Л.М. Землянова // Вестник Московского университета. – Серия 10. «Журналистика». – 1999. – № 2. –С.132-.292
5. В.В. Зотов ; Курск. гос. техн. Ун-т. – Курск С.2 -14 , С..269

*Ковальчук Ольга,
студентка гр. МП-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН СВОБОДИ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. Характерні ознаки різних типів відносин між суспільством і взагалі особистістю змушує нас думати про те, що рівень свободи істотно зростає і зростає в умовах розвитку цивілізації, у зв'язку з тим перед нами все більш актуальною є тема співвідношення і взаємовідносин свободи і відповідальності особистості. Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу різних підходів до визначення «свободи» та шляхи її здобуття і пошуках особливостей взаємовідносин з відповідальністю. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду завдань: дати визначення поняттям, такі як: свобода, відповідальність, розглянути з історії філософської думки про підходи до цих визначень, а також розкрити зміст їх взаємовідносин. Об'єктом дослідження є розвиток особистості.

Предмет дослідження- особливість взаємовідносин свободи і відповідальності. Свобода являється однією з найскладніших і головне, однією з основних філософських категорій, вона включає в себе здатність мислити і робити вчинки відповідно нашим бажанням і намірам [1, с.70]. Всім відомо, що ідея свободи була і є притаманною всім філософським системам ще з часів античності до сьогодення. Також, можна вважати, що філософія – це і навчання про свободу. Отже, тепер варто розглянути певні думки відомих людей щодо цього визначення. Відомі нам представники античної філософії, такі як: Сократ, Діоген, Епікур вважали, що свобода є метою людського існування, а от представник середньовічної схоластики, Хома Аквінський, мав дещо іншу думку щодо цього. Він казав, що свобода вчинків і розуму повинні бути лише в межах церковних догматів, а поза її межами вважається, що це гріхом. Проте, для Нового часу характерна інша точка зору, тобто її розглядали як природний стан людини, її шлях до справедливості, чесності, і головне – соціальної рівності. Ще Ж. Руссо писав, що свобода – це підпорядкування закону, який людина сама собі встановлює, підпорядкування «голосу совісті», що дозволяє їй не вступати у суперечність із самою собою [2, с. 12].Ось, наприклад, хоча людина не може змінити умови свого життя, проте їй вже дано певну свободу щодо вибору в житті її цілей, а також шляхи їх досягнення. Далі нам слід розглянути «відповідальність». Перша за все, слід зауважити, що це соціально-філософське поняття, що відбиває об'єктивно-історичний характер взаємин між особистістю і суспільством, особистістю і соціальною групою, які сформувалися в ході задоволення взаємних вимог [1. С. 70]. Також, відповідальність формується, завдяки вимогам, що ставить їм соціальна група, суспільство або ж колектив. Отже, можна сказати, що відповідальність стосується проблем співвідношення можливості і здатності людини бути власником, або ж автором своїх дій, дотримуватися вимог, чітко і правильно здійснювати поставлені перед нею цілі та завдання для досягнення її мети [3, с. 49].Отже, важливим питання, для того щоб дізнатися взаємозв'язок і

співвідношення свободи та відповідальності, слід визначити межі свободи діяльності людини. Всім відомо, що свобода є найбільшою цінністю людини, проте і тут повинні бути якісь межі, щоб воно не переросло все безвідповідальність і насильство. Тому, межами можна назвати інтереси людей та соціальних груп. У наш час, коли розвивається саме демократія, проблема свободи все більше набуває важливості і закріплюється в різних міжнародних документах, вирішується на рівні міжнародних організацій, тобто у вигляді різних законодавчих актів. Тому за порушення цих норм людина несе відповідальність як і перед законом, так і перед суспільством. А от, відповідальність – це вже засвоєння морального досвіду людства. Тому у філософії ці два слова є нероздільними. Чим ширші межі свідомості, тим більша відповідальність, тим більше свободи вона вимагає для реалізації [4].

Висновки. Отже, слід зауважити, що рівень свободи та відповідальності зростає під час суспільного процесу. Під час розвитку людини, з кожною новою епохою, цей рівень все більше і більше зростає. Тому слід взяти до уваги, що основними критеріями суспільного розвитку на сьогодні є рівень економічної, соціальної, політичної і духовної свободи. Проте, не слід виходити саме за ті межі свободи. Тому, свобода і відповідальність - це нероздільні поняття, які є відзеркаленням один одного. Свобода неможлива без відповідальності людини перед світом, у якому вона існує. Відповідальність - це неминуча ціна свободи, плата за неї.

Список використаної літератури

1. О.Г. Данильян, В.М. Тараненко Основи філософії [Електронний ресурс] // О.Г. Данильян, В.М. Тараненко – URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/13H3R13_3.htm - Харків «Право», 2019.
2. А. Богуш, Взаємозалежність свободи і відповідальності: погляд В.О. Сухомлинського: [Електронний ресурс] – URL: <http://www.dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2256/1/Vzayemozalezhnist%20svobody%20i%20vidpovidalnosti%20poglyad%20V.%20O.%20Suxomlynskogo.pdf> – 2013.
3. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. – К.: Аконті, 1999.
4. В. В. Пітулей Взаємозв'язок свободи і відповідальності за умов глобалізації суспільства як проблема соціальної свідомості: [Електронний ресурс] – URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/73478/05-Pituley.pdf?sequence=1>

*Козак Ірина,
студентка гр.. СР-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. Термін «нація» і похідні від нього слова та словосполучення - націобудівництво, національна ідея, національні інтереси, націоналізм, та багато інших - чи не найбільш вживані у сучасному лексиконі багатьох народів планети. Процес формування нації є досить важливим питанням державотворення та історичного розвитку усіх держав. Це питання хвилювало науковців таких як Б. Андерсон, Ю. Габермас, Е. Гелнер, Е. Сміт, О. Антонюк, Г. Касьянов, А. Колодій, В. Лісовий.

Нація це складний, різнобарвний соціальний феномен, що постійно змінюється, розвивається відповідно до умов соціальної трансформації. Це вельми складний організм, що фактично перебуває в безкінечній динаміці.

Мета дослідження: визначити поняття «нація» та проаналізувати вплив нації на історичний процес.

Об'єктом дослідження: є самовідтворення нації, що детермінує історичний розвиток.

Предмет дослідження: нація як суб'єкт історичного розвитку.

Завдання дослідження: відділити філософський предмет дослідження нації; проаналізувати історико-філософські джерела формування абстрактно-універсальних і конкретно-універсальних соціальних концепцій, що впливали на формування соціально-філософських передумов нації. У наш час майже безсумнівним постає твердження, що історія є результатом діяльності людей. Існує поняття соціального суб'єкта. В його ролі виступає та чи інша соціальна група: клас, народ, нація, людство. Соціальна група може бути суб'єктом історичного процесу, якщо вона характеризується внутрішньою єдністю. Група має бути цілісною, згуртованою, мати спільні інтереси, спільну мету своєї діяльності [6, с.211].

До класичних теорій нації відносять сучасні (модерністську і примордіалістську) теорії походження нації. Найбільш поширеною серед інтелектуалів є модерністська теорія (К Дойч, Е. Гелнер), яка стверджує, що нації і націоналізм – явища сучасні або модерні. Примордіалістська теорія (Й. Гердер, Й. Фіхте, Ф. Новаліс, Ф. Шлесермахер, А. Мюллер, Ф. Ліст, Дж. Мацціні, Е. Сміт, К. Хюбнер) розглядає етнос, як сутнісно історичну, есенціалістську силу, вкорінену в суспільство «за природою» – подібно до сім'ї. Але якщо модерністська теорія хибує на абсолютизацію суб'єктивістських елементів (інструменталізм), при відсутності методологічних і метафізичних засновків, то примордіалісти, як правило, намагаються постулювати об'єктивні етнічні спільноти, що обумовлюють історичний процес, поглинаючи конкретне і приватне життя особистості [1, с.11]. Нація є колективом, у якому минуле і сучасне існують на одному рівні знаково-дискурсивної актуальності. Значні зусилля нації спрямовані на повсякчасне підтвердження нерозривності сучасного її буття з визначними і ціннісними елементами її минулого. Нація ніколи не є справою одного покоління. Зв'язок із минулим здійснюється через походження, але те, що передається, – не кров і не фізіологічні ознаки, а скорше специфічна система

стосунків і зв'язків, котрі предки мали на і до території. Нація – трансгенеративна спільнота [2, с.188]. Опорним при дослідженні питання про суб'єкти історії та про соціальну структуру суспільства є поняття соціальної групи, перше визначення якої ми знаходимо в основній праці Т.Гоббса «Левіафан»: соціальна група – це сукупність людей, об'єднаних спільними інтересами чи спільною справою. Згодом же це поняття набуває іншого змісту, але загальноприйнятим є тепер розрізнення малих, середніх і великих соціальних груп та їхньої ролі у розвитку суспільства. Великі соціальні групи, етнічні спільності (племена, народності, нації), вікові групи (молодь, пенсіонери), об'єднання за статтю (чоловіки, жінки) – це багаточисельні об'єднання людей. Тут немає безпосередніх контактів, їх об'єднує лише фундаментальний інтерес, що формується на основі усвідомлення людьми об'єктивних обставин свого життя. Саме вони найбільшою мірою є суб'єктами суспільного розвитку [4, с.6]. Перетворення етносу в націю відбувається шляхом зростання і поглиблення його самосвідомості. Пасивна етнічна самосвідомість розвивається в активну національну. Етнічна свідомість, опираючись на консервативний механізм традиції, забезпечує збереження і передачу з покоління в покоління етновизначальних рис матеріальної та духовної культури, мови, ментальності тощо. Етнос на відміну від нації неусвідомлює свою єдність в межах власної етнічної території, має несформовані національні інтереси, а тому нездатний створити незалежну національну державу. Тому для побудови і формації нації необхідний певний ряд спільних характеристик, що стосуються як індивідуальних її членів так і всієї нації. Такі характеристики мають нести в собі як об'єднуючу функцію – спільнота людей, що не має між собою нічого спільного не може бути нацією, так і відокремлюючи – що відрізняє дану націю від сусідніх. Будь-яка з таких характеристик може стати предметом дискусій, однак заперечення існування визначальних чинників містить в собі заперечення існування окремих націй. Перетворення етносу в націю відбувається тоді, коли виникає потреба в більш тісній консолідації народу: задля розвитку економіки і культури в нових умовах, щоб встояти перед загрозою зовнішнього вторгнення чи економічного підпорядкування, або й заради досягнення власних експансіоністських цілей [5, с.6]. Суб'єктом історичного розвитку є також народ. У широкому розумінні народ – це все населення тієї чи іншої країни (тобто це демографічне розуміння цього поняття). В іншому розумінні – етносоціальному – це термін, що означає різні форми етнічних чи етносоціальних спільностей людей (плем'я, народність, нація). Зрештою, це і соціальна спільність, яка включає на різних етапах історії ті групи і верстви, які за своїм об'єктивним становищем здатні вирішувати завдання розвитку суспільства. Розуміння народу як суб'єкту історії бере початок з ідеї Гердера про державний організм як «живу особу» історії та з думки Гегеля про те, що «певний дух народу сам є лише окремим індивідом у ході світової історії». Нація – це історично утворена усталена спільнота людей, котра виникла на базі спільності мови, території, економічного життя та психологічного складу, який виявляється в культурі. У всіх націй психологічний стан однаковий. Поява нації пов'язана зі зміною феодального ладу на капіталістичний. Відбувається формування єдиних народів у межах держав. Нація і народ збігаються у своєму визначенні [3, с.59].

Висновки. Формування нації - процес складний і довготривалий. І можна з впевненістю сказати, що нація є суб'єктом історичного розвитку, який досить тісно пов'язаний з діяльністю людей. Адже результатом їхніх дій є такі рушійні

сили як плем'я, народність, а також і нація. Також варто зазначити що поняття «нація» можна охарактеризувати як спільну державу та спільно чітко визначену територію, історичну пам'ять суспільства, сформовані почуття спільності і національної свідомості, культурну спадщину, спільна національна пам'ять та історія.

Список використаної літератури

1. Націософія в дискурсі філософських парадигм: автореф. дис.... канд. філософ. наук : 09.00.03 / В. А. Ігнат'єв ; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2010. – 16 с. – укр.
2. Нація, національність, націоналізм і громадянське суспільство. [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n21texts/shilz.htm> 1997 р. С. 188-224
3. Проблема суб'єктів історії: особа, народні маси, класи, нації. [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5995260/> 2016 р. С.59
4. Суб'єкти суспільного розвитку. Рушійні сили. [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13224/> 2010 р.
5. Українське націєтворення як головний чинник прогресивного розвитку держави // Гуманітарний вісник ЗДІА.Запоріжжя., 2009р. Вип. 38 С.3-6
6. Філософія - Касьян В.І. - Проблема суб'єкта історичного процесу К.: Знання, 2008. – 347 с. (5-те вид., випр. і доп.) С. 211

*Козлюк Юлія,
студентка гр. МЕН-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ВЗАЄМОДІЯ УПРАВЛІННЯ, ВЛАДИ І ДЕРЖАВИ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ

Актуальність теми дослідження: одним із найважливіших показників розвитку суспільства є взаємодія управління, влади і держави. Дана тема набуває особливої актуальності в наші дні у зв'язку з тими значними соціальними і політичними трансформаціями, які відбуваються у світі, в тому числі і в Україні, на початку ХХІ сторіччя. Це визначає необхідність проаналізувати і переосмислити філософсько-методологічні проблеми соціального управління у взаємодії зі владою і державою, що дає можливість зрозуміти сутність, особливості та механізм дії сучасного управління суспільством та його перспективи. В історії філософії такі проблеми як управління, влади і держави досліджувалися на методологічному рівні досить ґрунтовно, багатопланово, з досить різних філософських позицій. Але ця стала філософська традиція недостатньо врахована в сучасній літературі.

Мета дослідження: філософський аналіз функціональної взаємодії управління, влади і держави, визначення змісту цих понять та аналіз управління. А також аналіз теорії управління, влади і держави в історії філософії, перш за все в роботах філософів, які розглядали взаємодію управління, влади і держави в управлінні суспільством; з'ясувати сутність і основні управлінські методи вирішення соціальних суперечностей і конфліктів.

Об'єкт дослідження: взаємодія безпосередньо управління, влади і держави.

Предмет дослідження: виявлення основних принципів, механізмів взаємовідносин між управлінням владою та державою.

Суспільні процеси, що відбуваються у сучасному світі, засвідчують те, щокожна соціальна спільнота виходить у своїй сутності з певного збігу матеріальних і духовних потреб та інтересів, мети найрізноманітніших людей, їх соціальних статусів і функцій. Але наявність всезагальної соціальної мети та інтересів, залежність людей один від одного не звільняє їх від наявності суперечностей, що виникають і перетворюють соціальне життя на поле дії нескінченних конфліктів. Таким чином, взаємодія управління, влади і держави, стає об'єктивною потребою існування соціуму. Така взаємодія забезпечує цілісність та стабільність суспільства, є запорукою збереження людської спільноти. Соціальні трансформації, які відбуваються в світі, свідчать про необхідність удосконалення змісту та структури управління, яке спрямовується на поліпшення добробуту людей, забезпечення стабільного розвитку суспільства [1, с. 181]. Таким чином, аналіз взаємодії управління, влади і держави в історико-філософському і сучасному ракурсах стає особливо актуальним для концептуально-теоретичного та методологічного обґрунтування можливостей та шляхів такого вдосконалення управління в нашій державі. В історії філософії питання взаємодії управління, влади і держави безпосередньо розглядалися в різних філософських працях, починаючи з античності. Свої ідеї висловлювали Платон, Арістотель, Ж.-Ж. Руссо, О.Конт, К.Маркс, М.Грушевський, В.Винниченко та

інші. Характерними особливостями поглядів античних філософів на проблему управління були: по-перше, порівняльний підхід до визначення самої природи та якості управління; по-друге, для античних філософів в основі держави й управління нею була ідея блага, добра і справедливості, яка визначала природу і тип державного устрою, характер, методи і засоби владного управління суспільством. Ця ідея, за їх переконаннями, носила об'єктивно-суб'єктивний обов'язковий характер [2, с.227]. Управління як соціальний феномен виникло і розвивається в історичному процесі як фундаментальна властивість соціальної системи. Від нього значною мірою залежить соціальне майбутнє і якість життя. Ефективність управління визначається тим, наскільки успішно є організація і координація діяльності людей. Враховуючи, що і організація, і координація потребують волі і авторитету, а управлінські рішення приймаються, як правило, окремими особами, що мають відповідну владу, остання виступає як одна з найбільш важливих проблем управління, що неоднозначно вирішується в філософських дослідженнях [4, с.320]. На характер взаємодії між управлінням і владою впливає також те, що, ґрунтуючись на соціальних інтересах і відносинах, управління відображає зміни в соціальній структурі, тому відносини між управлінням та владою будуть залежати від конкретних історичних обставин. Взаємодія управління, влади і держави являє собою взаємодію форми і змісту, де управління виступає як зміст, а влада і держава - як форми регулювання різних сфер матеріального і духовного життя суспільства. Це складний механізм генезису, функціонування, змін і єдності соціальних сил у суспільстві, який потребує від суб'єкта управління володіння основами теорії управління, знання ним умов існування, властивостей, тенденцій, характеру руху об'єкта, яким він управляє [3, с.35]. Об'єктом соціального управління виступають як окремі особистості, так і система відносин між людьми, які повинні регулюватися, управлятися і самоуправлятися в будь-якому суспільстві та державі. У зв'язку з тим, що той чи інший об'єкт управління має в собі безліч суперечностей, які відрізняються за природою управління повинне забезпечити як збереження об'єкта-організації, так і його подальший розвиток, тобто повинне вирішувати «старі суперечності». Суб'єкт та об'єкт управління – поняття співвідносні. Той, що в одному відношенні виступає як суб'єкт, в іншому може стати об'єктом, і навпаки. Тому ефективне управлінське рішення можливе лише за умови розумного контролю і за самим рішенням, і за його виконанням не лише «зверху», але і «знизу».

Висновок: Отже, опираючись на досвід суспільного розвитку протягом століть можемо проаналізувати і зрозуміти, що найгостріші конфлікти можна вирішити за допомогою таких дій, які передбачають відмову від політичного насильства і диктаторських методів, віддають перевагу вирішенню найважливіших питань більшістю голосів, терпимості щодо меншості, обов'язковому врахуванню її думки, орієнтації на досягнення згоди або компромісу. Соціальна конфліктологія, керуючись логікою життя, стає необхідною для професійного управлінця. Завдання філософії державного управління – вироблення власного відношення, ставлення до світу суб'єкта державного управління та осіб, які уповноважені на виконання державного управління як за умов кризових станів суспільства, так і у повсякденному житті. В основі влади має бути моральний категоричний імператив, служіння інтересам

народу і країни. Це дає можливість перетворювати управління на свідомий організаційний процес, у якому між об'єктом і суб'єктом управління встановлюється постійний зворотний зв'язок, існує довіра до влади, визначається спільна соціальна мета. Це дозволяє при вирішенні соціальних конфліктів на загальнодержавному рівні управління забезпечувати цілісність і стабільність соціуму. Можливість альтернативи сучасного соціального розвитку поширює властивості соціального вибору і передбачає ефективну взаємодію управління, влади і держави в управлінні суспільством, яка поєднує глибокий філософський і методологічний аналіз, використання науково обґрунтованих методів управління, високу управлінську культуру та участь професіональних управлінців, здатних виконувати керівні функції.

Список використаної літератури

1. Діденко Н.Г. Умови, засоби і технології подолання суперечностей і конфліктів у соціальному управлінні./ Мультиверсум. Філософський альманах. Вип. 21.- К: Український центр духовної культури, 2001.- С.181-190.
2. Роль інтелігенції і еліти в управлінні./ Мультиверсум. Філософський альманах. Вип. 22.- К: Український центр духовної культури, 2001.- С.227-235.
3. Князев В. М. Соціальна технологія та управління політичними процесами в Україні / В. М. Князев. - К. : Нац. ін-т стратег. дослідж., 1995. - Вип. 38. - 35 с.
4. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми : монографія / за ред. д-ра філос. наук, проф. В. М. Князева. - К. : Вид-во НАДУ ; Міленіум, 2003. - 320 с.

*Кормилюк Юлія,
студентка групи ПУА-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Поняття «виробничі відносини» – одна з основних категорій не тільки політичної економії, а й історичного матеріалізму як загальносоціологічної теорії. Але розробці економічного змісту цього поняття досі приділяється значно більше уваги, ніж дослідженню його загальносоціологічного змісту – розробці понятійного апарату, що дозволяє виявляти і системно описувати сукупності виробничих відносин будь-яких історично визначених форм. Головним чином це стосується змісту поняття виробництва як того процесу, в якому складаються виробничі відносини.

Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу впливу виробництва на спосіб життя людини та суспільства в цілому.

Поставлена мета передбачає розв'язання ряду **завдань**: проаналізувати вплив виробництва на спосіб життя суспільства, визначити поняття «виробничі відносини» як категорії історичного матеріалізму і поняття «суспільне виробництво життя».

Об'єкт дослідження: суспільство під впливом виробництва.

Предмет дослідження: поняття виробництва як того процесу, в якому складаються виробничі відносини. По суті, в усіх відомих нам сучасних визначеннях йдеться про суспільне виробництво лише матеріальних благ, а самі виробничі відносини найчастіше безпосередньо ототожнюються з економічними. Але Маркс визначає виробничі відносини як такі, в які люди вступають у «суспільному виробництві свого життя». Чи випадково це? Чи не можна розглядати слова «виробництво життя» як образний вираз, зміст якого – «виробництво матеріальних благ»? [3, с.6]. Багато висловлювань К. Маркса, Ф. Енгельса

і В. І. Леніна дозволяють дати на подібні питання негативну відповідь. Ще в «Німецькій ідеології» Маркс і Енгельс відзначали, що «виробляючи необхідні їм засоби до життя, люди посередньо виробляють і саме своє матеріальне життя». Г. А. Багатурія, який підготував нову публікацію 1-го розділу «Німецької ідеології» писав, що там розглядається «п'ять видів виробництва»: 1) «виробництво необхідних засобів до життя»; 2) «виробництво потреб» – «породження (Erzeugung) – майже синонім виробництва», – пише він; 3) «виробництво людей»; 4) «виробництво самої форми спілкування», суспільних відносин; 5) «духовне виробництво» [4, с.115-116]. Відповідно, виробничі відносини – значно складніше утворення, ніж економічні, які складаються в процесі виробництва речей, «завжди зв'язані з речами і проявляються як речі». В суспільстві кожен індивід в тій чи іншій функції (у всякому разі – як споживач чи «продукт») причетний до кожного з виділених видів (процесів) суспільного виробництва життя. Відносини, які складаються в кожному з процесів, виступають як сторони, специфічні структури всієї сукупності багатомірних виробничих відносин. В цьому розумінні сукупність виробничих відносин утворює і економічну структуру суспільства [8, с.378]. Необхідною умовою розширеного відтворення людей є розвиток виробництва засобів цього виробництва, насамперед предметів споживання, без яких саме фізичне існування людей неможливе. Матеріальні умови існування людини різноманітні, і їх

виробництво само складається з деякої множини процесів. Але з усіх цих процесів, виробництва найфундаментальнішим є той, за допомогою якого тіло відтворює необхідний для нього обмін речовин, тобто створює життєві засоби у фізіологічному розумінні, цей процес виробництва збігається із землеробством. Землеробство - найперша форма виробництва в усіх суспільствах, що більш-менш міцно склалися [1, с.43-44]. Причому тут мається на увазі землеробство в щонайширшому розумінні слова, як взагалі сільськогосподарське, аграрне виробництво. З розвитком аграрного виробництва виробництво самої людини поступово втрачає своє домінуюче становище. Тепер основу виробничих відносин утворюють ті з них, які складаються в процесах аграрного виробництва. Як і кровноспоріднені, вони ґрунтуються на відносинах особистої залежності [2, с. 100-101], але з розвитком товарного характеру виробництва і обміну всередині них зароджуються відносини, що ґрунтуються на речовій залежності, власне економічні. У процесі становлення індустріальної форми суспільного виробництва життя розвиваються й умови її розвитку. Спочатку основною умовою є виробництво знарядь промисловості, машин – її власного продукту. Та з розвитком індустрії і виробництво машин, і їх ефективність самі все більше залежать від загального рівня науки. Коли ж процес виробництва виступає як технологічне застосування науки, тоді виробництво науково-технічної інформації виявляється вирішальною умовою розвитку і індустріального, і всіх інших видів виробництва. Землеробство, наприклад, стає лише застосуванням науки про матеріальний обмін речовин, що регулює цей обмін [3, с.206-213]. Виробництво технологічної інформації стає «органічною частиною матеріального виробництва» [5, с.7]. Настає епоха науково-технічної революції, в ході якої, частка інформаційного виробництва в затратах суспільного робочого часу і матеріальних ресурсів, у створенні суспільного продукту швидко зростає. Разом з тим відбуваються і важливі якісні зміни. «В епоху науково-технічної революції, – відзначає А. С. Ахієзер, – виробництво знань усе більше перетворюється у визначальну форму праці, виробництво речей поступово стає підпорядкованим моментом наукового виробництва» [7, с.80]. Тепер все очевидніше, що в тенденції домінуючим виявляється виробництво інформації, а суспільне виробництво життя за своєю формою – інформаційним. Завдяки цим змінам специфічні відносини, в які вступають люди в сфері інформаційного виробництва, займають усе впливовіше місце в системі виробничих відносин в цілому [6, с.56].

Висновки: у вихідному загальному визначенні методологічно найбільш змістовним і прийнятним для загально-соціологічної теорії є Марксове формулювання видової відмінності, яке пов'язує поняття «виробничі відносини» з поняттям «суспільне виробництво життя»; виробництво життя набагато складніше явище ніж виробництво матеріальних благ, останнє лише один з процесів першого; відносини, які складаються між людьми в останньому процесі, становлять лише одну із структур системи виробничих відносин; ієрархія різних процесів у системі суспільного виробництва життя історично змінюється і на різних етапах домінуючими виявляються різні види виробництв, відносини яких визначають місце і вплив всіх інших сторін виробничих відносин в цілому; відповідно, поняття виробничих відносин має історично конкретний зміст; інтерпретація виробничих відносин як таких, в які люди вступають у процесі виробництва лише матеріальних благ, позбавляє це поняття його методологічного значення як однієї з основних категорій дослідження суспільства на всіх етапах

його розвитку, тобто позбавляє її статусу однієї з основних загально-соціологічних категорій; до такого ж результату приводить зведення виробничих відносин до економічних, що, до того ж у методологічному відношенні не конструктивне, оскільки не дає нічого, окрім подвоєння термінології.

Список використаної літератури

1. К. Маркс і Ф. Енгельс. Твори, т. 3. – м.Київ. 1959. – 603 с.
2. К. Маркс і Ф. Енгельс. Твори, т. 4. – м.Київ. 1959. – 591 с.
3. К. Маркс и Ф. Энгельс. Сочинения, т. 46, ч. II. – м.Київ. 1982. – VI, 578 с.
4. Г. А. Багатурия. Структура и содержание рукописи первой главы «Немецкой идеологии» Маркса и Ф. Энгельса. - «Вопросы философии», м.Москва, 1965, № 10.
5. А. В. Николаев. Общественное воспроизводство и развитие научных исследований в США (Очерк теории). М.: Наука, 1969. 321 с
6. От социалистических производственных отношений к коммунистическим. М. 1966
7. Урбанизация, научно-техническая революция и рабочий класс. М., 1972.
8. Философская энциклопедия, т. 4. М., 1967 – 591 с

*Корпан Тарас,
студент гр. МП-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

БУДДИСТСЬКА ЕКОНОМІКА: ВИБІР МІЖ МАТЕРІАЛЬНОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТЮ ТА ТРАДИЦІЙНОЮ ДУХОВНІСТЮ

Актуальність дослідження. У сучасному світі де все більш прогресує капіталістичний ринок відносин все частіше на людину давить матеріальне благополуччя. І людина помиляється думаючи, що маючи матеріальні блага будуть вирішені усі проблеми її життя. Що часто являється не правдивим уявленням про наші проблеми і шляхи їх вирішення. Сучасний період це період виснаження людини на моральному і розумовому полі, а людство ще не встигнувши адаптуватися несе негативні наслідки. Це можна побачити на статистиці ВООЗ яка показує, що захворювання «депресія» може стати найбільшою катастрофою двадцять першого століття.

Мета: дослідити проблему вибору між матеріальною забезпеченістю та духовністю.

Предмет дослідження: суть матеріальної забезпеченості та традиційної духовності. Практичне призначення роботи: переосмислення пріоритетів людини.

Завдання дослідження: здійснити аналіз повчання Будди про багатства; дослідити шляхи досягнення Нірвани і гармонії з матеріальним світом. Буддистська економіка – це набір економічних принципів які базуються на Буддизмі. Вона закликає людей виконувати свою роботу для розвитку людського потенціалу. Прекрасними представниками досліджень цієї теми: Уланов М. С., Уланова Г. В., Шумахер Є. Ф., Вонг К., Савиних С., Ентоні Б. Л. Отже, буддистська економіка закликає збагачувати свій внутрішній світ і створити в своєму житті. Я можу провести паралелі із пірамідою Маслоу в якій на вершині людської потреби стоїть самореалізація або ж самовираження через свою творчість. Повчання Будди (Гаутама) казало, що не потрібно купатися в багатстві, так само як утримуватися від зручностей, замість цього потрібно жити скромно [5, с.147]. Будда називав це The Middle Way (madhyama-pratipad) якраз це найбільше сприяє для розвитку в собі імпатії для пошуку шляхів досягнення просвітлення в своєму житті [6, с.17]. Коли Гаутама зрозумів, що привязаність і є причиною любого страждання він досягнув Нірвани (liberation) і повчаючи вислував The Four Noble Truths (carvari aryasatyani) які показують шлях для подолання страждання в нашому житті [3, с.25]. За третьою благородною істиною прослідковується думка, що до нашого світопогляду, ми повинні міняти відносини, а не обставини. Ми не щасливі не тому, що у нас немає грошей або слави, а через те що ми меркантильні і чеславні. Ми повинні вивернути навиворіть саме наше ставлення до речей що перетворити нерозумність в мудрість, злість в співпереживання, а жадність в щедрість. Впродовж всього повчання прослідковується думка, що мудрість це привичка, а не просто усвідомлення і кожен повинен тренуватися в пробудженні благородних дій регулярно. Допомогою для цього буде слогувати The Noble Eightfold Path (aryastangamarga) цей вісьмирічний шлях включає в себе аспекти вдумливої розумної поведінки [1,

с. 111]. Буддистська економіка можна сказати являється вершиною піраміди Маслоу де самим головним являється умиротворення, а життєву позицію звести до мінімалістичного настрою, уже сьогодні багато людей живуть мінімалістичним життям [2, с. 157]. Проте це не говорить що потрібно відказуватися від благ сучасного світу скоріше наоборуд використовувати їх розмірено для пізнання і для створення власного я.

Висновок. Підводячи підсумок, треба констатувати, що, хоча буддологія за останні сто років пройшла величезний шлях і про буддизм написано безліч академічних і популярних книг, дослідження буддизму залишається відкритим горизонтом науки. Одним із факторів, що визначають указану ситуацію, постає брак оглядів первинної та похідної джерельної бази буддистського світогляду. Головна проблема полягає в тому, що залишається не розробленим розуміння буддизму як єдиного у своєму розмаїтті філософського та культурного феномена, а мозаїка окремих текстів і напрямків не дозволяє досягнути цілісності буддизму, що вміщує в себе все це різноманіття і не існує поза ним. Особливої уваги потребує факт відсутності цілісної розробки антропологічних вимірів ірраціонально-містичної філософії буддизму.

Список використаної літератури

1. Гончарук Т. В., Гурик М. І., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. - Економічна думка, 2010. - 126 с.
2. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. - Тернопіль, 2018. - №1-2. - 155-162 с.
3. Е.Ф. Шумахер «Мале прекрасне: економіка, в якій люди мають значення». - 1973. – 76 с.
4. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. - 416 с.
5. Гроф С. Психологія майбутнього / С. Гроф. - М. : АСТ, 2001. - 325 с.
6. Холлісей, Ч., «Буддизм», Смерть і життя після смерті в світових релігіях, М. 2003. - 15-38 с.

*Крушельницька Анастасія,
студентка гр. ПС-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження. В соціальному вимірі гроші виступають в різних сутнісних якостях: як знак (інформаційна функція), як символ, стають інституціональним феноменом; будучи універсальною транскультурною цінністю, вони фіксують міру цінності певного об'єкта як речі, здатної бути загальним еквівалентом обміну інших речей. Статус загальності припускає функціональну феноменологію прояву грошей як цінності в соціумі, необхідним елементом пізнання якої постає розгляд їх в історико– еволюційному плані. Вони немовби «накопичують» історичний смисл людської життєдіяльності, соціальну силу людини, котра урівнює можливості і права індивідів настільки, що виникає віра в надзвичайні можливості грошей. Соціальна і моральна сила індивіда, опредметнена в грошах, змінюється по мірі зростання їх ролі в суспільстві. Відтак виявлення соціального змісту грошей в історії соціуму та культури має значний пізнавальний інтерес. Проблема грошей завжди була в центрі уваги філософів, економістів, політиків, культурологів. Про це свідчать праці Дж.Везерфорда, П. Бернстайна, Г. Зіммеля, Ю. Осипова, В. Льїна, З. Скринник, О. Суббето, С. Синякова, О. Неклесси та ін. Для розуміння методологічних основ дослідження проблеми грошей мають праці В. Базилевича, А. Маршалла, Ф. Гаєка, Дж.Кейнса, І. Єскевич та ін. До теперішнього часу в соціально–філософських дослідженнях не приділялося належної уваги до виявлення соціальної сутності грошей в процесі розвитку як суспільства, так і культури, та їх значення для самовизначення людини.

Мета дослідження - розкриття проблеми еволюції ціннісного відношення до грошей в історії розвитку як філософської, так і економічної думки, уточнення основних понять соціальної сутності грошей, що розширить смисловий простір їх розуміння.

Завдання дослідження: виявлення соціальної сутності грошей в процесі розвитку як суспільства, так і культури, та їх значення для самовизначення людини.

Об'єкт дослідження: сутність та еволюція грошей в розвитку культури мислення.

Предмет дослідження: проблема феномену грошей в історії філософії та економічного знання. Аналізується зміна ціннісних характеристик грошей в античних, теологічних, новоевропейських інтелектуальних розмислах. Конкретизується поняття «грошового ладу» в контексті сучасного етапу розвитку глобальної економіки. Сутність грошей розкривається в процесі їх еволюції. Економісти вбачають причину появи грошей у розвитку торговельних відносин, антропологи ж підкреслюють їх не економічне, не торгове начало. Гроші були різні за формою (черепашки, худоба, хутра, монети, банкноти), але завжди були постійні за змістом і функціями – засіб обміну. Разом з тим саме у цих властивостях і приховується парадокс: про гроші написано тисячі книг, і разом з тим «ми занадто мало знаємо про них» [1, с. 11], – говорить М. Фрідмен, визнаний

лідер

монетаризму

XX століття. Причина такого парадоксу полягає в тому, що гроші не повністю потрапляють в аналітичне поле грошових теорій. Тому гроші потрібно глядати не як міру вартості і засіб платежу, не як засіб обігу і накопичення, а «гроші як особливий спосіб дивитися і думати, як специфічна постановка погляду культури, як потрібний і активно використовуваний нею інструмент мислення і компонент буття» [2, с. 12], – вказує І. Єскевич. Необхідно виходити з того, що «економічні гроші» – лише видима частина «грошового айсбергу». В глибинах економічної реальності прихована значна і головна сутність грошей, виявленням якої завжди займалась філософія. В античній філософії, де центральною в теорії пізнання поставала проблема співвідношення знання та мислення, істинного та хибного, знання розумілося в єдності з його предметом. Виходячи з того, що знання є своєрідною копією предмета, антична філософія переважно вивчала процес, за допомогою якого предмет переводився в стан знання. Теза про єдність знання і предмета специфічно поєднувалася з нерозумінням активності суб'єкта в процесі пізнання; істинний об'єкт може бути «даним» тільки тому, хто пізнає; всі продукти його суб'єктивної пізнавальної діяльності – лише хибна, неістинна думка [3, с. 27].

Такий підхід, звичайно ж, позначився й на розумінні грошей. Мислителі розглядають гроші як одну з цінностей цивілізованого суспільства. Аристотель, як і Платон, підкреслював важливу соціальну функцію грошей – бути засобом обміну, способом порівняння цінностей предметів один з одним [4, с. 34].

Висновки: Аналіз поглядів мислителів попередніх культурно– історичних епох показав, що ціннісний підхід не використовувався у вивченні феномена грошей. Це викликано тим, що у філософських побудовах поняття «цінність» було відсутнім аж до середини XIX століття. Але це зовсім не означало, що в метафізичних роздумах ідея цінності й «ціннісний підхід» не були задіяні. Але одна справа оперувати цінностями, інша справа мати ідею цінності і трактувати об'єкти як цінності. Тому можна констатувати, що і сучасна філософська думка поки не прийшла до однозначного розуміння грошей ні з точки зору того, що таке феномен грошей, ні з точки зору методології дослідження. Про це свідчить їх еволюція, яка демонструє самі різні принципи та підходи до їх розуміння та дослідження. Аналіз розвитку феномену грошей в суспільстві та їх осмислення у філософських дискурсах в ту чи іншу епоху ставить завдання дослідити проблему монетарної свідомості в контексті знаково–символічного універсуму.

Список використаної літератури

1. Зиммель Г. Філософія грошей / Г. Зиммель. – К. : Промінь, 2010. – 504 с.
2. Зомбарт В. Буржуа. Евреи и хозяйственная жизнь / В. Зомбарт; Перевод с нем. – М. : Айрис–пресс, 2004. – 624 с. – (Человек и мир).
3. Ильин В. В. Философия богатства: человек в мире денег / В. В. Ильин. – К. : Знання України, 2005. – 496 с.
4. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант. – М. : Мысль, 1994. – 592 с.

*Кужіль Софія,
студентка гр. ПУА-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Питання, людина в умовах ринкових відносин, посідає не останнє місце за актуальністю. Оскільки людина це головний суб'єкт ринкової економіки і від якої на пряму залежить існування ринкових відносин.

Мета дослідження полягає у виявленні взаємозв'язку між індивідом та ринком. Проведення детального аналізу сутності ринкових відносин. Одне із завдань цього питання-визначення початку процесу формування терміну «Ринкові відносини» та знаходженні основних факторів, які на це вплинули.

Завдання дослідження: обґрунтувати вплив людини на формування ринку; показати головних суб'єктів ринкових відносин; виявити головні проблеми які впливають та повноцінне функціонування ринкових відносин.

Об'єктом дослідження є людина.

Предмет дослідження: людина в умовах ринкових відносин. Людина головний творчий суб'єкт ринкових відносин. На всіх етапах розвитку суспільства вона перебувала в центрі всіх економічних процесів і явищ. В ринковій системі особистість виступає як працівник, як суб'єкт економічних відносин, як споживач, як носій кінцевої мети суспільного виробництва. В сучасному суспільстві кожна людина зберігає свободу вибору соціальних ролей, соціальних цінностей, форм і видів діяльності. Вибирає своє майбутнє відповідно до своєї життєвої мети та умов своєї життєдіяльності, вона адаптується, пристосовується до соціальних умов. У свою чергу, суспільство створює механізм цілеспрямованого впливу на соціальну діяльність людини та її цінності, орієнтири [4]. Важливим компонентом впливу на особистість виступають економічні відносини (перехід до ринкової економіки, суспільний розподіл праці, співіснування різних форм власності, загострення конкуренції на ринку праці тощо), політичні, ідеологічні, культурні відносини. Становлення ринкових відносин формують особливий тип людини, в якому посилюються стимули до праці та економічна зацікавленість її результатами. На перше місце виходить: конкурентоспроможність, підприємливість, мобільність. В поведінці індивідів формується ринковий тип поведінки. В сучасних умовах, коли поширюється можливість вільного самовизначення і само формування індивіда, його організації та самоуправління, роль свідомості та регуляції постійно зростає, що у свою чергу значно покращує економічне зростання [1. с. 24]. Ринок є складною системою економічних відносин на усіх стадіях відтворювального процесу, заснованих на інтеграції інтересів ринкових суб'єктів у сфері виробництва, розподілу, перерозподілу і споживання, розвитку економічного і соціального середовища, закономірностей та свідомої діяльності членів суспільства. Темпи та цілеспрямованість переходу до ринкових відносин зумовлюються: матеріальними можливостями суспільства; виробничою та соціальною інфраструктурою; наявністю правових, адміністративних та економічних регуляторів процесів виробництва і розподілу (перерозподілу); наявністю ринкової інфраструктури; науковим забезпеченням; готовністю людей до здійснення реформ; рівнем інформаційного забезпечення тощо. Тому

прискорене ринкове реформування суспільних відносин здійснити складно. Воно потребує тривалого часу, оскільки продуктивні сили й виробничі відносини повинні адаптуватися до сформованих за тривалий час стереотипів поведінки та мислення людей [3, с. 276]. З XVI ст. у Західній Європі починає формуватися ринкова система організації господарства. Це породжує масову потребу в економічних знаннях, які б допомагали людям орієнтуватися у складному світі ринкових відносин і приймати ефективні рішення. У 1615 р. французький економіст Антуан де Монкретьєн опублікував «Трактат з політичної економії», де розглядав питання активної участі держави у регулюванні господарських процесів [2, с. 150]. Суб'єктами ринкових відносин є споживачі, виробники і постачальники ресурсів. При аналізі ринкових відносин прийнято також виділяти два таких основних суб'єкти: домогосподарства і підприємства. Ці суб'єкти властиві для моделі чистої ринкової економіки, за якої роль держави в економічних процесах мінімальна [6, с. 249].

Філософія ринкових відносин пов'язана з терміном «економіка», яка своїм предметом має реалізацію індивідом своїх потреб. Філософи відмічають, що ринкові відносини, які є основою економіки, виходять з того, що існування є не тільки «буттям для себе», але й «буттям для іншого». Водночас воно є «існування у справі» і «для справи». Тому існування – це участь у справі (бізнесі). Бути в бізнесі означає що-небудь робити, чим-небудь займатися. Але справа, яка робиться, не виконується тільки заради самого себе, вона робиться для того, щоб існувати, тобто для життя. Певне заняття повинне стати не тільки джерелом наживи (лише тоді воно стає бізнесом), але й основою самореалізації особистості [5, с. 3].

Висновки. Отже, люди відіграють значну роль в ринкових відносинах. Філософи припускають, що існує певний розподіл індивідів на ініціативних, завжди готових зробити що-небудь, на тих, хто не боїться взяти на себе відповідальність і виправдати її, і на тих, хто притягується для виконання певної справи. Вони не так активні, не можуть передбачити всі можливі варіанти, не володіють необхідними особистими якостями для самостійного ведення справи. Між цими двома типами людей немає чітких меж. Значною мірою їх розмитість пояснюється тим, що здібність до ведення справи повинна бути зіставлення з рівнем професіоналізму. Чим вище рівень професіоналізму, тим більше шансів успішно вести справу. Якщо рівень професіоналізму достатньо високий, то можуть виявитися такі якості, які в буденному житті ніяк не виявляються. Тому можна зробити висновок, що кожна людина відіграє свою певну роль у ринкових відносинах, все це залежить від її власного бажання і бачення, а оскільки ринкові відносини є досить важким процесом багато людей занепадають і припиняють свою діяльність.

Список використаної літератури

1. Кудирко Л. П. Формування ринкового простору перехідної економіки України у контексті ідей неоліберальної спадщини / Л. П. Кудирко – Донецьк: ІЕП НАНУ, 1997-С.24
2. Кульчицький Я. В. Методологічні засади становлення сучасної економічної системи США / Я В. Кульчицький // Науковий вісник УкрДЛТУ. – 2006. – Вип. 16.6. – С. 145–153.
3. Колокольчикова І. В. Ринковий потенціал та особливості планування маркетингової діяльності фермерських господарств на ринку плодів в Україні / І.В. Колокольчикова, Р.І. Олексенко //Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. – 2018. – №. 2. – С. 274-280.
- 4.Людина в ринкових умовах:
https://pidruchniki.com/1580011939917/politekonomiya/mistse_rol_lyudini_ekonomichniy_sistemi
5. Москаленко В. В. Економічна соціалізація особистості / В.В. Москаленко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. –№ 8.– С. 1–9.
6. Олексенко Р. І. Філософія ринкових відносин у історико–економічному дискурсі сучасних українських вчених / Р. І. Олексенко // Гілея: науковий вісник. - № 137.– 2018.-С. 249 – 253.

*Кулик Яна,
студентка гр. ПС-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМЦЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження - процес формування ідеології і культури українського підприємця обумовлено потребами глибокого і всебічного осмислення тих радикальних змін, котрі виникли в суспільстві в результаті проголошення незалежності, орієнтації на ринкові і демократичні перетворення, а головне – формування реального власника – людини підприємця, діяльністю якого створюється основа національного добробуту і який сьогодні активно рухається сходами політичної влади як в органах місцевого самоврядування, так і на найвищих щаблях державної політичної влади. Оволодівши бізнесом й поєднавши його з політикою, підприємець нині активно входить в системний простір культури, утверджує в суспільстві нові «правила гри» – норми і принципи поведінки, взаємовідносин і діяльності, своєрідну суспільну ідеологію і мораль, якою поступово але невідворотно переймається все більша частина населення країни. Які ж ці «ідеологія» і мораль, яку культуру несуть з собою провідники ринкових відносин, яким чином позначається все це на житті всього суспільного організму і кожної конкретної особистості? Необхідністю пошуку відповіді на ці та низку інших запитань якраз і обумовлюється актуальність нашого дослідження, його теоретичне і практичне значення. Поняття «підприємець» у науковий обіг ввів відомий французький економіст Р.Кантільон. На думку вченого, головною характеристикою підприємця є уміння ризикувати, приймати самостійне рішення, передбачати майбутнє, а також поєднувати прагнення до привласнення доходу і можливі втрати. В системі ринкових відносин підприємця є основним господарюючим суб'єктом. В ньому історично сформувались риси, які забезпечують його ефективне функціонування не тільки в системі матеріального виробництва, але й у інших сферах суспільної життєдіяльності.

Мета дослідження полягає у вивченні процесу формування ідеології та культури українського підприємця в період утвердження ринкових відносин. Досягнення поставленої мети потребує вирішення наступних дослідницьких завдань: аналіз витоків проблеми формування ідеології та культури підприємця; визначення особливостей формування духовних орієнтацій вітчизняних підприємців в контексті становлення ринкових відносин.

Об'єктом дослідження є духовний світ сучасного підприємця.

Предметом дослідження є процес формування ідеології і культури вітчизняного підприємця в період утвердження ринкових відносин. Формування основ сучасного підприємництва в країні пов'язане з давніми і глибокими традиціями українського народу [1, с. 94- 108]. «Дух підприємництва» був внутрішнім породженням українського менталітету, і знайшов своє відображення ще в матеріалах староруських збірників і уставів. При цьому необхідно відмітити яскраву самотність формування національних ринкових структур, яка полягала в тому, що товарно-грошові відносини в Україні виникали і розвивалися на основі традиційних цінностей православної культури. Моральні цінності православ'я були реальною основою господарювання, державності, духовності. Таким чином,

щодо особливостей становлення підприємництва в Україні і формування духовних орієнтацій підприємця слід зауважити наступне: 1) генезис підприємництва в умовах 1990-х рр. в Україні відбувався на тлі системної кризи всього соціуму, ліберальних реформ, які заклали підґрунтя для швидкого накопичення первинного капіталу, по-перше, шляхом роздержавлення майна (приватизація) колишньою пострадянською елітою і бюрократією за рахунок зuboжіння більшості пострадянського населення і по друге – шляхом кримінальної, полукримінальної і тіньової діяльності, що породило не тільки певну кримінальну субкультуру в суспільстві, але й певні ціннісні орієнтації суб'єктів підприємництва [3, с. 251]. Жадобу наживи, зневажливе відношення до моральних принципів можна назвати головними характеристиками типу homo economicus, до якого належить більшість підприємців; 2) з кінця 1990-х – початку 2000-х рр. відбувається процес становлення елітної економіки, в умовах якої діють регіональні фінансовополітичні клани і олігархічні структури. Цей процес призводить, по перше, до скорочення ареалу дії доброякісної конкуренції, тобто до деформування конкурентного середовища, до розорення і скорочення кількості дрібних і середніх підприємців, а по-друге – до остаточного оформлення монополістичних тенденцій в сучасному українському суспільстві. Поняття «культура підприємництва» має історичні корені. Тією чи іншою мірою цього явища торкалися різні дослідники останніх кількох сторіч. Це поняття у сучасному вигляді сформувалося лише у другій половині XX століття, і, звісно, прослідкувати зародження його в XVIII-XIX століттях дуже важко, але можливо, [2, с. 160-168] аналізуючи вчення видатних економістів, які досліджували концепцію духовного розвитку «економічної людини». Підприємницька культура – це ціннісні орієнтації, змісти й норми, що забезпечують мотивацію й регуляцію господарської (виробничої, підприємницької, фінансової, комерційної й т.д.) діяльності, що визначають форму їхнього здійснення, а разом з тим й їхнє сприйняття суспільством. Питання про підприємницьку культуру – це питання про те, що, крім чисто прагматичних цілей, рухає економічною діяльністю людини, які життєві установки її регулюють, яке її нормативно-ціннісне обґрунтування.

Висновки: встановлено, що для більшості вітчизняних підприємців першим і головним ідеологічним пріоритетом є прибуток, а еволюція духовних пріоритетів підприємця здійснюється своєрідними сходами, вершинами яких є такі гуманістичні цінності, як працелюбство, справедливість, людяність, меценатство, добро. Визначено, що сучасна українська держава і громадянське суспільство зацікавлені у формуванні гуманного світогляду і культури у підприємця, оскільки середній клас є джерелом формування владної вертикалі будь-якої сучасної держави і рушієм процесу розбудови громадянського суспільства у горизонтальному вимірі.

Список використаної літератури

1. Білоус, Т.М. (2013). Натуралізм у сучасній філософії науки. Когнітивні основи науки. В: Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць, Вип. 663–664, 246–252.
2. Добронравова, І.С., Білоус, Т.М., Комар, О.В. (2009). Новітня філософія науки. К.: Ло- гос.

3. Касьянов Д. В. Культура підприємництва: проблема визначення // Д.В. Касьянов // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. 81. – С. 94- 108.

*Левенець Ірина,
студентка гр. СР-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Світова цивілізація розвивається і еволюціонує впродовж існування людини. Кожна національна культура проходить певні щабелі розвитку, починаючи від зародження, закінчуючи занепадом. Саме культура є своєрідним «рушієм» розширення світогляду людини, тому потрібно розуміти роль власної національної культури в контексті надбань світової цивілізації.

Мета дослідження полягає в покращенні сприйняття та розуміння вкладу власного етносу в здійснення розвитку світової цивілізації, а також привернення уваги світової спільноти до надбань української культури.

Об'єкт дослідження: національна культура, вклад української культури у світову цивілізацію.

Предмет дослідження: виникнення української національної культури, проблема розвитку української культури і культур сусідніх держав. Національна культура - це сукупність матеріальних і духовних надбань, комплекс характерних інтелектуальних і емоційних рис суспільства, що включає в себе не лише різні мистецтва, але й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій і вірування певної сформованої нації. Це можуть бути надбання народу, але не звичайного натовпу, а нації із власною інтелігенцією та просвітниками. Їхня життєдіяльність створює ґрунт, із якого згодом постає така велика та грандіозна річ, яка згодом стає надбанням світової цивілізації. Українська культура є однією із світових національних культур. Вона проявляється у світогляді українців, національній самосвідомості та вдачі, осмисленні та збагаченні свого буття, в етичних орієнтаціях, релігійних віруваннях, правових нормах, смаках і уподобаннях, наукових і художніх зверненнях, міфологічних і художніх образах, логічних поняттях, закріплених у національній мові [1, с. 25]. Україна внаслідок геополітичного положення на карті Євразії, регіонально належачи до різних природно-географічних обширів (перехрестя Заходу і Сходу), опинилася у сфері впливу одразу трьох великих культурно-історичних центрів. Наша країна стала точкою безпосереднього дотику західноєвропейського, балканського та азіатського світів. Українська народність формувалась на основі об'єднання різних східнослов'янських племен та їхньої інтеграції з прийшлими народами. Для українського менталітету характерні сумовиті та елегантні настрої, що іноді несподівано поєднуються зі своєрідним гумором і дошкульною іронією. Три століття Україна існувала в умовах польської та литовської державності, зберігала традиційну східновізантійську обрядовість, релігійну культуру, національну ідентичність українського народу. Звичаї, традиції, обряди, які супроводжують людей упродовж життя, об'єднують їх в один народ – націю [1, с. 128]. Етнонаціональна палітра суспільного розвитку засвідчує, що національно-етнічне є індивідуальним буттям людства, одним із головних суб'єктів історичного розвитку людства. В Україні живуть представники

128 національностей та етнічних груп. Зокрема, росіяни, білоруси, євреї, кримські татари, молдовани, поляки, греки, угорці, румуни, чехи, словаки, болгари, гагаузи та інші. Уся історія і культура цих народів, духовне і матеріальне життя найтіснішим чином пов'язані з українською землею, її географічними умовами [2, с. 24]. Національними культурними цінностями, за визначенням ЮНЕСКО, можна вважати символічні взаємовідносини, на яких тримається дане суспільство чи окрема етнічна група. Саме вони підтримують і посилюють почуття незалежності своїх конкретних членів з метою увічнення багатства своєї соціальної та духовної спадщини. Етнокультуротворення є процесом утворення нації як етнокультурної спільноти. Тому воно і розглядається у контексті системи соціально-економічних, морально-етичних та духовно-культурних засад, котрі сприяють формуванню національних інтересів як джерела культуротворення [2, с. 35]. Нинішня етнонаціональна ситуація характеризується зростанням національної самосвідомості населення, підвищеним інтересом до витоків традиційної культури, етнічної історії. Процес національного відродження України прискорюється завдяки засвоєнню духовного багатства народу, накопиченого поколіннями. Аналіз ідей, втілених у народні вірування, виявляє історичні зв'язки слов'янських племен, що колись проживали на території України, з іншими народами, прояснюючи складну проблему етногенезу – формування етнічної спільноти [4, с. 13]. Українська культура долає свою тривалу ізоляцію, поповнює свою присутність у європейському культурному просторі. Ставши повноправним членом сім'ї цивілізованих народів світу, український народ зможе показати свою культуротворчу продуктивність, збільшити свій вклад у культурно-цивілізаційний прогрес людства [1, с. 197]. Відомий дослідник української культури І. Огієнко зазначав, що українській культурі з самого початку були властиві відвертість світу, відсутність ксенофобії (боязні чужого) і гуманізм. Говорячи про гуманістичну суть української культури, потрібно відзначити і те, що сама система цінностей даної культури в період її активного розвитку (XVII - XIX ст.) була досить специфічною. Багатий матеріал для такого висновку дає творча спадщина

Г.

Сковороди,

Ф. Прокоповича, П. Куліша. У своїх філософських творах вони вирішували питання про сутність та умови людського щастя, про значення людського існування [5, с. 57]. На відміну від філософської думки інших європейських країн, де проблеми бідності, хвороб і безкультур'я мислилося подолати шляхом технічного прогресу, підвищення продуктивності праці, за допомогою зусиль освічених монархів і соціального експериментування, українські мислителі закликають до іншого. «Споріднена праця» і самопізнання, свобода, заради якої не шкодарозлучитися з благополуччям, обмеження життєвих потреб, надання переваги духовному над матеріальним - ось ті шляхи і рецепти щастя, яких дотримувались і які пропагували провідні українські мислителі [5, с. 231].

Висновки. Мета будь-якої національної культури - це зробити певний вклад у надбання світової спільноти. У ядрі кожної нації, основоположною і базисною є народна культура. Таким чином, це має вагоме теоретичне та практичне значення, тому що, національна культура є своєрідним сплавом власної етнокультурної спадщини й загальнолюдських ідей і цінностей. Національна культура, зберігаючи свою етнічну несхожість, спрямована на пошук спільного з іншими народами, діалог з ними, обмін культурним

надбанням, гідне входження у світовий культурний простір буття та самореалізації.

Список використаної літератури

1. Історія української культури : у 5 т. // голов. ред. Б. Є. Патон ; НАН України. – Київ : Наук. думка, 2001–2013. Т. 5 : Українська культура ХХ – початку ХХІ століть. Кн. 4 : Проблеми функціонування, збереження і розвитку культури в Україні /

Л. Ф. Артюх [та ін.].

2. Енциклопедія етнокulturознавства. // Ю. І. Римаренко [та ін.] ; ред. Ю. І. Римаренко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2000–2001. Ч. 1 : Особа, нація, культура. Кн. 1 : «А–Є». – 2000. – 332 с.

3. Мала енциклопедія українського народознавства // НАН України, Ін-т народознавства ; за ред. проф. Степана Павлюка. – Львів : Ін-т народознавства НАНУ, 2007. – 846 с.

4. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія // [упоряд. прим. та біогр. нариси: А. П. Пономарьова, Т. В. Косміної, О. О. Боряк]. – Київ : Либідь, 1991. – 638 с.

5. Теорія та історія світової і вітчизняної культури // А. К. Бичко, Б. І. Бичко, Н. О. Бондар [та ін.]; [голов. ред. С. В. Головка]. – [Київ: Либідь, 1993]. – 390 с.

*Іжєвська Богдана,
студентка гр. МАРК-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

АСКЕТИЗМ ЯК ПРИНЦИП САМОРОЗВИТКУ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність дослідження. Самообмежування і самопримушування традиційно вважалися аскетичними принципами, а аскетизм – здебільшого засобом саморегуляції та самовдосконалення особистості. Поступово він зазнавав дедалі більшої негативної оцінки, розуміння його сутності втрачалося, а якщо й подавалося, то досить поверхово, тільки з негативним значенням, без належного тлумачення. Таким чином, на сучасному етапі актуальність соціально-філософського дослідження феномену аскетизму обумовлена: усвідомленням особистості як найвищої соціальної цінності, неможливістю соціального розвитку без забезпечення її гармонійного розвитку, однією з умов якого є аскетизм; тим, що аскетизм об'єктивно є складовою людського життя, досить широко й різноманітному проявляється в ньому і, як засіб подолання небезпечних індивідуальних та соціальних явищ, потребує теоретичного обґрунтування з метою ефективного й усвідомленого застосування; відсутністю філософського обґрунтування аскетизму як принципу саморозвитку і самореалізації особистості, що сприятиме переорієнтації внутрішньої активності й соціального життя людини відповідно до її об'єктивних потреб.

Метою дослідження є розкриття аскетизму як системного явища, визначення його місця у процесі саморозвитку і соціальної самореалізації особистості. Для реалізації мети поставлені такі **завдання**: подати філософське осмислення явища аскетизму в історії філософської і богословської думки; розкрити сутнісні риси і зміст аскетизму як індивідуального й соціального явища та однієї з умов цілісного духовного і фізичного розвитку особистості; обґрунтувати цінність аскетизму як важливої складової людської діяльності, саморозвитку особистості і соціальних спільнот та умови гармонійного існування особистості і суспільства.

Об'єктом дослідження є аскетизм як соціокультурне явище.

Предмет дослідження – аскетизм як принцип, засіб і цінність. Головною класифікаційною ознакою типів аскетизму є розуміння способу об'єктивації бажаної активності чи стану особистості. Він визначається світоглядними засадами, наприклад, типом релігійного світогляду. У контексті виникнення аскетизму має у своїй основі притаманне людині бажання відчувати зростання сил і можливостей та готовність на певну активність, напружену діяльність. Можна виділити три основні історичні типи аскетизму: архаїчний, в основі якого уявлення про самообмежування та самопримушування як способи підтримання рівноваги в дуалістичному Всесвіті; імперативно-вольовий, що базується на нормативній етиці й орієнтується на свідому, вольову детермінацію людської активності, зокрема – управління підсвідомими процесами (характерний для іудейської, мусульманської, протестантської аскетичності); любовно детермінований, спрямований безпосередньо на формування належного об'єкта у підсвідомості, що викликає бажане устремління. Його зразки подало традиційне християнство, а також деякі релігійно-філософські системи, які постали в індійському соціокультурному просторі [8, с. 115]. Аскетизм передбачає свідоме прагнення найвищих чеснот, готовність іти тернистим шляхом пошуків, і насамперед пошуків себе. Головним мотивом, який спонукає

до цього, є усвідомлення невідповідності наявного стану людини бажаному ідеалу. А тому відправною точкою аскетичного самовдосконалення є самопізнання і самооцінка. Справжнє «Я» людини – це ідеальна потенційна досконалість, яка і є головною метою аскетичної [4, с. 97].

Спрямованість аскетизму на самовдосконалення зумовлює його соціальне значення, але цим воно не вичерпується. Складовою аскетизму є система заборон і самообмежень, а будь-яка культура потребує обмежень антисоціальних підсвідомих інстинктів, прагнень, бажань, тому аскетизм має культуротворче значення. Ідеї, які спонукають до аскетичного подвижництва, завдяки об'єктивності й універсальності, завоюють свідомість невизначеної кількості людей та об'єднують у реально існуючі соціальні спільноти, а отже, аскетизм має об'єднавче соціальне значення. Якщо аскетика тривалий час визначає поведінку людини в межах етнічних об'єднань, то вона робить її сталою, формує стереотипи поведінки. Тому аскетизм має народотворче значення, є чинником у формування національного характеру. Нація потребує духовних орієнтирів, які б забезпечували подолання соціальних, духовних, економічних проблем, пошук компромісу, культурний діалог. Обов'язковою складовою таких орієнтирів виступає аскетизм як духовна цінність, як метод і практика – в цьому його ідейно-національне значення. Ідентифікуюче історичне значення аскетизму полягає в тому, що розпізнавання конкретних аскетичних рис, практик й ідеалів уможливило безпомилково вирізнити етноси, соціальні групи тощо. Таким чином, об'єктивна цінність аскетизму на соціальному рівні базується на тому, що, будучи засобом, він набуває характеру самоцінності, а отже, визначає сенс буття, забезпечує самореалізацію як окремої особистості, так і соціальних спільнот, соціуму в цілому [3, с. 63].

Висновок. Аскетизм – це багатогранне явище, а саме: соціоморальний принцип, що базується на самообмежуванні та самопримушуванні; свідомо, вольова, морально спрямована діяльність; специфічний засіб саморегуляції та самовдосконалення моральних, інтелектуальних, вольових та фізичних здібностей людини, який мотивується усвідомленням власної недосконалості, суперечливості між ідеальним і наявним станом особистості.

Список використаної літератури

1. Сідак Л.М. Сутність самоздійснення особистості як аскетичне устремління до вдосконалення // Науковий вісник. Серія «Філософія» / Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків: «ОВС», 2002. – Вип. 13. – С. 104-112.
2. Сідак Л.М. Природа і сутність аскетизму // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – Збірник наукових праць. Тематичний випуск «Філософія». – Харків: НТУ «ХПІ». – 2003. – № 2. – С. 154-160.
3. Сідак Л.М. Страждання як необхідна умова самореалізації особистості // Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, психологія. – Харків: ХВУ, 2003. – Вип. 1 (16). – С. 114-121.
4. Сідак Л.М. Значення аскетизму в духовному самовдосконаленні особистості // III тисячоліття: гармонія людини, суспільства і природи: Тези доповідей і повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 грудня 1996 р.) – Чугуїв, 1996. – С. 94.

*Луцюк Марія,
студентка гр. МП-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ПРОТЕСТАНТСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. В 2019 році Європейській реформації виповнилося п'ятсот два роки. Реформація в Європі, яка проходила в XVI столітті, була одною з найбільш цікавих періодів всесвітньої історії. Реформація мала вплив не лише на релігію і богослов'я, але і на економіку, політику та суспільство. Тему реформації можна розглядати, як процес усвідомлення та реалізації суспільних перетворень у Західній Європі з кінця XV ст. і до тепер. Але Реформація була б неможливою без кризи середньовічної Церкви. Для доби пізнього середньовіччя було властиве зростання духовної активності і незалежності мирян. Конструктивним виявом критичних настроїв непередодні Реформації було братство «Сучасної благочесності», під впливом якого перебували Миколай Кузанський, Йоган Райхлін, Еразм Роттердамський та інші. Це братство стало джерелом для гуманістичного, протестантського та католицького реформаторських рухів XVI століття. Проблематикою дослідження бюрократії, як феномену займалися такі дослідники як К. Сен-Симон, О.Конт, Г.Гегель, К.Маркс. Питаннями про співвідношення багатства та бідності займалися такі науковці як Т.Веблен, Е.Енгель, Ф.Енгельс, Г.Зіммель, В.Зомбарт, К.Маркс, Г.Ріккерт, Б.Франклін та інші соціологи, політологи, філософи, економісти кінця XIX – початку XX століть. Особливе місце у цьому процесі посідає творчість німецького вченого-енциклопедиста, «ерудиція якого не може бути обмежена вузькими дисциплінарними рамками» – Макса Вебера (1864-1920)

Мета: дослідити протестантську етику як одну із видів професійної діяльності, її економічний вплив та історичне становлення. Для досягнення вказаної мети потрібно розв'язати такі **завдання:** теоретично інтерпретувати ідеї Вебера на предмет соціальної нерівності; виявити природу соціальної нерівності у суспільстві; порівняти веберівську та марксистську інтерпретації бюрократії;

Об'єкт дослідження: протестантська етика як один із шляхів здійснення професійної діяльності.

Предметом дослідження стали питання об'єктивної обумовленості та суб'єктивних факторів капіталістичного розвитку, специфіки національних форм капіталістичного господарства та глибини їх історичної закоріненості в народному господарстві і т. п. Загальні категорії і концептуальні схеми, як правило, погано піддавалися емпіричній верифікації за допомогою місцевого матеріалу. Історія господарства - у даному випадку німецького - виступала як свого роду загальний виняток із теорії. Оскільки в період дискусії проблема капіталізму та капіталізації стояла перед німецьким суспільством не стільки як теоретична, скільки як практична, то суто наукові суперечки набували неабиякої політичної актуальності [1]. М. Вебер розглядав капіталізм як певну форму економічного раціоналізму - систему, що побудована на розрахунку норми прибутку та раціональному плануванні виробничого процесу, складовим елементом якого є використання

найманої праці формально вільного виробника [4, с. 150]. Вебер не заперечує основних моментів Марксового розуміння капіталізму як системи об'єктивно діючих економічних законів. Однак, як він неодноразово зауважує, його цікавить не об'єктивний аспект економічного раціоналізму, а суб'єктивний, а саме: певні нахили людей до раціональної економічної поведінки [3]. Особливого значення при цьому мислитель надає емпірично констатованому фактові співвідносності між господарчим статусом і конфесійною приналежністю. Йдеться про результати досліджень колег М. Вебера, котрі встановили, що більшість тих представників західноєвропейського великого бізнесу, що вважають себе віруючими, належить, як правило, до протестантських конфесій. Це й дало змогу дійти висновку, що саме протестанти виявляють специфічну схильність до економічного раціоналізму, тоді як послідовники католицизму та інших конфесій такої схильності не проявляють [1]. Підкреслюючи відмінність робочої етики в протестантизмі у порівнянні з католицизмом, Вебер описує звичні проблеми з якими мають справи підприємці з працівниками в докапіталістичну добу: сільськогосподарські підприємці намагаються підвищити продуктивність праці шляхом підвищення заробітної платні, сподіваючись, що таким чином змусять працівників більше цінувати свій час та працювати більше. Проте, в результаті, у докапіталістичних суспільствах це найчастіше призводило до зниження інтенсивності серед працівників. Вони прийшли до висновку, що можуть заробити ті ж самі кошти за коротший період часу та більше відпочивати [6, с. 198]. Вебер стверджує, що дух капіталізму не обмежується західною культурою, якщо розглядати його як вияв індивідуального ставлення, проте такі особистості - яких він називає героїчними - не спроможні самі по собі створити новий економічний порядок (капіталізм). Крім цього він зазначає, що «дух капіталізму» може бути відірваним від релігії, і що ці затяті капіталісти були ревними противниками Церкви або байдужими до неї [1]. Таким чином Вебер відмовляється від узагальненого розуміння капіталізму і допускає існування двох його різновидів - раціонального і спекулятивного. Тепер уже не нагромадження благ стає для людини засобом задоволення її Матеріальних потреб, а навпаки, все існування людини спрямоване на придбання, яке стає метою її життя. Цей з погляду безпосереднього сприйняття безсенсовний переворот у тому, що можна назвати «природним» порядком речей, у такій же мірі виступає необхідним лейтмотивом капіталізму, в якій він чужий людям, що не пройнялися його духом [4, с. 165]. Глибинні механізми спорідненості між протестантизмом і капіталізмом у його найбільш аскетичних варіантах Вебер аналізує на історико-культурному матеріалі, звертаючись до текстів ідеологів Реформації та коментуючої теологічної літератури. Йдеться насамперед про концепцію «покликання - професії», розвинену Лютером на базі відповідної інтерпретації євангельських першоджерел, а також про відповідні місця із текстів Кальвіна, Фокса, Веслі та ін. Тут, як показує соціолог, проступають як попередні контури того, що пізніше назвуть «капіталістичним етосом» [4, с. 146-147]. Римське право й антична філософія пустили найглибше коріння там, де капіталізм був значно менш розвинений, а саме в романських католицьких країнах. Це свідчить лише про те, що «загальну історію раціоналізму зовсім не слід розглядати як сукупність паралельно прогресуючих раціоналізацій окремих сторін життя... Останнє можна раціоналізувати під досить різними кутами зору і в вельми різних напрямках.

Раціоналізм - це історичне поняття, котре криє у собі цілий світ протилежностей» [3].

Висновок: Отже, хоча «Протестантська етика і дух капіталізму» не є ґрунтовним дослідженням проблеми протестантизму, проте дослідження Вебера зв'язків між різноманітними релігійними ідеями та економікою дозволило йому дійти до висновку про те, що протестантська етика та світогляд вплинули на розвиток капіталізму.

Список використаної літератури

1. Лютер М. Аугсбурське віросповідання [Електронний ресурс] / М. Лютер. – URL: <http://horoshoe.info/books/in/ua>. (дата звернення 27.03.2020)
2. Мигович І. І. Соціальна робота (вступ до спеціальності) / І. І. Мигович. – Ужгород : Ужгородський державний університет, 1997. 191 с.
3. Савченко П. Сравнительное богословие [Електронний ресурс] / П. Савченко. URL: gumer.info/bogoslov_Buks/comporative_bogoslov/Savch/_04.php. (дата звернення 26.03.2020)
4. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі / Т. Семигіна. – К. : Пульсари, 2003. 229 с.
5. Тюптя Л. Соціальна робота (теорія і практика): Навч. посібник / Л. Тюптя, І. Іванова. – К. : Ун-т «Україна», 2004. 245 с.
6. Филипович Л. Релігія і нація в суспільному житті України й світу: Колективна монографія / Л. Филипович. Київ: Свічадо, 2006. 288 с.

*Майсалуєк Анна,
студентка гр. ЕБСМ-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ІСЛАМСЬКА КОНЦЕПЦІЯ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАКОНУ ВАРТОСТІ

Актуальність теми дослідження. Розвиток облікової науки у ХХ столітті

є

періодом динамічних змін, пов'язаних з процесами глобалізації. Зміни в теорії та методології бухгалтерському обліку є об'єктивними, адже відбуваються паралельно з перетвореннями соціально-економічного, суспільно-правового та політичного характеру в умовах глобалізації.

Мета дослідження- наукове обґрунтування теоретичних та організаційно-методичних рекомендацій з адаптації окремих елементів ісламської моделі бухгалтерського обліку до облікової системи України.

Завдання дослідження: застосувати метод причинно-наслідкових зв'язків, що дозволить встановити місце ісламської моделі бухгалтерського обліку в умовах глобалізації.

Об'єкт дослідження: ісламська модель бухгалтерського обліку в умовах глобалізації.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних та організаційно-методичних питань функціонування ісламської моделі бухгалтерського обліку та адаптація її елементів до облікової системи України. З метою визначення особливостей розвитку бухгалтерського обліку в напрямі врегулювання інформаційної асиметрії встановлено, що основоположні принципи ісламської економічної доктрини обумовлюють трансформацію запитів користувачів бухгалтерської інформації, що призводить до змін в організації та методиці бухгалтерського обліку [1, с. 34]. Механізм задоволення всіх запитів користувачів облікової інформації в країнах зони поширення ісламу пов'язаний з особливостями регулювання бухгалтерського обліку, яке запропоновано розглядати на наступних рівнях: релігійно-правовий, міжнародний, національний та мікрорівень. Бухгалтерський облік є єдиним засобом інформаційного відображення справедливого розподілу ресурсів, який проявляється у використанні факторів виробництва, створення доданої вартості та її розподілу між ними та учасниками господарської діяльності [2, с. 61]. На основі цього обґрунтовано, що діючий порядок розподілу прибутку підприємства в більшості країн світу не охоплює жодного фактору виробництва, поза увагою залишаються праця, капітал та земля. Характеристика використання та облікового відображення факторів виробництва в країнах зони поширення ісламу вказує на значні розробки в галузі стійкого розвитку економічних відносин. Все це пов'язано з тим, що розроблений механізм розподілу доданої вартості враховує всі фактори виробництва, що забезпечує справедливе використання та розподіл ресурсів в суспільстві. Крім того, обрана економічна та облікова політика країни зони поширення ісламу маючи в своїй основі соціально-орієнтований підхід є ще й економічно ефективною, адже механізм використання та оновлення капіталу підприємства, забезпечує його довготривалу та ефективну діяльність. На основі цього встановлено напрями використання їх досвіду в Україні, шляхом

впровадження нового механізму розподілу прибутку підприємств, який враховує всі фактори виробництва. Зокрема розроблено облікову модель процесу розподілу прибутку суб'єктів господарювання, яка враховує кожен з факторів виробництва, сприяє соціальній та екологічній направленості господарської діяльності та його подальшому ефективному функціонуванню [3, с. 225]. В умовах сучасних економічних змін в бізнесовому співтоваристві зростає увага до розробки та впровадження звітності про соціальну та екологічну діяльність суб'єктів господарювання. Проте в більшості випадків дана звітність є лише формальністю, адже сучасний стан соціального звітування в Україні, як і в більшості країн Європи, не відповідає діючій економічній системі та не сприяє прийняттю ефективних рішень в даній сфері. Вирішення питання соціальної та екологічної результативності бізнесу в Україні потребує нових механізмів звітування суб'єктів господарювання, які б сприяли прийняттю виважених управлінських рішень в даній сфері, а також, надавало достовірну та об'єктивну інформацію всім користувачам. З метою вирішення даного питання досліджено роль та значення звітності в країнах світу, що дало можливість виділити дві моделі соціального звітування (мусульманська та глобальна). Вивчення моделей дозволило визначити напрями впровадження звітності про соціальну та екологічну результативність суб'єктів господарювання в Україні. Визначені напрями дозволять побудувати ефективну систему соціального звітування в Україні, обґрунтувати її роль та значення в розвитку економічних відносин через встановлення обов'язковості складання даного виду звітності відповідними групами підприємств; обов'язковості державного регулювання формування звітності, що повинно відповідати основним положенням рекомендацій Глобальної ініціативи зі звітності (GRI) та покладення відповідальності за достовірність показників звітності [4, с. 27]. Ефективність прийняття рішень в сфері стійкого розвитку підприємства різними користувачами залежить від наданої інформації. Відсутність чітко затверджених форм звітності про соціальну та екологічну результативність та невизначеність місця фінансових показників є причиною низької результативності політики підприємств в даній сфері. Аналіз діючих підходів до соціального звітування та особливостей системи бухгалтерського обліку України дозволив отримати модель розкриття інформації про соціальну та екологічну відповідальність підприємств [5, с. 27].

Висновки. Бухгалтерський облік є єдиним засобом інформаційного відображення справедливого розподілу ресурсів, який проявляється у використанні факторів виробництва, створення доданої вартості та її розподілу між ними та учасниками господарської діяльності.

Діючий порядок розподілу прибутку підприємства в більшості країн світу не охоплює жодного фактору виробництва, поза увагою залишаються праця, капітал та земля. Характеристика використання та облікового відображення факторів виробництва в країнах зони поширення ісламу вказує на значні розробки в галузі стійкого розвитку економічних відносин. Все це пов'язано з тим, що розроблений механізм розподілу доданої вартості враховує всі фактори виробництва, що забезпечує справедливе використання та розподіл ресурсів в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Бухгалтерський облік в контексті реформування ісламського суспільства: стан і перспективи // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – № 3 (37). – С. 31-36.
2. Грицишен Д.О. Менталітет та релігія як основа формування особливостей соціально-економічних відносин та національної системи бухгалтерського обліку / Д.О. Грицишен // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – № 4 (38). – С. 61-65.
3. Соціально-економічний розвиток ісламських країн, як фактор формування національної системи бухгалтерського обліку // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Випуск 3(6). – Житомир: ЖДТУ, 2006. – С. 224-230.
4. Мінливість методів обліку під впливом соціально-економічного середовища мусульманських країн // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – № 2 (48). – С. 27-31.
5. Рабошук А.В. Звітність в мусульманських країнах: особливості застосування в Україні / Рабошук А.В., Грицишен Д.О. // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – № 1 (51). – С. 27.

*Макарчук Назарій,
студент гр.ПТБД-11,*

факультету економіки та управління, ТНЕУ

СОЦІАЛЬНО ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність дослідження: обумовлюється тими об'єктивними процесами, що свідчать про якісні зміни в життєдіяльності сучасної людини. Це стосується, насамперед, зростання ролі туризму в системі суспільного виробництва, посилення залежності соціалізації людини і реалізації нею свого потенціалу від її туристської активності, а також змін в змісті і характері праці під впливом глобалізації соціальних процесів і підвищення мобільності людини, що стимулює розвиток туристичної індустрії. Туристська діяльність людини та її результат обумовлюють вирішення таких важливих соціальних завдань як повноцінне відтворення людини як біосоціальної істоти в умовах монотонної праці і повсякденності, надання особистості нових емоційних та естетичних вражень і засвоєння нею передових форм соціального досвіду. В зв'язку з цим особливого значення набуває соціально-філософський аналіз феномену туризму як важливого чинника соціального розвитку і форми соціальної активності сучасної особи.

Виникнення та поширення тенденцій до зростання значення дозвіллевих форм життєдіяльності людини викликає необхідність соціально-філософського дослідження сутності та людинотворчої спрямованості туризму. Важливого значення дослідження цієї проблеми набуває в Україні, де розвиток туризму виступає одним з пріоритетних напрямків подальшого розвитку українського суспільства, що обумовить успішність входження нашої країни до числа передових країн світу.

Мета дослідження: полягає в тому, щоб здійснити соціально-філософський аналіз туризму як форми соціальної активності людини.

Завдання дослідження: дати визначення туризму як соціального явища; проаналізувати специфіку туризму як форми соціальної активності особи; уточнити філософсько-методологічний інструментарій дослідження туризму як соціального явища; виявити критерії типології туризму та характеристики основних його видів; з'ясувати та розкрити зміст основних функцій туризму; виявити соціокультурні детермінанти розвитку туризму; дослідити місце і роль туризму як чинника суспільного виробництва; визначити соціальні детермінанти оптимізації туристичної діяльності в Україні.

Об'єкт дослідження: є мисленнєві конструкції щодо дослідження туристської активності людини і туризму як галузі суспільного виробництва та соціального явища в сучасній науці.

Предмет дослідження- соціальні детермінанти оптимізації туристичної діяльності як специфічно людської активності, спрямованої на реалізацію потенціалу сучасної особи та задоволення її туристських потреб. Теоретичною основою статті стали праці відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників, такі як І.Васильєв, Я.Гезгал, Ф.Котлер, М.Нудельман, Ю.Путрик, М.Зачиняєв, М.Фалькович, Є.Котляров, І.Пірожник. Туризм дозволяє отримувати переваги в конкурентній боротьбі з суперником за певних умов. Туризм запобігає емоційному колапсу сучасної людини, яка живе в прискореному ритмі. Туристська свобода особистості в процесі свого розвитку матеріалізується у

певних здобутках туристичної індустрії. Автор зазначає, що туристська свобода особи обумовлена об'єктивними умовами її буття та суб'єктивними можливостями самої особистості. Головними із її складових є уміння адекватно розуміти та виражати власні інтереси і прагнення, формулювати цілі туристичної і розробляти програми їх здійснення, здібність орієнтуватися в різних ситуаціях та приймати оптимальні рішення. Автор визначає критерії розвитку туристської свободи особистості і суспільства. Туристська свобода особи в деякій мірі обмежена її світоглядними орієнтаціями та ціннісними уподобаннями [3, с. 89]. Туристська свобода – це цінність, яка заснована на певній істині, але не співпадає з нею. Безперечно, що туристична свобода найбільш повно реалізується при демократичному політичному режимі. Реалізація туристської свободи впливає і на свободу приватного володіння. Якщо людина має в приватній власності привабливий з точки зору туристичного споживання об'єкт, то вона буде намагатися зберігати та примножувати його споживчі якості [5, с. 217]. Філософська рефлексія туризму здійснювалась за допомогою таких методологічних підходів як історико-філософський, коли туризм вивчається у відповідності до періодів у розвитку суспільства; системний, згідно з яким туризм розглядається як комплексне соціальне явище, складові якого досліджуються як частини єдиного цілого; структурно-функціональний, в рамках якого визначається сутність і змістовна спрямованість соціальних функцій туризму. Соціально-філософська проблематика туризму охоплює такі аспекти, як аналіз туризму з точки зору виділення його ключових структурних складових, в якості яких розглядаються структура туризму як галузі суспільного виробництва і як форма активності сучасної особи, особливості формування мотивації до туризму і цільової спрямованості туристської активності особи; аналіз факторів, що впливають на розвиток туризму взагалі і туристську активність людини зокрема; дослідження об'єктивних факторів функціонування туризму, виходячи з національних традицій виробничої і дозвілєвої культури, змін у геополітичному просторі і стану міжнародних відносин; визначення соціальних та особистісних, індивідуально-психологічних передумов схильності соціального суб'єкта до туристської діяльності [2, с. 8].

А туристична діяльність – це підприємницька діяльність підприємств, організацій на туристичному ринку, спрямована на задоволення потреб суб'єктів туризму. Категоріальний ряд, що розкриває зміст туризму становлять поняття: «суб'єкт туризму», «об'єкт туризму», «туристська активність», «туристична діяльність», «туристські потреби», тощо [1, с. 16].

До об'єктів туризму належать сполучення природних комплексів та культурних цінностей, які приваблюють увагу та задовольняють духовні потреби туристів, сприяють відновленню та розвитку їхнього фізичного та інтелектуального потенціалу [4, с. 95].

Висновки: туристська активність виступає однією з форм творчості людини, за допомогою якої здійснюється самопізнання, реалізація свого «Я», пошук соціального призначення; в XXI столітті стає однією з форм боротьби за виживання; дозволяє отримувати переваги в конкурентній боротьбі з іншими соціальними суб'єктами. Туристська свобода обумовлена світоглядними орієнтирами особи, можливістю використання нею соціального досвіду інших при здійсненні власного життєвого проекту. Основними функціями туризму в суспільстві є соціально-демографічна, культуротворча, економічна,

людинотворча, гуманістична та екологічна. Факторами оптимізації туристичної діяльності в Україні виступають: розробка ефективної державної політики щодо розвитку туризму; формування громадянського суспільства; сприяння розвитку туристичного бізнесу; створення сприятливої політичної та соціально-економічної обстановки та екологічного стану в місцях туристського інтересу; підвищення добробуту населення в наслідок соціального прогресу суспільства.

Список використаної літератури

1.Бедрак Н.О. Адміністративно-правове регулювання туристичною галуззю. Київ. 2010. С.16.

2.Головащенко О.В. Туризм як соціальне явище і його розвиток в Україні. Запоріжжя, 2000. С.6-10.

3.Козловський Є.В. Державне регулювання в галузі туризму. Київ. 2008. С.37.

4.Мануйлов Є.М. Соціальна активність молоді: проблеми розуміння сутності. Донецьк. 2010. С.89-95.

5.Соляник С.Ф. Туризм як соцієтичний чинник суспільного життя. Київ.2010р.С.212-219.

*Мищук Богдана,
студентка гр. ЕЕП-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. Численні емпіричні виміри практики бізнес-діяльності у її моральних значеннях до цього часу не одержали відповідного соціально-філософського концептуального оформлення. А це, у свою чергу, не дозволяє повною мірою зрозуміти своєрідність формування етичних начал бізнес-культури українських підприємців, її обумовленість соціально-статусним положенням і мотиваційними інтересами суб'єктів цієї діяльності.

Мета дослідження полягає у концептуальному осмисленні етики бізнесу в контексті сучасного економічного та соціального буття українського суспільства, оскільки стрімкі зміни соціально-економічних реалій потребують подальшого вивчення своєрідності формування етичних засад бізнес-культури українських організацій, її обумовленість соціально-статусним положенням і мотиваційними інтересами суб'єктів цієї діяльності.

Об'єкт дослідження: прикладна етика – система соціально і етично значимих принципів і нормативів діяльності в їх суспільній конкретності.

Предмет дослідження: етика бізнесу як соціально-філософська рефлексія моральної сутності підприємництва, діяльності її суб'єктів.

Завдання дослідження: обґрунтувати концепцію етики бізнесу в сучасних умовах; визначити сутність і основне призначення етики бізнесу в умовах глобалізації; дати аналіз проблем етики бізнесу в сучасних умовах. Проблема втілення етичних засад у господарську діяльність – одна із найскладніших в соціально-економічній теорії. З різних ракурсів цю тему розглядали класики соціальної філософії і етичної думки – Сократ, Аристотель, Платон, І. Кант, Г. В. Ф. Гегель, А. Сміт, М. Вебер, М. Бахтін, І. Бентам, Н. Макіавеллі, М. Бубер. Для даного дослідження принциповими були ті роботи, в яких особлива увага приділялася соціальним, аспектам господарської підприємницької діяльності. В українській соціально-філософській та етичній літературі інтерес до дослідження моральних аспектів бізнес-діяльності виник нещодавно. При цьому увага приділялася переважно з'ясуванню практичної функції моралі (праці В. Пазенка, А. Єрмоленко, І. Надольного, В. Малахова, О. Левіцької, Т. Аболіної, О. Кисельової). «Етика бізнесу в широкому сенсі – це сукупність етичних принципів і норм, якими повинна керуватися діяльність організацій та їх членів у сфері управління і підприємництва. Етика бізнесу є вивченням відповідності моральних норм людини діяльності і цілям ділової організації. Вона не є простим набором певних моральних стандартів, а виступає інструментом аналізу і вирішення проблем, які постають перед етичною людиною, що займається бізнесом» [6, с.58]. За допомогою етики бізнесу формулюються необхідні естетичні цінності для кожної людини, підприємці краще орієнтуються в складних проблемах, що виникають при ухваленні етичних рішень у конкретних ситуаціях ділового життя [3, с.87]. Відомо, що етика бізнесу як спеціальна етика містить у своєму визначенні

описову і нормативну частини. З одного боку, вона відбиває прояв загальних принципів моралі у спеціалізованій сфері людської діяльності, фіксує і описує специфіку цього прояву. З іншого – виступає своєрідним зведенням моральних вимог – нормативів, за допомогою яких слід вирішувати конкретні проблеми, постійно супроводжуючі професійну діяльність бізнесмена. Бізнес-етика, відтак, виконує як суто теоретичну функцію, так і практичну функцію, будучи системою етичних орієнтирів у підприємницькій справі [4, с.231]. В наші дні ділова етика як «кодекс честі» сучасного українського підприємця перебуває у стадії становлення. Сьогодні особливістю вітчизняного бізнесу є локальне формування моральних принципів і етичних норм підприємництва на засадах спільності напряму бізнесу, в рамках неформальних ділових об'єднань, корпорацій або навіть окремих компаній. Сучасні концепції етичної бізнес-корпорації різноманітні, так само як і думки і уявлення кожної країни щодо справедливості, які є продуктом її власного розуміння і, спираючись на які, вона може вести переговори про умови ведення бізнесу. Так, наприклад, згідно однієї з таких концепцій, етичність або відповідальність підприємства трактується як якість його поведінки, відповідна чотирьом рівням корпоративної ідентичності: належне управління ризиками; дотримання законів і норм; зміцнення репутації; сприяння розвитку співтовариства [1, с.116]. Кожне підприємство має власну систему моралі, але спостереження доводять, що люди йдуть на компроміс із власними цінностями під впливом умов ділової організації, в якій вони працюють [5, с.10]. З метою підвищення етичності поведінки керівників і рядових співробітників можна використовувати заходи і методи, рекомендовані дослідниками етики бізнесу: етичні кодекси, карти етики, комітети з Філософія Теоретико-методологічні засади аналізу етики бізнесу 105 етики, соціальні ревізії, навчання етичній поведінці, етична експертиза, етичне консультування. Психологічними механізмами сприйняття і взаєморозуміння в колективі є: ідентифікація, емпатія, рефлексія. Нездоровий психологічний клімат гальмує розвиток колективу і особистості в ньому, він пов'язаний з негативними емоціями, факторами які руйнують взаємини, знижують ефективність колективної праці. На підприємстві використовують наступні види тиску: відомчий, тиск партнерів. Найсильніший примус діяти неетично може надходити від колег. Такий тиск може прийняти форму примушення, викрадення ідей в інших працівників або ж приниження їхньої роботи [2, с.348].

Висновки. Сьогодні корпоративна етика виступає як форма суспільної свідомості, властива як підприємцям, так і найнятим робітникам, яких об'єднують спільні цілі їх професійної діяльності. Дотримання етичних принципів може зробити свій внесок у поліпшення життя суспільства й одночасно домогтися підвищення економічних показників та пришвидшення процесів євроінтеграції. Від рівня дотримання етичних норм організаціями по відношенню до споживачів залежить прибутковість та репутація виробника як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Покупці втомилися від неетичних і соціально безвідповідальних вчинків багатьох комерційних фірм. Формування етики бізнесу – складний процес, який відбувається паралельно з розвитком суспільного інституту підприємницького господарювання, торгівлі, комерції, фінансової справи. Тому, варто наголосити, що особливу роль в

становленні етики підприємництва відіграють ідеї соціальної раціональності та відповідальності.

Список використаної літератури

1. Абрамов И., Джонс К. Деловая этика: Руководство по управлению ответственным предприятием в развивающейся рыночной экономике / Пер. на рус. язык. - Вашингтон: Министерство торговли США; Управление международной торговли, 2005.

2. Воронкова В., Беліченко А. Управління людськими ресурсами: філософські засади – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 576 с.

3. Глушко Т.П. Філософія бізнесу як основа легітимації економіки // Філософські проблеми гуманітарних наук. - № 4-5, - К., 2005. – С.85-89.

4. Де Джордж Р.Т. Деловая этика. Учебный курс для колледжей и университетов. Пер. с англ. Р.И. Столпера. – М.: Прогресс ИД Ринол Классик, 2003. – 736 с.

5. Овсянкіна Л.А. Мораль у системі економічної життєдіяльності людини та суспільства (соціально-філософський аспект) : Автореф. дис.канд. філос. наук: 09.00.13 / Ін-т вищ. осв. АПН Укр. – К., 2003. – 20 с.

6. Петрунин Ю.Ю., Борисов В.К. Этика бизнеса. – М.: Дело, 2000. С.106–107.

*Мудра Вікторія,
студентка гр. ПУА-11,
факультету економіки і управління, ТНЕУ*

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження. Потребою аналізу ефективних моделей економічного розвитку з метою застосування досвіду їх побудови в інших країнах.

Мета дослідження: розглянути сучасні моделі ринкового господарства. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду **завдань:** обґрунтувати напрями і форми моделей ринкового господарства; Проаналізувати сутність і основні напрями сучасних моделей ринкового господарства.

Об'єкт дослідження: відтворення потенціалу соціально-економічних систем національної економіки в умовах сучасної моделі економічного розвитку країн світу.

Предмет дослідження: теоретико-методологічні, організаційні та інформаційно-аналітичні складові управління потенціалом соціально-економічних систем країни. Поняття «модель економіки» більш часткове по відношенню до «типу економічної системи», який може включати багато моделей економіки. Якщо типи економічних систем (за вказаними вище критеріями) суттєво відрізняються між собою, то моделі економіки в рамках одного й того ж типу економічної системи мають більше спільного ніж відмінностей. [1,с.31]. Економічна модель кожної країни – це результат тривалого історичного процесу, протягом якого вибудовується співвідношення елементів моделі та формується механізм їх взаємодії. Саме тому кожна національна економічна система унікальна, та механічне запозичення її досягнень неможливе [3,с.34]. 1) Модель з мінімальною участю держави в регулюванні економіки. У ній переважає сфера ринку в порівнянні з державним сектором. Це американська (або ліберальна) модель ринкової економіки. Насамперед справою держави є забезпечення економіки потрібною кількістю грошей, яка повинна запобігати інфляції. Особлива задача держави – управління неринковим сектором національного господарства, який надає населенню товари та послуги суспільного користування. Мова йде про національну оборону, державне управління, єдину енергосистему та національну мережу комунікацій, загальну освіту, охорону здоров'я, фундаментальних науках тощо. Американська модель заснована на високому рівні продуктивності праці та орієнтації громадян на досягнення власного успіху. Держава заохочує підприємницьку активність, збагачення найбільш активної частини населення [3,с.35]. 2) Німецька модель – це модель соціального ринкового господарства, яка розширення конкурентних початків пов'язує зі створенням особливої соціальної інфраструктури, яка пом'якшує недоліки ринку та капіталу, з формуванням багатошарової інституційної структури суб'єктів соціальної політики. В Німеччині державі відведена регулююча функція. Наймані робітники та роботодавці виступають як соціальні партнери, вільно та в основному розсудливо домовляються про розміри заробітної плати, тривалість робочого часу та відпусток, інших умовах праці. Одночасно діє розгалужена система соціального захисту: виплати хворим, інвалідам, безробітним; допомога тим, хто постраждав від банкрутства свого підприємства або освоює нову професію; допомога на дітей,

малозабезпеченим, жертвам війни. Функціонування даної моделі створює правові та соціальні ринкові умови для економічної ініціативи. Вони втілюються в соціальній рівності громадян – рівності прав, стартових умов та правовому захисті [3,с.36].

3) Шведська модель відрізняється сильною соціальною політикою, яка спрямована на скорочення майнової нерівності за рахунок перерозподілу національного доходу на користь найменш забезпечених шарів населення шляхом високої норми податку. Така модель отримала назву «функціональної соціалізації», при якій функція виробництва лягає на приватні підприємства, які діють на конкурентній ринковій основі, а функція забезпечення високого рівня життя – на державу. В цілому шведську модель можна визначити як модель, яка поєднує повну зайнятість населення та стабільність цін шляхом проведення загальної рестриктивної економічної політики, яка доповнена селективними мірами для підтримання високого рівня зайнятості та капіталовкладень. Така модель властива економікам держав Північної Європи, насамперед скандинавським країнам [3,с.37].4)Японська модель – модель регульованого корпоративного капіталізму, в якій сприятливі можливості накопичення капіталу сполучаються з активною роллю державного регулювання в сферах програмування економічного розвитку, структурної, інвестиційної та зовнішньоекономічної політики та з особливим соціальним значенням корпоративного (внутріфірмового) початку. Японська модель економіки відрізняється розвиненим плануванням, координацією діяльності уряду та приватного сектора. Для японської економіки характерне збереження національних традицій при запозиченні в інших країнах того, що потрібне для розвитку країни. Запозичення японського досвіду іншими країнами не завжди дає очікуваний результат, оскільки в цих країнах немає японських традицій. Така модель можлива лише при виключно високій самосвідомості, пріоритеті інтересів нації над інтересами конкретної людини, готовності населення йти на певні матеріальні жертви заради процвітання країни. Однією з особливостей японської моделі є соціальна організація суспільства в Японії, яка передбачає гармонізацію відносин в суспільстві на всіх його рівнях і в усіх соціальних сферах на основі поваги традицій японського способу життя. На основі цих моральних цінностей склалась своєрідна мотивація трудової діяльності. Саме ця модель демонструє значення соціокультурного та конфесійних факторів в економічному житті суспільства. Сучасні моделі економіки ринкового типу – різноманітні, поліформічні, змішані господарські системи. Логіка цього процесу диктується тим, що центром нової постіндустріальної цивілізації стає людина з її різноманітними потребами, формування яких носить поліформічний характер. Не випадково один з основоположників теорії постіндустріального суспільства відомий американський економіст і соціолог О.Тоффлер вважає розмаїтість, неоднорідність найважливішими ознаками переходу до постіндустріалізму. [2, с. 114].

Висновки. Отже, провівши аналіз описаних вище моделей ринкової економіки, можна дійти висновку, що при наявності окремих відмінностей для всіх розвинених країн характерним є ряд загальних закономірностей: - панування приватної власності і приватної ініціативи; - ринкова економіка грає вирішальну роль в їх розвитку; - основними виробниками є великі об'єднання, які контролюють рух капіталу; - державне регулювання економіки стало необхідною умовою економічного росту, і держава стала активним суб'єктом економіки; -

спостерігається тенденція до формування соціально-орієнтованих систем; - прагнення до відкритої економіки. найважливіша економічна ознака сучасних моделей економіки – плюралізм відносин власності і господарювання, що приходить на зміну пануванню якогось одного укладу, пріоритетного стосовно інших.[4,с.16] І головне, мабуть, криється в тому, що досягається «ефект різноманіття» форм власності і господарювання.

Список використаної літератури

1. Черняк В. Модель економіки: вибор України/ В.Черняк// Економіка України. – 1995. - №9. – с.31.
2. Голенкова З.Т. Бедность/ З.Т.Голенкова// Политическая энциклопедия в 2-х томах. – М.:Мысль, 2000. – Том А-М.-114 с.
3. Філософія економічного розвитку (методичний матеріал) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/>
4. Філософія економіки і економічного розвитку(навчально-методичний посібник) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ea.donntu.org:8080/jspui/bitstream/>

*Музика Олена,
студентка гр. МЕНУП-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: на сьогоднішній час для кожної людини культура є невід'ємною частиною. Люди приділяють багато вільного часу культурі в повсякденному житті, іноді навіть не помічаючи цього. Наприклад читання книг, перегляд фільму чи прослуховування музики – все це є культурою. В наш час дуже важливий культурний розвиток людини, адже більшість нашого оточення сприймає та оцінює нас саме за культурними знаннями та загальним розвитком. Саме тому взаємодія людини та культури є такою актуальною.

Мета роботи: охарактеризувати зв'язок та взаємозалежність людини та культури; проаналізувати вплив людини на культуру, та культури на людину.

Об'єктом дослідження: є людина.

Предметом дослідження: є культура. Культура за своєю сутністю є процесом становлення, функціонування, розвитку людської сутності, процесом створення і відтворення людини як суспільної істоти, як суб'єкта соціальної діяльності. Культура виступає аспектом людської дійсності, аспектом прояву, способом буття людської сутності [1, с. 16]. Людина є творець, і лише в силу цієї обставини - творіння культури. Через культуру людина може долучитися до творчих досягнень безлічі геніїв, роблячи їх трампліном для нового творчості. Але це залучення здійснюється лише тоді, коли людина починає не просто споглядати культурні символи, а оживляти культурні смисли у власній душі і власну творчість. Культура і її сенси живуть не самі по собі, а лише через творчу активність натхненного ними людини. Якщо ж людина відвертається від культурних сенсів, то вони вмирають, і від культури залишається символічне тіло, з якого пішла душа.

Під культурною діяльністю розуміють соціальну діяльність людей, що спрямована на створення, засвоєння, розповсюдження культурних цінностей суспільства [2, с. 418]. Культурна діяльність, як в широкому, так і в вузькому аспектах має на меті розвиток «сутнісних» сил людини та сприяння її усебічному розвитку, засвоєнню передових здобутків та досягнень культури. Таким чином, культура є штучно створеною людиною другою природою, надбудовою над першою, «живою природою», створеним людиною світом. Таким чином, культура – це художні полотна і архітектурні споруди, наукові досягнення та освіта, результати матеріального виробництва і мораль, поетична творчість і вихованість людини. Це також спосіб і результат самоствердження людини у всіх сферах суспільного життя [6, с. 118]. Творчі здібності людини. Раніше вже зазначалося, що людина є творцем світу культурних цінностей, у цій якості вона реалізує свої творчі здібності, свій творчий потенціал. Чим же зумовлюється цей потенціал? Із давніх-давен питання про природу творчих можливостей людини хвилювало мислителів. Те, що людина у своїй діяльності не просто відтворює, повторює, наслідує природу, а й продуктивно втілює власні задуми, реалізує певний план дій, доцільно розбудовує навколишній світ відповідно до своїх потреб, – усе це

свідчить про творчий характер людської діяльності [4, с. 15]. Але звідки береться саме можливість людини творити щось нове? Психологи переконані, що здібності до творчої діяльності визначаються, насамперед, особливостями мислення. Відомий американський вчений Дж. Гілфорд виявив, що творчим людям притаманне так зване дивергентне мислення, яке лежить в основі творчого мислення і є основним компонентом творчих здібностей. Г.К. Іванова зазначає, що творчий потенціал людини визначається не лише мисленням, але й іншими психічними явищами: свідомістю, інтуїцією, уявою, мотивами, емоціями, пам'яттю, волею тощо [3, с. 88]. Французький філософ Рене Декарт, теоретично досліджуючи розум людини, зазначав, що він відрізняється від психічних властивостей тварин своєю універсальністю. Тварини діють здебільшого повністю інстинктивно, і тільки на вищих рівнях психічного розвитку можуть коригувати свої дії із врахуванням нової ситуації. Голландський філософ Бенедикт Спіноза вважав, що мислення є людською властивістю рухатися не за логікою чи законами лише власного тіла, а за логікою обставин, логікою та закономірностями навколишнього світу. Немислячий предмет рухається за власними законами: якщо це камінь, то він летить униз за законами тяжіння, і якщо на його шляху трапляється якась перешкода, то він або ламає її, або розбивається сам. Людина ж, як мисляча істота, долає перешкоду, спираючись на знання законів її існування і свідомо застосовуючи ці закони у своїй діяльності [5, с. 145]. Отже, саме в здатності мислити лежить передумова творчого характеру людської діяльності. Надто стрімка зміна темпу життя неминуче впливає нині на культуротворення. Важлива проблема, що виникає у взаєминах людини і культури, – те, що сучасна людина дедалі менше відчуває себе творцем культури, не усвідомлює повною мірою своєї ролі в процесах культуротворчості. Культура не виникає сама, її творить людина. Звісно, процеси, які продукувала група людей, помітніші, але водночас група – ніщо без діяльності конкретної людини. Культуротворчість відновлює і розвиває людський дух, який заперечує сучасна цивілізація. Тому творення культури відбувається в постійній боротьбі з цивілізаційними процесами, які прагнуть приручити людину, зробити її іграшкою в руках тих сил, передусім новітніх технологій, чия сутність не пов'язана з метою, завданнями і сенсом людського життя. Сьогодні, в умовах масової комп'ютеризації та в часі віртуального спілкування, народжується щось на зразок «віртуального культурного героя» – творіння масового споживача. Саме так виникають нові культурні утворення в мистецтві, музиці, кіно, які широко доступні великій аудиторії, тобто масовому споживачеві культури, через мережу «Інтернет». Можна припустити, що особистість у цих нелегких умовах, враховуючи її природне начало, змінює світоглядні орієнтири [7, с. 205].

Висновки. Отже, культура – вагомий чинник у процесі людської творчості, формуванні духовного світу особистості, основа світоглядних засад особи і суспільства загалом. У процесі культурного творення людина відновлює і розвиває свій дух, що сучасна цивілізація не завжди оцінює схвально. Тому культурна творчість відбувається в постійній боротьбі з цивілізаційними процесами, які прагнуть приручити людину, зробити її сліпою іграшкою в руках тих сил, чия сутність не пов'язана з цілями, завданнями і сенсом людського життя. Зміни в процесах культурної творчості, зумовлені новими інформаційними технологіями, амбівалентні: з одного боку – поява додаткових

можливостей для розвитку культуротворчої здатності, з іншого – суттєво змінюється «якість» культуротворчої свободи; процес творення культури трансформується відповідно до особливостей інформаційної дійсності, що уможлиблює перетворення буття-в-культурі на нову онтологічну реальність. Отже, культурна творчість і далі є адаптативною стратегією, створюючи умови для продовження людської історії як «зрозумілого буття» у кризових станах культури.

Список використаної літератури

1. Стьопін В'ячеслав. Психологія і суспільство 2015 – № 1. – С. 16-25.
2. Жулінський М.Г. Заявити про себе культурою : тези трибунні, позатрибунні, а також роздуми і сповіді за парадною завісою, Жулінський М.Г. – К. : Генезис, 2001. – 646 с.
3. Суший О. Культурно-філософські принципи творчої діяльності людини. Філософська думка, 2006, № 3. С. 88–91.
4. Філософські погляди І. Златоуста [Текст], Полухтович Т., Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Філософія. – 2006. – №14. – С. 15-17.
5. Гончарук, Тетяна Культурологія [Текст] : підручник, Тетяна Гончарук. – Тернопіль: Воля, 2006. – 360 с.
6. Лосев А.Ф. Дерзання духу, А.Ф. Лосев, Філософія культури. – М. Республіка, 1988. – 218 с.
7. Межуєв В.М. Культура як проблема філософії, В.М. Межуєв, Культура і природа в аспекті сучасності. –М. : Наука, 1987. – 310 с.

*Навроцький Андрій,
студент гр. МП-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Важливою складовою політичної системи будь-якого суспільства є політична культура – феномен, що сприяє визначати політичні процеси і формувати тип політичних відносин як в межах держави, так і на міжнародному рівні[1,с.3]. Сьогодні українське суспільство перебуває на етапі трансформації своєї політичної системи У багатьох людей формується або ж міняється ставлення до політики в цілому, тож важливо визначити які процеси, питання та проблеми впливають на розвиток політичної культури. В Україні політична культура формується і розвивається на підставі осмислення наших реалій та під впливом діяльності численних політичних партій. Зауважимо, що останнє не стільки є досягненням, скільки свідченням слабкості розвитку політичного процесу в Україні. Проблемами вивчення та аналізу політичної культури займалися такі сучасні дослідники та науковці, як Т.Бевз, В.Бурдяк, І.Ю.Вільченко, М.Ф.Головатий, Ж.В.Деркач, І.Жадан, Т.Зубро, А.В.Іванченко, Ю.І.Кравченко, О.Кисельова, С.Кисельов, А.Колодій, С.Мігалікова, М.А.Остапенко, Л.Півнева, та ін. [4, с. 25]. У своїх роботах автори звертаються до вже запропонованих класифікацій трактування поняття політичної культури, але розглядають її з різних аспектів політичної системи та суспільних взаємовідносинах, що дає змогу розкрити і побачити її, як ще більш ширше та невизначене явище. Мета дослідження: визначити стан, висвітлити тему основних проблем і суперечностей політичної культури в Україні для розуміння подальших кроків розвитку даного питання.

Об'єкт дослідження: трансформація політичної системи і політична культура. Предмет дослідження: формування ставлення населення до політичної системи, що відображає рівень політичної культури. Завдання дослідження: дати чітке визначення терміну «політична культура» та визначити основні проблеми у даному питанні. Свій початок проблема політичної культури бере в працях стародавніх філософів, які зверталися до питань моралі, соціальної етики, критеріїв ідеального громадянина і правителя. Перші знання про політику та їхнє використання на практиці виникли ще в античній Греції, саме їх можна вже розглядати як становлення політичної культури. Сам термін «політична культура» був вперше вжитий ще в 18 ст. німецьким філософом Іоганом Гердером (1744-1803 рр.). Він не вкладав сучасного змісту в цей термін і навіть не припускав, що концепція політичної культури може так сильно вплинути на політичну науку. Термін «політична культура» має багато тлумачень: система переконань, вірувань та почуттів, які надають значущість політичному процесу і забезпечують прийняття основних правил, що спрямовують поведінку в політичній системі (Л.Пай); система переконань про моделі політичної поведінки і політичні інститути (С.Верба); модель орієнтації і поведінки в політиці (В.Розенбаум) тощо. Дослідники часто вдавалися тільки до такого розуміння, що політична культура «це термін, який належить до таких диспозиційних орієнтацій, які настільки поширені серед членів політичної

системи, що можуть бути використані для характеристики даної системи як такої. Політична культура складається зі ставлень, вірувань і почуттів, а також знання й інформації про політичні об'єкти» [5, с. 32]. Політична культура знаходить свій вияв у діяльності держави, політичних партій, політичних рухів, суспільних організацій, трудових колективів, окремих громадян, у демократії, конституції, в системі правових норм, у ставленні до них громадян держави.

Щодо українських дослідників, погляди яких орієнтовані на вітчизняну політичну культуру, вони виокремлюють деякі аспекти. Наприклад, В.Лісовий, кажучи про політичну культуру, зводить її до таких складників: 1) політична свідомість - уявлення, погляди, ідеї про суспільство та державу; 2) політична поведінка - поведінка, пов'язана з використанням влади або з намаганням вплинути на державу; 3) політичні інститути - тобто їх вплив на попередні два елементи (наприклад законодавство сильно коригує і свідомість, і поведінку) [2, с. 117]. На сьогодні політична культура сучасного українського суспільства має перехідний, характер. У ній співіснують орієнтації на нові та на старі цінності, причому переважають риси авторитарного типу. Як показали виборчі кампанії 2006-2007 років, громадяни не орієнтуються на політичні програми, а надають підтримку яскравим, харизматичним лідерам, їх обіцянкам. Українське суспільство різноманітне у багатьох вимірах: національному, соціальному, регіональному, економічному, ідейно-політичному, мовному тощо. Важливу роль у розмежуванні суспільства також відіграють різні політичні сили, які задля отримання влади розділяють його на Схід та Захід. Так, Україну можна віднести до плюралістичних, багатоскладових суспільств із «розділеною демократією». Наявність кількох субкультур у країні ускладнює внутрішньонаціональний діалог. Найскладніша проблема української ідентичності - це наявність двох полюсів - східного із тяжінням до Росії і західного - з тяжінням до Європи. Українська нація, яка 1991 р. вийшла зі складу Радянського Союзу та намагалася розстатись з комуністичною ідеологією і радянською системою, була продуктом цієї системи. І якщо політичні партії, які перебувають на західній Україні, відкинули її як штучну вигадку, то для партій із східних регіонів вона певним чином співвідносилася з ідеями багатокультурності й позаетнічної політичної ідеології громадянства. І заважають їм не психологічні комплекси залежності й неповноцінності, а спільна радянська історія, в якій українці були не тільки жертвами нав'язаного їм ззовні режиму, а й активними її діячами. Незважаючи на те, що Україна багатонаціональна країна, в її неоднорідності немає нічого поганого. За висновками У.Коннора, зробленими ще на початку 70-х років 19ст., лише близько 10% держав можуть претендувати на те, що вони таки справді «національні держави» - в тому розумінні, що державні кордони збігаються з межами нації і що все населення держави має спільну етнічну культуру тощо. Тому, враховуючи подібний досвід, говорити про розкол України немає підстав. Таким чином основні суперечності політичної культури Українців базуються на їхньому біполярному ставленні до шляхів розвитку та становлення України. **Висновок.** Отже, на шляху політичного розвитку України головного значення набуває формування демократичної політичної свідомості громадян, здобуття ними досвіду та навичок активної політичної поведінки, подолання існуючої фрагментарності історичної пам'яті і становлення на цій

основі громадянської політичної культури. Для перетворення народу в націю достатньо об'єднання його політичними чинниками нижчого порядку [3,с.123].

Список використаної літератури

1. Остапенко М. А. Політична культура суспільства: Навч. посіб. – К. : МАУП, 2008. 96 с. Бібліогр.: С. 91.
2. Лісовий В. Культура ідеологія політика. К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1997.
3. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.
4. Ребкало В.А. Политическая культура личности: теоретико-методологические основания исследования и формирования: Автореф. дис. д-ра филос. наук. М., 1991. С. 25.
5. Лоуренс К. Майер, Джон Х. Бернетт, Сюзанна Огден. Порівняльна політика. Нації та теорії у світі, що змінюється. Нью-Джерсі, 1993.

*Ничипорук Мирослава,
студентка гр.ЕБСМ-11*

факультету економіки та управління, ТНЕУ

М.ВЕБЕР ПРО РЕЛІГІЙНО-ЕТИЧНІ ТИПИ ІДЕАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах розвитку українського суспільства очевидною є необхідність у цілеспрямованому стимулюванні інноваційних соціальних змін з метою забезпечення демократичного розвитку України, ефективної організації державного устрою, а також формування громадянського суспільства. Вочевидь, що умовою ефективного функціонування державної влади є визнання і підтримка громадянами державної політики, що в результаті і забезпечує її легітимність.

Актуальність обраної теми пояснюється й тими обставинами, що спадщина класиків соціології в їх сучасному прочитанні розширює можливості соціології в дослідженні сучасного суспільства та його фундаментальних проблем, до яких відноситься і проблема легітимності соціального порядку.

Мета дослідження: комплексно опрацювати та здійснити співвідношення правових і моральних аспектів реалізації легітимності державної влади.

Завдання дослідження: здійснити співвідношення понять «легітимність», «легальність», «законність»; обґрунтувати перспективи взаємодії моральних і правових засад легітимності державної влади в інформаційному суспільстві; простежити особливості забезпечення легітимності влади в правових умовах України.

Об'єкт дослідження: суспільні відносини, що виникають у процесі легітимації державної влади.

Предметом дослідження є співвідношення правових і моральних аспектів реалізації легітимності державної влади. Макс Вебер є одним з найбільш видатних соціологів кінця XIX - початку XX ст., що здійснив великий вплив на розвиток цієї науки. Він належить до числа тих універсально освічених вчених, яких стає все менше по мірі росту спеціалізації в галузі суспільних наук; він однаково добре орієнтувався в політекономії, правовій сфері, соціології та філософії, виступав як історик господарства, політичних інститутів і політичних теорій, релігії і науки, нарешті, як логік і методолог, що розробив принципи пізнання соціальних наук. Вебер був одним з найвидатніших істориків та соціологів, хто спробував свідомо застосувати неокантіанський інструментарій понять у практиці емпіричного дослідження. Ріккертівське вчення про поняття своєрідно переломилось у Вебера в категорії ідеального типу. Ідеальний тип – лише вказує, в якому напрямку повинно відбуватись утворення гіпотез. Він не відображає дійсності, але вимагає застосовувати однозначні засоби її вираження... Ідеальний тип створюється за посередництвом одностороннього посилення однієї чи декількох точок зору і з'єднання багатоманітності дифузної і дискретно існуючих одиничних явищ, які відповідають тим односторонньо виділеним точкам зору і складаються в єдиний мислений образ [4, с.210]. Ідеальний тип – це мислений образ, що не являється ні історичною, ні тим більше «справжньою» реальністю. Ще менше він придатний для того, щоб служити схемою, в яку явище дійсності може бути введене в якості окремого випадку. За своїм значенням це виключно ідеальне граничне поняття, з

яким дійсність співставляється, порівнюється для того, щоб зробити виразними певні значимі компоненти її емпіричного змісту. Ідеальний тип в даній його функції – перш за все спроба охопити «історичні індивідууми» або їх окремі компоненти генетичними поняттями. Наша фантазія, безумовно, може часто обходитись без такого точного понятійного формулювання в якості засобу дослідження; однак для відображення, яке прагне бути однозначним, застосування його в області аналізу культури в ряді випадків необхідне [1, с.364]. Один з прикладів ідеально-типової конструкції є концепція Маркса. Кожен, хто коли-небудь працював із застосуванням марксистських понять, добре знає, як високо неповторне евристичне значення цих ідеальних типів, якщо користуватись ними для порівняння з дійсністю, але в рівній мірі знає і те, наскільки вони можуть бути небезпечними, якщо розглядати їх як емпірично значимі або навіть реальні «діючі сили», «тенденції» і т.д. Отже об'єктивна значимість всякого емпіричного знання полягає в тому - і тільки в тому, - що дана дійсність упорядковується по категоріям в деякому специфічному смислі суб'єктивним, оскільки утворюючи передумову нашого знання, вони пов'язані з передумовою цінності істини, яку нам може дати лише досвідне знання. Виходить те, що завдання соціальних наук полягає в безперервних пошуках нових точок зору і понятійних конструкцій. Навпаки, головна мета утворення понять і їх критики полягає в тому, щоб служити пізнанню культурного значення конкретних історичних зв'язків» [2, с. 43]. Таким чином, ідеальний тип не виводиться з емпіричної реальності, а конструюється як теоретична схема, і тільки тоді співвідноситься з емпіричною реальністю. Веберівський ідеальний тип близький до ідеальної моделі, якою користується природознавство. Мислительні конструкції, які носять назву ідеальних типів, пише він, «можливо, так само рідко зустрічаються в реальності, як фізичні реакції, які вираховані тільки за припущення абсолютно пустого простору». Вебер називає ідеальний тип продуктом нашої «фантазії», «створеним нами самими виключно мислительним утворенням», підкреслюючи цим його позаемпіричне походження. Подібно до того, як ідеальна модель конструюється природодослідником в якості інструмента, засобу для пізнання природи, так і ідеальний тип створюється як інструмент для осягнення історичної реальності. Своєрідність веберівської концепції ідеального типу і ряду труднощів, пов'язаних з цією концепцією, визначаються якраз тією обставиною, що ідеальний тип у Вебера служить методологічним принципом як соціологічного, так і історичного пізнання. Як справедливо відмічає дослідник Вебера А. Вальтер, «Індивідуалізуюча і генералізуюча тенденції у Вебера...завжди переплетені», оскільки у нього «історія і соціологія часто нерозривні» [3, с. 141]. Що ж являє собою соціологічний ідеальний тип? Якщо історія за Вебером повинна прагнути до каузального аналізу індивідуальних явищ, тобто явищ, локалізованих у часі і просторі, то завдання соціології – встановити загальні правила подій безвідносно до просторово-часового визначення цих подій. Вебер в соціології вводить момент «індивідуалізації», що виражається в тому, що він відмовляється від завдання встановлення законів соціального життя, обмежуючись більш скромним завданням – встановлення правил протікання подій [5, с.115].

Висновок: протиріччя, які виникали у зв'язку з утворенням у Вебера ідеально-типових понять, в значній мірі пов'язані з різними функціями і різним походженням ідеальних типів в історії та соціології. Якщо по відношенню до

історичного ідеального типу можна сказати, що він є засобом пізнання, а не його метою, то по відношенню до соціологічного ідеального типу це не завжди так. Якщо в історичній науці ідеальний тип вносить елемент загального, то в соціології він скоріше виконує функцію заміни закономірних зв'язків типовими. Тим самим, за допомогою ідеального типу, Вебер значно звужує прірву між історією і соціологією, характерну для баденської школи.

Список використаної літератури

1. Вебер М. Объективность социально-научного и социально-политического познания // Избр. произведения. - М., 1990. - 808 с.
2. Гайденко П.П., Давыдов Ю.Н. История и рациональность. Социология М.Вебера и веберовский ренесанс. - М., 1992. – 367 с.
3. Громов И., Мацкевич А., Семенов В. Западная социология. - СПб., 1997. – 372 с.
4. Давыдов Ю.Н. Современная западная социология: словарь. - М., 1990. – 432 с.
5. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології (від античності до початку ХХст.). - К., 1993. – 336 с.

*Німтур Анастасія,
студентка гр. ЕЕП-11,
факультету економіки та управління
підприємством, ТНЕУ*

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Гроші у всі часи займали невід'ємну частину життя кожної людини. Гроші – це різнокольорові папірці, які можуть полегшити або обтяжити життя кожного. Так, за них можна купити багато- від однієї хлібини до подорожі на Марс. Але за гроші не купити любов, щастя та здоров'я.

Мета дослідження полягає у аналізі ряду ознак, які характеризують ставлення сучасної людини до «різнокольорових папірців».

Поставлена мета передбачає розв'язання ряду **завдань**: визначити та роз'яснити поняття «гроші», розглянути ставлення сучасних людей до грошей.

Об'єкт дослідження: гроші, ставлення до них сучасної людини.

Предмет дослідження: ознаки, як характеризують значення грошей для людини ХХІ століття. Гроші – це різнокольорові папірці, які можуть полегшити або обтяжити життя кожної людини. Так за них можна купити багато – від однієї хлібини до подорожі на Марс. Якщо звернутись до історії, то гроші – товар, виконує роль універсального еквівалента при обміні товарів, є продуктом стихійного обміну і формою вартості інших товарів. Крім того, грошима називають специфічні товари, універсальними еквівалентами вартості інших товарів, робіт, послуг. Першим видом грошей були товарні гроші, з'явилися в 13 столітті до нашої ери. Але за гроші не купити любов і щастя, здоров'я і повагу [3, с. 200]. Хіба це не саме важливе? З їхньою допомогою людина може забезпечити себе їжею, одягом, житлом, автомобілем, організувати свій відпочинок, постійно покращувати свій зовнішній вигляд, навчатися в кращих ВУЗах. Багато хто вирішує, що тільки гроші потрібні для життя, але це не так [6, с. 6]. Можливо нашим близьким і рідним потрібні не дорогі подарунки, а наша любов, підтримка. Але за постійною занятістю ми цього можемо вчасно не помітити [4, с.30]. Треба зупинитись, озирнутись і побачити, який прекрасний світ навколо нас. І йому, щоб залишитись таким наші гроші не потрібні. Вони мають бути для людини, а не людина для них. Крім матеріального світу є також світ духовних цінностей [2, с. 106]. Світ віри, доброти, любові та поваги до інших. І я вважаю, що ці два світи рівноцінні між собою. Життя в суспільстві неможливе без грошей, але зосередитись тільки на них – це не правильно. Припустимо, є певна людина, і вона дуже любить гроші. Все робить для того, щоби цих грошей побільше мати, не шкодуючи ні себе, ні інших. Коли може – заробляє, коли не може – дурить, нахабніє, краде [1, с. 287]. Гроші для такого індивіда є основною метою в житті, тому формують цілу його внутрішню систему етичних пріоритетів. Найгірше в цій людині те, що самій їй дуже важко зрозуміти, усвідомити, помітити ненормальність власного існування. Вона краде, краде, краде ті гроші, вже навіть не знає, куди їх витрачати, бо має їх дуже багато. Але разом із тим залишається нещасною, проклятою [5, с.8]. Таких людей, як описана нами для прикладу, зараз досить

багато. Живуть собі, заробляють, досягають поставлених цілей. Часто вони можуть досить інтенсивно підійматися кар'єрною драбиною, мати успіх. Та це продовжується рівно доти, доки їхнє оточення не почне розуміти, що ж то за людина така, котра має гроші головною метою в житті. Людям, що люблять гроші понад усе, потрібне покаєння. Грошолубство – страшний гріх, дуже небезпечний за своїми наслідками. Думаю, переконатися в цьому мав змогу кожен [6, с. 5]. Тільки подумайте – є люди, здатні за гроші вбити, знищити, згвалтувати, збрехати. І це навіть не за мільйони, а за суми значно менші, помірніші. Якихось десять тисяч доларів можуть зробити з порядної людину вбивцю чи принаймні запеклого хабарника та корупціонера. Невже гроші – це така вже величезна цінність, що варта людського життя? Хіба гроші несуть із собою духовність, вихованість, інтелект? Гроші – то лише, так би мовити, приправа до основної страви, яку кожен мусить приготувати із закладених в його душі інгредієнтів. І ніяк інакше. Не гроші визначають склад особистості, а особистість за допомогою грошей робить із власного життя мрію, втілюючи ту чи іншу філософію, той чи інший світогляд.

Висновок. Гроші завжди відіграватимуть важливу роль у житті людини. Щастя за гроші не купиш. Адже бути щасливим означає мати міцну, дружну родину, улюблену роботу, вірних друзів і звичайно ж головне – здоров'я. Важливо за бажанням накопити чим усі статки світу не загубити себе!

Список використаної літератури

1. Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей : зб. наук. пр. / редколегія ; відп. секретар З. С. Скринник. – К. : УБС НБУ, 2015. – 348 с.
2. Баранова Ю. М. Спілкування підлітків в соціальних Інтернетмережах як особливий вид комунікації / Ю. М. Баранова // Наукові проблеми гуманітарних досліджень. – 2012. – №4 – С. 105 – 110.
3. Гієнко Л. Н. Модель формування соціальної компетентності підлітків загальноосвітнього закладу / Л. Н. Гієнко // Світ науки, культури, освіти. – 2009. – №3. – С.241 – 243.
4. Плешаков В. А. Теорія кіберсоціалізації людини : монографія / В. А. Плешаков. – М. : МПГУ; HomoCyberus, 2011.
5. Мясищев В. Н. Психология отношений / В. Н. Мясищев. – М.: Издательство Московского психологического социального института; Воронеж: Изд во НПО «МОДЭК», 2003. – 356 с.
6. Авдулова Т. П. Психология підліткового віку : навч. Посібник для студ. установ вищ. проф. освіти / Т. П. Авдулова. – М. : Академія, 2012. – С.6.

*Окотруб Дмитро,
студент гр. МАРК-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Теперішнє українське суспільство переживає складний та важливий етап свого розвитку. Зрозуміти цей складний процес соціокультурної трансформації допомагає феномен молодіжної культури, де в концентрованому вигляді можна спостерігати й аналізувати процеси формування якісно нових ціннісних орієнтирів. Добре відомо, що в найбільш вираженій формі потреба в ціннісній рефлексії переживається людиною в молодому віці, коли процес самосвідомості набуває форми глибоко особистого пошуку свого місця у світі. При цьому важливо підкреслити, що цей пошук демонструє суперечливе ставлення до ціннісної свідомості. Йдеться про протиріччя, які молодіжна культура демонструє з усією очевидністю як свого роду неминучість на шляху до особистісно й суспільно розвинених форм існування.

Мета дослідження: вивчити особливості формування ціннісних орієнтацій особистості в соціумі як суб'єкта молодіжної культури сучасної України. Визначити динаміку й соціальну спрямованість процесів ціннісного усвідомлення світу в контексті світоглядних потреб молоді України.

Об'єкт дослідження: культура в значенні ціннісного універсуму, в якому знаходить здійснення осіб людського існування у світі.

Предмет дослідження: молодіжна культура України як сфера формування цінностей, що характеризують специфічний тип особистісної та колективної поведінки в суспільстві.

Завдання дослідження: проаналізувати культуру як ціннісний універсум та дослідити роль сім'ї, колективу, суспільства у процесі формування ціннісного світу молодого покоління. Важливою складовою трансформаційних процесів, які відбуваються в сучасному українському суспільстві, є зміни в системі цінностей та ціннісних орієнтацій населення нашої країни, в тому числі та перш за все його молодіжних когорт. Я не абсолютизую ціннісну зумовленість трансформації нашого соціуму, проте погоджуюся з тим, що саме ціннісний потенціал істотною мірою детермінує здатність тієї або іншої соціокультурної системи «творчо себе відтворювати, перетворюватися на предмет власної діяльності», або, навпаки, актуалізує її підвладність «потокам руйнівних небезпек, дезорганізації, викликам історії» [3, с.62]. Звернення до аналізу динаміки ціннісних орієнтацій молоді не є випадковим. По-перше, молодь є досить активною соціальною групою (здаємо хоча б участь студентства у трьох українських революціях кінця ХХ - початку ХХІ ст.: Революції на граніті, Помаранчевої революції та Революції Гідності), яка швидко реагує на події та перетворення в сучасному суспільстві. По-друге, ця група не є гомогенною, що зумовлено різним соціальним походженням її членів, обсягом їхнього економічного, культурного та соціального капіталів. По-третє, незважаючи на свою диференційованість, молодь (студенство) є соціокультурною спільнотою, яка має схожий стиль життя, специфічні моделі поведінки та ціннісні орієнтації. По-четверте, не варто забувати про те, що у наступні десять-

п'ятнадцять років саме колишнє студентство складатиме значну (якщо не більшу) частину молодіжної когорти, яка за всіх часів є рушійною силою суспільних трансформацій [2, с.260]. З одного боку, стійкою тенденцією ставлення молодіжної культури до ціннісної свідомості виступає його заперечення. Найчастіше це заперечення має форму відкритого протесту, демонстративної зневаги правилами й нормами соціального життя. Як прояви такої ціннісно-нігілістичної позиції можна розглядати різні форми девіантної поведінки (підліткова злочинність, проституція, наркоманія тощо), що так чи інакше демонструють небажання відповідати стандартам світу дорослих і жити за їх правилами. З іншого боку, молодіжна культура виявляється здатною формулювати власні ціннісні орієнтири, які сприймаються не просто як альтернативні правила, а наділяються змістом дійсного, справжнього життя, забутого й невідомого у світі дорослих. Затверджені в такий спосіб цінності задовольняють світоглядні потреби молоді, але при цьому їх реалізація здатна викликати прояви суто деструктивного характеру. Це може бути проявом расової ненависті та культурно-релігійної нетерпимості (рух скінхедів, профашистські й відверто неонацистські громади). Крім цього деструктивність ціннісної свідомості молоді пов'язана зі спробами маніпулювання людською психікою та суворим контролем усіх проявів життя особистості (тоталітарні секти, різні релігійні культури й течії). Співіснування двох полюсів молодіжної культури (викриття будь-яких форм регулятивності людського життя як прояв насильства – з одного боку, а з іншого боку - затвердження репресивно-ідеологічних цінностей, що контролюють і цілком програмують поведінку) дозволяє уявити й аналізувати ціннісну свідомість у неприпиненій динаміці переходу від одного стану до іншого. Подібна аксіологічна модель припускає, що виробництво цінностей у культурі відбувається постійно, безперервно, аналогічно коливанням маятника від одного полюса до іншого, і забезпечується за рахунок того, що можна назвати сферою ціннісної продуктивності. Найбільш явно ця сфера простежується в площині аналізу молодіжної культури сучасної України. Її виявлення здатне прояснити механізми громадського життя, від правильного розуміння яких залежить здатність нашого суспільства втриматися від спокуси анархії й тоталітаризму, виробивши адекватну європейському світу систему ціннісних орієнтацій. Проблема дослідження полягає у певному дефіциті знань про те, які фактори детермінують зміни ціннісних орієнтацій студентської молоді; яким є напрямок цих змін - назад до традиціоналістських, матеріалістичних чи вперед до постматеріалістичних, постмодерністських цінностей, як ці зміни можуть позначитися вже в недалекому майбутньому на розвитку українського суспільства; які процеси вони можуть спровокувати в ньому - інтеграційні чи дезінтеграційні. Аналізуючи ціннісні орієнтації, я спираюся на їхнє визначення сформульоване В. Бакіровим: «Системно пов'язані ціннісні уявлення, що реально детермінують вчинки і дії людини, виявляються і знаходять себе в практичній поведінці, визначаючи якісну своєрідність життєдіяльності особистості, її спосіб життя». Згідно з Р.Ігльхартом теорією кожне наступне покоління після Другої світової війни живе краще, ніж попереднє. В результаті цього відбувається поступовий перехід від так званих матеріалістичних (економічна та фізична безпека) до постматеріалістичних (самовираження, самореалізація та якість життя) цінностей. І хоча такий перехід притаманний перш за все найбільш розвинутим країнам світу, застосувавши цю

теорію до вивчення динаміки ціннісних орієнтацій української молоді часів незалежності, виявили, що зсув до постматеріалістичних (постмодерністських, як пізніше їх назвав Р. Інглхарт) відбувається і в нашому суспільстві, яке важко віднести до найбільш розвинутих. Однак це стосується переважно ціннісної свідомості молоді, зокрема студентської. Здійснивши кластеризацію молоді за її орієнтаціями на термінальні та інструментальні цінності за даними дослідження 2005-2007 рр. [1,с.4], у ціннісному дискурсі українських студентів переважали модерністські (цінності досягнення) та постмодерністські (самореалізація, якість життя) орієнтації, натомість традиціоналістські цінності були виражені вкрай слабо. Проте згідно з даними кластерного аналізу, яке було проведено після так званої світової економічної кризи, що не минула й українське суспільство, кількість студентів - «постмодерністів» (постматеріалістів) суттєво зменшилась на користь модерністського та навіть традиціоналістського ціннісного дискурсу тогочасної молоді – ця обставина підтвердила гіпотезу Р. Інглхарта про те, що економічна криза та інфляція можуть призвести до повернення матеріалістичних цінностей, оскільки у людей виникає відчуття економічної небезпеки. Дані щодо ієрархії ціннісних орієнтацій молоді, одержані у 2017 році, дещо відрізняються від результатів попередніх досліджень. Вони не є репрезентативними, я звернувся до них, щоб виявити ту чи іншу тенденцію у динаміці цінностей сучасного української молоді, що, звичайно, не можна екстраполювати на українське студентство в цілому. Отже, перше, що звертає на себе увагу при аналізі ціннісного дискурсу молоді, опитаної у 2017 році, це перша рангова позиція такої цінності, як «матеріальний добробут».

Про що це свідчить? З огляду на економічну кризу, яку переживає сьогодні українське суспільство, інфляцію, викликану багатьма чинниками, пріоритет такої цінності, як матеріальне благополуччя, не має дивувати. Економічна безпека хвилює сьогодні практично все населення України, в тому числі молодь. Про це, до речі, свідчать дані щодо ціннісних орієнтацій опитаних в цілому по масиву дослідження 2017 року. Суттєво підвищили свої рангові позиції та середнє значення і такі цінності, «як побутовий комфорт» та «особистий спокій, відсутність неприємностей», які також можна віднести до матеріалістичних цінностей.

Висновок. Підвищення напруженості і рангових позицій зазначених вище цінностей відбувається у відповідності до теорії Р. Інглхарта. Проте, чи свідчить це про усталену тенденцію повернення молоді до цінностей «матеріалізму»? Відповісти на це питання сьогодні досить складно: потрібні більш масштабні та, головне, репрезентативні дослідження серед студентської молоді.

Список використаної літератури

1. <http://sg-sofia.com.ua/dinamika-zinnisnih-orientazij-ukr-studentov-chasiv-nezaleznosti>
2. Сугрובה Ю.Ю. Через образ жизни в молодёжную культуру // Культура народов Причерноморья.. – 2003. – №37.– С. 260 - 261.
3. Сугрובה Ю.Ю. Преемственность как основа национальной культуры// Людина у контексті культури і науки. – Львів: Арал, 2004. – С. 62 – 67.

*Павлюк Олена,
студентка гр. МЕН-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІДЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах суспільного розвитку, коли весь світ опинився на межі двох тисячоліть, через об'єктивні та суб'єктивні причини серед актуальних проблем сьогодення першочерговим є розгляд основних складових генези духовної культури. В такі переломні періоди зазнають змін не лише економічна та політична сфери суспільного розвитку, але й не менш важлива - духовна сфера. Недаремно сучасні процеси, в яких ми маємо змогу безпосередньо брати участь, з яскравістю та гостротою висвітлюють широкий спектр проблем у сфері духовної культури та державного управління.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності відродження духовності в українському суспільстві, відтворення системи цінностей. Для реалізації цієї мети необхідно вирішити такі завдання: виділити проблеми, які притаманні українському суспільству; визначити причину цих проблем; розглянути історію дослідження проблеми духовності.

Об'єктом дослідження виступає духовність та її структура.

Предметом дослідження – дружба та любов як складові духовності української держави. Людина, особливо в роки юності, усе частіше задумується над життєвим шляхом, прагне ставитися до самої себе свідомо, саморозвиватися, самовиховуватися. Цей процес піднесення людини один з філософів назвав «людським самобудівництвом». Об'єкт цього будівництва – насамперед духовний світ людини. Духовний світ мислителі минулого, такі як Платон, Арістотель, часто ототожнювали з душею. Уявлення про душу характеризувалися як віра в те, що наші думки, воля, почуття, саме життя обумовлюються чимось відмінним від тіла, хоча з ним і зв'язаним. Потім у науковий обіг увійшло поняття «духовне життя людей», що охоплює багатство людських почуттів і досягнень розуму, поєднує як засвоєння накопичених духовних цінностей, так і творче створення нових. Людина, у якої високо розвинуте духовне життя, володіє, як правило, важливою особистісною якістю: вона набуває духовність як прагнення до висоти своїх ідеалів і помислів. Найважливіша духовна потреба людини – у пізнанні. Про це говорили філософи різних епох. Арістотель писав: «Усі люди від природи прагнуть до знання». А французький мислитель ХVІ ст. М. Монтень стверджував: «Немає прагнення більш природного, ніж прагнення до знання» [6, с. 96]. Духовні потреби породжують види діяльності, спрямовані на їхнє задоволення. А життя суспільства немислиме без поєднання духовного виробництва і духовного споживання. Ніхто не зможе насолоджуватися музикою, яка ще не створена. Але професійний музикант буде засмучений, якщо на його концерті глядацька зала виявиться напівпорожньою. Духовні потреби, таким чином, викликають до життя ті види діяльності, які спрямовані на створення, поширення духовних цінностей і на прилучення до них. Але і самі потреби не є незмінними. Коли

з'являються нові духовні цінності, виникає і потреба в прилученні до них. Створення духовних благ, таким чином, впливає на духовні потреби, розширює і змінює їх. А освоєння (споживання) духовних цінностей також впливає на духовні потреби особистості, розширюючи, збагачуючи і поглиблюючи їх [4, с. 162]. Завдяки індивідуальності кожного, досить важко накреслити загальні підходи, розробити універсальні методи, якими міг би користуватися кожний, оскільки «Духовне не можна зрозуміти, його можна тільки пережити» (Хейч). Разом з тим характерною ознакою успішного духовного розвитку особистості слід вважати трансформацію її свідомості. Розвиток свідомості - явище природне і необхідне для планетарної еволюції. Саме в цьому розумінні людина стає «вінцем природи» і докорінно відрізняється від тваринного світу [1, с. 56]. Однак, індивідуальність кожної людини передбачає наявність природної диференціації рівня її свідомості. У координатах часу життя прийнято розподіляти на періоди дитинства, юності, зрілості та старості, проте розвиток свідомості не завжди безпосередньо пов'язаний із названими часовими орієнтирами і може бути розглянутим як досить незалежний процес внутрішнього, духовного прогресу. На думку Е. Канта, «багато хто залишається «неповнолітнім» протягом усього життя». З іншого боку, очевидно, що високо свідомою особистістю прагне до реалізації загальнолюдських ідеалів і духовних цінностей [2, с. 58]. Молодим людям складно вирішувати, що цінніше – збагачення себе духовним чи матеріальне благополуччя. Як не прикро, але сучасна молодь має прагматичну орієнтацію, матеріальні цінності вважаються пріоритетними. А оскільки молода людина, студент, ще перебуває у батьківській родині, мають вплив на нього цінності, вироблені старшим поколінням, то до усіх проблем ще додається «вакуум сімейної духовності». Бо турбота батьків про дітей зводиться лише до матеріальних здобутків, а звідси – духовна деградація нації [5, с. 27]. Саме від того, наскільки молоде покоління національно свідоме, патріотичне, готове взяти на себе відповідальність за розвиток і збереження духовності та культурних здобутків української держави, значною мірою залежить доля країни, її національні інтереси. Проблемами духовності, які мають бути в основі педагогічного процесу, також займався і Г.С. Сковорода. Він набагато випередив свій час, залишивши у спадщину нащадкам ідеї, які й сьогодні вказують шляхи розв'язання проблеми врятування духовності, життя та цивілізації. Найважливішим з аспектів духовності Г.С. Сковорода вважав дружбу та любов між людьми, моральні чесноти у їх стосунках. Однією з важливих передумов дружби, за його думкою, є єдність уподобань і занять, яким присвячує себе людина. Філософ висловив упевненість у тому, що для повної й істинної дружби, яка єдина найбільше пом'якшує прикроці життя і навіть оживляє людей, потрібна не лише прекрасна добродієність і подібність не самих тільки душ, але й занять. Таким чином, слово «дружити» співпадає в цьому випадку зі словом «любити». Тому, запорукою щасливого кохання й виступає дружба. Адже якщо внутрішній світ людини сповнений любов'ю, дружньою налаштованістю до тих, хто її оточує, то ця людина є щасливою.»Маючи друзів, вважай, що ти володієш скарбом», – писав Г. Сковорода [3, с. 121].

Висновок. Якщо розум, раціональність, знання складають найважливіші компоненти свідомості особистості, без яких доцільна діяльність людини

неможлива, то духовність, формуючись на цій основі, відноситься до тих цінностей, які пов'язані з сенсом життя, так чи інакше вирішальним питанням про вибір свого життєвого шляху, цілей і сенсу своєї діяльності і засобів їх досягнення. А саме, Дух, як сила волі, заснована на народних традиціях і духовність, яка здатна творити добро у соціальній сфері - основа нової національної ідеї України.

Список використаної літератури

1. Винницький О. Церква і духовне буття / Духовні скарби українського народу в житті молоді. – Тернопіль: МП «Чумацький шлях», 1994. – С.62 –64.
2. Горак Г.І. Філософія курс лекцій. – К.:ВІЛБОР. – 1997. – 272с. 3. Дудар Н. Релігійність молоді // Людина і світ. – 1999. – №9. – С.42.
3. Сковорода Григорій. Повне зібрання творів: У 2 т. - К.: Наукова думка, 1973. Т. 2: Трактати, діалоги. притчі, переклади, листи. – 576 с.
4. Духовність українства / За ред. Ю. М. Білодід та С. П. Щерби. – Житомир, 1998. – 360 с.
5. Зелінченко А. Психологія духовности / А. Зелінченко. – М. : Издво Трансперсонального інститута, 1996. – 213 с.
6. Колісник О. Духовний саморозвиток особистості / О. Колісник // Соціальна психологія. – 2006. – № 1 (15).

*Полюхович Вікторія,
студентка гр.ЕЕП-11,*

факультету економіки та управління, ТНЕУ

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі світоглядні уявлення і переконання формуються у контексті переоцінки нашого історичного минулого, утвердження плюралізму, розмаїття думок, поглядів на різні аспекти суспільного життя. Щоб не блукати у лабіринтах нових суспільних процесів, правильно зорієнтуватись, збагнути смисл свого існування, людині, особливо молодій, потрібна духовна вісь, якою є філософсько-світоглядна культура. «Пізнавати, щоб більше могли. Більше могли, щоб більше діяти. Більше діяти, щоб повніше існувати!» так визначив призначення людини у світі учений і філософ П'єр Тейяр де Шарден.

Мета дослідження полягає в дослідженні основних питань філософії серед яких самовизначення особистості.

Об'єктом дослідження: є самосвідомість.

Предмет дослідження - морфологічний і функціональний аналіз світоглядної культури особистості.

Завдання дослідження: свідомість – особлива здатність людини. Проблема свідомості в історії філософії. Поняття свідомості та самосвідомості. Проблема походження свідомості. Ідеальний статус буття свідомості. Свідомість і мова. Нейрофізіологічні основи свідомості. Найбільш ґрунтовне тлумачення поняття «самовизначення», на мою думку, подається в *всесвітній енциклопедії «Філософія»*: у якій зазначається, що самовизначення - це процес і результат вибору особистістю своєї позиції, цілей і засобів самореалізації у конкретних життєвих обставинах, основний механізм набуття і прояву людиною свободи. Самовизначення особистості базується перш за все на виборі системи цінностей, з якими себе ідентифікує і які намагається втілити у повсякденному житті [3,с.318]. Основне проблемне питання світогляду – ставлення людини до світу, що передбачає необхідність вибору певного типу освоєння світу. Оскільки людина, укорінена в життя не тільки інстинктивно, а й духовно, поєднує в собі природне і культурне, тлінне і вічне, тілесне й духовне, то на відміну від тваринного світу, вона тільки частково, вибірково включена у світ. Людина виокремлює себе з нього, протистоїть йому, вступає з ним у певне відношення, але так, наче перебуває поряд або ззовні світу. Між людиною та світом існує суперечність: вона, як правило, усвідомлює світ як щось зовнішнє, вороже, абсурдне. Одним зі способів подолання цієї суперечності є релігія, мистецтво, філософія як форми духовного вибору, осмислення життя. Системоутворюючим для розуміння і функціонування філософії є поняття світогляду. Уперше поняття «світогляд» вжив німецький філософ Іммануїл Кант (нім. *weltanschauung* – огляд світу) у праці «Критика здатності суджень» (1790). Філософія має органічний зв'язок зі світоглядом, що відіграє вирішальну роль у житті людини, даючи змогу їй орієнтуватися в оточуючому світі. В основі всіх типів філософських міркувань лежать поняття: світ, людина, буття, свідомість, життя, смерть [2,с.345]. Самовизначаючись особистість стає носієм певної системи цінностей, певного

типу свідомості. Під час процесу самовизначення людина є вільною в своєму виборі, але її свобода є відносною. Найбільш гостро проблему самовизначення людини сформувавши представники екзистенціалізму зокрема С. Кіркегор зазначав, що вибір високо піднімає душу людини, надає їй тихого внутрішнього задоволення, усвідомлення власної гідності, яке ніколи не залишить її повністю. Він прагнув до того, щоб не зовнішня дійсність визначала людське життя, а навпаки, щоб його визначало духовне життя. Тобто екзистенційна філософія намагалася висвітлити проблему внутрішнього самовизначення та зовнішньої самореалізації, вбачаючи конфлікт між ними. Молодь останнього ХХ ст. і початку ХХІ ст. опинилися, так би мовити у двоякій ситуації: з одного боку, це покоління ще виховувалися на «старих» засадах, а з іншого - в доросле життя воно вступає за нових умов, які вимагають відмови від багато чого засвоєного раніше. «Не спрацьовують» колективістські ідеали, став непристижним ряд професій, які раніше поважались та вважались суспільно корисними, змінилось ставлення до своєї батьківщини [1,с.216]. Самовизначення - це визначення людиною свого місця, позиції, положення у проблемних ситуаціях. Воно припускає, що людина володіє інформацією про ситуацію або про існуючі міжособистісні стосунки. І не просто володіє, а якимсь способом упорядковує її, структурує і вибудовує до відповідного бачення.

Висновок. Отже, слід зазначити, що результатом пізнавальної діяльності людини й роботи її свідомості є різноманітні знання, переконання, думки, відчуття, прагнення, надії, що об'єднуючись у світогляді, постають як більш-менш цілісне розуміння людьми світу й самих себе. Світоглядні орієнтири об'єднують досвідні знання життєвої премудрості, що допомагає людині жити й долати перешкоди на своєму життєвому шляху, і теорії та погляди філософського характеру, що стають у подальшому життєвим кредо людини.

Список використаної літератури

1. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал / Т. В. Гончарук, М. Л. Шумка // Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань. - Львів, 2011. - С. 215-222.
2. Хміль В. В. Проблема формування світоглядних пріоритетів сучасного суспільства // В.В. Хміль / Актуальні проблеми духовності: зб. наук. праць [ред.: Я.В.Шрамко]. – Вип. 11. – Кривий Ріг, 2010. – С. 344-347.
3. Бескаравайний С. С. Світогляд і світ людини: кол. монографія / С. Бескаравайний, В. Бондаревський, О. Варшавський та ін. // Дніпропетровська держ. фінансова академія / В.П. Капітон (заг. ред.). – Д.: ДДФА, 2008. – 324 с.

*Селіванова Світлана,
студентка гр. МП-11
юридичного факультету, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В ЗАХІДНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ

Актуальність теми дослідження. Як відомо, утворення справжнього дієздатного громадянського суспільства в нашій країні є злободенною проблемою. Відповідно, в такому випадку звернення до історичного досвіду становлення і усвідомлення феномену концепції громадянського суспільства буде сприяти осмисленню наших власних проблем. Крім того, знання про громадянське суспільство розвиватиме громадські навички і цінності, необхідні для активної участі в суспільному житті.

Мета дослідження полягає у проведенні соціально-філософського аналізу концепції громадянського суспільства, яка має вагоме значення для подальшого аналізу громадянського суспільства як головного концепту дослідження.

Об'єкт дослідження: феномен громадянського суспільства.

Предмет дослідження: проблеми становлення концепції громадянського суспільства через призму західної та української соціально-філософської думки.

Завдання дослідження: надати загальну характеристику явища «громадянського суспільства» та розглянути основні засади його виникнення. Передусім, варто зауважити, що вивчення проблем пов'язаних із громадянським суспільством в Україні на сучасному етапі зумовлене потребами поглиблення теоретичних і практичних розробок виходу українського соціуму із кризової ситуації, яка на сьогодні існує та проявляється в загостренні політичних, економічних та соціальних відносин. Тому, саме в такий момент як ніколи важливо дбати про збереження і розвиток нашої державності, на чолі із формуванням міцних засад громадянського суспільства. Як свідчить чимала кількість джерел історичної тематики, українці – давній і самобутній етнос, виразно виокремлений з-поміж своїх сусідів єдністю мови, культури, території, особливостями психології, безперервним і поступальним процесом державотворення [3, с. 18]. Серед сучасних дослідників проблеми громадянського суспільства, які вивчають розвиток уявлень про громадянське суспільство та розкривають особливості концепцій громадянського суспільства на різних етапах суспільно-історичного розвитку слід назвати: А. Карась, В. Сіренко, В. І. Тимошенко, Н. Черниш, Т.І. Ковальчук, А.Ф. Колодій та інші. Також слід зазначити, що проблема дослідження витоків і процесу становлення концепції громадянського суспільства належить до низки філософських питань, які споконвіку цікавили найвидатніших розумів людства. Першочергово, вона постала з появою перших держав та з розподілом суспільства на сфери життєдіяльності, вимагаючи, при цьому, тлумачення взаємовідносин між владою і суспільством, з'ясування причин соціальних перебудов і трансформацій, що мали вплив на управління суспільним добробутом і цивільним правом. Загальну сутність, зміст та концептуалізацію громадянського суспільства, як і будь-якого соціального явища, можна дослідити на основі алгоритму: Поняття - Ідея - Ідеал -

Реалізація ідеї на практиці в житті. Термін громадянського суспільства та його зміст формувались протягом століть. Даний процес можна умовно можна поділити на кілька періодів: 1й – найбільш якісний етап розвитку людського суспільства і держава є складовою громадянського суспільства; 2й – взаємодія держави і соціуму висуває концепції переважаючої ролі держави, пасивної ролі громадянського суспільства. 3й – громадянське суспільство виступає як механізм, що зв'язує особу, її інтереси, потреби і державу як політичну організацію суспільства. 4й – держава і громадянське суспільство розглядаються як окремі елементи суспільної структури [2, с. 124]. Врешті-решт, громадянське суспільство – це суспільство громадян з високим рівнем розвитку політичної культури. Це те суспільство, яке разом з державою створює розвинені правові відносини. Це суспільство вільних громадян, які не залежать від держави, але взаємодіють з нею заради власного блага. Це ділове та сильне суспільство, яке врівноважує енергію влади, яка без нього може перейти у стан агресії [1, с. 38]. Таким чином, суть громадянського суспільства полягає в забезпеченні прав людини. Так як остання, в суспільстві має право вибору власної ідеології, світогляду, економічного та політичного буття. Вона може вільно висловлювати свої думки без страху за життя та здоров'я. Звідси, чим більш розвинене громадянське суспільство, тим більше є підстав для існування демократичного режиму [4, с. 216].

Висновок. На цій основі є цілком зрозумілим відставання України від країн Центральної та Східної Європи, яке пов'язане із слабкістю громадянського суспільства та складними умовами його становлення. Серед найважливіших факторів, які негативно позначились на цьому процесі, стало необґрунтовано велике значення, що спричинило до звуження впливу громадянського суспільства і домінування першого над другим. Ще одним негативним фактором була неоднорідність українського соціуму в соціально-економічному, релігійному та ідеологічному аспектах. А оскільки сучасний світ переживає все нові і нові трансформації, джерелом яких слугує посилення процесів глобалізації, то проблема дослідження розвитку громадянського суспільства була, є і буде актуальною.

Список використаної літератури

1. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і неklasичних інтерпретаціях. Львів, 2003. 521 С.
2. В. Сіренко, В. Тимошенко, Т. Ковальчук. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення. Київ: Логос, 1997. 354 С.
3. Черниш Н. Чи можливе громадянське суспільство в Україні? Українські варіанти. 1998. № 1. С. 16-19
4. Шумка М., Гончарук Т. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал. Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань. Львів, 2011. С. 215-222.

*Сембрат Степан,
студент гр. ПСмб-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: поміж розвитку національної економіки, набули особливо гострий характер в останні роки, незмінно підштовхували до вирішення питань пов'язаних з дилемою підвищення економічної ефективності підприємств та одночасного вирішення соціальних питань, реального покращення якості життя населення. Великий український капітал поступово почав усвідомлювати помилковість неоліберального підходу до провідної ролі ринку в економіці, негативного впливу на соціальну стабільність, стан суспільних відносин, а також економічні результати діяльності компаній[2, с. 25]. У підсумку, саме економічні причини стали провідним фактором висунення соціальної відповідальності бізнесу в ряд найбільш важливих факторів стабільного економічного розвитку України.

Мета дослідження: полягає у визначенні сутності сучасного стану інституту соціальної відповідальності бізнесу в Україні, теоретичного обґрунтування його форм і засад, розробці заходів щодо підвищення ефективності даного процесу.

Об'єкт дослідження: проблема відповідальності бізнесу в Україні.

Предмет дослідження: ідеї соціальної відповідальності безпосередньо пов'язані з необхідністю забезпечення сталого розвитку, досягнення балансу інтересів між корпоративними, державними і громадськими інтересами. Найбільш простою є соціальна відповідальність, що пов'язана з своєчасною оплатою праці, податків, створення нових робочих місць. Більш високий рівень відповідальності передбачає діяльність, спрямовану на підвищення кваліфікації співробітників, будівництво житла, повноцінний розвиток соціальної сфери. Відповідальність бізнесу може мати юридичну основу за рахунок механізму державного примушення, санкцій, контролю, або економічну, що реалізується в автоматичному режимі як відповідна реакція на імпульси з боку ринку[5, с. 63.]. Соціально-трудова та екологічна складова формується у відповідності з вимогами закону, діяльністю профспілок, громадських організацій. Що стосується соціально-культурного і соціально-гуманітарного компоненту, то їх можна віднести більшою мірою до благодійної діяльності, як елемент добровільних інституційних ініціатив. Благодійна діяльність має подвійну спрямованість. По-перше, надання інформації про благодійну діяльність компаній у ЗМІ відіграє важливу роль у поліпшенні відносин між суспільством і бізнесом, і тому благодійні заходи використовуються для розширення комунікативних стосунків, позитивного позиціонування перед громадськістю, створення привабливого іміджу. Зовнішня соціальна відповідальність включає, як правило, спонсорську та корпоративну благодійність, охорону навколишнього середовища, взаємодію з місцевими органами влади, особливо в кризових ситуаціях, відповідальність перед споживачами. По-друге, для великих підприємств внутрішнє освітлення благодійних акцій може бути навіть значніше, ніж зовнішнє, оскільки дозволяє поліпшити систему мікроклімату в колективі, створити у працівників відчуття власної захищеності, радикально змінити модель поведінки фірми і менталітет її

працівників і менеджерів[6, с. 40]. Внутрішня соціальна відповідальність має місце у вигляді підвищення рівня безпеки праці, підвищення розміру заробітної плати, обов'язкове медичне страхування працівників, підвищення професійної кваліфікації. Надається інформацію про розмір заробітної плати, кількості створених робочих місць, витрати на наукові дослідження, нові технології, витрати на навчання персоналу, умов праці і безпеки виробництва, дотримання трудового права і прав людини, заходи спрямовані на оздоровлення працівників підприємства. «Зайшовши на інтернет-сайт будь-якої великої ТНК, у тому числі німецької, сьогодні неодмінно можна виявити рубрику, названу як «відповідальність», «громадянство», «зобов'язання» або «сталий розвиток». Наявність цих категорій стало своєрідним паролем, необхідним корпораціям для визнання їх масштабної діяльності і виправдання економічної могутності в очах суспільства. Вони перетворилися на обов'язкові умови нового «суспільного договору», що виник під впливом становлення нового економічного порядку» [1, с. 61]. Процес формування концепції соціальної відповідальності бізнесу відбувається за рахунок формування національної моделі соціальної відповідальності, що включає об'єднання загальносвітових тенденцій розвитку в розвинених країнах, що мають позитивний досвід соціальної відповідальності компаній, а також особливостей трансформаційного процесу вітчизняної соціально-економічної системи. На практиці, ринкові інститути у вигляді власності, капіталу, максимізації прибутку, що покликані координувати економічну діяльність у ринковій економіці, виявилися не здатні створити ефективну основу соціально-економічного устрою, при цьому імпортовані інститути зазнають з часом радикальне перетворення в умовах української економіки і виявляються неефективними. У країнах, що розвиваються, в тому числі і в Україні, масово демонструвати соціальну відповідальність бізнесу немає необхідності, тому що експлуатація праці не пішла в минуле, а капітал не прагне до встановлення гармонії з суспільством. В Україні соціальна відповідальність бізнесу має різні прояви, залежно від положення підприємства на ринку, рівня конкуренції, характеру взаємин з органами державної та місцевої влади, наявності передвибірчої компанії та ін. Перша форма носить класичний характер, що пов'язано з політикою підприємства щодо реалізації повноцінного соціального партнерства. Така форма характерна більшою мірою для компаній, що працюють не тільки на український ринок, але і закордонні. Прагнення таких підприємств до соціальної відповідальності цілком очевидно – це необхідність відповідати західним критеріям для успішного ведення бізнесу, особливо якщо планується проведення ІРО на зарубіжних фондових ринках.. Разом з тим, необхідно зазначити, що транснаціональні компанії реалізують досить часто політику подвійних стандартів: на ринках розвинених країн вони соціально відповідальні, на ринках країн, у тому числі і України, практика корпоративної соціальної відповідальності використовується вкрай рідкісно[4, с. 58.]. Друга форма соціальної відповідальності бізнесу може бути пов'язана з отриманням натомість від держави певних привілеїв, можливість розробки та видобутку корисних копалин, надання вигідного державного замовлення. Закріплення за компанією сукупності елементів соціальної відповідальності передбачає витрати ресурсів на здійснення цих функцій і відтворення відповідних соціальних статусів, що веде до отримання певних вигод, у тому числі корисних ефектів. У розвинених країнах, в

умовах більш низької залежності бізнесу від держави, компанії використовують благодійність та участь у соціальних програмах, щоб заручитися лояльністю з боку органів державної влади, отримати певні неформальні переваги перед конкурентами, податкові пільги та інші преференції. Третя форма носить, більшою мірою, примусовий характер, коли соціальна відповідальність є проявом обов'язкової благодійності. Держава фактично змушує підприємства займатися такого роду діяльністю [7, с. 47.]. Це пов'язано з тим, що «надмірна залежність вітчизняного бізнесу від влади, яка зміщує акценти його соціальної політики, а також загальний низький рівень конкурентності більшої частини внутрішніх ринків, що робить зайвою (економічно неефективною) для бізнесу боротьбу за свою легітимність перед ким би то ні було, крім владних структур різних рівнів» [3, с. 23].

Висновок. Одним із головних з них є висновок про необхідність об'єднання зусиль бізнесу, держави та інших зацікавлених у сталому розвитку суспільних інститутів. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні є відображенням складних процесів трансформації всієї соціально-економічної системи країни.

Список використаної літератури

1. Моральний вимір економіки: соціальна відповідальність бізнесу та економічна ефективність : монографія / Національний банк України, Університет банківської справи ; ред. Г. Ф. Хоружий. – К. : УБС НБУ, 2009. – 255 с.
2. Шаповал В. М. Соціальна відповідальність бізнесу в структурі управління економікою : монографія / В. М. Шаповал ; ДВНЗ «Нац. гірн. ун-т». – Д. : Держ. ВНЗ «НГУ», 2011. – 356 с.
3. Гоголя О. П. Соціальна відповідальність бізнесу : монографія / О. П. Гоголя, І. П. Кудінова ; Каб. Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – Ніжин : Лисенко М. М., 2011. – 175 с.
4. Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки): монографія / О. Ф. Новікова, М. Є. Дейч, О. В. Панькова та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – 296 с.
5. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку : монографія / А. М. Колот та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Наук. парк, Ін-т соц.-труд. відносин. – К. : КНЕУ, 2012. – 501 с.
6. Царик І. М. Регулятивні інструменти посилення соціальної відповідальності бізнесу в системі національної економіки : монографія / І. М. Царик ; Черніг. держ. ін-т права, соц. технологій та праці. – Чернігів : [б. в.], 2011. – 152 с.
7. Антошко Т. Р. Впровадження корпоративної соціальної відповідальності на промислових підприємствах : монографія / Т. Р. Антошко, П. В. Круш, Ю. В. Тюленєва ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». – К. : НТУУ «КПІ», 2013. – 275 с.

*Стародуб Катерина,
студентка гр. ПУА-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження: на даний час в суспільстві є досить актуальна проблема поєднання власних інтересів та інтересів суспільства. В різних країнах до цієї проблеми по різному відносяться. Аналізуючи данні дослідження ми можемо зазначити що для деяких країн свої інтереси ставлять вище ніж інтереси суспільства.

Мета дослідження: всебічне вивчення проблематики суспільних відносин в поєднанні с інтересами індивідуума, розкрити особливості взаємозв'язку між державою та особою.

Поставлена мета передбачає розв'язування ряду **завдань**: аналіз реального стану відносин інтересів особи до інтересів суспільства; вивчити проблеми суспільства; проблеми індивідуума; проблеми співвідношення держави та особи.

Об'єкт дослідження: суспільні відносини.

Предмет дослідження:- відносини між інтересами особи та суспільства. Потреби людини є основою їх інтересів. Порівняно з категоріями інтересів, категорії попиту охоплюють більш широке коло явищ. Попит є на все живе, включаючи людей. Переваги мають лише людські. Вони існують у всіх темах: індивіди, соціальні групи, нації, товариства, люди тощо [3, с. 294]. Переваги та потреби є рушійною силою діяльності, поведінки та дій людей. Гегель сказав, що вони переселяли людей. Тому, щоб зрозуміти суть соціального процесу, фактичні дії людей, політичні програми, гасла, заяви, передвиборчі зобов'язання тощо, необхідно знайти реальні інтереси суб'єктів [1, с. 169]. Складність цієї важливої дії полягає, зокрема, у тому, що справжні переваги не завжди справді зображуються її носіями. Про інтереси одних людей часто говорять інші. Рушійною силою інтересу є те, що хтось зацікавлений і рухається в цьому напрямку за певних умов. Інтерес працівника до результатів виробництва, ефективності та діяльності заводу, фірми, установи є основою для ефективності мотивів та стимулів до праці. Тому ринкові відносини, встановлені в Україні, повинні бути такими, щоб викликати зацікавленість приватного чи державного працівника у підвищенні продуктивності та ефективності праці. Поліпшення якості продукції та послуг. У суспільстві існує складна взаємодія різних, часто суперечливих інтересів, і його результати іноді несподівані. Безумовно, умовою успіху політики, скажімо, державою, є врахування цієї взаємодії, прогнозування її наслідків [1, с. 226].

Щоб зрозуміти складну взаємодію різних інтересів, вчені класифікують їх як: за суб'єктами, про які вже говорилося (інтереси держави, нації, сім'ї), за сферами суспільного життя (матеріальні – духовні), за значенням (корінні – некорінні), за тривалістю (довготривалі – короткотривалі), за наявністю суперечностей (узгоджувані – неузгоджувані, гармонійні – негармонійні, антагоністичні – неантагоністичні). Однією з істотних умов прогресивного розвитку суспільства, зміцнення держави є гармонізація, поєднання різних

інтересів, наприклад, інтересів особистості, нації, загальнолюдських інтересів. Це ж стосується міжнародних відносин (економічних, політичних та культурних). Одним із завдань державних діячів та дипломатів є пошук умов для поєднання конфліктуючих інтересів заради спільної справи чи взаємної вигоди. Поняття солідарності, консенсусу, гармонії – кожен сам по собі – фіксують постійне або тимчасове узгодження інтересів різних соціальних груп, політичних інститутів, держав, партій. Вирішення численних глобальних проблем (збереження життя на Землі, мир людей, екологічні проблеми, подолання голоду, бідності тощо) можливе лише на основі такого поєднання. Одним із завдань формування особистості є надання їй практичних навичок, поєднання її інтересів з інтересами інших суб'єктів, зокрема з державою. Взаємодія інтересів істотно впливає на формування особистості. Але важливі також воля та рішучість цієї людини відстоювати свої духовні чи матеріальні інтереси [2, с. 226]. Часто така адвокація обмежена. У будь-якому випадку індивід повинен зрозуміти складне переплетення інтересів, знайти шляхи поєднання своїх інтересів та інтересів інших. На основі потреб та інтересів особистості будуються, формуються його уявлення про цінності. Ціннісна категорія відображає соціальне та культурне значення матеріальних чи духовних явищ. Предметів для задоволення потреб і інтересів людини. Словом, цінність предмета чи явища вирішально залежить від його об'єктивних якостей, від потреб, інтересів, емоцій особистості, від умов, місця та часу. Кожна людина – свідомо чи несвідомо – формує свою власну ієрархію цінностей. Це ієрархія є більш-менш стійкою в одних людей, більш гнучкою в інших. Залежно від умов, місця та часу конкретної життєвої ситуації особиста ієрархія цінностей може змінюватися, іноді різко. Деякі люди не змінюють своїх принципів, інші розлучаються – іноді дуже легко – з ними, вибирають для себе нові, іноді радикально протилежні принципи. Триває переоцінка цінностей, переїзд в їх особистій ієрархії. На основі особистісної ієрархії цінностей людина може побудувати для себе ієрархію іншого типу – ціннісну ієрархію особистостей. У своїй свідомості вона складає рейтингову таблицю для інших людей. Цінності є основою формування та регуляторної функції ціннісних орієнтацій особистості. У відповідності з ієрархізованою системою, прийнятою даною особистістю, у неї виробляються відповідні переконання, установки, принципи та ідеали життєдіяльності, домінують у різноманітних діях, формуються також симпатії чи антисимпатії, любов чи ненависть, схильність чи неприязнь, вольові зусилля, рішучість боротися за позитивні для даної особистості соціальні чи культурні цінності. Ціннісні орієнтації мають різний ступінь інтенсивності, різну тривалість часу. Одні орієнтації зникають або слабшають, інші посилюються. В наших умовах зростає орієнтація на людину, охорону природи, багатство, але ціннісна орієнтація часто стає реальністю мрії.

Висновки. Отже, сучасні взаємовідносини людини і суспільства в умовах характеризуються суперечністю, неможливістю існування одного без іншого; повсякденністю, якій людина мусить підкорюватися (в тій чи іншій мірі); творчістю, де людина формує себе; маніпулюванням – через здатність людини керувати суспільством; взаємозалежністю, оскільки мають єдину тенденцію розвитку. Інтереси суспільства відображають зміст національного інтересу кожної окремої людини і стосуються діяльності особистості в цілому.

Список використаної літератури

1. Соціологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. Г. Городяненка. - К.: Видавн. центр «Академія», 2002. - 560 с.
2. Політологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. - К.: Видавн. центр «Академія», 2002. - 528 с.
3. Социологический словарь / отв. ред. Г. В. Осипов, Л. Н. Москвичев. - М.: Норма : Инфра-М, 2010. - 608 с

*Степанюк Галина,
студентка гр. МП-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. «Економічна свідомість» - одне з найбільш вживаних понять у сучасних дослідженнях у галузі економічної психології, соціології, філософії, економічної соціології, економічної науки та менеджменту. Актуальність дослідження економічної свідомості особистості пов'язана з необхідністю вирішення проблем, які виникають у процесі економічної соціалізації сучасної молоді. Але низка питань з цієї проблеми потребують подальшого дослідження. Недостатньо висвітленим в літературі залишається питання особливостей економічної свідомості в умовах ринкової економіки України.

Мета статті полягає у проведенні ретельного аналізу основних понять дослідження проблеми економічної свідомості та її ролі в умовах ринкової економіки України. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду таких **завдань**: дати визначення поняття «економічна свідомість», розглянути основну роль економічної свідомості в умовах ринкової економіки, розкрити їхній зміст.

Об'єкт дослідження: економічна свідомість, ринкова економіка України.

Предмет дослідження: становлення економічної свідомості, проблеми формування у ринковій економіці України. Ринкова економіка – форма економічної організації, при якій координація дій здійснюється на основі взаємодії на ринках вільних приватних виробників і вільних індивідуальних споживачів. Ринкова економіка – економіка, організована на основі ринкової саморегуляції, при якій координація дій учасників здійснюється державою, а саме законодавчою та судовою владою безпосередньо, а виконавчою тільки опосередковано, шляхом запровадження різних податків, зборів, пільг тощо. Це економіка, в якій тільки рішення самих покупців, постачальників товарів і послуг визначають структуру розподілу. З позиції історії бізнесу ринкова економіка – економічна система, що спрямовується і регульована механізмом стихійних ринкових трансакцій в інституційному середовищі і пануванні відповідних інститутів [5, с.36]. Принципи ринкової економіки: підприємництва; різноманіття форм власності на засоби виробництва; ринкове ціноутворення; договірних відносин між господарюючими суб'єктами; обмеженого втручання держави в господарську діяльність; присвоєння додаткової вартості. Одним з досягнень ринкової економіки прийнято називати рівність, рівні можливості, хоча насправді можливість визначає соціальний стан. На думку ряду економістів, «ринок», під чим прийнято розуміти засновану на свободі договору, ціноутворенні по закону попиту і пропозиції і зустрічному обороті грошової маси являє собою не більш ніж одну з історично обумовлених історично минулих форм товарообміну і товаророзподілу [5, с.68]. Свідомість – це найвища форма психічного відображення, що притаманна людям. Вона є результатом впливу суспільно-історичних умов на психіку людини у процесі її творчої діяльності під час постійного спілкування з іншими людьми за допомогою мовлення. У вітчизняній психології склалось загальноприйняте розуміння свідомості як вищої форми

психіки, яка виникла в людському суспільстві у зв'язку з колективною працею, спілкуванням людей, мовою і мовленням [1, с.129]. Свідомість являє собою складний конструкт, що виникає в процесі антропогенезу як феномен, що забезпечує існування людства і є вираженням його соціального буття. Вона виникає як продукт всієї суспільної діяльності людей і виявляється як результат духовного розвитку суспільства. Поняття «економічна свідомість», відображає особливості виявлення свідомості у сфері економічної життєдіяльності людей. Існують різні теоретичні підходи до аналізу феномену економічної свідомості і до визначення цієї категорії. Проблема дослідження економічної свідомості як соціально-психологічного феномену найбільш загострилася у соціальній та економічній психології у 90-ті роки ХХ ст., оскільки саме в цей історичний період значно актуалізувалася її роль у швидко змінному соціально-економічному середовищі. Враховуючи різноманітність економіко-психологічних підходів та можливостей їх застосування, О. Дейнека [2, с.46] звертає увагу на феномен економічної свідомості, що притаманний суб'єктові, що господарює, і є вищим рівнем психічного відображення економічних відносин суспільно розвиненою людиною. Г. Ложкін, В. Спасенников та В. Комаровська [3, с.8] вважають, що економічна свідомість - це одна з центральних категорій сучасної економічної психології. Вона входить до системи понятійних координат науки й означає результати відображення суб'єктом тієї частини навколишньої дійсності, яка пов'язана з економікою, а також його свідомі дії та стани нею обумовлені.

Висновок: економічна свідомість відображає економічну реальність не пасивно, а активно. Економічна свідомість функціонує у системі безперервних прямих і зворотних зв'язків з навколишньою дійсністю. Прямі зв'язки забезпечують отримання адекватної економічної інформації, а зворотні – дають можливість діяти, спираючись на ці дані. Відображення є підставою для поведінки, результати якої забезпечують подальше відображення реальності, що змінилась [4, с.42]. Отже, економічна свідомість, як одна з найважливіших категорій соціальної та економічної психології, відображає економічні умови життя людини, її макро- та мікросередовище, визначає і регулює формально-динамічні та змістові характеристики її соціальної поведінки в різних сферах економічного простору.

Список використаної літератури

1. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание: о месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира / С. Л. Рубинштейн. – М. : Изд-во Академии наук СССР, 1957. – 328
2. Дейнека О. С. Экономическая психология : учеб. пособие / О. С. Дейнека. – СПб. : Изд-во С-Петербург. ун-та, 2000. – 160 с.
3. Ложкін Г. Економічна свідомість особистості як психологічний феномен / Г. Ложкін, В. Комаровська // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 9. – С. 6–12.
4. Чабан Д. Б. Дослідження економічної свідомості у вітчизняній та зарубіжній соціально-психологічній літературі / Д. Б. Чабан // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України ; за ред. С. Д. Максименка. – К., 2011. – Т. 13, ч. 3. – С. 418–42.

5. Становлення ринкової економіки в Україні (проблеми і перспективи) / В. С. Марцин; Львів. комерц. акад. – Л. : Коопосвіта, 1999. – 284 с. – Бібліогр.: 236.

*Суднік Вікторія,
студентка гр.МЕН-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

КОНЦЕПЦІ СПРАВЕДЛИВОСТІ У СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНОМУ ПІЗНАННІ (СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ)

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що нинішній етап розвитку людського суспільства і цивілізації має нагальну потребу в удосконалюванні основних принципів регулювання соціальних відносин як усередині конкретного суспільства, так і в глобальній системі, де, зокрема, справедливість, як одна з найважливіших цінностей політико-правового і гуманітарного напрямків суспільного розвитку, відіграє першорядну роль.

Мета дослідження - розкрити сутність суспільноцентричного і індивідоцентричного розуміння соціальної справедливості, виявивши при цьому основні етапи її історичної еволюції. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду **завдань**: дослідити сутність справедливості; з'ясувати основні тенденції еволюції справедливості.

Об'єкт дослідження: феномен соціальної справедливості в історичному розвитку людського суспільства.

Предмет дослідження: основні етапи еволюції його концептуального розуміння в соціальній філософії. У сучасному суспільстві проблема справедливості, як і будь-коли, від часу утвердження людської індивідуальності, не втрачає своєї гостроти, оскільки кожне покоління намагається зафіксувати й передати власне бачення та розуміння цього феномену. До того ж кожне покоління зустрічається з проблемою усвідомлення справедливості, як ідеального принципу співжиття людей, та несправедливості, як реального стану речей. Справедливість регулює всі сфери життєдіяльності людини й суспільства. Платон вважав справедливою ту діяльність, яка не руйнує внутрішній світ людини [2, с.135]. Справедливість як цінність, що виявляє себе на рівні мотиву, спонуки свідчить про зрілість особистості, чіткість її позиції. Рівень цінності «справедливість» як мотиваційної структури особистості забезпечує прагнення людини визначати характер та спрямованість своїх вчинків у нормативних ситуаціях відповідно до тих внутрішніх суб'єктивних сенсів, якими вона наділяє діючі норми. Людина оцінює конкретні вчинки (свої та оточення) як прийнятні чи не прийнятні по відношенню до системи ціннісних норм, суб'єктивно виправдовує чи засуджує з погляду їх екзистенційної виправданості. Подібна позиція є суб'єктною, а тому адаптивною, бо має можливість враховувати специфіку ситуації, здійснювати свідомий вибір у ній [3, с.3]. Справедливість у філософії визначається як поняття про належне, відповідне певним уявленням про суть людини і її невід'ємні права. Поняття справедливості містить у собі вимогу відповідності між правами й обов'язками, між діянням і подякою, працею і винагородою, злочином і покаранням, заслугами людей і їх суспільним визнанням [4, с. 650]. Арістотель уперше поділяє справедливість на дві форми відповідно до видів її здійснення: зрівняльна справедливість, в основі якої лежить принцип рівності у володінні благами; і розподільча справедливість,

відповідно до принципів якої один отримує більше, а інший менше, в залежності від своїх достоїнств [1, с. 84]. Значну увагу проблемі справедливості приділяв Сократ, який називав її предметом «ціннішим за усяке золото» і прагнув довести існування єдиного й загального принципу справедливості, пов'язуючи його з моральністю та знанням. Несправедливість, на думку філософа, неприродна, оскільки є плодом незнання і помилок. Стверджуючи зв'язок між чеснотою і мудрістю, звеличуючи красу розуму та свідомості, він проводив логічну основу під розумінням справедливості. Сократ розмірковував: «Справедливість і будь-яка інша чеснота – є мудрістю. Справедливі вчинки і взагалі усі вчинки, засновані на чесноті, прекрасні та гарні» [5]. Основною тенденцією еволюції концепції соціальної справедливості в соціально-історичному пізнанні є подолання повсякденних, натуралістичних уявлень людей про міру їхніх діянь і відплати з погляду утвердження в їхній життєдіяльності принципу пріоритету загальнолюдських цінностей над особистісними. Це виражається в становленні такої соціальної системи даного суспільства, у якій об'єктивним критерієм її справедливості виступає сам людський індивід, тобто ступінь його волі і соціальної захищеності, гуманістичний характер його відносин до інших індивідів, націй і народів, а також до оточуючого навколишнього природного середовища. У зміст зазначеного критерія включаються також реально існуючі правові гарантії життя громадян, подолання ними відчуження і утвердження власного достоїнства. З цих позицій гуманітарний етап еволюції концепції соціальної справедливості поєднує в собі не лише її попередні етапи (буденний, натуральний, конвенціональний, конвергентний), але й історично зумовлений напрям вдосконалення суспільних відносин, відображаючий формування в природі людини її людяності, гуманного відношення до іншої людини, іншої культури як умови свого власного існування.

Висновок. Отже, справедливість – це принцип не лише моральної свідомості, але і правової, політичної й економічної є однією з основних духовних цінностей особистості. Відмова від неї руйнує всю систему ціннісних орієнтацій людини. Справедливість існує стільки, скільки існує свідомість людини.

Список використаної літератури

1. Аристотель. Никомахова етика / Аристотель // Сочинения: в 4-х т. [Пер. с древнегреч.]; общ. ред. А. и. Доватура. – М. : Мысль, 1983. – т. 4 С. 53-294.
2. Платон. Держава / пер. з давньогр. Д.Коваль. Київ : Основи, 2005. 355с.
3. Слюсаревський М.М. Ілюзії і колізії. –К.: Гнозис, 1998. –234 с.
4. Философский энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 650 с.
5. Платон. Апология Сократа[електронний ресурс] / Платон // Диалоги. – Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/plato01/01apols.htm>

*Таратасюк Марина,
студентка гр. МЕН-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ГРОШІ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН У ВИМІРАХ ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Актуальність теми дослідження: вивчення грошей як соціокультурного явища є актуальним у зв'язку зі становленням у сучасну епоху суспільного життя, визначеним поняттям «фінансова цивілізація», що передбачає проникнення «економічного» на всі рівні соціокультурного буття. Які наслідки цього процесу в аспекті соціально-філософського дослідження? Різке збільшення маси грошей, що пронизує канали обігу всіх сфер суспільного організму, перетворення на товари всіх нових явищ соціальної реальності, яким до цього часу бракувало грошового еквівалента, кількісне та якісне підвищення грошових норм колодязя -буття і все більш залежне від контролю людини над усіма її життєвими проявами. Згідно з дослідженням Американської асоціації психологів та психіатрів, опублікованим у січні 2007 року, три чверті населення в економічно розвинених країнах переживають щоденний стрес, головною причиною якого є брак грошей та часу. Нині ситуація залишається такою ж, тому тема досить актуальна.

Мета дослідження: чи є гроші соціокультурним явищем у вимірах практичної філософії. Для досягнення цієї мети поставлені такі **завдання:** зрозуміти соціальну природу культурного явища грошей; дізнатися, чи впливають гроші на суспільство.

Об'єктом дослідження є сутність та функція грошей як соціального та культурного явища, що є об'єктивованою формою суспільних відносин.

Предметом дослідження є соціальна функція грошей. Серед проблем практичної філософії вони завжди знаходили своє місце з точки зору виправдання власності, справедливої ціни, справедливого прибутку - тобто підхід до економічних проблем будувався на світоглядному та нормативному принципах [1, с. 247]. На початку ХХ ст. Дослідження феномену грошей як соціокультурного та філософського явища набули широкого поширення. Г. Зіммель - перший великий європейський дослідник, який поставив Лантінова Г. гроші в центр філософських міркувань. Робота Г. Зіммеля в 1900 р. «Філософія грошей» була присвячена розкриттю ролі, природи та сутності грошей. Її аналіз починається з розгляду грошей як економічної категорії і одночасно як реального явища, головна функція якого - посередництво економічного обміну. Однак, зазначає Г. Зіммель, «історична місія грошей полягає не лише у сприянні торгівлі, а не лише у розвитку ринкової економіки, спрямованої на отримання прибутку, а у формуванні» економічної людини «зі своїми спеціальними пропозиціями. Гроші не лише змінюються у «світі речей» і не тільки в «світі людей» вони відіграють певну роль у зміні внутрішнього світу людини, її інтересів, ідеалів, прагнень та моральних критеріїв [2, с. 33]. Гроші змінюють саму систему людських цінностей. Крім того, праці Ф. Тонніса, В. Зомбарта, М. Вебера, Ф. Г. Юнгера, С. Московичі, Дж. Бодріярда розкривають деякі аспекти впливу грошей на соціокультурні відносини та інститути суспільства. Висновки всіх дослідників зводиться до твердження, що гроші мають значний вплив на

сучасну соціокультурну реальність і багато в чому формують її. Вони виникають як засіб розуміння, і в набагато більшому масштабі ніж це було у готівці з обмеженими коштами Нейське мовне суспільство, після того, як люди винайшли його і освоїли його, змінили світогляд, створили нову культуру, принципово відмінну від культури «безготівкового» суспільства завдяки винаході карбування, і світоглядний поворот, який підтвердив раціональність як основа ставлення людини до світу [3, с. 718]. На зміну традиційним факторам інтеграції живого світу, які є цінностями та традиціями культури, грошові коди приводять свої схеми інтеграції суспільства. Це реальні та існуючі структури відносин між людьми, опосередковані середовищем грошей [5, с. 133]. Обмін грошима і товарами - це специфічна форма соціального зв'язку, в якій гроші постають як реальне предметне втілення спілкування між людьми - об'єктивні суспільні відносини. Сучасне суспільство у своєму розвитку дійшло до того, що воно має виробити більш універсальні механізми соціального контролю та регулювання функціонування грошей. Ці механізми повинні нести потенціал для всебічного впливу грошей на соціальні процеси під контролем суспільства [4, с. 270].

Висновок. Гроші справді стали соціокультурним явищем у вимірах практичної філософії. Це стало центральним у житті людей, відділяючи людей від речей (предметів), віддаляючи їх від власних бажань, власних цілей та прагнень. Гроші перетворюються (перетворюються) з простого механізму досягнення мети в мету, замінюючи весь процес мотивації. Гроші не тільки відокремлюють людину від речей і предметного простору, вони також відокремлюють його від аксіологічного всесвіту, позбавляючи його самодостатності.

Список використаної літератури

1. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. – К.: Лібра, 2003. – 247 с.
2. Зіммель Г. Філософія грошей / Г. Зіммель // Теорія суспільства: Фундаментальні проблеми. М.: КАНОН-прес-Ц; Кучкова поле, 1999. -С. 33 - 89.
3. Мазаракі А., Ільїн В. Філософія грошей. - К.: Київський національний торговельно економічний університет, 2004. - 718 с.
4. Панкевич І. Мораль як обмежувач здійснення праві людин і громадянина // Філософські пошуки. Пізнання: епістемологічний, онтологічний та соціальний виміри. – Львів; Одеса: «Центр Європи», 1997. – Вип. ХІХ. ІФЛІС–ЛФС – «Cogito». – С. 270–273
5. Шкребець М. С. Вплив грошової культури на рівень консолідації українського суспільства / М. С. Шкребець // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2010. – № 889. – с. 133 – 137.

*Фостик Вадим,
студент групи МЕНУП-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження: на сьогоднішній час толерантність є важливим фактором побудови стосунків між людьми. **Мета дослідження:** проаналізувати значення толерантності у низці проблем філософії освіти, а також з'ясувати принципи толерантності в освітньому та виховних процесах.

Об'єкт дослідження: толерантність у глобалізованому світі. Толерантність в даний час актуалізується як принцип організації людської спільноти на всіх рівнях його функціонування. У ньому як в універсальній формі ставлення до інших цінностей, сенсів, установок вбачається не тільки бажаний тип поведінки, але й деяких випадках – імператив. При цьому толерантність постає як проблема міжсуб'єктної взаємодії, поставлена самою динамікою розвитку суспільства [1, с.1]. У сучасних умовах толерантність набуває особливого значення у зв'язку з вибудовуванням принципово нової для країни соціальної організації, заснованої на плюралізмі та діалогічності. Філософія сьогодні отримала достатньо конкретне соціальне замовлення – осмислення проблеми соціальної взаємодії в умовах плюралістичного цілого. Викладене зумовлює принципову роль системи звертання, яка виступає в якості одного з головних державно-громадських інститутів, що відповідають за організацію спільного духовного простору, підготовку особистості до життя в поліетнічному соціумі і повноцінну самореалізацію кожного індивіда [2, с. 1]. В цьому контексті соціально затребуваною стає діяльність освітніх установ з визначення нових стратегій цілеспрямованого розвитку толерантності, перспектив ненасильницького взаємодії індивідів і соціальних груп. Йдеться про пошук філософських засад формування толерантно орієнтованої освіти. порушена у статті проблема безпосередньо пов'язана із загальною темою НДР кафедри практичної психології «Психологічні особливості формування цінностей молоді в контексті трансформаційних суспільних процесів». Аналіз останніх публікацій дає підстави твердити, що проблеми толерантності, терпимості, людинолюбства були предметом вивчення представників багатьох шкіл і течій протягом всієї історії філософської думки. Завдання дослідження – проаналізувати феномен толерантності, сформулювати значення толерантності, розкрити особливості взаємодії системи освіти з іншими соціокультурними інститутами в питаннях формування толерантності. Характеризуючи сучасність як епоху глобальної кризи – політичної, екологічної, етичної та ін., дослідники проблеми толерантності відзначають у ній прямо протилежні якості. Одні вбачають у толерантності «ідеал і життєво важливий принцип», вважаючи, що «вона одна дасть шанс вижити цивілізації». Інші доводять, що вона «служує лише для того, щоб символічно скрадати і лікувати реальний розкол і байдужість, які демонструє людство». Незважаючи на такі сильні відмінності в оцінці толерантності, всіх вчених об'єднує впевненість у необхідності боротьби з її антиподом, інтолерантністю, яка трапляється в різноманітних формах у нашому житті. Толерантність як одна з

характеристик сучасності значною мірою впливає не тільки на розвиток соціального клімату, міжособистісні відносини, політику, вона є найбільш актуальним завданням для розвитку сучасної людини та її виховання. Більш того, на нашу думку, толерантність – це передусім вихованість, що вимагає самообмеженості і дає можливість ставитися до іншого (іншого, не такого, як я) як до рівного [3,с.2]. В основі процесу виховання закладена ідея добровільного, усвідомлено вибраного ставлення до поведінки і вчинків іншого, тобто ідея толерантного. Виховання як процес взаємодії у системі людина-людина пов'язаний з толерантністю, з терпінням і терпимістю, але не до всього, а лише того, що породжує роздуми і сприяє розвитку. Це навчання таким способам поведінки і реагування, які не завдають шкоди іншому, які враховують цього іншого. Для виховання толерантності необхідні люди, готові повести за собою власним прикладом. Точно так само мораль не може зберегтися в суспільстві, де відсутні абсолютні моральні орієнтири, що спонукають до жертви заради наслідування цих орієнтирів. У такому суспільстві і елементарна порядність стає рідкісним явищем». В енциклопедичному словнику виділяють три основних аспекти толерантності. 1) Медичний, який пов'язує його з імунологією і трансплантацією. При пересадці органів і тканин виникає імунологічний стан, при якому організм не здатний синтезувати антитіла у відповідь на введення певного антигену, при збереженні імунної реактивності до інших антигенів. 2) Фізіологічний аспект толерантності розкриває здатність організму переносити несприятливий вплив того чи іншого фактора середовища. 3) Філософсько-психологічний аспект розглядає толерантність як терпимість до чужих думок, вірувань, поведінки. Трактуючи толерантність як відсутність або ослаблення реагування на будь-який несприятливий фактор в результаті зниження чутливості до його впливу, психологічні словники відображають радше лише його психофізіологічний аспект. Толерантність до тривоги проявляється в підвищенні порогу емоційного реагування на загрозливу ситуацію, а зовні це проявляється у витримці, самовладанні, здатності довго терпіти несприятливі впливи без зниження адаптивних можливостей. Толерантність як визнання прав іншого і, тим самим, набуття дружельності, миролюбивості і здатності сприймати іншого як собі подібного, рівного, що претендує на розуміння, співчуття, прийняття, а не як чужорідного, що претендує на відторгнення[4, с.3]. Отже, в даний час має велике значення усвідомлення важливості феномена толерантності для нашого суспільства. Проблема виховання толерантності має об'єднати людей різних, насамперед, фахівців різних напрямків і рівнів – психологів, педагогів, вихователів, філософів, а також представників різних вікових груп (дітей і підлітків, дорослих і молодь). Як уже зазначалося, одним із важливих принципів толерантності є «вміння примусити себе, не примушуючи інших», що має на увазі не примус, насильство, а лише добровільне, усвідомлене самообмеження. Виходячи з вищезазначених визначень поняття «толерантність», можна говорити про те, що дана категорія особливої уваги потребує в умовах зіткнення різних культур. Посилення міжкультурної взаємодії, відповідно і зіткнення культур, пов'язане з процесом глобалізації. Однак, варто зазначити, що в процесі глобалізації толерантність набуває нового навантаження і виступає як цінність [5, с. 4].

Висновок: толерантність – цінність і соціальна норма громадянського суспільства, що виявляється у праві всіх громадян бути різними, у повазі до культурної різноманітності, забезпечує гармонію у відносинах різних культур.

Список використаної літератури

1. Губар О.М. Толерантність и Комплементарність у контексті культури прав людини / О.М. Губар // Вісник Жітомірського державного університету імені І. Франка. - 2007. - № 34. - С. 112 - 116.

2 Зінківський В.В. Історія російської філософії: У 2-х т. Т. II. Ч. 2. Л.: «Его», 1991. - 880 с.

3. Іщенко Ю.А. Толерантність як філософско-міровоззренческа проблема [Текст] // Філософська і соціологічна думка. - 1990. - №4. - С. 9 - 12.

4. Шихардина Т.Н. Толерантность как моральный компромисс / Т.Н. Шихардина // Толерантность в контексте многоукладности российской культуры: Тезисы международной научной конференции ЛЮДИНОЗНАВЧИ СТУДІЇ. ВИПУСК 28. ФІЛОСОФІЯ30 мая 2001 года. – Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2001. – С. 113 – 115.

5. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя [Електронний ресурс].

*Чубай Владислав,
студент групи ПТБД-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження: для сучасного суспільства сьогодні виникають проблеми актуалізації ціннісних орієнтацій людини, смислу її життя, гармонійного відчуття самої себе у світі. Сам процес розкриття значущих культурних і релігійних явищ, подій, обставин у суспільстві має певні складнощі. Звернення до німецької традиції філософування не є випадковим у зв'язку з тим, що саме ця традиція обґрунтовує ідею людини не просто як такої, а того, якою повинна бути людина, якщо вона є істотою духовною. Ідеться про моральний борг людини не тільки перед іншими людьми, навколишнім світом, а, перш за все, перед самою собою. І саме це набуває особливого значення щодо духовного життя сучасної України. Тому що суспільство перехідного періоду потребує розробки новітніх ціннісних стандартів, тобто не таких, які віддзеркалюють існуючі реалії буття, а таких, до яких людина повинна прагнути. Саме до цього аспекту буття людини тяжіють дослідження філософсько-релігійної традиції.

Об'єктом дослідження є філософсько-релігійна спадщина представників німецької філософії ХХ ст.

Предметом дослідження є проблеми аксіології та релігії у творчості німецьких мислителів ХХ ст.

Метою дослідження є теоретичне осмислення філософсько-релігійної спадщини німецьких мислителів ХХ століття в аспекті її аксіологічної проблематики, обґрунтування ними методологічних принципів та прийомів, які можуть бути використані в подальших філософських та релігієзнавчих дослідженнях. У відповідності до поставленої мети дослідження необхідним є вирішення таких основних **завдань**: дослідити динаміку світських і релігійних цінностей у процесі історичного руху людства; розкрити взаємозв'язок суб'єкта й об'єкта у контексті ціннісних орієнтацій, як світського, так і релігійного характеру. Німецька класична філософія – впливовий напрямок філософської думки кінця XVIII – першої половини XIX століть, що підводить підсумок розвитку філософії на цьому відрізку західноєвропейської історії. Це не завершуюча ланка в розвитку новоевропейського філософського раціоналізму і одночасно той витік, з яким генетично пов'язана сучасна західна філософія. Наприкінці XVIII і на початку XIX ст. Німеччина була аграрною, відсталою в економічних і політичних відносинах країною. Священна Римська імперія німецької нації, що проіснувала до наполеонівських воєн, розпалася майже на триста самостійних світських і церковних територій, понад тисячу напівсамостійних володінь імперських лицарів і понад шістьдесят самоврядних імперських міст і вільних від феодалного підпорядкування селищ. Політично роздроблена і економічно відстала країна втратила питому вагу в світовій торгівлі, шляхи якої тепер йшли в інших напрямках. Розвиток виробництва був обмежений середньовічними цеховими обмеженнями. Капіталістична мануфактура обслуговувала переважно двір і армію, знаходячись в прямій залежності від державної підтримки. Ця економічна слабкість і залежність

німецької буржуазії, що народжувалася, пояснює її схильність до компромісів. Вона мріяла про найпомірніші політичні реформи. Причому всіх цих реформ німецька буржуазія чекала зверху, від «освіченого монарха»[1, с.56]. Суперечність ідеології визвольного руху німецької буржуазії цього періоду відобразилася і у філософії. Проте при всіх обмеженнях і суперечностях німецька духовна культура другої половини XVIII ст. досягла високого рівня розвитку. Підйом духовної культури пояснювався, наприклад, впливом французької революції, що викликала великий ентузіазм серед німецької буржуазії. Німецька філософія, література і естетика того часу є якоюсь мірою ідеологічним віддзеркаленням цієї революції. На початок діяльності видатних німецьких мислителів накопичився багатий фактичний матеріал в різних науках, який вони використовували в своїх працях. Важливу роль у формуванні німецької філософії зіграли досягнення природознавства і суспільних наук: стали розвиватися фізика і хімія, просунулося вперед вивчення органічної природи. В німецькій ідеології відобразилася грандіозна революційні події XVIII ст., і це визначило сміливу постановку найважливіших теоретичних питань, але оскільки рішення цих питань здійснювалося в умовах економічної і політичної відсталості Німеччини, то відповіді, що давалися німецькими мислителями, носили чисто умоглядний характер. Різною мірою ця суперечність властива всім найбільшим мислителям і письменникам тодішньої Німеччини. До основоположників німецької класичної філософії відносять І. Канта, Й. Г. Фіхте, Ф. В. Й. Шеллінга, Г. В. Ф. Гегеля, Л.Фейєрбаха. Кожний з них створив свою філософську систему, відмінну багатством ідей і концепцій. Разом з тим німецька класична філософія є єдиним духовним утворенням, яке характеризується наступними загальними рисами: своєрідним розумінням ролі філософії в історії людства, в розвитку світової культури. Класичні німецькі філософи вважали, що філософія покликана бути критичною совістю культури, «душею» культури; досліджувалися не тільки людська історія, але і людська суть. У Канта людина розглядається як етична істота. Фіхте підкреслює активність, дієвість свідомості і самосвідомості людини. Шеллінг ставить задачу показати взаємозв'язок об'єктивного і суб'єктивного. Гегель розширює межі активності самосвідомості й індивідуальної свідомості: самосвідомість індивіда у нього співвідноситься не тільки із зовнішніми предметами, але й з іншою самосвідомістю, з чого виникають різні суспільні форми[2, с.324]. Філософські вчення І.Канта, Й. Г. Фіхте, Ф.Шеллінга, Г. В. Ф. Гегеля і Л.Фейєрбаха зв'язані ідейно і генетично, їх поєднує пильна увага до природи духу, що трактується через поняття діяльності і свободи. У руслі німецької класичної філософії є підстави розглядати й філософію марксизму. Німецька класична філософія зробила вагомий внесок у постановку й розробку проблеми співвідношення суб'єкта й об'єкта, розробила діалектичний метод пізнання та перетворення дійсності[3, с. 572].

Висновки: німецькі філософи XX ст. підкреслювали «апокаліптичний» характер свідомості сучасної людини, який ґрунтується на метафорах «смерті Бога» (Ф.Ніцше), «смерті праці» (П.Томсон, Р.Дарендорф); тому «перспективою» цивілізації може виявитися її смерть у традиційному розумінні всієї попередньої земної історії – «кінець історії» – це може означати перехід

від розлому у природі до розлому в історії людства; іманентна історія духовної Європи – це філософська ідея, яка усвідомлюється як початок нової епохи людства (Е.Гуссерль).

Список використаної літератури

1. Волинка Г. І., Гусев В. І., Мозгова Н. Г., Огородник І. В., Федів Ю. О. Історія філософії в її зв'язку з освітою. – Київ : Каравела, 2006.
2. Кант І. Прологомени до кожної майбутньої метафізики, яка зможе виступати як наука. – Мюнхен : Український вільний університет, 2004.
3. Кушаков Ю. В. Нариси з історії німецької філософії Нового часу. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006.

*Шарко Ілона,
студентка гр. ПТБД-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

ВПЛИВ СОЦІВАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження: сучасна світова криза, на відміну від попередніх кризових явищ, охоплює всі сфери людської життєдіяльності. В кризовому стані знаходиться світова економіка, очевидна величезна дисгармонія у відносинах людини із природою, кризовий стан в культурній та духовній сферах проявляється, зокрема, у руйнування загальнозначимих цінностей та орієнтирів розвитку, релігійному напруженні тощо. Українське суспільство також не лишилось осторонь кризових явищ. Криза відлунує і на рівні окремого індивіда і проявляється в трансформації уявлень про себе, своє місце в соціумі, світі, зрушеннях в аксіологічній сфері, виборі стратегій соціальної поведінки тощо. Все це зумовлює актуальність теми самореалізації, підвищення уваги до неї з боку філософів, їх зусилля з пошуку адаптивних моделей самореалізації та ефективних, з точки зору гармонійності цього процесу стратегій особистої поведінки. [1, с. 38-43].

Мета дослідження: осмислення соціокультурних аспектів самореалізації особистості у сучасному українському суспільстві.

Завдання дослідження: визначити ролі та вектори реалізації екзистенціальної установки особистості в умовах сучасної соціально-культурної кризи; розкрити детальніше кризові умови, в яких має відбуватися процес самореалізації особистості, зокрема, пересічного українця.

Предмет дослідження: філософський аспект соціокультурної самоідентифікації особистості.

Об'єкт дослідження - процес самоідентифікації особистості. Перманентні кризи в багатьох сферах суспільного життя стали предметом вивчення філософських наук, а особливо актуальною стала проблема виявлення різних аспектів буття індивіда в кризовому суспільстві. Це знайшло відображення в наукових дослідженнях життєвих криз особистості Л.В. Сохань, О.А. Донченко, особистості як суб'єкту соціальних змін, суспільних криз та життєвих стратегій особистості, адаптації особистості до суспільної нестабільності О.Г. Злобіної та В.О. Тихоновича, світоглядних орієнтацій особистості в умовах трансформації суспільства Л.В. Кривеги, проблеми душевної гармонії особистості в умовах духовної кризи суспільства О.Г. Курбатова та інших. На глобальному рівні проблемою для самоідентифікації та самореалізації українців є те, що Україна як держава і як суспільство не має чітко визначеної стратегії розвитку, офіційної ідеології як концентрованого виразу основних проблем та інтересів українського суспільства, а разом з тим – і пересічного громадянина [3, с. 71, 74]. В умовах соціальних відносин нового типу, ускладнених соціально-економічною кризою та процесом утвердження комерціалізації усіх сфер життя, в яких знаходяться сучасний українець, відбувається трансформація мотиваційних компонентів самореалізації особистості. Вона характеризується деформацією в структурі мотивації, руйнуванням високих, значущих для людини цінностей, виникненням додаткових

аспектів ціннісної кризи, необхідністю зміни провідних мотивів, а стосовно індивідуальних життєвих стереотипів глибшого (несвідомого) психологічного рівня, то вони поглиблюють соціальну дезадаптацію психологічно ригідних людей, неспроможних швидко адаптуватися до мінливих соціальних умов [2, с.72].

На тлі всезагальних неоднозначних, багато в чому суперечливих соціальних процесів одним з основних детермінуючих чинників життя індивіда, який знаходиться в ситуації постмодерна, утверджується невизначеність. Цей процес ускладнюється також тим, що людина постійно, завжди перебуває в стані певної екзистенційної невизначеності, котра характеризується і біологічною недостатністю, і колізіями перервного та безперервного, раціонального та ірраціонального, у яких головним критерієм збалансованості суспільних відносин є можливість чи неможливість особистісної самореалізації, задоволення потреб, запитів та здійснення мрій індивіда як суб'єкта життєдіяльності. Власне, сама криза ідентичності є однією з найактуальніших проблем, які досліджують сучасні філософські науки, адже, як зазначав В. Хьосле, для того, щоб зрозуміти сучасний світ, навряд чи кожен досягне своєї мети, не зрозумівши логіки кризи ідентичності [4,с.112]. Вона сьогодні набирає все більш різних форм і проявів, зокрема «відчуження людини від суспільства, людей і самої себе, різні форми апатії, широко розповсюджені феномени деперсоналізації людини і дереалізації соціокультурних умов життя людини, психопатологічні форми свідомості і поведінки...»[5,с. 110]. За умов кризи ідентичності на перший план в особистості виходять групові інтереси, які заміщають індивідуальні, ігнорування яких призводить до втрати нею власної автономності при здійсненні важливих рішень стосовно вибору сфер та способів реалізації власних сутнісних сил. Суспільство дедалі інтенсивніше нав'язує індивідам стереотипні моделі поведінки, а масова криза ідентичності поглиблює цей процес і виникає явище стандартизованої свідомості, яка стає характерною для багатьох людей. Але, з іншого боку, суспільством пропонується величезна кількість різних соціальних ролей, а свобода, яка є основною умовою і формою самореалізації особистості, дозволяє останній вільно обирати бажані для неї сфери та шляхи. Також самореалізація особистості зазнає суттєвої соціально-культурної детермінації у зв'язку із процесами утвердження масової культури. Її специфіка полягає у впливі на формування ціннісних орієнтацій особистості та потреби в самореалізації, а також і в обумовленні самопізнання, самовизначення та самоідентифікацію через такі найпоширеніші канали як засоби масової інформації та комунікації. Базовим типом особистості, який намагається сформувати масова культура, є споживач, суб'єкт, який безвольно сприймає рекламні установки, а уявлення, архетипи, цінності цієї культури стають частиною його внутрішнього світу і свою самодіяльність він здійснює виключно із заданих позицій. У такий спосіб відбувається зміна функціональної ролі культури, яка раніше полягала в метафізичній місії та духовному самостановленню, до засобу втечі від себе та реального світу у фантомне буття. Така ситуація, яка ще й підсилена нестійкими та мінливими соціальними процесами, призводить до того, що особистість стає нездатною розвиватися на основі власної індивідуальності. [6, с.162].

Висновки: Отже, у сучасному українському суспільстві, в якому тривають трансформаційні процеси, основними ознаками яких є кризовість, невизначеність

та нестабільність, процес самореалізації особистості зазнає детермінантного впливу постійних соціальних, політичних, духовних, інформаційних криз та революцій. За такої ситуації культура не здатна пропонувати індивідам адекватних до цих перетворень моделей самореалізації. Новітні інформаційні технології намагаються помістити індивіда у віртуальні світи, у яких втрачається реальність часу та сенс життя, а, отже, й індивідуальна свобода як обов'язкова умова й форма самореалізації особистості. Основною вимогою, яка ставиться сьогодні до духовної культури, є створення суспільного ідеалу індивіда, що містив би передусім такий комплекс цілей, як активність, свобода та автономність у процесі самореалізації.

Список використаної літератури

1. Бевзенко Л.Д. Стили жизни переходного общества. – К.: ИС НАНУ, 2008. – 144 с.
2. Пилипенко Н. Психологічні особливості самореалізації особистості в умовах професійної кризи. // Соціальна психологія. – 2005. – № 3. – С. 72-79.
3. Павлов Ю.В. Соціокультурні виміри сучасного українського суспільства // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. Альманах. Збірник наукових праць. Випуск 23 // Видавничий центр КНЛУ. – Київ, 2009.
4. Хесле В. Кризис индивидуальной и коллективной идентичности // Вопросы философии. – 1994. – № 10. – С. 112-123.
5. Бочков Е.В. Проблема взаимоотношенности идентификации и омассовления в современном обществе // Ідентичність у сучасному вимірі. Матеріали Міжнародної науково-теоретично конференції. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. – С. 109-111.
6. Блюменкранц М. Глобальные проблемы современного культурного процесса // Вопросы философии. – 2006. – № 5. – С. 160-164.

*Шилівська Ілона,
студентка гр. ПСмб-11,
юридичного факультету, ТНЕУ*

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми визначається чинниками об'єктивного та суб'єктивного характеру. До числа об'єктивних причин слід віднести значне підвищення ролі грошей у сучасному суспільстві. Гроші перетворюються в універсальну міру життя в умовах розвитку «фінансової цивілізації», яку розуміють як проникнення «економічного» на інші рівні буття людини. Через призму грошей відбувається вироблення системи цінностей, народжується нова аксіологія, нова етика. Гроші диктують свою політику, нав'язують свій світогляд, свою філософію. Гроші перетворилися з інструменту економічної діяльності на головний вимір людської долі, позаяк багатство та бідність не лише зовнішні обставини життя, але й діапазон екзистенційних моделей, у якому людина переживає своє буття у світі. Тема грошей цікава ще й тим, що вона більшою або меншою мірою зачіпає всі прояви людського буття. Навіть обмеживши себе завданням розглянути гроші як культурний феномен, поставивши питання про місце грошей в системі духовних цінностей, ми прирікаємо себе на черговий дискурс, починаючи з фундаментального переосмислення категорій «культура», «цінність», «господарство», «смісл життя». Суб'єктивним моментом в обгунтуванні актуальності обраної теми є той факт, що проблема цінностей надзвичайно загострюється в переломні (кризові) епохи історичного розвитку культури, бо кожного разу, коли спільноти людей зіштовхуються з соціальними катаклізмами, коли хаос, хитання з одного боку, а з іншого - сподівання знайти вихід, поєднується в синтетичне питання «бути чи не бути» культурі, філософська думка незмінно опинялася перед ціннісною проблематикою як основою культури особистості, нації, суспільства загалом. За цих умов існує гостра потреба у соціально-філософській рефлексії щодо грошей та їх місця у соціокультурному просторі буття. Протягом багатьох століть становлення культури й цивілізації гроші в різних контекстах поставали предметом дослідження в працях Арістотеля, Платона, Д. Фома, А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, Г. Зіммеля, В. Зомбарта та багатьох інших. До змісту цього феномена зверталися економісти та соціологи, літератори та психологи, історики та правознавці. Однак і донині проблема грошей, артикульована в різних контекстах культури як спосіб розуміння світу й людини, є однією з найменш розроблених у філософії.

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити зміст і природу грошей як феномена, який безпосередньо впливає на розвиток та функціонування культури як соціального буття людини. Реалізація мети обумовлює вирішення таких **завдань**: проаналізувати основні світоглядні й методологічні засади, що визначають зміст поняття грошей; розглянути різні семантики поняття «гроші» як категорії філософського дискурсу; дослідити модальності грошей; визначити місце феномена грошей у розвитку соціального буття як чинника, що визначає логіку і смисл суспільного життя та його спрямованість.

Об'єктом дослідження є феномен грошей як прояв соціального буття.

Предмет дослідження- соціально-філософський аналіз грошей як цінності в системі господарської діяльності, що є сферою соціального буття. Гроші - це цінність, що функціонує в якості фундаментального засобу комунікації соціуму, системи елементів й відносин організації людської життєдіяльності у вигляді господарства [1, с. 229]. Гроші впливають на систему цінностей людини, на становлення особистості, її сенсожиттєвого вибору, смислоустрою, а також становлення самої себе. Індивід у своєму становленні керується тими цінностями, які представлені і превалюють в культурі, він тільки робить вибір та наповнює їх або значенням, або смыслом [2, с. 34-35]. Тому сенс життя у свідомості і поведінці індивіда набуває форми обов'язку та ідеалів, які він добровільно бере на себе, і є проявом свободи волі індивіда. Гроші - це енергія, яка визначає кількісні кордони й одночасно якісну безмежність можливостей в діях людей. Гроші наповнюють матеріальною силою волю людини і створюють фомадський механізм її реалізації, але вони байдужі до того, на що ця воля спрямована. Вони «вбирають в себе» енергію життєдіяльності індивідів щодо реалізації їх цілей. Тим самим постають відображенням динаміки життя, і самі вони є динамічними. Вони все більше втручаються в екзистенційне буття людини займаючи одне з головних місць, а іноді стають сенсом життя і виправданням цього сенсу. Гроші також виконують інформаційну функцію, і з моменту своєї появи виконували роль «безмовних інформаторів», несли й несуть інформацію не тільки про свою вартість, товарів і послуг, але й інформують суб'єктів ринку про стан і перспективи розвитку окремих галузей і господарств. Містять в собі інформацію про сьогодення, минуле і майбутнє. У свою чергу, гроші і дозволяють оцінити цінність і самої інформації. Практично завжди були причиною конфліктів, пов'язаних з нормами моралі. І, мабуть, неспроста існує питання: гроші це «добро» чи «зло»? Вони «стискають час» і людина, тим не менше, прагнучи поставленої мети, починає діяти згідно з ситуацією, що склалася, виходячи з конкретних умов (засобів), і тільки потім цю дію намагається узгодити з вимогами етики. Ставлення до грошей – це компонент цілісної системи відношень особистості, емоційно забарвлені уявлення та оцінки об'єктів, явищ та подій, пов'язаних з монетарним регулюванням життя суспільства, групи або особистості. Гроші в житті сучасної людини. Сьогодні, говорячи про успішність, звичайно думають про доходи. Вимірювання ефективності власного життя в грошовому еквіваленті стало закономірним і представляється єдино можливим і правильним [4, с. 224]. Глобальна економіка і «окремо взяте» людське життя стали в сучасному світі максимально фінансово залежними. Багатьма психологічними дослідженнями доведено, що реакція людини на фінансові фактори впливає на її життя [3, с. 350]. Одна лише думка про гроші переводить мозок у стан, в якому людина стає егоїстичною. Чим більше людина цінує фінансовий успіх, тим менше значення для неї мають проблеми суспільства в цілому.

Висновки. Ставлення до грошей є важливим компонентом економічної свідомості груп і конкретних людей. Гроші можуть виступати й метою, і засобом. Вплив фактора класової належності перекриває вплив рівня доходу та культурних розходжень стосовно ставлення до грошей. Людям нав'язується дуже високий стандарт споживання та побутового комфорту, а емоційність сьогодні не компенсує незручності. Рай перемістився у палаци та лімузини. Суспільство споживання, у якому ми живемо, формує певні стереотипи

поведінки, життєвий стиль у якому гроші несуть важливий і подекуди негативний вплив на культуру, цінності та життя самих людей.

Список використаної літератури

1. «Божественна» природа грошей як предмет соціально-філософського аналізу / Філософія фінансової цивілізації; людина у світі фаш ей; Матеріали Міжнародних філософсько-економічних читань (20-21 травня 2009 року, м. Львів) / Університет банківської справи Національного банку України; Редкол.; Відп. секретар З. Е. Скринник. - Львів, 2009. - С. 229-238.

2. Гончаров В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу/ В.В. Гончаров // Мандрівець. - 2008. - №4(75). - С. 34-37.

3. Гроші в контексті культури та релігії / Філософія гуманітарного знання; раціональність і духовність. Матеріали Міжнародної наукової конференції 2-3 жовтня 2008 р. - Чернівці; Рута, 2008. - С. 350-352.

4. Деньги как компонент культуры // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. - Запоріжжя, 2008. - Вип.21. - С. 220-224.

*Ягла Оксана,
студентка гр. ПС-11,
юридичного факультету, ТНЕУ.*

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ПАРАДИГМИ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження. Проблема унікальності людської особистості з давніх часів постає наріжним каменем філософського пізнання, була і залишається центральною темою наук про людину і суспільство, перш за все, філософії, психології, педагогіки. Одним із центральних питань соціального знання у наш час стала проблема унікальності людської особистості. Все багатоманіття проявів буття визначається якостями та глибиною її сутності. Проблема особистості як соціального об'єкта знаходить прояви в духовному самовизначенні та самоствердженні. Особливої актуальності та значущості за таких умов набувають світоглядні проблеми вибору життєвих позицій та ціннісних орієнтацій особистості. Тому осмислення ролі особистості в ціннісній парадигмі соціуму перехідного періоду виявляється досить важливим.

Мета дослідження- проблема унікальності людської особистості в ціннісній парадигмі соціуму та визначення впливу суспільства на формування індивідуальності особистості. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань:** проаналізувати ставлення до проблеми унікальності людської особистості у різні періоди розвитку філософського вчення; визначити вплив ціннісної парадигми соціуму на формування індивідуальності особистості.

Об'єкт дослідження: особистість в ціннісній парадигмі соціуму.

Предмет дослідження: проблема унікальності людської особистості в ціннісній парадигмі соціуму. Особистість – це конкретна людина, яка є представником певного суспільства, певної соціальної групи, займається конкретним видом діяльності, усвідомлює своє ставлення до навколишнього світу і наділена певними індивідуально-психологічними відмінностями. Відомий поет Стародавньої Греції Евріпід говорив, що в світі багато дивних див, та найдивніше з них - людина. Унікальне творіння природи, суспільства і самої себе - ось що таке людина - найдивніше з дивних див з її неповторністю, з багатоманітними біологічними рисами. З давніх-давен філософи прагнуть розкрити суть людини, її світ, зміст, її життя. Ще філософ Сократ заклав основи філософії людини. Людина, як особистість, завжди була актуальною і популярною темою для обговорення та дослідження. Адже кожен на одну й ту ж тему має свої думки і дотримується різних точок зору. Людина ніби вбирає в себе всю багатоманітність соціальних зв'язків і відносин. Суть особливої особи становить не її борода, не її кров, не її абстрактна фізична природа, а її соціальна якість. Властивості особи не зводяться до її індивідуальних особливостей. Особа тим значніша, чим більше в її індивідуальності є загальних, загальнолюдських особливостей. Індивідуальні особливості і властивості особи – це не одне і теж, що особисті властивості індивіда, тобто властивості, що характеризують його як особу [1]. Кожна особистість є унікальною, бо всі люди різні. Кожен з нас особливий, бо у кожного є різні таланти. Проблема унікальності особистості трохи полягає у тому, що багатьом важко проявляти себе у соціумі через індивідуальні риси характеру та

внутрішні проблеми. У філософії Давньої Греції філософи твердили, що людина містить усі основні елементи космосу. Людина концентрує енергію космосу. Але згодом почали розглядати її в умовах соціокультурного буття [2, с.12]. Філософія Нового часу вважала істинно людським у людині те, що робить її представником всього людства, тому зосереджувала увагу на її всезагальній природі, соціальній сутності [3, с.624]. Особистість виокремлюється в епоху Відродження у сучасному розумінні поняття не просто як окремість, що не зводиться до спільноти, а як самоцінна соціальна індивідуальність, соціальний суб'єкт, що діє самостійно. Особистість (лат. - persona) - конкретний вираз сутності людини, цілісне втілення і реалізація в ній системи соціально значущих рис і якостей суспільства. Теорії, що містять усвідомлення суперечностей індивідуальності і соціуму, дуже поширені в сучасній філософії. В протилежність поняттю індивідуальність появились поняття масове суспільство, масова культура, людина - маси. Відомі філософи Микола Бердяєв,

Хосе Ортега-і-Гассет присвячують спеціальні праці проблемі людини і маси. У них робиться висновок, що в сучасних умовах переважає людина маси, якій притаманні уніфіковані потреби, цінності, ідеали. Суспільство ж втрачає основне джерело розвитку - творчу особистість, прогрес суспільства - під загрозою. Впливовими і досі в сучасній антропології залишаються теорії фрейдизму і неофрейдизму [1]. Якщо поняття індивідуальності підводить діяльність людини під міру своєрідності та неповторності, багатогранності та гармонійності, природності та невимушеності, то поняття особистості акцентує в ній свідомо-вольовий початок. Індивід тим більше заслуговує право називатись особистістю, чим ясніше усвідомлює мотиви своєї поведінки і чим суворіше її контролює, підкоряючи єдиній життєвій стратегії [4, с. 33]. Особливості становища людини в світі засвідчують, що задля того, щоби бути людиною, треба, звичайно, людиною народитися; проте ця умова є необхідною, але недостатньою: людина не народжується із готовою програмою на життя (якщо ми і віримо у те, що хтось задалегідь визначив наше життя, ми все одно позбавлені знань про те, що і як саме нам призначено), тому вона сама повинна її знайти, виробити, здійснити свій життєвий вибір, оскільки в кінцевому підсумку лише вона сама має право розпорядитися власним життям [5, с.12]. За теорією соціальної мобільності особистість водночас перебуває у кількох суспільних системах: конгломератах (натовпі), верствах (фахівці, політики) та інститутах (політичні партії, церква). У кожній спільноті становище особистості визначається кількома диспозиціями: бідний - заможний, гарний фахівець - поганий фахівець [6, с.25].

Висновки. Формування якостей особистості тісно зв'язане з індивідуальною самосвідомістю людини, змістом її цінностей, залежить не тільки від становища індивіда у суспільстві, але й від особистого ставлення до свого становища, власної позиції. Це пояснює той факт, що в умовах одного соціального середовища формуються різні типи особистостей. Отже, поняття особистості визначає уявлення про людину як істоту цілісну, яка об'єднує в собі особисті, соціальні і природні якості.

Список використаної літератури

1. Філософія URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12713/>
2. Громадське суспільство як проблема культури / Ходаківський М. //Людина і політика. - 2000. - С. 10-15.

3. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство / Є. Подольська. - К.: ІН К О С, 2006. - С. 624.
4. Духовні засади та механізм формування національної самосвідомості // Стратегічна панорама. Щоквартальний науково-практичний журнал Ради національної безпеки і оборони України. К., 1999. №3. С. 146-154.
5. Навчальний посібник «Філософія» Петрушенко В.Л., С. 12.
6. Сорокин П. А. Общедоступный учебник социологии. Статьи разных лет. / П.А. Сорокин - М.: Наука, 1994. - С. 24-25.

*Линюк Дар'я,
студентка гр. МАРК-11,
факультет економіки та управління, ТНЕУ*

РОЗВИТОК ОСВІТИ В ЧАС ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Наразі світ знаходиться в процесі активної глобалізації, низки взаємопов'язаних трансформаційних процесів у просторовій організації економічних та соціальних відносин на різних рівнях, в тому числі і в Україні, що має значний вплив на сучасну систему освіти та напрямки потенціалу її розвитку, тож визначатиме майбутні перспективи становлення національного ринку праці та українських фахівців в цілому.

Мета дослідження полягає у здійсненні системного аналізу основних чинників формування перспектив розвитку освіти в Україні та вплив глобалізації з її наслідками. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду **завдань**: визначити, який вплив має глобалізація у сьогоденні та який вплив матиме надалі; розглянути можливості розвитку та сучасні проблеми української освіти. **Об'єктом дослідження**: українська освіта, сучасний розвиток освіти в Україні, вплив глобалізації та інтеграційних процесів.

Предмет дослідження: розвиток та вдосконалення освітньої системи в умовах інтеграції та глобалізації в цілому, проблема визначення найефективнішої системи освіти в українських реаліях. Основна ідея процесу глобалізації – це створення простору (середовища), в якому вільно поширюються ідеї, тим самим даючи поштовх для розвитку сучасних інститутів, в тому числі і освіти. В першу чергу всі розглядають вплив глобалізації на економічний сектор, а вже потім на всі інші, що не зовсім вірно в сучасних реаліях постійного розвитку всіх сфер одночасно, а також враховуючи той вплив, який мають інші сфери, такі як політика, культура, освіта, наука та інші на подальший розвиток кожної національної економіки, як окремого учасника економічних відносин. Саме люди, фахівці, яких вишколює кожна держава, та якість їх освіти мають вплив на майбутнє державної економіки, а потім вже й світової економіки, так як їхні дії визначатимуть чи буде економіка розвиватися чи піддасться процесу стагнації. Розгляд викликів глобалізації та інформаційної революції є одним з головних завдань сучасних наукових досліджень. Адже система освіти визнана сьогодні найважливішою сферою існування суспільства знань і має постійно відповідати на різні вимоги мінливого світу та реагувати на будь-які трансформації економіки та суспільства [1, с. 34]. У третьому тисячолітті Україна, хоч і з деяким запізненням, вслід за високорозвиненими країнами вступає у фазу постіндустріального (інформаційного) суспільства, в якому провідну роль відіграють гуманітарні знання і гуманні цінності, здатність до саморозвитку й спілкування з іншими людьми, спроможність до трудової й соціальної мобільності в умовах, які динамічно змінюються. Тому, головним умінням, яким має озброїти людину навчальний заклад, стає вміння самостійно знаходити і опрацьовувати інформацію, здобувати освіту впродовж життя, генерувати нові ідеї. Ключовим завданнями освіти у ХХІ столітті є розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переході від суспільства знань до

суспільства життєво компетентних громадян[2, с. 185]. Серйозною дилемою в наш час постає питання: якої освіти ми хочемо для наступних поколінь? Наразі нашу освіту визнають іноземці, вступають в наші вищі навчальні заклади та отримують повну освіту, але, в той же час, вона має свої прогалини, результатом чого є відсутність різних навичок, таких як: комунікативні навички, навички тайм-менеджменту, здатності працювати в команді та працювати на результат, креативності, публічного мовлення тощо. Це й спричиняє проблему неможливості працевлаштування після отримання вищої освіти, так як роботодавець ставить чіткі вимоги щодо досвіду та практичних навичок. Незважаючи на те, що наша освіта визнається гарною, але чомусь не нашими роботодавцями, що нашою думку, що все ж таки ми маємо змінювати, а саме розвивати освітні стандарти, таким чином, щоб повна вища освіта дійсно цінувалася як серед тих, хто її отримав, так і серед тих, хто оцінюватиме її якість в практичному плані. Основні тенденції та стратегії розвитку освіти в найближчий час викладені в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Стратегічними напрямками державної політики у сфері освіти повинні стати: оновлені згідно з вимогами часу нормативної бази системи освіти; модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентного підходу; створення та забезпечення можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей; створення навчальних закладів різних форм власності; забезпечення доступності та безперервності освіти протягом усього життя; побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді; формування безпечного освітнього середовища, екологізації освіти; розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті; інформатизація освіти, вдосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки; забезпечення проведення національного моніторингу системи освіти; підвищення соціального статусу педагогічних та наукових працівників; створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти; перебудова навчально-виховного процесу на засадах розвивальної педагогіки, спрямованої на раннє виявлення та найбільш повне розкриття потенціалу (здібностей) у дітей, з урахуванням їх вікових та психологічних особливостей; забезпечення розвитку та функціонування української мови як державної, задоволення мовно-освітніх потреб національних меншин, створення умов для вивчення іноземних мов [2, с. 185]. Але чи дійсно працюватимуть ці стратегії? Дізнатися напевно можна шляхом звичайного спостереження за досвідом змін цієї ж системи в іноземному середовищі та запозичення вже працюючих методик. Але не варто забувати про те, що українське суспільство кардинально інше, а саме менталітет та традиційні цінності українського народу, тож основною метою для покращення рівня життя майбутніх поколінь є вдосконалення, інтегрування найефективніших засобів навчання, враховуючи всі культурні характеристики та культурні особливості.

Висновки. Розглядаючи ці всі аспекти української освіти, можна зробити висновки, що шляхом запозичення іноземних стратегій та інтегрування їх в українське суспільство, враховуючи всі поправки пов'язані з культурними особливостями, а також кроками, спрямованими на збереження власної національної самобутності, є можливість спрямувати процеси глобалізації на покращення та вдосконалення системи освіти в Україні, тобто використати для досягнення однієї з найважливіших цілей – підвищення рівня кваліфікації

української молоді та створення сильних конкурентоспроможних фахівців не тільки на українському ринку, а й інтернаціональному, використовуючи всі переваги процесу глобалізації.

Список використаної літератури

1. Войналович О. Глобалізація і розвиток сучасної освіти в Україні / О. Войналович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/6932/1/Voynalovych.pdf>
2. Силадій І. Розвиток освіти в контексті основних викликів глобалізації / Іван Силадій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vou_2016_4_7.pdf

*Демчук Іван,
студентка гр. ЕК-11,*

Факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження: упродовж останніх десятиліть відбувається трансформація суспільства, котрі не могли не позначитися на його соціальній структурі зазначене об'єктивно актуалізує необхідність теоретичного аналізу сучасного стану соціальної структури суспільства та різних поглядів динаміки її змін

Метою дослідження є визначення різних поглядів на соціальну структуру суспільства, соціокультурних вимірів соціальної стратифікації.

Завдання дослідження є проаналізувати поняття соціальної структури різними вченими.

Об'єктом дослідження є концепції світогляду сучасного суспільства.

Предметом дослідження є погляди на формування суспільства.

Питання вивчення соціальної структури суспільства займають важливе місце в соціальній філософії. У даній статті спробуємо розглянути різні погляди на соціальну структуру суспільства.

Соціальна структура - це сукупність соціальних груп, класів, прошарків, каст і т.п., що розрізняються їх становищем та роллю в суспільному житті. Кожна людина має відповідний статус, т. т. певне місце в суспільстві, оскільки відноситься до тієї чи іншої соціальної групи. Це місце в першу чергу визначається відношенням до засобів виробництва, взагалі до власності, а також статтю, віком, походженням, рівнем освіти, професією, сімейним станом і деякими іншими характеристиками. «.[2,с.202]

Уже в античну епоху Платон, створюючи свою концепцію ідеальної держави, звертав увагу на соціальну структуру. Розроблена ним модель суспільства включає три стани: філософів, що керують державою, воїнів і працівників (селян, ремісників). Функція працівників полягає в покорі філософам-правителям і добуванні для держави життєвих ресурсів. При аналізі виникнення держави як аргумент на користь станового поділу суспільства античний мислитель посилається на принцип поділу праці.

Інше уявлення про соціальну структуру розробляв видатний французький соціаліст-утопіст Фур'є. Він виділяє п'ять класів: двір, знать, буржуазія, народ, чернь. Кожен клас ставиться вороже до іншого. Основне протиріччя - між багатими і бідними».[1,с.155].

Що спільного між двома цими уявленнями про соціальну структуру? По-перше, за Платоном і по Фур'є, соціальна структура - це певний безліч соціальних груп, що розрізняються між собою виконанням тих чи інших функцій в суспільстві, а також розміром багатства. На основі цих відмінностей в соціальному житті складаються певні і досить жорсткі відносини між групами в сфері владних структур і багатства. У міру розвитку суспільства характер цих відносин змінюється: влада одних груп слабшає, інших - посилюється, багатство перерозподіляється на користь інших груп. Але разом з тим ці відносини дуже стійкі і протягом довгого часу залишаються постійними. По-

друге, і за Платоном, і по Фур'є, в основі соціальних верств лежать певні позиції, які вони займають в суспільстві: влада, багатство. «.[3]

Різні вчені поняття «соціальна структура» використовують в широкому і вузькому сенсі. Так, згідно з Т. Парсонса, соціальна система - взаємозалежність людей, та форми поведінки людей. Вони описуються за допомогою категорії «соціальна структура», що позначає ті закономірності їх існування в соціальній системі, які або захищають її від виникнення нестабільності і конфліктів, або роблять їх соціально прийнятними. «.[1]

Деякі дослідники замість поняття «соціальна структура» використовують поняття «соціальна стратифікація». Так, П. А. Сорокін дав цікавий і змістовний аналіз категорії «соціальна стратифікація», яку він визначає наступним чином: «Соціальна стратифікація - це диференціація деякої даної сукупності людей (населення) на класи в ієрархічному ранзі. Вона знаходить вираження в існуванні вищих і нижчих шарів. Її основа і сутність - у нерівномірному розподілі прав і привілеїв, відповідальності й обов'язку, наявності або відсутності соціальних цінностей, влади і впливи серед членів того чи іншого співтовариства «.[5]

Форми соціальної стратифікації різноманітні. Якщо серед членів суспільства є і заможні, і бідні, то в такому суспільстві має місце економічне розшарування. Крім того, якщо в суспільстві є керуючі керовані, то це означає, що воно політично диференційовано. Потім, якщо члени суспільства розділені на різні групи по своїх заняттях і при цьому професії розрізняються за престижністю, а члени професійної групи поділяються на керівників і підлеглих, то така група професійна диференційована.

Таким чином, П. Сорокін виділяє три основні форми соціальної стратифікації: економічна, політична, професійна. І зазвичай ці форми тісно переплетені. Представники вищих економічних верств одночасно ставляться і до вищих політичних і професійних шарів, а незаможні зазвичай позбавлені громадянських прав і знаходяться в нижчих шарах професійної ієрархії, хоча бувають і винятки.

П. Сорокін вважає, що соціальна стратифікація є постійною характеристикою будь-якої соціально організованої групи. Суспільство завжди соціально диференційовано, і соціальна стратифікація - це постійна характеристика будь-якого організованого суспільства.[5]

Дуже важливе значення в концепції П. Сорокіна має і теорія соціальної мобільності. Цей термін вперше був введений саме П. Сорокіним, і він дуже широко застосовувався і застосовується в дослідженнях соціальної структури суспільства. Соціальна мобільність - це соціальне переміщення або переходи людей з одних суспільних груп і прошарків в інші. Це також просування до позицій з більш високим престижем, доходом і владою. Крім соціального сходження, можуть мати місце і сходження, деградація. Поняття «соціальна мобільність» використовується також і для характеристики ступеня «відкритості» або «закритості» соціальних груп в суспільстві.[4]

Вивчення соціальної мобільності має державне значення. Необхідно мати повні уявлення про що відбуваються в суспільстві соціальних переміщеннях, знати їх причини та основні напрямки, щоб контролювати ці процеси, свідомо

впливати на них в інтересах збереження не тільки доцільною соціальною динамікою, але і стабільністю суспільства.

Соціальні зв'язки і відносини людини в суспільстві різноманітні і багатозначні. Вони включені у безліч різних спільнот і є представником певного класу, народу, етносу, нації. Одночасно включений і в певну мікро соціальне середовище і належить до різних мікросоціальних спільнотам, а також виступає представником якоїсь раси, статевої і вікової групи, соціального класу, касты і т. п. «.[1,с.168]

Чи не залишає без уваги П. Сорокін і теорії класів. Всі численні концепції класів він ділить на «моністичні» - виділяють клас на підставі однієї ознаки і зображують його як елементарну групу, і на теорії «плюралістичні», що виділяють клас на підставі багатьох ознак.

Представники першого напряму висувують такі теорії класів: расову, професійну, соціального рангу і за величиною багатства. До другого напрямку відносяться розподільна теорія класів і виробнича.

Як же сам автор «Системи соціології» визначає класи? Для нього класи є кумулятивною, нормальною, солідарною, напівзакритою і наближається до відкритої, типовою для нашого часу групою. Ця група складена з трьох основних угруповань: професійної, майнової, об'ємно-правової. «Сукупність осіб, схожих за професією, за майновим станом, за обсягом прав, а отже, мають тотожні професійно-майново-соціально-правові інтереси, складе клас».

Зупинимося коротко на концепції П. Сорокіна, що стосується проблеми соціального розшарування населення на різні колективи, спільноті. П. Сорокін вважає, що тільки взаємодіючі індивіди складають колективне єдність, так як між їх поведінкою встановлюється функціональна зв'язок. А оскільки інтенсивність взаємодії між людьми різна і ступінь взаємозумовленості поведінки індивідів різна, то це веде до появи в суспільстві цілої піраміди колективних єдностей, тобто різного роду спільнот. Щоб мати правильне уявлення про будову і склад населення, т. т. про соціальну структуру, П. Сорокін вводить три групи спільнот: елементарні групи, кумулятивні і складний соціальний агрегат. «.[5]

1. Елементарне колективне єдність є реальна сукупність осіб, об'єднаних в одне взаємодіє ціле будь-яким одним ознакою, досить яким і певним, що не зводиться до інших ознаками. Прикладом таких спільнот є релігійні об'єднання, групи, які об'єднуються за схожими професіями або належать до однієї статі, і т. п.

2. Кумулятивна соціальна група являє собою сукупність взаємодіючих сил, пов'язаних в одне взаємодіє ціле не одним, а двома, трьома або поруч подібних елементарних ознак. Прикладом такої групи є група людей, яка належить не тільки до однієї релігії, а й до однієї держави, і до однієї професії.

3. Соціальний складний агрегат являє «з'єднання осіб, що укладає в собі два або більше число різних елементарних колективних єдностей, або два або більше число різних, кумулятивних груп, або і елементарні, і кумулятивні колективні єдності».

Таким складним соціальним агрегатом фактично є все населення, що займає ту чи іншу територію.

Дуже цікавий подальший хід міркувань П. Сорокіна про те, які ж ознаки викликають тяжіння і угруповання подібних щодо цієї ознаки індивідів в колективне єдність. В якості таких ознак для об'єднання в елементарні спільності або групи виступають такі: расові, статевої, вікової, сімейна приналежність, державне підданство, мова, професія, майно (багатство або бідність), обсяг прав, релігія, належність до політичної партії, ряд ознак психологічного характеру та багато інших.

Відповідно до цих ознак П. Сорокін виділяє найважливіші елементарні групи, на які розпадається населення сучасних «культурних країн». це:

1) расова, 2) статевая, 3) вікова, 4) за сімейною приналежності, 5) по державній приналежності, 6) мовна, 7) професійна, 8) майнова, 9) об'ємно-правова, 10) територіальна, 11) релігійна, 12) партійна, 13) психоідеологіческая. [5]

Насправді в суспільному житті елементарні групи зустрічаються рідше, ніж кумулятивні. У кумулятивних спільнотах в одне організоване ціле пов'язані кілька елементарних груп.

У чому ж сенс цієї теорії елементарних і кумулятивних соціальних груп? П. Сорокін однозначно відповідає на це питання. У суспільстві безліч груп, вони різні за складом, за складністю, і ця теорія дає можливість дуже швидко і легко віднести ту чи іншу групу чи спільність суспільства до елементарної або кумулятивної, дає можливість отримати точну і певну характеристику природи даної групи, її складу, характеру і змісту.

Висновок. Таким чином, короткий аналіз різних теорій соціальної структури показує, що проблема соціальної структури складна і багатоаспектна. Суспільство як цілісне соціальне утворення являє собою продукт взаємодії людей, що надходять свідомо і переслідують свідомо поставлені цілі і завдання. Вони належать до певних класів, верств, груп, каст і т. п. У них різні інтереси і потягу, і щоб суспільство розвивалося стабільно і без соціальних катаклізмів, необхідно знати, які класи, шари, групи складають його структуру, яким є їхній життєвий рівень і т. п. Тому соціальна структура завжди буде представляти інтерес з точки зору не тільки теорії, але і практики.

Список використаної літератури

1. Гегель. Філософія права. Видавництво «Мысль» Москва 1990
2. Касьян В. І. ФІОСОФІЯ Навчальний посібник К.: Знання 2008 р.
3. Кузнецов В. Н. Французская буржуазная философия XX века. М., «Мысль», 1970. – 318 с.
4. Лавриненко В.Л. Філософія М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007
5. Сорокін П. А. Людина. Цивілізація. Суспільство. Москва., 1993. С. 285.

*Литвинко Ірина,
студентка гр.ЕК-11,
Факультету комп'ютерних інформаційних
технологій, ТНЕУ*

ЕКОНОМІКА В СИСТЕМІ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА КОМУНІКАЦІЙ МІЖ ЛЮДЬМИ

Актуальність теми дослідження: Актуальність зумовлена також важливістю здійснення на національному рівні комплексного політологічного аналізу еволюції ролі і функцій основних суб'єктів соціального діалогу у громадянському суспільстві у процесі їхньої інституціоналізації, а також впливу соціального діалогу на ефективність соціальної політики. Так загалом політичне осмислення поняття «соціальний діалог», що відображає трансформацію діалогу в системне соціальне і політичне явище, стає одним із актуальних завдань політологічної науки.

Важливим є розгляд проблем становлення громадянського суспільства, його інститутів, форм їхньої демократичної взаємодії з державою. Адже в даній ситуації саме процес становлення і розвитку соціального діалогу, як доводить практика, може відігравати важливу роль у визначенні перспектив основ сучасної соціальної політики держави, демократичних процесів у суспільстві. Вже це одне повинно спонукати науковців досліджувати проблему, де за мету слід поставити і довести правило: інституціоналізовані групи з числа учасників соціального діалогу, використовуючи демократичні методи регулювання суспільних процесів, можуть найбільше сприяти демократизації всіх соціальних і політичних процесів, досягненню нового рівня життя, соціальної злагоди в суспільстві.

Об'єктом дослідження є соціальний діалог як суспільний інститут.

Предмет дослідження є принципи становлення, функціонування та розвитку соціального діалогу в контексті взаємодії громадянського суспільства і держави.

Мета і завдання дослідження: Метою дослідження є політологічний аналіз становлення, функціонування та розвитку соціального діалогу в контексті взаємодії громадянського суспільства і держави.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- економічна соціологія і функції економічної масової комунікації;
- ролі в родині як наслідок впливу економіки;
- інформаційну базу взаємин між економічними інститутами.

Найважливіший аспект модернізації суспільства - модернізація економічна, яка передбачає глибинні зміни в економічному устрої суспільства. Наслідком змін до об'єктивної реальності є зміни у свідомості і мисленні індивідів. На жаль, далеко не завжди зміни ці сприяють підвищенню комфортності існування людини, часто стереотипне свідомість не «встигає» за «крутими віражами» економічної дійсності [2. с. 217-221.]

Звернемося до економічної соціології.

Економічна соціологія - галузь соціології, що вивчає соціальні аспекти економічних процесів і економічна поведінка людей в суспільстві; форми

соціальної організації; системи взаємопов'язаних ролей; моделі норм і цінностей, що регулюють економічну діяльність в конкретному суспільстві; взаємини між економічними інститутами [1. с. 171-177]. Економічна наука, наповнюючись конкретним змістом, не могла не використовувати соціологічні дослідження і тим самим дозволила виділити із загальної соціології новий напрямок. Економічна теорія і економічна соціологія розвивалися одночасно і паралельно.

Економічна масова комунікація виконує функції по вихованню члена сім'ї (дружина, чоловік, дитина), інформування членів сімей про практику економічної поведінки людини в тій чи іншій ролі члена сім'ї різних культур і т.д. Деякі з цих ролей запропоновані людині від народження (визначені його статтю, віком, соціальним походженням і т.п.), інші купуються шляхом особистих зусиль людини. Баланс між ролями може зміщуватися в ту чи іншу сторону. Так, зі зміною традиційної сім'ї (мати, батько, діти, бабусі, дідусі) і традиційних ролей в сім'ї жінці частіше доводиться грати ролі «годувальника», головного фінансиста і т.д. [3, с. 283]. Функція ж журналістики - допомогти індивіду вибрати властиву йому роль і виконувати її найбільш ефективно (освітня функція економічної масової комунікації).

Економічні ролі в малих трудових колективах - мікроекономічні ролі. Ролі в парі «керівник - підлеглий» (відносини субординації); ролі, які приймають або не приймають на себе працівники в процесі вилучення і максимізації прибутку в колективі; ролі, що передбачають ту чи іншу міру відповідальності і компетентності у виробничій, управлінській, організаційній, маркетингової та ін. діяльності колективу. [5, с. 131-144]. Масова економічна комунікація може безпосередньо впливати на якість виконання тієї чи іншої ролі або непрямим чином, наказуючи (виховуючи, інформуючи, переконуючи) важливість тієї чи іншої ролі і «правильність» її виконання.

Висновок. Перераховані функції економічної журналістики є скоріше підходи, приводи для подальшої дискусії. Можливі й інші точки зору. Очевидно, і теоретикам журналістики, і журналістам-практикам попереду ще багато роботи для актуалізації адекватних сучасному світі функцій журналістики. Актуалізація функцій економічної комунікації ставить нові завдання і перед економічною освітою журналіста. Очевидно, що тільки широко освічена журналіст, що володіє великим багажем економічних знань, зможе забезпечити адекватні сучасній дійсності, ефективні економічні комунікації, що сприяють модернізації суспільства.

Список використаної літератури

1. Беккер Г. Людська поведінка: економічний підхід. Вибрані праці з економічної теорії / пер. з англ. М., 2003; Вебер М. Історія господарства. Місто. М., 2001; Веблен Т. Теорія дозвільного класу. М., 1984; Верховна В.І., Зубков В.І. Економічна соціологія: монографія. М., 2002; Мізес Л., фон. Соціалізм. Економічний і соціологічний аналіз. М., 1994; Західна економічна соціологія: хрестоматія сучасної класики. М., 2004.

2. Дьоміна І.М. Сутність економічної журналістики // Известия ІГЕА. 2011. № 1. С. 217-221.

3. Журавський В., Кучеренко О., Михадьченко М. Політична еліта України: теорія і практика трансформації. - К.: Логос, 1999. - 283 с.

4. Олещенко В. Методологічні підходи аналізу еволюцій політичних еліт в Україні / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=318>

5. Соціальний діалог: від конфронтації до партнерства (політологічний аналіз у контексті взаємодії держави і громадянського суспільства) // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В.П. Бех. – Вип. 60. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – С. 131-144.

*Матулка Тетяна,
студентка гр.ЕК-11,
Факультету комп'ютерних інформаційних
технологій, ТНЕУ*

ФІЛОСОФІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: Нинішній світ змінюється як на глобальному, так і на локальному рівні. Ці зміни вимагають нових підходів до підготовки людини до життя, зокрема, засобами освіти. Традиційна освіта, зберігаючи загалом свій конструктивний зміст, багато в чому відстає від потреби дня, а тим більше – від перспектив, які очікують на людину вже в недалекому майбутньому.

Мета дослідження: здійснення філософського аналізу сутності форм і напрямків вияву інноваційного розвитку освіти як соціокультурного феномена в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні.

Завдання дослідження: концептуалізувати поняття «інноваційний розвиток освіти»; визначити сутність та детермінуючі чинники інноваційного розвитку освіти; проаналізувати основні напрямки інноваційного розвитку освіти України.

Об'єкт дослідження: модернізація вітчизняної освіти в контексті глобалізації та інформатизації сучасного соціального світу.

Предмет дослідження: філософські засади дослідження інноваційного розвитку освіти як соціокультурного феномена.

Освіта є найважливішим соціальним інститутом, процеси, що відбуваються в освіті, виявляються безпосередньо пов'язаними з тими змінами, які відбуваються в суспільстві. Нинішні світові глобалізаційні процеси відбуваються у час, коли «основним ресурсом стає інформація, а фактором, що стимулює чи обмежує розвиток суспільства, - знання» [3]. У всіх провідних країнах світу ми зустрічаємо перехід від індустріальних до інформаційних технологій, і це є провідним явищем. Кінцевою метою такого переходу, в центрі якого постає людина з усім її розмаїттям інтересів та потреб, є побудова інформаційного суспільства.

Глобальний розвиток інформаційних технологій породив нові інформаційні відносини та організаційні форми в економіці й виробництві, став новим джерелом продуктивності праці й активізував процеси формування глобальної економіки. Стає все більш очевидним, що інформація та інформаційні ресурси є найважливішими чинниками розвитку. [2]. Важливою ознакою інновацій є те, що вони торкаються не окремих ізольованих аспектів економічного розвитку чи освітнього процесу, а обов'язково торкаються в цілому економіки або освіти і здійснюють суттєвий вплив на трансформацію усіх інших їх аспектів. Зростання економіки створює таку систему освіти, яка могла б готувати людей до життя в умовах технологічних змін. З одного боку, перехід до інформаційного суспільства зумовлює підвищені вимоги до комунікативних та інформаційних компетенцій особистості, до зростання професійної мобільності працівників, підвищення ролі людського капіталу, а з другого – демократизація суспільства спонукає до підвищення рівня готовності громадян до відповідального і свідомого вибору,

здатності до толерантного розв'язання конфліктних ситуацій. На потреби інформаційного суспільства є відповіддю інноваційний розвиток, де знання людини, інтелект, її науковий, освітній та культурний рівень постають у якості стратегічного ресурсу суспільно-історичного поступу. Завданням стратегічного значення є впровадження інновацій в освіту. Сьогодні освітня інноваційна система України перебуває на початкових стадіях свого становлення. Наявні окремі компоненти освітньої інноваційної системи або створені ще попереднім суспільством, а тому потребують докорінного реформування, або є для України інституційними інноваціями, які своєю чергою потребують значного коригування.. Як визначено у Національній доктрині розвитку освіти та Законі України «Про вищу освіту» пріоритетом розвитку безперервної освіти на сьогоднішній день є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність і ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життя в інформаційному суспільстві. Саме тому, розглядаючи перспективи освіти ХХІ століття, вчені й педагоги все більш наполегливо говорять про необхідність її модернізації на основі інновацій, опрацьованих вітчизняним, європейським і світовим педагогічним досвідом. [1, с.119]. Центром вивчення інноваційної проблематики постає своєрідна філософія інноваційної освіти – та загальна парадигма, на основі якої змінюється навчально-виховний процес в контексті розгортання інформаційної епохи. Завданням, що має глибоке теоретичне й практичне значення є дослідження філософії інноваційного розвитку освіти. Враховуючи недостатнє вивчення цієї проблеми у вітчизняній літературі, її було обрано у якості предмета самостійного філософського аналізу. Власне, в широкому розумінні слова, історично інноваційною освіта була завжди. Однак рівень «інноваційності» в різні історичні епохи мав різне значення, часові та просторові параметри. Як правило, інноваційність освіти ставала помітною на рубежі зміни епох. Реалізація педагогічного дискурсу в системі інноваційної освіти пов'язана з вирішенням низки проблем, зумовлених насамперед особливостями процесу впровадження інновацій у педагогічній практиці. Для їх успішного вирішення в системі освіти загалом на сьогодні акцент робиться на управлінні цілісним педагогічним процесом. Таке управління має ґрунтуватися на наукових засадах, механізмів і закономірностей педагогічної взаємодії, розумінні всієї складності розвитку інноваційної освіти, знанні які сприяють розвиткові особистості. Діяльність не тільки кожного керівника освітнього закладу, але й педагога повинні супроводжувати інноваційні процеси. Адже саме вони дають їм можливість реалізовувати власний творчий потенціал та професійно саморозвиватися.

Висновки: Одне з основних завдань інноваційного розвитку сучасної освіти – це забезпечення високоякісної освіти на всіх етапах та рівнях. Українська держава підтримує процес інформатизації освіти, використання інформаційно-комунікаційних технологій у системі освіти, сприяє впровадженню глобальних інформаційно-освітніх систем. Сучасна філософія освіти пропонує замість діалектико-матеріалістичної методології використовувати синергетичний, структурно-функціональний, логіко-когнітивний, неопозитивістський, феноменологічний, антропологічний, теологічний, аксіологічний та інші принципи і підходи. У процесі зростаючих інноваційних процесів в системі освіти важливо зберегти «педагогічну матрицю» української освіти і забезпечити її

творче інноваційне наповнення. Протягом своєї історії українська педагогіка орієнтувалася на формування високоморальної та високодуховної особистості, яка здатна творчо розвивати свої таланти і природні здібності. Творче інноваційне наповнення української освіти надалі відбуватиметься в умовах розвитку інформаційного суспільства. Це означає, що необхідно наблизити освітню діяльність і виховання якомога ближче до природних здібностей особистості, забезпечити їй належні умови самопізнання й саморозвитку, щоб у зрілому віці вона могла займатися своєю справою професійно і творчо.

Список використаної літератури

1. Наукова бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/62>
2. ПИЛИПЧУК В.Г., ДЗЬОБАНЬ О.П., Феномен інформації: історико-правові та філософські аспекти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ippi.org.ua/pilipchuk-vg-dzoban-op-fenomen-informatsii-istoriko-pravovi-ta-filosofski-aspekti>
3. Сохраняева Т.В. Гуманистические ориентиры развития системы образования // Философские науки. - 2005. - № 9

*Микитчук Костянтин,
студент гр. ЕК-11,*

Факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

СУБ'ЄКТИВНИЙ ІДЕАЛІЗМ Й. ФІХТЕ

Актуальність теми дослідження: суб'єктивний ідеалізм - це один з основних різновидів ідеалізму, який, на відміну від об'єктивного ідеалізму, в розв'язанні основного питання філософії за первинне, визначальне вважає людську свідомість або її окремі елементи (відчуття, волю тощо).

Метою дослідження є показати, як називав Фіхте, його реал-філософію, як продовження думки Канта.

Завдання дослідження: проаналізувати поняття волі і «суті Я» в філософії Фіхте.

Об'єкт дослідження: людина, як суб'єкт в філософії.

Предмет дослідження: суб'єктивний ідеалізм, як ідея творчої активності людського суб'єкта.

Зазнавши впливу Канта, як і безліч його сучасників, Фіхте зробив спробу розвинути одну із центральних ідей кантівської критики - ідею творчої активності людського суб'єкта. Поняття воля - центральне в фіхтеанській філософії

«Кант тільки намітив істину, але не виклав і не довів її» - це висловлювання на лежить Йоганну Фіхте (1762-1814 рр.), чії ідеї щасливо суперничали в Німеччині з теорією Іммануїла Канта, ставши концептуальною альтернативою кантіанству, зокрема у німецьких романтиків [3, с. 264].

Зазнавши впливу Канта, як і безліч його сучасників, Фіхте зробив спробу розвинути одну із центральних ідей кантівської критики - ідею творчої активності людського суб'єкта. «Перевага людини міститься в спроможності за власною вільною волею давати потоку своїх ідей певний напрям, і чим більше людина здійснює цю привілею, тим більше є людиною».

Поняття воля - центральне в фіхтеанській філософії. Причому, Йоганн Фіхте не виводив, а постулював поняття, розрізняючи волю істинну і пусту. Істинною волею володіє Я - ясність, а саме Я кожної людини. Я називалось єдиною субстанцією. Це не що-небудь загальне чи абсолютне Я, а людське Я, яке кожний знаходив у своїй свідомості. Для кожної людини акт самосвідомості - акт, із якого починається світ.

Кожна людина як би починається довічно разом з ним, і для його уявлення виникає його минуле, теперішнє та майбутнє. Суть Я є в діяльності Я, адже, за задумом Йоганна Фіхте, людському Я властива одвічна активність, що виявляється завдяки щасливій здогадці. Діяльність Я - справа-дія, і таким виступає, насамперед, усвідомлення власного Я людиною: усвідомлення Я є перший акт свободи. Я - це воля в чистому вигляді. Вільнодіюче Я створює (конструює) свою реальність.

Таке конструювання в фіхтеанській філософії називається інтелектуальним спогляданням. Інтелектуальне споглядання - це не стільки конструювання реальності зовнішнього світу (не-Я), скільки процес утворення самого Я від імені і за допомогою якого конструюється реальність [5, с. 108].

Сам Йоганн Фіхте називав свою філософію реал-ідеалізмом (або ідеал-реалізмом), підкреслюючи, що його система не знає ніякого буття речей в собі.

Весь світ речей і предметів - сукупність знань. Внутрішня форма, суть сукупності знань і є буття Я, буття вільної діяльності. Виникає знаменитий генетичний метод Фіхте, що пояснює всі речі із їх становлення, і що пов'язується ним з діяльністю Я - процесом пізнання в генетичному розвитку [1, с. 321].

По суті, реал-ідеалізм Йоганна Фіхте логічно завершує кантівську концепцію «освічуватися, - отже, мислити самому», перетворюючи самостійне мислення в інстанцію людського життя, в абсолютний критерій людської діяльності. Яка людина, така і її філософія, підкреслює Фіхте.

Воля Я, що мислить в традиціях європейської освіти, завершується визначенням: «Тільки той вільний, хто хоче все зробити навколо себе вільним». Я у Фіхте енциклопедичне, тобто доведене до поняття утворення (конструювання), визначення людського розуму і вільнодумства. [7, с. 128] Тому свою філософію Йоганн Фіхте називає філософською педагогікою, що ставить людину «на свої власні ноги» і навчає формуванню цілісної людини. Не випадково, почуття, що зв'язує діяльність і волю, називається, як у Мартіна Лютера та Іммануїла Канта, сумлінням.

Сумління не помиляється, є суддя всіх переконань. Сумління вимагає визнання в людині таких же вільних істот, як і людина сама. Тому мета, що стоїть перед людиною, завжди співвідноситься з метою людей. Вимога поступати так, а не інакше, що пред'являється людиною (Я) до самої себе, засновується на відповідальності і боргу. [6, с. 256] «Кожний індивід повинен те, що повинен індивід, і тільки індивід може... - тільки індивід і ніхто інший; і якщо індивід не зробить, то в незмінній общині індивідів, мабуть, ніщо не буде зроблено».

Індивідуальне життя Я, що сприймається єдиним і загальним життям, повністю визначається кінцевою метою. Мета дана Людині із її буттям, життям. Згодом людина може її усвідомити і спробувати досягнути. Людина трактується як безумовно моральна істота. Життєвий шлях людини, безумовно, повинен бути моральним, оскільки розпізнавальними властивостями людини є свідомість і воля в їх єдності. [2, с. 412]

Жоден індивід не народжується моральним, а повинен себе таким зробити. Моральність - продукт абсолютної волі діяльності людського Я. В сучасному світі, згідно своєму сумлінню, людина формує святу волю, що дозволяє позбавитися аморальності. Коли воля стає твердою і незмінною, людині відкривається шлях у прийдешні світи, історія підпорядковується у Фіхте світовому наміру, що визначається ним як поняття єдності земного життя людства [4, с. 71].

Рухає історію суперечність між авторитетом і волею (подолання авторитету). Авторитет - це розумний інстинкт., тобто інстинкт, що не усвідомлює себе як Я розум. Основа історії це розгортання самосвідомості - розуму. І оскільки Фіхте каже, що досягнути повністю ідеалу розуму неможливо, то й історія в перспективі не має кінця. Концепція морально-історичного закону дозволяє побачити повністю особливу грань фіхтеанського ідеал-реалізму: людина не тільки змінює, але й створює світ, створює саму себе як субстанцію - причину, що створює, - свою історію.

У Фіхте, як і у Канта, поняття практична філософія - творча активність людини як суб'єкта - стає пріоритетною сферою філософських досліджень і

роздумів. Таке корегування предмета філософії пояснюється зміною розуміння самої людини і її діяльності, природи, суті, місця, призначення. Ще з античного світу, а пізніше у світі християнському людина мала ряд привілеїв у порівнянні зі всіма живими істотами, її наділяли душею, духом, сумлінням, обов'язком, відповідальністю, розумом та ін.

У Канта та Фіхте надбанням людини стають мета і воля, як продукт діяльності її розуму. Але якщо Для Фіхте весь інший світ пішов на другий план, в не-Я, сферу, що виступає не предметом, гідним розгляду, то кантівське наділення людини внутрішньою метою надавало нову можливість для порівняння масштабу людини з масштабами зовнішнього світу, поширюючи простір і самої практичної філософії [8, с. 325].

Висновок. Аналогія розуму і природи, загублена Фіхте в його дивному захопленні чудом людської свідомості, проте, не зникла безслідно, стоїть у джерел нової теоретичної системи, що критично розвинула потенціал кантівських ідей. Це натурфілософія Фрідріха Шеллінга, що намагався подолати фіхтеанську пристрасть до абсолютної суб'єктивності в філософії.

Список використаної літератури

1. Антична культура і вітчизняна філософська думка. – К., 1990.- 48с.
2. Антологія філософії середніх століть і епохи Відродження. – К., 2001.- 448с.
3. Герасимчук А.А., Тимошенко З.І. Курс лекцій з філософії.– К., 1999.- 422с.
4. Гулыга А.В. Немецкая классическая философия. – М., 1986.- 334с.
5. Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. Філософія – К., 1997.- 376с.
6. Кондзьолка В. Історія середньовічної філософії. – Львів, 2001 р.- 318с.
7. Петрушенко В.Л. Філософія. – Львів, 2001.- 243с.
8. Філософія: Навч. посібник /За ред. Надольного І.Ф. – К., 1997.- 584с.

*Осадчук Діана,
студентка гр. ЕК-11,
Факультету комп'ютерних інформаційних
технологій, ТНЕУ*

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ФЕНОМЕН ТУРИЗМУ

Актуальність теми дослідження: в туризмології існує коло проблем, які аналізуються лише філософськими засобами і про які можна говорити насамперед мовою філософських понять - таких як розвиток, істина, справедливість, свобода і відповідальність - справедливо наголошує І. А. Зязюн.

Об'єктом дослідження : Філософська рефлексія над світом людей, що подорожують, їх світоставленням і світорозумінням узгоджується з мегатенденцією, змістом якої є загально-цивілізаційний поворот від індустріального суспільства до суспільства гуманного, справді людського.

Предметом дослідження: дослідження туризму є і з'ясування становлення філософського розуміння подорожей, мандрівок , відвідувань. Таке розуміння демонстрували насамперед мандрівні філософи, які знайомилися із способом господарювання, звичаями, традиціями різних народів і висвітлювали здобутий досвід спостережень у своїх по-філософськи насичених творах, щоденникових нотатках, публічних лекціях тощо.

Завдання дослідження: вивчити критерії, за допомогою яких формується понятійний апарат туризмознавства; - з'ясувати у понятійний, категоріальний, концептуальний спосіб сутність і зміст філософії туризму, притаманні закономірності, тенденції і можливості; -виявити складові та компоненти філософії туризму.

Метою дослідження : є удосконалення методики дослідження національного туристичного ринку для встановлення його реального економічного стану та існуючих проблем, які потребують негайного вирішення для зміцнення конкурентоспроможності вітчизняної туристичної галузі.

Теорія туризму (туризмологія, туристика, туризмознавство) має у системно-структурному вигляді відобразити феномен туризму, всі його складові. Репрезентуючи туризм як духовне і соціокультурне явище, як своєрідну проекцію багатогранного буття людини, вираження її суспільної та духовної сутності, філософія здатна виконувати методологічну функцію щодо інших наук про туризм, збагачуюсь у своєму світоглядному змісті їхніми науковими доробками.[6,с 30]

Філософське осмислення феномена туризму реалізується і завдяки його герменевтичним потенціям. Розуміння і сприйняття цінностей культури, яке здійснюється в туристських подорожах, реалізується через витлумачення, інтерпретацію (герменевтика). Людина, що пізнає, не лише слухає розповіді і спостерігає, а й особисто «розшифровує» зміст пам'яток історії, шедеврів архітектури, «витворів природи», тим самим освоює їх, робить своїм («привласнення»). Герменевтика є феноменологією людського буття (Dasein), однією із граней якого є мандрівки, подорожі, відвідування, поїздки і походи. За допомогою процедури герменевтичного розкодування культурних символів виявляються об'єктивні, онтологічні параметри людського існування, тобто ті умови, завдяки яким це буття може бути тим, чим воно є. Ці умови є

екзистенціалами буття людини, що подорожує. Пізнаючи «світ Іншого», людина водночас уявляє і осмислює багатоваріантність культурного середовища і туристичного простору, визначає особливості свого існування, порівнює його з життям інших. Порівнювальність, компаративізм, оцінювання та самоідентифікація - важливі світоглядно-філософські риси, які ініціюються туристськими подіями. Внаслідок і цього у людини формується складний етико-психологічний комплекс відчуттів - задоволення і незадоволення, задрощів і гордощів, радощів та розчарувань тощо. [1,с127]

Тим самим туризм виявляє своє антропологічне значення. Насичений філософським, людиноцентрованим змістом, туризм справляє розвиваючий вплив на особистість як професійного діяча туристської справи, так і на пересічного учасника туристських подій.[5,с 55]

У філософії і подорожей спільне коріння - дивування. Глибинним джерелом мандрівництва є цікавість, бажання побачити нове, збагнути світ природи і світ людей. Розвинуте почуття дивування в усі часи спонукало людей до філософування, а подорожі завжди були засобом задоволення дивування, давали допитливій людині нові враження. Подорожі розширювали межі знайомого, збагачували життєвий, культурний досвід людини і людства плідним і перспективним знанням про нові можливості опанування світу. «Уникай шляхів проторених, крокуй несходженими шляхами» (Піфагор). Давньогрецький історик Геродот (прибл. 490 (480) - 425 до н. е.) доповнив науку про подорожі критерієм оцінювання істинності побаченого. Дивування як джерело інтересу, потягу до мандрівок завжди супроводжується різноманітними міфологемами, що надає подорожам особливого колориту, посилює бажання відвідати окутані міфами пам'ятки культури та історії.[3,с 21]

У наші дні туризм виступає як глобальне явище, динаміка його поступу вражає. Якщо 1950 року кількість туристів у світі налічувала 25 мільйонів, то в 1970 - 165, а в 2002 - 715 мільйонів. За прогнозними розрахунками в 2020 році світова спільнота туристів налічуватиме 1,5 мільярда людей.

За визначенням Всесвітньої Ради з туризму і мандрівок (Барселона), сучасний туризм у його економічному аспекті характеризується як найкрупніша індустрія світу (3,5 трильона доларів США оборотного капіталу), туризм - головний платник податків, найдинамічніша галузь світової економіки. З 476 мільярдами доларів прибутку и 2002 році туризм довів своє значення вагомого утворювача додаткової вартості, процвітання і нових робочих місць. Туризм - це і розгалужена соціальна служба, яка надає робочі місця сотням мільйонів людей; це і система подорожей та екскурсій; це і форма рекреації, заснованої на антропоекологічній парадигмі. Туризм, далі, впливовий інструмент «народної дипломатії», важливий чинник комунікативної культури. Особливо слід підкреслити, що туризм є суспільною сферою гостинності, яка особливо виразно демонструє його сервісний, нетехнологічний характер. Інститут гостинності, до речі, один із найстарших в історії людської цивілізації. Гостинність (проксенія - грецьке) набула широкого розвитку вже в стародавній Греції, у 78 античних державах-полісах право та обов'язок піклуватися про іноземців одержували лише знатні громадяни - проксени. З часом гостинність перетворилася на справжню індустрію, в якій задіяно мільйони працівників, які забезпечують готельний та ресторанний бізнес, побут, відпочинок та розваги туристів, задовольняють їхні різнопланові потреби та інтереси[4,с 17]

Не буде перебільшенням стверджувати, що філософія туризму поступово набуває певної дисциплінарної автономії у межах європейської та світової соціальної філософії. Втуризмології існує коло проблем, які аналізуються лише філософськими засобами і про які можна говорити насамперед мовою філософських понять - таких як розвиток, істина, справедливість, свобода і відповідальність - справедливо наголошує І. А. Зязюн. «Найбільшій увазі потребує туризм в аспекті філософської і соціальної обумовленості його як «способу» і як «цінності» [6, с 21].

У розумінні туризму як суто «людського підприємництва» вагому роль відіграє здатність теоретика виокремити екзистенціальний вимір буття мандрівника, насамперед у його єдності з природою, визначальним середовищем людини, що подорожує. «Туризм - особлива форма зв'язку людини з природою. З епізодичного, затьмареного умовами повсякденності, щоденного поспіху, «марноти марнот» туризм перетворюється на постійно діючий, звільнений від пут повсякденності домінуючий серед інших способів екзистенційного буття». Стверджуючи це професор Г. І. Горак вважає, що «екзистенційно-особистісне ставлення до природи, можливості здійснення «реалізуються в різних видах туризму, але насамперед у «зеленому» туризмі, який найкраще відбиває глибинну сутність людської екзистенції у її природних вимірах» [1, с 5].

Висновки: Отже, туристська індустрія виступає важливим чинником та впливовим засобом економічного, соціального розвитку країни, сприяє духовному розвитку людини, розумінню інших культур та народів. Філософія туризму теоретично вмотивовує соціальні, моральні прагнення туризму, стверджує його гуманістичну місію. Розвиток туризму є важливим чинником розвитку країни, як економічно-соціального, так і культурно-духовного. Концепція сталого розвитку стосується не лише економічного зростання, соціального прогресу й охорони навколишнього середовища, а також вона має широкі гуманістичний, етичний і культурний виміри. Тому, туризм як складне суспільне явище, потребує всебічного наукового осмислення. Цьому завданню відповідає формування нового наукового напрямку – туризмології, теорії людської діяльності як форми самореалізації особистості засобами мандрівок і подорожей.

Список використаної літератури

1. Бернстайн Р. Дж. Возрождение прагматизма // Вопросы философии. - 2000. - №5.
2. Кисельов М. М. Туризм і природознавство - філософсько-світоглядний аспект. Всеукраїнський круглий стіл «Філософія туризму». - К., 2002.
3. Малахов В. А. «Моральний та екзистенційний вимір туризму. Всеукраїнський круглий стіл «Філософія туризму». - К., 2002.
4. Попович М. В. Туризм як феномен культури. Всеукраїнський круглий стіл «Філософія туризму». К., 2002.
5. Франжіаллі Франческо. Тенденції розвитку міжнародного туризму. - К., 2002.
6. Хасан Текели, Эбру Таркан. Глобальные тенденции, их влияние на развитие менеджмента и маркетинга туризма. - Материалы 1-й генеральной ассамблеи BSTEN и международной научно-практической конференции «Туризм на пороге III тысячелетия», Сочи - Ялта.-1999-2000 гг.

*Павлюка Володимира,
студентка гр. ЕК-11,
Факультету комп'ютерних інформаційних
технологій, ТНЕУ*

ОСНОВНЕ ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ. ПРИНЦИПИ КЛАСИФІКАЦІЇ ФІЛОСОФСЬКИХ НАПРЯМІВ

Актуальність теми дослідження: філософія, так само як і наука, є знання загального, і філософія, і наука відображають світ у поняттях і категоріях. Інші науки, постаючи обмеженими своїми предметами, узагальнюють лише в їх межах. Для філософії ж характерна наявність категорій, що мають дуже широкий рівень узагальнення, таких як «закон», «буття», «дух», «свідомість», «причинність».

Метою дослідження є зміст предмета філософії формувалася історично залежно від рівня розвитку культури. На ранніх етапах існування філософії вона містила всю сукупність знань про природу, космос і людину.

Завдання дослідження: дослідження історичних змін формування способів наукового знання, а також тих механізмів, які власне впливають на процес розвитку суспільного фактору.

Об'єктом дослідження є виникнення філософії стало історичним поворотом у духовному житті суспільства. Він означав розрив з міфологічними уявленнями щодо існування людини і світу, релігійно-моральними уявленнями про них та предметно-образним мисленням на користь теоретико-понятійного мислення.

Предметом дослідження є історично рухливий і конкретний. Він постійно вдосконалюється, уточнюється і змінюється. Ці процеси відбувалися і відбуваються за двома основними шляхами: «відгалуженням», тобто відокремленням від різноманітних систем знань у міру їх накопичення, і «самовизначенням»[1].

У стародавньому світі філософія розглядалася як «наука наук», об'єднання всієї суми позарелігійних знань, мистецтва і тогочасних знань про загальні правила і норми поведінки людей. Так, Арістотель (384–382 до н. е.) виокремлював у філософії теоретичну (умоглядну), практичну і поетичну (творчу) її частини. Мету теоретичної філософії він визначав як «знання заради знання», включав до неї математику, фізику і «першу філософію», або метафізику. У послідовників Арістотеля назва «метафізика» (те, що після фізики) перетворилася на синонім філософії. Тепер цим терміном позначають також й онтологію та загальний метод, протилежний діалектиці. Метою практичної філософії Арістотель вважав «знання заради діяльності» і включав до неї етику, економіку і політику, а поетичної – «знання заради творчості», тобто поезику, риторіку, мистецтво [2].

Розуміння предмета філософії як «науки наук» зберігалася впродовж тривалого історичного часу. Навіть у середині XVII ст. видатний французький філософ і математик Р. Декарт стверджував: «Уся філософія подібна до дерева, коріння якого – метафізика, стовбур – фізика, а гілля, що виходять з цього стовбура, – всі інші науки, які складаються з трьох головних: медицини, механіки й етики». Великий учений І. Ньютон свій твір з механіки назвав

«Математичними початками натуральної філософії» (1687), К. Лінней – з основ ботаніки – «Філософією ботаніки» (1751), а Ж.-Б. Ламарк – з біології – «Філософією зоології» (1809) [4, с. 568].

Поступово від філософії відгалужувалися і набували відносної самостійності такі науки, як механіка земних і небесних тіл, астрономія, математика, фізика, біологія та ін. Одночасно самовизначалась і сама філософія. Вже у стоїків (IV ст. до н. е.) філософія починалася з логіки, а етика вважалась головним ученням щодо осмислення долі людей та їх ставлення до вічного і нескінченного світу. Основоположник німецької класичної філософії І. Кант розумів філософію як вчення про єдність істини, добра і краси, а провідна постать цієї філософії Г. Гегель – як систему діалектичної логіки, філософії природи і філософії духу, під якою він розумів комплекс філософських вчень про державу і право, всесвітню історію, мистецтво, релігію і саму філософію. Представник матеріалістичного напрямку в німецькій філософії Л. Фейербах вважав єдиним, універсальним і вищим предметом філософії вчення про людину, а основоположники марксистської філософії К. Маркс і Ф. Енгельс доводили, що предметом філософії є найзагальніші закони розвитку природи, суспільства і свідомості людей [3, с. 496].

Висновок. Новітні біотехнологічні практики становлять фундамент індустрії радикальних трансформацій найпотаємніших глибин людської життєдіяльності. Вони стають потужним двигуном прогресу людської цивілізації, але водночас і джерелом загрози людській свободі і навіть життю людини. Особливості новітніх біотехнологічних практик в контексті взаємовідношення понять «природне» та «штучне» дозволило виявити характеристики новітніх біотехнологічних практик, що ґрунтуються на їх приналежності водночас біологічному, технологічному та соціальному світам, та їх подальший розвиток по'язаний з регулятивно-корегуючими втручаннями людини, внаслідок чого підвищується ступінь ризикованості впливів штучних біосистем на людину. Свобода людини з можливостями новітніх технологічних практик породжує ілюзорність свободи. Новітні біотехнологічні практики стають знаряддям, що створює соціальне підґрунтя для примноження симулякрів, які стають копіями штучних живих систем.

Список використаної літератури

1. Предмет, проблеми і функції філософії. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://works.doklad.ru/view/iLSjObVaN2Y.html>
2. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. – К.: Наук. думка, 1997.
3. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Философия: Учеб. – Х.: Прапор, 2005. – 496 с.
4. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 568 с.

*Шимків Віталій,
студент гр.ЕК-11,*

Факультету комп'ютерних інформаційних технологій, ТНЕУ

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ НАУКОВОГО ЗНАННЯ(МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ)

Актуальність теми дослідження: У галузі штучного інтелекту за останні роки значно збільшилася кількість програм, пов'язаних з імітацією тих чи тих етапів наукових досліджень, зокрема у багатьох розділах фізики, хімії, математики. Такі програми можна розглядати як відображення різних аспектів будови і функціонування цілісних систем наукового знання. У межах самого імітаційного моделювання знання виходять здебільшого з уявлень про структуру знання, які були характерні для методології науки 50-60-х років.

Мета дослідження: методологічний аналіз наявних концептуальних та програмних засобів, що імітують різні аспекти системи наукового знання; створення передумов для систематизації головних напрямків імітаційного моделювання знання.

Об'єктом дослідження є філософські-методологічні проблеми, пов'язані з моделюванням наукового знання у галузі штучного інтелекту.

Предмет дослідження є визначення методологічних принципів побудови комп'ютерних програм моделювання наукового знання та структур знання, на яких ґрунтуються програми.

Завдання дослідження: дослідити тенденції у галузі імітаційного моделювання наукового знання; виявити і проаналізувати методологічні передумови та структуру наявних концептуальних і програмних засобів імітаційного моделювання; визначити перспективи систематизації та узагальнення існуючих напрямків імітаційного моделювання знання.

Загальнотеоретичні аспекти досліджування наукового знання досліджували сучасні українські вчені: Ф.Канак, М.Бургін, О.Мороз, Ф.Саппе та інші. У певному розумінні система знання є об'єктом моделювання програм у галузі штучного інтелекту [3, с.235]. Другий напрямок пов'язаний з процесами здобування знання. До головних моделей знання у штучному інтелекті відносять фрейми, семантичні мережі, продукційні системи. При звертанні до певного фрейму передбачено активізацію процедур використання відповідних об'єктів або понять, що є визначальною рисою функціонування фреймової системи, отже, цей підхід також можна віднести до прагматико-процедурного типу. [1, с.480] Семантичні мережі, заторкуючи семантичні та понятійні аспекти оперування інформацією, відображують лінгвістичні та деякі модельні елементи наукового знання. Механізм умовиводу у більшості випадків охоплює проблемні та евристичні компоненти. Одним з типів міркувань, що є досить дослідженим у галузі імітаційного моделювання, є *схеми міркувань*. Кожна схема являє собою метаправило або процедуру, застосовувані для розв'язання певного типу завдань у деякій предметній галузі. Відзначено, що під завданням класифікації часто розуміють застосування правил для класифікації об'єктів, а під завданням розпізнавання - конструювання правил [5, с.90]. Зазвичай, класифікаційні системи передбачають можливість не лише здійснення класифікації, а й виведення правил у процесі самонавчання, наприклад, експертна система MYCIN, ілюстративна

програма класифікації тварин щодо родів, класів та видів та інші. Існують також загальні алгоритми, наприклад ID3, призначені для виведення правил класифікації у довільній предметній галузі. Показано, що процеси *евристичного пошуку*, ще одного типу міркувань, заторкують проблемні та евристичні аспекти знання. Евристики являють собою емпіричні правила, що оптимізують та спрямовують пошук. На окрему увагу заслуговують два головних типи *проблемного простору*, застосовуваних під час імітаційного моделювання, - простір описів та простір станів. Простір станів складається із станів та операторів, що слугують для переходу від одного стану до іншого у процесі розв'язання завдання. З'ясовано, що у будові простору описів відображується функціонування *проблеми* як головної структури *розвитку знання* [2]. Важливий напрямок досліджень утворюють імітаційні *програми наукових відкриттів*. За допомоги цих програм моделюють процеси виведення різноманітних елементів системи знання - моделей (DALTON), гіпотез (EC), понять (AM), законів (BACON, GLAUBER), алгоритмів («Program formation»), правил класифікації (GLAUBER), теорем (OTTER). Показано, що структурно-номінативна реконструкція дає можливість систематизувати головні напрямки моделювання знання стосовно елементів та структур знання, які є об'єктами моделювання. Проведений аналіз виявив зв'язки елементів окремих підсистем та деякі процеси й боки знання, що залишалися поза увагою у галузі імітаційного моделювання знання. Їх розгляд можна вважати однією з перспектив розвитку цієї галузі [4, с. 244]. У процесі здобування нових понять, моделей, законів конструюють елементи логіко-лінгвістичної та модельно-репрезентативної підсистем. Для того, щоб одержати ці знання, необхідно використання певних різновидів метазнань - евристик, гіпотез, оцінок, стратегій та схем міркувань, які у свою чергу є елементами прагматико-процедурної та проблемно-евристичної підсистем. Метазнання також можуть бути об'єктом виведення.

Висновок. Результат засобів імітаційного моделювання свідчить, що висловлювальні структури складають лише підмножину структур знання. Крім них використовують моделюючі, процедурні, проблемні та інші структури. Розкрито системний набір елементів знання і пов'язаних з ними процесів, які в імітаційному моделюванні досі практично не розглядали. До них належать процеси конструювання правил побудови виразів, алфавітів, правил висновку; виведення аксіом, оцінок; виокремлення та іменування об'єктів з предметного поля системи знання, їх властивостей і відношень; закони різних рівнів, зв'язки елементів різних підсистем. Рішення цього завдання потребують обговорення й більш детального дослідження цілого ряду наукового знання: визначення можливостей побудови багатомірних моделей.

Список використаної літератури

1. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : підручник / М. Т. Білуха. - К.: АБУ, 2002. - 480 с.
2. Каламбет С.В, Іванов С.В, Півняк Ю.В методологія наукових досліджень. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2017/10/3-1.pdf>
3. Кузнецов В., Шишкіна М. Рецензія на кн.: Пятецький-Шапіро Ж., Фроулі У. «Відкриття знань у базах даних» // Наука і наукознавство, 1994. - Н. 1-2(4), с.234-237.

4. Пилушенко В.Л., Шкрабак И.В., Славенко Е.И. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: Навч.посібник. – Київ:Лібра, 2008. – 244 ст.

5. Шишкіна М. Застосування комп'ютерних технологій для розробки імітаційних моделей знань у наукових дослідженнях // Збірник статей Всеукраїнської конференції молодих науковців «Інформаційні технології в науці та освіті» / Черкаський державний університет, Національний педагогічний університет ім.М.П.Драгоманова. - Черкаси, 1997. - ч.І, с.89-95.

*Яськів Анастасія,
студентка гр.ЕК-11
Факультет комп'ютерних інформаційних
технологій, ТНЕУ*

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ (АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ)

Актуальність теми дослідження : значне підвищення ролі грошей у сучасному суспільстві. Гроші перетворюються в універсальну міру життя в умовах розвитку «фінансової цивілізації», яку розуміють як проникнення «економічного» на інші рівні буття людини. Гроші перетворилися з інструменту економічної діяльності на головний вимір людської долі. Тема грошей цікава ще й тим, що вона більшою або меншою мірою зачіпає всі прояви людського буття.

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити зміст і природу грошей як аксіологічного за сутністю феномена, який безпосередньо впливає на розвиток та функціонування культури як соціального буття людини.

Завдання дослідження : проаналізувати основні світоглядні й методологічні засади, що визначають зміст поняття грошей, розглянути різні сегменти поняття «гроші» як категорії філософського дискурсу.

Об'єктом дослідження є феномен грошей як прояв соціального буття.

Предметом дослідження є соціально-філософський аналіз грошей як цінності в системі господарської діяльності, що є сферою соціального буття.

Протягом багатьох століть становлення культури й цивілізації гроші в різних контекстах поставали предметом дослідження в працях Арістотеля, Платона, Д. Юма, А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, Г. Зіммеля, В. Зомбарта та багатьох інших. До змісту цього феномена зверталися економісти та соціологи, літератори та психологи, історики та правознавці. Однак і донині проблема грошей, артикульована в різних контекстах культури як спосіб розуміння світу й людини, є однією з найменш розроблених у філософії. Це повною мірою стосується й вітчизняного філософського дискурсу, в межах якого, з погляду на міждисциплінарний характер феномена грошей. Важливе місце у вирішенні завдань дослідження, які присвячені дослідженню феномена грошей в межах концепції атрибутивної моделі світу. Так, у вирішенні проблеми «простір-час грошей» були використані роботи Е. Гуссерля, Н. Гартмана, М. Гайдеггера, В. Свідерського, С. Московичі, А. Абдель-Малека, Е. Кассіра, А. Гуревича, П. Бурдьє, А. Субетто, Г. Дебора, Е. Гідденса, З. Баумана, Ж. Бодрійяра, С. Коловоротного, Н. Беляєва, Ю. Васильчука, В. Вернадського, Г. Шмоллер, Ю. Осипов, Л. Тутов, Н. Шулевський, А. Мазаракі, Д. Сакс, К. Менгер, Ф. Ларрі, О. Лаврушин, Е. Долан, К. Кемпбелл, Д. Єгоров, А. Єгорова, В. Радаєв, В. Зелізер. Низка цих робіт і творчі ідеї авторів дозволяють вибудувати чітку онтологію феномена грошей [1].

Обґрунтовується такі три тези. По-перше, те, що економічна теорія до сих пір оперуючи однією із основних, базових категорій – «гроші», не спроможна відповісти на питання: що таке гроші? Тому вона потребує втручання філософії. По-друге, наголошується, що концепт грошей є суто дискурсивним, є предметом соціальної філософії й філософії господарства, та має ціннісну

природу в системі господарської діяльності людини. По-третє, адекватним методом дослідження феномена грошей є аксіологічний підхід.

Гроші є предметом дослідження не тільки економічної теорії, вони стали також предметом соціально-філософського дискурсу, який лежить в контексті і межах того явища, що описується категорією «культура», «господарство», «цінність». Всі дослідники феномена грошей, виходять з того, що гроші є суто культурним артефактом, культурним феноменом і говорити про них треба в термінах культурологічного аналізу. Тому тлумачення природи, сутності, феноменології грошей тим чи іншим дослідником повністю визначається змістом і сенсом тлумачення ним поняття культури. Господарська діяльність розглядається як один з аспектів соціального буття (соціального життя суспільства та людини). І саме поняття «господарство» охоплює у своєму змісті те, що й визначає спочатку культурну іпостась людської діяльності, надає їй «системну цілісність» і «культурну специфіку» [2,с.36].

Аксіологічний підхід до тлумачення специфіки та змісту культури дозволяє об'єднати її незліченні властивості навколо поняття цінності, бо саме цінності й визначають зсередини, з глибин індивідуального та соціального життя те, що ми називаємо культурою народу та суспільства, і саме так цінності стають ядром цієї культури [2,с.34].

Гроші, будучи елементом впорядкування господарства, розкривають свою природу й функції як загальна господарсько-економічна цінність в онтології соціального буття [4,с.365]. Визначення грошей в різних дисциплінах: економічна теорія, соціологія, економічна соціологія, подаються залежно від специфіки аналізу і вони не відображають сутність та природу феномена. Саме філософія, яка завжди акумулює знання про метод, дозволяє створити найбільш узагальнене визначення, що впливатиме на формування картини світу та світогляду людини. І тому в онтологічному визначенні грошей мають бути враховані наступні сутнісні якості: бути знаком (інформаційна функція); бути мірою; бути носієм певної соціальної норми (легітимація), що закріплює статус знака, межу міри. Гроші стають інституціональним соціальним феноменом ціннісної природи, тому що вони, будучи універсальною транскультурною цінністю, в межах певної легітимації, фіксують міру цінності певного об'єкта як речі, здатної бути загальним еквівалентом обміну інших речей. Проте, статус загальності припускає функціональну феноменологію прояву грошей як цінності в культурі, необхідним елементом пізнання якої постає розгляд проблеми в історико-еволюційному плані.[3]

Як відомо, економісти вбачають причину появи грошей у розвитку торговельних відносин, антропологи ж підкреслюють їх неторговий початок. Але так чи інакше гроші були різні за формою (черепашки, худоба, хутра, монети, банкноти), але завжди були постійні за змістом, функціями – засіб обміну. На визначення поняття грошей впливав метод дослідження феномена, тому розглянуто гносеологічні підходи як економістів, так й соціальних філософів.

В усіх текстах середньовічних мислителів домінує нормативний метод дослідження. Він виявляється в тому, що переважають оцінні судження з позицій християнської моралі. Міркування мислителів цієї епохи мали в основному апріорний, умоглядний характер. Крім цього важливим елементом

доказів було посилення на авторитет, яким був авторитет Священного Писання або праці отців церкви.

У Новий час відбувається розмежування філософії та економічного знання. У цей період гроші «втрачають предметну підставу» у філософських роздумах і переходять у предметне поле економічної науки, стаючи суто економічною категорією.

З'являється кількісна теорія грошей Д. Юма, котра створювала відповідну методологічну основу і для характеристики принципів формування вартості грошей. Його концепція поняття вартості грошей є суто умовною, як і його погляди щодо розуміння самого феномена. Це надалі дало основу для розробки теорії «нейтральності грошей». Як інструмент обігу вони не мають власної вартісної основи. Надалі з'являється теорія фізіократів, що «відходить» від дослідження грошей. Предметом їх дослідження була земля. Далі класична політекономія знову повертається до проблеми грошей, зокрема до принципів функціонування грошових відносин. Це стало новим рівнем розвитку методології вивчення феномена грошей. А. Сміт та Д. Рікардо були прихильниками ідеї «природного порядку» у тій її формі, яка вже була присутня в сучасній їм філософії. Тому для них гроші – це товар, вартість якого, як і вартість інших товарів, визначається кількістю праці, необхідної для виробництва товарів та доставки на ринок.[5]

Ідея розгляду світу через призму господарства набула розвитку в кінці ХІХ – першій половині ХХ ст. Тут представлені погляди соціальних філософів, предметом дослідження яких був феномен грошей [4, с. 368]. Під час аналізу поглядів мислителів попередніх культурно-історичних епох стало очевидним, що ціннісний підхід, на жаль, не використовувався у вивченні феномена грошей. Тому можна констатувати, що сучасна філософська думка поки не прийшла до однозначного розуміння грошей ні з точки зору того, що таке феномен грошей, ні з точки зору методології дослідження.

Висновок. Аналіз стану філософської розробки питання соціально-філософського дискурсу грошей дозволяє зробити висновок про потребу його подальшого вивчення і теоретичного осмислення. Культура є втіленням цінностей, і вона має певні сфери: господарсько-економічну, політичну, соціальну, духовну. В господарсько-економічній сфері господарство представлено як телеономна діяльність людини, де відбувається процес з обміну цінностями. Тим самим гроші слід розглядати не тільки як категорію економічного обміну, але і як цінність, що впливає на людське буття, що також дозволяє пізнавати і саму людину.

Список використаної літератури

1. Базилевич В.Д., Ільїн В.В. Інтелектуальна власність: Підручник -2-ге вид.- К.Знання,2008
2. Гончаров В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу/ В.В. Гончаров // Мандрівець. – 2008. – №4(75). – С. 34-37.
3. Гончаров В. В. Гроші як аксіологічна універсалія культури / В. В. Гончаров.
4. 18. Риккерт Г. О системе ценностей / Г. Риккерт // Науки о природе и науки о культуре. – М.: Республика, 1998. – С. 365-403.

5. Філософія грошей [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://studfile.net/preview/5391182/page:23/>

*Кривецька Руслана,
студентка гр. ІСТ-11,
Факультету комп'ютерних інформаційних
технологій, ТНЕУ*

ФІЛОСОФСЬКИЙ ЗМІСТ СВІТОГЛЯДНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження: дослідження філософії було і буде актуальною проблемою, яка тісно пов'язана з світоглядною орієнтацією людини, з осмисленням нею свого місця і ролі в суспільстві.

Метою дослідження є аналіз та обґрунтування філософського змісту світоглядної орієнтації людини.

Завдання дослідження: вивчити особливі факти дослідження філософського змісту світоглядної орієнтації людини; осмислити місце людини у суспільстві; проаналізувати структуру світоглядної орієнтації людини.

Об'єктом дослідження є мисленнєві моделі світоглядної свідомості в різних історичних формах її функціонування.

Предметом дослідження є філософія як основа світоглядної орієнтації людини.

Загальнотеоретичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені в роботах І. Бакума, С. Барилко, О. Вишневська, А. Кавалеров, Є. Копилець, О. Макарова, Г. Микитюк, О. Овакімян, О. Петінова, Е. Проценко, О. Рембач, З. Спринська, Л. Сподін, О. Целякова та інші дослідники.

Людина – головна загадка для філософського мислення. З античності і до наших днів філософи розмірковували, намагаючись пояснити, що є людина. Однак, чи наблизилися вони до її розуміння? Мабуть, кожному з великих філософів, мислителів, видатних дослідників – Сократу, І.Канту, Г.Сковороді, Ж.-П.Сартру, З.Фрейду, М.Шелеру, В.І.Вернадському, Т. де Шардену, М.Фуко, А.Печчеї здавалося, що так. Саме існування людини у світі та суспільстві є утвердженням можливостей та ознак, які виконуються через практичну діяльність. На такій основі в людини виникає осмислення, переживання існуючого світу [5].

Світогляд – форма суспільної самосвідомості людини, через яку вона сприймає, осмислює, оцінює світ, визначає своє місце у ньому. Це система принципів, знань, ідеалів, цінностей, надій, вірувань, поглядів на сенс та мету життя, які визначають індивіда або соціального суб'єкта та органічно вплітаються в його вчинки та норми мислення. Світогляд за своєю суттю є сприйняттям людиною структури буття, узагальнюючим осмисленням сенсу та мети людського життя, віднайденням людиною головних і значимих ціннісних орієнтирів. Саме на цій основі відповідно і формується лінія людської життєдіяльності, поведінки, способи і принципи пізнання світу, переконання та ідеали. [2, с.89-96].

Найдавнішою формою світогляду вважають міфологію - форма суспільної свідомості, розуміння світу. Міф об'єднав у собі початки знань, релігійних вірувань, різних видів мистецтва, філософії. Він відображав світовідчуття, світосприйняття і світорозуміння тієї епохи, в яку створювався. Міфи існували у всіх народів світу. У міфологічній свідомості закріплені поетичне багатство та мудрість народів. Міфологічне світорозуміння передавалось насамперед у колективних містеріях-діяннях (обрядках, танцях. Із занепадом

первіснообщинних форм суспільного життя міф, як форма суспільної свідомості, зійшов з історичної сцени, але не зник. Релігія є більш пізньою та зрілою формою світогляду людства. Релігія (від лат. *relegio* – благочесність, побожність, святиня, предмет культу) – така форма світогляду, в якій засвоєння світу здійснюється через подільність на земний, природний, що відображається органами чуттів людини, і потойбічний – «небесний», надприродний і надчуттєвий світ. Специфіка релігії полягає в особливому характері «другого» світу та його смислової ролі. Земний світ починає розглядатись як наслідок надприродного. В наш час релігія продовжує бути великою силою у світі. Якщо для міфу головним є обґрунтування зв'язку індивіда з родом, то для релігії – досягнення єдності з Богом як втіленням святості та абсолютною цінністю. У цьому полягає позитивне значення релігії, бо людське життя знецінюється, коли немає нічого святого і все піддається нігілістичному запереченню.

Філософія як феномен духовної культури людства виникла пізніше від міфології і релігії й історично успадкувала від них певні світоглядні ідеї, схеми, а також ту сукупну кількість знань, що стосувалися питань походження світу в цілому, його будови, місця людини у цьому світі. Філософія виникає з критичного ставлення до традиції, із сумніву щодо обґрунтованості підстав міфологічного світобачення, з подиву перед здатністю звільненої думки охопити нескінченний світ. Філософія (грец. *phileo* – люблю, *sofia* – мудрість, буквально – любов до мудрості (дехто трактує також як мудрість любові) – форма духовної діяльності, спрямована на постановку, аналіз і вирішення сутнісних світоглядних питань, пов'язаних з формуванням цілісного погляду на світ і на місце у ньому людини [4, с.486].

Філософія є поглядом на світ, який здатний змінювати речі навколо нас, змінювати свого носія і таким чином впливати на світ. Тому немає двох філософій – життєвої і власне філософії. Вона завжди одна, вона пронизує всю людину, всі сфери її діяльності.

Філософія за своєю суттю є системою знання з високим ступенем теоретичного узагальнення, раціонального обґрунтування власного змісту і водночас включає в себе принципи та ідеали, котрі визначають мету, засоби і характер діяльності людини, смисл її буття. У філософії сконцентровані знання, погляди, теоретичні принципи, котрі виражають найзагальніше, універсальне бачення світу, його розуміння, а також тлумачення сутності людини.

Отже, за характером формування та способом функціонування філософія формує теоретичний рівень світогляду, що є понятійно-категоріальним, логіко-розумисловим. Це означає, що у філософії процес пізнання чи осмислення світу, як трактування людського буття, є можливим лише через систему логічних понять і категорій, котрі є тими важливими гносеологічними координатами, завдяки яким відбувається проникнення у таємниці буття, інтерпретація дійсності та орієнтація людини у ній.

Питання: що означає «бути,» «існувати», «для чого жити?», «як жити?» та інші філософія не просто ставила чи абстрактно рефлектувала над ними. Таким чином, широкі світоглядні проблеми і водночас проблеми практичних дій, життя людини у світі завжди складали зміст головних філософських пошуків. Відповідно до особливостей тої чи іншої історичної епохи, культури народів, їх

цивілізаційних, національних надбань, філософія пропонувала людству величезну кількість варіантів вирішення цих важливих проблем [5].

Таким чином, широкі світоглядні проблеми і водночас проблеми практичних дій, життя людини у світі завжди складали зміст головних філософських пошуків. Відповідно до особливостей тої чи іншої історичної епохи, культури народів, їх цивілізаційних, національних надбань, філософія пропонувала людству величезну кількість варіантів вирішення цих важливих проблем.

Висновок. Філософія – вищий теоретичний рівень світогляду, рефлексія світогляду. Осмислюючи й обґрунтовуючи стратегію реалізації цих ідеалів, формуючи загальні принципи та норми, що висвітлюють шлях до світоглядного Храму, філософія виконує методологічну функцію, будучи методологією пізнання і людської діяльності у цілому. Це надійний, духовний орієнтир особистості, що прагне до мудрості, до оцінювання власного життя не лише у масштабах сьогодення. Вона повертає людину до вічності, наповнює її розум думками про минуле і прийдешнє, виводить за межі інтервалу її особистого існування, додає стимулу до самопізнання, самовдосконалення й самореалізації, надає осмисленості і сенсу всьому життю.

Список використаної літератури

1. Вступ до філософії: історико-філософська пропедевтика: Підручник / За ред. Г.І.Волинки. – К., 1999.
2. Кондзьолка В.В. Філософія і її історія. – Львів, 1996
3. Хміль В. В. Проблема формування світоглядних пріоритетів сучасного суспільства // В.В. Хміль / Актуальні проблеми духовності: зб. наук. праць [ред.: Я.В.Шрамко]. – Вип. 11. – Кривий Ріг, 2010. – С. 344-347.
4. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – М., 1991.
5. Філософія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13100/>

*Зубрицький Ростислав,
студент гр. ICT-11*

Факультет комп'ютерних інформаційних технологій, THEU

АБСОЛЮТНА МІФОЛОГІЯ» О. Ф. ЛОСЄВА

Актуальність теми дослідження: розкриття однієї з теорій сутності міфології та міфу в цілому, спираючись на теорію О. Ф. Лосєва.

Мета дослідження полягає у розкритті поняття міфології, та її бачення О. Ф. Лосєва.

Завдання дослідження є розкрити сутність міфологічної світотворчої моделі;

Об'єктом дослідження є наукові праці О. Ф. Лосєва щодо міфології.

Предметом дослідження є міфологічна свідомість як складна форма освоєння дійсності.

Становлення міфології, міфів, міфологічної свідомості має давню історію. В античності їх дослідженням займалися Аристотель, Евтемер; пізніше Ф. Ніцше, А. Кун, Ф. Шеллінг. Люди з давніх-давен вірили у потойбічні сили, загробне життя, богів[4, с. 18].

На думку вітчизняного філософа О. Ф. Лосєва, міф є елементом свідомості в будь-яку епоху людей. Як будь-яка форма освоєння світу, міф є «законним» елементом свідомості в будь-яку епоху людей. Міф (як сказання про життя у слові) дозволяє відтворити цілісне уявлення про світ. Він є чинником соціалізації людини через систему табу, є соціально-психологічною потребою людини. Міф притаманний і науці, і релігії (віра в їх могутність); притаманний він і політиці, представники якої наївно вважають, що можуть все. Міф забезпечує функціональність групової свідомості, формує суспільну психологію в усі часи і в будь-якому суспільстві.

У своєму становленні людина зіткнулася як з силами космосу, так і з силами хаосу. Щоб протистояти хаосу, вона вбудовує себе в якусь системну упорядкованість - тотем, рід; створює пантеон (місце для богів); облаштовує соціальний простір. Захищаючи себе від хаосу людина приходиться до необхідності системи заборон, організовує свою поведінку через ритуали, обряди, церемонії. Але на цьому етапі хаос не зникає. Відступивши, він неявно продовжує пронизувати буття людини, проникаючи в структури впорядкованості, погрожуючи зруйнувати їх. Людина змушена співіснувати і боротися з силами хаосу, закликаючи на допомогу мертвих, бо їхній дух понад усе. Живі лише виконують їх волю, дотримуючись табу і виконуючи ритуали, а відповідальність покладається на дух предків. Така ситуація створювала певний психологічний комфорт. Створений пантеон богів став генератором певного світогляду як системи поглядів на світ і на відношення людини до світу [1, с. 530]

Події початку ХХ століття (революція, громадянська війна в Росії, соціальне перебудову суспільства і наслідки цього) О. Ф. Лосєв (1893-1988) оцінював як процес і результат міфологічного хаосу в суспільній свідомості, яка прагне створити якийсь соціально-цінний гібрид з компонентів різних міфологій і утопічних прагнень до загального щастя, земного раю. З точки зору Лосєва - не економіка, не наука, не ідеологія, не політика, не мистецтво і не церква управляють історією: вони самі у своєму становленні і зміні

управляються міфологічними силами, які відображають різні варіанти поєднання в особистості її одночасних прагнень до вічного і минушого[3, с. 382].

Визнання тотальності міфології, в якій живе людина, по Лосєву, зовсім не означає фатальної приреченості на несвободу волі. Навпаки, мислитель прагне допомогти людині вирішити завдання отримання свого справжнього місця в бутті, дати йому відчуття стійкості, не розчинитися у світі. Так з'являються центральні категорії його філософії - життя, діалектика, міф.

Концепція Лосєва відрізняється від підходів, що склалися в російській релігійній філософії. Там подвійність матеріального і духовного примиряється в особі Ісуса Христа, Лосєв ж виходить з вже здійсненої єдності, нерозривного зв'язку ідеї і речі, людини і світу, які втілюються у понятті «життя». Лосєв йде не від абстрактного суб'єкта, а від людини, зануреної в життя, тобто «життєвого суб'єкта», для якого існують деякі життєві очевидності, що роблять його життя осмисленим і не дозволяють «зануритися в хаос і божевілля». Саме в такому підході до людини унікальність Лосєва: людина спочатку живе, а потім вирішує те, що задається життям. Це означає, що людина спочатку живе в міфі. Діалектика вирішує нетрадиційні питання імпульсів, механізмів, спрямованості розвитку. Вона – «життєва діалектика», справжній і єдино можливий філософський реалізм. В основі такої людської діалектики вічного блаженства і вічних страждань п'ять, здавалося б, простих категорій - особистості, життя, серця, вічності та символу. У цьому також відмінність Лосєва. Минула філософія ставила людини в суперечливу ситуацію і змушувала його болісно думати, вибирати «або-або». Діалектика Лосєва має особливий сенс: вона допомагає людині не вибирати, але - жити в протиріччях [2, с. 281]

По суті, мова йде про два типи, рівні діалектики. По-перше, діалектика - завжди безпосереднє знання - це найпростіше, живе і життєве, безпосереднє сприйняття. Іншими словами, це «первинна» діалектика, що встановлює ту гармонію буття, яка необхідна, щоб жити. Але людині, що пройшла спокусу поділу суб'єкта та об'єкта, духу і матерії, світу і самої людини, необхідний інший синтез - понятійний. Тут-то і з'являється нове розуміння діалектики: це спроба не тільки знайти розв'язання суперечностей, а й показати, в чому життєвий витік протиріч і чому людині треба їх вирішувати. Діалектика не тільки захоплює речі, але вона і є самі речі в їх смисловому саморозвитку. Перефразовуючи Лосєва можна стверджувати: якщо людина в цьому світі глуха і німа, то й сам світ буде п'тьмою і божевільний. Сама вихідна первинна життєва інтуїція (первинна діалектика) вимагає духовно-смислового оформлення світу. Людина, обживаючи світ, в якому живе, перетворюючи його в свій дім, надаючи йому затишок, тим самим долає долю і смерть. Уловлювання ритму життя, оформлення та осмислення життя на основі діалектики, як безпосередньої основи життя, на ділі є розгортанням діалектичної міфології. Образно кажучи, живучи в цьому світі, людина може побудувати свій дім (затишний міф), в якому він буде відгороджений від усього світу. Але можна знайти затишний будинок і в торговому центрі. Третього тут не дано. Людина приречена жити в міфі і за його рамки вийти не може. Але який це буде міф: або замикає на себе, своїх близьких і рідні речі (міф людини повсякденності, первинний міф), або інший міф, той, що

пов'язує людину з загальним, що дає сили, мужність і шляхетність бути людиною загальною в цьому обездушеному світі. Лосев вважає, що тільки через любов до загального, до ідеї людина починає відчувати себе смисловим центром світу, вона відштовхується від повсякденності і її долає.

Висновок. Міф, як життєва реальність, специфічний не лише для глибокої давнини. У сучасному світі дуже часто відбувається міфологізація, обожнювання ідей, висунутих у політичних цілях, що особливо було характерно для країни, яка будує світле майбутнє з безсловесним суспільством.

Лосев - творець філософії міфу, тісно пов'язаної з етимологією цього слова, адже «міф» по-грецьки - слово максимально узагальнююче («оповідь», «розповідь», «казка»). Виведена А. Лосевим на основі феноменологічного вивчення конкретних міфів діалектична формула міфу, представлена вище, спонукала висунути гіпотезу «абсолютної міфології», яка вбирає в себе всі існуючі в історії відносні міфології, і є нормою, зразком, межею і метою прагнення для будь-якої іншої міфології. Абсолютна міфологія всебічно висловлює творіння буття.

Список використаної літератури

1. Бібіхін В. В. Філософія і релігія // Питання філософії. 1992. – с. 535 - 548
2. Лосев О. Ф. дерзання духу. М., 1988. – с. 267 - 292
3. Лосев О.Ф. Філософія. Міфологія. Культура. М., 1981. –с. 375 - 383
4. Юшкевич П. С. Про сутність філософії // Філософія і світогляд. М., 1990. – с. 15-23

*Царук Іван,
студент гр.ІСТ-11,
Факультету комп'ютерних інформаційних
технологій, ТНЕУ*

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ МАТЕРІАЛІЗМ Л. ФЕЙЄРБАХА

Актуальність теми дослідження: У даному дослідженні поданий соціально-філософський аналіз просвітницьких аспектів німецької філософії початку ХІХ століття, багато ідей якого є маловивченими. На нинішньому етапі вітчизняна філософія повинна визначити шлях відродження нашої національної духовності, а також що саме вона повинна успадкувати з європейського класичного Просвітництва. Тому в даному дисертаційному дослідженні об'єктом уваги є не тільки факт пропаганди ідей просвітництва, але й показано, про що просвітництво свідчить як соціальне явище взагалі.

Мета дослідження: Стаття є філософським дослідженням феномену просвітництва в Німеччині початку ХІХ століття. Її основна мета полягає в тому, щоб представити цей відрізок в історії просвітництва не тільки як явище, цікаве в онтологічному плані, але й як явище, обумовлене загальними потребами соціального та ідеологічного порядку

Об'єктом дослідження є соціально-політичні та релігійно-теологічні мотиви у філософській творчості Німеччини першої половини ХІХ століття, духовний світ, у якому довелося жити і діяти учням Фейєрбаха.

Предмет є формування і становлення школи просвітництва в німецькій філософії Фейєрбаха, її ідеї в області філософії, теології, права, історії церкви тощо.

Завдання дослідження: Фейєрбах, на відміну від своїх попередників, є матеріалістом. Він заявляє, що набагато простіше уявити собі виникнення духу з матерії, ніж виникнення матерії з духу. Але його матеріалізм особливий. Фейєрбах розвиває антропологічний матеріалізм. У центрі нової філософії, говорить Фейєрбах, повинна бути поставлена людина, людина як природна істота, а не тільки як розум. Людина є вищим проявом природи, саме в ній виявляється єдність буття і мислення. Тому антропологія повинна стати загальною наукою. Саме в антропології варто шукати корені і теології, і філософії. Сутність людини є єдність розуму, волі і серця. Розум, дух існує тільки разом з тілом, разом з почуттям, з людиною. Духовна діяльність відрізняється від інших видів діяльності тільки тим, що вона пов'язана з діяльністю іншого органа - голови.

Пізнання, на думку Фейєрбаха, своїм об'єктом має природу, а головним знаряддям пізнання є почуття. Фейєрбах різко відмежовується від раціоналізму Декарта з його «Я мислю, отже, я існую». У цьому випадку, говорить Фейєрбах, неможливо перейти до інших речей. Він стоїть на позиції сенсуалізму, стверджуючи, що мислення ґрунтується на матеріалі почуттів.

Фейєрбах різко негативно ставиться до філософії Гегеля, хоча в студентські роки він був його гарячим прихильником і шанувальником. Філософія Гегеля, на думку Фейєрбаха, є рафінованою релігією. «Хто не відмовляється від філософії Гегеля, той не відмовляється і від теології, - пише Фейєрбах. - Вчення Гегеля, що природа, реальність є інобуттям ідеї, є лише раціональним вираженням теологічного вчення, що природа створена Богом,

що матеріальна істота створена нематеріальною, тобто абстрактною істотою» [2, с. 463]. Отже, корені гегелівського, як і кожного, ідеалізму варто шукати в релігії. Тому вістря своєї філософської критики Фейєрбах направляє проти релігії, бачачи в останній причину існування перекрученої свідомості, відчуження людини і суспільної несправедливості. Цій проблемі присвячена головна робота Фейєрбаха, що вийшла в 1841 році, «Сутність християнства».

На думку Фейєрбаха, причину існування релігії варто бачити у фантазії, відчутті залежності і відчутті конечності людини, її неуцтві і страху. Не Бог створив людину, а людина Бога. «Нескінченна або божественна сутність є духовна сутність людини, що, однак, відокремлюється від людини і представляється як самостійна істота» [1, с. 450]. Бог являє собою продукт розуму, він є об'єктивований розум, що вийшов за свої суб'єктивні межі й затвердив себе як абсолютну сутність. Але, створивши Бога, об'єктивувавши в ньому свою ідеальну сутність, свій зміст, зробивши його надлюдською сутністю, людина перетворює себе в його об'єкт, його створіння, підкоряється йому. Бог перетворюється у відчужену сутність людини, що панує над ним. Тому християнство повинно бути відкинута, воно ставить перешкоди на шляху людського розвитку, «політичної свободи, цієї насущної потреби сучасного людства».

Але критика християнської релігії у Фейєрбаха не означає, що він узагалі виступає проти релігії. Фейєрбах вважає, що історичні періоди відрізняються один від одного лише змінами в релігії. І тому на місце християнства повинна бути поставлена інша релігія, заснована на любові людини до людини. Релігія є породженням не стільки розуму, скільки серця.[2, с.56] В основі релігії лежить любов. Взагалі, у філософії Фейєрбаха любові належить особливе місце. Любов не тільки є основою релігії, але вона виступає і сутнісною ознакою буття. «Бути нічим і нічого не любити - те ж саме», - пише Фейєрбах. Природа має буття, оскільки вона виступає предметом буття для людини, предметом її любові. Людина не може не любити, у ній стільки буття, скільки в ній любові. Тому і Бога людина створила як предмет своєї любові. Бог є втіленням любові. Але ця любов не є дієвою любов'ю. Християнство пережило і зжило себе. Людині потрібна нова релігія. На місце абстрактного Бога повинна бути поставлена людина. Необхідно любити не абстрактну, неіснуючу людину, якою є Бог, а реальну людину. Людина осягає себе в іншій людині, тому що тільки через неї він може усвідомити свою власну сутність і свої цілі, вона повинна бути й об'єктом і втіленням її любові. Така суть нової релігії, що, власне кажучи, і не є релігією. «Заперечення того світла, - пише Фейєрбах, - має своїм наслідком ствердження цього; скасування кращого життя на небесах містить в собі вимогу: необхідно стати кращим на землі; воно перетворює краще майбутнє з предмета пустої, бездіяльної віри в предмет обов'язку, у предмет людської самодіяльності» [3, с. 458].

Висновок. Антропологічний матеріалізм Фейєрбаха - це реакція на ідеалізм. Фейєрбах не сприйняв ні об'єктивного, ні суб'єктивного ідеалізму, але й не побудував послідовного матеріалізму. Проблеми, порушені класичними німецькими філософами-ідеалістами, у філософії Фейєрбаха вирішуються яскраво, хоча й багато в чому слабкіше, ніж це мало місце у його попередників. Тому й правий Ф. Енгельс, який писав, що його матеріалізм був більш

дотепним, аніж глибоким. По суті, Фейербахом завершується класична німецька філософія.

Список використаної літератури

1. Борисова З.А. В.И.Вернадский о влиянии на науку идей философии и религии // Творческое наследие В.И. Вернадского и современность / Сборник трудов Междунар. научн. конф. в г. Донецке 10-12 апреля 2001г. - Донецк: Донбасс, 2001. -С.49-54.
2. Борисова З.О. Гегель про релігію як спосіб діалогу зі світом культури // Интеллект. Личность. Цивилизация: Материалы II Международной научной конференции. Том 1 (Донецк, 22-23 мая 2003 г.) / Донецкий государственный университет экономики и торговли им. М.Туган-Барановского. – Донецк: 2003. – С.19-30.
3. Борисова З.О. Культурно-творча функція релігійної свідомості // Схід. – 2003. - №4 (54). – С.43-26.

*Якобчук Вікторія,
студентка гр.ГРС-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина*

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Проблемою інтересів, як і потреб та цінностей є рушійна сила діяльності, поведінки і вчинків людей. Як говорив Гегель, вони рухають народами. Тому для розуміння суті суспільних процесів, практичних дій людей, політичних програм, гасел, заяв, передвиборних обіцянок тощо треба відшукувати справжні інтереси осіб.

Складність цієї важливої проблеми полягає, зокрема у тому, що справжні інтереси далеко не завжди правдиво зображуються їх носіями. Часто буває, що про інтереси одних говорять інші.

Мета. З'ясувати сутність таких понять, як потреба, цінність та інтерес та розглянути їх вплив на особистісний розвиток.

Для досягнення мети ми ставимо наступне **завдання**: дослідити взаємодію особистісного розвитку з потребами, інтересами та цінностями людини.

Виклад матеріалу. При вивченні особистості слід взяти до уваги те, що людина сама по собі являє систему зі складною структурою.

Філософська енциклопедія визначає особистість наступним чином: це людський індивід як суб'єкт відносин і свідомої діяльності. Інше значення - стійка система соціально значимих рис, що характеризують індивіда як члена суспільства[0].

Особистісний розвиток, зростання і розвиток особистості - найбільш загальне поняття, що описує всі позитивні зміни в особистості як результат внутрішніх процесів і зовнішніх впливів. Це все те, що в особистості розгортається з віком саме те, що формується під впливом зовнішнього середовища, що розвивається в спільній діяльності з оточуючими її людьми і розвивається в собі самою людиною[0].

Потреби, інтереси, цінності - найважливіші стимули людської діяльності. Це дуже близькі і в той же час не тотожні поняття, їх використовують в соціології, психології праці та близьких до них науках для позначення безпосередніх причин соціальних дій, результатом яких стають зміни та перетворення в різних сферах життя.

Потреба - це властивість усього живого, в якому проявляється первісна, вихідна форма його активного відношення до умов зовнішнього середовища. Сам характер цього відношення задається станом організму, де проявляється його внутрішня суперечність, напруга, яку можна зняти дією цього організму. Якраз виходячи з тієї чи іншої потреби, організм стає суб'єктом дії, діяльності.

Тобто потреба є внутрішнім стимулом будь-якої життєдіяльності. Без задоволення основних потреб неможливе існування ні біологічного, ні соціального організму. Тому, потреба в цьому значенні слова є виразом необхідності. Звичайно, потреби - це не єдина спонука діяльності будь-якого складного організму. Але серед всієї сукупності спонук вони відіграють особливу роль і є їх початковим пунктом.

Потреби людини є основою її інтересів. Категорія потреби охоплює більш широке коло явищ, ніж категорія інтересу. Потреби притаманні всім біологічним організмам, в тому числі й людині. Інтереси – тільки людині. Вони є у всіх суб'єктів: індивідів, соціальних груп, держав, суспільств, людства.

Інтереси, як і потреби є рушійною силою діяльності, поведінки і вчинків людей. Вони, говорив Гегель, рухають народами. Тому для розуміння суті суспільних процесів, практичних дій людей, політичних програм, гасел, передвиборних обіцянок тощо, треба відшукувати справжні інтереси дійових осіб[0].

Сила потреби проявляється тим повніше, чим чіткіше вона виражена в інтересах. Інтереси, як і потреби є особливим видом суспільних відносин, вони не існують самі по собі абстрактно поза особами, соціальними групами, класами та іншими силами, які виступають як їх носії. Якщо потреба орієнтована перш за все на предмет її задоволення, то інтерес спрямований на ті соціальні відносини, інститути, установи, від яких залежить розподіл предметів, цінностей, благ, що забезпечують задоволення потреб.

Тому інтереси виявляються більш значущими, важливими з точки зору забезпечення необхідних умов життя. Крім того, інтереси відображають ті відносини нерівності, що склались у суспільстві, в них постійно присутній елемент порівняння людини з людиною, однієї соціальної групи з іншою. Якраз у цьому - основа тієї реальної сили, яку містять інтереси. Вони є тією суворою реальністю, з якою потрібно рахуватися. Тільки інтереси, що спираються на погребі, можуть розглядатися як реальна сила, бо там, де є інтереси, там є в наявності чи в процесі становлення і засоби їх реалізації[0].

В будь-якій колективності загальний інтерес стверджується таким чином, що він охоплює далеко не відразу, не одночасно і не в однаковій мірі всіх членів колективу.

Об'єднання інтересів - сам по собі тривалий і складний процес. Необхідно розмежовувати інтереси окремої особи та їх групи, колективу, тобто суспільні й особисті інтереси.

Інтереси проявляються також у різних сферах людської діяльності - в економічній, соціальній, політичній, духовній. Звичайно, це різні види діяльності, але вони пов'язані одна з одною через інтереси. Та і види діяльності тільки ззовні є незалежними. Насправді всі вони залежать від основної форми діяльності - матеріальної. Інтереси цих сфер також тісно переплітаються між собою. Розвиток суспільства веде до виникнення все більш різноманітних інтересів, потреб людей, а тому необхідно вивчати ці потреби та інтереси, опрацювати засоби їх узгодження, забезпечувати механізм їх адекватного прояву.

Потреби людини можуть бути задоволені, але всі свої бажання людина при житті не може реалізувати. Потреби прості, бо вони виходять з природи.

У реальному житті окремої людини її матеріальні та духовні потреби, життєві інтереси й цінності, на які вона орієнтується, не відокремлюються один від одного. Вони діють разом, формуючи врешті-решт базу мотивів поведінки особи. Матеріальні та духовні потреби, що їм відповідають, одержують конкретний вираз у системі цінностей, у мотивах щоденної поведінки. [0].

Кожна людина, свідомо чи несвідомо, формує свою індивідуальну ієрархію цінностей. Така ієрархія в одних людей більш-менш стабільна, в інших - більш рухлива.

В залежності від умов, місця і часу конкретної життєвої ситуації особиста ієрархія цінностей може змінюватися, іноді кардинально. Одні люди не змінюють своїх принципів, інші обирають для себе нові, часом кардинально протилежні, принципи. Відбувається переоцінка цінностей, переміщення у їхній особистісній ієрархії.

На основі особистісної ієрархії цінностей людина може вибудовувати для себе ієрархію іншого типу – ціннісну ієрархію особистостей. Вона у своїй свідомості складає таблицю про ранги щодо інших людей.

Ціннісні орієнтації мають різні ступені інтенсивності, різну часову тривалість. Одні орієнтації зникають або послаблюються, інші - посилюються. В наших умовах посилюються орієнтації на людину, на збереження природи, на багатство. Але ціннісна орієнтація часто перетворюється у нездійсненну мрію[0].

Висновки: Отже, особистісний розвиток – це найбільш загальне поняття, що описує всі позитивні зміни в особистості як результат внутрішніх процесів і зовнішніх впливів.

Потреби, інтереси, цінності - найважливіші стимули людської діяльності, а також важливі аспекти особистісного розвитку людини.

Потреби людини є основою її інтересів. Потреби притаманні всім біологічним організмам, в тому числі й людині. Інтереси ж – тільки людині.

На основі потреб та інтересів особистості надбудовуються, формуються її уявлення про цінності.

Цінності є фундаментом ціннісних орієнтацій особистості. Відповідно до рішень, прийнятих даною особою, у неї виробляються відповідні переконання, установки, принципи та ідеали життєдіяльності, домінуючі у різноманітних діях, формуються також симпатії чи антисимпатії, любов чи ненависть, схильність чи неприязнь, вольові зусилля, рішучість боротися за позитивні для даної особистості соціальні чи культурні цінності.

Список використаної літератури

1. «Визначення особистості» [Електронний ресурс]- Режим доступу : <http://pidruchniki.com/12810419/sotsiologiya/osobistist#140>
2. «Особистісний розвиток» [Електронний ресурс]- Режим доступу : http://psychologis.com.ua/lichnostnoe_razvitie.htm
3. «Українська культура»: Лекції / За ред. Д. Антоновича. – К., 1993.
4. «Інтереси, потреби та цінності суспільства й особистості» [Електронний ресурс]- Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13001/>
5. «Духовність людини»/С. Миколин – 2016.

*Левчук Віра,
студентка гр. ГРС-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина*

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Швидкі зміни світу, пов'язані зі зростаючими та суперечливими процесами глобалізації, різко загострюють проблему національної ідентичності, оскільки руйнують її традиційні основи. У світовій історії проблема національної ідентичності, за даними, ніколи не була настільки критичною, як у теперішній час.

Мета. Проаналізувати вплив глобалізації на національну ідентичність.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- з'ясувати поняття «глобалізація» та «національна ідентичність»
- проблема національної ідентичності в умовах глобалізації, її дослідники

Виклад матеріалу. Проблема національної ідентичності досліджували багато науковці світового рівня. Дослідниками даної теми є Б. Андерсон, Г. Касьянов, Я. Грицак, Е. Сміт, який вважається засновником міждисциплінарної галузі досліджень націоналізму.

Глобалізація (англ. globalization) – тривалий процес інтеграції національних економік світу з метою розв'язання глобальних проблем людства. Він має безліч проявів та включає багато проблем. Саме це робить проблематичним дати єдине, однозначно сформульоване визначення глобалізації, яке б охопило всі сторони цього явища, що має планетарні масштаби.

Національна ідентичність (від лат. identicus -однаковий, тотожний) – усвідомлення особисті себе як такої, що належить до людського колективу, об'єднаною за ознакою спільної національно етнічної, або державної належності, яке поділяється й іншими членами цього колективу. Таке усвідомлення перед усім спирається на мову, історію, культуру, спільну територію, економіку тощо, тобто на фактори інтеграції спільноти. Саме за мовною ознакою відбувається національна ідентифікація на індивідуальному та колективному рівнях.

До проблеми національної ідентичності потрібно підходити комплексно – не лише з погляду стабілізації і зміцнення суспільства, нації чи демократичного політичного режиму. Практика показує, що чим більше багатонаціональним, багатокультурним та багатоконфесійним є населення держави, тим важче досягти консенсусу стосовно основних принципів загальнонаціонального розвитку, демократії та громадянського суспільства.

Звичайно для вирішення усіх проблем, які гальмують процеси національної ідентичності не існує єдиного методу. Важливу роль у цьому процесі відіграє держава та політика. Суспільство вважають національно консолідованим, якщо окремі його елементи (національні групи, соціальні групи, класи, окремі особи) орієнтовані більше на зв'язки між собою, ніж на зв'язки із зовнішніми структурами. Тому важливими є ідеї, які сприяють посиленню внутрішніх суспільних зв'язків.

Зв'язок між глобалізацією та національною ідентичністю викликає спантеличення. Використовуючи дані Міжнародної програми соціального опитування та Всесвітнього дослідження цінностей. Вони аналізують ці відносини у шістдесяті трьох країнах. Результати говорять про те, що рівень глобалізації країни не пов'язаний з національною ідентифікацією чи націоналізмом, але негативно пов'язаний з патріотизмом, готовністю боротися за країну та етнічними концепціями членства в країні. Експертиза альтернативних пояснень свідчить про те, що глобалізація має чіткий вплив на національну ідентичність.

Підсумовуючи, варто наголосити, що формування національної ідентичності – це процес самовизначення людини у реальних та символічних конструктах етнічного та національного простору. Важливими критеріями національної єдності стають культурна, правова й економічна спільності, а у межах націй поєднуються різні етнічні компоненти. Загальнонаціональна ідентичність – ототожнення себе з певною спільнотою, її символами, цінностями, історією, територією, культурою, державними та правовими інституціями, політичними й економічними інтересами. Якщо почуття національної ідентичності виявляються слабшим за ідентичність регіональну, релігійну, культурну тощо, то нація розпадається. Для утвердження національної ідентичності важливими є такі заходи, як формування та поширення образу нації, символів та ритуалів, які зміцнюють почуття єдності, зміцнення національної освіти та розвиток громадянства.

Список використаної літератури

1. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації / За ред. Д. Г. Лук'яненка. К.: КНЕУ, 2001. 538 с.
2. Проблема національної ідентичності в умовах глобалізації / Луцишин Г. НУЛП, 2013. 169 с.
3. Глобалізація та криза ідентичності / За ред. С. Римаренка. - ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса, 2009. 174 с.
4. Політична енциклопедія / Редкол Ю. Левенець Ю. Шаповал та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. 808 с.
5. Глобалізація і особистість / Мануель Кастеллс, 2006. 60-61 с. (англ. Globalisation and identity / Manuel Castells, 2006. 60-61p.)

*Свирид Вікторія,
студентка гр. ГРС-11,
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д.Гаврилишина*

У ПОШУКАХ СЕНСУ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ

Постановка проблеми. В спектрі питань, на які людина шукає відповіді, проблема сенсу життя посідає особливе місце. Сократ казав, що неосмислене життя не варте того, щоб його проживати. Дійсно, на певному етапі особистісного становлення формулюємо запитання: хто я є? Нащо живу на світі? В чому моє призначення та сенс мого життя. Питання сенсу людського життя, індивідуального життя та його раціональної структурованості набувають в наші часи виключної актуальності. Проблема сенсу життя стала, за словами Г. Гейне, «проклятим» питанням філософії та історії.

Мета. З'ясувати сутність поняття сенсу життя. Простежити розвиток думки філософів щодо сенсу людського життя протягом всієї історії людства.

Для досягнення мети ми ставимо такі завдання:

- Розглянути поняття сенсу життя з різних ракурсів
- Дослідити різні типи розуміння життя
- Вказати певні етапи розуміння сенсу життя різними поколіннями

Виклад матеріалу. Важливим аспектом філософського осмислення людини є врахування її природного руху замкненим колом: народження - життя - смерть. З давніх-давен людина намагалась якимось чином досягнути цей вічний круговорот життя. У чому смисл природного процесу народження, розвитку, зрілості, старіння і смерті як людини, так і будь-якого іншого організму? Це питання виникає як намагання виправдати свою присутність на Землі, свою долю й призначення. Знайшовши таке виправдання, людина може змиритися з думкою про скінченність індивідуального буття. Таємниця людського існування полягає не в тому, щоб тільки жити (існувати), а й у тому, як і для чого (чи для кого) жити.

Сенс життя, сенс буття – філософська та духовна проблема, що має відношення до визначення мети існування, призначення людства, людини як біологічного виду, одне з основних світоглядних понять, що має величезне значення для духовно-морального становлення особистості. Сенс життя кожної людини унікальний і неповторний, як і її життя. Людина завжди вільна у виборі сенсу і в його реалізації. Але свободу не можна ототожнювати зі свавіллям, її слід сприймати з точки зору відповідальності. Людина відповідає за вірно знайдений і реалізований сенс свого життя, життєвих ситуацій, що в них вона потрапляє. Людина повинна йти за своїм покликанням, у якому життя набуває сенсу. Відчуття і знайти своє покликання їй допомагає самопізнання, відповідальність за реалізацію свого призначення, що на Землі допомагає узгодити універсальні життєві цінності з конкретними життєвими ситуаціями.

З точки зору змісту вищого блага вирізняють такі типи обґрунтування життя: гедонізм, аскетизм, евідемонізм, корпоративізм, прагматизм, перфекціоналізм, гуманізм.

Представники гедонізму вищим благом життя вважають насолоду. Представники аскетизму сенс життя вбачають у крайньому обмеженні потреб людини, самозреченні, у відмові її від життєвих благ і насолод з метою самовдосконалення або досягнення морального чи релігійного ідеалу. В основі евідемонізму лежить прагнення людини до щастя, що є головною сенсом життя. Корпоративізм сповідує груповий егоїзм, що вбачає сенс життя в належності до обмеженої спільноти, для якої головне- приватні інтереси. Прагматизм виражає прагнення людини до вигоди, блага. Перфекціоналізм пов'язує сенс життя з особистим самовдосконаленням, навіть коли воно здійснюється за рахунок інтересів інших людей. Представники гуманізму спрямовують свої зусилля на утвердження гідності й розуму людини, її прав на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей.

Поняття сенсу життя існує у будь-якій розвиненій світоглядній системі, починаючи із стародавніх часів. Це завжди відображало особливості конкретної епохи, конкретного суспільства і суспільного ладу, а також місця соціального суб'єкта як носія певних світоглядних уявлень в системі суспільних відносин.

Мета життя згідно буддійської традиції - розірвати порочний кругообіг «сансари», звільнитися від пут «карми», досягти нірвани, стати просвітленим. А сенс життя, відповідно, у такому стані, коли вже не існують уявлення про окремих «я», а постійним і єдиним відчуттям стає переживання єдності всього суцього.

Згідно течії чарвака, єдиний сенс життя - в задоволеннях, що доставляються чуттєвими насолодами. «У нашій владі використати найбільше число задовольень і уникнути неминуче супутніх їм страждань».

Для Конфуція людина як особистість існує не для себе, а для суспільства. Мабуть, цим і пояснюється сенс людського життя у представників цієї течії. Громадська субординація і освіта - ось основа конфуціанства.

Як творча переробка індійського буддизму і китайського даосизму дзен отримав свій розвиток і характерну особливість в Японії, надавши «осмисленість» існування. Мета послідовників цього філософського напрямку - досягнення просвітлення, відчуття, так званого в дзен «саторі». Але це просвітлення, на відміну від буддизму, означає не видалення від світу, а навпаки, активну участь у повсякденних справах. «Як дивно це, як таємниче! Я підношу дрова, я завжди ношу воду». Таким чином, ідеал дзен полягає в тому, щоб природно і спонтанно жити своїм повсякденним життям. «Коли голодний - їж, коли втомився - спи» - ось, що таке дзен. Хоча це здається простим і очевидним, як багато інших положень дзен, насправді це досить складне завдання.

На думку Демокріта, людина повинна жити в задоволенні, узгоджуючи з власною природою. Наші почуття - найкращі порадики. Мета життя - добрий настрій. Він досягається помірністю в насолодах, умінням володіти собою так, щоб за задоволенням не слідували неминуче страждання. Потрібно вміти попередити страждання розумним роздумом, виганяти страждання душі, якщо вони вже впали на нас, розумом.

Ставлення Сократа до проблеми сенсу життя впливає з основних положень його вчення. Відомо, що він любив дві речі: істину і людину. Істину бачив у розкритті таких понять, як «благо», «краса», «справедливість», «мудрість», що безпосередньо пов'язане з людською сутністю. А пізнання

істинності цих понять можливо виключно в процесі самопізнання самої людини («пізнай самого себе»). Саме цей процес і можна вважати сенсом життя. А оскільки із знання виникає чеснота, то вищою метою людського життя є щастя і блаженство. Так з'явився евідемонізм.

Продовження цієї лінії ми знаходимо в Арістотеля, який вважав, що метою всіх людських вчинків є щастя (eudaimonia), яке полягає у здійсненні сутності людини.

У скептиків проблема сенсу життя розглядається через призму ідеї аскетизму, безтурботності, і тісно пов'язана з поняттям атараксії. Філософів більше цікавило питання про те, як треба жити в цьому світі, щоб уникнути загрозливих з усіх сторін лих. Це далекий відгомін екзистенціалізму. У главу життя ставиться не народження і смерть, а існування. Мудрець - це свого роду майстер, умілець в житті. Філософ, за Пірроном, - це той, хто прагне до щастя, а воно складається в незворушності і відсутності страждань.

Епікур та його послідовники проголошували метою людського життя отримання задоволення (гедонізм), яке розуміється не тільки як чуттєва насолода, а й як порятунк від фізичного болю, душевного неспокою, страждань, страху смерті. Ідеал – життя в «затишному місці», в тісному колі друзів, неучасть у державному житті, віддалене споглядання.

Згідно з вченням стоїків, метою людських прагнень має бути моральність, яка неможлива без правдивого пізнання. Душа людини безсмертна, а чеснота складається в житті людини у згоді з природою і світовим розумом (логосом). Життєвий ідеал стоїків – незворушність і спокій по відношенню до зовнішніх і внутрішніх дратівливих факторів.

Середньовічна філософія одним із сенсубуттєвих аспектів бачила поняття Богоуподібнення, прагнення до Бога, напротивагу питанням самореалізації та самовдосконалення. «Призначенням людини є Богоуподібнення, висока любов і справжня свобода – духовне життя. Бо лиш той, хто тяжіє до Духа Святого і Богоспілкування, може бути досконалим» Таке розуміння праведності життя формувало в суспільстві чітко встановлені приписи про те, що має бути першоосновою, сенсом, причиною, та значимістю життя. Всім цим має бути Бог, бажання осягнути Його, наблизитися і спілкуватися з Ним, виявляючи тим же свою віру та любов до Всевишнього.

Проблема сенсу життя людини була однією із тих, над якими працював представник цієї філософії Фома Аквінський. Його концепція полягала в потребі доєднатися до Бога, звільнивши свою душу. Мислитель говорив про те, що людська природа є особливою. Вона складається з двох основних елементів. Це безсмертна та вічна у часі душа (тому що за його твердженням на людську душу не діє плинність часу), та смертне тіло. Воно ж поневолею душу людини. І якщо сенсом життя людини є пізнання та прагнення до Бога, його можна пізнати лиш тоді, коли цей процес буде линути від душі, тобто буде так званим «душевним пізнанням». Лише душа може пізнати Бога і пізнання її має розвиватися у прагненні до Нього.

Значний внесок в розвитку схоластичної філософії має містицизм. Містики намагалися пояснити питання сенсубуттєвості, виходячи з власних поглядів. Видатним серед середньовічних містиків був Йоган Екхарт. Поняття сенсу життя людини він вбачав в самопізнанні. Для цього людина повинна

зануритися в глибини свого існування й на це Екхарт спрямовував своє вчення про пізнання.

Мислителі епохи Відродження зробили акцент на людину і перетворили її у вищу цінність, центр світоглядної перспективи. Пізнання сенсу життя цього періоду здійснювалося через призму внутрішнього світу людини. Н.Кузанським, М.Монтенєм, Леонардо да Вінчі та іншими робляться спроби зв'язати формування особистості з реальними, земними умовами її буття.

Для філософії Нового часу центральною проблемою стає проблема гносеології, знаходження найбільш досконалого методу пізнання (Р.Декарт, Ф.Бекон, Б.Спіноза, Г.Лейбніц та ін.). Тому й сенс людського буття пов'язується у першу чергу з пізнавальним процесом.

Новий етап у розробці проблеми сенсу життя бере свій початок у роботах представників німецької класичної філософії. Сенс життя, за Кантом, знаходиться не зовні, а всередині людини, він іманентний особистості. Сенс життя не існує сам по собі, як якийсь атрибут реальності взагалі, він - у розумінні індивідом свого буття саме як людського, в усвідомленні власного місця у світі. Таким чином, формою вираження сенсу життя є той чи інший світогляд.

Фіхте ще більше замкнувся на внутрішньому «Я». Сенс людського існування він бачить у досягненні індивідом повної згоди з самим собою в розумі, у волі, у діяльності, словом у тому, що виділяється людині від природи як розумній істоті. Таким чином, сенс життя по Фіхте у формуванні особистості шляхом постійного розвитку людини, і цей процес, передбачаючи діяльність, не замкнений в особистість; самовдосконалюючись, особистість удосконалює світ.

Крапку у всьому поставив Фейєрбах, розклавши християнство і релігію в цілому по кісточках. «Не Бог створив людину, а людина створила Бога». Людина людині Бог, тому на першому місці повинна стояти релігія Любові до людини. У ній і сенс життя.

У марксизмі проблема сенсу життя розглядається у контексті проблеми свободи. Таким чином, загальне рішення філософської проблеми сенсу життя полягає у визнанні необхідності участі окремої людини в комуністичному русі як передумови знищення існуючих умов життя і перетворення власної людської природи.

Представники неklasичної філософії дають своє бачення розв'язанню проблеми сенсу життя. Першим великим на той час ірраціоналістом був Шопенгауер. На його думку, істина виявляється тільки при підході до неї з боку несвідомого. В основі такого підходу лежить воля, а її універсальний об'єкт - «воля до життя». Перше правило волі до життя - інстинкт самозбереження, який веде до егоїзму.

За Ніцше, мета людства в цілому і кожного окремо - виховувати в собі волю з тим, щоб стати «надлюдиною», коли кожен індивід бездоганний і зовні, і внутрішньо. Всебічно самовдосконалення і бажання (воля) до цього - ось що таке сенс життя за Ніцше.

Проблемі вибору сенсу життя, зокрема, присвячені роботи філософів-екзистенціалістів ХХ століття – Альбера Камю («Міф про Сізіфа»), Жан-Поль Сартра («Нудота»), Мартіна Гайдеггера («Розмова на дорозі»), Карла Ясперса («Сенс і призначення історії»). А.Камю вважає, що у світі немає остаточного,

останнього сенсу, світ не прозорий для нашого розуму, він не дає відповіді на наші питання. Ми закинуті в цей космос, в цю історію, і на питання про мету існування, про сенс всього суцього наука не дає ніякої відповіді.

Філософи-прагматики вважають, що замість пошуків істини про життя ми повинні шукати корисне розуміння життя. Вільям Джеймс стверджував, що істина може бути створена, але не знайдена. Таким чином, сенс життя – це віра в ціль життя, яка не суперечить чиєму-небудь досвіду змістовного життя. Грубо кажучи, це могло б звучати як: «Сенсом життя є ті цілі, які змушують вас цінувати його». Для прагматика сенс життя, вашого життя, може бути відкритий тільки через досвід.

Більшість релігій охоплюють і висловлюють певні поняття про сенс життя, пропонуючи метафізичні причини для пояснення того, чому існують люди і всі інші організми. Більшість людей, хто вірить в персоніфікованого Бога, могли б погодитися, що, саме Бог є той, «в якому ми живемо, рухаємося, існуємо» (цитата з давньогрецького поета Епіменід. Саме ці слова цитує апостол Павло проповідуючи афініянам). Переконавання тут полягає в тому, що ми повинні шукати «вищу силу», яка додасть нашим життям глузд і забезпечить мету через «божественні настанови». Рішення повірити в таку владу називається «Крок віри» (англ. leap of faith) і, в дуже великому ступені, ця віра визначає сенс життя.

Отже, у кожную історичну епоху умови життя людини і її відносини з іншими людьми мають конкретно історичний характер, і саме в цих умовах, а не в яких або інших і буде усвідомлюватися цінність життя. Тому уявлення про цінності життя, так само має конкретно історичний характер і може бути зрозумілим як деякий культурно історичний феномен.

Висновок. Питання про сенс людського життя є вічним, воно було, є, і буде актуальним у будь-які часи. Ми, люди, ніколи не зможемо дати точного загального для всіх визначення сенсу життя, тому для кожного воно є власним, кожен з нас про щось мріє, чогось хоче, має задля чого жити, тому кожен сам визначає для себе, що таке сенс життя особисто для мене. Протягом багатьох століть людина намагалася дати хоч приблизну характеристику цьому терміну, але навіть тепер у вік нових інформаційних технологій, вона е може навіть приблизно сформувати це поняття у своїй голові. Я вважаю, це питання вічне. А може сенсу життя на цій землі не існує?...

На закінчення хочу поділитися словами наймудрішого чоловіка усіх часів Соломона: «Наймарніша марнота, сказав Проповідник, наймарніша марнота – марнота усе! Яка користь людині в усім її труді, який вона робить під сонцем?» (Екклезіаста 1:2-3)

Список використаної літератури

1. Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. Філософія (Нариси з історії розвитку філософської думки). - К., 1997. - 183 с.
2. Иванова Н.Я. Философский анализ проблемы смысла бытия человека. - К.: Наукова думка, 1980. - 414 с.
3. Франк С. Л. Сенс життя. М.: Наука, 1992. С. 160.
4. Кант І. Критика практичного розуму. М.: Наука, 2007. С. 524.
5. Ніцше Ф. Так говорив Заратустра. С. 14.

6. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Досвід феноменологічної онтології. М.: Республіка, 2 000.

7. Цит. по: У пошуках сенсу. Мудрість тисячоліть / сост. А. Е. Мачехін. М.: Олма-Пресс, +2002.

7. Горький М. Старуха Изергиль // Його ж. Зібрання творів: в 16 т. Т. 1. М.: Правда, 1979.

*Ковалик Софія,
студентка гр.ГРС - 11,
міжнародного факультету, ТНЕУ*

СУЧАСНІ ЧИННИКИ ФЕНОМЕНУ САМОТНОСТІ

Постановка проблеми. Сучасна ситуація в світі, коли ми вимушено перебуваємо в ізоляції сам-на-сам, чи з нашими рідними і повністю позбавлені можливості побути на самоті, яскраво ілюструє проблему суспільства ХХІ століття – ми потребуємо самотності, особистого простору і нам неймовірно важко перебувати довго навіть з тими, кого любимо, з найріднішими. Ця потреба з кожним роком стає настільки гострою і поширеною, що все більше психологів, філософів та інших науковців намагаються її зрозуміти та пояснити.

Мета. Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- розкрити основні риси, чинники та сутність поняття самотності;
- охарактеризувати вплив самотності на суспільство та його наслідки.

Виклад матеріалу. З початку існування людства люди намагалися об'єднуватися в спільноти аби разом протистояти небезпекам, які перед ними поставали в той чи інший відрізок часу: чи то добути їжу, чи захистити свою територію. Вони розуміли, що разом це зробити легше. Щоб вижити вони об'єднувалися. Та починаючи з ХХ століття ми почали зворотній процес. Все більше людей відмовляються від створення сімей, не хочуть жити разом з рідними, а обирають життя на самоті. Хтось свідомо обирає самотність, а хтось намагається їй протистояти, для когось це необхідність, а для когось мука та причина депресії. Ми бачимо, що кожним наступним поколінням стає все важче будувати стосунки з іншими, ділити з кимось спільний простір, пристосовуватися один до одного. То що це? Егоїзм і небажання йти на компроміси, чи пошуки себе, свого місця в світі й відповідь на сучасні фактори нашого існування, наслідки минулого? «Епідемія самотності» чи переоцінка цінностей, що відбувається насправді?

Важливе місце тема самотності займає в філософії, наприклад Блез Паскаль цю тему розкриває з позиції занедбаності людини в нескінченність Всесвіту. Він стверджує безумовну «принадність усамітнення» (на відміну від самотності), яке дозволяє замислитися над сенсом життя, оцінити свої вчинки. Велика увага феномену самотності в своїх дослідженнях приділяє вітчизняний вчений Н.А. Бердяєв. Він вважав доречним назвати її основною проблемою людської особистості і філософії людського існування.

Розглянемо детальніше саме поняття самотності.

Самотність – соціально-психологічне явище, емоційний стан, пов'язане з відсутністю близьких, позитивних емоційних зав'язків з людьми та / або зі страхом їх втрати в результаті вимушеної або наявної психологічної причини соціальної ізоляції. У рамках цього поняття розрізняють два різних феномени – позитивна (самітність) і негативна (ізоляція) самотність, однак найчастіше поняття самотності має негативні конотації.

Відчуття самотності – це більше, ніж просто бажання не бути в компанії або небажання комунікувати з іншою людиною. Це емоційний стан, супроводжений відособленістю, від'єднанням або відчуженням від інших людей, унаслідок чого

важко або навіть неможливо мати будь-який значимий міжособистісний зв'язок. Життя на самоті чи усамітнення – це, перш за все, соціальний факт («я один/одна») та особистий вибір людини. «Багато людей зважилися на цей соціальний експеримент тому, що в їхньому уявленні таке життя відповідає ключовим цінностям сучасності – індивідуальній свободі, особистому контролю і прагненню до самореалізації, тобто цінностям, які є важливими і визначальними багатом з підліткового віку. Життя на самоті дає можливість робити те, що ми хочемо, коли ми цього хочемо і на умовах, які ми самі встановлюємо», – пояснює у своїй книзі «Життя соло. Нова соціальна реальність» доктор філософії Нью-Йоркського університету Ерік Кляйненберг.

Люди обирають усамітнення – на певний час або назавжди відмовляючись від стосунків – через безліч різних обставин, а »життя соло« не означає повної ізоляції. Дослідження показують, що в більшості самотніх людей життя більш насичене, ніж у їхніх одружених знайомих. Перш за все, це пов'язано з тим, що новий спосіб життя є вибором на користь здорового егоїзму, а також часу, присвяченого собі та самопізнанню.

У цьому випадку усвідомлена самотність та відсутність стосунків допомагає розібратися в собі, позбутися комплексів, негативних установок і внутрішніх протиріч для того, щоб зробити крок вперед, назустріч істинній любові. Так формується характер, особистість, сила волі, звичка покладатися тільки на себе.

Та є інша думка, що самотність – глобальна проблема суспільства, яку досліджують у світі не один рік. За словами одного авторитетного видання, тільки в Британії 9 млн осіб постійно відчувають себе самотніми. Крім того, люди, які страждають від самотності, схильні до депресій, розвитку ранньої деменції, тривожних розладів і серцево-судинних захворювань.

У самотніх людей підвищений рівень гормону стресу, що заважає організму боротися з вірусами і бактеріями. Деякі дослідники заявляють, що самотність шкідливіша для організму, ніж вживання 15-ти сигарет на день.

А дослідження Каліфорнійського університету, яке провели в 2017 році, показало, що незважаючи на те, що молодь у віці 21-30 років має численні соціальні зв'язки, вона значно частіше відчуває себе самотньою, ніж люди у віці 50-70 років

Чому ми робимо вибір на користь самотності, коли від цього ж страждаємо?

Ми робимо його, йдучи від болю відносин. Самотність здається нам не такою болісною, ніж стосунки з кимось. Це ключова думка, і я прошу вас задуматися про це ще раз. Самотність – це біль і страждання. Але стосунки для нас – ще більший біль. І тому з двох зол ми обираємо менше. Якщо ви зазирнете всередину себе і будете чесні з собою, ви зрозумієте, що це дійсно так.

Є кілька причин, чому стосунки для нас асоціюються з великим болем:

- Негативний досвід попередніх стосунків. У минулих стосунках нам було боляче або навіть дуже боляче. Психіка пам'ятає про це, формується чіткий зв'язок «стосунки = біль». І тому психіка хоче нас захистити і прагне будь якою ціною уникнути нового болю. Тобто, нових стосунків. І це нормально.

• Досвід болючих стосунків, який ми отримали в батьківській родині. Ми бачили, як жили батьки, як вони ставилися один до одного, які стосунки були у бабусь-дідусів, як вони сварилися. Ми бачили ставлення батьків самих до себе. Іноді ми ставали свідками або навіть жертвами сімейного насильства. Все це травмує і формує перший досвід болісних відносин.

У дитини немає захисту, щоб протидіяти цьому. Тому її душа травмується, її здатність любити травмується. Така травма не виліковується сама по собі. І буває, що проходить і двадцять, і тридцять років, а ми ніяк не можемо позбутися цієї травми. І цей біль стосунків карбується в нас настільки сильно, що ми одночасно і хочемо стосунків, і боїмося їх починати, тому що знаємо, що буде боляче.

На секунду уявіть, що у вас на руці сильний опік. І ось ми хочемо, дуже хочемо потиснути комусь руку, або когось погладити, або щоб нас погладили по руці. Ми цього хочемо, але при цьому знаємо, що буде дуже боляче. І ми цю руку не даємо. Це наш вибір. Вибір між самотністю і стосунками. І навіть якщо ми наважимося і протягнемо руку – ми відчуємо жахливий біль.

І поки людина не залікує свої травми емоційних стосунків із колишніми партнерами або з батьками, доти вона уникатиме нових стосунків і пов'язаного з ними болю.

І тому самотність – це вихід. І вибір. Одна наша частина хоче стосунків, тому що це природно, нас в них тягне. А друга частина говорить: у жодному разі, буде жахливо боляче. І друга частина зазвичай перемагає.

Існує ряд психологічних факторів, які сприяють самотності. Наприклад, це може бути низька самооцінка, яка призводить до уникнення контактів з іншими людьми через страх піддатися критиці, що, у свою чергу, створює порочне коло – в результаті відсутності контактів самооцінка ще більше падає. Слабкі навички спілкування також сприяють виникненню відокремленості від товариства, суспільства, посиленню самотності. Люди з погано розвиненими навичками міжособистісного спілкування, низькою соціалізацією через страх потерпіти невдачу у відносинах або потрапити в психологічну залежність також нерідко прагнуть до самотності, особливо якщо в них вже є невдалий досвід спілкування з іншими людьми.

Самотність пов'язана з типом культури. Самотність давня проблема західноєвропейських країн, де з доби Відродження плекали індивідуалізм, послаблюючи позиції колективізму. Лідерами в цьому процесі стали Англія, США, частково Канада, Франція, Австралія, Швеція.

Та не менш важливими чинниками, на мою думку, є інформатизація, глобалізація, швидкі темпи та радикальні зміни умов життя сучасних людей, зміна основних цінностей, в тому числі релігійних. Твоє місце в суспільстві вже не визначає твій сімейний стан, а твої особисті досягнення і часто саме сім'я стає перешкодою на шляху до них, особливо для жінки, яка змушена буде йти у декрет. З сучасними технологіями ти прекрасно можеш обійтися без чоловіка/дружини. А на старості головне мати кошти й за тобою доглянуть й зважаючи на швидкі темпи глобалізації й міграції, то навіть, коли є діти, то немає гарантії, що вони будуть поруч. Світ став розвиватися дуже швидко й його вимоги стають все більшими, а за цим великим потоком інформації ми

починаємо втрачати розуміння, що насправді є для нас важливим, життя переходить часто у віртуальну площину.

Н.А. Бердяєв у своїх працях проводить думку, що в попередні епохи люди перебували в просторі, який був порівняно невеликим, можна навіть сказати обмеженим. Однак вони відчували себе більш згуртовано, у них не виникало відчуття відірваності, розгубленості, так би мовити, ізольованості. Саме це багато в чому рятувало людей від самотності. У сучасному житті люди живуть в цілому світі, в нескінченному Всесвіті; таким чином, вони починають відчувати порожнечу навколо себе, кожен живе сам по собі, відчуває власну покинутість, виникає щемливе відчуття самотності.

Як бачимо, єдиного підходу до визначення самотності немає. Можливо, ми просто не були готові до викликів сучасності й нам потрібно побути на самоті, щоб віднайти заново свою ідентичність й самотність це не хвороба, а необхідне лікування, така собі «дієта», щоб віднайти правдиві цілі, які будуть нас збагачувати, а не руйнувати.

Та є й інша «сторона медалі» – планета «старіє», кількість психологічних захворювань збільшується, а ми все більше звикаємо жити на одинці й не відомо чи зможемо ми пізніше віднайти шлях один до одного.

Список використаної літератури

1. Коргун.Ю. Самотні та щасливі. Чому не мати пари – це нормально [Електронний ресурс]: НВ – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/samotni-ta-shchaslivi-chomu-ne-mati-pari-ce-normalno-50070360.html>

2. Мельниченко Р. Чому ми самотні [Електронний ресурс]: НВ – Режим доступу:<https://nv.ua/ukr/style/blogs/chomu-mi-samotni-pojasnjuje-psikhologh-roman-melnichenko-2490934.html>

3. Самотність [Електронний ресурс]: Вікіпедія – вільна енциклопедія – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>

4. Стасенко В. Проблема самотності в філософії. Наукова стаття.

*Косяк Катерина,
студентка гр.ГРС-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина*

ФІЛОСОФСЬКЕ РОЗУМІННЯ АНТРОПОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Проблема людини як унікального творіння Всесвіту належить до «вічних» філософських проблем, оскільки будь-яка філософська традиція в основі свого змісту має відношення людини до світу. Усі філософські питання, як стверджував Кант, зводяться до одного: «Що є людина?». Не одне тисячоліття філософи шукають відповіді на це питання, пропонуючи різноманітні бачення «проблеми людини», оформлюючи результати своїх старань в гіпотези, концепції, вчення про походження, природу і сутність людини, її тілесні і духовні якості, призначення на землі.

Як зазначав французький філософ Нікола Мальбранш : «Серед всіх людських наук наука про людину найбільш гідна уваги».

Мета. З'ясувати сутність поняття антропології. Сутність людини в історії філософії. Розглянути сучасні погляди філософії.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- виникнення поняття «філософська антропологія», її засновники
- проблема людини на різних етапах розвитку філософії
- сучасна філософія

Виклад матеріалу. Порівняно з іншими напрямками філософії, що ведуть своє походження з найвіддаленіших часів в історії західної думки, філософська антропологія розвинулася доволі пізно. Як самостійна дисципліна вона цілком належить нашому століттю. Її народження можна встановити з точністю до року. Це - 1928 рік, коли було оприлюднено у вигляді книги доповідь Шелера, роком раніше виголошену в «Школі мудрості» графа Кейзерлінга в Дармштадті під назвою «Становище людини в космосі»; це аж ніяк не нове словосполучення, здається, було для всіх таким несподіваним, що дало поштовх загальній філософській дискусії. В цьому маленькому, але безперечно вагомому творі з надзвичайною прозорістю вперше було сформульовано завдання філософського вчення про людину. Того самого 1928 року з'явилася також значно більша за обсягом книга Плеснера «Щаблі органічного і людина» з пояснювальним підзаголовком: «Вступ до філософської антропології»; щоправда, вона не дістала такого поширення, як твір Шелера, головню через її надто великий обсяг та ускладнений виклад. Таким чином, Шелера й Плеснера можна визнати як засновників філософської антропології.

«Якщо спитати освіченого європейця, про що він думає при слові «людина»-, пише Шелер, - то майже завжди в його свідомості проявляться три несумісні між собою кола ідей. По-перше це уявлення іудейсько-християнської традиції про Адама і Єву, про творення, рай і гріхопадіння. По-друге, це греко-античні уявлення, в яких самосвідомість вперше у світі піднялася до розуміння особливого становища людини... З ними тісно пов'язане вчення про те, що в основі всього універсума знаходиться надлюдський розум, до якого причетна і людина і тільки вона одна з усіх істот. Третє коло уявлень – також сьогодні досить традиційне – це

коло ідей сучасного природознавства про те, що людина є результатом розвитку землі, істотою, яка відрізняється від форм, що передували їй у тваринному світі тільки за ступенем складності з'єднання енергій і здібностей, які самі по собі вже зустрічаються в нижчій, у порівнянні з людською, природі. Між цими трьома колами ідей немає ніякої єдності», – підсумовує Шелер.

Мислитель називає зазначені кола ідей теологічною, філософською і природничо-науковою антропологією. Шелер шукає таку ідею людини, яка змогла б синтезувати підходи трьох різних антропологій. Він хоче знайти «сутнісне поняття людини». Пошук сутнісного визначення людини приводить Шелера до питання: що робить людину людиною? Лише вихід за межі природи і біологічного життя, – так відповідає він. «Те, що робить людину людиною, є принцип, протилежний всьому життю в цілому, він як такий взагалі не може бути зведений до «природної еволюції життя» і якщо його до чогось і можна звести, то тільки до вищої основи речей – до тієї основи, особливою маніфестацією якої є і «життя». Вже греки знали такий принцип і називали його «розумом». Я хотіла б вжити... більш широке за смыслом слово, яке включає в себе поняття розуму, але поряд із мисленням в ідеях охоплює і певний рід споглядання, споглядання першофеноменів або сутнісних змістів, а також певний клас емоційних і вольових актів наприклад, доброту, любов, каяття, шанування тощо – слово дух».

Щоб збагнути сучасний стан філософії людини, необхідний історичний екскурс розв'язання проблем людини. Кристалізація філософського розуміння людини, особливо на початкових етапах розвитку філософії, відбувалася на основі міфів, легенд, переказів і закладених у них ідей, образів, понять, а також своєрідного діалогу між міфологією та філософією, що тільки «спиналася на ноги» у своєму розвитку.

У давньогрецькій філософії спочатку людина не існує сама по собі, а є складовою системи певних відносин, що тлумачаться як абсолютний порядок і Космос. Людина в такому контексті мислилась як частина Космосу, як мікрокосм, що був-відображенням макрокосмосу (частина Космосу в межах людського сприйняття), який розуміли як живий організм. Такі погляди на людину обстоювали представники Мілетської школи. Безпосередньо антропологічна проблематика знаходить свій вияв у діяльності софістів і в творчості автора філософської етики Сократа, які вводять людину в буття як головну дійову особу. «Мірило усіх речей – людина» – основоположний принцип софістів. Платон стояв на позиціях антропологічного дуалізму душі і тіла, хоча душу вважав субстанцією, яка й робить людину людиною, а тіло розглядав як ворожу їй матерію. Тому від якості душі залежала й загальна характеристика людини, її призначення і соціальний статус.

Філософія Нового часу, хоча й не звільнилася повністю від релігійного впливу, проблему людини вирішує не в містичному світлі, а в реальних земних умовах, утверджуючи її природний потяг до добра, щастя, гармонії. Цій філософії органічно притаманний гуманізм і антропоцентризм, вона часто пронизана ідеєю автономії людини, вірою в її безмежні можливості.

У Новий час до визначальних ознак людини було віднесено те, що вона силою свого розуму створює знаряддя праці, щоб збільшити власну продуктивну спроможність. Набуває поширення механістичний погляд на

людину як своєрідну машину (Р. Декарт, Ж.-О. Ламетрі, П.-А. Гольбах, Д. Дідро, К.-А. Гельвецій). Людський організм (на який впливає свідомість і відчуває на собі зворотний вплив) – це самостійна заводна машина на зразок годинникового механізму. Ще однією відмітною рисою філософської атропології цього часу є тлумачення людини як продукту природи, цілком детермінованої її законами. За словами П. Гольбаха, вона «не може – навіть подумки – вийти з природи».

Гегель у своїй антропологічній концепції зосередився на вираженні становища людини як суб'єкта духовної діяльності і носія загально значимого духу і розуму. Особа, зазначив він, на відміну від індивіда, починається тільки з усвідомлення себе як істоти «нескінченної, загальної і вільної». Незважаючи на те, що представники німецької класичної філософії додали до загальної характеристики людини такі нові риси, як «духовність», «духовна діяльність», ці риси не набули необхідного якісного виміру, оскільки їх антропологічні концепції, як і вся їх філософія, були пронизані виключно духом раціоналізму.

Людину можна визначити як живу істоту, яка може сказати «Я», усвідомлювати сама себе як самостійну величину, – зауважував Е. Фромм. Тварина живе серед природи і не трансцендентує її, вона не усвідомлює себе і не має потреби в самототожності, як це властиво людині. Цю думку підтримує і М. Шелер, стверджуючи, що тільки людина – оскільки вона особистість – спроможна піднятися над собою як живою істотою і, виходячи з одного центру ніби потойбіч просторово-часового світу, зробити предмет свого пізнання все, зокрема й саму себе. Тому тільки людина має здатність піднятися над собою, ідеально відмовитись від своєї емпіричної природи і, піднявшись над нею, аналізувати, оцінювати її. Тільки духовне начало в ній, принципово відмінне від усіх емпіричних якостей (зокрема, й інтелектуальних), що виходить за межі її емпіричної природи взагалі, є те щось, що властиве самій лише людині і що визначає її справжню своєрідність. Такі погляди поділяли М. Гайдеггер, М. Бердяєв, В. Соловйов, С. Франк, М. Шелер, Ж.-П. Сартр та багато інших філософів.

Сучасна філософія і наука широко використовують такі терміни, як «антропоцентризм», «антропний підхід», «людський вимір», «людський фактор» тощо. Однак, попри досягнення людинознавства, і на сьогодні зберігає свою актуальність міркування російського філософа М. Бердяєва про те, що людина – «загадка в світі і най велич ніша, мабуть, загадка».

З розвитком філософської антропології збагачувався її понятійний апарат і концептуальний зміст. Філософи античності сприймали людину як «малий космос», середньовічні мислителі трактували її як істоту, що поєднує в собі три частини – тіло, душу, дух. У Новий час найхарактернішими особливостями людини вважали її розум, здатність раціонально мислити, логічно і послідовно діяти. Філософи-фрейдисти і їх послідовники-неофрейдисти переконували, що природу людини зумовлюють її пристрасті та інстинкти, серед яких особливу роль відіграють статеві, еротичні потяги. Існують також марксистська (діалектико-матеріалістична, природно-еволюційна), феноменологічна (фіксує фактичність, предметність людського буття), екзистенціальна (досліджує проблеми існування людини), герменевтична (займається переважно поясненням, інтерпретацією, тлумаченням поняття людини та її природи),

аналітична (комплектно-предметна), постмодерністська (наголошує на необхідності розуміння цієї проблеми як «тексту») інтерпретації природи людини.

Така різноманітність поглядів на людську природу цілком зрозуміла, адже людина - це відкрита до змін природно-соціальна істота, здатна до свідомої саморегуляції, що робить її суб'єктом суспільно-історичної діяльності і культури. Людина - амбівалентна (двояка за своєю сутністю) істота з великою кількістю можливостей, які вона не здатна сповна реалізувати в силу швидкоплинності свого життя. Тому в сучасній філософії заперечується можливість створення остаточної цілісної картини людини. Замість цього пропонується «принцип відкритого запитання», готовність до «нових неочікуваних відповідей» стосовно людини.

Висновки: Отже, філософи на різних етапах розвитку філософії прагнули розгадати природу людини, віднайти в ній щось своєрідне, завдяки чому людина є людиною. Водночас зміст, розуміння цього сутнісного чинника інтерпретувалися по-різному, що цілком закономірно з огляду на різні епохи, в яких жили філософи, і на надзвичайно складний та суперечливий об'єкт вивчення – людину. Не можна гарантувати жодної єдності антропологічних визначень. Є, втім, лише одна можливість, а саме, орієнтація на такого роду єдність, коли ми взагалі відмовляємося від картини людини. Це те, що Плесснер сформулював як «принцип відкритого питання». Відкрите питання, з одного боку, означає, що ми уникаємо несподіваних непорозумінь, з іншого ж боку, це не є ані нерозв'язним, ані нерозв'язаним питанням; це таке питання, час розв'язання якого не визначений самою його постановкою, воно відкрите для нових неочікуваних і непередбачуваних відповідей.

Список використаної літератури

1. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. Хрестоматія: навчальний посібник / О. Ф. Больнов ; пер. з нім. А. Гордієнка ;
2. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник. – К., 1997 р. – 620 с
3. Шелер М. Положение человека в Космосе і і Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 31
4. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F
5. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/bolnov.htm>

*Василишин Василь,
студент групи ГРС-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина*

СВІДОМІСТЬ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ ЯК ПРОДУКТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Свідомість є, з одного боку, усвідомлення предмета, а з другого боку, усвідомлення самого себе: свідомість того, що для тебе є істинне, і усвідомлення свого знання про це.

Постановка проблеми. Проблема свідомості належить до найскладніших філософських проблем; певне її усвідомлення приводить до розуміння сутності внутрішнього світу людини, різноманітних знань, ідей, надій, що становлять його багатство. Філософія визначає свідомість як таку властивість людини, що забезпечує її доцільну діяльність та особливий, предметно зумовлений спосіб орієнтування в світі. Завдяки здатності до саморефлексії, свідомість набуває можливості оперування узагальненими, абстрактно-теоретичними характеристиками речей і процесів світу. Якраз тому свідомість, що завжди є особистою і неповторною, дає людині змогу діяти універсальним чином, жити не лише у згоді з наявним світом, а й реалізувати його приховані можливості, творити новий світ - світ культури.

Мета. З'ясувати як свідомість людини впливає на всесвітню історію. Сутність людини в історії. Розглянути як повинна працювати наша свідомість для того, щоб історія продовжувалася.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- співвідношення суспільства і природи
- свідомість сучасного Українця
- вивчення основних законів правильного мислення

Виклад матеріалу. Суспільство виникає і функціонує всередині природно-космічного процесу, а тому природні явища не можуть не узгоджуватись із загальними законами останнього; в цьому плані суспільство постає продовженням природно-космічного процесу.

Суспільство, і природа існують реально, тобто вступають у зв'язки, діють та реагують на дії.

Між суспільством і природою відбувається постійний процес обміну речовиною, енергією та інформацією, що було би неможливим при відсутності між ними спільного.

• матеріал природних та суспільних явищ за вихідними складовими є однаковим, тобто ті ж самі атоми, елементарні частинки, енергетичні носії функціонують як в природі, так і в суспільстві.

• дії природних законів в межах суспільства втрачають свою однозначну імперативність, можуть тут або міняти спрямування своїх проявів, або взагалі блокуватися.

– суспільні процеси орієнтуються на такі цінності, смисли та мотиви, які не мають натуралізованої форми виявлення.

– темпи зміни суспільних явищ значно перевищують зміни природи.

• в розвиненому суспільному процесі можуть створюватись і принципово нові матеріали, сполуки речовин, носії матеріальних властивостей та енергії.

До того слід додати, що оптимальний варіант стосунків між суспільством та природою може в деяких ситуаціях бути просто неможливим, оскільки людина просто змушена ділити всі впливи природних чинників на себе та суспільство на сприятливі та несприятливі: скажімо, дія вірусів, суховіїв, землетрусів та ін. В даному випадку людина завжди буде намагатися блокувати подібні негативні дії та впливи природи, а, значить, вона буде втручатися в неї, порушувати її власну збалансованість.

Безперечною перевагою демократичних перетворень в Україні є інформаційна свобода в сучасному суспільстві. Однак, якщо десять років тому питання стояло про кількість інформації, то зараз це питання якості.

Сьогодні людська психіка, цей недосконалий апарат, витримує граничні інформаційні та емоційні навантаження. Телебачення, як основний інформаційний носій, стрімко збільшило демонстрацію агресії, гомосексуалізму, цинізму, жорстокості, культу грошей, цінностей кримінального світу.

А це, в свою чергу, призводить до формування викривленого світогляду та ціннісної дезорієнтації, особливо у дітей та підлітків.

Яке ж значення мають істинність і правильність мислення у реальному процесі мислення? Найфундаментальніше. Істинність вихідних суджень – перша необхідна умова досягнення істинного висновку. При хибності хоча б одного з вихідних суджень істинного висновку отримати не можна: він може бути як істинним, так і хибним.

Таким чином, почавши мислити, людина може раптом усвідомити, що усі її погляди на світ обмежуються набором стереотипів, що зв'язали її по руках та ногах і заважають жити. Часто навіть ця невелика кількість стереотипів суперечить один одному. Наприклад, чоловік, упевнений, що усі люди в окулярах серйозні, а також, що усі жінки – легковажні, зустрівши жінку в окулярах, може, звичайно, на деякий час забути про свої суперечливі «переконання». Але якщо попросити його охарактеризувати нову знайому, він буде змушений із двох стереотипів вибрати один або відмовитися від обох. Відмовляючися ж від таких стереотипів, людина стає більш гнучкою, вільною та відкритою новому досвіду. І все це завдяки тому, що вона просто почала думати. Ось яку роль відіграє у нашому житті така властивість правильного мислення, як послідовність, несуперечливість.

Ми бачимо, що послідовність мислення виключає довільність, одні думки впливають з інших немовби насильно. Зі властивістю одніх думок з необхідністю впливати з інших пов'язана також інша риса правильного мислення – доказовість.

Доказовість є властивість правильного мислення відображати об'єктивні основи предметів і явищ навколишнього світу. Доказовість проявляється в обґрунтованості думки, встановленні її істинності або хибності на основі інших думок.

Висновок. Отже, ми дійшли висновку, що спосіб буття людини у світі завжди передбачає наявність свідомості, яка буквально «пронизує» людську

діяльність, бо вона є необхідною умовою її організації й відтворення. Свідомість як суб'єктивна реальність виступає нічим іншим, як трансформованою в ідеальний план діяльністю, узагальненим досвідом матеріально-предметного перетворення світу людиною, моментом теоретичної і практичної взаємодії, ставленням до світу, формою діяльності людства.

Список використаної літератури

1. Петрушенко, В. Л. Філософія : навч. посіб. : у 2-х ч. : Світова філософія, фундаментальні проблеми філософії ; релігієзнавство, етика та естетика, логіка. – Львів : Новий Світ - 2000, 2019. – 648 с.

*Нагурна Аліна,
студентка гр.ГРС-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина*

ФІЛОСОФІЯ :ПРЕДМЕТ ТА ФУНКЦІЇ

Постановка проблеми. У різних авторів світу, є різні думки, щодо предмету та функцій філософії. В данній статті я спробую згуртувати думки різних вчених і дати своє визначення предмету і функцій. Воно буде суцільно суб'єктивне і не може претендувати на якусь об'єктивну реальність. Тому що сама наука філософія взагалом складається з суб'єктивних думок.

Мета. З'ясувати предмет поняття філософії та її функції.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- визначення поняття предмета філософії
- розкрити поняття функції філософії
- проаналізувати думки різних вчених щодо предмета та функцій філософії

Виклад матеріалу. Перш ніж розглянути питання предмета та функцій філософії давайте проаналізуємо що таке філософія взагалі. «Філософія – це епоха осягнення розумом» Г.Гегель. «Мислю значить існую» Р.Декарт. «Здивування спонукає людей філософствувати» Арістотель. «Я знаю лише те, що я нічого не знаю. Тому я мудріший за інших» Сократ. Отже, з цього можна зробити свій власний висновок, що філософія для мене це засіб за допомогою якого я пізнаю буття, пізнаю себе і навколишній світ поряд зі мною. Так я бачу філософію взагалі в цілому.

Тепер можна перейти до поняття предмета та функцій філософії. На відміну від окремих наук, що вивчають лише деякі області дійсності, предмет філософії охоплює найзагальніші риси дійсності, основи буття і пізнання, що вивчаються не безпосередньо, а через узагальнення даних інших наук та осмислення всієї існуючої культури, її світоглядних структур. Таким чином філософія – раціональна самосвідомість людства, наслідок його прагнення збагнути глибинні основи буття і місце людини у світі.

Давньогрецький філософ Кратет Фіванський зазначав:

«Філософія важливіша від дихання, бо значно важливіше добре жити, чому навчає філософія, ніж просто жити, що залежить від дихання.»

Німецький філософ 19 століття Георг Вільгельм Фрідріх Гегель так визначав предмет філософії:

Філософія є наукою про причини, або [наукою] про «чому?»

Філософія покликана тримати увесь час у полі уваги та в актуальному стані всі основні виявлення людини як людини, із чим пов'язані особливості її предмету:

– історична змінність, оскільки історично змінними постають самовиявлення та самоусвідомлення людини;

– уся історія філософії фактично входить в окреслення її предмету, оскільки лише за такої умови ми здатні окреслити «топографію» людськості;

– філософія постає своєрідною формою збереження та забезпечення історичної неперервності людської свідомої самоідентифікації.

На мою думку предметом філософії є світ загалом, у найбільш узагальнених закономірностях, які характеризуються суб'єктно-об'єктними відношеннями («людина – світ.»). Філософія досліджує природу та сутність світу, сутність і призначення людини, систему «людина – світ» загалом і стан існування цієї системи.

Питання про предмет філософії тісно пов'язане з питанням про її функції. Під функціями філософії розуміють головні напрями використання філософії в суспільній (матеріальній і духовній) практиці, у результаті чого реалізується її мета, завдання та призначення. Назвемо найважливіші функції філософії:

– світоглядна функція сприяє формуванню цілісної картини світу, уявлень про будову світу та Всесвіту, визначенню місця людини в них, окреслює принципи взаємодії людини й довколишнього світу.

– методологічна функція філософії виробляє основні методи пізнання довколишнього світу (дійсності).

– гносеологічна (розумово-теоретична) функція має на меті правильне й істинне пізнання навколишньої дійсності (інакше кажучи, філософія дає механізми істинного пізнання).

– аксіологічна функція (ціннісна) дає можливість адекватно оцінювати предмети, явища й процеси об'єктивної дійсності з погляду цінностей (етичних, естетичних, соціальних, ідеологічних тощо) конкретного історичного періоду.

Мета аксіологічної функції філософії – селекція, відбір найконструктивніших цінностей, що сприяють прогресивному розвитку сучасної цивілізації й уникненню псевдоцінностей, які зумовлюють регресивний розвиток.

– критична функція спрямована на критику різноманітних систем знань про світ, пошуки нових істин через розв'язання суперечностей між тим, що вже пізнане, й тим, що ще не пізнане (на відміну від догматики й суб'єктивізму).

– виховна, гуманітарна, функція філософії сприяє генеруванню гуманістичних цінностей та ідеалів сучасної цивілізації, створенню соціальних умов для їх реалізації на рівні окремої особи, розвитку гуманітарної культури, а також допомагає окремій особі знайти сенс життя й визначити своє місце в довколишньому світі.

– прогностична функція дає змогу осмислити перспективу розвитку світу.

Зауважимо, що функцій філософії є набагато більше, ніж тут названо. У той чи той історичний період розвитку суспільства домінуючими стають одні чи інші функції. Зазначені функції є актуальні саме в умовах сучасної цивілізації. Загалом усі функції філософії є результатом натхненності розвитку людського існування, наповнення людського життя вищим сенсом, вищими ідеями та неминущими цінностями.

Висновки: Отже, якщо говорити про філософію, то за допомогою неї я можу пізнавати буття. Можу відповідати сама собі на різні життєві питання. Наприклад:

Що таке людина? Що таке природа (всесвіт)? Який між ними зв'язок? Залежність? Чи здатна людина пізнавати природу, суспільство, себе? Які форми, методи пізнання? В чому відмінність матеріального і духовного світу? Яка їх взаємозалежність? Що таке свобода, людські цінності взагалі? Що таке життя та смерть? Сенс життя? Щастя, любов та багато інших.

Предметом філософії є світ загалом, у найбільш узагальнених закономірностях, які характеризуються суб'єктно-об'єктними відношеннями («людина – світ.»)

Функції філософії : світоглядна, методологічна, гносеологічна, аксіологічна, критична, виховна, гуманітарна, прогностична.

Список використаної літератури

1. В. Х. Арутюнов, С. В. Бондар, Ю. М. Вільчинський та ін.. Філософія (філософія, релігієзнавство, логіка): Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ. – 312 с.. 2008

2. Філософія: підручник/за ред. О.П.Сидоренка. Знання, 2008.

3. Кирильчук Володимир Терентійович, Решетов Олександр Олексійович, Стежко Зоя Василівна, Стежко Григорій Петрович. Філософія в короткому викладі. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге, доповнене. – Кіровоград : Поліграфічно-видавничий центр ТОВ «Імекс ЛТД», 2005. – 188 с. – 1 000 прим. – ISBN 966 7822-46-X.

4. Кралюк П. М. Філософська думка на українських землях: історія та специфіка.

*Миколайчук Катерина,
студентка гр.ГРС-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина*

ФІЛОСОФСЬКЕ БАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ НОРМИ

Постановка проблеми. Протягом багатьох століть у суспільстві існують певні соціальні норми. Філософія як теоретичний, раціоналізований світогляд ґрунтується на опозиції «людина – світ». На основі людських цінностей, думок, віри, філософії формуються певні соціальні норми і правила. У кожній соціальній організації встановлюються свої традиції, певні правила поведінки, і кожний її член повинен дотримуватись їх. Суспільство не може існувати без правил, адже їхньою метою є впорядкування поведінки людей у різних сферах життєдіяльності. У людей дії і вчинки оцінюються з точки зору відповідності нормам. Соціальна філософія розглядає соціальні інститути як певну сукупність закладів та установ, що відповідає соціальній структурі суспільства; сукупність соціальних умов та культурних зразків, які визначають стійкі форми соціальної поведінки та діяльності; систему поведінки згідно з цими нормами.

І.А. Гобозов зазначив: «філософія намагається висунути і обґрунтувати певні ідеали, ціннісні установки, цілі і завдання суспільного розвитку, вибудувати смисли діяльності людей...»

Мета. З'ясувати яким є філософське бачення соціальних норм. Роль цих норм у філософії та житті людей.

Для досягнення цієї мети ми ставимо наступні **завдання:**

- Виникнення поняття «соціальна філософія»;
- Поняття «соціальної норми»;
- Соціальні норми з точки зору філософії;

Виклад матеріалу. Суспільство, яке вивчається соціальною філософією, визначають як соціальність взагалі, як соціум. Соціальна (лат. - громадський) філософія - розділ теорії філософії, предметом дослідження якого є суспільство. Головним у соціальній філософії є поняття «соціальне», що характеризує специфіку життя людей як суспільних істот, визначає закони, які зумовлюють їх співіснування, думки, логіку суспільних процесів, природу соціальних інститутів тощо. Соціальна філософія (socialis – товариський) – це система теоретичного знання про найбільш загальні особливості, закономірності й тенденції взаємодії соціальних явищ, цивілізаційного існування; функціонування і розвиток суспільства як цілісної системи. Постаючи як загальнотеоретичне вчення про суспільство, соціальна філософія тісно взаємодіє із соціальними науками – історією, політологією, політичною економікою, культурологією та ін. Особливо тісними є міждисциплінарні зв'язки із соціологією, адже вони вивчають один об'єкт – суспільство (соціум), однак під різними кутами зору.

Дж. Ханд виразив свої думки щодо цієї теми так : «Природа соціального перетворюється на ключову філософську проблему».

Саме поняття соціальної норми існує вже давно. Протягом усього розвитку людства встановлювались різні правила у суспільстві і вони постійно змінювались, тому що соціум теж змінювався з часом.

Соціальні норми - правила поведінки загального характеру, що складаються у відносинах між людьми в суспільстві в зв'язку з проявом їх волі (інтересу) і забезпечуються різними засобами соціального впливу

На основі своїх цінностей та ціннісних орієнтацій суспільство, держава, нація чи інша соціальна група розробляють систему соціальних норм поведінки особистості. Це ще один канал впливу соціуму на формування та розвиток особистості, регуляції її поведінки. Ці норми формуються опираючись на різні аспекти людського життя. Вони мають частину духовної складової життя, норми моралі. Суспільство формує певні правила опираючись на віру, цінності, враховуючи людське «Я». Норма з латинської мови «norma» – взіреть. Це наявний у соціальній спільності чи групі стандарт, зіставленням з яким визначається прийнятність і досконалість об'єктів, процедур і продуктів діяльності (зокрема, юридичні, моральні, мовні норми).

Основним змістом норми є передусім вимоги суспільства. Орієнтуючись на певні цінності, суб'єкт має постійно корегувати свою поведінку, узгоджуючи її з прийнятими в суспільстві соціальними нормами. Соціальні норми – це вимоги, які ставляться суспільством, державою, соціальною групою до особистості і які вона має виконувати. Вони потрібні будь-якому суспільству для упорядкування життя, його ефективного функціонування, налагодження необхідної взаємодії його членів. Норма може накладати певні обмеження на діяльність особистості. Однак це стосується лише норм, що забороняють, а також різних табу. Є іншої форми норми, які дозволяють певні види діяльності. В загальному можна сказати, що одні соціальні норми спрямовані на обмеження певних дій особистості, інші – на створення можливості бажаних для суспільства дій особистості. Як відомо, у кожній соціальній організації встановлюються свої традиції, певні правила поведінки, і кожний її член повинен поводити себе згідно з ними. Суспільство не може існувати без правил, метою яких є впо-рядкування поведінки людей у різних сферах життєдіяльності. Тільки у людей дії і вчинки оцінюються з точки зору відповідності нормам. Соціальна філософія розглядає соціальні інститути як певну сукупність закладів та установ, що відповідає соціальній структурі суспільства; сукупність соціальних умов та культурних зразків, які визначають стійкі форми соціальної поведінки та діяльності; систему поведінки згідно з цими нормами. В економічній сфері суспільної діяльності є такі інститути, як розподіл праці, власність, заробітна плата та ін.; в політичній – держава, армія, партія і т. ін.; в духовній – мораль, право, мистецтво, наука, релігія тощо. Соціальна філософія розглядає й такі інститути, як сім'я, виховання, культура. Функції цих інститутів досить своєрідні: вони заохочують діяльність осіб, що входять до них, і приймають як свої їхні домінуючі норми. Інститути регулюють поведінку та діяльність, що суперечать цим нормам, контролюють та упорядковують їх згідно із своїми принципами

Суспільство, з одного боку, за допомогою своїх норм може прагнути до жорсткої, детальної регламентації дій особистості, примушувати її уникати таких вчинків, які б суперечили його інтересам. З іншого боку, воно може стимулювати такі самостійні ініціативи, дії людини, які б певним чином допомагали зміцнювати існуючу соціальну систему. Аналогічно використовуються суспільством і інші типи норм, за одних умов приводяться до дії норми, виконуючи які, особистість не аналізує наслідків своїх вчинків,

здійснює їх за звичкою–поширеного виду суспільних регуляторів. За інших – вона аналізує ситуації і на основі такого аналізу здійснює вибір поведінки. Причому суб'єкт соціальних норм за певних умов може стимулювати усвідомлення особистістю цих норм, які він розробив для неї і які вигідні йому. При цьому застосовуються найрізноманітніші засоби впливу не лише на розум, а й на підсвідомість індивіда. Тому навіювання, сугестія відіграють неабияку роль у сприйнятті норм індивідом, у маніпулюванні свідомістю і поведінкою населення. Якщо людина порушує ці норми є певні наслідки, з філософської точки зору можна сказати «муки совісті». Це досить абстрактне поняття, адже совість це те що є у кожного, але це є щось високе і духовне.

Ми установлюємо ці норми так, щоб вони не суперечили духовному світу людини, і захищали його. Багато соціальних норм беруть початок із « Святого Письма ». Звичайно в кожного народу воно своє, проте зміст досить схожий. Православні люди дотримуються заповідей із Біблії. І вони є певними нормами для нас , це високі духовні правила і кожна людина сама обирає дотримуватись їх чи ні. Кожен вид соціальних норм має свою специфіку впливу на особистість. В роботах відомого М. Вебера зверталася увага на відмінність понять «поведінка», «дія» і «соціальна дія». Згідно з теорією М. Вебера, «дія охоплює всю людську поведінку, оскільки діючий індивід вбачає в ній суб'єктивний сенс» Отже, одні соціальні норми можуть бути змінені у короткий проміжок часу, інші – можуть існувати століттями без будь-яких суттєвих змін. Продовження дії соціальної норми залежить, по-перше, від її соціальної значущості, її місця в ієрархії норм; Поведінка особистості як об'єкта управління будується на підставі відповідних соціальних норм. Ці норми можна визначити як історично сформовані стандарти поведінки та діяльності, виконання яких для індивіда і групи є необхідною умовою залучення їх у соціальне ціле (або створення соціального цілого).

Відзначимо деякі особливості впливу моральних норм на духовний світ індивіда. Моральна норма дає санкції (схвалення чи осуд вчинків) у найбільш загальній формі з тим, щоб різні індивіди у тих життєвих ситуаціях, що повторюються, діяли більш-менш однотипно, так кажучи, за певним зразком. Їй не властива детальна регламентація поведінки людей. Особистість має усвідомити моральну норму внутрішньо, без тиску, прийняти її і відповідно до загальних вимог норми діяти у конкретних ситуаціях.

Одна з важливих вимог моральної норми полягає у тому, щоб людина, яка для себе прийняла і реалізує її, стала прикладом для інших людей, а її поведінка стала взірцем для їхньої поведінки. Особливістю моральної норми є те, що основами її формування та виконання є суспільна думка, її оцінка, веління, масові звички, масовий приклад. Ця норма дієва лише тоді, коли вона відповідає моральним цінностям, ідеалам та цілям. Оскільки вимоги моральної норми виражаються лише у загальних формах, вони, незважаючи на прийняття норм конкретними індивідами, виконуються так би мовити не повністю. Таким чином, соціальні норми – засіб формування і утвердження особистості, реалізації її творчих можливостей, соціального контролю за її діями. Зрозуміло, що у різних країнах, народах, у різних суспільних умовах нормативний контроль може бути демократичним або антидемократичним, гуманним або антигуманним, гнучким чи жорстким. Суспільне середовище, життєва позиція

особистості, потреби, інтереси, цінності, ціннісні орієнтації, соціальні норми, а також певним чином спрямовані емоції зумовлюють формування та існування життєвої позиції особистості. Життєва позиція особистості включає в себе її орієнтацію у навколишньому світі і середовищі, враховуючи ціннісну орієнтацію, її ставлення до інших людей, установку і готовність до здійснення певних дій, форми і способи цього здійснення. Норми моралі, норми-звичаї, корпоративні й інші норми взаємодіють із принципами і нормами права, знаходять у них одну з необхідних форм свого існування (наприклад, релігійні норми святкування Різдва, Великодня стали правовими). Сутність реальних суспільних відносин складає безперервний рух, зміни. Життя є мінливим, рухливим, постійно змінює форми. Ми говоримо: «Життя весь час змінюється», розуміючи під цим, що змінюються відносини між людьми, а також наші часові орієнтації. Те, що було важливим і дорогим нам вчора, може не представляти абсолютно ніякої цінності завтра. Однак, у будь-якому разі в основу поведінки вміщується цінність, до якої прагне людина

Наприклад М. Хайдеггер визначає час як «горизонт розуміння буття», тобто феномен, який робить можливим розімкнутість буття для людини. Час все йде, і з ним змінюється все, ніщо не може бути вічним, змінюються епохи, люди, світ і завжди змінюватимуться правила і норми які ми самі встановлюємо. Процес формування життєвої позиції особистості включає в себе великий комплекс об'єктивних і суб'єктивних умов та процесів, серед яких – засвоєння особистістю певного світогляду, різноманітних знань, вироблення переконань, соціальних і професійних навичок, розвиток міжособових відносин, прилучення її до трудової та громадсько-політичної діяльності. Наукової класифікації життєвих позицій у філософській літературі поки що немає. Але в окремих дослідженнях згадуються: активна – пасивна, критична – некритична, пристосовницька, істинна – хибна, суперечлива – несуперечлива, нова – стара, прогресивна – реакційна, мілітаристська – антимілітаристська, економічна, соціальна, політична, правова, громадянська, моральна, художня, релігійна, світоглядна і т. ін. Все це різновиди життєвої позиції особистості. Можуть мати місце різні поєднання тих чи інших життєвих позицій. Так, у літературі часто вживається поняття «соціально-політична позиція». Детальніше про поділ: активна – пасивна життєва позиція. Такий поділ виражає міру, ступінь участі особистості у вирішенні як власних проблем, так і проблем суспільства, соціальних спільностей. Є різні градації життєвих позицій за критерієм ступеня участі у розв'язанні проблем: високий, середній, низький рівень активності, перехід її в пасивність і т.д. Особистість у залежності від впливу навколишнього середовища, своїх потреб, інтересів, світогляду, цінностей, ціннісних орієнтацій, морально-психологічних установок, переконань, рівня знань і багатьох інших факторів займає в принципі або в даній конкретній ситуації щодо даного суспільного явища чи процесу певну життєву позицію, котра може бути активною або пасивною. Особистість за своєю суспільною природою активна, зокрема щодо своїх інтересів. Але щодо вимог інших людей справа з активністю значно ускладнюється. Діяльність. Особистість діє відповідно до своїх потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, характеру і змісту своєї життєвої позиції та вимог соціальних норм. Основні характеристики діяльності: її цілі, умови, засоби, мотиви, стимули і власне процеси їхньої реалізації і використання, результат цієї діяльності. Щодо цілей, то вони є

відображенням вимог згадуваних потреб, інтересів, норм, змісту і характеру ціннісних орієнтацій, життєвої позиції особистості. Цілеспрямована діяльність є важливою, невід’ємною рисою, характеристикою людини. Без неї неможливе існування людського роду. Вона являє собою основу культури, рушійну силу розвитку суспільства, людської спільності – нації, соціальної групи, колективу, громадської організації, сім’ї та особистості. Тому суспільство, соціальна спільність, індивід являють собою суб’єкти діяльності. Діяльності належить вирішальна роль у впливові предметів природного та соціального світу на особистість. Соціальна філософія (socialis – товариський, громадський) – це система теоретичного знання про найбільш загальні особливості, закономірності й тенденції взаємодії соціальних явищ, цивілізаційного існування; функціонування і розвиток суспільства як цілісної системи.

Філософія досить специфічна наука, не завжди людина може усвідомити все що ця наука нам дає і розкриває, з точки зору філософії для мене усі норми є непостійними поняттями, це щось що існує в певний період у певній цивілізації. Час виступає сукупністю певних ознак: тривалість, послідовність, безперервність, переривчастість, стійкість, мінливість, скінченність, нескінченність, розмірність, безповоротність тощо. Вважаємо, що соціальні норми, які регулюють суспільні відносини, на відміну від життя суспільства в цілому, повинні бути часовими. Абсолютними можуть бути тільки логічні закони та природні закони. Є. Пеньков зазначає наступне, що соціальні норми – «це... не будь-яке правило для дій, а лише те, яке регулює суспільну поведінку людей...».

Тобто ці норми створені для того щоб підтримувати порядок у суспільстві, іноді людину можуть не стримати від власних дій ніякі закони, проте моральність і усвідомлення того що ці дії будуть неправильними і йдуть проти її власного «Я», філософії, цінностей і духовного світу – стримують дії індивіда.

Висновок. Отже без соціальних норм життя і буття людини є неможливим. Кожна людина сама обирає свій шлях і розуміє соціальні норми по своєму. Норми це те що встановлює соціум, і не завжди ми можемо з ними погодитись, тому що усі люди різні. В кожного своє особливе бачення світу і сприйняття його. Філософія дає можливість нам усвідомити їх важливість проте агато чого люди так і не зрозуміли, для нас ця наука як не розгадана головоломка, ті знання якими володіє людство поки що є не досить повними щоб осягнути усю суть цього вчення.

Список використаної літератури

1. Філософія Навчальний посібник Данильян О. Г., Тараненко В. М. 2012 р.
2. Навчальний посібник СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ В. О. Таран, В. М. Зотов, Н. О. Резанова
3. СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ Історія, теорія, методологія В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко
4. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0
5. <https://plato.stanford.edu/entries/social-norms/#Bib>

*Папай Аліна,
студентка гр. ЕМЕН-11,
навчально-наукового інституту міжнародних
економічних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ГРОШІ В КОНТЕКСТАХ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Актуальність теми. Сучасне суспільство проходить процес соціально-економічної та культурної трансформації, у якому зміни в економічній сфері відбуваються в залежності з глибокою перебудовою системи цінностей [4, с.80]. Через призму грошей відбувається вироблення системи цінностей, народжується нова аксіологія, нова етика. Гроші диктують свою політику, нав'язують свій світогляд, свою філософію, а грошовий обіг виступає як специфічний комунікативний процес. Тема грошей цікава ще й тим, що вона більшою або меншою мірою зачіпає всі прояви людського буття.

Проблема переоцінки цінностей знаходить широке висвітлення у вітчизняній філософській літературі в аспектах відродження національної свідомості, повернення до цінностей національної культури, до джерел вітчизняної філософської думки, розвитку системи відносин та ідей громадянського суспільства (праці М. Поповича, В. Лісового, С. Кримського, В. Горького, О. Забужко, Г. Грабовича, А. Карася, М. Каптуренка, С. Кулицького) [4, с.81].

Об'єктом дослідження є сутність та функціонування грошей як соціального феномена, що являє собою узагальнену форму соціальних відносин; їх вплив на широкий спектр суспільних процесів.

Предметом дослідження є соціальний аналіз грошей як медіума комунікації.

Мета роботи полягає в тому, щоб дослідити яким чином гроші виконують роль соціально-економічного інструменту комунікації, якою є структура цієї комунікації, що розуміти під знаковою природою грошей, які значення репрезентовані у символічній формі грошових знаків.

Завдання: визначити соціальну природу грошей та їх функціонування у контекстах соціальної комунікації; розглянути соціальні проблеми, пов'язані з буттям грошей, з якими сьогодні зіштовхнулося людство; проаналізувати структуру виконання грошима ролі у відносинах між людьми.

Під комунікацією у сучасному науковому вжитку, як правило, розуміють не просто спілкування, але будь-який процес передачі інформації за допомогою знакових систем. З погляду теорії комунікації грошові знаки можна розглядати саме як символи, що у перетвореній формі представляють значення речей для людини. Як зазначає Д. Ділі, «знак у жодному разі не є річчю серед багатьох інших речей: знак взагалі не є річчю, він передусім належить до особливого, окремого класу об'єктів... Знак з'являється радше як ланка між об'єктами..., вони стають дійсними один для одного в межах певного особливого контексту» [1, с.109-113]. Посівши місце універсальної «ланки між об'єктами» економічних відносин, гроші позначають не природну, а соціальну значущість речей, а, отже, виступають як інформаційний інструмент у соціальної комунікації. Їх особливість як засобу комунікації визначається змістом інформації, яку вони несуть у собі. Це інформація про матеріальні та ідеальні

цінності, включені в усі види діяльності людей, їх кількісні та якісні характеристики та динаміку в структурах соціального життя, а також про саму діяльність людини: її продуктивність, ступінь соціальної значущості конкретних видів і ступінь розвитку суспільної інтеграції діяльності в цілому.

Підхід до сутності грошей під кутом зору їх комунікативної природи дає змогу побачити їх універсальний вплив на всі сфери суспільного життя у сучасному світі. Зокрема завдяки своїй природі точного механізму, що вловлює найтонші зміни в суспільній діяльності людей, гроші дозволяють виявити і дослідити проблемні аспекти в житті соціуму. Не випадково переважна частина соціальних проблем, з якими зіткнулося людство сьогодні, як і в попередні періоди своєї історії, знаходить вияв у суспільній свідомості в чітко визначеній пов'язаності з буттям грошей – чи то як утрата моральних цінностей, витіснених споживацтвом, чи то як соціальні деформації, пов'язані зі злочинністю та корупцією, чи то труднощі фінансування соціально важливих проектів. У цих процесах гроші виявляють свою природу одного з провідних чинників соціальної інтеграції, узгодження особистих і суспільних інтересів, індивідуальних та загальних цілей та цінностей. Однак ця роль осмислюється здебільшого в негативному забарвленні – як чи не найголовніша з причин кризових явищ сучасного суспільного життя, які західна соціальна наука описує в термінах «соціальної патології», «аномії», «некерованої складності». Саме в ракурсі комунікативного підходу сьогодні здійснюються найбільш масштабні пошуки шляхів виходу суспільства зі стану «аномії». В останній третині ХХ століття на Заході сформувалася широкомасштабна критична теорія суспільства, що постала як новий напрямок соціальної науки – «парадигма комунікації» [2, с.22].

Варто сказати, що функціонування грошей найчастіше розглядається як рух грошей у готівковій та безготівковій формах, що обслуговує колообіг товарів і послуг у процесі відтворення. Гроші в такому контексті є передусім технічним інструментом для забезпечення цього колообігу. Коли ж розглядати виконання грошима певних соціальних чи навіть соціально-психологічних функцій, ролі механізму впливу на поведінку окремих індивідів, соціальних груп та суспільства в цілому, поряд з інструментальним аспектом грошового обігу необхідно аналізувати інституціональний аспект, тобто виконання грошима функцій важливого соціального символу.

Виконання грошима ролі опосередковуючої ланки у відносинах між людьми в контексті комунікативного аналізу постає у вигляді такої структури.

Адресант, або відправник інформації – це суб'єкт, що здійснює виплату.

Адресат, або одержувач інформації – це суб'єкт, що одержує гроші.

Код – це спільна для відправника та одержувача (цілком або частково) система символів – конкретна грошова система, в якій здійснюється виплата.

Контекст – відносно завершений фрагмент інформації, що несе у собі зміст повідомлення – це та реальна вартість, яка переходить від відправника до одержувача внаслідок комунікації.

Повідомлення – форма вираження контексту – це вид виплати, наприклад, оплата за товар чи послуги, кредит, сплата податку тощо.

Контакт – фізичний канал і психологічний зв'язок між адресантом і адресатом, що зумовлюють можливість установити й підтримувати

комунікацію – це конкретний канал грошового обігу, через який здійснюється рух коштів.

Відмітна риса грошової комунікації порівняно з іншими типами комунікативних процесів – її рівнозначний характер: за умов ринкової системи вона передбачає двобічний зустрічний рух між адресантом і адресатом рівноцінних за своїм змістом контекстів, тобто вартостей, благ, які є предметом комунікації. Це вимагає від суб'єктів грошових комунікацій знань і навичок, необхідних для успішного здійснення комунікативних процесів [3, с.9].

Отже, гроші за походженням – не просто товар, а носій певних суспільних відносин. Значна частина соціальних проблем, з якими зіткнулося людство сьогодні, як і в попередні періоди своєї історії знаходить вияв у суспільній свідомості в чітко визначеній пов'язаності з буттям грошей. Такий стан суспільства, в якому реальні соціальні сенси речей у життєвому світі людини витіснені їх уніфікованими інструментальними заміниками, якими найчастіше виступають гроші, соціальна філософія характеризує як стан «аномії» – утрати справжніх цінностей. Критична теорія суспільства, що постала в останній третині ХХ століття як напрямок соціальної науки – «парадигма комунікації», концентрує увагу на пошуках шляхів виходу суспільства зі стану «аномії». Це робить актуальним подальший аналіз грошей як специфічної соціальної реальності у ракурсі комунікативного підходу.

Список використаної літератури

1. Ділі Д. Основи семіотики / Д. Ділі / Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 231 с.
2. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія / А. М. Єрмоленко / Київ : Лібра, 1999. – 487 с.
3. Кулицький С. П. Грошовий обіг як комунікативний процес // С. П. Кулицький // Фінанси України. – 2003. - № 8. – С. 3-12.
4. Наукові записки ТНПУ: Філософія. № 13, 2005. – 1-196 с.

*Гичка Дмитро,
студент гр.ЕМЕН-11
Навчально-науковий інститут
міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми: проблема розвитку особистості. Вираженням її індивідуальності є здібності, нахили, інтереси, характер, темперамент тощо. А також проблеми самореалізації особистості обумовлюється не тільки нагальною потребою пошуку загальнозначущих підстав для вибудови фундаментальних морально-ціннісних орієнтирів суспільного розвитку, але й необхідністю визначення їх ролі у процесі самореалізації особистості, яка пов'язується з проясненням змісту, структури і характеру функціонування індивідуальної ціннісної свідомості.

Мета: дослідити залежність особистісного розвитку від потреб, інтересів та цінностей людини.

Об'єкт дослідження: потреби, інтереси та цінності особистісного розвитку.

Предмет дослідження: є потреби, інтереси та цінності у системі самореалізації особистості. Для постановки проблеми самореалізації важливим є трактування самої здатності людини до визначення абсолютних цінностей. Основою щастя людини Ф.Ніцше є воля, творчість, єдина ціль людства, здатність оцінювати. Особистісний розвиток, зростання і розвиток особистості - найбільш загальне поняття, що описує всі позитивні зміни в особистості як результат внутрішніх процесів і зовнішніх впливів. Це все те, що в особистості розгортається з віком саме, що формується під впливом ззовні, що розвивається в спільній діяльності з оточуючими і розвивається в собі самою людиною. Інтереси, як і потреби є рушійною силою діяльності, поведінки і вчинків людей. Вони, говорив Гегель, рухають народами. Тому для розуміння суті суспільних процесів, практичних дій людей, політичних програм, гасел, заяв, передвиборних обіцянок тощо треба відшукувати справжні інтереси дійових осіб.

Складність цієї важливої функції полягає, зокрема у тому, що справжні інтереси далеко не завжди правдиво зображуються їх носіями. Часто буває, що про інтереси одних говорять інші.

Рушійна сила інтересу проявляється у тому, що людина зацікавлена у чомусь і за певних умов діє саме у цьому напрямі. Зацікавленість працівника у результатах виробництва, ефективності і діяльності заводу, фірми, установи є основою дієвості мотивів і стимулів до праці. Тому, впроваджені в Україні ринкові відносини мають бути такими, щоб породжувати зацікавленість працівника приватного чи державного виробництва у підвищенні продуктивності та ефективності праці. Поліпшення якості продукції та послуг.

Потреби - це ті форми взаємодії людини зі світом (духовні чи матеріальні), необхідність яких обумовлена особливостями відтворення і розвитку її біологічної, психологічної, соціальної визначеності, і які тою чи іншою мірою відчуються, усвідомлюються людиною. Кожна група потреб по-своєму виявляються у людини, з різною силою та інтенсивністю. Де починаються вищі потреби, там, власне кажучи, починається формування особистості. В результаті

виникає двох-спрямований процес: потреби керують людиною, а вона формує їх зміст. Чим вищі запити особи, тим складніший процес формування потреб. Проблему усвідомлення, прояву потреб, як і проблему виникнення їх у житті кожної людини, тісно пов'язано з таким феноменом, як творчість. Таким чином для дорослої людини вже недостатньо усвідомити об'єктивну необхідність як свою потребу – вона повинна активно перетворювати себе й оточення в ім'я прогресу. Відповідно актуалізується завдання формування розумних потреб у членів суспільства. Розумні – це такі потреби, які сформувалися за мірками самої людини як розумного, свідомого, суспільного індивіда, для якого характерні гармонія між власними і суспільними інтересами, всесторонність розвитку його самого, як особистості. Проблема розумних потреб є і проблемою міри та гармонії в розвитку матеріальних і духовних початків у свідомості і життєдіяльності людей. Особлива ж цінність духовних потреб полягає у тому, що вони завжди вимагають нового.

Одним із завдань формування особистості є прищеплення їй практичних навичок, поєднувати свої інтереси з інтересами інших суб'єктів, зокрема з інтересами держави. Взаємодія інтересів справляє істотний вплив на формування особистості. Але важлива також воля, рішучість цієї особистості відстоювати свої духовні чи матеріальні інтереси.

Можливості такого відстоювання часто бувають обмеженими. У всякому разі особистість має розібратися у складному плетиві інтересів, відшукати шляхи поєднання своїх інтересів та інтересів інших людей.

На основі потреб та інтересів особистості надбудовуються, формуються її уявлення про цінності. Категорія цінності відображає соціальне і культурне значення матеріальних чи духовних явищ, предметів для задоволення потреб та інтересів людини. Одне слово, цінність предмета чи явища вирішальною мірою залежить від його об'єктивних якостей, від потреб, інтересів, емоцій особистості, від умов, місця і часу.

Кожна людина – свідомо чи несвідомо – формує свою індивідуальну ієрархію цінностей. Така ієрархія в одних людей більш-менш стабільна, в інших більш рухлива.

Отже: я вважаю, потреби інтереси та цінності кожної людини – це її власні справи, але тільки свідомо і розумно людина буде їх розвивати, щоб рухатися далі, та кожен день ставати кращими. Як на мене, цей рухливий старт, кожній людині повинні прививати з дитинства батьки, щоб до свідомого віку індивід привик до саморозвитку і вдосконалення.

Список використаної літератури

1. Гуревич П.С. Основи філософії: Підручник. - М.: Гардарики, 2000.- 274ст.
2. »Розвиток, як збільшення потенціалу особистості» [Електронний ресурс].- Режим доступу http://psychologis.com.ua/lichnostnoe_razvitie.htm
3. Ковтун І. Один із аспектів взаємодії релігії та суспільства.
4. Юрій М.Ф. Людина і світ. - К.: Дакор, 2006.
5. Рибалка В. В. Честь і гідність особистості як предмет діяльності практичного психолога / Рибалка В. В. – К. : Шкіл. світ, 2010. – 128 с.

*Боднар Лукаш,
студент гр. ЕМЕн-11,
навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина*

ТЕОРІЯ НАУКОВИХ РЕВОЛЮЦІЙ Т. КУНА

Актуальність дослідження: При спробі осмислити шлях розвитку науки перед нами постає питання, чому наука – наш найкращий приклад повноцінного пізнання – розвивається так, а не інакше, і перш за все ми повинні в'яснити, як це фактично відбувається.

Мета дослідження: Визначити виклад загальної концепції розвитку науки. Дізнатися про прогрес науки.

Об'єктом дослідження: Книга Т. Куна «Структура наукових революцій»

Предмет дослідження: Проблема розвитку науки за словами Т.Куна

Все почалося наприкінці ХІХ в перші десятиліття ХХ століття. У ті часи пануючим напрямом у західній філософії був позитивізм. Позитивізм прямував до позитивізму виявився зовсім неспроможним і непридатним для з'ясування найважливішої проблеми – процесу виникнення нового знання. Увесь аналіз науки привів до аналізу форм готового знання. Наприклад мураха, що обповзає уздовж і поперек скульптуру, не може скласти собі її образ, так само і позитивізм, він не зміг нічого дати для розуміння механізму розвитку науки.

В світі дуже поширений кумулятивістський погляд на науку. В ньому розвиток науки є поступовим ростом один раз пізнаного, як цегляний дім який будується і стає дедалі вищим і вищим. Так цей підхід визнає лише ріст науки, але її справжній розвиток: наукова картина світу не змінюється, а лише розповсюджується. Кун рішуче виступає проти такого образу науки і такого розуміння задач її істориків. Відповідно до точки зору Куна, розвиток науки йде не шляхом плавного нарощування нових знань на старі, а через періодичну корінну трансформацію і зміну ведучих представлень, тобто через наукові революції, які періодично відбуваються.

Томас Кун завжди вірив і бачив, наука- єдине ціле, вона живе і розвивається.

Теорія вченого – це концепція побудови моделі науки, як надособистісного явища. У житті науковця завжди була цікавість, не до вченого і його праці, а методи що нав'язують ученому свою власну думку і волю. Мета вченого, стверджує Кун, не істина (цей термін узагалі міг би в принципі бути виключений з описів наукової діяльності), а рішення концептуальних чи інструментальних «головоломок». В повсякденному успіх винагороджується визнанням певного наукового товариства, думка людей які не мають ніякого відношення до наукового товариства взагалі не враховується, а якщо враховується то у певній мірі. Виходить що, наукове співтовариство вкрай консервативне у оцінках власної раціональності, але з іншої сторони воно завжди влаштоване на повне заперечення «чужої» раціональності. Якщо зробити логічний аналіз, то виходить що парадигма(сукупність філософських, загальнотеоретичних основ науки; система понять і уявлень, які властиві певному періодові розвитку науки, культури, цивілізації.)завжди задають

власне логічне твердження. Отже у різних парадигм різні твердження. А що ж буде коли відбудеться зміна парадигм- насамперед, це буде конфлікт різних систем цінностей. Для будь-яких парадигм можна знайти аномалії, на думку Куна, які відкидаються у вигляді допустимої помилки або ж просто ігноруються і замовчуються (принциповий аргумент, який використовує Кун для відмови від моделі фальсифікації Поппера як головного чинника наукового досягнення). Думка Томаса Куна, що аномалії скоріше мають різний рівень значимості для вчених в окремо взятий час. Вчений запропонував власну модель наукової зміни у даних випадках. Вона відрізняється від моделі неопозитивістів тому що, акцентує велику увагу на індивідуальність вчених, а не на абстрагуванні науки в логічну або філософську діяльність.

Коли накопичується достатньо даних про значущі аномалії, що суперечать поточній парадигмі, згідно з теорією наукових революцій, наукова дисципліна переживає кризу. Протягом цієї кризи випробовуються нові ідеї, які, можливо, до цього не бралися до уваги або навіть були відкинуті. Зрештою, формується нова парадигма, яка набуває власних прихильників, і починається інтелектуальна «битва» між прихильниками нової парадигми і прихильниками старої.

Висновок: Отже, концепція наукових революцій Т.Куна виявляється неабияк релевантною до актуальних питань, які постають перед сучасним науковим співтовариством. Багато проблемних тверджень, загострених Т.Куном були або сприйняті постнекласичним науковим знанням, або реалізовані в практичній сфері науки, ставши наочним доведенням слушності цих тез.. Нема такої ідеї або такої системи мислення, хай би навіть найдревнішої чи явно абсурдної, котра б не була здатна поліпшити наше пізнання.

Список використаної літератури

1. Введение в философию. Учебник для вузов. М., Политиздат, 1989.
2. Кун Т. Структура научных революций: Сб.: Пер. с англ./ Т. Кун.-М.:ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2003.
3. Современная западная философия: словарь. М.: Политиздат, 1991.
4. Философский Энциклопедический Словарь. М., Политиздат, 1987.

*Данилюк Софія,
студентка гр. ЕМЕн-11,
ННІМЕВ ім. Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність дослідження. Сучасні медіа є частиною нашого навколишнього середовища. Ми всі щоденно користуємося ними пасивно чи активно, з медіаджерел дістаємо інформацію, емоції, спілкування, під впливом медіа формується наш світогляд. Сучасні мас-медіа забезпечують процес інформаційно-комунікаційного обміну між всіма підсистемами суспільства, пов'язаними з виробництвом, повсякденним життям людей, культурою і владою. Актуальність запропонованого дослідження визначається стрімкий розвиток сучасних технологій, засобів масової комунікації, зокрема всесвітньої мережі Інтернет, можливість охоплення широких мас населення інформацією з метою маніпулятивного впливу на суспільну свідомість, неупорядкованість та відсутність контролю за діяльністю Інтернет-медіа та соціальних мереж призводять до їх активного використання у веденні інформаційних війн різної локалізації.

Мета дослідження є соціально-філософський аналіз функціонування мас-медіа у площині формування суспільної свідомості в умовах інформаційного суспільства.

Завдання дослідження: для того, щоб краще дослідити цю тему нам спочатку потрібно визначити роль мас-медіа у суспільному поступі, потім систематизувати механізми маніпулятивного впливу мас-медіа на суспільну свідомість українців в умовах консцієнтальної війни.

Об'єкт дослідження є мас-медіа в епоху інформаційного суспільства.

Предметом дослідження є вплив мас-медіа на трансформацію суспільної свідомості в інформаційному суспільстві

У сучасному суспільстві ЗМІ виконують низку функцій, важливими серед яких є: комунікативна - спостереження за подіями і формування суспільної думки стосовно їх сутності; інформаційна - збирання, редагування, коментування та поширення інформації; ретрансляційна - відтворення певного способу життя з відповідним набором політичних, духовних, соціальних цінностей. Водночас слід зазначити, що багатоаспектне проникнення ЗМІ в життя суспільства може відігравати як об'єднуючу роль і сприяти консолідації суспільства, так і дезінтеграційну, роз'єднуючу, упроваджуючи в суспільну свідомість негативні стереотипи, що, на думку Г.Блумера, особливо є відчутним в кризові періоди історичного розвитку суспільства, коли люди у стані соціальної невизначеності особливо підпадають під вплив, легко відкликаються на різні нові стимули, ідеї, а також більше піддаються пропаганді й різним маніпулюванням [1].

Визначені три етапи впливу мас-медіа на суспільні зміни: перший мас безпосередній зв'язок із впровадженням масового книгодрукування Й. Гутенбергом, у результаті чого книга з прихованого засобу впливу на розвиток цивілізації стала реальним засобом переформатування свідомості суспільства

Західної Європи й виявилася однією з причин виникнення Реформації, в свою чергу книгодрукування стимулювало формування національної ідентичності та сприяло виникненню національних держав, держав-націй, масовізації освітнього процесу населення (епоха Просвітництва); другий зумовлений промисловою революцією – появою індустріального суспільства з необхідністю швидкої передачі інформації на великі відстані; третій етап обумовив процес технізації гуманітарного знання та гуманітаризації науково-технічного знання завдяки процесам інформаційної революції (виникнення нових та новітніх мас-медіа), які безпосередньо мають вплив на суспільну свідомість та визначають подальший цивілізаційний поступ суспільства. Відтак мас-медіа сприяли цивілізаційному розвитку людства від періоду Реформації з утворенням національних держав, становленням та розвитком індустріального суспільства до системних сучасних глобалізаційних зрушень у вигляді зникнення етнічних, культурних та державних кордонів.

Складовою суспільної свідомості є національна свідомість, яку науковці визначають як систему колективних соціально-психологічних феноменів, сутністю котрих насамперед є уявлення про свою спільноту як національну, окрему від інших спільнот. [2].

Маніпулювання в мас-медіа унеможливує процес вільного волевиявлення як необхідної ознаки гуманістичного суспільства. Систематизовано та охарактеризовано механізми маніпулювання мас-медіа суспільною свідомістю. Механізмами такого маніпулятивного впливу мас-медіа на суспільну свідомість українців є лінгвістичні особливості текстів мас-медіа, нейромаркетингові практики, анонімність виробника та розповсюджувача інформаційного контенту. Необхідно формувати в світовому контексті нові правові моделі, які дозволять ефективно відповідати на виклики гібридної війни. Елементами таких дій повинно стати введення в законодавче поле поняття та критеріїв «маніпулювання суспільною свідомістю». В умовах консцієнтальних війн надзвичайно актуальним є масове виробництво та ретрансляція у мас-медіа наповненого позитивними національними смислами інформаційного контенту, спрямованого на зменшення рівня агресивності та конфліктності у сфері соціальної комунікації. В українському суспільстві існує маніпулятивний вплив на управління масами задля зниження його інтелектуально-культурного рівня. Багато людей відчувають себе маргіналізованими в антропологічному сенсі, втрачають довгострокове бачення цілей і пріоритетів. Україна знаходиться на шляху створення ефективних заходів протидії агресії Росії та смислових впливів культури західного світу.[3]

Отже, під час дослідження цієї теми було Розкрито роль мас-медіа у процесі формування суспільної свідомості в історичному поступі суспільства та аргументовано актуальність дослідження для сучасної України та необхідність захисту суспільної свідомості від деструктивних впливів мас-медіа в умовах консцієнтальних війн, особливо маніпулятивних впливів на суспільну свідомість

Список використаної літератури

1. *Блумер Г.* Коллективное поведение: Пер. с англ. // Американская социологическая мысль: Тексты. - М., 1994. - 278 с.
2. Національна ідея і соціальні трансформації в Україні / За ред. М.В.Поповича. - К.: УЦДК, 2005. - 328 с

3. Зайко Л. Я. Дискурс як противага мовним маніпуляціям мас-медіа. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Філософські науки. Житомир : Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2016. № 1 (82). С. 45–48.

*Троніцька Тетяна,
студентка гр. ЕМЕ-11,
Навчально-науковий інститут міжнародних
економічних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина,*

СУСПІЛЬСТВО ЯК СИСТЕМА. ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДГРУНТЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ СУСПІЛЬСТВА: МАТЕРІАЛІЗМ, ІДЕАЛІЗМ, НАТУРАЛІЗМ.

Актуальність теми дослідження: дослідження суспільства як системи з філософської точки зору. Суспільство як невід'ємна частина життя людини. Визначення моделі суспільства в аспектах матеріалізму, ідеалізму та натуралізму.

Метою дослідження є дослідити суспільство як систему, його теоретичну модель на філософському підґрунті.

Завдання дослідження: сформулювати єдине визначення поняття «суспільство», його вплив на людину та її існування; розглянути систему суспільства, охарактеризувати її особливості; дослідити розбіжності та спільні ознаки визначення суспільства в кожному з напрямів філософії; визначити філософське підґрунтя теоретичної моделі суспільства на трьох типах світогляду; проаналізувати суспільство як систему.

Об'єктом дослідження є наукові концепції визначення поняття суспільства та його системи, його світоглядно-етичні характеристики.

Предметом дослідження обрано суспільство як систему, характеристики теоретичної моделі суспільства на фоні матеріалізму, ідеалізму та натуралізму.

Суспільство може бути визначене як постійний союз людей, об'єднаних способами поведінки, яких вимагає якась спільна мета, цінність чи інтерес. Аналізуючи семантично, термін позначає союз того чи іншого роду. Його поняття відрізняється від спільноти в цій спільноті - це форма суспільства, в якій чоловіки більш тісно пов'язані конкретними цілями та природними силами. Однак, само суспільство неможливе, якщо воно не базується на певному спільному моральному та правовому розумінні з соціальними законами та контролем для його підтримки; отже, деякі характеристики спільноти виявляються і в суспільстві.

Оскільки людина є складовою тіла і душі, а отже, людина, яка відповідає за власну поведінку, суспільство, яке він формує, є, на відміну від інших едностей, об'єднаним за внутрішнім принципом, незалежною волею своїх членів. У цьому специфічному розумінні суспільство - це єдність, що виникає внаслідок актуалізованого морального порядку. Тим не менш, суспільство спирається також на зовнішній формувальний принцип, який додає до відома порядку організації. Причиною цього є не тільки те, що самозахисна воля його членів є певною мірою несправною, але й у тому, що конкретні вимоги внутрішнього кінця суспільства не повністю визнані всіма його членами, а, крім того, у тому, що тривала реалізація соціального кінця від покоління до іншого можна забезпечити лише організаційними засобами, такими як юридичні та адміністративні інститути.[3, с. 2]

Функція суспільства полягає в тому, щоб актуалізувати його притаманний кінець, загальне благо, а саме умови, які роблять можливим існування людини повністю для всіх її членів. Оскільки індивід залежить від інших, щоб досягти

кінця суспільства (принцип солідарності), індивідуальне благо є частиною загального блага.

Загальне благо - це реальність, що переважає добро, яке люди можуть досягти окремо; отже, реалізуючи загальне благо, суспільство постає як реальність особливого роду. По суті, ця реальність неможливо визначити просто через диз'юнкцію між речовиною та дією. Суспільство не є субстанцією, але також не є просто онтологічною випадковістю. Тлумачення блага особистості як частини загального блага суспільства, яке мало далекосяжні наслідки для Аквінського, конкретизувалося тими соціологами, які надають однакове значення вихованню та природі у формуванні повноцінного людського існування особистості як особистість.

Еміль Дюркгейм, розглядаючи процес соціалізації, вважав, що активне начало в ньому належить суспільству і саме воно є суб'єктом соціалізації. «Суспільство, - писав він, - може вижити лише тоді, коли між його членами є значна міра однорідності». Тому воно прагне сформувати людину «за своїм взірцем». Тобто, утверджуючи пріоритет суспільства в процесі соціалізації людини, Е. Дюркгейм розглядав останню як об'єкт соціалізуючих впливів суспільства.[4, с.1]

Оскільки цілей, які мають бути реалізовані завдяки соціальній співпраці, багато, суспільство обов'язково має плюралістичну структуру. Цей плюралізм буває двох видів. Перший походить безпосередньо від соціальної природи людини, в якій вкорінені не лише такі життєво важливі структури, як сім'я та держава, але й територіальна, а також професійна громада та етнокультурна група. Оскільки вони засновані безпосередньо на людській природі як такому, вони зустрічаються скрізь у людстві та його історії в тій чи іншій формі. Другий вид соціального плюралізму опосередковано базується на людській природі, а саме на загальних цілях, відкритих для вільного вибору людини. Цей різновид плюралізму посилюється пропорційно зростанню населення та розвитку цивілізації. Це є результатом артикуляції та деталізації як матеріальних, так і ментальних цілей і цінностей, чия гонитва призводить до все більшої різноманітності асоціацій і до зростаючої міри соціалізації, тобто до більш тісної взаємозалежності між людьми. Плюралізм, який існує в сучасному демократичному суспільстві, впливає з його причин своєїрідний характер; вони лежать у механізмі прийняття рішень у парламентському процесі та у прагненні впливати на уряд і парламент з боку груп тиску.

З сказаного про структуру суспільства впливає ще одна важлива характеристика, а саме те, що вона завжди має історичний малюнок. Лише основи суспільного порядку імпліцитні в людській природі; більше такого не можна знайти навіть для сімейної спільноти, тим більше для більших елементів суспільства та держави. У своїх конкретних аспектах форми суспільства змінюються, оскільки змінюється природа людини.

Суспільство (соціум) можна визначити як сукупність всіх форм і способів взаємодії і об'єднання людей. В такому широкому значенні суспільство включає в себе все, що відрізняє цю систему від природно-космічних явищ, дозволяє розглянути створену людиною реальність як особливу форму руху матерії. Суспільство, як система взаємодії людей, визначається певними внутрішніми суперечностями - між природою і суспільством, між різними соціальними

спільнотами, між суспільством і особистістю. Ці зв'язки стали основою для розробки різноманітних соціологічних концепцій суспільства.[1, с.20]

Матеріалізм (від лат. *materialis* – речовинний) – філософське вчення, згідно з яким матерія первинна, а свідомість, дух – вторинні. Це співвідношення має простір, час, зміст: свідомість притаманна не всій матерії, а лише окремим її утворенням; спочатку існує матерія, а потім у ній виникає дана властивість. Цей напрям філософії стверджує що суспільне буття людей це і є та об'єктивна суспільна реальність свого роду соціальна матерія, яка відображається в суспільній свідомості, визначає його і обумовлює в кінцевому рахунку напрямок його руху. Суспільна свідомість являє собою усвідомлення суспільством самого себе, свого суспільного буття і навколишньої дійсності. Вторинність суспільної свідомості і його відносна самостійність - такі дві найбільші фундаментальні закономірності розвитку суспільної свідомості.[6, с.316]

Ідеалізм - один з основних напрямків філософії, вихідним принципом якого є твердження, що в основі речей і явищ реальності лежить не матеріальне, а ідеальне, духовна першооснова: світовий розум, ідея, відчуття тощо.[5, с. 210]В свою чергу, натуралізм – світогляд, заснований на уявленні, що все суще є проявом Природи і існує за законами Природи. Вона є найвищим законодавцем для всього суцього. Натуралізм це погляд на світ, відповідно до якого природа виступає як єдиний універсальний принцип пояснення всього суцього.[2, с.118]На відміну від натуралістичних концепцій, ідеалістичні вчення відривають людину від природи, перетворюючи духовну сферу суспільного життя на самостійну субстанцію. Ідеалістичне розуміння історії виникає як результат абсолютизації духовного фактора в людському бутті. На практиці це означає дотримуватися просвітницького принципу: «Думки правлять світом».

Ідеалізм не заперечує об'єктивного чинника історії, але якщо з точки зору натуралізму розвиток суспільства визначається дією законів природи, то в ідеалізмі функцію творчого начала, соціального ватажка виконує або світовий розум (об'єктивний ідеалізм), або ж нічим не детермінована людська, насамперед духовно-вольова, активність (суб'єктивний ідеалізм). Ідеалістичне розуміння історії в багатьох випадках небезпечно тим, що породжує соціальну міфологію і прирікає соціальні суб'єкти, які опинилися під владою ілюзій міфів, на гонитву за міражами.

Отже, як натуралізм, який значною мірою розчиняє людину в природі, занадто заземляє її, так і ідеалізм, який відриває людину від природи і перетворює духовне начало в людині на самодостатню сутність, орієнтують на однобічне розуміння суспільства.[3, с. 2]

Висновки. Суспільство - це система звичаїв, авторитету та взаємності, що ґрунтується на рубанні та подоби «Ми». Відмінності всередині суспільства не виключаються. Однак вони підпорядковані подоби. Взаємозалежність та співпраця є її основою. Вона пов'язана взаємною усвідомленням. Це, по суті, зразок поширення соціальної поведінки. Соціальна система посиляється на «впорядковану структуру, взаємозв'язки частин. У композиції кожна частина має певне місце і певну роль. Частини пов'язані взаємодією. Система означає, таким чином, візерункове співвідношення між складовими частинами структури, яке ґрунтується на функціональних відносинах і що робить ці частини активними і пов'язує їх у реальність.

Список використаної літератури

1. Лук'янець В. Фундаментальна наука і науковий світогляд у перспективі ХХІ сторіччя // Філософська думка. -2006. -№ 3.
2. Натуралізм // Українська мала енциклопедія : 16 кн : у 8 т. / проф. Є. Онацький. – Буенос-Айрес, 1962. – Т. 5, кн. ІХ : Літери На – Ол. – С. 1094-1095. – 1000 екз.
3. Поняття «суспільство» в філософії. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5303>.
4. Соціальна філософія: суспільство та аналіз суспільних процесів. Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13230/>.
5. Філософія. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Щерба, В. К. Щедрін, О. А. Заглада; За заг. ред. С. П. Щерби. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.– Бібліогр.
6. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Головна ред. УРЕ, 1986.

*Сухович Яна,
студентка гр. ЕМЕ-11,
Навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин
ім.Б.Гаврилишина, ТНЕУ*

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ: СТРУКТУРНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми: в сучасній соціальній філософії особливу роль отримує знання, яке тематизується у рамках філософії економіки. Актуальність даної теми полягає в тому, що Україна досі переживає період власного державного становлення і потребує формування основних чітких світоглядних засад для утворення прогресивної програми соціального та економічного розвитку [2]. За даної ситуації виникає різка потреба в аналізі та обґрунтуванні ключових теоретичних та практичних значень економіки. Саме філософський підхід до її вивчення зможе утворити фундаментальні засади та висвітлити зміст й цінності основних економічних процесів: виробництва, обміну, розподілу та споживання за допомогою структурно-методологічного аналізу.

Мета: встановити основні структурні рівні філософії економіки та розкрити її методологічні парадигми у контексті визначення суспільного значення.

Об'єкт дослідження: філософія економіки як специфічна сфера соціально-філософських досліджень.

Предмет дослідження: структура і методологічні парадигми філософсько-економічного знання.

Завдання дослідження: окреслити предметну специфіку філософії економіки; визначити основні структурні рівні філософії економіки у контексті аналізу економічної свідомості; з'ясувати теоретико-методологічні засади філософсько-економічного знання.

Історично склалося, що доволі тривалий час вивчення філософії відбувалось без глибокого зв'язка з економікою. Так і вивчення економічної науки проводилось без звернення до філософських знань. Дві дисципліни впродовж років зберігали свою незалежність один від одного, але це призвело до появи суперечливих питань, які не могли пояснити дані дисципліни лише через призми власних знань. Саме це спонукало до появи нової сфери філософського знання про сутність економічного буття людини – філософії економіки. Економіку повністю пронизує антропологічний вимір, оскільки вона цілком залежна від людини, яка її творить та для якої вона існує. І саме антропологічний сегмент економіки намагається дослідити філософія економіки. Цю сферу характеризують дослідження «загальних, глибинних процесів у економіці, аналіз яких здійснюється на основі філософських традицій» [4, с. 43]. Аналіз організації людської діяльності та її економічної свідомості дозволив виокремити два структурні рівні філософії економіки, які пов'язані з господарством (традиційним економічним знанням) та бізнесом (нетрадиційним економічним мисленням): філософію господарства та філософію бізнесу. Перший рівень являє собою галузь філософсько-економічного знання, яке базується на зв'язку «природа-людина-господарство». В даному випадку природа відіграє роль джерела, з якого отримуються найважливіші та просто необхідні засоби для життя й розвитку. У тріаді господарство представляє собою відтворення усіх базових матеріальних

умов життя людини, коли остання виступає як засіб, інструмент для їх втілення [3]. Тобто, філософія господарства підкреслює міцний взаємозв'язок діяльності, пов'язаної із екологією, та господарювання. Філософія господарства й філософія бізнесу є протилежними вимірами філософського охоплення економічного буття. Формально філософію бізнесу виражають як філософію компанії. Це обґрунтовується тим, що відразу відображає чітко поставлений пріоритет даної діяльності спрямований на забезпечення та розвиток єдиної поставленої перед ними цілі. До найважливіших напрямів філософії компанії входять: філософія якості, філософія управління персоналом, філософія споживача тощо [5, с. 414]. Господарська форма «економічної людини» ґрунтується на формуванні перспектив групового, закритого простору, коли бізнес модель – базується на здійсненні особистих запитів до економічної дійсності. Досліджуючи фундаментальні принципи основ утворення та функціонуванні бізнесу, його характер та суть, філософія компанії визначається як найвищий рівень організації процесу дослідження та вивчення бізнесу як економічної системи. В межах філософсько-економічного знання аналізуються різні методи економічних досліджень, проводяться розробки інноваційних способів у аналізі та вивченні економічної системи. Саме у цьому полягає методологічна функція філософії економіки. Із теоретико-методологічних позицій вона допомагає пояснити закони, які керують розвитком економічних процесів (виробництво, обмін, розподіл та споживання), навчає, як стати економічно раціональним та ефективним, і саме тому є методологічною базою всіх економічних наук. Саме філософія економіки усвідомила та осмислила перехід із простіших до вищих форм життя суспільства та його економічної діяльності. Вона узагальнює економічну теорію та відмінності або ж особливості конкретних наук, які є результатами аналізу, та надає творчий підхід до розкриття протікання економічних процесів у різних сферах та галузях [1]. Філософія економіки являє собою базу пояснення необхідності економічних перетворень у суспільстві й створення економічної ідеології, яка стане фактором соціально-економічного розвитку суспільства.

Отже, філософія економіки – це сфера соціального знання, яка пояснює та досліджує економіку як систему, її аспекти розвитку, філософське підґрунтя економічного буття суспільства та людини. Вона розглядає сутність основних економічних процесів через призму людського існування. Структурно виділяється два рівні філософсько-економічного знання: філософія господарства (пов'язана з традиційним економічним мисленням) та філософія бізнесу, або філософія компанії (пов'язана з нетрадиційним економічним мисленням). Теоретико-методологічні засади філософії економіки полягають у поясненні законів пов'язаних із основними процесами економіки та створенні фундаментальних засад економічного світогляду громадян для подальшого розвитку країни.

Список використаної літератури

1. Воронкова В. Нова парадигма філософії економіки XXI століття/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_46_19.pdf
2. Глушко Т. Філософія економіки: структурно-методологічний аналіз/ Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 182арк. – Бібліогр.: арк. 161-182.

3. Левченко Є. Філософія господарства: природні смисли діяльності людини/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/86675/82409>

4. Самсин А. И. Философия экономики // Философия хозяйства. – М., 2002. – No 6 (24). – С. 43

5. Тофтул М.Г. Етика: Навчальний посібник. – Київ: видавничий центр Академія. – 2005. – С. 414

*Луговий С.
студент групи. ЕМЕ 11,
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім Б.Д Гаврилишина, ТНЕУ*

ПАНТЕЇЗМ ЯК СПЕЦИФІЧНА РИСА ФІЛОСОФІЇ ВІДРОДЖЕННЯ

Актуальність теми дослідження: У епосі відродження філософія знов звертає увагу природі відбувається повернення космоцентризму античного мислення Пантеїзм перекладається з грецької як всебоже.

Мета дослідження: зрозуміти що таке пантеїзм для відродження. Об'єкт дослідження: Теорії та думки які сформулювали різні видатні філософи епохи відродження. Основний зміст: Пантеїзм це філософське вчення в якому бог і природа вони пов'язані. В цьому що не існує Кожна існуюча істота згідно з пантеїзмом є проявом Бога приймаючи людини тварин овочів тощо Для багатьох експертів пантеїзм це ланка яка об'єднує не креаціоністські релігії крім того що з'являється в суті політеїзмів. Пантеїзм у будь якому випадку зазвичай не розглядається як релігія а скоріше як концепція світу чи філософії Завдяки широті її можна зрозуміти по різному. У певному сенсі пантеїзм можна вважати божественну реальність єдиною існуючою реальністю. Отже весь Всесвіт це прояв чи еманация Бога, в іншому сенсі пантеїзм може зрозуміти що світ є єдиною справжньою реальністю і Бог у цьому випадку зводиться до світу і стає самосвідомістю Всесвіту або органічним принципом природного. Кілька головних мислитів історії людства вважаються пантеїстами, Наприклад Геракліт стверджував що божество присутнє у всіх речах Для Плотіна Бог це початок цілого хоча не цілого Джордано Бруно зі свого боку підтримував існування душі світу яка є загальною формою всесвіту. Для Баруха де Спінози нарешті нічого не можна і не думати поза богом.

Можна виділити наступні два типи пантеїзму: Аккосмістський пантеїзм: згідно з його принципами Бог є єдиною реальністю і світ (який мислиться як розвиток, прояв чи еманация) зводиться до нього. Зі свого боку, термін «домагання» походить від «домагань», який визначається як філософська теза, яка або не приймає існування розумного світу, або робить це, але лише гіпотетично;

Другий тип це Атеїст: також його називають атеїстом, це бачення, яке розглядає сам світ, до якого Бог зводиться, як єдино справжню реальність. Іншими словами, божественність мислиться як єдність світу, як початок і кінець Природи, якщо її розуміти як усвідомлення того, що світ має сам по собі.

Ідея пантеїзма почалась розвиватися в працях таких осіб як наприклад Микола Кузанський- цей німецький теолог був один з найяскравіших представників раннього відродження. У своїх працях він зєднував культурну спадщину яка залишилися від середньовіччя і нову культуру ренесансу. В його філософічні інтереси різні теологічні питання які також були пов'язані з природознавством та математикою, серед багатьох його творів виділяється діалог «Простак « у якому розкривається мудрість людини з народу. Багато експертів вважають Миколу Кузанського як платоніка, в його творчість вплинули різні напрямки такі як Пифагореїзм і також античні мислителі. Його глибока та оригінальна філософська проблематика його творів включає різні питання пізнання і все що стосується до ставлення світу і Бога. Його позиція

стояла на пантеїстичних висновках де Бог вважався як нескінченна істота, але з кінцевим світом і розуміючи його як безмежну нескінченність яка проявляється у світі. Микола Кузанський використовує неоплатованій еманациї для того щоб сформулювати ідею прояви Бога у світі і також вважаючи його як одухотворений світовою душею організм. Цей філософ почав відкидати ідею креаціонізму Людину він вважає як окремий мікрокосмос тобто малий космос в якому існує своя подоба макрокосмосу або великого світу Для Кузанського людина в своєму житті поєднує все собі як земне так і божественне. Він заявляв Знає по справжньому лише той хто знає своє незнання. Процес пізнання відбувається у напрямку що наближає нас до недосяжного абсолюту, а в цьому випадку Бог залишається непізнаним. У його філософії жодна частина всесвіту не є важливіша ніж інша і властивості однієї частини визначені властивостями решти частин тут ми бачимо що існує гармонія між різними частинами та все працює завдяки іншій. Всесвіт не має ні краю ні центру, він кінцевий але не має меж. Його уявлення про існування всього в кожному і кожного в усьому можна поєднати в сучасній фізиці де це виражається так як кожна частка вміщує в собі всі інші частки. У світі все взаємопов'язане. Як у всередині будь якої системи в цьому випадку космосу тут відбувається безліч процесів які неможливо уникнути і тому все одночасно взаємодіє і впливає з усім. Подрібнення цілого і послідовний аналіз не дозволяють зрозуміти його природу, а самі складові можуть бути зрозумілі лише з точки зору і в контексті цілого. У світі все взаємопов'язане. Усередині будь-якої системи, космосу – одночасно відбувається безліч процесів, які неможливо охопити, тому що все одночасно впливає й взаємодіє з усім. Процеси, що відбуваються в природі, мають не лінійний, а циклічний характер. Завжди трапляється зворотній зв'язок, і завдяки цьому це дозволяє говорити про самоорганізацію й еволюцію систем. Вивчення світу передбачає міждисциплінарний і синтезуючий цілісний підхід.

Кузанський перш за все неоплатонік і ідеї, які ми зустрічаємо в його працях, не нові. В його працях мова йде про відродження добре відомого старого. Подібне відбувається й сьогодні. Якщо Кузанський відмовляється від схоластики, то сьогодні спостерігається відмова від картезіанської парадигми. Як і в часи Кузанського, так і сьогодні відбувається неповоротне реформування фундаментальних уявлень про світ і людину. Усе рухається, все повертається на кола своя. Нашому часу також потрібне своє відродження й свій гуманізм, відродження прадавніх вчень про єдність, цілісність світу та гуманізм, який зміг би відновити віру в Бога, віру в людину й віру в майбутнє. Також видатним представником пантеїзму був італійський філософ і натураліст Джордано Бруно (1548-1600) Він є автором одним із самих цікавих та оригінальних пантеїстичних світоглядів В цьому світогляді Всесвіт є бог сонце та планети слідує в своїх орбітах. Він підтверджував що цей нескінченний спонукуваний внутрішніми силами універсум є єдино суще і живе як субстанція він залишається вічним і також незмінним Поодинокі речі беруть участь у вічному дусі і звичайно життя яке залежить від ступеня розвитку своєї організації однак вони схильні до змін Самі прості елементарні частини всього існуючого які не виникають і не зникають а лише тільки відокремлюється один від одного та з'єднується в нескінченному що відноситься до матеріального і психічного Згідно цим у

світі все одушевлено і немає нічого неживого. Бог не може вимагати від нас великих почестей, ніж ті, які ми надамо йому, якщо будемо вивчати закони руху і розвитку універсуму і жити згідно з цими законами.

Представником пантеїзму був італійський філософ і натураліст Джордано Бруно (1548-1600) Він є автором одним із самих цікавих та оригінальних пантеїстичних світоглядів В цьому світогляді Всесвіт є бог сонце та планети сліднують в своїх орбітах. Він підтверджував що цей нескінченний спонукуваний внутрішніми силами універсум є єдино суще і живе як субстанція він залишається вічним і також незмінним Поодинокі речі беруть участь у вічному дусі і звичайно життя яке залежить від ступеня розвитку своєї організації однак вони схильні до змін Самі прості елементарні частини всього існуючого які не виникають і не зникають а лише тільки відокремлюється один від одного та з'єднується в нескінченному що відноситься до матеріального і психічного Згідно цим у світі все одушевлено і немає нічого неживого. Бог не може вимагати від нас великих почестей, ніж ті, які ми надамо йому, якщо будемо вивчати закони руху і розвитку універсуму і жити згідно з цими законами. Усяке пізнання природного закону є моральне справу. Перебуваючи під великим впливом вчень німецьких мислителів, особливо Миколи Кузанського і Парацельса, Бруно в свою чергу вплинув на багатьох філософів.

Висновок: Два з половиною століття епохи відродження змінили світ середньовіччя до нового часу, атрибут божества перетворився на атрибут нескінченного всесвіту.

Список використаної літератури

1. Філософія епохи відродження// Ю Вільчинський 2019 2. Микола Кузанський// Новий Акрополь, А Мусулін

*Мішталъ Христина,
студентка гр.Т-11*

*Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина*

ЕПОХА ПРОСВІТНИЦТВА: ФІЛОСОФІЯ, МИСЛИТЕЛІ, ПОГЛЯДИ

Постановка проблеми. Наступним значним кроком у розвитку світової політичної думки став Новий час, ранній етап якого пов'язують із встановленням капіталістичних суспільних відносин та епохою Просвітництва (XVII-XVIII), яка народила цілу плеяду блискучих мислителів в країнах Європи, Америки та Азії.

Мета. Проаналізувати епоху Просвітництва, філософію, мислителів та їхні погляди.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- проаналізувати основні погляди мислителів.
- охарактеризувати процес формування філософія Просвітництва.

Виклад матеріалу. Подальший розвиток наукового трактування політики пов'язаний з ім'ям англійського філософа Томаса Гоббса (1588-1679 рр.), який у праці «Левіафан, або матерія, форма і влада держави церковної та світської» (1651 р.) обґрунтував наявність зв'язку між приватною власністю і створенням держави.

Держава, що її Гоббс уподібнював до міфічного біблійного чудовиська Левіафана, є наслідком домовленості між людьми, що поклала край природному станові й небезпеці виникнення «війни всіх проти всіх». Він був одним із перших мислителів, які досліджували державу раціональним методом, вільним від будь-яких теологічних прикрас.

На відміну від Гоббса, Джон Локк (1632-1704 рр.) у праці «Два трактати про управління державою» зробив спробу політологічного розгляду англійської революції XVII ст. дав обґрунтування встановлення обмеженої монархії. Його ще називають засновником лібералізму. Він вперше, чітко розрізняв такі поняття як «особа», «суспільство», «держава», причому особу поставив вище за суспільство й державу. За Локком, людина від народження має природні, невідчужувані права «на життя, свободу і власність».

Важливим у політичній доктрині Локка є трактування ним поняття рівності, яку він виводить із «природного стану речей», її підґрунтям; чесна конкуренція на основі взаємовизнання. Причому рівність не має нічого спільного з природною одноманітністю чи насильницьким зрівноваженням за здібностями. Йдеться про рівність можливостей і намагань. На думку Локка, держава мусить гарантувати три природженні права людини - на життя, свободу та власність. Праця є визначальною формою людської життєдіяльності.

Великий внесок у розробку політичної думки зробили представники французької школи Шарль Монтеск'є (1689-1753-рр.) і Жан-Жак Руссо (1712-1778 рр.). У праці «Про дух законів», розглядаючи закони юридичні й політичні системи різних країн, Монтеск'є дійшов висновку, що будь-які закони, навіть ті, котрі здаються випадковими, виникають не за волею Бога й не за бажанням людини. Монтеск'є розглядав державу як структуру, певну реальну цілісність, необхідним виявом і результатом внутрішньої єдності якої її законодавство.

Досягненням Монтеस्क'є є його теорія поділу влади. Аналізуючи британську політичну систему, де практично був розвинутий цей механізм, він доводить, що політичною владою завжди зловживають. Тому верховенство права може бути забезпечене лише поділом влади на законодавчу та судову, щоб вони могли взаємно стримувати одна одну. Ж.-Ж. Руссо вважав, що спочатку всі люди жили в природному стані, й громадянського суспільства не існувало.

Основою соціальної нерівності стала приватна власність, а це призвело до загибелі початкової рівності й появи громадянської нерівності. Такий перехід стимулював швидкий, але дуже суперечливий прогрес. Мислитель затаврував полярну відмінність між багатими, котрі не працюють, і бідними, які працюють, щоб жити. Цю протилежність він подає як результат історичного розвитку - перехід від дикості до цивілізації. Руссо вказав на збільшення політичної залежності людини у зв'язку з розвитком майнової нерівності. Головне завдання законодавства Руссо вбачав у тому, щоб забезпечити щастя й добробут усіх громадян, їхню свободу та рівність.

Висновки. Отже, у підсумку зазначимо, що в епоху Просвітництва було багато мислителів та етапів. Кожний мислитель відіграв свою важливу роль у процесі становлення філософії.

Список використаної літератури

1. Бичко А.К., Бичко І.В., Тобачковський В.Г. Історія філософії : Підручник. К. : Либідь, 2001. 408 с.
2. Філософія: мислителі, ідеї, концепції : Підручник В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. К. : Книга, 2005. 528 с.
3. Данильян О.Г, Дзьобань О.П. Філософія. Друге видання : Право, 2019. 432с.
4. Ірина Предборська, С. Ганаба. Філософія історії. Навчальний посібник : Університетська книга, 2019. 232 с.
5. Євген Мулярчук. Філософія і педагогіка покликання : Дух і література, 2019. 344 с.

*Золотник С.,
студентка гр. Т-11
Навчально- наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина*

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА РЕЛІГІЇ

Постановка проблеми. Співвідношення філософії та релігії є проблемою всієї людської культури, що має значну традицію і не втрачає своєї актуальності, оскільки відноситься до «вічних» проблем людського осягнення світу та самоосягнення особистості. Важливість цієї проблеми пов'язана також і з потребою самоосмислення філософії у її відношення до інших форм духовного життя людей, пошуком основних векторів сучасної світоглядної парадигми і зростанням інтересу до духовних вимірів людського буття.

Мета. Проаналізувати проблему співвідношення філософії та релігії.

Для досягнення мети ставимо наступні **завдання**:

- проаналізувати зв'язок між філософією та релігією;
- вияснити проблему співвідношення філософії та релігії.

Виклад матеріалу. Релігія головним предметом своєї уваги робить співвідношення поцейбічного і потойбічного світів. Сфера людського і сфера божественного, земне і небесне – серцевина релігійних роздумів. Зв'язок їх – надзвичайно складний і суперечливий – релігійна свідомість прагне показати як впорядкований і зрозумілий людському розумові, але кращим і пріоритетнішим є пряме інтуїтивне осягнення цього зв'язку.

Головним у філософських дослідженнях є співвідношення «людини – світ», яке розглядається в онтологічному, теоретико-пізнавальному, ціннісному, діяльному аспектах. Тому, як правило, філософські погляди на світ розмаїті і не схожі між собою. Для них характерний інтелектуалізм і постійний сумнів у власних твердженнях, критичність і динамічність думки. Цим філософські уявлення про світ різко відрізняються від релігійних поглядів і зближує з філософією.

Релігія прагне дати оцінку людським стосункам і поведінці в складному і суперечливому взаємовідношенні добра і зла. Вона звертається до віри, як до найефективнішої форми освоєння розмаїтої реальності. Головним для сучасних релігій є стурбованість тим, щоб людство, захопившись земними проблемами, не забувало, що над ним існують вищі, вічні інстанції, які здійснюють невсипущий контроль та їх суд.

Найважливіші ідеї про філософію та релігію, що йдуть від епохи Просвітництва, подають справу так, що між філософією та релігією не тільки можлива, але й неминуча розбіжність. А сама релігія уявляється як деяка сліпа віра, як чужа думка, а саме думка церковного авторитета, що сприймається на віру, без будь-якої перевірки, без самостійного судження особистості. При цьому зміст цієї віри або – в кращому випадку – такий, що істинне знання про нього неможливе, або навіть такий, що прямо суперечить висновкам наукового знання. Філософія, навпаки, є вільне, далеке від будь-яких емоційних тенденцій, суворе знання, що ґрунтується на доказах та логічних розмислах. Між тією та іншою неминуча прірва. Дійсно, для філософського виправдання

віри, для співпадіння філософії та релігії потрібно було б, щоб ірраціональний, по суті, нічим не мотивований зміст релігійної віри був би логічно доведеним. Будь-яка сумлінна спроба у цьому напрямку відразу ж веде до протилежних наслідків.

Цьому поширеному уявленню слід протиставити більш давню, універсальну традицію у розумінні сутності філософії. Згідно цієї традиції, щонайменше, предмет філософії та релігії співпадають. Філософія за своєю суттю, за своїм універсальним завданням є не логіка, не теорія пізнання, а осягнення універсуму. Таким є домінуюче розуміння філософії в античній і середньовічній думці. Однак і в філософії Нового часу, насиченій раціоналізмом та безвір'ям, такі мислителі, як Мальбранш, Спіноза, Лейбніц, Фіхте, Шеллінг, Гегель дотримуються такого ж розуміння.

З цим уявленням про предмет філософії пов'язане уявлення про природу філософського знання. Філософія не є системою відірваних, абстрактних понять, побудованою шляхом «розмислів», шляхом нанизування окремих ланок логічної аргументації; філософія є, по суті, споглядання, розсуд, первинне осягнення абсолютного і вираз його за допомогою понять, що логічно відтворюють взаємопов'язаність всеєдиного, яка сприймається безпосередньо. Філософія, коротко кажучи, є посильний опис безпосередньо осягненої картини буття мовою логічних понять. Тому, щоб здійснити це завдання потрібна зосередженість уваги на першооснові буття, котра повсякденною свідомістю не сприймається, напруженість волі, потяг до духовного споглядання. Щоб побачити предмет філософії, потрібно, як говорив Платон, «повернути очі душі», потрібно здійснити якийсь цілісний духовний поворот, внаслідок якого досягається просвітлення духу. Філософська творчість передбачає, таким чином, релігійну налаштованість і релігійну спрямованість духу; в підвалинах будь-якого філософського знання лежить релігійна інтуїція.

Але, якщо невірне уявлення про філософію, як якусь безпристрасну майстерність побудови системи абстрактних понять, то не менш помилковим є уявлення про релігію, як сліпе засвоєння на віру неперевіраних традиційних вчень про Бога.

Вже простий неупереджений феноменологічний аналіз релігійної свідомості показує, що попри все різноманіття форм релігійності, будь-яка релігійна віра, в кінцевому рахунку, спирається на момент безпосереднього відчуття Божества, живого доторку до божественного, відчуття реальної присутності і реальної близькості Божества, тобто таїть у собі якусь первинну і безпосередню, особисто сприйману достовірність.

Висновок. Отже, за своєю основною сутністю філософія та релігія не такі вже далекі та різні духовні спрямованості, якими їх бачить поверхневе просвітництво, але навпаки, внутрішньо споріднені одна з іншою. Відтак релігія не повинна бути частиною філософії, так само, як і філософія не має підпорядковуватися релігії: вони є рівноправними.

Список використаної літератури

1. http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/44227/2011_57_3.pdf?sequence=1
2. <http://referat-ok.com.ua/religiya/filosofiya-ta-religiya>

4. Бичко І. Філософія: Підручник для студ. вищих закладів освіти. – 2. вид., стер. – К. : Либідь, 2002. – 408с. К.: Знання, 2008. – 347 с. (5-те вид., випр. і доп.)

*Гудь С.,
студентка групи Т-11
Навчально-науковий інститут міжнародних
економічних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

ВЧЕННЯ Г. СКОВОРОДИ ПРО «ТРИ СВІТИ» ТА «СПОРІДНЕНУ ПРАЦЮ»

Постановка проблеми. Основною проблемою філософії Сковороди, як уже відзначалося, є проблема людини, її щастя і досягнення цього щастя. Ця проблема органічно впливає з філософської системи Сковороди, з його вчення про три світи та споріднену працю. Логічним завершенням філософського вчення були не лише розроблені на його основі етичні принципи, а й власне життя філософа, яке він підпорядкував реалізації цих принципів. В своєму практичному житті він прагнув не відступати від них. Отже, щоб зрозуміти і сенс життя Сковороди, і сутність його філософії, необхідно розкрити зміст його філософської системи.

Мета. Проаналізувати вчення Г. Сковороди про «три світи» та «споріднену працю».

Для досягнення потрібної нам мети ми ставимо наступні **завдання:**

Суть «сродної праці» (спорідненої) у філософії Г. Сковороди та її значення для щастя людини.

Погляди та ідеї Г. Сковороди про три світи.

Виклад матеріалу. Готовність людей до праці справедливого перерозподілу соціальних благ у ті часи (XVII-XVIII ст.) оберталися ще більшим посиленням експлуатації та гнобленням трудящих. Усвідомлення цього, а також спостереження над зростанням несправедливості та злочинів, занепадом духовних цінностей, обоженням тлінного багатства спонукали Г. Сковороду виробити вчення, в якому вістря критики суспільних відносин та боротьби за їх докорінну перебудову переносяться у сферу моралі. У задумі Г. Сковороди «сродна праця» взаємопов'язана із самопізнанням та вченням про щастя. Сковорода мріяв про таке суспільство, в якому люди зможуть реалізувати свої природні здібності і особистісні нахили в «спорідненій» («сродній») праці і отримуватимуть від неї радість і відчуття повноти свого буття. «Сродна праця» є необхідною умовою у звершенні людиною щастя, реалізацією справді людського способу існування. Автор визначає «сродну працю» як те, що праця не виступає засобом існування, а є найперша природна потреба і найвища насолода.

Також, слід виділити, що «сродна праця» визначає смисл людського існування, розкриває людські здібності, дозволяє втілити їх в життя, духовно збагачує особистість, дозволяє зрозуміти і водночас віднайти своє місце в суспільстві, особливо в тих прискорених динамічних умовах розвитку світу, які відбуваються в нас на очах. Оскільки на сьогодні ми спостерігаємо духовну кризу, адже люди керуються споживацькими цінностями, технологізація та інформатизація, у свою чергу, теж вносять свої суттєві корективи як щодо сутності самої людини, так і способу її діяльності. Тому «сродна» праця виконує досить важливу й конструктивну функцію щодо пошуку людиною сутності власного існування, оскільки орієнтує людину на ціннісно-смысловий зміст культури. Це надає людині сил спонукає до прагнення самореалізації, активності, смисложиттєвого самовизначення та творчого підходу щодо своєї діяльності. Для

характеристики сучасної людини використовуються різні визначення, зокрема такі, як «людський фактор техносу», «людина світу», «глобальна людина», «постіндустріальна людина», де підкреслюється вплив на формування особистості розвитку інформаційних, технологічних засобів, а також розгортання глобалізаційних процесів, де людина не зважає на розвиток свого внутрішнього світу. Тому знання та розуміння сутності «сродної праці» дозволяє віднайти в собі сили звернутися до власної природи, до взаємозв'язку людини і природи, здійснити самопізнання, а не перетворюватись на технос. «Сродність» означає насамперед те, що вона постає одночасно і основою, і сутністю людського буття, а також визначає основи діяльності особистості. Цим самим «сродна праця» розкриває творчий потенціал особистості, який розкривається завдяки взаємодії людини і світу, з тією соціальною реальністю, з якою взаємодіє особистість.

Спосіб життя мав неймовірно великий вплив на формування та функціонування філософського задуму видатного просвітителя, що, на сам перед, відтворилось в його художній творчості. Яскравим підтвердженням цього може бути сковородинська ідея «сродної» праці, в контексті якої відома теза «пізнай себе» наповнюється новим змістом. Йдеться вже про самопізнання та самовдосконалення людини на основі «сродної» життєвої діяльності. Праця -це всеперемагаюча сила, без якої не може бути ні добра, ні щастя. Але вона приносить радість і задоволення лише тоді, коли є «сродною», і відповідає природним нахилам людини. Результативність та успішність діяльності людини можлива завдяки конкуренції. Оскільки вона, насамперед, постає джерелом змін у суспільстві з випадковим результатом. Тільки завдяки конкуренції ми здатні з'ясувати корисність того чи іншого явища як для суспільства загалом, так для кожної особистості зокрема. Конкурентна боротьба існувала в житті людства ще задовго до теоретичного узагальнення цього аспекту життєдіяльності суспільства. «Сродна праця» дозволяє виявити справжні прагнення людини та відстоювати їхнє існування за будь-яких умов. Тим самим конкуренція набуває раціонального характеру існування, оскільки людина усвідомлює свої прагнення, віднаходить легітимні засоби щодо реалізації результатів своєї діяльності. Вона з необхідністю намагається реалізувати те, що створила, те, що було її покликом, виразом її сутності. В такому розумінні конкуренція характеризується як суспільне благо, тобто стає «боротьбою всіх заради всіх». Вона сприяє суспільному розвитку і становленню особистості, прояву її творчих та креативних здібностей. Конкурентна боротьба спонукає людей до активності. Не просто бути спостерігачами подій, які відбуваються навколо нас, не просто бути споживачами того, що нам пропонують, а ставати суб'єктами діяльності, впроваджувати свої досягнення і прагнення. Саме конкуренція стає необхідною умовою того, щоб ставати успішним, підпорядковувати собі події, які відбуваються навколо особистості, а не брати їх собі у супротивники. Отже, можна констатувати той факт, що конкуренція виступає засобом як для самоорганізації суспільства в цілому, так і окремо взятої особистості.

Одним із головних елементів філософування Сковороди є його вчення про три світи. Григорія Сковороди стверджує, що існують три світи:

- 1) великий або макрокосмос («Обителбный мир», Всесвіт);
- 2) малий або мікрокосмос (людина);
- 3) символічний (біблія, міфологія, тощо).

Сковорода вчить, що в усьому треба бачити двоїстість: видиме і невидиме, зовнішнє і внутрішнє, тілесне і духовне, тлінне і вічне, твар і Бога, матерію і форму, старе і нове, явне і таємне. Матеріальний світ існує всюди і не можна знайти жодного місця, де б його не було. Але так само всюди існує і невидимий світ, тобто виидмий і невидимий світи нерозривно пов'язані один з одним. Думку про те, що основою всіх речей, їх діяльністю і рушійною силою є саме невидима натура (Бог, дух), Сковорода розкриває і поглиблює у філософському творі «Наркісс» (1767). У цьому творі мислитель пише, що невидимість «першенствує» в усіх без винятку речах матеріального світу і в самій людині. А Бог є не що інше, як «вічна глава і таємний закон у тварях». Закон же цей є «господньою природою», тобто невидимою натурою, що не підлягає тлінню. Вона всьому є основою, початком, а сама – безпочаткова, не обмежена ні часом, ні місцем, ні статтю. Отже, у працях Сковороди Бог означає не тільки невидиму природу чи просто природу, а й закономірність, що лежить в основі існування матеріального світу. Протилежним поняттям за своїм змістом, до прийняття Бог, у творах Сковороди виступає видима натура, або тварь, терміном «тварь» філософ позначав світ речей, все матеріальне. Матерію Сковорода називав «видимостью, внешностью, наружностью», бо світ речей, на його думку, залежить від невидимості. Оскільки видимість минула, вона може бути істинною, бо істинне, за Сковородою, тільки те, що вічне. На думку філософа, з того, що в усьому існує два єства – невидиме (Боже) і видиме (речовинне), випливає неможливість зникнення, загибелі чого-небудь. Загинути ніщо не може, воно тільки втрачає свою тінь. Важливе місце у вченні філософа займає питання співвідношення між сутністю і явищем, формою і матерією: сутність – невидима, явище – видиме. Під поняттям «явище» Сковорода розумів матеріальний світ, об'єктивно існуючий, який чуттєво сприймається, тобто видиму природу. Явище являє собою світ речей, в протизага якому сутність – духовна натура. Потрібно відзначити, що Сковорода проповідував об'єктивний ідеалізм, був спадкоємцем філософських ідей Платона. Відносно співвідношення матерії і форми філософ стверджував, що матерія (або «вещество») – світ речей, «тварь», видима натура. Протилежність матерії – форма – «нематеріальне у предметах», «невидиме у предметах».

Отже, перший малий світ, мікрокосмос, який зосереджує в собі всі особливості Всесвіту макрокосмосу. Тобто людина – це модель великого світу, його копія у зменшеному розмірі. Що ж являє собою великий світ? За вченням Сковороди, він є весь світ речей, Всесвіт. Розглядається як безконечний і безмежний. Особливо необхідно зазначити, що Всесвіт складається з багатьох світів, яких існує безконечна кількість. В основі всіх матеріальних речей, за твердженням Сковороди, лежить єдність чотирьох елементів – вогню, повітря, води і землі. У цьому вбачається наслідування Сковородою вчення Арістотеля, що першим винайшов це. Переносячи дану концепцію на мікрокосмос, тобто людину, Сковорода впевнений, що тілесне здоров'я людини є не що інше, як рівновага цих чотирьох елементів.

Наступний другий малий світ або мікрокосмос. Під цим мислитель мав на увазі людину. Пояснює її сутність, виходячи із своєї концепції двох натур: усі світи, в тому числі і малий світ, складається із видимої і невидимої натур. Отже, і в людині є видиме і невидиме, тілесне і духовне, тлінне і вічне. Якщо людина вмирає, то вона втрачає видиме, тілесне, свою тінь. А духовне, невидиме зостається, бо воно вічне. За роздумами Сковороди, створення справжньої

людини відбувається не тоді, коли з'являється тілесна людина з її чуттєвими властивостями. Тілесна людина – несправжня: вона-тінь і ніщо. Справжня людина виникає лише тоді, коли вона в першу чергу досягає невидимість.

Крім цих двох світів, існує ще один, третій потреба в якому зумовлена тим, що людина потребує допомоги в пізнанні світу. Тобто повинно існувати щось, що спрямовувало б людину в її пізнанні та допомагало у відкритті нетлінної природи себе і навколишнього світу. Цим третім світом є світ символів – світ сутностей, завдання яких полягає у відсиланні людини до іншого (божественного) світу. Саме цей світ Сковорода асоціював з Біблією.

Висновок. Отож, ми можемо сказати що людина – це єдність душі і тіла, розуму і відчуття, тварини і духу. Тобто для того, щоб тлінне і нетлінне, зовнішнє і внутрішнє змогли ефективно взаємодіяти, щоб людина поводитись відповідно до божественного призначення, вона спочатку повинна пізнати сам факт існування цих трьох світів (праця, що відповідає природнім здібностям, нахилам та уподобанням людини). Тим часом у світі пануватимуть відносини, які ґрунтуються на несправедливому розподілі праці. В цьому філософ вбачає головне джерело нещастя і страждань людей, їх постійного невдоволення долею. Він виступає проти породженого таким станом речей поневолення людини, наруги над її гідністю. Не буде мати успіху та людина, що працює не за своїми нахилами, вона ніколи не досягне високих результатів у своїй діяльності, бо знаходитиметься в «протиприродному стані». Своєю філософією «сродної праці» Григорій Сковорода вказав людству на один із шляхів до щастя, гармонії та чистої совісті. Отож, шукаймо щастя через самопізнання!

Список використаної літератури

1. Сковорода Г. Розмова, що називається Алфавіт, або Буквар миру // Григорій Сковорода. Пізнай в собі людину. – Львів, 1995.
2. Сковорода Г. Сад божественных песней // Григорій Сковорода: Повн. збір. тв.: У 2 т. Т. 1. – К., 1973.
3. Сковорода Г. Начальная дверь ко християнскому добронравію // Григорій Сковорода: Повн. збір. тв.: У 2 т. Т. 1. – К., 1973.
4. Паласюк, Г. Самопізнання Г.Сковороди як шлях до єднання з природою для досягнення щастя. // Вісник. Сер. – Львів, 1999. – Вип. 1.
5. Сковорода, Григорій Савич. Розмова про істинне щастя [Текст] / Г. С. Сковорода; пер. укр. мовою, прим. В. О. Шевчук. - Х.: Прапор, 2002. – 280
6. Філософія: конспект лекцій: Збірник праць / Філософія: конспект лекцій: Збірник праць: Збірник праць / Колектив авторів - Київ, 2012. - 750 с.
7. Історія української філософії: Навчальний посібник / Русин М. Ю., Огородник І. В. та ін. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. - 591 с.

*Гуменна Любов,
студентка гр.Т-11,
Навчально-науковий інститут
міжнародних економічних
відносин ім. Б. Д. Гаврилишина, ТНЕУ*

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Духовне вдосконалення особи (суспільства через особу) є основним завданням філософії. Саме через особу філософія виходить на суспільство і соціальні проблеми. Філософія за своєю суттю спрямована на утвердження демократичного суспільства, побудованого на засадах свободи особи і пошанування загальних принципів співжиття вільних людей. В утвердженні та функціонуванні громадянського суспільства їй належить особлива роль. Вона покликана розробляти принципи, на основі яких відбувається легітимізація державної влади і права, утверджується соціальна справедливість, досягається громадянська злагода, формуються загальнолюдські цінності.

Мета. Проаналізувати роль філософії в житті людини і суспільства.

Виклад матеріалу. Фундаментальна роль належить філософії у розвитку і обґрунтуванні культури людства. У теоретичному плані культуроохоронна та культуротворча роль філософії полягає у розробці онтології культури, у відповіді на питання: що у бутті матеріальної та духовної культури належить до справжніх людських цінностей. Успішний пошук конструктивної відповіді – передумова збереження нормального культурного середовища. Продуктивна місія філософії, її соціальна цінність полягає насамперед у її антропологічному призначенні: допомогти людині ствердитися у світі не лише як свідомій, а й високоморальній, емоційно чуйній, розумній істоті. У самому слові «філософія», (який, до речі, ввів Піфагор), уже закладений відповідь на питання про те, чому ця наука відіграє таке велике значення в житті кожного з нас. Адже буквальний переклад цього терміна означає «любов до мудрості». І якщо в області логарифмів лірику розвернутися не можна, а фізик невпевнено відчуває себе в сфері ямба і хорей, то поміркувати люблять і той, і інший. Чому це так, і яка роль філософії у житті людини і суспільства? Аристотель назвав її «пані всіх наук, якій вони, подібно рабінням, не сміють перечити». Сенека ж вважав вміння мислити головним засобом культивування громадянських чеснот, інтелекту і моральності особистості.

«Любов до мудрості» дійсно стоїть над усіма науками. У порівнянні з нею, кожна галузь знання є лише обривком. Роль філософії в житті людини і суспільства полягає в тому, що вона гармонійно поєднує в собі досягнення всіх дисциплін і вибудовує систему нашого пізнання про світ, як про цілісний феномен. Так, філософські погляди змінюються у зв'язку з відкриттями в області інших знань. Наприклад, геліоцентричне пристрій Сонячної системи, відкрите Коперником, і походження людини від вищих приматів в результаті еволюції видів, доведене Дарвіном, змусили переглянути філософські концепції про світоустрій. Але філософія є «сполучною ланкою», яке, користуючись досягненнями в окремих областях, вибудовує певну «картину світу».

Але роль філософії у житті людини і суспільства не вичерпується побудовою загальних принципів світобудови (онтологією). У нашій повсякденності нас, в принципі, мало хвилює, чи рухається Земля навколо Сонця, або навпаки. Філософська онтологія ціннісно й емоційно пов'язана з людським світом, оскільки ставить перед собою питання: «Хто ми в цьому світі?», «Яке наше місце тут?», «На що ми можемо сподіватися?» Тобто, крім онтології, в науці філософії, яку Аристотель ще назвав метафізикою, виділяються відділи антропологія (вчення про людину та її буття), соціальна філософія (вчення про розвиток людського суспільства і ролі в ньому індивідуума), гносеологія (тобто, теорія пізнання з грецької). Замикають цей ряд релігієзнавство, естетика і етика.

Якщо ми дізнаємося, наприклад, що електричний струм - це рух заряджених електронів, ми засвоюємо цю інформацію розумом, запам'ятовуємо її. Емоції при цьому залишаються не порушеними. Надалі знання про струмі дозволить нам використовувати електрику для своїх потреб і уникати удару великим розрядом. Однак знання про потік електронів не змінить наше життя, що не переверне внутрішній світ, не буде мотивом діяти так, а не інакше. Роль філософії в житті людини і суспільства важлива ще й тим, що вона вибудовує світогляд, цінності та ідеали. Вона керує вчинками людей, в якійсь мірі зумовлює їх. Пізнаючи яку-небудь концепцію цієї гуманітарної науки, ми відчуваємо до неї симпатію чи антипатію, вона стає «нашою» або ми повністю її відкидаємо, чого не можна сказати у випадку осягнення якої-небудь природної або математичної дисципліни.

Роль філософії в житті людини, індивідуума, важко переоцінити. На питання «Хто я, і навіщо я живу?», «Що буде зі мною після смерті мого тіла?» Відповідає і релігія, але, на відміну від неї, філософія використовує науковий доказовий апарат. Чи відповідає вона втішно на екзистенційні питання? Дивлячись, до якої концепції схиляється даний індивідуум. Моральність - це також продукт філософських поглядів. Повага до кожної особистості, як в іншому універсуму протистоять концепціям макіавеллізм і соціал-дарвінізму.

Те, що людина - це «зоон політikon», тварина суспільна, знали ще античні мудреці. І це істота прагне не пристосуватися до умов світу, а переробити його «під себе». Роль філософії в житті суспільства полягає в тому, що вона шукає відповіді на питання: «Чи можна побудувати на землі ідеальний соціум?», «Яким він має бути?», «Що має управляти людськими масами?», «Чи можливе досягнення рівності і братства чи це - утопія? «

У добу загострення глобальних проблем філософія покликана проаналізувати допустимі межі «інструментального» ставлення до світу та альтернативні шляхи прогресу, розвитку цивілізації. Нині, на межі тисячоліть, немає нічого актуальнішого, ніж збереження життя на Землі, запобігання глобальній катастрофі людства. Сучасна філософія не може абстрагуватися від можливого апокаліпсису, має бути філософією життя, і в цьому полягає її покликання. Хоч зв'язок філософії з політикою, навіть філософське осмислення політики, не дають ніяких підстав для того, щоб змішувати, ототожнювати ці якісно різні форми суспільної свідомості. Як теоретична форма суспільної та індивідуальної свідомості філософія осмислює стратегічні шляхи загальнолюдського існування і містить у собі заряд гуманістичної дальності.

Важливо наголосити, що в індивідуальному аспекті цінність філософії – у пробудженні творчого, конструктивного осмислення людиною самої себе, світу, суспільної практики та суспільного поступу в майбутньому. Якщо у людини немає пориву до нових горизонтів своєї свідомості, самоусвідомлення буття, картини світу, то без цього фактично немає філософії, і навчити її не можна.

Сократ сформулював два фундаментальні завдання філософії: «Пізнай самого себе» та «Я знаю, що я нічого не знаю». Його ж видатний учень Платон у діалозі «Тімей» розцінив філософію як такий дарунок богів смертному людському роду, кращого за який не було і не буде. Сказати: «Я не знаю» – означає знайти в собі мужність взяти під сумнів завершеність, остаточність своїх суджень. Це, за словами Миколи Кузанського, «вчене незнання», а зовсім не невігластво. Отже, філософія вимагає невинного поповнення знань про світ і людину, але заради продуктивної праці над собою. Тут основним імперативом філософії є навчити людину мислити пошукове, творче, самостійно.

Дуже багато в реальному житті і окремої людини, і суспільства в цілому пронизане філософськими узагальненнями. Саме ж роль і місце філософії в житті людей і суспільства можна визначити за допомогою дослідження зв'язку філософії та процесу формування соціально зрілої особистості, філософії і приватних наук, філософії і процесу вирішення глобальних проблем сучасності.

Дуже цікаво і змістовно такий взаємозв'язок свого часу висловив І. В. Гете: «Від фізика не можна вимагати, щоб він був філософом, але... він повинен бути знайомий з роботою філософа, щоб доводити феномени аж до філософської області. Від філософа не можна вимагати, щоб він був фізиком, і тим не менше його вплив на область фізики і необхідно, і бажано. Для цього йому не потрібні зокрема, потрібно лише розуміння тих кінцевих пунктів, де ці зокрема сходяться»

Іншими словами, місце філософії в житті людини і суспільства обумовлюється тим, що вона може і здатна здійснювати *вторинний рівень узагальнень*. Якщо первинний рівень узагальнень призводить до формулювання законів конкретних наук стосовно до своїх предметів дослідження, то завдання *другого рівня* - виявлення і формулювання найбільш загальних *закономірностей*, виявлення *тенденцій* і виявлення найбільш загальних проблем і протиріч, які призначені вирішувати конкретні науки. Останні для цього мають власний інструментарій, апробовану факторологічну базу дослідження, розвинений понятійно-категоріальний апарат і способи перевірки наукових знань, в яких би формах вони не були сформульовані.

При цьому філософія не тільки використовує результати приватних наук, а й сама впливає на їх розвиток, причому як позитивний, так і негативний. Її вплив реально проявляється через філософський світогляд дослідників, методологію організації та проведення досліджень, за допомогою ціннісних орієнтацій як дослідника, так і конкретної спільноти, які так чи інакше впливають на процес пізнання дослідника, його ставлення до світу і результатами пізнання, а також до необхідності розвитку тієї чи іншої конкретної галузі знання.

Іншими словами, в рамках взаємозв'язку філософії і приватних наук місце і роль першої полягає в тому, що всі науки пронизані філософією і одночасно мають філософське підставу, що представляє собою сукупність філософських ідей, за допомогою яких обґрунтовуються фундаментальні гносеологічні і методологічні принципи не тільки наукового пізнання, а й розвитку самих наук, їх змісту і, відповідно, форм. Філософське підставу науки складають філософські ідеї і принципи, які обґрунтовують як ідеали, так і буттєві постулати науки. Дану підстава виконує *дві* функції. По-перше, в «русі» від конкретної науки до суспільства воно є найважливішим *засобом адаптації* наукових знань від досить «обмеженого» кола фахівців до більш широкої соціальної середовищі, більш широкому колу «користувачів». По-друге, стосовно до самої науки філософське підставу визначає і обґрунтовує в загальних контурах *евристичні програми* наукового пізнання; воно орієнтує дослідників на відкриття *нових законів природи, суспільства і людського мислення, виявлення нових структур предметів* дослідження.

Питання про позитивну чи негативну роль філософії не має чіткої та вичерпної відповіді. Показником цього може бути сама цивілізація, яка періодично об'являє філософію нікому не потрібною «гімнастикою розуму». Але ось парадокс: скільки б не проголошували остаточну загибель філософії, скільки б не приводили доказів її повної непотрібності, інтерес до філософії не тільки не зберігається, а й зростає, особливо в переломні епохи.

Відтак, в чому призначення філософії? Чому практично кожна людина філософствує? – людина філософствує тому, що вона людина. Будучи свідомою істотою, людина теоретизує, філософствує, вона не може чинити по іншому, тому що це є самий універсальний і необхідний спосіб її духовного існування.

Думку про те, що кожна людина постійно відчуває потребу в філософії, потрібно додатково пояснити. Доти, доки у людини є можливість діяти у рамках здорового глузду, звичних, напрацьованих стереотипів діяльності, вона не відчуває потреби в філософії. Потреба в безпосередньому застосуванні філософії виникає тільки тоді, коли від готових «рецептів» доводиться переходити до створення нового бачення світу, нових висхідних принципів діяльності. Можна твердити, що людина вільно обходиться без філософії тією мірою, якою її діяльність є формалізованою, запрограмованою. Але без філософії не обійтись людині, яка розмірковує, творить і орієнтується на відповідальність перед світом, а не на владу над ним.

Але чи може пересічний громадянин піднятися до висот філософського осмислення світу? Однозначно ні. Сокровенна ціль філософії (як і релігії) – вивести людину з сфери повсякденності, захопивши вищими ідеалами, відкрити шлях до самих досконалих цінностей. Але якщо релігія – це масова свідомість, то філософія – свідомість елітарна, яка вимагає не тільки таланту, а й професійної виучки.

Таким чином, призначення філософії для людини виражається в наступних моментах. Вона:

- руйнує звичні стереотипи мислення, виступаючи проти обмеженості здорового глузду, за критичний перегляд всього звичного, загальноприйнятого;
- формує свободне, нестандартне мислення, мислення по аналогії;
- виховує увагу (та повагу) до інакомислення;

- служить теоретичною базою для розумної орієнтації людини у світі;
- формує методичку пошуку відповідей на так звані вічні питання.

Для різних соціальних організацій і суспільства в цілому філософія виступає іншою своєю стороною. Практично ні одна держава світу (за виключенням перехідних, «аморфних» етапів) не може обійтися без узагальненої філософської стратегії розвитку. Програма кожної партії також обов'язково вміщує в себе (як базисні) філософські положення. Справа тут в тому, що філософія виступає накопиченим і узагальненим духовним досвідом людства. Тим досвідом, з якого необхідно брати уроки.

Філософія також підсумовує основні духовні результати кожної даної епохи і виступає як провісниця нової історичної перспективи. Це дозволяє їй судити про теперішнє, з одного боку, на основі відрефлексованого досвіду минулих поколінь, а з другого – з точки зору майбутнього. Це означає, що філософія бере на себе роль критичної «селекції», акумуляції світоглядного досвіду та його передачі майбутнім поколінням.

Філософія обернена не тільки в минуле та теперішнє, але і в майбутнє. Як форма теоретичної думки вона володіє могутніми конструктивними можливостями творчого формування принципово нових ідей, світоглядних ідеалів. Філософія здатна мислено «програвати» різні варіанти світорозуміння («можливі світи»), начебто заготовлюючи пробні системи світогляду та майбутнього, яке ніколи не буває цілковито зрозумілим для теперішнього покоління.

Висновки: Отже, філософія відіграє важливу роль в духовній культурі людства. Вона виникає водночас із появою особи, яка покладається на розум у спілкуванні зі світом. А розум за своєю природою націлений на пізнання першооснов у світі, в культурі, в самому пізнанні. Філософія – закономірний продукт людського розуму, вища форма його вияву.

Список використаної літератури

1. Алексеев Н.Н. Основы философии права. - СПб: Лань, 2010. - 256 с.
2. Бичко І.В., Бойченко І.В., Бойченко М.І., Бузький М.П., Табачковський В.Г. Філософія: Підручник для студентів вищих закладів освіти.-Київ: Либідь, 2012. - 406 с.
3. Бичко І.В. та ін. Історія філософії: Підручник для студентів вищих закладів освіти.-Київ: Либідь, 2012.
4. Бичко І.В., Бичко А.К., Бузький М.П. та ін. Філософія: Курс лекцій. - 2-е вид. - Київ: Либідь, 2012. - 574 с.
5. Володимир Кондзьолка. Історія середньовічної філософії. - Львів: Світ, 2012.
6. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій.- Київ: Наукова думка, 2013. - 286 с.

*Дзюбик Юрій,
студент гр. МЕН-11,
факультету економіки управління, ТНЕУ*

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Концепція громадянського суспільства, що випливає з політичної та юридичної думки класичної античності, є одним із важливих понять ряду сучасних суспільних наук (політологія, соціальна філософія, соціологія, політична філософія тощо); і це поняття в даний час все більше використовується в теорії держави і права.

Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу процесу формування громадського суспільства в Україні та супутніх цьому проблем. Поставлена мета передбачає розв'язання ряду **завдань**: дати визначення поняття «громадського суспільства»; розглянути основні проблеми становлення громадського суспільства, розкрити роль та функції цього поняття в українських реаліях.

Об'єкт дослідження: недержавні організацій, які представляють інтереси та волю громадян та процес їх появи в нашій країні

Предмет дослідження: становлення громадського суспільства в Україні. Громадянське суспільство – це сукупність груп чи організацій, які працюють в інтересах громадян, але працюють поза урядовим та комерційним секторами. До організацій та установ, що складають громадянське суспільство, належать профспілки, некомерційні організації, церкви та інші службові агенції, які надають важливу послугу суспільству, але взагалі не просять нічого або дуже мало [1, с. 646]. Громадянське суспільство, як правило, вважається соціально неоднорідним, структурованим (стратифікованим) суспільством і є відносно незалежним від держави. У той же час громадянське суспільство - це спільнота вільних і рівноправних людей, кожна з яких забезпечує державі юридичні можливості володіти та активно та всебічно брати участь у політичному житті [5, с. 88]. Основними частинами громадянського суспільства є: 1) первинне самоврядування створюється певною кількістю людей (сім'ї, різних асоціацій, бізнес-корпорацій клуби за інтересами, інші громадські об'єднання); 2) сукупність недержавних суспільних відносин; 3) економічна та приватна частина життєва діяльність людей, їх звичаї, традиції; 4) сфера самоврядування організації приватних осіб [4, с. 187]. Розвиток громадянського суспільства формувався роками боротьби за національне визволення та незалежність держави в Україні. Починаючи з революції на майдані 2014 року, Україна працює над розширенням своїх демократичних інститутів, прагнучи відповідати європейським стандартам управління. Значною мірою це пов'язано з роботою активного громадянського суспільства. Коли Україна стикнулася з новими викликами, саме громадянське суспільство швидко реорганізувалось, щоб протистояти цим викликам. Це пояснюється явищем, яке закордоном назвали «енергія Майдану» - що представляє колективні зусилля сотень тисяч людей, які працюють над вирішенням суспільних проблем та підкреслюють індивідуальну відповідальність за подальший демократичний розвиток країни. [2, с. 17]. Революція Гідності стала так званим каталізатором для пробудження суспільства, ця подія довела, що

громадянське суспільство в Україні – це не фікція, не міраж воно вже тут і воно здатне змінювати створені порядки. Революція призвела до падіння авторитарного режиму і відкрила можливість побудови демократичної держави з цінностями, що спільні з іншими європейськими країнами. Однак дії Росії в Криму та на Донбасі спричиняють масовий виїзд з цих регіонів через загрозу життю та свободам людей. Ця подія ще сильніше згуртувала український народ. Як під час Майдану, так і після нього, розквітле громадянське суспільство в Україні сформувало волонтерський рух, який складалося з людей з різних верств населення [7, с. 125]. Волонтери - це люди різного віку, професій, віросповідань, політичних ідеологій, соціального походження, етнічних груп, фінансових ситуацій тощо. Вони створили різні горизонтально структуровані організації, певна кількість яких ефективно функціонують і досі. Волонтерський рух спочатку зосереджувався на завданні допомоги збройним силам України та добровольчим батальйонам, а також на допомозі переміщення осіб з Криму та Донбасу [7, с. 127]. Крім того, ці громадські організації почали сприяти соціальним реформам у різних сферах, включаючи громадський нагляд за владою, документування порушень прав людини та повідомлення про злочини в районах збройних конфліктів. По суті, громадянське суспільство діє як паралельна держава, працює в тандемі з державними установами. Не випадково, згідно з соціологічними дослідженнями, волонтерський рух став однією з найвпливовіших установ сучасної України. Волонтери зараз є однією з трьох найбільш надійних груп у країні, поряд із церквою та військовими [3, с. 174]. Нещодавно відроджене громадянське суспільство стикається з низкою ключових проблем, які впливатимуть на рух України вперед. Перший виклик, що стоїть перед громадянським суспільством, - змусити уряд проводити демократичні реформи і не стати продовженням старої системи. Також сфера діяльності громадських та добровільних організацій обмежена на рівні законодавства, що має важливе значення для невідкладних статусів. В силу територіальної системи він фактично розуміє, що неурядова організація не може проводити заходи або приймати членів, які проживають у місцевій місцевості, де організація зареєстрована [6, с. 124].

Висновок. Громадянське суспільство повинно бути рушійною силою для розвитку культурних, правових та економічних відносин між індивідами, які не обмежені впливом Саме підвищення обізнаності та правової культури населення, підвищення активності громадян шляхом створення неурядових (у тому числі правозахисних) організацій, їх співпраця з владою дозволить реально розпочати в Україні рішення такого надзвичайно гостра проблема, як побудова правової держави та громадянського суспільства.. І саме зараз ми зрозуміли, що громадянське суспільство займає важливе місце в діалозі розвитку народу та влади, оскільки надає можливості об'єднати громади для збирання, мобілізувати суспільство для формування вимог та висловлення занепокоєння на місцевому, національному, регіональному та міжнародному рівнях.

Список використаної літератури

1. Громадянське суспільство //Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. – Т. 1 : А – Г. – С. 646.

2. Кулініч Д. Волонтерство як френомен небайдужого суспільства // Бібліосвіт : інформаційний вісник. – Державна бібліотека України для юнацтва, 2014. – № 4 (52) (20 березня). – С. 16–21.
3. Калініченко М. Влада громадянського суспільства / М. Калініченко – Суми: Університетська книга, 2006. – 174 с.
4. Конституційне право України / за ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К., 2002. – 450 с.
5. Конституційне право України / за ред. В.Я. Тація, В.Ф. Погорілка, Ю.М. Тодики. – К.: Український центр правових студій, 1999. – 376 с.
6. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення / В. Ф. Сіренко, В. І. Тимошенко, Т. І. Ковальчук та ін.; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К.: Логос, 1997. – 124 с.
7. Лях Т. Л. Волонтерство //Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. І. Д. Звереві. – Київ, Сімферополь : Універ-сум, 2012. – С. 124–128.

*Домбрович Олег,
студент гр.МЕНУП-11,
факультету економіки та управління, ТНЕУ*

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РЕВОЛЮЦІЯ І ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ

Актуальність теми дослідження: Сьогодні особливість цього питання пов'язана зі швидким розвитком потужних технологій. У той же час різко зростає кількість людей, постраждалих від технічних заходів та їх вторинних наслідків. На природні системи, які стають об'єктами людської діяльності, також впливають, оскільки їх баланс порушений, що часто призводить до руйнування цих систем. Ніколи раніше людина не мала таких потужних важелів, щоб бути здатною знищити життя у певній частині екологічної системи і навіть у глобальному вимірі.

Мета роботи: дослідити вплив науково-технічної революції на соціальне життя людства та екологічне стан нашої планети.

Об'єктом дослідження: є людина.

Предмет дослідження: науково-технічний прогрес. Стабільна картина розвитку науки, техніки та технології в їх взаємозв'язку починається в Європі з епохи Нового часу (XVII ст.). Дослідники виділяють такі етапи або фази в розвитку науки та техніки:

Перша фаза (близько 1660-1750) - наука і техніка інституалізуються (виникають академії наук і власне інженерна діяльність). Зв'язок між наукою і технікою тут пов'язаний з тим, що виникає техніка для наукових експериментів і починає доволі активно розвиватися на основі вже наявних технічних досягнень. Утверджується механічна картина світу. Друга фаза - початок промислової революції (кінець XVIII - XIX ст.). Бурхливий розвиток техніки починає вимагати застосування науки. Третя фаза - XX ст. Зв'язок науки та техніки стає систематичним і спеціально планується. Однією з проблем у цій системі знань є загальна оцінка феномена науки та техніки. За класифікацією К. Ясперса, у другій половині XX ст. сформувалося три позиції в оцінці науки та техніки. (оптимістична; песимістична; нейтральна.)

Вихідну тезу оптимістичної оцінки можна сформулювати так: техніка сама здатна нейтралізувати або й подолати ті негативні наслідки, які несе людству її розвиток і поширення. Тобто технічні системи створюють засоби та передумови поступової гармонізації життя і процесів у суспільстві. Песимістичний напрямок оцінки техніки та науки отримав назву технофобії - жаху перед технікою. Прихильники такої оцінки роблять висновок про марність очікування добра від розвитку науки та техніки. На їхню думку, цей розвиток не приведе ні до чого іншого, окрім перетворення самої людини на елемент технічних процесів. І нарешті, нейтральна оцінка науково-технічного розвитку може бути передана словами К. Ясперса: «Одне в будь-якому разі очевидно: техніка - лише засіб, а сама по собі вона не є ані доброю, ані поганою. Усе залежить від того, що із неї зробить людина, чому вона слугуватиме, в які умови людина її поставить» [7, с. 140]. «Оскільки техніка сама не ставить перед собою жодної мети, вона перебуває по той бік добра і зла або передує їм» [7, с. 134]. Техніка та технологія існували, з точки зору історії людства, завжди, - оскільки сама ця історія починається не раніше того моменту, коли люди

починають використовувати знаряддя праці, тобто, найпростішу техніку. Більш того, хід людської історії багато в чому визначається процесом поступового розвитку техніки і набором доступних суспільству технологій. Однак, аж до Промислової революції, техніка і технологія не носили того загально-універсального характеру, який вони знайшли в Новий, і, особливо, в Новітній час. Розвиток електроніки, комп'ютеризація, розвиток засобів зв'язку та комунікацій призвело до утворення інформаційного суспільства. У міру розвитку електронних ЗМІ, інформаційних технологій та вдосконалення комп'ютерної техніки в комунікативістиці та соціології розширюється дискурс про функції засобів масової комунікації, ролі інформації в житті суспільства. При очевидних плюсах засоби мас-медіа і комунікацій дозволяють будь-якій людині в будь-якій частині нашої планети дізнатися, що відбувається в іншому світі і, тим самим, стираючи міжнародні кордони. Але не менш очевидні і мінуси такого суспільства, що полягають в його легкій маніпуляції і в якійсь мірі поневоленні людини. Отже, науково-технічний прогрес -- це поступальний рух науки і техніки, еволюційний розвиток усіх елементів продуктивних сил суспільного виробництва на основі широкого пізнання і освоєння зовнішніх сил природи, це об'єктивна, постійно діюча закономірність розвитку матеріального виробництва, результатом якої є послідовне вдосконалення техніки, технології та організації виробництва, підвищення його ефективності. НТР -- явище глобального характеру, воно охоплює як усі сторони внутрішнього життя певного суспільства, так і зовнішні сторони його життя. Розвиток науки і техніки сам по собі не залежить від того, в якій соціально-економічній системі він відбувається. Науково-технічний прогрес створює можливість для розвитку суспільства, а як використовуються наукові і технічні досягнення -- залежить від конкретної соціально-економічної будови суспільства. **Висновки.** Отже, будь-які зміни у матеріальному виробництві, спричинені науковими експериментами та реальною технічною діяльністю, призведуть до змін у суспільному та політичному житті людей. Ці зміни не завжди видно відразу, і їх позитивні та негативні наслідки можна оцінити лише після ретельного аналізу. Двадцять років тому відомий філософ Фукуяма запропонував концепцію кінця історії. Він стверджував, що все можливе сталося, і історія припинилася. Однак, з часів неолітичної революції, людство неодноразово стикалося з ситуацією застійного розвитку. Однак завжди є нові знання, нове розуміння та технології, що постійно змінюються революційно, таким чином забезпечуючи безперервність розвитку. Аргументацію Фукуями можна зробити з цих позицій. Тобто констатувати факт закінчення певного етапу історичного розвитку. По суті, будь-яка технологія лише продовжує природжене, природне бажання всього живого істоти контролювати навколишнє середовище або, принаймні, не підкорятися йому в боротьбі за виживання. Сама по собі НТР не може бути поганою або хорошою, це суб'єктивні поняття людей. Що добре для однієї групи, то може виявитися протипоказаним іншій. Відкриття робляться людьми і для людей, питання в тому, як вони будуть використовувати дане відкриття.

Список використаної літератури

1. Бердяев Н.А. Человек и машина // Вопросы философии. Горохов В. Г. - 1989. - №2. - с.147 - 162.

2. Горохов В.Г., Розин В. М. Введение в философию техники. - М.: ИНФРА, 1998
3. Добров Г.М. Наука о науке. - К., 1966
4. Закономерности и социальные перспективы научно - технического прогресса (Вступительная статья) // Новая технократическая волна на Западе. К. Ясперса, [с. 134-140]
5. История современной зарубежной философии. – СПб. 1997

*Бурда Наталія,
студентка гр.МНЕМ-11,
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин імені Б.Д.Гаврилишина ТНЕУ*

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ, ЇХНІ ПОЛІТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА

Постановка проблеми. У сучасному світі динамічно зростають міграційні рухи населення, наслідками яких є не лише соціально-економічні та безпекові проблеми, але й істотні зміни етнорелігійного складу суспільств приймаючих держав і відповідно загострення міжетнічних відносин у них. Від успіхів у розв'язанні цих проблем залежатимуть міжетнічна злагода, безпека, стабільний розвиток окремих держав та ситуація в різних регіонах світу. Тому проблеми міжетнічних відносин, порушення прав національних меншин є надзвичайно актуальними та потребують формування виваженої етнополітики на рівні держав і координації зусиль усієї світової спільноти.

Мета. Незважаючи на достатню увагу до проблематики захисту прав національних меншин в Україні та проведений вітчизняними науковцями комплексний аналіз правового регулювання у цій сфері, потребує подальшого дослідження інституційна система захисту прав осіб, що належать до національних меншин і корінних народів.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- дослідити сучасний стан виконання в Україні норм вітчизняного та міжнародного права у сфері захисту прав національних меншин
- виробити певні рекомендації щодо забезпечення ефективного функціонування механізму взаємодії між органами державної влади та національно-культурними товариствами для формування у громадян толерантного ставлення до осіб, що належать до нацменшин
- запобігання проявам конфронтації в суспільстві на етнополітичному, релігійному та мовному підґрунті,
- недопущення загострення міжетнічних відносин у державі.

Виклад матеріалу. Національною меншиною вважається фізичний масив (група) людей не корінного етнічного статусу, але яка живе у сучасному для себе етносередовищі. В Україні – це представники всіх націй, крім автохтонів. Україна за етнічним складом населення належить не до поліетнічних (цей міф ще донині поширений), а до переважно моноетнічних держав, в яких реал розселення одного етносу займає понад 80 % території . Частка державотворчого етносу становить майже 78 % населення, а розселення етнічних меншин має дисперсно-змішаний характер.

За даними останнього перепису населення (2001 р.), національні (етнічні) меншини в Україні становили 14 млн. чол., або 27.3% від усіх жителів. Тут живуть представники понад 100 націй. Найчисельнішими з них є росіяни, євреї, білоруси, молдавани, болгары, поляки, угорці, румуни, греки, татари, вірмени, цигани та ін.

За особливостями динаміки кількості населення національні меншини в Україні в другій половині ХХ ст. можна віднести до трьох груп:

- меншини, в яких кількість населення збільшувалась (росіяни, білоруси, румуни, вірмени, цигани, німці, азербайджанці, грузини, чуваші, узбеки, мордва, корейці, удмурти, лезгини, туркмени, аварці);

- меншини, в яких кількість населення утримувалась майже на одному рівні (молдавани, болгары, угорці, греки, татари, гагаузи, литовці, казахи, словаки, марійці, осетини, таджики, естонці, комі, албанці, ассирійці, киргизи, комі-перм'яки, карели, чеченці, даргинці, араби, фіни, лакці, абхази, кабардинці, табасарани);

- меншини, в яких кількість населення зменшилась (євреї, поляки, чехи, башкири, латиші).

Після проголошення незалежності Україна розпочала активно формувати власну політикоправову базу регулювання міжетнічних відносин, застосовуючи міжнародний досвід захисту прав національних меншин, який нагромадили європейські держави упродовж десятиліть. Надійною гарантією прав і свобод нацменшин є утвердження їхнього правового статусу. Законом України «Про національні меншини в Україні» 1992 р. уперше законодавчо визначено, що «до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою».

Українська держава на законодавчому рівні гарантує національним меншинам, що проживають на її території, основні категорії прав, зокрема : право на існування і збереження своєї ідентичності, рівну участь у державотворенні, збереження і розвиток культурної самобутності, політичні права, отримання фінансової допомоги, юридичного захисту стосовно спеціальних прав національних меншин та ін. Національне законодавство в етнонаціональній сфері є системою нормативно-правових документів, таких як: Конституція України (1996); Декларація прав національностей України (1991); Закони України: «Про національні меншини в Україні» (1992), «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997), «Про громадянство України» (1997), «Про засади державної мовної політики» (2012), «Про культуру» (2011) та ін.

Аналіз змісту національного законодавства свідчить, що у ньому закріплені найфундаментальніші міжнародні права щодо захисту національних меншин. Україна як суб'єкт міжнародно-правових відносин імплементувала міжнародні стандарти щодо захисту прав нацменшин у власне законодавство та державну етнополітику, послідовно використовує досвід зарубіжних країн у цій сфері. З метою захисту прав національних меншин Україна співпрацює з багатьма міжнародними організаціями, зокрема: ООН та його структурними підрозділами (ЮНЕСКО, Міжнародною організацією з міграції, Міжнародною організацією праці), а також з ОБСЄ, Радою Європи, ЄС та ін., розвиває двосторонні відносини у цій сфері з окремими державами (Литвою, Польщею, Словаччиною, Молдовою, Німеччиною, Угорщиною, Румунією, ін.). Україна намагається рішуче протидіяти дискримінації осіб за національною ознакою. Прийняття антидискримінаційного законодавства було однією із вимог з боку Європейського Союзу відповідно до Плану дій з візової лібералізації, який українська сторона отримала 22 листопада 2010 р. на саміті Україна – ЄС. Ще одне право, гарантоване Українською державою її громадянам, що належать до

різних етнічних спільнот, – це право створювати свої культурні центри, товариства, земляцтва, об'єднання. З 1991 р. в Україні створено 778 національно-культурних товариств, із яких 28 мають всеукраїнський статус. Найчисельніші з них: російське, єврейське, польське, угорське, грецьке, болгарське та ін. Всі вони входять до Асоціації національно-культурних об'єднань України, мета якої – забезпечення прав національних меншин на рівні європейських і міжнародних стандартів. -економічних і інших умов для збереження та розвитку їхньої етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності. Пріоритетом української етнополітики є збереження не лише етнічних ознак, але й чисельності нацменшин.

Усім громадянам України кожної національності гарантується право сповідувати свою релігію, використовувати свою національну символіку, відзначати свої національні свята, брати участь у традиційних обрядах своїх народів. Українська держава гарантує всім національностям право створювати свої культурні центри, товариства, земляцтва, об'єднання. Ці організації можуть здійснювати діяльність, спрямовану на розвиток національної культури, проводити в установленому законом порядку масові заходи, сприяти створенню національних газет, журналів, видавництв, музеїв, художніх колективів, театрів, кіностудій.

Висновки. Отже, права національних меншин є невід'ємною складовою прав людини. Потреба належного забезпечення прав національних меншин та надання їм відповідного правового статусу, сприймається як необхідність міжнародною спільнотою. Вдосконалення чинного законодавства Україні щодо правового статусу національних меншин потребує врахування законодавства та практики іноземних держав.

Україна посідає одне з провідних місць в Європі з огляду на гарантування та відображення основних категорій прав національних меншин у чинному законодавстві, імплементації міжнародних стандартів захисту прав нацменшин. Проте, незважаючи на відповідність міжнародно-правовим нормам у цій сфері, деякі норми українського законодавства все ще залишаються певною мірою декларативними, оскільки не передбачають створення дієвих механізмів забезпечення окремих прав національних меншин. Дотепер актуальними в Україні залишаються проблеми фінансової підтримки програм розвитку нацменшин, збереження етнічної ідентичності та історичного середовища їхнього існування та ін. Міжнародне співробітництво України, прийняття нової концепції національної етнополітики, внесення відповідних змін до чинного українського законодавства та вдосконалення інституційної системи захисту прав національних меншин, ефективна взаємодія центральних і місцевих органів влади з національно-культурними товариствами, належне фінансування цільових програм їхнього етнокультурного розвитку, забезпечить реалізацію різних категорій прав національних меншин і корінних народів України, сприятиме гармонізації міжетнічних відносин у державі.

Список використаної літератури

1. Якубова Л. Д. Національні меншини України.– Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії

України НАН України . – К. : Наук. думка, 2010. – Т. 7 : Мл – О. – С. 331–344. – ISBN 978-966-00-1061-1.

2. Національні меншини України // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998–2004. – ISBN 966-749-200-1.

3. Всеукраїнський перепис населення. Національний склад населення, громадянство.

4. Держкомстат. Офіційний сайт «Населення України»

5. Закон України «Про національні меншини»

6. Декларація прав національностей України

7. Товпеко Я. К. Особливості правового статусу національних меншин в Україні

8. Правове становище національних меншин в Україні (1917–2000) / Л. Рябошапко; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2001. – 482 с. – Бібліогр.: с. 449–472.

9. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії // Відп. ред. Ю. І. Римаренко, І. Ф. Курас. - Київ, 1993. - 800 с.

10. Заставецька Заставецька О. В., Заставецький Б. І., Ткач Д. В. Географія населення України. - Тернопіль, 2007.

*Золотник Світлана,
студентка гр. Т-11,
ННІМЕВ, ТНЕУ*

ПОМАРАНЧЕВА РЕВОЛЮЦІЯ І ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Україна переживає складний з точки зору соціальної психології період: з одного боку, Помаранчева революція зміцнила віру людей у себе, піднесла їх громадянський дух, високо поставила цінність свободи, а з іншого боку, суспільство поки що не змінилося інституційно. Нові правила взаємодії громадян ще належить утвердити – силами того самого громадянського суспільства, яке на думку деяких аналітиків щойно з'явилося (а точніше – політично проявилось) у період Помаранчевої революції.

Метою нашого дослідження є аналіз «Помаранчевої революції» як один з основних етапів розвитку громадянського суспільства в нашій країні

Виклад матеріалу. 2004 рік був роком гострої політичної боротьби у зв'язку з президентськими виборами та рішучою налаштованістю прихильників Президента Кучми зберегти владу в своїх руках будь-якою ціною, у тому числі й шляхом відвертих фальсифікацій результатів волевиявлення народу. Однак ні політична опозиція, ні громадянське суспільство не мали наміру цього допустити. Тому численні порушення закону під час виборів та фальсифікація їх результатів владною стороною призвели до виникнення глибокої суспільно-політичної кризи та виходу з неї через справжнє «повстання мас» у листопаді – грудні 2004 р., яке отримало назву Помаранчевої революції або Майдану (за місцем проведення основних акцій протесту – на майдані Незалежності в Києві та центральних площах інших міст країни).

Помаранчева революція була вищою точкою напруження сил українського громадянського суспільства у його спробі змінити характер політичного режиму, забезпечити гарантоване право громадян обирати собі владу, здатну служити людям. Громадяни з різних областей України їхали до Києва, щоб сказали дружнє та голоснє «ні» фальсифікації свого волевиявлення, брехні і політичним махінаціям. Хто не міг приїхати, проводили аналогічні акції у своїх містах. Подолавши страх перед здавалося б всемогутніми чиновниками та репресивним апаратом, який сковував їхню активність у попередній період, люди нарешті повірили в те, що не хтось інший, а тільки вони самі зможуть змінити життя на краще. Отже, українське громадянське суспільство довело, що ступінь його політичної зрілості став достатнім для протистояння спробам узурпації влади. А це – одна з найголовніших політичних функцій громадянського суспільства.

Успішно була реалізована й інша його функція – впорядкування та «каналізація» у найбільш безпечне і корисне для суспільства річище енергії повсталого народу. Під час Помаранчевої революції українські громадяни та їхні об'єднання діяли саме за законами громадянського суспільства: організовано, без насилля, чинячи тиск на парламент і Верховний Суд, які змушені були прийняти рішення на користь демократії і свободи, виявляючи

повсякчас велику позитивну енергію, завдяки чому суспільна активність була переведена в законне, конституційне русло.

Під час і після Помаранчевої революції в Україні з'явилися або значно активізувалися об'єднання і форми громадянської участі, як Громадянська організація «Пора», «Опора», «Знаю», Альянс «Майдан», Форум порятунку Києва, Голос громади Києва, «Нічна варта» (Суми), Громадський форум Львова та багато інших.

Активну участь у підготовці й організації масових акцій протесту брали моніторингові й аналітичні центри, неінституціалізовані групи активістів виборчої кампанії, різні верстви неорганізованого населення. Значну роль відіграли по-громадському налаштовані соціологічні служби; політологи, культурологи та філософи; працівники медіа – від топ-менеджерів до журналістів; митці та літератори з підкреслено громадянською позицією: письменники – Оксана Забужко, Юрій Андрухович; співаки – Марійка Бурмака, Олег Скрипка, Славко Вакарчук та інші.

Події 2004 р. показують багатоманітність форм вияву громадянськості, доводять, що розвиток громадянського суспільства не можна пов'язувати тільки з участю в громадських організаціях. Водночас, визнаючи Помаранчеву революцію актом українського громадянського суспільства, не слід також переоцінювати рівень розвиненості останнього і досягнуті ним результати. «Майданна активність» навіть в організованій та впорядкованій формі була виявом «революційного» (хоча й демократично налаштованого) громадянського суспільства, яке здатне на опір, але може проявити недостатню готовність до щоденної, рутинної, непомітної праці у післяреволюційний період. Помаранчева революція на певний час зміцнила віру людей у свою політичну спроможність, в демократію, різко підвищила зацікавленість громадян політикою. Але ненадовго. Коли нові люди, яких революція привела до влади, не виправдали високих чи навіть завищених очікувань, настав період великих розчарувань. Ситуацію в Україні ускладнило те, що сили революції та контрреволюції були поділені регіонально, а отже, вийшло так, що революція підсилила політичне протистояння регіонів. Психологічні впливи, спочатку позитивні, а потім – негативні, стали чи не найголовнішим наслідком Майдану. Втім, були й демократичні здобутки: свобода слова та ЗМІ, яка після 2004 р. зустрічає перешкоди хіба що у вигляді недостатньої громадянської зрілості частини журналістського корпусу, його вразливості перед вимогами власників газет і телеканалів; покладання на результати виборів при розв'язанні суперечностей між політичними елітами; зменшення так званого «адмінресурсу» – недемократичного тиску владних структур під час виборів.

Активісти громадянського суспільства стверджують, що влада в Україні ще й досі вбачає в громадянському суспільстві не партнера по розв'язанню суспільних проблем, а опонента, а через те залишає громадським організаціям дуже обмежений простір діяльності. Чиновники претендують на «першу скрипку» в багатьох сферах, де могло б проявити себе громадянське суспільство. Найгірше те, що підміняючи його агентів, вони несуть у ці сфери корупцію. А тому було б корисно законодавчо заборонити державним службовцям очолювати керівні органи громадських організацій або бути їх членами, як це зроблено в багатьох країнах.

Відсутність відчуття партнерства між органами влади і громадськістю проявляється не лише на місцевому, а й на загальноукраїнському рівні. Спорадичні (хоч мали б стати постійно діючими) зустрічі Президента з громадським активом та інтелектуалами наразі не призвели до кардинальних зрушення у вирішенні тих питань, заради яких вони скликались. Якість їх підготовки і проведення, як правило, була далекою від стандартів доброго менеджменту, а тому учасники форумів кожного разу демонстрували нерозуміння й розчарування, а решта суспільства – байдужість.

Отже, нові правила і форми громадянської участі ще належить утвердити – силами самого громадянського суспільства, за сприяння ЗМІ, суспільствознавців і незначної частини справді по-демократичному налаштованих політиків та урядовців, особливо наймолодшого покоління. Розширенню участі громадянського суспільства у прийнятті рішень та інших суспільно важливих справах може сприяти те, що після революції з'явилися нові пріоритети в реалізації потенціалу громадянського суспільства, які бачать і намагаються втілити в життя його лідери, та готовність центральної влади йти назустріч, бодай формально.

Ще однією проблемою постреволюційного громадянського суспільства в Україні є недостатня розвиненість самопомогових видів діяльності та відсутність бажання і вміння громадян України розв'язувати згадувані вище «малі» проблеми, від яких залежить якість повсякденного життя людей, покращання благоустрою територій тощо. Щоб закріпити хоч невеликі зрушення в свідомості людей щодо їх громадянської спроможності, які сталися під час Майдану, і водночас запобігти охлократичній анархії, коли всі чогось вимагають від інших, потрібно подолати уявлення про громадську активність тільки як бажання здійснювати контроль та протестувати, доповнивши його прагненням до співпраці, сприянням втіленню в життя різноманітних позитивних програм та проектів, що стосуються «покращання якості власного життя самотужки», силами територіальних громад і ГО. Сфер їхньої потенційної активності дуже багато. Це поглиблення правової та передвиборчої підготовки громадян, і складання виборчих списків, і освітня діяльність в галузі малого бізнесу, і озеленення та квітникарство, і впорядкування під'їздів, і відкриття шкіл для громадських менеджерів, і виховання важких підлітків, і боротьба з алкоголізмом та наркоманією, і прищеплення громадянських цінностей через вдосконалення системи освіти та виховання. Завдяки цим видам діяльності знизу, на базовому рівні громадянської самосвідомості формуються такі громадянські чесноти, як організованість, поміркованість, толерантність. Вони були великою мірою продемонстровані учасниками Майдану, але в середовищі політичних однодумців. Тепер вони мали б поширитись на середовища, які формуються спонтанно й випадково – за місцем поселення, відвідування однієї школи тощо.

Звичайно, серед завдань громадських інституцій залишається функція «сторожового пса демократії» (вислів Алексіса де Токвіля), яка передбачає опонування, критику діяльності владних структур та окремих осіб при владі. Однак не менш важливою повинна стати копітка, «муравлина», за висловом Юрія Липи, організаційна, виховна та просвітницька робота, на яку має бути здатне здорове і міцне громадянське суспільство.

Висновки. У 2004 році відбувся злет енергії та ініціативи українського громадянства, завдяки чому воно зуміло зупинити наступ авторитаризму і відстояти свій вибір на майданах країни. Важливим наслідком революційних зрушень у свідомості й політичній активності стало зростання уваги активістів громадянського суспільства до контролю за владою і співучасті народу у виробленні публічної політики. Втім, Помаранчева революція 2004 р. призвела до зростання політичної мобілізації, але мало вплинула на «рутинні» види громадянської залученості, що спрямовані на виконання так званих «малих справ».

Список використаної літератури

1. Політологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, Гурик М. І., Чигур Р. Ю. за ред. Т. В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 219 с.

2. Політичний портрет України / Часопис фонду «Демократичні ініціативи». – 2005. – № 32. – 97 с.

3. https://political-studies.com/wp-content/uploads/2009/12/FundamentalsOfDemocracy_chapter5.pdf

*Ковалик Софія,
студентка гр.ГРС- 11,
міжнародного факультету,ТНЕУ*

«ШЕСТИДЕСЯТНИКИ» ЯК ОПОЗИЦІЯ ПОЛІТИЧНІЙ ДОКТРИНИ СРСР

Постановка проблеми. Вихід України з СРСР та становлення її, як самобутньої незалежної держави, був важким й вимагав великої самовіддачі, боротьби та жертвності. Багато людей заплатили своїм життям за те, щоб ми мали свою мову, свою культуру, свою державу. Й одними з них були «шістдесятники»—покоління української інтелігенції, яке розпочало формування опозиції та протистояло тоталітарному комуністичному режиму.

Мета. Проаналізувати діяльність «шістдесятників», їх вплив на офіційну радянську культуру, ідеологію та протистояння політичній доктрині СРСР.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- розкрити основні риси руху «шістдесятників»;
- охарактеризувати вплив діяльності «шістдесятників» на тогочасний комуністичний режим та значення його сьогодні.

Виклад матеріалу. Після смерті Сталіна в 1953 році розпочалася так звана Хрущовська «відлига». Оскільки відбувалася критика особи Сталіна, призупинилися масові репресії, відбувалася вибірково реабілітація засуджених та репресованих (в той час поки звільняли частину в'язнів ГУЛАГу відбувалися судові процеси над колишніми членами ОУН, що закінчилися смертними вирокami), часткова лібералізація та незначне послаблення цензури.

Нова морально-психологічна атмосфера в суспільстві дещо оздоровила політичний клімат, розширила можливості для творчої, наукової, культурницької діяльності. Особливо активно відреагувала на тогочасні суспільно-політичні процеси інтелігенція, в системі цінностей якої поступово почали окреслюватися нові орієнтири.

Покоління інтелігенції, яке пройнялося вірою в оновлення суспільства, торжество свободи і демократії, названо «шістдесятниками», оскільки вершина його творчості припала на початок 60-х років. Цей термін саме тоді увійшов до вжитку. Це покоління, маючи високий освітній рівень, художній смак і непересічний талант, а передусім – громадянське сумління, щиро прагнуло до нового, прогресивного, не скованого догмами «соцреалізму». Своєю творчою діяльністю шістдесятники здійснили прорив у системі офіційної радянської культури, розпочали нове українське національне відродження.

Першими серед них були поети, оскільки поезія зачіпає глибинні струни людських почуттів, є наймобільнішим жанром. В Україні на повний голос зазвучали вірші В. Симоненка, Л. Костенко, які були також першими речниками шістдесятників, В. Стуса, М. Вінграновського, Д. Павличка, І. Драча та ін. У прозі заявили про себе Є. Гуцало, Г. Тютюнник, В. Шевчук, В. Дрозд, у літературній критиці - І. Дзюба, І. Світличний, Є. Сверстюк, у малярстві – П. Заливаха, А. Горська, В. Зарецький, Й. Якутович, Г. Севрюк, у кінематографі – С. Параджанов, Ю. Ілленко, Г. Осика.

На початку 60-х років у Києві центром духовного життя творчої молоді став клуб «Супутник», заснований у 1959 році студентами театрального інституту, консерваторії, а також літераторами та художниками. Очолював його Л. Танюк, активно співпрацювали в ньому М. Вінграновський, І. Світличний, Є. Сверстюк, І. Драч, А. Горська та інші.

Шістдесятники були досить активними у Львові, Харкові, на Донеччині. Хоча ці об'єднання були не так вже й помітними у вирі суспільного життя республіки, надалі їх діяльність стала важливим чинником у пробудженні громадської активності, започаткувала нову хвилю національного відродження. Позиція шістдесятників спочатку здебільшого була лояльною щодо генеральної лінії КПРС, адже молоді люди, які народилися й виростили за радянських часів. Водночас вони бачили, що реальна дійсність дуже далека від пропагованого ідеалу, а тому серед них визріла концепція поліпшення соціалістичної системи методом критики її деформацій, зокрема щодо національних відносин. Здавалось, така позиція мала б бути підтримана керівництвом країни, зацікавленим в усуненні всього, що заважало прогресу. Проте все ще будь-яке інакомислення жорстоко каралося і шістдесятники стали об'єктом цькування компартійних ідеологів. Повернулася цензура, забороняли друкуватися, звільняли з роботи, розганяли літературно-мистецькі вечори, закривали клуби творчої молоді. А за деякий час проти них розпочалися нові репресії, переслідування та знищення.

Не всі шістдесятники змогли витримати цей тиск, але найстійкіші не відмовилися від заявлених позицій, поставивши себе поза тоталітарною системою. Так у суспільно-політичному житті країни з'явився самвидав – не підцензурна, офіційно невизнана, заборонена, підпільна література. Починався він з поширення віршів В. Симоненка, Л. Костенко, роману Б. Пастернака «Доктор Жеваго», творів О. Солженіцина та інших. Приблизно на рубежі 1963–1964 рр. стала поширюватися анонімна політична публіцистика («Про сучасне і майбутнє України», «Стан і завдання українського визвольного руху», «Націоналісти?», «Дванадцять запитань для тих, хто вивчає суспільствознавство», «З приводу процесу над Погружальським» та ін.). У статтях порушувались проблеми принизливого становища української мови та культури, нерівноправного статусу республіки у складі СРСР. Тогочасну самвидавну політичну публіцистику наскрізь пронизувало національне питання. Органи КДБ всіляко намагалися задушити самвидав, але знищити його не змогли.

Важливим внеском також стали пошуки місць масових поховань жертв сталінських репресій. За участю Василя Симоненка, Алли Горської, Леся Танюка було складено й надіслано до Київської міської ради Меморандум з вимогою оприлюднити місцезнаходження масових поховань і перетворити їх на національні місця скорботи та пам'яті. У міськраді вдали, ніби листа не помітили. Активістів, проте, помітили в іншій установі – «взяли на олівчик» у держбезпеці. Та вони таки змогли виявити таємні спецділянки НКВС, де в 1937-1941 роках під покровом ночі ховали розстріляних. Зокрема, у Биківні(нині Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили»), Василькові та на Лук'янівському кладовищі в Києві. За що Василь Симоненко й заплатив своїм життям.

Почала формуватися політична опозиція – шістдесятники стали частиною дисидентського руху. Постало питання колоніального становища українців у складі СРСР, з'явилася потреба в організації українського визвольного руху.

В 1965 році почалася перша хвиля арештів, яка супроводжувалася відкритим спротивом.

КДБ ж адаптувався до нових умов – вербували освічених офіцерів, інтелектуалів свого середовища, спеціалістів різних галузей. Вони розуміли, що прості арешти нічого не дадуть, необхідно психологічно зламати арештованих, змусити відмовитися від своїх ідей, поглядів, товаришів, самих себе. За їхнім задумом політв'язні не повинні були ставати мучениками в очах народу. Методи КДБ: раптові затримання, тюрма під час слідства, моральний тиск, ізоляція, шантаж, жорстокі судові рішення.

Розпочалася справа групової розробки «БЛОК», проводилися оперативно-розшукові та негласні слідчі дії: зовнішнє спостереження за активістами, прослуховування телефонів, перехоплення кореспонденції, розробка іноземців-контактерів з шістдесятниками, посилена увага до друкарських машинок.

В 1972 році розпочалася друга хвиля арештів. Політв'язні отримували в середньому 7 років таборів суворого режиму та 5 років заслання. До тих, кого не могли притягнути до кримінального кодексу, застосовували «каральну медицину» – спеціалізовані психлікарні. В той період відбулися сотні арештів та тисячі обшуків. Продовжувалися утиски української мови та преси, політичні чистки, звільнення, виключення з партії «неблагонадійних». Та протестний дух шістдесятництва влада викоринити вже не змогла.

Після арештів 1972 року відбувається радикалізація поглядів шістдесятників. На це вплинули контакти в таборах з членами ОУН, бійцями УПА. Є дані 1974 року про контакт з середовищем українських дисидентів Василя Кука, останнього командира УПА.

Незгодні міняли тактику спротиву, хвиля то стихувалася, то наростала, аби врешті піднятися могутнім валом із початком демократичних реформ у середині вісімдесятих.

Шістдесятники не організовували збройних повстань чи заколотів, не мали широкої підтримки населення. Вони вели моральний спротив. Вони писали, малювали, знімали картини і просто говорили вголос те, що інші не наважувалися, хоч і коштувало це для них дуже дорого. Та вони йшли на це свідомо, бо були велетами духу й відстоювали свої цінності, людські цінності, які СРСР намагалася нівелювати і знищити. Їм так і не вдалося створити сильну політичну опозицію, та їм вдалося зберегти українську душу, її ідентичність, її пам'ять. Завдяки таким, як вони, ми збереглися як нація і навіть сьогодні вони надихають нас боротися за своє право бути.

Список використаної літератури

1. Хрущовська «відлига» (1953–1964)[Електронний ресурс]:Музей «Територія Терору» – Режим доступу: <http://www.territoryterror.org.ua/uk/history/1953-1964/>

2. Шістдесятники [Електронний ресурс]: Вільна енциклопедія Вікіпедія – Режим доступу:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%8F%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8>

3. Швидченко Т. Шістдесятники: анатомія радянського терору та його «хакери» [Електронний ресурс]: Експертний корпус – Режим доступу: <http://expcorp.org.ua/publ/shistdesyatnyky-anatomiya-radyanskooho-teroru-ta-yoho-khakery/>

4. Танцюра В. І. Шістдесятники, самвидав, дисидентський рух як вияв політичної опозиції комуністичному режимові в Україні [Електронний ресурс]: Політична історія України: Навчальний посібник – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-10428.html>

5. «Шістдесятники» та їхній внесок у розвиток культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/dryzhuk911/home/81-sistdesatniki-ta-iehnij-vnesok-u-rozvitok-kulturi>

6. Коваленко В. Василь Симоненко – один із найяскравіших представників покоління «шістдесятників» [Електронний ресурс]: Спільнота Василя Симоненка – Режим доступу: <https://vasylsimonenko.org/statti/vasyl-symonenko-odyn-iz-najyaskravishyh-predstavnykiv-pokolinnya-shistdesyatnykiv/>

7. Цалик С. Блог історика: 1970 рік. Убивство Алли Горської [Електронний ресурс]: BBC – Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/blogs/2015/11/151127_blog_history_gorska_dt

8. Агеєва В. Кімната № 13, в якій «народилися» шістдесятники [Електронний ресурс]: BBC – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-history-41093394>

ІДЕОЛОГІЯ РУССКОГО МИРА ЯК ІДЕОЛОГІЧНА ОСНОВА РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми і стан її вивчення. У подіях навколо України, що відбулись у 2014 році, себто у Революції Гідності слід бачити єдність політичних і релігійних мотивів, проте, одразу після кривавих подій на майдані стається те, чого ніхто з провідних українських і західних політиків не міг передбачити і не врахувати. Зростаюча роль агресивного московського православ'я в регіональній і глобальній політиці, яка призводить до анексії Криму та війни на Сході. Проблема впливу політики «русского мира», що несе загрозу регіональній безпеці і навіть більше того - глобальному порядку.

Мета статті. Аналіз політики «Русского мира» і релігійних мотивів сепаратизму на Сході України.

Виклад основного матеріалу. Події в Україні змушують хвилюватися не лише сусідні країни й причетних політиків, а й країни Європи вцілому. У більш широкому контексті дискусій говорять не стільки про конфлікт України і Росії, а також про конфлікт Євразії та Європи, Росії і Заходу, православного «русского міра» і католицької церкви, універсальних прав людини і «православних» цінностей, свободи й «традиційного» «порядку».

У чому полягає саме поняття «русский мир»? Ось як описують його самі ідеологи і натхненники цієї ідеї: «Русский мир» -глобальний культурно-цивілізаційний феномен, що складається з Росії як материнської держави та російського зарубіжжя, що об'єднує людей, які незалежно від національності відчують себе росіянами, є носіями російської культури і російської мови, духовно пов'язані з Росією і небайдужі до її справ і долі». Інтерес «русского міра» – всіяко підвищити продуктивність російського капіталу та створити спільний капітал.

А ось чим він є насправді: «Русский мир» - ідеологічна та економічна зброя Росії, яка намагається завоювати нові і повернути старі ринки збуту для своєї продукції. «Русский мир» – російська ідеологічна доктрина епохи керування державою президента Путіна, спроба насадження російському населенню ідейних основ існування та розвитку російського суспільства через специфічне сприйняття історичного минулого та перспективного бачення майбутнього в пошуку нової моделі втілення національної ідеї нової Росії, створення стратегії геополітичного розвитку на теренах колишнього СРСР та інформаційної технології впливу РФ на внутрішню політику сусідніх держав, агітаційно-пропагандистська діяльність, ідеологічний тиск на суспільство, просування ідеології російського більшовизму і крайніх націоналістичних течій російського білого антикомуністичного руху років громадянської війни в Росії в еміграції. Ідеологія «русского міра» – соціально-політична доктрина, що просувається керівниками Російської Федерації з висоти Кремля.

На думку російського прокремлівського політикуму та російського православ'я, руйнація Радянського Союзу розцінюється чи не найбільшою катастрофою російської історії.. Виходячи з цього, російський політично-православний проект під назвою «русский мир» як спільний замисел В. Путіна і

Патріарха Московського Кирила – це наразі єдиний шанс відновити втрачений із розвалом СРСР імперський простір і статус Росії на колишніх радянських територіях.

Головний внутрішній інтерес Росії полягає у спробі зберегти й закріпити пострадянську систему розвитку, котра базується на авторитаризмі персоналізованої влади і патерналізмі суспільства. Зовнішня політика Російської Федерації ставить за мету повернути старі і завоювати нові ринки збуту, повернути Росії статус світової держави-лідера і стати одним з центрів глобального впливу.

Сам ідейний «русский мир» базується на трьох засадах: -православ'я;

– російська мова, культура; -спільна історія, спільне начало і схожі погляди на подальший розвиток(себто ідеалізація і завуальована диктатура).

Основні положення сутності релігійних засад «руського мира»:

– лише Російська православна церква є єдиним «охоронцем чистоти віри»;

– категоричне несприйняття самостійного «національного» церковного життя, «національного» сповідання православної віри;

– територія країн пострадянського простору – «законна канонічна територія Московського патріархату». Всяка спроба домогтися автокефалії прирівнюється до розколу. А відтак, єдиною помісною церквою в Україні проголошується церква Московського патріархату;

– російська церква – центр православ'я вона виконуватиме місію організатора й провідника формування «русского мира».

Також на початках виникнення такого поняття, як «руський мир» виникає дивна і суперечлива політична теорія – Євразійство. Це філософська і політологічна концепція, змістом якої є ідея унікальності та життєдайності синтезу Заходу і Сходу на теренах Російської держави. Ось чому конотаціями властивого їй «просторового мислення» нині і в часи становлення євразійської ідеології постають такі гасла і поняття, як «велика і неподільна Росія», «імперія», «євразійський світ», «єдиний євразійський простір».

«Русській мір» – справа не лише посадовців у Москві. Для методів своєї роботи на територіях інших країн творці «русского міра» взяли усе найкраще з досвіду взаємодії між батьківщиною та діаспорою, функціонування транснаціональних корпорацій, практики оксамитових революцій через неурядові організації і банального підкупу впливових людей. Офіційно просуванням «русского міра» займаються: Урядова комісія зі справ співвітчизників за кордоном, Міжнародна асоціація викладачів російської мови і літератури, Федеральне агентство зі справ, Фонд «Русській мір», РПЦ.

«Русській мір» використовує всі доступні методи, діючи не лише на рівні держав, а й на рівні медіа, освіти, громадянської роботи та підприємництва.

Одним із найулюбленіших методів Російської влади на рівні держав є інформаційна війна. Поняття інформаційної війни є на сьогодні одним із найпопулярніших, зокрема тому, що людство живе у так звану інформаційну епоху. Це – форма ведення інформаційного протистояння між різними суб'єктами, яка передбачає проведення комплексу з нанесення шкоди інформаційній сфері конкуруючої сторони і захисту власної інформаційної сфери, конкуруючої сторони і захисту власної інформаційної безпеки. Із введенням російських військ на територію Криму РФ розгорнула інформаційну війну проти України –

журналісти перекручують реальні факти та видають брехню за правду. Наразі російські медіа всіма можливими засобами намагалися пояснити вторгнення Росії на територію України і вдавалися до перекручування фактів та відвертої брехні. Російські телеканали ілюстрували ситуацію, що склалася у Сімферополі, кадрами протистоянь з Євромайданом, оприлюднювали неправдиву інформацію про перехід українських військових на бік Росії та повідомляли про великі черги українських біженців, які стояли біля російського кордону, публікуючи при цьому фото з пропускного пункту «Шегині» з Польщі до України.

Інформаційна війна путінської Росії проти України призвела до того, що більше половини опитаних росіян готові воювати з українцями. Це результат планоїрної тотальної брехні, яка розробляється ідеологами Кремля, транслюється телебаченням.

Все почалось у відповідь на український проєвропейський вибір і «Революцію Гідності» на Майдані. Агресивною відповіддю «русского міра» була анексія Криму і окупація частини східної України. Разом з початком інформаційної війни в рух входить дискримінація української церкви і віри московською. В той момент усі церковні конфесії на тих територіях, окрім Московського Патріархату, зазнали гоніння і переслідування: греко-католики і Київський патріархат в анексованому Криму опинилися поза законом, почались захоплення церков, вбивства і тортури священників, відмови «московськими» священниками ховати українських солдатів. Були грубо порушені межі української держави, єдність української політичної нації, конфесійна самобутність, а саме московське православ'я стало головною скріпою «русского міра», а згодом і головним китом, на якому тримається російська ідеологія. Ось які слова сказав лідер РФ на виправдання ситуації на Сході: «Для Росії Крим, стародавня Корсунь, Херсонес, Севастополь мають величезне цивілізаційне і сакральне значення так само, як Храмова гора в Єрусалимі для тих, хто сповідує іслам та юдаїзм. Для нашої країни, для нашого народу ця подія є особливою ще й тому, що в Криму живуть наші люди і сама територія є стратегічно важливою, і саме тут знаходиться духовне джерело формування багатолітної, але монолітної російської нації та централізованої російської держави. Саме на цьому духовному ґрунті наші предки вперше й назавжди усвідомили себе єдиним народом». Натомість прищеплюється думка: «чия віра, того й країна». У контексті ідеології «русского мира» Україні не просто не передбачено бути українською, а й її існування як незалежної національної держави залишається під великим питанням.

Одразу після окупації Сходу починається так звана «русская весна», або проросійські виступи в Україні – серія акцій проведених за участі російських спецслужб та незадоволених останніми подіями громадян України, що візбулись у східних і південних регіонах України у березні-квітні 2014 року. учасники Основними вимогами учасників було: відокремлення півдня і сходу України та приєднання цих регіонів до Росії, проведення місцевих референдумів, надання російській мові статусу другої державної та відставка нової української влади.

Висновки. «Русский мир» – це ідеологія війни, яка представляє агресію як миротворчість, яка представляє агресора як жертву, а жертву як агресора. Це ідеологія, яка виправдовує будь-яке насилля духовно-моральною місією Росії.

Це ідеологія, яка веде війну на Сході, яка викривляє свідомість росіян, налаштовуючи її на фанатичну ненависть.

Список використаної літератури

1. Газін В.// «Русский мир»: нові реалії старого міфу. Збірник матеріалів круглого столу. – Кам'янець-Подільський : К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2011. С. 22..

2. Малик Я. Й. Інформаційна війна і Україна / Я. Й. Малик. // Демократичне врядування. - 2015. Вип. 15..

3. Багінський В. В., Соломій О. А. ЄВРАЗІЙСТВО ТА НЕОЄВРАЗІЙСТВО ЯК «ВТОРИННІ ІДЕОЛОГІЇ». - УДК 327(470)7. 2007. 7с.

4. ЧеренковМ. Виклик релігійній свободі та духовно-конфесійному плюралізму України: ідеологія та терор «русского міра» // Журнал «Схід», 2. 134с., 2015.

5. Якубова Л., Головка В., Примаченко Я. Русский мир на Донбасі та в Криму: історичні витоки, політична технологія, інструмент агресії: (Аналітична доповідь) / Інститут історії України НАН України. Київ, 2018. 227 с.

*Піх Анастасія,
студент гр. Т-11,
факультету ННІМЕВ ім. Б.Д.Гаврилишина*

ПОЛІТИЧНІ ІДЕЇ ХРИСТІЯНСТВА

Постановка проблеми. Зв'язок між християнством та політикою є історично складним предметом і частим джерелом розбіжностей протягом усієї історії християнства, а також у сучасній політиці між християнською правою та християнською лівою. Існували найрізноманітніші способи, якими мислителі уявляли взаємозв'язок між християнством та політикою, багато хто стверджував, що християнство безпосередньо підтримує певну політичну ідеологію чи філософію. З цього приводу різні мислителі доводили християнський комунізм, християнський соціалізм, християнський анархізм, християнське лібертаріанство або християнська демократія. Інші вважають, що християни повинні мати незначний інтерес чи участь у політиці чи уряді.

Мета: дослідити і проаналізувати політичні ідеї християнства.

Для досягнення мети ми ставимо такі **завдання:**

- розкрити основні політичні ідеї християнського віровчення;
- дослідити вплив християнства на тогочасну політику

Виклад матеріалу: Зв'язок між християнством та політикою є складним. Церква зіграла неоднозначну роль в історії політичної свободи. Часом це пригнічувало політичну, релігійну та економічну свободу. Однак, незважаючи на це, та несерйозні карикатури на історію з боку секуляристів, як Стівен Пінкер, християнство було однією з найважливіших сил свободи та ідеї обмеженої держави. Хоча християнство не є політичною програмою, однак це дає нам певний спосіб мислення про державу та роль політики.

Важливо зауважити, що християнське бачення уряду - це не просто світське бачення уряду з релігією, зверху присипаною. Секуляризм не нейтральний. Християнське бачення уряду ґрунтується на ключових богословських та філософських уявленнях про природу Бога та реальність, важливість справедливості, цінність свободи, роль сім'ї та багате розуміння людської особистості як створеного за образом Бога, створеного для процвітання і покликаною до вічної долі.

Питання в тому, як ці речі відіграються в нашому розумінні політики?

Я введу п'ять найважливіших ідей, що християнська традиція сприяє фундаменту політичної свободи. Але перш ніж це зробити, важливо бути зрозумілим, що, хоча християнство дає нам ключовий погляд на політику, християнство не є політичною програмою з конкретними політичними рекомендаціями. Єдиної християнської моделі правління немає. Християни можуть обіймати різноманітні політичні посади і не можуть погодитися з багатьма речами. Християнство надає орієнтацію - основу того, як думати про політику та уряд - та, яка найчастіше говорить про межі того, що політика може досягти.

Перший елемент християнського бачення правління полягає в тому, що держава не є божественною. Чому? Тому що християнство десакралізує державу. Держава більше не має сакрального характеру.

Як вказує лорд Актон, коли Ісус сказав: «Передайте Цезарю, що цезар, і Богові, що це Бог», його слова були революційними. Вони також мають глибокі

наслідки, як ми розуміємо державу. Не все належало Цезарю . У давнину, як писав лорд Актон: «Пороком класичної держави було те, що це була і Церква, і Держава в одному». Мораль не відрізнялася від релігії, а політика - від моралі; а в релігії, моралі та політиці був лише один законодавець і одна влада. Цезар і фараон були божественними. Але християнство говорить ні: Держава та її лідери не є божественними, і, хоча вони заслуговують на повагу, вони не стоять над природним чи божественним законом. Це не означає, що християни розглядають державу та політику як зло, або навіть необхідне зло. На відміну від Медісона, навіть ангелам потрібен був би якийсь уряд, навіть якщо це було б лише для координації та вирішення, на яку сторону ангельської дороги рухатися. Для християнства важлива роль відіграє політика, але вона є обмеженою. Християни вважають державу важливою для координації, здійснення правосуддя, безпеки та оборони. Але держава не є джерелом істини та закону. Були часи, коли християни - католики, протестанти та православні всі політизували релігію і зловживали політичною владою в ім'я релігії.

Завжди є спокуса заробити державу, створити нову Вавилонську вежу. Це повторюваний мотив від стародавніх королівств Єгипту, Ассирії та Риму, в сучасний час з Французькою революцією та її ідейними нащадками, тоталітаріями ХХ століття та сучасною технократичною державою.

Християни не були захищені від спокуси підняти державу за межі належного місця. Християни спокушають не розбудовувати державу, а політизувати релігію і домагатися, щоб держава впроваджувала доктрину та інші принципи своєї віри як політики - або навіть йшла так далеко, щоб переконати переконання. Але це відхід від первісного бачення християнства та його сутнісно добровільного характеру. Це не передбачає секуляризму чи того, що церква не має місця для керівництва та впливу на моральний характер держави. Але спроба змусити переконання перетворює християнство на політичну ідеологію, яка підриває саму природу християнства і в кінцевому рахунку призводить до невіри. Як зазначив Ратцінгер, Були періоди, коли церква та держава змішувались «одна з одною таким чином, що фальсифікували претензії віри на правду і перетворювали її на примус, щоб вона стала карикатурою на те, що було насправді». Проте, незважаючи на ці невдачі, розрізнення між претензіями Бога і Цезаря, залишаються. Природа християнства не може прийняти тоталітарну державу, яка намагається втягнути кожен аспект життя під себе.

Другий головний елемент, пов'язаний з цим, полягає в тому, що держава не є остаточним арбітром правосуддя. Держава пов'язана тими ж моральними законами, що й особи. Християнство докоряє ідею про те, що диктатор чи більшість визначають або дорівнюють істину та справедливість. Деякі речі суттєво неправильні, і жодна державна влада чи більшість голосів не можуть зробити це не таким. Через це право людини завжди повинно бути підпорядковане божественному та природним законам. Як Августин, Аквінський і переважна більшість мислителів у християнській традиції завжди дотримувалися: несправедливий закон - це зовсім не закон.

Центральне для єврейської та християнської ідеї справедливості полягає в тому, що справедливість повинна бути неупередженою. Ця ідея є у всій єврейській Біблії та Новому Завіті. Як говорить Левіт 19:15: Це є основою ідеї

верховенства права, на відміну від верховенства людей. Закон не повинен бути довільним. Він повинен бути справедливим, доступним та пропонувати громадянам належну процедуру. Ідея неупередженості важлива і легко втрачається.

Третім головним елементом християнського бачення влади є прихильність до загального блага. Спільне благо складається з політичних і соціальних умов, які дозволяють окремим особам, сім'ям і громадам «досягти їх виконання.»

Держава відіграє важливу роль у просуванні загального блага, але не може зробити все. Її головна роль полягає у сприянні створенню умов, коли люди можуть процвітати, і при необхідності допомагати. Як пояснює Томас Аквінський, «Це суперечить правильному характеру держави перешкоджати людям діяти відповідно до їх обов'язків - за винятком надзвичайних ситуацій».

Це призводить до четвертого головного внеску: важливості сімей та багатого та різноманітного громадянського суспільства.

Людські особи не є радикальними особистостями. Ми соціальні істоти і процвітаємо в громаді. Ми народжуємося в сім'ях і в культурах, і процвітаємо в громадах. В основі суспільства лежить сім'я. Сім'я - це фундаментальна одиниця суспільства. У той час як держава визнає сім'ю і має місце в її регулюванні, сім'я - це не просто конструкція держави. Це природна спільнота та біологічна та соціологічна реальність, що існує до держави. Це одна з причин того, що спроби переосмислити шлюб - це надмірна влада держави і, зрештою, тоталітарний акт. Держава виступає як арбітр самої реальності. Якщо біологію можна переосмислити, які можливі межі залишаються?

Християнське бачення уряду визнає як незалежність, так і соціальний вимір сім'ї та її необхідність мати простір для процвітання та прожити свої обов'язки. Як зазначають Роберт Нісбет та інші, християнське бачення сім'ї в політиці знаходиться між усіма контрольними ролинами Риму та радикально індивідуалістичною ядерною сім'єю сучасності. Основні соціальні та політичні питання, такі як освіта та приватна власність, закладені в надійну роль сім'ї. В освіті основні вихователі дітей - це батьки, а не школи, уряд чи церкви. У *Respublicae Christianae* Папа Лев XIII обґрунтовує своє обговорення приватної власності не просто в економічному чи політичному плані, а у світлі сім'ї. Хоча сім'ї є важливими, вони не можуть процвітати самотійно. Спільне благо вимагає багатого і різноманітного громадянського суспільства або що Алексіс де Токвіль під назвою «посередницькі інститути». До них відносяться цивільні та сусідські групи, церква, суспільство взаємодопомоги, благодійні організації, школи, а також різні типи Содаліти і громадські організації, які вирішують соціальні проблеми і будувати громаду. Один із способів думати про громадянське суспільство - це спільнота громад, які пропагують загальне благо та заохочують до солідарності та процвітання людини.

П'ята ідея та один із найважливіших елементів християнського бачення влади - антиутопізм. Християнська традиція підтверджує добро людини, але вона також визнає реальність гріха. Ми здатні на велике добро. Ми також здатні на глибоке зло. Це означає, що нам потрібен уряд, щоб захистити людей від шкоди і покарати злих людей. Але не менш важливо, щоб ми обмежили правителів. Як чудово зауважував лорд Екстон, «абсолютна влада абсолютно корумпується». Християнське бачення уряду глибоко скептично ставиться до

будь-яких утопічних поглядів. Він визнає, що ми не можемо створити абсолютно справедливий соціальний порядок. Політика відіграє важливу роль, але вона обмежена тим, що може досягти.

Політика не може вирішити основні проблеми страждань, зла, гріха та смерті. Ми не можемо бути викуплені ні державою, ні технологією, ні диктатором, ні більшістю. Також не помилковий оптимізм, що все покращиться. Те, що робить антиутопізм, ставить політику на належне місце і попереджає нас, що ми не можемо створити досконалої справедливості. У своїй Правді та Толерантності Ратцингер також зауважив: У цій нашій людській історії абсолютно ідеальна ситуація ніколи не буде існувати, і вдосконалений порядок свободи ніколи не буде досягнутий. Віра в прогрес не є хибною в усіх відношеннях. Але міф про звільнений світ майбутнього, в якому все по-іншому і все буде добре, є помилковим. Але ми повинні прагнути до цього самого найближчого можливого підходу до справжнього права та справедливості. Все інше, кожна есхатологічна обіцянка в історії не дає змоги звільнити нас, скоріше розчарує і, отже, поневолить нас. Це лише короткий вступ до християнської традиції та її наслідків для політики. Але в основі християнського бачення правління лежить людина, створена за образом Бога. Мета політики - служити людині, а не людині служити державі. Християнське бачення уряду ставить політику в контекст нашої людської свободи, заклик до процвітання людини та у світлі вічної долі.

Висновки. Таким чином, римські юристи творчо розвивали основні політико-правові ідеї і принципи грецьких філософів, які набули теоретичної завершеності і досконалості. У трактуванні Цицерона право виступає основою держави, його визна-чальним началом. Розвиваючи теорію полісної демократії, він запропонував новий, змішаний тип держави – республіку, що має своїм началом природне право і волю народу, систему стримок і противаг, попереджаючих виродження республіки в тиранію. Просторість розроблених юристами загальнотеоретичних проблем права, його інститутів і понять поклала початок юрис-пруденції як самостійної науки. Завдяки їм римське право стало фундаментальним внеском у цивілізацію, що не втратив свого значення й у XXI столітті.

Виняткове і неминуще значення в історії цивілізації належить християнству. Сформульовані в Новому Заповіті моральні норми і принципи поведінки людей, суспільних відносин вира-зили загальнолюдські цінності – свобода, рівність, справедли-вість, праця – продовжують впливати на моральне очищення людини, на політичну і правову думку.

Список використаної літератури

1. Докаш, В. І. Загальне релігієзнавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. В.І. Докаш, В. Ю. Лешан; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича., 2-ге вид., переробл. і доповн., Чернівці: Рута, 2004.

2. Лешан, В. Ю. Основи релігієзнавства : підруч. В.Ю. Лешан; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, Нац. техн. ун-т «Харк. політехн. ін-т», Чернівці: Рута, 2006.

3. Толерантність міжконфесійних відносин : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., відп. ред. А. М. Колодний ; Відділення релігієзнавства Інститут

філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України, Українська асоціація релігієзнавців,
Запорізька держ. інженерна академія., Запоріжжя : ЗДІА, 2008.

*Чубко Ілля,
студент групи Т-11
Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина*

ДЕМОКРАТІЯ ТА ЇЇ ГАРАНТИ

Постановка проблеми. Демократичний процес відбувається у сфері політики і пов'язаний з її владою. Демократія передбачає прийняття рішень більшістю і цей факт означає відкидання позиції меншості чи особистості. Це неминує породжує конфлікт, оскільки означає заперечення поглядів чи уподобань (ідентичності) особистості, владний примус спонукає її до прийняття, нехай часткового, іншої ідентичності. Проте така постійна конфліктність є цілком сумісною зі стабільністю демократичних національних держав.

Мета. З'ясувати сутність поняття демократія, проаналізувати її гаранті та роль у житті суспільства.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

– Визначення поняття «Демократія» та аналіз її гаранті щодо суспільно політичного життя

– Дослідити стан демократії в сучасній Україні

Виклад матеріалу. Демократія – політичний режим, стан політичного життя за якого державна влада здійснюється на основі широкої та реальної участі громадян та їх об'єднань у формуванні державної політики, утворення та діяльності органів державної влади. Демократія базується на ряді принципів: поділу влади, вибору основних органів державної влади, плюралізму, гласності, незалежного контролю, більшості, тощо.

Принцип поділу влади. Згідно з ним державну владу слід розділяти на декілька сфер або гілок, кожна з яких володіє власними специфічними функціями – законодавча, виконавча і судова гілки влади. Голова держави, парламент, уряд, судова влада мають строго окреслені права і повноваження. Водночас вони постійно взаємодіють між собою у процесі формування та здійснення державної політики.

Принцип виборності основних органів державної влади. Демократія передбачає, що всі особи які контролюють політичні владні структури, повинні бути відповідальні перед своїми виборцями і періодично через чітко встановлений час переобиратись. Переобрання відбувається шляхом проведення вільних, конкурентних виборів.

Принцип плюралізму. Цей принцип виключає монополію на владу зі сторони якої не будь однієї особи, соціальної групи, партії, тощо. Проголошуються ідеї самого широкого вибору в усіх сферах суспільного життя. В політичній сфері це багатопартійність, яка функціонує за умови, коли всі політичні партії мають рівні правові можливості боротися за виборців і за своє представництво в органах державної влади. Наявністю опозиції в парламенті, інших сферах суспільного життя забезпечує реальний 2 плюралізм думок і дій, а це є необхідна умова вироблення оптимальних рішень.

Принцип гласності. Передбачає вільний доступ преси і громадськості до інформації про діяльність органів влади, господарських, політичних, громадських організацій.

Принцип рівності. Демократія передбачає лише політичну рівність усіх перед законом, незалежно від соціального і матеріального становища.

Принцип більшості. У відповідності з ним рішення приймається на основі думки більшості. Проте цей принцип не можна абсолютизувати і вважати бездоганно демократичним, якщо ігнорується принцип «згоди не погоджуватись» з думками і позиціями інших членів або груп суспільства. З даної точки зору, суттєвою ознакою демократії є дотримання інтересів і прав меншості. Це виражається в наявності лояльної і конструктивної опозиції в якості законного партнера.

Принцип незалежного контролю. Здійснюється громадськими об'єднаннями, самими громадянами самостійно або разом з органами з державного контролю за діяльністю державних структур. Основним методом контролю є перевірка діяльності та виконання ухвалених рішень, дотримання вимог чинного законодавства. За результатами перевірок громадськість та відповідні державні органи інформуються про виявлені порушення, пропонуються пропозиції щодо притягнення правопорушників до відповідальності.

Вільні громадяни, які є головними дійовими особами суспільного самокерування. Вони мають інтерес до суспільного життя, обізнані в ньому і власними силами та участю впливають на нього в тому напрямі, який вони вважають бажаним і правильним.

Визнання усіх громадян рівними й рівноправними. Кожен голос важить стільки ж, скільки й будь-який інший голос.

Повага до спільно прийнятих рішень і готовність сумлінно виконувати їх. На цьому ґрунтується один із засадничих принципів демократії принцип влади більшості, коли загальнообов'язковим вважається рішення, за яке віддала свої голоси більшість тих, хто брав участь у голосуванні (Воля народу - вищий закон!). Перелічені вище першоелементи демократії поєднуються і втілюються з відповідною повнотою у виборах. Без справжніх виборів про демократію неможливо вести мову, хоч демократія жодною мірою не зводиться до виборів і не вичерпується ними. Елементарною вимогою для здійснення істинного вибору є обізнаність громадян у тих справах, щодо яких приймається рішення. Саме тому свобода зборів і свобода висловлення власної думки (свобода слова), усе те, без чого важко прийняти правильне рішення, набувають за демократії великого значення. За допомогою вільного слова і під його впливом формується й живе громадська думка – дійова сила демократії. Хоча слово може використовуватися демагогами, некомпетентними й нечесними людьми і на шкоду демократії. Основні цінності демократії Демократичні цінності – це те, заради чого демократію варто захищати, це уособлення її значущості і життєдайності, її привабливості для мільйонів людей, те, завдяки чому демократія здобуває нових прихильників в усьому світі.

Громадянство і громадянськість. Громадянство, розвинений громадянський стан є цінностями, бо вони підносять людину, цивілізують її, формують порядок, заснований на свободі й відповідальності.

Конституція і конституціоналізм. Конституція покликана обмежувати владу уряду й охороняти права і свободи людини. Права і свободи людини є такою цінністю демократії, яка репрезентована в усіх її формах і процедурах. Саме для захисту і реалізації цієї цінності існує демократія.

Свобода совісті. Важливе значення цієї цінності полягає в тому, що демократія дає змогу знаходити й ефективно використовувати форми нормального співіснування громадян, які дотримуються різних релігійних уподобань або ж узагалі є атеїстами. Релігійні вподобання та переконання людини визнаються цариною індивідуального вибору, куди не може втручатися ні держава, ні інші люди.

Свобода слова. Свободу слова створюють вільні в своїх діях і захищені законом ЗМІ, котрі дають змогу громадянам бути по-справжньому обізнаними зі станом справ у країні. Через ЗМІ людина може висловити своє судження стосовно тієї чи іншої суспільної проблеми, того чи іншого політичного діяча.

Людська гідність. Громадянин - носій гідності та її захисник. Гідність - складова авторитету громадянина, його самоповаги й поваги до інших. Кожна людина – неповторне творіння, і це потрібно усвідомлювати й цінувати, розвивати й відповідально застосовувати в житті, розуміючи, що гідність є породженням і умовою свободи. По-справжньому гідною може бути тільки вільна людина. Гідність змушує громадянина діяти, ставати на заваді порушенням принципів і основ демократичного ладу, протидіяти будь-яким утискам свободи. Тоталітарні режими найбільше не терплять саме цієї людської риси, відчуваючи, що вона несе їм занепад.

Моральна автономія. Моральна автономія означає, що людина здійснює своє самовизначення вільно й неупереджено, користуючись власним розумінням щастя й добра. Ніхто не може вплинути на ідеологічні, релігійні або інші вподобання людини. Це сфера її вільного вибору.

Приватність, невтручання в особисте життя. Сфера, у якій людина має змогу визначати власне життя й існувати незалежно від інших, називається приватним (особистим) життям. В демократичній правовій державі закон боронить людину і коло її спілкування від стороннього інтересу (таємниця телефонних розмов, листування, заборона фотографувати без дозволу людини тощо).

Громадська асоціація. Йдеться про солідарність, довіру, взаємну підтримку, готовність спільно й узгоджено діяти для захисту

Соціальний порядок. Це універсальна цінність будь-якого суспільства. Мається на увазі, що більшість людей хотіли б жити в умовах стабільності, впорядкованості й безпеки. Різні погляди на демократію, різні форми організації державної влади не заперечують наявності спільних корінних рис, що характеризують сучасну демократію як політичний режим. Найпершою ознакою демократії є визнання суверенності народу, який є єдиним джерелом влади в державі. Народний суверенітет знаходить свій вираз у безпосередній участі громадян у розробці та прийнятті рішень шляхом народних ініціатив, референдумів і плебісцитів, а також реалізується через участь у виборах та через делегування представницьким і виконавчим структурам владних повноважень, в межах яких вони діють самостійно. Суверенність народу

проявляється також у можливості змінити уряд без застосування сили, шляхом проведення виборів.

Висновки. Отже з всього вищесказаного слід зазначити, що для утвердження демократії необхідна висока політична культура населення, і саме в процесі демократизації така культура формується. Утвердитись повністю й відразу демократія не може. Для цього необхідно здійснити комплекс заходів у різних сферах суспільного життя.

Список використаної літератури

1. Давимука С., Колодій А., Кужелюк Ю., Харченко В. Політичні режими сучасності і перехід до демократії. – Львів, 1999. – 168с.

2. Шляхтун П.П. Політологія, теорія та історія політичної науки. Київ: Либідь 2002.

3. Строган А.Ю. Феномен громадянського суспільства та його сучасне бачення в умовах побудови правової демократичної держави// Економіка та держава.- 2008.- С.61-63.

4. Господарство, Платон збірник в 4 т. – «Думка» 1994. – 654 с.

*Шуплат Дарія,
студентка гр. МЕНМ-11,
міжнародного факультету, ТНЕУ*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Постановка проблеми. Україна бере активну участь у всіх напрямках діяльності ООН, найважливішими з яких є підтримання міжнародного миру та безпеки та зміцнення верховенства права у міжнародних відносинах, розвиток співробітництва у вирішенні проблем соціально-економічного та гуманітарного характеру, забезпечення прав людини.

Суть проблеми в тому, що Україна хоче розвиватися і в порівнянні цього стоїть Європа. За допомогою різних міжнародних організацій ми просуваємо себе, як одного з учасників в цій системі.

Мета дослідження закладається в тому, щоб проаналізувати місце і роль України в системі європейських міжнародних відносин.

Для досягнення цієї мети потрібно вирішити такі **завдання**:

- подальше розширення компетенцій України та ускладнення її структури;
- проведення певних заходів для покращення міжнародних організацій

Виклад матеріалу.

Починаючи з липня 1992 р. Україна виступає контрибутором військових підрозділів та персоналу до операцій ООН. Станом на березень 2013 року 538 військовослужбовців ЗСУ та співробітників органів внутрішніх справ України взяли участь у 7-ми ОПМ ООН: у ДРК, на Кіпрі, у Косово, Котд'Івуарі, Ліберії, Судані та Південному Судані. За цим показником Україна посідає 5-е місце серед країн Європи.

Співпраця з ООН в галузі роззброєння зосереджується на зміцненні міжнародних інструментів і режимів в сфері контролю над озброєннями, нерозповсюдження зброї масового знищення та дотриманні різних режимів Ради Безпеки ООН.

Виходячи з нагальної необхідності розробки світовою спільнотою ефективних заходів боротьби з тероризмом, Україна приєдналася до глобальної антитерористичної коаліції, підтвердила свою готовність докласти максимальних зусиль до спільної боротьби з міжнародним тероризмом, насамперед у рамках ООН.

Україна активно долучається до діяльності органів ООН у правозахисній сфері: двічі (2006-2008 та 2008-2011 рр.) входила до складу новоствореного правозахисного органу - Ради ООН з прав людини та бере активну участь у роботі Ради як спостерігач. У травні 2008 р. та жовтні 2012 р. у рамках Ради Україна успішно пройшла Універсальний періодичний огляд ситуації у галузі прав людини в країні, підсумки якого затверджені 14 березня 2013 р. під час 22-ї сесії Ради.

На сьогодні Україна - повноцінний член світової спільноти, чого не можна сказати про не таке вже й далеке минуле. Здобуття Україною державної незалежності поряд з багатьма іншими питаннями висунуло цілу низку проблем у сфері міжнародних відносин. Це і вироблення власної позиції, стилю та

навичок у відносинах із зовнішнім світом, це і новий, самостійний тип взаємин з державами колишнього СРСР, так званим «близьким зарубіжжям», це, з рештою включення України в інтеграційні процеси, які розгорнулися серед розвинутих країн Європи.

Нині Україна є членом більш ніж 40 як міжурядових, так і неурядових міжнародних організацій.

Відтоді, як досягнута незалежність, зростає авторитет України як члена багатьох універсальних міжнародних організацій, у фундації яких вона брала участь (ООН та ін.). Нашу державу прийнято до складу престижних міжнародних організацій, зокрема до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку. Українська держава стала повноправною учасницею Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), підписала документи про співробітництво та партнерство з Європейським Союзом (ЄС), НАТО, Західноєвропейським Союзом (ЗЄС). Багато зусиль було докладено, щоб стати повноправним членом такої впливової міжнародної регіональної інституції як Рада Європи (РЄ).

Особливе і визначне місце в зовнішній політиці України належить співробітництву з Організацією Об'єднаних Націй. Український народ може пишатися тим, що його країна була однією з держав-засновниць цієї глобальної міжнародної організації. Свого часу, в перші 45 років існування ООН, Україна виявила чимало ініціатив у розробці міжнародних питань, перебуваючи в рамках ООН. Але, як стверджує багато українських вчених, дипломатів, в тому числі постійний представник України при ООН Віктор Батюк, присутність нашої держави в ООН була в дуже обмеженому і спотвореному вигляді. Делегація України могла захищати власні інтереси під пильним наглядом «старшого брата», бо завдяки англійській абетці делегація СРСР завжди розміщалася відразу праворуч української.

Про місце і роль України в ООН до проголошення незалежності колишній міністр закордонних справ А. Зленко заявив: «Про нас знають в ООН як про країну, яка протягом усієї історії ООН робила вагомий внесок у сприяння процесу роззброєння, розгляду широкого комплексу економічних, соціальних, гуманітарних проблем, питань боротьби з колоніалізмом, расизмом, апартеїдом, підтримувала боротьбу поневолених народів за своє визволення». Проголошення незалежності України співпало з ренесансом ООН, що дало їй змогу в новій якості самостійно виступати на міжнародній арені, влитися в міжнародне співтовариство.

З 12 травня 1954 р. Україна член ЮНЕСКО. За повоєнні роки вона обиралася до ряду керівних органів ЮНЕСКО та до Виконавчої Ради (1980-1985). Україна - член Міжнародного урядового Комітету, Міжурядової програми з інформатики, Міжнародної Координаційної Ради програми «Людина і біосфера» (МАБ), Європейської економічної комісії ООН. В цілому Україна бере участь у діяльності більш як 60 організацій ООН (МАГАТЕ, ЮНІДО, МОП, ВПС тощо). Обрання Міністра закордонних справ України Г. Удовенка головою 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН свідчить про постійно зростаючий авторитет України на міжнародній арені.

Україна бере активну участь у миротворчій діяльності ООН, проводить справді незалежну від окремих держав чи груп держав зовнішню політику.

Україна і надалі намагається забезпечити політичний, ідеологічний та організаційний вплив на діяльність ООН шляхом розробки й висунення ініціатив та пропозицій, які б, з одного боку, відповідали національним інтересам нашої держави, а з другого боку, відбивали тенденції діяльності ООН на сучасному етапі. Прикладом таких пропозицій стала підготовка і прийняття за ініціативою України Конвенції із захисту Миротворчого персоналу ООН. Україна підтримує колективні зусилля по збереженню міжнародного миру та безпеки, бере активну участь в операціях сил ООН з початку кризи у колишній Югославії, де перебуває понад 1200 українських військовослужбовців.

Україна є учасницею, членом «нового Радянського Союзу», тобто Співдружності незалежних держав, яка була створена в грудні 1991 року. Уряд нашої держави розглядає СНД як міжнародний механізм, що доповнює і координує процес створення якісно нових двосторонніх відносин з незалежними державами, які утворилися на території колишнього СРСР, і має на меті сприяння більш успішному вирішенню проблем, що виникли внаслідок розпаду Союзу СРС. Україна стоїть на позиції насамперед економічної доцільності існування СНД, розвитку торговельно-економічних відносин між державами-учасницями Співдружності. Співробітництво в рамках СНД в усіх сферах співробітництва Україна розглядає крізь призму власних національних інтересів, при цьому усвідомлюючи своє право як незалежної держави самостійного формування позиції щодо активної та гнучкої політики в межах Співдружності, реалізації національних інтересів.

Україна не підписала Угоди про Сили спільного призначення на перехідний період (14 лютого 1992 року, Мінськ), Договір про колективну безпеку (15 травня 1992 р., Ташкент), Статут Співдружності незалежних держав (22 січня 1993 р., Мінськ) та цілий ряд інших документів, які передбачали утворення наднаціональних органів.

Українське керівництво очікує, що важливу роль в розширенні й диверсифікації міжнародних торговельно-економічних зв'язків відіграватиме Всесвітня організація торгівлі (ВОТ), до якої Україна готова приєднатися. Окремо йдеться про бажаність посилити інформаційне забезпечення зовнішньополітичної діяльності України за допомогою механізмів та можливостей, що існують у рамках ООН. Треба заповнити той інформаційний вакуум, який існує стосовно подій що відбувається в Україні.

Участь України в ООН є одним із найбільш рентабельних у політичному плані зовнішньополітичних механізмів України. Внесок України до ООН на душу населення становить приблизно 86 центів на рік - тобто весь обсяг корисної діяльності ООН від блакитних шоломів до вакцини проти дифтерії коштувало громадянину України за місяць менше, ніж поїздка в міському транспорті.

За допомогою Міжнародної організації праці здійснено комплексне дослідження ринку праці в Україні і вироблено рекомендації щодо вирішення відповідних соціальних проблем.

Визначною подією в політичному житті України стало прийняття до Ради Європи. Наша держава стала 37-м членом цієї авторитетної організації і п'ятою серед колишніх республік СРСР (після Латвії, Литви, Естонії та Молдови).

Метою Ради Європи, згідно з договором про її утворення, є досягнення більшого ступеня узгодженості й згуртованості держав-учасниць на базі спільних принципів та ідеалів, на яких ґрунтується західна цивілізація і демократія, а також сприяння їх економічному і соціальному прогресу. Задля цього держави-учасниці мають за допомогою РЄ вступати в угоди і вживати спільні дії в економічній, соціальній, культурній, науковій, юридичній та адміністративній галузях і розвивати права людини та основні свободи. Головними органами Ради Європи є: Комітет міністрів у складі всіх міністрів закордонних справ і Парламентська Асамблея.

Щоб бути прийнятим до складу РЄ, необхідно дотримуватися трьох найважливіших принципів: держава-кандидат має бути правовою, поважати права людини, мати в наявності плюралістичну демократію.

Українське керівництво сподівається, що РЄ надасть Україні допомогу у приведенні національного законодавства у відповідність до європейських стандартів, зокрема у розробці проектів цивільного та цивільно-процесуального. Адміністративного та Адміністративно-процесуального кодексів, що стане вагомим внеском у формування правової бази нашої держави. Рада Європи готова допомогти у налагодженні механізму діяльності Конституційного Суду України.

Отже, вступ України до Ради Європи означає розширення демократичного простору на схід.

Крім того, Україна, яка володіє величезним науково-технічним, інтелектуальним виробничим потенціалом, відкриває нові можливості для збагачення загальноєвропейської культури.

Довгострокова мета України - стати рівноправним членом ЄС, як і інших європейських структур у середньостроковому плані - це створення зони вільної торгівлі з ЄС і набуття асоційованого членства в цьому Союзі. На 1998 рік заплановані переговори про створення такої зони.

Пріоритетними регіональними напрямками зовнішньої політики України є діяльність у рамках Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Раді Північноатлантичного співробітництва (РПАС) та Північноатлантичної асамблеї (ПА).

Україна виступає за подальше зміцнення інститутів ОБСЄ, удосконалення діяльності та підвищення ефективності її механізмів, особливо у сфері превентивної дипломатії.

Постійний валютний прибуток дає участь у Всесвітній організації інтелектуальної власності (ВОІВ), сприяючи налагодженню патентної справи, захисту товарних знаків тощо.

1. Політика і час 1993 р. №№ 2,8, 9.

2. Роль і місце України в світі // Урядовий кур'єр

Висновки. Отож, дістаємося висновку, що Україна бере активну участь у формуванні політичних умов на міжнародній арені тим, що є членом багатьох впливових міжнародних організацій, в межах яких вона провадить активну роботу, яка, до того ж, віддзеркалює не лише загальні, а й національні інтереси нашої держави. З моменту досягнення незалежності Україна отримала членство у впливових міжнародних організаціях однією з перших з числа колишніх республік СРСР, що говорить на користь нашої держави, є показником

зростаючого авторитету України в світі. Але, як говорить давня мудрість, краще якість ніж кількість. Тому, як на мене, Україна перш за все має вдосконалювати та покращувати свою роботу в організаціях, членом яких вона вже є, а потім вже розглядати можливості входження до інших міжнародних організацій. Насамперед це стосується ЄС та НАТО. Проте складна сучасна геополітична ситуація не залишає нашим політикам вибору, змушує їх якимось реагувати на ситуацію, розташування головних сил у світі. Тому не дивно, що в недалекому майбутньому кількість міжнародних організацій, членом яких є Україна, може збільшитися.

Список використаної літератури

1. Зовнішня політика України: здобутки і проблеми [Текст]. – К.: Т-во «Знання» України, 2007. – 24 с.
2. Єдиний державний реєстр міжнародних організацій, членом яких є Україна
3. [Текст]. – Центр миру, 2007. – 170 с. 5. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної думки): Підручник [Електронний ресурс] / П.П. Шляхтун. – К. : Либідь, 2002. – 576 с
4. Міжнародні організації: методичні рекомендації і завдання з організації самостійної та індивідуальної роботи студентів денної та заочної форми навчання напрямів підготовки «Міжнародна економіка», «Менеджмент» / Т.В. Андросова, Л.Л. Носач, В.О. Козуб, П.Л. Гринько. – Харків: Видавництво «Форт», 2013. – 88 с.
5. Політика і час 1998 р. №№2,4, 8,9.
6. Мокій А.І., Яхно Т.П., Бабець І.Г. Міжнародні організації: Навч. посібник – К., 2011. – 280 с.
7. Роль і місце України в світі // Урядовий кур'єр. 1996 27 липня.

ФІЛОСОФІЯ ЯК НАУКА

Постановка проблеми: Філософія є одним з найважливіших предметів, тому що саме вона показує нам сутність та цінність життя, розмислюючи над всім, але нажалі не всі це розуміють. Можливо саме це сприяє тому, що люди не можуть порозумітися одне з одним, не можуть насолоджуватись життям. Ця проблема завжди буде актуальною.

Мета: проаналізувати філософію як науку. Для досягнення мети, ми ставимо наступні завдання:

- проаналізувати філософію і науку: відмінність можливостей і взаємодія;
- виникнення філософії та її взаємозв'язок з іншими науками;
- проаналізувати для чого людині потрібна філософія;

Виклад матеріалу. Філософія як теоретично сформульований світогляд завжди була близька до такої сфери культури як наука. Філософія зближається з наукою і по методах пізнання, і по способі побудови знання як теорії.

Філософія - це наука про загальні закони розвитку та взаємозв'язку людини, природи і суспільства. Крайньою позицією щодо сутності філософії є ототожнення її з наукою. Найчастіше специфіку філософії вбачають у вищому рівні узагальнення. Дійсно, результати філософського пізнання формулюються в універсальних, граничного рівня узагальнення положеннях. Наука теж узагальнює здобуте знання. Філософію з наукою зближує принципова теоретичність, прагнення не тільки до узагальнення, до максимальної раціоналізації знання, але й до обґрунтованості, доказовості суджень, системності і логічності думки. І філософія, і наука спрямовані, перш за все, на здобуття певних знань, їх основною функцією є пізнавальна функція.

Згадаймо, про ті часи, коли загальні обриси як філософії, так і науки лише проявлялися на тлі будь-якого знання людини. У другій половині VI століття до н.е. в невеличкому місті Кротон на півдні сучасної Італії давньогрецький мислитель Піфагор заснував власну школу. Згідно з традицією школу цю прийнято називати філософською. Однак, завжди у цьому випадку слід робити застереження, що тут не йдеться про філософію в її дистильованому розумінні, яке сформувалося за часів Сократа, десь на століття пізніше. Що це значить? А те, що піфагореїзмові притаманні були також риси релігії і науки.

Отже, якщо у вченні цієї школи ми зосередимося на самій лише науці у її співставленні із філософією, то відразу побачимо, що одну від другої відокремити неможливо.

Умосяжність, відсутність власної емпіричної бази філософії. Головна перевага філософії перед частковими науками – цілісне охоплення, пошук загальних зв'язків, законів буття та їх людського сенсу. Принципова несумісність науки з мистецтвом, релігією, поетикою. Наука підкидає мозаїку концептуальності, філософія намагається давати концептуальну цілісність. Наука інерційна, схематична, абстрагована від життєвої цілісності та конкретики, губить верхні шари світогляду, задовольняючись «науковими картинками світу». Перетворення філософії на загальну методологію завдяки

теоретичності, рефлексивній раціональності, здібності прориватись до нових горизонтів пізнання. Науковість не є атрибутивною для філософії, але з точки зору цілісного охоплення світу філософія є найконкретнішим знанням. Універсальність функцій і аспектів філософії, набору її проблематики. Її хвилює не лише істина, але й практична та духовна цінність.

Також, кажуть, що філософія вважається «праматір'ю всіх наук» і є фундаментом навіть для більшості сучасних наук (соціальних, психологічних, природничих, математичних та багато інших). Дуже схожою на філософію є релігія. Але релігія – це масовий спосіб мислення, а філософія – елітарний.

Для чого людині потрібна філософія? Я думаю над цим питанням задумувалась більша кількість людей. Філософія служить засобом самопізнання людини, орієнтації її у світі. Вона звільняє особистість від зовнішнього насильства, піднімаючи людський дух. Це двоїста сила і цей подвійний процес, руйнівний і творчий, становить сутність філософії, разом з тим становить і власну сутність самої людини, того, чим визначається її достоїнство і перевага перед основною природою, так що на питання : що робить філософія? Ми можемо відповісти , що вона робить людину цілком людиною!

Отже, філософія – це наука про загальні закони розвитку та взаємозв'язку людини, природи і суспільства. Також, вона є потрібна для людини, тому що вона допомагає нам зрозуміти сенс життя, вчить нас самостійно мислити та самостійно робити висновки.

Список використаної літератури

1. В. Лук'янець. Філософія науки // ФЕС, с.679
2. Никифоров А.Л. Філософія науки: історія і методологія. – М.,1998.
3. Чуйко В.Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки: Монографія. – К.,2000. –252 с.

*Юзвішина Д. М.
студентки гр. МВСК-11,
навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина*

ІСТОРИЧНІ ТИПИ СПІВВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА НАУКИ

Актуальність теми дослідження: відколи і допоки живе людина, то кожна має свій світогляд, і в кожній людині він специфічний. Але чи є між ними щось спільне? І що таке світогляд взагалі? Далі, чи змінюється зміст світогляду протягом життя окремої особи або ж поколінь людей, історично віддалених між собою? Тобто, чи розвивається світогляд? Отже, перед нами одна з одвічних філософських проблем: що таке світогляд людини, як його розуміти, яке його соціальне значення?

Метою дослідження є розуміння про світогляди та їхнє єдине історичне начало.

Завдання дослідження: дізнатися про світогляд як термін, його структуру та його історичні типи.

У найелементарнішому розумінні слова світогляд – це сукупність поглядів людини на світ і сенс життя. Якщо конкретизувати, то світогляд – це сукупність узагальнених уявлень про дійсність, які відображають, розкривають і зумовлюють певне практичне і теоретичне ставлення людини до світу, спосіб сприйняття, осмислення і оцінки навколишньої дійсності і самої себе як конкретно-історичного суб'єкта пізнання і практики.

Світогляд являє собою складне духовне явище, для якого характерні цілісність, єдність усіх компонентів. Структуру світогляду становлять і виконують у ньому важливу роль такі елементи:

Узагальнені знання. Вони є основною, інформаційною базою світогляду. Що більші знання того чи іншого народу або тієї чи іншої людини, то серйозніше підґрунтя дістає відповідний світогляд.

Переконання. Це внутрішні соціально-психологічні елементи духовності, завдяки яким сприймаються або ж, навпаки, відкидаються світоглядні знання.

Цінності. Це позитивне або негативне ставлення до явищ навколишнього світу, яке ґрунтується на потребах та інтересах людей, культур певного соціуму.

Ідеали. Це світоглядна форма цілеспрямованого відображення дійсності, уявний зразок досконалості, норма, до якої слід іти як до кінцевої мети.

Вірування. Це форма і спосіб сприйняття соціальної інформації, норм, цінностей та ідеалів суспільного життя.

Принципи діяльності. Вони є нормативно-регулятивним компонентом світогляду; визначають свідоме практичне і теоретичне ставлення соціального суб'єкта до об'єкта і до самого себе.

Життєві норми. Це зразки, стандарти діяльності, що склалися історично або усталилися як певні правила поведінки, виконання яких окремою людиною чи групою людей є необхідною умовою підпорядкування особистої діяльності суспільним вимогам.

Слід також назвати ще один варіант структури світогляду, що сприяє розумінню його поліфункціональності. В основу цієї поліфункціональності покладені властиві людині фізіолого-психологічні механізми та засоби пізнання світу й орієнтації. Йдеться про такі засоби духовного світу людини і їх роль у функціонуванні світогляду, як: почуття, розум, воля і їхня взаємодія.

Отже, світогляд – це своєрідна інтегративна цілісність знання і цінностей, розуму і чуття, інтелекту і дії, критичного сумніву і свідомої переконаності.

Світогляд у цілому постає загальнолюдським явищем, тобто він є притаманним кожній людині в її нормальному стані.

Існує кілька критеріїв класифікації світогляду. За критерієм загальності можна вирізнити такі світогляди: індивідуальний, груповий (професійний, національний, класовий), загальнолюдський та ін.

Життєво-практичний світогляд являє собою сукупність різноманітних, а іноді таких, що взаємно виключають один одного світоглядних понять, ідей, поглядів, цілей соціального суб'єкта. Такий світогляд породжується безпосередніми умовами життя і досвідом людей, який передається з покоління в покоління.

Світогляд має історичний характер. Це означає, що індивідуальний світогляд змінюється протягом життя окремої людини, а суспільний світогляд еволюціонує з розвитком спільноти, людства. Таке розуміння світогляду породжує необхідність виділення його історичних типів.

Протягом історії людської цивілізації сформувалися такі типи світогляду: міфологічний, релігійний та філософський. Звичайно ці типи світогляду не відокремлені один від одного якоюсь чітко межею або історичною датою.

Міфологічний світогляд. Міфологія (від грец. *mifos* – оповідь і *logos* – слово, поняття, вчення) є універсальним типом світогляду первісних суспільств; всі етноси своїм першим світоглядом мають міфологію, яка містить у своїй основі міф – вигадану розповідь, витвір народної фантазії, в якому явища природи або культури подаються в наївно-антропоморфній формі. Порівняльне вивчення міфів різних народів показало, що, по-перше, дуже схожі міфи існують у різних народів, в різних частинах світу, і, по-друге, міф був єдиною універсальною формою свідомості. Він відображав світовідчуття, світосприйняття і світорозуміння тієї епохи, в яку створювався.

Релігійний світогляд. Це другий історичний тип світогляду. Умовами для його формування стали: перехід від первісного ладу до рабовласницького суспільства і певні досягнення в організації суспільного виробництва, передусім в розподілі праці, зокрема виділенні розумової праці. Як соціально-історичне явище релігія змінювалась разом із зміною форм суспільного життя, які вона спотворено відображала.

Філософський світогляд. Цей тип світогляду в сучасних умовах розглядається як один із впливових і дійових типів. Він, як і релігія, розвинувся з первинної міфології, успадкувавши її світоглядні функції. Але що ж споріднює і різнить філософію і розглянуті типи світогляду?

Їх об'єднує загальна спрямованість – дати картину світу і в ньому людину з її ставленням до дійсності, що її оточує, і з'ясувати сенс людського буття. Проте відповіді на ці проблеми представники різних видів світогляду шукають

своїми шляхами. Що ж до сучасного філософського світогляду, то необхідно звернути увагу на такі його особливості:

а) філософському світогляду властива не чуттєво-образна, як у попередніх світоглядах, форма освоєння дійсності, а абстрактно-понятійна. Він має широкий рівень узагальнення (категорії, принципи), що виходять на межу буття і небуття;

б) філософський світогляд – це теоретична форма світогляду, яка історично виникла і, перша форма систематизованого теоретичного мислення взагалі. Він спрямований на критичне дослідження та вирішення світоглядних проблем з метою підвищення ступеню достовірності та надійності таких рішень;

в) відмінність філософського світогляду від міфічного та релігійного полягає в тому, що релігія і міфологія співпадають з відповідним світоглядом, тоді як філософія становить ядро наукового світосприйняття. Вона надає йому цілісності, взаємопов'язаності й визначеності (схема 1.3);

г) на відміну від релігії і міфології, філософія в осмисленні світу систематично спирається на наукові знання. Але якщо на своєму початку філософський світогляд спирався на часткові, не систематизовані знання, то сучасний світогляд має можливість повного використання, як тепер кажуть, Великої науки. Разом з тим філософія справляє величезний вплив на розвиток науки. Вона виступає загальною методологією наукового пізнання;

д) філософія прагне поставити і розв'язати граничні, абсолютні проблеми людського буття.

е) філософія досліджує пізнавальне, ціннісне, соціально-політичне, моральне та естетичне ставлення людини до світу; виробляє певні критерії і принципи суспільної та індивідуальної діяльності, спираючись не на авторитет, а на знання необхідності.

Отже: 1. Світогляд – це система поглядів на світ і місце в ньому людини, на ставлення людини до дійсності, що її оточує, та до себе самої, тобто найбільш узагальнені погляди на сенс життя, на мету людської діяльності.

2. В історії людства спочатку існував міфологічний світогляд, у якому людина поставала в єдності з навколишнім середовищем, вона не відокремлювалася ні від природи, ні від свого роду. Релігійному світогляду притаманне поділ світу на земний, природний і надприродний, небесний. Основа релігії – віра у вищі творчі сили.

3. Філософія від міфологічних і релігійних форм світогляду відрізняється тим, що реалізує свою світоглядну функцію на основі теоретичного ставлення до дійсності, звертаючись до фактів логічних побудов, виробляючи гносеологічні і логічні категорії та критерії для свідомого пошуку і відбору істинних поглядів.

Список використаної літератури

1. Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії: Підручник. – К., 2001.
2. Данильян О.Г., Тараненко В.М. История развития философской мысли: общая характеристика. Курс лекций. – Х., 1995.
3. Канке В.А. Философия. Исторический и систематический курс. Изд-е 2-ое - М., 1998.

4. Скирбек К.Г., Гилье Н. История философии /Пер. с англ.- М., 2000.
5. Татаркевич В. Історія філософії у 3-х томах. – Львів, 1997.
6. Читанка з історії філософії: У 6 кн. / Під ред. Г.І. Волинки. - К., Довіра, 1993. - Кн. 6.: Зарубіжна філософія ХХ ст.

СУЧАСНА ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА : СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ, МОЖЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ

Постановка проблеми. У більшості держав світу екологічні виклики набувають дедалі важливішого значення та перетворюються в пріоритетний фактор їх внутрішньої політики, а в умовах глобалізації сучасного світу стають серйозним стимулом інтенсифікації кооперації міжнародних спільнот з метою об'єднання зусиль для вироблення та реалізації єдиних правил екологічної політики і в системі міжнародних відносин.

У зв'язку з цим на порядок денний виходить гостра потреба у проведенні всестороннього аналізу всього комплексу екологічних викликів у кожній державі зокрема та її окремих регіонах, напрацювання шляхів та механізмів подолання криз у контексті створення системи глобальної екологічної безпеки та відповідальності.

Мета роботи : показати сутність, основні причини та можливості подолання сучасної екологічної кризи в Україні, у тому числі на окремих прикладах із регіонів держави. Означити всю складність проблеми та нагальну необхідність вирішення її в комплексному підході до всіх сфер життєдіяльності людини.

Виклад матеріалу. Екологічна криза – це негативне явище, що виникає в екологічних системах (у середовищах, що оточують людей) внаслідок порушення рівноваг під впливом стихійних природних явищ (стихійних катаклізмів), а також негативного впливу антропогенних джерел розростання масштабів руйнування біосфери та її компонентів.

Сучасна екологічна криза має глобальний (світовий) характер, про що свідчать, зокрема, масштабні різкі кліматичні зміни (аномалії) в різних куточках планети, чи масове вимирання (зникнення) окремих видів флори та фауни, а цьогогоріч, - нова загроза людству світовою інфекційною пандемією, так званім «коронавірусом», яку поки що неспроможні подолати навіть найрозвинутіші держави світу.

Основні причини погіршення екологічного стану природного середовища:

1. Екстенсивне (а подекуди варварське) використання впродовж багатьох десятиліть усіх видів ресурсів та джерел без урахування їх можливостей до самовідновлення та самоочищення.

Як приклад, масова вирубка карпатських лісів в Україні – і санкціонована, і протизаконна; і для потреб вітчизняного виробництва, і як сировина для переробників деревини із сусідніх європейських держав.

Як наслідок - щорічні повені в Закарпатті та Прикарпатті, і що найважче - втрата Україною своїх «природних легенів», що, безумовно, негативно впливає на здоров'я українців.

2. Довготривале концентрування на одних і тих же територіях великої кількості потужних добувних, хімічних, металургійних, нафтопереробних, військово-промислових комплексів – монополістів, які, як правило, нехтують правилами екологічної безпеки, грубо втручаються у природне середовище, забруднюючи, отруюючи, руйнуючи його.

Як приклад, донецькі, прикарпатські вугільнодобувні шахти, а також кар'єри, що діють у тому числі на територіях Тернопільщини, та наслідки їхнього безвідповідального ставлення до природи – відходи-терикони, сотні гектарів знищених і нерекультивованих українських земель...

3. Хибні засади організації ведення сільськогосподарського виробництва у формі величезних агрохолдингів, які орендують сотні тисяч гектарів сільськогосподарських земель і, як правило, вирощують лише монокультури – зернові (для прикладу, у Тернопільській області агрофірма «Мрія»). У погоні за великими врожайми та надприбутками (по 100 і більше центнерів зернових з одного гектара) відбувається перехімізація земель, нехтуються правила застосування органіки (через відсутність тваринницької галузі) та сівозмін. За твердженнями вчених-аграріїв, українські сільськогосподарські землі щорічно втрачають до 1% родючості (гумусу). Крім того, отруюється навколишнє середовище і самі сільськогосподарські угіддя та вирощені на них продукти.

4. Незадовільне впровадження та застосування альтернативних джерел енергії, а також використання біоресурсів для забезпечення роботи теплових станцій, у тому числі котелень, що належать до комунальної власності.

Для прикладу, у м. Тернополі ряд котелень, незважаючи на протести тернополян, продовжують працювати на торфових брикетах.

5. Відсутність дійових державних економічних стимулів ресурсо- та енергозбереження.

6. Використання на значній частині виробництв застарілих технологій та обладнання, а також транспортних засобів, які не відповідають нормам дотримання екобезпеки (це особливо стосується приватного транспорту, який упродовж останніх років масово завезено на територію України).

6. Однією з найгостріших екологічних проблем для всіх регіонів України та Тернопільської області зокрема є невирішеність комплексу питань організації збору, сортування, переробки та захоронення побутових та промислових відходів.

У Тернопільській області належно обладнані лише окремі сміттєзвалища. Переробка відходів взагалі відсутня. Не організовано навіть сортування сміття з метою відокремлення пластику.

До цього нещодавно додалась ще одна екологічна проблема, пов'язана із закриттям єдиного в області підприємства, яке переробляло відходи загиблих тварин.

7. Відсутність ефективно діючих законів щодо охорони природного середовища й підзаконних актів для їх ефективною реалізації, у тому числі системи ефективного покарання за нанесення шкоди довкіллю.

8. Низький рівень загальної екологічної свідомості та культури громадян та керівників виробництв.

9. Різке прискорення негативних екологічних процесів в Україні у зв'язку з найбільшою техногенною катастрофою ХХ століття – аварією на Чорнобильській АЕС.

10. Непередбачуваність екологічних змін та їх наслідків на територіях Східної України, де відбувається сучасна російсько-українська війна.

Основними антропогенними джерелами розростання екологічної кризи (породженими безвідповідальною діяльністю людей) в Україні є великі

промислові, добувні та переробні, а також агропромислові комплекси – саме вони є найбільшими й неконтрольованими споживачами сировини, енергії, води, повітря, земель і, водночас, найбільшими отруювачами довкілля практично всіма видами забруднень.

Настав час серйозного переосмислення людьми свого ставлення до природи. В інтересах майбутнього є необхідність на державному та регіональних рівнях кардинально переглянути традиційно прийняті (застарілі, які базуються на принципах «все, що вигідно і приносить зиск, є оправданим») у виробничій сфері пріоритети в напрямку екологізації їхньої діяльності – повсюдне поширення екологічних принципів на організацію всіх виробничих та соціальних процесів.

Екологізація має включати в себе такі складові:

а) максимальна ефективність користування всіма ресурсами і виключно на користь усього суспільства;

б) охорона ресурсів від виснаження та створення умов для їх самовідтворення та зростання;

в) запровадження найновітніших технологій використання ресурсів, у тому числі безвідходних, енергозберігаючих та екологічно безпечних;

г) бережливе використання невідновлювальних ресурсів; відновлення лісів, заповідників, водойм, малих рік та джерел;

г) еовна переробка та знешкодження всіх видів відходів, недопущення попадання їх у навколишнє природне середовище.

Отже, проблеми екологічної кризи є комплексними. Деградація природного середовища – результат не лише техногенного тиску на нього, але й наслідок зубожіння моральності суспільств, сліпоти щодо майбутніх наслідків прийнятого і вже звичного стилю життя.

Чималий негативний внесок у розвиток кризових екологічних явищ додає існуюча суперечність між особистими та суспільними інтересами, і там, де перші переважають, - екологічні катаклізми є неминучими й особливо загрозливими.

Тому зрозуміти та усвідомити природу екологічної кризи загалом і в окремих її проявах та зробити висновки з допущених прорахунків розвитку, скоригувати організацію економічних процесів, прийняти нові правила політики й культури, розробити принципово нові засади взаємодії Людини і Природи – основні завдання, які мають невідкладно і спільно вирішувати держави, а також люди всіх континентів. Настав час об'єднання зусиль націй у боротьбі за порятунок біосфери планети.

Список використаної літератури

1. Білявський Г. О., Падун М. М., Фурдуй Р. С. Основи загальної екології. – Київ.: Либідь. 1995.

2. Голубець М. А. Екосистемологія. Львів.: Поллі, 2000.

3. Гордашук Т. Екологічна політика та екологічний рух: сучасний контекст. К.: 2000.

4. Крон А. А. Сучасна екологічна криза: причини її виникнення та шляхи подолання. – Ужгород, 2007.

5. Потіш Л. А., Медвідь В. Г., Гвоздецький О. Г., Козак З. Я. Екологія: основи теорії і практикум. Навчальний посібник для студентів вишів. – Львів, 2000.

6. Толстоухов А. В., Хилько М. І. Екобезпечний розвиток: пошуки стратегам. – К., 2001.

Рудка Аліна,

студентка гр. МВСК-11, міжнародного факультету, ТНЕУ

ФІЛОСОФІЯ КОСМІЗМУ (К.ЦІОЛКОВСЬКИЙ, Д.ЧИЖЕВСЬКИЙ, В.ВЕРНАДСЬКИЙ)

Постановка проблеми. У статті висвітлено проблему поліфонізму філософії космізму. Зазначено, що філософія космізму як поліфонічне явище складається з гуманітарної, природознавчої, езотеричної сфер. Обґрунтовано причини появи космізму у філософській думці на межі епох (XIX–XX ст.). Акцент уваги зміщено на рисах та принципах філософії космізму як цілісного соціокультурного феномену, вказано на його значення для новаторського розв'язання проблеми «безсмертя» людства.

Актуальність теми зумовлена необхідністю систематизації результатів наукових досліджень стосовно проблеми вивчення філософії космізму та її значення в історії розвитку філософської думки.

Мета полягає у вивченні поняття «філософія космізму» на основі критичного аналізу наукових поглядів вчених-філософів стосовно багатозначності та специфічності феномену космізму.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- визначити риси та принципи космізму.
- вистежити діалектику розвитку наукових поглядів стосовно багатозначності та специфічності феномену космізму.
- Проаналізувати наукові погляди вчених-філософів стосовно багатозначності та специфічності феномену космізму.

Виклад матеріалу. Філософські ідеї космізму Г. Сковороди стали підґрунтям для філософії космізму кінця XIX – початку XX ст., як більш довершеного і систематично викладеного світорозуміння. Зміна класичного стилю мислення на некласичний, визначила і неоднорідність самого феномену філософії космізму.

Початок XX ст. – доба революційних відкриттів у природознавстві, результатом яких стала нова картина світу як складний процес. Безперечно, модернізація наукової сфери вплинула і на філософське знання про людину. Людство планети починає усвідомлювати те, що зрозуміли генії Ренесансу, для того, щоб зрозуміти людину, треба спиратися на унікальність кожної особистості. Незавершеність людини з точки зору її походження вимагає і певних творчих зусиль з метою самовдосконалення. Проблему філософії космізму у різних аспектах досліджували М. Братерська-Дронь, О. Гулига, О. Іванов, В. Казначєєв, В. Казютинський, В. Кутирьов, Л. Лесков, Т. Лубніна, Є. Спірін, Ю. Урманцев та інші.

На початку XX ст. сформувалася філософська школа «російського космізму», що означало прилучення Росії до формування європейського філософського гуманізму XX ст., який проявив себе в екзистенціалізмі та герменевтиці.

Таким чином, виникнення філософського напрямку космізму було спричинене реакцією на об'єктивну потребу людства у світоглядній концепції, яка би відповідала новим науковим уявленням про світ та людину. Філософія

космізму як поліфонічне явище складається з кількох сфер: гуманітарної (О. Горський, В. Муравйов, О. Сетницький, М. Федоров, П. Флоренський); природознавчої (В. Вернадський, В. Купрієвич, О. Манаєв, М. Умов, М. Холодний, К. Ціолковський, О. Чижевський); езотеричної (Д. Андрєєв, О. Блаватська, Г. Гурджієв, М. Реріх, О. Реріх, П. Успенський).

Людство у космологічній концепції В. Вернадського розглядається як частина біосфери, що активно на неї впливає. Розроблена ним ідея переростання біосфери у ноосферу вінчає концепцію еволюції матерії у Всесвіті, оскільки дає пояснення процесу виникнення людської свідомості у процесі біоеволюції. Сама ж вона, на його думку, стає особливим фактором подальшої еволюції Космосу, коли її значення в ній з бігом часу неухильно зростає. «Під впливом наукової думки та людської праці, – писав він, – біосфера переходить у новий стан – ноосферу.

Д. Чижевський пішов ще далі і в поняття середовища як детермінанти біологічної та соціальної форми організації матерії, що знаходиться в земній оболонці, включив космічний простір. Це з'явилася принципово нова світоглядна позиція. Він робив висновок, згідно з яким розвиток органічного миру на нашій планеті не автохтонний, замкнутий виключно в самому собі процес, а результат комплексного впливу земних і космічних факторів, з яких другі є головними.

«Російський космізм» – це унікальний напрям науково-філософської думки ХІХ–ХХ ст. Основним принципом космізму є безперервність його існування у контексті світової культури людства – від міфологічних джерел і до наших днів. На думку К. Ціолковського, «доля істоти залежить від долі Всесвіту». Відповідно до космічних законів, доля Всесвіту залежить від космічного розуму – людства, інших космічних цивілізацій, творчої діяльності. Цей принцип у межах космічної філософії співзвучний з ідеєю про вплив на людину «причини» Всесвіту, «волі Всесвіту». Таким чином, концептуальною рисою космічної філософії є антиномічність. Космічна філософія – поняття більш вузьке, аніж поняття космізм.

Космізм – феномен культури у цілому, який охоплює науку та інші соціокультурні феномени. Поняття «космізм» має багатовікові філософські традиції, на межі яких виникла філософія Рерихів, феномен російського космізму. Ідея живого, одухотвореного космосу була народжена культурою задовго до К. Ціолковського, проте у його космічній філософії ця ідея знайшла оригінальне втілення і сьогодні впливає на світогляд постнекласичної науки (перший принцип космізму). Видатний педагог, основоположник космонавтики К. Ціолковський у своїй праці «Монізм» висунув геніальну думку про те, що люди є частиною космосу, який є досконалий і розумний, тому і люди, які живуть життям Всесвіту, повинні бути щасливими. Закінчивши земне життя, земляни, на думку К. Ціолковського, увійдуть у нескінченне і блаженне життя космосу, де володарює величний розум, і не дозволяється нічого недосконалого. На глибоке переконання основоположника космічної філософії, «планета є колиска розуму, але не можна вічно жити в колісці».

Аргументами філософів космізму є такі постулати: освоєння космосу – це щастя, розум, творчість; космічний алармізм (внаслідок збідніння ресурсів,

згасання Сонця, «зустрічню» з кометою, астероїдом можлива загибель планети), виходом із цієї катастрофи є освоєння космосу, створення сітки космічних поселень, переліт до інших зірок і т. п.

Піфагор вперше вжив слово «космос» для визначення системи світостворення. На межі нашого часу першим, хто повернув людині її місце у космосі і презентував людство як активну творчу силу, був К. Ціолковський, на світогляд якого вплинули філософські погляди Сократа, Платона, Демокрита, Лейбніца, Бюхнера та ін. Існують глибокі паралелі між космічним світоглядом К. Ціолковського і вченням про ноосферу В. Вернадського. В. Смирнов зазначає, що «серед російських космістів Ціолковський вирізняється як автор оригінальної антропокосмічної концепції, складниками якої є космічна етика і педагогіка. Головна мета освіти за Ціолковським – навчити людину бути громадянином. Громадянином Всесвіту, тобто людиною, що відчуває свій зв'язок із світом, Космосом і Людством.

Відомий дослідник космізму О. Гулига виділив такі його періоди: 1) людина – космічна істота. Дослідження космосу, відповідальність за долю Всесвіту; 2) людство – єдиний організм. Космічна ера знищує насильство та війни;

3) людина не межа еволюції. Взаємодія біологічних та соціалотехнічних факторів розвитку; переборення смерті, виникнення нового типу мислячих істот; перетворення людини у надлюдину.

Стосовно терміна «російський космізм», М. Братерська-Дронь, зокрема, зазначає, що він є умовним, оскільки філософія космізму об'єднала українських, російських, білоруських учених, що проживали на території СРСР; зняла національні особливості на планетарному рівні розвитку цивілізації. Отже, «головним надбанням космізму як концепції нового світогляду стала спроба уявити людство - як єдиний планетарний вид мислячої матерії, котрий утворює один із ланцюгів загального космо-еволюційного процесу. Тому ідеї космізму набувають сьогодні загальнолюдського масштабу».

Однією з найважливіших особливостей феномену космізму, на думку Л. Дротянка, є унікальний «тип ставлення до Космосу, Всесвіту, Універсуму, яке виявляється у знаннях, емоційно-особистісному почутті співпричетності, діяльнісних інтенціях окремих індивідів та суспільства в цілому. Провідна ідея антропокосмізму – зрозуміти людину як складову частину космосу, з'ясувати її роль та місце в еволюційних процесах, які відбуваються у Всесвіті, виявити вплив на неї та на розвиток людської цивілізації космічних сил – стала досить перспективною для науки ХХ століття, породила велику кількість нових гіпотез щодо походження, становлення та розвитку Всесвіту в цілому й планети Земля зокрема». Доцільно зазначити, що концептуальні ідеї філософії космізму К. Ціолковського плідно розвиваються і в сучасній педагогіці.

Отже, проведений аналіз підтверджує, що філософія космізму – це поліфонічне явище, структурними компонентами якого є гуманітарна, природознавча, езотерична сфери; це цілісний соціокультурний феномен, багатозначне та унікальне поняття у філософській думці, що виникло на межі епох ХІХ–ХХ ст. і потужно розвивається у ХХІ ст. у різних сферах людської творчості. Відтак, можна впевнено стверджувати, що філософія космізму – це філософія безсмертя, оскільки саме космісти презентували людству нове бачення проблеми

життя і смерті. Активне включення особистості (космічно-планетарного мислення) до колективної праці, дотримання гуманістичних ідеалів, моральних принципів відкриває перед людством Землі космічну перспективу буття, обґрунтовує творчий акт безсмертя – гармонізацію Мікрокосму з Макрокосмом.

Список використаної літератури

1. Братерська-Дронь М. Філософія безсмертя в етиці космізму / М. Братерська-Дронь // Всесвіт. – 2001. – № 3–4. – С. 101–105.
2. Гулыга А. Быть не праздным пассажиром. Русский космизм: наследие и наследники. Критические заметки / А. Гулыга // Литературное обозрение. – 1987. – 31 мая. – С. 87–102.
3. Дротянко Л. Український контекст філософії космізму [Електронний ресурс] / Л. Дротянко. – Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/>
4. Казютинский В. Космизм, космонавтика и перспективы цивилизации / В. Казютинский // ОНС. – 1994. – № 7. – С. 141–149.
5. Циолковский К. Необходимость космической точки зрения. «Очерки о Вселенной» / К. Циолковский. – М., 1992. – 233 с.

Бородайко Наталія,

студентка гр. МВСК-11, міжнародного факультет, ТНЕУ

ТЕХНІКА, ЇЇ СУТНІСТЬ, ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ЕТАПИ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Техніка як феномен суспільного життя є предметом дослідження різних наук, в тому числі і філософських (філософія техніки, методологія науки). Соціальні наслідки технічного розвитку, особливості сучасної «технотронної ери», формування системи цінностей в постіндустріальному суспільстві – це ті проблеми, які зачіпають інтереси всього людства. А гострота цих проблем полягає не тільки у тому, що відбуваються незворотні зміни природного середовища, а й відбувається вплив на саму людину – на її свідомість, сприйняття світу, систему ціннісних орієнтацій.

Мета полягає у дослідженні сутності техніки, її основних закономірностей та етапів розвитку.

Виклад матеріалу. Техніка – сукупність створених засобів і знарядь виробництва, а також заходи та операції, вміння та майстерність здійснення трудового процесу. Мета і функція техніки – перетворювання природи та світу людини згідно з цілями, які ставлять люди, що мають певні потреби і бажання. Отже, техніка є невід’ємною складовою людського існування. Техніка сама по собі не є метою. Вона набуває цінності тільки як засіб. Можна розглядати техніку і як самостійний феномен, однак ця самостійність певною мірою відносна: техніка органічно залучена до контексту соціального буття та свідомості, є основою цивілізації, перебуває у вирі історичного часу й постійно прогресує.

Питання про сутність техніки є основоположним і ключовим у філософському дослідженні цього складного і багатогранного феномена. Витоки поняття «техніка» йдуть у глиб століть. Давньогрецьке слово «техне» перекладається на українську мову «як мистецтво, майстерність, уміння, майстерна діяльність».

У Середні століття техніка вважалася відблиском божественного творчості, з чим її і зіставляли. У Новий час людина бачила в техніці переважно силу свого власного розуму, вона розумілася як сукупність всіх тих коштів, процедур і дій, які відносяться до майстерному виробництву всякого роду, але насамперед до виробництва знарядь праці і механізмів. Нині слово «техніка» асоціюється у більшості людей з машинами, механізмами, апаратами, з різними знаряддями людської діяльності. Але збереглося і старе значення цього слова, зокрема говорять про техніка художника, музиканта, спортсмена та ін., Маючи на увазі при цьому все те ж майстерність і вміння людини. Сучасний зміст поняття «техніка» незвично розширився, є різні його трактування. Широке трактування слова «техніка» навряд чи правомірне - воно носить еkleктичний характер і поєднує в собі мало не всі значення цього поняття. У результаті цього практично неможливо уявити техніку в якості самостійного феномена, розкрити її своєрідність, місце і роль у розвитку суспільства.

Основні закономірності техніки за Мелвіном Кранцбергом (Melvin Kranzberg). Згідно Кранцбергу, виведені ним закони «впливають із давнього занурення у вивчення розвитку технології і її взаємодії з соціокультурними змінами». Він зазначає, що припущення про те, що машини керують людиною стало «інтелектуальним кліше». Однак зазначає, що саме технології є головним чинником у формуванні нашого стилю життя, наших цінностей, інститутів та інших елементів нашого суспільства. Він також зазначив, що не всі вчені підтримують «цю версію технологічного всемогутності». Технологія лише надає можливість, вибір, що робити з цим залишається за нами.

Ці запитання і відповіді, які ставить перед собою Кранцберг, привели його до формулювання «Шести законів технологій»:

- Закон перший

«Технологія сама по собі не добра і не погана, але і нейтральною її не назвеш». Формулювання цього закону Мелвін Кранцберг пояснює тим, що взаємодія технологій і соціуму таке, що технічні розробки часто мають екологічні, соціальні та гуманітарні наслідки, які виходять далеко за рамки безпосередніх цілей технічних пристроїв і практики, але одна і та ж технологія може мати абсолютно різні результати при введенні в різних контекстах чи за інших обставин.

- Закон другий

«Винахід - це мати необхідності». Кранцберг розуміє інновації як ланцюг подій, де кожен інноваційний акт вимагає доповнень у вигляді нових інновацій. Він відзначає, що будь-який завершений механізм вимагає зміни і підтримки з технологічної сторони, які привносять зміни в економічні та соціокультурні відносини. Також він проводить аналогію з матір'ю і дитиною, приводячи в приклад соціальний розвиток.

- Закон третій

«Технології з'являються пачками, великими і малими». Якщо винахід створює необхідність, то весь ланцюг подій буде, як називає її Кранцберг, пачкою або системою. Воно містить безліч процесів і компонентів, і тому інноваційна система неймовірно складна. Будь-яка нова складова технології створено більше ніж одиною людиною. З кожним новим винаходом, з'являється інший винахідник, але хтось повинен був раніше винайти інструменти, використовувані в процесі.

- Закон четвертий

«Хоча технології можуть бути головною причиною багатьох суспільних проблем, нетехнологічні фактори мають перевагу в прийнятті рішень у сфері технологій». Технологів та інженерів часто звинувачують у будівництві машин, не усвідомлюючи далекосяжні наслідки, які їх розробки будуть мати на людство, його економічне та соціокультурні системи. Ці проблеми дійсно набувають важливу роль в державних рішеннях, що стосуються технічних ініціатив. Кранцберг нагадує своїм читачам, що людство повинне повною мірою оцінити наслідки своїх винаходів до введення їх у своє життя.

- Закон п'ятий

«Вся історія актуальна, але історія техніки є найбільш актуальною». «Хоча історики могли б піднесено написати про важливість історичного розуміння цивілізованих людей і громадян, багато з сьогоднішніх студентів просто не

бачать актуальність історії для цього часу або їх майбутнього. Я вважаю, що це тому, що більша частина історії, як вона в даний час викладається, ігнорує технологічний елемент». Кранцберг вважає, що, можливо, в нехтуванні технологіями винні ті, хто займається історією мистецтва і з усім арсеналом гуманістичних проблем. Однак вони не розглядають прямий вплив технологічних розробок на мистецтво. Не кажучи вже про їх непрямий вплив на гуманістичні зусилля людства.

- Закон шостий

«Технологія є людською діяльністю». Технології класифікуються як одні з найбільш ранніх і основних характеристик людської культури, вони допомагають розвивати мову і абстрактне мислення. Або, висловлюючись інакше, людина не могла б стати Homo Sapiens (людиною-мислителем), якби він в той же час не був Homo Faber (людиною-виробником). Технологічний розвиток є еволюційним доповненням до культурного розвитку людства.

Основні етапи розвитку техніки

Можна визначити такі основні етапи розвитку техніки:

- Кінець XVIII – початок XIX століття. Промислова революція – створення парової машини і універсальних прядильних верстатів, що ознаменувало перехід ремісничого виробництва до промислової економіки (машинного виробництва).

- Кінець XIX століття. Створення двигуна внутрішнього згорання, що дозволило створити новий клас компактних машин, у тому числі автомобілів, суден тощо. Широке впровадження електрики, в тому числі способів її генерації та використання електричних машин.

- Початок XX століття. Розвиток радіотехніки та радіоелектроніки. Створення конвеєрного виробництва. Поява та розвиток авіації.

- Середина XX століття. Впровадження широкої автоматизації виробництва, створення обчислювальної техніки. Вихід в космос. Освоєння атомної енергії.

- Кінець XX століття – початок XXI століття. Дослідження в області біо- і нанотехнологій, які можуть призвести до чергової революції в багатьох областях діяльності людини.

Отже, з розглянутих раніше положень можна зробити висновки, по-перше, про те, що наука, техніка, технологія є досить складними явищами суспільного життя і що вони пов'язані з глибинними засадами людського існування; по-друге, про те, що між ними існує необхідний зв'язок.

Список використаної літератури

1. Горохов В.Г., Розин В.М. Введение в философию техники. – М., 1998.

Kranzberg, Melvin (July 1986). «Technology and History: «Kranzberg's Laws»». *Technology and Culture*. 27 (3): 544–560. doi:10.2307/3105385.

2. Курс «Філософія техніки». Режим доступу : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/courses/fil-tehn-pip-prog.html>

3. Філософська оцінка впливу науки і техніки на суспільство. Режим доступу : <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12981/>

4. The Six Laws of Technology Everyone Should Know. Режим доступа :
<https://www.wsj.com/articles/the-6-laws-of-technology-everyone-should-know-1511701201>

5. Technology and History: «Kranzberg's Laws». Режим доступа:
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/027046769501500104>

*Кримчук Аліна,
студентка гр. МВСК-11,
міжнародного факультету, ТНЕУ*

ФІЛОСОФСЬКЕ ВЧЕННЯ АВГУСТИНА БЛАЖЕННОГО ТА СУЧАСНІСТЬ

Постановка проблеми. У статті висвітлено проблему розвитку філософської думки раннього середньовіччя, патристики, представники якої захищали християнську доктрину від філософії язичників, іудейського світогляду, державної влади, що спиралася на міфологічні уявлення про дійсність.

Актуальність теми зумовлена необхідністю філософського вчення Аврелія Августина та його впливом на сучасність, що виникло як симбіоз християнських і античних доктрин.

Мета - проаналізувати творчість Аврелія Августина та з'ясувати, яким чином теософський вимір і досвід філософа патристики може бути використаний на сучасному етапі розвитку цивілізації.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- простежити філософську діяльність Аврелія Августина;
- показати, яким чином сьогодні можуть бути корисними праці Аврелія Августина.

Виклад матеріалу. Спадщина Аврелія Августина дуже величезна. У ХХІ ст. наше суспільство знаходиться на етапі глибоких соціально-економічних перетворень, таким періодам властиво переосмислення людьми навколишнього світу, відродження старих і становлення нових філософських вчень. У нього ми знаходимо як окремі думки з богослов'я, філософії, антропології, психології, так і цілі системи світогляду.

Аврелій Августин обґрунтовував і виправдовував існування майнової нерівності людей у суспільстві. Він стверджував, що нерівність – неминуче явище соціального життя і безглуздо прагнути до рівняння багатств, воно буде існувати в усі віки земного життя людини. Але все ж усі люди рівні перед Богом і тому Аврелій Августин закликав жити в мирі. Держава – покарання за первородний гріх, бо є системою панування одних людей над іншими, воно призначене не для досягнення людьми щастя і блага, а тільки для виживання в цьому світі. Справедлива держава – християнська держава. Функції держави: забезпечення правопорядку, захист громадян від зовнішньої агресії, допомога Церкві і боротьба з ересю, необхідність дотримуватись міжнародних договорів. Спосіб життя людини мегаполісу, що відрізняється індивідуалізмом, прагненням до успіху будь-якою ціною і розбещеністю вдач, аж ніяк не винахід нашого часу.[1, с. 55]

Роздуми філософа про творіння світу Богом привели його до проблеми вічності і часу. В результаті глибоких роздумів він прийшов до висновку: світ обмежений у просторі, а буття його обмежене в часі. Час і простір існують тільки у світі і тільки у зв'язку зі світом. Початок творення світу є разом з тим і початок часу. Ось дивно точно визначення часу: час є міра руху і змін. Розум, згідно із Аврелієм Августином, є погляд душі, яким вона сама собою, без

посередництва тіла, споглядає істинне. Істина ж міститься в нашій душі, а душа наша безсмертна, і людина не має права забувати про неземне мети свого життя. Він повинен підпорядковувати свої знання мудрості, бо спасіння душі – його вища призначення .

Тому ніхто позбавити людину свободи не може, навіть Бог. Однак гріхопадіння людини призводить до спотворення волі і свободи людини, це спотворення і волі, і свободи, і людини, це своєрідне джерело морального зла. В силу гріховності воля людини має можливість здійснювати зло.

Аврелій Августин дає нам відповідь на питання «Як зберегти людяність науки?». Він підкреслює: «Насамперед, потрібно зберігати ідею високого статусу розуму як обдарування згори. Багато в чому ця ідея протистоїть антиінтелектуалізму». При цьому Аврелію Августину притаманні належні ставлення до опонента, визнання несхожості. Робота з текстами Аврелія Августина є протидія процесу відчуження науки від її покликання. Передумова нехай недостатня, але необхідна.[4, с. 84]

Н.П. Кібардін, дослідник педагогічних поглядів Аврелія Августина, зазначає: «...Августин, звичайно не знаходив можливості розмежувати душевне життя на певні галузі. Він усвідомлював, виносячи з акту самоспостереження, глибоке переконання в єдності мислячого й чуттєвого життєвого початку. Він розумів душу як єдине, живе ціле особистості, хоча й допускав методичні підрозділи її діяльності на декілька моментів...».[2, с. 108]

У своєму трактаті «Про кількість душі» Аврелій Августин переходить сім сходинок, які проходить душа на шляху до споглядання. Першу сходинку Аврелій Августин називає життям відповідно до рослин, другу – відчуттям, що притаманні тваринам. Третя сходинка – це творчий потенціал душі людини. Справжній шлях до досконалості починається з четвертої сходинки – шлях добрих справ, що супроводжується очищенням душі. Через устремління до Бога душа переходить на п'яту сходинку, на якій настає умиротворення і душевний спокій. Шоста сходинка характеризується устремлінням до Божественного Світла і, якщо душа досягає цього, то піднімається на сьому сходинку, де, власне, і відбувається саме умоспоглядання.[5, с. 157-158]

Завдяки розумності душі у людини формується розум, інтелект і взагалі система знань. Блаженний Августин говорить про можливість душі бачити Божественне Світло. Для цього треба змінити своє життя. Зміна способу життя, про яке говорить Авелій Августин, починається з очищення, вигнання з розуму гріховних думок и дурних спогадів.

У енергії особистості самосвідомості Божества відновлюється втрачена єдність і рятується єдина особистість. Це і об'єктивне місце, у якій людське «я» віднаходить свій спокій, той внутрішній світ, який від мук роздвоєного свідомості. Втративши Бога, ми блукаємо, що не знаходячи собі місця, і позбавивши у ньому знаходимо себе, приходимо до себе. «Де був, Боже, коли шукав тебе? Ти був колись зо мною, ж чи вийшов із себе, не знаходив собі і більше – Тобі. Бог є життям у моєму житті», – читаємо в «Сповіді». – «Ти тримаєш все у собі силою істини».[3, с. 148]

Предмет пошуків Аврелія Августина є Бог, зацікавленій у порятунку людини, у якому елемент людський, особистість не знищується, а зберігається, одержуючи вище утримання і осередок. Саме тому неоплатонізм в нього

відразу ж отримує християнське забарвлення. На місце абстрактного єдиного у Аврелія Августина стає енергія особистості самосвідомості Божества, яке входить у діалог із людиною, відповідаючи його пошукам.

Таким чином, проведений аналіз підтверджує, що вчення Аврелія Августина стало визначальним духовним чинником середньовічного мислення, його філософські погляди вплинули на подальше філософське мислення християнського світу Західної Європи. Аврелій Августин заклав підвалини нової християнської філософії. Він відкинув класичний підхід греків, заснований на об'єктивізмі, інтелектуалізмі, його підхід був інтроспективним, вольовий він приписував першість над розумом.

Аврелій Августин спробував пояснити такі основні категорії часу, як справжність, минуле, майбутнє, він також розробляє і питання сутності людини, протиборства у ньому тіла, і душі. Душу Аврелій Августин розуміє, як самобутню субстанцію, яка містить у собі не є матеріального, має позбавити функцію мислення, волі, пам'яті, але не має нічого спільного з біологічними функціями. Від тіла душа вирізняється досконалістю. Понад те, душа, а не тіло пізнає Бога, тіло ж перешкоджає пізнанню.

Список використаної літератури

1. Гарнцев М. Проблема самосознания в западноевропейской философии (от Аристотеля до Декарта) / Гарнцев М. – М.: Изд-во МГУ, 1987.
2. Кибардин Н. Система педагогики по творениям блаженного Августина / Кибардин Н. – Казань: Центральная типография, 1960.
3. Августин Аврелий. Исповедь / Августин Аврелий [пер. с лат. М. Сергеевко. Вступит. статья А. Столярова]. – М.: Ренессанс, 1991.
4. Августин Аврелий. Против академиков. / Августин Аврелий; [пер. с латын. и коммент. О. Головою]. – Институт философии РАН, М.: Греко-латин. кабинет, 1999. 11
5. Августин Аврелий. О свободе воли. Кн. II. / Августин Аврелий [пер. М. Ермаковой, А. Шарниной Антология средневековой мысли. В 2 т. Т.1. СПб.: РХГИ, 2001., С. 19-112.

ФІЛОСОФІЯ МАРКСИЗМУ, ЙОГО СПЕЦИФІКА ТА ІСТОРИЧНА ДОЛЯ

Постановка проблеми. Марксизм – неоднозначне явище, філософія якого хоч і вивчається більше століття, але через його тісне співіснування з соціальними, політичними і економічними процесами ця теорія в світі ще не отримав повної об'єктивної оцінки, особливо в країнах колишнього Радянського Союзу.

Мета. Описати філософію марксизму, його специфіку історичну долю

Для досягнення мети ми формуємо наступні **завдання:**

- Дослідити історію виникнення марксизму
- Визначити загальну характеристику філософії марксизму
- Виділити специфіку філософії марксизму
- Описати історичну долю філософії марксизму

Виклад матеріалу. Марксизм, як нове вчення, виникає в 1840-х роках у Німеччині, його авторами були Карл Маркс та Фрідріх Енгельс. В основі їхнього вчення було вирішення соціальних і економічних проблем капіталістичної Німеччини. Якраз в цей час в країні загострювались соціальні і економічні протиріччя капіталізму, що породило потребу в новій теорії. Виникнення марксизму є логічною послідовністю розвитку країни, адже ці часи характеризуються, по-перше, динамічною індустріалізацією, і по-друге виникненням нового класу – робітничих, тобто промислового пролетаріату. Хоча цей клас і стає головною соціальною силою в суспільному розвитку, але він різко починає бідніти. Зубожіння робітничого класу як, наслідок розвитку капіталізму, було однією з найважливіших особливостей нового часу. Про це явище писали публіцисти, урядовці, а також співавтор і найкращий друг Карла Маркса - Фрідріх Енгельс. Його роботу «Становище робітничого класу в Англії», яку він писав в 1844-1845 роках, Маркс назвав геніальною. Фрідріх Енгельс почав займатись економічними проблемами раніше Маркса, саме він пробудив у друга інтерес до цих речей.

Концентрація і централізація виробництва була основною тенденцією 19 століття. Поляризація сил в капіталістичному суспільстві, пролетаризація більшості і збагачення меншості це тільки підтверджували. Проаналізувавши цю ситуацію, Маркс і Енгельс обґрунтували свою теорію класової боротьби і збідніння пролетаріату. Вони створили тези про підпорядкування праці капіталом, про поглинання дрібних підприємств більшими, зосередження багатств у маленькій кількості людей, неминучості надвиробництва і економічних криз. При цьому вони виходили зі зростання чисельності пролетаріату, його свідомості і організованості, коли сильніший робочий ліквідує експлуататора і в кінцевому результаті бере на себе управління виробництвом і суспільством нібито в інтересах всіх трудящих. Маркс і Енгельс вважали, що ніякі реформи капіталізму не допоможуть. Мета у них

була одна - довести неминучість соціалістичної революції і знищення буржуазії як класу.

Марксизм виникає як сукупність філософських, економічних і соціально-політичних концепцій, пояснених спільною ідеєю комунізму як кінцевої мети суспільно-історичного процесу, досягнення якої можливе лише «шляхом насильницького повалення всього існуючого суспільного ладу» і встановлення диктатури пролетаріату під керівництвом його авангарду - комуністичної партії.

Марксистська філософія сформувалася під впливом попередньої західноєвропейської філософської, наукової та суспільно-політичної думки. Найбільше на філософію Маркса вплинули німецька філософія, особливо роботи Гегеля, Канта, Фіхте, Феєрбаха. Безпосередніми передумовами марксистської філософії послужила діалектика Гегеля і матеріалізм Феєрбаха. Своє ставлення до цих мислителів Карл Маркс і Фрідріх Енгельс висловили в цілому ряді своїх робіт: «Критика гегелівської філософії права», «Тези про Фейєрбаха», «Капітал» Маркса, «Анти Дюрінг» і «Діалектика природи» Енгельса, а також в їх спільних працях «Святе сімейство» і «Німецька ідеологія».

Але принципова новизна від старих ідей і специфіка марксистської ідеї полягала в тому, що до Маркса філософський матеріалізм обмежувався констатацією залежності людини від природи. Людина є частина природи і тому не є нейтральним носієм «духу». В «Економічно-філософських рукописах» Маркс неодноразово повертався до думки про суспільну сутність людини. Розвиток цієї думки визначив напрямок, в якому Маркс перетворює матеріалізм. Уже в «Тезах про Фейєрбаха» Маркс критикує характер попереднього матеріалізму, підкреслює роль практики як основи пізнання: «Людина пізнається в тій мірі, в якій вона діє і в якій вона піддається сама впливу зовнішнього світу». Ще раніше Маркс зробив висновок, що трудова діяльність - родова для людини. У суспільстві відчуження вона перевернута, перевернута, спотворена. Відчужена праця є втратою людської сутності.

Один з основних аспектів теорії Карла Маркса (за його оцінкою) - матеріалістичне розуміння історії. Ця теза була розроблена спільно з Фрідріхом Енгельсом в «Німецькій ідеології» і «Маніфесті Комуністичної партії». У той же час Маркс, який працював більшу частину життя над економічною теорією, не залишив спеціальної систематичної роботи по філософії. Однак в його головній роботі - «Капітал» знаходять рішення філософські проблеми. Так, він розкриває суперечливі відносини між абстрактним мисленням і чуттєвим відображенням дійсності, робить висновок про найважливішу роль абстрактного мислення як нового вищого ступеня пізнання, вказує на складність і трудність пізнання суспільних явищ, застосовує діалектику до пізнання суспільних явищ. Заслугою Карла Маркса є розробка нової форми матеріалізму, його філософія - діалектичний і історичний матеріалізм, що знаходяться в нерозривній єдності. Розробляючи в 40-х роках 19 століття соціально-політичне вчення, Маркс зробив переворот в області методології: матеріалістично переробив діалектику Гегеля, надав їй змістовний характер, «У Гегеля діалектика стоїть на голові, потрібно її поставити на ноги». Він застосовує діалектичний метод, виявляючи діалектичні взаємозв'язки в

соціально-економічній і політичній дійсності. Найважливішою стороною філософії марксизму є історичний матеріалізм. Карл Маркс виявив матеріальну основу життя суспільства і заснував матеріалізм в пізнанні суспільних явищ.

Новизна і оригінальність філософії марксизму полягає в наступному:

- Була створена нова форма матеріалізму - діалектичний матеріалізм;
- Вперше було створено і обґрунтовано матеріалістичне розуміння історії;
- Була розроблена і введена в філософію категорія «практика», яка зіграла значну роль в розвитку філософії 20 століття;
- Здійснено поєднання теорії та практики, філософії та революційного комуністичного руху

Вчення Маркса вийшло на суспільну арену в 40-х роках, стало значним ідейно-політичним рухом в Європі в кінці 19 століття і початку 20 століття. До середини 20 століття його філософія розвивається в різних регіонах Азії, набуває поширення в Африці, Латинській Америці. Доля марксизму в різних країнах складалася неоднаково - в одних він був відсунутий іншими типами світогляду, в інших навпаки, зумів стати головною, провідною і ідеологічною силою. Марксистська філософія була найбільш розповсюджена серед російських більшовиків. В СРСР Йосип Сталін остаточно надав марксизму статус офіційної ідеології, найменший відступ від якої вважався серйозним державним злочином. Надалі в Радянському Союзі ця ідеологічна система фігурувала під офіційною назвою «марксизм - ленінізм».

Якщо говорити про західний світ, то там отримав досить широке розповсюдження неомарксизм. Для нього характерне критичне ставлення як до капіталістичної системи, так і до радянського варіанту соціалізму.

Отже, філософія, створена Карлом Марксом і Фрідріхом Енгельсом, є спадкоємицею багатьох вищих досягнень європейської думки. Самі Маркс і Енгельс неодноразово наголошували на серйозному впливові Фейєрбаха і особливо Гегеля на формування їх філософських поглядів. Однак створена Марксом філософія істотно відрізняється від традиційних доктрин, систем і навчань. Причиною цьому є тісна єдність філософських ідей з політико-економічними і науково-соціальними сторонами марксистського світогляду. Хоч вчення Маркса зараз і не є популярною течією, його односторонні ідеї зіграли дуже велику роль в історії 20 століття, навіть зараз в більшості країн світу існують партії і організації, які розглядають марксизм як свою теоретичну базу. Історичне значення марксизму було і залишається пов'язаним з діяльністю величезних мас людей-пролетарів, інтереси яких захищає і висловлює ця громадська теорія.

Список використаної літератури

1. Добриніна В.І. Філософія ХХ століття. Навчальний посібник. М., ЦНУ товариства «Знання» Росії, 1997. – 288
2. Ойзерман, Т. І. Виникнення марксизму: моногр. / Т.І. Ойзерман. - М. : «Реабілітація», 2011. - 600 с
3. Бухарін Микола. Теорія історичного матеріалізму. – Харків-Берлін-Нью-Йорк: Українсько-американське видавництво «Космос», 1923. – 326 с
4. Черкесов, В. Доктрини марксизму / М. : Нобель Прес, 2006. - 673 с.

Рудакевич Максим.
студент групи МВСК-11
Факультет міжнародних відносин, ТНЕУ

ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ Й ЛЮДИНИ В ФІЛОСОФІЇ ГЕГЕЛЯ

Постановка проблеми: Проблема культури й людини є однією з найважливіших для всієї філософії, але особливо актуальна вона в переломні періоди розвитку історії, коли найгостріше постає питання про сенс і мету існування не лише окремого індивідуума, але і всього суспільства. В ході побудови фундаментальної онтології філософом були осмислені найважливіші питання людського життя.

Мета: Визначити проблему культури й людини в філософії Гегеля.

Для досягнення мети ми ставимо наступні завдання:

- Проаналізувати філософію Гегеля.
- Визначити проблему культури й людини філософії Гегеля.

Виклад матеріалу: Німецька класична філософія є значним етапом у розвитку світової філософії, що охоплює напружений, дуже яскравий за своїми результатами, важливий за впливом на духовну історію людства період духовно-інтелектуального розвитку. Вона представлена сукупністю філософських концепцій Німеччини майже за сто років, зокрема, такими мислителями, як Іммануїл Кант, Йоган Готліб Фіхте, Фрідріх Вільгельм Шеллінг та Георг Вільгельм Фрідріх Гегель.

Почну свою статтю зі слів Енгельса: «Ніколи ще, з тих пір як люди мислять, не було такої всеосяжної системи філософії, як система Гегеля».

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770–1831) - видатний представник німецької класичної філософії. Головна заслуга гегелівської філософії - діалектика, тобто «Вчення про відносність людського знання, що дає нам відображення вічно розвивається матерії». Гегель пішов значно далі своїх великих попередників. Він першим представив весь природний, історичний і духовний світ у безперервному розвитку. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель по праву належить до числа найбільших класиків світової філософської думки. Почате ним фундаментальне осмислення соціально-історичної реальності за своєю масштабністю та методологічної специфіки не має аналогів в світовій духовній культурі. Він один з тих мислителів які спокусилися на вирішення ключового завдання філософського знання - формування фундаментальної онтології - і в її вирішенні отримали всесвітнє визнання. Вихідним пунктом філософської концепції Гегеля є тотожність буття та мислення. Ця тотожність є відносною, як і їх взаємо протилежність, і в ній виникає роздвоєння на протилежності, проте поки що тільки в думці на суб'єкт думки та на думку як змістовний об'єкт. Мислення, з точки зору Гегеля, є не лише суб'єктивною людською діяльністю, а й незалежною від людини об'єктивною сутністю, першоосновою всього суцього. Мислення, стверджує Гегель, відчужує своє буття у формі матерії, природи, яка є «інобуттям» цього об'єктивно існуючого мислення, або абсолютної ідеї.

Свої погляди на філософію і її історію Гегель виклав у «Лекціях з історії філософії». Філософію Гегель визначає як мисляче розгляд предметів. Це означає, що філософія ставить собі за основну мету розробку логічних категорій і підведення під них емпіричних даних. У Гегеля явно виявляється тенденція поставити філософію над спеціальними знаннями, зобразити її як «науку наук». Розглядаючи питання про поняття історії філософії, Гегель відзначав наявність в цьому понятті протиріччя: філософія прагне пізнати істину, тобто щось незмінне, а історія дає нам зображення ряду минулих образів пізнання. З метою вирішення цієї суперечності Гегель вводить поняття розвитку і поняття конкретного. Розвиток є рух від потенційного стану до актуального; конкретне - це «єдність різного», «єдність різних визначень». Звідси робиться найважливіший висновок: «... історія філософії є по своїй суті внутрішньо необхідне, послідовне поступальний рух». Історія філософії є, отже, закономірний процес розвитку, а не простий перелік різних думок. Всі філософські системи необхідно внутрішньо пов'язані.

У ХІХ столітті Гегель написав, ймовірно, перший власне культурологічний працю «Феноменологія духу», в якому він представив типологію культур в формі конкретно-історичних проявів поступального розвитку абсолютного духу. Філософ виділяє типи культури, виходячи з того, наскільки той чи інший тип опанував «свободою духу»: східний тип (вільний один - монарх), грецький тип (вільні деякі - громадяни поліса), німецький тип (вільні все - демократія).

Згідно з Гегелем всесвітня історія є прогрес в послідовних етапах становлення духу, кожен етап при цьому займає в ній необхідне і тільки йому властиве місце. Концепція розвитку культури Гегеля представлена концепцією розвитку світової культури як прогресуючих форм розвитку духу пробуджується саморозвитком абсолютної ідеї. Гегелівська система містить в понятійно переробленому вигляді весь світ культурних цінностей, головним з них є - мислення, що стало предметом для себе самого. Феноменальність культури виступає в якості моментів розвитку свідомості і самосвідомості, які стають змістом для мислення.

На думку Гегеля проблема людини є однією з найважливіших для всієї філософії, але особливо актуальна вона в переломні періоди розвитку історії, коли найгостріше постає питання про сенс і мету існування не лише окремого індивідуума, але і всього суспільства. В ході побудови фундаментальної онтології філософом були осмислені найважливіші питання людського життя. «Дух існує не лише як одинична дійсна свідомість» – цей постулат гегелівської філософії автоматично поширює всі численні винагороди, що розглядають в гегелівській системі абсолютної ідеї, на людину – поза ним вона ніщо. Специфіка антропології німецького мислителя в тому, що до проблеми людини він підходить через фундаментальну онтологію. Він не вважає за правильне і можливе вирішувати основні антропологічні проблеми безпосередньо, простими дефініціями. Кожного разу виявлення антропологічних переконань. Єство людини в гегелівській концепції – дух. Людина нескінченно внутрішньо глибока і складна, так само складна, як сам світ. У зв'язку з цим антропологія розширює свої звичні межі і простягається на весь соціально – історичний простір, на весь смисловий універсам. «Формою, в якій існує істина, може бути лише наукова система її» - це знаменита фраза з «Феноменології духу» присутня у всіх підручниках з історії

філософії. Даний принцип в повній мірі може бути застосований до антропології мислителя. Лише з цілісної системи знань про людину і соціально-духовну дійсність може бути отримана відповідь на питання про людину, його природу і сенс буття. Гегелівська антропологія має своїм предметом не різноманітність типів людської суб'єктивності, а поняття людини, «людини взагалі». В центрі уваги – питання про природу людини, його сутнісні загальні риси. При цьому Гегель розглядає людину як складну, багатовимірну істоту, детермінація діяльності і сама діяльність якої розгортаються не в одній площині, а на багатьох рівнях. У людини є і суб'єктивне, і об'єктивне, і абсолютне. Він і конкретний суб'єкт зі своїми індивідуально-природними особливостям, і елемент системи суспільних відноси, продукт соціалізації, і частина Абсолютного, медіум бога. У знаменитій гегелівській тріаді – «суб'єктивне – об'єктивне – абсолютне» – знайшлося місце для розгляду майже всіх значущих соціально-історичних і природних феноменів, але ніде немає окремої сходинки, яка так і називалася б, – «людина». Немає і бути не може, тому що людина глобальна, вона «вміщує в себе все, але сама не вміщається ні в що», як свідчить відомий афоризм. Людина вбирає в себе всю вказану тріаду і являє собою складний конгломерат різних сутностей і природ. В зв'язку з цим справедлива та точка зору, що Гегель багато в чому переосмислив саме поняття людського індивіда, якісно ускладнивши його в порівнянні з попередніми етапами німецької класичної філософії, втім, як і в порівнянні з попередньою філософією взагалі. Одночасно вся гегелівська система необхідно центрована на людині. Кожен рівень сходження – це певний рівень розвитку людської свідомості. У Гегеля культура як і раніше виступає як реалізація розуму, але це вже реалізація світового розуму або світового духу. Цей світовий дух розгортає своє ество, реалізуючи себе в долі цілих народів, втілюючись в науці, техніці, релігії, мистецтві, формах суспільного устрою і державного життя. Цей дух переслідує свої загальні цілі, які не можна пояснити як суму задумів окремих людей або як індивідуальну мету сильної історичної особи. В гегелівській теорії все, що роблять люди, є здійснення цілей світового духу, який незримо диригує історією.

Гегель не лише виявив надіндивідуальні закономірності світової культури, але і зумів виразити їх в логіці понять. Культура є політичним ядром історії. Гегель вважав, що в основі розвитку культури, історії – лежить духовний початок – світовий дух, розум. Гегелівська позицію у відношенні до культури в загальному вигляді, то «історія культури» є для Гегеля ніщо інше, як розвиток світового духу, розуму, в цьому-то і є сутність історико-культурного процесу. Головна мета для людини – свобода, він трактував свободу як «усвідомлену необхідність», – це здатність приймати рішення і здійснювати дії з врахуванням реальної ситуації, тобто не емоційно, а раціонально розуміти ситуацію, що склалася.

Отже, у історії філософії не так багато прецедентів, коли інтерпретація творчості будь-якого мислителя зустрічала б настільки суперечливі оцінки, як це сталося відносно гегелівської філософії культури й людини. Гегелівська філософія, і у тому числі філософія людини пройнята величезною вірою в прогрес. Зіставлення поглядів Гегеля з провідними філософами сучасності і недавнього минулого дозволяє не лише поглибити вивчення творчості німецького філософа, але і сформулювати такі пропозиції, які можуть бути

враховані сучасною філософською наукою вже не у історико – філософському, а в проблемному плані, при аналізі питань, що стоять на вістрі уваги сучасного наукового знання. З'явившись спробою підстави нового типу гуманізму, гегелівська філософія не лише завершила собою німецьку класику, але і проклала міст в ту проблематику, яка гранично загостриться в епоху модерна.

Список використаної літератури

1. Пушкін. В Філософія Гегеля: абсолютне в людині. - СПб. : Лань, 2000. - 448 с. – 3000 екз. – ISBN 5-8114-0306-2.
2. Бакрадзе К Система і метод філософії Гегеля. - Тбілісі: ТГУ, 1958.
3. Каримський А. Філософія історії Гегеля. - М .: МГУ, 1988. - 272 с. - (Історія філософії). - 8310 екз. - ISBN 5-211-00003-X.

*Пелехата Юлія,
студентка гр. МВСК-11
Факультету міжнародних відносин, ТНЕУ*

СВОБОДА ЛЮДИНИ: ФАТАЛІЗМ І ВОЛОНТАРИЗМ

У сучасному світі досить часто можна почути такі поняття, як «незалежне суспільство», «вільна держава», «вільна особистість». В той же час, починаючи з найдавніших часів, і до цього дня залишається відкритим питання - що ж таке свобода? Люди різних соціальних категорій-політики, актори, інженери, танцюристи, журналісти, вчені, письменники тощо, використовуючи в своєму лексиконі слово «свобода», часто вкладаючи в нього різний зміст.

Постановка проблеми. Розгляд проблеми свободи людини, позицій різних філософських течій фаталізму і волонтаризму. Також розглянуть різні трактування даної проблеми, і на підставі зібраного матеріалу зробиться висновок, що представляє свобода в філософському розумінні.

Актуальність теми. Чи існує загальне розуміння «свободи», чи ми завжди маємо справу лише з суб'єктивним його трактуванням? Чи може бути людина справді повністю вільною? Щоб спробувати відповісти на ці питання спочатку звернемо увагу на два напрямки філософського світогляду - фаталізм та волонтаризм.

Мета статті:

- розкрити проблему вибору як внутрішню передумову свободи;
- Розглянути різні підходи філософів і визначенню і ролі свободи людини.

Виклад основного матеріалу. Щоб зрозуміти сутність свободи особистості, важливо розібратися в суперечностях волонтаризму і фаталізму, визначити межі необхідності, без якої немислима реалізація волі.

Волонтаризм - це визнання визначального значення волі над проявами духовного життя людини. Воля вважається сліпим, нерозумним або над розумним (божественним), першоосновою світу, диктує свої закони людині. Будучи крайнім вираженням етичного релятивізму, волонтаризм в основному проявляється в соціально-політичній практиці як спроба, не рахуючись з об'єктивними законами, довільно, вирішувати проблеми життя суспільства.

Діяти в дусі волонтаризму - означає не рахуватися з об'єктивними умовами буття, із законами природи і суспільства, а також з думками та інтересами інших людей видаючи своє свавілля за вищу мудрість. Таких прикладів чимало, в тому числі і в недавній історії нашого суспільства. Багато революціонерів відчували своєрідне нетерпіння, бажання «підштовхнути» хід історії в бажаному для них напрямку і нав'язати історії свою волю. Історія рано чи пізно показувала утопічність таких спроб, за які народи розплачувалися людськими жертвами, злиднями, та уповільненим розвитком.

Фаталізм, навпаки, зумовлює спочатку весь хід життя людини і її вчинки, пояснюючи їх або долею, або детермінізмом замкнутої системи, де кожна наступна подія сильно пов'язана з попередньою. При такому підході не залишається місця для вільного вибору і творчості людини, бо заперечується всяке альтернативне життя.

Але людина в суспільстві все таки є вільною, причому не тільки духовно, але і в самій практиці. Свобода – це одна з основних, найскладніших філософських категорій, яка визначає сутність людини, що складається з її здатності мислити і діяти відповідно до своїх намірів, бажань та інтересів, а не внаслідок якогось примусу. З часів античності і аж до наших днів ідея свободи була притаманною практично всім розвиненим філософським системам. Тож у певному розумінні, філософія – це вчення про свободу.

Слід зазначити, що в історії філософської думки існували різні підходи до визначення свободи, шляхів і засобів її досягнення. Так, наприклад, для більшості представників античної філософії – Сократа, Діогена і Сенеки – свобода є змістом і метою людського існування. Для представників середньовічної схоластики – Ансельма Кентерберійського, Альберта Великого і Хоми Аквінського – свобода розуму і вчинків можливі тільки в межах церковних догматів, за межами ж їхня свобода являє собою ересь, тяжкий гріх. У Новий час стає панівною точка зору на свободу, як на природний стан людини, шлях до соціальної рівності і справедливості (Томас Гоббс, Поль Анрі Гольбах, П'єр Сімон Лаплас). Велику увагу проблемі свободи приділяли і представники німецької класичної філософії. Іммануїл Кант, наприклад, під свободою розумів інтелігібельну (тобто недоступну чуттєвому пізнанню) сутність людини; для Йоганна Готліба Фіхте свобода – єдина абсолютна реальність; а Георг Вільгельм Фрідріх Гегель розумів під свободою багатопланову реальність, що у всіх своїх проявах являє форму об'єктивації абсолютного духу.

Питання свободи посідає важливе місце в розвитку та становленні філософської науки. Свобода – це можливість вибору людини в конкретній ситуації; вона завжди була опорою суспільної думки, рушійною силою процесу створення нових держав, а інколи їх занепаду, возвеличення одних та обмеження прав інших. Однак свобода в усій її багатимірності залишається нерозкритим феноменом, механізмів його дослідження не існує і в наш час, тому актуальність проблеми підтверджується й сьогодні.

Проблема свободи – це перш за все проблема вибору як умови її реалізації. В історії філософії проблематика вибору у самовизначенні і самореалізації особистості розглядалася досить широко. Визначаючи людину як особистість, що усвідомлює свою відповідальність за власну життєдіяльність, засновники філософії визначили вибір, як найважливіший критеріальний показник її незалежного і самостійного існування та розвитку. Значне місце в концепції вибору посідає питання про індивідуальний вибір як внутрішню передумову свободи. Особливу роль у виборі з точки зору сучасної філософії відіграють моральні установки особистості.

У філософії поняття «свобода» розуміють як вільний вибір, котрий уможлиблює реалізацію своїх власних бажань і не завжди повинен відповідати інтересам інших. Це так звана свобода волі людини, яка є безмежною та хаотичною; історично вона сягає природного походження людини та прямо пов'язана з релігійними чинниками. Говорячи про свободу в її найзагальнішому значенні, слід вказати, що це наявність можливості варіантів вибору та результату розвитку події. Відсутність такого вибору та розвитку подій дає нам право

говорити про відсутність можливості, а відтак обмежує нашу свободу, а в окремих випадках її повністю нівелює.

На думку В. Бліхара, «у всі часи актуальною є проблема людської свободи як умови здійснення вільного вибору. Її релігійно-філософська інтерпретація має велике значення для формування потенціалу особистості, бо саме вибір є сутнісною характеристикою індивіда, особливістю його активної життєвої позиції. Екзистенційний розгляд під час здійснення свободи, осмислення християнсько-філософських узагальнень між поняттями «свобода», «вибір» і «відповідальність», безумовно, істотно конкретизує уявлення про людську свободу, уточнює її смисл і значення у соціумі. Осмислення проблеми свободи з погляду християнських норм збагачує розуміння філософської думки щодо цієї складової теорії свободи особистості»

Свобода є творча розкутість людини, протест проти складних умов існування. Вона означає звільнення людини від диктату зовнішніх сил і обставин - як природних, так і соціальних. Свобода передбачає можливість діяти «на свій розсуд», визначати самого себе і діяти у відповідності зі своїми інтересами і уявленнями. У людини, як відомо, є безліч варіантів для вибору. І свобода - це не тільки можливість зробити вибір свого життєвого шляху, але і сам вибір людини з метою набуття справді людського способу існування - гуманістичного, розумного, творчого і доброго.

Список використаної літератури

1. Бліхар В. С. Державно-церковні відносини як експлікація дихотомії влади та суспільства у європейській філософії: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2013.
2. Канти. Критика чистого розуму/Пер.с нем. Н. Лосского;Примеч. Ц. Г. Арзаканяна. – М.: Эксмо, 2007.
3. Крамар Т. Свобода як контамінація вибору та необхідності. м. Київ. 2009.
4. Ярунів М. І. Експлікативна інтерпретація свободи волі в онтологічному змісті українського націоналізму. Вісник Херсонського державного університету. Серія «Право». Херсон, 2016.
5. Ярунів М. І. Свобода волі людини в контексті аксіологічно-нормативної парадигми. Стратегія майбутнього: соціально-філософський вимір: матеріали круглого столу (м. Одеса, 19 листопада 2015р).

*Худа Ірина,
студент групи МВСК-11, ТНЕУ
Навчально-наукового інституту*

Міжнародних Економічних Відносин ім. Б.Д. Гаврилишина ТНЕУ

ВЛАДА ТА МОРАЛЬ : ПОЛІТИЧНІ ТА СВІТОГЛЯДНІ АСПЕКТИ

Актуальність теми : з огляду на необхідність досягнення гармонійної взаємодії між політикою і мораллю важливе значення має з'ясування причин, що зумовили розрив між ними, аналіз форм взаємодії практично-політичної діяльності людей із загальнолюдською мораллю, єдність яких забезпечує гуманістичне регулювання співвідношення цілей та засобів у політиці.

Метою нашого дослідження є взаємодія політики і моралі як форми суспільної свідомості й практики.

Для висвітлення даної мети ми маємо наступні **завдання**:

- Проаналізувати проблему політики і моралі;
- Пріоритет морального начала в суспільному житті.

Виклад матеріалу. Проблемами оптимальної взаємодії політики і моралі на різних етапах розвитку суспільно-політичного життя переймалися філософи та історики, соціологи й політологи. З огляду на необхідність досягнення гармонійної взаємодії між політикою і мораллю важливе значення має з'ясування причин, що зумовили розрив між ними, аналіз форм взаємодії практично-політичної діяльності людей із загальнолюдською мораллю, єдність яких забезпечує гуманістичне регулювання співвідношення цілей та засобів у політиці.

Політика і мораль взаємодіють як форми суспільної свідомості й практики. Етичні поняття – добро, справедливість, чесність, порядність – не лише характеризують політичну діяльність влади, держави, партії чи політика, вони або підтримують, морально санкціонують і стимулюють цю діяльність, або засуджують, блокують

Політика, яка не має належної підтримки з боку моралі, приречена на поразку. Безчесний політик, безсоромний політикан, для якого понад усе егоїстичні інтереси – тимчасова персона на політичній арені. Втім, як це часто трапляється, він поступається місцем іншому політикану. Політик, який виражає соціальні сподівання людей, керується ними, отримує тривалу підтримку громадськості.

Проблема співвідношення політики і моралі – одна з центральних у політичній та етичній теоріях. Вона була сформульована ще у філософсько-політичних трактатах давньогрецьких мислителів, які вже тоді виявили її складність і неоднозначність.

Згідно з етико-політичним вченням давньокитайського мислителя Конфуція політична державна влада є відлунням вічних законів неба, носієм яких є правитель. Тому головним принципом політичної та моральної поведінки є сповідування «кожному належне»: «... цар має бути царем, міністр – міністром, батько – батьком, син – сином». На думку іншого китайського мислителя Лао Цзи, життя людей не визначається волею неба, а розвивається природним шляхом – дао. Природний закон справедливості має перемогти,

людина повинна вірити в це і підкорятися йому. Вчення давньокитайських мудреців сутністю морального обов'язку вважали необхідність дотримуватися належного.

Полеміку щодо співвідношення політики і моралі продовжили класики античної філософії – Геракліт, Демокрит, Платон, Аристотель.

В етико-політичній доктрині Геракліта домінують аристократичні, антидемократичні схильності. Але він вважав неприпустимою тиранію, виступав за додержання законів: «Народ повинен боротися за закон, як за свої стіни».

Характерним для концепції Платона й Аристотеля є положення про моральність соціального обов'язку. Справедливість у Платона – не лише моральна чеснота, а й ознаки соціальної гармонії, суспільної рівноваги. Такої думки дотримувався й Аристотель. Обидва вони ототожнювали політику і мораль: людина живе заради держави, а не держава заради людини. Окремий індивід як носій моральних і політичних якостей «розчиняється у всезагальному», тобто у державі. Разом з тим у їх поглядах на співвідношення політики й моралі є помітні відмінності. Згідно з Платоном, людина насамперед моральна істота. Їй притаманні справедливість, мужність, чесність.

У дискусіях щодо проблеми співвідношення політичних і моральних цінностей брали активну участь українські вчені – філософи Києво-Могилянської академії (С. Яворський, Ф. Прокопович, Й. Кононович-Горбацький, Г. Кониський), які надавали особливого значення моральним засадам громадсько-політичного життя, підкреслювали наявність у людини «свободної волі», здатності «вибирати те, що стосується мети» (Г. Кониський).

Концепцію «громадського гуманізму» представляли українські мислителі ренесансної доби, серед яких виділявся С. Оріховський-Роксолан. Держава, на його думку, виникає внаслідок укладання суспільного договору людей, яким притаманні схильність і прагнення до взаємодопомоги. Тому держава («освічена монархія») повинна дбати про людей, забезпечувати їхнє щасливе життя. Моральний обов'язок громадян – служити державі, керуватися принципом спільного блага.

Пріоритет морального начала в суспільному житті обстоював французький політичний мислитель Ж.-Ж. Руссо, вважаючи, що людина за своєю природою схильна до добра й солідарності. Втім, цивілізація, заснована на приватній власності, псує людські характери, знецінює громадянську відповідальність, порушує права людини. Руссо доводив, що існуючу соціальну нерівність мають врівноважувати безумовна свобода і рівність юридичних прав. Саме в цьому, на його думку, ключ до розв'язання дилеми політики і моралі.

Отже, політика і мораль – вічні союзники і супротивники. Політика сприяє утворенню мережі соціальних зв'язків людини, групи, спільноти з державою. Мораль покликана здійснювати духовне єднання суспільства. Виникнувши як об'єктивно необхідні й споріднені регулятори суспільного життя, політика і мораль у процесі свого розвитку стали самостійними інститутами, почали діяти за власними законами. Мораль значно давніша, ніж політика. Літопис моральних угод помітно багатший порівняно з історією політичних договорів. Політика і мораль значно різняться за своїм суб'єктом.

Політика заземлена у практичні проблеми, мораль спрямована у сферу духовних цінностей, які сягають глибин людської душі. Політика навіть у боротьбі за права і свободу спирається на необхідні закони, її вимоги в силу цього є обов'язковими. Моральна людина, навіть зустрівшись з безумовною необхідністю вчинити щось проти власної совісті, демонструє свободу людського духу, право вибору. Політика віддає перевагу найбільш корисному (політика – мистецтво можливого). Мораль орієнтує особистість на найкраще. Різняться вони і способом трансляції своїх принципів, правил, нормативів, позаяк політика «розмовляє» із суспільством переважно мовою владних розпоряджень, вимог, державних законів та урядових указів, а мова моралі – це апеляція до совісті з метою розбудити в людях моральні чесноти, які б стали орієнтирами добровільно обраної поведінки.

Список використаної літератури

1. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/17561/>
2. https://www.filosof.com.ua/BIBLIO/Moral_Vlada.pdf
3. <http://politics.ellib.org.ua/pages-2916.html>

Наукове видання

**СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІЇ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Відповідальна за випуск: *Гончарук Т.В.*, д.філос.н.,
професор, завідувач кафедри філософії та політології

Підписано до друку 24.04.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк на дублюванні. Зам. № 20-501
Умов.-друк. арк. 85,77. Обл.-вид. Арк 98,8.
Тираж 200 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В. Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія В02 № 924434 від 11.12.2006 р.
Свідоцтво платника податку: Серія Е № 897220
м. Тернопіль, вул. Просвіти, 6.
тел. 8 097 299 38 99, (0352) 422-388
E-mail: tooums@ukr.net